PROLETARI DIN TOATE ȚĂRILE, UNIȚI-VĂ!

GAZETA LITERARĂ

Anul II, nr. 27 (69) - Joi 7 iulie 1955 | ORGAN SĂPTĂMÎNAL AL UNIUNII SCRIITORILOR DIN R.P.R. | 6 pagini 50 bani

Activistul de partid, figură centrală a literaturii noastre

Nu odată și nu de puține ori critica noastră literară a vorbit — fie în studii mai largi, fie în articole, cronici și recenzii — despre problema zugrăvirii veridice, multilaterale și complexe a figurii activistului de partid în literatura noastră. Această preocupare nu este desigur întîmplătoare, fiind una din problemele cele mai importante și actuale ale literaturii noi. Observațiile particulare făcute asupra unor opere literare apărute în ultimii ani, cît și articolele de sinteză au scos în evidență succesele incontestabile, repurtate de unii din scriitorii noștri în această privință. Cu mare bucurie critica și cititorii au întîlnit în romane, piese de teatru, nuvele sau poeme figuri dragi de activiști comuniști, oameni care luptă în primele rînduri pentru traducerea în viață a sarcinilor partidului. Multe lucrări literare—cum ar fi „Bărăgan" de V. Em. Galan, „Oțel și pîine" de Ion Călugăru, „Desfășurarea" de Marin Preda, „Lazăr de la Rusca" de Dan Deșliu, — se remarcă tocmai prin modul iscusit în care autorii lor au reușit să dea viață figurii activiștilor de partid, să facă din ei eroi de neuitat, personaje de o mare complexitate, zugrăvite în culori calde, convingătoare. Și, fără îndoială, exemplele date mai sus se pot înmulți. Există în literatura noastră asemenea lucrări în care întîlnim figuri realizate de activiști comuniști ca: Nelă Lepădut, Anton Filip, Lazăr Cernescu, Pavel Arjoca, Ilie Barbu și alții. Succesele repurtate de scriitori în această direcție se datoresc înțelegerii juste a esenței caracterului unui activist, a rolului pe care trebuie să-l joace el în lupta pentru o viață nouă, în crearea unei imagini convingătoare a modului în care acești oameni deosebiți știu să fie în fruntea maselor, să le însuflețească și să le conducă la victorie.

Intr-adevăr, nu poți reda adevăratul chip al activistului de partid, dacă nu cunoști asemenea oameni simpli, modești, dacă nu înțelegi caracterul lor esențial de luptător, dacă nu reușești să redai esențialul personalității lor. Nu poți crea un adevărat chip al activistului de partid, dacă nu-l cunoști acolo, la munca lui din fabrică sau din sat, luptînd împotriva dușmanului, străduindu-se zi și noapte să găsească noi și noi metode pentru îmbunătățirea procesului de producție. Numai atunci vei putea reda imaginea complexă a activistului de partid, cînd vei înțelege că oameni de felul acesta nu țin discursuri grandilocvente, că au adevărată oroare pentru frazele sforăitoare care nu spun nimic, și se feresc să rostească vorbe mari, lipsite de conținut. Și vei înțelege atunci care este cauza succesului lor: faptul că, înzestrați fiind cu învățătura partidului, știu să se apropie de semenii lor, să fie zi de zi, ceas de ceas alături de ei, știu să înțeleagă bucuriile și necazurile, să le trăiască ca și ei, să le priceapă năzuințele și alături de ei și în fruntea lor să lupte pentru realizarea celor mai frumoase visuri ale omului. Numai atunci vei reuși să creezi un chip de adevărat activist, cînd vei înțelege ce nebănuite resurse sufletești se ascund sub aparența modestă a acestor oameni, resurse mereu valorificate în munca lor minunată și numai atunci vei înțelege de ce el trebuie să fie figura centrală a literaturii noastre, cînd vei vedea că miile și miile de muncitori țărani privesc spre acești activiști cu încrederea ce o merită oamenii care reprezintă partidul. Activistul de partid este figură centrală a literaturii noastre, pentru că el întruchipează cele mai prețioase trăsături ale eroului epocii noastre, pentru că el este omul care mobilizează, conduce și însuflețește masele la luptă, pentru izbînda cauzei socialismului.

Pentru scriitorii noștri o sarcină principală, mereu actuală, este relevarea puternicei și indisolubilei legături dintre activistul de partid și marea masă de oameni ai muncii. In această trainică legătură cu masele stă „secretul" forței și tăriei activistului comunist, chezășia succeselor sale.

Se întîmplă de multe ori, în operele noastre literare, să se manifeste o tendință, cu totul nesănătoasă și dăunătoare, care trebuie combătută cu energie. E vorba de prezentarea activistului de partid ca un „deux ex machina" care intervine dintr-o dată, pe neașteptate, la momentul oportun, rezolvînd orice situație. Reducerea misiunii sale la aceea de dezlegător ad hoc al unor probleme dificile înseamnă o diminuare condamnabilă a rolului pe care-l are activistul de partid în viața noastră nouă. Din pricina faptului că unii dintre scriitori n-au înțeles că principalul pentru un activist comunist, ca ostaș credincios al partidului, este tocmai legătura de nezdruncinat cu masele, apar în unele romane activiști care sînt introduși în acțiune cu foarte multă zgîrcenie și mai ales pentru a rezolva în doi timpi și trei mișcări (adeseori prin interminabile discursuri) fără ajutorul maselor, diferite situații grele. Fiind lăsați în afara țesăturii organice a conflictului, ei apar din cînd în cînd pentru a ține o cuvîntare sau pentru a ghici cine a comis cutare sau cutare sabotaj. Este imposibil să prezentăm în toată splendoarea rolul conducător al partidului în lupta pentru socialism, pentru zdrobirea dușmanului, dacă vom crea figuri palide, inexpresive, incolore, de activiști, oameni care nu trăiesc în mijlocul maselor, nu lucrează în directă legătură cu ele, ci intervin din cînd în cînd, fiind mai mult niște musafiri care sfătuiesc și dau directive. Activistul comunist este cel care duce în mase cuvîntul partidului, îl face să devină fapt. Or, cum vom putea arăta noi acest element esențial al vieții de astăzi, cînd operele literare sînt populate nu de activiști întruchipînd cele mai bune calități ale omului nou, omul comunist — ci de activiști confesori, care ascultă și dau sfaturi?

Trebuie combătută și o altă tendință evidentă în multe din lucrările noastre literare: ne referim la idealizarea figurii activistului de partid, la crearea unei adevărate scheme-șablon, răsuflate și plictisitoare, a unui activist admirat și adulat de toată lumea, cu un adevărat cult al personalității. Unii scriitori își închipuie cum ar trebui să arate anume figuri de activiști, prezentîndu-i ca pe niște oameni mereu cufundați în scripte și dosare, emițînd la fiecare pas, pe un ton grav, sentințe, ținînd — și mai ales cînd nu trebuie — discursuri lungi. Se merge pînă acolo încît se creează un fel de secătuire „fictivă" a vieții de activist, căruia îi este interzisă orice bucurie personală, faptele omenești, cotidiene, fiindu-i cu totul străine. Am întîlnit și mai întîlnim în romane, nuvele sau piese de teatru, asemenea figuri ascetice, uscate, lipsite de orice suflu. Această optică îngustă, diformantă, provine din necunoașterea vieții, din ignorarea contactului direct și permanent cu realitatea. Scriitorul are datoria să pună în evidență bogăția sufletească a activistului de partid, caracterul său complex, multilateralitatea personalității sale. Schematizarea și șablonizarea figurii activistului de partid, reducerea ei la cîteva elemente neesențiale, netipice, lipsite de interes, constituie o manifestare dăunătoare, periculoasă, care trebuie de asemenea combătută ori de cîte ori se ivește.

Și nu este deloc inexplicabil faptul că slăbiciunile serioase ale unor lucrări literare provin tocmai din zugrăvirea palidă, inconsistentă, lipsită de viață, a figurii activistului de partid, pentru că în mod cert rolul partidului nu mai poate apare în adevărata lui lumină dacă reprezentanții săi în rîndurile maselor, oamenii care înfăptuiesc sarcinile trasate de partid, mobilizînd muncitorii și țăranii la lupta pentru socialism, sînt realizați la un nivel atît de scăzut, neconvingător.

Desigur, prezentarea activistului de partid în literatură pune probleme din cele mai deosebite, ce se cer amplu și temeinic dezbătute. Trebuie să amintim aici una din ele, anume aceea a „umanizării" figurii activistului de partid, a laturilor de „omenesc" ce trebuie să existe în caracterul său. O discuție despre cît la sută slăbiciuni trebuie să aibă un activist de partid și cînd anume trebuie să se manifeste ele, este sterilă și de-a dreptul ridicolă. Activistul de partid este un om. Dar înainte de

(Continuare în pag. 4-a)

Sesiunea generală a Academiei R.P.R.

In zilele de 27 iunie—2 iulie au avut loc lucrările sesiunii generale a Academiei R.P.R. în care au fost prezentate o comunicare a acad. Traian Săvulescu și corapoarte privitoare la dezvoltarea cercetărilor științifice în diferite domenii ale științei din țara noastră. După prezentarea comunicării și corapoartelor, în cadrul acestei sesiuni au urmat discuții la care au participat numeroși membri ai Academiei R.P.R.

Știința în slujba poporului și a construirii socialismului

In comunicarea sa, acad. Traian Săvulescu, președintele Academiei R.P.R., ocupîndu-se de dezvoltarea științei, literaturii și artei în țara noastră, a subliniat că punerea în valoare a tot ce este progresiv în trecutul culturii noastre este o datorie patriotică pentru Academia Republicii Populare Romîne.

Cu cea mai profundă venerație și vie recunoștință — a spus vorbitorul — ne amintim că Academia de azi este clădită pe temelia Academiei Romîne, înființată acum 89 de ani, printr-un decret al Locotenenței Domnești a Principatelor Unite. Sîntem datori dar să nu lăsăm să se aștearnă colbul uitării pe figurile marilor noștri precursori: Timotei Cipariu, Gheorghe Barițiu, Alexandru Hurmuzache, Vasile Alecsandri, Costache Negruzzi, I. H. Rădulescu, C. A. Rosetti, care au pus piatră de temelie la edificiul culturii poporului nostru și sînt ctitorii Academiei Republicii Populare Romîne.

Analizînd condițiile în care a luat ființă și s-a dezvoltat Academia Romînă, vorbitorul a evocat meritele unei pleiade întregi de oameni luminați, care prin activitatea lor științifică au îmbogățit patrimoniul cultural al poporului nostru. Dar pe măsură ce regimul burghezo-moșieresc se întărea în a doua jumătate a secolului trecut și începutul secolului în care trăim — se arată în comunicare — Academia Romînă a fost îndepărtată din ce în ce mai mult de frămîntările societății, de idealul întemeietorilor, pînă ce a devenit un instrument în mîna clasei dominante, cultivînd tradițiile idealiste și dogmele mistice. Orînduirea socială din trecut a silit Academia Romînă să trădeze esența principală a rosturilor ei.

Odată cu instaurarea regimului de democrație populară și preluarea de către clasa muncitoare a puterii politice și economice, printre cele dintîi instituții adaptate noilor țeluri revoluționare, a fost Academia Republicii Populare Romîne, organizată în octombrie 1948.

In numai 7 ani de activitate Academia R.P.R. a obținut succese remarcabile pe tărîmul științei, literaturii și artei. S-a întărit legătura științei cu producția, principiul de bază al întregii activități științifice, au fost înființate noi institute de cercetări pe lîngă departamente și Academia R.P.R., a crescut volumul publicațiilor Academiei și numărul lucrărilor științifice originale și al traducerilor lucrărilor științifice sovietice, editate de Academia R.P.R.; alături de oamenii de știință cu experiență, au fost atrase în munca științifică numeroase cadre tinere; s-au dezvoltat larg relațiile științifice cu Academia de Științe a U.R.S.S. și cu academiile țărilor de democrație populară. Astfel, de la înființarea ei, Academia R.P.R. a adus o contribuție puternică la eforturile întregului popor pentru făurirea noii culturi socialiste, pentru construirea socialismului. In continuare acad. Traian Săvulescu s-a ocupat pe larg de noile sarcini ale Academiei R.P.R., de măsurile necesare pentru îndreptarea greșelilor și înlăturarea lipsurilor, în lupta pentru crearea bazelor socialismului, pentru construirea și întărirea noii orînduiri sociale, știința avînd un rol important.

Oamenii de știință vor ajuta la împlinirea năzuințelor poporului muncitor

Mai departe președintele Academiei R.P.R. a subliniat necesitatea aprofundării învățăturii marxist-leniniste, intensificării activității institutelor Academiei, legăturii dintre știință, tehnică și producție, precum și a unității dintre teorie și practică. De asemenea, a pus problema rolului criticii și autocriticii pentru dezvoltarea diferitelor domenii ale științei și a arătat că lupta de opinii și dezbaterile libere trebuie să devină din ce în ce mai mult o armă ascuțită în arsenalul științei noastre.

Ocupîndu-se de însemnătatea problemei cadrelor, acad. Traian Săvulescu a spus:

Poporul nostru este bogat în oameni talentați, înzestrați cu o inteligență superioară, capabili să creeze în scurtă vreme lucrări valoroase de știință, literatură, artă. De aceea, sîntem datori să nu lăsăm pe seama improvizației problema importantă a educării cadrelor, ci s-o organizăm exemplar.

Adresînd mulțumiri călduroase popoarelor Uniunii Sovietice pentru ajutorul primit în dezvoltarea științei din R.P.R. și mai cu seamă în înlesnirea cercetărilor din domeniul fizicii nucleare, președintele Academiei R.P.R. a încheiat:

Oamenii de știință și cultură știu că opera lor va crește, va rodi, va contribui la ridicarea celor mulți la un înalt nivel de cultură pentru că destinele poporului nostru se găsesc în mîinile viguroase ale clasei cele mai înaintate, clasa muncitoare, condusă de partidul ei.

Oamenii de știință, literații și artiștii din R.P.R. sînt adînc convinși că urmînd calea care le-a fost deschisă de Partidul Muncitoresc Romîn și de Guvernul R.P.R., calea luminată de ideile atotbiruitoare ale lui Marx, Engels, Lenin, Stalin, vor ajuta la împlinirea năzuințelor poporului muncitor, vor ajuta la apropierea dintre popoare și vor apăra pacea.

Corapoartele au prezentat realizări și perspective în domeniul științei

In continuarea lucrărilor acestei importante sesiuni generale a Academiei R.P.R. a urmat prezentarea corapoartelor: acad. S. Stoilov: „Realizările și perspectivele în domeniul științelor matematice și fizice"; acad. E. Carafoli: „Realizările și perspectivele în domeniul științelor tehnice și chimice"; acad. G. Macovei: „Realizările și perspectivele în domeniul științelor biologice, agronomice, geologice și geografice"; acad. N. Hortolomei: „Realizările și perspectivele în domeniul științelor medicale": acad. P. Constantinescu-Iași: „Realizările și perspectivele în domeniul științelor istorice, filozofice și economico-juridice".

Noii academicieni ai secției a VIII-a

După discuțiile la corapoarte și lucrările pe secțiuni, vineri 1 iulie, în cadrul sesiunii generale, a avut loc alegerea noilor membri onorifici, a membrilor titulari activi și a membrilor corespondenți ai Academiei R.P.R.

La secția a VIII-a de științe istorice — știința istoriei limbii literaturii și artei, au fost aleși: membri onorifici: *Ion Agîrbiceanu;* membri titulari activi: *Tudor Arghezi, Mihai Beniuc, Geo Bogza, D. Panaitescu-Perpessicius, Cezar Petrescu, Zaharia Stancu* și *Tudor Vianu;* membri corespondenți: *Eusebiu Camilar, Nagy Istvan, Eugen Jebeleanu* și *Alexandru Philippide.*

Sîmbătă 2 iulie au fost alese organele conducătoare ale Academiei, lucrările sesiunii generale a Academiei R.P.R. luînd astfel sfîrșit.

Președinte al Academiei R.P.R. a fost reales profesorul academician *Traian Săvulescu.*

Răspunderile ce ne stau în față

Promovat, cu prilejul recentei sesiuni generale, membru activ al Academiei R.P.R. — se cade să mărturisim, odată cu emoția și gratitudinea, implicite, și oarecare, explicabilă, neliniște față cu răspunderile ce ne stau în față.

Convinși, și pînă acum, că distincțiile de comportament sînt secundare față cu titlul însuși de membru al înaltului for, am căutat să dezamăgim cît mai puțin, în limita mijloacelor noastre evident, așteptările. A urma pe același drum, cu o rîvnă sporită, fără doar și poate, de încrederea ce ni se arată, ni se pare singura concluzie valabilă a acestui moment festiv. Aceasta, despre partea noastră.

Dacă, însă, Academia R.P.R. va voi să vadă în această promoțiune ceva mai mult decît satisfacerea mecanică a unui articol statutar, dacă, pentru a preciza: va voi să înlesnească acelui pumn de bune intenții, ce încă ne mai stau la îndemînă, condițiile favorabile unei munci utile, atunci perspectiva ce s-ar putea deschide ambițiilor noastre conjugate de a vedea, în sfîrșit, ediția integrală Eminescu efectuîndu-se în alt ritm, este cu adevărat ispititoare și în măsură nu numai să ne bucure pe toți, dar și să justifice un vot, prin excelență, agreabil.

Perpessicius

Să zugrăvim prin arta scrisului viața noastră nouă

Mulțumi cu adevărat celor ce m-au propus și m-au ales ca membru al celei mai înalte instituții culturale și științifice din țară, Academia R.P.R., voi putea numai prin fapte corespunzătoare denumirii de academician. Imi dau seamă de marea cinste și de încrederea ce mi s-a acordat, dar și de răspunderea sporită ce-mi revine în cîmpul activității literare și culturale, în genere, primind această distinsă denumire.

Voi încerca nu atît să mă bucur de onoarea ce mi s-a făcut, cît s-o merit prin muncă. Iar aceasta nu poate fi decît activitate îndeplinită cu devotament pentru poporul nostru, pentru oamenii muncii, pentru socialism și pace, așa fel ca Partidului clasei muncitoare să-i pară bine că mă găsesc în rîndul celor ce-i realizează idealurile, zugrăvind prin arta scrisului viața nouă din țara noastră.

Mihai Beniuc

Semnături pentru pace

Un coș de fabrică-n oraș
Stă straje pe întins de zare:
Spre tot ce vede, uriaș,
El pare-un semn de exclamare...

...O țesătoare. A-mpletit
Codițe, fetei. E la școală.
Codițe... Seamănă, leit,
Cu bucle negre de cerneală.

Un muncitor... E lîngă strung.
La el acolo, parcă-și lasă
Și șpanul — răsucit și lung —
Iscălitura-i migăloasă.

Un tractorist... Despică un
Ogor de brazde îndesate:
...Tractoru-i bîzîie, lăstun,
Cu liste, după el, semnate.

Cîmp... Slove, fumu-a rînduit?
Dacă te uiți mai bine, ști-vei:
...Pe ceru-ntreg, s-a iscălit
Mecanicul locomotivei.

Și-n fila bolții, către-apus,
Apasă scrierea-i stîngace
O sondă, cu creionu-n sus,
Semnînd — și dînsa — pentru pace.

Cicerone Theodorescu

Pasărea albastră

Minunea unei flori pe bălegar,
O clipă de tăcere-n canonadă,
Un plîns de stea pe cerul solitar,
Un ghiocel prin stratul de zăpadă...
Atîtea lucruri zi de zi mă cheamă
Și-mi cer o clipă să le iau în samă.

Salut o rîndunea ce trece-n zbor,
Ridic din colbul drumului un flutur,
Unui copil îi dreg un cărucior,
Iar altuia de var haina i-o scutur,
Și mai rămîn dator cu-atîtea cele
Cîtă-i pe cer puzderia de stele.

Și-mi pare rău că ochiu-i mai cețos,
Că sunetul mai stins urechea-l prinde,
Că mult mai greu mă scol de-acum de jos,
Că mîna tremură, pasul mă vinde,
Cînd simt că bucuria repetată
Al vieții preț adevărat l-arată.

Și din atîtea cîte se petrec
Cu binele luptînd să-nfrîngă răul,
Acelea ce vor fi le înțeleg
Și văd cum rînduiala-nvinge hăul,
Și dacă martor nu voi fi la toate,
Va fi proorocirea mea, se poate.

Ca Moise cat din munte-n Canaan,
Ca Faust clipa-s gata s-o rețin,
Și știu că-n lume n-am trăit în van
Și n-au să mă biesteme cei ce vin.
Și totuși tu ce vezi și peste vremuri
In taină parcă totuși te cutremuri...

Nu-i faptul că atuncea cînd te dărui
Din tine dai scăzîndu-te mereu,
Nici faptul că te surpi și că te nărui,
Că tot ce-a fost ușor devine greu...
De toate-aceste pierderi te mîngîi
Cu nemurirea pusă căpătîi.

Ci sînt aceste forțe oarbe încă,
Nucleu atomic și mai cîte, cîte
Ce neștiute dorm în pace-adîncă...
Au n-o să cadă ele-n mîini urîte
La ucenicii vrăjitori ce vor
Zvîrli-n prăpăd pămîntul rotitor?

Dar nu-ntrebînd, ci truda cea cu rost
Va să călească inimile toate,
Să vadă toți ce nu-i bine c-a fost
Să vadă răul ce să vină poate,
Și toți să zică: Nu mai vrem să fie
Supusă viața la nemernicie!

Să-și simtă brațul aprig cum se-ncoardă
Și gata spada s-o ridice sus,
Și-n fulgerul neiertător să ardă
Tot ce-i vrăjmaș, tot ce e de răpus,
Tot ce e vîsc ori bubă ori reptilă
Și cășunează jale, hulă, silă.

Iar cînd n-or fi mai mult de lipsă arme
Și pacea va trona-n cetatea vieții,
Iar despre Marte se va ști că doarme
Pe veci de veci cu șerpii și ereții,
Atuncea, oameni, vin la masa voastră
Cu-a fericirii pasăre albastră.

Dar pîn-atunci n-am pace pe pămînt
Cum n-are creanga codrului de vînt.

Mihai Beniuc

Despre unele probleme ale limbii literare

Ion Creangă aduce cu sine un întreg tezaur de elemente ale limbii vorbite, venite direct din mediul rural. El a știut să folosească în mod desăvîrșit elementele dialectale ale graiului său de acasă (Neamț). In privința acestor elemente din graiul moldovenesc, unii au socotit că e necesar un glosar explicativ pentru a-l putea citi pe Creangă, pe cînd alții afirmă că toate cuvintele și expresiile folosite de Creangă sînt înțelese în limba literară. Amîndouă părerile sînt exagerate. Căci există o serie de termeni ca, de exemplu: tihărăi, *pl. „ripi"*, vindereu *„un fel de uliu"*, puricale *„tot felul de fructe"*, a otînji *„a ologi pe cineva" etc. care stau alături de vocabularul curent al limbii literare și nu pot fi înțeleși fără ajutorul dicționarului.*

Creangă folosește cu o artă desăvîrșită elementele regionale, care dau o savoare inimitabilă scrierilor sale. Indiferent de proporția acestor elemente, constatăm, prin urmare, că ele sînt alese în mod fericit și contribuie la valoarea artistică a bucății. In această privință, Mihail Eminescu, referindu-se într-un articol din „Curierul de Iași". din 1877, la scrierile lui Creangă „Dănilă Prepeleac" și „Soacra cu trei nurori", îndemna pe scriitori să le citească, „ca să vadă care ar trebui să fie izvoarele din care să se inspire și cum vorbesc și se mișcă ținutașii din Neamț".

Creangă, ca și Caragiale, a fost interesat de modul de exprimare al oamenilor: i-a ascultat vorbind și le-a înregistrat graiul. Dar nici Caragiale, nici Creangă nu reproduc direct graiul vorbit, ci pun în gura personajelor pe care le-au imaginat un grai creat pe bază de sinteză a vorbirii reale. Această re-creare a graiului vorbit, trecută prin sensibilitatea și creierul artistului, această creație secundă este secretul geniului unui Caragiale sau Creangă. Creangă redă automatismul verbal al personajelor sale, el țese plasma verbală caracteristică pentru fiecare personaj. Eroii lui Creangă sînt țărani, ai lui Caragiale semi-docți din lumea orașelor. Darul de a crea oameni vii a dus în mod firesc pe Creangă și pe Caragiale la exprimarea prin dialog, și de aci nu mai e decît un pas pînă la teatru. Verva, jovialitatea lui Creangă sînt unice, în literatura romînă. El posedă un vocabular țărănesc de o mare bogăție, din care nu lipsesc elemente necunoscute altor regiuni, după cum am arătat mai sus. Necesitățile creației artistice și ale expresiei l-au obligat pe Creangă să recurgă la totalitatea vocabularului său familiar; mișcîndu-se și operînd într-un mediu rural, este firesc ca numărul neologismelor, în scrierile sale literare, să fie redus: vreo 12 în întreaga sa operă, din care se pot reține cuvinte ca: afront, corect, cristal, de formă.

Elementele regionale dau o coloratură particulară limbii scrierilor lui Ion Creangă. Astfel, ușoara înmuiere a consoanelor, diftongul ie *(în loc de* ia*), în* băiet, întemeiet, *folosirea articolului invariabil* a*:* dascălul Vasile a Vasilicăi, *pronumele demonstrativ* ista, aista, *formele în -ăi de genitiv-dativ a numelor proprii în -ă:* Irincăi, Lucăi, Vasilicăi *etc.*

Reproducem un pasaj caracteristic din „Amintiri din copilărie", pentru ca cititorul să constate cu ce mijloace Creangă își caracterizează eroii după modul lor de a vorbi. Fragmentul redă o discuție între tatăl și mama lui Creangă, privitoare la educația fiului lor:

„Cînd a mai auzit mama și asta, s-a făcut foc. — Sărmane omule! Dacă nu știi boabă de carte, cum ai să mă înțelegi? Cînd tragi sorcovețil la mustează, de ce nu te olicăiești atita? Petre Todosiicăi, crîșmarul nostru, așă-i că ți-a mîncat nouă sute de lei? Vasile Roibu din Bejeni mai pe-atîția, și alții, cîți? Rustei lui Valică și Măriucăi lui Onofrei găsești să le dai și să le răsdai? Știu eu,

Al. Rosetti

(Continuare în pag 6-a)

NOI ACADEMICIENI

TUDOR ARGHEZI

MIHAI BENIUC

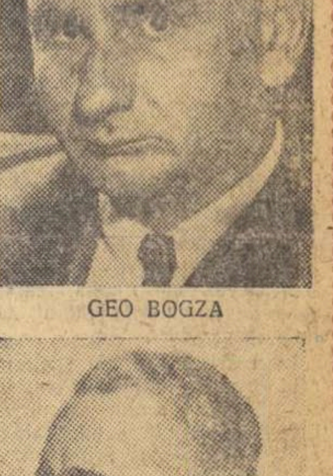
GEO BOGZA

CEZAR PETRESCU

D. PANAITESCU-PERPESSICIUS

ZAHARIA STANCU

TUDOR VIANU

RECENZIE

Strada Primăverii

„Strada Primăverii" e în genere o operă veridică, străbătută de accente calde şi optimiste, în ciuda amărăciunii care-i îmbibă pe alocuri inutil episoadele.

Cui nu-i e familiară imaginea uliţelor periferice cu praful gros stîrnit pe vreme bună de trecerea oricărei harabale, cu glodul, cu băltoacele tulburi răsfrîngînd cerul săptămînilor mahmure şi nesfîrşitele şiruri ale căsuţelor scunde? Autorul s-a cam lăsat furat în prima parte a nuvelei de cenuşiul acestei privelişti. Ea a impregnat parcă însăşi atmosfera capitolelor. Oamenii şi evenimentele apar ca în ceaţă. Orizonturile încep apoi a se lumina. Cerul se înseninează, noroiul e îngropat sub pietre de pavaj. Prin canale se scurg deopotrivă cu apa băltoacelor şi lăturile morale ale uliţei.

După ani îndelungi de război Mihai Vechiu s-a întors în oraşul său natal. E încă greu. Duşmanii se cramponează îndîrjiţi şi disperaţi de putere. Otrava gîndirii şi simţirii individualiste, filozofia egoismului, îşi au răspîndite în adîncime ramificaţiile. Personalitatea omului simplu e apăsată adesea sub noianul prejudecăţilor unei societăţi în descompunere. Şi peste toate acestea seceta... Cînd poporul încearcă însă fiorii eliberării, ce baraje îi pot opri oare revărsarea forţei şi entuziasmului?

Mihai lucrează ca fierar betonist la repararea ţesătoriei distrusă de bombardamente. Prin detalii sugestive autorul a izbutit să redea ambianţa vremii, starea de spirit a maselor. Scene concise, notaţii convingătoare relevă încrederea imensă, autoritatea în creştere a comuniştilor în sinul poporului. Mihai intră în partid. Sobrietatea şi căldura episodului în care el cugetă asupra foilor albe, întocmindu-şi autobiografia, sînt semnificative pentru maniera scriitoricească a lui Ignea. E noapte... Ploaia măruntă şi rece de toamnă care a împotmolit întreaga stradă se prelinge în casă prin tavanul îmbătrînit. Picură lîngă uşă, în mijlocul camerei, pe pat, lîngă fereastră... În farfurii şi oale de tuci boabele tulburi se rostogolesc în clinchete stridente şi monotone. Mihai stă la masă şi scrie. „Nu te culci, Mihai... e greu de gaz". „Mai stau, mamă". „...Ce tot scrii acolo?". La flacăra tremurătoare a lămpii se perindă, prin slovele înşirate pe hîrtie, zilele incolore şi apăsătoare ale unui întreg trecut şi ard cu intensitate visurile omului care a redescoperit lumea.

Suflul emoţional al povestirii răzbate la lumină prin împletitura unor imagini, scene, episoade, adesea abrupte. Se simt însă sub aceste forme colţuroase zvîcnirile palpitante ale unui suflet generos, puternic, în stare să înfrunte şi să biruie încercările mari ale vieţii.

În zilele frămîntate ale primelor alegeri, Mihai se află în fruntea unei echipe de agitaţie politică; îl vedem cuprins de entuziasm în clipele repartizării grîului sovietic populaţiei înfometate a oraşului, asudînd ca salahor atunci cînd e silit să părăsească vremelnic munca de fierar betonist; îndeplinindu-şi la început cu şovăială, apoi cu tot mai multă îndrăzneală, sarcinile primite în cadrul administraţiei financiare.

Încercările mari ale vieţii reliefate prin povestea unei iubiri sînt în stare să dezvăluie sensul epocii? Această linie a subiectului e înfăţişată cu deosebire în „Strada Primăverii".

Valentina Şoimu e o fată tînără, zveltă, frumoasă, ţesătoare la fabrica de textile. Îl iubeşte pe Mihai şi i-a aşteptat cu încredere revenirea. (O comunicare seacă îl declarase dispărut). Au tulburat-o între timp doar insistenţele galante ale contabilului şef Dan Obadă. O măguleau veşnicele lui atenţii. Cînd Mihai reapare însă pe Strada Primăverii, ei nici nu-i pasă că Obadă o aşteaptă la întîlnire şi aleargă de îndată ce vestea i-a ajuns la ureche, să-şi vadă iubitul.

Îi e drag, respiră şi trăieşte cu adevărat numai alături de dînsul. Şi totuşi o forţă diabolică sălăşluind în afară de ea şi în ea însăşi îi nimiceşte cu cruzime toate visurile. Tragismul acestei iubiri îşi are înfipte rădăcinile în înseşi contradicţiile epocii, ea izvorăşte din dualitatea spirituală a fetei, înclinată pe de o parte înspre împlinirea firească a năzuinţelor ei arzătoare şi împiedicată în realizarea acestor dorinţe de slăbiciunile şi prejudecăţile sociale care o strivesc în cele din urmă.

Valentina e fiica ascultătoare şi supusă a tatălui ei, iar tatăl ei Iancu Şoimu, robul inconştient al unei gîndiri şi lumi putrede. „Unde-i banul, acolo-i puterea...", această maximă exprimă miezul întregii sale filozofii. Unica năzuinţă a acestui ajutor de maistru textil e parvenirea. Dintr-un asemenea aluat s-au copt la noi ca şi aiurea cadrele aristocraţiei muncitoreşti, protagoniştii politici ai social-democraţiei de dreapta. El e gata să recurgă la orice mijloc pentru a-şi atinge scopul. Un asemenea mijloc i se pare căsătoria fiicei sale cu Dan Obadă. Şoimu îşi închipuie de altfel că acţionează în numele fericirii Valentinei. Criteriul fericirii supreme e doar pentru el hrana bună şi lenevirea. Obadă o va scoate, după presupunerile sale, pe Valentina din fabrică, o va face cucoană. Iar el, Şoimu, cu un astfel de ginere, va primi spor la leafă şi va urca cu rapiditate scara ierarhiei. Întoarcerea lui Mihai îi spulberă planurile. Proiectele lui sînt nimicite de această dragoste fără minte. Valentina — cugetă minios Şoimu — „dă norocului cu piciorul". Din nefericire ea va da cu adevărat „norocului cu piciorul" şi va primi în cele din urmă cu capul plecat fericirea impusă de tatăl ei.

Cum şi-a putut rata Valentina într-un mod atît de nedemn şi ruşinos dragostea? Sub imperiul acestei absurdităţi, generată de morala de clasă a burgheziei, şi-au frînt în trecut aripile atîtea existenţe.

Şoimu şi-a educat fata în lumina unor convingeri „ferme", snopind-o în bătăi cu centironul la cea mai neînsemnată abatere. „Copilul trebuie să fie supus". „Valentina crescuse înrădăcinînd în ea un soi de sfială, de teamă, care de multe ori părea că o striveşte". Educaţia aceasta şi-a lăsat amprenta asupra caracterului ei, i-a pervertit sufletul, i-a tocit simţul de independenţă. Împrejurări reale contribuie la adîncirea acestei crize, frîng firul prieteniei şi dragostei celor doi tineri. Se înţelege că Valentina nu e doar o sărmană victimă. Educaţia lui Şoimu a dat roade. Ea însăşi se simte atrasă la un moment dat de fericirea mărginită întrezărită în casa lui Obadă şi o acceptă în schimbul fericirii simple şi adevărate pe care ar fi dobîndit-o alături de Mihai. Deznodămîntul e firesc. Valentina cunoaşte din primele luni ale căsătoriei chinurile unei căsnicii întemeiate pe raţionamente şi interese meschine. Îi lipseşte însă puterea de a se smulge din plasa cleioasă a unei astfel de vieţi şi alunecă tot mai vertiginos pe panta ratării. Primele semne ale desmeticirii apar odată cu arestarea soţului ei implicat într-o scandaloasă afacere de furturi.

Pentru iubirea ei de demult, simptomele acestei deşteptări sînt prea tîrzii. În viaţa lui Mihai a apărut Tinca Comăneanu. Aceste noi momente sînt, din păcate, zugrăvite mai palid.

Povestirea lui Ignea respiră autenticitate. Ea dezvăluie puterea şi frumuseţea adevărului cauzei noastre şi relevă mărginirea, falsitatea, ipocrizia duşmanilor şi antiumanismul moralei burgheze.

Ignea n-a izbutit să ducă totuşi pînă la capăt şi să lege armonios între ele toate firele acţiunii.

Valentina e justificată unilateral. Deznodămîntul relaţiilor ei cu Mihai e privit de Ignea aproape exclusiv în lumina influenţelor exercitate asupra ei de către Iancu Şoimu. Aceste influenţe au fost fără îndoială hotărîtoare. Valentina e însă ţesătoare la o mare fabrică textilă într-o perioadă de clocotitor avînt revoluţionar, perioadă în care muncitorimea noastră se află prinsă în focul unei lupte acerbe cu reacţiunea. Ar fi fost firesc să aflăm ceva mai mult din munca, din viaţa ei în fabrică.

Forţa obştească care acţionează asupra ei în spiritul lui Mihai, ar fi trebuit mai limpede exprimată. Această forţă s-a lovit probabil de crusta mic-burgheză a Valentinei. În ce împrejurări? Dacă asemenea momente nu ar fi fost ocolite, conflictul ar fi devenit mai ascuţit, rezonanţa sa socială ar fi dobîndit mai multă amplitudine. O astfel de lărgire a sferei conflictului ar fi dat în genere greutate tabloului epocii, ar fi adîncit sensul nuvelei, ar fi dus la înfăţişarea convingătoare a unor personaje de talia comunistului Pîslaru şi a Tincăi Comăneanu. Nu-i pretindem lui Ignea să fi substituit conflictului de dragoste un alt conflict. E vorba de a alege însă din viaţa variată a eroului tot ceea ce e în măsură să îmbogăţească latura reliefată în operă. De a cuprinde în unghiul din care e analizat eroul tot ceea ce intră din viaţa sa în această perspectivă. Iubirea va concentra astfel în focarul ei esenţa reală a unei întregi lumi.

Ignea şi-a dat seama de acest lucru şi nu puţine dintre personajele sale îşi definesc caracterul pe un plan mai larg. Pe alocuri el a rezolvat această delicată problemă cam formal. Viaţa obştească, fabrica, apar nu odată doar ca fundal ilustrativ.

Rămîne în genere neclară concepţia compoziţională a nuvelei. În centrul ei se află povestea de dragoste a celor doi eroi şi în funcţie de ea, prin ea, e zugrăvită epoca, sau dimpotrivă accentul cade pe istoria formării politice şi morale a lui Mihai şi în funcţie de aceasta e dezvăluită drama iubirii lui pentru Valentina. Sufleteşte autorul pare-se că a optat pentru prima variantă (episoadele sînt aci realizate la un mai înalt grad de emoţionalitate), cerebral, pentru cea de a doua (realizată mai sec). Dezacordul, lipsa unui punct de vedere unic şi absolut clar în sistematizarea materialului, au dus astfel la lipsuri privind unitatea compoziţională a nuvelei, au dat naştere unor episoade greoaie, inutile, pur ilustrative.

Aminteşte a manierism, a combatere schematică a schematismului numele eroului principal pozitiv Mihai Vechiu şi al unuia dintre eroii principali negativi, Iancu Şoimu.

Dumitru Ignea are tot ceea ce trebuie pentru a se debarasa în lucrările sale viitoare de asemenea lipsuri. Iubeşte viaţa noastră nouă, urăşte tot ceea ce ne stă de-a curmezişul, e în mod creator neliniştit, caută căi noi în creaţie, posedă în mod neîndoielnic simţul retransmiterii prin artă a adevărului, a frumuseţii zilelor noastre aspre şi lirice.

Al. Simion

Curier literar

■ În Editura de stat pentru literatură şi artă a apărut cel de al doilea volum din colecţia operelor complete ale marelui scriitor clasic englez Shakespeare. Volumul cuprinde piesele „Richard al II-lea" în romîneşte de Mihnea Gheorghiu, „Neguţătorul din Veneţia" în romîneşte de Gala Galaction şi „Iuliu Cesar", în traducerea lui Tudor Vianu. Cele două volume ale operei lui Shakespeare, apărute pînă acum în traducere romînească, s-au tipărit într-un tiraj de 25 mii exemplare.

■ Tot în colecţia clasicii literaturii universale, au apărut şi două volume din „Teatru" de Schiller. Sînt incluse aici: „Hoţii" în romîneşte de Argintescu-Amza, „Intrigă şi iubire" traducere de Mihai Izbăşescu şi Mariana Crainic, „Don Carlos" în romîneşte de Al. Philippide şi „Wilhelm Tell" în traducerea Veronicăi Porumbacu. Studiul introductiv este semnat de prof. univ. Lotar Rădăceanu. Tirajul ediţiei Schiller este de 15.000 exemplare.

■ A apărut cel de al doilea volum din colecţia operelor maestrului Mihail Sadoveanu. Actualul volum cuprinde „Povestiri din război", „Floare ofilită", „Amintirile căprarului Gheorghiţă", „Mormîntul unui copil". Notele sînt semnate de Profira Sadoveanu. Cel de al doilea volum al operelor lui Mihail Sadoveanu s-a tipărit într-un tiraj de 20.100 exemplare.

■ Au apărut primele două numere ale colecţiei „Luceafărul": povestirea „Focul nestins" de Petru Dumitriu şi nuvela „Scrisoarea" de Francisc Munteanu.

■ Un volum de versuri alese de P. Antokolski a apărut în editura Cartea Rusă. Traducerea aparţine poetului H. Grămescu. Volumul cuprinde printre altele „A treia replică", „Ilegalistul", „Noaptea de anul nou", „Victoria Chinei" şi poemele „Koşcei", „Cikalov", „Fiul", „O mie opt sute patruzeci şi opt".

■ În colecţia Maeştrii artei romîneşti au apărut: „N. Grigorescu" de Lelia Rudaşcu; albumul cuprinde şi cincisprezece ilustraţii în text, patruzeci şi patru în afară de text, un autoportret precum şi o planşă în culori. Dintre reproduceri cităm: „Peisaj cu stînci", „Bărăţia Cîmpulung", „Rucăreanca", „Portret de fetiţă", „Atacul de la Smîrdan", „Vechilul", „Întoarcerea de la păscut", „Ţărăncuţa". În aceeaşi colecţie s-a tipărit şi „Luchian" de Petru Comarnescu. În album sînt incluse şaptesprezece ilustraţii în text, patruzeci şi două în afară de text şi o reproducere în culori pe copertă. Dintre ilustraţii, amintim: „Un zugrav", „Cioban cu oile", „Albăstrele", patru autoportrete, „La împărţitul porumbului", „Adolescentul", etc.

■ „Murmurul străzii" se intitulează noul volum de versuri al poetului clujan Victor Felea. Sînt incluse în actualul volum poeziile „Un cîntec viu de slavă", „Balada flăcăului fără nume", „Cîntec de primăvară", „Autocritică", „Biografie", „Unui comunist" şi altele.

■ A apărut monografia „Boris Polevoi" de B. Galanov, în romîneşte de I. Comşa.

■ În Editura de stat pentru literatură şi artă se tipăreşte un volum de versuri alese din opera marelui poet clasic francez François Villon. Volumul cuprinde aproximativ 1600 versuri. Traducerea este semnată de Dan Botta.

■ Două volume din opera lui Topîrceanu vor apare în colecţia Biblioteca pentru toţi. Primul volum cuprinde versuri din: „Balade vesele şi triste", „Parodii originale", „Migdale amare" şi „Postume". Volumul al doilea înfăţişează publicului nostru proza lui Topîrceanu, nepublicată de multă vreme. Sînt incluse aici „Amintiri din luptele de la Turtucaia", „Scrisori fără adresă", „Pirin Planina" şi „Minunile Sfîntului Sisoe". Ediţia este însoţită de un amplu studiu introductiv semnat de Al. Săndulescu. Ţinînd seama de faptul că trecuta ediţie de poezii, apărută în 1954, s-a epuizat într-un timp record, noua ediţie va fi tipărită într-un tiraj de 40.000 exemplare.

■ Ediţia a doua din „Schiţe şi însemnări din şcoala de ieri şi de azi" de Ioachim Botez va apare în luna aceasta în Editura de stat pentru literatură şi artă. Actuala ediţie este revăzută şi completată cu schiţe noi.

■ Numărul 6 al revistei „Iaşul literar" cuprinde un bogat material de versuri, proză şi critică. Poezii semnează Constantin Scripcă, Ştefan Tănase, Horia Zilieru, Gh. Scripcă, Radu Cîrneci, Stan Păun, Andi Andrieş. Schiţe publică: C. Constantinescu şi Constantin Nonea. La rubrica „Condeie noi" apar „Vreau să scap de nota doi" de Maria Iacoban, „Gît gol" de Petre Stuparu şi „Semănătorul de bine" de Mihai Severin. Numărul 6 al revistei „Iaşul literar" publică şi studiul „Peisajul şi portretul în creaţia lui Calistrat Hogaş" de Constantin Ciopraga. Remarcăm rubrica de „Note" bogat înzestrată cu materiale combative.

■ În colecţia de „Versuri alese" a Editurii de stat pentru literatură şi artă, va apare un volum din poeziile lui Demostene Botez. Sînt incluse aici versuri din „Floarea pămîntului", „Povestea omului", „Zilele vieţii", „Cuvinte de dincolo", „Floarea soarelui" şi un ciclu de „Versuri noi".

Operele clasicilor literaturii ruse în romîneşte

Editura Cartea Rusă a început anii trecuţi editarea unei colecţii de „Opere" ale clasicilor literaturii ruse în traducere romînească. Sînt incluse în aceste serii de volume cele mai reprezentative opere ale scriitorilor clasici ruşi, aparţinînd diverselor genuri literare. Cîte un volum special este rezervat corespondenţei, fragmentelor de jurnal care dau un ajutor preţios pentru înţelegerea justă a operei scriitorilor respectivi. Pînă acum au apărut cîteva volume din fiecare autor. Din opera lui Cehov s-au tipărit primele două volume cuprinzînd schiţe, nuvele şi povestiri, cele mai multe pentru prima dată traduse în limba romînă, reprezentînd începuturile creaţiei marelui maestru al genului scurt. Volumele trei şi patru, care vor apare în cursul acestui an, vor cuprinde de asemeni proză. Printre traducătorii acestor volume se află şi scriitoarea Otilia Cazimir. Opera lui Cehov va fi tipărită în ţara noastră în 12 volume. Unul este rezervat teatrului, iar ultimul corespondenţei scriitorului.

Din opera lui Gogol, prevăzută să apară în ţara noastră în şase volume, au apărut pînă acum primele două. Cel de al treilea volum va cuprinde nuvele scrise între 1835-1842. Este inclus aici ciclul „Povestiri din Petersburg", adică unele din cele mai reprezentative lucrări în proză ale marelui scriitor clasic rus, printre care menţionăm: „Nasul", „Portretul", „Mantaua", „Însemnările unui nebun", etc. Traducerea acestui volum aparţine scriitorului Eusebiu Camilar.

Din opera lui Tolstoi, editura Cartea Rusă pregăteşte un număr de 14 volume. Pînă acum a apărut primul volum rezervat scrierilor din tinereţe şi volumele 4, 5, 6 cuprinzînd romanul „Război şi pace". Nu peste mult timp va apare volumul 7 cu care se încheie tipărirea romanului „Război şi pace" în romîneşte. Pînă la sfîrşitul anului vom mai putea citi cel de al doilea volum al operelor lui Tolstoi. Aici sînt incluse „Povestiri din Sevastopol", „Vifornita", „Doi husari" etc.

Turgheniev va fi tipărit în romîneşte în unsprezece volume. Au apărut pînă acum patru volume, cuprinzînd romanele „Părinţi şi copii", „În ajun", „Un cuib de nobili" etc. Volumul 5, care apare în cursul anului, va fi format din „Jurnalul unui om de prisos", „Mumu" şi altele, traduse în romîneşte de Ştefana Velisar Teodoreanu. Tot în cursul acestui an va apare şi cel de al şaselea volum în care vom întîlni povestirile „Doi prieteni", „Liniştea", „Faust", „Asia". etc.

Planul editurii mai prevede şi tipărirea a 12 volume din opera lui Saltîkov-Scedrin. Primul volum reuneşte bucăţile din ciclul „Schiţe din provincie". Aici se află „Prima şi a doua povestire a contopistului", „Porfiri Petrovici" şi altele.

Editura Cartea Rusă tipăreşte integral opera lui Maxim Gorki în 30 de volume. Pînă acum au apărut volumele 1, 6, 14 şi 18. Editura a luat iniţiativa ca, de acum înainte, să tipărească în ordine cronologică volumele. Astfel, va apare în curînd volumul 2, cuprinzînd printre altele şi romanul „Mama" în traducerea scriitorului Cezar Petrescu. Tot Cezar Petrescu traduce şi cîteva bucăţi din cel de al treilea volum, printre care se află „Konovalov", „Foşti oameni", „Din plictiseală", etc. Cel de al patrulea volum va cuprinde „Foma Gordeev" în traducerea lui Eusebiu Camilar şi alte lucrări.

Pentru anii viitori, editura Cartea Rusă şi-a propus să tipărească nouă volume din opera lui Puşkin şi patru volume din opera lui Lermontov. Fiecare volum este însoţit de scurte note informative asupra datei şi locului publicării. De asemeni, se mai dau şi scurte referiri bibliografice şi indicaţii asupra genezei.

Trebuie să remarcăm prezentarea grafică excepţională în care apare această colecţie, volumele situîndu-se printre cele mai remarcabile tipărituri din ultima vreme.

V. R.

Care este opinia tov. M. Novicov?

Ori de cîte ori scrie sau vorbeşte, tov. M. Novicov apare plin de păreri care, juste sau nu, sînt totdeauna categorice. Fiind şi original, Mihail Novicov are adesea vederi surprinzătoare. De aceea cititorul îl şi urmăreşte curios. Deci, deşi ştim că autorul volumului „Literatura vieţii noi" este un îndrăzneţ, totuşi nu ne-am aşteptat ca în articolul „Furtunile vieţii sau paratrăznete literare", temperamentul său, — pasionat, după vorba sa preferată — să-l împingă la încălcarea tocmai a principiilor pe care le promovează şi să întunece ideile care ne sînt scumpe şi le dorim clare pentru toţi şi în primul rînd pentru noi înşine.

Arătînd că piesa „Furtuni în cancelarie" de Vera Călin şi S. Iosifescu „reuşeşte să reliefeze aspecte importante ale realităţii", ca (în ea) „asistăm la desfăşurarea unui conflict caracteristic vremurilor noastre" şi că „înfăţişînd o întîmplare dintr-un sector oarecum limitat al vieţii, autorii au reuşit să sesizeze un aspect al luptei dintre nou şi vechi, cu o valoare de generalizare mult mai largă", criticul nostru se pronunţă cu fermitatea sa obişnuită şi de aceea impunătoare: „Valoarea piesei rezidă, după părerea mea, în caracterizarea ciocnirii, tocmai în jurul acelor probleme care frămîntă într-un grad înalt intelectualitatea universitară". Verdictul e, fără dubiu, pozitiv.

Ce expunere de motive îl însoţeşte? Pe de o parte M. Novicov declară: „Meritul autorilor piesei constă, după părerea mea, în aceea că ei nu s-au mărginit să înfăţişeze complotul (e vorba de încercarea profesorilor Hartular şi Borcea de a-l compromite pe Neguş sub pretextul lipsei de nivel a cursurilor sale, n.n.) ci zugrăvindu-l, au demascat totodată una din cele mai perfide şi mai frecvente diversiuni folosite de duşmanii noului pe frontul ideologic".

Pe de altă parte, dar la fel de energic, observă: „argumentele folosite de Hartular et co. pentru demonstrarea lipsei de nivel a cursului lui Neguş, sînt atît de puerile şi de străvezii, încît soarta conferenţiarului Neguş nu reuşeşte să stîrnească o tensiune dramatică. În viaţă lucrurile se desfăşoară de obicei mai complicat"... Or, dacă conflictul n-are tensiune dramatică, ca în viaţă, „care va să zică nu există" şi dacă acţiunea elementelor retrograde este naivă, atunci nu poate fi concludentă pentru demascarea lor. Fără să-şi dea seama că neagă exact ceea ce afirmă, abandonînd criteriul critic suprem, lecţia vieţii, M. Novicov păşeşte înainte netulburat de alarma logicii şi, cu atît mai puţin, de consecinţele provocate de următoarea discriminare uimitoare: „Dar dincolo de **această slăbiciune** (tov. Novicov i se pare neesenţială!) orientarea conflictului nu este oare îmbucurătoare?"... Evident, problema ridicată de Vera Călin şi S. Iosifescu ne îndeamnă să-i felicităm şi să le urăm să fie imitaţi dar, atîta timp cît nu a căpătat o expresie artistică corespunzătoare, adică un conflict într-adevăr dramatic, meritul dramaturgilor se reduce la o însuşire absolut necesară dar insuficientă. Ca şi scopul, o temă, fie şi nobilă, nu scuză mijloacele. Precizăm că în chestiunea pe care o abordăm aci, nu ne interesează valoarea piesei ci modul de gîndire al tovarăşului Novicov. A aprecia orientarea conflictului, independent de valoarea sa artistică, înseamnă a separa fondul de formă împotriva întregii învăţături marxist-leniniste despre raporturile organice dintre conţinut şi formă în genere şi în special în artă, iar în ultimă instanţă înseamnă a te aşeza pe platforma sociologismului vulgar, care îi este, nu ne îndoim, tot atît de nesuferit tov. Novicov cît şi estetismul. El ştie desigur că, aşa cum spunea B. Riurikov în coraportul său la Congresul scriitorilor sovietici: „Estetismul idealist şi sociologismul vulgar sînt strîns legate între ele. Estetizanţii speculează viciile primitivistilor, vulgarizatorii se maschează îndărătul luptei împotriva estetismului, sprijinindu-se reciproc, se alimentează reciproc". De altfel, ne amintim cu nostalgie de una din numeroasele conferinţe ale criticului în care protesta cu patimă îndreptăţită împotriva sfărîmării unităţii dialectice dintre fond şi formă. Pe atunci el sublinia că ideile luate în sine, deci rupte de forma pe care o generează, îşi pierd, sub raport estetic, însuşi caracterul lor de factor determinant în zămislirea imaginii artistice odată cu funcţia lor principală mobilizatoare şi transformatoare. Cu alte cuvinte, în absenţa unor trăsături artistice viguroase, în absenţa formei care numai ea le face să trăiască, ideile, fie ele înaintate, se tocesc, se destramă şi ţelul politic scontat e ratat. Iată de ce raţionamentul tov. M. Novicov constituie un non-sens şi un pericol pentru dramaturgul care l-ar accepta ca pe un îndreptar, deoarece se va simţi încurajat în reflectarea palidă, neveridică a contradicţiilor atît de intense ale realităţii. Oare concesiile tov. Novicov nu dau apă la moară şi răposatei teorii a lipsei de conflict? Teorie care, în treacăt fie spus, a fost atacată şi nimicită pînă acum de cîteva ori tot de dînsul şi în calitatea sa de critic şi ca profesor de teoria literaturii la Universitatea „C. I. Parhon" şi la Institutul de literatură „Mihail Eminescu". Ce-ar face tov. Novicov cu elevul care s-ar abate de la linia cursului său, săvîrşind aceeaşi eroare elementară?

Interpelatul nostru ar putea răspunde că, denunţînd vehement schematismul piesei în cauză, a evitat păcatul de care l-am acuzat. Într-adevăr, în — să zicem — partea mai mare a criticii sale el stăruie asupra „scăderii principale a piesei" şi anume asupra „lipsei de adevărată tensiune dramatică (încă una! n.n.) a conflictului principal" şi anume: „lupta profesorilor şi a studenţilor înaintaţi pentru demascarea grupului reacţionar Hartular-Borcea". Ba, mai rituos, el conclude: „După cum se vede, autorii au schematizat problemele sociale şi conflictele de clasă, iar schematizarea acestora n-a putut să nu ducă şi a dus la schematizarea conflictului dramatic şi schematizarea personajelor". Grav nu e, fireşte, că tov. Novicov critică, ci că iarăşi dezaprobă şi de astă dată mai vehement şi total ceea ce aplaudase în prima şi mai mica parte a articolului.

Vă veţi întreba, poate, care este opinia sinceră a tov. Novicov, aceea pozitivă iniţială, sau aceasta din

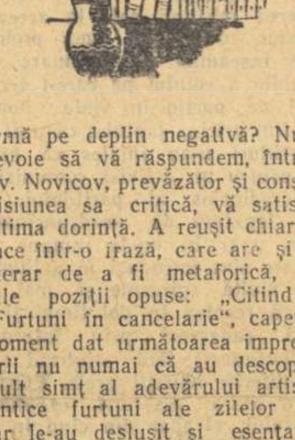

urmă pe deplin negativă? Nu mai e nevoie să vă răspundem, întrucît tot tov. Novicov, prevăzător şi conştient de misiunea sa critică, vă satisface legitima dorinţă. A reuşit chiar să împace într-o frază, care are şi meritul literar de a fi metaforică, ambele sale poziţii opuse: „Citind piesa „Furtuni în cancelarie", capeţi la un moment dat următoarea impresie: autorii nu numai că au descoperit, cu mult simţ al adevărului artistic, autentice furtuni ale zilelor noastre, dar le-au desluşit şi esenţa; şi-au construit opera în aşa fel, încît furtunile să capete cîmp liber, să se dezlănţuie. Însă în faţa spectacolului începutului furtunii, au bătut în retragere şi au pornit să aşeze paratrăznete în toate colţurile clădirii". Tov. Novicov a procedat, aşa dar, el însuşi ca dramaturgii caracterizaţi într-un stil de o confuzie — plastică trebuie să recunoaştem — numai că în sens invers: întîi a aşezat paratrăznete şi apoi a dezlănţuit furtunile criticii sale. Rezultatul e însă acelaşi.

Ca să fim drepţi, trebuie să mai recunoaştem un lucru. La sfîrşitul cronicii, furtunile încetează şi, spre a spune astfel, cerul tov. Novicov se luminează, iar spiritul său critic răsare biruitor şi oarecum voios, mărturisind că a tratat o comedie ca pe o... dramă. Din nefericire propria constatare nu-l miră prea mult. „O fi... dar, vedeţi, tovarăşi autori, acum nu mai aveţi cuvîntul, din clipa în care piesa a fost tipărită, vorbeşte ea în locul dvs." Să înţelegem de aci că tov. Novicov consideră că intenţia autorilor săi n-a fost atinsă?! Nu e clar dacă Vera Călin şi S. Iosifescu au conceput o comedie sau o dramă, fie; dar e clar că articolul criticului este o adevărată replică la „Comedia erorilor" a lui Shakespeare.

Nu putem să nu menţionăm încă un aspect al articolului, care, confirmînd caracterul „personal" al argumentării tovarăşului Novicov evidenţiază şi o cel puţin ciudată concepţie despre moravurile criticii literare. Căutînd să motiveze elogiul dăruit autorilor cu atîta imprudenţă pentru autenticitatea conflictului ales, el compară complotul înscenat lui Neguş pe baza aşa-zisei lui lipse de nivel, de către Hartular şi Borcea, deci de nişte reacţionari, cu atitudinea dispreţuitoare a savanţilor şi tehnicienilor „bătrîni, de modă veche" faţă de „inginerii tineri capabili şi bine pregătiţi" şi apoi cu atitudinea defăimătoare şi minimalizatoare a unor critici faţă de „Lumina de la Ulmi" şi „Floarea vieţii". „...În unele institute de cercetări ştiinţifice idei noi şi îndrăzneţe sînt îngropate cîteodată numai pentru că argumentarea „n-are nivel". Şi, în sfîrşit, nu recunoaştem oare în „Furtună în cancelarie" unele „furtuni" din viaţa noastră literară? Doar tot pentru „lipsa de nivel" s-a încercat la un moment dat defăimarea piesei „Lumina de la Ulmi" de Horia Lovinescu, piesă distinsă ulterior cu Premiul de Stat. Iar recenta încercare de minimalizare a romanului „Floarea vieţii" de Aurel Mihale, cu toate slăbiciunile dar şi cu toate elementele noi, înaintate, pe care le conţine, nu tot sub steagul „luptei pentru nivel" se duce?" Analogia se bizuie pe un sofism, întrucît situaţiile asemuite şi în special cea de a treia nu au nimic comun prin natura lor. Întîi este de văzut dacă lipsa de calificare este sau nu reală; dacă da, atunci, indiferent de sfera ei de manifestare, în viaţă sau în artă, este condamnabilă. Oricine trebuie s-o blameze, cu atît mai mult cînd se pune la adăpostul lozincilor noastre, referitoare la stimularea tinerelor talente şi a operelor legate de actualitate. Sîntem siguri că tov. Novicov nu poate să nu fie de acord cu această latură a luptei pentru calitate ce se desfăşoară neobosit în orice sector al orînduirii noi, în practica construcţiei socialiste, ca şi în arta care o ajută. Adevăr pe care însă M. Novicov pare a-l pune cel puţin la îndoială. Căci, ce altceva se desprinde din următorul enunţ, de nu desconsiderarea principiului calităţii în cîntărirea valorilor artistice: „Nu încape îndoială, din grija exclusivă pentru nivel, am putea ajunge şi la nimicirea piesei Verei Călin şi a lui Silvian Iosifescu". Mai e nevoie să arătăm că, invocînd astfel de circumstanţe atenuante, M. Novicov pierde procesul? În al doilea rînd, una este să transformi lipsa de nivel, imaginară sau reală, într-un pretext de acţiune **duşmănoasă** — ceea ce este odios — şi alta este să o vestejeşti din perspectiva necesităţilor socialismului, şi fiindcă atacăm probleme de artă literară, să o osîndeşti în numele exigenţelor severe ale realismului socialist,—ceea ce este şi drept şi imperios necesar. În al treilea rînd, a-i decreta pe criticii care au obiectat împotriva lipsurilor dramei „Lumina de la Ulmi" de H. Lovinescu şi a romanului de Aurel Mihale „Floarea vieţii" defăimători şi minimalizatori, poate să fie comod pentru aspiranţii la monopolul opiniei, dar violentează dreptul de a critica şi riscă să intimideze pe aceia care ca şi tov. Novicov luptă pentru o literatură pătrunsă de spirit de partid, bogată în idei şi înzestrată cu un înalt nivel artistic. Totodată, procedeul echivalează, — în cazul în care au dreptate criticii vizaţi dar nu şi numiţi (de ce?) de tov. Novicov — cu încurajarea rămăşiţelor curentelor ostile realismului socialist.

În concluzie, cu riscul de a ne număra printre defăimători, sîntem de părere că tov. M. Novicov nu a adus în cronica sa vreun serviciu nici autorilor pe care — luîndu-le cu o mînă ce le dă cu alta — i-a apărat ca funia pe spînzurat, nici criticii, şi cu atît mai puţin cititorilor care cer interpreţilor literaturii atitudini neechivoce, constructive. Natural, tov. M. Novicov e liber să-şi menţină poziţia. Cu o condiţie sine qua non: dacă gustul şi poate nici pasiunea nu au nevoie de argumente, judecata critică însă da. Acesta este şi unul din cele mai frumoase îndemnuri pe care ni le transmite teoreticianul şi criticul strălucit de la care însuşi tov. Novicov ne cere pe drept cuvînt să învăţăm mereu, N. A. Dobroliubov.

Mihai Petroveanu

Cronica literară

EUSEBIU CAMILAR: „Poarta furtunilor"*)

În scurta „precuvîntare" cu care se deschide volumul de povestiri istorice „Poarta furtunilor", Eusebiu Camilar indică în acest chip obiectivele lucrării sale: „...scriind-o, n-am urmărit nimic alta decît să vă înfăţişez faptele mărețe, spre aprinderea şi înălţarea celui mai frumos simţămînt ce poate înfiora inima omului, dragostea de patrie — acel simţămînt cu care sîntem datori să vieţuim şi, la nevoie, să murim". Să recunoaştem că această mărturisire cuprinde în fapt o latură esenţială a justificării literaturii realiste cu subiecte din istorie. Deci, punctul de pornire al scriitorului a fost unul obşteşte valabil, cu care ne-am întîlnit în cadrul genului; însă deplina originalitate a acestui volum de povestiri stă în felul cu totul nou, personal al autorului, de a interpreta şi, mai ales, de a prezenta întîmplări din vremi de mult apuse. O dovadă în plus că în cadrul realismului socialist formele specifice, căile proprii de a aborda un gen sau un sector de viaţă, sînt inepuizabile.

În scrisul lui Eusebiu Camilar s-a vădit încă de la început preferinţa către mari mişcări de mase, uriaşe deplasări umane dintr-un loc într-alt loc, sub presiunea unor evenimente dramatice. Una din cărţile sale povesteşte cum întreaga populaţie a unui sat se strămută mai întîi pe dealurile din împrejurimi, părăsindu-şi lăcaşurile şi înecîndu-şi aşezarea, apoi cei mai mulţi pribegesc peste mări şi oceane; în altă carte, o colonie de păstori, gonită de năvala unei ocupaţii străine, îşi schimbă şi ea baştina, trecînd pe alţi munţi; o nuvelă scrisă cu cîţiva ani înaintea secetei din 1946—1948, redă zguduitorul exod al unei populaţii înfometate, către meleaguri mai puţin lovite, în căutare de pîine; în sfîrşit, „Negura" aduce tabloul întunecat, de proporţii imense, al marşului unei întregi armate de oameni simpli, dezorientaţi, înşelaţi, trimişi să distrugă şi să fie ucişi pentru o cauză ce nu era a lor.

În „Poarta furtunilor" întîlnim tablouri făcînd parte, într-un anumit sens, din aceeaşi familie. Şi aici ne aflăm în faţa unor mari colectivităţi de oameni, care se mişcă dintr-o parte în altă parte, se înfruntă, se ciocnesc cu alte colectivităţi. În „Poarta furtunilor", urmărind cunoscutele deplasări de mase umane, în centrul atenţiei scriitorului stau acelea purtate de o cauză dreaptă, pe care o apără în mod conştient. În acest sens, tablourile din noul volum al scriitorului aparţin deci altei înrudiri, inaugurată în opera lui Eusebiu Camilar în piesa apărută încă acum zece ani, „Focurile" (scrisă în colaborare cu Magda Isanos), în care era evocat iureşul masei de ţărani răsculaţi în frunte cu Horia. Tot aici se situează şi unele povestiri din volumul „Pasărea de foc".

Aşadar, prin îmbrăţişarea unei probleme de viaţă şi de moarte pentru destinul unei întregi colectivităţi umane, volumul „Poarta furtunilor" se integrează organic operei scriitorului, stilului său de a zugrăvi probleme şi fapte ale oamenilor. Ceea ce stă în miezul celor cinci povestiri, este lupta dusă de cinci voievozi viteji pentru apărarea independenţei, suveranităţii şi integrităţii ţărilor lor, în faţa celei mai odioase maşini de război din întregul ev mediu, militarismul feudal turc. Cei cinci voievozi sînt: Mircea cel Bătrîn, Vlad Ţepeş, Ştefan cel Mare, Petru Rareş şi Ion Vodă cel Cumplit.

Scriitorul s-a orientat cu justeţe atunci cînd, pentru a sădi şi dezvolta patriotismul în sufletele cititorilor, a ales, ca reprezentative pentru trecutul nostru, luptele împotriva cotropirii otomane. În adevăr, în aproape întreaga noastră istorie, puţin după întemeierea primelor state feudale şi pînă către sfîrşitul secolului trecut, vreme de aproape jumătate de mileniu, principala ameninţare şi apăsare asupra ţinuturilor domneşti de dincoace de Carpaţi au constituit-o intervenţiile turceşti. Pe toată această întindere de timp, de aproape jumătate de mileniu, lupta de eliberare naţională şi socială, patriotismul, s-au măsurat şi apreciat după atitudinea faţă de turci. Politica de prietenie cu imperiul feudal turc a fost totdeauna politica trădării şi a oprimării poporului. Iată de ce, evocarea în povestiri a vitejilor care au stat cu sabia în mînă împotriva acestei cotropiri slujeşte din plin educaţiei cititorilor în spiritul patriotismului, al aspiraţiei neclintite spre libertate.

Pentru iscusitul povestitor care este Eusebiu Camilar, e o datorie să sporească şirul evocărilor sale despre marile noastre chipuri de eroi care au luptat împotriva invaziei otomane, Mihai Viteazul, Constantin Brîncoveanu, Dimitrie Cantemir, Tudor Vladimirescu, Nicolae Bălcescu şi atîţia alţi eroi din popor, între care dorobanţii de la 1877, mulţi intraţi în legendă, pot prilejui admirabile realizări artistice, cel puţin la nivelul celor din „Poarta furtunilor". Totodată s-ar aduce şi alte elocvente mărturii despre rădăcinile strînsei prietenii a poporului nostru cu poporul rus, principalul sprijin extern al Ţărilor Romîne în lupta lor pentru apărarea libertăţii şi suveranităţii în faţa pericolului turcesc.

★

Cele cinci povestiri din volumul „Poarta furtunilor" sînt grăitoare şi pentru o altă latură a scrisului lui Eusebiu Camilar. Ca şi alţi scriitori moldoveni, a căror tradiţie o continuă cu vrednicie, Eusebiu Camilar are preferinţă pentru genul povestirii. Lucrul a putut fi remarcat încă de la „Cordun", primul său volum de proză. După „Negura" şi mai ales după „Temelia" în care tendinţa către povestire îşi găsea ecouri puternice, scriitorul a publicat mai multe culegeri de povestiri. În acest peisaj, după cum se vede, familiar operei scriitorului, povestirile din volumul „Poarta furtunilor" au o configuraţie proprie, nouă, datorită viziunii pline de originalitate care a guvernat în procesul de construire a imaginilor acestei cărţi. Eusebiu Camilar a folosit aici felul de a privi şi înţelege istoria, al omului simplu din popor, al artistului popular anonim. Evenimente dintre cele mai grave ale politicii celor cinci domnitori despre care se povesteşte, sînt evocate cu tonul baladelor şi al cîntecelor din folclor. Marile probleme sînt tratate cu calmul şi cumpănirea cu care gospodarul îşi întocmeşte treburile pentru a doua zi. Aşa se pregăteşte Mircea de luptă cu năvălitorii turci, aşa se desfăşoară complicata politică externă a lui Ştefan cel Mare, aşa înverşunata împotrivire a lui Ion Vodă cel Cumplit.

Aducerea marilor şi gravelor probleme la nivelul viziunii omului din popor, departe de a constitui o simplificare, înseamnă — dimpotrivă — o clarificare pe baza celui mai autentic bun simţ şi a umorului popular.

Un alt procedeu, de asemenea specific folclorului şi folosit în majoritatea povestirilor, este fixarea la un număr extrem de restrîns de momente din domnia şi din şirul de fapte eroice ale voievozilor respectivi, semnificative însă pentru atitudinea lor şi pentru starea ţării şi a poporului în timpul lor. Pentru Mircea este aleasă lupta de la Rovine, Petru Rareş e urmărit doar în prima sa domnie, iar Ion Vodă în zilele bătăliei de la Roşcani. Numai domnia lui Ştefan cel Mare este evocată pe toată întinderea, într-o suită mai amplă de episoade. Nici această restrîngere la un anumit moment sau la un şir limitat de momente, nu stînjeneşte înţelegerea întregii perioade a domniei unui voievod, ba, pe temeiul aceleiaşi baze folclorice, ca scoate în lumină ce a fost mai important în respectiva domnie, fixează în memoria cititorului ce e esenţial în personalitatea voievodului zugrăvit.

Încă o trăsătură deosebitoare a acestor povestiri, datorită urmăririi modelelor folclorice, constă într-o anumită asemănare a figurilor. Socotim aceasta nu un neajuns al cărţii, ci o trăsătură a genului. Trebuie precizat că nu e vorba de uniformizare, de şablonizare, ci — atunci cînd e vorba de apărătorii libertăţii — ei sînt zugrăviţi numai din perspectiva eroismului, a vitejiei lor; iar cînd e vorba de un sultan cotropitor sau de un viclean trădător de ţară, aceştia sînt conturaţi numai pe baza trăsăturii lor dominante. Celelalte elemente ale personalităţii lor sînt de obicei cu totul lăsate la o parte, aşa cum în creaţiile folclorice nu ne apucăm să distingem trăsăturile strict individuale, care îl deosebesc pe Gruia de Miul Cobiul, pe Novac de Toma Alimoş. Avem deci sublimări, sintetizări ale sentimentului patriotic, întruchipări ale vitejiei în lupta pentru libertate. Totuşi trebuie arătat şi că acest fel de a tipiza nu exclude totuşi anumite individualizări — în „Poarta furtunilor" sezisabile numai în ce-i priveşte pe voievozii romîni. De pildă, acelea relative la firea fiecăruia: Mircea e calm şi cumpănit, Vlad e întreprinzător şi adesea plin de cruzime, Ştefan e ambiţios, mare organizator, strateg şi diplomat, spre deosebire de Petru Rareş la care curajul e însoţit uneori de pripeli şi nechibzuinţe; Ion Vodă e neguros şi violent.

Alături de ei, apariţii episodice dar grăitoare sînt boierii şi în special oamenii din popor. Autorul nu s-a oprit mai îndelung decît asupra lui Irimie, cel care l-a trădat pe Ion Vodă cel Cumplit — şi, prin opoziţie, asupra ţăranului Mujdei, om de cea mai mare nădejde a voievodului. Caracteristicile genului l-au dus pe autor să coloreze totul în alb pur sau în negru dens; adică tot ca în balade: eroii sînt ridicaţi la cea mai mare înălţime, duşmanii sînt condamnaţi prin tot ce le aparţine.

Se înţelege că, fiind construite pe aceste baze, marile adevăruri şi sentimente care se degajă din faptele eroilor evocaţi în povestirile din „Poarta furtunilor" ajung lesne la inimile cititorilor.

Avem totuşi o remarcă de făcut în ce priveşte exprimarea. Tonului de caldă povestire, cu sfătoşenia venind direct de la folclor şi cronicari, de la Neculce, prin Creangă şi mai ales prin Sadoveanu, îi corespunde pe alocuri un vocabular mai uscat, zbicit şi de mustul cronicăresc şi de umorul popular. Apar fraze — foarte corecte, în adevăr — dar tocmai prin oficialitatea lor rigidă se îndepărtează de ansamblul lucrării, care e de o bună armonie. Publicul căruia îi e adresată această carte este tocmai creatorul limbii atît de plastice folosite de scriitor, astfel încît nu vedem nici un motiv de teamă că n-ar înţelege-o, sau că ar prefera o vorbire seacă celei atît de plastice, care îi e firească.

Un cuvînt de mare laudă trebuie spus despre admirabila prezentare grafică a cărţii, începînd de la ilustraţiile semnate Dralco şi pînă la calitatea hîrtiei şi a tiparului.

Avem astfel, în „Poarta furtunilor" o carte care, pentru literatura noastră, destinată unor mase largi, pentru scriitori şi pentru editură, — reprezintă un succes.

M. Gafiţa

*) *Editura Militară a Ministerului Forţelor Armate ale R.P.R., 1955.*

Vremuri ce nu se vor mai întoarce

Siluete de o clipă

III

Intr-o seară, treceam pe dinaintea unei clădiri vaste, sediul nu știu cărei instituții financiare de la noi. Era întuneric de mult; seara era umedă și rece. Pe treptele de piatră ale intrării, disting, sub lumina rătăcită a unui reverber o siluetă vagă de copil, nemișcat, lîngă o coșniță, cu toartă. Era un mic vînzător de covrigi, sau de semințe, care adormise pe treptele instituției ospitaliere la această oră înaintată a serei.

Am rămas un minut lîngă locului și am privit acest spectacol, aproape șters, în indiferența străzii și în obscuritatea treptelor înalte. Coșnița era mai înaltă decît stăpînul ei și din zbuciumul reverberului ajungeau pînă la el claritățile tremurătoare, care se stingeau din clipă în clipă. Dormea cu capul în piept și peste capul micșor și imobil toarta coșniței descria — ca împrejurul capetelor de martiri — un cerc larg de mucenicie.

Cine l-a trimis pe străzi, cu acest coș năpraznic? De ce a rămas pe aceste pietre reci, în seara umedă și înaintată? Și ce se va alege din acest trup plăpînd după o încremenire de un ceas ori două, aci în jilț de piatră? Iată, mi-am zis, icoana educației copiilor de proletari, în acest ev binecuvîntat în care ne găsim!

Priviți dincolo de icoana micului mucenic, și vedeți cocioaba blestemată de unde a ieșit, ca să vie să vîndă, în străzile din centru marfa lui de cîțiva franci; vedeți pe mama bolnavă, care i-a pus coșnița în mînă; ghiciți pe străina exploatatoare care îl aruncă în viltoarea vieții, ca pe un pui de pisică, în viltoarea unui rîu!

Și amintiți-vă zecile și sutele de copii desculți, trențăroși și murdari care mișună printre noi, cu ziarele de dimineață și de seară; revedeți pe micii negustori care pătrund prin cafenele, mai mult ca să cerșească decît să vîndă; urmăriți cu spaimă în iarba infanti'ă de azi, crescută din trotuarele Capitalei, holdele degenerescenței, ale infamiei și ale crimei de mîine!

Societatea noastră nu-și bate capul cu creșterea copiilor săraci. Ea înfuge pe tată și pe mamă la munca din fabrică, din atelier, din magazin, și lasă pe copil să bată maidanele și să crească acolo, printre plantele veninoase și printre apași. Înfricoșată e problema educației, în această lume sleită, fără milă și fără nici un interes în viitor. După noi, vie potopul!

Problema educației de azi crește înfricoșată și uriașă, ia înfățișarea și prestigiul fioros al unui Sfinx, culcat pe brînci, la porțile falnicei noastre citadele burgheze. Cine mai poate astăzi să-și crească odraslele? Care părinte, în lumea noastră osîndită la muncă silnică, mai are timp și nervi, ca să supravegheze și să conducă educația copiilor lui? Cei prea bogați lasă toată sarcina pe mîna pedagoagelor străine. Dumnezeu știe ce se alege de acești copii, crescuți de fetișcane elveține, germane sau engleze. Din tot ce am văzut eu, mi-a rămas înșirua rece. Mica burghezie și imensul proletariat, manual și intelectual, lasă pe copii să crească la întîmplare. Tata se duce la uzină, la atelier, la birou, la cancelarie.. Mama deretică, aleargă în piață, rostește la bucătărie. Copilul iese pe stradă, zburătorește pomii vecinului, învață tot vocabularul de ocară și din cînd în cînd ridică mahalaua în sus — cînd îl bate unul din părinți.

Așa ne este societatea, așa ne creștem copiii. Citim cu mirare, în cărțile care descriu societățile antice, despre creșterea în comun a copiilor atenieni sau spartani. Concepem și noi putința unei creșteri superioare, sub mîna unor oameni care să fie pedagogi consumați și să aibă, într-o această, un larg mandat social. Sînt lucruri mai mult decît elementare care se impun cugetării celei mai modeste. Orice pereche de oameni sănătoși poate să procreeze și să umple casa de copii. Dar cîți dintre noi pot să fie un bun crescător de copii? Am întîlnit concetățeni care se cutremurau la gîndul că în societatea viitoare copiii noștri vor crește laolaltă, sub ochii și destoinicia unor oameni speciali, aleși de marea comună. Argumentul lor este: cine, mai bine decît părintele, poate să crească pe copilul tău?

Jalnică absurditate! Bogații își lasă copiii pe mîna mercenarilor, săracii îi lasă pe uliță și pe maidane, cei ce nu sînt nici bogați nici săraci se ocupă de copii pe apucate, fără timp și fără nici o sistemă.

Adevărul este că ferocitatea și ipocrizia societății burghezo-capitaliste au adus această confuziune în capetele oamenilor și în creșterea copiilor.

Dacă sîntem toți în stare să aducem copii pe lume, prea puțini sîntem în stare să le dăm o educație sănătoasă și omenească. În societățile încă viabile și cumpănite, creșterea copilului era încredințată unui specialist priceput. Iar în timpurile clasice găsim modelul, la care va trebui să ne întoarcem, al creșterii în comun.

Societatea actuală, grăbită să-și bea ultimele sticle de șampanie, nu mai are timp și cap să gună în studiu problema creșterii copiilor săraci, necum a creșterii în general.

Unele încercări, unele proiecte, unele propuneri, făcute pe îci pe colo, de visători naivi și respectabili, îmi aduc aminte de vorba din Evanghelie: ei se încearcă să pună petec nou, pe zdrențe putrede. Problema creșterii copiilor noștri rămîne insolubilă, atîta vreme cît nedreptatea socială și mizeria părinților sînt așa cum le știm și le vedem.

Împărțiți altfel bunătățile pămîntului, desființați robia fabricilor și a uzinelor, uciderți balaurul cu mii de capete al capitalismului mîncător de oameni, și sfîșietoarele siluete de azi — copii care adorm, cersind și degustorind — vor pieri din ochii înlăcrămați ai omenirii!

Gala Galaction

(SOCIALISMUL an. IX, nr. 186, 8 septembrie 1919, p. 1).

Regimul burghezo-moșieresc a fost totdeauna urît de popor. Poporul a năzuit și a luptat neîncetat pentru înlăturarea nefastei orînduiri în care există stăpîni și robi și cu atît mai mult el va lupta azi pentru a-și apăra libertatea dobîndită atît de greu și cu atîtea jertfe.

Literatura realistă, legată de popor, a întreținut vie flacăra luptei pentru eliberare socială, de-a lungul secolelor de robie și umilință pentru cei mulți, de huzur și risipă pentru o mînă de îmbuibați.

In secolul nostru și mai cu seamă în epoca dintre cele două războaie imperialiste, lupta aceasta a scriitorilor legați de popor a cunoscut o intensitate și mai mare, datorită ivirii în arena politică a proletariatului revoluționar, luptător pentru o orînduire fără exploatare, bazată pe dreptate socială.

Formele concrete ale luptei, dusă în această epocă de scriitorii legați de popor, au fost multiple. Intre acestea, una preferată a fost pamfletul politic direct, înfruntînd rigorile cenzurii, amenințările și represiunile huliganice ale poliției și bandelor de stradă ale regimului. Ziarele vremii sînt pline de astfel de mărturii ale poziției hotărîte, de luptă, a scriitorilor legați de popor, care exprimau mînia și revolta poporului, ajuns la limita apăsării și a răbdării.

In coloanele de mai jos publicăm cîteva din protestele și demascările care au răsunat în primele patru decenii ale secolului la adresa regimului bazat pe exploatarea muncii și constiința oamenilor simpli și cinstiți.

INDESCIFRABILII MILIONARI

Nu sînt un cititor pasionat al Monitorului Oficial și trebuie să însemn aici întreaga mea părere de rău, fîndcă, deși nu se vinde pe stradă și nu are titluri groase peste pagină, s-ar părea că această foaie conține lucruri senzaționale. Nu mai departe decît acum cîteva zile a apărut în Monitorul Oficial o listă uluitoare:

Un nasture de fier, un băț lung de zece centimetri și gros de doi centimetri, un galoș vechi, o strachină spartă, una bucată de hîrtie albă, un cui ruginit (exact! exact! totul e absolut exact!) o cutie de chibrituri fără chibrituri, o bucată de sfoară lungă de 15 centimetri, una cutie de cremă goală, două penițe vechi, și așa mai departe. Pe două coloane se înșiruă fostele corpuri delicte pe care un judecător de instrucție le scosese în vînzare pentru despăgubirea statului.

Cine se va apuca să citească Monitorul Oficial n-o să regrete, cu toate că lectura lui în mod greșit e considerată plicticoasă.

Citește Monitorul Oficial! este prin excelență un sfat dat în deridere.

Acum două zile, mărturisesc că pentru prima sau a doua oară în viața mea citeam Monitorul Oficial.

Afară era primăvară, era soare și frumos, dar eu ședeam și citeam Monitorul Oficial. Oamenii au uneori astfel de apucături ciudate. Ciudate sînt de altfel și numele oamenilor, mai ales acelea care apar în Monitorul Oficial. Dl. Mototolescu urmărește pe d-na Maciolla pentru 20.000 lei; la Medgidia e scos în vînzare terenul d-lui Nazif Salim de pe str. Calipetrova nr. 5. Și așa mai departe.

La un cap de pagină scria: „Chibriturile. Societate anonimă română pentru fabricarea și comerțul chibriturilor".

Chibriturile le cunoaște toată lumea. Sînt niște bețe într-o cutie care costă doi lei. Doi lei de ici, doi lei de colea, probabil că se string multe milioane. Monitorul Oficial ne dă acum prilejul să aflăm cum devine cazul cu aceste milioane. In materie de milioane, oamenii au fost întotdeauna curioși. Mi se va ierta prin urmare indiscreția de a mă fi apucat să citesc bilanțul Societății de chibrituri.

Cine a spus: picătură cu picătură se face balta mare, n-a greșit. Monitorul Oficial dă acum o strălucită dovadă. Tot picurînd cîte doi lei de cutia de chibrituri, s-a făcut o baltă de cîteva sute de milioane, întinsă pe o pagină întreagă a Monitorului.

Pînă am traversat balta asta de milioane cu privirea, am obosit de parcă aș fi trecut Oceanul Atlantic. Terenuri, construcții, etc: 19 milioane. Cassa și bănci: 291 milioane. Portofolii și efecte de primit: 145 milioane. Diverse conturi tranzitorii: 120 milioane. Și așa mai departe, pînă ce se face un total de 680 milioane. Sau cifra exactă: 680.694.307. Prin urmare și 7 lei. Fiindcă așa sînt bilanțurile acestea: atîtea sute de milioane și 7 lei și 50 de bani. Șmecheria cu 7 lei și 50 de bani e pentru vulg. Să rămînă cu gura căscată și să-și închipuie că bilanțurile fac parte din știința astronomiei, unde se socotește totul pînă la o miime de milimetru și de secundă. Oamenii proști care n-au decît 2-3 mii de lei pe lună, dar care în socotelile lor neglijează să țină cont de 50 de bani, rămîn cu impresia că din pricina imperfecțiunii lor de a nu socoti cu gravitate de savant și jumătățile de leu, nu le este dat să se bucure de cifrele superioare ale sutelor de milioane.

Dar bilanțul Societății de chibrituri publicat în Monitorul Oficial nr. 51 din 3 martie a. c. abia la urmă prezintă surpriza senzațională. După ce am tot citit cifre cu 2 sau 3 lei în coadă și cu sute de milioane în cap, mi-am zis: ia să vedem acuma cine sînt savanții astronomi care fac aceste calcule precise și uluitoare ale celor doi lei pe care noi îi dăm la chioșcul de tutun?

Am citit și am rămas perplex, ca un chibrit fără gămălie. In Monitorul Oficial, la sfîrșitul bilanțului, acolo unde trebuie să fie iscăliturile, scrie așa:

Președintele Consiliului de Administrație: (indescifrabil).

Administrator delegat: (indescifrabil).

Splendid, nu? Societatea de chibrituri, 200 de milioane, 500 de milioane, 680 de milioane, iar dedesubt:

Președintele Consiliului de Administrație: (indescifrabil).

Mititelul de el!

Parcă ar fi vorba de o citație oarecare, iscălită de eternul grefier „Indescifrabil". Se poate admite, este serios, ca în Monitorul Oficial care e și Monitor și Oficial să apară un bilanț de sute de milioane iscălit: indescifrabil?

Iată la ce descoperiri senzaționale duce lectura Monitorului Oficial. Niște ăia, niște... indescifrabili, care minuiesc o societate de sute de milioane. Inchipuiți-vă, adunarea generală a acestei societăți convocată pentru 19 martie ora 11 în Calea Victoriei 68. Un automobil sosește și din el coboară: Marele Indescifrabil. Ia loc la masă, avînd în dreapta pe Indescifrabilul nr. 1, iar în stînga pe Indescifrabilul nr. 2. Indescifrabilii discută despre milioane, indescifrabilii constată că sînt prea multe bețe de chibrituri într-o cutie, indescifrabilii iau hotărîri. Conspirativi, misterioși, indescifrabili.

Discreția aceasta e emoționantă. Au întocmit un bilanț de 680 de milioane și l-au publicat, fiindcă îi obligă legea. Dar pentru atîta lucru să iscălească, să iasă din colțul lor modest? Pune, domnule, Președintele Consiliului de Administrație: Indescifrabil.

Indescifrabilii își încasează milioanele, indescifrabilii mănîncă icre negre, indescifrabilii își construiesc palate. Noi, ăștilalți, plătim cîte 2 lei 20 de bețe de chibrit și nici nu avem onoarea să știm cine stringe milioanele.

Domnilor... indescifrabili, dacă am să aflu cumva numele d-voastră, vă asigur că am să vă fac celebri. Fiindcă, pe cuvîntul meu, meritați.

Geo Bogza

1937

Situația țăranilor — C. JIQUIDE

BLOCKHOUSURI ȘI CAVERNE...

Drama unui cartier

In zorii zilei, pornind de la un local de noapte de pe bulevard în cursa de săgeată a mașinii, pe drumul neted, pînă la Băneasa, bucureșteanul este, deseori, convins că a văzut un segment complet din capitală: de la miez pînă la coajă.

— „S-a civilizat capitala!"

Intre piața Teatrului Național și Băneasa — panglica de circulație preferată a noastră, a tuturor, atunci cînd vrem să vedem și orașul „din afară" — nu se poate găsi, însă, adevărul.

Orașul își varsă lăturile, boala și moartea în puncte pe unde limuzinele nu au trecut niciodată, pentru simplul motiv că nu pot trece.

Dacă obiectivul unui aparat fotografiic, încă neinventat, ar putea surprinde, de la înălțime, întinderea completă a Bucureștilor, imaginea ar fi aceea a unei epiderme timpezi la centru și ulcerată de toate leprele, la extremități.

Un contrast zguduitor.

Scenele, pe care le vom prezenta treptat, se petrec într-un mediu care nu mai e nici măcar mahala.

Nici mahalaua ridicolă, dar îndeajuns de optimistă, a lui Caragiale, nici aceea romantică, de cuțitari și armonici, care o fi existînd, dar care nu reprezintă treapta cea mai dezolantă a societății noastre actuale.

Un contrast

Locurile și oamenii pe care i-am văzut, în cîteva săptămîni de cutreierat prin părțile unde capitala putrezește, în uitare și în tragedie tăcută, nu pot fi integrați în cadrul mahalalei.

Ei sînt suferința însăși. Nimic mai mult.

Pînă la ei, asistența socială nu pătrunde niciodată.

Se mai înalță patruzeci de blocuri de cîte patrusprezece etaje orgolioase?

Da...

Dar tocmai faptul acesta este, prin contrast, o durere.

Cu fiecare zi, clădirile centrului se ridică mai aproape de cer.

Cu fiecare zi, cei de la periferie se scufundă mai mult în pămînt...

O, umărul de marmoră superbă al Bucureștilor!

Dar duceți-vă o singură dată pe acolo, pe unde am fost noi, și veți vedea că brațul alb al capitalei are, la periferie, degetele mîncate de toate bolile.

O imensă brățară de boală și de foame strînge acest braț, înconjură, simplu și sinistru, Bucureștii.

Acolo, unde orașul se destramă și unde casele se ghemuiesc, cocoșate de frigul iernii, una într-alta, progresul nu s-a făcut niciodată vizibil.

Răbufniturile tuberculozei, umbra cenușie a tifosului și chipul ciupit al variolei domnesc, în pace, fără grijă, fără concurență, spoite foarte rar de gălbenușul scurs al soarelui, cea din urmă speranță a acestei lumi zăcînd sau aproape reîntoarsă la traiul pe patru labe...

Un cartier

In cartierul Tei. Dimineață tulbure...

De dinapoi, vîntul ne împinge cu toți pumnii.

Și e un frig, care a încremenit noroaiele...

„Strada" are nume frumos: Doamna Ghica.

O ironie...

Ulița își tîrăște fusta zdrențuită a noroaielor, cu chiu, cu vai, pînă-n deal și — de-odată — lesină, neputincioasă, pe genunchi, strînsă între cuțitele de lemn ale gardurilor.

O condamnată...

Este cel mai dezolant peisaj de iarnă pe care l-am văzut.

La marginea unui oraș, gradul de sărăcie al oamenilor poate fi constatat uitîndu-te la cer.

Priviți cușma caselor: dacă din coșuri iese încă o dîră de fum, înseamnă că mizeria mai are glas și oamenii mai au o speranță: un butuc.

Cînd, însă, colibele nu mai dau din pipă, în ochii bolții, nici un fum, atunci puteți fi aproape siguri că mizeria este pe punctul de a strangula un om, o familie...

In dimineața aceea spălăcită, am privit cerul scund al Teilor.

Pe „strada" Doamna Ghica, doar trei case purtau șalul unui fum.

Cele mai mizerabile colibe care pot fi imaginate și cele mai paradoxale se sprijină, căzute într-un cot, pe brînci, pe spate, în această uliță, care mîhnește și a cărei contemplare îți lasă pe cerul gurii nu știu ce gust de cenușă.

Tuberculoza este musafirul celor mai multe dintre aceste tragice cocioabe, înfiripate, în majoritate, dintr-un pumn de stuf și din doi de moloz.

Bolile se preumblă prin cartier, ca la ele acasă.

Familii, compuse din 6—7 membri, stau în cîte-o magazie de trei metri pe patru.

Se îmbolnăvește unul dintre ei de tuberculoză sau de pojar, — în mod automat se îmbolnăvesc și ceilalți. Bolnavul nu are unde să fie izolat. In cel mai bun caz, pe maidan.

Traiul nenorocit în comun comunizează și boala.

Casele acestea scunde (cele mai multe neîntrecînd cu mult statura unui om), cu cozorocul acoperișului tras, perfid, pe ochi, sînt, de totdeauna, moartea celor care le locuiesc.

Și cu toate acestea...

Șandramalele, în grosul lor, nu au pod.

Jerpelit, acoperișul este aruncat de-a dreptul pe ziduri. E mai practic...

Orbul cu 9 copii

Intrăm într-una din casele „cu fum".

Cine o fi fericitul cu foc în sobă?

Cînd intrăm, „fericitul" ne privește cu doi ochi imenși, albi, întorși peste cap ca ai morților și întreabă:

— Cine e?

Nu: „cine sînteți"?, ci: „cine e?"...

Intrebare de om, căruia nu i-a mai rămas decît auzul.

Zaharia Golcea stă pe marginea patului în cămașă (haină n-are).

O odaie, devastată de mizerie.

Dacă se poate vorbi de sărăcie lucie, atunci pe sărăcia orbului din fața noastră pot aluneca toți patinorii din lume.

Dacă mizeria poate fi într-adevăr neagră, — mizeria lui Golcea este de catran.

Trei scînduri pe pat, cîteva țingiri și cratițe aruncate prin colțuri, un schelet de pisică cu coadă, miorlăind, disperat, a foame, și **nouă copii!**

Ne uităm să vedem vreun lemn, pe undeva.

Nimic.

— Din ce ai făcut focul? — întrebăm.

— Aveam o masă și am pus-o în sobă — răspunde, cuprinzîndu-și umerii cu brațele și zgîrcindu-se de frig, orbul.

Zaharia Golcea privește întruna, ca și cum ar asculta ceva, spre bagdadie.

Parcă ar trage cu urechea. O mustață grea, ca o pasăre melancolică, îi întristează și mai mult chipul.

Orbul are 43 de ani.

„Am fost, pînă m-am îmbolnăvit, muncitor cu mîinile. Cărămidar la binale..."

Zaharia Golcea se teme parcă de cuvîntul: „orbit". El spune: „**pînă m-am îmbolnăvit**", vroind parcă să-și dea o secretă convingere că întunericul în care a căzut se poate înlătura, ca orice boală.... cine știe... poate cu ajutorul doctorilor mari...

„Nevastă-mea e bolnavă la spitalul de „turbiculoși" (vorbește, ca în vis, orbul). De 5-o zece ani e bolnavă...

„Tot așa o duce... Vine acasă și stă o leacă. Cîteva săptămîni, o lună... Că-i e dor de ăștia mici. Pînă varsă sînge...

Pe urmă se duce iar la „turbiculoși".

Tuberculoza

N-a fost casă în care să intrăm și în care să nu găsim cel puțin o ființă tuberculizată...

Cei care pot, cei cu „șansă", s-au obișnuit să facă, mereu, același drum, din pragul colibei infecte la spitalul de tuberculoși (Bisericanii sînt locul cel mai cunoscut) și de la spital acasă...

Așa, cîțiva ani... După rezistența fiecăruia...

Doi, trei, zece ani... Unii o duc cu tuberculoza pînă la bătrînețe. Intemeiază și familii.

Și transmit boala de la generația lor la generația următoare...

Oftica nu-i mai sperie... A devenit o fatalitate, acceptată cu bărbia în piept.

Părăsim orbul. La plecare, mai întoarcem odată capul. Odaia se mînjește de întuneric, topind în aceeași umbră pe orb, pe copii, cele cîteva boarfe.. Doar într-un colț, lîngă grătiile ferestrei a sclipit, ca un picur de aur: un canar.

La aproape toate ferestrele acestea din strada Doamna Ghica, ferestre ca niște ochi bolnavi de conjuctivită, lucește cîte un canar.

O bucurie umilă, într-un imens întuneric...

Eugen Jebeleanu

(15 ianuarie 1937)

Camerele s-au deschis; comedia începe

In bubuitul tunurilor, în strălucirea hainelor de paradă, în cintecele preoților, s-a deschis și de data aceasta, ca de atîtea ori pînă acum, seziunea parlamentară. Capitala, în atmosfera posomorită și în nepăsarea locuitorilor, a văzut, desfășurîndu-se cu obișnuitul alai, din calea Victoriei spre dealul Mitropoliei, procesiunea echipagiilor luxoase a reprezentanților națiunii. Iar aceștia, scăpați o clipă din plictiseala vieții de provincie, bucuroși să se regăsească în staulul gras al țării, plimbau figurile lor strălucitoare de fericire în marea sală de ședințe, veselă și zgomotoasă ca un bal mascat.

După salutările de rigoare, după strîngerile de mîini prietenești, după cele dintîi clevetiri și urzeli de intrigi, șoptite la ureche, cortina se ridică, în liniștea solemnă. Ca în piesele de modă veche, cuvîntul îl are autorul piesei, M.S. Regele Jubilar. Intr-un prolog, numit cu acest prilej mesaj regal, M. S. arată în cinci minute care au fost faptele mai de seamă din ultimul an al fericitei și prea lungei sale domnii, și totdeodată care va fi cuprinsul actelor viitoare. Și de toate se vorbește în acest prolog. De relațiile exterioare ale Statului, care sînt excelente. De întrevederea cu împăratul-rege al Austro-Ungariei, împăratul care, fie spus în treacăt, a acordat votul universal; de vizita nedorită a marelui duce Vladimir — îl știți, șîngerosul zugrumator al proletariatului rus, — de prietenia cu sultanul — ura! trăiască sultanul roș! — apoi, încet-încet, vine rîndul extraordinarei și hazliei conferințe pentru pace de la Haga, al cărei fiasco merită un panegiric regal. Armata, scumpa armată a majestății sale, nu e uitată nici dînsa. O lacrimă înduioșătoare e picurată în Dunărea care poartă costisitoarele noastre torpiloare; iar cîmpurile de manevre din Dobrogea, după cîmpurile de luptă ale răscoalelor din primăvară, umflă pieptul suveranului de-o mîndrie legitimă. Și se mai vorbește în prolog de marea criză financiară care bîntuie toate statele și de pe urma căreia marii noștri proprietari fiind dureros atinși, guvernul M. S. va veni cu un proiect de lege pentru despăgubirea proprietarilor loviți de „neorînduielile (ah, dulcele eufemizm) din primăvara trecută". Se vorbește cu fală de convenții consulare și comerciale, de marea proprietate, care e temelia Romîniei civilizate, de necesitatea să se hrănească poporul, în loc de pîinea care va cam lipsi, firește, cu „simțămîntul datoriilor (unde-s drepturile?) morale și religioase"; se vorbește mult, se vorbește-n dreapta și-n stînga, în sus și în jos, de toate se vorbește în acest mesaj, numai de nenorocirile țărănimii decimată de foame și de gloanțe, de împilările nesfîrșite ale muncitorimii orășănești, numai de milioanele de flămînzi, de batjocoriți, de robi albi din țara vîndută Măriei Sale, nu se vorbește nimic, nu se pomenește nimic, parcă răscoale n-ar fi fost și parcă alte răscoale n-ar fi pregătite prin însăși răutatea, lăcomia și ura de clasă a politicienilor regali.

Dar să nu cobim a rău.

Farsa e veselă, parlamentul voios și un ropot de aplauze răsplătește pe autorul comediei care se retrage grav, după un apel sentimental la spiritul de înfrățire al celor două partide, după îndemnul înțelept dat celor doi mari jefuitori istorici să se înțeleagă mai bine, decît să se mîrîie pe prada comună.

Cortina se lasă, prologul e spus, și știm acum care va fi comedia.

Cu cuvinte mari în gură, izbindu-se cu pumnii în piept, ridicați pe coturnii patriotismului, actorii parlamentari vor juca după cum li se va sufla din cușca guvernului și după cît punga lui de contribuabil păcălit.

Și atunci, între comedianții care l-au mințit și l-au înșelat, și între socializmul, care cel dintîi în țara asta a smuls măștile de actori de pe fețele politicienilor, și copiii vor fi în stare să aleagă; atunci, muncitori și oameni de bine, săteni și tîrgoveți, plugari ai țarinelor altora și proletari din uzinele capitaliste, vor înțelege că dezrobirea lor nu va veni niciodată de la parlamentele de strînsură, de egoism neîndurat, de farsă în care actorii rîd și poporul plînge. Vor înțelege că numai prin unirea lor în rîndurile socializmului, vor da lovitura de moarte unei alcătuiri sociale mincinoase și împilatoare, ca și parlamentul care o reprezintă.

Și atunci, la porțile Camerei, pe dealul Mitropoliei, cum astăzi se bate toba reclamei, se va bate și atunci toba, dar toba licitației, înștiințarea norodului, că s-au scos în vînzare vechiturile parlamentare: măști democratice, sulimanuri constituționale, tirade patriotice, acte politice și prologuri regale.

N. D. Cocea

(Rominia Muncitoare, 25 noiembrie 1907, pag. 1-2.).

Manifestație muncitorească la Iași — POPA NICOLAE 1920

CINCI SUTE DE PERECHI DE MÎINI

Dacă un mucalit s-ar apuca să facă numărătoarea guvernelor, cîte le avurăm de la război pînă acum, s-ar afla cîteva date surprinzătoare, puțin știute.

Un guvern a durat, la noi, în medie, mai puțin de un an, iar cifra celor ce între timp fuseseră fericite excelențe, trece de cinci sute.

Avem deci între noi, uitați, cinci sute de concetățeni, în mare parte anonimi, care au contribuit, cu nepriceperea ori cu pehlivănia lor la dezastrul de azi. Cinci sute de concetățeni liberi, decorați, avuți și onorați, nehuiduiți, necotonogiți și netrași la nici un fel de răspundere. Cinci sute de capete de pîslă, care au luat hotăriri și angajamente, cinci sute de perechi de mîini care au semnat decizii și au risipit cu aceeași frenetică inconștiență impozitele băștinașilor ca și economiile mărunte ale naivilor de peste hotare ce s-au încrezut în cuvîntul și obrazul romînesc și au subscris la diverse împrumuturi.

Cinci sute de foști miniștri!

Nu-i scuipăm! Nici nu-i obligăm să-și pună pe creștete cenușa penitenței.

Dimpotrivă. Îi lăsăm să mugească la întruniri, să behăie, să măcăie, să guițe și să ne împuieze mințile cu minciuni. Cu făgăduieli sterpe.

Le îngăduim să ne cumpere aplauzele, bunăvoința și voturile cu gogoși de tufă.

Cînd tocmești un paznic și-i dai în pază șura de paie, dacă aceasta se aprinde și arde, paznicul își ia lumea în cap, se împușcă ori suferă rigorile legii.

Își mai aduce cineva aminte?

Răposatul regent Buzdugan avea un automobil și un șofer.

Șoferul a intrat din greșeală, cu mașina în Arcul de Triumf de la șosea. Mașina s-a sfărîmat, iar șoferul, pe care norocul îl scăpase neatins, s-a ridicat dintre tăndări, și și-a găurit, pe loc, timpla.

Simțul răspunderii nu-i îngăduia alt gest.

Și-a ispășit-o cu viața o neatenție de cîteva clipe, de care se făcuse vinovat.

Țara Romînească valorează, credem, mai mult decît o mașină, fie ea „Bugatti" sau „Lincoln".

Ați auzit de vreun ministru, de vreun subsecretar de stat, ori măcar de vreun secretar general care, văzînd paguba adusă acestui stat de nepriceperea lui, ar fi fost atîns cel puțin de o cît de vagă mustrare de conștiință, de o cît de trecătoare melancolie?

Noi nu.

Iată, sub ministeriatul rotofeiului, osînzosului Virgil Potîrcă, s-a alcătuit în birourile ministerului agriculturii o lege care îngăduie sătenilor cultivarea viței teraz.

Parlamentul național țărănesc, din motive electorale, a votat-o.

In sate, fiecare locuitor își are acum, datorită acestei legi, petecul lui de vie cu care-și otrăvește odraslele.

Intr-o comună din imediata apropiere a Capitalei, medicul unui dispensar a făcut o constatare: optzeci la sută din țărani sînt bolnavi de hipercloridrită, din cauza vinului produs de viță teraz. Optzeci la sută din țăranii noștri au deci stomacuri de cîrpă, fiindcă, la un moment dat, se afla la departamentul agriculturii, capul de buhai speriat, fruntea de cîlți, a lui Virgil Potîrcă.

Exemplele ar putea fi continuate la nesfîrșit.

Nu e însă nici un folos în asta și nici o mîngîiere.

Știe toată lumea că timbrele de aviație produc anual un venit care ne-ar fi îngăduit ca în cinci ani să avem o formidabilă armată aeriană.

Știe, de asemenea, toată lumea, unde și pentru ce scopuri sînt folosite aceste fonduri provenite dintr-un bir împotriva căruia nimeni n-a ridicat glas.

Știe toată lumea. Și toată lumea tace.

Satele sînt roase de pelagră, de păduchi, de rîie.

Un ardelean, popă și profesor, cînd a fost numit ministru al sănătății, a cumpărat cîteva sute de mii de siringi, cîteva zeci de mii de forcepsuri ruginite. In asta consta, pentru mintea lui puțină, problema sanitară.

Alt ministru, tot al sănătății, a cumpărat și a trimis la sate, să le însănătoșească și să le lumineze, chipurile, cîteva vagoane de maculatură în care se vorbea despre... viața unui fost înalt demnitar.

Subsecretarul de stat de la domenii, Manolescu-Strunga se plimbă legănat, să nu se trezească din visare, cu avionul, peste graniță. A vizitat Varșovia. La Danzig, trecînd (spre care hotel?) printr-un cartier răpănos, i-a cuprins mila.

Și a dăruit săracilor din Danzig, cinci zeci de mii de kilograme de struguri.

Darul lui Strunga îl va plăti statul romîn într-un moment în care funcționarii vechi, fără haine pe ei, sînt alungați cîinește, în șanțuri, să nu aibă nici pîine.

★

A fost la guvern, în această țară, Mitică. După el a venit Costică. Acum e Guță.

Mîine va fi din nou Mitică, după el Costică, și-i va mai veni, desigur, rîndul și lui Guță.

Cum va veni și rîndul altora care azi se agită nerăbdători, cînd spre dreapta, cînd spre stînga.

Cele cinci sute de perechi de mîini mînjite, vor fi într-un an, doi, șase sute, ori, cu voia Domnului, poate chiar șapte sute de perechi de mîini.

Dacă nu se va ivi de undeva din adîncul poporului, o putere dreaptă, hotărîtă, care să lovească toate aceste mîini lacome, hoațe și murdare peste degete.

Zaharia Stancu

(18 august. 1934).

Rapsodie europeană

Invocație

O, mumă Europă, o, mumă bătrînă,
tu ca pe-o copilă mă iei azi de mînă,

și-mi porți fără preget privirile roată,
și crești împrejuru-mi, și-n mine ești toată,

și-n spațiu eu simt alergînd către mine,
și-n timpul bătîndu-mi mai tare în vine,

pe meșterii punților mari peste rîuri,
pe secerătorii din lanuri de grîuri,

pe marii zidari ai orașelor tale,
pe micii-anonimi înălțînd catedrale,

pe cei ce viață-au închis în cupole,
pe meșterul lor din străbuni, pe Manole,

pe cei ce coboară din veac, în pămînt,
și scot din al minei gigantic mormînt

căldură străfundă, lumină, mișcare;
pe cei ce se-avîntă-n cetăți plutitoare,

pe cei ce-au zidit Petrogradul din ape,
pe cei ce-omenia-au știut s-o dezgroape,

pe cei ce-au turnat primul plumb în tipare,
în primele cărți fluturate pe zare;

pe cei ce de veacuri își taie poteci
prin munții de colburi în biblioteci,

pe cei ce păzesc în penumbra lor sură,
milenii-lumină, vecii de cultură,

pe Horia, glasul răscoalelor grele,
pe fiii de astăzi ai patriei mele...

Dar cîte cetăți de umană văpaie,
n-au fost prăbușite-ntr-un an de războaie,

de cîte ori sîngele nu îngrășase
pămîntu-mbrăcat în puzderii de oase,

ce dacă-adunate-ar fi într-olaltă,
la cer și-ar sui clădăria înaltă,

un Babel de oase, al omului-fiară...

O, cîte popoare prin veac îmi lăsară

porunca lor sfîntă ce-mi bate în vine,
și-n orice răsuflet, răsuflă cu mine,

și-n vis se visează, și-n fapte mă crește,
cu tot ce vibrează adînc omenește.

Cu floarea înaltă ce-n luptă-și desface
corola iubirii și dorul de pace...

★

O, mumă Europă, umilită, bătrînă,
cu trupul în sînge, cu-obrazu-n țărînă,

cu munți de moloz uri, cu flăcări în aer,
cu ruguri în piețe, cu orga de vaer,

cu sînge de om înecînd abatoare,
cu oști partizane, păduri mișcătoare,

cu scrumul Varșoviei arsă-n răscoale,
cu strigătul ei de mînie și jale,

cu omul purtîndu-ți prin flacără visul,
cu Roma trezită în zori, cu Parisul,

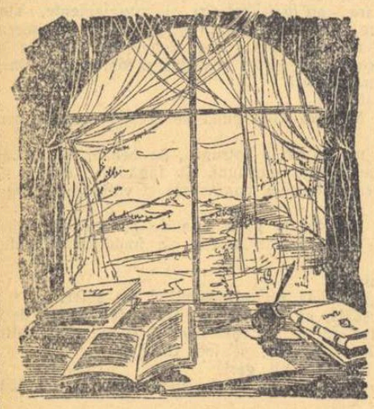

cu rănile tale, cu fața brăzdată,
tu, mumă Europă, în mine-ai fost toată!

★

Pămîntu-ți, a cărui a inimă largă,
pe vremuri în pieptu-mi bătea să se spargă,
pămîntul acesta în lung și în lat,
de buna mea voie eu astăzi îl bat.

Sub tălpile mele tu nu îți mai spulberi
spitale și domuri în praf și în pulberi,

căci iarba n-o calc sub bocancul sălbatec,
ci inima mea îți-o înalț, de jăratec,

și-n palme-o ridic, de-aripi îl prind dorul,
în stolul de inimi și ea să-și ia zborul...

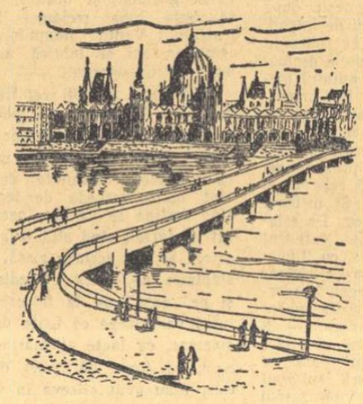

Curcubeul

Au fost hulubii inimi, cînd i-am trimis să zboare
dintîi, — în Budapesta, — albi mesageri pe zare,

ușori ca prima boare, și plini ca pomii-n roduri,
pe fluviul ce pierduse podoaba lui de poduri.

Bătrînă Europă, priveai la tinerețea
planetei adunate ce-și învingea tristețea,

că veșnicii de piatră din poduri uriașe,
le-a spulberat războiul, decapitînd orașe,

și că un riu de lacrimi îți șiroia pe față,
în Dunărea durerii, ce-n jur, născea viață!

... Și peste ani, de tine din nou am fost aproape.
Din nou țîșniră poduri pe fața vechii ape,

și eu pe balustrade, în nopțile acele,
aveam un cer deasupră-mi, sub mine-un cer de stele,

căci viața izbucnise din nou dintre ruine;
din nou speranța lumii se zămislea în tine,

din nou se ridicase pe Dunărea durerii,
un curcubeu de piatră, un pod al primăverii!

Cîntecul neterminat

Și-apoi ții minte Spreea. Copiii-ntre ruine,
jucîndu-se, cum alții se plimbă prin grădine,

și nalță nu din cuburi, căsuțele frumoase,
din așchii mari de piatră, din fostele lor case.

Alături, ziduri, schele. Neobosit, zidarul,
spre noile etaje suindu-și iar mortarul;

orașul ce respiră, orașul ce-și revine,
nu ca o iarbă sură, crescînd printre ruine,

așa-mi rămase-n minte Berlinul tinereții.
Așa — și cu un cîntec neterminat al vieții,

ce se-ntrupa în fața-mi, într-o femee tristă,
vestită-n lumea largă, de mult, ca pianistă.

Dar azi zadarnic poartă o mînă-nțepenită,
strigîndu-și pîn-la ceruri tăcerea ei cumplită...

O, degetele-acelea, ce vrăji țeseau în jur!
Necunoscutul lumii prin ea prindea coniur:

fosnirea unduioasă a nopții printre ramuri
și raza cîntătoare trecînd ușor prin geamuri,

și pilpîirea vetrei care-și stingea tăciunii,
și căile lactee ale sonatei lunii...

Dar mîna-n fața cărei adînc m-aș fi-nchinat,
înaltă prin smerenii, și n-ar fi fost păcat,
o schingiuiră-n lagăr cumplit și parcă-anume,
să nu atingă clape cît va mai fi pe lume.

Femeia-n clipa-n care-i loveau cu ranga, mîna,
invidia cenușa, invidia țărîna,

ce viețuise fără, în veci, vreo melodie,
dar n-a știut vreodată tot ce-amintirea-i știe!

Ce vorbă s-o mîngîie în muzicile-apuse,
cînd pe pian capacul ca pe-un sicriu căzuse?

Ce melodii senine, ușoare, mingiioase,
urcînd pe malul Spreei cu adieri umbroase,

să-i mai redea o undă din zîmbetul trecut,
cînd cu undirea mîinii, ea totul a pierdut?

Eu aș fi vrut să-i dăruiesc acolo, lîngă ape,
și inimile noastre, ca niște albe clape,

pe care ea să cînte cu-nțepenita-i mînă,
cîntarea ce deșteaptă și morții din țărînă,

și ca la judecata din urmă strigă, - acuză,
cu fulgere pe ceruri, cu blesteme pe buză,

cu flacăra dreptății, cu pleznetul de gheață,
al celui ce trăiește Frumosul — și-i dă viață!

Orfanii

Sub talpa mea bat astăzi nemărginite spații.
Schimb cerul sur, germanic, pe vastele plantații

de ceai, ce se revarsă în fața mea, alene,
sub ploaia tropicală, pe plaiuri georgiene.

Aici fu zămislită în curcubeu, culoarea.
Aici, cu fața smeadă, în zori, culegătoarea

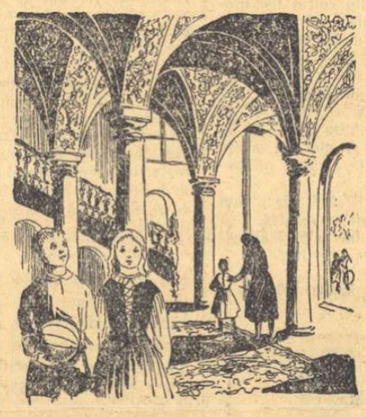

pornește lin prin tufe sub clopot de jăratec,
aromitoare frunze s-adune-ndeminatec;

dar pînă ce s-ajungă la margini, către seară,
frunzișuri noi pe tufa dintîi prind să răsară,

ca-n veșnicia vieții, crescînd fără sfîrșit...

Eu cu orfanii lumii, aici m-am întîlnit.

În casa cu arcade și bolțile gruzine
și iedere pe ziduri, și miros de glicine,

și seri adînci, și stele, și-orchestre mici de greieri,
și coruri de colhoznici cînd valea o cutreieri, —

creșteau, culeși din sate și adunați cu grijă,
copiii cu părinții răpuși de cîte-o schijă,

de pușți automate, ori valuri de explozii,
necunoscuți, ori poate cîntați de toți rapsozii...

Cu păr ca abanosul ori blond cum e secara,
cu nume din Saratov, din Omsk ori din Samara,

cu brațele bronzate ori piele de-alabastru,
cu ochii de cărbune, cu ochi de cer albastru,

cu toată voioșia ce le-o dădură anii, —
sub albele arcade, ce trist zîmbeau orfanii!

Chiar pedagogul tînăr, cu buclele creole,
era orfan al primei republici spaniole,

și și-a pierdut părinții prin anii treizeșase...
Un alt război. Aceeași durere pînă-n oase.
Un alt război. Aceleași morminte sub platani.
Un alt război. Aceeași armată de orfani.

Dar găzduit în țara ce-i dase adăpostul,
între orfani mai tineri, el își croise rostul,

și-o victimă pe alta o-mbrățișa, curată,
cum se apleacă peste copilul său, un tată.

și-i dăruie suflarea, și-l apără, și-l crește
cu tot ce are-n pieptu-i mai-nalt, mai omenește!

Steaua polară

Stau trează la fereastră, sub razele de soare,
în albul fără preget al nopților polare,

și dau deoparte larga și greaua draperie,
și am în față Neva cu gheața-i plumburie,

cu bolta catedralei, cu străzi majestuoase,
cu liniștile-ntinse, cu spații generoase.

cu tunu-n limba cărui grăise Aurora,
și cu tăcerea nopții prelung sunîndu-și ora...

Dar ornicul, deodată, cu lunga lui bătaie,
trezește împrejuru-mi potopul de văpaie,

asediul prin care în mîndrul lui oraș
s-a ridicat în chinuri eroul uriaș...

Rachetele, ninsoarea de astre căzătoare,
cu dîră de explozii, cu-o mare de vîlvoare;

conducta în subsoluri, crăpată, înghețată;
și mama, kilometri bătînd, cu o găleată,

să care-un strop din Neva pe geruri nemiloase...
Cartofu-l e de aur. Un șoarec nu miroase

în oala-n care fierbe el singur pentru cină.
Și molima. Și morții. Și dubla carantină;

și sub pămîntu-n care se prăbușește iadul,
trăind uman și nobil, — eroul, Leningradul.

Căci sub pămînt, viața pulsează, se răsfiră.
Și-n adăposturi Tiorkin recită și respiră

și Oistrach iar își trece arcușul pe vioară,
și un poet traduce din Goethe-a zecea oară

un cînt ce-or să-l învețe școlarii, împreună
cu dăscălița-n doliu; cînd iarăși se adună

în clasă-n adăposturi, în ziua fără soare:

„Fragedă răsură-n cring,
roșia mea floare...

Un băiat găsi-ntr-o zi
într-un cring, o floare.
Și-oprindu-se o privi,
o privi și-i îndrăgi
miezul de dogoare.
... El i-a spus: Am să te fring,
roșia mea floare!
I-a răspuns: Am să te-mpung,
minte să mă ții-ndelung,
și-ai să strigi: Mă doare!

... Și băiatul rău a smuls
cea răsură-n floare,
iar răsura l-a împuns.
În zadar e orice plîns
rana doare, doare..."

Legendele cu tîlcul lor nou, întotdeauna,
le-au înțeles copiii cînd se-abătu furtuna:

băiatul rău din cîntec purta azi uniformă.
Un cap de mort deschise pe cască-o gură enormă

ce-nfuleca, flămîndă, o Europă-ntreagă...
Legendele au tîlcuri ce vremea le dezleagă:

Băiatul rău crescuse; din jaf tăcuse lege;
dar trandafirul Nevei nu l-a putut culege,

și-orașul ce știuse o lume să răstoarne,
sălbatecului, spinii i-a împlintat în carne,

că a sărit cu spaimă cumplită ca o fiară
rănită, ce-n bîrlogu-i se trage-apoi să moară...

Dar cîntecul lui Goethe mi-l recitară ieri,
în școala de pe Neva, trei mici pionieri

cu roșul de pe steaguri pe proaspăta cravată...
În mijloc, dăscălița căruntă, -ndoliată,

îi învață în clasă bătrînul cînt, tradus
cînd tunul bubuise adînc, sub cerul rus,
din graiul celor care i-au omorît feciorii...
Dar nu vorbeau în versul gingaș, cotropitorii...

Cu matură iubire ea-mbrățișa răsura,
uitîndu-și de durere, strivind sub talpă, ura,

căci fratele germanic treptat își regăsește
tot ce lăsase Goethe mai nalt, mai omenește!

... Stau trează la fereastră, sub razele de soare,
în albul fără preget al nopților polare.

Și crîncenele vise în care nici o clipă
nu mă atinse somnul cu blînda lui aripă,

se șterg ca o nălucă în zarea străvezie,
și-n fața mea e Neva cu gheața plumburie,

cu bolta catedralei, cu străzi majestuoase,
cu liniștile-ntinse, cu spații generoase,

cu tunu-n limba cărui grăise Aurora,
cu ornicu-n perete prelung sunîndu-și ora.

Și-n alba innoptare ce azi mă împresoară,
pe-un cort ceresc clipește — înalta stea polară.

In zbor spre Lausanne

Așa începe drumul: cu dor, cu despărțire.
Pe fata mea eu iarăși n-am s-o mai văd un timp.
Pe pînza fără margini a cerului, subțire,
n-o mai aud și parcă-mi lipsește-un anotimp.

În cîte mii de praguri din lumea asta mare,
la fel rămîn copiii cu-obrazul lor rotund!
Și cînd aeroplane, sclipind, trec peste zare,
ei strigă: „mama! mama!" și-aș vrea să le răspund.

Căci dacă totul trece în lume, doar copiii
păstrează ce e veșnic din dragostea trecînd.
Ei stau ca mărturie etern-a bucuriei,
și singura ce poate nu va păli nicicînd.

Iubirea-și țese vălul, iubirea se destramă,
amorul are toane, iubitul a plecat...
Copiii-ntotdeauna poruncitor ne cheamă;
și tresărind de-a pururi, iubim cu-adevărat.

Căci ei cînd cer iubirea, și cînt, eu sînt bogată,
și-i unica simțire ce n-o pot împărți,
și lor le stau în preajmă de fiecare dată,
cum soarele răsare în fiecare zi.

Prin ei tot universul e veșnică minune.
Și pentru ei ni-i truda de fiecare an.
Va fi logodna între instinct și rațiune,
în întîlnirea noastră maternă, la Lausanne.

Să creștem pașnic viața ce-o legănăm în fașe,
ca fructul unor flăcări în cari am renăscut.
Ca să ferim livada de grindeni ucigașe,
din trupul nostru firav, noi să le facem scut.

Căci e în noi puterea stejarului în ghindă,
ce pentru prunci, deodată se-nalță neînfrînt.
Cămin le fie lumea! Să măturăm din tindă
pe cei ce-ar vrea s-o schimbe în pulberi de mormînt.

În prunci e viitorul și tot trecutul, mame:
aducerile-aminte ce nu-s doar amintiri...
Prin albele tărîmuri cu nourii năframe,
pornim spre cea mai pură din marile-ntîlniri.

Lumina

... Se strecura-n uzină, la maică-sa în brațe
fetița ce păzise în sat boboci de rațe.

Plecase de la țară. Ca pat n-avea azi fînul.
Pe-aici, pe la „Lemaître", era boier, Stăpînul,

stăpîn pe om, pe soartă, căci el, cu un cuvînt
putea să-nchidă poarta, în fața ta, rizînd!

Măicuța n-avea unde s-o lase. Și, așa,
pitită sub mașină, cînd meșterul trecea,

între mașini crescuse, în hala fără cer,
prietenă de-aproape cu-o namilă de fier.

Și se juca fetița cu noul animal,
cu labele și trupul și ochii de metal,

care scotea pe gură beteală lucitoare...
Pînă-ntr-o zi, deodată, o namilă mai mare

se tolăni în locu-i. Cu cine s-o asameni?
Nu mai avea nevoie de sutele de oameni,

ci doar de doi-trei tineri, mai-mai niște puștani...
Cum o ura fetița la numai patru ani!

Căci namila stîrnise al doilea exod.
Culcuș nu-i era finul. Dormiră sub un pod.

Și apa Dîmboviței, ades scălda, murdară,
culcușul rece-al mamei și-al fetei de la țară.

Iar visele sub bolta acestor poduri reci,
cu mucegai pe piatră și zbor de lilieci,

le întorceau de unde le-a alungat, flămînde,
bătrîna muică foame cu asprele-i osînde.

... Un sat mai către munte. Sărac, mai mare mila.
Opaițul pe masă își tremura feștila.

Pereții goi. Icoane cu sfinții trași la față,
cum mulți erau în satu-i, și-ades prindeau viață

în visele fetiței. Erau țărani de rînd
care-au primit odată o sfoară de pămînt,

dar n-aveau boi, nici pluguri. Nimic. Doar două mîini,
închiriate veșnic, — și veșnic la stăpîni.

... Și totuși în culcușul de zdrențe de sub pod,
visa fetița cîmpul, și-un măr ce da în rod,

din care ea-ntr-o vară gusta dulceața poamei, —
da-i sfîșiase visul în două, plînsul mamei...

★

Apoi vui războiul. Molozul a rămas
din vechiul zid al halei în nici un singur ceas,

dar hala, din ruine avea din nou să crească
ca fata, — spre o viață și-o muncă omenească.

Și-o văd din nou în hală. Luminile coboară
din marile ferestre pe-o nevăzută scară,

îmbrățișînd pe fată și harnica mașină,
de care niciodată ea nu va fi streină!

Căci fata poruncește acestui animal:
o namilă cu trupul și brațe de metal

ce, blînd, i se supune, ca un dulău de stînă,
cînd baciu-i poruncește c-un simplu semn din mînă.

Cu ochii ei albaștri, cu fața în dogoare
cu o basma ce-i prinde tot părul în strînsoare,

și cu întîiul zîmbet ce pe obraz se naște, —
abia acum e-aproape mașinii, — și-o cunoaște.

Dinamuri și motoare par tehnice cuvinte,
lipsite de culoarea vieții, grea, tierbinte,

dar ea le-mbină aievea, supuse voii sale:
schelete-s, laolaltă, de mici hidrocentrale,

aliniate-n șiruri aici, lîngă perete,
cum au ieșit supuse, din mîna ăstei fete,

ce, simplu, îmi rostește cu vocea ei domoală:
„Vezi cîte sate-așteaptă în colțul meu de hală,

uzina și lumina?" Și nu știu cum, deodată,
nu mai era alături de mine doar o fată,

— ci azi în hala mare ce-n zumzet o-mpresoară,
creștea epoca pînă la-nalta stea polară...

Veronica Porumbacu

Desene de ANGI PETRESCU

Activistul de partid, figură centrală a literaturii noastre

(Urmare din pag. I-a)

toate el este omul înaintat al zilelor noastre, purtătorul celor mai bune idealuri și aspirații ale poporului nostru, constructor al socialismului, cel care, prin felul său de a fi, prin întreaga lui personalitate, poate și trebuie să servească drept exemplu tuturor celor ce muncesc. El are toate trăsăturile omenești, dar în același timp în sufletul lui se duce o luptă necontenită, extraordinară, împotriva vechiului, împotriva elementelor trecutului, care-l pot ține în loc de la sarcinile ce le are în față. Vrem să arătăm „omenescul" și „firescul" din caracterul activistului de partid? Dar cine s-a ridicat împotriva acestui fapt? Numai partizanii idealizării dăunătoare, adepții uniformizării plictisitoare a figurii activistului de partid, a reducerii ei la cîteva elemente banale, comune, stereotipe, lipsite de orice semnificație, au putut susține această teză. Critica marxist-leninistă a cerut totdeauna scriitorului să înfățișeze pe activistul de partid în toată frumusețea caracterului său complex, să-l arate ca pe un adevărat om și nu ca pe o schemă rigidă și neinteresantă. Ignorarea acestei cerințe de bază a avut rezultate din cele mai nedorite pentru unele opere literare. Dar trebuie să observăm că cele mai reușite figuri de activiști din literatura nouă sînt tocmai acelea unde omenescul și firescul sînt prezentate în adevărata lor lumină, unde nu intervine nici un fel de falsificare și denaturare a adevărului vieții. Dar de aici pînă la a înlocui cele două noțiuni în prezentarea naturalistă, deformată, scoțînd în evidență nu trăsăturile noi, luminoase, nu lupta aprigă pe care o dă eroul pentru a-și înfrînge slăbiciunile momentane, tendința lui spre o conștiință mereu mai ridicată, este o mare deosebire. Trebuie să redăm mereu acest element autocritic, acest zbor spre înălțimi, realizat în focul luptei aprige, cu tot ce ne-a lăsat rău trecutul, cu elementele vechii morale, altfel nu vom mai avea activiști de partid, ci niște bieți oameni, pradă unor chinuri zadarnice, care-i fac să nu mai vadă în față nobila misiune. Tipic pentru activistul de partid este tocmai această înțelegere conștientă a scopului pentru care luptă, această tendință mereu mai accentuată spre un înalt ideal moral. S-a manifestat în literatura noastră, pînă și în opere nu de mult apărute, tendința de prezentare insistentă a unor cazuri izolate de descompunere și de decădere morală și ideologică a unor activiști de partid. Critica literară are datoria să combată asemenea manifestări nesănătoase care duc la denaturarea realității, la deformarea adevăratului chip de activist comunist.

Problema prezentării activistului comunist în literatură ocupă un loc central în lupta pentru opere de un înalt nivel, pătrunse de spirit de partid. Sarcina creatorilor noștri este ca și de acum încolo, învățînd din izbînzile și greșelile înregistrate de-a lungul anilor, să prezinte în lucrările lor caracterul complex al activistului de partid, figură centrală a literaturii realismului socialist.

CARNET SOVIETIC

Tema colhoznică în literatură

La începutul lunii iulie se va ține la Moscova o consfătuire unională a scriitorilor cu privire la tema colhoznică în literatură. În cadrul consfătuirii va avea loc o discuție de creație pe tema „Noul în satul sovietic și sarcinile beletristicii", patru seminare la care se vor dezbate povestirile lui V. Ovecikin, A. Kalinin, S. Zalighin, nuvelele „Primăvara lui Sofist" de A. Șoghențukov, „Plaiuri natale" de V. Zemliak, „Recoltă" de F. Ploniov și alte lucrări. Se vor organiza lecturi de fragmente din opere literare noi, urmate de discuții.

După cum a declarat V. Smirnov, secretar al Uniunii scriitorilor, sarcina consfătuirii este de a face un prim bilanț al celor înfăptuite de scriitori după hotărîrile istorice ale partidului și guvernului cu privire la agricultură.

Pe lîngă numeroși scriitori la consfătuire vor lua parte oameni de știință, specialiști din agricultură, activiști de partid și din soviete.

Conferințele cititorilor colhoznici consacrate temei colhoznice în literatură au ilustrat interesul viu și exigența lor pentru redarea veridică și multilaterală a conflictelor și problemelor actuale ale vieții satelor. „Literaturnaia gazeta" a publicat recent o amplă dare de seamă despre conferința cititorilor din stanița Oglinskaia, de pe Don, care a avut loc la 5 iunie. Tema conferinței a fost „Satul colhoznic contemporan și prezentarea lui în beletristică". Afișul anunța dezbateri în jurul următoarelor opere literare: M. Șolohov: capitole din „Pămînt desțelenit", vol. 2, V. Tendriakov: volumul „Printre păduri", A. Kalinin: „Nopți cu lună", G. Nikolaeva: „Povestire despre un director de S.M.T. și un agronom șef" (apărută la noi recent sub titlul „Povestea Nastei Kovșova"). I. Kotenko: romanul „Dincolo de marea Țimlianskaia". Conferința, la care au participat peste 600 persoane, s-a desfășurat într-o atmosferă sărbătorească. S-au organizat o expoziție a noutăților literare pe teme colhoznice, chioșcuri cu cărți, gazeta de perete a apărut într-un număr special consacrat conferinței, iar postul local de radioficare a difuzat noile capitole apărute din „Pămînt desțelenit" de Șolohov, precum și „Nopți cu lună" de A. Kalinin.

La conferință au participat scriitorii A. Kalinin și I. Kotenko. „Noi vă rugăm, cu tot interesul ce-l aveți pentru munca noastră viitoare, să deschideți focul criticii prietenești care să ne ajute în viitor. Sînteți aci cu toții oameni care ați cunoscut frontul, oameni care ați mirosit praf de pușcă și dacă vom fi criticați, noi, scriitorii, vom lucra mai bine. Literatura, tovarăși, este cauza noastră comună, este o chestiune generală de stat, ca și colhozurile". După aceste cuvinte de deschidere ale lui A. Kalinin, a început o vie și concretă discuție la care au luat parte tractoriști și combineri, agronomi și activiști de partid locali, președintele colhozului, femei și bărbați din colhoz. Oamenii și-au spus cuvîntul deschis, subliniind ceea ce le-a plăcut în operele literare discutate, criticînd ceea ce au considerat ca lipsuri sau ceea ce nu a justificat așteptările lor, așa cum s-au obișnuit să-și spună părerile la adunările colhoznice sau în ședințele activului de partid.

Chemarea către scriitori de a cunoaște adînc și concret viața satului colhoznic, de a o zugrăvi veridic, de a scrie într-o limbă curată și accesibilă poporului, a răsunat în toate cuvîntările. „Trebuie trăită viața țărănimii muncitoare, înțeleasă limba ei" a spus F. Karsiev, președintele colhozului „Malota", subliniind că succesul operei lui M. Șolohov se datorește tocmai cunoașterii adînci a vieții țărănești de către scriitor.

Relevînd povestirile lui V. Ovecikin, care a sezisat și a oglindit o serie de probleme arzătoare ale vieții colhozurilor, agronomul S. Pasko a declarat: „Mulți scriitori sovietici, care trăiesc permanent viața satului, ne ajută magistral cu ascuțișul condeiului lor să dezvăluim lipsurile în munca noastră, ne învață pe baza exemplelor bune".

Colhoznicii au cerut scriitorilor să dezvăluie cu putere conflictele dintre forțele noului și rămășițele vechiului în viața colhoznică, să le oglindească sub toate aspectele lor variate. Ei au cerut să scrie mai mult despre conducătorii de colhozuri, despre formele concrete ale luptei pentru aplicarea în viață a recentelor hotărîri cu privire la agricultură, despre relațiile dintre colhoznici și S.M.T., despre munca de partid la sate, despre munca femeilor în colhozuri, despre familia sovietică, despre răspunderea părinților față de societate, despre educația tineretului, despre viața personală a oamenilor sovietici, despre morala comunistă. Participanții la discuții au stăruit asupra oglindirii în literatură a vieții culturale din colhozuri, a noii intelectualități din satul colhoznic.

În cuvîntările lor, colhoznicii au împletit analiza eroilor și operelor literare cu observații asupra faptelor și oamenilor din mediul lor propriu. Ei au arătat prin exemple că pretutindeni trăiesc și muncesc oameni sovietici înaintați, care pot servi scriitorilor ca modele de eroi pozitivi, cu o bogată viață interioară. Ei au cerut scriitorilor să biciuiască fără menajamente pe chiulangii, amatorii de treburi ușoare, pe birocrați și rutinieri, pe activiștii care se rup de masă și viață, pe acei care nesocotesc interesele mari ale statului și care se abat de la normele moralei comuniste. Cu un spirit critic remarcabil, ei și-au întărît cerințele cu exemple concrete din colhozul și raionul lor, cîtînd oameni rămași în urmă față de nivelul în creștere al țărănimii colhoznice.

Cărți noi

În Editura de stat pentru literatura politică a apărut culegerea „Unele probleme ale esteticii marxist-leniniste", cuprinzînd următoarele studii: „Despre locul și rolul artei în viața socială", „Despre caracterul obiectiv al legilor artei realiste" de V. Kemenov, „Despre specificul beletristicii (însemnările unui scriitor)" de G. Nikolaeva, „Rolul lui V. I. Lenin în formarea concepției despre lume a lui M. Gorki" de V. Borșcikov, „Lupta lui V. I. Lenin împotriva concepțiilor vulgarizatoare ale Proletkultului asupra artei" de F. Matițin, „Unele principii de tipizare în satira lui V. Maiakovski" de O. Kudenko, „Lev Tolstoi în lupta pentru realism în artă" de K. Lomunov și „Afirmarea principiilor realismului socialist în literatura progresistă din țările capitaliste" de T. Motiliova.

În editura „Sovetski pisateli" („Scriitorul sovietic") a apărut primul volum din culegerea „Scriitorii ruși despre munca literară". Culegerea va cuprinde părerile celor mai eminenți scriitori ruși și sovietici cu privire la conținutul și forma în artă, despre esența muncii de creație literară. Fiecare capitol al lucrării este precedat de o introducere în care se caracterizează atitudinea scriitorului respectiv față de literatură.

În aceeași editură a apărut volumul „Scriitorii ruși despre limbă", cuprinzînd ideile scriitorilor clasici ruși de la Lomonosov pînă la Gorki, despre limba rusă și despre stilul în beletristică.

DISCUȚII

PENTRU NOI PIESE — ACTUALE, COMBATIVE, FRUMOASE

III

Unele teatre au o atitudine pasivă față de crearea repertoriului original, pe teme actuale, contemporane. Aceste teatre așteaptă să le „pice" piesele bune, valoroase. Să vină... de la minister. Și cum venirea, în cele mai multe cazuri, se lasă așteptată, și cum punerea în scenă a unei piese originale e legată de bătaie de cap, de eforturi în plus, de frămîntări mari și de... riscuri, nu e mai bine să apelezi la veteranii teatrului universal, Shakespeare, Molière, Lope de Vega, etc.? Departe de noi gîndul de a minimaliza importanța, valoarea și necesitatea prezenței permanente a pieselor din inepuizabilul repertoriu universal. Dar cînd cantitatea trece în calitate e bine să ne gîndim.

Rolul dramaturgiei clasice este incontestabil deosebit de important în educarea maselor. Punerea în scenă a capodoperelor dramaturgiei universale e prilej de mari bucurii pentru regizor și actor, un imens izvor de învățăminte pentru ei, ocazie de a-și perfecționa măiestria, de a-și reliefa talentul. Dar nu poate fi considerat drept colectiv viabil, sănătos, cu mari perspective decît acela care în munca sa artistică trăiește în pas cu viața poporului său, care participă la frămîntările lui, care — cu mijloacele de care dispune — caută să aducă prinosul de care e capabil în rezolvarea marilor și complicatelor probleme ce stau în fața poporului. De conținutul și valoarea artistică a pieselor înscrise în repertoriu depinde măsura în care teatrul își va îndeplini misiunea educativă în stagiunea respectivă. In fond repertoriul trebuie privit ca un program de acțiune, de muncă și de luptă a colectivului teatral dat. Practica ne arată însă serioasele lipsuri din acest punct de vedere. O scurtă privire asupra repertoriului pe 1954—1955, e concludentă.

Acum cîteva zile la Ministerul Culturii a avut loc o interesantă consfătuire a directorilor de teatre din R.P.R. Cu această ocazie, atît raportul prezentat de Direcția generală a teatrelor, cît și discuțiile purtate pe marginea lui, au avut darul nu numai de a scoate în evidență o sumă de lipsuri, ci de a indica unele soluții pentru remedierea rămînerii în urmă. Cu această ocazie s-a putut constata că teatrele n-au îndeplinit sarcina pusă de Ministerul Culturii, și anume aceea de a prezenta pe fiecare scenă în cadrul stagiunii 1954—1955 cel puțin două piese originale de actualitate. Dacă Teatrul Tineretului din București, Teatrul Național din Cluj, Teatrele de stat din Constanța și Sibiu și-au îndeplinit datoria și au înregistrat succese sensibile, nu același lucru se poate spune despre altele. Practica cererii de piese „peste plan" în repertoriu s-a dovedit injustă. Existența acestor piese a permis teatrului din Arad să scoată din repertoriu „Trestiile de aur" și „Atențiune, copii!"... iar la urmă, „ca să nu fim criticați", să introducă la mare înghesuială „Ochiul babei", dramatizare aproximativă a unui material în mare măsură lipsit de interes, cu elemente „educative" foarte îndoielnice. In vreme ce Teatrul Național din București n-a dat decît „Citadela sfărîmată" (muncind însă serios cu dramaturgul) și a lungit repetițiile cu „Regele Lear" timp de zece luni, „Trestiile de aur" au și fost amînate pentru stagiunea viitoare. Tot așa s-a întîmplat la Teatrul Armatei, unde din cauza tergiversărilor cu „Nunta lui Figaro", „Impărătița lui Machedon" a mai apucat doar... trei spectacole. Teatrul „C. Nottara" n-a dat nici o piesă originală, nici teatrul din Tg. Mureș. Și asta atunci cînd Ministerul înscrisese în repertoriu, aprobase și recomandase o sumă de piese noi ca „Drumul soarelui", „Atențiune, copii!", „Citadela sfărîmată", „Urma alege", „Trestiile de aur", etc. Desigur, piesele noastre nu sînt egale în valoare, nici cele mai bune nu pot fi considerate drept fără cusur. Dar, așa cum mărturisea directorul teatrului din Sibiu, tov. Benea, repertoriile se întocmesc deseori „după ureche". Sînt directori care înscriu sau resping piesele fără a le fi citit, numai după ce „se spune", „se aude", după atmosfera care cîteodată se face voit în jurul unor piese. De ce să ascundem acest adevăr: în deobște mulți dintre activiștii teatrali n-au încredere nici în piesele originale, nici în dramaturgii noștri. Este întemeiată această neîncredere? In ciuda lipsurilor pe care le avem, vom afirma cu tărie: nu, neîncrederea nu este întemeiată; avem scriitori care vor, pot și trebuie să ne dea piesele cerute de timpul nostru. Totul este însă să știi să lucrezi cu ei. Atitudinea pasivă din partea teatrelor nu este permisă. In așteptarea nașterii unui Shakespeare sau Cehov nu se poate călăuzi teatrul *de astăzi* cu ochii îndreptați spre trecut și nu înainte.

In genere, se cunoaște practica păgubitoare: piesele romînești se pun la sfîrșit de stagiune, în extremis, „ca să nu se zică că n-am dat și ceva original".

Cînd analizezi repertoriul unor teatre te izbește lipsa de discernămînt, de orientare către conținutul, către scopul urmărit de teatru, înclinația către succes ieftin, către „împlinirea planului de casă". Desigur teatrul trebuie să-și aibă gospodărirea sa judicioasă. Dar a preface problema administrativ-financiară *în scop* înseamnă a nu înțelege nimic din rostul artei ca armă de educație. Deseori conducerile teatrelor nu se orientează just. Bunăoară, pentru viitoarea stagiune 11 teatre au cerut dramatizarea „Lenței", lucrare devenită, în ultima socoteală, povestea veche a triunghiului din teatrul burghez; văduvită de fond social, piesa deformează însăși noțiunea de președinte de gospodărie colectivă, tipizează secundarul, întîmplătorul, neesențialul.

Din informația destul de bogată de care dispunem reiese că majoritatea teatrelor nu lucrează cu dramaturgii, că teatrele nu și-au pus ca obiectiv concret și imperios problema de a obține piese proprii, originale. Dacă la Teatrul Armatei situația este satisfăcătoare, nu e la fel la Teatrul Municipal; Teatrul Național a dat dovadă de multă pasivitate, la fel Teatrul „C. Nottara" și Teatrul C.F.R. din București. Din păcate, consiliile artistice există pe alocuri doar pe hîrtie și nu sînt atrase la rezolvarea acestei probleme. La Teatrul Municipal se afirmă chiar că consiliul „este de formă". Membrii consiliilor nu sînt invitați deseori nici măcar la spectacole. In provincie ori nu există consilii artistice, ori funcțiile lor sînt la fel de disprețuite, iar consiliile se compun din „oameni ai casei", actori și regizori. Nu există cineva care să poarte în mod deosebit răspunderea și sarcina pregătirii repertoriului. Secretariatul literar în unele teatre este o fantomă, iar secretarul literar un personaj birocratic. De cele mai multe ori secretariatul literar este incompetent, lipsit de autoritate, cîteodată și de cultură, reducîndu-se mai mult la funcția de... secretar particular al directorului.

In țară un teatru ca Naționalul din Cluj, care a muncit cu spor, cu dramaturgii V. Porumbacu și E. Naum, este „rara avis", valorosul teatru din Tîrgu Mureș a părăsit începutul bun pe care l-a făcut cu dramaturgii Kiss și Kovacs care au dat „Furtună în munți" și acum se ocupă doar de „Doamna noastră" — piesă istorică. Teatrul maghiar din Cluj a uitat succesul cu „Mireasa desculță" și azi se bate pentru o piesă din secolul al XVII-lea și alta, tot istorică, cu acțiunea plasată acum 100 de ani. La Craiova singura preocupare este o feerie și o piesă istorică, ambele nejucabile.

Repetăm: piesele le scriu dramaturgii. Și trebuie să scrie piese bune, realizate la nivel artistic superior. Nimeni nu cere teatrelor să accepte rebuturi literare. Din contra, din păcate se întîmplă că asemenea rebuturi se acceptă mai ușor pentru că, cîteodată, se îmbracă în formele unor comedii. Conducerea oricărui teatru însă trebuie să reflecteze foarte serios asupra căilor creării unui repertoriu proaspăt, nou, actual, combativ, artisticește valoros. Căci dacă piesa este a dramaturgului, repertoriul este al teatrului. Nu vei lucra cu dramaturgii, nu vei avea piese.

Nu-i absolvim pe dramaturgi, nici organizațiile lor. Secția de dramaturgie a Uniunii scriitorilor a făcut puțin în direcția stimulării creației originale. Au fost discutate puține piese, au fost organizate puține dezbateri pe problemele teoretice ale dramaturgiei, au fost antrenate puține publicații pe acest drum. Puțin s-a făcut în direcția sprijinirii colegiale a dramaturgilor care trec prin perioade grele din punctul de vedere al creației. Deseori a fost dezinteres pentru nevoile lor materiale. Dar, drept lucru pozitiv trebuie socotit efortul făcut de biroul secției pentru ajutorarea teatrelor din capitală, pentru înviorarea consiliilor artistice, pentru ajutorarea Direcției teatrelor din minister. Or, trebuie să fie clar că teatrul este locul unde, în mare măsură, trebuie organizată și îndrumată creația dramaturgilor. La Uniunea scriitorilor se discută probleme generale, teoretice, se analizează o lucrare, două — aci însă, în teatru, este însuși locul „producției", aci trebuie să se nască și să înflorească colaborarea creatoare dintre dramaturg, regizor și actor. Altă cale nu există. Numai așa se va naște repertoriul mare de care avem nevoie. Să nu ne pierdem cu discuțiile — cine trebuie să îndrume? Dacă poeții și prozatorii își găsesc locul firesc la *editură*, dramaturgii trebuie să-l aibă la *teatru*.

Teatrul trebuie să se bată pentru piese originale. Dacă directorii vor înțelege acest lucru, dacă colectivelor teatrelor aceasta le va fi clar, atunci se va naște și colaborarea, vor dispare asperitățile, nu va mai fi loc nici pentru suspiciune, nici pentru neîncredere. A crea o atmosferă propice colaborării nu înseamnă lipsă de exigență. Subapreciind însă repertoriul original, unele teatre privesc piesele superficial, le dau drumul pentru că „merg", nu muncesc cu dramaturgul pentru finisare și astfel apar spectacole crude. Există practica dării de piese originale pe mîna celor mai tineri și mai neexperimentați regizori, „maeștrii" fiind păstrați pentru... mari montări. Este adevărat că avem regizori care s-au bătut pentru repertoriul original. Sînt de menționat îndeosebi tov. Al. Finți și M. Ghelerter. Trebuie înlăturată însă atitudinea rigidă din partea unor directori, care atunci cînd au repertoriul aprobat din primăvară, toamna amînă o piesă originală venită, pentru „la anul", pe motiv că repertoriul este încheiat și... aprobat de minister.

Trebuie înlăturate piedicile care stau în calea colaborării vii dintre teatru și dramaturg. Trebuie să crească productivitatea dramaturgilor. Avem nevoie de piese multe și bune. Trebuie creată atmosfera de încredere, de colaborare, de prietenie creatoare și nu altundeva *decît în* și *prin* teatru. Aci trebuie să capeți sfatul, căldura necesară, critica principială, aci să acumulezi experiența necesară dacă vrei cu adevărat să te dedici teatrului. Viața plină, vie, interesantă, multilaterală, din R.P.R. să se oglindească pe scenele teatrelor noastre! Problemele mari trebuie puse în centrul preocupării noastre comune. Omul care se transformă, omul care luptă, omul care făurește, să fie zugrăvit în toată înălțimea, în toată frumusețea sa; omul simplu — făuritor a tot de ce se bucură fiecare dintre noi în parte, făuritorul bunurilor noastre materiale și spirituale.

Fiind în teatru, creînd pentru el, venind aici cu ideile, cu frămîntările, cu tot ce e sezisat din viață, consfătuindu-se, de la zămislirea temei pînă la finisarea piesei, cu colectivul teatrului, dramaturgul nu trebuie să uite că drumul spre valorificarea talentului trece prin muncă asiduă și grea, prin cunoașterea adîncă a vieții, prin cunoașterea meșteșugului, a secretelor dramaturgiei și a celor regizoral-actoricești. Să nu uităm: piesele noastre, bogate în idei, în fapte noi de viață, în conflicte esențiale, trebuie să fie pline de poezie, de frumusețe; ele trebuie să fie scenice, să fie construite conform legilor teatrale. Stanislavski spunea că „pe scenă trebuie să acționezi." Căci viața e luptă, acțiune. Dacă nu vei da actorului *ce să facă* în scenă, dacă nu vei pune personajele în diverse situații în care să ia atitudine, nu se va reliefa caracterul lor, acțiunea va lîncezi, piesa va plictisi. Piesele noastre trebuie să fie interesante, în bunul înțeles al cuvîntului. Nu fugă după originalitate burgheză, ci efortul de a da noul, mereu o idee, o situație, o problemă nouă, să ne anime. Să nu uităm că orice personaj trebuie să aibă momente cînd caracterul său se definește, se reliefează, se dezvăluie cel mai bine și complet. Logica evenimentelor, creșterea acțiunii, strîngerea liniilor subiectului către final, trebuie să nu piardă din vedere linia fiecărui personaj, cu dezvoltarea caracterului său. De aceea, exigența față de munca sa proprie e o condiție în reușita dramaturgului.

Subliniem încă odată: avem nevoie de piese clasice, de piese din diverse vremuri și cu problematici variate. Dar atenția trebuie să ne-o îndreptăm către actualitate. Piese despre construirea socialismului, despre lupta pentru pace, piese despre oamenii zilelor noastre, despre marile lor transformări și înfăptuiri. Aceste piese nu ne-au putut scrie nici Molière, nici Schiller, nici Ostrovski. Chemîndu-i pe titanii dramaturgiei universale în ajutorul nostru acolo și unde ei ne pot sprijini, să facem noi înșine totul ce ne stă în putință pentru făurirea imaginii veridice, emoționante, a zilelor noastre. Să nu uităm că puterea lui Shakespeare și Lope de Vega, a lui Gogol și Cehov, a lui Caragiale și Ostrovski este în strînsă legătură cu contemporaneitatea operei lor, în ascuțișul ei politic, adesea publicistic.

In zilele noastre a crea opere din actualitate înseamnă în primul rînd a avea capacitatea de a sezisa din viață și a susține cu pasiune *noul*, de a dezvălui ceea ce îi împiedică mersul înainte, de a-l ajuta cu mijloacele artei să învingă. Acesta e rostul dramaturgiei noastre, rostul primordial al teatrului nostru. Numai așa se poate îndeplini sarcina patriotică de educare a oamenilor muncii în spiritul luptei entuziaste, pasionate, dîrze, pentru socialism și pace. Dramaturgii noștri au făcut puțin încă pentru a face față acestei mărețe îndatoriri. Dar unele succese trebuiesc dezvoltate. Oare numai scriitorul e *inginer al sufletelor omenești*, iar regizorul și actorul rămîne indiferent față de sarcinile active, educative, ale artei? Vrem noi oare să dăm spectacole care, simplu, „să descrețească frunțile", sau căutăm a pune la îndemîna spectatorului — în genuri și cu teme variate — piese care să îmbogățească sufletul omului, să-l anime la fapte mărețe, să-i amplifice experiența de gîndire și viață?

Dacă teatrele au primit nobila misiune și greaua răspundere pentru întocmirea repertoriilor, ele trebuie să se ocupe serios și competent de această problemă. Iar în măsura în care li s-au lărgit drepturile, trebuie să crească și simțul răspunderii. Problema muncii cu dramaturgul în clipa de față ni se pare că este inelul principal de care trebuie să tragă factorii care au menirea și datoria de a da poporului nostru muncitor spectacole de înaltă calitate artistică, bogate în idei, strîns legate de actualitate, animînd poporul nostru la noi și noi bătălii, la dobîndirea de noi și noi victorii.

★

Efortul comun trebuie coordonat. Acest rol, după părerea noastră, trebuie să-l îndeplinească Direcția generală a teatrelor din Ministerul Culturii. Sarcina concretă a repertoriului pe 1955—1956 se pune azi sub aspectul asigurării unui număr minim de piese actuale, valoroase artisticește. Aci trebuie dată bătălia și Direcția generală a teatrelor din Ministerul Culturii ar trebui s-o conducă. Mobilizînd pe dramaturgi, pe scriitorii din consiliile teatrelor—secția de dramă a Uniunii scriitorilor va ajuta din toate puterile ei. Trebuie înțeles totuși că decît să scrie despre piese de teatru, decît să facă referate și să stea în ședințe, dramaturgii în primul rînd trebuie să scrie piesele cerute. A crea condițiile pentru aceasta e sarcină și a Uniunii scriitorilor, dar și a Direcției generale a teatrelor.

Acum 6 săptămîni la colegiul Ministerului Culturii din U.R.S.S. a avut loc o largă dezbatere cu privire la problemele repertoriului teatrelor. S-a combătut cu multă putere rămînerea în urmă a dramaturgiei originale, s-au trasat sarcini în vederea depășirii ei. Cu această ocazie, N. Mihailov, ministrul culturii din U.R.S.S., a spus între altele:

„Problema făuririi unui repertoriu cu adevărat valoros — este problema căilor pentru înflorirea ulterioară a artei noastre teatrale. Ea nu se rezolvă pe drumul unei căutări pripite de piese, a revederii și reînnoirii reprezentării a cîteva piese. Problema constă în învingerea rămînerii în urmă a dramaturgiei față de cerințele vieții poporului, a oglindirii în artă a evenimentelor celor mai importante și tendințelor epocii, a vedea perspectiva. Trebuie să rezolvăm problema principală — făurirea de opere bogate în idei înalte, talentate, despre zilele noastre, despre oamenii noștri".

Este oare necesar să mai spunem că sarcina care stă în fața noastră pe dimensiunile și în condițiile noastre concrete, în fond este aceeași?

Avem în R.P.R. teatre multe și bune, actori valoroși. Avem dramaturgi talentați, tineri și vîrstnici. Avem un public generos, entuziast, îndrăgostit de teatru. Prin grija și atenția partidului și guvernului s-au creat teatrului nostru minunate condiții de dezvoltare. Nu depinde decît de noi, de colaborarea noastră, să creăm condițiile pentru realizarea unui repertoriu în care își vor găsi locul de cinste piese izvorîte din viața și munca poporului nostru, piese ce vor ridica problemele esențiale ale oamenilor care construiesc lumea nouă, piese scrise la nivel artistic înalt — adevărate mijloace de educare a oamenilor muncii.

N. Moraru

Lidice nu se uită

Un loc distrus, cu bălării,
Pe unde-au fost modeste case
Din satul ceh — două morminte.

Iar oamenii — pămînt și oase.

Pe locul ăsta a fost școala...
S-au prins școlari de-a baba-
oarba.
O treaptă de ciment se vede,
Pe care-a năpădit-o iarba...

Un nasture, o haină arsă,
Un fier de plug și un ciocan,
Mărunte lucruri dintr-o casă
De harnic și cinstit țăran.

Pe un perete, nume, poze:
Locuitorii unui sat...
Fasciștii — țineți bine minte! —
Aceste urme ne-au lăsat...

Maestrul

(Lui George Enescu)

Casa părintească din Liveni
Veni maestrul s-o mai vadă,
Că-l prinse dorul de livadă
Și de sfătoșii lui săteni.

Imbătrînit-au prunii, perii...
Cu ei odată a crescut.
Privește prispele de lut
In frumusețile tăcerii.

Vrea singur, singur să rămînă.
Stă lîngă horn, pe un prichici.
Bunica l-așeza aici
Și-i da un măr frumos în mînă.

I-s genele de lacrimi ude.
Bunica parcă i-a vorbit.
S-a ridicat, a tresărit.
Nimic în jur nu mai aude.

— Putem pleca, a spus apoi.
Am vrut să-mi mai aduc aminte
De clipele trecute, sfinte,
Pe care le purtăm în noi.

Intrecerea măeastră

Este loc, orchestra-i mare...
Vă poftesc, deci, la cîntare.
Hai să-ncepem simfonia,
Să cîntăm țara, cîmpia,
Cum se cîntă în dumbravă
Și-n poiana cu otavă.

Hai la-ntrecerea măeastră
Să cîntăm epoca noastră.
Oamenii pe noi ne-așteaptă
Și cu dragoste s-arată
Cînd în inima lor bate
Și-a ta inimă de frate.

Buciumă, cîntă din goarnă,
Dar în cînt inima-ți toarnă.
Cîntă din cimpoi și frunză,
Lumea-ntreagă să te-auză.
Să te-nvețe doina, hora,
Care sînt a tuturora.

Cîntă și din solzi de pește,
Numai simte și trăiește.
Svîrle-ți mantia străină,
Nu lăsa struna-n rugină,
Hai la-ntrecerea măeastră
Pentru viața, lumea noastră.

1955

Dumitru Corbea

Viața UNIUNII SCRIITORILOR

Discuția pe marginea volumului „Cîntece de zi și de noapte" de A. E. Baconsky

La Casa scriitorilor a avut loc marți, 26 iunie, ședința de lucru a secției de poezie a Uniunii scriitorilor în cadrul căreia a fost pus în discuție volumul poetului A. E. Baconsky, „Cîntece de zi și de noapte". Publicăm mai jos fragmente din referatul prezentat de tovarășa Veronica Porumbacu, precum și unele texte prescurtate din discuțiile care au urmat.

In referat, tovarășa *Veronica Porumbacu* a început prin a vorbi despre etapele mai importante ale dezvoltării creației poetului. „Evoluția aceasta — a spus tov. *Veronica Porumbacu* — nu s-a realizat dintr-o dată, ci prin salturi și lupte succesive pe care poetul le-a avut și le mai are de dus împotriva sirenelor formalismului. Acolo unde le-a învins, Baconsky a găsit mijloacele de a exprima autentic, profund, spiritul de partid, fără de care e știut că poezia nu are forță nici frumusețe, nici limpezime, nici scînteiere!...

Dacă vom înțelege de ce și cînd a reușit Baconsky să scrie poeme de frumusețea și căldura „Copiilor din valea Arieșului", cu explozia de bucurie și mîndrie pentru poporul care a scris în legea lui de căpetenie „pămîntul e al celor ce-l muncesc", cu puterea de evocare a naturii din ciclul bulgar, dacă înțelegem ce dă amplitudine versurilor în care prinde viață un întreg atlas al luptei pentru pace și viață, (*„Cîntecul verii acesteia"*), dacă ne e clar însă în același timp de ce el n-a reușit să transmită o emoție puternică în poezii ca *„Manifest"*, *„Cîndva ca luna"*, *„Balada lăptarului"* și altele, vom putea distinge odată cu caracterul pozitiv al volumului și una din frînele poeziei lui A. E. Baconsky.

Baconsky ne oferă o poezie majoră complexă și personală, cînd exprimă cu avîntul caracteristic, pe coarda care-i este proprie, mari dureri și mari bucurii ale sale, și prin adevărul și intensitatea lor nu numai ale sale, ci ale poporului. Cînd versul grăiește de pe pozițiile cele mai înaintate, cînd spiritul de partid îi dă orizontul larg al înțelegerii lumii, poemele sale sporesc în emoție și în putere de sugestie, în originalitate. Mă gîndesc de pildă, la *„Copiii din valea Arieșului"* care continuă frumos și cald tradiția „puilor de moți" pe străzile Clujului, cîntați atît de mișcător de Emil Isac.

In continuare, tovarășa Veronica Porumbacu a subliniat în mod deosebit faptul că asemenea acestui poem, poeziile cele mai valoroase ale lui Baconsky sînt acelea pătrunse de spiritul de partid, poezii antiimperialiste ca: *„Primăvara în Coreea"*, *„Omul și fiarele"*, *„La moartea lui Beloiannis"*, *„Veghe de noapte"*, *„Prin munții Bihariei"*, — o seamă de pasteluri și cîteva poezii din ciclul bulgar. „In *„Veghe de noapte"* este abordată într-un mod original o temă deosebit de interesantă: reacția omului cinstit față de calomniile propagandei imperialiste. Baconsky este un poet liric prin excelență și în *„Veghe de noapte"*, păstrîndu-și acest fond, izbutește să concentreze o bogăție de idei, cu un puternic caracter mobilizator".

In încheiere, tovarășa Veronica Porumbacu a arătat că intenția referatului era de a urmări linia de evoluție a ceea ce e bun și valoros în poezia lui Baconsky, pentru a ne face o idee despre personalitatea poetului căruia îi putem cere, tocmai pentru calitățile ei incontestabile, să lupte cu mai multă stăruință împotriva unor frîne ale creației lui. „Și aici mă voi referi tot la evoluția de la „Frasinii de la răscruce" la poeziile sale valoroase, pornind de la aceleași „flori de gheață" pe care nu numai alți poeți, ci și autorul incisivelor versuri de mai sus le are la răbojul său. Asemenea poezii îi apar pe fereastra înghețată, atunci cînd el nu scrie de pe pozițiile înaintate ale poporului, cînd *„sub acvila timpului său"*, ca să-i folosim o expresie favorită, dar nu prea fericită, el rătăcește în spațiu, fără mesajul acestui timp. Or, eroul liric e un erou al timpului său și numai prin aceasta al timpurilor viitoare, de care se arată atît de preocupat în poemul *„Teiului"*: sub teiul sub care Eminescu se întîlnea odată cu Veronica Micle, Baconsky se întreabă, recunosc, nu cu un exces de modestie, în preajma luceafărului:

O, va fi undeva, va crește vreodată,
Un tei să-ngîne cîntecele mele?
Un tei deasupra căruia mereu
Să plutească în cercuri mari și line
Acvila timpului meu...

E un ecou al individualismului care i-a grefat nu odată versurile. Pe alt plan, în evoluția sa, Baconsky a avut de înfruntat primejdia formalismului. A avut, și nu numai că a avut, căci formalismul — ca și proprietatea rurală care generează ceas cu ceas capitalismul — țese zi cu zi alte miraje, care sub aspectul lor nou, ascund adesea lucruri și sentimente vechi. Un timp, cîmpul poeziei a fost sărăcit, omul fiind cîntat fără sentimentele bogate și calde ale vieții lui. Atunci cînd această lipsă s-a simțit apăsătoare, poeții și-au înstrunat coardele pentru cîntarea tuturor sentimentelor umane. Lucrul era necesar, bine venit și a îmbogățit sufletul poeziei, dar totul depinde nu numai de varietatea sentimentelor, ci și de poziția partinică a poetului".

După referat au urmat discuții.

Luînd cuvîntul *Dan Deșliu* și-a exprimat plăcerea de a discuta volumul lui Baconsky. „Referatul spunea despre Baconsky că ar fi prin excelență liric, afirmație cred justă, luată în mare. El este, firește, un liric cu trăsături personale, cu anumite note deosebite. Lirismul său nu înseamnă o încercare de concentrare exclusivă asupra propriei sale persoane".

Vorbitorul a analizat o seamă de poezii pe care le-a socotit realizate, oprindu-se mai ales la poezia „Copiii coreeni la Congresul Păcii". De asemenea, el a criticat și o seamă de slăbiciuni, atît în privința conținutului, cît și în legătură cu forma poeziei lui Baconsky. El a spus: „Atunci cînd autorul surprinde acel potențial poetic al faptelor, el va reuși să găsească din studierea, din analizarea faptelor vieții, din cunoașterea vieții, această forță care să împingă spre înălțimi poezia lui.

Și aceasta se întîmplă și în poezia lui Baconsky. Atunci cînd el cunoaște mai slab unele lucruri, cînd cunoaște mai bine cum stau lucrurile teoretic, cînd cunoaște cum sună lozinca respectivă și numai atît, atunci reușita artistică este mult mai slabă pentru că însăși lozinca nu este altceva de cît rezultatul analizării unor adînci și complexe fenomene de viață".

Mihu Dragomir a declarat că prețuiește poezia lui Baconsky. El a apreciat elogios poemul *„Copiii din valea Arieșului"*, spunînd: „Aceasta se explică, după părerea mea, prin aceea că poemul are o idee ilustrativă de valoare și o imagine poetică globală, unitară, care se dezvăluie de asemenea cu claritate prin mijlocul diferitelor elemente de viață pe care le creează poetul.

Ideea acestui poem este că, copilăria nu poate fi fericită într-o orînduire „crudă și nedreaptă", așa cum spune Eminescu: această idee ne apare evident și din cuprinsul poemului." Realizării frumoase a acestui poem i-a fost opus ciclul „Lucrări și anotimpuri" considerat de vorbitor ca un poem slab. El a afirmat: „Dacă din prolog putem să fim mulțumiți de ceea ce ne spune poetul, în sensul că poemul va cuprinde caractere, întîmplări ale oamenilor de azi, trecerea anotimpurilor, atunci cînd încearcă să expliciteze în mod practic fiecare din aceste afirmații, o face la un mod care neagă promisiunile făcute în prolog.

Baconsky ne descrie primăvara, zăpezile, cîmpurile, arborii, uneltele de muncă la cîmp și în aceste descrieri nu simțim decît foarte rar vibrația ideii pe care el o rezervă acelor versuri, mai ales din finalul capitolelor respective, care vor să culmineze cu lozinca:

„Cereale, tone, zece milioane"

Pe de o parte avem descrieri, pe de altă parte un fel de idei versificate, care nu fac corp comun cu descrierile, cu restul poeziei, și în felul acesta descrierile respective nu pot ajunge să constituie prin ele însele o adevărată poezie".

T u d o r M ă i n e s c u a declarat că urmărește cu mult interes evoluția creației talentatului poet clujean, cerînd totodată o analiză mai profundă a poeziilor publicate în volumul „Cîntece de zi și de noapte".

A. Rău a contestat temeinicia observațiilor lui Mihu Dragomir. A. Rău a afirmat că Mihu Dragomir nu și-a exprimat la timp bunele păreri despre poemul „Copiii din valea Arieșului" și o face abia acum cu intenția de a distruge celălalt poem, după părerea vorbitorului, valoros. A. Rău a adus de asemeni reproșuri criticii literare care n-ar fi analizat cu destulă căldură creația lui Baconsky.

M. Petroveanu a încercat să definească personalitatea lui A. E. Baconsky. El a dat o apreciere pozitivă poemului „Despre lucrări și anotimpuri", publicat în *„Gazeta literară"*, subliniind ca o calitate deosebită a poemului reliefarea puternică a ideii luptei seculare pentru fericirea umană — care astăzi, în condiții istorice noi, a căpătat o semnificație deosebită. Vorbitorul a adăugat de asemenea:

„...Eu îi mai citez un merit important acestui poem. Că principalul motiv de satisfacție în legătură cu el mi-a fost provocat de imaginea belșugului pe care a construit-o foarte bine, un belșug — aș spune — pe care ne invită să-l realizăm poemul acesta, și legat de această imagine un sentiment care mi se pare că face parte din ceea ce aș numi specificul național în artă la noi.

Poetul popular la noi se simte în relații cu natura, într-o relație de înfrățire, dar în același timp, intimă, familiară. Ei bine, Baconsky a reușit — cred — să trezească și perspectiva aceea a belșugului, a dimensiunilor, a efortului omului, dar în același timp și sentimentul de intimitate a omului cu lucrurile".

Nina Cassian, în scurta ei intervenție, și-a exprimat regretul pentru lipsa de discernămînt și obiectivitate manifestată de unii participanți la discuții, mirîndu-se de acele elogii exagerate și comparații grandilocvente care nu se pot întîlni nici la comemorările unor mari poeți clasici.

Tovarășul *Sasz Ianoș*, apreciind pozitiv poezia lui A. E. Baconsky, l-a avertizat pe poet de pericolul individualismului care îl pîndește și care s-a manifestat într-o serie din poeziile sale.

Mihu Dragomir și Dan Deșliu au revenit la cuvînt, pentru a face unele precizări.

A. E. Baconsky a mulțumit celor care au participat la discuții. El a declarat că va chibzui asupra observațiilor făcute.

Tovarășa *Maria Banuș* a rostit concluziile acestei discuții, arătîndu-și totodată și opiniile sale personale asupra poeziei lui Baconsky. După părerea ei, majoritatea vorbitorilor l-au ajutat în mod real pe poet, ceea ce constituie un merit esențial al discuției.

In general, discuția pe marginea volumului „Cîntece de zi și de noapte" a fost interesantă, avînd meritul de a fi dezvăluit o seamă de calități incontestabile ale poeziei lui A. E. Baconsky. S-a observat însă că o seamă de participanți nu au ajutat pe poet cu destul curaj, neatrăgîndu-i atenția asupra unor deficiențe de conținut care mai persistă încă în lirica sa. Trebuie spus de asemenea că discuția constituie o binevenită experiență și un punct de plecare pentru organizarea unor alte discuții, menite a fi de un real ajutor dezvoltării poeților noștri.

La Casa scriitorilor

Joi, 30 iunie și vineri 1 iulie, au avut loc la Casa scriitorilor dezbateri asupra referatului „Despre criteriile de apreciere în critica literară" — susținut de tov. Mihai Novicov. Au participat la discuții: S. Damian, Ov. S. Crohmălniceanu, Vera Călin, Silvian Iosifescu, Nicolae Moraru, D. Costea, V. Em. Galan, N. Tertulian, L. Gavriliu, Em. Suter, I. Mihăileanu, I. Vitner. Cuvîntul de încheiere a fost rostit de George Macovescu, președintele comisiei de critică a Uniunii scriitorilor. In cadrul discuțiilor s-au dezbătut probleme importante ale dezvoltării criticii noastre literare în lumina celui de al 2-lea Congres al scriitorilor din Uniunea Sovietică.

★

Comisia de dramaturgie cinematografică organizează vineri 8 iulie, ora 17, la Casa scriitorilor, o discuție cu tema „Filmul „Directorul nostru" și unele probleme ale satirei".

In vederea discuției, filmul va putea fi vizionat joi, 7 iulie, ora 17, la Casa scriitorilor.

EXPOZIȚIA COMEMORATIVĂ „EMINESCU ÎNTRE CONTEMPORANI"

Cu prilejul împlinirii a 66 de ani de la stingerea din viață a marelui poet Mihail Eminescu, în holul principal al Casei scriitorilor a avut loc deschiderea expoziției „Eminescu între contemporani". Organizată de Biblioteca Academiei R.P.R. și Uniunea scriitorilor, în succesiunea panourilor și în numeroase vitrine este expus un bogat material documentar: însemnări ale poetului, volume din opera sa apărute de-a lungul timpului, scrisori și mărturii ale contemporanilor. Din cercetarea acestui bogat material iconografic, vizitatorul află din caietul de note al lui Mihail Eminescu că pentru scrierea poemului „Impărat și proletar" el a cunoscut opera lui Karl Marx „Capitalul". De asemenea înalta prețuire pe care i-au acordat-o contemporanii: I. L. Caragiale, Alexandru Vlahuță, Vasile Alecsandri, Ion Slavici, Dobrogeanu-Gherea.

In cadrul acestei expoziții, vizitatorul poate urmări viața poetului de la începutul ei și pînă la tragicul său sfîrșit.

Eminescu ne este contemporan

La inaugurarea expoziției a vorbit acad. Barbu Lăzăreanu, directorul general al Bibliotecii Academiei R.P.R., numeroșilor scriitori și oameni de cultură care au ținut să ia parte la această festivitate:

„Eminescu între contemporani" va fi fără doar și poate un titlu menit să slujească și de aci încolo unor expoziții și din veacul nostru și din veacurile viitoare. Căci el ne este contemporan și nouă și va fi și al secolelor ce vor urma. Deși a trecut de mult de hotarele vieții, actualitatea lui e vie, resimțită de noi în fiecare clipă.

Un creator de geniu e totdeauna și un mare educator pe care dorim să-l avem neîntrerupt aproape. Pe el, pe Eminescu, dorim să-l avem mereu cu versul în care limba romînească și-a cîștigat una dintre cele mai de seamă biruințe.

El e mult aproape dragostei noastre și cu pilda unei vieți sfărîmate de timpuriu de nedreptățile unor vremuri denunțate de dînsul cu neîmpăcată vigoare.

Această moarte îndeosebi trezește în fiecare an comemorări care ne prilejuiesc o confruntare salutară a problemelor noastre veșnic noi, cu gîndul și fapta unuia din făuritorii culturii noastre moderne.

Expoziția de față e o contribuție a Bibliotecii Academiei R.P.R., deținătoare aproape a întreg tezaurului de autografe eminesciene, la opera de împărtășire a unui public mai larg cu scrisul poetului, cu ediții vechi ori noi ale operelor sale și cu iconografia, încă nu destul de bogată, care privește pe marele nostru poet.

Eminescu nu e însă înfățișat singur: familia în care a crescut, poeți ca Alecsandri care i-au salutat ascensiunea, prieteni de totdeauna ca Ion Creangă, Ion Slavici, Ion Caragiale; o poetă ea însăși, de care viața lui Eminescu a fost atît de dureros legată — Veronica Micle; un discipol fervent ca Alexandru Vlahuță; în sfîrșit critica începînd cu un contemporan — Ion Gherea — pentru a sfîrși cu numele cele mai cunoscute ale momentului de față — vin să redea — nădăjduim — din atmosfera nu numai în care a trăit poetul, dar și în care s-a închegat, a strălucit și continuă să strălucească cu o reputație uimitoare în literatura noastră.

In dorința ca străduințele noastre să găsească o prețuire binevoitoare, dar doritoare și de mai bine din partea tuturor iubitorilor de carte, de poezie, de cultură, declar deschisă expoziția „Eminescu între contemporani".

Eminescu însoțește drumul existenței noastre

A vorbit apoi criticul Ion Vitner:

Expoziția pe care o inaugurăm astăzi reprezintă un foarte modest prinos adus amintirii aceluia care este părintele poeziei noastre moderne. De fapt, nu putem spune că de Eminescu „ne aducem aminte", pentru că poetul și opera lui fac parte din însăși ființa noastră intelectuală, constituie una din forțele latente a tot ce este mai bun în noi. Pe Eminescu îl avem cu noi în permanență, de cum deschidem ochii în mod conștient asupra vieții și pînă îi închidem pentru totdeauna. El însoțește drumul existenței noastre, împreună cu doinele și cîntecele bătrînești, cu mirajul marilor frumuseți ale acestui pămînt pe care ne naștem, cu amintirea zbuciumului de secole și al eroismului popular. Versurile sale nu le rostim în virtutea unui simplu efect de memorizare, ci în ritmul bătăilor inimii. Pentru generația noastră, generația revoluției proletare și a construirii socialismului în Romînia, Eminescu a fost și este unul din dascălii care ne-au făcut și ne fac perceptibile marile idealuri ale umanității. Aceasta nu prin faptul că Eminescu ar fi socialist, dar prin simplul fapt că este profund uman și că în opera lui s-au adunat, ca într-un ghioc, toate bucuriile, suferințele și nădejdile oamenilor. Noi am vibrat la îndemnurile Manifestului Comunist al lui Marx și Engels pentru că eram plini de răzvrătirea sădită încă de pe băncile școlii de Proletarul poetului și visul măreț al Manifestului comuniștilor a devenit visul nostru pentru că poetul ne făcuse în anii tinereții să dorim cu înfrigurare o viață lipsită de nedreptate, o iubire neîntinată de ipocrizie, o gîndire lipsită de stavile.

Ce a scris poetul a rămas ca un bun al generațiilor și al veacurilor, pentru că în tot ce are el mai înalt ca sentiment și ca gîndire, simțim răsunetul amplu nu numai al unei epoci, dar al unui întreg popor. Eminescu este folclorul, dar nu în forma pe care el a moștenit-o, ci în acea pe care poetul ne-a dăruit-o nouă printr-o muncă de cizelare rar întîlnită.

Modesta expoziție de astăzi o socotim și o dorim de bun augur pentru realizarea în viitorul apropiat a unei case a poetului în care poporul să poată cunoaște tot ce ne-a rămas de la el. O casă care să nu fie numai loc de comuniune cu mărețul și tragicul său destin, dar și lăcaș de studiu și învățătură a marei sale opere.

Pe frontonul unei astfel de instituții care se va realiza pentru că o visăm de mult și visurile noi sîntem hotărîți să le împlinim, am putea săpa confesiunea rostită de demonul răzvrătit și în care poetul a închis pentru eternitate mărturia propriului său crez:

Am urmat pămîntul ista, vremea mea, vieața, poporul.

Adunarea Mondială a Păcii

APELUL DE LA HELSINKI

Datorită eforturilor opiniei publice se vor întîlni pentru prima oară după zece ani, în condițiile unei lumi scindate, șefii celor patru mari puteri. Lumea întreagă își îndreaptă speranțele spre ei. Prima lor datorie este de a învinge neîncrederea reciprocă.

Adunarea Mondială a Păcii, care a reunit pe reprezentanții a 68 de țări, a creat certitudinea că, cu toate divergențele profunde și diversitatea opiniilor, un acord asupra unor probleme importante poate fi realizat și numeroase probleme pot fi rezolvate astăzi prin tratative.

Opinia publică mondială s-a ridicat împotriva politicii de forță, împotriva blocurilor militare, împotriva cursei înarmărilor și a înspăimîntătoarei primejdii a războiului atomic.

Acordurile de la Geneva, încetarea războiului în Indochina, conferința de la Bandung, neutralitatea Austriei consfințită printr-un tratat, declarația de la Belgrad — toate acestea sînt roade ale trezirii opiniei publice care și-a găsit expresia în poziția guvernelor. In problema dezarmării și a armelor atomice care a rămas nerezolvată din cauza unor contradicții ireductibile pînă în prezent punctele de vedere s-au apropiat atît de mult încît un acord nu mai este decît o chestiune de bunăvoință. In problema securității principiile adoptate la conferința de la Bandung au arătat că pe un întreg continent colaborarea pașnică între țări cu orînduiri sociale diferite poate fi întemeiată pe concepții de felul acelora care-au fost proclamate de China și India.

Adunarea de la Helsinki a demonstrat că dacă conferința celor patru va ține seama de opinia publică, ea va constitui o primă etapă în construirea unei Europe în care să fie garantată securitatea tuturor statelor europene, în care acestea să pășească pe calea unei strînse colaborări economice și culturale. Această operă este legată de reunificarea Germaniei, în afara oricărei coaliții militare, a unei Germanii ferite de renașterea militarismului. Tot în acest spirit, conferința celor patru puteri are misiunea de a pregăti prin tratative evacuarea trupelor străine de pe insula chineză Taivan (Formoza).

Conferința trebuie să vegheze la stricta respectare a acordurilor de la Geneva cu privire la Indochina. Ea trebuie să dea Organizației Națiunilor Unite posibilitatea de a dobîndi un caracter cu adevărat universal, prin includerea Republicii Populare Chineze.

Mai există însă forțe cărora le convine războiul rece și acționează împotriva unei apropieri între cele patru mari puteri. Adunarea de la Helsinki cheamă opinia publică a tuturor națiunilor lumii să se împotrivească acestor forțe și să sprijine pe participanții la tratative.

Cauza păcii va fi pînă în cele din urmă încununată de succes dacă forțele iubitoare de pace, care au țeluri comune, și îndeosebi diferitele mișcări pentru apărarea păcii, marile organizații pacifiste de orientare creștină și social-democrată vor întreprinde acțiuni unite pentru a risipi neîncrederea și a apăra pacea.

Contradicțiile internaționale pot fi rezolvate, pas cu pas. Speranțele popoarelor pot fi împlinite.

Adunarea Mondială a Păcii de la Helsinki sau o mare putere în mers

Adunarea Mondială a Păcii de la Helsinki și-a terminat lucrările. Reprezentanții a 68 de țări au luat parte la dezbateri și au aprobat Apelul lansat către lumea întreagă, ridicînd împotriva politicii de forță, împotriva blocurilor militare, împotriva cursei înarmărilor și a înspăimîntătoarei primejdii a războiului atomic opinia publică mondială. Această opinie publică mondială este de nenumărate ori pomenită în Apelul de la Helsinki și de vreme ce sprijinirea aceasta pe ea ca pe o mare putere e tot mai frecventă, înseamnează aceasta însăși recunoașterea și afirmarea ei. Inchegarea tot mai mult și lărgirea opiniei publice mondiale, în mers, pentru apărarea păcii, e faptul cel mai hotărîtor pe lîngă problemele dezbătute în continuare pe care le-a scos la iveală Adunarea din capitala Finlandei. De altfel, nu numai Apelul final arată acest lucru, ci și comentatorii înșiși. De nenumărate ori se subliniază de comentatori că personalități de seamă, aparținînd păturilor sociale deosebite, din țări deosebite, cu felurite sisteme sociale, și-au făcut apariția la Helsinki. Laburiști, social-democrați din Anglia; democrați creștini, catolici din Italia și Franța; nume ca René Capitant, aparținînd partidului De Gaulle, sau ca scriitorul J. P. Sartre; figuri ale diferitelor culte: de la reverendul Candy, din Canada, pînă la șeful bisericii evanghelice din Brazilia și mitropoliți ai bisericilor ortodoxe.

Firește că mulțimea aceasta îmbucurătoare de noi adeziuni a lărgit considerabil baza de participări la Adunare, aducînd totuși în discuții și puncte de vedere noi. Astfel, unul din aceste puncte de vedere este și acel al partizanilor neutralității unor state. Desigur că, după cum atît de bine a arătat-o scriitorul sovietic Ilya Ehrenburg, în cuvîntarea sa, neutralitatea unui stat sau altuia nu rezolvă problema securității întregii Europe, problemă cardinală în dezbaterile Adunării. Totuși, tot Ehrenburg adaugă că: atitudinea aceasta a partizanilor neutralității — francezi mai ales, aparținînd diferitelor formații noi apărute la Adunare — este de înțeles. Atitudinea aceasta reprezintă un pas înainte în sfărîmarea blocurilor militare — o sarcină permanentă și de prim plan în cercetarea și discuția Adunării. Și mai ales ea reprezintă o formulă în care se închide atitudinea de protest a unei delegații franceze, ceea ce este semnificativ, împotriva înrobirii Franței de către americani.

La Helsinki scriitorii nu numai că au fost prezenți în multe delegații, dar au participat efectiv la discuții. Reamintim pe Ilya Ehrenburg și rolul său precumpănitor, pe Villis Lațis ca și pe scriitorul francez J. P. Sartre care, nu numai că a luat parte la discuții, dar a formulat deosebit de precis rolul scriitorului în această luptă a popoarelor pentru cîștigarea păcii. Iată răspunsul lui Sartre la interviu-ul ce i s-a luat:

„După părerea mea, un scriitor demn de acest nume trebuie să se ocupe de om, în ansamblul său și, tocmai pentru că trebuie să se ocupe de om în ansamblul său, — deci de omul de azi, cu toate preocupările și grijile sale — e cu neputință pentru un scriitor de astăzi să lase de o parte problemele păcii și securității, probleme care preocupă pe toți oamenii de pe fața pămîntului. Cred, prin urmare, că nu atît ca oameni politici ci mai curînd ca scriitori, oamenii de litere trebuie să-și dedice într-o largă măsură pana, să se dedice ei înșiși chiar în întregime problemelor păcii, pentru a contribui la slăbirea încordării internaționale și în măsura posibilă la rezolvarea problemelor actuale. Cu alte cuvinte datoria cea mai importantă a scriitorului de astăzi este neîndoios lupta pentru pace".

Firește că acorduri depline s-au stabilit în Adunare cu privire la toate marile probleme dezbătute. Ele au fost reamintite de scriitorul Go Mo-jo în cuvîntul de închidere, cu precădere pentru problema interzicerii armelor nucleare și folosirea energiei atomice în scopuri pașnice. In această chestiune, un cuvînt hotărîtor a avut de spus președintele însuși al adunării, Joliot Curie și e bine ca el să fie reamintit. Marele om de știință a arătat că, dacă omul a izbutit să elibereze forța de a cărei primejdie e conștient, are implicit și datoria morală și posibilitatea de a feri omenirea de rezultatele catastrofale ale folosirii acestor forțe ca arme de luptă. Primejdioase și reprobabile sînt de asemenea — a arătat mai departe președintele Joliot Curie — toate manevrele „războiului rece", manevre de șantaj, care se fac în numele și spaima acestor arme nucleare. La mijloace egale ele nu mai au o bază de realitate, dar pot întreține atmosfera de încordare și neîncredere, primejdioase în calea creării unei securități europene, mai cu seamă astăzi, înainte de Conferința celor patru mari puteri. Numai cu încredere reciprocă și bunăcredință, viitoarele lucrări de la Geneva vor putea să dea roade. De aceea,—încheie Joliot Curie— voința popoarelor este necesar să se manifeste în chestiunile acestea atît de însemnate.

Și această voință a popoarelor se arată prin semnăturile ce cresc din partea partizanilor păcii pe Apeluri. Cele 123.543.604 semnături strînse în Uniunea Sovietică, precum și declarația profesorului japonez Iasui, că în Japonia sînt aproape de încheiere 30 milioane de semnături, la care trebuie să se adauge adeziunile din lumea întreagă, iată făurirea celei mai sigure arme de luptă împotriva odiosului război și în apărarea păcii.

In lumea întreagă curentele pentru apărarea păcii cresc. Ele își au rezultate practice în formarea unei opinii publice mondiale, a cărei prezență s-a făcut deosebit de simțită la Adunarea de la Helsinki. Adeziunile oamenilor de bună credință de felurite proveniențe și formații s-au unit și s-au cunoscut. Ele vor crește neîncetat. Ele vor veni din toate părțile pînă la încercarea totală a primejdioasei și războinic agitatoare minorități. Aceste adeziuni, care dau o înaltă valoare omului de pretutindeni, s-au arătat formînd încă de la recenta întîlnire de la Helsinki, cea mai mare putere a lumii în mers.

Ion Marin Sadoveanu

SPRE LAUSANNE

NOTE DE DRUM

(Prin telefon de la Veronica Porumbacu)

Cînd reciteam nu de mult oda înălțată de Victor Hugo primului aeroscaf, nu știam că aveam să simt în curînd „în plin cer" acea beție care învinge gravitatea nu numai prin zborul miraculos al păsării de metal, ci și prin înălțimea sentimentelor noastre... Știu cîteva din marile drumuri cu pulberi ale continentului. Am bătut cîtevă șosele europene. Am călătorit pe fluvii care leagă popoarele, am trecut poduri care unesc inimile oamenilor. Acum parcurg traseele necunoscute ale văzduhului, care înscriu o nouă rețea de drumuri, ducînd toate ca în vechiul dicton parafrazat — spre marea întîlnire a mamelor.

Sub noi se desfășoară pămîntul, sub noi rămîn în urmă: panglica Mureșului, centura de oglinzi a Dunării, colinele Budapestei, codrii Moraviei. Sus, deasupra tărîmului norilor, ne simțim încă pe pămîntul natal, vorbim despre copii, ne arătăm fotografiile lor, astfel că, mult timp înainte de prima escală — și timpul zboară aici mai repede decît de obicei — comunitatea de sentimente ne înrudește, de ori unde am veni. Cunosc familia țesătoarei Elena Chișiu; cunosc marile calități și micile cusururi ale fiecăruia din cei zece copii ai Nataliei Iosif, mama eroină din Pașcani; știu care sînt moștenite de la ea și care se datoresc soțului; știu ce i-a scris ultima oară Suzana Menhart, colectivista din Regiunea Autonomă Maghiară, feciorului ce-și termină acum stagiul militar; cunosc... dar ce nu cunosc azi din viața delegației noastre la Congresul din Lausanne.

★

Spre părerea noastră de bine, escala de la Praga nu a durat doar jumătate oră, ci o zi și jumătate. Aerogara, acest temporar traseu al mamelor, este arhipopulată. Pe căile norilor, avioanele se înghesuie ca pe bulevarde automobilele (aproape că ar trebui atenție mărită la circulația lor în aceste zile!).

Bucuros de oaspeți, orașul, gazdă temporară, ne întîmpină cu toată dragostea și cu toate frumusețile lui. Familia începe să se mărească la Praga. Circulația de fotografii devine internațională. Acum cunoaștem copiii cîtorva mame eroine din alte delegații, zîmbetul puștanilor chinezi, bulgari și cehi. In ochi ne citim reciproca presimțire a ceea ce va fi în curînd întîlnirea de la Lausanne.

Intîmplător sau nu întîmplător mi-a fost dat să văd Praga alături de o bătrînă scriitoare pentru micii lectori chinezi: Hsich-Phing Hsin este și ea ca și mine o fostă profesoară și ne apropie nu numai ochelarii și aerul de foste institutoare, ci și tăcerea adîncă și caldă pe care o pot avea numai aceia care au trăit multă vreme și au iubit ca pe proprii lor copii promoții întregi de școlari.

★

Despre visul de aur trăit intr-o zi și jumătate la Praga nu pot vorbi în intervalul dintre două steluțe. De un singur lucru vreau să vorbesc: de un edificiu care întrupează parcă istoria orașului. Pe mina timpului a lăsat, mîngîind secole de-a rîndul, zidurile caselor, o patină specială: e vorba de turnul vechii primării. Aici, în piață, unde pe timpul războaielor religioase au fost decapitați husiții, se ridică, printre arcade gotice de catedrale și zidurile cenușii ale clădirilor, turnul în care bătaia fiecărei ore sună un timbru specific.

Orologiul din turn are două cadrane suprapuse: cel de deasupra măsoară vremea după vechiul sistem ceh, în care miezul nopții coincidea cu apusul soarelui. Cadranul de dedesubt vorbește prin — ca să nu zic în — limba Europei centrale. Scurgerea timpului nu se vede numai înscrisă în rotația axelor, ci se aude. Cînd se apropie bătaia orei, grupurile noastre de delegate ne-am adunat, printre alte grupuri de cetățeni cehi veniți la ultima spartachiadă, pe trotuarul din fața turnului să privim un spectacol vechi și totuși mereu uimitor: fără cinci... fără trei... fără un minut... Răsuflările abia se aud sub acest bătrîn, cît lumea, orologiu. Deasupra ceasului se deschid două ferestre albastre în care se perindă tot șirul apostolilor. In același timp, sub cadranul de sus, se petrece alt spectacol. Patru statui prind viață. Patru statui turnate în bronz, cu experiența specifică și marea artă a micilor maeștri anonimi: un om privindu-se de veacuri în oglindă (deșertăciunea personificată, pe care o privim cu satisfacție, întrupată măcar aici întru-un bărbat); un avar care ține în mîna-i tremurîndă punga, singurul său ideal în viață; un turc personificînd (în secolul al XV-lea, în plină revărsare a aliotmanului) forța brută; și, în sfîrșit, hîrca morții într-o mînă cu un clopot care bate glasul orei iar în alta cu o clepsidră străveche. Primele trei statui, înviate la fiecare bătaie, întorc capul de la dreapta la stînga; ultima și-l coboară de sus în jos, ritmic, la fiecare bătaie, ca și cum ar spune: da, da, curge vremea. Trebuie să mor! Dar, nepăsător la deșertăciunile vieții și ale morții, îi răspunde dintr-o criptă, aproape de vîrful turnului, glasul unui cocoș care, asemenea lui Chanteclaire, își închipuie probabil că fără el n-ar curge vremea.

De pe ușa primăriei, sub bătaia repetată de veacuri iese tocmai o pereche de tineri căsătoriți. Moartea trage clopotul. Fata rîde sub vălul alb, rîde cu acel rîs biruitor al vieții și al dragostei.

Deasupra turnului, avioanele cehe trec în zbor scriind pe cer pașnicele inițiale ale spartachiadei. Sub turn și peste turnul avariat de atîtea războaie, grupul nostru de mame privește uimit această operă de artă. In scurta lor escală în spațiu, lupta lor pentru timpul fericit cînd toate orologiile lumii vor bate numai ceasurile păcii.

★

Și iarăși cerul, și iarăși țara albă a norilor de peste Alpi. Traseele Swiss-air-ului s-au multiplicat cu acea hartă de care vorbeam înainte. Dedesubtul nostru, orașele Elveției, cîțiva munți pe care norii abia îngăduie să-i vedem. Dedesubt altă rețea de drumuri, de trenuri, de autobuze. Aterizăm la Geneva și apoi pornim spre Lausanne. E un drum bătut zilele acestea de delegatele din Bolivia, Iordania, Australia, Noua Zeelandă, Argentina, Brazilia, Chile, Coreea, China, India, Japonia, Belgia, U.R.S.S. Ca noi, au pășit pe pămîntul unde în curînd își vor putea spune cuvîntul mamele din lumea întreagă, personalități feminine ca: Li Te Chuan, ministrul sănătății Republicii Populare Chineze, președintă a Crucii Roșii Chineze; Angela Grievemann, personalitate catolică din Germania Occidentală; Brigitte Scholtz, vice-președinta Uniunii Femeilor Norvegiene; Gignia Tedesco, secretara Comitetului Național al Cooperativelor Italiene; Erica Wendland, membră a Biroului Executiv al Federației Sindicale a Invățămîntului; Monica Felton și, în sfîrșit, Eugénie Cotton, cunoscută și iubită de lumea întreagă, președinta Comisiunii Internaționale de pregătire a Congresului. Cuvintele rostite mamelor la coborîrea din tren, răsună încă în noi:

„Primirea călduroasă a numeroaselor delegații din toate continentele, venite la Lausanne, pentru a participa la Congresul Mamelor, mi-a dat posibilitatea să măsor însemnătatea acestei mari întîlniri a dragostei materne. Cum să nu apropii Congresul din Lausanne, de conferința care o să reunească la Geneva în cîteva zile pe cei ce vor veni să caute împreună o soluție la marile probleme ale ceasului de față?

Li se spune „cei patru mari". Dar ei au fost înainte de aceasta copii și n-au uitat, cu siguranță, tot ceea ce datorează grijii înțelegătoare a mamelor lor și de aceea vor înțelege, la rîndul lor, apelul sacru al tuturor mamelor: cruțați viața! Respingeți războiul!"

Lausanne, 5 iulie

Despre unele probleme ale limbii literare

(Urmare din pag. 1-a)

să nu crezi că doarme Smaranda, dormire-ai somnul cel de veci să dormi! Și pentru băiet n-ai de unde da? Măi, omule, măi! Ai să te duci în fundul iadului și n-are să aibă cine te scoate, dacă nu te-i sili să-ți faci un băiet popă! De spovedanie fugi ca dracul de tămîie. La biserică mergi din Paști în Paști. Așa cauți tu de suflet?

— Ian' taci, măi femeie, că biserica-i în inima omului și, dacă voi muri, tot la biserică am să șed, zise tata; nu mai face și tu atîta vorbă, ca fariseul cel fățarnic. Bate-te mai bine cu mîna peste gură și zi ca vameșul: Doamne, milostiv fii mie păcătoasei, care-mi tot îmbălorez gura pe bărbat de geaba".

Relevăm la eroii înfățișați în rîndurile de mai sus prudența, trăsătură caracteristică a firii țărănești, care îi îndeamnă să-și exprime judecățile în ziceri și pilde. In acest pasaj și în altele, umilința eroilor lui Creangă este o formă de a-și ascunde judecata.

Cei doi interlocutori, din bucata reprodusă de noi, întrebuințează o serie de expresii din limba vorbită: s-a făcut foc; nu știi o boabă de carte; cînd tragi sorcovețîi la musteață, de ce nu te olicăiești (— te vaieți) atîta?; ți-a mîncat nouă sute de lei; să le răsdai; dormire-ai somnul de veci să dormi; fugi ca dracul de tămîie; la biserică mergi din Paști în Paști; nu mai face și tu atîta vorbă; bate-te mai bine cu mîna peste gură; îmi îmbălorez gura.

Relevăm, apoi, o serie de procedeuri afective; astfel, așezarea adjectivului înaintea numelui: sărmane omule; *întrebuințarea prefixului* răs-, *pentru a întări ideea exprimată de verb:* răsdai; *inversiunea auxiliarului:* dormire-ai *etc. De remarcat, în răspunsul bărbatului, influența limbii cărților bisericești (lecturi din „Viețile sfinților" sau din cărțile de slujbă, în biserică):* nu mai face și tu atîta vorbă, ca fariseul cel fățarnic... și zi ca vameșul: doamne, milostiv fii mie păcătoasei. *De remarcat și sentințe gata făcute, precum:* biserica-i în inima omului, și dacă voi muri tot la biserică am să șed.

Lipsa neologismelor, în „Amintiri" și celelalte scrieri literare ale lui Creangă, pe care am relevat-o mai sus, se explică prin faptul că neologismele nu pătrunseseră încă, la epoca aceasta, în vorbirea de la țară. Astăzi, situația este însă cu totul alta.

Ca și Eminescu și ca Sadoveanu, mai tîrziu, Creangă deschide graiului moldovenesc o poartă largă de pătrundere în stilul beletristic al limbii literare. Pentru a măsura diferența între limba scrierilor lui Creangă și limba operelor literare scrise în Muntenia, e suficient să comparăm o pagină scrisă de Creangă cu una a lui Ion Ghica, precursor al scriitorilor realiști de mai tîrziu, stilist de marcă, stăpîn pe un remarcabil talent de narator. Proza lui Ghica este dintre cele mai bune: portretele contemporanilor săi sînt scrise de mînă de maestru. Reproducem un scurt pasaj din descrierea felului cum Ion Ghica l-a cunoscut pe N. Bălcescu, la Colegiul Sf. Sava:

„O dată, ieșind de la școală, apucasem drumul *spre casă, luînd prin scurta ulicioară care începea în poarta Colegiului Sfîntul Sava, între curtea* Petrescului *și casa cu pridvor a egumenului grec al mănăstirii, și se sfîrșea în unghiul bulevardului și a stradei Academiei, unde era, de o parte, la dreapta, casa* Dobrotineanului, *și la stînga casa* Spahiului. *Poarta școalei era la cîtiva pași de ușa bisericii, cam în locul unde s-a ridicat statuia lui Lazăr. Acolo se așezau pe vine în șir, unul lîngă altul, merarii, simigiii și bragagiii cu tablalele și panerele lor.*

Un găligan de școlar, cît un bivol de mare, tăbărîse pe un băiat slab și pirpiriu, îl trîntise la pămînt și-i căra la pumni, căutînd să-i ia din mînă o bucată de halviță" („Nicu Bălcescu").

Am subliniat expresiile din limba vorbită din acest pasaj, care se învecinează, în alte pagini ale lui Ghica, cu o serie de neologisme și chiar cu unele franțuzisme, ca la toți scriitorii contemporani.

Al. Rosetti

„O scrisoare pierdută" reprezentată în Chile

„Teatrul Experimental" din Chile reprezintă cu un mare succes de public, comedia „O scrisoare pierdută" de I. L. Caragiale. Revista „Vistaza" sub titlul „O scrisoare pierdută, care nu-și pierde actualitatea", publică o cronică dramatică în care, după ce arată în cîteva cuvinte personalitatea marelui nostru dramaturg, face o apreciere elogioasă a piesei: „O scrisoare pierdută", scrie cronicarul, înfățișează o realitate care reflectă admirabil situațiile politico-sociale din timpul nostru. Pusă în scenă de Domingo Pina, tradusă de Bernardo Trumper, cu costume după schițele lui Guillermo Nunez, piesa constituie o realizare de seamă a Teatrului Experimental. Revista publică un portret al lui I. L. Caragiale și o scenă din piesă în care se văd interpreții Maria Maluenda, Domingo Tersier, Augustin Sire, Jorge Lillo. In alte roluri apar Ruben Sotoconil, Roberto Parada, Pedro Orthous, Francisco Martinez și Emilio Martinez.

PUNTEA CĂTRE PACE

Puntea către pace își boltește din ce în ce arcul peste prăpastia pe care caută încă să o lărgească cu labele ei monstruoase hidra reacțiunii, și s-o umple cu valurile veninului „războiului rece".

Auzul popoarelor nu se confundă cu scoica marină în care auie zvonul unor iluzorii frămîntări ale oceanului. Auzul popoarelor e un organ viu, impresionabil, care recepționează, distinge, și zvonurile limpezi ale glasurilor păcii au atins timpanele lui. Forțele întunecate ale dușmanilor păcii și vieții oamenilor s-au dedat fără istov, îndelungul vremii, la tot soiul de practici murdare, cercînd să tulbure auzul popoarelor. Auzul lor, delicat și sensibil, care nu poate fi asurzit de propaganda mincinoasă în care lagărul păcii sau unele țări din lagărul păcii erau înfățișate astfel, încît să-i respingă pe cei ce tindeau către înțelegere, către o acțiune comună, prin care această visată stare de pace să fie făurită.

Dar conștiința popoarelor, n-au putut s-o adoarmă tămîierile și veninurile răspîndite de țîrcovnicii minciunii care cîntă din strana imperialismului. Conștiința lumii nu era adormită. Ea veghia și a fost de ajuns ca să audă fîlfîitul negru al primejdiei, ca ea să se înalțe pînă la acea treaptă, de unde putea fi auzită de toate inimile popoarelor.

Popoarele lumii au trimis în țara celor o mie de lacuri, aproape două mii de reprezentanți din 68 de țări, ca peste deosebiri de credință și concepții politice să dovedească celor de pretutindeni și celor fără de conștiință de pretutindeni, că oamenii cinstiți și de bună credință au o singură conștiință și un ideal unic: dorința de a trăi. Dorința de a trăi o viață liberă, în patrii pe care le iubesc și nu le voiesc încălcate de nici o voință străină și nici zdruncinate între hotarele lor de amestecuri nepotrivite cu tradițiile și legile aflatoare și organice, legile popoarelor care muncesc.

Conștiința popoarelor nu vrea război, nu vrea distrugeri și orori de neîngăduit și de aceea s-au întrunit la Helsinki, spre a întări ceea ce s-a înfăptuit de-a lungul acestor ani: apropierea și înțelegerea frățească între cele mai îndepărtate popoare.

Pe fiecare zi, pe fiecare clipă în lume se produc atîtea evenimente grăitoare, care nu mai pot fi ascunse, al căror ecou nu mai poate fi stăvilit să ajungă la auzul popoarelor, la conștiința lumii. Personalități progresiste din toată întinderea pămîntului, mase uriașe de oameni ai muncii, partide și personalități politice care stau pe alte poziții decît acelea ale partidelor muncitorești își dau adeziunea lîngă hotarul unei conviețuiri pașnice pe aceeași planetă, sub același soare.

Adunarea Mondială a Păcii de la Helsinki și-a încheiat lucrările sub curcubeul unei luminoase poziții de înțelegere, adoptată fără rezerve în ceea ce privește lupta neobosită pînă la victoria finală asupra născocitorilor de spaime și de umbre nefaste pe care le-au pus să vînture deasupra omenirii. Sub curcubeul înfrățirii umane, au pus ei bazele împlinirii speranțelor popoarelor, ca să nu mai fie vărsat niciodată sîngele popoarelor.

Recomandările Comisiunii Adunării Mondiale a Păcii, făcute în urma încheierii lucrărilor de la Helsinki, nu trebuie să fie numai niște recomandări ci legi; legile noi ale voinței popoarelor, legi care să genereze o atmosferă clară, calmă, spre drumul definitiv ce duce pe larga cîmpie mănoasă, în grîne, fructe și viață. Un nou decalog s-a scris cu pana muiată în cerneala albastră din sufletul popoarelor. E o cerneală care nu se șterge, cu o culoare care nu se stinge, fiindcă e de culoarea visului și visul de fericire urmărește conștiința popoarelor. E o cerneală care nu se șterge și nu se stinge cum nu se stinge culoarea sîngelui vărsat și jertfit fără pricină de dușmanii vieții. E un vad larg și roșu ca un strigăt de-a lungul globului și al trecutului și prezentului vieții, care-și răsfrînge culoarea în amintire, în conștiința lumii. Culoarea asta trebuie acoperită cu aceea a visului de pace. Și nu un giulgiu să se aștearnă peste, ci lespezi definitive albastre de pace și așezare a vieții liniștite, în care brațele să se frămînte ca să urce un templu alb, pus pe colonadele voinței de viață.

Puntea către pace se sprijină pe colonadele puternice ale congreselor și adunărilor mondiale pentru pace. Fie ca acel durat la Helsinki să fie colonada din urmă prin care puntea păcii să atingă pămîntul făgăduinței, pămîntul sigur al păcii!

Radu Boureanu

Redactor-șef: Zaharia Stancu

Colegiul redacțional: Mihai Beniuc, Marcel Breslașu, Eusebiu Camilar, Paul Georgescu, Alexandru Jar, Eugen Jebeleanu, George Macovescu **(redactor-șef adjunct),** Ion Mihăileanu **(redactor-șef adjunct),** Veronica Porumbacu **(redactor-șef adjunct),** Cicerone Theodorescu, Ion Vitner.

Note și comentarii

O sugestie

La 29 mai 1955 s-au împlinit zece ani de la moartea lui Mihail Sebastian. In jurul acestei date, ziarele și revistele noastre literare au publicat articole comemorative. Toate aceste articole au insistat asupra operei dramatice a scriitorului, subliniind mai ales valoarea deosebită a comediei „Ultima oră". Din păcate au omis însă un lucru, nu de cea mai mică însemnătate: faptul că editurile noastre întîrzie să republice opera dramatică a lui Mihail Sebastian. Volumul apărut în 1946 cuprinzînd „Jocul de-a vacanța" și „Steaua fără nume" nu mai poate fi găsit nici prin anticării. Il afli cu destulă greutate și prin bibliotecile publice. Foarte curioasă este situația comediei „Ultima oră". Deși se joacă de ani de zile pe scenele teatrelor din capitală și din provincie și în timpul din urmă a obținut un bine meritat succes și la Moscova, comedia lui Mihail Sebastian nu a fost nici pînă acum pusă la dispoziția publicului cititor. In cursul anului 1954, „Ultima oră" a apărut în ediția germană, franceză și engleză. Dar, ediția romînească întîrzie.

Să sperăm că editurile noastre vor lua în considerație cele de mai sus și că aceasta este „Ultima oră" a așteptării noastre.

Ion Acsan

Shakespeare n-a meritat-o!...

New York Times" anunță că „necunoscuți" au „avariat grav" statuia lui Shakespeare aflată în Parcul Central din New-York.

Cine a putut „avaria grav" statuia marelui Will — nu este greu de ghicit: „americani" de genul lui Mc. Carthy, care, ca și o răposată căpetenie fascistă, cînd aud de cultură — le vine să „tragă" cu revolverul. In cazul „gravei avarieri" a statuii lui Shakespeare,

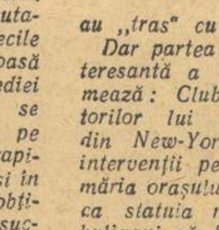

au „tras" cu topoarele...

Dar partea cea mai interesantă a lucrului urmează: Clubul admiratorilor lui Shakespeare din New-York a făcut intervenții pe lîngă primăria orașului New-York, ca statuia mutilată de huligani să fie restaurată. Intervenția aceasta a rămas fără rezultat, căci „părinții" orașului au răspuns că: „Nu merită să restaurăm monumentul!"

Nu merită!

Desigur că dacă ar fi fost vorba de alocat o sumă mai mare pentru „experiențe" atomice, părinții vitregi ai orașului New-York, ar fi fost mai darnici!

Marele Will a pus acum cîteva secole în gura lui Hamlet, nefericitul prinț al Danemarcei, cuvinte care se potrivesc azi de minune edililor new-yorkezi.

— „Săvîrșiți o faptă care face cerul să roșească și pămîntului să-i fie silă!".

...Silă de o incultură crasă și o lipsă de respect față de memoria marelui Shakespeare, admirat de secole în lumea întreagă!

★

Dar memoria lui Shakespeare și opera lui mai este profanată și în alt chip în S.U.A.: de curînd piesele lui Shakespeare apar în edițiile „Comics" în rezumat, iar eroii pieselor shakespeariene apar în aceste „Comics" ca niște super-gangsteri.

Profanarea merge mai departe și nu se putea ca Hollywoodul să nu se amestece și el în dramele lui Shakespeare. De curînd a început în Scoția — pentru a se reda autentic locurile — de către o firmă de filme americană turnarea unui film după „Macbeth". Filmul va purta numele de „Joe... Macbeth" iar personajele din „Macbeth" au fost transformate în gangsteri. Macbeth — poartă numele de „Lilly" Macbeth și este soția lui... „Joe" Macbeth, capul unei bande de gangsteri care luptă cu o altă bandă: a lui „Bill" Duncan. Fiecare membru al celor două bande de gangsteri luptă cu revolvere și pumnale. Va fi și un „happy-end", „Lilly" Macbeth căsătorindu-se cu „Bill" Duncan, „învingătorul".

Se înțelege că întregul film este presărat cu mult „sex-appeal", nelipsit în filmele hollywoodene...

Scriitorii sînt uitați...

Cam de mult, s-a luat obiceiul la radio — și mai rar în ziare — ca atunci cînd se vorbește de o bucată muzicală, ea să fie atribuită numai compozitorului.

Dacă se transmite un duet din opereta „Ana Lugojana" el este anunțat: „transmitem duetul X din opereta „Ana Lugojana" de Filaret Barbu", adică se atribuie compozitorului nu numai muzica, ci și textul. Dacă se transmite, să zicem un duet din opereta „Lăsați-mă să cînt" se anunță: de Gherase Dendrino. Libretiștii — scriitorii libretului — sînt uitați...

La fel se întîmplă dacă se transmite un cîntec. „Țara mea" este anunțat de crainic ca fiind de compozitor, adică de Giroveanu. Autoarea versurilor — Maria Banuș — este uitată.

Nu de mult a fost transmis cîntecul „Dă în spice griul mîndru". Cîntecul a fost anunțat ca fiind de Eugen Tèger, compozitorul, uitat fiind autorul versurilor V. Làszlo Jenö — iar de traducătorul versurilor Anton

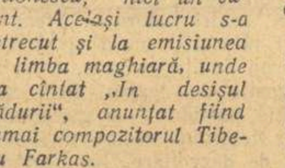

Antonescu, nici un cuvînt. Același lucru s-a petrecut și la emisiunea în limba maghiară, unde s-a cîntat „In desișul pădurii", anunțat fiind numai compozitorul Tiberiu Farkas.

Dar un lucru mai interesant se întîmplă cu popularul cîntec „Marinică". Toată lumea știe că „autorul" cîntecului este compozitorul, adică H. Mălineanu. Or, aceia care au scris versurile (J. Fulga, Eug. Mirea și N. Constantinescu) au contribuit la crearea acestui cîntec căci satira la adresa lui „Marinică" — mai mult decît în orice alt cîntec — se află prezentă în versuri.

Așadar, de ce sînt uitați poeții sau libretiștii, care au meritul lor în realizarea unei operete sau a unui cîntec?

Credem că trebuie revenit asupra obiceiului de a atribui în întregime o muncă de creație artistică făcută în comun numai unuia dintre colaboratori: compozitorului.

Dinu Moisescu

O înălțime... înaltă și un picior prea englez

Atenția editurilor față de traducerile pe care le tipăresc trebuie să fie mai mare. De pildă, în cartea „Cinci săptămîni în balon" de Jules Verne (Editura Tineretului, 1955), tradusă de scriitorul Radu Tudoran, s-au strecurat unele neglijențe. Ele par să fie ale redacției editurii.

La pagina 16 (rîndurile 7 și 8) se afirmă despre o persoană că: „Inălțimea sa depășea șase picioare engleze". Iar în nota (semnată n.r.) din josul paginii se explică: „Aproximativ 1,83. Un picior — măsură egală cu aproximativ 0,33 m." Or, făcînd proba (înmulțind 0,33 cu 6) rezultă... 1,98 m., nu 1,83. Deci acest calcul din notă e greșit.

Și nici invers nu merge. Dacă am lua drept valabilă suma de 1,83 m.

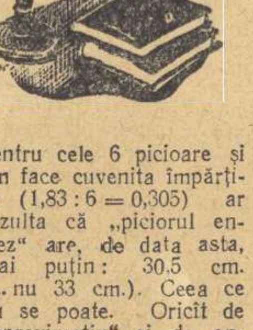

pentru cele 6 picioare și am face cuvenita împărțire (1,83 : 6 = 0,305) ar rezulta că „piciorul englez" are, de data asta, mai puțin: 30.5 cm. (... nu 33 cm.). Ceea ce nu se poate. Oricît de „aproximativ" și de englez ar fi acest picior, el nu poate avea... două lungimi. In aritmetică duplicitatea „perfidului Albion" nu operează.

Iar la pagina 129 se spune: „S-a găsit în California un cedru înalt de 450 picioare înălțime". Cum însă nu există și cedri înalți de 450 de picioare... lățime, — neglijența e clară.

E clară, dar ne părea bine dacă nu era deloc.

C. Cristobald

Cer cuvîntul...

Ca spectator. Il cer fiindcă așa mă învață ultimul spectacol al Ansamblului de estradă și fiindcă am de spus un singur lucru. Spectacolul, mai unitar decît cele precedente, cu o montare și distribuție bogată, în totalitatea lui trebuie să fie socotit ca izbutit. Timp de trei ore el prezintă o serie de divertismente, cuplete, balete, scheciuri, monoloage, care alcătuiesc, am spune, un amalgam artistic amuzant, cu umor și nelipsitul lirism sentimental. Ne-am străduit să descifrăm și textele dar am fost împiedicați cîteodată de dicțiunea insuficient de clară a interpreților, de acustica defectuoasă a sălii, de stridența corului de scaune care scîrție. Textul, semnat de Eugen Mirea, Al. Andy și Mircea Crișan, este completat de o serie de colaborări. Așa am aflat că pe lîngă Petre Romea, Petre Firulescu și F. Feyer, a mai dat o mînă de ajutor și marele scriitor sovietic Leonid Leonov, pus la grămadă, între A. Felea și cei trei notorii scriitori citați mai sus, în grupul de colaboratori. Un adevărat succes, ne-am spus, trecînd peste intimitatea manifestată a unor cupletiști, față de autorul cărților de valoare mondială ca „Bursucii", „Soți", „Pădurea rusească" și altele...

Succesul nu-i chiar atît de mare însă, deoarece tot programul ne informează că „Ultima promisiune", trecută pe afiș ca o colaborare a marelui scriitor, este doar o „traducere și prelucrare după Leonid Leonov de Nic. Dinescu". Adică folosirea unui material satiric și adaptat la un nivel foarte aproximativ față de stilul de înaltă ținută artistică al originalului.

G. Dincă

★

Continuarea articolului „In legătură cu problema rolului estetic și educativ al literaturii sovietice" va apare în numărul viitor.

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA: București —Bdul Ana Ipătescu 15. Telefon: Redacția 2.74.26; 1.50.17. Administrația 1.17.92. ABONAMENTE: 3 luni 6,50 lei; 6 luni 13 lei; 1 an 26 lei. Tiparul Intreprinderea poligrafică nr. 2, str. Brezoianu 23—25.

PROLETARI DIN TOATE ȚARILE, UNIȚI-VĂ!

GAZETA LITERARĂ

ORGAN SĂPTĂMÎNAL AL UNIUNII SCRIITORILOR DIN R.P.R.

Anul II, nr. 28 (70) - Joi 14 iulie 1955

6 pagini 50 bani

Concluzii la discuția despre poezie

Poezia noastră din ultimii zece ani a dobîndit incontestabile succese. Intr-un timp mai scurt decît în orice perioadă din trecut, au intrat în conștiința cititorilor multe creații valoroase, iubite și prețuite pentru puterea lor mobilizatoare. Talente noi, viguroase, insuflețite de dorința de a se pune în slujba maselor, au sporit și întărit rîndurile puternicului detașament, închegat din cei mai înzestrați poeți ai epocii dintre cele două războaie. Incă în anii care au urmat îndată după eliberare, cînd teoreticienii burgheziei agitau falsa teorie despre criza culturii și literaturii romînești, poeții legați de popor au răspuns la chemarea partidului de a deveni cîntăreții noii ere care se deschidea pentru țara noastră. Impotriva tuturor influențelor și tendințelor care căutau să-i atragă în mrejele artei decadente, poeții noștri au dovedit valabilitatea și forța poeziei aflate în slujba marilor idealuri ale poporului. De atunci încoace, poezia noastră s-a îmbogățit cu noi creații de un nivel tot mai ridicat.

Abundența noilor talente intrate în literatură alături de adeziunea poeților cu experiență îndelungată constituie manifestări vii ale revoluției înfăptuite sub conducerea partidului, în domeniul creației artistice. Această revoluție a dus la eliberarea forțelor creatoare ale poporului, la gruparea și organizarea lor în jurul idealurilor sale de progres și de luptă pentru construirea noii orînduiri. Cu forțe unite, călăuziți de același ideal înalt al socialismului și întemeindu-se pe întreaga experiență a clasicilor și a folclorului, maeștri încercați ai poeziei, poeți în plinul puterii lor creatoare și tineri aflați la începutul drumului, elaborează în acești ani o poezie nouă, o poezie a epocii noastre. Ea constituie o nouă etapă în dezvoltarea poeziei noastre. Este poezia epocii în care poporul, condus de clasa muncitoare și în frunte cu partidul ei de avantgardă, construiește socialismul pe baza învățăturii marxist-leniniste și avînd drept permanent exemplu experiența înaintată a Uniunii Sovietice.

Determinată de procesul construirii socialismului, de aspectele concrete ale luptei împotriva dușmanilor lui, avînd idealuri comune cu ale poporului, constructor al socialismului, poezia noastră nouă are la bază ideologia care a dat viață tuturor înfăptuirilor din țara noastră. Ea este călăuzită de concepția despre lume a clasei muncitoare.

Reînviind și dezvoltînd toate tradițiile realiste înaintate, poezia noastră de azi se deosebește de poezia din trecut nu numai prin realitățile și prin oamenii pe care este chemată să-i cînte, nu numai prin condițiile în care se dezvoltă, dar și prin metoda nouă pe care o folosește. Această metodă a fost făurită și experimentată de maeștrii poeziei sovietice, în frunte cu Vladimir Maiakovski. Este metoda realismului socialist, metoda scriitorilor care creează călăuziți de învățătura revoluționară a partidului clasei muncitoare.

Succesele cele mai însemnate ale poeziei noastre sînt în domeniul liricii. Luările de atitudine ale poeților față de diferite probleme, în diferite împrejurări, au prilejuit creații care fac cinste întregii noastre literaturi. Aceste succese au început prin entuziastele manifeste poetice scrise în primii ani după eliberare, cînd în fața poeților noștri se punea problema alegerii între cele două căi ce se deschideau în fața lor: calea poeziei realiste, legată de popor, izvorîtă din noile realități ale vieții libere — și calea poeziei turnului de fildeș, a poeziei „pure", ruptă de viață. Poeții noștri cei mai buni au ales cu hotărîre prima cale. Ei au declarat deschis adeziunea lor la noul drum ales de poporul nostru. In creația fiecărui poet în această epocă, vom găsi astfel de mărturisiri lirice pasionate, de atașament față de lupta poporului, față de poezia realistă.

A urmat apoi șirul de prefaceri revoluționare care au schimbat fața țării noastre. Fiecare etapă mai importantă, fiecare zi memorabilă, marile sărbători ale poporului, înfăptuirile revoluționare ale regimului democrat-popular au solicitat pe poeții noștri, care au răspuns mai ales pe calea poeziei lirice. Amintirea eroicei lupte dusă de comuniștii ilegaliști, zorile noi deschise de ziua de 23 August 1944, primele succese ale fruntașilor în întrecerea socialistă, lupta pentru pace, demascarea crimelor comise de fasciști, apoi aspecte și cuceriri ale construirii socialismului, au fost tot atîtea teme pentru poezia și în special pentru lirica noastră nouă. Istoria noastră literară reține o întreagă serie de creații valoroase precum: „Partidului", „Silvester Andrei salvează abatajul" de A. Toma; „Toboșarul timpurilor noi", „Chivără roșie", „Furtuni de primăvară", „Mărul de lîngă drum" de Mihai Beniuc; „In satul lui Sahia", Lidice", „Bălcescu" de Eugen Jebeleanu; „Chemare", „Despre pămînt", „Ție-ți vorbesc, America" de Maria Banuș; „Cum a semnat sondorul Popa", „Certificatul de alegător" de Cicerone Theodorescu; „Cîntec de leagăn al Doncăi" de Marcel Breslașu; „Nu-n slujbe divine petrec monseniorii" de Eugen Frunză; volumele „Floarea soarelui" de Demostene Botez, și „Laude" de M. R. Paraschivescu; poemele „Lazăr de la Rusca", „Minerii din Maramureș" de Dan Deșliu; „Tovarășul Matei a primit Ordinul Muncii", ciclul închinat lui Ilie Pintilie de Veronica Porumbacu; „Războiul", „Oda fulgerelor" de Mihu Dragomir; „Copiii din Valea Arieșului" de A. E. Baconsky. Poeții maghiari și germani din R.P.R., ca Horvath Imre, Horvath Istvan, Alfred Margul Sperber, Fr. I. Bulhardt, precum și alții poeți ai minorităților naționale din R.P.R. au adus prețioase contribuții la îmbogățirea poeziei noastre noi. Multe alte creații ale poeților noștri vîrstnici și tineri pot fi citate în această înșiruire, expresie a forței noii noastre poezii.

In general, chiar și în poeziile cu caracter epic, în acelea în care poeții își propun să oglindească în chip concret figuri și fapte ale oamenilor înaintați din trecut și de azi, chiar și în acestea, cel mai adesea — pe prim plan, mai numeroase și mai izbutite artisticește, sînt pasajele lirice, luările de atitudine ale poetului, ale eroului liric față de evenimente. Poezia epică este mai slab reprezentată, atît în creațiile de mică întindere, cît și în poeme de largă respirație. Aceasta în ce privește proporția genurilor. Dacă poezia noastră actuală se mîndrește cu izbutite luări de atitudine față de oamenii noi și faptele lor, în același timp ea manifestă o rămînere în urmă în ce privește zugrăvirea concretă a acestor oameni, a eroismului lor cotidian, în munca de construire a socialismului, de apărare și consolidare a păcii. Nu avem încă în poezie chipurile de muncitori conștienți, de țărani colectiviști pe care viața ni-i oferă din plin. Poezia noastră nu ține pasul ritmului viu al înaintării socialismului. Dragostei poeților pentru socialism nu-i corespund încă realizări de aceeași valoare artistică.

Pe de altă parte, se manifestă încă în poezia noastră și alt fel de slăbiciuni. Persistă încă atracția către aspecte exterioare, în dauna zugrăvirii esenței omului nou, caracterului lui. Au apărut în poezie, mai intens acum cîțiva ani, dar nu lipsesc nici acum, moduri șablonarde, schematice, de a zugrăvi mai puțin muncitorul și mai mult mașinile. In astfel de poezii, omul și problemele lui dispar în mijlocul decorului. Lucru asemănător s-a petrecut și cu unele poezii despre natură, în care poetul dădea înfățișări statice, înghețate ale peisajului, lipsite de căldura pe care o dă un sentiment adînc, puternic. A existat apoi „botanismul" exagerat, care amenința unele poezii să devină un ierbar versificat. A putut fi observată de asemenea întîrzierea în a da un răspuns poetic unor împrejurări importante din viața poporului, sau apariția unor poezii despre fapte de însemnătate scăzută, cărora li se acorda o semnificație disproporționată.

Necesitatea de a dezvolta și spori succesele dobîndite pînă acum, de a face ca poezia noastră să-și mențină locul de sector fruntaș în literatura și arta Republicii Populare Romîne, a făcut să se simtă nevoia unor discuții despre problemele poeziei. In cadrul acestor discuții, au prilejul să-și spună cuvîntul poeți, critici și cititori, pentru a sublinia și populariza pozițiile cucerite, în vederea situării lor ca punct de plecare pentru noi succese, și pentru a înlătura ceea ce stînjenește sau frînează dezvoltarea poeziei.

★

Discuțiile creatoare, desfășurate în jurul poeziei, au drept țintă clarificarea problemelor care se pun poeților totdeauna în procesul creației. Aceasta cu atît mai mult în zilele noastre, cînd se constituie o nouă poezie. Rodnica analiză colectivă a drumului parcurs, aprecierea succeselor realizate și cercetarea căilor pentru înlăturarea obstacolelor, sînt expresia tăriei, a solidarității detașamentului nostru de poeți. Cei ce-și examinează realizările și lipsurile, se ajută reciproc, se împărtășesc cu toții din experiența drumului străbătut împreună și stabilesc în colectiv încotro să se

(Continuare în pag. 4-a)

Bloc-notes

O emoționantă comandă socială

Un tovarăș al nostru, de gazetărie, a fost la Medieșul Aurit, o comună din raionul Satu-Mare. A vizitat gospodăria colectivă de-acolo, a admirat autocamionul nou-nouț, proaspăt cumpărat de colectiviști, a cercetat atent hectarul de pămînt lucrat după metoda lui Malțev, a cercetat întinsele tarlale semănate cu grîu și cucuruz și a stat de vorbă cu țăranii colectiviști. A stat de vorbă cu ei și a fost poftit să transmită Uniunii scriitorilor o rugăminte a lor, arzătoare: „Am vrea să ni se trimită un scriitor, să se documenteze în legătură cu viața noastră și să scrie un roman despre frămîntările și năzuințele noastre. Nepoților și strănepoților noștri să le rămînă mărturie într-o carte întîmplările acestor ani grei și frumoși.

Il poftim pe tovarășul scriitor să stea la noi o lună, două, trei, cît o vrea dumnealui, iar cît va costa tipăritul cărții, plătim noi cu dragă inimă, că avem de unde".

Am văzut nenumărate gospodării colective bogate; gospodării care, în cîțiva ani de la înființare, și-au cumpărat utilaj agricol modern, instalații de pompe pentru grădini irigate, gospodării care și-au construit magazii de cereale, grajduri și saivane, gospodării care au plantat livezi cu pomi roditori și viță de vie, gospodării care și-au agonisit turme bogate de oi, cirezi de vite, prisăci, crescătorii de porci și de păsări. Gospodăria colectivă din Berveni a cîștigat anul trecut numai de la straturile cu ardei și pătlăgele, zeci de mii de lei. Duceți-vă odată la orice bancă raională vreți, și veți vedea la ghișeu un țăran cu servietă de contabil, depunînd în păstrarea băncii zeci și sute de mii de lei. Bani care se vor transforma repede în camioane și lemn de construcție, în ciment și îngrășăminte chimice, în utilaj agricol și vite de prăsilă.

Dar gîndul colectiviștilor din Medieșul Aurit întrece în frumusețe și îndrăzneală tot ce-am fi așteptat în mod firesc de la ei. Abia ieri icneau sub biciul vătafului boieresc, abia ieri erau neștiutori de carte și îmbrăcați în zdrențe. Abia ieri umblau după un ciur de mălai împrumut și îi trăgeau chiaburii în tot soiul de procese nedrepte. Iar astăzi, vor să se scrie un roman inspirat din viața lor și la nevoie chiar să plătească tipăritul cărții oricît ar costa! Cererea lor, plină de o legitimă mîndrie, cîștigă dintr-odată semnificația unui document de mare preț și însemnătate, nu numai pentru istoria literară, ci și pentru istoria în sine. Aș pune acest document lîngă „Invățăturile" lui Neagoe către fiul său, lîngă pisaniile cioplite în piatră și marmoră, de la Cozia și Horezu, lîngă paginile lui Neculce și Cantemir, lîngă oricare manifest din muzeul de istorie a partidului.

Nu putem lăsa acest document al epocii noastre fără răspuns. Colectiviștii din Medieșul Aurit cer un roman despre viața lor. Să scriem romanul pe care această concretă și înflăcărată comandă socială ni-l pune în față cu atîta mîndrie și nerăbdare, cu atîta pasiune și dărnicie.

Petru Vintilă

ULTIMA ZI, ÎN SALA CONGRESULUI DE LA HELSINKI

Timp de opt zile orașul ne devenise familiar, cu largile lui străzi drepte, străjuite de copaci în care frunza păstra încă verdele crud al primăverii, cu piețele lui largi, în care noaptea poposeau pescărușii și mirosul umed al mării trecea, în talazuri largi, peste liliecii înfloriți, uriașe buchete violete, violete pînă și în nopțile clare, străvezii, curate, sub cerul de opal nesfîrșit.

Timp de opt zile sala albă cu largi ferestre, prin care pătrundea lumina amiezilor și nopților fără umbră, ne devenise atît de apropiată, atît de a noastră, încît știam în fiecare clipă, că, întorcînd capul puțin la stînga, vom vedea zîmbetul larg al fetiței din Vietnam care are fața ca un măr pîrguit și e fruntașă în producție, că dacă vom privi puțin la dreapta, vom vedea ochii arzători, atenți, ai negrului din Sudan, că dacă vom privi drept înainte, la masa prezidiului, vom vedea fruntea largă, tînără, a lui Fadeev sub părul lui alb, chipul calm al lui Go Mo-jo, ochii de safir ai lui Ilya Ehrenburg.

Am trăit între pereții albi ai acestei săli clipe de mare emoție, am simțit de multe ori că vrerea fiecărui dintre noi se contopește cu celelalte vreri, că face o mare, unică voință, care înglobează în ea toate celelalte simțăminte ale noastre și că această voință e fireasca, puternica nevoie a făpturii omenești de a trăi, de a trăi din ce în ce mai liber, mai drept, mai bine, mai luminos, mai plin de respect pentru viața și drepturile celorlalți oameni.

Au fost și ciocniri în sala asta, au fost și divergențe de opinii, s-au ivit uneori și păreri și gînduri care nu erau cu totul potrivite planului de libertate și progres pe care-l gîndesc cei mai descătușați de interese egoiste, dar ele au fost rare și nu s-au încăpățînat prea mult să dăinuie, așa cum în sînul comisiilor care au lucrat și ele zilnic la ceasurile la care plenarele erau suspendate, s-au ivit frămîntări, controverse, discuții aprinse, care s-au lămurit, s-au soluționat apoi.

Și-n a opta zi a Adunării Mondiale pentru Pace, zi în care poate s-ar fi putut vorbi și de o oarecare oboseală, în sala binecunoscută s-a citit Apelul pe care Adunarea avea să-l trimită lumii întregi. Apelul care era punctul ultim al concluziilor la care ajunseseră lucrările comisiilor.

Fiecare delegație avea să semneze acum acest Apel, în care voința tuturor celor de față, voință care era o expresie însăși a voinței popoarelor care îi trimiseseră la Helsinki, se rostea limpede împotriva blocurilor militare, împotriva cursei înarmărilor, împotriva războiului atomic. Atîtea izbînzi ale opiniei publice exprimate în ultima vreme în hotărîrile unor guverne, izbînzi ca acordurile de la Geneva, sfîrșitul războiului din Indochina, conferința de la Bandung, tratatul de pace cu Austria, declarațiile de la Belgrad, au determinat Adunarea Mondială să nădăjduiască cu putere că conferința celor patru mari puteri va face un pas înainte pentru garantarea securității statelor europene, că ea va marca o nouă etapă în cooperația culturală și economică a acestor state, că va limpezi problema Taiwanului și încă alte probleme care stau în calea păcii și bunei înțelegeri dintre popoarele de pe glob. Ne-am retras, noi, delegația romînă, într-o cămăruie vecină cu marea sală, așa cum fiecare delegație s-a retras în singurătate ca, reculeasă, lucidă, să semneze Apelul. Clipa era solemnă. Departe de a fi un act formal, semnarea Apelului însemna un fapt greu, de răspundere, un fapt la care întreaga noastră conștiință de oameni liberi, cetățeni ai unei țări libere, dornică de pace, a unei țări în care fiecare zi de construcție înseamnă o zi închinată păcii, trebuia să ia parte. Ne-am privit în tăcere unii pe alții, pricepînd frumusețea, însemnătatea clipei, și am semnat pe rînd „pour". Apoi, strînși unul lîngă altul, ne-am luat, pe rînd angajamentul să prefacem în fapte vii, rodnice, semnătura care însemna mai mult decît acceptarea, hotărîrea noastră neclintită.

După o pauză de o oră, vreme în care s-au numărat voturile, Adunarea delegaților, cufundată într-o adîncă, atentă liniște, a ascultat rezultatul votării: unanimitate. Ceea ce a urmat atunci nu poate fi uitat. Acei aproape două mii de oameni, de toate culorile, opiniile, meseriile, credințele religioase, care se aflau acolo, care se priviseră pînă atunci cu simpatie și cordialitate, au izbucnit vulcanic în urale și strigăte entuziaste, și orice urmă de sfială politicoasă a pierit deodată. Nădejdea nestăvilită că așa cum cei două mii de delegați din toate unghiurile lumii căzuseră de acord în chip absolut asupra tuturor problemelor era o icoană în mic a felului în care toți oamenii din lume, toate popoarele pe care ei le reprezentau, vor cădea de acord într-o zi definitiv, făcea ca acei bărbați bravi, tineri și bătrîni, savanți renumiți, artiști celebri, muncitori încărcați de răspundere, femei cu copii, foști partizani, să se schimbe dintr-odată într-o mare familie, să se dezlănțuie cuprinși de o năvalnică bucurie, să se îmbrățișeze, să cînte, să danseze, să alerge pe bănci de la un capăt la altul al sălii. Prezidiul arunca flori în sală și sala arunca flori prezidiului. Fluturi și porumbei de hîrtie zburau pe deasupra capetelor. Francezii se îmbrățișau cu vietnamezii, negrii cu suedezii, chinezii încinseseră o horă aprinsă și într-un colț un negru, suit pe un pupitru, conducea un cor de strigături și refrenuri cîntat de delegați de toate neamurile, care nu se mai puteau opri, molipsiți de ritmul clocotitor al negrului care ardea ca o flacără neagră.

Două ore poate a durat dezlănțuirea bucuriei noastre. Ne-am liniștit apoi, dar liniștea asta închide în ea un soi de clocot interior, făcut din nădejde, din forță, din aprigă hotărîre să ducem cu noi pretutindeni, să răsfrîngem în fiecare acțiune a noastră, limpezile gînduri ale Apelului de la Helsinki, ca să cucerim pacea lumii.

Lucia Demetrius

Noi academicieni

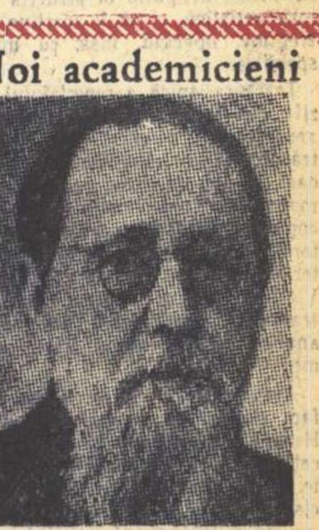
ION AGIRBICEANU

EUSEBIU CAMILAR

EUGEN JEBELEANU

NAGY ISTVAN

AL. PHILIPPIDE

Atît

Cînd moartea de pe drumuri ne adună
Pe noi, ce călărirăm pe furtună,
Găsește doar păstăile deșarte,
Căci faptele nu se supun la moarte.

Atît cît ești, acolo ești în fapte
Precum lumina stelelor în noapte,
Și mică de ți-e steaua doar cît macul,
Ea-nfruntă întunerecul și veacul.

Elanul tău în sabie-l preschimbă,
In adevărul vorbei în vr-o limbă,
In vis măreț întruchipat în peatră,
In flacără ce pîlpîie pe vatră!

Desțelenește, seamănă pămîntul,
Infrumusețează bunilor mormîntul,
Topește minereul — fier să curgă,
Aprinde torță-n înserarea murgă.

Gonește lupi — ce umblă pe imaș,
Neiertător fii față de vrăjmaș,
Și fii vrăjmașul celor ce nu vor
Să fie drumul muncii drumul lor.

Dar ridicînd vieții adăpost,
Punînd în vorbe tîlc, în fapte rost,
Strivind omida, să nu roadă pomul,
Iubește mai presus de toate omul.

— Eu bunăoară-aș vrea de-ar fi să mor
Să las măcar atît: lîngă-un izvor
Un prun sădit de mîna mea, cu prune,
In toamnă, grase, brumării și bune.

Cînd o mușca din aurul miez
Vr-un călător subt soarele-n amiezi
Să-i simtă și mireasma și dulceața
Pămîntului, și să iubească viața.

Mihai Beniuc

FRANȚA

(In anul al XVIII-lea al acestor state) *)

An și loc măreț,
Aprig și discordant, țipătul unui nou născut despică depărtările, țipăt care mai adînc decît oricare altul este menit să miște inima unei mame.

Mergînd de-a lungul țărmului oceanului meu dinspre răsărit,
Am auzit dintr-odată glasul firav care ajunge pînă la mine de dincolo de zarea valurilor,
Și mi s-a părut că văd pe divinul prunc, o fetiță, scîncind și bocind că venit-a pe lume în bubuitul tunurilor, printre sudălmi și scrîșnete și în huietul palatelor năruite,
Și nu mi s-a strîns prea mult inima văzînd rîuri de sînge curgînd și cadavre uitate și altele înălțîndu-se în movile, sau cărate de grabă în furgoane,
Nici nu m-a cuprins o prea deznădăjduită mînie văzînd moartea dînd mereu tîrcoale și nici prea îngrozit n-am fost de împușcături.

Palid, tăcut și grav, ce-nvinuire aș fi putut aduce acestei izbucniri, răsplată dreaptă de atîta vreme pregătită,
Puteam dori eu oare să fie altfel omenirea?
Puteam dori eu ca poporul să fie de lemn, ori stană de piatră?
Sau ca dreptatea să nu-și afle împlinirea în soarta vremii noastre?

Libertate! Tovarășă scumpă!
Avem și noi, cei de pe aceste meleaguri și ținem în rezervă, flăcări, gloanțe și securi pe care să le scoatem la iveală cînd va suna ceasul.

Nici la noi — deși multă vreme asuprită — libertatea nu va putea fi vreodată nimicită,
Și aici, la noi, s-ar putea ca pînă la urmă să se ridice ucigătoare, pătimașă,
Și să ceară și aici să i se plătească integral ratele întîrziate ale răzbunării.

De aici, de la noi, trimit acest salut peste ocean,
Și nu înfierez nici sîngeroasa facere, nici roșul botez,
Imi amintesc doar glasul acela de nou născut pe care l-am auzit scîncind și aștept cu încredere nestrămutată oricîte mai fi-vor să fie,
Și chiar de astăzi, aprig și convins voi sta de strajă lîngă cauza lăsată moștenire, cauza tuturor țărilor,
Și adresez Parisului acest cuvînt cu toată dragostea,
Și bănuiesc că se vor găsi acolo poeți — chansonnieri — care să-l înțeleagă,
Fiindcă socotesc că în Franța se mai află muzică, valuri de muzică ce așteaptă să se avînte,
De pe acum îmi pare că aud zvonul crescînd al instrumentelor care-n curînd vor îneca în amplul lor acord orice încercare de a le tulbura.
Da, cred că vîntul de la răsărit aduce sunetele unui marș de libertate triumfătoare,
Libertatea aceasta ajunge pînă la țărmurile noastre, mă bucură și sînt nebun de această bucurie,
Odată mai mult vreau să alerg s-o traduc în cuvinte, să o îndreptățesc,
Odată mai mult înălța-voi un imn pentru tine, ma femme!

1860/71. —

Walt Whitman

In romînește de **Mihnea Gheorghiu**

*) N. T. — Anii numărați de la Declarația de Independență (1776). E vorba, prin urmare, de anul revoluționar 1793.

Despre unele probleme ale limbii literare

I. L. Caragiale este unul dintre cei mai mari scriitori ai noștri, unul dintre artiștii care au făcut cel mai mult pentru dezvoltarea limbii noastre literare și pentru îmbogățirea ei. A fost un artist al cuvîntului dintre cei mai conștienți ai menirii sale: „Cuvîntul, dragii mei" — spune el undeva — „nu poate avea decît un singur loc într-o frază". Și în altă parte, face această mărturisire prețioasă: „Nu de dragul cuvintelor am căutat să vă născocesc o poveste. Eu de hatîrul povestirii caut într-adins cuvinte".

Caragiale își dădea multă silință pentru a da ultima formă manuscriselor sale. Ni s-au păstrat ciornele nuvelei „Păcat". Pasajul care începe cu fraza: „Vorbe? încap vorbe?" figurează în manuscris sub diverse forme. Găsirea expresiei juste îl preocupa pe artist în cel mai înalt grad.

Caragiale este un observator atent al graiului viu. El se servește, în scrierile sale, de documente culese de el însuși, de exemplu acea „notă", adevărată „fotografie" a graiului vorbit, dar nu lipsită de ironie, intitulată „Cum se înțeleg țăranii". („Straja satului vine la casa unui țăran și-i bate în geam. Se încinge o conversație: — Hei, mă din casă! — Cine? — Tu! — Eu? — Păi cine? — Ce-i? — Cum ce-i? — Păi ce-i? — Ai o scrisoare! — Cine mă? — Tu! — Eu? — Păi cine?" etc.). Observarea și înregistrarea graiului vorbit, cu toate „ticurile" și „defectele" sale, cu stilul individual al fiecărui vorbitor, de către acest artist lucid, i-au permis lui Caragiale să facă să vorbească pe eroii săi după starea civilă a fiecăruia. „Jargonul" de clasă, caracteristic pentru burghezia contemporană cu Caragiale, e redat în tot ce avea el esențial, în scrierile marelui scriitor realist. Căci el vede și aude pe eroii săi. In scrierile lui Caragiale trebuie deci făcută deosebirea între limba personajelor sale și limba proprie a scriitorului. De fapt, chiar în narațiuni (de exemplu în „Momente"), Caragiale scrie „dramă" — în înțeles de „teatru".

Ca o urmare a celor arătate mai sus, constatăm că individualitatea personajelor lui Caragiale reiese din modul lor de a se exprima. Eroii lui Caragiale au toți act de naștere: ei sînt reprezentanți ai unei clase sociale anumite, ai unei regiuni anumite, ai unui grai bine determinat. Profesiunile sînt de asemenea bine caracterizate prin graiul eroilor lui Caragiale.

Antipatia lui Caragiale pentru retorică e exprimată în „Cîteva păreri" (1896). Aci el face diferență între „stil" și „manieră": eroii lui Victor Hugo se pierd în lungi discursuri. Hernani este opus lui Othello (W. Shakespeare). Negativul propriei sale arte poetice Caragiale și l-a exprimat în „Smărăndița", parodie după Delavrancea, din care reproducem începutul: „Fata mamei Ilinchii era bălană, plăviță, cu părul galben auriu ca spicul grîului copt, răscopt, cum e pîinea a bună de mîncat și-i place puiului golaș de pițpalac s-o ciugulească și să-l înghită pe nemestecate în gușa lui îmbrăcată în puf bogat, moale și dulce".

Limba scrierilor lui Caragiale e plină de elemente din limba vorbită în Muntenia (dovadă fonetisme ca: daca, ascunz, pierz, scoț *etc.). In majoritatea cazurilor, ne referim la dialogurile în care personajele sînt caracterizate prin particularitățile lor de vorbire. Caragiale redă personajele în ceea ce au ele mai caracteristic. In trăsăturile fonetice care pot fi relevate, constatăm, pe lîngă pronunțări caracteristice ale limbii vorbite, și „greșeli" de limbă prinse de urechea atentă a marelui artist și așezate de el la locul cuvenit, ca să producă efectul dorit. Cităm, astfel: a nu face murdării pe didul (=zidul) casei mele; călduri dropicale; sîmburi de măsline risipiți pi gios; zezonul băilor; priotul Sava; să devorțăm;* avucat; capabelă; particular; itidentă; *nu mai* pociu; fincă; doftor; Mialache; *or să* ajungă; *mi-ei spune;* douăsp'ce; cinzeci; maala (=mahala); dește (=degete, pl.); aldată *etc.*

In domeniul morfologiei, pe lîngă unele forme scurte, caracteristice pentru limba vorbită, reținem o serie de diminutive (tendința de „atenuare" a expresiei) și cîteva forme verbale: ăla, ăsta, brilănțel, însemnărică, acușica, pensioară, *cui place* lăptic?, *toată* ziulica, *l-a* suplimatără, *de ala am* venitără, s-a dusără, *unde dracul* s-a băgatără, *ai* înțelegut (=înțeles). *In sintaxă:* îmi ziceau domnule Iancule, *spui eu tot* lu domnu avucatu; *la* madam Piscupescu; văduva lui priotul Sava; *este, nu pot pentru* ca să nu zic; *și* să-l văz nenorocit, *care numa pe el îl am;* văduva lu priotul Sava de la Caimata, *care a dărîmat-o (n.b. pe cine a dărîmat?); uite la ce am venitără la dumneata, care ne-a recomandat o prietenă a noastră; întrebuințarea infinitivului, calchiată după limba franceză:* a se asculta; a nu se conversa; a se slăbi.

In domeniul vocabularului, reținem cîteva expresii caracteristice din limba vorbită și o serie de cuvinte care, prin alegerea și așezarea lor la locul potrivit, dau efectul așteptat: e mai lată decît toate; *parol, să mor,* e lucru mare; *suplima-le-ar dumnezeu* luminițele ochilor din cap, s-ajung să-i văz orbeți pe toți cu minușița întinsă; olio! ce zici, țațo?; *să*

Al. Rosetti

(Continuare în pag. 5-a)

„CINE L-A UCIS PE H. O. BURRELL?“

de Vladimir Pozner

Afirmația cu pretenții axiomatice după care reportajul ar fi un gen cu desăvîrșire străin beletristicii, sau că, în cel mai bun caz, tărîmul pe care se dezvoltă ar atinge doar în cîteva puncte granițele creației literare, s-a dovedit, de mult, falsă. Ea a fost infirmată de reportaje ca acelea ale lui Gorki, Maiakovski, Polevoi, Fucik, Egon Erwin Kisch, Vladimir Pozner, Geo Bogza, care au demonstrat ca reportajul nu este așezat cîtuși de puțin la periferia literaturii artistice, ci că îi aparține în întregime, operînd, însă, cu mijloace specifice.

Țesătura epică a reportajului e urzită din fapte concrete, oamenii prezentați sînt oameni reali, cu toate trăsăturile lor individuale. Rezultă oare de aici că acest gen literar, promovat de atîtea nume mari, e o simplă copie a realității în care autorul nu intervine decît în sensul ordonării materialului oferit de viață? Cartea lui Vladimir Pozner, recent apărută în traducere romînească, prilejuiește o analiză concludentă a acestei probleme.

Autorul pornește de la un simplu fapt consemnat de ziarul „New York Herald Tribune“ din 30 ianuarie 1951: cetățeanul H. O. Burrell din Charlotte, statul Carolina de Nord, s-a sinucis, tăindu-și gîtul cu o lamă de ras, ca să-și salveze femeia și copiii... de comuniști. Acesta era singurul lucru pe care-l știa scriitorul despre viitorul erou al cărții lui. De altfel în Statele Unite, în 1950, se sinuciseseră 22.000 de oameni. Un lucru foarte obișnuit în țara în care se întreține în mod conștient o psihoză a groazei de „pericolul roșu“.

Drama lui H. O. Burrell nu face parte, deci, din nici o categorie neobișnuită: așa se încheie, doar, atîtea vieți din patria dolarilor. Ea nu a constituit decît punctul de pornire al întregii cărți.

Așa după cum sublinia Boris Polevoi, „reporterul pornește de la elemente particulare care mai tîrziu îi pot folosi la generalizare...“ Dar la Vladimir Pozner, sinuciderea cetățeanului din Charlotte nu este numai un punct de plecare; în cursul povestirii figura lui H. O. Burrell se îmbogățește cu trăsături portretistice tot mai precise, evoluția sa psihică se definește tot mai mult, astfel încît, la un moment dat, avem în fața noastră un desen sugestiv al acestei victime a propagandei deșănțate împotriva Uniunii Sovietice.

Toate amănuntele vieții de zi cu zi a lui Burrell sînt, prin urmare, rodul ficțiunii scriitorului. Cum izbutește Pozner să păstreze echilibrul între faptele reale și cele pe care le imaginează?

Tot Polevoi povestește cu mult umor cum, scriind un reportaj despre un miting care avusese loc la uzinele „Dinamo“ din Moscova, a pricinuit, fără voia lui, o mare mîhnire muncitorului pe care îl alesese drept erou al reportajului său. Autorul îl descrisese plecînd de la uzină acasă, bărbierindu-se, schimbîndu-și hainele și... pieptănîndu-se, ceea ce a stîrnit hazul tovarășilor săi, fiindcă muncitorul era chel ca în palmă.

La prima privire deci, s-ar părea că reporterului îi este interzisă orice încercare de a folosi imaginația. Că singurul procedeu care i-ar sta la îndemînă ar fi prezentarea unor date desprinse din realitate. Aceasta e perfect adevărat cînd reportajul schițează un portret, cînd se limitează la relatarea anumitor fapte.

In cartea lui Vladimir Pozner, însă, intențiile autorului depășesc aceste limite. Liniile cu care îl schițează pe H. O. Burrell sînt acelea ale oricărui mic-burghez american. Autorul „Statelor Neunite“ a cunoscut în amănunt viața oamenilor dintre Atlantic și Pacific; a colindat prin orașele zgîrie-norilor, prin fermele Sudului unde linșajul negrilor este încă tolerat și încurajat de autorități, de-a lungul rîurilor Californiei bogate în aur, unde trăiesc atîtea mii de familii, într-o sărăcie înspăimîntătoare. Din filele carnetului lui de reporter a adunat date cu ajutorul cărora a putut reconstitui viața lui H. O. Burrell „Henry? Herbert? Harold?... Acest cvasianonimat îi dă valoarea unui exemplu“.

H. O. Burrell reprezintă, tocmai prin lipsa oricăror detalii pe care le-ar fi putut deține Vladimir Pozner asupra vieții sale de familie, asupra ocupației sale, un adevărat simbol. Autorul l-a înzestrat cu trăsăturile caracteristice oricărui individ aparținînd clasei sale.

Citește comics-uri, se delectează cu desenele în serie, merge la cinematograful unde rulează „Domnia teroarei“ sau „Inceputul sfîrșitului“ sau „Farfuria zburătoare“, ascultă la radio cîntecele de jazz la modă, îi admiră pe oamenii bogați, privește linșajul drept un lucru firesc, are o teamă respectuoasă pentru F.B.I. Dar se teme mai cu seamă de două lucruri: de bomba atomică și de comuniști. Și cum ar putea fi altfel cînd presa acordă coloane întregi anunțurilor de publicitate ale diferitelor societăți de asigurare împotriva bombardamentelor atomice, cînd aparatele de radio și de televiziune emit zilnic programe în care leit-motivul e „moartea atomică“ și cînd oficialitatea însăși alimentează această stare de spirit bolnăvicioasă? Cu aceeași furie se dezlănțuie și campania anti-comunistă, dusă cu cele mai sălbatice mijloace posibile.

Acestor caracteristici colective le corespunde întru totul portretul lui H. O. Burrell.

Existența lui H. O. Burrell se desfășoară în mijlocul oamenilor și faptelor pe care, de fapt, scriitorul intenționează să le prezinte. Și asupra acestora trebuie să se îndrepte analiza cărții; Burrell nu e decît mijlocul care înlesnește comunicarea unor aspecte ale vieții din America, lucru care nu poate fi pierdut din vedere.

Tehnica aceasta literară l-a ajutat pe Pozner să păstreze unitatea imensului număr de date pe care-l conține volumul. Toate comentariile, tăieturile din ziare, citatele din discursurile oficiale și din discuțiile cu oamenii simpli, pregătesc răspunsul la întrebarea pe care o pune titlul cărții: Cine l-a ucis pe H. O. Burrell? Ucigașii nu sînt alții decît cei care adîncesc starea de spaimă, de teroare, care fac din calomnie o armă de luptă, care nesocotesc cu cinism viața oamenilor... Președintele Statelor Unite poate să-și permită să-și construiască o pivniță de plumb împotriva atacurilor cu bomba atomică, dar H. O. Burrell?... Dar atîtea mii de cetățeni ai Statelor Unite pe care propaganda oficială i-a făcut să fie convinși de inevitabilitatea unei „agresiuni a roșilor“?

In East Side, cartierul New Yorkului unde mizeria încetează de a mai fi pitorească, unde străzile înguste duhnesc a gunoaie, trăiește Irving Cross. Paralizat de optsprezece ani, neînsemnata alocație de șomaj i se duce aproape în întregime pe chirie. Pe străzi trec oameni care, cu cîțiva ani mai înainte, au luat parte la marile marșuri ale foamei. Iar deasupra cartierului zboară avioane ale societăților de publicitate care scriu pe cer, cu fum, cuvîntul „Prosperitate“.

In ziarul „Chicago Tribune“ apare un anunț: „Pacea mondială nu va fi asigurată prin împrumuturi, ci prin bomba atomică“. E și firesc ca Flora V. din Portland, Oregon (unde negrul Ervin Jones e ucis de un polițist care nu e dat în judecată) să întrebe pe doctorul George W. Crane de la ziarul „Oregonian“, cum poate scăpa de frică.

Senatorii țin discursuri despre egalitatea de drepturi ale cetățenilor Statelor Unite și despre infailibilitatea justiției federale. Negrul Mc. Gee e condamnat la moarte pentru o vină imaginară. Ziarele scriu despre asasini care au însă meritul că... nu sînt comuniști. In Mississipi, David Knight, care s-a căsătorit cu o femeie albă, este condamnat la cinci ani închisoare pentru că străbunica lui a fost negresă.

Astfel, dintr-o simplă înșirare de fapte, Pozner reușește să prezinte crîmpeie deosebit de concludente ale vieții americane. Datele concrete joacă deci rolul materialului brut de construcție din care se ridică întregul edificiu al volumului.

Astfel, Vladimir Pozner, folosind simplul fapt al sinuciderii lui H. O. Burrell, izbutește să dea o mare bogăție de date asupra „Cetății diavolului galben“.

Gorki scria în proiectul de recenzie asupra culegerii de reportaje „Viața noastră“: „Vorbind despre reportaj ca formă literară, trebuie să pornim de la verbul **a desena, a schița**“. Volumul lui Pozner este o asemenea schiță, alcătuită din nenumărate linii adunate în jurul uneia centrale: sinuciderea lui H. O. Burrell, cetățean din Charlotte. Și imaginația scriitorului hrănită din nenumăratele fapte reale pe care le-a cunoscut, a dat acestei linii o semnificație din cele mai profunde.

Volumul lui Pozner demonstrează, astfel că reportajul se poate desprinde cu ajutorul ficțiunii din domeniul datelor strict concrete, pătrunzînd astfel și mai adînc în miezul realității.

Reportajul „Cine l-a ucis pe H. O. Burrell?“ are o mare valoare politică. Pozner smulge de pe obrazul democrației americane vălul gros al minciunii oficiale, arătînd adevărata înfățișare a „țării tuturor libertăților“, în care sînt supuși interogatoriilor Biroului federal de investigații toți cei care susțin că problemele internaționale pot fi rezolvate pe cale pașnică, unde a fi martor mincinos în procesele politice înseamnă a avea o meserie foarte onorabilă; unde se organizează în plin secol al douăzecilea pogromuri împotriva negrilor; unde muncitorii chinezi nu primesc decît jumătate din salariul (și acesta destul de scăzut) al muncitorilor albi; unde cercurile conducătoare și regii neîncoronați ai finanței se străduiesc din răsputeri să stîrnească vîntul fricii de comuniști! Caracterul combativ, ura fierbinte cu care sînt scrise paginile cărții, fac din ea una din cele mai puternice acuzații adresate Americii monopoliste, adevărata ucigașă a lui H. O. Burrell.

Dan Grigorescu

Expoziția „Arta plastică în R. P. Bulgaria“

In sala „Dalles“ s-a deschis expoziția „Arta plastică în R. P. Bulgaria“, înfățișînd tradițiile realiste ale dezvoltării artei plastice din ultimele decenii din țara vecină. Sînt expuse lucrările cele mai reprezentative ale artiștilor plastici din perioada eliberării naționale de sub robia turcească, din perioada dintre cele două războaie mondiale și cea de după 9 septembrie 1944. Cele aproape 200 de lucrări de pictură, grafică, sculptură, ne dau prilejul să cunoaștem îndeaproape realizările artiștilor plastici bulgari pe drumul realismului, care exprimă lupta poporului pentru libertate și pentru construirea socialismului.

In clișeu: sculptura „La mormîntul tatălui“ de Ivan Blajev.

Răsfoind revistele

„Iașul literar“ nr. 6

Lectura ultimelor numere din „Iașul literar“ prilejuiește cititorilor un sentiment de satisfacție, căci determină două constatări îmbucurătoare. Prima observație — făcută din perspectiva ultimelor patru numere — relevă efortul redacției de a asigura revistei varietatea tematică necesară și un mai judicios echilibru între diferitele genuri beletristice (în trecut, acest raport se solda invariabil cu un deficit, fie pentru poezie, fie — în special — pentru materialele de proză). Din acest punct de vedere, proza din nr. 6 reprezintă un reviriment și — trebuie spus — nu numai sub raportul problematicii.

Alături de emoționanta povestire pe care C. Nonea o semnează sub titlul „Copil de pripas“ — numărul mai reunește încă trei schițe, dintre care cele aparținînd lui P. Stuparu și M. Severin văd lumina tiparului la rubrica „Condeie noi“, ceea ce reflectă preocuparea colectivului redacțional de a depista noi talente și de a le promova în paginile revistei. De altfel, M. Severin dovedește o reală înzestrare satirică și el trebuie îndrumat să o dezvolte pe linia cerințelor literaturii noastre noi.

Poezia, nu lipsită de varietate, — aceasta e o consecință normală a lărgirii activului de colaboratori — este ilustrată de o serie de nume, dintre care reținem pe Const. Scripcă. In „Revizorul de cale“ el a dat una dintre cele mai reușite producții ale sale din ultima vreme. Inchinată eroismului în muncă dovedit de un ceferist, poezia conturează cu mijloace simple dar impresionante profilul moral al unui om înaintat, a cărui conduită exemplară este pe de-a-ntregul luminată de conștiința sa socialistă.

Critica constituie unul din sectoarele vii, bogate, ale revistei și ne întărește convingerea că „Iașul literar“ dispune de forțe apte să dezbată într-o măsură mai mare decît pînă în prezent, și nu numai pe plan regional, problemele literaturii noastre. Este evidentă preocuparea pentru problemele istoriei literare. In ultimele numere au apărut studii despre Ibrăileanu, aparținînd lui Al. Dima și I. D. Lăudat, studiul despre „Idealul revoluționar în poezia noastră“ al lui D. Costea iar în acest număr studiul amplu și judicios întocmit, pe care Const. Ciopraga l-a consacrat „Peisajului și portretului în creație al lui C. Hogaș“. Firește, cercetările serioase întreprinse cu competență, în domeniul exegezei literare, nu pot fi decît apreciate, chiar dacă unele studii păcătuiesc prin pedantism și tendințe spre arhivistică. Dar ele nu justifică slaba preocupare pe care o dovedește colectivul de critică pentru actualitatea literară, pentru tot ceea ce este legat de munca pașnică a poporului nostru, angajat în bătălia construirii unei vieți libere și îmbelșugate. Se impune în activitatea viitoare a revistei un interes sporit pentru o participare susținută la rezolvarea problemelor ce privesc dezvoltarea literaturii noastre pe drumul realismului socialist. Semne promițătoare pot fi considerate în acest sens cronica lui D. Costea la volumul de satire al lui N. Țatomir și cea semnată de L. Dumbravă despre romanul de debut al lui Dan Costescu. Interesant prin multitudinea problemelor pe care le ridică, articolul lui Dan Costea rămîne din păcate la o analiză de profesionalism rece, „din afară“, a satirelor lui Țatomir și a racilelor pe care acesta le condamnă cu sarcasm. E regretabil că și unele note dovedesc aceeași răceală în tratarea problemelor ca și o abordare tardivă a lor. (Vezi „Relația dintre liric și satiric“ referitoare la un material din 1954).

Totuși, revista a înregistrat un succes și cu rubrica sa de „Note“ redactată cu vioiciune și pricepere. Se impune ca acest succes, ca și altele, să fie consolidate și îmbogățite. Ceea ce nădăjduim că se va întîmpla cu apariția viitoarelor numere din „Iașul literar“.

H. Zalis

BREVIAR

N. V. Gogol: „Opere“ vol. II

Volumul doi al operelor lui N. V. Gogol, apărut de curind în traducere romînească, cuprinde cîteva povestiri publicate pentru prima oară de autor în anul 1835. Cartea purta subtitlul „Povestiri ce servesc ca urmare la „serile de lîngă Dikanka“. „Mirgorod“ constituie un pas înainte pe drumul realismului creației marelui scriitor clasic rus. Gogol părăsește forma de povestire prin intermediul prisăcarului Panko și trece la prezentarea aspectelor obișnuite ale vieții, satirizînd necruțător meschinăria personajelor din clasa dominantă.

Cartea a fost întîmpinată cu cea mai mare ostilitate de către critica reacționară, care îl învinuia pe scriitor pentru că a zugrăvit „curtea de din dos“ a vieții, partea ei urîtă. Opinia publică progresistă și în special Belinski a salutat însă apariția acestor povestiri, văzînd în ele o formă eficace de satirizare și biciuire a preocupărilor mărunte și a josniciei oamenilor de teapa lui Ivan Nikiforovici, acest onorat cetățean al Mirgorodului, cu capul în formă de ridiche cu coada în sus, căruia îi place foarte mult ca în apa în care trebuie să intre, să se așeze masa și samovarul pentru a putea să bea ceai în timpul băii.

Gogol, însă, opune trivialității și josniciei, caracteristice claselor dominante ale timpului, patriotismul, dragostea nețărmurită a oamenilor din popor pentru pămîntul natal. Astfel, în volum putem citi și „Taras Bulba“ — emoționanta frescă a vitejiei celor mulți din Ucraina.

Frumusețea morală a cazacilor, măreția idealurilor lor naționale și sociale, toate acestea contrastează puternic cu înfățișarea morală a claselor dominante, satirizate necruțător de Gogol. Tonul povestirii se schimbă; sarcasmului îi iau locul entuziasmul, lirismul. Pretutindeni în aceste pagini se simte dragostea lui Gogol pentru eroii săi, în special pentru Taras, această expresie a eroismului și vitejiei omului simplu. Rămîn neșterse în memorie însușirile lui Taras Bulba, spiritul său de dreptate, duioșia și dragostea pentru prieteni, ura sa neîmpăcată față de dușmanii patriei.

Traducerea în limba romînă a acestui volum dă cititorului posibilitatea să guste toată frumusețea operei marelui Gogol.

Colectivul de traducători, format din Al. O. Teodoreanu, Xenia Stroe, Dan Faur și Isabela Dumbravă a reușit să redea specificul stilului lui Gogol, păstrînd vioiciunea și emoționalitatea cuvîntului, fraza plină de imagini.

Remarcăm, de asemenea, prezentarea grafică a volumului, de un înalt nivel.

A. LUPU

Ion Pas: „Așa a fost odată“

Apărută nu de mult, povestirea „Așa a fost odată“ evocă cititorilor cîteva momente privind mișcarea muncitorească din țara noastră la începutul secolului XX. Faptele care formează substanța nuvelei s-au petrecut în anii dinaintea primului război mondial — cînd, după revoluția rusă din 1905, mișcarea muncitorească de la noi se înviorase și se întărise simțitor. Scriitorul ne descrie această perioadă de avînt a mișcării muncitorești, cînd, în ciuda numeroaselor și repetatelor presiuni ale guvernului burghezo-moșieresc, în ciuda mizeriei crescînde și a șomajului, sindicatele organizează numeroase greve pentru cucerirea unor drepturi pentru masele muncitorești asuprite. Este perioada cînd se trece la organizarea luptei tineretului muncitor, perioada deselor procese și arestări pe care guvernul, înfricoșat, le intentează „agitatorilor“ și „instigatorilor“ socialiști. Cartea este o evocare a acestor episoade, a unor crîmpeie din viața și lupta muncitorimii noastre.

Autorul zugrăvește cu multă culoare, Bucureștiul de acum aproape o jumătate de veac, care începuse să fie o adevărată metropolă europeană, cu străzi asfaltate și edificii moderne, cu serbări și petreceri după moda apuseană, mișunînd de bogătași autohtoni ce se străduiau să pară „europeni“ cît mai civilizați, sau de magnați străini veniți să se îmbogățească pe spinarea poporului. In același timp, noua metropolă era plină de șomeri care n-aveau ce mînca și pe străzile ei noi, puteau fi întîlnite convoaie întregi de asemenea oameni, mulți dintre ei bieți copii de țărani de seama oltenașilor Florea și a lui Tică Vrabie, veniți la oraș să scape de sărăcie, să cîștige o pîine, îmbrînciți și bătuți de polițaii care se grăbeau să facă „curățenie“ în noul Paris al Orientului. Printre altele, autorul ne face cunoscută viața umilitoare și plină de mizerie a ucenicilor care, de la vîrsta de nouă ani, încercau casele patronilor, îndurînd adesea bătăi, foame și frig, pentru ca să ajungă, după mulți ani de trudă, să învețe o meserie. Pe acest fundal contrastant — unii îndurînd suferința, alții trăind în huzur și bogăție, — se proiectează luminoasă activitatea mișcării muncitorești care arată drumul spre lupta și fericirea marilor mase de exploatați. Autorul s-a străduit să prezinte în centrul povestirii sale figura dîrză, caracterul optimist al luptătorului Ștefan Gheorghiu. Centrate în jurul figurii acestui erou, capitolele și întîmplările din carte capătă unitate și motivare. Nuvela aduce în fața cititorilor un bogat material documentar și informativ, redat într-un ton emoționant, privind trecutul mișcării muncitorești din țara noastră.

EUGENIA TUDOR

Al. Cazaban: „Grija stăpînului“

Chiar la o lectură grăbită și parțială, cititorul de azi al volumului „Grija stăpînului“ nu poate să nu vadă caracterul realist, semnificația adînc socială a acestor plăcute și interesante schițe. E adevărat că aproape toate schițele din volum sînt urzite pe un drum întreprins de autor spre vînătoare sau spre pescuit, dar e tot atît de adevărat și de evident, că peregrinările povestitorului prin țară, printre mlaștinile care se întind între Borcea și Dunăre („Grija stăpînului“) sau spre codrii Păușeștilor („O licărire în noapte“...) prin pădurea din Umbroveștii de Jos, care se desfășoară neagră „ca o revărsare de întuneric, pînă la malul Siretului“ („Boerul și lupii din pădure“), printre pescarii din Periprava („Morunul lui Egor“), sau printr-o haltă singuratică din inima Bărăganului („Tatăl dropiilor“), etc., nu au o finalitate exclusiv vînătorească. Aceste drumuri spre apele și munții țării prilejuiesc scriitorului o cunoaștere profundă a oamenilor umiliți, care se macină și se sting sub presiunea exploatării și a nedreptei orînduiri burghezo-moșierești. In mlaștinile Borcei, credinciosul pescar Trofim, exploatat crud de un boer care socotea că „țăranul nostru are pielea groasă și rezistă la frig și umezeală“, se betegește de amîndouă picioarele în urma condițiilor de viață oferite de „Grija stăpînului“. Intr-o haltă de pe o linie laterală ce străbate inima unui codru, un impiegat amărît ispășește greșeala unui coleg bețiv, dar nepotul inspectorului general, — și disperat cade și el în patima beției („Drept pedeapsă“) și așa aproape în fiecare schiță pornește o dramă, se spulberă un vis dezvelindu-se tot odată sufletele cinoase și hide, meschine și lingușitoare ale exploatatorilor.

Pe deplin stăpîn pe tehnica povestirii, sprijinindu-se discret pe măiestria poveștilor populare și folosind cu artă bogăția limbii poporului nostru, Al. Cazaban a dat expresie artistică unor fapte de viață impresionante, care interesează și cuceresc sufletul cititorului prin autenticitatea și arta lor realistă. Apariția volumului e fără îndoială o contribuție lăudabilă la valorificarea moștenirii noastre culturale.

I. D. BALAN

Thomas Mann: „Mario și vrăjitorul“

Autor al marilor creații epice „Buddenbrooks“, „Muntele magic“, „Lotte la Weimar“ sau „Doctorul Faustus“, Thomas Mann s-a dovedit a fi și un valoros nuvelist, îmbogățind literatura germană modernă cu nuvele de înaltă ținută artistică cum sînt „Tonio Kröger“, „Moarte la Veneția“ și altele. Scriitor realist, adînc psiholog, mînuind arta narațiunii cu o putere excepțională, Thomas Mann a redat sub strălucirea unui stil de o inteligență și rară originalitate unele din problemele acute care au frămîntat popoarele Europei în epoca primelor decenii ale secolului nostru. Replicilor usturătoare date prusacismului absolutist (Moarte la Veneția) le urmează, pe un plan mai realist, paginile viguros demascatoare îndreptate împotriva fascismului.

Nuvela „Mario și vrăjitorul“ reprezintă din acest punct de vedere o mare cucerire a realismului său, situîndu-se alături de acele opere care au avertizat cu profunzime asupra pericolului pe care-l reprezinta fascismul. Nuvela prezintă un segment de viață relativ izolat, și anume localitatea balneară Torre di Venere, unde hipnotizatorul și vrăjitorul Cipolla cu o abilitate și un cinism neîntrecut reușește să amețească și să batjocorească majoritatea celor veniți să-l asiste la spectacol. Puterea în aparență neîmblînzită a acestuia stă în rachiul pe care-l soarbe pahar după pahar și-n cravașa cu care izbește îndrăciț în rumoarea celor din sală. După calcule miraculoase care uluiesc spectatorii, după provocarea unui somn cataleptic, după dansul nestăpînit al cîtorva spectatori hipnotizați, Cipolla, cu o față sinistră, cu mîinile răschirate, capătă în ochii hipnotizați ai lui Mario, nefericitul în dragoste, chipul fetei lui dragi, Silvestra. Mario îl sărută, dar risetele sălii îl trezesc la realitate. Monstruosul Cipolla se prăbușește sub cele două gloanțe trase de Mario, băiatul simplu, omul din popor. Thomas Mann ne dezvăluie prin îndeletnicirile „stranii“ ale lui Cipolla, toată șarlatania criminală a fascismului, de la amăgitoarele formule inițiale și pînă la brutalitatea și bestialitatea de care a dat apoi dovadă. Personificînd fascismul, cruzimea cu care calcă în picioare cele mai frumoase sentimente omenești, în Cipolla Thomas Mann a condamnat în același timp cu asprime și atitudinea celor înșelați dar resemnați în fața vrăjitoriei înrobitoare. Nuvela afirmă ideea că numai omul din popor, poporul însuși triumfă în cele din urmă curmînd răul din rădăcini. Dar cu aceeași tărie se impune și concluzia că împotriva răului nu e de ajuns să iei o hotărîre negativă (așa cum face „domnul din Roma“ care pînă la urmă va crede și el în Cipolla), ci să lupți activ, cu toată puterea, cu toată energia.

Nuvela „Mario și vrăjitorul“ rămîne prin substanța ei realistă ca și prin forma artistică superioară, mesajul cel mai concludent al atitudinii active, progresiste, a marelui scriitor german.

V. NICOLESCU

V. Alecsandri: „Despre literatură“

Personalitate fecundă care s-a ilustrat în cele mai variate sectoare ale activității literare, poet, autor dramatic, prozator și memorialist, Vasile Alecsandri a stat vreme de aproape patruzeci de ani (1840—1880) pe primul plan al literaturii noastre. Ibrăileanu vorbea chiar despre „epoca lui V. Alecsandri“.

Notorietatea de care scriitorul s-a bucurat în cursul vieții sale dobîndește, privită din perspectiva timpului, o semnificație aparte. Căci lui îi revine meritul de a fi descoperit comorile nepieritoare ale literaturii populare, de a fi pus bazele teatrului și, în special, ale literaturii dramatice naționale, de a fi dat poeziei noastre lirice o expresie autentică și viabilă.

Fără îndoială că o operă atît de variată și de întinsă oferă învățăminte utile. Ințelesul acestela iese și mai puternic în relief dacă luăm cunoștință de opiniile estetice ale lui Alecsandri, prin care scriitorul a explicitat frămîntările, preocupările și preferințele sale literare. Evident, Alecsandri n-a fost un teoretician literar și părerile sale despre artă nu au un caracter unitar, nu se încheagă într-un sistem estetic. Ele sînt răzlețite în întreaga sa operă artistică sau în scrieri de îndrumare (articole, scrisori sau prefețe).

Alecsandri mărturisește o concepție progresistă despre artă și literatură, cerîndu-le acestora să îndeplinească un rol militant, slujind idealurile sociale înaintate ale epocii. In ajunul revoluției de la 1848 el scrie unui prieten: „Cît despre mine am cercat să fac din scena romînă un auxiliar puternic pentru succesul luptei noastre“. Luînd poziție împotriva cosmopolitismului claselor dominante, scriitorul a afirmat în repetate rînduri necesitatea ca artistul să stea în strînsă comuniune cu poporul („Poezia poporală“). Afirmîndu-și admirația pentru geniul popular, Alecsandri considera poporul drept făuritorul și beneficiarul legitim al tuturor valorilor materiale și spirituale cărora el le-a dat naștere („Romînii și poezia lor“, și articolul despre A. Pann). Ca artist-cetățean, Alecsandri a luat parte activă la revoluția din 1848 și la acțiunea pentru Unire. Este, prin urmare, de înțeles sensul chemării lui, adresată confraților de a crea opere realiste, care să poarte „sigiliul secolului lor“, reflectînd frămîntările și marile aspirații ale contemporaneității. („Scrisori“).

Numeroasele și interesantele probleme pe care le ridică cunoașterea opiniilor estetice ale lui V. Alecsandri — și dintre care am amintit doar cîteva — sublinează utilitatea culegerii „Despre literatură“, menită să pună în lumină un aspect mai puțin cunoscut al activității scriitorului.

I. ZAMFIR

Curier literar

● Cel de al doilea volum din colecția operelor complete ale lui A. P. Cehov, în curs de tipărire în țara noastră, a apărut zilele trecute. Volumul cuprinde schițe, nuvele și povestiri scrise între anii 1883—1884. Sînt publicate în două capitole mari atît lucrările incluse de Cehov în ediția completă a operelor sale cît și cele neincluse. Volumul este însoțit de note explicative. Traducerea este semnată de Anda Boldur. Volumul II al operelor lui Cehov a apărut într-un tiraj de 13.000 exemplare. Prezentarea grafică este ireproșabilă.

● „Biblioteca școlarului“ s-a îmbogățit cu trei noi numere. Din opera lui Cezar Bolliac s-au reunit într-un volum nouăsprezece din cele mai reprezentative poezii ale sale. Volumul este însoțit de o prefață semnată de Virgiliu Ene. „Poezii“ de Grigore Alexandrescu au apărut în aceeași colecție, cu o prefață de Viorica Huber. „Sultănica“, „Răzmerița“, „Neghiniță“ și alte nuvele și povestiri din opera lui Delavrancea sînt incluse în volumul tipărit de curînd în „Biblioteca școlarului“, cu o prefață de Aurel Martin.

● „Asediul“, romanul scriitoarei sovietice Vera Ketlinskaia a apărut de curînd la Editura tineretului.

● Volumul doi din epopeea istorică „Rada din Pereiaslav“ de Ribak, în traducerea lui Al. St. Medeleni și Gh. Cocotailo, se află în librării.

● Vom citi în curînd volumul de versuri „Inscripții“ de N. Tăutu pregătit de Editura de stat pentru literatură și artă.

● „Din lumea celor care nu cuvîntă“ de Emil Gîrleanu, a apărut într-un volum format mare la Editura tineretului, într-o prezentare grafică remarcabilă. Ilustrații de Ioana Olteș.

● In ultimele două săptămîni Editura tineretului a tipărit masiv lucrări originale pentru copii. Anunțăm: volumul de versuri „Zvon și joacă de copii“ de George Dumitrescu, ilustrații de Raisa Iusein; „Păsări călătoare“ (poezie) — de Horia Aramă, coperta și ilustrații de I. Popescu-Gopo; „Ceasul florilor“ (povestiri) de Ioana Bucur, ilustrații de Clelia Otonac; albumul „Felurite animale din ținuturi reci și calde“ de Mache Iliuț, cu ilustrații de Dem. Demetrescu și „Un porumbel alb pentru copiii negri“ de Ion Jipa (în colecția pitică).

Tot în colecția pitică a mai apărut și basmul popular chinezesc „De ce se dușmănesc cîinele și pisica“.

● La Editura Cartea Rusă s-a tipărit culegerea de studii și articole „Teatrul și viața“ de N. Pogodin. Dintre titlurile articolelor amintim: „Pasiune, pricepere, fantezie“, „Ideea și conflictul“, „Recitindu-l pe Gorki“, etc.

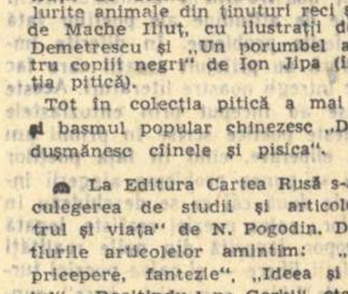

NOTE TEATRALE

„ANI DE PRIBEGIE“ de Alexei Arbuzov

Tema „timpului“ a oferit adesea ori literaturii burgheze un bun prilej pentru propagarea unei stări de spirit pesimiste, sau în cel mai bun caz, sceptice. „Timpul anulează totul“, cu acest cuvînt de ordine, unii scribi ai burgheziei încercau răspîndirea filozofiei ieftine a „zădărniciei sforțărilor omenești“, a neîncrederii în capacitățile creatoare ale oamenilor. Piesa scriitorului american Thornton Wilder „Orașul nostru“ constituie o pildă edificatoare în această privință.

Viața pentru Wilder este un ciclu închis. Oamenii zburdă fără griji în copilărie, se îndrăgostesc în tinerețe, apoi se căsătoresc și, la rîndul lor, dau naștere altor copii, trăiesc cu grijile lor mărunte o viață meschină, lipsită de orizont, apoi îmbătrînesc și mor fără să lase nimic în urma lor, nici măcar o amintire. Urmașii lor vor trăi la fel și tot la fel vor trăi și urmașii urmașilor lor. In perspectiva timpului, orice elan creator apare la Wilder ca o inutilitate. Cu totul altfel însă apare o temă asemănătoare la un scriitor sovietic. Pentru Alexei Arbuzov, autorul piesei „Ani de pribegie“, perspectiva timpului nu numai că nu se află sub semnul zădărniciei sforțărilor omenești, nu numai că nu anulează totul, ci, dimpotrivă, constituie un element creator. „Timpul este creație“, iată ideea pe care o transmite piesa „Ani de pribegie“ a lui Arbuzov. Fiecare clipă pierdută în zadar reprezintă o pierdere reală și nimic pe lume nu o poate recupera.

„Unde se duc zilele?“ — se întreabă dramaturgul în motto-ul pe care l-a pus înaintea operei sale. Drept răspuns ni se înfățișează biografiile cîtorva tineri sovietici ce-și caută drumurile și a căror lume lăuntrică se deschide înaintea spectatorilor. Iar concluziile experienței lor se află cristalizate în minunata replică pe care unul din personajele piesei o dă la întrebarea de mai sus: „Unde să se ducă? Ele sînt aici, în preajma noastră. Ziua frumos trăită, și după moartea noastră rămîne vie“. Dar ce poate însemna „o zi frumos trăită“? Este oare vorba de un precept hedonist potrivit căruia binele constă în a stoarce maximum de plăcere din fiecare clipă a vieții, chiar și pe seama altor oameni?

Evident că nu; aceasta ar fi împotriva moralei oamenilor sovietici. „Ziua frumos trăită“ nu poate însemna altceva decît dăruirea întregii tale ființe, unui scop mare și nobil, folositor societății; înseamnă a te dărui cu toată seriozitatea unui prieten, unei iubite, unei mame, a alunga din propria-ți conștiință orice urmă de egoism, de invidie sau lașitate, trăsături pe care orînduirile întemeiate pe exploatare le-au cultivat în sufletul oamenilor.

Către „o zi frumos trăită“ se îndreaptă în cursul „anilor lor de pribegie“ grupul de tineri sovietici al căror drum în viață începe în primul tablou al piesei. Diferiți ca personalitate, ei sînt uniți printr-o profundă aspirație comună: aceea de a se realiza cît mai din plin, pentru a putea fi cît mai folositori patriei socialiste. Pe acest drum, ei cunosc victorii dar și înfrîngeri, bucurii dar și tragedii, conflicte cu ei înșiși, dar și cu semenii lor. Deosebit de interesantă este din acest punct de vedere evoluția personajului principal, Vedernikov. Fire inconstantă, risipitor și individualist, lipsit de voință puternică dar foarte talentat în profesia lui, Vedernikov suferă treptat influența prietenului său, devenind cu timpul un adevărat om sovietic. Conștiința răspunderii față de popor îl determină să-și schimbe complet felul de trai și să înțeleagă nu numai prețul timpului, pe care la început îl risipea în zadar (așa cum își risipea și energia și banii pe lucruri lipsite de însemnătate), ci și sensul exact al sentimentului de dăruire: el, care era obișnuit, cum se spune în piesă, „să primească totul fără să dea nimic“, ajunge către final să înțeleagă valoarea dragostei (echivalentă cu adevărata dăruire) ce i-o poartă Liusea. El ajunge de asemeni să înțeleagă valoarea muncii colective. Pentru profilul moral al oamenilor sovietici, este semnificativă în această piesă delicatețea cu care se reacționează în relațiile de dragoste. Aproape toate personajele sînt gata să-și sacrifice fericirea personală pentru a nu neferici pe alții. Olga îl iubește pe Vedernikov pentru că acesta are nevoie de dragostea ei „ca să se salveze“. Către final se desparte de Vedernikov și pleacă pentru a nu o neferici pe Liusea.

Arbuzov scoate astfel în evidentă o trăsătură dominantă, tipică, a omului sovietic: altruismul, opus egoismului burghez.

Emoționantă frescă, de proporții largi, a societății sovietice, „Ani de pribegie“ este mai curînd o epopee decît o dramă; o epopee în care tonurile solemne ale marșului triumfal se împletesc cu motivele suave ale cîntecului liric. Și, din această admirabilă împletire se dezvăluie bogăția și frumusețea morală a omului sovietic.

Spectacolul de la Teatrul Tineretului (regia C. Sincu) a reușit să pună în valoare în bună măsură atmosfera de lirism pe care o degajă piesa. Cît privește interpretarea, ea a fost în general în spiritul textului. Geo Barton, în rolul lui Vedernikov, Ana Dornescu, în rolul Liusei, Olga Tudorache, în rolul Galinei și Doina Tuțescu, în rolul Olgăi, au izbutit momente dramatice emoționante.

Traducerea a reușit să transmită spectatorului romîn atmosfera originală.

V. Spătaru

FÎNTÎNA BLANDUZIEI de Vasile Alecsandri

„Fîntîna Blanduziei“ este o operă de maturitate a lui Vasile Alecsandri. Poetul de la Mircești a scris această lucrare dramatică, în care a integrat multe elemente autobiografice, în ultimul deceniu al vieții sale. In centrul piesei se află Horațiu, răsfățatul poet al Romei antice. Ajuns în amurgul vieții, la vîrsta în care ultimele elanuri se sting în pîlpîiri lene, poetul roman se îndrăgostește de Getta, sclava bogatului libert Scaur. Iubirii tomnatice a lui Horațiu i se opune dragostea primăvăratecă și impetuoasă a sclavului Gallus, a cărui iubire o împărtășește Getta. Gallus și Getta sînt eliberați din sclavie grație lui Horațiu, care își biruie tîrzia iubire, binecuvîntează unirea celor doi tineri și se dăruiește în întregime operei sale.

„O! Carte,
Mă redeștepți din visuri tîrzie și deșerte...
Din bunurile vieții cu tine mă aleg
O! glorie, Horațiu nu va pieri întreg!“

Povestea iubirii lui Horațiu a prilejuit unele interpretări care sărăceau opera lui Alecsandri, de înțelesul ei profund: „momentul sufletesc al lui Horațiu e un moment adînc omenesc al unei vîrste ce apune, închinîndu-se unei alte vîrste ce abia începe să răsară“... (Eugen Lovinescu).

„Fîntîna Blanduziei“ nu poate fi limitată la ideea triumfului în iubire, a tinereții în fața bătrîneții. Horațiu, așa cum apare în piesă, este un vizionar, „ecou sonor al epocii sale“. Dezgustul de libațiile și intrigile înaltei societăți romane îl gonește pe poet în decorul rustic al Tiburului. Aici, în contact nemijlocit cu natura frustă, poetul speră să-și lepede amărăciunea produsă de viața politică și mondenă a Romei.

„Culcat pe iarba verde, aproape de-un izvor
Ce-mi fură ochii, gîndul în cursul său ușor,
Atuncea, la răcoare, gustînd o pace dulce
Chem muza drăgălașe pe brațu-mi să se culce
. . . .
Și uit senatul Romei cu vorbele-i pompoase
Și uit chiar omenirea cu poftele-i hidoase“.

„Fîntîna Blanduziei“ este străbătută de ideea triumfului vieții. Iubirea dintre Gallus și Getta, care biruie toate rigorile, ilustrează poetic această idee. Piesa se face ecoul idealurilor de libertate ale scriitorului. Getta și Gallus sînt sclavi. Iubirea lor este încătușată în lanțurile odioase ale sclaviei. In persoana obeză și hulpavă a lui Scaur, stăpînii de sclavi sînt satirizați cu virulență. Este limpede că simpatia scriitorului se îndreaptă spre năpăstuiții Getta și Gallus, aflați la periferia vieții romane și nu spre Scaur, privilegiatul acestei societăți.

O mare undă de poezie scaldă piesa. Alecsandri nu a abuzat de tirade sentimentale pentru a obține efecte poetice facile. Atmosfera poetică o creează însuși fundamentul piesei. Prin concepție, „Fîntîna Blanduziei“ este o operă de avînt și elan poetic, de dăruire romantică; iubirea este celebrată ca un atribut esențial al vieții.

Triumful vieții și iubirii în decorul Romei sclavagiste, sfîșiată de lupta dintre sclavi și stăpîni de sclavi, constituie ideea de bază a „Fîntînii Blanduziei“.

Teatrul Armatei din București a avut o inițiativă fericită atunci cînd a hotărît să pună în scenă piesa lui Alecsandri. Regizorul spectacolului a avut în fața sa misiunea evidențierii în prim plan a elementelor cele mai de preț din „Fîntîna Blanduziei“, a selectării artistice a episoadelor pe care le creează piesa, în vederea înfățișării unui amplu tablou realist al vieții în Roma sclavagistă.

Piesa lui Alecsandri a prilejuit regizorului Ion Șahighian, maestru emerit al artei din R.P.R., realizarea unui spectacol de înaltă ținută artistică. In spectacolul prezentat la Teatrul Armatei centrul de greutate cade asupra visurilor de libertate ale sclavilor și asupra antagonismului moral dintre Horațiu și Scaur.

Regia a fructificat elementele realiste, critice, ale textului. Spectacolul cu „Fîntîna Blanduziei“ este un model de tratare creatoare de către regizor a unui text clasic. Piesa lui Alecsandri punea premizele atitudinii protestatare a sclavilor lui Scaur. Interpretînd creator textul, regizorul a încorporat în spectacol episoade coregrafice care completează și rotunjesc intențiile scriitorului. Semnificativă ni se pare îndeosebi pantomima din actul II; mișcările coregrafice transmit aici ura sclavilor împotriva lui Scaur și bucuria libertății. In toiul dansului, sclavii smulg de pe bustul lui Scaur masca fostului stăpîn și o calcă în picioare. Interesantă este și pastorala cu care se deschide piesa, creînd atmosfera rustică în care se desfășoară primul act. Sugestivă și prezentarea coregrafică a ospățului pe care intenționează să-l dea Scaur.

Elementele coregrafice nu constituie un „corp străin“ în piesă; ele sînt imagini spectacologice care traduc ideile regizorale.

Decorurile și costumele realizate de M. Marosin și St. Habinsky completează armonios spectacolul. In deosebi, ni se pare realizat decorul, lucrat pe principiile sugerării și ale evitării construcțiilor informe și greoaie.

Artiștii poporului George Vraca (Horațiu) și V. Maximilian (Postum) au dat strălucire acestui spectacol în care au creații valoroase și Gina Petrini (Getta), Nicolae Gărdescu (Scaur), Aurel Athanasescu (Mecena), Virgil Vasilescu (Glutto).

„Fîntîna Blanduziei“ pe scena Teatrului Armatei valorifică una dintre operele de seamă ale lui V. Alecsandri și constituie prin realizarea sa artistică un eveniment al mișcării noastre teatrale.

Sorin Arghir

Cuvîntul noilor academicieni

Locul scriitorului într-o Academie vie

Paralel cu opera de creaţie propriu-zisă, în activitatea de publicist, de cronicar literar, de foiletonist şi de gazetar, voi fi scris, fără îndoială, în patruzeci de ani peste o sută de articole şi note despre Academia Romînă de ieri şi despre Academia noastră de azi. In clipa de faţă nu le am la îndemînă. Deci nu le pot confrunta, nici compara şi revizui cu textele sub ochi pentru a recunoaşte în deplină cunoştinţă de cauză cînd am greşit, cînd am exagerat, cînd am fost nedrept, cînd am păcătuit împotriva adevărului... Căci cine poate pretinde că nu greşeşte şi nu exagerează uneori, mai ales în fuga condeiului şi a scrisului zilnic?

Totuşi, socot că dincolo de exagerările şi generalizările formulate în pripa scrisului zilnic, am păstrat întotdeauna o linie consecventă. Nici nu era greu. Se impunea cu evidenţa unei realităţi de netăgăduit. După epoca oarecum eroică a Academiei Romîne de odinioară, după entuziasmul, după setea sinceră de cultură şi după sincerul patriotism al fondatorilor de pe vremuri, treptat, Academia se înstrăinase de adevărata sa raţiune de a fi. Se sclerozase, se... academiza în sensul cel mai pejorativ al cuvîntului. Se transformase într-o asociaţie ermetică şi solemnă, glacială, cu un ritual formalist, convenţional şi îndepărtat de problemele vii şi actuale ale culturii, de realităţile şi nevoile poporului creator. Alt fel, cum s-ar explica oare faptul că respinsese de la premiile literare opera marelui Caragiale şi că ignorase de la aceste premii nemuritoarea operă a lui Creangă sau Eminescu? Cum s-ar explica oare că n-a simţit nevoie să prenumere printre membrii săi creatori de valoarea şi de forţa lui Eminescu, Creangă, Caragiale, Vlăhuţă, Slavici, Gherea, St. O. Iosif, Aman, Grigorescu, sau Luchian? Cum s-ar explica oare că într-o ţară „eminamente agricolă" secţia ştiinţifică nu consacra măcar o publicaţie anuală problemelor agricole şi agronomice, pentru a rezerva cu neprecupeţire un generos capitol bugetar ca să tipărească studiile atît de actuale asupra „bărbii la Romani" scrise de faimosul erou al revistelor umoristice de acum o jumătate de veac, Ion Kalinderu, sau somniferele studii numismatice şi heraldice ale nu mai puţin celebrului Mitiţă Sturza, cel care şi-a cucerit dreptul la imortalitate fiindcă a suprimat cu o ştersătură de condei opera lui Caragiale de pe lista premiilor, sub cuvînt că e lipsită de patriotism şi că dezonorează literatura romînă?

In aceste condiţii, nu e nici o mirare că factorii activi ai culturii şi creaţiei noastre în toate domeniile artistice şi ştiinţifice se dezinteresau îndeobşte de Academie, de alegerile şi sesiunile Academiei, de lucrările şi publicaţiile Academiei. Creaţia are nevoie de suflul vieţii. Nu fuge de durerile facerii. Fuge însă instinctiv de răceala lugubră a cavourilor.

Că existau excepţii, evident! Dar parcă dinadins în proporţia, în măsura, în dozajul care să confirme regula. Şi nu era pentru nimeni din afara Academiei o taină că personalităţile într-adevăr active, devorate de pasiunea creaţiei, ajungeau în scurtă vreme puse la index ca elemente incomode şi turbulente; un soi de oaspeţi nepoftiţi care se eliminau de la sine, ca Anatole France din Academia Franceză, unde tot aşa nu-şi găsise loc un Balzac, un Emile Zola, un Alphonse Daudet, un Baudelaire, un Maupassant, un Octave Mirbeau...

*

Astăzi, locul scriitorului în Academia noastră vie e redat vieţii şi realităţilor actuale. Căci prin Academie scriitorul ca şi orice alt artist creator din orice alt domeniu, ca şi orice om al ştiinţei creatoare, se apropie de problemele imediate de viaţă ale poporului, nu se îndepărtează de tumultul lor într-o rece şi marmoreană anticameră a morţii cu falsa iluzie a imortalităţii. Numeroasele institute de studii, menite să păstreze contactul direct cu problemele realităţilor imediate, au dat alt conţinut noţiunilor de Academie şi academician. Ajută, stimulează şi organizează posibilităţile de creaţie; deschid alte orizonturi nebănuite şi înlesnesc astfel suflului creator căutarea şi găsirea unui stil nou ce se făureşte acum prin contribuţia tuturor, fără abdicarea de la personalitate a fiecăruia în parte. Toţi după puterile fiecăruia, în slujba patriei şi a poporului, în slujba culturii, în slujba artei care nu înseamnă numai o vocaţie şi o raţiune de a fi pentru cei mai mulţi dintre noi, ci mai implică şi o gravă, o adîncă, o veşnic prezentă conştiinţă a datoriei.

Cezar Petrescu

Un vast institut de cercetare şi creaţie

Prin noile alegeri făcute în ultima sesiune a Academiei R.P.R., prima instituţie de cultură a ţării şi-a sporit nu numai volumul, dar a dezvoltat şi una din caracteristicile ei esenţiale, pînă la un grad care echivalează cu o modificare de structură. Vechii membri ai Academiei au ţinut să asocieze lucrărilor lor numeroşi oameni de ştiinţă, scriitori şi artişti, oferindu-le un cadru, mijloace şi posibilităţi de manifestare cum nici unul din aceştia n-a întîmpinat în trecut. Academia devine astfel un vast institut de cercetare şi creaţie, fără precedent în întreaga istorie culturală a ţării. Numărul institutelor speciale, al cercetărilor în laborator şi pe teren, al publicaţiilor, etc. vor creşte în raport cu acel al competenţelor chemate la această vastă şi multiplă activitate. Sînt sigur că nici unul din noii membri activi şi corespondenţi ai Academiei nu concepe cinstea ce i s-a făcut ca o consacrare, ci ca pe oferirea unor noi condiţii, mai largi şi mai eficiente, pentru creaţia lui în domeniul ştiinţei sau măiestriei sale.

Cu această conştiinţă, mulţumesc tuturor acelora care m-au propus şi m-au ales ca membru activ al Academiei R.P.R., unde aş dori să dau unei vechi hărnicii ţinte noi întru sporirea tezaurului de bunuri culturale al Patriei.

Tudor Vianu

Voi contribui la punerea în valoare a comorilor folklorice şi ale limbii noastre

Numirea mea ca membru corespondent al Academiei, pe lîngă simţămîntul de onoare deosebită, îmi întunecă fruntea de grijă: voi putea face faţă locului atît de înalt? Pe aici au trecut marii înaintaşi, făuritori ai temeiurilor sănătoase ale culturii noastre. Sînt eu vrednic să merg pe drumul lor, deschizător de orizonturi în epoci?

Voi căuta, pe cît mă vor sluji precarele puteri, să aduc o cît de neînsemnată contribuţie la punerea în valoare a comorilor folklorice, şi îmi voi îndrepta truda îndeosebi către valorile limbii noastre. Cred că acestor domenii, pe cît de vaste, pe atît de profunde, îmi voi închina activitatea de membru corespondent al Academiei.

Niciodinioară n-aş fi îndrăznit să mă uit măcar prin zăbrelele în grădinile lui Akademos unde oameni deosebiţi aşezau, ştiinţei şi culturii, temelii pentru viitorimi. Şi iată, venindu-mi rîndul şi mie în zilele acestea luminoase să trec între cei puţini şi aleşi, îmi voi pune umărul la treabă, cu toată abnegaţia şi cu tot entuziasmul sufletului meu, astfel dînd răsplată celor ce m-au încununat cu nobila lor încredere.

Şi cu acest prilej am văzut cum ţara unde poporul se află în deplină domnie, ştie răsplăti munca...

Eusebiu Camilar

Să zugrăvim mai adînc şi mai artistic eroii construcţiei socialiste

După aproape un sfert de veac de activitate literară, mi s-a făcut cinstea deosebită de a fi ales membru corespondent al Academiei R.P.R. Ca scriitor de naţionalitate maghiară, sînt mîndru de faptul că Academia R.P.R. m-a găsit demn pentru a fi unul din membrii săi corespondenţi. In cele douăzeci de lucrări literare, dintre care vreo cincisprezece le-am scris încă înainte de 23 August, am propovăduit neîncetat victoria frăţiei dintre oamenii muncii romîni şi maghiari.

Duşmanii poporului au luat în derîdere această idee, prigonind-o şi numind-o un vis irealizabil. In repetate rînduri mi s-a prezis că voi fi părăsit, respins tocmai de acei către care mă apropiam ca frate, adică de poporul romîn. In cei unsprezece ani care au trecut de la eliberare, aceste preziceri ale duşmanilor poporului s-au năruit una după alta. Eroii literari luaţi din realitate, prin care noi, scriitorii maghiari şi romîni, zugrăvim pe luptătorii pentru cauza măreaţă a frăţiei socialiste, nu numai că au răpus pe duşmanii poporului, dar au făurit un astfel de lăcaş comun fiilor de diferite naţionalităţi ai acestei patrii, în care fiecare om al muncii este apreciat după activitatea şi meritele sale

E de ajuns să amintesc pe tovarăşii scriitori şi artişti sau pe eroii muncii din industrie şi agricultură, oameni ai muncii de altă naţionalitate care s-au bucurat de cea mai înaltă preţuire a statului nostru democrat-popular.

Sînt fericit că alegerea noilor membri ai Academiei înseamnă încă o palmă usturătoare dată acelora care urzesc comploturi internaţionale pentru sfărîmarea unităţii moral-politice a patriei noastre, dorind să lichideze regimul nostru democrat-popular, să năruie victoriile noastre în domeniul ştiinţei şi culturii, să ne despartă de marea noastră prietenă Uniunea Sovietică.

Ca membru corespondent al Academiei R.P.R., socot că e o datorie a mea faţă de patria noastră scumpă şi faţă de Partidul Muncitoresc Romîn să-mi sporesc activitatea creatoare în direcţia bătăliei demascării prin literatură a acestor comploti şti şi să zugrăvesc mai adînc şi mai artistic pe eroii şi prietenii construcţiei socialiste.

Dacă cele douăzeci de cărţi scrise pînă în prezent m-au făcut demn de atenţia Academiei R.P.R., mă voi strădui ca de acum înainte oricare operă a mea să echivaleze cu ecoul celor douăzeci de mai înainte.

Nagy Istvan

Şoimi şi şerpi

Gorki i-a pus faţă-n faţă.
Aşa au rămas.
Bate de-atunci şi ne-nvaţă
Puternicul ceas.

Şarpele, una cu colbul,
Grozav s-a-nrăit.
Muşcă de gleznă pe orbul
Cel neînsoţit.

Cei cu vedere îl calcă
Şi-l lasă gemînd,
Fie şi-n ceruri c-o falcă
Şi alta-n pămînt.

Şoimul cunoaşte risipa
Azurului cald.
Şoimul îşi moaie aripa
In nalt, în mai nalt.

Ochii îi scapăr feeric
Spre necunoscut.
Soarele, stea-n întuneric,
Răspunde tăcut.

Şoimul — imense inele
Inscrie în hău;
Numai orbita-ndrăznelii
E-a zborului său.

... Bate mereu şi ne-nvaţă
Puternicul ceas.
N-au tîrîtoarele viaţă
Puţin le-a rămas.

Oamenii-şi satură ochii
De colb şi de seu.
Urcă spre lumea lui Gorki
Şoimi tineri, mereu.

Dor de dragoste

Iubeşti? Atunci, un vînt aleargă
Tăind pe faţa mării cale.
Să ţi se-arunce-n pînza largă,
Să dea viteză navei tale,
In care eşti matroz, pilot,
Şi căpitan, şi cartnic — tot.

Despici cu prova răsăritul,
Un ţărm goneşte alte ţărmuri,
Iar tu priveşti, îndrăgostitul,
Şi beat de vraja lor, înmărmuri,
Fiind convins, în visu-ţi scump,
Că eşti un Cristofor Columb.

Şi poate că, mînat de-avînturi,
Intr-adevăr, precum gîndeşti,
Descoperi noile pămînturi
Ale iubirii omeneşti,
Pe unde, pîn-a veni tu,
Nici un alt piept nu mai bătu...

Cum vîntul cald îţi poartă nava,
In lumea nouă cînd cobori
Nu cauţi — pentru tine — slava
Şi nici s-agoniseşti comori,
Ci le închini — făr-să regreţi —
Acestei minunate vieţi...

— Dar dacă nu iubeşti? — Se poate.
Atunci nu bate pui de vînt,
Iar pînzele stau nemişcate
Şi nu se vede vreun pămînt.
In loc de navă, — o simplă barcă.
Nu-i vina ta, şi totuşi parcă...

Insă din somnul tău de pislă
De te vei smulge, fără greş
Cred c-ai putea, trăgînd la vîslă,
In calea dragostei să ieşi.
Atîta doar: să-ţi fie dor
De vîntul binefăcător...

Temeliile

Turnăm betonul — în acest pămînt
Din veac stropit cu lacrimi şi cu sînge.
In groapa de fundaţii se răsfrînge
Inaltul nostru vis, frumos şi sfînt.

Turnăm betonul. Toţi — cu ochii treji:
Malul e negru; s-ar putea să cadă
Şi cîţiva dintre noi să-i fie pradă.
Nici unul nu e laş; mulţi sînt viteji.

Sîntem trecuţi prin ciur şi prin dirmon
Cînd plouă, ne rămîn bocancii-n clisă.
Dar ce-are-a face, inima-i deschisă,
Şi ne întrecem să turnăm beton.

Cei care lucrăm din zori la mîndul
turn
Primim controlul schimbului de noapte,
Şi ne uităm şi noi, cu ochii-n şapte,
La calitatea lucrului nocturn.

Greşeşti odată? Torni de două ori!
Nu poţi să laşi oricum: e temelia.
E-n grija noastră, fraţilor, ţăria
Colosului — cîndva cu fruntea-n nori.

Din marmoră va fi, sau din mărgean.
Sus, pe terase, — urmaşii-or avea
saţiu,
Şi vor sări ca licuricii-n spaţiu
Ducînd spre sori mesajul pămîntean.

Comuna-mpodobindu-şi-o mereu,
Navigatori prin oceanul cosmic,
Departe, o, vor fi de lanţul josnic
Rupt de strămoşii lor atît de greu...

Ei, fericiţii care vor veni
Şi-or aminti de noi? Tu crezi? Eu nu
cred...
Dar vreau să ştie că nimic nu-i şubred
Unde lucrăm noi azi, la temelii.

Ştefan Iureş

(Din ciclul „Dicţionar liric elementar").

CAI PUTERE

75 de kilograme ridicate la înălţimea unui metru, într-o secundă; teoretic, puterea pe care poate să o dezvolte un cal. Vrasăzică 75 kilograme — adică greutate. Kilograme şi un metru — adică forţă. Kilograme, metru şi o secundă — adică energie; un cal putere.

Gîndeam la acestea mai zilele trecute, în mijlocul creatorilor de cai putere. In partea locului, ori unde m-aş fi aflat, la sediul organizaţiei de bază, la turnătorie, la montaj, la sindicat, pretutindeni se vorbea despre acelaşi lucru: cai putere.

An de an, zeci şi zeci de mii de cai putere. In 1950—18.300. In 1954—48.975. Herghelii nevăzute ce se nasc zi şi noapte, cai putere ce se răspîndesc continuu în cele patru zări ale ţării. Mii, zeci de mii, sute de mii de cai putere.

Herghelii nevăzute, întemniţate în tot felul de motoare. Din ce în ce mai multe motoare. In 1955 cu 318 la sută mai multe decît în 1950. Motoare Diesel, motocompresoare, motoare cu explozie, semi-Diesel, motoare şi cai putere.

Proporţii şi... proporţii

Da, sînt şapte ani de atunci. In general, trebuie să se fi petrecut ceva de seamă, pentru ca, după o asemenea trecere de vreme, să nu dai uitării o simplă vizită.

Ca şi acum, era în plină vară. Pretutindeni se sărbătorea împlinirea unui secol de la revoluţia anului 1848. Şi în aceeaşi zi de 11 iunie, la o depărtare de o sută de ani, poporul a intrat în posesia bogăţiilor industriale ale ţării. In zilele acelea mă găseam la fabrica „Lemaitre". Dintr-un birou capitonat plecase un burtă-verde şi de la strung, director al întreprinderii a venit un muncitor. Vorbeau oamenii despre măreţia celor întîmplate, dar ce avea să însemne în adînc, se ştia şi nu se prea ştia. Pînă atunci, se ţineau de reparaţii. Dregeau vagoane şi locomotive. Şi a mai mers aşa o bucată de vreme cînd odată cu începutul cincinalului s-a ivit problema motoarelor.

La proporţia clădire-om, atunci era o fabrică impunătoare: cîteva hangare, cîteva coşuri, un castel de apă şi încă cîteva case anexă. Toate la un loc, întreprinderea metalurgică „Lemaitre". S-au ridicat însă caii putere şi vechea fabrică s-a mărunţit de parcă ar fi intrat în pămînt. Noi hale industriale din cărămidă aparentă, noi clădiri impunătoare cu ferestre monumentale şi la această nouă proporţie uzină-fabrică, iată: văruite, fostele hangare par nişte grajduri ceva mai mari ale unei gospodării agricole de stat. Coşurile sînt ceva mai borcănate decît burlanele din bucătăriile gospodinelor. Castelul de apă, un porumbar ceva mai răsărit.

La capătul unui prim plan cincinal este aceasta o nouă proporţie: ceva mărunt, fosta fabrică „Lemaitre" şi ceva măreţ, uzinele „Matyas Rakosi".

Proporţii şi... alte proporţii

Inainte de cincinal aci se dregeau locomotive. Matahala de fier era fărîmată în bucăţi şi apoi refăcută. In mijlocul clădirii mari se afla un şanţ de beton, spre a se putea meşteri sub locomotivă şi se foloseau numai cîteva maşini, cu ajutorul cărora noile piese turnate luau forma celor de înlocuit.

A trebuit apoi să se nască caii putere. Şanţul de beton a fost acoperit. S-au înălţat noile hale. Vechile maşini au fost regrupate şi de pretutindeni au sosit altele noi: strunguri simple, strunguri revolver, strunguri carusel, freze verticale, freze universale, maşini de rectificat, ciocane pneumatice, poduri rulante, electrocare, macarale mecanice şi tot felul de alte maşini, între care pe cele vechi abia de le mai zăreşti. Şi privindu-le, din nou te afli în faţa proporţiilor: maşini de trei ori mai multe. Turnătoria de trei ori mai mare. Atelierele prelucrătoare, de patru ori. Montajul de şase ori mai mare.

Priveşti aceste proporţii şi iată-te în faţa unei hărţi. Aceste strunguri revolver, strunguri carusel, raboteuze mari, maşini de rectificat, — sînt sovietice. Aceste morteuze, strunguri, freze, maşini de rectificat cilindri, sînt din R. D. Germană. Şi celelalte, asemeni. Freze verticale ungureşti, freze universale polone, strunguri de toate mărimile, cehoslovace. Tot felul de maşini, uriaşe şi pipernicite, mişcătoare şi statice, zgomotoase şi tăcute, în circuitul cărora scrişnind, iau naştere hergheliile de cai putere.

Este o cifră, 1102

Pînă nu de mult, pe aceste meleaguri, duduitul motoarelor nu putea fi auzit decît dimineaţa. Odată cu cincinalul, el se continuă şi după amiază şi apoi, mai departe, noaptea. Mereu, fără întrerupere, căznesc maşinile, mereu, fără întrerupere, sînt oameni care le urmăresc mişcările şi zi şi noapte se aglomerează caii putere.

Din despărţitura unui maistru, printr-un geamlîc, privesc în lungul halei cu tot felul de maşini. Intre ele, oameni în salopetă urmăresc mişcările corpurilor metalice. In această hală sînt zeci. Cu cei din celelalte clădiri sînt sute. Cu cei din celelalte schimburi sînt mii. Mii de oameni, pricepuţi în ale tehnicii, fără de care nu s-ar putea naşte zecile de mii de cai putere. De unde s-au ivit aceste mii şi mii de oameni decani în tehnică, părinţi ai motoarelor, creatori de cai putere? Cinci ani sînt totuşi numai cinci ani. Din depărtările de unde au fost trimise, de acolo de unde au plecat, motoarele au venit singure, fără meşteşugari care să le stăpînească. Şi totuşi, toate au fost puse în lucru şi sute şi sute de tehnicieni le supraveghează mişcările, făcîndu-le să producă la maximum puterile lor, îndeplinind în acest fel, cu luni înainte, primul plan cincinal al ţării. Nu dăinuiesc însă mult nedumeririle. Le-au împrăştiat meşteşugarii maşinilor. Avînd înainte planul de perspectivă, cunoscînd în amănunt cum va creşte întreprinderea, care este volumul, în tranşe, al noilor maşini de primit, an de an, sute şi sute de oameni au învăţat să le stăpînească. După orele de program, trei luni au făcut cursuri teoretice. Alte trei luni au făcut practică la locul de muncă. Pe rînd au fost repartizaţi pe lîngă lucrătorii cei mai de frunte. Străduind, odată cu fiecare zi, şi-au ridicat nivelul profesional şi tehnic. Muncitori cu înaltă calificare profesională, în permanenţă au îndrumat noii calificaţi. Le-a fost făcută cunoscută priceperea fruntaşilor. Ei înşişi au făcut schimburi de experienţă. Maiştrii şi tehnicienii le-au purtat o deosebită grijă şi iată, în cinci ani, s-au ridicat 1102 noi stăpînitori de motoare. 1102...

De neimaginat este depărtarea de la ceea ce a fost la ceea ce este

Imi aduc bine aminte. Cu ani în urmă, aci oamenii erau întrebuinţaţi ca animale de tracţiune. Cum, necum, fabrica era împrăştiată pe un cogeamite perimetru. La cîte o piesă trebuiau să lucreze mai multe grupuri de oameni şi de aceea vreme îndelungată era pierdută cu hamalîcul. De colo pînă colo, bucătoaiele de metal erau cărate cu... roaba. Şi de nu încăpea în acest rudimentar mijloc de transport, dusul la locul de trebuinţă era mai mult decît un chin. In toată fabrica, doar la turnătorie se afla un pod rulant. Incolo, braţele oamenilor şi... roabele.

Unde a rămas acum roaba, acest instrument primar al omului? Locul ei l-au luat podurile rulante electrice, troliurile manuale, podurile mecanice, macaralele pneumatice. Pe drumuri asfaltate circulă electrocarele. Pe şine paralele, vagonetele decauville. In interiorul halelor, cărucioare pe rulmenţi. Totul este la îndemîna meşterilor de motoare, de la coloşii de fontă pînă la cele mai mărunte piese de aluminiu.

O altă cifră: 10 milioane

Caii putere au şi ei un trup. Mai neînsemnat sau mai mătăhălos, după cum le-a fost hotărît grupajul. Sînt unele corpuri în care sălăşluiesc 6—8 cai putere. In altele 15. In altele 25 şi 50 de cai putere. In afară o carcasă metalică. Inăuntru, de asemenea, metale: fontă, aluminiu, cupru. Aci le vezi în forma lor brută. Sînt aşa zisele materii prime pe care le prelucrează sutele de tehnicieni. Ei le topesc şi le toarnă spre a le da tot felul de forme. Şlefuindu-le fac o muncă de bijutier spre a le îmbina la o precizie matematică. Montaj, control, finisaj şi cîte alte operaţiuni pentru a ajunge în posesia cailor putere.

Materia primă: fontă, aluminiu, cupru. Primită de la alte întreprinderi şi nu odată din alte ţări, cu ea oamenii se poartă de parcă ar fi aur. Iată spre o pildă la motoarele semi-Diesel. Ele pot dezvolta forţa a 25—50 de cai putere. Intre numeroasele piese au şi aşa-zisele volante. Ce sînt acelea, puţin interesează. Este însă ceva de reţinut: pentru turnarea lor, înainte, se consuma o jumătate de tonă de fontă. Mai precis 450 kilograme.

Pe traiectoria planului cincinal, priceperea oamenilor s-a mărit. Şi-au însuşit tehnica înaintată sute şi sute de muncitori. S-au specializat la cabinetul tehnic, la diferite cursuri şi iată, prin îmbunătăţiri tehnologice, acum, pentru aceleaşi volante nu mai este nevoie decît de 280 kilograme fontă. Pe traiectoria planului cincinal, în aur, mai puţin 10 milioane lei. 10 milioane lei... Aci, oriunde îţi îndrepţi privirea, orice lucru nou pe care-l afli, totul este de natură să te facă să ai un şi mai mare respect, o stimă nețărmurită pentru toţi acei a căror strădanie dă loc unei trecătoare informaţii de gazetă: uzina „Matyas Rakosi" a îndeplinit planul cincinal.

Cu Vlad Tudor nu se poate vorbi

Am parcurs o bucată de drum, am ocolit cîteva hale şi am intrat într-o clădire ceva mai mărginaşă. Se întîmpla aceasta într-o zi de vară fierbinte. Ardea pămîntul, ardeau casele, ardeam noi. Pe lîngă temperatura dinăuntru însă, afară era un paradis.

In încăpere se aflau trei ceaune uriaşe îngropate în pămînt. Nu ştiu pe unde venea combustibilul, dar prin deschizătura capacelor se pulveriza para unui foc de o nemaipomenită virulenţă. Duduiau flăcările şi la mică apropiere de ele un pîlc de oameni îşi vedeau de treburi. Ii comanda un tînăr. Părul îl avea strîns într-o bască, şmechereşte, puţin dată pe spate. Dindărătul unor ochelari privirea nu-i stătea o clipă locului. De felul său trebuie să fi fost bălan, dar aşa învăluit în funingine nu îţi puteai da seama cum arată într-adevăr.

Deasupra, înţepenit într-un banc, se afla, să-i zicem, o cupă.

O cercetare atentă şi gata. Dintr-un ceaun în flăcări, cu o lingură cu coada lungă, tînărul ia un lichid argintiu în flăcări. Un băieţandru, cu o altă lingură i-o umple cu vîrf. Instantaneu, în scurta mişcare de rotaţie de la ceaun la banc, cavitatea lingurii devine incandescentă. Incă un efort şi iată, lichidul argintiu curge în cupa vînătă şi pe măsură ce ea se umple şi greutatea din braţe scade, omul se relaxează şi parcă se odihneşte. Totul a durat o clipită. Acum lingura din care se preling foiţe de argint este părăsită şi pîlcul începe a se frămînta, făcînd parcă paşi de dans. O lovitură într-o pîrghie şi cupa de pe banc s-a desfăcut. Două petale s-au dat înlături, dezvelind un miez strălucitor. Cu un cleşte prelung, miezul este coborît pe pămînt. Degrabă, cu alte bocănituri, dinăuntrul lui sînt scoase două calupuri ţuciurii şi iată unul din pistoanele de aluminiu ale unui viitor motor. In grabă, cele două calupuri fumegînde sînt repuse în cupă. Sînt şterse cu grijă spre a le rămîne suprafaţa netedă. Sînt ridicate cele două petale. Totul este ferecat. Incă o clipă şi iată un alt piston.

Ai vrea să vorbeşti cu tînărul cu basca puţin dată pe spate. Ştii că-l cheamă Vlad Tudor. Ştii că din strădania sa, zilnic, se ivesc de două şi de trei ori mai multe pistoane. Ştii că, aşa cum le făureşte, el se apropie acum de anul 1960. Ai vrea să stai cu el de vorbă, dar este peste putinţă. Poţi să fii de unde oi fi. Omul are o îndatorire şi acum nu-l privesc alte lucruri. Asemeni şi strungarul Ion Moldoveanu, şi monteurul Neagu Ion, şi zeci şi zeci de alţi creatori de cai putere care s-au vorbit să nu piardă o secundă. Toate acestea, în cuvinte, se exprimă succint: faţă de 1950 productivitatea muncii a crescut cu 314,4 la sută.

O treime — este şi aceasta o proporţie

Aşa se nasc hergheliile de cai putere. De văzut nu se văd. Cu privirea nu poţi îmbrăţişa decît o carcasă. Inăuntru îţi dai seama şi uneori zăreşti fragmente din trupul motorului. Oricît ţi-ai aţinti însă ochii, ceea ce nu poţi observa sînt oamenii care le-au dat naştere. Neîndoios că le bănuieşti prezenţa. Ştii că omul a modelat totul. Că datorită lui, datorită priceperii sale, în faţa ta se află un izvor de energie. Şi dacă ai trecut prin aceste locuri, dacă paşii te-au plimbat prin secţiile de turnătorie, prin atelierele prelucrătoare, prin halele de montaj, dacă ai văzut incandescenţa care stă la baza acestor creaţii, dacă ai observat trepidaţia acestor creatori, dacă ai băgat de seamă strădania acestor meşteşugari, cu alţi ochi priveşti motoarele şi altfel vorbeşti despre cai putere.

Participarea lor este incomensurabilă. Nici în aur nu o poţi aprecia. Rezultatul permanentei lor arderi se valorifică totuşi în bani. Şi dacă scormoneşti acest lucru, din nou te afli

în faţa unei mărețe realizări. Un semi-Diesel, un motor pe care îl cunoaştem, unul din acele aparate în interiorul cărora au fost întemniţaţi 25 de cai putere, este dat în folosinţa oamenilor cu o treime din preţul anului de dinaintea cincinalului. Face parte şi aceasta din ceea ce ne-am obişnuit a denumi plan cincinal.

Ai dori să pătrunzi faptele pe care le-ai aflat, ai vrea să cunoşti mai îndeaproape aceşti eroi anonimi dar în aceste zile nu este uşor lucru să stai de vorbă cu făuritorii de motoare. Monteurul Neagu Ion e în concediu la Borsec. Nea Tudor Niculae s-a întors de la Govora şi nu-i chip să-l găseşti într-o clipă de răgaz.

Are treabă el, şi toţi ceilalţi. Nu pentru că ar fi într-o zi în care unii vin din vîrf de munte sau de pe ţărmul mării şi altora le-a venit rîndul să o pornească la drum, dar s-au vorbit ca nici în această vreme a concediilor de odihnă, să nu se încetinească ritmul de naştere a cailor putere. De aceea, odată mai mult, rămîi înmărmurit în faţa a tot ceea ce vezi şi afli.

Motoare şi cai putere şi mai cu seamă o înălţătoare conştiinţă muncitorească. Făurari de cai putere ce nu precupeţesc nici un efort pentru a face din viitor o noţiune a prezentului.

Mihai Popescu

Desene de D. MOLDOVEANU

Amintiri despre Alexandru Vlahuţă

Intr-una din aducerile aminte ale fratelui meu, Alexandru, găsesc o frumoasă descriere a iernii sosite peste locurile natale, acolo unde am trăit o bună parte din viaţă în buna lui frăţie:

„Copilăria mea! Ce mult mi se pare de atunci! Departe, într-o căsuţă veche acoperită cu stuf, cu pereţii albi şi cu ferestrele mici, acolo am iubit întîi, acolo mi-am lăsat cele mai frumoase gînduri şi cele mai scumpe credinţe. Ca printr-o negură mai văd şesul alb de zăpadă şi gîrla îngheţată şi sălciile acoperite de promoroacă, sclipind în soare şi dealurile, frumoasele dealuri de la Pleşeşti, pe ale căror nesfîrşite troiene ochii mei însetaţi se pierdeau ca într-o lume de basm"...

Pe aceste locuri ale Simiili încărcate de păduri, care se continuă cu ţinutul Bîrladului, s-a mutat în jurul anului 1800 bunicul meu Grigore cu unul din cei doi copii, Nicolae, spre a duce gospodărie pe o bucată de pămînt primită de la bunica mea din Slatina

Pleşeştii erau o îngrămădire de douăzeci de bordeie, acoperite cu pămînt, numărînd pînă la treizeci de locuitori, a căror ocupaţie era plugăritul. De o parte a lui, la o depărtare de un kilometru, curgea apa Similii care se vărsa mai la vale în apa Bîrladului. Aici, după ce se înzdrăvenise, venea adeseori Alexandru cu o carte în mînă, citind pînă tîrziu, cînd răcoarea serii îi îndrepta paşii spre casa noastră făcută din vălătuci, acoperită cu stuf şi despărţită în trei încăperi. Locuitorii duceau o viaţă aspră, munceau din greu, cîştigîndu-şi pîinea pe la conacurile din împrejurimi

Nicolae Vlahuţă — tatăl meu — era un om vesel, de o vitalitate rară, îi plăcea să călătorească mult

In 1821, cînd Tudor Vladimirescu, pornise răscoala împotriva hapsînilor boieri, el l-a urmat tot timpul pînă la Bucureşti în pădurea Cotrocenilor. După ce Tudor a fost prins şi pandurii alungaţi, s-a întors acasă abătut, povestindu-ne mai tîrziu cu amărăciune de cele întîmplate în timpul răscoalei.

In cursul acelui an se căsătoreşte cu Ecaterina, fata unui boier scăpătat. După obiceiul vremii, multe din fete erau trimise la mînăstire spre a se face călugăriţe, dar nu de puţine ori se întîmpla să fie furate. Greşit s-a pomenit de către biograful lui Vlahuţă că Ecaterina, mama lui, a fost călugăriţă. Este adevărat că mama Ecaterina a fost trimisă la mînăstire, dar nu cu gîndul de a se călugări, ci pentru a sta o bucată de vreme la sora ei, Epraxia Popovici, care era stareţa mînăstirii Adam din ţinutul Tutovei. De aici a fost furată de Nicolae Vlahuţă şi adusă la Pleşeşti unde au trăit pînă la adînci bătrîneţe, avînd unsprezece copii, dintre care doi au murit la vîrstă fragedă.

La doi ani după ce se născuse, Alexandru căzuse într-o grea boală care l-a urmărit pînă la vîrsta de nouă ani. Mama — Ecaterina — era o femeie duioasă, bună şi foarte darnică, calităţi pe care le moştenise Alexandru şi le-a păstrat pînă la stingerea lui.

In dulapul vechi, făcut din scînduri de stejar şi aşezat în colţul stîng al camerei întunecoase, se găsea o mică bibliotecă compusă din cărţile cele mai citite în acele vremi, pe care Alexandru o numea „zestrea casei". Astfel erau: „Vieţile sfinţilor" scrisă în slavoneşte, „Calendarul", „Psaltirea" şi încă alte cîteva cărţi scrise în greceşte, căci tata cunoştea foarte bine greaca şi turca. In 1866, cînd Alexandru împlinise nouă ani, sub îndemnul mamei, care dorea cu orice preţ să-l trimită la şcoală, într-o zi de toamnă, după culesul porumbului, îşi pregăti bagajul şi împreună cu tata porni la drum spre Bîrlad. Aici găseşte găzduire la o mătuşă, căreia Alexandru îi spunea „Fiţa Smaranda", căsătorită cu un oarecare Popovici, arhivar la primăria din Bîrlad. Pe atunci şcoala din Bîrlad număra foarte puţini elevi. Cei mai mulţi dintre ei erau copii de meseriaşi şi mici negustori. Alexandru, fire blîndă şi meditativă, cu urmele celor şapte ani de suferinţă în suflet, stătea mai mult acasă, citind cu pasiune, gîndind mult şi nestingherind pe nimeni. Sub îndrumarea învăţătorului Vasiliu, dascăl la Biserica Domnească din Bîrlad, Alexandru prinse dragoste de carte, ascultînd basme pline de întîmplări şi lecţiile de istorie naţională, povestite de învăţător cu multă tristeţe şi multă căldură. La puţin timp, se împrietenise cu învăţătorul care-l vizita adeseori acasă şi nu rareori se întîmpla să certe pe Fiţa Smaranda, care-l trimitea pe Alexandru cu o cofă mare să-i aducă apă de la un vecin de peste drum.

Odată, pe cînd era în clasa a treia primară, apropiindu-se sărbătorile crăciunului, Fiţa Smaranda se pregătise să plece la nişte rudenii unde avea să-şi petreacă sărbătorile. Alexandru, rămas singur acasă, cu o baniţă de făină şi cîteva kilograme de fasole, chemă la dînsul pe Ionică, fiul unui om din apropiere, care avea o frumoasă săniuţă de lemn. In ajunul crăciunului, văzînd că părinţii nu mai sosesc de nicăieri spre a-l duce acasă, după ce mîncase o mămăligă caldă cu Ionică, singurul lui prieten de atunci, îşi luase cîteva cărţi într-o traistă, se îmbrăcase bine, încuiase uşa şi se pornise la drum prin zăpada scămoasă, îndreptîndu-se spre Pleşeşti. Ajuns acasă, după multă trudă, îngheţat de frig, cu singura dorinţă să-şi petreacă zilele de crăciun împreună cu părinţii, găseşte uşa tinzii închisă, iar părinţii plecaţi la nişte rudenii din alt sat. Atunci a început să plîngă şi a plîns mult, pînă ce sora mamei, Eliza, a aflat de sosirea lui şi l-a chemat la ea. Această întîmplare ne-a povestit-o Alexandru mai tîrziu, după ce-l vizitase pe Eminescu la spital, spunînd:

„Am plîns mult atunci cînd n-am găsit pe nimeni acasă de sărbătorile crăciunului. Credeam că-s copilul nimănui, alungat prin lume fără nici un rost. Dar cînd m-am reîntors de la Eminescu am plîns mai mult, m-a cuprins o adîncă mîhnire, aveam impresia că toată lumea s-a pornit cu ură împotriva mea".

Sub îndrumarea aceluiaşi învăţător, Alexandru termină patru clase primare clasat pe locul întîi la învăţătură. Continuă cursurile la liceul Codreanu din aceeaşi localitate, în anul 1870. Dragostea pentru limbi străine l-a ajutat să înveţe cu multă uşurinţă latina şi italiana. Il interesau în mod deosebit oamenii săraci, iar pentru a-i cunoaşte, căuta să-i întîlnească, pribegind prin Bîrlad cu vreun prieten şi de multe ori singur. Viaţa crudă pe care o ducea îl cutremura pînă în adînc. Părinţii neputînd să-l ajute cu bani şi alimente la timp, pentru Alexandru începuse o viaţă grea. Incercase să lucreze într-o parte şi în alta copiind acte, dînd lecţii pentru a cîştiga o sumă mică de bani, cu care îşi cumpăra cărţi găsite pe la vreun anticar. Dorinţa de a cunoaşte şi de a se avînta în cele mai ascunse taine ale gîndirii omeneşti l-a făcut pe Alexandru să-şi petreacă nenumărate nopţi veghind asupra cărţilor, pe care le citea cu atenţie, culegînd din ele stropii curaţi ai adevărului.

Purtarea lui era exemplară. Profesorii îl admirau şi se uimeau adesea de voinţa cu care se avînta în studiu. Din voinţa lui îşi făcuse un adevărat crez, iar poezia „Triumful aşteptării" nu-i altceva decît o reală sintetizare a acestei realităţi:

„Nebiruit e omul ce luptă cu credinţă
El ştie că pe lume nimic zadarnic nu-i
Că dincolo de truda şi jertfa clipei lui
In taină vremea ţese în sfîntă
biruinţă".

Incă de prin clasa a şaptea Alexandru începe să scrie mici poezioare pe care le publică din cînd în cînd la o revistă locală plină de informaţii administrative. Revista „Glasul Tutovei" apărea neregulat, mai mult în preajma anumitor zile festive, sub îngrijirea unui colectiv rău intenţionat, faţă de care Alexandru era veşnic nemulţumit.

După ce s-a despărţit de Calliopso Pagano, prima lui soţie, Alexandru a venit la Bucureşti unde-l aştepta o viaţă amară, încărcată de jertfe morale, bogată în încercări, săgetată de griji neaşteptate, o viaţă frămîntată, asemănătoare cu a lui Radu Munteanu din nuvela „Din durerile lumii", nesuportabilă şi revoltătoare ca a lui „Dan", viaţă grea şi potrivnică prin care Alexandru a trecut cu o încăpăţînare vrednică de laudă, ridicînd cu putere glasul atunci cînd împrejurările cereau răzbunare. Şi în acel timp, cînd conacurile de pe o bună parte a ţării erau în flăcări, iar mai marii zilei se făcuseră mici în palatele lor mari, cuvîntul lui se auzea ca o sentinţă peste mugetul furtunii:

„Nu ţi-ai iubit poporul, Majestate!
Sau nu l-ai înţeles şi e tot una
De sus şi pînă jos s-a-ntins Minciuna
Ea leagă şi dezleagă-n ţară toate".

Cuprins de o adîncă mulţumire că am apucat şi aceste vremuri, în care memoria fratelui meu e respectată cu sfinţenie, am încercat să reamintesc cîteva episoade din prima parte a vieţii lui, propunîndu-mi ca mai tîrziu să dau la iveală şi alte fapte necunoscute încă, sau puţin cunoscute, privind legătura lui Alexandru cu prietenii scriitori şi cu societatea în care a trăit.

Gheorghe Vlahuţă

In legătură cu problema rolului estetic și educativ al literaturii sovietice

Gorki, Furmanov, Malakovski, creînd în operele lor figurile celor mai buni oameni ai epocii noastre, au dezvăluit minunatele lor caracteristici: bogăția de idei, omenia, eroismul precum și faptul că ei nu sînt opuși poporului, ci sînt cei mai buni reprezentanți ai lui.

„Era ca mine, totuși, ca voi
ca alții — sute —
Dar colțul gurii — avea ironice întrînduri
Și-n colțul ochilor, mereu pe gînduri,
brăzdau mai multe cute.

„Lenin" — trad. de Cicerone Theodorescu

Așa scria Malakovski despre Lenin, „dintre oameni, cel mai omenesc", „cel mai pămîntean din oamenii ce-i cunoscu pămîntul". Depărtarea de acest principiu al înfățișării artistice a eroului pozitiv, atribuirea unor trăsături „supraomenești", sărăcesc peste măsură personajul, îl lipsesc de autenticitate și de farmec estetic. La congresul scriitorilor au fost pe drept criticate lucrări ca: „Lumină deasupra pămîntului" de S. Babaevski, „Mateloții" de A. Perventev, în care personaje izolate se află mai presus de popor. Autorii le atribuie însușiri extraordinare, capacitatea de a învinge glumind cele mai grele obstacole și de a rezolva, din mers, problemele cele mai complicate. Aceasta nu numai că nu i-a făcut atrăgători pe acești eroi, ci dimpotrivă, i-a înzestrat cu unele trăsături ce trădează o neplăcută izolare de popor, îngîmfare și împăunare, deformînd astfel chipul omului sovietic.

Nouă se afirmă printr-o luptă crîncenă împotriva vechiului, întîmpină greutăți în această luptă, suferă înfrîngeri temporare și se călește biruind piedicile. Energia eroului pozitiv, curajul și dîrzenia în lupta activă pe care o duce, toate acestea prilejuiesc emoții estetice profund pozitive. Chiar și „unghiurile ascuțite" ale caracterului său, fără de care el n-ar fi fost un inovator, un luptător, — care intimidează pe unii critici — sînt receptate de către cititori ca trăsături pozitive, atrăgătoare. În legătură cu aceasta ne vom referi la personajul Andrei Lobanov din romanul lui D. Granin „Căutătorii", la Aleksei Hlebnikov din piesa lui Aleksandr Ștein „Dosar personal" și la Nastia Kovșova din „Povestea Nastiei Kovșova" de Galina Nikolaeva. Aceste personaje au comun siguranța fierbinte în dreptatea cauzei pe care o apără, hotărîrea fermă de a lupta pentru ea, fără a ține seama de faptul că vor fi nevoiți să-și strice relațiile cu șefii lor și poate să sufere, un timp, să renunțe la liniștea lor, etc.

Violența lui Lobanov, intransigența lui Hlebnikov, dîrzenia și sinceritatea Nastiei (să ne reamintim de convorbirea ei cu secretarul comitetului raional de partid) în situațiile prezentate în aceste opere, apar fără îndoială ca trăsături atrăgătoare, căci ele nu au drept temei mizantropia, ci dragostea de oameni și ostilitatea față de cei care împiedică victoria noului, a ceea ce e înaintat în viață.

E interesant de observat că aceeași temă (învinovățirea pe nedrept, urmată de biruința inovatorului) nu are o desăvîrșită realizare artistică în romanul lui V. Kocetov „Tinerețea e cu noi", căci ea nu este dezvăluită prin chipul unui erou cu un caracter combativ și dîrz, nu reiese din desfășurarea acțiunii printr-o luptă activă. Eroul apare uneori ca o victimă a birocraților și rutinierilor. Hlebnikov din „Dosar personal" de A. Ștein se luptă pentru dreptatea sa, se împotrivește celor care l-au ponegrit și este sprijinit de colectiv. Kolosov din romanul mai sus citat al lui Kocetov nu face decît să se jeluiască, să sufere, dar nu luptă. Firește, aceasta nu trezește simpatia cititorului față de el.

Problema dacă eroul pozitiv trebuie înfățișat în mod idealizant sau dacă trebuie redat cu „tot balastul", cu toate însușirile lui contradictorii, care i s-a pus lui Furmanov încă de cînd l-a creat pe Ceapaev, a fost rezolvată de literatura sovietică cu multă precizie în operele sale cele mai bune.

Lipsurile eroului pozitiv nu sînt „mărunțișuri de viață" abstracte date personajului pentru a-l face autentic. Ele oglindesc particularitățile concret istorice ale caracterului oamenilor noștri, care se formează în lupta împotriva influențelor străine, împotriva rămășițelor unei grele moșteniri a trecutului, a unor resturi ale vechii morale, ale vechii estetici și religii. Bineînțeles, înfățișarea eroului cu lipsurile lui nu este prin ea însăși o lege absolută a autenticității personajului artistic. Asemenea figuri, ca de pildă personajul Maxim din filmul-trilogie despre Maxim sau figura lui Șahov din „Marele cetățean", n-au pierdut deloc din frumusețea și autenticitatea lor, cu toate că n-au nici un fel de lipsuri. Dar dacă vorbim de farmecul estetic al eroului pozitiv „cu lipsuri", acest farmec nu constă în prezența slăbiciunilor omenești, ci în creșterea și dezvoltarea caracterului respectiv, în felul în care se călește, se maturizează și se fortifică prin învingerea greutăților și contradicțiilor vieții. Dacă eroul pozitiv nu are o dezvoltare, el pierde o mare parte din farmecul estetic. Unor scriitori le place să scrie romane cu urmare, și nu e nimic rău în aceasta. Adeseori însă eroii lor își pierd în „continuare" trăsăturile autenticității. Sania Grigoriev în partea a doua a cărții lui V. Kaverin „Doi căpitani", Serghei Tutarinov din romanul lui S. Babaevski „Lumină deasupra pămîntului", Sinia în partea a doua a romanului „Marea rezistență" de L. Kassil, Ivan Ivanovici din romanul Antoninei Koptiaeva „Prietenia", Korableov al lui Panferov, care-i prezent și acolo unde n-are ce căuta, — asemenea eroi te fac să-ți spui că era mai bine dacă „urmarea" n-ar mai fi urmat. Autenticitatea desăvîrșită, plină de viață, a caracterelor înfățișate, este înlocuită aici cu construcții abstracte, cu diverse speculații, care duc la călcarea adevărului vieții și la pierderea farmecului estetic al personajului.

Cerința de a oglindi concret și istoric viața, unul din cele mai importante principii ale realismului socialist, se impune și în crearea chipului eroului pozitiv, iar caracterul lui concret nu diminuează în nici un fel însemnătatea lui educativă. Un conducător de oști al zilelor noastre este zugrăvit de artistul sovietic cu alte trăsături decît Ceapaev; el este mult superior lui Ceapaev, atît în ceea ce privește cultura generală cît și în cea specific militară. Dar aceasta nu-i împiedică pe conducătorii noștri de oști de astăzi să învețe de la Ceapaev...

Una din minunatele trăsături ale eroului pozitiv din literatura realismului socialist, care trezește în cititor vii emoții estetice, este simțul perspectivei, însuflețirea pe care o dau înaltele idealuri sociale, elanul romantic al tinereții ce visează la fapte eroice în numele fericirii omenirii și este sigură că faptele ei eroice vor fi sprijinite de popor, de partid și de stat.

Această temă este exprimată cu o mare forță în „Tînăra gardă" de A. Fadeev, în „Fericirea" de Pavlenko. Farmecul lui Oleg Koșevoi și al Gromovei, alături de Podnebesko și de Voropaev constă în concepția lor despre fericire — ca realizare a visului sădit în sufletul lor de viața socialistă, de munca pentru binele întregii omeniri. Și acest vis nu e o exaltare, un simplu elan, ci o profundă convingere, o dorință fierbinte. Unitatea lăuntrică a gîndirii și a sentimentului, a datoriei și a dorinței, este o însușire ce face parte integrantă din caracterul minunat și integru al omului nou sovietic. Recunoaștem această însușire și în glorioșii noștri comsomoliști care, răspunzînd la chemarea partidului, pornesc la destelenirea pămînturilor virgine, în tineretul intrat în producție după școala de zece ani și în minunata noastră studențime care caută, pentru binele poporului lor, să aplice practic cunoștințele însușite. Pentru ei, literatura sovietică este un viu îndreptar de acțiune, un manual al dreptății și al frumuseții.

Artistului nu i se pot „prescrie" rețete pentru crearea unei figuri minunate, a unui personaj pozitiv, dar trebuie să i se facă cunoscut limpede, că un erou lipsit de farmec estetic nu va trezi emoții pozitive cititorului nostru.

Dar ce înseamnă un om atrăgător din punct de vedere estetic? Dacă frumusețea omului este redusă numai la trăsăturile chipului și la liniile siluetei lui, iar frumusețea felului de viață numai la manifestările exterioare ale belșugului și îndestulării materiale, atunci bărbații și femeile cu o frumusețe dulceagă — așa cum sînt înfățișați uneori în foto-montaje — ar trebui declarați drept „un înalt ideal".

De fapt omul este minunat prin intențiile și faptele lui, prin înaltele însușiri politice și morale pe care le are, prin cele mai bune trăsături ale caracterului său.

Firește și nu trebuie subestimată însemnătatea profilului individual al personajului. Din păcate, unii dintre scriitorii noștri, nu acordă suficientă atenție portretului pe care îl trasează eroului lor. Se observă, mai cu seamă la poeții care creează opere epice, o măiestrie redusă în ce privește zugrăvirea portretelor. Numai figura lui Vasili Tiorkin a fost creată de Tvardovski cu o forță de expresie atît de mare, încît noi ne putem apropia cu foarte multă precizie imaginea lui grafică și picturală de imaginea lui poetică. Oare am putea încerca să reproducem în minte portretele Aleonei Fomina din poemul cu același nume al lui A. Iașin sau pe eroul poemului lui E. Dolmatovski despre cutremurul din Așhabad?

Dezvăluirea personajelor negative în toată urîțenia lor și sub aspectul lor comic, cu ascuțime satirică, are un rol însemnat în literatură. Konstantin Fedin a ironizat în cuvîntarea sa de la cel de al doilea Congres al scriitorilor conceperea metodei realismului socialist, ca o simplă culegere de rețete specifice, în care se prevede un anumit procentaj de tipuri pozitive și un anumit procentaj de tipuri negative. Și, într-adevăr nu poate fi vorba de numărul tipurilor negative pe care scriitorul le prezintă în opera lui, ci de felul în care ele sînt înfățișate. Caracterul negativ al unui personaj trebuie să fie specific acestuia, căci altfel personajul va fi lipsit de convingere. Cititorul trebuie să creadă că acest tip de oameni negativi există cu adevărat, să înțeleagă cît este de primejdios, să-l urască și să-și dea seama de necesitatea unei lupte necruțătoare împotriva lui, oricare ar fi chipul sub care apare. Criticii au arătat, și pe bună dreptate, că insuficienta ascuțime a personajului Dreminga din piesa „Aripi" de Korneiciuk, diminuează și emoția spectatorului care, în loc să fie indignat, rîde oarecum cu neîncredere.

O sarcină esențială a artiștilor noștri este să învețe de la clasici demascarea necruțătoare a ceea ce trebuie înfierat, a ceea ce trebuie nimicit în viață! Prezentarea artistică a ticăloșiei lui Pliușkin și a lui Iudușka Golovliov nespus de profundă prin forța ei, prin demascarea necruțătoare a celor de o seamă cu Manilov sau Hlestakov, a lui Prișibeev și Belikov, face din aceste personaje și astăzi un criteriu nu numai al evaluării politice, dar și al celei emoționale a unor fenomene asemănătoare ce se întîlnesc în viață.

În romanul lui A. Fadeev, „Tînăra gardă", tipurile estetice respingătoare ale dușmanilor și trădătorilor sînt redate cu convingere. Artistul nu se mărginește numai la dezvăluirea fondului reacționar, a înjustiției și imoralității fenomenului, a tipului sau a caracterului prezentat, ci descoperă și hidoșenia lor, ticăloșenia lor, acționînd astfel asupra sentimentelor cititorului. Citind descrierea chipurilor și gîndurilor, a faptelor și cuvintelor rostite de Stahovici, Virikova sau Liadskaia, fără să vrem ne aducem aminte de vorbele lui Gorki, care spunea că pe un trădător nu ai cu cine, nici cu ce să-l compari, deoarece și un păduche, care răspîndește tifosul exantematic, s-ar simți jignit de o asemenea comparație.

În romanul „Tînăra gardă", A. Fadeev nu se mărginește numai la caracterizarea politică a fascismului, ci dezvăluie și stupiditatea, lașitatea și neobrăzarea resprezentanților lui care jignesc simțul estetic al omului sovietic.

Procedeele de criticare a ceea ce este vechi și perimat, de demascare a ceea ce ne este dușmănos prin mijloacele artei sînt variate. Un astfel de mijloc este și reliefarea pregnantă a personajului. Nu putem fi de acord cu criticii, care socotesc că autorul romanului „Pădurea ruseacă" trebuia să-l înfățișeze pe Gratianski, nu numai în goliciunea lui lăuntrică, ci și înrolat în ohrana, sau că autorul romanului „Căutătorii" nu a procedat bine cînd l-a prezentat pe Tonkov nu numai ca pe un fals doctrinar, dar și ca un om necinstit, un plagiator. Scriitorului îi aparține dreptul inalienabil de a dezvălui logica fiecărui caracter, de a arăta care poate fi comportarea unui personaj negativ în împrejurări excepționale.

Cunoașterea vieții și maturitatea politică a artistului, perceperea frumuseții vieții noastre socialiste, ura fierbinte împotriva «modului de viață» hidos, antiestetic, propagat de capitalism, sînt transmise spectatorului, cititorului și ascultătorului prin imagini artistice, ele influențează nu numai felul lor de a gîndi, dar le educă și sentimentele.

(Continuare și sfîrșit în nr. viitor)

V. K. Skaterșcikov

Concluzii la discuția despre poezie

(Urmare din pag. I-a)

îndrepte în viitor principalele lor eforturi creatoare. În presa burgheză, așa numitele discuții care se purtau cu privire la literatură, nu puteau depăși nivelul simplelor polemici pe chestiuni de cuvinte, de impresii cu totul personale, de sentimente și porniri intime. Astfel de „discuții" slăbeau legăturile dintre scriitori, îi îndepărtau și-i izolau unii de alții, nu puteau ajunge la concluzii care să stimuleze creația, să o orienteze pe căi prielnice dezvoltării ei către legătura cu viața, cu poporul.

Discuțiile pe care le poartă scriitorii epocii noastre sînt înfruntări de opinii ale unor oameni profund solidari între ei prin țelul comun, prin metoda comună, prin ideologia care-i însuflețește pe toți. Departe de a-i dezbina, pe poeții realismului socialist înfruntarea de opinii îi apropie, îi întărește și-i înarmează pe fiecare în parte și pe toți laolaltă, în rezolvarea problemelor ce le stau tuturor în față.

Din rîndul acestor înfruntări pozitive de opinii, face parte discuția care s-a purtat în coloanele „Gazetei literare" cu privire la problemele poeziei. Însuflețirea cu care au participat la această discuție fruntași ai poeziei noastre, tineri poeți, critici literari, dovedește interesul general pentru dezvoltarea poeziei noi, dorința de a contribui la propășirea ei, pentru a o face o armă din ce în ce mai prețioasă a poporului, în înfăptuirea țelurilor sale.

O principală sarcină a unei discuții literare este de a reține din complexul de probleme, realizări și opinii care caracterizează frontul literar în ansamblu, ceea ce e mai înaintat, ceea ce tintește către o mai prielnică și rapidă dezvoltare a noului în viață și literatură. Discuția despre poezie purtată în coloanele „Gazetei literare" a subliniat și ea pozițiile înaintate și caracteristici ale poeziei noastre. A reieșit astfel din discuție, în special din ciclul de articole ale lui Mihai Beniuc, caracterul popular al poeziei noastre. Cele mai multe din creațiile care apar sînt datorite legăturii poeților cu viața noastră, cu oameni noștri, ele sînt scrise pe înțelesul lor, în imagini ce le sînt familiare. Aceasta și explică pătrunderea lor în straturi largi de cititori. Discuția a adus apoi contribuții pozitive la apaliza noțiunii de inspirație poetică și a rolului acesteia în procesul de creație. Aici se pot cita articolele Mariei Banuș, ale lui Marcel Breslașu, Mihu Dragomir și ale lui Mihai Beniuc, cercetare largă despre poezie, în care și-au aflat loc o serie întreagă de probleme generale și de aprecieri concrete asupra unor lucrări ale poeților noștri. Era însă de așteptat ca în concluziile articolului său, tovarășul Mihai Beniuc, care a adus această contribuție valoroasă, să fi subliniat mai puternic problemele esențiale ale poeziei noastre. De asemenea, discutînd problema însemnată a tematici, articolul are o fromulare din care s-ar putea înțelege că toate temele au pentru noi aceeași însemnătate.

O altă chestiune care a preocupat pe mai mulți participanți, a fost aceea a specificului poeziei și a sarcinilor care decurg pentru poet din acest specific.

Cele mai numeroase intervenții în discuție, începînd cu ale lui Eugen Jebeleanu, continuînd cu ale Mariei Banuș, ale lui Marcel Breslașu, Mihu Dragomir, Mihai Novicov, S. Fărcășan și încheind cu articolele lui Mihai Beniuc, au relevat rolul ideilor înaintate, al ideologiei marxist-leniniste în crearea unor poezii durabile, de un înalt nivel artistic. Despre necesitatea unei critici serioase a poeziei, a vorbit Nina Cassian; Ștefan Iureș a accentuat posibilitățile și rolul poeziei satirice. Mai mulți participanți au insistat asupra problemelor măiestriei poetice.

Astfel, se poate spune cu dreptate că discuția a adus valoroase contribuții la elaborarea teoriei poeziei noastre actuale.

Dar puțina experiență a redacției „Gazetei literare" în organizarea și conducerea unei astfel de discuții ample, a făcut ca ea să fie caracterizată de o seamă de neajunsuri, unele importante, care au stînjenit buna ei desfășurare. Faptul că n-a existat din capul locului un obiectiv concret, precis delimitat, în jurul căruia să se înfrunte punctele de vedere, a dus la împrăștierea discuției în diferite direcții, fiecare nouă participare însemnînd cel mai adesea abordarea unui nou aspect al poeziei, a unei noi probleme, puțin legată de cele anterioare. Aceasta n-a dat suficient prilej participanților să discute între ei. Din păcate, s-a făcut prea puțin auzit în discuție cuvîntul cititorilor; redacția n-a antrenat pe cei despre care vorbește și cărora le este destinată poezia, pe oamenii care construiesc socialismul. Polemica sterilă pe chestiuni lăturalnice, discuția de dragul discuției, n-au lipsit și ele n-au fost deloc de natură să sublinieze problemele importante. Discuția a lîncezit de multe ori, s-a învîrtit în jurul unor aspecte secundare. Însuși faptul că s-a prelungit pe o durată de aproape o jumătate de an, iar concluziile au înfîrziat atît de mult, a făcut ca atenția cititorilor să slăbească, să se piardă multe puncte esențiale dobîndite anterior.

Redacția „Gazetei literare" este pe deplin conștientă de răspunderea care îi revenea în desfășurarea acestei discuții, de lipsurile muncii ei. Principalul învățămînt pe care ea l-a reținut și pe care-l va aplica în viitoarele discuții din coloanele gazetei este acela despre rolul activ pe care trebuie să-l aibă în organizarea discuției, în readucerea continuă pe prim plan a problemelor principale, în evitarea polemicilor sterile și a alunecării către neesențial. Totodată se impune constatarea că nu toți participanții la discuții au înțeles cum se cuvine importanța contribuției lor la un schimb de opinii creator. Dacă Mihai Beniuc, Maria Banuș, Marcel Breslașu, S. Fărcășan și alții au discutat cu pasiune vie, cu dorință fierbinte de a sprijini în chip efectiv discuția, pentru a căuta răspunsul la problemele juste ridicate de Eugen Jebeleanu, trebuie să regretăm că intervențiile altor participanți au fost cu mult sub nivelul posibilităților lor, n-au răspuns la așteptările poeților și cititorilor. Este în special cazul intervenției lui Ov. S. Crohmălniceanu, al cărui ascuțit spirit de discernămînt a fost departe de a se manifesta în spumosul dar puțin consistentul său articol „Cine are dreptate?". Parte din intervenții s-au pierdut în polemici de puțin interes pentru dezvoltarea poeziei realist-socialiste. Cîțiva — și din nefericire chiar unii dintre aceia care au adus o contribuție substanțială — au alunecat pe panta polemicii personale, îndepărtînd astfel discuțiile de obiectivul principal.

Dar toate aceste neajunsuri — pe care redacția „Gazetei literare" nu le-a evitat la momentul oportun — nu umbresc valoarea punctelor de vedere exprimate în discuții. Aceste puncte de vedere au fost caracterizate de interes pentru sporirea forței poeziei noastre actuale, pentru ridicarea nivelului ei artistic. De aceea, socotim că în ansamblul ei, discuția despre poezie, purtată în coloanele „Gazetei literare", a fost pozitivă, folositoare poeților și maselor largi de cititori.

★

Principala problemă la care au de răspuns poeții noștri în clipa de față este: ce poezie ne trebuie? Care este poezia iubită de masele largi de constructori ai socialismului, apropiată sufletului lor? Care poezie răspunde mai bine frămîntărilor și năzuințelor oamenilor muncii din țara noastră? Răspunsul la această întrebare definește esența poeziei celei mai înaintate a epocii noastre. Celelalte probleme decurg dintr-insa, privesc aspecte sau laturi ale ei. De măsura în care poetul, înzestrat cu talent și cultură, a aflat răspunsul just la această întrebare esențială, atîrnă succesul creației sale, situarea sa în primele rînduri ale poeziei noastre.

Marele Lenin a arătat încă acum o jumătate de veac, în zilele primei revoluții proletare, din 1905, că literatura adevărată, care pătrunde adînc în rîndurile poporului, este aceea care-și face o cinste din a deveni „o parte integrantă a cauzei generale proletare". Literaturii care se pretindea în mod fățarnic liberă, dar care în realitate se afla în slujba exploatatorilor, Lenin i-a opus literatura „într-adevăr liberă, legată în mod deschis de proletariat".

Literatura legată de lupta și de ideologia proletariatului revoluționar este cea mai înaintată, pentru că proletariatul revoluționar este exponentul ideilor și aspirațiilor celor mai înaintate ale poporului, este conducătorul maselor largi în lupta lor victorioasă pentru un viitor fericit prin socialism și comunism.

Literatura legată de lupta clasei muncitoare, a partidului ei, va fi — spune Lenin — „o literatură liberă, pentru că nu lăcomia și carierismul, ci ideea socialismului și simpatia pentru cei ce muncesc, vor face să se înroleze în rîndurile ei noi și noi forțe. Aceasta va fi o literatură liberă, pentru că ea nu va servi unei eroine suprasătule, nu „celor zece mii" din pătura de sus care se plictisesc și suferă de obezitate, ci milioanelor și zecilor de milioane de muncitori, care alcătuiesc floarea țării, forța ei, viitorul ei".

Recentul Congres al scriitorilor sovietici a constituit o aplicare și dezvoltare a acestor teze leniniste, care stau la baza teoriei spirituiul de partid a literaturii realismului socialist. În salutul adresat Congresului de către Comitetul Central al Partidului Comunist al Uniunii Sovietice, sînt astfel exprimate cerințele poporului și partidului față de scriitori: „Datoria scriitorilor sovietici este să creeze o artă veridică, o artă a marilor idei și sentimente, care să dezvăluie profund lumea sufletească a oamenilor sovietici, să întruchipeze în figurile eroilor ei întreaga multilateralitate a activității lor, a vieții obștești și individuale, în indisolubila lor unitate. Literatura noastră este chemată nu numai să reflecte nou, ci să ajute totodată, prin toate mijloacele, la victoria acestuia".

Aceste teze ale esteticii marxist-leniniste sînt pentru noi indicațiile cele mai sigure în definirea problemei principale a poeziei noastre.

Poezia cea mai reprezentativă pentru epoca noastră, poezia care se va întipări cel mai puternic în cugetele oamenilor noștri, este acea poezie care va izvori nemijlocit din realitățile noastre și va contribui activ la construirea socialismului. Problema esențială a poeziei noastre în momentul de față este de a se lega și mai mult, și mai adînc, de viața constructorilor socialismului, de a aborda cu mai multă intensitate ceea ce-i preocupă și-i însuflețește. Nu doar caldele adeziuni și vibranta admirație pentru eroicii oameni simpli, ci zugrăvirea concretă a acestor oameni, a efortului lor, a vieții lor, trebuie să stea în centrul creației poetice. E necesar ca în poezia noastră să apară chipuri de muncitori conștienți, zugrăviți în toată plinătatea și expresivitatea; e necesar să apară țăranii însuflețiți de dragostea pentru socialism, pentru gospodăria colectivă, — oameni care cuceresc victorii mari în muncă, întărind temeliile bunului nostru trai. Ne trebuie poezia care izvorăște din realitățile construirii socialismului, din viața oamenilor lui, le cîntă izbînzile, denunță și combate cu vigoare pe dușmanii lor. Poezia noastră trebuie să răspundă mai operativ și mai amplu la problemele actualității. Legătura directă cu viața, în scopul de a ajuta concret construirii socialismului, oglindirea complexă a acestor realități, a succeselor și a piedicilor pe care le avem de trecut, acestea constituie problema centrală a poeziei noastre în momentul actual.

Ideea aceasta a putut fi întîlnită în diferitele intervenții din cadrul discuției, dar ea a figurat numai ca una dintre probleme, între celelalte probleme și aspecte abordate. Contribuțiile valoroase ale participanților au subliniat pe bună dreptate o serie de idei importante cu privire la modalități și stiluri poetice, la factori și condiții care asigură poetului un drum lesnicios spre desăvîrșirea măiestriei, iar poeziei durabilitate și nivel artistic ridicat. Trebuie să subliniem cu toată vigoarea necesară și să readucem cu putere pe primul plan în conștiința cititorilor și scriitorilor idei prețioase decurgînd din problema centrală și care — deși uneori s-au putut pierde printre alte probleme, nu lipsite și ele de importanță — au fost de asemenea aduse în discuție. Astfel de idei sînt: necesitatea unei tematici majore, tematică izvorînd din condițiile luptei pentru socialism și pentru pace; chipul eroului vremii noastre, al comunistului aflat mereu în fruntea masei, constructor conștient și luminat al socialismului; expresia în poezia lirică a sentimentelor și ideilor înaintate ale acestui erou; necesitatea însușirii marxism-leninismului; caracterul educativ, transformator de conștiințe, al poeziei realismului socialist; operativitatea ei militantă în slujba cerințelor celor mai actuale ale constructorilor socialismului; lupta pentru un nivel artistic ridicat al poeziei, pentru măiestria artistică; cunoașterea limbii și creațiilor poporului și a tezaurului moștenirii clasice a poporului nostru și a altor popoare; folosirea experienței scriitorilor sovietici; elaborarea asiduă a creației poetice, preocuparea de a găsi noi căi și procedee de construire a imaginilor poetice, de a da o nouă viață celor descoperite și folosite de înaintași.

★

Succese importante a dobîndit poezia noastră în tratarea temei luptei pentru pace, a demascării imperialismului agresiv, în demascarea și criticarea, cu ajutorul fabulelor și satirelor, a unor apucături și deprinderi vechi, care s-au menținut în epoca noastră, rămășițe ale capitalismului în conștiința oamenilor. Poeme ca „Lidice" și „Fîntîna din Coreea" de Eugen Jebeleanu, „Ție-ți vorbesc, Americă" și „Chemare" de Maria Banuș, „În numele păcii semnează" de Dan Deșliu, versurile antiimperialiste ale Veronicăi Porumbacu, ale lui Eugen Frunză, Mihu Dragomir, Al. Andrițoiu, Ștefan Iureș, fabulele lui Marcel Breslașu, ciclul de rondele satirice ale lui Cicerone Theodorescu,— sînt dintre cele mai cunoscute și mai iubite cititorilor, exemple de poezie militantă, de o înaltă valoare artistică. Dovadă grăitoare că orice temă, orice specie literară, asigură posibilități nelimitate poetului realist socialist, conștient că idealurile socialismului, conștient că marea artă se realizează numai oglindind și sprijinind opera de construcție care se desfășoară azi în țara noastră.

În cadrul discuției au răsunat adesea chemări adresate poeților, de a aborda noi teme și noi genuri literare, de a îmbogăți tabloul realității oglindite și căile pe care să le utilizeze în oglindirea realității. Această chemare trebuie reliefată în mod deosebit. Răspunzînd acestei chemări, poeții noștri au în fața lor un cîmp larg de afirmare a individualității lor creatoare, de înflorire a stilurilor personale de creație, de sporire a măiestriei lor, de reînviere a unor procedee literare, cu ajutorul cărora poeții clasici au realizat opere de o mare popularitate în rîndurile poporului.

★

Drumul ascendent al poeziei n-ar fi cu putință dacă poeții n-ar duce o luptă susținută împotriva tendințelor și influențelor care încearcă să-i abată, să le frîneze dezvoltarea către culmile realismului socialist. Așa cum oglindirea și promovarea, pe calea artei, a noului din viață, poate fi realizată în chip veridic numai arătînd că noul crește și se dezvoltă în luptă împotriva vechiului, tot astfel, a milita pentru o poezie legată direct de construcția socialismului înseamnă implicit a combate fenomenele negative manifestate ca expresie a rămășițelor și influențelor ideologiei burgheze. Caracterul atemporal al unor poezii care mai apar prin publicații este o manifestare specifică de apolitism. Ocolirea temelor centrale, apolitismul, secătuiesc poezia de vigoare realistă, îi taie aripile, îi dau o viziune înghețată, care nu pătrunde la inima cititorului. Ignorarea și nepăsarea față de realitate, față de vibrația sufletească a oamenilor prinși în clocotul muncii lor cotidiene, absența la chemarea marilor mulțimi, reveria transportată la distanțe cosmice sau ghemuită în penumbra unor sterile frămîntări intime, nu acestea stau la baza adevăratei poezii.

Astfel de tendințe și manifestări trebuiesc combătute fără cruțare, pentru a deschide drum larg înfloririi nezăgăzuite a talentului. Neglijarea ideilor esențiale ale epocii, a temelor marii vieți a eroicilor oameni simpli, este una din formele disprețului aristocrat față de rolul poeziei în viața socială, așa cum l-au înțeles totdeauna poeții legați de popor, și cum îl înțeleg cu atît mai mult poeții realismului socialist. O formă nu mai puțin dăunătoare de abatere de la adevărata poezie este atitudinea de dispreț față de măiestria poetică, părerea că un conținut înalt de idei atrage de la sine, fără trudă, o formă pe măsură, sau că scuză și suplinește lipsurile în realizarea imaginii. Neglijența față de problemele măiestriei face ca poezia să nu transmită mesajul dorit de poet, ea ucide poezia, tot astfel cum excesul de șlefuire, fără preocuparea de a reliefa conținutul, duce la alunecări formaliste, adică tot la uciderea poeziei. Problemele măiestriei trebuiesc puse și înțelese numai în legătură cu reliefarea conținutului înaintat de idei.

Combătînd manifestările înapoiate, poeții își întăresc însăși baza lor de plecare către realizări de valoare.

★

În legătură directă cu problema centrală a poeziei, se pune problema zugrăvirii chipului omului nou. Chipul constructorului luminat, conștient, al socialismului, și în primul rînd chipul muncitorului nu sînt în mod corespunzător redate de poezia noastră lirică și de cea epică.

După poeme întinse ca „Tovarășul Matei a primit Ordinul Muncii" de Veronica Porumbacu, „Lazăr de la Rusca" și „Minerii din Maramureș" de Dan Deșliu, „În satul lui Sahia" de Eugen Jebeleanu, „Drumul minerilor" de Aurel Rău, „Cincisutistul" de Ion Brad, etc., — în ultimul timp mai ales, poeții noștri nu ne-au dat chipuri pilduitoare de constructori ai socialismului. Pe nedrept este puțin folosit poemul epic întins și în general poezia epică pentru conturarea chipurilor de constructori ai socialismului. Experiența atît de rodnică a lui Mihai Beniuc, Eugen Jebeleanu, Mihu Dragomir, în evocarea luptei dusă de fii iubiți ai poporului în vremurile de exploatare, trebuie folosită în conturarea unor figuri expresive ale zilelor noastre.

Trebuie ridicată cu toată puterea problema educației patriotice a poporului nostru. Poezia noastră va răspunde acestei sarcini în primul rînd abordînd temele centrale ale vieții noastre, care sînt cele legate de construirea socialismului, redînd chipurile oamenilor noștri înaintați, care sînt constructorii socialismului. De asemenea, în fața poeziei noastre stă sarcina de a dezvolta toate genurile și speciile poeziei, care răspund în mod direct necesității educației patriotice a maselor. Trebuie cultivate și promovate într-o măsură sporită lirica patriotică și poezia ostășească, atît de iubite de poporul nostru, genuri în care clasicii Alecsandri, Coșbuc și alții au dat creații nemuritoare, care au însuflețit și mobilizat totdeauna masele largi. Descrierea frumuseților patriei noastre în izbutite pasteluri, evocarea măiestrită a eroilor istoriei noastre, a fiilor clasei muncitoare, — trebuiesc de asemenea continuate în vederea educației sentimentului patriotic. Lărgirea cîmpului de inspirație, prin cuprinderea unui tot mai mare număr de aspecte ale vieții noi în țara noastră, de trăsături ale caracterului celor mai înaintați dintre contemporanii noștri, va fi unul dintre elementele hotărîtoare ale situării poeților în actualitatea construirii socialismului, una din cheile viitoarelor lor izbînzi pe drumul poeziei realismului socialist.

★

Succesele dobîndite pînă acum de poezia noastră nouă impun poeților un efort și mai susținut, pentru a spori șirul cuceririlor lor, spre bucuria cititorilor care-i privesc cu încredere și așteaptă de la ei opere mereu mai bune. Problemele încă incomplet lămurite și rezolvate, greutățile încă nedepășite, domeniile realității încă insuficient oglindite, tinerele vlăstare ale poeziei care așteaptă exemplu și sprijin de la poeții cu experiență — toate sarcinile mereu mai mari care stau în fața scriitorilor cer o participare înflăcărată a tuturor forțelor noastre poetice pentru ridicarea poeziei pe o treaptă superioară.

În jurul nostru se desfășoară fapte fără precedent în istoria poporului nostru. Se construiește o societate nouă, cresc oamenii noi; ei descătușează forțe naturale uriașe, pun în acțiune rezerve sufletești atîta vreme neglijate, pentru a transforma acest pămînt — așa cum spunea Gorki — într-o minunată locuință a unei mari familii; poeții noștri, pătrunși de patriotismul socialist, nu pot lăsa ca toate acestea să se petreacă fără participarea avîntată a versului lor.

Lumea este străbătută de idei și prefaceri care o frămîntă pînă în adînc, care cer fiecărui om să-și declare fără echivoc poziția. Poeții noștri au aici un larg cîmp de inspirație; glasul lor se adaugă corului poeților progresiști de pretutindeni, contribuind la clarificarea conștiințelor șovăielnice din toate țările în care propaganda războinică are încă dreptul să se manifeste pe față, unde mai domnesc exploatarea, colonialismul.

În țara noastră n-au fost înlăturate toate urmele și consecințele veacurilor de opresiune și jaf, n-au fost izgonite din deprinderile și mentalitatea oamenilor toate moștenirile vechiului regim. Poeții găsesc aici subiect pentru versuri satirice și umoristice, pentru a exprima disprețul și ura omului nou față de tot ce aparține lumii bazate pe exploatare și opresiune.

Niciodată pînă acum poezia n-a fost ridicată de oamenii muncii, de popor, la o înălțime mai mare. Niciodată condițiile de viață și de creație puse la îndemîna poeților n-au fost atît de prielnice ca acum. În fața poeților noștri se deschide drumul care duce spre mari biruințe. Situîndu-se cu hotărîre și consecvență pe poziția fermă a unei poezii care să reflecte și să sprijine construirea socialismului, legîndu-se tot mai strîns de viața care se făurește azi în țara noastră, de oamenii noi ai epocii noastre, poeții noștri vor răspunde cu cinste încrederii cu care-i privește poporul, partidul. Ei vor dobîndi marile biruințe la care le dă dreptul titlul înalt de scriitori ai unei țări care construiește socialismul.

Cîntec soarelui

Am suit Ceahlăul, l-am suit în zori;
Se uitau la mine brazii-ntrebători.
Am suit pe munte și-mpietrit stătui
Cînd din înălțime toate le văzui.
Legănate-n vise, surele păduri
Mîngîiau coroana munților mahmuri;
Caprele-n poiene hodineau și cerbi
Se-mbătau de-aroma umedelor ierbi.

Ci de-odată, roată roșie de jar,
Soarele-și tresaltă fruntea, temerar.
Cît clipește ochiul toate s-au schimbat
Și-a-mbrăcat pădurea verdele ei mat;
Sub poleiuri grele, stîncile luceau
Inundați de soare, ochii-mi străluceau —
Și-am cîntat atuncea spre-nălțimi cerești:
Soarele meu, soare, ce aproape-mi ești!

Tiberiu Utan

Tîrziu, noaptea...

Noapte. Doarme Bucureștiul. Osteniră și castanii
Să-și mai pice-n bulevarde floarea cu mireasmă bună.
Rar, clacsoane-ntîrziate, singurateci pași răsună.
Liniștei stăpînitoare dind ecouri lungi și stranii.

...Ce părelnică-i tăcerea! Ce bogată e-n vibrații!
Zăbovind aici, în parcul învelit cu mii de astre,
Parc-aud cum bate pulsul teafăr al cetății noastre;
Parc-o văd printr-o lentilă peste ziduri, peste spații.

Iată o oțelărie. Curg incandescente lave,
Zeci de mîini, masive chipuri dau metalelor răscoapte.
Bine-ar fi să vezi minunea unui simplu schimb de noapte
Tu „poet", ce-ngaimi într-una despre niște „nopți bolnave".

Eu, salut prietenește în tîrziul ceas al firii
O fereastră cu perdeaua fluturînd ca o solie
Unde-o frunte aplecată peste foaia de hîrtie
Priveghează-să închine stihuri vieții, fericirii.

Dar, ce

PE MARE

In zilele acelea, cînd marea era lucie și strălucea în cele mai gingașe culori ce se pot închipui, albastru palid și străveziu, trandafiriu sau vînăt aburos ca sideful dinăuntrul scoicilor, Adam își petrecea vremea pe mare. Trebuiau învățați oamenii să-și organizeze munca, să lucreze cu socoteală, cu cel mai mare randament. Il vedeai șezînd pe prova unui cuter, desculț, numai cu pantaloni de pînză, cum îi dăscălea pe pescari și rîdea cu ei. Cuterul se înălța pe un val, și lotca pescarilor cădea în gol.

— Așa, Adame, vorbește-ne din amvon! rîdea Emelian Romanov de jos din groapa de apă, dar în acea clipă lotca sărea în sus, și cuterul se scufunda la rîndul său, împroșcînd două pînze de apă care-i stropeau pe pescari.

— Mai încet cu apa sfințită, predicatorule! striga Emelian. Iar Adam spunea:

— Rîzi tu, rîzi, dar cum faci să ajungi din urmă brigăzile lui Luca Gheorghe și a lui Vangheli?

— Mîine seară, zise Emelian, i-am ajuns și i-am și întrecut!

Și rise, făcîndu-le cu ochiul celorlalți, care rîdeau și ei. Lui Adam i se păru ceva ciudat, dar nu înțelese.

— Emeliane, zise ei, nu stați pe treizeci de brațe adîncime. Mai încolo se fac treizeci și două, treizeci și patru: acolo e o groapă unde se adună sturionii. Acolo pescuiesc brigăzile fruntașe. De ce nu citești pe hartă, ca Luca Gheorghe și alții?

— Eu umblu după nasul meu, nu-mi trebuie hartă! zise Emelian încăpățînat. Adam dădu din cap:

— Nu vreau să te învăț cu sila; te mai las săptămîna asta; pe urmă, vorbim noi, să vedem, tu ai dreptate, sau harta și Institutul de Piscicultură?

Emelian spuse o vorbă groasă, ceilalți riseră, iar Adam, liniștit și cu mare răbdare, vorbi:

— Nu e bine, tocmai tu, pescar fruntaș, să-ți bați joc de știință.

— Ce știință, Adame? Eu am practică, cît tot institutul tău!

Iar riseră pescarii din lotcă.

— Voi ziceți că m-a înfundat, da? întreba Adam vesel. Bine. Mai vorbim noi peste o săptămînă. Dacă nu vă ajunge, vorbim peste două săptămîni. Dacă nu pricepeți nici atunci, încă odată. Nu vă las eu pînă pricepeți.

La această deslușire, oamenii nu mai știură ce să spună.

— O să vedeți voi ce-i aceea practică fără știință, moriacilor. Tot atît cît e știința fără practică: face cît un guvid putrezit. Trăiți voi din asta, pînă vă săturați, și veniți la „mama" să întrebați harta.

Și-i lăsă cam tulburați. Se uitau după cuterul care se îndepărta, duduind și sărind vesel pe valuri, cu un omuleț așezat la prova, care se întoarce să se uite după ei peste umăr.

— Rîde, al dracului! E încăpățînat, zice Afanasie, un flăcău din lotca lui Emelian. Emelian, simțind că-și pierde obrazul, îl înjura pe Adam:

— Nu vă uitați în gura lui: pe el l-au învățat la partid să vorbească așa. Facem cum v-am spus eu.

— Nu prea e bine... mormăia un pescar. Emelian îl privea amenințător:

— Ai tu mai mult cap ca mine?

— Nu, unchiule Emelian; dar parcă nu știu cum....

— Dacă nu știi, taci! Eu știu!

— Hai, puneți mîna pe babaici, că destul ne-a ținut deșteptul ăsta de vorbă cu vorba... Numai de cuvîntări se țin și comuniștii ăștia...

Iar noaptea la lumina lunii pline care ieșise, pe jumătate din mare, brigada lui Emelian „controla" paragatele a două brigăzi vecine, încărca toți peștii în lotci, și lăsa la fund paragatele goale. A doua zi pe tablița de pe covertă din prova Stelei din Octombrie unde se scriau rezultatele pescuitului, brigada lui Emelian era în cap, iar celelalte două nu erau scrise de loc. Emelian se mută cu cîteva mile mai încolo, și în ziua următoare era iarăși în cap, înaintea lui Luca și lui Vangheli, iar brigăzile ce-i fuseseră vecine nu erau pomenite de loc.

A patra zi, Adam era pe cuterul lui Luca Gheorghe, care venea la brigadă după ce descărcase peștele, și vorbea cu pilotul Pavelică, negricios și cu părul plin de fire albe. Ședeau amîndoi în cabina cu geamuri; Pavelică rotea încet cîrma între palme, cu ochii la compasul de marș, iar Adam fuma o țigară.

— E greu, zise Pavelică. Douăzeci și cinci de zile pe lună, pe mare. Ți-i dor de nevastă; nu mai poți dormi. E cald și te gîndești la nevastă, pînă-ți vine nebunia. Te întorci pe o parte. Nu dormi. Te-ntorci pe altă parte. Nimic. Te întorci pe spate. Ioc somn. Pe burtă nici pomeneală: nu poți dormi nici pe burtă.

Adam se uită la el și văzu că lui Pavelică i se încrețește coada ochiului; dar Pavelică era serios de tot. Adam începu să rîdă.

— Ce să-i faci? Așa-i munca...

— Nu-i nimic. Cînd te-ntorci acasă, zici — să vezi acum ce-o să fie! Prăpădul pămîntului. Cînd colo... ți-a trecut nebunia. Nu-ți mai arde de drăcii. Și pînă să-ți vie iar, haiti! iar pe mare. Și iar începe să te frigă noaptea nu știu cum, și nu știu ce, și iar îți trece tocmai cînd nu trebuie...

Adam rîdea. Pavelică oftă, cu ochii după o pereche de delfini care se jucau înaintea cuterului înotînd cotit în fața lui, țîșneau cînd în dreapta, cînd în stînga, cu mișcări fulgerătoare ale trupurilor lor mari, negre și cu pîntecul gălbui. Din cînd în cînd se atingeau o clipă și săgetau iarăși despărțiți mai departe. Pavelică îl întrebă pe Adam:

— Ai văzut?

Pavelică nu rîdea de loc. I se încrețeau numai tîmplele.

Dar Adam începu să rîdă cu hohote. Pavelică se uită la el cu coada ochiului și zise:

— Știi că noi avem șase sute pe lună. Și pescarii cîștigă pînă la două mii, și chiar două mii cinci sute. Ci-că noi muncim opt ore. Dar cînd scoate pește bărbosul meu de Luca Gheorghe zi și noapte, eu parcă dorm? Și cînd repar motorul pe mare, și umblu cu pescarii ăștia care nici nu știu ce-i somnul pînă nu ajung la Danilofca, ce, e bine?

— Parc-ați pus problema asta la consfătuirea de producție, zise Adam.

— Am pus-o și nu s-a făcut nimic.

— Aici te-nșeli, nene Pavelică. S-a hotărît la minister să fiți salarizați laolaltă cu pescarii din brigadă, cîștigați la fel, de la întîi ale lunii ce vine.

Pavelică se întoarse și-l privi:

— Ai făcut dumneata asta?

— Nu eu. Regiunea de partid a scris ministerului, și ministerul a hotărît așa.

Pavelică nu spuse o vreme nimic. Apoi mormăi:

— Asta nu e rău. Ce să zic: nu e rău de loc.

— Așa e drept, zise Adam.

— Da. E bine așa. Altfel muncește omul.

— Să-i spui nevestii, zise Adam, fără să-l privească. Spune-i, să aibă și ea o bucurie cînd te-ntorci de pe mare...

Pavelică începu și el să rîdă. Se ținuse el pînă aici, dar acum plezni într-un rîs nemaipomenit.

— Vezi că ai luat-o prin trifoi, zise Adam cu ochii la compasul de marș.

Peste un ceas începuseră să se zărească niște lotci adunate la un loc.

— Ce-i acolo? întrebă Pavelică, fără să capete nici un răspuns. Adam se uita încordat, fără să priceapă. Lotcile erau grămădite, vreo opt-nouă la un loc, cu două cutere pe lîngă ele: oamenii stăteau în picioare, dădeau din mîini, se agitau. Cînd se mai apropiară, Adam se urcă pe covertă, ținîndu-se de catarg. Auzea răcnete peste apă, o hărmălaie furioasă de glasuri. Cînd ajunseră în sfîrșit acolo, îl găsi pe Emelian cu brigada lui înconjurat de pescarii din două brigăzi, care-l amenințau cu pumnii, răcneau la el cu glasuri sparte de mînie, și cu ochii ieșiți din cap. Unul, care vorbea nas în nas cu Emelian, se întoarse, se aplecă și luă o babaică pe care o lăsă pe spate, făcîndu-și vînt să-l pocnească pe Romanov. Alții îl opriră. Adam întrebă ce este, și oamenii se întoarseră toți spre el, urlînd deavalma. Il prinseseră pe Emelian „controlînd" paragate străine, și voiau să-l arunce în mare. Emelian cătrănit, și oamenii din brigada lui rușinați și încruntați stăteau și ei în picioare în lotci, răstindu-se stîngaci la ceilalți să-i lase în pace.

— Spune dacă nu-i bine să-i dau cu babaica în cap? Spune! răcnea la Adam cel cu vîsla, apoi se întorcea la Emelian:

— Munca noastră să ne-o furi tu, hoțule! Contrabandist bătrîn!

— Huo! tunară ceilalți. Huo!

Și începură să se pregătească a sări în lotca lui Emelian, să-l azvîrle în mare.

— Stați, moriacilor! Stați, ho! strigă Adam, și fiindcă era mai înalt decît mulți dintre ei, îl auziră toți cum strigă „Ho!" ridicînd brațele.

— Stați, să vorbim. Ce-a fost? Cum l-ați dovedit pe Emelian? Chiar așa-i cum spuneți voi?

Lui Emelian îi luci o clipire de nădejde în ochi. Adam îi ținea partea, voia să-l scape. Dar Adam nu se uita la el. Asculta răbdător ce-i povesteau pescarii. Da: era neîndoios că Emelian fusese hoțul.

— Spune și tu: să nu-l înecăm? întrebau pescarii necăjiți.

— Ei, asta-i! Cum dracu' să-l înecăm? zise Adam. Unde s-a mai pomenit așa ceva? Împărțiți peștele din lotcile lui, între brigăzile voastre, amîndouă.

— Da e și de-al nostru! răcniră cei din brigada lui Emelian. Adam începu să rîdă:

— Ce să vă facem? Dacă l-ați încurcat cu al ăstora...

Și pe cînd pescarii treceau peștele pe cuterele lor, el se urcă în lotca lui Emelian și se așeză pe sitelcă. Emelian tăcea și-și făcea o țigară foarte posomorît. Ceilalți se adunară împrejur.

— Ei, asta fu și practica, zise Adam.

— Să te ia dracul, mormăi Emelian. Eu pe vremuri altfel m-am purtat cu tine. Dar tu ai uitat.

— Mi-ai ținut partea... dar eu eram nevinovat, zise Adam. Era drept să-mi ții partea. Acuma, dacă-ți țineam partea ție... drept ar fi fost?

Emelian tăcea.

— Ce facem Emeliane? întrebă Adam. Celălalt tăcea mereu.

— De ce nu vorbești? întrebă Adam. Ce, ți-e frică de mine?

— Nu, mormăi Emelian, scurt.

— I-i rușine, zise Afanasie, un flăcău din lotca lui Emelian. Emelian se frămînta în sine. Izbucni:

— Voi sînteți de vină!

— Cine, noi? întrebă Adam.

— Voi, comuniștii!

— Cum asta, bre? se miră Adam, înveselit. Ceilalți se apropiară să asculte, interesați. Emelian era deștept: el știa s-o întoarcă oricînd așa ca să iasă el bine.

— Păi da! zise Emelian, fără să se uite în ochii lui Adam. Mecanizați și voi pescuitul, și n-o să mai fure nimeni! Cînd muncești la mașină, cu gîrgîra și travluri mecanice, nu mai poți fura! Pînă atunci o să se fure!

Oamenii se priveau uimiți. Auzi, al dracului Emelian! Avea dreptate. Adam începu să rîdă. Le spuse:

— Bine, bre, și voi îl lăsați să vă facă hoți? Emeliane tu tot nu scapi de bătaie pe ziua de azi. Ce, pescarii sînt hoți din burta mamei, de nu se pot ține să nu fure? Mă, de te-aude vreunul cinstit, te ia în pumni!

— Da' ce, noi nu sîntem cinstiți? mîrîiră pescarii din brigada lui Emelian, jigniți. Adam rîse:

— Ba da, sînteți. Vi s-a întîmplat și vouă să scăpați mîna într-al vecinului... dar altfel, sînteți cinstiți.

Incepură să rîdă și ei. Al dracului. Adam ăsta!

— Măi, Emeliane, zise Adam. Nu așteptăm noi să mecanizăm pescuitul, și abia pe urmă să fim oameni cinstiți. Noi sîntem deștepți, bre. Un hoț e prost. Uite, tu. Ai muncit la paragatele vecinilor, de ți-au ieșit ochii din cap. Și te-ai ales cu rușinea. Așa e hoția: muncă grea și mai ieși și în pagubă. Numai în țările capitaliste e cu folos hoția; și numai dacă furi mult de tot. Atunci îți dă și decorație. Dar dacă furi puțin, cît poate fura un om sărac, înfunzi pușcăria și acolo. Iar la noi, uite, dacă puneai încă două-trei lungimi de paragate la al tău tot atîta pește prindeai, și se chema că-i al tău, și totodată lumea zicea: „grozav pescar e Emelian! El e tartorul pescarilor!" Cînd colo așa uită-te și tu: te înjură, te scuipă, vor să te înece. Te faci de rușine și în sat.

— Dacă lungesc paragatul meu, și dau de un loc numai cu călcănași, și-ăia puțini, mare brînză am făcut, mormăi Emelian încruntat.

— Dar dacă vecinul a nimerit într-un loc prost, și controlezi o milă de paragate degeaba? Nu-i tot aia? Lungește-ți tu paragatul, și aruncă-l după cum îți spune harta de anul trecut și de acum doi ani, care spune cum și unde și cît pește s-a pescuit. Tu nu știi unde țin ședințe morunii. Harta știe.

— Asta așa e, zise un pescar. Au ei focurile lor, vin ca la biserică duminica.

— Nu, zise Adam. Vă spun eu: țin ședință, și unul spune: cetățenilor, să stăm aici, că aici e plin de scoici și de peștișori, iar Emelian Romanov, moartea noastră, controlează paragatele altora, mai încolo!

După această vorbă, Emelian nu mai suflă. Adam îl mai dăscăli o vreme, apoi se urcă îndărăt pe cuter și porni mai departe, spre brigada lui Luca Gheorghe. Pe drum, înveselit și întristat laolaltă, se gîndea că oamenii din Danilofca sînt ca niște copii. Muncitori, viteji, zdraveni, deștepți, și cînd colo ca niște copii. Dacă n-ar fi făcut el școala pe care o făcuse, în ocnă, pe cheiurile portului Constanța, în munca sindicală și apoi la partid, și el ar fi fost la fel. Dar lumea era mult mai mare și cu totul altfel decît o credeau unii din ei. Mai tîrziu, la masă, pe cuterul lui Luca Gheorghe, pe cînd Pavelică vîra lemnișoare sub ceaunul ce aburea, îi spuse asta lui Luca Gheorghe. Pescarul își trecea degetele prin barba blondă tăiată scurt.

— Trece, zicea Luca Gheorghe. Știi cîți flăcăi de la noi sînt la școli de partid? Vreo douăzeci-treizeci. Și o sută sînt la școala de navigație de la Mamaia. Ai să vezi peste cîțiva ani cum se schimbă oamenii. Uită-te la Cosma, ăsta de l-ați făcut șef peste brigada tineretului. Și ce era el acum un an? Văcar sălbatic în baltă, nu știa nimic... Cu Emelian e greu. Știi ce făcea el în vremea foametei? Căra grîu cu lotca; desfăcea pînzele, avea un automat rămas din război și-l punea pe sacii de grîu, și vira! fă negustorie! Pe urmă, s-a dus la Constanța, să facă chef cu jumătate din pescarii care-i vezi aici, și n-a rămas cu nici un leu. Nevasta îl bătea și plîngea și iar îl bătea — el rîdea și zăcea pe jos țeapăn ca un lemn. E bun la suflet și nu umblă după bogăție; dar face cîte una. Tot mai rar le face. Ce, acuma, după ce i-ai spus tu, cred că o să se mai domolească. Ascultă, zise deodată Luca Gheorghe în șoaptă, și ferindu-se să nu-l audă Pavelică — cu salariul cuteriștilor ce s-a făcut? Că nouă ne e rușine de ei; muncesc laolaltă cu noi, și cîștigă un sfert.

Desen de ANGI PETRESCU

Adam îi spuse vestea, și Luca Gheorghe își întoarse spre lotci capul pătrat, cu trăsături frumoase, netede și cu părul scurt, roșcat și cîrlionțat, răcnind:

— Ei, moriacilor! Ia auziți! Pescarii veneau la masă.

— E bine așa... ziceau ei. Așa e drept.

Adam tăcea. Se bucura și tăcea. Luca Gheorghe îi pofti pe toți la masă, să întindă mîinile și să ia nisetru fript și udat cu zeamă de oțet.

— Haideți, fraților: mîinile te ustură, gura lasă apă și burta se bucură! zise el umplîndu-și gura cu peste și pîine. Cu gura plină, rîdea larg și-i spunea lui Adam:

— Muncim ca boii la jug, mîncăm ca lupii în țarc de oi, și trăim ca boierii în palat.

— Acasă, nu aici, mormăi un flăcău.

— Ce, vrei palat în lotcă? întrebă Luca Gheorghe.

Apoi se întoarse către Adam:

— In lotcă nu poate fi farmacie, parcă tu nu știi? Acasă, în sat, dacă cîștigi bine, e altceva. Uite, la mine în casă e curat pe jos, ca în farmacie...

— Il pune nevasta să-și scoată cizmele în tindă, zise Mihei. Luca Gheorghe se făcu că nu-l aude:

— Și peste un an-doi, îmi pun parchet, ca la oraș! Mobile am cumpărat.

— Are dulap cu oglindă, să se vadă cînd își scurtează barba, zise Mihei. Luca Gheorghe nu se tulbură:

— Și-mi fac ghețărie în pivniță, să am vin rece vara. E mai bun vinul ca rachiul, măcar ce-ar zice Iermolai; și nu-mi place să mă îmbăt; beau un pahar-două...

— Trei-patru-zece, zise Mihei.

— ...numai cît mă încălzesc și-mi dreg glasul ca să cînt. Cînd eram ca băieții ăștia (Luca Gheorghe avea vreo patruzeci și cinci de ani) cîntam la biserică; acuma nu mă mai duc la biserică, cînt acasă.

— Cîntă cîntece de rușine, zise Mihei.

— Taci, mă! mîrîi Luca Gheorghe. Apoi lui Adam:

— Nu-i crede; am fete mari; nu îndrăznesc să spun o vorbă mai groasă față de ele.

— Păi dar te-ar lăsa nevasta, unchiule? Il bate, nene Adame, ca pe fasole! zise Mihei.

— Mă bate, spuse Luca Gheorghe, cu mîndrie. Un pescar dacă nu-i știe de frică nevestei, nu-i pescar. Unora le e frică de dumnezeu, altora de miliție; mie, de nevastă!

— E slabă nevastă-sa, nene Adame, slabă și mică, și-l bate!

— Cum să nu mă bată? Ea dă și eu țin spinarea, pîn-o văd că obosește; numai ochii mi-i feresc. Pe urmă începe să plîngă, și eu o iau și-i țin o cuvîntare: „Bine, măi muiere, nu poți să-mi vorbești, să-mi spui ce ai, să mă critici? Ce, nu-s eu om de înțeles? Critică-mă, nu da!" Și cînd aude asta, iar sare cu ghiarele și cu picioarele la mine: asta o înfurie cel mai mult. Dar pînă la urmă o învăț eu să mă critice. Numai de n-ar avea cizmele în picioare cînd îmi trage la fluierul piciorului, oftă Luca Gheorghe. Cei dinprejur își ștergeau lacrimile de rîs.

— Ah, ce viață frumoasă are omul cîteodată, zise Luca Gheorghe, încetînd de a mai mînca și lăsîndu-se cu spatele pe un butoiaș de apă. Tu de ce nu te-ntorci în sat, să te faci pescar, Adame?

— Ei... m-am învățat cu munca mea, zise Adam, zîmbind.

— Cît cîștigi tu? întrebă Luca Gheorghe. Adam îi spuse cîteva sute.

— Păi eu cîștig de două-trei ori mai mult! Și de patru ori, cîteodată. Hai, bre, cu noi pe mare.

— Cum să-ți spun, zise Adam: îmi place munca asta. N-aș putea s-o las...

Luca Gheorghe se uită la el și zise:

— Te-am întrebat numai ca să văd ce spui... să nu te necăjești pe mine...

— Ce-a fost asta? întrebă Adam, uitîndu-se peste mare...

— Ce?

Se auzi un răcnet prelung, stins. Apoi încă unul:

— Ce fac ăia? Se omoară! Săriți, băieți, în lotci! strigă Luca Gheorghe.

★

Iermolai, care avea în lotcă pe Simion Danilov și pe unul Tihon, spuse pe la mijlocul dimineții:

— Mă Tihon — ia vezi: mai e ceva în purceaua aia?

Purceaua era o sticlă groasă cu țuică, și nu mai era nimic înăuntru.

— Nu mai e, Iermolai. Cînd ai băut-o?

— Eu? N-am gustat un strop de țuică nu mai țin minte de cînd!

— A băut-o azi noapte, cînd dormeam noi, mormăi Simion întunecat. Și mă arde o sete...

— Bea apă, zise Tihon. Simion rînji:

— Il auzi ce spune, frate Iermolai?

— Il aud pe fratele Tihon ce spune, și nu mă mir de sfinția sa, zise Iermolai. E un om bun. Un om bun nu se teme de un pahar de țuică; el se teme, dar tot bun rămîne. Nu știe cum se face asta...

— Nu mă tem de un pahar, zise Tihon, dar pe căldura asta să muncești cu țuica-n nas, nici nu-i sănătos...

— Ha! răcni Iermolai, se bătu cu palma în piept, făcîndu-l să sune ca o tobă. Spirtul dă sănătate, frate Tihon; e curat și tare; dă putere frate Tihon. De aceea băutorii de apă ca sfinția-ta n-au putere în ei...

Tihon dădu din umeri, plictisit, și nu mai spuse nimic. Tăcură, muncind; dar Iermolai se gîndea mereu. Odată spuse:

— Simioane — n-ai văzut niște pescari din Constanța?

— Ba da: uite colo două lotci.

— N-or fi avînd ei nevoie de stavrizi? Ce zici?

Simion se uită mirat la el, apoi rînji:

— Ba au... Dacă se găsește o inimă de creștin să le vîndă niște nadă...

— Mă nebunilor! sări Tihon. Vreți să vindeți nada pentru paragat?

— Ce, e a ta? întrebă Simion. Iermolai tăcuse, încurcat.

— Nu e a mea, răspunse Tihon— dar ne-a dat-o Statul gratis să ne cîștigăm pîinea cu ea... Nu se poate, fraților: e rușine.

Simion îl înjură grosolan, apoi se uită la Iermolai, așteptînd încuviințarea; dar Iermolai se uita în fundul bărcii, ca și cum ar fi văzut ceva acolo. Nu erau decît solzi uscați, argintii, lipiți de catranul de pe scîndură. Simion nu mai vorbi. Dar peste vreo jumătate de ceas, Iermolai oftă și zise:

— Bun ar fi acum un gît de țuică...

— Păi dacă ești prost, mormăi Simion.

— Iar începeți? întrebă Tihon, crezînd că n-o să iasă nimic din dorința lui Iermolai. Dar se răzgîndi, auzindu-l că spune.

— Să le vindem jumătate, și cu jumătate încărcăm cîrligele noastre.

— Iermolai!

— Taci, mă, că te lovesc, mîrîi Simion către Tihon.

Peste un ceas, lotca se legăna în voia apei. Iermolai, fericit, se uita la cer și cînta încetișor, Simion se gîndea adînc încruntat, mereu la același lucru la care se gîndea multe zile și nopți, iar Tihon, slab de înger, se îmbătase și el. Vînduseră tot coșul cu nadă, și băuseră trei sticle. Iermolai una și jumătate, Simion una și Tihon o litră. Iermolai simțea pentru toată lumea o mare iubire. Se uita cu ochi topiți la Simion și văzîndu-l atît de mohorît, i se făcu milă de el și începu să-l mîngîie:

— Lasă, Simioane: ce să-i faci? Așa e viața. Ce, vroiai să stea cu tine? Nu se poate. Tu ești cîine, Simioane, și i-ai luat-o cu înșelătorie: nu era drept să fi rămas cu tine. El e om bun; e al dracului, dar e om bun: era dreptul lui să vie după el. Nu mai te omorî cu firea: ești cîine, Simioane, dar mie mi-i drag de tine, uite, aici, în inimă te țin...

Și se bătu pe pieptul care sună ca o ladă; apoi vroi să-l sărute pe Simion. Simion tresărise și se îngălbenise. Ii trînti lui Iermolai un pumn peste gură de-l azvîrli deandaratelea pe fundul bărcii:

— Te omor! hîrîi Simion, cu ochii tulburi, și începu să caute un cuțit. Iermolai se ridică și-l luă cu o mînă de gît, iar cu cealaltă îl pocni în tîmplă de-l ameți. Tihon sări să-i despartă. Iermolai îi arse un pumn în frunte. Tihon căzu peste cap din barcă în mare. Simion căută iar cuțitul. Iermolai îl lovi de cîteva ori. Simion încercă să-l ia de gît, să-l sugrume; dar gîtul lui Iermolai era tare gros, plin de mușchi încordați. Totuși, începuse să-l strîngă, iar Iermolai să se învinețească și să holbeze ochii. Atunci ridică piciorul și-l izbi pe Simion în burtă. Simion căzu și el în mare. Rămas singur, Iermolai începu să rîdă cu o mare veselie, ținîndu-se de pîntecul său gros. Cînd se uită la cei doi, în apă pînă la gură, și înotînd holbați ca doi broscoi ca să ajungă îndărăt în lotcă, îl apucă o veselie nebună. Luă o vîslă și începu să se distreze încercînd să-i pocnească în moalele capului, sau să-i împingă sub apă cu capătul ei. Incercările celor doi să se ferească de lovituri sau să apuce vîsla cu mîna îl umpleau de o mare încîntare, mai ales cele din urmă, căci atunci el mișca vîsla cu îndemînare, ca să n-o poată ei apuca, și totuși destul de aproape ca ei să întindă mîna după ea, cînd Iermolai iar fugea cu vîsla și-i pocnea după cap, făcînd un haz nespus. Tihon, care era cel mai puțin beat, înțelese cel dintîi că joaca asta poate să meargă foarte departe, și începu să urle după ajutor.

In curînd, cele două lotci în care sărise toată brigada lui Luca Gheorghe, una cîrmită de Luca, cealaltă de Adam Jora, sosiră alunecînd pe apă, cu o iuțeală năprasnică, cu strapazanele scîrțîind, flăcăii icnind scurt, și vîslele împroșcînd apa. Luca Gheorghe izbi cu ciocul lotcii în lotca lui Iermolai. Iermolai căzu în șezut, cu babaica în mînă, apoi sări în sus și începu s-o rotească prin aer, gata să spargă capul oricui s-ar apropia. Adam opri ca să-i pescuiască pe cei doi înotători, și, văzînd ce se petrece, răcni la Iermolai, care se uită peste umăr. In clipa aceea Luca Gheorghe sări în lotca lui, și-i trase un pumn după ceafă, de-l făcu să se clatine pe picioare și să lase babaica jos, Luca Gheorghe i-o smulse din mîini.

— Ce, mă? întrebă jignit Iermolai. De ce dai în oameni, mă? Ce fel de comunist ești tu, de bați oamenii?

Era foarte mîhnit și jignit. Părea gata să plîngă.

— Și ce dacă sînt comunist, trebuie să stau să mă uit cum îi omori pe ăștia doi? întrebă Luca Gheorghe furios. Ei nu sînt pescari ca și tine? Ce-ai avut cu ei?

Iermolai se gîndi, și nu izbuti să afle din ce începuseră. Asta îl cutremură.

— Sînt un om rău! strigă el, îndurerat. Fraților, iertați-mă! Fraților, să ne împăcăm!

Și-i sărută cu sila pe Simion și pe Tihon, uzi, amețiți, vineți, care-l înjurară turbați. Ceilalți începură să rîdă. Iermolai avea gura și barba pline de sînge, din prima lovitură a lui Simion, și-i umplu pe cei doi de sînge pe față. Văzîndu-i așa vopsiți, îl apucă o jale nemaipomenită, iar pe ceilalți o veselie asemenea. Peste un ceas îl lăsară să pescuiască mai departe, cu niște nade de împrumut. Iermolai fiind foarte trist, Simion liniștit și ca și cum nimic nu s-ar fi întîmplat (se ferea să se uite la Adam Jora) și Tihon covîrșit de somn.

Urmă, zilele acelea, o adunare a pescarilor pe vas, care ieși cu mare rușine pentru Emelian și Iermolai... Mulți propuseră ca lui Emelian să i se ia conducerea brigăzii, iar lui Iermolai să nu i se mai dea aprobarea de ieșire în larg, dar se rugară amîndoi, cu lacrimi în ochi, de adunare, să fie lăsați, ca să îndrepte ce greșiseră. Și, într-adevăr, nu se mai putea spune, de atunci încolo, nimic despre Iermolai; bea, dar nu la muncă, și, mai ales, aducea pește. Iar brigada lui Emelian își lungi paragatele cu încă cinci sute de cîrlige și chiar o mie de cîrlige, și sări dintr-o dată în capul întrecerii, alături de a lui Luca Gheorghe, a lui Vangheli și a tineretului, al cărei șef era Cosma. Adam erau mereu pe mare și, cînd îi vedea, vorbea cu ei ca înainte, fără cea mai mică și neînsemnată schimbare în glas sau în purtare. In sinea sa se gîndea: „De fapt, abia am început. Mai e mult de lucru".

La sfîrșitul fiecărei ieșiri a flotei, se întorcea și el la Constanța, să stea cinci zile pe uscat; și în primele zile i se părea și lui ciudat că pămîntul stă, nu se mișcă în sus și-n jos, de la prova la pupa și dintr-o latură într-alta. Cînd se obișnuia, trecuseră cele cinci zile, și pleca iar.

★

Intr-o noapte, Adam vîslea în lotca lui Luca Gheorghe. Luca Gheorghe controla paragatul și tăcea. Adam vîslea și tăcea și el. Ii era sete, și era ostenit. Se gîndea: „Ce greșeală am făcut? De ce n-am mers? De ce au făcut ce-au vrut, pînă acuma?"

Luna grasă și galbenă plutea jos deasupra mării. Nu mai era mult pînă la ziuă. Adam, care muncise toată noaptea, se uita la apa mării, care se umfla în valuri rotunde, moi, mătăsoase. Cînd intra vîsla în apă, plescăia ușor și lui Adam i se făcea sete. Se uita la apă. Era apă rece și verde; pluteau în ea nori de bășicuțe de aer, ca în apa minerală. Lui Adam îi plăcea apa minerală; de cîte ori se găsea la cantina regiunii de partid, lua apă minerală rece, plină de bășicuțe care te pișcă plăcut pe limbă.

Nu era apă minerală. Era o apă de mare sărată și amară. Degeaba ți se lipește limba de cerul gurii; degeaba ți s-a uscat gîtlejul și te frige. E apă de mare.

Poți să bei din butoiaș; dar e caldă și miroase a butoi.

Adam se uita la apa în care intrau vîslele clipocind domol. Nu se poate bea. Te uiți la ea, poți să și cufunzi mîna în ea. Nu se poate bea.

„Așa e și munca mea de pînă acum, se gîndi Adam. Sînt aproape de rezolvare, și nu rezolvată. Am făcut mult — și n-am făcut nimic. Cu ce am greșit?".

— Pavelică, pe cuter, a dat o sticlă la fund, să se răcească, zise Luca Gheorghe. O să bem apă rece.

„O să bem apă rece? Să vedem".

— Ascultă, Adame, spuse deodată Luca Gheorghe. Ascultă: eu am vorbit cu Prețiosu și n-am făcut nimic.

— Și... rămîi așa? întrebă Adam.

— Cum adică? mormăi celălalt, depănînd mereu paragatul.

— Păi... gata? Te-ai lăsat?

— Tu de ce nu faci ceva? De ce nu spui partidului ce-i aici? întrebă Luca Gheorghe, întorcînd spre el capul care deodată se încunună cu fire de păr lucitoare, ca de metal, luminate de lună.

— Am spus, zise Adam. Dar tu, ce faci? Aștepți să-ți pice mură-n gură? Stai cu mîinile-n sîn? Tu ești comunist? întrebă Adam în așa fel încît Luca Gheorghe rămase o clipă tăcut.

— Să mă duc la partid, să vorbesc? întrebă pescarul.

Adam dădu din umeri:

— Tu nu știi care-i datoria ta?

Luca Gheorghe se întoarse iar cu spatele la Adam și se aplecă deasupra apei, depănînd paragatul.

Cînd căzuse luna în mare se-ntoarse la cuter, vîslind cu icnituri grele, osteniți, dar repede să ajungă odată să doarmă. Pe cuter, traseră sticla din adîncime. Era rece ca de la gheață. Luca Gheorghe scoase dopul și-i întinse lui Adam sticla. Acesta sorbi o înghițitură și o scuipă: apa era rece, dar sărată.

— Aoleu, mama ei! A trecut apa de mare prin dop! spuse Luca Gheorghe cu amărăciune. Adam însă nu spuse nimic. Se întinse sub o pătură, pe coverta cuterului. Ii ardea gîtlejul de sete.

„Cu asta am greșit: nu m-am bazat destul pe masă. Am vrut să fac eu ce-i de făcut", se gîndi Adam, adormind și începînd să viseze că o strîngea în brațe pe Uliana, și că ea îi spune, cu o înfățișare de ură sălbatică: „Pleacă, lasă-mă, ticălosule! De ce m-ai părăsit?"

Adam gemea prin somn, simțind o mare dar nedeslușită vinovăție, cum se întîmplă în vis. Apoi și visul se topi și Adam căzu într-un somn greu și adînc.

In zilele următoare cînd pescarii îl întrebau:

— De ce nu faci nimic? De ce nu face nimic partidul?

Adam le răspundea:

— Cine e partidul? Voi sînteți partidul. Așteptați să vă vie toate de sus? Eu îmi fac datoria și raportez. Dar eu nu sînt decît un om. Voi vă faceți datoria?

Oamenii rămîneau tăcuți.

Și pe urmă, Steaua din Octombrie și flota de pescuit, porniră spre Constanța.

Petru Dumitriu

(Fragment din ediția II-a revizuită a romanului „Pasărea furtunii").

DESPRE UNELE PROBLEME ALE LIMBII LITERARE

(Urmare din pag. I-a)

meargă unde-a-nțărcat mutu iapa; *am căutat peste tot*: nu e și nu e; și scoate și scoate și dă-i la cadouri; tu zici că ești tinichea de tot; *răbdare tînărule*, n-a intrat vremea-n sac; n-aude, n-a vede.

Cît de ascuțit e spiritul de observație al lui Caragiale se poate vedea din următorul fapt: discursul lui Farfuridi, din actul III al „Scrisorii pierdute" e plin de neologisme; dar cînd oratorul se supără, emoția îi paralizează izvorul de cuvinte străine și el întrebuințează expresii din limba curentă, după cum se poate constata din următoarele replici: „Ia scutește-mă cu mofturile *d-tale! Onest d-ta?* Pe de o parte, *„Răcnetul Carpaților"*, pe de altă parte chiverniseala *confraților*; pe de o parte *opoziție* la toartă, pe de altă parte teșcherea la buzunar!... Urlă tîrgul domnule..."

Ca un mare creator de tipuri umane, Caragiale era preocupat de a da eroilor săi o stare civilă. De aci necesitatea de a avea la îndemînă un număr suficient de nume proprii. In consecință, Caragiale a alcătuit un „repertoriu" de nume proprii.

Caragiale a criticat cu luciditate burghezia și pe micii burghezi în ascensiune. El a zugrăvit fără menajamente societatea în care a trăit și clientela politică a partidelor care veneau la cîrma țării (vezi „1907"). Ca un fin observator al graiului vorbit, Caragiale redă jargonul franco-romîn al clasei conducătoare: Rică Venturiano e ridicat, prin geniul marelui satiric, la rangul de tip al înstrăinatului (de observat că graiul său, împestrițat cu expresii străine, e socotit „adînc" de jupîn Dumitrache).

Caragiale a ridiculizat și pe latiniști, Marius Chicoș Rostogan, pedagog de școală nouă, îmbină, în graiul său, savoarea regională a graiului ardelean cu mania latinistă a epocii: în felul acesta, Caragiale demonstrează că limba literară trebuie eliberată de elemente regionale și de latinisme. Satira lui Caragiale a fost o armă puternică împotriva curentului latinist și regional, care riscau să abată limba literară de la drumul ei firesc, de exponent al limbii naționale unice. Caragiale apare astfel ca un creator și un apărător al limbii romîne literare, care trebuie menținută pe drumul ei firesc, evitînd abaterile periculoase pe care le-am semnalat și ferind-o, la polul contrar, de „neaoșisme", pericol denunțat de Caragiale în paginile „Momentelor și schițelor" sale, și anume în bucățile „Romînul", „Romînca" etc., precum și în parodiile pe care le-am amintit.

Reproducem un scurt pasaj din „Năpasta" (actul II, scena III), în care marele artist redă limba unui țăran. Este a pagină antologică, în care Ion, eroul dramei, povestește cum și-a găsit drumul, în desișul pădurii: „Anca (dîndu-i să bea) — Cum e la ocnă, Ioane? — Ion. Bodaproste... e bine. — Anca. Și cum ai fugit de acolo? — Ion (ca iluminat). Vezi că s-a pogorît Maica domnului la mine, și zice: pe cum că, Ioane, cînd ăi ajunge la fîntînă sub deal o să-ți iasă înainte cine să te aducă la mine, și să vii negreșit... Pe urmă, vere, m-am dus la fîntîna de sub deal și am pus donițele jos... Ei! Era frumos și cald... și era pădurea singură... Doar într-o tufă fluiera de departe o mierlă... Numa', dinspre partea dealului, iacătă că-mi iese inainte o veveriță. — vezi, o trimisese Maica domnului! — sta în fața mea în două labe și se uita la mine drept, cu ochii ei mititei și galbeni. Eu am dat s-o prinz, cînd colo ea... fușt! a sărit p-o cracă subțire de alun; acu se încovoia craca și se apleca cu ea pînă la pămînt, acu se ridica, acu se apleca. Eu după ea, ea iar înaintea mea, în două labe, se uita la mine.. Ii sclipea ochii, vere, de parcă era două schintei și mă chema iac-așa"....

Prin astfel de pagini, Caragiale a îmbogățit patrimoniul limbii și literaturii naționale.

Al. Rosetti

Caiet internațional

Un remarcabil romancier contemporan iugoslav

Recent a fost atribuit în Iugoslavia unul din premiile literare cele mai mari și mai importante, „Premiul criticii", instituit de publicația săptămînală din Belgrad „NIN". Acest premiu a fost conferit scriitorului Dobrița Kiosici pentru romanul său „Rădăcini", recunoscut în unanimitate de către juriu ca fiind cel mai bun roman al anului 1954.

Dobrița Kiosici, născut în anul 1921, a intrat în mișcarea tineretului progresist încă din fragedă tinerețe. Cînd hitleriștii au invadat Iugoslavia, Kiosici s-a avîntat în primele rînduri ale luptătorilor pentru eliberare, la început ca activist ilegal de partid, iar în 1943 ocupă funcția de comisar politic într-un detașament de partizani. După eliberare absolvă un curs superior de partid și participă la munca obștească.

In literatura iugoslavă contemporană Kiosici exercită o puternică influență. Incă de la primele lui nuvele publicate în revistele „Tînărul luptător" și „Tinerețe", el manifestă un puternic talent în creația literară. In 1951 a apărut romanul său „Soarele este departe" care îl consacră printre cei mai de seamă scriitori ai noii literaturi iugoslave. Pentru această carte el este apreciat ca „poetul luptei de eliberare". Romanul este o vastă epopee a luptei partizanilor sîrbi, înfățișînd o bogată galerie de figuri.

Intr-un interview, Kiosici a declarat că romanul său „Rădăcini" este prima carte a unui ciclu de patru romane, închinate vieții satului sîrbesc dinainte de război. „M-am întors spre trecut — spune el — pentru a găsi rădăcinile pasiunilor și slăbiciunilor noastre. Trecutul nostru reprezintă o dramă cumplită și vreau să fiu unul din acei care încearcă să lumineze una din laturile ei întunecate...".

Și într-adevăr, romanul „Rădăcini" pune în fața cititorului o temeinică și captivantă problematică. Romancierul descrie istoria unei familii de țărani pentru ca în tabloul amănunțit al relațiilor dintre oameni să se străvadă fondul larg al ciocnirilor sociale.

In R. D. Germană

„Cîntece democrate de-a lungul a șase secole" se intitulează culegerea de poezii, balade și cîntece apărută în R.D. Germană. Autorul ei, Wolfgang Steinitz, a întocmit culegerea pe baza unui vast material.

● Editura „Aufbau" din R.D. Germană a tipărit un „Almanah Kisch", cu prilejul a 70 de ani de la nașterea marelui reporter Egon Erwin Kisch. Almanahul apărut sub îngrijirea scriitorului F. C. Weisskopf cuprinde articole și studii semnate de Lukacs, Arnold Zweig, Bodo Uhse, Feuchtwanger, Henri Barbusse, Frank Hardy, Kantorowicz și D. N. Pritt.

Concurs literar în R.P. Bulgaria

Ministerul Culturii și Uniunea scriitorilor din R.P. Bulgaria au instituit un concurs pentru literatura pentru copii cu cîte trei premii pentru un roman, nuvelă, culegere de povestiri, o piesă, o poemă sau o culegere de versuri. Lucrările trebuie să fie inspirate din viața școlară, organizația de pionieri, a unui colectiv de elevi în lupta lui pentru o înaltă reușită în învățămînt și disciplină, din realizările pionierilor și realizările construcției socialiste, din participarea tineretului școlar în munca gospodăriilor agricole colective, din trecutul de luptă al poporului, din lupta clasei muncitoare sub conducerea partidului comunist pentru eliberarea de sub exploatarea capitalistă și a fascismului, din prietenia cu popoarele sovietice și ajutorul pe care-l dă Uniunea Sovietică poporului bulgar, din dragostea pentru patrie și partid, lupta pentru pace, democrație și socialism, din viața armatei populare și a milițienilor, din viața eroicilor grăniceri, din viața eroilor muncii, inovatorilor și oamenilor de știință, din viața și lupta copiilor de muncitori din țările capitaliste, din prietenia între copiii de diferite naționalități, despre frumusețile patriei și altele.

75 ani de la moartea lui F. Dostoevski

Oamenii de litere din Uniunea Sovietică se pregătesc să comemoreze la 9 februarie 1956 împlinirea a 75 de ani de la moartea lui Fiodor Dostoevski.

Criticii literari studiază viața și opera acestui scriitor. La Leningrad se studiază materialele referitoare la perioada 1838-1843, cînd Dostoevski era student la școala militară de geniu, documentele privind participarea scriitorului în anul 1847 la cercul „Petrașevților"; din acest cerc făceau parte reprezentanți ai intelectualității ruse progresiste, care militau pentru desființarea regimului feudal în Rusia.

La Moscova se pregătește o nouă expoziție pentru muzeul Dostoevski, care va prezenta materiale ilustrînd anumite etape din viața și opera scriitorului, istoria creării celor mai importante opere ale sale.

La Moscova, Leningrad, Kalinin, Semipalatinsk, Kuznețk, Staraia Russe și în alte orașe, pe fațadele caselor unde a trăit Dostoevski, se vor fixa plăci comemorative.

Editura de stat pentru literatură pregătește pentru tipar o culegere de opere ale lui Dostoevski.

ÎNTÎLNIRI LA LAUSANNE

DESPRE O MAMĂ DIN FRANȚA SAU CUM DEVINE UN FILM REALITATE

Prin telefon de la Veronica Porumbacu

Lucienne Peyronnem nu e o actriță de cinema. E o femeie franceză, cu figura deschisă, simplă: o gospodină din Paris care ar fi rîs dacă i s-ar fi spus cu o zi înainte că va deveni interpreta voluntară a unui film. Și totuși noi așa am cunoscut-o, sub reflectoare, cînd turna la Lausanne quasi-documentarul lui Aisner...

Subiectul e cît se poate de simplu: A fost odată nu de mult, ci în vremea noastră. A fost odată o mică florăreasă din Paris. Peste casa ei părintească a trecut primul război mondial. Ea a rămas orfană. Peste familia ce și-a întemeiat-o, a trecut al doilea război mondial și ea a rămas văduvă. Și acum fiul ei este îmbrăcat în uniformă, gata să înceapă stagiul militar.

Pe florăreasă n-o interesează decît ceea ce e între hotarele propriei florării. Ea nu semnează nici măcar Apelul Păcii. Vrea să trăiască liniștită, între florile ei, să le vîndă spre bucuria oamenilor și nu spre tristețea lor. Dar într-o dimineață intră în florărie un grup care îi cere o coroană pentru eroii necunoscuți ai ultimului război. Deodată florăreasa își dă seama, în insula ei artificială, că florile coroanei ar putea împodobi tot atît de ușor și mormîntul fiului în uniformă, dacă voința milioanelor de oameni nu va împiedica un nou război mondial. Și atunci femeia, care nu trecea nici cu ochii, nici cu mintea, granița florăriei, inițiază pe cont propriu un tratat de alianță: ea scrie unei mame germane îngrijorările și speranțele ei, îi pune în plic fotografia fiului ei, și vrea să înmîneze plicul, ca pe un document de stat, unui alt grup care aduna semnături pe Apelul Păcii.

— „Dar doamna mea, îi răspunde un om din grup, în curînd i l-ați putea înmîna dumneavoastră personal, la Congresul Mamelor la Lausanne".

Așa a ajuns florăreasa pariziană în preajma Alpilor, și așa am cunoscut-o pe Lucienne Peyronnem, interpreta voluntară a acestui rol: sub reflectoare, la congres, în momentul în care îi încredința unei mame germane cuvîntul cel mai adînc și mai înalt al inimii ei.

Fără comentariu

Am văzut înainte vreme volume de versuri ori proză tipărite în ediția autorului. Dar n-am crezut să țin vreodată în mînă o chemare la pace editată pe cheltuiala unei mame. Autoarea broșurii este Maria Häffner din Gelnhausen (strada Gării, numărul 3). Autorul motto-ului, Goethe:

„Dacă semnele inimii nu vă spun nimic, atunci dezmințiți ceea ce e dumnezeesc în voi".

Și părintele lui Faust s-ar bucura și astăzi să patroneze cuvintele calde și simple ale mamei germane:

„În 1944, de crăciun, fiul meu de 17 ani mi-a scris prima scrisoare din tranșee:

De sfintele sărbători am primit pe frontul de vest botezul focului. Mă întorc curînd, mamă!

La 7 ianuarie 1945, am primit ultima scrisoare:

Ce face tata? N-aș putea trăi dacă el ar trebui să trăiască ceea ce trăiesc eu.

pentru ca la 12 ianuarie părinții să primească a treia scrisoare, de astădată a șeiului de companie:

Fiul dumneavoastră nu mai e printre noi. Toată compania îl plînge. Avea o inimă largă, o inimă la locul ei. O schijă i-a sfîrtecat-o".

„Pentru prima oară, scrie Maria Häffner, am simțit la primirea anunțului, nu numai durerea mamelor cărora le-au fost uciși copiii, ci și vina lor că s-au lăsat să plece în război...".

După ani de corespondență, de căutări, Maria Häffner din Gelnhausen a găsit în sfîrșit mormîntul fiului ei. În 1953, soții Häffner au pornit cu alte mii de părinți în pelerinaj către groapa comună a cimitirului din Luxemburg. Printre cei cinci mii de morți care dorm somnul veșnic într-un singur pat, printre miile de soldați cunoscuți și necunoscuți, era și fiul lor. Și pe coroana ce-au așternut-o pe mormînt, ca o replică peste granițe a florăresei pariziene, părinții au scris pe panglica coroanei: „Moartea ta ne poruncește să luptăm împotriva războiului. Îți jurăm s-o facem, la mormîntul tău timpuriu".

Și broșura acestei mame protestante, presărată cu versete din biblie, e o mărturie că s-a ținut jurămîntul. Fotografia cu copilul la doi ani, fotografia fiului la 17 ani, fotografiile încețoșate din ultimul pelerinaj, sînt mici ilustrații la statistica tragică extrasă din revista internațională de diplomație, și din comunicatele asociației pentru îngrijirea mormintelor celor căzuți în ultimul război. Le citez tot din broșură:

„Noi plîngem (jelind):

Mai mult de 32 de milioane de victime ale războiului:

15—20 de milioane uciși în bombardamente aeriene;

26 de milioane uciși în lagărele de concentrare;

29.500.000 răniți, invalizi, inapți pentru muncă;

31.245.000 de oameni și-au pierdut locuințele și avutul din pricina bombardamentelor;

45 de milioane au fost închiși, deportați sau evacuați;

30 de milioane de locuințe au fost total distruse;

un milion de copii au rămas fără părinți;

un milion de părinți au rămas fără copii."

Fără comentariu.

O singură familie

La unele întîlniri între oameni, fie ele reuniuni familiare, ședințe de lucru sau conferințe, intră în joc vanitatea. Ea urmează omul ca o umbră și arar se dezlipește de el. „Și totuși — cum a remarcat scriitoarea argentiniană Maria Rosa Oliver — în această întîlnire a noastră, vanitatea n-a intrat în joc nici măcar ca un imponderabil, poate fiindcă în tot acest timp n-a fost vorba de noi înșine, ci de ceea ce ne e mai scump ca noi, de copiii noștri. În fața lor se apleacă și cerul smerit, în fața lor cade tot ceea ce micșorează omul, ca să se înalțe în schimb ceea ce e mai uman, mai nobil și mai curat: dragostea maternă".

Congresul a purtat de-a lungul celor patru zile de muncă, această pecete a puritații sentimentelor, a înălțimii lor, unită cu conștiința forței noastre. Ea a izbucnit mai puternic ca niciodată, cînd mîinile au început să fluture fularele străvezii ale congresului. Valuri de valuri albastre fîlfîiau peste capete. În mîna mamei din Oradour, în mîna mamei din Stalingrad, în mîna mamei din Lidice, ele fîșneau ca niște steaguri ale speranței din cetățile odinioară arse.

Mulți ochi erau în lacrimi. Durerea și bucuria au același mod de exprimare. Și de astădată era în noi o bucurie dincolo de tiparele ei obișnuite.

Sub foșnetul fularelor fîlfîinde, m-am regăsit într-o singură familie umană, cu o singură dragoste, dragostea maternă, și cu o singură ură, ura pentru cei ce vor să spulbere viața.

Odată regăsiți, nimeni și niciodată nu ne va putea despărți, fiindcă luăm cu noi siguranța acestei imense descoperiri, în fața căreia se șterg paginile și anii, despărțirile rămînînd numai simple popasuri între două revederi.

Un artist în documentare — PERAHIM 1955

IN PREAJMA CONFERINȚEI DE LA GENEVA

CONFRUNTARE CU REALITATEA

Desigur că în multe din articolele „Gazetei literare" se vorbește de necesitatea imperioasă pentru omul de artă de a privi realitatea, de a o reflecta artistic. Iată că și într-un material de politică internațională va fi vorba de cei care respectă sau ignoră realitatea și de această dată nu în domeniul literar, ci în acel al treburilor de stat.

Să examinăm deci sistematic problema, după tiparele clasice ale unei compuneri.

Mai întîi...

...O introducere în care se arată rezultatele „ofensivei de pace"

La acest subtitlu s-ar putea da o singură explicație telegrafică: 18 iulie 1955. Geneva. Conferința șefilor statelor U.R.S.S., S.U.A., Angliei și Franței. Căci întrunirea care începe luni în orașul de pe malurile lacului Leman nu este altceva decît culminarea unor acțiuni perseverente, îndelungate, duse de guvernul sovietic spre găsirea căilor de înțelegere între Răsărit și Apus. Această „ofensivă de pace" a Uniunii Sovietice, după cum o denumea agenția „France Presse", a făcut ca în ultimele luni barometrul vieții internaționale să înregistreze un sensibil progres spre înseninare și aceasta în ciuda faptului că de acele barometrului s-au agățat deopotrivă Knowland și generalul Gruenther, bombe atomice și alocații americane pentru spionaj, acordurile de la Paris și armele destinate revanșarzilor germani. Toate acestea, și altele pe aceeași măsură, erau menite să precipite evenimentele spre furtună. Se găsise și ambalajul cu etichetă tipătoare: „politică de pe poziții de forță". Iar cei douăzeci de deputați francezi care înclinaseră balanța spre ratificarea acordurilor de la Paris au mulțumit Washingtonului. Calculul s-a dovedit însă greșit, căci mai tîrziu s-a văzut că douăzeci de mîini ce introduc bile albe în urnă nu reprezintă nici măcar Franța, dar mi-te Europa sau mai mult. Iar dacă planurile agresive se încurcaseră în Europa, de Asia nici nu mai e nevoie de vorbit, căci e de ajuns să spui R.P. Chineză, India, conferința de la Bandung pentru a provoca, ferească papa Speelman, în Wall-Street noi accese forrestaliene.

Concluzia la această prea scurtă enumerare a acțiunilor amatorilor de acțiuni ale trusturilor de armament o lăsăm pe seama lui mister Lippman care scrie: „Occidentul este bolnav pentru că este incapabil să vină de hac realității, nu este capabil să conducă acțiunile sale, să-și apere interesele sale vitale..." (din cartea recent apărută, „Filozofia publică").

În acest timp Uniunea Sovietică a avut inițiative care domină viața internațională. Ele nu sînt decît o nouă manifestare a politicii permanente de pace sovietice, exprimarea concretă a principiilor leniniste de coexistență pașnică a statelor cu orînduiri sociale diferite. Aceste principii stau la baza politicii U.R.S.S. de zeci de ani.

Însăși enumerarea acțiunilor diplomatice sovietice din ultimele două luni este grăitoare și arată de ce săptămînalul cercurilor de afaceri franceze, „Perspectives", scria că „puterile occidentale nu fac decît să reacționeze dar nu acționează".

10 mai. Londra. Propunerile Uniunii Sovietice în problema dezarmării.

15 mai. Viena. Semnarea tratatului de stat cu Austria, ca urmare a tratativelor sovieto-austriece de la Moscova.

1 iunie. Londra. Încep tratativele sovieto-japoneze.

2 iunie. Belgrad. Se semnează declarația guvernelor U.R.S.S. și R.P.F. Iugoslavia, contribuție de seamă la întărirea păcii.

7 iunie. Moscova. Se trimite nota guvernului U.R.S.S. în care se propune Republicii Federale Germane stabilirea de relații diplomatice, comerciale, culturale între U.R.S.S. și R. F. Germană.

22 iunie. Moscova. N. A. Bulganin și J. Nehru semnează declarația comună sovieto-indiană.

Acestea sînt fapte, documente, toate formînd o realitate internațională, căreia cercurile agresive nu pot să-i vie de hac, ca să ne folosim de expresia lui Walter Lippman.

Cu aceasta introducerea, ca să zicem așa, istorică luînd sfîrșit, putem trece la...

...Cuprins în care va fi vorba de necesitatea confirmării vorbelor de către fapte

Realitățile internaționale nu sînt, desigur, așa de simple, fiind periculos să le prezinți doar în două culori — alb și negru — căci ar însemna să schematizezi bogăția de nuanțe pe care o prezintă azi arena internațională. Căci chiar în sînul cercurilor politice burgheze din Occident se găsesc oameni rezonabili, lucizi și care acum cer tocmai tratative, renunțarea la falimentara politică avînd drept bază bomba cu hidrogen și corolarul ei verbal, isteria războinică. În presa occidentală apar unele articole cu un ton neobișnuit pînă acum. De asemeni nu trebuie uitate declarațiile președintelui Eisenhower, ale lui Mac Millan sau Spaak avînd un conținut mai moderat. Desigur că aci ajungem la încă un aspect: presiunea opiniei publice devenită o forță și mai activă ca urmare a posibilităților deschise de politica Uniunii Sovietice destinderii încordării internaționale. Și aci ne vom reîntoarce la cartea lui Lippman, interesantă prin recunoașterile ei, în care el arată că „declinul Occidentului" este datorat tocmai „încălcării funcționale a relațiilor dintre masele populare și guverne". Sau, cu alte cuvinte, după cum se explică mai departe, „încălcarea" constă în presiunea opiniei publice asupra guvernelor. „Acolo unde părerea maselor domină asupra guvernului — scrie Lippman înfricoșat pentru soarta comanditarilor săi — acolo se remarcă o neorînduială patologică a funcțiilor adevărate ale puterii". Este interesant că la conferința de presă din 29 iunie a președintelui Eisenhower, printre problemele privind atitudinea părții americane la Geneva s-a ridicat și cea a felului cum va reacționa opinia publică față de politica S.U.A.

Aceasta este o întrebare care ar trebui să și-o pună mai des unii conducători americani, căci provoacă uimire amestecul de declarații agresive și mai moderate, tonul diferit pe care-l adoptă conducătorii yankei ca și articolele contradictorii ale unor ziare din S.U.A.

De pildă, în chestiunea dezarmării apar articole și se fac declarații în S.U.A. care l-ar face gelos și pe Cațavencu.

Poziția Uniunii Sovietice este clară, ea a fost expusă încă la 10 mai în subcomitetul comisiei O.N.U. pentru dezarmare. Se aștepta un răspuns, dar la 1 iunie reprezentantul S.U.A. în această comisie a legat propunerile sovietice de conferința celor patru puteri, cerînd amînarea discuțiilor. Dar iată că ziarul „Chicago Sun and Times" scrie că la Washington este împărtășită ideea că problema dezarmării trebuie abordată la O.N.U. și nu la Geneva. Deci, la O.N.U. se spune că se va discuta la Geneva și invers.

Dar aceasta nu e totul. Este știut că planul sovietic ține seamă de numeroase din propunerile occidentale, ceea ce facilitează o apropiere a părților. Dar aceasta nu convine anumitor cercuri americane. Căci, acum, scrie generalul de brigadă în retragere T. Phillips, observator militar al ziarului „Post Dispatch" propunerile făcute de însuși puterile occidentale, „nu mai apără pozițiile Occidentului" care trebuie „să considere propriile lor propuneri ca pornind de la partea inamică". Iar Lawrence în „New York Herald Tribune" se lamentează că nu poate exista un sistem de control eficace în urmărirea reducerii armamentelor.

La toate acestea, o singură concluzie: vorbărie despre dezarmare da, dar oricărui progres în această problemă cît mai numeroase piedici.

În orice caz, această problemă, a dezarmării, se pare că nu o vor putea evita în discuții la Geneva conducătorii americani, mai ales că la Paris și Londra opiniile d-lui Dulles nu sînt pînă acum întru totul împărtășite.

Răsfoind presa americană și unele ziare din Anglia și Franța, din ultimele zile, nu poți trece peste acele articole care se referă la o altă problemă deosebit de actuală, cea germană. Desigur că nu poți decît să-ți scoți pălăria în fața preocupării active pentru soarta Germaniei, dar trecînd dincolo de titlu te grăbești să-ți înfunzi mai bine pălăria pe cap. Despre ce este vorba? „Un nou plan de unificare a Germaniei" ne lămuresc deopotrivă „Associated Press", „Observer" sau „Manchester Guardian". „Noul plan" constă în includerea întregii Germanii în blocul Atlantic, iar ca supremă concesie — vai, ce generozitate — teritoriul R.D. Germane, deocamdată, să rămînă demilitarizat.

De altfel, în această privință ar trebui să amintim aiurelile despre includerea pe ordinea de zi a conferinței a „problemei (?) țărilor din răsărit" și a „comunismului internațional". Nu e nevoie să insistăm, dat fiind că patologia nu ține de resortul politicii internaționale, ci ne vom limita a cita o opinie justă a ziarului burghez francez „Le Midi Libre" care scria: „O astfel de cerere (în legătură cu includerea pe ordinea de zi a „problemei țărilor din răsărit") ruinează dinainte toate speranțele născute de anunțarea conferinței în patru". În acest caz „Washingtonul va trebui să țină seama că responsabilitatea eșecului nu va reveni rușilor... ci acelor care au pus condiții evident inacceptabile pentru partenerii lor".

...Și sfîrșitul?

Pînă la deschiderea conferinței au mai rămas patru zile. La Paris are loc o întrunire a celor trei miniștri de externe occidentali, urmată de o sesiune a consiliului blocului Atlantic. Se pare că se va încerca lichidarea deosebirilor de păreri în mai multe chestiuni, în special privind dezarmarea și Extremul Orient.

Ar urma acum sfîrșitul articolului dar e prea devreme pentru aceasta. Desfășurarea conferinței de la Geneva va fi în măsură să ne dea răspuns la problema sinceității. Iar în legătură cu aceasta, unii diplomați occidentali ar fi bine să țină seama de sfatul săptămînalului englez „Tribune" care scria că „pentru a nu distruge marile speranțe nutrite în legătură cu conferința... occidentul trebuie să fie gata să-și schimbe diplomația și să acționeze conform noii situații".

Va fi o confruntare cu realitatea.

După zece ani de la întrunirea de la Potsdam noua conferință a conducătorilor celor patru puteri este așteptată cu interes de opinia publică, care speră în succesul tratativelor pentru care Uniunea Sovietică depune nenumărate eforturi concretizate în fapte.

Sergiu Brand

Scriitorul german Thomas Mann împotriva politicii de atîțare la un nou război

Scriitorul german Thomas Mann a rostit o cuvîntare la Universitatea din Amsterdam, cu prilejul decorării sale cu ordinul „Orange-Nassau", cel mai înalt ordin olandez. Thomas Mann a condamnat cu hotărîre fascismul, arătînd că întotdeauna a admirat poporul olandez, care s-a împotrivit cu atîta curaj jugului străin și a făcut atîtea sacrificii pentru eliberare. Cu prilejul decorării sale, Thomas Mann a vorbit la Universitatea din Amsterdam despre Schiller. Referindu-se la vremurile noastre, vorbitorul a cerut să se pună capăt politicii de atîțare la un nou război și să se interzică arma atomică.

Scriitorul francez François Mauriac condamnă pregătirile pentru un război atomic

Săptămînalul parizian „Express" a publicat o notă a cunoscutului scriitor catolic François Mauriac, membru al Academiei Franceze, cu privire la Congresul internațional „Pentru pace și o civilizație creștină" care a avut loc la Florența.

Expunînd conținutul cuvîntării sale la acest congres, François Mauriac condamnă pregătirile pentru un război atomic. El vorbește cu căldură de primarul orașului Florența, Giorgio La Pira, care recent, într-un interviu acordat unui corespondent al ziarului „Pravda", s-a pronunțat în favoarea acțiunilor comune ale forțelor iubitoare de pace în interesul slăbirii încordării internaționale. De asemenea, scriitorul François Mauriac își exprimă nedumerirea față de faptul că „în ultima zi a congresului ziarul „Osservatore Romano" (organ al Vaticanului) a atacat pe primarul orașului Florența pentru interviul acordat corespondentului ziarului „Pravda".

Opere literare confiscate în Grecia

Revista progresistă greacă „La Voix de la Grece" relatează că autoritățile polițienești din localitatea Arta au arestat pe reprezentantul editurii „Polikos", confiscînd în același timp numeroase cărți, printre care: „Călătorie în Uniunea Sovietică" de scriitorul Dimitri Fotiadis, „Istoria revoluției grecești" (1821) de Finley, „Furtuna" și „Al nouălea val" de Ilya Ehrenburg, „Mitrea Cocor" de Mihail Sadoveanu și „Nastratin Hogea" de Soloviev și altele.

Concurs literar

Pentru stimularea creației literare în regiunea Suceava, ziarul regional „Zori noi" și comitetul regional ARLUS au inițiat un concurs literar în cinstea zilei de 23 August, pe tema: „Să scriem despre viața nouă, despre bogățiile și frumusețea regiunii noastre".

La concurs sînt invitați să ia parte tineri scriitori, membri ai cercurilor literare, muncitori, colectiviști, țărani întovărășiți, învățători, profesori, funcționari, studenți, elevi, etc.

Note și comentarii

Vară fierbinte

„Vară fierbinte", așa se cheamă ultimul poem al lui Victor Tulbure, din care „Flacăra" (nr. 13 — 1 iulie 1955) publică două pagini de revistă.

Vară fierbinte a fost vara lui 1944, vara eliberării patriei, vara marii cotituri și a începutului prefacerilor revoluționare.

„Dar din cîte-au fost în șir
Verile bătrîne,
Numai una-n amintiri
Pururi va rămîne.

Despre ea cei din Ojder
Povestind întruna,
Mai fierbinte dintre veri
Spun c-au fost doar una".

Vara aceea fierbinte i-a prins la un pahar și la plăcinte rumene, pe „inimosul domn primar Iacov Arpalete", pe „Kerekeș vecinul" care tocmai „se pregătea fata să-și mărite" și pe „domn părinte". Amicilor care stau în așteptarea domnului plutonier jandar, dus după vești, nu le e a bine.

„Pică frunza, semne dînd
Că-n curînd e toamnă.
Stau trei oameni. Beau oftînd,
Beau și nu se-ndeamnă"

Este de înțeles sentimentul acesta, pentru că, după cîteva clipe:

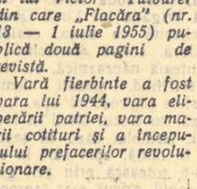

Iar din codrii verzi de brazi
Șoborau din munte
Oști cu soare pe obraz
Și cu stele-n frunte...

La celălalt cap al satului însă, de zece ori mai mulți la număr decît cei patru amăriți, trăiesc altfel de oameni. Undeva într-o casă umilă din Ojder, lui „Boroș sărăcanul", despre care tîlharii știu că „mtine-n sat va cuvînta", i-a venit pe lume o fetiță.

„Cînt de leagăn i-a cîntat
Glasul mitralierei
Ce răzbea îndepărtat
În arșița verii.

Așa începe vara aceea fierbinte, în satul cîntat cu sensibilitatea și unda de umor blajin ale lui Tulbure, care ne amintesc parcă de familiarul Tiorkin.

Cum va continua povestea verii? Așteptăm urmarea, îndemnați de angajamentul poetului:

„Dați-mi focul vostru-n
cînt
Dragilor cuvinte
Vara ceea să o cînt
Și de-aci-nainte

Vara ceea am s-o cînt
Căci a fost fierbinte.

D. Olmazu

Comedia „erorilor"

Au apărut primele două volume din Operele lui William Shakespeare, la care un colectiv de scriitori și angliști lucrează de mai mulți ani. Timpul scurt de la apariție nu a îngăduit criticilor noștri să înregistreze cum se cuvine acest act cultural. De aceea, cu îndreptățită nerăbdare am parcurs rîndurile primei note (critice) în legătură cu munca noastră, publicată în subsolul de „marginalii" al revistei „Contemporanul. Notița este intitulată, interogativ, „Shakespeare, dramaturg baroc?" Și se referă la o „eroare științifică" care, „strecurată în prefață, poate provoca confuzie, ba chiar o greșită înțelegere a personalității și operei lui Shakespeare".

Autorul notiței este sincer alarmat de faptul că autorul prefeței, analizînd drama elisabethană, a făcut aluzii la stilul baroc și conchide că „este, așadar, sugerată (sublinirea mea) ideea apartenenței dramei elisabethane și

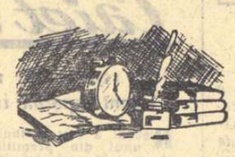

deci (subl. mea) și a operei lui Shakespeare la baroc". Pornit pe panta sugestiilor și impresiilor sale, el mai remarcă, în continuare, niște „puncte de plecare greșite", care stau — după părerea sa — „la originea acestei erori științifice". Și tot așa, mai departe, căutînd contraargumente la argumente (iluzorii), dintr-una într-alta, bătîndu-se cu mori de vînt pentru slava neprihănită a marelui Will, autorul notiței din „Contemporanul" — cu toate că își anunță eventualii cititori, chiar de la început, că nu e pornit pe o analiză serioasă, cu „aprecieri generale" — își cheamă în ajutor tot vocabularul peremptoriu al unei rîvne circumstanțiale, spre a recomanda, celor ce vor mai cuteza, pe viitor, să se atingă de marele dramaturg englez, „o analiză principială, de pe poziții partinice". Acestea au fost zise.

Îndrăznesc să-i cer tovarășului nostru, shakespeareolog grăbit, în primul rînd... puțintică răbdare. Numai atîta cît i trebuiește oricărui cititor onest ca să parcurgă (sine ira et studio) cele cincizeci de pagini ale studiului ce prefațează volumul întîi din Opere—dacă se poate, în întregime. Va afla astfel de acolo că drama elisabethană în ansamblu manifestă forme stilistice inferioare față de treapta reprezentată de Shakespeare, care are un pronunțat caracter de unicitate, de operă titanică. Toate acestea sînt expuse pe larg și pe înțelesul tuturor. În al doilea rînd, în legătură cu aspectul cel mai grav al presupusei „erori" îmi îngădui să-i mai atrag atenția criticului meu asupra evidenței unei idei importante (încă insuficient subliniată de critica progresistă și bineînțeles combătută de critica reacționară), aceea a prezenței active a lui Shakespeare în epoca de pregătire a revoluției burgheze din Anglia, deci cu precădere asupra „orientării ideologice profund progresiste și populare, care a animat toate tendințele creatoare ale lui Shakespeare", idee a cărei omitere dînsul o deplînge foarte „principial". Nu pot să nu fiu de acord totuși cu d-sa în privința unei tratări a barocului din unghiul strict al manifestărilor sale exterioare, care ar neglija latura reacționară a acestui curent (în contrast cu aportul său progresist, de eliberare din formele scolastice). Dar cum studiul meu nu și-a propus să trateze problemele acestui curent, făcînd doar o mențiune despre „stilul baroc", i-aș îndrepta focurile, mai curînd, spre Dicționarul Academiei R.P.R. litera B...

Notița pripită și pretențioasă cu care se află în treabă tovarășul de la subsolul „Contemporanului" se intitulează alarmant „Shakespeare, dramaturg baroc?" În fond mi se pare că face „mult zgomot pentru nimic" într-o „comedie a erorilor".

Mihnea Gheorghiu

Toată opera lui Victor Hugo o puteți citi în 24 de ore

Fasciștii, pe care cultura ți stingherea în planurile lor de a întoarce lumea în bezna evului mediu, au re-

curs la sisteme radicale: ardeau cărțile, trimiteau pe scriitori în lagăre, scoteau pistolul cînd auzeau cuvîntul „cultură", care îi zbîrlea. Adepții lor de peste Ocean încearcă și metode mai subtile. Suprimă, pe îndelete și prin procedee cu adevărat americane, cărțile clasicilor, în locul cărora pun comicsuri și alte maculaturi incitatoare la crimă. Lectura nu trebuie să ia prea mult timp cetățeanului înfricoșat cu războiul atomic, ocupat cu exercițiile de apărare pasivă la care-l silesc atomiștii. „Nu citim destul de repede!" — au constatat după îndelungi investigații experții americani, care au socotit că omul poate citi abia 150-200 de cuvinte pe minut. Ceea ce este, trebuie să recunoaștem, prea puțin într-o eră a vitezei supersonice. Trebuie și putem citi — cer „experții" — cel puțin 400 de cuvinte într-un minut. Și tehnicienii yanchei ne vin în ajutor. Cu aparatul pe care l-au numit „accelerator pentru lectură". Utilizînd acest aparat, după un scurt exercițiu, poți ajunge să parcurgi o carte mai repede cu 35-300 la sută, decît în condițiile unei lecturi normale.

Aparatul este prevăzut cu o perdea de fier acționată de un motor electric, perdea care se lasă pe pagină cît vrei tu de repede. După aprecierea tehnicienilor— care ne facilitează o asemenea performanță,— putem ajunge să citim de pildă „Andromaca" sau „Berenice" în 30 de minute, „Mînăstirea din Parma" într-o oră, „Comedia umană" într-o după-amiază, iar întreaga operă a lui Victor Hugo numai în 24 de ore.

Era mai practic dacă inventatorii ar fi redus alfabetul la vreo cinci semne, și ar fi transformat cărțile în pilule. Nu mai era nevoie nici de bibliotecă.

Gh. Dinu

Artiști sau simpli drumeți?

Nr. 6 al „Jașului literar" inserează în paginile sale studiul lui Const. Ciopraga despre „Peisajul și portretul în creația lui Calistrat Hogaș". Amplu și interesant, dovedind finețe analitică, minuție în investigația materialului analizat și, în aceeași vreme, vie receptivitate la mesajul artei lui Hogaș, studiul ne-a dezvăluit la lectură unele inexactități, de care l-am fi dorit totuși scutit. Astfel, discutînd despre predecesorii lui Hogaș în direcția literaturii de călătorie, autorul face observația în contrast cu spiritul judicios în care e întreprinsă întreaga cercetare, observații inexacte din punctul de vedere al istoriei literare. Afirmînd că „dacă personalități ca Nicolae Milescu, Dinicu Golescu și Ion Codru Drăgușanu se mențin în însemnările lor de călătorie la nivelul documentar-cultural, în schimb un Al. Russo în „Piatra teiului" (1839) și Vasile Alecsandri în „O plimbare în munți" (1844), ca și celelalte scrieri de călătorie, ne oferă primele pagini artistice pe tema drumeției".

Este de presupus că autorul studiului amintit a citit memorialistica de călătorie din prima jumătate a secolului al XIX-lea. În acest caz, afirmațiile sale privitoare la Dinicu Golescu și I. Codru Drăgușanu nu pot apărea decît surprinzătoare, căci pentru cel care le-a citit scrierile sînt sezisabile nu puține elemente de măiestrie artistică, atît în descripție, narațiune, ca și în capacitatea de a evoca atmosfera, locurile și oamenii cunoscuți. Avem în vedere, în special, fermecătorul memorial „Peregrinul transilvan" pe care I. Codru Drăgușanu l-a scris înaintea lui Russo și Alecsandri între anii 1835—1844 și prin care călătorul ardelean este superior memorialiștilor din epocă, atît prin amploarea și profunzimea preocupărilor sale sociale, cît și prin meșteșugul scriitoricesc.

Am făcut aceste precizări doar din dorința de a preveni unele păreri greșite pe care le-ar putea genera interpretările izvorîte din nesezisarea elementului artistic existent obiectiv la primii memorialiști de călătorie din secolul al XIX-lea.

H. Z.

Redactor-șef: Zaharia Stancu

Colegiul redacțional: Mihai Beniuc, Marcel Breslașu, Eusebiu Camilar, Paul Georgescu, Alexandru Jar, Eugen Jebeleanu, George Macovescu (**redactor-șef adjunct**), Ion Mihăileanu (**redactor-șef adjunct**), Veronica Porumbacu (**redactor-șef adjunct**), Cicerone Theodorescu, Ion Vitner.

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA: București — Bdul Ana Ipătescu 15. Telefon: Redacția 2.74.26; 1.50.17. Administrația 1.17.92. ABONAMENTE: 3 luni 6,50 lei; 6 luni 13 lei; 1 an 26 lei. Tiparul Întreprinderea poligrafică nr. 2, str. Brezoianu 23—25.

PROLETARI DIN TOATE ŢARILE, UNIŢI-VĂ!

GAZETA LITERARĂ

Anul II, nr. 29 (71) - Joi 21 iulie 1955

ORGAN SĂPTĂMÎNAL AL UNIUNII SCRIITORILOR DIN R.P.R.

6 pagini 50 bani

Pasiune pentru viaţa de astăzi

Sub acest titlu nu se urmăreşte scrierea unui articol teoretic, care să definească „pasiunea noului" şi să slujească drept călăuză pentru cei ce nu ştiu cum şi unde să găsească noul. In privinţa aceasta, definiţiile şi consiliile sînt de utilitate insignifiantă. Viaţa însăşi este cea mai bună călăuză, cînd e privită cu discernămîntul superior al aceluia care vede în ea realitatea în transformare revoluţionară a epocii de trecere de la o orînduire la alta.

Articolul acesta se raportează la o chemare spre crearea „capodoperei necunoscute", — chemare cuprinsă într-un articol nu de mult apărut în „Gazeta literară", şi semnat de Paul Georgescu. Desigur, acolo nu se făcea un apel la discuţii despre „capodopera necunoscută", ci la crearea ei. Insă monumentele literare ale unei epoci nu se înalţă peste noapte, iar pietrele lor de temelie se aşează trudnic şi neîncetat, prin creaţia cotidiană a scriitorilor. Capodopera necunoscută a epocii noastre — ţel al scriitorilor — este nu mai puţin finalitatea căutării pasionate a tuturor iubitorilor de literatură, consumatori, dar şi cercetători şi judecători ai produselor literare. Sursele „capodoperei" aşteptate ne preocupă şi pe noi, cei care, chiar dacă nu producem nemijlocit, trăim cu patima neostoită de a pătrunde cît mai mult în tainele procesului de creaţie. Şi, se pare, nu e exclus ca, în pregătirea marii capodopere, critica literară să-şi aibă partea ei, modestă, de contribuţie. Articolul acesta vede ca o sursă principală a capodoperei zilelor noastre pasiunea noului.

Pasiune care nu putea caracteriza realismul critic, ea însăşi nouă, caracterizantă pentru epoca noastră, ea e chemată să dea marea literatură a realismului socialist.

Cu pasiunea de a descoperi tot ceea ce este manifestare a forţelor care duc înainte societatea, Gorki a scris „Mama" în plină stăpînire „a forţelor vechiului. Geniul lui Gorki a întemeiat realismul socialist, pentru că a ştiut să vadă în forţele vechiului amăgitoarea lor durabilitate şi să scoată la iveală ceea ce, deşi încă învins temporar, aparţinea neîndoielnic viitorului. La începuturile literaturii sovietice, un erou ca Ceapaev putea să apară, unui scriitor obtuz la prefacerile revoluţionare, drept unitate de măsură a vechiului care continuă să dăinuie, cu încăpăţînare, în omul noii orînduiri. Furmanov a văzut însă crescînd în el noul şi şi-a îndreptat obiectivul artei sale militante spre cultivarea şi creşterea acestuia. Ceapaev a rămas ca o figură luminoasă a literaturii sovietice clasice, ca unitate de măsură a noului care apărea şi se dezvolta şi nu a vechiului, care se fărîmiţa, învins.

Capodopera viitorului are nevoie de această dragoste pătimaşă faţă de nou, pentru a oglindi dramatica încleştare din viaţa epocii noastre, în care niciodată noul nu se află în stare pură, ci, precum zăcămîntul preţios, în înveliş mineral greu de materiale eterogene, cantitativ superioare lui. Esenţial este ca scriitorul să nu-şi piardă privirea asupra sterilului care trage mult la cîntar, ci să străbată, cu sete, pînă la filonul valoros, participînd intens la opera de dezvelire, de curăţire, a lui.

Pasiunea noului este, de fapt, una din formele de întruchipare concretă a spiritului de partid în literatură. Victoria noului este inevitabilă, dar nu se produce spontan. Partidul clasei muncitoare, partidul forţelor celor mai înaintate ale societăţii, este înfăptuitorul misiunii istorice de a sezisa noul în chiar faza sa embrionară şi de a conduce activ afirmarea, dezvoltarea sa, în lupta împotriva vechiului. Literatura, ca parte integrantă a cauzei partidului, nu este nici ea o reflectare pasivă a noului gata dezvăluit, ci un instrument special de sprijinire a creşterii noului de-a lungul luptei sale pînă la victoria finală.

Cred că pasiunea noului respinge organic în aceeaşi măsură viziunea strîmbă a oglinzii naturaliste, ca şi pe aceea trandafirie a schemei idealizante. Descoperirea noului este o muncă grea, de miner. Poţi să te opreşti la suprafaţă şi să descrii blocurile masive în care precumpăneşte materialul ce urmează abia a fi eliminat. Poţi, dimpotrivă, să nu descrii decît imaginea metalului purificat după un îndelung proces de diferenţiere şi valorificare. Şi într-un caz, şi în altul, imaginea rămîne superficială şi deformează realitatea vie, ignorînd tocmai procesul tipic al dezvoltării noului. Prima condiţie a capodoperei necunoscute este tocmai crearea unei opere la înălţimea realităţii noastre, în care fenomenele specifice noii orînduiri ies învingătoare după o luptă pe viaţă şi pe moarte cu forţele retrograde, virulente încă, material şi spiritual.

Trebuie să depăşim faza de dibuire în oglindirea noului, pentru a deschide drum liber capodoperei. Cînd, într-o nuvelă, noul învinge întîmplător, pentru că toate forţele sociale, menite să-l sprijine, se dovedesc purtătoare ale vechiului, fără îndoială pasiunea scriitorului n-a mers către reala putere a noului, care i-a rămas ascunsă. Cînd, într-un roman, noul este răsfăţat, scriitorul pregătind evident toate elementele pentru ca victoria lui să fie uşoară, iarăşi avem o falsă pasiune care duce la inventarea unor situaţii nefireşti, ignorîndu-se adevărata măreţie a luptei noului pentru izbîndă.

Adevărata pasiune a noului nu este altceva decît dragostea aprinsă pentru viaţa pe care o trăim. Este o viaţă în care patosul luptei dintre vechi şi nou constituie însăşi esenţa ei. O clasă odinioară exploatată şi lipsită de drepturi este astăzi forţa conducătoare a statului. Milioane de oameni altădată cufundaţi în întunericul mizeriei şi ignoranţei, cunosc răsturnări fundamentale în existenţa lor, devin conştienţi de demnitatea lor umană, de drepturi şi de datorii sociale pe care nici nu şi le închipuiau. „Revoluţia în minţi", de care vorbea Lenin, este procesul esenţial al vieţii spirituale în epoca noastră. Muncitori, ţărani, intelectuali, funcţionari, cunosc procese de conştiinţă cu totul noi în istoria omenirii, procese specifice anilor de abolire a tuturor orînduielilor legate de exploatarea omului de către om, de construire a orînduirii omului liber.

Literatura noastră încă nu oglindeşte acest tumult al transformărilor revoluţionare din viaţa noastră, în amploarea sa generală, multilaterală. Pasiunea noului, dragostea pentru această viaţă a noastră, trebuie să descopere zi de zi şi ceas de ceas, pulsaţiile noului, care răzbate şi învinge. Pasiunea noului este însuşi pulsul acestei vieţi aprinse. De aceea ea este sursa inepuizabilă a tematicii actuale, chiar a subiectelor concrete pentru infinit de variate nuvele şi romane, poezii şi poeme, drame şi comedii. S-au scris unele cărţi despre viaţa de uzină. Dar noul scapă încă printre degete, adeseori, în legătură cu această temă majoră. Scriitorul e înclinat fie să vadă în mare procesul de transformare socialistă a industriei, fie să folosească doar ca decor uzina pentru un conflict izolat de viaţa clasei muncitoare. Familia muncitorească în anul 1955 în Republica Populară Romînă a rămas, încă, un complex de personaje în faza dezideratelor literaturii noastre. Şi totuşi noul, noul cel mai impresionant al epocii noastre, aici se găseşte, în viaţa clasei muncitoare. (Un mare roman al cartierului muncitoresc în zilele noastre, încă nu a intrat, pare-se, în obiectivul scriitorilor noştri. Un cuvînt bun merită, în această privinţă, D. Ignea pentru nuvela sa „Strada primăverii"). Viaţa clocoteşte, într-un fel cu totul deosebit, aşa cum numai azi poate clocoti, în cartiere, oraşe, uzine, unde oamenii sînt mereu mai alt fel decît au fost înainte. Să căutăm acest alt fel, specific zilelor noastre; aceasta înseamnă pasiunea noului.

Pasiunea noului descoperă teme şi — în cadrul celor mai frecvente teme — detalii revelatoare, unice. De ce transformarea mijlocaşului, proces de o complexitate excepţională, devine nu odată un şablon, ca temă şi ca desfăşurare epică efectivă? De ce adeseori confunzi un mijlocaş, dintr-o nuvelă, cu altul dintr-altă nuvelă? De ce unii scriitori recurg la chei unice pentru oglindirea unor evoluţii profunde ca acelea ale bătrînilor intelectuali, astfel încît ajungi uneori să poţi atribui unuia numele celuilalt, fără să schimbi nimic din esenţa personajului? De ce, în fine, figura cea mai luminoasă a epocii noastre, cea a activistului de partid, a început, chiar înainte de a se fi realizat pe deplin, să devină un factor comun anonimizat în mai multe nuvele şi romane? Fără îndoială că pricina este insuficienta pasiune a noului, pasiune a vieţii, care descoperă noul într-o nemărginită multitudine de aspecte revelatoare. Chezăşia viabilităţii stă în mereu înprospătata legătură cu realitatea în transformare revoluţionară, care inspiră pe acelaşi scriitor în crearea unor personaje atît de variate, deşi purtător al aceloraşi semnificaţii, ca Nelă Lepădat şi Adam Jora; sau care duce la crearea unui Anton Filip, atît de reprezentativ încît va pune pentru o perioadă de timp pe alţi scriitori în faţa unui handicap dificil. Cititorul cărţilor noastre, urmărind să regăsească viaţa pe care o trăieşte, trebuie să poată spune, la încheierea fiecărei noi lecturi despre actualitate: „Intr-adevăr vezi cum se înnoieşte viaţa". Şi cititorul trebuie să vadă, realmente, în carte, transformarea neîncetată pe care el o trăieşte într-o formă sau alta, şi de care îşi dă mai puţin seama, aşa cum, văzînd zi de zi o fiinţă apropiată, nu-ţi dai seama de prefacerile ei fizice şi psihice pe care ţi le dezvăluie numai privirea retrospectivă. Secretul acestei magice priviri retrospective, în descrierea prezentului imediat, pe care trebuie s-o rezolve epica noastră, mi se pare subtil sugerat de o recentă nuvelă scrisă de unul dintre fruntaşii liricii noastre. „Hada lui Vîrnav", nuvela lui Beniuc, este proecţia unor mari transformări din sînul unei colectivităţi în reflexivitatea unui povestitor plecat din locul de baştină şi întors apoi, în ospeţie, la diverse etape ale marelui proces de transformare. Sigur, aceasta nu înseamnă că pasiunea descoperirii noului necesită prezenţa unui personaj ca acela al lui Beniuc, dar că i se cere scriitorului acea capacitate a privirii retrospective pe care o are omul care vede prezentul ca rezultat al transformărilor revoluţionare de-a lungul unui lung şi complicat proces, în care victoria forţelor pozitive nu apare tot timpul deopotrivă de clară, dar pe care îl încununează în mod categoric.

Forţele creatoare, mobilizate în vederea realizării capodoperei epocii noastre, îşi pot trage, cred, sursa de apă vie din dorinţa nobilă de a înfăptui marea carte a luptei noului împotriva vechiului, marea carte a victoriei noului. Şi, bineînţeles, marea carte este un nume colectiv, pentru marile cărţi ce trebuie să fie scrise.

Noul însuşi este un nume colectiv, căci el trăieşte în infinite ipostaze şi renaşte mereu din propria lui cenuşă, ca pasărea Phönix, căci, odată victorios, el se cere învins şi depăşit de alt nou, al viitoarelor cuceriri revoluţionare pentru făurirea societăţii socialiste.

S. Bratu

JURNAL POLONEZ

Scriitorii din ţara noastră — alături de întreg poporul romîn — îşi amintesc cu dragoste şi bucurie că la 22 iulie Republica Populară Polonă îşi serbează a unsprezecea aniversare de la eliberare.

Este, în ce mă priveşte, un prilej pe care nu-l pot lăsa să treacă fără a reîmprospăta în mine — şi fără a comunica cititorilor de la noi — cîteva impresii, conturate astăzi în vers, după vizita făcută anul trecut în frumoasa ţară vecină şi prietenă.

Am avut atunci cinstea să cunosc pe cîţiva dintre marii scriitori: Leon Kruczkowsky, *romancier şi dramaturg de seamă, preşedintele Uniunii scriitorilor poloni,* Wladislaw Broniewski, *poet renumit şi generoasă inimă dăruită în întregime poporului său,* Lucyan Rudnicky, *veteranul luptei revoluţionare a muncitorilor textilişti, actualmente unul dintre cei mai însemnaţi prozatori ai Poloniei, precum şi pe poetul* Severyn Pollak *sau romanciera* Danuta Bienkowska, *la Varşovia; pe scriitorii* Otwinowsky, Maheyek, Jan Przbosz, Adam Polewka, Tadeusz Novak, *sau regizorul* Wladislaw Krzeminsky, *la Krakovia; pe scriitorul* Wilhelm Szewczyk *sau compozitorii* Henryk Czyz *şi* Jan Krenc *la Stalinogrud; pe poetul* Francisek Fenikowsky *la Gdansk.*

Pentru 22 Iulie, pentru a unsprezecea aniversare a eliberării Poloniei populare, un salut călduros — lor şi, prin ei, mult încercatului şi eroicului popor polon, odată cu un modest semn al amintirii noastre calde, al omagiului şi urărilor noastre de noi succese pe drumul comun, iată ce vor să fie versurile care urmează.

c. t.

Pe ţărmul Balticei

Ochi albaştri, buclă aurie,
Buze roşii... Oare ce-ai de gînd
De te-arăţi în seara asta mie
Tricolorul romînesc purtînd?

E-un secret omagiu, scăpărînd
In privirea ta? E-o comedie?

...Ochi albaştri, buclă aurie,
Buze roşii... Oare ce-ai de gînd?

Sună — dansatoare cu tipsie —
Marea-n geamuri, zorii deşteptînd.
...De-azi încolo, marea o să vie
Să-mi aducă-aminte, cînd şi cînd,

Ochii-albaştri, bucla aurie!

Cracovia

Cracovia — armură verde-n zare...
Dorm secoli fumurii pe catedrale,
Dorm sfinţi în zale, turnuri feudale,
Prinţi, sarcofagii, orgi şi sanctuare.

Zvîcneşte-n slavă dealul, cu cetate.
Al lui Kosciusko... Vie şi înaltă,
Aici este Polonia, cealaltă.
Kosciusko! Parc-ai zice: Libertate!

Şi vezi, de-aici — neliniştind tăcuta
Privelişte a turlelor de-aramă —
Că alte turle fumegă şi cheamă...
E-oraşul nou. Oţelul. Nova-Huta.

...Şi-aduc ofranda, — aceste turnuri mîndre,
Spre dealul lui Kosciusko, fumegînde.

Stalinogrud

Negrul munte subteran
Ne vibrează sub picioare:
Vii urale... Defilare
De putere şi elan.

Dedesubt, vibrînd, se-aud
— Să răspundă, să răsune —
Catedrale de cărbune...
Unu Mai. Stalinogrud.

Tinerii mineri, pe sus,
Duc pancartă cu pancartă...
Pe Chopin cu ei îl poartă,
Pe Slovacki.. Şi pe Prus.

Şi catarg după catarg
In albastra bolţii arcă,
Duc pe Creangă-al nostru parcă,
Şi pe Eminescu,-n larg...

Varşovia în Festival

Vin tinerii lumii, sub steag,
Războiului dîndu-i osîndă...
Bătrîne, bătrîni şi copii ies în prag
Şi-ascultă cum tinerii cîntă.

Pe-ntregul oraş, cît priveşti,
E-o pînză de pulberi, subţire.
Atîtea dezastre şi jertfe-omeneşti
Ea-nalţă şi-acu-n amintire.

Se-nalţă, din anii de luptă,
Varşovia, viu şantier.
Prin negura sîngelui, ruptă,
Adînc e-al Varşoviei cer...

Deasupra acestui pămînt,
Aici, unde tinerii cîntă,
O pulbere sfîntă se-nalţă în vînt,
Şi pulberea străzii e sfîntă.

Vin tinerii-n marş triumfal.
Se iau cu războiul la trîntă.
De pace, de pace — final festival —
Cu dragoste, tinerii cîntă.

Se-nalţă, din anii de luptă,
Varşovia, viu şantier,
Prin negura sîngelui, ruptă,
Adînc e-al Varşoviei cer...

Cicerone Theodorescu

Activitatea obştească a scriitorilor noştri

In frontul revoluţiei culturale, care se desfăşoară cu o însufleţită amploare în ţara noastră, rolul şi contribuţia scriitorului sînt considerabile. Oglindind în lucrările lor înfăţişările cele mai îndîrjite ale luptei pe care o duc masele largi în făurirea noului lor destin, ei creează o literatură care îmbărbătează pe oamenii muncii, îi mobilizează spre noi biruinţi, le oferă exemple demne de urmat; ei combat ceea ce stinghereşte mersul înainte al vieţii, ceea ce îi este potrivnic, duşmănos. In procesul de promovare a vieţii noi, masele realizează, zi de zi — în toate domeniile — cuceriri continue, o mai activă şi mai largă participare la această viaţă. Şi în această revoluţionară transformare scriitorii au menirea măreaţă şi nobilă să participe cu întreg talentul lor, cu întreaga energie, la desăvîrşirea ei de fiecare clipă, să fie neobosiţi activişti obşteşti, elemente fruntaşe în transformarea societăţii.

„Legătura artistului cu viaţa — se arăta în articolul cu acest titlu apărut în „Scînteia" din 29 mai 1955 — constituie una din cerinţele de totdeauna ale artei realiste, bazată pe cunoaşterea profundă a realităţii şi pe oglindirea ei veridică în tot ce are mai esenţial".

Scriitorii noştri răspund într-o largă măsură acestei sarcini. Ei se află tot mai prezenţi în mijlocul maselor unde sînt primiţi cu toată dragostea şi unde simt cît de vie este setea maselor pentru cultură, cu cîtă atenţie şi cu cîtă emoţie urmăresc ele scrisul lor.

In întîlnirile scriitorilor cu cititorii, în manifestările culturale, organizate de Uniunea scriitorilor din R.P.R., în conferinţele pe care le ţin scriitorii, în popularizarea marilor opere literare şi a marilor scriitori, aparţinînd literaturii clasice şi contemporane romîne şi universale, în consfătuirile cu tinerii scriitori, această sete de a învăţa, dragostea pentru cuvîntul scris şi pentru scriitori, se manifestă cu putere.

Dacă am face un bilanţ sumar al activităţii obşteşti a scriitorilor noştri pe primele şase luni ale acestui an, putem înscrie o activitate rodnică a muncii lor, precum şi a iniţiativelor Uniunii scriitorilor din R.P.R. — atît a organizaţiei centrale cît şi a filialelor ei. Această muncă trebuie să fie considerată ca o contribuţie lăudabilă în acţiunea de ridicare culturală a maselor, de popularizare şi de pătrundere a literaturii în păturile largi populare.

Scriitorii noştri au înţeles, în primul rînd, că ei trebuie să se situeze pe locurile fruntaşe ale luptătorilor pentru pace, să fie prin scrisul lor aprigi demascatori ai duşmanilor omenirii, ai acelora care vor să dezlănţuie noi măceluri sîngeroase pe seama popoarelor. In două mari adunări, ţinute una la Ateneul R.P.R., cealaltă la Casa scriitorilor, poeţii noştri au recitat versuri inedite prin care au înfierat pe acei care caută să înspăimînte pe oameni prin zăngănit de arme şi ameninţări cu bombe atomice şi au afirmat, în acelaşi timp, voinţa puternică a poporului nostru, de a munci paşnic. In sala Ateneului R.P.R., plină pînă la refuz, a răsunat cuvîntul înaripat şi mobilizator al unor poeţi, luptători aprigi pentru apărarea păcii. La aceste două adunări au citit versuri Maria Banuş, Demostene Botez, Mihai Beniuc, Radu Boureanu, Marcel Breslaşu, Nina Cassian, Eugen Frunză, Eugen Jebeleanu, Erik Majtenyi, Veronica Porumbacu, Alfred Margul Sperber, Nicolae Tăutu, Cicerone Theodorescu.

Partidului, care conduce lupta pentru făurirea socialismului, poeţii noştri i-au consacrat o seară de poezie în sala „Filimon Sîrbu". Demostene Botez, Nina Cassian, Ştefan Iureş, Letiţia Papu, Nicolae Tăutu şi Tiberiu Utan au exprimat în versurile lor tăria partidului nostru, ataşamentul şi dragostea maselor pentru el.

Făuritorului Partidului Comunist al U.R.S.S. şi al Statului Sovietic, marelui Lenin, poeţii noştri i-au închinat în ziua aniversării naşterii, din acest an, o seară de poezie în care au evocat figura lui măreaţă.

In nenumărate conferinţe scriitori ca Mihai Beniuc, Petru Dumitriu, Cezar Petrescu, Geo Bogza, Ion Vitner, Al. Philippide, Veronica Porumbacu, Ferenc Szemler, Ov. Crohmălniceanu, Aurel Baranga, Ion Marin Sadoveanu, Mihail Novicov, Ion Pas, Mihu Dragomir, Mihnea Gheorghiu, Mihail Petroveanu, M. Gafiţa şi alţii au vorbit despre viaţa şi opera unor scriitori ca Fr. Schiller, Maxim Gorki, Heinrich Mann, Thomas Mann, Walt Whitman, Jokai Mor, Jules Verne, Fielding, Iosef Attila, Ady Endre, Maiakovski, Mihail Şolohov, Alexei Surkov, C. Dobrogeanu Gherea, A. Toma; — despre probleme de literatură, despre semnificaţia Comunei din Paris, despre literatura cehoslovacă, finlandeză, bulgară, maghiară. Despre problemele dezbătute la cel de al doilea Congres al scriitorilor sovietici, Mihai Beniuc şi V. Em. Galan, care au participat ca delegaţi, au vorbit arătînd importanţa discuţiilor şi a hotărîrilor luate, învăţămintele pe care le pot trage scriitorii noştri din marea experienţă a literaturii sovietice.

Despre marele popor chinez ai cărui oaspeţi au fost, au conferenţiat Eusebiu Camilar şi Ion Vitner.

O extrem de lăudabilă iniţiativă a fost aceea luată de „Igas Szo", revista filialei Uniunii scriitorilor din Tg.-Mureş, de a organiza la Bucureşti, Cluj, Timişoara şi Tg. Mureş, seratе literare în care scriitori romîni şi scriitori în limba maghiară au citit din operele lor, arătînd şi în acest chip strînsa colaborare care există între scriitorii de diferite naţionalităţi de la noi. Asemenea manifestări au avut loc şi cu scriitorii de limba germană şi sîrbă în Banat.

In întîlnirile lor cu cititorii, pe care le-au avut fie în incinta unor librării, fie în întreprinderi, instituţii şi căminele culturale din sate, scriitorii Camil Petrescu, Mihai Beniuc, Zaharia Stancu, Cicerone Theodorescu, Marcel Breslaşu, Mihail Davidoglu, Eusebiu Camilar, Lucia Demetrius, Al. Jar, Aurel Baranga, Ion Marin Sadoveanu, Radu Boureanu, N. Tăutu, Veronica Porumbacu, Mihu Dragomir, Mircea Dumitru, A. G. Vaida, Dumitru Corbea, Nina Cassian, Petru Vintilă, Haralambie Zincă şi alţii, au putut afla cum preţuiesc cărţile lor cititorii — care le-au pus nenumărate întrebări privitoare la felul cum le-au scris, ce cărţi mai pregătesc, etc.

Despre cum trebuie scris un reportaj literar a vorbit Geo Bogza în faţa ziariştilor.

Brigada de tineri scriitori, Nicolae

Gh. Dinu

(Continuare în pag. 4-a)

VECHI MEŞTEŞUGARI

Vinovat de toată întîmplarea, a fost unul poreclit Bonţoi, poreclit şi Lapte Acru, pentru că de cîte ori venea în vacanţă, maică-sa îl ţinea numai la umbră, şi era din pricina asta alb ca laptele. Căpătase şi un pic de bîrdahan şi grăia subţire, ciriia ca o găină. Deci dar, Bonţoi a hotărît să facem o seară cu adevărat „domnească", numai între noi „domnii" şi s-o rupem odată cu vechile talanturi ale satului!... Pentru asta, trebuia să aducem de la tîrg, nişte cîntăreţi. E vorba de fraţii Iusco... Hm... fraţii Iuşco! Parcă-l văd pe cel mai mare, speriind cîinii din Hîrbărie, cînd trecea cocoţat pe cuşca mare a călăului... Cel mai mic, învăţa la abator, şi se spunea că junghie boul dintr-odată. E adevărat, seara se aşezau amîndoi pe dealul Cetăţii şi unul cînta din vioară, altul din mandolină, aşa de frumos, încît toată Hîrbăria sta cu ferestrele deschise şi-i asculta. Şi nu învăţau după ureche: se adunau cu alţii, în jurul unui profesor bătrîn, domnul Booz, care-i pocnea des de tot cu arcuşul în cap, învăţîndu-i astfel notele muzicale. In scurt, pleiada Booz a lepădat îndeletnicirile urîte şi umilitoare şi s-a alcătuit într-o vestită orchestră.

Şi orchestra aceea trebuia să vină odată cu seara. Mă uitam la bădiţa Andrei, vechiul trîmbiţaş al satului: sta sus pe schelă, cu trîmbiţa spre văzduh, şi învîrtea optzeci de feciori stătuţi, cuprinşi în nemaipomenita Ciocîrlie; mai învîrtea optzeci de fete şi gospodine, mai la o parte. Ce mai vorbă? Bădiţa Andrei crescuse rînduri de oameni cu trîmbiţa, le cîntase la botez, la intrarea în holteit, le cîntase la nunţi, îi petrecuse către tîrg la cătănie şi multe rînduri de oameni petrecuse şi la cimitir, cîntînd, cîntînd neîncetat, din uşoara lui trîmbiţă de aramă. Frumos om era bădiţa Andrei! Inalt, drept ca bradul, cu ochi iuţi şi meşter mare la glume. Pesemne, pentru că era aşa de chipeş, făcuse cătănie la Viana, la poarta împăratului. Cînd se afuma un pic, toţi feciorii îl rugau să le mai spună odată şi încă odată istoria cu galonul de „ţugsfirer" şi cu trîmbiţa plesnită...

— Ce mai vorbă, feciori? Nu mi-au dat drumul acasă trei ani şi-mi crăpa inima de dor, să vin măcar să pic în genunchi la poarta satului şi s-o sărut. Dac-am văzut că mă mănîncă de viu amara străinătate, ce m-am gîndit? Am să cînt aşa de jalnic, împăratului, cînd se va apropia de poartă, încît să priceapă că sînt om cu inima mîncată de cîini. Şi auzindu-mă, poate va opri trăsura şi se va îndura... Şi aşa, într-o dimineaţă, cum venea împăratul în trăsură, am ridicat trîmbiţa şi am sunat odată, mai înalt decît palatele împărăteşti. Am mai sunat odată şi mai înalt şi cînd să mai sun odată, mi-a plesnit trîmbiţa în mînă...

— Măi, măi, măi, — se minunau feciorii. Şi?

— Şi, ce să fie? Impăratul a oprit trăsura. Credeam că-mi dă pedeapsă. Dar nu. Mi-a făcut semn să mă urc lîngă dînsul, eu, cătana Andrei Leuşcan! Mi-am şters repede cînd o mustăcioară, cînd alta, ca la intrarea la domnii cei mari.

— Ce te doare, băiete? mi-a pus întrebare împăratul, căci înţelesese că mi-a plesnit trîmbiţa dintr-o durere...

— Inima, ard-o para focului! Nu-mi dă pace, nici zi nici noapte, măria-ta! Se cere acasă...

Bădiţa Andrei tăcea totdeauna cînd ajungea cu istoria aici. Se uita departe, spre fumuriul munţilor, parcă văzîndu-se cum coboară, pe la Cornu-Luncii, cu galon de „ţugsfirer" şi pe braţ cu o trîmbiţă de aramă, trîmbiţa cu care învîrtea acum rînduri, rînduri de oameni.

A! Era o plăcere şi o mîndrie, să-ţi cînte el cînd ai ieşit în lume, în ograda largă a casei de sfat, cînd ai lepădat glasul de cocoş şi ţi-ai pus prima dată brăduliţă sau măghiran la pălărie! Incă de sîmbătă seara, trebuia să te duci la bădiţa Andrei, acasă, cu un şip de holercă tămîiată bine cu mentă sălbatecă şi să-i spui:

— Mîine, bădiţă Andrei, îmi cînţi! Eu, feciorul lui Strujan sau al lui Duluman, ies la horă!

Bădiţa Andrei nu glumea cu astfel de lucruri! Vorba era vorbă. Iţi cînta întîi una de jale, după copilăria uşoară ca floarea şi fără întoarcere. După aceea picioarele te luau pe sus, cînd repezea din trîmbiţă, în vîrtecuş, Ciocîrlii după Ciocîrlii! Aşa i se supuseseră toţi oamenii satului, rînduri rînduri. Şi satul tot s-ar fi zvîrlit în foc pentru bădiţa Andrei! Dovadă e păţania lui din satul megieş, Mănăstioara. Atunci, mănăstiorenii i-au căutat arţag, ca la beţie. De la arţag pînă la cuţite, pentru mănăstioreni nu-i mare lucru. In scurt, întîi s-au repezit la tobaşul Laie şi după ce i-au făcut toba flenduri, l-au junghiat. Apoi s-au repezit la Băţoi, cel de la trîmbiţa a doua. Au spart scripcile feciorilor lui Niţu. Bădiţa Andrei s-a luptat ca leul. Nimeni nu ştie cum şi de unde au aflat ai noştri. Indată, cît ai clipi din ochi, s-au arătat pe dealuri, călări, şi i-au scos pe mănăstioreni afară din satul lor, îmblătiţi bine, să se-nveţe minte! Şi multe altele s-ar mai putea istorisi. De la naştere pînă la mormînt, viaţa noastră se desfăşura sub farmecul trîmbiţei lui uşoare, de aramă...

III

Bonţoi avea să dea semn de nesupunere, întîiul semn de nesupunere din rînduri de vieţi de oameni. Mărturisesc cu mîna pe inimă că pînă şi lui i-a fost teamă: cum să se ducă la bădiţa Andrei, să-i spună că trebuie să părăsească hora? M-a trimis pe mine, dar m-am înfiorat din creştet pînă-n tălpi. Eram mulţi, noi „domnii" satului de pe atunci. Şi nimeni n-a avut inimă să se înfăţişeze trîmbiţaşului, cu ştirea amarnică. Gătisem încăperea cu crengi de stejar, cu lăicere..., încît, cînd bădiţa Andrei a intrat să stea un pic la umbră, pînă s-or hodini feciorii, a spus lăudîndu-ne:

— Bravo, băieţi! Să vedeţi ce roţi de ştronţi am să învîrt deseară!

Bonţoi a prins a bolborosi, aducînd vorba pe departe:

— Vezi, bădiţă Andrei... tîrgul! Noi... alt fel de cîntece... alt fel de hore...

— Bune-s şi cele de la tîrg, a răspuns bădiţa Andrei, fără să priceapă încotro bătea planul Bonţoi. Insă n-a mai fost nevoie de multă vorbă. Intîi a intrat pe poartă Iuşco cel mare, cu vioara sub braţ. L-a urmat Iuşco cel mic, cu mandolina. Apoi altul, cu un fel de gît de curcan la umăr, pesemne saxofon. Altul aducea o tobă mare, mare, cu talgere, cu tigăiţe, cu o tălăncuţă... Şi mai venea unul în urma celui cu toba, ducînd pe sus un contrabas negru, mare cît toate zilele, cu strunele cît saradul de la opinci. In urmă de tot, cu vioara subţioară, venea bătrînul Booz... Nu ştiu de ce nu m-au speriat nici Iuşco cel mare, nici cel mic, nici gîtul de curcan, nici toba. Insă, cînd l-am văzut pe bătrînul Booz, m-am uitat cu grijă mare către bădiţa Andrei, care sta înlemnit în prag, pricepînd totul! A întrebat, făcîndu-se alb la faţă:

— Aşa, va să zică... ha?

S-a uitat spre tîrgoveţi, de sus, sfruntîndu-i. Apoi a coborît treptele, a rîs către ei, cu voie bună, ca spre nişte fraţi întru talanturile cîntărilor. Iuşco cel mare, i-a întins numai un deget. Cel mic, s-a uitat în altă parte cînd bădiţa i-a întins o mînă voiniceascǎ. Să nu mai grăim despre cel cu gîtul de curcan! Cel cu toba, s-a prefăcut că-şi cercetează cu grijă mare tigăiţele şi talgerele, şi mîna bădiţei Andrei a rămas în gol. Mă temeam straşnic cum se va purta bătrînul Booz. M-am apropiat de Bonţoi şi i-am tras un ghionţ:

— Vezi ce-ai făcut?

— Eu sînt cu banii! s-a strîmbat spre mine Bonţoi, dar l-am lăsat, să ascult ce spune către bădiţa Andrei bătrînul Booz. Ţin minte ca azi, că-i apucase amîndouă mîinile, şi-i spunea bucuros tare:

— Andrei Leuşcan, am auzit de tine! Ai o trîmbiţă măiastră!

— Fac şi eu ce pot... cît talant mi-au dat şi mie ursitoarele, la naştere, — se dezvinovăţea bădiţa Andrei, îmbujorat uşor.

In scurt, s-a urcat înapoi pe schelă repede, a dat un ghionţ lui Laie, altul lui Băţoi, şi înainte de a-şi fi ridicat trîmbiţa la cer, a strigat:

— Feciori, una de iureş!

Indată, roţile de trupuri s-au alcătuit, chiotele, strigăturile, urcau pînă departe, departe, în pădurile fumurii.

2.

In vremea asta, în încăperea răcoroasă orchestra tîrgoveţilor sta şi se hodinea, după drumul lung cu căruţa prin hopurile Tişăuţului. Se întemeia un amurg lung, lung, tocmai pe dealul cel mare al Sarafineştilor. Umbrele intrau în încăperi. Stam în prag şi presimţeam o cumpănă, căci bădiţa Andrei oprise Ciocîrliile şi suna o alarmă ca la atac. De la alarmă, a trecut la o jale adîncă nesfîrşită, ca pămîntul şi ca toată lumea asta. Aşa cînta el, mai ales cînd petrecea la groapă bărbaţi tineri şi fete fecioare. După jale, a stat mult sus pe schelă, cu capul în pumni. Insă şi-a venit în fire, ca un om zdravăn ce se afla. Hora s-a întemeiat la loc, mai tare, în răcoarea şi în umbrele înserării.

Bonţoi se făcuse alb, la alarmă, şi mai alb, la jale. Acum umbla de la tîrgoveţ la tîrgoveţ, încredinţîndu-i:

— Are să vină domnăret... he-hei! Hora întemeiată la loc, coborîrea serii, îi luase orice grijă dinspre partea lui bădiţa Andrei. Totul se sfîrşea cu bine, nesupunerea, întîia nesupunere, se săvîrşise...

— Iată-i, se duc! s-a bucurat Bonţoi, cînd întîi a sărit de pe schelă bădiţa, pe urmă Laie tobaşul, apoi Băţoi de la trîmbiţa a doua, Tacin-lingurarul cu bumbardonul, feciorii lui Niţu cu viorile...

Insă Bonţoi avea să se facă mai alb decît era. Se auzeau glasurile mulţimii:

— De ce, bădiţă Andrei? De ce? Nu le dă mîna? Unde-i Bonţoi? Unde-i Lapte Acru, să-l întindem puţin la umbră?...

Orchestra tîrgoveţilor s-a ridicat şi sta înlemnită de spaimă. Bădiţa Andrei, Laie tobaşul, Băţoi de la trîmbiţa a doua, Tacin de la bumbardon, feciorii mohorîţi ai lui Niţu, urcau toţi în pas surd, urmaţi de o mulţime deasă:

— Ii facem flenduri! a strigat unul, Toader Bivol. Lapte Acru, îţi arătăm noi îndată!

— Pe dînşii, măi! a strigat altul, Gheorghe al lui Gheorghe. Ţi-i ruşine de satul tău, Lapte Acru? Indată îţi măturăm măselele...

— Unde-s nemţişorii? a întrebat al treilea. Să vină aici, la judecata mea, cel cu gîtul de curcan pe umăr!

— Iar în faţa mea, cel cu tigăiţele pe tobă!

„Domnii" din încăpere s-au aşezat în faţa tîrgoveţilor, să-i apere. M-am apropiat de bătrînul Booz, să mă aşez în dreptul lui, dar el m-a ferit într-o parte şi zîmbea, zîmbea.

— Unde-i Lapte Acru? întreba Toader Bivol, căutînd să-l dea la o parte pe bădiţa Andrei, să-i între înainte. Unde eşti, Lapte Acru?

Drept să mărturisesc, Bonţoi se trăsese după tobă şi abia sufla de spaimă.

— Unde-i? unde-i? tuna din glas Toader Bivol.

Dar atunci s-a petrecut un lucru cu totul neaşteptat. Am înlemnit toţi. Bădiţa Andrei a ridicat capul spre mulţimea îngrămădită la prag, a cuvîntat cu glas hotărît, tare:

Eusebiu Camilar

(Continuare în pag. 4-a)

CU PRIVIRE LA DELAVRANCEA

Progresul făcut în revalorificarea literaturii trecutului se observă — între altele — și în abordarea autorilor „dificili". Apar articole, ediții însoțite de prefețele cu privire la acei scriitori care prin contradicțiile operei, ori prin paradoxale contraste între operă și activitatea omului, pun comentatorului probleme mai grele. În ultimii ani au fost retipăriți și deci, mai temeinic sau mai superficial discutați, un număr dintre acești scriitori. Dacă — și e regretabil — încă n-au apărut retipăriri din ciclul „Comăneștenilor" de Duiliu Zamfirescu, au fost redați cititorilor, deși în ediții încă firave, Iosif, Gîrleanu și unii dintre scriitorii care s-au dezvoltat în jurul curentului poporanist. Cu apariția celor două volume din Delavrancea, se împlinește o lipsă mai serioasă, pentru că și opera autorului „Paraziților" are o pondere mai mare decît cea a lui Jean Bart ori Spiridon Popescu.

De aceea, ni se pare de mirare că s-a discutat atît de puțin în jurul apariției ediției Delavrancea. Pe cît știu singura consemnare mai minuțioasă a fost o notă publicată în „Steaua", care reproșa alcătuitorului ediției o seamă de inadvertențe cuprinse în bibliografie.

Observațiile din „Steaua" sînt îndreptățite. S-ar mai putea adăuga la ele și altele, dintre care una, cu caracter aproape anecdotic. Preluînd fără să verifice unele indicații bibliografice cuprinse în monografia lui Lucian Predescu, actuala ediție indică printre scrierile lui Delavrancea și „Mustările" („Pagini literare", vol. II, 1899, nr. 4). Va mai fi intervenit și fantezia zețarului? În monografia lui L. Predescu e vorba de „Mustăriile". Dar fie „mustrări", fie „mustării", asemenea articol ori schiță de Delavrancea nu există. Cercetîndu-se „Paginile literare" se poate vedea că e vorba de o glumă a revistei. Pentru a-i reproșa cu spirit scriitorului — pe atunci primar al capitalei — anii de inactivitate literară, redactorii „Paginilor literare" au reprodus o ordonanță a primarului cu privire la condițiile de înființare a mustăriilor, prezentînd-o drept „ultima operă a domnului Delavrancea".

Asemenea scăpări — mai ales cînd se întîlnesc în proporție de masă — sînt foarte regretabile. Dar la aceasta să reducem problema? Alături de bibliografie, cu diversele ei scăpări, ediția cuprinde un studiu introductiv de cîteva zeci de pagini, în care un critic tînăr pătrunde într-un domeniu aproape neabordat al reconsiderării clasicilor. Merită să se discute, cît de cît ce a reușit Aurel Martin, care probleme le-a atacat direct și care pe ocolite.

Nu ne vom ocupa de felul cum au fost reproduse textele lui Delavrancea, ci de unele probleme ale interpretării operei. Dar, mai înainte, un cuvînt despre alegerea textelor. Deși cele două volume sînt intitulate „Opere", alcătuirea lor arată limpede că avem de-a face cu scrieri alese. În limita trierii impusă de o asemenea ediție, credem că pentru opera beletristică a lui Delavrancea, tabla de materii e bine cumpănită. În ediția mai largă ce se pregătește nu vor putea lipsi nuvele ca „Trubadurul" și „Memoriile trubadurului" — indispensabile pentru înțelegerea evoluției scriitorului — basme ca „Palatul de cleștar" ori chiar piese ca „A doua conștiință" și „Irinel". O alegere mai strînsă a ceea ce e într-adevăr viu, de largă circulație, în opera lui Delavrancea, poate lăsa scrieri ca „Trubadurul" ori ca „A doua conștiință" pe seama celor care studiază mai adînc această operă. Dar ar fi trebuit să intre în actuala ediție ceva din publicistica variată și foarte interesantă. Este umbrită astfel o întreagă latură a activității scriitorului. Ne referim, de o parte, la foiletoanele de început din „România liberă", adevărate schițe, pe care, din păcate, nici bibliografia actuală nu le menționează: „Un bal", „Mi-carême", „Mișu et. comp." Ori cronicile și articolele critice, la care, cum e și firesc, studiul introductiv se referă cînd examinează părerile despre artă ale lui Delavrancea. Sînt, astfel, cronici literare și plastice, articolul din „Lupta literară": „O familie de poeți" — articolele despre Alexandrescu și Ispirescu, discursul de recepție de la Academie (din estetica poeziei populare) etc. Așa cum s-a făcut și cu reeditarea altor clasici, s-ar fi cuvenit ca măcar cîteva dintre aceste articole să-și afle locul, chiar într-o primă alegere.

Revenind la studiul introductiv al lui Aurel Martin, trebuie spus că el are meritul de a sublinia, printr-o analiză pertinentă, caracterul puternic critic al operei lui Delavrancea și în special al nuvelisticii. Era foarte necesară această afirmare a caracterului dominant, revalorificarea protestului pe care băiatul căruțașului din „Delea Nouă" l-a ridicat împotriva unei societăți ce „pute a aur". Protestul acesta se face simțit de la primele foiletoane și se păstrează, chiar cu accente răzlețe, pînă tîrziu. Îl regăsim în ultimele scrieri, atunci cînd răzvrătitul romantic devenise fostul deputat, fostul primar, fostul ministru. În confuza și psihologizanta „A doua conștiință", aflăm aluzii la potlogăriile făcute cu nonșalanță de cutare prinț ori la compromisurile morale ale cutărui mare avocat. Alături de altă trăsătură dominantă, de patriotismul pasionat care luminează trilogia istorică, asemenea accente arată că nu se poate vorbi la prietenul de o viață întreagă al lui Caragiale și Vlahuță, de abandonarea totală a drumului din tinerețe.

Era necesară accentuarea caracterului protestatar al operei, pentru că pornind de la contradicțiile reale, dar adesea mărginașe, interpretări critice din trecut l-au travestit pe Delavrancea cînd într-un fel de predicator șovin, cînd în părintele psihologismului. În special, sămănătoriștii au pornit de la note de patriarhalism și de idealizare a satului, existente în unele nuvele, și le-au amplificat, pecetluind cu ele întreaga operă. La 19 ani, în 1890, Nicolae Iorga publica în „Lupta" lui Panu cîteva foiletoane despre Delavrancea. În analiza lui inteligentă și pasionată, Iorga polemiza cu observațiile disprețuitoare ale unui critic maiorescian — Nicolae Petrașcu — și sublinia noutatea, vigoarea critică din volume ca „Sultănica" ori „Paraziții". Dar paginile destul de numeroase pe care Iorga le-a consacrat mai tîrziu lui Delavrancea l-au anexat oarecum la sămănătorism. În același spirit — minus verva și pătrunderea critică — îl prezintă monografia Emiliei Milicescu.

Forța protestului ar fi reieșit mai clar la iveală dacă Aurel Martin, în loc să discute opera pe categorii tematice, i-ar fi urmărit evoluția împletită cu activitatea omului. Ar fi putut arăta astfel cum se organizează critica lui Delavrancea de la „Mișu et comp." la „Iancu Moroi" și apoi la „Paraziții". Cum renunță la mărunțire, la excesiv, la înclinația spre cazul patologic, cum se grupează notațiile pe aspecte esențiale, de sistem.

Binevenită, chiar dacă nu suficient de sistematică, este — în studiul lui Aurel Martin — punerea în lumină a unui capitol prea puțin cunoscut din opera lui Delavrancea: opiniile lui despre artă. De altfel, Aurel Martin a publicat și un studiu anume consacrat acestei probleme. În luările sale de poziții cu privire la literatură, Delavrancea a păstrat, cu rare excepții, un realism consecvent. Aceeași atitudine se regăsește atunci cînd, la cîțiva ani după ce Alexandrescu se stinsese uitat, Delavrancea ne vorbește cu pătrundere de viața oglindită în fabule, ori cînd scoate ironic la iveală vidul manierist din versurile „familiei de poeți", Carol Scrob, Teodor Șerbănescu, Matilda Cugler, etc. Iar pasiunea pentru folclor, păstrată neștirbită de-a lungul anilor, se sprijină la Delavrancea pe înțelegerea valorii gnoseologice și estetice a poeziei populare. Discursul de recepție din 1913 se numără printre cele mai prețioase pagini dintre multele consacrate de clasicii noștri poeziei populare.

Ceea ce se poate reproșa studiului introductiv al lui Aurel Martin este că, făcînd o bună prezentare tematică a operei lui Delavrancea, punînd în discuție unele articole și cronici mai puțin cunoscute, se mărginește la atît, că păstrează mai mult un caracter descriptiv decît explicativ și că se apropie cu prea mare sfială de unele probleme de bază ale operei. Observațiile prefațatorului nu se mențin, firește, la afirmați vagi și stereotipe, sînt în general analitice și făcute la obiect. Dar schema problematicii discutate, tiparul studiului, este redus mai mult la prezentarea tematică. Ea urmează unor sumare indicații biografice și e completată cu unele observații referitoare la mijloacele artistice, — și cu altele — mai adîncite — referitoare la opiniile despre artă. Din acest tipar e lăsată la o parte însă evoluția scriitorului, și sînt lăsate la o parte probleme principale, cum e cea a contradicțiilor operei lui Delavrancea, ori a caracterului ei romantic. Nu e aici o chestiune de alcătuire, de compunere a prefeței. Fiecare critic își poate alege modul de alcătuire ce i se pare mai potrivit și nimeni nu-l poate împiedica pe Aurel Martin să folosească o ordine de probleme care-și are utilitatea ei pedagogică. Pe de altă parte, o introducere nu e o monografie. Dar primului studiu mai vast, cu privire la un autor ca Delavrancea, trebuie să-i

cerem să nu ignoreze sau să nu trateze formal laturi de importanța celor menționate.

Felul cum rezolvă autorul introducerii problema limitelor operei lui Delavrancea caracterizează o tendință a mai multora din scrierile de istoriografie literară apărute în ultimii ani. Aurel Martin nu ignorează problema limitelor, ci doar o menționează. În cadrul biografiei, cîteva fraze amintesc că „solicitat de grupările politice reacționare, îl găsim ca membru marcant cînd al partidului liberal, cînd al partidului conservator" etc. În analiza operei se vorbește despre unele nuvele „cu infiltrații naturaliste" și de altele, în care „nu mai avem de-a face doar cu infiltrații naturaliste; naturalismul ajunge să stea la baza viziunii lui Delavrancea" ca în „Trubadurul".

Constatările acestea sînt, desigur, juste. Dar rămîn simple constatări și nu încearcă deloc să explice apariția contradicțiilor. Infiltrațiile naturaliste nu se explică prin atitudinea politică a lui Delavrancea de după 1894, data intrării în parlament, pentru că nuvelele respective sînt toate anterioare, aparțin începuturilor literare ale scriitorului. Problema rămîne de fapt neabordată.

Este, cum am spus, un fenomen mai general. S-a dovedit, fără îndoială, foarte necesară, condamnarea erorilor de tip proletcultist a ceea ce s-a numit „limitologie", vînătoarea de lipsuri și greșeli la clasici, transformarea lor în stricți exponenți ai boerimii în descompunere sau într-un caz mai fericit ai micii burghezii. Dar așa cum se întîmplă uneori în critica literară, respingerea unei greșeli vulgarizatoare a dus la o săritură peste cal în direcția opusă și la erori echivalente, la fel de străine de reconsiderarea în spirit leninist. În loc de vînătoare de limite, avem în unele cazuri voalarea pudică a limitelor, enunțate doar ca un punct indispensabil și formal dintr-o schemă prestabilită.

Cei ce reduc problema limitelor la o frază vagă, ar trebui să-și reamintească că, scriind despre Tolstoi, Lenin nu s-a mărginit să afirme că opera acestuia cuprinde contradicții, ci a analizat caracterul reacționar al tolstoismului în opoziție cu uriașa forță de reflectare artistică a operei tolstoiene.

Problema nu se poate rezolva stereotip. Consecințele artistice ale unor contradicții importante, dar de scurtă durată în activitatea și concepția cutărui scriitor, se pot limita la anumite scrieri. Cei cîțiva ani cînd Coșbuc a fost atras de propaganda monarhică și-au lăsat urmele în volumele lui din 1899 — „Povestea unei coroane de oțel", „Războiul nostru pentru neatîrnare" — și într-unele poezii, publicate, cele mai multe, în „Albina". Influența acestei apropieri nu se repercutează însă în ansamblul operei și fără a deghiza nimic din fapte, ar fi o eroare să le acordăm mai multă însemnătate decît o au într-adevăr pentru evoluția și creația poetului.

La Delavrancea însă, contradicțiile sînt mai îndelungate și pătrund intim în substanța operei. Încă din primele foiletoane și apoi în nuvelele publicate după 1880, protestul social vehement coexistă sau e exprimat chiar cu mijloacele naturalismului. După cum alături de accentele generoase ale unui romantism al afirmării, progresist, care va domina mai tîrziu în trilogia istorică, întîlnim teoretizarea evadării în vis specifică romantismului retrograd. Aceste trăsături, care se fac puternic resimțite în primele două volume, în „Sultănica" și mai ales în „Trubadurul", se estompează aproape pînă la dispariție în volumul „Paraziții" din 1893. Comparația dintre două nuvele, tematic foarte apropiate, ca „Iancu Moroi" și „Paraziții", ar fi lămuritoare. După aceea, angrenarea în partidele burgheze are drept principal rezultat tăcerea scriitorului. Între 1893 și 1909, Delavrancea scrie foarte puțin (cîteva articole în „Pagini literare" sau în „Epoca", basmul „Stăpînea odată", publicat în 1908 în „Viața romînească"). Accentele naturaliste reapar în ultima parte a operei, în „Viforul" — în oarecare măsură — și în piese ca „Irinel" și „A doua conștiință".

Nu avem intenția de a schița în aceste cîteva fraze evoluția scriitorului. Ele vor să sublinieze complexitatea problemei care trebuia să solicite atenția prefațatorului. Cercetarea mai atentă a corespondenței din tinerețe cu Elena Miller-Verghi, a foiletoanelor ori a unor nuvele cu caracter autobiografic ca „Bursierul" ar fi îngăduit o explicație mai adîncă a prezenței aspectelor contradictorii chiar din operele de început. Ele ar fi arătat cum atitudinea protestatară se întovărășește cu elogiul izolării și al visului. După cum nuvelele de maximă realizare realistă apar în preajma lui 1890, perioadă de vîrf a mișcării muncitorești, perioadă fertilă pentru toți scriitorii, în acea vreme în contact cu mișcarea muncitorească (Caragiale, Vlahuță, Bacalbașa). Relațiile lui Delavrancea cu mișcarea muncitorească au fost sporadice, lipsite de bază teoretică, dar ele au existat, luînd formu colaborării în 1885 la „Drepturile omului", ori în 1893, la „Literatură și știință". Momentul 1893, care se resimte la mulți dintre realiști, a rodit, deci, și în opera lui Delavrancea.

La fel de fugitiv pomenește introducerea de romantismul lui Delavrancea. În legătură cu „Fanta Cella" se spune că „este epoca în care scriitorul folosește din plin atitudinea și procedeele literare romantice". Iar despre „Zobie": „Antiteza romantică între urîciunea fizică și frumusețea morală capătă în nuvela lui Delavrancea un suport realist". Această ultimă formulare explică expedierea grăbită și parcă jenată a problemei esențiale pentru înțelegerea personalității artistice a lui Delavrancea. Separînd romantismul de realism, scuzînd o trăsătură romantică prin existența „suportului realist", prefațatorul se păstrează într-o atitudine destul de frecvent întîlnită — de subapreciere a romantismului care poate fi scuzat dar nu și valorificat. De aceea, în altă parte, introducerea spune rituos: „Autorul lui Hagi Tudose trăiește însă prin opera sa realist-critică". Dar oare numai scrierile realist-critice ale lui Delavrancea se dovedesc vii? Poate fi considerată o piesă ca „Apus de soare" drept operă realist-critică? Ni se pare foarte îndoielnic. Analiza ei — și chiar multe din observațiile judicioase pe care le face prefața — arată că piesa posedă principalele caractere ale evocării istorice de tip romantic. Dar ea aparține romantismului progresist, în care istoria nu devine tărîmul visurilor și al refugiului, ci e privită din perspectiva patriotismului, cu sentimentul continuității dintre prezent și trecut. Romantismul nu a fost la Delavrancea un accident mai mult sau mai puțin regretabil. Eliminîndu-l, nu mai putem înțelege nici omul, nici opera. Ca și la ceilalți reprezentanți ai acestui al doilea val romantic de după 1865-1870, romantismul lui Delavrancea e contradictoriu. Patosul generos, romantismul afirmării și încrederii în viață din „Fanta Cella" ori din trilogia istorică se ciocnește de accentele puternice ale romantismului evazionist din „Trubadurul", de fantasticul straniu, cultivat în sine, dintr-unele basme. Insuși scriitorul a practicat uneori, fără claritate, romantismul. În 1881, în vreme ce publica foiletoane care aveau culoarea și vehemența romantică, ca „Un bal", el respingea în cîteva cronici teatrale romantismul de pe scenă și-i opunea naturalismul. Dar de la „Sultănica", „Șuer" ori „Liniște" la dramele istorice, romantismul se face simțit în opera lui Delavrancea cu cele două tendințe opuse. Aici iarăși ar fi fost edificator studiul formării scriitorului, atitudinea de inadaptabil romantic ce se desprinde din scrierile tinereții. Dacă Aurel Martin ar fi abordat mai pieptiș această problemă, și dacă cei ce l-au îndrumat în scrierea prefeței — și printre ei, autorul acestui articol — l-ar fi ajutat s-o facă, s-ar fi ajuns mai departe și în caracterizarea orginalității artistice a lui Delavrancea. Introducerea cuprinde cîteva observații interesante, cu privire la plasticitatea și picturalul stilului lui Delavrancea, ori la unele procedee de compoziție. Dar neunificate în jurul problemelor fundamentale pe care le pune opera scriitorului și drumul său creator, ele rămîn notări răzlețe de meșteșug.

Prin ceea ce aduce și prin ceea ce omite, studiul lui Aurel Martin argumentează necesitatea adîncirii, fără atenuări inadmisibile, a operelor, care cuprind contradicții și probleme mai complexe. O cere însuși spiritul unei reconsiderări cu adevărat științifice. Ar fi profund nejustificată teama că prin aceasta s-ar risca să se deprecieze creația respectivă. O analiză făcută cu pasiune nu poate decît să delimiteze și să valorifice mai clar, dincolo de confuzii și pagini caduce, dominanta realistă, tot ce e prețios în opera cercetată.

Silvian Iosifescu

Cu căciula pe cap, scriind despre țărani. **PERAHIM 1955**

Breviar

Petru Dumitriu: „Focul nestins"

O trăsătură caracteristică a efortului creator al scriitorilor este tendința continuă de a-și mări cîmpul de investigație, de a-și dezvolta creația, atît prin adîncirea problematicii, cît și prin lărgirea ei. Cu povestirea „Focul nestins" Petru Dumitriu a pătruns în miezul construcției socialismului, în viața clocotitoare a muncitorilor din industria grea, adăugind astfel o nouă verigă temelor anterioare ale creației sale. Ar fi nedrept dacă am considera că apariția acestei povestiri constituie doar un plus cantitativ (încă o temă !), o dezvoltare „în plan orizontal" a prozei lui Petru Dumitriu. Însăși abordarea acestei teme înseamnă un pas spre adîncirea vieții, spre cunoașterea multilaterală a omului nou, spre înțelegerea și dezvăluirea unor noi aspecte ale luptei de clasă. Petru Dumitriu este cunoscut ca un maestru al zugrăvirii ciocnirilor violente, a conflictelor aspre, fățișe, în care dușmanul de clasă se caracterizează mai mult prin violență și cruzime decît prin viclenie și abilitate. Acest lucru îl probează aproape întreaga sa nuvelistică. Tema industrială a noii povestiri ar fi impus poate unui alt scriitor o tratare deosebită. Conflictul ar fi fost poate mai complicat, personajele negative ar fi acționat cu mai multă perfidie, mai subversiv. La Petru Dumitriu însă se continuă linia nuvelelor anterioare (precizăm : a nuvelelor, deoarece în romanele sale „Drum fără pulbere" și „Pasărea furtunii", conflictele au un caracter structural deosebit). Balaban, ca și Bud din „Vînătoare de lupi", de pildă, nici nu încearcă să-și deghizeze fapta. El provoacă deteriorarea unui cuptor „Siemens-Martin" și, ceea ce e neașteptat, dispare, autodemascîndu-se în acest mod. Balaban nici n-ar mai putea rămîne în uzină, spre a-și continua acțiunile ticăloase, deoarece îl copleșește forța colectivului, reprezentată de inginerul Mihai Udrea, de oțelarul Simion Petre și de alții. Celălalt personaj negativ, inginerul Ieremia, este un om descompus sufletește, un om pentru care nu există idealuri („Nu văd nici viitorul, nici visurile, nici nimic, decît muncă și oboseală și frămîntare, în vecii vecilor... nu se știe pentru ce"), care nu se poate integra în munca generală de construire și care, în mod natural, ajunge un instrument al dușmanului, un complice al fascistului Balaban. Pentru acestea, sinuciderea lui nu are semnificația unui act tragic. Gestul, ca și acel al lui Safonov din romanul „Și a fost ziua a doua" de Ilya Ehrenburg, apare ca o supremă dovadă a neputinței sale de a înțelege viața nouă și idealurile noi.

Petru Dumitriu a redat cu și mai multă înțelegere esența personajelor pozitive. Pe Mihai Udrea, muncitor devenit inginer, scriitorul îl trimite direct de pe băncile facultății în viltoarea luptei. Inexperiența, în ciuda calităților și a intențiilor frumoase, îl determină pe Mihai să comită o serie de greșeli : nu intervine cu suficientă combativitate împotriva acțiunilor suspecte ale maistrului Balaban, îl menține pe acesta în post, deși îl cunoaște activitatea, etc. Mihai are o încredere excesivă în oameni, fapt care duce la o diluare a vigilenței revoluționare. În același timp însă, Mihai Udrea manifestă un umanitarism cald și optimist. Pentru el, materialul uman e transformabil, poate fi îmbunătățit. Ieremia poate fi salvat : „Nu există om distrus, dacă mai trăiește. Oricît de jos ar cădea, dracul să-l ia : se mai poate ridica". Trecînd peste analiza altor personaje pozitive, ca Simion Pe re sau Ion Secară, secretarul de partid al uzinei, ne vom opri asupra unei foarte interesante figuri : tînărul Ioji Miklossi. Ceea ce impresionează la acest personaj este simplitatea, firescul în eroism. Trecînd prin fum, prin ploaia de picături de oțel topit, cățărîndu-se pe stîlpii de susținere, la un pas numai de torentul incandescent care se revarsă din tavan, Miklossi izolează cablul electric, salvînd uzina de la un incendiu mistuitor.

Cititorul așteaptă din partea lui P. Dumitriu și alte lucrări care să ducă la o dezbatere mai profundă și pe un plan mai vast a problematicii din ultima sa povestire.

D. SOREANU

Curier literar

■ Editura de stat pentru literatură și artă a tipărit antologia „Poeți maghiari din R.P.R.". Sînt cuprinse în această antologie versuri din Anavi Adám, Bajór Andór, Bárdos Arthur, Hajdu Zoltan, Horvath Imre, Horvath Istvan, Kanyádi Sandor, Kiss Jenő, Létay Lajos, Majtényi Erik, Márki Zoltan, Salamon Laszlo, Szabedi Laszlo, Szasz Janos, Szemlér Ferenc, Székely Janos, Tompa Laszlo. Traducerile sînt semnate de poeții : George Dumitrescu, Ion Crișan, Letiția Papu, Al. Philippide, Veronica Porumbacu, Vasile Moldoveanu, Aurel Covaci, Ioanichie Olteanu, Petre Solomon, Har. Grămescu, Alexandru Andrițoiu, Aurel Rău, Ion Brad, George Dan, Virgil Teodorescu, Ion Oarcăsu, Rusalin Mureșanu, Nicolae Teică, Tudor Bogdan, Mihu Dragomir, Ion Horea, Eugen Jebeleanu, Demostene Botez.

■ „Amintiri de la „Celuloza", romanul scriitorului polonez Igor Newerly, a ieșit de sub tipar în Editura de stat pentru literatură și artă. Acțiunea romanului se petrece între anii 1917-1936. Traducerea este semnată de T. Dan și Ștefan Popescu. Cuvînt înainte de Olga Zaicik.

■ Din opera lui Ion Păun Pincio, Editura de stat pentru literatură și artă a alcătuit un volum de „Versuri, proză, scrisori". Volumul este însoțit de o prefață semnată de prof. univ. Ion Vitner. Sînt incluse în actualul volum atît lucrările tipărite de scriitor cît și texte nereproduse pînă acum, rămase în periodice. La sfîrșit se află note bibliografice cu privire la data și locul apariției și la împrejurările în care au fost scrise bucățile. Volumul mai cuprinde și o bibliografie a scrierilor despre Ion Păun Pincio. Ediția este îngrijită de Andrei Rusu.

■ Vom citi în curînd volumul de versuri „Lauda patriei" de Victor Tulbure. Sînt incluse aici ciclurile : „Carnet de campanie", „Intîlniri sub vișin" și numeroase alte poezii publicate în periodice și neadunate pînă acum în volum.

Cronica literară

DRUMUL LUI PAVEL DOGARU*)

Epica noastră actuală se îmbogățește neîncetat nu numai cu producții remarcabile, aparținînd vechilor minuitori ai condeiului, dar și cu valoroase lucrări semnate de tineri și chiar foarte tineri scriitori. Francisc Munteanu, Titus Popovici, Radu Theodoru, Dan Costescu — sînt numai patru tineri care ne-au dat — după un relativ scurt popas pe meleagurile schiței, nuvelei sau reportajului — romane ce se înscriu printre aparițiile cele mai semnificative din ultimul an. Această continuă întărire a cadrelor noastre scriitoricești cu valori literare, de la care așteptăm lucrări din ce în ce mai bune, nu poate fi întîmpinată decît cu bucurie. De altfel, fenomenul nu e întîmplător, nu este un simplu accident pentru anul care a trecut, ci, după cum anunță programele editoriale, vom avea bucuria, în foarte scurt timp, să citim și alte romane, aparținînd unor debutanți și tineri scriitori.

Dan Costescu s-a dovedit a nu fi deloc lipsit de curaj, atunci cînd a pornit să-și aleagă subiectul viitorului său roman. Tema cărții, problematica eroului central, cu toate implicațiile ei, modul de organizare a materialului — arată că, deși Dan Costescu nu are o îndelungată experiență literară, a pornit totuși să înfrunte pieptiș și a reușit, chiar dacă pe drum s-a mai poticnit uneori, greutățile unei atari întreprinderi. Uneori autorul a căutat poteci neumblate sau mai puțin bătătorite și a reușit să le străbată; alteori, mai timid și probabil prudent față de insuccesul ce s-ar putea să-l aștepte, a preferat căile străbătute de alții. Și într-un caz și într-altul, Dan Costescu a încercat o experiență care nu-i poate fi decît folositoare.

Fabulația cărții este în linii mari destul de simplă, conflictul necunoscînd multe complicații. În paginile romanului se urmărește evoluția unui tînăr care, plecînd din satul său la oraș pentru a cuceri alte condiții de viață, mai omenești, devine muncitor necalificat. Noua sa situație aduce probleme deosebite care se vor rezolva abia la capătul unor frămîntări sfîșietoare. „Pavel Dogaru" este înainte de toate un roman de formație, un roman care urmărește transplantarea tînărului țăran, psihologia specifică satului aproape patriarhal, izolat în munte, într-un mediu cu totul nou, cu probleme de viață esențial schimbate. Narațiunea de fapt nu începe din primii ani ai copilăriei eroului, ci din momentul cînd Pavel vine la oraș, adică din clipa în care în viața lui se petrece ceva cu totul nou, de o natură deosebită, revoluționar chiar. Întîmplările din cei douăzeci de ani, cîți număra Pavel atunci cînd a venit la fabrică, repetau destinul generațiilor care trăiseră pînă atunci în satul de munte. Viața se desfășura acolo după tipare stereotipe, fiecare generație parcurgînd pînă și în amănunte drumul înaintașilor. De aceea și scriitorul amintește foarte pe scurt această etapă. Dan Costescu, alegîndu-și un erou cu o asemenea construcție sufletească, a avut de rezolvat probleme destul de spinoase. Într-adevăr, calea lui Pavel Dogaru, spre înțelegerea deplină a sensului noilor vremi, a adevărului vieții socialiste, spre perceperea conștientă a unei noi morale, va fi îngreuiată de anume trăsături caracteristice mediului din care provenea. Pavel Dogaru, prin condiția sa de muncitor exploatat din fragedă tinerețe, nu poate fi ținut în loc de nici o legătură economică sau socială, de la integrarea lui în rîndurile constructorilor socialismului. Lucrurile se complică însă, dacă ne gîndim la datele sufletești ale eroului, la modul său de existență de pînă atunci, care-i formase o optică de viață destul de mărginită. Pavel Dogaru avea orizontul spiritual redus numai la dorința unui trai mai bun, el nu putea să vadă mai departe semnificația schimbării situației sale din muncitor pînă mai ieri exploatat, în om liber, lucrînd într-unul din posturile înaintate ale construcției socialismului. El va parcurge un drum, etapă cu etapă, nu fără frămîntări și ciocniri serioase, care are pe plan general un înțeles și o semnificație deosebită. E vorba de ridicarea la conștiința socialistă a muncitorilor proveniți din mediul rural, cu o mentalitate încă îngustă și egoistă, cu o concepție de viață rudimentară și conservatoare, rămasă în urmă. Or, în surprinderea modului de creștere a unui asemenea tip, reprezentînd o categorie întinsă de oameni, în redarea minuțioasă a desăvîrșirii personalității sale de om nou, rezidă tocmai principalul merit al cărții lui Dan Costescu. Credem că scriitorul a reușit să surprindă esențialul, caracteristicul acestui îndelungat și complicat proces. Dan Costescu, cu pătrundere psihologică — după cîte se vede din paginile primului său roman, — a înțeles că o asemenea clarificare comportă nu numai ascensiuni vertiginoase, dar de multe ori și lunecușuri, poate chiar și opriri însemnate și unele sacrificii momentane, pînă ce un astfel de om renunță la vechiul mod de a privi lumea și viața. Pavel Dogaru va ajunge bețiv pentru un scurt timp; va da crezare și va fi cît pe ce să-l urmeze pe banditul Riza; nu se va califica decît foarte greu și va renunța nu fără părere de rău la cîștigurile lui bănești. Toate astea însă nu scad din frumusețea morală a eroului, ci vin să pună tocmai în relief cu mai multă pregnanță caracterul lui dîrz și cinstit, care, în ciuda unor asemenea alunecări temporare, în ciuda slăbiciunilor dovedite din cauza lipsei sale de nivel politic, găsește totuși resurse suficiente pentru a intra pe făgașul cel bun. Importante sînt nu devierile sale, ci lupta extraordinară care se duce în sufletul său între vechi și nou, între elementele înaintate și cele aparținînd trecutului.

Dan Costescu a surprins linia firească de evoluție a personajului, a redat transformările petrecute în conștiința lui, urmărind logica lui strînsă de dezvoltare. Pavel Dogaru intră în fabrică la una din secțiile cele mai grele, zdrobitoria, unde se lucra încă după metode foarte înapoiate. Autorul, dovedind și de data aceasta finețe psihologică, a notat just prima și cea mai persistentă reacție a eroului încă din momentul intrării lui în atelier : lipsa de aer și soare. Pavel Dogadu, deprins să lucreze sub cerul liber, va fi nemulțumit de la bun început de limitarea orizontului său natural, redus acum timp de opt ore la cei patru pereți cu geamurile mereu închise, între care căldura și praful erau insuportabile.

Efortul fizic este de asemeni considerabil. Primul contact al lui Pavel Dogaru cu fabrica este de natură într-o bună măsură să-l descumpănească. În orice caz, tînărul țăran va fi foarte uimit și răscolit de specificul muncii în fabrică și de aici rezultă și alte greutăți în integrarea lui în noul ritm de viață. Dar în caracterul lui se remarcă de la început o dîrzenie deosebită, o încăpățînare și mîndrie care-l fac să înfrunte toate piedicile, arătînd că este capabil să biruie aceste greutăți. În el se dezvoltă talentul unui om din popor, plin de putere și inventivitate ; după mult timp de la intrarea în fabrică, va propune — cu sfiala caracteristică omului din regiunile sătești îndepărtate, venit între orășeni, — și nu după puține ezitări — anume metode care fac să mărească randamentul lucrului în secția lui.

Dar — și aici avem de evidențiat încă un merit al scriitorului în sezisarea etapelor metamorfozei sufletești a eroului — toate acestea Pavel Dogaru nu le face conștient de finalitatea lor socială, de consecințele lor pe plan larg asupra ridicării calitative și cantitative a producției. El n-a ajuns încă la acea conștiință înaltă a inovatorului socialist, ci urmărește numai simpla ușurare a condițiilor lui de muncă și mai ales obținerea unei retribuții materiale consistente. Dan Costescu a surprins aici cu finețe mobilurile sufletești cele mai potrivite naturii eroului, stadiului său de evoluție, formației sale anterioare. Pavel Dogaru manifestă acum și o doză apreciabilă de egocentrism. Pentru el îmbunătățirea procesului de producție înseamnă numai un cîștig bănesc și posibilitatea satisfacerii unor cerințe materiale. De aceea, el nici nu se gîndește acum la calificare, și abia tîrziu va face acest pas, deoarece în răstimpul necesar însușirii noii sale meserii cîștigurile lui s-ar fi micșorat. Autorul a încercat să dezvăluie această fază a prefacerii mentalității, în care Pavel Dogaru trece de la finalitatea individuală a muncii sale la finalitatea socială, cînd reușește să cuprindă conștient caracterul vieții noi. Scriitorul a ales pentru ilustrarea saltului calitativ un moment foarte semnificativ. Ne referim la episodul mecanizării muncii în secția respectivă. Cei mai mulți dintre lucrători trebuiau să meargă în alte sectoare sau să se califice. Asta ar fi însemnat ca, temporar, salariul lor să se reducă. Pavel Dogaru se află în aceeași situație. Neavînd posibilitatea să cuprindă importanța acestei transformări pentru fabrică și pentru el personal, uriașa ei însemnătate pentru dezvoltarea producției și pentru îmbunătățirea condițiilor de muncă, se va ridica împotriva ei. El nu poate vedea decît simplul fapt că momentan interesele sale materiale sînt lezate. Și aici este redat episodul cel mai dramatic din evoluția eroului. Problema se complică și mai mult atunci cînd încep să acționeze cu tărie sporită asupra lui Pavel Dogaru elementele reacționare din fabrică, care socotesc că a sosit momentul prielnic cîștigării lui de partea dușmanului. Pavel Dogaru stă pentru foarte scurt timp sub influența lui Riza. Va cădea în patima beției; merge din ce în ce mai accentuat pe calea descompunerii morale. Este un punct culminant al acțiunii și al evoluției eroului. Numai prin intervenția hotărîtă a muncitorilor din fabrică, a oamenilor înaintați, de tipul lui Nicodim și al maistrului Sălăjan, Pavel Dogaru va putea ieși din mocirla dezagregării morale. El găsește și de data aceasta tăria să depășească trecătoarea lui deprimare și să înțeleagă consecințele fericite, nu prea îndepărtate de altfel, ale sacrificiilor pe care trebuie să le facă acum. Dan Costescu însă a subestimat întrucîtva adîncirea acestui moment. Autorul escamotează cu bună știință punctele de maximă incordare, de dramatism puternic. Tocmai această etapă mai subtilă în transformarea eroului este mai palid realizată, deoarece autorul are o teamă nejustificată în sondarea adîncă a proceselor sufletești ale eroului. Dan Costescu nu și-a valorificat aici pe deplin resursele sale de analiză. De altfel, faptul este oarecum frecvent în proza noastră actuală cînd mulți scriitori, probabil din frica de a nu cădea în psihologism, evită amănunțirea analizei în clipele cele mai dramatice.

Desen de ROSS

Merită să ne oprim puțin și asupra modului în care scriitorul a rezolvat în roman relația dintre eroul central și celelalte personaje secundare. Dan Costescu a înțeles just că evoluția personajului său nu poate fi lăsată numai pe seama unor clarificări interioare, că asupra lui trebuie să acționeze eficace mai ales colectivul și într-adevăr, în două cazuri, a reușit să creioneze cu pricepere asemenea personaje de al doilea plan, care joacă un rol însemnat în formarea eroului. Ne referim la maistrul Sălăjan și la muncitorul Nicodim. În rest însă, personajele secundare sînt șterse. Cauza o putem găsi într-un defect de construcție al cărții. Autorul a vrut să facă un roman biografic, în care accentul principal să cadă normal pe figura lui Pavel Dogaru. Este firesc ca într-un asemenea roman să nu insiști cu aceeași tărie asupra tuturor personajelor. Aceasta nu înseamnă că ele, cele ce n-au rolul central în acțiune, să nu poată căpăta un contur bine definit, să nu rămînă ca individualități. Altminteri, tabloul general riscă să n-aibă decît o figură bine realizată, iar restul compoziției să fie populat de umbre. Dan Costescu nu a reușit să închege o acțiune care să cuprindă toți eroii. Ne referim la faptul că cititorul simte unele personaje (mai ales cadrele de conducere ale fabricii) nefăcînd parte integrantă din conflict. Există în roman o linie principală de evoluție, aceea a lui Pavel Dogaru, pe care apar din cînd în cînd, de cele mai multe ori aduse forțat, și alte personaje. Destinele eroilor nu sînt contopite într-o acțiune comună. Eșecul prezentării unor asemenea figuri rezultă la Dan Costescu, ca și la mulți alți autori, din faptul că acești oameni, cadre de conducere, nu au o problematică sufletească proprie, n-au un contur etic și spiritual pronunțat. Dovada faptului că autorul n-are încă o suficientă respirație epică, că nu stăpînește încă pe deplin tehnica de construire a romanului, este și un alt personaj care revendica alături de Pavel Dogaru un rol de prim rang : Lucia. La un moment dat, autorul n-a mai știut să integreze acest personaj în cadrul intrigii și a eliminat-o din acțiune. Ea mai apare prin cîteva scrisori, cu ocazia unui concurs sportiv, — dar cititorul o pierde literalmente din vedere. Nu-i vorba aici de o prezență fizică, materială pentru că acțiunea unui anume erou se poate face simțită chiar dacă el nu intervine nemijlocit în conflict, chiar dacă el nu are o participare directă la întîmplările din carte. Nu același lucru însă se întîmplă cu Lucia.

Romanul „Pavel Dogaru" mai pune însă și o problemă pe care de asemeni o socotim frecventă și în alte lucrări epice actuale. E vorba de oprirea evoluției eroului la un punct anumit de carte, de încheierea destinului personajului central cu mult înainte de sfîrșitul romanului. E cazul lui Pavel Dogaru. După ce se califică, el nu mai e animat de nici un ideal superior, și continuă să apară în paginile cărții în mod stereotip, cu o existență nejustificată. Autorul se mulțumește să ne relateze cîteva fapte, să ne spună cîte ceva despre erou, să-l pună în diferite situații. Dar toate acestea sînt elemente expozitive, de natură exterioară. Caracterul eroului rămîne același și această împetrire scade violent tensiunea conflictului romanului. Aceasta din pricina înlocuirii universului spiritual al personajului, cu simpla relatare a unor fapte la care participă eroul.

„Pavel Dogaru" e un început de drum care mărturisește calități deosebite. Dan Costescu, un promițător povestitor, un scriitor care, chiar dacă nu construiește încă un roman bine închegat, cu o arhitectonică armonioasă, posedă talentul de a reda cu naturalețe psihologia oamenilor, de a pătrunde cu subtilitate în cute sufletești adînci. Experiența actualului roman, nu ne îndoim că va fi cît se poate de fructuoasă pentru Dan Costescu, care, neoprindu-se la acest debut valoros, va mai da și alte cărți, inspirate din viața noastră nouă, din munca pentru construirea socialismului.

Valeriu Rîpeanu

*) „Pavel Dogaru" (roman) de Dan Costescu — Ed. C.C.S.

Vară fierbinte

Pomul de lumină

A venit din tîrg un om
Satul să ni-l vadă
Și-a sădit în sat un pom
Și-a dat pomul roadă.

Și s-a înălțat vînjos
Pomu-n rădăcină.
In frunzișu-i luminos
Fructe-s de lumină.

Și nu-n țarini a-nflorit,
Nu într-o livadă.
Pomu-n suflet ni-i sădit,
Lumea să mă creadă.

Și nu-i piersic, nu e prun
Nici măcar nu-i mărul.
Oameni buni, cum să vă spun,
Pomu-i adevărul.

Ca să-și urce năzdrăvan
Creștetul cu-ncetul,
Grădinarul, an de an,
A grijit puietul.

Om era așa cum rar
Altu-i să-i asameni.
Grădinarul avea dar
Să citească-n oameni.

Sufletul, cuvîntu-i drept
Ți-l știa pătrunde.
Om ca el de înțelept
Nu găsești oriunde.

Și era la fel ca noi
Și la chip și-n straie.
Orășan — dar nu ciocoi
Că-nnoa,ta și-n paie.

La-nceput ne-au cam bătut
Vînturi de-ndoială.
Pomul însă a crescut.
Vorba-i n-a fost goală.

Fără carte cum să scoli
Inima din tină?
Ne-a trimis pe toți la școli
Să luăm lumină.

Nu-ți umbla cu nasu-n sus
Nu-ți căta gîlceava.
Unde umărul și-a pus
A zîmbit isprava.

Obștei el i-a dat un rost.
L-au știut toți bacii.
In cuvîntu-i adăpost
Își găseau săracii.

Bun, să-l moi ca pîinea-n blid.
Iute ca scînteia,
Secretarul de partid
Fostu-ne-a de-aceia.

...Unii-au zis că n-o da rod
Cîmpu-n colectivă,
Doar un pumn de grîu nerod
Cît pentru-o colivă.

Și turbau de cîte-au spus
Spumegau de bale,
Cînd fir nalt de cucuruz
Se-nălța-n tarlale.

Cîmpul se-arăta mănos
Și cu noi mai darnic.
Popa — suflet cuvios —
S-a-nșelat amarnic.

El zicea că antihrist
Va stîrpi ogorul.
Antihrist sau... comunist —
Bun a fost tractorul.

Și nu ei, ci noi am copt
Prima pîine nouă.
Orice spic a dat cît opt.
Orice lan cît două.

Iar Ion, țăran sărac,
Duh prindea a spune:
— „Coasa-n ei de-o fi s-o bag
Să vedeți minune.

Mai de haz, mai de necaz.
In tăiușul coasei,
Aș găta pîn-la amiaz
Singur, lupta clasei".

Bun era cel grădinar
N-ai cui să-l asameni.
Om ca el găsești mai rar
Altul printre oameni.

Astăzi dacă vezi ce vezi
Cîmpuri și bucate
Și tractoare și livezi —
Munca lui e-n toate.

Da-l ținură pe răboj.
Cu venin, chiaburii.
Că lovea în ticăloși
Cu tăișul urii.

Iar Uzdup cu ceata lui
Îi tot da tîrcoale
Urma să i-o șimtă-n grui
Și să-i iasă-n cale.

...Și-ntr-o noapte de Florar
La Pîrîul Rece,
Zece lotri-n secretar
Au izbit toți zece.

Vînt năpraznic a bătut.
Ploi căzură grele.
Vînt și ploaie n-au putut
Stîngele să-l spele.

Ziua nu rămîne-n loc.
Noapte se petrece.
Peste stavili și obroc
Apa vremii trece...

Unde stîngele prelins
A-nroșit dumbrava
Crește-un pom cu rod încins
Dogorînd ca lava.

Printre ierburi verzi cresc maci.
Înfloresc bujorii.
Pentru fete de săraci
Strîng bujori feciorii.

Și-a trecut de multe ori
De atunci, Florarul.
In mormînt grijit cu flori
Doarme grădinarul.

Și cu slove purpurii
Pîlpîie un nume
Peste-al cărui căpătîi
Arde-o stea anume.

Și vin miercuri și vin luni
Și vin joi și vineri
La mormînt ducînd cununi,
Cei bătrîni și tineri.

Scufița roșie

Din răscrucea cu fîntîni
Spre Pîrîul Rece,
C-un buchet de flori în mîini
Pioniera trece.

Poemul „Vară fierbinte" reprezintă cartea I-a din suita de poeme „Oamenii patriei mele" pe care autorul nădăjduiește să le adune în volum pînă la sfîrșitul anului 1956.

Poemul oglindește străduințele țăranilor muncitori din satul Ojder pentru înflorirea gospodăriei lor socialiste, pe care elemente banditești reacționare, sub conducerea fostului plutonier de jandarmi Uzdup, caută s-o saboteze. Bandiții pregătesc un atac armat în ajunul celei de a zecea aniversări a lui 23 August, dar sînt înfrînți. In timpul luptei cu bandiții, se relifează puternica personalitate a țăranului muncitor Boroș, președintele gospodăriei, și eroismul extraordinar de care poate să dea dovadă fiica lui, pioniera Boroș Maria. Din rîndul bandiților este răpus Deszi, fost țăran mijlocaș, membru al gospodăriei, fire șovăielnică și slabă, momit în plasa dușmanului de către frumoasa Aranka, fata chiaburului Kerekes.

Fragmentele pe care le publicăm fac parte din cîntul II al poemului „Vară fierbinte".

Sînt rînduri închinate amintirii secretarului de partid care fusese ucis mișelește de tîlhari.

Cresc în zare munți și brazi
Spumegă Lotrița.
Roșie cravată azi
A primit fetița.

Împlini-va zece ani
La amurg de vară
Cînd pica-va din platani
Frunza gălbioară.

Azi e mare. Parcă ieri
Alerga la joacă
Pe cărări de primăveri
Sau de promoroacă.

Parcă ieri cu pașii ei
Către Pava-Pava,
Ciobăniță de trei miei
Străbătea dumbrava.

Către vale, la zăpor
Spumega Lotrița
Se-ntepase-ntr-un picior
Și plîngea fetița.

Băsmăluță-avea de jar
Pe căpșor de aur.
De pe-o creangă de arțar
O rîdea un graur.

„Graure, în rîs mă iei?"
Și plîngea mai tare.
Se umplură ochii ei
De mărgăritare.

Ține minte și acum —
Nu știu cum, deodată,
A ieșit un om în drum
Cînd plîngea-nciudată.

Își plimba din pom în pom
Duhul, primăvara...

— Cum te cheamă, pui de om?
— Boroș Mărioara.

Avea ochi pătrunzători
Și voinici grumajii.
I-a scos spinul din picior
Și i-a șters obrajii.

— Dacă nu mai plîngi, ți-adun
Roșcove, fetiță.
Și-o poveste am să-ți spun...
— Nu mai plîng, bădiță!

Și povestea cătinel,
Începu domoală.
Ciobănița cît un miel
Îi ședea în poală.

....Fost-a — cînd și-n care loc,
Nu țin minte bine, —
O fetiță mică foc
Dulce ca și tine.

Pe căpșoru-i aurliu
Cum ai tu șuvița,
Roșie, pe cîte știu,
Îi era scufița.

Ca un mac, ca un boboc
De măceș, sau poate
Ca un vișin, cînd se coc
Vișinile toate;

Dar mai drept ar fi să spun
Cum ai tu năframa —
La bunică, din cătun,
O trimise mama,

Că zăcea bătrîna-n pat
De un an bolnavă.
Pîn' la pragu-i depărtat
Drumu-i prin dumbravă —

Și străbați o zi un deal
Și cobori o vale
Bunicuța sta sub șal
Gîrbovă de șale.

Spre căsuța din vîlcea
Își zorea tîrlicii,
Roșie Scufița mea,
Ca să-i dea bunicii,

Miez de sîmburi amărui
Buni la sănătate
Și codițe de gutui
Și dughii brumate;

Alivenci cu poale-n brîu
Pesmeciori de lapte,
Turte, colăcei de grîu
Și cireșe coapte.

Cum trecea cu coșu-n mîini
Fata inimoasă,
Iată, urma prin arinî
Lupul i-o miroasă.

Și-n huceagul prejmuit
De hățișuri dese,
Pare glasu-i îndulcit
Cînd în cale-i iese:

— Incotro grăbește-așa
De cu zori drăguța?

— Spre căsuța din vîlcea.
Merg la bunicuța.

Să-i fierb leac din flori de tei
Și de sunătoare
Că sînt gîrbovi anii ei
Și bolește tare.

— Apoi, du-te liniștit.
Ploi să nu te-apuce
Gînduri bune îi trimit!

— Mulțumesc. Le-oi duce.

Insă lupul, într-ascuns —
Și pe altă cale,
Mai degrabă a ajuns
La căsuță-n vale.

Pe bunică o-nghiți
Și pîndind portița
Cînd scufița se ivi
Înghiți fetița"...

Povestirea cătinel,
Se scurgea domoală...
Ciobănița cît un miel
Tremura în poală.

....Dar veni un vînător —
Mai departe spuse
Străsnicul povestitor —
Și pe lup răpuse.

Oameni, mări, c-au venit.
Lupu-l spintecară
Și dintr-însul a ieșit
Bunicuța-afară.

Și ținea bunica-n mîini
Pe scufița noastră"...

Ochii ciobănițel, plini
Sînt de zare-albastră.

.....Poate mai trăiesc și azi
C-au scăpat de gîde"...

Cu gropițe în obraz
Ciobănița rîde.

„Să trăiești și tu! Să-mi crești
Mare, sănătoasă,
Iar povestea s-o iubești
Dac-a fost frumoasă.

Ca să-ți fluture în vînt
Focul din năframă,
Lupi în codru, cîți mai sînt,
I-om stîrpi, n-ai teamă.

Rîzi în soare, strînge maci
Și s-ajungi odată,
Din năframa ta să-ți faci
Roșie cravată!"

★

Îi plăcea la un popas
Printre prunci să steie
Și povestei dulce glas
Omu-acel să deie.

Era meșter grădinar,
Și citea în oameni.
Om ca el găsi-vei rar
Altul să-i asameni.

Dar mi-l prăpădiră-atunci
În pădure furii.
Că spunea povești la prunci
Și ura chiaburii.

Văd tăind prin bolovani
Spumegă Lotrița,
În dumbrava cu platani
Vine iar fetița.

Ochii-și pleacă la pămînt
Și citește-un nume
Scris în piatra de mormînt
Cu o stea anume.

Parcă zece primăveri
Cîntă-n ea deodată:
Din năframa mea de ieri
Mi-au făcut cravată.

Omul care tace

În răscrucea cu fîntîni
La a treia casă,
Poarta cîntă din țîțîni
Lume cît se-ndeasă.

Colectiva iar la sfat
Oamenii și-adună.
Steagu-n vînt desfășurat
Ca un clopot sună.

Prunci, femei, căruțe, cai,
Spre răscruce suie.
Nu e nuntă, nu-i alai
Și nici praznic nu e.

Azi făcînd întîii pași
În gospodărie,
Nevoiași și mijlocași
Vin să se înscrie.

Grajdul nou e văruit.
Proaspăt este totul.
Către clăi de fîn cosit
Bieții cai tînd botul.

La o masă sub umbrar,
Cumpănind cuvinte,
Agrăia la oameni rar
Boroș — președinte.

Greul îl luară-n piept
Și-au știut răzbate.
Grădinarul înțelept
A avut dreptate.

Și mi-l bucurat Agriș.
Vesel Biro-bácsi,
Cînd gîndesc la treieriș
Cît și-or umple sacii.

Mulțumit e și Ispas —
Că de-o vreme-ncoace
N-avea tihnă-n zi un ceas.
Baba nu-i da pace.

Bietul moș, de gura ei
Nu scăpa o clipă:
— „Să te-nscrii la ei nu vrei
Și-mi duhnești din pipă.

Și-am să plec și-am să mă duc
Singur vei rămîne,
Că-ndrăgitu-l-au pe cuc
Zilele-ți bătrîne.

Am doi boi. Cu tine-s trei
Mîine-n zori iau boii
Și mă duc cu tot cu ei
Și te las nevoii.

Grîul lor e pînă-n grinzi.
Masa lor e masă.
Tu și cîinii-i ții flămînzi
Și-au fugit de-acasă".

Poate moșul necăjit
I-ar fi spus hapsînei
Că nu foamea i-a gonit
Din ogradă cîinii.

Cî guriță dumneaei
C-are ea învățul
Să-i deșale pe grivei
Cînd în mîini ia bățul.

I-ar fi spus... Insă morțiu
A tăcut săracul.
Doar zmeoaica — toți o știu! —
La mînie-i dracu!

Moșu-acum e liniștit.
Baba n-o să-l fiarbă —
S-a înscris și l-au primit...
Stă și rîde-n barbă.

★

Dar de ce deodată mi-s
Inimile-n freamăt?
Poarta-n lături s-a deschis
Și-a scrîșnit a geamăt.

In răscrucea cu fîntîni
C-o hîrtie-n mînă,
Vine-un om lătrat de cîini
Și i-e fața spînă.

Ochii lui par spăimîntați
Și mieroși-deodată.
N-are frați. N-are cumnați.
Are doar o fată.

N-a strîns galbeni. Nu-i găzdoi.
Slugi nu ține-n casă.
N-a mîncat nici usturoi.
Gura nu-i miroasă.

Și băsmește pe cuvînt
C-a avut o moară...
Dar a ars. S-a dus. Pămînt:
Să tot aibă-o sfoară.

Și nu-i trîntor. Nu-i bețiv.
Știe să muncească.
Socialism și colectiv
Vrea să construiască.

Și-și sfîrși cuvîntul său
Mult mieroasa față
Cu: „Trăiască Pemereu
Care ne învață!"

Omu-acela pocăit
Ce-și spusese psaltul,
El era! — cred c-ați ghicit —
Kerekes. Nu altul.

„Să-l primim în colectiv"
Ar fi vrut să zică
Un om tînăr, uscățiv,
Cu mustața mică.

Dar tăcu. Cresteau în jur
Glasuri de dojană.
Rît nevolnic de chiabur
Vorba ți-e vicleană.

Lup netrebnic și turbat
Tot nu-ți afli locul.
Cîte oi ai sfîșiat
Pîn' să schimbi cojocul?

Și pe ce tocilă-ți dai
Colții gurii tale
Ca să mesteci miere-n grai
Cu venin și bale.

Ia uitați-vă la el
Ce i-a copt dovleacul!
Șarpele cu clopoței
Mijlocaș al dracu'!

Mînă dreaptă de primar
Fostu-i-ai la masă.
Te-ai vrut socru de jandar
Și ne intri-n casă.

Se vrea lupul păcurar
Să ne piardă turma.
Mijloci-l-am cu un par
Să-i apuie urma".

Simte Kerekes cumplit
In gîtlej arsură.

Poarta-n urmă-i s-a trîntit
Și-a scrîșnit a ură.

Braț spre el parc-a-nălțat
Cumpăna fîntînii.
Ramuri de salcîm îl bat
Și îl latră cîinii.

Iar acolo-n colectiv
Galben ca nisipul
E-un om tînăr, uscățiv,
Ce-și ferește chipul.

L-a momit un gînd vrăjmaș
In adîncul mrejii
Și toți știu că-i mijlocaș
Și că-l cheamă Deszi.

Dar nu știu cît de dușman
Gînd într-însul zace.
Nici cît este de viclean
Omul care tace.

Și nici Boroș, cît de cît,
Nici chiar el nu știe.

Vîntul serii domolit
Vine din cîmpie.

Și tot cată din prîdvor
Boroș spre poiană
Unde pe-un mormînt cu flori
Arde-o stea de rană.

Și șoptește stins și rar
Să n-audă prunca:

— Noi, tovarăș secretar,
Îți plînim porunca!

Victor Tulburе

MANEA MOGHILĂ

Pe la anul 1573 păstorea mănăstirea din Rădăuți prea cuviosul egumen Policarpie Suceveanul, un om de vreo șaizeci de ani, scurt, gros, roșcat la față, cu părul și cu barba cărămizii, stropite de varul anilor.

Aprig om și starețul acesta!

Bun gospodar, vrednic la treabă, dar iubitor de-arginți nevoie mare. Scotea bani și din piatră seacă. Preoțiile, botezurile, nunțile, bălțile cu raci și pește, tîrlele, viile, bostănăriile, înmormîntările, parastasele, pomelnicele, iordanul, acatistele, căldărușa, îi umpleau nesățioasa pungă și tot nu-i ajungea.

Odată pe an, aduna cîte o sută-două de suflete: călugări, preoți, diaconi și tîrgoveți, bărbați și femei, și-i ducea la Suceava, la hramul Sfîntului Ioan. Îi ducea să se-nchine în fața raclei de argint unde zăceau moaștele celui ucis de păgîni, evlaviosul negustor din Trapezunt, carele, cu toate amenințările han-tătarului, nu primise a se lepăda de credința strămoșească.

Fiecare dintre cucernicii călători la Suceava plătea atîta, după obraz, egumenului din monastirea Rădăuților. Prea cuviosul îngrijea de drumul, găzduirea și ospătarea lor, iar banii ce întreceau aceste cheltuieli îi punea la chimir.

Intr-o zi, în dîrdora pregătirii unei noi călătorii la moaștele Sfîntului Ioan cel Nou, curtea arhondăriei era plină de lume.

Egumenul nu prididea cu cine să stea de vorbă întîi.

Pusese doi diaci să ia prețul drumului și numele celor din prostime, rămînînd ca pe cei mai de vază să-i primească însuși prea cuviosia sa.

Printre cei înstărîți era și un negustor care cobora spre Iești cu șapte care de ulcele, străchini, oale, urcioare și bliduri, păzite de doisprezece vlăjgani cu flinte și palose.

Drumurile erau înțesate de tîlhari și marfa trebuia ocrotită, ca și viața stăpînului.

— Blagoslovește, cucernice părinte! se închină negustorul, un om mai înalt decît ușa, măslinliu la față, cu pletele și barba negre, cu ochii fulgerători ca tăciunele...

— Domnul! răspunse Policarpie. Mergi și dumneata la Suceava?

—N-aș putea, că am treabă la Iești, să-mi vînd ulcelele! răspunse celălalt. Dar pentru altceva am venit!

Și străinul cel înalt cît ușa scoase de subt zeghe o pungă dolofană, pe care o puse pe masă.

— Ce-i acolo?

— Pentru prea cuviosia ta. Împreună cu o rugăminte!

Policarpie puse mîna pe pungă, o cîntări în palmă. Ochii verzui scăpărau de zîmbete porticioase.

— Grea... Grea!... se bucură maimarele Rădăuților.

— E grea, dar nevrednică! răspunse omul cu șapte care. Sînt numai bani mărunți, bani de-aramă... banii cei noi ai lui Ion Vodă... cu stema țării... Pîn-acum, umblau numai din cei străini... Acum avem și noi bani moldovenești... Ia te uită frumusețe!

Și negustorul vîrî mîna în pungă și scoase un pumn de gologani cu chipul lui Ion Vodă. Turnați proaspăt, străluceau ca aurul.

Fața egumenului se posomorî. O trezuse, acea pungă, plină de galbeni și de arginți. Cînd colo, mărunțiș de aramă, pus pe cocleală!...

— Banii lui Ion Vodă! Asta ne mai trebuia! mormăi cu dispreț prea cuviosul. Mărunțiș pentru prostime!

— Banii aceștia ne înlesnesc mult negustoria! răspunse drumețul. Pot vinde și pot cumpăra țăranii. Pîn-acum, își dădeau marfa pe nimica toată. Ieșeau păcăliți totdeauna. Pe nimic găina, pe nimic oul, pe nimic mierea, pe nimic lîna și vinul... și casul, și toate. Cine era să le dea lor fiorini și mahmudele, galbeni leșești ori împărățești? Și unde mai pui că vor da țăranii și visteriei ceva! Boierii nu plătesc dări. Moldova e săracă, n-o putem ține numai noi tîrgoveții și negustorii!

— Bine! Bine! îi reteză scurt, egumenul. Mai bine spune-mi ce treabă te aduce pe la noi?

Negustorul ocoli, deocamdată, răspunsul.

— Mărunțișul acesta din pungă face tocmai bine cinci bani de argint. Atît am auzit că se plătește.

— Ce se plătește, omule? Cine ți-a spus că se plătește? Ce se plătește?

Negustorul se uită împrejur cu oarecare teamă. In marea încăpere a arhondăriei nu era decît un călugăraș care sta la o masă, cu călimara-n brîu, un grămătic, pus acolo, pasă-mi-te, să întocmească zapisele.

— Scrisoarea către Sfîntul Petre! șopti negustătorul, aplecîndu-se tainic, la urechea lui Policarpie.

Starețul se uită la el lung, cercetător.

— Nu mai am mult! oftă oaspele străin. Drumurile sînt pline de tîlhari, mă pot ucide... Nici cu sănătatea n-o duc prea bine... Neîndurata îmi dă tîrcoale și-aș vrea să mă-ngrijesc de mîntuirea sufletului. Imi spuse un bogasier de la Iești că prea cuviosia ta te-ai îndurat și i-ai făcut un zapis către păzitorul raiului. N-ai vrea să-mi faci și mie unul la fel, să mi-l puie în sicriu, cînd oi muri, s-ajung cu el pe lumea cealaltă?

— Bine! Bine! i-o tăie starețul.

N-avea vreme de pierdut. Se răsti călugărașului care-și gîdila urechea cu pana de gîscă:

— Timofte, scrie!

Și Timofte începu să scrie ceea ce-i rostea, pe nas și oarecum gîfîind, stăpînul său:

„Eu Policarpie Suceveanul, egumenul sfintei monastiri a Rădăuților mărturisesc prin aceasta că...

Se opri să întrebe pe străin:

— Cum îți zice?

—Manea Moghilă...

—Scrie, Timofte!

„...mărturisesc prin aceasta că nevrednicul Manea Moghilă, negustor de oale și de ulcele, a trăit în mijlocul nostru ca un adevărat creștin pravoslavnic și dacă a greșit uneori păcătuind, s-a spovedit și s-a împărtășit și a primit iertarea păcatelor. A cinstit pe Dumnezeu și pe mucenici, a postit în zilele hotărîte de sfintele sinoade ecumenicești, m-a mulțumit și pre mine duhovnicul său, și n-am de ce să mă plîng de dînsul. Intru acestea, îi dau zapis către sfinția ta, prea slăvite apostole Petre, ca văzîndu-l în pragul raiului să-i deschizi porțile veșniciei, ocrotindu-l pre dînsul".

Timofte isprăvi de scris, citi odată epistolia cu glas tare, aprinse la lumînare un bețigușe de ceară roșie, puse o pecete pe zapis, iar prea cuviosul se ișcăli alături de semnul pecetiei.

Dar cînd să dea scrisul în mîna negustorului, acesta șovăi, și se pipăi în dreptul inimii:

— Nu e nimic, prea sfințite! Așa îmi vine citeodată... Ingăduie-mi să mă întind pe lavița de colo... să mă odihnesc puțin... o să-mi treacă!

Fără să mai aștepte poftirea lui Policarpie, Manea Moghilă se întinse pe laviță, gemînd ușor.

Ușa se deschise. Cei doi diaci, pușI să păzească afară, vîrîră în odaie pe un popă de țară, care intră smerit, cu mîinile pe piept. Avea niște ochi de viezure ce jucau de colo pînă colo. In ochi, între mustață și bărbuță, îi flutura un fel de rînjet supus. Dădu în genunchi și sărută poala egumenului.

— A, tu mi-erai, proclete! Dă-te-ncoa, afurisitule! strigă la el prea cuviosul, roșu de mînie.

Negustătorul ațipise pe laviță.

Cucernicul Policarpie puse mîna pe cîrja păstorească și-l pocni odată pe popă.

— Jart!...

Popa răspunse văitîndu-se:

— Ai!

Și iar:

— Jart!...

Și iar:

— Ai!...

— Mă, blestematule, e adevărat că ai început să vinzi scrisori către Sfîntul Petre?

— Adevărat, prea sfințite! M-ar trăzni cel-de-sus dac-aș minți!

— Așa, hai!

Și egumenul începu să mînuiască iarăși bîta cea duhovnicească.

Și iar „jart" și iar „ai" cam de vreo șapte ori.

— E adevărat, mișelule, că de fi-te-ce scrisoare îei cinci bani de argint?

— Șase!

— Cum mă, împielițatule, atît bănet pentru o scrisorică? Atunci cît trebuie să ceară un egumen, mă?

— Cinci! răspunse, liniștit, preotul cel cu ochi de viezure. Cinci! Că nu-i împarte cu nimeni!

— Ia uitați-vă neobrăzare! Mă, blestematule, cine ți-a dat ție dezlegare să superi pe Sfîntul Petre cu răvașe? Cum o ție sfîntul seamă de un biet popă din Moldova?

Și iar „jart" și iar „ai".

— E adevărat că ai dat pîn-acum treizeci și opt de zapise?

— Patruspatru! răspunse popa.

— Poftim! Patruspatru! Și nu ți-e rușine să mărturisești?

— M-ar trăzni cel-de-sus dac-aș minți! Patruspatru am dat, patruspatru spun!

Policarpie puse iar mîna pe cîrjă să-l mai croiască de vreo șapte ori, dar popa îl opri:

— Destul, prea sfințite! M-ai alintat destul! Lasă-mă și pe mine, nevrednicul, să vorbesc!

— Vorbește proclete! Vorbește, aratemo!

— Am ticluit răvașe către Sfîntul Petre? Ticluit! Dar nu le-am născocit din capul meu cel prost! Aidoma ca pe-ale cuviosiei tale, le-am întors! Numai numele l-am schimbat și m-am iscălit. Luat-am șase bani de argint pe zapis?. Luat! Dar nu i-am oprit pe toți șase. Am făcut parte dreaptă cu stăpînul meu! Uite punga: jumătate i-am adus prea sfinției tale! Eu sînt prea supusă și prea smerită slugă stăpînului meu! Au venit mișeii să mă pîrască! Dar mișeii au mințit, fiindcă n-au spus întocmai cîte scrisori i-am trimis Sfîntului Petre! N-am scris treizeci și opt, ci patruspatru. De trei ori patruspatru, o sută treizeci doi bani de argint face! Uite punga, numără-i și-ai să vezi! Sînt bani nounouți și cu zimți neociți, nu arama cea netrebnică a Armanului!

Policarpie înșfăcă punga pe care i-o întindea popa.

Acesta dădu iar în genunchi și făcu trei mătănii. Prea cucernicul îl lăsă a-i săruta mîna, apoi îl ajută să se scoale, apucîndu-l de subțiori. Il sărută și el, de trei ori, pe frunte, își șterse o lacrimă și-l duse pînă-n prag, bătîndu-l prietenește pe umăr, mărunt și îndesat.

— Pecetie ai, fiule? Să-ți dea Timofte una și niscaiva ceară roșie!

Cînd se întoarse Policarpie de la ușă, dădu cu ochii de negustător, pe care-l știa adormit și carele se sculase de pe laviță, ținîndu-și mîna pe inimă.

— Rogu-te, prea cuvioase, trimite să-mi vină slugile aici... am să le spun ceva... încotro să meargă... eu poate că n-am să mai ajung la Iești!

Egumenul făcu semn lui Timofte.

Călugărașul ieși în grabă și se-ntoarse cu cei doisprezece păzitori ai carelor cu blide.

Erau înalți și voinici toți, ca și stăpînul lor, sprîncenați și mîndri ca niște căpitani de oaste.

Se înșirară de-a lungul zidului, unul lîngă altul și așteptau porunca.

Manea Moghilă se apropie de Policarpie, puse mîna pe cîrja lăsată pe masă, și-l croi de cîteva ori.

— Jart!

— Ai!

— Jart!

— Ai!

Cinstitului egumen i se părea că visează. Atît îi era de mare uimirea că nici nu simțea durerea loviturilor. Nu-și putea închipui că ar putea ridica mîna cineva împotriva unei înalte fețe bisericești. Bătuse el pe mulți, starețul, dar numai mojici bătuse. Iute la mînie, plesnea în dreapta și-n stînga și toți se supuneau cu capul plecat duhovnicești mingiieri. Și-acum, față un străin, un nebun pesemne, care-ndrăznea să-l cotonogească!

— Ajutor! Legați-l! Mă omoară! striga prea cucernicul, dar nu sărea nimeni să-l ajute. Nici măcar Timofte, călugărașul care fugise tocmai în fundul odăii și luase în brațe un dulap, ca să-și ferească șalele.

— Văzui și eu cum ai pedepsit pe cel ce scrie Sfîntului Petre! strigă negustătorul. De douăzeci și șapte ori ai dat în popă. Am numărat! Să ți le număr și eu pe piele!

Și iar:

— Jart!

Și iar:

— Ai!

Pînă s-a făcut de douăzeci și șapte.

Apoi, vorbind celor doisprezece păzitori ai carelor, Manea Moghilă le porunci:

— Să mi-l legați fedeleș și să-l duceți la Iești, să-l judece Divanul și Sfîntul Sinod. Să nu-și mai bată joc de cele sfinte! Să nu mai dea preoților pilda lăcomiei și-a înșelăciunii! Să nu mai prostească norodul! Să nu mai facă de rîs tagma bisericească, ei și alți cîțiva ca el! Am să le viu eu de hac tuturor păcătoșilor! Am să curăț clerul de ei și am să-ntorc oamenii la credința cea adevărată, nu la păgînele erezuri! Mi s-au adus pîre împotriva lui dar nu mi-a venit să crez. Am venit să cercetez singur și adevărat a fost! Hai, ce mai stați?

Doi vlăjgani scoaseră niște funii ca vîna de bou, să-l lege pe egumen. Prea cuviosul tot nu se dezmeticise. Nu știa dacă e treaz sau adormit, dacă e viu sau mort, îngropat sau dezgropat. Își trăgea părul roșcat și se uita la firele rămase între degete.

Acuma, Moghilă strigă lui Timofte:

— Ia, călugărașule, ai să scrii și pentru cucernicul un zapis să-l aibă pe lumea cealaltă!

Bietul Timofte ieși din dosul dulapului, se apropie de masă tremurînd, cu genunchii îndoiți și începu să scîrțîie cu pana de gîscă ceea ce-i poruncea, umblînd de colo pînă colo prin odaie, cu pașii rari, negustorul de urcioare și de oale.

— Scrie, călugărașule, scrie!

„Către Sarsailă, tartorul dracilor: Multă sănătate și viață lungă urez întunecimii Tale, spre pedepsirea celor ticăloși. Primește, rogu-te, pe unul dintre aceștia, pe afurisitul de Policarpie Suceveanul, care la banii oamenilor, înșelîndu-i cu mîncinoase scrisori către vecinul întunecimii Tale, Sfîntul Petre. Rogu-te, prea întunecate, deschide-i lui, egumenului, porțile Gheenei, să ardă în flăcările iadului. In pucioasă aprinsă perpelească-se și-n catran fierb să se prăjească, pînă la judecata de apoi!"

— Ai scris, Timofte?

— Scris!

— Picură și ceva ceară roșie. Da' pecete cu heruvim să nu pui că se sperie Sarsailă! Adă condeiul să mă iscălesc!

Călugărașul îi întinse pana de gîscă, uitîndu-se la el cu ochii bleojdiți.

Străinul acela uriaș, cu privirea de tăciune, se aplecă deasupra mesei, citi răvașul mormăind, apoi își scrise numele subt rîndurile către starostele dracilor:

„Io, Ion Voevod al Moldovei, pe care boierii hrăpăreți și arhiereii vinovați i-au poreclit Ion Vodă cel Cumplit".

Victor Eftimiu

Trenuri și gări...

Trenuri, gări... poeții le-au dăruit reala sau închipuita poezie, compozitorii le-au închinat cîntece nostalgice sau înaripate, pe cînd cei întru totul pămînteni le-au socotit de la bun început cuceriri ale civilizației. Am citit versurile, am ascultat cîntecele, i-am încuviințat pe cei întru totul pămînteni. Am trăit tristețea despărțirilor, am încercat satisfacția cuceririi depărtărilor și mi-a fost dat să cunosc și bucuria întîlnirilor. Dintre toate cîte le-am trăit sau auzit, m-a urmărit un singur lucru. Unul singur. Și acela era un cîntec al unui compozitor anonim, cu versuri ale unui poet de asemenea anonim. Un cîntec auzit cîndva în copilărie, undeva pe plaiurile Moldovei. Un cîntec menit să stringă în el toată tristețea pe care o poate aduce în lume un tren. Il cîntau flăcăi, oameni în toată firea, seara, pe ulițe, în zilele cînd primeau ordinele de chemare, care îi sileau să ajungă într-o gară, de acolo într-un tren și din tren, undeva, pe front, în brațele morții. Nu știu de unde venise cîntecul, cine-l cîntase întîia oară. Știu numai că, odată cu războiul, cîntecul a năpădit satul cu legănările lui triste:

„Intr-o sîmbătă-n disară
Șuiera un tren în gară.
El nu șuieră să știe
Da'șuieră să mă ieie.
Să mă ducă-n țări departe,
Fără' de mamă, fără' de tată,
Fără' de soră să mă cate".

De atunci, șuieratul trenului îmi aducea deseori în suflet cîntecul acela greu, de tristețe... Il purtam cu mine ca o rană vie, fără moarte.

Și într-o bună zi mi-a fost dat să înțeleg și bucuria mare, adîncă, omenească, a șuieratului de tren. Eram în fața porților Atelierelor C.F.R. din Cluj. Ce căutam acolo? Vroiam să întîlnesc niște oameni. Niște oameni simpli, care în ziua de 10 iunie a anului acestuia dăduseră de veste țării că și-au îndeplinit sarcinile din primul nostru plan cincinal. Oameni care, fără sfială, fără gălăgie, au călcat legile milenare ale calendarului dat lumii încă de savanții Babilonului și au înghesuit cei cinci ani în patru ani, cinci luni și cîteva zile.

Prin fața mea, ieșind pe poarta grea a Atelierelor, se aliniau, cuprinzînd între ele verdeața troscotului, liniile unui drum de fier. Un șuierat, care a acoperit pentru cîteva clipe totul, a izbucnit de undeva, din curtea Atelierelor, porțile grele de fier s-au dat la o parte supuse și, încet, chinuită parcă de remușcările plecării, o locomotivă a ieșit împunătoare și a pornit cu toată nădejdea la drum. Lîngă mine se opriseră trei tineri. I-am văzut scoțîndu-și șepcile, fluturîndu-le în aer, și, ca răspuns la tăcutul lor salut, locomotiva a șuierat iar prelung, puternic. Unul din tineri a comentat tare, parcă pentru tovarășii lui, parcă pentru toată lumea dispusă să-l asculte: „Și așa e de-a noastră! Uite 142.042!..."

V-ați uitat vreodată, toți cei care v-ați urcat în tren și v-ați îmbătat de frumusețea cîmpurilor, munților și dealurilor noastre, ori ați moțăit plictisiți pe o bancă, v-ați uitat vreodată la numărul pe care-l poartă în frunte locomotivele? V-au spus vreodată ceva aceste cifre, dacă le-ați privit? Ați recunoscut între zecile de locomotive una, una singură măcar, despre care să puteți spune: „Asta e a noastră?" sau „a mea?"

Intre viața acelora care au avut de-a face mai mult sau mai puțin cu trenuri și cea a tinerilor care-și fluturau șepcile, strivind sub bocanci firele verzi de troscot, există o deosebire esențială.

In viața noastră, locomotivele au intervenit pentru scurt timp. Ei și-au închinat viața acestor locomotive; fiindcă ei erau trei din oamenii aceia care, cu prilejul lor, dau viață, vindecă rănile locomotivelor ostenite de necontenita alergătură. Erau trei dintre oamenii aceia care la Atelierele C.F.R. din Cluj au călcat legile milenare ale calendarului.

De la unul din ei am învățat să înțeleg bucuria șuieratului unei locomotive... L-am cunoscut mai tîrziu, după cîteva ceasuri, în atelierul secției I-a de montaj. Prietenii lui îl strigau Iancsi. Numele lui adevărat era Covaci Ion. N-am să vă spun că e șeful brigăzii de tineret, nici că brigada lui este fruntașă, nici că în loc de treisprezece, brigada montează optsprezece locomotive reparate pe lună. Deși toate acestea sînt adevărate... Aș vrea să spun cu cuvintele mele ceea ce mi-a spus în ziua aceea tînărul zvelt, cu ochii negri, duioși, și cu o față prelungă, puțin înțsprită, de adolescent. La început m-a întrebat:

— N-ați văzut pe unde ați umblat prin gări, vreo locomotivă cu numărul 50.641?

I-am mărturisit că niciodată nu m-am uitat la numerele locomotivelor. S-a întristat puțin și pe urmă a zîmbit înțelegător și a început o dreaptă și scurtă dojană.

Așa-s oamenii. Asta nu văd. Nu văd lucrul cel mai de seamă. 50.641 — prima locomotivă ieșită pe porțile Atelierelor, în contul celui de al doilea plan cincinal. Prima locomotivă. Destinația? Depoul Ploiești. Și de aici încercați s-o urmăriți pe drumurile de munte ori de cîmpie. Duce cu dînsa petrolul Văii Prahovei, petrolul cincinalului. Poartă cu dînsa mașini, mașinile care dau viață construcțiilor cincinalului. Duce cu dînsa tone de grîu; grîul ultimului an al cincinalului. Duce cu dînsa cărbuni, duce cu dînsa ciment, poartă cu dînsa bucuria lui Iancsi, a lui Covaci Ion, bucuria pe care o șuieră la cele mai neașteptate ceasuri din zi sau din noapte.

Nu credeți că de aici se poate naște un cîntec?

Covaci Ion pleacă peste cîteva zile la Varșovia, la Festival. Acesta este, din cîte am înțeles eu, cîntecul pe care-l ia cu dînsul și pe care-l va împărtăși tinereților lumii.

Eu îi mulțumesc prietenului meu Iancsi că m-a învățat să înțeleg bucuria șuieratului de tren.

Tamara Pînzaru

In legătură cu problema rolului estetic și educativ al literaturii sovietice

Literatura artistică și educarea gusturilor estetice

IV

Nu de mult „Komsomolskaia Pravda" a organizat o amplă discuție cu cititorii pe tema „In ce constă frumusețea omului?" Tineretul, care a răspuns cu multă căldură la această întrebare, a confirmat prin scrisorile trimise că această problemă îl frămîntă. Nu putem să nu ne bucurăm pentru tinerii și tinerele noastre, care-și apără cu atîta pasiune concepția lor profund justă despre adevărata frumusețe a omului, frumusețea profilului lui spiritual, a devotamentului lui pentru măreața cauză a comunismului. Nu se poate să nu fim mîndri de arta noastră, de literatura noastră care educă pe oamenii noștri sovietici pe baza idealurilor estetice înaintate, care cultivă minunatele însușiri ale omului — dragostea pentru patria lui, pentru poporul lui, curajul, încrederea în puterile sale, modestia, eroismul, aspirația spre realizarea fericirii pentru toți oamenii.

Dar scrisorile și notele publicate în decursul discuțiilor vorbesc și despre altceva: literatura noastră nu-și împlinește încă pe deplin rolul de a educa gusturile artistice ale tineretului, concepția despre frumusețea comportării, a hainelor, a limbii, a obiceiurilor, atitudinea față de natură, față de eleganța în artă.

In unele scrisori, frumusețea „lăuntrică" este opusă lumii „exterioare" și o neagă pe aceasta din urmă. De pildă, una din tinerele corespondente socotește că varietatea gusturilor estetice este străină de concepția noastră asupra frumosului; un alt tînăr corespondent ironizează tendința unei cunoscute de-a lui pentru o frumusețe de factură mic-burgheză; în gura celui de-al treilea, cuvîntul „modă" și „modern" sună aproape ca o ocară. Oare literatura noastră nu poartă o anumită răspundere pentru asemenea păreri și gusturi greșit „puritane"? Fără îndoială că da.

Firește că noțiunile de frumusețe lăuntrică și frumusețe exterioară nu trebuiesc separate, opuse, ci trebuiesc neapărat bine deosebite. In vremea noastră, ideea frumosului are o bază comună la toți muncitorii din diferite țări. Omul muncitor urăște războiul, distrugerea, pieirea a ceea ce a creat; orice formă de asuprire, de înrobire a omului de către om, îl dezgustă. Versurile și cîntecele ce proslăvesc munca pașnică, patriotismul, prietenia între popoare, răsună în diferite limbi ca o exprimare a idealului estetic al oamenilor simpli din lumea întreagă.

Dar idealul estetic dobîndește la diferite popoare forme concrete și variate de manifestare, potrivit particularităților facturii lor psihice, obiceiurilor și tradițiilor lor. Această bogăție necesară de forme ce exprimă un conținut unic, comun tuturor oamenilor, s-a putut vedea mai cu seamă la festivalurile internaționale. Oare între hotarele unei singure țări și mai cu seamă ale unei țări multinaționale ca a noastră, concepția socialistă comună a frumosului nu se concretizează în forme artistice variate? Oare deosebirile de vîrstă, de caracter, deosebirile de temperament, personalitatea nu influențează gustul estetic?

Dar această diferențiere nu este nelimitată. Ea are dreptul la existență, atît timp cît se află pe făgașul concepției despre frumos, recunoscută de popor, atîta timp cît corespunde idealului său estetic. De îndată ce separăm frumusețea exterioară de conținutul ei lăuntric, de îndată ce o privim sub aspectul unor concepții estetice și morale străine nouă, sub aspectul unei originalități ostentative, goale și țipătoare, ea își pierde dreptul de a se mai numi frumusețe, degenerează într-o „frumusețe banală", goală, lipsită de valoare și devine „urît". Așadar, arta noastră trebuie să ia atitudine nu numai împotriva decretărilor, a birocratizării, împotriva nivelării în materie de gust estetic, dar și împotriva eclectismului — a mentalității „omnivore" în estetică. Arta noastră este menită să formeze gusturile sănătoase și variate ale omului sovietic și să lupte împotriva gusturilor estetice denaturate, să trezească în om pe adevăratul artist.

Tocmai de aceasta se leagă problema ridicată la cel de-al doilea Congres al scriitorilor sovietici cu privire la corelația dintre metoda realismului socialist și diferitele stiluri, forme și individualități creatoare. Părerea greșită, care s-a format la unii dintre scriitorii și artiștii noștri și care contrazice estetica realismului socialist, potrivit căreia arta noastră se caracterizează prin lipsa de diversitate a formei și-a pus pecetea asupra gusturilor estetice ale unora dintre scriitorii și spectatorii noștri.

In pictură, de pildă, pictorii au evitat deseori să-și înfățișeze eroii contemporani în situații care să implice o încordare a voinței, a sentimentelor, a gîndirii; ei nu au arătat ciocnirea unor caractere contradictorii, ci arătau mai ales rezultatul victoriei și nu procesul dobîndirii ei. Numeroasele reprezentări de nunți și festivități solemne erau într-adevăr atît de asemănătoare între ele, încît te făceau să te gîndești la uniformitatea vieții.

Să ne amintim de filme ca „Minerii Donețului", în care poezia muncii se pierdea uneori acoperită de fastul locuințelor luxoase și al unor mese bogate, sau de opere ca „Din toată inima", unde colhoznicii, în decursul întregii acțiuni, se plimbau și petreceau și cu toate acestea, în ultimul act apărea o uzină electrică. Firește, asemenea opere diminuează realitatea vieții noastre combative, clocotitoare, revoluționare și creează concepții superficiale, nejuste asupra frumosului. Ele sînt complet opuse principiilor și tradițiilor realismului socialist care — chiar de la începutul dezvoltării sale — a prezentat lumii o varietate de culori și de forme în oglindirea realității, în manifestările ei cele mai complexe, în lupta noului cu vechiul, cu ceea ce e depășit. Chiar Maiakovski ironiza pe poeții care „scriu marșuri de dragoste sau de luptă și să facem bine să mergem și noi în ritm de marș la iubitele noastre!" El însuși a dat modele de înfățișare a realității noastre în stiluri de un înalt patriotism și o mare gingășie lirică, de atac dîrz și de satiră necruțătoare.

O mare lipsă a scriitorilor care-și închipuie greșit că forma artei socialiste este fixată odată pentru totdeauna în toate amănuntele prin însăși metoda ei, este un fel de ignorare a varietății sentimentelor și a frămîntărilor omului sovietic, a manifestărilor atitudinii lui emoționale față de realitate. Atît proza cît și poezia multor artiști au dobîndit nuanța raționalizării. Ceea ce a spus A. Dovjenko în legătură cu această problemă la Congresul scriitorilor sovietici este foarte just. De pildă, el a subliniat cu subtilitate că în unele opere de artă sentimentul viu al suferinței omenești a fost înlocuit cu ceva asemănător categoriei „învingerea greutăților" și că tocmai prin aceasta lumea lăuntrică a omului a fost simplificată, iar paleta artei sărăcită.

Din păcate, rămășițele unor asemenea păreri mai stăruie și în prezent. Astfel, filmele „Incercarea fidelității" și „Poteci primejdioase" conțin variante, mult mai simplificate în rezolvarea complicatelor contradicții ale vieții; eroii nu trec prin încercări și suferințe adevărate, care se ivesc în viață în situații asemănătoare cu cele prezentate în filmele citate mai sus. Aceste filme sînt lipsite de puternice caractere omenești, realitatea este înfrumusețată, ceea ce, firește, nu poate înlocui confirmarea pasionată a tot ce este frumos în viață.

Și astăzi mai persistă la unii din scriitorii noștri neîncrederea față de prezentarea comică, satirică, a unor aspecte de viață, mai persistă încă o excesivă agravare a problemelor vieții. Nu ne referim la comedie sau la caricatură. Ce puțină ironie și ce puțin sarcasm sau rîs omenesc simplu se află în romanele, povestirile, poemele și pînzele monumentale ale multor scriitori și pictori ai noștri! Același lucru se poate spune și despre operele cu privire la tineret, ca de pildă romanele lui Bek și Loiko, Kocetov și Granin. Cît de nesărate sînt puținele glume întîlnite în aceste opere, cît de zgîrcite sînt liniile satirice, zugrăvirea personajelor negative! Foarte rar va zîmbi cititorul din pricina unui amănunt just observat, a unei trăsături de caracter sau a unei situații amuzante. Să luăm, de pildă, romanul lui A. Kocetov „Tinerețea e cu noi". Iată cîteva „spirite" model, făcute de tinerii noștri, așa cum îi prezintă scriitorul: un tată tînăr care-și iubește copilul povestește cum a rămas singur cu copilul pe care nu știa cu ce să-l hrănească și după ce a refuzat propunerea unei necunoscute, care se oferise să-i hrănească pruncul flămînd, își spune în gînd: „Cum să i-l dau pe Mitika! Să-l îndoape cu alimente necunoscute!" Și acest tată tînăr se scuză astfel: „Parcă aș fi un brusture. N-am știut că (soția v.s.) a plecat la cinematograf; mi s-a părut că a plecat numai pentru o clipă. Iar eu stau și stau și aștept în curte ca prostul". Ca el este și eroul principal al povestirii „Intr-un ceas bun" de Vasili Kukușkin. Un luptător de pe front, demobilizat, apropiindu-se de ghișeul de informații și rugînd să i se dea o lămurire, spune: „Aș vrea să întreb dacă nu cumva măgarul e rudă cu elefantul?" — dar se răzgîndește: „O glumă nesărată!" „N-are haz" — cum spunea Polia din comedia „Baia" de Maiakovski.

Dar o asemenea sărăcie intelectuală și emoțională nu este în spiritul literaturii noastre. Cît de bogată în idei, pasiuni și frămîntări este dramaturgia lui Gorki, proza lui Șolohov și Fadeev, poezia lui Maiakovski și Tvardovski! Sentimentul tragicului a căpătat o expresie minunată în „Tragedia optimistă" a lui Vsevolod Vișnevski.

Suferințele Liubovei Iarovaia sînt puternice, cel care citește „Steaua" de Kazakievici este cuprins de un sentiment de tristețe luminoasă. Optimismul literaturii noastre are drept fundament adînca înțelegere pentru dreptatea cauzei pentru care și-au dat viața cei mai buni fii ai poporului. De aceea, scena luptei și a pierderii batalionului lui Filiaskin din romanul lui V. Grosman „Pentru o cauză dreaptă" este tragică și în același timp optimistă!

E de ajuns să ne reamintim spiritul scînteietor și incisiv al lucrărilor grave la Maiakovski, umorul plin de bucurie, răspîndind veselie, al lui Al. Tolstoi, ironia înțeleaptă a lui Makarenko și, în sfîrșit, marea bucurie pe care o dau versurile și poemele lui Marșak nu numai copiilor, ci și celor mari — ca să înțelegem ce optimism minunat și sănătos cuprinde literatura noastră!

Tendința spre o varietate emoțională în arta picturală, care apare clar în ultima expoziție plastică, este îmbucurătoare. E de ajuns să amintim umorul cald și sincer al Șevandronovei din tabloul „In biblioteca sătească", dramatismul din pînza lui Grigoriev „Intoarcerea", lirismul luminos, plin de sentiment, din tabloul lui Gavrilov „Mai. Noapte nordică".

La cel de al doilea Congres al scriitorilor sovietici s-a subliniat faptul că scriitorii și criticii nu acordă destulă atenție calităților estetice ale operei de artă. Desăvîrșirea formei care oferă o satisfacție estetică prin frumusețea ce o conține nu este un merit, ci o calitate absolut necesară artei. Comitetul Central al Partidului nostru în salutul său către Congresul scriitorilor a reamintit artiștilor sovietici că „a fi la înălțimea sarcinilor realismului socialist, înseamnă a poseda cunoștințe profunde despre adevărata viață a oamenilor, despre sentimentele și gîndurile lor, înseamnă a da dovadă de o înțelegere pătrunzătoare a simțămintelor lor și de priceperea de a le reda într-o formă artistică atrăgătoare și accesibilă, demnă de adevăratele modele ale literaturii realiste — și a reda toate acestea cu înțelegerea cuvenită a măreței lupte a clasei muncitoare și a întregului popor sovietic pentru întărirea continuă a societății socialiste create în țara noastră, pentru victoria comunismului".

Desigur, frumusețea formei în artă nu este un scop în sine. Cînd vorbim de frumusețea formei, trebuie s-o subordonăm nu numai problemelor exprimării conținutului, dar și s-o înțelegem în chip just. In cuvîntarea sa de la Conferința constructorilor, N. S. Hrușciov a arătat, referindu-se la arhitectură, că nu e suficientă numai tendința către frumos, este absolut necesară educarea unui gust artistic just, sănătos, străin atît ascetismului cît și exagerărilor, alternative încă proprii unor muncitori ai artei.

Frumusețea, eleganța formei în literatură, atrage atenția cititorului asupra unei opere de artă, confirmă frumosul în ceea ce e pozitiv, subliniază urîțenia în ceea ce e negativ și trebuie condamnat, oferind omului o bucurie neasemuită, o cunoaștere a lumii în manifestările ei cele mai profunde.

Congresul scriitorilor a dat o mare atenție problemelor de limbă. Pentru literatura artistică limba nu este numai un material, ci și un foarte important mijloc de influențare estetică, de educație estetică. Insemnătatea estetică a limbii în literatura artistică nu constă numai în faptul că ea apare ca mijloc de exprimare, dar și în nuanțele cuvintelor și propozițiunilor, în posibilitățile pe care le dețin și care provoacă omului o satisfacție estetică prin preciziunea în folosirea cuvintelor, prin sonoritatea și frumusețea limbajului.

Cu toate acestea, imaginile, frumusețea și expresivitatea limbii într-o operă de artă, nu decid prin ele însele problema caracterului artistic al operei, care este condiționat în primul rînd de adevărul profund al vieții, exprimat într-o formă artistică. Dacă, de pildă, poezia nu cuprinde în ea o imagine, o idee, întruchipată într-o formă concretă, vie, dacă personajele principale și conflictul unei drame nu sînt aprofundate în elaborarea autorului, — dacă romanul este slab și nu este bazat pe o desăvîrșită cunoaștere a materialului de viață, chiar un stil foarte frumos nu poate salva o asemenea operă. Dar de cele mai multe ori întîlnim o situație contrară — anume: o operă interesantă, bine concepută, dar realizată slab din punct de vedere estetic. Mai apar încă destule opere scrise într-o limbă săracă, lipsită de expresivitate.

Munca asupra stilului este acea parte a literaturii care necesită cea mai mare trudă. Diminuarea atenției criticilor față de limba operelor artistice nu face decît să accentueze subaprecierea muncii asupra cuvîntului literar de către unii scriitori. Dezvoltarea științei noastre lingvistice, interesul tot mai viu pentru problemele stilului, trebuie să credem că își vor da rezultatele. Ar fi de dorit ca la dezbaterile revistei „Voprosî iazîcoznanie" asupra problemelor de stil ale literaturii artistice să participe și scriitorii noștri.

★

In fața esteticii marxiste stau sarcini mari și de răspundere. Cel de al doilea Congres al scriitorilor sovietici a formulat cerințe serioase și bine întemeiate față de muncitorii științei estetice. Impreună cu artiștii noștri ei trebuie să pătrundă activ în viață și să slujească — așa cum ne îndeamnă Comitetul Central al Partidului în salutul către Congresul scriitorilor — ridicării culturii estetice a poporului nostru, „dezvoltării multilaterale și armonioase a personalității, înfloririi tuturor talentelor și posibilităților muncitorilor noștri". Acestui scop trebuie să-i slujească viitoarea elaborare aprofundată a problemelor specificului artei, a particularităților înrîuririi ei estetice asupra omului.

V. K. Skaterșcikov

Cariera de piatră

Mă înconjoară munții ca un căuș enorm
In mijlocul căruia lin șerpuiește valea
Pădurile și cerul și păsările dorm
Doar zorii către ziuă își țes în hăuri calea.

In fața mea un munte stă cufundat în somn
De cîteva milenii ivit pe-aceste locuri.
Pădurile și cerul și păsările dorm
Doar valurile văii borboroseso în scocuri.

Dar iată zorii limpezi cu deget de lumină
Mi-arată lespezi negre orînduite-n tom,
Mi-arată prima oară trufaș un munte-mină
Și aburcînd pe munte cu greu întîiul om.

Doar cînd își scot pe boltă solara lampă zorii
Și nevăzuți spre vîrfuri în ceață se prefac,
Hălăduiesc spre munte în grup dăltuitorii
Și zarea se lărgește cu fiece ortac.

Cu tîrnăcoape albe și mușchi bronzați de soare
Desprind din munte aspre fărîme de granit,
Detună dinamita în liniștea prea mare
Și geme uriașul de veacuri adormit.

Mici scîntei de rouă apar pe huma feții
Minerul și le șterge privind spre vîrfuri, sus
Unde-n împărăția tîrzie-a dimineții
Steag roșu mi se zbate de vînturi nesupus.

Eu m-am oprit o clipă și l-am văzut luptînd
Cu uriașă forță să biruie natura.
Eu am văzut ortacii cum hohotiră cînd
In munte dinamita și-a-nfipt cu sete gura.

Și-am auzit alături cum munții-au hohotit
Cu uriașe glasuri umplînd plămînii zării,
Și am văzut cum pleacă vagoane de granit
Bogate să se-aștearnă pe drumurile țării!

O, fiecare piatră plecată peste străzi
Să ne ferească pasul de colburi și noroaie,
I-au smuls-o firii aspre asemenea brigăzi
Sub a iubirii aspră și veșnică văpaie!

Ii văd parcă aevea cum dăltuie atenți
Cum dinamita-n creer de munte falnic, latră
Și-i simt cînd merg pe stradă alăturea prezenți
Purtîndu-mă cu grijă pe palma lor de piatră!

Rusalin Mureșanu

Seară consacrată literaturii bulgare

Cu prilejul vizitei unor literați din R. P. Bulgaria, a avut loc la Casa scriitorilor din Capitală o seară de literatură bulgară, organizată de Uniunea scriitorilor din R.P.R. și Institutul romîn pentru relațiile culturale cu străinătatea.

Scriitorul Aurel Mihale, secretar adjunct al Uniunii scriitorilor din R.P.R., a prezentat pe oaspeții bulgari: V. S. Hancev, scenarist de filme, și scriitorul Dimităr Anghelov, după care a urmat conferința scriitorului Dimităr Anghelov, intitulată „Literatura bulgară în trecut și azi".

In încheiere a rulat filmul artistic bulgar „Cîntec despre om".

Lucrări ale scriitorilor clujeni în cinstea Festivalului

Cel de al V-lea Festival Mondial al Tineretului și Studenților pentru Pace și Prietenie este întîmpinat de scriitorii clujeni cu numeroase lucrări.

Prozatorul Mircea Zaciu, autorul scenariului „Amiaza unei revoluții", are în lucru un roman din viața tineretului studențesc. Un alt prozator, Pavel Aioanei, după publicarea nuvelei „Din lumea sălilor de curs" pregătește nuvela „Absolvenții". Poetul Victor Felea lucrează la un ciclu de poezii inspirate din viața tinerilor muncitori din Hunedoara.

Prozatorul de limbă maghiară acad. Nagy Istvan lucrează la o nuvelă cu subiect din viața nouă și luminoasă a tineretului muncitor. Tot despre viața tineretului scrie tînărul prozator Zoltan Panek. Nagy Olga și Tamaș Maria au terminat o scenetă pentru teatrul de păpuși, iar poeții Letay Lajos și Bardos Arthur au scris poezii.

Cîntece închinate mamelor

In cinstea Congresului Mondial al Mamelor, cei mai de seamă poeți și compozitori din țara noastră au compus numeroase cîntece închinate mamelor.

Din noile lucrări, cităm: „Dă-mi mîna, prietenă" de Alfred Mendelsohn, maestru emerit al artei din R. P. R., pe versuri de Maria Banuș; „La fel zîmbesc copiii" de Hilda Jerea, pe versuri de Veronica Porumbacu; „Cîntecul mamelor" text și muzică de Marcel Breslașu; „Chemare" de Radu Paladi pe versuri de Eugen Frunză.

Premierea lucrărilor artistice închinate Festivalului

Concursul de creație și interpretare artistică — organizat de Ministerul Culturii, Uniunile de Creație și Comitetul Central al U.T.M., în cinstea Festivalului tineretului, de la Varșovia, s-a încheiat prin festivitatea de înmînare a premiilor care a avut loc în sala Teatrului C.C.S. Prin cuvîntul de deschidere a festivității, rostit de Ion Pas, prim locțiitor al ministrului culturii, a fost subliniată valoarea lucrărilor premiate și seriozitatea cu care tinerii artiști ai țării noastre s-au pregătit pentru concursurile internaționale din cadrul Festivalului de la Varșovia. Din partea Comitetului Central U.T.M. tov. Petre Gheorghe a felicitat pe cei premiați, exprimîndu-și încrederea în succesele lor viitoare. Premiile și mențiunile pentru creație muzicală, plastică și literară au fost înmînate de către P. Ștefănescu-Goangă, artist al poporului, Ion Dumitrescu, Boris Caragea, maeștri emeriți ai artei, și poetul Mihu Dragomir.

După înmînarea premiilor, festivitatea s-a încheiat printr-un concert dat de tinerii soliști laureați.

Concurs literar

Ziarul „Viața nouă", organ al Comitetului regional P.M.R. și al Sfatului popular regional Galați, a inițiat un concurs literar menit să stimuleze activitatea membrilor cercurilor literare din Brăila, Tulcea și Galați. In urma selecționării lucrărilor prezentate, au fost acordate numeroase premii și mențiuni pentru poezie și cele mai reușite lucrări de proză.

Ziarul „Viața nouă" a publicat o pagină cu cele mai bune lucrări: poeziile „Cîntecul lui Victor Cruchi Pora" de Valeriu Gorunescu, „Cartea mea" de Hariton Vasile și „Cea mai roșie floare" de Nelu Oancea, precum și povestirea „Rivalii" de Mircea Ionescu.

POTEMKINIȘTII

Rareori se întîmplă să te întîlnești cu eroi din trecut. Și mai rar ți se ivesc asemenea prilejuri, cînd acei eroi sînt unici în felul lor.

Iată vreo cincizeci de oameni bătrîni, toți în al optulea deceniu de viață. Un pluton cu părul alb... Te cuprinde mai întîi smerenia și numaidecît simți în inimă un îndemn: să pășești în calea lor, să te apleci înainte-le și să le săruți mîinile noduroase, vînjoase încă. Acum cincizeci de ani, acești bravi bătrîni au înălțat steagul roșu al revoluției pe cel mai înalt catarg al celui mai nou, mai modern și mai puternic vas din flota țaristă de pe Marea Neagră, Crucișătorul „Potemkin". Sînt oamenii despre care vorbește Lenin cu atîta entuziasm, sînt detașamentul care a rămas neînvins, în sîngerosul an 1905.

Romînia burghezo-moșierească i-a primit pe marinarii răsculați cu țepi și cu venin. Aduceau cu dînșii, de pe întinsurile marii Rusii, sîmburele furtunii. Și voind să le stingă avîntul, regimul de atunci i-a împrăștiat prin toată țara. Cu toate astea, flăcările nu s-au stins. Au găsit vatră prielnică la noi. In 1907, printre țăranii împușcați în județul Covurlui, se numărau și doi potemkiniști. Dovadă că, pentru slăvita lor cauză, truditorii de pretutindeni se jertfesc în același chip, într-o eroică simbioză.

Iată-l pe moș Zahar Kulikov, stabilit la Ploești. Căsuța lui, modestă căsuță de muncitor, a fost adăpost în ilegalitate pentru mulți tovarăși. Moșul a stat în acele nopți priveghind somnul trudit al tinerilor comuniști romîni. I-o fi mîngîiat pe frunte, i-o fi îmbărbătat povestindu-le despre „Potemkin" și despre 1905... Vedea întrînșii anii tinereții sale, veșnic tînăra forță a revoluției.

Potemkiniștii și-au văzut împlinite năzuințele abia după patru decenii, cînd frații lor le-au adus libertatea dorită. Așa ceva a spus bătrînul Sceblîkin Afanasie, un venerabil moșneag, înalt și trupos, cu o podoabă de barbă albă, cu ochi blînzi ca ochii tuturor bunicilor din poveștile populare. Bătrînul Sceblîkin este azi membru al unei întovărășiri. Alții, ca și dînsul, lucrează după puterile lor, dar cu inimă tînără, în diferite alte locuri. De pildă, la Tîrgoviște, moș Grigorie Ubrak e cunoscut ca un vestit inovator. Drept aceea, ca un semn al recunoștinței poporului nostru, guvernul i-a distins pe vechii marinari cu Ordinul Muncii și Medalia Muncii; cu Medalia „Eliberarea de sub jugul fascist".

E cinstirea luptătorilor. E respectul nostru față de înaintașii care au vestit eroic zorile acestui veac.

Dumitru Mircea

Popasuri

„Nunta Zamfirei"

Pe mulți artiști îi muncește gîndul că „Nunta Zamfirei" ar putea deveni o minunată operă dramatică de balet național care să cinstească atît tradiționala artă romînească, cît și pe oaspeții veniți să ne cunoască locurile și oamenii.

Nu s-ar putea spune, însă, că nimeni n-a cutezat pînă azi să împlinească această fiiască datorie. Și cutezanța n-a pornit dintr-un centru cultural cu universități, poeți și artiști plastici, cu teatre de frunte, corp de balet și maeștri regizori, ci dintr-un sat din nordul Năsăudului, cu scenă la școala elementară, avînd ca artiști flăcăi și fete, iar ca regizor, un învățător.

Premiera spectacolului de balet național „Nunta Zamfirei" a avut loc în satul poetului George Coșbuc, la școala nouă, construită acum cîțiva ani, în ziua de 1 mai 1955 și a fost închinată sărbătorii muncitorilor de pretutindeni. Fotoliile de orchestră au fost ocupate de țărani și țărance printre care se puteau vedea: bătrîna Alexandrina Cira — în vîrstă de peste 70 ani, care l-a cunoscut pe „Georgică a popii care s-a făcut poet" — și o ceată neastîmpărată de copii de grădiniță care știu versurile lui Coșbuc:

A venit un lup din crîng
Și-alerga prin sat să fure
Și să ducă la pădure
Pe copiii care plîng.

In DISTRIBUȚIE s-a remarcat în rolul Zamfirei, atît la chip, cît și la joc, fata tîmplarului din satul poetului, pe nume Vica Popovici.

MUZICA: melodia „Ia-ți mireasă ziua bună" și osebite cîntece de prin satele năsăudene, interpretate la acordeon de învățătorul Ilovan Onisim și de școlarul Ionică Țincă la vioară.

JOCURILE: de prin partea locului, „Someșana", „De-a lungul", „Invîrtita", „Jocul miresei pe bani", și altele.

COSTUME:

Ce fete dragi! Dar ce comori
Pe rochii lungi țesute-n flori!
Iar hainele de pe feciori
Sclipeau de-argint.

adică, tocmai veșmintele obișnuite în zile de sărbătoare de flăcăii și fetele din satul poetului.

DECORURI: în mîinile fetelor, flăcăilor și școlarilor, ramuri rupte din codru, mlădițe de salcie din lunca rîului Sălăuța, flori culese de prin văile Hordoului, crengi de prun înflorit din grădinile satului.

SCENARIZAREA: întocmită de învățătorul Ilovan Onisim, dar n-a fost respectată decît de școlarul-crainic, care a citit pasajele indicate fără să sară sau să pună de la sine un rînd; ceilalți, însă, și-au îngăduit să slobozească „strigături", „chiuituri", în afară de textul poetului, iar la „Jocul miresei pe bani" au jucat și au urat Zamfirei mai mult decît era prevăzut în scenarizare.

După „Nunta Zamfirei", feciorii și fetele din satul poetului și-au cîntat dragostea prin melodiile create de compozitori după poeziile „La oglindă" și „Pe lîngă boi". Apoi fetele, torcînd fire de tort, s-au strîns în jurul vetrei și au ascultat versurile din poezia „Mama", spuse de Floarea Sandu.

PĂRERI DIN SALĂ. Bătrîna Alexandrina Cira (rămasă orfană în copilărie, a fost crescută un timp de părinții lui George Coșbuc): — „Poetul n-a mințit. (Mulți din sat îl numesc pe George Coșbuc, simplu „poetul" n.n.). Așa cum se întîmplă și ce se vede așa a scris... Cînd venea acasă, venea mai ales noaptea. Scria pînă tîrziu. Stingea lumînarea și iar o aprindea, și tot așa pînă-n zori. L-a întrebat cineva odată, cînd se odihnește, dacă noaptea scrie în loc să doarmă. A răspuns c-o glumă, că de glumă nu-l întrecea nimeni: — Eu scriu dormind... „In zori, — spune mai departe bătrîna — maică-sa nu-l mai găsea în odaie, pleca pe cîmp. De multe ori se întorcea tocmai noaptea. Era asemeni unui țăran harnic".

Șt. Bănulescu

Activitatea obștească a scriitorilor noștri

(Urmare din pag. 1-a)

Stoian, Horia Aramă, Ion Gheorghe și Mihaela Monoraru a făcut deplasări în întreprinderi și la Parcul de odihnă și cultură „I. V. Stalin", citind literatură.

Acțiuni asemănătoare au întreprins și scriitorii grupați în filialele Uniunii scriitorilor de la Cluj, Timișoara, Iași, Tg. Mureș, Orașul Stalin.

„Artiștii noștri — arată articolul din „Scînteia" — sînt chemați să acorde o atenție deosebită eroicei noastre clase muncitoare, să cunoască profund fenomene atît de minunate ca întrecerea socialistă în care se dezvăluie multilateral forța creatoare și energia sufletească a muncitorilor înaintați, să pătrundă formarea noii atitudini și noului stil în muncă, lupta împotriva influențelor vechiului, să descopere aspectele esențiale ale activității creatoare în producție și ale vieții lor personale. Cunoașterea în viață a figurii morale atît de complexe a comuniștilor, activiștilor de partid — trup din trupul poporului, conducători încercați și educatori ai oamenilor muncii — este menită să influențeze în mod binefăcător creația scriitorilor și artiștilor. Uriașa operă de transformare a milioane de țărani din robi ai mizeriei și neștiinței în oameni liberi, care încep să prețuiască treptat foloasele muncii colective și rezolvă problemele complexe ale întăririi gospodăriei colective, constituie o temă nu mai puțin măreață. Și lucrările care înfățișează expresiv transformarea intelectualității noastre au dovedit cît de important este ca artistul să cunoască viața în aspectele ei esențiale".

Munca obștească a scriitorilor s-ar îmbunătăți, dacă ea s-ar face mai organizat, mai puțin sporadic și dacă scriitorii ar fi și mai prezenți în marile bătălii ale oamenilor muncii, cum ar fi întrecerea socialistă, inițiativele pentru realizarea mai rapidă a sarcinilor de plan, campaniile agricole, marile acțiuni în lupta pentru apărarea păcii.

In activitatea lor scriitorii trebuie să cuprindă mase și mai largi, să viziteze cît mai des marile centre industriale, pe țăranii muncitori în satele lor, la gospodăriile lor colective, popularizînd cartea și cunoscîndu-i pe oameni, cunoscînd viața lor, aducîndu-și contribuția lor în marele front al revoluției culturale.

„Uniunile de creatori au datoria, ne învață articolul din „Scînteia", să organizeze o permanentă legătură a scriitorilor și artiștilor cu viața poporului muncitor, prin toate mijloacele de care dispun".

Gh. Dinu

Caiet internațional

Omagiu soților Rosenberg

Cu prilejul împlinirii a doi ani de la executarea soților Ethel și Iulius Rosenberg, scriitorii francezi au întocmit un volum colectiv intitulat „Cîntecul întrerupt" (povestirea Rosenbergilor). Volumul cuprinde scrieri de Vladimir Pozner, Claude Julien, Jacques Madaule, Jacques Prevert, François Mauriac, Pierre Gascar, Guillevic, Henri Pichette, Aragon, Elsa Triolet, Vercors, Pierre Courtade, Jean-Paul Sartre, Jean Freville, Claude Roy, Maurice Druon, Joseph Kessel, Franz Hellens, Howard Fast, Albert Maltz, Ilya Ehrenburg și Anna Seghers.

Volumul este ilustrat de Picasso.

„Nicoară Potcoavă" tradus în limba franceză

Săptămînalul „Les Lettres Françaises" a publicat două capitole din romanul „Nicoară Potcoavă" de Mihail Sadoveanu. Tradusă de Andre Kedros, cartea a apărut la „Les Editeurs Français Reunis".

„Cucerirea pămîntului"

...Se intitulează cel de al doilea volum al romanului scriitorului suedez Vilhelm Moberg, din ciclul „Emigranții". Romanul relatează povestea unei familii de țărani, care, exploatați de marii latifundiari, se hotărăsc să emigreze în America. Imbarcați pe un vapor ticsit de bolnavi și nenorociți, ei coboară la New York de unde pornesc în interiorul țării spre a se statornici, după multe cazne și suferinți, într-un fundac din Minnesota. Toate acestea se petrec în epoca pioneratului din cea de a doua jumătate a secolului al nouăsprezecelea, perioada năvalei spre aur. Și în timp ce unii se așează într-un loc spre a desțeleni pămînturi sălbatice, alții se reped, atrași de mirajul unei îmbogățiri rapide, spre ținuturile aurifere.

Cartea este o frescă puternică și sugestivă a atracției ce o exercita noul continent pentru declasații unei Europe stăpînită de o lume a exploatatorilor.

O nouă revistă sovietică

A apărut primul număr al noii reviste literare artistice și social-politice pentru tineret „Iunosti".

Noua revistă va contribui la educarea tinerilor în spiritul comunismului, la dezvoltarea lor spirituală, la formarea caracterului și la lărgirea orizontului celor tineri. Revista va publica noile opere pentru tineret ale celor mai buni prozatori și poeți sovietici, precum și ale unor autori tineri. Reprezentanți de seamă ai științei și culturi sovietice vor publica articole de popularizarea științei.

La revistă vor colabora și scriitori străini.

Tirajul acestei noi reviste este de 100.000 exemplare.

Opere literare clasice transpuse pe ecran

In viitorii doi ani, studiourile cinematografice din Uniunea Sovietică vor turna peste 200 de filme artistice de lung metraj. Din cele 65 de filme care vor apare anul acesta, 16 au și fost turnate, cea mai mare parte fiind filme care tratează teme actuale. In afară de acestea, vor fi realizate filmele „Doi poeți" în care va fi prezentată prietenia dintre Pușkin și Misckevicz, urmează filmul despre mari artiști: scriitorul „Ivan Franko", muzicianul „Ceaikovski", cîntărețul „Fedor Șaleapin". Pentru libretul scenariului „Război și pace" va fi instituit un concurs. Tot din opera lui Lev Tolstoi va fi filmat și romanul „Invierea". De asemenea, „Ce-i de făcut?" de N. Cernîșevski, „In ajun" de Turgheniev, „Don Quijote" de Cervantes, „Mama" de M. Gorki și alte opere clasice.

Scriitorul coreean Kim Ban Ku și Arkadi Pervențev lucrează la scenariul unui film consacrat prieteniei sovieto-coreene, intitulat „Zorile la răsărit", care va fi turnat în comun de studiourile cinematografice din Moscova și Coreea.

Scriitorul indian A. Abbas lucrează la scenariul „Călătorie peste trei mări" după cartea exploratorului rus Afanasi Nikitin.

Scriitori, membri ai Consiliului Mondial al Păcii

In marele front al luptei pentru pace pe care o duc popoarele, scriitorii progresiști din toată lumea ocupă un loc de frunte. Prin scrisul lor, pus în slujba nobilului țel, ei au putința să însuflețească și mai mult masele în acțiunea lor, să demaște figurile hîde ale acelora care uneltesc și visează să scufunde omenirea într-un nou potop de sînge. Scriitorii progresiști din toate țările au fost și sînt prezenți în această luptă, creînd opere care exprimă arzătoarea dorință a popoarelor de-a conviețui în pace și prietenie. Ei vor continua și de aici înainte să fie tot așa de prezenți. Participarea numeroșilor scriitori la sesiunea Consiliului Mondial al Păcii care s-a ținut la Helsinki, cuvîntările rostite, sînt o puternică dovadă a acestui lucru. Contribuția scriitorilor progresiști din întreaga lume la noile sarcini cerute de acțiunea pentru apărarea păcii mai este asigurată și prin numărul considerabil de scriitori proclamați ca membri ai Consiliului Mondial al Păcii, ales la Helsinki.

Astfel au fost aleși scriitorii sovietici Nikolai Tihonov, Ilya Ehrenburg, Alexandr Fadeev, Alexandr Korneiciuk, Alexei Surkov, Vanda Vasilevskaia; scriitorii americani Howard Fast, Albert Kahn; scriitorii chinezi Go Mo-jo, Mao Dun; scriitorii francezi Louis Aragon, Jean Paul Sartre, Vercors, Jacques Model; scriitoarea engleză Monica Felton; scriitorii indieni Mulk Radj Anand, Krishna Ciandar, Sardar Gurbacs, I. Mundassery, N. R. Patak; scriitorii japonezi Tomaji Abe, Tokusabure Dan, Konja Nakajima; scriitorii germani Johannes R. Becker, Berthold Brecht, Arnold Zweig; scriitorii italieni Piero Jamier, Giovanni Pirelli, Salvatore Quasimodo, Leonida Rapaci; scriitorii brazilieni Jorge Amado, Maria Dezonne Pachaco; poetul chilian Pablo Neruda; poetul cuban Nicolas Guillen; scriitorul cehoslovac Jan Drda; scriitorul polonez Jaroslaw Iwaszkiewicz; Mihail Sadoveanu; scriitorul ungur Gyorgi Lukacs; scriitorul bulgar Ludmil Stoianov; scriitorii argentinieni Leonidas Barletta, Ernesto Guidici, Maria Roza Oliveri; scriitoarea australiană Jessie Street; scriitorii birmani Saya Hun, U Hla; Theja Gunawardene, scriitor din Ceylon; scriitorul columbian Baldomero Sanin Cano; scriitorul coreean Han Sen Ia; Grethe Forchhamer scriitoare din Danemarca; Demetrio Aguilera Malto, scriitor din Ecuador; scriitorul egiptean Abdel Pahman al-Șarmi; scriitoarea finlandeză Hagar Ulsson; scriitorul grec Menalaos Ludemis; Madjotaba Buzurg Alevi, scriitor din Iran; scriitorul irlandez O'Donnell; scriitorul islandez Haldon Laxness; Aimé Césaire, scriitor din Martinica; Damdin Surin, scriitor din Mongolia; scriitorii portughezi Maris Lamas și Antonia Jose Sareiva; scriitorul spaniol Jose Bergamin, scriitorul suedez Artur Lundkvist; poetul venezuelian Carlos Augusta Lear.

ZIARIȘTII

Acțiunea piesei de teatru „Ziariștii" se petrece în zilele noastre, în redacția ziarului „Viața". Redactorul-șef, Petru Cerchez, fost muncitor, în vîrstă de 27 ani, recent înapoiat de la Moscova, unde a întreprins o călătorie de studii, inițiază — pe baza experienței presei sovietice — o seamă de măsuri în vederea îmbunătățirii ziarului, sprijinindu-se îndeosebi pe Toth, secretarul organizației de partid, șeful secției de propagandă a ziarului; Brînduș, secretarul organizației de U.T.M., Romeo Ionescu, reporter special și alții, — și avînd de înfruntat împotrivirea surdă a redactorului șef adjunct Henri Tomovici (32 ani), un personaj distins, filistin și blazat. Printre primele acțiuni inițiate de Cerchez, se numără și un raid-anchetă, efectuat de Toth și Brînduș, cu privire la modul cum se desfășoară în redacție munca pentru rezolvarea scrisorilor trimise de corespondenții gazetei. Descoperindu-se un număr destul de mare de scrisori nerezolvate, Cerchez cere lui Toth și Brînduș, precum și Marcelei, redactoare la secția de scrisori, să desfacă pe loc, în camera redactorului șef, plicurile și să informeze despre cele constatate. Toth descoperă printre sezisări o scrisoare trimisă de tînărul muncitor Ion Gheorghe, din Bacău, care afirmă că, din pricina unor critici formulate de el la adresa stărilor de lucruri din întreprindere, s-a pus la cale o inscenare menită să-l calomnieze în fața opiniei publice, să-l excludă din U.T.M. și din fabrică. Lupta din sinul și din afara redacției, pentru stabilirea adevărului și pentru publicarea unui articol menit să arunce lumină asupra celor întîmplate și să-l reabiliteze pe Ion Gheorghe, constituie ideea fundamentală a piesei.

Publicăm mai jos două fragmente din piesă.

I
(Fragment din actul I)

CERCHEZ: (cercetînd schița de paginație)... Așa... ce avem aicea sus?

MIȘU: Reportaj... Cum se mărește producția conservelor de carne de vită în suc propriu...

BRINDUȘ: ...Cine citește asta? Aici, pe trei, ar trebui o chestie așa... să zbîrnîie... Un fitil.

TOMOVICI: (ironic) A la Tempo, nu?

BRINDUȘ: n-am spus asta, tovarășe Tomovici... Dar...

CERCHEZ: ...Da... ar trebui... Unde-i Romeo?

BRINDUȘ: Vagabondează prin Munții Apuseni în căutarea noului... Of, tovarășe Cerchez... De ce nu mă trimiteți și pe mine, vreo două săptămîni, pe teren fără planuri și prejudecăți?

TOMOVICI: ...Era vremea să se întoarcă.

CERCHEZ: (rîzînd, îl imită pe Romeo) De-fect!

ROMEO: (a cărui voce se aude din anticameră). De-fect. Didino, trebuie să intru, că mă așteaptă șeful... (intră vulcanic și volubil)— Reporterul special e gata la ordinele dumneavoastră... (către Cerchez). Să trăiți coane Cerchez (către Brînduș un deget pe buze): Te pup; (către cei de la masa de consiliu): Copii, v-am salutat din mers... (se agită fără contenire).

MIȘU: Ai adus reportajul despre S.M.T.? E ora 12 și jumătate.

ROMEO: De-fect.

TOMOVICI: Dar interviul cu directorul de la Brad, senzaționalul interviu?

ROMEO: De-fect.

MIȘU: Și materialul despre darea de seamă a regiunii U.T.M.?

ROMEO: De-fect...

CERCHEZ: Mișule, ce-ai făcut?

MIȘU: E nenorocire! N-avem material de-ntîia.

ROMEO: Ho, domol, lăsați omul să răsufle o țîră. (Se bate cu două degete peste obraz). Un obraz are omul... Finesse!...

MIȘU: Hai, domnule, spune-odată că mă nenorocești.

ROMEO: Mișule tată, am nevoie de trei coloane... Bref: la gospodăria colectivă din Inești, ciobanul Vasile Porumbel, utemist, cîntă din flaut, la pășune, menuete de un compozitor german, nu știu dac-ați auzit dumneavoastră despre dînsul, Mozart Amadeus Wolfgang... E un șoz...

BRINDUȘ: Este, ce să ne-nșelăm...

TOMOVICI: (acru) Dar cu asta nu construim socialismul.

ROMEO: Imi pare rău, coane Henri, mă jignești.

CERCHEZ: Mai departe.

ROMEO: Bref: La mina Uricani, utemistul Dumitru Mintuleasa, fost ucenic miner în acele locuri, s-a întors, acu cîteva zile, de la Moscova, dar nu ca miner, ci ca inginer șef... E un șoz.

BRINDUȘ: Este... Două șozuri.

ROMEO: (se bate cu două degete pe obraz) Finesse!...

CERCHEZ: Mai departe.

ROMEO: Bref. Noapte rece de primăvară. La fereastra casei unde locuiește bătrîna Emilia Costache, văduvă de fochist, strălucește lumina. Bat la ușă, intru. Bătrîna îmi spune: — Ia loc, te rog. Tocmai vorbeam la telefon. — Vai de mine, zic eu, à la votre disposition — Allo! da Matei — ai grijă să nu răcești. Bine dragă, la revedere. — Am vorbit cu Leningradul, îmi zice... știi, băiatul meu învață acolo. — Aha, zic eu și... — O clipă numai, dacă ești drăguț, mai am de dat un telefon! — Vă rog — Allo — Leana? — Tu ești, mamă, etc. etc... Te sărut. — Știi îmi zice, am vorbit cu Sofia. — Cu Leana vreți să spuneți. — Nu, cu Sofia, lucrează acolo la ambasadă. — A! — și iar zbîrnîie telefonul. — Nu te superi, o clipă. — Vă rog, se poate? — Trebuie să-i spun lui Dominic să se păzească de arșiță. — Acuma-n februarie? — Ei, da, în Argentina, e cald... E un șoz, nu?

BRINDUȘ Genial! Cu cele două dinainte, fac trei!

CERCHEZ: Și trei șozuri fac un reportaj. Romeo, condeiul!

ROMEO: Las-pe mine, coane Cerchez... Reporter special!

TOMOVICI: Dar... mi-aș îngădui să întrerup entuziasmul colectiv printr-o întrebare: tovarășul Ionescu trebuia să ne aducă niște reportaje despre mersul producției și totuși...

CERCHEZ: Lasă Tomovici și asta e producție... Romeo, cînd? că e aproape 12... (către Mișu). Pînă cînd mai poți primi reportajul?

MIȘU: Cel mai tîrziu la trei și jumătate-patru.

ROMEO: De-fectulică! Dac-o fi la opt să zici mersi...

MIȘU: (categoric) Nu se poate... Imposibil... Dacă nu primesc materialul pîn-la patru, nu mai intră în numărul de mîine... N-am cînd să-l mai culeg, tovarășe Cerchez, linotipele sînt supra-încărcate. Reportajul trebuie scris pînă la patru, cel tîrziu, altminteri...

ROMEO: Ce vorbești domnule... Mă, da toți v-ați făcut deștepți aicea... Scrie tu pîn-la patru reportajul... Uite-te la el!

CERCHEZ: (către Mișu) Are dreptate... Nu poate să-l scrie pînă la patru. (către Romeo). Adu-l la opt, bătut la mașină. Și mîine, liber! Dar... (face cu degetul amenințător).

ROMEO: (semnul obișnuit). Finesse!

MIȘU: Mă rog... Dar să știți, tovarășe Cerchez, că eu nu-mi iau răspunderea pentru apariția gazetei. In condițiile astea nu se poate lucra... nu... categoric, nu se poate lucra.

CERCHEZ: Fii serios, domnule.

MIȘU: Dumneavoastră rîdeți, tovarășe Cerchez, dar așa este... cum vă spun eu. Dumneavoastră n-ați fost în tipografie să vedeți ce se întîmplă acolo. Eu într-o săptămînă am intrat în spital.

BRINDUȘ: Te privește. Dacă nu cauți noul...

MIȘU: Care nou, domnule? Parc-ai trăi în lună... Unde-ai mai văzut dumneata nou, într-o tipografie?

CERCHEZ: Lasă, mă, că tu ești băiat deștept...

MIȘU: Nu, zău, tovarășe Cerchez, dumneavoastră glumiți, dar dacă se întîmplă ceva cu gazeta, în capul cui se sparg toate? In capul lui Mișu...

CERCHEZ: Ho! Gata. Haideți să vedem schița mai departe. Va să zică...

MIȘU: Ce facem cu conservele de carne de vită în suc propriu? Rămîn la pagină?

CERCHEZ: Rămîn, dar mai jos... așa... Și aici ce avem?

MIȘU: Cronica dramatică. Tartuffe de Molière.

CERCHEZ: O piesă foarte actuală. Mut-o sus. Pe coloana a 5-a?

MIȘU: Articolul tovarășului Tomovici.

CERCHEZ: Bine plasat... bine plasat... Hai să întoarcem foaia... (Intoarce pagina).

MIȘU: La Viața organizațiilor de bază: Pentru lichidarea rămînerii în urmă în domeniul producției de oțel la...

CERCHEZ: (întrerupîndu-l) Iarăși „Pentru lichidarea"... Asta-i titlu de reportaj? V-am spus odată, dacă nu mă-nșel, să isprăviți cu gloanțele astea ruginite. Cine naiba a hotărît aici să vă trimiteți creerii în concediu?

MIȘU: Le-am spus în secție să-l schimbe.

CERCHEZ: Și?

MIȘU: (scoate o notiță din buzunar). Mi-au dat unul de rezervă: Impotriva rămînerii în urmă în domeniul producției la...

CERCHEZ: Tu îți bați joc de mine.

ROMEO: (ridică două degete ca la școală). Tovarășe Cerchez.

CERCHEZ: Da...

ROMEO: Aș vrea, dacă-mi este îngăduit, ca om care lucrează la gazeta ce cu onoare o conduceți, să pun și eu o întrebare... atîta cît mă duce capul meu prost de reporter...

CERCHEZ: Zi, mă...

ROMEO: Uite ce e... Primul titlu sună așa: Pentru lichidarea rămînerii, etc... etc... Celălalt: Impotriva rămînerii, etc. etc. Unul e pentru. Celălalt contra. Și amîndouă zic același lucru... Păi cum vine asta?

CERCHEZ: Toate șabloanele sînt la fel, Romeo.

BRINDUȘ: Sau zero egal cu zero... Să știți, tovarășe Cerchez, că există un șablon al șabloanelor.

TOMOVICI: Iar ai mai descoperit o Americă, Brînduș?

ROMEO: Nu, ziceam și eu așa că omul care umblă pe jos... Nu de alta (face cunoscuta mișcare cu două degete care lovesc obrazul) dar sîntem și ziar de București.

CERCHEZ: Așa... Ai grijă, Mișule, să se dea alt titlu. Mai departe.

MIȘU: Coloana 1-2, mijloc... casetă pe două..., buletinul meteorologic... După aceea...

CERCHEZ: O clipă. Să-l citim. Cu timpul nu te joci, trebuie să-l cunoști bine.

MIȘU: (citește) Hm. Pentru următoarele 24 de ore se prevede o scădere bruscă de temperatură... vînt rece, însoțit de ninsori, venind de la nord-est. Ploi locale. Cerul mai mult acoperit (tăcere).

TOMOVICI: ...Mizerie.

CERCHEZ: De... (deodată, ca o pasăre care sfîșie liniștea).

TOTH: (Cu o scrisoare în mîna stîngă, ridicîndu-se brusc): Tovarășe Cerchez...

CERCHEZ: (întoarce capul întrebător și puțin mirat).

TOTH: O scrisoare. O scrisoare de la băiatul acela... de pe plic... Ion Gheorghe.

BRINDUȘ: (emoționat). Simbolul...

CERCHEZ: Ion Gheorghe!

TOTH: (citind) Omul pretinde că este victima unei persecuții. El lucrează la Bacău, la fabrica de postav... A fost pînă acum cîteva săptămîni secretarul organizației de bază UTM, l-a criticat în multe rînduri pe director, l-a criticat și pe directorul general de la minister... și a fost dat afară din fabrică. A fost calomniat și batjocorit. Așa spune el.... Mai spune că ne-a trimis o scrisoare acum două luni și n-a primit nici un răspuns. N-are un ban. N-are de lucru. N-are cu ce să-și îngrijească boala, că s-a îmbolnăvit. Uite ce scrie: „Vă mai scriu odată, vouă de la ziar, bunul nostru prieten. Vă mai scriu odată, ultima dată, și vă rog, omenește, să faceți ceva".

CERCHEZ: (sarcastic, silabisește). Bunul nostru prieten. Cînd a trimis prima scrisoare?

TOTH: (citind) La 14 decembrie.

CERCHEZ: (cu mișcări repezi, precise. Sună). Și cînd a sosit la gazetă? (Intră Didina). Registrul de evidență a scrisorilor. (Didina iese. Tăcerea apasă greu. Secretarul, văzînd că e rost de întîrziere, se furișează tiptil pe ușă, în urma Didinei. Marcela, cu capu-n pămînt... Afară se-ntețește vîntul.. Soarele, rece și palid, a intrat în nori... E un moment de întunecare. Tomovici se-ndreaptă către fereastră s-o închidă).

CERCHEZ: (Sec) Te rog, nu-nchide fereastra!

TOMOVICI: Dar... ne bate vîntul.

CERCHEZ (Cu glas rău) Să ne bată!

(S-a întors Didina care a adus registrul de evidență a scrisorilor. Toth i-l ia și-i face semn că poate pleca).

TOTH: (citește în registru). Scrisoarea a ajuns la secție în ziua de 16... A fost înregistrată la cazuri speciale... și trimisă la conducere, la tovarășul Tomovici... Aici a stat... opt zile... pînă la 24... După aceea s-a întors la secție cu mențiunea: clasat: „Sezisarea nu corespunde realității".

CERCHEZ: (Gînditor). Nu corespunde realității? (Cu o privire bruscă întoarsă, dar furiș, spre Tomovici). E adevărat Tomovici? Iți aduci aminte de scrisoare?

TOMOVICI: (tulbure) Parcă mi-aduc aminte ceva... Foarte vag... Da... da... știu... am trimis-o la minister s-o verifice.

CERCHEZ: (vag) La cine de la Minister?

TOMOVICI: (cu o ușoară ezitare). Nu-mi amintesc precis. Mi se pare că la directorul general și la cadre. A, da, da, nu-i nimic adevărat în scrisoare. Cetățeanul cu pricina s-a dovedit a fi un intrigant de mîna doua pe care l-au montat niște cetățeni ca să-l lucreze pe Pamfil. O mocirlă întreagă.

CERCHEZ: (Tresare... răsfoind scrisoarea). Pamfil e director general, nu? Și a verificat scrisoarea?

TOMOVICI: Da...

CERCHEZ: Și la cadre... Popa. A verificat și Popa, nu?

TOMOVICI: Da... și ce-i cu asta?

CERCHEZ: (privindu-l de astă dată fix dar fără expresie). Iar Ion Gheorghe i-a criticat pe amîndoi.

TOMOVICI: Ei, asta-i bună! Cerchez, mă uluiești, dragă. Zău că nu te credeam în stare să te ambalezi la modul acesta. I-a cri-ti-cat! I-a calomniat, pur și simplu, a vrut să-i aranjeze, licheluța, și i s-a înfundat. Joc ieftin și banal...

DIDINA: (Vîrîndu-și capul pe ușă, încurcată). Tovarășe Cerchez, vă caută de la...

CERCHEZ: (Abia reținîndu-se). Nu sînt aici.

DIDINA: Dar unde să spun că...?

CERCHEZ: Nu știu... la crematoriu! Mă arde! Ințelegi?

DIDINA: (Inchide iute ușa după ea).

TOMOVICI: Dragă Cerchez, de ce te... N-ai absolut nici un motiv...

CERCHEZ: (în nervi) — N-am nici un motiv? Un secretar de organizație de bază critică un director de fabrică. Directorul îl dă cu capul de toți pereții. Băiatul se adresează ziarului și ziarul tace. Tace! Eu nu știu ce s-a întîmplat la Bacău, dar...

TOMOVICI: (Ințelept și ușurel). Știu că nu știu nimic...

CERCHEZ: Știu că trebuie să știu. Și-am să știu. (Privește la ceas). Cît e ceasul la voi?

TOTH; Douăsprezece fără cinci minute.

CERCHEZ: Autorapidul de Bacău pleacă peste un ceas. Toth, Brînduș, faceți-vă delegații, luați bani de drum, mașina și la gară!...

ROMEO: Cerchez mamă... reporterul special are și el ceva de spus în cazul lui Ion Gheorghe... lasă-mă să plec și eu la Bacău și dacă nu ți-o place cum ți i-oi dezghioca pe amici să nu-mi...

CERCHEZ: Dai reportajul și pleci cu trenul de seară.

ROMEO: („zboară"). V-am salutat din mers. (Brînduș iese la un semn al lui Toth, să rezolve aceste treburi, Romeo îl însoțește).

CERCHEZ: (Intră Toth). Aveți la dispoziție noaptea asta, ziua de mîine, toată, și încă o noapte. E îndeajuns. Poimîine... (Brînduș și Romeo bagă capul pe ușă zbîrliți).

CERCHEZ: (văzînd mutra celor doi). Da...

ROMEO: De-fect!

BRINDUȘ: Leu a plecat acasă. Spunea că l-ați pus dumneavoastră să lucreze azi noapte la buget și e obosit.

CERCHEZ: Fulger, telefon, să vină la redacție. (Brînduș iese).

CERCHEZ: (continuînd): Poimîine, adică, joi....

TOMOVICI: (întrerupîndu-l). Cerchez dragă, eu aș spune să nu ne mai pripim, să ne mai gîndim puțin, să nu luăm o măsură pe care s-o regretăm după aceea.

CERCHEZ: M-am gîndit îndeajuns. Zece ani m-am gîndit la asta... (Brînduș vîră iarăși capul pe ușă).

BRINDUȘ: E gigantic! Spune că nu poate să vină, că s-a dezbrăcat, e-n cămașă de noapte și că, de altfel, nici n-are bani în casă... abia mîine dimineață, poate să scoată bani de la bancă... Nu vrea să vină... E la telefon...

CERCHEZ: (inexpresiv). Dă-mi legătura. (O clipă, Brînduș dispare, apoi își bagă din nou capul pe ușă).

BRINDUȘ: Aveți legătura. (Ascultă).

CERCHEZ: (Uscat). Leu? Leule, am auzit că... (Ascultă. Apoi către Brînduș). Se îmbracă acuma... Vine-n cinci minute. (Brînduș dă din cap a admirație: Asta șef!—și intră-n cameră). (Se destinde parcă atmosfera. E o destindere încărcată însă, ca atîtea alte destinderi. Cerchez se lasă pe un fotoliu. Se așează și ceilalți).

TOTH: (Gîndește, încrețindu-și ușor fruntea). Ion Gheorghe.

BRINDUȘ: Parc-am auzit de el...

TOMOVICI: (Silit nonșalant). Nu-l cunosc personal...

CERCHEZ: (întunecat, absent). Eu îl știu... (Cîteva clipe de liniște, pentru ca acest „eu îl știu" să pătrundă în oameni. Apoi, tăcerea e sfîșiată de zbîrnîitul telefoanelor de pe biroul lui Cerchez. Intîi unul, al doilea, pe urmă, al treilea — cel cu butoane).

CERCHEZ: (ca dezmeticit, zvîcnește din fotoliu, apucă pe rînd cele trei receptoare și le duce la ureche). Allo!... Da!... Nu... Nu-i nici o greșeală! Aici e „Viața"!

— Cortina —

II
(Fragment din actul II)

TOMOVICI: Așa înțelegi tu critica? Dai în scris? Să nu exagerăm, Cerchez.. te rog să nu exagerăm... Tocmai tu, adeptul metodelor tari, să vorbești așa?... Nu l-a torturat nimeni la urma urmei pe Ion Gheorghe și nici n-o să-l tortureze. Oamenii vor rosti la ședință niște vorbe doar, dacă nu mă-nșel... Niște vorbe și atîta tot...

CERCHEZ: Uneori, vorbele sînt mai fapte decît faptele. Ce crezi tu oare, cînd ți-e biciuit sufletul, te doare mai puțin decît atunci cînd ți-e schingiuit trupul?

TOMOVICI: Ești imposibil, Cerchez, pui prea multă pasiune în afacerea asta.

CERCHEZ: Dacă nu pun pasiune, atunci ce să pun?

TOMOVICI: In sfîrșit... văd că omul nu mai poate discuta rațional cu tine... Nu înțeleg totuși, de ce am fi obligați să punem coloanele ziarului la dispoziția fiecărui individ care nu-i în stare să suporte critica și începe să plîngă în...

CERCHEZ: (Tresare) Să plîngă?... Nu-nțelegi?... Cum nu-nțelegi?... Tu n-ai plîns niciodată?

TOMOVICI: Eu? Nu prea. Se pare că îmi lipsește facultatea de a plînge... Iartă-mă că-ți pricinuiesc o cruntă dezamăgire, dar aceasta-i realitatea... Nu obișnuiesc să plîng...

CERCHEZ: N-ai plîns niciodată?

TOMOVICI: Niciodată, de cînd port pantaloni lungi...

CERCHEZ: Atunci... de ce-ai intrat în partid?

TOMOVICI: Ei, asta-i bună...

CERCHEZ: (Il retează). Partidul nostru este partidul oamenilor care au plîns o viață întreagă. Partidul s-a născut dintr-o lacrimă. Dintr-o lacrimă în care s-a strîns tot plînsul omenirii. Cum poți vorbi așa?

TOMOVICI: Te ambalezi, Cerchez, iarăși. Cînd ai să ai și tu sînge rece?

CERCHEZ: La cimitir. Atunci o să am sîngele rece, cînd m-or duce cu căruța la cimitir. Pînă atunci, sînge cald.

TOMOVICI: Cîtă imprudență... Sîngele cald este bun numai pentru poeți.

CERCHEZ: (ironic) Toți comuniștii sînt poeți...

TOMOVICI: Dar nu pentru un om politic... De ce să ne aruncăm așa, cu ochii închiși în afacerea asta încurcată? Să presupunem iarăși că ar fi greșit cei de la minister. Să presupunem că am fi greșit și noi, redacția, nedînd curs scrisorii. Ei, și? Omul face contestație. Unde scrie că trebuie să intervenim noi neapărat? O s-o rezolve partidul... dacă va fi cazul...

CERCHEZ (Izbucnește)... Și eu sînt partidul! Nu înțelegi? Nu *mai* înțelegi? Și eu sînt partidul. O fărîmă din trupul lui, o picătură din sîngele lui, o celulă din creerul lui. Cînd suferă trupul partidului, gem și eu. Cînd se bucură sufletul partidului, rîd și eu. Cum îți închipui oare că mă poate lăsa nepăsător cînd cineva împlîntă cuțitul în partid?

TOMOVICI: In sfîrșit... Cum dorești... Nu pricep însă de ce trebuie să ne legăm la cap, dacă nu ne doare...

CERCHEZ: Dar mă doare, Tomovici. Mă doare...

TOMOVICI: Lasă, dragă, că nu mai sîntem în 45... Crede-mă că nu ajungi departe cu aventuri de tip romantic. Eu nu-nțeleg de ce trebuie să ne amestecăm în afacerea Ion Gheorghe. Ne poate mai ieșim și deviatori de stînga... Mai știi? Parcă tu n-ai trăi pe lumea asta... Parcă ai fi coborît acum două ore din ceruri... Zău așa... Totul în viață nu e să... nu știu ce... nu... totul este să nu greșești. Asta-i arta vieții... Restul... am experiență...

CERCHEZ: ...(Sună telefonul. El ridică receptorul). Da? Bine. O să-i spun... (către Tomovici). Toth e la telefon: spune să-ți achiți numaidecît cotizația de partid. Pînă la ora 12, că încheie socotelile...

TOMOVICI: Asta-i ultimul tău cuvînt? De ce te încăpățînezi?

CERCHEZ: Da, ultimul cuvînt.

(Tomovici iese)

Plătește-ți cotizația, Tomovici, cît mai ai timp. Acușica bate ceasul al doisprezecelea. (Trec cîteva clipe de tăcere. Apoi orologiul de perete bate rar ora 12 noaptea... Și iar liniște... Apoi Cerchez, privind pe fereastră, fredonează: „Of, Ioane, Ioane... toată lumea doarme... Numai eu nu dorm de dragul lui Ion...")

(Brînduș intră cu articolul despre Ion Gheorghe).

CERCHEZ: Gata? (După aceea, șezînd pe pervazul ferestrei, ia articolul lui Brînduș și începe să-l răsfoiască. Din cînd în cînd își îndreaptă privirea către Brînduș. Ia un stilou și face însemnări pe articol. Taie... Taie... se vede că taie bucăți întregi... apoi o pagină... Pe urmă renunță să mai continue lectura). Ție-ți place articolul? (Brînduș tace). Asta-i articol? (Brînduș pleacă privirea-n jos). Ce-i cu tine? Ai? Ce s-a întîmplat cu tine? (Iși aprinde o țigară. Acuma își bagă capul pe ușă secretarul de redacție care, arătînd ceasul, spune:)

MIȘU (alarmat): E ora douăsprezece, tovarășe Cerchez, ce facem cu materialul? E gata? Dacă...

CERCHEZ: (Către noul venit). Ieși afară!... (interpelatul procedează întocmai din motive lesne de priceput). Ce-i cu tine, Brîndușule? E ceva cu tine, de la o vreme.

BRINDUȘ: (Tace cu capul plecat).

CERCHEZ: Ești bolnav?

BRINDUȘ: Nu...

CERCHEZ: Obosit?

BRINDUȘ: Nu...

CERCHEZ: (Ii apucă capul între mîini). Cine-i femeia?

BRINDUȘ: (Tresare). De unde știți?

CERCHEZ: Din autobiografie...

BRINDUȘ: (Incremenit). Din autobiografia mea?!?

CERCHEZ: Nu, dintr-a mea... Te doare, băiatule? Fericit — nefericit...

BRINDUȘ: Mă doare... tovarășe Cerchez... Mă mistuie.

CERCHEZ: Brînduș... Brînduș...

BRINDUȘ: Nu mai pot. Nu mai pot să mă gîndesc la altceva... Nu mai pot... Parcă...

CERCHEZ: Toți?... Ce să-ți spun eu?... Ce să-ți spun?... Corabia ta se clatină acuma, Brînduș. Se clatină pentru că unul din catarge s-a rupt. Ascultă-mă pe mine, că-s om bătrîn... Fiecare dintre noi poate fi asemuit cu o corabie care are două catarge. Unul mai înalt, catargul muncii și al împlinirii noastre. Celălalt mai scund, catargul dragostei, al fericirii personale. Corabia plutește repede și senin numai atunci cînd pe amîndouă catargele flutură pînzele albe... Dacă unul din catarge s-a prăbușit, atunci...

BRINDUȘ: Atunci?

CERCHEZ: Depinde. Dacă s-a prăbușit catargul cel mare, totul este pierdut. Numai cu catargul cel mic, corabia nu poate ajunge la țărm. Pînzele bat cîtăva vreme aerul, dar pe urmă, corabia nu mai are putere să meargă înainte și se împotmolește în vreun banc de nisip ori se scufundă de tot. Dacă însă s-a prăbușit catargul cel mic, corabia se clatină, se zbuciumă, se frămîntă greu, dar catargul cel mare aflîndu-se la locul său, vasul plutește mai departe—greu, e adevărat, dar plutește și ajunge la țărm. Ascultă-mă pe mine, că-s marinar bătrîn și am umblat multe ape.

BRINDUȘ: Știu... Dar dac-ați ști ce greu e, tovarășe Cerchez...

CERCHEZ: Inteleg, dar n-am ce-ți face. Nimeni n-are ce-ți face. Mai degrabă se va descoperi leacul cutremurelor de pămînt decît al durerilor din dragoste... Trebuie să te ții cu dinții de catargul cel mare, să veghezi la pînze, să le mînuiești zi și noapte, cu calm și cu furie... Altminteri te duci la fund, acolo unde nu mai este aer ci doar mîl...

BRINDUȘ: Da... Dar e atît de greu și simt că n-am destulă voință.

CERCHEZ: Greu nu este să ai voință, ci să vrei să ai voință... Greu este să renunți la frînturile și așchiile catargului prăbușit, să nu-i mai plîngi moartea, să nu-i mai mîngîi resturile... Greu e să-i smulgi rădăcinile și să-l arunci peste bord în valuri. Asta e greu... Ingrozitor de greu... Greu nu e să scrii ci să te așezi la masa de scris...

BRINDUȘ: E-adevărat...

CERCHEZ: Și cînd te-ai așezat la masa de scris, atunci scrie. Scrie, dar nu așa cum ai scris astăzi. Ce-i ăsta? Articol sau cîrpă de șters praf?

BRINDUȘ: Tovarășe Cerchez!...

CERCHEZ: Ce tovarășe Cerchez? Care tovarășe Cerchez? Asta e articol despre Ion Gheorghe? Unde ai învățat tu să scrii așa? Și mai cu seamă cu ce dracu ai scris? Unii scriu ca din vîrful peniței și cînd citești nu simți nimic pentru că penița e o bucată de tinichea. Alții scriu în vîrful unghiilor. Și cînd îi citești nu simți nimic pentru că unghiile nu meditează. Sînt gazetari care scriu din degete. Dar cînd îi citești, iar nu simți nimic, pentru că degetele nu au pasiuni. Alții mai evoluați scriu din ochi, din auz, sau în cel mai bun caz din cap. Dar capetele-s reci și răceala nu încălzește pe nimeni. Gazetarul adevărat scrie totdeauna *dintr-însul*. Din străfundurile tale să scrii, Brîndușule. In *tine* să-ți înmoi condeiul. Asta-i cea mai violentă și trainică cerneală. Singura care nu se șterge.

BRINDUȘ: Da, e drept... Știu... Dar e greu... E-atît de greu să ajungi pînă la *tine*.

CERCHEZ: E mai mult decît greu să străbați pînă la *tine*, e incomod și primejdios și ți-e frică de parcă s-ar răscoli pămîntul...

BRINDUȘ: (Cu capul în mîini)... Și mîine dimineață e ședință la Bacău... la zece...

CERCHEZ: Mîine dimineață... Acum e 12 și un sfert. Incuie-te-n cameră, liniștește-te și pe urmă neliniștește-te, refă articolul. Scrie scurt, 4—5 pagini cel mult. La unul și jumătate am nevoie de articol. La două și-un sfert să fie cules. Corectura, o jumătate de ceas... La trei, pagina trebuie calandrată ca să prindem trenul de Bacău. Altminteri ziarul nu mai ajunge la fabrică înainte de ședință... Nu mai ajunge ziarul și...

BRINDUȘ: (Incleștat)... Bine... (Se ridică să plece).

CERCHEZ: Mă băiatule, mă (îl îmbrățișează) așa e viața...

Al. Mirodan

NOTE DE DRUM

La Praga, în zilele primei spartakiade naționale

E greu de presupus că s-ar fi putut găsi un singur pasager care, trecînd granițele Cehoslovaciei în a doua jumătate a lunii iunie, să nu fi știut pentru ce anume se pregătește Praga. Dar dacă un asemenea călător ar fi existat, curiozitatea i-ar fi fost trezită încă de la primii kilometri străbătuți pe teritoriul cehoslovac. Pentru că într-adevăr, încă de la acești primi kilometri, te întîmpina o atmosferă care prevestea prin toate amănuntele un mare eveniment, care părea să antreneze întreaga națiune. Gări festive, trenuri festive, s-ar putea spune oameni festivi, pătrunși de febra unor pregătiri de mare amploare. Arare ori am putut vedea fețe mai zîmbitoare, chipuri mai îmbujorate de nerăbdare, priviri mai pline de o bucuroasă mîndrie, ca în acele clipe și ore cînd trenul ne apropia, kilometru cu kilometru, de bătrîna și auria Pragă.

Și odată ajuns în Praga, căpătai certitudinea tuturor acestor vestiri anterioare, într-o explozie de lumină și bucurie, ce te făcea să simți cu intensitate că aici și în aceste zile, bătea puternic inima întregului popor cehoslovac.

Cine a văzut Praga în zilele primei spartakiade naționale, care îmbină vechi tradiții, cu actuale și creatoare simboluri, nu va uita niciodată forța desăvîrșită a unității pe care a demonstrat-o poporul cehoslovac pe uriașul stadion de la Strahov, sau pe drumul ce a purtat 150.000 de sportivi de-a lungul Muzeului Național, prin Piața Vaclav și pe strada Prikopy, pînă în marea și austera Piață a Republicii.

Praga, bătrîna, istorica și întinsa Pragă, se dovedea în aceste zile prea mică. Părea că un întreg popor se revărsase pe străzile ei, dornic să-și strîngă tovărășește și cu putere mîna, frate cu frate, veniți din cele mai îndepărtate colțuri de țară.

In asemenea condiții și în fața unor asemenea realități, nu te mai putea cuprinde mirarea că stadionul de la Strahov, pe care s-au desfășurat timp de aproape două săptămîni manifestări sportive ce aduceau zilnic în fața spectatorilor între 120.000 și 150.000 de sportivi, de toate vîrstele, depășește ca întindere 9 stadioane de fotbal; cele 200.000 de locuri ale stadionului, ocupate zilnic pînă la refuz în timpul celor 5 ore ale manifestărilor, s-au dovedit insuficiente și au fost mărite cu încă 40.000. Dar nici 240.000 nu erau îndestulătoare. Părea că întregul popor se revărsase la Praga și întreaga Pragă se revărsa la Strahov. Și s-ar fi revărsat, fără îndoială, dacă s-ar fi putut asigura mai multe locuri care să asigure o vizibilitate bună și dacă posturile de radio n-ar fi rugat cu insistență în repetate rînduri oamenii să nu se mai îndrepte spre stadion, pentru că stadionul nu-i mai putea cuprinde.

Uriașă mulțime, uriaș avînt — și o excepțională și impresionantă organizare. Cel ce a participat la această primă spartakiadă națională a popoarelor ceh și slovac, nu poate trece peste atributul acesta. O autentică uzină alimentară situată în preajma stadionului servea zilnic masa, la oră fixă și în excelente condiții, la peste 100.000 de sportivi. Aproape 150.000 de tineri evoluau zilnic pe nisipul verde al imensului stadion, ocupîndu-l și evacuîndu-l în 5 minute; și peste 240.000 de spectatori ocupau în fiecare zi tribunele; cu toate acestea aglomerările, inerente în asemenea împrejurări, au fost totuși evitate cu desăvîrșire. Oriunde te-ai fi dus la Strahov în acele zile, de la standurile de unde se putea cumpăra orice, pînă la gara special construită pentru tramvaiele care circulau cu precizia unui mecanism de ceasornic, pretutindeni întîlneai aceeași organizare dusă pînă la ultimele ei amănunte — și același nestăvilit și molipsitor entuziasm, pe care l-au împărtășit toate delegațiile străine invitate la această grandioasă manifestare.

Cu asemenea puternice și neuitate impresii și-au ocupat spectatorii locurile în tribunele de la Strahov, în fața cărora se desfășurau, succesiv, extraordinare demonstrații de masă. Și una dintre aceste extraordinare și de neuitat demonstrații au realizat-o miile de tineri din școlile rezervelor de muncă ale Cehoslovaciei. Inchipuiți-vă șaisprezece mii de sportivi în pantaloni albi cu maiouri albastre, pătrunzînd, parcă de pretutindeni, pe verdele imens al stadionului și continuîndu-și apoi ritmul intrării cu mișcări pe care numai un specialist le poate descrie, dar care toate îți imprimau aceeași bucurie de muncă și viață. Iar apoi, dintr-odată, același ansamblu omogen de mii de vieți, rupîndu-se, fragmentîndu-se și contopindu-se într-o adevărată gamă de piese, în ciocane și roți dințate, în produsele mîinilor lor, închipuite de trupuri viguroase și arse de soare. Apoi năvala fetelor, dansul uriaș, miile de stegulețe roșii, tricolore și albastre în două nuanțe, și în sfîrșit cîntecul năvalnic în sunetele căruia au părăsit imensitatea stadionului.

Și totuși, dacă demonstrația prin ea însăși avea darul să încînte și să stîrnească ropote de aplauze, faptul că pe o ploaie torențială un singur om din 240.000 nu s-a clintit de la locul lui, ar fi putut uimi pe spectatorul neavizat.

Nu era însă nimic de mirare.

Pagini întregi nu ar fi îndestulătoare pentru a descrie, de pildă, simfonia de culori a mișcării prilejuite de dansurile executate în costume populare de 6.600 dansatori din toate regiunile țării sau exercițiile de gimnastică, complicate și grațioase, executate cu măiestrie de băieții și fetele de la ITUS (Institutul de cultură fizică și sport).

Demonstranții din organizațiile sportive voluntare ale mișcării sindicale revoluționare, ROH, au apărut pe stadion în pantaloni lungi negri și bluze albe executînd în aer strîngerea de mînă a unității. In timpul demonstrațiilor s-a întunecat. Apoi a început să tune. Insă cînd, la sfîrșitul programului, miile de piepturi au strigat într-un singur glas „Ura" pentru președinte, strigătul lor a fost în stare să asurzească tunetul.

Apoi pe stadion au răsărit ca din pămînt holdele. 16.200 de sportivi ai satelor, băieți și fete în maiouri galbene închis și deschis, au început să se legene ca holdele aurii în bătaia vîntului. O ploaie ușoară le scălda aurul, apoi ploaia a încetat și soarele a început să se ivească și să se ascundă jucăuș după nori. Puteai avea impresia că te afli în tren și aluneci de-a lungul unui ogor bogat pe care, ca prin minune, spicele se adunaseră deodată în clăi. Și în clipa aceea, cerul a zîmbit sutelor de mii de oameni de la Strahov printr-un uriaș curcubeu, arcuit de la un capăt la altul al celor aproape 10 hectare. Minunat spectacol, amplificat deodată de roșul șorțurilor schimbate într-o clipită de fetele din ansamblu, și de bucuria năframelor albe avîntate în aer.

Un spectacol de neuitat.

Entuziasmat m-am adresat prietenilor cehi aflați lîngă mine în tribună: „Propaganda imperialistă ar fi în stare să pună și o asemenea întrebare: Cum ați regizat toate astea? Cum ați regizat curcubeul și soarele care scaldă stadionul?"

Am rîs toți. Pentru că încă dinainte știam că posturile de radio din Vest descriau spartakiada ca pe un lucru impus, o denigrau ca pe o acțiune făcută din obligație, ca pe o demonstrație falsă, fără asentimentul maselor, pe care totuși le îndemnau să-și refuze participarea.

Dar cine a fost la Strahov în zilele spartakiadei și-a putut da seama cît de jalnice și ridicole puteau fi afirmațiile unei asemenea propagande. Jalnice prin inutilitatea lor și ridicole prin îngustimea lor de vedere. Pentru că dacă prima spartakiadă națională a Cehoslovaciei a însemnat o viguroasă demonstrație sportivă, o puternică întruchipare de forță și sănătate, și un extraordinar elan creator și dragoste de viață, ea a însemnat în același timp și o impresionantă dovadă de unitate a unui popor care e hotărît să-și apere libertatea, să se bucure și să muncească mai unit ca oricînd în jurul partidului și guvernului.

Praga, în zilele spartakiadei, a însemnat un mișcător simbol al forței, unității și bucuriei. Și s-ar putea spune, poate, că cine s-a aflat acolo în aceste zile, alături de acele sute de mii de tineri și tinere, de bărbați și femei, s-a aflat alături de inima palpitîndă a întregii Cehoslovacii.

Jean Grosu

Vechi meșteșugari

(Urmare din pag. 1)

— Eu unul, vă mulțumesc, măi oameni! Stați liniștiți! S-a întors spre ajutoarele lui: măi muzicanții! Să intrați cîte unul înăuntru, că am o socoteală. Treci, bade Bățoi, cu trîmbița a doua! Treci, Tacine, cu bumbardonul! Treci, Laie, cu toba! Așa! Iar domniile-voastre, oameni buni, stați în liniște.

După liniștirea burzuluielii, după trecerea ajutoarelor înăuntru, bădița Andrei s-a întors către tîrgoveți:

— Mă, tîrgoveți! Eu unul, poftesc să ne punem la o încontrare din talanturi! Dacă mă biruiți, biruit rămîn și îmi iau seară bună de la trîmbiță! Iar dacă vă birui eu, să vă luați îndată tălpășița! Bun cuvînt?

— Cum așa? De unde? s-a mirat Iușco cel mare. Noi nu primim!

— Nu, nu! s-a înverșunat Iușco cel mic.

— Se poate? se mira cel cu gîtul de curcan și toți se uitau aproape rîzînd spre toba lui Laie, cusută cu ață după întîmplarea din Mănăstioara, la bumbardonul lui Tacin, petrecut peste grumaz cu un capăt de funie, la trîmbița a doua, cîrpită cu plumb toată, toată... In ce privește viorile feciorilor lui Nițu, erau afumate și vechi de tot... Numai trîmbița lui bădița Andrei lucea, și el sta semeț, cu mulțimea la spate, așteptînd răspunsul:

— Vreți sau nu vreți încontrare din talanturi?

— Nu, nu! au răspuns frații Iușco. Dăm arvuna înapoi!

Atunci s-a întors spre dînsul domnul Booz:

— Vă poruncesc liniște! Omul acesta are dreptate! Primesc încontrarea!

Indată s-au așezat două bănci lungi, față-n față. S-au așezat față în față ciracii domnului Booz și banda din satul nostru, fiecare cu talanturile. La un semn al bătrînului profesor, s-a stîrnit îndată o gîlceavă a instrumentelor: fîrîiau viorile ciupite repede. Rîdea mandolina, ca un copil. Saxofonul da hohote de rîs, în timp ce toba suna din talgere...

Apoi profesorul Booz și-a potrivit vioara sub bărbie și instrumentele au pornit un cîntec lin. Plîngea vioara bătrînului, ofta, ca un glas omenesc sub o fereastră stinsă, rugînd o fată să vie afară, în noaptea cu lună. Și pe urmă se auzeau șoaptele glasului omenesc, mîngîind fata, într-un parc cu lac înconjurat de ulmi; și cînta bătrînul, pierdut în adînca lume a sunetelor și toate celelalte instrumente îl urmau, unele picurînd încet, încet, altele oftînd. Incremenit în ascultare sta bădița, trîmbițașul nostru. Ochii lui Tacin, cel cu bumbardonul, se făcuseră mari, mari de tot, pierduți în vis, departe, pe calea cîntecului. Bățoi își pusese jos la picioare talantul cîrpit cu plumb și încremenise cu țigara în mînă. Feciorii lui Nițu stăteau holbați, clătinau ușor din cap unul către altul, în semn că puteau să-și zvîrle talanturile pe foc...

— Vezi, vezi? se întrebau cu ochii unul pe altul și în vremea asta, fetele și feciorii intrau încet, în vîrful picioarelor, se opreau la spatele bandei noastre și-și puneau în neștire mîinile cruciș...

După ce domnul Booz a sfîrșit cîntecul acela de alintare, a început alt cîntec. Cînd și-a trecut odată arcușul pe strune, scurt, s-a auzit parcă scîrțîitul unei uși mari, vechi. Apoi, de cîte ori ciocănea cu vîrful arcușului în vioară, parcă urcau pași grei pe niște trepte întortochiate de turn. Și după ce pașii au ajuns în vîrful turnului, a început un cîntec prelung, prelung, amintind înălțimile cerului, noaptea, infinitul...

— Poftim! Vii la rînd! s-a închinat ușor domnul Booz către banda talanturilor.

— Frumos ai cîntat și m-ai preumblat prin lumi vrăjite! i s-a închinat bădița Andrei, cu vorba și cu trupul lui pietros. Acum, să vedem ce știm și noi. S-a întors spre bandă: nu uitați ce vă spun și vă tot spun, de o viață de om! Zgomotele, gălăgia n-ajută niciodată la nimic! Ele acopăr ce-i bun și de preț în toate lucrurile! Ați înțeles? Gata?

Cînd și-a ridicat trîmbița, o grijă i-a întunecat fața o clipă și lumea s-a apropiat mai tare. De la spatele bătrînului Booz, frații Iușco rîdeau, arătînd toba cîrpită. Rîdea cel cu gîtul de curcan. Rîdeau toți, pînă și Bonțoi. Numai bătrînul Booz tăcea, pe gînduri, ascultînd glasurile aramei. Și a început bădița Andrei cum știa el! Ascultătorii urmăreau zorii, trezirea ciocîrliei, ridicarea ei într-un văzduh atît de înalt, încît n-ar fi putut-o ajunge nici săgeata, nici glonțul... Și a stat ciocîrlia sus, sus, sus... a tot stat și nu se mai cobora, pe razele răsunătoare ale aramei. Și o ținea bădița Andrei acolo, și ciripeau viorile încet și zîngănea toba ușor, ușor, ca o cernere de nisipuri. Deodată însă, Laie tobașul și-a pierdut firea. A început să bată toba în draci! Au zîngănit ferestrele, sub bubuiturile bumbardonului. Viorile parcă țipau. Bădița Andrei și-a smucit trîmbița de la gură și ciocîrlia a rămas sus, sus, dincolo de tavan, în neant. A urmat o tăcere. Bădița Andrei s-a uitat la banda lui, cu înfricoșată dojană. A spus încet, încet de tot, cu glasul pierit în gît:

— Halal meșteșugari! Halal talanturi! M-au biruit zgomotele nefolositoare!

*S-a uitat la lumea din spate, apoi la domnul Booz și a tăcut mult, mult. S-a răsucit scurt, a pornit cu pași grei, surzi, spre ușă. Din prag, **și-a mai întors odată capul.** Era alb la față.*

— De ce așa? a întrebat domnul Booz. Andrei Leușcan e un mare meșter!

— M-a omorît larma nefolositoare! a adaos bădița Andrei și a ieșit; lumea a ieșit în urma lui tristă, mîhnită...

3.

Au venit preotese și popi, jăndărițe și jandari, fel de fel de sironțime de departe, de peste apă, de peste păduri și se strîmbau și se schimonoseau în fel și chip, în strigătele de curcan ale saxofonului, în bătaia talgerelor și tigăițelor. Strașnic se mai fălea Bonțoi, sucind și răsucind o preoteasă mare cît hornul! Strașnic se mai fălea maică-sa, văzîndu-l:

— Il vedeți? Domn! Il țin la umbră... Joacă numai cu preotese!

Mare tristețe îmi bîntuia sufletul! Domnul Booz nu cînta. Sta și parcă asculta ceva. M-a apucat de mînă:

— Tu, băiete, nu auzi ciocîrlia, sus?

Mi-am ațintit auzul către neant și auzeam ciocîrlia rămasă acolo din clipa de cînd bădița Andrei și-a smucit trîmbița de la gură. Și sărmana ciocîrlie nu mai avea cum se întoarce, căci razele de aramă picaseră dintr-odată la pămînt. Cînd se făcea liniște în încăpere, o auzeam aievea, cîntîndu-și marile tristeți în înălțimile întunecate, luîndu-și bun rămas de la pămîntul drag, căci ea va rătăci prin neant de-a pururea...

Abia a doua zi, am aflat că bădița Andrei cîntase toată noaptea, singur, în apropiere, la poarta cimitirului.

Și azi, de cîte ori intru în încăperea încontrării din talanturi, aud cum cîntă în neant ciocîrlia rămasă acolo din vechimi. Mă gîndesc la bădița Andrei, cel biruit în zgomote și-l număr cu mîndrie printre vechii meșteșugari. Din pățania lui, am văzut că tărăboiul nu are ce căuta în meșteșugul artistic, că larma nefolositoare acopere ca un gunoi firele de aramă pe care meșterul de demult știa să le întindă în neant, cu trîmbița lui, cale amețitoare ciocîrliilor. Tărăboiul l-a trîntit la pămînt. Banda s-a desfăcut. S-a împrăștiat în patru vînturi. Toți sînt azi oale și ulcele. Insă ciocîrlia cîntă în neant și în inimile noastre.

Eusebiu Camilar

Norii nu vor întuneca azurul cerului

— Corespondență specială, prin telefon —

GENEVA, 19 IULIE. — După șapte ani, revăd Geneva. Aceleași străzi netede care converg spre malurile lacului Rhône. Aceleași poduri parcă suspendate în aerul cînd limpede străveziu, cînd incandescent în bătaia soarelui de vară; aceleași ape liniștite, verzi azurii ale lacului prin care vezi aurul pietrelor, aceleași lebede maiestoase, nemișcate, mîndre. Stau pe podul Mont Blanc și urmăresc privirea lui Rousseau care, imortalizat în liniile dure ale monumentului ridicat pe insula ce îi poartă numele, parcă admiră înălțimile abia perceptibile ale muntelui ce se pierde în depărtări. Marele umanist visa dreptatea pentru oameni, libertatea, viața fericită. El ura silnicia, asuprirea, ura războiul. Multe din aceste gînduri le-a purtat în privirile sale aci la Geneva. Și dacă ele rodesc în alte colțuri din lume, mereu îți aduci aminte că tot aci la Geneva a trăit și a muncit marele Lenin, aci a gîndit și a scris, luptînd pentru lume, pentru omenire, pentru viață.

Genevezii sînt oameni cunoscuți prin marea lor ospitalitate, E aci și orașul turiștilor. Dar e și locul conferințelor internaționale, al dezbaterilor. Multe a văzut orașul acesta. Și dacă acum trei zile se împlineau zece ani de la prima explozie atomică, oamenii simpli din lume își aduc aminte în schimb că e un an de cînd aci s-a pus capăt războiului cumplit din Vietnam.

Lume multă, mașini multe... hoteluri supra-aglomerate. O mie cinci sute de ziariști. Telefoanele zbîrnîie, rotativele gonesc nebunește, în spațiile nemărginite ale cerului se încrucișează știri, chemări prin radio. A început conferința șefilor celor patru mari puteri.

Către această conferință își îndreaptă gîndul, năzuința, speranțele, milioane de oameni din lume. Bunul lor cel mai scump este pacea. Spre ea năzuiesc. O vor, o cer. E dreptul lor.

Nu e mult de cînd măreața adunare de la Helsinki a rostit cuvîntul celor ce se împotrivesc vărsărilor de sînge. Ei au venit de la Tokio și Rio de Janeiro, de la New York și Calcutta, de la Moscova și București, de la Londra și Cambera. A fost o uriașă manifestare de voință, de avînt nobil, de hotărîre. A venit apoi chemarea mamelor reunite la Lausanne, mame care nu vor moartea copiilor dragi. Chemarea lor către conferința de astăzi e un strigăt de alarmă și un poem totodată, o îndicare a căilor către pace și o patetică pledoarie. S-a dat publicității protestul împotriva armei atomice, semnat de un grup de savanți cu renume mondial. Printre aceștia sînt șase purtători ai premiului Nobel. Au semnat profesorii englezi Bertrand Russel, Bowell și Bottblat, profesorii americani Britzgeman și Müller, profesorul japonez Hiudeki, polonezul Imzeld, și marele savant francez Pierre Joliot Curie. Edouard Herriot, prin intermediul ziarului L'information, urează conferinței succes. Un grup de savanți, artiști, comercianți și muncitori francezi, în frunte cu scriitorul Jean Paul Sartre, a adresat lui Edgar Faure, președintele consiliului de miniștri francez, cererea ca delegația franceză să facă tot ce poate ca pacea să fie apărată. În uzinele, satele și orașele din Italia, Franța, Belgia și alte țări europene, se votează moțiuni, se trimit delegații la Geneva. Cuvîntul pe care-l aduc asemenea delegații e unul singur: pace. Oamenii vor pace, așa cum mereu a vrut-o Uniunea Sovietică, cum o vor popoarele din țările de democrație populară, pacea pentru care luptă Țara Socialismului de cînd a luat ființă. Oamenii vor pace. Toți? Nu, nu toți. Iată, de pildă că la Bonn, tocmai la 16 iulie, se vota legea cu privire la „comisia pentru supravegherea recrutării ofițerilor voluntari". Sau, bunăoară, în Extremul Orient, valetul Li Sin Man declară că e gata să reînceapă „ofensiva" spre nord; sau marioneta de pe Taiwan, un general din slujba lui Cian Kai-și, anunță hotărîrea de a lupta pentru „eliberarea Chinei de comuniști", sau... Dar ce să mai citățm aceste liste de nume care nu doresc să se întîmple ceea ce a început de a se înfăptui aci la Geneva, și are sorți de a duce la destinderea încordării în relațiile internaționale, la statornicirea colaborării între state, la dezarmare și securitate colectivă, la folosirea energiei atomice în scopuri pașnice!

Palatul Națiunilor găzduiește prezența celor patru delegații. Primele cuvîntări, stabilirea ordinei de zi, atmosfera de a căuta împreună soluții, toate sînt semne bune. Și dacă din toate părțile, cu toate deosebirile de vederi și poziții, va exista aceeași atitudine sinceră, constructivă, realistă, cum e aceea a delegației sovietice, pînă la urmă cei ce nu doresc pacea vor avea o mare dezamăgire. Conferința continuă.

Chiar în pauzele care au loc, se întîlnesc vechi camarazi de pe cîmpurile de luptă, Eisenhower și Jukov, care își comunică vestea că între timp amîndoi au devenit bunici. Delegația sovietică a impresionat profund și plăcut pe genevezi. Bulganin, Hrusciov, Molotov și Jukov se plimbă în mașini decapotate, zîmbitori, aproape fără escortă. Ieri bunăoară, după conferință, ei au vizitat împrejurimile orașului, au stat de vorbă simplu și amical cu țăranii elvețieni, care tocmai își terminau ziua de lucru. De asemenea au loc mese amicale și întîlniri neoficiale cu schimburi de păreri. Nu, după zece ani de încordare, cînd se pun atîtea probleme, nu e ușor să se rezolvi totul dintr-odată. Dar multe se pot face astăzi, iar altele desigur că se vor îndeplini mîine. De-ar fi numai bunăvoință! Cuvîntarea șefului delegației sovietice e apreciată la Geneva de cercurile ziaristice, cît și de oamenii de pe stradă drept o manifestare sinceră, constructivă și clară, deschizătoare de drumuri. La terminarea primei ședințe, Eisenhower spunea că dacă în continuare va domni aceeași atmosferă de înțelegere, se va putea obține succes.

Această atmosferă s-a creat, deși există încă ziare care caută să învenineze relațiile dintre state, deși mai poți asista la unele spectacole de-a dreptul grotești. Bunăoară, la Geneva, apare o fițuică lunară, Destin, unde chipurile colaborează „elita mișcării astrologice internaționale". Foaia obscurantistă făcea pronosticuri și asupra conferinței marilor puteri, prezicîndu-i, în conformitate cu perturbațiile astrale, eșecul. Cu o zi înainte de deschiderea conferinței în parcul Les eaux vives a putut fi văzut perorînd în mijlocul unei mulțimi de gură cască, un individ tînăr, bine hrănit, elegant. Era Billy Graham. Billy e predicator american, puritan.

Dar în ciuda părerii domnului Billy Graham și a zăngănitului de arme în Taiwan și Seul, conferința a făcut ieri și astăzi pași înainte.

Cerul Genevei e limpede, senin. Efortul delegației sovietice, unanim recunoscut, e acela de a nu permite norilor să întunece azurul cerului. Popoarele vor pace. Pacea trebuie să învingă.

N. Moraru

Instantanee de la Congresul Mamelor

Al nouălea an

Una din plăcerile gospodinelor (și aspirația de a fi gazdă bună există în oricare din noi) este aceea de a poftì musafiri. Casa noastră era în zilele acelea, sala și restaurantul congresului. Pe oaspeți îi puteam invita cel mult la masă. În fața mea, la un asemenea prînz comun, ședea Wianda Niccolini din Reggio Emilia, Viale Cottofavi 21. Era o italiancă frumoasă, la vreo 35 de ani, cu părul tuns scurt, cu ochii negri, neliniștiți, privind mai mult înăuntru decît în afară. Am vorbit, am făcut schimbul de adrese devenit tradițional la Congres, am ciocnit un pahar de vin și am început să cîntăm. Întîi cîntece românești, apoi italienești, în cinstea oaspeților. La primele cuvinte ale Cîntecului Partizanilor, Wianda Niccolini a strîns buzele, stăpînindu-se, dar pînă la urmă a izbucnit în plîns. Vecina ei de masă, profesoara de literatură Camelia Lorenzini din Bologna, mi-a explicat: „Soțul ei a fost partizan. A făcut opt ani de închisoare, în timpul fascismului — și după! Wianda era să vă viziteze țara. În ajunul plecării, soțul i s-a întors acasă. Fiindcă după opt ani de despărțire, ea a renunțat la călătoria în Romînia. Acum el e din nou închis". Cîntecul își urma drumul cu și lacrimile pe obrajii Wiandei, iar ochii ei negri și mari priveau mai adînc înăuntru, spre celula vechiului partizan al păcii care intra fără vină în al nouălea an de temniță.

Punctul roșu

Pe scenele din București se juca în copilăria mea o piesă care se chema „Punctul negru". Era vorba de o familie mic-burgheză din Europa, a cărei fiică se căsătorise în America, doamne dumnezeule, cu un om de culoare! Acesta era punctul negru, rușinea familiei, de care părinții se sfiau să vorbească, renegîndu-și chiar și propria lor fiică.

Prin contrast mi-am amintit de punctul negru, cînd m-am pomenit pe frunte cu un punct roșu indian. Delegatele din Bengal îl purtau mai toate. E un semn de distincție sau de frumusețe? N-am izbutit să aflu precis, dar lăsat pe fruntea delegatelor noastre, întocmai cum strălucea între sprincenele bătrînei scriitoare Suruchi Sen Gupta, el căpăta o altă valoare: „ați intrat, spuneau delegatele Indiei, în marea noastră familie. Vă sărutăm ca pe niște surori"...

Caetul de impresii

La intrarea în sală, o masă; pe masă trei caiete mari ca trei ceasloave, pe foile cărora mamele lumii și-au lăsat cu litere latine ori chirilice, cu caractere chineze, indiene ori arabe, însemnările lor. O geografie de impresii, un atlas de simțăminte, cum puține mi-a fost dat să răsfoiesc în viață:

„Nu vom îngădui ca batjocura și ura să ne răpească încrederea în izbînda păcii. Nu pot crede că atîta durere, în atîtea țări, este opera omului și că nu poate fi schimbată de el".

GERTRUD LEGERMANN
Troisdorf — Germania occidentală, înfirmieră în două războaie mondiale.

„Niciodată nu vom mai îngădui, noi mamele din Alsacia, să se facă din fiii noștri niște „malgré-nous" („în ciuda noastră").

O. SCHNEIDER, Mulhouse.

„Mamele din statul meu își unesc protestul lor împotriva războiului cu protestul tuturor mamelor din lume".

ROMA GELCHRIST
Australia de Vest

„Sînt mai tare ca oțelul și mai tare ca orice alt metal nobil... Mai tare prin țăria iubirii, prin bătaia inimii materne..."

HAZEL HIGDOR, Canada.

„O, mamă, întrupare a divinității, primește-mi salutul!"

MAITRAYE DEVI SEN
Calcutta.

„Dacă nu vom folosi ochii noștri să vedem, îi vom folosi să plîngem", citează din Jean Paul.

THILDE THRAUD
din Germania occidentală.

„Un lucru nu e drept, fiindcă e înscris în lege, ci trebuie să fie înscris în lege numai dacă e drept".

MAGDALENA MEYER-KLAESI
Delegată din Zürich.

Ce aș mai putea adăuga la cele mai de preț autografe ale acestor inimi simple?

Pe unde a trecut Byron

Un castel medieval clasic, cu turnuri și ferestruici, cu poduri și creneluri, zidit pe temelia naturală de stîncă, în secolul al XIII-lea. Așa se ridică în fața noastră, pe marginea lacului Leman, vestitul castel din Chillon. Celule în care erau aruncați deținuții, și uitați cu anii; săli cu picturi primitive din sec. XIV-lea, peste care s-au suprapus pe alocuri ursii bernezi (emblema orașului Berna, al cărui nume derivă chiar de la germanul „Bär"-urs); coloane din trunchiuri întregi de stejari, săli de recepție și de judecată; camere de dormit și de tortură, stîlpi înfloriți de capiteluri și alții cu urmele palmelor și ale tălpilor săpate în ei de către oamenii supuși la cazne. În fosta cameră de dormit a principeselor au fost mai tîrziu judecate vrăjitoarele secolului al XVI-lea, ale căror trupuri erau apoi azvîrlite printr-o trapă în limpezile unde ale lacului adînc de 80 metri.

Ca orice castel, Chillon-ul se ridică pe temelia unei stînci, a cărei „podea" e stînca însăși. Un stîlp de piatră cu un inel. De el a fost legat cu un lanț lung de numai 50 cm, timp de 4 ani, calvinistul François de Bonnivard, „prizonierul din Chillon" cîntat de Byron, poetul al cărui nume îl găsim săpat pe o altă coloană. La cîteva luni după popasul său la Montreux, autorul vestitei balade a pornit spre Grecia. Fiul cețoasei Tamise și-a lăsat viața pe malurile senine ale Mediteranei pentru libertatea Eladei. Și totuși idealul pentru care a cîzut cîntărețul prizonierului din Chillon e departe de a se fi împlinit în epoca cinematsocopului! O ziaristă greacă ne-a înminat la Congres însignele albastre triunghiulare, gravate cu un porumbel alb, pe spatele cărora scria pe o plăcuță de lemn numele altor prizonieri, întemnițați fiindcă luptau pentru pace... Ce ar spune Byron dacă ar învia?

Două fotografii

Priviți aceste două fotografii: prima e a unei învățătoare din Madagascar. A doua a țărancei noastre Suzana Menhart. Prima e o

femeie dintr-un popor colonial, care n-a știut poate niciodată să rîdă, a doua o colectivistă, care are dreptul la viață, la cultură și la zîmbet în R.P.R. Prima e dintr-o insulă în care țăranii lucrează încă în unele locuri cu lanțuri la picioare, a doua

dintr-o țară în care țăranii își rup ultimele lanțuri, unindu-și sforile de pămînt în ogoarele fără haturi ale colectivelor. E de mirare că cea dintîi s-a născut cu tristețea și și-a păstrat-o în privire în timp ce fața celei din urmă e numai zîmbet?

Saluturi

Și acum cîteva scurte mesaje ale scriitoarelor care au participat la Congresul Mamelor, către cititorii noștri.

„O scriitoare chineză dorește să trimeată poporului romîn cele mai calde salutări. Să lucrăm împreună și pentru totdeauna pentru pace".

HSIEH PING-HSIN

Hsieh Ping-Hsin născută în 1900 la Pekin, a făcut parte din mișcarea lui Sun Yat-Sen. A fost profesoară de literatură timp de 12 ani. Povestirile despre viața grea a copiilor din trecut s-au îmbogățit azi cu altele, zugrăvind viața fericită a pionierilor chinezi.

„Cred că Romînia, unde se unește tradiția latină cu cea slavă, poate, prin aceasta, contribui în mare măsură la înțelegerea între popoarele de origini osebite și la cauza păcii căreia i se închină atîtea strădanii".

MARIA ROSA OLIVER Argentina

Maria Rosa Oliver, nuvelistă și publicistă, autoarea unei „călătorii în China", este de 35 de ani militantă pentru pace.

„Trimet salutul meu frățesc poeților din Romînia și exprim cele mai calde urări ca, prin intensificarea schimbului cultural, să putem cunoaște în Brazilia operele poeților romîni și de asemeni să se răspîndească în Romînia operele poeților noștri.

Se cuvine ca noi, scriitorii, să depunem cele mai mari eforturi în această direcție, deoarece schimbul cultural constituie unul dintre factorii principali ai menținerii păcii".

ANTONIETA DIAS DE MORAES

Antonieta Dias de Moraes e o poetă braziliană, care are la 36 de ani două volume de poezii lirice „Gota no Rio" și o „Poemă a Păcii". Ea ne-a făgăduit ca schimbul de poezii închinate păcii între gazeta noastră și gazetele literare din Brazilia să devină o realitate.

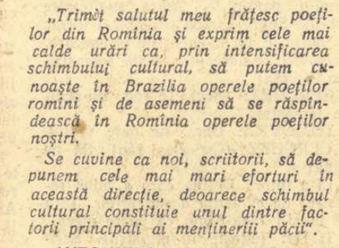

„Noi, care sîntem iubitori de literatură, avem azi o mare răspundere: noi putem încuraja tot ce e bun în oameni și ajuta să dispară tot ceea ce e rău; noi putem duce oamenii spre progres. Să ne unim deci".

MAITRAYE DEVI

Poeta indiană, discipolă a lui Rabindranath Tagore, are cîteva volume de poezii lirice și un studiu în engleză asupra marelui poet indian.

Un cuvînt ca o inscripție

Cum aș putea uita vreodată chipul aflat parcă în galeria femeilor ruse a lui Nekrasov, al Tatianei Murașkina, profesoara de literatură din Stalingrad? Cu ochii blînzi, cu părul alb, cu severitatea caldă a dăscălițelor, ea a rostit la Comisia de artă și cultură, cuvinte ce le-am putea grava ca maxime deasupra porților oricărei școli. *„Cultura copilului depinde de cultura poporului. Și cultura unui popor crește și se îmbogățește pe măsură ce vine în contact cu cultura altor popoare. De aceea legăturile culturale sînt necesare ca și aerul pe care-l respirăm, în lupta noastră comună pentru artă și progres, pentru viață și pace".*

Mesajul lui Nazim Hikmet

La Congres au participat delegate din 79 de țări. Numărul lor ar fi fost încă și mai mare, dacă n-ar fi întîmpinat pe alocuri împotrivirea guvernelor respective. În preajma mesei noastre, de pildă, se află un șir de scaune goale, în dreptul cărora scria Turcia. Femeilor turce nu li s-a îngăduit să părăsească țara. Și totuși noi am simțit inima lor bătînd alături de a noastră, ca atît mai mult cu cît glasul Turciei răsuna puternic în mesajul poetului Nazim Hikmet:

„Cîți ani am avea rămînem mereu copiii mamelor noastre.
Trei lucruri pe lume sînt totdeauna asemuite mamei: muma pămînt, patria mamă și limba noastră este și ea limba maternă.
Cîți ani am avea, cînd grija ne apasă, cînd sîntem bolnavi, cînd ne e teamă, din adîncul inimii, pe mama o strigăm.
Muncitorii, țăranii, intelectualii, diplomații, generalii, regii, savanții, miliardarii, sînt fiii voștri. Vorbiți cu et serios, cum pot vorbi numai mamele către fiii lor. Și ei vi se vor supune.
Voi, mame, voi sînteți în stare mai bine ca nimeni pe lume, să păstrați pacea. După tradiția noastră națională îmi sărut mîna și mi-o duc la frunte.
Urez Congresului nostru izbîndă deplină".

NAZIM HIKMET

Corul copiilor

La această întîlnire a dragostei materne și-au dat mîna și artele. Dacă uvertura Congresului a fost Suita în si minor de Bach executată de orchestra din Lausanne. — și cine a împletit vreodată pasiunea cu rațiunea mai mult decît Bach? — de-a lungul dezbaterilor Congresului Mamelor, adesea am auzit discursuri trimise în dar Congresului Mamelor. Tin minte momentele mișcătoare în care a răsunat în sala ce ne adăpostea corul unor copii din Hiroșima. Îi vedeam între cele mai spăimîntătoare ruine ale unui oraș, îi auzeam, îi simțeam în preajmă. Erau între noi nu numai prin cuvintele mamelor; era între noi ceva din ființa lor, din nevinovăția cu care cereau ocrotire.

Și ca un răspuns la ruga lor a răsunat la recepția delegatelor „Imnul Păcii" al lui Marcel Breslașu:

„Voi mame, învățați pruncii voștri
Înainte de cuvîntul mamă
Înainte de cuvîntul pîine
Cuvîntul Pace.
Voi dascăli învățați copiii voștri
Înainte de cuvîntul dreptate
Înainte de cuvîntul datorie
Cuvîntul Pace".

Depinde de noi...

Și iată-ne iar în drum spre țară. Numărul delegatelor e același. Inima lor este însă nemăsurat mai largă și mai bogată. Sub noi se desfășoară ca într-un film invers, pămîntul și rîurile zărite la venire. Harta Europei încercate, harta Europei renăscute, harta Europei care trebuie apărată de stihia atomului dezlănțuit. Călătorim printre citadelele norilor. În fața inimilor noastre ele își deschid porțile și se risipesc ca în finalul filmului „Copiii din Hiroșima". Vor putea oare fiii noștri, vom putea oare noi înșine privi spre cer fără teamă? Da, depinde însă numai de noi, de voința și unitatea noastră, ca bolta cerului să ne fie acoperămînt firesc și nu giulgiu!

Veronica Porumbacu

O biruință a prozei realiste chiliene

Anul trecut, „Alianța intelectualilor din Chile" a inițiat un concurs național dotat cu premiul „Pablo Neruda". Premiul întîi a fost decernat scriitorului Manuel Guerrero pentru romanul „Tierra fugitiva". Cartea se inspiră din viața plină de dramatism a țăranilor din cîmpiile sărace întinse de-a lungul coastei Pacificului. Manuel Guerrero, care se află la primul său roman, subliniază faptul de mare însemnătate că evenimentele povestite în opera sa sînt doar un crîmpei din istoria zbuciumată a patriei lui. Lupta cu natura vitregă, cu pămîntul arid, cu lăcomia arendașilor, se desfășoară într-un cadru de viață înfățișat cu multă vervă și cu o remarcabilă pătrundere psihologică. Subiectul cărții se întemeiază pe experiența personală a scriitorului, el însuși fiu de țăran sărac.

Episoade ca acela al înfruntării dintre țărani și arendașul care scosese la licitație pămînturile datornicilor, sau acela al întîlnirii cu grupurile de muncitori mineri, aruncați pe drumuri de criza din 1931, sînt tratate cu o mare forță de prezentare a maselor, din mijlocul cărora se desprind figuri de luptători revoluționari. Romanul se încheie cu concluzia mobilizatoare că forțele unite ale muncitorimii și țărănimii chiliene vor fi victorioase în lupta lor de eliberare socială. Cartea lui Manuel Guerrero reprezintă astfel o operă remarcabilă a literaturii realiste sud-americane.

D. G.

Expoziția internațională a cărții pentru tineret

Secția austriacă a Organizației internaționale a literaturii pentru tineret va organiza în septembrie la Viena o conferință și o expoziție internațională a cărții pentru tineret.

★

Tot la Viena a avut loc deschiderea expoziției „Cartea în R.P.R. și Filatelia în R.P.R.", organizată sub auspiciile organizației „Austria-Romînia".

La deschidere au participat membri ai corpului diplomatic, oameni de cultură și un numeros public.

O anchetă despre problemele dragostei și familiei

„Au dreptul să se amestece în chestiunile intime ale altor oameni, acei care văd că o familie se destramă din cauze mărunte ce se ivesc

în viață? Sîntem noi — prietenii, vecinii, tovarășii de muncă — răspunzători de fericirea omului în căminul său așa cum sîntem răspunzători de viața întregii colectivități?".

Iată întrebarea pe care o pune un cititor publicației Uniunii scriitorilor bulgari „Frontul literar".

Și publicația răspunde afirmativ:

— Da, sîntem răspunzători.

De asemenea ea publică, în articolul intitulat „Pentru o înaltă etică în familie", întrebările pe aceeași temă ale mai multor cititori.

O cititoare scrie:

„Într-o seară, ieșind de la reprezentația piesei lui Orlin Vasilev, „Cei ce caută fericirea". m-am întîlnit cu o prietenă, zootehniciană, în vîrstă de 22—23 de ani. — Mi-a plăcut piesa — a mărturisit ea tulburată. — Aceasta este fericirea. Să lupți, să învingi... Totuși, aș vrea să văd și o altfel de piesa, în care să mi se spuie cum să trăiesc astăzi, în timpurile noastre! Uite, eu lucrez cu toată rîvna și știu pentru ce mă străduiesc, dar, vezi, se întîmplă citeodată să simt că pentru inima unui om tînăr nu este deajuns numai atît Vreau să am și eu fericirea mea personală, acea căldură în cămărușa unde mă întorc după o zi de muncă. Și nu se vede, nu se vește nimic... De ce?

...Ce să fac?".

„Frontul literar" este de acord cu ea. Oamenii caută răspunsuri la întrebările lor în literatură, în cărțile în care să găsească exemple care să le arate drumul cuceririi fericirii în zilele noastre. Dacă — afirmă publicația — zeci și sute de cititori sînt convinși în sinea lor că au dreptul să se amestece în destinul unor oameni apropiați, — să-i ajute să-și găsească fericirea lor personală; dacă ei, oamenii simpli, subliniază revista, hotărăsc și fac acest lucru, oricît de înfime sînt puterile și cercul lor de acțiune, cu atît mai mult sînt datori să facă acest lucru scriitorii. Cine altul, dacă nu ei, trebuie să învețe pe cititori cum să trăiască, cum să iubească, cum să se bucure de fericirea lor, pe care cîteodată nu reușesc să o vadă: cum să treacă peste neprevăzutele pe care eventual le-ar avea în dragoste? În această lume complexă a dragostei și a relațiilor de familie, cine altii dacă nu scriitorii trebuie să arate cum poate fi consolidată prietenia dintre doi oameni tineri, cum să se apere ei de piedicile pe care ni le pune viața, cum să fie educate simțămintele?

Scriitorii sovietici au dat asemenea cărți: „Ivan Ivanovici", „Bărbăție", „Din toată inima", cărți care îl învață pe omul sovietic nu numai cum să muncească și cum să fie folositor societății, dar și cum să iubească, cum să-și apere fericirea. Poemele de dragoste ale lui Scipaciov au o rezonanță nouă. Îndărătul cuvintelor simple se simte puternica forță morală a omului sovietic — care iubește, crede și trăiește cu o înaltă etică comunistă.

„Literatura noastră, scrie „Frontul literar", are în această privință exemple bune, tradiții minunate. Scriitorul de astăzi trebuie să le continue și să le dezvolte cu și mai multă vigoare, cu o nouă frumusețe!".

G. Dincă

Șaradă

...Am fi dorit să propunem cititorilor „Gazetei literare" următoarea șaradă: la ce autor și la ce carte se referă pasajele care urmează: „Romanul lui... este o adevărată frescă a societății românești..." „Episoadele romanului sînt strîns unite între ele, au o gradație logică ascendentă către deznodămînt. Fiecare personaj este urmărit cu grijă și, deși sînt o sumedenie, totuși fiecare se distinge printr-o trăsătură specifică, individuală, care îl situează pe un loc de sine stătător în economia romanului". „Personajele își definesc personalitatea lor și poziția lor socială prin însuși felul lor de a vorbi". Iar cu riscul de a face ghicitoarea noastră prea de tot străvezie, ar mai fi de citat încă două propoziții care cuprind tot atîtea precizări: „Și dialogurile dintre personaje și comentariile sale (ale autorului, n. n.) se desfășoară firesc, natural, fără să fie împovărate de podoabe stilistice căutate". „Romanul... prin conținutul lui realist, prin măiestrita sa realizare artistică, este pentru cititori o carte interesantă și instructivă".

În intenția noastră era ca să răsplătim pe dezlegătorii acestei șarade cu importante premii în bani și cărți, deoarece ea ar fi cerut din partea lor un mare efort intelectual și desigur mult timp. Dar un tovarăș de muncă îmi atrage atenția că unii cititori ar putea să pretindă că citatele de mai sus se potrivesc tot așa de bine la vreo 500 de cărți și tot atîția autori.

De aceea, cu toate că vina nu este a noastră, ne facem cuvenita autocritică și oferim cititorilor „Gazetei literare" dezlegarea acestei șarade în mod cu totul gratuit. Deci: toate citatele cuprinse în această notă pot fi găsite în una și aceeași recenzie la romanul „Sfîrșit de veac în București" semnată de T. Vîrgolici și apărută în ziarul „Romînia liberă" de duminică, 10 iulie a. c., fapt care „o situează pe un loc de sine stătător în economia" criticii noastre și o transformă pentru cititori într-o lectură edificatoare și distractivă.

D. Hîncu

G. Topîrceanu — inspector teatral

Ca majoritatea scriitorilor noștri, G. Topîrceanu a fost constrîns de societatea burghezo-moșierească la o existență care nu putea ieși din limitele modestiei. Pentru a putea face față greutăților, poetul a ocupat diverse funcțiuni, unele în mai strînsă legătură cu preocupările lui literare, altele mai îndepărtate, sau în tot cazul neplăcute. Printre acestea a fost și aceea de inspector teatral pentru Moldova. În ciuda denumirii, această funcție nu se ocupa prea mult de teatre, al căror număr era destul de restrîns. Obligația inspectorului era mai ales, de a controla localurile cu program „artistic". Controlurile, în acea lume a cabaretelor, aveau caracterul unor adevărate expediții.

Într-un „raport confidențial", adresat Direcției generale a teatrelor, raport ajuns în posesia noastră, G. Topîrceanu descrie, cu umorul său obișnuit, un astfel de control tragi-comic.

Iată raportul:

„Ca urmare la raportul nr. 64.

Relativ la trei localuri

cu spectacole de teatru de prin cartierul Gării, — am onoare a raporta următoarele:

Aseară, pe la 10 și ceva,

Fără alte arme-n mînă, doar c-un singur revolver,

Inspectînd cu mare frică sus-numitul cartier

Care după cum se știe este foarte rău fa.. nt, —

Inspectorul D-voastră a murit asasinat...

Spectrul său are să vie în curînd la București,

Împreună cu-ale sale rămășițe pămîntești".

Poezia este nedatată, dar credem că este de prin 1933-35 și, pe lîngă verva dătătoare de bună dispoziție, ne lasă și o mică mărturie asupra vieții lui G. Topîrceanu.

Mihu Dragomir

„Sub cercănatul cer"...

Cititorii „Scînteii tineretului" nu în puține rînduri au găsit în coloanele ziarului lor versuri scrise cu însuflețire și meșteșug, în care se regăseau bucuriile, frămîntările și aspirațiile lor. Tocmai de aceea, nu mică le-a fost mirarea citind în nr. 1931, din 15 iulie a.c., versurile semnate C. Slavic, versuri despre care, din păcate, nu se pot spune prea multe lucruri bune.

Intenția autorului, nu ne îndoim, va fi fost dintre cele mai lăudabile. El și-a propus să răspundă poetic unor probleme de stringentă actualitate, legate de muncile agricole de vară pentru strîngerea recoltei. Dar, vai, se dovedește încă odată că de la intenție la realizarea ei practică este un drum lung și nu rare ori plin de surprize. Și pentru că despre ele veni vorba, nu par oare... surprinzător de plate astfel de versuri?: „Sus în slăvi lumina / Risipi un nor, / Pe cînd jos combina / Seceră de zor".

Alunecînd fără putință de a se mai opri pe panta superficialității și a platitudinilor hilare, poetul afirmă cu seninătate: „Văd sub cercănatul cer" (sublinierea noastră) ...becuri și focuri". Iar mai departe se întreabă cum ar putea ca în forfota muncii să stea de o parte: „Și la umbră să mă trag?" (fără comentariu). Desigur, nici n-ar putea să facă așa ceva, cîtă vreme o spune singur cu ingenuitate fermecătoare „Că doar nu robesc pe coate / Și cu jugul peste gît".

Nu știu dacă cercetările recente, făcute de istorici, atestă această formă de manifestare a sclavajului, dar e cert că apariția unor asemenea versuri în „Scînteia tineretului", acum, în anul 1955, e semn de anacronism literar.

Radu Zamfir

Autodafeul marionetei

Cian Kai-și recurge și în materie de literatură la practicile inaugurate de naziști. Cotrobăind prin arsenalul metodelor fasciste, el a ordonat să fie arse toate cărțile ai căror autori sau traducători se află în Chinc continentală. Mai zelos decît predecesorii lui în „de ale focului", și care au sfîrșit ei prin a se preface în scrum, el distruge printre aceste cărți manuale științifice, cărți de geografie, gramatici, numai pentru faptul că ele sînt scrise de oameni care trăiesc dincolo de Taivan. Marioneta Wall-Streetului spumegă că în aceste manuale Taivanul apare ca pămînt chinez. El le vrea înlocuite cu manuale în care milenarul ținut chinez să fie cuprins în geografiile acelora de unde-i vin dolarii. Printre cărțile destinate vilvătăilor sînt și traducerile făcute de chinezii continentali după piesele lui Shakespeare.

Marele Will a devenit primejdios pentru micul Cian Kai-și...

G. D.

Redactor-șef: Zaharia Stancu

Colegiul redacțional: Mihai Beniuc, Marcel Breslașu, Eusebiu Camilar, Paul Georgescu, Alexandru Jar, Eugen Jebeleanu, George Macovescu (redactor-șef adjunct), Ion Mihăileanu (redactor șef adjunct), Veronica Porumbacu (redactor șef adjunct), Cicerone Theodorescu, Ion Vitner.

Întîlnire între scriitori și cititori

In sala Teatrului de Stat din Brăila a avut loc întîlnirea între scriitorii Mihail Novicov, Radu Boureanu, Mihu Dragomir, Nicolae Tăutu și Victor Tulbure, laureați ai Premiului de Stat, cu cititorii lor din acest oraș.

Criticul Mihail Novicov a vorbit despre munca scriitorilor și poeților noștri, despre legătura artistului cu viața și poporul.

S-au citit din creațiile literare ale oaspeților, precum și din cele ale poeților și prozatorilor cercului literar din localitate.

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA: București — Bdul Ana Ipătescu 15, Telefon: Redacția 2.74.26; 1.50.17. Administrația 1.17.92. ABONAMENTE: 3 luni 6,50 lei; 6 luni 13 lei; 1 an 26 lei. Tiparul Întreprinderea poligrafică nr. 2, str. Brezoianu 23-25.

PROLETARI DIN TOATE ȚĂRILE, UNIȚI-VĂ!

GAZETA LITERARĂ

Anul II, nr. 30 (72) - Joi 28 iulie 1955 | ORGAN SĂPTĂMÎNAL AL UNIUNII SCRIITORILOR DIN R.P.R. | 6 pagini 50 bani

CHIPUL OMULUI SIMPLU

Orientarea pasionată spre cercetarea și zugrăvirea amplă a vieții oamenilor simpli, care muncesc încordați, fără zarvă și zgomot, dînd dovezi emoționante de eroism și purtînd pe umerii lor sarcina grea a ducerii pînă la capăt a construcției, constituie, pe drept cuvînt, una dintre premizele obiective cele mai importante pentru crearea acelor „capodopere necunoscute" — în care zilele veacului acestuia se oglindesc în tot ceea ce au ele mai măreț — și pe care poporul nostru le așteaptă de la scriitorii săi. Viața însăși vorbește acestor artiști mai bine decît orice patetic apel — cu glasul ei cel mai convingător și mai pătimaș, — cu faptele eroice ale oamenilor simpli care muncesc în atîtea colțuri de țară, harnici și modești.

Viața omului simplu a constituit și în trecut o sursă de inspirație de o nebănuită bogăție și profunzime pentru marii scriitori democrați ai literaturii universale. Umanismul realismului critic a adus o contribuție hotărîtoare la descoperirea și prezentarea în puternice culori realiste a firului tragic al existențelor oamenilor simpli, în sufletele cărora sălășluiau mari și nobile calități morale, dar care erau umiliți și înjosiți fără milă de o societate dușmană omului. Umanismul unei asemenea literaturi s-a caracterizat printr-o apropiere deschisă și sinceră de sufletul omului simplu. Scriitorii înțelegeau și sufereau într-adevăr pentru astfel de eroi, sortiți să se mistuie într-o viață fără bucurii și orizonturi senine. Clasicii literaturii noastre au urmărit firul tragic al existenței omului simplu din popor, în ceea ce avea ea mai caracteristic și mai măreț. Ei au reflectat în opera lor chipul truditorului mut și anonim în arșița dogoritoare a verii, — același cu ostașul care nu-și precupețea sîngele apărînd pămîntul natal, reliefînd și punînd într-o puternică lumină noblețea, structura deosebită a lumii lui sufletești. Dar această participare la tragismul existenței omului simplu se mărginea în general la o compătimire nesfîrșită, la un regret sincer, în afara cărora nu puteau fi întrezărite rezolvările pe care urma să le aducă de-abia realitatea viitorului.

Umanismul socialist, izvorît din concepția marxist-leninistă asupra lumii, este un umanism al celei mai consecvente și mai veritabile dragoste față de omul simplu, căruia îi pretinde să se împotrivească dușmanilor vieții, îi cere să folosească din plin inepuizabilele lui resurse morale și spirituale, pentru desăvîrșita sa eliberare, pentru trecerea din domeniul necesității în cel al libertății. Un asemenea umanism activ, exigent, al atotputerniciei forțelor omului, umanismul care a putut crea o capodoperă a literaturii universale cum este romanul „Mama" de Maxim Gorki, a deschis perspective mai largi ca niciodată pînă astăzi zugrăvirii multilaterale a figurii omului simplu, a luptei lui îndîrjite, eroice. Pe primul plan în operele realismului socialist apar figurile luminoase ale unor eroi care muncesc pentru fericirea colectivității, ale căror visuri romantice își găsesc o nemijlocită legătură și posibilitate de aplicare în realitatea unor noi condiții istorice, epoca făuririi socialismului și comunismului.

Conținutul vieții noi, a construcției socialiste, a imprimat un nemaiintîlnit elan de muncă eroică maselor de oameni ai muncii. Zugrăvirea inspirată a figurilor acelor oameni prin care trăiește atît de puternic suflul creator al erei noi trebuie să însemne în primul rînd dezvăluirea complexă a evoluției întregii lor personalități, a istoriei formării caracterelor lor în noile condiții ale vieții. Pentru a realiza o prezentare realistă a faptelor oamenilor simpli, a efortului constructiv, se impune cu necesitate o zugrăvire pătrunzătoare a eroismului, a abnegației pentru cauza clasei muncitoare. Pe bătrînul Iordan de pildă, o figură de neuitat a unuia dintre romanele lui Petru Dumitriu — îl vedem avîntîndu-se pe digul cutremurat de furtună, luptînd pentru a salva un bun obștesc în încleștarea inegală cu loviturile năprasnice ale valurilor. Cititorul simte adevărul emoționant al luptei eroice tocmai pentru că a cunoscut pe deplin zbuciumul lui Iordan în paginile anterioare ale romanului. În chip asemănător au știut să redea și să argumenteze artistic asemenea acțiuni eroice și alți scriitori, ca Nagy Istvan în figura muncitorului Cîmpian din romanul „La cea mai înaltă tensiune", sau Dan Deșliu în descrierea vieții lui Toader, doinitorul din poemul său „Minerii din Maramureș".

Adevărata frumusețe a dezvăluirii figurii omului simplu nu depinde numai de surprinderea sensului dinamic al evoluției sale sufletești spre înfăptuirea unor mari acte eroice. Scriitorul — ca un pasionat căutător al adevărului vieții — nu poate să nu înțeleagă că la originea actelor care cer curaj, spirit de sacrificiu, se află entuziasmul demonstrat practic, în munca de zi cu zi. Măsura deplină a valorii și a farmecului deosebit al omului simplu va apare cu atît mai evidentă în dezvăluirea măruntelor și obișnuitelor conflicte și greutăți cotidiene, cu caracter inevitabil — măcinînd entuziasmul, deschizînd drum rutinei, — împotriva cărora el știe să lupte consecvent. Tocmai în reînceperea fiecărei noi dimineți cu aceeași și mereu proaspătă poftă de muncă, care biruie răbdătoare piedicile din cale, în urmărirea tenace și perseverentă a împlinirii țelurilor propuse, în lupta practică, victorioasă, împotriva blazării sau a descurajării din clipele grele — rezidă în mare măsură poezia muncii omului simplu. Toată această încordare și luptă neîncetată este caracteristică unui om modest, fără pretenții în comportările lui, avînd oroare de a pune vreodată pe tapet, indiferent de împrejurări, „condițiile grele" sau „aportul meu". O astfel de figură este Filip, luptător eroic în anii ilegalității, din nuvela „Tehnicul și-a făcut datoria" de Alexandru Jar, unul dintre cele mai bune portrete ale omului simplu din literatura noastră nouă.

Zugrăvirea chipului unor asemenea oameni constituie o înaltă cerință estetică, specifică epocii pe care o trăim astăzi.

Dar nu numai atît; scriitorii noștri au astăzi posibilitatea de a sezisa procesul dezvoltării unor trăsături morale noi, caracteristice epocii formării unei noi orînduiri, a unei noi concepții asupra vieții și societății umane.

Apariția unor astfel de elemente noi în conștiința omului simplu este direct condiționată de amploarea unor procese sociale neobișnuite pînă acum, care se fac simțite tot mai puternic în viața patriei noastre, ca o urmare firească a dezvoltării treptate a unor forme economice de o structură superioară, de esență socialistă.

Oamenii simpli trăiesc astăzi din plin sentimentul stăpînirii depline a tuturor valorilor materiale și spirituale pe care le făuresc, ei simt și înțeleg foarte bine răspunderea ce le revine în calitate de gospodari în propria lor casă.

În acești harnici constructori ai socialismului s-a înrădăcinat sentimentul responsabilității nu numai pentru soarta gospodăriei colective sau a uzinei, ci pentru soarta întregii țări în care trăiesc. De asemenea, optimismul realist, încrederea în viitor, entuziasmul lucid, ilustrat practic în învingerea perseverentă a greutăților de fiecare zi constituie tot atîtea mărturii despre biruința unor noi calități sufletești ale personalității omului simplu.

Sentimentul demnității umane, conștiința încrederii în forțele sale, transfigurează de pildă întreaga lume sufletească a unui țăran simplu ca Ilie Barbu — din nuvela „Desfășurarea" de Marin Preda — care pînă mai ieri fusese disprețuit, umilit de chiaburi din sat. Bărbăția și eroismul cu care îi înfruntă pe bandiții înarmați din casa lui Trailulică își au originea în certitudinea eroului în dispariția definitivă a umilirilor, a faptului că oamenii încep acum să fie prețuiți după alte criterii decît în trecut.

Tipizarea chipului omului simplu — ca reprezentant caracteristic al ma-

Miron Dragu

(Continuare în pag. 4-a)

Al cincilea an de seceriș

Țăranul bărăgănean și-a trăit istoria în lumea celor mai evidente contraste, mai evidente poate decît pentru țăranii din alte părți ale țării. Sub arșițe cumplite și viscole năprasnice, avînd ca adăpost căsuța cu pereții subțiri din pămînt — învelită cu paie sau cu stuf —, mărginit prin forța împrejurărilor la truda grea a pămîntului, fără posibilitatea de a-și cîrpi sărăcia cu alte meserii sau ocupații decît plugăria, a fost expus fără apărare tuturor răilor, de la boier la turc, de la băcan la industriaș, de la notarul găinar la „politicianul" rafinat și venal, de la jandarm la fascist, care s-au năpustit de-a lungul anilor pe cîmpia deschisă și imensă, pentru a-l despuia și a-i lăsa doar „praful de pe tobă". N-a avut codru măcar, unde să fugă și să se apere cînd îi treceau necazurile pînă peste cap. A muncit și a avut mereu în față holdele nesfîrșite bărăgănene, iar el abia că apuca să stăpînească o bucată de pămînt pe care ai fi putut-o măsura cu pasul. Căra cu spinarea tonele de grîu muncite de el, pe rampele magaziilor boierilor și negustorilor, pe șlepurile nemțești și pe cine știe ce alte șlepuri, iar el rămînea în schimb cu „mila domnului", n-avea asigurată o bucată de mămăligă pe masă, nu și-a văzut odată cum trebuie „albu-n căpistere". Cu brațele sale făcea minuni, crea frumusețea porumbiștelor pline de rod, curate și semețe, din care nu-i vedeai călare, crea apele fără margini ale grîielor în care cerul întreg s-ar fi putut scălda, și aceleași brațe ale sale și le simțea goale, fără rost, neputincioase, după un an de muncă, de roade îmbelșugate care-i erau răpite. Înșelat crunt, mințit, furat și bruftuluit de boieri, regi și băcani, de politicieni demagogi, jandarmi și fasciști, țăranul bărăgănean a devenit ascuns, colțos, s-a apărat de lovituri păstrîndu-și un suflet bogat și mîndru, o dîrzenie care este numai a lui, în felul ei de exprimare. Iute, certăreț și plin de istețime, are o privire tăioasă care parcă seceră. Umorul său sfichiuitor, nelipsit, bunătatea sa sufletească, sînt profunde și cu atît mai prețioase, cu cît le poartă în adîncul firii lui și nu pe buze.

Imensele sale resurse de energie și forță de muncă, de inițiativă și bogăție spirituală, încep să se desfășoare azi, să se dezlănțuie în munca în colectiv.

În zori, cînd luceafărul de dimineață nu s-a stins încă, în curtea gospodăriei colective „I.C. Frimu", din satul cu același nume, e o forfotă și o hîrjoneală de ai crede că au dat turcii.

Dincolo de zaplazurile gospodăriei, satul pare liniștit, adormit. Într-un tîrziu începe să tremure pe ulițe, în clipeala zorilor, păcănitul mărunt al roților căruțelor de „individuali" care se scurg spre cîmp la răstimpuri rare. Sfada și forfota gălăgioasă a oamenilor din gospodărie, ai crede că are să întîrzie plecarea spre cîmp pînă la prînz: dintr-o dată, însă, mulțimi de căruțe, trase de cai iuți, încărcate cu flăcăi și fete, cu bătrîni și vîrstnici, pornesc spre cele aproape cinci sute de hectare ale gospodăriei. „Sfada" de dimineață — plină de glume și de înțepături — e obișnuită, cu ea se

St. Bănulescu

(Continuare în pag. 4-a)

Recolta

Trece-n cîmp, de-a lung, de-a latul,
Unduiește luminat,
Sunătorul, înspicatul,
Rod de aur, rod bogat.

Iar de-asupra-n șir aleargă
Nori, ca pînzele pe val,
Peste-ntinderea cea largă
A colhoznicului lan.

Vîntulețul cald adie
Și în grîie, și-n otavă.
Cîntă mîndra ciocîrlie
De răsună pînă-n slavă.

Trec tractoarele de-a valma,
Cai gonesc, de nu-i ajii,
Boabe strălucesc în palma
Brigadierei grijulii.

Tinere sclipesc, curate,
Parcă aur ai turna
Boabe pline, nestemate,
Munca ta, iubirea ta.

Clocotind de bucurie,
Cheamă oaspeți, din vecini,
Pe cînd bolta arămie
Amurgește-n înălțimi.

A. Malîșko
În romînește de **Maria Banuș**

E chipul tău

Pe bobul cît o lacrimă de mic
În mii de snopi, pe fiecare spic,
Cu linii fine, meșterit cu greu,
Plugarule, săpat e chipul tău.

Grăuntele-l păstrează încrestat,
De rădăcina spicului legat, —
Și recunoști pe fiece grăunte
Al grîului, de soare arsa-ți frunte.

Plăpînd în toamnă, a crescut nițel,
S-a ridicat cît crește-un băiețel,
Și-apoi însetoșat de trai, de viață,
A prins și el oleacă de mustață.

Și ca și noi la optsprezece ani, —
Cînd se văzu înalt și zvelt în lan

Venitu-i-a și lui odată ora
Cu alte spice să încingă hora.

Din palme ritm au început să-i bată
Combine și secerători de-odată.
Legați mecanic snopii,-ori sub genunchi,
S-au răsădit în șes ca niște trunchi.

...Îndatorat, pămîntul ți-a adus
Atîta grîu cît dor în el ai pus.
Ți-a prins pe boabe chipul, să se știe
Că e al tău și-ți poartă prietenie.

De asta, celui ce-ți trimite stambă,
Curent electric, ori petrol în lampă,
Alături de grăunte, i-ai trimis,
Tot în grăunte, chipul tău înscris...

Tiberiu Utan

Cîntec de seceriș

Povara grînelor îngreuiază pămîntul,
În pletele lor se joacă lumina cu vîntul.
Hai, secerați, să nu se scuture
Grîul ca pulberea de pe un fluture!
Că din gogoașe ies pînă-n seară
Fluturi cu miile, iarăși și iară.

Spicele însă, date țărînii,
N-or să te-ncînte cu mirosul pîinii.
S-or bucura doar cățeii pămîntului,
Vrăbii, în stoluri, și pleasna vîntului.
Hai, secerați, secerați pînă mîne,
Pînea mulțimilor, sfînta lor pîne!

Ion Brad

Pentru pîinea vieții

Băiatul cu obrajii însoriți
fugea spre noi ca iezii din lăstari;
rîdea cu dinții toți, cu ochii mari:
— Grîu nou, tovarăș secretar! Priviți!

Copil care din holdă-abia te vezi,
tu, strănepot al lui Ștefan Furtună,
ce nu știi de vechili și de podvezi,
tu ții de astăzi pîinea țării-n mînă!

Cu bucuria ta de mic stăpîn
pe Bărăganul plin de grîu și dropii,
mă-ndemni combina mai cu drag s-o mîn,
belșugul pîinii calde să-l apropii!

Chemarea ți-o aud ca pe-un ecou
cînd pun trudită perna căpătîi,
cînd urme-mi lasă-n palme grîul nou,
cînd simt pe buze boabele dintîi!...

O, de-ar putea toți frații mei s-audă,
cînd aplecați amarnic de spinare
cu apa frunții secerile-și udă, —
combina-mi secerînd biruitoare!

Alături și la bine și la greu,
doar laolaltă sîntem uriași...
...În holda largă-a foștilor pălmași
eu mîn combina secolului meu!

Violeta Zamfirescu

Înainte de seceriș

Aripile cerului trec peste noi
În fîlfîiri nevăzute și neauzite.
Aripile cerului albastre și moi
Se reazimă de zare ostenite...
Soarele-jar aplecat spre apus
Își cufundă obrazul în aur de grîne,
Păsările aprind stele pe sus
Să lumineze clar pînă mîne.

Înaintez prin marea de aur și bronz
Cu înserarea — pasăre spre nord-călătoare
Așezată pe umărul meu de matroz
Îmbătat de drum și de mare...

Stau de vorbă cu grîul și-i spun că în zori
Înaintea soarelui îl vor săruta coasele.
Ciocîrliile se bucură mult, doar pe sus
Norii, melci uriași, își mută casele.

În sat țăranii dorm și nu dorm lîngă coase și seceri
așteptînd zorii. În umbra desișului
Ciocîrliile din tăceri plămădesc
Marele cîntec al secerișului!

Rusalin Murașanu

ANTOLOGII

Se pregătesc, la Editura de stat pentru literatură și artă, un număr de antologii din poezia străină. Dintre ele, aceea a poeziei bulgare a și luat zilele acestea drumul tiparului.

E un fapt ce merită subliniat, el oglindind fața nouă a acestei politici culturale comune popoarelor care construiesc socialismul.

În adevăr, pentru a răspunde interesului și curiozității legitime a cititorului de la noi față de literatura marilor țări prietene, față de literatura țărilor de democrație populară, față de literatura progresistă a tuturor popoarelor lumii, culegerile antologice de poezie oferă un mijloc eficient, un drum necesar, o călătorie de orientare dintre cele mai proprii.

Pe bună dreptate trebuie amintită aci formularea poetului înaintaș romîn Văcărescu, care, într-un vers cunoscut, intuia un adevăr pururea și oriunde valabil.

Ori și ce neam începe
Întîi prin poezie ființa de-și pricepe...

În acest sens — lărgit prin folosirea criteriului științific și al selecției nu întîmplătoare, ci organizate — antologia ce stă să apară este pentru obștea noastră cititoare un bun început și un așteptat prilej de cunoaștere a bogatului suflet bulgar.

„Antologia poeziei bulgare" mai este însă pentru noi și o bucurie pe care, scriitori și editură, ne-am făgăduit-o ceva mai de mult.

Ne-am făgăduit-o, ultima oară, la Sofia unde — cu ocazia decernării Premiului Internațional al Păcii, post-mortem, poetului Nikola Vapțarov — problema acestei antologii de poezie, printre alte probleme discutate la sediul Uniunii scriitorilor bulgari, a fost situată la loc de cinste și de o parte și de cealaltă.

Iată de ce salutăm cu o atît mai firească — și sporită — satisfacție apariția, în sfîrșit, a acestei lucrări.

În sine, „Antologia poeziei bulgare" are pentru cititorul romîn valoarea unei însemnate mărturii autentice și a unui mișcător mesaj.

Cititorului romîn îi este prezentată aci, mai întîi, o galerie de figuri cu adevărat eroice care merită omagiul fierbinte al lumii muncitoare de la noi și de pretutindeni: sînt poeții înaintași — din acea vînă de aur și de flacără a poeziei revoluționare — pe care poporul muncitor al Bulgariei luptătoare ni i-a dat nouă, tuturor oamenilor care activăm în frontul păcii, și printre aceștia, nouă, tuturor scriitorilor din democrațiile prietene și frățești. Mulți dintre poeții-eroi au căzut uciși în lunga și greaua luptă a poporului lor pentru eliberarea țării de sub juvățul stăpînirii otomane fie de sub povenile asupririi de clasă. Dar versurile lor de văpaie nu numai că au aprins de o dreaptă mînie inimile oamenilor de jos, care au aflat astfel alinare și îndemn în cele mai aspre opreliști precum și nădejde în biruința ce avea să vină; versurile lor au învins, cu aceeași văpaie, timpul. Ele acoperă de o glorie pe deplin cuvenită frumoasa lor viață fără răgaz dăruită și chiar jertfită pentru pregătirea și victoria ideilor înaintate ale vremii noastre, pentru viața nouă de azi, adică pentru propriile noastre idei, pentru propria noastră viață nouă.

Am povestit prietenilor poeziei bulgare și iubitorilor ei din Romînia, despre Nikola Vapțarov, ca despre un copil bun, un fiu scump al tîrgului Bansko, locul lui de naștere din munții Pirin.

Am povestit de asemenea cum, în

NIKOLA VAPȚAROV

anii minunatei lui tinereți și ai măreției sale lupte, Nikola Vapțarov — prin riposta dîrză împotriva tiraniei fasciste — a putut să ajungă în adevăr: fiul și poetul întregii Bulgarii luptătoare, Bulgaria lui Gheorghi Dimitrov și a urmașilor acestuia.

Și n-am uitat nici astăzi cum, atunci, în zilele lui decembrie 1953, cînd reprezentanți ai Consiliului Mondial al Păcii și delegați ai popoarelor din atîtea colțuri îndepărtate ale pămîntului — din China pînă în Cuba — veniseră în Republica Populară Bulgaria ca să cinstească opera și amintirea poetului; noi am simțit că prin această cinstire Nikola Vapțarov devenea în realitate fiul și poetul invincibilei clase muncitoare din **toate** țările lumii.

Îmi amintesc și astăzi acel moment cu deosebire emoționant cînd, în sala Teatrului național din Sofia, o blîndă bătrînică îmbrăcată țărănește, cu broboadă neagră legată strîns sub bărbie, cu obrazul uscățiv brăzdat de dureri și zbucium, cu ochi scăpărători ca oțelul — era Elena Vapțarov, mama poetului, învățătoarea din munții Pirin — a sărutat scoarțele de palid aur ale diplomei de onoare acordate post-mortem fiului ei și a spus:

— „În această carte eu văd chipul copilului meu, sărutînd această carte eu sărut chipul copilului meu...".

Și întorcîndu-se apoi către noi toți:

— „Simt că în locul fiului meu pierdut, voi cu toții sînteți acum fiii mei"...

Chipuri de poeți-eroi care au rămas credincioși luptei revoluționare vedem desprinzîndu-se dintre scoarțele antologiei, de aceea și socotim această carte ca o mărturie și un mesaj dintre cele mai de preț.

Vom întîlni în ea chipul mîndru al torențialului romantic revoluționar Hristo Botev, „profesorul sufletului tinereții noastre", cum a fost numit, elev al democraților revoluționari ruși de acum un veac și precursorul actualei poezii realist-socialiste bulgare, care-și află în el linia tradițională a patriotismului legat de internaționalism, a luptei nu numai pentru eliberarea națională a propriului popor ci și pentru eliberarea socială a celorlalte popoare.

Vom întîlni chipul lui Ivan Vazov, strălucit poet și umanist, cel dintîi critic de seamă al realismului bulgar și — în cea mai întinsă parte a operei sale — autentic reprezentant al spiritului popular în literatură.

Vom întîlni de asemenea pe Dimităr I. Poleanov socotit ca întemeietorul poeziei proletariatului bulgar și a cărui creație, pe parcursul a 80 de ani de viață, a avut cu consecvență un puternic caracter educativ și agitatoric, înfățișînd „prima etapă a dezvoltării poeziei bulgare proletare".

Continuînd și întărind prin mijloace artistice noi cuceririle acestei prime etape, Hristo Smirnenski — în epoca în care construirea socialismului începuse în tînăra Uniune a Republicilor Socialiste Sovietice — devine poetul clasic al revoluției sociale bulgare și îi exprimă țelurile cu o înaltă tensiune, întru totul corespunzătoare din punct de vedere artistic cu nivelul crescut al năzuințelor și patosului mișcării muncitorești din țara sa.

La Smirnenski, cum pe drept cuvînt s-a spus despre el, „caracterul popular al poeziei bulgare democrate se transformă în partinitate".

Arta lui poetică a dat un răspuns nimicitor criticii care servea interesele burgheziei din țara sa, pulverizîndu-i argumentele cu mare bătaie de cap adunate împotriva realismului. Arta poetică a lui Smirnenski a dat totodată criticii marxiste — în primul rînd revistei „Drum nou", 1923-1925, și redactorului ei, Gheorghi Bakalov — argumentul decisiv împotriva defăimătorilor de atunci, după cum slujitorilor de astăzi ai poeziei bulgare le-a lăsat o o sacră moștenire și la

Cicerone Theodorescu

(Continuare în pag. 5-a)

Despre unele probleme ale limbii literare

Limba romanelor istorice ale lui Mihail Sadoveanu este adecvată subiectului, printr-un dozaj magistral al elementelor arhaice cu cele regionale (moldovenești). Astfel, „Nicoară Potcoavă" realizează o culme a artei marelui prozator și constituie, în același timp, un model al genului, atît din punct de vedere al compoziției romanului istoric, cît și ca limbă. Maestrul a dăruit în felul acesta, literaturii romînești, un monument care va înfrunta veacurile.

În narațiunile epice ale lui Sadoveanu apar o serie de arhaisme sau de construcțiuni proprii limbii vechi, precum: i-a dat sfat cu priință; foarte s-au veselit noroadele; vrea să iasă țara Moldovei în dobîndă *etc. Limba vorbită e înfățișată, deseori, în toată prospețimea ei; astfel, relevăm o serie de elemente de vocabular, de construcții sintactice și de expresii, ca:* și rîde, și rîde; era cald, cald de săcau izvoarele, om și om, cîtă frunză și iarbă *etc. Artistul introduce unele fonetisme proprii graiurilor din Moldova, acolo unde lucrul este necesar; relevăm, astfel:* ă: *pentru* e *în* porănii, spărioase, năcăjit, carălor *(pl. de la* car*); a pentru* ă: șagalnic, ravașul; î *pentru* i; mazîlul, stîns; *lipsa diftongului* ii *în* mine, pine; *a pentru* ea *în* sara, moldovan, smad *etc. În domeniul morfologiei, de semnalat întrebuințarea articolului invariabil a: a lui Lipan; a mortului. Viitorul cu a avea:* nu a învrednici; atunci a aduce Ancuța; aș sta pînă ce mi-a veni vremea; ista m-a mai cunoaște; cine știe ce ticăloșii a mai fi *etc. În sfîrșit, vocabularul cuprinde un mare număr de termeni potriviți cu epoca în care se desfășoară acțiunea.*

Există, însă, și un alt Sadoveanu, poet al naturii și al însingurărilor, care a redat cu subtilitate melancolia locurilor și lucrurilor, a apelor și codrilor Moldovei. Priveliștile lirice ale lui Sadoveanu sînt cuprinse în bucățile sale mici, uneori capodopere ale genului, care impresionează durabil pe cititor prin notele lor variate.

Astfel, bucata „Codrul" începe după cum urmează: „Eu știu de la bunicul Manole multe istorii vechi. Deștepta el, din cînd în cînd lumea lui, a tinereții adormită în veșnică liniște — și totdeauna, cînd vorbea, îmi aduc aminte, pîlpîia în sobă focul și vînt de toamnă se strecura oftînd pe la ferestre".

Materialul din care sînt alcătuite frazele de mai sus face parte din limba curentă. Dar locul hărăzit fiecărui cuvînt, în frază, e deosebit și constituie secretul artei scriitorului. Astfel persoana povestitorului e pusă în relief, la începutul narațiunii, prin prezența pronumelui personal (eu știu); așezarea verbului în primul loc, în fraza a doua (deștepta), atrage de asemenea atenția cititorului asupra eroului povestirii; întrebuințarea lui veșnic, completînd pe adormit, trezește în cititor un ecou din cărțile bisericești; în sfîrșit, trebuie relevată fraza finală, subliniată de noi, de o fină melancolie.

După cum vedem, fragmentul reprodus mai sus cuprinde frumuseți variate. Mai departe, în aceeași bucată, artistul, stăpînit de un sentiment aproape religios, evocă un colț de natură: „Pîrîul curgea fărămînd lumina și clătea ușor ierburile și florile și treceau albine prin soare ca niște scînteietoare de aur. Și mi se umplea sufletul de pace, acolo, într-un colțișor de lume". Am subliniat cîțiva termeni, pentru a marca elementele expresive ale bucății, menite să impresioneze, fiecare în felul lui, pe cititor. Ne oprim asupra cîtorva: „a fărîma lumina", imagine a jocului apelor, în lumina soarelui, „a clăti ierburile", cu sensul arhaic și popular al verbului, scînteietoare, adjectiv substantivat; în sfîrșit, repetarea lui și, procedeu al vorbirii populare echivalent cu repetarea unui acord, într-o partitură muzicală.

Din „Fîntîna Hazului" reproducem descrierea cîmpiei Moldovei, subiect de predilecție al scriitorului: „Așa ieșiră domol din tîrg; îngrămădirea de case rămase în urmă; și deodată cîmpia Moldovei, cu miriștile lungi, cu lanurile de păpușoi, cu fînețele neclintite sub lumina orbitoare, se desfăcu în toate părțile, pînă la dealurile depărtate care sprijineau cerul alburiu de secetă. Nu se simțea nici cea mai mică fîlfîire de vînt; un miros cald de fînețe plutea în lumina lui august. În depărtări se zăreau sate ca într-o pulbere mișcătoare; un acoperiș de biserică lucea ca o oglindă, ori ca o apă; în întinderi, pe lîngă crînguri, cositori răzbăteau, înmlădiindu-se, prin valurile ierbii, și coasa suna ascuțit, depărtată, tristă...".

Am subliniat locurile remarcabile; așa, care deschide bucata și creează o atmosferă de intimitate, încremenirea lucrurilor, sub lumina soarelui, imaginea dealurilor la orizont, sprijinind cerul, soarele de august, acoperișurile luminoase ale bisericilor, mișcarea cosașilor și nota metalică a coaselor.

Bogăția de impresii și de senzații culese în bucățile reproduse mai sus, puterea de evocare a cuvintelor ce le cuprind reapar toate în fragmentul de mai jos („În pădurea Petrișorului"). Subliniem cuvintele și expresiile caracteristice, pe care le întovărășim de un scurt comentar: „Era pe la sfîrșitul lui august, și pădurea Petrișorului, bătrînă și nestricată de mînă de om, își desfășura tăcută bolțile de frunzișuri. Urca domol coline trăgănate, se ridica departe într-un pisc prăpăstios, în vîrful căruia săgeta spre cer un brad vechi, care vestea cel întîi, printr-un șuiet adînc, sosirea vînturilor. Așa urca lin în spre asfințit, și de pe cerul răsăritului soarele începea să-i pătrundă adîncurile. În țihla măruntă de la margine, lumina se cernea în ploaie deasă și caldă de raze; roiuri de musculițe se roteau ici-colo, țesîndu-se într-un joc grăbit; sticleau în lumină, pe urmă dispăreau. Un grangur sta nemișcat pe o ramură de fag întinsă spre soare; îi sticleau penele ca gălbenușul oului; întindea din vreme în vreme gîtul și da drumul unei fluierări gîlgîite, care trezea un răsunet lung în urmă, în ramurile pădurii. Paseri mărunte, stropite cu felurite culori, se chemau de pe vîrfuri de nuielușe mlădioase; erau stigleți cu pete de sînge, pițigoi rotunzi cu pene cenușii și negre, cintezoi cu piepturile cărămizii. Se priveau cu ochișori sticliți ca vîrfuri de ace, deschideau pliscuri și-și fărîmau melodios chemările, fîlfîiau apoi ușurel și-n urmă-le nuielușele se clătinau tremurîndu-și frunzele lucii. Înfiorarea vieții mărunte se strecura prin marginea aceasta de pădure, c-an orice dimineață de vară. Zboruri de gîze cu aripi străvezii, cu aripioare albastre, se încrucișau, fluturi jucau deasupra ierbii dese, în care începeau să se îngrămădească mirezme calde. Și într-un covru scurmat în pămînt, între frunze și păiuș, sta un iepure roșcat pitit pe labe, cu urechile lăsate pe spatele ghebosat. În mîngîierea căldurii, dormita: își deschidea ochii deodată, apoi îi închidea încet și-și mișca botul crăpat, ca într-un vis".

Relevăm acumularea de epitete: bătrînă și nestricată *de mînă de om, răzbătea o chemare* nedeslușită, moale, stinsă. *Ideea este reluată și nuanțată:* urca domol *coline* trăgănate. *Cuvinte expresive:* șuiet. *Regionalisme, care dau savoare descrierii: țihlă „pădure deasă de copaci", covru „culcuș". Pronunțarea moldovenească a lui* i *ca* î: stînsă. *O serie de metafore: pădurea își desfășura tăcută... urca... În vîrful căruia săgeta spre cer un brad...* Lumina *se cernea în ploaie deasă... roiuri de musculițe se roteau ici-colo, țesîndu-se într-un joc grăbit.. Se priveau cu ochișori* sticliți ca vîrfuri de ace..., *mirezme* calde *etc.*

Prin crearea unui stil propriu al narațiunii epice și prin elaborarea unor priveliști lirice, reduse uneori la o singură frază, prin frămîntarea întregului material al limbii, de la arhaisme la elemente regionale, prin cunoașterea tuturor compartimentelor vocabularului romînesc, în timp și spațiu, Mihail Sadoveanu apare ca un mare artist al cuvîntului, stejar cu rădăcinile adînc înfipte în solul romînesc, unul dintre bărbații despre care cronicarul ar fi exclamat, admirativ: „nasc și în Moldova, oameni!"

Al. Rosetti

Importanța generalizării ideologice și artistice

Dintre tinerii scriitori, Francisc Munteanu este în ultima vreme poate cel mai activ. După „Lența" și după „In orașul de pe Mureș", la intervale scurte, au apărut sub semnătura lui încă două volume de proporții mai reduse, „Ciocîrlia" și „Scrisoarea" iar „Viața romînească" (nr. 4-1955) i-a publicat nuvela „A venit un om". Probabil că Francisc Munteanu e un scriitor laborios care nu lasă să treacă nici o zi fără să scrie un rînd. Cu atît mai bine pentru el, dacă este un adept al proverbului latin la care, dintr-o modestă inițiativă personală, am vrea să facem o adăugire în acest caz: „Nulla dies sine (bonna) linea"...

Discuția iscată în jurul romanului „In orașul de pe Mureș" arată în orice caz că Francisc Munteanu se bucură de atenție din partea criticii literare. Creația acestui tînăr scriitor a fost pînă acum destul de larg dezbătută, pentru motivul întemeiat că ea ridică o serie de probleme de interes general pentru literatura noastră. Francisc Munteanu s-a afirmat încă de la prima sa nuvelă, „Lența", ca un autor care se străduiește să adopte o atitudine obiectivă față de eroii săi, să excludă din scrisul său orice tendință idealizantă, de îndulcire a realității. Pentru aceste motive, ca și pentru alte calități scriitoricești, el a binemeritat atenția și aprecierea pozitivă — cu rezervele de rigoare — ale cititorilor și ale criticii. Deși în timp și spațiu dezbaterea în jurul romanului său s-a prelungit destul de mult, socotim că ea nu l-a ajutat în mod esențial pe scriitor, deoarece s-a purtat în mare parte în afara cărții și a structurii ei artistice specifice. S-a discutat mai mult în abstract dacă eroii pozitivi trebuie sau nu să fie înzestrați de autor și cu trăsături negative și au fost neglijate problemele concrete ale cărții, caracterele personajelor ei. Nu s-a arătat destul de clar scriitorului că nu poate exista o problemă în sine a ceea ce s-a numit într-o terminologie nu prea științifică „pete", că acestea nu pot fi, prin ele însele, un mijloc de umanizare a personajelor pozitive, de creare a unor eroi multilaterali cu o viață complexă, deși tendințe de acest gen s-au manifestat în roman, întunecîndu-i calitățile. De altfel această problemă — dacă eroii pozitivi au sau nu voie să aibă și trăsături negative — a luat o amploare cu totul nejustificată, însăși formularea ei ca atare fiind lipsită de sens. Numai în raport cu un personaj concret putem preciza dacă o anumită trăsătură negativă este în măsură să sublinieze veridicitatea eroului, să contribuie la reliefarea adevărului vieții, sau dacă, dimpotrivă, acea trăsătură mînjește eroul și-l depreciază fără motiv real.

Cît de puțin i-a folosit lui Francisc Munteanu discuția purtată în jurul romanului său o dovedesc, credem, ultimele lucrări ale lui în care unele slăbiciuni semnalate în romanul „In orașul de pe Mureș" au devenit mai accentuate. In dorința sa meritorie de a respecta caracterul complex și multilateral al vieții, al relațiilor dintre oameni și al transformării lor în cadrul acestor relații, scriitorul a apucat pe un drum greșit care l-a dus de fapt tot la unilateralitate, numai că într-un chip mai camuflat, mai greu sezisabil. Ferindu-se să dizolve personalitatea umană a eroilor săi într-un principiu, deziderat cu totul firesc, Francisc Munteanu a ales însă o cale menită să-l ducă la o slabă generalizare artistică: aglomerarea de amănunte, de întîmplări, unele amuzante în sine, dar care, tocmai pentru că nu servesc o idee artistică precisă, clară, și nu contribuie la determinarea socială a tipurilor, nu depășesc valoarea unor complicații abil construite dar factice. Ceea ce în romanul „In orașul de pe Mureș" era o tendință spre complicarea artificială a biografiei eroilor, ca în cazul personajului Mircea Rotaru, lucru pe care ne-am străduit să-l demonstrăm într-un articol închinat cărții, a devenit în aceste ultime scrieri ale lui Francisc Munteanu o evidentă greșeală de concepție.

Dacă ne oprim la nuvela „A venit un om", ceea ce ni se pare a fi neconform cu adevărul vieții, nu este povestea sentimentală a activistului de partid Mihai Bochiș, om însurat și cu un copil, care e gata să se îndrăgostească de o fată tînără și foarte frumoasă, din satul în care a fost trimis să ajute la crearea unei gospodării colective. Nu vom fi atît de puritani să interzicem unui activist de partid un sentiment atît de firesc care poate supune la grea încercare și inima unui om însurat. Mai mult, toată istoria dezvoltării și înfrîngerii acestui simțămînt vecin cu dragostea ni se pare că ar fi putut contribui la sublinierea esenței de om nou a lui Mihai Bochiș, relevînd seriozitatea și simțul răspunderii cu care-și învinge un sentiment trecător, pentru a nu întina viața sa de familie, o viață curată și cinstită, bazată pe încredere și respect reciproc. Ceea ce ni se pare supărător în această nuvelă este faptul că Mihai Bochiș, eroul ei principal, este înfățișat cu insistența și predilecție în cadrul acestei încurcături sentimentale, care nu poate epuiza conținutul sufletesc al lui Mihai Bochiș și mai ales nu poate releva complexitatea însușirilor care să ne îndreptățească să-l considerăm pe Mihai Bochiș un activist de partid tipic. In ce ne privește, sîntem desigur de părere că s-ar putea scrie și lucrări literare pe probleme de viață personală, în care personajele să fie caracterizate multilateral, dar structura ideologică și artistică a nuvelei lui Francisc Munteanu nu este de această natură și în consecință nu-l putem judeca pe eroul ei principal decît în cadrul specific realizat de autorul însuși. Creînd personajul Mihai Bochiș, ca și întîmplările al căror erou este el, scriitorul a intenționat să demonstreze, în modul specific artei, cum ajutorul acestui activist de partid este esențial în organizarea gospodăriei agricole colective din satul Livada. Chiar titlul „A venit un om" îndreptățește această convingere, deși formularea lui cît și modul cum și-a realizat în practică ideea arată o greșită viziune, pe care vom încerca s-o arătăm mai jos. Trecînd deocamdată cu vederea rezervele pe care le avem, trebuie să convenim că aceasta a fost ideea principală urmărită de scriitor. Atunci avem dreptul să-l întrebăm pe Francisc Munteanu de ce tocmai în acțiunile care ar fi trebuit să servească această idee, care ar fi trebuit să releve în persoana lui Mihai Bochiș elanul, abnegația în muncă, seriozitatea și partinitatea activistului, eroul ne apare fad și nesemnificativ? Oare nu tocmai din pricină că autorul a înțeles în mod greșit că umanizarea personajului se poate obține numai prin crearea unor complicații sentimentale și nu prin zugrăvirea atentă a eroului în manifestările sale variate care-i pot releva un conținut sufletesc bogat, în relațiile sale de muncă, în activitatea sa obștească? Noi credem că din această pricină. Toată strădania scriitorului se consumă ca să ne înfățișeze încurcăturile extraconjugale ale lui Bochiș, în timp ce munca sa de activist de partid este prezentată neconvingător. Noi nu-l vedem pe Mihai Bochiș desfășurînd o energie deosebită pentru demascarea dușmanilor Cuzma și Crutu, sau pentru lămurirea țăranilor muncitori. Scenele închinate activității politice și organizatorice pe care o depune Bochiș în sat la Livada, ni-l arată în situații nu dintre cele mai semnificative, în orice caz nu în situații care să justifice finalul triumfal al nuvelei. Ședința în care Cuzma, nestingherit pînă atunci de nimeni în activitatea-i criminală și cu atît mai puțin de Bochiș (inclusiv în această ședință Bochiș are un rol pasiv), este nevoit să se salveze pe fereastră, în timp ce țăranii muncitori cer cu entuziasm să fie înscriși în gospodăria colectivă, are aerul unei lovituri de teatru. Aceasta tocmai din pricină că scriitorul nu a zugrăvit în chip concludent felul în care s-a obținut acest îmbucurător rezultat, nu a înfățișat în imagini veridice lupta pentru crearea acestei gospodării colective. Bochiș se menține tot timpul în postura unui străin de loc, care se informează asupra situației existente în sat — ceea ce este numai inițial justificat — și nu evoluează în cursul nuvelei spre o adîncă înțelegere a stării de fapt. Mai ales noi nu-l vedem acționînd propriu-zis, așa cum era de așteptat și cum ar reclama rezultatul final al muncii lui, formarea gospodăriei agricole colective. Bochiș rămîne pînă la sfîrșit, în ciuda dorinței scriitorului, care vrea să ne asigure de contrariu, un spectator. El ne apare ca un om care a aflat și a înțeles ceva din întîmplările care au precedat înființarea gospodăriei, dar care n-a influențat hotărîtor aceste întîmplări. Din firul urzelilor lui Cuzma, un dușman strecurat în partid ca locțiitor al secretarului organizației de bază, nu reușește să descopere nimic deși are unele îndoieli și datele nu-i lipsesc. Cuzma sfătuiește oamenii, fie să nu intre în gospodărie, fie să aștepte pînă se înscrie mijlocașul Grumaz, despre care e sigur că va refuza să intre atît timp cît el, Cuzma, omul fostului boier, va conduce această acțiune. Toate acestea însă nu ajung pînă la Bochiș care rămîne în marginea desfășurării evenimentelor, muncit de gîndul dacă acest Cuzma îl va acuza sau nu în plină ședință că trăiește cu fata lui Cringaș. Așa se face că demascarea lui Cuzma și a acolitului său Crutu se produce în fond independent de Bochiș și în ultimă analiză chiar formarea gospodăriei pare a avea loc independent de el. Evenimentele trec pe lîngă dînsul, deși dacă ar trebui să-l credem pe cuvînt pe Francisc Munteanu, el este eroul lor. Mai mult, cum în mod greșit subliniază titlul, „A venit un om", și cum lasă să se înțeleagă autorul din faptul că organizația de partid din sat e în mîna dușmanului, iar președintele sfatului popular e un ins cinstit, dar care, din pricina unor răfuieli personale, mai mult strică decît ajută cauzei, ar trebui să ne lăsăm convinși că forțele acestui singur om au fost suficiente ca să schimbe dintr-odată fața satului, ceea ce este exagerat. Faptele înfățișate nu servesc însă intențiile scriitorului, nici pe cele bune, nici pe cele numai pe jumătate bune. De altfel chiar această ocolire a aspectelor noului în viața satului ni se pare a nu fi lipsită de semnificație. Scriitorul dovedește în ultimul timp o plăcere deosebită în dezvăluirea trăsăturilor înjositoare ale vieții, fără ca înfățișarea lor să fie cel puțin tot atît de pronunțat însoțită de afirmarea artistică a ceea ce este mai înaintat și mai frumos în viața noastră.

In concluzie, credem că Bochiș a rămas de fapt un erou abstract și neconvingător, care nu reușește să devină o imagine generalizată a omului de partid, a muncitorului înaintat. Toate amănuntele și divertismentele sentimentale cu care l-a dăruit autorul, voind să evite greșeala scriitorilor care îngustează viața eroilor exclusiv la problemele lor de muncă, nu reușesc să-i adîncească pe plan moral, deoarece, pentru ceea ce a vrut scriitorul să fie eroul său, ele nu sînt nici suficiente, nici esențiale. Credem că Francisc Munteanu, voind să evite șablonul personajelor create sărăcăcios, cu o realitate interioară simplistă, tinde să impună un alt șablon, acela al complicărilor abundente care se fac în afara generalizării ideologice și artistice și în dauna ei.

Poate că nuvela „A venit un om" ar fi putut trece drept o nereușită în creația lui Francisc Munteanu, fără să îndreptățească extragerea unor asemenea concluzii, dacă cealaltă nuvelă, „Ciocîrlia", nu ar prezenta slăbiciuni asemănătoare, ceea ce ni se pare simptomatic. „Ciocîrlia" are ca eroină principală o învățătoare. Această tînără intelectuală, pe care războiul antonescian a despărțit-o de iubitul ei, iar sărăcia a silit-o să se mărite cu un bărbat pe care nu-l iubește, un om mai în vîrstă decît ea și cu un orizont limitat, se zbate în plasa unei existențe monotone și meschine. Scriitorul, dorind să ne demonstreze cît de aprigă este dorința acestei femei de a-și găsi un țel în viață, de a fugi undeva departe, dincolo de gardul casei sale care i se pare că încercuiește propria ei viață, o aruncă pe Elena Benoagă în brațele unui alt bărbat pe care de asemenea nu-l iubește, numai pentru ca acesta îi făgăduiește că o va scoate din această existență searbădă. Pînă aici totul este verosimil. Din păcate, scriitorul nu precizează însă ce perspectivă întrevede Elena alături de acest om. Ni se spune numai că Hanganu este un legionar care-și mobilează camera luînd lucrurile bărbierului pentru motivul că acesta e evreu și care întrevede fericirea sa viitoare sub forma unei moșii în Crimeea. Se pare că un intelectual, oricît de derutat, dar care năzuiește spre o viață luminoasă și cinstită, cum vrea scriitorul să fie Elena, nu poate trece cu vederea asemenea detalii în idealul unui om de la care așteaptă salvarea. Eroina nu se încurcă totuși, ciudat, în asemenea amănunte. Ea se convinge că acest Hanganu este un laș și un om necinstit, numai cînd îi spune deschis că nu o va duce nicăieri și că, prevăzînd sfîrșitul războiului, se îngrijește să-și salveze propria-i piele. Atunci întreprinzătoarea eroină, drept pedeapsă, îl bate cu frînghia udă... După sfîrșitul acestei povești sentimentale, sfîrșit atît de dramatic și moralizator pentru cititorii de genul masculin, Elena, citind o scrisoare în care un prieten din școală îi spune că a descoperit o viață nouă, își ia copiii și pleacă de acasă, nu ieșind pe poartă, cum poate vă așteptați, ci dărîmînd gardul. Din nefericire, sfîrșitul cu totul neconcludent al nuvelei nu poate oferi o calitate simbolică acestui gest, a cărui victimă este un biet gard ca toate gardurile. Spre ce se îndreaptă eroina? Ce a decis-o dintr-odată să-și ia soarta în propriile-i mîini? Poate o scrisoare conținînd unele informații foarte vagi despre o altfel de viață? Greu de presupus. Părerea noastră este că Francisc Munteanu, și în acest caz, s-a lăsat ispitit de complicări artificiale în care i se pare că vede complexitatea vieții și a desconsiderat determinarea socială a eroinei sale, a cărei imagine rămîne într-o fază inferioară de generalizare. Simbolul „Ciocîrliei", care năzuiește mereu spre soare, a rămas și el abstract, nu s-a țesut în structura ideologico-artistică a nuvelei, pentru că nu ne apare convingătoare aspirația eroinei spre o viață cinstită și creatoare. Descrierea interesantă a caracterului învățătorului Benoagă și alte elemente reușite din nuvelă se destramă regretabil din pricina sensului difuz al imaginii generale.

★

Francisc Munteanu este un tînăr scriitor care, de la primele sale lucrări „Lența" și „In orașul de pe Mureș", s-a făcut remarcat și prețuit de cititori și care a atras neîntîrziat luarea aminte a criticii literare. Aceasta se datorește curajului și măiestriei scriitoricești cu care Francisc Munteanu a abordat probleme de mare actualitate, contribuind la progresul general al frontului nostru literar. De aceea credem că nu este nepotrivit să fie discutate cu mai puține menajamente ultimele lucrări ale sale, care arată că scriitorul, în dorința sa legitimă de a evita schematismul, a alunecat pe un drum care poate să-l ducă spre o literatură de cazuri, de ciudățenii și nu spre adevărata literatură a realismului socialist, care are în stimă generalizarea artistică profundă și autentică.

Aceste observații credem că trebuie să fie spuse deschis, cu atît mai mult cu cît slăbiciunile prozei lui Francisc Munteanu, semnalate în legătură cu două dintre lucrările sale apărute recent, se conjugă cu o evidentă coborîre a exigenței sale artistice, după cum o dovedește și nuvela „Scrisoarea", tipărită în colecția „Luceafărul". Această povestire nu se încadrează deplin în discuția de față și de aceea nu ne oprim mai pe larg asupra ei. Vrem numai să arătăm că o legătură poate să existe între nivelul artistic scăzut la care este realizată „Scrisoarea" — un fragment dat la tipar probabil înainte de a fi terminat — și problemele ridicate în acest articol. Obiecțiile critice grave aduse acestor lucrări nu urmăresc retezarea elanului creator al autorului, temperarea îndrăznelii artistice, evidențiate atît de decis. Pasiunea lui pentru înfățișarea problemelor umane, pentru cercetarea unor teritorii mai puțin explorate în literatura noastră — calități pentru care a fost călduros apreciat — nu poate decît rodi însutit dacă scriitorul se orientează bine din punct de vedere ideologic, dacă tinde spre generalizări artistice profunde și juste.

Georgeta Horodincă

Curier literar

● Primul volum din colecția de „Opere" ale marelui scriitor clasic francez Molière, în curs de apariție în țara noastră, a ieșit de sub tipar zilele trecute. Volumul cuprinde următoarele piese: „Nechibzuitul sau Boroboațele" în romînește de Adrian Maniu; „Dragoste cu toane" în romînește de Tiberiu Iliescu; „Prețioasele ridicole" în romînește de Alexandru Balaci; „Sganarel sau Incornoratul închipuit" în romînește de Demostene Botez; „Școala bărbaților" în romînește de N. Argintescu-Amza; „Pisălogii" în romînește de Barbu Brezeanu. Volumul este însoțit de studiul introductiv și note semnate de N. N. Condeescu și Valentin Lipatti. De asemeni, se prezintă și o cronologie a teatrului lui Molière. Ilustrațiile de J. M. Moreau le Jeune sînt reproduse după ediția operelor complete ale lui Molière apărută la Paris în anul 1773. Primul volum al operelor lui Molière a apărut într-un tiraj de 25 mii exemplare.

● Mihai Beniuc semnează în colecția Luceafărul un volum de schițe, povestiri și nuvele intitulat „Ură personală". Sînt cuprinse aici: „Hada lui Vîrnav", „Ură personală", „Esplotator", „Colegi de bancă" „Fum" și „Un prizonier mort".

● Se află în librării primul volum al romanului „Străinul" de Titus Popovici.

● In colecția „Societății de științe istorice și filologice" au apărut: „Anton Pann" de Tudor Vianu și „Eminescu despre problemele limbii literare" de G. Bulgăr. In aceeași colecție se tipărește „Traian Demetrescu" de Emil Manu și un volum de studii intitulat „Limbă și literatură" la care colaborează acad. Emil Petrovici, acad. D. Panaitescu-Perpessicius, acad. Tudor Vianu, acad. Al. Graur, Ion Coteanu, Ovidiu Drimba, N. I. Barbu, I. C. Chițimia, I. Brăescu, Valentin Lipatti, Emil Manu, G. Bulgăr, Al. Bistrițeanu, Maria Ungureanu, Emilia Milicescu și alții.

● „Odiseea" lui Homer apare peste cîteva zile la Editura tineretului.

● Vom citi în curînd „Voltaire" de Tudor Vianu (în colecția „Oameni de seamă" a Editurii tineretului).

● Romanul „Apostol" de Cezar Petrescu va fi reeditat în cursul lunii august.

Schița umoristică

Pe Leonid Lenci îl cunosc bine nu numai cei care știind limba rusă îi urmăresc cu regularitate schițele în „Krokodil" unde faima lui e asemănătoare cu cea a caricaturiștilor Kukriniksî. Literaturii noastre i-a mai fost dăruit anul trecut un volum din schițele sale.

Acum vom vorbi despre „Oaspeți dragi"*) în care Lenci ne răspunde odată mai mult, nu teoretic, ci practic, la problemele umorului. Schițele lui de mică întindere sînt fiecare o armă eficace (Maiakovski numea satira — „arma preferată") cu o valoare precisă politică și socială. Din ce reiese comicul schițelor lui Leonid Lenci?

La Leonid Lenci, creator pe pozițiile metodei realismului socialist, comicul se naște ca o consecință a comparației fenomenelor negative, anacronice cu idealul care există în viața nouă. Elementele vechi, înapoiate alăturate celor noi (de cele mai multe ori cititorul face această operație) își trădează caracterul lor falimentar, substratul lor comic.

Leonid Lenci folosește diversele forme ale comicului, de la umor și sarcasm pînă la ironie și satiră. Iată mica întîmplare a Lenocikăi, studenta din Leningrad care se îndrăgostește de un coleg, organizator de comsomol. Fata suferă în tăcere, se zbuciumă, tace, slăbește. Secretarul dă dovadă de „miopie sentimentală". In cadrul oficial al biroului său află despre taina fetei pe care și el o îndrăgește. Schița a fost botezată spiritual „Grija față de om". Să pomenim despre întîmplarea prozatorului Vasili Petrovici Blinov, cuprins de „chinurile creației". In căutarea desperată a unui subiect este „salvat" de prietenul său poetul Lesedkin, care-l scoate forțat la o plimbare în mijlocul naturii.

Kovrov și Zuskov sînt doi șoferi legați în prietenie încă de pe front. Intr-o zi, ambii (șoferi de primă mînă) reîntîlnesc un alt camarad de arme care se află într-o situație grea într-un automobil pe care nu știe cum să-l stăpînească. Cei doi șoferi îngrijați hotărăsc să-l ajute și pe vechiul camarad, să-l califice. Află însă cu surprindere că acesta nu e șofer, ci stăpînul mașinii pe care a luat-o cu banii căpătați premiu pentru o inovație.

Lenci se menține în aceste schițe la sfera umorului. Autorul și noi cititorii o îndrăgim pe Lena sau pe prozator. Simpatia autorului nu-l oprește însă de a arăta anumite — să spunem așa — lipsuri particulare ale eroilor.

Dar atunci cînd eroii și fenomenele nu mai fac posibilă simpatizarea și aprecierea lor trebuie să capete un caracter mai sever, simțim intensificarea fondului negativ în imaginea artistică și schițele capătă un violent caracter satiric. Satira nu mai provoacă rîsul indulgent ca în fața unor trăsături ale fenomenelor inofensive în esență, ci aci vorbește despre ceva inacceptabil în viața nouă.

Elena Ivanovna Koncikova („Cotofana") e o „zvonistă" de profesie. Ea reușește să convingă o familie întreagă să plaseze banii, economiile în mărfuri. Mătușa bătrînă și surdă cumpără, printre altele, o pușcă de vînătoare și o motocicletă. Cînd își dă seama că a fost păcălită, își face socoteala să vîndă motocicleta nepotului Mitenka. Acesta i-o va plăti din bursă în... 33 de ani și trei luni.

„Oaspeții dragi" sînt conducătorii unui trust raional de restaurante, care vin să inspecteze o unitate alimentară. In „inspecție" un responsabil lingușitor îi îndoapă cu mîncăruri și bunătăți, bineînțeles fără bani. Cei doi, ghiftuiți de mîncare și băutură, trec apoi în inspecție la o „cofetărie".

Poate unul din cele mai izbutite personaje ale cărții este Ivan Petrovici Slivkin („Din punct de vedere al realismului") care organizează o expoziție plastică pentru a-și tămîia șeful direct. Tablourile cu aspecte diverse din orășelul respectiv au drept erou pe cel lingușit. La deschiderea expoziției publicul ia cuvîntul și își spune părerea despre tablouri și... șef!

Deosebita măiestrie a lui Lenci, rezidă și în arta portretizării, în caracterizarea personajelor. De cele mai multe ori atributele fizice ale eroilor nu sînt descrise, dar „simți" eroul după cum se mișcă, vorbește, reacționează. Eroii lui Lenci nu fac glume, calambururi, „bancuri" (așa cum se întîmplă cel mai adesea în schițele publicate la noi), ci umorul reiese din complexul social în care ei sînt angrenați. Ca și la Cehov, acești eroi au chiar o anumită gravitate, uneori un aer marțial, care de fapt îi face și mai ridicoli, îi coboară mai mult.

Ca aproape toate schițele umoristice valoroase, și cele ale lui Leonid Lenci sînt uneori mici piese. Inscenarea lor ar fi lesnicioasă. Mișcarea e sugerată viu, iar replica are dramatism scenic.

Un „prelucrător" care face inspecții și „bagă oamenilor mințile în cap" ia contact cu o realitate care-l zguduie:

— Cum ți-a mers Maxim Kondratievici?

— In general, bine!

— Ai avut de băgat cuiva mințile în cap?

— Da, oftă Maxim Kondratievici. Am avut! Strașnică prelucrare a fost pentru... mine!... Da... Strașnică...

„Oaspeții dragi" veniți la restaurant în inspecție să mănînce gratuit, au găsit în bucătărie cinci morcovi pe jos. După ce se ghiftuiesc, îl critică pe directorul restaurantului:

— Ei, vezi, Karaev — continuă Polușalkin să-și dezvolte ideia, privind cu asprime la directorul abătut. Și cît cîntăresc cinci morcovi? Cel puțin trei sute de grame. Așa-i? Și acum ia gîndește-te bine, ce este un morcov?

— Garnitură! a răspuns Karaev sfios, ca un elev la examen.

— Nu garnitură, ci le-gu-mă. Și ce înseamnă o legumă?

— Tot... garnitură!

— O ții una și bună, ca un papagal: garnitură, garnitură. Tu să-mi răspunzi din punct de vedere al intereselor de stat. Leguma e un produs al muncii!

Exemplele s-ar putea înmulți.

Dacă cineva cu înclinații contabilicești ar urmări cumva statistic „proporționalitatea în aspecte pozitive" ale schițelor lui Lenci, ar putea vedea că marea lor majoritate atacă aspecte negative, oameni cu deprinderi și năravuri vechi. Și totuși impresia generală cu care rămîne lectorul după ce termină cartea, este de mare încredere și optimism. De încredere în forțele care se opun, și mătură pe cei de teapa „oaspeților dragi". Eroii pozitivi sînt uneori prezenți: călătorii simpli dintr-un vagon de cale ferată, un șofer, o studentă. Prezența lor demască și mai mult pe cei care vor să frîneze dezvoltarea noului; oamenii lumii vechi devin mai odioși, mai ridicoli, se autodemască din plin.

Lenci nu insistă asupra eroilor săi pozitivi și totuși aceștia nu sînt „palizi". Prezența lor e atît de firească, reală, cuvintele lor nu au nimic sentențios sau declarativ, încît ești convins de forța și perspectivele lor.

Leonid Lenci a creat, de pe poziția metodei realismului socialist, o serie de schițe valoroase în care se simte în mod creator preluarea tradiției clasice a umorului în literatura rusă de la Krîlov, Gogol, Saltîkov-Scedrin la Cehov.

Genul schiței umoristice socotit la noi oarecum „cenușăreasă" în literatură, capătă noi imbolduri prin volumul lui Leonid Lenci.

Al. Popovici

*) Leonid Lenci: „*Oaspeți dragi*" — Editura „Cartea rusă", 1955.

PAGINI DIN TRECUT de Tudor Arghezi*)

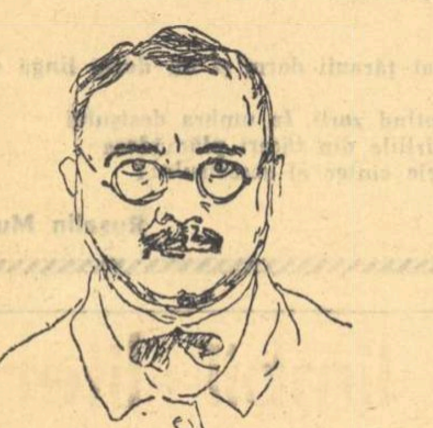

TUDOR ARGHEZI
(Autoportret)

Cronica literară

„Paginile din trecut" nu sînt — cum s-ar putea crede — o simplă culegere interesantă de articole a unui scriitor. Observator ascuțit al moravurilor, Tudor Arghezi a făcut operă de moralist. „Tabletele" și „Biletele de papagal", strînse recent în volum, alcătuiesc — la o privire mai adîncă — o carte de învățături morale, cu aplicații la tipuri și moravuri din anii activității publicistice, desfășurată cu rîvnă și excepțional talent de către poet. Volumul îl amintește pe Anton Pann și a sa „Poveste a vorbei". Arghezi este și el, evident, din familia „Finului înțelept al Pepelei", mărturisindu-și genealogia atît prin modul deosebit de a flagela cumplit cu biciul rîsului, cît mai ales prin franchețea dezarmantă a imprecațiilor demascatoare. Editorii culegerii nu au împărțit „tabletele" pe teme, precum făcuse Anton Pann, dar această operațiune îl solicită chiar pe cititor, care va strînge involuntar în grupuri distincte figurile și practicile incriminate de-a lungul celor aproape cinci sute de pagini. Despre ipocrizia arivistului politic și falsul patriotism, s-ar putea astfel alcătui un capitol deosebit de substanțial, în care ar figura pamfletele usturătoare ca „Patriotul", „Tristul scărpiniș", „Un om ca destui", „Scrisoare politică scurtă", „Șeful de cabinet" și încă multe altele.

Moment cu moment, „tabletă" după „tabletă", în fața cititorului crește peisajul monstruos al unei așezări strîmbe, mîncată de putreziciune, îngrozitoare la vedere deși folosește pudra și odicolonul în cantități industriale. Autorul pamfletelor își îndreaptă ascuțișul în primul rînd spre nimicirea minciunii care împăunează stridentă răutatea și fărădelegile. El se apropie de fauna imundă a putredei burghezii cu zelul omului de știință care așează pe lama microscopului său un microb oribil. Ca și Vodă Țepeș, evocat de poet într-una din poeziile scrise cu mulți ani în urmă, pamfletarul se face a nu ști dintr-un început cu cine are de-a face. El se amuză în „Biletele" sale, contemplînd o vreme năzdrăvăniile cu chip de om ale vieții politice burgheze, dar ca și Țepeș, în tăcerea sa amenințătoare, „cugetă ce țepi li se cuvin". Scriitorul trece însă destul de repede de la această contemplare amuzată la execuția personajelor fetide, iar țepile ce le sînt rezervate sînt îndeobște construite cu ucigătoare abilitate. Pamfletele lui Arghezi, înrudite cu Pann, execută totodată un legat eminescian. Cu puterile scriitorului, autorul „Biletelor de papagal" încearcă să dea o contribuție la împărțirea urmașilor „fonfilor și flecarilor" care-și bulbucau ochii în parlamentul sfîrșitului de veac XIX, în cele două cete de „nebuni și de mișei". Urmărindu-i cu articolele sale în primele patru decenii ale secolului XX, Arghezi așează la temelia acestei activități elanurile patriotice ale marilor clasici. In cele mai bune pagini de polemică și pamflet ale poetului nu se rîde pur și simplu de caraghioslîcuri nesemnificative. Dimpotrivă, ele se întorc cu înverșunare către acele aspecte ridicole ale vremii care ascund într-însele semnalmentele morții inevitabile a orînduirii burgheze. De aceea, aceste rînduri se înrudesc prin continuitate cu operele altor scriitori din generațiile mai vechi. S-a mai făcut observația că în tendința de osîndire prin blestem a strîmbătății, Arghezi îl amintește pe Bolintineanu și ne duce cu gîndul la unele versuri răscolitoare ale marelui Eminescu. Dar fără a-și altera personalitatea distinctă, Arghezi realizează în „tabletele" sale o tradiție mai largă. El împletește în mod necesar cele mai adînci dintre paginile sale de satiră cu verva lui Caragiale, lucru care se remarcă la toți pamfletarii de talent dintre cele două războaie mondiale (Camil Petrescu, N. D. Cocea, Zaharia Stancu, Geo Bogza, Mihail Sebastian, Ion Călugăru și alții) și care se explică tocmai prin marele adevăr că tipurile sociale incriminate de marele satiric nu numai că nu dispăruseră după primul război, după cum pretindeau istoricii literari burghezi, dar zămisleau pui de năpîrcă de o gravitate variată, care anunțau implacabil sfîrșitul societății care-i generase.

Pe Lache, Mache, Tache sau mai pe scurt pe Mitică, personajele „Momentelor" lui Caragiale, îi regăsim întrucîtva schimbați de vreme. Cațavencu reapare, sub altă înfățișare, în „Patriotul", iar pe Mitică îl reîntîlnim în nenumărate exemplare dintre care cel mai sinistru ne pare a fi domnul Ubibene („Scrisoare politică scurtă"). Domnul Ubibene strînge în făptura sa mîrșavă trăsăturile morale ale burgheziei avide, cucerind bogăția printr-o lipsă totală de scrupule. Fără nici o meserie mărturisită, Ubibene ar putea fi orice și ar putea face orice i s-ar cere. Lui îi este indiferentă titulatura, după cum îl lasă rece cine nu-i este folositor. Cîndva a avut numai o servietă voluminoasă, doldora de mistere. Mai tîrziu a dobîndit mașină la scară și a învățat să „tirocească" cu succes toate guvernele și toate legislațiile după principiile politice ale lui Agamiță Dandanache. Amabil și discret, Ubibene se teme numai de acei care „i-ar putea tencui buzele cu palma". Altminteri, față de cei mai mici poate deveni „un obraznic delicios".

Personajul afișează o necontenită durere fizică („Cordul, monșer...") care-i conferă dreptul la compătimire. Autorul subliniază, plecînd de aci, trăsătura cea mai de seamă a tipului: suferința lui Ubibene nu poate avea nimic omenesc într-însa, chiar dacă boala sa nu este „o maladie de mimoză". Pentru „a izbuti", Ubibene a călcat în picioare tot ceea ce îl distinge pe om de celelalte viețuitoare și în primul rînd conștiința, viața sufletească. Iată de ce, deși „regionalizează cu degetul locul care-l ambetează" în partea stîngă a pieptului, el „are cord" dar „n-are inimă". Ideea aceasta a trădării de către burghezie a tuturor sentimentelor umane caracterizează întreaga serie de portrete și comentarii ale lui Tudor Arghezi. El urmărește cupiditatea dusă pînă la tîlhărie și crimă („Un tîlhar mondial", „Un mic binefăcător" ș. a.) sau acuză parazitismul și „descurcăreala" ajunse principii de viață („Stai să-ți explic eu", „Sacrificiul special", „Un om providențial" ș. a.).

Pamfletele nu se opresc la cercetarea cîtorva tipuri. Ele își îndreaptă firesc ascuțișul către instituțiile care ocrotesc și favorizează asemenea specimene. Coco, papagalul, care îndeplinește cu intransigență rolul judecătorului, vorbind în numele cinstei și dreptății, pătrunde pe culoarele întunecoase ale Palatului de Justiție și smulge perucile pudrate ale magistraților vînduți („Justiție nu poate să fie", „Simplă scenă autentică"), intră în amfiteatrele Universității și în sălile strîmte ale liceelor („Coco la Universitate", „Președintele", „Psihotehnică"), urcă scările ministerelor și ale vechiului parlament, hohotind pretutindeni în fața contrastului dintre pretențiile de veșnicie ale orînduirilor statului burghezo-moșieresc și putreziciunea acestor așezări. Pe acest drum — mai cu seamă în anii dinaintea primului război mondial — articolele lui Tudor Arghezi au forțat și ușa grea cu canaturi a Palatului voevodal de pe Calea Victoriei. După portretul hidoșeniei morale a monarhului cămătar din „Omul cu ochii vineți" alte pamflete întregesc cititorului comedia sinistră a încuscririi regelui cu „democrația" parlamentară burgheză („Mesajul" „10 mai la Mitropolie" ș. a.).

Stigmatizarea viciilor și vicioșilor se săvîrșește în pamflete, cel mai des, prin aglomerarea atributelor și calificativelor, care construiesc amețitor, printr-o suprapunere continuă, dimensiunile cutremurătoare ale matrapazlîcurilor condamnate. Iată cum se realizează în „Genezii" imaginea întreagă a tripturiștilor care treceau de la un partid la altul, de la un „crez" la alt „crez", fără ezitări și tulburări de conștiință. Ei apar întîi caracterizați ca „dulăi dintr-o curte prădată" care sar „peste garduri". Apoi viziunea se precizează, „dulăii" devenind „șoareci din unt și cașcaval" care se remarcă printr-un zbor „plin de aripi ca îngerii, cu cîte un ochi în mijlocul fulgilor". Aceste asemănări deschid calea sentinței finale, care și ea este simbolică. Indivizii sînt pur și simplu niște „bărbați de minge". Procedeul este caracteristic scriitorului și merită desigur o cercetare mai atentă.

Dar după pilda domnitorului Vlad, autorul „Biletelor de papagal" nu împarte țepile pentru plăcerea sadică a spectacolului. Paralela trebuie dusă și mai adînc, înțelegînd că prețuim satira cuprinsă în volumul „Pagini din trecut" pentru accentele sale patriotice. Scriitorul critică în numele celor ce au stau îndurerați la trădarea intereselor poporului nostru de către o clasă conducătoare care n-avea patrie. Elanul patriotic al pamfletelor este evident.

„Domnul polemist", „Bel Ami" sau „Domnul Constant", stîrnesc ura cititorului tocmai pentru că acesta-i simte înstrăinați, rupți de tot ce i-ar putea lega de viața oamenilor simpli din țara noastră. Oroarea cosmopolitismului este înfățișată cu stăruință de către Arghezi, în legătură cu multe dintre personajele pamfletelor sale. „Laie chiorul" care zice „bonjor" și „mersim" și „împărtășește o doctrină franțuzească": „ke vulevu?" apare „străin între toți ai lui ca o buturugă". In „Scrisori de prinți" ca și în alte bucăți demascatoare se luminează legăturile îmbuibaților din țară cu semenii lor din străinătate. Patosul patriotic își dă întreaga sa măsură în cunoscutul act de acuzare „Baroane". Aici, ca să zicem așa, gluma este lăsată de-o parte. Scriitorului i s-au părut lucrurile prea grave și răbdarea prea mult zăgăzuită pentru a mai uza de surîs și ironie. In figura baronului este blestemată o întreagă concepție în numele căreia sînt îngenunchiate popoare și mor oameni nevinovați. Demascarea este îngroșată de rîsul satisfacției pe care-o dă presimțirea sfîrșitului fiarei. Demascarea vrăjmașilor vieții libere și cinstite apare aici totală. Baronul este „un șoarice scos din apă fiartă, de coadă", iar „pe cîrpele sale" se găsesc numai „degete șterse de sînge".

Lectura pamfletelor, care încep în 1912 și se termină în 1943, atrage atenția asupra caracterului operativ al fiecăruia dintre ele. Strînse în volum, ele capătă, cum am văzut, aspectul unei discuții despre morală. dar această discuție păstrează tot timpul o legătură directă cu frămîntările vremii. Deși prin modul în care sînt scrise „tabletele" depășesc rostul unui simplu articol de gazetă, ele au făcut tocmai acest oficiu, adeseori zilnic, de cronică atentă a istoriei contemporane cu autorul. Oamenii simpli, în numele cărora scrie pamfletarul, pot fi bineînțeles întîlniți și ei în paginile culegerii de articole ale lui Tudor Arghezi. Acuzarea „căzăturilor" fiind făcută în numele umanității, paginile de critică amară alternează firesc cu cele în care se aduce laudă omului. Scriitorul se apropie cu multă căldură de curățenia sufletească a unor tineri ca „Mihai și Dumitra", el se înclină în fața jertfei sergentului Răiculeanu. Dar frumusețea morală a acestor oameni simpli contravine „legilor morale" ale burgheziei, care nu poate să înțeleagă măreția sentimentelor dezinteresate. Scriitorul ne conduce către întîmplarea lui Moș Niculaie, bătrîn vînzător de portocale, care iubește mult copiii. Pentru că el n-are fetiță, dăruiește din fructele negustoriei lui mărunte tuturor fetițelor din mahala. Dar această bucurie îi este refuzată „în numele moralei". Mahalagiii de frunte, burghezi înstăriți, judecînd oamenii după propria lor configurație morală, interzic darul drăgăstos al bătrînului Niculaie pentru fetițe, ca act imoral. Infățișarea climatului societății burgheze, ca impropriu tolerării înălțimii morale a sufletelor cinstite, este reluată de scriitor și cu alte prilejuri. Rîndurile închinate „Sărmanului Popescu", rob al conștiinciozității, care „nu ajunge" niciodată, dar este zvîrlit afară cu cel dintîi prilej, cuprind într-însele atît indignarea față de soarta nefericită a celor cinstiți, cît și prețuirea caracterului acestui deținător al „simțului demnității". Tradiția lui Caragiale este și aici prezentă. „Sărmanul Popescu" este bună rudă cu „Dascălul prost".

In „tabletele" rezervate celor umili, Tudor Arghezi face de altminteri legătura cu o veche idee a basmului popular. Urmărind contrastul dintre înfățișarea ștearsă, mizeră, a acestor eroi, și însușirile lor înalte, scriitorul pare a ne reaminti că și sub zdrențele lui Călin-Nebunul se ascundea cel mai viteaz dintre cei trei frați.

„Tocilarul" este astfel evocat de scriitor ca un adevărat magician. Aureola muncii sale modeste dar utile capătă proporții de legendă. Tocila nu este o primitivă mașină de ascuțit cuțitele, ea „fabrică marfa fină, scăpărată și stinsă numaidecît, a scînteii". Minuitorul acestei unelte minunate, cu toate că n-are nici un ban în buzunar, are puteri nelimitate. El „a tîrît cu o prăjină cu cîrlig perdeaua licuricilor", „a vîrît-o în cutia lui dintre roți" și acum dă drumul stelelor, „una cîte una", „ca la niște albine aprinse dintr-un stup de vatră". Comori nesecate de omenie descoperă cititorul și dincolo de sumanul ferfenițit al țăranului ardelean, care, venit după lucru, își împarte pîinea puțină cu un cîine vagabond, undeva într-o gară mică din Bărăgan. Mai puternică apare imaginea omului care muncește, în închinarea lirică făcută „culegătorului de semne". Tipograful este proiectat cu casetele sale de zețar în imensitatea istoriei unde „ca un organist", „din singura atingere cu fildeșul scoate un plînset și un hohot al nădejdii". Scriitorul însemnează aci cuvinte fierbinți despre ceea ce datorează muncitorului care-i tipărește gîndurile, acestui „tovarăș, bun, tovarăș credincios, drumeț cu mine".

Strîns legată de dragostea pentru om, ca o manifestare deosebită a acesteia, răsună în articolele lui Tudor Arghezi cîntarea emoționantă a copilului. Gazetarul se întîlnește aci cu poetul și „tabletele" capătă haină lirică. Copilul apare în aceste pagini, mai ales ca imagine a curățeniei morale a ființei umane înainte de a fi cuprinsă de mediul societății putrede în care domnește banul. Scriitorul nu vizează aci pregătirea copilului pentru lupta cu întocmirile rele. El se limitează la predica ocolirii răului prin exaltarea idealului cinstei, ca un țel al fiecărui individ în parte. In „Urciorul de lut" se face chiar o lecție de comportare morală în viață, iar în „Ce trebuie să știe un tînăr de optsprezece ani", tonul didactic este evident.

Autorul „tabletelor" nu distingea în vremea cînd le scria, calea luptei organizate împotriva relelor orînduiri ale burgheziei și moșierimii și nici forța invincibilă a celor ce muncesc nu-i apărea limpede. Aceasta a limitat caracterul criticii sale. Scriitorul are meritul de a fi pus totuși în cele mai bune dintre articolele pe care le-a tipărit în presă cuvinte de condamnare necruțătoare pentru dușmanii vieții și ai adevărului, împletite cu rînduri de slăvire a încrederii în om.

Apariția volumului „Pagini din trecut" este încă un prilej de discuție în jurul necesității de a reînvia genul pamfletului literar. Cartea aceasta, alcătuită din articole de gazetă, scrise cu cîteva ore înainte de a vedea lumina tiparului, nu se poate citi cu sînge rece. Ea implică aderențe și obligă la ură. Paginile cărții povestesc despre trecut, despre vremuri care au dispărut la noi pentru totdeauna. Dar aceste pagini sînt încă înfierbîntate de pasiunea cuceritoare a bătăliei împotriva vrăjmașilor omului muncitor, a acelui om care a făurit măreția pămîntului și a știut să devină stăpîn pe destinul său, într-o țară care i-a aplicat suferindului domn Ubibene diagnosticul crud al istoriei.

V. Mîndra

*) E.S.P.L.A., 1955.

NĂPASTA VARVAREI

1

PEDEAPSĂ mare să n-ai tată. Blestem fără seamăn s-o fi pierdut pe mama, fie să te fi pierdut mama printre străini! Varvara s-a născut cu scufița de noroc în cap: cine s-o alapte a avut, cine s-o crească a avut, iar acum are și stăpîn care-i dă boțul de mămăligă și ciorbă de linte, să se sature și de veselie să cînte și să sară într-un picior.

După masă, la hodina de amiază, s-a repezit în vale. Ascunsă în tufișul de brusturi înalți și cucuta cu tulpini gălbui, Varvara urmărește cum broaștele-și întorc limba ca să prindă gîze zburătoare și caii dracului ce plutesc cu repeziciune pe oglinda apei; cum stoluri de vrăbii zburătăcesc peste prunii și nucii din pomătul de dincolo de pîrîu.

Fetița e îmbrăcată cu rochiță de stambă cu flori roșii, cum poartă și țigăncile bătrîne, are codițe împletite cu condeluțe albastre, obrazul lunguieț și albul ochiului gălbui. Bălăcește în apa pîrîului cu picioarele-i lătărețe ca niște lopeți. Cîntă. Cît de mică-i de statură pe atît de grea și răgușită îi e vocea.

„Bate-o cu bătae din rai ruptă
„Neghioaba și desculța, cu ce se fuduli?

„Cu zdreanța de fustă
„Și aceea nu-i a ei,
„Ci a soru-si.

De sus, răcnește țiganul bătrîn înalt cît un uriaș, cel cu pielea tăbăcită și părul alb, ce contrastează cu negreața pielii.

— Fa, Varvaro, vin de stropește cearceafurile din coșarca mare, că-i vreme să ne apucăm de călcat! Nu mai sta ca o mangafa să prinzi cucuvaia în gură.

Varvara tace. Adevărat, mamă a avut. Dar cine a adus-o la viață pe ea, a fost acea femeie care a trăit ca și cele ce au născut atîția țigani, atîtea pirande de tot rătăcesc, nu știe nimeni de unde vin, încotro se duc.

La unsprezece ani, Varvara-i plină de noroc: la Iorgu în casă, ajutoare la spălătorie. Sprintenă, îndemînatecă și cîntînd de răsună odăițele Zamfirei și ale lui Iorgu.

Un glas fornăit, glas de femeie cu nasul astupat, ține isonul bărbatului: mătușa Zamfira.

— Fa, de crapat ai crapat, da la calcat nu vii?

Așteaptă bătrînii răspuns, codana se face că nu-i aude. Varvara urmărește încăierarea între caii dracului.

— Nu vii, fa? Dacă mai stai și descînți la pîrîu, apăi să-ți cauți stăpîn în altă parte! Noi de vrăjitoare pui n-avem nevoie.

Nici de astădată Varvara nu răspunse iar bătrînii se încăpățînară s-o dea afară. Vioaie și nepăsătoare, i-a fost lesne să se tocmească la *alt* stăpîn, la Balașa. A spălat, netezit și călcat rufe, la noua stăpînă pînă ce Balașa și-a pierdut mințile și acum colindă ulițele tîrgului, desculță, în zdrențe. Și-a dăinuit colibă de crengi de soc și uneori sta ceasuri întregi, fumînd o țigară ținută între gingiile știrbe.

Varvara trece cu coșarca de rufe în cap: aduce înapoi rufele spălate pentru abageriii, sticlarii, mărchitanii, avocații și moșierul Stavrat.

Necazuri are la fiecare spălat: din ce în ce mai puțină plată și mai multă sudalmă. Trupu-i se leagănă ca să țină coșarca în cap. In cele trei rînduri de fuste de pe ea, cu păltănaș bărbătesc și casîncă de iarnă, pare sperietoare, care în loc să fie împlîntată în lan de cinepă, a fost pusă în mișcare. De nu i s-ar vedea obrazul, nu s-ar bănui că-i bătrînă și femeie. De o jumătate de zi, de cînd cară înapoi, la stăpînii lor, rufele. Se îndreaptă spre conacul Stavratului. Cine să știe că inima-i zvîcnește în piept ca o porumbiță. De mult, mai era cîte o rămășiță de boier, din cei ce au purtat în tinerețe işlice și giubele. Aceia nici nu se uitau la rufe. Era treaba feciorilor de casă.

De departe o vede pe Smaranda Stavratului, pîndind din ceardacul casei boierești, vechi, cu gardul ai cărui stîlpi strălucesc noaptea de mii și mii de licurici. Smaranda așteaptă să-i aducă Varvara albiturile.

Varvara vine iavaș-iavaș. Se așează pe banca din parc să răsufle. Ce căprioară durduliе; umbra i se zbate sub un arțar. Nori negri, grei, spînzură peste turla catedralei, tiviți cu o lumină ce-ți ia ochii.

— Dă-i gînd Chifteriței, se roagă Varvara și-și aprinde un muc de țigară.

— Hai, Varvaro, hai! De cînd te tot aștept!

Pe Varvara o străbate un gînd. Rar cucoană să aibă mirosul curat al pielii de femeie. Ele nu-s fecioare adevărate de femeie, ca cele tuciurii. Nu sînt ca romanițele și ca romii, feciori de femeie, care au miros de cărămidă arsă, miros acru de sudoare din pricina trudei. Unele cucoane, mai apropiate de țărănci, au miros de levănțică. Altele de pelinită amestecat cu pelin, altele de calapîr, ori lemnul domnului. Smaranda Stavratului miroase ca o abureală trecută prin sită întinsă peste un cîmp smălțat cu fel de fel de flori rare. Varvara n-a mai simțit niciodată miros ca al Stavratei. Boierița e mică de statură, are mînușița mică, dar tare, trupul cu pielea de catifea. Nu-i femeie vie, ci pare ieșită din vreo icoană.

— Hai, grăbește! Să vedem cum te lauzi cu rufele de astă dată.

— Cum să mă laud, luminăția ta? Ca totdeauna: eu am prins mai din ochi, mai cu urechea, meșteșugul de la Iorgu și de la Bălașa. Ei, se cheamă, meșteri vestiți, au fost peste mări și țări.

Smărăndița își aruncă privirea peste rufe. Varvara o pîndește cu coada ochiului. Deodată, femeiușca păpușă urlă, de nu s-ar zice că acele urlete ascuțite, de fiară prinsă în capcană, le scoate gingașa și plăpînda boieriță.

— Scorpie, năpîrcă, țipă ascuțit parc'ar minui un cuțit de oțel, de ce ai ales cele mai frumoase dantele să mi le arzi, dantele de neînlocuit? Aglaio! cheamă apoi pe slujnica încremenită în capătul scării, să ducă coșul cu rufe în casă. Are să te bage bărbatu-meu la gros... să-ți putrezească ciolanele.

— Cocoană, eu am moștenit meșteșug bun de la Iorgu, meșter care a trăit mult. El l-a moștenit de la tat-său, dezrobit de mult, de cînd un boier bun a dat drumul robilor de la curtea lui și au fost siliți să se risipească în lume și să-și cîștige mămăliga.

— Taci scorpie, ai ars dantelă prețioasă; nici nu știi ce ai avut în mînă și ai umblat cu dantela mea cum umbli cu poloboacele de murături.

Stavrat se întoarce călare acasă. Bărbat uscat, înalt și subțire în talie, dar cu obrazul aspru și cu privirea rea. A trecut călare peste nenumăratele trupuri de moșie, prin păduri, pe la velnițe — de le pierd numărul și grămăticii, dar pe care el le cunoaște din copilărie. Găsind-o pe Smărăndița furioasă și gesticulînd împotriva Varvarei, întreabă:

— Ce e, veveriță mică și scumpă?

— Mi-a ars dantelele aduse de tine, dantelele de Valenciennes.

— N-a dispărut Valenciennes! răspunde rece Stavrat.

— Măicuță-s bătrînă, greșesc, că nu mai sînt în putere.

— Dacă ești bătrînă, mori: că țintirime sînt destule și pentru voi țiganii.

— Da vreau să mai trăiesc! se împlîntă desculță Varvara în prundișul aleei și pune mîna pe un trandafir crescut peste gărduțul de fier, ca să se sprijine. Măcar o zi bună la viața mea, să nu mă mai înece aburii, să nu mai mă bată la cap fumul de mangal!

— Să te dea la chițcani! Ba mai bine, să-ți reteze capul cu satîrul! Că noi sîntem mai omenoși decît voi care ne furați și ne stricați ce avem de preț...

Varvara holbă ochii cu groază. De amar, lacrimi îi curg din belșug din ochi, ca din niște cișmele mici. Gustul sărat al lacrimilor îl simte pe nas, pe gură — apoi, că pămîntul se învîrte. In timpul din urmă părea că în odăița colibei ei acoperită cu stuf unde era găzduită, ape-ape îi jucau înaintea ochilor. Iar cînd stă aplecată deasupra albiei, i se pare că stă pînă în gît în apă. Cu mirozna iute, ascuțită, de leșie, s-a deprins. Cu necazurile meșteșugului, deloc.

Care cum îi dă la spălat o rufă apoi se fălește și, ca și cum ar sta în lună, îi stupește de sus, fel de fel de batjocuri în obraz.

— N-am vrut, coniță, suspină Varvara; n-am vrut, dar nu mai văd. Credeți și s-a milostivi de luminăția voastră și a casei sfîntul Neculai.

— Ești chioară, — du-te la Viena, de-ți pune ochi de sticlă.

— Păcatele mele! Adevărat, nu-s vrednică să vă sărut colbul de sub talpă, dar să-mi pun ochi de sticlă... De ce vă bateți joc? Ce năpastă pe capul meu, maică făcătoare de minuni!

Stă Varvara împlîntată pe aleia prundită și ridică cînd un picior, cînd altul, iar cu mîna se ține de o floare de trandafir, ca să se sprijine.

— Pentru atîta lucru să-ți faci inimă rea? își mîngîie Stavrat nevasta.

— E vrednică să-i tai capul cu satîrul.

— Lasă, Smărăndițo! O dăm în judecată și are să plătească. De ce ne-am bate gura cu o neroadă, o hoață și o țigancă. Stavrat o strînge la piept.

— Să plătească? De unde dantele de Valenciennes la o țigancă? se răsfață Smaranda. Nu-mi trebuie capul ei! Mai bine să muncească pîn' n-a mai putea, că de-ar fi să plătească, n-are de plătit, de-ar trăi și trei sute de ani...

— Du-te femeie! Cum îți zice ție, fa?

— Varvara.

— Fa Varvaro, așteaptă să-ți vie judecata. Bine de tine n-a fi. Și pe lumea cealaltă de-ai trudi, tot nu te-i plăti.

— Da plata?

— Plată? Mai vrei poate să te poftim la zaiafet?

— De unde să pun ceva la inimă? Că-s leșinată.

Stă în plin soare țiganca bătrînă, cu pielea obrazului tăbăcită. Obrazul Varvarei seamănă cu un măr care s-a uscat și s-a zbîrcit.

— Hai, pleacă! Nu ne mai bate la cap! La judecată ai să vorbești!

Varvara se tîrîie spre poartă și întoarce capul înapoi:

— Cu asta te cinstește ulița, țiganco, iar munca pe la avocați, pe la curțile boierești — cele cu ogari, cu pichere și păuni — ți-o răsplătesc cu spurcăciune azvîrlită în obraz! Asta ți-i soarta! își zice Varvara. Se oprește.

— Cad de pe picioare de foame, boieri mari, dați măcar o arvună din ce mi se cuvine pentru munculița mea.

— Cazi de beție! i-o retează Smărăndița. Să vinzi la tîrgul vitelor pe bulibașa vostru cu toate șatrele și încă rămînem noi în pagubă.

Varvara suspină. Puterea i s-a scurs, din ochii împăienjeniți, din mîini, din picioare. Are mereu amețeli. Trebuia să plece, să iasă pe poartă, că cine știe ce haită de cîini sînt în stare să asmută împotriva ei. Măcar un gologan de-ar avea pentru o țigară și o singeapcă de drojdie. De l-ar întîlni pe dracu, i-ar spune: „De ce nu te-ai însurat, Scărăbuță cu Balașa, că-i zmintită și blestemată ca și tine și ați fi zburat noaptea împreună și v-ar fi întovărășit stoluri, stoluri de lilieci și bufnițe, să-i scoateți ochii boieroaicei celei cu inimă de lup".

Își amintește de dulgherul de pe ulița ei: dacă l-ar întîlni, poate c-ar omeni-o cu o strachină de răcituri și cu un pahar sau două de rachiu.

Săptămîni după săptămîni zăpușală. Pe la chindii, pe cînd Varvara se îndepărta de curtea Stavratului, o ușoară adiere. O rotocoală de văzduh, apoi alte nenumărate rotocoale. Rotocoalele coborau pînă în pămînt, adunau în vîrtej hîrtiuțe și le înălțau ca pe stoluri năucite de porumbei cu praful în văzduh. O trîmbă de colb s-a ridicat sus, pe unde adineaori se mai vedea o fîșie de cer albastru și senin. Vine cumpănă de vară. Prin colb, străbat cîțiva stropi de ploaie. Se rupe un nouraș, altul, apoi ploaia pornește să spumege cu furie mare. Varvara e udă leoarcă. I se pare că-i un veac de cînd au alungat-o de la curte și nici n-au plătit-o.

Plouă, i se pare de o lună, de două, nu mai știe de cînd. Parcă ar plescăi și s-ar bălăci în baltă ca porcul, fiecare casă. O perdea de nori fîlfîie peste dealuri ascuțite, peste țintirim, unde sună clopotul cu glas de piuliță, peste primăria cu paratrăznet în vîrf. Cînd se subțiază perdeaua, se înalță alta, mai întunecată și mai grea. Și în casele ce fumegă sub biciuirea ploii, ard fără întrerupere lămpile. In văzduh, croncăne stăncuțe. Se răspîndește miros de castraveți verzi și de iarbă cosită. Un verde gras s-a așternut pe buruieni. Vaci se întorc de la cireadă cu spinările verzi, bihoițe ca țigăncile grase, au boturile înverzite. De atîta verde, și casele par puse în piele de broatec.

Numai peste șosea, peste ulițe și cărări, spumegă șuvoaiele întoarse. Canalurile de pe marginea trotuarului spumegă. Copiii își spală picioarele, aleargă și fac apa să spumege, măgarii zbiară nervoși și se scutură de apă, ca găinile. De departe răsună strigăte, cai speriați o iau la goană, tîrînd droște și harabane după ei. Și plouă, plouă, cu carafe pline și hîrdaie.

Tîrgul se împarte în trei ulițî care îmbinate una în alta, închipuie o cruce ciungă de-un braț. Ca să ajungă acasă la dînsa, Varvara trebuie să treacă pe cele trei ulițî, locuite de trei feluri de locuitori. O uliță, unde oamenii cresc capre și drumurile-s așternute cu masline, ulița calicilor, a doua ulița moldovenească și a treia, a negustorilor și boierilor, pietruită, curată, netedă, ca-n palmă.

Cartierul calicilor e locuit numai de evrei. Zugravi, ciurari și zidari care mai tot anul n-au de lucru. De

Desen de ANGI PETRESCU

aceea se oploșesc la vreo cafenea și joacă tabinet, pe o porție de ceai. Mai locuiesc acolo oameni trecuți în hîrtii cu profesiuni prea multe, fiindcă meșteșugurile lor nu se cer decît rar. In deobște și în tinerețe, ei dibuie, prind oleacă de meșteșug pînă se însoară, iar după ce se însoară, rămîn la meșteșugul cel mai bănos. Croiesc mintene, cos și îmblănesc cațaveici, înfloresc cojoace, meșteresc botine, ciubote sau cipici pentru morți, pînă le slăbesc vederile și se fac fie ceauși la sinagogă, fie cerșetori. Dar toți sînt, zi și noapte, iarnă și vară, lihniți de foame, tescuiți de nevoi, de pofte nesătule și de groaza perceptorului, a celor cu uniformă și a stăpînilor; nu-i deosebire de a fi moldovan, țigan sau evreu, om cu meșteșug sau fără de.

Ulița calicilor e năpădită de cătiniș, urzici și brusturi. Velințî de tîța vacii se întind pe malul șanțului, veșnic umplut de fiertura groasă și verde. Nu e rar ca un țap să sară peste șanț, și să cadă în băltoacă, în timpul verii, iar iarna să se uite în casă prin vreun geam spart. Casele șindrilite, proptite una de cealaltă, să se ajutore a se ține pe picioare, au pe acoperișuri cîte o piatră sau butuc, ca vîntul să nu ia șandramaua. Cînd plouă, bărbații se duc la feredeu, se lungesc pe bănci și stau la taifas pînă la miezul nopții.

Ulița negustorilor se împarte în două: o parte locuită de boieri, cu case rare, curți largi și pietruite, livezi, pomături și răzoare de flori, și partea dughenelor, unde casele sînt îndesate; nu-s curți, nu-s pomi și pămîntul e cu desăvîrșire pustiu și secătuit. De boieri, nimeni nu se leagă. Ei se țin departe de toate felurile de tîrgoveți. Impotriva negustorilor spumegă furia tuturor. Tîrgovețîi nu pricep de ce niște trîntori trăiesc în belșug. A bătut o firmă deasupra ușii, și-a scris numele și cîteva cuvinte scoase dintr-o carte, a pus în fața dughenii un polobocel de scrumbii, un sac cu susan sau pește sărat, o lădiță cu mangal, sau a spînzurat o pereche de șcrabe, o bucată de cit. Pe urmă a întins o tejghea, s-a așezat pe scaun și așteaptă mușterii. Numai să aibă cîteva parale de undeva, și negustor s-a făcut.

Ulița moldovenilor se ascunde după ulița calicilor. Se întrepătrunde cu ulița moldovenească, trecînd prin ulița calicilor. Sînt și rumîni, care tot pe moldovenește vorbesc, numai că-s mîndri și sînt ofițeri, plutonieri, perceptori, pensionari, și trăiesc în casele cele mai frumoase. Moldovenii poartă opinci, vorbesc ca cei din satele dimprejur, dar rumînii sînt îmbrăcați nemțește, vorbesc ca oltenii și sug de la vii și de la morți, ca tot slujbașul. Nici calicii, nici negustorii nu înțeleg rostul moldovenilor mahalagii. Țăranul e un om, aduce porumb, grîu, miei, vite; meșteșugarul iar e om, că face ciubote, bernevеci, dar mahalagiul are pielea tăbăcită, e stors de bir și om de vază nu prea ajunge.

2

TRECE pe ulița calicilor Varvara. Urcă spinarea dealului și se apropie de casă. Cînd Varvara își părăsește bîrlogul, e semn că n-are după ce bea nici apă, n-are ce fuma, nici ceaunul plin de cir. E micuță, o asemănă unii cu o strigoaică, alții cu o broască, alții cu o rădașcă fără coarne. Acum parc-ar fi o vacă a domnului borțoasă. In viața ei una a cunoscut și cunoaște: să spele rufe. A spălat și scrobit albiturile celor care au murit, celor ce sînt vii și au poftă să le fie dantela ca firul de aur și albitura ca hîrtia. Dacă ar sta să pomenească? Generații și generații de rufe au trecut sub mîna ei, le-a muiat, le-a frecat pe maglă, le-a frecat în spumă și le-a întins pe frînghii. Dacă le-ar da drumul pe uliță rufelor, și-ar avea puterea să le facă să umble, nu le-ar încăpea tîrgul. Ar fi un tîrg locuit de rufe. Și ce semn de avuție e rufa! Ea cunoaște rufele nu numai pe nume, dar și albiturile ce pot fi tutuite, albiturile cărora le spui săru-mîna și le dezmierzi. Sînt rufe trase în foi de ceapă. rufe ca hîrtia, mlădioase ca fetele, grase ca hoiturile umflate, și rufe de dantelă și fir de aur, lua-le-ar dracu', cu Smărăndița lor cu tot!

Varvara e desculță. Niciodată vara n-a pus cipici în picioare. Iarna pune cîte un șoșon și-o gheată găsită sau dăruită. Nimeni nu s-a găsit niciodată s-o miluiască c-o pereche de cipici de același fel. De i se pare că pe pămînt trăiesc numai oameni desperechiați, sașii la ochi și fără încălțăminte pereche în picioare. Pielea Varvarei e ca de coajă de pom. La fel pe trup, parcă s-a urcat pielea răpănoasă, crăpată de pe picioare, pînă sub frunte. (De altminteri, la ce i-ar folosi pielea netedă și mătăsoasă?)

Numai de n-ar tuși! Ploaia o biciuie. Ciubere de apă se varsă în capul ei. Cînd tușește, sună o covălie unde se potovesc cai, o tîmplărie unde se netezesc la rindea scîndurile și sună cutii de tinichea în care se bat cuie. Tusea asta măgărească?! A crezut că de vină e bășica de porc ce umezește tutunul adunat din mucurile găsite. A crezut că de vină e rachiul! Niciodată ca acum n-a fost mai cuprinsă de friguri, de amețeli, de teamă că nu știu ce cumplit trebuie să se întîmple, năpasta și nenorocirea să cadă peste capul ei. In fiece noapte visează țintirime. Visează că-l întreabă pe cioclu: „Pe mine unde mă îngropi?" O trec nădușeli reci; cînd se deșteaptă își amintește, parcă s-ar fi învîrtit cu iuțeală în jurul unui țăruș, apoi dezlegată, s-a prăbușit de la o mare înălțime. Așa a fost cînd și-a pierdut mințile Balașa, spălătoreasa cea mai bună din cîte au fost vreodată. De la Cernăuți, de la Botșani, de la Barabani, veneau landouri și valeții descărcau lăzile cu rufe aduse ei la spălat. A cunoscut și ea, după dantele și funte, de e sau nu rea de muscă femeia. După numărul rufelor, dacă bărbatul are gînduri și pofte potrivnice nevestii. Rufa oglindește gîndul și pofta de desfătare a omului. Mangalul fierului de călcat i-a încins creerii și-a smintit-o. Acum un an Balașa s-a astîmpărat. Rătăcise zăludă vreo doisprezece ani pe ulițele tîrgului. Apoi n-a mai părăsit bordeiul. Lumea a crezut că i-au venit boii acasă.

După două săptămîni, au scos-o pe năsălie.

...Varvara n-a pus cununie. N-a făcut măcar din greșeală, cum se întîmplă, un copil. Cît a fost tînără, a știut: are unde-și pune capul, are o lingură de fiertură, un muc de țigară, are o cinzeacă de rachiu. De mult, de mult de tot, aproape în altă viață, se ducea la scrinciob (unde cînta un țigan din țambal). O jucau pompierii și, drept răsplată, îi pișcau sînul. Poate s-ar fi găsit și pentru dînsa un pompier. Dar plouă, Doamne, ce plouă! Varvara se tîrîie mai încet ca de obicei. Din urmă simte ca un bici uriaș limba de viperă a Smarandei lui Stavrat. Parcă i-au dat cu maiul în cap și ce va mai fi! Gîndește ici-colo. Gîndul trece înaintea ei. O evreică o strigă:

— Varvaro, cînd vii să-mi speli rufele?

— Apăi să le iau acasă, jupîneasă!

Ca împinsă de diavol, trece din casă în casă și adună rufele negre. Ochiul ei strîns în pungi — pe unde au fost odată cearcăne — prinde din fiecare casă ceva nevăzut: o umbră, o pată încondeind peretele. Gospodine avute îi îndeasă în sac diferite rufe. Intră și în casa celui de face sobe de teracotă, iar nevastă-sa ține duduci la care vin băieți. Meșterul a adus în tîrg nu numai moda sobelor de faianță și teracotă, ci și moda de a ține sîmbăta. El a închipuit un fel de biserică fără icoane și fără popă și a adunat o gloată care, la un semn de-al lui din deget, zbiară. Așa-i cică rugăciunea lor.

Duducile nu sînt duduci decît fiindcă au multe rufe care țin, la urma urmei, de îndeletnicirea lor. Schimbă rufa, schimbă bărbatul. Cît îi ziua de lungă, duducile stau în jurul unei mese, joacă în cărți, țin țigara între dinți, strîng ochii, beau cafea sau vin, pînă și ele își bat joc de Varvara. Cînd vor s-o supere, o încercuie, horesc în jurul ei, țipă ca mușcate de viperă. Și pe unde trece, mai mult năcaz.

Numai cît amar a lăsat pe ulița mol-

Ion Călugăru

(Contiaure în pag. 4-a)

Ioska Bacsi

1.

Prea mult v-am tot vorbit de mine,
Drept care m-au mustrat destui.
Să cînt acum socot că-i bine
Despre-un plugar și viața lui.

E vorba despre Ioska bacsi,
Cu tata frate bun era.
Nimic de preț pe el — nădragii,
Și doar surtucul de aba.

Bondoc ca răposatul tată
Și cu obrazul tăbăcit,
Cu mustăcioara retezată
Și șanțul frunții năcăjit.

Așa arată la vedere
Dar dacă-l prinzi la vreun taifas
Ori slovenind ceva-n tăcere
Cu ochelari betegi pe nas,

Privește-atunci chelia-i bine
Și ascultînd părerea sa,
Tu seamă dă-ți că nu-i oricine —,
Că de la el poți învăța.

Nici viața lui nu-i ca oricare
Și n-o-ntîlnești de două ori:
Un curcubeu a fost, pe-o zare,
Și azi cu sute de culori.

Cu arcu-i din pămînt pornește
Și iar se-ntoarce în pămînt
Și peste turnuri -nalte crește,
Lumini de basme scăpărind.

Viața osebită însă,
A început atuncea chiar,
Cînd fiul de țăran ajunse
Un mic agent financiar.

Alții-au ajuns să se-ncropească
Tamburi, lachei sau polițai.
(De viață cruntă țărănească
Pe calea asta mai scăpai).

Și el plecă la perceptură,
Inveșmîntat în strai de preț,
Pe gambă cizmă pe măsură,
Și înstelat la epoleți.

Prin monarhia hodoroagă
Ce știu eu cît mai rătăcea.
N-a fost tabac virgin să-i placă —
Dar fetele virgine, da.

Și haina o poftea curată
Și alăută și-un pahar
Și ce n-a pomenit vreodată:
Teatre, operă, ziar.

Dar mi-l mutară la Fiume
Să spargă-al contrabandei rai.
Oraș turbat, femei de lume, —
Să vezi acolo ce mai trai!

Port, fetele italiene,
Prin nopți cu lună — caraul.
Apoi l-a prins în mreji o vreme
O fată cu avut destul.

A tot plimbat-o, a-ndrăgit-o,
Iar fata nu s-a prea codit,
Pînă-ntr-o zi a logodit-o
Și-un chef de pomină-au trîntit.

Vuia furtuna mînioasă,
Războiul s-a încrîncenat,
Cînd el cu mica lui mireasă
Sosi-ntr-o vizită în sat.

Să vadă rudele și ele
Cam ce păreche și-a ales.
...In vară socu-avea umbrele;
Sătenii-și dau pe ulițî ghes.

Eu timpu-acela minte țînu-l,
Deși eram un prichindel,
Cum forfotea și Kiss, bătrînul,
Și satul forfotea la fel.

A fost un fel de sărbătoare,
Dar a ținut un pic abia.
S-au dus din nou spre altă zare
Chiar dacă satu-i îmbia.

De-o vreme fără Ioska bacsi
Ai lui s-au cam obișnuit.
Departe mi-l știau ortacii,
Că-i însurat și fericit.

Ca-n basme îi visau sorocul,
Că-i mare domn cu cin frumos;
De ce să-și lepede norocul
Să vie-n satu-i, zdrențăros?

Sfîrșind bătaia singeroasă,
Veneau ostașii din răzbel.
Și într-o zi se-ntoarse-acasă
Și el, civil, și — singurel.

De fată-atît-a spus că, iacă
Nu prea era de măritiș.

Și-a ascultat apoi cum toacă
Un cocostîrc pe coperiș.

Și s-a tot dus tăcut prin larini,
Privindu-și înverzitul lan,
Și-a doua zi-l vedeam pe țarini,
In haina-i veche de țăran.

2

Din țărnă curcubeul urcă
Și iar se-ntoarce în pămînt.
Mai sus ca turlele se-aburcă
Lumini de basme scăpărind...

Mult timp s-au străduit dibacii
Să afle cum s-a-ntors din drum.
Au tot vorbit de Ioska bacsi,
Dar nu l-au priceput nicicum.

Ci eu îl înțeleg prea bine,
Deși nu mi-a vorbit de fel,
Că-i una inima din mine
Cu inima ce bate-n el.

O, voi meleaguri depărtate
Voi, țărmi cețoși, sălbatec plai!
De n-ai cămin, ce preț au toate?
Și doar în țară poți să-l ai!

Departe-i veselul Fiume
Tăcuse tunul în război.
Putut-a el rămîne-n lume?
Nu! Țarina-l chema-napoi.

Țăran era legat de larini,
Chiar și cu bumbii lucitori.
Acasă-l îmbătau în țarini
Ai primăverii noi fiori.

Dădeau spre soare colți de grîne
Pe unde-obuzele-au arat.
Știa: aicea va rămîne,
Alt unde-i dezrădăcinat.

Rămase-n casa lui gheboasă,
Nevastă și-a luat din sat.
Și iată-l iar prin brazda grasă;
De mult trecutul și-a uitat.

Și cînd tăcu a vieții strună
In pieptul bunilor, pe rînd,
Munci cu patimă nebună:
Pămînt, pămînt, mai mult pămînt.

Că moștenirea-i doar o ață,
Un iugăr și ceva, în tot.
Doar ce creezi, aceea-i viață,
Ca primăvara ce dă rod.

Și visu-a fost să-și încunune:
De la boierul scăpătat
Un petec ieftin de pășune,
O țarină și-a cumpărat.

O țelină uitată, seacă.
Nu-i bai! pe-un Mijne mai avu',
El moștenirea lui săracă
Intr-o clipită și-a vîndut.

Dintîi un grajd își ridicase;
Cu-n gard ograda și-a-nsemnat,
Apoi veni și rîndul casei.
Nu-i bai că nu e chiar în sat.

Porni apoi ca să țesale
Cu brazde lăstărișul mult; —
Parcă-l ținea adus de șale
Gîrbaci de logofăt temut.

Dar logofătul cin-să fie?
Nu munca? Nu nestinsu-i foc?
Ori patima de avuție?
Bag sama, toate la un loc.

Destul e că trecură anii;
Pămîntul vechi și închircit
Se-ntinse, cînd, trudiți, plăvanii
Cu un brăzdar l-au răscolit.

Și curtea forfotea la soare
De păsăret împestrițat;
Și pe sub pomii dați în floare,
Căciuli de stupi cu zvon bogat...

Și coama pomilor frezată,
Și trunchii îmbrăcați în var...
Pe degete de ramuri, iată,
Ca stropi de sînge, vișini mari.

Nu curge miere doar, și lapte;
Cu viața, grijile îți cresc.
Și casa-i umplu rîs și șoapte:
Un mic norod copilăresc.

Nici el nu mai știa, nici Klara
Al somnului tihnit veșmînt,
Deși cădeau în toată sara
Ca ramul ostenit de vînt.

De-i grîul mult, e ieftin tare!
Dacă-i puțin, n-ai ce să vinzi.
Ș-apoi bocanci, o-nmormîntare,
Cum să le-mpaci, să le cuprinzi?

Și nu-i de-ajuns. Neomenește
Cerca și statul bir cumplit.
Așa-l chema pe-atunci: „Plătește",
Sau „ungurean afurisit".

„Plătește, ori te sec, țărane,
Cu toba vin, îți spun pe șleau".
Da. Domnii-s mulți și rup din carne.
Puțini, doar, partea i-o țineau...

Dar are Ioska și cunoaște
Ortaci de chinuri și frămînt.
Cînd se-ntîlneau din an în paște
Aleanul și-l spuneau în cînt.

Și țara o puneau la cale,
Tînjind o brumă de noroc,
Și sufletul uita de jale
Și inima uita de foc.

Dar fericit era aice
Cînd prin secara lui trecea,
Și ochii-n fragedele spice
Ii rătăceau încolo-ncoa.

Sau cînd prin lanul copt și darnic
El palma și-o trecea, mergînd,
Simțea că n-a trăit zădarnic
Și îngîna ușor un cînt.

3

Aproape de bucătărie
M-așez cu Ioska bacsi jos
Și cina prinde să ne-mbie
Cu-n duh de papricaș gustos.

Tăifăsuim. Hei, bătrînețe,
Are șaizeci de ani? Mai mult?
„Trec anii!" spune cu tristețe
O vorbă-a noastră de demult.

Din asfințit, lumini răsfrînte
Aștern în curte umbră grea.
Crescură sălcile plăpînde,
Ce el le-a răsădit cîndva.

Se-afundă sălcile-n visare.
Și încîlcitul lor frunzar
E ca argintul ce răsare
Pe-un cap cărunt cu părul rar.

Copiii ce-au scăpat de moarte,
Crescură-ncetișor și ei.
Crescu și casa mai departe,
Și-acum e casă, nu bordei.

Crescu chelia — s-o ia dracii —
Și ea cu anii ce-au trecut.
Ba, chiar mai mult, și Ioska bacsi
Imi pare că a mai crescut.

Nu ca statură sau făptură,
C-aici nu mai e chip nicicum.
Ci-n suflet și la-nvățătură, —
De parc-ar fi alt om acum.

Privesc măruntа-i arătare,
Cît s-a căznit, cît s-a luptat,
Cămin să-și nalțe pe răzoare,
El nod de nod a dezlegat.

Tot ce e freamăt, foșnet, toate
Cresc din credința lui, din el.
Inima țarinilor bate
Cu-a lui și-a celor ce-s la fel.

Sfărmat-a palma-i plugărească
Fiece bulgăr din ogor —
Nu-i fir de praf să nu cunoască
Sudoarea lui de mii de ori.

Ar ști vorbi de abătutul
Trecut, cu jale și năcaz
Dar nu, mai mult decît trecutul,
E viitoru-n suflet azi.

Hei, viitor! Va fi mai bine!
El știe clar ce va fi mîini,
Din cărțile de sfaturi pline
Ce i-au ajuns și lui în mîini.

El din gazeta necitită
Țigări n-a răsucit nicicînd.
Foșnesc în palma-i bătucită
Atîtea știri de pe pămînt.

El știe, s-a-ntărit poporul.
Și dă-napoi ce-i putrezit.
Pămîntul e rotund ca mărul
Și jumătate s-a-nroșit.

La New York știe ce se face
Și noi ce construim, voinici.
Hei, viitorul! Tare-i place!
Dar e prezentul încă-aici.

E-aici cu umbră și lumină;
Și zilele cum trec pricepi,
Că trec cu zumzet de albină
Clădind mereu, deși au țepi.

Citești-aici despre-o centrală
Sau blocuri mari muncitorești,
Pe cînd dincolo despre-o școală,
Sau despre-un club frumos citești.

Cei ce-au trecut prin vremuri grele
Mai că nu cred așa minuni.
De n-ar fi poze, fără ele
Ai crede că citești minciuni.

Dar mîine fi-va și mai bine.
Azi nu mai e ca-n timpu-amar,
Un ghimpe-n ochi, la boierime:
Ci liber poate fi maghiar.

Poftim! Te duci de colo-ncoace
Pe cîmp, și nu-ntîlnești argați.
Nici de calești nu fugi, ortace,
Nici nu trudești pentru-mbuibați.

Nu lași privirea-n jos; topită-i
Azi gheața fostei umilinți.
Vezi, libertatea, nu o pipăi, —
Dar ca pe-un cald fior o simți.

Și școala, vezi, e lucru mare.
Inveți și nu plătești măcar...
Și-ntreb: „Dar ce zici de tractoare?
Nu-s pentru noi? Nu-s tot un dar?

Și ce se face prin comună
Și colectivele... ce zici?"
El dă îngrijorat din mînă.
„Păcat că-s și greșeli pe-aici"

Da. Spune-n față Ioska bacsi,
El nu se-nvîrte ca un vrac,
Ci-ți zice verde ori ce-ai face:
Sînt treburi ce nu-i sînt pe plac.

— „Ascultă dumneata la mine"
(Mă ia cu dumneata mereu)
„Că sînt greșeli, o știu eu bine
La început de drum e greu.

Greșelile-s ca bălăria;
Cînd sînt puține, nu-i nimic...
Dar noi vrem să ferim cîmpia
Să nu atingă nici un spic.

Că dacă-s multe, e o crimă!"
— „Da, asta-i sfînt, cu-adevărat!
Dar dacă-s multe, e de vină
Doar omul care le-a lăsat".

— „In alte vremuri grofii noștri
Cu două mîini ne-au otînjit
Dar cînd ne-ating dintre ai noștri
Atunci ne doare îndoit!

Și-mi spune cum trăiește satul
Și ce s-a întîmplat și cum!
„Făcui contract să sprijin statul,
Pentru atît și-atît tutun.

L-am îngrijit cu grijă mare,
Și frunza de un cot era,
Dar cînd l-am dus la colectare:
De calitatea patra-i... Na!

Tutunul prima să-l socoată
Ca pe-un tabac de mestecat!
Dar asta-i o nimica toată
Pe lîngă ce ni s-a-ntîmplat.

Nu prea de mult, acu an-vară:
Acolo stă un chiaburan.
Și aria o așezară
Lîngă lăcașul lui taman.

Tot mă-ntrebam: din ce pricină,
Dar pipăind încetișor
Am dat cu ochii de lumină:
Puteau să fure mai ușor.

Stătea în saci atîta grînă
Și controlorul, pas cu pas,
Cu chiaburanul mînă-n mînă
Dădea un sac peste pîrleaz.

— „Poftim! Ce blestemată treabă!
Și asta nimănui n-ai spus?"
Sar eu, că și-un motan, degrabă
Sări din somn cu groază-n sus.

— „I-am dat poporului raportul",
Răspunse apăsat și rar.
„Am scris redactorilor totul;
Corespondent sînt, voluntar.

Le-am scris și de tutun, de mine...
Ei zbughio! parc-ar fi furnici!
Dar au plătit. Vezi, prinde bine
Cîte-un cutremur mic pe-aici!"

— „Așa e, bravo, Ioska bacsi!
Și-l prind, înflăcărat, de mîni.
Dușmanul, el să n-aibă pace,
Că azi, poporul e stăpîn!"

— „Oho, nu-i simplu-ntotdeauna!
Și asta-i lesne de-nțeles
Ei, pe orice-aș pune mîna
Imi caută pricină-ades.

...Știu — legea noastră se mai calcă,
Pe-alocuri unii trag folos,
Și-adesea, nu ți-e teamă, parcă,
De-ai criticat vreun ticălos?

Dar lupta merge mai departe,
Și urma-alege — nu pe hoți!
Că noi sîntem stăpîni pe soarte,
Și nu cîțiva mărunți despoți.

Dar interesul poartă fesul;
Și goana să fii om avut
Iți leagă și-ți încurcă mersul
Și-nvie rele din trecut.

Să afle dar și Ioska bacsi,
Nu strică dac-o auzi, —
Să nu mai hodinească-n pace
Cît buba asta va zvîcni.

Mai drag pămîntul cui să-l fie
Ca lui? „Așa e?" -ntreb și tac.
„Cînd sînge-a supt orice fîșie,
Se poate să nu-mi fie drag?

Măcar un T.O.Z., de-ar fi, vezi bine!"
„Dar dacă...?" El se scoală-ncet
Și mă poftește-apoi la cină,
Că de mîncare-i berechet.

O mămăligă aurie,
In blid, un papricaș de pui.
Odaia-i ca o farmacie...
Ce-ar mai lipsi aici? Ce nu-i?

Un scurt răspuns să-mi deie omul
Și nu s-ar cere altceva...
Dar el mi-ntinde-ncet castronul:
— Hai, umple-ți farfuria! Ia!

Și mîndră e mătușa Klara
C-atît de strașnic ne-am hrănit.
Din polițî îmi îmbată nara
Miros de cașcaval dospit.

Pisica ronțăie, nu toarce...
De mult n-am mai mîncat atît...
Mă uit furiș la Ioska bacsi.
Un șip de apă dă pe gît.

Iși șterge gura ca să-mi spună,
Să mormăie mai mult, așa:
— „Și totuși... colectiva-i bună...
Mașina-i lucru mare... da!

Of, de pe piept mi-ai luat o stîncă;
Unchiașule, îți mulțumesc.
Atît voiam să aflu încă,
Din inimă să te iubesc.

Așa aș vrea să-i spun și-mi pare
Chiar de-aș striga n-ar fi de-ajuns...
Să-i spun azi taina-n gura mare?
Ba nu! S-o mîngîie-ntr-ascuns...

Și-mi înfășoară-n pat acuma
Mițoase pături trupul meu
Imi intră în odaie luna —
In jurul ei, un curcubeu.

Bătrînul... Curcubeul... Iată
Legate-n minte îmi apar.
Adorm. Las genele să cadă,
Să le ridice zorii iar.

Și-n somn mi-i dat să mi se-arate
Alt curcubeu mult mai frumos,
Cu arcul peste șapte sate,
Sclipind peste-un pămînt mănos.

— Kiss Jenő

In romînește de
Al. Andrițoiu și F. Pîcă

Qameni din Ţara Dornelor

Un peisaj dens, de un verde viscos. Munţi molcomi, cu coamele blejine, peste care creşte de secole peria deasă a brazilor. Aici natura îşi cheltuieşte forţele cu o grabă frenetică. Fulgere îuţi aprind orizontul cînd te aşteptî mai puţin. Un fel de electricitate statică pluteşte în aer, în vaporii de apă sau în mireasma tare a moliftilor, ce te izbeşte uneori în nări cu violenţa unui narcotic. Aici este şi un fel de ploaie mută, care nu răpăie şi nu cade, dar care umezeşte totul de jur împrejur şi pe care o respiri odată cu esenţa miraculoasă a bradului. Mai mult decît în bucuriile privelişti, poate că secretul care ne împinge spre regiunile muntoase stă în aspirarea acestor droguri măiastre, pe care natura ni le prepară după infailibila sa alchimie.

In vale se întinde staţiunea, aşezarea cochetă ce se străduieşte să fie în fiecare an mai surizătoare şi mai confortabilă. Dar poezia începe ceva mai sus, pe coamele munţilor, acolo unde căsuţe pitice de lemn se caţără îndrăzneţe, incintînd ochiul cu arhitectura lor graţioasă. De departe ele evocă o atmosferă de basm al copilăriei, destinate parcă să adăpostească vreo ceată strengară de Statu-Palmă-Barbă-Cot, care poate că au plecat în pădure după fragi şi după prinţese rătăcite şi primejduite de teribili balauri. De aproape, însă, aceste căsuţe sînt nişte singuratice bungalowuri rustice, în care muzica de la radio este înghiţită de şuşotul tainic şi stăruitor al pădurii din jur.

Acolo unde apele Dornei se unesc cu apele pătimaşe ale Bistriţei, acolo peisajul devine industrial şi capătă un ton blond-arămiu. Stive enorme de cherestea sînt răspîndite cît vezi cu ochii, pînă acolo unde apele îngemănate se pierd în zare. Este combinatul forestier „Bernat Andrei", element nedecorativ dar substanţial pentru viaţa localităţii. Un furnicar de oameni se agită printre stivele colosale, şi un zgomot de maşini acompaniază în permanenţă clipocitul aprig al Bistriţei. In spatele borvizului său renumit şi al pitoreştilor ei vile, Vatra Dornei dă şi ea cu înverşunare bătălia pasionantă a cincinalului.

Plutaşii Bistriţei

Habar n-au avut vreodată, şi n-au nici astăzi habar, că meseria lor a alimentat o întreagă literatură idilică. Este drept, fizionomia lor predispune la ceea ce s-ar putea numi exagerare poetică. Sînt zdraveni, drepţi, rude bune cu brazii. I-am văzut cînd luau masa pe plută. Aveau pîini mari, rotunde, fiecare pîine o provizie suficientă pentru o expediţie prelungită. Asemenea pîini erau rupte cu gestul feroce al unor Sfarmă-Piatră, şi cîte un sfert era împărţit fiecăruia. Abia după asta intra în funcţiune briceagul, pe care oamenii îl mînuiau cu o stăruinţă naivă, şi chiar cu pedanterie, ca şi cum ar fi vrut să-şi prelungească prin asta plăcerea mesei. Plutaşii aceştia vin dinspre izvoarele Bistriţei, din apropiere de munţii Cirlibaba, poiana Stampei şi Iacobeni. Sosesc aici pe la patru după masă, desfac plutele şi trec apoi la casierie, unde îşi numără banii de hîrtie la repezeală, dar stăruiesc asupra mărunţişului de metal cu o încăpăţînare dracească. Cîştigul e bun, şi pînă seara oamenii tîrguiesc stambe pentru neveste, pantofi cu talpă de crep şi lăzi enorme de cuie. Apoi trag o duşcă-două pe gît, şi se întorc acasă cu trenul.

Cum a devenit Gheorghe Barnea „motorist"

Gheorghe Barnea are cincizeci de ani. Aici, în Vatra Dornei, stă singur. Acasă, înspre Rădăuţi, are o nevastă şi trei băieţi mari. Barnea e pribeagul care a pornit în lume să-şi facă „o stare". A pornit cu un fierăstrău lat. Cu atît. A ajuns la Vatra Dornei şi a început să taie la buşteni. Erau patru. El tăia cu Iman Ciupa, iar Burduţea cu Costică Dulgheru. Închipuiţi-vă patru oameni care taie cu fierăstrăul: un an, doi, zece, vara şi iarna. Ca să puteţi pricepe toată ticăloşia unei asemenea trude, ar trebui să-i priviţi braţele şi palmele lui Ciupa; vai, sărmani atleţi sau boxeri, să vă ferească Dumnezeu de pumnii lui Ciupa! Trebuie să arătăm însă că din munca asta, despre care dacă am spune muncă aspră nu am spune nimica, Gheorghe Barnea cîştiga atîtia bani cît să trăiască şi el şi să trimită ceva şi acasă. Barnea era mulţumit. Stomacul său mistuia de două ori pe zi o ciorbă gustoasă, iar nevasta îi scria că pune ban lîngă ban ca să cumpere porc de crăciun. Numai că, deodată, această fericire a tăietorului de lemne începu să se clatine. Frigurile neliniştii puseseră stăpînire pe el. In fabrică se adunaseră nişte fierăstraie electrice, şi toţi tăietorii trebuiau să facă şcoală cu ele. Barnea era ca pe ghimpi. Se văicărea în dreapta şi în stînga, şi nu mai părea să-şi afle astîmpărul. Fierăstrău cu curent, ce-i aia? Mîna e mînă, taie de zvîntă, taie de treizeci de ani şi n-a dat greş niciodată. Şcoală de motorist, cum vine asta? La bătrîneţe? Dacă e horă, însă numai să joci. De voie, de nevoie, a jucat şi Barnea. S-a făcut „motorist". Joagărul lui din moşi-strămoşi a prins rugină. Dar la salar i-a prins bine. La sfîrşit de lună a numărat cinci hîrtii mari, în loc de trei. Azi numără nouă. Trimite şase acasă, şi trei îşi opreşte. In ziua de-ntîi, cînd se duce cu banii la poştă, scrie pe mandatul poştal, acolo unde zice „expeditor": Barnea Gheorghe, motorist, Vatra Dornei.

Amarele lacrimi ale iubirii

Sînt pe lume şi iubiri triste. Fira nu e fată frumoasă. E zveltă, are pe vino-ncoace dar nu e frumoasă. In sat la ea, în Sîrbii Săvenilor, erau cîteva fete să le fi pus în ramă. Anuţa lui Cîncă, Măgdălina babii Ioana, altele multe. Flăcăii se ţineau droaie după ele, le pîndeau noaptea, duminica le chemau teată vremea la joc. Numai pe Fira n-o chema nimeni, şi nici n-o prindea noaptea, şi nici nu se ţinea scai după ea cînd mergea cu ulcica la apă. A plîns Fira de şi-a frînt inima, şi-a dat cu dresuri pe faţă, — degeaba, flăcăul aşteptat nu-i bătea nici odată la poartă. Dar într-o zi, iată-l, tot a bătut. Era Alexandru, băiat aprig la treabă şi la mînie, iute de fel şi de mînă.

lui, zvăpăiat şi dat dracului Alexandru a privit-o cel dintîi drept în ochi. A privit-o galeş, şi i-a strîns mîna. Atît a aşteptat Fira ca să facă dintr-o nimica toată un vis, şi dintr-un vis o dorinţă aprinsă. A trecut o săptămînă sau două, Alexandru s-a înflăcărat bine şi Fira şi-a pierdut capul. A mai trecut cîtva timp, poate o lună: Firo, Firo, unde ţi-s mîndile? Alexandru şi-a meşteşugit vorbele, şi-a dat cu miere pe limbă şi i-a îndrugat verzi şi uscate. După alt timp i-a spus c-o ia de nevastă. Fira era într-al nouălea cer, caerul deşertăciunilor se depăna repede. Dar, vezi, într-o bună zi ochii flăcăului s-au încrucişat cu ochii Tincuţii. Fira a fost dată uitării, parcă nici n-ar fi fost. Focul de paie al zvăpăiatului a pornit s-o mistuie pe Tincuţa, în vreme ce Fira începea să bea pînă la fund din paharul amărăciunii. Cu lacrimi în ochi, aşa a venit ea la Vatra Dornei. Acasă nu mai era chip să mai stea, babele şuşoteau pe la colţuri de uliţă, nevestele tinere chihoteau şi-şi dădeau coate. A început să lucreze la circular. A lucrat cu îndîrjire, parcă şi cu necaz, a lucrat stăşnic, a fost cea mai bună din secţie, s-a calificat, a ajuns şefă de bandă. Din viaţa cea veche au rămas vagi crîmpeie, risipite pe ici şi pe colo în amintire. Viaţa cea nouă a furat demult sufletul Firii. E o viaţă plină de ambiţie şi de proiecte, o viaţă trează şi limpede, o viaţă adevărată şi care nu minte. Fetişcana de ieri, cu ochii încercănaţi de negura îndurerării, este astăzi o femeie robustă şi în nestinsă fierbere a vieţii, un om surizător şi puternic.

Patima migraţiei şi a buşteanilor

In aceeaşi secţie lucrează şi gateristul Mihai Ciocov. A venit din Vişeul de Sus, împreună cu taică-său, să lucreze la fabrică. In viaţa acestor Ciocovi există două „atavice" deprinderi. Mai întîi este instinctul de migraţie. Asemenea buşteni care sînt purtaţi de apele repezi de munte, Ciocovii au migrat întotdeauna „la vale" — „la vale" în accepţia cuvîntului cea mai puţin metaforică. Este în sufletul acestor oameni o pornire impetuoasă către cîmpie, poate ca la ciobani, deşi ei rămîn veşnic tributari sentimentali ai muntelui copilăriei, a cărui imagine o poartă elegiac în inimă oriunde se duc. Cealaltă străveche deprindere este deprinderea de a prelucra lemnul. De la barda grosolană a bunicului său şi pînă la gaterul modern pe care nepotul îl mînuieşte astăzi cu o uşurinţă nespusă, există un tainic filon care nu le dă voie Ciocovilor să se înstrăinеze de matca unei meserii strămoşeşti. Tînărul acesta de la „Bernat Andrei", care se îmbracă în tricouri sportive şi care se fălеşte cu succesele sale la atletism, nu şi-ar schimba meseria pentru nici o alta din lume. El va merge toată viaţa „spre vale", dar nu se va opri niciodată decît acolo unde va găsi copaci viguroşi şi buşteni zdraveni, cu care oamenii ca el ştiu cu adevărat să aibă de-a face.

Tehnică şi folclor

Combinatul acesta gigant produce zilnic mai bine de şase sute de metri cubi de scînduri. Aici era pe vremuri, povestesc oamenii, o întreprindere rudimentară, unde buşteni erau cărăţi de la malul Bistriţei cu boi, înjugaţi la un atelaj preistoric, ca într-un desen egiptean zgîriat pe o lespede. Astăzi, buştenii merg pe benzi nesfîrşite, pînă la gatere. Aici mecanizarea e desăvîrşită, şi se schimbă mereu. Tehnica şi moda sînt cele mai puţin statornice dintre faptele omeneşti, dar tehnica ştie ce vrea şi calculează la milimetru utilul. Transportoarele cu role din hală erau cît se poate de bune, dar mecanicul Herman Goldstein a născocit o bandă perfecţionată care aduce avantaje nesperate celor care lucrează aici. Patima pentru tehnică este molipsitoare. Iosif Moldovan şi cu Şol Nae de la un şantier vecin, au născocit una după alta nişte benzi transportoare, nişte ventilatoare de praf şi nişte apărătoare ce exclud astăzi posibilitatea de accidente.

In secţiile combinatului oamenii lucrează la maşini bune, şi nimeni nu se teme că o să rămînă ciung sau infirm. Sînt acolo romîni şi germani, mulţi ruteni şi cîţiva polonezi, o pestriţă societate bucovineană care trăieşte de veacuri între aceşti munţi. Cînd cutreieri prin ateliere bagi de seamă cum ici şi colo limbile se încrucişează şi cum pe malul Bistriţei, acolo unde se descarcă buştenii, se ridică din cînd în cînd melodia prelungă şi tremurată a unui cîntec rutean.

„Souveniruri" de la Vatra Dornei

In parcul ce înconjură clădirea băilor şi pe aleile căruia străjuiesc cei mai falnici şi mai majestuoşi brazi, se odihnesc mulţumiţi bucureştenii. Se adună grupuri-grupuri pe bănci, după afinităţi sau după temperatura din cada cu acid carbonic pe care a suportat-o fiecare, şi discută despre orice, de la istorie la arta pregătirii clătitelor. Meteorologia este, firească, în mare cinste aici. Se fac pronosticuri cu privire la vreme, se controversează cu patimă, la rigoare se invocă chiar autoritatea lui Topor, ceea ce îi face pe unii încăpăţînaţi să amuţească subit. Sînt mulţi muncitori de la „Kirov", sau de la „Matyas Rakosi", funcţionare din minister, ceferişti în vacanţă. Unii dintre ei sînt puşi zor-nevoie pe critică, se agită şi caută noduri în papură, protestează cu ciudă împotriva ploii sau împotriva responsabilului de la cantină. In fond sînt încîntaţi de concediu, trag cu sete în nări aerul tare al brazilor, şi în ultima zi de vacanţă devin grav melancolici. Atunci se duc la fotograful Hagioglu, să rămînă măcar cu ceva „souveniruri". La Hagioglu se găsesc nişte decoruri bizare, rămase parcă de la moşii de acum cincizeci de ani. Un decor înfăţişează o cetate asediată, o armată cruntă cu suliţe care dă bătălia. Alt decor este cu nişte domni în redingotă, cam de pe vremea lui Franz Iosef, care au plecat călare la vînătoare. Fiecare se fotografiază pe fundalul dorit, şi după developare se trezeşte într-o ambianţă de hipodrom sau într-una eroică, cum i-a fost gustul. Acestea sînt „souvenirurile".

Casele

Tîmplarul Carol Moteca de la „Bernat Andrei" s-a însurat de curînd. Directorul, un miner mustăcios care e gata să intre în foc pentru oamenii săi, a venit în atelier şi i-a strîns mîna. „Ai casă, măi Carole?" l-a întrebat el. Mateca a făcut un gest echivoc, din care directorul a priceput că omul are casă şi n-are. Atunci i-a propus să se mute în cartierul muncitoresc, cartier nou, cu construcţii moderne şi adăpostite de larma asurzitoare a combinatului. Moteca a strîmbat însă din nas. El, dacă s-a însurat, vrea casă încăpătoare. Poate face copii mulţi, să aibă loc să se joace. Vrea şi grădină, vrea şi curte de păsări, vrea să pună si stupi. Directorul n-a zis ba. Fabrica mai are un cartier de locuinţe — un cartier denumit fantezist „cartierul cel roşu" — şi aici casele sînt de vînzare. Mateca a cumpărat „la roşu" o casă încăpătoare: două camere, două bucătării, două antreuri, totul la dublu, aşa, să-i ajungă. O să aibă şi grădină, şi stupi, şi curte de păsări. Mă rog, aşa cum îi place.

Intreprinderea a depăşit planul pe primul semestru, şi mulţi dintre forestieri au fost premiaţi. Trei sute de lei, cinci sute, şapte. Cîteva din clădirile noi au fost terminate, şi alţi muncitori s-au mutat în ultima vreme acolo. Plătesc zece lei pe lună, şi au în schimb apartamente încăpătoare, de la ferestrele cărora Vatra Dornei oferă o priveliştе de neuitat ochilor.

Pseudokineghetikos

Victor Toderean, omul care mă însoţeşte prin combinat, a fost multă vreme pădurar, sau „silvicultor" cum îi place să-şi zică. Povesteşte nişte isprăvi vînătoreşti de toată frumuseţea, peripeţii cu urşi care nu se lasă împuşi nici de glonţe, cu cerbi care aparent îşi dispar lăsîndu-l pe vînător cu gura căscată, o întreagă mitologie a pădurilor de la munte. Nu are importanţă pretextul vînătoresc de la care pleacă Toderean pentru ca să dea aripi fanteziei sale şi s-o lase s-o zburde.

In cele din urmă, poposim la club. Clubul muncitorilor de la „Bernat Andrei" rivalizează cu clădirea masivă a băilor, în ce priveşte aerul somptuos de palat izolat printre piscuri de munte şi brazi. Vatra Dornei ar putea să-l folosească cu succes ca imagine urbanistică pentru „souvenir-urile" sale. Există aici o sală imensă de cinematograf, cu loji elegante pentru fruntaşi, înecate în draperii roşii. O atentă şi grijulie preţuire a muncii, şi o generoasă răsplată a ei.

N. Vălmaru

Prietenii noştri

— Fragment —

Frumos e timpu-n care vieţuim
Dar frumuseţea asta e şi aspră,
Un loc în front, ca un soldat luptînd
Işi are orice om din ţara noastră.

La noi e pretutindeni muncă, muncă,
Şi-n lupta noastră ţinem pasul vremii.
Desţelenim pămînturi ce ne-aşteaptă
Să le culegem rodul, de milenii...

La pol, acolo unde-i veşnic beznă,
Prin vifore şi albe uragane,
Peste pămîntu-nveştmîntat în gheţuri,
Nu în zadar coboară avioane!

Ca să trăiască omul din belşug,
Avem pe-acest pămînt puteri depline.
Noi curgerile apelor vuind
Le îndreptăm năvalnic, spre turbine.

Şi vraja astrelor vom dezlega-o,
Dezvălui-vom taina din atom,
Şi-om dărui, prin muncă fără preget
Lumină şi căldură pentru om!

Şi dacă şi vecinii ne vor cere,
Le dăm şi lor din ceea ce avem!

Veac minunat şi minunată zare!
In faţa noastră e al vieţii drum.
Ca să-l străbatem numai spre lumină,
Tăceţi pentru vecie, guri de tun!

In ciuda celor ce ne vor sfîrşitul
Şi ar voi să ne oprească-avîntul,
Noi vom lupta ca-n lume să triumfe,
Lumina păcii peste tot pămîntul!

Nikolai Gribaciov
In romîneşte de **Gheorghe Tomozei**

Invalidul

Unde-am pierdut piciorul şi mîna? Ruşinos!
In ţara cu palate ciudate, hăt, departe,
Pe malul unor mlaştini coclite şi deşarte
Unde-nsetate turme se-nfundă-n mîlul gros.

Da. Căpitanii noştri, înspăimîntaţi de moarte,
Strigară să ne-ntoarcem, prin aerul viscos,
Căci avangarda noastră pierise, luînd-o-n jos,
De negură ascunsă, cu rîndurile sparte.

Atunci cînd partizanii s-au avîntat, cascadă,
Zvîrliră pentru mine întîia lor grenadă, —
Crud soare de văpaie cu sînge împroşcat.

Merg cu-n picior, de-atuncea, tîrîş, abia-abia,
Şi-urăsc ca nimeni altul, războiul blestemat,
Al cărui drum de jale prin Cao Bang trecea...

Henri Max
21 decembrie 1950 In romîneşte de **Virgil Teodorescu**

Straja înălţimilor

— Fragmente —

...Privesc aceste înalte creste-andine
şi mîndru sînt că le pot sta de strajă.
Cu voi, fraţi buni, opri-voi fiara cruntă
venind din Nord, din Sud, dinspre Pacific.
Eu fiara o cunosc, căci lasă urme:
sînt trupuri scrumuite de copii,
sînt gingaşi sîni de fată retezaţi,
cadavre de bărbaţi ce-şi îmbrăcară
ieri, prima dată haina ostăşească!
Şi-aceştia toţi ar fi putut să fie,
poeţi, plugari sau iscusiţi pescari.

Eu fiara o cunosc căci lasă urme:
prerii pustii şi ferme dărîmate.
S-o stăvilim, fraţi buni, c-aduce sînge!
Să nu poată străbate munţii noştri
şi zarea-albastră a patriei iubite.

Feriţi am fost de foc şi de măceluri,
departe fost-am fără de-ndoială.
Dar slobodă e fiara nesătulă
şi patria ne poate fi-n primejdii.

Vă dau îndemn, opriţi-o-n Anzii noştri,
să nu scrumească grîul Cordilierei
să nu ne nimicească locuinţa
ce-o-mpresură copii şi porumbiţe.
Privesc departe-n larguri de hotare.
Vă chem pe toţi cei ce gîndiţi ca mine,
pe toţi cei ce iubiţi fierbinte viaţa,
alături să-nălţăm un zid puternic.
Doar astfel vom putea tihnit, spre seară
să ne-adormim vlăstarele plăpînde.

Vă chem pe cei ce vreţi să-ntoarceţi brazda,
să crească spicu-nalt, fără primejdii,
să ţinem piept acelei fiare-a morţii.

Vă chem pe cei ce vreţi s-aveţi cămine,
în care să muriţi de bătrîneţe
şi să lăsaţi urmaşi în casa veche.

Pe cei ce vreţi s-aveţi pe masa voastră pîinea,
o pîine caldă, aromind a pace.

Deschideţi inima! Să ne cunoaştem!
Priviţi-mă, eu sînt la Sud, în Anzi —
la Miază-Zi-n Ecuador sînt prieteni,
veghez aici prerii, bogate turme
şi casele de lut, împresurate
de blînzi copii, de snopi şi porumbiţe.

Eugenio Moreno Heredia (Ecuador)
In romîneşte de **E. Marian**

AL CINCILEA AN DE SECERIŞ

(Urmare din pag. 1-a)

pun la punct ultimele lucruri înainte de plecare. Vorbăreţ, neliniştit, nestăpînit, gata să se „încontreze" cu tine că un lucru n-are să iasă bine, dacă nu-i iei în seamă şi părerea lui, fiecare colectivist e întrecut în iniţiativă şi în neliniştе de preşedinta gospodăriei, Tinca Anton, care pune în fiecare dimineaţă pe roate muncile de pe cele cinci sute de hectare. Cinci sute de hectare ale oamenilor care au trudit ieri, apăsaţi şi încovoiaţi, au creat atîtea bogăţii ale pămîntului, fără să le fi rămas altceva, decît grozznica grijă a zilei de mîine. Mulţi cu intrat în gospodărie, acum cinci ani, cu braţele goale, cu „ce-i pe ei şi pe culme". Nu mai aveau nici cu ce lega gura pînzei. Unii au venit în colectivă, neîncrezători, bănuitori, călcînd ca pe ghimpi. Au pornit douăzeci de familii cu optzeci de hectare. Cinci ani de muncă, şi au astăzi aproape cinci sute de hectare; sînt şaizeci de familii în gospodărie, au crescătorii de păsări şi de porci, şase sute de oi, grădină de zarzavat; celor mai harnici le-au revenit anul trecut pînă la şapte mii kilograme de grîu.

Energia şi priceperea acestor oameni se desfăşoară cu fiecare an tot mai puternic. N-au avut niciodată porumbiştі atît de întinse, de înalte şi de curate, cu „legătură" atît de sănătoasă la ştiulete, holde atît de mari şi de grele, deşi cu ani şi ani în urmă tot ei le munceau. Se arată mereu tot mai neliniştiţi, mai iuţi. Sînt nemulţumiţi cînd un lucru nu merge bine, şi din neliniştea şi nemulţumirea asta pornesc cu mai multă rîvnă la treabă. Ei cuprind parcă pentru întîia oară Bărăganul lor, îl văd cît e de mare şi de bogat, cînd selecţionează sămînţa, cînd însămînţează, cînd plivesc holda şi string recolta de pe cele o sută şaptezeci de hectare de grîu pe care le au azi. O sută şaptezeci de hectare de grîu bogat e o bucată bună de cer, de rai coborît pe pămînt, şase secerătoare, o combină, abia au răzbit să le dea de cap, în împrejurările ploilor torenţiale care s-au năpustit zilele acestea pe Bărăgan. Autocamionul gospodăriei — cumpărat anul acesta — face mereu du-te-vino, cărînd grîul treerat de la combină. Se nădăjduieşte să se obţină pînă la două mii de kilograme la hectar.

Bătrînul colectivist Postole a fiert de ciudă în zilele astea ploioase şi recunoaşte că l-a „criticat" pe dumnezeu mai mult ca niciodată. Mai mult, i-a făgăduit şi preşedintei o „critică" să-l ţină minte, iar preşedinta le-a făgăduit tuturor colectiviştilor acelaşi lucru. Au fost prinşi snopi nestrînşi, sub ploaie. Duminica trecută, gospodăria colectivă împlinea cinci ani. O sărbătoare în care se strecura necazul cu snopii. Ca să aibă linişte şi împăcare, oamenii au pornit în acea zi să întoarcă şi să strîngă snopii în clăi. De la brigada I-a lipsea tocmai şeful, tînărul Ilie Dragnea. Cu brigada lui întrecuse brigada a doua, ducînd pînă la capăt trei praşile la cincizeci şi patru de hectare de porumb şi la douăzeci de hectare de floarea soarelui. In acea zi lipsea de la snopi pentru că l-a trimis gospodăria la Festival, pentru vrednicia şi priceperea lui.

Aici, pe cîmpul grîului secerat, pe care-au început să se vadă bucăţi de pămînt dezmiriştite, tineretul stringe ultimii snopi în clăi. Dincolo, mai aproape de sat, pionierii adună spice. Ceva mai tîrziu, poposesc pe cîmp şi copiii de grădiniţă la cîmp; se văd în imensitatea cîmpiei ca nişte gîngîlici. Ei nu au vacanţă vara, aşa cum au prietenii lor de la oraş; ei sînt ţărani şi au venit la cîmp cu educatoarea care e mulţumită că a găsit la rînd, o bucată de grîu nesecerat, alături şiruri de clăi, mai departe numai mirişte şi apoi pămînt dezmiriştit: le arată copiilor cum creşte grîul, cum e muncit de părinţii lor.

In fiecare zi, copiii colectivei iau masa la gospodărie. S-a făcut bucătărie pentru ei, o sală cu mese mici. Unii dintre ei se supără cînd nu li se dă lingură nouă şi pîine proaspătă.

„Lingură nouă şi pîine proaspătă". Cînd ti aude bătrînul părfit Postole, care a trecut prin atîtea, cînd ti vede pe copii făcînd mofturi, se răsteşte la ei în glumă: „Măi dracilor, o să vă duc eu o lingură să n-o puteţi duce. Vi s-a urît cu binele!"

De altfel, şi bătrînului Postole „i s-a urît cu binele". Injură secerătoarele şi laudă combina.

De la bucata de pămînt la cinci sute de hectare, de la secerat şi de la steajărul lustruit de funie la combină, de la calul sărman la autocamion. Oamenii înfring răul, îşi fac o viaţă bună şi o doresc din ce în ce mai bună.

Şt. Bănulescu

NAPASTA VARVAREI

(Urmare din pag. 3-a)

dovenească perceptorul care mai bate darabana la gardul unui om, din care se vede, nici pitac de aramă n-a putut stoarce!

Se întoarce acasă. Îi vine să rîdă. Ce-are să-mi facă Smaranda? Că de la mine nici mătreaţă n-are de luat. Iar se gîndeşte de mai poate fi o bunătate pe lumea asta cu pîine albă, cu vin, cu fel de fel de bucate alese... O lumină se aprinde în faţa ei. „Doamne, maică precestă, pomeneşte-mă întru bine!" A ajuns în sfîrşit. Ridică cercul pe cofa care ţine închisă portiţa. Işi aduce aminte: a avut vecin pe un ţigan. Covăiia ţiganului e acum pustie. De o lună a călătorit din tîrg, după ce a îngropat-o pe nevastă-sa, o moldovancă slabă şi verde. Acu s-aude că se ţine de furtişaguri şi că mănîncă şi bea pînă se satură. Se lasă noaptea cu singurătate. Doamne, ce mai plouă! Varvara deschide uşa colibei. Se urcă pe cuptor. Tuşeşte mult (ca să-i fie de-ajuns pentru toată noaptea).

Un lătrat de cîine. Pomii foşnesc. Incă un lătrat de cîine pe deal, sus, la vie. Latră toţi cîinii. Pe cine bocesc? Ducă-se pe pustii! Varvara a prins dangătul de clopot. Cum mai plîng clopotele! Plînsul lor pătrunde sub piele şi umflă carnea. Şi ploaia umflă carnea cum umflă cataplii mieii şi iezii tăiaţi — gata de jupuit. Ce noapte! Nici somnul n-o prinde. Cum i se întunecă capul şi ce vîrtejuri o ameţesc!

Parcă acu lătrau toţi cîinii din tîrg, şi cîinii de la stînele de pe toloacă. Vîntul a deschis uşa. A intrat cineva? Parcă s-a urnit tîrgul din loc.

„Mamă, mamă!" ţipă Varvara. De la mama îi poate veni mîngîiere şi mîntuire.

Casa s-a umplut de o apă stătută, sălcie şi dulceagă. Peste ochii Varvarei s-a tras un păienjeniş ca de dantelă. Un satîr ascuţit spînzură peste ceafa ei. Dangăt de clopote se aude ca o apă şuşotind.

„Taie capul scorpiei!" E vocea Stăvratoaiei.

O mare spaimă a cuprins-o.

Şi pe urmă n-a mai ştiut nimic.

3

S-a înseninat. In locul ploilor fără de sfîrşit, se ridică iar pînă la cer, colbul cenuşiu ce face pe tîrgoveţi să strănute. Fără rufe a rămas tîrgul. Vecinii vorbeau peste zaplaz.

— Ei, ţi-a adus rufele odorul de Varvara?

— Ce să-ţi aducă Varvara, mînca-o-ar cel pierit!

— Să ştii mătuşico, c-o fi fugit cu albiturile noastre în vreo şatră ţigănească. Aşa s-a întîmplat şi cu neamţul şchiop: dregea ieftin încălţămintea şi odată s-a făcut nevăzut cu ghetele, cu ciubotele, cu botinele oamenilor.

Şi duducile o blestemau: lua-o-ar naiba de scorpie bătrînă şi hoaţă!

— Se vede că n-are nevoie de parale, beţivanca! Altfel ar fi adus rufele, că a avut timp să le spele!

— Inchipuie-ţi coană Aglăiţo, nici azi n-a venit spălătoreasa!

— Nu ţi-am spus, madam Capră? Fă reclamaţie la comisie!

— Am trimis servitorul să vadă ce-i cu dînsa şi nici n-a găsit-o, acasă.

Zvonurile despre fuga Varvarei s-au adeverit. De o lună de cînd au conţinut ploile mari, n-a mai văzut-o nimeni. Nici prin circiumă, nici prin piaţă, nici pe la muşterii. A, nu, tîrgul nu e un tîrg locuit de rufe, cum gîndea Varvara. S-au adunat păgubaşii, au făcut plîngere. Primarul, prădat de plastroanele scrobite, manşete şi gulerele de cauciuc, pensionarul de cămăşile albe, Stavrat de dantelăria arsă. Şi bineînţeles, un comisar întovărăşit de sergenţi şi de pilcuri de copii, a pornit spre coliba Varvarei. Au spart uşa. Toate rufele erau întinse pe frînghie. Nici una nu lipsea. Numai Varvara nu se vedea.

Cineva s-a apropiat de cuptor. L-a trăznit o duhoare de hoit. Varvara zăcea cu gura căscată: urechile, degetele picioarelor, nasul erau ronţăite de şoareci.

Intîmplarea s-a petrecut aidoma în anul 1915. Lumea care a oropsit-o pe Varvara s-a stins. Din lumea puţină, smeriţă, de potriva ei, mai cutreeră unii şi azi în lung şi lat ţara, dar cîţi s-au statornicit şi nu mai sînt bicîuiţi de foame, suflaţi de vînturile nestatorniciei!

Ion Călugăru

1923

CHIPUL OMULUI SIMPLU

(Urmare din pag. 1-a)

selor de milioane care creează istoria — constituie o necesitate obiectivă a artei realismului socialist, cu atît mai mult cu cît nicicînd n-a fost mai evidentă covîrşitoarea însemnătate a luptei poporului în dobîndirea cuceririlor sale, în procesul invincibil al construcţiei unei vieţi noi. De aceea, militînd pentru o asemenea oglindire artistică a acestui erou semnificativ al epocii noastre, trebuie să combatem tendinţa greşită care confundă tipicul cu media statistică prezentînd viaţa omului simplu despuiată de tot ceea ce are ea mai esenţial, mai reprezentativ. O astfel de tendinţă a fost evidentă în unele lucrări literare ca de pildă romanul „Noul oraş" de Ştefan Andrei, în care izbeşte neplăcut tocmai monotonia înregistrării amănuntelor lipsite de semnificaţie ale vieţii eroilor, în care episoade şi capitole întregi se succed uniforme, lipsite de sufluI conflictelor încordate, autentice. In acelaşi timp, ca o reacţiune greşită în faţa unei monotone înfăţişări a temei omului simplu în literatura noastră, a apărut predilecţia pentru zugrăvirea eroismului acestuia în momentele sale spectaculoase. In astfel de lucrări, cum sînt de pildă „Erupţia" şi „Cuptorul nr. 3" de Ieronim Şerbu, cititorul nu poate să nu simtă că scriitorul a plimbat un ochi indiferent asupra obişnuitelor amănunte ale vieţii cotidiene, ale existenţei unui muncitor oarecare, căutînd cu orice preţ trăsăturile lui noi numai în faptele „senzaţionale", neobişnuite. In felul acesta, subapreciindu-se împrejurările aparent obişnuite însă atît de convingătoare, mustind de viaţă, se ignoră tocmai ceea ce e mai interesant şi mai esenţial: pătrunderea profundă în conţinutul eroismului manifestat în munca de zi cu zi, în intimitatea proceselor sufleteşti care au prilejuit şi au determinat anumite fapte eroice.

In zilele noastre, mai mult ca oricînd, se pune în faţa scriitorilor sarcina zugrăvirii chipului omului simplu, ca exponent al colectivului din care face parte, al voinţei de nestrămutat a poporului de a-şi făuri o viaţă nouă. Prezentarea cît mai multor figuri de oameni simpli, cu specificul şi individualitatea lor proprie, care să întruchipeze forţa creatoare a acestora, patosul lor constructiv, a hotărît în mare măsură succesul romanului „Bărăgan" de V. Em. Galan; ea apare vie şi în alte opere ale literaturii noastre. O seamă de probleme importante, legate de oglindirea artistică multilaterală a capacităţii creatoare a omului simplu, cum este de pildă redarea amploarei eroismului colectiv al masei, a avîntului şi entuziasmului, a trăiniciei şi frumuseţii prieteniei şi dragostei omului simplu, capătă astăzi o actualitate deosebită.

Acestei munci nobile, scriitorii noştri au datoria să-i răspundă cu opere în care să strălucească frumuseţea vieţii de luptă eroică, care să aprindă puternică în inimile maselor de cititori flacăra muncii perseverente, plină de abnegaţie pentru socialism.

Şi atunci cînd ajung la capătul unei îndelungate şi grele perioade de eforturi creatoare, după reveniri migăloase, stăruitoare, asupra manuscrisului, cititorul ar vrea ca fiecare dintre combatanţii frontului nostru literar să-şi pună înainte de toate această întrebare: am reuşit să redau aşa cum sînt ele, uimitoare de vii şi de noi, trăsăturile acelui om în veşnică mişcare la masa lui de lucru, în plin tumult în viaţa de toate zilele, anonim şi modest, cu ale cărui mîini puternice se zideşte ceas de ceas, concretă, aevea, o lume nouă, aşa cum o dorim cu toţii?

Şi sentimentul unei asemenea răspunderi înalte să hotărască singur dacă noua operă este demnă de a fi aruncată direct, în plină bătălie!

Miron Dragu

POTEMKINIŞTII

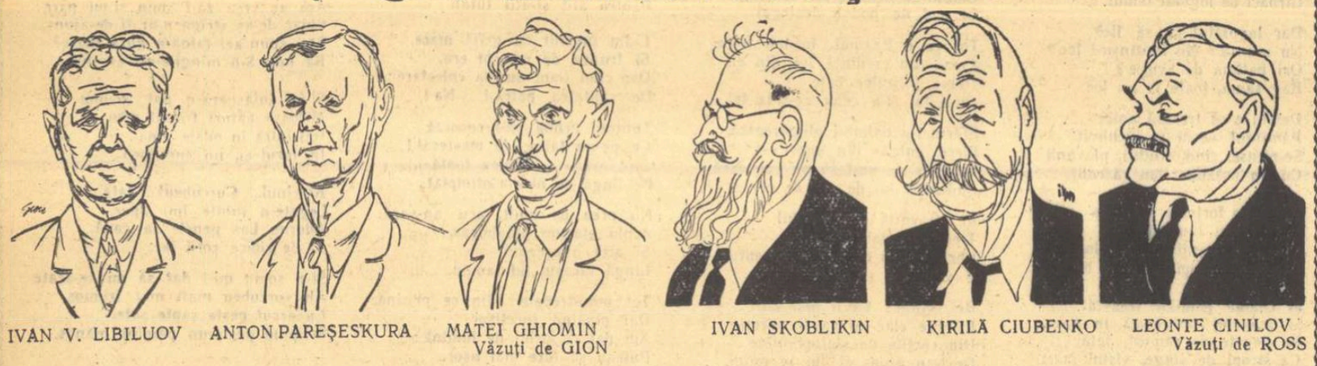

IVAN V. LIBILUOV ANTON PAREŞESKURA MATEI GHIOMIN Văzuţi de GION

IVAN SKOBLIKIN KIRILĂ CIUBENKO LEONTE CINILOV Văzuţi de ROSS

Zilele trecute a avut loc solemni tatea decorării cu ordine şi medalii ale Republicii Populare Romîne a unui grup de marinari potemkinişti care trăiesc în ţara noastră.

Acum cincizeci de ani aceşti viteji luptători pentru libertate au ridicat steagul roşu al revoluţiei împotriva tiraniei ţariste, pe col mai înalt catarg al crucişătorului rus „Potemkin".

La 25 iulie, la Casa Centrală a Armatei Sovietice „M. V. Frunze", din Moscova, participanţi la răscoala armată de pe crucişătorul „Potemkin" sosiţi din Republica Populară Romînă, s-au întîlnit cu potemkiniştii participanţi la revoluţia din 1905—1907, care locuiesc la Moscova.

Desenele reprezintă o parte din tre eroicii marinari, distinşi cu înalta preţuire a guvernului Republicii Populare Romîne.

Rămîi cu bine, domnule Creangă! *)

Cu moartea mamei s-a închis un capitol al copilăriei mele petrecute în mahalaua Sărăriei.

Plecam să încep altă viață în casa moșului Petrache, tot în Sărărie, dar de data asta în mahalaua sfîntului Haralambie, aflată mult mai la vale, spre Tîrgul Cucului. Trebuia să mă despart de prietenii mei de joc din Sărărie, să mă smulg dintr-o lume care reprezenta pentru mine toate noțiunile universului.

Dar dacă toate despărțirile din lume sînt triste, despărțirea de dascălul meu Ion Creangă a fost cea mai tristă. Pe „domnu Creangă" îl iubeam și cred că și el m-a iubit pe mine. Las' că mă arătasem școlar cu silință de carte, cu multă aplicare pentru citire și memorizare, dar mai mult decît învățătura mă lega de el firea lui duhlie, lipsa lui de bățoșenie dăscălească; spre deosebire de alți învățători care își țineau elevii la distanță, Creangă îi trata cu familiaritate sinceră, neprefăcută.

Era simplu, prietenos nevoie mare cu copiii, îngăduitor și înțelegător față de șolticăriile lor, veșnic cu un surîs înflorit pe buzele lui cărnoase și cu o vorbă de duh pentru acela ce greșea ca și pentru acela ce izbutea să-l mulțumească în îndeplinirea îndatoririlor școlărești.

Așadar, dacă nu sîrguința într-ale învățăturii, dar condiția mea de orfan, fiu de văduvă săracă, trebuie să-l fi impresionat pe dascălul meu Creangă. Imi purta de grijă mai mult decît altora. Se interesa de păsurile mele și uneori mi-a stat într-ajutor la nevoie, fie cu fapta, fie cu un cuvînt de îmbărbătare sau un sfat spus. Parcă-l aud:

— Lasă, băiețaș, nu te prăpădi cu firea, că n-au intrat toate zilele în sac... S-a rostogoli el butoiul cu miere și pe la casa voastră... A fi odată și mai bine decît amu...

Mai mult decît atîta n-aș fi putut cere de la dascălul meu, fiind el însuși cătrănit de multe supărări și pe cît se știa între noi, nici măcar îndestulat ca lumea.

Avea inimă bună dascălul nostru și noi copiii gustam din ea ca dintr-o pită caldă în care-ți înfigi dinții cu lăcomie.

Se întîmpla să dea peste noi în toiul jocului și dacă nimerea un băiat de la altă școală, îl stîrnea la vorbă cam în felul următor:

— Ia zi, băiețaș, cum e cu cartea pe la voi la școală?

— Apăi, cum să fie, domnu Creangă, e bine, răspundea cel întrebat.

— Da? se prefăcea Creangă mirat. Am auzit că la voi se citește cartea din scoarță în scoarță, cît ai scăpăra...

Și fiindcă Creangă era și autor de manuale didactice, îi plăcea să chestioneze pe băieții de la alte școli dacă cunosc bucățile din cartea lui de citire..

— Știu, domnu Creangă, cum să nu știu! începea cîte unul să se laude. Și îndată se pornea să spună pe de rost: „Ursul păcălit de vulpe", sau cine știe ce altă bucată din manualul lui Creangă. Auzindu-i spunînd bucățile ca niște papagali, se încrunta nemulțumit:

— Nu, nu așa... Eu nu vreau s-o citești... Eu ziceam că ar fi mai bine să mi-o povestești cu vorbele tale...

La lecțiile lui eram numai ochi și urechi. Incepeau și se terminau cu povești dintre acelea pe care numai el știa să le povestească. Au trecut mai bine de șaptezeci de ani de atunci. Am colindat lumea peste mări și țări, dar niciodată în viața mea nu mi-a mai fost dat să întîlnesc pe cineva care să știe spune cu atîta ușurință și vorbe meșteșugite o snoavă sau o poveste, tocmai cînd era nevoie să tîlcuiască vreo întîmplare...

Cu asemenea dascăl, greu să nu fi învățat carte bună!

Pe Creangă îl întîlneam zi de zi prin Sărărie. Călca rar, cu pas greoi și îndesat, dus pe gînduri, dar cu zîmbetul pe buze, ca și cum și în mers era gata să alunge cu o ghidușie grijile care-l năpădeau.

Cînd îl zăream de departe alergam înaintea lui să-i dăm binețe. Ii făceam un salut „disciplinat", așa cum fuseserăm învățați la școală. Creangă ne privea mai întîi lung, ca și cum ar fi vrut mai întîi să ne recunoască care sîntem, apoi răspundea cu un ceremonial care semăna a batjocură, trăgînd pînă la pămînt pălăria lui mare, ca un vultur care-și lua zborul de pe culme în adîncime. Se oprea apoi locului. Nu părea niciodată grăbit. Avea răbdare să ne întrebe unul cîte unul, de cei de-acasă, de sănătate... și de joacă.

Da, așa era dascălul noastru Creangă! Se interesa de jocurile noastre. Ba uneori se amesteca printre noi și ne învăța jocuri de care-și aducea aminte de prin copilăria lui de la Humulești.

In diminețile calde de vară plecam cu el pe toloacă, la iarbă verde, cum ne spunea dînsul. Aici, pe lăicerul adus de careva din noi, se tolănea cu palmele sub căpătîi și privea cerul atît de mult, încît noi copiii ne întrebam dacă nu cumva privirile lui agere și iscoditoare nu vedeau ceva deosebit, dincolo de pîcla albăstrie a bolții, ceva care nu e dat oricui să vadă și mai cu seamă unor neisprăviți și gălăgioși de teapa noastră. In asemenea clipe de visare îi respectam liniștea fără ca el să ne-o fi cerut vreodată. Il lăsam să viseze și ne îndepărtam de el, alergînd pe toloacă. Cu brațele pline de flori ne apropiam de el și i le presăram peste lăicer, fericiți cînd îl vedeam trezindu-se din visare și sorbindu-le cu însetare parfumul.

Altădată, în timp ce noi ne zbenguiam în cîmp, lui îi plăcea să citească una din acele cărți groase de care ne speriam și despre care gîndeam că trebuie o viață de om ca s-o poți citi pînă la capăt.

Intr-un tîrziu închidea cartea, o trîntea cît colo, ca pe un lucru netrebnic, ne strîngea în jurul lui și se pornea pe povești, pe snoave și pe cimilituri. Nu ne mai săturam ascultîndu-l și uitam de casă, de foame, de joc, uitam totul ca la glasul unui vrăjitor care te farmecă fără să-ți dai seama.

Intr-o zi, cînd visa lungit pe lăicer cu ochii țintă la cer, numai ce se auzi o pocnitură. Creangă tresări, ba chiar se înfurie, căci prea neobișnuit era lucrul acesta în liniștea de rai a cîmpiei. Se vedea bine că dascălul nostru se scîrbise că l-am scos din dulcea lui toropeală.

Se ridică de pe lăicer și, împrumutînd o mutră încordată, se răsti la noi:

— Ia! Faceți adunarea!

Ne-am strîns, nu atît speriați cît rușinați că am stricat pacea dragului nostru învățător. Pentru prima oară îl vedeam fără zîmbetul lui de hîtru, glumeț.

— Ia să-mi spuneți care cu ce a pleznit?

Din grupul nostru se desprinse unul:

— Apoi noi, dom'le Creangă! Am ieșit la vînătoare...

— Care vînătoare, măi băieți?

— Să vedeți... Am strîns niște părăluțe și ne-am cumpărat pușcoace ca să pușcăm păsările.

— Așa-așa! face Creangă și de îndată chipul încruntat reveni la surîsul lui blajin, ceea ce ne înveseli și pe noi.

— Ia dați pușcoacele cele încoace, să le văd și eu...

I le dădurăm. Spre jalea noastră, ni le-a luat spunîndu-ne:

— Măi băieți, treaba asta, iaca nu e bună la niște ținci cum sînteți voi. Și de ce mă rog să omorîți cele păsărele. Ia ascultați, ce frumos ne cîntă și cum se joacă de frumos ca și voi! Nu v-au făcut bietele păsărele nici un rău și voi vreți să le pușcați... Și apoi pușcoacele astea ale voastre, măcar că-s de doi lei bucata, sînt atît de șubrede că ar putea să vă ucidă dacă ar plezni mînerele în mîna voastră. Dați-le la păcate de pușcoace!

Și date au fost! Le-a strîns și înapoi nu le-am mai văzut niciodată. Nici n-am aflat ce a făcut cu ele. De cîte ori aduceam vorba de ele, Creangă ne întorcea de la drum și o dădea „pe șagă". Ba cu o snoavă, mai cu cîte o cimilitură sau cu un basm de-ți muia inima împietrită de părere de rău, Creangă a încercat să ne abată gîndurile de la pistoalele noastre și să le facă uitate pentru vecii vecilor.

O singură dată s-a mai dat în vorbă cu noi despre blestematele pușcoace:

— Măi băieți, iaca eu vă spun: să vă luați gîndul de la ele. Pușcoacele sînt moartea și voi nu trebuie să vă gîndiți la moarte. Voi aveți viața și cînd ăți fi mari să vă gîndiți cum să goniți moartea și să vă faceți viața mai frumoasă...

In bojdeuca lui Creangă

Intr-o iarnă plină de troieni și ghețuș îl zărim pe Creangă stînd în coama dealului, ca și cum ar fi așteptat pe cineva și nu era hotărît dacă să mai aștepte sau să plece. Dinspre deal se lăsa drumul care ducea la bojdeuca lui, pe lîngă șipoțel. Și măcar că era un ger de trozneau pietrele, el se ștergea de nădușală cu basmaua lui roșă și nouă, probuluind din ochi lunecușul văii pe care trebuia să coboare și pe care n-o vedea a bine pentru trupul lui mătăhălos. Strînși în jurul lui cu săniile, ne miram și noi să-l vedem transpirînd pe așa ger, dar îndată ne-am dat seama ce-l necăjea pe dascălul nostru.

— Măi băieți, ne spune el fără înconjur, ca și cum ar fi vorbit unor oameni de seama lui, știți voi una? M-am gîndit că de mă-ncumet să cobor, de chicat tot am să chic de cîteva ori pe lunecușul ista. Ce-ar fi dacă voi m-ați trece cu o săniuță de-a voastră?

Am sărit toți cu gura:

— Vă duc eu!

— Ba eu!

— Ba eu, vă rog!

— Stați! Nu așa, măi băieți, nu merge așa! hotărî el cu cumințenie. Ia faceți-vă mai aproape cu săniuțele voastre, să le văd și eu ce pot. C-apoi, oi alege eu pe-aceea ce mi-o zice mai mult, ia așa, una mai pe măsura mea, că vedeți și voi, is cam multișor la trunchi. Nu mă pot slobozi decît cu o săniuță care mă ia pe garanție...

— Eu, domnu!

— Ba eu!

Și Creangă nu din întîmplare a ales săniuța mea. Era cea mai mare și mai zdravănă, tocmai bună pentru ditai om ca dînsul, -nalt și gros. Sania mi-o meșterise de puține zile un dulgher de la pojărnicie. Aveam acolo prieteniile mele printre ostași și eram nelipsit de la manejul lor cînd făceau călărie. Vagmistrul mă urca pe cal și toți făceau haz de fudulia cu care săltam în șea, fără să reușesc să ating scările prea lungi pentru picioarele mele scurte. De multă vreme dulgherul pojărniciei îmi croise o sanie și abia în zilele acestea, cînd suflase viscolul de a îngropat mahalaua pînă în streșinile caselor, s-a învrednicit să mi-o termine. Era o sanie cum nu se putea vedea alta în Sărărie la noi.

Sania asta o probuluise Creangă ca să-l ducă spre bojdeuca lui.

— Uite, făcu el, măsurînd sania cu ochi pricepuți, sania asta îmi pare tocmai bună. Ei, acu' să te văd ce ești în stare, că eu pe mîna ta îmi dau pielea... Ce-o fi, o fi!

— Lăsați, domnu Creangă, că vă duc eu mai bine decît cu birja lui Leizer. N-aveți nici o grijă!

— Bine! mormăi el cu jumătate de gură, nu tocmai convins de spusele mele, dar hotărît să nu mai dea înapoi... Să fie, măi băiete, să fie!

Treaba nu era ușoară. Mă gîndeam că mai greu o să-mi fie să hîrtoiesc sania la cotitură după ce și-o lua vînt.

Ne-am așezat în săniuță, eu înainte ca s-o pot cîrmi cu călcîiele și Creangă în spate, cu palmele sprijinite în umărul meu. Ca fulgerul s-a smucit săniuța din loc și cît ai clipi am ajuns la muntele de omăt din capătul văii. Și toate ar fi mers bine cum le chitisem eu de la început, dacă în urma mea n-ar fi venit în cîrd, una după alta, toate celelalte săniuțe. La răscruce, cînd a trebuit să cîrmesc la dreapta, n-a mai fost chip, că m-am pomenit cu alții îndărătul meu. M-am opintit cît am putut, dar nu mi-a ajutat la nimic. M-am pomenit cu sania răsturnată și intrată cîteva palme adîncime în muntele puhav de omăt.

Cînd am ieșit din troianul acela, alb ca un om de zăpadă, Creangă, care și el semăna cu moș Gerilă, în loc să mă certe, începu să șuguiască după cum îi sta în obicei:

— Bravo, băiețaș! Halal vezetiu! Asta a fost bună! S-o vedem și pe-a doua...

Mai era o cale de străbătut și Creangă nu se mai gîndea să se dea bătut, măcar că pățise ce-a pățit. Ne-am strîns pile în jurul lui și cu cușmele în mîini am început a-l scutura de omăt.

— Dați mai cu milă, măi băieți, că mă nădușiți! țipă el glumind cu noi. Aveți să rămîneți fără bunătate de cușme și aveți să chelbiți pe așa ger năprasnic!

L-am dus tot eu și pe cealaltă vale, care se prelungea spre șipoțel, acasă la dînsul, de unde se vedeau peste zaplazul de lemn șindrilele bojdeucei. Valea asta era mai scurtă și mai dreaptă, dar era ca sticla. Avea și pe drumul acesta o cotitură îndrăcită și eram cît pe-aci să dau iar greș, însă de data asta m-am opintit din vreme și sania s-a sucit zbughind-o drept la vale ca glonțul și nu s-a mai oprit decît în portița bojdeucii. Corbiță, un dulău mare și flocos, își aștepta stăpînul în poartă. Fără doar și poate că m-ar fi umflat de gleznă, dacă domnu Creangă, repede dezmeticit din această călătorie furtunatecă, nu l-ar fi liniștit pe dulău cu vorba lui duhlie:

— Șezi ghinișor, măi Corbiță! Nu vezi că tat-tău a venit acasă cu faitonu?

Cîinele a lăsat capul în jos și jucînd din coadă a încetat să mai latre, bucurîndu-se să audă glasul stăpînului său, și lingîndu-i mîinile învinețite de ger. După mine venea tot cîrdul de băieți. Ajutîndu-l pe Creangă să se ridice din sanie era gata să ne vedem de drum. El ne făcu semn să stăm pe loc.

— Amu, măi băieți, pentru răspunderea ce v-ați luat ca să mă duceți teafăr acasă, faceți bine și poftiți în bojdeucă la mine să vă luați răsplata pentru isprava voastră. Că pînă la urmă se cheamă că tot bine m-ați dus, măcar că m-ați dat de-a berbeleaca. Eu una știu și țin tare mult la vorba aceea: nu se află faptă fără răsplată.

Deschide ușa și ne îndeamnă din ceardac:

— Poftiți, poftiți, cinstiți musafiri!

Am intrat în bojdeucă. Mai fusesem eu pe-acolo cu cîte-o treabă pentru domnu Creangă, dar așa de bine ca în ziua aceea n-o văzusem încă. O țin minte și acum: o casă de țară pitită la marginea tîrgului, închipuită din bîrne și vălătuci, acoperită cu șindrilă și înconjurată de un ceardac ca un brîu răpănos. Din fereastra de la spate se vedea desfăcîndu-se o priveliște de țară cu dealurile sterpe ale Șorogarilor și Ciricului, pe unde se prelungea jocul nostru în zilele de vară.

Pe dinăuntru totul era simplu și sărăcăcios. Nimic deosebit nu-ți atrăgea luarea aminte, afară de motanii cocoțați care pe dulap, care pe masă lîngă o strachină acoperită cu un pocriș întărit cu un pietroi, care într-un ungher al parmalîcului, strîngîndu-se de frig în blănurile lor mătăsoase și continuîndu-și torcăitul fără să se sinchisească de năvala noastră.

Dulăii și motanii erau tovarășii lui Creangă; cu ei împărțea o singurătate de burlac fără neamuri și vecini...

Suflîndu-și aburii în pumnii înghețați și tropăind ciubotele ca să-și dezmorțească picioarele, Creangă își goli policioarele din garderob de toate bunătățile, umplîndu-ne buzunarele cu nuci, mere uscate, perje afumate. Pe de-asupra ne-a mai uns cu povidlă din belșug cîte un dărab de pîine.

— Poate iți fi flămînzit, măi băieți, tot trăgînd săniile celea. Mîncați și mai duceți-vă sănătoși și voioși la hîrjoana voastră!

Ne-a petrecut la poartă și a strigat după noi cînd ne îndepărtam, mai mult ca să ne ia peste picior:

— Băgați de seamă cînd aveți să cîrmiți la cotitură, să nu veniți peste cap și să vă beliți nasul!

Dar cîte întîmplări plăcute nu ne leagă amintirea de dascălul nostru! Ne iubea ca pe odraslele lui.

Și acum, trebuia să mă despart de el. In mahalaua în care mă mutam, aveam să merg la altă școală, să am alți dascăli. Pe domnul meu Creangă n-aveam să-l mai întîlnesc în drumurile mele.

După moartea mamei, despărțirea de domnu Creangă era încă o lovitură pe care o primeam. L-am mai întîlnit eu cîteodată după aceea. Nu mai era dascălul meu, dar de iubit tot îl iubeam și jinduiam după vorba lui de duh. De la o vreme am băgat de seamă o mare schimbare la el. Era tras la față și slăbise de-i atîrna surtucul ca un anteriu. Avea barba mai puțin îngrijită, călcătura mai grea. Purta în ochi urme de suferință și oboseală. Mersese vorba printre cunoscuți că e bolnav.

Se apropia de sfîrșit. Și era încă destul de tînăr și cu o limpezime de minte care scăpăra strălucitor în pofida boalei care-l măcina.

Pe Creangă l-am iubit toată viața cu o iubire filială în care respectul se amesteca cu admirația. Figura lui trăiește încă și astăzi vie în inima mea. Cu dragoste îmi aduc aminte de snoavele și zicerile lui. De ele m-am simțit legat ca de un testament. Mi le amintesc și le folosesc ori de cîte ori se ivește prilejul potrivit. Ba încă le-am și dus prin lumea largă, prin care am umblat, și am cinstit pretutindeni acest nume scump poporului nostru.

Ionescu Nicolae

*) *Fragment dintr-un volum de evocări literare.*

Conferința internațională pentru problemele de istoria teatrului

La Londra și-a încheiat lucrările conferința internațională pentru problemele istoriei teatrului, care a durat o săptămînă. Aceasta a fost prima conferință internațională a oamenilor de teatru. La ea au participat reprezentanții a peste 20 de țări: Uniunea Sovietică, Anglia, Cehoslovacia, Polonia, Statele Unite, Franța, Italia și altele. Lucrările conferinței au relevat năzuința delegațiilor spre o orientare realistă în arta teatrală. Delegații sovietici — A. Popov, artist al poporului din U.R.S.S. și poetul S. Marșak, au prezentat referate despre teatrul sovietic. A. Popov a vorbit despre realizările teatrului sovietic, despre căile sale de dezvoltare și despre tradițiile sale. S. Marșak s-a oprit asupra însemnătății educative și asupra rolului important al teatrului în viața culturală a Uniunii Sovietice. Ambele referate au fost ascultate cu multă atenție. Reprezentanții sovietici au oferit delegațiilor în dar cărți despre arta teatrală, editate în Uniunea Sovietică. Conferința a adoptat propunerea delegației sovietice cu privire la editarea unui buletin de informații pentru publicarea noilor lucrări de cercetări în problemele teatrului.

ANTOLOGII

(Urmare din pag. 1-a)

cea mai ridicată treaptă, exemplul muncii sale artistice asupra versului, odată cu mesajul lui revoluționar.

Dintre foștii apărători ai „artei pure" o mărturie fertilă și concludentă a adus Geo Milev prin hotărîrea cu care a trecut pe pozițiile realiste îndată după răscoala din septembrie 1923, îmbogățind patrimoniul poeziei țării sale cu contribuții remarcabile izvorîte, ca și jertfa lui, dintr-o profundă și liberă conștiință de luptător.

Realitatea revoluționară în creștere și trecerea la perioada construcției socialismului își găsesc în „Antologia" de față o largă și multiplă oglindire în numeroasele și viguroasele talente care în luptă au crescut și în luptă s-au dezvoltat, cu sprijinul puterii populare și la lumina metodei realismului socialist.

Desigur despre o asemenea poezie spunea Maxim Gorki: „Aceasta e poezia celor care luptă împotriva realității moarte, împietrite, ca să creeze noile forme de viață socială și noile idei".

Fie aparținînd prin esența lor realismului, fie nutrind o adîncă simpatie față de aspirațiile poporului, fie participînd direct la încleștare în perioada fascismului și chiar conducînd formațiuni de partizani, poeții cuprinși în antologia ce stă să apară alcătuiesc fondul de aur al liricei revoluționare bulgare. Din lectura ei, devine acum mai limpede pentru noi că această lirică activă, cetățenească, populară, constructivă, își multiplică neîncetat resursele și, în condițiile create după 9 septembrie 1944, cunoaște un avînt nemaiîntîlnit pînă acum în istoria vecinilor și prietenilor noștri.

Această poezie slujește cu artă munca socialistă, omul nou și idealurile bătăliei pentru pace, folosind în mod propriu uriașa experiență a literaturii sovietice și hrănindu-se cu seva inepuizabilă a realităților Bulgariei noi.

Despre toate acestea însă, nu noi, ci textele înseși — de care traducătorii romîni s-au apropiat cu frățească grijă și cu maximum posibil de fidelitate, vor trebui să glăsuiască de la sine în fața cititorului nostru.

In ce privește condițiile create după 9 septembrie 1944 pentru literatura bulgară, posedăm un document — extrem de prețios, ba chiar revelator după convingerea noastră — pe care ni se pare aici locul cel mai indicat să-l împărtășim cititorilor romîni: este scrisoarea adresată de tov. Vîlko Cervenkov poetei Elisabeta Bagreana cu prilejul împlinirii a 60 de ani.

Iată cîteva fragmente, transcrise întocmai, din acest expresiv și memorabil document, expresiv și memorabil pentru că — arătînd în ce măsură este prețuită în țările noastre arta ca mijloc de transformare a oamenilor, arta ca mijloc de exprimare a adevărurilor noi ale realității și de stimulare a mersului ei înainte — oferă oricui o dovadă concretă a perfectei identități dintre îndrumarea partidului și ideea adevăratei libertăți de creație:

Tovarășă Bagreana,

Vă mulțumesc din inimă pentru volumul „Cinci stele" pe care mi l-ați trimis. Vreau să mă folosesc de acest prilej pentru a vă felicita la împlinirea a 60 de ani. Vă rog să credeți că dacă n-am făcut aceasta pînă acum, n-a fost în mod intenționat ci pur și simplu din cauze și împrejurări care sînt nenumărate.

In literatura bulgară, dvs. dețineți pe drept cuvînt unul din primele locuri... Versurile dvs. sînt pline de sevă, multe dintre ele uimesc prin bogăția limbii, prin frumusețea și muzicalitatea lor minunată.

Inutil vă rețineți de a reedita din lucrările dvs. mai vechi.

Intre ele sînt unele — încîntătoare...

Personal nu am pentru dvs. cu ocazia împlinirii a 60 de ani, altă urare decît aceasta: acum cînd în sfîrșit ați găsit drumul adevărat să vă ridicați întreaga ființă și să desfășurați larg aripile poeziei...

Mergeți înainte, nu vă temeți de nimic!

Scrieți, cîntați, cu toată puterea! Faceți ca să simțim forța nouă și îmbătătoare a liricei dvs.

Nu vă autolimitați. Realismul socialist nu schimbă supraviețuirile personale, tulburările sufletești, entuziasmul, pasiunile proprii.

Nu există nejustificare acolo unde inima cinstită vorbește înflăcărat.

Ingăduiți-mi să vă spun că, după părerea mea, puterea dvs. este în inima dvs.

Nu vă autoconstrîngeți, cîntați și scrieți așa cum vă dictează ea, și — nu veți greși..."

(Din „Literaturen front", nr. 48, 26.XI.1953)

Amintească-și scriitorii noștri mai în vîrstă, pe care-i stimăm și-i iubim — și care sînt fondul de aur al propriei noastre literaturi — dacă au întîlnit ceva asemănător de-a lungul vieții lor, dacă au întîlnit cîndva asemenea vibrație, asemenea adevăruri, asemenea directe și fierbinți mesaje — pagini de antologie ele însele — dacă erau cu putință măcar gesturi cît de cît asemănătoare, din partea zbirilor și vizirilor vieții și soartei scriitoricești în trecut...

Nu ne amintim ca în țările noastre, sub regimurile burgheze, să fi existat vreodată o singură mărturie atît de cald atașată rostului și destinelor creatorului de artă, o singură reverență spirituală de acest nivel, un singur glas care atîtea și atît de mult să spună asupra adevăratei înțelegeri a muncii artistice, înțelegere care este un simplu și mare fapt real și care (chiar pentru ochii cei mai suspicioși) explică pe deplin și încrederea și avîntul scriitorilor din regimurile puterii populare.

Asemenea documente ale realității motivează și fructifică zi de zi succesele înregistrate de cultura popoarelor noastre. Ele lămuresc cum nu se poate mai bine condițiile care — și pe viitor — ușurează, îndreptățesc și asigură cele mai luminoase perspective, și poeziei, și vieții oamenilor.

Cicerone Theodorescu

TĂLMĂCIND DIN MOLIERE

Nu fără un simțămînt de îngrijorare m-am hotărît să tălmăcesc din slova acestui ilustru comic care în scurta lui viață a fost un om atît de trist. Ș-atît de mușcător...

Iată de ce, apucîndu-mă să-i tălmăcesc pe romînește „Sicilianul sau amorul zugrav", comedie-balet îi spune dînsul, dar care-i o farsă plină de haz, mi s-a părut că umbra marelui comic s-a așezat zîmbind amar în spatele meu. Povestea piesei e simplă: don Pedro, nobil și hodorogit sicilian, ar vrea să-și ia de soție pe frageda și frumoasa Isidora crescută chipurile de dînsul. Dar junele cavaler franțuz Adrast, cu ajutorul valetului său Ali, turc mucalit, o răpește pe Isidora și bacceaua libidinoasă rămîne cu buzele umflate... Poate că, mi-am zis eu muind pana-n călimară, în comedioara asta ca și în celelalte unde-i vorba de puterea geloziei, a intrat și ceva din amarul lui Molière care atîtea și atîtea avea să îndure de la prea tînăra și prea cocheta-i soțioară, Armanda.

Dar nu despre asta-i vorba aici, ci despre greutățile de tălmăcire din proza și versul celui care este al doilea mare comic după anticul Aristofan. Nu greutăți de vocabular, căci dicționare sînt, slavă domnului, destule; nici de sintaxă, căci am una, volumul IV al lui Darmerteter numai despre așa ceva; nici chiar de expresii și zicale idiomatice, căci există și cărți de galicisme; ci de nuanțe de gîndire și simț al umorului galic ce nu se află în nici o sculă de ajutor. N-a scris oare marele lexicograf Littré în prefața monumentalului dicționar francez-german Sachs-Villatte că bogăția graiului franțuzesc nu stă în material brut de cuvinte, ci în felul împerecherii lor în mintea celui care vorbește ori, mai ales, scrie?...

Am stat, așadar, mult la gîndire, dacă trebuie să tălmăcesc „Amorul pictor" sau „zugrav". Dar pentru că acțiunea piesei se petrece acum aproape trei sute de ani, mi-am zis că limba trebuie puțintel arhaizată. Cum trebuie însă să vorbească turcul Ali, sclavul lui Adrast, cu stăpînă-su?... Cînd acesta-l întreabă, turcul zice pe franțuzește „Ce?"... Pe romînește n-ar fi mai bine „Poftim?"... Și dacă Isidora care-i acum sclavă liberată, vorbește pofticiosului ei stăpîn cu „dumneavoastră", se cade ca acesta s-o tutuiască?... Cuvîntul franțuzesc metresă cu care ne-au procopsit boierii noștri veniți de la Paris, vorbind de nobilele lor amante, se poate tălmăci cu „țiitoare"? Amant și amantă sînt ibovnici cu adevărat ori numai niște îndrăgostiți în teatrul clasic? „Senatorul" din Sicilia la care s-a dus don Pedro să se plîngă de răpirea Isidorei, nu este cumva un consilier juridic sau cine știe ce alt soi de dregător al dreptății?

Acestea ar fi greutăți de interpretare lexicală; cît despre cele cu nuanțe de simț și gîndire, ar fi prea lung și anevoie să pomenim aici. Limba franceză se scrie și se vorbește de mai bine de o mie de ani. Despre asemenea greutăți, Dobrogeanu-Gherea scrie încă demult: „Opinia dominantă că e destul să cunoști bine limba din care traduci și limba în care traduci pentru a fi un bun traducător, e o opinie foarte greșită... Traducătorul trebuie deci să fie și artist... A traduce, dar a traduce astfel după cum am arătat, va să zică întrucîtva a crea".

Iar la al treilea congres unional al scriitorilor sovietici, iată ce au sous scriitorii P. Antokolski, M. Auezov și M. Rîlski în coraportul lor cu privire la traducerile artistice din literaturile popoarelor din U.R.S.S.: „Pe lîngă faptul că cerem traducătorului să cunoască limba textului original, noi mai avem în vedere și o altă condiție necesară: traducătorul trebuie să-și cunoască bine limba sa maternă și să lupte pentru puritatea și pentru îmbogățirea ei"... „In afară de asta, trebuie să mai cunoști cîte ceva și din viața poporului din a cărui limbă traduci"... „Inainte de a trece la traducerea propriu-zisă, trebuie o serioasă și amplă muncă de documentare și informare ce depășește cu mult cadrul muncii de traducător". „Traducătorul are datoria de a traduce numai ceea ce conștiința lui îi spune că este valoros și necesar pentru cititorii săi".

Iar mai presus de aceste cinci condiții, este pusă cea care este o axiomă secretul artei și măiestriei *traducătorului care nu face un simplu lucru mecanic de răsturnare a unui idiom într-altul, ci un proces de transfigurare a cuvîntului scris. Este actul de creație pe care-l cerea Gherea traducătorului.*

*

Și totuși, mă întreb dacă-i cu putință ca, îmbrăcînd în alt veșmînt textul originalului, acesta să nu sufere nici o vătămare în ființa lui lăuntrică; dacă nu pierde ceva din gustul și mireasma obîrșiei lui ca unele roade exotice călătorind pe apa mărilor sărate.

Nu cumva cel care a scris Misantropul*, de-ar putea să-mi citească tălmăcirea slovei lui, mi-ar spune ca Petru Maior episcopului unit Ioan Bob: „Decît ai fi întors pe Turnell în rumînie, mai bine ai fi făcut niște roate".*

Ioachim Botez

TEATRU

Note despre „Boieri și țărani" de Alexandru Sever

Literatura noastră despre 1907 se îmbogățește prin lucrarea dramatică „Boieri și țărani" cu o nouă imagine a răscoalei în care au nădăjduit și luptat mii de țărani. „Boieri și țărani" aduce noi dovezi despre ferocitatea asupririi în orînduirea burghezo-moșierească. Pornind de la înțelegerea științifică a mișcărilor de la 1907, autorul dezvăluie esența socială a moșierimii, rapacitatea, cruzimea acestei clase și luminează frumusețea morală a țărănimii, forța ei revoluționară, aspirațiile ei către o viață eliberată de exploatare, de mizerie, de umilință. Cu atît mai însemnat ni se pare meritul tînărului autor cu cît tema piesei sale presupune o desfășurare de forțe mature și încercate. A năzui să compui cronica dramatică a zilelor în care înfruntarea dintre boieri și țărani a cunoscut un moment culminant nu-i o întreprindere nici lesnicioasă, nici lipsită de îndrăzneală. Și, desigur că nici încurajator nu este să scrii din umbra lui Mihail Sadoveanu, Rebreanu, Zaharia Stancu, Cezar Petrescu, Petru Dumitriu, V. Em. Galan. Examenul sever la care singur s-a supus debutantul a fost însă promovat și oricîte imperfecțiuni mai prezintă lucrarea, soarta ei o hotărăște acest fapt.

Care-i originalitatea acestei povestiri dramatice? Mai puțin chemat să-și desfășoare puterea de invenție pentru a modifica linia clasică a lucrărilor consacrate răscoalei, autorul a pornit cu credința că efortul artistic poate fi generos răsplătit și într-o carte axată pe o intrigă familiară. Scriitorul, cu încredere în posibilitățile sale, nu fuge de subiectele comune, iar uneori le preia chiar încărcîndu-le cu o nouă semnificație și provocînd comparații de care nu se teme. Operele acestor scriitori nu uzurpă niciodată merite străine, dar confirmă totdeauna pe cele reale. Povestirea dramatică „Boieri și țărani" face parte din rîndurile lor. Reușita ei constă în primul rînd în dramatismul intens care o străbate, în forța cu care se exprimă conflictul, în naturalețea cu care se mișcă masele pe scenă. Există în piesă un moment în care aceste însușiri ale dramaturgului sînt scoase cel mai bine la iveală. E momentul în care țăranii înfrînți și întemnițați își așteaptă moartea. Autorul își trece arcușul peste strunele fiecărui personaj — și teamă, ură, disperare, liniște, se îngemănează într-un singur vuiet: glasul poporului care nu uită 1907. Vitalitatea lucrării izvorăște în mare măsură din această putere de a crea situații pline de tensiune. Scenele din primul act în care vedem desfășurîndu-se viața conacului și știm că undeva la porțile lui țăranii așteaptă, creează în bună măsură o imagine asupra răbdării, speranțelor și îndîrjirii lor, tot așa cum vorbesc și despre ticăloșia boierilor. Ele creează o tensiune tot mai acută, sînt un comentar mut al anului 1907. Această calitate a autorului se verifică și mai tîrziu în scenele care explică dezlănțuirea răscoalei.

Autorul a studiat împrejurările tragice ale răscoalei și cu putere de concentrare s-a oprit asupra oamenilor și evenimentelor ce dau cheia înțelegerii epocii. Personajele trec prin scenă îndreptîndu-se către sfîrșitul care-i așteaptă, desfășurînd pînă la ultimele consecințe drama înscrisă în primele replici, împinși de suflul de neoprit al răscoalei. Intîlnirile sînt scurte, atît cît e nevoie ca din ele să scapere un sens și să se contureze un personaj.

Flacăra răscoalei naște din aceste scăpărări rapide și vii, fixîndu-și o nouă răsfrîngere în lucrarea lui Sever. Autorul dezvăluie rădăcinile amare ale răscoalei, aruncă o privire asupra ceasurilor de robie. Nu se aude nici un geamăt, nu e nici un moment de duioșie în toată piesa. Totul, dragostea dintre bărbat și femeie, dintre tată și fiu, rămîne în umbră. Din unghiul din care privește scriitorul, e scos la iveală tragismul acestei vieți în care sentimentele, aspirațiile, bucuriile de fiecare zi sînt dominate, covîrșite sub apăsarea exploatării. E o umanitate frustată de tot ceea ce îi aparține și care se concentrează toată într-un unic sentiment. Trează rămîne doar ura, într-un priveghi solitar. Pentru ea nimic nu trece fără urme, fără consecințe, fără amintiri. Cruzimii reci, metodice și indiferente a stăpînilor, i se opune această adversitate care se ascunde cîteodată, trece nebăgată în seamă alte ori, dar nu pălește și nu se stinge. Apropierea răscoalei se simte după o tresărire, după un semn, după o tăcere. In boierul Timofti, în Tarălungă și în celelalte personaje ale cărții autorul a scris cu diferite caractere această înfruntare dramatică. E o lume dură aceea pe care o aduce la lumină scriitorul, unde dramele sînt surde și de proporții nebănuite.

Tarălungă — amestec de resemnare și îndîrjire, de apatie și forță, de insensibilitate și suferință, este atent înfățișat. Cînd se înfruntă cu jandarmul Cujbă, în prima scenă, toate aceste trăsături reies clare. Eroul își convertește sentimentele în parabole:

„... și eu am avut un vis.

Cujbă: Nu mai spune!

Tarălungă: Și tot cu boierii... Se făcea că s-au dus oamenii să ceară de mîncare...

Cujbă: Vai de mine! Și i-o fi luat cu parul!

Tarălungă: Da de unde! Cum au intrat oamenii pe ușă, a strigat: „Vechile, dă-le de mîncare!"

Cujbă: Frumos vis! Și p-ormă?

Tarălungă: P-ormă oamenii au cerut o lecuță de pămînt.

Cujbă: Nu zău!

Tarălungă: Numai o lecuță! Așa, cît o sprinceană de unghie.

Cujbă: Și nu i-a dat afară?

Tarălungă: Da de unde! Abia c-au terminat vorba și boierul a strigat: „Vechile, măsoară-le cîte-un pogon!" Și cînd a venit să le măsoare... cine crezi că era vechilul boierului?

Cujbă: (cu sufletul la gură): Cine?

Tarălungă: Moartea! Că numai moartea are pămînt de vînzare și numai ea îți măsoară oricînd vrei să cumperi (S-a întors să cioplească iar). Ce zici de visul meu?"

Nimic nu poate domoli această adversitate întunecată și plină de prevestiri. Doar cînd un țăran vrea să-l pîrască boierului pentru că a spart hambarul, Tarălungă e clintit din logica sa de fier. „De ce să moară copiii mei?" spune țăranul și Tarălungă, tată căruia i-au murit toți ai săi, nu mai are nimic de adăugat. Dar pe urmă, ca unul ce cunoaște mecanismul societății bazată pe exploatare, replică: „Mă vindeți și nici n-o să mă plătească". Această forță sumbră i-o zărește în ochi vechilul și speriat strigă: „doamne păzește". Ca și cum abia atunci i s-ar fi revelat lui însuși puterea, Tarălungă se întreabă: „De ce-o fi spus Gidea oare „doamne păzește"?" Ura sa e implacabilă, o sentință care mai devreme sau mai tîrziu se va executa. Tocmai acest lucru îl uită boierul Timofti cînd în ceasul socotelilor se hotărăște să-l înfrunte. Și dacă pînă atunci Tarălungă mai avea vreo umbră de șovăială, e ca și cum ar fi primit o dezlegare.

Asupra lui Tarălungă și a celorlalți țărani se îndreaptă toată puterea, toată dușmănia boierilor. Ea îi izbește cu furie, fără să clintească însă ceva din ura ce le-o poartă. Tăria acestui sentiment ei o atacă mereu dar zadarnic.

„Așa tocmeli au apucat din moși-strămoși și nu văd pricină de schimbare", „Cît timp trăiesc eu, nimic nu trebuie să se miște aici fără încuviințarea mea" — sînt cuvintele care îl definesc și care-l exprimă pe boierul Timofti, reprezentantul acestei clase. Timofti e un despot încremenit în convingerile sale. Se află în pragul morții, dar nu poate accepta ideea pieirii, fiindcă pentru el viața e o formă înghețată de-a pururi. A învățat să se trezească la o anume oră și-și verifică ceasul în funcție de tabiet. Totul, de la servitori și pînă la proprii săi copii, trebuie să i se supună. Pe țăranii care vin să-i ceară noi învoieli îi ține în frig ore întregi ca să le macine voința și să-i supună și mai mult. El știe că așa se recomandă puterea. Cînd află că s-au răsculat țăranii, se întreabă uimit: „țăranii mei?" Chiar în ultima clipă, față în față cu răsculații, nu-și pierde încrederea în forța sa de stăpîn. Ii privește și „sub ochii lui oamenii își scot unul cîte unul căciula". Ar putea să-i înșele din nou, dacă Tarălungă și alții nu ar fi sătui de „vorbe scrise pe luminare". Inverșunarea nu-l poate duce mai departe și Timofti va pieri fiindcă a socotit că va putea stăpîni mai departe țăranii, că atît timp cît trăiește, nimic nu trebuie să se miște, nimic nu trebuie să se schimbe.

Boieri și țărani stau față în față și se înfruntă în perspectiva rece și plină de tragism a veacurilor de foamete și suferință.

Concepția, trăsăturile de caracter și psihologia lor sînt în genere bine reliefate. Arta scriitorului constă în a descoperi resortul principal al unui caracter și a urmări acțiunea acestei dominante, îmbogățind portretul prin notații succesive care învederează un observator atent și laborios. Autorul numește exact semnificația fiecărui act al personajelor sale, proectînd asupra lui o lumină crudă și rece, adîncind metodic premiza inițială. Autorul trebuie avertizat însă că această însușire se poate transforma în defect, că urmărind excesiv o unică latură, se răpește din adevărul personajului, că există pericolul de a crea monomani. De asemenea, de aici se desprinde un anume „tezism", căci personajele pot la un moment dat favoriza impresia că nu fac decît să ilustreze o idee.

Este evident că în elaborarea lucrării, scriitorul s-a folosit uneori de exemple ilustre (boierul Timofti are unele trăsături comune cu Miron Juga, din „Răscoala" lui Rebreanu) dar autorul a reușit să creeze un personaj original, nou. Un cititor perspicace deosebește o influență, descoperă o sugestie, repereazä un ecou, însă ele au fost în general asimilate personajelor, care se înfățișează înaintea noastră cu o personalitate proprie. (Personajele inconsistente sînt puține: studentul Mîndra, figură neclară, palidă, de asemenea cei doi fii ai boierului).

Nota caracteristică stilului lui Sever este o sobrietate lapidară, drastică, sentențioasă. (Supărător este însă faptul că toate personajele se exprimă aforistic). Nuanța, intonația fiecărei replici, gestul care o însoțește sînt indicate de autor cu finețe. Boierul își descrie proprietățile: „A reface geografia puterii sale este echivalent cu a afirma această putere". Răbdarea lui „ca fitilul unei grenade se consumă pîlpîind pe ultimul centimetru". „Tot discursul a fost clădit ca un soclu pentru o statuie". Pentru servitor porunca stăpînului e implacabilă ca „mersul aștrilor în univers", ideea că boierul face socoteli duminecă e tot atît de absurdă ca și aceea că „în succesiunea matematică a ciclurilor cosmice, ar fi intervenit o abatere".

„Boieri și țărani" recomandă atenției cititorilor un dramaturg cu posibilități deosebite.

B. Elvin

O săptămînă care va intra în istorie

După o săptămînă de discuții, caracterizate printr-o remarcabilă sinceritate și prin dorința reciprocă de a înțelege cît mai bine punctul de vedere al partenerului, prin hotărîrea evidentă de a găsi căile cele mai potrivite spre a apropia poziții inițial diferite, după o săptămînă de laborioase lucrări diplomatice și de contacte semioficiale amicale, conferința de la Geneva a șefilor guvernelor Angliei, Franței, U.R.S.S. și S.U.A., și-a încheiat lucrările cu succes.

Este încă prea devreme, poate, pentru a aprecia în toată amploarea lor urmările pe care această conferință le va avea asupra desfășurării vieții publice internaționale. Ceea ce este sigur însă de pe acum, e faptul că ea a deschis perspective extrem de favorabile, cum n-au mai existat niciodată de la sfîrșitul celui de al doilea război mondial și pînă astăzi — pentru așezarea relațiilor dintre state pe temelia plină de speranțe a unei colaborări eficiente în toate domeniile, pe recunoașterea principiului că cea mai bună și sigură metodă pentru rezolvarea problemelor dintre state este principiul tratativelor, pe condamnarea implicită a forței ca mijloc de soluționare a litigiilor existente sau care pot interveni.

Este oare cineva care se mai poate îndoi de faptul că formula atît de fericită folosită de N. A. Bulganin, spre a defini rezultatele conferinței de la Geneva și anume că această conferință marchează începutul unei noi ere în relațiile internaționale, a găsit o caldă aprobare și adeziune în rîndurile întregii opinii publice mondiale? E deajuns să ne amintim de epocile cele mai întunecoase ale „războiului rece", care amenința la tot pasul să se transforme într-un „război cald" — reeditare insutit mai înfiorătoare a măcelului terminat abia acum zece ani — pentru a înțelege imensa gratitudine cu care popoarele lumii răsplătesc eforturile participanților la istorica conferință de la Geneva.

Simțim cu toții că avem tot dreptul de a spune despre această conferință că e istorică pentru că ea ne permite să nutrim nădejdea că în locul suspiciunii și al temerilor reciproce se va instăpîni în lume o eră de încredere și de colaborare prietenească, că permanenta încordare a relațiilor, exprimată prin împovărătoarea cursă a înarmărilor, va fi înlocuită printr-un nou impuls dat legăturilor politice, economice și culturale prin eliminarea piedicilor artificiale care le-au stînjenit atît de mult în ultimii ani, printr-o întrecere pașnică care va permite omului din zilele noastre să-și pună cu adevărat în valoare giganticele sale rezerve și posibilități.

Desigur, în cele cîteva zile cit a durat conferința, șefii celor patru guverne participante nu au putut rezolva în amănunt toate problemele cărora le-au avut de făcut față și acest lucru este ușor de înțeles dacă ținem seama de aspectele și implicațiile atît de diverse ale fiecăreia dintre problemele luate în discuție, de importanța hotărîtoare pe care rezolvarea într-un fel sau altul a acestor probleme o poate avea pentru destinul omenirii. In această ordine de idei merită subliniat un pasaj important din declarația făcută de președintele Eisenhower la închiderea conferinței: „Pentru stabilirea succesului acestei conferințe vor avea o însemnătate hotărîtoare viitoarele acțiuni ale guvernelor noastre". Tocmai de aceea în săptămînile și lunile care vin — precedînd conferința miniștrilor de afaceri externe, stabilită a se întruni în luna octombrie a. c., opinia publică mondială va urmări cu un interes neslăbit felul în care guvernele interesate vor începe să traducă în viață principiile înscrise în Directivele conferinței de la Geneva adoptate în unanimitate. In ceea ce privește guvernul sovietic, premierul N. A. Bulganin a declarat că el „va depune toate eforturile pentru a îndeplini hotărîrile de la Geneva, pentru a continua opera începută la Geneva".

Care sînt învățămintele ce se pot trage de pe acum din reușita lucrărilor conferinței șefilor celor patru guverne? Ni se pare că, în primul rînd, trebuie subliniat ca un mare pas înainte, pe calea spre asigurarea păcii, recunoașterea concretă și practică a posibilității coexistenței între state cu orînduiri sociale și politice diferite. Urmările pe care le poate avea pentru viitoarea dezvoltare a situației internaționale recunoașterea acestui principiu — față de care și-au exprimat adeziunea încă înainte de conferință un număr de state care reprezintă mai bine de jumătate din populația omenirii — nu pot scăpa nimănui. A admite principiul coexistenței pașnice între state cu orînduiri sociale și politice diferite, înseamnă a acționa în așa fel incit neîncrederea, suspiciunea, încordarea între state să fie înlocuite printr-o politică de respectare a drepturilor și intereselor legitime ale tuturor statelor, printr-o politică care să țină seama de realități și în consecință să urmărească crearea unei ambianțe noi în relațiile internaționale, ambianță de înțelegere mutuală, de prietenie și colaborare. Este tocmai ceea ce așteaptă și dorește întreaga omenire.

Conferința de la Geneva s-a ocupat — după cum era și firesc — de cîteva din cele mai acute probleme la ordinea zilei. Două din cele mai importante probleme dezbătute au fost: problema securității europene, problema germană. După cum s-a văzut, schimbul de păreri în problema germană a făcut să iasă la iveală două moduri diferite de a o aborda. Delegațiile puterilor occidentale au crezut că trebuie să insiste ca Republica Federală Germană și ulterior Germania unificată să facă parte din grupările militare occidentale. Calea remilitarizării Germaniei reprezintă o mare primejdie pentru pacea Europei, pentru soarta poporului german însuși. Este deci firesc ca exponenți de diferite opinii politice, reprezentînd majoritatea poporului german, să se pronunțe în favoarea propunerilor sovietice care tind la restabilirea unei Germanii unite democratice, pașnice. Ținînd seama de condițiile actuale, cînd Germania este virtualmente scindată delegația sovietică a fost de părere că unificarea ei ar fi mult ușurată de înființarea unui sistem de securitate colectivă din care să facă parte, cu drepturi egale, cele două părți ale Germaniei. In felul acesta s-ar înlătura primejdia reînvierii militarismului german, care este în același timp și piedica cea mai importantă în calea unei Germanii unite. De aceea, faptul că Directivele către miniștrii de externe fac o legătură între problema germană și problema securității europene — pentru rezolvarea căreia delegația sovietică a prezentat un plan foarte judicios — arată neîndoielnic dorința tuturor delegaților de a face ca rezolvarea ambelor probleme să înregistreze progrese cu prilejul discuțiilor care vor fi continuate în toamna acestui an.

In sfîrșit, opinia publică internațională a întîmpinat cu un sentiment de profundă satisfacție apropierea punctelor de vedere în problema crucială a dezarmării, exprimată prin dorința participanților la conferința de la Geneva de a găsi soluții de comun acord. Cei patru șefi de guverne au recunoscut în unanimitate că în vederea asigurării păcii și a valorificării uriașelor posibilități care s-au deschis omenirii prin folosirea pașnică a energiei nucleare, sînt necesare înființarea unui sistem de control și reducerea tuturor armamentelor și forțelor armate. De ce comentariu mai are nevoie fraza cuprinsă în Directivele conferinței în care se spune că „orice succes în acest domeniu ar elibera vastele surse materiale care ar putea fi folosite pentru dezvoltarea economică pașnică a popoarelor, pentru creșterea bunei stări a lor precum și pentru ajutorarea țărilor slab dezvoltate..."!

Stabilirea încrederii între marile puteri va avea în mod firesc repercusiuni dintre cele mai favorabile asupra dezvoltării legăturilor economice și culturale dintre Est și Vest. Hotărîrile adoptate în acest sens de către conferința de la Geneva — hotărîri care trebuie să se concretizeze în înlăturarea treptată a piedicilor ce stau în calea liberei comunicări și a comerțului pașnic între popoare, în realizarea unor contacte reciproce avantajoase pentru țările și popoarele interesate — vor marca pași extrem de importanți pe calea progresului întregii omeniri. In același timp, acest climat de destindere și de apropiere între state nu se poate să nu înrîurească la rîndul lui asupra rezolvării fericite a tuturor celorlalte probleme.

Impreună cu întregul nostru popor muncitor, alături de toate forțele iubitoare de pace din lumea întreagă, oamenii de cultură din țara noastră salută cu bucurie încheierea cu succes a lucrărilor conferinței de la Geneva la care, după unanime recunoașteri, delegația sovietică a adus o deosebită contribuție. Ei sînt ferm hotărîți să depună și de aci înainte toate eforturile în vederea promovării ideilor de pace și de colaborare între popoare, în vederea continuării destinderii internaționale, pentru o lume în care oamenii să se bucure de viață și din care să fie alungată teama zilei de mîine.

D. Hîncu

Pe marile meridiane literare

Lectura unei noi creații a lui Geo Bogza este un prilej de „orgie intelectuală", cum ar spune Garabet Ibrăileanu. Rarele desfătări ale minții și inimii, pe care ni le oferă marele nostru poet și reporter contemporan, sporesc pofta de a-l citi mai des, de a-l găsi mereu în viitoarea frămîntărilor multiple ale actualității.

Probabil că mulți cititori au retrăit această satisfacție, urmă-

rind rîndurile grave, masive, fluviale, despre Walt Whitman, poetul care a regenerat cuvinte obosite de secole: pace, civilizație, democrație. Inima bogată și generoasă a autorului „Cărții Oltului" l-a înțeles pe un Walt Whitman în contururi gigantice, monumentale, așa cum apar ele proiectate pe o pînză uriașă a istoriei. Intîlnim aici trăsături cunoscute ale personalității lui Geo Bogza: respectul profund, plin de pietate, pentru om, pentru forța și demnitatea lui; viziunea grandioasă asupra semnificației gestului uman în traiectoria veacurilor, în ascensiunea irezistibilă spre progres; suflul larg uman, de o mare temperatură lirică, nutrit din concepția înaltă a comunismului despre măreția poporului, ca făuritor al civilizației și al culturii. Astfel, în versurile „torențiale" ale poetului american, Geo Bogza recunoaște „mesajul vastității și al nemărginirii". El vede izvorul șuvoiului poeziei lui Walt Whitman, „cîntecul de leagăn" în „bubuitul Atlanticului". Pieptul poetului i se pare uriaș, larg, „pentru că-i plăcea să-și umple plămînii cu tot aerul continentului", prospețimea nealterată a poeziei sale („mereu plinele, de rouă „Fire de iarbă") o descoperă în proclamarea năzuințelor umanității spre adevăr și democrație, spre comuniunea celor mulți în suferință. Semnificația noului ev poetic, deschis de Walt Whitman, rezidă în repudierea „profeților umilinței" omului și în mărturisirea deschisă, nereținută, în trăsături elementare, a bărbăției, a demnității, a simplității și bunătății umane. Din altitudinea postului de observație a lui Geo Bogza dispar detaliile, migala cutelor, a ridurilor și rămîn, amplificate la dimensiunile tabloului cosmic, gesturile mari, faptele capitale, decisive în prefacerile sociale și morale. Concepția sigură a marxism-leninismului în judecarea evenimentelor și personalităților îi permite lui Geo Bogza amplele generalizări, uimitoare prin mărimea asociațiilor și a paralelelor. Relevînd într-o asemenea perspectivă a sensului istoriei locul bătrînului gigant din Long-Island, Geo Bogza, deși uzează de criteriile precise, științifice, în aprecierea operei și a omului, în condițiile mediului și epocii sale, realizează în același timp o minunată construcție poetică a profilului celebrului vizionar american.

Neînțelegerea specificului stilului lui Geo Bogza și mimarea lui frecventă în reportaje sau comentarii poetice, concepute de fapt după alte principii artistice, au consecințe triste, regretabile.

In caracterul solemn al imaginii lui Geo Bogza, sfidînd pericolul stridenței și al ridicolului, se pot găsi cele mai patetice adevăruri care s-au spus despre valoarea marilor gînditori și creatori ai umanității, fără a avea impresia alunecării în grandilocvență, în retorism gol și sunător. Tocmai înalta tensiune poetică îi favorizează destăinuirile grave și răscolitoare despre grandoarea omului și a idealurilor sale.

S. Damian

LITERATURA PENTRU COPII

In vitrinele librăriilor și pe standurile în aer liber, apar în fiecare săptămînă cărți noi, destinate copiilor de diferite vîrste. Dintre cele mai recente publicații ale Editurii tineretului două plachete de versuri mi-au atras osebita atenție și — fără a face aci o adîncită cronică literară — vreau să-mi exprim părerea asupra lucrărilor tinerilor mei colegi, poeții Horia Aramă și Mache Iliuț.

Povestirea lui Horia Aramă, ilustrată de I. Popescu-Gopo, se numește „Păsări călătoare" și este destinată școlarilor mici. In versuri sprintene, pe un ton curgător, Horia Aramă înfățișează copiilor care acum învață, odată cu rudimentele scrisului și cetitului, și cele dintîi principii de viață: disciplină, simț de răspundere, temeinicie în cele întreprinse. Este vorba de povestea unei scrisorele care era cît pe aci să se piardă, din pricina neatenției expeditorului, Petruc. Anecdota pe care o construiește Horia Aramă este ingenioasă, făcînd lectura antrenantă pentru copiii de 7—9 ani și atingînd obiectivele educative, cu multă naturalețe: „morala" se impune de la sine, ea nu este lipită, ca din păcate la multe lucrări similare, copilul neavînd simțămîntul deprimant al dăscălelii: Petruc trimite tatălui său, care e muncitor la MORENI, o scrisoare... Dar — așa cum adesea greșește și la școală, cu ochii pe sus! — scrie pe plic MOROENI în loc de Moreni... Palpitanta aventură a scrisorii amenințată să nu ajungă la destinație ține atenția încordată. Dacă nu ar interveni un șoricel flămînd care roade buclucașa literă suplimentară, strecurîndu-se în sacul cu scrisori din vagonul poștal, veștile lui Petruc nu ar ajunge niciodată în mîinile tăticului plecat departe. Și autorul pune întrebarea: **„Nu cumva, copiii cei / care-n scris greșesc adesea / să-și tocmească șoricei / să le corecteze-adresa ?"** Firește că nu, copiii să fie atenți atunci cînd scriu, o mică greșeală poate atrage după ea mari necazuri!

De acest adevăr ar fi fost bine să țină seamă Editura și talentatul desenator Gopo: scrupulul realist al poetului l-a făcut să noteze că litera pe care a ros-o șoricelul era una „înghesuită, parcă nici n-a fost în rînd" (ceea ce face verosimilă reușita corecturei) pe cînd în desene acest „o" supranumerar apare egal și la fel de detașat ca și celelalte litere. Chiar copiii „neatenți" sînt foarte atenți la astfel de amănunte! Desenele sînt însă foarte sugestive și aduc o substanțială contribuție la calitatea volumașului care desigur va fi îndrăgit de lectorii săi mărunți. Vreau să adaug că meșteșugul lui Horia Aramă — pe care l-am urmărit în cei cîțiva ani de cînd scrie — se dovedește a fi în plină creștere. Iată spre pildă un pasaj onomatopeic, — formă care încîntă și amuză pe copii — despre trenul care **„puțăie / uf! și iar uf! / Mor de zăduf! / Puf și iar puf! / Ce pămătuf / numai de puf / suflu'n văzduh! / etc."** Mai sînt firește unele rezolvări artistice superficiale, rimele „scrisorele—păsărele" și alte diminutive care revin cam insistent.

Cartea lui Mache Iliuț destinată preșcolarilor, „Felurite animale din ținuturi reci și calde" este ilustrată de Demetrescu Dem. Preșcolarilor — acești ultimi analfabeți ai țării! — li se citesc cărțile, ei urmărind textul mai ales pe imaginile care îl însoțesc. Pozele ocupă un loc important în economia întregului, nu numai cantitativ ci și în vederea atingerii scopurilor educative, în principal îmbogățirea lumii de noțiuni a copilului de patru pînă la șapte ani.

Poetul s-a străduit și a izbutit într-o mare măsură, să inoveze într-un gen în care o astfel de veleitate implică, pe lîngă îndrăzneală, multă îndemînare și tact. Pentru a prezenta copiilor aceste „felurite animale" — ceea ce se face îndeobște într-o călătorie imaginară — el pornește de la realitatea unei „grupe mari" dintr-o grădiniță, care modelează în plastilină diferite viețăți din ținuturi reci și calde, lăsînd imaginația copiilor să anime aceste jucării. In mici portrete, cele mai multe rezumate la un catren, Mache Iliuț reușește de cele mai multe ori să desprindă esențialul, să contureze „personalitatea" animalului respectiv, să-l situeze în mediul său firesc.

Dar nu toate aceste notații sînt la fel de fericite. De exemplu, dacă pinguinul e bine surprins **„cît de mîndru-i în jachetă / cu pieptarul alb scrobit! / (Nu știu cine la vopsit / cu cărbune și cu cretă)"** este puțin ...cam puțin să spui despre o altă jivină: **„are solzi dar nu e pește: / crocodil ea se numește".** Desigur ilustrația completează. Aproape toate desenele lui Demetrescu Dem sînt foarte grăitoare pentru copii, animalele prezentate din plin profil familiarizează cu silueta făpturii respective, acuratețea desenului și justețea culorilor ajutînd la formarea imaginii, la fixarea ei de către copil. Dar și aci am de făcut o rezervă: cred că desenatorul greșește depărtîndu-se de la cele spuse mai sus, atunci cînd înfățișînd un tigru în salt, aduce în prim plan un bot căscat și niște labe imense, lăsînd în racurși-ul astfel creat, trupul mai subțire decît o labă și la fel de lung cît botul. Crocodilul cu pricina este și el frînt în două într-un „moment" care nu este caracteristic pentru o primă luare de contact, de către cititorul-privitor.

După enumerarea animalelor, poetul găsește o reușită aplicațiune a celor învățate: micii modelatori se duc în curte, la joacă, îmbiați de razele soarelui. Incheierea, nițel prea adusă din condei, ne vorbește despre vraiștea lăsată de copii în atelier și recomandă (după părerea mea nu destul de organic legat și deci neconvingător) ca după ce s-au jucat, copiii să facă ordine, căci altfel „cine strînge după ei?" O ultimă observație: cartea pentru preșcolari are și sarcina însemnată de a-i învăța pe copii limba poporului nostru, spiritul ei, sonoritatea ei specifică. Mai puțin decît la alții întîlnim însă și la Mache Iliuț o anumită lipsă de exigență, vădită prin marele număr de rime asonante, aproximative, ca — numai în primele pagini — educatoarea-mare, spate-laoparte, pierde-vede, ușor-măsori, etc. Chiar titlul se bizuie pe o astfel de asonanță: animale-calde. Maiakovski și Marșak au folosit titlul rimat, dar cu rimă deplină, bogată. Aceste mici cusururi, lesne de îndreptat pe viitor de către tînărul autor, nu pot însă umbri prea tare valoarea de necontestat a lucrării și sînt încredințat că preșcolarii o vor primi cu bucurie și cu folos, alături de alte cărți iubite, în mica lor bibliotecă.

Marcel Breslașu

Forța evocării unui conflict puternic

Ne-am obișnuit adesea să judecăm scriitorii prin ceea ce considerăm că, fiind predominant în opera lor, imprimă și o pecete de exclusivitate acesteia, ca și cum s-ar putea prescrie preocupărilor creatoare un singur drum al manifestării lor. De fapt, o asemenea opinie este infirmată, nu în puține rînduri, de realitatea operei însăși. Pe Mihai Beniuc, bunăoară, îl cunoaștem și îl prețuim ca pe un mare poet liric. Dar iată că scrisul său ne-a dezvăluit în vremea din urmă o altă fațetă a sa, inedită. După ce s-a încercat cu succes în interesanta schiță „Ură personală", poetul Mihai Beniuc ne-a dăruit recent cu „Hada lui Vîrnav" o nouă și valoroasă nuvelă.

Scriitorul a conceput acțiunea nuvelei sale — localizată undeva, într-un sat din Ardeal — plasînd-o în timp în două momente istorice succesive, avînd între ele drept prag actul memorabil de la 23 August 1944. Din prima parte a nuvelei cunoaștem pe eroul ei principal — țăranul muncitor Vîrnav, a cărui dramă ne apare încărcată de un profund și răscolitor sens filozofic. Stăpînind din străbuni o limbă de pămînt, împresurată de apele unui rîu de munte, Vîrnav a trudit o viață de om să și-o apere de puhoaiele prăvălite primăvara și toamna, sub care mureau mereu roadele unei munci aspre și îndărătnice. Așa l-a găsit pe Vîrnav actul istoric al eliberării de la 23 August. S-au ivit mai apoi chiaburi care să-i rîvnească pămîntul și să-i ațîțe pe alții, țărani de pe țărm, nemulțumiți că, întărindu-și hada, Vîrnav făcea ca apa să muște din pămîntul lor de la mal. Laolaltă aceștia îl ucid pe Vîrnav înainte ca el să fi întrezărit sfîrșitul bătăliei cu rîul năprasnic. Scriitorul sugerează în această primă parte a nuvelei sale ideea că omul, luptînd singur cu stihiile naturii, în condițiile unui regim potrivnic, nu poate ieși niciodată biruitor. Soluția este alta, și autorul „Hadei lui Vîrnav" nu va întîrzia să ne-o indice. A doua parte a nuvelei ne dezvăluie cu forță de tipizare un element caracteristic realității noastre de astăzi: lupta din ce în ce mai înverșunată dintre constructorii vieții noi și dușmanii ei înrăiți. Acum, cei ce au pus la cale uciderea lui Vîrnav, curmînd un vis în care o existență umană își găsise rațiunea de a fi, pornesc o largă activitate pentru a-i dezbina pe țărani și a sparge colectiva ce trebuia

să se înfiripe în sat. Bandiții se strecuraseră în aparatul de partid prin Vlad Zdringălău, Cîrță și Prala de la raion; Ilie Holdemulte era președintele întovărășirii. Aveau, așadar, condiții să paralizeze o vreme orice împotrivire.

Dar acțiunea unită a țăranilor muncitori, Simeon și Ghioaca, condusă de fratele lui Simeon, activist în C.C. al Partidului, venit în sat la chemarea acestora, îi izolează treptat pe bandiți și sfîrșește prin a-i demasca și pedepsi.

Pe acest material faptic și-a construit Mihai Beniuc coordonatele nuvelei sale, atît de interesantă. De altfel, fie și în treacăt trebuie spus că cititorii sînt atît de captivați la lectura nuvelei, încît chiar și în partea a doua a ei, mai mult expozitivă, cu o relatare discursiv logică a faptelor, interesul pentru ceea ce va aduce deznodămîntul nu slăbește un singur moment. Succesul nuvelei provine între altele, și din îndrăzneala partinică cu care scriitorul a abordat fenomenul zugrăvit, din felul în care el a apreciat realitatea în lumina mersului obiectiv al ofensivei socialismului. El nu s-a limitat la descrierea unui fapt izolat. Pătrunzînd sensul lăuntric al faptelor înfățișate, scriitorul a dezvăluit cu pregnanță esența și a luminat cu realism și curaj un aspect al luptei de clasă la sate, acum, în plin proces de transformare socialistă a agriculturii. Mihai Beniuc mai are meritul esențial de a fi explicitat artistic, cu mijloace simple și concise, logica prăbușirii lui Vlad, Cîrță și Holdemulte.

Nu ne putem ascunde regretul pentru faptul că nuvela este inegal realizată, coeziunea lucrării suferind din cauza celor două părți insuficient sudate. Dar trebuie remarcate fragmentele scrise cu desăvîrșit meșteșug, adevărate poeme în proză, precum sînt descrierea hadei lui Vîrnav, sau impresionantul moment al uciderii lui, lucrat cu un simț perfect al gradației dramatice. De altfel, prima parte, luată în sine, remarcabil cizelată, își găsește ecou și în finalul nuvelei, cînd idealul vieții lui Vîrnav — salvarea hadei de furia pustiitoare a apelor, — se realizează, în sfîrșit, prin acțiunea unită a țăranilor colectiviști, veniți în hadă s-o încingă cu un dig protector și durabil, așa cum Vîrnav singur nici nu îndrăznise vreodată să-l viseze.

Realizînd un conflict de mare intensitate, pe fondul căruia personajele sînt creionate cu caracteristicile psihologice și de clasă ale mediului social istoric, Mihai Beniuc ne-a dat în „Hada lui Vîrnav" o nuvelă care îmbogățește sensibil cunoașterea realității noastre.

H. Zalis

O certitudine literară

„Și frunzele au prins a pîrîi vioaie, iar din mijlocul lor s-au ridicat zglobii limbile flăcărilor, mîngîind lacome lemnul uscat de salcîm. Intunericul s-a îndepărtat speriat dar a rămas împrejur, ca un zid mohorît, înalt, prin care nu puteai zări mai departe. Doar cerul lui octombrie, bătut în nestemate, se rotea pestriț, deasupra noastră, ca o cupolă uriașă și adîncă".

Dacă n-ar fi reușit să sugereze decît aroma unei nopți dobrogene liniștite, și încă Dionisie Șincan, autorul povestirii „Și viile au fost culese", publicată în nr. 7 din „Tînărul scriitor", ar fi meritat o mică însemnare. Dar nu e vorba numai de evocarea unei nopți ca oricare alta, nu e vorba numai de peisajul dobrogean cu miresmele, cu cîmpiile sale fără capăt, cu vînturi zbuciumate, nemiloase. Dionisie Șincan a creionat, în cîteva pagini, lapidar, cu forță emotivă, depănînd firul unor istorii de demult, unele figuri puternice ale stepei: Zaharia Prodan, flăcăul cu puterea ca de urs, înalt și chipeș, căruia nu i-a fost dat să trăiască cu iubita sa, Samiè; Ali Osman, nefericitul mistuit o viață întreagă de dorul lui Azizè, frumoasa cu ochii ca tăciunele; Mamut, cel îndrăgostit nebunește de Kità, calul cu glesne subțiri și iute ca vîntul dobrogean, ceea ce-i face să suporte resemnat cruzimea lui Mitru, pînă cînd își regăsește, măreață, demnitatea umană.

Fiecare dintre eroi, într-un fel sau altul, a plătit un tribut greu unor rînduieli apuse; înfruntînd oprelițtile care au stat în fața vieții — asupriri apăsătoare, prejudecăți îndătinate — unii au fost ciopîrțiți cu iataganele, alții au devenit eroi ai unor întîmplări crude, cu răni necicatrizate în suflet.

Dincolo de unda aceasta de tristețe cu care sînt evocate fapte și oameni la granița dintre ficțiune și realitate, răzbate ca un curent subteran prospețimea vieții de azi. Ea nu mai îngăduie ca pasiunea care mistuie pe Raip și Azizè, tineri ai zilelor noastre, să cunoască deznodămîntul pe care l-au trăit, cu nervii și sîngele lor, părinții și părinții părinților. Ticăloși ca Mitru, care au ucis și au batjocorit ce-i mai sfînt în om, sînt ajunși d'n urmă de sccea de dreptate a poporului.

Mai mult povestitor decît reporter, Dionisie Șincan e în mediul său cînd înfățișează dramele spinoase ale iubirii; e înzestrat cu simțul măsurii, al proporțiilor, al conciziunii. Fără risipă, dar și fără zgîrcenie, zugrăvește cu atîta sensibilitate natura dobrogeană, încît nu se poate să nu te declari pînă la urmă la fel de pătimaș îndrăgostit de peisajul stepei ca și autorul.

De Dionisie Șincan vom mai auzi multe și bune; e de așteptat de la un tînăr ca dînsul să-și încerce măsura talentului, abordînd cu îndrăzneală conflictele — slavă domnului, numeroase! — ale vieții noi.

Autorul povestirii „Și viile au fost culese" nu este doar „o tînără speranță". Fără teama de a greși, o afirmăm, e o certitudine literară.

Ion Mihăileanu

Datoriile uceniciei literare

Există o vîrstă în care impresiile primite din afară sînt determinante pentru formarea caracterului, în care sufletul de adolescent se maturizează primind și răspunzînd activ la solicitările vieții. Acest adevăr psihologic comun e cu atît mai însemnat pentru un scriitor tînăr, cu cît el trebuie să înmagazineze experiențe nesfîrșit de multe, să trăiască o mie de vieți pentru a oglindi o frîntură dintr-una.

...„Trebuie să vezi milioane de frunze căzînd, pentru a scrie despre o singură toamnă" spunea un poet. Și necesitatea limitată la anotimp e încă mai stringent aplicată la societate, la epocă. „A trăi" nu înseamnă o sumă de experiențe, de întîmplări exterioare sau de capricii interioare. A trăi astfel și a scrie astfel, înseamnă să oglindești viața într-o oglindă strîmbă, nu să ajuți prin scrisul tău la cunoașterea, necum la schimbarea ei. Ca să vorbești pentru fiii timpului nostru, trebuie să fii tu însuți un asemenea fiu și nici nu e vorba de necesitatea de a fi strungar pentru a descrie frămîntările unui strungar fruntaș, nici activist de partid pentru a descrie activiști. Dar eroul tău liric trebuie să fie un erou contemporan în cel mai înalt sens al cuvîntului, și cu unul și cu celălalt! Și ca să cîștigi dreptul de a vorbi ca un adevărat „erou liric", drumul e trudnic și frumos. El presupune contactul neîntrerupt cu viața, mai mult încă, prezența fizică și răspunderi reale în posturile cele mai înaintate ale noului: el presupune participarea la un ziar de uzină, munca culturală la o gospodărie colectivă, ajutorul dat cu inimă deschisă sfaturilor populare, într-un cuvînt integrarea în munca obștească. Acolo unde se călește oțelul, unde brazdarele tractorului răscolesc pămîntul, unde masele se deprind a se gospodări și cîrmui singure, acolo poți simți pulsul eroilor anonimi în numele cărora vrei să vorbești.

Dar mai trebuie paralel cu legătura cu viața un lucru tot atît de necesar. Cultura nu e indiferentă vîrstei cînd ți-o formezi. Orice tînăr se naște azi în patrie bogat: orice scriitor e moștenitorul unei averi fabuloase: experiența umanității. Dar nu orice tînăr știe însă s-o prețuiască să nu rămînă un moștenitor titular, ci să și-o însușească, s-o chivernisească, s-o treacă mai departe apoi, în acea goană a forțelor care este progresul omenirii. Și tînărul scriitor trebuie să ajungă în stare s-o cucerească și să fie demn de ea. Căci spre deosebire de moștenirile materiale, cultura îți cere efortul apropierii, dar este și aceea care se lasă cel mai drag apropiată. Cultura nu se fură ca o melodie după ureche, nu se înghite în pilule sau citate, ea presupune dragoste, răbdare, dorință de a cunoaște măcar o limbă străină, cu gramatica în mînă (și nu întîmplător una din condițiile primirii în comsomol e învățarea unei limbi străine). Cultura presupune dorința de a cunoaște, lecturi fără număr, curiozitate, reflexii, creație. Dacă transmiți numai ce ai primit e ca și cum ți-ai fi îngropat talantul fără să-l înmulțești. Și această posibilitate de înnoire o oferă tocmai legătura cu viața. Intre viață și cultură există o osmoză permanentă și numai în acest caz adolescentul care a luat condeiul în mînă are premizele de a deveni tînăr scriitor. Fără prima coordonată, rămîne un șoarece de bibliotecă, fără a doua un etern empiric. Și numai prin amîndouă, ceea ce așteptăm să devină — un creator contemporan.

Veronica Porumbacu

Martin Kukucin—un clasic al literaturii slovace

S-au împlinit de curînd 95 de ani de cînd în satul Jasenova din regiunea Orava (fosta Ungarie de Nord) s-a născut scriitorul Martin Kukucin. Impreună cu Hriesdoslav, Tajovsky, Kalinciak și Timrava, Kukucin va face parte din grupul scriitorilor de la sfîrșitul secolului trecut și începutul secolului nostru care, în orele lor, au zugrăvit viața poporului slovac dintr-o perspectivă nouă, profund umanistă. Astăzi poporul cehoslovac citește cu dragoste opera scriitorului realist Martin Kukucin. Istoricii și criticii literari acordă o deosebită atenție cercetării vieții și operei scriitorului. O dovadă a grijii față de marii creatori din trecut o constituie alcătuirea a două colective de cercetători care s-au deplasat în regiunea natală a scriitorului Kukucin, în locurile unde a conceput primele sale povestiri. Aceste colective sînt conduse de două personalități de seamă ale vieții culturale slovace: conf. univ. Milo Tomcik, prodecan al facultății de filozofie și valoros critic literar și Andrei Plavba, director al editurii pentru literatura beletristică, autorul unei culegeri de reportaje „Primăvara romînă", scrise cu prilejul vizitei sale în R.P.R. Deoarece editura pentru literatura beletristică pregătește o ediție nouă a operelor lui Kukucin, cele două colective s-au străduit să culeagă materiale inedite precum și amintiri ale contemporanilor despre scriitor.

Etapele vieții scriitorului sînt strîns legate de opera lui literară. Regiunea natală i-a oferit lui Kukucin temele pentru primele schițe și povestiri din viața oamenilor simpli din Orava. Călătoriile sale în străinătate i-au lărgit orizontul și tematica operei. Primele sale povestiri, Kukucin le-a tipărit sub pseudonimul Matei Banțur, la vîrsta de 33 de ani. O mare influență au exercitat-o asupra sa realiștii ruși Gogol și Tolstoi din care a și tradus în limba slovacă.

Opera sa cea mai însemnată, romanul în două volume „Casa de pe colină", a apărut în anul 1902 în Iugoslavia de azi. (Din anul 1894 el a fost medicul comunei de pe insula Braci). Din traiul greu al oamenilor de aici s-a inspirat Kukucin cînd și-a scris romanul. Din Dalmația scriitorul a plecat în America de Sud unde a cunoscut viața plină de privațiuni a emigranților slovaci. Suferințele acestora au fost oglindite în „Schițe din călătorie" și în „Mama ne cheamă". După întoarcerea sa în țară, în 1918, scriitorul a publicat două romane închinate învățătorilor. Prin figurile lor el a înfățișat poporului exemplul unei munci conștiincioase și creatoare.

Opera maestrului prozei slovace cuprinde treizeci de volume — romane, povestiri, lucrări dramatice. Creația lui Kukucin a fost un seismograf viu al epocii sale. Prin destinele zbuciumaților săi eroi, Kukucin vorbește cititorilor de astăzi despre viața grea din trecut.

Miloslav Ianek

O cărticică a lui Anton Pann regăsită

In cuvîntul către cititori așezat în fruntea primului volum de Fabule și istorioare *(1841), Anton Pann dă o listă a cărților lui „politicești", adică laice, pe care le publicase pînă atunci. Cea dintîi este aceea intitulată* Calendarul *lui Bonifatie Setosul („Precum am și tipărit întîi* Calendarul *lui Bonifatie Setosul..."). Se cunoștea pînă acum numai a doua ediție a acestui așa-numit calendar — în realitate, o cărticică de snoave și cîntece, în proză și în versuri, un fel de parodie a calendarelor mult răspîndite în acea vreme. Prima ediție, pierdută ca și alte broșuri și cărți ale vestitului cîntăreț și poet popular, n-a fost văzută de nici unul dintre cercetătorii și bibliografii lui Anton Pann. Dim Iarcu nici n-o pomenește în a sa* Bibliografie chronologică romînă *(ed. II, 1873), iar G. Dem. Teodorescu, în* Recenziunea bibliografică *(1891), o citează, fără s-o fi cunoscut, pe baza amintitei indicații a lui Anton Pann din prefața la* Fabule și istorioare. *Noi înșine n-am văzut-o de asemenea atunci cînd am scris monografia.*

O întîmplare norocoasă ne-a pus însă de curînd în posesia unui exemplar al primei ediții a Calendarului *lui Bonifatie Setosul, pierdută de peste un veac. Titlul acestei prime ediții, întrucîtva deosebit de a doua tipărire, e următorul:* Calendar în care să cuprinde toate trebuincioasele materii; după caracterul și faptele muierilor celor rele. Prin Bonifatie Setosul, matematicul stelelor, sticlelor și al urcioarelor. Tipărit acum întîi.

Cărțulia are același format ca și ediția a doua (în 16) și numără tot 32 pagini. Comparînd cuprinsul celor două ediții, constatăm o serie de schimbări destul de mărunte, pe care nu le vom înșira aici, dar care dovedesc grija lui Pann, încă de la începutul activității scriitoricești, pentru îmbunătățirea scrierilor sale.

De la ediția întîia la a doua, autorul a schimbat pe alocuri cuvinte sau chiar propoziții, a înlocuit forme vechi și orale prin altele literare (pre *prin* pe, nevederoasă *prin* nevăzută, *prepoziția* dă *prin* de, *etc.).*

In ceea ce privește datarea Calendarului *lui Bonifatie Setosul, nici ediția I nu ne oferă elemente pentru o concluzie certă. Ediția a doua a apărut cu siguranță înainte de 1837, cînd titlul e citat în „catalogul cărților istoricești", atașat la a doua tipărire, apărută în acel an, a volumului* Poezii deosebite sau Cîntece de lume.

Cum Pann ne informează că veselul Calendar *al lui Bonifatie Setosul a apărut înaintea* Cîntărilor de stea *și cum aceste cîntări s-au tipărit în 1830, reiese că amintitul „Calendar", în prima ediție, aparține perioadei dinainte de 1830. Ținînd seama de forme ardelenești ca* gratula *(în ed. I* gratelui*),* dărab *și altele, se poate presupune că această cărticică a fost scrisă de Pann și pusă sub tipar în Ardeal, poate chiar în timpul primului său refugiu acolo, în 1821-1822.*

I. Manole

Redactor-șef: Zaharia Stancu

Colegiul redacțional: Mihai Beniuc, Marcel Breslașu, Eusebiu Camilar, Paul Georgescu, Alexandru Jar, Eugen Jebeleanu, George Macovescu **(redactor-șef adjunct)**, Ion Mihăileanu **(redactor-șef adjunct)**, Veronica Porumbacu **(redactor-șef adjunct)**, Cicerone Theodorescu, Ion Vitner.

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA: București — Bdul Ana Ipătescu 15. Telefon: Redacția 2.74.26; 1.50.17. Administrația 1.17.92. ABONAMENTE: 3 luni 6,50 lei; 6 luni 13 lei; 1 an 26 lei. Tiparul Intreprinderea poligrafică nr. 2, str. Brezoianu 23—25.

PROLETARI DIN TOATE ȚĂRILE, UNIȚI-VĂ!

GAZETA LITERARĂ

Anul II, nr. 31 (73) - Joi 4 august 1955 | ORGAN SĂPTĂMÎNAL AL UNIUNII SCRIITORILOR DIN R.P.R. | 6 pagini 50 bani

Bazele măiestriei

În ultimii ani, critica literară a început să acorde mai multă atenție problemelor măiestriei artistice a scriitorului. Au apărut articole consacrate unor probleme prjvitoare la compoziția și la limba operei, la construirea imaginii; s-au făcut comparații între diferite ediții, s-au analizat diferite probleme ale „tehnologiei" literare.

Toate acestea sînt foarte importante și necesare. Dar problema măiestriei artistice a scriitorului nu se reduce la problema formei artistice. Baza măiestriei artistice se află în studiul realității. Critica literară se ocupă însă mai puțin decît este necesar tocmai de această latură atît de importantă în munca scriitorului. De aceea apar deseori articole în care sînt confruntate „ideea și întruchiparea ei" și foarte rar articole, în care și întruchiparea și ideea sînt confruntate cu viața. Mai mult, în ultima vreme am avut prilejul să-i auzim pe scriitori pretinzînd ca articolele critice să aprecieze o operă numai din punctul de vedere al rezultatelor obținute de scriitor față de sarcina pe care și-a propus-o. Desigur articolele care au ignorat cu desăvîrșire acest aspect al chestiunii au pricinuit mult rău literaturii; dar a limita rolul criticii numai la explicarea ideii scriitorului înseamnă a transforma articolul într-un dialog între critic și scriitor pe o bază strict profesională. Aceasta nu este nici în interesul criticii, nici al literaturii. Sarcina socială cea mai importantă a criticii este de a confrunta procesele literaturii cu procesele realității.

A. M. Gorki, în articolul său „De vorbă cu tineretul", în care își exprimă părerile despre limba operelor literare, despre compoziția povestirii, despre economia de cuvinte, a pus în această problemă premizele unei înțelegeri precise și hotărîte, pentru care nu sînt necesare sfaturi profesionale: „Pentru ca literatura noastră să învețe să-și îndeplinească cu demnitate datoria ei cea mai de seamă, trebuie să studiem în mod serios și cu atenție tablourile vieții contemporane". Fără studierea realității, Gorki nu concepea o discuție cu privire la tehnica scriitoricească. Nu în zadar, folosind cuvintele „insuficienta calificare tehnico-profesională a scriitorilor", el le explică prin nepriceperea „de a vedea", „de a cunoaște", „de a ști".

Autorii care au alcătuit cartea „Despre munca scriitorului", apărută acum doi ani în editura „Scriitorul sovietic", au pus în mod just acest articol al lui A. M. Gorki în fruntea

SERGHEI LVOV

culegerii. Cartea cuprinde multe păreri interesante cu privire la construirea dialogului, la tehnica versului, la compoziția scenariului. Dar experiența muncii scriitoricești se dezvăluie în articolele marilor scriitori sovietici, în primul rînd ca experiență dobîndită în studierea activă a vieții.

Autorii care au alcătuit culegerea „Cum scriem", apărută în urmă cu 25 de ani, au fost preocupați numai de problemele tehnice ale creației scriitoricești. Acest caracter l-a avut chestionarul aflat la baza culegerii. O parte din scriitori au mers pe acest drum. Formaliștii au început să discute cu plăcere despre primatul sunetului asupra sensului cuvîntului (Andrei Belîi), despre imposibilitatea de a cunoaște căile de creare a imaginii artistice (Zamiatin) etc.

Dar adevăratii scriitori, scriitorii realiști, au lărgit prin răspunsurile lor cadrul chestionarului și în acea carte, concepută ca o carte despre tehnica formei literaturii, a pătruns tema studierii vieții. Gorki a vorbit despre „bogăția experienței" ca un început al drumului său scriitoricesc, despre cunoașterea naturii sociale a eroilor, ca una din problemele cele mai grele ale scriitorului; A. Tolstoi a vorbit despre studierea istoriei vechi și contemporane; K. Fedin a început cu o anecdotă din viața lui, o înțepătură ironică împotriva celor care ar fi vrut să reducă experiența creatoare a scriitorului la o problemă de tehnică, de meșteșug.

Considerațiile cu privire la experiența studierii vieții, menționate în unele răspunsuri ale cărții „Cum scriem", au devenit tema principală a culegerii: „Cu privire la munca scriitorului".

Trebuie să amintim în special articolul lui P. Pavlenko „Școala scriitorului este viața", stenogramă prelucrată ulterior, a unei discuții avute la Institutul de literatură.

P. Pavlenko își amintește cum l-au speriat — pe el, tînăr scriitor — discuțiile formaliștilor despre măiestrie:

„Am nimerit în mijlocul unor oameni, din care citiva intraseră în istorie; mi s-a părut că unii erau aproape clasici. Ei pronunțau cuvinte ciudate, pe care eu nu le înțelegeam: „frînare", „dezvoltarea fabulei în spirală"... Nu puteam să-mi închipui cum poți să scrii și cum poți să înțelegi că timpul este frînat. Și ce înseamnă „în spirală"?... Mi-era rușine să mă uit în ochii celor care pronunțau aceste cuvinte. Mi se părea că toți vor afla că eu nu cunosc lucrurile cele mai simple".

„Rețetele" parodiate de Pavlenko în discuția sa seamănă foarte mult cu unele răspunsuri din cartea „Cum scriem".

Din lectura cărților lui P. Pavlenko și mai ales din lectura „stocajului" din carnetelele lui se vede cît de mult a lucrat Pavlenko asupra cuvîntului, a frazei, a compo-

(Continuare în pag. 4-a)

Biblioteca satului

Înzestrarea unei biblioteci sătești nu e un lucru ușor. De multă grijă și istețime e nevoie în formarea acestor biblioteci, în repartizarea cărților potrivite și trebuincioase publicului nou de cititori-țărani.

Ca orice bibliotecă și cea sătească trebuie să aibă individualitatea ei, chiar dacă se află în curs de formare; închegarea ei se poate obține printr-o dezvoltare continuă, organică și armonioasă privind atît preocupările specifice ale oamenilor cărora li se adresează cît și celelalte laturi ale problemelor de viață omenească.

Cărți, după cum se știe, se editează multe — despre sectoare variate de activitate și gîndire — și sînt răspîndite în toate colțurile țării întîlnim cărțile lui Anatole France, Lew Tolstoi sau Dickens, în bibliotecile din satele de la poalele muntelui Ineu, ca și în acelea din inima Bărăganului. Dar pentru a nu împiedica răspîndirea acestor comori ale culturii, o atenție tot mai plină de grijă trebuie îndreptată spre bibliotecile sătești. O seamă de procedee nepotrivite în repartizarea volumelor către sate, împiedică închegarea cuvenită și dorită a acestor biblioteci, aducînd triste urmări atît pentru formarea și dezvoltarea lor cît și pentru cititori. Citeva pilde:

Organele de resort ale raionului Lehliu din Bărăgan bineînțeles că nu trimit în satele din raza lor cărțile la kilogram, cu cîntarul. Și totuși, bibliioteca din satul I. C. Frimu, fără să fi primit volumul I din unele romane apărute în mai multe volume, a fost înzestrată în schimb cu volumele următoare, care vor sta mult și bine necitite. Poate că această încurcătură cu volumele e un lucru mărunt. Se mai întîmplă și altfel de încurcături. Dar acestea se întîlnesc pe planul general al fondului de cărți al bibliotecii: repartizarea cărților din scriitorii clasici romîni nu s-a făcut în mod consecvent, dînd naștere și în această privință la un fond de cărți trunchiat, lipsit de continuitate. Lipsesc multe volume apărute, au fost trimise în schimb sumedenie de volume de același fel. Nu știm dacă în bibliotecile altor sate din raionul Lehliu nu lipsește tocmai ceea ce s-a trimis cu prisosință bibliotecii din satul I. C. Frimu. Și în privința repartizării broșurilor de popularizare a științei, întîmplarea își face loc: în satele din Nordul Transilvaniei găsești broșuri despre stuf și piscicultură, iar în satul I. C. Frimu din Bărăgan întîlnești puține broșuri de agricultură, multe de alt gen, fără o strictă necesitate pentru partea locului. Să negi folosul unei cărți bune, cînd nu are o legătură cu specificul muncii tale, e o prostie. Dar bine este să ai în primul rînd cărțile care-ți fac

Ștefan Bănulescu

(Continuare în pag. 4-a)

La 60 de ani de la moartea lui FRIEDERICH ENGELS

Unde-i înmormîntat Engels?

Imagini trecute... În minte mai am
Pădurea, băieții strînși roată.
Acel „Manifest Comunist" îl citeam
— Șoptit, pe furiș, — prima dată.

Primit-am adesea în lupta cea grea
Botezul de foc fiecare.
Citind „Manifestul", în inimi creștea
O și mai nestinsă dogoare.

Setoși, pe-ntrecute, puneam întrebări
Să știm cum trăiră-altădată
Ei, dascălii celei mai mari răsturnări,
Părinții ei buni totodată.

Și iată că unul, băiat mai isteț,
Luă deodată cuvîntul:
„Să văd dacă știți să-mi răspundeți, băieți,
Pe unde-are Engels mormîntul?".

„La Londra! Cu Marx!" — se grăbiră vreo trei
Părerea temeinic să-și spună. —
„Așa cum alături în viață-au fost ei,
Pe veci să rămînă-mpreună".

„La Manchester!" — altul-atunci a strigat,
„Oricine-ar putea să-nțeleagă,
Că Engels acolo se află-ngropat,
Spre-a fi cu tovarășa-i dragă".

„Ba cred că-i la Barmen, tovarăși!" — spun eu.
În patria-i dragă, ce știe
(Deși îl huliră dușmanii mereu)
Matern să-l cuprindă în glie.

Istețul grăi: „E cam greu de ghicit,
Devreme ce voi nu-i știți vrerea.
E timp să aflați adevăru-n sfîrșit:
El nu-i îngropat nicăierea!

Da, Engels, cu limbă de moarte-a cerut
Să nu i se sape mormîntul.
Ci flăcări să mistuie bietul său lut;
Cenușa, s-o-mprăștie vîntul...

El doar pentru om a gîndit și-a luptat;
Și-n moarte ne dă el povața,
Spre binele lumii întregi, necurmat,
Să știm a-nchina toată viața".

Istețul tăcu. Și o clipă am stat
Chemînd în tăcere-amintirea
Acelui ce nu-i nicăieri îngropat,
Ci-n suflet îl poartă-omenirea.

Alfred Margul Sperber

În romînește de **Iosif C. Mătăsaru**

„No more Hiroshima"

În străvechea Eladă era o vale la poalele muntelui Olimp. Aci, în preajma livezilor de măslini, se țineau din patru în patru ani vestitele jocuri olimpice. Vreme de 5 zile, în timpul lunii pline după solstițiul de vară, cetățile antice, uitînd concurențe politice și altfel de vrăjmășii, își trimiteau delegații la pașnicele întreceri artistice și sportive. În locul arcului, tinerii mînuiau discul. În locul coifurilor de aramă, ei își adumbreau frunțile cu poetice și inofensive cununi de măslini și lauri. Pentatonul și marathonul sînt și acuma, după trecerea attor secoli, mesaje adînc grăitoare ale lumii antice și îndrăznesc a le așeza lîngă epopeea lui Homer și lîngă marmura peste care au trecut mîinile neîntrecutului meșter Fidias.

Pe fața bătrînei noastre planete sînt nenumărate astfel de locuri a căror faimă este legată nemijlocit de înflăcărata străduință a omenirii de a cuceri și întemeia pacea și prietenia, buna conviețuire și liniștea creatoare.

Istoria contemporană cu noi a înregistrat pentru multe rînduri de oameni de aci înainte, numele Stockholm-ului și Genevei, al Vienei și Wroclaw-ului. Dar numele Pragăi, Budapestei, Berlinului, Bucureștiului și acuma al Varșoviei, se vor înscrie în istoria umanității ca sinonimele moderne ale străvechii văi de la poalele Olimpului. Întrecînd în măreție și strălucire jocurile ce se desfășurau cu mii de ani în urmă în preajma frontoanelor și frizelor de marmură, Festivalurile din zilele noastre au ajuns să întrunească zeci de mii de tineri din toate colțurile pămîntului, delegați a zeci și zeci de țări. În anii din urmă au mai venit, ca niște ecouri îndepărtate dar patetice ale războiului, delegați în uniforme ostășești: tineri din Coreea și Vietnam. Acum tunul a amuțit pretutindeni. Acuma vin delegații din Germania Occidentală care resping cu indignare legile războinice de recrutare în noul Wehrmacht. Acuma vin delegați din Vietnam care își refac patria eliberată. E greu să reții numele a treizeci de mii de tineri, cîți adăpostește în aceste zile eroica Varșovie. Din Austria însă, se știe că a sosit și adolescentul Eddi Ahlfeldt, un elev în vîrstă de numai 15 ani. El a strîns 1.200 de semnături pe Apelul de la Viena. A bătut la uși, a intrat în case, sau a oprit pe stradă 1.200 de oameni maturi, mame și tați și le-a cerut să-i răspundă pe foaia lui de hîrtie dacă vor pace.

Relatînd despre deschiderea Festivalului, ziarele au publicat ample reportaje. Am aflat că tinerii nici nu-și spun pe nume. Numele patriei lor a devenit numele lor propriu. Se îmbrățișează și se recomandă unii altora: — Rominia! — Franța! — Austria! Nepal! — Peru! — India!..

Mulți dintre ei, ținînd încă minte cele două cuvinte rominești care deveniseră cu doi ani în urmă un fel de cuvinte esperanto, se salută acuma la Varșovia ca pe Calea Victoriei: „Pace și prietenie".

Cinci zile cît durau străvechile jocuri olimpice în cetățile eline era pace și prietenie. Pe urmă, vrăjmășiile reîncepeau. Astăzi însă omenirea nu vrea să se repete istoriile vechi. Semnificația întîlnirii solilor tineretului din toate țările este cu mult mai largă decît a vechii întîlniri de la poalele Olimpului. Ea întrunește pe oamenii de mîine, care-și manifestă hotărîrea lor de a se cunoaște mai bine, de a colabora, de a se înfrăți pe deasupra oricăror deosebiri, de a pune bazele unei temeinice înțelegeri și păci între popoare. Zilele trecute, la deschiderea Festivalului de la Varșovia, delegații japonezi au purtat o pancartă uriașă pe care scriseseră un strigăt și o poruncă: „No more Hiroshima!" — Hiroshima să nu se mai repete niciodată! Și miile de delegați, opinia publică de pe întreg pămîntul știe că nu este vorba numai de Hiroshima, ci și de Varșovia și Oradour, de Lidice și Liège, de Coventry și Stalingrad, de Atena și Budapesta, de miile de orașe ale lumii, de milioanele lor de locuitori.

Petru Tolvadia

CINSTE

Sînt mulți în colonie care spun că centrala electrică este partea cea mai importantă a unei mine. De aici pleacă energia, voința; aici se înregistrează oboseala, accidentele. Cînd se sting becurile roșii ale contorului — întreaga exploatare, ca la comandă, încetează. Oamenii se opresc pe lîngă mașini, clatină îngrijorați din cap și privesc în sus: „ce s-a întîmplat?"... Alții susțin că, din contră, compresorul este elementul vital. Zvîcnetul său egal, continuu, trimite aer prin toate galeriile și abatajele celor douăsprezece orizonturi. Aerul, acolo jos, în întuneric, înseamnă forță. Ca o inimă credincioasă, zi și noapte, neîntrerupt, compresorul zvîcnește. Cînd a încetat, înseamnă că mina respectivă a murit sau că e pe cale să moară. Pămîntul, pînă în cele mai adînci straturi, vibrează și el. Cei bătrîni spun — mai în glumă, mai în serios — că un om ajunge cu adevărat miner de-abia în ziua în care inima lui începe să bată în același ritm cu compresorul.

Culbutorul — oricît ar vrea baci Avram să-l laude — nu se poate compara nici pe departe cu aceste elemente atît de importante la orice mină. Este deservit numai de trei oameni; de el, pontatorul, de o fată oarecare și de cehul acela zurliu, Frantyk, despre care toată uzina știe că e neserios și niței așa... într-o dungă. Și-apoi, mare lucru un culbutor. Vin frumos și cumințe vagonetele pline de la puț: se înșiruie automat pe două rînduri ca femeile la măcelărie. Nu se vede țipenie de om pe aproape. Se aduce lanțul care le trăgește, încleștîndu-le în dinți osia dindărăt. Ajunse la intrarea în spălătorie, scap deodată de urcuș și grăbite aleargă singure în cușcă. Culbutorul propriu-zis nu e altceva decît o colivie rotundă. Vagonetul, plin cu cărbune încă umed și cald, intră înăuntru. Frantyk, care e întotdeauna murdar ca un drac, fixează încuietoarea. Apoi apasă de o manivelă și zice: „gata cu tine, dragă domnișoară" — și deodată întreaga bîzdîganie se dă peste cap. „Domnișoara" rămîne o clipă îndecent suspendată cu roțile în aer. Apoi același Frantyk readuce totul în poziție normală, zice „alivanti" — și vagonetul, bucuros că a scăpat, pleacă făcînd loc altuia. Cărbunele e luat în primire de mașinăria complicată a ciururilor, elevatoarelor, benzilor rulante, care, cu un zgomot infernal, îl sortează și-l urcă în spălătoria unde are loc ultima sa toaletă înainte de expediere.

Acesta e culbutorul. E, cum s-ar zice, punctul de trecere de la mină la spălătorie. În complexul gigantic al combinatului, se pierde ca o biată furnică în propriul furnicar. Și totuși, baci Avram, după ce bea două halbe de bere, își netezește mustața de pensionar, ridică degetul său noduros în sus și grav, ca un popă în ziua de paști, declară țîngăilor care-l ascultă: — „Eu vă spun, măi copii: uzina electrică e puterea minei, compresorul e inima, centrala telefonică e capul; culbutorul meu însă e... obrazul minei. Auziți? Obrazul..." Și cînd zice acest cuvînt, baci Avram încruntă sprîncenele-i albe și cu celebrul său arătător, bate de trei ori în propriul obraz.

— Baci Avram, îl necăjesc cei tineri, nu credem ce ne spui. Culbutorul pentru noi înseamnă Frantyk. Doar n-o fi Frantyk obrazul minei noastre?

— Mucoșilor, se înfurie bătrînul, Frantyk nu e singurul. Ați uitat că acolo lucrează Veronica, lucrez eu...

— Știm, îl îngînă mucoșii. Dumneavoastră, cei de la culbutor, dați peste cap ce producem noi în mină...

De la aceste discuții, baci Avram pleacă de obicei mînios. A lucrat 42 de ani în adîncime — acum, ca pensionar, lucrează la suprafață. Mîndria inimii însă e tot cea veche: de miner, chiar dacă acum stă în șut cu creionul în mînă și scrie la numere. Și să nu rîdă niște tîflindari de un miner bătrîn, niște nima-n drum care de abia de doi-trei ani au pupat coada săcurii în abataj. Să facă bine să-și deschidă ochii și să înțeleagă că...

Vorbind singur și gesticulînd, o ia încet pe malul Jiului, spre pod. De peste apă apare deodată silueta gigantică, feeric luminată, a uzinei. În noapte, spălătoria seamănă de departe cu un uriaș transatlantic ancorat în apele negre ale întunericului. Mai ales cînd bate vîntul. Atunci pînă sus, spre crestele haldei, se clatină toate felinarele, fumul coșurilor se pleacă într-o parte și fluieratul trenului se aude frînt, inegal. Atunci ți se pare dintr-odată că întreaga uzină s-a mișcat din loc și că plutește lin, încet, pe apele unui Jiu imens ca un ocean. Ajuns la pod, bătrînul se oprește. Trage aer mult în piept — aerul acela acru, umed, al uzinei, apoi, îndreptîndu-și umerii, zîmbește îmbunat. „Au glumit, dracii, își zice, au glumit fără îndoială. Și eu, ca un bătrîn prost ce sînt, le-am făcut jocul... Știu doar și ei că la noi, la culbutor, se adună toată lauda și toată rușinea minei. O știu mai bine ca mine, că doar lucrează jos, la cărbune. Mi-au zis așa, în contra, numai ca să mă năcăjească".

★

Ploaia răpăi de cîteva ori, aspră și rece. Geamurile prăfuite ale uzinei se brăzdară de șuvoaie. Din pricina zgomotului de mașini nu se auzeau tunetele: scăpărarea violentă a fulgerelor colora însă în răstimpuri ceața grea a nopții. Adevărata furtună se dezlănțuia însă undeva departe, dincolo de creasta pleșuvă a Parîngului. Toată lumea știa asta. Bătea un vînt de acolo, rece ca gheața. Fumăr a uzinei se tîra neputincioasă la nivelul pămîntului, fără să se poată înălța.

Cei trei din schimbul de noapte de la culbutor sosesc fiecare în felul său: Frantyk, cu capul vîrît într-un sac vechi, urcă scările, fluierînd zgomotos; ajuns pe platformă, țipă odată „noroc bun" la toată lumea, apoi, desfăcîndu-și brațele, își anunță ultima sa performanță de biciclist fantastic: „42 km. pe noroi, fără nici o pană!..." Bătrînul Avram, calm, măsurat, își pune tacticos mînecarele negre, mototolește două cocoloașe de vată pentru urechi, apoi, după ce își așează ceasul său vechi în cui, începe să-și curețe ochelarii. Foile de pontaj sînt gata, aranjate pe măsuță; vagonetele pline se îngrămădesc spre lanțurile macaralelor; lucrul, pentru o clipă întrerupt, trebuie să înceapă. Veronica sosește ultima: e îngîndurată. În timp ce își îmbracă salopeta, rotunjește cu dosul palmei o gaură luminoasă pe geamul acoperit de praf; apoi, tăcută, se uită lung pe Jiu în sus, acolo unde se zbat în vînt lămpile colorate ale haldei.

— Ce-i cu tine, Veronico, o întreabă bătrînul privind-o atent peste rama ochelarilor.

— Nimic, baci Avram... Putem începe?

— Da, hotărăște bătrînul. Frantyk, dă-i drumul!..

— Gata! urlă acesta și deodată lanțurile grele ale elevatorului saltă din loc cîteva din vagonetele îngrămădite. Veronica asta nu-i o fată frumoasă. Are bărbia prea puternică, prea bărbătească. Ochii însă îi sînt neasemuit de calzi și de adînci. Cînd — către sfîrșitul schimbului — fața

Ion D. Sîrbu

(Continuare în pag. 3-a)

DRUMUL LITERATURII URUGUAIENE

JESUALDO

Țara mea nu are tradiție culturală; de această vină o apără, în primul rînd, însăși tinerețea ei, Uruguaiul fiind cel mai nou stat din America. Istoria literaturii sale, prin urmare, e cea mai scurtă, nu însă și cea mai puțin interesantă.

Prima școală a luat ființă cam la douăzeci de ani după întemeierea (1724) orașului Montevideo, capitala republicii. Alte țări din America aveau pe atunci universități care existau de peste două sute de ani. Prima tipografie datează din 1810...

Coloniștii spanioli au contribuit foarte puțin la dezvoltarea începuturilor noastre culturale: învățămînt religios, breviare, cărți de rugăciune, școli ca vai de ele. De altă parte, băștinașii Uruguaiului, pe care coloniștii au trebuit să-i supună, trăiau în triburi sălbatice, ducînd o viață încă primitivă și aproape neavînd o limbă proprie, încît cu greu puteau să ajungă la felul nostru de trai.

Așadar, a trebuit să pornim la drum fără tradiție băștinașă, cu niște coloniști veniți de curînd și neavînd nici o tragere de inimă. Totuși, îndată ce aceștia din urmă scoaseră primele turme în cîmpiile noastre de pășuni admirabile, numărul vitelor crescu atît de mult încît atrase lăcomia piraților și traficanților de peste ocean, făcîndu-i să vină pînă la coastele noastre spre a culege această bogăție care era produsă într-un chip tot atît de firesc ca și celelalte roade ale naturii.

Literatura noastră începe astfel odată cu venirea coloniștilor, dar nu dă lucruri viabile: versificatori mediocri — nu poeți — cum este funcționarul spaniol Prego de Oliver, sau prozatori de filiație naturalistă și științifică, între care Pérez Castellano și Dámaso A. Larranaga, amîndoi preoți creoli, — iată ce aflăm la începuturile vieții noastre culturale.

Cel dintîi nume în literatura uruguaiană este acela al preotului Bartolomé Hidalgo, însemnat nu numai prin atitudinea sa patriotică alături de José Artigas, eroul independenței noastre, ci și prin faptul de a fi scris cu simț politic și în limbajul gaucilor, primii oameni ai cîmpiilor uruguaiene. Poeziile sale numite **cielitos** (cuplete cu cîntecele) și dialogurile sale țărănești sînt pline de patriotism, de satiră împotriva regimului colonial și a invadatorilor portughezi. Apariția lui prezintă o deosebită însemnătate, mai ales că are loc într-o vreme cînd versificatorii de duzină umpleau cu refrenuri spaniole paginile revistei „El Parnaso Uruguayo". Între aceștia, cel mai prolific este Francisco Acuna de Figueroa, versificator satiric colonialist și antipatriotic.

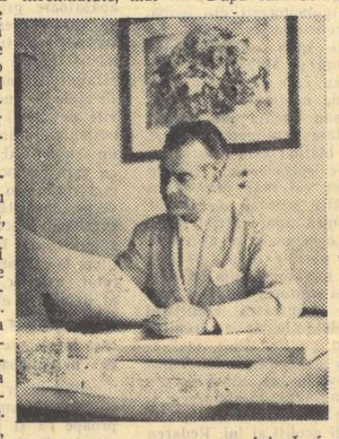

Sfîrșitul luptei pentru independență și primii pași pentru crearea statului prilejuiesc, de la 1848 înainte, apariția celei dintîi generații de scriitori romantici din care fac parte poetul Adolfo Berro și nuvelistul A. Magarinos Cervantes. Aceștia reprezintă reacțiunea împotriva plecăciunii parnasienilor în fața literaturii spaniole și, totodată, o expresie a acelei epoci de frămîntări politice și de războaie civile. Din punct de vedere politic, romanticii aceștia sînt liberali. Ei își întorc privirile către înaintașii lor din Europa: englezii, în frunte cu Byron și francezii, cu Lamartine și Victor Hugo. De atunci datează influența romantismului, care a lăsat în literatura noastră urme durabile pînă în ziua de astăzi. La unii dintre aceștia, cum ar fi, de pildă, la Magarinos Cervantes, și anume în nuvelele sale „Caramurú" și „Celiar", se observă o tendință de căutare a elementului popular care este întunecat însă prin europenismul formelor și prin slăbiciunea creației.

Odată cu apariția celei de a doua generații de scriitori romantici, de la 1875 pînă la începutul secolului al XX-lea, și mai ales prin apariția a două valori literare de seamă, Juan Zorrilla de San Martin și Eduardo Acevedo Diaz, figurile proeminente ale perioadei denumite „epoca Ateneului", țara noastră intră în faza creației autohtone. Zorrilla este singurul poet romantic uruguaian a cărui operă a supraviețuit, — și mai cu seamă poemul său „Tabaré", care este și el singurul poem cu subiect băștinaș care s-a păstrat (poate din toată America).

Totuși, această tendință de interpretare simbolică și capricioasă a temei populare, cu intenție mai mult lirică decît epică, în care „sentimentele luptă împotriva prezenței fizice", nu izbutește să impună un criteriu național.

Mult mai norocos și mai reprezentativ este, fără îndoială, Eduardo Acevedo Diaz, care se silește să redea într-o serie de nuvele, unele foarte izbutite, diferite aspecte ale vieții din țară: fapte istorice, tipuri, obiceiuri, locuri — într-un fel de epopee națională în care „faptele și gîndirea" concordă perfect, avînd uneori un caracter cu adevărat epic.

După cum romantismul nostru urmase mișcării romantice din Europa tot așa pozitivismul și modernismul european, într-un stadiu ceva mai înapoiat, după cum se știe, ajung pe plaiurile noastre. Aceste două expresii traduc, încă de pe atunci, două poziții politico-sociale care vor fi susținute, mai ales în Europa. Toți scriitorii cunoscuți în Uruguay sub numele de „Novecientos" (Nouă sute) aveau să cadă sub influența acestor două curente și a diverselor lor derivații. „Revista Nacional" condusă, între alții, de José Enrique Rodó, cel mai mare scriitor uruguaian, sprijină această nouă mișcare.

Țara intrase în faza de refacere națională sub îndrumarea lui José Batlle y Ordonez, om de stat descendent al unei familii de conducători politici și părinte la rîndul său, de conducători politici. Actualul președinte al consiliului de miniștri uruguaian este un Batlle, nepot al său...

Totuși a fost o generație lipsită de succese filozofice sau politice, pentru că nici simbolismul, nici pozitivismul nu le ofereau principii. De aceea, s-a transformat într-o generație de individualiști sceptici, aproape nihiliști, uneori mai mult de diletanți decît de creatori în adevăratul înțeles al cuvîntului, fără țeluri bine hotărîte, descurajați de „tulburătoarea nesiguranță" în ceea ce privește viitorul, după cum se exprimă însuși Rodó: „așteptăm — nu știm pe cine; sîntem chemați — nu știm de pe ce tărîmuri îndepărtate și tainice..."

(Continuare în pag. 4-a)

Intr-o oțelărie

Am văzut cascadele din munte
prăvălite-n spumele cărunte
și-am știut: făcute-s de natură.
Dar sub flacăra toridă, blondă,
am văzut cascadele de fontă
date de a omului făptură.
Și-am văzut cum dat e să tresalte
ușile cuptoarelor înalte
cînd o mînă aspră le deschide.
Și-am văzut că omu-i mare faur,
am văzut cascadele de aur,
fluviul metalelor lichide.

Am văzut crescînd mereu unelte
sub privirea unei fete zvelte,
cu ulei pe pielea ei, cu zgură, —
si-am văzut ades lîngă dinam
omul, mic ca un liliputan,
mare în a faptelor măsură.

Și-am văzut sub negrul cer de fier,
cer deschis peste ilaie grele,
pieritoare, de o clipă, stele,
stele din scînteile ce pier.
Și-am văzut baroasele bătînd
drugi de fier ce dau iradiații,
roți cu nebunatice rotații
și un oțelar vînjos cîntînd.

Peste larma ce creștea în hală
cîntecul era un fel de fală
și un imn al muncii și-al puterii
iar unealta care pare floare
care cere rouă de sudoare
e un semn de fier al primăverii.
Primăvara vieții noastre este
mai frumoasă decît în poveste,
e un codru uriaș de schele
și de sonde aburcînd spre stele.
E cascadă de metale calde,
e un nor de fum și de acid,
unde fierul pare un bolid,
sfîrlind, în apă să se scalde.

Primăvara și-a crescut comoara
în oțelării la Hunedoara
unde omul este dumnezeu
care face lumea-n mii de zile
cu baros, cu șaibere și pile
și cuptor ce mîncă minereu.

Slavă ție, răsărit de soare
din înaltele convertisoare
Siemens Martin, poate Bessemer,
slavă ție, al uzinii cer,
însă mai presus de toate cele
slavă ție, oțelar voinic
care printre mari mașini ești mic
dar ajungi cu fruntea pîn-la stele!

Slavă ție, dumnezeu lumesc,
făurar de lume fericită!
Veacu-n inimă-ți din plin palpită,
anii mari din palma-ți lată cresc.

Al. Andrițoiu

DISCUȚII

Sugestii privind receptivitatea criticului

Vreau să mă opresc mai întîi asupra caracterului de obiectivitate al judecății critice.

Mai presus de orice înclinații particulare, aprecierea operei literare presupune din partea criticului un acut simț al adevărului. Ideea pentru care îmi propun să pledez, am s-o exprim pe scurt. Cred anume că un critic pătruns de răspunderea și seriozitatea menirii sale trebuie să arate receptiv la nesfîrșita diversitate de stiluri și modalități pe care arta realistă, în cazul nostru arta realismului socialist, o presupune și o încurajează. Principial, criticul trebuie să respingă tot ce cade în afara artei realiste. Dacă o operă literară corespunde criteriului de bază al tipicității, dacă atitudinea scriitorului — așa cum se desprinde ea din tipicitatea imaginii — este o atitudine înaintată, criticul este obligat, în virtutea însăși a obiectivității sale, s-o recepteze. Nu cred că e admisibil ca un critic, luînd ca pretext ideea diversității gusturilor și a înclinațiilor, să condamne o operă pentru că este „prea lirică" iar lirismul nu e pe gustul său, sau pentru că e „prea crudă", e prea mult „proză a vieții", pe cînd el preferă literatura care transfigurează viața într-un grad foarte înalt. In acest caz, cădem în plin haos al relativității și nimic nu se mai poate afirma cu siguranță. Intr-un critic trebuie să fie atîtea note sufletești cîți eroi există în literatură și atîtea înclinații, cîte modalități de creație cuprinde arta realistă, în cazul nostru realismul socialist. Să nu avem teamă că în felul acesta personalitatea critică e îngrădită, redusă la monotonie. Acesta e sensul pe care l-am conferi definiției date criticului la Congresul scriitorilor sovietici de către B. Riurikov: „Criticul este un prieten inteligent și talentat al cititorului".

Marea, adevărata critică nu s-a rezumat niciodată la preocuparea minoră de a diseca imaginea artistică, la căutarea sterilă a „procedeelor". E în tradiția clasicilor criticii literare — și ne gîndim în primul rînd la Belinski, la Dobroliubov — ideea însemnătății ideologice și sociale a criticii, a menirii ei îndrumătoare. Adevărata critică literară este un tovarăș de luptă al literaturii, ea sprijină literatura, indicîndu-i sarcinile esențiale, hotărîtoare, ale societății, aplicînd ca un criteriu fundamental de apreciere a valorii operei literare, măsura în care aceasta răspunde problemelor vieții. Luptînd pentru o literatură care să contribuie cu pasiune și forță de convingere la victoria cauzei socialismului, critica literară va dobîndi o autoritate cu atît mai mare, cu cît ea va ști să se ridice la o înaltă ținută științifică și artistică. Se cere de aceea criticii literare să țină seama de specificitatea determinată a literaturii, de întreaga varietate de nuanțe și modalități pe care aceasta le presupune, să le interpreteze cu gust, subtilitate, intuiție sigură.

Intr-un fel sau altul, în analizele și comentariile sale criticul se dezvăluie pe sine, pune în lumină natura personalității sale, gustul, concepția sa. Aceasta nu trebuie să ne mire; dacă admitem creatorului să-și dezvăluie propria structură, fără să considerăm că astfel opera literară se îndepărtează de adevăr, de viață, devenind un tablou arbitrar, n-avem de ce refuza același drept criticului literar. Sainte Beuve nu s-a sfiit să proclame acest drept și în legătură cu criticile sale; spre o mai bună înțelegere din partea posterității, el spunea: „S. B. nu alcătuiește un portret în care el să nu oglindească; sub pretext de a zugrăvi pe cineva, ne zugrăvește profilul lui însuși". *Intre marii noștri critici înaintași, cazul lui Ibrăileanu e în această privință foarte elocvent. Orice pagină lăsată de Ibrăileanu, așa de „neartistică" și lipsită de stil cum este, poate fi ușor identificată. Criticul nu se îndepărtează de autorul studiat, dimpotrivă, știe să intre repede în atmosfera lui specifică, să-i caracterizeze concepția și, peste toate scrupulele și examenele autocritice la care obișnuia să se supună din acest punct de vedere, simulînd „neputința", drama necunoașterii și a lipsei de expresie, intuia sunetul unic al operei și îl traducea în cuvinte, îl comunica subtil cititorului nu prin intermediul reverberațiilor stilistice și al „sugestiei" ci mai mult prin caracterizări directe, spontane, cu autenticitate și o cuceritoare vervă a ideilor. Cine citește articolele lui Ibrăileanu despre „Ana Karenina" sau despre „Apele primăverii" va fi îndată convins și nu se va putea opri să exclame: într-adevăr* acesta *e* Tolstoi! Acesta *e* Turgheniev! *Paginile citate rămîn însă ale lui Ibrăileanu. Au scris și alții despre Tolstoi, despre Turgheniev, despre Eminescu, dar ceea ce a scris Ibrăileanu nu se uită și nu se confundă.*

E acolo un sunet unic „Ibrăileanu", o anumită pasiune, anumite idei, o anume melancolie, un lirism al inteligenței — dacă se poate spune — care în cele din urmă compun o fizionomie critică cu totul caracteristică, un portret sugestiv al criticului însuși. Fiindcă s-a discutat, în ultima vreme, pe larg, moștenirea critică a lui Ibrăileanu, am dori să nu se uite acest aspect și — în măsura în care e posibil — am mai dori ca exemplul lui Ibrăileanu, cel puțin din acest punct de vedere, să fie contagios. Toată lumea este de acord că arta realismului socialist nu presupune o nivelare brutală a individualităților, ci, dimpotrivă, stimulează înflorirea personalității, face posibilă existența unei diversități de stiluri creatoare, de curente și modalități artistice.

Observația nu e mai puțin valabilă în ce privește critica literară. Nutrim dorința fierbinte să vedem desfășurîndu-se personalități critice vii, pasionate, înfrățite de același ideal, acela al dezvoltării unei literaturi demne de epoca pe care o trăim. Se cuvine să creăm toate premizele necesare ca acest deziderat să devină realitate. De la început, orice interpretare impresionistă trebuie tocmai de aceea evitată. E problema care ne preocupă mai ales în cuprinsul articolului de față. Personalitatea critică, liberă să se afirme în toate direcțiile posibile, în tot ce are mai caracteristic, n-are totuși dreptul de a încălca criteriul obiectivității, al respectului pentru adevăr, criteriul esențial al artei realiste. Sau, cum spunea Sainte Beuve, în continuarea mărturisirii citată mai înainte, trebuie menținut „un echilibru... între realitatea individuală și adevărul general". *Putința de a respecta adevărul pe deasupra oricăror preferințe individuale, capacitatea de adaptare la opera analizată, de comunicare cu scriitorul analizat prin intuirea modalității care îi este caracteristică, toate acestea sînt condiții aproape esențiale pentru un critic. In afara acestor condiții nu se poate vorbi de o autoritate a criticii literare. E în adevăr un lucru cu totul dificil, dar hotărîtor. Aici, mai ales aici, se pot face erori din cele mai grave; erorile de natura aceasta n-au fost evitate uneori nici de critici mari din a căror experiență se cuvine să tragem învățăminte. E vorba mai întîi de capacitatea de a fi receptiv la o diversitate de stiluri și formule de creație, intuind pretutindeni nota caracteristică; spre a stabili posibilitățile de dezvoltare a feluritelor curente stilistice creatoare în literatura noastră de astăzi, s-ar cuveni să ne sprijinim pe tradiție; punctul de pornire cel mai indicat ar fi, după părerea mea — înainte de orice dezbateri abstracte — stabilirea principalelor direcții și modalități existente în literatura realistă care ne-a precedat. In ultimele cîteva decenii am avut în proză o modalitate epică, așa-zis „obiectivă", întemeiată pe aparența că scriitorul e impasibil la soarta eroilor, exponentul cel mai remarcabil rămînînd în această privință Liviu Rebreanu prin „Ion", „Răscoala", „Pădurea Spînzuraților"; am avut o proză lirică dominant poetică, izvorîtă mai ales din sentimente și stări de spirit, reprezentantul acestei literaturi fiind neîndoielnic Mihail Sadoveanu; am avut, în sfîrșit, proza lui Camil Petrescu și a celor înrudiți — întemeiată îndeosebi pe ceea ce Ibrăileanu numea „analiză" — adică observarea directă a vieții sufletești a eroilor. Binînțeles diferențierea stabilită, aici e deficitară și incompletă, are cusurul de a fi cam schematică, fiecare formulă și modalitate împrumută destule elemente celeilalte, apoi sînt unele opere care aparțin cel puțin la două dintre „formule", cum ar fi „Enigma Otiliei" de G. Călinescu sau romanele Hortensiei Papadat-Bengescu — dar nu asta ne preocupă acum, ci mai mult principiul în sine: posibilitatea existenței unei diversități de formule creatoare în cadrul artei realiste. Pentru critici se desprinde ideea că fiecare scriitor trebuie judecat potrivit modalității stilistice căreia i se încadrează, fără a i se aplica criterii străine formulei sale; fără a intui deci, formația particulară a scriitorului, nota stilistică generală de care se apropie, orice criteriu, fie el superior în alte privințe, se dovedește inaplicabil. Greșeli de această natură a făcut chiar Ibrăileanu de la al cărui exemplu am pornit. El nu a înțeles pînă la capăt opera lui Rebreanu, în ce are aceasta mai specific, și a fost dispus să-i micșoreze însemnătatea; îi reproșa lui Rebreanu că nu e „fascinant", că n-are concepție „atît de personală", ca a altor scriitori, nici un stil „atît de personal":* „D. Rebreanu nu redă bine lumea reală, transfigurînd-o desigur, ca orice om, conform cu sufletul său dar n-o transfigurează îndeajuns de personal, nu creează o altă lume alăturea de cea reală; o pastișează prea mult pe aceasta, ca să-l simțim zeu creator de lumi". *Ceea ce nu observă îndeajuns criticul e că Rebreanu e un scriitor de tipul așa-numit „obiectiv", că opera sa e prea reală ca să mai fie „fascinantă", că atitudinea „personală", stilul „personal" n-ar aduce în acest caz un spor de calități artistice, ci dimpotrivă, ar dăuna, ar provoca un deficit artistic, coborînd creația la nivelul lucrului mediocru, confecționat. Tocmai în putința de a „pastișa" lumea reală stă meritul lui Rebreanu și particularitatea modalității sale artistice. A-i cere „transfigurare" exagerată și un stil „personal", înseamnă a formula exigențe pe deasupra imaginii concrete, a-i cere altceva, un lucru ce nu e în firea lui, a-i cere să nu mai fie el însuși, ci, să zicem, Sadoveanu. In acest caz, criticul a operat cu criterii străine operei și modului stilistic al lui Rebreanu, ilustrînd o manieră subiectivistă. Criteriul adevărului e aici sacrificat preferințelor strict individuale, neglijîndu-se acel* „echilibru între realitatea individuală și adevărul general", *criticul abătîndu-se, e drept, într-un singur caz poate, de profesiile sale de credință realiste, de acea ținută obișnuit obiectivă, pe care de fapt i se clădea autoritatea. Dacă criteriile valabile în judecarea operei lui Sadoveanu devin un non sens cînd se încearcă a fi aplicate unei alte maniere artistice, atît de diferite, ca aceea reprezentată de Rebreanu, cunoaștem și cazul contrar, nu mai puțin sugestiv: supunerea „la obiect" a operei lui Sadoveanu în virtutea criteriilor corespunzătoare operei lui Rebreanu, formulei sale stilistice. Eugen Lovinescu era, la rîndul său, dispus să conteste valoarea de mare artă a operei lui Sadoveanu pe motivul că scriitorul nu e îndeajuns de „obiectiv", că e prea liric, pred poetic, acest spor de poezie omorînd substanța epică și creația de tipuri. I se reproșa deci scriitorului latura cea mai caracteristică și valabilă a operei și în schimb i se pretindeau în virtutea unor criterii abstracte, dogmatice — calități care țin de o altă modalitate, de un alt tip de scriitor.*

In sfîrșit, lui Camil Petrescu, scriitor analitic, i se reproșa, din partea unora, lipsa creației; autor cu totul personal, i se reproșa personalitate, și i se reclama stăruitor obiectivitate, logica interacțiunii caracterelor, neamestec printre eroi, — adică particularitățile formulei sale specifice, întoarse cu capul în jos.

E adevărat că un critic poate avea preferințele sale, gustul său, dar în nici un caz nu este admisibil ca acestea să impieteze asupra fondului judecății sale, răsturnînd criteriile prin supunerea operei literare vii, unor condiții abstracte, unor tipare. Prejudecățile de orice fel nu sînt indicate în analiza fenomenului literar, altfel prestigiul însuși al criticii este pus sub semnul întrebării.

Prejudecățile, criteriul nesupus „la concret" operei literare, lipsa de mobilitate și de diferențiere și nuanțare a criteriilor, toate acestea se fac încă simțite în critica noastră, dovedindu-se foarte păgubitoare, cu atît mai mult cu cît în multe cazuri, cum vom vedea, ele tulbură acțiunea pozitivă în cîmpul literar a unor cronicari remarcabili, cu o vie și mereu prezentă personalitate.

Din punctul de vedere al modalității artistice, romanul lui Camil Petrescu „Un om între oameni" *ocupă un loc bine determinat în literatura noastră. Nu e cazul acum, și nici nu urmărim, să precizăm formula artistică în care s-ar încadra. E de ajuns să arătăm, fără a intra în detalii, că în raport cu romanul anterior de analiză psihologică* „Ultima noapte" *sau* „Patul lui Procust" *concepția scriitorului, viziunea sa asupra societății romînești, s-a modificat simțitor, orientîndu-se către o interpretare materialistă a istoriei, iar metoda sa artistică a evoluat spre realismul socialist. Formula de creație specifică lui Camil Petrescu a evoluat în același timp, apropiindu-se de o reflectare epică, mai obiectivă, în înțelesul artistic, a vieții. In toate acestea însă, Camil Petrescu și-a păstrat și își afirmă și astăzi o izbitoare personalitate. S-au păstrat particularitățile proprii lui Camil Petrescu ca creator. Personalitatea sa se afirmă cu aceeași febrilitate a gîndirii, cu același patos, cu aceeași putere de a iubi și a urî pe care i le-am știut dintotdeauna. Scriitorul nu se păstrează imperturbabil deasupra evenimentelor, dimpotrivă e aproape contemporan cu revoluția, se amestecă agitat printre eroi, considerîndu-i ca tovarăși ori adversari, după cum e cazul, manifestîndu-și deschis simpatia ori repulsia. Regăsim în roman procedee mai vechi, cunoscute din întreaga operă a lui Camil Petrescu, — în comunicarea sentimentului vieții autentice, în menținerea acelei impresii de contact originar cu viața, de care a vorbit adesea în trecut. Comentarii personale, discuții savante între eroi, documente ale epocii, scrisori — toate acestea sînt un suport al acțiunii, romanul nefiind „epic" pînă la capăt.*

In cronicile scrise mai ales la apariția celui de al doilea volum, unii critici nu judecă întotdeauna romanul în raport cu formula stilistică de care se apropie. Camil Petrescu are o viziune particulară asupra eroilor, temperamentul său pasionat îi împinge pe un plan unidimensional — care le absoarbe toată personalitatea; scriitorul de ținută intelectuală, totdeauna în febra ideilor, „a problemelor", ridică adesea pe erou la un plan oarecum abstract, dincolo de limitele posibile și obișnuite ale tipului literar. Binețeles, această modalitate s-ar dovedi lamentabilă în alt caz, coborînd totul în platitudine, subțiind coloanele construcției, dar Camil Petrescu printr-o tensiune ridicată a patimilor și printr-un grad înalt al ideilor evită această primejdie. Avem, așadar, o formulă specifică.

Intr-o cronică publicată la apariția celui de al doilea volum al romanului, tovarășa Vera Călin nu ține seamă pe tot cuprinsul cronicii de această modalitate specifică lui Camil Petrescu, considerînd cusururi de ordin artistic anumite particularități creatoare; „se întîmplă în acest volum — *spune criticul* — un proces de despersonalizare, Bălcescu desprinzîndu-se de orice contingență lumească, devenind în unele pagini o abstracțiune, pe care o putem numi după voie, creierul sau sufletul revoluției". *Mai întîi nu credem că Bălcescu e acum „desprins de orice contingență lumească", formularea ni se pare prea categorică. Din cuvintele tovarășei Vera Călin s-ar desprinde concluzia că în romanul lui Camil Petrescu, eroul a încetat de a mai avea o prezență umană, ceea ce nu corespunde adevărului, vom demonstra altă dată de ce; sîntem însă de acord cu tovarășa Vera Călin că în anumite cazuri eroul evoluează pe un plan abstract, pe un plan al ideilor, că se „despersonalizează" — expresia nu-i fericită — în sensul că renunță la o viață „personală" bine determinată; — dar asta a și urmărit scriitorul, asta se încadrează, credem, în intențiile sale, în formula sa artistică și nu vedem de unde vine răul. In concepția lui Camil Petrescu, Bălcescu e un erou ferm pînă la fanatism; într-atît e de devotat revoluției, pe care ajunge s-o confunde cu o cauză „personală", substituind preocupările politice, vieții personale obișnuite, renunțînd, cum zice tovarășa Vera Călin, la orice „contingență lumească". Fanatismul acesta nu e nicidecum monstruos, e izvorît din pasiune uluitoare și din credință, și mai ales e îndreptat spre un ideal sigur, eliberarea poporului său, și asupra acestui ideal își concentrează el toată iubirea. In privirea lui Bălcescu e ceva „de ascet necruțător", ceva aproape „neomenesc". Imprejurările maturizează gîndirea eroului, îl fac prudent și bănuitor și la observația unui tovarăș al său, care-i reproșează o oarecare răceală în raporturile cu oamenii din jur, Bălcescu răspunde: da, e neîncrezător în unii oameni și în alții dar e încrezător în poporul romîn întreg. Agitația lăuntrică a eroului se citește și în încordarea și scînteierea vie a privirii, izbucnește rar ca în ședințele guvernului provizoriu, cînd e în joc soarta revoluției — dar atunci, cu toată intensitatea; gîndul morții apropiate îi excită setea de acțiune, funcțiile gîndirii și voinții impunînd structurii sale sufletești un ritm de neîncetată trepidație. Din amestecul de stăpînire și vibrație nervoasă, de părtinire și ură, de intransigență și nesfîrșită omenie, patimă și răceală, sarcasm și emoție se creează un caracter cu totul personal, un suflet omenesc analizat pînă la epuizare. Acesta e modul specific în care scriitorul a conceput viața sufletească a eroului. Nu trebuie să avem ideea că acest criteriu al complexității caracterologice se aplică oricum, că „complexitate" înseamnă în chip obligatoriu multitudine de preocupări personale, viață de familie, dragoste de femeie, raporturi cu sora și fratele etc.*

Lucian Raicu

(Continuare în numărul viitor)

MULT E DULCE...

În legătură cu limba literară

In munca mea cu redacțiile editurilor, m-am izbit adeseori de greutăți lingvistice. Mi se cerea să înlocuiesc un cuvînt necunoscut, ori de foarte restrînsă circulație, cu un sinonim știut de toată lumea. Nu totdeauna am căzut de acord și adesea, în dispute de cîteva ceasuri, abia rezolvam problema unui singur cuvînt. E drept că, în primii ani după 23 August 1944, folosirea exagerată a dialectelor, în special de către scriitorii tineri, neexperimentați, alcătuia pe bună dreptate un motiv de îngrijorare. O nuvelă a mea, „Salamandra", oferea chiar unui cititor bănățean inutile greutăți de lectură și, deci, de înțelegere. De acest lucru m-am convins după apariția lucrării, cînd mult prea mulți cititori și-au exprimat dificultățile întîmpinate la lectură. Mărturisesc că n-am îmbrățișat atunci cu prea multă bucurie părerile lor. Dimpotrivă, mă socoteam un doritor de îmbogățirea limbii literare, neînțeles. Socoteam că folosirea masivă a provincialismelor este un fapt pozitiv ce merită să fie încurajat cu toată căldura. In primul rînd pentru că se aducea în circuitul limbii literare un lexic nou. In al doilea rînd pentru că (după părerea mea) adăugam paginilor de literatură o înfățișare originală și pitorească. In loc să spun „ștergar", eu scriam ca la Crușovăț și Mehadia: „peșchir". In loc să spun „sticlă", scriam „uiagă", ba chiar mă duceam și la ardeleneasca „glajă". Patima asta pentru cuvinte cu o circulație restrînsă la aria unei singure localități, sau a unui grup de sate, pare-se că mi-a rămas de la bătrînul meu profesor de geografie, Lucian Costin, sîrguincios și neostenit cercetător al folclorului și graiului bănățean. El ne îndemna în vacanțele de vară, să adunăm „expresii rare, doine și ghicitori de la țară". Cînd ne întorceam la școală, îi prezentam un caiet plin cu „ziceri și cimilituri". Țin minte că unii, citadini la a treia generație, „băieți de domni" cum le spuneam, prezentau profesorului culegeri apocrife, însăilate cu ajutorul părinților lor, ori al meditatorului. Lucian Costin nu s-a lăsat niciodată tras pe sfoară. Țin minte că un coleg al meu i-a prezentat odată următoarea doină:

Foaie verde de mohor
Simt în suflet un amor
După fata lui Mosor
Eu cu ea am să mă-nsor
Chiar dacă ar fi să mor...

Lucian Costin i-a dat-o îndărăt, spunîndu-i în hazul clasei întregi:

— Asta a compus-o mămicuța ta și frăulein.

Dar, învățătura primită în anii de liceu de la acest dascăl, mai mult de literatură și folclor decît de geografie, se dovedise a fi necompletă și în bună măsură sterilă. Singurul lucru pozitiv cu care am rămas, a fost patima culegerii de folclor, fiindcă n-am fost învățat și cum anume, în ce măsură și în ce împrejurări, pot folosi bogatul lexic dialectal către care m-am simțit îndemnat în cei dintîi ani de scris, să alerg cu neîntrecută osîrdie. In pasiunea asta au alunecat și alți tovarăși de scris.

Și, totuși, problema folosirii provincialismelor în limba literară scrisă, n-a fost încă studiată suficient, nici de către lingviști, nici de către scriitori. In limba vorbită în diferite regiuni ale țării se întîlnesc cuvinte de o rară frumusețe și expresivitate, adesea însă puțin cunoscute și cu o circulație restrînsă. Iată de pildă, în regiunea Timișoara, iorgovan este arbustul pe care îl știu și botaniștii și romanticii elevi de liceu, sub numele de liliac. Insă liliac mai e și ciudatul mamifer cu trup de șoarece și aripi de pasăre care sălășluiește prin cotloane și poduri părăsite, întunecoase. Socot că pentru a denumi delicata floare primăvăratică, mai potrivit e cuvîntul iorgovan. Tot în Banat, cosașului i se spune scăluș.

Eu aș înclina spre folosirea acestuia din urmă, fiind mult mai expresiv pentru gînganía neliniștită și agilă pe care o vezi sărind ca o minusculă căprioară prin fînețe și miriști. De asemenea țăranii bănățeni spun: „Un bulgăr de pămînt", „un bulgăr de sare", dar nu „un bulgăr de unt", ci „un bruș de unt". Cuvîntul „mașteră", în sens de „vitregă" are cîteva sinonime interesante: măștioane în Banat și măștihoaie în Bihor. Dudul se mai cheamă frăgar, îagud și agud, după cum un curs de apă canalizată pentru moară se cheamă în feluritele părți ale țării, borugă, ierugă ori iaz.

Sînt cuvinte care numesc și precizează un singur lucru sau noțiune. Dudul rămîne dud, iar din seria de sinonime ce numesc acest pom, fără îndoială că va rămîne pînă la urmă unul singur și anume cuvîntul cu circulația cea mai largă și mai activă. Dar sînt sensuri și nuanțe care nu pot fi numite cu unul și același cuvînt. In articolul său „In legătură cu limba literară", maestrul Mihail Sadoveanu dă un exemplu concludent: „Pentru amor, primit definitiv în limbă, mai avem dragoste și iubire. Ar fi necesar să se deosebească definitiv dragoste, pentru sentimentul delicat între părinți și copii, între frați și prieteni și dragostea pentru natură. (De altminteri poporul zice numai: „mi-i dragă pădurea". Asemenea distincție ar cădea mai mult în seama cărturarilor decît a mulțimii)".

In același articol, maestrul Mihail Sadoveanu scrie: „Așa zisele noastre provincialisme contribuie vădit la îmbogățirea capitalului de cuvinte. Pentru descrierea naturii, limba noastră e pe cale de a-și forma un vocabular impresionant de îmbelșugat. Asta se întîmplă cu deosebire după 1918, cînd aria de înrîurire a limbii vorbite s-a lărgit. De unde pînă atunci „Amintirile" lui Ion Creangă, într-o ediție bucureșteană, păreau a avea nevoie de glosar, după data de mai sus am înțeles — cercetînd vorbirea poporului la fața locului — că, pentru șapte optimi din cititorii Romîniei o asemenea grijă editorială e de prisos. Din Bihor pînă la Sibiu, „provincialismele" lui Creangă sînt nu înțelese (căci le înțelege oricine din context), ci întrebuințate curent".

Socot că în munca dificilă de folosire a regionalismelor în lucrările noastre literare, grija trebuie să fie îndreptată cu precădere asupra cuvintelor pe care bogata producție folclorică le-a consemnat de mult.

In acest sens, studiul folclorului de către scriitori cîștigă o însemnătate deosebită. Mărturisesc că puțini, prea puțini dintre scriitorii tineri și mai tineri, se îndreaptă cu pasiunea cuvenită către folclor. In deplasările pe teren, avem cu toții prilejul minunat de a transcrie doine și strigături, povești și balade. Și cu toate acestea, în „carnetele noastre de reporter", paginile de însemnări folclorice și lingvistice sînt aproape inexistente. Asta dovedește că și în procesul nostru de documentare, preocupările folcloristice, în pofida însemnătății lor, alcătuiesc a cincea roată la căruță. Să nu uităm că Eminescu a cules și transcris sute de poezii populare, a căror plasmă de o impresionantă vigoare a folosit-o în nenumărate din poeziile sale, de la „Sara pe deal" pînă la „Luceafărul". Sînt încă nespus de multe comori nedezgropate, doine și povești care-și așteaptă copistul pasionat. Neîncetata îmbogățire a limbii romînești este o cauză sfîntă a scriitorilor. Condiția primordială este cunoașterea adîncă și studierea neîncetată a tezaurului folcloric, rod al trudei multiseculare a poporului nostru.

Petru Vintilă

CRONICA LITERARĂ

Ion Călugăru: „OȚEL ȘI PÎINE"

Paginile acestei cărți, care istorisesc povestea adevărată a bătăliei date de muncitorii siderurgiști în primii ani de după eliberare, depășesc într-un fel semnificațiile obișnuite ale unei lucrări literare ce surprinde un moment oarecare din actualitatea dramatică a realității noastre contemporane. Romanul lui Ion Călugăru — apărut recent în cea de a doua ediție revizuită de autor — constituie una dintre primele creații epice de mai mare întindere ale noii literaturi care a oglindit viața clasei noastre muncitoare. Pentru prima oară se aborda — la proporțiile unei ample cronici ale acelei perioade tumultuoase — tema eroismului clasei muncitoare, în lupta pentru consolidarea cuceririlor dobîndite în urma eliberării, pentru înfrîngerea rezistenței înzecite a burgheziei care se împotrivea refacerii economice a țării, începerii construirii bazelor socialismului. Prin redarea celor mai semnificative momente și figuri ale acestei bătălii, pe care siderurgiștii hunedoreni o duceau în condițiile secetei și foametei, autorul romanului „Oțel și pîine" ne-a adus o valoroasă mărturie despre posibilitățile de cunoaștere a complexității vieții clasei muncitoare, despre măreția unei asemenea surse de inspirație.

Ion Călugăru a înțeles că, pentru a reda în tot adevărul și dramatismul ei acea încleștare complexă care cerea fermitate, abnegație, spirit de sacrificiu și în care se formau și se plămădeau caracterele eroice ale fiilor clasei noastre muncitoare, era necesară o dezvăluire profundă, deplină, a forțelor dușmanului, a vicleniei și abilității lui, a perfidiei și cinismului cu care acesta se pregătea să înfrunte asaltul. Era un puternic conflict al vieții pe care anii de după 23 August l-au cunoscut din plin; o ciocnire de neîmpăcat, pe viață și pe moarte. Pe de o parte, vremelnica superioritate a burgheziei care deținea încă posturi de comandă ale economiei, posedînd experiența, deprinderea de a conduce, tehnicienii formați la școala ei, relațiile cu străinătatea, și pe de altă parte, lupta eroică, sub conducerea comuniștilor, a muncitorimii greu încercate și în anii războiului, pentru a vindeca rănile țării, a reface industria grea, lichidînd sabotajul.

Cea de a doua ediție a romanului a fost sensibil îmbunătățită, îndeosebi în direcția zugrăvirii caracterului josnic al claselor exploatatoare. Dramatismul conflictului este sugerat în special de prezentarea acelor momente — contrastînd cu mizeria celor mulți — care caracterizau abundența, luxul sfidător din interioarele lipsite de gust ale burgheziei și în același timp de notarea planurilor nesățioase în care rațiunea rece se împletea cu pofta dezlănțuită de înavuțire după vechile rețete. Cititorul pășește în lumea acestor eroi ai romanului încă din primele scene, cînd în somptuosul apartament al unui mare afacerist și membru marcant al partidului social-democrat — unde domnesc înfrigurarea, ațîțarea caracteristică jucătorilor de cărți, care fac să zornăie fisele, și aruncă nervos, cu zgomot, cărțile pe masă, — este întîmpinat de aromele unor tutunuri străine, de mirosul îmbătător de cafea proaspăt rîșnită și de un iz temperat, moale, de ciocolată. Și în salonașul acesta cald, al Estelei Iucovici, în care și „aerul părea catifelat, izolat de orice poate fi necaz și neplăcere", trei personaje pun la cale, cu sînge rece, lucid și precis, detaliile acțiunii criminale de sugrumare a reconstrucției uzinei metalurgice, de înăbușire sau anchilozare treptată a inițiativelor și străduințelor muncitorilor hunedoreni.

Printre ele, inginerul de la secția oțelărie, Tilică Zmeu — menit să ajungă directorul general al uzinei — constituie unul dintre portretele cele mai bine închegate ale romanului. Abilitatea, lipsa de scrupule și inteligența practică, ascuțită, se unesc pentru a-i înlesni organizarea sabotajului și subminarea unității muncitorești din uzină. Remarcabilă în portretizarea lui „Conu Tilică Zmeu", cum îi spun cei dimprejur cu o nuanță de teamă și slugărnicie, este reliefarea priceperii cu care personajul știe să-și apropie oamenii, modulîndu-și mieros glasul, intimidînd sau făcînd un patetic apel la cele mai alese sentimente umane, cu zîmbetul cel mai blajin; este rafinamentul fățarnic cu care speculează fiecare fapt ce-i poate aduce cel mai mic avans în ascensiunea sa către scaunul directorial. Plină de savoare ironică apare astfel scena cînd Tilică Zmeu arborează o atitudine atotînțelegătoare, de părinte duios, participînd la necazul unui lucrător căruia i-a murit vaca, făgăduindu-i ajutorul cerut și mai ales neomițînd să-i amintească esențialul în toată povestea: obligația de a-i rămîne recunoscător pe plan politic. Mult mai evidentă se reliefează capacitatea lui Tilică Zmeu de a-i subordona pe cei din preajmă în relațiile lui cu inginerii Ioachimescu și Bojan, cu președintele sindicatului Mălai Dănilă, ca și cu ațîți alți acoliți ai lui. Redarea combinațiilor și a urzelilor întregului mecanism, care gravitează în jurul lui Zmeu, i-a permis scriitorului să fixeze concret tabloul forțelor retrograde din uzină.

Creșterea tensiunii conflictului, caracterul aspru, neîmpăcat al luptei sînt marcate cu pregnanță prin acele „accidente mortale" cărora zilnic le cade victimă un alt muncitor și care mențin o apăsătoare atmosferă de teroare, de neliniște și veșnică nesiguranță. La toate acestea se adaugă sabotajele din producție și stagnarea generală, manevrele diversioniste ale social-democrației de dreapta. Situația aceasta grea, insuportabilă, în care trebuiau să-și ducă activitatea comuniștii din uzină, dînd în fiecare clipă piept cu dușmanul, lovindu-l și primind lovituri din partea lui, se concretizează din prima clipă în care Ion Călugăru ne aduce înainte întregul decor al uzinei prezentat în zorii unei dimineți mohorîte, de toamnă rece și umedă, a cărei ceață opacă stăruia pretutindeni, pătrundea parcă prin pori, pe sub piele, și în plămîni, sfredelitor. Persistența lumii vechi, cu amorțirea și vrăjmășia oamenilor ce o reprezentau, își găsește personificare în viziunea vechiului furnal care îi chinuiește parcă pe oameni. „Gazele furnalului, împreună cu gazele de la prăjitoarele minereului, se răsuceau furibunde, asemenea unor șerpi zădărîți, șuierau și dădeau din cozi... lunecau și se revărsau... Animale și oameni, la fel de zgribuliți, făceau mișcări ca și cum s-ar fi ferit de plesnitura unui bici și se uitau cu coada ochiului la ceva ce-i amenința".

O asemenea tonalitate — stăpînind cu o apăsătoare gravitate în sufletele oamenilor — caracterizează de la început aspectul vieții din micul orășel industrial, străjuit la marginea lui de zidurile mucede, înverzite de vremi și ani, ale castelului Huniazilor, ca un simbol al stăruinței cu care se încăpățîna să mai reziste o atmosferă veche, depășită, urîtă. Ea exprimă, concentrînd și amplificînd în același timp, la proporțiile aspectului exterior, dezolant, al uzinei, și al decorului împrejurimilor ei — în care totul pare pietrificat, de neschimbat — sentimentul dureros al incertitudinii, al umilirilor care mai continuau aproape ca și în trecut să brăzdeze cu trăsături adînci obrajii supți, învinețiți de frig sau congestionați de para focului ai celor mulți și necăjiți muncitori din uzină.

Desen de M. H. MAXY

Tema aceasta, a omului care a suferit cumplit și care, în acele momente, învăța să răspundă cu lovituri bine țintite dușmanului de clasă, ni se dezvăluie ca tema fundamentală a romanului. Ea își găsește expresie vie în figurile unor muncitori ca Ștefan Pipău sau ca bătrînul șamotor Simion, și se vădește puternică, atinge un punct culminant, în scena cînd Păvăloaia, noul director al fabricii, înfruntă cu bărbăție și seninătate bandele de huligani, veniți să-l linșeze. Este o scenă de un dramatism caracteristic, în care mișcările se succed greoaie, înăbușite parcă. Scriitorul ne-o înfățișează cu un ascuțit simț al zugrăvirii tensiunii conflictului prin ochii lui Păvăloaia, prin redarea acelui monolog interior, a întrebărilor și răspunsurilor care-l alternează în minte, a strădaniei lui de a-și păstra calmul și în aceste condiții. Cu o puternică forță expresivă se afirmă abnegația acestui comunist care într-un fel, asemenea lui Davidov din romanul lui Șolohov, cu riscul vieții, în fața unei mulțimi întărîtate, nu pregetă să-i explice, să-i arate căile ieșirii din impasul momentan. Ceea ce-i dă curaj, tăria atît de necesară în aceste clipe, sînt ochii îmbărbătători, figurile muncitorilor cinstiți care-l fac să trăiască acel sentiment unic al solidarității proletare de clasă.

Dacă ne amintim că o asemenea scenă era zugrăvită în cea dintîi ediție a romanului „Oțel și pîine" care apărea printre primele opere ce oglindeau tumultul luptelor clasei muncitoare de după eliberare, că ea defrișa cu îndrăzneală calea nebătătorită a redării figurii activistului comunist în literatură, ne putem da seama de valoarea cuceririi pe care a realizat-o atunci scriitorul. Ion Călugăru și-a asigurat un merit incontestabil în conceperea caracterelor de muncitori, respectînd un principiu însemnat al artei realiste, subliniat de Engels, care aprecia pozitiv într-o operă faptul că „personajele principale ale acțiunii sînt reprezentanții anumitor clase și tendințe, prin urmare ai unor idei ale timpului lor, iar motivele lor sînt inspirate nu de meschine pofte individuale, ci tocmai de curentul istoric de care sînt purtați". Tocmai această orientare hotărîtă, fățișă, către elementele luptei revoluționare a maselor și în primul rînd spre clasa muncitoare, a hotărît în acea perioadă, în care a apărut romanul, meritul și noutatea lui deosebită. In construcția generală, de ansamblu, a romanului, multiplicitatea planurilor de acțiune, care reliefează varietatea forțelor sociale aflate în luptă, au darul tocmai de a reda conflictului amploarea sa deosebită. In „Oțel și pîine" lupta comuniștilor se dezvăluie în toată complexitatea ei nu numai prin înfruntările directe între Matei Breabăn, secretarul organizației de partid, și cutare sau cutare dușman declarat. Ei au de înfruntat și de răspuns valului stihiei mic-burgheze care bîntuia uzina, ei trebuie să reacționeze cu tact politic împotriva tendințelor de închiaburire ale unor țărani care muncesc la furnal și acasă acumulează pămînt. In prima zi a venirii lui Matei Breabăn, i se cere să subscrie la cumpărarea unei vaci pentru un asemenea țăran: cîtă dibăcie și bun simț i-au trebuit pentru a se împotrivi tradiției unei asemenea subscripții, înrădăcinate adînc, explicînd că nu aceasta poate fi calea către dobîndirea unei bunestări colective. In fața muncitorilor, acolo în atelier, în mijlocul lor, comunistul Matei știa doar că se hotăra în mod practic, prin munca aceea răbdătoare, de la suflet la suflet, trăinicia legăturii dintre partid și oameni.

Realizînd în „Oțel și pîine" o imagine amplă a bătăliei primilor ani ai refacerii economiei naționale, a multitudinii de conflicte pe care ea le-a declanșat, Ion Călugăru s-a străduit să reliefeze sensul dinamic al acestui tablou pe care ni l-a descris. In alternarea planurilor compoziționale care împletesc istoria luptei siderurgiștilor hunedoreni cu a grupului de comuniști trimiși de Comitetul Central să lupte pentru refacerea uzinei, scriitorul a știut să urmărească evoluția gradată a stării de spirit a muncitorimii în etapele ei succesive, de la revendicări dezorientate, îndreptate zilnic spre economat, și pînă la înțelegerea unicului drum posibil pentru dobîndirea unui trai mai bun, — ridicarea neîncetată a productivității muncii. Este evident că ceea ce asigura închegarea legăturii, a fermei continuități între firele narative ale cărții, nu era numai urmărirea activității noului director, într-adevăr prezent în cele mai multe dintre scenele cu rol important în acțiunea romanului. Ion Călugăru a reușit într-o bună măsură să realizeze — în însuși specificul structurii romanului — imaginea unitară a frămîntărilor muncitorimii hunedorene, sugerînd acea subtilă comuniune lăuntrică, profundă, care se plămădea treptat în focul luptelor împotriva trădătorilor social-democrați de dreapta, împotriva asasinatelor cărora le cădeau victime mereu alți muncitori. Realitatea acestei comuniuni de clasă este evidentă nu numai în pătrunderea sensului intim, subînțeles, al țesăturii cărții. Pe platforma aceleiași poziții, trăind același sentiment al responsabilității colective, îi întîlnim pe Ștefan Pipău și pe directorul uzinei. Pipău este unul din furnaliștii cei mai „agitați" ai uzinei, nu scapă prilejul să se amestece și să pună umărul, fără multă vorbă, oriunde se face simțită nevoia unei intervenții prompte, curajoase, hotărîtoare. Tonul personal, căldura specifică unui asemenea om, vizibilă în emoția care-i sacadează frazele, dau un puternic accent de sinceritate mărturiei pe care el o face directorului, intrigat de curiozitatea lui Pipău de a afla mereu ce se întîmplă prin alte secții: „Vreți să spuneți că mă amestec în alte secții? Nici eu nu știu de ce. De copil am intrat în uzină. Am stat cînd se dădea salariul și cînd nu se plătea decît la șase luni. M-am obișnuit cu uzina, v-o spun asta — o fi bine sau rău — că, dacă nu mere treaba într-un loc, parcă nu mere nicăieri..." Sînt însă și momente cînd ideea aceasta a unității de sentimente nu-și găsește expresia într-o trăire omenească anumită, ci este menționată fie discursiv, fie printr-o simplă notație care expediază simplist argumentarea epică. Se simte în asemenea pasaje ale cărții că autorul nu a depășit unul dintre momentele de pionierat ale literaturii noastre, în care reliefarea chipului muncitorului mai păstra încă un caracter unilateral, sărăcit; unele personaje ale romanului se diferențiază mai greu între ele, ca figuri vădit deosebite, delimitate.

In scenele acelor ciocniri hotărîtoare pentru întreaga desfășurare ulterioară a acțiunii, care au loc între Păvăloaia și inginerul Zmeu, îndărătul fiecărei replici — pe deplin edificatoare asupra poziției lor antagoniste — nu se face simțită vreo particularitate, vreo frămîntare sufletească specifică directorului care, în ciuda lipsei de experiență, s-ar părea că se zbate totuși cu înverșunare, calculează lucid, tactic, atacul dușmanului, luptă pătimaș și izbutește în sfîrșit să dejoace uneltirile acestuia. Limbajului propriu în care pecetea individualității eroului ar fi adus nuanțe interesante, inedite, i se substituie adesea tirade retorice, îndărătul cărora îl deosebești cu greu pe cel care vorbește. In schimb, însă, este interesant de subliniat că scriitorul reușește să surprindă mai bine culoarea și relieful specific al fizionomiei eroilor săi, în acele momente de răspîntie ale existenței lor, cînd ei se smulg din anchilozarea și mucegaiul vegetării într-un mediu mic-burghez, îndreptîndu-se însetați spre o altă viață, pășind în rîndurile muncitorimii, participînd la luptele ei. Este cazul figurii Irinei Bugyos care, sufocată de traiul insuportabil, lipsit de orice orizont, pe care-l duce ucenicind în croitoria „Mode-Rob-Manto" fuge la uzină. Valoarea conturării figurii ei, mai ales în prima parte a cărții, ne apare ca o firească urmare a faptului că Ion Călugăru a crescut succesiv personalitatea eroinei sale sub ochii cititorului, ținînd seama, în primul rînd, de coordonatele particulare ale formației sufletești a fetei, care, orfană, de pe cînd era copilă, a fost obijduită, ofensată, ca fiica vrednică de milă a spălătoresei Bugyos, pentru ca apoi să fie supusă umilirilor și brutfutuielilor primite cu nemiluita de la patronul atelierului de croitorie.

Apariția unei noi ediții a romanului „Oțel și pîine" constituie o nouă contribuție la oglindirea temei vieții clasei noastre muncitoare, a eroicului ei elan constructiv. Spre tratarea ei profundă și multilaterală se îndreaptă tot mai mulți scriitori, cu conștiința împlinirii unei înalte datorii față de epoca lor, însuflețiți de pasiunea lor de entuziaști ai cercetării omului, sub impulsul frumuseții și complexității lumii sufletești a eroilor zilelor noastre.

Miron Dragu

CINSTE

(Urmare din pag. I-a)

î se acopere toată de praf, privirea îi strălucește și mai frumos. Atunci, dacă te uiți în adîncul luminilor ei, poți citi acolo un fel de bucurie simplă, o adiere de floare cuminte și bună. Poate acest amănunt l-a făcut pe Frantyk — care e de altfel foarte greoi la vorbă — să-i spună într-o zi: „Veronică, tu ești mai frumoasă cînd ieși din șut decît atunci cînd intri".

Fata nu are mare lucru de făcut. Fiecare vagonet de cărbune — după cum se știe — este produs de o echipă oarecare. Ca să se poată înregistra cît a produs fiecare echipă, în interiorul vagonetului e așezată într-o firidă specială o fișă de metal purtînd numărul grupei de producție. Vagonetul umplut trece pe galerii, se întîlnește cu alte vagonete venind din alte locuri de muncă, e tras de mașini ori de cai spre galeria principală și de acolo întreaga producție de cărbune a grupelor dintr-un schimb e scos prin puțul central la suprafață. De-abia la culbutor, după ce vagonetul se golește, se poate scoate din firidă fișa grupei respective. Aceasta e sarcina Veronicăi Lupșa. Vîră mîna în vagonetul golit și pipăie cu degete dibace locul fișei. După ce o scoate, citește cu voce tare numărul. Baci Avram îl înregistrează pe listele sale. Fișa, după aceea, e pusă de o parte, într-un cui special, de unde poate fi restituită minerilor șefi de echipe.

— 16, 22, 44 — dictează cu voce rară, răspicată, Veronica.

Baci Avram, cu ochelarii ridicați funcționărește pe frunte, înregistrează tacticos. Inregistrează și comentează:

— 16... Bravo. Asta e grupa lui Mihale. Au abataj frontal la sectorul V. 22... Bun și ăsta: de trei zile n-au mai dat nimic băieții. Au lucrat, se vede, la înaintare. 44... da, ăsta cine mai e? 44... 44? A — da. Trebuie să fie grupa chefliului acela de Nyárádi Zoli. Cum, care Nyárádi? Il știi, Veronico, cel cu mustață mare, cu un ochi așa, mai verde decît celălalt...

Veronica nu întrebase nimic. E îngîndurată, tristă. Iși simte inima, ca niciodată, încărcată de neliniște. Se uită peste vagonetele încărcate, să vadă dacă va ghici care din ele ascunde fișa grupei lui Andrei. Așteaptă un semn de la el. Se obișnuise în lunile din urmă, mai ales de cînd se logodiseră, să privească fișa cu numărul 26, ca un semn de dragoste, un fel de răvaș tainic ce lega inima celui care umpluse vagonetul, de inima ei.

— 31, 15, 27...

— Ce-ai spus, Veronică? treizeci și unu? Nu se poate. Treizeci și unu; ăsta-i Ștefan, muntele, stejarul, nicovala: Ștefan cel Mare al nostru. Asta lucrează la piatră de doi ani. Să fi trecut la cărbune?! Te pomenești. Să trăiești, măi 31, bine-ai venit... 15... 15, unde dracu să te pontez? Rușine, măi cincisprezece: trei zile la montarea unui cratzer. Rușine. Pe vremea mea...

— 65, 7, 11...

...De ce n-a venit Andrei aseară? Sînt logodiți abia de două luni, ar trebui să fie mai atent. L-a așteptat și în parc, la șapte, și mai tîrziu acasă. Unde a fost? Putea să trimeată vorbă. Uite, azi plouă: asta înseamnă că s-a sfîrșit cu vremea de plimbare; de-acum încep noroaiele și negurile toamnei. Ieri a fost așa de frumos parcul! A bătut dinspre munți un vînt de vară și au căzut încet frunzele din salcîmi. La Corpade acasă, cineva a cîntat din flaut, pînă seara tîrziu... De ce n-a venit? Ce se întîmplă acolo jos în abataj, de nu mai dau semn de viață? Au trecut două ore din schimb și nici un 26 n-a ajuns la culbutor.

— Hei, Veronico, ce s-a întîmplat?! — o dojeni cu blîndețe bătrînul. Ai rămas cu fișele în mînă.

— Iartă-mă, baci Avrame, roși fata, am crezut că ți le-am spus pe astea. Scrie atunci: 61, 6, 27...

— 61...? Stai, îndată. Asta-i campionul campionilor. De cinci zile peste plan. 6... 6... Veronico, Andrei al tău a băut aseară cu Mitraș pînă pe la miezul nopții... 27... să trăiești, Gavrilă, chiorule, și să-ți trăiască nevasta. Că-i frumoasă și veselă... Dar pentru asta, Veronico, nu trebuie să te amărăști. Așa-s logodnicii înainte de nuntă. Prostesc...

— 15 din nou, 3, 45...

...Va-să-zică a fost împreună cu Mitraș. Cu bețivul acela de Mitraș, rușinea minei. A auzit ea ceva pe la miezul nopții. Au început să latre cîinii în vecini și o bandă de chefliii au trecut hăulind pe uliți. Parcă s-au oprit și sub geamul ei. Parcă. Doamne, de ce a intrat Andrei în grupa acestui păcătos de Mitraș? De ce n-a rămas în brigada lui Axente?

— 50... De trei ori 50.

— Ce vorbești, Veronico, 50? Păi ăștia-s ai fratelui tău. De la sectorul VII. Au și intrat la cărbune!? Bună treabă... Se pricep și copiii la cîte ceva...

— 36 din nou... odată, de două ori.

— 26 ai zis? A, 36... Așa-i? 26 e grupa lui Mitraș. Și a lui Andrei. Au golit ieri trei glăji de rachiu, azi nu-s în stare să umple un vagonet...

Veronica tăcu. Pumnul în care adunase fișele, se strînse. Lacrimile îi năvăliră în ochi. Se întoarse spre umbră ca să-și ascundă privirea. In timp ce-și ștergea lacrimile, simți deodată pe umăr o mînă caldă, prietenească.

— Iartă-mă, fato. N-am vrut să-ți amărăsc inima. Mi-a scăpat...

Frantyk, ca și cînd ar fi simțit că se petrece ceva neobișnuit, începe din senin să cînte, fals, forțat, veșnicul și arhicunoscutul său cîntec cehesc:

„Ne pudeme domu, aj rano, aj rano,
aj rano
Ne pudeme domu aj rano, aj rano,

Ne pudeme Mariante..."

Deodată zgomotul din față încetă. Mai sosiră două vagonete întîrziate apoi linia se goli. Lanțul se tîra în gol, țăcănind ca un ceasornic vechi.

— Ce s-a întîmplat, măi Frantyk? S-a oprit puțul?

— Nu știu. Mă duc să văd.

La culbutor se făcu liniște. Se auzea acum clar mugetul îndepărtat al elevatoarelor din spălătorie. Dedesubt vîjîia în gol banda de cauciuc, sus scîrțîiau ciururile brichetajului. Praful era atît de dens, încît lumina lămpii apărea vag, ca dintr-o ceață violetă.

Ieșiră la macazuri, sub cer. Ce putea să fie? La puț se vedeau lămpi ce se agitau încoace și încolo. O fi Andrei? Amețit cum este, n-a fost atent și... Dumnezeule...

Afară ploua mărunt, egal. Șinele sclipeau în bătaia felinarului. Aerul era umed, tomnatic.

Semnalul de oprire a puțului răsună scurt, aproape speriat. Lămpile se învăluiră la ușa corfei. Din pricina ceței și a fumului nu se putea desluși ce se întîmplă. Cineva, legat la cap, dezbrăcat pînă la brîu, pare-se era dus de braț. Apăruse și o targă de undeva.

— Cine e? întrebară deodată Veronica și baci Avram.

— Veza Dumitru, de la IV.

Inima Veronicăi tresări: îl cunoștea bine pe cel rănit.

— Ce s-a întîmplat? întrebă cu voce grea baci Avram.

— Surpare. S-a frînt un stîlp de la tavanul abatajului.

— Și?

— Și i-a spart lui Veza capul. Am vorbit cu Nicoară; a fost de față. Zice că a pierdut mult sînge.

Dumitru locuia în casele cele noi din lunca de sus. Era însurat cu Ileana, buna ei prietenă. Aveau și doi copii. Mici.

— Strașnic miner, continuă Frantyk să povestească. Inchipuiți-vă, ca să-și scape ortacii care tăiau găurile și ca să oprească surparea, a ținut stîlpul rupt cu umerii lui, pînă au adus ceilalți spraituri de rezervă. Curgea din el sîngele ca dintr-un robinet și el sta cu umerii sub prăbușire...

Targa se îndepărta în grabă la ambulanță. Sirena șuieră de două ori lung, energic, apoi se auzi vocea puternică a maistrului Roșu:

— Toată lumea la posturi. Continuăm!

— Ce număr de fișă are grupa lui Dumitru? întrebă Veronica în timp ce se întorceau la culbutor.

— 18, răspunse bătrînul. Grupă fruntașă. Are 60% depășire peste plan...

Primele vagonete sosiră grăbite, parcă ar fi vrut să repare întîrzierea de mai înainte. Frantyk le luă imediat în primire.

Cei care au lucrat vreodată într-o mină știu că, mai ales în șutul de noapte, fiecare oră din cele opt, are altă culoare, altă greutate. Sîngele coboară încet spre oboseală, simțurile își schimbă mereu acuitatea. Timpul muncit vibrează ca o melodie lungă, ascunsă, o melodie ce coboară încet, încet spre un liman cunoscut. Numai inima poate să scape de această monotonă apăsare a muncii. Inima și gîndurile — mai ales atunci cînd mîna, bine antrenată, știe singură ce are de făcut.

Starea aceasta o încerca acum și Veronica. Fișele ieșeau automat din ascunzătorile lor, gura dicta mecanic numerele. Gîndurile însă îi colindau departe. Afară ploaia încetase și spre răsărit se desfăceau norii grei ai furtunii. „Ce noapte grea! gîndi. Niciodată șutul nu mi s-a părut atît de lung ca astăzi"... Se simți deodată singură, părăsită. Iși aduse aminte de ziua cînd l-au îngropat pe tatăl ei. A venit toată mina, toată colonia. Ortacii, în uniforme, cu lămpile aprinse, călcau cu pasul lor rar și apăsat, rînduiți în urma fanfarei. Era copleșită de durere și totuși mai mîndră ca oricînd. Tatăl ei a fost un adevărat miner — și a murit cinstit de toată lumea. Iși aduse aminte de clipa în care convoiul cotise între pinii cimitirului; încetase fanfara și deodată, ca la o nevăzută comandă, au început să cînte privighetorile — și de departe s-a ridicat în văzduh fluieratul de adio al locomotivelor de la depou...

Deodată se auzi strigată pe nume. Se uită împrejur, dar nu zări pe nimeni: în hală praful era dens, lămpile abia își tremurau lumina. Apoi, văzu o mînă care îi făcea semne de după stîlp.

— Cine-i? strigă cît putut Veronica.

Bătrînul se întoarse și el de la masa cu scripte.

— Eu sînt, — se auzi o voce — Andrei. Aș vrea să-ți vorbesc, Veronico...

— Andrei, strigă ea mirată și fericită în același timp. Ce cauți aici, la ora asta?

Nu așteptă răspunsul. Ca o sfîrlează se întoarse spre bătrîn. Ochii îi sclipeau a bucurie și nerăbdare.

— Du-te, încuviință bătrînul, știind ce urmează. Țiu eu locul...

— Trăiască, urlă Frantyk, trăiască perechea fruntașă în dragoste.

— Lasă copiii în pace, îl repezi bătrînul Avram; cînd un miner își părăsește abatajul înainte de sirenă, înseamnă că are lucruri foarte importante de vorbit.

Veronica îl urmă pe Andrei peste liniile macazului pînă la scara ce urcă la primele ciururi. Era acolo o cabină de serviciu nu mai mare decît una de telefon. Se țineau în ea lăzile cu scule și bidoanele cu ulei. Era totuși bună acum; dacă voiai să te înțelegi cu cineva, numai aici puteai să scapi de huruitul amețitor al mașinilor de afară.

Intrară și se opriră unul în fața celuilalt. Mîinile grele ale lui Andrei se întinseră s-o cuprindă. Veronica presimți gestul și voi să se apropie. Dar îi surprinse atunci privirea și îmbrățișarea se frînse la jumătate de drum.

— Lasă, îi șopti ea cu blîndețe. Mai bine spune-mi ce s-a întîmplat? De ce ai ieșit din șut?

Andrei nu răspunse. Incercă să zîmbească, dar zîmbetul se topi repede în încordarea nervoasă a fălcilor. O umbră străină, rece, îi întunecă privirea. Părea necăjit și totuși, din felul în care își ținea țigara în colțul buzelor și din gestul aproape brutal cu care își agita mîinile înfipte în buzunare, Veronica simți că logodnicul ei ascunde ceva. Nu-l cunoștea încă destul de bine. Andrei era puternic, hotărît — și forța aceasta tăcută din ființa lui îi ascundea de multe ori mișcările simple ale sufletului. In răstimpul greu în care se așternu tăcerea între ei, Veronica îl privi scrutător. Il iubea cu toată ființa ei mică și slabă pe acest om puternic și ciudat.

— Veronico, șopti răgușit Andrei, ții tu într-adevăr la mine?

Privea înlături, încruntat.

— Ce întrebare! se miră ea. Tu știi foarte bine că m-am logodit cu tine fiindcă mi-ai fost drag. Dar nu înțeleg de ce trebuie să vorbim aici despre asta!

Andrei se încurcă. O clipă privi în jos, confuz, ca acei oameni care nu știu ce să spună. Apoi deodată se hotărî. Iși vîrî mîna în buzunar și scoase un pumn de fișe albe, strălucitoare.

— Uite ce e, bîigui, am rămas în urmă cu producția. S-a dus dracului planul, salariul, tot. Ține fișele acestea. Ponteaza-le. Pentru grupa mea.

— Ce să fac? tresări înspăimîntată Veronica.

— N-ai înțeles? Să le pontezi. Ca și cînd ar fi venit în vagonete pline. Ce contează 15 vagonete la o mină ca a noastră.

Veronicăi i se păru dintr-odată că ceva se frînge în inima ei, că o putere rea, necunoscută, o apucă de umeri și o apasă în jos, în întuneric. Se prăbuși pe o ladă cu capul în palme.

— Cum? mormăi uluită. Tu, Andrei, tu îmi ceri mie lucrul acesta?

— Hai, Veronico, nu te mai uita așa parcă ți-a pus cineva cuțitul la gît. Imi ești logodnică, ce dumnezeu! Cu fișele astea îmi salvezi salariul. Tu știi că am mare nevoie de bani. Mai ales acum.

Incercă s-o mîngîie. Ea se scutură ca lovită și, brusc, se ridică în picioare, dreaptă. Ii tremurau buzele, ochii îi scăpărau.

— Andrei, rosti ea rar și hotărît, nu ți-e rușine?... Asta e furt.

Trupul flăcăului zvîcni, parcă ar fi primit o lovitură neașteptată. Mînia, ca un val, îi urcă în obraji, înțepenindu-i mușchii bărbiei.

— N-am venit să mă dăscălești. Ci să mă ajuți. Dacă nu vrei, spune-o, și am plecat.

Se întoarse. Veronica îl apucă de braț și-l sili să se așeze.

— Stai aici. Acum e prea tîrziu să pleci. Așa...

— Ce vrei? se răsti furios Andrei.

— Să-mi spui dacă te-a trimis Mitraș sau ai venit singur.

Andrei mormăi supărat:

— Am venit singur. Nu-s copil să am dădacă.

— Știu, încuviință fata. Era calmă acum ca o apă încremenită. Dă-mi fișele!

— Ce spui?

— Ți-am spus să-mi dai fișele.

O clipă ochii flăcăului o cercetară bănuitor. Apoi, nehotărît, vărsă în palma întinsă a fetei monetele rotunde, numerotate.

— Cîte sînt?

— Cincisprezece. Exact de cîte avem nevoie azi. Nici una în plus... Veronica săltă în palme grămada de fișe. Se așternu deodată o liniște grea în cabină. Priveau amîndoi, ca obsedați, scăpărarea metalică a monetelor jucate în palma neagră a fetei. De departe, dincolo de gîlgîitul ritmic al culbutorului, se auzea ca un zvon adînc sirena de dimineață. Asta însemna că acum era ora patru și treizeci și că peste un ceas și jumătate se termina schimbul de noapte. Veronica simți dintr-odată că o podidesc lacrimile. Voi să se ridice, să fugă undeva, ca să poată plînge în voie. Dar se stăpîni. Purta pe deget inelul dragostei pentru Andrei, și el aștepta acum un răspuns.

— ...Cincisprezece fișe, șopti ea fără să-și ridice privirea încărcată de lacrimi. Asta — tu știi, Andrei — înseamnă cincisprezece vagonete de cărbuni.

— Inseamnă norma mea, înseamnă salariul pe luna asta...

— Nu, Andrei, greșești: fișele acestea înseamnă cinstea ta... și cinstea mea. Și...

— Vorbești prostii... Niște tinichele...

— Da, niște tinichele. Uite cum strălucesc... Eu le-am lustruit. Le-am lustruit pentru că știam că sînt ale tale și pentru că ori de cîte ori soseau la mine, mă bucuram. Era ca și cînd aș fi primit o scrisoare de dragoste de la tine.

— ...

— ...Și tu îmi ceri să fur cu ele cărbunii munciți de alții. Să te pontez pe tine și pe Mitraș pentru că ați băut... toată luna asta, pentru că ți-ai pierdut capul și nu mai ai rușine.

— Și alții fură... bolborosi Andrei, îmbufnat.

— Care alții? — îi tăie vorba Veronica. Era furioasă, obrajii îi ardeau sub stratul gros de praf. Abia se stăpînea să nu strige: — Care alții? La noi, la mină, nu se fură. Nici pe vremea cînd domnii ne furau cărbunii, minerii nu s-au furat între ei. Tu știi foarte bine că a fost o singură dată demult, unul, Hosu, care a schimbat fișele. Și știi ce a pățit: l-au omorît ortacii lui cu tîrnăcoapele. Dar să furi... și încă astăzi... Andrei, astăzi? E îngrozitor.

In vreme ce rostea cuvintele acestea, Veronica îl vedea pe Veza Dumitru plin de sînge, întins pe targă, pe un pat de spital, gemînd. Il vedea în galerie scrișnind din dinți, sprijinind cu umerii stîlpul prăbușit. Și auzea zgomotul surd, neîntrerupt, al muncii din subteran. Veronica murmură:

— Mi-e scîrbă de tine, Andrei. Du-te... Să nu te mai văd!

Andrei o privea încurcat. Pe frunte îi răsăriră broboane de sudoare. Iși simțea mîinile tremurînd.

— Iartă-mă, bîlbîi într-un tîrziu. Mi-am pierdut capul. Iartă-mă.

— E prea tîrziu, răspunse ea. Uiți că eu lucrez aici pentru că minerii au încredere în cinstea mea? Și tu... Și tu... logodnicul meu... mi-ai întinat dragostea... Ai făcut-o obiele! Oh!

— Dă-mi fișele, Veronico. Mi-e rușine.

— Nu. Le păstrez. Deocamdată. Iți dau în schimb asta.

Dintr-o smucitură își scoase verigheta și o puse în palma întinsă. Apoi nu se mai putu stăpîni. Hohotind, deschise ușa și ieși în fugă. Auzi strigătul lui Andrei: „Veronico, ce faci?", dar de întors nu se întoarse. Alergă peste traverse, printre bolțile uriașe ale halei și nu se opri decît în brațele bătrînului Avram.

— Ce e, fato, ce s-a întîmplat?

Nu reuși să rostească nici un cuvînt. Iși desfăcu pumnii strînși și vărsă pe masă fișele lui Andrei.

Bătrînul înțelese îndată totul.

— Asta e? exclamă el uluit. Tîlharul! Și eu care credeam că a venit să-ți ceară iertare pentru cheful de ieri noapte. Și tu ce i-ai spus, Veronico?

Veronica îi arătă degetul pe care, o dungă deosebit de albă, marca acum locul unde fusese înainte inelul.

— Ai rupt logodna?

— Da! șopti ea. Nu pot să fiu nevasta unui om care îmi cere să-i fur pe ortaci!

Spre răsărit se înroșise o geană subțire de cer. Neguri albastre se ridicau din vale. Muncitorii schimbului de dimineață, curați la față, cu priviri calme și odihnite, urcau spre lămpărie.

— Lasă, Veronico, o mîngîia bătrînul Avram. Tu ești o fată vrednică și cinstită. Azi ai salvat obrazul culbutorului nostru. Mîine, cine știe, poate vei reuși să-l îndrepți pe nătărăul acela. Mă mir de el, tare mă mir. Oamenii răi l-au stricat, oamenii buni pot să-l dreagă. Dar dacă nu... Hai, nu mai plînge. Nu ești singură în lumea asta, o să te ajutăm și noi, nu-ți fie teamă. Uite, s-a făcut dimineață, acuș e gata schimbul. Du-te și te spală. Vreau să te văd zîmbind; vreau să te văd privind cinstit această frumoasă dimineață.

Ion D. Sîrbu

PAGINI DIN TRECUT

IN FAȚA REALITĂȚII

II

Două ore ne-au trebuit ca să răzbatem prin ierburile care încurcau drumul nostru spre Pardina.

O luarăm pe-o cărare stufuită de țipirig, sub care chifteau ici-colo băltoace pline cu clisă vînătă și mirosind acru. Bocancii noștri se înfundau neîntrerupt. La o cotitură, cîinele se opri și lătră. Răsunau murmure de voci omenești.

Trofim, care mergea înainte, se întoarse spre noi și ne făcu semn cu mîna.

— Am dat și de ai noștri, vorbi el.

Prin luminișul care ne apăru în față, răsări deodată o pînză de apă mișcătoare și tulbure. Era Dunărea. Vîntul care venea din față ne învăluia cu unde reci. Un fior ne cuprinse sufletul.

Cazaban se opri, privi îndelung și răsuflă ușurat:

— In sfîrșit, am ajuns și pe brațul Chiliei.

Mai făcurăm cîțiva pași și din luminișul care se dezvălui și mai limpede, lîngă trunchiul unei sălcii, apăru un grup de pescari — cinci la număr — unul în vîrstă, cu o barbă mare, roșcată, ceilalți toți tineri și viguroși.

— Noroc, Trofim, bine-ai venit, s-auziră glasurile.

Trofim se apropie de grup.

— Bine v-am găsit, și le întinse mîna.

— Ei, ce veste? Ce-ai făcut? Bani ai adus? Făină ai cumpărat, se auzi o voce.

— Nici una, nici alta, răspunse Trofim. Tăcu cîteva clipe, se scărpină în barbă și vorbi întunecat: „Am umblat pe la toate ușile, pe la toți dracii, și mici și mari. — „Așteaptă... și așteaptă — pînă ce-or veni banii de la Galați, de la „licitație", spuneau ei.

— Lua-i-ar dracii, cu licitație cu tot!

Urmară cîteva clipe de tăcere, apoi privirile se încrucișară crunte.

— Și noi, aici, stam și așteptam...

— Tovarăși, vorbi Vasia, unul dintre tineri, sculîndu-se și apropiindu-se de Trofim. Eu stau aici și fierb... Fenicica mea bolnavă. Parașa așteaptă să mergem la Tulcea și voi vorbiți de licitație!

— Trebuie să mergem la Panaiote cherhanagiul. Să ne dea el banii... doar am adus sute de kilograme de pește!

— Să mergem! se auziră vocile.

— Vasia, Fenicica ta e bolnavă? Parașa e aici? întrebă Trofim.

— Tu nu știi în ce foc ard eu... destul că mi-a murit băiatul anul trecut... nu vreau s-o pierd și pe dînsa. De nu-mi dă banii, îi crăp capul.

Toți cei de față s-apropiară de Cuprian, cel mai în vîrstă, sfătuindu-se.

„Să cerem măcar cinci sute".

„Ce facem cu cinci sute? Să ne dea o mie, cît spune în chitanța administrației..."

„Eu n-am să merg cu voi, vorbi Trofim. De la ancheta aceea, știți care... Am să stric totul".

Și cercetîndu-și buzunarele, scoase portofelul, luă chitanța și le-o întinse...

Cherhanaua cu acoperișul de stuf se zărea la mică depărtare de locul unde poposiră pescarii. Construcția din dulapi groși și așezată pe bulamaci cătrăniți, părea crescută din apă.

De pe platforma de la intrare se prelungea în Dunăre o punte solidă, lungă de vreo zece metri, pentru acostatul remorcherelor.

Toată clădirea aceasta, plină cu butoaie uriașe de pește sărat și cu alte butoaie mici, cu scrumbii conservate pentru export, ca și magazia de saci și năvoade, erau proprietatea lui Panait Gh., sau Panaiote, cum îi spuneau pescarii.

Numai lui trebuiau să-i aducă peștele cei din împrejurimi, ca apoi el să-l speculeze la Galați.

Așteptînd să se încălzească borșul, eu și cu Cazaban ne așezarăm în jurul focului, pe care-l ațîța cu crengi jilave Mișa. Pe cînd spăla niște roșii, ca să facă o salată, Trofim ne vorbi:

— Dacă le-am spus la Tulcea că n-avem făină, n-avem ulei, că ne mor copiii de foame, au rîs: „Pot să moară, aveți de unde, sînt destui lipoveni în baltă". Iată, acum cînd a dat molima, cine are s-o oprească? La noi în sat, doctorul dacă răsare la un an odată, și-atunci vine pe la primărie, face proces-verbal și pleacă! Trei ani în urmă au pierit de zaraza, molimă cum spuneți voi, peste treizeci de copii. Piereau, în fiecare zi, cîte doi-trei ca găinile în coteț, cînd a dat boala toamna... Mulți au fugit cu copiii pe grinduri și prin stuf, așteptînd să treacă vîntul cel rău.

Trofim, care făcea pe bucătarul, ne întinse lingurile, se descoperi, își

făcu ca de obicei cruce și ne pofti să ospătăm...

Era aproape de sfîrșitul mesei, cînd îi zărirăm pe cei plecați, întorcîndu-se.

Cuprian mergea în frunte, ținea mîna dreaptă cu pumnul strîns și ceva mai ridicată decît cealaltă, întorcea capul spre tovarășii lui și vorbea cu mînie în glas...

— Știu eu ce i-ar trebui cîinelui ăstuia de cherhanagiu! Mult are să-și mai bată el joc de munca noastră!?

— Ei, cît v-a dat? întrebă Trofim...

— Mi-e greu să-ți spun... De-abia două sute; și cîtă ceartă...

— Imi venea să-l strîng de gît, vorbi unul dintre cei tineri.

Cuprian desfăcu pumnul, privi banii, clătină capul și dădu din umeri.

— Ei, copii... ce facem acum? întrebă el, privind în ochii celorlalți și așteptînd parcă răspunsul.

— Ce facem? Tu nu știi? E nevoie să mai întrebi? vorbi pe un ton hotărît unul dintre pescarii care toată vremea tăcuse, un tînăr înalt cu fața rasă și cu un negel pe vîrful nasului.

Cuprian se apropie de Vasia.

— Ține, Vasinca...

— Ce, cum?...

— Așa cum vezi!

— Nu se poate, vorbi el, ferindu-se ca de o ispită.

— Vasinca, vorbi tînărul cu negelul pe nas, tu ai copila bolnavă, pleci la drum, ferească sfîntul, se întîmplă ceva; noi ne întoarcem acasă, n-om pieri, — primește-i!

Vasia nu mai spuse nimic și luă cei două sute de lei din mîna lui Cuprian.

Prin frunzișul de sălcii, în spatele cherhanalei, răsărea o cocioabă cu pereții numai răni și acoperișul de stuf, turtit pe jumătate. Aici locuia agentul punctului Pardina, Bondoc. De milă, văzînd-o pe Parașa stînd în vîntul dimineții, Bondoc o poftise înăuntru. Aproape zece ore așteptase Parașa pe salteaua de paie, cu lacrimile în ochi, ceasul plecării. La început, la fiecare răbufneală de vînt tresărea cu ochii ațintiți spre ușă, aștepta ca Vasia să vină și s-o ia cu el.

Pierzîndu-și speranța, sleită de atîta veghe la căpușorul copilului bolnav, cînd l-a văzut pe Vasia intrînd, a rămas nemișcată și parcă nu-i venea a crede.

— Mergem cu adevărat? a întrebat dînsa.

— Da...

Și luînd copilul în brațe, Vasia a ieșit cel dintîi pe ușă.

Pescarii abia ce isprăviseră de cărat buclucurile lor la luntre: coșuri, lopeți, vîntire, mantăi de ploaie — și-au dat de Vasia cu copilul în brațe.

Parașa mergea în urma lui, cu capul în jos și cu ochii plînși.

— Ei, Parașa, cum e... mai hripăește?

Parașa dete din cap și oftă.

— Nu știu dacă are să scape!

— Să nu vă duceți la spital... vorbiră cîțiva.

— Să-l duceți la doctoru Petru Alexandrovici... el e omul nostru...

— Vasia îl știe pe doctorul Petru... la el o să ne ducem.

Parașa coborî repede malul lutos, stropit de valurile apei.

Noi amîndoi și cu ceata pescarilor îi urmarăm. Cînd ajunse la luntre, Parașa sări înăuntru și luă copila din brațele lui bărbatu-său și se ghemui în partea de dinainte a lotcii. Vasia desfăcu pînza, o prinse de micul catarg. Se așeză în urmă și lăsă pînza în voia vîntului, care dintr-odată, năpustindu-se asupra-i, o umflă cu putere.

— Sănătate...

— Să veniți sănătoși!

Vîntul împrăștie zvonul glasurilor. In aceeași clipă luntrea porni săltînd grăbită pe creasta valurilor și în curînd nu se mai vedea decît ca un punct negru în zarea tulbure.

Toată ziua aceea am rătăcit fără rost și fără să facem vreo ispravă prin băltoacele de pe malul Dunării. Vîntul își făcea de cap, iar burnița de ploaie nu ne slăbi deloc. Prietenul meu Cazaban care venise cu tolba plină de cartușe, la vînătoare de gîște și lebede, ca o ironie a soartei vînătorești, fu nevoit să se întoarcă în București numai cu două prepelițe.

O lună și mai bine trecuse de la întîmplarea trăită de mine și Alex. Cazaban, de cînd cu boala copiliței lui Vasia și a Parașei. Nu că uitasem de dînșii, dar nu aveam nici un prilej ca să mă pot interesa. Și iată că într-una din zile, pe cînd nici nu mă așteptam, trecînd prin port, zării un lipovean care ducea un sac în spate și semăna cu dînsul. Mă oprii, fără voie, căutînd să-i lămuresc chipul. Vasia însă mă recunoscu mai înainte și lăsînd sacul din spate, îmi dădu bună-ziua, întinzîndu-mi mîna. Voii să-l întreb despre copil, dar nu știu ce sentiment mă făcu să rămîn cu vorbele pe buze. Vasia însă, ca și cînd mi-ar fi înțeles gîndul, clătină din cap și cu o voce plină de o durere amară, îngînă:

— Știți domnule, copilașul meu a murit atunci, în drum spre Tulcea.

— Săracul, bolborosii eu, neștiind ce să-i spun ca să-l încurajez.

— Ce să facem, îngăimă el, în clipa despărțirii. Asta e soarta noastră, a lipovenilor!

Multă vreme după întîmplarea aceasta m-am gîndit la cuvintele lui Trofim: „La noi cînd dă molima, mor copiii, mor ca găinile în coteț toamna!"

N. Dunăreanu

Intr-o stradelă, dincolo de Arbat

CAPITOLUL I

O, Moscovă, spre tine-ndrept smerit,
Tot ce-am văzut în veacul meu de preț,
In fața ta adînc descoperit,
Incep să scriu acest letopiseț.
Am cunoscut și zile fericite
Și zile cu furtuni am cunoscut,
O părticică-am fost din fiecare,
In umbra lor trăit-am și-am crescut.
Fii tu stăpîna rîndurilor mele
Și-ajută-mă ca s-o aud frățește,
Pe drumurile vieții lungi și grele
Istoria, ea însăși, cum pășește.
Ce-i limpede, să-mi spui, și ce-i neclar,
Ce-i plin de viață și ce-i stins mereu,
Fii cîntec și tovarăș așadar
Și adevărul secolului meu.
Prieteni ai făcut pe ieri cu azi,
Discuțiile însă nu sînt stinse,
Aici e-o cărăruie printre brazi
Iar dincolo, în depărtări întinse,
Coboară geologul mai la fund,
Constructorul pe schele e văzut,
Departe, mai departe, drumu-i lung
Și noi de-abia-acum l-am început.

Iți amintești de tunurile toate,
Care băteau în iunkerii din gărzi,
De pasul sentinelelor în noapte,
De focurile ce ardeau pe străzi?
Hai, să ieșim atunci pe poarta mare,
Să ne privească — așa cum ne-a privit,
Furtuna de viață dătătoare
A marelui Octombrie iubit,
Tu lasă vîntul toamnei să desfunde
Și să gonească frunzele-n alai;
Nu e nimic că nimeni nu răspunde
Și nimenea nu ne mai strigă „stai!"
Privește lung, o, Moscovă spre gară
Spre cel care pășește-adînc uimit;
Nu-l recunoști pe proaspătul venit?
E un ostaș și un constructor doară!

. . . .

Ascultă deci! Cîndva un băietan,
Creștea pe lîngă mama lui săracă,
Și doar o cărțulie de trei bani
Ii povestise despre tine-o leacă.
Nu prea era o carte valoroasă,
Vorbea de-az-buche. și de-un clopot greu;
N-avu copilăria somnoroasă,
Căci ochii lui se deschideau mereu.

Privea-nainte și în depărtare
Ca Moscova măcar prin vis s-o vadă.
Avu copilăria-aceea tare,
Ce matură se face dintr-odată.
Iar văduva mîhnită de soldat,
Vlăstarul verde nu putea să-l crească
Și poate că de mult s-ar fi uscat,
Căci clima pe-acel timp era drăcească.
Nu i-ar fi dat chinina necesară.
Și medicul de plasă se strîmba:
— Mortalitatea infantilă-i mare
N-ai ce să-i faci, e greu să lupți cu ea!
Iar popa-n sat, cîntînd litania
L-ar fi rugat pe dumnezeu pe-o nară
Să facă-așa ca pentru Vania
Țărîna grea să-i fie mai ușoară.
Așa ar fi putut să fie poate
Dar alt fel fu copilăria sa.
Căci miile de glasuri revoltate
Gubernia din somnu-i o trezeau,
Și străbătură drumurile toate
Potop de cizme scorojite-lemn,
Iar tunurile începură-a bate
La frontiera celor două vremi.

. . . .

Și ajungînd acestea la băiat
A vrut cu ochii lui să vadă toate.
Și chiar în ziua-aceea a plecat
Spre cei care vorbeau de libertate.
A spus în Soviet, unui soldat:
— La Moscova să plec îmi este planul.
Privind cu duioșie pe băiat
Ostașul zise: — Uită-te puștanu!
La Moscova, de ce? — Să-nvăț. — Grozav!
Dar ai s-ajungi? — Ajung. — Tu singur? — Da.
— Te văd că ești un băiețandru brav,
Deși nu ești mai -nalt ca cizma mea.
La Moscova, ai rude?! — N-am pe nime
N-am rude nicăieri cît de puțin.
— De, asta, frate, de, nu prea e bine.
Deși acum mai toți ne înrudim.
Și fără cea mai mică amînare,
Soldatul l-a-ndrumat pe băiețaș,

I-a dat pesmeți, i-a dat un pumn de sare,
Și-i spuse cu glas dres: — Vezi, în oraș
La Moscova sînt și băieți răi, — dar
Să fugi de ei așa, mîncînd pămîntul
Tu ești acum un re-vo-lu-țio-nar,
Și în silabe despicînd cuvîntul,
Precum la cîmp ar despica o brazdă,
Se ridică ca un ostaș de gardă,
In toată înălțimea lui la masă.

. . . .

O, Moscovă, cum ai putea să-l vezi
In lumea care iese de la gară,
Și cărei rude să-l încredințezi
Pe-acest copil ce toate-l minunară?
Stîlpi, case, toate de pe drum
Parcă-l ajung din urmă deodată.
La geamuri întuneric... Coșuri, fum,
O poartă-i pare-o gură larg căscată!
La casă mare latră cîinii mici.
La alta-i spune-n timp ce cîinii latră:
— Milogule, hai, cară-te de-aici.
Și peste tot, doar piatră, piatră, piatră.
Din gropi murdare cată să răzbească
Un firicel plăpînd de iarbă. Cum,
Cum ar putea să se-mprietenească
Cu-n fir ce-apare și dispare-acum?
De undeva miros de pîine vine
Acesta este chinul cel mai mare;
Pe străzi ce beznă-i! Sus, ce cer senin e!
Se-aprind ferestre. Ziua s-a sfîrșit.
O, Moscovă, să strigi fără zăbavă,
Pe-această umbră mică atît de bravă,
Pe băiețașul ăsta istovit,
Și ploaia cerne. Bezna-i tot mai deasă.

. . . .

Și toate cîte le-a visat de mic
Pe toate, astăzi le vedea pe drum.
Privea la toate, nu-i scăpa nimic
In Moscova atît de dragă-acum.
Iar sub un arc ce se-nălta-nainte,
Incremeni lipit de un moloz

Și chiar atunci cu mîna lui fierbinte,
Il mîngîie pe frunte un matroz.
— Dar mama unde-i? — N-am. — Și tata?
— N-am.
Aflai c-au dispărut fără de veste.
— Ai străbătut, se vede, multe verste
Și-ai mers fără să-ți numeri pașii-neam,
Ai obosit îmi pare. — Eu? Deloc.
— Venişi în treacăt? — Pentru totdeauna.
— Și cum te cheamă? Alioșa Kolci?
— Ivan. — Ivane, ține-te acuma.
Și-l ridică pe băiețel, colea,
Pe umărul lui-nalt, clipind din geană.
— Să stai acolo bine ca pe șea
Și uită-te fără să-ți fie teamă.
Băiatul încă nu se dumirise
De ce mulțimea este frămîntată?
De ce-i tresare inima ca-n vise?
Pe cine-aclamă lumea-aceea toată?

. . . .

Matrozu-nainta acum cu sete
Emoția pe toți i-mbujorează.
Scîntei sclipeau în ochi și-n baionete
Și uite-un om, că-i sus dintr-o mișcare!
Iși scoate șapca și o strînge-n mînă
Și-ncepe a vorbi înflăcărat
Și fiecare vorbă îi adună,
Ii strînge tot mai mult, neîncetat
Pe moscoviți ce-ascultă neclintit.

. . . .

Cuvîntul lui cel fără de istov
Pe care lumii el l-a dăruit
Și pietrele din piața lui Sverdlov
(Așa va fi numită piața deci)
Acestea toate-n suflet s-or păstra
Nepieritoare-n veci.
De-or trece ani și-ntîmplător va da
De-această filă maturul bărbat
Și ridicîndu-și ochii din citit
Le va vedea așa cum s-a-ntîmplat
In anul douăzeci cînd istovit
La Moscova venise-ntîia dată,
Și el văzu pe Lenin prima oară
Cu fața de-amintire luminată,
Va spune-atunci cu inima ușoară:
Nu, anii mei n-au curs doar într-o doară!

Pavel Antokolski

In romînește de **Tudor Măinescu**

BAZELE MĂIESTRIEI

(Urmare din pag. I-a)

zitiei. Dar despre *cheia măiestriei*, Pavlenko a scris următoarele:

„Dincolo de fiecare succes sînt cincisprezece, douăzeci de ani de viață, o mare experiență. Această experiență cuprinde, cel puțin pentru mine, nu numai impresii, ci și cărțile citite și mai ales studiul marxism-leninismului, cu ajutorul căruia începi să înțelegi mai bine faptele trăite, tot ce ai văzut și ai cunoscut, izbutești să vezi mai departe decît ai văzut ieri".

Pe atunci, cînd P. Pavlenko își prelucra pentru „Literaturnaia gazeta" stenograma discuției cu tinerii, în mediul scriitorilor au răsunat oarecum ironic părerile lui cu privire la „deplasările pentru material".

In măsura în care aceste ironii au fost îndreptate împotriva plecărilor precipitate în documentare ale unor oameni nepregătiți sufletește pentru tema aleasă, ele au fost justificate uneori; dar din aceste observații se putea vedea atitudinea negativă față de acei scriitori care nu căutau material în munca de fiecare zi a poporului.

In convorbirea pe care autorii culegerii au avut-o cu P. A. Pavlenko, cu privire la articol, a fost abordată și problema plecărilor în documentare ale scriitorilor. El, care a călătorit nespus de mult prin țară și în lumea întreagă, a vorbit pe neașteptate de călătoria pe care intenționa s-o facă în vara aceea: să umble cîteva săptămîni cu o bibliotecă ambulantă prin raioanele de stepă ale Crimeei, să stea alături de bibliotecar, cînd acesta împarte cărți, să asculte ce spun cititorii cînd aleg și cînd restituie cărțile.

Din păcate, n-am însemnat exact cuvintele lui P. A. Pavlenko, dar sensul lor a fost acesta: călătoria poate fi și scurtă, dar experiența anterioară trebuie să fie bogată. Acesta este lucrul cel mai important. Atunci ne îmbogățim observațiile personale pe baza întregului bagaj al experienței precedente, acumulată nu numai dintr-o simplă observare a vieții, ci dintr-o participare activă la problemele ei. El a mai spus, de pildă, următoarele: acum se pregătește o istorie a literaturii sovietice. Ea nu va fi completă fără geografie. Pavlenko avea în vedere acele călătorii ale scriitorilor, după care au apărut cărți ca: „Timp, înainte", „Și a fost ziua a doua", „Lăcustele", „Poemul despre topor", „Hidrocentrala", „Deșerturile și primăverile sînt pentru bolșevici", sau drumurile militare, unde au fost adunate materiale pentru „Steaua", pentru nuvela „Popor nemuritor", pentru „Vasili Tiorkin"...

Noi prețuim cartea scrisă de un autor, în care vedem un om care a călătorit, unde și drumul și munca și lupta sînt descrise în așa fel, încît simți că au fost scrise de un om care a călătorit mult, care a muncit, care a luptat cu curaj. Culegerea de impresii, consecventă și pasionată, face parte integrantă din munca scriitorului. Acumularea de impresii și priceperea de a le reda constituie baza măiestriei, fără de care nu putem spune că avem de a face cu un scriitor! Și, totuși, aceasta este numai începutul, ceea ce este pentru un pictor priceperea de a face o schiță după natură, un studiu. Măiestria scriitorului — spunea Gorki — nu constă numai în priceperea de a observa realitatea, care se schimbă mereu, ci și în priceperea de a extrage sensul social cuprins în fapte.

N. Garin-Mihailovski, scriitor pe care Gorki îl aprecia foarte mult, are o schiță în care povestește cum și-a făcut practica pe o locomotivă. In schița lui Garin totul este foarte veridic. Fiecare amănunt arată că Garin a ascultat cu atenție discuțiile dintre muncitori, a pătruns temeinic și cu răbdare această viață necunoscută pentru el. Crește treptat admirația povestitorului pentru mecanicul Grigoriev, apare pentru o clipă motivul forței și al frumuseții muncitorului, ca să dispară din nou în descrierea lapidară și puternică a aspectului exterior al eroului.

„Eu... mă uitam la Grigoriev. In această figură mică, încovoiată, cu un nas mare și roșu, am descoperit deodată o forță, o frumusețe, pe care nici n-o puteam bănui. Apoi, după ce termina lucrul, în așteptarea altui tren, el se așeza din nou pe traversă, mic, încovoiat și posomorît...".

Schița „La practică" de Garin este scrisă în 1903; el și-a adunat materialul pentru această schiță probabil pe vremea cînd Gorki lucra la piesa „Micii burghezi". Materialul faptic care stă la baza imaginilor din ambele creații este același.

Dintre oamenii pe care Garin i-a cunoscut pe locomotivă, se vorbește în trecere de un mecanic, „tînăr, cu o barbă bălaie, cu ochi albaștri inteligenți, cu privirea hotărîtă". Garin nu s-a mai întors niciodată la acest om. Se pare că Garin l-a întîlnit în drum pe Nil al lui Gorki și nu l-a văzut bine, n-a observat marea temă socială pe care Gorki a întruchipat-o în imaginea mecanicului.

La Garin ideea despre frumusețea interioară și despre forța muncitorului a licărit ca o observație. La Gorki ea a devenit conținutul social al imaginii lui Nil.

Aceasta se datorește, desigur, pozițiilor ideologice diferite ale celor doi scriitori. Ele se manifestă pretutindeni — în stilul celor două opere și chiar în lexicul lor. In schița lui Garin, importantă pentru timpul său, cu toată simpatia pentru muncitori, străbate tonul atitudinii narodnice, de compătimire și înduioșare față de omul simplu. Atitudinea lui Gorki față de Nil este plină de respect, bazată pe încrederea în potențialul istoric nelimitat al clasei muncitoare — creatoarea istoriei.

Examinînd problemele cărții și ale vieții, nu ne putem limita numai la o discuție despre justețea observațiilor particulare, despre agerimea în redarea amănuntelor. Aceasta înseamnă a sărăci și a reduce noțiunea privitoare la măiestria scriitorului.

Din acest punct de vedere este instructiv să analizăm povestirea „Iarna, la pescuit" de Iurii Naghibin. Povestitorul pleacă iarna la pescuit cu doi cunoscuți, Fetisov, pictor-restaurator și Igor Kustov, care și-a ales o specialitate rară și anume pictura pe porțelan.

Povestirea începe cu o caracterizare a însoțitorilor povestitorului, care au firi opuse.

„Fetisov e un om care nu se agită, el lenevește și refuză să întreprindă ceva în viață. Dimpotrivă, Igor trăiește întotdeauna între extreme"...

Subiectul povestirii îl formează schimbarea caracterului blazat al lui Fetisov.

Faptul se petrece astfel. Fetisov, deprins să poarte acasă „un halat tighelit sau o scurtă de barchet", pleacă la pescuit în uniformă militară. In drum spre locul de pescuit, el își amintește că „a mers pe acest drum spre front". Apoi, își menține propunerea de a ajunge la ultima stație și dă, plin de avînt, ajutor cînd se ivește nevoia să împingă „Pobeda".

Apoi urmează o descriere a pescuitului iarna, o descriere plină de amănunte despre care se spune că nu le poți inventa, că numai un om care a călătorit mult le poate vedea.

S-a înnoptat. Dar Fetisov nu se culcă. El se plimbă pe lîngă corturi, ca o santinelă. Și cînd povestitorul iese în fața lui, el spune:

„...cînd am îmbrăcat acest cojoc vechi, cînd m-am băgat în această uniformă soldățească, sobră și potrivită, am devenit din nou soldat. Nu vă puteți închipui cum te tulbură mirosul acru al blănii de oaie, pe care-l dă cojocul, cum te strunește, cum te dispune! Și iată la ce m-am gîndit: dacă m-a tulburat așa ceva... înseamnă că în fiecare din noi există un bun soldat rus, și ăsta-i un lucru important...".

Sfîrșitul pare lipit; nu este pregătit de greutăți complexe, pe care trebuie să le învingă eroul.

Calitățile, pe care le manifestă Fetisov, sînt de bună seamă suficiente pentru a recunoaște că el a dat examen pentru titlul de turist, iar Iurii Naghibin îl încredințează pe cititor că eroul lui a reușit la examenul de soldat... N-a manifestat oare prea puține pretenții față de eroul său?

Prin contrast ne amintim de o altă povestire, „Amatorii din Vesiegon" de Nina Emilianova, scrisă în 1942. In această povestire acționează de asemenea vînători și pescari amatori; și aici sînt descrieri amănunțite ale pescuitului, peisaje de pădure, de pe malul rîurilor.

Afară de aceasta, aflăm din povestire atîtea lucruri despre ocupația principală a eroilor, caracterele lor sînt atît de bine redate, atitudinea față de natură este descrisă cu atîta precizie, ca aspect al atitudinii lor față de patrie, că, atunci cînd povestirea se apropie de 22 iunie 1941, ideea principală este explicată de întreaga desfășurare firească a povestirii. Vitejia oamenilor sovietici crește din plinătatea, din frumusețea, din bogăția vieții pașnice a țării.

Povestirea scriitoarei N. Emilianova este o povestire despre cetățeni, povestirea lui Iurii Naghibin nu este decît un episod din viața pescarilor. Să-mi ierte talentatul povestitor această apreciere severă: este dureros cînd vezi că talentul este folosit pentru lucruri neînsemnate.

S-ar putea obiecta că „Iarna, la pescuit" a lui Iurii Naghibin este o operă, dacă putem spune așa, „trecătoare", care nu rezistă în fața unor cerințe mari.

Dar povestirea este destul de caracteristică.

In ultimul timp au apărut, mai ales în cadrul acestui gen, mai multe opere, care înfățișează amănunțit viața de fiecare zi, intonațiile vorbirii sînt prinse cu multă exactitate, dar nu este redat sensul profund al realității și, prin urmare, lipsește și marele adevăr al vieții.

Limitarea unei asemenea măiestrii se simte foarte puternic, mai ales cînd compari asemenea lucruri cu proza, unde toate trăsăturile pozitive, despre care am vorbit mai sus, se îmbină cu înțelegerea profundă a sensului lăuntric al fenomenelor.

„Novîi mir" a început nu de mult să publice nuvela lui Boris Gorbatov „Alexei Gaidaș". Am citit lucrarea în întregime, în manuscris. Fără îndoială, cînd cititorul va lua cunoștință de conținutul întregii lucrări, ea va trebui analizată temeinic.

Deocamdată am vrea să spunem cîteva cuvinte despre valoarea ei deosebită. Subiectul nuvelei îl constituie istoria educării și a reeducării militare a lui Alexei Gaidaș, — un activist comsomolist, care rămîne în urma mersului impetuos al vieții. Acțiunea se petrece în primii ani ai primului cincinal. In descrierea primului marș, a primei zile în cazarmă, a primelor mișcări din programul de instrucție, nu numai colegii lui Gaidaș, ci și multe generații care au trecut prin școala aspră și sfîntă a milităriei, recunosc și trăsăturile exterioare, dragi, și emoțiile care nu se uită.

Pentru Gorbatov, nici măiestria și nici exactitatea descrierilor nu sînt un scop în sine. Ele sînt puse în slujba problemei ideologice a nuvelei — aceea de a prezenta educația unui tînăr soldat drept educație *cetățenească*.

Legătura indisolubilă dintre alegerea materialului, studierea migăloasă a detaliilor și aprofundarea lui filozofică se pot urmări limpede în scrisorile lui Vs. Vișnevski, adresate regizorului E. Dzigan, în timpul elaborării scenariului „Noi, cei din Kronstadt".

Un om care a călătorit mult, care cunoaște perfect viața armatei și a flotei, felul de viață în timpul războiului, nu obosește să caute amănunte de viață. Iată una din scrisorile adresate regizorului:

„...Inainte de luptă: se ia o gustare; unul taie bucățele mici de pîine cu briceagul și le bagă în gură... doi sînt la un joc de dame. Unul din ei spune: „O să vă închid aici!..." Un altul coase, cîrpește o cămașă; dincolo altul a pus ceaiul la foc; foc în tranșeie și așa mai departe. Korotișka își curăță arma: „Mă rog, femeii îi place să fie mîngîiată, curățată și unsă". (Chiar aici a și apărut tipul, limba, trăsăturile lui!)...".

S-ar fi putut desena, s-ar fi putut fotografia scene întruchipînd exact toate detaliile văzute, perfecționîndu-ne în redarea lor și presupunînd că tocmai prin aceasta măiestria artistică se desăvîrșește. Dar, pentru Vișnevski, ea abia *începe* prin acestea. Este numai prima treaptă a măiestriei.

Odată cu nesfîrșitele cercetări în ceea ce privește justețea detaliilor, a culorilor, volumelor, sunetelor (numai unei singure palete de sunete ale filmului, Vișnevski i-a consacrat cîteva pagini din scrisorile sale) se face aprofundarea filozofică a materialului.

„Trebuie să mergem pînă la limite shakespeariene: să dăm imaginea luptei celei mai grele a ostașului, a colectivului, cu dușmanul, cu el însuși, cu stihiile. Prin această orientare veți da o imagine a epocii în totalitatea ei, veți prezenta și cincinalul... Căutați tipicul în lupta continuă, în lupta dintre greutăți: împotriva „eului", împotriva hazardului, a lăcomiei, a foamei, împotriva dușmanilor, a stihiei... Tot filmul trebuie să fie ca o luptă mare, zi și noapte, cu dușmanii care atacă din toate părțile!".

Nu e posibil să nu vedem cît de actuale sînt părerile lui Vișnevski, deși sînt formulate acum mai bine de douăzeci de ani. Ele sînt îndreptate împotriva artei abstracte, speculative: „să reproducem întocmai! spune scriitorul. Să observăm mai bine viața! Vă sfătuiesc să mergeți la unități de infanterie (în tabără, la cîmp) și să găsiți *în viață* amănuntele necesare".

Ele au un caracter polemic și în ceea ce privește arta fără elan, „Cu botul la pămînt": „criticii noștri sînt vulgari, scrie Vișnevski, sînt împotriva numărului, a piramidelor „monumentale" a „milioanelor". Dați-ne, pasă-mi-te, o viață simplă, zic ei. Nu se pot ridica deasupra plafonului lor simplu.".

Ar trebui să mai atragem atenția încă asupra unei particularități a acestor scrisori ale lui Vișnevski. Căutînd să dezvăluie cît mai deplin sensul social al materialului, el studiază istoria partidului, operele lui V. I. Lenin, ziarele apărute în vremea războiului civil. In căutarea mijloacelor artistice, el discută cu pasiune experiența tovarășilor săi cu privire la artă, se adresează unor genuri literare învecinate și altor genuri ale artei. „Citiți „Război și pace" pentru a găsi metoda de a filma — scrie el regizorului. Vă sfătuiesc să luați cunoștință prin galeria Tretiakov de mariniștii Beggrov (Baltica) în parte și Terner (cețurile)" — îi sfătuiește el.

Tocmai în această unitate, în alegerea neîncetată a materialului, în aprofundarea filozofică a faptelor înfățișate, în considerațiile asupra drumului străbătut de arta sovietică și cea clasică, — s-a născut una din creațiile valoroase ale artei noastre...

Pentru noi este inadmisibilă analiza măiestriei artistice, ca simplu studiu al formei artistice, luată în chip izolat. Insă, recunoscînd că baza măiestriei este studierea vieții, nu putem să ne mulțumim a confrunta detaliile operei cu faptele particulare ale realității. Gradul de aprofundare a materialului — acesta este factorul cel mai important al măiestriei.

A fost aruncat la coș criteriul primitiv: „Nu așa se întîmplă în viață" — „baza teoretică" a articolelor și a operelor care prezintă faptele în culori trandafirii. Se agită o formulă tot atît de plată: „Se întîmplă în viață și așa" — rețetă pentru a alcătui cărți palide — fotografice — și articole scrise pentru a lăuda cărțile respective.

Ambele mijloace de confruntare a vieții cu literatura sînt numai în aparență contradictorii. Ele sînt în esență la fel de primitive și de schematice, opuse amîndouă realismului socialist. Respingîndu-le, trebuie să fim foarte atenți față de problema studierii vieții de către scriitori în toată complexitatea și profunzimea ei, ca temelia temeliilor măiestriei.

Serghei Lvov

(Din *„Literaturnaia gazeta"* nr. 75/1955).

RECENZIE

AL. ROSETTI: „Studii lingvistice"

Lingvistica romînească înregistrează un succes cu volumul „Studii lingvistice", apărut de curînd în Editura Academiei R.P.R., volum în care acad. Al. Rosetti reunește opt studii înfățișînd atît cercetările lingvistice pe care le-a întreprins în ultimii ani, cît și reconsiderarea, în lumina științei marxist-leniniste despre limbă, a unor lucrări mai vechi.

Combătînd teza idealistă a lui Ferdinand de Saussure, care, studiind limba separat de condițiile vieții materiale, susținea că raportul dintre noțiune și sunete este arbitrar, acad. Al. Rosetti arată în studiul „Despre natura semnului lingvistic" *că, în momentul în care a apărut vorbirea articulată, în perioada de început a orînduirii comunei primitive, raportul dintre noțiune și sunete nu este arbitrar, deoarece aceste părți constitutive ale semnului lingvistic s-au născut în același timp. Pentru generațiile care au primit limba gata făcută de societate, semnul lingvistic sau cuvîntul este, pe de o parte, arbitrar, dar, pe de altă parte, el nu este arbitrar, deci este motivat, căci între noțiune și sunete există o legătură naturală.*

Desen de HARITON

In al doilea articol, „Despre schimbările și legile fonetice", *acad. Al. Rosetti reia unele probleme, de care s-a preocupat mult în trecut, legate de sunet și fonem și de legile fonetice. Sunetele, privite ca emisiuni sonore ale organelor vorbirii, sînt materiale, deci supuse schimbărilor. Considerate însă din punct de vedere al funcțiunii lor, ele sînt foneme, capabile, datorită caracterului funcțional, să diferențieze, prin opoziții, sensul cuvintelor. Se citează cuvintele* lamă, vamă, ramă, *al căror sens este determinat de opoziția fonologică* l, v, r, *la inițială.*

In articolul „Despre fonetică și fonologie în lumina materialismului dialectic", *acad. Al. Rosetti susține critica pe care lingviștii sovietici au făcut-o, pe bună dreptate, fonologiștilor „Cercul lingvistic de la Praga", care, rupînd sunetele de materia lor naturală, au profesat ideea greșită că fonologia și fonetica sînt discipline deosebite, prima fiind consacrată exclusiv studierii sensului cuvintelor, iar a doua cercetării proprietăților materiale ale cuvintelor. Separația aceasta nu trebuie făcută, după cum nu trebuie făcută nici între limbă,* „sistemul abstract de semne, a cărui cea mai mică unitate este fonemul *(și care)* este dată copilului de societate" *și între* „latura sonoră a limbii, vorbirea individuală a fiecăruia dintre noi, ... alcătuită din sunete", *deoarece regăsim și de data aceasta unitatea dialectică existentă între fonem și sunet.*

In studiul „Cîteva probleme de fonetică a limbii romîne", *autorul combate teza acad. E. Petrovici, care susține că limba romînă cunoaște consoane moi nu numai la finală* (pomi, cutezi), *ci și în altă poziție decît la finală* (leac, *redat fonetic* l'ac, *în opoziție cu* lac), *arătînd astfel că într-un cuvînt ca* leac *nu putem vorbi de diftong, ci de consoana muiată* l' *urmată de* a. *Acad. Al. Rosetti e împotriva acestei teorii, invocînd faptul că „diftongul e un complex de sunete care durează mai mult decît o vocală simplă". Pe de altă parte, Al. Rosetti ține seamă și de fonetica istorică a limbii romîne, arătînd că existența diftongilor în limba veche infirmă teoria acad. Petrovici.*

Seria studiilor de fonetică se încheie cu „Schimbări condiționate în vocabularul limbii romîne" *și* „Diftongarea condiționată a vocalelor e și o în limba romînă". *In primul, se explică* „mecanismul unei tendințe fonetice generale, active în limba romînă, potrivit căreia timbrul vocalei, de obicei din prima silabă a cuvîntului fonetic, depinde de timbrul vocalei din silaba imediat următoare" *(ex.* îmblu *a trecut la* umblu *prin influențarea lui* î *de către* u.).

Diftongarea lui e *și* o „trebuie pusă în legătură cu introducerea în sistemul fonologic al limbii romîne a diftongului ea din vechea bulgară".

Susținînd ideea că limba romînă literară a luat naștere odată cu primele tipărituri romînești, acad. Al. Rosetti arată în studiul „Observații asupra limbii cronicii lui Grigore Ureche — Simion Dascălu", *că limba acestei cronici* „ne înfățișează un moment important în evoluția stilului artistic al limbii noastre literare". *Autorul relevă particularitățile fonetice, morfologice, sintactice și lexicale ale limbii cronicii și subliniază meritul celor doi cronicari de a fi fundat stilul artistic al limbii noastre literare pe limba populară, eliberîndu-l, în mare măsură, de influența limbii cărților bisericești.*

In studiul „Limba poeziilor lui Mihail Eminescu", *acad. Al. Rosetti se dovedește un pasionat cercetător în domeniul limbii literare din secolul al XIX-lea. Cercetînd manuscrisele poetului, urmărește atent modul de făurire a* „celui mai perfecționat instrument al poeziei romînești din a doua jumătate a secolului al XIX-lea", *rod al unei îndelungate munci creatoare. Autorul stăruie, rînd pe rînd, asupra influențelor binefăcătoare din partea înaintașilor (Alecsandri, Bolintineanu, Eliade-Rădulescu), vădite în poezia lui Eminescu, asupra concepțiilor juste în materie de limbă literară pe care le-a avut marele nostru scriitor asupra puternicei influențe a poeziei populare. Eminescu a folosit în modul cel mai fericit elementele de limbă vorbită, arhaismele și neologismele. Licențele poetice și formațiile proprii sînt interpretate drept* „corectări (sau retușări) ale materiei rebele, la care poetul s-a văzut constrîns, aflîndu-se în dilema de a renunța la poezie sau de a modifica o formă consacrată de tradiție", *iar* „armonia eminesciană provine, în primul rînd, dintr-o adecvare, produsă la un înalt nivel artistic, între fond (conținutul de idei) și formă".

Stilul artistic al lui Eminescu se deosebește radical de al contemporanilor, prin aceea că limba poeziilor sale este apropiată de limba producțiilor populare.

Volumul acad. Al. Rosetti reprezintă, atît prin studiile de limbă literară cît și prin cele de fonetică, un prețios aport la dezvoltarea lingvisticii noastre.

Grigore Brîncuș

DRUMUL LITERATURII URUGUAIENE

(Urmare din pag. I-a)

Pe la sfîrșitul secolului apăru o generație de intelectuali care avea să dea literaturii noastre nume și opere de o înălțime nemaiatinsă pînă aunci. Intre cei care au ilustrat această generație sînt: Rodó, nuvelistul Carlos Reyles, povestitorul Javier de Viana, filozoful Carlos Ferreira, poeta Maria Eugenia Ferreira, poeții Julio Herrera și Delmirra Agustini, dramaturgul Florencio Sánchez și povestitorul Horacio Quiroga. Din acest grup, care oscila între pozitivismul lui Comte, tragismul lui Nietzsche, misticismul evanghelic al lui Tolstoi, scepticismul ironic al lui Wilde, obiectivismul experimental al lui Zola și subiectivismul emotiv al lui Verlaine, trebuie să distingem anumite valori.

In primul rînd e vorba de literatura lui Rodó, izvorîtă din intelectualismul lui Renan. Rodó e un gînditor singuratic, de cultură clasică, înaripată prin cultura modernă. După apariția primului său eseu, „Ariel", acest scriitor primește titlul de „maestru al literaturii americane". In acea vreme, America Latină trecea printr-o mare primejdie, din pricina dezvoltării pozitiviste (mai bine zis, utilitariste) a Statelor Unite, care amenințau cu flota lor punctele slabe ale continentului. De la 1806, cînd Statele Unite atacă pentru prima dată Mexicul, și pînă în 1910, intervenționismul american poate fi concretizat prin cifre: 47 debarcări de trupe și invazii care au dat naștere la războaie, anexiuni, vandalisme și tot felul de încălcări. In această situație, „Ariel" apărea ca „o afirmare a valorilor tradiționale greco-latine". A fost un fel de breviar care dădea anglo-saxonilor răspunsul Americii Latine. Lucrarea a rămas totuși o simplă doctrină literară abstractă, nu îndeajuns de cuprinzătoare prin filozofia și sociologia ei.

In al doilea rînd, se cuvine să deosebim alte serioase tendințe — prea personale totuși, pentru a fi luate drept călăuze mai tîrziu — de a pune tema problemelor noastre sociale. Astfel este, de pildă, realismul aspru și puternic al dramaturgiei lui Sánchez, care aduce pe scenă problemele țărănești, problema imigrării și problema locuințelor. De asemenea, povestirile lui Viana și nuvelele „Beba" și „El Terruno" ale lui Reyles, în care e vorba de cîmpiile noastre, de obiceiurile și dezvoltarea poporului nostru.

Cu toate aceste preocupări, generația de care vorbim și-a ținut prea mult privirea întoarsă către Europa și a suferit diferite influențe decadente încît nu a izbutit să creeze o operă națională, nici prin conținut, nici prin formă.

★

Dacă, pentru o bună parte a continentului american, evenimente ca revoluția mexicană din 1910, primul război mondial (1914-1918) și urmările sale — revoluția socialistă cu cele mai grave efecte politice pentru lumea capitalistă pînă atunci — precum și criza economică, care a bîntuit în urmă toate țările — dacă toate aceste evenimente au fost hotărîtoare pentru a modifica valorile suprastructurii, cum s-a întîmplat în Europa, — în Uruguay (țară care părea că trăiește într-o fericire pastorală), ele au schimbat mai puțin esența și ritmul suprastructurii.

Tulburarea pricinuită în Europa de mai sus-pomenitele evenimente ajunse pînă la noi sub formă de îndepărtate ecouri în „isme". Poezia, de cele mai multe ori, venea cu iz modernist. Astfel, de pildă, Juana de Ibarbourou, vestita „Juana din America", dă la început dovadă de o mare intuiție poetică, însă cade apoi pe nesimțite sub influența suprarealismului primar și a altor „isme" posterioare, pînă ajunge să aibă o atitudine mai mult decît mistică, atitudinea sa de astăzi: catolică.

Cei mai mulți dintre scriitorii acestei generații (generație anterioară aceleia din care face parte scriitorul acestor rînduri) apucară pe drumul diverselor solicitări moderniste, pornind de la exotismul profund al lui Herrerra y Reissig (unul dintre fruntașii curentului modernist din America, după Dario).

Totuși, chiar suferind aceste influențe, unii scriitori s-au străduit să se călăuzească de anumite motive naționale, așa cum făcuseră, înaintea lor, parte dintre romantici. Este cazul poetului F. Silva Valdés. Prin „nativismul" său, el a folosit motivele populare ca material pentru poezie, privindu-le însă aproape numai din punct de vedere al pitorescului lor. Același lucru l-a făcut, prin „creolismul" său, folosind însă limba gauce, J. Alonso y Trelles.

Așadar, toți scriitorii acestei generații, în afară de acei pomeniți mai sus și de alții mai puțin însemnați, au făcut uz și abuz de „ismele" europene. In acest cadru se așează: poetul Emilio Oribe, profesor de istoria artelor și fruntaș al învățămîntului nostru, care, pornind de la modernism, a mers pe drumul său propriu, dar formalist, spre o poezie filozofică intelectualistă; Carlos Sabat Ercasty, cu motive metafizice și cosmogonice; E. Casaravilla Lemos, panteist și liric pur; V. Basso Maglio, poet simbolist ermetic, care avea să exercite o mare influență asupra generației viitoare din care fac parte și eu, ca poet; poeți străini de locurile noastre, ca Jules Supervielle care, asemenea lui Lautréamont și Laforgue, s-au născut în țară, însă au trăit și au scris în Franța.

Proza, dramaturgia, narațiunea, poveștile, etc. sînt reprezentate prin: Ernesto Herrera, un continuator al teatrului, lăsat de Sánchez în urma morții sale timpurii; J. Zavala Muniz, cronicar și scriitor de teatru pe motive populare autohtone, gustat în multe din lucrările sale, în ciuda discursivității sale, dar și el împiedicat să scrie, din cauza politicii care îl absoarbe (este actualmente unul dintre cei nouă președinți); A. Montiel Ballesteros, fabulist pe motive populare, în afară de alte lucrări; Francisco Espínola, unul dintre povestitorii noștri cei mai de seamă, pe teme care frămîntă problemele țării, deși are tendințe spre simbolism. Opera sa este puțină, fiindcă profesiunea îi răpește cea mai mare parte din timp (ca și mine, el este profesor).

Iată o literatură care, fără îndoială, nu atinge nivelul precedentei, ci marchează un regres simțitor în creația noastră literară. Generația următoare (a mea), a debutat în literatură între anii 1920-1930, într-o țară care mergea pe alte căi spre cuceririle sociale, și a continuat, ca și generația anterioară, să fie cu ochii numai la telegramele și transatlanticele care veneau din Europa, mai ales din Franța.

Tot felul de reviste — „Los Nuevos", (Oameni noi) „La cruz del Sud" (Crucea sudului), „La Pluma" (Pana), urmînd exemplul înaintașei lor, „Revista Nacional", sprijină și reflectă ultimele curente ale modei literare europene (creaționism, cubism, dadaism, etc.) care nu au reprezentat decît o atitudine pur formalistă.

Astfel, I. Pereda Valdez scrie poeme „negre"; Basso Maglio ne introduce în labirintul încurcat al simbolismului, „între Mallarmé și Apollinaire", unde era categorisită pe atunci și poezia mea (pe acest drum mă întovărășesc C. S. Vitureira, Juan Cunha și alții). Suprarealiștii corup pe A. Marrio Ferreiro și pe J. Ortiz Saraleguy. Se alătură solicitărilor acestei poezii Julio J. Casal (mort de curînd) cu revista sa „Alfar", și alții.

In sfîrșit, putem semnala o creație care este încă în efervescență și nu se știe dacă va fi durabilă. Este vorba de literatura generației crescute sub influența presiunii fasciste, a dezastrului celui de al doilea război mondial și a urmărilor în politica internațională, precum și sub puternica influență imperialistă a Statelor Unite, îndreptată împotriva socialismului.

Evenimentele războiului, cu toate că America nu le-a suferit pe pielea ei, precum și acțiunile imperialismului, care însă au început a fi crud resimțite, au fost cadrul în care s-au inițiat scriitorii acestei generații, influențînd și generația mai veche. Era o temă care avea să ducă pe scriitori pe două drumuri: fie pe drumul tragic și fără nădejde al celor lipsiți de conștiință politică, sau cu idei confuze în ceea ce privește destinul omului, care îmbrățișează existențialismul, reînviat astăzi din cenușa suprarealismului, — fie pe drumul acelora care privesc spre viitorul unei lumi noi, au încredere în destinul social pe care-l făurește poporul și caută, prin creații de tip social, să contribuie la formarea cît mai neîntîrziată a valorilor necesare pentru a se ajunge la triumful definitiv al poporului.

Astfel, în țara mea există un grup de scriitori tineri care au îmbrățișat existențialismul, sau formele lui adiacente, nu atît din spirit conservator, cît mai mult din „independență", în fața repulsiei de a servi „maccarthysmului" sau agresivității războinice a capitalismului. Desigur, oamenii aceștia, ori nu izbutesc să vadă, ori nu văd încă limpede destinul colectivității și strălucita ei pildă. De aici o poezie care se exprimă prin strigăte și doruri absolut individualiste: „prin carnea noastră, prin sîngele nostru, prin oasele noastre, prin gîndurile noastre noi murim" — așa cum geme mai degrabă, nu cîntă, Carlos Brandy, unul dintre cei mai buni poeți tineri ai acestei generații, în poemul „Toamnă", apărut în cartea sa „Zidurile vechi" (Montevideo, 1954). Și nu este o simplă coincidență că volumul este intitulat astfel și că poemul vorbește de anotimpul cînd începe moartea, iar tema este o glorificare a descompunerii.

Am primit de curînd prin poștă un număr dintr-o revistă literară de seamă din țara mea: e vorba de revista „Marcha" care apare săptămînal și este de nuanță progresistă. Poemul publicat în acest număr e semnat de tînăra poetă Silvia Herrera, pe care o prețuiesc mult. Poemul ei „Dios" (Dumnezeu), în loc să glorifice viața, cel puțin pentru a justifica, cît de cît, tema creației, nu face decît să arate tocmai contrariul — că trebuie să murim. De fapt, cînd e vorba de tipul intelectualului individualist, preocupat numai de eul său și neavînd nici o disciplină care să-i stîrnească și să-i fixeze gîndurile, ne întrebăm: la ce ne putem aștepta?

Totuși, în fața acestei grupări literare aparte (din nefericire, nu mică, și cu oameni nu lipsiți de talent), un cadru intelectual din ce în ce mai larg se afirmă cu o forță de neînvins: este cadrul scriitorilor progresiști care, asemenea celor mai buni înaintași, și-au pus pana în slujba vremurilor, în lupta pentru construirea unei lumi mai bune, unei societăți mai demne, unei păci creatoare.

Acești intelectuali urmează pilda celor mai buni scriitori progresiști din lume și pilda unor scriitori din America, între care Neruda, Guillén, Amado și alții. Astfel, putem cita scriitori ca: Enrique Amorim, autor a numeroase nuvele, cum sînt: „Căruța", „Calul și umbra lui", „Țăranul Aguilar", etc. cu teme țărănești și sociale; poeții Juan Cunha, din generația mai veche, cu o poezie alambicată, însă umanizată de problemele timpului nostru, pe care le pune; Ariel Badano, tînăr poet intrat cu trup și suflet în lupta dusă de partidul comunist, silindu-se să dea poeziei sale o formă tot mai populară prin întrebuințarea versului de zece silabe, vechiul metru al poeziei noastre epice; Selva Márquez, poet și prozator de o rară sensibilitate și umanitate; Dante Gravina, povestitor și nuvelist intrat în literatura uruguaiană cu două nuvele: „Macadam" și „Frontierele vîntului"; Serafin García, povestitor și poet ieșit din popor, cu teme luate din viața țăranilor; ziaristul Alejandro Laureriro, cunoscut prin articolele sale satirice împotriva regimului sub care trăim în Uruguay. Și mulți alții care, împreună cu o pleiadă de artiști plastici ai țării, reprezintă partea cea mai de seamă a contribuției noastre la cauza dreptății și păcii definitive.

București, august 1955.

Jesualdo

BIBLIOTECA SATULUI

(Urmare din pag. I-a)

trebuință, căci avîndu-le pe acestea care-ți vin la inimă, prinzi gust și pricepere pentru multe altele.

O bibliotecă formată la întîmplare, oricîte volume ar avea, nu este încă o bibliotecă și împiedică și munca de culturalizare dusă de bibliotecar, cît și temeinicia lecturii întreprinsă de cititori.

In momentul cînd organele, care au ca datorie înzestrarea bibliotecilor, vor urmări cu siguranță, prin resorturile lor raionale, formarea fiecărei biblioteci sătești în parte, cînd se va opera repartizarea cărților, ținînd seama de continuitatea dezvoltării fiecărei biblioteci, atunci bibliotecile sătești vor fi ferite de a-și umple rafturile numai cu numărul volumelor și nu cu volume care să închege un fond de cărți unitar, frumos, echilibrat, care să răspundă problemelor de educație metodică și cu temei.

Echilibrul armonios al unei biblioteci sătești ține în bună măsură de asigurarea unei potrivite repartiții a diferitelor genuri de cărți, (ideologie, literatură, știință etc.) care să graviteze bineînțeles în jurul preocupărilor și condițiilor de viață specifice ale oamenilor dintr-o parte sau alta a țării.

De asemenea stimularea inițiativei bibliotecarului sătesc este necesară. Fără inițiativa acestuia, biblioteca pe care o conduce devine o instituție pasivă care primește ce i se dă, riscînd să devină un depozit de cărți mai mult sau mai puțin bogat, în nici un caz o bibliotecă.

Luarea în seamă a inițiativei bibliotecarului l-ar ajuta pe acest om să devină mai repede unul din cetățenii cei mai activi și mai folositori culturalizării satului. Căci bibliotecarul sătesc nu răspîndește cartea de la masa de lucru, nu se mărginește la întocmirea fișelor de lectură, ci merge din casă în casă, vestește sosirea unei cărți noi, vorbește țăranilor despre ea, îmbie tineretul și copiii cu frumusețea lecturii, devine el însuși un povestitor priceput și căutat, sfătuitor de fiecare zi al satului, în cele mai variate și mai delicate chestiuni de viață. Bibliotecarul se situează, astfel, în centrul activității vii a satului; munca sa se împarte deopotrivă între școală, gospodărie colectivă, întovărășiri și țărani individuali, între bătrîn, tînăr și copil; povestește și răspîndește în sat cu aceeași pricepere o broșură de agrotehnică sau de stupărit ca și o carte de literatură, sau un volum cu elemente de istorie; pe cel abia ieșit din analfabetism îl cultivă cu mult tact pentru a nu-i face din lectură o povară; pe cel mai știutor și mai priceput în lectura cărților îl duce mai departe în cunoașterea lumii, ferindu-l să repete aceleași și aceleași lecturi de început, care l-ar îndepărta de carte. Și cîte și mai cîte nu se ivesc în fața bibliotecarului sătesc, acestui om prețios, care poartă pe umeri o serioasă răspundere cetățenească și depune o muncă pe cît de frumoasă, pe atît de grea și de delicată. Asemeni bibliotecari au început să răsară prin satele noastre și se bucură de multă prețuire.

Simion Ciurea din satul Prundul Bîrgăului — sat din Nordul Transilvaniei — e un simplu țăran și iubește cu atîta pasiune cartea bună, încît ajuns bibliotecar, n-a dat cinstea pe rușine. Și-a încărcat sacul cu cărți în spinare și a pornit să le răspîndească, străbătînd potecile Văii Bîrgăului, mergînd din casă în casă, din om în om. Dibaci în descoperirea tîlcului cărților, e tot atît de priceput în a trezi interesul pentru lectură, povestind sau citind fragmente din diferite volume, în așa fel alese și puse în vorbă încît e tras de mînecă să povestească, să citească mai departe sau să împrumute pe loc ascultătorilor cartea respectivă.

Cercurile de citit — formate prin casele țăranilor — care au căpătat o îmbucurătoare răspîndire în satele regiunii Cluj, au fost și pentru Simion Ciurea centrele importante din sat în care lectura cărților de știință sau de literatură atrage grupuri-grupuri de țărani și muncitori și-i face să se frămînte de frumoase și rodnice gînduri.

Cele spuse mai sus sînt numai cîteva lucruri privind biblioteca satului, altele poate, pe care le vor vedea la timp și cu mai multă pricepere cei chemați, vor sprijini serios dezvoltarea bibliotecilor sătești și vor aduce mult folos pregătirii intelectuale a țărănimii noastre harnice.

Șt. Bănulescu

O nouă revistă literară sovietică

La Moscova a apărut primul număr al revistei literar-artistice și social-politice „Literatura străină". Revista își propune să ajute pe scriitori și, în general, pe cititorii sovietici să cunoască mai bine literatura altor țări. In primul număr al revistei este reprezentată amplu și variat creația unor scriitori din diferite țări. Revista publică poezii de poetul chinez Șu Fan, de poetul ceh Josef Kanar, de poetul sîrb Branko Kopici, de poetul american Archibalt Mac Leash, nuvela „Omul și numele lui" de scriitoarea germană Anna Seghers, nuvela „Izbăvirea" de prozatorul indian Prem Cian, piesa „Lîsie" de scriitorul francez Jean Paul Sartre. In același număr este publicat începutul romanului „Pierrette aimable" de prozatorul francez Roger Vaillant.

Rubrica „Moștenirea literară" cuprinde fragmente din jurnalele și scrisorile lui Romain Rolland, poezii și lucrări de publicistică ale lui Walt Whitman. Articolul „Discuțiile noastre literare", de scriitorul polonez Bogdan Czeski, este consacrat problemelor dezvoltării literaturii poloneze. Revista publică articolul lui Konstantin Fedin despre Thomas Mann, al lui N. Fodorenko despre opera lui Li Sin ște.

AL. MACEDONSKI IN PRIMELE POEZII

Fără să prefigureze varietatea și cu osebire noutatea operei lui Macedonski, începuturile sale poetice — prea puțin cunoscute pînă astăzi — conțin elemente de care nu te poți lipsi cînd încerci să urmărești dezvoltarea unui sector de altfel preț în creația poetului, ca acela al liricii sociale.

Volumul de debut, *Prima verba*, apare în 1872. De atunci în răstimp de zece ani a publicat în ziarele timpului nenumărate poezii rămase în afară volumului din 1882 și a celor de mai tîrziu. La Biblioteca Academiei R.P.R., înregistrat provizoriu cu nr. 88/954, am aflat recent caietul în care Macedonski și-a transcris poezii din anii 1869, 1870, 1871, 1872 și 1873 din care unele au apărut în *Prima verba*, altele în paginile ziarelor *Oltul* și *Telegraful*, altele sînt inedite. Caietul de dictando, 28×18,5 cm, are hîrtie de bună calitate. Filele — 98 — nu sînt numerotate. Lipsesc prima copertă și cîteva file, parte, probabil, smulse de autor pentru a-și rescrie caligrafic poeziile. Ca dovadă pentru acest din urmă fapt avem frînturile de cuvinte care se pot citi pe fișia rămasă din fila îndepărtată. Mai toate poeziile poartă data compunerii. La unele dintre ele găsim note sau mărturii în legătură cu activitatea poetică de pînă atunci. Una din acestea, scrisă în josul poeziei *Primăvara anului 1872 la Florența*, denotă grabă lui Macedonski cînd a purces la publicarea primului volum și în același timp dorința ca acesta să fi cuprins mai mult din ceea ce poetul — adolescent încă — scrisese pînă atunci: *„Această poezie nu am publicat-o în colecția ce am tipărit sub titlul* Prima verba *din cauză că ne-au scăpat din vedere precum și multe altele"*.

În afara poeziilor, Macedonski și-a transcris aici *O nouă teorie* despre sfericitatea corpurilor în spațiu, interesantă bineînțeles doar ca un prim semn al preocupărilor sale științifice. Pe ultimele file ale manuscrisului găsim două „orații funebre" scrise la moartea lui Dimitrie Bolintineanu.

Dacă meritul poetic al poeziilor din acest manuscris nu întrece adesea fluența versului, interesul crește cînd căutăm să deslușim atitudini, ulterior desăvîrșite ca expresie în ciclul *Nopților*, și date fructificabile în reconstituirea unei etape din viața scriitorului.

Elanul din poezia pașoptistă l-a mișcat pe tînărul poet care scrie patetic, amintindu-ne de Bolintineanu sau Bolliac. Pentru cel dintîi o adevărată divinație se întrevede și din necrologele amintite. Primul începe în felul următor: *„Sublimului poet Bolintineanu, mort la 22 august în spitalul Pantelimon. Mizeria îi slăbi geniul, îl înebuni, apoi fu condus la zisul spital. Bolintineanu fu ministru și ocupă alte înalte funcțiuni, luptă pentru independența țării, fu exilat, reintră în țară, publică sublimele poeme: Florile Bosforului și diferite poezii, elegiace, patriotice și erotice; cîntă vitejia strămoșilor noștri, insuflă patriotismul în inimile tuturor; traduse multe din poeziile sale în franțuzește și le publică sub titlul „Brises d'Orient". Românii drept recompensă că nu a furat îl lăsară să cadă în cea mai mare mizerie: își puse biblioteca la loterie, mai nimeni nu subscrise"*.

La celălalt necrolog ni se specifică mai pe larg momentul elaborării: *„1872, București 22 august, noaptea după care va urma înmormîntarea lui Dimitrie Bolintineanu"*. Din acesta aflăm că în preajma înhumării marelui poet, natura consună cu tristețea încercată de tînărul emul: *„Cerul s-a coperit cu nori în semn de jale. Soarele își ascunse fața ca și cum ar fi fost coprins de durere... În fine o ploaie de lacremi cristaline, ce norii răspîndeau pe pămînt... Rămășițele sunt transportate cu grăbire și nici o pompă nu înconjură funebrul sicriu. El să înmormîntează cum s-a înmormîntat cel mai după urmă om"*.

În producția poetică a primilor ani aplecarea lui Macedonski către teme sociale se vădește la fiecare pas. Cu idealurile ei umanitare, poezia pașoptistă i s-a adresat neîntîrziat tînărului ce nutrea speranțe deopotrivă acelora pe care înaintașii nu le putuseră vedea împlinite. „Strigătul inimei" înseamnă îndemn revoluționar:

...Nimic nu reține
Torentul ce merge și spre mare vine
De sine împins!
Zdrobește odată și lanțul sclaviei,
Iar după aceea te dă bucuriei
Cînt tu ai învins.

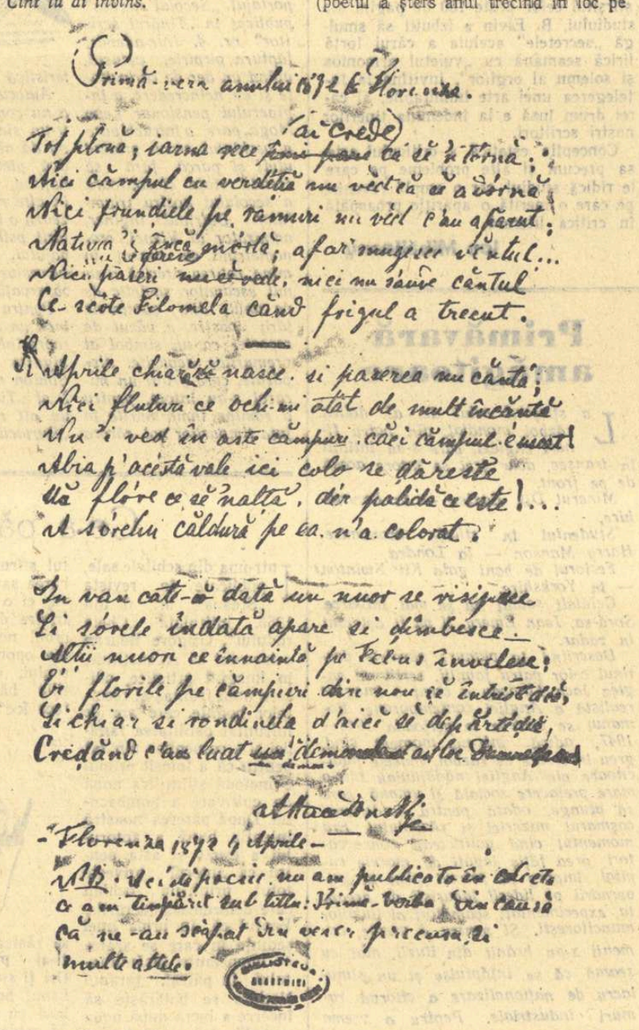

Manuscrisul poeziei „Primăvara anului 1872 la Florența" de Al. Macedonski

Nedupleca, în aceeași poezie — *Strigătul inimei* —, denunță abuzurile cîrmuirii:

Române îți trebuie spre a te conduce
Un cap unde minte mai mult va străluce
Și tu-l vei găsi.
Un om ce renunță la tot pentru țară,
Nu unul ce este o cumplită hiară
Cînd el va domni!

Finalul poeziei devine agitatoric:

Ia armele dară voi merge cu tine
Căci mult mă uimește a tale suspine
Nu pot a tăcea
Momentul e-aproape și noaptea veghiază,
Chiar timpul acela se apropiază
Cînd ne-om răzbuna.

La modul alegoric poetul exprimă în *Grădinile* aceeași așteptare a unei adînci prefaceri.

Față de textul apărut în *Prima verba*, poezia *O voce* prezintă în manuscris cîteva sugestive deosebiri. Mai întîi în manuscris poezia poartă un motto, nereprodus — din pricini lesne de înțeles — în volum:

Al Brătianului cap mare
Pe un tron l-a pus călare
Ca și el pe ministeri
Să stea vecinic cavaleri.

În volum poezia este datată 1866. Data reală este însă 1872, 20 iunie, cu greutate descifrabilă în manuscris (poetul a șters anul trecînd în loc pe cel cu care publicase poezia în volum). Ni se pare limpede că antedatarea în *Prima verba* s-a produs din dorința de a prezenta starea de spirit ca sincronică instalării Hohenzollernilor la conducerea țării.

Un alt moment care vestește poetul antidinastic — doi ani mai tîrziu pedepsit cu închisoare pentru a fi cutezat să denunțe virulent situația politică existentă — îl surprindem în *Pămîntul*:

De cînd trădat fu Cuza ani șapte acum sunt
De-atunce în genune căzu acest pămînt.

În continuarea celor două versuri se poate citi mențiunea: „1873 București, mai, compusă, prescrisă aici la 10 mai, ora 3½ după miezul nopții, str. Verde nr. 4, casa Garbitki".

Turpitudinea morală din viața socială contemporană îl face să privească în jurul său plin de dezgust. În contrast cu luxuria burghezimii parazitare, Macedonski opune integritatea morală a poporului.

În *Destrinatul* bunăoară declară amenințător:

Ne mai avînd aur vei fi silit a lucra
Poporul te va privi cu aceeași desprețuire
Și nu vei avea nici a săracului mulțumire
De a te nutri din munca ta.

Amintindu-ne *Noaptea de februarie* — scrisă 12 ani după aceea — una dintre *Epistolele către amicul G. G.* (1870, septembrie, Viena) deplînge condiția promiscuă a femeii în societatea vremii:

Tu m-ai fericit foarte, că văd multă lume,
Că am subt a mea mînă femeie fără de nume,
Femei care se vînd spre a putea trăi.
Ei bine, aste ființe le voi compătimi
Căci toate cele june mai toate sunt silite
De cruda neavere a fi nenorocite.
Lăsate-n floarea vieței cu nici un ajutor
Și frigu cum și foamea le vînd la trecător.

În *Noaptea de februarie* poetul va extinde critica, adîncind totodată elementele existente aici.

Lipsa oricărei preocupări demne la mulți dintre tinerii compatrioți trimiși în străinătate nu trece neobservată, și de la Viena, într-o altă *Epistolă*, Macedonski își înștiințează prietenul:

Eu însă nu fac parte din acei desfrînați
De bani și sănătate ce se întorc sumați,
Căci dinșii uită iute averea dup-acasă
Lor bani să le trimeată, de alta nu le pasă.

Macedonski crede în posibilitățile spirituale ale poporului și încheie epistola sibilin:

A noastră nobilime
Se va zdrobi mai toată, pierdut-ai — junime!

Referitor la unele poezii transcrise în acest caiet din însemnarea de la finele poeziei *Amorul amiciție ca patrie și justiție* (Viena, 1870, 22 iulie) aflăm — în afară de iubirea poetului pentru o Celestină — că *„poeziile sunt unele făcute la Viena, dar le-am transcris la Geneva, 1872"*.

Tot cu numărul 88/954 sînt înregistrate manuscrisele poeziilor *Profesiunea de credință a unui funcționar om de principiu* și *Celula mea de la Văcărești*, amîndouă pe foi volante. *Celula mea de la Văcărești* a fost publicată în *Oltul*, nr. 3 (1875). Scrisă ca și cealaltă, în închisoare, *Profesiunea de credință a unui funcționar om de principiu* satirizează psihologia mobilă a oportunistului care, „spirit iscusit", se recunoaște „prob" oferindu-și serviciile cînd unui partid, cînd altuia, potrivit beneficiilor pe care le putea trage:

Cînd guvernul este tare
Intru toate îl servesc;
Însă cînd din întîmplare
Văd că doagele-i slăbesc
Eu invoc legalitatea
Ce-n principiuri păstrez!
Ca-un om cu prevedere
Și cu spirit iscusit
Cînd presimt a lui cădere
Trec în celălalt partit.

Lămuream dintr-un început că cercetarea manuscrisului 88/954 pune în lumină aspecte nemăsurat îmbogățite în opera poetică de maturitate.

Chiar din aceste prime poezii Macedonski ni se înfățișează critic, iritat de neajunsurile din societatea vremii, de care s-a izbit pe întreg drumul activității sale de scriitor cetățean.

Liviu Călin

UN CHESTIONAR

Pentru îmbogățirea sortimentului de cărți ce se editează în țara noastră, pentru îmbunătățirea conținutului cărților și a aspectului lor grafic, pentru adaptarea celui mai bun sistem de difuzare a cărții, librăriile, bibliotecile au pus de curînd la îndemîna tuturor iubitorilor de carte, un chestionar.

Parcurgîndu-l, cei cărora le este dragă cartea au de răspuns la tot felul de întrebări: Ce cărți ați citit în ultimele 6 luni? Ce cărți v-au interesat în mod deosebit? Pentru ce? Ce cărți v-au ajutat în activitatea dvs.? Ce cărți nu v-au plăcut și pentru ce? Ce cărți doriți să citiți? Ce teme sau probleme socotiți că ar trebui tratate în viitor de literatura noastră? Ce cărți ar trebui reeditate? Ce părere aveți despre aspectul grafic al cărților citite de dvs.? V-a plăcut formatul, litera, tiparul, hîrtia, ilustrațiile, coperta, legătura? Ce propuneți în această privință? Mai departe: Cum vă informați asupra cărților ce apar? Ați aflat vreodată cu anticipație despre apariția unei cărți? Prin ce mijloace? Ce părere aveți despre activitatea librăriei pe care o frecventați? Aveți bibliotecă personală? Vă preocupați de îmbogățirea ei? Ce propuneți pentru îmbunătățirea muncii de editare și răspîndire a cărții?

Fel de fel de întrebări pe care de nenumărate ori cei cărora ne este dragă cartea le discutăm la întîlniri tovărășești, pe stradă, în fața librăriilor volante, la reuniuni familiare, peste tot locul unde ne amintim de prietena noastră cartea. De cele mai multe ori opinia pe care o avem, poziția pe care le dăm, discutate ici și colo, se pierd. Acum, iată prilejul de a așterne toate aceste frămîntări pe hîrtie. Acum, iată prilejul — completînd chestionarul adresat nouă — să participăm în mod activ la îmbunătățirea producției editoriale, să ajutăm ca prietena noastră cartea să corespundă mai deplin înălțătoarei sale meniri.

M. P.

Prezentarea operei scriitorului sîrb Branislav Nușici

În cadrul manifestărilor culturale organizate cu prilejul Festivalului cărții pentru tineret, la sediul librăriei „Naša Knjiga" din Timișoara a avut loc prezentarea operei scriitorului sîrb Branislav Nușici.

Despre opera lui Branislav Nușici a vorbit scriitorul Iovan Beliaț.

În volumul de „Opere alese", apărut în țara noastră în limba sîrbă, sînt cuprinse schițe, povestiri, nuvele și piese de teatru, în care B. Nușici demască orînduirea socială burgheză bazată pe exploatare.

EXPOZIȚIA de PICTURĂ și GRAFICĂ MEXICANĂ

JOSE CHAVEZ MORADO: Spre carierele de piatră →

LEOPOLD MENDEZ: Execuție ↓

Mii și mii de oameni ai muncii, numeroși oameni ai artei și culturii vizitează zilnic expoziția de pictură și grafică mexicană deschisă săptămîna trecută în sala Dalles. Organizată sub auspiciile Institutului român pentru relațiile culturale cu străinătatea, expoziția cuprinde peste patru sute lucrări de pictură de șevalet, gravuri, afișe și reproduceri după operele murale ale maeștrilor consacrați, ca și ale tinerilor artiști și studenți ai institutelor de artă plastică din Mexic.

Reprezentînd diferite ateliere grupate în Frontul național al artiștilor plastici din Mexic, din expoziție se desprinde caracterul dominant al artei mexicane contemporane: legătura ei cu marele tezaur al artei vechi din Mexic și cu arta populară. Peisajul mexican, dragostea față de om, preocuparea pentru problemele sociale, protestul împotriva exploatării, lupta pentru pace, sînt numai cîteva din temele oglindite în această expoziție. Dar ceea ce impresionează în mod deosebit este forța cu care artiștii mexicani își comunică sentimentele și idealurile cele mai sincere, în fapt manifestarea lor artistică fiind ecoul gîndurilor și năzuințelor poporului căruia îi sînt profund atașați. Astfel, pictura murală, pictura de șevalet, grafica măruntă, adică întreaga artă plastică contemporană a Mexicului, credincioasă tradiției revoluționare, slujește lupta poporului pentru democrație și progres, pentru pace, împotriva reacțiunii fasciste, a imperialismului și războiului.

Expoziția de pictură și grafică mexicană contribuie la o mai temeinică cunoaștere între popoare și între artiști care slujesc aceleași mărețe idealuri de omenie și progres. Iată de ce mii de vizitatori salută cu bucurie această primă expoziție de artă de dincolo de ocean deschisă în țara noastră.

Poporul român prețuiește comorile culturale ale altor popoare. El înțelege că, realizînd-se colaborarea culturală între diferite țări, aceasta corespunde întru totul intereselor progresului cultural și năzuințelor de pace ale omenirii.

POTEMKINIȘTII

De la stînga la dreapta: IAKOV BOLDAROV, PAVLENKO DANIEL, LIVITKI SOFRONIE (văzuți de ROSS). MITROFAN IGNATIEICI KOSELEV, KOBRAH GRIGORE (văzuți de GION).

STRADĂ LINIȘTITĂ

...Am o casă tare bună. Cu grădină, cu pomi încărcați de roadă și cu liliac la poartă. Sînt și singur în curte... Ce să vă spun, o plăcere! Mulți mă pizmuiesc.

Vară—ești ca-n rai! (Nu știu cum o fi raiul cela, dar ăsta e sigur). Vii obosit de la slujbă: te schimbi, te mai răcorești o leacă... Mai în fund, la umbra salcîmilor, te așteaptă baia... Ai apă după poftă. Cișmeaua e în curte. Dimineața umpli cazanul și-l tragi la soare. Pe la ceasurile patru — apa clocotește. Te bălăcești cît ți-i cheful. Nu te zorește nimeni. Ieși din baie — te tolănești la soare. E un soare la mine în ogradă — adevărată plajă. Dacă vrei, te odihnești la răcoare, sub salcîmi. Cînd adie vîntul, zici că ești în zăvoi. Mai trece nițel — ți s-a făcut foame. Nevastă-mea, grijulie, a și rînduit masa. Unde credeți? Taman lîngă poartă. Am acolo un corcoduș înalt și frumos — o minune. Și lîngă el o viță bătrînă. Și cîntă păsărelele!... Nici nu-ți mai vine să pleci de sub umbrar. Vine seara un aer, să-l tai cu cuțitul și să-l pui pe pîine...

Spuneți și dumneavoastră: cînd are omul atîta plăcere, poate să se plîngă de ceva? Cîți nu mă invidiază!

— Tot acolo stai, bădie? — mă întreabă cîte unul. Halal de tine! Păcat că ești departe...

— Ei și ce-i cu asta? îmi veți răspunde. Abia ești mai liniștit...

Așa am crezut și eu. Însă de aici mi s-a tras tot necazul. Da, de pe urma fundăturii. Dar de ce s-a făcut o stradă înfundată, nu mă întrebați? Cui poate folosi așa ceva, m-am întrebat și eu.

— Uite că putea aduce destul bani unui speculant ca State, arde-l-ar focul, acolo unde este!

Străduța asta n-a fost înfundată la început... La un colț al ei, unde dă în Zaverei, rămăsese, de demult, un maidan. Și pe maidan, mai dăinuia o magherniță. Pe aici fuseseră cîndva grădinării și vii, și coliba ținuse — se vede — ca loc de adăpost paznicilor.

Și ce-i veni în gînd lui State? Cumpără locul pe nimica toată. Unii încă ziceau: ce aruncă ăsta banii pe o bojdeucă? Hei, dar se vede că State știa el ce știa... Și într-o zi, a început să care cărămidă cu tărăboanța de la o casă care era în dărîmare. Și mai trecu nițel și ridică și-un zid... A doua zi, altul... Și într-o săptămînă făcu un garaj... Într-o lună-două, ridică State alte ghimpării, pe care le și închirie... Nici nu puteai intra, drept, pe ușă, de înalte ce erau... Și pînă să ne dumirim, închise strada.

Ei, lumea ce să zică? Cîr-mîr, — s-a dus buluc la primărie... Da' primaru' făcea pe niznai, că zicea: „Nu se poate — nu știu nimic!" ...Și-a doua zi trimise pe unul — cică — „în cercetare". Dar după aceea — ce să vezi? State a mai ridicat un etaj...

Și strada a rămas înfundată...

Noi începusem să ne mai resemnăm... Nu e circulație, nu e tramvai. O să avem cel puțin stradă liniștită... Dar asta fuse o poveste mai veche.

★

Străduța mea, după cum văzurăți, nu răspunde în nici un bulevard. Însă uneori intră pe ea cîte o mașină.

— Ei, și ce dacă intră? o să mă întrebați. Cum intră, așa iese!

Nu-i așa! O mașină mică, o „gîgîlice" acolo, e o jucărie, o distracție. Dar cînd îți vine ditai autocamionul de la O.C.L. Alimentara, ce-ai să zici? E ușor de spus: intră! Vorba e: cum întoarce? La o treabă ca asta se cere bătaie de cap. Și atunci, începe tevatura... Cînd dă înapoi.—intră cu spatele în curtea vecinului meu Iliuță Țiplică... Și are Țiplică niște trandafiri la poartă — mai mare frumusețea!... Cînd vine omul seara de la uzină, în loc să se odihnească, se apucă să dreagă mereu gardul. De attea îzbituri, acuma uluca stă într-un peș... Cînd camionul merge înainte — se proptește cu botul drept în fereastra mea. Și în vreme ce motorul zbîrnîie, șoferăie, zumzăie, însoțitorii mașinii strigă șoferului:

— Dă-napoi!... Dă-nainte!... Așa, așa!... Dă-i, dă-i... Dă-i, dă-i!... pînă îți vine amețeala.

Cu autocamionul de la O.C.L. Alimentara, mai treacă-meargă. Tot vine cu marfă, pe strada cealaltă. De ce să nu lase acasă și pe nea Nae, contabilul? Și împreună cu el, și o lăditță?

Dar, în sfîrșit! Un ceas-două, nu-i un an! Autocamionul își ia pînă la urmă zborul. S-a dus... Nu-i nimic! Să fie sănătos!

★

În capătul fundăturii locuiește „madam Carol". Mă cam necăjește și ea cîteodată. Numai așa... dimineața și seara... Încolo e tare cumsecade... De fapt, pe „madam Carol" n-o cheamă așa. Ei îi zice, de drept, „tanti Reti". Așa o strigă și copiii pe uliță. „Madam Carol" au botezat-o cumetrițele cu care stă, cît e ziulica de mare, la taifas.

Carol, adică „nenea Carol", e bărbatul dumneaei. Cînd te uiți la mutra lui ponosită și fleșcăită, crezi că-i vai de capul lui. Da-i un șmecher și-un vulpoi de n-are pereche...

Ei, are tanti Reti asta niște capre — o frumusețe, nu altceva... La început avusese numai una — pe „Fetița". Dar, soi bun, Fetița a început să fete. Și acum are la iezi... Dar ce iezi! Tot unul și unul! ...Mare noroc mai are madam Carol! Cînd iese Fetița la plimbare cu iezișorii ei isteți și zburdalnici, îți vine să-i mănînci și mai multe nu... Numai o clipă însă...

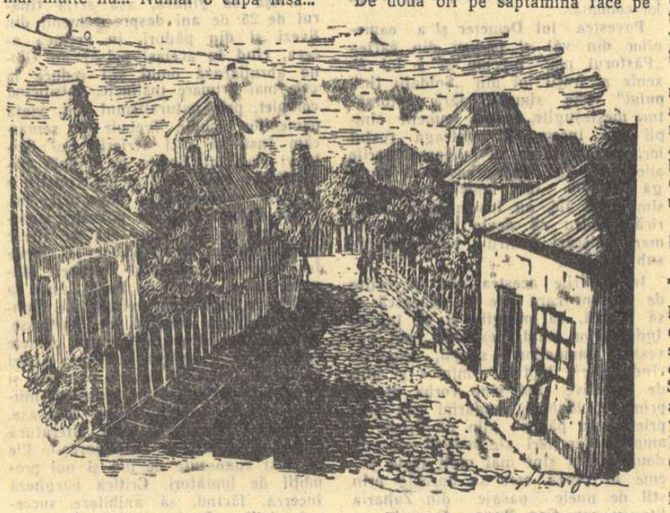

Desen de ANGI PETRESCU

Că îndată îți trece cheful, și-ncepi să le dai dracului de lighioane afurisite și bezmetice...

Cînd le văd în stradă, drăguții de iezișori — vedea-i-aș pastramă, de-mpieliță!! — nu mai pot de bucurie. Și se năpustesc ca niște jivine hămesite prin ogrăzile lui alde Trifon ori Tomiță al lui Șaptefrați. (Bieții oameni, ce mai muncesc ca să-și vadă curțile mai acătării!) Și pînă să-i alunge iezii, s-a dus pe copcă mîndrețe de verdeață și de flori...

Nenea Carol nu are slujbă. A „demisionat". Ce-i trebuie lui atîta bătaie de cap? — zice el. A fost destul „fraier". (Fie vorba între noi: nenea Carol a fost pe vremuri perceptor. Și, după cum vă închipuiți, n-a fost ușă de biserică. Într-o zi l-au prins cu ocaua mică. Și ce mai calea valea — i-au făcut pașușu...) Deși e în puterea vîrstei, acum se odihnește... Se îngrijește numai de capre și de iepuri. O mulge pe Fetița... Plimbă iezii la verdeață... Din cînd în cînd mai taie din ei și face pastramă... Mai vinde de prăsilă... Cum e tîrgul!

De două ori pe săptămînă face pe bolnavul: cere pe la localuri. Să-l vezi în ce zdrențe se îmbracă, zici că-i pîrlit sadea. „De mască", se scuză el. Seara vine cu teșchereaua plină de mărunțiș.

— Nu-i treabă ușoară, glăsuiește el cu mîndrie. Cere dichis...

★

Într-o zi a picat — pe nepusă masă — o mașină. De data asta, afară de șofer mai erau și alți tovarăși în ea. Și unde vă închipuiți că s-a oprit? N-o să credeți: tocmai în capătul fundăturii. Adică în poartă la madam Carol. Cînd i-a văzut, să-i vie rău femeii și mai multe nu. O apucaseră frigurile. Îl dispăruse „clonțul". Nici nu i-a mai venit să-l întrebe pe cine caută. Măcar așa, din curiozitate...

N-au apucat să coboare oamenii din mașină, că leliețele cu care tăifăsuiește madam Carol s-au și împrăștiat. Ciinii au fost vîrîți și ei, schelălăind, prin curți. Numai copiii s-au adunat buluc în jurul mașinii. (Cei mari erau plecați pe la treburi). A rămas într-un ungher numai „birjăreasa". De, să mai tragă cu urechea... Dar oamenii își vedeau de socotelile lor. Doar se simțeau ca la ei acasă.

„Nu-i lucru curat, au gîndit cumetrele, zgîindu-se după garduri. Prea au venit mulți. Uite-l, ăla scundu', cu mustața scurtă, e dipotatul raional. Ala subțirel, cu ochii mari, care zîmbește, e tot de la sfat... Dar ceilalți? Ceilalți cine or mai fi? Tot oameni unu' și unu'..."

— Să fi umblat cineva cu lăcrămație? spuse una. Tot ce faci se află. N-a pățit-o alde fața Gica a lui „șambelanu"?

Dar, slavă cerului, mașina s-a dus. N-a fost nici o „lăcrămație". Dar ceva-ceva tot a fost, dacă vreți să știți. A auzit „birjăreasa" cu urechile ei. S-a și jurat: „să n-apuce sfîntul Spiridon, dacă minte". Dacă n-a spus atunci, „la porunceală", a avut motivele ei. Au fost doar de față și copiii. N-a vrut să-i facă sînge rău lu' madam Carol.

Abia spre seară s-a aflat — din fir-a-păr — „secretul": se pavează strada. Și asta — ca asta. Dar, odată cu pavarea, dispare și fundătura. Cum te văd și mă vezi... S-a zis cu ea!... O s-avem drum deschis spre barieră...

— O să se bucure dușmanii, mîrîie madam Carol și începe să se vaiete. De cînd i-am tot zis lu'alde bărbatumeu: hai, mă, să ne cărăm de aici! Dar ai cu cine să te înțelegi!? Ce, ăsta-l bărbat?...

Vestea a trecut ca o săgeată în tot cartierul. Pînă și baba Uța a aflat. Are o sută de ani bătuți pe muche, baba. Dar o asemenea veste n-a mai auzit.

— Ce, te pui cu ăștia de la sfat? a șoptit ea. Lu' alde nepotu-meu Fane, de la Grozăvești, nu i-a tras traivanu' pînă-n poartă? Sînt în stare de orice... Hei, maică, a oftat baba Uța, cine știe ce ne mai așteaptă!

★

Dar, orice-ar fi, nu cred să fie stradă mai veselă ca a noastră! Nu e curte fără verdeață, fără copaci, fără trandafiri, sau liliac la poartă. Seara stau ciotcă sticleți și cintezoi. Și cîntă de mama-focului!

...Ai venit obosit de la slujbă. Ești încă amețit de larma orașului. Cel mai potrivit lucru e să te odihnești puțin. Pe fereastră pătrunde un miros proaspăt de tei. Cîteva albine zumzăie monoton lîngă geam. O adiere plăcută îți mîngîie fruntea încă încrețită. Ai închis ochii și ai ațipit. Auzi, că prin vis, cum nevasta ceartă copiii în șoaptă:

— Ssst! Să nu mai aud nici pis! Doarme tata! Să vă jucați frumos în curte!

Da — totul e atît de liniștit și de frumos!...

★

N-a trecut nici o săptămînă de cînd ne-au vizitat tovarășii de la sfat — și a și început zorul. E un du-te-vino pe ulița noastră, de te minunezi. Unii măsoară, alții privesc prin niște ocheane. Alții scriu și tot scriu într-un catastif... Mare drăcovenie și asta!... Dar nici noi n-am stat degeaba. A venit pe la fiecare tovarășul Pandele, deputatu', și nea Mișu, președintele comitetului de stradă.

— Ce-ar fi, măi oameni buni, să scoatem pietrele cele vechi pînă vin pavagiii?

Mai întîi au venit Țiplică și Tomiță al lu' Șaptefrați cu Vița, nevastă-sa (aia scundă și mucalită, de rîzi numai cînd o vezi). Apoi s-au înființat nea Vasile Decoratu împreună cu fi-su ăl mare, învățătoru', și Griguță Zîmțea de la brutărie. Și pînă să numeri zece, ne-am adunat buluc aproape toți gospodarii de pe uliță. Și ne-am pus pe muncă. Parcă am fi făcut treaba asta de cînd lumea. Unii cu tîrnăcoapele, alții cu cazmalele, alții cu rîngile. Alții aruncau bolovanii. Zbîrnîia treaba, nu altceva. Pînă seara nu mai era piatră nescoasă. Și încă rînduită frumușel. Să mai fi fost!

Numai alde jupîn Solca și nenea Carol nu-și arătaseră mutrele. Fugiseră ca dracu' de tămîie. Ce i-am mai căutat! Dar ți-ai găsit! Ne cunoaștem noi marfa...

După ce s-a sfîrșit treaba, au apărut și ei. Unul după altul... Ca șobolanii... Cică la ce să-și strice ei palmele pentru „ăia de la sfat?" Ce, au cerut ei să se deschidă strada? Dinspre partea lor putea să rămînă așa și o mie de ani! Ca mîine se mută din cartier și, atunci, de ce să muncească altora, ca niște guguștiuci?

Ei, dar lasă, se mîntuie ea, strada. Le tăiem noi nasul! Ne-a spus tovarășul „vice" al sfatului, că ne pune și nouă flori pe stradă. Așa cum s-a făcut și pe Brîndușilor. Să-i mai vedem atunci pe jupîn Solca și pe nenea Carol că dau drumul dihăniilor și orătăniilor pe uliță. Numai să îndrăznească!...

Dar cu drăgușii de șoferi o să fie și mai și. Cum se deschide strada — a murit Bubi! Pas de mai vino noaptea la rude cu autocamionul întreprinderii! Mai aleargă serta-ferta de zece ori pe zi, fără nici o treabă, dacă-ți dă mîna!...

Dar să vă mai povestesc ceva! De cînd cu strada asta a noastră, parcă și vecinii au altă mutră. Sînt mai luminați la față. Seara vin mai devreme acasă: sînt curioși să vadă unde s-a ajuns cu pavarea... Mai cară nisip. Mai dau pavagiilor pietre la mînă... Măi, bată-i norocul! Parcă au altă inimă... Într-o zi nea Mitache, de la 29, a scos și aparatul de radio la fereastră. „Să le cînte muncitorilor". Asta ca asta, dar acum avem și gazetă de stradă! Să vezi ce-i mai încondeiază Săftica a lu' Alecu Frumosu pe ăi care nu-s buni gospodari!... (Pînă mai ajunge Săftica nu știa buche. Și acu', la 50 de ani ai ei, și-a cumpărat și ochelari. Zice că are ce să vadă! Și scrie și la gazeta de stradă. Și nu de mîntuială. Ci așa, cu șart...) Mamă, ce-i mai arde pe alde nenea Carol și pe Solca!

Dar, parcă numai Safta a învățat carte? Moș Chihaia n-a fost și el coleg cu dînsa? Acu' citește moșu' toate afișele de pe pereți. Ca pe apă...

...Și acu' — încă nițel și o s-avem uliță nouă. Dată și cu asfalt. Ca pe centru... Ehei! Cînd o să mai avem și drum deschis spre barieră, cine o să mai fie ca noi? Strada noastră o să fie mai ceva ca bulevardul, dacă vreți să știți! Atunci, cînd toate vor fi la locul lor, pot să zic că sînt—în sfîrșit — un om mulțumit? Ba bine că nu! Și chiar mai mult! Mai rar așa vecini și așa stradă!

Paul Daniel

Literatura romînă în Cehoslovacia

Numeroase creații de frunte ale literaturii romînești au fost cunoscute mai de mult de către publicul cehoslovac. Niciodată însă traducerea operelor literare romînești nu s-a bucurat de o atît de largă răspîndire ca în anii regimului de democrație populară. In prezent piesa „O scrisoare pierdută" de Caragiale, romanul „Mitrea Cocor" de Mihail Sadoveanu și altele, au stîrnit admirația și entuziasmul poporului cehoslovac. Aceste traduceri au stimulat și mai mult interesul pentru cunoașterea literaturii și vieții poporului romîn. Chiar înaintea celui de al doilea război mondial, cititorii noștri au putut aprecia opere de seamă ale scriitorilor romîni, cum ar fi romanele maestrului Sadoveanu „Venea o moară pe Siret" și „Baltagul" (ultimul apărut în traducere cehă și slovacă) și romanul lui Liviu Rebreanu „Ion", tipărit mai întîi în traducere cehă și mai tîrziu și în traducere slovacă. Din scrierile lui Rebreanu s-au mai tradus în limba cehă „Pădurea spînzuraților", iar în slovacă „Răscoala". In țara noastră a mai apărut o culegere de proză intitulată, după nuvela lui Anghel și Iosif, „Cireșul lui Lucullus" precum și o culegere cuprinzînd cele mai semnificative nuvele și povestiri ale scriitorilor romîni, începînd cu Costache Negruzzi și terminînd cu Mihail Sadoveanu. Datorită relațiilor culturale mai sistematice și mai strînse, stabilite între popoarele noastre, în ultima vreme multe opere de valoare apărute în proza romînă contemporană sînt cunoscute de cititorii noștri. In prezent se pregătește apariția mai multor volume din opera maestrului Mihail Sadoveanu. Primul volum cuprinde povestirea „Nicoară Potcoavă", care se află sub tipar. Deocamdată, în limba slovacă s-a și publicat o culegere din povestirile lui Mihail Sadoveanu, însoțită de o amplă introducere privind viața și opera scriitorului.

Publicul a primit-o cu multă dragoste și căldură. Nu mai puțin interes a stîrnit și ediția îngrijită și frumos ilustrată a povestirii „Nada florilor" apărută în Editura tineretului, „Smena". De asemenea s-au tradus în cehă și slovacă romanele „Desculț" și „Dulăii" de Zaharia Stancu precum și romanul „Negura" de Eusebiu Camilar. Dintre lucrările lui Petru Dumitriu au fost traduse pînă acum „Drum fără pulbere" și „Nopțile din iunie". Aminteam mai sus răsunătorul succes al piesei lui I. L. Caragiale în țara noastră. In prezent este publicată în limba cehă o ediție cuprinzînd „O scrisoare pierdută", cîteva din „Momente" și nuvelele sale „La Hanul lui Mînjoală" și „O făclie de paști". Recent s-au mai publicat în limba slovacă două volume din scrierile lui Caragiale care includ numeroase „Momente", cele cinci piese („O scrisoare pierdută", „O noapte furtunoasă", „Conu Leonida", „D-ale carnavalului" și „Năpasta"), principalele nuvele („O făclie de paști", „Păcat", „In vreme de război"), povestiri, schițe și foiletoane precum și fragmente din broșura „1907 din primăvară pînă-n toamnă". Volumul cuprinde și un studiu critic asupra vieții și operei scriitorului. Piesele lui Caragiale au fost jucate cu mult succes și înainte de război pe scenele multor teatre din Cehoslovacia. „O scrisoare pierdută" s-a jucat în anul 1937 chiar pe scena Teatrului Național din Praga, iar „Năpasta" pe scena Teatrului Național din Bratislava. Dintre operele dramaturgilor romîni au mai văzut lumina rampei în Cehoslovacia: „Omul cu mîrțoaga" de Ciprian, „Titanic vals" de Mușatescu, „Acolo departe" de Mircea Ștefănescu, „Omul care și-a văzut moartea" de Victor Eftimiu și altele. In anii regimului de democrație populară, spectatorii cehoslovaci au putut cunoaște și opera dramaturgilor romîni de astăzi. Piese ca „Iarbă rea" de Aurel Baranga și „Minerii", de Mihail Davidoglu s-au bucurat de mult succes. Mai puțin bogat este bilanțul traducerilor din poezia romînă în limbile cehă și slovacă. In ceea ce privește poezia romînă clasică, sîntem în posesia unei admirabile tălmăciri a versurilor lui Eminescu, realizată de Ivan Kraslev (pseudonimul inginerului Jan Botto), fost elev al liceelor romînești din Sibiu și Brașov, care este și făuritorul poeziei slovace moderne. Sperăm că într-un viitor nu prea îndepărtat vom avea cel puțin o antologie reprezentativă a poeților romîni actuali. Această scurtă trecere în revistă, care nu are deloc pretenția să fie completă, arată că legăturile culturale dintre popoarele noastre devin din ce în ce mai trainice.

L. Huskova

O apariție originală în critica noastră literară

O monografie despre un scriitor contemporan este o „rara avis" în critica noastră literară, după cum încercarea de a fixa în paginile unui volum bogata și complexa personalitate a lui Geo Bogza nu este o întreprindere lipsită de îndrăzneală. De aceea, apariția studiului critic „Geo Bogza" de B. Elvin a stîrnit o legitimă curiozitate.

Pornind la explorarea operei lui Bogza, criticul a încercat să lumineze cîteva probleme esențiale: 1. Drumul scriitorului; 2. Geo Bogza și problema reportajului; 3. Munca și natura în opera lui Geo Bogza; 4. Orizontul vieții; 5. Pacea și războiul; 6. Aspecte specifice artei scriitorului.

Indeobște, compartimentarea operei unui scriitor, deși avantajoasă pentru analiză, ascunde primejdia schematizării, a ruperii particularului de general. Stăruind cu minuțiozitate și finețe asupra particularităților universului bogzian, B. Elvin a izbutit totuși să reconstituie elementele de ansamblu ale unuia din cei mai originali poeți-reporteri ai literaturii universale.

Pasiunea lui Bogza pentru zugrăvirea actului cotidian, pentru tablourile în aparență banale care ascund marile înțelesuri ale vieții, demascarea ardentă, patetică, a infernului dantesc care e societatea burgheză, imnul închinat muncii ca temelie a civilizației, frumuseții morale a omului simplu, artist creator, maiestuos stăpîn al naturii, vederea panoramică a scriitorului care pictează pe pînze vaste, raportînd totul — om, natură — la cosmos, antropomorfizarea naturii în opera lui Bogza, sînt numai cîteva din ideile fecunde ale unui studiu cu o vastă problematică. Le-am adăuga încercarea valoroasă de a stabili, la nivel teoretic, trăsăturile reportajului literar, originalele referiri la raportul dintre om și natură în operele lui Sadoveanu, Hogaș și Bogza, subtila argumentare în analiza elementelor de comic și fantastic a stilului lui Geo Bogza.

Avînd în fața noastră un studiu care îngăduie formularea unor exigențe la un nivel mai înalt, ne putem exprima regretul că autorul lui, furat de pledoaria pentru reportajul literar în general, a trecut totuși prea repede peste particularitățile artei reportericești a lui Geo Bogza, neinsistînd prea mult asupra experienței artistice a creatorului în dezvăluirea problematicii actuale. Reproșul pe care B. Elvin îl adresează scriitorului cu privire la absența artistică în dezvăluirea cotidianului zilelor noastre este de fapt o expresie a prețuirii sutelor de mii de oameni pentru scrisul lui Bogza, a dorinței lor de a-l simți tot atît de prezent acum ca și în trecut.

Judecata de valoare asupra unei monografii e în funcție de reușita sau nereușita zugrăvirii critice a fizionomiei artistice a scriitorului. La sfîrșitul celor peste 180 de pagini ale studiului, B. Elvin a izbutit să smulgă „secretele" aceluia a cărui forță lirică seamănă cu „vuietul armonios și solemn al orgilor", invitînd la înțelegerea unei arte inimitabile, al cărei drum însă e la îndemîna tinerilor noștri scriitori.

Concepția estetică a criticului, arta sa precum și alte probleme pe care le ridică studiul cer o amplă revenire pe care o merită o apariție proaspătă în critica literară.

Ion Mihăileanu

Ochiul reporterului

Pe teren calendaristic un secol se întîlnește cu altul abia la o sută de ani odată (fie-ne iertată platitudinea), la ora 0 din noaptea care marchează decesul vechiului secol și nașterea secolului nou. Dincolo de limitele calendarului însă, nu arareori se întîmplă ca veacul apus să se trezească față în față cu veacul nou. Un asemenea moment a surprins Pop Simion în reportajul „Secolul nervos" publicat în „Tînărul scriitor" nr. 4. Intr-adevăr, făptura pirpirie, vetustă, avînd un aer de curiozitate și de neîncredere, a inginerului pensionar Leon Moga, pare o întruchipare a vechiului secol, privind uluit și parcă fără să creadă viața clocotitoare a secolului nostru triumfător. Bătrînul inginer, admirator al Vienei, cronometrînd cu ceasul în mînă rotirea precisă a unui escavator sovietic de pe unul din șantierele țării noastre, e văzut de reporter ca un simbol al vremurilor depășite, dispărute, care printr-un miracol s-au întors, pentru a rămîne înmărmurite în fața timpurilor noi, cărora le cronometrează pulsul sănătos. Capacitatea de a găsi semnificații largi ale chipurilor și faptelor, de a sublinia, cu gravitate sau cu umor, contrastul între vechi și nou, în care vechiul apare minuscul, pipernicit, în fața noului avînd dimensiuni uriașe, impresionante, este caracteristică acestui reportaj.

Autorul are meritul de a nu contura o figură într-un singur moment, el nu dă nici o imagine statică, pietrificată a personajului, cum se întîmplă în alte reportaje, ci realizează o imagine a dezvoltării psihologice a personajului, prins în etape succesive în cîmpul de observație al reporterului.

Pentru a pune, pare-se, încă un accent pe ceea ce reprezintă elementul nou, viguros și biruitor, Pop Simion ne dă în numărul 7 al „Tînărului scriitor" un alt reportaj intitulat „Burlacii". Cine a citit ambele reportaje nu se poate reține de a nu compara figura anacronică a bătrînului Moga cu figura tînără, luminoasă, plină de viață a responsabilului brigăzii de tineret, Popa Teofil. Infățișat în diverse episoade ale muncii în uzină sau în raporturile cu ceilalți burlaci ai brigăzii, Popa Teofil se conturează din reportaj ca un adevărat exponent al tineretului nou din patria noastră. Interesant e faptul că reporterul nu escamotează zonele de conflict. El redă pregnant raporturile noi, socialiste, care se ivesc în lupta pentru calitatea produselor. Ar fi fost bine dacă reporterul s-ar fi oprit cu mai multă curiozitate și interes asupra celorlalți membri ai brigăzii de tineret care, în majoritatea lor, apar — din păcate — fără contururi clare, neindividualizați.

Cele două reportaje publicate de Pop Simion în „Tînărul scriitor" ne îndreptățesc să așteptăm cu încredere și alte lucrări reușite ale tînărului prozator.

D. SAVU

Cunoașteți povestea Ateneului?

Acesta este titlul articolului de deschidere al paginii Magazin din „Informația Bucureștiului" nr. 616 de sîmbătă 23 iulie a.c. Din cuprinsul lui aflăm cu lux de amănunte că: Intr-o seară de iarnă a anului 1866 niște muscali opreau birjele; că niște bărbați cu înfățișare distinsă și îngrijită, unii dintrei ei înfruntînd viscolul cu aristocratice dar ineficace jobene... rosteau cuvinte... — civilizație, cultură, democrație — alții ascultau cu gravitate sau ridicau vocea contrariați. Muscalii crezură că... etc. Mai departe: „Ateneiștii" erau temperamente enciclopedice, conferințele și lecturile publice erau metoda lor obișnuită de activitate. Dar numai după cîțiva ani de asemenea nobilă muncă se găsi un ministru culturofob care tăie toate subvențiile Asociației, aducînd-o aproape de faliment !?! (semnele ne aparțin). Ateneiștii rezistară cu destul curaj însă; ba începură să se gîndească chiar la o somptuoasă clădire ce ar fi trebuit să adăpostească Asociația lor etc. etc.

Vorba romînului: trist dar adevărat. Acuma nu numai că povestea Ateneului ar fi alta, dar lăcașul de cultură din inima Capitalei are una din cele mai frumoase istorii. El a fost construit prin obol public, prin dania maselor doritoare de cultură. „Dați un leu pentru Ateneu", către sfîrșitul veacului trecut era una din cele mai populare chemări care a dăinuit îndelung și după înălțarea palatului pe care îl cunoaștem. Iar „povestea" este o mărturie a reacțiunii statului moșieresc împotriva răspîndirii culturii.

In cîteva cuvinte, societatea „Ateneul Romîn" a luat ființă la 31 octombrie 1865, „o societate de tineri care nu vroia vecinătatea oamenilor ajunși". Avea trei secții: științifică, morală și literară. Scopul, conferințe publice pentru popor numite cursuri gratuite, după spusa ateneiștilor născute „din nevoia de a îndoctrina clasele noi pe care le ridicase revoluția de la 1848". Cursurile se țineau în salonul cel mare de lîngă grădina Cișmigiu, în casele foste ale banului Costache Ghica zis Tingirică, adică pe locul unde mai tîrziu a fost Teatrul liric și mai apoi Opera romînă. Tribuna era o simplă masă de brad și pentru public se aduceau băncile din Cișmigiu. Cît privește „subvențiile" și starea de faliment, acestea sînt informații ale „Informației Bucureștiului".

Ideea construirii unui local propriu al Ateneului ivită la 1873 prinde și mai mult după dobîndirea independenței de la 1877 cînd casele banului Ghica au fost cedate prefecturii de Ilfov. Acolo se instalează o parte a tribunalului. Pe clădire devine stăpîn intendentul care locuind acolo transformă sala de conferințe în spălătorie și uscătorie de rufe. Nemaiavînd unde ține cursurile, cu și mai mare tărie se ridică problema unui local propriu și se naște loteria „un leu pentru Ateneu".

Că mai tîrziu societatea tinerilor, care nu vroiau vecinătatea oamenilor ajunși, a devenit numai a celor ajunși, aceasta este continuarea povestei. Dar față de grăitoarea istorie a Ateneului, lipsa de documentație și stilul ditirambic din articolul mai sus pomenit este cel puțin supărător. Din care cauză la întrebarea „Cunoașteți povestea Ateneului"? ne vedem siliți să răspundem: da, o cunoaștem, dar din fericire nu din articolul apărut în „Informația Bucureștiului".

Mihai Popescu

Primăvară amăgitoare

La sfîrșitul celui de al doilea război mondial, din patru tineri englezi, care s-au întîlnit în tranșee, doar trei se întorc acasă de pe front.

Minerul Dik Baxter — la Lancashire,

Studentul în științe economice, Harry Manson — la Londra,

Feciorul de bani gata Kit Swinton — în Yorkshire.

Celălalt soldat nu se mai întoarce. Soră-sa, Jean Emery, îl va fi așteptat în zadar.

Descriind în planuri paralele destinul celor patru familii, scriitorul englez Jack Lindsay a creat o imagine realistă a Angliei contemporane. Romanul se petrece în perioada 1946—1947, adică într-un moment cînd, greu încercate de război, masele muncitoare ale Angliei nădăjduiau într-o mare prefacere socială și umană, care să alunge, odată pentru totdeauna, coșmarul mizeriei și războiului. Era momentul cînd politicienii conservatori, prea fățiș legați de marele capital, împing pe primul plan al guvernării pe liderii laburiști de dreapta, experimentați scamatori ai iluziilor muncitorești. Și pentru o vreme, oamenii s-au hrănit din iluzii, mai cu seamă că se înfăptuise și un simulacru de naționalizare a cîtorva ramuri industriale. Pentru o vreme doar... Pe urmă, în confruntarea dintre făgăduielile generoase și adevărul mai puțin generos al realității, iluziile prind a se fărîma, în același timp cu măștile iluzioniștilor.

Dick Baxter, minerul din Lancashire parcurge un proces greu de clarificare, de înțelegere a falsității demagogiei laburiste, de întrezărire a unei „alte" căi.

Harry Manson, studentul comunist care își consacră tinerețea cauzei adevărului și dreptății sociale, izbutește să ofere un scop în viață cîtorva oameni simpli, condamnați la mizerie și umilință, apăsați de burghezie.

In vremea aceasta Kit Swinton, băiatul fabricantului, devenit, pentru că așa e la modă, laburist, revine în scurt timp „la normal", adoptînd poziția limpede, de clasă, a capitalistului.

Destinele oamenilor, exprimînd destinele forțelor sociale ale Angliei contemporane, au fost sezisate de Jack Lindsay în esența și devenirea lor, care anunță viitorul societății engleze. „Primăverii amăgitoare" din anii 1946—47, îi va lua locul, fără îndoială, o primăvară reală. Aceasta este convingerea pe care romanul — publicat în versiunea romînească a Valentinei Naicev și a acad. Zaharia Stancu — o oferă cititorului.

Al. Mirodan

Ce-a pățit Nechita...

Intr-una din schițele sale, publicate în revista „Steaua" nr. 6 din 1955, intitulată „Cheia rodului", Grigore Beuran a încercat să reconstituie, în imagini artistice, odiseea unui fruntaș al recoltelor bogate, care are de înfruntat ostilitatea familiei și a oamenilor din sat pentru că a folosit primul o metodă științifică nouă de cultivare a bumbacului. După părerea noastră intenția bună a autorului a eșuat și asta pentru că autorul privește totul printr-un ochian care deformează lucrurile. Faptul că, în urma unei ședințe în care se arăta se importanța însămînțatului în pătrat, țăranul Nechita se hotărăște să încerce a lucra după noua metodă, determină în sat o opoziție de proporții uriașe împotriva eroului nostru. Nimeni nu contestă posibilitatea ca atitudinea de om înaintat a lui Nechita să provoace nedumerire, neîncredere sau chiar batjocură din partea unor oameni mai înapoiați. Numai că aici tot satul e înapoiat și atît de înapoiat încît faptul care produce conflictul stîrnește nu dezaprobarea sau batjocura cîtorva, ci o adevărată împotrivire de masă față de eroul nostru. Astfel, prima oponentă, nevasta eroului, cînd află intențiile bărbatului ei „se face foc" și începe „să

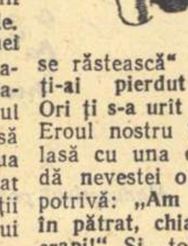

se răstească" la el: „Ce, ți-ai pierdut mințile? Ori ți s-a urît cu binele?" Eroul nostru însă nu se lasă cu una cu două și dă nevestei o replică pe potrivă: „Am să semăn în pătrat, chiar de o să crăpi!" Și tot așa mai departe autorul continuă a umfla lucrurile pînă dincolo de verosimil.

Se poate că omul are o nevastă tare înapoiată. Cum apar însă ceilalți săteni? Constatăm cu uimire că nici ei nu se dovedesc a fi mai isteți. După părerea lui G. Beuran, nu pot să se arate decît îngroziți de faptul că Nechita a călcat tradiția și a semănat în pătrat, încît nu vor să-i mai împrumute boii ca să-și lucreze ogorul. Dar autorul nu se mulțumește cu atît. El întinde și mai mult coarda și-l pune pe băiatul lui Nechita să se îndoiască de luciditatea tatălui său. Ceea ce e mai grav e că această situație falsă persistă și după ce oamenii văd rodul metodei folosite de Nechita. In loc să se convingă că au greșit, acești țărani ai lui Beuran continuă să vorbească de legămîntul cu dracul, etc. Și bietul Nechita are de îndurat ostilitatea tuturor, căci în satul ăsta, lucru curios, nu se află nimeni care să-l aprobe.

Este neavenită această metodă, în ultimă instanță schematică, fiindcă, pe de o parte, denigrează oamenii de la sate, iar pe de altă parte, din punct de vedere artistic, naște caractere nerealiste și situații epice artificiale.

EUGENIA TUDOR

Epistolă deschisă către doi tineri dramaturgi

Inainte de toate, vă cer iertare pentru faptul că am ales această cale, nu prea discretă, totuși onestă, de a vă comunica impresiile mele asupra piesei intitulate (nu știu de ce) „Flori de vișin" („Tînărul scriitor" nr. 6. „Flori de vișin" de Maria Zoe Ionescu și Adrian Cernescu). Lectura piesei am început-o cu satisfacția de a citi, în sfîrșit, o lucrare dramatică originală, care să înfățișeze un aspect din viața studenților. E o temă nouă și interesantă.

Există un punct vulnerabil al piesei: nu cunoașteți în suficientă măsură viața pe care vă străduiți s-o prezentați în piesă. Această necunoaștere generează o serie de deficiențe, din care o parte îmi voi permite să vi le semnalez, nu pentru a vă „demonstra" că piesa este slabă, ci pentru a vă determina, poate, să vă gîndiți la o revizuire a ei. Am să mă opresc în primul rînd la personaje și la conflict, care constituie elementele esențiale ale unei piese. O parte din personajele dvs. sînt construite superficial, nu au adîncime psihologică și uneori sînt falsificate.

Pe Gigi Pogonești l-ați silit pur și simplu să declare cu cinism, în momentul cînd a fost — să zicem — demascat: „Imi pare rău că n-am lovit pînă la capăt". Dacă toți dușmanii ar renunța atît de ușor la mască și ar depune cu atîta seninătate armele, ar trebui să se scrie de acum înainte doar idile dramatizate. Ați voit să dovediți că Mișu Popa nutrește o dragoste reală pentru o fată care „poartă cozi și rîde", punîndu-l să-și trîmbițeze „dra-

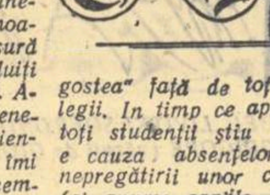

gostea" față de toți colegii. In timp ce aproape toți studenții știu care e cauza absențelor și nepregătirii unor colegi, (și anume orgiile nocturne), secretarul U.T.M.-ului declară cu o nevinovăție demnă de compătimire: „E un fenomen pe care încă nu mi-l pot explica".

Acum, ceva cu privire la conflict. Se știe că genul dramatic reclamă realizarea unui conflict care să se desfășoare cu intensitate de la început. In piesa voastră conflictul începe să se contureze abia prin actul al treilea (piesa are patru acte) și se desfășoară vertiginos (dar nu dramatic) pînă cînd sucombă la sfîrșitul actului al patrulea. Umila mea părere este că dacă l-ați fi menținut pe Tudor Minea în centrul conflictului, de la început și pînă la sfîrșit, piesa n-ar fi avut decît de cîștigat. Prin diluarea și fărîmițarea conflictului, ați dat o lovitură de grație intensității dramatice a piesei. Și acum cîteva din „mirodeniile" piesei: un portar bătrîn, plin de „pitoresc", care caută în cursul celor patru acte un locușor în țesătura piesei, și nu-l găsește. (Moș Gligore are și un concurent: profesorul Ștefănoiul). Un limbaj al personajelor, plin de coloratură romantică, de o calitate cam îndoielnică: „In ochii tăi se scaldă primăvara", „Cît farmec coboară înserarea!", „Uită-te în ochii mei... Răscolește flacăra lor... Vino, adună noaptea lor aprinsă... E a ta, toată, toată" etc. etc. Sau cascade impresionante de sentințe, maxime, adagii, unele dubioase, declamate pe un ton plin de emfază: „Dixi. Sudorile nasc idei; elanul și stăruința se împletesc în preludiul gloriei!" „Totul durează cît o scînteie și prețuiește cît fumul"; „Viața e un joc pe care nu știi cînd îl pierzi"; „A nu rodi în viață înseamnă a muri trăind"; „Nimic nu e mai stupid decît să trăiești ca un nimic" (!) și încă multe altele și mai și. Filologii, oricît ar fi ei de filologi, nu vorbesc chiar toată ziua în maxime și aforisme. In încheiere, îmi exprim dorința de a vedea cît mai curînd piesa, eliberată de numeroasele neajunsuri pe care, fără îndoială, le veți descoperi și dumneavoastră și aptă de a fi reprezentată.

SIMION FLOREA

O rectificare în legătură cu data nașterii lui George Coșbuc

Istoricii literari și biografii lui George Coșbuc spun că poetul s-a născut în ziua de 8 septembrie 1866 (Cf. E. Hodoș, George Coșbuc, Versuri și proză, Caransebeș, 1897; N. Drăganu, George Coșbuc la liceul din Năsăud și raporturile lui cu grănicerii, 1926; G. Călinescu, Istoria literaturii romîne, 1941; J. Popper, George Coșbuc, 1950, etc.)

Intr-un articol publicat în Calendarul Unirii (Blaj, 1898) citim că G. Coșbuc s-a născut în 21 septembrie 1866. Consider această dată mai aproape de adevăr. Și iată pentru ce.

In sala documentară „George Coșbuc" de la Arhivele Statului din Năsăud se găsește Matricul'a Botezatiloru comunei Hordou (satul natal al poetului) pe anii 1858-1883. Se știe că pe acele vremuri nu erau la primării „protocoale" speciale pentru înregistrarea noilor născuți, lucru pe care îl făceau preoții-parohi, așa încît singurele izvoare oficiale care ne-au rămas sînt matricolele botezaților. Pe pagina 34 a protocolului botezaților comunei Hordou, la „Numerul curinte 10" citim — printre altele — următoarele:

Anulu Luna Dioa nascerei: 1866 septemvre 20.
Idem botezului și mirului: 1866 septembrie 21
Numele și conumele: George Coșbucu

Dacă la Eminescu a fost disputa între 1849 și 1850 iar la Creangă între 1835, 1837 și 1839, la Coșbuc nu e vorba de a corecta anul nașterii, ci numai luna și ziua. Să nu uităm că pe la 1866 era în vigoare la noi stilul vechi, și calendarul rămăsese în urmă cu 13 zile față de stilul nou. Știm apoi că la noi s-a introdus stilul nou în anul 1924, cînd s-a considerat ziua de 1 octombrie drept 14 octombrie. După o elementară socoteală aritmetică se stabilește deci că George Coșbuc s-a născut în ziua de 3 octombrie 1866.

GAVRIL SCRIDON

Caiet internațional

Festival Shakespeare în S.U.A.

Vechiul oraș Stratford, un colț pitoresc al statului Connecticut, s-a aflat în ultimele zile în centrul atenției amatorilor de teatru, în urma inaugurării primului teatru din Statele Unite ale Americii care și-a propus nobilul scop de a face cunoscute spectatorilor nemuritoarele opere ale marelui dramaturg William Shakespeare. Cu acest prilej multe ziare americane au remarcat cu amărăciune că în Statele Unite Shakespeare „nu a prea avut noroc pînă acum".

Oricît ar părea de neobișnuit, spectatorul american nu a avut posibilitatea să cunoască piesele marelui Will, decît cîteodată, în interpretarea unor artiști străini sau în spectacole ale cercurilor de amatori din colegii și universități.

Ideea creării unui teatru shakespearian a luat naștere încă acum doi ani, în rîndul actorilor și amatorilor de teatru un asemenea teatru avînd ca scop nu numai să pună în scenă piesele lui Shakespeare, ci să fie totodată un studio pentru pregătirea de actori, un studio care să servească drept centru de popularizare a operelor marelui umanist în America.

Organizatorii teatrului shakespearean au trebuit să înfrunte destule greutăți și piedici de tot felul. Chemarea lor însă a stîrnit un puternic ecou în cercurile largi ale poporului. Mii de americani au donat fonduri pentru ca marele clasic „să-și poată găsi o casă pe pămîntul american".

In actuala stagiune, în repertoriul festivalului Shakespeare figurează două piese, iar în anul viitor urmează să fie puse în scenă comedia „Femeia îndărătnică" și o serie de alte opere.

In ziua deschiderii festivalului, teatrul a prezentat tragedia „Iulius Cezar" în interpretarea unor actori de seamă din Hollywood și de pe Broadway.

Regizorii și actorii s-au străduit să păstreze cele mai bune tradiții ale teatrului realist, atît în tratarea temei tragediei, cît și în redarea personajelor, spectacolul fiind răsplătit cu aplauze nesfîrșite.

Inaugurarea teatrului shakespearean constituie un eveniment important în viața culturală a Statelor Unite. După cum a arătat Lawrence Langner, conducătorul festivalului, activitatea teatrului „va contribui la restabilirea respectului față de teatru și la ridicarea nivelului tuturor genurilor de artă, indiferent dacă este vorba de teatru, cinematograf sau televiziune".

Un consiliu pentru promovarea unei culturi naționale în Japonia

In Japonia a fost înființat un consiliu pentru promovarea unei culturi naționale japoneze. Consiliul, creat din inițiativa Consiliului General al Sindicatelor, care numără 3 milioane de membri, are șase secții: literară, cinematografică, teatrală, artistică, muzicală și științifică. Fiecare dintre aceste secții este condusă de personalități din viața artistică și culturală a Japoniei. Planul de activitate al consiliului prevede schimburi culturale cu alte țări.

Propunere pentru editarea unui ziar literar pe întreaga Germanie

Luînd cuvîntul la o adunare care a avut loc la München, scriitorul Johannes Becker, ministrul culturii al R. D. Germane, a subliniat necesitatea de a se întreține legături permanente între activiștii pe tărîm cultural din Germania răsăriteană și Germania occidentală. Subliniind faptul că R. D. Germană a făcut în repetate rînduri propuneri pentru reunificarea Germaniei, precum și pentru organizarea unei colaborări în domeniul culturii, scriitorul Johannes Becker a reînnoit propunerea cu privire la editarea unui ziar literar pe întreaga Germanie, la care să poată colabora scriitori de seamă din cele două părți ale Germaniei. De asemenea, a propus să se organizeze în comun expoziții de artă, să se lărgească schimbul de publicații și să se organizeze turnee ale teatrelor și orchestrelor.

O carte despre poporul negru

De curînd, editura „International Publishers" din New York a publicat cartea lui William Z. Foster, președintele Comitetului Național al Partidului Comunist din Statele Unite, intitulată „Poporul negru în istoria Americii".

Volumul urmărește etapele istoriei dramatice a unor populații smulse din patria lor de către negustorii de sclavi și aduse peste ocean, supuse la un regim neomenos, de muncă istovitoare și exterminantă. Cei 350 de ani de rușinoasă exploatare au făcut însă din elementele eterogene, provenind din colțurile cele mai îndepărtate ale continentului apusean — așa cum arată cartea — „o masă unitară, călăuzită de idealuri sociale comune". Folosind un material informativ foarte bogat, William Z. Foster descrie înrobirea negrilor de către proprietarii plantațiilor americane și lupta eroică pentru eliberare, de la primele revolte ale sclavilor pînă la mișcările contemporane de mari proporții.

Luptele negrilor sînt privite în legătură cu fazele istorice de dezvoltare ale societății americane, cu aliații lor, forțele progresiste ale Statelor Unite, de la aboliționiști pînă la cel mai hotărît și mai consecvent prieten al eliberării tuturor celor oprimați: Partidul Comunist. Marile mișcări de eliberare sînt analizate în legătura lor indisolubilă cu aspectele cele mai importante ale mediului social.

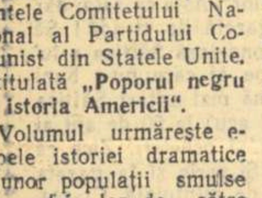

Volumul se încheie cu o privire asupra contribuției negrilor la viața culturală și socială a Statelor Unite și cu o expunere amplă asupra atitudinii ferme a Partidului Comunist în rezolvarea problemei negrilor și a perspectivelor de viitor în această chestiune. Paginile acestei cărți dezvăluie în același timp calitățile literare ale autorului lor. Vigoarea pamfletului, lirismul evocărilor istorice, descrierea plină de mișcare și de culoare a marilor revolte populare, slujesc întru totul desenării în linii ample a istoriei acestui mare popor care a dat Americii oameni de seamă, precum Frederic Douglas, W.E.B. Du Bois, Paul Robeson, Pettis Perry, Claudia Jones.

Concluzia firească a volumului e că, în momentul de față, poporul negru, care a contribuit într-o atît de mare măsură la scrierea istoriei Statelor Unite, reprezintă o forță de care trebuie să se țină seamă, eliberarea sa deplină fiind condiționată de victoria întregului popor american în lupta sa pentru libertate și progres.

DAN GRIGORESCU

Două povestiri de Szilagyi Andras

Habent sua fata libelli"; cărțile au soarta lor — spune dictonul milenar și — recunosc — așa încep și multe prezentări scrise despre cărți. Totuși nu abuzez de cunoștințele cititorului și nici nu-i cer iertare pentru repetiție, întrucît cred să fie puține cărți la care să se preteze mai bine aceste cuvinte latinești decît cele două scrieri ale lui Szilagyi Andras care au fost recent reeditate în limba maghiară la ESPLA. Este vorba de „Păstorul nou" (Ujpasztor) și „Soldații timpului" (Az idő katonai), două povestiri ample apărute în 1930, respectiv 1931. Autorul, pe atunci tînăr de 25 de ani, studia medicina la Praga dar se ocupa mai mult cu literatura. „Trecuseră cîțiva ani — mărturisește el în prefața noii ediții — de cînd trimisesem ultima poezie unui ziar al emigranților maghiari din Viena. De atunci ei nu-mi publicaseră nimica și nici eu nu am trimis nimic nou. Poezia mă nemulțumise. Dragostea mea cea nouă a devenit proza. Activismul, adică expresionismul revistei vieneze, nu-l mai prețuiam deloc; mi se făcuse lehamite: consideram că acest curent ucide tendențiozitatea și democratismul literaturii... Tovarășii mei cehi din organizația studenților comuniști din Praga nu știau ungurește... Dar eu continuam să scriu, sfidînd singurătatea în marele oraș străin și mă gîndeam la pămîntul meu natal. Aceste gînduri încercam să le plămădesc în rînduri și capitole..."

El se gîndea la poporul său, la pădurarii, păstorii, țăranii, meseriașii și muncitorii din văile și munții țării, și desigur la ceea ce cunoștea el cel mai bine: la oamenii Carașului și Severinului, unde copilărise și-și petrecuse adolescența. In gîndurile acestui tînăr ocupa un loc de seamă lupta de clasă, în a cărei viltoare fusese atras încă de-acasă. El n-a uitat suferințele și chinurile, procesul lent dar victorios al nașterii conștiinței de clasă, eroismul simplu al oamenilor simpli. Nu, el n-a uitat nimica. El n-a uitat — atunci cînd foarte mulți au uitat aceasta, cînd uitarea era bine plătită de șovinismele de orice culoare — că în aceste văi, că în aceste păduri, trăiesc și luptă laolaltă romîni și maghiari. Această realitate îl făcea să scrie pagini inspirate despre lupta și viața lor comună.

Povestea lui Demeter și a oamenilor din văi și păduri din cartea „Păstorul nou" precum și a lui Axente și frații lui din „Soldații timpului" este simplă, fără întorsături meșteșugite, despre oameni simpli care încep să înțeleagă rostul lor, în care încep să mijească marile adevăruri, ca după aceasta să ajungă la fapte. Iar faptele lor, cît de simple să fie, au însemnătate istorică, pentru că devin părticele ale marii mișcări pentru eliberarea de sub împilare.

Intîmplările acestea sînt povestite de un om care știe să iubească și să urască, să mîngîie și să înjure. Induioșător cînd deapănă firul povestirii oamenilor simpli, dramatic cînd descrie luptele, mînios și plin de invective cînd vine vorba despre primari, chiaburi, jandarmi sau proprietari de păduri, plin de lirism în amplele descrieri ale naturii — aceste două scrieri sînt mai mult niște poeme în proză care se apropie prin stil de unele pasaje din Zaharia Stancu sau Geo Bogza. Degeaba se certase Szilagyi Andras cu poezia, el tot poet a rămas și prin construcția scrierilor, și prin nuanțarea specific poetică, și prin tendința lui spre finaluri cu tîlc care încheie capitole scurte, concentrate la maximum. Notația nervoasă, invectiva usturătoare, intervențiile lirice, gradația măiastră a scrierilor servesc de minune conținutului de idei și contribuie din plin la caracterul mobilizator al povestirilor.

Trebuie subliniate cunoștințele inspirate ale autorului despre viața oamenilor simpli romîni. Descriind pe țăranca Sabina, pe baciul Pavel, pe Axente și pe mulți alții, el reușește să dea cititorului maghiar imaginea reală a oamenilor muncii romîni, contribuind astfel la cunoașterea reciprocă a popoarelor între ele. El nu caută exotismul, ci specificul național, așa cum nu caută nici romantismul mizeriei, ci aspectele și cauzele ei reale.

... Așa se gîndea, așa scria tînărul de 25 de ani despre oamenii din livezi și din păduri, în vremea aceea, cînd în același peisaj un Giono abrutizează omul și-l reduce la cele mai primare instincte, falsificînd complet, prin naturalismul său, viața oamenilor simpli. Trebuie să remarcăm însă că nici scrierile lui Szilagyi nu sînt lipsite de miopia naturalistă; însă aceasta nu constituie o notă dominantă în povestirile lui.

Am promis însă și povestea soartei cărților lui. Cum era și firesc prima nu a găsit editor în țările fascizate din sud-estul Europei. Manuscrisul a ajuns la Paris, unde a apărut în îngrijirea revistei „Le Monde", care era condusă de Barbusse. A doua s-a strecurat printre cursele cenzurii și a apărut la Cluj. Astfel rîndurile tînărului despre oamenii și pămîntul său natal au ajuns în miinile acelora cărora el se adresase. Scrierile lui au devenit literatură citită la excursiile muncitorești. Ele au fost cunoscute de noi și noi promoții de luptători. Critica burgheză încerca, tăcînd, să anihileze succesul cărților. Desigur, fără efect. Ele au circulat din mînă în mînă, ducînd de la cititor la cititor ideile comuniștilor.

Nu sînt povestiri fără greșeli. Autorul însuși recunoaște autocritic faptul că n-a putut arăta decît vag forța esențială a luptei pentru eliberare: partidul. In același timp, putem să fim de acord cu autorul că, în ciuda greșelilor, aceste povestiri au servit și servesc și astăzi aceeași cauză în al cărei scop el își angajase talentul.

Iată de ce e bine venită reeditarea acestor povestiri.

Szasz Ianos

Redactor-șef: Zaharia Stancu

Colegiul redacțional: Mihai Beniuc, Marcel Breslașu, Eusebiu Camilar, Paul Georgescu, Alexandru Jar, Eugen Jebeleanu, George Macovescu **(redactor-șef adjunct)**, Ion Mihăileanu **(redactor-șef adjunct)**, Veronica Porumbacu **(redactor-șef adjunct)**, Cicerone Theodorescu, Ion Vitner.

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA: București —Bdul Ana Ipătescu 15. Telefon: Redacția 2.74.26; 1.50.17. Administrația 1.17.92. ABONAMENTE: 3 luni 6,50 lei; 6 luni 13 lei; 1 an 26 lei. Tiparul Intreprinderea poligrafică nr. 2, str. Brezoianu 23—25.

PROLETARI DIN TOATE ȚĂRILE, UNIȚI-VĂ!

GAZETA LITERARĂ

Anul II, nr. 32 (74)-Joi 11 august 1955 | ORGAN SĂPTĂMÎNAL AL UNIUNII SCRIITORILOR DIN R.P.R. | 6 pagini 50 bani

Să lărgim legăturile culturale între popoare

În fața noastră se află un indice bibliografic, în care sînt strînse informații cu privire la cărțile de peste hotare, primite de la cele mai mari biblioteci din Uniunea Sovietică. Cercetînd acest indice putem să ne închipuim firele care unesc pe harta lumii instituțiile științifice din multe țări, cu Academia de științe a U.R.S.S., cu academiile republicilor unionale, cu universitățile din Moscova, Leningrad, Gorki, Lvov, Molotov și alte orașe din țară. Aici sînt reprezentate toate domeniile științei. Cărțile venite de peste granițe nu sînt puse să zacă în rafturi. Cărțile sînt așteptate, cînd întîrzie provoacă neliniște, cînd sosesc stîrnesc bucurie.

Schimbul de cărți este numai una din laturile informației științifice care, la rîndul ei, face parte integrantă din legăturile culturale dintre popoarele și țările din lumea întreagă.

Aceste legături sînt un proces mutual reciproc. Numai Biblioteca Lenin din Moscova trimite cărți la peste treizeci de universități engleze, la cincisprezece instituții științifice din India, la patruzeci organizații din Franța și la multe alte adrese din străinătate.

Firele legăturilor culturale reciproce sînt ca niște artere ale culturii. Încălcarea acestor legături provoacă stagnare; pentru dezvoltarea ei știința are nevoie de schimb de informații, privind realizările ei cele mai noi; realizările artei și ale literaturii de asemenea se pot cunoaște mai bine prin comparație.

Cînd oamenii bine intenționați din toată lumea repetă chemarea de a se lărgi legăturile prietenești, ei pornesc de la respectul profund față de suveranitatea națională a fiecărui popor, față de moștenirea clasică și de realizările actuale ale culturii lui, de la convingerea umanistă că forțele progresiste și democratice ale fiecărui popor aduc aportul lor în cultura universală.

Conferința de la Geneva a luat o hotărîre importantă cu privire la necesitatea dezvoltării legăturilor dintre Răsărit și Apus, la dezvoltarea și întărirea legăturilor economice și culturale care vor servi ca bază pentru lărgirea colaborării dintre state. Putem nădăjdui că această hotărîre va sprijini tendința forțelor progresiste ale tuturor popoarelor de a lărgi colaborarea culturală în numele umanismului și al progresului, în numele păcii în lumea întreagă.

În ultimul timp putem menționa multe exemple pozitive în acest domeniu. Avem în față reviste și ziare venite din diferite țări. La Roma a avut loc o întîlnire cu cititorii, consacrată operei scriitorului romîn Zaharia Stancu. Critica muzicală din Norvegia apreciază cu căldură interpretarea „Simfoniei a X-a" de Șostakovici de către orchestra simfonică a orașului Bergen. Săptămînalul german „Weltbühne" vorbește cititorilor săi despre conținutul baletului clasic indian în legătură cu reprezentațiile date în R.D. Germană. În Norvegia se reprezintă cu succes „Trei surori" de Cehov. La Copenhaga se deschide o expoziție a graficii poloneze. Minskul aplaudă pe artiștii chinezi de la opera Sao-Șin, iar Moscova așteaptă cu nerăbdare sosirea lor. Teatrul din Olanda reprezintă „Evghenie Oneghin". Conferința internațională pentru problemele teatrului, întrunită în patria lui Shakespeare, în Anglia, ascultă cu atenție referatele reprezentanților sovietici, ale poetului S. Marșak și regizorului A. Popov. Spectatorii din Uniunea Sovietică primesc cu entuziasm pe artiștii din Cehoslovacia, Iugoslavia, Suedia.

Iată numai cîteva dintr-un nolan de fapte; fiecare din ele arată ce puternică este năzuința popoarelor lumii de a afla cît mai mult unul despre altul. Nici nu poate fi altfel! Legăturile culturale internaționale întăresc prietenia și încrederea între popoare, contribuie la întărirea păcii, se opun amenințărilor războiului.

Uniunea Sovietică are un rol de seamă în opera nobilă de întărire și lărgire a legăturilor culturale între popoarele lumii.

Delegații sovietici au plecat la Helsinki, la Adunarea Mondială a Păcii, cu această sarcină încredințată de către mișcarea pentru pace din Uniunea Sovietică: „Să declare că Uniunea Sovietică este pentru stabilirea și lărgirea prin toate mijloacele a legăturilor economice și culturale între popoare și pentru înlăturarea tuturor piedicilor existente astăzi și a restricțiilor, dictate de cercurile interesate în prelungirea războiului rece".

Putem privi cu bucurie tot ce s-a realizat în țara noastră pentru traducerea în viață a acestor principii. Mulți cetățeni străini au vizitat Uniunea Sovietică, în cadrul unor delegații științifice, literare, sociale și ale unor colective sportive. Toți oaspeții au avut posibilitatea să cunoască amănunțit viața țării noastre.

La rîndul lor, oamenii sovietici au vizitat mai multe țări străine. Artiștii noștri au luat parte la diferite concursuri muzicale, au dat concerte, oamenii de știință au participat ca delegați la diferite conferințe și congrese științifice, sportivii au concurat la diferite întreceri. Pentru lărgirea legăturilor prietenești au un mare rol sărbătorirele, ca de pildă Festivalul Mondial al Tineretului și Studenților, care se desfășoară în prezent la Varșovia. La toate manifestările la care iau parte în străinătate, oamenii sovietici aduc un spirit de prietenie și dragoste sinceră, dorința vie de colaborare, respectul pentru cultura diferitelor popoare ale lumii.

Oamenilor sovietici le sînt străine aroganța și îngîmfarea. Împărtășind din toată inima prietenilor noștri experiențele și realizările științei și culturii noastre, noi căutăm să învățăm tot ce este bun din moștenirea clasică a celorlalte țări, din realizările culturii contemporane creată de forțele democratice și progresiste. Noi știm că nu putem dezvolta cu succes cultura țării noastre, dacă nu ne sprijinim pe tezaurul pe care l-a creat și pe care-l îmbogățește neîncetat întreaga omenire.

Una din manifestările cele mai vii ale interesului oamenilor sovietici pentru tot ce este mai bun, creat de forțele progresiste și democratice ale altor țări, este interesul pentru literatura străină. Sălile Bibliotecii de stat de literatură străină nu rămîn goale niciodată. Librăriile care vînd cărți în limbi străine se bucură de o mare popularitate. Se lărgește mereu editarea în limba rusă și în limbile popoarelor U.R.S.S. a operelor literaturilor străine, a lucrărilor științifice ale oamenilor de știință de peste hotare.

Lărgirea și întărirea continuă a legăturilor culturale cu popoarele din lumea întreagă necesită o muncă uriașă. Este necesară o informare largă și multilaterală cu privire la viața culturală și științifică a tuturor țărilor. Un mare interes stîrnesc conferințele, cărțile de știință popularizată și filmele documentare cu această temă. Cititorii, spectatorii și auditorii sovietici vor fi recunoscătorii muncitorilor de la edituri, de la radio, conferențiarilor și cineaștilor care vor satisface setea lor de a cunoaște asemenea cărți, broșuri și conferințe.

Spre a cunoaște mai bine dramaturgia clasică universală trebuiesc introduse în repertorii noi piese pe lîngă minunatele reprezentații ale pieselor lui Shakespeare, Molière, Schiller, dramele clasice chineze. Ne interesează de-o potrivă să lărgim cunoștințele noastre despre dramaturgia contemporană, care oglindește ideile și sentimentele popoarelor lumii din vremea noastră.

Tot ceea ce tinde spre lărgirea și întărirea legăturilor culturale, tot ceea ce răspunde năzuințelor popoarelor lumii și deci și poporului sovietic, întărește cauza păcii în lumea întreagă, în numele progresului, al umanismului, în numele înfloririi culturii împotriva barbariei, al obscurantismului, împotriva pericolului unui nou război.

(Articol de fond apărut în „Literaturnaia gazeta" nr. 92 din 4 august 1955).

Chipuri de la Festival

HENRI MARTIN-Franța

RAHMANI INDRAN, dansatoare-India

JANNA FORGIE, elevă din Scoția și Sandra Bălteanu, elevă din R.P.R.

TÎNĂRĂ COREEANĂ

Desene de FLORICA CORDESCU

Din zecile de mii de participanți la festivalul de acum doi ani, de la București, Florica Cordescu a schițat cîteva figuri expresive, în albumul „Chipuri de pretutindeni", apărut la E.S.P.L.A.

Sînt chipuri ale unor tineri din China populară și din Statele Unite, din Uniunea Sovietică și din Africa, din America latină și din țara noastră. Străbați, privindu-le, o succintă geografie umană, însuflețită de ideea păcii și prieteniei. Optimismul și mișcarea, calda umanitate, caracterizează aceste „chipuri de pretutindeni".

Salut

Țăran bulgar,
Pășind hotarul țării tale,
Ți-aduc în grîul străbunilor mei,
De la țăranii patrie-mi natale,
Salut de frate de la ei,
Salut de frate mult secular.

Sînt multe veacuri adunate
De cînd țăranii de la noi
Din sate
Își adăpau perechea lor de boi,
De juguri roși pe greabăn și pe piept,
În Dunăre, la margine de cring;
Pe malul drept, —
Tu-i adăpai pe malul stîng.

Ieri te-am văzut de-aproape-ntîia oară,
În zorii unei dimineți de vară,
În trap de cai mărunți și iuți,
Mergînd la cîmp pe-un drum de țară,
Cum merg și-n țara noastră, în căruți.
Lumina gîngașă de dimineață
Din soarele ce începea să suie
Îți aurea severa față
Cu măreție de statuie.
Și te-am văzut trăgînd din deal în vale,
Cu-același plug pe care-l știu de-acasă,
În brazda umedă și grasă,
Meridianul țării tale.
Și dintr-un tren ce șerpuia prin luncă, —
Părîndu-mi parcă tatăl meu, —
Ți-am spus, neauzit, și eu:
— „Noroc la muncă".

Și te-am văzut pe verzile pășune,
Cu oi și cu mioare,
Cu turme-ngălbenind ca niște dune
La margine de zare,
Ca-n niște stampe șterse și străbune.

Și am văzut al mîinii tale har,
Țăran bulgar,
În grîul ce se revărsa-n puhoi
În lanuri fără de hotar,
Ca rod al vieții tale noi.
Și parcă te cunosc de mult, căci sameni
Cu toți țăranii de la noi din sate,
Cu milioanele de oameni
Ce dau întreg pămîntului bucate.

Salut, țăran bulgar,
Tu, care-ntîiul m-ai întîmpinat
În zori de zi, în margine de sat,
Cînd ți-am pășit în țară, la hotar.

Nu te-oi uita!
Cînd m-oi întoarce-acasă
Am să le spun flăcăilor de țara ta...
Am să-i găsesc la coasă.

Demostene Botez

Ce spuneau uneori brazii

Cetină verde de brad,
Anii nu-i numără nime...
Din munți avalanșele cad.
Zăpezi și păduri și desime.
Securile ziua s-aud
Copacii se clatină, cad,
Și ziua și noaptea — cu vuietul surd
Ca-n nopțile negre de iad.

Un om a murit într-o zi.
Oamenii nu-i numără nime.
Copacul cel gros îl izbi
Din cea mai de sus înălțime.
Și omul sărac s-a fost dus
Să nu mai revină pe-acî —
Securea la cap i-o au pus...
Un om a murit într-o zi.

Un cal nărăvaș a căzut.
Caii nu-i numără nime.
Culcat pe-al zăpezii-așternut
Privea răbdător spre mulțime.

Spre seară stăpînul i-a-ntins
O mînă de fîn ne-nceput —
Dar ochiul clipi și s-a stins...
Un cal nărăvaș a căzut.

A ars un bordei cu copii.
Copiii nu-i numără nime.
Copiii-au plecat dintre vii
Spre raiuri cu flori și albine
Bărbatul fluieră-n munți,
Vorbește cu brazii, cu apa,
Caută peștișorii mărunți,
Se joacă-n mușuroaie cu sapa.

Cetină verde de brad,
Anii nu-i numără nime...
Din munți avalanșele cad.
Zăpezi și păduri și desime.
Securile-n munți au tăcut —
Poveștile vechi au zburat —
Dar iarăși un cîntec te-aud,
Cetină verde de brad.

Un cîntec de azi al brazilor

Pădurar din munte, pădurar,
Las să-ți plece fiii-n lumea largă
Alt susur s-aude prin frunzar,
Bine zici că bine-o să le meargă.
Zborul lor e fără de opriri.
Vulturi, vor tăia văzduhul, rar,
Îndrăzneți și ageri în priviri,
Pădurar din munte, pădurar.

Cel mai mare spre Galați s-a dus —
Dunăre, tu apă-l ocrotește!
A venit un pădurean de sus,
Taie valu-n spume, voinicește
Va străbate peste țări și mări
Un frumos și tînăr marinar.
Fiul tău plecă spre depărtări.
Pădurar din munte, pădurar.

Cel de-al doilea în Ardeal sosi,
În cetatea nouă Hunedoara.
Codri fără capăt unde-or fi?
Însă rîuri izvorăsc ca para.

Știu, aici ca fierul te călești
Și devii destoinic oțelar.
Fiul îți trimite bune vești,
Pădurar din munte, pădurar

Cel de-al treilea, iată-mi-l la Iași,
Poartă-n suflet dulci înfiorări.
Spre Copou îl duc întîii pași.
Ce i se năzare-n depărtări?

S-a mișcat o umbră pe nisip —
Teii vechi se scutură domol.
Munții s-au înseninat la chip.
Cărți... istorii... toate-i dau ocol,

Pădurar din munte, pădurar.
Ți-au plecat feciorii-n lumea largă.
Alt susur s-aude prin frunzar —
Bine zici că bine-o să le meargă.
Zborul lor e fără de opriri.
Vulturi vor tăia văzduhul, rar,
Îndrăzneți și ageri în priviri,
Pădurar din munte, pădurar.

Aurel Gurghianu

Vitrină literară

Noutățile literare care vor ajunge în vitrinele librăriilor și sub ochii cititorilor în acest sfîrșit de vară sînt în chip deosebit semnificative pentru marele eveniment istoric pe care-l sărbătorim la 23 August — eliberarea.

Vom avea acum, pentru prima oară, o ediție foarte cuprinzătoare a operei poetice a lui Mihai Beniuc, cîntărețul de frunte al luptei pentru libertate — în epoca fascismului și a dictaturii — și apoi, al noii ere deschise poporului, era de construire a socialismului. Cititorii vor cunoaște în cele două volume ale ediției roadele alese ale unei conștiințe de poet militant în slujba marilor idealuri ale poporului. În ansamblul literaturii noastre, creația lui Mihai Beniuc este expresia cea mai grăitoare pe care a dat-o literatura năzuințelor maselor către viața liberă, orientării lor către luptă, către prefaceri revoluționare, în epoca de după primul război mondial.

Marin Preda a încredințat tiparului romanul său „Moromeții", impresionant tablou al fărîmițării gospodăriei țărănești individuale în anii dinaintea celui de al doilea război, sub loviturile instituțiilor și oamenilor regimului. Primele părți au apărut în revista „Viața romînească", începînd cu nr. 6/1955. În destinul familiei lui Ilie Moromete, autorul luminează procesul complex de sărăcire și radicalizare a țărănimii și de alunecare tot mai accentuată a claselor dominante spre fascism și propagandă războinică.

Adunîndu-și într-un ciclu de mai multe volume o parte a activității sale de gazetar, Zaharia Stancu reconstituie, în articolele și însemnările pe care le retipărește, imaginea odioasei orînduiri, al cărei sfîrșit l-a marcat actul de la 23 August. Primul volum al acestui ciclu, „Sarea e dulce", ajunge pînă prin 1936. Un volum de articole publică și Eugen Jebeleanu, înmănunchindu-și, în pagini adesea patetice, activitatea sa jurnalistică.

Un scriitor tînăr, Titus Popovici, a realizat un succes de seamă cu romanul său „Străinul", frescă largă a evenimentelor care au premers momentului eliberării, într-un oraș din Ardeal. Mai multe capitole sînt consacrate zilelor frămîntate ale lui august 1944. Galeria largă de personaje expresiv realizate, faptele zugrăvite în mișcarea lor vie, fac din roman o apariție valoroasă a prozei noastre actuale.

Poezia închinată oamenilor și faptelor din aceste zile numără și ea succese de seamă. După volumul „Pe struna fulgerelor" de Mihu Dragomir, apărut recent, culegerea lui Victor Tulbure, „Lauda patriei", este un cald prinos adus vieții noastre de luptă și construcție. Evocînd epoci mai îndepărtate, au apărut de asemenea ciclul de poezii ale lui Tudor Arghezi, „1907", publicate în „Viața romînească", și al doilea volum al romanului închinat revoluției de la 1848, „Un om între oameni" de Camil Petrescu. Alături de acestea, trebuie menționată drama „Horia", pe care Mihail Davidoglu a terminat-o de curînd.

Sînt scrieri care, subliniind prin apariția lor semnificația unui moment istoric, demonstrează dezvoltarea literaturii în patria noastră și marchează creșterea continuă a forței scriitorilor noștri. Avem convingerea că nu exagerăm spunînd că multe din titlurile citate mai sus se situează între cele care vor forma clasicismul realismului nostru socialist.

Din creațiile care oglindesc epoca premergătoare eliberării și care se leagă astfel de momentul a cărui aniversare o sărbătorim, noutățile cele mai grăitoare sînt: al doilea volum al operelor lui Mihail Sadoveanu, cele două volume ale scrierilor în versuri și proză ale lui Topîrceanu, precum și volumul de poezii ale Magdei Isanos. În același domeniu, al retipăririi — de astădată a unor opere create mai de mult — o realizare importantă o constituie apariția primului volum al operei lui Al. Odobescu, sub îngrijirea lui Tudor Vianu.

Fără îndoială că activitatea editorială în ce privește literatura romînă nu se mărginește la atît. Am enumerat acele apariții care constituie, sub diferite raporturi, momente însemnate pentru literatură și pentru cercetarea noastră literară. Nu putem să nu adăugăm aici noile creații de proză ale lui V. Em. Galan (volumele: „Vecinii" și „Mesajul lui U-Iun-Tuo"), Petru Dumitriu (nuvela apărută în „Viața romînească" nr. 7, care continuă ciclul „Cronică de familie") și Remus Luca (volumul „Povestirile lui Filon Gherman"), — precum și volumele de poezii „Inscripții" de N. Tăutu, „Balada împușcaților" de Ion Brad, „Murmurul străzii" de Victor Felea.

Succese importante sînt traducerile, realizate la nivelul adevăratei creații, a unor opere din literatura mondială, cum sînt: poemul popular chinez „Asma — fata ecoului", transpus în romînește de Eusebiu Camilar, poemul dramatic „Faust", tradus de Lucian Blaga și primul volum al operelor lui Nekrasov, în versiunea romînească a lui Miron Radu Paraschivescu. Ciclul de opere din clasicii universali sporește cu noi volume; au apărut: primele din teatrul lui Shakespeare, „Poezie și adevăr" de Goethe, două volume din teatrul lui Schiller, primul volum din Molière, un volum din Șalom Alechem, „Till Eulenspiegel" de Charles de Coster. Din literatura rusă și sovietică, cele mai proaspete noutăți editoriale le constituie continuările la ciclurile începute mai de mult, din operele lui Cehov și Tolstoi, precum și cele două volume de opere alese ale lui Nikolai Ostrovski, volumul I al operelor lui P. A. Pavlenko, „Teatru" de Arbuzov, versurile lui Konstantin Simonov și Pavel Antokolski.

Între realizările cu care poporul nostru cinstește aniversarea lui 23 August, succesele literaturii se situează, precum se vede, la loc de frunte.

M. Gafița

COINCIDENȚE LA BAIA MARE

E poate numai o coincidență de date, dar și coincidențele sînt uneori grăitoare:

La 6 august 1929 — o crimă împotriva umanității la Lupeni.

Mitraliați — 17 mineri.

Răniți — sute.

Solidari cu greviștii mineri — sute de mii.

La 6 august 1945, o crimă împotriva umanității la Hiroșima.

Morți — 200.000 de oameni într-o singură clipă.

Răniți — sute de mii.

Solidari împotriva războiului atomic — milioane.

Din zi de doliu și de luptă, 6 august a devenit în patria noastră ziua minerului.

Din zi de adîncă durere — 6 august a devenit, după un deceniu, ziua internațională de protest a omenirii întregi.

Firește, totul poate că e o coincidență de date. Dar poate că nu. Eu cel puțin le-am trăit nu ca pe o simplă alăturare de întîmplări, căci ele au fost legate firesc prin însăși viața mea.

Nu de mult m-am întors de la Congresul Mondial al Mamelor. Nu de mult am ținut o dare de seamă tocmai la Baia Mare. Era într-o joi după amiază. În ciuda ploii (aproape zilnice) orașul își profila pe cer vechiul turn al cetății ardelene și turlele bisericii apropiate. O piață pătrată cu parc și birouri de voiaj, cu magazine și cinematografe, cu biblioteci și sedii ale organizațiilor sindicale și de partid, într-un cuvînt inima unei așezări devenită nu de mult centrul întregii regiuni industriale. Poduri mari de lemn, siluete de munți albaștri, mușcate în ferestre, ulițe înguste cu case unite printr-un arc de boltă, blocuri muncitorești spre gura minei, turnul cu ornicul luminat în timpul nopții, un mare spital încă înconjurat de schele, dealul florilor, teatrul permanent romîn și maghiar, apele Săsarului care spală minereul la suprafața minei, vestita cetate a pictorilor din regiune, redacția ziarului local, fețele aspre ale celor ce alcătuiesc, dincolo de graiul deosebit, nația mare a minerilor, — toate acestea, proiectate pe retină, încercau să-mi dăruie o imagine a orașului, într-o singură zi.

„De ce o zingură zi? — m-a întrebat o tovarășă — Dacă tot ai bătut atîta drum pînă la Baia, apoi nu se cade să pleci tocmai de 6 august". Așa s-a făcut c-am venit pentru o dare de seamă, și am rămas să petrec ziua minerilor între mineri. Socoteala din tîrg e uneori mai frumoasă decît cea de acasă...

Legende vechi și oameni noi

Cei vechi își închipuiau pămîntul susținut pe umerii îndoiți de încordare ai legendarului Atlas. Cum mîinile nu-și dezmint tîlcul nici după veacuri, Atlas trăiește și astăzi, și are pentru mine o expresie și o identitate reală: e Petre Boicean, mineriade frunte la întreprinderea „Petre Gheorghe" din Baia. Cadrul în care mi-a sărit în ochi asemănarea, nu este tocmai cel din mitologie: un apartament din Blocul 19 al coloniei Săsar. Ceva grădină de zarzavat în față. Scoarțe maramureșene, mițoase, pe paturi, întrecute în meșteșugul culorilor doar de frumusețea nevestei care le-a țesut; femeie bună, după părerea bărbatului, numai cu un cusur: nu e niciodată mulțumită cu mobila ce o cumpără. Pînă acuma a schimbat un rînd de paturi, dar dacă la Comlemn a sosit alt soi, mai frumos, atunci întîmple-se orice, dar țăranca de acum 10 ani, cu basmaua galbenă înflorată încă prinsă sub bărbie, „trăbuie" și — poate să înlocuiască paturile mai vechi. „Trăbuie" fiindcă odată cu împlinirea unor cerințe, se ivesc altele, și le poate împlini, fiindcă țăranul de ieri, care și-a lăsat în sărăcie iugărul de acasă, ține azi pe umerii lui, pămîntul. Iată-l cum se ridică de pe scaun și-și dă la o parte cămașa, să ne arate umărul: „Asta nu e piele, e piatră. Cîte trunchiuri întregi de stejar am ridicat eu în nouă ani de mineritl".

De atunci, ori de cîte ori bat străzile Băii, ori de cîte ori cercetez cărțile la bibliotecă sau urc pe deal, sub pădure, ori de cîte ori cumpăr mezeluri la magazinul fruntaș unde totul sclipește în celofan, ori caut poarta vechiului turn, totdeauna simt ca o realitate concretă, că pămîntul acesta pe care-l călcăm cu toții, îl poartă pe umeri noii Atlași, subterani...

Sfîrșitul preistoriei

Bunicii și străbunicii lui Boicean nu cred să fi știut scrie, și nici măcar să fi avut multe acte pe care să pună degetul. Cu Boicean însă, familia și-a început istoria. Istorie cu zile mari, care nu sînt marcate numai de fotografia colorată a nunții, ci sînt bogate în letopiseți și zapise, titluri și diplome înrămate de miner fruntaș, portretul capului de familie semnat de pictorul Weith, scrisort primite din partea ziarului local la care Boicean e azi corespondent de presă, ciornele scrisorilor trimise peste hotare... El, Petre Boicean, acum zece ani la cheremul unui singur iugăr de pămînt sărac, poartă azi corespondență internațională, cu minerii sovietici. E un deceniu sau o epocă între fotografia celor doi miri, la țară, și manuscrisul păstrat cu grijă în arhiva ce o va lăsa copiilor? Judecați voi înșivă.

Și apoi un cuvînt despre o bibliotecă în miniatură. Sînt cărți legate în piele, primite la Congresul al III-lea al Sindicatelor și rînduite frumos într-o cutie a lor anume. Nu le amintesc cu titlu documentar. În munca lui de miner, ele au avut un rol mai mare decît acela de obiect de preț al familiei. Acum un an, într-un loc greu de înaintare, a mustit apă din piatră, și apa s-a ridicat pînă la genunchi. Nu-i tocmai o baie plăcută, dar ce să-i fi dat lui Petre Boicean prin gînd, să împărtășească altora plăcerile sau neplăcerile băii de 8 ore a echipei? Seara însă, citindu-și atent cărțile, a găsit la capitolul privind securitatea muncii: „Dacă un muncitor lucrează în umezeală, și apa trece de 30 cm, durata zilnică a muncii scade obligator la 6 ore". A treia zi, Petre Boicean pleca de la directorul minei cu cartea sub braț, mustrat că n-a anunțat de îndată pe cei răspunzători, despre condițiile noi de lucru.

La 6 august 1929, mitraliere au răspuns cererilor elementare de securitate a muncii minerilor.

În 1954, Petre Boicean a fost mustrat că nu și-a cerut drepturile cu o zi mai devreme.

— Două date —

E un sfert de veac sau o epocă? Judecați voi înșivă.

Cei 6 Lupșa

Boicenii nu sînt singura familie pe care am cunoscut-o la Baia. Între soții Lupșa am cinat la agapa cea mare din Clubul muncitoresc (la care am primit și eu o „invitare" scrisă); la ei am prînzit de ziua minerului. E o locuință veselă, populată de un întreg trib Lupșa, mic însă în comparație cu cel al vecinilor maramureșeni. Mununar. Dacă la Lupșa, cei patru copii nu încap cu părinții la o singură masă, apoi cu siguranță că mama Mununar își strigă cele opt fete și un băiat, după catalog sau după etate la ora prînzului! Și sînt sigură că nu odată, chiar cînd greutățile o apleacă, Parasca Mununar nu are păreri de rău: e dintre oamenii care n-au trăit zadarnic!

Spre deosebire de Boiceni, familia Lupșa are un trecut. Gavril Lupșa n-a coborît de curînd de pe țarină în mină. El e subteran de mai bine de 15 ani. A săpat la cărbuni, la Lupeni, a luat parte chiar la greva din 1941 cînd minerii au refuzat să dea combustibil pentru un război nedrept. Începută a doua zi de Paști, ca să nu trezească toate bănuielile poliției dintr-odată (deh, poate oamenii nu vin la lucru fiindcă-s sfintele sărbători!) — greva s-a întins pe 6 zile, la sfîrșitul cărora minerii au fost împinși pe gura minei între baionete. Mulți însă care au intrat, au și ieșit, ca Lupșa, prin vechiul puț Ileana, pe care autoritățile nu s-au gîndit să-l păzească, și s-au ascuns în pădure. Și multe zile în șir și-a lăsat Otilia Lupșa fetița de un an în grija unei vecine, ca să-i ducă bărbatului ei de mîncare într-ascuns.

Ca represiune, greviștilor li s-au a-

Veronica Porumbacu

(Continuare în pag. 4-a)

Un articol şi cîteva nedumeriri

A venit desigur timpul să stăm mai serios de vorbă despre problemele dramaturgiei noastre contemporane. Apariția unui articol cu un titlu atrăgător (*„Pentru noi piese actuale, combative, frumoase"*) într-unul din numerele trecute ale „Gazetei literare", a atras desigur atenția. Introducerea articolului este promițătoare. Autorul, N. Moraru, pornește de la cîteva constatări judicioase. Intr-adevăr, *„tematica pieselor ce se prezintă este foarte limitată"* și este bine să atragem atenția dramaturgilor că sînt *„mult în urma vieții"*. De ce însă ceea ce urmează după aceste constatări provoacă în sufletul cititorului o oarecare senzație de nemulțumire? Cum se poate ca pornind de la adevăruri bine cunoscute, amintind apoi cîteva teze de bază ale esteticii marxist-leniniste, să nu ajungi pînă la urmă la limanul așteptat? De unde izvorăsc oare cauzele care dau acestui articol caracterul său nesatisfăcător?

In primul rînd ni se pare că poate fi remarcată o contradicție supărătoare între scopul ce și l-a propus articolul, așa cum se desprinde el din titlu (cît și din scurta sa introducere) și ceea ce se află în cele cinci sau șase coloane care au fost publicate sub semnătura lui N. Moraru. Căci a discuta despre căile care duc la *„făurirea unui număr suficient de piese bogate în idei, scrise cu talent, atacînd teme arzătoare actuale"*, cum aflăm din rîndurile introductive, înseamnă a lua pieptiș tocmai acele probleme pe care articolul le evită, înșiruindu-le doar cu grabă în cincisprezece rînduri, deși ele nu pot fi scoase din discuție cu nici un chip.

„Deseori se spune că scriitorii noștri nu cunosc viața. In cele mai multe cazuri așa și este" constată autorul articolului. Dar despre această problemă-cheie, el nu găsește cu cale să vorbească nimic într-o cercetare întreprinsă anume pentru a afla cum vom reuși să dobîndim *„noi piese, actuale, combative, frumoase"*.

„Se spune că pregătirea ideologică a multor dintre dramaturgi lasă de dorit. Și aceasta corespunde adevărului", adaugă N. Moraru, fără a se tulbura nici de astădată. Cititorul nu înțelege de ce și în acest rînd discuția este evitată. El poate să bănuiască totuși, păstrîndu-și speranțele, că se află în fața unui cercetător care-și folosește întreaga sa abilitate pentru a nu se lăsa tentat de orice fel de probleme care *„se spun"* cu privire la dramaturgie și care pare a ști că adevărata cauză a tuturor necazurilor este cu totul în altă parte, pășind către dînsa grav și cu un calm care poate fi pe bună dreptate pizmuit.

„Se arată" — scrie N. Moraru mai departe în același stil reținut — *„că mulți dintre dramaturgi nu au calificarea artistică satisfăcătoare, că nu cunosc teatrul și legile lui"*. Cititorul a tresărit din nou în așteptarea începerii discuției despre problemele de creație ale dramaturgiei, dar N. Moraru — deși își dă seama că *„ar fi ridicol să tăgăduim acest adevăr"* — se îndepărtează pe nesimțite și de acest drum către țintă. Trecut ca într-un vis frumos prin fața porților către adevăr, dar îndepărtat ca într-un groaznic coșmar înainte de a fi făcut primul pas către ele, cititorul nu poate fi decît dezamăgit cînd află că deși conștient de însemnătatea acestor probleme, autorul articolului, printr-un capriciu aproape de neînțeles, *„vrea să vorbească astăzi totuși despre alte aspecte"*.

Aceste „alte aspecte" se referă la comportarea Direcției teatrelor din Ministerul Culturii cît și la conduita direcțiilor de teatre din întreaga țară. Nimeni nu poate încerca, fără a fi răuvoitor, să minimalizeze însemnătatea pe care o au teatrele și forurile lor de conducere în dezvoltarea dramaturgiei. Legătura strînsă între teatru și dramaturgie este, după cum arată și tov. N. Moraru, de nedesfăcut. Dar într-un mic studiu, ca acel pe care l-a publicat tov. N. Moraru, fiecare argument, fiecare factor, fiecare cauză trebuie așezată la locul său, după mărimea și greutatea sa. Firește, teatrele pot face mult bine, pot face și mult rău dramaturgiei noastre, dar nu aci vom găsi izvorul cel mai adînc și cel mai bogat al dezvoltării genului dramatic. Pentru fiecare exemplu dat de N. Moraru cu privire la aportul hotărîtor al unor teatre în trecut în creația scriitorilor, se pot da zece sau o sută altele în care lucrurile stau tocmai pe dos. Este adevărat că Paul Gusti l-a sprijinit pe Caragiale cînd acesta a prezentat *„O scrisoare pierdută"*, dar această piesă a fost scrisă de marele satiric atunci cînd nimeni nu uitase încă purtarea mîrșavă a Direcției Teatrului Național din București cu privire la *„O noapte furtunoasă"*. Intre cele două războaie, *„Suflete tari"* de Camil Petrescu a fost de-a dreptul denaturată în montarea unui regizor care se bucura de renume și totuși dramaturgul nu a încetat să scrie piese valoroase. *„Jocul de-a vacanța"*, prima piesă a lui Mihail Sebastian, a fost respinsă de cîteva teatre și a așteptat doi ani să fie jucată dar cu toate astea au urmat apoi *„Steaua fără nume"* și *„Ultima oră"*.

Să ne înțelegem. Sprijinul direcțiilor de teatre, măsurile organizatorice ale Direcției teatrelor menite să stimuleze și să promoveze dramaturgia noastră joacă un rol deosebit de important în apariția unui număr mare de piese bune cît și în îndrumarea dramaturgilor către temele cele mai de seamă. Dar atunci cînd discutăm despre cauzele lipsurilor existente în dramaturgia noastră, nu avem dreptul să lăsăm de-o parte cele mai multe dintre principalele obiective ale discuției și să ne îndreptăm excesiv către această latură a dezbaterii.

Este aici o problemă de proporții, în care disproporția este prea evidentă ca să mai fie necesar s-o calculăm. Ca să ne folosim de o formulă care aparține lui N. Moraru, atunci *„cînd cantitatea trece în calitate, e bine să ne gîndim"*.

Această ocolire a problemelor teoretice ale muncii de creație și îndreptarea mai ales către discuția relațiilor dintre dramaturg și teatrul care-l pune în scenă piesa, nu ni se pare a fi întîmplătoare. Aci ne întîlnim cu o manifestare proprie unui număr dintre scriitorii noștri de dramă și comedie. Ei au devenit poate prea mult „autori de teatru" și prea puțin „dramaturgi". Nu trebuie să înțelegem prin aceasta că dramaturgul adevărat nu trebuie să fie un foarte bun om de teatru. Dimpotrivă, depărtarea de viața teatrului poate avea urmări grave pentru opera dramaturgului. La ce ne referim atunci? Tocmai la tendința de practicizare îngustă a unora dintre cei care abordă genul dramatic. Aceștia se transformă uneori în „făcători" de piese, potrivind după ureche loviturile de teatru și alternînd cu o abilitate derizorie scenele lacrimogene cu momentele hilariante, în detrimentul zugrăvirii marilor caractere.

Este semnificativ pentru acest divorț cu teoria literară și modul în care unii dramaturgi iau cuvîntul la adunările secției de dramă a Uniunii scriitorilor. Ei se balansează confuz între cîteva generalități sau rostesc cu emfază idei foarte cunoscute.

Articolul lui N. Moraru merge de asemenea pe această linie. El este călăuzit excesiv de preocuparea pentru felul în care alți factori se ocupă de dramaturgie și suferă de prea multă pasiune pentru problemele practice ale jucării unei piese pe o singură scenă din provincie sau la un singur teatru din București.

Nu putem să nu fim de acord cînd N. Moraru subliniază că *„răspunderea pentru piesă, în ultima socoteală, aparține dramaturgului"*. Ideea este dreaptă, dar s-ar putea adăuga, fără a greși, că în prima ca și în ultima dintre „socoteli" răspunderea pentru dezvoltarea dramaturgiei revine de asemeni în primul rînd celor care o creează. Citind rîndurile înfierbîntate în care N. Moraru combate cu vehemență direcțiile teatrelor pentru vina de a frîna mersul înainte al creației în domeniul dramei, ne-am amintit de cîteva fraze rostite de Alexandr Korneiciuk în coraportul său la cel de al doilea Congres al Uniunii scriitorilor sovietici. Aceste fraze ni se par lămuritoare. Incercînd să răspundă la întrebarea *„de ce dramaturgii noștri scriu atît de puțin"*, referindu-se și la problemele calității literare a pieselor și mai ales la atacarea nemulțumitoare a marilor teme ale contemporaneității, Korneiciuk dezlega astfel problema: *„Răspunsul la întrebările pe care mi le-am pus atît mie cît și tovarășilor mei dramaturgi, precum și prietenilor noștri comuni, oamenilor de teatru, trebuie să-l căutăm în noi înșine, în creația noastră și să nu aruncăm asupra altora răspunderea pe care o avem față de popor pentru soarta dramaturgiei și teatrului nostru"*. Și mai departe: *„Soarta dramaturgiei noastre sovietice este o cauză scumpă pentru întreaga noastră literatură și pentru întreaga noastră viață teatrală și cinematografică. Dar, desigur, nici un ajutor acordat dramaturgilor nu va da rezultate, dacă noi, dramaturgii, nu vom fi adînc conștienți de greșelile noastre, dacă nu vom primi cu sinceritate critica justă ce ni se aduce, dacă nu vom învăța să fim judecătorii cei mai severi ai propriilor noastre opere, dacă în sufletul nostru nu va vibra emoția puternică și dorința fierbinte de a înțelege procesele profunde ale vieții de la nivelul măreților sarcini istorice în domeniul construirii societății noi, comuniste, pe care ni le-a trasat iubitul nostru partid"*.

Făgăduind să trateze la început despre asemenea probleme, care ar fi condus pe autor către limpezirea principalelor confuzii în legătură cu crearea de *„piese actuale, combative, frumoase"*, articolul tovarășului N. Moraru devine dintr-odată un act de acuzare dresat cu vehemență și obositoare stăruință forurilor care conduc activitatea teatrelor noastre. Această întoarcere din drumul către precizarea adevăratelor răspunderi a întristat pe cititori. Un om în vîrstă căruia i s-ar promite rezolvarea problemei bătrîneței și i s-ar oferi apoi o unsoare împotriva căderii părului, n-ar reacționa desigur altfel.

Dar dacă, trecînd peste această

deziluzie și ștergînd din memoria noastră titlul, introducerea, pretențiile din prima coloană, ne-am resemna să ne considerăm în fața unui simplu articol despre rolul teatrului în promovarea noii dramaturgii? Lucrul ar fi posibil, întrucît asemenea articole nu sînt de disprețuit, iar problema nu ne poate fi indiferentă. Citit astfel, articolul se oprește asupra unor obstacole reale și le subliniază cu hotărîre. Există cu adevărat la unele teatre dezinteres pentru piesele originale, chiar și față de cele mai valoroase. Se întîmplă deseori să găsim la unele direcții de teatre preferințe nu atît pentru marile valori ale repertoriului clasic, cum crede N. Moraru, cît mai ales pentru montările fastuoase de epocă, în detrimentul pieselor moderne. Nu se poate trece cu ușurință într-adevăr peste lipsa de competență întîlnită la secretariatele literare ale unui număr însemnat de teatre. N. Moraru face bine că scrie despre aceste slăbiciuni condamnabile, care nu slujesc cauzei teatrului și dramaturgiei noastre. Dar... din ce cauză și sub acest aspect articolul irită, nemulțumește? Ce sună neplăcut în tonul analizei și ce lipsește anume ca argumentele să convingă și, mai ales, *să ajute?* Un autor de piese supune unei critici modul în care teatrele își alcătuiesc și-și îndeplinesc repertoriul anual, urmărește mijloacele prin care se caracterizează colaborarea dintre scriitori și teatre în țara noastră. Nimic mai firesc atîta vreme cît discuția se păstrează în limitele problemelor atacate, cît nici țînțarul nu devine armăsar și nici exemplul nu este mînuit fără discernămînt.

N. Moraru, însă, acționînd nepotrivit procedeelor bunului dramaturg, creează în jurul vieții noastre teatrale o atmosferă de tragedie nejustificată, uzînd de mijloace exterioare, adeseori deplasate. Infățișarea deplorabilă, pe care o capătă mișcarea teatrală din țara noastră de-a lungul articolului, nu corespunde realității. Se creează așadar un decor fals și se amplifică artificial conflicte mărunte. Este adevărat că autorul dă uneori și exemple pozitive. Insă ele sînt date deseori ca simplă contrapondere la încă un țipăt de alarmă. Maniera negativistă a articolului apare evidentă. Zelul negării duce, nu o singură dată, la observații inexacte sau numai exagerate. Astfel ni se pare cel puțin puerilă acuzația adusă teatrelor noastre, în bloc sau pe grupuri, cu privire la faptul că *„astăzi Camil Petrescu și Laurențiu Fulga nu mai vor să scrie teatru"*. In realitate, Camil Petrescu a lucrat în ultimul timp la primele două volume ale romanului *„Un om între oameni"* și acum este ocupat cu cel de al treilea volum al acestei lucrări de mare valoare, iar Laurențiu Fulga s-a preocupat de terminarea unui roman de largă respirație, al cărui manuscris a fost de curînd predat Editurii tineretului. Cine ar putea crede cu adevărat ca un scriitor mare, atît de legat de teatru și de dramaturgie cum este Camil Petrescu, să fie speriat în așa măsură de vreun director de teatru, încît să pună capăt șirului sclipitor al pieselor sale?

Nu mai puțin copilărească ni se pare presupunerea că datorită dezinteresului teatrelor față de piesele originale, Mihail Davidoglu *„s-a îndreptat spre trecut"*. Aci se evidențiază o trăsătură caracteristică pentru modul în care N. Moraru, în articolul său, dă valoare de simbol unor fapte cu semnificație restrînsă. După ce a scris trei dintre cele mai bune piese de actualitate ale dramaturgiei noastre, Mihail Davidoglu a închinat figurii lui Horia una din noile sale drame. Dar autorul piesei *Horia* scrie acum o lucrare dramatică ce se petrece astăzi, pe un mare șantier. Care sînt elementele care pot justifica sentința după care acest autor dramatic *„s-a îndreptat spre trecut"?*

Stăruind, pe drept cuvînt, asupra necesității ca scriitorii să găsească o atmosferă mai caldă la Direcția teatrelor sau la direcțiile de teatre, N. Moraru comite eroarea de a prezenta în bloc ca nedreptățite piese valoroase și lucrări deficiente. In articol sînt apărate piese scrise cu real talent ca cele ale Anei Novac, dar același zel este manifestat și față de *„Răsărit de soare"* de A. G. Vaida și I. Niculescu, la care autorii ar mai avea mult de lucrat.

Se remarcă și sînt citite, desigur, cu multă satisfacție rîndurile prin care tov. N. Moraru, în ultimul său articol, consemnează că *„ne sînt încă proaspete în memorie tendințele de a se impune dramaturgului soluții pe care el nu le vrea"*. Dar și aici trebuie exemplificat cu atenție. Referirea la piesa *„Recolta de aur"*, cea mai slabă dintre lucrările lui Aurel Baranga, nu are darul să convingă pe nimeni. O altă piesă, citată insistent de autorul articolului în sprijinul cîtorva din ideile pe care le susține, este *„Urma alege"* de N. Moraru. Piesa este pomenită atît sub aspectul nedreptățirii sale în repertoriul stagiunii viitoare, cît și ca obiect care în contact cu teatrele a provocat *„chinul"* autorului său. *„Urma alege"* este la rîndul său un exemplu care nu servește cum s-ar cuveni ideile articolului. Prezentarea acestei lucrări ca *„singura piesă din viața oamenilor muncii din industrie"*, prevăzută în repertoriul anului ce vine, nu este numai inexactă, dar, dintr-un anumit punct de vedere, foarte nepotrivită. Dacă în articolul său tov. N. Moraru s-ar fi ocupat nu numai de unele aspecte de suprafață, ci ar fi intrat în discuția de fond a dramaturgiei noastre, el n-ar fi putut să nu se oprească asupra piesei *„Urma alege"* ca exemplu tipic de schematizare a realității. In această lucrare dramatică este puternic promovată tendința, manifestată și în alte piese scrise în ultimul timp, de a înlocui conflictele proprii zilelor noastre cu veșnica poveste a activiștilor înapoiați, care se opun din răsputeri masei de salariați luminați. In *„Urma alege"* directorul întreprinderii și secretarul de partid reprezintă „vechiul" cu înverșunare. Autorul nu opune acestor personaje negative nici o figură vie, cuceritoare, care să se distingă din numărul impresionant de personaje care trec prin scenă, fără să ne lase amintiri sau regrete. In aceste condiții n-au cum să se contureze în piesă personaje luminoase, figuri ale oamenilor noștri înaintați. Iată de ce referirea repetată la *„Urma alege"* scade simțitor din puterea de convingere a articolului.

Cititorul, nemulțumit de inabila exemplificare și argumentare a articolului, nu poate privi cu sînge rece modul necorespunzător în care sînt servite idei juste, la care el ține. Articolul semnat de N. Moraru își rostește opiniile cu un glas prea iritat, care le dă o nuanță dizgrațioasă. In judecarea vieții noastre teatrale, tov. N. Moraru are un mod atît de singular de a împărți laudele, încît peste unele teze juste de la care pornește, se face simțită atmosfera arbitrarului. Unul din cele mai bune teatre din țară (Teatrul Municipal) este înfățișat în culori odioase, iar Teatrul Național din Cluj apare ca singurul teatru care s-a ocupat de piesele originale, fiind, după cum se exprimă N. Moraru pe latinește, o *rara avis*, ceea ce ar lichida dintr-odată munca unui număr însemnat de teatre bucureștene și contrazice afirmații chiar ale autorului articolului pe care îl discutăm.

O altă pricină care dă o întorsătură nefirească luptei pentru promovarea dramaturgiei originale este și insistența cu care N. Moraru se supără pe acele teatre care joacă prea mult pe Shakespeare sau care îl pregătesc cu prea multă stăruință pe Beaumarchais. Deși tovarășul Moraru asigură pe cititor de sentimentele sale cele mai bune pentru clasici, poziția falsă pe care o ocupă disputînd locurile din repertoriu ale unui Molière sau Ostrovski nu este de natură să dea cel mai solid fundament cauzei dezvoltării dramaturgiei noastre contemporane. De fapt, cu tot numărul mare de piese clasice prevăzute în repertoriu, teatrele au forțele și condițiile necesare să joace cîte două-trei sau chiar patru premiere romînești pe stagiune. Punînd în această idee prea multă fervoare, tovarășul N. Moraru n-a mers nici de data aceasta la țintă.

Cum se vede, nici restrîns la o discuție despre organizarea noului repertoriu, articolul nu izbutește să facă lumină și să cîștige aderențe. Spectacolul sumbru al viitoarei noastre stagiuni, așa cum reiese din articol, aparține exclusiv viziunii autorului acestuia. In realitate, în toamnă vor vedea pentru prima dată lumina rampei cîteva piese noi, unele remarcabile, care se ocupă de viața noastră de azi („La începutul vieții" de Ana Novac, „Trestiile" de aur" de Mioara Cremene, „Zborul de noapte" de N. Tăutu). O altă piesă interesantă despre problema educației în societatea noastră nouă („Atențiune, copii!" de Lucia Demetrius) se va juca în premieră la București. Două piese istorice de certă valoare vor fi montate în aceeași stagiune („Horia" de M. Davidoglu și „Asaltul" de T. Șoimaru). In afară de alte piese care vor fi jucate întîia oară, ca „Familia Covaci" de A. Novac, unele lucrări originale, prezentate anul acesta pe o singură scenă, vor fi montate la cîte șapte sau opt teatre din țară („Citadela sfărîmată" sau „Impărățița lui Machidon"). Mai sînt neîndoielnic cîteva probleme serioase care trebuiesc rezolvate cu competență și profunzime. Dar cui servesc exagerările și generalizările grăbite cuprinse în articolul lui N. Moraru? Este potrivit unei intervenții menite să ajute pe oamenii noștri de teatru tonul înghețat al admonestărilor care alcătuiesc acest articol? Ni se pare cert că nu se poate contribui în acest mod la stabilirea unei atmosfere de caldă și bună colaborare între scriitori și oamenii de teatru.

„Gazeta literară" a pus sub semnul „discuțiilor" articolul *„Pentru piese actuale, combative, frumoase"*. S-ar putea să fie și aici un gest grăbit. O discuție despre dramă și munca dramaturgilor noștri este bine venită. Articolul semnat de tov. N. Moraru nu oferă însă punctele de plecare necesare pentru o asemenea dezbatere. El este dominat de nemulțumirile autorului său față de unul, mai multe sau toate teatrele țării noastre.

V. Mîndra

RECENZIE

Ion Pas: „ZILELE VIEŢII TALE"

Desen de HARITON

Eroul lui Ion Pas, așa cum ne apare el în prima parte a cărții, e conceput ca un resoneur, ca un om care, într-o convorbire cu propria persoană, își aduce aminte de vremurile apuse. Urmărind să reînvie imaginea vechii mahalale care „și-a schimbat de multă vreme sufletul și obrazul". Ion Pas a imaginat acest colocviu, interesant ca procedeu de realizare a unei cărți. Evocarea lui Ion Pas este străbătută de mult lirism, de o poezie cu nuanțe însă destul de tragice. De fapt, Ion Pas întreprinde în mai mică măsură analiza personajului central, necăutînd să stabilească în amănunțime etapele evoluției acestuia, ci să evoce în primul rînd „Zilele vieții tale", după cum ne indică și titlul, adică să înfățișeze mediul în mijlocul căruia a trăit eroul. Acesta parcurge medii diferite, trăiește situații cu totul excepționale, prilej pentru scriitor de a da o imagine multilaterală a societății romînești din acest început de secol. Peste tot însă, el înregistrează numai anumite stări de lucruri, este impresionat numai de sărăcia, suferința și mizeria celor umili, în mijlocul cărora a trăit. Mahalaua pe care o evocă Ion Pas nu intrase încă în sfera industrială. Oamenii care-și duc viața aici sînt în special muncitori sezonieri (zidari, tîmplari), mici meseriași, funcționari de mîna a doua, toți cu o existență precară. Faptele mici, meschine, banale în fond, dar care ies din cotidianul îngrozitor de monoton, limitat la lupta pentru o bucată de pîine, iau proporția unui adevărat eveniment. O masă la circiuma cu umbrar, unde cîntă tarafuri și guriste, e o veritabilă sărbătoare. Există în cartea lui Ion Pas o constantă, de natură să caracterizeze această jalnică stare de lucruri: nefericirea oamenilor, imposibilitatea de realizare a speranțelor și idealurilor. Eroul lui Ion Pas își va aminti cu precădere acest aspect caracteristic al vieții oamenilor umili de atunci. Cele mai multe episoade se axează în jurul acestei probleme centrale, urmărind să arate cum o alcătuire socială ostilă omului, cu concepțiile ei închistate, sfarmă visurile și aspirațiile cele mai frumoase. Apar în cartea lui Ion Pas femei nutrind toată viața un vis de fericire, care se spulberă însă an de an, femei îmbătrînite la 30 de ani, a căror existență nenorocită le-a refuzat și le va refuza orice bucurie, mici funcționari resemnați, oameni ce au sperat sau mai speră, dar sînt siliți să se împace cu puținul ce li se oferă, oameni în jurul cărora se țes cele mai fanteziste povești, purtători toată viața ai unor enigme nedezlegate pînă la urmă. In partea a doua, după ce eroul trece prin fabrică, — prilej pentru scriitor de a prezenta în culori destul de vii atmosfera mediului industrial al Bucureștiului — și merge către mișcarea socialistă, treptat el începe să nu mai apară în paginile cărții. De aci Ion Pas va părăsi acest colocviu interior și va prefera expunerea directă a faptelor și evenimentelor, în forma unei cronici a evenimentelor sociale și politice. Autorul va evoca acum figuri și momente din trecutul mișcării muncitorești din țara noastră. Ion Pas a reușit să aducă în fața cititorilor cîteva asemenea episoade deosebit de grăitoare. Ne gîndim, de pildă, la descrierea masacrului ce a urmat demonstrației muncitorești de la Galați și la paginile închinate luptelor de la 13 decembrie 1918. Sînt desigur aici momente dintre cele mai izbutite ale cărții, realizate la o tensiune dramatică remarcabilă. Clipe de mare încordare și dramatism sînt redate simplu, în fraze scurte, într-un ritm sacadat, amintindu-ne parcă mai degrabă un reportaj, scris la locul unde s-au petrecut faptele, sub impresia nemijlocită a celor văzute acolo.

Cartea lui Ion Pas e alcătuită din episoade, cele mai multe fără legătură între ele, avînd astfel o valoare de sine stătătoare. Procedeul este explicabil într-o bună măsură. In prima parte a cărții, autorul își amintește diverse întîmplări și fapte care l-au impresionat mai mult în cursul anilor. Succesiunea amintirilor, mai ales cele aparținînd copilăriei și tinereții, urmează în primul rînd o ordine afectivă și mai apoi cea temporală. Oricine își va aminti, atunci cînd scrutează astfel de epoci ale vieții, acele figuri și întîmplări care l-au impresionat cu mai multă putere, lăsînd urme adînci în sufletul său. Și Ion Pas procedează astfel, mai ales în prima parte a cărții. Din momentul cînd autorul începe să înfățișeze fapte și oameni aparținînd istoriei, adică din clipa în care „Zilele vieții tale" devine mai puțin o carte de amintiri, ci în primul rînd o cronică, episoadele încep să se ordoneze, să se desfășoare într-o succesiune cronologică mai strînsă. Ele își păstrează însă acest caracter autonom, autorul neînchegînd bogatul material de viață ce îl mînuiește într-o construcție literară unitară.

In evocarea mișcării muncitorești, caracteristic pentru Ion Pas va fi prezentarea unor figuri pitorești. Nae Păcală, tovarășul Mitică și alții de seama lor, sînt cîțiva din această categorie de oameni însuflețiți de un entuziasm nereținut. Scriitorul reliefează și alte figuri de luptători pentru cauza muncitorimii. Și cel mai reușit în acest sens mi se pare creionat Leonte Filipescu, om cu o înaltă ținută de combatant, devotat pînă la sacrificiu, înfruntînd cu o bravură exemplară chinurile la care e supus.

O bună parte din paginile volumului II sînt închinate primului război mondial. Războiul este prezentat și el mai mult prin cîteva imagini independente, luate succesiv fie de pe front, fie din viața celor rămași sub ocupația germană, sau porniți pe drumul pribegiei. Avem și aici o apariție mai constantă: soldatul Niță Petre. Un tablou amplu, realizat tot pe calea cronicii, întregește viziunea asupra războiului cu aspecte ale mișcării socialiste din această vreme, urmărind ecoul avut de Marea Revoluție Socialistă din Octombrie în rîndurile muncitorilor și soldaților. In cartea lui Ion Pas se insistă cu precădere asupra repercusiunilor pe care războiul le are asupra oamenilor săraci. Prozatorul descrie pe larg pribegia locuitorilor în Moldova neocupată, ne dă imagini impresionante din suferințele oamenilor rămași sub ocupația germană în București. Notația devine de data aceasta mai concisă decît în restul cărții, surprinzînd fapte emoționante, care refac un tablou veridic al primului război mondial.

Cartea lui Ion Pas se remarcă prin acel suflu de umanitate care străbate de la început pînă la sfîrșit, prin compasiunea adîncă pentru cei care au suferit, au sperat zadarnic și au murit cu visurile neîmplinite, într-o alcătuire socială nedreaptă. Sînt desigur calități care au făcut ca „Zilele vieții tale" să ajungă într-un răstimp relativ destul de scurt la cea de a treia ediție, bucurîndu-se în continuare de aprecierea călduroasă a cititorilor.

Val. Dîmbu

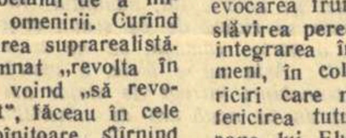

Cronica literară

PAUL ELUARD: „Poeme pentru toţi"*)

Cînd, în toamna anului 1952, inima lui Eluard a încetat să bată, istoricul literar francez Jean Varloot a cerut elevilor săi, de la liceul unde este profesor, să aștearnă pe hîrtie părerile lor despre opera poetului care murise. Unul din elevi a scris următoarele rînduri: „Poezia lui Eluard este simplă ca stil, și citirea ei e la îndemîna tuturor. Dar, sub aparența ei simplitate se ascund aluzii; expresiile concrete conțin idei abstracte, pe care riști adesea să nu le înțelegi la o primă lectură prea grăbită. Prin simplitatea stilului și prin înțelegerea relativ ușoară a ideilor sale, putem să-l opunem pe Eluard ermetismului lui Valéry".

Poet anti-ermetic, opus lui Valéry, negînd prin versul său curat estetica opacă a decadentismului, așa le apare deci Eluard tinerilor de 17 ani din țara lui. Evident, Eluard nu e un poet facil. Riști — așa cum ne spune și elevul de liceu — să nu-l înțelegi la o primă lectură făcută în pripă. O mare concentrare a emoției poetice, dovadă a înțelegerii fenomenelor în esența lor, dă versului lui Eluard o structură cristalină, care respinge locul comun, epitetul banal, expresia stereotipă. Eluard îl solicită astfel pe cititor să facă o sforțare pentru a-l descoperi, a-l cunoaște și a-l întovărăși în visurile și în lupta lui. Nu e nevoie ca cititorul să fie un „inițiat", care să deschidă cu ajutorul unei chei magice „muzeul secret" al poeziei; Eluard e la îndemîna orișicui, a orișicui care poate să înțeleagă că poezia e transpunere în imagini a realității, e fantezie și mit care te duc pe căi mai grele, dar pline de farmec, la cunoașterea justă a lumii.

Tălmăcirea lui Eluard în romînește de către poetul Virgil Teodorescu pune atari probleme și cititorilor din țara noastră. Volumul antologic „Poeme pentru toți" prezintă un șir bogat de poezii extrase din numeroasele volume de versuri publicate de Eluard între anii 1917—1952. Se poate astfel desprinde cu claritate firul evoluției politice, morale și estetice a poetului în toți acești 35 de ani.

Eluard s-a afirmat ca poet în 1917, an de război, dar și de uriașe prefaceri revoluționare. Cel care-i citise cu fervoare pe Whitman, pe Baudelaire și pe Rimbaud, scrie Intre datorie și neliniște, versuri de entuziasm și de durere.

Poemele pentru pace din 1918 vădesc, deși în mod confuz, tendința poetului de a îmbrățișa marile idealuri ale omenirii. Curînd însă Eluard aderă la mișcarea suprarealistă. Se știe astăzi ce a însemnat „revolta în genunchi" a poeților care, voind „să revoluționeze lumea prin cuvînt", făceau în cele din urmă jocul clasei stăpînitoare, stîrnind deznădejdea și anarhismul în sufletele unei întregi generații de intelectuali. Eluard a căzut și el pradă marasmului suprarealist. Foarte multe versuri din volumele Capitala durerii (1926), Viața imediată (1934), sau Roza publică (1934) înregistrează tristețea și inutilitatea cărora poetul li se simte sortit.

Cu luciditatea care-l caracterizează, Eluard și-a dat seama mai tîrziu că imperfecțiunea exprimării poetice își avea rădăcinile în viziunea sa despre lume, în disperarea pe care i-o sădise în suflet starea de lucruri din jurul său. Obscuritatea poetică își are într-adevăr cauza în singurătatea, în izolarea și în detetismul scriitorului. Neavînd ce comunica semenilor săi oamenii, de care nu se simte legat, poetul se joacă cu cuvintele, cărora vrea să le imprime, pentru o clipă, sensuri noi, ciudate, gratuite. Și-atunci eșecul moral și artistic îl pîndește fără cruțare:

A spune totul e totul și eu nu am cuvinte
Și îmi lipsește timpul și n-am nici
îndrăzneală.
Visez și la-ntîmplare imaginile deapăn,
Trăit-am strîmb și vorba de-aceea nu
e clară.
(„A spune tot")

Dar lanțul cauzal — contradicțiile lumii capitaliste — disperare — singurătate — ermetism — începe să se rupă și Eluard deschide ochii treptat asupra lumii reale, întregi, cu suferințele și marile ei bucurii. Sensuri noi se adaugă versului lui Eluard, pe măsură ce poetul descopere adevăratele valori ale vieții. Iubirea în primul rînd. Despre Eluard s-a spus adesea, și pe bună dreptate, că este poetul erotic prin excelență. Intr-adevăr Eluard a izbutit să iasă din impasul decadentismului suprarealist prin acel optimism sentimental care a fost o constantă a sufletului său. Dragostea pentru femeie, mai întîi, — cu tot ceea ce lirica erotică implică, ca descriere realistă —, evocarea frumuseții ființei iubite, apoi proslăvirea perechei de îndrăgostiți și, prin ea, integrarea într-un grup mai mare de oameni, în colectivitate, în căutarea unei fericiri care nu se poate dobîndi decît prin fericirea tuturor — revin tot mai des sub pana lui Eluard:

Iubirea noastră n-are început
Noi ne-am iubit întotdeauna
In numele iubirii noastre-nvăpăiate
Noi vrem să eliberăm pe ceilalți
Din înghețata lor singurătate.
(„Șapte poezii de dragoste în război").

Regăsindu-se ca un alt om într-o lume reală, plină de emoții, de visări și de lupte, Eluard se trezește din criza suprarealistă ca după o boală grea. Umanismul poetului se înfiripează repede:

Și-i văd pe adevărații oameni
Sensibili, buni, folositori
Cum își aruncă de pe umeri
Povara mai subțire decît moartea
Și cum de bucurie-adorm
In larma de bucurie-adorm
In larma soarelui.
(„Existăm").

Vibrației sentimentale noi din lirica sa îi corespunde o înțelegere tot mai adîncă a raporturilor sociale. Procesul de clarificare ideologică se desfășoară rapid în anii 1936—40, astfel încît la începutul celui de al doilea război mondial, Paul Eluard e un intelectual înaintat, din care evenimentele vor face un mare luptător comunist. Evenimente care nu întîrzie să se producă. In iunie 1940, catastrofa națională a Franței — strivită, dar nu ucisă, de mașina de război nazistă — stimulează voințele și-i grupează pe scriitorii cinstiți alături de popor, în jurul Partidului Comunist Francez, al cărui membru Eluard devine în 1942. In anii ocupației hitleriste, Eluard activează alături de Aragon în mișcarea de rezistență. In condițiile grele ale ilegalității el este prezent în fruntea cărturarilor patrioți. Versurile lui Jean du Haut (unul din pseudonimele poetului) lămuresc conștiințele, trezesc energiile, îndeamnă la luptă, la acțiune. Nu s-a arătat îndeajuns pînă acum ce rol a jucat poezia în mișcarea de rezistență și cît de mare a fost puterea de agitație a scrierilor lui Aragon, Eluard, Vercors în rîndurile patrioților și ale poporului francez. Poetul deznădejdilor de odinioară a murit atunci pentru totdeauna în Eluard. Tot ce era bunătate, avînt neprihănit, patriotism în ființa poetului se cristalizează, în clipe de mare încordare, în versurile de neuitat ale celor două culegeri din anii ocupației: Poezie și adevăr 42, (1942), și Intîlnirea cu nemții (1942—1945). Noii etici îi corespunde o estetică nouă; conținutul viu, de o intensitate sfîșietoare, cere veșminte noi. Versurile curg de la sine, expresia e firească, efectul simplu și direct. Cuvintele nu mai sînt măsluite, ci capătă sensul lor deplin, obișnuit, sensul lor din gura celor mulți. Ele sînt cuvinte din viața tuturor, bunuri ale tuturor:

Sînt vorbe care dau viață
Și sînt cuvinte pline de nevinovăție
Cuvîntul căldură, cuvîntul încredere
Dragoste și dreptate, cuvîntul libertate,
Cuvîntul prunc, cuvîntul bunătate
Și unele nume de flori și unele de fructe
Cuvîntul îndrăzneală, cuvîntul
„să descoperi",
Cuvîntul frate, apoi cuvîntul drag: tovarăș,
Nume de țări și nume de sate-ndepărtate
Și nume de femei și de prieteni.
Să adăugăm acuma numele lui Péri.
(„Gabriel Péri")

Poetul extazului și al inutilului a devenit un poet practic, făcînd poezie de circumstanță, adică poezie patriotică, politică, realistă. In anii Rezistenței cel care a cîntat libertatea în stihuri de imn național a fost interpretul sentimentelor colective ale națiunii franceze, „purtătorul ei de emoții", cum scria odată Claude Roy. Și-aceasta datorită tocmai acelei simpatii — în accepția etimologică a cuvîntului — acelei capacități de a suferi și de a vibra dimpreună cu semenii săi, de care Paul Eluard a dat dovadă în cel mai înalt grad. Poeme ca: Libertate, Anunț, Curaj, Cîntec nazist, A ucide, Neghiobi și răi conturează pe deplin profilul moral și poetic al lui Eluard cel nou, Eluard al Rezistenței.

Din creația anilor 1945—1952, volumul de Poeme pentru toți a reținut numeroase versuri prin care Eluard a cuprins actualitatea epocii sale, de la omagiul închinat unor mari figuri ale acestei epoci, la lupta eroicului popor grec și a mișcării mondiale pentru pace.

Instrumentul verbal a atins culmi de desăvîrșire artistică, transmițînd cititorului plinătatea conținutului. Drumul parcurs de poet a fost anevoios, dar rodnic. Intr-un poem din 1948 — adevărată artă poetică a lui Eluard ajuns la maturitatea talentului său — poetul a înfierat conținutul evazionist și imaginea suprarealistă, prețuite de decadenți, și a arătat, în trăsături de penel, apăsate și calde, scopul adevăratei poezii:

Dacă vă spun că soarele-n pădure
E ca un pîntec ce se dăruie-ntr-un pat, —
Imi dați crezare și dorința v-ar place
să mi-o-ndeplinesc.
. . . .
Dacă vă spun că cheia unui fluviu
Se răsucește-n bucla izvorului spre-a
descuia verdeața, —
Imi dați crezare, ba mai mult: începeți
să mă înțelegeți.

Dar dacă fără-a ocoli eu cînt această
stradă-a mea
Și toată țara mea asemeni cu-o stradă
nesfîrșită,
Voi încetați să-mi dați crezare și vă
retrageți în pustiu.

Pentru că mergeți fără țintă, fără să
știți că omenirea
Nevoie are de speranță și de unire și de
luptă
Ca să explice și să schimbe lumea.
(„Poezia trebuie să aibă drept scop
adevărul practic").

In acel moment, Paul Eluard, care pornise de la „orizontul unui singur om" a ajuns să cuprindă „orizontul tuturor". In Pasărea Phönix el și-a exprimat pe înțelesul mulțimilor, ca un cîntec al lebedei, nestrămutata, aprigă dorință de pace și de fericire:

Oamenii sînt făcuți să se asculte unul
pe altul,
Să se-nțeleagă și să se iubească.
Oamenii au copii care vor fi părinții
oamenilor,
Copii fără foc, fără loc,
Care vor născoci din nou pe oameni,
Vor născoci din nou natura și patria lor,
Patria tuturor oamenilor,
Patria tuturor timpurilor.

Tălmăcirea romînească a izbutit mai totdeauna să redea valorile originalului. In nenumărate cazuri, Virgil Teodorescu a știut să folosească resursele ritmice ale versului lui Eluard și să clarifice unele pasaje prea dense. Rămășițele suprarealiste (fraza eliptică, lipsa de punctuație etc.), au fost adesea îndepărtate în chip fericit. Acest procedeu de articulare a formei, prin introducerea verbului-cheie și a punctuației se poate observa, de exemplu, în traducerile unor poeme ca: Neghiobi și răi, Cîntec nazist, In miezul lunii august și altele. Mai totdeauna poetul romîn a știut să sugereze ritmul și aliterațiile originalului. Reușita tălmăcirii e cu atît mai mare cu cît era vorba, în cazul lui Eluard, de un poet dificil de transpus într-o altă limbă, tocmai din pricina conciziunii care îi este proprie. Traducerea lui Paul Eluard, în romînește, într-o limbă curată, firească și totodată nuanțată, capabilă să surprindă toate implicațiile versului alb, este desigur o mare reușită. Alături de Maiakovski, Neruda, Aragon sau Nazim Hikmet, Paul Eluard își are locul lui de cinste printre marii poeți ai timpurilor noastre. Poemele pentru toți, tălmăcite azi în romînește, vor duce cuvîntul cîntărețului libertății și păcii și în sufletele atîtor milioane de oameni de la noi.

Valentin Lipatti

*) E.S.P.L.A., 1955. In romînește de Virgil Teodorescu.

Despărțirea

Nu puteam să intru în uzină cu mîncarea de prînz a tatii, fără să mai schimb o vorbă cu vecinul nostru, Ion Oprea. Ce mă lega așa de mult de el nu știu nici acum prea bine. Imi era însă nespus de drag omul acesta simplu, care se purta cu mine prietenos, vorbindu-mi și cerîndu-mi părerea ca unuia de seama sa.

Pe atunci și el era destul de tînăr. Avea o înfățișare aspră, însă de om maturizat înainte de vreme, căpătată în anii de amar și singurătate; părinții îi muriseră cînd nici nu împlinise zece ani. Era înalt dar firav la trup, cu părul negru, tăiat scurt și răvășit tot timpul pe frunte, în inele. Fața-i palidă, purta ceva nefiresc, un fel de oboseală pecetluită în două cute amare, arcuite de la nas spre bărbia rotundă. Îi plăcea munca. Se făcuse oțelar din dragoste pentru această meserie învățată de la tatăl său, iar meseria asta grea o cunoștea — vorba ceea — ca pe degete.

Oricît m-aș gîndi la el, nu-mi amintesc să-l fi văzut vreodată certîndu-se cu cineva. Doar uneori, în zilele de plată a salariului, își pierdea cumpătul și făcea tărăboi în fața ghișeului.

— Să vină Mateiaș aici! — striga la casierul cel bătrîn și uscat care tremura de parcă ar fi fost patronul. — Eu nu subscriu nici un leu... De ce să subscriu?

— Pentru ajutorul aviației! — murmura cu sufletul la gură cel care făcea plata.

— Pentru aviație?! Păi săptămîna trecută pentru ce am dat?

— Pentru marină!

— Aha! rostea vecinul nostru cu ironie. O săptămînă am făcut foamea visînd legănarea valurilor... Acum o să zburăm... Nu dau nimic.

— Dar aviația...

— Care aviație!? — se întărîta iar nenea Ion. — Care marină!? Ce, noi facem filantropie pe burta noastră?! Să dea guvernul că d-aia ne ia impozite!... Sau vi se pare că și așa sînt prea mici... Eu nu dau nimic... Să dea patronul!... Să vie Mateiaș aici!...

— Da, de; să vină! săreau și alții cu gura.

— Să vină, să-l dăm noi aviație...

— O să-l zburăm în aer! Pînă în cer o să-l zburăm...

Doar tata, încruntat, tăcea și asculta cu durere. Se uita la casierul cel bătrîn care nu-și mai afla locul. Ochii îi scăpărau a ură.

— Credeți voi că o să vină Mateiaș!? N-o să vină! El a luat banii și a plecat... A avut grijă... Al dracului bandit!... De cîte ori se apropie ziua salariului scornește cîte ceva...

— Dar n-o să plătim nici o lețcae, nea Căline!

— Măi Ioane, măi... Tu țipi la mine de parcă eu aș vrea să plătesc!... Tu nu vezi că Mateiaș a avut grijă să oprească și fără noi subscripția... A făcut lista, a luat banii și noi trebuie doar să semnăm...

— N-o să semnăm!

— N-o să semnăm... Dar banii tot n-o să-i mai vedem înapoi...

— Și-atunci ce facem!?

— Să nu ridicăm leafa... și lunî să mergem la el...

Peste hărmălaia ceea glasul tatii se auzea gros, ca un tunet, iar oamenii care se întorseseră spre el tăceau. Vedeau ei bine că are dreptate, dar cum se puteau răcori altfel decît făcînd gălăgie?

— Eu n-am nimic împotrivă! — a rostit în cele din urmă vecinul nostru.

— Tu n-ai! — a strigat atunci unul mărunțel care de abia se vedea în mulțime. Tie ce-ți pasă!... N-ai copii, nici nevastă!... Dar eu ce fac?

— Ce facem și noi! — a răspuns tata în locul lui nenea Ion.

— Poate că tu ai bani la bancă! — s-a împotrivit iar omul cel mărunțel.

— Ce-ai zis, mă?! — a strigat tata furios. — Eu am bani la bancă? Care ești ăla!?... Paștele...

Și-a făcut loc printre oameni cu mîna ridicată. S-a oprit apoi în fața omulețului, gata să-l lovească. Coborîse o liniște atît de adîncă încît se auzeau pînă și inimile bătînd înfundat. Toți îl știau pe tata aprig la mînie iar omul cel scund se făcuse și mai mic. Privea pumnul acela mare ridicat deasupra capului său și-și strîngea umerii.

Dar tata nu l-a lovit. A lăsat ușor mîna în jos încînd ca de junghiu. Apoi a oftat grăind cu vocea îmblînzită:

— Tu erai, măi Vasile! Tocmai tu... Ei lasă, măi Vasile! Ai dreptate tu... Dacă aș avea și eu zece copii ca tine!... Și de ce să ne batem, mă Vasile... pentru Mateiași!... La urma urmei fiecare să facă cum vrea... Eu n-am să iau banii... Iar pe patron... lasă...

M-a luat de mînă și m-a tras spre ieșire urmat de nenea Ion și de alți cîțiva. Ce s-a mai întîmplat cu banii aceia n-am mai aflat. Știu atît că mama s-a zbuciumat tare mult...

Uneori, vecinul nostru era stăpînit de-o blîndețe prietenească. Atunci pe fața lui se citea seninul și doar sprîncenele arcuite, negre și subțiri, mai tresăreau a mirare.

— Și zi așa, măi fecior! — îmi zicea el domol. — Zi, te-ai pus tu cu Amer! Nu ți-a fost teamă?! Păi ți-ți cîrpea ăla una...

— Parcă eu am stat, nene Ioane! Cum s-a uitat urît la mine am și țîșnit pe lîngă el.. Doar nu era să lase poarta uzinei deschisă ca să vină după mine... Iar eu, ce, puteam să-l las pe tata flămînd?

— Așta zic și eu curaj! — spunea cu seriozitate vecinul nostru. — Și acum pe unde ai să ieși?

— Tot pe poartă!

— Nu, asta nu se poate! Am să te însoțesc... Să nu-ți facă ceva Amer...

— Ce să-mi facă?... Îl știu eu bine... Zice și el din gură... Dar nu face...

— Totuși, am să te duc...

Mare noroc avea și Amer, portarul. De n-ar fi fost nenea Ion, de mult l-ar fi cîrpit tata. Odată, cînd a auzit că n-a vrut să mă lase în uzină, a vrut chiar să se ducă să-l bată.

— Ce-o avea prăpăditul ăsta cu băiatul meu? Doar n-o vrea să stau ziua toată flămînd... Praf îl fac...

— Nu-i el de vină, nea Căline! — zicea atunci vecinul nostru. — Așa a primit și el dispoziție!... De la Mateiaș a primit!... Îi este și lui teamă să nu-și piardă slujba... Doar știi cît de greu găsești de lucru în ziua de azi...

— Și Mateiaș ăsta, ce paștele mamii lui vrea?! — se înfuria și mai rău tata.

Nenea Ion zîmbea:

— Ce să vrea!... Vrea revoluție...

— Paștele mamii lui... Vrea revoluție!... Am să-i dau eu lui atunci... N-o trece el pe aici o dată... Îl arunc în cuptor...

Așa înjura tata și de multe ori căta spre ușa ce da în hala cea mare, doar, doar o să dea ochii cu Mateiaș. Zadarnic se uita însă, că nu era atît de prost patronul, după toate cîte le făcea, să se mai arate și oamenilor. El nici pe la birouri nu mai dădea de la un timp decît foarte rar. Se spunea că-l încolțiseră muncitorii odată, după subscripțiile acelea, și că erau gata, gata să-l altoiască.

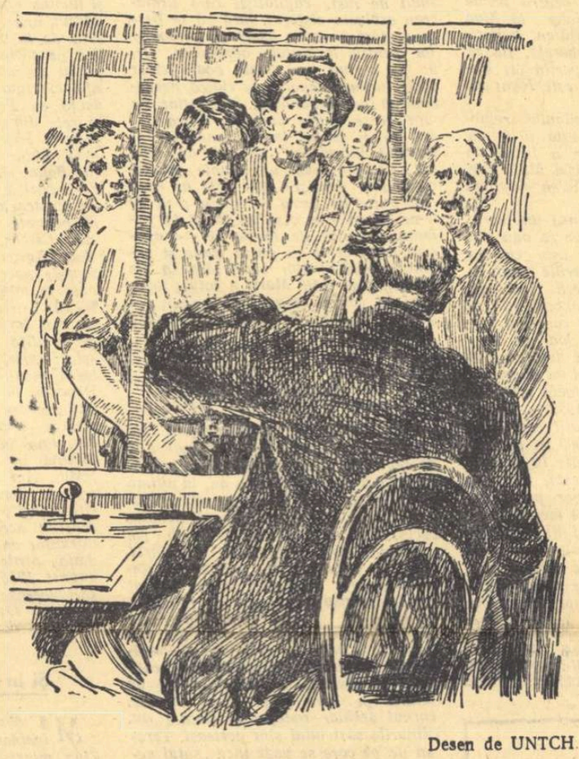

Desen de UNTCH

Cu greu îl mai potolea vecinul nostru pe tata. Apoi se apropia de mine și-mi șoptea:

— Hai să te duc pînă la poartă...

Pe Mateiaș nu-l văzusem niciodată, dar încetul cu încetul începusem să-l urăsc din tot cugetul. Îmi amintesc că drumul spre ieșirea din uzină l-am făcut tăcut, dus pe gînduri. Nenea Ion m-a oprit în fața unei locomotive noi și m-a întrebat:

— Ce-i cu tine, măi fecior?

— Nimic, nene Ioane!

— Lasă, pe mine nu mă duci... Ce ai?

— Am luat o palmă azi, la școală! — am spus amintindu-mi ora de religie.

— Și de ce ai luat-o?

— Pentru o întrebare, nene Ioane! Profesorul ne-a vorbit despre pămînt, despre lume... „Vedeți voi, — spunea el — tot ce-i în jurul nostru este creația domnului"...

— Și?...

— Atunci am întrebat și eu dacă pe Mateiaș tot dumnezeu l-a făcut... El a venit la mine și trosc... Zicea că tot ce face dumnezeu nu poate fi pus la îndoială... și că o să vorbească el cu tata...

Nenea Ion s-a îngîndurat.

— Numai să nu-i spună lui taicătău că ți-a tras o palmă! Dacă ți spune apoi să știi că-l vede pe Scaraoschi...

Am mai mers o bucată de drum și el iar m-a oprit.

— Și acum ce-mi stai pe gînduri? Cu învățătorul vostru am să vorbesc eu...

— Nu la asta mă gîndesc, nene Ioane...

— Dar la ce?

— Mă gîndesc și mă doare inima...

— Io-te-te la el! — a rostit cu surprindere vecinul nostru. — Abia a împlinit nouă ani și-l doare inima... Dar noi ce să mai spunem, măi fecior? Noi ar trebui să nu ne mai putem mișca de durere... Hai, lasă gîndurile...

—Nu pot, nene Ioane! Îmi zic și eu: cum pot trăi oameni ca Mateiaș pe lume?...

— E bine că gîndești așa! — mi-a zis el deodată zîmbind.

— Dar vezi tu, trăiesc... Și trăiesc flîndcă noi îi lăsăm să trăiască. Nici viermii, în pămînt, n-ar trebui să trăiască. Dar pămîntul e bun și se lasă ros de ei. Noi însă nu sîntem nesimțitori ca pămîntul... Iar viermii ăștia, Mateiaș și alții, o să-i strivim...

M-a apucat de mînă și m-a strîns cu putere privindu-mă țintă în ochi.

— Hai, măi fecior! — mi-a grăit el cu blîndețe. — Iacă, diseară am să vin mai devreme acasă și-o să ne jucăm...

De cîte ori îmi promitea că o să vină mai devreme acasă ca să ne jucăm, mă bucuram. Era o plăcere să mă joc cu omul acesta. Se purta cu mine de parcă și el era copil și se vedea bine că vrea să-și uite astfel de toate frămîntările ce-l măcinau peste zi. Îmi scobea bărci din lemn, îmi făcea căruțe pe roate și cîte și mai cîte. Le făcea toate cu dragoste și părea tot timpul ca picat dintr-o lume învîrtejită, pe un pămînt plin de soare, unde nici pentru Mateiaș și nici pentru toți cei răi nu era loc. Iar lumea asta era a noastră și amîndurora, atît cît ținea joaca, ne era dragă. Pînă și tata care stătea pe prispă se veselea:

— Afurisit mai ești tu, măi Ioane... Ție n-o să-ți ajungă nici o duzină de copii...

Iar eu mă bucuram pentru însenînarea tatii, care de felul său era om morocănos și greu de scos din tăcere. Se bucura și mama și uita în clipele acelea de boala ce-o măcina și nici nu mai tușea. Stătea pe scaun lîngă tata și croșeta cu zîmbetul pe buze.

Se întîmpla cîteodată să nu-i pot vorbi deloc vecinului nostru. Asta se întîmpla atunci cînd el era ocupat fie cu elaborarea șarjei sau cu încărcarea cuptorului. Îmi plăcea tare mult să văd oțelul scurgîndu-se pe rînă, în oala de turnare. Mă retrăgeam pe aproape, după o coloană de beton și nevăzut de nimeni priveam cum firul de metal argintiu, orbitor, se desira în fața mea. Și deși mă dureau ochii în lumina aceea, mă apropiam și mai mult pînă ce simțeam cum dogoarea fierbinte îmi ardea obrajii. Și nu plecam de acolo decît dacă mă vedea tata care-mi poruncea să mă depărtez; așa de mare era vraja cu care mă ademenea oțelul.

Tare plictisitor mi se părea însă cînd se făcea încărcarea cuptorului. Pe vremea aceea munca asta era nespus de grea; fierul vechi se căra cu brațele și se arunca pe gura cea flămîndă și încinsă sub dogoarea arzătoare a injectoarelor. Oamenii icneau sub greutăți și păreau că se tîrăsc pe platformă, asemeni schilozilor. Aveau fețele crispate, slabe, iar pielea arămie a pieptului lor lucea de apă. Îl vedeam pe tata și pe vecinul nostru muncind și mă cuprindeau mila și deznădejdea. Cu ce aș fi putut eu să-i ajut? Gîndul îmi fugea atunci la Mateiaș, la necazurile pe care le aveau ei de la acesta și iar mă cuprindea fierbințeala urii.

De multe ori, după ce se termina încărcarea cuptorului, nenea Ion se așeza pe vreo bucată de fier vechi și-și aprindea o țigară. Odată, țin minte că a stat jos supărat, vreme îndelungată. Nu s-a mișcat nici cînd tata i-a spus că șarja e gata.

— Dă-o draculuil — a răspuns el cu sufletul răscolit. — Să mai vină și Mateiaș să destupe știhul...

— Dar ce-i cu tine, măi Ioane!?

— Pe dracu, nea Căline! Ce să fie... Parcă văd că simbătă o să avem iar subscripție..

— Pentru ce să avem?

— Cum pentru ce! Pentru tunuri... Acu înzestrăm artileria...

— Fugi mă de aici!

— Ai să vezi, nea Căline! Am prins eu o veste ca din zbor... Știi unde merge oțelul ăsta?

— Unde mă?!

— La arsenal... Se fac tunuri... Nu noi trebuie să le plătim?

— Tu glumești, măi Ioane!

— Deloc, nea Căline! Ieri am citit în ziar o declarație... Un general se plîngea că avem puține tunuri... Dacă nu sînt tunuri, nu trebuie să

Șt. Gheorghiu

(Urmare în pag. IV-a)

Tînărul oțelar

(Stări de spirit)

CUVÎNTUL AUTORULUI

Din vechile-adevăruri moștenite
Și noul ideal cutezător,
Fiece om și fiecare eră
Replămădit-au Prometeul lor.
Acela ce-n cuptor desparte fierul
De tot pămîntul sterp din minereu,
În cruciala epocă a noastră
E Prometeul epocii și-al meu.

Geografia timpului acesta
Dacă dorești cu inima s-o simți,
O poți găsi în relief săpată
Pe palmele lui aspre și fierbinți.
Dorești să știi ce-i risetul cu hohot,
Să știi de ce în sufletu-mi mai plîng —
Răspunsul se găsește în privirea-i
De un senin neliniștit și-adînc.

I. O ZI

CUVÎNTUL EROULUI

În zori, spălat de ploi, orașu-i nou,
Pe dale limpezi soarele dansează.
Din brutării curg aburi prin terești
Și aerul aroma le-o păstrează,
Înlănțuiți copacii șopotesc,
Pe cer curg mii de rîuri de lumină
Și mă primește-n clocotu-i firesc,
Ca într-o mbrățișare, viața plină.

Este grozav de vesel în oraș —
Tramvaiele cu muzica lor dură,
Copilul cu nas cîrn lipit de geam
Și într-o curte, tula de răsură...
În fiecare dimineață cred,
Cînd șuierînd păsesc cu vîntu-n față,
Că niciodată încă n-am trăit
O mai fermecătoare dimineață.

DRUMUL SPRE UZINA

Dar lîngă-aceste case ruginii
Cu ziduri coșcovite și greoaie,
Dorm în gunoaie stive de fier vechi,
Pe-ncetul rod din ele aer, ploaie —
Și s-ar putea preface în mașini
Dar încezesc în ierburi și în soare...
Precum de soarta unui om uitat
De soarta lor mi-i grijă și mă doare.

E datoria noastră: retopim
Această părăsită bogăție
Și ne-mbătăm privirile cu ea
Cînd din cuptor sclipind țîșnește vie,
Precum celor cinstiți, însă învinși
În forfota trecutelor dezastre,
Le dăm încandescență de metal
Din vilvătaia sufletelor noastre.

ȘARJA (1)

Toți nervii-ncremeniră așteptînd.
Sînt ca un arc vînjos în încordare.
Puțin și fi-va echilibrul drept
Între metale, flăcări și sudoare.
În pîntecul acesta colosal
Se mistuiește hrana necesară —
Noi, împreună-o inimă vom fi
Și-o vom pulsa uzinelor din țară.

Ecou-n fund, cu duduit profund,
Bufnirile cuptorului înginâ.
Lîngă cuptor mă simt un uriaș
Cu forțe neînchipuite-n mînă.
Noi toți, cei guralivi și cei stîoși,
Aici sîntem de-o sobră măreție,
Așa parcă sculptați din fier și foc
Toți numai nerv, putere și mîndrie.

ȘARJA (2)

Aînceput. Oțelul gîlgîind
(Ce gîlgîit șuierător s-aude!)
Oțelul gîlgîind a luminat
Fețele noastre, de sudoare ude.
Căldura ne pătrunde în plămîni,
Ne ustură torentul de căldură,
Dar o beție parcă ne-a cuprins
Și ne-nflorește-un zîmbet ars pe gură.

Sîntem ușori, ca fără trup umblăm,
Ca într-un dans de flăcări și de lave —
Nu mai simțim nici straiul că-i uscat,
Nici sub casheta, buclele jilave.
Noi sîntem la un loc un singur om,
Un singur om cu zeci de palme grele,
Cu zeci de palme grele strînse-n pumni,
Pumni stăpînind a focului drapele.

DUPĂ ȘARJA

Simțim că răsuflăm și că vorbim.
Gu toți bem apă. Multă. Este bine.
Ne regăsim distincți dar mai uniți,
Sîntem voioși și să glumim ne vine.
Unul din noi e negru pe obraz,
Pe altul, ieri, l-a dus de nas o fată...
Sînt glume groase, rîdem fără rost
C-o bucurie calmă și curată.

Frumos e cerul! Ochii mei plutesc
Pe liniștita-i pînză străvezie.
Țigara scoate fum tremurător
Și lasă-n aer urmă argintie.
Cîntăm un cîntec nou despre oțel,
Simțim în el cum curge fonta fiartă...
— Băeți, voi toți îmi sînteți tare dragi...
Tot ce gîndim și facem este artă!

PLIMBAREA (1)

Dar iat-o, totuși a venit la timp.
Surîde și se-apropie cu grabă.
În parc miroase încă-a fîn cosit
Și se ridică tînăra otavă.
Am mai iubit vreodată pîn-acum?
Eu știu că da, dar cred că nu—și-așa e,
Pînă acum nicicînd n-am mai simțit
Că nu sînt eu ci-s numai o văpaie.

Dar nu mai sînt decît priviri și-auz.
Incolo numai ea gîndirea-mi împle —
O simt pe buze, dulce gust amar,
Și în bătaia sîngelui din tîmple.
Magma iubirii, coaptă de demult,
Din grote largi pe-un crater se revarsă
Zvîrlind cu bubuit interior
Torent de flăcări vii și zgură arsă.

PLIMBAREA (2)

S-a înserat. Atita de curînd?
Iubito, timpul cît de iute zboară!
Sărută-mă din nou. Știi tu ce mult
Duioasa sărutare mă-nfioară?
Au început să cadă frunze moi
Și greerii mai răguși răsună
Și peste frumusețea din noi doi
Curg delicate razele de lună.

Mi-ai spus că sînt mereu nepotolit
Fugind după închipuiri și vise.
Știi tu cîtă putere nouă-mi dai
Cu liniștea din brațele-ți deschise?
Așa, aproape, tineri și curați,
Ca zorile, ca apele, ca norii...
Se-aba: deasupra noastră frunze moi
Și-ndrăgostiții se-aud țipînd cocorii.

SOMNUL

Vecinul cîntă din vioară iar —
Răsună lung vibrările duioase.
N-ai bănui ce dar vrăjit e-n el
Privindu-i mîinile butucănoase.
O să mă fure somnul ascultînd.
Sînt obosit, simt orice mușchi în parte.
Imi place-așa, să-i simt furnicători
Și gîndul să-mi alunece departe.

S-a scurs o zi. S-a scurs cu rost, o știu
Din oboseala cărnii și-a gîndirii.
Ascult acum un cîntec dăruit,
Un cîntec parfumat ca trandafirii.
Și noaptea îmi răsuflă cald în față
Lumina lunii tremură pe geam...
Desigur, mîine dimineață...

. . . . . .

II. GEOGRAFIA TIMPULUI

PALMELE

Da, palmele-ntr-un an s-au mai asprit.
Sînt bătături mai trainice pe ele.
Metalul ce durea la început,
Le-a întărît, topindu-li-se-n piele.
Ele îmi cer mai multă încordare
Și cer gîndirii proaspăt înțeles,
Cerința lor e mult mai hotărîtă
Cînd fruntea grea mi-o sprijină, ades.

Incep să dau de seamă, mulțesit,
Că multe îmi rămîn neînțelese,
Că-n orice fapt sînt adevăruri mari
De care-odată nu părea să-mi pese.
Incep să simt înfiguratul chin
Al setei de-a cunoaște-aceste taine,
De a nutri spre ele-un dor flămînd,
De-a le cunoaște pure, fără haine.

DUȘMANI

De ce sînt oameni care nu iubesc
Uzina noastră? Cu blestem pe buză
Ei totuși vin într-însa și muncesc
Cu fața înverzită și ursuză.
Sînt oare-acestea suflete de cîlț
Și munca li se pare neplăcută?
Atunci de ce nu-ncearcă alt pahar
Cînd li se pare-acesta de cucută?

Dar ei, ei stau spre-a-mi țese în urechi
Rețeaua deasă-a vorbelor lor rele,
Spre-a-mi mohorî și spre-a-mi întuneca
Iubirea uriașă a vieții mele.
Credeam întîi că-s lași și că-s sărmani
Că doar din lene zilele-și blestemă.
Azi înțeleg: uzinei li-s dușmani
Deci sînt dușmanii mei, de bună seamă.

DRAGOSTEA

Cu ea și mîine-oi hoinări sub soare,
Vom fi noi doi, zburdalnici ori cuminți...
Dar mă mai mulțumesc și astăzi oare
Doar sărutări și-mbrățișări fierbinți?

Ades, în loc să cugete, ea rîde,
Sărutările-năbușesc idei.
Totuși iubesc, încă iubesc frenetic
Făptura ei și mersul lin al ei.

De mîine, răsuci-voi tot ce-a fost —
Iubirea va lua drum nou, ori piere.
Sînt sigur, ea mă va privi ciudat
Și lăcrăma-va, poate, în tăcere.
Îi va fi greu. Și mie-mi va fi greu.
Voi îndura, gîndind ce-o să urmeze:
Cînd urci pe munte, truda ți-o înfringi
Visînd la piscuri, nalte metereze.

GEOGRAFIA TIMPULUI (1)

Schimb curgerea acum în plan întins:
Geografia timpului e-n față.
Epoca mea e-aici: cîmpii și munți,
Diversitate vastă și măreață.
Sînt mii de rîuri, unele curg drept
Iar altele pe căi ocolitoare
Și totuși toate se îndreaptă-acum
Spre marea mare, purificatoare.

Totu-mi părea întîi învălmășit.
Mergeam — dar unde, nu-mi păsase mie.
Știam că-s tînăr, că iubesc adînc
Tovarășii de muncă și mîndrie,
Nu cunoșteam primejdiile mari
Și poate de aceea n-aveam teamă...
Frumos mai e să zbori! Dar ce frumos
E-atunci cînd zbori spre steaua ce te cheamă.

GEOGRAFIA TIMPULUI (2)

Trecînd prin timp îl însemnăm sub pas.—
Așa îl reprimește universul.
Dar însuși timpul, cînd prin el pășim
Ne schimbă tainic inima și mersul.
Nu bătrînețea-n urmă alergînd
Spre moarte pasul cearcă să ni-l poarte
Ci doar maturitatea crește-n noi
Și ne maturizăm pînă la moarte.

Din epocă, din zborul ei și-al meu,
Uzina e o parte, o arteră,
Nu fierbe-n ea doar fier și minereu
Ci seve ce hrănesc această eră.
Pulsațiile ei se pot simți
Pînă și-n iarba țîșnind sub coase —
Cu ele-amestecate se aud
Pulsațiile noastre furtunoase.

PRIMEJDIA RĂZBOIULUI

Tin minte anii cei însingerați
Cînd noaptea se crăpa-ntre reflectoare,
Cînd casele-ntre bombe se crăpau
Și sîngele curgea pe străzi murdare.
Sirenele uzinelor țipau
Și groaza li se-nvălmășea în țipăt,
Tot cerul ne era atunci dușman —
Priveam cu ură albăstriu-i sclipăt.

Totu-a trecut. Topim din nou oțel,
Ne bucurăm de flori, de primăvară,
Citeodată însă ne gîndim
Ce-ar fi, de cerul ne-ar fi dușman iară.
E-al omenirii viitor în joc
Și viitorul cere bunăoară
Noi, oțelarii, să topim oțel,
Nu să-l topească arma nucleară.

PACEA

Furnalul, noaptea, arunca pe cer
O licărire pilpîind roșcată.
Umblau pe stradă oamenii rîzînd
Și așteptau sub felinar o fată.
[illegible]
Alămurile-n clinchet de pahare
Și arborii își răspîndeau în vînt
Aroma simplă și îmbătătoare.

Mă bucură aceste calme nopți —
Intind spre stele brațele-amîndouă.
Această caldă bucurie-a mea
Deși e repetată, este nouă.
Sînt bucuros că pot să-mi cheltuiesc
Averea mea — puterea și gîndirea,
Spre-a ajuta astfel Partidul meu
Mai repede s-aducă fericirea.

VIITORUL

Pînă la tine mai avem de mers.
Sînt multe stavili între noi și tine.
Vom reuși s-ajungem noi cu toții,
În luminata-ți vreme de mai bine?
Eu, unul, bine știu, am să ajung.
Chiar munții de s-ar prăvăli în cale,
În munți voi sfredeli și-am să-i străbat
Pășind ușor pe plaiurile tale.

Te văd ades în vis — atît de alb
Și de curat, fără de fum și zgură!
Puroaiele ce încă mai dospesc
Vor fi schimbate de-o mireasmă pură.
Pînă la tine stavili încă sînt —
Le înțelegem — mîine vor fi rupte
Și te vom cuceri, întreg și plin
În pașnicele erei noastre lupte.

Nicolae Labiș

„Moș Licardo"

— POVESTIRE —

Se numea Ricardo, Ricardo Crispi, dar nimeni nu-i spusese așa vreodată. Mahalaua îl știa de „moș Licardo". Il pomenise de cînd lumea, cu aceleași haine de culoarea indigoului și, ca și acum, la fel de alb, de blajin și de șubred.

Bătrînul avea în odăița lui, deasupra oalelor cu camelii, o fotografie pe care vremea o îngălbenise. Din mijlocul ramei de scoici lipite una lîngă alta suridea un tînăr cu plete și cu lavalieră, a cărui față arsă de soarele Calabriei îi făcea și mai strălucitori ochii mari și îndrăzneți.

Așa fusese sculptorul Ricardo Crispi, cînd venise în Romînia din Calabria lui — însetat de glorie. Cîți ani să fi trecut de atunci? Greu de spus. Dar între tînărul cu ochi aprinși de odinioară, dăltuitor de chipuri în marmoră, și „moș Licardo", firavul și umilul cioplitor de cruci, de acum, nu mai exista nici o asemănare.

Incărunțite chiar de pe vremea cînd fusese scos cu poliția din atelierul a cărui chirie n-o plătise vreme de multe luni, cînd statuetele de marmoră și sculele sale fuseseră oprite zălog.

Colindase atunci, pierdut, două zile și două nopți prin oraș. Disperarea îl minase în mahalaua Sfîntul Vasile și-l împinsese să bată în poarta domnului Bortolinni, calabrezul care se pricopsise vînzînd cimitirului cruci și madone de ipsos.

Domnul Bortolinni îl primise atunci vesel, îl rugase să rămînă la masă, îl bătuse pe umăr prietenește, dar după ce Ricardo îi spusese totul, răspunsese mîhnit:

— Nu pot să-ți dau nici un ajutor, treaba merge prost. Mor doar săracii, așa că-ți închipui... Singurul lucru, singurul pe care-l pot face, e să-ți dau să muncești. Aici, la mine...

Și pentru că Ricardo tresărise, domnul Bortolinni adăugase repede: „Nu e nici o rușine să muncești..."

— Să fac cruci!?...

— Cruci și nu numai cruci... ornamente, statuete de îngeri... și adăugase rizînd: la urma urmelor, nu ești un Michel Angelo...

Ricardo Crispi plecase atunci cu inima rănită, dar după alte două zile de pribegie pe străzi, bătuse din nou în poarta lui Bortolinni.

Își închiriase odăița de peste drum de cimitir și se apucase să dăltuiască pietre funerare.

Așa l-a pomenit mahalaua pe „moș Licardo".

Grigore Rădoi, cel care cumpărase de la Fenato, fiul lui Bortolinni, atelierul de cruci, angajase într-o toamnă un băiețaș descult, pripășit cine știe de unde, prin cartierul cimitirului. Băiatul se numea Andrei și era vioi. In singurătatea șoponului lui Rădoi, în timp ce fierăstrăul hîrșîia monoton două sau trei luni fără întrerupere ca să despice un bloc de piatră, moș Licardo se apropiase tot mai mult de sufletul copilului. Andrei îi era singurul prieten, după ani și ani de singurătate.

Odată, moș Licardo, care dăltuia în tăcere într-o placă de marmoră, începu să rîdă silit.

— Ia vino Andrei, — îl chemă el pe băiat. Citește ce a vrut să scrie clientul lui Rădoi pe piatră. Și băiatul silabisi: „Omul este viața. Viața e speranța. Speranța este totul. Și totul e nimic!"

— Hi-hi, ce spui? — îl întrebă moșul făcînd ochii mici. Oftînd îi zise: Să știi de la moș Licardo... niciodată să nu-ți strigi durerea... că atunci lumea rîde de ea. Să taci, să-ți ții în tine necazurile...

Se uită la Andrei care-l privea cu ochi mari, curajoși, ca ai tînărului din rama de scoici.

— Cîți ani ai, Andrei?

— Cincisprezece...

— De ce stai aici? Ești tînăr, ești un copil...

Moș Licardo începu să vorbească, șoptind înfricoșetor:

— Fugi de cimitir, Andrei! Fugi că ești tînăr și ai talent! Fugi, pînă nu te strivește piatra asta, pînă nu devii și tu o cruce de piatră... Fugi măcar tu...

★

— A fugit Andrei, a fugit pungașul, după ce l-am îmbrăcat și l-am încălțat, — dăduse buzna în șopron Rădoi, într-o dimineață.

Moș Licardo și-a ridicat ochii de pe piatră, doar o singură clipă. „A fugit totuși?" — se gîndi el. Și se întristă.

★

De la geamul odăiței cu camelii, moș Licardo vedea numai ziduț alb al cimitirului și cîte un cap răzleț de heruvim, dăltuit poate chiar de mîinile lui. Intr-o dimineață i s-a părut că vede în depărtare trupul roșu al unei construcții. „S-o mai fi clădind ceva în oraș" — își spuse.

In zilele următoare, pata roșie de la orizont se distingea tot mai bine. Se vedea chiar forfota oamenilor pe schele, iar noaptea, o stea rubinie se aprindea pe vîrful construcției.

Moș Licardo o privea și-și amintea de setea cu care venise tocmai din Calabria, ca să construiască aici, în Romînia, palate de marmură. „Acum se clădește, se clădește, dar prea tîrziu..."

O bătaie în ușă îl trezi deodată din gînduri. In odăiță intrase un bărbat tînăr care, rușinat, voia să pară totuși sigur de el.

— Mă mai cunoști, moșule? Sînt Andrei...

— Andrei? Așa, așa... cum să nu te știu...

Bătrînului i se păru odaia prea mică și lumina lămpii prea palidă.

— Stai jos, Andrei... ce mare te-ai făcut... ia să te văd... ce mare!... Cu ce te ocupi?

— Sculptor, moș Licardo. Am făcut doi ani școală la Trustul 5 construcții. Acum lucrăm la Casa Scînteii — spuse el — arătînd prin geam steaua rubinie.

— Așa, așa...

— Ieri am terminat singur un capitel din marmoră de Ruschița. Mai bună chiar decît Cararra. Dacă vii pe la șantier — vino, zău! — e al patrulea capitel de la intrare.

Moș Licardo îl asculta blajin și bucuria băiatului îi răscolea sufletul. Andrei vorbea de dălți pneumatice, de coloane și capitele de marmora sîngerie și de cea cu vine fumurii. Se făcuse miezul nopții cînd se ridică de pe scaun.

— Trebuie să mă duc, moș Licardo. Am de învățat pentru mîine, pentru cursul de desen. Știi, stau cam prost cu desenul, moș Licardo...

— Mai vino pe aici, Andrei.

— Am să mai vin, moșule. Tot noaptea, să nu mă văd cu Rădoi... dar vino și dumneata pe la șantier.

Andrei rămase o clipă cu mîna pe clanța ușii:

— Moș Licardo, de ce nu vii la noi? Se caută sculptori cu luminarea.

— Eu să vin?... Cum să vin eu?...

— Măcar așa, ca să mă vezi cum lucrez.

— Așa, așa... poate am să vin.

Și din ușa camerei, moș Licardo își petrecu prietenul cu privirea, pînă ce acesta se topi în noapte.

★

Intr-o seară, cioplitorul de cruci se furișă din casă și porni pișpiș spre marginea orașului. Privi de departe zidurile Casei Scînteii pe cărămida cărora înfloriseră ornamente albe de marmură. Pe un afișier, citi la lumina unui bec electric un anunț cu litere mari:

Angajăm imediat:
ipsosari
ștucatori
cioplitori
SCULPTORI
Adresați la Servicțul Angajări.

Citeva nopți la rînd a venit moș Licardo în preajma construcției și a citit anunțul.

Și astfel, într-o dimineață, pentru prima oară, nu s-a mai dus la șoponul lui Rădoi. Se învîrtise emoționat pe lîngă cușca paznicului, și cînd acesta-l băgă în seamă, moș Licardo îl salută, scoțîndu-și pălăria.

— Dacă nu vă supărați... pînă la ce vîrstă... se caută sculptori?

Paznicul — o matahală cu mustăți ca niște fuioare — nu pricepu bine întrebarea.

— Cum adică „pînă la ce vîrstă"?

— Vreau să spun că, dacă cineva mai bătrîn...

— Așa!? Păi dacă pricepe meserie și mai poate să țină dalta... Să ai matale parale cîți moșnegi avem noi!

— Așa, așa!... spuse moș Licardo. Și, privind încă odată clădirea semeață din fața lui, o porni sigur pe aleea șantierului.

Adrian Dumitrașcu

DISCUȚII

Sugestii privind receptivitatea criticului

(Continuare din numărul trecut)

Aceasta ar fi o cale, însă nu e singura indicată, nu e recomandabilă în orice împrejurări. Camil Petrescu a ales o modalitate specifică, aceea a dezvăluirii în adîncime a personalității eroului. Și, într-adevăr, în acele clipe de maximă încordare, la care contribuie și gîndul morții, împinge pe erou să trăiască pe un singur plan, pe planul ideilor și al revoluției, căreia i se devotează întreg, sacrificînd totul. De aici acea impresie de „abstractizare", de „despersonalizare" de care vorbește tovarășa Vera Călin, reproșînd scriitorului concepția, modul său de tipizare și analiză psihologică, în ce are specific.

Criticul găsește în roman pagini aride, „sintetizînd opinii ale autorului asupra unor probleme de etnografie, arhitectură etc. Ritmul epic se încetinește atunci și cititorul uită cîtva timp că ține în mînă un roman". Dar de unde această siguranță în a considera „ritmul epic" în romanul lui Camil Petrescu o autoritate infailibilă de care în ultimă analiză depinde totul? Nu „ritmul epic" e urmărit de scriitor cu cea mai mare stăruință, ci mai ales caracterul de autenticitate, realismul descrierii epocii și a oamenilor și în acest caz opiniile scriitorului — tratate, să ne fie iertat, cam prea ironic de tovarășa Vera Călin — cu privire la anumite „probleme de etnografie, arhitectură etc." ne interesează în cel mai mare grad. De-ar fi consecvent, criticul ar trebui să propună restructurarea manierei de creație a scriitorului, luată în termenii ei generali, să propună revizuirea romanelor și pieselor de teatru scrise de Camil Petrescu de-a lungul anilor și în care avem exprimate opinii cu totul interesante, privind un nesfîrșit număr de probleme. Citind articolele lui Ladima, reproduse în „Patul lui Procust" ori considerațiile cosmogonice de la sfîrșit, ori urmărind lecția de filozofie din „Ultima noapte" cititorul nu „uită cîtva timp că ține în mînă un roman"? Bineînțeles criteriile propuse de tovarășa Vera Călin s-ar dovedi pozitive și valabile în analiza altei scrieri literare, răspunzînd unei alte formule, să zicem a romanului epic „obiectiv" de tipul „Ion" sau „Răscoala". Criticul trebuie să pornească în analiza operei literare de la concepția scriitorului, de la atitudinea sa în fața vieții, de la părerile sale despre artă. În cazul lui Camil Petrescu, procedînd astfel, criticul își dă seama că modul specific de prezentare a personalității lui Bălcescu se leagă de concepția scriitorului asupra revoluției și a animatorilor revoluției; cît privește „opiniile" asupra „problemelor de etnografie, etc." se leagă de viziunea lui Camil Petrescu asupra înțelesului metodei realiste în literatură.

Sînt cazuri însă în care caracterul abstract și lipsa de nuanțare și mobilitate a criteriilor, se manifestă cu mult mai răspicat, cînd se aplică aceleași exigențe unor domenii foarte specifice ale literaturii, identificîndu-se romanul cu poezia, ori romanul cu comedia. Noțiunile de „caracter", „complexitate", „analiză a sufletului omenesc" capătă citeodată un înțeles dogmatic, dovedindu-se aplicabile, fără deosebiri simțitoare peste tot — unui chip legendar, poetizat, aureolat ca și unei figuri grotești, comice. Recenzînd în „Viața românească" poemul lui Mihu Dragomir, „Tudor din Vladimir" am încercat, poate fără să reușesc pe deplin, să procedez la o diferențiere foarte simplă și schematică a criteriilor aplicabile respectiv poemului epic și romanului. Am considerat că poemul lui Mihu Dragomir e conceput pe prea multe planuri, cu o scrupulozitate de romancier de epocă. Spuneam acolo că multitudinea de planuri, urmărirea tuturor detaliilor fizice și a meandrelor sufletești subțiază la un moment dat fiorul liric, caracterul poetic al operei. În raport cu personalitatea specifică a poetului, eram de părere că pasajele cele mai izbutite sînt cele lirice, că existența eroului se traduce cu prea multă autenticitate prin acea impresie de dîrzenie ce o dă uneori aparița sa, prin gravitatea aspră ce ți apasă cuvintele etc., decît prin preciziunea detaliilor fizice. Am pornit de la ideea că poemul are a se supune altor particularități decît narațiunea epică — romanul, să zicem — fiind așadar necesară și din partea criticului o diferențiere a criteriilor. Am fost încă odată convins de adevărul acestei observații constatînd că tovarășul Al. Mirodan — într-un articol recent, publicat în revista „Tînărul scriitor" — continuă să confunde criteriile, identificînd genurile literare și exigențele cărora acestea se supun. Ce a înțeles tovarășul Al. Mirodan prin acea încercare — fie și modestă — cuprinsă în recenzia mea, de a nuanța oarecum criteriile? Citez: (recenzentul) „îl acuză pe scriitor de o excesivă preocupare pentru redarea trăsăturilor de caracter, sufletești, ale lui Tudor, păcat de moarte care, după opinia recenzentului, ar anula poezia însăși". Pe scurt, autorul recenziei e dintre aceia care limitează poezia la „o problemă de tehnică, la virtuozități de construcție marmoreană" etc. Lăsînd la o parte acest mod oarecum sumar de a argumenta un punct de vedere, reținînd ideea că tovarășul Al. Mirodan ne propune să judecăm poezia și romanul conform aceloraș criterii... Childe Harold, Oneghin, Luceafărul, spune tovarășul Mirodan, reprezintă „cristalizarea unei analize sufletești". De acord, dacă lucrurile s-ar rezuma la atît, n-ar decurge de nicăieri că operele citate sînt totuși manifestări poetice. Reiese că tovarășul Mirodan consideră marile poeme niște romane versificate. Dacă ar fi așa, încă n-am avea dreptul să le confundăm — mai ales că nu e tocmai așa. Deși a apărut, între timp, articolul lui Al. Mirodan, continui să cred că eroul de poem se diferențiază de eroul de roman, că aici cerința individualizării ia alte forme, că nu e indicat poetului să-și caracterizeze personajele printr-o multitudine de trăsături caracterologice complex împletite și subordonate una alteia, cum e cazul într-un roman — și în consecință și criteriile de apropiere folosite de critic se supun unei diferențieri dictată de însăși diferențierea obiectului analizei. Mai cred că dacă fiecare recenzent în parte și-ar face datoria cu onestitate, căutînd să analizeze scrierea ce o are în față în raport cu genul și formele căreia îi aparține, s-ar crea condiții favorabile pentru o dezbatere, privind specificitatea genurilor literare, raportul între poezie, proză, dramă etc.

Confuzia criteriilor nu operează numai în raport cu modalitățile stilistice ori cu diferențierea genurilor literare, cum am arătat pînă acum, ci se manifestă și sub un alt aspect, să zicem al treilea, acela al neglijării caracterului specific al unor categorii estetice esențial diferite. Uneori se vorbește despre o comedie ca despre o dramă — ca într-un articol al tovarășului M. Novicov — ori se aplică iarăși aceleași criterii universal valabile. Se vorbește în mod curent de complexitatea personajelor caragialești și se combate ideea că n-ar avea adîncimea psihologică necesară, că ar fi simplist concepute, automați ai unor formule. Pe drept cuvînt se face această precizare, numai că nu trebuie să ne mărginim la atît. Ar fi indicat criticului literar să țină seama că în înțelegerea noțiunii de caracter, complexitate sufletească, adîncime, etc. — formule foarte abstracte — personajul comic se bucură de anumite condiții specifice. Confuzia de termeni și ignorarea particularităților eroilor comici l-au condus pe Gherea la ideea că personajele „Nopții furtunoase" și ale „Scrisorii pierdute", n-au adîncime psihologică; și Gherea a reproșat acest lucru autorului. Eroii comici nu se caracterizează prin ceea ce se numește o bogată viață sufletească, zbucium lăuntric, etc. Profunzimea observațiilor scriitorului conferă profunzime, personajelor comice. Se poate vorbi uneori de o mare complexitate a reacțiilor, dar aceasta se consumă în gesturi gratuite. În comicul satiric, bogăției de patimi și sentimente, specifice oricărui om viu, îi corespunde caricarea. Asta diferențiază energic eroii comici. În ei se petrec necrezut de multe fenomene sufletești, de la înduioșare sinceră la brutalitate, dar numai sub un aspect caricatural. Discordanța între această aparență și fondul sufletesc coborît — naște comicul. De aceea, eroii sînt cu atît mai vizibili, cu cît pustiul lor sufletesc se traduce într-o mai mare agitație zgomotoasă.

Comicul se întemeiază pe o mare frenezie a gesturilor gratuite și a patimilor simulate care deschide și adîncește contrastul între aparență și realitate. Aici criteriul obiectivizării nu poate fi valabil deși satira traduce un adevăr. Eugen Lovinescu avea obiceiul să pretindă autorilor comici „obiectivitate", „redare indiferentă pînă la imparsibilitate" cerîndu-le „să ne lase pe noi să judecăm". Despre criteriul „obiectivării" în înțelesul conferit de Lovinescu acestei noțiuni, nici nu poate fi vorba de satiră; eroul comic nu corespunde unei realități, nu poate fi întîlnit „așa cum este el" în viață. Comicul presupune intervenția voită a scriitorului, care se exprimă într-o atitudine superioară față de eroi, priviți de sus în jos. Pasiunile sînt aici numai aparente. Caricarea, exagerarea, sînt mijloacele absolute ale satiricului; dar ceea ce deosebește comicul realist de jocul gratuit al spiritului, care nu-și propune să dovedească nimic, e sublinierea prin exagerare, prin caricare, a unei trăsături specifice, a unui tip reprezentativ. Comicul realist exprimă, prin mijloace specifice, atitudinea avansată a scriitorului în raport cu fenomenul social negativ. Fără a mai cita exemple, deoarece obiceiul e destul de curent, vreau să observ că unii critici nu fin îndeajuns seama, fie de analiza satirei clasice, fie a celei contemporane, de specificitatea genului, operînd și aici, ca și aiurea, cu criterii prea cuprinzătoare, nu îndeajuns precizate. Unii fac mari eforturi spre a demonstra că Rică Venturiano sau Cațavencu trăiesc într-o multitudine de ipostaze, sînt complecși sufletește, fără a ține seama de înțelesul practic al acestor termeni. Trahanache ar fi deci o varietate de Miron Iuga, doar mai imbecil (nu într-o măsură prea mare, căci am avea o „caricatură", termen foarte vulnerabil după unii).

★

Sînt cazuri în care criticul se „adaptează" cu atîta frenezie operei analizate, încît o judecă după criterii absolut proprii; în acest caz, cusururile devin calități subliniate cu entuziasm. Romanul „Rădăcinile bucuriei" *de Ieronim Șerbu e o operă epică și în consecință trebuie judecat în limitele genului în care se înscrie, fără a manifesta exigențe arbitrare; așa dar, pretindem întemeierea problemelor dezbătute în roman pe un fond omenesc autentic, caractere profunde, un conflict real și puternic, logica și verosimilitatea interacțiunii personajelor, observație psihologică acută și originală, toate acestea îndreptate în direcția reflectării vieții contemporane în liniile ei tipice. Citind articolul tovarășului Radu Popescu am avut impresia că romanul în discuție se bucură de condiții cu totul particulare. Care ar fi criteriile de la care a pornit tovarășul Radu Popescu? Fiind cuprins probabil de sentimentul că nu scoate la lumină valoarea cărții, criticul împarte personajele în „grupuri oarecum distincte". Iată o noutate în materie de criterii. Cred că o carte într-adevăr reușită nu se pretează unei asemenea operații. Oricîte eforturi de sistematizare am face, nu cred că am reuși să extragem din complexitatea de raporturi proprii unei opere literare „grupuri distincte". Nu e vorba de a împărți cartea în personaje pozitive și personaje negative. Nu. În cazul de față, criticul distribuie personajele pozitive în „grupe", la fel procedează și cu personajele negative. Trebuie spus că operația întreprinsă de critic reușește pe deplin. Grupele extrase sînt nu „oarecum" ci „într-un tot" distincte. În acest caz, se cerea schimbat sensul aprecierii, putința de a distribui eroii „pe grupe" sugerînd ceva despre schematismul cărții. După ce împarte personajele în grupe, criticul caracterizează pe fiecare în parte în această manieră:* „Petre Duna, muncitor comunist, cu adevărat constructor al socialismului, paznic vigilent al cuceririlor clasei muncitoare, sfătuitor și îndrumător al tineretului, Andrei, tînăr, plin de viață, de patriotism, de devotament și elan, gata la sacrificiu, sete de frumusețe, adevărat model de utemist". *Dacă romanul nu oferă un material de analiză mai bogat decît se desprinde din caracterizările făcute de tovarășul Radu Popescu, nu e desigur din vina lui, ascultînd foșnetul cîmpiei. Era tînără și neștiutoare") și nu ia în seamă sufletul pătimaș al Lenței, omenescul fond instinctual, vigoarea fanatică în iubire și ură. Aceste trăsături sînt esențiale în înțelegerea drumului Lenței, a limpezirii conștiinței ei. Fără a avea acest suflet pătimaș și puternic, fiind doar ingenuă, Lența n-ar fi trecut atît de hotărît de partea iubirii autentice; ea fuge de Goldiș, îmbătrînit și pustiit, fără a arăta vreo ezitare, vreo remușcare, ceea ce-i indică o anumită structură sufletească, greu de redus la candoare și delicatețe. Altul ar fi fost drumul spre socialism al lui Ilie Barbu, alta dragostea descătușată a Lenței dacă firea lor, modul lor sufletesc, ar corespunde caracterizării date de tovarășul Damian. Fiindcă am pomenit la început de Sainte Beuve și mai ales pentru că se potrivește în cazul nostru, îl citez din nou. Personalitate foarte puternică, Diderot introduce în comentariile sale de pictură tot felul de elemente pe placul său, corespunzătoare siesi. El sublinia senzualitatea în tablourile cele mai caste; urmărind un tablou al mamei sau al sofiei, observa îndeosebi și comenta linia sinilor etc. Simpatizîndu-l pe Diderot, Sainte Beuve nu uită să-i reproșeze această interpretare excesivă, fantezistă, în avantajul personalității, dar în dauna adevărului și a obiectivității.*

Observațiile noastre de pînă aici, desigur cu totul insuficiente și schematice, au țintit sensul găsirii celor mai bune criterii de apreciere a operei literare; am pledat pentru o largă capacitate de recepție a criticului literar, spre a convinge că una din calitățile primordiale ale criticului este putința de a se adapta feluritelor formule și personalități artistice.

Am găsit confirmată această idee în discuțiile purtate la Congresul scriitorilor sovietici. Referindu-se la posibilitățile de dezvoltare a literaturii și criticii literare, V. Kaverin a spus: „Văd o literatură în care critica analizează lucrările de pe poziție autorului, fără a măsura toate lucrurile cu aceeași unitate de măsură, și amintindu-și cuvintele lui Pușkin că scriitorul trebuie judecat după legile ce își corespund, legi recunoscute de el". *Stabilirea unui echilibru între personalitea, gustul subiectiv al criticului și adevărul general, obiectiv, în aprecierea operei literare, este o condiție a criticii însăși. În mare măsură acest lucru va contribui la înțelegerea creatoare a metodei realismului soctalist, metodă artistică fundamentală a epocii noastre, pe fondul căreia se pot dezvolta, pot înflori, o diversitate nemaiîntîlnită de individualități și modalități stilistice. În acest fel, statornicind și dezvoltînd cuceririle de pînă acum, se poate realiza o critică științifică, pătrunsă de spiritul partinității și realismului, inteligentă și artistică, de ajuns de personală ca să dezvăluie o atitudine proprie, de ajuns de mobilă și receptivă, spre a se adapta unei mari diversități de stiluri creatoare.*

Lucian Raicu

COINCIDENȚE LA BAIA MARE

(Continuare din pag. I-a)

nulat mobilizările pe loc și Lupșa a fost trimis pentru 3 luni pe front. Nici nu s-a întors bine acasă și a fost arestat cîteva zile sub bănuiala de agitator. Cînd s-a văzut scăpat și de arest, și-a părăsit casa întemeiată nu de mult, și-a luat nevastă, copil și boccea, și, cu un convoi de refugiați din Ardealul de Nord, familia Lupșa a ajuns tocmai în Moldova. Reîntors spre sfîrșitul războiului, Lupșa intră din nou în mină, la Ghelar și apoi la Baia Mare. Și de cînd este miner la întreprinderea „Petre Gheorghe", n-a trecut o singură zi fără o depășire serioasă. Și asta prin muncă chibzuită: „Forța e în brațe, dar mintea e în cap, și de asta are omul minte, să gîndească, să comande brațului, să-și organizeze munca, să nu se lăcomească, să nu sape fără apă dacă s-a defectat o clipă conducta, că doar perforarea umedă te apără de silicoză...". Și, lucrînd astfel, Gavril Lupșa poate fi nu numai un miner de frunte, dar și responsabilul secției sportive din întreprindere. Așa că la grijile subterane de șef de grupă, la grijile terestre de cap de familie, se mai adaugă și grija competițiilor sportive (deviza lui: „Nici un meci fără mine"), la care nu asistă doar ca spectator, ci le organizează cel mai ades.

Ceea ce nu e scris în salar

Baia Mare e un oraș „eminamente" miner. Fie că ești subteran propriu-zis, ori „în pensie", fie că ești nevasta de miner, ori viitor subteran, fie că ești învățător al vlăstarelor de miner, ori lucrezi la cuprul electrolitic scos din minele regiunii, fie că ești în redacția ziarului „Pentru socialism", care are în centrul preocupărilor viața și munca minerilor, ori activezi la sfat, la poștă, la miliție (și, asistînd pentru prima oară într-un orășel minier la Ziua minerului, am văzut milițieni participînd cu avînt la serbaret), fie că lucrezi în aparatul de partid ori sindical, ori unde ai fi, ești legat de subteran!

Pînă și portarul căminului regional în care am locuit este și el un miner „în pensie" care a lucrat în același abataj cu tovarășul Mujic, deputat al regiunii în Marea Adunare Națională.

Aș vrea să precizez însă un lucru: nu toți noii emigranți de pe ogor, în subteran, se obișnuiesc ușor cu cea mai grea din toate meseriile lumii, cu mineritul. Nu toți minerii lucrează, chiar după ani de obișnuință, atît de bine ca tovarășii despre care am vorbit mai pe larg (deși chiar de Ziua minerului am asistat la decorarea cîtorva zeci de fruntași) și nu doar prin ei a ajuns să lucreze toată mina de la Herja în contul lui 1958!). De asemenea, nu toți au salarii care urcă pînă la 1500 și chiar 2000 lei ca Boicean și Lupșa. Sînt poate 10 la sută care ating plafonul acesta, dar sînt alți 90 la sută care vor putea depăși media pe măsură ce mecanizarea va crește (de curînd pe lîngă perforatoarele sovietice a sosit prima serie fabricată în țară) și pe măsură ce-și vor însuși măiestria, așa putea spune artistică, ce se cere unui miner din zilele noastre.

Dar „inticele" vieții nu se calculează numai prin cifra salariului. Problema locuințelor nu-i ușoară într-un orășel care a crescut în cîțiva ani de la 15.000 la 40.000 de locuitori. Numărul blocurilor muncitorești sporește însă, pe de o parte, iar pe de alta minerul își poate clădi singur o locuință, cu ajutorul împrumutului de stat. Nu sînt foarte mulți acei care își „finisează" noul cămin, ca Ion Săcăluș, dar nu sînt nici foarte puțini cei care au făcut primele demersuri.

Și ceea ce mai măsoară nivelul de trai e grija pentru sănătatea omului, pentru securitatea muncii. În această din urmă privință vreau să amintesc încă o întîmplare din lanțul întîmplărilor băimărene. Înainte de a intra în mină, a trebuit să-l aștept vreo două ore pe inginerul Pricop care m-a însoțit. L-am asistat la examenul în care verifica, alături de director și de alți ingineri virstnici și tineri, (unii specializați în U.R.S.S.), cunoștințele Corpului tehnic în ce privește securitatea muncii. E un examen sever și pentru cei proaspăt ieșiți de pe băncile Institutului și pentru cei cu părul alb. Spre exemplificare, redau o frîntură de dialog:

Examinatorul: *Cum trebuie făcut instructajul muncitorilor, spre a-i păzi de accidente?*

Examinatul: *După mine...*

Examinatorul: *Nu după d-ta, ci după normele stabilite.*

Examinatul: *Ca să prevenim accidentele, cred că...*

Examinatorul: *Uite tovarășe, cînd e vorba de securitatea muncii, definițiile personale trebuie să vină după cele obligatorii. Cu viața omului nu te poți juca!*

Eu cred (îmi permit să folosesc expresia, nefiind la examen), eu cred că și acest examen intră în ceea ce denumim curent și abstract „grija pentru om"...

În această privință mai am însă o dorință, care nu e numai a mea, ci și, sau mai ales, a băimărenilor.

La Baia se află uzina de cupru electrolitic. Ridicată la marginea orașului de niște capitaliști care urmăreau exclusiv cîștigul, fără să le pese ce urmări va avea așezarea cuptoarelor pentru locuințele oamenilor. Or, de pe hornul mai înalt poate chiar decît turnul orașului se ridică necontenit un fum nesănătos, împrăștiat de vînt peste multe cartiere. Dacă fumul ar fi captat într-o conductă îngropată în pămînt, ce s-ar deschide hăt, departe, sub un munte pustiu, medicii și dentiștii din Baia ar avea mai puțin de lucru — și nu cred că le-ar părea rău. Așa că, dacă în balanța planului de investiții — aparent neiucrative — poate trage și cuvîntul unui scriitor care, fără să fie cetățean al Băii Mari, e totuși cetățean al patriei, atunci mi-l spun și-l semnez din toată inima și cu toată încrederea.

Pe drumul lui Petőfi

Vorbeam de coincidențele de date. Ele nu s-au epuizat atît de repede în scurta mea ședere la Baia. Iată o alta. În fiecare an, în ultima duminică a lunii iulie sau prima duminică a lunii august, are loc în satul vecin, Coltău, un festival Petőfi. De astădată ziua festivalului a coincis cu Ziua minerului. Și, răspunzînd invitației unui învățător, m-am abătut dis-de-dimineață pentru o oră, la caste. lui contelui Teleki (singurul conte care a participat la Revoluția din 48), să văd locurile în care poetul îndrăgostit a gustat mierea primei sale luni de căsnicie. Deasupra mesei de piatră pe care și-a scris poeziile, cornul secular rodește în fiecare an. Zidurile castelului sînt aceleași. Terasa de pe care se vede încă „satul negru cu turnul alb" e neschimbată. Dar interiorul clădirilor e altul. Într-una din ele e sediul TOZ-ului și căminul cultural, într-alta o școală maghiară de 7 ani, cu internat. Învățătorul Cseterki Alexandru, care predă limba română, și-a întrerupt pregătirea conferinței ce urma s-o țină la deschiderea festivalului, ca să mă conducă rînd pe rînd prin încăperile castelului. Împreună ne-am suit pe scena din sala de spectacole, aflată în reparație (serbarea avea să se desfășoare în grădină). De pe tavan spînzurau niște colțuri de ziar. Învățătorul le-a prins în mînă, atrăgîndu-mi atenția: „Așa a fost clădit castelul, din piatră și lemn; iar sub tencuială, s-au pus ziare... Sînt ziare contemporane sau chiar antertoare lui Petőfi". În jurul meu era prezentul (Tozul, căminul, școala), deasupra, trecutul. Iar în aer memoria celui ce a visat viitorul și a împletit în vestitele scrisori din Coltău, odele dragostei casnice cu revoluția. Citez în traducerea lui Cseterki Alexandru cîteva pasaje: „Știi, amice, că m-am însurat!... Și cerneala afurisită, flegmatică, nu-și schimbă culoarea în roz, la acest cuvînt mai trandafiriu ca trandafirii. Azi se împlinește o săptămînă de cînd mi-am scos de pe frunte cununa poetului ca să-mi înfund capul în boneta de noapte... În locul lirei țin o pipă cu coadă lungă... Tu, nefiind căsătorit, — scrie Petőfi prietenului său Frigyes — nu poți ști că fumul pipei acesteia face mai mulți ca tot fumul de tămîie al admiratorilor... Este o minciună că dragostea dispare odată cu căsătoria... Iată, eu îmi iubesc și acum la fel de înflăcărat nevasta, cu toate că sînt însurat de o săptămînă întreagă...".

Dar tot la Coltău, poetul care s-a hotărît ca în timpul lunii de miere să nu piardă nici o clipă cu versurile, îi scria aceluiași Frigyes: „Mi-am făgăduit să nu scriu nici o poezie dar nu mi-am putut porunci, căci scrisul e ca mîncărimea, ori ca beția. Adeseori îmi ziceam: „Hei, tu, măgarule, în loc să scrii, mai bine ți-ai îmbrățișa sofia". Mi-am și propus să așternpe hîrtie doar ideea ce-o aveam în vîrful peniței, dar o idee o aducea pe alta, și rămîneam fiintuit la masă, pînă ce terminam poezia..."

Și printre cele 22 de poezii scrise la Coltău (în ciuda făgăduielii) se află alături de „Sfîrșitul lui septembrie", balade revoluționare ca „Robul" care începe cu strigătul „Pentru tine am luptat, libertate" și se termină cu moartea unui întemnițat căruia, la eliberare, îi „crapă inima" de bucurie.

Lumină și culoare

N-aș putea încheia notele de drum, fără să spun un cuvînt despre „Cetatea pictorilor". În peisajul și lumina darnică a acestei regiuni s-a născut una din școlile vestite de pictură de la începutul secolului. Ea l-a dat pe pictorul Thorma, vestitul peisagist ale cărui păreri despre artă se află exprimate în bogata sa corespondență cu Emil Isac. În casa lui și în cele dimprejur locuiesc astăzi alți pictori: Thormane (văduva lui Thorma), Lidia Agricola, familia pictorului Balla, etc. Și tot aici se află sala de expoziție, cu o producție proaspătă în cinstea zilei de 6 august. Alături de portrete de mineri, ca ale Antoniei Csikos, alături de peisajele Lidiei Agricola și Balla scăldate în soarele specific al regiunii, mi-a rămas în minte un tablou al pictorului Weith. Într-un joc de roșu din ce în ce mai închis, doi mineri strecoară pe o ulită veche a orașului, cu case unite prin medievalul arc de boltă, manifeste sub portile oamenilor. Departe, în întuneric, se zărește turnul cu ceasul luminat. Un om se uită în urmă, în picioare, altul aplecat, ține în mînă singurul petec de lumină în noaptea tabloului: manifestul. Am zăbovit în fața celor doi eroi în port de mineri, gîndindu-mă cîți muncitori în carne și oase au împrăștiat această nobilă lumină, au înfruntat ani de ocnă și și-au pierdut viața, pentru ca într-o duminică de august 1955, urmași ai lui Boia să-și sărbătorească ziua lor, în sunetul fanfarei sindicale, pe străzile dragi ale unei patrii libere.

Și în viitor?

Mă obsedează încă prima coincidență de date: 6 august — Ziua minerului la Lupeni, la Baia, la Anina... 6 august — Ziua internațională de protest împotriva folosirii bombei atomice, la Hiroșima.

Mă gîndesc, nu cu competența unui om de știință, ci cu dreptul și judecata unui simplu cetățean: atunci cînd toată energia cheltuită în mod ucigaș pentru fabricarea bombelor atomice, se va îndrepta util spre găsirea mijloacelor de aplicare industrială a forței nucleare; atunci cînd tonele de cărbuni smulse scoarței prin cea mai trudnică și mai eroică din meseriu, vor putea fi înlocuite printr-un mic bulgăr de uraniu; atunci cînd metalele vor fi extrase cu aceeași energie a atomului, — Ziua minerului va rămîne în conștiința oamenilor ca o pagină de sînge și jertfe, de luptă și de izbîndă în istoria umanității ce va fi făcut de mult marele salt din necesitate în libertate.

Veronica Porumbacu

Petrol

Văzusem de departe o sondă uriașă
ca un catarg de schele înfipt în cîmpul gol.
Și prin pămîntul aspru, din lacuri subterane,
urca tiriș spre sondă un șarpe de petrol.

Vreo cîțiva oameni simpli și negri ca pămîntul
prind șarpele-n conducte. Ești liber să-i admiri:
nu cred că pot să fie îmblînzitori pe lume,
care să-i poată-ntrece pe-acești moderni fachiri.

Și după ce țițeiul va fierbe-n rezervoare
și prin rafinărie va face-un lung ocol,
prin mii și mii de vine metalice de fontă,
va trece-n trupul țării tot rîul de petrol.

...Nu ard atîtea becuri cîte-ar putea să ardă.
Din alte vremi, destule cătune-au mai rămas
în care omul soarbe cu ochii, doar lumina
pe care-o dă un simplu fitil muiat în gaz.

Curînd nu vom mai scoate petrolul pentru lampă!
Gazarii, pretutindeni vor fi de mult uitați.
Vor fi și-n sate numai fitile de aramă
Ce vor dunga văzduhul, hrănindu-se cu wați.

Dar eu văd viitorul și-n sonda uriașă
ca un catarg de schele înfipt în cîmpul gol;
cînd din pămîntul aspru, din lacuri subterane,
tăriș, spre sondă urcă un șarpe de petrol.

Aurel Negru

DESPĂRȚIREA

(Continuare din pag. III-a)

subscriem ca să avem?!... Vorba ceea: noi le plătim, noi le facem și tot noi tragem cu ele... că Mateiaș...

— Ce tot vorbești, mă...

— Vorbesc, nea Călin! Dumneata nu simți miros de praf de pușcă?! Ia zi că nici soldați de-ai lui Hitler n-ai văzut pe stradă!? Ce caută ei la noi? Și de unde pînă unde au venit tocmai aici, în Carpați? Țintesc răsăritul... Da, nea Călin... a praf de pușcă miroase... Iar dumneata ar trebui să simți, că ai copil... Eu nu am pe nimeni... De-o fi să mor... aleluia...

A stat tata un timp înțepenit, purtat cu mintea cine știe unde. Apoi a pufnit pe nări făcînd după aceea să răsune glasul lui gros:

— Afurisită viață!... Tu ai dreptate, măi Ioane! Cum de n-am înțeles?! De-o fi așa cum spui tu, am să mănînc oțel și mîna pe unelte n-am să mai pun...

— Da de ce? Ce vină are oțelul? El se supune omului. Pe Mateiaș și pe fasciști să-i rupem cu dinții... Asta să facem... Ei să vină la rînă...

— Ei să vină! a tunat tata și-a aruncat jos din mînă cangea cu care se destupă știhul...

Apoi a plecat prin hală furios:

— Nu ne trebuie război! Ce să căutăm noi în Răsărit?...

Se uitau oamenii curioși, își lăsau lucrul și se adunau. Atunci s-a apropiat și nenea Ion, iar tata care se oprise pe scara ce ducea pe platformă a strigat:

— Oțel pentru tunurile lui Antonescu n-o să dăm noi... Să se stingă focurile la cuptoare... Declarăm grevă... Grevă împotriva războiului...

Atunci am văzut și eu pentru prima oară ce-i aceea o grevă. Mai fuseseră greve în uzină dar atunci nu am fost de față. De emoție și curiozitate inima mi-a tremurat. Mai întîi a prins a urla o sirenă, apoi în curtea uzinei au dat fuga grupuri, grupuri de muncitori. Tata, care ieșise laolaltă cu oțelarii, se ridicase pe o rampă și cuvînta cu glasul său puternic împotriva urgiei ce se pregătea. Nu-l mai cunoșteam. Nu mai era omul cel tăcut și morocănos, ci altul, înflăcărat, stîrnit. Apoi au luat cuvîntul și alții, muncitori de la cazangerie, de la strungărie... Iar mie de un lucru îmi părea rău: că nu se află și Mateiaș de față să-i arătăm noi...

Avusese dreptate nenea Ion; a doua zi dimineață, pe garduri, se putea citi ordinul lui Antonescu. Și tot în dimineața aceea a primit și el ordin de chemare. Atunci s-a coborît în casa noastră durerea și eu am plîns. La despărțire, vecinul nostru a vorbit astfel:

— Să n-aveți grijă... Pot să vă spun... Eu mi-am ales drumul... Frontul nu are hotar cînd dincolo sînt prieteni... Am să trec la sovietici...

Atîta a grăit, cuvinte simple pe care n-am să le uit niciodată. M-a luat apoi de mînă și m-a tras ca și altădată după el.

— Mergi cu mine pînă la gară, măi fecior? Măcar să mă conducă și pe mine cineva...

Cum era să nu mă duc, cînd știam că mă despart, poate pentru totdeauna, de un om drag! Pe peron mi-a cuprins obrajii în palmă și m-a sărutat pe frunte. Apoi ochii lui au rătăcit în jur, la lumea îmbulzită, posomorită, la tinerii care ca și el plecau spre necunoscut, la cerul neguros și rece. A oftat zicînd:

— Eh, ce întuneric se lasă, măi copile... Vine noapte de beznă...

După aceea a zîmbit cu gîndul purtat în viitor și a adăugat:

— Dar nu-i nimic... După fiecare noapte, cît de grea ar fi, apare și ziua cea luminoasă... Și ziua aceea va veni și pentru noi...

În gene purta lacrimi și eu de asemeni. S-a urcat în tren și pînă ce locomotiva a pornit pierzîndu-se în zarea fără sfîrșit, tot la fereastră a stat. În mînă ținea o batistă care se făcea tot mai mică: întîi cît un porumbel, apoi cît o turturică, pe urmă cît un fluture, pînă ce nu s-a mai văzut.

În aceeași zi, pe la prînz, l-au arestat copiii siguranței pe tata, pentru grevă...

Șt. Gheorghiu

Săptămîna cărții în R. P. Bulgaria

In R. P. Bulgaria cu prilejul Săptămînii cărții, deveniță sărbătoare tradițională, în orașe și sate s-au organizat expoziții și colțuri ale cărții. De asemenea, s-au făcut lecturi și discuții artistice. In această săptămînă, poporul bulgar și-a manifestat odată mai mult dragostea față de carte, marele izvor de cunoștințe omenești.

Niciodată înainte nu s-a manifestat în Bulgaria un astfel de interes față de literatura politică, științifică și artistică ca acum și niciodată cărțile bune n-au fost îmbrățișate cu atîta dragoste. Se întîmpla rar în trecut ca tirajul unei cărți să treacă peste 2000-3000 de exemplare. Acum însă, după datele Institutului bibliografic „Elin Pelin", numai în 1954 fondul de cărți al Bulgariei s-a îmbogățit cu 3359 de noi titluri, cu un tiraj general de 19.757.375 volume. Aceste cărți publicate în mii de exemplare au pătruns în mii și mii de case. 19.757.375 exemplare de cărți fac ca fiecărui om din Bulgaria să-i revină în medie aproximativ trei cărți noi pe an. Din această producție editorială autorilor bulgari le aparțin 2854 titluri cu un tiraj general de 16.767.770 exemplare, iar autorilor străini 505 titluri cu un tiraj de 2.989.605 exemplare. Cea mai mare răspîndire o are literatura artistică — 230 volume cu un tiraj general de 980.420 de exemplare. Edîturile pentru literatura artistică au publicat 131 cărți scrise de autori bulgari și 99 scrise de autori străini. Alături de zecile de cărți pentru copii ale scriitorilor contemporani, s-au tipărit și alte lucrări de literatură pentru copii. In total s-au editat în timp de un an 118 titluri de cărți pentru copii și tineret cu un tiraj de 1.453.120 exemplare. Dintre acestea, 68 de cărți cu tirajul de 781.620 exemplare aparțin autorilor bulgari și 50 cărți cu un tiraj de 671.500 exemplare autorilor străini. Tirajul mediu al unei cărți din literatura artistică este de 4263 exemplare, iar al unei cărți din literatura pentru copii și tineret de peste 12.000 exemplare.

Literatura străină în traducere este reprezentată prin lucrările autorilor din 15 țări. Cea mai mare parte a acestor cărți o formează lucrările autorilor sovietici și ale celor din țările de democrație populară. In total în zece ani s-au editat în Bulgaria cărți cu tirajul general de aproape 20 milioane exemplare. In larga răspîndire a cărților joacă un mare rol bibliotecile. In R. P. Bulgaria sînt peste 10.000 biblioteci. In ultimii ani s-a mărit în mod simțitor fondul de cărți al bibliotecilor cluburilor și sălilor de lectură. De asemenea s-a mărit simțitor și fondul bibliotecilor școlare și sindicale. Toate acestea ilustrînd marea răspîndire a cărții în țara vecină și prietenă.

Vizita profesorului american W. Agathon la Institutul de literatură din Moscova

La Institutul de literatură universală „A. M. Gorki" al Academiei de științe a U.R.S.S., a avut loc o întîlnire a oamenilor de știință sovietici cu profesorul Wiliam Agathon de la Universitatea din Statul Pensilvania (S.U.A.) In numele oamenilor de știință sovietici, oaspetele a fost salutat de profesorul D. D. Blagoi, care a arătat că oamenii sovietici nutresc sentimente de prietenie față de poporul american și sînt bucuroși de a primi oaspeți americani în mijlocul lor.

Profesorul W. Agathon a vorbit despre felul în care este organizată predarea limbii și literaturii ruse în institutele de învățămînt superior din Statele Unite ale Americii, comunicare ascultată cu un mare interes.

După ce a răspuns la numeroase întrebări, oaspetele a mulțumit pentru posibilitatea care i-a fost oferită de a studia în Uniunea Sovietică arhivele literare ale scriitorilor ruși și în special operele lui N. Leskov, pe care intenționează să le traducă în limba engleză. Profesorul american W. Agathon, în încheiere, și-a exprimat speranța că în viitor vor fi extinse legăturile științifice și culturale dintre popoarele sovietic și american.

Noile traduceri din teatrul lui Shakespeare

— Shakespeare: Opere vol. I și vol. II, E.S.P.L.A. —

In cadrul revoluției culturale din țara noastră, era firesc ca maeștrii literaturii universale, marii clasici, să fie traduși în condiții optime, adică integral și într-un chip cît mai fidel și mai iscusit. Cele două volume de traduceri ale pieselor lui Shakespeare (OPERE, vol. I și vol. II) sînt o expresie a stăruitoarei griji depuse de forurile culturale și de editurile noastre de a asigura în decurs de mai mulți ani, cunoașterea deplină a clasicilor literaturii universale, sînt rodul fericit al unei preocupări metodice la care au fost chemați să colaboreze o seamă dintre fruntașii literelor noastre.

Deși operele lui Shakespeare au început să fie traduse la noi odată cu epoca de formare a teatrului cult și s-au împlinit o sută zece ani de la tipărirea primei piese shakespeariene, iar scenele noastre au reprezentat de numeroase ori multe din piesele sale, prilejuind neuitate creații unui Grigore Manolescu, C. Nottara, Aristide Demetriad, I. Brezeanu sau Aristiței Romanescu și Aglaei Pruteanu, precum și atîtor actori contemporani, totuși puține au fost traducerile mulțumitoare, iar de tipărirea integrală a operei marelui dramaturg nu a fost niciodată vorba pînă la recentele inițiative, de-o capitală însemnătate socială și artistică. Ca și în privința altor mari creatori clasici, de la Dante la Molière, de la Goethe și Schiller la Tolstoi și Gogol, de la Dickens și Twain la Cehov și Gorki, abia în anii revoluției culturale se poate vorbi de o adevărată valorificare a comorilor clasicismului, de o preluare fidelă și riguroasă a moștenirii progresiste a trecutului.

In privința lui Shakespeare, actualele volume constituie o chezășie că s-a pornit pe un drum bun și că, în sfîrșit, creațiile shakespeariene vor fi date publicului în condiții vrednice de ele. Chiar dacă poate nici una sau doar cîteva din noile tălmăciri romînești vor putea fi socotite echivalente artisticește cu originalul sau apropiate de valoarea lui — noile traduceri sînt o temeinică realizare artistică, o bază științifică, un folositor și efectiv act de inițiere în creația shakespeariană, de la care în viitor se va putea trece și mai temeinic spre noi încercări de echivalare artistică a originalului.

Judecînd după cele șase traduceri din volumele publicate și care vor fi urmate de traducerea celorlalte piese și a sonetelor, constatăm o seamă de fapte îmbucurătoare, printre care poate cea mai de seamă este stabilirea și aplicarea unei metode riguroase în modul de traducere. Intr-adevăr, actualele traduceri sînt rodul unor îndelungate și substanțiale discuții în cadrul unei comisiuni — comisiunea Shakespeare — ce a ființat acum trei-patru ani pe lîngă Uniunea scriitorilor din R.P.R. și apoi pe lîngă Editura de stat pentru literatură și artă. Criteriile adoptate de fosta comisiune Shakespeare și care au fost în genere respectate în noile traduceri tipărite merită a fi cunoscute. Ele sînt următoarele: 1. folosirea directă a textului original; 2. traducerea versurilor prin versuri și firește a prozei prin proză, versificația romînească respectînd în totul metrica shakespeariană; 3. folosirea rimei numai acolo unde este folosită în original; 4. respectarea versurilor frînte (suspendate) care au o însemnată valoare dramatică; 5. respectarea numărului de versuri din original; 6. adoptarea unei limbi romînești echilibrate, potrivită cu realitatea limbii shakespeariene, cu conținutul respectiv, fără exagerări nici în sens arhaizant, nici în sensul modernizării.

Acestea sînt, de fapt, cerințele oricărei traduceri bune și exacte. Cît de importante, dar și greu de îndeplinit sînt aceste cerinți nu mai trebuie să stăruim. Se știe că la Shakespeare mai fiecare cuvînt, fiecare vers, întreg sau frînt, sugerează o idee, o imagine, o acțiune, o atitudine, neexistînd versuri de umplutură sau lucruri întîmplătoare. Puternicul său dramatism, atît de realist, se vădește prin poezia pe care dacă traducătorul o redă în totul, ca imagine, ritm, accentuare, el exprimă, prin însuși acest fapt, valoarea dramatică a originalului, fiind totodată om de litere și om de teatru. Dăm cîteva pilde. In *Macbeth*, după săvîrșirea crimei, eroul tragediei zice:

..No; this my hand will rather
The multitudinous seas incarnadine
Making the green one red. (Actul II, scena II) și care aproximativ s-ar traduce astfel:

...Nu; mîna mea mai lesne
Va-mpurpura noianurile mării
Făcînd smaraldul roș.

Ampioarea sugerată de cuvintele lungi și unduite din cel de al doilea vers este imediat urmată de sacadarea versului al treilea care amintește răsucirea cuțitului în rană.

Tot astfel, în *Iuliu Cezar* (actul IV, scena I), în care Antoniu, Lepidus și Octaviu întocmesc lista neagră a conspiratorilor, primul rostește:

These many then shall die: their names are prick'd

Acest singur vers, cu ritm sacadat, retezat, apăsat, încheindu-se ca o lovitură capitală, exprimă hotărîrea și intransigența și a extinde acest vers de zece silabe pe un vers și trei sferturi în traducere înseamnă a lipsi tălmăcirea de implicațiile originalului. Versul a fost tradus astfel (vol. II, p. 350):

Deci moară toți al căror nume este
Pe lista asta scris.

Intr-un singur vers, traducerea ar fi exprimat mai exact și mai autentic sensul originalului, mai ales dacă s-ar fi redat și accentul final:

Atîția, deci, să moară: i-am crestat.

Să mai pomenim versuri, grupuri de versuri, versuri singure sau versuri frînte, din *Hamlet, Regele Lear, Macbeth, Furtuna*, cu astfel de valori de unică poezie dramatică și care numai dacă sînt traduse în metrica originalului, în ritmul și cu accentuările respective, spun ceea ce trebuie să spună, exprimînd sensul originalului? Orice cititor le poate găsi la o cercetare mai atentă, precum și licențele pe care și le îngăduie însuși dramaturgul. Fapt este că o asemenea redare este deosebit de anevoioasă, deoarece cuvintele romînești sînt în genere mai lungi, pe cînd cele englezești adesea au două sau trei silabe iar monosilabele mai frecvente permițînd pentametrului iambic, pe care îl folosește Shakespeare, o substanțială concentrare, o bogată nuanțare, o mlădiere a versificației, cu accentuări deosebit de expresive.

O altă problemă ce se pune traducătorului este aceea a rimei. Versurile shakespeariene nu sînt de obicei rimate și totuși se dovedesc nespus de muzicale. Limba romînă, deprinsă în poezie cu rime, cere pentru redarea muzicalității respective, în cazul că nu trebuie să se folosească rime, diferite procedee echivalente, iar unul dintre acestea este alternarea versurilor de unsprezece silabe cu cele de zece silabe.

In genere, traducătorii au căutat să țină seama de cerințele înșiruite mai înainte, dar nu totdeauna au putut ei izbuti să păstreze numărul de versuri al originalului, uneori traducînd un număr de versuri ale originalului cu cîteva în plus, cu versuri întregi, cu jumătăți de versuri sau trei sferturi de versuri în plus, aceasta tocmai din pricina lungimii cuvintelor romînești față de cele englezești. Nerespectarea numărului de versuri din original duce însă în mod de neînlăturat la folosirea ingambamentului (enjambement — încălecarea unui vers peste celălalt), procedeu supărător, care lipsește versul de cursivitatea și precizia originalului, iar uneori chiar de însăși calitatea de vers. Intr-adevăr, traducînd un vers din original cu un vers și jumătate, al doilea vers cu un vers și un sfert și al treilea vers cu un vers și trei sferturi, pasajul apare frînt din încheieturi și uneori sună a proză. Exemple mai vădite în traducerea *Iuliu Cezar* (vol. II, pp. 281, 336 etc.) sau în traducerea *Regele Ioan*, primele pagini.

Menționăm că dintre cele șase traduceri publicate pînă acum, unele au un spor de versuri destul de mare față de original. Astfel, *Regele Ioan*, (traducător Dan Botta), are în original 2570 versuri, iar în traducere 2777; *Negutătorul din Veneția* (traducător Gala Galaction) 2322 versuri în traducere față de 2039 ale originalului, pe cînd *Comedia erorilor* (traducători Ion Frunzetti și Dan Duțescu) este tălmăcită vers cu vers, fiind poate unul sau două versuri în plus la întreaga traducere față de original.

Dar nu numai versul shakespearian prezintă dificultăți, ci și proza care în unele piese ca *Mult zgomot pentru nimic* și mai ales în *Nevestele vesele din Windsor*, abundă sau predomină asupra părții în versuri. La Shakespeare însă și proza își are ritmica, întorsăturile și muzicalitatea ei, pline de sens, și adeseori pasajele în proză se dovedesc mai greu de echivalat chiar decît versurile.

Trecînd acum la unele comentarii asupra fiecăreia dintre cele șase traduceri tipărite, amintim că gruparea pieselor în cele două volume a fost făcută după criterii care trebuiau lămurite în prefață. Cronologia strictă nu poate servi drept criteriu și nici nu este folosită în orînduirea ediției romînești, mai ales că o cronologie totală și certă nu s-a putut stabili. Fiind și aici în domeniul ipotezelor, ca și în privința multor amănunte din biografia dramaturgului englez, trebuie să arătăm că, în dezvoltata și interesanta sa prefață-studiu, Mihnea Gheorghiu dă uneori ca certe unele ipoteze, ceea ce socotim a fi o greșeală, ca și afirmația că înfățișarea mediului intelectual, în care apare și se dezvoltă Shakespeare, ar fi constituit „o amplă digresiune" (p. 20).

Traducerea tragediei *Regele Ioan* (tr. Dan Botta), care are ca subiect întunecata domnie a lui Ioan-fără-țară, este o lucrare viguroasă folosind un bogat și mlădios lexic, plin de culoare și suflu dramatic, slujind în mod fericit originalul. Uneori, lexicul folosește mult arhaismele, ceea ce în principiu nu constituie o greșeală, dat fiind atmosfera medievală a tragediei și caracterul de cronică. Unele arhaisme însă au un colorit prea specific istoriei noastre și nu celei engleze. In pofida unor licențe poetice și greșeli pe care le vom semnala, traducerea are o seamă de pasaje pline de dramatism și forță, redate în tonalitatea specifică lui Shakespeare, acea tonalitate ce exprimă puterea sentimentelor și gîndurilor, conferindu-le o neîntrecută măreție.

In genere, traducerea lui Dan Botta are un înalt nivel poetic și un viu dramatism, redînd atmosfera sumbră a tragediei, analiza lucidă a sufletului lui Ioan, umorul lui Faulconbridge, oșteanul patriot, și chinurile Constanței, mama nefericitului Arthur. De aceea, regretăm unele greșeli sau cusururi ale traducerii, mai cu seamă folosirea dactilului la sfîrșitul versului, fapt care lasă ultima silabă neaccentuată, știut fiind că pentametrul iambic cere accentuarea silabei a zecea. (Exemple: „Poftind să lași deoparte *sabia*" (p. 62); „La răfuială așa răspunde Franciei" (p. 62), etc.). Deasemenea, abuz de forme abreviate sau de eliziuni nefirești limbii noastre. Ingambamente, versuri și silabe în plus, întortochieri sintactice, neclarități, se găsesc destul de des, chiar de la primele pagini (p. 61—65).

Comedia erorilor (traducători Ion Frunzetti și Dan Duțescu) cu aspectele ei de farsă (încurcăturile stîrnite din confuzia între două perechi de gemeni), dar și cu vii caracterizări tipologice, specifice Renașterii, este riguros tradusă, vers cu vers, după cum am și arătat. Traducerea cade bine, mai ales datorită respectării accentelor și lipsei de ingambamente, precum și datorită preciziei termenilor fericit îmbinați. Majoritatea jocurilor de cuvinte au fost rezolvate cu succes, ceea ce nu este puțin lucru la Shakespeare, știute fiind subtilitatea și tîlcul acestor jocuri, uneori pline de haz, alte ori cumplit de dojenitoare. Cităm în original și în traducere un izbutit joc de cuvinte:

ADRIANA: *Back, slave, or I will break my pate across.*
DROMIO DIN EFES: *And he will bless that cross with other beating.*
Between you, I shall have a holy head.

ADRIANA: *Intoarce-te, rob josnic, ori îți sparg*
De-a curmezișul drept în două țeasta.
DROMIO DIN EFES: *Iar el mi-o va mai sparge și cruciș*
Și-ntre voi doi mă-ncreștinez la creștet.

Alte jocuri de cuvinte sînt mai puțin bine sau deloc rezolvate. In genere, versurile sînt mai izbutite decît proza, chiar dacă afirmația pare paradoxală. In original există unele pasaje obscure, care au fost lăsate obscure și în traducere, deși ar fi fost mai indicat să li se dea un sens (pp. 236, 237). Discuția despre timp și păr (pp. 200—202) este la fel de puțin hazlie ca și în original, ceea ce se explică prin faptul că, în pofida exegeților shakespearieni, o seamă de cuvinte și expresii legate de evenimentele sau comentariile vremii, aluzii la personaje sau situații cunoscute odinioară, glume și săgeți pe care publicul spectator din sălile de acum trei secole și jumătate le știa bine, și-au pierdut înțelesul și eminentele dicționare de termeni shakespearieni nu le-au putut reconstitui în totul. Catrenele din actul III, tabloul II, sînt în schimb excelent traduse și pline de sens.

Volumul I se încheie cu tragedia *Romeo și Julieta*, în traducerea mai veche a lui Șt. O. Iosif, revăzută de Al. Philippide. Se știe că Iosif, autorul atîtor traduceri excelente la vremea lor, a folosit aici nu numai pe Schlegel, ci și originalul, după cum reiese din adnotările făcute pe manuscris. Traducerea are, firește, o seamă de merite, mai ales în pasajele lirice, mai potrivite cu poetica lui Iosif. Dimpotrivă, pasajele de încordare dramatică au o oarecare moliciune. In afară de plusuri de versuri și silabe, de frecvente ingambamente și forme contrase, aici găsim și un abuz de diminutive (pp. 301, 323, 324) sau rime, care nu sînt în original (d. ex. la p. 354). Evocarea reginei Mab, zîna folclorului englez, (p. 301 sq.), efuziunile Julietei (p. 353), franciscana dragoste de viață și natură a fratelui Lorenzo, tipic personaj de Renaștere (p. 324) sînt de o mare frumusețe poetică și au tîlcul cuvenit.

Văd că Regina Mab azi noapte, dragă,
Te-a cercetat. In lumea zînelor
Ea-i zîna-moașă, care le dezleagă.
Ea vine nu mai mare ca agata
Pe inelarul unui alderman,
Purtată de puzderii, și se plimbă
Pe nasurile celor care dorm.
Cu spițe din fire de paianjen
Cu coviltir din aripi de lăcustă,
Cu frînele din raze moi de lună,
Cu hamuri din păienjeniș subțire,
Avînd drept bici un piciorus de greier,
Cu-o pleaznă dintr-un fir de funigel,
Ca vizitiu o gîză-n haină sură...
Careta ei e-o coajă de alună
Scobită de dulgherul veveriță,
Sau cariul meșter, ce-i din zile vechi
Rotar la zîne. Și cu-acest alai
Colindă ea în fiecare noapte
Prin creierul celor îndrăgostiți...

Traducerile din volumul al II-lea încep cu tragedia istorică *Richard II* (tr. Mihnea Gheorghiu), una dintre cele mai patetice lucrări, plină de puternice conflicte și contraste, în care vanitatea și orgoliul se îmbină cu răutatea și tirania sau cu suferința și măreția. Traducerea este corectă, respectînd în genere criteriile stabilite și avînd unele pasaje pline de înțelepciunea și măreția caracteristice creației shakespeariene. Lungul monolog al lui Richard din finalul piesei păstrează semnificația originalului:

O muzică? Ha! ascultați măsura:
Ce neplăcută-i muzica frumoasă,
Măsura cînd lipsește și acordul!
La fel e și cu muzica vieții.
Aci mi-ațin urechea la greșeli,
Dar cînd aveam puterea, nu aveam
Urechi s-aplec la lipsa de măsură!
Ieri vremea mi-o pierdeam, iar astăzi vremea
E-aceea ce mă pierde; ea își face
Din mine orologiul care bate:
Minutele sînt gîndurile mele,
Iar ochii-mi sînt cadranul de suspine,
Pe care degetul, ca un ciocan,
L-atinge, cînd îmi șterge lacrimile!
(p. 123)

Multă strălucire și măiestrie are traducerea academicianului Gala Galaction, *Negutătorul din Veneția*, adesea un model de îmbinare a cuvintelor mai vechi cu cele noi, în funcție de cerințele conținutului și formei originalului și atît de potrivite cu atmosfera de-un sumbru pitoresc de Renaștere a tragediei. Pasajele în proză sînt cele mai izbutite față de proza celorlalte piese, iar versificația are cuvenitul colorit psihologic și social, caracterizînd de minune locul și timpul acțiunii. Aceasta chiar dacă traducătorului îi prisosesc pe alocuri versurile, iar la unele versuri silabele, ca în următorul pasaj, unde versurile al doilea și al treilea au cîte paisprezece silabe:

Cum piere-n aer orice-nvolburare
De gînduri cu-ndoială, de șuie disperare,
De frică zbuciumată, de crîncenă zulie!...
Iubire dulce!... încet cu-a ta solie!...
Măsoară-mi bucuria! Scade-mi avîntul!
Prea mult îmi dăruiești! Dă-mi mai ușorul
De teamă să nu mor!... (p. 196)

Există și o seamă de versuri aritmice, care însă uneori întăresc sensurile, precum și unele expresii forțate. Scena judecății are un firesc, de parcă nu am avea de-a-face cu o traducere. Un alt merit al traducerii este limbajul firesc, plin de zicale, porecle și expresii populare, de o adîncă înțelepciune, prezentă în experiența tuturor popoarelor:

Nu-i rău poznașul... dar vajnic papă-tot!
La lucru: melc! Și, cît îi ziua, doarme
Mai abitir ca mîța, ci eu n-am stup
De trîntori... De aceea, drumu-i dau
Să meargă la vezi-cine, să-l ajute
La jaful banilor, luați cu împrumut.
....La uși, pune zăvorul! Ai auzit:
„Ce-a fost bine legat, e bun păstrat!"
Și-n mintea celui ce se chibzuiește
Proverbul ăsta nu mucegăiește!
(p. 172)

Traducerea aceasta are o valoare emotivă intensă și firească, ceea ce o apropie cel mai mult de cititor.

Al doilea volum se încheie cu traducerea academicianului T. Vianu, *Iuliu Cezar*. Traducerea are o frumoasă ținută literară, iar aici fiind vorba de un episod din istoria Romanilor, traducătorul folosește o seamă de cuvinte vechi și noi de origină latină, căutînd ca și pe această cale să sugereze atmosfera specifică acestei tragedii în care poporul făurește istoria și nu urzelile conducătorilor. Exactitatea ideilor și limpezimea imaginilor sînt virtuțile acestei traduceri, care păcătuiește, după cum am menționat, prin sporul de versuri și prin ingambamente. Un patos de bună calitate străbate întreaga traducere, din care ar merita citate o seamă de tirade și replici, de un clasic retorism, de o senină solemnitate, ca acelea din actul al III-lea, tabloul întîi:

De m-aș lăsa mișcat, aș fi ca voi.
De-aș ști, rugînd, să mișc la rîndul meu,
Mișcat aș fi de rugi. Dar sînt statornic
Ca steaua cea polară, fără seamăn,
Prin neclintirea ei pe firmament.
Scîntei sînt fără număr sus, pe cer,
De foc sînt toate, toate luminează,
Dar numai una-n veci nu se urnește...

Dincolo de obiecțiile aduse de la un pretențios nivel — dintre care unele sînt inerente sau mărturisesc dificultățile firești unei prime încercări de tălmăcire riguroasă a operei shakespeariene — cele două volume dovedesc, în totul, o reușită oferind cititorilor și spectatorilor de la noi un Shakespeare nemutilat, netrivializat, neaproximat, cum a fost cazul cu cele mai multe din traducerile din trecut și cum este cazul cu traducerea folosită la recentele spectacole cu tragedia *Regele Lear*, traducere făcută nu după textul original, nu în versuri, în afară de versurile bufonului, atît de departate de sensurile originalului, după cum am putut constata din niște citate întîmplătoare — și care nu serveau deloc pe traducător. Cîntecele acestea ale măscăriciului sînt atît de pline de tîlc și atît de strălucitoare ca formă poetică încît scriitorul sovietic S. Marșak le-a tradus anume, ca și sonetele.

Traducerile tipărite de E.S.P.L.A. sînt la fel de valabile pentru lectură ca și pentru scenă. Literații care izbutesc să redea metrica, accentele, ritmul, coloritul originalului sînt prin aceasta și oameni de teatru, ei neseparînd poezia de dramatismul cuprins în ea, ideea de acțiune, imaginea de mișcare. Drama nu se poate despărți de poezie, în cazul lui Shakespeare, așa cum nici ideea nu se poate despărți de acțiune sau fondul de formă. Către această redare integrală, deopotrivă poetică și teatrală, către echivalarea *poeziei dramatice* a originalului s-au îndreptat toate strădaniile traducătorilor menționați și cu toții, în măsură mai mare sau mai mică, au adus o remarcabilă contribuție la redarea pe romînește a adevăratului Shakespeare.

Petru Comarnescu

Nu din orice floare iese rod...

In discuțiile noastre emitem adesea păreri, izvorîte, firește, din experiența și cultura fiecăruia. Uneori le susținem și le argumentăm în scris. Bine facem. Orice discuție ar trebui să ducă la descoperirea, la conturarea, la promovarea unui adevăr. Altfel n-ar avea nici un rost.

O problemă de creație asupra căreia cu toții sîntem de acord cînd o discutăm, este cunoașterea vieții și documentarea. Toți susținem că fără ea nu există artă, că operele mari sînt mari, în primul rînd, pentru că poartă într-însele viața epocii respective, ne-o arată în toată bogăția ei. Și cităm exemple clasice ori contemporane, tămîind necontenit un principiu care n-are lipsă de asta, întrucît el e impresionant prin sine însuși... Vreau să spun prin asta că prea sîntem de acord „în general", prea generală este accepțiunea acestor noțiuni.

Documentarea și cunoașterea vieții sînt strîns legate împreună — uneori inseparabile. (Iau noțiunea de „documentare" în accepțiunea unanimă din lumea noastră, adică, deplasarea scriitorului pentru a lua cunoștință de anumite fapte). Dar aici se cuvine să facem o distincție netă: documentarea nu înseamnă implicit cunoaștere, după cum o aglomerație de fapte nu-i un roman. Există un anumit pericol în acest fel de egalizare. Mai întîi, aș dori să atrag atenția asupra unui fenomen vrednic de luat în seamă.

La redacții sosesc unele lucrări scrise cu talent și îndemînare, frumoase chiar. Le citești și-ți dai seama că autorul știe să scrie. Dar, judecînd cu atenție, îți dai numaidecît seama că te afli în fața unei „constatări" a realității, în fața unui fel de proces-verbal, întocmit de un om cu condei.

De obicei în aceste lucrări se „constată" numai și numai lucruri negative: un oarecare ajuns director în minister nu-și mai recunoaște prietenii, un președinte de sfat (ori de gospodărie) pungaș, un dușman de clasă care sabotează ceva, și așa mai departe. Și ca să nu lipsească „atitudinea combativă", se arată că totul se rezolvă iute, directorul retrogradat, președintele pedepsit, dușmanul prins, etc. etc. Cînd discuți cu autorii respectivi și le arăți că ceea ce susțin acolo nu înseamnă numaidecît *cunoaștere a realității*, se lasă greu convinși, ba unii se supără de-a binelea. „Mie-mi spui? Eu care am umblat.... care am întîlnit... am văzut cu ochii mei! Cazul e aidoma".

Evident, omul poate să fi văzut, să fi întîlnit. Dar atunci se iscă nemijlocit o altă întrebare: de ce numai *aceste* cazuri le-a întîlnit? De ce *aceste* cazuri l-au reținut? Se răspunde îndeobște sentențios, invocîndu-se datoria de a critica: „Asemenea lucruri trebuiesc stigmatizate în literatură pentru ca indivizii respectivi să simtă. Nu arăt eu acolo că sînt pedepsiți?....".

Eu cred că acest fel de literatură întoarce oarecum pe dos problema criticii și a literaturii combatante. Literatura combatantă, literatura realist-socialistă, literatura pătrunsă de spirit de partid, nu fuge de aspectele negative ale realității, ci dimpotrivă lovește în ele și o face zugrăvind lupta oamenilor chemați să ducă societatea înainte. In lucrările amintite se constată răul și uneori că a fost remediat. Dar se neglijează total *cine* și *cum* a săvîrșit remediul, ce fel de putere s-a manifestat prin oamenii care, înlăturînd un individ, un fenomen primejdios, au dus societatea înainte. Scriitorul nu este solicitat de asta; el arată doar că totul s-a îndreptat — și atît. Adică, a recepționat o singură latură a unui proces de luptă, neglijînd unitatea dialectică din sînul conflictului, neglijînd tocmai ceea ce cu nici un chip nu se cuvenea neglijat — forțele pozitive. O astfel de operă, cu toate sforțările autorului de a „rezolva bine", suferă de schematism, obiectivism, negativism — mai mult sau mai puțin evidente.

Nu din orice, și nu oricum, se poate face artă a realismului socialist. In privința asta mi se pare deosebit de potrivită o zicală bătrînească: nu din orice floare iese rod.

In cunoașterea vieții, scriitorul e ca albina care cercetează florile. Unele flori — multe — stau la vedere, obraznice și îndrăznețe, înghesuindu-se către vîrf. Albina poposește la ele pentru că nu-i dau bătaie de cap, le ajunge ușor, socotind că toată lumea va rămîne mulțumită. Își vede de treabă și, după ce s-a săturat de mirosul mărului, trece alăturea la un scai. E și-acolo o floare roșcată, mare, cu nectar dulce, cleios, prea plăcut zglobiilor sticleți. Uită că ar mai fi pe măr flori ce o așteaptă....

Aici se cuvin cîteva precizări. In viață — că de aia-i viață — se întîmplă multe. Scriitorul ia cunoștință de fenomenele ei și creează imaginea artistică, imagine care să contribuie la cunoașterea vieții și la progresul social. Fiecare fenomen are semnificația sa și deci capacitatea sa de a genera opera de artă. Și scaiul are flori, și pe el se așează albina. Dar ce folos va trage omul din rodul scaiului? Nici un folos. Așadar, temele artistice au valoarea lor intrinsecă, dar se rînduiesc unele după altele, *pe măsura valorii lor pentru om*.

In această selecționare principială intervine spiritul deliberativ, concepția scriitorului asupra vieții, spiritul de partid. Numai cu o profundă orientare ideologică va putea să vadă și scaii înfloriți obraznic — și să-i judece la adevărata lor valoare — și gingașele flori ale frăguțelor de cîmp care nu stau la vedere, nu se lăfăie ca scaii în bătaia vîntului, ci stau foarte aproape de pămînt, mult mai legate de pămînt.

Socot că negativismul manifestat în unele lucrări își are originea și în atitudinea de „constatare", în fond obiectivistă, a realității, ceea ce duce la o cunoaștere trunchiată, deformantă, a vieții, și deci la imagine falsă. Este deci o expresie a naturalismului, o rămășiță a obiectivismului burghez. Aici am în vedere cîteva exemple, unul foarte cunoscut și anume filmul „Directorul nostru". Ce se desprinde de acolo? Că există asemenea oameni. Da, există, din păcate. *Unii*. Dar filmul n-a arătat cine și ce și cum acționează acolo ca să schimbe situația. Singurul erou pozitiv ar fi acea fată — o muncitoare, chipurile. Dar atît de fără vlagă, neconvingător, șters și schematic este redată de autorul scenariului. Noroc cu marii noștri actori; altfel filmul ar fi un mare insucces.

Cam în aceeași greșeală cade și Victor Vîntu într-o schiță a sa publicată de „Contemporanul". Se vorbește acolo despre un director. Omul nostru, directorul, a pus gînd rău bibliotecii pentru că n-are o magazie corespunzătoare pentru produsele finite. Ii trăznește prin cap — din senin — o soluție surprinzătoare: vechea magazie e numai bună pentru bibliotecă, iar sala cea luminoasă, plină de cărți, strașnic loc pentru depozit. Ei, dar ce te faci? Peste bibliotecă domnește cu autoritate nevasta tovarășului director. De aici o întreagă dramă: o ceartă familiară, o despărțire vremelnică, un proces de conștiință, în legătură cu lipsa mîncării, a cămășii călcate, etc., etc., ceea ce duce la un tovarăș director pocăit și la o împăcare nițeluș demagogică.

E un *caz*, și e *aidoma*, mi s-a spus. Se poate. Greșeala scriitorului constă tocmai în faptul că a prezentat *un caz* și încă *aidoma*. Este tot una cu atitudinea fotografului căruia-i e indiferent pe cine și pentru ce fotografiază — poză să iasă. Dar scriitorul e, înainte de toate, om de atitudine. El întotdeauna promovează ceva; în cazul nostru promovăm tot ce este mai nou, mai frumos, mai înaintat în viața noastră, frumos în lupta necurmată cu ceea ce este retrograd și urît. Nu zic, există fenomene negative, ele ne creează mari greutăți, ne dor, le combatem, le criticăm, le satirizăm. Dar una este să critici, cu totul alta este să te scufunzi în *criticism*. Mihail Șolohov, în excepționalul *Don liniștit*, ni-l descrie pe Grigorie Melehov și uriașul proces revoluționar, trecîndu-ne prin toate grozăviile războiului civil, dar n-a uitat nici o clipă de oamenii ca Bunciuc, Ana, Valet, Koșevoi, adică aceia prin a căror strădanie a biruit puterea populară. Oare nu în felul acesta — promovînd în primul rînd imaginea luminoasă a oamenilor înaintați — combatem, prin opoziție, lipsurile și neajunsurile care mai sînt? Cine le înlătură, dacă nu ei, oamenii noștri buni, modești, admirabili? O, cîți directori de fabrică își frămîntă mintea ca să scoată fonduri cît mai multe pentru dezvoltarea culturală a muncitorilor!... Victor Vîntu l-a văzut numai pe *Ciontea*, dușmanul bibliotecii... Cîți activiști, trimiși în munci de răspundere — despărțiți vremelnic de familie — trimit acasă scrisori duioase, pline de dragoste și de dor....

Intr-un rînd stam de povești cu un asemenea activist. El pe un pat, eu pe celălalt. Intre noi niște pîine și o sticlă de vin. De trei luni nu mîncase ca lumea; o singură dată fusese acasă. Avea nevastă și trei copii. Nu mi-a vorbit decît despre dînșii, oricît am încercat eu să-l descos ce-a făcut, cum a făcut pentru ca satul acela să ajungă din codaș, fruntaș în campania de însămînțări și la colectările de toamnă. Am aflat pe urmă, și mai degrab de la alții. Omul pusese suflet, inimă, pasiune. Și-a creat un larg activ pe lîngă dînsul, a strîns împrejuru-i tot ce era mai bun într-un sat și a știut cu pricepere, să deznoade niște urzeli încîlcite ale dușmanilor, în care era vîrît pînă și fostul președinte al sfatului popular, a cărui nevastă — frumoasă, ce-i drept — s-a învîrtit zadarnic pe lîngă Ștefan al meu, activistul.

Ei, ce să descrii din toată comedia asta? Faptul că numitul președinte s-a înhăitat cu dușmanii în așa chip, încît și-a pus nevasta să-i dea tîrcoale activistului? E un subiect interesant. Ori să-l descrii pe Ștefan cel ars de dor după familia lui, mistuit de dor chiar, dar credincios sarcinii primite de la partid, în luptă cu toată liota de acolo....

Unii susțin că a prezenta lucrurile în felul cum a făcut-o Victor Vîntu, ori să zicem Francisc Munteanu în „A venit un om", ai posibilitatea unui mai puternic dramatism. Imi permit să nu fiu de aceeași părere. Eu cred că în artă nu există dramatism în sine (rezultat din simpla înfățișare a unor situații dramatice) — ci dramatism artistic, ori dramatism artificial, pentru simplul motiv că arta nu copiază realitatea *tale quale*, ci o reflectă în lumina unei anumite concepții și-a unui bine stabilit scop. Cred că nu-i cu nimic mai dramatică povestirea directorului Ciontea, învrăjbit cu nevasta din pricina bibliotecii, decît a unui alt tip de director, luptîndu-se din toate puterile cu incultura și înapoierea. De asemenea, cred că viața unui om oarecare, cu munci de răspundere, ori activist cinstit, energic, întreprinzător, bun tată de familie, angajat în luptă pentru un ideal înalt, este cît se poate de dramatică... Totul depinde de felul cum privești lucrurile pentru ca dintr-un dramatism adevărat să rezulte dramatism artistic, ori un fals dramatism. Socot, în concluzie, că predilecția pentru accentuarea unor laturi negative din viața oamenilor noștri ascunde pe de o parte primejdia unui dramatism artificial, pe de alta, neglijarea unui proces de luptă, segmentarea artificială în părți distincte a unei unități contradictorii, dialectice. Mai mult, transformarea neesențialului în esențial, adică deformarea realității.

Literatura noastră are ca scop promovarea noului din viață. Ea are un puternic izvor în viața plină de bătălii, dureri, înfrîngeri chiar, dar zi de zi încununată de noi izbînzi ale oamenilor noștri, constructorii socialismului, oamenii pentru care partidul și socialismul înseamnă viața și dragostea lor. Tot ce-i duce pe dînșii înainte, toate acțiunile lor în vederea acestui scop — socialismul — sînt trăsături noi, care n-au mai existat înainte pe aceste meleaguri. Noi sîntem obligați — de cititori, de concepția noastră, dar mai ales de viață — să cercetăm cu atenție și perseverență aceste nemaiîntîlnite caracteristici, să le prețuim la adevărata lor valoare, cu toată însemnătatea lor *pentru om*. Segmentarea artificială a procesului dialectic de dezvoltare a societății noastre se aseamănă cu predilecția pentru scai, în dauna mărului, și ne duce la prezentarea factice ori deformată a realității. Inseamnă să ne mărginim la „constatări" obiectiviste și la schematism, mărșăluind cu seninătate alăturea de drumul eroilor adevărați. Iar ei, acești eroi, mîndria zilelor noastre, ne așteaptă cu brațele deschise, pe fiecare. Așteptarea lor legitimă are darul să ne cheme la răspundere.

Dumitru Mircea

In Germania cea nouă

Evghenii Dolmatovski

Sînt oaspe la prietenii germani
Care-n război jertfiră-n patru ani
Aproape-ntreaga floare-a tinereții...
E plină piața de femei, bărbați,
Ce mă privesc cu ochii luminați
Și cîntă imnul muncii și al vieții.

In două limbi se-ngeamănă sonor
Internaționala, care-n zbor
Deasupra străzii noi, voios se-avîntă!
Deloc zdrobit, ci pururi izbăvit,
Norodul brav la viață s-a trezit,
Și-n graiul lui de bronz ascult cum cîntă!

In bluze-albastre-n sunet de trompete,
Trec pionieri și trec băieți și fete,
Și-aud cum blestemă războiu-o mamă.
Eu văd bătrîni cu Thälmann încă-n gînd
Și știu într-înșii inimi sîngerînd
Că patria o graniță-o destramă.

Și cu stîngacea-mi mînă mîngîiai
Copii germani cu creștetul bălai,
Și-n inimă-am simțit cum versul vine...
Nu necinstesc pe cei ce-s prăbușiți
Sub gloanțe, — sau din casa lor răpiți,
Pe cei de-același crez și leat cu mine!

Căci și-n pîrjol, cînd crunt ne războiam,
Noi prin cătarea puștii nu zăream
Germania pierind în vălul ceții,
Ci o Germanie liberă și-ntreagă,
— Așa precum va fi și cum ni-i dragă! —
Ce cîntă imnul muncii și al vieții!

In romînește de
George Dan

Baladă varșoviană

Umblați ușor pe drumul pietruit...
Sub pietrele triunghiulare
morminte sînt, de oameni ce-au pierit
și-s fără stele funerare.

Dușmani ai vieții și a tot ce-i om,
i-au nimicit pînă la unul,
de n-au rămas nici viețăți, nici pom.
Copii au secerat cu tunul.

Pe unde treceți voi, înlănțuiți
în clocotul de voioșie, —
un băietan și-o fată-nsuflețiți,
au tras din zori pîn-la chindie

pîn-au rămas fără de gloanțe,
și au murit apoi, — în cerul sur
rotindu-și osia, carul mare
le-a sărutat al chipului contur.

Ca ei sînt mii și mii vlăstare
ce defilează azi printre frunzare
în iureșul măreței sărbători.

Și dacă-n cîntecele voastre
răzbat și note de tristeți,
simțiți că-n ele sună glasul
acelei ne-mplinite tinereți.

Ei presimțeau, pierind, că viața
va curge-odată-n scocurile noi,
că s-o-ntrupa o dimineață
a inimilor cald unite.

Pe unde treceți, calea e sfințită
de-a epopeii gravă carte.
E-o flacără ce-n moarte nu s-a stins,
voi duceți facla mai departe.

Cîntați, voioși, în zarea asta nouă,
voi soli din toată omenirea,
oraș născut din sînge ca din rouă,
le dai binețe, — oblăduire.

Camil Baltazar

In legătură cu concursul de scenarii

Concursul de scenarii este o inițiativă importantă în viața noastră literară. Este deci cu totul legitim ecoul pe care l-a trezit în masele largi de cititori anunțul publicat de „Gazeta literară" din 30 iunie a.c. Articolul „Mai multe scenarii de înalt nivel — baza producției de filme artistice" apărut în „Scînteia" din 25 iunie a.c. constată o serioasă rămînere în urmă a producției de filme artistice în raport cu posibilitățile tehnico-materiale existente, cu capacitatea creatoare a scenariștilor și cineaștilor noștri și cu cerințele mereu crescînde ale poporului nostru. Instituirea concursului de scenarii a fost dictată de necesitatea înlăturării acestei rămîneri în urmă. Specificul acestui concurs constă în faptul că se primesc scenarii de orice gen, începînd cu filme artistice de lung metraj și terminînd cu filme de desen animat și că el se adresează atît maeștrilor prozei noastre cît și debutanților. Subiectele scenariilor cerute de concurs trebuie să răspundă necesităților imediate ale producției noastre naționale de filme. Scenariile ce vor fi prezentate la concurs trebuie să oglindească viața nouă a patriei noastre, lupta pentru împlinirea sarcinilor construcției socialiste. Participanții la concurs vor trebui să redea la un nivel artistic corespunzător chipul omului nou.

Pentru a veni în ajutorul celor care vor să participe la concurs este necesară publicarea unor studii și articole în legătură cu cerințele scenariului de film, ca gen literar independent. Aceste articole sînt cu atît mai urgente cu cît data închiderii concursului pentru scenariile de scurt metraj, scenariile pentru filme de desen animat și păpuși este 30 septembrie, iar pentru scenariile de filme de lung metraj este 30 decembrie.

Redacția de scenarii de pe lîngă Centrul de producție cinematografică „Buftea" a și pus la dispoziția participanților la concurs, care domiciliază în București, materialul documentar aflat la Cabinetul metodologic din str. C. A. Rosetti 14. Acest material poate fi consultat zilnic între orele 8 și 15. Participanții la concurs domiciliați în provincie se pot adresa întreprinderilor cinematografice regionale, care vor primi și ele în cel mai scurt timp material documentar și liste bibliografice. Pînă la primirea listelor bibliografice este foarte utilă lectura scenariilor apărute în „Cartea rusă".

Lucrările pentru concurs se primesc pînă la datele indicate, pe adresa: Centrul de producție cinematografică, str. S. M. Kirov nr. 4.

note și comentarii

O ÎNALTĂ PREȚUIRE

Maria Banuș a fost distinsă pentru poemul „Ție-ți vorbesc America", cu premiul I și medalia de aur a Festivalului Mondial al Tineretului și Studenților de la Varșovia. Valoarea ideologică și artistică a poemului, care se numără printre cele mai bune creații ale literaturii noastre noi, îndreptățește acest deosebit succes al autoarei.

În aceste zile, cînd noi și noi evenimente internaționale accentuează atmosfera de destindere și tratative pașnice, poemul Mariei Banuș constituie o importantă armă de luptă pentru apărarea păcii și, în același timp, un omagiu adus eforturilor forțelor progresiste întru stăvilirea drumului războiului.

Cuprinzînd rezonanțe largi, whitmaniene, îmbinate cu feminitatea patetică, ce caracterizează lirica autoarei, poemul este un apel emoționant ce tinteșe să deștepte conștiința oamenilor simpli înșelați de uneltirile cercurilor războinice. Valoarea lui rezidă în adevărurile zguduitoare pe care, cu mijloacele artei adevărate, le comunică.

Poemul mișcă simboluri grandioase. Europa și America sînt imaginate ca două femei, generalizînd atributele omenești de îndrăgostite, soții și mame. În noaptea cînd liliacul pîlpîie străveziu în ogradă, cînd mezinul pleacă spre a-și întîlni iubita și inima mamei freamătă de duioșie, răsună vocea ce dezvăluie adevărul crud, care se cere rostit:

„O, mamă, mamă,
o, Americă simplă!
Minciuna s-a încolăcit în jurul tău
și tu n-o simți..."

În fața glasurilor rele care încearcă să convingă că pîlpîirile liliacului străveziu și dragostea liniștită a fiilor Americii nu pot fi păstrate decît prin distrugerea Europei în catastrofe nucleare, glasul poetei se încarcă la maximum de patetism și vigoare; o umbră de amărăciune îl face parcă să tremure totuși:

„O, Americă simplă,
eu nu-ți spun nimic altceva,

decît adevărul zilelor noastre:
lumea e mică,
amăgire și fum sînt distanțele,
amăgire și fum.
Îngust e oceanul ce ne desparte
ca ulița asta — pietruită cu lespezi albite de lună! —
ce trece între două șiruri de case.
Să nu-nceapă furtuna.
Să nu cadă trăznetul.

. . . . . .

Același cutremur
care-ar face pereții căminului meu să se clatine
ar sufla peste creștetul tău,
ar răsturna lampa de pe măsuța rotundă,
și din tricoul pe jumătate lucrat ar rămîne cenușă".

Tragediile prin care a trecut Europa în ultimul război, descrise cu un desăvîrșit simț al tragismului, sînt arătate ca posibile și pentru America, în cazul unei conflagrații mondiale. Aceasta nu trebuie să se întîmple. Lanțul minciunilor și atîtărilor trebuie desfăcut.

Cititorii care o prețuiesc pe Maria Banuș ca luptătoare însuflețită pe frontul poeziei, se bucură împreună cu ea pentru acest nou succes pe care l-a dobîndit.

N. L.

Mărturii de tinerețe literară

În urmă cu aproape jumătate de veac apărea, sub semnificativul titlu „Chinuiții", volumul de debut al unui tînăr prozator — Nicolae Dunăreanu, care a rămas de atunci un statornic prieten al literelor. E drept că între volumele de nuvele și schițe, „Chinuiții" și „Răsplata" (tipărite în 1908) și recentele evocări pe care scriitorul le-a semnat în presă, e un lung răstimp. Dar dacă timpul diminuează unor scriitori forțele creatoare, iar altora le secătuiește cu totul, N. Dunăreanu — căruia anii i-au pus argint la tîmple — se dovedește a fi, în ciuda celor 74 de ani, tînăr încă și vrednic în slujirea literaturii. Ne-o dovedesc evocările pe care scriitorul le-a semnat în ultima vreme, închinate prietenului și mentorului său, Mihail Sadoveanu. Pline de culoare, evocînd crîmpee din viața marelui nostru clasic în viață, cu o sugestivă forță de a reînvia atmosfera unor momente trăite împreună, amintirile lui N. Dunăreanu sînt străbătute de o vitalitate și bună dispoziție contagioasă. Nu același e tonul nuvelelor și schițelor pe care în urmă cu trei-patru decenii scriitorul le-a consacrat pescarilor lipoveni din deltă. Despre oamenii aceștia, umiliți și urgisiți, el a scris cu tristețe și revoltă. Lumea din „Hamalii", „Mutul", „Vania" e o lume a mizeriei și a obscurantismului. Despre ea, N. Dunăreanu a avut totdeauna cuvînt de dragoste și îndemn. După cum scriitorul a avut cuvînt aspru, acuzator, de mînie și ură pentru asupritorii ei.

Cîntăreț al vieții oamenilor de la mare, îndrăgostiți de meseria lor, curajoși în înfruntarea stihiilor naturii, dîrjii în apărarea drepturilor lor veșnic încălcate și nesocotite de regimurile trecute de asupritori, N. Dunăreanu are astăzi satisfacția de a trăi vremea cînd eroii săi au devenit stăpîni pe propriul lor destin.

Evocările sale, apărute nu de mult, amintind, între altele, de vechi suferințe, respiră însă bucuria vremurilor noi. Astfel de evocări, precum cele despre Mihail Sadoveanu, Al. Cazaban, N. N. Beldiceanu și alții, sînt contribuții din care istoria literară are de profitat.

Utilitatea unei asemenea întreprinderi se dovedește a fi deosebită și sub un alt raport: acela instructiv. Generațiile tinere au foarte mult de învățat din evocări cum sînt acelea ale lui N. Dunăreanu, cărora am dori să li se alăture și altele, aparținînd scriitorilor vîrstnici. Tinerii cititori se simt stimulați să cunoască mai profund opera și scriitorul preferat, oferindu-li-se în aceeași vreme exemplul unei munci neostenite și rodnice.

H. Zalis

Esteiros

Un cuvînt cu rezonanțe de exotism iberic, care evident că nouă nu ne spune nimic. Acolo, însă, în acel îndepărtat colț de continent, în fărîșoara despre care noi știm prea puțin, cuvîntul acesta evocă toată viața întunecată a copiilor portughezi, siliți să trudească de la o vîrstă fragedă pe malurile acestor esteiros.

ESTEIROS... „Canaluri mărunte ce dau în fluviul Tajo, ca degetele rășchirate ale unei mîini. Degetele micilor avare ale tîlhăriilor, care fură nămolul apelor și viața copiilor. Mîini de noroi, pe care numai fluviul le mîngîie..." — așa începe cartea despre copiii Portugaliei.

Puternicul roman al lui Pereira Gomes (care nu peste multă vreme va apare și în vitrinele librăriilor noastre), construit nu pe un fir epic, ci descriptiv, și menținîndu-se într-o tonalitate elegiacă, prezintă o serie unitară, sub raportul cadrului, de scene, de imagini, de momente ce depășesc adeseori sfera vieții copiilor. Cartea închide în paginile ei un mesaj uman exprimat printr-o realizare de înaltă valoare artistică, un mesaj cu atît mai patetic, mai direct și mai convingător cu cît autorul nu-și exprimă niciodată atitudinea în mod discursiv: imaginea artistică înlocuiește tonul direct.

Prin însăși tema sa, romanul rămîne un patetic rechizitoriu. Căci, „copilul este justificarea sau condamnarea unui sistem" — spunea scriitorul francez André Wurmser.

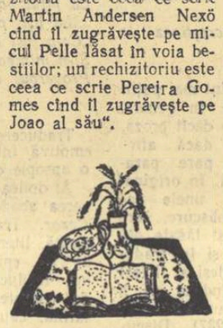

În realitate, eroul cărții lui Pereira Gomes nu este Joao, ci toată această „bandă" de copii, prezentată într-o bogată varietate de aspecte de viață: în familie, la fabrică, în decursul raitelor prin livezile de portocali, hoinărind prin bilci, încurcîndu-se în adolescente aventuri erotice, vizionînd un film cu cow-boys, cersind „piinea săracilor", sau capabili — ca acel Gineto în care întrezărim temperamentul viitorului revoluționar — de adevărate acte de eroism. Și așa, trebuie remarcată în mod special impresionanta scenă a inundațiilor și a naufragiului, — momentul cel mai dramatic al cărții, moment ale cărui pagini ne relevează posibilitățile unui mare scriitor, prematur dispărut. Ale unui scriitor care — alături de Fereira de Castro, autorul romanului de frumos succes, Oile Domnului, — a ridicat pe plan mondial prestigiul prozei progresiste portugheze contemporane, prezentînd mai sugestiv realitățile din țara lor decît ar fi putut-o face zeci de volume de documentație aridă.

Dar în comparație cu Fereira de Castro (care este, totuși, mai epic), Pereira Gomes are avantajul unei orientări ideologice mai juste: căci Pereira Gomes a fost și un militant al Partidului Comunist Portughez, membru în Comitetul Central, mort la vîrsta de patruzeci de ani, în 1949, „în noaptea clandestinității", după cum spune Aragon. Viața muncitorilor în mijlocul cărora a lucrat i-a inspirat o culegere de povestiri și romanul Angrenajul, o carte despre transformarea țăranilor în muncitori, apoi în șomeri. Al treilea volum, care îi încheie cariera literară, este acest Esteiros, roman remarcabil prin realizarea sa artistică superioară, prin profunda înțelegere umană, prin documentarea vie asupra realității portugheze de azi.

Ovidiu Drimba

Literatura polonă în limba română

În anii regimului de democrație populară, în țara noastră au fost editate în limba română, de către Editura de stat pentru literatură și artă și Editura tineretului, cărți din literatura polonă clasică și contemporană într-un tiraj de peste 200.000 de exemplare. Pe lîngă romane ale scriitorilor clasici polonezi Boleslaw Prus și Henryk Sienkiewicz, au fost traduse în ultimii ani numeroase romane din literatura nouă poloneză, consacrate eforturilor de reconstrucție și dezvoltare a Poloniei populare: „Pietre de început" de J. Pytlakowski, „Șantierul" de T. Konwicki, „Cărbunii" de A. Sciobor-Rylski, „Începutul epopeii" de M. Brandys, „Oameni de dincolo de rîu" de L. Bartelski. Din trecutul de luptă al poporului polonez s-au inspirat scriitorii L. Kruczkowski, laureat al Premiului Internațional Stalin „Pentru întărirea păcii între popoare", în romanul „Cordian și țăranul" și J. Putrament, în romanul „Realitatea" care a apărut și în limba română. În anul 1952, s-a editat la noi antologia „Cîntecul Varșoviei", cuprinzînd nuvele din noua literatură polonă. Din cărțile pentru copii și tineret s-au tradus „Versuri pentru mari și mici" de cunoscutul poet și luptător pentru pace J. Tuwim, „Krystek din Varșovia" de J. Broniewska și altele.

În toamna acestui an, cu prilejul comemorării a 100 de ani de la moartea marelui poet polonez A. Mickiewicz, Editura de stat pentru literatură și artă va tipări poemul „Pan Tadeusz", în traducerea poetului Miron Radu Paraschivescu, iar în planul editorial de viitor sînt prevăzute să mai apară romanele „Cavalerii teutoni" de H. Sienkiewicz, „Vechiul și noul" de L. Rudnicki, „Cetățenii" de K. Brandys, „Oameni fără casă" de St. Zoromski, etc.

Știri literare de la Festival

La 2 august a avut loc la „Teatr Polski" din Varșovia o seară cu prilejul comemorării lui Adam Mickiewicz organizată de Comitetul internațional al celui de al V-lea Festival Mondial al Tineretului și Studenților și de delegația poloneză la Festival. La această manifestare au participat diferite delegații de tineri care iau parte la Festival.

Ceremonia a fost deschisă de Lionel Soto, secretarul Uniunii Internaționale a Studenților, în numele Comitetului internațional al Festivalului. Stanislaw Ryszard Dobrovolski, vicepreședintele Asociației scriitorilor polonezi, a ținut o conferință despre viața și opera marelui poet polonez.

În partea artistică a programului, actori din Varșovia și Daniel Darres, membru al ansamblului francez de teatru „Quatorze juillet" au recitat pasaje din opera poetului.

Tinerii spectatori de diferite naționalități au aplaudat călduros programul.

Juriul concursului internațional de literatură, organizat cu prilejul celui de al V-lea Festival Mondial al Tineretului și Studenților de la Varșovia, după ce a examinat 377 poezii, lucrări în proză, lucrări dramatice și scenarii de filme, montaje radiofonice și articole prezentate de către 41 de țări, a decernat diplome și titluri de Laureați ai concursului internațional de literatură, precum și medalii de aur următorilor: François Kerel (Franța), autorul lucrării „În curînd copilul meu" și lui Franz Fuhmann din R.D. Germană pentru lucrarea sa „Călătoria la Stalingrad".

Juriul concursului a decernat premiul I și medalia de aur pentru poezie, următorilor scriitori: Tassos Livaditos (Grecia) pentru „Vîntul suflă cu putere la răscrucea drumurilor lumii"; Tadeusz Rozewicz (Polonia) „Cîmpia"; Robert Niemiroff (Statele Unite) „Cîntec de primăvară pe o stradă din Harlem"; Maria Banuș (Rominia) „Ție-ți vorbesc Americă"; Luigi Pradella (Italia) „General Atropo"; Joseph Kainar (Cehoslovacia) „Un vis ceh"; Milan Kundera (Cehoslovacia) „Ultimul mai"; Alexis Parnis (Grecia) „Cîntecul lui Beloiannis"; Federico Alvarez Arrequi (Mexic) „Eschucha"; Thuc Ha (Vietnam) „Așteaptă-mă".

Pentru proză: Alexander Scibor-Rylski (Polonia) „Ivan"; Karl Veken (R. D. Germană) „Cheia pivniței"; Slav Karaslavov (Bulgaria) „Șase contra unu"; Vladimir Minak (Cehoslovacia).

Premiul I pentru texte de cîntece: Lev Oșanin (U.R.S.S.) „Noi, tineretul"; Jan Galkowski și Tadeusz Urgacz (Polonia) „Cîntecul tinereții".

Pentru teatru, scenarii de filme, montaje radiofonice și eseuri n-a fost atribuit premiul I.

Juriul a decernat de asemenea premii II și medalii de argint, premii III și medalii de bronz, precum și o serie de premii speciale ca: Premiul păcii, Premiul prieteniei, Premiul muncii, Premiul unității, etc.

Emisiunea „Teatru la microfon"

„Teatrul la microfon", emisiune prețuită de mii de ascultători, va prezenta în luna august un variat program cuprinzînd lucrări din repertoriul dramaturgiei clasice și moderne.

Unele dintre adaptările radiofonice, programate pentru luna august, sînt piesele „Ivanov" de marele scriitor clasic rus A. P. Cehov, „Trei crai de la răsărit" de B. P. Hașdeu, „Pygmalion" de B. Shaw.

Alături de acestea, vor fi reluate piese care s-au bucurat de mult succes și care au fost interpretate și pe scenele teatrelor din Capitală și din provincie, ca de pildă: „Ruy Blas" de V. Hugo, „Libelula" de Baratașvilli, „Ultima oră" de M. Sebastian, „Pentru fericirea poporului" de A. Baranga și N. Moraru. De asemenea, vor fi transmise adaptările pieselor „Linia comsomolistă" de Kravcenko, lucrare inspirată din viața tineretului sovietic, „Călătorie de nuntă", o reușită comedie a scriitorului sovietic Slobodskoi, „Familia Pîrîchon" după Labiche, „Ploșnița" de V. Maiakovski și „Egmont" de Goethe, piesă în care rolul principal este interpretat de regretatul actor Mihai Popescu.

Îndrumări pentru creația tinerilor scriitori

„Scînteia tineretului" nr. 1945 din 2 august, publică un articol de fond consacrat sarcinilor actuale ale tinerilor scriitori. În articol se arată că principala caracteristică a dezvoltării tinerilor creatori pe tărîmul literaturii este îndrumarea lor de către partid, subliniindu-se faptul că realizările cele mai frumoase ale tinerilor prozatori, reporteri, poeți și critici literari „sînt primele roade ale educației primite de la partid, ale însușirii spiritului de partid în creație". În continuare, articolul constată că, deși există la tinerii scriitori o înclinație spontană, sinceră, spre viață, ea este insuficientă în raport cu sarcinile mari care stau în fața scriitorilor. Se observă la unii tineri scriitori „unele semne de blazare, retrageri nesănătoase în „universul" minor al unor sentimente dubioase și, mai ales, ezitări supărătoare în dezbaterea marilor probleme ale zilelor noastre". Decurge de aici sarcina de extremă actualitate a realizării unei legături profunde cu viața poporului muncitor. „Cronica acestui veac, — se spune în articol, — nu se poate scrie fără a pune în centrul ei muncitorimea!" Dar cunoașterea și oglindirea vieții nu pot fi realizate pe baza unor simple deplasări pe teren. „E vorba ca în propria ta experiență de viață să se integreze profund, sensibil, frămîntarea inovatorului și a inginerului, optimismul fruntașului în depășirea greutăților, emoțiile ucenicului, ale brigadierului de cîmp, e vorba să te molipsești tu însuți de entuziasmul și simplitatea lor, de grijile și dorințele lor". Problema oglindirii vieții și a luptei clasei muncitoare se leagă indisolubil de problema creării unui erou pozitiv, viabil, cu o personalitate puternică, proeminentă: „Mai ales tineretul nostru are neapărat nevoie în cărțile sale de eroi înaintați, ale căror acțiuni și frămîntări să le dezbată cu pasiune, de comuniști expresivi, care să-i lărgească experiența de viață, înrîurind puternic educația lui comunistă". Există în această direcție o rămînere în urmă determinată de „nivelul ideologic, teoretic și de cultură generală, încă insuficient, al multor tineri scriitori", cît și de slaba dezvoltare a luptei de opinii, de nivelul scăzut al multor discuții purtate între tinerii scriitori.

Această situație necesită o ridicare permanentă a nivelului teoretic și ideologic al tinerilor scriitori. De rezolvarea acestei sarcini „depinde în măsură covîrșitoare îndeplinirea datoriei majore — întărirea legăturii cu viața, cu poporul muncitor".

„Zvon și joacă de copii"

Nu e singura poezie în care ni se zugrăvește sufletul copilului. În „Iscoditorul", autorul ne prezintă o latură negativă a nevrstnicului: dorința de a desface, deșuruba și strica tot ce-i iese înainte. O face din curiozitatea de a afla resortul care pune în mișcare anumite obiecte, de pildă ceasul. Străduința de a îndruma la copii înclinațiile practice și de a dezvolta totodată gustul artistic, o găsim în „Se jucau de-a plastilina", în care ni se arată, cu căldură și putere de comunicare, satisfacția copilului care a reușit să modeleze din plastilină figuri de animale. Aducînd în fața copiilor munca minerilor, autorul a atins nivelul de artă al unor versuri valabile de-o potrivă și pentru cei mici ca și pentru cei vîrstnici. „Cu unchiul în mină" are expresivitate și darul de a ne da un tablou realist al minei.

Dorința fiului scriitorului — exprimată în poezia „Nerăbdare" — de a vedea cît mai repede apărută cartea părintelui său o socotim valabilă și pentru cititorii lui George Dumitrescu. Nu numai copiii vor fi bucuroși cînd așteptarea le va fi împlinită, ci și adulții. Pe făgașul pe care merg mulți dintre scriitorii noștri fruntași care scriu pentru copii — Marcel Breslașu, Maria Banuș, Cicerone Theodorescu, Nina Cassian etc., George Dumitrescu aduce o realizare meritorie.

C. Balt

O realizare a dramaturgiei albaneze contemporane

În cursul anului 1954 dramaturgia albaneză a realizat un progres însemnat înscriind lucrări de seamă ca: „Familia pescarului" de Suleiman Pitarka, „Oameni noi" de Vanduș Vinceami, „Reîntoarcerea" de Ionuz Dini, „Nunta cea mare" de Besim Lăvocea, etc. Alături de acestea, de o deosebită apreciere s-a bucurat drama „Încăierarea" de Gemal Broia. Lucrarea aceasta, care a fost publicată în nr. 4 din 1955 al revistei „Noiembrie", organ al Uniunii Scriitorilor din Albania, este o contribuție la cunoașterea uneia din cele mai zbuciumate pagini din eroica istorie a micului popor albanez — lupta dusă de partizani împotriva fasciștilor.

Cu multă artă este ilustrată ideea că pe măsură ce în luptele de partizani, conduse de partid, se obțin victorii, forțele reacțiunii se descompun și în disperarea lor se dedau la acțiuni mîrșave. Această dramă, care îmbrățișează perioada dintre aprilie 1942 și septembrie 1943, izbutește să scoată în relief procesul de trezire a conștiinței unor oameni simpli, treerea la luptă organizată. Acțiunea se petrece într-un sat de munte, în care țăranii gem sub jugul fasciștilor, al feudalilor și chiaburilor, ce colaborează strîns spre a nimici mișcarea de eliberare națională.

Comunistul Bardil trasează lui Miri sarcina de a organiza partizanii din sat, de a ține legătura cu comandamentul. Arestați în urma denunțului unui chiabur, Miri și alți tovarăși reușesc să evadeze și împreună cu Bardil și prietenii săi organizează un detașament care pornește să cărările munților și, după exemplul partizanilor sovietici, încep lupta împotriva fasciștilor cotropitori.

Lumea celor îmbuibați este zugrăvită în culori precise. Feudalul Selim este tipul omului hrăpăreț și venal. El colaborează fățiș cu invadatorii italieni, ajutîndu-i să transforme Albania într-o țară a sîngeroasei exploatări. La diferite trepte, celelalte personaje negative se dovedesc nu mai puțin corupte și meschine. Împotriva tuturor acestora, personajele pozitive reprezentate de Bardil, Miri și Șega duc o luptă grea dar care pînă la urmă se va solda cu un succes deplin.

Drama „Încăierarea" este pe bună dreptate considerată un succes al tinerei dramaturgii albaneze; în această lucrare Gemal Broia demască cu ascuțime tipuri din vechea societate, reliefînd avîntul revoluționar al luptătorilor pentru libertatea Albaniei.

Lucia Diaconița

BEȚIA DE IDEI

Deși întotdeauna ne-au impresionat neplăcut manifestările „beției de cuvinte" care, din nenorocire, mai pot fi întîlnite și azi în articolele și studiile unor tineri critici și istorici literari, le-am trecut de fiecare dată cu vederea, punîndule de cele mai multe ori pe seama inexperienței filologice — deficiență corectabilă. Și mărturisim că am fi perseverat în această atitudine pasivă, dacă nu ne „abătea cu ispita de a trebi" studiul intitulat Poezia lui Dan Deșliu, semnat C. Ciuchiudel și apărut — ne îngrozim la gîndul că trebuie să spunem — în „Studii și cercetări de istorie literară și folclor" — anul III, 1954, pag. 95-102, studiu în care se manifestă simptomele caracteristice ale unei maladii literare care, după cum vom dovedi, are consecințe foarte grave — „beția de idei".

După o frază introductivă în care dezvoltă cursiv ideea că realizările erei noi, socialiste, au făcut să vibreze coardele lirelor tinerilor poeți, autorul, intenționînd probabil să se refere la obiectul studiului pe care și-l propusese prin titlu, repetă ideea din prima frază, utilizînd însă de astădată noțiuni psihologice și estetice: „Recluziunea de altădată a poeților în turnul de fildeș a fost înlocuită cu adeziunea de sentiment la marile acțiuni ale partidului, cu o mărturisire adesea declamatorie, schematică și convențională" *(pag. 95).*

La o simplă lectură numai, apare limpede că între atitudinea lirică aderentă sentimental la marile acțiuni ale partidului și „mărturisirea declamatorie, schematică și convențională" nu poate exista vreo coeziune logică. Viciul de judecată este prea evident, prea ușor perceptibil, pentru a mai insista. Totuși, poate că ar trebui să-i aducem aminte tov. C. Ciuchiudel că, în discuțiile care s-au purtat în ultimul timp în scopul îndepărtării schematismului din literatură se observă că tocmai prin cunoaștere, prin aderarea sentimentală la marile acțiuni ale partidului se poate lupta cu succes împotriva schematismului. Și astfel să-i atragem atenția și asupra fundamentalei erori ideologice pe care o comite. Și poate că ar fi cazul să-i spunem și că, făcînd afirmația citată mai sus, „în general", ponegrește de fapt poezia noastră nouă.

La aceste observații ale noastre, tov. C. Ciuchiudel ne-ar putea răspunde că pe nedrept îi intentăm un proces de intenție, că pe aceeași pag. 95 și, mai mult, pe paginile 96 și 97 — et passim, am spune noi — încercînd să analizeze izvoarele și universul poeziei lui Dan Deșliu, remarcă tocmai „atașamentul sincer al poetului pentru partid", „prospețimea" și „spontaneitatea profesiei sale poetice", „simplitatea fermecătoare cu care-și atacă temele", „entuziasmul cuceritor" al poetului. Și este prea adevărat că acestea sînt epitetele utilizate de autorul „studiului" în analiza izvoarelor și temelor poeziei lui Dan Deșliu. Dar nu e mai puțin adevărat că la pag. 102, încheindu-și studiul, tov. C. Ciuchiudel se lansează prin următoarea frază generală în aprecierea măiestriei poetului: „Nu trebuie ascuns faptul că uneori sensul poetic al lui Dan Deșliu (!) este jurnalistic, voit familiar, rămas la o simplă versificare a unei teme ocazionale, fără căutarea*

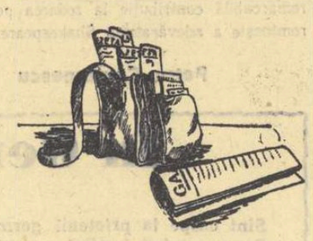

unei idei poetice generale cu sorți de rezistență. Chiar și atunci cînd reușește, stăruie totuși în versurile sale o anume festivitate a frazei (!) care poate fi ușor evitată" (!?).

Din confruntarea celor două păreri ale lui C. Ciuchiudel asupra poeziei lui Dan Deșliu, citate mai sus, nu reiese altceva decît că d-sa face o nepermisă, nici în școlile medii, eroare fundamentală — aceea a separării fondului de forma operei artistice, rămînd de fapt pe poziția afirmată în introducerea studiului.

În aceeași problemă merită a fi citată și părerea tov. C. Ciuchiudel despre primele poezii ale lui Dan Deșliu: „În general, proza poetică... e abundentă, nu rareori prolixă, incoerentă (?), însă debitul general este cursiv (!) ca al unei ape năvalnice ce merge învolburîndu-se la vale" *(pag. 97), după ce la pag. 96 remarcase că Dan Deșliu a respins de la începutul activității sale* „estetica crispată (!?), ermetică (!)". *Trecînd, ca și pînă acum, peste improprietatea unor termeni și peste imaginile cu care tov. C. Ciuchiudel își colorează textul, să ne oprim la dilema în care d-sa, ca și Tache Farfuridi, își aruncă, fără milă, cititorii: ori să se accepte ca valabilă ideea că fraza poetică a lui Dan Deșliu este incoerentă și în acest caz să se respingă orice influență a „esteticii crispate, ermetice", ori să se respingă ideea că fraza poetică a lui Dan Deșliu este incoerentă, dar atunci să se admită o oarecare influență, pe ici pe colo, a „esteticii crispate, ermetice", și anume: în general în unele poezii...*

O „dilemă" asemănătoare intruchipa învățătura și genul literar al poemului Lazăr de la Rusca, *care la pag. 96 aparține liricii iar la pag. 98 epicii.*

Am mai putea înșira cîteva exemple care să dezvăluie complet talentul de comentator critic al tov. C. Ciuchiudel și simptomele „beției de idei", dar renunțăm, sperînd că pildele date sînt concludente.

G. Zboina

Oare nu-i păcat ?

Am descoperit recent în ziarul „Scînteia tineretului" o copleșitoare mărturisire a poetului Ștefan Iureș care, pornind-o pe urmele maestrului Geo Bogza, a vizitat munții, încercînd să-i cînte la fel — și așa, din vorbă în vorbă, a ajuns gîfîind pe înălțimile Găina:

„În acest punct de pe harta țării în care își dau întîlnire patru regiuni, — Clujul, Aradul, Oradea, Hunedoara,

fiecare din ele aducînd vederile, aromele, cîntecele, obiceiurile, jocurile, florile și cuvintele sale specifice"...

Ștefan Iureș ne copleșește cu un grandios potop de cuvinte:

despre „miraculoasele unelte care, la poruncă, vor naște apoi noi unelte",

despre „o altă manifestare a spontaneității decît îngrămădirea explozivă și haotică a stîncilor,

anume de o dezlănțuire a bucuriei și vitalității populare, a geniului și spiritului moților care locuiesc la nord și la sud, la răsărit și la apus, în patru regiuni felurite",

precum și despre o ploscă scumpă ce „poartă săpate cuvinte de o extraordinară semnificație".

Dar nu printr-o miraculoasă întîmplare, Ștefan Iureș are o coloană vertebrală întreagă,

precum are o viziune proprie asupra lumii, oamenilor, materiei amorfe sau vii,

și de aceea îi urăm să nu-și mai canonească spinarea în formidabilele tipare străine, spre a o schimba, precum femeile chineze își puneau odinioară picioarele-n calup...

...Prietene Ștefan Iureș, oare nu-i păcat de spinarea dumitale?

NI.

SERATA LITERARĂ PE LITORAL

În cadrul „Decadei culturii sovietice", la Vasile Roaită a avut loc nu de mult o seară a poeziei românești și sovietice, la care au participat poeții: Maria Banuș, Nina Cassian, Mihu Dragomir, Letiția Papu și Aurel Rău, recitînd din operele lor și din poeții sovietici V. Maiakovski și A. Surkov.

Manifestarea a fost organizată de Comitetul regional A.R.L.U.S. în colaborare cu Centrul de librării și difuzare a cărții — regionala Constanța. Au participat un mare număr de localnici și oameni ai muncii veniți la odihnă.

Cu această ocazie un bogat bazar cu cărți a fost vizitat de peste 400 de persoane, difuzîndu-se mai mult de 300 de volume din operele scriitorilor români și sovietici.

TIBERIU PETRILA
corespondent voluntar

Redactor-șef: Zaharia Stancu

Colegiul redacțional: Mihai Beniuc, Marcel Breslașu, Eusebiu Camilar, Paul Georgescu, Alexandru Jar, Eugen Jebeleanu, George Macovescu **(redactor-șef adjunct)**, Ion Mihăileanu **(redactor-șef adjunct)**, Veronica Porumbacu **(redactor-șef adjunct)**, Cicerone Theodorescu, Ion Vitner.

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA: București —Bdul Ana Ipătescu 15. Telefon: Redacția 2.74.26; 1.50.17. Administrația 1.17.92. ABONAMENTE: 3 luni 6,50 lei; 6 luni 13 lei; 1 an 26 lei. Tiparul Întreprinderea poligrafică nr. 2, str. Brezoianu 23—25.

TRĂIASCĂ 23 AUGUST, MAREA SĂRBĂTOARE NAȚIONALĂ A POPORULUI NOSTRU!

PROLETARI DIN TOATE ȚARILE, UNIȚI-VĂ!

GAZETA LITERARĂ

Anul II, nr. 33 (75)-Joi 18 august 1955 | ORGAN SĂPTĂMÎNAL AL UNIUNII SCRIITORILOR DIN R.P.R. | 6 pagini 50 bani

Profilul literaturii

Intemeind „Dacia literară", această revistă care a avut un rol deosebit de important in constituirea unei culturi originale romînești, Mihail Kogălniceanu scrie in „Introducție": „Istoria noastră are destule fapte eroice, frumoasele noastre țări sînt destul de mari, obiceiurile noastre sînt destul de pitorești și poetice, pentru ca să găsim la noi sujeturi de scris, fără să avem pentru aceasta trebuință să ne împrumutăm de la alte nații".

Acest principiu, formulat in articolul program al revistei din 30 ghenarie, 1840, a fost deplin confirmat de un secol de literatură romînească. Ceea ce părea pe atunci un deziderat, a devenit o glorioasă realitate prin străduința generațiilor de scriitori realiști.

Că arta nu cristalizează decît in soluțiile saturate de existență, că scriitorul nu poate crea valabil decît dacă este posesorul unei dense experiențe de viață, că profunda cunoaștere a poporului este absolut necesară — este un adevăr atît de evident incît poate fi considerat drept o lege științifică a creației. Teoria turnului de fildeș s-a dovedit absurdă, iar chiriașii turnurilor au plătit cu sterilitatea, cu pierderea talentului.

S-a spus — și e bine să se repete — că simpla abundență de fapte nu constituie încă literatură, ci constituie doar condiția sine qua non a realizării artistice. S-a spus — și e bine să se repete — că scriitorul trebuie să selecteze faptele, să le ierarhizeze, să extragă din materialul dens esența fenomenului social-istoric.

Dacă aceste adevăruri sînt valabile pentru opera literară, nu sînt ele valabile și pentru literatura în ansamblul ei, într-o epocă dată?

Intr-un sens, producția literară (realistă) a unei epoci este reconstituirea epocii date pe plan artistic, reproduce profilul ei. Lucrul acesta il înțelegea bine Alecu Russo care scria in 1855: „Clasicii se cheamă clasici, pentru că rezumă in ei, cu talentul sau cu geniul, civilizația și calitățile veacului lor". („Rominia literară"-Cugetări). Și tot el: „Ce este literatura de nu chiar expresia vieții unei nații? Inriurirea literaturilor, ca să fie dreaptă și legiuită, trebuie să iasă din gradul civilizației, din aplecarea națională, din inriurirea stării morale, sociale și politice; toate aceste elemente trebuie să se înșire delaolaltă". („Rominia literară"-Cugetări, 1855).

Deci, literatura unei epoci (înțeleasă in operele ei reprezentative și nu in inevitabila pleavă) este expresia artistică a vieții unui popor, a gradului său de cultură, a problemelor morale, sociale și politice care îl frămîntă. Tocmai pentru că literatura rezumă, în linii sintetice, o epocă, este necesar să ne întrebăm, așa cum bine făceau pașoptiștii la vremea lor, in ce măsură literatura noastră nouă rezumă vremea noastră.

In preajma acestei zile de sărbătoare, in care toate ramurile de producție își trec in revistă realizările, e firesc ca și muncitorii din domeniul literaturii să mediteze asupra activității lor.

Este neîndoielnic că „Istoria literaturii romîne" s-a îmbogățit cu un nou capitol, acela deschis de marea zi a eliberării patriei noastre. Este neîndoielnic că intr-o epocă extrem de scurtă, indeosebi incepind din 1948, scriitorii noștri au realizat opere de mare valoare. Este neîndoielnic că avem numeroși scriitori deosebit de talentați, personalități artistice variate, maeștri ai scrisului. Realizările literaturii noi au devenit atît de numeroase incît nu mai pot fi cuprinse intr-o enumerare făcută într-un articol ci — cum spunem — necesită un întreg capitol in istoria literaturii romîne. Aceste succese au fost obținute prin îndrumarea partidului, prin folosirea metodei realismului socialist și a cunoașterii multilaterale a vieții. Cele mai bune opere ale noastre sînt pătrunse de spirit de partid, de pasiune revoluționară pentru noul care se dezvoltă.

Neputînd cuprinde întreaga producție din acești 11 ani, să ne rezumăm doar la producția literară din ultimii doi ani. Avîntul poeziei lirice este evident. Au apărut numeroase poezii semnate de Tudor Arghezi, Maria Banuș, Mihai Beniuc, Horváth Imre, D. Botez, Eugen Jebeleanu, Mihu Dragomir, A. E. Baconski, Eug. Frunză, Victor Tulbure, Veronica Porumbacu, Al. Andrițoiu, Ștefan Iureș, Aurel Gurghianu, Nicolae Labiș și atîția alții. Poezia satirică a înregistrat primele succese prin rondelele și fabulele lui Cicerone Theodorescu, Marcel Breslașu, Nina Cassian.

Aceste succese nu trebuie să ne facă însă să pierdem din vedere faptul că de la poemul „Bălcescu" al lui Eug. Jebeleanu, poezia epică nu a mai realizat nimic de seamă. Figura omului nou apare din păcate prea rar in poezia noastră. O specie literară care nu este indeajuns incurajată este poezia publicistică.

Proza noastră a inregistrat de asemenea succese însemnate. Cele două volume din ciclul „Un om între oameni" de Camil Petrescu, „Bărăgan" de V. Em. Galan, „Pasărea furtunii" de Petru Dumitriu, „Fetele noastre" de Nagy Istvan, „In orașul de pe Mureș" de Francisc Munteanu, „Cu inimă tînără" de Asztalos Istvan, „Străinul" de Titus Popovici și acum, in urmă, „Moromeții" lui Marin Preda sînt doar o parte din romanele apărute in acest răstimp.

Din producția de nuvele și schițe am putea cita: „Salata" și „Vînt de martie" de Petru Dumitriu, schițele lui Sütő Andras, „Strada primăverii" de D. Ignea, „Munca de jos" de E. Barbu, „Jurnal de front" de H. Zincă, ș.a. E lesne de observat, pentru cititorul atent, că nuvela, schița și îndeosebi reportajul literar, au rămas mult in urma cerințelor vieții. Iată de ce ar fi necesar ca redacțiile revistelor și editurilor, incepind cu aceea a „Gazetei literare", să pună mai multă pasiune in promovarea acestor specii literare deosebit de importante pentru dezvoltarea prozei noastre.

Stagiunea trecută a fost mult mai animată. După „Mielul turbat" de A. Baranga s-au înregistrat succese cu piese originale ca „Citadela sfărîmată" de Horia Lovinescu, „Familia Covacs" de Ana Novac, ș.a. Mihail Davidoglu, care a terminat o piesă despre Horia, lucrează in prezent la o piesă despre viața muncitorilor de pe un mare șantier de construcție.

Este necesar să spunem, deși acest lucru nu se prea obișnuiește, că în critica literară s-a produs o adevărată inviorare. Apar mult mai multe semnături, se scrie mai mult, și, aș zice, mai bine. Discuțiile de idei, deși nu sînt încă la înălțimea necesară, fac ca presa literară să fie mai vie, mai interesantă. In domeniul criticii literare s-au remarcat îndeosebi cîțiva critici mai productivi. Ov. S. Crohmălniceanu, S. Bratu, S. Damian, L. Raicu, G. Horodincă, V. Rîpeanu, M. Dragu, ș.a. Cei mai mulți dintre ei sînt tineri care încearcă de puțin timp să practice acest gen dificil. Tot in acest răstimp au apărut volumele de articole ale lui Ov. S. Crohmălniceanu, Silvian Iosifescu și Vera Călin. Este evident că nu se va putea face față sarcinilor mereu crescînde ale criticii literare fără o continuă lărgire a cercului de critici. De aceea e necesară activizarea unor critici cu experiență ca și atragerea unui mare număr de tineri talentați.

Un alt fenomen îmbucurător, care trebuie însă dezvoltat, este participarea scriitorilor la dezbaterea în presă a problemelor creației literare.

Au apărut, în domeniul istoriei lite-

Paul Georgescu

(Continuare în pag. 4-a)

Umbra de la Hiroșima

Stă pe trepte umbra unui om.
A rămas pe veci înscrisă-n peatră.
A înscris-o meșterul atom.
Amintirea printre ziduri latră
Ca un cîne a pustiu și urlă
Către-o neagră, tristă, arsă turbă.

Omul a pierit, dar umbra strigă:
„Unde-i omul meu? Cin' l-a ucis?"
Tac ruine, sîrmă se-ncîrligă
Pe-un cireș ce floarea și-a deschis.
Primăvara cu picioare frînte
Din molozuri cearcă să se-avînte.

Hiroșima! Sînii de femei
Arși în flăcări sîngerînd — frumoșii! —
Au lăsat orfani copiii tăi.
Umbra strigă: „Unde-s nemiloșii
Ce topiră-n vîlvătăi fierbinți
Leagăn, carte, sapă și părinți?"

Hiroșima! umbra unui om
Stă în stei pe veci încremenită,
Crește frunza, cade-apoi din pom,
Numai umbra stă nedezlipită,
Stă și nu e chip să se împace
Fără om printre ruini buimace.

„Tu ești omul meu?" — oprește ea
Trecătorii ce pe-acolo umblă.
Ei răspund cu o privire grea:
„Nu sînt eu, nu-s eu, sărmană umbră".
Umbra cercetează, cercetează
Trecătorii, vrea pe toți să-i vază...

Trecătorii trec, cu umbra lor,
Fiecare-ncet ori mai cu grabă
Numai umbra stă și n-are zor,
N-are om s-o ia cu el la treabă, —
Nici nu trece nimeni fără umbră
Pe subt soare dintre cei ce umblă!...

Umbra stă ca sentinela-n post,
Stă de pază pentru totdeauna,
Să nu mai revină ce a fost,
Să nu mai coboare-n veci furtuna,
Să nu ardă para nucleară
Omeneasca noastră primăvară.

Ecce homo

Știi sparge stelele-n dinți
Ca pe alune?
Știi ca o boare s-alinți
Cu vorbe bune?

Știi să iubești și să dai
Fără a cere?
Poți face fluier și nai
Dintr-o durere?

Dai lumii pîne și fier,
Pat și lumină?
Zbori îndrăzneț pe subt cer,
Sapi drum în mină?

Una din ele de-o faci
Ca roadă, pomul,
Poți negreșit să te-mpaci,
Căci tu ești OMUL.

Mihai Beniuc

Eroul necunoscut

Un anonim e, poate-n ministere;
un secretar e, poate, de raion.
Un comunist cum inima ne-o cere,
el e coloana-ntîia, e Putere,
el toarnă vieții stîlpii de beton.

E militant. Menirea-și înțelege.
Nu-i coaja nucii dusă de un val.
Orbește nu alege, nu culege,
și liber e, supus fiind la lege,
într-un cătun — sau comitet central!

Și tot ce anonimii adunară
mai bun, din vechi răscoale-n cîte-un ins,
i se transmite lui, ce-ntîia oară,
prin clasa în atac, ridică-o țară,
tot anonim, — dar azi, de neînvins!

In el se-ntruchipează sacrificii:
e omul viitor, adevărat,
eliberat de spaime și de vicii,
cu truda fără seamăn a furnicii,
dar și cu gîndul liber și bărbat.

Lingăilor, el le străvede jocul,
și-i mătură cînd dorm mai liniștit.
Pentru vrăjmaș, el întrupează focul.
Te crește azi, ca mîine să-i iei locul,
mai îndrăzneț, dar și mai neclintit.

Știu. Nu sînt toți ca el: e-o parte mică,
dar cei mai buni și mai contemporani
cu vremile ce astăzi îi ridică,
și-i fac să nu se teamă de nimică,
pe cei ce s-au temut de mii de ani!

Căci e în palma lor care muncește,
în mintea ce-o conduce, azi, gîndind,
mîndria trudei noi, ce omenește
și liber rodul ei și-l prețuiește,
cum năzuiau mileniile cu jind.

E-un om ce-nchide lumea-ntreagă-ntr-însul.
E-o ramură simțind întregul trunchi.
Din om, un dumnezeu devine însul,
și cuprinzînd acum și necuprinsul,
în veci de veci, el n-ar mai sta-n genunchi!

Un anonim pe cîmp, în fund de mină,
în postul cel mai nalt ori mai umil,
cu rațiunea radiind lumină, —
mărunt și nalt e omul smuls din tină,
prin forța eroismului civil!

Veronica Porumbacu

Elogiul prieteniei

Gîndul de a elogia singurul sentiment de metal ales și nepieritor mi-a venit de la doi cocoșei porumbaci ce se băteau de la un prea frumos fluture albastru. S-au bătut pentru intîietatea asupra acelui bun gingaș, pînă s-au umplut tot de sînge și și-au scos ochii. A fost nevoie să se bage între ei și să-i despartă cocoșul cel bătrîn, alb ca un împărat în togă de hermină, cu coif măreț și cu botfori galbeni. Toată comunitatea găinilor a trăit clipe de zarvă. Numai una, poreclită Odoleana, sta de-o parte și cotcodăcind parcă spunea astfel, ca o filozoafă: „Rușine să vă fie, cocoșei! N-avem destule primejdii din afara comunității noastre? Azi-mîine vine uliul cel rău, hirăul, și ne ia în căngile de oțel. Azi-mîine, poate veni prefăcuta noastră cumătră, vulpea, sau dihorul... Lăsați întresfîșierile!" De atunci pace s-a făcut sub pomii grădinii mele. Porumbacii trăiesc ca frații, iar cînd se arată hirăul din pădurile negre, amîndoi dau alarmă din trîmbițele subțiri. Pînă și rățuștele sună deodată din douăzeci și șapte de fișctietori și sună împăratul alb din trîmbița mare.

Nu știu cum, lupta mică dintre porumbaci m-a dus cu gîndurile înapoi în vreme, pe cînd cu timiditate multă și cu speranțe de Prometeu, îmi făceam debutul în literatură. Asta era prin anul 1929 și vă mărturisesc că am avut un debut crîncen. Imi amintesc că aveam o metodă de lucru cu totul originală, metoda din „mers". Cum arată o astfel de metodă? Cînd mă „apuca" inspirația, o luam la drum, căci în casă nu aveam loc și liniște. Ba se aflau vecinele cu „claca", ba citea bietul tata, cu glas tare, rugăciuni zguduitoare dintr-o carte veche. Nu-i ușor deloc să te „inspiri" și să scrii pe un colț de lalță, într-o încăpere unde șapte oameni grăiau tare, se sfădeau, rîdeau și unde mai veneau și vecinele cu furca. Și așa, cum mă „apuca", o luam la drum prin niște viscole amarnice, către Știrbăț și din mers făuream în mintea mea aprinsă poeme, binețnțeles „celebre" ca la douăzeci de ani... Mă obișnuisem a „corecta" în minte. Am avut de luptat cu multe împotriviri. Debutul propriu-zis mi-a umplut sufletul de amărăciune. Cine s-ar fi apropiat cu dragoste de încă un candidat ce bătea cu timiditate la porțile gigantice ale nemuririi? Lumea scriitoricească de pe atunci era într-o continuă întresfîșiere. „Polemicile" pe chestiuni personale, invidiile, împunsăturile, răutățile, înțepăturile, aminteau jungla în toată desfășurarea ei sălbatecă. Talentul trebuia să fie bine însoțit de obrăznicie.

După atîția ani, mă uit în urmă cu strîngere de inimă și văd că din „operele" deținătorilor de glorie de pe atunci n-a rămas nimic. Au biruit însă talentele reale, întrupate în idealuri mari și azi ne mîndrim cu ele, slujindu-ne și ca învățătură în meșteșugul nostru. Mulți din cei ce alcătuiau grosul celebrităților s-au risipit în noaptea uitării, după chefuri de pomină, după intrigi bine țesute, după bătăi celebre la cafenele... Cocoșeii porumbaci din amăgitoarele grădini ale nemuririi, au fost de mult sfîșiați de hirău, n-au mai rămas din ei nici penele. Tot ce nu poartă sigiliul nobleței, are destinul pulberii.

Intre adevărații artiști au existat totdeauna mari legături de prietenie. Nu e nevoie să călătorim în vremuri, spre a demonstra acest nobil adevăr.

Se vor supăra oare colegii mei de breaslă, că de la bătălia dintre cei doi porumbaci, încep elogiul celui mai puternic sentiment? Cu riscul de a mă numi țăran „incurabil", „rural" și altele asemenea, — cu sfială mă plec către biografiile clasicilor, să citesc nezdruncinatele prietenii dintre ei. Intîi, trebuie pomeniți, ca nepieritor exemplu, Eminescu și Creangă; pe urmă, trebuie pomenit acel bard „veșnic tînăr și ferice", Alecsandri, care a recunoscut atît de superb superioritatea geniului eminescian, prin aceste versuri:

E unul care cîntă mai dulce decît mine?
Cu-atît mai bine țării, și lui cu atît mai bine!

In prietenia dintre Eminescu și Creangă, unii dintre noi, mai cu seamă cei mai tineri, văd poate o neîntreruptă boemă galbenă, cu duhoare de alcool, cu oale sparte pe la crame, cu scripci prefăcute țăndări de capetele lăutarilor... Nu, prietenii mei mai tineri! Cine a scornit asemenea gugumănii, habar nu avea de monumentala „boemă" a înaintașilor.

Drept este, pe de altă parte, că nici unul, nici altul nu lepăda vinul cu urîciune, însă această licoare, socotită de-o potrivă, și de clasicii latini și de către elini, drept divină, însoțea sfaturile de seară, unde se discutau înalte gîndiri despre artă. Pe cei doi „boemi" îi lega întîi și-ntîi idealul măreț și comun, de a da poporului romîn o literatură, pe potriva înaltelor lui aspirații și virtuți. Deci, după cum vedem, prietenia se naște numai din țeluri mari. Țeluri mari nasc prietenii mari...

Imi aduc aminte cum era frontul nostru literar acum unsprezece ani; să luăm cîteva exemple: Eugen Jebeleanu semăna și mai bine cu Petőfi, fiind cu unsprezece ani mai tînăr... Mihail Davidoglu abia venise de la Galați și nu avea nici un fir de păr cărunt. Ne spunea istorii cu crapi și moruni fabuloși, prinși cu ața în bătrîna apă a Danubiului. Petru Dumitriu, marele prozator de astăzi, iscusitul constructor de romane, încă nu se despărțise de mitologica Euridice și barba domniei-sale abia da în puf... Dar Cicerone Theodorescu? Avea și multă semeție de cocoș imperial, mereu se arăta gata să ia în piept vînturile. In ce-l privește pe Mihai Beniuc,

Eusebiu Camilar

(Continuare în pag. 4-a)

Laminatorii de oțel

Somnolezi, cu capul rezemat de pernă, într-un compartiment de cale ferată. Pleoapele ți-s grele, gîndurile ți se destramă, își pierd șirul: auzi o puternică melodie, vastă, simfonică și care repetă mereu același motiv, amplificîndu-l pînă devine uriaș, în vreme ce tobele orchestrei bat, la răstimpuri egale, ritmul titanicei simfonii: două bătăi scurte, mereu aceleași.

Te trezești din toropeală: nu era o simfonie, nu era muzică; nu erau tobele unei orchestre de giganți; era uruitul roților de fier pe șinele căii de fier, era zguduitura vagonului cînd roțile trec peste încheietura a două șine. Plăcuta amorțeală a călătoriei te cuprinde iarăși și ațipești. Ca prin vis, auzi un vuiet imens, o vibrație gravă, parcă trenul ar trece prin țeava unei orgi; deodată se curmă. A fost un pod metalic, peste cine știe care rîu ce murmură în noapte. Un pod metalic făcut din șine și plăci de fier. Călătoria ta continuă. Trebuia să te duci; trebuie să ajungi repede, chiar în noaptea asta; dacă n-ai putea sosi, urmările ar fi grave, și nu numai pentru tine: mergi acolo pentru o treabă de interes comun, de pe urma căreia pot avea folos sau pagubă mulți oameni. Iar cel de lîngă tine se duce să-și vadă soția, care a născut; cel din față se duce să-și vadă mama care e pe moarte; ofițerul se duce la unitatea lui de pe graniță; tînărul de lîngă el se duce la universitate, poate la iubita lui. Călătoriți cu toții în noapte, pe șinele căii de fier, care se întind reci și lucioase sub stele, de la o zare la cealaltă.

Cine le-a făcut?

Nimeni nu se gîndește. Sute de mii de oameni călătoresc pe calea ferată și cu tramvaiul, sute de mii locuiesc în case și blocuri clădite pe armături metalice, sute de mii beau apă din țevi de metal, sute de mii se încălzesc iarna cu păcură sau gaze extrase prin țevi și conduse prin țevi. Sute de mii? Milioane! Și nimeni nu se gîndește: șinele, barele, plăcile, țevile, cine le-a făcut?

Le-au făcut laminatorii.

Și cum? Și cine sînt ei?

Se spune că nu e bine să scrii despre procesul de producție, că e o slăbiciune literară, că nu interesează pe nimeni și că oamenii muncii au viața lor personală și de familie, și viața lor spirituală. E adevărat. Dar eu n-am ce face. Trebuie să spun cum se laminează oțelul. Mi se pare că e nevoie să fii un mare pictor și un compozitor de muzici eroice și grandioase, și un poet din cei mari ai lumii și un om de o adîncă umilință și iubire, ca să scrii despre laminatorii de oțel. Un pictor să le pictezi fețele, privirile, trupurile și lumea de fum, de obiecte incandescente și de flăcări roșii în care trăiesc ei. Un muzician ca să le cînți slava; un poet ca să le închini marile tale ode; umil și plin de dragoste pentru că sînt vrednici de cel mai adînc respect, și de cea mai fierbinte iubire. In lipsa unui asemenea artist, și pînă ce se va ivi, trebuie să spunem, oricare din noi, primul care se nimerește, primul care a intrat la laminoare, să spunem de îndată, fără întîrziere, *cum se laminează oțelul.*

Vino cu mine să-ți arăt. Iată hala, hala imensă, înaltă, în care totul e cenușiu ca fierul și negru ca fumul. Vibrează de te asurzesc dangătele de clopot (semnalele macaralelor și ale cabinei de comandă), mugetul monstruos ca într-o grădină zoologică în care sute de lei și de tigri urlă de foame și de furie (nu e nimic: apa de la laminoare se evaporă cu explozie la trecerea oțelului înroșit printre valțuri), șuierături de locomotivă (pleacă trenul cu blocurile de oțel proaspăt turnat de la oțelărie). Stai cu spatele la cuptoarele cu propulsie, care țin blocurile de oțel „calde". Ca pîinea într-un cuptor. Insă „pîinile" sînt blocuri de oțel roșii-trandafirii, îmbujorate, mari cît un om dar mult mai groase. Iar „cald" înseamnă flăcările de păcură aprinsă și aerul sub presiune, flăcări de cincisprezece metri, la o temperatură care nu cunoaște nici un cuvînt pentru a o exprima; clocotit e ce-ți opărește pielea, fierbinte e ce-ți arde mîna. Dacă vîri mîna aici, explodează și se evaporă în mai puțin de o secundă. Dacă intri tu, te evapori, în mai puțin de o secundă.

Dangăt de clopot. Din cuptorul cu propulsie alunecă un bloc într-o groapă căptușită cu fier. O clipă, vezi flăcările dantelate ca niște petale de flori, te dogorește o suflare uriașă, arzătoare. Capacul se închide. Dangăt de clopot. Macaraua, ca o moară de vînt agățată de tavanul halei, sosește prin văzduh, se oprește, sloboade din pîntecul ei o mînă de fier cu două ghiare, apucă blocul și pleacă prin aer cu el, spre Cuptoarele Adînci.

Cuptoarele Adînci sînt niște acoperișuri de seră; din cărămidă refractară, căci florile pe care le acoperă sînt de foc. Macaraua neagră pe care cineva a scris cu creta *„Trăiască tineretul muncitor!"* se oprește cu blocul deasupra unui acoperiș și bate din clopot. In cabina (a geamuri, agățată de pereteie halei, Poha Anica aude. Poha Anica e tristă. Bărbatu-său e bun muncitor; bun macaragiu; el ar trebui să lucreze pe macara acum. Dar a fost la o nuntă și de trei zile zace prin cîrciumi. Poha Anica vine la lucru; trece să-i spuie maistrului că bărbatu-său e bolnav. Dar maiștrii îl știu; știu că boala lui e la suflet. Unul din multele acoperișuri se desparte în două asupra unui beci tainic, plin de lumină, de flăcări și fum. Brațul cu ghiare se lasă în jos, blocul dispare sub pămînt, brațul urcă iar, capacul se închide. Blocul zace „la cald" în Cuptorul Adînc.

Sus, în cabina macaralei, Ciuciu Ioan stă încă aplecat asupra geamului oblic, pînă se închide cuptorul. Pe urmă pornește îndărăt, să mai aducă un bloc.

Desen de PASCAL RADULESCU

Ciuciu Ioan are patruzeci de ani; dar e subțire, nu prea înalt, și zîmbește cu sfială arătîndu-și dinții frumoși, albi: parc-ar avea optsprezece ani.

Dacă te duci la el acasă, o iei pe o stradă pe care găsești șapte copii mînjiți pe obraz cu zeamă de dude, cățărați pe un gard. Pe urmă găsești un meseriaș care face sicrie. Pe urmă dai colțul și la numărul 4 găsești cea mai mică casă de pe strada Timotei Cipariu. E mică, dar e a lui; și-a făcut-o din salariu. O să tragă pe ea volbură și viță de vie; o să-i puie flori în grădină.

Aici, sus pe macara, are în față flăcări și fum. Dedesubt, flăcări și

Petru Dumitriu

(Continuare în pag. 4-a)

OSIP KOLICEV

Cu regimentul nostru

(Din însemnările unui corespondent militar)

Spinări de deal cu iz de tămîioasă,
Căsuțe-albind printre butuci de vie,
Cioplite parcă-n zahăr, ca-n povești...
Ostașul ce-a ajuns prin bătălie
Pe plaiurile-acelea romînești
Intîmpinat a fost cu bucurie.
Și l-au poftit țăranii oaspe-n casă
Un miel i-au fript și vin i-au pus pe masă.

. . . .

Da, îmi revii adesea-n amintire
Bătrîne peisaj subcarpatin:
Copii mînînd pe lunci cirezi de vite,
Femei cu strai de cînepă sau in,
Torcînd pe lîngă troiți gîrbovite.
M-au răcorit pe-acest meleag străin
Fîntîni de piatră — drumul însăilîndu-l —
Ce viețuiră secole de-a rîndul.

. . . .

Pe tancurile noastre încercate
Adus-am Romîniei primăvara...
Era-n August... Și totuși — pare-mi-se
Cinstind eliberarea,-n toată țara
A doua oară vișinu-nflorise.
Cu nemții ne băturăm pînă seara:
Răzbeam cu tancul prin livezi în floare;
Ningeau pe noi petalele ușoare.

. . . .

Redacția era la primărie.
Și unde se-ncuibase ieri primarul
Azi redactam gazeta unității.
Cu jalbe — ca-n trecut — să-și spună amarul,
Să afle rînduielile dreptății,
Ne trimeteau țăranii emisarul.
Veneau țărani desculți și arși de soare;
Și-i sfătuiau tanchiștii cu răbdare.

. . . .

Voi, lupte de pe plaiuri romînești!
Ați nemurit atîtea zeci de nume
De ofițeri și de modești pușcași
Dar iată, amintitu-mi-am anume
De unul dintre cei mai buni ostași:
Noi îi spuneam Iancov cel bun de glume.
Era flăcău viteaz cum prea mulți nu-s;
El singur cinci „Pantere" a răpus.

Dar într-o zi, cînd atacam în iureș,
Pozițiile nemțești, s-a stins și el.
Culcat fu trupul lui pe tancul care
L-a fost purtat prin marele măcel.
S-au strîns în clipa-aceea nori pe zare
Și-n inimile noastre tot la fel.
Doar pomii albi rîdeau sărbătorește
Spunîndu-ne că viața izbîndește.

Eu ți-am închis pleoapele-ostenite,
Eu ți-am sorbit suflarea cea din urmă,
Tovarăș drag, căzut în bătălie;
Durerea grea și astăzi mă mai scurmă.
Dar știu c-am dobîndit prin vrednicie
O glorie ce veșnic nu se curmă.
Ea jertfe ne-a cerut făr-de istov;
Tot pentru ea te-ai stins și tu, Iancov.

In romînește de **Emilia Căldăraru**

Lucrători din domeniul artei și literaturii! Creați opere inspirate din munca plină de avînt și lupta eroică a oamenilor muncii pentru construirea vieții noi, socialiste, pentru înflorirea patriei, pentru apărarea păcii! Luptați pentru un bogat conținut de idei și o înaltă măiestrie a operelor voastre!

(Din chemările C.C. al P.M.R. cu prilejul zilei de 23 August 1955).

MOMENT CLASIC

Se spune că Ovdiu, plecînd din Roma, şi-a ars manuscrisul „Metamorfozelor" pentru a nu-l lăsa pradă bunului plac şi neglijenţelor copiştilor acelui timp. Gestul nefericitului poet putea fi repetat de oricare scriitor clasic din ţara noastră dacă ar fi avut cum să prevadă mutilările, omisiunile şi intervenţiile cu care editorii de rînd îşi permiteau pînă mai deunăzi să trateze textele marilor scriitori din trecut.

Preţuirea adevărată ce se acordă astăzi clasicilor se reflectă, fără nici o excepţie, în scrupulozitatea cu care se urmăreşte la fiecare autor tipărit păstrarea intactă a fiecărui rînd din opera sa, a fiecărei particularităţi lingvistice şi descifrarea sub semnele scrierii, de multe ori derutantă, a pronunţiilor reale. S-a remarcat — dar încă insuficient — munca rodnică desfăşurată în vederea pregătirii pentru tipar a unei opere ca „Ţiganiada" lui Budai Deleanu, editată după manuscrise de J. Byck. Acelaşi spirit de răspundere este limpede oricui consultă explicaţiile textologice ce însoţesc volumele recente din Anton Pann (ed. I. Fischer), M. Kogălniceanu (ed. Dan Simonescu), V. Alecsandri „Poezii" (ed. G. C. Nicolescu) sau Al. Odobescu (ed. Tudor Vianu), aceeaşi preocupare severă pentru autenticitatea textului original. Dar ce înseamnează, în definitiv, această preocupare severă? Pe lîngă competenţa subînţeleasă, ea presupune muncă extenuantă, pasiune mereu vie, curajul de a te întoarce înapoi pentru încă o revizie, cînd totul părea finit.

Toate acestea le-au avut chiar cei pe care îi edităm noi. Au făcut ei înşişi, la timpul lor, operă de editori şi, dacă n-au fost feriţi de erorile fireşti la nivelul cunoştinţelor şi mijloacelor de atunci, şi-au îndeplinit sarcina asumată cu credinţa că răspund unei datorii. Un Bălcescu, editor al **Magazinului istoric pentru Dacia**, un Kogălniceanu, editorul **Letopiseţilor Moldovei**, un Costache Negruzzi, îngrijitorul ediţiei din 1851 a **Descrierii Moldovei**, chiar un Odobescu, cu toate intervenţiile arbitrare în publicarea scrierilor lui Bălcescu, ne stau exemple de devotament pentru înţelegerea şi răspîndirea operei înaintaşilor.

De acelaşi simţ al datoriei fac probă cercetările actuale care scot la iveală pagini preţioase din comoara moştenirii clasice, rămase în trecut necunoscute maselor largi de cititori. Ultimele ediţii se disting prin faptul că îngrijitorii lor nu se mai mulţumesc să selecteze cîteva lucrări de circulaţie generală din opera scriitorului respectiv, ci caută să sporească imaginea activităţii acestuia, descoperind şi publicînd texte inedite sau puţin cunoscute. Dan Simonescu ne-a dat o ediţie a scrierilor lui Kogălniceanu, substanţial îmbogăţită faţă de cea din 1949 a lui Al. I. Ştefănescu. Pagini literare ale scriitorului moldovean ca **Împăratul şi braminul**, **Adunări dănţuitoare**; articolele de orientare literară **Viaţa lui Hrisoverghi** şi programul revistei **Propăşirea**; istorisirile de inspiraţie istorică **Un vis al lui Petru Rareş** şi **Ştefan cel Mare arhitect**, sau unele pagini social-politice, se publică acum pentru prima dată în volum, oferind cititorului posibilitatea să aprecieze mai temeinic rolul progresist jucat de Kogălniceanu în mişcarea literară şi politică de acum un veac. Nota explicativă a ediţiei Odobescu precizează că s-a inclus aici conferinţa **Viitorul artelor în Romînia** niciodată publicată pînă în prezent, grăitoare însă pentru dezvoltarea concepţiilor estetice înaintate ale autorului **Scenelor istorice**.

Mulţi scriitori din trecut n-au apucat să-şi adune în volum producţiile literare pentru a le feri de colbul uitării. Este cazul în special al poeţilor şi prozatorilor din jurul **Contemporanului**. Cît de fructuoase pot fi cercetările în acest sens o dovedeşte prea bine ediţia scrierilor lui D. Th. Neculuţă, tipărită sub îngrijirea lui Mihu Dragomir. Poezii rătăcite prin revistele de altădată („Doină", „Unei proletare", „Catană") vin acum să împlinească lirica poetului tocmai pe latura cea mai importantă, aceea a revoltei sociale izvorîtă din sincer ataşament pentru soarta celor mulţi.

Descoperiri arhivistice, efort de a scoate la iveală tot ceea ce ţine de patrimoniul literaturii noastre clasice, dar numai atît? Despuierea periodicelor de odinioară, completarea meticuloasă a informaţiilor bio-bibliografice, nu s-ar profila încă în toată importanţa lor, dacă simultan nu s-ar desfăşura, în acelaşi spirit de răspundere, o intensă muncă de revalorificare critică a scriitorilor din trecut. Succesele ediţiilor din ultima vreme se oglindesc nu numai în cuprinsul culegerilor respective, ci şi în seriozitatea analizei care caracterizează o bună parte din prefeţele sau studiile introductive ce le însoţesc.

Interpretările forţate care restrîngeau aprecierea estetică la o simplă şi mecanică confruntare a operelor literare cu epoca, ignorînd idealul artistic şi specificul oglindirii realităţii în imagine artistică, analizelor care se reduceau în fond la copioase rezumate de conţinut, simplificărilor mascate sub eticheta necesităţilor didactice, le-au luat locul studii orientate spre înţelegerea operelor ca expresii artistice unitare ale unei concepţii definită dialectic cu laturile sale pozitive şi retrograde, cercetări din ce în ce mai atente ale mijloacelor de creaţie specifice fiecărui scriitor.

Progresul acesta este consecinţa însuşirii mai temeinice a tezelor leniniste cu privire la reconsiderarea patrimoniului clasic. Experienţa rodnică dobîndită cu unele studii despre creaţia marilor clasici ai literaturii noastre oferă o bună bază şi pentru cercetarea şi clarificarea problemelor pe care le ridică literatura dintre cele două războaie. Fiind vorba de o epocă străbătută de contradicţii ideologice dintre cele mai diverse, care şi-au pus amprenta nu odată chiar şi asupra creaţiei acelor scriitori orientaţi spre realism, şi trebuind să fie răsturnată o întreagă scară de judecăţi impusă în trecut de critica estetizantă, cosmopolită, — tocmai aici se verifică în cel mai înalt grad priceperea şi consecvenţa aplicării tezelor leniniste. Există încă de pe acum semne, în unele articole, de abatere de la aceste teze, printr-o slăbire a vigilenţei cercetătorilor faţă de influenţe ideologice nefaste şi faţă de ecouri ale artei decadente. Aşa de exemplu în cercetarea operei lui Ibrăileanu (vezi articolele lui Al. Dima în „Iaşul literar") se întrevede tendinţa de a face abstracţie de concesiile pe care eminentul critic de la „Viaţa romînească" le-a făcut impresionismului. Lipsa de discernămînt critic se agravează şi mai serios cînd încercarea de a acredita ideea unei critici ştiinţifice la Ibrăileanu se întemeiază prea mult pe afirmaţii izolate, pe articole sau note disparate ale criticului rămase undeva prin periodice, uitate de însuşi autorul lor, estompîndu-se orientarea sa generală aşa cum se degajă din lucrările sale principale.

Un studiu bine întocmit îndrumă cititorul spre problemele esenţiale ale operei unui clasic, îl familiarizează în ansamblu cu peisajul şi proporţiile reale ale acestei opere.

Ediţia actuală din Odobescu, în două volume, oferă desigur mult mai puţin material decît ediţia „Minerva" în patru volume. Însă cititorul este pregătit să pătrundă opera scriitorului în toată varietatea şi însemnătatea ei, prin mijlocirea amplei introduceri semnată de academicianul Tudor Vianu. Cerinţe uşor de înţeles, dacă ţinem seama de rostul ediţiei, au impus autorului introducerii să dea expunerii sale un plan istoric, corespunzător succesiunii în timp a operei lui Odobescu. Aceasta prezintă avantajul că obişnuieşte pe cititor mai direct cu imaginea dezvoltării activităţii scriitorului şi, eventual, îi sugerează evoluţia artei sale. Dar metoda nu este lipsită de dezavantaje, dintre care cel mai palpabil se iveşte în atîtea cazuri în care, la finele lecturii studiului, nu mai obţinem imaginea sincronică a operei unui autor, personalitatea scriitorului nu se conturează într-un tot definitoriu şi activitatea sa se pulverizează în spaţiu, în timp. Abordînd această metodă, Tudor Vianu se bucură de eficacitatea ei şi scapă de neajunsuri, propunîndu-şi cercetării sale un obiectiv central: „**Alexandru Odobescu paşoptist şi umanist**". Titlul introducerii defineşte însăşi caracteristica esenţială a modului în care a conceput şi şi-a desfăşurat Odobescu activitatea. Prin raportarea acestei multilaterale activităţi la ideologia paşoptistă, Tudor Vianu deschide perspectiva înţelegerii concrete a ideilor avansate ce l-au călăuzit pe scriitor. Dar nu este vorba numai de idei. Din acelaşi unghi trebuiesc privite, spre a fi apreciate, însăşi ţinuta intelectuală, orizonturile culturale vaste către care Odobescu, ca şi Haşdeu în aceeaşi epocă, îşi îndrepta privirile, năzuind în felul său spre chipul cărturarului umanist, prins cu egală ardoare de studiul antichităţii ca şi de frămîntările vremii sale. Idealul acesta se conturează limpede din studiul introductiv, fără subliniere ostentativă, la fiece pas. Exactitatea afirmaţiilor sale cucereşte şi mai mult prin eleganţa expresiei, simplă dar nu banală, nobilă dar nu preţioasă. Se remarcă în scrisul lui Tudor Vianu, din ultima vreme mai ales, o tendinţă spre fraza largă, somptuoasă, spre stilul evocator, clasicizant, care indica poate de la început în Tudor Vianu pe unul dintre cei mai potriviţi exegeţi ai clasicului Odobescu.

Izbînda introducerii scrisă de profesorul Tudor Vianu nu sanctifică însă un tip unic de prefaţă. Nu totdeauna criteriul monografic este valabil, şi nici necesar. Degeaba s-a imputat — într-o sumară recenzie din „Romînia liberă" — prefeţii semnată de N. I. Popa la ediţia Alecsandri (poezii) că nu are în vedere întreaga operă a scriitorului. In primul rînd, semnatarul prefeţei face, cînd găseşte de cuviinţă, trimiteri la alte scrieri în afara poeziilor, ca atunci — de pildă — cînd citează pentru a da exemplu de inspiraţie în spiritul folclorului, pieseta **Nunta ţărănească** (p. 10). Apoi autorul şi-a delimitat precis obiectivul studiului în funcţie de conţinutul ediţiei, nu pentru a simplifica sau a pune în umbră alte aspecte, ci tocmai pentru a-l adînci pe cel abordat. In acest cadru, N. I. Popa s-a ghidat după succesiunea diferitelor cicluri poetice, dar el a adus în prim plan problematica poeziei lui Alecsandri şi, implicit, felul cum s-a îmbogăţit, treptat, conţinutul său de idei. Avem un studiu serios despre poetul Alecsandri, scris cu o expresivitate absentă altor prefeţe, chiar din cele izbutite sub raportul interpretării de ansamblu, al informaţiei — cum ar fi bunăoară la ediţia Kogălniceanu — şi în care sezisarea individualităţii artistului se face cu mijloacele adecvate, nu la nivelul formulelor atît de puţin potrivite unui scriitor, după cum procedează autorul prefeţei la ediţia Gîrleanu (Biblioteca pentru toţi), care constată cu candoare „**puritatea vocabularului**" (p. 30) şi „**corectitudinea**" frazelor (p. 31) prozatorului în cauză, evidenţiindu-l pentru „**folosirea cumpătată a imaginilor poetice**" (sic!). Compararea didactică cu scrieri de alt gen a poeziilor lui Alecsandri l-ar fi dus pe autorul prefeţei la identităţi nesemnificative, poate chiar puerile, în vreme ce cercetarea adîncă a creaţiei poetice — privită în întreaga conjunctură de împrejurări ce i-au pregătit apariţia — i-a permis să releve trăsăturile caracteristice **scriitorului**, şi nu doar scriitorului, ci şi **omului**, care a fost unul singur: Vasile Alecsandri.

Sînt de dorit examene de sinteză ale moştenirii noastre clasice, (cercetări despre dezvoltarea romanului, despre începuturile esteticii în ţara noastră, despre specificul naţional la scriitorii din epoca 1848, despre caracterul popular al creaţiei acestor scriitori, etc.). studii de generalizare a experienţei unor scriitori cercetaţi individual. In stadiul însă în care se află la noi munca pregătitoare a oricărei istorii literare, trebuiesc create nu numai aceste studii, ci şi instrumentele elementare de lucru. Pentru mulţi scriitori încă nu poate exista certitudinea că se cunoaşte tot ce au scris şi locul unde au publicat. Nu posedăm nici măcar o bibliografie a tuturor periodicelor la zi, iar bibliografia întocmită pînă la 1906 este lipsită de indici pe ani şi localităţi, care ar permite să se ştie imediat ce publicaţii au apărut în cutare oraş în anume an. De aceea, este de un real serviciu iniţiativa editurii care a publicat şi a încurajat întocmirea unor bibliografii la un număr însemnat de scriitori, cum sînt: Şt. O. Iosif, G. Topîrceanu, Calistrat Hogaş, Delavrancea (cu toate erorile semnalate), D. Th. Neculuţă, I. Păun-Pincio, Traian Demetrescu, Alecsandri (Teatru), Alecsandri (Poezii), etc. Tocmai dată fiind utilitatea unor astfel de lucrări, E.S.P.L.A. ar trebui să-şi desăvîrşească iniţiativa şi să reunească într-un volum destinat cercetătorilor toate aceste bibliografii.

Vom avea ediţii de Opere al căror nivel îl garantează realizările de care am vorbit. E bine să ne gîndim însă, că dînd clasicilor ceea ce li se cuvine, pe unii dintre ei i-am vitregit. Îşi aşteaptă încă editorul scrierile literare şi social-politice ale lui Eliade, **Peregrinul transilvan** al lui Codru-Drăguşanu, jurnalul de călătorii şi cronicile artistice ale lui Filimon, nuvelistica lui Nicu Gane, poeziile lui Macedonski şi Dimitrie Anghel.

Graţie condiţiilor editoriale excepţionale, expresie a politicii partidului de preluare a tot ceea ce există valoros, progresist, în cultura trecutului, operele de seamă ale clasicilor noştri pot apare astăzi în tiraje de masă.

Principiul leninist al celor două culturi în societatea scindată în clase ne călăuzeşte să dezgropăm din uitarea de pînă acum orice operă care prin zugrăvirea realistă a vieţii poate fi şi astăzi o pildă de cunoaştere şi reflectare a frămîntărilor unei epoci, a idealurilor oamenilor cei mai înaintaţi. Cu această înţelegere a menirii artistului adevărat au creat toţi marii scriitori din trecut.

Geo Şerban

RECENZIE

Un valoros studiu despre dezvoltarea literaturii sovietice

Amplă cercetare de teorie şi istorie literară a lui V. Ivanov, volumul Din istoria luptei pentru un înalt conţinut de idei în literatura sovietică *— apărut recent în limba romînă — înfăţişează lupta dusă de P.C.U.S. şi de scriitorii sovietici împotriva literaturii antirealiste, pentru crearea literaturii realismului socialist. Cronologic vorbind, lucrarea de faţă se ocupă de dezvoltarea literaturii sovietice din răstimpul anilor 1917—1932, adică de literatura din prima fază a dezvoltării Statului Sovietic, cuprinsă între perioada Marii Revoluţii Socialiste din Octombrie şi lichidarea completă a claselor exploatatoare. Acest fapt îi dă studiului lui Ivanov o valoare deosebită pentru scriitorii din ţara noastră şi din ţările de democraţie populară care, fireşte, în condiţiile lor specifice străbat acum aceeaşi perioadă. In acest sens, lucrarea lui V. Ivanov, departe de a fi un simplu material documentar interesant, este o armă activă de luptă, un sprijin serios dat esteticii şi criticii noastre literare, menite să lupte pentru înălţimea conţinutului ideologic al literaturii noastre noi. Sprijinindu-se pe o documentare deosebit de bogată şi minuţioasă, alcătuită din textele lui Lenin şi Stalin privitoare la literatură şi la munca culturală, din rezoluţiile Comitetului Central al Partidului, din cercetarea presei, din scrisori şi mărturisiri ale scriitorilor din perioada respectivă — autorul subliniază faptul că succesele literaturii sovietice au fost dobîndite sub înţeleapta conducere a Partidului Comunist care „în fiecare etapă din prima fază de dezvoltare a Statului Sovietic a pus în faţa literaturii sarcini noi şi din ce în ce mai complexe, potrivit cu necesităţile construcţiei socialiste şi cu cerinţele culturale mereu crescînde ale cititorului sovietic". Aşa cum era însă şi firesc, V. Ivanov îşi începe studiul cu cel mai de seamă document de partid din perioada premergătoare Revoluţiei din Octombrie cu privire la problemele literaturii, cu celebrul articol al lui Lenin „Organizaţia de partid şi literatura de partid", în funcţie de care analizează toată dezvoltarea ulterioară a literaturii sovietice, arătînd cu date concrete imensa contribuţie a acestui studiu la lupta pentru un înalt conţinut de idei în literatura sovietică şi la demascarea literaturii şi esteticii burgheze. Cu o autentică obiectivitate partinică, lucrarea lui V. Ivanov nu înregistrează rece citate şi rezoluţii privitoare la literatură, nici sec ca un pomelnic naşterea sau dispariţia unor reviste cu semnificaţie în lupta ideologică. După cum se arată şi în cuvîntul din partea autorului, miezul volumului e alcătuit din trei capitole, primul prezentînd lupta dusă pentru un înalt conţinut de idei în literatură în perioada dintre Revoluţia din Octombrie şi perioada de refacere; al doilea — în perioada de refacere; al treilea — în perioada de industrializare a ţării şi de colectivizare a agriculturii. Un mare număr de probleme dintre cele mai esenţiale legate de teoria şi de creaţia literară, cum ar fi rolul Partidului în îndrumarea literaturii, spiritul de partid şi caracterul popular al operei de artă, democratismul formei, baza tematico-ideologică a operei literare, lupta împotriva curentelor decadente, încadrarea vechilor scriitori în rîndul scriitorilor realişti-socialişti, fiecare cu problemele sale specifice şi multe altele, ne sînt prezentate pe larg şi convingător în procesul lor istoric de apariţie şi dezvoltare. Deosebit de interesantă în această lucrare este analiza ştiinţifică a criteriilor marxiste de apreciere a unei opere literare, ilustrată cu un bogat material din operele scriitorilor care au activat în cele trei perioade analizate: M. Gorki, Maiakovski, Demian Bednîi, Serafimovici, A. Blok, V. Briusov, Dm. Furmanov, A. Fadeev, M. Şolohov, Vs. Vişnevski, P. Pavlenko, K. Fedin şi mulţi alţii. Ei subliniază grija părintească a Partidului pentru literatură dar şi intransigenţa sa principială faţă de greşelile şi de influenţele ideologiei burgheze. „Partidul — spune Ivanov —* ne învaţă să preţuim pe scriitor şi opera sa în primul rînd din punctul de vedere al veridicităţii creaţiei sale, al orientării sale ideologice. Intruchiparea ideologiei comuniste într-o formă superioară — iată ceea ce cere mai înainte de toate Partidul de la literatură".

Demonstrîndu-se pe larg faptul că „cerinţa unui înalt conţinut de idei, a redării adevărului vieţii este indisolubil legată de combaterea necruţătoare a oricăror stări de spirit decadente, de cerinţa ca literatura să întruchipeze năzuinţa plină de optimism spre viitor", *de problema caracterului popular, etc., autorul face o largă incursiune în istoria demascării curentelor şi mişcărilor care frînau dezvoltarea literaturii realismului socialist.*

Astfel, cititorul din ţara noastră ia cunoştinţă pe larg de caracterul reacţionar al proletcultismului şi al grupurilor decadente, îşi dă seama că toate acestea nu sînt altceva, indiferent ce veşmînt poartă, decît duşmanii neîmpăcaţi ai realismului socialist. Prin felul în care analizează diferite fenomene literare, lucrarea lui V. Ivanov este un model de principialitate în cercetarea istoriei literare, un exemplu de combativitate şi cercetare ştiinţifică.

V. Ivanov arată că sarcinile puse de partid în faţa literaturii determinau şi rolul criticii literare din acea perioadă. Cerinţele de atunci ale partidului faţă de critica literară sînt deosebit de actuale şi astăzi. Iată cîteva din sarcinile principale pe care partidul le-a trasat criticilor literari, după cum le aminteşte V. Ivanov:

a. o perfectă principialitate bolşevică şi intransigenţă faţă de vrăjmaş;

b. să ţină seama de principiul veridicităţii, să scoată la iveală sensul obiectiv de clasă al diferitelor opere literare;

c. critica să analizeze opera literară în unitatea dialectică dintre conţinut şi formă;

d. critica comunistă să înlăture din arsenalul său tonul de comandă în literatură şi să se bizuie pe superioritatea ei ideologică, deoarece numai atunci va avea o adîncă semnificaţie educativă;

e. de aceea, „critica marxistă trebuie să adopte lozinca: a învăţa — şi să respingă orice maculatură şi improvizaţie în propriul ei mediu".

Prin astfel de învăţăminte, partidul înarma nu numai pe scriitori, ci şi pe critici cu un program de luptă pentru crearea unei literaturi socialiste cu un înalt nivel artistic şi ideologic.

I. D. Bălan

Curier literar

- A apărut recent în librării ediţia a doua din „Nicoară Potcoavă" a maestrului Mihail Sadoveanu.
- A ieşit de sub tipar, la E.S.P.L.A., romanul scriitorului din R.D. Germană, Eduard Claudius, „Oameni alături de noi", în traducerea lui I. Peltz şi Paul Manu.
- In colecţia „Meridiane" s-a tipărit povestirea cunoscutei scriitoare chineze Din Lin, „Inundaţia".
- In curînd va apare la E.S.P.L.A., volumul „Sarea e dulce" de Zaharia Stancu.
- In aceeaşi editură va vedea, nu peste multă vreme, lumina tiparului, volumul de „Versuri alese" de A. M. Sperber.
- Sub titlul „Versuri" va fi publicat şi un volum reunind cele mai reprezentative poezii ale Magdei Isanos.
- Tot în cursul acestei luni va fi tipărit textul piesei „Citadela sfărîmată" de Horia Lovinescu.

Gazeta „Constructorul" organizează un concurs literar

Un fenomen semnificativ al vieţii noastre literare este şi concursul organizat de gazeta „Constructorul" la care pot participa autorii de poezii, schiţe, reportaje etc.

Acest concurs, iniţiat de o gazetă ce se ocupă în special cu probleme de industrie, oglindeşte dorinţa marilor mase de a citi opere literare, realiste şi interesante, inspirate din viaţa şi năzuinţele clasei muncitoare. Chemăm cititorii gazetei noastre să sprijine călduros acest concurs.

Iată condiţiile concursului:

Pot prezenta lucrări (poezii, schiţe, povestiri, scenete, scurte scenarii pentru brigăzile artistice, reportaje literare, portrete literare) toţi oamenii muncii din construcţii şi industria materialelor de construcţii.

Vor fi acordate următoarele premii: Premiul I — 1000 lei; Premiul II — 600 lei — Premiul III — 400 lei.

In afară de aceste premii vor fi acordate şi 5 menţiuni în cărţi.

Lucrările pînă la maximum opt pagini, scrise citeţ, vor fi trimise redacţiei ziarului „Constructorul" cu menţiunea „pentru concurs", pînă la data de 30 septembrie a.c. Nu vor fi admise lucrări care au mai fost publicate.

Din juriul de premiere fac parte poeţi şi prozatori, membri ai Uniunii scriitorilor din R.P.R., reprezentanţi ai C.C. al Sindicatului muncitorilor constructori şi ai redacţiei ziarului ce organizează concursul.

Cronica literară

„STRĂINUL" de Titus Popovici

S-a remarcat de multe ori că prima operă a unui scriitor, chiar dacă nu este şi cea mai bună, este în schimb cea mai bogată, mai copleşitor încărcată de viaţă, de idei, de amănunte, de mărturisiri, de vederi personale. Elanul generos al tinereţii îndeamnă uneori pe autorul debutant să se dăruie în întregime primei sale creaţii, cu tot ceea ce a acumulat, a gîndit şi a simţit pînă în clipa cînd se eliberează prin scris. Mai tîrziu va veni calmul şi cumpătarea maturităţii. In prima lor operă însă, scriitorii care aleg acest drum, spre deosebire de adepţii împărtăşirilor parţiale, care preferă un exerciţiu scriptic progresiv, vor parcă să spună deodată tot ce au de spus, să nu lase la o parte nimic din ceea ce au văzut, au gîndit sau au trăit cîndva. De această natură este, credem, şi drumul pe care şi l-a ales, în noua noastră literatură, Titus Popovici. Voluminosul său roman „Străinul" (la sfîrşitul celor aproape 600 de pagini citim: „Sfîrşitul volumului I") poate fi considerat ca adevăratul său debut, căci cele cîteva schiţe pe care le-a publicat, dintre care unele semnate împreună cu Francisc Munteanu, nu erau încă oficialul act de naştere al unui scriitor.

Cartea este abundentă, plină de fapte şi de amănunte care poartă amprenta autenticităţii şi mărturisesc dorinţa vie a scriitorului de a spune cît mai mult, de a fixa în paginile ei fiorul clipelor trecătoare, cu toată viaţa pe care au inclus-o, cu semnificaţia pe care au avut-o, cu amintirea pe care au lăsat-o. De aceea lectura „Străinului" este substanţială şi-i dă de multe ori cititorului sentimentul unui contact nemijlocit cu viaţa.

Primul mare merit al lui Titus Popovici stă în faptul că a întreprins pentru întîia oară în literatura noastră nouă, într-o operă de asemenea proporţii şi de asemenea largă perspectivă asupra claselor sociale, zugrăvirea momentului istoric, atît de important pentru noi, eliberarea patriei de sub jugul fascist. Titus Popovici elaborînd acest roman s-a angajat pe un teren încă puţin cercetat de scriitorii noştri. Realitatea de care se ocupă el nu a fost decît în mică măsură prelucrată artistic, ceea ce i-a îngreunat mult sarcina scriitoricească de a modela imaginea unei epoci atît de frămîntate. In condiţiile unei foarte slabe tradiţii literare în tratarea problemelor specifice momentului istoric şi naţional respectiv, Titus Popovici a realizat un roman al eliberării patriei noastre, cu conflicte şi eroi reprezentativi, cu tumultul caracteristic al epocii care precipita precizarea poziţiei politice şi a mijloacelor de acţiune ale claselor şi ale partidelor atunci în luptă. Scriitorul a fixat într-o galerie foarte bogată de eroi deruta cu care clasele exploatatoare, în acel moment — apropiatul faliment al dictaturii fasciste — părăseau nava care se scufunda, silindu-se să-şi alcătuiască în pripă o faţadă de „opoziţionişti". Dintre aceste figuri care reprezintă în modul lor, individual, trăsăturile specifice ale unor clase — marea burghezie şi moşierimea — cele mai artistic realizate şi mai vizibile din diverse unghiuri, sînt baronul Romulus Papp de Zerind, avocatul şi acţionarul Varga şi Vislan, directorul ziarului local (acţiunea se petrece într-un oraş din Ardealul necedat prin dictatul de la Viena). Mai departe, în cîmpul de vedere al romanului se agită părintele Potra, un mărginit dar fariseic şi viclean iezuit, prefectul judeţului, generalul fascist Belega, avocatul Motzeanu care se străduia să arate la cîteva luni după eliberare că nu trebuie abolit termenul de fascist fiindcă provine de la fascia, care în italieneşte înseamnă legătură de nuiele, etc. In prim plan, însă, dintre reprezentanţii claselor exploatatoare şi ai partidelor istorice apar primele trei figuri tipice amintite. Baronul Papp de Zerind sub aparenţa-i anacronică (limbajul latinist, simularea senilităţii în cazuri extreme) îşi camuflează viclenia şi perspicacitatea în politica de culise. Autorul îl pune să săvîrşească exact acele acţiuni care pot evidenţia cu claritate fondul odios al personajului versat în metodele partidelor istorice. Il vedem ducînd cu rafinament o politică duplicitară, între fasciştii care sînt încă la putere, şi cei care socoate el că vor veni după aceea. El organizează şi o întîlnire secretă cu comuniştii, atunci cînd acţiunile de rezistenţă împotriva regimului antonescian se intensifică sub impulsul victoriilor trupelor sovietice. Această întîlnire, pe care autorul a înfăţişat-o cu un umor ascuns, face foarte clar ţelul baronului şi al acoliţilor lui, cu toţii „opoziţionişti" de dată recentă, grăbiţi să refacă „ilegal" partidul lui Maniu: alcătuirea în pripă a unei opoziţii aparente pe care în momentul prăbuşirii lui Antonescu şi a fascismului să o poată arăta poporului drept dovadă a împotrivirii lor. Baronul, aşezîndu-se la biroul său, nu fără premeditare, avînd aerul că prezidează adunarea, propune comuniştilor nu organizarea în comun a acţiunii de sabotaj împotriva nemţilor care vor să demonteze fabrica din localitate şi s-o transporte în Germania, ci trimiterea unui memorandum către Antonescu în care să protesteze, în numele „democraţiei". Adevăratul scop al baronului şi al grupului său este acela de a poza în adversari ai lui Antonescu, pentru ca atunci cînd acesta va fi răsturnat să poată veni la putere sub masca de democraţi care s-au împotrivit teroarei fasciste. La fel procedează Varga, de altfel raliat acestui grup şi nutrind speranţa secretă, sprijinită cu perfidie de baron, că va deveni şeful opoziţiei. Autorul ştie să releve discrepanţa dintre aparenţă şi fondul intim, real, al personajului. Varga, la prima vedere, este un bărbat prezentabil, stăpîn pe sine, elegant, cu succes la femei. Văzîndu-l la volanul maşinii sale, indiferent şi superior, nimeni nu poate bănui că Varga este cu toate acestea un fricos care se zbate ca un şoarece în capcană să salveze ce se mai poate salva, să-şi pună la adăpost averea, situaţia, familia („sfînta familie" burgheză, în care infidelitatea este tacit acceptată pentru a nu prejudicia interesele materiale comune). Titus Popovici a îmbinat în acest personaj corupţia şi minciuna cu orgoliul şi disperarea în faţa puterii populare, elemente caracteristice claselor exploatatoare în momentul de criză prin care treceau. Ziaristul Vislan, în prezentarea căruia autorul a folosit cu fineţe satira, sub o aparenţă perfect obiectivă, este un demn reprezentant al presei burghezo-moşiereşti, corupt şi incult, avînd ca lozincă vorba: „cerneala n-are culoare", ceea ce înseamnă practic că n-are importanţă în slujba cui o foloseşte, ci cît i se plăteşte pentru aceasta. De la limbajul libertin şi de la gestul galant cu care sărută mîna parfumată a dactilografei, la echilibristica pe care o încearcă în coloanele „Tribunei Romîne", publicînd versuri agramate şi fasciste, care în acrostih (el spune în... acropole) dau „Jos Hitler", Vislan este un tipic reprezentant al presei venale reacţionare. Titus Popovici l-a surprins în momente de panică sălbatecă, de apatie înecată în alcool, de încercări disperate de a găsi o ieşire pentru ziarul său, altădată fascist. Prin aceasta autorul ne transmite dezorientarea — specifică momentului istoric — a presei reacţionare, care căuta în pripă, în clipele de agonie ale fostului stăpîn, o supapă de salvare.

In fresca epocii, Titus Popovici a acordat — cum era şi firesc — un spaţiu larg forţelor progresiste, categoriilor sociale exploatate care, fiecare în felul care-i este propriu, trăieşte epoca aceasta frămîntată, reacţionînd caracteristic. In familia Sabin, un mic funcţionar ceferist, sărăcia ascunsă se împleteşte cu ambiţia de a sălta pe băiat în clasele superioare. Unele acte de curaj şi de compasiune pentru victimele trupelor fasciste în retragere se îmbină cu o doză de laşitate şi neputinţă, specifice oscilaţiilor micii burghezii. La ţară facem cunoştinţă cu Mitru, ţăran sărac, victima uneltirilor chiabureşti ale lui Cloambeş şi distingem în glasul lui disperarea neagră, ura dar şi umorul amar ţărănesc în clipa cînd trebuie să plece pe front, deşi începe să-şi dea seama că nu acei împotriva cărora va trebui să lupte îi sînt duşmanii: „Scoală-te muiere, scoală-te... O venit vremea să mă duc în războiul sfînt..."

Desen de TIA PELTZ

Reprezentanţii clasei muncitoare, comuniştii, sînt înfăţişaţi în acest roman al eliberării în momente semnificative, care îi arată ca adevărata forţă ce s-a împotrivit fascismului, sabotînd frontul antisovietic şi pregătind dezrobirea patriei. Poate că autorul a fost prea zgîrcit cu fondul uman generos şi multilateral al acestor oameni înaintaţi, dar momentele în care apar sînt tipice pentru ei şi pentru lupta pe care au dus-o. Răspîndirea manifestelor, organizarea sabotajelor, eliberarea tinerilor din trenul care-i ducea în Germania, rezistenţa surdă pe care o opun aceşti comunişti, dintre care cei doi Jurca, tatăl şi fiul, sînt mai complex şi mai veridic prezentaţi, dau într-o măsură imaginea rolului pe care l-a avut partidul comunist în eliberarea ţării. Autorul a bazat chiar conflictul cărţii pe ideea că forţele maniste şi partidele istorice în general (baronul Papp, Varga, etc.) au făcut paradă de „rezistenţă" în preajma încheierii armistiţiului de la 23 August 1944, ca urmare a întăririi şi extinderii mişcării comuniste ilegale, singura mişcare politică efectiv interesată în eliberarea şi democratizarea ţării. Aflînd de răspîndirea manifestelor care cereau muncitorilor să împiedice demontarea fabricii de armament şi expedierea ei în Germania, vestind sfîrşitul apropiat al lui Hitler, îl vedem pe baronul Papp luînd măsuri de prevedere: „Acuma ei (comuniştii, n.n.) or luat un fel de iniţiativă!... De asta trebuie ţinut cont. De aceea... eu cred că dacă ni se oferă ocazia putem... pertracta cu dînşii". Insăşi reacţia partidelor politice ale burgheziei şi moşierimii care se temeau că după răsturnarea regimului fascist nu se vor putea înfăţişa ca forţe democrate ce s-au opus dictaturii este înfăţişată în carte ca o urmare a acţiunii eroice şi de amploare a comuniştilor care pregăteau realmente eliberarea, ceea ce corespunde adevărului istoric. Scriitorul a realizat un moment artistic de o mare semnificaţie, zugrăvind chiar noaptea încheierii armistiţiului. Notabilităţile şi elita oraşului chefuiesc la un banchet dat de comandamentul german „în preajma victoriei finale", tremurînd de frică să nu fie descoperiţi ca „opoziţionişti". Cînd petrecerea este în toi, prefectul, care a fost chemat de urgenţă la telefon, anunţă că s-a încheiat armistiţiul şi procedează la dezarmarea ofiţerilor germani. Atunci veselia degenerează într-o petrecere descreierată, fiecare încercînd să intoneze cîte un cîntec „romînesc", cît mai şovin, fiindcă şi-au adus subit aminte de injuria naţională pe care a adus-o ţării fascismul german. Se aud chiar, fără îndoială, pentru că deosebirea nu e prea mare, şi crimpeie de cîntece legionare. Cînd toată această bandă, aproape dementă, iese în stradă, de undeva, din întuneric răsună un cîntec grav, plin, al unei mulţimi. „Dar asta e Internaţionala... zău Internaţionala!" şopteşte înfiorat unul dintre cheflii, brusc trezit la realitate. Este acesta un final sugestiv pentru a culmina acest proces de alternări extreme conformiste ale burgheziei laşe, tiritoare.

Am lăsat intenţionat la o parte pînă acum tipurile de intelectuali din roman (Vislan, deşi ziarist, nu are probleme de acest ordin fiind complet incult) pentru că autorul a pus un accent deosebit în structura lucrării, asupra destinului intelectualităţii noastre, în momentul istoric dat, creind mai mulţi eroi pe care-i compară între ei şi prin soarta cărora urmăreşte căile acestei pături sociale. Andrei Sabin, Suslănescu şi Lucian Varga sînt cei trei eroi care reprezintă în roman pătura intelectuală şi care, aparent, la început se află pe aceeaşi poziţie şi sînt prieteni. Precipitarea evenimentelor politice a determinat în cursul romanului, aşa cum s-a întîmplat pe plan social în toată ţara, ralierea deschisă a fiecăruia dintre aceşti trei oameni la o clasă sau alta, ceea ce i-a despărţit definitiv. Titus Popovici dovedeşte în acest roman o capacitate deosebită de a surprinde caracteristicile epocii, problemele, conflictele şi caracterele ei. Intr-o epocă mai calmă, Lucian sau Suslănescu şi-ar fi putut trăi întreaga viaţă, dedîndu-se la speculaţii intelectualiste, într-o izolare de oameni neînţeleşi şi nemulţumiţi cu realitatea. Ei trăiesc însă o epocă în care lupta clasei muncitoare şi afirmarea pe planul politic a maselor populare impun o rapidă verificare şi destramă iluzia intelectualului burghez care se flata cu independenţa şi obiectivitatea sa. Suslănescu, tînărul profesor de istorie al lui Andrei, cu toate că-i place să apară ca un inadaptabil, este acela care de teamă îşi trădează elevul pentru că a scris o lucrare împotriva „războiului sfînt" şi pînă la urmă, în lunile care au urmat actului de la 23 August, se relevă tot mai mult ca un acolit al reacţiunii, ca un om pentru care cultura era numai o bravadă. Lucian, de asemenea, de la căutările şi lecturile întinse, sfidîndu-şi familia pe care o dispreţuia, ajunge — trecînd printr-o fază de religiozitate sub îndrumarea lui Potra — un demn fiu al tatălui său, pe care, deşi îl socoteşte mărginit şi cabotin, îl urmează întru totul. Apartenenţa sa de clasă, educaţia pe care a primit-o, au biruit. Dimpotrivă, Andrei face parte din acea parte a intelectualităţii pe care eliberarea ţării a trezit-o la viaţă. Din liceanul recalcitrant şi voluntar, care a făcut o lucrare conţinînd idei antifasciste numai pentru a-şi dovedi sie însuşi că nu este un laş şi un neputincios („ca să mă găsesc" — spune el), se dezvoltă treptat, sub influenţa împrejurărilor social-politice şi datorită contactului cu unii intelectuali de stînga şi cu comuniştii, un tînăr care în mod conştient vine alături de clasa muncitoare, deşi procesul evoluţiei sale nu este încă precis indicat la sfîrşitul acestui volum. Titus Popovici a relevat de fapt prin drumul parcurs de Andrei, odinioară „străinul" („sîntem nişte străini în propria noastră ţară"), calea specifică a unei largi categorii din intelectualitatea noastră. Rebreanu a creat în literatura noastră tipul lui Titu Herdelea, intelectualul mic-burghez ardelean, plecat cu bune intenţii din satul lui, care într-o epocă de haos ideologic şi lipsă de orizont ajunge un ziarist mediocru şi un burghez tată de familie, care pentru o leafă ceva mai bună nu refuză chiar un post la o redacţie de ziar legionar, deşi „nu face politică". Andrei Sabin prezintă intelectualul, provenit din mica burghezie, în momentul cînd eliberarea ţării şi victoria forţelor populare decid această pătură şovăielnică, roasă de individualism, dar şi dornică de o altfel de existenţă, cinstită şi demnă, să vină alături de mase. Titus Popovici a folosit pentru explicarea transformărilor care se produc în conştiinţa lui Andrei Sabin o metodă care reliefează mijloacele pe care însăşi istoria le folosea. Acest tînăr licean crescut într-o şcoală şi într-un mediu intelectual rupt de viaţa poporului este pus deodată, datorită împrejurărilor, în faţa realităţii, în faţa crimelor fasciste, în faţa masacrelor organizate de gărzile şovine ale lui Maniu în sînul populaţiei maghiare din Ardealul cucerit de trupele sovietice, etc. Acest contact nemijlocit cu viaţa ca şi ideile înaintate pe care le primeşte de la comuniştii cu care vine în legătură îl constrîng pe Andrei Sabin să-şi definească decis atitudinea.

Deşi „Străinul" este construit după o modalitate „obiectivă", — aparenta independenţă a eroilor şi a evenimentelor faţă de autor o atestă — se vede că volumul conţine mult din experienţa autobiografică a scriitorului şi într-un anume sens toate drepturile fiind acordate artei şi specificului ei, reconstituie în linii mari un drum parcurs de autorul însuşi, care face parte din aceeaşi generaţie cu eroul său principal, Andrei. De aci provine în bună parte impresia de autentic, pe care o lasă cartea, ceea ce nu înseamnă că nu recunoaştem în acelaşi timp rolul creator al lui Titus Popovici, care a avut capacitatea de a transfigura artistic experienţa de viaţă acumulată.

„Străinul" începe prin a fi romanul unui licean chinuit de minciuna şcolii şi de lipsa de orizont a vieţii în ultimii ani ai dictaturii antonesciene şi, pe nesimţite, romanul capătă un caracter de frescă a societăţii noastre în preajma şi în lunile imediat următoare actului de la 23 August 1944, un caracter de cronică a momentului istoric respectiv. In cadrul acestui gen, care în ultimele decenii, pe plan internaţional şi în special prin literatura sovietică, a luat o mare dezvoltare, Titus Popovici se arată a fi un scriitor cu deosebite aptitudini, în stare să urmărească desfăşurarea acţiunii în diverse planuri şi medii sociale, în stare să prezinte o mare galerie de eroi reprezentativi, cu individualităţi distincte, fără însă să se impună încă prin viziunea personală, prin îmbrăţişarea evenimentelor istorice în cadrul unor conflicte, al unei problematici care să confirme o predilecţie, o trăsătură artistică exclusivă.

Acest prim roman al său este o surpriză literară îmbucurătoare, prin maturitatea construcţiei, prin capacitatea de a pătrunde personaje cu o psihologie atît de diferită, prin bogăţia şi ineditul observaţiilor, prin nivelul cultural.

Romanul lui Titus Popovici poate fi socotit primul roman bun care zămisleşte artistic realitatea măreţului act istoric de la 23 August 1944. In afara interesului pe care-l prezintă această carte pentru publicul de mult doritor să afle în literatură oglindirea unei epoci atît de zbuciumate din istoria noastră contemporană în problemele ei specifice, „Străinul" înseamnă un bun cîştigat pentru tradiţia literară. Cei care vor veni după Titus Popovici să încorporeze în proza noastră literară imaginea acestui moment istoric, vor trebui să plece de la această realizare, să aducă ceva în plus în prelucrarea artistică a realităţii date.

Georgeta Horodincă

TRENUL SANITAR...

— Fragment de roman —

Călătoria pare aproape fără sfîrșit. Mașina obosită trage încet vagoanele lungi ca și cum n-ar vrea să le zdruncine prea tare. Inăuntru viața se scurge ceas după ceas, monoton. Pentru unii se oprește, — ca să nu mai pornească niciodată. Plictiseală, pansamente, răni care nu se închid, convalescenți, ore și nopți de gardă. Cu timpul, pentru răniții culcați în paturile albe, chiar somnul devine obositor. La început popasurile în gări, atunci cînd trebuie schimbată garnitura sau cînd se așteaptă încrucișarea cu alte trenuri, încărcate, care gonesc spre răsărit, par să rupă monotonia drumului. Pe urmă, te obișnuiești și cu ele și le simți ca o întîrziere care te chinuie.

Rareori în cele cîteva zile de drum se întîmplă cîte ceva. Evenimentul cel mai neobișnuit e cîte o hemoragie neașteptată, sau vreo moarte. Atunci trenul zăbovește mai mult în prima gară, trupul e coborît; pe urmă locomotiva și vagoanele se urnesc din nou. Călătoria continuă.

Gara în care trenul se oprise după ce se legănase ceasuri întregi în întuneric, pe șinele unei linii secundare, era pustie. Casele orășelului se ghiceau pe undeva, învăluite într-o liniște adîncă, tulburată numai de zgomotul slab al ploii, cu picăturile ei repezite în acoperișurile de tablă, în zidurile umede, în crengile copacilor pe care toamna îi scuturase de ultimele frunze.

Cîțiva dintre însoțitorii trenului plecaseră spre masa întunecoasă a orășelului, înfruntînd răceala pătrunzătoare a ploii. Garnitura avea să întîrzie poate chiar pînă dimineața.

Sora Maria era de gardă întreaga noapte. Cînd e rîndul ei, sanitarul de serviciu doarme fără grijă. Inainte de stingerea luminilor pentru noapte, Maria trece încă odată peste tot. Ultimele doctorii de seară, ultimele siringi mari, încărcate cu lichid brun care amorțește durerile și dă puțină liniște. Cînd becurile se sting, Maria se așează pe un scaun scund, în salonul celor gravi, trimiși în țară, unde poate mai e vreo nădejde. Lumina albastră din tavan clipește slab, în timp ce femeia stă aplecată în umbră și ascultă răsuflările greoaie. Trebuie să aștepte timp îndelungat, să vegheze, să nu se lase cuprinsă de somn sau furată de gînduri. Pe masă limbile fosforescente ale ceasului se mișcă încet, imperceptibil.

Maria fusese aproape doi ani infirmieră în spitalele mai mari din spatele frontului și întîlnise tot felul de oameni. Trăise greu, și munca fusese de multe ori de-a dreptul istovitoare. Se învățase greu cu ceasurile de oboseală prelungită și de grijă, care o îmbătrîniseră timpuriu. In păr i se amestecaseră printre șuvițele cînepii și fire albe, strălucirea ochilor se făcuse mai tristă. Sora Maria adunase în tot acest timp destule impresii despre tot ce putea să însemneze războiul acesta, și la ce putea el să slujească. Pentru ea însemnase la început singurătate și tristețe, mai ales cînd bărbatul îi căzuse în primele lupte și rămăsese singură cu copilul. Lipsurile, pensia neîndestulătoare. Viața unui erou era tare ieftină, mai ales cînd la fiecare ceas sînt alții și alții. Pe urmă a venit școala de surori la care a trimis-o doamna Greceanu. Iși amintește cum a urcat treptele casei vechi, boierești, în care funcționa Crucea Roșie, cum a înscris-o într-un registru o domnișoară uscată, cu o rochie neagră.

Invățătura a durat cîteva luni și pe urmă repede, repede în spatele frontului, acolo unde e mult și istovitor de lucru. Munca neîntreruptă atunci cînd se dădeau atacuri, rănile pline de praf și de noroi pe care trebuie să le speli încetișor, să le cureți.

Moartea grăbită — și mereu alții care trebuiesc spălați, pansați, tăiați. O lună, două, șase, un an. Să faci totul; și seara mîinile îți cad de oboseală și totuși mai ai de lucru, trebuie. După, — camera rece, săracă, a surorilor, mîncarea proastă, apa tulbure.

Fiecare oră care trece îi aduce și în același timp îi ia ceva. La un moment dat nu-ți mai tremură mîinile, nu ți se mai contractă mușchii feței, și oamenii ceilalți devin — numai în aparență — unități, numere de paturi. In aparență numai, fiindcă în realitate dezbrăcați de uniforme, oamenii nu mai sînt soldații războiului acesta absurd, ci niște băieți de douăzeci de ani, îmbrăcați în cămăși de noapte de pînză albă, groasă, cîrpite, sau cu găurile încă deschise.

Maria s-a schimbat, trăsăturile sînt mai adînci. Fusese totdeauna o femee tăcută, dar acum vorbește și mai puțin, numai dacă are ceva însemnat de spus. In acești ani a urmat toate fluctuațiile frontului de sud; au venit sute și sute de răniți și de bolnavi de tifoidă sau de exantematic. Seri lungi de gardă a ascultat poveștile șoptite.

Războiul îi punea întrebări simple, omenești, la care nu putea să răspundă la început, deși vedea tot ce se petrecea în jurul ei: trenurile și coloanele de tancuri, de blindate, de căruțe, călcînd un pămînt străin răscolit de obuze. Sfîrșise prin a înțelege că războiul acesta trebuia să fie bun pentru cîțiva, în vreme ce pentru ceilalți, cei mulți, e un amestec de noroi și sînge. Văzuse și spitalele luminoase, cu medicamente destule, pentru ofițerii fasciști — cu surori subțiri, în uniforme albe-albastre, cu bonetă scrobită. Imaginile acestea i se îmbulzeau în minte și se amestecau cu acelea ale trenului supraîncărcat, cu aer cald și înăbușitor, cu toată ploaia de afară.

Trebui să-și întrerupă gîndul. Acele fosforescente ale ceasului se apropiaseră pe nesimțite unele de altele, se suprapuneau. Era timpul să-l întoarcă pe cel de la nr. 7, care nu se putea mișca singur, și să vadă dacă sonda pusă de seara mai era la locul ei.

Omul avea fața împietrită, cu picături de sudoare pe frunte, de căldură desigur; fiindcă îi făcuse injecția obișnuită care-i mai lua din dureri. Probabil amorțise în poziția incomodă pe care trebuia să o păstreze, și amorțeala îl trezise încă de mult din somnul puțin și neliniștit. Sora îl mișcă fără să-l întrebe nimic, cu oarecare bruschețe, fără să țină seama de geamătul înfundat; îi ridică pătura să controleze pansamentul care fusese toată dimineața îmbibat de sînge.

Era unul din răniții mai gravi, care poate ar fi meritat să fie transportat cu vreunul din avioanele acelea sanitare despre care sora Maria auzise de multe ori, dar pe care le văzuse numai în cîteva rînduri, sosite pentru vreun ofițer superior.

Sora Maria se întorcea acum a doua sau a treia oară în țară, în scurtul ei concediu,—și ceva o făcea să creadă că nu va mai reveni. Chipul în care îi vorbise căpitanul la plecare, plin de subînțeles și de nemulțumire, rapoartele despre care știa că i se făcuseră, toate contribuiau să-i întărească aceeași impresie nelămurită că nu va mai fi rechemată. Poate avea să rămînă și fără lucru, din nou. Ridică din umeri cînd îi trecu și gîndul acesta prin cap. Cei mari fuseseră nemulțumiți de ea pentru că întrebase prea mult și pentru că nu crezuse toate sforăiturile acelea eroice. Și pentru atîta, doar n-aveau să o dea afară. O trimeteau numai în țară, departe de frontul care „enervează", — așa cum zicea medicul șef.

In țară mai fusese. Ii era atunci dor de băiat, — și de fiecare dată îl găsea mai schimbat, mai înalt și mai vioi, cu picioare lungi și neastîmpărate. Incepuse să meargă la școală, să învețe.

Totdeauna mama pleca purtînd cu ea altă fotografie, dar părerea de rău și tristețea despărțirii le închidea undeva în suflet și făcea totul să le șteargă cît mai curînd din minte. Banii pe care îi trimetea regulat pentru întreținerea copilului n-ar fi putut să-i cîștige altfel. Odată trecuse pe la madame Greceanu, în casa somptuoasă din parcul Ioanid, dar cu subsolul înghețat, pe care nu îl uitase. Parcă nu se schimbase nimic. In grădină același adolescent de bronz, cu păr buclat, alerga după o minge mereu lipită de vîrful degetelor. Cucoana a primit-o grăbită, se pregătea să meargă undeva și îi veniseră cîteva pachete cu stofe prin care căuta o rochie deosebită, care să-i pună în valoare frumusețea care se apropia de maturitate. In casa elegantă, Mariei i se păreau acum toate nespus de țipătoare, nerușinat de curate în contrast cu ceea ce văzuse zilnic. „A, iată și pe îngrijitoarea eroicilor noștri soldați! — exclamase cucoana cînd o văzuse. Imi pare bine că ne vizitezi, că vine cineva de acolo!" Tonul era fals și glasul strident. Nu a poftit-o nimeni pe scaun, nici măcar în bucătărie. Servitorii se schimbaseră, nu mai erau cei pe care îi cunoștea. Cucoana a continuat pe același ton (își aduce aminte tot ce se întîmplase atunci, parcă ar fi fost ieri): „Ce fac minunații noștri soldați? Și tu ești printre ei! Cred că ești fericită. Ce suflet minunat are țăranul nostru, credincios, bun, drept!" D-na Greceanu ar fi vrut să-și cumpere o moșie, și de cîtăva vreme era preocupată de sufletul țăranului. Dar asta sora Maria n-avea de unde s-o știe.

Maria nu s-a arătat deloc entuziastă și a plecat repede de tot, ca să nu mai dea niciodată pe acolo.

Nici d-na Greceanu nu a rămas prea mulțumită. Ea își construise imaginea infirmierei după povestirile cucoanelor mai în vîrstă de la „Societate", care activaseră în 1916 printre ciungii, șchiopii și orbii selecționați cu grijă, fără răni purulente sau începuturi de gangrenă. Dimpotrivă, prin minte i se învîrtea gîndul vreunui flirt cu un ofițer tînăr și plin de entuziasm războinic, dintr-aceia pentru care avea atîta admirație. Admirația doamnei Greceanu era sortită însă să se risipească neașteptat de repede, și să facă loc unui dispreț indignat pentru cei care „nu erau în stare nici să-i oprească pe ruși, după ce se lăudaseră atît" Dar aceasta este o altă poveste.

Maria trebui să mai plece odată. Cînd se întoarse, nu mai putu să înnoade firul întrerupt al gîndurilor. Oboseala care o cuprinsese era adîncă, aproape o copleșea, dar prin ea prindea totuși șoapte clare, distincte, dintr-un colț apropiat. La început nu recunoaște ale cui sînt glasurile,— unul dintre ei vorbește mai sacadat, gîfîit. E bolnavul de la numărul șapte, acela pe care Maria l-a întors fiindcă amorțise. Tot n-a adormit...

„...zicea domn' colonel Iliescu să-i luăm cota. O pierdusem cu o zi înainte. Venise colonelul personal să conducă atacul, era ordin de sus!" Vocea celuilalt îi ajungea sorei mai limpede, patul era aproape de tot și răsuflarea omului nu era întretăiată de gîfîială sau ostenită: „Acolo te-a rănit?" „Acolo m-a lovit o spărtură de fier. Am zăcut vreo două ceasuri pînă m-a ridicat. Pe urmă, din spital în spital..."

— „Da' cota tot ați luat-o?" „Am luat-o. Colonelul zicea: mă, vă decorez. Ați salvat onoarea regimentului. Vă decorez". După o pauză, continuă: „Noaptea au luat-o înapoi și a lor a rămas". — „Și așa ai rămas și tu nedecorat".

Mariei i se pare că omul cu rana în burtă a vorbit prea mult, că s-a obosit. Il aude suflînd greu. Ar trebui să se ridice și să-i spună să tacă, dar sora știe că pentru cuvinte soldații nu au măsura rîndurilor scrise, aceea a petecului alb al cărții poștale. Și nici cenzură militară. „Vrem să luăm pămîntul altora, — n-o să ne ajute dumnezeu". Soldatul oftează încă odată adînc: „Eu nu vreau să iau nimic! Vreau să ajung acasă!"

Maria trebuie să se ridice și să le spună să tacă. Noaptea se doarme, nu e voie să te frămînți, rănile se deschid și sîngerează din nou. — Da, soră, așa e — știm că nu e voie. — Atunci dormiți. Stați cu ochii închiși și gîndiți-vă la ceva pînă adormiți. Sau să vă dau ceva pentru somn. Odihniți-vă. Trenul o să plece curînd și atunci oboseala e mai mare. Soldatul rănit la mînă și în burtă răsuflă greu și șuierător. Poate că lui tot o să-i dea țara pămînt și boi, ca-n cartea de școală, fiindcă s-a luptat chiar sub ochii generalilor. Numai rana să se închidă odată. De lucrat se poate și cu o mînă...

S-a făcut liniștea pe care o cere sora Maria. Și în această liniște, prin care începe să se străvadă dimineața, se aude șuierul locomotivei, vagoanele se zguduie ușor și, în cele din urmă, trenul se urnește cu greu.

Ziua, rănitului de la nr. 7 a început să-i meargă rău. Are fierbințeală și ochii tulburi. Cînd vorbește cu doctorul, Maria își spune că poate totul a început de azi noapte, cînd s-a frămîntat atîta. După ce se sfîrșește vizita, ceilalți parcă au simțit ceva și zac mai liniștiți, cu mîinile înnegrite de soare pe cearșafurile albe.

Desen de UNTCH

Surorile și sanitarii care sînt de serviciu dimineața, se agită puțin, pe urmă se trag fiecare în colțurile lor și privesc pe ferestre la stepa nesfîrșită. La prînz, „șapte" nu mănîncă aproape nimic. Iși ține gura strînsă, buzele albe, fără sînge, s-au făcut subțiri ca o tăietură de cuțit.

Medicul șef trece grăbit pe culuoare. Trenul e interminabil.

— Era aproape netransportabil. De ce l-or mai fi trimis? E de mirare că nu s-a întîmplat mai de mult! Cînd vorbește pe șoptite cu cel care îl însoțește, șeful se și apleacă ușor. Celălalt ridică din umeri ca și cum nici el nu înțelege de ce l-au mai trimis atîta drum, cu trenul. Puteau foarte bine să-l lase să moară și în spitalul de zonă, după părerea lui. Totuși se simte dator sa dea cîteva lămuriri: „A fost trimis la cerere, la cerere insistentă. Spunea că acasa are să se facă mai repede bine. Probabil, n-au putut să scape de el..." Dar șeful nu mai ascultă. A dat cu un gest grăbit pătura la o parte și privește pansamentul prin care sîngele mustește parcă mai încăpățînat ca pînă acum. Glasul sanitarului, care spune de cînd are febră „șapte", îi vine de departe, lipsit de orice mlădiere. Rănitul are fața palidă. Nasul e gălbui și ascuțit. „In timpul nopții a fost agitat". Medicul îi privește în tăcere figura chinuită, îi ia mîna fierbinte, îi pipăie bătaia pulsului grăbit și slab, îi ascultă răsuflarea grea, ruptă din piept, apoi îl acoperă la loc și bombăne ca pentru el însuși: „Ar trebui avioane, multe avioane. Transport rapid" — și ca o explicație — „poate că pe undeva există avioanele astea". A dat în cele din urmă cîteva indicații: gheață, injecții, ser, sînge...

Brațul rănitului de la „șapte" e slab și vînos. Pierderea de sînge a făcut însă vinele, altădată groase și umflate, să se turtească. Acul siringii încărcate caută una sub piele, o străpunge, lichidul incolor din siringă se colorează cu o floare roșie-vînătă, care se topește în el.

Pe urmă, dintr-un balon umflat, încărcat cu sînge, începe să picure în vinele celui întins picături leneșe care ar trebui să-i dea viață.

Compresele, pansamentul schimbat, răcoarea pungii cu gheață, sîngele străin pe care l-a primit în el — poate al unui om sănătos, zdravăn, cu o sută de vieți — i-au mai dat putere. Doar nu e atît de greu să ajungă cineva acasă și să se vindece, să se însănătoșească. Parcă și căldurile sînt mai mici, îi încing cu mai puțină furie trupul. Numai înăuntru, acolo, îi zvîcnește ceva, puternic și neregulat...

Trenul nu s-a mai oprit de mult, călătorește de ceasuri nesfîrșite. Cînd a venit din nou noaptea și sora Maria a luat încă odată garda în primire, s-a gîndit: „N-o să mai fie agitat astă-seară... „șapte"... Incepuse să răsufle din nou mai adînc, cu un horcăit ușor. In timp ce îi făcea injecțiile cu ser sub piele, se întreba cît o să mai dureze. Unii rezistă ceasuri și ceasuri.

„Șapte" fusese desigur un flăcău voinic, tăietor de lemne, sau plugar, sau cioban. Nu știau despre el mare lucru și, probabil, nu aveau să știe niciodată. De la început își strînsese buzele cu încăpățînare, hotărît să arate că nu-l doare, își ascunsese adesea pansamentele însîngerate, numai ca să arate că rana nu mai mustește, — știa că cei care sîngerează nu sînt încă trimiși acasă, în țară. Avea o rană urîtă în burtă, care nici nu se închidea, nici nu se înrăutățea, — care „sta pe loc",—și o mînă zdrobită, numai pumnul, dar asta mergea mai bine. Cineva îi spusese că „nemții" fac niște proteze minunate, pun mîini și picioare de cauciuc, piele și fier, de parcă ar fi adevărate.

De cîte ori vedea un doctor întreba de asta, și cînd a aflat că proteza o s-o primească gratuit, a schițat un zîmbet curios. Și acum... acum începuse să răsufle adînc, adînc de tot.

In noapte, trenul oprise o singură dată într-o gară de triaj, dar numai pentru puțină vreme. Privind prin geamurile umede, Maria ghici garnituri întregi garate pe liniile secundare, așteptînd cale liberă, încărcate cu mașini, cu țevi uriașe care se îndreptau spre cer, cu reflectoare informe acoperite de pînze îmbibate cu apă. In ultimele zile întîlneau tot mai multe trenuri de soldați care se îndreptau spre răsărit. Se aprindea și mai tare bătălia de pe Volga.

Poate de asta se și evacuau cu atîta grabă spitalele de front, — ca să pregătească locurile pentru alții, pentru mulți care erau așteptați să vină. Maria se îndepărtă de la geam cu o mișcare bruscă, stăpînită pe neașteptate de o ură aspră pentru cei care trimeteau alți și alți oameni în locul celor pe care trenuri ca al „lor" îi aducea îndărăt. Ar fi vrut să-i vadă și pe ei aici, sfîșiați de răni dureroase, care nu se închid, zguduiți de trenuri nesfîrșite, înghețați de ploaie. Cînd trenul se urni încă odată, trase perdeaua și se întoarse la rănitul căruia îi îmbroboniseră pe frunte stropi mari de sudoare, și la ceilalți care întîrziau să adoarmă, cu ochii la fratele, la semenul lor.

Spre dimineață trenul trecuse în țară. Satele și gările erau tot atît de întunecate și de pustii. Toamna tîrzie scuturase ultimele foi ale copacilor, ploi reci și mărunte căzuseră pe cîmpurile și pădurile adormite. Mai grăbită, locomotiva alergase neobosită. Pe acoperișurile de tablă ale vagoanelor se scursese neîntrerupt apa, aburise și împăienjenise geamurile cu fire argintii și mișcătoare. Spre dimineață, înainte de a se lumina, pînzele norilor prinseseră să se rărească și ploaia se oprise. Zorile rămîneau palide și înghețate.

In trenul încă adormit, cineva nu se știe unde, spusese: „Am intrat în țară". Zvonul se răspîndise în lungul vagoanelor încă în umbră, mai întîi la cei care vegheaseră, pe urmă și la cei care dormiseră somnul adînc și greu al bolnavilor. „Am intrat în țară, sîntem acasă, acasă!" Se repeziseră la geamurile pe care aburii nopții nu se zvîntaseră încă; le deschideau larg, sau își lipeau chipurile de sticla rece, căutînd să vadă. Se repeziseră cei dintîi bandajații la cap, cei cu mîinile sau umerii în gips, dar care se puteau totuși ridica singuri, mișca. Părăsiți, ceilalți, țintuiții la pat, fuseseră cuprinși de tristețe și neliniște. Simțeau pentru întîia oară cu violență cît de neputincioși sînt; imobilitatea îi apăsa. Și după primele minute de năvală spre geamuri, valizii se întorseseră spre cei care puteau fi ridicați, îi duseseră spre ferestre. Alte obraze palide se lipeau de geamuri, alte mîini se osteneau să deschidă ferestrele. Inăuntru intră deodată aerul umed al dimineții, pătrunse în piepturile înseteate de el. Vîntul biciuia mîinile întinse în afară, să simtă răcoarea. Se făcuse tăcere, priveau cu toții, fără să scoată o vorbă, cu ochii umezi. Soldați, surori, infirmieri, medici.

„Acasă, doamne dumnezeule, acasă!" spuse cineva. „Ei da, i se răspunse, sîntem pe pămîntul țării". „Nu credeam să mai apucăm ceasul ăsta, fraților! Credeam că o să ne prăpădim cine știe pe unde, cine știe... Acum, dacă mor, mă îngroapă acasă". — „Lasă, n-ai să mori, te faci bine" îl încurajase cineva. Pentru o clipă oamenii uitaseră suferințele îndurate, rănile, mîinile și picioarele schiloade.

— Acasă! Și acasă ce-am să fac? întrebase deodată cu deznădejde cineva. Glasul răsunase într-o clipă de tăcere, a gol, plin de o tristețe nouă, necunoscută pînă atunci. — „O să aibă grijă țara" — „Care țară domn' locotenent? Abia ne-am dus zilele cînd eram întregi, da' acum? Pe pămîntul ăsta poți trăi numai dacă robești, zi și noapte, om întreg. Ce o să ne facem?" Locotenentul, rezervist, nu mai răspunse nimic. Știa și el că soldatul avea dreptate. Ii era silă să mai îmbărbăteze pe cineva. „Ce mă privește pe mine întrebarea lui, ce mă privește? Bine că am scăpat eu, așa cum sînt..." Gîndul acesta i se înfipse în minte și nu izbutea să-l gonească. Alături, un glas rostise cu obidă: „Mai bine ne rămîneau oasele pe acolo, pe lîngă Volga. Țara asta, tot n-avem parte de ea, noi. E doar a boierilor!" Locotenentul privea cu încăpățînare pe geam și nici nu întoarse capul cînd altcineva răspunsese mai încet, dar limpede — „Ei, poate n-o să mai fie..."

In vagoane, surorile și infirmierii începuseră să facă ordine. Trecuse clipa de înflăcărare și acum în sufletul multora se frămînta părerea de rău, deznădejdea, dezorientarea. Soldatul care vorbise cel din urmă se gîndea: „Ar fi trebuit să ne întoarcem altfel", cu armele. Poate n-o să mai fie..."

In vagonul celor gravi, tăcerea era și mai adîncă. Patul de la numărul șapte rămăsese gol, acoperit cu rufărie curată. Sora Maria netezise și întinsese îndelung cu mîinile ei pătura aspră, cazonă, pînă se pierduse orice urmă a trupului pe care îl acoperise și îl încălzise atîta vreme.

Și trenul gonea mereu, grăbit, sub soarele roșu ca sîngele. Cu fiecare clipă călătoria se apropia de sfîrșit.

Horia Stancu

In Maramureș

Sub căciulI de paie negre
Cum arată-aceste sate,
Parc-au fost de cîndu-i lumea
Numa-n doliu îmbrăcate.

Parc-acestor oameni singuri,
Peste cîte nu avură,
Grele, umbre de tristețe
Li s-au dat fără măsură.

Gîrboviți în case joase
Și-au durat a lor ființă.
Praguri vechi, de vreme-s roase,
Ori de-atîta umilință?

De sub streșini, temătoare,
cade o lumină mică,
numai bine cît să-ncapă
într-un ochi de bătrînică.

Și la ce-ar fi fost mai bune
mari ferestre, să-i lumine?
că perceptorii și popa
se zăreau și-așa prea bine!

Iar norocul cîte-odată
Intră și prin geamuri scunde.
...Cîntă-o inimă de fată
Și în umbra lor se-ascunde.

Coperiș de paie negre...
Dar ce văd acol' departe?
Ce văpaie purpurie
Se aprinde peste sate?

Ard ca stelele-n răscoale,
Domnii-și pierd pe drumuri m'nlea?
Ori cu ceata lui, din codrii
Iese iar Viteazul Pintea?

Parc-aș auzi copiîe,
Parcă-i văd cum înconjoară
Școala cu olane roșii
Flăcărui jucînd în seară

In văpăi de șigle roșii
Școli, cămine, grădinițe,
Mistuie pe totdeauna
Noaptea vechii umilințe, —

Fără vînt se-ntinde focul
Renăscînd din casă-n casă, —
Nici un sat fără lumină
Și căldura lui nu-l lasă.

Călător pe-aceste locuri,
Cînd vezi flacăra, fierbintea,
Să te-ntrebi: cine-a aprins-o
Din scînteile lui Pintea?

Kanyadi Sandor

In romînește de **Ioan Horea**

Poporul se conduce singur...

I.

Prietene, locuitor într-un depărtat colț al acestei lumi, iată-mă gata să dau răspuns întrebării tale. Ai vrut să afli cîte ceva despre sfaturile populare de la noi, ca să știi cum se conduc treburile obștii la sate, azi cînd puterea e în mîinile noastre.

Nu-i greu de răpuns... Mai degrabă e greu să alegi ce să cuprindă răspunsul, pentru că din atîtea cîte se fac, nu știu ce te-ar interesa îndeosebi. Că sfaturile se aleg prin vot secret și universal, știi. De asemenea cunoști că deputații sînt oameni ai muncii, țărani, muncitori, intelectuali... Oricare cetățean cumsecade poate fi ales. Toate astea le știi; sînt prevederi ale legilor noastre, cunoscute de toată lumea, chiar și de cei care ne bîrfesc.

Dar, hai cu mine la drum. N-ai să regreți. O, cît de frumoasă e patria mea. Tot așa poți spune tu despre patria ta... Dar oare de ce, între atîtea frumuseți ale acestei lumi, cele din patrie ți se par deasupra tuturor? Un concert de greieri, în puterea serii, la o margine de pădure, niște sclipiri verzui de licurici, o boare de vînt șușuind prin frunziș, mirosul amețitor al cîmpului înflorit.... Parcă-ți despică inima... Știu, greierii cîntă la fel pretutindeni, licuricii au oriunde aceeași lumină gingașă, sfioasă, ca ochii fetelor îndrăgostite, vîntul șușuie uniform în orice codru de pe lumea asta și miroznele cîmpului te îmbată pe orice meleag. Cu toate astea, țarina ta, un stejar de cinci sute de ani, chiar cîntecul greierilor, poartă în ele un nu știu ce fermecător, duhul patriei, viața ei...

Hai cu mine, la drum. N-am să-ți arăt numai licuricii din iarbă. Vei vedea niște lumini noi, necunoscute pe acest atît de frămîntat pămînt, lumini pentru care am sîngerat veacuri de-a rîndul...

II.

Il vom găsi pe arie, la treieriș, pe tovarășul președinte Negură Vasile, din comuna Răcăciuni. Bacău. Stă de vorbă cu oamenii, amărîți cu toții din pricina ploilor nesfîrșite care îi împiedică să lucreze. Ni-l va prezenta pe badea Ion Cucu, deputat în sfatul popular, un țăran negricios, cu obrajii trași de osteneală; muncește voluntar pe arie, la cîntar, la predarea cotelor. Se vede treaba că dumnealui nu-și dezminte renumele de foarte activ deputat. E țăran cu gospodărie individuală și, în primăvară, datorită muncii sale și a colectivului din jur, satul său, Găsteni, a cîștigat întrecerea în campania de însămînțări pe comună. In cadrul cercului de citit, împreună cu comitetul de cetățeni, la joile agrotehnice și la sfaturile agrotehnice, pe circumscripție, s-au discutat și răsdiscutat toate acțiunile de viitor. Acum, cu carnetul în mînă, badea Ion Cucu poate da un răspuns lămuritor în privința rezultatelor.

— Scarlat Nicu a strîns 2.300 kg. orz la hectar. Iar Ichim Gh. Gheorghe 2.000 kg. grîu la hectar. Un grîu foarte bun. Să vă mai spun și alții? Ajunge? Ei, uite, pe Ceaușu Ecaterina trebuie să v-o spun. M-a întrebat: „Pot să dau grîu, în locul celorlalte cote de produse?" — Poți, cum nu! Dai și pentru porumb? — „Nu. Fără porumb. Fă-mi socoteala". Am socotit cartofii, răsărita, fînul, tot-tot, și i-am spus: „Uite, atîta ai, 281 kilograme grîu. E bine?" — „Bine".

Cînd spune aceste lucruri badea Ion Cucu zîmbește cu bunăvoință, aș putea zice cu mulțămire sufletească.

Ne-ar putea spune multe dumnealui, în privința asta. Ne-ar putea spune, de pildă, că în 1945 erau în Răcăciuni 810 analfabeți și semianalfabeți, iar azi nu mai sînt decît 14. Rod al muncii comuniștilor, sfatului popular, învățătorilor. Ne-ar putea spune și dînsul, și mai ales tovarășul președinte, că în comuna lor nimenea nu mai seamănă cu mîna, „pe chele" cum se zice; numai cu mașina. Rod al nenumăratelor conferințe, sfaturi, consfătuiri — la cămin, la sfat, în circumscripțiile electorale cu deputatul, în cercurile de citit conduse de un învățător și de deputatul circumscripției respective. Am aflat astfel că în primăvară, în urma unei asemenea consfătuiri, i-ai putut vedea pe țărani cu gălețile în mînă, curățind pomii de omizi. Acuma, pomii gem de roadă.

— Cum s-au făcut astea?

— Cum? Iaca, inginerul sfatului popular, tovarășa noastră Vîrde Elena, da, mărunțica aceea, ne-a adunat.... Ne-am luat toți angajamente, am grăit cu oamenii. Așa facem noi, sfătuim cu oamenii și muncim. Din cîte păreri sînt, strîngem mănunchi pe cele mai bune. Oamenii vin cu propuneri. Iaca, la noi, numai centrul era electrificat. Ei, s-au pornit cetățenii cu deputații laolaltă, au venit la sfat: „Fraților, tovarășe președinte, ne obligăm să aducem stîlpi, facem gropi, îi înfigem în pămînt. Adunăm bani pentru materiale". Ei, știți ce treabă s-a pornit? Numai moșul Gheorghe Romano a cărat vreo treizeci de stîlpi, voluntar. Acum avem lumină peste tot, pînă-n Broșteni!

— Frumos.

— Păi cum? Voința oamenilor, ce crezi? Să vă spun una hazlie. Colea, în mijlocul satului, avem noi o grădină, cu tei, cu copaci, un loc frumușel. Tot vorbeam noi c-am putea orîndui acolo un părculeț. Locul era deschis, umblau porcii și gîștele în voie. Intr-o zi vedem o tablă mare pe un tei. Scria pe tablă: „Rugăm intrarea numai pe poartă". A fost un haz! Da, dar iacă, ne-am hotărît. Cu muncă voluntară am făcut un gard jur-împrejur, am pus flori în straturi, am făcut curățenie. De-acu trebuie numai băncile, că ne bîzîie mereu cetățenii: „Cînd puneți bănci, tovarășe președinte?" Incalte, moșul Romano, care are un fecior ofițer, nu mai tace din gură. „Tebuie puse odată, ce dracu.... Cînd mi-o veni băietu-acasă vreau să stau cu el o oră în parc!".

III.

Ai să spui, prietene, că pentru atîtea înfăptuiri trebuiesc bani, fonduri uriașe, imposibil de prevăzut în buget. Adevărat... Dar oamenii noștri rezolvă cum știu ei și aceste probleme. De-o pildă, zilele trecute am grăit cu conducerea sfatului popular din comuna Hărman, de lîngă Orașul Stalin. Aveau cam multe de făcut dumnealor. Se cuvenea zugrăvirea școlilor, reparații în clase, terminarea căminului cultural în interior, continuarea muncii la sala de sport de pe lîngă școală. Multe. S-a mai adăugat și dorința oamenilor din satul Podu-Olt. Deputații de acolo, la fiecare sesiune a sfatului popular, băteau cu pumnul în masă: „Vrem lumină electrică". Mai cu seamă unul, Pius Laszlo, parcă nici nu știa altceva să grăiască.

Mă rog frumos, comitetul de auto-impunere, în frunte cu secretarul sfatului. Ion Savu, fost muncitor la atelierele C.F.R., a început să miște.

— Dacă nu adunăm bani, nu vedem noi pînă-i crucea teatru ca lumea în Hărman. Iar copiii n-au unde face gimnastică.

— N-avem lumină, strigau cei din Podu-Olt. Ne-am săturat de opaiț.

S-au găsit și vorbe potrivnice.

— Ce-ți trebuie scenă ca la oraș? Nu poți trăi fără teatru? Oho, da încă cum? Lăsați-l dracului. Ia te uită: le mai arde și de nu știu ce sală de sport. Ce sport? Destul sport îi sapa și coasa.

Așa-i între oameni. Dar s-au aflat alții mai cuminți, ca de-o pildă, Corbu G. Ion.

— Stați, măi, că nu-i chiar așa. Ia-auziți-l! N-am nici eu copii, dar trăim aici cu toții. Păi nu se cade să facem ceva frumos? De ce să alerg eu la Orașul Stalin, să pierd vremea cea scumpă la coadă pentru un pîrlit de bilet la teatru? Să-mi vină teatru aici, că-i de stat și-i al poporului. Așa. Iar eu să stau în căminul meu, al nostru și să mă luminez. N-am copii, dar au alții. Să mă pomenească și pe mine cineva. Că nu sîntem lupi singuratici.

Iacă așa s-au strîns fondurile. Fiecare deputat și fiecare comitet de cetățeni, plus comisiile de femei, au lucrat și au grăit cu oamenii. Ehe, s-a făcut o scenă la cămin, că poate veni și opera din București să ne veselească. Păi, mai dăunăzi a sosit orchestra Barbu Lăutaru, să ne tragă niște cîntece populare. Lumea era să se omoare de înghesuială.

S-au zugrăvit școlile, s-a început sala de sport, numai că va trebui să stăm cu ea nițeluș, s-o lăsăm mai domol, ca să-i mulțumim întîi pe gălăgioșii ceia din Podu-Olt, care într-una ne întreabă: „Ei, ce faceți? S-au cărat stîlpii, se sapă gropile, vin materialele? Ce faceți?" „Ce să facem? Le-am împlinit voia!"

IV.

Trebuie să știi că toate se fac avîndu-se în vedere viitorul. Chiar cînd, de pildă, se adună femeile, în frunte cu responsabila lor, să discute despre creșterea puilor, a orătăniilor, ori a viermilor de mătasă, nu se uită nici o clipă anii următori. Să zicem că în anul acesta n-avem incubator la sfatul popular, deci ne-om folosi de cloște, ori vom duce ouăle acolo unde este incubator. E bătaie de cap cu asta. Așa că femeile iau o hotărîre și-o supun comitetului executiv. Ar trebui prevăzute în bugetul sfatului — neapărat — fonduri pentru întreținerea camerei de clocire, a incubatorului, a femeilor de serviciu, dacă n-om face muncă voluntară. Și, pentru că vom avea pui mai mulți, serviciul zoo-veterinar să aibă din vreme ser suficient și dezinfectanți, să nu ne piară orătăniile din pricina lor. Că femeile nu glumesc. Dacă n-au dat tovarășii de la raion de dracu pînă acuma cu nimeni, aibă grijă să nu dea cu ele. Să nu-ți vină o femeie cu puii morți în poală, că nu te scoate nici dumnezeu din gura ei.... Și are dreptate. Ea vede în fiecare puișor o pasăre falnică, o supă gustoasă și o friptură să-ți lingi degetele. Mai vede ouă, cloște și pui, și pene pentru perne. Nu se poate nuntă fără perne înflorate. Cu ce să se fudulească mireasa, dacă nu cu zestrea rînduită în carul cu druște gălăgioase? Sfatul popular să nu uite de astea, că nu-s nimicuri. Is lucruri de seamă, de neprețuit.

Dar cînd e vorba de ceva și mai și! De-un cămin cultural, de-o școală. N-avem bani de zvîrlit pe fereastră, așa că totul trebuie făcut cu chibzuință pentru mai multe rînduri de oameni folositor. Că noi sîntem pieritori ca iarba, dar puterea omenească stă în înnoirea noastră necontenită. Din pricina asta mi-a plăcut prevederea sfatului popular din Daia, o comună din împrejurimile Sighișoarei, așezată între niște dealuri fermecătoare, pline de păduri; îți taie respirația atîta frumusețe.

Acolo în Daia nu-i un cămin cultural ca lumea. O fostă sală de dans și atîta tot. Dar oamenii doresc să se veselească și și-au înjghebat un cor pe patru voci, două echipe de teatru și două de dansuri populare romîne și germane, o brigadă artistică de agitație fruntașă pe raion, o fanfară de vreo 18 instrumentiști. Oamenii, ei între ei, mai organizat, mai din vorbă în vorbă, au început a se gîndi la un local nou. Inițiativa a prins. A intrat în planul de muncă al sfatului. Așa, cînd s-a votat autoimpunerea pe 1955, s-a ținut seamă de viitorul cămin cultural. S-a făcut o parte din cărămidă, s-au cumpărat unele materiale și se vor mai lua în anul acesta. La anul clădirea va putea începe. Ei, dar ce fel de cămin are să fie? Păi să vedem, să ne ajute sfatul raional. Să ne facă planul clădirii cam cum l-am dori noi. Așa. Va să zică, o sală mare unde să încapă vreo 500 de oameni, că satul crește mereu; săli pentru bibliotecă, de lectură, pentru birouri, pentru șah; să nu se uite cumva, ferească dumnezeu, camera pentru aparatele de cinematograf. Of, of, în Daia nu-i nici măcar lumină electrică; e greu de adus și deocamdată nici n-ai de unde. Dar cine spune că în anii viitori nu va fi?

— E bun planul acesta, tovarăși? a fost întrebată adunarea obștească.

— Bun. Aprobăm. Il facem.

V.

Iată cîteva aspecte din munca sfaturilor populare. Nu zic, și înainte munceam, nădăjduind an de an că ne-om bucura întru totul de bunurile făurite de mîna noastră. Dar nu te întrebi de ce am moștenit atîția analfabeți? De ce am ținut în spinare atîtea căpușe care ne sugeau vlaga? De ce s-au perindat la cîrma țării zeci de guverne, care de care mai ticăloase? De ce primarii și casierii comunali, cu foarte puține excepții, ieșeau mai bogați din posturile ocupate vremelnic? Pentru că nu ne întreba nimenea pe noi.

Acuma nu. Acuma propunem și înfăptuim. Noi, străduindu-ne să ștergem dureroasele răni ale anilor trecuți, anii la care degeaba nădăjduiesc unii întoarcere. Nu le mai vrem, așa cum n-ai mai dori chinurile unei boli. Și ne conducem singuri. Cum vrem și cum știm, prin oameni de noi aleși.

Asta e cea mai mare noutate din patria mea, iubite prietene de departe. Și credem că din pricina asta ne iubim pămîntul mai mult decît oricînd. Il iubim pentru că însfîrșit ne vedem stăpîni asupra lui.

Pentru totdeauna...

Dumitru Mircea

In drum spre Beethoven

(23 August 1944)

Din zilele-acelor adînci frămîntări
Inscris-am în inimă multe-ntîmplări.
Dar mie, din toate neștearsă îmi pare
Această atîta de simplă-ntîmplare.

Veneau și plecau, începeai să-i cunoști,
Pe eroii sovieticei oști;
Tanchiști, pedestrași, fără teamă de moarte.
Odihneau puțin și plecau mai departe.
Mai stăpînea pe cîte-un petec de țară
Hrăpăreața, fascistă ghiară.
Mai aveau de purtat în zilele-acele
Bătălii sîngeroase și grele.
...Și lupta-și urma ursita ei dreaptă
Pe scara izbînzii treaptă cu treaptă.

In uliță stam și priveam către ruși
Și, cum pe rusește-o rupeam nițeluș,
Mereu mă-ntrebau cam în felul acesta:
„Incotro e Viena? Incotro Budapesta?"
Iar unul, colhoznic precum am aflat,
Scoțîndu-și capela, bînețe mi-a dat
Și-mi puse această-ntrebare:
„Mormîntul lui Beethoven departe-o fi oare?"

Și cînd, cu mirare, i-am spus că mai sînt
De mers săptămîni încă pîn-la mormînt,
Răspunsu-mi-a: „Nu e nimic. Pînă-acum
Făcut-am o bună bucată de drum.
Ușor nu a fost; răzbăturăm prin moarte;
Vom ști să răzbatem la fel mai departe.
Din locu-unde Beethoven doarme-n mormînt
Goni-vom fasciștii, căci locul e sfînt!"

...Gîndit-am mereu la acele minuni
Din țara Sovieticii Uniuni:
Construcții ce nu-ncap în zeci de poeme,
Și omul cel nou stăpînind peste vreme...
Dar marea minune a omului nou
Avut-a în mine întîiul ecou,
Găsit-a în mine-nțelesu-i deplin,
Cînd simplul colhoznic, — în drum spre Berlin—
El, cel ce răzbise prin aspre-ncleștări,
Grăbea cu ai săi peste țări, peste mări,
Lupta vitejește-nzecindu-și avîntul,
Lui Beethoven vrînd să-i găsească mormîntul...

Alfred Margul-Sperber

In romînește de **Iosif C. Mătăsaru**

ELOGIUL PRIETENIEI

(Urmare din pag. I)

semăna și mai bine cu o brazdă abia lepădată de sub fierul plugului. Așa ne-am adunat noi din toate părțile acestei țărișoare și am închegat un front cu țel comun și măreț, schimbarea lumii prin construirea socialismului. N-a fost manifestație de masă unde scriitorii să nu fi fost în frunte ca niște înfocați emisari, bătînd cu pumnii în poarta vremurilor...

Cot la cot ne-am dus la metalurgia grea să-i cîntăm izbînzile; cot la cot ne-am dus să ajutăm sătenii dornici de fericire, să repeadă haturile la o parte; ne-au suduit dușmanii pe toți de-o potrivă și deseori au dat drumul cîinilor asupra noastră; s-a azvîrlit în urma noastră și cu pietre. Noi nu ne-am lăsat și din multele noastre contacturi uneori dramatice cu realitatea, au ieșit mugurii unei literaturi. Nimic nu s-a înfăptuit fără sacrificii. Unii s-au alinat lîngă noi mai greu, cu rezerve, despre alții încă nu se știa nimic. De pildă, laureatul de azi, Dumitru Mircea, se afla undeva la Cluj sau pe Mureș; deodată s-a ridicat biruitor, drept în primele rînduri ale falangei noastre, tot atît de temerară ca falanga lui Machedon. Pe multe din frunțile noastre, pe atunci fără zbrîcituri și cu multe bucle, clasa muncitoare a așezat laurii recunoștinței, pentru operele închegate din luturile și aurul realității. Împreună, prieteni, ne-am alcătuit în lungi soboare (vă amintiți ce lungi erau soboarele pe atunci? Cu cît mai lungi erou, cu atît ieșeam mai puțin luminați sau încurcați de-a binelea!), ne alcătuiam deci pe atunci în lungi soboare, să dezbatem grelele și încîlcitele probleme ale breslei. Putem mărturisi pe sfînta dreptate, că deseori limba noastră a fost sabie, apărînd poziții vechi și false, ne-am sfădit alteori, însă niciodată pentru patimi personale, ci pentru țelul cel mare al țării noastre întregi!

Cred, prea buni prieteni, că în nici un timp al istoriei, sub nici o orînduire socială, scriitorii n-au fost mai strîns uniți în jurul unui steag. Pe noi ne-a adunat ideea, forța fără de moarte, forța în numele căreia omenirea singeră și se zvîrcolește, asudă și geme, încă din copilăria ei; pe noi ne unește ideea cea mai înaltă și niciodată nu s-au aflat oameni mai închegați în numele unei idei! Prietenia dintre noi e legată cu acest mortar frămîntat de mîinile de colos ale întregii omeniri. Succesul unuia dintre noi e succesul întregii bresle. Cînd lucesc laurii pe fruntea unuia, lauri ce miroase a cărbune, a petrol sau a pămînt proaspăt, ca mîinile muncitorilor ce ni-i împletesc — cînd lucesc laurii aceia, ei se resfrîng asupra întregii bresle și o bucură de-o potrivă. Avînd un țel comun atît de măreț, trecînd împreună prin greutăți și succese, între noi nu pot intra niciodată vechile năravuri scriitoricești, vechile și de mult osînditele scăderi, ziznia, invidia sau bîrfa, această hîrcă de mult putredă... Cît e de frumos cînd ne uităm ochi în ochi și ne spunem adevărul curat ca lacrima. A... darmulte încurcături se mai întîmplă, tocmai de la rostirea fățișă a adevărului! Mulți s-au învățat greu să-l primească în splendoarea nudității lui și deseori s-au supărat, pînă ce s-au dumirit că o breaslă ca a noastră se poate cimenta numai prin rostirea fățișă a adevărului. Succesul unei poezii, e succesul tuturor poeților din țara noastră; succesul unei nuvele sau al unui roman e succesul tuturor prozatorilor. Știm să ne mîndrim de izbînzile confraților și rosim sub pălărie cînd unul ne face de rîs breasla noastră cu o lucrare proastă... În astfel de împrejurări nimeni nu se bucură. Ce-i mai frumos, deci, decît totala noastră contopire cu țelurile muncitorimii! Vreme cu vreme, împreună am frămîntat luturile realității, muncindu-ne să creăm omul nou, eroul pozitiv; el este creat din munca noastră, a tuturora, și are trăsăturile cele mai înalte ale firii noastre.

2.

Cred că nu exagerăm de fel, afirmînd că breasla aceasta scrie paginile dramatice ale istoriei. Viața urcă neîncetat, din treaptă în treaptă, multe fapte rămîn în urmă sau pier, însă literatura este testimoniul nostru comun, la judecata viitorului. Peste ani și ani, cînd noi toți vom fi de mult sub iarba țării, cînd nu vom mai fi în această formă superbă a omului, generațiile de pe atunci ne vor deschide cărțile și vor învăța din ele episodul cel mai greu, cel mai zbuciumat. Ce vor afla din cărțile noastre nepotii și strănepotii? Pe atunci eroul pozitiv va fi de mult înțăpțuit. Trebuie însă să avem grijă să învețe din subțirile noastre biografii legile prieteniei, ele să fie manuale de etică a vinturatei noastre bresle. Pilda vieții noastre să fie pildă pentru viața lui, în adîncul acelui viitor cînd alți poeți și alți prozatori se vor aduna în soboare.

3.

Dar iată unde am ajuns, de la întrefișierea cocoșeilor porumbaci din pricina unui fluture! Pe cînd scriu aceste rînduri, ulciul cel rău, hîrșiul, planează magnific pe deasupra plopilor și porumbacii îl privesc cînd cu un ochi, cînd cu altul, în timp ce împăratul alb dă prelungi alarme din trîmbița mare. Filozoafa Odoleana s-a ascuns cuminte și cu demnitate sub o frunză mare de brustur; fișcitoriile rățuștelor au încetat brusc cînd fiara cerului s-a repezit...

După aceea s-a făcut iar liniște în grădina mea. Eu scriu mai departe Elogiul prieteniei și aș vrea să fie un poem nu ieșit din fire, nu cu imagini deosebite, ci simplu, modest și sobru, ca viața de toate zilele. Aș vrea însă să mă fi născut poet, sau mai degrabă sculptor deosebit de bine înzestrat, să pot sculpta o statuie în marmură pură, să aibă fibrele cele mai subtile ale sufletelor și pe față căldura tuturor inimilor nobile, să înfățișeze prietenia. Acum umbrele amurgului se prelungesc, coboară dealurile. Știu că pe acele umbre se furișează lupii din codrii de la Fundoaia. Porumbacii, rățuștele și Odoleana-filozoafa, au părăsit grădina. Se pregătesc de somn. Se mai aude odată trîmbița mare a împăratului alb, bun rămas pojarurilor amurgului și întregii firi. Eu mă întorc cu gîndul către breaslă, mărturisind, o, prieteni, că toate merg bine și tot lucrul iese frumos, pînă vin cîrpacii. De obicei cîrpacii umplu cu toată slava galeria unei epoci. E prost însă cînd părăsesc galeria și vin pe scenă. E și mai rău cînd unii din ei se dau drept ceea ce nu sînt; atunci lucrurile se încurcă rău, rău de tot Bagă dimensiunile nemăsurate ale artei în unghiul obtuz al minții lor nule. Cîrpacii aceștia sînt semănătorii de zizanii, sînt intriganții, nimicurile unei epoci, pleavă ce acoperă fața dumnezeiască a grîului. Ei sînt roși de invidie, se înverșunează de ură în fața succeselor altora. Pe noi, bine că ne-a scutit bunul dumnezeu de astfel de „șperle" literare. Artiștii adevărați nu pot avea suflete mici, nu pot fi bîntuiți de holera sentimentelor urîte. Din suflete mici, întunecoase și strîmte, nu pot odrăsli opere luminoase, după cum nu poate răsări grîul bun în întunericul unei pivnițe. Operele mari răsar numai din sufletele mari, luminate de sentimente mari. Și cel mai mare dintre sentimente este prietenia de idei. După unsprezece ani de muncă și frămîntări, frontul nostru a integrat aproape tot ce are țara mai bun ca valoare creatoare scriitoricească. Marii artiști din generații vechi s-au alăturat lîngă țelurile comune ale țării, înnobilînd epoca noastră cu sigiliile marilor lor talente. Au venit cu experiență artistică bogată și ne-am numit, cu toată cinstea și sfiala, învățăceii lor, în atît de greul meșteșug al scrisului. Putem mărturisi pe sfînta dreptate, că puține sînt valorile adevărate rămase în afara rîndurilor noastre. Noi le așteptăm să-și acorde harfele și să vină, căci mai este atîta lărgime lîngă umerii noștri, mai sînt attea bolți răsunătoare pentru cîntece, în sufletul poporului nostru muncitor

4.

Și iată unde am ajuns, o, prieteni, de la un amănunt de viață petrecut sub pomii grădinii mele! E tîrziu și curînd se va auzi trîmbița mare. Din nou gîndurile mi-au fugit către altă epocă, a marii prietenii dintre Eminescu și Creangă. Parcă-i văd la o cramă de la Păcurari. E noapte tîrzie și vierii și vierițele dorm pe lutul fierbinte, cu pumnii sub cap, într-un somn greu ca lutul. În fața celor doi mari înțelepți, văzduhul stă deschis ca o carte de mătasă, stropită de urmuzurile stelelor. Un vînt tîrziu abia mișcă via, cîmpiile. Eminescu, grăiește molcom mai departe. Istorisește prietenului planul unei mari poeme, „Luceafărul". Din cînd în cînd, amîndoi ridică ulcioarele și închină. Și cu cît se aprinde Eminescu istorisind drama lui Hyperion, cu cît imaginile sînt mai superbe, Creangă numai nu plînge de fericire... După aceea, cînd se aude urcîndu-se din holde ciocîrlia, acest miraculos bulgăre înaripat, amîndoi pornesc către orașul încă adormit. Abia lucesc primele lumini ale răsăritului, în turlele clopotnițelor.

— Pe mîine seară, badie Mihai, rostește Creangă.

— Da, pe mîine seară, bade Ioane, răspunde Eminescu și se despart, abia așteptînd să se revadă la crama veche și cu vin bun, să grăiască despre Hyperion, despre basme, despre cîntecele populare, despre viitorul literaturii române, despre năzuințele atîta vreme încătușate ale norodului. Iar în seara a doua, se așează iar în fața cărții de mătasă a văzduhului, la crama veche. Ridică ulcioarele și închină. Și glasurile celor doi mari prieteni devin tot mai molcome, cu cît noaptea se întîrzie și cu cît hurmuzurile cerului lucesc mai înfiorate. Și așa au tot sfătuit ei, sute de nopți, legați de sentimentul cel mai mare, al prieteniei născute din țelul comun: dragostea față de norod, grija de a-i da o literatură mare, frumoasă și înălțătoare, pe potriva nesecatelor lui virtuți.

Eusebiu Camilar

Udești, august 1955.

PROFILUL LITERATURII

(Urmare din pag. I)

rare, studii monografice interesante despre: Odobescu de Tudor Vianu, Anton Pann de Ion Manole, Liviu Rebreanu de Ov. S. Crohmălniceanu, Eminescu de Ion Vitner, Geo Bogza de B. Elvin, Ibrăileanu de S. Bratu. Din nefericire, aceste studii sînt prea puțin, unele chiar deloc discutate.

Sarcina trasată de partid istoriei literare de a prelua critic moștenirea culturală nu se află însă decît la începuturile realizării ei. Lipsesc monografiile mari despre principalii scriitori, avem prea puține ediții științifice. În domeniul puțin cercetat al literaturii dintre cele două războaie, se manifestă încă tendința nejustă de a prelua necritic, global, operele acestor scriitori.

Problemele principale ale criticii ni se par a fi acelea de a nu desprinde critica de sarcinile generale ale literaturii, de a vedea obiectivele ei tematice mari, de a nu slăbi lupta împotriva manifestărilor concrete ale ideologiei burgheze, de a încuraja operele care își propun să abordeze temele de actualitate.

După această mult sumară trecere în revistă a succeselor și lipsurilor noastre, putem totuși trage cîteva concluzii.

Frontul de luptă al scriitorilor legați de popor s-a lărgit și se întărește necontenit cu noi talente. La a 11-a aniversare a eliberării patriei noastre putem spune că scriitorii merg cu hotărîre pe drumul trasat de partid întregului popor.

Am obținut succese cu care ne putem mîndri și se poate vorbi de o creștere simțitoare, cantitativă și calitativă, a producției literare.

Dacă privim însă în ansamblu literatura noastră, vedem că marile teme ale actualității sînt deficitare. Există o ierarhie a temelor și anume aceea impusă de viață. Pentru ca literatura actuală să rezume — cum zicea Russo — epoca noastră, este necesar ca cele mai multe și mai reprezentative opere să oglindească viața muncitorimii, clasă conducătoare în construirea socialismului. Viața muncitorilor din industria grea, a minerilor, a petroliștilor, constructorilor de tractoare, etc. e firesc să ocupe în literatură locul pe care-l ocupă în viață.

Colosala revoluție din conștiința oamenilor, modificarea relațiilor dintre oameni care s-a petrecut în lumea satului prin crearea de gospodării agricole colective, e firesc să ocupe în literatură locul pe care îl ocupă în viață. Un moment de tranziție extrem de important care nu ar trebui să scape scriitorilor noștri este întocmirea de întovărășiri agricole. Este o temă deosebit de interesantă îndeosebi pentru schițe, reportaje literare, poezii și nuvele, temă care marchează o treaptă demnă de a fi reținută în trecerea de la mentalitatea individualistă la noua mentalitate colectivistă. O altă temă insuficient abordată, cu toate realizările obținute în această privință de Al. Jar, A. G. Vaida ș.a. — este aceea a luptei ilegale a partidului nostru, a luptei dusă de eroica clasă muncitoare împotriva claselor exploatatoare și a fascismului.

Fără îndoială sînt multe teme interesante și este necesar ca toate temele vieții să fie abordate pentru ca literatura să poată rezuma epoca aceasta care este, desigur, cea mai interesantă și măreață din istoria poporului nostru. Dar tocmai pentru ca imaginea vieții să fie reală, ierarhia temelor impusă de viață trebuie observată și în literatură.

Am citat în acest articol din scriitorii pașoptiști, tocmai pentru că el și-au propus să construiască o literatură națională pe bazele sănătoase ale legăturii cu viața poporului. Cu atît mai mult acum, cînd poporul nostru construiește socialismului, să nu uităm învățătura leninistă după care literatura este parte integrantă a cauzei generale proletare.

Să ne legăm deci creația literară de sarcinile istorice concrete, ale construirii socialismului în țara noastră.

Scriitorii noștri au, așadar, datoria de a păstra puritatea profilului tematic al literaturii noastre.

Paul Georgescu

SOLII ARTEI PLASTICE MEXICANE

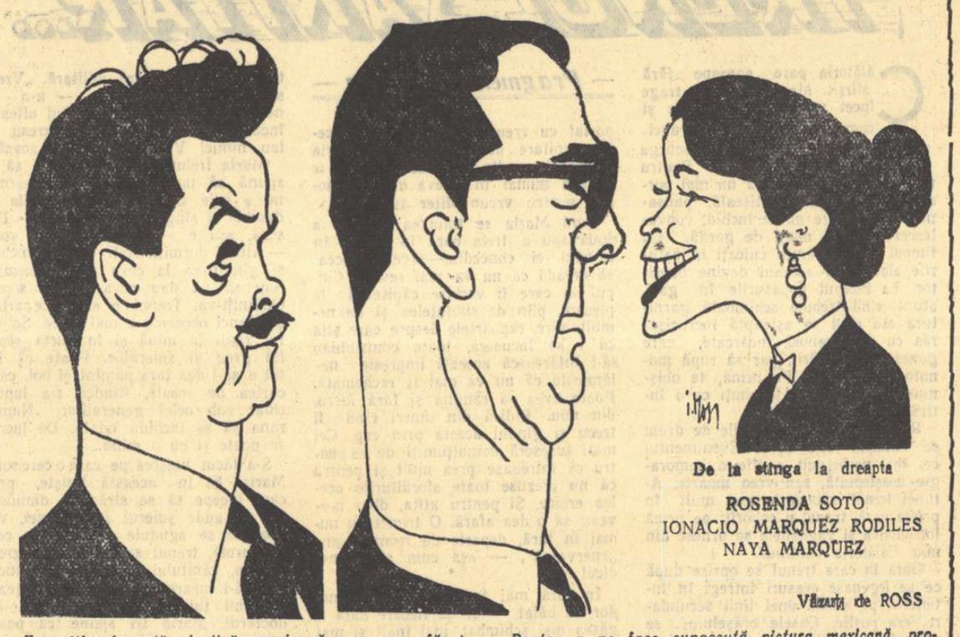

De la stînga la dreapta
ROSENDA SOTO
IONACIO MARQUEZ RODILES
NAYA MARQUEZ

Văzuți de ROSS

Expoziția de artă plastică mexicană, care ne-a făcut cunoscute creațiile pictorilor și graficienilor mexicani, a fost însoțită de trei reprezentanți ai ei: Rosenda Soto, Naya Marquez și Ianacio Marquez Rodiles, profesor de istoria artelor. In timpul cît au stat la noi, ei au vizitat diferite regiuni ale țării, muzeele noastre, au cunoscut arta noastră murală, realizările regimului de democrație populară. In contactul pe care l-au avut cu artiștii noștri plastici, oaspeții mexicani au putut cunoaște condițiile favorabile de la noi pentru creatorii de artă plastică, operele lor, moștenirea culturală în acest sector de artă.

Pentru a ne face cunoscută pictura mexicană, profesorul Ianacio Marquez Rodiles a ținut o conferință în fața artiștilor plastici de la noi, urmată de proiecțiuni în care s-a arătat măreția artei murale mexicane contemporane și vechi, arhitectura monumentală, tradițiile din care se inspiră ei, precum și înfățișarea în această pictură, a luptei poporului mexican. De asemenea, pentru public, a rulat filmul „Arta murală mexicană". Expoziția de la sala „Dalles", conferința și proiecțiunile, precum și filmul au constituit un prețios și bogat prilej de a cunoaște sub acest aspect lupta și creațiile poporului mexican.

Laminatorii de oțel

(Urmare din pag. I)

fum. În plămîni, fum. E cald. E fierbințeală mare. „Citeodată îți vine să nerozești". Dar nu nerozești. Ești numai cam nervos; te superi lesne. „Ca un chibrit cînd îl scaperi; așa mă aprind". Dar zîmbește ca o fată.

În față, flăcări și fum. Și dedesubt. Iar în dreapta și în stînga, sub mîini, cinci volane pe care le manevrează în același timp. Dedesubt, în ghiara macaralei, tone de oțel topit. Scapă-le, și omori un om. Scapă-le, și distrugi un cuptor.

Ciuciu Ioan e comunist. N-a scăpat niciodată un bloc. Nici cei lalți. Nu s-a întîmplat nici un accident.

Pentru oameni ca el se fac în Hunedoara grădini, sanatorii de noapte, localuri de petrecere, cinematografe, vile, librării, magazine. Pentru cine lucrează cu două mîini la cinci volane, și se uită prin geam la pivnița albă în care blocurile stau ca niște păpuși de zăpadă trandafirie. Izbucnesc de acolo dogoare și fum greu, înecăcios, fierbinte. Stai, iei blocul în ghiare, îl duci la laminoare. Iar Cuptorul Adînc se închide în urma ta, fără zgomot. Poha Anica a învîrtit un buton.

Acolo, dedesubt, la Cuptoarele Adînci, ce e? Pe acolo există oameni? Și ce fel de oameni?

Da, sînt oameni; laminatorii de oțel; oameni. Dacă vrei să-i cunoști, vino cu mine. Coborîm treptele acestea sub pămînt. Pe niște ganguri, printre cuptoare.

La dreapta și la stînga, cîte un perete lung, găurit de vizete, prin care se vede foc, oțel alb, flacără, străpunsă de țevile injectoarelor de păcură; zid de Cuptor Adînc. Pe el se tîrăște, ca un șarpe uriaș, o țeavă groasă de aer, șarpe cenușiu, înțepenit în întortocheri grosolane, stîngace; sub ea, șarpe negru, mai subțire, țeava de păcură. Țevile sînt înfășurate în învelișuri protectoare, și au căpătat o înfățișare aproape minerală, ca rădăcinile foarte lungi și foarte bătrîne ale unui copac uriaș.

Fereștete! Deasupra capetelor noastre, prin grătarul de fier, se vede cum plutește în aer un bloc; sub el flăcări și rotocoale de fum galben-cenușiu, luminate roșu. Plouă scîntei. Adică bucățele de oțel topit. Stai sub țeava asta pînă trece.

A trecut. Uruind, zăngănind din clopot, macaraua poartă prin văzduh spre basculator.

E cald. E o căldură cumplită. Îți curg șiroaie de sudoare pe față. Și pe gît. Dar înăuntru, în Cuptorul Adînc, e și mai cald. Blocurile înoată într-un lichid greu ca fierul și luminos ca soarele, fierbinte de o mie și cîteva sute de grade; zgură de oțel topit. Zeama asta de metal incandescent trebuie golită; altfel ar umple cuptorul, s-ar revărsa, ar arde și ar distruge tot.

S-a făcut umbră. Cu vuiet și zornet de fiare, macaraua s-a oprit deasupra noastră. Nu-și oprește hărmălaia: lucrează, deci. Deodată grătarul de fier dispare; s-a ridicat în aer, înhățat de ghiarele macaralei. În schimb, coboară de sus între cele două ghiare uriașe, urîte, negre, o oală de metal cît o cadă de baie. Oamenii de aici o potrivesc la unul din șanțurile de scurgere, și încep să izbească în dopul de lut al jghiabului, cu grele rîngi de fier. Sînt uzi de sudoare, cei doi oameni. Unul e șeful de echipă Suciu Andronic; celălalt e muncitorul Orășanu Dumitru, utemist și candidat de partid. Orășanu pare tînăr de tot, poate n-are douăzeci de ani; și-a înfundat basca neagră pe fruntea asudată; cu umerii și brațele goale, în tricou negru și pantaloni negri unsuroși de funingine ca ai unui hornar, împinge ranga spre gura de scurgere.

Deodată se face lumină. Becurile par pale, albăstrii. Un șuvoi gros de foc alb-roșiatic a început să curgă în oală. Nu e destul. Suciu Andronic vîră trei rîngi în gaura pe care au făcut-o ei doi. Apoi se duce fuga și dintr-un colț de umbră din dosul cuptorului aduce o cărămidă de aluminiu. O zvîrle în gură. Împinge după aceea cărămida cu una din rîngi. Se strîmbă de efort, arătîndu-și dinții din față, îmbrăcați în metal. Te-ai strîmba și tu: te dogorăște în obraz o mie și cîteva sute de grade, în oală curge zgura incandescentă, stropind împrejur cu picuri grei de metal arzător. Și peste cîteva clipe aluminiul va face explozie.

Acum unsprezece ani și cîteva zile, pe vremea asta, Suciu Andronic, caporal, controlase grupile individuale în care pușcașii întinși stăteau și așteptau. De fapt, nu așteptau. N-avea ce să se întîmple. În fața lor, în porumbiște, ardeau cele douăzeci de tancuri hitleriste care atacaseră înainte cu o jumătate de oră. Îndărătul liniei de gropi stăteau îngropate și camuflate tunurile antiaeriene care distruseseră în cîteva minute cele douăzeci de tancuri hitleriste. Soldații romîni erau cu totul, tunari, mitraliori, pușcași, două sute de oameni. Suciu Andronic mergea spre groapa lui. Rămase o clipă înlemnit, cu un picior în aer. Din porumbiște ieșise un ofițer în uniformă verde-cenușie, cu o șapcă înaltă ce purta vulturul de argint cățărat pe crucea încîrligată. Ofițerul întinde un pistol spre Suciu Andronic, îl ochia. Andronic auzi pocnetul cartușului, dar nu simți glonțul care-i trecuse prin coastă. Sări în groapă, cu umărul în cîrja puștii mitraliere antiaeriene cu două țevi și două benzi. Începu să tragă. Se strîmba, arătîndu-și dinții din față.

Peste o jumătate de oră, se duse, tîrînd piciorul legat, spre porumbiște. Ai noștri ieșiseră și ei din gropi, să vadă. Îi atacaseră două mii de infanteriști care acum zăceau morți în porumbiște. Suciu Andronic se apleacă spre ofițerul pe care-l împușcase și-i luă pistolul din mînă. Se uită înăuntru. Al doilea glonț era înțepenit pe țeavă.

Acum stă în fața cuptorului. A îmbrăcat o haină de azbest, cu glugă și cu ochelari de mica, cusuți de glugă. Nimic nu poate arde. E o ființă ciudată, fără chip, cu doi ochi pătrați într-un obraz aspru, cenușiu, fără trăsături, gol. Împinge cărămida de aluminiu în cuptor. Deodată țîșnituri de scîntei mari, albe, sfîrîit de metal care se topește și o vînă groasă de zgură incandescentă răbufnește din cuptor, împroșcind în toate părțile. Nu trebuie să stai acolo. Nici cînd se prinde coajă, purpurie și roșie-cafenie ca sîngele uscat, o placă grea pe suprafața zgurii, nu trebuie să stai acolo. Face ca mămăliga pe foc: răsuflă, răbufnește. Numai că stropește cu picături mari de metal topit, gloanțe încălzite la o mie de grade. Dacă nu te ferești, te arde. Trece prin tine și te ucide.

Suciu Andronic stătea acum unsprezece ani în groapa lui de pușcaș mitralior și trăgea, strîmbîndu-se de încordare. Era în slujba ta, a mea, a celor șaisprezece milioane de oameni care sînt poporul lui. Și acum, sub gluga grea de azbest, prin care simte dogoarea cumplită, lucrează cu o rangă grea în gura cuptorului adînc. În fața lui, nu mai sînt soldați străini, e văpaia roșie și dogoarea de o mie și cîteva sute de grade. Muncește, strîmbîndu-se de efort.

Tot aia e. În slujba ta, a mea, a celor care sînt poporul lui. Opt ore pe zi la Cuptorul Adînc. Mă întrebai ce fel de oameni sînt acolo dedesubt, la Cuptoarele Adînci. Suciu Andronic, șef de echipă, fără de partid, Orășanu Dumitru, muncitor, utemist, candidat de partid. Ce fel de oameni să fie? Oameni.

Hai să ieșim la suprafață: aici aerul e prea fierbinte. Iată-ne iar în hală. Ce e lumina aceea albă, și roiurile de scîntei înstelate? Cuptorul doi de la oțelărie dă o șarjă. Fluieră prelung o locomotivă care pleacă trăgînd după ea vagoane încărcate cu blocuri de oțel proaspăt turnat, trandafiriu, cu muchii de purpură. Locomotiva pare mică, deși nu e; oamenii de la cuptoarele de oțel se uită la ea de sus, iar macaragiul și mai de sus, peste macaralele care alunecă iute, grăbite, cu blocurile enorme de oțel între clești.

Aici însă, dincoace de linia ferată, blocurile se ridică din adîncurile fumegînde, din pivnițele lui Roșu Împărat, pline de flacără: Cuptoarele Adînci. Macaraua lui Ciuciu Ioan le duce spre basculator, le lasă acolo, și, deodată, mașinile uriașe prind viață, zvîcnesc, izbesc, prind în fălcile de oțel, răstoarnă: basculatorul spre carcasa de pornire, carcasa de pornire spre caja de blocuri, printre cilindrii laminorului, pe role, iarăși în caja laminorului... Dangătul de clopot, zguduitura, tunetul, răcnetul de cușcă al leilor, explozia; un sul lung de fier înroșit, care alunecă pe role, e prins de o șină cu ghiare, răsturnat, pornit îndărăt, iarăși zdrobit imediat și subțiat cu mugete cumplite, din nou întors, din nou strivit printre valțuri. Fata pe care o vezi acolo e o feromotroare; flăcăii în salopete înnegrite sînt în echipa de laminatori, dar deocamdată stau. În schimb, acolo, în cușitile alea, spînzurată în aer, șilueta cenușie abia zărită — acela e stăpînul mașinilor, omul care își plimbă mîinile pe comutatoare, manete și volane, ca un cîntăreț la orgă. Nu-l văd bine: e poate Zăvălaș Vasile sau Tamaș Șandor...

Sînt mulți. Ei sînt stăpînii mașinilor cenușii care se întind cît vezi cu ochii. Ei fac din blocuri înroșite țevi, șine și plăci. Sînt mulți. Ei sînt laminatorii de oțel. Ei spun că au drapelul producției pe țară, că au dat atîtea tone peste plan, că sînt în întrecere între schimburi, că au nevoie de mai mult oțel. Drugi uriași înroșiți sar încoace și încolo, trec detunînd printre valțuri, basculatoarele răstoarnă blocurile și le vîră în caja de blocuri care le zdrobește cu un urlet uriaș.

În cușca lui, laminatorul mînuiește cu degete îndemînatice, repede, precis, ferm, comutatoare, manete și volane. Pe macara, Ciuciu Ioan se apleacă asupra haosului încandescent de sub el, e atent, mîinile-i uscățive alunecă pe volane. Jos în întuneric, o mogîldeață cu ochi de o formă ciudată, de o lucire minerală, se apropie de zgura care curge; e Suciu Andronic cu gluga de protecție pe cap. El, sau altul. Sînt mulți, la mașini, pe macarale, la Cuptoarele Adînci.

Sînt laminatorii de oțel. Oameni. Cuvîntul ăsta, cînd vorbești despre ei, înseamnă mai mult decît de obicei. Înseamnă cu adevărat *oameni*.

Petru Dumitriu

Caiet internațional

Între 15 și 17 septembrie va avea loc la Ohrid cel de al IV-a Congres al scriitorilor iugoslavi. La congres vor fi ascultate rapoartele: „Zece ani de literatură iugoslavă" — raportor Milan Bogdanovici, „Zece ani de literatură liberă a Macedoniei" — raportor Dimiter Mitrov, „Creația dramatică în decurs de zece ani" — raportor Marian Matkovici și „Literatura pentru copii" — raportor Mira Alocikovici. Va fi ascultat de asemenea raportul secretarului Uniunii scriitorilor cu privire la activitatea desfășurată de Uniune în perioada dintre Congresul al III-lea și al IV-lea.

★

La Biblioteca „I. L. Caragiale" din Berlin a avut loc solemnitatea dezvelirii bustului lui Caragiale, dăruit bibliotecii de către Institutul romîn pentru relațiile culturale cu străinătatea.

★

„Nekrasov", piesa lui Jean Paul Sartre, va fi prezentată la Teatrul de satiră din Moscova. Tradusă de Ilya Ehrenburg și O. Savici, piesa va avea în rusește titlul „Nimic altceva decît adevărul".

Vestitorul lui August

Amintirii poetului Alexandru Toma, cu ocazia comemorării unui an de la moartea sa.

Mi-am răsfoit din nou caietul
Cu scoarțe roase, albăstrii...
Filă cu filă, cu încetul,
Mă regăsesc în poezii!...

Stihuri de mult aliniate,
Pornite prima oară-n foc!
Căzut-au multe și-s uitate
În neaua foilor din bloc.

Din sîngele-mi în fiecare
Simt aburind și azi un strop,
Cum poartă frunza pe cărare
O umbră din tăcutul plop.

O, vechi poeme, vechi imagini,
Tresar la fiecare semn
Ce-l întîlnesc în colț pe pagini!
Mi-a fost în scrisul meu îndemn!

Văd mîna-ți... Pune pe hîrtie
Un plus sau minus scris discret,
Ca-n vis mi-apare iarăși vie
Privirea blîndului poet.

Cu fruntea-naltă, frămîntată,
Cu părul ca Paringul nins,
Paring ce-a-nvins și nori și zloată,
De febra versului încins.

Stăm la fereastă și cafeaua
Se fierbe molcom în ibric,
Iar vîntul clatină perdeaua,
Albi funigei de borangic...

Din manuscris vioi ridică
Ochii-i mereu nepotoliți,
Fulgerul lor prin vremi despică
Un drum spre anii obidiți!

I-ascult șfios și glasul moale
Dînd gîndului suav contur...
Un fluture oprit agale
Sporește liniștea din jur.

„— Urmași iubiți din veac ferice,
Eu vouă m-am vroit doinar,
Și pietre mi-au lovit și bice,
Și al prigoanei strașnic jar.

N-am tors, visînd, fuiorul lunii,
În timp ce-n văzul tuturor
Torceau călăi și streang și funii
Și lanț găteau pentru popor.

Din primul pas al tinereții
În rînd cu trudnicii-am pornit,
Așa-nceput-am cîntul vieții
Și-o clipă nu l-am părăsit!

În el ard pulberile sfinte
De robi, iobagi și-nfometați
Ce-au pietruit cu oseminte
Un drum spre anii luminați...

Și foc și sînge mi-a fost cîntul
Purtat pînă-n stejari și-n ulmi,
Din tot ce-a pîrjolit pămîntul
Țîșnind flăcări mari pe culmi!

Sub zvastică, sub neagra boltă
Ce-ncarcerase-al meu popor,
Bătut-am toba de revoltă
Cu versul meu acuzator.

În beci adînc, în miez de noapte,
Poemele le-am îngropat,
Cum pui semințe-alese, coapte,
În brazdă după lung arat,

Știind c-or răsări odată
Din ele lanuri mari de rod
Să deie pîine-ndestulată
Descătușatului norod.

De-aș fi căzut ieri în vîltoare
Din glia neagră, din mormînt,
M-aș fi sălțat în orice floare
Cu voi să lupt, cu voi să cînt...

Prin foc strigat-am: deșteptare!
Cu voi din mers am salutat
Oștenii Soarelui-Răsare,
În miez de August luminat!

Și mi-a fost dat la bătrînețe
Pe-ntins meleagul romînesc
Trăindu-mi prima tinerețe
În cîntec vesel să horesc!

Poporul l-am purtat în casă,
În țara-n care e stăpîn
Ce dezgolodată și mănoasă
L-a-mbrățișat pe veci la sîn!

Și l-am purtat la faguri proaspeți
Culeși de harnicul meu roi,
Și miere am întins la oaspeți
De pace și de roade noi!

Și-l întreb și-acuma de departe,
Poporul care l-am slujit,
De-i mulțumit de-a vieții-mi carte,
De lupta mea de-i mulțumit!"

...Pătrunse luna pe fereastră
Cu creanga albă de cais.
O rază s-a oprit în glastră,
O floare-n taină s-a deschis!

Polenul scuturat de stele
Caietul vechi l-a aurit,
Și poate gîndurile mele
În tihna nopții au vorbit,

Cînd greieri țiriind tăcerea
O sfîșiau lîngă ferești.
Și parcă ascultai căderea
Înaltelor fîntîni cerești.

Ce picurau adînca pace
A înălțimilor din bolți!
Și vîntul s-a oprit și tace
Sub aripa întinsei nopți...

— „Maestre, tu ne ești aproape
Precum vioara de arcuș,
Nu-i vreme care să îngroape
Al vieții tale-nalt urcuș!

Ecoul cîntecelor tale
Crește mai viu cu orice pas,
Cu noi răzbate lunga cale,
Cu noi în clipa de popas!

Ele-s la fel ca și zăporul,
Ca și torenții lunii mai,
Nu deslușim în nori izvorul,
Dar îl simțim virtej pe plai...

Cînd noi poeme scriu poeții
Spre tine fruntea îmi ridic,
Acestui glas al tinereții
Tu frate-i ești și-i ești bunic!

Da, știm, la muc de luminare
Scriai poemul tăinuit,
Nici hulă, nici amenințare
Din scrisul tău nu te-au clintit!

Da, știm c-adeseori mîncarea
Pe-o carte rară ai schimbat,
Sfidînd și foamea și-mpilarea
Aripi revoltelor ai dat!

Da, știm, te-au urgisit esteții
Și snobii critici de salon
Că-n strună n-ai cîntat nobleții,
Că n-ai cîntat al lor blazon.

Da, știm, mărimi din altă vreme
Jandarmi ți-au pus lîngă cuvînt
Ca dinamita-ți din poeme
Să nu le-azvîrle pleava-n vînt.

Da, știm, ai strîns amărăciune,
Din plin paharu-i l-ai golit,
Dar n-au putut a te supune
Din drumul tău nu te-au oprit!

Da, știm, ai mers cu noi deodată
În august drept la seceriș,
Izbînzile ți-au fost răsplată
Și luptei noastre luminiș.

Da, știm că-n marea împlinire
O clipă nu te-ai odihnit,
Ne-ai dat întreaga ta iubire
Și gînd și vers nedrămuit.

Da, știm, și-n cea din urmă clipă
În primul rînd de strajă-ai fost,
A veșniciei grea aripă
Pe culme te-a surprins în post!

Te-ai prăbușit cu fruntea dreaptă
Pe manuscrisul început,
Ca un soldat pe o prelată
În ultimul asalt căzut!

Te-ai prăbușit cum cade steaua
Din cerul verii luminos,
Cum cade din înalturi neaua,
Cum roua se așterne jos!

Te-ai prăbușit cum se prăvale
Al toamnei aur nesfîrșit,
Cum doina se pogoară-n vale
Cu blîndul zilei asfințit!

Te-ai prăbușit cum cad stejarii
Știind că rodul viu al lor
Va încolți și-o crește-n zare
Păduri cu ramul foșnitor.

Și dacă mîini vreo uscătură
Stearpă de rod va încerca
Să-ntunece, spumînd de ură,
Coroana cea de frunze grea,

(Căci mai avem și astăzi viscuri,
Combinatori de vers dibaci
Ce vor să scoată flori din smîrcuri
Și vulturi aprigi din ginsaci...)

Va fi de arbori mîl strivită
Căci furtunos cresc din pămînt,
Păduri ce seva-și trag țîșnită
Din trunchiul tău, din viu-ți cînt!"

...Sînt singur cu caietu-n față.
S-au răsfirat zorii de mult.
O ciocîrlie-n dimineață
Ca prima oară o ascult.

Din care lanuri ciocîrlia
S-a înălțat atît de sus
Vestind că bezna și stihia
Și doliul nopții au apus?

Pătrunde ziua în odaie...
Cu sufletul re-ntinerit
Citesc din nou foaie cu foaie
Caietu-mi ros și colbăit...

Văd versuri vechi aliniate,
Cu ele ieri am fremătat.
Căzut-au multe, zac uitate,
Și multe-n raft le-am îngropat!

Dar cum să uit prin ani vreodată
Un plus sau minus scris discret,
Și calda dragoste de tată
Și mîna blîndului poet

Ce le-a-ncrustat precum înseamnă
Un grădinar în orice pom
Mlădița ce-o rodi în toamnă,
Mlădița ce-o-nflori în om?

O, semne vechi de-odinioară
Cu-atît fior vă regăsesc
Și de-am să cînt în primăvară
Doar vouă-am să vă mulțumesc!

Voi îmi rămîneți mărturie
Poetului ce ne-a crescut,
De-aceea foaia de hîrtie
Ca mîna albă i-o sărut,

Și-acuma știu, cînd veșnicia
În larguri mari cu ea l-a dus:
Din care lanuri ciocîrlia
S-a înălțat atît de sus!

Nicolae Tăutu

LA CHEILE MUNŢILOR

Din falnicul regiment 92 rămăsese un grup de vreo sută de oameni. Atîţia porniseră de la stînca Rosnovanu spre munţi, către Soare Apune, dar la întîiul popas făcut în amurg, într-un sat pustiu, fugiseră toţi soldaţii şi caporalii. Se făcuseră nevăzuţi. Din grupul vlăguit şi îngrozit nu rămăsese decît maiorul Bivolaru, căpitanul Antonescu, locotenenţii Fotiade şi Vasilescu, vreo cinci sublocotenenţi, cîţiva subofiţeri, doi sergenţi şi un singur soldat, Catrina Ion. Acesta fusese pus conducător la una din cele patru căruţe cîte mai rămăseseră din trenul regimentar. Dar nu la o căruţă oarecare, ci tocmai la căruţa maiorului Bivolaru, încărcată vîrf cu proviant civil: covoare, lăzi cu tacîmuri, bibelouri de porţelan şi bronz, tablouri făcute sul, fără rame, şi o pianină. Totul era acoperit cu o foaie de cort, încît încărcătura căruţei părea a fi cazonă ca oricare alta.

Incă din clipa retragerii, maiorul îi pusese în vedere soldatului Catrina Ion, pe care îl chemase la postul de comandă al regimentului:

— Soldat Catrina, treci conducător la căruţa mea! Dacă ajungem dincolo de munţi, în Ardeal, te decorez. Iţi dau „Bărbăţie şi credinţă". Dacă încerci s-o ştergi, îţi dau un glonţ. Uite, de-aici. Din încărcătorul acestui pistol Bereta. Inţelegi?

Scosese şase cartuşe din încărcător şi le aşezase în şir, pe masă, ca boabele dintr-o păstaie de mazăre. Şi-i arătase un glonţ. Glonţul din capul şirului. Ii spusese cu un rînjet care-i schimonosea faţa neagră, murdară şi nerasă:

— Ştii că nu-mi tremură mîna!

La întîiul popas, cînd s-a observat lipsa oamenilor, în toiul nopţii chiar, maiorul Bivolaru dădu ordin de adunare întregului detaşament. Părea că-l bătuse cineva, aşa cum era, desfigurat de spaimă şi mînie. Tunica îi stătea descheiată, udă de sudoare, murdară de praf şi bereta de vînător era aşezată strîmb, aplecată pe ochi. Locotenenţii Fotiade şi Vasilescu stăteau lîngă el tremurînd, cu obrajii crispaţi de nelinişte. Adunarea se făcu în ograda unei case ţărăneşti, dar oamenii care veniră ar fi putut încăpea într-o odaie. Catrina stătea la căruţă, într-o magazie a ogrăzii. Ploua mărunt, tomnatic, şi, îmbrăcat numai într-o tunică subţire de doc, soldatul tremura de frig, ţinînd mîinile la piept.

— Unde-i conducătorul de la căruţa mea? întrebase maiorul, tăind aerul cu cravaşa.

Catrina dete răspuns grăbit şi aşa, cum stătea pe capra căruţei, lipi din obişnuinţă călcîile bocancilor:

— Prezent, dom'maior!

— Banditule, ţi-am spus ce te aşteaptă! Fără curte marţială, fără nimic te achit! Mă, te văd în fiecare clipă. Şi cînd dorm, te văd! Dacă dispari, te împuşc!

— Nu dezertez, dom' maior, răspunse soldatul cu glas slab dar convins, şi, scoţîndu-şi mîinile din sîn, unde le ţinuse la căldură, apucă hăţurile şi le strînse, parcă să arate că n-are de gînd să fugă.

Maiorul expuse repede situaţia. Vorbea agitat şi, din locul unde stătea, Catrina nu auzea decît o bolboroseală violentă, parcă veneau la vale, într-o rîpă, grohotiş de pietre şi scurtături de lemn uscate. Atîta doar putuse înţelege din tot ce spunea maiorul:

— Echiparea! In cinci minute pornim. Altfel ne căsăpesc ruşii pînă la unul. Auzi Catrina? Cu tine vorbesc! Ia, treci un sublocotenent la căruţă şi stai lîngă tembelul ăla! Treci tu, Marinescule!

In miezul nopţii, detaşamentul se puse în mişcare. Căruţele se urniră pe şoseaua pietruită, caii sforăiră supăraţi că trebuiau să tragă iar în ham. Maiorul şi ceilalţi ofiţeri călăreau în fruntea convoiului. Numai plutonierii, obosiţi de nesomn, se trîntiră grămadă în căruţe, acoperindu-se cu foile de cort şi cu păturile ude. Maiorul strigă în noapte, întorcîndu-şi faţa către căruţe:

— Nu se urcă nimeni în căruţa mea! Şi stinge felinarul ăla, boule, ori eşti nebun? Stinge felinarul, n-auzi?

Catrina ţinea hăţurile strîns şi stătea uşor aplecat înainte, căutînd să ghicească drumul. Alături de el, sublocotenentul Marinescu îşi aprinsese o ţigară şi acuma trăgea din ea cu nesaţ, ţinînd-o ascunsă în palma făcută căuş. O vreme înaintară aşa, tăcuţi, fără să-şi vorbească. Dar apoi, în urma lor, departe, zarea zvîcni într-o fulgerare scurtă şi răsunară bubuituri surde, parcă veneau din adîncul pămîntului.

— Plouă, rosti Catrina liniştit.

Sublocotenentul nu-i răspunse, dar fulgerările continuară în zarea de smoală, la răstimpuri tot mai dese, şi Catrina privi îndărăt cu luare aminte, prevăzător şi îngrijorat. Apoi rosti înfiorîndu-se:

— Asta nu-i ploaie, asta-i foc de artilerie...

Nici de data asta sublocotenentul nu-i răspunse, preocupat pare-se de ţigara lui din care trăgea fumuri adînci, înfrigurate. Dar aruncă repede ţigara şi rosti cu scîrbă:

— Uf, ce mai zile şi nopţi pătimim, frate! Şi acasă ce-o fi?

Catrina se lumină dintr-odată în obraji şi spuse bucuros:

— O să trecem prin satul meu, dom' sublocotenent.

— Păi de unde eşti tu?

— De la Grădiştea de Munte, dom sublocotinent.

— Unde vine satul ăsta?

— Păi de aici la cinci kilometri este Vlădana. Apoi vin Bolovenii-Noi. Pe urmă Bolvasniţa. Pe urmă Bolovenii Vechi. Şi ajungem la Grădiştea de Munte. De acolo nu mai sînt sate pînă în Ardeal, dincolo de munţi. Numai chei. Numai chei de piatră. Ziua nu vezi soarele pe acolo nici la amiază, aşa-s cheile de înguste şi adînci.

— Şi ce-ai tu acasă, Catrina?

— Ce să am, dom' sublocotinent? Sărăcie...

— Nu asta te-ntreb, Catrina. De familie.

— Am nevastă dom' sublocotinent. Şi doi copii. Şi o mamă necăjită. Atîta am.

— Mari ţi-s copiii?

— Mici. Unul de şase ani şi unul de patru. Trei mi-au murit repede. Cum s-au născut, au murit.

— De ce au murit, Catrine?

— Nu ştiu, dom' sublocotinent. Popa zicea că de pept. Dar aşa de cruzi, nu cred c-au putut să moară de pept.

— Dar tu eşti sănătos, Catrina?

— Sănătos. Numai osul mă supără, dar asta o trag de pe front, dom' sublocotinent. Ninsorile, ploile, statul în şanţuri...

— Dar nevasta?

— Ea cam suferă de pept. Mai tuşeşte cu sînge, dar nu stă la pat... O fi vreo răceală...

— Da vacă ai, Catrina? Trebuie să bea lapte nevastă-ta.

— Aveam o bivoliţă. Am cumpărat-o de peste munte cînd a-nceput războiul, dom' sublocotinent. Dar acuma nu ştiu, dacă n-am mai fost pe-acasă de doi ani.

Sublocotenentul tăcu. Işi aprinse din nou o ţigară şi iar începu să tragă din ea cu patimă şi cu mînie parcă. Pînă atunci ţinuse pistolul automat „Daimler" pe genunchi. Acum se ruşină de prezenţa armei şi o trecu în spate, aşezînd-o pe foaia de cort, deasupra calabalîcului.

— Să nu cadă de-acolo, dom' sublocotinent.

— Nu cade, dă-o dracului de otravă, răspunse repede, tulburat că soldatul îi observase mişcarea. Tulburarea îi crescu în clipa următoare, cînd Catrina rosti simplu şi cu copilărească gravitate:

— V-a pus dom' maior aici de pază, dar eu nu dezertez. Degeaba v-a pus.

— Ţi-e frică?

— Ba, dom' sublocotinent. Dar ştiu că la vreme de război judecata-i pripită. Vrea omul să-şi vadă nevasta şi curtea marţială îl împuşcă într-o clipire de ochi. Are să treacă totul şi dacă-mi ajută dumnezeu şi maica precistă, tot ajung eu acasă.

Convoiul intră într-un sat. Părea a fi pustiu. Numai un cîine s-auzea lătrînd în noapte, prelung, ca o cobe.

— Asta-i Vlădana, spuse Catrina. Acolo-i biserica. Dincolo-i şcoala. E lumină la şcoală...

— Acolo-i şcoala, unde-i lumina? întrebă sublocotenentul uimit, parcă ar fi descoperit cine ştie ce.

— Acolo-i...

Ofiţerul deveni dintr-odată comunicativ şi întrebă:

— Ştii tu ce-s eu în civilie?

— Sublocotinent, să trăiţi!

— Nu-s ofiţer, mă, ce dracu, nu se vede?

Soldatul îşi întoarse ochii spre el, cercetîndu-l cu atenţie, dar nu văzu nimic altceva decît faţa uscată şi nerasă, aşa cum se ivise pentru o clipă la jăratecul slab al ţigării din care ofiţerul tocmai trăgea.

— Invăţător, Catrina, asta sînt. Tu ştii să citeşti?

Ofiţerul voise să întrebe dacă ştie să citească pe faţa unui om dar soldatul răspunse simplu, ruşinat de neştiinţa lui:

Desen de UNTCH

— N-am învăţat carte. Am stat la vite, la oi...

Sublocotenentul se posomorî iar:

— Trei sferturi din populaţie e analfabetă şi noi ne ţinem de războaie...

Soldatul mai mult bănui decît înţelese amărăciunea vorbelor rostite de ofiţer, dar răspunse prevăzător:

— Statu-i stat. El ştie ce face...

— Statul trîntorilor, Catrina, şi al tîlharilor! Tu nu vezi ce duci în căruţa asta? Lucruri de furat! Şi eu te păzesc. Lasă, mă, bine că vin ruşii.

Soldatul nu mai scoase nici un cuvînt. Infricoşat şi uluit de ce-i auziseră urechile, acum tăcea, scrîşnind fălcile, fiindcă ar fi simţit nevoia să adeverească spusele sublocotenentului, ori măcar să dea drumul unei înjurături grele, plină de obidă. Dar inima îi tremura şi i se părea că el însuşi e tocmai ca o biată păsăruică, gata să cadă în laţ. Şi nu ştia cum să se ferească. Se uită uluit, cu coada ochiului, spre ofiţer. Dar şi acesta parcă se cuibărise în el însuşi, ca într-un adăpost, stînd îndoit de şale, tăcut, fără glas. Şi multă vreme după aceea nu auziră decît uruitul căruţelor, tropăitul şi sforăitul cailor istoviţi de drumul acela prin noaptea adîncă.

Trecură din nou pe uliţa unui sat şi încă odată îl lăsară în urmă, istovit în linişti grele şi în negurile nopţii. Apoi, pe încetul, zările răsăritului se îmbujorară şi noaptea prinse a se destrăma. Acuma se vedeau culmile împădurite, cotropite în buratic lăptos şi umed. Cei doi tăcuseră vreme îndelungată şi numai acuma, zărind locurile cunoscute, soldatul tresări trezit ca dintr-un somn de plumb şi zise arătînd cu codirişca, undeva spre văile către care înaintau:

— Acum intrăm în Grădiştea de Munte, dom' sublocotinent. La mine acasă!

Atunci răsunară cîteva împuşcături şi convoiul se opri ca la o comandă. Impuşcăturile erau uşoare, veneau de bună seamă de la nişte arme de infanterie, de la „zebe"-uri, ori de la pistoale automate. Sunaseră ca nişte pocnitori şi dacă nu erau aci văile adînci să le ia ecoul şi să-l izbească în cîteva rînduri de pereţii înalţi ai stîncilor, poate că nici nu s-ar fi auzit. Buimăciţi, plutonierii ţîşniră de sub pături ca nişte potîrnichi, sărind în şanţul şoselei. Ofiţerii descălecară mai greu şi trecură cîteva clipe lungi pînă să ajungă la adăpostul şanţului. Impiedicat cu cizma în scăriţa şeii, maiorul nu putu descăleca atîta de repede şi, livid, înfricoşat, striga:

— Vezi că-i o mitralieră în căruţa mea! Catrina, Marinescule, ce faceţi? Scoateţi mitraliera de sub prelată!

— In clipa următoare însă, la cotul şoselei, acolo de unde începea satul şi de unde răsunaseră adineaori împuşcăturile, se iviră trei soldaţi nemţi care făceau către convoi semne prieteneşti, strigînd bucuroşi:

— Kameraden! Kameraden! Kommen sofort!..

Maiorul îşi reveni cel dintîi din spaimă şi ştergîndu-şi năduşeala cu mîneca tunicii ordonă celor ascunşi prin şanţuri:

— Repede sus! Fricoşilor, n-aţi văzut că-s de-ai noştri? Trebuia să vă gîndiţi că ruşii n-aveau cum să ne cadă în faţă!

Convoiul se refăcu în cîteva minute şi înaintă spre sat. Maiorul, care ştia nemţeşte, intră în vorbă cu patrula germană şi Catrina putu să-l vadă vorbind vesel, rîzînd laolaltă cu soldaţii nemţi. Catrina habar n-avea de limba germană, dar sublocotenentul Marinescu, ca un tîlmaci depărtat, traducea pentru sine însuşi vorbele celor din faţă:

— Spun că e ţuică bună în satul ăsta. Şi întreabă pe unde-s ruşii, dacă au rămas mult în urmă. Au găsit azi noapte partizani în comună. Dar i-au pus la zid şi i-au împuşcat...

Şi satul acesta părea pustiu. Numai soldaţi nemţi erau prin ogrăzi şi pe uliţa principală, pe şosea, învîrtindu-se prin preajma motocicletelor cu ataş şi a camioanelor grele, acoperite cu prelate. Dintr-un camion s-auzea zvonul unei armonici, dar cîntecul părea a fi o batjocură, nu într-o localitate vie, ci într-un cimitir devastat. Curînd trecură pe lîngă două case arse pînă-n temelii şi Catrina le arătă, sugrumat de emoţie:

— Astea au ars azi noapte dom' sublocotinent.

— N-auzi că au găsit partizani în comuna ta?

— Partizani!

Convoiul opri în dreptul primăriei. Maiorul intră în clădire, călcînd cu o caraghioasă demnitate pe podişca aşezată peste şanţul şoselei. Pintenii zornăiră subţire. Cît timp stătu maiorul înăuntru, cei din convoi zăriră cîţiva nemţi, aburcînd spre camioane porci şi viţei. Unul venea cu un sac pe spinare şi părea că duce dovleci, dar cum era beat, neamţul căzu şi din sacul cu gura desfăcută, zburătăciră speriate, ţe-avalma, găini şi raţe, pui de curcă şi gîşte. Dintr-o parte a satului se ridicară pale de flăcări şi vîntul înteţit, vălătuci spre şosea norii groşi de fum. Răsunară iar cîteva împuşcături şi lui Catrina i se încreţi obrazul întunecat şi închise ochii, cuprins de ameţeală.

— Porcii! scrîşni sublocotenentul şi Catrina îl auzi.

— M-aş repezi pînă acasă, dom' sublocotinent, spuse Catrina.

Tocmai atunci maiorul ieşi din primărie şi încălecînd calul pe care-l ţinuse de dîrlogi un locotenent, ordonă, fixînd convoiul cu ochii săi scînteietori, ca ai unei păsări de pradă:

— Continuăm marşul! Aici nu putem opri din pricina partizanilor! Şi ruşii se apropie pe urmele noastre! Gata! Pornim, domnilor!

Convoiul se urni din nou şi Catrina rămase cu privirile pierdute în lungul şoselei, acolo unde soldaţii nemţi se căzneau să urce în camioane porcii şi viţeii şi să adune păsările care zburătăceau pe lîngă zaplazuri. Pînă ieşiră din sat, Catrina rămase cu ochii umezi îndreptaţi înspre şoseaua plină de camioane şi soldaţi nemţi. Apoi rămaseră în urmă ultimele case şi convoiul intră în cheile adînci. In marginea şoselei, apele unui rîu de munte bolboroseau furioase şi, ca să fie auzit, Catrina trebui să-i strige sublocotenentului:

— M-aş fi repezit pînă acasă, dom' sublocotinent!

Acesta nu răspunse. Privea înainte, spre capătul convoiului, acolo unde se zărea săltînd, la trapul calului, trupul înalt şi slăbănog al maiorului. Apoi sări din căruţă şi veni înaintea cailor, oprindu-i:

— Sări jos! îi ordonă sublocotenentul. Sări jos, Catrina şi du-te pînă acasă. Am să te aştept aici. Să te întorci repede.

Convoiul cotise după peretele unei stînci şi cei doi rămaseră singuri lîngă căruţa lor, numai ei singuri, cu caii cuminţi şi cu apa care vuia, alergînd la vale.

— N-auzi, Catrina? Am să te aştept aici! Maiorului îi spunem că s-a rupt ceva la căruţă. Inima căruţii, ori că s-a desprins şina unei roţi. E bine aşa? Hai, trage o fugă pînă acasă.

Catrina sări din căruţă. Tremura tot de bucurie şi nu ştiu ce să facă. Atunci se aplecă repede spre mîna ofiţerului, i-o apucă şi i-o sărută:

— Ce faci, omule? îl întrebă ofiţerul surprins. Du-te, mă, odată, ce mai zăboveşti? Hai, mă, că nu mă mişc de-aici!

Stai, Catrina! Bine că mi-a dat în gînd. Deshamă dracului un cal şi încalecă-l! Ajungi mai repede.

Apoi se scotoci în sacul cu merinde şi scoase de acolo două cutii de conserve, întinzîndu-le soldatului.

— Na, mă, ce te uiţi aşa? Du-le copiilor! Uite şi nişte bomboane!

Catrina pieri într-un tropot vijelios şi ofiţerul, cu privirea înlăcrămată în urma lui, se aşeză pe-o piatră la marginea drumului, aprinzîndu-şi o ţigară. După cîteva clipe, din cealaltă direcţie răsună alt tropot de cal şi la cotul şoselei se ivi un plutonier trimis de maior:

— Dom' maior întreabă de ce-aţi rămas? îi comunică plutonierul fără să descalece.

— A căzut şina de la o roată, Mărgăritescule, asta e. L-am trimis pe soldat în comună să caute repede un fierar. Spune-i domnului maior să fie fără grijă, că vă ajungem noi din urmă!

Plutonierul plecă. Şi aci, în cheile adînci, rămase iar singur, un om cu sufletul macerat de gînduri şi de nelinişti, de cumplite îndoieli şi întrebări. Un om încă tînăr, cu tîmplele cărunţite înainte de vreme, un om care nu părea să aibă altă treabă decît să aştepte în acel colţ pustiu al cheilor, să aştepte şi să se gîndească. La un moment dat se apropie de loitrele căruţei şi ridică un capăt al foii de cort. Văzu lemnul lucios, de mahon, al pianinei, covoarele înflorate, cuferele legate cu centuri, ca să nu sară la hopuri capacele din încuietori, faţa i se schimonosi de scîrbă şi scuipă plin de dispreţ, apoi se depărtă scrîşnind:

— Bandiţilor! Tîlharilor! Nu vă crapă obrazul de ruşine!

La vreun sfert de ceas după aceea se ivi şi Catrina. Calul mergea la pas şi soldatului i se bălăngăneau picioarele, fără vlagă. El însuşi, uşor îndoit pe greabănul animalului, părea istovit.

— Hai, omule, odată! Ce mergi aşa? îi strigă ofiţerul, dar Catrina nu făcu nici un gest care putea să însemne grabă. Abia cînd se apropie de căruţă, ofiţerul îi văzu faţa pămîntie, fără pic de sînge, ochii duşi în fundul capului, cu privirile lor fixe, înfricoşetoare:

— Ce s-a întîmplat, Catrina?

Soldatul descălecă mut şi lăsă calul în voia lui. In loc să-l înhame, se apropie de căruţă şi zmuci prelata. Scoase de-acolo două lăzi cu benzi de cartuşe, apoi, sforţîndu-se, scoase şi mitraliera. Ii desfăcu cracănele şi-o aşeză jos, pe pămînt. Apoi se ridică drept şi privind în ochii sublocotenentului, rosti cu o voce, care nu mai admitea nici o împotrivire:

— Nu mă mişc de-aici. Pun mitraliera în poziţie şi-am să trag. Am să trag pînă se termină benzile, pînă mor cu mîna pe trăgaci. Am să trag în nemţi!

— Dar ce s-a întîmplat, Catrina?

— Dom' sublocotinent, dumneavoastră trebuie să mă înţelegeţi. Aţi văzut norul acela de fum şi palele de flăcări? Mi-au dat foc la casă şi mi-au omorît femeia azi noapte. N-aţi văzut ce treabă aveau nemţii în comună? Asta-i ţara pe care o apăr eu? Asta-i? Şi se repezi la căruţă, bătînd cu pumnii în cufere şi în lemnul pianinei, înăuntrul căreia corzile începură a suna în vuiet uşor.

Sublocotenentul se apropie şi el de căruţă şi întinse mîna spre pistolul automat, dar Catrina îl opri:

— N-ai de ce să tragi în mine. Oricum, tot am să mor aici! Dacă vrei, du-te după maior şi după banda lui.

Sublocotenentului i se făcu faţa roşie ca racul şi răspunse, ruşinat că soldatul îl bănuise de gînduri pe care nu le avea:

— Nu vreau să trag în tine, Catrina, fratele meu! Vreau să rămînem împreună aici.

Apoi îşi scoase cuţitaşul din buzunar şi tăie hamurile celuilalt cal, slobozindu-l. Ii dădu un picior în crupa lucioasă de sudoare şi calul se depărtă de lîngă ruda căruţei. Amîndoi oamenii traseră pe urmă căruţa, aşezînd-o în curmezişul şoselei. Luară apoi mitraliera, pistolul automat, cele două lăzi cu benzi pentru mitralieră şi după ce cercetară locul, se căţărară pe stînci, oprindu-se la un loc potrivit, pe un platou îngust, la vreo cincizeci de metri de-asupra şoselei.

— De-aici avem cîmp de ochire bun, spuse ofiţerul în termeni militari. Ţinem în şah toată şoseaua.

Catrina nu înţelese toate cuvintele ofiţerului. Dar părea a fi liniştit şi calm, cu mişcări sigure. Aşeză mitraliera în poziţie de tragere, vîrî prima bandă de cartuşe şi fixă înălţătorul. Apoi nu se mai mişcă de lîngă mitralieră, ţinînd mîinile încleştate pe trăgaci. Fără să-şi întoarcă privirea spre ofiţer, îi spuse:

— Aveţi încă vreme destulă să plecaţi, dom'sublocotinent.

Ofiţerul nu răspunse şi Catrina îşi întoarse faţa spre el. Cînd îi văzu ochii umezi, Catrina înţelese că omul de lîngă el se ţinea tare să nu lăcrimeze. In zare porniră iar bubuituri surde, răscolind marile depărtări şi păduri.

— Acolo-s ruşii, spuse Catrina. Ruşii de care ăştia fug mai rău decît şobolanii...

Atunci se auzi întîiul vuiet de motoare. Catrina tresări, se înţepeni mai bine pe vîrful bocancilor şi îşi încleştă mai tare mîinile pe trăgaciul mitralierei. Cunoscător şi atent, ofiţerul îl întrebă:

— Ai ridicat înălţătorul la trei sute?

— L-am pus la două sute.

— E bine şi aşa. Numai să nu-ţi tremure mîna. Nu mă laşi pe mine?

— Nu! N-o să tremur! N-am tremurat la Roznovanu, am să tremur aici, în faţa tîlharilor ăstora?

— Sînt vreo trei sute.

— Să fie şi trei mii. Aici avem şase benzi. Ajung cartuşele pentru fiecare.

— Uite-i! Atenţie!

Ofiţerul nu-şi putuse opri strigătul de prevenire. Pe feţele crispate ale amîndurora se îmbrobonară valuri de sudoare într-o singură clipă, parcă ar fi stat într-o ploaie măruntă. Cu palma pe umărul lui Catrina, ofiţerul urmări mersul şirului de camioane pe şosea. Primul camion era fără prelată, descoperit, şi se zăreau în el nemţii claie peste grămadă.

— Aşteaptă... încă puţin... încă o clipă... Acuma, Catrina! Foc! ordonă ofiţerul şi în aceeaşi clipă mitraliera îşi porni răpăitul ei năprasnic.

Intîiul camion coti brusc, pierzînd direcţia şi se prăvăli în undele apei; al doilea se opri, cu cauciucurile sparte, uşor cîrmit spre dreapta, acoperind întreaga lăţime a şoselei. Celelalte patru camioane se opriră la scurte intervale şi nemţii buimăciţi, surprinşi de atac, săriră din maşini şi se răspîndiră ca potîrnichile. Răsunară strigăte de durere şi pietrişul şoselei se înnegri cu trupurile celor căzuţi. Mitraliera îşi opri răpăitul. Catrina îşi întoarse faţa spre ofiţer şi acesta, mirat, îi văzu gura plină de sînge.

— Ce ai, Catrina? Eşti rănit?

— Mi-am muşcat buzele, ca să nu-mi tremure mîinile.

— Catrina, acuma ţii la intervale, foc de urmărire. Ca la vînat. M-ai înţeles?

— Inţeles, dom' sublocotinent!

— Tragi numai în ţintă vie, la cea mai mică mişcare de regrupare. Trage acuma! Trage, Catrina, ce mai aştepţi?

Cu binoclul la ochi ofiţerul controla mişcările inamicului. Il preveni repede pe Catrina:

— Ţeava către ultimul camion, Catrina, atenţie! Vor să pună şi ei în bătaie o mitralieră. Uite binoclul, Catrina.

— N-am nevoie de ochelari! I-am zărit. Uitaţi-vă că trag o rafală în obiectiv.

— Bravo, Catrina! Ai tras minunat!

Şi totuşi nemţii izbutiseră să pună în tragere o armă automată, fiindcă traseră de îndată cîteva rafale. Un snop de gloanţe izbi în stîncă, lîngă cuibul de mitralieră al celor doi oameni. Rupturile de piatră împroşcară platoul. Urmară apoi alte rafale, mai violente şi parcă trăgeau două mitraliere deodată. Cu binoclul la ochi, ofiţerul controla şoseaua, căutînd să descopere cuiburile armelor vrăjmaşe. Descoperi unul şi strigă soldatului:

— Catrina, în spatele primului camion, trage acolo!

Mitraliera lui Catrina rămase tăcută. Atunci abia ofiţerul văzu că soldatul de lîngă el stătea cu capul rezemat pe trăgaci ca şi cînd l-ar fi cuprins somnul dintr-odată. Catrina pierise fără cricnet, lovit de-un glonte chiar în frunte, între ochi. La mitralieră trecu sublocotenentul.

Cu prima rafală făcu să amuţească mitraliera pitită în spatele camionului.

Soarele se înălţase de-o suliţă pe cer. Norii se împrăştiaseră. Undeva, în brădet, s-auzeau triluri de păsări, neştiutoare că aci, în chei, un singur om înfrunta un detaşament întreg. Apa rîului curgea la vale, bolborosind între bolovani, dar mai jos, acolo unde zăcea camionul răsturnat, apa scălda cîteva trupuri însîngerate şi unda ei limpede pleca mai departe, înspumată şi roşie ca focul. In răstimpuri păcănea mitraliera ascunsă pe înălţimea de piatră şi jos, în şosea, răsunau, ca nişte glasuri ale unor fiinţe ciudate, strigătele celor loviţi. Apoi, într-un tîrziu, vuietul care spărgea zările răsăritului răsună tot mai viu, tot mai puternic. Şi atunci cînd ofiţerul care sta la mitraliera cu ţeava fierbinte văzu cei dintîi nemţi sărind ca nişte bezmetici pe şosea, alergînd în plină bătaie a mitralierei sale, înţelese că ei au fost încolţiţi ca nişte şobolani netrebnici şi că din cealaltă parte a şoselei sosiseră avangărzile rapide ruseşti. Cînd se iviră cele dintîi motociclete, sublocotenentul înălţă, ca pe-un steag, o cămaşă albă, uşor însîngerată. Apoi coborî, purtîndu-l pe Catrina în spate.

Petru Vintilă

10 ani de la eliberarea Coreei

NOUA LITERATURA A R.P.D. COREENE

Elevele coreene mulţumesc şi cer autografe voluntarilor chinezi care au luptat pentru a le apăra patria.

Istoria dezvoltării literaturii coreene contemporane cuprinde trei etape.

Prima începe la 1945 şi reprezintă perioada construcţiei democratice a poporului coreean. Liniile dezvoltării ei au fost precizate în programul Asociaţiei literare şi artistice a Coreei de nord, organizată în martie 1946. Acest program înscria ca obiectiv principal al noii literaturi coreene participarea activă la lupta dusă de Partidul Muncii din Coreea pentru construirea orînduirii democratice, pentru nimicirea rămăşiţelor regimului feudal şi ale imperialismului japonez, pentru lichidarea naţionalismului burghez, a decadentismului şi a estetismului.

Tema construcţiei democratice constituie tema principală a literaturii coreene din această perioadă. Omul muncii, stăpînul ţării, făuritorul marilor construcţii, cu viaţa şi relaţiile sale, devine eroul operelor literare ale scriitorilor coreeni. Acum apare romanul „Pămînt" de Li Ghi En şi poemul „Cîntul vieţii" de Te Ghi Cen, care înfăţişează chipuri de eroi ai construcţiei democratice.

Această temă se află la baza multor opere literare, apărute înainte de război, în perioada războiului şi după război. In această serie de opere, „O familie de muncitori" de Li Buk Men, „Zăcăminte de cărbune" de Hvan Gen, „Patria" de Men Bek Giun, „Pe o cîmpie verde" de Ten Mun Hian etc. — sînt dintre cele mai valoroase.

Aceste opere sînt străbătute de patosul marilor construcţii; ele oglindesc avîntul tinerilor inovatori, înaltul lor patriotism, încrederea în cauza dreaptă a poporului.

Poemul epic de mari proporţii al lui Te Ghi Cen „Piaktusan", scris în 1947, creează chipurile nemuritoare ale partizanilor coreeni care, sub conducerea lui Kim Ir Sen, au luptat împotriva imperialiştilor japonezi.

Mareşalul Kim Ir Sen — erou naţional al poporului coreean — este prezentat în povestirea lui Han Ser Ia — „Un drum însîngerat" — nu numai ca un mare strateg, ci şi ca un mare creator.

O popularitate deosebită are tema prieteniei dintre poporul sovietic şi poporul coreean. Multe poezii sînt consacrate lui I. V. Stalin; adunate mai tîrziu în volumul „Slavă lui Stalin", ele sînt semnate de cei mai talentaţi poeţi coreeni: Pak Se En, Hon Sun Cer, Min Ben Giun, Li Cian, etc. Poemul „Drumul nostru" de Te Ghi Cen, povestirile „Soră şi frate", de Han Ser Ia, „Ana" de Liu Ciu Din sînt consacrate de asemenea prieteniei coreeano-sovietice.

Oglindind viaţa oamenilor din nordul Coreei, scriitorii coreeni acordă în acelaşi timp o mare atenţie şi luptei oamenilor din Coreea de sud asupriţi de ocupanţii imperialişti şi de clica lui Li Sin Man. Multe opere, între care cităm numai cîteva din cele mai valoroase: „Mama" de Son En, „Cartea mîniei" de Min Ben Giun, „Insula Hau" de Na Guk, dezvăluie tabloul vieţii locuitorilor din Coreea de sud şi al luptei lor eroice împotriva agresorilor străini şi a trădătorilor patriei.

★

A doua etapă cuprinde anii 1950-1953, cînd poporul coreean duce războiul de eliberare împotriva agresorilor imperialişti şi a clicii lui Li Sin Man.

Incă din primele zile, Partidul Muncii din Coreea acordă o mare atenţie activităţii scriitorilor gata să-şi slujească patria. Cuvintele adresate de mareşalul Kim Ir Sen la 30 iunie 1951 oamenilor artei şi literaturii constituie un document programatic nu numai pentru perioada războiului, ci şi pentru dezvoltarea întregii literaturi noi coreene.

„Scriitorii — a spus conducătorul — trebuie să facă din operele lor arme ascuţite şi puternice în mîinile poporului care luptă, să-l însufleţească pentru victoria finală asupra duşmanului".

In această perioadă, scriitorii au început să studieze viaţa mai profund, ei şi-au însuşit mai adînc metoda realismului socialist, şi au abordat din plin teme de război.

Incercările crîncene prin care trecea poporul coreean, eroismul lui, constituiau acum temele principale ale operelor lor. Glasul înflăcărat al poetului Te Ghi Cen cheamă poporul la luptă în numele victoriei. Glasul lui este glasul poporului său şi al vremii sale.

In poemul „Cîmpia Oror", poetul Min Ben Giun cîntă pe femeea coreeană care luptă cu eroism împotriva duşmanului cotropitor.

In poeziile lirice „Steagul victoriei noastre" de Hon Sun Cer, „Intre aceşti oameni" de Kim To Gin, poeţii prezintă chipuri de ostaşi viteji din armata populară coreeană, cu înaltele lor calităţi morale.

Culegerea de versuri „Pămîntul eroilor" este închinată oamenilor muncii şi pămîntului ţării lor. Poetul Kim Sun Sek înalţă un imn puternic ostaşilor care-şi apără pămîntul şi ţara cu preţul sîngelui lor. Scriitorul Hvan Bon dezvăluie lumea spirituală a ostaşului, ura lui împotriva duşmanului. Iu Se Diun în „Doi ostaşi" şi Pak Te En în „Tineretul ţării noastre" creează chipul ostaşului armatei populare, plin de abnegaţie şi eroism.

Ura poporului coreean împotriva cotropitorilor imperialişti constituie tema povestirilor „Şacalii" de Hao Sen Ia şi „Diavolul" de Li Buk Men.

In anii războiului, şi tema prieteniei dintre popoare este tratată cu multă profunzime. Volumele de versuri „Sub acelaşi soare", „Cîntecul prietenului" şi „Slavă" de Hon Sun Cer sînt străbătute de marile idei ale internaţionalismului proletar.

★

A treia etapă a noii literaturi coreene începe cînd în toată ţara a răsunat cîntecul victoriei, anunţînd sfîrşitul războiului.

Lupta pentru reconstruirea ţării devine tema centrală a literaturii noi din Coreea de nord. Ea este acum mai complexă şi mai variată, deoarece în această etapă trebuie întărite bazele revoluţionar-democratice pentru mersul înainte al revoluţiei, pentru îndeplinirea sarcinilor legate de transformarea socialistă a ţării.

Tema vieţii fericite a ţăranului pornit pe drumul colectivizării este o temă favorită a scriitorilor coreeni de după război. Poeziile „Cîntec pe cîmpia Elitusamarni" de Kim Buk Von şi „Slavă mamei şi fiului" de Kim U Cior exprimă perspectivele vieţii fericite a ţăranilor, membri ai cooperativelor de producţie agricolă.

Scriitorul Han Ser Ia a terminat după război trilogia „Tedongan"; au apărut poemele „Mama" de Hon Sun Cer, „Cîntecul Coreei" de Min Ben Giun, povestirile „Ostaşi tineri" de Kim En Sek, „Pămînt natal" de Iun Si Cer, etc.

Noua literatură coreeană se îmbogăţeşte şi cu cîteva opere istorice noi — evocări ale trecutului glorios al poporului coreean, ca de pildă trilogia „Tumangan" de Li Ghi En. In aceşti 10 ani, noua literatură coreeană şi-a îndeplinit cu cinste sarcina ei nobilă de a oglindi veridic realitatea şi a educa poporul în spiritul ideilor înaintate ale vremii.

Vl. C.

CARNET SOVIETIC

„Povestirea obiectivă" şi limitele ei

Mai multe articole apărute recent în presa literară sovietică pun în dezbatere problema „povestirii obiective", procedeu de compoziţie şi narare folosit în ultimele lor romane de Vera Panova („Anotimpuri"), A. Ribakov („Ekaterina Voronina"), V. Nekrasov („In oraşul natal") şi de alţi scriitori.

După aprecierea unor critici, acest procedeu este menit să ajute pe scriitori în creaţia unor opere în care să nu se simtă intervenţia autorului, să se înlăture astfel didacticismul, declaraţiile de principii, iar adevărul vieţii să reiasă în toată autenticitatea lui, lipsit de ori-ce „corectiv". In acelaşi sens, idealul, „supraproblema" pe care o dezbate povestirea ori romanul, ar putea fi cu multă uşurinţă deduse de cititor prin spontaneitatea redării acţiunii, prin puterea obiectivităţii însăşi a desfăşurării faptelor, prin capacitatea „obiectivă" de emoţionare a „subtextului".

Intervenţia cunoscutului critic An. Tarasenkov previne împotriva exagerărilor care se pot ivi în folosirea acestui procedeu. Criticul discută pe larg problema într-un interesant şi valoros articol publicat în revista „Znamia", nr. 7—1955 („Pe temele actualităţii").

Realismul socialist, spune An. Tarasenkov, este o nesecată sursă de căi şi stiluri de creaţie, ceea ce asigură diversitatea, originalitatea şi noutatea operelor artistice care se creează în spiritul acestei metode. Tendinţa îmbogăţirii nelimitate a căilor şi stilurilor de creaţie a determinat şi în ultimii ani în Uniunea Sovietică apariţia unor opere valoroase, profund noi ca viziune şi rezolvare a temelor, care au şi cucerit preţuirea maselor de cititori.

Unii scriitori, dornici să redea realitatea cît mai complex, să fie cît mai fideli faţă de desfăşurarea vieţii, au încercat şi procedeul „povestirii obiective" a acţiunii, procedeu care a stîrnit interes, dar şi discuţii.

Dacă Vera Panova în romanul „Anotimpuri" folosind mai prudent „povestirea obiectivă" a reuşit să obţină unele succese în conturarea mai vie, mai autentică a faptelor, alţi scriitori au interpretat-o ca o expunere caleidoscopică, migăloasă, chiar şi a amănuntelor şi faptelor cu totul nesemnificative.

Criticul citează în această privinţă, de pildă, romanul de mari dimensiuni „Ekaterina Voronina" *al lui A. Ribakov. De la bun început criticul combate umflarea „gigantică, fluvială", a expunerii faptelor în acest roman, despre care arată că „nu este conformă cu tendinţa de a reda complet culorile vieţii". Criticul arată că, deşi romanul este plin de fapte din viaţa portului de pe Volga, în care se petrece acţiunea, deşi în paginile romanului se petrec enorm de multe evenimente deşi eroii nu sînt lipsiţi de veridicitate, totuşi ei nu reuşesc să emoţioneze pe cititor, să se întipărească adînc în memoria lor, să devină modele demne de imitat. Nici eroina principală a romanului, Ekaterina Voronina, nici alt personaj principal, Lusia Osurkova, nici Mastovoi, cu palpitanta lui biografie, nici Lednev, devenit din simplu muncitor, general al transportului fluvial, nu izbutesc să fie vii şi tipici, să capete dimensiunile, profilul monumental al unor eroi memorabili.*

Cauzele acestui eşec — subliniază An. Tarasenkov — sînt de mai multe naturi. „Scriitorul s-a apucat de scris, fără să-şi explice cu ce scop povesteşte istoria vieţii şi a dragostei Ekaterinei Voronina. El n-a fost însufleţit cu adevărat nici de caracterul eroinei, nici de o mare idee umană. Aceasta este una din cauze".

Cea de a doua cauză provine de la greşita interpretare a procedeului „povestirii obiective".

Naraţiunea obiectivă, arată An. Tarasenkov, nu înseamnă dezvoltarea acţiunii eveniment cu eveniment, nu înseamnă să uiţi de rolul selecţiei şi al tipizării, să nu intervii ca un critic lucid — cum trebuie să fie orice scriitor — critic pe care cititorul trebuie să-l întrevadă din însăşi prezentarea concepţiilor, gusturilor, înclinaţiilor personajelor pozitive în raport cu ale celor negative.

„Adeseori la noi — *spune An. Tarasenkov* — în chip naiv se presupune că naturalismul, ca metodă artistică, se reduce la oglindirea amănuntelor fiziologice, la vulgaritatea exprimării eroilor, la atracţia autorului spre erotic". *La Ribakov nu sînt nici amănunte fiziologice, nici scene senzuale, cu toate acestea romanul nu este departe de naturalism, căci exagerarea expunerii „obiective" nu poate duce decît la această greşită, falsă concepţie asupra metodei artistice.*

O concluzie asemănătoare o formulează criticul şi asupra romanului „In oraşul natal" de N. Nekrasov. Romanul lui Nekrasov, deşi superior în unele privinţe faţă de al lui A. Ribakov, plăteşte însă un tribut mai serios naturalismului, pentru că în el tendinţa „reflectării pasive" se face şi mai simţită, este chiar teoretizată de autor, care se declară duşman de moarte al „declaraţiilor".

Discuţia în jurul acestor probleme importante este abia la început, şi în cadrul ei se vor mai manifesta desigur puncte de vedere interesante.

Ca orice dezbatere ce se desfăşoară în presa sovietică, ea va îmbogăţi şi pe scriitorii noştri cu o experienţă nouă şi cu rodnice concluzii.

M. C.

INGINERII

Desen de PASCAL RADULESCU

Nu mai fusesem de mulţi ani acolo, şi acum încercam sentimente contradictorii. Mi se părea că numai topografia locului a mai rămas statornică vechilor evocări şi acest lucru mă nemulţumea, în primul rînd, din pricina acelei nevoi nostalgice de a regăsi peisajele bine cunoscute aidoma cum le-ai lăsat. Dar simţămîntul că timpul a lucrat în strînsă complicitate cu dorurile, poate confuze, ale acelei epoci tinereşti, a biruit, fireşte, în cele din urmă. Am intrat aşadar la „Electromagnetica", avînd sentimentul că sînt şi eu părtaş la această impresionantă proprietate a poporului nostru. Cred că nici o privelişte industrială nu este mai sincronizată cu contemporaneitatea, ca priveliştea unei fabrici electrotehnice. Aici nu există coloşi de metal, nu există cuptoare încinse la temperaturi infernale, nu e vizibilă acea încleştare titanică dintre om şi materie. Aici tehnica îşi îmbracă mînuşi suple de cauciuc, ca şi cum s-ar pregăti pentru oficierea unei magii complicate, şi captează abilă secretele electricităţii, pe care apoi le face docile şi le îndrumă prin reţeaua ei întortochiată de fire.

Cea dintîi întîlnire, şi cea dintîi frumoasă surpriză, este întîlnirea cu Marian Duma. Gravul adolescent, pe care l-am cunoscut cîndva într-o redacţie plină de tineri, şi care stăruia cu o răbdare de erudit asupra manuscriselor şi şpaltelor zilnice, este azi un bărbat în toată firea, şi unul din inginerii de răspundere de aici. Dar să punem punct relatărilor indiscrete, fiindcă Duma este prudent faţă de fantezia zglobie a gazetarilor, şi nu-i place să se vorbească public de el. In schimb, colegii săi din întreprindere, o droaie de tineri simpatici care te cuceresc iute, reacţionează favorabil faţă de ideea publicităţii, şi vorbesc despre ei cu o degajare deplină. Sînt, mi se pare, şapte asemenea tineri ingineri proiectanţi, număr aducător de noroc pentru constelaţiile poeţilor de odinioară, de la pleiada alexandrină la acea a lui Ronsard. Şi aceşti tineri, şi o serie de tineri tehnicieni de acolo, şi-au făcut studiile pe la şcoli sovietice, iar în fabrică au venit relativ de curînd.

Romanticii zilelor noastre

Pentru a descrie pe Dumitru Costache, un amator de ample prezentări balzaciene ale omului ar trebui să scrie peste o sută de pagini de text. Costache se trage din ţărani, şi firea sa e caracterizată printr-o extremă vitalitate, prin îndărătnicie şi ambiţie în tot ceea ce întreprinde, prin voinţa de a izbuti cu orice preţ. Fizionomic, Costache este un omuleţ simplu, care pare dinadins construit de natură ca să se poată strecura pe acolo pe unde alţii pot străbate cu greu. O răbdare drăcească, şi în acelaşi timp un neastîmpăr generator de creaţie, fac o fericită simbioză în sufletul acestui om tînăr. Costache şi-a făcut facultatea la Novocerkassk. Facultatea, e un fel de a spune, fiindcă la Novocerkassk, studentul romîn a făcut mai degrabă o şcoală a vieţii. Este foarte adevărat că învăţătura tehnică a fost o latură a acestei şcoli, şi profesorul Victor Ilici Bogdanov a supraveghiat, cu acea jovialitate rusă atît de seducătoare, pregătirea solidă a studentului său. Dar acolo, aproape de Don, Costache şi-a mai încercat bărbăteşte puterea la haltere, a cîntat din armonică şi a jucat căzăceasca la serbările studenţeşti, şi în cele din urmă a iubit, pătimaş şi adînc, o femeie. Galina era blondă şi visătoare, ca toate Galinele, Galina avea cozi pe care şi le împletea o jumătate de ceas în faţa oglinzii, Galina avea în privire taina răscolitoare a stepelor nesfîrşite. Ierni ruseşti, patinaj, chiuit de armonice. Versuri din Puşkin, rostite cînd tremurat, cînd cu cutezanţa emoţiei, la o plimbare prin parc. Samovarul de ceai de la cantină, şedinţele de comsomol, febra examenelor. Şi visurile, visurile, uzina care te aşteaptă în ţară, discoteca bine aprovizionată cu microplăci din concerte, casa din Bucureşti, căsătoria, căminul.

Visurile nu l-au minţit. Costache a venit la uzina din Bucureşti, cu Galina lui, cu discoteca, şi cu amintirile despre Victor Ilici. Dar care din tinerii care s-au întors de la studii din Uniunea Sovietică nu a adus amintiri? Silvia Comisioner a studiat la Kiev. Ea făcea electrotehnica, iar soţul ei planificare şi finanţe. Menaj studenţesc, cu alternarea în preajma examenelor a rolului de examinator şi elevă, cu ouă care se răscoc pe rechaud fiindcă soţii, prea ocupaţi cu alintările, au uitat cu totul de ele. Silvia o descrie cu o duioşie excesiv feminină pe Dina Nikolaevna Kiriacenko, vecină de apartament şi parteneră de succese şcolare. „Dina, Dinocika, Dinuşka, Dinuşcika!" Mai era, în Uniune, în grupul lor de prieteni la toartă şi coreeanul Si-En. Si-En era o făptură gingaşă, care se da în vînt după concertele de vioară şi după arta decorativă a îndepărtatelor pagode de la Soare-Răsare. Visa să lucreze într-o uzină modernă, unde se mişcă totul cu o precizie de sutime de milimetru. Nici pe Si-En nu l-a minţit visul.

Unde se vede croiala pozitivă a unui anume romantism

Cînd s-au întîlnit în ţară, tinerii noştri tehnicieni au descoperit bucuroşi că sînt între ei cîteva trăsături comune care, ca să zicem aşa, săreau de-a dreptul în ochi.

Mai întîi îşi iubeau meseria. O iubeau pentru lumea aceea de necunoscute algebrice, care trebuiau seduse de calcul şi făcute, cu răbdare, captive. O iubeau pentru subtilităţile ei tehnice, şi pentru deplina ei aderenţă la nevoile sau la dorinţele omului. Meseria era, în ochii unora dintre ei, ca un fel de pădure imensă a cărei defrişare abia a început pe la margini: cîte surprize de întîmpinat şi cîte mistere de luminat, pe măsură ce aveau să se cufunde mai adînc în inima ei! Mai era, apoi, simţămîntul dătător de putere al unei direcţii de viaţă comune. Aceşti tineri ingineri erau rivali cu necunoscutele meseriei, şi nu rivali între ei. Ii aştepta un fel de pasionantă vînătoare algebrică, în care cel mai bun lucru pe care îl aveau de făcut era ca să pornească uniţi în cete compacte. Aşa au şi făcut de altminteri. Stilul de muncă în colectiv, pe care l-au învăţat şi mai adînc de la oamenii sovietici, deveni curînd metoda lor obişnuită de lucru. Incepură dezbaterile, controversele, căutările.

De obicei dezbaterile în grup erau prezidate neoficial de Marian Duma, care la astfel de reuniuni se înfăţişa cu o ţinută uşor pedantă şi uşor academică, dînd cuvîntul cînd unuia sau altuia, făcînd analize complicate şi trăgînd cu o voce domoală concluziile. Dar dezbaterile treceau curînd peste acest hotar artificial de mică academie. Pasiunile se dezlănţuiau şi tinerii se înflăcărau bine. Jurcă era pentru îndrăzneală şi risc şi pleda o jumătate de ceas în favoarea oricărei idei noi, numai nouă să fie. Dimpotrivă, Silvia trecea aceste efluvii vulcanice prin sita temperată a unui discernămînt critic. Ea sezisa de minune detaliul şi propunea peste tot corecturi. La toate acestea ar trebui să adăugăm poate spiritul de analiză necruţătoare al lui Iulian Feldman sau vederile largi, care rezumă totul în generoase sinteze, ale lui Constantin Voiculescu. Pleiada funcţiona după legile fericite ale armoniei şi ale completării între temperamente şi între minţi deosebite una de alta.

Incepură apoi să apară ceea ce trebuie denumit pe faţă, începură să apară rezultatele. Jurcă proiectă nişte dispozitive care ridicară frumuşel productivitatea muncii în fabrică. Feldman proiecta un nou tip de contor trifazat, Costache nişte relee pentru centrale electrice. Muzele tehnicii, pe care mitologia a omis să le inventeze, îl inspirară curînd şi pe Constantin Voiculescu. O maşină de filetat şi un dispozitiv de călit axe fură cele dintîi gesturi ale sale de defrişare în tehnică. Există o întreagă gamă de dispozitive şi de aparate, născocite de minţile neastîmpărate ale acestor tineri tehnicieni. Un tablou sinoptic al lor ar fi de prisos. N-ar fi însă de prisos să se înţeleagă de aici ceea ce trebuie neapărat înţeles, şi anume că romantismul de care vorbeam adineauri este un romantism al faptei concrete. De dragul fabulei, să ni se ierte morala.

Dialoguri

In ochii micului burghez meseria de inginer a avut o anume prestanţă. Combinată cu capitalul patern, meseria asta era de o extremă pozitivitate, cum se ştie prea bine. Junele politehnician rîvnea o diplomă de la Charlottenburg şi, dacă o obţinea, deschidea în ţară o antrepriză pe cinste. In ochii fetelor de măritat, inginerul aducea o perspectivă tulburătoare, şi multe vor fi fost acelea care, minţite de vis, au căzut în suferinţa grea a unui bovarism melancolic.

Tinerii ingineri de care vorbim sînt însă — cu tot izul neplăcut de şablon al expresiei — ingineri de alt tip. Intre ei şi muncitori nu sînt deosebiri de rang social, ci numai deosebiri de rang tehnic. Ei au lucrat o vreme ca muncitori. Muncitori la ciocan. Muncitori la bobinaj. Muncitori la centrale. N-a fost deloc o poză şi nici o muncă de operetă. A fost o treabă efectivă, controlată de maiştri. Au muncit bine, au cîştigat bine. Au muncit prost, au cîştigat prost. Au simţit pe pielea lor ce înseamnă truda omului simplu şi au învăţat s-o preţuiască cum se cuvine. Cîştigul tehnic trebuie să fi fost excelent. Dar precumpănitor între toate este desigur cîştigul moral.

Uite-l pe inginerul Costache. In fabrică umblă cu o cămeşuţă în pătrăţele, cu mînecile neglijent suflecate. Se opreşte la maşina unui muncitor mai în vîrstă:

— Noroc bun, „moşule". Mai merge? Mai poţi?

Muncitorul, care n-are nici cincizeci de ani, ridică nişte priviri teatral mustrătoare şi exagerat ofensate. Ce, el e „moş"? Nu l-a făcut el trei seri la rînd şah mat pe inginerul Costache? A uitat figura cu „nebunul" de ieri?

— Eu mai pot, dacă dumneata ai curajul şi astăzi. Ai curaj?

— Am.

— La şapte la club?

— La şapte.

Omul se sfătuieşte apoi cu inginerul cu privire la o piesă ceva mai anevoioasă. Costache îi face un desen pe un colţ de hîrtie, îi măsoară un unghi, îi dă o idee sau alta. Cînd să plece, îşi aminteşte:

— La şapte, atunci.

Silvia merge numai în salopetă. Merge în salopetă şi fluieră, parcă e un băieţoi pus pe şotii. O codană rumenă, cu ochii de culoarea azurului, o cheamă cuprinsă de deznădejde la ea. Silvia dă fuga acolo, să vadă ce e. Codana e gata să plîngă.

— Ce s-a-ntîmplat, Florico? Nu merge maşina?

— Nu merge...

— Şi pentru atîta lucru să plîngi?

— Dacă nu merge...

— Lasă că o facem noi acuş-acuş să meargă cum trebuie.

Silvia meştereşte ceva la maşină. Maşina începe să mişte din pîrghiile ei şi ochii Florichii se luminează.

— Ce zici? Merge?

— Ce să zic... Merge...

N. Vălmaru

De la un cal şi 50 hectare...

La poalele străvechilor munţi ai Măcinului e aşezarea de ţărani şi pescari Carcaliu. Pe uliţele largi ale satului freamătă frunzele cît un ban ale salcîmilor. Casele mici, albe, se înşiruie ca mărgelele într-o salbă. In mijlocul satului se înalţă arătos şi mîndru căminul cultural.

Colectiviştii veniseră de la cîmp. Răsfoiau gazetele şi revistele sosite cu poşta în după amiaza zilei. La fel s-au adunat în urmă cu cinci ani la sediul organizaţiei de partid. Casian Simion le povestise despre cele văzute în Uniunea Sovietică. Fusese în Azerbaidjan cu o delegaţie de ţărani romîni. Sfîrşise de mult tot ceea ce avea să le spună oamenilor, dar oamenilor nu le venea să plece acasă. Stăteau tăcuţi, iar inimile lor se frămîntau la cele auzite. Deodată, Simion Pituhov, un zdrahon cu ochi cenuşii, cel mai muncitor şi mai vrednic om din sat, întrerupse liniştea cu vorbele:

— Aş zice să încercăm să muncim laolaltă.

Oamenii au pornit. Cîteva zeci de familii au pus laolaltă un cal, o grapă, o căruţă stricată şi 50 de hectare de pămînt. Nu s-ar putea spune că la început a mers munca strună. Cele cîteva zeci de familii trăgeau în zeci de feluri, se ciondăneau, iar duşmanii din sat zîmbeau pe sub mustaţă. Nici la agricultură nu prea se pricepeau bine. Mulţi dintre ei erau pescari. In sat erau peste o mie de neştiutori de carte. Erau plini de griji, neîncrezători, iar „barba sfîntului" se ducea cam des pe la casele lor.

— In nopţile fără lună umbla pe la casele noastre o arătare, povesteşte Simion Pituhov.

— ...Intr-o noapte, Ivan Minei veni acasă de la cîmp. Abia apucă să se dezbrace şi „stafia" i se şi arătă prin geam. Şi el şi nevasta s-au speriat. „Cine să fie?" şi a ieşit în curte. Arătarea s-a strecurat după gard, grăindu-i vorbele: „Să nu te apropii că puterea duhului te va omorî. Poţi intra în colectiv, dar la şedinţe să nu te duci, nici la adunări şi să ţii toate zilele sfinte". Barba sfîntă îşi termină cuvîntarea: „Eu acum plec, umblu numai noaptea. O să vină altul care o să umble ziua".

Abia îşi isprăvi istorisirea Simion Pituhov, cînd intră pe uşă Denis Pituhov spunînd:

— Măi ai dracului, şi-au trimis copiii să ne strice snopii treieraţi cu maşina. Copiii lui Feodor Lizar şi cu alţii s-au strecurat printre căpiţe şi cu bricege au tăiat sforile snopilor. I-am zărit şi am fugit după ei să-i prind.

Bogăţiile gospodăriei colective „Ilie Pintilie" cresc de la un an la celălalt. La început au pornit cu un cal şi o căruţă stricată, astăzi oamenii se mîndresc cu averea lor. Zeci de cai, zeci de perechi de boi, vaci de lapte, sute de porci, de oi, cincizeci de stupi şi nenumărate unelte noi de lucrat pămîntul. Doi ani la rînd colectiviştii au obţinut 4380 kg. de grîu la hectar, 3800 la secară, zeci dintre ei şi-au făcut case noi, Baidacov Larion şi Denis Pituhov seara adună vecinii să asculte noile lor aparate de radio. Numeroase construcţii se înalţă în ograda gospodăriei. In sat au luat fiinţă un magazin universal, o librărie şi o casă de naştere pentru copiii colectiviştilor. S-a făcut o grădiniţă. In sat oamenii au întins un drum pietruit pînă la Dunăre, în locul unde acostează vapoarele.

...Era tîrziu. Stelele sclipeau deasupra străvechilor munţi ai Măcinului. Unul cîte unul, oamenii plecau spre casele lor. Dar iată că uşa se deschise şi intră în sediu Fănică Anton, care îi spune preşedintelui:

— Vreau să viu şi eu la colectiv. M-am sfătuit cu ai mei. Am adus cererea...

Gavril Mihal

La cîşla din poiană

Cînd am fost trimis mai acum cîţiva ani învăţător la Cotu-Văii, cel dintîi gînd al meu a fost să dau o raită pe la casele oamenilor, să-i cunosc îndeaproape.

Tăifăsuind cu unii, cu alţii, pe la porţi, însemnam în carneţelul meu cu coperţi vişinii, numele celor cu neştiinţă de carte şi eram hotărît ca la 1 noiembrie să încep măcar ciclul întîi de alfabetizare.

Intr-o bună zi am poposit la bordeiul lui Ion Drăgan, fost cioban vreme de peste douăzeci de ani la morarul satului, unul Enachi Popa, un hapsîn fără pereche; acum Ion Drăgan e tot cioban, dar la oile gospodăriei.

Ion Drăgan stătea într-o crivină, de cealaltă parte a gîrlei Suhara, în fundul unui meădean înconjurat din toate părţile de cătină subţire şi mlădioasă, cu mici boabe rubinii prin care se zbenguiau în toată voia vrăbiile gureşe şi lacome.

— Bucuroşi de oaspeţi? rostii eu, plecîndu-mă să trec pragul scund al bordeiului afumat şi cu incrustări meşterite din briceag, ca să nu mă aleg cu vreun cucui.

— Bucuroşi, bucuroşi, făcu gazda, ieşind grăbită în întîmpinarea mea.

Se brodise să-l găsesc pe Drăgan acasă. Ne-am împrietenit repede. Nici nu se putea altcum, căci Drăgan avea o inimă şi o gură de aur. Ştia să-ţi povestească lucruri nemaiauzite, din viaţa lui, încît nu te mai săturai ascultîndu-l. Ii sorbeam cu nesaţ vorbele şi parcă dădusem de o comoară, aşa-mi era inima de plină şi de vrăjită.

Drăgan nu cunoştea buchiile cărţii, nu ştia neam să slovenească şi să socotească. Toate socotelile el le trecea pe un răboj de tei, cu plumbul sau cu crida. M-am înţăles cu el să vină la şcoală, să înveţe alfabetul şi socotitul, şi l-am scris în carneţel.

— Am să viu, spuse el, măcar că nu prea am vreme acum. Vedeţi, pregătim cîşla pentru iernatic.

Am mai stat ce-am stat la taifas cu el, şi-am plecat într-ale mele, bun înţăleşi să vină la şcoală cînd or începe cursurile de alfabetizare.

Şi, într-adevăr, Drăgan şi-a ţinut făgăduiala. A venit cîteva seri la cursuri şi deodată a încetat să mai vină.

— Ce-o fi cu el? îmi zisei.

Il iscodii pe băiatul lui dintr-a doua şi aflai că Drăgan îşi petrecea toată vremea la stînă şi aproape că nici pe-acasă nu mai da.

A trecut aşa destulă vreme, fără să mai ştiu ceva de el.

Toamna trecută, primind de la secţia de învăţămînt a raionului îndrumări pentru o cercetare a tuturor celor trecuţi prin şcoala de alfabetizare, pentru a nu mai rămîne nimeni fără ştiinţă de carte, m-am hotărît să mă duc pînă la el, la cîşlă.

Ieşind din cătun pe drumeagul căptuşit de colb, în dimineaţa aburoasă de toamnă, care se făgăduia frumoasă, străbătui nişte viroage şi privaluri, ca nişte crăpături lăsate de cutremur în clisă şi în curîndă vreme mă trezii pe o coamă lină de costişă, presărată cu peliniţă argintie, care o ţinea tot una pînă sub bungetul pădurii. Pămîntul era amestecat cu fire galbene de paie, rămase de pe la arii. Intr-un tîrziu mă pomenii pe sub frunzişul ruginit al pădurii, prin care se prăfirau razele palide ale soarelui de toamnă. Mirosea a ciuperci şi a sfoiag. O căldură plăcută, amestecată cu şuviţe de răveneală aromitoare, plutea pe sub copacii noduroşi, ca o boare, şi fire lungi de paing legau cracă de cracă într-o ţesătură mătăsară roz-aurie, bătută cu mici diamante şi mărgăritare.

Cîşla lui Drăgan se afla într-o poiană, înconjurată de cinci sau şase budăi cu apă limpede şi rece. Mă apropiai în bobote de teama dulăilor mari şi flocoşi, care de obicei hălăduiesc în jurul stînelor.

Ion Drăgan, lungit într-o rînă, pe o sarică miţoasă cît un stog, cu sumanul aruncat pe umeri, sub acoperişul de crengi şi papură uscată, răsfoia o carte cu buchii. Alături de el se afla o tăbliţă de care atîrna, şcolăreşte, un burete şi un creion de piatră. Era tare adîncit în lucrul său şi nici nu lua în samă şoarecii care ţîşniau de prin colţuri ca nişte arătări fumurii şi treceau chiar peste el, chiţcăind, în căutarea unei fărîmituri de mămăligă. Un fum înecăcios şi iute se ridica dintr-o grămadă de gunoi de oaie, încet şi leneş, în suluri groase, ca dintr-o căţuie cu tămîie şi uneori vîntul frîngea sulurile groase, abătîndu-le şi peste Drăgan. El tuşea înăbuşit, îşi freca ochii cu degetele noduroase şi buchisea mai departe.

Desen de HARITON

Zărindu-mă, Drăgan sări sprinten de la locul lui.

— Bună ziua! strigai eu, vesel.

— Bună să-ţi fie inima. Iu te uită! dumneata erai?... Credeam că e preşedintele, ori socotitorul, că trebuiau să se abată azi pe la mine. Ei, bată-te să te bată norocul, da cum nimerişi tocmai aici în sihăstria asta?

— Dacă n-ai mai dat atîta timp pe la şcoală, cum ne fuse vorba, apoi ce-mi zisei: să dau eu pe la dumneata.

Drăgan rîse şi-şi răsuci mustaţa, poftindu-mă înăuntru.

— Păi îţi spusei că n-or să mă lase oiţele să viu la şcoală. Nici nu-mi mai văd capul de-atîtea treburi. Aproape cu fiecare trebuie să mă cert. Ba că oile n-au drobi de sare deajuns, ba că e cam sărat caşul. De, ce să-i fac? Dacă şi iarba s-a împuţinat!... Şi va să zică venişi să vezi ce fac? Asta mă minunează. Unde ţi-ai găsit să fi făcut altădată dascălul asemenea drum? El, dac-ar fi putut... Da ce să-mi mai răcesc gura? Păţania mea cu şcoala spune tot. Cînd ai cuvîntat atunci la şcoală şi ne-ai grăit că trebuie să ne luminăm mintea măcar acum, dacă n-am putut la vreme, mi-am zis: „Acum e de tine, Drăgan! Ţi-a venit şi ţie roata la ştirbină! Ai să cîştigi tot ce-ai pierdut din prostia sau răutatea altora". Eram ca săracul rebegit care cum vede fum, s-a şi încălzit. Morarul, Enachi Popa, zicea: „Ce-ţi trebuie carte, Drăgan? Nu-ţi ţin eu bine socoata?" O ţinea bine, fir-ar mama lui a dracului să fie, că din dator nu mă mai scotea. Şi sărăcia se ţinea lipcă de mine. Vorba ceea: eu dam să mă aburc în pod, şi ea, procleta, mă trăgea de picioare.

Vorbind, Drăgan împinse spre mine, cu vîrful piciorului, un tumurug, şi-mi aşeză dinainte o strachină plină cu calupuri de caş înecat în lapte.

— Poftim şi-i lua ceva, ca la stînă... Aşa!... Va să zică, ţi-am ascultat sfatul. Ce mi-am zis? „Trebuie să mă luminez, că e vremea..."

Şi, spunînd acestea, Drăgan arătă cu capul spre abecedar şi spre tăbliţă, pe care le pusese pe fundul unui ciubăr.

— Dacă nu pot să viu la şcoală, învăţ aici, cînd am o clipă de răgaz, să nu mai rîdă proştii de mine.

— D-apoi poţi de unul singur?

— Stăi să vezi. Cum spuneam, dacă n-am putut să vin la şcoală, din pricina treburilor, m-am pus singur să învăţ. Am dat de bucoavna băiatului meu Gavrilă dintr-a doua, care învaţă tot la dumneata, am cumpărat o placă de la cooperativă şi iată-mă-s bucher. Toată viaţa n-am învăţat să-i zic decît din fluier şi cimpoi. Adicătelea cum vine asta? Găurile fluierului le nimeresc şi pe întuneric, iar buchile să nu le nimeresc? L-am luat pe fiu-meu Gavrilă — că am şapte, cred că-i ştii — şi l-am pus să-mi arate buchile. „Mă, i-am zis, arată-mi întîi cum să mă iscălesc". Bietul de el, mititelul, s-a pus să-mi arate. O făcea pe profesărul, cotarla... Işi dădea ifose. Şi nu-i decît o fîţă de copil. Cînd am văzut buchile înşirate ca ciorile pe un gard, i-am zis: „Asta-i numele meu?" „Asta-i, tată, învaţă-l..." Chiar aşa: „Invaţă-l!" Intr-o zi mă abat pe la agentul de percepţie, la Cuţui, să-i plătesc o dare. Agentul, de colo, zice: „Pune deştu' colea!" Vezi treaba, el avea la cunoştinţă cum că eu, Ion Drăgan, ciobanul, nu ştiu să mă iscălesc. „Ba — i-am zis, sumeţindu-mă — că eu ştiu să mă iscălesc". El face ochii cît cepele, se uită ca din altă lume la mine, şi zice: „Va să zică şi asta ai învăţat? Bine! Poftim!" Şi-mi trag o iscălitură ca aceea, de-a rămas agentul cu deştu-n gură! Cam scîrţîia peniţa, nu-i vorbă, că ea, se vede, era învăţată să meargă numa-ntr-o parte, ca iapa cea chioară a lui Poghirc, da tot mi-am pus numele pe ţidulă. El, hoţul, apucă hîrtia cu două degete de un colţ, o scutură, suflă peste ea şi zice: „Mă, da te-ai iscălit aiurea". — „Ce, nu-ţi place cum mă iscălesc?" — „Păi, — face el — Drăcan te cheamă pe tine?" Pasămite, băiatul mă învăţase rău. Nu de alta, dar mă făcuse de ruşine faţă de agent. Vin înciudat acasă şi-i trag o săpuneală ca aceea: „Bine nătărăule, Drăcan mă cheamă pe mine?" Mai-mai să-l alduiesc, de supărat ce eram, că-s cam iute la porneală. El dă să se dezvinovăţească, cum că el m-a învăţat drept, da eu ţineam una: că el e de vină şi că dacă a văzut cum că nu-l meşteresc cum se cuvine pe „g", să-mi fi dat peste deşte şi să-mi fi arătat. Ce mai încolo, voiam să-l fac ţap ispăşitor.

Ascultîndu-l pe Drăgan, mă minunam de sfînta lui răbdare şi sufletul mi se umplea de bucurie.

— Şi cum zic, eram supărat pe agent, da' eram supărat şi pe mine. Aş fi vrut să dau pe la şcoală, da' nu puteam. Nu mă lăsau treburile la cîşlă. De, avem gospodărie nouă şi treburile merg cam greu la început... Il iau atunci, din nou, pe băiatul meu, să mă înveţe buchile cum trebuie. „Vezi — zice el — sînt 24 de toate!" — „N-ar fi prea multe — zic eu — aş putea să le bag în cap. Aveam, înainte de înfiinţarea colectivei, 24 de oi — acum sînt aici, la un loc cu celelalte — şi pe fiecare ţi-o cunosc şi noaptea. Asta-i Brînduşa, asta-i Micşunica, asta-i Spaima Dracului, c-aveam una pîrvă, cam capie, şaşie şi cu coada ciuciulete... A flocăit-o un lup mai an-iarnă şi i-am găsit numai blana. Să nu pot ţine eu minte 24 de buchii?" Şi m-am pus pe învăţatele. Ţi le-am deprins ca pe oi. Ia-n numai să-mi arăţi una, că ţi-o şi botez îndată. Şi iaca aşa am deprins buchile. Iţi scriu acuma orice ţidulă şi mă iscălesc cît ăi zice peşte. Da' tot parcă-i mai bine la şcoală, că acolo înveţi mai multe. Uite, mă bate gîndul, că de îndată ce s-or mai linişti lucrurile la cîşlă şi om băga oile la iernatic, să viu la şcoală, să termin toată bucoavna, că am auzit că anul ista-i cel din urmă pentru de-al de noi cei rămaşi fără carte...

— Taman de asta venii şi eu la d-ta.

Am mai stat ce-am stat la cîşla lui Drăgan, apoi, rămînînd buni înţăleşi că de îndată ce-o da frigul să vină la şcoală, ca să se pregătească cum trebuie pentru examenul cel din urmă din primăvară, am părăsit cu mare părere de rău cîşla din poiana cu budăi.

Drăgan şi-a ţinut, într-adevăr, făgăduiala şi-a venit la şcoala de alfabetizare. In primele zile ale primăverii el a dat examen laolaltă cu ceilalţi şi a reuşit printre cei dintîi. Cînd şi-a luat certificatul de absolvire, s-a uitat lung şi duios la el, l-a împăturit cu grijă şi, băgîndu-l în sîn, a spus cu privirile învăluite într-o piclă de lacrămi:

— Da, acum simţesc şi eu că am intrat în rînd cu oamenii.

B. Iordan

A plîns o fată la Suceava

— Reportaj într-o căruţă cu cai —

Duceau oamenii în căruţele lor uşoare, de munte, ierburi păstăioase, crude şi dulci, mană cerească pentru vite de lapte.

— Bună vreme şi noroc! — am dat bineţe şi-am sărit lîngă căruţaş, sătul de bătut drumul Botoşanilor.

— Mulţămim dumneavoastră şi poftiţi, mi-a răspuns cu glas uşor căruţaşul, arătînd călătorului un cap micuţ, bălai, strîns într-o băsmăluţă cu flori. Ţinea hăţurile în pumnuşoru-i de femeie, şerpuia biciul pe sub teii aplecaţi bătrîneşte peste şosea şi vorbea cu glas bărbătesc cînd cailor, cînd mie.

— Dii, mă, hai pe cale, hai!... E cald. Is secate izvoarele cerului, bade. De amu s-a năpustit vreme bună peste Suşava noastră... Dii, mă, hai pe cale, hai!...

Ochii verzui, ca iarba, şi-i făcea mici, privind cu speranţă oglinda mută a cerului. Am schimbat două cuvinte şi-am aflat că fata bălaie, de douăzeci şi doi de ani, cu ochii verzui şi sălbatici, cu părul frumos cum e ceaiul, se numea Matilda Turinski şi era mulgătoare la o gospodărie de stat din preajmă.

Era crucea amiezii; era cald; oamenii duceau în căruţele lor uşoare, de munte, ierburi crude şi dulci pentru vite, iar trăpaşii îşi izbeau copitele cadenţat, în pieptul de piatră al şoselei. Băteam drum către gospodăria agricolă de stat din Iţcani, regiunea Suceava, unde pe fata bălaie, cu părul ca ceaiul, o aşteptau grijile şi bucuriile muncii, doniţele de lemn pregătite pentru mulsul laptelui.

După ploi despletite, statornice, dealurile Sucevei îşi întindeau în faţa soarelui de august spinările ude. Pluteau în atmosfera enormă a Moldovei miresme dulci şi se înălţau sfielnic aburi, pe care îi bea soarele, ca pe nimic. Urechile omului desluşeau parcă în ceasurile acestea o rugăciune mută a pămîntului; care, sătul şi răzvrătit de atîta apă, era dornic să steie faţă în faţă cu cerul şi să dovedească ce pîine bogată a copt Moldova în anul acesta. Clăile de grîu aşezate în rînduri dese păreau că înfăşoară trupul uriaş, greoi, adormit al Moldovei în nişte vine sănătoase, enorme, în care gîlgîie îmbătător sîngele auriu al pămîntului. Cîte un buric de deal, înălţat peste zare, îşi zbicea în soare pădurea, ce părea o coamă sălbatică, răvăşită şi udă. Miriştea vastă se arăta satelor din preajmă asemeni unui obraz proaspăt ras.

Stînd în căruţa aceea mînată de o fată bălaie, legănat de cîntecul cadenţat al trapului, mă umpleam de imaginea densă, activă, răscolitoare a Moldovei, care se grăbea în prag de august să-şi aducă bogăţiile la masa ţării: pîtă moldovenească, aşa cum e obrazul de fată; cotnar bătrîn, din care bînd îţi trozneşc urechile; cucuruz sănătos şi puternic, cît mîna de om; barabule albe, mari şi multe, cît bolovanii văilor acestea...

Soarele se cheltuia darnic peste aceste pămînturi din care oamenii smulg atîtea mult preţioase comori. Fata bălaie îndemna caii cu glas bărbătesc şi mîngîia prelung cu privirile cerul curat, căutînd să-şi întărească un gînd care se năştea în capul ei micuţ.

— Să ştii, bade, că de-amu îs secate izvoarele cerului. S-a năpustit vreme caldă peste Suşava noastră, mi-a zis fata, cu vorbă domoală şi plină de speranţă, uitînd că mi-a mai spus odată.

Dar iată că bucuria copilărească i s-a topit ca un fum. Voind parcă s-o necăjească pe fată, pe sus au început să se prelingă tîlhăreşte nori ca cenuşa, ascunzînd soarele, aruncînd peste lume umbre enorme, umbre călătoare. Apoi, a început să cearnă stăruitor, ploaia — complesîndu-se sură, ceţoasă, umedă, rece. Dealurile şi-au arcuit înfiorate spinările, mohorîndu-se. Ploua mărunt, udînd iarba crudă din căruţe, spinările cailor, negre ca păcura, broboada subţire şi umerii fetei, iar roţile carelor tăiau urme proaspete în şoseaua Botoşanilor. In vreme ce ploaia se cernea cu murmur scăzut, ca o poveste, am ascultat cu plăcere două-trei vorbe despre rosturile acelei fete cu păr frumos, cum e ceaiul. Imi povestea simplu, domol, cu accent moldovenesc şi simţeam parcă în vorbele ei vers cîntător de baladă.

...1949. O fată desculţă de 17 ani a coborît dinspre munţi, din Vornicenii Noi, ieşind la „şuşaua Botşănilor" ca să cate de lucru, să scoată bani chiar şi din steiul stîncii. Ochii mici, verzui, erau speriaţi, ca de veveriţă, şi se arătau topiţi înainte de vreme. Matilda Berar din Vorniceni crescuse orfană de la 3 ani, fără să cunoască mîngîierea caldă de mamă. De mică s-a hrănit cu asprimile vieţii şi a adunat în făptura-i puţină, îndîrjire multă, isteţime, statornicie şi o gravitate bărbătească. A coborît mai spre cîmpie să cate de lucru, umblînd domol, cu pas unduitor prin colbul gălbui al şoselei ce ducea la Suceava: a găsit de lucru la gospodăria de stat din Iţcani, mărturisind simplu că ştie să îngrijească vite de lapte. Pe lîngă hărnicie, avînd minte deşteaptă şi slovă bună, conducerea gospodăriei a trimis-o pe ţărăncuţa sălbatică din Vorniceni să facă o şcoală anume, pentru munca de mulgătoare. S-a întors la Iţcani cu caiete şi cărţi, cerînd cu glas tare nemaiauzite marafeturi pentru buna îngrijire a vitelor de lapte. Sta la cîte o parolă cu inginerul şef al gospodăriei, de parcă ar fi făcut facultăţi împreună şi se ţinea de capul directorului pentru a-l convinge despre cine ştie ce năzdrăvănie găsită în caietele înnegrite de mîinile ei. Ba cu binişorul, ba cu cearta, ţărăncuţa din Vorniceni făcea revoluţie în gospodărie şi mulgea lapte, de parcă l-ar fi scos cu găleata, din fîntînă. Muncea cu inimă fierbinte, iubea gospodăria, oamenii, viaţa...

Printre muncitorii gospodăriei a văzut ţărăncuţa un bărbat tăcut, harnic şi copt la minte. Ion Turinski. I-a plăcut. Fata din Vorniceni se topea cînd îl vedea înalt, sănătos, puternic şi ars de soare, iar ochii aceia cu lumini tăioase, ca de oţel, o îmbătau, răscolindu-i făptura mică, străină pe lumea asta.

S-a căsătorit cu el din dragoste curată şi în primii trei ani Matilda a dat la iveală trei copii blonzi, ca soarele. Turinski a rîs stîngaci, copleşindu-l bucurii de tată şi griji de cap de familie. S-ar fi căzut ca Matildei să-i spună lumea acuma: „Tu, nevastă," — ori „Tu, femeie". Nimănui nu-i trecea prin cap să-i spună aşa. Şi astăzi, unde o văd oamenii, o strigă aşa: „Tu, fată, ce-ţi fac şiştarele?..." Chiar şi bărbatu-său îi spunea aşa: „Tu, fată, avem ceva de mîncare?"... „Tu, fată, în toamna asta ne-om apuca să ridicăm casa cea nouă pe locul ce ni l-a dat gospodăria... — Tu, fată, ce zici, mai facem un prunc bălai?..."

Şi rîd amîndoi ca nişte copii şi muncesc ca nişte oameni mari, puşcînd fiecare mia de lei pe lună.

In iarnă s-a luat iniţiativa să se selecţioneze vitele de lapte, alcătuindu-se un grup de elită de vaci Siementhal, a căror îngrijire i s-a încredinţat Matildei Turinski. A primit vestea cu inima strînsă de emoţie, dar şi cu seriozitatea omului pătruns de răspunderea ce i se cere. S-a calculat un plan de producţie nemaiauzit pînă atunci la Suceava. Cele 12 vaci trebuiau să dea în anul 1955 — patru vagoane şi jumătate de lapte. Ţărăncuţa din Vorniceni a socotit ceva pe un capăt de hîrtie şi a primit răspunderea. Dar după o lună-două, au cuprins-o ciuda şi necazul. Tehnicienii gospodăriei se arătau zgîrciţi şi nepăsători la cerinţele ei. Vacile puteau da mai mult dar trebuiau mai multe concentrate pentru o hrană consistentă. Fata se temea să nu se facă de ruşine cu planul. Doar singură s-a angajat. Oare ce-ar face ţărăncuţa sălbatecă dacă s-ar întîmpla să nu... Mîhnirea pustiise sufletul ei tînăr.

Era într-o zi de februar cînd a cuprins-o dintr-odată plînsul, cutremurîndu-i umerii mici şi pietroşi, înfăşuraţi într-o năframă de lînă caldă. Ningea. Fulgii cădeau din cer molcom, dănţuitori, leneşi, nepăsători. Plîngea fata şi fulgii de nea cădeau pe umeri, pe case, peste lume, potopind-o cu belşugul lor pufos. Unii se topeau de parcă n-ar fi fost, mistuiţi de fierbinţeala obrajilor tineri şi de sarea lacrimilor de fată...

— Da, am plîns atunci ca o proastă, dar mi-au dat ce le-am cerut. Mazăre, sfeclă şi porumb furajer, tărîţe, de toate. Cum să nu fi fost necăjită?! Ascultă, bădiţă: intram în grajd la Bălăica şi ea venea blîndă la om, îşi întindea capul s-o mîngîi şi să-i dau tărîţe cu sare... Dar de ce îţi spui eu oare dumitale toate istoriile aieste? Pentru ce?

— Ca să le duc la ziar, să se răspîndească în lume.

Fata s-a întors speriată spre mine. Cum? Ziarul va vesti în lume că ea, Matilda Turinski, mulgătoare fruntaşă, a plîns? Vai, să n-audă una ca asta!...

Mai tîrziu m-a rugat să spun acolo, la ziar, că n-a plîns chiar aşa de tare şi că dacă, totuşi, a scîncit olecuţă, a făcut-o pentru dreptatea ei.

— Şi cum ţi-a ajutat plînsul? Cum stai acuma cu producţia de lapte?, am întrebat-o după o scurtă tăcere, înăbuşită de cernerea ploii punctată de bătăile paşilor de cai, care-şi izbeau copitele cadenţat, în pieptul de piatră al şoselei. Fata din Vorniceni şi-a îndreptat spre mine ochii ei verzui, ca iarba crudă. Şi-a potrivit băsmăluţa udă peste zulufii bălai şi mi-a spus cu glasul ei cîntător, grav, că nu de mult, într-o adunare, pe care eu n-aveam de unde o şti, ea s-a ridicat şi a promis să dea peste planul anual de producţie încă un vagon de lapte în cinstea lui 23 August. Acesta era răspunsul pe care îl dă ţărăncuţa din Vorniceni chemării muncitorilor din Oraşul Stalin, pentru cît mai multe acumulări socialiste.

...Căruţele au cotit din şosea, oprindu-se în curtea largă a gospodăriei de stat din Iţcani. Fata a sărit sprintenă din căruţă, deslipindu-şi fusta udă, prinsă de trup.

Stătuse ploaia. Soarele destrăma mînios pînzele înalte de ceaţă şi norii nescuturaţi, potopindu-şi căldura peste pămînturile Moldovei. Dealurile Sucevei îşi întindeau din nou la soare spinările ude. Pluteau în atmosfera înaltă a Moldovei miresme dulci şi se înălţau sfielnic aburi pe care îi bea soarele, ca pe nimic. Peste Suceava venea vreme bună, vestind recolte mari pentru oameni noi.

Rămas în mînă cu un capăt de creion, m-am grăbit să aştern pe pagina albă cum şi de ce-a plîns o fată la Suceava.

Pop Simion

Redactor-şef: Zaharia Stancu

Colegiul redacţional: Mihai Beniuc, Marcel Breslaşu, Eusebiu Camilar, Paul Georgescu, Alexandru Jar, Eugen Jebeleanu, George Macovescu **(redactor-şef adjunct)**, Ion Mihăileanu **(redactor-şef adjunct)**, Veronica Porumbacu **(redactor-şef adjunct)**, Cicerone Theodorescu, Ion Vitner.

PROLETARI DIN TOATE ȚĂRILE, UNIȚI-VĂ!

GAZETA LITERARĂ

Anul II, nr. 34 (76)-Joi 25 august 1955 | ORGAN SĂPTĂMÎNAL AL UNIUNII SCRIITORILOR DIN R.P.R. | 6 pagini 50 bani

Cîntarea Romîniei noi

Sărbătorile noastre au, toate, o durată care depășește, spațial și intensiv, locul rezervat în calendare. Ele încep cu mult înainte. Încep în efervescența acelui minunat fenomen nou pe care-l numim întrecerea socialistă. Sărbătoarea se anunță, larg, prin emulația generală care cuprinde, chiar dincolo de formele organizate, o imensă mișcare ascendentă a producției economice și spirituale, întru întîmpinarea și omagierea marilor zile.

23 August are, însă, fără îndoială, o durată aparte. E o sărbătoare care începe cu însăși ziua întrării ei în istorie. Sărbătoare a libertății poporului nostru, care numărase anul trecut un deceniu, anul acesta 11 ani, peste 365 de zile 12 ani. Conștiința noastră are neîncetat, la fiecare 23 August, prezența duratei crescînde a acestei sărbători. Nu o zi — aceea a demonstrației —, nu două — cele trecute în calendar —, nu cîteva săptămini — cele ale întîmpinării ei —, ci toți anii de la eliberare. Va avea, sărbătoarea aceasta, un sfert de veac, jumătate, un veac întreg, veacuri, un mileniu... Niciodată nu se va încheia sărbătoarea adevăratei noastre independențe naționale, niciodată nu se va șterge din memorie și niciodată nu se va banaliza amintirea zilei în care poporul nostru a cunoscut cotitura spre o viață nouă, liberă. An de an, de la 23 August la 30 Decembrie, vom retrăi, — cu aceeași plenitudine a bucuriei de a fi liberi și de a construi o viață socialistă, — drumul istoric al descătușării, al desăvîrșirii unei revoluții — visate cîndva în țara noastră de mintea luminoasă a lui Bălcescu — și al trecerii la glorioasa revoluție socialistă...

Însăși istoria patriei se precizează și se luminează cu prilejul sărbătorii lui 23 August. Mergem în coloane nesfîrșite ale demonstranților și cunoaștem, an de an, aceeași emoție neștirbită. Așteptăm mereu să ni se descopere o bucurie nouă. Așteptăm, de fapt, să ni se comunice rezultatele examenului pe care-l dăm, zi de zi, prin munca noastră constructivă. De aceea smulgem cu nerăbdare foile „Scînteii" cînd, pe marginea coloanelor de demonstranți, apar vînzătorii de ziare. Citim în mers. Învățăm în mers, așa cum am învățat mereu, de 11 ani încoace. Revoluția nu ne așteaptă. Aflăm în „Scînteia" ziei de 23 August notarea precisă a efortului nostru creator și, chiar din clipa aceea, trebuie să ne pregătim pentru examenul viitor. Fără rămînere în urmă și fără toceală mecanică. Orice slăbire a conștiinței noastre are ecou în bilanțul general. În bilanțul istoric al lui 23 August.

Iată în mîna noastră, bilanțul încheiat în ajunul lui 23 August 1955. Cuvîntarea tovarășului Gh. Gheorghiu-Dej. Romînia, pe drumul socialismului, la jalonul al 11-lea...

Desigur, siderurgiștii se grăbesc să citească, în primul rînd, cele privitoare la ei: în cursul primului cincinal, o producție de fontă crescută cu peste 80 la sută și una de oțel crescută cu 42 la sută; o oțelărie nouă în curs de construcție, cu o capacitate de producție care aproape va dubla actuala producție a noastră; o nouă uzină cocso-chimică; două noi furnale și încă unul aproape în stadiul final de construcție, de o capacitate cum n-a avut niciicînd țara noastră și cum nu s-ar fi putut construi fără ajutorul tehnic al Uniunii Sovietice. Se vor grăbi, desigur, siderurgiștii, să se gîndească, în primul rînd, la problema de bază a ramurii lor, aceea a necesităților mereu crescînde de fontă și oțel, care încă nu sînt satisfăcute pentru că, mereu nesătulă, crește în ritm socialist tînăra noastră industrie producătoare de mașini, factor de bază al industrializării.

Desigur, ca și siderurgiștii, caută cu înfrigurare deosebită cele privitoare la munca lor muncitorii, tehnicienii și inginerii uzinelor de mașini, ai uzinelor chimice, constructorii din toate domeniile, feroviarii și textiliștii, ca și țăranii muncitori, ca și intelectualii activînd în diversele ramuri ale științei noastre contemporane.

Însă oamenii de artă, ca și activiștii de partid — și ca activiști de partid ei înșiși — n-au de ce să caute cu privirea nerăbdătoare anumite pasaje. Îi privește totul. Bilanțul lui 23 August le stă înainte ca un întreg. Carte deschisă a istoriei noi a patriei noastre. Imagine complexă și vastă a vieții noastre actuale. Și verificare de ansamblu a creației lor, pusă față în față cu realitatea pe care trebuie s-o oglindească. Poate, pentru artiștii cuvîntului, pentru cei care re-creează cu aceleași mijloace de comunicare între oameni imaginea artistică a adevărurilor istorice cuprinse în cuvîntările de 23 August, toate acestea au o prezență amplificată.

Văd în cuvîntarea de 23 August a tovarășului Gh. Gheorghiu-Dej liniile unei grandioase noi cîntări a Romîniei, a unei cîntări a Romîniei noi: liniile unei mari epopei a epocii noastre, a țării noastre în contemporaneitate. O mare epopee despre război și pace în zilele noastre, pentru poporul nostru. Epopee pe care trebuie s-o pregătească și s-o realizeze marele colectiv al scriitorilor noștri, prin creația lor.

Văd capitole monumentale — epice, lirice și dramatice — despre ofensiva victorioasă a glorioasei armate sovietice intrînd ca eliberatoare pe teritoriul țării noastre. Despre puternicul avînt pe care l-a luat lupta forțelor patriotice, conduse de eroicul nostru partid comunist, în urma victoriilor obținute de coaliția antihitleristă împotriva dușmanului comun, fascismul. Despre insurecția armată și răsturna-

Savin Bratu

(Continuare în pag. 4-a)

Sărbătorirea celei de a 11-a aniversări a eliberării Romîniei

Luni după-amiază a avut loc în sala Teatrului de Operă și Balet al R.P.R. adunarea festivă consacrată zilei de 23 August 1955, a 11-a aniversare a eliberării Romîniei de sub jugul fascist.

Marea sală e plină pînă la refuz. La adunare participă înalți demnitari de stat, conducători ai instituțiilor centrale, economice și culturale, generali activi și de rezervă și ofițeri ai forțelor noastre armate, oameni ai științei, artei și literaturii, conducători ai organizațiilor de masă, activiști de partid, oameni ai muncii din întreprinderile Capitalei care s-au distins prin succesele obținute în cinstea zilei de 23 August.

În loji au luat loc membri ai corpului diplomatic: ambasadorii extraordinari și plenipotențiari ai R.P. Mongole — **Dașiin Adilbiș**, R.P.D. Coreene — **Den Em**, R.D. Germane — **W. Eggerath**, R.P. Ungare — **L. Pataki**, R. Cehoslovace — **J. Sedivy**, R.P.F. Iugoslavia — **N. Vujanovic**, R.P. Bulgaria — **S. Pavlov**, R.P. Albania — **M. Lako**, R.P. Chineze — **Ke Bo-nian**, R.P. Polone — **J. Izydorczyk**, Uniunii Sovietice — **A. A. Epișev**, trimiși extraordinari și miniștrii plenipotențiari ai Statelor Unite ale Americii — **Harold Shantz**, Italiei — **Francesco Io Faro**, însărcinații cu afaceri ai Belgiei — **Joseph de Bruyn**, Israelului — **Zev Argaman**, însărcinații cu afaceri ad-interim ai Turciei — **Saffet Urfi Betin**, Argentinei — **J. Medoro Delfino**, Danemarcei — **A. C. K. Wright**, Egiptului — **Salaah Saber**, Marii Britanii — **Henry C. Hainworth**, Elveției — **Marcel Luy**, Franței — **Jean Deciry**, Finlandei — **Matti Pyyko**; **Fr. Künzel** — gerant al afacerilor curente al Austriei, colonel **Albert W. Ward** — atașat militar al Marii Britanii, colonel **Quintin S. Lander** — atașat militar al Statelor Unite ale Americii, grp. cpt. **Joseph S. Kennedy** — atașat al aerului al Marii Britanii, colonel **V. I. Perepelița** — atașat militar ad-interim al Uniunii Sovietice, locotenent colonel **Milan Minic** — atașat militar și al aerului al R.P.F. Iugoslavia, locotenent colonel **Ferdinando di Lauro** — atașat militar naval și al aerului al Italiei, locotenent colonel **Mei Iunșie** — atașat militar al R.P. Chineze și alții.

În sală se află de asemenea numeroși oaspeți străini sosiți în țară pentru a participa la sărbătorirea zilei de 23 August.

Asistența, în picioare, a salutat cu căldură sosirea conducătorilor partidului și guvernului, a lui **Nikita Sergheevici Hrușciov**, oaspete scump al țării noastre, a delegațiilor guvernamentale străine.

În prezidiul adunării festive au luat loc: **Gh. Gheorghiu-Dej, N. S. Hrușciov, dr. Petru Groza, Paul Scholz, Gh. Apostol, I. Chișinevschi, M. B. Mitin, Ke Bo-nian, Franciszek Jozwiak**, dr. **Vaclav Skoda**, general de armată **I. Mihailov, Hidas Istvan, Rita Marko, He Den Suk, Tegib, Al. Moghioroș, Chivu Stoica, Miron Constantinescu**, general de armată **Emil Bodnăraș, C. Pîrvulescu**, acad. prof. dr. **C. I. Parhon, Petre Borilă**, colonel **V. I. Perepelița, D. Coliu, Al. Drăghici, I. Fazekaș, Constanța Crăciun, L. Răutu**, acad. **I. Murgulescu, Stelian Moraru**, ing. **Șt. Bălan, Stela Enescu**, general de armată în rezervă **V. Atanasiu**, general locotenent **I. Tutoveanu**, general maior **Al. Vasiliu, Tiberiu Török, Ștefan Lungu, Costache Antoniu**, acad. **Mihai Beniuc, Ana Velea, Ion Bogdan, Al. Ene, Luiza Farkaș, Magdalena Zorca, Milutin Podoabă, Gh. Doicin**.

Se intonează Imnurile de Stat ale R.P.R. și U.R.S.S.

Adunarea este prezidată de tovarășul dr. **Petru Groza**, președintele Prezidiului Marii Adunări Naționale a R.P.R. Deschizînd adunarea festivă el a spus:

La 23 August, poporul nostru sărbătorește a 11-a aniversare a eliberării patriei noastre de sub jugul fascist.

Sărbătorind ziua de 23 August, noi cinstim memoria curajoșilor patrioți căzuți în lupta pentru doborîrea jugului fascist, pentru fericirea poporului.

★

Cinstim memoria ostașilor și ofițerilor armatei romîne care, luptînd eroic cot la cot cu armatele sovietice, după 23 August, și-au dat viața pentru eliberarea pămîntului scump al țării noastre și definitiva zdrobire a hitlerismului.

Cinstim lupta comună a popoarelor țărilor coaliției antihitleriste, Uniunea Sovietică, Statele Unite ale Americii, Anglia, Franța, dusă împotriva forțelor negre ale hitlerismului.

Cinstim eroismul ostașilor și ofițerilor armatei sovietice eliberatoare, care și-au vărsat sîngele pentru eliberarea patriei noastre și a altor țări din Europa, pentru libertatea și pacea omenirii.

După aceea, dr. Petru Groza a salutat delegațiile prezente și pe conducătorii lor în frunte cu N. S. Hrușciov.

La cuvîntul tovarășul **Gh. Gheorghiu-Dej**, președintele Consiliului de Miniștri al R.P.R., membru în Biroul Politic al C.C. al P.M.R., care vorbește despre marea sărbătoare a eliberării patriei noastre. Cuvîntarea este subliniată de aplauzele entuziaste ale asistenței.

Se dă apoi cuvîntul tovarășului **N. S. Hrușciov**, reprezentantul U.R.S.S., prim secretar al C.C. al P.C.U.S., membru în Prezidiul Sovietului Suprem al U.R.S.S, care este întîmpinat cu îndelungi aplauze de adunare. Ovațiile care răsună în marea sală exprimă dragostea fierbinte a poporului nostru față de gloriosul Partid Comunist al Uniunii Sovietice, față de marea țară a socialismului, eliberatoarea țării noastre.

Au luat apoi cuvîntul **Rita Marko**, secretar al C.C. al Partidului Muncii din Albania, conducătorul delegației guvernamentale a R.P. Albania, general de armată **Ivan Mihailov**, vicepreședinte al Consiliului de Miniștri, membru în Biroul Politic al C.C. al Partidului Comunist din Bulgaria, conducătorul delegației guvernamentale a R.P. Bulgaria, dr. **Vaclav Skoda**, vicepreședinte al Consiliului de Miniștri, membru supleant al C.C. al Partidului Comunist din Cehoslovacia, conducătorul delegației guvernamentale a R. Cehoslovace, **Ke Bo-nian**, ambasadorul R.P. Chineze la București, în numele C.C. al Partidului Comunist Chinez și al guvernului R.P. Chineze, **He Den Suk**, ministrul Culturii și Propagandei, membră a C.C. al Partidului Muncii din Coreea, conducătoarea delegației guvernamentale a R.P.D. Coreene; **Paul Scholz**, vicepreședinte al Consiliului de Miniștri, conducătorul delegației guvernamentale a R.D. Germane; **Tegib**, vicepreședinte al Prezidiului Marelui Hural Popular, conducătorul delegației guvernamentale a R.P. Mongole; **Franciszek Jozwiak**, vicepreședinte al Consiliului de Miniștri, membru în Biroul Politic al C.C. al Partidului Muncitoresc Unit Polonez, conducătorul delegației guvernamentale a R.P. Polone; **Hidas Istvan**, vicepreședinte al Consiliului de Miniștri, membru în Biroul Politic al C.C. al Partidului celor ce muncesc din Ungaria, conducătorul delegației guvernamentale a R.P. Ungare.

Cuvîntările au fost subliniate de vii aplauze.

S-a dat apoi citire textului scrisorii pe care președintele R.P.F. Iugoslavia, **Iosip Broz Tito**, a adresat-o în numele Vecei Federative Executive a R.P.F. Iugoslavia și al său personal președintelui Consiliului de Miniștri al R.P.R., Gh. Gheorghiu-Dej, cu prilejul zilei de 23 August 1955.

De asemenea, s-a dat citire unei telegrame de salut adresate tovarășilor dr. Petru Groza, Gh Gheorghiu-Dej și Simion Bughici de către președintele R.D. Vietnam, **Ho Și Min** și **Fam Van Dong**, ministrul Afacerilor Externe al R.D. Vietnam, cu prilejul marii sărbători naționale a poporului romîn.

Cu ovații, participanții la adunarea festivă au adoptat un mesaj de salut adresat Comitetului Central al Partidului Comunist al Uniunii Sovietice și Consiliului de Miniștri al U.R.S.S. Textul mesajului a fost citit de tov. **C. Pîrvulescu**, membru în Biroul Politic al C.C. al P.M.R.

În încheierea adunării a avut loc un concert festiv. (Agerpres)

★

Cuvîntarea tovarășului Gh. Gheorghiu-Dej

Tovarăși,

Astăzi se împlinesc 11 ani de la eliberarea Romîniei de sub jugul fascist.

23 August 1944 a avut loc în condițiile ofensivei victorioase a glorioasei armate sovietice care, dînd lovituri nimicitoare armatelor fasciste, a intrat ca eliberatoare pe teritoriul țării noastre.

Lupta dusă de coaliția antihitleristă, Uniunea Sovietică, Statele Unite ale Americii, Anglia, Franța, împotriva dușmanului comun — fascismul — a dat un puternic avînt luptei forțelor patriotice conduse de eroicul nostru partid, Partidul Comunist din Romînia.

Sub conducerea partidului, forțele patriotice sprijinite de masa poporului, în sînul căruia se coceau de mult mînia și revolta împotriva dictaturii militaro-fasciste și criminalei sale politici antipopulare și antinaționale, au organizat insurecția armată și au răsturnat guvernul fascist.

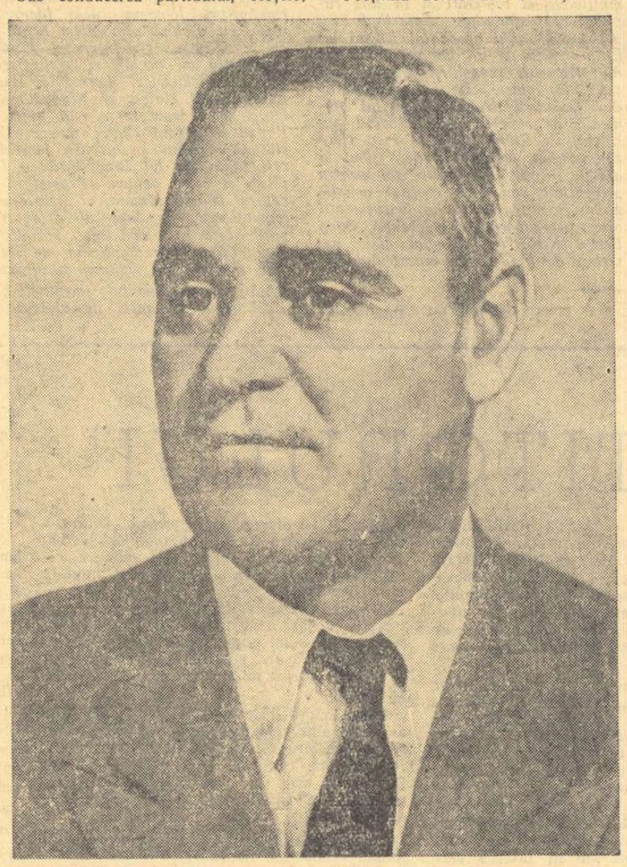

Printr-un apel adresat tuturor cetățenilor Capitalei, tuturor romînilor patrioți, partidul a chemat poporul la arme.

În noaptea de 23 August gărzile patriotice organizate de partid au arestat guvernul fascist, au ocupat principalele instituții publice, și-au asumat apărarea ordinei în Capitala țării, au organizat împreună cu unitățile armatei dezarmarea trupelor fasciste și respingerea atacurilor întreprinse de hitleriști împotriva orașului București. Unitățile armatei au asigurat apărarea zonei petrolifere din Valea Prahovei, împiedicînd retragerea organizată a trupelor hitleriste.

Insurecția populară s-a împletit cu acțiunea forțelor patriotice din armată, inițiată de partid, acțiune datorită căreia întreaga armată romînă a întors armele împotriva trupelor hitleriste chiar din prima zi a răsturnării dictaturii fasciste.

În armată clocotea de mult nemulțumirea adîncă împotriva armatelor hitleriste și împotriva guvernului trădător, care transformase armata romînă într-un instrument al țelurilor criminale ale hitleriștilor.

Acțiunea coordonată a forțelor patriotice și a soldaților, ofițerilor și generalilor patrioți din armată care a dus la răsturnarea dictaturii fasciste și ieșirea Romîniei din războiul hitlerist, este opera forței conducătoare a Frontului patriotic antihitlerist — Partidul Comunist din Romînia.

15 divizii ale armatei romîne au luptat cot la cot cu trupele sovietice, săvîrșind fapte de arme eroice în operațiunile de zdrobire a trupelor fasciste din Transilvania, din Ungaria și Cehoslovacia.

Vitejia ostașilor noștri s-a bucurat de înalta prețuire a Comandamentului Suprem al armatei sovietice. Pentru faptele sale de arme, Divizia „Tudor Vladimirescu" a primit denumirea „Debrețin" și a fost decorată cu Ordinul „Drapelul Roșu". Alte unități ale armatei romîne au fost citate în mai multe rînduri în ordinele de zi ale Comandamentului Suprem Sovietic.

Prețuind actele de bărbăție ale ofițerilor și ostașilor romîni, Comandamentul Sovietic a decorat mii de soldați, ofițeri și generali ai armatei romîne cu ordine, iar alte zeci de mii cu medalii.

Prin lupta ei eroică, armata noastră a meritat dragostea și încrederea poporului, care a sprijinit cu toate forțele sale lupta pentru zdrobirea definitivă a hitlerismului.

În bătăliile războiului antihitlerist s-a reînnodat tradiționala frăție de arme romîno-rusă, care are rădăcini în luptele comune ale romînilor și rușilor duse în decursul veacurilor, și îndeosebi în războiul din 1877, cînd armatele rusești au ajutat poporul romîn să-și cucerească independența de stat.

23 August 1944 a constituit expresia hotărîrii neclintite a poporului de a lua în propriile mîini soarta sa și viitorul patriei.

După 23 August, poporul nostru muncitor și-a manifestat voința nestrămutată de a nu permite întoarcerea la vechile rînduieli, de a asigura progresul social și economic al patriei, dezvoltarea ei democratică și socialistă, independența ei politică și economică.

Condusă de partid, oamenii muncii au pornit bătălia pentru un regim democratic. În această bătălie eroica noastră clasă muncitoare care în decursul istoriei a înscris pagini glorioase de luptă împotriva exploatării și asupririi capitaliste, s-a dovedit la înălțimea misiunii sale istorice. Ea s-a unit în jurul partidului comunist, strîngîndu-și rîndurile în puternice organizații. Clasa muncitoare a dat un sprijin frățesc țărănimii muncitoare, chinuite de veacuri, asuprite și jefuite de către moșieri și chiaburi, în lupta ei pentru pămînt, pentru exproprierea moșierimii în folosul țăranilor muncitori. În focul luptei pentru înfăptuirea reformei agrare s-a închegat alianța de nezdruncinat între clasa muncitoare și țărănimea muncitoare.

Cele mai largi mase populare de la orașe și sate s-au pus în mișcare, luînd parte activă la lupta pentru reforme democratice, pentru pămînt, pentru putere populară.

În lupta împotriva reacțiunii coalizate, forțele populare au ieșit victorioase și au instaurat un guvern democratic, avînd drept temelie politică alianța clasei muncitoare cu țărănimea muncitoare, sub hegemonia proletariatului.

În locul „democrației" burghezo-moșierești — caracterizată prin împușcarea în masă a muncitorilor și țăranilor, prin regimul stării de asediu, prin torturarea democraților și antifasciștilor, în beciurile Siguranței, închisori și lagăre, prin răpirea dreptului de vot marii majorități a populației — în țara noastră s-a instaurat pentru prima oară un regim de largi libertăți democratice și drepturi cetățenești.

Marile prefaceri săvîrșite de popor în viața de stat, cît și reformele democratice înfăptuite pe tărîm economic, politic, social de noua putere populară, și-au găsit consacrarea în rezultatele alegerilor din noiembrie 1946. Blocul Partidelor Democrate împreună cu Uniunea Populară Maghiară a obținut 79,6% din totalul voturilor exprimate.

Partidele reacțiunii au suferit o zdrobitoare înfrîngere în ciuda asasinatelor, incendierilor de localuri de vot, atacurilor cu focuri de mitraliere, răpirilor de urne pe care le-au organizat. Voința poporului manifestată prin alegerile din noiembrie 1946 a constituit sentința definitivă a istoriei împotriva reacțiunii burghezo-moșierești din țara noastră.

După înfrîngerea suferită în alegeri, partidele reacțiunii, jalnice instrumente ale unor cercuri străine au încercat prin acte de violență și provocări să răstoarne guvernul democratic legal.

Dar încercările lor au fost zădărnicite. Partidele reacționare, izolate de masele populare, urîte de popor, au fost definitiv zdrobite.

Politica justă și fermă dusă de partid, abnegația cu care muncitorii, țăranii, intelectualii romîni și cei aparținînd minorităților naționale au pornit la opera de refacere economică a țării și de consolidare a cuceririlor democratice obținute, marele ajutor economic, tehnic, cultural, acordat țării noastre de Uniunea Sovietică în condițiile grele ale perioadei postbelice — toate acestea au permis trecerea într-un termen istoricește scurt de la etapa de desăvîrșire a revoluției burghezo-democratice la o etapă nouă, socialistă, a revoluției populare. Răsturnarea monarhiei și proclamarea Republicii Populare au însemnat trecerea la construirea socialismului în patria noastră.

Aceasta a fost o victorie istorică a clasei muncitoare aliată cu țărănimea muncitoare, o victorie istorică a luptei unite a poporului romîn și a minorităților naționale

În alegerile din martie 1948 întregul popor a votat pentru republică, pentru noua constituție a Republicii Populare Romîne, pentru socialism, demonstrînd din nou că regimul democrat-popular din țara noastră este emanația voinței maselor populare. În aceasta constă forța lui de nezdruncinat. Acesta este izvorul principal al succeselor și realizărilor sale.

Regimul nostru democrat-popular este rodul unor necesități obiective ale vieții sociale, rodul evoluției istorice a poporului nostru.

Marile realizări dobîndite de poporul nostru în anii regimului democrat-popular au devenit cu putință numai datorită transformărilor revoluționare înfăptuite în patria noastră de oamenii muncii. De aceea, poporul muncitor este unanim în atașamentul și dragostea lui pentru regimul de democrație populară.

Tovarăși,

Bilanțul realizărilor de pînă acum al primului plan cincinal de dezvoltare a economiei naționale arată efortul pe care l-au făcut oamenii muncii din țara noastră pentru construirea bazei economice a socialismului și ridicarea nivelului lor material și cultural.

În îndeplinirea sarcinii fundamen-

(Continuare în pag. 3-a)

Cuvîntarea tovarășului N. S. Hrușciov

Dragi tovarăși și prieteni,

Permiteți-mi ca, în numele Prezidiului Sovietului Suprem al U.R.S.S., al Consiliului de Miniștri al Uniunii Republicilor Sovietice Socialiste, al Comitetului Central al Partidului Comunist al Uniunii Sovietice și în numele întregului popor sovietic, să vă salut călduros și să vă transmit dumneavoastră, și în persoana dumneavoastră, întregului popor romîn, un salut frățesc și cordial cu prilejul sărbătorii naționale — a 11-a aniversare a eliberării Romîniei de sub jugul cotropitorilor fasciști.

În cei 11 ani care au trecut de la eliberare, în viața poporului romîn s-au produs schimbări profunde. În

țară au fost înfăptuite radicale transformări democratice și socialiste, au fost obținute mari succese în dezvoltarea industriei și agriculturii, în construcția culturală, în opera de făurire și întărire a statului democrat-popular liber și independent.

Sub conducerea avangărzii sale încercate — Partidul Muncitoresc Romîn, — înarmat cu atotbiruitoarea învățătură marxist-leninistă, poporul romîn pășește cu încredere înainte pe calea progresului și înfloririi, construiește cu succes bazele socialismului în țara sa.

Astăzi, în ziua sărbătorii voastre naționale, putem spune cu deplin temei că în îndeplinirea acestei sarcini istorice în ceea ce privește dezvoltarea economiei sale naționale și a culturii, poporul romîn a obținut rezultate cu adevărat remarcabile.

În prezent oamenii muncii din Romînia termină cu succes îndeplinirea primului plan cincinal de dezvoltare a economiei lor naționale. Sute de întreprinderi, precum și ramuri industriale întregi au și îndeplinit sarcinile planului cincinal. Remarcabil este faptul că ramuri atît de importante ale economiei naționale ca industria constructoare de mașini și industria de prelucrare a metalelor, create în anii puterii populare, au îndeplinit sarcinile planului cincinal încă la începutul lunii august a.c. În toate ramurile industriei și transporturilor au crescut mii de inovatori și fruntași în producție, care muncesc cu abnegație pentru binele patriei.

Ca urmare a muncii eroice depuse de clasa muncitoare romînă, Romînia de azi are o industrie dezvoltată, care este în stare să satisfacă într-o măsură tot mai mare necesitățile crescînde ale economiei naționale în necontenită dezvoltare.

Succesele obținute de poporul romîn în dezvoltarea unei industrii proprii sînt cu adevărat istorice și constituie o dovadă a posibilităților inepuizabile ale regimului democrat-popular. Se știe că sub stăpînirea moșierilor și capitaliștilor, industria din Romînia era foarte slab dezvoltată, cea mai mare parte a ei fiind în mîinile capitaliștilor străini, care exploatau în mod crunt oamenii muncii din Romînia. Romînia a fost de fapt o țară semicolonială. Acum, cînd poporul romîn a devenit stăpîn pe soarta lui, Romînia a obținut o adevărată independență și într-o perioadă scurtă a devenit un stat puternic, cu o industrie dezvoltată.

Succesele obținute în opera de industrializare socialistă a țării au creat premizele necesare pentru dezvoltarea continuă și mai rapidă a agriculturii, pentru transformarea acesteia pe baze socialiste.

Marele Lenin ne învață că „marea industrie mecanizată și introducerea ei în agricultură este singura bază economică a socialismului, singura bază a succesului în lupta pentru izbăvirea omenirii de sub jugul capitalului". Partidul Muncitoresc Romîn se călăuzește permanent după aceste indicații ale lui Vladimir Ilici Lenin, ținînd seama de faptul că numai pe baza mecanizării multilaterale a producției agricole poate fi ușurată munca țăranului, poate fi ridicată productivitatea muncii lui, poate fi ridicat nivelul său material și cultural. Cele 220 de stațiuni de mașini și tractoare, care au fost create în țară, constituie o expresie materială a grijii Partidului Muncitoresc Romîn și a guvernului Republicii Populare Romîne pentru interesele fundamentale ale țăranului muncitor.

Noi, oamenii sovietici, știm foarte bine că transformarea socialistă a agriculturii este un proces complex și anevoios. A transforma satul pe baze socialiste înseamnă a săvîrși o revoluție de o mare însemnătate istorică.

La chemarea Partidului Muncitoresc Romîn țărănimea muncitoare din țara dumneavoastră trece treptat de la gospodăria individuală la cea obștească. Pînă în prezent 360.000 de gospodării țărănești din Romînia au intrat în cooperativele de producție. Acest lucru înseamnă că sectorul socialist crește și se dezvoltă necontenit și în agricultura Romîniei, că alianța dintre muncitori și țărani, sub conducerea clasei muncitoare, se întărește tot mai mult. Țărănimea muncitoare din Romînia, alături de clasa muncitoare, este un reazim de nădejde al noului stat democrat-popular și acordă un sprijin efectiv guvernului său popular și Partidului Muncitoresc Romîn.

Împreună cu dumneavoastră, dragi tovarăși, ne bucurăm de succesele obținute de agricultura din Romînia. În acest an țara dumneavoastră strînge o recoltă bogată. Pe ogoarele ei lucrează circa treizeci de mii de tractoare, peste o mie de combine. Gospodăriile colective, prin buna organizare a muncii lor, prin veniturile lor mari, prin aplicarea tehnicii noi, arată în mod concret oamenilor muncii de la sate avantajele gospodăriei obștești.

Concomitent cu avîntul economiei se dezvoltă cu succes știința, literatura și arta din Romînia democrat-populară, crește necontenit bună starea oamenilor muncii de la orașe și sate. Grija pentru nevoile oamenilor muncii a fost și este sarcina primordială și o datorie de onoare a Partidului Muncitoresc Romîn și a guvernului popular al Romîniei. În cei 11 ani care au trecut de la eliberare, comuniștii romîni au dovedit din nou prin fapte că ei nu au și nu pot avea un alt țel decît de a sluji fără preget poporul lor. În această perioadă, oamenii muncii din Romînia s-au convins încă odată că întreaga activitate a Partidului Muncitoresc Romîn este îndreptată spre binele poporului.

Oamenii sovietici urmăresc cu o atenție prietenească lupta plină de abnegație a oamenilor muncii din Romînia, care construiesc bazele socialismului în țara lor, și se bucură sincer de minunatele victorii ale poporului romîn, considerîndu-le ca o contribuție de preț la cauza comună a lagărului democratic în lupta sa pentru pace, democrație și socialism.

Relevăm cu o satisfacție profundă consolidarea continuă a prieteniei între Republica Populară Romînă și Uniunea Sovietică și țările de democrație populară. Cu fiecare an ce trece se întăresc relațiile frățești între Uniunea Sovietică și Republica Populară Romînă. Se lărgește colaborarea reciprocă dintre țările noastre în toate domeniile vieții politice, economice și culturale.

Oamenii muncii din Romînia pot fi siguri că poporul sovietic a fost, este și va fi un prieten credincios, de nădejde al poporului romîn și îi va acorda un ajutor și sprijin multilateral în lupta pentru construirea socialismului, pentru întărirea continuă a statului democrat-popular. **(Aplauze puternice, prelungite).**

Datoria noastră sfîntă este de a întări permanent prietenia frățească și colaborarea reciprocă între țările noastre, între toate țările lagărului democratic, deoarece atîta timp cît dăinuie și înflorește această prietenie nu ne este teamă de nici un fel de greutăți care ar putea să împiedice înaintarea noastră pe calea construirii unei vieți libere și fericite. **(Aplauze).**

Tovarăși!

Popoarele din Uniunea Sovietică, din Republica Populară Chineză, din Republica Populară Romînă, din toate țările lagărului socialist, care desfășoară o muncă pașnică constructivă, sînt vital interesate în menținerea și consolidarea păcii generale și a securității popoarelor. În această problemă de importanță vitală pentru întreaga omenire sînt interesați, împreună cu noi, oamenii progresiști din întreaga lume.

În ultimul timp s-a produs o slăbire a încordării internaționale, ce se crease în relațiile între state după terminarea celui de-al doilea război mondial. Putem constata cu satisfacție că conferința de la Geneva a șefilor guvernelor celor patru puteri s-a desfășurat în spiritul înțelegerii reciproce. Această conferință a arătat că șefii guvernelor Uniunii Sovietice, Statelor Unite ale Americii, Marii Britanii și Franței au năzuit spre slăbirea încordării internaționale, exprimîndu-și dorința de a găsi căile spre crearea unor condiții în care problemele litigioase să fie rezolvate pe calea tratativelor, pentru a nu admite un nou război. Conferința de la Geneva a șefilor guvernelor celor patru puteri a justificat speranțele și

(Continuare în pag. 4-a)

Personalitatea unui poet militant

Dimos Rendis scrie despre năzuințele contemporaneității și, deși își sprijină ades lira pe simbolurile mitologiei, scrie după gusturile epocii noastre. Iată, în poezia „Despre dragoste", el militează pentru pace, el omagiază pasiunea luptei pentru libertate. Revine des în poezia sa tema comuniștilor greci care își primejduiesc viața pentru idealul unui viitor fericit; în poema „Vise moștenite", poetul ne cheamă să dezvoltăm și să împlinim visele avansate ale unor eroi sau ale unor oameni anonimi căzuți victimă conflagrațiilor imperialiste, iar în „Nota adresată fabricanților de arme din S.U.A., Anglia și Franța" sînt vizați cu sarcasm ațițătorii la război. Satira și duioșia își cedează pe rînd locul, pentru a afirma împreună mari adevăruri ale vremii noastre. Este prezentă credința că forțele războiului nu sînt capabile de a rezista pînă la sfîrșit neadeziunii oamenilor simpli. Chiar atunci cînd avem de-a face cu o epopee ce-și trage subiectul din mitologie, întîlnim peste tot semnificații sociale moderne. „Argonauții" sînt înțeleși ca niște oameni ce caută fericirea pentru a o dărui poporului lor. Aluziile la evenimentele ultimilor ani trăiți de noi sînt străvezii și binevenite. Deci ne bucurăm de prezența unui poet care-și află centrul intereselor sale în plina luptă a societății contemporane.

Dimos Rendis cîntă floarea candidă a lămîilor și sîngele eroilor comuniști ai Greciei, așa cum folclorul grec cîntă aceleași flori de lămîi și sacrul sînge al lui Leonida, eroul de la Termopile. Este edificator poemul „Despre dragoste", unde Tirteu și Anacreon își concordă seninătatea pură și cizelată, spre a cînta marea iubire a oamenilor — dar a oamenilor care c trăiesc în epoca aceasta, cînd în Grecia patrioții mor pe baricade, afirmînd iubirea și bucuriile constructive ale vieții. Poemul este însuflețit de generoase idealuri omenești și toate versurile sînt îmbibate de o aromă plăcută, întrucîtva exotică. Poetul își vede iubirea oglindită în flori și în cîntecul păsărilor, elemente ale naturii care și-ar pierde farmecul dacă iubirea poetului n-ar exista. Cînd poetul afirmă imposibilitatea de a exprima intensitatea dragostei sale, nu vibrează strigătul nervos al romanticului, ci constatarea emoționată dar calmă a clasicului. Nu sînt găsite cuvinte directe care să arate că poetul și-ar da și viața pentru iubirea lui ci se întreprinde o frumoasă asociație alegorică: un patriot grec nu putuse spune cît de mult își iubește patria pînă în clipa cînd, aruncînd o grenadă și murind pe baricadă, a rostit: „iată cît o iubesc". Iubirea este văzută de Dimos Rendis ca o parte fermecătoare din viața omului luptător.

In poemul „Visuri moștenite", este cîntată răspunderea de a moșteni și împlini visurile generațiilor anterioare. In cele două coloane ale poemului, victimele asupritorilor popoarelor sînt descrise cu multă știință a tragismului. Micuțul Lambros privește cum îi arde casa, regretînd la început pierderea trotinetei aflată în casă, apoi privind cu mirare și curiozitate de copil acest spectacol — oricum, interesant pentru el. Pe Acropole bubuie tunurile englezești, ceea ce dă micuțului Lambros viziuni luminoase: un cerc mare, învăpăiat, care să-și împartă razele unei lumi fericite.

Ideea întregului poem este condensată într-o strofă ale cărei elemente revin cu insistență pe parcurs:

„Căci așa se întîmplă uneori cu visurile
Unii visează, alții le înfăptuiesc,
Iar generațiile care vin
Le dau suflet și trup,
Le dau viață."

Publicată în paginile revistei „Contemporanul", „Nota adresată fabricanților de arme din S.U.A., Marea Britanie și Franța" scoate în evidență noi laturi ale personalității lirice a poetului. Cum nu credem că satira este întotdeauna omorîtoare de lirism, așa cum s-a susținut de către unii, am avut plăcerea degustării unui fruct deosebit, oferit de poet. In acest poem, calmul caracteristic de care vorbeam are altă semnificație și alt reazim. Aici Dimos Rendis polemizează cu ideile ațițătorilor la un nou masacru. Tema este de primă importanță, răspunderea cetățenească o impune fiecărui poet, iar Dimos Rendis o însuflețește cu procedee și versuri pline de sevă. Ampla țesătură a imaginilor este deschisă cu o ironie subțire — fabricanții de arme îi pregătesc poetului o moarte frumoasă, încîntătoare, moartea în cel de al treilea război mondial. Poetul se preface a se bucura, este plin de recunoștință, ba chiar regretă că n-a murit în războaiele mondiale precedente. O mîhnire pare a-l mai întuneca: se teme că binefacerea pe care i-o pregătesc războinicii nu va fi posibilă. Tonul ironic este părăsit, timbrul poemei căpătînd o impresionantă gravitate: Raymonde Dien nu se va bate cu mama Zoiei și Henri Martin nu va porni împotriva Mării Negre.

In versuri sarcastice este demascată adevărata față a cercurilor imperialiste războinice. Cei care scot tintele de la cizmele soldaților, o fac nu pentru a le „ameliora" militarismul ci pentru ca acestea să poată invada cu mai puțin zgomot. Cînd se încheie tratate agresive, se discută despre popoarele ce sînt astfel primejduite așa cum discută fermierii despre marfa lor — mieii ce vor trebui tăiați în abatoare. Uneltirilor demascate, Dimos Rendis le opune liniștea sa sufletească și umorul să frust; în definitiv el nu dorește să moară într-un război mondial, el nutrește „meschina" aspirație de a muri de bătrînețe. Pentru aceasta el își va lua măsurile pe care și le ia gospodarul ca să-și apere viața și avutul de fiare și de intemperii.

Fără a-și știrbi unitatea interioară, poemul cuprinde, printre sonurile sarcastice sau umoristice, laude largi și senine închinate frumuseții vieții pașnice. Rafalelor și canonadelor, poetul le preferă plimbările prin crînguri înmiresmate de lămîi, loviturile ciocanelor care repară gardurile dărîmate de război; îi place să asude aplecat deasupra uneltelor agricole și să-și încerce tăria privirilor cu incandescența oțelului care sfîrîie în furnale, îi place „să-și îmbrace ideile în ritmuri și rime, așa cum se îmbracă o fată pentru prima ei întîlnire", îi place viața și e „mîhnit" că nu se potrivește la gusturi cu partizanii războiului.

Bunele păreri ce le avem despre Dimos Rendis cresc prin cercetarea fragmentelor din partea a II-a a epopeii Argonauților, publicate în „Gazeta literară". Aici umanismul cald al poetului e mai evident și mai fructuos decît ori unde. Suflul eroic al epopeii amintește pasaje din Odiseea. Reînviind mitul antic, poetul nostru îi acordă semnificații noi. Sirenele încearcă să-i ademenească pe argonauți:

„Unde-ați pornit-o voi, flăcăi cuminți,
pe valurile ne-mblînzite?
V-așteaptă frați acasă și părinți,
și dalbele iubite...

la care Orfeu, răspunde:

— „Ne-așteaptă frați acasă și părinți
și dalbele iubite...
Dar toți sînt istoviți de suferinți
Și de nevoi cumplite".

Argonauții caută lîna de aur pentru a oferi, cu ajutorul ei, bunăstare și fericire poporului lor. Sirenele însă își continuă ispitirile:

„Fă-ți dulce traiul, după voia ta,
trăiește și te-nfruptă.
E scurtă viața spre-a te desfăta,
Cărarea-i întreruptă!..."

prilejuindu-i lui Orfeu frumoasa-i filozofie militantă:

„E scurtă viața spre a te desfăta,
Cărarea-i întreruptă...
Pornește deci, flăcău voinic, nu sta,
grăbește-te la luptă!"

Simbolurile antice se înfierbîntă radiind idei moderne, de importanță vitală. Stihiile dezlănțuiesc o urgie care simbolizează de fapt nenorocirile războaielor moderne. Iason trimite porumbelul păcii care va duce, deasupra acestui potop de lave distrugătoare, vestirea bună a unei vieți fericite. Toate acestea sînt expuse cu forța elementară împrumutată de la epicii antici, combinată cu eleganța poeților greci mai noi. Considerați această contemplare virilă a mării:

„Dar Marea, ostenită, cade moale
uitînd pricina supărării sale.
Privirea ei e iarăși ca-nainte,
albastră, drăgăstoasă și cuminte.
De vas, lascivă-și scarpină spinarea
și cere mîngîieri — înșelătoarea! —
Să zici că adineauri nici cu gîndul
n-a vrut să-nghită cerul și pămîntul!
Acum e răsfățată și nurlie,
iar tu o ierți! Și boarea cînd adie
te lași purtat pe sînii ei ca neaua
căci știe să-i dezvăluie, cățeaua!..."

Evident, traducerea lui Ioanichie Olteanu e admirabilă și versurile par a fi scrise direct în romînește.

Am putut citi recent traducerea poemului „Chemare", distins cu premiul al II-lea la concursul literar organizat în cinstea Festivalului de la Varșovia. Versurile fluente și pigmentate de imagini frumoase țes o chemare patetică la destinderea internațională, la înfrățirea între popoare. Poetul imaginează ruguri uriașe în care să ardă condeele plătite să samene dușmănia, spinii care sugrumă ogoarele, hainele vărgate de pușcăriaș, batista care leagă ochii justiției și protezele pe care le pregătește războiul. Arta lui Dimos Rendis se situează pe coordonatele luptei pentru pace și luptă pentru libertatea și independența oamenilor ce sînt încă încătușați. Această atitudine este dictată de dragostea adîncă de om a poetului.

★

Il cunoaștem pe Dimos Rendis: scund, cu fața negricioasă și ascuțită, desenată parcă fără curburi, din linii drepte, cu ochii vii și puternici, cu un zîmbet cînd binevoitor, cînd ironic, pe buze. L-am auzit rar vorbind despre poezia sa și cu atît mai rar despre sine. Numai cîteodată, în ceasurile cînd sufletele se apropie inexplicabil de mult, el povestește amintiri din țara sa îndepărtată. In rest, își păstrează impresiile, pentru poezie.

Trăiește, ca om modern, toate frămîntările evului nostru și, ca poet sensibil, le trăiește cu atît mai mult. Cu toate acestea, în sufletul lui vibrează apa limpede a marilor tradiții clasice, surîzătoare și calme. Poezia lui zîmbește uneori ca un copil, acuză alteori cu violența eroică a adolescentului, afirmă alteori adevăruri implacabile, cu seriozitatea omului cărunt. Poezia lui Dimos Rendis cuprinde toate vîrstele, unindu-le într-una singură, vîrsta clasică, solară, cu gîndurile căreia poetul judecă evenimentele contemporaneității, încadrîndu-se în luptele ei.

Nicolae Labiș

Noul roman al lui Mitchell Wilson

Romancierul american Mitchell Wilson e cunoscut publicului cititor din țara noastră prin volumul său „O rază de lumină", apărut recent în traducere romînească.

De curînd, în vitrinele librăriilor americane a apărut cel de al doilea roman semnat de Mitchell Wilson, și care poartă titlul „Fratele meu, dușmanul meu" (My brother, my enemy).

Trei orfani, Ken, Davy și Margot Mallory sînt crescuți la ferma unui unchi, a cărui brutalitate și lipsă de omenie îi determină să fugă și să pribegească prin mai multe sate și orășele americane. In cele din urmă, Ken și Davy ajung într-un oraș unde, cu ajutorul lui Norton Wallis, un bătrîn inventator, izbutesc să deschidă un mic atelier de reparat automobile. Dar marele vis al celor doi frați e să realizeze un aparat cu ajutorul căruia să transmită, la mari depărtări, imagini. Nesfîrșitele peripeții ale tinerilor inventatori, cărora capitaliștii de tot soiul le pun piedici peste piedici, sînt povestite cu o uimitoare vioiciune.

Dacă, la început, invenției celor doi frați i se arată o oarecare atenție, cei doi tineri își dau curînd seama că nu dragostea pentru știință și dorința de a pune la îndemîna oamenilor un aparat menit să le facă viața mai bună și mai frumoasă sînt cele care provoacă acest interes din partea unui oarecare Brock, director al băncii din localitate, sau din partea milionarului Douglas Vollrath; acești rechini ai capitalului văd în noua invenție numai un mijloc de cîștiguri mai mari.

Așa cum sugerează și titlul romanului, scriitorul a intenționat să prezinte ciocnirea surdă dintre cei doi frați — zugrăviți cu o puternică artă portretistică — drept conflictul central al cărții (Ken și Davy iubesc aceeași fată, pe nepoata lui Wallis). Dramatismul adevărat al acțiunii e generat însă de lupta pe care o duc inventatorii cu ostilitatea „stîlpilor societății". Așa cum remarcă criticul sovietic V. Rubin, „cartea a depășit intențiile autorului ei". Societatea capitalistă nu așteaptă de la oamenii de geniu „un mijloc de a înfrumuseța viața poporului", așa cum socoate Davy Mallory că e invenția sa, ci numai un izvor mai bogat de venituri obținute comod.

Cartea prezintă o galerie de portrete, realist conturate, proiectate toate pe fondul întunecat al societății burgheze; Davy, entuziast, însuflețit de dragostea pentru știință, de ura pentru sistemul care tinde să prefacă orice sforțare omenească în bani; Ken, cu o inteligență scăpărătoare, dar în același timp cu un simț practic foarte dezvoltat, opus întru totul naivei încercări de izolare în lumea științei, manifestată de fratele său; Vicky Wallis, fata pe care o iubesc cei doi tineri, o gingașă figură feminină; Norton Wallis, protectorul celor doi orfani, a cărui energie pare să fi fost roasă de anii îndelungați de luptă cu ostentativa nepăsare a celor care l-ar fi putut finanța; Douglas Vollrath, personaj odios care, în spatele unei vigori aparente, ascunde o completă neputință de creație și al cărui unic ideal în viață sînt banii. Prin ansamblul problemelor sociale pe care le ridică, prin realismul realizării unor figuri tipice realității vieții Americii de astăzi, romanul lui Mitchell Wilson este menit să ocupe un loc însemnat între operele literaturii progresiste americane contemporane.

Dan Grigorescu

Discutînd trăsăturile specifice ale artei lui Geo Bogza *)

Fără a fi prin excelență un scriitor „dificil", așa cum sînt considerați mulți prozatori și poeți care au debutat și s-au făcut cunoscuți publicului cititor încă din epoca dintre cele două războaie mondiale, Geo Bogza — ca orice artist autentic — pune cercetătorului multiple probleme de natură estetică, deloc ușor rezolvabile. Poate tocmai de aceea, în afara cronicilor și recenziilor prilejuite de apariția ultimelor sale scrieri, el nu s-a bucurat pînă în prezent decît de două studii critice de dimensiuni mai mari, îndrăznețe prin însăși intenția lor de a aprecia, în sinteză, totalitatea activității literare a lui Geo Bogza. (Judecînd comparativ, alți scriitori nu au avut parte nici măcar de atît). Cel dintîi, axat cu deosebire pe evidențierea artei reportajului, este semnat de Ion Vlad și a apărut, în iarnă, în două numere ale revistei Steaua. Cel de al doilea, semnat de B. Elvin a văzut lumina tiparului la E.S.P.L.A. într-o colecție de studii literare.

Nu intră în intenția noastră de a discuta acum ambele studii — interesante și instructive fiecare, — deși operațiunea e tentantă și-ar putea duce la unele concluzii fructuoase, privind atît metoda de cercetare, cît și elementele relevate, de cei doi critici, ca esențiale în opera lui Geo Bogza. Ne vom opri, sumar, numai asupra lucrării lui B. Elvin, întrucît aceasta, tipărită fiind în volum, e mai la îndemîna cititorilor.

Concepîndu-și studiul după formula monografică, dîndu-i însă, de la început, o vizibilă ținută eseistică, B. Elvin caută să evidențieze, multilateral, principalele aspecte și trăsături ale creației lui Geo Bogza. Pentru realizarea unui atare obiectiv, criticul a urmărit mai întîi „drumul scriitorului" de la primele sale tipărituri pînă la Tablou geografic, a dezbătut apoi problema reportajului ca specie literară (făcînd și unele referințe la punctele de vedere ale lui Geo Bogza), a analizat modalitatea sub care apare munca și natura în opera scriitorului, a schițat chipul omului așa cum ni se înfățișează el în reportajele lui Bogza, a subliniat atenția de care se bucură în scrisul acestui mare artist problematica anilor noștri — pacea și războiul — și a încercat, în cele din urmă, să desprindă cîteva din trăsăturile specifice ale stilului său.

Dotat cu o remarcabilă putere de analiză, B. Elvin izbutește aproape în fiecare capitol al lucrării sale să reliefeze coordonatele caracteristice viziunii artistice a lui Geo Bogza. Vrednice de semnalat sînt paginile închinate „muncii și naturii" și „orizontului vieții", așa cum apar acestea în opera lui Geo Bogza. Incercînd să surprindă mereu generalul în particular, criticul relevă și aici că una din trăsăturile de seamă ale artei bogziene este aceea de a-l defini pe om, îndeosebi în funcție de noțiuni, fenomene sau imagini care trezesc sentimentul monumentalului. Ideea (formulată, de altfel, și de alți cercetători, inclusiv de Ion Vlad) e reluată, apoi, în multiplele ei realizări și în alte capitole ale studiului. Apreciind însă din acest unghi opera lui Bogza, se naște ispita de a-l defini pe scriitor nu prin sine însuși, ci prin comparație. De obicei, Bogza era descins din Calistrat Hogaș. Păstrînd termenul de raportare și adîncind paralela, B. Elvin lărgește însă sfera comparației, prelungind lista pînă la antici. Pe de altă parte, tot pentru a contura mai bine profilul artistic al lui Bogza, e adusă în discuție atît opera de reporter a celebrului Egon Erwin Kish, cît și minunatele descrieri de natură ale maestrului Sadoveanu. Paralelele, judicios concepute, l-au ajutat pe cercetător să reliefeze. In această ambianță de iluștri artiști ai cuvîntului, ceva din personalitatea lui Geo Bogza. Față de Kish, el aduce, între altele „o liniște care trezește fiori", un temperament meditativ, o „acută percepție de sine", un stil ușor sarcastic, dar întotdeauna solemn și o accentuată predispoziție lirică; față de Hogaș, care găsea în natură „recreații intime", Bogza e urmărit neîncetat „de o concepție asupra naturii în care problema spațiului și a timpului ocupă un loc central" și de conștiința că „omul este un al patrulea regn, un imperiu în alt imperiu, între care pot fi stabilite uimitoare corespondențe"; față de M. Sadoveanu, care recepteaza fenomenele „prin cumulare de detalii pline de semnificație", Geo Bogza, folosind „notația sintetică", duce imaginile, prin amplificare, la „proporții simbolice", manifestînd adesea „o înclinație vădită spre antropomorfizarea naturii". Susținîndu-și afirmațiile cu citate grăitoare, B. Elvin argumentează convingător și cu subtilitate varietatea de forme pe care o capătă în scrisul lui Geo Bogza această viziune fundamentală asupra sensului vieții, naturii și omului.

Se pare însă că analiza nu e dusă întotdeauna pînă la concluziile ei firești. Raportîndu-l, stilistic vorbind, pe Geo Bogza la Calistrat Hogaș, criticul ar fi putut conchide, dezbătînd sumar, natura viziunii pe care

cei doi scriitori o au asupra relației dintre om și natură. Se știe că suportul viziunii lui Hogaș e vasta lui cultură clasicistă. De aici și specificul imaginii sale artistice. Preferința pentru monumental e prezentă și la Hogaș și la Bogza. Dar, oare, suportul lor e același? Elvin însuși recunoaște că, prin concepție, cei doi scriitori sînt profund deosebiți. Care ar putea fi atunci izvoarele universului de imagini al lui Geo Bogza și natura viziunii sale? Care este, în fond, suflul artistic al operei sale? Cu toate că B. Elvin îl opune, la un moment dat (referindu-se la „jurnalele de călătorii") romanticilor (e drept, pasivi), totuși, după părerea noastră, natura viziunii artistice a lui Geo Bogza și suflul său creator sînt profund romantice. De la preferința pentru eroi prometeici, pînă la efuziunile lirice care transformă reportajul în poem în proză, și de la interesul pentru imaginea hiperbolică, monumentală, antitetică, pînă la surprinderea macrocosmosului în microcosmos, totul ne îndrumă spre romantism. N-avem de-a face, firește, cu vechiul romantism activ, ci cu unul nou, revoluționar, înrudit în esență cu acela al lui Gorki. Byron, Mickiewicz, Lermontov sau Eminescu îl cîntau pe titanul mitologic și vedeau în el un simbol, Bogza descoperă titanii nu pe stîncile Caucazului și nici în legendarele lupte ale lui Prometheu cu Jupiter, ci între oameni. Prometheu a devenit Danko, romanticul activ ajuns revoluționar, iar utopicul a devenit posibilitate în orînduirea socialistă. Umanitarismul romanticilor de altădată a primit, în viziunea lui Bogza, trăsăturile realismului socialist. Exclusivismul romantic de altădată a fost înlocuit printr-o îmbinare armonică a dragostei și a urii, sentimente întemeiate pe o concepție despre lume și viață calitativ superioară. Receptiv înainte vreme mai cu seamă la aspectele ce vorbeau despre drama cotidiană a oamenilor muncii, despre Prometheii înlănțuiți, ce se zbăteau s-ajungă la porțile fericirii, Geo Bogza înalță azi imnuri de slavă oamenilor noi ai epocii noastre, Prometheilor eliberați, ce pășesc triumfători, din victorie în victorie, prin „porțile măreției" anilor socialiști. Cosmosul însuși se pleacă în fața puterii excepționale a acestor noi Promethei: zeci de mii de oameni care, asemenea lui Danko, își dăruiesc totul pentru realizarea fericirii colective.

Din aceleași regiuni romantice provine, se pare, și arta satirei bogziene. Din păcate, Elvin insistă prea puțin asupra acestei dimensiuni a scrisului lui Bogza, apreciindu-l mai cu seamă pe reporter și pe poet și neacordîndu-i atenția cuvenită pamfletarului. (Capitolul intitulat Pacea și războiul e cel mai puțin consistent în complexul volumului). Grotescul, sarcasmul, ironia de un anume sens particular, ne amintesc de grotescul, sarcasmul și ironia romantică. De altfel, suflul satirei bogziene, corosivitatea ei, universul ei de imagini, ne îndrumă spre aceleași pomenite regiuni. Poate că la atari concluzii ar fi ajuns și Elvin dacă ar fi folosit și de data aceasta comparația. Raportînd schița satirică la I. L. Caragiale sau G. Topîrceanu, iar pamfletul la N. D. Cocea, la Zaharia Stancu, Tudor Arghezi — cercetătorul ar fi găsit mai ușor elementele care formează și această valoroasă dimensiune a talentului lui Geo Bogza. Concluziile n-ar fi fost deloc îndepărtate de cele constatate cu prilejul analizei reportajelor sau poemelor în proză: suportul lor e, în fond, același: viziunea romantic-revoluționară. Viziunea aceasta e comună aproape tuturor scrierilor lui Geo Bogza (avem în vedere pe acelea care depășesc faza „avangardistă"). Bineînțeles, pe măsură ce concepția artistică a scriitorului evolua pozitiv, suflul romantic revoluționar se întemeiază pe perceperea, în esență, a metodei realist-socialiste. Dar pentru a ajunge aci, Geo Bogza a trebuit să urmeze un drum mult mai puțin neted, decît apare el în studiul lui B. Elvin. Drumul acesta e frămîntat de contradicții de natură ideologico-artistică, și e presărat cu succese dar și cu dese reveniri la recuzita „avangardistă". Din păcate, neadîncirea suficientă a unor atari probleme răpește eseului lui Elvin posibilitatea cercetării istorico-literare a evoluției artistice a scriitorului și, prin urmare și a elementelor fundamentale ale viziunii acestuia.

Fără îndoială, dacă B. Elvin ar fi încercat, în finalul studiului său, să sintetizeze datele la care a ajuns (prin analiza judicioasă și meritorie a operei lui Bogza) și să ne ofere, în medalion, profilul artistic al scriitorului, — problema esenței viziunii estetice bogziene era mai complet și mai profund rezolvată.

Rîndurile acestea nu vor să aibă aerul unui reproș, întrucît observațiile au fost prilejuite de premize ce ființează în însuși eseul lui Elvin. De altfel, una din marile calități ale acestui eseu este invitația la meditație creatoare pe care ți-o sugerează aproape fiecare pagină. Inzestrat cu un simț al analizei vrednic de prețuire, B. Elvin ne-a oferit, prin volumul său, ceasuri de instructivă zăbavă.

Aurel Martin

*) B. Elvin: Geo Bogza, E.S.P.L.A., 1955.

Cronica literară

LIRISMUL POVESTITORULUI *)

In articolul pe care-l scria cu prilejul apariției volumului „Mormîntul unui copil", publicat în „Viața romînească" din 1906, Ibrăileanu caracteriza astfel operele de început ale iscusitului maestru al prozei romînești: „D. Sadoveanu e cel dintîi cîntăreț al pămîntului țării sale, — vreau să zic că nimeni nu e legat ca dînsul prin atîtea fibre temeinice cu sufletul acestui pămînt, cu cîmpiile lui, cu apele lui, cu oamenii lui, — și deci cu cei mici, — cu tragedia lui..."

Criticul „Vieții romînești" releva în aceste rînduri lapidare trăsături specifice creației sadoveniene, care se afirmau cu tărie chiar de la primele volume de nuvele și povestiri. Poet al naturii și al sufletului omenesc mai mult decît oricare din contemporanii lui, Sadoveanu s-a apropiat cu dragoste de oamenii de la țară și din uitatele tîrguri de provincie, cărora le-a pătruns și le-a înțeles viața trudnică, bîntuită de răul asupririi sau măcinată de mediocritate și rutină. Continuînd tradiția realistă a nuvelisticii romînești, ridicată la treapta ei cea mai înaltă de Caragiale și Slavici, scriitorul se impune de la început printr-o puternică personalitate artistică, ce va imprima un sunet unic operelor sale.

Este știut că eroul preferat al lui Sadoveanu a fost din totdeauna țăranul obidit, cu inima grea de suferința veacurilor, de asuprire și impilare. Către el s-a îndreptat scriitorul cu toată ființa sa, cunoscîndu-i în profunzime viața și obiceiurile, bucuriile și amarurile, însoțindu-l la oaste, și ascultîndu-i istorisirile din vechime la focuri de seară, îndurerîndu-se împreună cu el în fața samavolniciilor și nedreptăților, izbucnind aprig atunci cînd răbdarea seculară era adusă pe marginile ei, cerîndu-se plătită. Deși același țăran romîn ca al baladelor sau al lui Creangă, ca al lui Rebreanu și al operelor realiste mai noi, țăranul zugrăvit de Sadoveanu are înfățișarea și psihologia sa proprie, în care autorul și-a incrustat pecetea originalității, într-un chip deosebit de autorii amintiți. Explicația nu e greu de găsit, și ea a fost dată de vechea critică progresistă (Ibrăileanu), care a observat o trăsătură dominantă a artei lui Sadoveanu și anume atitudinea lirică a autorului față de realitate, față de oameni și natură. Mai ales de aici trebuie să pornim pentru a înțelege modul în care scriitorul descrie singurătatea și tristețea ostașilor din „Amintirile Căprarului Gheorghiță", eroismul și omenia luptătorilor de la 1877, ca și ura mocnită a lui Marin, tatăl și soțul înșelat de boier din nuvela „Păcat boieresc".

Flăcăii din „Amintirile Căprarului Gheorghiță" se arată niște oameni înapoiați, sau mai degrabă ținuți în stare de înapoiere, care se conduc numai după bunul simț și după o străveche înțelepciune. Ei n-au cunoscut încă bucuria culturii, orbecăiesc în întunericul neștiinței, oferind astfel un teren prielnic vagmiștrilor regimentului care-i brutalizează „din datorie" sau din sadism. Oameni ai muntelui și cîmpiilor, tinerii veniți la oaste, în afara umilirilor pe care le înfruntă, sînt lipsiți și de singura alinare ce o găseau în înfrățirea cu natura, unicul prieten și ajutor în vremuri de restriște. Rarele marșuri la marginea orașului constituie o adevărată evadare din atmosfera cețoasă și rece a cazărmii. Ajungînd în apropierea unui sat, ostașii parcă se înviorează: „Gînduri, doruri, le luaseră sufletele spre alte locuri: mirosul umed al lanurilor aducea uitarea cazărmii pentru o clipă. Iată o cumpănă de fîntînă... Iată o podișcă de bîrne, mai încolo lîngă un ochi luciu de apă, o moară neagră; pîlcuri de sălcii și un drum de costișe, care urcă pe sub maluri rîpoase..."

Sentimentul de înstrăinare al ostașilor nu-și află motivarea, așadar, într-o presupusă aversiune a acestora pentru oraș, așa cum s-a spus uneori, și nici într-o misterioasă comuniune cu natura, ci în însăși concepția lor de viață, determinată de anumite condiții social-culturale. Cazarma burghezo-moșierească e un loc de supliciu, sumbru și îngrozitor, care în loc să-i ridice pe ostași din condiția lor înapoiată, le adîncește mizeria, abrutizîndu-i prin cele mai odioase metode de educație militară. Neacomodarea tinerilor țărani la modul de viață cazon este firească și nu trebuie etichetată neapărat ca poporanistă.

Lirismul scriitorului în înfățișarea țăranului ni se pare și mai evident în „Povestiri din război". Subliniind eroismul țăranilor care fac minuni de vitejie în tradiția strămoșilor, Sadoveanu se apleacă asupra unor cute mai adînci ale sufletului lor, descoperind fiorul cald al unei omenii emoționante prin simplitatea și firescul ei: „Sergentul Savin făcu două țigări. Pe una o dădu prizonierului. — Na și ție, ți-o fi fiind poftă!" („Moara părăsită").

Alteori, inima deschisă, ferită de ură șovină, a omului din popor, umanitatea lui, se exprimă cu un umor specific ce produce veselie deopotrivă în rîndurile învinșilor și învingătorilor:

„Un căprar bălan, cu ochii foarte vioi, strigă:

— Effendi! hei, effendi!

— Evala! zise, de dincolo, un turc înalt și bărbos.

— Moclis hacană! vorbi foarte serios căprarul. Ghel burdă? Perpelița hacană, țangăr mangăr berlengher buf!

Turcul rămase cu ochii holbați, fără să priceapă.

— Nu pricepi? întrebă căprarul. Și flăcăii prinseră a rîde. Turcul își întinse și el gura cu dinții albi, într-un rîs fericit, își scoase pipa din tunică și o zvîrli căprarului".

Dorul și grija pentru cei de acasă nu-i slăbește pe ostași nici sub ploaia de foc, a șrapnelelor. Noaptea, în ceasuri de veghe, se strîng să-și povestească năcazurile îndurate din partea boierilor. Istorisirile se deapănă domol, fără gesturi grandilocvente, ascunzînd suferințe și umiliri, care pînă la urmă sînt plătite cu asprimea cuvenită. „Și la noi s-a întîmplat de mult așa ceva — spune cu glas molcom un oștean. Au răbdat oamenii zece ani încheiați, pe urmă l-au prins pe boier și l-au rupt în bucăți". In genere cam pe această linie evoluează personajul: acumulările sînd îndelungi, iar izbucnirile, năprasnice și pe neașteptate.

O asemenea evoluție îi este caracteristică și lui Marin vînătorul, care-i descoperă tainele bălții tînărului boier Niculiță, din nuvela „Păcat boieresc". Acest personaj ce se autodefinește într-o formulă extrem de concisă: („Eu mai mult tac, eu sînt fire închisă... Vai de sufletul meu... ce am pătimit numai Dumnezeu de sus știe") mi se pare cel mai reprezentativ, referindu-ne la volumul în discuție, pentru psihologia țăranului zugrăvit de Sadoveanu. Veșnic tăcut, ascunzînd în suflet o veche durere și ură, Marin este tipic pentru revolta individuală a țărănimii. El denunță sentențios asuprirea moșierească:

— Nu, la noi nu-i chip să mai trăiască rumînul! Pe mine m-a sărăcit boierul ăl de-a murit, și ăsta care a venit m-a afundat și mai rău în necaz... Am rămas numai cu casa, atît, — și cu pușca...

Inșelat și de stăpînul cel tînăr care-i necinstește fiica, Marin va încerca să-și facă singur județul, așa cum procedează în ultima instanță mulți din eroii lui Sadoveanu. Scena în care cere socoteală boierului, îndreptîndu-și „mîinile noduroase cu vinele ca frînghii grămădite" spre gîtul vinovatului, capătă semnificația unui simbol al luptei pe care a dus-o veacuri de-a rîndul țărănimea de la noi. Cuvintele lui Marin cad grele în urechile ciocoiului, dînd glas unei nesfîrșite dureri ce nu se poate ostoi decît în sînge. „— Boierule!... Ciocoiule! Și tu, mă, ai făcut ca ălălalt, ca ăl de a murit!... El mi-a rușinat muierea, m-a sărăcit, m-a prigonit, — și acuma ciocoiul iar s-arată!... Iar s-arată! Ce-ai făcut, cîine! Spune cîine, de ce mi-ai rușinat copila? De ce ai ucis-o, de ce m-ai otrăvit?"

Ca să relevăm și mai departe atitudinea lirică a scriitorului față de eroul său preferat trebuie să ne întoarcem la „Povestirile din război". Observînd că în războiul pentru independență au participat două categorii de ostași, unii „feciori de negustori cu dare de mînă", despre care „se va scrie prin gazete, lăudîndu-se dragostea lor de țară", — și alții care vor fi uitați deoarece n-au lăsat „averi și bine", scriitorul se oprește asupra celor din urmă. Relatarea acestei diferențe sociale, specifice societății burgheze, îi dă prilej să închine un adevărat imn de dragoste și de slăvire omului simplu. Evocarea vieții călărașului necunoscut, căzut în război, este pătrunsă de un patetism sobru ce se exprimă cu o mare căldură.

Panegiricul începe prin chemarea anilor copilăriei eroului: „Tatăl tău o viață s-a luptat cu nevoile și rareori rîdea. Cînd era mînios bătea pe maică-ta; dacă te vedea plîngînd răcnea și te pleznea și pe tine..." Se evocă apoi tinerețea copilului, care creștea în mijlocul cîmpiilor, unde „a învățat a cînta din fluier și a chiui strigăte de horă"; unde împreună cu tovarășii de joacă stătea la povești „în lumina rumână", „pe cînd piedicile cailor sunau sec în tăcerea cîmpiilor".

Fraza se desfășoară în respirații largi, cu solemnitatea acordurilor de orgă, elogiul ridicîndu-se pînă la o adevărată apoteoză a omului.

„Și a răsărit deodată din tine un flăcău mîndru, nalt și vînjos. Puterea stejarilor era și în tine, murmurele apelor și freamătele pădurilor erau cîntece pe care tu demult le cunoșteai, nemărginirea zărilor îți pătrundea sufletul".

In fața unei asemenea imagini, nu știi ce să admiri mai întîi: tonurile majore ale simfoniei sau spectacolul superb al naturii viguroase, pe care omul le absoarbe în ființa sa de proporții legendare.

Cu aceleași înalte vibrații sînt evocate, rînd pe rînd, diferitele etape ale vieții eroului, fiecare vîrstă constituind parcă un alt verset al unei mai pămîntești „Cîntări a Cîntărilor". Este în această poemă ceva din tristețea psalmistului, dar și ceva din patosul marilor epopei care au cîntat faptele eroice ale omenirii. Poetul, de obicei sobru, abia își reține durerea atunci cînd aruncă o ultimă lumină asupra virtuților morale ce au împodobit sufletul eroului:

„Iată, s-a făcut noapte; pescărușii și nagîții au tăcut... Tu ai murit, și o inimă dreaptă s-a stins cu tine. In viața ta, n-ai răcnit zadarnic, n-ai năpăstuit pe văduvă și pe orfan, n-ai lovit în aproapele tău. Ai avut un suflet limpede și ai murit cu cinste".

Elogiul umanității capătă semnificația unei pilde cetățenești pe care autorul pare a o impune cu stringență urmașilor. Ultimele acorduri coboară cu un ton mai jos, lăsînd să se întrevadă o umbră de mîhnire ce învăluie ca într-o pînză transparentă finalul, totuși apoteotic:

„Numai cîteodată, în nopțile de iarnă, la vetrele cu jar, oameni cu sufletul curat îți vor pomeni numele, măi frate Vasile, și vor vorbi cu glasuri potolite despre tine, ca despre un stejar mîndru pe care l-a prăvălit furtuna".

Emoționante prin simplitate și măreție, așa cum sînt cele mai frumoase pagini din opera scriitorului, aceste adevărate versuri în proză ne confirmă încă odată ideea că Sadoveanu este un mare poet al sufletului omenesc, pe care-l cîntă într-un chip atît de original.

Participarea afectivă a autorului la acțiunile eroilor săi se concretizează în chiar faptul că Sadoveanu povestește în majoritatea cazurilor la persoana întîia, simțindu-se în felul acesta mai aproape de oameni și de natură. Atitudinea specială a scriitorului reclamă procedee speciale, o anume tonalitate, pe care — după cum am văzut — el nu se sfiește să le împrumute de la arta poetică. Viziunea lui Sadoveanu asupra realității, în care el se integrează cu trup și suflet, determină acea caldă poezie ce se desprinde din povestirile sale, acea ardență romantică ce creează uneori o atmosferă cu totul transfigurată, pe cît de strălucitoare, pe atît de reală.

Natura cu „tainele" și frumusețile ei, dar mai ales cu bogatele semnificații umane pe care le descoperă scriitorul, ar putea fără îndoială să fie socotită eroul principal al operei lui Sadoveanu. Nu intenționăm să facem o metaforă cînd afirmăm acest lucru. Imaginea om-natură este atît de organică în opera scriitorului, încît e greu să afli o descripție care să nu fie raportată la om. Eroii lui Sadoveanu se oglindesc perfect în natura descrisă de pana maestrului: tăcuți, singuratici, mîhniți, purtînd taine și dureri vechi, — arareori aprigi, viforoși, pătimași. Măreția și simplitatea le sînt comune deopotrivă omului și naturii, precum soarele și furtuna. Evident, exemplele cele mai grăitoare ar trebui căutate în afara volumului pe care-l discutăm, în operele de maturitate ale scriitorului. Dar nu este mai puțin adevărat că această unitate om-natură se cristalizează încă de la început în opera lui Sadoveanu.

In „Păcat boieresc", singurătățile Bărăganului, de pildă, își găsesc în sufletul povestitorului un ecou de tristețe și melancolie. Multă vreme ochiul său plictisit nu înregistrează decît o „nemărginire de zăpadă sub care zac, triste și rare, sate zvîrlite în întindere"; iar vara, „pămînturi goale, ori lanuri mari în care soarele varsă aur topit, în care oameni lucrează din greu, încovoiați ca sub poveri dureroase." Peisajul hirsut, chinuit ca și sufletul eroului, capătă o altă înfățișare odată cu dragostea pătimașă ce pune stăpînire pe inima tînărului. „Totuși, în aceste locuri zgîrcite în obicinuite frumuseți am simțit fiorii zărilor fără sfîrșit, cînd calul mă ducea în zbor vulturesc pe întinderi fără drumuri, și melancolia amurgurilor m-a pătruns cu adînca taină a neștiutului, a unei mări fără hotar. Și încet, cu tinerețea și cu dorul, am început a vedea frumuseți nebănuite".

Sadoveanu, percepe natura cu ochi melancolici sau plini de mulțumire, așa după cum starea sufletească a eroilor îi impune. E în această armonizare parcă ceva din însăși armonia naturii, pe care autorul se teme să n-o jignească, punîndu-și eroii în contratimp cu înfățișările ei. Că lirismul joacă aci un rol de seamă, ne demonstrează și un al citat, de astădată din „Floare ofilită": „Din livezile înmugurite, din grădinile cu flori, veneau adieri pline de mirezme. Pretutindenea, pe drum, tremurau lumini sfioase ca niște stele, se mișcau, se apropiau. Lunecau umbre, se auzeau glasuri bucuroase și tinerii mergeau strîns alăturați, fără de nici o vorbă, cu lumînările pîlpîitoare în cîte o mînă. Se simțeau bine alături și noaptea de primăvară avea un farmec pe care niciodată nu-l încercaseră ei".

Noaptea aceasta în care se înfiripează dragostea lui Vasile Negrea cu Tincuța este o noapte unică și trebuie să fie așa, pentru că suavitatea sentimentului pe care-l încearcă cei doi face ca ei să n-o poată vedea în alt chip. Mai tîrziu, cînd cenușia viață de provincie îi va trage pe tinerii căsătoriți în apele ei tulburi, natura se va schimba și nu întîmplător atunci va fi iarnă: „Zilele erau mohorîte, cu cerul căptușit de zăpada norilor. Uneori se pornea ninsoarea în fulguiri liniștite, ori cerneri grăbite. Venea și vîntul cîte odată, cu învăluirile viscoloase, cu tristele-i plîngeri, sara cu tristele-i povești de șoapte la geamurile negre, în tăcerea odăii, pe cînd Tinca și Vasile stăteau alături, cu lampa neaprinsă, negri, în fața focului pîlpîitor".

★

Incercarea noastră de a releva una din trăsăturile dominante ale artei lui Sadoveanu, evident că nu se poate epuiza în limitele cronicii de față și nici pe baza unui singur volum. Lirismul scriitorului va continua să învăluie cu și mai multă însuflețire pe oamenii simpli a căror viață dramatică legată în permanență de natură va afla imagini fermecătoare în opera lui M. Sadoveanu.

Eroii volumelor ce vor urma, țărani obidiți sau sărmani tîrgoveți, vor întîlni în persoana marelui scriitor, din ce în ce mai mult, un prieten care să le asculte cu emoție durerile și care să le povestească înfiorat în dulcea limbă a letopiseților, spre pilda viitorimii.

Al. Săndulescu

*) M. Sadoveanu, Opere, vol. II—E.S.P.L.A.

Sărbătorirea celei de a 11-a aniversări a eliberării Romîniei

Cuvîntarea tovarășului Gh. Gheorghiu-Dej

(Urmare din pag. 3-a)

tale a primului nostru plan cincinal, un rol deosebit de important îl are industrializarea socialistă a țării, bazată pe creșterea rapidă a producției ramurilor din industria grea și în primul rînd a industriei constructoare de mașini.

Lenin arăta că „subdiviziunea producției sociale care produce mijloace de producție trebuie să crească mai repede decît subdiviziunea care produce mijloace de consum". Această indicație leninistă a stat la baza elaborării planurilor de dezvoltare a economiei naționale a Republicii Populare Romîne.

Dintre ramurile de bază ale producției, o deosebită dezvoltare a luat industria construcțiilor de mașini și de prelucrare a metalului, care va încheia anul 1955 la un nivel de peste 280% față de 1950, industria chimică peste 300%, industria materialelor de construcție cca. 240%, industria metalurgiei neferoase aproape 230%.

Volumul total al producției industriale prevăzut în planul cincinal va fi îndeplinit integral înainte de sfîrșitul acestui an, ținînd seama că principalele ramuri industriale și-au îndeplinit planul înainte de termen.

In țara noastră industria mijloacelor de producție pe întreaga perioadă a primului cincinal s-a dezvoltat într-un ritm mai accelerat decît industria bunurilor de consum, respectînd legile reproducției socialiste lărgite, formulate de Lenin.

Călăuzindu-se după experiența construirii socialismului în Uniunea Sovietică, partidul nostru a elaborat planul de electrificare a țării pentru perioada 1950—1960.

Pe baza planului de electrificare a țării s-a creat în anii puterii populare o puternică bază energetică. Producția de energie electrică se află cu un pas înaintea dezvoltării restului industriei și asigură în prezent dezvoltarea rapidă a tuturor celorlalte ramuri ale acesteia.

Creșterii puterii instalate în cincinal cu aproape 75% îi corespunde o creștere a producției de energie electrică de peste două ori față de anul 1950, iar față de anul 1938 de 3,8 ori.

Datorită muncii însuflețite a muncitorilor, inginerilor și tehnicienilor și cu ajutorul frățesc al U.R.S.S., prevederile planului cincinal în industria petroliferă au fost depășite, ajungîndu-se în 1955 la o producție de peste două ori mai mare decît în 1950 (peste 10.500.000 tone). (Aplauze).

In această ramură de bază a economiei naționale s-au investit în cursul cincinalului 26,4% din totalul fondurilor investite în industrie.

In industria siderurgică, în 5 ani, producția de fontă crește cu peste 80% cea de oțel cu 42%. Este în curs de construcție o oțelărie nouă, a cărei capacitate de producție va fi aproape egală cu întreaga producție de oțel actuală a țării noastre. In această ramură s-au investit în primul cincinal 9,5% din totalul investițiilor făcute în industrie, fiind în curs de reconstrucție la capacitate mărită combinatele siderurgice din Hunedoara și Reșița. S-au construit și pus în funcțiune o uzină cocso-chimică, o instalație de semicocs, două furnale noi, (din care unul de 450 m.c.) și este în stadiul final construirea unui furnal de 700 m.c. Furnale de asemenea mărime, realizate cu ajutorul tehnic al U.R.S.S., se construiesc pentru prima oară în țara noastră. (Aplauze)

Cu toate rezultatele însemnate obținute, capacitatea de producție a industriei siderurgice nu asigură încă în întregime metalul necesar ramurii construcțiilor de mașini.

Creșterea într-un ritm accelerat în cursul cincinalului a industriei construcțiilor de mașini a fost unul din factorii de bază ai industrializării țării noastre.

Aceasta a permis treptata înnoire și modernizare a utilajelor în multe ramuri ale industriei, reducerea importurilor de utilaj și posibilități sporite pentru export.

In anii 1951—1955 industria noastră de mașini a asimilat și pus în fabricație peste 250 mașini, utilaje și aparate noi mecanice și electrice, realizînd un însemnat progres tehnic.

Dintre produsele însușite și puse în fabricație de serie în anii primului cincinal sînt de relevat turbinele de 3000 k.W., motoare Diesel și cu explozie pînă la 1000 c.p., cazane de aburi de mare presiune, compresoare de aer, tipuri noi de mașini-unelte, rulmenți, utilaj minier, petrolifer, mașini agricole și tractoare cu roți și cu șenile, utilaj pentru construcții și pentru transport.

Un mare avînt a luat în această perioadă industria chimică, care a realizat o creștere a producției de peste 3 ori în 1955 față de 1950.

Existența în țara noastră a unor bogate zăcăminte de materii prime pentru industria chimică deschide posibilități largi de dezvoltare acestei ramuri de producție.

Pentru înfăptuirea planului de construcții industriale, agricole și social-culturale, în cursul cincinalului a fost nevoie de cantități din ce în ce mai mari de materiale de construcție.

Față de anul 1950, producția prevăzută a se realiza în anul 1955 va fi aproximativ de 2 ori mai mare la ciment și de peste 2 ori mai mare la materiale de zidărie și var.

Industria construcțiilor a progresat considerabil, îndeplinind an de an sarcini tot mai mari; dar mecanizarea și industrializarea construcțiilor, introducerea prefabricatelor de beton și beton armat, precum și montajul blocurilor mari de zidărie s-au făcut în măsură insuficientă; lucrările de finisare se tărăgănează multă vreme. In această privință trebuie făcută în scurt timp o cotitură hotărîtă.

In cursul cincinalului și mai cu seamă după Hotărîrea Plenarei lărgite din august 1953 a C.C. al P.M.R., industria noastră a asigurat clasei muncitoare și țărănimii muncitoare o cantitate din ce în ce mai mare de bunuri de consum, stabilind o legătură strînsă între dezvoltarea crescîndă a forțelor productive și îmbunătățirea continuă a traiului celor ce muncesc. Producția bunurilor de consum s-a dublat în 1955 față de 1950. Această îmbunătățire s-a făcut simțită în circulația mărfurilor, în comerțul socialist.

Transporturile au făcut față în cea mai mare măsură creșterii producției industriale și agricole.

In anul 1955 se prevede un volum al transporturilor de aproximativ 65 milioane tone transportate, reprezentînd cca. 175% față de anul 1950.

Sarcina fundamentală a planului cincinal de industrializare socialistă a țării putea fi îndeplinită numai prin executarea unor investiții masive, ținînd seama și de nivelul foarte scăzut al industriei romînești, moștenit de la regimul burghezo-moșieresc.

In linii mari, volumul de investiții prevăzute de legea planului cincinal va fi îndeplinit pînă la sfîrșitul acestui an. Din totalul fondurilor alocate pentru investiții, 57,7% au fost destinate dezvoltării industriei și mai ales industriei mijloacelor de producție, ceea ce arată că direcția efortului principal a fost dezvoltarea industriei grele (aproape 50% din totalul investițiilor economice și social-culturale).

In primul cincinal au fost date în funcțiune: 79 de noi întreprinderi din toate ramurile economiei naționale, iar alte 94 au fost dezvoltate și înzestrate cu utilaj modern. Au intrat în funcțiune, total sau parțial, 8 termo și hidrocentrale.

Statul nostru democrat-popular a urmărit în toată această perioadă dezvoltarea tuturor regiunilor țării și repartizarea forțelor de producție pe întreg teritoriul țării, construind industrii noi în regiunile pe care burghezia le lăsase în înapoiere și sărăcie. Astfel, în perioada primului cincinal s-au dezvoltat în diferite regiuni industria minieră, energetică, industria metalurgică, stațiunile de mașini și tractoare, s-au construit locuințe și așezăminte culturale în Moldova, Dobrogea, Oltenia, Transilvania de nord-vest, Regiunea Autonomă Maghiară.

Toate aceste însemnate realizări se datoresc clasei muncitoare, oamenilor muncii din țara noastră, care în această perioadă au muncit cu abnegație, și-au ridicat calificarea, și-au însușit tehnica nouă, introducînd în producție pe scară largă metode înaintate de muncă și făcînd numeroase inovații și raționalizări.

Pe întreaga industrie, productivitatea muncii va crește pînă la finele cincinalului față de 1950 cu cca. 40%. Cu toate acestea, productivitatea muncii nu a crescut în măsura posibilităților create în întreprinderile noastre.

In anii primului cincinal, acțiunea de reducere a prețului de cost al producției nu s-a desfășurat în condiții satisfăcătoare. Reducerea prețului de cost rămîne o sarcină principală. Fără aceasta nici nu se pot concepe reducerea prețurilor și ridicarea nivelului de trai.

Făcînd bilanțul dezvoltării industriei, transporturilor și construcțiilor din Republica Populară Romînă, se constată progresul rapid pe care l-au făcut aceste ramuri ale economiei naționale în ultimii ani.

Față de progresele însemnate realizate în ramurile industriei mijloacelor de producție, în industria petrolului, în industria construcțiilor de mașini și metalelor neferoase, există o oarecare rămînere în urmă în industria oțelului, cărbunelui, precum și în industria materialelor de construcții.

In sectorul producției bunurilor de consum se constată că față de progresul industriei țesăturilor, industriei încălțămintei și industriei alimentare există unele locuri înguste la capacitățile filaturilor, la finisaj și în cîteva subramuri ale industriei alimentare.

Cu toate succesele importante obținute în introducerea tehnicii noi, într-o serie de ramuri ale economiei naționale sînt încă în această privință serioase rămîneri în urmă.

Profilarea și specializarea întreprinderilor, mai ales în industria constructoare de mașini, nu au fost urmărite cu perseverență. Fabricarea multor produse a fost trecută adesea de la o uzină la alta, ceea ce a influențat atît asupra prețului de cost și calității, cît și asupra organizării procesului de producție.

De asemenea există tendința unor întreprinderi și direcții generale din ministere de a nu folosi pe scară largă cooperarea cu alte întreprinderi. Cooperarea ar duce la o mai bună folosire a fondurilor fixe și la economisirea volumului de investiții.

Serioase prejudicii a adus economiei naționale aprovizionarea tehnico-materială defectuoasă a multor întreprinderi.

Lipsurile constatate vor trebui înlăturate cu toată hotărîrea în cursul celui de-al doilea plan cincinal.

In cursul primului plan cincinal, în agricultură au fost realizate progrese însemnate.

Sub îndrumarea partidului, un număr tot mai mare de țărani muncitori au pornit pe făgașul socialismului, unindu-se în gospodării agricole colective, întovărășiri și asociații simple.

In prezent există în țara noastră 5.600 gospodării agricole colective și întovărășiri, cuprinzînd un număr de cca. 360.000 familii de țărani; 2.700 asociații simple și cca. 3.200 stîne cooperatiste. Creșterea numărului de gospodării colective, întovărășiri, grupe de într-ajutorare și alte forme de cooperare a țăranilor muncitori arată interesul crescînd al țărănimii muncitoare pentru unirea gospodăriilor lor individuale în mari gospodării socialiste — singura cale spre belșug și bună stare, arată procesul de treptată dezvoltare și întărire a sectorului socialist din agricultură. (Aplauze).

Pe ansamblu, sectorul socialist al agriculturii reprezintă aproape 26% din suprafața arabilă a țării, în care sînt cuprinse întreprinderile agricole de stat, gospodăriile agricole colective și întovărășirile.

In anii cincinalului partidul și guvernul au dat o deosebită atenție mecanizării agriculturii; în prezent există în agricultură 29.500 tractoare (exprimate în tractoare convenționale), 24.200 pluguri de tractor, 12.000 semănători cu tracțiune mecanică, peste 6.000 secerători-legători, peste 15.000 batoze de cereale, 1.500 autocombine și alte mașini și unelte agricole. Au fost create 220 de S.M.T.-uri.

Partidul și guvernul au luat o serie de măsuri economico-organizatorice de stimulare și cointeresare materială a producătorilor agricoli în vederea sporirii producției agricole. Astfel s-a îmbunătățit sistemul de contractare și achiziții, s-au aprovizionat cooperativele sătești cu mai multe mărfuri industriale necesare producătorilor agricoli, s-au acordat credite, s-au creat puncte agricole, s-a acordat sprijin tehnic din partea S.M.T.-urilor și altele.

In ultimii ani, investițiile în sectorul socialist al agriculturii și creditele de investiții date țărănimii muncitoare au reprezentat cca. 7 miliarde lei.

Ca urmare a măsurilor luate de Plenara lărgită a C.C. al P.M.R. din august 1953, a eforturilor depuse de oamenii muncii din agricultură, în anii planului cincinal producția totală agricolă a crescut, mai ales prin sporirea producției medii la hectar. In anii 1954 și 1955 s-a îndreptat greșeala făcută în primii ani ai planului cincinal de a subestima însemnătatea culturii porumbului în țara noastră, obținîndu-se recolte de porumb din ce în ce mai bune.

Datorită muncii rodnice a țărănimii muncitoare și sprijinului pe care l-au dat S.M.T.-urile și organizațiile economice de stat, anul acesta culturile se prezintă bine. Recolta de grîu și secară, a cărei strîngere s-a încheiat cu succes, este bună. Recoltele de porumb, cartofi, sfeclă de zahăr, struguri și fructe se anunță foarte bune.

O însemnătate deosebită va avea recolta de porumb care va înregistra o producție mare la hectar, depășind recolta bună de porumb din anul 1954. Recoltele de cereale vor permite o și mai bună aprovizionare cu pîine și mălai a populației, vor asigura materii prime pentru industria alimentară și posibilitatea măririi cantităților destinate exportului.

Recolta excelentă de porumb va influența simțitor creșterea vitelor și păsărilor, ceea ce va însemna mai multă carne, mai multe grăsimi animale, mai mult lapte, mai multe ouă pentru populația țării noastre.

Legea planului cincinal prevedea pentru anul 1955 o producție de 9.040 mii tone cereale, producție care a fost depășită de agricultura noastră încă în anul 1954.

S-a îmbunătățit considerabil aprovizionarea populației din orașe și centre muncitorești cu mărfuri alimentare: pîine, carne, preparate de carne, grăsimi și altele, lărgindu-se în același timp și sortimentele la diferite mărfuri.

Cantitatea mereu crescîndă de mărfuri alimentare și industriale și varietatea sortimentelor desfăcute prin comerțul socialist în ultimii ani au influențat în mod pozitiv piața țărănească, determinînd o aprovizionare mai bună și la prețuri mai scăzute a oamenilor muncii, în comparație cu anii anteriori.

In anul 1955 populația primește prin comerțul socialist de aproape 1,5 ori mai multă carne, de 2,2 ori mai multă slănină și ulei, de 2,8 ori mai mult unt, de 2,9 ori mai mult pește ca în 1950; de asemenea, cantități mai mari de produse industriale: țesături de bumbac de aproape 2 ori, țesături de lînă de aproape 2,7 ori, țesături de mătase de 1,6 ori, încălțăminte de peste 2,1 ori. De asemenea, sînt satisfăcute într-o măsură tot mai mare cerințele populației la aparate de radio, articole electro-tehnice, articole metalice de uz casnic, biciclete.

In cursul cincinalului, aprovizionarea populației de la sate prin rețeaua comerțului socialist din mediul rural a înregistrat o creștere de 2 ori mai mare față de realizările anului 1950.

O sarcină principală prevăzută în planul cincinal — desființarea regimului de aprovizionare pe bază de cartele — a fost îndeplinită cu succes.

Astăzi, la 8 luni după desființarea sistemului de aprovizionare pe bază de cartele și rații, putem afirma că această mare acțiune politico-economică a reușit pe deplin, aducînd o considerabilă îmbunătățire a aprovizionării oamenilor muncii și avînd efecte pozitive asupra întregii economii naționale. (Aplauze).

In anii cincinalului s-au construit noi locuințe în Valea Jiului, Valea Trotușului, în regiunile Stalin, Hunedoara. La București, Iași, Baia Mare, Bîrlad, Roman, Galați și alte orașe s-au construit cartiere înzestrate cu amenajări edilitare. Ca urmare a creșterii veniturilor țărănimii muncitoare, în întreaga țară se desfășoară cu sprijinul statului construirea de locuințe și așezăminte culturale la sate.

Totuși, față de creșterea populației urbane — ca urmare a ritmului rapid de industrializare a țării — fondul de locuințe este nesatisfăcător, iar în construirea de noi locuințe avem o serioasă rămînere în urmă. Pe drept cuvînt, oamenii muncii adresează critici organelor noastre de stat ca Ministerului Construcțiilor, Ministerului Gospodăriilor Comunale, comitetelor executive ale sfaturilor populare pentru încetineala cu care lucrează la construirea de noi locuințe și la repararea celor existente. Acestei stări de lucruri trebuie să i se pună capăt în cît mai scurt timp.

In cursul primului plan cincinal s-a desfășurat o vastă activitate pentru ridicarea nivelului cultural și ocrotirea sănătății maselor muncitoare. An de an au crescut fondurile alocate în acest scop, a crescut numărul medicilor și personalului sanitar, s-au înființat noi spitale, sanatorii, policlinici și alte unități sanitare și s-a îmbunătățit aprovizionarea populației cu medicamente, ceea ce a dus la scăderea mortalității generale cu cca 8% și a mortalității infantile cu cca. 24% în 1954 față de anul 1950.

Cheltuielile bugetare (în afară de investiții) pentru acțiunile social-culturale, alocate pe anul 1955 (în prețuri comparabile) însumează 6.375 milioane lei.

Construcția socialistă cere formarea de noi cadre calificate pentru toate ramurile economiei naționale. In cursul primului cincinal s-au pregătit 13.400 ingineri, 4.500 economiști, 7.000 agronomi.

Numai în perioada 1948—1955 numărul unităților școlare din învățămîntul general a crescut cu peste 600. In anul școlar care se va deschide în curînd, numărul elevilor în școlile de 7 ani va fi în comparație cu perioada dinainte de război de aproape 4 ori mai mare, al elevilor din școlile medii și profesionale de 3 ori mai mare și al studenților din institutele de învățămînt superior de 3 ori mai mare.

Sub regimul burghezo-moșieresc, minorităților naționale le era răpit dreptul la școală în limba maternă.

Consecvent politicii leniniste în problema națională, partidul a dat atenție dezvoltării învățămîntului în rîndul minorităților naționale. In anul școlar 1954—1955 din 16.500 unități școlare, 2.250 unități au funcționat pentru minoritățile naționale, cuprinzînd un număr de peste 234.000 elevi și studenți.

In acțiunea de culturalizare a maselor s-au construit și amenajat noi cămine culturale și case de citit, numărul lor fiind la sfîrșitul planului cincinal aproape de 2,5 ori mai mare față de numărul existent în anul 1948.

O importanță deosebită a fost acordată în această perioadă măririi numărului de cărți și de ziare, ceea ce a contribuit la creșterea nivelului politic, profesional și cultural al maselor.

In domeniul făuririi bazei materiale pentru dezvoltarea culturii, în cursul primului cincinal s-au pus temelii puternice și trainice în cinematografie, radio, editură, poligrafie, ceea ce va permite în al doilea cincinal lărgirea și îmbunătățirea activității culturale de masă.

In anii puterii populare au luat un mare avînt creația literară, teatrală, muzicală, plastică; se reeditează operele progresiste ale trecutului, se tipăresc și difuzează lucrările de valoare ale tinerilor literați, compozitori, artiști, sculptori, pictori. Niciodată artele n-au cunoscut o astfel de înflorire în țara noastră.

Infăptuirea cu succes a primului plan cincinal va crea premiza unei dezvoltări crescînde a economiei noastre în perioada celui de-al doilea plan cincinal, la a cărui elaborare se lucrează în prezent.

Sprijinindu-se pe realizările dobîndite, datorită hărniciei și priceperii clasei muncitoare, țărănimii muncitoare, ale oamenilor de știință și cultură, valorificînd experiența acumulată în decursul primului plan cincinal, dezvoltînd colaborarea multilaterală cu Uniunea Sovietică și țările de democrație populară, poporul nostru muncitor, condus de partid, trebuie să lupte pentru noi succese în dezvoltarea economiei naționale, pentru victoria deplină în munca de făurire a bazei economice a socialismului. **(Aplauze puternice).**

Tovarăși,

Sarcinile mari care ne stau în față cer întărirea continuă a statului nostru democrat-popular, dezvoltarea funcțiilor sale economico-organizatorice și cultural-educative, îmbunătățirea organizării și activității aparatului nostru de stat.

Este cert că noi am obținut o serie de succese în îmbunătățirea muncii aparatului nostru de stat, în întărirea legalității populare, în reducerea cheltuielilor administrative. Cu toate acestea, aparatul de stat mai este greoi, rutina și birocratismul încă nu au fost dezrădăcinate, inițiativa organelor de jos este adeseori înăbușită, controlul executării hotărîrilor nesatisfăcător. Este necesar să ne preocupăm de asigurarea unui înalt nivel de organizare a aparatului nostru de stat.

Trebuie să veghem ca aparatul nostru de stat să aplice în mod neabătut politica partidului și guvernului, să slujească cu devotament interesele oamenilor muncii, să fie vigilent față de dușmanii poporului muncitor și ai regimului democrat-popular.

Partidul și guvernul acordă și va acorda și pe viitor atenția cuvenită armatei noastre populare, care se bucură de dragostea fierbinte a întregului nostru popor ca apărătoare a păcii, securității patriei și cuceririlor revoluționare ale poporului. (Aplauze).

O mare însemnătate pentru întărirea statului democrat-popular în îmbunătățirea activității noastre economice, culturale și administrative are activitatea organelor locale ale puterii de stat — sfaturile populare. Lenin spune că puterea muncitorilor și țăranilor are „un mijloc miraculos pentru ca dintr-o dată, dintr-o lovitură să înzecim aparatul nostru de stat, mijloc de care nici un stat capitalist n-a dispus vreodată și nici nu poate dispune. Acest mijloc miraculos este antrenarea oamenilor muncii, antrenarea sărăcimii în munca zilnică de conducere a statului".

In condițiile țării noastre, pîrghia de atragere a maselor muncitoare la conducerea treburilor obștești sînt sfaturile populare.

Rolul sfaturilor noastre populare a crescut mult în ultimii ani. In focul luptei cu greutățile ele au dobîndit o experiență bogată, și-au format cadre pricepute. Multe din ele desfășoară o fructuoasă activitate în domeniul dezvoltării economice a regiunilor, raioanelor, orașelor și comunelor patriei noastre, al folosirii rezervelor locale, al ridicării nivelului de trai material și cultural al populației.

Cu toate acestea, sfaturile populare nu sînt încă la nivelul marilor lor sarcini. Activitatea multor sfaturi încă nu corespunde cerințelor oamenilor muncii. Adeseori sfaturile nu folosesc pe deplin posibilitățile largi locale pe care le au la dispoziție, dau dovadă de insuficientă inițiativă gospodărească, nu activizează pe toți deputații pentru rezolvarea sarcinilor economice, administrative și culturale.

Apropiatele alegeri pentru sfaturile populare locale trebuie să ducă la întărirea și îmbunătățirea muncii lor, la alegerea ca deputați ai sfaturilor populare a celor mai destoinici și respectați oameni ai muncii, buni gospodari și organizatori, luptători activi pentru politica partidului și guvernului.

Sfaturile populare sînt o întruchipare a alianței de nezdruncinat între clasa muncitoare și țărănimea muncitoare, sub conducerea clasei muncitoare, temelia regimului de democrație populară.

Imbunătățirea activității sfaturilor populare, întărirea continuă a legăturii lor cu masele largi ale populației sătești, studierea atentă a necesităților ei și luarea de măsuri practice, concrete, în vederea satisfacerii acestor necesități joacă un mare rol în consolidarea continuă a alianței clasei muncitoare cu țărănimea muncitoare.

Un factor de seamă al tăriei regimului nostru democrat-popular este frăția între poporul romîn și minoritățile naționale. Animate de ideile nobile ale internaționalismului socialist, partidul și guvernul duc o politică națională consecventă, bazată pe deplina egalitate în drepturi a minorităților naționale. Rodul acestei politici este conviețuirea frățească a oamenilor muncii romîni, maghiari, germani, sîrbi și de alte naționalități, care muncesc neobosit umăr la umăr pentru înflorirea patriei.

Sarcina noastră este de a munci și pe viitor pentru consolidarea unității și frăției între poporul romîn și minoritățile naționale, luptînd cu hotărîre împotriva oricăror manifestări de naționalism și șovinism și educînd oamenii muncii în spiritul ideologiei frăției între popoare.

Realizările obținute de noi pe toate tărîmurile se datorează înainte de toate politicii juste a partidului nostru, unității de nezdruncinat a rîndurilor sale, muncii politice și organizatorice desfășurate de organizațiile noastre de partid.

Sarcinile mărețe ale construcției socialiste cer o grijă deosebită pentru îmbunătățirea activității organizațiilor noastre de partid, întărirea rîndurilor lor prin îmbunătățirea compoziției sociale a partidului, creșterea și întărirea activului de partid, ridicarea la un nivel superior a muncii de educație marxist-leninistă. Organizațiile noastre de partid trebuie să întărească rolul lor mobilizator, să-și lărgească legătura cu masele, să exercite în permanență controlul asupra activității organelor economice și de stat.

In toate domeniile comuniștii trebuie să fie în frunte, organizațiile de partid trebuie să fie motorul mersului înainte, spre victoria socialismului.

In munca de dezvoltare a economiei, de ridicare a nivelului de trai al oamenilor muncii, de educare în spirit socialist a masei celor ce muncesc, un rol de cea mai mare importanță îl au sindicatele.

Organizațiile de partid trebuie să întărească conducerea de partid a organizațiilor sindicale, să le îndrume pe calea desfășurării tot mai largi a întrecerii socialiste, pe calea extinderii experienței fruntașilor în producție, pe calea îmbunătățirii muncii educative desfășurate de sindicate în rîndurile oamenilor muncii.

Organizațiile de partid trebuie să dea o permanentă atenție muncii de educare a maselor de tineri, de mobilizare a întregului lor elan tineresc pentru ca, înfruntînd cu curaj greutățile, să dea o contribuție tot mai mare la opera de construire a socialismului în fabrici, în uzine, în mine, pe șantiere, pe ogoare, în instituții de cultură.

Organizațiile de partid trebuie să asigure o permanentă conducere și îndrumare a activității organizațiilor Uniunii Tineretului Muncitor.

Femeile muncitoare sînt o forță uriașă în opera de construcție socialistă. Organizațiile de partid trebuie să îmbunătățească munca lor organizatorică și educativă în rîndurile femeilor, mobilizîndu-le la participare activă în munca de ridicare a economiei, de dezvoltare a culturii, de creștere a tinerei generații, de apărare a păcii.

Tovarăși,

Recentele evenimente internaționale se află în centrul atenției poporului romîn, ca și a tuturor popoarelor lumii. Succesul conferinței de la Geneva a șefilor de guverne ale celor patru mari puteri a fost primit cu adîncă satisfacție și însuflețire de poporul romîn. Așa cum a relevat pe bună dreptate tovarășul Bulganin în declarația făcută la încheierea conferinței, hotărîrile ei constituie începutul unei noi etape în relațiile între marile puteri și vor avea o însemnătate pozitivă și pentru celelalte țări, pentru cauza consolidării păcii generale:

„Dacă noi toți vom da dovadă de același spirit de colaborare, care s-a manifestat aci la Geneva, atunci aceasta va fi garanția sigură că scopul nobil al menținerii păcii va fi atins și popoarele vor fi liniștite pentru ziua lor de mîine".

Aprecieri asemănătoare ale rezultatelor conferinței de la Geneva au fost făcute și de conducătorii celorlalte mari puteri participante.

„Primejdia unei tragedii imense — a războiului contemporan, a spus președintele Eisenhower, s-a micșorat". Primul ministru al Angliei Eden, și-a exprimat de asemenea părerea că „acum sînt mai multe șanse ca oricînd în toată perioada după terminarea războiului, pentru a începe să muncim asupra propunerilor practice, pentru a pune capăt divergențelor care au creat sciziunea în Europa în toți acești ani".

Rezultatele Conferinței de la Geneva contribuie la crearea unui climat de încredere și înțelegere reciprocă între state. Directivele șefilor de guverne ale celor patru mari puteri către miniștrii de externe creează premize pozitive pentru ca la conferința miniștrilor de externe ai U.R.S.S., S.U.A., Franței și Angliei fixată pentru data de 27 octombrie a. c., să se continue munca începută la consfătuirea șefilor de guverne.

Conferința de la Geneva a demonstrat că războiul rece nu poate servi drept temelie relațiilor internaționale în lumea contemporană. In această privință este demnă de relevat declarația primului ministru al Franței, Faure, care a spus: „A pune capăt războiului rece. A organiza pacea și colaborarea pașnică a statelor. Acestea sînt cele două mari aspecte în lumina cărora apar astăzi în fața noastră problemele și sarcinile".

Conferința de la Geneva a însemnat un succes al ideii de coexistență și conviețuire pașnică a tuturor țărilor, fără deosebire de sistem social sau formă de guvernămînt. Spiritul care a domnit la Geneva arată posibilitatea stabilirii de relații de pace și prietenie între popoare cu orînduiri diferite și a rezolvării pașnice a tuturor problemelor litigioase ce există între ele.

Factorul fundamental, care a determinat rezultatele pozitive ale conferinței de la Geneva, este voința neclintită de pace a popoarelor, care se manifestă tot mai activ și sub forme felurite în ultimii ani și care nu poate fi ignorată de oameni de stat și de guverne. Mai mult ca oricînd în conștiința straturilor extrem de largi din toate țările lumii s-a înrădăcinat înțelegerea faptului că politica de pregătire a războiului constituie o gravă primejdie pentru viitorul omenirii. Popoarele resping încercările de a prezenta războiul drept o necesitate inexorabilă, sau drept o „binefacere" pentru omenire, iar goana înarmărilor — drept leac universal împotriva dificultăților economice.

Dimpotrivă popoarele văd în înlăturarea primejdiei războiului și micșorarea poverii înarmărilor o cale sigură pentru eliberarea de mari resurse materiale, care ar putea fi folosite pentru dezvoltarea economică pașnică a popoarelor, pentru ridicarea standardului lor de viață.

Un factor hotărîtor al slăbirii încordării internaționale l-au constituit inițiativele luate în ultima vreme de U.R.S.S. Aceste inițiative s-au bucurat de un profund răsunet și de o caldă aprobare a tuturor popoarelor iubitoare de pace. Ele au contribuit în măsură însemnată la deplasările adînci petrecute în opinia publică mondială în favoarea destinderii internaționale și a relațiilor de pace între popoare.

Ne referim la astfel de acțiuni ale guvernului sovietic ca: propunerile sovietice de la 10 mai 1955 cu privire la reducerea înarmărilor, interzicerea armei atomice și cu hidrogen și înlăturarea primejdiei unui nou război; încheierea tratatului de stat cu Austria; îmbunătățirea relațiilor sovieto-iugoslave; vizita în U.R.S.S. a primului ministru al Indiei, Jawaharlal Nehru; propunerea sovietică adresată Republicii Federale Germane cu privire la stabilirea relațiilor diplomatice, comerciale și culturale și altele.

Trebuie menționate de asemenea valoroasele inițiative ale Republicii Populare Chineze în vederea întăririi păcii în Asia.

Spiritul care a domnit la conferința de la Geneva confirmă că există posibilitatea de a înlătura dificultățile ce stau în calea destinderii în relațiile internaționale și asigurării unei păci îndelungate pentru omenire.

Consfătuirea șefilor guvernelor celor patru mari puteri a constituit un rodnic început în această privință. Dar acesta nu este decît un început. Vor fi necesare eforturi perseverente ale popoarelor în lupta pentru pace. Acțiunile pe care le întreprind și le vor întreprinde desigur și pe viitor acei ce nu se împacă cu slăbirea încordării internaționale între popoare nu permit o atitudine de autoliniștire și legănare în iluzii. Popoarele iubitoare de pace trebuie să păstreze neslăbită vigilența și ferma hotărîre de a zădărnici uneltirile îndreptate împotriva păcii și destinderii internaționale.

Eforturile popoarelor iubitoare de pace se îndreaptă în prezent spre rezolvarea unor probleme internaționale fundamentale, care încă nu au putut fi soluționate la conferința de la Geneva — problema securității colective în Europa, problema germană, problema dezarmării și a interzicerii armei atomice, problemele păcii în Asia.

In ceea ce ne privește, poporul romîn și guvernul Republicii Populare Romîne sînt pătrunse de hotărîrea de a-și aduce contribuția la rezolvarea acestor probleme, cît și a altor probleme internaționale. Conștienți de răspunderea deosebită care revine marilor puteri în opera de consolidare a păcii, noi considerăm că fiecare țară, mare sau mică, este în măsură să-și dea contribuția la atingerea acestui scop.

Crearea unui sistem de securitate colectivă în Europa, cu participarea Statelor Unite ale Americii, este o problemă primordială pentru asigurarea unei păci durabile. De aceea, guvernul Republicii Populare Romîne sprijină cu fermitate proiectul Tratatului general pentru securitatea colectivă în Europa, prezentat de Uniunea Sovietică, cît și noile ei propuneri făcute la conferința de la Geneva, care pornesc de la existența în Europa a unor grupări de state opuse unele altora.

Țara noastră face parte din organizația tratatului de la Varșovia. Necesitatea acestui tratat și a măsurilor pe care le stipulează a fost determinată de situația nouă creată în Europa în urma ratificării acordurilor de la Paris, care au deschis calea refacerii militarismului german, creînd o amenințare pentru pacea și securitatea Europei. In împrejurările actuale internaționale, tratatul de la Varșovia constituie un garant puternic al securității statului romîn democrat-popular. Caracterul profund defensiv al acestui tratat se vădește atît din faptul că el este deschis și altor țări, cît mai ales din faptul că textul tratatului prevede că el își va pierde valabilitatea în cazul încheierii unui tratat de securitate colectivă în Europa.

Noi considerăm deosebit de valoroasă propunerea realistă, făcută de Uniunea Sovietică, ca pînă la făurirea unui sistem de securitate colectivă în Europa să se cadă de acord asupra încheierii unui tratat între statele participante la grupările existente în Europa, prin care aceste state să renunțe la aplicarea forței și să se angajeze de a rezolva litigiile prin mijloace pașnice.

Poporul romîn este vital interesat ca problema germană să găsească o justă rezolvare, corespunzător cu interesele securității colective în Europa și ale poporului german însuși. Experiența dureroasă a propriului nostru trecut ca și a trecutului țărilor vecine și prietene demonstrează pericolul pe care-l reprezintă pentru pacea și libertatea popoarelor Europei renașterea militarismului german.

Drumul cel mai sigur către o Germanie unită, pașnică și democratică este crearea sistemului de securitate colectivă cu participarea, cu drepturi egale, la acest sistem a ambelor părți ale Germaniei pînă la unificarea lor.

Poporul romîn și guvernul Republicii Populare Romîne sprijină în totul propunerile făcute de Uniunea Sovietică cu privire la reducerea înarmărilor, interzicerea armei atomice și înlăturarea primejdiei unui nou război.

Noi considerăm că pentru stabilirea unui climat de pace în lume este esențial să se pună capăt goanei înarmărilor, care mai continuă încă în unele state. Sîntem de părere de asemenea că o premiză importantă a unei păci trainice o constituie lichidarea bazelor militare de pe teritorii străine, dintre care unele se află, precum se știe, în apropierea țării noastre.

O însemnătate mare pentru întărirea păcii ar avea retragerea tuturor trupelor străine de pe teritoriile statelor europene și restabilirea în această privință a situației ce a existat înainte de cel de-al 2-lea război mondial. O astfel de acțiune — așa cum a subliniat la Geneva tovarășul Bulganin — „ar avea prin ea însăși o mare însemnătate pentru întărirea păcii, ar îmbunătăți în mod radical situația în Europa și ar înlătura una din principalele surse, dacă nu chiar sursa principală, a neîncrederii care există în prezent în relațiile dintre state".

Hotărîrea recentă a Uniunii Sovietice de a-și reduce efectivul armatei cu 640.000 a produs un puternic ecou în întreaga lume. Această hotărîre, contribuție prețioasă la destinderea internațională, demonstrează din nou deplina concordanță ce există între declarațiile guvernului sovietic și acțiunile lui. Hotărîrea guvernului sovietic constituie un exemplu demn de urmat pentru celelalte mari puteri, precum și pentru alte state.

Noi considerăm că propunerile guvernului Chinei populare cu privire la încheierea unui pact pentru pace colectivă în Asia, cît și pentru convocarea unei conferințe în vederea examinării problemei coreene, constituie un aport real la rezolvarea problemelor păcii în Asia.

Principiile fundamentale ale politicii externe a statului nostru democrat-popular coincid întocmai cu cele 5 principii asupra cărora au căzut de acord India și China cu prilejul tratativelor între Ciu En-lai și Nehru, principii adoptate ca bază a relațiilor între U.R.S.S. și India, între India și Iugoslavia, precum și între alte state: respectarea reciprocă a integrității teritoriale și a suveranității; neagresiunea; neamestecul în treburile interne ale țărilor; egalitate și avantaje reciproce; coexistența pașnică.

Politica externă a statului nostru are ca scop principal promovarea și apărarea acestor principii.

Noi ne călăuzim în politica noastră externă după învățătura lui Lenin cu privire la coexistența pașnică a sistemelor sociale diferite. Ca și Uniunea Sovietică, ca și celelalte țări de democrație populară, noi considerăm că coexistența pașnică a socialismului și capitalismului este cu putință și, după cum a spus tovarășul Hrușciov, „întrucît aceste două sisteme există, este necesară întărirea legăturilor de afaceri între ele, și nu ațîțarea vrajbei și urii reciproce. Popoarele înseși își determină atitudinea față de rînduielile existente în țările lor".

Noi nu ne amestecăm în treburile interne ale nici unui stat și sîntem fermi în hotărîrea noastră de a nu permite vreun amestec în treburile noastre interne **(Aplauze puternice).**

Poporul nostru a vărsat în decursul istoriei sale mult sînge pentru a-și cuceri independența. Dar cîtă vreme în Romînia a dăinuit vechiul regim social, cîtă vreme economia romînească era dominată de monopoluri străine, iar la putere s-au perindat partide aflate în slujba imperialismului, independența Romîniei era călcată în picioare, interesele ei naționale nesocotite, suveranitatea ei disprețuită. Lecțiile istoriei au învățat poporul romîn să prețuiască adevărata independență și suveranitate națională — cucerită după eliberarea țării noastre de sub jugul fascist — și regimul democrat-popular, apărător neclintit al independenței și suveranității naționale.

Aportul țării noastre la opera de consolidare a relațiilor de pace și de dezvoltare a legăturilor economice și culturale între popoare ar fi desigur mai bogat, dacă țării noastre nu i s-ar refuza dreptul ei legitim de a face parte din Organizația Națiunilor Unite. De altfel, absența din Organizația Națiunilor Unite a unui număr însemnat de țări, printre care și țara noastră, absența din rîndurile Organizației Națiunilor Unite a uneia dintre cele cinci mari puteri — China populară — nu face decît să slăbească prestigiul Organizației Națiunilor Unite și eficacitatea măsurilor pe care le întreprinde. De aceea, ideea de universalitate a Organizației Națiunilor Unite găsește tot mai multă aprobare în diferite țări ale lumii.

Poporul nostru, care a participat la înfrîngerea hitlerismului și care contribuie activ la întărirea păcii în Europa, își revendică dreptul de a-și căpăta locul ce i se cuvine în Organizația Națiunilor Unite. **(Aplauze puternice).**

Un factor care poate exercita o puternică influență în direcția lichidării încordării internaționale este dezvoltarea relațiilor economice și culturale între țări, fără deosebire de regim social sau orînduire de stat. Se știe că la conferința de la Geneva s-a adoptat hotărîrea de a da sarcina miniștrilor de Externe să studieze măsurile pentru treptata înlăturare a barierelor care împiedică libera comunicare și comerțul pașnic între popoare, cît și realizarea de contacte și legături libere, reciproc avantajoase, pentru țările și popoarele interesate.

Republica Populară Romînă este doritoare să contribuie activ la dezvoltarea legăturilor multilaterale, economice și culturale între țări. In ce privește relațiile economice, noi sîntem împotriva oricărei discriminări, considerînd de vitală importanță pentru economia tuturor țărilor, cît și pentru ansamblul economiei mondiale, înlăturarea opreliștilor puse în calea comerțului între țări, restabilirea și dezvoltarea legăturilor comerciale tradiționale, intensificarea schimburilor între toate țările.

Republica Populară Romînă își dezvoltă an de an legăturile cu alte state. In 1950, țara noastră făcea comerț cu 29 state, iar în 1955 cu 55 de țări, volumul schimburilor sporind cu 88,8% Odată cu creșterea comerțului nostru cu U.R.S.S. și țările de democrație populară, schimburile comerciale ale Republicii Populare Romîne cu alte țări au sporit de peste 2½ ori. Nu încape îndoială că dacă s-ar fi înlăturat cunoscutele condiții neprielnice pentru dezvoltarea legăturilor noastre comerciale cu statele occidentale, creșterea aceasta ar fi fost mult mai mare.

Datorită unei economii stabile, lipsite de zguduiri economice, datorită succeselor economice și unei recolte bune, țara noastră oferă un debușeu avantajos pentru desfacerea utilajelor și altor produse industriale, de care avem nevoie pentru satisfacerea cerințelor economiei noastre în continuă dezvoltare, cît și pentru produsele necesare cerințelor crescînde ale consumului popular, iar odată cu aceasta sîntem în măsură să furnizăm în cantități sporite produsele noastre pentru export.

O mare însemnătate pentru destinderea internațională are intensificarea relațiilor cultural-științifice, artistice, sportive între diferite țări.

Țara noastră depune eforturi permanente pentru lărgirea relațiilor culturale cu alte țări. Numai în cursul acestui an, țara noastră a fost vizitată de 13.000 persoane din 48 de țări, printre care deputați ai parlamentelor, aparținînd diferitelor partide, numeroși reprezentanți ai cultelor, oameni de afaceri, reprezentanți ai diferitelor organizații obștești, ziariști, sportivi ș.a.m.d.

Noi sperăm că atmosfera internațională mai favorabilă va contribui la dezvoltarea relațiilor culturale ale țării noastre cu țările străine, pe bază de reciprocitate. Un schimb mai activ de vizite și de informații în scopul unei mai bune cunoașteri a realizărilor pe care le are fiecare țară în domeniul științei, tehnicii, artei, învățămîntului, ocrotirii sănătății, nu poate decît să servească cauza păcii și a progresului.

Avem o țară minunat de frumoasă și un popor ospitalier. Dorim să dăm extindere călătoriilor turistice în țara noastră și vizitării altor țări de către turiști romîni; de asemenea socotim utilă lărgirea legăturilor sportive internaționale care se dezvoltă continuu în ultimii ani.

Tovarăși și tovarășe,

Obiectivul politicii noastre externe este activa participare la lupta pentru o pace durabilă, pentru dezvolta-

(Continuare în pag. 4-a)

Ngio-Soarele

Era în zori. Primele raze săgetau bolta înaltă a cerului. Lîngă rîul pitic, sub umbra unui boabab uriaş, erau aşezate roată cîteva colibe. Intr-una din ele se născuse un băieţel mic şi negru, cu nas turtit şi părul creţ. Coliba era de lut şi se răsfăţa în ea sărăcia. Dar copilul s-a născut tocmai cînd la răsărit prindea să se înalţe soarele, ca un copac uriaş cu ramuri de lumină. S-a născut odată cu acea minune, care prin strălucirea ei preface culmile munţilor în aur topit, apele în şerpi de argint zvîrcolindu-se în văi, iar picăturile de rouă de pe vîrful firului de iarbă, în nestemate. S-a născut odată cu cel care prin căldura lui coace grîiele, umple fructele de dulceaţă şi florile de miresme.

Bătrînii spun că băieţii născuţi în astfel de clipe păstrează în ei un grăunte din puterea nemărginită a soarelui. Pentru asta, băieţii aceia trebuie să-i poarte numele; aşa că Nvanine i-a zis copilului ei Ngio, adică Soare.

La vremea cuvenită, tînăra mamă a chemat o moaşă, vrăjitoare iscusită, care a azvîrlit oscioarele de capră, a ars într-o tingire bucăţi de piele de elefant, de şerpi veninoşi, de leopard, ţinînd copilul cu gura şi cu nasul deasupra fumului. După plînsetul lui Ngio, i-a prevestit că la vîrsta bărbăţiei va fi un voinic neînfricat şi un conducător pe care oamenii îl vor urma cu supunere şi încredere; că va călca pe urmele jivinelor fără să păţească nimic şi că nu se va teme de viclenie nici de puterea duşmanului. Toate acestea au făcut ca Nvanine să-şi mai uite durerea pricinuită de moartea bărbatului ei, împuşcat de englezi, pentru că îndemnase satele la răscoală. Il avea acum pe fiul lui, născut odată cu soarele şi vrăjitoarea îi prezisese o viaţă aşa cum fusese şi cea a tatălui. Credinţa mai spunea însă că un copil căruia îi este hărăzită o soartă atît de frumoasă, e pîndit de toate primejdiile pînă la vîrsta bărbăţiei. Ea era datoare să-l păzească, să-l apere cu preţul vieţii ei. Trebuia să facă asta în amintirea bărbatului, în amintirea marii lor iubiri.

Numai că Nvanine era prea tînără, necoaptă încă pentru a fi mamă. Toate născocirile auzite de la vreo babă vrăjitoare, le lua în seamă, cheltuindu-şi puţinul ei cîştig în descîntece pentru Ngio. Pînă şi femeile începură să rîdă de dînsa. Dar ei nu-i păsa de ce vorbeşte lumea. Trăia numai pentru Soarele ei. Tatane, bătrînul şef al satului, care-i era şi bunic, socotea purtarea ei nechibzuită. Uneori o privea cu milă. Micuţă şi slabă, păstrîndu-şi încă neatinse frumuseţea şi gingăşia, alerga toată ziua cu copilul în spinare, muncind voiniceşte ba la cîmp, ba în ogradă, ba pregătind mîncare.

— Eşti numai suflet, te zbaţi prea mult pentru Ngio, îi spuse Tatane într-o zi. Te-ai gîndit că odată şi odată va trebui să te desparţi de dînsul? Ce-ai să faci atunci?

Nvanine credea că asta se va întîmpla mai tîrziu, cînd Ngio va fi atins vîrsta bărbăţiei. Dar nenorocirea veni mai curînd chiar decît s-ar fi putut gîndi înţeleptul şi prevăzătorul Tatane.

Era noapte. Se întorseseră toţi de la munca grea a cîmpului. Bărbaţii se odihneau sporovăind, iar femeile trebăluind de zor, mai trăgînd şi cîte o chelfăneală copiilor pentru isprăvile de peste zi. Deasupra focurilor atîrnau ceaunele în care clocotea fiertura aromită de mei. In spuză se coceau cartofii dulci şi bananele pufoase.

— Hei, toate-s bune, dar aţi uitat friptura, glumi unul din bărbaţi.

— Să ne dea carne, aşa nu mai merge — strigară laolaltă cîţiva flăcăi poznaşi.

Femeile îşi fluturară palmele goale în semn că „nu e — ce să-i faci!"

Oamenii îşi aduseră aminte că puţinele vite pe care le mai aveau trebuiau să fie date aproape toate ca să-şi plătească impozitele. Ca şi cum gîndul lor ar fi chemat năpasta, se auziră deodată bubuind undeva departe bătăile joase şi repezi ale unui tamtam. Li se da de veste că englezii au fost pe-acolo şi că se va întîmpla ceva rău. Apoi bătăile se auziră din altă direcţie, de data asta mai apropiate. Spuneau acelaşi lucru. Oamenii începură să se nelinişteaseă. Bătăile se repetau într-una. Vroiau tocmai să trimită pe cineva să afle ce s-a întîmplat, cînd dinspre deal răzbătu duduitul unei maşini. In întuneric se văzu o pereche de faruri galbene ca ochii unui leopard.

Camioneta aducea un sergent şi şase soldaţi cu uniformele boţite şi cu căştile albe date pe ceafă. Soldaţii ţăcăniră închizătoarele încărcîndu-şi puştile şi se apropiară aşezîndu-se în front. Sergentul rămase în spatele lor, lîngă maşină, şi de acolo anunţă:

— Pentru că nu aţi plătit impozitele la vreme, o parte din voi va pleca mîine în zori la oraş. O să lucraţi acolo la construirea unei şosele. Vorbea tărăgănat, ţinînd în colţul gurii o ţigarilă. Avea mutra unui om plictisit de viaţă, căruia nu-i e frică de nimic. Dar deodată boababul uriaş şi scutul vopsit atîrnat de una din ramuri îi amintiră ceva care se întîmplase mai de mult. Da, aici, chiar sub copacul acesta, un negru îl pălmuise în faţa tuturor pentru că se apropiase de o negresă. Tot negrul acela i-a aţîţat pe toţi să se răscoale, atunci cînd se apucase el, Jimmy Hardt, să strîngă vitele din „proprie iniţiativă". Pînă la urmă l-a prins şi l-a împuşcat pe negru, dar boababul şi oamenii aceştia care, de bună seamă, erau neamurile celui ucis, au rămas. I se păru că nu numai negrii, dar pînă şi copacul îşi bate joc de el, înălţîndu-se în acelaşi loc, la fel de măreţ şi puternic ca atunci. In mintea-i înmuiată de alcool dospi iar gîndul răzbunării.

— Mîine dimineaţă plecaţi toţi cîţi sînteţi din colibele acestea. Şi copiii trecuţi de zece ani. Pe ceilalţi, mai mici, îi lăsaţi în sate. Să nu-mi veniţi cu vreun sugaci în spinare, că pun soldaţii să tragă în el la ţintă şi la fel va păţi oricare din voi va îndrăzni să nu mă asculte. Avem nevoie de muncitori, nu de dădace sau de răsculaţi. Cuvintele din urmă le zbierase, uitînd de aerul plictisit şi flegmatic pe care şi-l lua de obicei.

După plecarea lor, oamenii se strînseră să se sfătuiască. Veniră şi cei care locuiau în alte sate. Din cătunul vecin cu ei veni socrul Nvaninei să-l ceară pe Ngio. Tatane hotărî că aşa este drept, nu numai pentru că sergentul îi ameninţase, dar şi pentru că legea strămoşească cerea ca băiatul să rămînă în familia tatălui, atunci cînd acesta din urmă moare.

Acum cînd Nvanine pleca departe şi nu se ştia cînd se va mai întoarce, copilul nu mai putea rămîne la dînsa, decît dacă ar fi răscumpărat darurile cu care fusese cumpărată de la părinţii ei. Nvanine n-avea cu ce să se răscumpere şi nici Tatane n-o putea ajuta. Dimpotrivă. El îi ceru să-şi dea copilul chiar sub ochii lui. In loc să se supună fără murmur, tînăra mamă începu să plîngă, rugîndu-se de toţi, deşi ştia că obiceiurile din bătrîni nu puteau fi nesocotite, mai ales atunci cînd pentru îndeplinirea lor veghea un bătrîn dîrz ca Tatane. Socru-său îi luă copilul şi bunicul o mustră supărat:

— E mai bine aşa. Tu nu ştii să fii mîndră, să ţii capul sus cînd te loveşte o nenorocire. Ce-ar fi învăţat copilul tău de la tine?

Femeile i-au mai ţinut parte, dar pînă la urmă toţi începură să se uite la ea cu neîncredere.

După ce puseră la cale treburile care se puteau face, aşa la repezeală, într-o singură seară, oamenii se culcară. Nvanine rămase singură. Soarele ei plecase departe, în altă colibă. Se gîndea că la socrii ei murise cu un an în urmă băiatul cumnatului ei. Copilul se chinuise mult, ros de o boală grea şi după cîte i se păruse, bătrînii nu l-au îngrijit aşa cum ar fi trebuit. Chiar şi în seara aceea socrul îl trimisese pe Ngio cu altcineva, în loc să fi avut el singur grijă de asta. Şi apoi cum putea ea să calce jurămîntul faţă de bărbatul ei? Cum să-l lase pe Ngio singur şi să plece? Putea oare să-l apere cineva cu mai multă străşnicie decît dînsa? Aşteptă încordată, pîndind ca toată lumea să adoarmă, apoi se sculă binişor şi se strecură afară. Drumul mare către satul vecin era foarte lung. Se hotărî să meargă de-a dreptul prin pădure. Calea era primejdioasă, dar mai scurtă. Aprinse o creangă la focul din faţa colibei făcîndu-şi din ea făclie şi porni. In pădure o cuprinse frica. I se năzărea mereu că desluşeşte sclipind prin frunziş ochi de leopard sau de pisică sălbatecă, i se părea că aude răcnetul fiarei pornită după pradă. Nu mai putea măsura timpul. Potecile i se deschideau în faţă fără sfîrşit. Speriată, cu inima bătîndu-i să-i spargă pieptul, ajunse într-un tîrziu în satul socrilor ei. Era linişte. Se vedea bine că toţi se culcaseră. Se strecură tiptil, plină de grijă să nu răstoarne ceva, în coliba femeilor bătrîne, unde ar fi trebuit să fie Ngio. Il găsi adormit şi simţi cu palmele lacrimile neuscate pe obrajii fragezi. Il luă repede şi se furişă afară. Copilul se lipi de pieptul ei, mîngîind-o cu mînuţele, gingurind fericit. Tot zbuciumul îi era răsplătit.

Acum însă nu se mai putea întoarce prin pădure. In braţe avea comoara ei nepreţuită. După strălucirea şi aşezarea stelelor, se vedea că nu mai e mult pînă în zori. Dacă ar fi întîrziat, totul ar fi fost pierdut: soldaţii şi oamenii din sat i-ar fi luat copilul, dîndu-l pe mîini străine. Porni pe drumul mare alergînd din toate puterile şi ajunse în sfîrşit la timp, chiar în clipa cînd soseau militarii. Se ascunse în colibă, îl înfăşură pe Ngio ca pe o boccea, pe care şi-o aşeză pe cap. Toate femeile purtau boccele cu merinde pentru drum.

Convoiul porni prin pădure. Mai mare peste soldaţii care-i păzeau, era sergentul Jimmy Hardt, cu ţigarila de foi în colţul gurii şi cu veşnica-i mutră plictisită, nepăsătoare. Bombănea fără încetare ceva nedesluşit, iar banda lui alcătuită din cîţiva gradaţi linguşitori se prefăcea că se prăpădeşte de rîs, ştiind că lui Jimmy îi place să treacă drept un mare mucalit. Ca răsplată pentru hohotele lor, primeau din cînd în cînd învoirea să tragă cîte-o duşcă din sticla sergentului, aşa că în curînd îşi deteră căştile pe ceafă, îşi puseră mîinile în şolduri şi începură să-şi bată joc de oameni, căutîndu-le pricină.

In vremea asta Tatane descoperi fapta Nvaninei. Pentru că nu mai avea cum s-o pedepsească altfel, porunci pe furiş, ferindu-se de soldaţi, ca nimeni să n-o ajute, să n-o bage în seamă, ca şi cum n-ar fi fost un om de-al lor. Ceilalţi îl ascultară, socotind hotărîrea lui înţeleaptă.

Pe măsură ce înaintau, drumul era mai anevoios. Copacii uriaşi îşi purtau falnic coroanele bogate împletite într-o boltă înaltă prin care cu greu se strecura cîte o rază de soare. Căldura era înăbuşitoare, mai ales din cauza umezelii. Apa picura într-una în stropi mari şi calzi, de pe fiecare rămurică, de pe fiecare frunză. Printre trunchiurile vînjoase se întindeau lianele încolăcite şi groase ca nişte şerpi. Soldaţii croiau drum tăind cu toporişti împletitura deasă. Dar şi aşa drumul era anevoios din cauza rădăcinilor şi a ferigilor înalte care se frîngeau sub cizmele grele ale colonialiştilor, dar tăiau pînă la sînge cu tulpinile lor ascuţite şi mari tălpile oamenilor. Şi apoi, de sub orice plantă putea oricînd să ţîşnească un şarpe veninos. Ca să se mai păzească într-un chip, negrii îşi înveliră picioarele în frunze. Totuşi nu erau aşa de bine scotociţi ca soldaţii care aveau cizme groase, înalte pînă deasupra genunchiului.

Nvanine mergea foarte greu din cauza poverii de pe cap. Ii era frică mereu să nu se împiedice şi să-şi răstoarne copilul.

Numai banda lui Jimmy petrecea de minune. Whisky-ul îi făcea tot mai veseli şi se întreceau care mai de care să născocească ceva de care să se facă haz.

Ajunseră într-un luminiş şi se opriră pentru un scurt popas. Nvanine căută să se ascundă. Voia să-şi scoată copilul din boccea şi să-i dea să mănînce. Deodată se trezi cu Hardt în faţa ei:

— Băieţi, nu vi se pare că bocceaua ei e prea mare?

— Ba da! răspunse banda în cor.

— Asta înseamnă că are prea multă mîncare. Ce-ar fi să le dăm şi şerpilor s-o guste. Să vedem, lor le place ce mănîncă pocitaniile astea?

Banda aprobă hohotind zgomotos.

— Ia stai. Am făcut şi o descoperire, continuă sergentul. Asta e femeia negrului aceluia răsculat. Aha, ce bine îmi pare că mi-ai căzut în mînă, puiculiţo!

— Eech, parcă poate să ţină minte cineva mutra unui negru, comentă unul din „băieţi".

— Lasă mutra. Uite-i semnul de pe braţ. Cred că-l are de la mine. Cînd să-i împuşc bărbatul, mi s-a repezit în faţă urlînd, aşa că i-am dat un ghiont cu baioneta.

Banda socoti şi relatarea asta drept o glumă reuşită şi izbucni iar în rîs.

— Ia desfă bocceaua, porunci sergentul.

Nvanine se apropie tremurînd din tot trupul.

— Hai repede, repede, desfă zdrenţele.

Biata femeie se supuse. Ngio îşi scoase capul zîmbind, dar cînd îi văzu pe albi se lipi speriat de pieptul mamei lui. Nvanine, pierzîndu-şi cumpătul, se aruncă îngrozită la picioarele sergentului, rugîndu-l să-i lase copilul. Negrii se repeziră s-o ridice, dar Hardt comandă soldaţilor să pornească din loc convoiul. Tatane, ridicîndu-şi sus fruntea, porni primul. Nvanine se umilise în faţa unui netrebnic, în faţa ucigaşului bărbatului ei. El n-o putea ierta. Oamenii îl urmară, deşi ştiau că nu va ieşi nimic bun, dar era şeful lor şi trebuiau să-l asculte.

Banda rămase pe loc, aşteptînd să vadă ce va hotărî Jimmy.

— Dau ca premiu o jumătate de sticlă de whisky celui ce inventează ceva nou, aşa, deosebit. Şi ca să nu credeţi că vă mint, uite sticla. Mai e o jumătate şi încă un deget pe deasupra.

— Să tragem la ţintă în el, cum aţi spus dumneavoastră, îşi dădu cu părerea unul din bandă.

— Ei aş! Eşti un prost, dragul meu. N-ai imaginaţie.

— Să-l spînzurăm, zise altul.

— Asta se face în America. Altceva.

Lîngă ei se afla un soldat bătrîn, cu o uniformă roasă, care privea speriat la cele ce se petreceau. Sergentul îl observă şi-i spuse:

— Hei, banană clocită! Tu, ăla de colo, ce zici?

— Eu? eu? se bîlbîi bătrînul, zic să-l lăsăm în pădure.

Banda izbucni în rîs.

— Ia tăceţi. Bună invenţie. Se premiază, dar cu o mică schimbare, aşa că împărţim, eu beau un sfert şi tu restul. Ţîncul să rămînă în pădure că doar noi hotărîsem să dăm şerpilor de mîncare numai ce era în boccea, iar pe mă-sa o ducem legată cu noi. Hai, daţi-i drumul.

Bătrînul se retrase, speriat că tocmai el dăduse ideea. Ceilalţi începură s-o lege pe Nvanine, care amuţise de groază şi nu mai avea putere nici să se împotrivească. Cînd văzu însă că o tîrăsc mai departe şi Ngio rămîne în pădure, începu să se zbată nebuneşte încît cu greu o puteau duce patru soldaţi. Pentru că strigătele ei puteau fi auzite de negrii porniţi înainte, îi puseră un căluş în gură.

— Mai ştii? Te pomeneşti că se răscoală şi cu toate puştile noastre rămîn hrană pentru şerpi cîţiva dintrei noi, îi lămuri Hardt.

Soldatul bătrîn, cu uniforma roasă, rămase în urmă prefăcîndu-se că-şi leagă şireturile la cizme. Se apropie de Ngio care plîngea şi striga din răsputeri după maică-sa.

— N-am vrut asta, murmură el. Scotoci prin buzunare căutînd ceva. Găsi un briceag de fildeş, cumpărat pentru nepotu-său rămas în Anglia. I-l puse în mînă, dar copilul îl zvîrli numaidecît şi agăţîndu-i-se de reverele uniformei striga într-una: Mamă! Mamă!

— E mic şi fără apărare, dar dacă îl iau cu mine, nepotul meu o să moară de foame, gîndi el. Se ridică să plece. Făcu cîţiva paşi, apoi se întoarse, îmbiind copilul cu voce domoală:

— Hai, vino după noi, după mă-ta. Au legat-o, nu se mai întoarce. Eu nu pot să te iau. Hai, vino! vino!

Copilul porni după dînsul. Puterile îl părăsiră însă repede şi izbucni în plîns.

Se auzi fluierul. Il chemau pe soldatul rămas în urmă. Trebuia să se ducă.

Bătrînul englez plecă tîrîndu-şi paşii obosiţi, purtîndu-şi umerii încovoiaţi ca şi cum l-ar fi zdrobit o greutate. Ngio a rămas în mijlocul pădurii.

Cînd convoiul a ajuns la şoseaua pe care trebuia s-o construiască, Nvanine purta în locul copilului ei un ghemotoc de cîrpe, despre care povestea rîzînd în neştire că e ursit să ajungă un bărbat voinic şi neînfricat, pentru că s-a născut odată cu soarele.

Kalanga Abdalla

„Interogatoriul" de Al. Jar tradus în limba franceză

Ziarul belgian „Le Drapeau Rouge" publică o recenzie elogioasă asupra volumului „Interogatoriul" de scriitorul romîn Alexandru Jar, tradus recent în limba franceză. In această carte, scrie ziarul, Alexandru Jar descrie lupta de rezistenţă fără nici un lirism, ci simplu şi într-un mod foarte viu.

Cîntarea Romîniei noi

(Urmare din pag. 1-a,

rea guvernului fascist al lui Antonescu. Despre întoarcerea armelor împotriva hitleriştilor, despre apărarea Bucureştiului şi a Văii Prahovei. Despre vitejia celor 15 divizii ale armatei romîne, care au luptat cot la cot cu trupele sovietice în Transilvania, Ungaria şi Cehoslovacia; şi despre reînnodarea în luptă a tradiţionalei frăţii de arme romîno-ruse, întemeiată în secole, de la vremea lui Nicoară Potcoavă pînă la aceea a lui Mitrea Cocor.

Văd fresca uriaşă a transformărilor revoluţionare care au schimbat în cîţiva ani viaţa poporului nostru. Aud chemarea partidului către scriitori pentru oglindirea în literatură a înaltei semnificaţii a lui 23 August 1944 ca „expresia hotărîrii neclintite a poporului de a lua în propriile mîini soarta sa şi viitorul patriei". Bilanţul lui 23 August cere reflectarea artistică a luptei oamenilor muncii conduşi de partid pentru cucerirea unui regim democratic, pentru instaurarea Republicii Populare Romîne, pentru făurirea socialismului.

Eroii şi faptele marii epopei a epocii noastre freamătă în rîndurile cuvîntării de 23 August. Principalul erou al vremurilor noastre, clasa muncitoare, unită în jurul partidului, ocupă locul central în istoria nouă a patriei. Eroul principal al luptelor victorioase, cîştigate prin alianţa de nezdruncinat dintre clasa muncitoare şi ţărănimea muncitoare, dintre poporul romîn şi minorităţile naţionale.

Văd conflicte epice şi dramatice, efuziuni lirice militante, izbucnite din viaţa epocii noastre, din transformările revoluţionare ale oraşului şi ale satului, ale muncii şi ale gîndirii. Văd un nou roman al „Aurului negru", scos din ghiarele capitaliştilor străini şi redat poporului. Un roman al marilor lumini care se aprind deasupra ţării noastre, despicînd bezna în care s-au dezlănţuit atîtea neştiute drame din satele sadoveniene şi concretizînd în desfăşurare epică viziunea grandioasă a poemului de acum cîţiva ani al lui Geo Bogza „Pentru electrificarea satelor". Un roman sau o piesă de teatru sau un mare reportaj care să reia, în 1955, viaţa „viermilor pămîntului", a „oamenilor şi a cărbunilor din Valea Jiului", a „Minerilor" lui Davidoglu. O carte a construcţiilor care acoperă pămîntul patriei, înfăptuind un vis pe care Bordeenii nici n-au îndrăznit vreodată să-l aibă. O carte a luptei pentru belşug, pentru uitarea groaznicelor istorii ale foametei lui Darie cel desculţ şi a atîtor mii şi sute de mii ca el. O povestire a noilor legături între oamenii din cele mai îndepărtate colţuri ale ţării, care cunosc fenomenul nou al schimburilor de experienţă între diferite oraşe şi sate, ale excursiilor muncitoreşti şi ţărăneşti, — care au rupt cu tradiţia „Proştilor" lui Rebreanu, rămaşi însingeraţi în urma trenului dispreţuitor. O cîntare bogziană a înfloririi tuturor regiunilor patriei. O nesfîrşită creaţie literară a transformării socialiste a agriculturii, adăugînd „Nopţilor de iunie" şi „Desfăşurării" imaginea mersului înainte al satului nostru azi, în 1955 şi mîine în 1956... O înaltă producţie literară care să opună şabloanelor proletcultiste vigoarea adevărată a imaginii schimbate a ogorului străbătut de tractoare şi combine. Un roman al patosului luptei pentru recoltă, pentru creşterea intensivă a valorii hectarului în ţara noastră altădată vestită pentru cultura ei extensivă. Cărţi, mereu cărţi noi despre viaţa nouă a patriei. Despre conducători locali cu spiritul gospodăresc al Popei Tanda şi cu energia Vittoriei Lipan, dezvoltate pe o treaptă superioară în noile condiţii istorice, de participare a poporului la treburile obşteşti. Despre un medic Ulieru în satele noastre bucurîndu-se de grija orînduirii populare pentru sănătatea oamenilor. Despre „domnii Trandafir" — şi despre „Domnu' Ion Creangă" — al zilelor noastre. Despre amintirile unui nou căprar Gheorghiţă. Şi despre mînuitorii condeiului, în Republica noastră Populară, luptînd nu cu mizeria şi nerecunoaşterea de care au avut parte clasicii noştri, ci cu recrudescenţele vechii ideologii şi cu năravuri literare străine epocii noastre de liberă dezvoltare a talentelor creatoare.

Tovarăşul Gh. Gheorghiu-Dej a spus că „niciodată artele n-au cunoscut o astfel de înflorire în ţara noastră". E un înalt omagiu, aici adus epocii noastre, şi expresia unei înalte exigenţe pentru creatorii de astăzi care trăiesc în această epocă a celei mai intense înfloriri culturale.

Tovarăşul Nikita Sergheevici Hruşciov, în numele marelui popor sovietic eliberator, ne-a spus: „Permiteţi-mi, în ziua glorioasei voastre sărbători naţionale, să urez poporului romîn frate, harnic şi talentat, noi şi mari succese în construirea socialismului în minunata voastră ţară". Scriitorii romîni, parte integrantă a poporului romîn, trebuie să sintetizeze în opera lor şi prin propriile lor calităţi, hărnicia şi talentul poporului nostru, făuritor de-a lungul veacurilor al Mioriţei şi al cusăturilor naţionale, al Doinei şi al cîntecelor haiduceşti, — făuritorul de astăzi al uzinelor şi şantierelor socialiste, al noii culturi naţionale, al vieţii socialiste care încolţeşte şi rodeşte în oraşele şi satele noastre.

Savin Bratu

CEL DE AL IV-LEA CONGRES AL SCRIITORILOR GERMANI

Prezidiul Uniunii scriitorilor germani a hotărît ca între 20 şi 24 noiembrie 1955 să aibă loc la Berlin cel de al IV-lea Congres al scriitorilor germani.

Principalul punct de pe ordinea de zi a congresului va fi raportul scriitoarei Anna Seghers, preşedinta Uniunii scriitorilor germani, laureată a Premiului Internaţional Stalin „Pentru întărirea păcii între popoare" şi laureată a Premiului Naţional. Raportul se va ocupa în mod amănunţit atît de problemele politice cît şi de problemele ideologice ale muncii scriitorilor.

Raportul de activitate va fi prezentat de Eduard Claudius, prim-secretar al Uniunii scriitorilor germani, laureat al Premiului Naţional.

Cuvîntarea tovarăşului Gh. Gheorghiu-Dej

(Urmare din pag. 3-a)

rea legăturilor de pace şi prietenie între popoare.

La baza politicii noastre externe stau legăturile de strînsă prietenie frăţească cu popoarele puternicului lagăr al socialismului, în frunte cu eliberatoarea noastră, prietenă şi sprijinitoare fermă a poporului nostru — marea Uniune Sovietică. (**Aplauze prelungite**).

Relaţiile care s-au închegat între ţările lagărului socialist, relaţii bazate pe comunitatea scopurilor şi intereselor vitale ale acestor ţări, pe deplina egalitate şi respect reciproc, sînt relaţii de tip nou, superior, a căror trăinicie constituie chezăşia tăriei ţărilor noastre.

Noi trimitem de la această adunare un înflăcărat salut poporului sovietic, care construieşte în mod victorios comunismul în ţara sa şi care se află în fruntea forţelor ce luptă pentru un viitor de pace şi prosperitate a omenirii. (**Aplauze**).

Transmitem salutul nostru gloriosului Partid Comunist al Uniunii Sovietice, Comitetului său Central, primului secretar al Comitetului Central al Partidului Comunist al Uniunii Sovietice, tovarăşul Nikita Sergheevici Hruşciov. (**Aplauze puternice; adunarea se ridică în picioare**) care ne face marea cinste de a lua parte la sărbătoarea noastră, guvernului sovietic şi preşedintelui său, tovarăşul Bulganin. (**Aplauze puternice; adunarea se ridică în picioare**).

Noi trimitem de aici un mesaj de salut marelui popor chinez, care construieşte cu succes socialismul şi luptă cu fermitate şi consecvenţă pentru consolidarea păcii în Asia şi în întreaga lume; Partidului Comunist Chinez şi guvernului Chinei populare, preşedintelui Republicii Populare Chineze — tovarăşul Mao Ţze-dun. (**Aplauze**).

Noi salutăm frăţeşte popoarele ţărilor de democraţie populară, împreună cu care mergem mînă în mînă pe calea construirii socialismului şi apărării păcii; guvernele prietene ale acestor ţări, partidele comuniste şi muncitoreşti frăţeşti. (**Aplauze**).

Partidul nostru şi guvernul Republicii Populare Romîne, întregul nostru popor, au primit cu adîncă satisfacţie rezultatele tratativelor sovieto-iugoslave de la Belgrad şi îmbunătăţirea relaţiilor între U.R.S.S. şi R.P.F.I.

Noi sîntem animaţi de dorinţa ca, în ce ne priveşte, să facem tot ce este necesar pentru a lichida urmările nefaste ale ruperii legăturilor de prietenie între ţara noastră şi Iugoslavia. In tot cursul istoriei noastre, popoarele romîn şi iugoslav au fost prietene. Cu atît mai firesc este ca popoarele noastre să trăiască în strînsă prietenie acum, cînd ele sînt însufleţite de năzuinţe comune de a apăra pacea, securitatea şi independenţa lor naţională şi de a asigura patriei lor un viitor socialist. De aceea sîntem doritori să întărim şi să dezvoltăm legături prieteneşti multilaterale cu Iugoslavia vecină, legături bazate pe prietenie, frăţie şi interese reciproce.

Noi transmitem urări de noi succese şi realizări frăţescului popor iugoslav, guvernului Republicii Populare Federative Iugoslavia, Uniunii Comuniştilor Iugoslavi şi preşedintelui R.P.F.I., Iosip Broz-Tito.

Noi urăm poporului german succes deplin în lupta pentru o Germanie unită, democratică şi paşnică. Urăm Republicii Democrate Germane noi realizări şi succese. Trimitem salutul nostru guvernului Republicii Democrate Germane şi Partidului Socialist Unit din Germania. (**Aplauze**).

Socotim că stabilirea de relaţii diplomatice, economice şi culturale între Republica Populară Romînă şi Republica Federală Germană ar servi intereselor păcii în Europa.

Poporul nostru manifestă o caldă simpatie pentru marele popor indian şi îşi exprimă satisfacţia pentru stabilirea de relaţii diplomatice între India şi Republica Populară Romînă. (**Aplauze**).

Poporul şi guvernul nostru doresc dezvoltarea legăturilor prieteneşti cu India, Egiptul, Pakistanul, Indonezia, Birmania, Siria şi alte ţări ale Asiei şi Africii.

Socotim că există largi posibilităţi pentru dezvoltarea legăturilor între ţara noastră şi ţările Americii latine.

Aşa cum am mai avut prilejul să declar, guvernul romîn doreşte îmbunătăţirea relaţiilor cu Turcia în interesul ambelor ţări, cît şi în interesul păcii în această parte a Europei.

Guvernul romîn doreşte de asemenea normalizarea relaţiilor cu Grecia, restabilirea relaţiilor diplomatice şi dezvoltarea legăturilor economice şi culturale între cele două ţări.

Vechi legături de prietenie leagă poporul nostru de popoarele francez şi italian. Noi sîntem pentru strîngerea şi dezvoltarea legăturilor prieteneşti cu popoarele francez şi italian, pentru lărgirea schimburilor economice şi culturale cu Franţa şi Italia.

Poporul nostru este pentru prietenie cu popoarele american şi englez. Sîntem convinşi că victoria spiritului de pace şi colaborare între popoare va înlătura piedicile în calea întăririi legăturilor economice şi culturale între ţara noastră, Statele Unite şi Anglia.

Politica noastră de strîngere a legăturilor de prietenie şi frăţie cu ţările lagărului socialist, de dezvoltare a relaţiilor de pace cu toate ţările, de apărare a suveranităţii naţionale a patriei noastre, de vigilenţă faţă de uneltirile duşmanilor păcii, politică călăuzită de grija continuă pentru întărirea puterii patriei noastre, se bucură de sprijinul însufleţit al întregului nostru popor. Aceasta este cea mai bună garanţie a continuităţii şi consecvenţei politicii noastre externe.

Tovarăşi şi tovarăşe,

Poporul nostru condus de partid, însufleţit de succesele pe care le-a obţinut, luptă cu avînt sporit pentru noi succese în domeniul dezvoltării economiei naţionale şi al ridicării nivelului de trai material şi cultural al oamenilor muncii, pentru construirea socialismului şi apărarea păcii.

Pe acest drum luminos ne călăuzeşte nemuritoarea învăţătură a lui Marx, Engels, Lenin, Stalin.

Trăiască 23 August, ziua eliberării de sub jugul fascist a patriei noastre scumpe!

Trăiască eroica noastră clasă muncitoare! Trăiască harnica noastră ţărănime muncitoare! Trăiască intelectualitatea noastră muncitoare!

Trăiască alianţa frăţească între clasa muncitoare şi ţărănimea muncitoare — temelia trainică a regimului democrat-popular!

Trăiască prietenia de nezdruncinat între poporul romîn şi poporul sovietic! Trăiască prietenia între poporul nostru, popoarele Chinei populare şi ale celorlalte ţări de democraţie populară! Trăiască pacea şi colaborarea între popoarele lumii! (Intreaga adunare se ridică în picioare şi ovaţionează timp îndelungat).

Cuvîntarea tovarăşului N. S. Hruşciov

(Urmare din pag. 1-a)

năzuinţele popoarelor iubitoare de pace; ea a exercitat o influenţă pozitivă asupra relaţiilor dintre state şi a întărit şi mai mult voinţa şi năzuinţa popoarelor de a asigura o pace îndelungată şi trainică.

Uniunea Sovietică, Republica Populară Chineză şi ţările de democraţie populară, care au adus o contribuţie uriaşă la slăbirea încordării internaţionale şi au contribuit într-o măsură însemnată la succesul conferinţei de la Geneva, oferă, după această conferinţă, noi dovezi ale politicii lor externe de pace. Propunerile Uniunii Sovietice în problemele dezarmării, hotărîrea guvernului sovietic de a reduce, pînă la 15 decembrie 1955, efectivul trupelor sovietice cu 640.000 de oameni sînt salutate de opinia publică mondială şi apreciate ca o nouă contribuţie importantă a Uniunii Sovietice la cauza păcii şi securităţii popoarelor.

Guvernul sovietic, promovînd consecvent politica externă de pace, porneşte de la posibilitatea coexistenţei paşnice îndelungate între state cu sisteme sociale şi economice diferite. Noi vom promova cu perseverenţă şi în viitor politica de pace şi colaborare internaţională, căutînd să obţinem stabilirea încrederii între state, în interesul rezolvării paşnice a celor mai importante probleme internaţionale pe calea tratativelor. O astfel de politică externă corespunde pe deplin intereselor fundamentale şi năzuinţelor oamenilor muncii spre pace şi prietenie între popoare.

Uniunea Sovietică consideră lupta pentru consolidarea păcii drept principalul său scop pe arena internaţională. Popoarele din toate ţările globului pămîntesc văd că guvernul sovietic nu-şi precupeţeşte eforturile pentru apărarea păcii, că el tinde sincer spre continua slăbire a încordării internaţionale. Adevărul despre politica noastră externă de pace este mult mai puternic decît minciunile ziarelor reacţionare care continuă cîntecele lor vechi despre „ameninţarea sovietică". Adevărul este mai luminos decît soarele şi el îşi va croi drumul spre inimile tuturor oamenilor dornici de pace! (**Aplauze prelungite**).

Tovarăşi!

Succesele obţinute pe calea însănătoşirii situaţiei internaţionale şi slăbirii încordării în relaţiile dintre state sînt incontestabile. Trebuie însă să apreciem în mod lucid aceste succese. Vor mai exista numeroase greutăţi. In lume sînt forţe care împiedică şi vor căuta să împiedice atingerea acestui scop măreţ. Sînt necesare uriaşe eforturi, e nevoie de perseverenţă şi de dîrzenie în lupta pentru cauza păcii şi securităţii popoarelor. Toate acestea ne obligă să continuăm lupta pentru întărirea forţei ţărilor noastre, să nu precupeţim forţele şi mijloacele pentru dezvoltarea şi întărirea economiei noastre, să luptăm cu energie neobosită pentru îndeplinirea şi depăşirea planurilor noastre de producţie.

Dragi tovarăşi şi prieteni!

Permiteţi-mi să-mi exprim deplina încredere că oamenii muncii din Romînia populară vor obţine în viitorul apropiat noi succese remarcabile în construirea socialismului, în lupta pentru ridicarea necontenită a nivelului lor material şi cultural, în lupta pentru victoria socialismului. Chezăşia în această direcţie este inepuizabila energie creatoare a poporului romîn, alianţa tot mai puternică dintre clasa muncitoare şi ţărănime, conducerea înţeleaptă şi încercată a Partidului Muncitoresc Romîn, prietenia şi alianţa frăţească cu popoarele Uniunii Sovietice şi ale celorlalte ţări ale lagărului democratic.

Permiteţi-mi, în ziua glorioasei voastre sărbători naţionale, să urez poporului romîn frate, harnic şi talentat, noi şi mari succese în construirea socialismului în minunata voastră ţară. (Aplauze prelungite).

Trăiască Republica Populară Romînă liberă şi independentă!

Trăiască guvernul popular al Romîniei!

Trăiască Partidul Muncitoresc Romîn — organizatorul şi inspiratorul tuturor victoriilor poporului romîn!

Să se întărească şi să înflorească prietenia de nezdruncinat între poporul romîn şi poporul sovietic! (Intreaga adunare se ridică în picioare şi ovaţionează puternic. Minute în şir asistenţa aclamă în cinstea Uniunii Sovietice).

Sarjă la furnal

Tăcuţi lîngă furnal stau topitorii
cînd orbitor ţîşneşte fonta vie,
ca aurul amurgului, cînd norii
de soare-aprînşi, au faţa purpurie.

In jurul fontei fumegînd în jgheaburi
atenţi veghează să-şi urmeze drumul;
arşi de dogoare şi cuprînşi de aburi,
nu-i înspăimîntă arşiţa şi fumul.

Şi cum lucrează, stăpînind urgia
metalului ce-şi taie drum în jos
par uriaşi ce-au potolit mînia
unui năvalnic monstru fioros.

Sfîrşită-i şarja. Arşiţa s-a stins,
un gest alungă urmele sudorii...
A fost o bătălie, şi-au învins.
Aşa înving într-una, topitorii.

V. Felea

După Geneva

— In loc de cronică internaţională —

— Un ziar! repede! foile încă sînt ude.
Intreb vînzătorul din ochi: ce e nou?
In inima mea eu ştiu ce s-aude.
Dar inima mea are-n lume ecou?

Citesc. Merg pe stradă citind. Doar norocul
De stîlpi mă fereşte, în drumuri.
Să vedem oameni buni, de s-a stins bine focul.
N-or mai fi rămas nişte jar, niscai fumuri?

...Ultima pagină. Titlul pitic mai că-ţi scapă:
I se-mprumută Italiei o pînză de Giorgione.
Prost secretar de redacţie! Prost! Un şablon e!
Eu ştirea aş fi dat-o c-o literă de-o schioapă!

...Dincoace? Conferinţa despre atom.
Savanţii prezintă comunicări ştiinţifice.
Deci graiurile lumii pot să se unifice
In limba unită a dragostei de om.

...Şase sute patruzeci de mii de ostaşi
Se-ntorc voioşi la paşnice unelte.
Bat orele păcii-n orologiul uriaş
Din turnurile Kremlinului, zvelte.

...Iugoslavii la Stalingrad merg prin muzee.
Ingînduraţi semnează în cartea de impresii
Şi-o frunză de laur, pentru îndoita epopee,
Se-nscrie adînc, ca-n miezul unei gresii.

...Colhoznicii, fermierilor li-s oaspeţi.
Fermierii-americani vin — oaspeţi — în colhoz.

Pămîntul nu s-a colorat în roz
Şi totuşi zorii zilei sînt ne-ncetat mai proaspeţi

— Deschişi rămîn ochii! Se-agită Li Sîn Man.
Albania-ntinde mîna, dar Grecia n-o strînge.
Par unii c-au dormit mai bine de un an
Somn tulbure — şi-n vis văd încă sînge.

Dar omenirea n-a dormit o clipă.
Pleoapele ei sînt roşii de-ndelungata veghe
Pe zeci de meridiane, pe mii şi mii de leghe
O răsuflare-egală se-nfiripă.

Să puhoiască-n ziare ştirile:
Călătorii, recepţii, prieteneşti discuţii.
Ca la-ntîlnirile-acestea, nici la-ntîlnirile
Cu cea mai dulce dintre fete nu ţii!

...Ce mai citesc azi? Iată, un articol
Asupra naşterilor fără de dureri.
Da, pătimaş cred azi în ceea ce mai ieri
Crezusem că e vrednic de ridicol.

Nu-i va fi dat ca-ntr-un război să piară
Copilului pe care ai să-l naşti.
Femeie, aşa dar să nu te doară...
— Dar n-o s-o doară, oameni entuziaşti!

. . . .

Citesc. Merg pe stradă citind. Astea patemi!
Nu, nepăsarea-n suflet nu se poate-aşterne.
Şi pe-un necunoscut îl opresc, să dezbatem
Problemele politicii externe.

Ştefan Iureş

Discutînd despre esența epocii noastre

Rog pe cititori să-mi îngăduie ca să povestesc subiectul a două schițe.

PRIMA SCHIȚA. Intr-o barcă, pierdută în largul mării, trag la vîsle doi pescari, unul tînăr și altul bătrîn. Trag din greu, căci barca e plină de pește -- au avut o zi bună — și zoresc să ajungă mai repede la mal, căci deasupra lor se grămădesc amenințători norii furtunii. Autorul îi lasă cîtva timp să vîslească, pentru ca el să poarte pe cititori în trecutul celor doi eroi ai săi. Aflăm astfel că bătrînul este un avar, un lacom de cîștig, un egoist și că el a ajuns la o astfel de fire din cauza condițiilor în care a fost silit să trăiască, în vremea cît trebuia să ducă veșnic război cu cherhanagiii hrăpăreți. Altfel, bun pescar, deși om închis în el. Tînărul e, dimpotrivă, un om deschis, larg la suflet. Pe el n-au avut cînd îl întina și înnegura vremurile grele ale regimului bazat pe exploatare.

Cît au ținut aceste destăinuiri ale autorului, barca a mai înaintat către țărm. Dar și furtuna a izbucnit, furioasă. Cei doi luptă să-și salveze rodul muncii și, mai ales, viețile. Primejdia e mare și într-o parte și în cealaltă. Cîteva paragrafe bine alcătuite ne sugerează tăria împotrivirii celor doi în fața naturii dezlănțuite; prilej pentru autor să dezvăluie și mai clar deosebirile dintre firea unuia și a celuilalt.

Momentul culminant al schiței vine abia acum: prin mugetul furtunii, răzbate pînă la ei un strigăt de ajutor. Cineva se îneacă! Cineva nu mai poate ține piept valurilor răscolite! Tînărul vrea să pornească numaidecît într-acolo. Inima lui generoasă nu stă o clipă la îndoială în fața acestei chemări. Doar acolo e în joc viața unui om! Insă bătrînul se împotrivește. Egoist, el e preocupat numai de viața lui, numai de peștele pe care l-a prins. Dacă s-ar apuca să-l salveze pe cel ce-i cheamă în ajutor, las-că și-ar primejdui și ei viețile, dar pe deasupra barca s-ar încărca prea mult. Ar trebui să arunce peștele. Așa că, mînă spre mal și lasă-l pe acela în grija domnului! Cum i-o fi soarta, că nici lor, nimeni nu le bagă în buzunar, dacă nu-și agonisesc singuri cîștigul.

Alte paragrafe bine alcătuite marchează dramatismul acestui moment de intensitate maximă a conflictului dintre cei doi eroi ai schiței. Indîrjirii bătrînului, tînărul îi răspunde cu o îndîrjire sporită. El îl silește pe bătrîn să întoarcă barca, să alerge în ajutorul celui primejduit. Impotrivirea bătrînului egoist se frînge în fața tăriei celuilalt. Acesta culege din valuri, mai mult mort decît viu, pe un pescar care cade sfîrșit pe fundul bărcii. Bătrînul are o zguduire supremă: cel salvat e chiar fratele lui! Fără intervenția aproape brutală a tînărului, el și-ar fi lăsat pradă morții chiar pe fratele lui de sînge.

In finalul schiței, barca ajunge la mal, purtînd cu ea trei oameni: unul, cel salvat de la înec, e încă leșinat; tînărul vîslește neostenit, pe cînd bătrînul se tînguie, încetișor, cu spatele aplecat ca de o mare nenorocire: „boje moi, boje moi, boje moi..."!

A DOUA SCHIȚA. Ne aflăm într-o secție a unei mari fabrici de mobile. E ultima zi a întrecerii și frămîntarea oamenilor e lesne de înțeles, cu atît mai mult cu cît brigada la care se oprește autorul și care e pînă acum fruntașă e gata să fie ajunsă de următoarea. Ritmul muncii e deosebit de viu, graficul se ridică mereu, dar oamenii sînt neliniștiți din cauza șefului brigăzii, Dumitru. Acesta își tot părăsește secția și merge la alte brigăzi, la cele mai din coadă, pentru a le da ajutor.

Asistăm chiar la o scenă în care membrii brigăzii își spun de-a dreptul nemulțumirea și-i cer lui Dumitru să se lase de colindat alte secții, că uite, ai lui Ciobanu se apropie.

Infruntarea nu e dintre cele mai ușoare și supăratul Ianoș, care-i interpretul celorlalți, nu-și cruță cuvintele. Dar Dumitru vede mai clar și mai departe decît Ianoș. Intre dorința de a ieși victorios, el cu oamenii săi, și conștiința datoriei de a sprijini pe ceilalți, pentru ca nici o brigadă să nu fie codașă, Dumitru a ales încă demult. El socoate că n-ar cîștiga întrecerea decît pe jumătate, dacă alte brigăzi ar rămînea sub normă. Acest lucru se străduiește el să-l sădească și în sufletele oamenilor din brigadă.

Și nu s-ar spune că nu izbutește. O dovedește între altele faptul că fiecare membru al brigăzii cunoaște bine nu numai specificul muncii sale, ci și pe al tovarășilor săi, și oricare dintre ei poate oricînd să conducă brigada, în locul lui Dumitru. Căci Dumitru i-a făcut să treacă de la considerarea procesului de muncă drept îndeplinirea mecanică a unor gesturi mereu aceleași, către o înțelegere mai înaltă. In timp ce brigada își continuă munca în același ritm viu, autorul ne poartă pe urmele lui Dumitru și ale lui Ianoș, la alte brigăzi, pentru a ne arăta chipuri deosebite de felul cum muncesc oamenii. Ințelegem cu acest prilej că locul de fruntaș al lui Dumitru se datorește faptului că el și oamenii lui au învățat să cumpănească intensitatea efortului fizic, îmbinîndu-l cu o bună cunoaștere a mașinilor și materialelor și sprijinindu-l cu participarea continuă a gîndirii. Ei ridică astfel munca la rangul de creație, de artă.

Finalul schiței arată că nu brigada lui Dumitru, ci a lui Ciobanu, a fost cea care a cîștigat drapelul de fruntașă pe fabrică. Dar eforturile și schimbul de experiență ale brigăzii lui Dumitru, ajutorul pe care l-a dat celor rămași mai în urmă, au rodit în alt chip: întreaga fabrică a dobîndit drapelul de fruntașă în întrecerea cu alte întreprinderi.

Acestea sînt cele două schițe. Nu stă în intenția noastră să discutăm mai pe larg procedeele folosite de autori, nici calitățile stilistice ale fiecăruia. Cititorii vor fi observat singuri analogii în construcția schițelor; le-am ales înadins, iar povestind am și urmărit să punem în lumină cîteva din acele analogii, tocmai pentru ca să apropiem cele două schițe cît mai mult una de alta, în vederea întrebării pe care o punem acum: cînd s-au petrecut, cînd s-au putut petrece întîmplările istorisite mai sus? Se petrec ele în vremea noastră, sau puteau avea loc și cu sute de ani în urmă?

Răspunsul se impune de la sine chiar dacă, prin povestire, am căutat să eliminăm unele elemente, de natură să situeze explicit întîmplările în timp și spațiu. Este neîndoios că o împrejurare ca a bătrînului pescar s-a putut și se poate petrece oricînd, începînd din clipa cînd a început pescuitul cu barca în largul mării și mergînd pînă în zilele noastre, cînd încă dăinuie rămășițe ale mentalității moștenite de la regimul bazat pe exploatare. Și tot atît de neîndoios e că a doua împrejurare, aceea a muncitorilor care pierd drapelul pe brigadă ca să cîștige drapelul pe întreprindere, nu se poate ivi decît în epoca noastră, și anume, într-o întreprindere socialistă. Căci altfel, dacă ar fi vorba de muncitori dintr-o întreprindere capitalistă, problema însăși ar dispărea. Ce interes ar avea muncitorul ca fabrica unde lucrează el să fie fruntașă față de altele, să producă mai mult decît altele? Cîștigul ar fi tot al patronilor!

Din capul locului, aici trebuie să distingem un lucru de importanță capitală: despre schițe ne place să afirmăm, cît mai des, că alcătuiesc (pentru proză) specia literară **cea mai operativă**, cea mai aptă să răspundă **imediat** la problemele realității în transformare, să surprindă **fenomenele și trăsăturile noi** care se ivesc în viață; dar acceptăm mai greu că în construirea schițelor există conflicte **care aparțin în mod special epocii noastre**, sînt generate de ea, însă există și conflicte care persistă în epoca noastră din epoci anterioare, conflicte care s-au pus și se pun în toate orînduirile sociale.

Pentru că ghicim întrebarea care vine oricui pe buze în acest moment — o și formulăm: Oare pot fi tratate tot atît de bine în schițele noastre de azi conflictele și împrejurările **specifice epocii noastre**, ca și acelea aparținînd **altor epoci** și altor orînduiri?

Chiar riscînd să ni se atribuie intenția de a îngrădi libertatea scriitorului în alegerea temelor sale, vom întîrzia puțin răspunsul la această întrebare. Mai întîi e necesar să readucem în discuție o chestiune pe care o socotim de asemenea, cu toții, atît de bine știută, încît nici nu mai ținem seama de ea. Arta în genere și ca atare și literatura, nu sînt indiferente față de istorie, nu acționează la fel în diferite epoci istorice, nu dau același tablou despre lume și viață în secole diferite. Dacă doi și cu doi făceau patru și acum două milenii și tot atîta fac și azi — și nici descoperirea Americii, nici inchiziția n-au izbutit să modifice acest adevăr elementar — nu tot același lucru se întîmplă cu condițiile în care se desfășoară dragostea, de pildă în „Vedele" indice, în „Iliada" și „Odiseea", în „Cidul", în „Romeo și Julieta" sau în „Ana Karenina".

Fiecare epocă aduce răspunsul ei la marile probleme ale societății și ale sufletului uman, iar literatura ne-a consemnat aceste răspunsuri, lăsînd generațiilor următoare mărturii nepieritoare despre om. Atunci cînd am pus întrebarea de mai sus, n-am obiectat împotriva **problemelor**, a conflictelor, ci am avut în vedere **răspunsul** la aceste probleme și conflicte. Altfel e condiționată dragostea astăzi, față de felul cum era în trecut. Cerem iertare memoriei marelui Shakespeare — a cărui operă e o strălucită oglindă **a timpului său** — dar dacă ne închipuim în vremea noastră un conflict ca acela al lui Romeo și al Julietei, nu putem să nu recunoaștem că nu mai există cauzele care au dus la tragicul deznodămînt. Altfel se rezolvă asemenea întîmplări azi — iar dacă am întîlni totuși o situație analoagă, atunci nu putem să nu spunem că ea **nu este tipică** vremurilor pe care le trăim. Are „dreptul" un scriitor de a pune astăzi într-o operă literară vechiul conflict al lui Romeo și al Julietei. Nu numai că are — dar acest conflict a și fost pus în atîtea opere, încît nici nu e cazul să exemplificăm. Numai că despre acest conflict au fost date răspunsul și aprecierea epocii **noastre**, au fost arătate împrejurările în care el se desfășoară și se rezolvă **azi**.

Prin urmare — și aici răspundem la întrebarea pusă anterior — a arăta esența unei epoci nu înseamnă **numai** a oglindi noile conflicte, generate de această epocă, nu înseamnă numai a releva noile trăsături și perspective ale omului noii epoci, ci și a vedea cum se manifestă vechile trăsături ale caracterului omenesc, vechile mentalități și conflicte — confruntate, influențate, întrepătrunse cu noile trăsături, mentalități și conflicte.

Din acest punct de vedere, ni se pare că nu e deloc de prisos și nici nu operăm schematic, dacă facem următoarea constatare, rezultată atît din cercetarea schițelor apărute în ultimii ani în diferite publicații și volume, cît și din experiența pe care am adunat-o din munca în redacții. Socotim că în trei despărțăminte principale se pot grupa schițele, din punctul de vedere al conflictelor și problemelor pe care le abordează, al trăsăturilor de caracter și mentalităților pe care le reliefează.

Mai întîi sînt schițele care povestesc despre întîmplări petrecute în trecut, situate precis în orînduiri bazate pe exploatare, legate de oameni specifici acelor vremi. Aceste schițe sînt destul de numeroase și nu e un secret că tinerii autori se îndreaptă adesea în această direcție, pentru că au modele tari, calea este bătută de înaintași străluciți, începînd, să zicem, cu Costache Negruzzi și mergînd, de pildă, pînă la Mihail Sadoveanu. Atunci cînd scrii despre chinul unui biet om în anii dintre cele două războaie, primejdia de schematism e mai mică, socot ei, decît atunci cînd scrii despre un vestit oțelar sau un țăran colectivist. Nu vom discuta aici despre greutățile pe care le prezintă inspirația din cărțile altuia și nu direct din viață, reconstituirea unei epoci din documente și mărturii, redarea esenței unei epoci și a unor fenomene pe care le cunoști numai din citite și auzite. Se pare că e totuși mai ușor, de vreme ce și scriitori cu experiență au succese mai numeroase și mai mari în redarea epocilor, oamenilor și conflictelor vechi, decît în redarea conflictelor, problemelor și chipurilor specifice epocii noastre.

Al doilea despărțămînt îl formează schițele care abordează cu curaj tocmai aceste conflicte, probleme și chipuri ale vremii noastre. Aici încadrăm cea de a doua schiță pe care am povestit-o, aceea despre brigada care, prin sprijinul pe care-l dă celor rămași în urmă, contribuie din plin la victoria fabricii lor în întrecerea cu alte întreprinderi. Schița se intitulează „Teleormăneanul" și aparține unui tînăr autor, Al. Popescu. Despre problema pe care o tratează această schiță spuneam că e nouă, că ea aparține numai epocii noastre. Nu atît faptul că între membrii unei brigăzi se stabilesc relații tovărășești de muncă, începînd de la disciplină și mergînd pînă la critică și autocritică, nu astfel de fapte dau în primul rînd noutate schiței, deși contribuie din plin la aceasta. Schița aduce și promovează noul, în primul rînd pentru că Dumitru e un om care s-a ridicat — și a ridicat și pe tovarășii săi — la înțelegerea superioară a interesului întregului colectiv, a faptului că, sprijinind victoria colectivului mare, al fabricii, ei aduc o contribuție mai însemnată, decît urmărind interesul lor personal, sau chiar al brigăzii lor. In Dumitru mai ales — dar și la alți membri ai brigăzii lui, educați de dînsul — se manifestă puternic noul: spiritul colectiv, determinat de conștiința sa socialistă. In fond, Dumitru are și scăderi în activitatea sa — el putea tot atît de bine să sprijine alte brigăzi, dar în același timp să-și ducă munca în așa fel, încît nici brigada sa să nu piardă steagul. Nu e deloc o incompatibilitate între una și alta, dar se vede că Dumitru a mai și greșit în munca de conducere și educare a brigăzii sale. Dar prin aceasta eroul nu e mai puțin un erou pozitiv, un exemplu, prin dragostea sa pentru colectiv, pentru socialism.

Va să zică, autorul a adus aici aspecte, probleme și trăsături de caracter tipice vremii noastre, condițiilor noastre. El a contribuit prin schița sa la cunoașterea esenței vremii noastre. Promovînd astfel de atitudini, cum sînt dragostea pentru colectiv, pasiunea pentru munca liberă, care caracterizează eroul său, el a urmărit educarea cititorilor săi în acest spirit.

Să subliniem aici că de-a lungul întregii noastre discuții prezente, nu ne preocupăm de mijloacele artistice ale autorilor, de valoarea artistică a realizărilor lor literare. Observațiile noastre se poartă exclusiv asupra elementelor de bază ale schițelor, și anume asupra conflictelor și problemelor abordate, deoarece, în primul rînd acestea sînt hotărîtoare în ce privește dezvăluirea esenței unei epoci, unor fenomene sociale și unor caractere umane. Schițele de acest fel, care aduc conflicte, probleme și atitudini ce pot fi întîlnite numai în epoca noastră, ca rezultat direct al înaintării socialismului, sînt încă destul de puține față de nenumăratele exemple din viața reală și mai ales față de sarcina pe care o au scriitorii de a oglindi în primul rînd vremea contemporană lor.

Mult mai numeroase sînt schițele pe care noi le încadrăm în al treilea despărțămînt și despre care vom face aici o discuție mai amplă. Sînt acele schițe care plasează în epoca noastră conflicte, probleme și mentalități posibile și în alte epoci. Este cazul primei dintre cele două schițe, pe care le-am povestit la începutul acestor rînduri și care aparține lui Simion Pop și a fost publicată în „Scînteia tineretului". Afirmăm că răspunsul pe care l-a dat autorul, conflictului tratat de el, s-a mai dat în literatură încă de nenumărate ori, că autorul nu a adus un răspuns, pe care să nu-l fi putut da decît epoca noastră.

In această schiță nu avem o înfruntare dintre o atitudine veche, caracteristică în capitalism, și una caracteristică omului socialist, ci între egoism și spirit umanitar în general — oricît tînărul pescar ar fi utemist sau comunist, oricît el și bătrînul lui tovarăș ar fi membri într-o gospodărie piscicolă. Dar, prin aceasta se micșorează oare valabilitatea generală a răspunsului? Nicidecum! Și nici o clipă nu ne-a stat în intenție să negăm sau măcar să micșorăm valoarea schiței, importanța mesajului ei de caldă generozitate și umanitate.

Ceea ce vrem să constatăm este însă că în privința dezvăluirii **esenței epocii noastre**, a esenței caracterului omului acestei epoci, schița de mai sus nu aduce o contribuție. Ceea ce nu înseamnă cîtuși de puțin că ea n-are drept la existență, că ea nu contribuie în felul ei la educarea în spirit larg, umanitar, a cititorilor.

Dar ceea ce trebuie să preocupe în primul rînd pe scriitori este ca, atunci cînd tratează conflicte și probleme care s-au pus în viața oamenilor și în trecut, ei să se străduiască să afle și să dea răspunsul **nostru**, vechilor conflicte și probleme. Tot astfel, scriind despre epoci anterioare, nu este suficient pentru scriitor să zugrăvească pur și simplu oameni și fapte, ci el trebuie să dea despre acești oameni și fapte aprecierea **noastră**, determinată de ideologia și condițiile de viață ale epocii noastre.

Atunci cînd Mihail Sadoveanu a rescris după 50 de ani povestea lui Nicoară Potcoavă, el a urmărit să dea acelei împrejurări dramatice a istoriei și legendei, aprecierea determinată de înțelegerea sa nouă, izvorîtă din cunoașterea ideologiei marxist-leniniste și din participarea sa la construirea socialismului. Această nouă viziune nu i-o puteau oferi epoca și societatea de acum jumătate de veac.

Astfel, deci, problema principală a scriitorului realist-socialist este nu de a da încă o ilustrare unei drame consumate în diferite timpuri, tot cu alți interpreți, ci de a afla și transmite modul **nou** cum privește și rezolvă societatea nouă întrebări care s-au mai pus umanității. Scriitorii realismului socialist nu se pot mulțumi să repete ce au spus scriitorii altor epoci, nici doar să adauge pur și simplu piese de același fel vechiului dosar al investigării sufletului uman. Noi avem altfel de soluții pentru multe din vechile probleme — noi avem răspunsuri chiar acolo unde înaintașii noștri nu izbuteau decît să formuleze întrebări. In aceasta stă una din laturile esenței epocii noastre, față de epocile anterioare. A dezvălui deci esența epocii noastre, înseamnă nu numai a găsi noile conflicte și probleme, ci și a dezvălui ceea ce aduce ea nou în rezolvarea problemelor și conflictelor care s-au mai pus.

★

Viața oferă asemenea împrejurări — de bună seamă amestecate, întrepătrunse cu altele. Sarcina scriitorului este de a alege și reda acele împrejurări — și în așa fel — încît esența epocii noastre să se reliefeze din plin, larg, concret. In aceasta stă rolul activ al scriitorului, participarea sa nu numai la oglindirea, ci și la rezolvarea problemelor socialismului, nu numai la alcătuirea unui tablou despre sufletul uman în genere, ci la făurirea sufletelor contemporanilor noștri, la educarea lor în spiritul socialismului.

Este vorba, cu alte cuvinte, nu numai de a reda vechile conflicte între oameni, problemele care s-au pus și în alte epoci,—ci felul cum se împletesc și se confruntă ele cu noile conflicte și probleme, felul cum se rezolvă în raport cu acestea. In promovarea noilor probleme și conflicte sociale care apar, în zugrăvirea felului cum vechile probleme și conflicte se transformă prin înfruntarea cu cele noi, în redarea aprecierii noastre despre alte epoci, — aici se manifestă în primul rînd situarea scriitorului cu un pas înaintea vieții, aici se afirmă rolul educativ, îndrumător și transformator al literaturii. Aici sînt cele mai largi cîmpuri de activitate pentru fantezie, stiluri literare, modalități și procedee, și mai ales aici se relevă pasiunea scriitorului pentru nou. Căci, dacă ridicăm acum această problemă, e tocmai pentru că, mai ales tinerii scriitori, vădesc o preferință către calea, mai ușoară, a abordării vechilor conflicte și probleme. Pericolului alcătuirii unui tablou necorespunzător despre viața noastră în ansamblul ei, i se adaugă pericolul deloc mai mic al sugerării că epoca noastră rezolvă probleme și conflicte care s-au mai pus, — ca și epocile trecute.

Pentru a ilustra predilecția tinerilor autori față de astfel de rezolvări, vom mai da cîteva exemple, care să sporească înțelegerea acestei probleme. In „Iașul nou" nr. 7/1955 a apărut o destul de amplă nuvelă, semnată de Georgeta Sauciuc. Departe de noi gîndul de a nega valoarea nuvelei „Inimi tinere". Tot atît de departe gîndul de a afirma că Valentina, eroina nuvelei, nu s-ar bucura de simpatia cititorului pentru drama pe care ea o străbate, atunci cînd i se pare că prietena ei cea mai bună, Lența, i-a furat dragostea, pe Mihai. Dimpotrivă, trebuie să spunem că frămîntarea Valentinei e reală, mîhnirea care o cuprinde e subtil redată de autoare. Dar... există acest dar! Cum răspunde epoca noastră de construire a socialismului problemei care o agită pe Valentina? Ea a fugit din sat atunci cînd a crezut că Lența i l-a furat pe Mihai; s-a făcut muncitoare în fabrică, a ajuns fruntașă, iubită, respectată — dar neîncrederea în oameni i-a rămas, în sufletul ei altă dragoste nu-și mai găsește loc, cu toată frumusețea grijii cu care o înconjoară Dumitrache.

Și iată că o împrejurare lămurește totul: în clipa cînd primește steagul întrecerii tocmai din mîna Lenței, muncitoare acum și ea, Valentina primește și un bilet prin care fosta prietenă îi dezvăluie că, de fapt, Mihai rămăsese statornic în dragostea lui pentru Valentina, că o căutase nebun. In sufletul Valentinei se revarsă deodată o lumină pe care de mult nu o mai simțise: încrederea în oameni — în Lența, poate și în dragostea lui Dumitrache.

Toate bune, dar oare viața Valentinei în fabrică, legătura ei cu colectivul, cu oamenii care construiesc socialismul, — dintre care făcea și ea parte, — aceștia nu și-au spus în nici un fel cuvîntul în clarificarea dramei acestei fete? Iar dacă nu și-au spus cuvîntul, atunci elementul care în primul rînd merita scos în evidență — tocmai pentru ca autoarea să caute un răspuns acolo unde eroii săi nu-l găseau — era această contradicție între munca fetei dusă atît de bine în colectiv și însingurarea ei sufletească. Ar fi reieșit mai clar atunci chiar drama ei, a omului care se consumă de unul singur, care face un hotar de netrecut între domeniul preocupărilor personale și al celor obștești. Nu știu cum se putea manifesta în munca obștească a Valentinei această rupere arbitrară a vieții unui om, dar e neîndoios că pentru scriitor era un prilej admirabil să reliefeze noul epocii noastre, acela de a aduce sprijin vieții personale prin viața în cadrul colectivului. Autoarea a redus cadrul ei de investigație și ne-a dat bune tablouri ale muncii unor tineri într-o fabrică și separat, în afara acestei munci, deși în cadrul aceleiași nuvele, ne-a dat o frămîntare vie, intensă, o durere adîncă a unui om real.

Fără îndoială că exemple se mai pot da. Important ni se pare însă să subliniem, ca o concluzie a acestei probleme, faptul că pasiunea noului, dorința de a educa, prin intermediul literaturii, oamenii în spiritul socialismului, se manifestă concret prin dezvăluirea a ceea ce aparține în chipul cel mai expresiv epocii noastre. Nu doar plăsmuind întîmplări și conflicte vechi și rezolvîndu-le așa cum se rezolvau acum cîteva decenii, sau secole, sau milenii — ci așa cum ne învață ideologia, viața, practica epocii noastre.

★

Se vorbește tot mai mult și mai concret despre necesitatea de a zugrăvi chipul omului nou, constructor al socialismului. Socotim că fără o elaborare vie, continuă, a acestui chip, a problemelor caracterului lui, această sarcină este foarte grea, dacă nu imposibilă. Iar o elaborare vie și continuă o constituie în primul rînd abordarea în schițe a celor mai acute și mai semnificative probleme ale actualității. Fără îndoială că schițele care aduc aprecierea epocii noastre față de alte epoci, au rolul lor în reliefarea atitudinii noului cetățean al țării noastre. Dar abordînd noile conflicte și probleme și trăsături de caracter, urmărind formele și rezolvările noi ale vechilor conflicte și probleme — înseamnă a sprijini și a contribui intens la procesul laborios prin care proza noastră se apropie de zugrăvirea măiestrită a chipului omului nou, la înălțimea la care ni-l oferă viața patriei noastre.

In această privință, considerațiile de mai sus socotim că nu sînt de prisos. După cum socotim că nu va fi de prisos nici o discuție despre perspectiva prin care autorii de schițe — și nu numai ei! — abordează conflictele și problemele noi ale realității noastre. Dar, cu îngăduința cititorilor, despre aceasta vom încerca să ne spunem unele păreri cu alt prilej.

Mihai Gafița

Intr-o fostă cetate de scaun

Două linii paralele venite din depărtări. O ramificație de cale ferată. O gară de cărămidă la confluența unei regiuni deluroase cu una de șes. Două linii paralele ce urcă mai departe. Un generos bulevard al gării ce conduce în oraș. O alee pentru pietoni străjuită de două rînduri de castani bătrîni. La sfîrșitul lor, în continuare, „strada mare". De o parte și de alta tot felul de magazine. La capătul arterei ruinele vechiului scaun de domnie al Basarabilor. Tufe de soc au prins rădăcini în bolțile surpate. Din tencuiala care a legat zidurile de cărămidă și piatră au răsărit gura leului, flori sălbatice de cîmp. In mijlocul ruinelor, donjonul, turnul Chindiei, așa cum a fost altădată. Aceasta este Tîrgoviștea, oraș cu trecut și prezent.

Din cea mai înaltă parte a Turnului Chindiei

Este un cuvînt de origină turcesc, chindie, adică al doilea ceas al după-amiezii. Și din bătrîni așa a fost denumit turnul de strajă de unde se vestea cu surle și tobe vremea asfințitului, vremea cînd oamenii tîrgului se strîngeau acasă la cină și porțile lăcașului domnesc erau zăvorîte. In negura timpului Turnul Chindiei se înălța deasupra unor pereți de cetate. De-a lungul vremurilor zidurile s-au afundat în pămînt și solul a ajuns în dreptul ogivalului portal de piatră al intrării, cîndva poate ieșirea la un balcon. Pînă nu de mult zidurile crăpate se clătinau. Inăuntru își duraseră sălaș cucuvaiele. Prin golurile de orbită ale ferestrelor de cremene își făceau mendrele vîntul și ploile. In interior, scara circulară putredă, cu treptele smulse, nu mai era accesibilă. Toate acestea pînă nu de mult. Acum, în portalul intrării o ușă trainică. In ogiva ferestruicilor rame de stejar și geamuri luminoase. In exterior, de parcă ar fi o butie, pereții sînt strînși în uriașe cercuri metalice. Inăuntru o scară nouă și începutul unui muzeu cu iconografii din istoria legată de meleagurile tîrgoviștene. Sînt aceste toate mărturii ce te încîntă, mărturii ale prețuirii contemporanilor pentru trecutul de glorie al poporului.

Din cea mai înaltă parte a Turnului Chindiei, de sus de tot, printre crenelurile pe care și-au sprijinit armele străbunii, nespus de limpede se conturează totul: o așezare urbană înălțată sub dealuri, la ieșirea unor văi bogate.

Cîmpie cu pîlcuri de mici păduri. Sate ce răsar din zone verzi între lanuri de cereale. Peisaje de luncă și prund în larga despletire a Ialomiței, printre zăvoaie de sălcii, plopi, arini, și răchită. Priveliște de deal cu pometuri și vii răsfrînte sau îngrămădite în gura văilor. Intinderi de porumb și floarea soarelui printre turle de sonde și alte instalații petrolifere. Ceva mai departe, pe înălțimi, păduri masive de stejar.

In depărtări, munți și oameni ce au de lucru cu pădurile. Mai aproape dealuri și oameni ce adună rodul pomilor. Și mai aproape cîmpia și oameni ce strîng recoltele. Intre ele panglica de oglindă a Ialomiței.

In jurul sondelor oameni ce captează straturi geologice. La uzina cea nouă oameni ce modelează fierul în utilaj petrolifer. Pe străzile orașului oameni cu fel și fel de treburi. In fosta curte domnească a Basarabilor oameni cu hîrlețe ce s-au pornit să reconstituiască istoria.

O pagină de istorie

Despre Tîrgoviște pentru prima oară în urmă cu șapte veacuri la 1273 amintește o veche diplomă a cavalerilor iezuiți. Astfel, după Curtea de Argeș și Cîmpulung din Muscel, Tîrgoviștea este unul din cele mai vechi centre orășenești din Țara Romînească. Apărată strategic prin așezarea sa firească, aflată pe cel mai însemnat drum de negoț ce lega Brașovul de Brăila, Tîrgoviștea s-a dezvoltat ca un însemnat centru de viață economică încă de la sfîrșitul secolului al 14-lea. Apoi secole de-a rîndul a fost cetate de scaun a domniei din a cărui strălucire de altădată au rămas doar Turnul Chindiei, ruinele palatului și spre bariera sîrbilor temeliile zidului din afară al fostei cetăți.

An de an, în plină înflorire, mulți străini, sași, unguri, greci, sîrbi, bulgari, negustori și meșteșugari s-au așezat în partea locului și în vremea lui Matei Basarab (1632—1654) orașul avea — o spun hrisoavele — la 60.000 locuitori și mai mult de 70 de biserici. Regiunea era bogată, veniturile negustorilor mari, se cumpărau moșii și robi, se vînturau averi și în orașul înfloritor s-au ivit meșteșugari de artă, armurieri, argintari, zugravi — o școală de faimă ale căror icoane și picturi murale au împodobit multe biserici și mînăstiri. Cea dintîi tipografie a Țării Romînești aci a fost înființată de Macarie, care a tipărit cărți religioase dintre care cea mai veche cunoscută e din 1508.

Dar cîte nu s-au întîmplat aci? La 1462 Vlad Țepeș a oferit lui Mahomed al II-lea cel Mare spectatolul înfiorător al unei păduri de țepi în care erau înfipți 20.000 de turci. In 1595, într-o bătălie răsunătoare, Mihai Viteazul scoate din cetate turcii lui Sinan Pașa și-i gonește peste Dunăre. O jumătate de secol mai tîrziu turcii ard sălbatic orașul și distrug curtea domnească.

Aci, în preajma palatului domnesc, mai grăitor ca în altă parte s-au înfruntat două lumi: a avuților și a împilaților. Stăpîni și robi, belșug și mizerie, palate și cocioabe, brocarturi și zdrențe. Și mărturie a luptei poporului împotriva asupririi, nu departe de aceste locuri a fost asasinat Tudor Vladimirescu, legendarul conducător al răscoalei de la 1821.

Toate acestea s-au întîmplat în Tîrgoviște despre care Ion Codru Drăgușan, peregrinul transilvan, scria în 1836: „Pe cînd în toată Romînia nu e o palmă de pămînt fără proprietar, în Tîrgoviște sînt sute de case date, cu curți, cu grădini, în posesiunea cucuvaielor, apoi multe temple, mare parte încă întregi, părăsite, și o masă de ruine ale palatului lui Țepeluș Vodă...

Așa trece gloria lumii. Boierii romîni sînt înjugați de Curtea Domnească și se trag după dînsa, lăsîndu-și palatele deșarte în vechea capitală".

...Avea pe atunci fostul oraș de faimă doar 3.000 de locuitori...

La depărtarea unei sute de ani

S-au scurs atîtea zeci de ani. S-au unit Țara Romînească și Moldova. Luptînd alăturea de ruși împotriva turcilor, la 1877 poporul romîn cucerește independența. Se ivesc căile ferate. Oamenii iau în posesie electricitatea și se ivesc motoarele și Tîrgoviștea, orașul cu trecut, continuă să dormiteze. La recensămîntul din 1912 avea 13.041 locuitori.

Dar ce a însemnat pentru istorica localitate regimul capitalist, o spune grăitor o cifră luată la întîmplare: în 1916 s-au făcut studiile și proiectul pentru canalizarea orașului, pentru ca după 19 ani, în 1935, din proiect să fie realizat un total de 3 km. Ce a însemnat regimul capitalist o mărturisesc și întreprinderile create: o fabricuță de spirt, o rafinărie măruntă și o întreprindere manuală de făcut cărămizi.

Așa, uitată, a rămas Tîrgoviștea pînă în zilele noastre cînd, iată, în vremea construirii socialismului a devenit centrul unei regiuni înfloritoare: bogății agricole, zonă pomicolă, produse viticole, exploatări piscicole. Zăcăminte de petrol, lignit, sare, pucioasă, marne, ape minerale, sulfuroase și iodate. Avuții și întreprinderi: la Brănești și la Pucioasa fabrici textile. La Fieni fabrici de ciment, becuri și sticlă. La Gura Ocniței, Răzvad, Teiș, Suța Seacă, Ochiuri, Viforîta, sonde petrolifere. La Șotînga, exploatări miniere. La Moroeni, centru hidroenergetic. La Doicești, uzină termoelectrică. La Voinești, întreprinderi de produse alimentare. La Pucioasa, exploatări de sulf. La Nucet, în urma refacerii iazului domnesc, unul din cele mai producătoare heleștee ale țării.

In Tîrgoviște de asemenea: la „Ciocanul" cooperativa de construcții metalice și piese turnate, sute de meșteșugari. La „Victoria", întreprindere de produse chimice — coloranți, sulf, — alte sute de lucrători. La cooperativa de confecții „Vasile Roaită", alte sute de meseriași. La noile uzine metalurgice „Gh. Gheorghiu-Dej", alte mii de oameni ai muncii transformă fierul în utilajul petrolifer de care au nevoie sondorii. Apoi trei fabrici de cărămizi, patru cuptoare de var, o fabrică de țiglă, una de teracotă, alta de sticlă și cîte altele.

Un contemporan: strungarul Constantin Vasilache

O monumentală clădire din cărămidă aparentă: noile hale industriale ale întreprinderii metalurgice „Gh. Gheorghiu-Dej", unde, de la poartă, văzîndu-te străin de partea locului, toată lumea crede că ai venit pentru un singur lucru:

— Tovarășul Vasilache e plecat. E dus la București la o consfătuire cu strungarii fruntași.

Amănuntul îl știai din ziare, dar întîmpinarea tuturor, de la portar pînă la director, nu ți se pare nefirească. Eroul Muncii Socialiste, Con-

stantin Vasilache, este un virtuos al strungului care înainte de a lucra cu mîinile lucrează cu mintea. Cunoaște cu deamănuntul cum stăpînesc strungul cei mai de seamă meșteșugari sovietici: Bîkov — Bortkevici — Kolesov. Știe datorită unor socoteli personale care anume cuțite sînt cele mai de neîntrecut la toate metalele în parte. Știe, în urma unei experiențe îndelungate, ce eforturi sînt necesare și care anume mișcări nu sînt de nici o trebuință. Cunoaște cele mai noi date referitoare la tehnica strunjirii metalelor, toate la un loc dîndu-i posibilitatea să devină cel mai de seamă recordman al strungului. Faptele sînt cunoscute nu numai la el în uzină, nu numai în localitate, al cărei cetățean de vază e, ci pretutindeni în țară: în cadrul primului plan cincinal al patriei, în 1951, a realizat 8 norme anuale: în 1952 — 12 norme; în 1954 — 15 norme; în 1955 aproape 20 de norme anuale pentru ca, în cinstea zilei de 23 August 1955, cea de a 11-a aniversare a eliberării naționale, conform angajamentului luat, să se găsească cu producția în anul 2000.

Nefiindu-ți străine nici una din aceste realizări, informat din ziare asupra vizitelor de peregrin ale virtuosului strungar în mijlocul tovarășilor săi de breaslă din celelalte întreprinderi ale țării, nu te miră că pentru un moment nu este de găsit în uzină, nu te miră că tot omul pe care-l întîlnești și te dibuie a nu fi băștinaș, este încredințat că ai poposit pe acele meleaguri spre a te întîlni cu cetățeanul de vază al Tîrgoviștei: strungarul Constantin Vasilache.

La numărul 9, pe strada Crețulescu

Nu-mi amintesc să fi văzut în Tîrgoviște case înalte. Intr-adevăr, în afară de sediul Sfatului Popular, de noua școală din cartierul Suseni, de noul așezămînt al dispensarului local și alte cîteva cu două etaje, celelalte clădiri, toate numai parter, abia de se zăresc în ogrăzile-grădină. Orașul pare o livadă cu nuci stufoși, cu pruni bătrîni, cu meri, doldora de poame, în verdele naturii presărat ici-colo cu petele roșietice ale acoperișurilor de case. Aceasta fiind datina — o căsuță în mijlocul unei grădini—în partea locului nu sînt de întîlnit ca în oricare parte a țării noile blocuri cu locuințe muncitorești.

Aci statul, reluînd lucrările, a canalizat orașul, — mai bine de 15 kilometri — a introdus gaze naturale — o rețea de 23 kilometri — și a făcut cîte alte lucrări de folos obștesc.

Criză de locuințe n-a prea fost. Pînă de puțină vreme, cînd, tot dezvoltîndu-se, ajungînd la mai mult de 30.000 locuitori, oamenii au început să-și dureze case. Nu departe de gară Paulina Vătămanu și Ion Marin de la Intreprinderea de produse chimice „Victoria", fiecare s-a mutat în casă nouă. Pe lîngă uzina metalurgică de utilaj petrolifer turnătorul Ion Dragnea, ajustorul Constantin Mehedinți, maistrul Gheorghe Dobrinescu și-au făcut case și s-au și instalat în ele. Acum își clădește sudorul Vasile Teodoroiu și lăcătușul Radu Pîrvu. Cum? Cu deamănuntul istorisește Teodoroiu. De altfel acum nici nu mai știe de altceva. Tot gîndul îi este la casă. Și numai despre ea vorbește și cu el însuși, și în familie, și cu prietenii, și cu cei pe care-i întîlnește pentru prima oară: cum se înalță noua lui casă.

La început am crezut că nu este băștinaș. Bănuiam că, venit de departe, se bucură de stabilitatea pe care i-o dă noua lui așezare. Dar nu. Sudorul Vasile Teodoroiu e tîrgoviștean get-beget. Nevasta, și ea tîrgovișteancă. Cei doi copii, de asemenea. Părinții, și ei din Tîrgoviște dar — o spune noul constructor — „de pricopsiți ce au fost, n-au putut să aibă casă și tot cu chirie au stat toată viața".

Ca și ceilalți, el a primit fără plată de la Sfatul Popular 500 m.p. de loc. Era în mai multe părți, dar el și l-a ales pe cel din strada Crețulescu că i-a plăcut lui mai mult. Tot acolo, lîngă el s-a hotărît și lăcătușul Radu Pîrvu. Legea — îi cunoaște și numărul — o știu toți pe dinafară: Sfatul Popular e obligat să dea fiecăruia care vrea să-și ridice casă, 500 m.p. de loc fără plată. Și nu pe vorbă, ci legalizat, prin tribunal, așa cum a făcut pentru el. In baza aceleiași legi au obținut împrumut, și el și Pîrvu, cîte 25.000 lei. Nu toți grămadă, că nici nu avea nevoie. Casa o să-l coste 35.000 lei.

— 35.000 lei, dar face. Două camere, bucătărie și baie. Toate în fundație de beton. Casă acoperită cu țiglă. Apă curentă, lumină electrică, gaze naturale...

Și tot așa vorbește despre casă. Uzina i-a ajutat cu ciment, var, instalații, țeavă. Le-a promis și cărămizi. Se află în întrecere cu Pîrvu: a cui e mai degrabă gata. Pînă la toamnă vrea să se mute în ea. A lui aproape că e gata de roșu. Trebuie să cheme dulgherul degrabă să nu care cumva să dea vreo ploaie. De la lucru, după ce a luat masa la cantină, pleacă întins la casă. Pînă cînd vine el, maică-sa stă acolo, care tot văzînd casa înălțîndu-se, uneori îi dau lacrimile.

El și nevastă-sa agonisesc cam 1.200 lei pe lună. Imprumutul de 25.000 trebuie să-l înapoieze în 15 ani, cîte o sută și ceva de lei lunar.

— Să văd eu însă casa gata și dau 500. Nu numai pentru că trebuie să-și facă și alții — vreo 300 de tovarăși au și făcut cerere — dar vreau să scap. Se fac copiii mari, încep greutățile și nu vreau să mă știu cu datorie.

„Poezie și adevăr"

Reîntorcîndu-mă spre Turnul Chindiei, în inima orașului, am întîrziat îndelung în dreptul unei grădinițe. Arcadele din fața erau majestuoasele ferestre ale unei alte clădiri noi. Se îndreptau într-acolo cetățeni de tot felul: gospodine și tineri, intelectuali și muncitori, ostași și copii. Inăuntru o tînără era în căutarea unei lucrări de pediatrie. Un ostaș voia „Căpitan la 15 ani" de Jules Verne. Un copil, nu-și mai amintea titlul, dar știa că povestea este scrisă de Tolstoi... „cu o păpușică de lemn". O gospodină, înapoind volumul împrumutat, lăsa la aprecierea bibliotecarei viitoarea sa lectură. Un muncitor era dornic să cerceteze o carte de rezistența metalelor. Iar un voinic, viitor politehnician, nu mai contenea în a răsfoi un tratat de utilaj petrolifer.

In această clădire luminoasă e unul din așezămintele culturale ale orașului: Biblioteca comunală. Are între 100—200 cititori zilnic, cu fișe de lectură. Mai mult de 2.000 cititori permanenți care iau cărți acasă. Ar fi ajuns la 5.000 dar, o mărturisește directoarea așezămîntului: „Elevii, deși vor ei să facă pe oamenii mari, i-am refuzat pentru că au propriile lor biblioteci la școală. De citit aci au dreptul, dar nu și la împrumut".

Aci am cunoscut pe lenjeresele Ecaterina Severin și Maria Davidovici, fiecare dintre ele la vîrsta de 60 de ani, pe meșteșugarul Tănase Capmare de la cooperativa „Ciocanul", pe tînăra Elena Badea, fiecare împărtășindu-și gîndurile desprinse din ultima lectură.

Despre acest lăcaș de cultură îți vorbește pe larg profesoara Elena Nicoară. Pînă nu de mult a predat geografia. Acum este directoarea bibliotecii care are și trei filiale sătești, fiecare cu trei-patru mii volume. In zona pomicolă, la Voinești, pentru culegătorii de fructe și muncitorii de la întreprinderea alimentară. In comuna Băleni-Romîni, în regiunea agricolă, mai cu seamă pentru țăranii care au pornit pe drumul belșugului înfrățindu-se în gospodăria agricolă colectivă din sat. In mijlocul sondelor, [illegible], pentru cei răspîndiți la schele care scot din străfunduri straturi geologice.

Cînd am plecat din acest lăcaș al cărții era către vremea chindiei. Cei cîțiva cititori rămași pînă la această oră se găteau și ei de plecare. In bibliotecă începuse un alt aranjament al scaunelor pentru cercul de limbă și literatură romînă, unul din cele trei cercuri de cultură generală de pe lîngă bibliotecă. Primii din cei aproape 200 de audienți, și începuseră să sosească. Se vorbea în acea după-amiază despre „Viața și opera poetului Grigore Alexandrescu", scriitor de vază al secolului trecut, de loc din Tîrgoviște.

La ieșire, cu mîna întinsă, mi-a dat întîietate unul dintre oamenii muncii din Tîrgoviște, venit la reuniunea cercului din care făcea parte. Ne-am tocmit, cine să treacă primul, timp destul spre a vedea că în mîna bătătorită avea o ultimă carte împrumutată de la bibliotecă: Goethe: „Poezie și adevăr".

Mihai Popescu

Despre unele probleme ale limbii literare

In cadrul revoluției culturale din țara noastră, care a urmat după evenimentele de la 23 August 1944, s-a acordat o deosebită atenție limbii literare, întrucît limba este mijlocul prin care conținutul unei culturi este comunicat maselor largi. Limba literară trebuie să fie simplă, clară și să constituie, în general, un instrument ușor de înțeles, care să servească masele cărora li se adresează.

Apariția lucrărilor lui I. V. Stalin asupra marxismului în lingvistică (1950) a avut o mare importanță pentru justa orientare a discuțiilor în jurul problemelor limbii literare, prin enunțarea clară și precisă, în formule lămurite, a specificului limbii ca fenomen social.

Pînă atunci discuțiile asupra limbii literare erau sporadice: orientarea lor nu era întotdeauna precisă și ele aveau de obiectat aspecte subsidiare ale problemei.

După apariția lucrărilor amintite ale lui I. V. Stalin s-au reluat discuțiile asupra limbii literare. La sesiunea științifică a Academiei R.P.R. din martie 1951, s-a arătat că e necesar ca să se ia în considerare justa orientare a limbii, ca factor al revoluției culturale. Astfel, s-au criticat elementele formaliste, naturaliste și pseudo-populare din limba unor scriitori și s-a recomandat apropierea de limba populară. La aceeași sesiune s-a discutat și problema neologismelor, arătîndu-se că exprimarea progresului tehnic, a problemelor științifice și a noilor realități sociale nu e posibilă fără introducerea în limbă a termenilor corespunzători. Dar procesul intrării în limbă a neologismelor nu trebuie lăsat la voia întîmplării.

O a doua sesiune lărgită a secțiunii a VI-a a Academiei R.P.R., consacrată problemelor limbii, a avut loc în luna iulie a aceluiași an. S-au dezbătut probleme legate de practică: stabilirea unei juste ortografii, predarea limbii romîne în școlile de toate gradele, necesitatea fixării unei terminologii tehnice unitare etc. In domeniul limbii literare, trebuie relevată comunicarea maestrului Mihail Sadoveanu, „Limba, creație a poporului", în care maestrul a arătat că vigoarea și suplețea limbii literare sînt determinate de raporturile ei cu limba poporului. Vocabularul unei părți a domeniului daco-roman e diferit de vocabularul din regiunea București. De aceea, limba literaturii nu se poate limita la vocabularul acestei regiuni, ci trebuie să facă apel la vocabularul din întreg domeniul romînesc.

Uniunea scriitorilor din R.P.R. a consacrat mai multe ședințe plenare, în 1952, limbii poeziei, traducerilor științifice și literare.

Din discuțiile purtate în sesiunile și ședințele pe care le-am amintit, s-a ajuns la concluziile următoare: a) necesitatea apropierii limbii literare de limba poporului, introducerea în limbă și prelucrarea în mod creator a elementelor limbii populare; b.) necesitatea îmbogățirii limbii cu neologisme.

Vom examina acum problema „îmbogățirii" limbii literare, în care deosebim două puncte:

a. Introducerea în limba literară a celor mai expresive elemente lexicale sau a construcțiilor gramaticale cu cele mai bogate elemente sugestive. In această privință, reamintim preocuparea scriitorilor grupați în jurul revistei „Dacia literară", în Moldova, a lui Eliade și Bălcescu, în Țara Romînească, și a lui Mihail Eminescu, mai tîrziu, de îmbogățire a limbii literare cu elemente din limba populară. Este marele merit al scriitorilor luminați din secolul al XIX-lea, de a fi îndreptat limba literară (cu deosebire limba literaturii) pe calea ei firească. Tradiția progresistă a acestor scriitori e reluată în zilele noastre de scriitori ca Mihail Sadoveanu, Zaharia Stancu, Geo Bogza, Mihai Beniuc, Eusebiu Camilar și alții.

b. Ridicarea nivelului cultural al maselor populare, în cadrul revoluției noastre culturale. Oamenii muncii, de la orașe și sate, sînt chemați astăzi la cultură, astfel încît, mai tîrziu, să poată întreprinde ei înșiși opera de culturalizare și să o ducă mai departe. Insușirea limbii literare, răspîndirea ei la sate și la orașe, constituie deci o necesitate a îndeplinirii acestui program cultural.

In privința raporturilor dintre limba literară și limba populară, trebuie arătat că ele nu se limitează la o influență reciprocă. Calea de pătrundere a limbii literare în limba populară se face prin activitatea politică și prin publicistică. Influența ei se manifestă mai ales în vocabular.

Se impune, așadar, examinarea de mai aproape a problemei „vocabularului" limbii literare.

Pornim de la constatarea că limba vorbită la țară a evoluat. Intre starea constatată la începutul secolului al XX-lea, și cea de astăzi, este o mare diferență. O serie de neologisme, ca, de ex., aeroplan, automobil, libertate, speranță, telefon, timp, tren, vagon *etc. au fost introduse în limbă.*

In privința neologismelor, trebuie observat că unele din ele au pătruns în limbă sub două forme, care au fost conservate cu sensuri specializate. Din această categorie fac parte termenii: comunicație *și* comunicare, divizie, diviziune *și* divizion, pensie *și* pensiune, rație *și* rațiune, stație *și* stațiune *etc.*

Limba literară își îmbogățește vocabularul împrumutînd, după cum am văzut, elementele cele mai expresive din limba vorbită. Există însă și o altă cale de îmbogățire a limbii literare, și anume împrumutarea de cuvinte și expresii din limbi străine, astăzi, în primul rînd, din limba rusă. In această privință, deosebim: 1. împrumuturi de cuvinte propriu-zise (neologisme), 2. calcuri lingvistice, 3. formații din fondul propriu de cuvinte al limbii (prin compunere, derivație și abreviere).

Pe lîngă acești termeni noi, pătrunși în limbă, există o serie mult mai mică de termeni care dispar din limbă, nemaicorespunzînd stadiului de dezvoltare politică și economică a țării.

Vom examina rînd pe rînd categoriile indicate mai sus. 1. Iată înșirarea cîtorva împrumuturi lexicale din limba rusă: agregat *„grup de mașini care alcătuiesc un tot unitar, adaptat unui anumit proces de producție",* colhoz, colhoznic, combaină, combainer, combinat, comsomol, culac, cursant, exponat *„expus",* menșevic, menșevism, narodnic, sovhoz, stahanovist.

2. Imbogățirea din fondul propriu al limbii, prin compunere și derivație, de ex.: cu sufixul -ist: cincisutist, codist *(din* coadă*),* cursist, miciurinist; *cu sufixul* -ism: vedetism *etc. Prin abreviere:* Aprozar, Centrofarm, Comcar, Gostat, Plafar, P.T.T.

3. Elemente ale vocabularului care au dispărut din limbă sau sînt pe cale de dispariție: acționar *(al unei societăți anonime),* angrosist, bancher, barou, jandarm, jandarmerie, județ, notar, plasă, prefect, pretor, primar, poliție, polițai, senat, senator, servitor *etc.*

In privința pătrunderii limbii literare la țară, de care vorbeam mai sus, relevăm o serie de elemente de vocabular, folosite în producțiile populare, în versuri, compuse în zilele noastre: analfabet, apel *(pentru pace),* artă, atom, bloc *(Gorj),* broșură *(Maramureș),* capitalism *(Ilfov),* congres, difuza *(vb),* progresist, plan de stat, polenizare, sabota *(vb. Gorj),* ședință *(Maramureș) etc.*

Examinarea întregului material de cuvinte cuprinse în aceste producții folclorice dovedește pătrunderea neologismelor, pe o scară întinsă, în graiurile de la țară.

Al. Rosetti

O latură importantă a problemei educării tinerelor generații

„Scînteia" nr. 3364 din 17 august 1955 consacră articolul de fond problemelor literaturii pentru copii și tineret. Acest articol oglindește grija pe care o poartă partidul educării tinerelor generații și interesul cu care se ocupă de rezolvarea și clarificarea problemelor specifice literaturii.

Articolul subliniază înalta menire educativă a scriitorilor ce se dedică muncii pe acest tărîm:

„Intreaga literatură care se adresează tinerei generații este menită însă să cultive cele mai bune trăsături: iubirea nețărmurită față de patrie și devotamentul pentru cauza celor ce muncesc, eroismul în muncă, înclinația spre studiu și cultură, dragostea de colectiv, simțul frumosului, tot ce îi este necesar caracterului unui om pentru a putea deveni folositor societății, armonios dezvoltat".

Remarcîndu-se o seamă de succese ale unor scriitori fruntași sau ale unor tineri, care au dat copiilor cărți educative, interesante și de un înalt nivel artistic, articolul remarcă însă și unele rămîneri în urmă, explicînd cauzele lor. Astfel se arată că „unii își închipuie că în orice povestire copiii trebuie să fie neapărat „perfecți" sau neapărat „zburdalnici", sau încearcă chiar să interzică prezența în literatură fie a unor copii eroici, de tipul lui Gavroche sau Pavlik Morozov, fie a copiilor antipatici și „negativi". Este însă limpede că orice fel de rețete nu pot fi decît dăunătoare. Sarcina scriitorilor este de a studia profund viața și mediul copiilor descriși și de a rezolva problemele în mod creator și concret, de la caz la caz, inspirînd dragoste și admirație față de trăsăturile înaintate ale eroilor și dispreț ori dezaprobare ironică față de ceea ce este înapoiat".

Articolul insistă îndeosebi asupra necesității ca literatura pentru copii să oglindească fenomenele cele mai semnificative ale timpului nostru, să creeze eroi înaintați, pilde de comportare morală și civică pentru tinerii cititori: „O deosebită însemnătate artistică și educativă are crearea unor eroi vii, atrăgători, care să întruchipeze cele mai bune trăsături ale tineretului nostru. Asemenea eroi nu pot fi creați pe baza vreunei „rețete" care să scutească de cunoașterea realității; ei pot fi doar rodul eforturilor laborioase ale scriitorilor talentați, înarmați cu o concepție înaintată și cunoscînd bine viața eroilor lor".

Un an de la moartea lui Gaál Gábor

După moartea poetului, a romancierului, rămîne să vorbească pentru el opera. Criticul vorbește posterității, prin tot ce a consemnat despre literatură și astfel despre viață. Așa vorbește și Gaál Gábor, prin activitatea lui critică ce cuprinde o perioadă de mai bine de treizeci de ani. Operele lui alese, la al căror prim volum se lucrează deja, vor arăta un critic luptător, un om care a militat în continuu pentru o literatură realistă. Ele ne vor vorbi despre un critic care a urmărit cu grijă prețiosul grăunte de aur: talentul, pe care-l promova ori de cîte ori îl întîlnea atașat cauzelor demne, ale poporului. Rîndurile lui, frazele lui atît de specifice, stilul său propriu vor vorbi despre un literat care considera critica o parte integrantă a literaturii, pentru care conciziunea, verbul bine ales, adjectivul științific precis erau mijloace de a comunica cît mai convingător ideea, totdeauna plină de umanism și miez progresist.

Dar cum se păstrează amintirea, aș zice chiar *opera* redactorului, a luptătorului modest, dar tot atît de important al literaturii? Pentru că Gaál Gábor a fost un excelent redactor, care și-a consacrat poate mai multă energie acestei munci, decît criticii propriu-zise. „Imi place să contribui la prefacerea cărbunelui în diamant" — obișnuia el să spună, întrebat fiind adesea de ce-și sacrifică atîtea nopți și zile citind manuscrise și discutînd amănunțit cu orice autor, de la consacrați la tînărul care-și scotea cu sfială poezia din buzunar. Intr-adevăr, în munca aceasta el nu cunoștea oboseală și a ridicat-o la rangul de creație. In periodicele redactate de el, — înainte de eliberare în Korunk, iar după eliberare în Utunk, — și-au început cariera literară scriitori ca Nagy István, Veres Péter, Sütö András și toți tinerii poeți maghiari din R.P.R. Gaál Gábor a ajutat prin munca lui pe Jozef Attila, Illyés Gyula, Asztalos István etc. De fapt nu putem numi scriitor maghiar progresist din ultimii treizeci de ani, cu care să nu fi avut contact, pe care să nu-l fi ajutat cu sfaturi. Mulți scriitori păstrează pînă astăzi scrisorile lui Gaál Gábor, care nu soseau numai cu ocazia solicitării vreunei colaborări, ci ori de cîte ori el observa o poezie sau o povestire bună ori nereușită. El se confunda cu această muncă cu pasiunea specifică, se înflăcăra ori se întrista, avea decepții și bucurii — viața lui era literatura, își lăsase la o parte propriile ambiții pentru a ajuta, a ajuta pe alții cu întregul său talent, erudiție și experiență. Nimeni, poate, nu știa să dojenească asemenea lui, dar era destul ca în ochii de un albastru atît de deschis să se reflecte o licărire de surîs și știai că e mulțumit. Era sever, puțin morocănos, ca toți oamenii care muncesc foarte mult, dar știa să rîdă copios, în hohote, cu voia bună a omului sănătos și sigur pe sine.

Cei ce l-am cunoscut și am avut fericirea de a fi lucrat cu el, mai auzim și astăzi vocea lui cu timbru atît de energic, îi vedem fruntea înaltă, ochii aceia care-i mărturiseau totdeauna gîndurile.

Sfaturile lui sînt vii, el este și astăzi prezent printre noi, ne îndeamnă la muncă.

Szász János

Romanul, un gen literar menit dispariției?

In Occident — și în special în Anglia — se poartă discuții aprinse asupra soartei romanului. Aceste discuții au pornit de la un articol publicat în suplimentul literar al ziarului londonez „Observer" de către scriitorul englez Harold Nicolson — și care de acord cu alți confrați din Occident, consideră că romanul este sortit dispariției.

Literatura ca atare ar fi cunoscută de mai bine de 3000 de ani — romanul, însă, nu ar fi apărut decît de 200 de ani, fiind astfel o apariție sporadică, menită dispariției.

„Viața ar trebui să fie mult prea liniștită pentru ca să se mai găsească cititori de romane", afirmă scriitorii care vor să demonstreze că romanul este destinat pieirii, *„ori viața nu este de loc liniștită și nervii cititorului de azi — și mai ales răbdarea lui — nu pot fi puși la încercare cu literatura numită „roman". Scriitorul de azi s-ar asemăna cu o furnică rătăcită în pustiul Gobi, care așteaptă timpuri liniștite ca să găsească cititori pentru romane".*

Acestor pesimiști le răspunde un maestru al romanului, scriitorul Arnold Zweig. După ce combate afirmația că primele romane ar fi fost „Prințesa Cleve" și „Pamela" apărute în anul 1740 — pentru a justifica că romanul ca formă literară există de 200 de ani — Arnold Zweig arată că primele romane au fost „Don Quijote" și „Gargantua" lui Rabelais, apărute între 1605 și 1615 — ceea ce ar spori „vîrsta" romanului cu încă aproape 150 de ani — deci, el ar exista de aproape 350 de ani. Arnold Zweig se referă și la romanul german „Simpliziuz Simplizissimus" al lui Grimmelsahausen, apărut în 1668. Combătînd afirmația care susține că cititorii de azi nu au „răbdarea" de a citi romane și pentru faptul că ele nu corespund cerințelor cititorilor de azi prin conținutul lor străin de viață, Zweig arată că romanele apărute în diverse țări — romane realiste — corespund în totul cerințelor unei bune literaturi: ele descoperă orizonturi noi, pun în mișcare fantezia cititorului, adîncesc cunoștințele despre viață și despre oameni. Zweig mai scrie că dacă ar fi să încadreze în genul romanului „Odyseia" antică, ar face-o fără mustrări de cuget, căci prin conținutul ei poate fi considerată „roman". Nu are importanță că este un roman în versuri. Nu se poate afirma că un roman trebuie să fie scris numai în proză. Dacă un roman întrunește condițiile ce se cer unui bun roman, este indiferent cum este scris: în versuri sau proză. De ce — se întreabă cu drept cuvînt Arnold Zweig — cititorii citesc cu pasiune romanele lui Alexei Tolstoi sau Șolohov? De ce au „nervi" să le citească? Simplu: pentru că întrunesc din plin condițiile unui bun roman și pasionează pe cititor prin conținutul lor legat de viață. De ce se citește cu interes trilogia lui Thomas Mann, „Ioseph și frații săi"? Pentru că cititorul găsește dezlegarea multor probleme din viața ce-l frămîntă. Dar cititorii de azi englezii, ar putea întreba pe acei scriitori care prezic „moartea" romanului ca gen literar: de ce se citesc cu plăcere în Anglia romanele lui Wells? De ce sînt citiți Dickens și atîția alți clasici, autori de romane? Dacă romanele sînt scrise cu talent și se preocupă de problemele puse de viață, ele vor continua mereu să fie citite.

Dinu Moisescu

Cărți veșnic tinere

Iubite prietene,

Ți se face un dar frumos. Apare, odată cu această carte, un basm al vechimei, făurit de greci cu vreo trei mii de ani înainte de zilele noastre și pe care un literat priceput l-a adus în limba vorbită de noi, apropiindu-l de formele poveștilor noastre populare. Apare Odiseia *lui Homer. Deschide cartea și citește-o! Te vei desfăta ascultînd întîmplările iscusitului Ulise, una din căpeteniile legendare ale vechilor greci, care după ce luase parte la cucerirea Troiei, vestita cetate, a rătăcit zece ani pe mări în drumul de înapoiere către patria mult dorită, către insula Itaca...".*

Cu astfel de cuvinte îmbietoare începe volumul, apărut de curînd în Editura tineretului. Ele aparțin acad. prof. Tudor Vianu, care a scris — în loc de un studiu introductiv, obișnuit la astfel de cărți — o caldă și convingătoare „*Scrisoare către un tînăr cititor, despre ODISEIA și Homer*".

Traducătorul, E. Lovinescu, după o muncă de ani de zile, a reușit să ducă la capăt versiunea romînească a cărții despre care mărturisise în prefața unei ediții anterioare că *„Odiseia poate deveni una din cele mai pasionante lecturi*

pentru tinerime". Bogăția și frumusețea faptelor se succed într-o fermecătoare narare, care va cuceri sufletul tînărului cititor, însetat să cunoască astfel de peripeții minunate... Imaginația cititorului se va înflăcăra și va zbura departe... cu milenii în urmă, în lumea feerică a zeilor și titanilor, iar inima i se va înfiora și-i va bate cu tărie, atunci cînd povestirea — purtîndu-l lin, ca o apă nevăzută — îl va lăsa pentru o clipă între Scila și Caribda, sau îl va închide în peștera lui Polifem, uriașul cel c-un singur ochi în frunte. Pe Ulise — acest minunat erou — cititorul îl va urmări cu o profundă dragoste și cu un interes crescînd, admirînd istețimea, curajul, voința de a învinge, energia, dar mai ales lupta lui neobosită, împotriva tuturor stavilelor care-i închideau calea spre patria iubită.

„Dacă bucuria îți va fi mare și curată citind Odiseia, — spune în încheierea *Scrisorii*, acad. prof. Tudor Vianu, — *caută și celălalt poem al lui Homer, ILIADA"* — pe care, adăugăm noi, E.S.P.L.A. trebuie să se grăbească să-l scoată cît mai curînd de sub tipar.

VIRGILIU ENE

Caiet internațional

IN ORAȘUL NATAL AL LUI TURGHENIEV

La muzeul de stat „Turgheniev" din Orel s-a deschis o nouă expoziție consacrată însemnătății mondiale a operei marelui scriitor rus Turgheniev. In standuri se pot vedea opere ale scriitorului traduse în limbile engleză, germană, franceză, japoneză și în multe altele. Materiale interesante cu privire la popularitatea cărților lui Turgheniev au fost primite din Bulgaria, unde operele scriitorului au apărut în 382 de ediții.

Opinia publică din regiunea Orel sărbătorește zilele acestea împlinirea unui centenar de la apariția romanului „Rudin" de Turgheniev. In bibliotecile cluburilor colhoznice și ale caselor de cultură se organizează reuniuni literare, se deschid expoziții consacrate marelui scriitor.

In U.R.S.S., operele lui Turgheniev sînt editate în 50 de limbi ale popoarelor sovietice, într-un tiraj total de peste 30 milioane de exemplare.

REUNIUNE CONSACRATĂ LUI CERVANTES

La Teatrul Tineretului din Palatul de cultură și știință de la Varșovia a avut loc o reuniune consacrată marelui scriitor clasic spaniol Cervantes. N. Gopes, membru al delegației tineretului din Spania la cel de al V-lea Festival al Tineretului și Studenților, a vorbit despre opera lui Cervantes. Artiștii spanioli au prezentat un spectacol de cîntece și dansuri. Grupul sovietic de balet a executat scene din baletul *„Don Quijote"*. La sfîrșitul reuniunii, artiștii polonezi au prezentat o piesă într-un act de Cervantes.

O CONFERINȚĂ INTERNAȚIONALĂ A CARICATURIȘTILOR

Juriul „Expoziției internaționale de caricaturi pe teme politice" care s-a deschis la Viena cu prilejul celei de a 10-a aniversări a ziarului „Oesterreichische Volksstimme" a dat publicității un comunicat în care se spune printre altele:

La „Expoziția internațională de caricaturi pe teme politice" de la Viena au fost prezentate lucrări executate de 142 de desenatori din 16 țări. Aceasta a fost prima expoziție de caricaturi pe teme politice de o asemenea amploare. Lucrările trimise la expoziție arată importanța și influența crescîndă a caricaturiștilor progresiști în lupta pentru pace. Ideea majorității desenelor este lupta împotriva „războiului rece", împotriva focarelor „războiului cald" și pentru prietenie între popoare. Deși desenele au particularități caracteristice anumitor țări, ele sînt pe înțelesul tuturor popoarelor.

Juriul cheamă pe pictorii din întreaga lume să-și întărească colaborarea și să ia parte la pregătirile pentru conferința internațională a caricaturiștilor.

CĂRȚI SOVIETICE APĂRUTE IN LIBAN ȘI SIRIA

Scriitorii din țările arabe au trimis Uniunii scriitorilor din U.R.S.S. un dar prețios — cărți ale scriitorilor sovietici apărute în Siria și Liban.

Astfel, la Beirut a apărut o „Culegere de nuvele ale scriitorilor sovietici", care cuprinde nuvele de M. Gorki, A. Tolstoi, M. Șolohov, I. Ehrenburg, K. Simonov, B. Gorbatov, B. Polevoi, K. Paustovski, A. Gaidar, I. Ilf și E. Petrov.

Recent, au apărut la Beirut și Damasc diferite ediții ale lucrărilor: „Soarele de stepă" de P. Pavlenko, „O viață" de V. Grossman, „Chestiunea rusă" de K. Simonov, „Povestea unui om adevărat" de B. Polevoi, „La noi a și venit dimineața" de A. Ceakovski, articole de I. Ehrenburg și altele.

THOMAS MANN

— 1875-1955 —

Desen de HARITON

In seara de 12 august 1955, s-a stins într-un sanatoriu, la Zürich, marele scriitor german Thomas Mann. Abia de au trecut două luni de la sărbătorirea octogenarului, cînd la Weimar, într-un cadru festiv, Thomas Mann a fost cinstit nu numai de ai lui, ci de lumea întreagă, iar el — la rîndu-i — și-a adus prinosul de închinare amintirii lui Schiller. Cu Thomas Mann apune un mare scriitor, și o înaltă conștiință frămîntată pe toate sinuozitățile problemelor lumii moderne, conștientă, biruitoare în cele din urmă pe calea adevăratei orientări democratice. Lunga existență a scriitorului a văzut prefacerile fundamentale ale patriei sale și ale întregii omeniri. S-a născut dintr-o mare burghezie senatorială, de oraș hanseatic, la Lübeck, la 6 iunie 1875, ultimul oraș din vechea Hansă care s-a alipit ca spirit imperiului prusianist de după 1870. Thomas a cunoscut în opulența casei părintești, ca și fratele său mai mare Heinrich (celălalt scriitor Mann de renume mondial), o formație într-un umanism solid, dar și într-un conservatorism burghez, de care numai prin experiența faptelor și ideilor, mai în urmă cei doi scriitori aveau să se despovăreze. Drumul lui Heinrich Mann a dus mai devreme și mai direct printr-un realism critic spre o atitudine net democratică, luptătoare chiar. Thomas a întîrziat, uneori pe căi greșite, alteori a pregetat. Deși după începutul de la 1898 cu un volum de nuvele intitulat „Der kleine Herr Friedmann" (Micul domn Friedmann), marele roman de la 1901 „Budenbrooks" înseamnează nu numai debutul efectiv și așezarea în recunoaștere generală și în mare succes a autorului, ci și o piatră de temelie a realistului critic german. Thomas Mann nu părăsește vechea sa poziție social-politică. Din punct de vedere intelectual suferă influențele stăpînitoare ale lui Schopenhauer, Nietzsche și Richard Wagner, influențe de care n-avea să se elibereze decît mai tîrziu cu ajutorul lui Goethe, interpretat și văzut de Thomas Mann nu ca un mit, ci ca un fenomen social. Romanul „Budenbrooks" este povestea prăbușirii unei familii de mari comercianți din Lübeck în patru generații, pînă la nevropatul și artistul Hanno. Burghezia de odinioară nu se mai putea acorda și nici nu mai putea fi tolerată de epoca imperialismului. Ea era anulată de transformările în mers ale istoriei sociale. Romanul a fost inspirat chiar de familia Mann. Thomas a fost atent la tot ceea ce a auzit despre trecutul familiei sale și a folosit, după propria lui mărturisire, informațiile culese de la un văr al său, consulul Wilhelm Marty. Toate marile calități și caracteristici ale personalității scriitorului se găsesc încă din această lucrare: mai întîi o deosebită sensibilitate morală și socială din care avea să se desfășoare mai tîrziu în devenire, în opere de creație sau în eseuri, în pamflete sau în comunicări radiofonice din exil spiritul vehement protestatar, afirmarea după o anumită cotitură a pozițiilor ferm democratice. Apoi o ironie care avea să meargă pînă la o formă superioară, a unei parodii pe valori spirituale și care avea să fie cheia de boltă în marea producție din miezul vieții și de la sfîrșitul ei. Și, însfîrșit, a treia caracteristică, o sensibilitate care avea să folosească timpul ca pe un material de construcție, mai ales în tehnica romanelor de maturitate de la „Zauberberg" (Muntele vrăjit) pînă la „Dr. Faustus". Romanul de început „Budenbrooks" stă încă pe linia romanului realist european din veacul al XIX-lea. Spre deosebire de fratele său Heinrich, care a fost puternic influențat de literatura franceză, Thomas Mann se găsește la epoca aceasta sub influența romanului rusesc (Lev Tolstoi, Turgheniev, Goncearov) și a romanului nordic (Kielland, Jonas Lie, etc.). După primul mare roman, urmează o serie întreagă de nuvele „Tonio Kröger" (1903) care pune problema artistului creator reluată în „Doctor Faustus" (1947); „Koenigliche Hoheit" (Alteță regală — 1909), „Der Tod in Venedig" (Moartea la Veneția — 1911); o carte de istorie asupra lui Friederich cel Mare și coaliția (1914) — și iată-l pe Thomas Mann ajuns în pragul primului război mondial. Aci se vădește greșeala lui în orientarea politică. El se asociază Germaniei imperialiste, deosebindu-se fundamental de fratele său Heinrich. Mai cu seamă la 1915, cu prilejul unui mare eseu asupra lui Emile Zola, al lui Heinrich Mann, conflictul între cei doi frați avea să se accentueze. Thomas publică atunci „Betrachtungen eines Unpolitischen" (Considerațiile unui apolitic) în care în marele eseu „Der Zivilisationsliterat" (Literatorul civilizator) este vizat de-a dreptul fratele său Heinrich. Evenimentele însă aveau să-i vădească lui Thomas Mann greșeala sa. După prăbușirea imperiului german, scriitorul se apropie tot mai mult de republica de la Weimar, înțelegînd, ca întotdeauna, să ajute la reconstrucția patriei sale. Motive culturale mai ales îl împing să accepte noua așezare. Thomas Mann presimte încă de la această epocă faptul că o altă clasă va fi chemată să orînduiască viața, dar legăturile lui sînt încă puternice cu burghezia. Criza aceasta avea să țină pînă la aproximativ 1924, anul de apariție a romanului „Zauberberg". Romanul acesta lichidează în parte unele poziții ale trecutului. In tematica obișnuită a scriitorului — moarte și aci boală — într-o natură aspră și gigantică a zăpezilor alpine din jurul sanatoriilor de tuberculoși din Elveția (Thomas Mann mărturisește singur într-o conferință ținută la Lübeck că în opera sa natura nu este reprezentată decît în extremele gigantice și pustii: ghețarii și marea, peisajul intermediar fiind ca și inexistent), într-un joc al elementului atît de important, *timpul*, care aci își face trecerea înspre însăși tehnica de construcție a romanului, în ironia ce roiește pe punctele tragice ale cărții, în prezența deci a tuturor calităților scriitorului în drum spre perfecționarea lor, încep în jurul germanului Hans Castorp, înadins ales fără conținut de idei și de prea robuste sentimente, dezbaterile pentru cucerirea lui, duse de reprezentanții diferitelor ideologii politice, Settembrini și Naphta. Burghezie, decadență, dictatură, democrație, toate temele se dezbat de cei doi supralicitatori pentru cîștigarea lui Castorp germanul. Ideologiile sînt încă fantomatice, retorice, fără conținut de acțiune. Se anunță însă din acest roman noutatea progresistă spre care merge arta lui Thomas Mann. Se anunță tratarea pe reprezentanțe simbolice a omenirii, nu pe indivizi.

În 1929 Thomas Mann primește premiul Nobel. Pentru temperamentul lui însă, în continuă transformare și cercetare, viața și opera sînt departe de a fi găsit un făgaș definitiv. Fascismul înscăunat în Italia contrazice din adîncuri sensibilitatea socială și morală a scriitorului, care prevede primejdia întinderii acestei boli și mai ales primejdia pervertirii ființei omenești prin ea. Analize adînci îl ispitesc pe Thomas Mann să urmărească acea „confuzie a sentimentelor" și scriitorul creează nuvela „Mario und der Zauberer" (Mario și Vrăjitorul, 1930), piatră de hotar în opera și în noul ei conținut de idei, semn hotărît al unei alte orientări politice a lui Thomas Mann. Intr-un cadru de descriere realistă, smălțuită de ironie și împodobită cu obișnuita sa finețe psihologică, scriitorul ne descrie o întîmplare dintr-o stațiune de băi de mare din Italia. In trăsături sigure, caracterul oamenilor din sud se reliefează și psihologia copiilor, uimitor de fin depistată. O compunere de linie simplă și de fapte aparent banale ascunde tîlcul adînc al întregii scrieri îndreptată hotărît împotriva fascismului. De altfel, lucrarea a fost și interzisă în Italia anilor mussolinieni. „Vrăjitorul" Cipolla, care hipnotizează și comandă tulburaților săi supuși, cu ajutorul cravașei și rachiului, nu este aidoma fascismului care corupe și supune cu aceleași mijloace prin confuzia minții și violență? „Domnul de la Roma" — categoria protestatară, lipsită însă de puterea de acțiune împotriva lui Cipolla, este simbolul claselor intermediare, care nu au izbutit să extermine racila. Singur Mario, băiatul simplu, poporul însuși în transparența acestui personaj, după ce o clipă a fost amețit și l-a îmbrățișat pe odiosul Cipolla, a găsit calea acțiunii: „Indată însă... cel sărutat (Cipolla) a șuierat cu cravașa lîngă piciorul scaunului, și Mario trezit a tresărit, dîndu-se repede înapoi. Apoi s-a oprit cu ochii holbați, aplecîndu-se ușor pe spate, și a apăsat întîi cu o mînă, apoi cu cealaltă buzele terfelite, pe urmă s-a izbit de vreo cîteva ori cu pumnii în tîmple, s-a întors și s-a repezit în jos pe trepte, în vreme ce sala aplauda, iar Cipolla cu mîinile pe genunchi se cutremura de rîs. Ajuns jos, Mario s-a întors din mers, proptindu-se bine pe picioare, a întors brațul și două detunături scurte au curmat aplauzele și rîsetele". (trad. de Al. Philippide). Acesta e sfîrșitul lui Cipolla. El anticipează în mod uimitor, divinatoriu, pe cel al lui Mussolini executat de poporul italian.

Intre 1930—1935, Thomas Mann scrie marea sa legendă biblică „Joseph un seine Brüder" (Iosif și frații săi), în care aduce o nouă concepție a romanului istoric. Iar realismul cărții e încărcat cu un produs dinamic de actualizare. E alunecarea pe timp folosit ca material de construcție al romanului, formulă folosită de acum în marea sa creație, de către scriitor. Cu această formulă, adausă însă și cu o transformare a ironiei de odinioară pînă la parodie, parodie în înțeles superior — firește — parodie astfel privită presupune o limitare, o repetire iar repetirea este o necesitate a reînnoirii sufletești — Thomas Mann se apropie în 1939 de un alt important roman al său, de „Lotte in Weimar" (Lotte — e vorba de Charlotta Kestner — la Weimar) cu care abordează problema Goethe privit ca îndrumătorul unui umanism luminat. In 1932 și 1949 apar lucrările (eseuri, romane, conferințe) care vădesc la Thomas Mann preocuparea goetheană. După cum am mai arătat, el se ridică împotriva interpretării dată lui Goethe ca un mit intangibil (interpretarea lui Ziegler). Dimpotrivă, prin reactualizare și retălmăcire în sensul unei reînnoiri sufletești, Mann îl vede pe Goethe ca pe un fenomen social. De la „Cariera lui Goethe ca scriitor" și „Goethe, reprezentant al epocii burgheze", pînă la conferința ținută la Oxford în 1949, de poziție hotărît democratică, trecînd prin creația lui din „Lotte in Weimar", Goethe este urmărit și luminat ca un mare deschizător de drumuri într-un nou și înalt umanism. „Să ne bizuim pe el, pe trecutul său și pe simpatiile lui. In felul acesta nu vom avea niciodată nenorocirea de a ne găsi în împotrivire față de dragoste și viață", spunea Thomas Mann la 1949. Și mai departe el adăuga: „Ceea ce am găsit la Goethe a fost tălmăcirea în germanism a europenianismului, o Germanie europeizantă, ceea ce a răspuns întotdeauna dorințelor și necesităților reale, cu totul opuse unei Europe germanizate, acea sperietoare a aspirațiilor naționalismului german de care ne-a fost groază întotdeauna și care m-a izgonit din Germania". Acesta era Goethe, Goethe reactualizat în îndrumarea lui socială, democratică, Goethe pe care scriitorul Thomas Mann îl opunea mitului încremenit al hitlerismului. Ultima mare lucrare a lui Thomas Mann este „Dr. Faustus" (1947). Ea pune iarăși problema artistului. Totul este văzut prin mai multe perspective de timp, cu puncte de sprijin în Serenus, Zaitblom, care povestește viața muzicantului Adrian Leverkühner, a cărui identitate cu Nietzsche și boala lui este izbitoare. Romanul este o lichidare totală cu acest scriitor, care a trădat umanul și raționalul și care a pregătit fascismul. Ca și pe fratele său Heinrich, nazismul german și Hitler l-au izgonit pe Thomas Mann din patria sa. Lupta crîncenă a scriitorului împotriva fascismului a fost dusă prin articole, scrieri de tot soiul, dar mai ales în timpul ultimului război prin conferințe radiodifuzate de dincolo de ocean. In acele „55 Radiosendungen nach Deutschland", Thomas Mann a întreținut pe ascultătorii germani în ura și potrivnicia față de regimul hitlerist. Pentru violența tonului și nimicitoarele acuzări, cităm din conferința radiodifuzată la 28 februarie 1944: In S.U.A. un emigrant german, Konrad Heiden, publicase o carte despre Hitler intitulată: „Der Führer Hitler's Rise to Power". In legătură cu această carte luată ca pretext, se desfășoară conferința lui Thomas Mann: „...Cum de a fost cu putință ca Germania și lumea întreagă să îngăduie aceste sîngeroase nimicnicii omenești, aceste lepădături intelectuale și morale, acestui întunecat suflet de mincinos, în fond suflet de ticălos, acestui stîlcitor de vorbe, de gînd și de orice treabă omenească, acestui individ de batjocorită schilodenie, împodobit doar cu un fel de necurată putere de sugestie, cum de i-au îngăduit să intre în istorie și să se cocoațe pe un piedestal făcut de maldăre de ticăloșii, de pe care să-și pară numai sie-și mare, și astăzi, mai mult ca oricînd, numai sie-și? Iată ce te întrebi neîncetat la lectura acestei cărți, care nu este o plăcere, ci o pedeapsă. Da, o pedeapsă, o povară penibilă să recitești povestea acestui nebun criminal, acestui cabotin al măririlor, să recitești cum național-socialismul, un fel de Islam de scară de serviciu, a pus mîna pe Germania, pentru a o muștrului în vederea crimei, pentru a face din ea instrumentul crimelor sale fără de margini și imbecile".

„Ce rușine te cuprinde de te gîndești la hecatombele de vieți omenești care au căzut pradă și vor mai cădea încă acestui disperat erou al cărții. E adevărat că odată a spus: „Sînt gata să plătesc cu două milioane de germani realizarea țelului meu". Care țel? După nimicirea Germaniei, nimicirea lumii întregi prin național-socialism, azi cifra de două milioane e de mult depășită, de n-ar fi să socotim decît pe germanii căzuți pe cîmpurile de luptă. Dar socoteala asta a sîngelui, a întregului război, pe care lumea întreagă a trebuit s-o învețe de la Germania, e cu totul alta și cu mult mai mare. Trebuiesc socotite și pierderile Rusiei, care o depășesc cu mult. Și trebuie să se mai ție seamă de recolta pe care moartea și-a cules-o dintre toate popoarele lovite ale Europei: polonezi și evrei, cehi, greci, norvegieni, olandezi, iugoslavi și pe care o culege încă. Să nu se uite crimele în mase și sinuciderile... Și pentru ce toate aceste fluvii de sînge? Pentru ca găunosul zero să se umfle și să roșească la fel cu pîntecul unui păianjen... „Sună ca Shakespeare în blestemele lui „Richard al III-lea". Și cuvîntările de la radio nu sînt singurele în acest fel. Trebuie adăugată scrisoarea din 1936 prin care ia poziție hotărîtă împotriva nazismului, scrisoarea către rectorul universității din Bonn, în timpul nazismului și cuvîntarea mai înainte pomenită la festivitățile goetheene din 1949. Prin tehnica atît de personală a operei sale, pe care am încercat s-o schițăm, prin poziția de permanentă reactualizare a problemelor trecutului, prin jocul timpului și al retrăirii, ceea ce este o permanentă reînviere, opera lui Thomas Mann este ferită de un paseism sterp, de abstractizare, cu toată bogăția ei de idei și de poziții intermediare. Ea afirmă neîncetat viața în toată plinătatea ei. Thomas Mann se refuză unei etichetări. Personalitatea sa uriașă, polivalentă, nu se sfiește să ne întindă de multe ori unele formule riscante. Dar opera gigantică poartă în ea cu prisosință antidoturile de caldă umanitate, de vigoare și luptă pentru om.

Thomas Mann a recunoscut și a afirmat însemnătatea și opera constructivă a socialismului. Doar el a spus: „Antibolșevismul este nerozia de căpetenie a veacului nostru". A fost, în ani lungi de luptă, un sincer apărător al păcii și un partizan hotărît al unirii celor două Germanii. La sărbătorirea lui Schiller de la Weimar, cu puțin înaintea morții sale, el s-a închinat și a preamărit, prin slava marelui poet de care vorbea, ideile de libertate și de larg umanism. Prin cuprinsul operei și adîncimea ei, prin zbucium omenesc și luptă biruitoare în înalte și generoase idealuri umane, Thomas Mann se așează, nu numai în cuprinsul literaturii germane și al celei universale, alături de marii săi înaintași, Goethe și Schiller.

Ion Marin Sadoveanu

Redactor-șef: Zaharia Stancu. **Colegiul redacțional:** Mihai Beniuc, Marcel Breslașu, Eusebiu Camilar, Paul Georgescu **(redactor-șef adjunct)**, Alexandru Jar, Eugen Jebeleanu, George Macovescu, Ion Mihăileanu **(redactor-șef adjunct)**, Veronica Porumbacu **(redactor-șef adjunct)**, Cicerone Theodorescu, Ion Vitner.

PROLETARI DIN TOATE ȚĂRILE, UNIȚI VĂ!

GAZETA LITERARĂ

Anul II, nr. 35 (77) - Joi 1 septembrie 1955 | ORGAN SĂPTĂMÎNAL AL UNIUNII SCRIITORILOR DIN R.P.R. | 6 pagini 50 bani

Poezia nemuritoare

Gravitate telurică au, de exemplu, boii. Nimic nu-i poate face să se înalțe în sfere mai înalte decît statura lor masivă, înrădăcinată parcă în sol. Și privirea le e fixată spre pămînt. Interlocutorul meu era și el încărcat de gravitate și privea în jos. Dar nu se poate închipui o compatibilitate între el și cei cu gravitate telurică. El privea în jos și era grav, pentru că îl apăsau incertitudinile. Înalte incertitudini metafizice. Și, dacă a putut cineva să spună odată că boul e poetic pentru că, asemeni lui Dumnezeu, știe totul și nu spune nimic, interlocutorul meu era și el poetic în felul său: spunea mereu totul, chiar dacă nu știa nimic. O poezie a simulării. Nu lipsită de dramatism: sub ochelari, privirea aceea trasă la pămînt se zbuciuma, observînd lutul umil, în vreme ce gura, cu buza lăsată în jos, — cum trebuie să fi arătat eclesiastul cînd vedea pretutindeni o deșertăciune a deșertăciunilor, — producea fertil, în ritm accelerat, cele mai cutremurătoare îndoieli despre destinele omului și ale culturii lui. Interlocutorul meu profesa o specie de blesteme la adresa humii care s-a organizat superior, ajungînd să gîndească, și se dorea piatră, materie mai puțin maleabilă și ferită de evoluții spirituale. Și totul pornise de la o discuție oarecare despre poezie. Era copleșit de cugetarea opresantă că pînă și poezia, cea mai distilată producție a creerului omenesc, singura care-i poate da omului iluzia că se desprinde definitiv din țărînă și se introduce în transcendental, pînă și poezia e azi, la noi, supusă servituților cetățenești și politice, obligată să cuprindă într-însa un conținut pe măsura vieții toarelor de rînd, și să exprime viața banală a țăitoarelor care își închipuie că gîndesc pentru că, spre deosebire de altele, știu să păstreze și să transmită experiența traiului zilnic.

— Eh, făcea interlocutorul meu, măturînd cu palma spre spate o nevăzută gîză demnă de dispreț, asta nu e poezie. Apoi, gesticulînd larg, profetic, — vreau o poezie nemuritoare, o poezie deasupra spațiului și timpului, străină de „toate astea" (adică de toate micile probleme ale contemporaneității). Și iar, măturînd cu silă gîza nevăzută (căci, parcă executînd un ritual, interlocutorul meu își măsura perioadele locuției sale prin cele două gesturi alternative: unul de zădărnicie, cu palma întoarsă, și altul de exigență superioară, cu mîna întreagă rotită spre înălțimi): voi faceți o poezie a momentului, o ignobilă excrescență a prezentului perisabil...

Da, superiorul meu interlocutor, care, nu știu de ce, îmi apari cam iezuit. Da, vreau și eu, ca și tine, o poezie nemuritoare. Da, da. O poezie care să învingă spațiul și timpul, cum a învins spațiul și timpul epopeea lui Homer, sau „Cîntarea cîntărilor" a înțeleptului Solomon (ori cel puțin atribuită lui) sau, „Cîntecul oastei lui Igor", sau — să zicem — o veche poezie chinezească precum „Păunul zboară spre Miază-Zi", tălmăcită nu de mult pre limba noastră. Nu mai vorbesc de Dante, de Shakespeare, de Villon, de Pușkin, de Hugo, de Eminescu și de atîți alți poeți care, odată cu opera lor, au trecut granițele țărilor și ale veacurilor și au ajuns poeți fără de moarte ai omenirii întregi. Uite, în 1955, între Dunăre și Carpați, trăiesc între noi, cei de azi, cei ai „prezentului perisabil", poeți peste al căror mormînt nu știu dacă mai durează vreun semn de amintire, fie că e vorba de îndepărtatul în spațiu și timp Omar Khaiam sau de vecinul nostru maghiar Ianus Panonius, contemporan, dacă nu mă înșel, cu Ștefan cel Sfînt.

Dar, mi se pare, nici unul dintre cei care au creat poezie nemuritoare și au ajuns prin poezia lor pînă la noi, cum vor ajunge și la strănepoții noștri, n-a plutit, la timpul său, într-un purgatoriu atemporal și aspațial. Tare mi se pare că semnul egalității între poezia atemporală și poezia nemuritoare este o absurditate. Că, în realitate, e cu totul alt fel. Că rămîne de-a lungul vremurilor numai acea poezie care mărturisește viu, cu pasiune, despre viața oamenilor în timp și spațiu; numai acea poezie în care oamenii din orice secol și din orice parte a lumii întîlnesc, cu emoție, în imaginea vieții spirituale și sufletești a semenilor lor de altădată, continuitatea peste veacuri a sentimentelor adînci, a întrebărilor tulburătoare,—autentice, angajate în luptă, — despre soarta omului și a omenirii, a năzuințelor într-adevăr înalte către eliberarea deplină a omului. Nici Dante, nici Shakespeare, nici Pușkin, nici Eminescu n-au făcut poezie atemporală, ci poezie mare prin conținutul ei uman istoric, capabil să generalizeze valoric și să eternizeze stări psihologice, procese intelectuale și fapte de luptă socială, proprii epocii în care au trăit ei.

Nu urmăresc să dau prin rîndurile mele un studiu despre conținutul operei poetice, ca factor primordial al valorii ei nemuritoare. Dacă n-ar fi decît simulare, la tine, mărunt falsificator de monezi, grozava angoasă care zici că te cuprinde pentru soarta poeziei, poate ai afla singur, studiind, multe răspunsuri.

Dar tu, închinîndu-te cu evlavie unor înțelepți care, între ei, s-au stimat prea puțin, îmi citezi tot ce ți-a fluturat prin minte din profesiile de credință ale unor parnasieni și suprarealiști, simboliști și futuriști, ermetici și dadaiști, pentru a apăra singura ta idee, că poezia noastră e sacrificată pe altarul conținutului, fără putința de a-și mai relua zborul pur.

Nu știu de ce, mi se pare că nu din întîmplare, ești obsedat tocmai de abatele Brémond și te ascunzi îndărătul poeticei lui, mistice și mistificatoare. Îți place să repeți că Virgiliu te încîntă, chiar fără să prinzi sensul; că, precum zice Brémond, „un om de gust nu caută să știe măcar ce înseamnă cutare cîntec al lui Shakespeare, totuși plin de farmec"; că însăși poezia populară e valoroasă doar prin muzicalitatea ei; că, precum zice iar abatele, „în calitatea sa de animal care gîndește, poetul respectă de obicei regulile comune ale rațiunii ca și pe cele ale gramaticii; nu însă în calitatea sa de poet..." Și-mi spui că Gerard de Nerval se lăuda că sonetele sale nu sînt mai obscure decît metafizica lui Hegel și că ar pierde din farmecul lor dacă ar fi explicate... Dar știu că, în realitate, Virgiliu e nemuritor pentru cîntarea vieții cuprinsă în versurile sale și că valoarea lor, fundamentată în primul rînd pe conținut, poate fi transmisă prin traduceri, cu condiția, desigur, a recuperării imaginii poetice originale. Știu că Shakespeare e unul dintre cei mai mari creatori ai lumii, pentru că e unul dintre cei care au făcut din versurile lor un excepțional receptacul al bogăției de sentimente și de gînduri ale omului contemporan lui, întipărind pentru totdeauna în amintire imaginea omului înaintat al vremii sale. Știu că poezia populară nu a fost niciodată pe placul tuturor, tocmai datorită conținutului ei adînc social, evocînd birul, sărăcia, lupta stingheră dar nobilă a haiducilor, și, de asemeni, pasiuni adînci cum niciodată n-au exprimat romanțele și șansonetele gustate în saloane. Știu că, tocmai în calitate de poet, poetul gîndește mai mult și-și șlefuiește mai mult expresia, valorificînd toate resursele limbii literare, pentru a crea imaginea gîndurilor sale, la rîndul lor imagine superioară a epocii sale. În fine, mă îndoiesc că sonetele lui Gerard de Nerval, „tenebrul, văduvul și nemîngîiatul", în măsura în care nu sînt decît vrăji melodioase, vor învinge timpul, în timp ce simburele rațional al dialecticii lui Hegel, produs al gîndirii, a supraviețuit și a încolțit în concepții superioare.

Îmi spui că noi subapreciem rolul talentului înnăscut, care singur creează valori nepieritoare, și că, de dragul unui banal manifest de luptă, versificînd lozinci, înălțăm în slăvi un poet lipsit de talent. Dar realitatea e cu totul alta. În orice epocă conviețuiesc poeți talentați și netalentați și, adesori, cei din urmă își cuceresc pentru o clipă o aureolă. Anii filtrează însă adevărata poezie și aceea mediocră rămîne în filele revistelor, ignorată. Important este însă altceva. Că talentul, element esențial, se epuizează și el inutil dacă nu e pus în slujba artei, bogate în conținut, instrument de cunoaștere și transformare a lumii.

Vezi, aici limbajul nostru nu mai poate avea nimic comun și, de aceea, nu sînt convins că vei putea, dindărătul măștii tale, să gîndești loial și sincer, fără ceremonia pompoasă și găunoasă a frazelor din recuzita metafizicii. Nu talentul, prin sine însuși, a dat opere nemuritoare. El a fost condiția ca mesajul de gînduri și sentimente al poeților să fie transmis în opera artistică. Parnasienii pe care-i iubești și pe care-i dai de exemplu pentru înalta lor măiestrie erau într-adevăr adeseori talentați; virtuozitatea versului lor cerea talent și cultivare exigentă a talentului. Dar dacă poeziile unora dintre ei au rămas, ele n-au rămas datorită în primul rînd acestei virtuozități gratuite, ci datorită faptului că cel puțin uneori au depășit parnasianismul și au făcut poezie de conținut, oglindind în ea ceva din aspirațiile minții și inimii oamenilor contemporani. În „dedicația" versificată la volumul său de versuri, Téophile Gauthier susținea că vrea să finiseze smaltul, în vreme ce uraganul îi bate în geam. Dar dacă poezia lui Gauthier n-a fost zguduită de uragane, ea a fost în orice caz încălzită de primăvară și poate supraviețui prin bucuria,

Savin Bratu

(Continuare în pag. 2-a)

Reflecții

Vise sterpe

Tot vezi poeme geniale,
versu-l răsucești după cum vrei,
însă cui îi pasă de-ale tale,
cine știe-n inima ta ce-i.

N-ai mai publicat de-o veșnicie,
rîzi de poeziile de azi,
stai ca-n piramidă o mumie
și socoți că lumii-i faci necaz.

Geaba scrii jurnalul tău poetic,
s-a uscat cerneala-n călimări,
ești cam mort de mult, și neestetic,
te-a tîrît talazul negrei mări.

Tropii tăi zadarnic ți-i mai depeni
la vreo sindrofie pe-nserat,
mai poet e cel ce-ți vinde pepeni,
că-i un om întreg și-adevărat.

Amicul

M-ai poftit, cu zîmbete, în casă,
m-ai rugat să-ți mai citesc ceva,
m-ascultai cu ochii la nevastă
(bine înțeles, nevasta mea!)

Suspinai, ca lumea să te-audă,
cînd era vreun vers romantios,
și mi-ai dat sărutul tău de Iudă
și păreai bolnav de-atît frumos.

Mi-ai vorbit apoi de ipochimeni
ce-mi înjură fiecare vers
am crezut că, decît tine, nimeni
nu mai mă iubește-n univers...

Cam tîrziu aflai că-s ale tale
vorbele ce „alții le-ar fi spus"...

N-am citit destul din Caragiale
că te-aflam de mult în ramă pus.

Javră cu privire unsuroasă,
știu că rasa ta va dispărea,
dar de ce nu mai mă chemi în casă
să-ți expun, pe-obraji, părerea mea?

Unui tînăr

Ai stat nici nu știu cît, poete,
în vuietul uzinei noi,
știam că vrei să sorbi cu sete
din viul faptelor șuvoi.

Te-am așteptat cu nerăbdare
cu versuri doldora de sens,
cu chipuri noi, strălucitoare,
cu suflul zilelor, imens,

și ne-ai venit cu trei catrene
despre-o crenguță și-un suspin,
și ne-ai privit dușman prin gene
dacă ți-am spus că-i cam puțin.

Întoarce-te-ntre muncitorii
cu care zici c-ai stat atît,
poate-ți găsești admiratorii
și n-ai să mai privești urît.

Adună-i iar pe lîngă tine,
citește-le crenguța ta
și-n ochii lor privește bine:
dac-ai să vezi lucînd un: da!

și de-or simți vreo-nfiorare
din cîntul liberei lor munci,
atunci, mă rog, îmi cer iertare.
Dar, ține minte, doar atunci!

Mihu Dragomir

SARCINI NOBILE

— Scrisoarea lui M. A. ȘOLOHOV, adresată redacției revistei „Literatura străină" —

Chiar acum am terminat lectura primului număr al revistei „Literatura străină". Cred că sarcinile pe care și le propune revista sînt pline de noblețe. Revista este chemată să-i ajute pe oamenii sovietici să cunoască și să înțeleagă mai bine literatura altor popoare.

În legătură cu apariția primului număr aș fi vrut să ridic anumite probleme, esențiale după părerea mea.

Este vorba de legăturile culturale internaționale și de schimbul de experiență creator între scriitorii sovietici și scriitorii străini.

Fiecare națiune, mare sau mică, își are valorile ei culturale. Din aceste valori se formează marile bunuri spirituale ale omului. Poporul nostru a adus un mare aport la tezaurul culturii universale. Poporul nostru a fost darnic și dezinteresat în tendința lui de a face ca valorile lui naționale să devină un bun al întregii omeniri.

În același timp, noi am avut întotdeauna un mare respect față de realizările culturale ale altor popoare. În această privință, cea mai bună dovadă sînt, mai ales, numeroasele călătorii în alte țări ale oamenilor de cultură sovietici și bucuria cu care am întîmpinat întotdeauna pe oaspeții noștri din alte țări.

Nu vreau să amintesc acum fapte; ele sînt bine cunoscute. Îmi permit să-i aduc acum aminte cititorului că, în 1945, după cît știu eu, țara noastră a fost vizitată de aproape 10.000 de oameni din alte țări.

Expresia cea mai înaltă a respectului nostru față de cultura altor popoare sînt numeroasele ediții, care apar neîncetat, ale cărților scriitorilor străini și nu numai ale scriitorilor clasici.

Poporul nostru a căutat să dea legăturilor culturale cu străinătatea un avînt pe cît posibil mai mare. Tocmai aceasta a fost dorința care i-a călăuzit pe oamenii sovietici cînd Sovietul Suprem al U.R.S.S a adoptat, la cea de a doua sesiune din 9 februarie a acestui an, declarația în care se subliniază necesitatea întăririi legăturilor dintre state, ca factor important pentru normalizarea situației internaționale.

Eu am fost printre deputați și am votat cu bucurie această declarație.

După ce conferința de la Geneva a devenit un fapt istoric, este inutil să mai vorbim de cauzele care s-au opus tendinței poporului sovietic de a lărgi cît mai mult schimburile culturale cu celelalte țări.

Nu este necesar să repetăm că „războiul rece" și colaborarea culturală sinceră și binevoitoare sînt incompatibile.

A fost un timp, cînd legăturile noastre culturale cu o țară ca S.U.A. se întăreau și se dezvoltau. Colaborarea hotărîtă dintre poporul american și poporul sovietic a creat toate premizele pentru ca legăturile noastre prietenești să se lărgească și după război.

Din păcate nu s-a întîmplat așa.

Încercările țării noastre de a dezvolta legăturile culturale cu S.U.A. au rămas zadarnice sau aproape zadarnice.

În adevăr, între sutele și miile de oaspeți străini, care au venit în fiecare an în Uniunea Sovietică și au vizitat țara noastră, au fost și destui americani. Iar noi nu ne-am bucurat, pînă în ultimul timp, de o ospitalitate corespunzătoare.

Repet, eu nu vreau să vorbesc astăzi despre trecut, ci despre viitor.

Eu sînt convins că dacă, de acum înainte, „spiritul Genevei" va pătrunde în toate domeniile vieții internaționale, chestiunea lărgirii legăturilor culturale va avea perspective mari.

Scriitorii din lumea întreagă ar trebui să-și aibă masa lor rotundă. Putem avea concepții diferite, pe noi ne unește însă un singur lucru: năzuința de a fi folositori omului.

Și dacă ar fi să vorbim despre noi, scriitorii sovietici, noi am dori din toată inima ca legăturile noastre prietenești cu toți scriitorii să fie tot atît de strînse și de vii, ca și legăturile care se întăresc an de an, cu confrații noștri întru condei din multe țări din Răsărit și Apus.

Aș fi foarte bucuros să aflu ce gîndesc despre aceasta colegii mei americani, englezi, japonezi și din Germania Occidentală. Vorbesc despre ei, în primul rînd, pentru că legăturile noastre culturale de după război cu aceste țări au lăsat mult de dorit.

Acesta este primul obiectiv al scrisorii mele.

În al doilea rînd, am să-mi permit să fac cîteva propuneri cu privire la activitatea noii reviste.

Eu cred că revista are sarcina să publice tot ceea ce este în adevăr talentat, tot ceea ce-i ajută pe oameni să trăiască o viață cu adevărat omenească.

Aș fi bucuros, și cred că nu sînt singurul, dacă revista ar deveni o tribună de comunicare pentru toți cei cărora le este scumpă cauza vie a literaturii contemporane. Am fi recunoscători revistei dacă în paginile ei ar organiza corespondența dintre cititorii sovietici (și printre scriitori) și autorii ale căror opere se tipăresc la noi.

Poate că, citind aceste cărți, care dezvăluie lumea spirituală, lupta și speranțele diferitelor popoare, în cititorii sovietici se vor naște idei care ar putea interesa pe scriitorii din celelalte țări. Nu există scriitor căruia să-i fie indiferentă părerea cititorilor. Îmi aduc aminte cu ce interes luam cunoștință de părerile cititorilor străini, între care și americani, despre „Pe Donul liniștit". Părerile erau diferite, nu eram de acord cu toate, dar pentru mine, ca scriitor, ele erau foarte instructive.

Eu cred că o asemenea corespondență va contribui la îmbogățirea spirituală și la conașterea reciprocă.

Scriu această scrisoare cu conștiința că a venit timpul ca, atunci cînd există bunăvoință și respect reciproc pentru cauza dezvoltării legăturilor culturale, să se dea acestora un mare avînt, bineînțeles numai în cazul cînd eforturile vor fi reciproce.

Natural, eu pun toate aceste probleme într-o formă generală, fiindcă am convingerea că atunci cînd există unanimitate cu privire la ceea ce este esențial, restul vine de la sine.

M-aș bucura să aflu părerea colegilor mei din celelalte țări cu privire la această chestiune.

Am convingerea profundă că vom găsi un limbaj comun.

M. Șolohov

(Din revista „Literatura străină" nr. 2, reprodus de „Pravda" din 15 august 1955)

VECHI MEȘTEȘUGARI

CLOPOTE ÎN AMURG

Abia acum îmi dau seama pe deplin, că bronzul clopotelor cuprinde istoria omenirii. Stau în amurg și ascult dangătele rare, solemne, ale clopotului celui mare udeștean și parcă se deschid pagini măreațe în inima mea și în vreme. Clopotul cel mare deschide noaptea compactă a timpurilor. Cum prinde a-l însoți clopotul mijlociu și după aceea clopotul cel mic, mi se perindă prin fața ochilor focuri de demult, grinduri peste cîmpie și revărsări de ape. La toate întîmplările, mai demult băteau clopotele, ca să afle o lume și să sară... Așa, îmi amintesc de focul cel mare de la Țin, cînd a ars în puterea nopții pînă și părul cel cu pere rare împărătești. Dar cînd au venit apele în năbăuri și l-au luat de pe prispă pe Porodac-orbul?

De-odată, pe cînd băteau mai din plin solemnele talanturi ale evocării, pe cînd amurgul se topea dincolo de pădurile fumurii, mi-am amintit de vechi meșteșugari ai bronzului. I-am cunoscut în niște împrejurări deosebite. Încă de mic, m-a atras ca o ispită marea cutie cu cîntece, vechea clopotniță a satului. Într-o zi mi-am luat inima în dinți și am urcat la deal să văd cum arată acei oameni cu totul deosebiți ce știu cînta din instrumentele văzduhului. Întîi, a coborît din clopotniță Vil-potcovarul. Mic, cu mustăți lungi ca două caiere subt nasul cît fasola, intrat parcă în toată întregimea lui în ciubotele prea largi, prea mari; așa arăta Vil-potcovarul. Îl mai văzusem, la crișmă, bînd dintr-o oală mare... Cum m-a zărit, din capul scărilor, și-a dus mîna la chimir:

— Hai, flăcăule, la tata, să-ți dau un puișor...

Așa era Vil: se topea de dragoste cînd vedea copii și îndată îi mîluia cu bănuți aceia de aramă, puișorii... Da de pomană, de sufletul feciorului său, poreclit pe ulîță Scarlaonț, pentru că se lăuda că-i atît de tare, încît poate potcovi pînă și armășarul lui Scarlaonț... Fapt este că pînă la urmă armășarul l-a izbit cu copita în frunte și l-a băgat în pămînt...

Deci dar, îndată ce am luat puișorul, am pupat mîna potcovarului și am rostit:

— Bogdaprosti! Fie de sufletul lui Scarlaonț...

— Cerul primească! mi-a răspuns potcovarul Vil și a coborît repede, să facă loc moșului Gheorghe al Filoftei.

Cum m-a văzut, moșul Gheorghe nu m-a plăcut. S-a oprit și el în capul scărilor și a dat cuvînt în urmă, către cîntărețul al treilea:

— Uite-l, bre Iovu! Acest fiu al Satanei dă tîrcol clopotniței de vreo trei zile încoace...

— Care-i? a întrebat un glas rău, hodorogit, și atunci l-am văzut în toată mînia lui pe moșul Iovu. Era înalt, avea plete lungi, albe, revărsate de subt pălăria ca hribul: la șold, avea bucium lung, cu muștiuc de cramă; și niște ochi, răi, răi; se răsfrîngeau în ei luminile amurgului, dîndu-le otravă mai rea, de cîine turbat...

— Care-i fiul Satanei? a întrebat și mi-s-a părut că de fapt a hămăit un cîine. Care-i? Tu, mă?

A arătat în sus, spre clopote:

— Dacă te prind că zvîrli în ele cu pietre, sau dacă te prind că urci în clopotniță, te iau în circă și te duc să te arunc în Balta Șerpilor! M-ai înțeles, fiu al Satanei?

— Lasă-l... Lasă-l... s-a pus cu vorba, pentru mine, Vil-potcovarul. Tustrei erau asudați strașnic, ca după o luptă grea cu pajurele de bronz din turn. Grăiau răstit, tare, cu urechile încă pline de greul cîntărilor. A... moșul Iovu! Ușoară fie-i țărîna, colo în dealul nucilor, însă aprigă spaimă mi-a tras! După ce am fugit o vreme, am cotit pe ulița Hornarului și iar am venit la turn. Vil-potcovarul pesemne că se dusese să bea cu oala mare. Moșul Gheorghe fugărea găinile prin ogradă, zvîrlea cu barda după un cocoș pintenat, să-l taie din fugă... În ce-l privește pe moșul Iovu, vrăjmașul meu, tocmai ascundea cheia clopotniței subt o piatră. Destul că îndată am coborît în ulița noastră. Am dat alarma, să se adune toată suflarea... A venit întîi Petrișor zis Pîrpoc, zis și Huluboiul; apoi Vasile, poreclit Colbarul; și mulți alții; la urmă, s-a tîrît afară din bordei, Lina-Piciorușcat. Îi ziceam așa, pentru că o boală îi stricase piciorul sting și fugea topăind numai pe piciorul drept...

— Tu n-ai parte! s-a strîmbat Huluboiul către dînsa. Trebuie oameni iuți la fugă!

— Dar oare e primejdia atît de mare? i-a întors cuvînt Lina și toată fața îi era plină de lacrimi. Cum așa, Huluboiule? La prins vrăbii, nu, că nu pot fugi; la urcat în vîșinul cel mare, la păzze, tot nu; la prins coromîsle, tot nu; la pere din grădina Bursucului, tot nu; ei bine, atunci la ce mai sînt eu bună pe lumea asta?

— Să taci! s-a stropșit iar către dînsa Huluboiul. La toate, ne trebuie picioare iuți. Și tu n-ai!

— N-am... N-aș mai avea parte de sfîntul soare... a răspuns Lina și vă mărturisesc că m-a străpuns un junghi.

Îndată ne-am ales de-o parte trei „clopotari": eu, Vasile Colbarul și Huluboiul. Toți ceilalți s-au mulțumit cu asta, numai Lina plîngea de i se scutura cămașa pe dînsa.

— Hai, hai... luați-mă la clopote! O lume toată știe ce sînt clopotele, că le-a văzut, numai eu nu...

Înainte de a porni, nu m-am putut răbda să nu mă apropii de sărmana Lina:

— Hai, hai, Lino... Rămî acasă și ascultă... Să știi că am să cînt din clopotul cel mare... Și să știi că numai pentru tine cînt! Să-mi spui după aceea dacă am cîntat frumos...

— Bine, bine, Razonte! rîdea ea printre lacrimi. Numai să cînți mult, mult, și să te grăbești pînă nu vine mama mea din cîmp. Știi tu: dacă mă prinde la poartă, rupe de mine jordia...

— Așa-i... Mamă vitregă... am răspuns eu, cu înțelepciune. Cu bine, Lina! M-ai auzit? Să asculți... să asculți...

2.

Fapt este că îndată am descuiat clopotnița și am urcat. Huluboiul a înșfăcat funia clopotului celui mare, Colbarul funia mijlociului. Mie îmi rămăsese clopotul cel mic, al furtunilor și focului. Nu avea funie. Se afla dedesubtul lui un butuc și îndată am înțeles că se suia pe el Vil-potcovarul spre a ajunge la doagă. Deci, m-am suit repede și dintr-odată mi s-a făcut părul măciucă, dintr-odată am rămas încremenit locului subt bubuitoarea alarmă a bronzurilor deșteptate. Amarnic trăgea de funie Huluboiul! Amarnic trăgea Colbarul de funia mijlociului! Parcă se roteau în jurul nostru pajuri nevăzute cu aripi zimțate. Însă totul a durat nespus de puțin. Îndată, cînd ne-am întors capetele, l-am văzut pe moșul Iovu, cu ochii lui de cîine turbat. Rînjea dintr-un dinte lung, galben. Întîi l-a luat la rînd pe Huluboiul. I-a tras doi pumni zdraveni în coaste și l-a repezit pe trepte. L-a repezit și pe Colbarul, după ce i-a miluit spinarea prin ghionturi dese date

Eusebiu Camilar

(Continuare în pag. 4-a)

Despre unele probleme ale limbii literare

În sesiunile Academiei R.P.R. și în ședințele Uniunii scriitorilor din R.P.R. consacrate problemelor limbii literare, la care ne-am referit, au fost combătute după cum am arătat, unele abateri de la linia justă de dezvoltare a limbii literare. Astfel, naturalismul, adică grija exagerată a scriitorului pentru particular, pentru amănunt, realitatea fiind prezentată așa cum este, iar accidentalul ridicat la rangul de necesar. S-a constatat, într-adevăr, că unii scriitori notează cu preciziune particularitățile fonetice și gramaticale ale graiurilor regionale, nedîndu-și seama că folosirea acestor particularități trebuie făcută cu măsură, căci abuzul lor duce la anularea calității de bază a limbii literare, de a fi un mijloc de comunicare între oameni. Alți scriitori folosesc un mare număr de elemente regionale în lexic, astfel încît citirea operei lor necesită consultarea dicționarului. În fine, s-a relevat, în scrierile unor romancieri și dramaturgi, prezența unor termeni triviali sau de argou.

În această privință, dreapta măsură și simțul artistic al scriitorului vor avea rolul de a evita abaterile de acest fel.

Fără a transforma opera marilor scriitori în fetiș, exemplul lor va fi întotdeauna util de meditat.

În acest scop, desprindem un pasaj din romanul lui Camil Petrescu, „Ultima noapte de dragoste, întîia noapte de război", apărut în 1930, din care se pot constata progresele realizate de limba literaturii beletristice în prima jumătate a secolului nostru:

„Am luat un soldat care știa drumul peste culme, și am pornit-o, așa cum mă găseam.

Mai întîi spre Giuvala, urcînd încet, pe urmă am ocolit, vislind peste pășuni și fînețuri, pînă deasupra șoselei mari. Era un soare viu, ca de cristal apos și cu raze evidente, care dădea reverberații umede culmilor stîncoase și făcea proaspăt verdele vegetal. Roua se uscase, dar tot mai dăinuia cît să ne ude încălțămintea. Munții cei mari, priviți cum veneau amenințători spre noi, de sus, creșteau, desființînd depărtarea. În stînga Ghimbavul, nemaipomenit de masivă moschee de piatră (pe lîngă ea, Sfînta Sofia să pară jucărie de copii), are de jur împrejurul cupolei de piatră povîrnișurile de sute de metri, drepte ca niște pereți, din care însă crește o vegetație de stînci, ici-colo amestecată cu cea de brazi. Aceste povîrnișuri sînt atît de apropiate de cele ale munților vecini, numai cîțiva metri unele-ori, că fundul prăpăstiilor, cu pîraiele lor, n-au văzut de cînd e lumea, niciodată soarele... ici, colo, nici lumina zilei. Povîrnișurile acestui munte, necercetate de nimeni, l-au făcut un adevărat cuib de urși.

La dreapta, apropiată, mărită încă, Piatra Craiului, cu aspectul ei de dom gotic, de stîncă dantelată, iar în fund, alergînd puternic și acoperitor spre noi, umplînd jumătate din vedere, Păpușa, unul dintre munții mari ai țării, deasupra lezerului, pare ca să completăm tripticul impresiilor acestea, o turlă deasupra unei înalte și lungi biserici romînești... Fînețele sînt împărțite prin mari poligoane neregulate, de garduri mici de bolovani, după proprietarii lor. În mijloc, închise în țarcuri, ca niște oi prea mari, căpițele de fîn de la al doilea cosit. Aerul e rar, miresmat de rășina de brad, de fîn copt, de fragii trecuți la vremea asta, și amețește tare ca drojdia. Lăcustele ne sar din cale, sprintene ca și dimineața asta întreagă".

Această descriere lucidă, cu notații vizuale atît de vii dar sobră și întrebuințînd vocabularul curent al limbii (de relevat expresii caracteristice pentru limba vorbită, ca: „pe lîngă ea, Sfînta Sofia, să pară jucărie de copii" sau numai cîțiva metri; n-au văzut de cînd e etc.), denotă o remarcabilă mlădiere a limbii.

Alăturăm textului de mai sus un pasaj din „Cartea Oltului" de Geo Bogza (apărută în 1945), în care se poate constata perfecția instrumentului făurit în cursul timpurilor, și adaptarea integrală a neologismului la spiritul limbii:

„De foarte de sus, vîrfurile fosforescente ale Hăsmașului par constelații, pentru o precisă și inevitabilă orientare. De altfel, din locul acesta, spre ce altă parte s-ar putea îndrepta pașii, dacă nu spre magnetica furtună de piatră din zare? Drept în spre miazănoapte, unde, ca și în basme, lumea se face mai densă și mai necunoscută, transformîndu-se într-un ținut al singurătății și al aventurii.

Foarte curînd, ca un ciclon izbucnit pe neașteptate, munțele începe să se ridice spre cer, despărțind lumea în două. E un lung perete de cremene, care nu rămîne multă vreme singur: în fața asprelor lui piscuri, coline calme, acoperite cu păduri verzi, odihnitoare, îl însoțesc în spre miazănoapte, ținîndu-i o tovărășie aproape feminină. Printre aceste mase geologice, formînd o uriașă dualitate procreatoare, Oltul vine la vale, puțind pare un fruct al înlănțuirii lor, care se și zărește, de altfel, impresionantă, undeva foarte departe, în fundul nordic al lumii".

Mijloacele întrebuințate de scriitor,

Al. Rosetti

(Continuare în pag. 4-a)

Ei nu sînt singuri...

...Ia, o femeie care altădată
trăia între copii și-ntre tîgăi,
pe umeri poartă mahalaua toată,
și-i socotește, mica deputată
pe cetățenii toți printre ai săi.

Sau vechea mea colegă, bunăoară,
născută-n cine știe ce bordeI,
e prima ingineră șef din țară,
și nouă mii de oameni o-mpresoară,
și munca lor e toată-n mîna ei.

Brigăzile măsoară largul luncii.
Un fost strungar e-acum fizician.

Și-o mamă legănîndu-și pruncii,
legiferează astăzi codul muncii,
iar ofițerul tînăr, e-un țăran.

Și nu sînt singuri, ci sînt zeci și sute
și ei despică cel dintîi făgaș
spre vîrful unei vremi necunoscute
în care-nalță primele redute
cu pasul mîndru, greu și uriaș.

Prin ei fereastra nu mai e opacă.
Prin ei sînt astăzi Flacără și Gînd
și viața însăși nu mai e săracă,
și visele încep din nou să-mi placă,
cu oamenii mărunți, mereu crescînd!

Veronica Porumbacu

Recenzie

Igor Newerly: „Amintiri de la Celuloza"

Romanul lui Igor Newerly „Amintiri de la Celuloza" este una dintre acele cărți despre care Anatole France, creatorul și pasionatul iubitor de literatură, obișnuia să spună că nu vor cunoaște tihna și praful bibliotecilor: lectura înfrigurată, rînd cu rînd și pagină de pagină, este soarta cărților pe care publicul larg le-a primit și reținut ca prietene de preț. O dovadă grăitoare că „Amintiri de la Celuloza" face parte din aceste cărți este, în acest sens, și tirajul impresionant pe care l-a atins în mai puțin de trei ani de la apariție: 360.000 de exemplare. Publicat în 1952, romanul a fost distins cu Premiul de stat pentru literatură chiar în același an. Pe primul plan al cărții se situează, de la primele episoade, figura impresionantă a lui Szczesny. El rămîne de-a lungul celor aproape 600 de pagini eroul principal al tuturor întîmplărilor din care romancierul a împletit cu iscusință țesătura durabilă a operei sale.

Anul Marii Revoluții din Octombrie, cu atît de profunde și răscolitoare prefaceri pentru istoria veacului nostru, se dovedește a fi și pentru eroii cărții deopotrivă de memorabil. Armatele țariste în descompunere se retrag ducînd cu ele mase de țărani polonezi pe calea aspră și amară a pribegiei. Așa ajunge familia de 9 persoane a dulgherului Szczesny, din satul polonez Rzekucie, pînă dincolo de Volga. Cînd, după cîțiva ani, din cei 9 se întorc doar dulgherul și patru copii, nu-și mai găsesc coltba, iar cele două pogoane fuseseră „luate în grijă" de chiaburul Momul. Reduși la ultima expresie a mizerici, pleacă să se angajeze la fabrica „Celuloza" din Wloclaweck, de pe Vistula, a singerosului exploatator Steinhagen. La poarta fabricii „Celuloza" trebuiau lăsate, după celebrul adagiu din Dante, toate speranțele, căci dincolo de ea sălășluia, în violent contrast cu iluziile naivilor, tadul întreprinderii capitaliste.

Fabrica și orașul mișună de social-democrați de dreapta, de democrați-creștini, de catolici și clerici. Este greu să găsești între trădare și demagogie drumul către adevăr. La început Szczesny, fiul dulgherului, țăran neștiutor, tînăr și fără experiența luptei de clasă, crede în cuvîntul fățarnic al preotului Wojda. Dar scriitorul a știut, prin nenumărate amănunte introduse cu discreție în zugrăvirea vieții celor ce trudesc la „Celuloza", sau în alte întreprinderi din Wloclaweck, să prezinte artistic chipul în care clasa muncitoare condusă de comuniști deschide celor ce bîjbîie încă în întuneric, drumul anevoios, dar sigur, spre lumină și libertate. Szczesny muncește acum de dimineață pînă seara. Își spune singur: „Asta e viața? Arză-o-ar focul!". Trec zile, săptămîni, luni. Muncește cu îndîrjire, însingurat, fără nădejdea de a mai întrezări, în bezna în care se află, zorii dătători de speranță. Rămas șomer pleacă la Varșovia. Nici aici existența nu-i este îndestulată, dar experiența sa de viață s-a îmbogățit considerabil. A înțeles ce valoare au promisiunile lui Pilsudski și ale politicienilor care, fără ezitări, scot țara la mezat. Mai mult, Szczesny a luat contact cu partidul și el devine acum „tovarășul Bilda", luptător încercat și îndrăzneț. Este demn de subliniat modul remarcabil în care Newerly a creionat evoluția acestui om simplu, caracter complex, impetuos, energic și onest, dar nu lipsit de înclinații spre anarhism și însingurare. Firea lui demnă scriitorul o relevă printr-o reacție consemnată lapidar, cu neputință de uitat. După repetatele insistențe ale tatălui său, dulgherul, Szczesny acceptă la plecarea din Rzekucie să sărute mîna unchiului, chiaburul Momul, dar imediat și pentru multă vreme va simți pe buze o dureroasă arsură. Umilința ți repugnă și sentimentul demnității omenești îl face și în cele mai grele clipe să rămînă un om integru, respingînd tot ce este meschin și convențional. Este cu neputință să nu simți aproape figura aceasta de muncitor comunist, de un omenesc simplu și emoționant. Repudierea pozelor de găunoasă solemnitate se dezvăluie printr-o conduită eroică în nenumărate întîmplări, cînd este pus să salveze activiști ai partidului din situații grele, uneori fără de ieșire. Dar dacă înclinațiile către violență și izolare sînt înfrînte și fac loc chibzuinței, principialității și atașamentului pentru colectiv, Szczesny datorează toate acestea partidului, care a dat un sens înalt vieții lui, deschizîndu-i orizontul victorios al revoluționare. Romanul se încheie în ajunul plecării lui Szczesny în Spania, ca luptător călit pentru cauza eliberării proletariatului.

Igor Newerly a realizat o galerie expresivă de personaje tipice, față de care cititorul încearcă un sentiment de simpatie și încredere. Astfel sînt Wladek, Stazsek, Bronia și mai cu seamă Madzia, a cărei gingășie și prospețime dau dragostei ei pentru Szczesny un minunat suflu romantic revoluționar.

Tipurile lui Szczesny și al Madziei cîștigă adeziunea călduroasă a cititorilor prin firescul întregii lor conduite, prin reacția lor, redată fidel adevărului vieții, în întîmplări grele. De pildă, întîmplarea anchetei de pe moșia contelui Dojmuhowscky, cînd Szczesny o salvează pe Madzia și aparatul de multiplicat de copii siguranței, dînd dovada unei stăpîniri de sine care venea și din dragostea pentru femeia iubită și din tăria de neînfrînt a militantului comunist.

Newerly a valorificat din plin tezaurul poveștilor populare slave, cu romantismul lor captivant, fără a se îndepărtat o clipă de realitatea pe care și-a propus s-o oglindească. Tonul de confesiune directă, ocolind relatarea rece, impasibilă, imprimă narațiunii o deosebită comunicativitate. Antrenați astfel în acțiune, cititorii trăiesc la o tensiune înaltă dramatica ei desfășurare.

Dar simpatia scriitorului nu se adresează tuturor personajelor ce-i populează cartea. Pe directorul Pazdera, viclean și venal, pe trepădușii social-democrați de dreapta ori pe afaceriști cum e Korbal, cititorii îi privesc cu dispreț și ură.

„Amintiri de la Celuloza" este o expresie a drumului rodnic pe care merge astăzi literatura nouă din R. P. Polonă, căci romanul lui Igor Newerly este, după cum s-a exprimat sugestiv cunoscutul scriitor Jan Wilczek, „un remarcabil monument al revoluției poloneze".

H. Zalis

„Febrilitatea"... criticului

În două masive foiletoane din „Scînteia tineretului" (numerele 1949 și 1950 din 5 și respectiv 6 august crt.) Lucian Raicu semnează o copioasă cronică la cel de al doilea volum al romanului lui Camil Petrescu, „Un om între oameni". Parcurgînd cele circa șase coloane de ziar, cititorul nu poate decît să salute intenția mărturisită în încheiere de critic de a demonstra „diferențierea calitativă, structurală, a romanului de azi în raport cu întreaga operă a lui Camil Petrescu" și pasul hotărîtor al scriitorului „spre o literatură de tip nou, strîns legată de concepția clasei muncitoare, purtînd pecetea realismului socialist". Tot în încheierea cronicii, Lucian Raicu declară că l-a călăuzit și ideea, pe deplin valabilă, deosebit de grăitor ilustrată de evoluția scriitoricească a lui Camil Petrescu, că „o concepție științifică și aderiunea la principiile realismului socialist devin premizele afirmării superioare a unei individualități bogat înzestrate".

În ciuda acestor intenții, demonstrația pe care o întreprinde Lucian Raicu nu poate decît să-l pună în conflict cu sine însuși. Într-adevăr: ce vrea să spună într-alt loc afirmația criticului cum că al doilea volum din „Un om între oameni" este și el „o carte de „genul" Camil Petrescu, nu mai puțin ca „Ultima noapte" ori „Patul lui Procust" ori — ca să împingem lucrurile pînă la limită — „Eugen Lovinescu sub zodia senînătății imperturbabile"?

Vrea criticul să susțină numai că romanul despre Bălcescu și timpul său „e o scriere profund personală", sau sentința mai sus citată înglobează întreaga opinie critică a lui Raicu asupra noii opere a scriitorului, dezmințindu-și propriile lui intenții cu privire la dovedirea diferențierii calitative, structurale, intervenită în creația lui Camil Petrescu?

Să parcurgem cronica.

Potrivit opiniei lui Lucian Raicu, virtuțile celui de al doilea volum din „Un om între oameni" constau — pe scurt — în: „autenticitatea" și „contactul originar cu viața", în „retrăirea" evenimentelor „pe datele știute", în conturarea „fermă și adîncă" a personalității eroului, în felul în care se întîlnesc „patetismul, chiar caracterul retoric, discursivitatea, cu persiflarea și ironia străpungătoare", în sarcasmul scriitorului față de „conformiști" și simpatia sa pentru „inadaptabilii" etc., etc. Nu e nevoie, credem, să-i reamintim lui Lucian Raicu că toate acestea, ca și multe altele încă, fac parte integrantă și din canavaua artistică a unor alte opere ale lui Camil Petrescu, și mai cu seamă chiar a acelora pe care criticul le citează, adică și „Ultima noapte" și „Patul lui Procust" și „Jocul ielelor" ș.a.

Unde apare atunci „pasul hotărîtor al scriitorului spre o literatură de tip nou"? Unde „afirmarea superioară a unei individualități bogat înzestrată"?

Oare să conste acestea numai în diferența dintre atitudinea scriitorului față de Gelu Ruscanu din „Jocul ielelor" și față de Bălcescu din „Un om între oameni"? Numai în rectificarea viziunii lui Camil Petrescu asupra lui Eliade, în includerea satului în cîmpul social pe care l-a cuprins pînă acum scriitorul său, în sfîrșit, în diferențierea unor tipuri distincte în masele de tîrgoveți, țărani, meseriași, tabaci, pe care s-a sprijinit revoluția din 1948?

În contradicție cu propriile sale intenții critice, Lucian Raicu sărăcește și minimalizează la extrem saltul cu adevărat existent în opera lui Camil Petrescu, în care întîlnirea dintre o remarcabilă personalitate artistică și

concepția științifică marxist-leninistă asupra lumii a rodit într-una din cele mai valoroase lucrări ale literaturii noastre contemporane. Ignorînd propriile sale intenții și mai cu seamă faptul că însușirea concepției științifice a determinat la Camil Petrescu căutarea și găsirea unor noi mijloace artistice, cronica lui Raicu demonstrează — cu sau fără voia criticului și în ciuda afirmațiilor referitoare la „lumina concepției materialiste a istoriei" — că „Un om între oameni" este o carte „de genul" Camil Petrescu și atîta tot.

În legătură cu cronica lui Lucian Raicu ar mai fi de discutat, și nu într-o simplă notă, unele amănunte de istorie literară cum de pildă opoziția creată ad-hoc între metodele de creație ale lui Rebreanu și Camil Petrescu, caracterizate — cea dintîi prin „răceala naturii însăși" sau prin „imperturbabilitate", cea de a doua prin „febrilitate" etc. Din echivocurile pe care le creează Lucian Raicu s-ar putea deduce de asemenea că înainte de „Un om între oameni", literatura românească nu s-a ridicat încă pînă la a zugrăvi „și o viață a conștiinței" la sate, iar în opera lui Creangă, Slavici, Rebreanu, Sadoveanu, zugrăvirea satului s-ar limita cumva numai la „o existență monotonă, la „ruralitate", la pitoresc și tradiție".

În locul unui stil cît mai simplu, mai clar, mai accesibil, care ar înlătura cu totul posibilitatea unor confuzii ca acelea de mai sus, Lucian Raicu preferă căutarea, afectarea, prețiozitatea, fraza absconsă, sibilică, în contradicție cu stilul unui ziar care se adresează celei mai tinere generații de cititori.

R. Abrudan

Poezia nemuritoare

(Urmare din pag. 1-a)

— cu totul incompatibilă cu impasivitatea — de a fi trăit renașterea naturii în solemne revoluții anuale. Credemă, însă, că o mare cucerire a epocii noastre este tocmai aceea că azi, la noi, parnasianismul nu mai poate fi decît un element alogen, nici un poet de prestigiu nemaiputînd accepta posibilitatea unei virtuozități în sine a expresiei poetice. Cicerone Theodorescu al nostru e și el un virtuos al tehnicii poetice, dar care se realizează acum ca poet de frunte, pentru că își pune măiestria de mare preț în slujba exprimării unui conținut ales din punct de vedere ideologic, din punct de vedere al luptei arzătoare pe care o cunoaște actualitatea clocotitoare a construirii celei mai înaintate societăți omenești.

„Talentați" erau, în toate timpurile, și sumedenie de poeți care s-au irosit în versuri de duzină, fără să simtă chemarea de a transmite prin poezia lor un mesaj puternic, rupți de lupta contemporanilor. Dar opera poeților minori s-a șters fără urme, cu tot „talentul" pe care-l conținea, pentru că popoarele — și zău ele sînt păstrătoarele, singurele, ale comorilor poetice — n-au tezaurizat în istoria lor numele acelora ce erau înzestrați cu darul de a alcătui imagini și rime decît atunci cînd acestea au servit la exprimarea vieții adevărate și complexe a contemporaneității, la exprimarea unor idealuri și căutări fierbinți ale oamenilor. Niciodată literatura unei epoci n-a cîștigat nimic din fertilitatea poeților minori care cîntau, fie chiar în „imagini frumoase" și în versurile cele mai melodioase, sentimente mărunte, doruri meschine și amintiri intime nesemnificative. „Un poet — spunea Belinski, — om luminat și luptător sincer pentru o soartă demnă a omenirii — nu poate fi mare nici prin numele său, nici prin sine însuși, nici prin suferințele sale, nici prin fericirea sa: un poet este mare, pentru că rădăcinile suferințelor și bucuriilor lui au crescut în sînul societății și istoriei, pentru că el este, prin urmare, un organ și un reprezentant al societății, timpului și omenirii. Numai poeții mici sînt fericiți și nefericiți cu de la sine putere; dar din această pricină numai ei își aud propriile cîntece păsărești, pe care nu vrea să le cunoască nici societatea, nici omenirea".

E, iarăși, o mare cucerire a epocii noastre faptul că poezia minoră, lipsită de sensuri adînci, — în literatura altor epoci acceptată, ba chiar ădeseori apreciată de critica vremii, ea însăși ruptă de viața și lupta poporului — nu-și mai poate de fel găsi loc în literatura noastră, este urîtă și condamnată de iubitorii de artă, ca o încercare de degradare a misiunii înalte pe care o are poetul în societate și omenire.

De altfel, pe baza concepției noastre realist-socialiste despre menirea artei, nu putem fi în nici un fel comprehensivi la un asemenea „talent" manifestat minor. Deoarece darul de a făuri „imagini" nu înseamnă pur și simplu a face comparații și metafore, ci a concentra într-un cuvînt sugestiv, într-un vers de neuitat, o parte din marele adevăr al vieții. Existența talentului se concretizează în valoarea pe care o poate da încercării poetului de a exprima prin imagini realitatea, cînd poetul știe să vadă realitatea în lumina ei adevărată, cînd privește realitatea de pe o poziție înaintată pentru vremea sa, simțind-o cu simțirea poporului și înțelegînd-o cu ajutorul unei ideologii juste. Talentul în sine nu salvează nici poezia impasibilă, nici poezia minoră, nici poezia care deformează realitatea. Poezia minoră, care răzbate nu odată în paginile publicațiilor noastre și care poate — iezuitic-ul meu interlocutor — îți place mai mult decît poezia lui Beniuc, a Mariei Banuș sau a lui Jebeleanu, poezia idilismului, a „botanismului", a „haiducismului", se întîlnește cu o altă poezie minoră, poezia „trîmbițelor false", cum spunea cineva, poezia șablonelor proletcultiste. Noi urîm și disprețuim și pe una și pe cealaltă, căci ambele înjosesc poezia prin sărăcirea ei de sensul determinant al artei ca reflectare a realității noastre în transformare revoluționară.

Tu faci o împărțire a poeziei în: poezie care răspunde „comenzii sociale" și poezie „pentru sertar". Dar poeții noștri de frunte nu pot admite o asemenea împărțire,—și nici un poet din generația noastră nouă n-o poate admite. Scriere „pentru sertar" înseamnă căutare sterilă de poet solitar, disprețuind mulțimea și prezentul, închis în turnul de fildeș al egotismului și zgîriind hîrtia cu inscripții fără valabilitate artistică a unor mărunte frămîntări individualiste, fără potențe generalizatoare. Bănuiesc că tu însuți trebuie să fii un asemenea poet ascuns, speriat de spectrul ratării inevitabile și acrit în consecință, precum cutare sau cutare preot stendhalian, înspăimîntat de jansenism.

Spui că poeții noștri scriu „la comandă". Dar a cui comandă? Mă îndoiesc că în zilele noastre un poet serios ar scrie după porunca unui Richelieu al zilelor noastre. Poezia epocii noastre, marea noastră poezie de luptă partinică și cetățenească, poezia sentimentelor și gîndurilor omului nostru, nu este scrisă pentru că e cerută de cutare editură, sau cutare revistă, ci pentru că poetul **nu poate să n-o scrie**, simțind organic necesitatea de a răspunde prin arta sa chemărilor epocii, de a înscrie în opera sa cît mai multe cu putință din semnificațiile vieții contemporane, de a ajuta cu maximum de posibilități, în acțiunea ei edificatoare, forța organizatoare și conducătoare a revoluției noastre, partidul. „Comanda socială" nu este contractul de editare, ci chemarea necruțătoare pe care o aude poetul înăuntrul său, de a face din versurile sale cît mai mult și cît mai profund o parte integrantă a cauzei clasei muncitoare.

Deci nu e vorba ca să i se impună poetului din afară anumite teme, ci, dimpotrivă, ca poetul să facă față unor teme actuale atît de prezente în el, încît nu se poate liniști sufletește pînă nu le realizează în versurile sale. Există însă aspecte primordiale pentru tabloul epocii noastre și altele mai puțin determinante. Poetul care are o viziune larg deschisă asupra vieții nu va ignora marile probleme ale epocii, ale revoluției ce se desfășoară în mentalitatea și simțirea milioanelor de oameni care construiesc socialismul. Dar această dezvăluire a revoluției, a victoriei noului, cum spunem noi, poate fi urmărită cu pasiune, și în fiecare clipă fugitivă a vieții, în fiecare „fapt divers", cum se spunea pe vremuri. Poetul nostru poate să scrie despre tot ce se simte chemat să scrie, ca participant activ în toate acțiunile revoluționare, fără teamă că dacă alți zece poeți vor scrie despre aceeași temă, se vor alcătui companii de poezii unisone, cum spui tu, fără teamă de asemeni că va cădea în „intimism", în poezie indiferentă la sarcinile actuale, la marile evenimente contemporane. Garanția unicității poeziei sale, oricît ar fi tema de curentă, este intensa participare, cu întreaga sa personalitate creatoare, la viață—capacitatea de a trăi cu propriul conținut sufletesc marele conținut uman al luptei poporului.

Dar noi nu respingem drept „intimistă" nici cea mai intimă poezie, atunci cînd într-însa se cuprind—oglindite în chiar faptul de viață strict personal—semnificațiile generale ale vremii, ale omului reprezentativ pentru vremea noastră. Jebeleanu, Ciceone Theodorescu, Frunză au închinat poezii copiilor lor, Beniuc a scris despre sentimentele cele mai intime ale omului care se vede încărunțind, dar, în toate acestea, e viu și emoționant afectul și intelectul omului contemporan, prezent în marile lupte. „Generația mea", a Veronichii Porumbacu, este o ilustrare convingătoare că nu există nimic despre care poetul să nu poată scrie, atunci cînd destăinuirea cea mai confidențială este de fapt, prin individualitate, destăinuirea unei generații întregi, — este încărcată de forță generalizatoare, adică este artă.

Poporul nostru, interlocutorule, vorbește cu necaz despre baba care se piaptănă cînd țara arde. Nu există forță care să-l ferească de oprobiu pe acel poet care piaptănă versuri pentru sertar, cînd lumea clocotește în lupta dintre puterile păcii, libertății și bucuriei și puterile războiului, subjugării și durerii. Poezia nemuritoare n-a fost scrisă niciodată de asemenea babe. În zilele noastre se plămădește poezia nemuritoare a epocii noastre, precum a fost și în alte epoci. O poezie care va mărturisi peste veacuri și milenii despre anii celor mai mari transformări revoluționare din viața poporului.

Iar tu, babo, te piepteni mai departe și, neputincioasă, filozofezi și „estetizezi"...

Savin Bratu

Curier literar

● In „Mica bibliotecă critică" s-au tipărit: „Eroi și conflicte în dramaturgia noastră contemporană" de Silvian Iosifescu, „Montesquieu" de Valentin Lipatti și „N. D. Cocea, un maestru al pamfletului literar" de Eugen Campus.

● A apărut în Editura de stat pentru literatură și artă volumul de versuri „Lauda patriei" de Victor Tulbure.

● In aceeași editură a ieșit de sub tipar și evocarea dramatică în cinci acte „Tudor din Vladimiri" de Mihnea Gheorghiu.

● In Editura tineretului a apărut volumul II de „Opere" de Nikolae Ostrovski. Volumul cuprinde romanul „Născuți în furtună", „Cuvîntări", „Articole" și „Scrisori".

● Intr-un tiraj de 30 mii de exemplare s-a tipărit o nouă ediție a romanului „Apostol" de Cezar Petrescu. Prefața este semnată de Mihai Gafița.

● In Editura de stat pentru literatură și artă a apărut cea de a doua ediție a volumului „Insemnări din școala de ieri și de azi" de Ioachim Botez.

● Se află în librării „Hamlet" de Shakespeare, în traducerea scriitorului Petru Dumitriu.

● Un volum de „Povestiri" de Remus Luca a fost tipărit de Editura tineretului.

● In colecția pitică au apărut: „Stigleții" de Mihail Sadoveanu; „De-a Baba Oarba" de Al. Vlahuță; „Iepurașii călători" de Erick Majtenyi, în romînește de Ion Hobana.

● Peste cîteva zile vom citi „As-ma fața eroului", basm chinez tradus în romînește de Eusebiu Camilar.

Cronica literară

Camil Petrescu: „UN OM INTRE OAMENI"

Dușmănia sa împotriva rușinoaselor stări de lucruri din Țara Romînească nu e alimentată de fanatism, nu este o patimă oarbă, cum insinuează unii dintre membrii oportuniști ai guvernului provizoriu. Bălcescu nu acționează mînat de impulsiuni, de setea de răzbunare individuală, el acționează liber de patimi, cu luciditate, conform rațiunii. Eliade vede în el un ambițios, un temperament imposibil („bun băiat Bălcescu asta... minunat... dar e un om imposibil... nu se poate lucra cu el..."), neînțelegînd că în tînărul secretar al guvernului vorbesc „șase secole de istorie românească", că nu ambiția strigă în el împotriva trădării revoluției, ci însuși glasul poporului, glasul marelui adevăr al epocii. Dacă acțiunile lui Bălcescu ar fi izvorîte numai din ură și orgoliu personal, ele ne-ar apărea ca manifestări patologice, inumane. Dar tocmai el, apărătorul intereselor poporului exploatat, e purtătorul umanismului autentic, iar adversarii săi pseudo-revoluționari, care perorează neîncetat despre „angelul libertății și al frățietății" nu sînt în fapt decît trădătorii principiilor declarate cu emfază.

Obligarea boierimii să plătească impozite în scopul organizării unei puternice armate populare, condamnarea uciga șilor Odobescu, Solomon, Lăcusteanu, atentatori la libertatea patriei, și toate celelalte măsuri excepționale pe care le susține energic, nu sînt scopuri în sine pentru Bălcescu, care nu este revoluționar dintr-o pasiune pentru răsturnări și teroare, — ele sînt mijloace necesare în vederea ridicării imensei majorități a societății pe treapta demnității omenești. Combativ, intransigent, eroul revoluției e— tocmai prin aceasta — uman. Umanitatea lui se dezvăluie în fiecare gest, dar cu putere deosebită în scena în care el îngenunchează lîngă cadavrul tabacului Dumitrache Stoica, unul din eroii revoluției, șoptind „din adîncul ființei" cuvinte simple, mișcătoare, sunînd „ca un ecou al tuturor gîndurilor care îl frămîntă".

„— Frate tabacule, ai murit pentru ca poporul romîn să fie liber... pentru ca istoria acestei țări să fie alta... Ai murit, dăruindu-te tot, ...dintr-o singură dată... Mai mult decît tine, n-a dat pînă acum nici un om în toată istoria...".

Cîtă dragoste sinceră iradiază aceste gînduri. Ce contrast între o asemenea exprimare necăutată a unei imense dureri și fraza găunoasă pe care Eliade-Rădulescu, îmbrăcat în faimoasa-i mantie albă, o rostește teatral:

— „Se vor face funeralii naționale acestor sublimi martiri ai libertății t..."

Unor critici care au comentat volumul II din Un om între oameni, eroul principal al romanului le pare, totuși, insuficient de uman.

In cronica sa din Romînia liberă, Vera Călin consideră că eroul „nu trăiește cu intensitate, pe lîngă marile sentimente obștești, pe cele omenești" și că în volumul II al romanului „se întîmplă un proces de despersonalizare. Bălcescu desprinzîndu-se de orice contingență lumească, devenind în unele pagini o abstracțiune...".

In dezacord cu această obiecție, Lucian Raicu vede în ea o carență a receptivității critice și susține că sobrietatea figurii lui Bălcescu constituie o calitate, iar nu un defect al artei autorului. Adevărul e, fără doar și poate, de partea sa, chiar dacă argumentația îi este vulnerabilă, după cum just observă Horia Bratu în amplul său articol Problema revoluției și arta romancierului în opera „Un om între oameni". Pledînd pentru „receptivitatea criticului", tov. Raicu accentuează, cu deplin temei, că, în aprecierea operelor literare, în mod necesar felurite, reflectînd fiecare „viziunea particulară" a autorului asupra lumii, nu e posibilă aplicarea unei măsuri invariabile, fiind necesară o mobilitate deosebită, o multilaterală sensibilitate a criticilor. Precizarea e bine venită, avînd însă nevoie de completare, în sensul accentuării faptului că, ținînd seama necontenit de personalitatea scriitorului, de specificul genului în care creează, de legile interioare ale construcției fiecărei opere, criticului nu-i este permis să piardă nici un moment din vedere criteriul oglindirii veridice a realității. Trebuie subliniat astfel că succesul realizării lui Bălcescu în romanul Un om între oameni rezidă nu numai în aceea că eroul „se încadrează... în formula artistică", proprie literaturii lui Camil Petrescu, ci în primul rînd în veridicitatea realistă a chipului zugrăvit. In volumul II al romanului, Bălcescu apare așa cum e firesc să apară un revoluționar urmărit în toiul luptei. Fremătînd de „sentimente obștești", el este tocmai prin aceasta uman. In primul volum, eroului nu i-a contestat nimeni realitatea vibrației omenești, probabil fiindcă acolo viața lui personală își găsea în chip firesc o mai largă reflectare. Bălcescu n-a fost și nu apare în roman așa cum îl prezintă L. Raicu: un ascet, un ins care să-și reprime aspirațiile spre fericirea personală într-o voluptate a mortificării. Camil Petrescu îl înfățișează ca un ins sensibil, cu visuri de fericire, cu duioșii paterne și încercat de nostalgia încîntătorului chip al Luxiței Florescu (într-o ședință, în timp ce ministrul finanțelor, Costache Filipescu, ține un interminabil raport plictisitor, el scrie pe marginea gazetelor din fața lui: „Lucica... Lucica Florescu... Lucica"). Dacă un țel superior nu i-ar fi solicitat toate energiile, măreția umană a lui Bălcescu s-ar fi tradus de bună seamă în afecțiunea familială. De-ar fi scris versuri, poate că, în ședințele lungite ale guvernului provizoriu, ar fi însemnat pe marginea ziarelor nu numai numele iubitei, ci și izbucniri lirice.

Desen de CAMIL RESSU

Asemenea aspirații sînt în firea eroului creat de Camil Petrescu și dacă nu se insistă asupra lor, e fiindcă eroul e pus să se realizeze în împrejurări excepționale, impunînd canalizarea forțelor spirituale în altă direcție. Bălcescu dobîndește în roman splendoare tocmai prin capacitatea de a sacrifica pînă și cele mai legitime impulsiuni spre fericire individuală, cauzei căreia s-a consacrat. In concepția lui, e jalnică eroarea celor ce-și fac iluzia că pot găsi mulțumire reală concentrînd „toată puterea lor de a iubi într-o dragoste intimă asupra unui obiect, rar de găsit, iute trecător și peritoriu cînd îl găsim". Fericirea erotică nu e decît amăgire dacă nu se întemeiază pe căutarea unui ideal major, devenind un mod al ascensiunii spre acesta. „Să întoarcem — îi scrie Bălcescu lui Alecsandri — ceea ce ne-a mai rămas din dragostea noastră, s-o întoarcem către țara noastră. Romînia va fi iubita noastră". Prezentind eroul central al romanului său ca un îndrăgostit de patria sa, pînă la uitarea dragostei datorate celei ce-i dăruise un copil, Camil Petrescu procedează în spiritul adevărului psihologic și istoric totodată.

Așa stînd lucrurile, oare nu se poate vorbi totuși de o „despersonalizare" a eroului? Nu este acesta o abstracțiune? Celor înclinați să-l considere astfel le recomandăm recitirea unor episoade ca acel ce urmează întîlnirii lui Bălcescu și Telegescu cu Christophi, acela în care eroul discută cu Alecu Golescu despre unii membri ai guvernului provizoriu ca Rosetti și Brătianu, apoi descrierea călătoriei secretarului guvernului la Focșani spre a trata cu un înalt comisar turc, prilej de a cunoaște la față locului nemăsurata suferință a clăcașilor, precum și toate capitolele înfățișînd activitatea vremelnicului minister. Il vor găsi astfel pe Bălcescu în toiul unor aprige frămîntări interioare, trăind ceasuri de încertitudini deprimante, de zbucium și disperare, dar și de matură concentrare și hotăriri bărbătești; îl vor întîlni posomorît, dar și iluminat de surîsuri lăuntrice, sarcastic și bănuitor, dar și entuziast, neîncrezător în indivizi, dar devotat marilor idealuri ale omenirii.

Nicolae Bălcescu se afirmă în roman ca un om al atitudinilor ferme, incapabil de compromise, preconizator al acțiunilor cutezătoare, vizionar uluitor. E — într-un fel — un erou romantic, viața sa avînd intensitatea și puritatea unei văpăi a cărei splendidă lumină îmbrățișează spații nebănuite măcar de pretinșii realiști din guvern, înclinați să vadă doar o exaltare juvenilă în ardoarea revoluționară a incomodului secretar. Romantismul său e lucid, întemeiat pe o înțelegere a faptelor și ca atare mai realist decît „realismul" adversarilor săi ideologici. De o inteligență tăioasă ca ascuțișul unei săbii, Bălcescu privește întotdeauna realitatea în față, înfruntînd-o cutezător. Uneori, s-ar părea că obstacolele îl depășesc. Împrejurările potrivnice ajung uneori la proporții monstruoase, gestul său semănînd la prima vedere cu zbaterea unei lotci purtată ca o jucărie pe spinări de valuri în spume. In asemenea momente, cei din jurul său sînt posedați de panică și își așteaptă, lamentîndu-se comic, pieirea. El vădește însă tocmai acum un calm imperturbabil și, departe de a ocoli riscurile, pornește pieptiș în întîmpinarea lor.

Intr-o ședință zbuciumată, în care mai toți membrii guvernului se văicăresc, părîndu-le că întrevăd, odată cu iminența căderii a revoluției, umbra sinistră a spînzurătorii, Bălcescu cere să se organizeze rezistența armată împotriva forțelor contrarevoluționare sprijinite activ de trei imperii absolutiste. Unora, o asemenea atitudine le poate părea nebunească. Totuși, aceasta e singura atitudine rațională.

Omul prin care vorbește istoria știe că „resursele unui popor chemat la viață prin revoluție sînt nelimitate" și răspunsul său la întrebarea lui Nicolae Golescu: „pe ce ne putem sprijini?", dușmăniți fiind de reacțiunea internă și de toate puterile înconjurătoare, cade „greu ca un bloc de granit":

„— Pe poporul romîn... Pe un popor care-și ia soarta în propriile lui mîini".

Chipul lui Bălcescu se îngemănează în roman cu imaginea poporului, din care crește într-o superbă înflorire.

Poporul vede în erou pe fiul său cel mai bun și pe conducătorul iubit (de cîte ori dorește să cucerească simpatia poporului, guvernul provizoriu uzează și abuzează adesea de numele lui Bălcescu, iar călăul Solomon cît pe-aci să fie sfîrtecat de norodul răsculat, își dă seama că, în condițiile ridicării maselor, tînărul istoric este „singura putere în București"). Eroul, la rîndul său, găsește în popor reazimul moral, izvorul tămăduitor. Il vedem bunăoară pe Bălcescu, la un moment dat, obosit, dezgustat de lașitatea unor membri marcanți ai guvernului, dornic să plece cît mai departe de ei. Iată-l în caleașcă în drum spre Focșani, abătut, scurmat de deznădejde. Pe-un cîmp întîlnește țărani secerînd grîul boieresc sub pleazna gîrbaciului rotit cu semeție de dorobanți, cu toată desființarea clăcii prin proclamația de la Islaz. Nenorocitele victime gem sub lovituri, fără a-și pierde încrederea că „o să vie într-o zi revoluția noastră". Revoltat pînă în adîncul sufletului de ceea ce vede, Bălcescu simte în același timp urcînd în el ca un șuvoi puteri de nebiruit; încrederea nestrămutată a clăcașilor în triumful dreptății i se transmite și lui și își jură în gînd, că „nu se va abate pentru nimic în lume de la țelul hotărît". Contactul cu poporul îi alungă întotdeauna cugetările sumbre, fortificîndu-l ca prin miracol. Pe fundalul enorm al maselor ridicate la luptă, chipul eroului dobîndește dimensiuni ce depășesc realul, sugerînd mitul lui Anteu.

Volumul al treilea al amplului roman va lumina desigur prin noi fapte imaginea personalității lui Bălcescu. Numai cunoscînd întreaga trilogie vom aprecia de fapt, cu mai multă siguranță, gradul realizării eroului, al tipicității sale. Pe temeiul lecturii primelor două volume se poate afirma, în orice caz, că figura lui Bălcescu și romanul în întregul său reprezintă una din creațiile durabile ale literaturii romîne.

D. Micu

Moscoviteanca

— Povestire —

BORIS POLEVOI

— Da, se mai află praf de pușcă, încă n-a pierit puterea de cazac! — spuse strengărește Elena Sergheevna Șubina, una din minunatele noastre artiste de cinema; mergea cu pași mărunți, fecioreînici, coborînd pe scară, ușor. Din mers, își luă paltonul și șalul plușat din mîinile femeii de la garderobă. Se îmbrăcă, spuse cîteva cuvinte de prietenie bătrînului ușier și ieși în stradă; se opri o clipă lîngă intrare, privind în jos cu ochii ei mari, strălucitori și încă foarte frumoși.

Ce frumos era totul!

Acolo, seara, urla viscolul puternic, dezlănțuind puterile iernii. Cădea o zăpadă deasă, bogată și lipicioasă, acoperind nu numai pămîntul, ci și pomii, gardurile și chiar stîlpii de telegraf. Se lipea de toate lucrurile, ca o țesătură udă. Elena Sergheevna își acoperi fața cu mîinile și trecu în fugă curtea studioului cinematografic, înfășurată din cap pînă-n picioare de zăpadă.

Acum viscolul se potolise. Totul era alb. Ca o pernă de puf, zăpada acoperea balustradele de la intrare și se așternea pe trepte ca un covor pufos. Era atîta de proaspătă zăpada, încît parcă scînteia, împrăștiind o lumină albăstruie. Se lăsa gerul. Aerul era curat. Era liniște. Se putea auzi cum cad alene fulgii înaintea felinarelor care luminau drumul.

— Bravo, Leonca! — spuse cu glas tare Șubina, pășind mulțumită pe covorul de zăpadă care-i înăbușea pașii. Nu călcase nimeni încă pe aici. În sală, unde se apreciau probele artiștilor pentru filmul „Moscoviteanca", încă nu se hotărîse căruia dintre artiști să i se încredințeze rolul agronomului, o femeie tînără. Era un rol interesant, dar nu găsiseră încă un artist potrivit. Opiniile erau împărțite și, deși era tîrziu, nimeni nu plecă acasă. Un singur om traversase, după viscol, curtea studioului. Urmele pașilor mărunți care duceau de la intrare spre poartă se vedeau bine pe zăpadă.

Elena Sergheevna știa cine trecuse pe aici. Îi părea bine, că nu voia în această noapte liniștită și frumoasă, în care se simțea apropierea primăverii, să se gîndească la durerea altora, la complicațiile vieții, la lucruri neplăcute. Căutînd să nu calce peste aceste urme străine, artista păși în stradă. Cîteva mașini, parcă acoperite cu o pătură albă, așteptau în stație. „Pobeda" ei, curățată de zăpadă, stătea lîngă poartă. Lumina ardea în cabină. Șoferul citea un roman de aventuri și ținea cartea pe volan, ca pe-un pupitru.

Voind să-și cheltuiască surplusul de energie, Șubina declară că vrea să conducă mașina.

— Ce v-a venit, Elena Sergheevna? Drumul e ca o saltea de puf, — spuse șoferul, punînd romanul sub cheie și cedînd cu greu locul de la volan.

Mașina porni. Fulgi mari zburau alene în lumina farului. Șubina mări viteza. Ca să simtă mai bine viteza, trase în jos geamul lateral. Aerul era rece. Dincolo de cele două șiruri de tei, acoperiți — parcă — cu spumă albă de săpun, se profila o lumină gălbuie care se revărsa pe cer. Undeva sus, deasupra lui, ca o constelație ciudată, rătăcită în spațiile cerești, strălucea o cunună de flăcări roșii pe acoperișul universității. Toate acestea: și teii acoperiți cu zăpadă și lumina cerului și flăcările roșii — toate zărite de attea ori, nici nu-ți atrăgeau luarea aminte pe un timp obișnuit. Dar acuma, totul te făcea să te bucuri, totul parcă te îmbărbăta. Ar fi vrut să meargă tot mai repede în întîmpinarea orașului, care, după cum i se părea Șubinei, parcă pregătea pentru ea întîmplări plăcute, neașteptate.

— Viteza, viteza... la cotitură ne putem înfunda în zăpadă, o preveni șoferul și vocea lui răsună atîta de prozaic, încît Elena Sergheevna avu chiar un sentiment de compătimire pentru omul acesta care nu simțea frumusețea peisajului.

— De ce nu întrebi cum a decurs discuția probelor? se interesă ea, aruncînd o privire șăgalnică șoferului.

— Știu și așa!

— De unde?

— Oxana Ciumacenko a trecut pe lîngă mine...

— Da? — se miră neplăcut Șubina. Și ce-a spus?

— Parcă era nevoie să vorbească cu mine! A trecut doar pe lîngă mine, îndreptîndu-se spre stația de autobus. M-am uitat la ea și-am înțeles: dumneavoastră ați cîștigat... micșorați, vă rog, viteza, intrăm doar în oraș!

Șoferul nu-și găsea loc pe scaun și se uita îngrijorat la muselina de zăpadă care venea în întîmpinarea lor. Mîna lui se apropia instinctiv spre volan. După cum se vedea, era absorbit cu desăvîrșire de senzația dureroasă a neputinței sale și nu se putea gîndi la altceva. Șubina îi înțelegea bine starea sufletească și totuși în cuvintele lui, și nu în cuvinte, ci în tonul lor i s-a părut ceva neobișnuit, ceva care o dezaprobă, poate chiar ceva dușmănos.

Deodată ea își aminti limpede cum, numai cu o oră în urmă, după a doua probă, rolul fetei Valia din noul film i-a fost încredințat ei, iar tînăra artistă Ciumacenko, care rîvnea același rol, se făcuse dintr-odată palidă. Fața ei rotundă și deschisă, care încă nu-și pierduse expresia copilărească, parcă încremenise deodată. Fără să spună ceva, se ridicase de la locul ei și părăsi sala, atingînd în trecere brațele fotoliilor și împiedicîndu-se de picioarele cuiva. Pășise ca ametită și pe buzele ei încremenite, înghețase un zîmbet trist. Elena Sergheevna își aduse aminte cum o urmăriseră ochii aceia mari și albaștri și cum, odată ajunsă la ușă, îi aruncase o ultimă privire. Șubina își închipui din nou urmele solitare, adînc săpate în zăpada sclipitoare, albăstruie și spuse deodată:

— Doar nu m-am rugat la nimeni. Ne-am luat la întrecere în mod cinstit. Probele noastre au fost examinate de două ori și pe-a mea au recunoscut-o în unanimitate ca fiind mai bună. Oxana e foarte talentată, o așteaptă un viitor strălucit. Dar în cazul de față...

Șoferul se uită la ea mirat.

— Dar cine mai discută? Toți îți spuneau: poți oare să te compari cu Elena Sergheevna? În zadar te enervezi.

Undeva în spate se auzi un fluierat strident, pătrunzător. Frînele scîrțîiră și mașina se opri. În fața geamului apăru figura unui milițian, care se profilă în beznă.

— Tovarășe șofer, ați depășit viteza. Vă rog, legitimați-vă!

Șubina scoase din geantă un carnețel cenușiu. Ochii ei expresivi, în care se citeau deopotrivă bucurie și supunere, dar și o ușoară curiozitate strengărească, abia vizibilă, sclipeau sub genele lungi, prietenoși și nerăbdători. După o clipă, mîna înmănușată întinse carnețelul îndărăt. O față tînără, îmbujorată de vînt, se aplecă spre geam cu o expresie de curiozitate naivă.

— Tovarășa Elena Șubina? Dumneavoastră erați?

Aceste cuvinte fură rostite cu o curiozitate copilărească, apoi aceeași voce cam răgușită, care vroia să pară cît mai oficioasă, rosti: Puteți să mergeți, tovarășă Șubina, numai vă rog, să țineți seama că alunecă. Vă doresc sănătate!

— Ați văzut, s-a înmuiat! — mormăi dezaprobator șoferul, care ducea un război rece cu reprezentanții circulației.

Dumneavoastră, Elena Sergheevna, faceți și piatra să zîmbească. Cum poate Oxana să se compare cu dumneavoastră? Oare nu spune și proverbul: „nu te lupta cu cei tari, nu te judeca cu cei bogați"? Ea e o începătoare, iar dumneavoastră o artistă renumită, soția regizorului cu faimă mondială.

— Aici nu e vorba de Șubin. El a plecat astăzi, înainte de a se discuta proba mea.

— Nikolae Vasilievici e un om fin, asta o știm doar cu toții.. I-am și spus Oxanei: nu te băga, nu pune oameni necunoscuți într-o situație neplăcută, iar ea... Ei, tinerețea!

— Am spus doar: am făcut o întrecere cinstită, repetă cu oarecare enervare Șubina. Totul a depins de probe.

Chiar și acuma, amintindu-și istoria aceasta, Elena Sergheevna nu-și putea reproșa nimic. Scenariul „Moscoviteanca", trimis de un scriitor tînăr, necunoscut, de undeva din Kazahstan, de pe meleagurile pămînturilor nedesțelenite, scris de mînă, nu prea citeț, făcuse multă zarvă la studio. Crud încă și neșlefuit din punct de vedere artistic, manuscrisul atrase totuși deodată atenția, datorită forței adevărului vieții și prospețimii caracterelor. Parcă răspîndea mireasma cîmpiilor întinse, mirosul pămîntului proaspăt arat, bogăția întîiei recolte dobîndită cu multă greutate. Cei mai buni maeștri ai studioului simțiră deodată ce film putea să se nască din acest scenariu și își arătară dorința fierbinte să-l turneze.

Șubina își alesese rolul Valiei — eroina principală, o fată tînără, fină și nepriceputâ, din Moscova, crescută sub aripa ocrotitoare a mamei, ființă înflăcărată, în care a încolțit dorința să plece pe frontul pașnic unde se lupta pentru cucerirea cîmpiilor nedesțelenite. Valiei îi venea mai greu decît altora. Abia își luase diploma de maturitate, nu știa nimic, nu cunoștea viața adevărată. Mama ei insista ca singura-i odraslă să se înscrie la un institut. Tînărul cu care Valia era prietenă din școală n-a înțeles-o; credea că ea vrea numai să pozeze. Fata se certase cu el, ca și cu mama ei și, simțind pentru prima oară forța caracterului ei, plecă în grupul de fete și băieți necunoscuți către îndepărtatul Kazahstan. În condiții neobișnuite, în procesul înlăturării greutăților, ea se întări, își căli caracterul, își dezvoltă aptitudinile organizatorice, care făcură din ființa sfioasă ce era, un muncitor puternic, pasionat după orice muncă și care știa să-l antreneze și să-i înflăcăreze și pe ceilalți.

Elena Sergheevna se gîndise mult și îndrăgi rolul acesta. Visînd să joace în rolul micuței fete din Moscova, ea se împrieteni cu comsomoliștii care se pregăteau să plece către pămînturile nedesțelenite, îi vizită acasă, la cămin, se duse la gară să-i conducă pentru drumul lung. Ea se contopi într-atît cu Valia sa, încît putu fără greutate să vorbească simplu ca și ea, închipuindu-și cum proceda Valia în anumite împrejurări ale vieții, neprevăzute în scenariu, putînd să răspundă în locul Valiei la orice întrebare.

Pentru probă, Șubina alese scena plecării eșalonului. Valia sta la geam și se gîndea: va veni oare să o conducă prietenul ei, cărula în ajun îi spusese atîtea cuvinte jignitoare, cînd acesta încerca pentru ultima oară s-o oprească? Prietenul nu venise.

În mulțimea care se adunase pe peron venise numai mama ei. Trompetele fanfarei scînteiau, răsunau glume, din vagoane se auzea zvon de cîntece, iar Valia sta lîngă fereastra deschisă, cu obrazul lipit de geam, privind împietrită fața mamei. De fapt, așa cum își închipuise ea, fața Valiei nu se vedea pe ecran în clipa aceea. Tot zbuciumul sufletesc trebuia să se întrevadă în așteptarea aceea mută și încremenită. Trenul porni. Mama ei pieri topită în negura mulțimii. În vagon cîntecul creștea. Fata mică din Moscova se desprindea pentru o clipă din geam, se întorcea spre aparat și cu ochii înecați în lacrimi, abia spunea în șoaptă:

— Mamă, mamă...

Proba aceasta a reușit de minune pe peliculă. Șubina își aminti din nou, cu emoție, scena.

Ciumacenko își alesese pentru probă același episod. Dar la ea, Valia apărea altfel. Ea nu-și găsea loc în vagon printre fetele necunoscute, se uita cînd la una, cînd la alta, ca și cum căuta un sprijin. Văzînd-o prin geam pe maică-sa, încercă plină de nerăbdare și cu vădită nepricepere să lase geamul jos. Iar atunci cînd zeci de mîini o ajutară să deschidă geamul, ea se aplecă mult în afara ferestrei și strigă puternic:

— Mamă! Mămico!

Apoi, buimăcită, se întoarse spre tovarășii ei de drum. Fața ei arăta sfiiciune și teama că ceilalți au să rîdă de ea, dar se simți ușurată cînd văzu că nimeni nu are de gînd să rîdă și că o privesc toți și o înțeleg că tot ce-a fost mai greu, adică momentul despărțirii, a trecut. În privirea aceea naivă ea izbuti să arate și interesul pur copilăresc pentru tovarășii de drum și încrederea că toți îi sînt prieteni și credința că oricît de greu ar fi pentru toți pe îndepărtatele pămînturi nedesțelenite și necunoscute, totul se va isprăvi cu bine.

Șubina știa că Ciumacenko a jucat bine această scenă. Fără îndoială că Ciumacenko are farmecul tinereții. Dar care dintre cele două a înțeles-o mai bine pe Valia, cine a reușit să pătrundă mai adînc imaginea respectivă? Oare așa simte și se comportă un om tînăr, lipsit de experiență, în momentul cînd viața lui trece pe linii noi, cînd toate deprinderile și toată viața confortabilă din trecut rămîne în urmă, iar trenul îl duce departe, către meleaguri necunoscute, către acea viață necercetată, care trebuie făurită cu propriile lui mîini, fără părinți, fără obișnuitul colectiv al școlii?

— Nu, eu am meritat în mod cinstit acest rol, — spuse tare și liniștit Șubina, ca și cum ar fi continuat o conversație.

Șoferul nici nu se miră la auzul acestor cuvinte neașteptate. Acum, cînd mașina mergea, într-un ritm lent, oprindu-se la stopuri, pornind apoi din nou nerăbdătoare, el se întristă și mai mult. I se păru că „Pobeda" se va lovi de alte mașini, și fără să-și dea seama, își îndrepta mereu mîna spre volan. Mașina se opri mai mult timp la intersecția străzii, chiar lîngă un cinematograf unde rulau îndelung filme mai vechi. De pe afișul luminat privea o față tînără, fața Elenei Șubina. Cu o căciulă cu urechi, cu o pufoaică de constructor, ea privea de după niște brazi. Șoferul arătă spre afiș:

— Vedeți? Se poate spune că jocul dumneavoastră nu se învechește. De cîți ani vizionează oamenii filmul „Viscolul"? Oxana nici nu era pe lume cînd Nikolai Vasilievici vă exersa pentru „Viscolul". Și, vedeți? La casa de bilete lumea stă la coadă.

— Treci la volan dumneata, eu vreau să plec, rosti pe neașteptate Șubina, apropiind mașina de bordură. Bucuria care-o năpădise de cîteva ceasuri, se topi repede și îi luă locul o stare de neliniște ciudată.

Îi veni dintr-odată ideea să intre la cinema, să vadă filmul tinereței sale, în care debutase cu mulți ani în urmă.

Biletele erau vîndute, dar casierița recunoscînd-o, o salută și îi oferi în grabă un loc. Funcționarul de la intrare o întîmpină ca pe-o veche cunoștință: „Rulează deocamdată jurnalul, aveți timp". O plasatoare bătrînă o conduse cu grijă, ținînd-o de mînă, în întuneric, printre rîndurile scaunelor și-i șopti:

— Ați dorit să vă vedeți? Face, face. E un film bun, demult n-au mai rulat asemenea filme. Chiar eu l-am văzut astăzi de două ori și acuma îl văd a treia oară. Dumneavoastră jucați cu atîta suflet în filmul acesta!

Un om voinic, îmbrăcat într-o bluză de marinar, pe fața căruia în întuneric se puteau distinge numai mustățile mari, albe, se ridică și făcu loc să ocupe scaunul liber, de alături. La stînga ei era o pereche tînără care continua acum, peste capul artistei, discuția cu marinarul:

— Iată, el, Vitea, rostea fata, îmi spune să mergem, Capocika, să vedem „Destinul Marinei", iar eu îi spun: „Las-o pe Marina, vreau s-o văd pe Șubina în filmul care-a rulat de mult..." Tare îmi place cum joacă Elena Șubina. E o artistă adevărată! Cît despre filmul „Viscolul", închipuiți-vă că nu l-am văzut încă. Să nu mă întrebați de ce, fiindcă singură nu știu.

— Da, n-am văzut „Viscolul", rosti tînărul pe care îl chema Vitea.

— E bun filmul, spuse mustăciosul, care deși vorbea în șoaptă, se vedea că are o voce groasă, de bas. Filmul ăsta, să nu vă mint, îl văd acum, după douăzeci de ani. Ce-a mai rulat! De unde să știți voi! Pe atunci nici nu erați pe lume!

— E adevărat, nu eram.... suspină fata.

Artista își ascunse fața în gulerul de blană. Oare nu e plăcut să asculți această convorbire nevinovată a spectatorilor? Oare cele mai grozave laude de la studio pot da mai multă bucurie, decît astfel de cuvinte sincere, pornite din inimă? Ce oameni minunați trebuie să fie acești tineri și acest mustăcios! Șubina se hotărî să stea la film pînă la sfîrșit, să aștepte să se aprindă lumina, să zîmbească acestor vecini simpatici, să intre în vorbă cu ei, poate chiar să le vorbească despre rolul ei cel nou. Își închipui că e nespus de bine să iei de mînă pe această fată și pe acest marinar, să ieși cu ei în stradă și să te plimbi. Așa va face.

În sală răsună melodia cîntecului cunoscut, iar pe ecran se desfășură povestea celor doi tineri constructori ai orașului din taiga; un film vechi care fusese pentru Șubina nu o operă artistică, ci un crîmpei din viață. Era primul film în care apăruse, primul film montat de soțul ei. Cînd a fost asta? Da, fără doar și poate că mustăciosul avea dreptate: cu douăzeci de ani în urmă. Pe atunci toți erau tineri și munceau ușor. Cînd se fotografiau,

nu știau dacă avea să iasă ceva sau nu, din film, dacă avea să ruleze pe ecran, sau să zacă în raft. Și cîtă încredere aveau în forțele lor, cum se înflăcărau în muncă și cum discutau fiecare episod! Tocmai pasiunea aceea tinerească îi cucerise pe spectatori. Filmul a avut mare succes.

Acum, după atîtea strădanii și experiență, Șubina vedea toate naivitățile, vedea mai limpede greșelile jocului și ale montării. De ce fusese oare nevoie de acest episod lipsit de gust: eroina, ea, Elena Șubina, spărgînd lemne se rănise la picior. Eroul — brigadier—fuge în ajutorul ei, îi scoate cizma, îi pansează rana și tocmai în momentul acela, speriat de nenorocirea neașteptată, își dă seama ce înseamnă pentru el această fată... E banal! Și nici nu era așa, aci jucase ea greșit. Era doar constructor, în mijlocul unui colectiv mare și curajos, iar în film apărea plină de sfiiciune, ca o domnișoară. Dar scena în care amîndoi fuseseră surprinși de viscol în taiga și se înveliseră în același cojoc? Naiv, ieftin, nimic profund! Ce bine era totuși că vede după atîta vreme filmul acesta vechi! E plăcut doar, peste măsură, să simți cum în tot acest răstimp îndelungat, ți-a crescut măiestria. Dar vecinii? Sînt oameni minunați, care înțeleg tot ce se petrece pe ecran. Marinarul, era de bună seamă vreun cîrmaci, ori chiar căpitan, „un lup de mare". Și lupul acesta de mare, ca un băiețaș se înflăcărează la film, are emoții, se agită în scaun, zîmbește. Dar acești tineri? Ei au uitat totul pe lume. S-au lipit unul de altul, obraz lîngă obraz și lumina ecranului se oglindește în ochii lor.

— M-da, e bine... Ce frumos juca! — murmură mustăciosul cu mulțumire.

— Cînd eram mai mică o îndrăgisem pe Elena Șubina. Credeam că văzusem toate filmele în care a jucat ea. Dar iată, spun drept, n-am știut că poate să joace atîta de frumos.

— Nu-l așa, Vitea?

— Și acuma joacă bine. Numai că de ce se vîră la vîrsta asta să joace rolul unei fete tinere? Are doar aproape cincizeci de ani, spuse mustăciosul cu vocea lui de bas.

Șubina se ghemui, ca și cum deasupra capului ar fi șuierat o biciușcă. Ce e, ce spun ei? Îi fu frică să-și întoarcă fața și se uită numai cu coada ochiului la vecinul din dreapta. Zări o față mare, osoasă, plină de încrețituri adînci, un nas mare, strîmb, o cută adîncă lîngă buze. Cum de-a îndrăznit să vorbească așa? Oare ea, Elena Șubina, a ținut în ruptul capului să i se dea asemenea roluri? Șubina nu s-a virît niciodată nicăieri. Ea e totdeauna invitată, e rugată. Ei, și ce? Nu actul de naștere stabilește vîrsta artistei. Toți spun că ea arată minunat. Dar nici nu poate fi vorba despre asta. Oglinda nu minte. De ce e atît de înăbușitor în sală, de ce aerul e atît de închis? Cu o batistă strînsă în pumn își șterse fruntea transpirată, își strînse paltonul, ascunzîndu-și fața adînc, îndărătul gulerului.

E un om vulgar, rău și lipsit de educație! Ce înțelege el din artă? Cum poate vorbi așa?

Probabil vroia s-o jignească. Oare îi putuse trece prin minte că artista despre care el se exprimase atîta de aspru stă alături, cu nasul ascuns în guler? De bună seamă că în fața ei n-ar fi vorbit în felul acesta. Da — da, trebuie să fiu obiectivă, în fond, el nu e deloc rău, ba e chiar bun, poate că numai expresia feței sale e prea aspră. N-ar fi spus. Dar, a spune sau a gîndi, acest lucru schimbă oare ceva?

Dar vecina cu buclele blonde? Fără îndoială că e una din acele fete entuziaste, nostime, care-o opresc citeodată pe Șubina pe stradă și întinzîndu-i cu mîinile tremurînde o carte, o fotografie, sau un afiș, o roagă să-i dea un autograf. Dar și fata n-a spus „joacă", ci „a jucat". Desigur că nici fata asta n-ar fi folosit în discuții cu artista, sau în altă parte, la vreo consfătuire cu spectatorii, acest afurisit de verb la timpul trecut!

Șubina se mai liniști. Era încă uimită, dar nu atît din pricina cuvintelor rostite de către vecini, cît din pricina propriei descoperiri. Ei n-ar fi spus pentru nimic în lume, ceea ce izbucnise atît de firesc în timpul discuției! Gîndul artistei alerga mai departe. Poate că și alți spectatori gîndeau la fel, numai că nu vorbeau cu voce tare despre asta, cruțînd-o, respectîndu-i gloria artistică, autoritatea. Doar ea oare nu odată s-a supărat, observînd cum se învîrtea pe scenă un Romeo în vîrstă, răsuflînd din greu, cum un Lenski plinuț, ridicîndu-se în vîrful degetelor își cînta aria, iar obrajii lui...

Oare și ea semăna cu ei, stîrnind același sentiment de ciudă?

La această idee, Șubina se îngrozi deodată. Dar dacă și operatorul, un vechi prieten al familiei, gîndea același lucru, umbrind atent obiectivul cu tifon, căutînd dinadins lumina difuză, sau retușînd ca să nu se observe obrazul ofilit, scofîlcit, zbîrciturile de pe față care-i trădează vîrsta? Poate că și Nikolai Șubin retușează cu aceleași gînduri în scenariu toate locurile unde iese prea evident tinerețea eroinelor tinere? De cîte ori n-a observat cum execută el acest lucru, dar nu dăduse prea multă importanță acestui fapt. Poate că din pricina ei tinerele fete aproape că au dispărut din ultimele filme ale lui Șubin, au trecut pe-al doilea plan, dîndu-li-se roluri mici și neînsemnate? Oare așa să fie? Gînduri, presupuneri jignitoare, bănuieli, una mai gravă decît alta, se perindau prin sufletul tulburat al artistei. Despre ceilalți nu știa, dar cei doi artiști mari cu care ea a parcurs în întregime drumul creator, nu vor renunța din pricina ei la ceea ce este mai scump pentru ei toți — arta sovietică, adevărul vieții?

Nu și nu! Liniște... Ah, unde-i liniștea?... Dar de ce soțul ei, regizorul filmului, plecase astăzi tocmai cînd s-a discutat proba ei în filmul „Moscoviteanca"? Ea a interpretat lucrul acesta ca pe un gest nobil, de a nu-i stînjeni pe cei din jur. Dar dacă, iubind-o, știind cît timp și cîtă strădanie îrosește ea zilnic pentru a face să dispară semnele necruțătoare ale vîrstei, totuși n-a îndrăznit să-i spună adevărul crud, socotind că asta o vor face ceilalți? Da, într-adevăr, poate că din pricina ei, au îmbătrînit atît de mult eroinele din ultimele lui filme, și că tocmai din această pricină, chiar și filmele sînt mai întunecate, mai șterse? E înspăimîntător! Nu, nu, e o prostie, un fleac, o stare nervoasă! Prea multă pasiune a pus în jurul filmului „Moscoviteanca". Dar dacă, totuși, este așa? Ce trebuie să facă? Trebuie să fiu cinstită, să fiu comunistă, să fiu aspră, necruțătoare cu mine!

Artista vedea parcă aevea urmele pașilor mici, săpate în zăpada albă, vedea cum Oxana, îmbietrită de întristare, părăsise sala, învinsă de măiestria ei, de Elena Șubina; vedea cum Oxana se îndrepta spre ieșire, împiedicîndu-se, sprijinindu-se de mînerele fotoliilor. Dar dacă la studio n-a triumfat nici puterea măiestriei artistice și experiența, nici profunzimea tratării imaginii, ci farmecul numelui, inerția, ploconirea în fața autorității ei și poate, da, poate chiar pentru a evita cearta cu ea? Atunci?

Toate aceste bănuieli o năpădiră una după alta, și pentru că niciodată nu-i trecuseră pînă atunci prin minte, lovitura i se păru nespus de grea și dureroasă.

Nu, nu, desigur că nu e așa.

Simți lacrimile în gît cînd își aduse aminte scena de probă din film, scena despărțirii. Era o scenă puternică. Cu toate astea, în gingășia tinerească cu care Ciumacenko jucase în rolul fetei din Moscova, în stîngăcia cu care deschise fereastra, în strigătul puternic, ca al unui copil: „Mămico!" se simțea în aceeași măsură adevărul vieții. Îi se păru cu totul interesant ce ar fi spus marinarul și perechea tînără de alături, dacă le-ar fi arătat proba.

— Oh! cîtă viață! Ce artistă a fost! rosti vecinul din dreapta.

— A fost? întrebă deodată cu voce tare Elena Sergheevna și se sperie de întrebarea ei.

— Desigur, a fost. Dar ce? La artiști lucrul cel mai prost e atunci cînd își uită vîrsta. Nu e așa? Mustăciosul se întoarse spre Șubina prietenos...

— Iată cum se întîmplă la noi, primăvara, pe marile fluvii. Știm cu toții cum se formează sloiurile mari de gheață. Noi marinarii le numim zăpoare. Cînd asemenea zăpoare astupă albia riului, celelalte sloiuri de gheață nu mai pot să treacă. O nenorocire! Așa și la ele.

— Liniște, vă rog, ce-i aici, ședință? Ne împiedicați să ne uităm la film, — se auzi din spate o voce supărată.

Șubina îl privi cu recunoștință pe vecinul din dreapta, care nu-i trezea acuma nici ciudă, nici ură, ci numai o ciudată neliniște și teamă. Îi era teamă chiar de timbrul glasului său de bas răgușit. Oare se temea mai tare că au s-o recunoască? Înțelese că era mai bine să se ridice și să plece pînă rulează filmul, dar nu avu putere să se ridice, se gîndi că se va împiedica și va cădea și continuă să stea, împietrită, zgribulită, căutînd să nu se gîndească la nimic, ca să nu izbucnească în plîns. Iar acolo, pe ecran, ea trăiește, creează, — e încă stîngace, nedibace, dar talentată, tînără, și e greu să n-o admiri pe Lena Șubina, comsomolista de acum douăzeci de ani, tot atît de izbutită în rolul de fată ca și renumita artistă a poporului! Poate chiar și mai bine!

Dar i se păru că era monstruos ceea ce spunea mustăciosul. Sloiuri de gheață care nu se topesc! Ce vorbe respingătoare! Șubina își aminti imaginile minunate create de maeștrii teatrului în timpul maturității sale creatoare: Ermolova, Strepetova, Iablocikina... Dar cine a spus ceva împotriva acestui lucru?

„Și totuși, marinarul acesta a judecat ca un primitiv. Adevărata artă învinge totul, ca și vîrsta. Ca să joci la bătrînețe un rol de fată tînără, fără îndoială că e nespus de greu. E nevoie să stai ore întregi pentru un machiaj, ca să te filmeze într-un episod oarecare. Și totuși „sloi de gheață"! Ce vorbă grea! Poate a vrut să spună că sînt ca un sloi de gheață care nu se topește și că stînjenesc drumul cuiva? Eu stînjenesc? De ce trebuie să joace chiar Ciumacenko în rolul fetei de la Moscova? Oare nu mai sînt și alte filme? Ciumacenko abia termină institutul. Pentru ea, acesta e primul film, începutul marelui drum, iar pentru Elena Șubina, — ce să mai ascundem? — filmele sînt numărate: unul-două, poate că trei filme. Așa că, mă rog, de ce să-i fac drum? Acest om grosolan n-are nevoie de măiestrie artistică, el vrea să vadă chipuri tinere, figuri zvelte, picioruțe drăguțe; ce poate să înțeleagă acest marinar din arta adevărată, dintr-un joc adevărat!"

Din nou, Șubina privi pieziș spre vecinul ei. Așezîndu-și mîinile mari pe speteaza fotoliului din față, sprijinindu-și pe ele bărbia masivă, el se uita încruntat la ecran. Pe fața lui aluneca, oprindu-se în cutele adînci, o picătură mare, lăsînd pe obraz o urmă umedă. Pe ecran se perindau ultimele scene. Se auzea melodia din final. Mai repede! Șubina se ridică nervos, lovindu-se de genunchii vecinului, ieși din rînd și se îndreptă spre ieșire, simțind că pe fața ei se ivise o adîncă întristare, de bună seamă aidoma aceleia pe care a văzut-o pe fața artistei Ciumacenko.

— E foarte cald în sală, Elena Sergheevna. N-avem ce face, e ultima reprezentație — o întîmpină amabil bătrîna plasatoare, luminîndu-i drumul cu lanterna.

— Da, da, e prea cald! Și nici nu e interesant; jucam foarte slab pe vremuri, adause ea cu o voce stranie, care parcă nu era a ei.

— Da, da, de bună seamă. Atunci erați fată tînără, iar acum sînteți cunoscută în toată lumea! E o mare deosebire!

— E un telefon pe aici?

— Sigur că da! Poftiți în biroul administratorului. I-am dat de știre că sînteți aici.

Cîteva persoane care stăteau într-o cameră mică, cu pereții plini de afișe, se ridicară zîmbind, cînd apăru neașteptatul oaspete. Șubina abia izbuti să le răspundă la salut, cu zîmbetul ei obișnuit, prietenos, și se apropie repede de telefon.

— Se poate?

— Poftim! spuse administratorul.

Ea formă în grabă numărul căminului de studente al institutului de cinematografie. I-a răspuns la telefon o fată necunoscută; a rugat-o s-o cheme pe absolventa Oxana Ciumacenko.

— Oxana nu se simte bine, — răspunse timid vocea.

— Spuneți-i că vrea să vorbească cu ea Elena Sergheevna Șubina.

— Șubina?! — izbucni la celălalt capăt al firului un strigăt de uimire. Apoi în receptor se auzi o răsuflare precipitată și aceeași voce tînără, căpătînd deodată un timbru metalic, neplăcut, rosti: N-am s-o chem pe Oxana. Ea n-are să vină...

Șubina se așeză pe marginea biroului; oamenii care se uitau la ea cu respect, nici nu bănuiau că ea fusese cuprinsă de-o ușoară amețeală. Vocea ei răsună tot atît de hotărîtă și prietenoasă.

— Atunci, vă rog foarte mult, desigur că nu vă este greu, să transmiteți Oxanei, că refuz rolul fetei de la Moscova.

— Cum? Îl refuzați?

— Da, da. Și spuneți-i că voi căuta să-l conving pe Șubin, să conving și direcția, să dea rolul acesta Oxanei. Ea a făcut o probă minunată, dar imaginea peliculei era pe ici, pe colo, neclară; am să-i explic eu ce anume, și o rog să vină mîine la mine, pe la orele unsprezece.

În receptor se auzea respirația grea, emoționată:

— Vorbiți serios? Nu rîdeți de mine? Sînteți într-adevăr Șubina?

Artista nici nu simți cît de comică era întrebarea. Temîndu-se că o să-și piardă tonul hotărît și că persoanele necunoscute din birou au să-i înțeleagă starea, rosti repede:

— Da, eu sînt, eu. Noapte bună!

Șubina lăsă încet receptorul și după ce mulțumi administratorului, ieși în stradă. Îi vuiau urechile. În fața ochilor apăreau și se împrăștiau cercuri ca de curcubeu.

Traversă piața, ieși pe bulevard și abia aci se opri, trăgînd în piept cu nesaț aerul rece și curat. I se păru că de la zăpada care sclipea sub lumina felinarelor, venea o mireasmă de lenjerie proaspăt spălată și bine călcată.

Șubina își trecu palma peste obraji ca și cum ar fi dat la o parte o înșelătoare și subțire pînză de păianjen și zîmbi trist, gîndindu-se: „Cu toate astea, scena despărțirii a fetei din Moscova, am jucat-o mai bine decît Ciumacenko. Dacă nu în ce privește frumusețea și tinerețea, atunci în orice caz ca profunzime. Acuma știu precis acest lucru...".

În romînește de **Petru Vintilă**

Desene din „Ogoniok"

Pe obcinele Stînișoarei

Pe obcinele Stînișoarei am trecut
Cînd soarele însingera a înserare.
Pășeam tăcut, cu gîndul dus către trecut,
Cu gîndul dus la o iubire trecătoare.

Urcau din văi vuiri de ape, monoton
Cădeau de sus vuiri de brad, înmiresmate.
Eram mihnit și amețit de-atît ozon
Și de-amintiri ce-mi reveneau ne-nduplecate.

Cînd deodată-n jurul meu s-au arătat
Brazi mulți, brazi morți, ca o pădure năruită,
Un cimitir de brad aprins, de brad crăpat,
Între bureți, prin iarbă grasă, putrezită.

Eu am văzut arzînd pădurile în vînt
Cînd canonadele pe obcini bubuiră
Se înclinau prin munți cu fruntea la pămînt
Copacii care legănîndu-mă-mi doiniră.

Și flăcările uriașe se zbăteau
Ca duhurile brazilor de dureroase,
Rășinile și scoarțele pe brazi trozneau
Și de pe trunchiuri se cojeau ca de pe oase.

Din acest iad în care oamenii murind
Mai încercau să scape totuși cu viață,
Păstrez memoria rășinii sfîrîind,
A flăcărilor fișiind printre verdeață,

Și-a-ngrozitoarei preschimbări: acești copaci
Ce-mi fermecau cu susur limpede auzul,
Schimbau în țipăt fremătările lor dragi
Și-i hăcuia și îi surpa în scrum obuzul.

Simțirea asta-ntreagă-n suflet mi s-a-ntors
Și m-a-ncercat cu ascuțișurile-i dure
Cînd soarele sub nouri licărul și-a stors
Și m-am găsit în cimitirul de pădure.

Se-ntunecase. Putregaiul lumina
Cu pîlpîiri livide-n pîlcuri și buchete.
Pășind grăbit, m-am depărtat de vraja rea
A luminoaselor și tristelor schelete.

Ele sclipeau în urma mea: a fost război.
In fața mea sclipea o stîncă: este pace.
Oh, cît de cald sunau tălăngi în deal, la oi,
Ce moale vîntul tremura peste cojoace!

Curgeau din fluiere doinirile-argintii,
Lin aburea laptele proaspăt în șiștare,
Clipea-nstelarea răcoroasă în tărîi,
Se clătinau pădurile nemuritoare.

Nicolae Labiș

Despre unele probleme ale limbii literare

(Urmare din pag. I-a)

vocabularul cosmic şi geologic sînt perfect adecvate conţinutului şi fac din „Cartea Oltului" o remarcabilă realizare a artei literare din zilele noastre. Dezvoltării pe căi normale a limbii literare i se opune tendinţa de rupere a limbii literaturii de limba comună întregului popor. Astfel de manifestări pot fi semnalate în a doua jumătate a secolului al XIX-lea (la M. Zamphirescu, Alex. Macedonski şi alţii) şi, în secolul al XX-lea, în epoca dintre cele două războaie mondiale, în limba unor poeţi.

In epoca aceasta, fondul principal lexical al limbii a fost lărgit într-un mod considerabil, prin pătrunderea unei serii de termeni, ca, de exemplu: act, aer, camion, capital, centru, civil, clasă, comun, cont, contra, control, culoare, democrat, depozit, dicta *(vb.)*, electric, exploata *(vb.)*, fabrică, garant, gaz, linie, major, monta *(vb.)*, montor, nerv, normă, opera *(vb.)*, plan, radio, raţie, sindicat, social, telefon, telegraf.

Stilul publicistic a făcut, de asemenea, progrese. Presa zilnică o dovedeşte. Astăzi se scrie mai bine, pentru că acei care scriu au căpătat deprinderea de a mînui stilul publicistic şi pentru că piedica ce stătea în calea scriitorilor din generaţiile precedente, şi anume lipsa termenilor necesari, a fost înlăturată prin incorporarea neologismului în vocabularul limbii literare. Căci în afara neologismelor din fondul principal lexical al limbii, au pătruns în limbă un mare număr de termeni care au dat posibilitate scriitorilor să exprime orice noţiune (statistica arată că din circa 43.000 de cuvinte ale limbii romîne, aproximativ 30% sînt neologisme care alcătuiesc în cea mai mare parte, fondul mobil al vocabularului, supus fluctuaţiilor).

Din întreaga noastră expunere socotim că ne putem face o idee despre noţiunea de limbă literară: limba întregului popor, conform în gradul cel mai înalt cu regulile limbii naţionale. Limba literară cuprinde stiluri diferite: beletristic, ştiinţific, filozofic, politic, publicistic etc. Ea are un aspect vorbit şi unul scris. Limba literară reprezintă, aşadar, un model de corectitudinte gramaticală.

Astăzi asistăm la impunerea crescîndă a limbii literare pe întreg cuprinsul ţării. Aceasta nu înseamnă că elementele regionale trebuie eliminate din scris, dar ele se vor întrebuinţa cu dreaptă măsură. In această privinţă maestrul Mihail Sadoveanu a spus cu dreptate (în 1941) că „nu-i timpul să legiferăm şi să încătuşăm o limbă care apare încă tufoasă şi e într-o prefacere aşa de bogată. Din variaţiile de forme se va culege cu vremea definitivul; din bogăţia de sinonime se vor diferenţia nuanţele; din năvala de neologisme se vor ciurui cele necesare exprimării precise".

Al. Rosetti

VECHI MEŞTEŞUGARI

(Urmare din pag. 1-a)

cu muştucul buciumului. Am rămas singur cu el, faţă în faţă...

— Ei... Şi-acum? a rînjit spre mine. Acum ce e de făcut? M-ai pîndit, fiu al Satanei, şi mi-ai aflat taina cheii... Ce răsplată ţi se cuvine?

Eu am ochit repede un loc să sar din înălţime.

— Nu, nu! a rînjit el. Nu poţi sări şi nu poţi fugi! După cum vezi, eşti în mîna mea...

A scos din chimir un cuţit lung, de jugănit porci:

— Ei, spui sau nu spui? mă întreba şi îşi tăia unghiile, încet, cu băgare de seamă.

— Moşule... iartă-mă... Atît am putut răspunde.

Moşul Iovu m-a privit cruciş:

— Te iert, dacă spui ce ai căutat, ce te-a îndemnat să furi cheia şi să urci la clopote.

Am răspuns izbucnind în plîns:

— Ispita, moşule... Şi noaptea visez clopotele...

Atunci, moşul Iovu şi-a umplut faţa de bunătate, a rîs blînd, firesc, cum rîd bunicii de ghiduşiile copiilor.

— Nu te teme, Razonte! Hai, să ne aşezăm amîndoi subt aceste talanturi ale cerului, să-ţi spun o istorie... Vrei? Dacă te aşezi cuminte lîngă mine, îţi dau un puişor... Iată-l...

După ce am prins banul, din zbor, ne-am aşezat amîndoi pe bîrna de subt clopote. Incă nu-mi bruiisem frica. Mereu îmi fugeau ochii în jos, pe trepte, către lumina puternică de afară.

— Hai, nu te mai teme, bre Razonte! Drept este că am înfăţişare de cîine rău, dar sub boanda asta bate o inimă tristă... tare tristă. Şi oamenii trişti nu sînt răi..

M-a învăluit glasul lui, adînc, bun, şi în curînd mi-am lăsat tîmpla pe braţul lui tare ca fierul şi moşul Iovu grăia, grăia, în tăcerea de subt clopotele încremenite.

— Adică de ce mă cred pe mine, alţii, om rău? Dar oare poţi fi bun? Poţi fi bun, cînd oamenii ţi-au îmblătit inima ca pe-un znop? Tu, Razonte, n-ai de unde şti cine sînt oamenii. Ii crezi buni, dacă rîd, şi răi dacă îi vezi aspri şi întunecaţi. Deseori însă, cel rău rîde şi cel bun plînge. Rîsul a devenit avuţie a călăilor. De mine s-au ţinut relele acestui pămînt, ca scaiul de oaie. Mi-au pierit ai mei toţi, toţi, demult, cînd a bîntuit păduchele cu cruce neagră. Am rămas singur. In amiaza zilelor mele. Mi s-a urît de lumea toată, de căsuţa mea. M-am prins argat codrului. Şi păzesc codrul, apropiindu-mi inima de sălbăticiuni. Aşa m-am îndepărtat de oameni, mi-am pus pe faţă obrăzar aspru, ca perii de lup, spre a nu bănui nimeni că dincolo de perii lupului plînge şi sîngeră o inimă...

Acum, moşul Iovu se oprise din cuvînt. Pe subt clopote trecea un vînt şi vuia bronzul nespus de uşurel, oftări din adîncimile mileniilor. Mi-am dat seama în clipele acelea că mă pot mîndri că sînt prietenul de taină al acestui bărbat uriaş, cîntăreţ din talanturile văzduhului. Şi multe altele mi-a mai mărturisit. Il vedeam parcă morar la Ciosaci, după aceea om pribeag. Şi mi-l închipuiam cum se întoarce din lume şi se prinde argat codrului şi clopotar.

— Vezi. Razonte... a reluat el într-un tîrziu. Unii mă cred hapsîn asupra acestor instrumente răsunătoare. De ce le păzesc ca pe lumina ochilor? De ce fug la ele cînd aud că le trag de funie mîini străine şi nepricepute? Oamenii cred că talanturile acestea sînt oale sparte sau poloboace hodorogite... cînd de fapt poartă în ele cele mai minunate cîntece de pe lume! Ca să cînte frumos, trebuie mîini iubitoare, mîini bune, de meşteşugar... Vrei oare, Razonte, să-mi fii ucenic la clopote? Ca să ajungi în zilele tale clopotar bun, să te ştie o lume, îţi trebuie inimă... multă inimă... Clopotele sînt copiii inimii mele!

Bucuria mi-a înăbuşit glasul şi nu i-am putut răspunde nimic. I-am apucat mîna grea, aspră şi mare, şi i-am sărutat-o...

— Bine, bine... a mormăit moşul Iovu.

Se nimerise să fie într-un amurg de sîmbătă. Moşul Iovu s-a ridicat încet, şi-a lepădat boanda şi buciumul, şi-a pus pălăria într-un cui şi după aceea a prins să umple amurgul de vuietele bronzului. Şi clopotul mare suna, rar, rar, trezea stoluri de pajuri nevăzute şi oşti adormite subt pulberile vremurilor. Un simţămînt necunoscut, ceva înalt şi puternic ca măreţia, îmi ridica fruntea, îmi umfla pieptul. Mă uitam la moşul Iovu ca la un zeu. In răstimpuri, el îşi întorcea capul la mine; şi nu rîdea. Imi făcea semn să ascult, sus, sus, cît de frumos sună inima bronzului, umplînd de cîntece amurgul roşu, văile acoperite de fumul înserării. In fiinţa mea se deschideau drumuri, oraşe, lumea...

Aşa s-a petrecut întîia probă de meşteşug. Imi aduc aminte că după ce s-au stins toate vuietele, moşul Iovu a rostit, ameninţîndu-mă uşurel cu degetul:

— Clopotul mare trebuie tras rar, rar, să meargă în lume un vuiet după altul, cum merg cîrdurile de pajuri... Rar, rar... să aibă cînd ajunge pînă la timpurile cele mai vechi...

Atunci, n-am priceput aproape de fel aceste legi ale evocării. Le pricep însă azi, ascultînd cum bate în amurg rar, rar, clopotul cel mare udeştean. Cu cît bate mai rar, mai rar, cheamă întîmplările cele mai vechi. Bunăoară, îmi aduc aminte cum după aceea am fugit drept la Lina şi am întrebat-o:

— Ţi-a plăcut, Lina? Să ştii că eu am cîntat din clopotul mare, eu şi nu altul...

Insă Lina abia mă auzea. O bătuse maştera că a găsit-o stînd la poartă şi ascultînd clopotele în amurg.

3.

De altfel, clopotele nu băteau totdeauna la fel. Imi aduc aminte, în pacea prelungă a acestui ceas, de morţii de demult. Altfel suna clopotul mare la moartea zgîrciţilor. Spunea rar, ca să audă o lume:

— N-au... N-au... N-au... N-au...

şi îl însoţea în glas clopotul mijlociu, ceva mai repede:

— Au, — dar nu dau!
— Au, — dar nu dau!

In timp ce clopotul mic rîdea de-a binelea, repede, repede:

Dacă ai,
dai,
dacă dai,
n-ai...

Cînd se auzeau tustrele sunînd aşa, oamenii noştri se opreau din lucru şi întrebau:

— Oare ce zgîrcit o fi murit?

Clopotul mic era prietenul şi fratele copiilor. Cînd murea cîte un copil, clopotul mic îi cînta trei zile şi îl petrecea cu cîntecul pînă la nuci. Cînd sunau tustrele, oarecum de mîntuială, se ştia că a pierit babă sau moşneag cam pe lîngă o sută de ani vîrstă; că şi-a trăit traiul şi călătoria la nuci nu lasă lacrimi şi nici inimi sfîşiate.

Moşul Iovu era de neînduplecat în meşteşugul său: degeaba veneau la el nepoţi de-ai morţilor, sau feciori soldaţi, să-i plătească să bată clopotele mai frumos! Moşul Iovu se lăsa păgubaş de colacul făgăduit, mare cît roata de la cotiugă, şi cînta numai pe sfînta dreptate, după cum se purtase omul în viaţă... Parcă aud:

— N-au... N-au... N-au... N-au...
— Au, — dar nu dau...
— Dacă ai,
dai...
— N-au... N-au... N-au...
— Au, — dar nu dau...

Cînd le auzeam cîntînd aşa, noi copiii ne adunam roată, cu faţa spre dealul nucilor, şi strigam îngînîndu-le:

„Dumnezeu să-l ierte,
cu fasole fierte,
cu bob înflorit,
bine-mi pare c-a murit..."

sau:

„Haide, valiu valiu,
A pierit Covaliu.
A rămas covăliţa,
Mînca-i-aş guriţa..."

Insă meşteşugul vechilor noştri clopotari se arăta atunci cînd urca la nuci fată frumoasă şi nevinovată. Atunci...

Dar să istorisim domol cum a fost întîmplarea cu Leana-Boculeana. Pot mărturisi, alături de o lume, că Leana-Boculeana avea în statură mîndria stăjerelului. „Ruptă din soare", „gură de rai", „pajişte", e prea puţin spus cînd e vorba de frumuseţea vecinei noastre Leana-Boculeana. Intr-un cuvînt, cînd mergea parcă scria pe jos... parcă se alinta... Greu i-ar fi putut cineva şti cartea sorţii, căci de săracă era săracă. Insă o lume avea credinţa că va veni, nu se ştie cînd şi nu se ştie de unde, vreun om frumos şi cuprins, să o ia pentru frumuseţea ei. Intr-adevăr, s-a abătut într-o iarnă prin partea locului un fecior frumos, din Jneamăt. Il chema Iochim. Cînd s-au cuprins în horă, însuşi bădiţa Andrei s-a mirat, apoi s-a sculat în picioare şi a început din trîmbiţă un cîntec frumos pe potriva lor... Insă morile satului au şi aflat îndată că Iochim nu are para chioară şi pămînt nici cît unghia! Au şi aflat că în satul lui îl hulea o lume, pentru că abia scăpase de la săpat sare; asta, în urma unei întîmplări de noapte cu bubuituri de pistol. Tare s-ar mai fi dus Leana-Boculeana după el, căci îl sorbea cu ochii de drag ce-i era! Insă s-a întîmplat altfel: au lucrat în draci morile şi moriştile, vînturătorile şi piriitorile şi Leana-Boculeana se uita în zadar în lungul drumului către Jneamăt... In locul acelui fecior frumos, l-a adus naiba prin partea locului pe unul Vărău, strîmb şi crăcănat ca-n vorba aceea:

La Vărău
La duhul rău...

Cum a intrat în horă, cum a pus ochii pe Leana-Boculeana, cum pune ochii uliul pe puicuţa cea mai frumoasă. A urmat schimb de vorbe între neamurile lui din Plavalar şi neamurile ei din satul nostru, au răguşit babele şi au asudat, pînă ce într-o zi au pornit vorniceii cu toiege gătite cu năframe şi urmuz, să dea unei lumi de ştire că se face nunta între Vărău şi Leana-Boculeana... Hm! Numai nuntă n-a fost aceea! Mai curînd înmormîntare... Inmormîntarea unei tinereţi şi frumuseţi... Leana-Boculeana, într-una căuta cu ochii în lungul drumului către Jneamăt. Deodată, s-a făcut albă. L-a văzut pe Iochim, venind singur, cu mîinile goale...

— Nunta asta miroase a cuţit... a spus careva şi s-a oprit muzica, s-au oprit chiotele.

Vărău, mirele, a îngheţat cu mîncarea în gît.

— Ce vreţi? a întrebat el şi i-a răspuns Iochim:

— Ai rîvnit pasăre măiastră, crăcănatule! Leană-Boculeană, nu plînge, să nu-ţi usuci lumina ochilor! Trăind şi nemurind, tot a mea ai să fii, chiar de te-ar duce slutul în piatră seacă...

S-a întors scurt şi s-a înfundat în pădurile fumurii.

De-atunci Iochim le-a ţinut calea de multe ori, pînă ce s-a întîmplat năprazna, după cum scris era să se întîmple... Lucrurile s-au petrecut la Rîpa Hoţilor, în pădurile Plavalarului. Cum treceau într-o zi pe la Rîpa Hoţilor, Vărău şi Leana-Boculeana, deodată au văzut înaintea lor vălmăşag în tufe. S-a arătat Iochim. A bubuit din glas:

— Ascultă, Vărău! A sunat ceasul de judecată şi de hotărîre! Leana-Boculeana să treacă în partea cui i-i drag! Vrea acest lucru Leana-Boculeana, sau nu vrea?

— Leana-Boculeana nu vrea! a răspuns Vărău.

— De unde ştii, hîdule? l-a întrebat Iochim. Te sfătuiesc să stai cuminte unde te afli. Şi dacă Leana-Boculeana va porni către mine, a mea să fie, şi tu să rămîi cu buzele umflate! Iar dacă nu se desprinde de lîngă tine şi vrea să rămînă roabă la pocitanie, rămîn cu buzele umflate eu!

Şi a mai adăogat Iochim, mai încet, ca un geamăt:

— Cu buzele umflate şi cu inima din mine scrum... Hai, Leană-Boculeană...

Ea şi-a lăsat ochii în pămînt. A tăcut mult, mult. Şi a răspuns, cu un glas nefiresc, uscat:

— Nu! Leana-Boculeana nu vrea! Floare a fost, dar nu mai este! Caută-ţi altă cale!

— Vezi? a rîs tare Vărău. Fereşte-te la o parte, să ne urmăm drumul!

S-au învălmăşit iar tufele în urma lui Iochim. Leana-Boculeana l-a auzit gemînd. A pornit alături de Vărău, înainte, şi mai încolo nimeni nu ştie bine cum s-au petrecut lucrurile. Atîta doar: Iochim s-a arătat iar, într-o poiană, Vărău şi-a smucit pistolul de sub brîu. Leana-Boculeana s-a repezit spre Iochim, să-l apere cu trupul ei. S-au auzit trei bubuituri.

4.

Moşul Iovu urca treptele clopotniţei, cu pas greu, rar, rar, parcă urca o mie de ani în circă:

— Boc... boc... boc... boc...

Urca greu moşul Gheorghe, hîrşîind din opinci. Numai Vil-potcovarul urca fără să i se audă paşii, căci era desculţ, îşi zălogise ciubotele la crîşmă.

Cum s-a văzut sus, moşul Iovu a arătat clopotele cu mîna. Şi a rostit:

— Azi, măi meşteri, avem o zi deosebită! Să cîntăm, aşa cum ştim noi, cu toată puterea inimilor noastre! O lume să afle!

Şi-a lepădat boanda şi buciumul, şi-a pus pălăria în cui, şi înainte de a apuca funia clopotului mare, iar s-a întors spre meşteri:

— Aţi priceput? O lume să afle şi să ştie... Incepem, lin, lin...

— Cu Doamne-ajută! a oftat moşul Gheorghe şi a apucat funia a doua.

Vil-potcovarul s-a aburcat pe butuc, sub clopotul cel mic, şi-a făcut cruce şi a sărutat doaga, cu evlavie. Apoi, la un semn al moşului Iovu, primele sonuri s-au risipit în liniştea amurgului. Şi au început cîntările a creşte. Clopotul mare parcă urca greu, greu, munţii lumii şi ai vremurilor. Abia se ţinea de el, clopotul al doilea, urcînd cu paşi mai repezi, necontenit urcînd către înălţimea pajurilor de bronz, în neantul albastru. Clopotul mic fugea în urma lor de-a binelea, şi tot rămînea în urmă, ghiduşul, căci îl înecau suspinele prea tare...

Vil-potcovarul îşi lipise urechea, de doagă, şi lovea din ce în ce mai repede, făcea înflorituri dese, meşteşugite, în timp ce clopotul mare vestea o lume, urcat sus, sus, cine ştie unde:

— Bang... bang... bang... bang...
Are rang...

Spunea mijlociul:

— S-a dus de-acasă,
O prea curată,
Fată frumoasă,
Nevinovată...

Le întreba clopotul cel mic pe amîndouă, înecat de suspine:

— Şi de ce? De ce?
Şi de ce? De ce?

Intrebînd astfel, prin clopotul lui, Vil-potcovarul se uita în nevăzut, cu ochii mari sticlind în lacrimi. Şi nu s-au oprit clopotele pînă tîrziu. Intrebau femeile la garduri:

— Oare ce om tînăr o fi murit? Ştim că nu bolea nimeni, în tot satul! N-avea cine să moară, de moarte bună...

Deodată, o lume s-a dus cu gîndul la Leana-Boculeana...

— Ea? De ce? Leana-Boculeana?

— Ea... Că prea frumos bat clopotele în deal...

— Nu, nu se poate...

— Ba da! A fost zărit Iochim la Rîpa Hoţilor...

— Şi? Nu, nu se poate! De ce Leana-Boculeana?

Apoi a ieşit în uliţă, bocind, o femeie, mama Boculenei. Striga:

— Da, da, ea! Leana-Boculeana!

— Cum? cum?

— Leana Boculeana a murit fulgerată de pistol pe la spate...

5.

Astfel s-au petrecut lucrurile. Astfel mi le-am amintit, ascultînd clopotele în amurg. A treia zi, în straie albe de mireasă, Leana-Boculeana a fost dusă la nuci. Atunci abia, moşul Iovu, meşterul meu întru cîntările bronzului, mi-a încredinţat funia clopotului mare, după lungă vreme de ucenicie. Cred că nu l-am făcut de rîs, căci altfel nu-mi da la coborîre puişorul şi o jumătate din colacul mare cît roata de la cotiugă! Atunci, la întîmplarea cu Leana-Boculeana, s-a arătat ce ştie şi Iulţa, bocitoarea satului. Parcă o aud:

— Leană-Boculeană,
Boculeană-Leană,
S-a uscat de jale
Iarba-n poiană...
Boculeană-Leană,
Leană-Boculeană,
Nu te-nduri şi te duci
Sub gîrbovii nuci,
Să umbli, să caţi,
Străbunici, taţi,
Pe sub nucii umbroşi,
Intre mucezi Hristoşi...

De atunci a trecut vreme. Au urcat pe rînd dealul cel fără de întoarcere şi cei trei meşteşugari ai mei: lui moşu Iovu i s-a pus pe raclă pălăria ca hribul şi buciumul; moşul Gheorghe s-a călătorit, spre fericirea cocoşilor, căci de atunci nu s-a ridicat om, să-i poată tăia cu barda, din fugă... Dar Vil-potcovarul, tatăl lui Scarlaonţ? Am auzit că l-au îngropat desculţ. Oricîţi cai a mai potcovit după ce şi-a zălogit ciubotele la crîşmă, nu şi le-a mai putut scoate de la zălog. Oala mare a stat o vreme în cui la crîşmă, pînă ce a plesnit-o cu codirîştea un căruţaş beat. Ar mai rămîne să spunem despre sfîrşitul Linei Picioruscat. Oricît am fi de răi la inimă faţă de cititorii noştri, trebuie să le mărturisim că Lina s-a vindecat de mult şi azi e gospodină veche... N-o auziţi? Tocmai strigă găinile şi tulbură cîntecele clopotelor şi pacea amurgului.

M-am ridicat încet şi m-am dus la gard:

— Pe cine strigi tu aşa cu foc, Lină-Leană?

Ea şi-a plecat fruntea, ruşinată, către poala cu grăunţe. Apoi:

— Iţi aminteşti, Razonte? Nu mă lua Huluboiul nicăiri, nicăiri... Odată, ai tras pentru mine clopotul mare...

Mi-am plecat eu fruntea, de data asta, căinţă tîrzie a unei minciuni şi a unei laude nevinovate. Şi bat clopotele în amurg. Şi de la ele, prin meşteşugarii vremuiţi, am desprins legile simple, cele dintîi legi ale armoniei.

Eusebiu Camilar

Cîntec de fierăstrău

In codrii largi, cu ciripiri şi freamăt
care îmbrîuă satul meu, Vaşcău,
întotdeauna mi-a părut un geamăt
cîntecul greu iscat de fierăstrău.

Şi cînd tăia în trunchiuri carpatine
custura, pentru un boier nătîng, —
părea că taie fierăstrău-n mine
şi, ascultîndu-l, îmi venea să plîng.

Fiece brad sfîrşit din rădăcină,
lăsa în mine cicatrici mereu.
Şi lacrima-mi curgea ca o răşină.
Plîngeam, ca brazii munţilor şi eu.

Lemnari, orice s-ar face azi cu lemnul
pe care voi îl retezaţi, — oricum —
nu am să plîng deloc. Acesta-i semnul
că face-veţi din lemn, un lucru bun.

Un leagăn pentru creşe, ori o masă,
un vreasc de foc, un tulnic, un ciubăr,
o schelă sau o grindă la o casă, —
acesta-i lucru mare-ntr-adevăr.

Totul e bine, totul trebuieşte,
totu-i al nostru, totu-i pentru noi, —
totul se face simplu, munteneşte, —
toate sînt lucruri noi, în ceasuri noi.

Şi mai ales, — o! mai ales acuma,
nu năvăleşte foamea ca din crater
Că plînge fierăstrăul mi-i totuna.
Dar cînd aud un hîrşîit de gater,

cînd văd ţăpine cum se-nfundă-n ape
şi văd cum visele precum o creastă-s, —
simt viitorul zilnic mai aproape
şi-s ţăpinarul viselor de astăzi.

Cînd văd aceste braţe-n repezi zbateri, —
sudori de-asupra ochiului senin, —
înaintează visu-mi ca un gater
prin trunchii tari ai anilor ce vin.

Nemuritorul anonim

Voi fi nemuritorul anonim,
aşa cum sînt destui în ţara asta.
Eu nu sînt creasta cea mai mare. -S creasta
neînsemnată, în decor alpin.

Sînt creste mari şi-s creste mult mai mici
în vîlvorirea zilelor aceste.
Dar una-i bună: nu-s genuni, ci-s creste.
Acesta este rostul meu aici!

Dac-am sui statuie fiecui
dintre aceşti eroi ai vremii noastre, —
sub arcul viu al zărilor albastre,
o!, ne-ar fi ţara plină de statui.

Al. Andriţoiu

TREI ÎNTÎLNIRI CU MAIAKOVSKI

Era în anul 1926. Aveam la mine o scrisoare de recomandare către Maiakovski din partea unor prieteni ai lui din Praga. Ajuns la Moscova, am observat că plicul se udase şi adresa se ştersese. Ce să fac? Mi-a venit o idee maiakovskiană: am ridicat receptorul şi cînd mi s-a răspuns de la centrala de telefoane, am cerut: „Vă rog, daţi-mi legătura cu Vladimir Maiakovski... Da, cu poetul Maiakovski".

Şi am avut succes. Un minut mai tîrziu am auzit o voce adîncă, puternică: Allo? Aici Maiakovski. Cine vorbeşte?

I-am spus cine şi de unde sînt şi aş fi vrut să adaug ceva şi despre scrisoarea mea de recomandare, dar el mi-a luat-o înainte: „Din Praga? Atunci aduceţi poate salutări de la X., de la canalia aia care a uitat scrisul de cînd e la voi şi de la... cum le zice, de la ghiulelele alea de tun, gustoase, făcute din făină şi umplute cu fructe? Găluşte cu prune? Da, da, de cînd se îndoapă cu găluşte din astea a făcut o burtă academică... Ce? O scrisoare?... Atunci veniţi la noi numaidecît. Aveţi timp?.. Vă aşteptăm la cinci. La masă, bineînţeles. Adresa o cunoaşteţi, nu-i aşa?".

Cînd i-am explicat ce s-a întîmplat cu adresa de pe plic şi cum am obţinut legătura telefonică nu m-am putut reţine să nu observ: „Se vede că fiecare telefonistă vă cunoaşte, asta zic şi eu glorie") a rîs cu hohote. „Da, asta-i glorie. Glorie de douăzeci şi patru ore în ţara mumă, dragul meu. Glorie de o zi. Adevărul e că ieri am recitat din poeziile mele la o consfătuire a comsomoliştilor de la centrala de telegraf şi telefoane. Cu prilejul ăsta i-am băgat puţin cu nasul în viaţă pe nişte poeţi de-ai noştri lirici care-şi gîngăvesc cîntecele şi habar n-au ce se petrece în jurul lor; ştii, am făcut, aşa cum se obişnuieşte să se dea lecţie căţeluşilor care nu respectă curăţenia din odaia omului. Ei bine, şi dat fiind că i-am invitat dinadins pe cei vizaţi şi că unii au şi venit, spiritele au fost cam agitate. Spectatorii îşi amintesc de aşa ceva, o vreme oarecare. Cei vizaţi?.. despre asta putem discuta după masă, dacă n-o să găsim o temă mai interesantă"...

La ora cinci am sunat la uşa lui Osip şi Lilly Brik unde locuia Maiakovski. Brik era în anticameră, mic, vioi, cu ochi iscoditori — exact cum mi l-am închipuit citind recenziile şi esseurile lui pline de spirit. Mi-a făcut semn să-mi scot haina şi să intru; el a continuat să vorbească la telefon. „Veniţi la noi, o să avem o excelentă supă de castraveţi şi un tînăr scriitor din Praga... Allo, cine mai e acolo? Vitia? Vino şi dumneata, rasolnic-ul ajunge pentru un regiment întreg şi afară de asta mai avem un tînăr... Cum? Ce? Liuba? Şi ea, bineînţeles"... Urmînd semnele repetate ale lui Brik am intrat într-o mică sufragerie. M-a întîmpinat un mîrîit puternic de cîine. Spre liniştea mea, am constatat îndată că mîrîitul nu era nici duşmănos şi nici măcar la adresa mea. Un bulldog tînăr se juca: ţinea în dinţi capătul unui os mare, încercînd să-l tragă afară pe tovarăşul lui de joacă ascuns sub masă şi care mîrîia nu mai puţin energic. Dintr-odată, cel de sub masă cedă; luat pe neaşteptate, bulldogul se rostogoli de-a-ndăratelea şi scăpă osul. Faţa de masă se dădu la o parte şi se ivi... un om care se repezi la os şi strigă cu toată puterea: Ah. Bulka, Bulocika, prost mai eşti! Vezi, aşa se face... M-a zărit, a clipit puţin din ochi, dar nu păru deloc încurcat. Inalt, cu pieptul larg, ras pe cap, cu ochii strălucitori şi gură largă, frumos desenată, arăta ca un marinar. Fără să vreau m-am uitat la braţul lui gol — purta cămaşă cu mîneci suflecate — căutînd să recunosc tatuajul cu cele două ancore albastre şi o inimă, aşa cum o aveau prietenii mei, pescarii din Dalmaţia, la care mi-am petrecut ultimele vacanţe. El şi-a îndreptat cu o mişcare marinărească pantalonii largi, a izbucnit într-un rîs tineresc şi m-a întrebat: „Aţi venit la Bulka?" şi-mi arătă cu degetul bulldogul căruia îi aruncase osul. „Sau poate căutaţi pe altcineva?".

— Eu.. eu sînt.. aş vrea să vorbesc cu tovarăşul Maiakovski.

— Aşa? Atunci aşteptaţi o clipă. Să-i pun numai o cravată la gît, ca să fie mai prezentabil în faţa unui oaspete din oraşul de aur — doar dumneata eşti acela, nu?

Maiakovski dispăru în camera alăturată şi se întoarse după cîteva clipe tot în cămaşă, dar purtînd o cravată dintr-un material extravagant — „o pradă din curioasa ţară U.S.A.", pe care o vizitase cu cîteva luni în urmă. După dînsul au intrat Osip Brik şi Lilly, frumoasa şi inteligenta prietenă a lui Maiakovski, Meyerhold, inovatorul curajos în teatru şi încă vreo şase persoane. Fu servit rasolnic-ul împrăştiind un miros de castraveţi şi se încinse o discuţie animată, veselă, entuziastă, uneori ironică, dar nici o clipă plictisitoare, discuţie condusă mai ales de Maiakovski, Brik şi Meyerhold. Temele se schimbau cu repeziciune şi fără legătură între ele, ca imaginile unui jurnal de cinematograf. Se discuta despre noua lege matrimonială sovietică, despre futurismul italian, despre ultimul film sovietic „A şasea parte a pămîntului", despre social-democraţii germani care „n-au făcut revoluţia pentru că nu s-au tipărit biletele de intrare la baricade", despre progresul electrificării în Ucraina, ori despre zgîrie-norii din Manhattan; Maiakovski îi numea „cutii de conserve cu şaizeci de etaje" şi cita cîteva rînduri din poezia sa închinată oraşului New-York, „Broadway":

„Scrîşnesc mecanismele,
zgomot,
tam-tam.
Stau oamenii muţi —
milioane.
Şi un moment doar nu rumegă
chewinggum
ca să te-ntrebe:
„Make money?"

S-a vorbit despre „Revizorul" de Gogol, viitoarea punere în scenă a lui Meyerhold; despre moda comsomolistelor, s-a vorbit „în spirit bolşevic"; despre stilul de muncă american, aşa cum spunea Maiakovski: „atunci vor veni pe banda rulantă nu numai automobile Ford pentru profitorii dividendelor, ci maşini pentru oamenii care vor călători de-a dreptul în viitor"; despre antichitatea mexicană, despre recorduri sovietice de zbor, despre Churchill şi Chamberlain, despre picturile lui Picasso şi dansurile populare din Caucaz şi, în sfîrşit, şi despre literatură.

— „Literatura! — exclamă Maiakovski şi, atingîndu-mă uşor cu cotul: „Literatura, dragul meu prieten cu visuri poetice în ochi, este de fapt un lucru depăşit. Vorbesc de literatura în sensul învechit, de literatura aceea brodată şi încadrată cu dantele, ţesută cu sute de mici sentimente subtile... E un lucru depăşit pentru că este plictisitoare în comparaţie cu viaţa noastră sovietică. Uite, săptămîna trecută am fost la o adunare a locatarilor unui bloc mare din Arbat. Ce-au spus acolo aşa-zişii vorbitori obişnuiţi din masă despre treburile lor gospodăreşti, despre familiile şi planurile lor de viitor, a fost mai interesant decît toată producţia literară măiastră a fierarilor noştri.[1]) O manifestaţie a Komsomolului în Piaţa Roşie valorează mai mult decît orice poezie a mea — cu excepţia versurilor de reclamă pentru produsele lui Mosselprom"[2]).

Pe tonul acesta a vorbit tot timpul. La un moment dat însă, a devenit serios. „Poate şi dumneata crezi acuma că eu sînt un duşman al clasicilor, aşa cum mi s-a reproşat recent în cursul unei discuţii despre poezia veche şi nouă? Greşeşti, prietene! Tot ce vreau eu este ca toţi clasicii şi, în general, poeţii, dramaturgii şi prozatorii mai vechi să nu fie citiţi fără spirit critic. Să fie iubiţi, să fie studiaţi, să se înveţe de la ei, dar să fie priviţi mereu în raport cu epoca în care au trăit. Iar dacă sînt turnaţi în bronz şi cioplţi în piatră la propriu şi la figurat, atunci să nu vină ei şi să calce cu picioarele lor de bronz şi de piatră poeţii tineri, care vor ţîşni cu miile din clasa noastră muncitoare".

— Şi din literatura noastră actuală nimic nu este graţiat de dumneata, Vladimir Vladimirovici? — interveni cineva.

— Trebuie să fie totul prelucrat într-o cutie de „compot amestecat" Mosselprom?

— Doamne fereşte! replică Maiakovski. — Eu sînt pentru conserve de prima calitate". Şi a citat două opere noi, despre care a declarat că le-ar lăsa să treacă cu cinste în faţa „supremei judecăţi literar-revoluţionare": romanul istoric al lui Iury Tinianov, „Cofetarul". şi (atunci încă netipărite) amintirile lui Stanislavski „Creaţia literară cea mai autentică din ultimii ani, deoarece alcătuieşte o oglindă fidelă a evenimentelor şi experienţei trăite şi nu este un roman fad, banal".

M-a condus pînă la ieşire şi luîndu-şi rămas bun, a revenit asupra aşa-zisului dispreţ al lui faţă de literatură. Se vede că problema aceasta îl preocupa în mod deosebit „Ceea ce vreau eu — a spus el — este pur şi simplu ca literatura să caute să ajungă viaţa din urmă. Mirosul de benzină al unui tractor sovietic e mai dulce decît mireasma de trandafir a unei duzine de volume de poezii lirice obişnuite. Poetul adevărat al epocii noastre nu-i un mieluşel mai mult sau mai puţin frezat, care behăie despre teme erotice ori idilice, ci un muncitor care îşi pune condeiul la dispoziţia arsenalului revoluţiei; unul care nu dispreţuieşte nici o temă a revoluţiei; unul care este tot atît de dispus să scrie despre bătălii ca şi despre probleme economice, să scrie versuri de propagandă de orice natură, dacă este necesar. De exemplu despre galoşii atît de necesari la starea actuală a străzilor noastre"... Se uita printre pleoape la asfaltul stricat, la grămezile de pietre şi la bălţoace, îşi mîngîia cu palma capul ras şi rîdea. „Da, şi această uliţă o să fie odată frumoasă, curată, modernă... şi atunci o să poarte şi un nume corespunzător... strada Maiakovski, fireşte. Eh, cu bine tovarăşe! La revedere!".

Au trecut trei ani. Intre timp mă mutasem de la Praga la Berlin. Maiakovski a apărut într-o bună zi în locuinţa noastră din Reinickendorf. Găsi că locuinţa este excelentă pentru un scriitor care vroia să scrie despre Berlin, deoarece are în faţa ochilor caracterul dublu al oraşului: la stînga cartierul roşu Wedding, iar la dreapta Pankower Bürgerpark cu colorit negru-alb-roşu.

Maiakovski sosise recent la Berlin şi povestea că tot timpul şi-l petrecuse în călătorii de explorare pe străzi şi în metrou. Acum avea intenţia să viziteze la repezeală chioşcurile de tir din Hasenhaide, un cartier muncitoresc unde urma să ţină o conferinţă. Intr-adevăr, dorea ca această conferinţă să nu fie organizată „într-una din sălile de teatru îmbibate de parfumul literar, al vreunui cartier mai elegant ci într-un mediu muncitoresc". Ne-a rugat, pe soţia mea şi pe mine, să-l însoţim.

„Expediţia de cercetări V. V. Maiakovski în Hasenhaide", cum o denumea el, a durat cîteva ore, fiindcă în afară de chioşcurile de tir, am mai vizitat cu multă atenţie şi pe acelea de aruncări de inele, căluşeii, leagănele uriaşe şi alte întreprinderi de acest gen. In chioşcurile de tir, Maiakovski a pulverizat, în sensul strict al cuvîntului, toţi banii pe care îi avea el. S-a dovedit a fi un ţintaş excelent; de exemplu, într-unul din chioşcuri n-a lăsat întreg nici un cap de pipă de ghips, care a servit drept ţintă; avea nevoie însă — şi mi s-a părut că în mod inutil — de un număr prea mare de gloanţe.

— De ce nu ochiţi de la început mai jos, Vladimir Vladimirovici? — l-am întrebat eu în sfîrşit. — Doar aţi băgat de seamă că primul glonţ îl trageţi totdeauna prea sus.

El a rîs cu rîsul lui contagios.

— Sigur că ştiu. Bineînţeles. Dar ăsta-i un obicei de care nu mă pot dezbăra. Vine de la poezie. Trebuie să-ţi fixezi întotdeauna o ţintă mult mai înaltă decît aceea pe care speri să o poţi atinge.

In seara conferinţei unde, spre bucuria lui, pe lîngă scriitori şi alţi amatori de literatură, au venit şi numeroşi muncitori, Maiakovski recită din versurile lui fără să-i pese de faptul că numai o mică parte a publicului înţelegea ruseşte. Dar efectul personalităţii lui dinamice a fost atît de mare, încît auditoriul a fost entuziasmat de cadenţele lui neînţelese (dar just simţite). Şi atunci cînd, cu vocea lui puternică, adîncă, amplă, citi în sală „Marş pe stîngul" toţi se ridicară în picioare.

— Ah, spunea el pe urmă adînc mulţumit — m-au înţeles, pentru că au văzut că sînt unul din ai lor şi că împart cu ei tot ce am. Şi adăugă cu toată puterea, parcă ar fi stat încă la tribună în faţa publicului:

„Tot ce am creat
să fie al vostru
Rime,
teme,
stilul
şi vocea mea de bas".

Douăzeci de ani mai tîrziu, în iarna anului 1949, am trecut prin Moscova, în drum spre Orientul Indepărtat şi am vizitat casa în care l-am întîlnit pe Maiakovski pentru prima oară. Casa a devenit muzeu. La parter se găseşte o bibliotecă mare, în rafturile, vitrinele şi safe-urile căreia se găsesc numeroase documente ale literaturii lui Maiakovski, manuscrise, notiţe. Camerele de la etaj sînt aranjate aşa cum erau înainte de moartea lui, în anul 1930. Strada şi-a schimbat înfăţişarea. E modernizată, curată, şi poartă un nume corespunzător — „strada Maiakovski".

Stînd de vorbă cu un funcţionar al muzeului i-am povestit profeţia lui Maiakovski despre schimbarea numelui străzii, şi el a încuviinţat din cap.

— Da, el a prevăzut-o. Şi n-a glumit. Aşteptaţi, să vă arăt! şi scormonind într-un sertar îmi întinse o poezie a lui Maiakovski. Am citit:

„Cetăţene, te rog
Asta-i strada Jukovsky?
El se uită
la mine
Ca un copil
care vede
o schelă
şi fuge de ea speriat.
Nedumerit îmi răspunde
„Imi pare rău
dar aceasta a fost
Cu o mie
şi un an
în urmă
Strada Maiakovski".

F. C. Weiskopf

In romîneşte de

Tereza Macovescu

1) Este vorba de grupul literar „Kusniţa", pe care Maiakovski îl critica cu vehemenţă.

2) Maiakovski scria cu mult elan şi entuziasm versuri pentru afişe, printre care şi pentru societăţi comerciale, ca „Mosselprom"

CHARLIE CHAPLIN

LUMINILE RAMPEI

— *După textul apărut în revista sovietică „Iskustvo Kino"* —

Publicăm mai jos cîteva fragmente din notele stenografice după ultimul film al lui Charlie Chaplin „Luminile rampei". (Limelight).

Eroul filmului e clownul Calviero, celebru cîndva, dar acum bătrîn și șomer. Teatrul e însăși viața lui, dar iată-l acum izgonit din teatru. Nici un impresar nu mai vrea să-l angajeze pe bietul clown bețiv, a cărui stea pare că a apus. Dar el mai speră, în adîncul sufletului, că va trăi din nou clipele de îmbătător succes, ținînd capul de afiș și culegînd aplauzele publicului. In vis îi apar scene din tinerețe, cînd era în culmea gloriei...

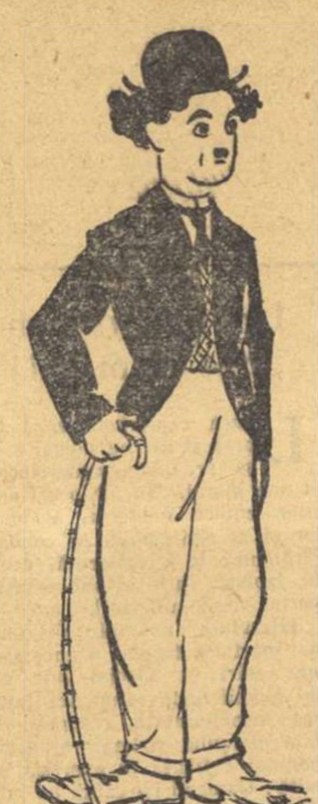

Pe divan, lîngă fereastră, doarme Calviero. Se aude din stradă zgomot de copiii; apoi se deslușesc sunetele unei orchestre care își acordează instrumentele.

Pe peretele camerei, o fotografie. Il arată pe Calviero îmblînzitor de fiare...

In teatru. Cortina lăsată, luminile rampei aprinse. Dirijorul orchestrei e la pupitrul său. Se aud cum muzicanții își acordează instrumentele. Calviero, în același costum ca și în fotografia din cadrul trecut, se pregătește să iasă în scenă; face semn regizorului de culise, care stă în spatele lui: „Incepem!"...

Regizorul de culise sună din clopoțel.

Cortina e ridicată. Orchestra execută muzica pentru numărul lui Calviero, care iese pe scenă. Calviero, pocnind din cravașă, vine în mijlocul scenei și începe să cînte:

Sînt îmblînzitor de fiare,
A circului încîntare;
Tigri, lei sau porci mistreți
Ii dresez așa cum vreți.

Insă mi s-a prăbușit cariera
Brusc, cum pier scînteile...
Cauza e băutura
— Poate și femeile.

Cînd eram mai disperat
O idee m-a salvat.
Rufele-mi privind atent
Am dat un țipăt strident.

Am dresat eu elefanți,
Acum mă apuc de purici!
Ce să tot caut prin jungle
Inarmat, cînd chiar aici

Am găsit sub mîna mea
Fiara care-mi trebuia.
Pe-un purice talentat
Cu grijă l-am educat.

Și ca să nu se plictisească
I-am găsit și o nevastă
Puricele și puricioaica trăiesc foarte bine
Ca soț și soție, hrănindu-se din mine.

Nu le trebuie de fel
Icre negre sau friptură
Corpul meu e pentru el
Cea mai bună prăjitură.

Iar la siestă, după masă,
Puriceasca pereche
Se plimbă prin păr, tacticoasă,
Ca pe-o pajiște veche.

Calviero își scoate pălăria și se scarpină în cap.

I-am crescut cu rost anume,
I-am învățat diverse glume,
Și-au devenit acuma ei
Sprijinitorii mei.

Veniți fără zăbavă!
Reprezentația-i grozavă!
Veniți, domnilor, veniți,
Și biletul vi-l plătiți!

Iat-o pe frumoasa Phillis!
Henri nu-i urît nici el!
Zău, ca dînșii nu sînt mulți
Purici instruiți și culți!...

Iar de simțiți vreo mîncărime
Nu-i voie să vă scărpinați.
Nu cumva să asasinați
Puricii mei cei talentați.

Sfîrșind cîntecul, Calviero pocnește din cravașă și merge în fundul scenei de unde ia o măsuță acoperită cu o bucată de pînză, pe care se vede ceva scris, și o duce către rampă.

In surdină se aude muzica numărului lui Calviero.

Inscripția de pe măsuță: „Phillis și Henri — puricii dresați".

Calviero deschide o cutioară, tot pocnind din cravașă.

CALVIERO: — Phillis! Henri!!...

Ia cutioara și se uită înăuntru, exclamînd indignat:

— Phillis! Henri! Ei, ajunge. Ce maniere sînt astea? Ar trebui să vă fie rușine! Lăsați cearta! Phillis, tu rămîi în cutie! Henri! Allez, hop!

Calviero pocnește din cravașă și se preface că puricele i-a sărit în palma stîngă; după aceea, lăsînd cravașa la o parte, se preface din nou că puricele a sărit de pe mîna stîngă pe cea dreaptă și înapoi.

— Allez, hop! Hop!...

Acum „puricele" se reîntoarce în cutie.

— Allez, hop!...

Pune cutiuța la loc pe masă și zîmbind, se înclină către public.

Apoi, cu un aer indiferent, își scarpină mîna stîngă, încă odată pocnește din cravașă și se adresează celuilalt „purice":

— Phillis! Phillis! Phillis! Nu... Acum nu-i vremea pentru așa ceva — ar fi trebuit să faceți asta pînă n-am deschis cutia... Mă auziți? Hop!... Phillis! Allez!

El urmărește cu privirea săritura celui de al doilea „purice" pe mîna lui stîngă. Lasă la o parte cravașa și-i oferă „puricelui" mîna dreaptă.

— Phillis!... Allez... Hop!...

„Puricioaica" îi sare pe față, el se preface că a prins-o și o aduce înapoi pe mînă...

— Allez, hop!...

Dar „puricioaica" se pare că nu vrea să-l asculte și Calviero este nevoit s-o ia din nou de pe față. Furios, șoptind amenințător, o ceartă:

— Tu vrei, probabil, să te leg?

...Și întoarce iar „puricioaica" la loc. Acum se pare că „puricioaica" o să-l asculte.

Calviero o obligă să sară de mai multe ori de pe o mînă pe alta. Spre sfîrșitul numărului, zîmbind, se înclină în fața publicului. Apoi ordonă „puricioaicei" să sară de pe mîna stîngă pe cea dreaptă.

— Allez, hop!...

Și deodată „puricioaica" îi sare în mînecă. Intr-o clipă i-a ajuns pe spinare. Calviero începe s-o caute stăruitor, copleșind-o cu reproșuri:

— Incetează, acuma încetează, Phillis! Phillis!... Ieși de-acolo! Phillis! Mă auzi? Gîndește-te, doar tu ții regim! Phillis! Incetează! Mă înțelegi? Incetează! Phillis! Phillis, mă auzi? Imediat să ieși de-acolo! Te întreci cu gluma!... Phillis! Ce faci? Ah, pungășoaico!... Phillis! Lui Henri i s-a făcut dor de tine! . Marș, Phillis... Phillis, încetează!!

Incet, continuă să cînte muzica.

Calviero pocnește din cravașă, merge către rampă, încercînd să scape de „puricioaică".

— Phillis! Phillis! Ieși!... Ieși afară! Ce-ai de gînd să faci? Idioato!...

Răsucindu-se neliniștit, merge de-a lungul rampei.

— Phillis! Phillis! Ajunge! Phillis! Vrei să încep să mă scarpin?

In sfîrșit, băgînd mîna pe sub curea, reușește să prindă „puricioaica", la care se uită cu uimire:

— O!... Dar asta nu-i Phillis! Unde-i Phillis?...

Deodată tresare ca și cum ar fi simțit din nou mușcătura „puricioaicei".

— A!... Uite-o!... Phillis....

Gesticulînd comic el dispare în culise.

Calviero, zîmbind, apare din nou pe scenă. Mergînd repede, cu pași mărunți, se apropie de măsuța lui, se înclină și mulțumește publicului.

In afara cadrului se aud aplauze; deodată încetează brusc.

Calviero privește împrejur. Obiectivul aparatului trece de la scenă, unde se află Calviero, spre sală. Parterul e gol. Liniște.

Calviero privește mirat.

In camera lui Calviero. Calviero, cu aceeași expresie a feței, stă pe divan. Se uită împrejur...

Din stradă se aud bătăile ceasului. Cu un oftat greu, aproape gemînd, Calviero se culcă din nou, trăgîndu-și plapoma peste ochi.

CALVIERO PLEACĂ LA CAFENEA

O cafenea plină cu clienți. In prim plan, la o masă, stau trei persoane.

Se aude orchestra interpretînd un vals.

Calviero se îndreaptă către fundul cafenelei. De la o masă îl strigă o femeie.

FEMEIA: Calviero! Ce mai faci?

CALVIERO: Bine, mulțumesc.

Cei trei de la masă discută.

PRIMUL: Asta-i Calviero?

AL DOILEA: Da, el e.

PRIMUL: A îmbătrînit foarte mult.

AL DOILEA: Și bea...

PRIMUL: Ce păcat! Doar e un mare actor!

AL TREILEA: A fost!

PRIMUL: Straniu, cu numai cîțiva ani în urmă era idolul Londrei și acum nu-și poate găsi de lucru!

AL DOILEA: El singur e vinovat. Era adesea atît de beat încît nu putea să joace.

AL TREILEA: Dar eu l-am găsit întotdeauna deosebit de amuzant, atunci cînd era beat.

AL DOILEA: Acum nu mai e deloc amuzant, sărmanul!

Calviero la bar bea lapte.

Ca și înainte, se aud sunetele valsului.

Spre fundul cafenelei se îndreaptă un om elegant, fără mîini.

PRIMUL (din cei trei care stau la masă): Ce mai faci?

OMUL FARA MIINI: Mulțumesc, bine! (se îndepărtează).

AL TREILEA: Cine-i ăsta?

PRIMUL: A, de bună seamă că l-ai văzut: Claudius, minunea fără mîini! El poate face orice cu picioarele!

AL TREILEA: E îngrozitor!

Calviero pune pe bar paharul cu lapte. Se apropie Claudius.

CLAUDIUS: Calviero! (e mirat și fericit de această întîlnire).

CALVIERO: Claudius!

CLAUDIUS: Știam că te voi găsi aici. Te-am căutat la fosta ta locuință, dar mi s-a spus că ai plecat de acolo cu cîțiva ani în urmă.

CALVIERO: Da... Cînd m-am săturat să mai plătesc chiria. Dar tu unde ai fost?

CLAUDIUS: Acasă, în America. Mă hotărîsem să părăsesc scena, dar mi-a fost atît de dor încît am început să lucrez din nou... Cum o duci, bătrîne?

CALVIERO: Eh, așa și așa... Am fost bolnav (arată cu mîna inima)... Galoș vechi...

CLAUDIUS: Ei, despre asta știam...

Un vînzător de chibrituri își oferă marfa.

VINZATORUL: Chibrituri?

CLAUDIUS: Nu, mulțumesc.

VINZATORUL: Chibrituri?

CALVIERO: Nu, mulțumesc.

CLAUDIUS: Spune-mi, unde lucrezi?

CALVIERO: Eu... nu lucrez de aproape un an. După cum merg lucrurile, încep să mă gîndesc serios că... va fi cazul s-o pornesc pe urmele amicului (cu o mișcare a capului arată spre negustorul de chibrituri care se îndepărtează).

CLAUDIUS: De ce nu mi-ai scris despre greutățile tale?

CALVIERO: Eu nu-mi deranjez prietenii... Numai pe cunoscuți.

CLAUDIUS: Dar dacă o duci prost cu banii...

CALVIERO: Cu banii sînt cam la strîmtoare. Dar o să mă pun din nou pe picioare. Chiar acuma duc tratative cu un mare impresar și totul se va aranja bine. De încheierea contractului se ocupă omul meu de afaceri. Trebuia să mă întîlnesc cu el la ora 12... (Se uită împrejur. Limbile ceasului care atîrnă pe perete arată unu și jumătate). Se pare că el a înțeles douăsprezece noaptea.

Această minciună evidentă l-a tulburat pe Calviero, făcîndu-l să zîmbească încurcat.

CLAUDIUS: Ascultă, eu plec mîine dimineață spre continent și n-o să mai am prilejul să te revăd. Așa că uite, caută în buzunarul meu interior, vei găsi acolo un portofel: în el sînt douăzeci de pfunzi.

CALVIERO: Nu, nu. Eu nici nu pot visa la așa ceva...

CLAUDIUS: Cu asta îmi faci numai plăcere.

CALVIERO: Nu... adevărat?

CLAUDIUS: Ia-i. S-ar putea să-mi vie și mie rîndul cîndva să caut cu piciorul în buzunarul tău.

CALVIERO: Iți dau o poliță...

Calviero scoate portofelul din buzunarul lui Claudius.

CLAUDIUS: Nu-mi dai nimic. Vei plăti cînd vei putea.

Calviero ia banii și pune portofelul înapoi în buzunarul prietenului său.

CLAUDIUS: Așa. Acum e tîrziu și mai trebuie să-mi iau și bilet. Trebuie s-o șterg.

Calviero pune banii în buzunar; e adînc mișcat și bolborosește ceva.

CALVIERO: Se înțelege... Cred că tu... Ințelegi, cît îți sînt eu de...

CLAUDIUS: Da, desigur. La revedere, bătrîne.

Calviero vrea să-i strîngă mîna, dar, amintindu-și că Claudius n-are mîini, îl bate pe umăr. Apoi se întoarce.

CALVIERO (în șoaptă): Mulțumesc...

CLAUDIUS: Iți doresc succes.

Claudius se îndepărtează. Calviero bea o înghițitură de lapte.

CLAUDIUS: Ingrijește-te!...

Sunetele valsului încetează.

Calviero a salvat viața tinerei sale vecine, balerina Terry, care încercase să se sinucidă, crezînd că are picioarele paralizate și nu mai poate dansa. Dar medicul Frade, chemat de Calviero, îl asigură pe acesta că nu e vorba decît de o psihoanestezie — de o autosugestie datorată unui eveniment petrecut în viața ei. In fragmentul următor Terry își povestește viața.

Camera lui Calviero. El stă fără haină, la măsuța de lîngă ușa dintre cele două camere, șterge vesela și continuă discuția cu Terry, care este întinsă pe pat.

CALVIERO: Povestește-mi cîte ceva despre Luiza, sora d-tale...

TERRY: Mai mult n-am ce povesti. Cînd ea n-a reușit să-și mai găsească de lucru a fost nevoită să facă „trotuarul".

CALVIERO: Cîți ani ai avut cînd ai aflat despre asta?

TERRY: Aproape opt ani.

CALVIERO: (își ia haina de pe scaun și se îmbracă): Povestește-mi despre asta.

TERRY (își amintește): Era după moartea mamei. Eu o adoram pe Luiza. Era totul pentru mine. Ea mă întreținea și chiar mă ajuta la lecțiile mele de balet. Și iată că într-o bună zi am aflat cu ce se ocupa. Mă întorceam acasă de la școala de balet împreună cu alte fete, și am văzut-o. Celelalte au văzut-o, de asemenea, cum... bătea strada...

CALVIERO: Și ce-ai făcut?

TERRY (își amintește): Am fugit și am început să plîng... Fugeam și plîngeam... Și nimic mai mult...

CALVIERO (ia de pe masă o portocală și începe s-o curețe): Ce s-a mai întîmplat după aceea?

TERRY: M-am străduit să uit de asta... Curînd m-au trimis la Colegiu, pe care l-am terminat cînd aveam 16 ani. Apoi am intrat în baletul imperial.

Calviero începe să mănînce portocala.

TERRY: După aceea Luiza a plecat în America de Sud și de atunci n-am mai auzit nimic despre ea.

CALVIERO: Pînă atunci n-ai avut nici un fel de necazuri cu picioarele?

TERRY: Nu.

CALVIERO: Cînd a început asta?

TERRY: Acum vreo doi ani. Cînd Melissa a intrat în balet.

CALVIERO (își șterge cu șervetul vesta pe care a stropit-o cu suc de portocale): Cine e Melissa?

TERRY: Una din fetele de la școala de balet.

CALVIERO: Și ea era de față în seara aceea cînd ai văzut-o pe Luiza?

TERRY: Da...

CALVIERO (dînd din umeri, se întoarce spre măsuță și pune pe ea portocala): Hm, nu-i nevoie de Frade pentru a înțelege că de cînd ai întîlnit-o din nou pe această fată, nu mai vrei să dansezi. (Se apropie de Terry, ținînd în mînă tava cu fructe).

TERRY: De ce?

CALVIERO: Asociezi baletul de viața tristă a sorei d-tale, care ți-a plătit lecțiile... le-a plătit din cîștigul pe care-l obținea pe căi înjositoare și de atunci ți-e rușine să dansezi...

Terry povestește cum a lucrat ca vînzătoare într-o librărie și despre dragostea ei nemărturisită pentru un compozitor sărac, care cumpăra hîrtie de note de la magazinul lor. Apoi:

CALVIERO: Ce-ai întreprins atunci?

TERRY: Am încercat să intru din nou în balet și tocmai atunci m-am îmbolnăvit de reumatism acut.

CALVIERO: Și după aceea nu ți ai mai revăzut niciodată muzicantul?

TERRY: L-am revăzut... Cinci luni după aceea, cînd am ieșit din spital. L-am văzut din galeria sălii „Albert Hall" în ziua premierei simfoniei lui. A avut mare succes.

CALVIERO: Desigur, ești îndrăgostită de el.

TERRY: Bine, dar nici nu-l cunosc.

CALVIERO: Ai să-l revezi. Lumea, în fond, e mică... Imi face impresia că și eu l-am văzut...

Calviero se ridică din fotoliu și pășește spre fereastra deschisă. S-a întunecat. Se aud sunetele unui pian; ele se revarsă prin fereastră.

CALVIERO: D-ta ai să fii în culmea gloriei, iar el are să vină și are să-ți spună că te-a cunoscut la masă la o prințesă oarecare...

TERRY: Și am să-l recunosc?

CALVIERO: Nu... El va avea barbă ca un adevărat muzicant... (Se așează pe pervaz și continuă să vorbească de parcă ar visa). El îți va spune că a compus pentru d-ta un balet...

După aceea vei înțelege cine este el și îi vei spune cine ești d-ta. Ai să-i povestești cum v-ați cunoscut, cum l-ai ajutat dîndu-i hîrtie de note în plus... Și în aceeași seară veți cina împreună pe terasa așezată spre Tamisa... Asta se va întîmpla vara și d-ta vei fi îmbrăcată într-o rochie roz... și el se va îmbăta cu parfumul d-tale. Și toată Londra va fi minunată, ca un vis... Iar în amurgul plăcut, plin de melancolie, flăcările pîlpîinde ale luminărilor se vor oglindi în ochii d-tale...

Terry stă pe pat, cuprinzîndu-și genunchii cu mîinile și privește în depărtare, de parcă ar visa la ceva.

CALVIERO (în afara cadrului): ...Și-o să-i spui că-l iubești...

Se aud sunetele pianului.

CALVIERO (imaginîndu-și): ...Și-o să-i spui că l-ai iubit întotdeauna!... (După o pauză, se ridică brusc). Dar unde mă aflu?... Da, viața e minunată, dacă nu te temi de ea. (Privește pe fereastră). Tot ceea ce ne trebuie e curajul... fantezia... (Sunetele pianului încetează).

Calviero se îndepărtează de fereastră.

CALVIERO: ...și ceva bani... (Se aude cum plînge Terry). Ce mai e?

TERRY (plînge): Eu nu mai pot dansa! Picioarele mele!

CALVIERO (se apropie cu pași repezi de Terry, care plînge): Nervii! Pur și simplu vrei să crezi asta!

TERRY: Nu-i adevărat!

CALVIERO: Ba e adevărat! Altfel ai fi luptat!

Calviero merge încolo și încoace prin cameră.

TERRY: Pentru ce trebuie să lupt?

CALVIERO: Aha, vezi! Iți trece prin cap așa ceva! Pentru ce trebuie să lupți? Pentru tot! Pentru viață! Poate asta nu ți-e destul? Pentru a trăi, a suferi, a te bucura! Pentru ce să lupți? Viața e un lucru frumos, minunat... chiar pentru o moluscă! (Din nou se îndepărtează și se oprește lîngă tăblia patului). ...Hm! Pentru ce să lupți! Doar ai o chemare, ești balerină!

TERRY (continuă să plîngă): Fără picioare nu se poate dansa!

CALVIERO (stînd lîngă tăblia patului, vorbește tare și gesticulează): Cunosc un om care n-are mîini; el știe să cînte la vioară, executînd scherzzo cu degetele picioarelor... (Se apropie foarte mult de Terry, care-și acoperă fața cu mîinile). Toată nenorocirea este că nu vrei să lupți. Ai depus armele! (Iritat, aproape strigînd): Pur și simplu te adaptezi nefericirii și morții! Firește, moartea este de neînlăturat, dar în afară de ea mai există și... viață! Viața! Viața! Viața! Gîndește-te la acea forță care se ascunde în univers și care silește pămîntul să se învîrtească și copacii să crească... Aceeași forță există înlăuntrul d-tale! Numai dacă ai găsi în d-ta bărbăție și voință pentru a o folosi!... (Aprinzîndu-se treptat, atinge cel mai înalt grad de iritație — și brusc, oprindu-și răsuflarea, tace și dă din umeri hazliu). Ah! Noapte bună. (Se îndepărtează).

Terry șade pe pat. Nu mai plînge și privește cu uimire în urma lui Calviero.

Cu ajutorul lui Calviero, Terry se reobișnuiește treptat să meargă și să danseze. Intre timp, bătrînul clown reușește să obțină un angajament, dar la prima reprezentație suferă un dureros insucces.

Calviero se întoarce acasă, își scoate paltonul și pălăria și le atîrnă în cuier. Se apropie de Terry care-l aștepta. Terry șade în fotoliu, lîngă căminul fierbinte.

CALVIERO: Ce faci atît de tîrziu?

Se așează la măsuță în fața ei Terry îi zîmbește.

TERRY: N-am putut dormi. Apoi am văzut că ușa dintre camerele noastre e deschisă și m-am sculat; asta s-a întîmplat acum un ceas. Să-ți dau supă fierbinte?

CALVIERO: Nu, mulțumesc.

TERRY: Arăți obosit.

CALVIERO: Intr-adevăr?

TERRY (cu însuflețire): Știu că ești îngrijorat. Dacă Middlesex este cauza, n-are rost. Contractul e iscălit. O fi o întîrziere la mijloc.

Calviero șade la măsuță, iar Terry ceva mai departe.

CALVIERO: Nu-i o întîrziere.

TERRY: Ce vrei să spui cu asta?

CALVIERO: S-a petrecut totul astă seară

TERRY (uimită): La Middlesex?

CALVIERO: Da!

TERRY: De ce nu mi-ai spus?

CALVIERO: Ah, nu voiam să te neliniștesc...

TERRY: Atunci uită totul și culcă-te. Ai nevoie de odihnă.

CALVIERO (zîmbind amar): Au plecat din sală!... De cînd joc, nu mi s-a întîmplat așa ceva... Circul s-a închis!

TERRY: Dar ai jucat sub nume schimbat... ei nu știu asta!

CALVIERO: Nu... N-am fost comic! Toată nenorocirea este că n-am fost beat. Ar fi trebuit să beau înainte de a intra în scenă.

TERRY: Eu te asigur că nu te-au recunoscut!

CALVIERO: O... S-ar putea, așa ar fi mai bine.

TERRY (cu convingere): Nu spune asta serios! Nu poți aștepta mult de la prima reprezentație. N-ai mai lucrat de multă vreme! Dar ai să vezi, totul se va schimba!

CALVIERO: Nu mă mai întorc acolo.

TERRY: De ce?

CALVIERO: Au... rupt contractul.

TERRY: Dar nu pot face asta!

CALVIERO: Pot... Au și făcut-o!

TERRY: Era doar vorba de o săptămînă! Ai putea să insiști!

CALVIERO: Inutil... Sînt un om sfîrșit!

Calviero plînge, ascunzîndu-și fața în mîini și lăsînd capul în jos.

TERRY (ridicînd vocea): Prostii! D-ta, Calviero, accepți că o singură reprezentație poate dărîma totul? Desigur că nu! Doar ești un mare artist!...

Calviero cu capul rezemat de masă.

TERRY (aproape strigînd): Acum a sosit momentul să le arăți ce poți! A sosit momentul să lupți...

Pe neașteptate, în timpul acestei tirade, Terry se ridică în picioare și se îndreaptă spre Calviero, care șade ca și înainte cu capul lăsat în jos, cu fața în mîini.

TERRY: Iți amintești ce mi-ai spus, stînd acolo, lîngă fereastră? Iți amintești?... Despre forța care se ascunde în univers, care silește pămîntul să se învîrtească și copacii să crească. Această forță e înlăuntrul d-tale!... (Continuînd să vorbească, se dă puțin înapoi). Ei, iată, a sosit momentul să folosești această forță și să pornești la luptă!... (Tăcînd brusc, își privește picioarele. O cuprinde o emoție nestăvilită). Calviero... Uite... Merg!...

Ridicînd capul, Calviero o privește.

TERRY: Merg!

Privind împrejur, Terry, ca vrăjită, rîde printre lacrimi cu o bucurie nestăvilită și repetă mereu același cuvînt:

TERRY: Eu merg!... Merg!.. Calviero!... Merg!...

Pe neașteptate se aude muzica — introducere la balet.

TERRY: Merg!... Merg!...

Glasul lui Terry e acoperit de muzică, ale cărei sunete devin tot mai puternice.

In romînește de
Andrei Băleanu

La iarmarocul din Fălticeni

Cînd iei pieptiș drumul către oraș din gara Fălticeni, nu-ți dai seama că în ziua aceasta, 20 iulie, e temeiul străvechiului iarmaroc. In stînga admiri cîmpul înverzit cu diferite varietăți de legume al întreprinderii industriei locale „C. Burcă", iar în dreapta vezi că se mărește an de an fabrica de mobilă „I. C. Frimu". De-abia cînd ai ajuns, cu sufletul la gură și cămașa leoarcă, pe drum mai puțin înclinat, te întîmpină, înșirate de o parte și de alta a uliții, tarabe cu mărunțișuri strălucitoare: țignale, trompete, inele și cesulețe, insigne și panglici colorate.

Vasăzică, așa ca în trecut...

Și ca în trecut dar și altfel.

In miezul zilei cu soare fierbinte, ai aceleași simțăminte pe care le-a avut și diplomatul rus W. de Kotzebue, care făcînd o călătorie în Moldova prin 1852, scria:... „Mă săturai însfîrșit de ghionturile nenumărate pe care le primeam și căutai să es la loc slobod". De-aici încolo însă, situația se schimbă. Pe cînd acum o sută de ani Kotzebue putea să scrie: „Dar cînd ajunsei la capătul șirului de prăvălii, mă aflai într-o amestecătură de maghernițe, de pielărie, circiume, olărie, varză și sfecle unele peste altele" — aspect valabil pînă nu demult — acum se înșiruie la intrare și în interiorul iarmarocului standuri ale comerțului socialist și cooperatist, cu prețuri afișate vizibil la fiecare obiect.

La un stand O.C.L. textile se vede într-un colț o mare grămadă de opinci și, alături, în raft, șiruri de bocanci, iar în tavan atîrnînd perechi de cizme frumos lustruite.

— Care din încălțămintea expusă are trecere? — întreb pe un vînzător.

— N-am vîndut nici o pereche de opinci... Oamenii cumpără bocanci și cizme.

— Dar cît costă o pereche de cizme?

— Șase sute de lei.

Se cumpără mai multe produse industriale decît anul trecut. In 1954, între 1—20 iulie, numai în sectorul socialist, în afară de cel cooperatist, s-au vîndut mărfuri industriale în valoare de 1.135.000 lei și mărfuri alimentare în valoare de 783.000 lei; în anul acesta valoarea mărfurilor vîndute în aceeași perioadă în acest sector a fost depășită cu 30 la sută.

Iată în plin iarmaroc un chioșc cu o firmă intitulată: „Comerțul de întîmpinare". Gh. St. Maftei din Hîrtop, în vîrstă de 70 ani, după ce a predat un porc de 140 kg. și a luat 1363 lei, chibzuiește cu nevastă-sa ce să ia mai întîi „că tăte-s bune, măi frate". Și în mijlocul veseliei cu datul pe căișori, în lanțuri și în scrînciob, la „încercarea puterii" și la vizitarea panopticului cu victoria asupra fascismului și sfîrșitul lui Hitler, țăranii muncitori cumpără unelte agricole și pînzeturi, cizme și sandale, alimente și dulciuri.

In tîrgul de vite producătorii fac vînzarea direct, nu prin intermediul felurițiIor misiți care mișunau în trecut prin iarmaroace sub numele de geambași și care l-au făcut în 1855 pe G. Melidon să scrie: „Știu chiar pe o persoană care a cumpărat 4 cai negri, cei mai frumoși și care, trecînd apa Moldovei prin vad, au rămas albi ca niște miei". Acum s-au vîndut, după regulile pieții, nu prin mijlocirea „negustorilor de bîlci", 35 de cai „nevopsiți" între 4.000 și 6.000 lei calul, 25 bovine la 6 lei kg. viu, și sute de păsări.

Iți faci loc cu greu prin mulțime, ca și Kotzebue acum o sută de ani. Dar e o altfel de lume. In 1844, D. Rallet scria: „Interesul, urîtul și desfrînarea adună și pun în cea mai vie mișcare mii de negutători, de fulăi și de berbanți, de ambe sexe". Iar G. Melidon scria în 1855: „Aflîndu-mă la iarmarocul de la Fălticeni, am văzut urmările desfrînate ale junimii".

In anul 1955 au venit la iarmarocul tradițional din Fălticeni țărani și țărance, de toate vîrstele, din 26 de comune, printre care Baia, Bogdănești, Boroaia, Bunești, Drăceni, Dolhasca, Găinești, Mălini. Au venit îmbrăcați în straie de sărbătoare familii întregi, fruntași ai satelor și ai recoltelor bogate, ca Gh. Aniș, președintele comitetului executiv al sfatului popular din Liteni. Vezi țărani care poartă pălării cu negară și pene de păun, femei cu catrințe cusute cu flori vii, în verde și albastru. Aceștia vin din satele așezate în părțile de miază-noapte ale raionului. Cei din părțile Neamțului poartă culori potolite, femeile au catrințe cusute în roșu și negru. De la Mălini în sus au venit spre iarmaroc în căruțe împodobite cu brad țărani voinici îmbrăcați în berneveci și mintean; femeile poartă fuste încrețite, bluze albastre cu gulerul strîns pînă în gît. Oamenii din Bosanci se deosebesc prin brîiele late de lînă; cei din Dolhești și Protești prin penele înalte la pălării.

In această grădină înflorită de costume, în mijlocul acestor oameni veseli care se dau în lanțuri, se fotografiază în grup, vizitează circul, încing hora chiar pe platformele panoramelor în sunetul alămurilor strălucitoare, se disting figuri tolstoiene: sînt lipoveni din Manolea, renumiți săpători și cultivatori de cînepă. Așezați la noi de peste 200 de ani, ei au școală în limba maternă, se bucură de libertatea cultului. Vorbind tot atît de bine limba rusă ca și cea romînă, ei își păstrează portul: rubașca, ciubotele, cojocul, bărbile.

Pe înserat, încep să vie la iarmaroc și oameni din oraș. In 1855 G. Melidon scria: „Atîta zic că cel mai stoic filozof ar astupa ochii Minervei spre a se veseli și el ca un om păcătos la acest iarmaroc". Iată la una din cele două berării pe Franț Noiverth, care lucrează la fabrica de mobilă „I. C. Frimu". El se află în această întreprindere încă din 1917. Pe atunci fabrica era micuță, se lucra cu mijloace primitive, exploatarea era sîngeroasă.

Lîngă bătrînul meșter Franț se află mecanicul tîmplar Ion Gabor, Constantin Feraru și alții. Beau bere și mănîncă mititei.

In iarmaroc intră un grup de muncitori de la șantierul în construcție al marii filaturi de cînepă — una din cele mai mari din țară — mîndria oamenilor muncii din oraș. Printre ei se află Dumitru Maica, fierar forjor, secretarul organizației de bază a șantierului, Ioan Vlădescu, tehnician, șef de lot, Mihai Martz, brigadier dulgher, care-și depășește norma lunar cu 52-55 la sută, inginerul constructor Petre Martz care lucrează pe șantier în mod activ alături de muncitori. Ei se îndreaptă cu soțiile și copiii spre arena circului.

Moș Gheorghe Leonte din „Iarmaroacele sfîntului Ilie" descrise de maestrul Mihail Sadoveanu, povestește de boscăriile de demult: „Am stat și eu și m-am uitat la unul care zvîrlea pe o măsuță niște bucățele de ciolan... Tot le zvîrlea și lua gologanii oamenilor; cum vine asta?... Pe urmă am văzut unul cu cărțile. Avea trei cărți. Se ghemuise în dosul unei panorămi și tot le purta... Intîi le arăta, pe urmă le întorcea pe dos și le purta și întreba: care-i popa?"

Și acum, în mijlocul iarmarocului din Fălticeni, al larmei de alămuri, de trompete, de zurgălăi, de strigăte și chiote se află oameni cu cărți în mînă cumpărate din bazar. Cărți de alt soi, pentru minte și suflet. Printre ele se află și poveștile cu boscăriile de demult, apuse pentru totdeauna.

I. Felea

Fabricat în R.P.R.

Am stat desori în fața unor străvechi mărturii ale epocilor de mult așezate sub colbul istoriei. Am rămas împietrit de emoție minute întregi, în dreptul vitrinelor în care lucea stins, ca un jăratec sub cenușă, desenul fixat pe lut de mîinile olarului primitiv de la Cucuteni; am admirat cu pioasă recunoștință porțile de lemn sculptat cu dalta de către necunoscuții meșteri țărani din Vîlcea; am trecut cu privirile fierbinți peste dantelăria de marmoră și piatră a pridvoarelor de la Horezu; am văzut ingenioasele războaie de țesut făurite numai cu bărdița de către țăranii maramureșeni. Sute și sute de ani, lutul ars și lemnul, piatra și firul de lînă colorată, inul și cînepa, au constituit materia primordială, în care și-a putut dovedi poporul nostru neîntrecuta și mereu proaspăta sa putere de creație artistică și tehnică.

Strădaniile unui Vuia și Vlaicu, au rămas, pentru nenumărate rînduri de isteți născocitori, visuri inaccesibile. Oare cîte mii de strungari și frezori, lăcătuși de mare precizie și finețe, n-au pierit în epoca așa-zisă „modernă" a Romîniei, istovindu-și sănătatea în atelierele insalubre ale uzinelor „Voina", „Vulcan", „Titan-Nadrag-Calan"? Oare ei nu-și iroseau puterea creatoare, talentul și patima lor, făurind cu mijloace tehnice primitive, cele mai simple piese de schimb pentru mașinile importate din alte țări? Dar să luăm exemplele cele mai cunoscute și tragice ale trecutului.

Traian Vuia a fost nevoit să meargă la Paris ca să poată construi unul din cele mai interesante tipuri de avioane de pe vremea lui și asta pentru că nici autoritățile, nici industriașii noștri n-au găsit cu cale să-i acorde vreun sprijin. Zeci de ani a rămas uitată în paginile unor oferte și memorii necitite de nimeni schița unui generator născocit tot de Traian Vuia. Abia în zilele noastre schița generatorului a fost descoperită, studiindu-se aplicarea lui în tehnică.

Aceste exemple ilustrează din plin ostilitatea stăpînirii burgheze față de creșterea și dezvoltarea tehnicii romînești.

Vreme îndelungată energia creatoare a poporului nostru a fost împiedicată să se arate în strălucitoarea ei bogăție și diversitate.

Descătușată acuma, de vreo zece ani încoace, această energie se revarsă prolific de la un capăt la celălalt al țării. Constructorilor de mobile de la Arad, Timișoara, Balta Sărată, Oradea și Tîrgu Mureș le-a venit în sfîrșit rîndul să fie cunoscuți și apreciați pînă departe peste granițele romînești, în străvechiul Levant, în însoritele ținuturi mediteraniene, în țările Apusului și Răsăritului.

Nepoții lui Traian Vuia și Vlaicu nu mai strunjesc banale piese de schimb, ci construiesc — adesea după planuri și concepții romînești — mașini și utilaje de mare tehnicitate, mașini și utilaje care stîrnesc admirația cunoscătorilor din țări cu îndelungată tradiție industrială.

Socotesc că e plină de poezie și semnificație, chiar și simpla enumerare a produselor romînești, multe din ele fabricate în acești ani pentru prima oară în uzinele patriei noastre: linii de ciment, strunguri, freze, raboteze, electromotoare, aparate de radio, dictafoane, biciclete, camioane, motociclete, moto-pompe și auto-cisterne. Nu e zi în care gazetele să nu aducă noi vești din munca făuritorilor de sape cu role, compresoare, șlepuri, remorchere, vase de pescuit cu motor, locomotive antigrizutoase pentru minele de cărbuni, combine autopropulsate, secerători-legători și cositori mecanice. Nu e zi în care să nu aflăm despre noile victorii ale constructorilor de buldozere și screpere, excavatoare, betoniere, rulouri compresoare pentru șosele, gredere, agregate forestiere acționate electric și turle demontabile pentru sondeze. Fabricăm în uzinele noastre: întrerupători electrici trifazici de 10 amperi, dinamuri, mori cu valțuri, macarale, tractoare cu roți și cu șenile, vagoane cisterne pentru petrol și spirt, vagoane de călători și locomotive, autobuze pentru transporturi în comun. In rafinăriile noastre scoatem din iției produse petrolifere cu chimia lor complicată: benzine cu cifre octanice ridicate, uleiuri, vaseline, parafine, bitumuri și produse farmaceutice. Și tot în tinerele noastre uzine fabricăm pentru prima oară sublere, micrometre și tot felul de instrumente de precizie pentru producția industrială, apoi malaxoare, vagoneți, abrazive, războaie de țesut și utilaj pentru filaturi.

Lista e departe de a fi completă. N-am păstrat nici ordinea firească după însemnătatea lor, a produselor ieșite din mîinile milioanelor de constructori ai țării mele. Dar care dintre noi n-a citit cu emoție și mîndrie textul în relief, săpat în alama strălucitoare a tăblițelor fixate pe carcasele mașinilor romînești: „Fabricat în R.P.R."! Textul acesta puțin, cîștigă însă pentru noi un neîntrecut adaus de frumusețe și elocvență. El e mai mult decît o simplă etichetă de fabricație, mai mult decît o marcă industrială, el e dovada cea mai vie că energia poporului nostru și-a găsit în acești ani expresia concretă, materială, a uriașei sale capacități.

Cum să nu fii mîndru cînd afli că pe îndepărtatele meleaguri ale Chinei Populare sfredelesc în straturile geologice sapele cu role, în oțelul cărora e scris cu oțel, „Fabricat în R.P.R."! Cum să nu fii mîndru cînd pe cîmpiile Indoneziei ară tractoarele fabricate la poalele Tîmpei și că liniile de ciment fabricate la Uzinele „23 August" se rotesc victorioase în țările Orientului Mijlociu!

La tîrgurile internaționale de la Izmir, Leipzig, Plovdiv, Zagreb și New Delhi, pavilioanele romînești vor arăta în acest an priceperea și măiestria unui popor talentat și harnic, a unui popor pentru care pacea și prietenia între țări constituie năzuința profundă a vieții sale.

Petru Tolvadia

CĂRȚI FRANCEZE

● *De curînd a apărut în librăriile noastre cartea lui Roger Garaudy „La liberté" publicată în „Les Editions Sociales". După cunoscutele esseuri „Le communisme et la morale", „Grammaire de la liberté" și „Les sources francaises du socialisme scientifique", recenta lucrare a lui Garaudy se bucură de o deosebită apreciere. Ea este prefațată de Maurice Thorez.*

Editura „Les Editeurs Francais Reunis" a tipărit, cu prilejul comemorării a cincizeci de ani de la moartea lui A. P. Cehov, primul volum dintr-un ciclu de reeditări din opera marelui clasic rus. Acest volum cuprinde lucrări scrise între anii 1884—1885, cum ar fi: „Conversația unui om cu un cîine", „Din ce în ce mai bine", „Extrase din memoriile unui idealist", etc. Aceeași editură, în colecția „Les livres" a pus la îndemîna tinerilor cititori, într-un tiraj de masă, prețuitul roman al lui Théophile Gauthier „Le Capitaine Fracasse". Volumul îngrijit tipărit, este ilustrat cu pricepere și cu bun gust. In „La bibliothêque précieuse" a apărut o ediție „Gargantua et Pantagruel" a lui Rabelais, iar din clasicii englezi celebra operă a lui H. Fielding „Joseph Andrews".

Note și comentarii

Literatura romînă în R. D. Germană

— Interviu cu scriitoarea germană Anna Seghers —

Printre numeroasele nume rostite la Helsinki, cu prilejul Adunării Mondiale pentru Pace, unul din cele mai cunoscute este cel al marii scriitoare germane Anna Seghers.

Am rugat-o să ne spună ceva despre aprecierea de care se bucură în R. D. Germană literatura romînă și despre rolul pe care îl poate juca cunoașterea reciprocă a valorilor culturale pentru dezvoltarea și formarea ca artiști și cetățeni a noii generații de artiști, în speță de scriitori.

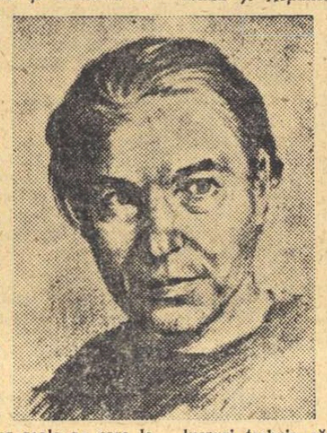

— **Nu numai a noii generații, ne răspunde Anna Seghers cu un surîs. Și a celor vechi, din care fac parte și eu.**

Și pe măsură ce vorbește, vocea ei devine mai caldă, mai convingătoare.

— Cred că mai pot fi realizate multe lucruri în domeniul popularizării literaturii țărilor de democrație populară în Republica Democrată Germană. Mă refer și la Romînia. Literatura nouă trebuie simțită, nu numai cunoscută cu titlul de curiozitate sau pentru completarea cunoștințelor bibliografice. Tineretul nostru trebuie să știe ce este nou, ce este deosebit și ce poate învăța. Cînd spun „învăța" nu am cîtuși de puțin intenția să las să se înțeleagă că arta poate fi învățată așa cum se învață aritmetica. Este vorba de altceva. Este vorba de felul în care trebuie prezentată viața, în toată profunzimea ei, cu tot curajul scriitorului care nu ezită nici în fața dificultăților reale pe care le întîmpină țara sa în construirea unei vieți noi, nici în fața acelor greutăți pe care le implică pătrunderea adîncă în sentimentele și viața spirituală a omului.

Aș vrea să concretizez cele spuse printr-un exemplu. Se primesc în R. D. Germană unele reviste și publicații din R. P. Romînă. Printre acestea și revista „Romînia de azi". Este una din publicațiile răspîndite și cu cel mai larg acces în rîndurile scriitorilor noștri tineri sau ale cititorilor. Dar ei nu pot găsi încă în această revistă aspectele pregnante ale realității din țara voastră. Nu vorbesc de posibilitățile unui mare scriitor, ci de tinerii voștri scriitori care au găsit chei cu care să se adreseze cel mai direct și convingător cititorilor.

Vreau să fac o paranteză și să amintesc romanul lui Zaharia Stancu „Desculț", și urmarea la acesta, pe care o pregătește, pentru a sublinia necesitatea pentru tinerii scriitori de a cunoaște ce a fost în trecut, pentru a înțelege mai bine cele ce se petrec azi. Trebuie să cunoști întotdeauna pămîntul din care răsare planta.

Am citit nu de mult o nuvelă a unui tînăr scriitor romîn *). Acțiunea era brodată în jurul străduințelor unor tineri țărani de a înființa în satul lor un cămin cultural și de a-l transforma într-un adevărat centru de lumină al satului. Aș vrea să spun tinerilor scriitori germani că această nuvelă, de pildă, nu este valabilă numai pentru o țară în care agricultura, satul, constituiau pe vremuri trăsătura caracteristică. Tema tratată în nuvelă este valabilă și pentru Germania. Cît de curajoasă, cît de sinceră este scena în care autorul descrie cum tineretul venit să danseze și să petrecă duminică la căminul cultural, trece alături, în curtea chiaburului, care a adus pe cei mai buni lăutari din regiune.

Am asistat eu însămi la o scenă asemănătoare, petrecută într-un sat german. Iar felul în care a fost tratată ea în nuvela scriitorului romîn este atît de veridică, atît de reală, încît nu poți să n-o trăiești, să n-o simți din adîncul inimii. Acest lucru trebuie să-i învețe tinerii scriitori germani, aceste lucruri trebuie să-i ajute să cunoască literatura romînească de astăzi. Și ei trebuie ajutați să le găsească.

Romînii sînt un popor dotat cu o cultură națională care are rezonanțe profunde. Scriitorii romîni pot oferi multe exemple și pot da multe sugestii scriitorilor germani, în special acelora care nu au reușit încă să depășească aspectele de suprafață ale vieții noi, să pătrundă în adîncul ei.

In încheiere, Anna Seghers ne spune:

— **Nu am fost încă în Romînia și regret că nu pot răspunde nici anul acesta invitației care mi s-a făcut în acest sens. Sper însă că anul viitor îmi va oferi prilejul acestei călătorii pe care o doresc de foarte multă vreme.**

G. Serafim

*) Remus Luca (N. R.)

„Reminiscența compozițiilor făcute în liceu"

Cititorii revistei „Viața romînească" au avut prilejul, răsfoind unul din ultimele numere ale acestei publicații, să găsească în paginile ei pricina unor îndreptățite nedumeriri. Criticul literar Dumitru Micu și-a propus în articolul „Necesitatea eroului romantic revoluționar" să demonstreze o teză asupra justeței căreia estetica marxistă s-a pronunțat de mult. „Necesitatea eroului romantic revoluționar" a fost arătată în repetate rînduri de critica literară marxistă.

Pornind de la aceste premize solide, D. Micu încearcă să dezvolte, cu argumente proprii, o teză extrem de interesantă. Însă, iată că în argumentația criticului s-au strecurat o serie de inadvertențe a căror provenință mi se pare limpede.

De pildă, enumerînd eroii byronieni care i se par potriviți ilustrării tezei sale, D. Micu afirmă că „...Childe Harold, Cain, Manfred, Lara, Don Juan... reprezintă... simbolizări ale unor stări de spirit, ale unor năzuințe de negare orgolioasă, sfidătoare, a ordinei existente..." Dacă lucrurile sînt foarte adevărate pentru cei mai mulți din eroii citați mai sus, nu pot să fiu de acord cu aceeași caracterizare cînd ea se referă la Cain.

Fără îndoială că și „Cain" e un produs al pasionatului negativism al lui Byron; dar, de data aceasta, versurile marelui poet englez nu se îndreaptă împotriva așezării sociale a vremii sale, ci exprimă adînca îndoială a existenței unei libertăți umane, făcînd apologia doctrinei predestinării. (Episodul final al actului III, în care Cain e înfierat pe frunte de un înger, fiind astfel osîndit în vecii vecilor, are o certă valoare simbolică în acest sens). Scris în 1821, spre sfîrșitul înflăcăratei creații a lui Byron, „Cain" reprezintă una din treptele pe care poetul cobora, în mod inevitabil, spre reacționarism; numai moartea prematură — așa după cum s-a spus pe bună dreptate — împiedicîndu-l să ajungă un vrăjmaș al marilor idei de libertate a omului, în numele cărora luptase înainte.

Parcurgînd articolul lui D. Micu, ne întîmpină o altă afirmație menită să stîrnească nedumeriri: „Creînd acești eroi, autorii nu se mulțumesc cu înfățișarea lor obiectivă, netendențioasă — asa cum procedează Balzac, Stendhal, Flaubert, Tolstoi, Cehov...".

In ceea ce îl privește pe Balzac, aș vrea să-i amintesc lui D. Micu celebra scrisoare adresată lui G. Sand și reprodusă de ea în „Histoire de ma vie", IV, cap. XV: „Iubesc ființele excepționale: eu însumi sînt una din ele. De altminteri, ele îmi sînt necesare ca să creez ființele mele vulgare... Dar aceste ființe vulgare mă interesează mai mult decît vă interesează pe dumneavoastră. **Eu le dau proporții mai mari, le idealizez în sens invers, în urîțenia și în prostia lor...**"

Poate că ar fi nimerit ca D. Micu să-și aducă aminte și de felul în care Tolstoi își trădează sentimentele față de personajele sale, chiar din primele trăsături menite să le fixeze portretul. Înfățișarea „lipsită de poezie" a lui Karenin, „vocea sa tărăgănată și subțire", „privirea fixă a ochilor spălăciți", exprimă de la început ideea că el nu trăiește cu adevărat, că e „un automat ministerial înrăit", sau, pentru a cita încă un exemplu celebru, portretul lui Nicolae I în „Hagi-Murad", lasă să se citească întreaga ură a marelui scriitor față de țarul absolutist. Exemplele s-ar putea înmulți.

In același paragraf, D. Micu săvîrșește și o eroare logică: vorbind, pe bună dreptate, de deosebirile individuale dintre scriitori în ceea ce privește prezentarea personajelor, el precizează că se pot distinge, în mare, două maniere: aceea a romancierului a cărui misiune e „de a reflecta realitatea în existența ei concretă" și cea a poetului „și a artistului romantic îndeobște" (?!) care dă chip viselor cutezătoare... E limpede că noțiunea-gen „scriitor" nu a fost divizată, în noțiunile-specii „romancier" și „artist romantic", respectîndu-se regula diviziunii, care cere ca membrele să se excludă reciproc. Pentru că îmi închipui că D. Micu e de acord că există, totuși, romancieri care, în același timp sînt și artiști romantici. Și acest viciu de gîndire e numai rezultatul grabei cu care a aruncat lîngă „poet" complinirea menită să-i sprijine teza.

In sfîrșit, semnalarea unei inexactități. Nu „aflarea incestului mamei și a unchiului său" imprimă drama interioare a lui Hamlet intensitatea despre care vorbește D. Micu; incestul îi era cunoscut încă de la început și convorbirea cu Horatio, în scena a 2-a a primului act, e o dovadă grăitoare. Crima înfiorătoare spre aflarea căreia se îndreaptă toate eforturile prințului e asasinarea tatălui său de către actualul rege, așa după cum se știe îndeobște.

D. Micu ironizează, cu multă dreptate, pe tinerii critici care mai păstrează „reminiscența compozițiilor făcute în liceu" în construcția articolelor lor. Socotesc însă că el însuși a căzut într-o asemănătoare greșeală juvenilă. Voind cu orice chip să uluiască, prin lărgimea orizontului său cultural, a folosit date și a făcut afirmații insuficient verificate și care dăunează articolului său, de altfel cu multe merite în ceea ce privește îndrăzneala și informația și nu lipsit de interes.

Dan Grigorescu

Oaspeți străini

Desen de ROSS

Intre numeroșii oaspeți care ne vizitează țara se află scriitorul și publicistul danez Göorg Gjedde din Copenhaga. Colaborator activ la ziarele „Politiken", „Land und Volk", „Magazinet", precum și la revista „Dialog", el este și autorul a numeroase traduceri literare din limbile engleză, franceză și germană.

Actualmente este preocupat de tălmăcirea în limba daneză a romanului „Desculț" de Zaharia Stancu. D-sa ne vizitează țara, la invitația Institutului romîn pentru relațiile culturale cu străinătatea, spre a face cunoștință cu satul romînesc și cu realitățile din țara noastră.

Expoziția „Pictura și sculptura contemporană în R. P. Mongolă"

Expozițiile de pictură ale artiștilor plastici din alte țări sînt menite să ne facă cunoscute viața și luptele acestor popoare exprimate prin intermediul picturii. Astfel, după expoziția picturii mexicane, cea a picturii și sculpturii mongole contemporane vine să ne înfățișeze în cele peste 300 de lucrări de pictură, sculptură, lucrări ornamentale, studii și desene, viața nouă a acestui popor care trăiește la o atît de mare distanță de noi și despre care cunoaștem prea puțin. Expoziția deschisă în sala „Dalles" ne dă o amplă imagine a muncii libere a poporului mongol. Alătdată popor de agricultori la care creșterea vitelor ocupa un loc exclusiv, el își făurește astăzi o viață de fundamentale transformări sociale și economice. Ne sînt înfățișați muncitorii care construiesc o industrie grea, muncitorii mineri, țăranii din gospodăriile colective agricole și zootehnice. Figurile de partizani, de eroi, ne înfățișează lupta dusă de poporul mongol pentru eliberare și independență națională. In lucrările ornamentale, inspirate din motivele artei populare, se vădește frumusețea acestei arte, izvor de inspirație pentru arta contemporană. Peisajele expuse ne dau o imagine a țării, pitorescul ei. Ele sînt pline de optimism, de voioșie, fiind cadrul firesc al bucuriei și elanului poporului mongol.

In multitudinea lucrărilor expuse se relevă printre altele cele de ornament național ale pictorului Dolgorin Manivader, laureat al Premiului „Cioibalsan", lucrări ale artistului emerit Dodin Cioidog, ale pictorilor Ocirin Tevegjev și Damdinsuren, ale sculptorilor Cioimbol, laureat al Premiului „Cioibalsan", Geambea, precum și lucrări ale tinerilor artiști mongoli.

Despre originalitatea literară

Continuînd dezbaterea problemelor ridicate la cel de al 2-lea Congres al scriitorilor sovietici, „Viața romînească" (nr. 7—iulie 1955) publică studiul lui Ov. S. Crohmălniceanu „In legătură cu problema originalității literare".

Acum, cînd semnalăm, în spațiul mărginit al acestei note, apariția studiului, vrem să ne exprimăm satisfacția pentru faptul că, sub impulsul discuțiilor creatoare ale scriitorilor sovietici, critica literară înfrînge pas cu pas acea „timiditate" despre care vorbea Alexei Surkov în raportul său, și cercetează — într-un ritm pe care iubitorii de literatură l-ar dori din ce în ce mai viu — problemele complexe ale artei realist-socialiste. Articolul lui Ov. S. Crohmălniceanu face parte din acele studii care răspund la chemarea adresată de partid criticii literare de a lichida rămînerea în urmă în domeniul generalizării și teoretizării — pe baza învățăturilor marxist-leniniste despre artă — a experienței literare realist-socialiste din țara noastră. Lucrarea la care ne referim și-a propus să analizeze una din problemele cele mai dificile și, din păcate, mai puțin discutate, ale esteticii: originalitatea literară. Intemeindu-și observațiile și concluziile pe ideile congresului, autorul atrage atenția că scriitorii sovietici i-au criticat pe colegii lor critici „pentru indiferența arătată față de individualitatea artistică a fiecărui creator, față de ceea ce constituie originalitatea operei sale, timbrul ei personal". In adevăr este imposibil să caracterizezi arta unui scriitor, fără a ține seama de personalitatea sa creatoare.

Ov. S. Crohmălniceanu consacră o parte însemnată a lucrării sale demascării caracterului idealist, subiectivist, al teoriilor burgheze despre „originalitatea în sine" a operei de artă, independentă, chipurile, de realitate. „Tocmai în opoziție cu subiectivismul criticii idealiste, cu impasul la care ea împinge problema originalității artistice, critica marxistă vede în realitatea obiectivă baza afirmării adevăratei originalități creatoare". Nu se poate vorbi de originalitate, în afară și în opoziție cu adevărul obiectiv al vieții. Acestor specii de „originalitate", care răspund, de la caz la caz, la numele de formalism, bizarerie, aberație sau, pur și simplu, demență, studiul le acordă atenția cuvenită.

Autorul se ocupă de asemenea de teoriile acelora care ignoră sau vulgarizează problema individualității artistice și care, astfel, lovesc în însuși principiul spiritului de partid. „Concepțiile politico-sociale, mentalitatea acestuia (a scriitorului n.n.) se manifestă practic numai într-o formă individualizată, proprie fiecărei firi".

Definind originalitatea literară, Ov. S. Crohmălniceanu atrage atenția că aceasta nu se reduce la expresia individualității doar; avem de-a face în definirea noțiunii cu specificul național, „originalitatea unui popor" precum și cu caracteristicile proprii ale unei epoci, cu „originalitatea epocii". Această idee a „originalității epocii" ni se pare deosebit de interesantă pentru înțelegerea a ceea ce este esențial în literatura noastră din anii democrației populare. „Față de toate epocile din trecut — scrie autorul — epoca noastră, care inaugurează saltul oamenilor din preistorie în istorie, are un caracter cu totul deosebit". Regretăm însă că enunțul nu este urmat de o caracterizare amănunțită a originalității anilor noștri, după cum regretăm și absența unei caracterizări a specificului național... Dar începutul a fost făcut și — pe baza ideilor și sugestiilor prețioase oferite de studiu — se va putea discuta (fiind vorba de... originalitate, este de la sine înțeles că articolul suscită discuție) în ziarele și revistele noastre.

Al. Mirodan

În vitrinele librăriilor

● *Dintre noutățile literaturii sovietice, au sosit în librăriile noastre: Boris Solovev „Poezia i jizn" (Poezia și viața). Volumul cuprinde schițe și articole de critică literară sovietică.*

M. E. Saltîkov-Scedrin „Poșehoiskaia Starina" (Vechiul Poșehon). Tipărită în 150.000 de exemplare, cartea marelui clasic satiric rus reunește o seamă din povestirile și schițele sale satirice.

In Editura „Scriitorul sovietic" a apărut lucrarea „O pisatelskom trude" (Despre munca scriitorului); volumul cuprinde o reunire de articole aparținînd celor mai de seamă scriitori sovietici.

IN MEMORIA LUI GEORGE ENESCU

— Pe marginea ultimului număr al revistei „Muzica" —

A apărut cel de al 5-lea număr din acest an al revistei „Muzica", număr închinat memoriei marelui muzician al poporului romîn: George Enescu. Sînt reunite în paginile revistei omagiile aduse eminentului om de artă de către personalități proeminente ale vieții muzicale mondiale, de maeștri ai școlii simfonice românești, de oamenii de știință din țara noastră. Departe de a fi numai simple articole ocazionale, aceste calde și sincere omagii arată dragostea nelimitată de care marele compozitor, dirijor și interpret s-a bucurat din partea celor care l-au cunoscut ca maestru, tovarăș de muncă și prieten. Sînt mărturii de-a dreptul emoționante, cuprinzînd fapte deosebit de grăitoare multe din ele încă necunoscute publicului larg și care aruncă o nouă lumină asupra măreției omului și artistului George Enescu. Cuvintele de adîncă prețuire scrise de comitetul Organizației pentru pace a muzicienilor din Marea Britanie, de unii din cei mai de seamă compozitori actuali: Aram Haciaturian, Zoltan Kodaly, Pancio Vladigherov, de eminenta pianistă franceză Marguerite Long, de Percivale P. Kuby din Africa de Sud, vin să arate că opera lui Enescu, arta lui interpretativă ca dirijor, violonist și pianist, s-a impus definitiv la cuvenitul loc de glorie în tezaurul culturii universale. Sînt de asemeni impresionante omagiile compozitorilor, dirijorilor și muzicianilor romîni care au crescut la școala lui George Enescu, au fost încurajați și îndrumați de el pe drumul unei muzici cu adevărat naționale, inspirată din minunatul folclor romînesc.

Cuvintele academicienilor Mihail Andricu și Mihail Jora, ale maeștrilor Sabin Drăgoi, Tiberiu Brediceanu, Dimitrie Cuclin, Paul Constantinescu, Stan Golestan, Florica Muzicescu, Ion Dumitrescu, Vasile Filip, Alfred Mendelsohn sau ale acad. Traian Săvulescu sînt străbătute de dragoste nețărmurită pentru marele dispărut, arătînd cît de mult datorează muzica simfonică actuală și măiestria interpreților noștri lui George Enescu. Interesant este și articolul acad. Ștefan Vencov: „George Enescu, prieten al Uniunii Sovietice". In același număr revista „Muzica" publică patru articole pe care le considerăm începutul promițător al unor studii mai largi despre opera lui Enescu, despre măiestria sa de virtuos dirijor, violonist și pianist. Cele patru articole: „Rolul și locul creației lui George Enescu în muzica romînească" de Zeno Vancea, „George Enescu violonist" de George Enacovici, „Sonata a III-a pentru vioară și pian de George Enescu" de Tudor Ciortea și „In legătură cu drumul creației enesciene" de Romeo Ghircoiașiu, aduc sugestii din cele mai interesante privitoare la înțelegerea operei lui Enescu, la explicarea măiestriei sale de compozitor și interpret. Pînă la o viitoare monografie de mare amploare, ce va înfățișa drumul operei monumentale lăsate de Enescu de-a lungul unei vieți închinate artei și frumosului, monografie pe care sîntem îndreptățiți s-o așteptăm cît de curînd, fiind una din sarcinile cele mai nobile ale muzicologilor noștri, asemenea articole aduc contribuții prețioase la cunoașterea și interpretarea justă a creației acestui geniu al poporului nostru.

Mai semnalăm din cuprinsul revistei judicioasa dare de seamă semnată de Jean V. Pandelescu, privitoare la concertul închinat memoriei lui George Enescu, dirijat de maestrul Alfred Alessandrescu, informații despre modul în care oamenii muncii din țara noastră au cinstit memoria marelui muzician, un index al lucrărilor lui George Enescu și tabloul laureaților premiului național de compoziție „George Enescu".

Suplimentele revistei sînt de asemenea închinate marelui compozitor. In primul, Romeo Drăghici semnează un documentat și amplu articol despre activitatea patriotică a lui George Enescu în timpul primului război mondial, cel de al doilea cuprinde „Preludiu" pentru pian și „Cînt tăcut" de George Enescu.

Numărul 5 al revistei „Muzica" s-a epuizat într-un timp record. Nu se mai găsește spre vînzare nici un singur exemplar, în cele mai îndepărtate colțuri ale țării. De aceea am sugera redacției să retipărească actualul număr, care îi face o deosebită cinste, într-un tiraj sporit. Este o dorință unanimă a tuturor celor care iubesc și apreciază pe neîntrecutul compozitor romîn.

V. Ripeanu

NOI CĂRȚI ALE SCRIITORILOR DIN LENINGRAD

De curînd a ieșit de sub tipar o serie de noi cărți ale scriitorilor din Leningrad, care au suscitat un viu interes în rîndurile cititorilor.

Revista „Zvezda" a publicat sfîrșitul romanului în versuri „Kolobovii" de Vissarion Saianov, în care este descrisă viața unei familii sovietice. In prezent, Saianov continuă să lucreze la o trilogie despre oamenii muncii din Uniunea Sovietică. Acțiunea romanului cuprinde o perioadă de aproape 35 de ani. Pînă în prezent au și apărut primele două părți ale romanului.

Cunoscuta scriitoare Vera Panova, autoarea cărților „Malul însorit", „Tovarășii de drum", „Krujiliha", „Anotimpuri" a terminat o nouă nuvelă: „Seriozja".

A apărut de asemenea o carte consacrată scriitorului francez Jules Verne, scrisă de unul dintre cei mai virstnici scriitori sovietici, Leonid Borisov. Concepută pe baza unui bogat material faptic, romanul a atras atenția cititorilor. Scriitorul Leonid Borisov mai lucrează la o carte consacrată scriitorului englez Robert Louis Stevenson.

Umor pentru copii

Aproape nu există săptămînă în care Editura tineretului să nu scoată de sub tipar noi cărți care poartă pe copertă indicațiile de la „preșcolari" pînă la „școlari și pionieri".

Este de asemenea fericită inițiativa de a se oferi copiilor și lucrări vesele, umoristice, în care mesajul educativ să fie transmis într-o formă hazlie. Nefericit este însă faptul că unele din aceste lucrări au fost alcătuite fără exigență artistică, superficial și mai ales fără... haz. Iată, de pildă, volumul de schițe „Asta-i Petruț" de Virgil Chiriac. Autorul încearcă să prezinte o suită de schițe care urmăresc să înfățișeze cu procedeele comicului întîmplările aceluiași erou: Petruț. Din păcate umorul acestor schițe este de cele mai multe ori inexistent, iar morala plicticoasă. Virgil Chiriac relatează niște fapte. Fănel vine în vizită la Petruț și în loc de a-i repara, îi demonstrează un ceas deșteptător, doi copii sparg cu o praștie becurile de pe stîlpi, Petruț întîrzie la școală și spune o minciună profesorului, nu învață punctele cardinale, dar curînd după aceea se rătăcește în timpul unei furtuni și își dă seama de necesitatea studierii lor, ș.a.m.d.

Alteori hazul scontat frizează absurdul: doi copii joacă șah — unul dintre ei se intitulează Mihai Viteazul, iar celălalt tam-nisam Alexandru Macedon, sultanul turcilor (!?). Din patriotism Petruț îl lasă pe Mihai Viteazul să învingă; același Petruț vopsește în negru, cu tuș, o pisică pentru a verifica o superstiție.

Sînt fapte de viață expuse stîngaci, cu o morală impusă, supărătoare. Pățaniile lui Petruț nu au nici forță generalizatoare și nici putere educativă. Și Nosov ne-a povestit pățaniile lui Vitia Maleev acasă și la școală. Dar la scriitorul sovietic acțiunile copiilor sînt strîns legate de mediul înconjurător, de școală și de familie, păținile copiilor au un țîlc, iar umorul este puternic, plin de conținut. Nosov a creat imagini artistice valabile.

Virgil Chiriac confundă simplitatea stilului adresat copiilor cu o sărăcie de vocabular și imagini. Cartea se numește: „Asta-i Petruț". Ne întrebăm însă cine-i Petruț? In afara imaginii de pe copertă, autorul ne dă indicații vagi despre eroul principal al volumului. Terminînd de răsfoit cartea, cititorul rămîne complet nelămurit asupra trăsăturilor de caracter, înclinațiilor și aptitudinilor lui Petruț. Chiar autorul îi schimbă aceste date de la o schiță la alta...

Inexplicabilă este graba editurii care a publicat volumul, neajutînd autorul să adîncească, să lucreze temeinic materialul cules.

Este bine cunoscută nevoia mereu crescîndă de cărți vesele pentru copii. Numai că aceste volume trebuie să fie realizate la un nivel artistic ridicat.

Al. Popovici

Caiet internațional

UN ROMAN PROGRESIST ITALIAN DISTINS CU PREMIUL „VIAREGGIO"

Premiul „Viareggio" — cel mai important premiu literar italian, care se acordă anual operelor literare în proză — a fost acordat anul acesta scriitorului progresist italian Vasco Pratolini pentru romanul „Metello", care înfățișează viața unei familii italiene.

Romanul „Metello" este prima parte a unei trilogii pe care autorul intenționează s-o publice sub titlul comun „Intîmplări din viața italiană".

MOLIÈRE TRADUS IN LIMBA CHINEZĂ

In China au apărut în traducere comediile lui Molière „Tartuffe" și „Don Juan". In curînd vor ieși de sub tipar comediile „Vicleniile lui Scapin", „Mizantropul", „Bolnavul închipuit", „Burghezul gentilom" și altele.

Editarea operelor lui Molière este realizată în cadrul unui plan vast de traduceri în limba chineză a clasicilor literaturii universale.

O CULEGERE DIN REPERTORIUL LUI ROBESON

Editura de stat pentru muzică din Moscova va tipări o culegere din repertoriul cîntecelor interpretate de Paul Robeson.

Culegerea se deschide cu două lucrări ale compozitorilor sovietici: „Cîntecul patriei" de I. Dunaevski și „Cîntecul păcii" de D. Șostakovici interpretate de atîtea ori de cîntărețul popular la concerte și mitinguri. Culegerea cuprinde un capitol de cîntece ale negrilor, prelucrate de compozitori americani. Pentru prima oară se publică în traducere în limba rusă imnuri ale poporului negru, al căror autori — cîntăreți negri necunoscuți — au exprimat suferințele muncitorilor obidiți de pe plantații, năzuința lor spre lumină, spre fericire.

Textele cîntecelor sînt scrise în limbile rusă și engleză.

PICTURA FRANCEZA LA ERMITAJ

La Ermitaj a fost renovată și lărgită expoziția din sala consacrată creației artistice a lui Pablo Picasso. Nouă noi lucrări ale sale dau posibilitatea să se cunoască mai larg creația unuia dintre cei mai mari pictori ai Franței contemporane. Intre acestea este tabloul „Femeea cu mandolina", „Intîlnirea", naturi moarte și altele.

Sala Picasso este o parte a expoziției permanente a artei franceze de la Ermitaj, care ocupă 42 de săli. Această expoziție cuprinde o perioadă de 500 de ani, începînd din secolul al 15-lea. Operele pictorilor francezi Sebastian Bourdon, Antoine Watteau, Hubert Robert și mulți alții se bucură de un mare succes. Anul acesta sălile franceze au fost vizitate de aproximativ 1.000.000 de persoane.

AL X-LEA CONGRES INTERNAȚIONAL AL ISTORICILOR

La începutul lunii septembrie se va deschide la Roma cel de al X-lea congres internațional al istoricilor. La acest congres vor lua parte oameni de știință din aproape toate țările lumii. La congres vor fi discutate probleme de cea mai mare importanță privind știința istoriei din antichitate și pînă în zilele noastre.

EXPOZIȚIA CARȚII ROMINEȘTI LA VARȘOVIA

La 23 August, cu prilejul celei de a 11-a aniversări a eliberării țării noastre, la Varșovia s-a deschis o expoziție a cărții romînești.

Expoziția prezintă: cărți de literatură, de tehnică, cărți pentru copii, cărți romînești traduse în limbi străine, precum și albume de artă.

Un nou roman: „Morometii"

Lumea capitalistă sapă între oraș și sat nu numai o uriașă prăpastie materială, dar și una morală. In mijlocul înlesnirilor tehnicii moderne, al mașinilor și al civilizației, ea condamnă țărănimea la o existență deosebită, izolată, închisă, sub însuși raportul vieții sufletești.

Literatura noastră a consemnat mărturia tragică a unor asemenea stări în special prin opera lui Mihail Sadoveanu. Aci, retragerea înspăimîntată a țăranilor din fața marșului strivitor al puterilor banului e fixată în expresia ei ilimită: Oamenii își caută un refugiu disperat într-un fel de izolare naturală. Ei sînt pescari, vînători, pădurari sau păstori și se închid în sihăstria „lărgimii" neumblate, cerînd ocrotire stihiilor bălții sau pădurii, la adăpostul cărora să-și păstreze sub forma unei purități fruste, sub forma unui firesc elementar al sentimentelor, demnitatea umană.

Dar realitățile trecutului nu prea îndepărtat au obișnuit țărănimea noastră și cu un alt mod de izolare. E vorba de existența dusă în mijlocul așezărilor capitaliste, în contact nemijlocit cu ele, însă sub legea unei străvechi înstrăinări. Oamenii se obișnuiesc să trăiască într-un fel de solidaritate ascunsă, complicată, își formează o mentalitate anume, un mod propriu de a se purta și a vorbi, care are semnificații duble, deosebite pentru ei și pentru lumea de afară. E ceea ce a prins în firea țăranului Marin Preda și ceea ce formează latura cea mai originală a prozei lui. Faptul e ilustrat foarte viu de ultima sa lucrare, „Morometii", a cărei publicare a început-o revista „Viața românească".

„Morometii" caută chiar să rîdice pe fondul acestei închideri în sine a țăranului, o interesantă problematică morală cu adînc ecou social. Mult discutatul fel de a fi deosebit al țăranului, specificul puternic al purtărilor și reacțiilor lui, e de un mare tragism — tinteste să arate Marin Preda. Toate aceste ciudățenii și particularități ascund o luptă disperată împotriva mutilării sufletești pe care o înfăptuiește societatea capitalistă, un efort deznădăjduit al individului de a se împotrivi dezumanizării, disimulîndu-și fondul adevărat al gîndurilor și sentimentelor, prefăcîndu-se a fi simplu, neînțelegător, dur, rudimentar. E tocmai ceea ce face permanent bătrînul Moromete, e tocmai drama existenței lui. Cu o casă de copii (unul adus din prima căsătorie de nevastă-sa, trei de el, doi din aceasta ultimă), cu puțin pămînt, omul se zbate să păstreze întreg „lotul" împotriva „foncirii", — cum spune el — a impozitelor, a pindei vecinului său, rapacele Bălosu, a tendințelor divergente pe care le manifestă membrii familiei (fecioriî mai mari, atîțați de o mătușă, Guica, plănuiesc să fugă la oraș, luînd cu ei oile și caii gospodăriei, fata ar vrea să i se scrie ei o parte din pămîntul maică-sii ca zestre, Niculaie, băiatul cel mai mic, plînge să fie dat la carte, ș.a.m.d.).

Lupta e penibilă, inegală, sortită de la început eșecului, pentru că nu se arată nicăieri zorii unei soluții. Moromete însă, susține cu o tenacitate fantastică toate asalturile, își compune o mască impenetrabilă, menține în familia lui, sfîșiată de contradicții și de ură, un uimitor și dureros armistițiu, îi cîștigă mereu prelungiri, într-un cuvînt, joacă un rol tragic, sfîșietor, dar cu o artă de adevărat actor consumat. Omul face toate acestea pentru copiii lui, la care în ciuda asprimilor de fapt ține, pentru familia lui în care se încăpățînează să păstreze, împotriva alienării capitaliste, o bază reală de omenie. Tragic, ne arată Marin Preda — e aci efectul moral: Disimulîndu-și viața sufletească, supunîndu-se acelei permanente duble comportări, Moromete nu-și dă seama că tocmai astfel își schilodește sufletul, că tocmai astfel imprimă raporturilor din jurul său un caracter de o duritate inumană, care paralizează tandrețea, duioșia și fac să crească umilință, dușmănie sălbatecă, ură și răutate.

Alte destine ale oamenilor din sat, vecini sau rude cu Morometii, ca Boțoghină, cel care e nevoit să-și vîndă pămîntul ca să se îngrijească de fiziie, ca alde Birică, flăcăul sărac lipit, îndrăgostit de apriga Polina, fata chiaburului Bălosu, sau ca Țugurlan, răzvrătitul, contrapunctează pe același fond, aceeași dramă, subliniindu-i semnificația.

Prezentare de o rară pătrundere a măcinării sufletului țăranului în orînduirea capitalistă, de către blestemata luptă pentru apărarea lotului individual, cartea lui Marin Preda, cu toate aspectele ei discutabile, și acestea nu puține, se anunță ca una din operele cele mai interesante ale noii noastre literaturi.

Ov. S. Cr.

Fluviul în frac și nănașul năstrușnic

In cursul după-amiezii de simbătă 13 august posturile noastre de radio au transmis un reportaj literar, despre băile Herculane; numele autorului nu l-am reținut, mărturisesc. Prezentarea, ilustrată melodic, era interesantă și mă pregăteam s-o ascult cu plăcere, cînd, ce-mi auziră urechile! ...Trenul trecea pe lîngă malul dunărean și reporterul contempla, de la fereastra vagonului, peisajul; frumusețea sălbatică a locurilor i-a smuls o exclamație plină de avîntată poezie rustică: „Dunărea... ca un ginere în frac, se grăbește către îmbrățișarea cu marea" !!! Frumos, imi zic, dar cum devine? Dunărea este substantiv propriu feminin, deci poate fi, să admitem, mireasă, nu ginere; atunci cum rămîne cu marea — mireasa de drept? Probabil că acest poet al reportajului radiofonic s-a gîndit la vechiul nume latinesc al Dunării, Danubium. Ei, zic, așa merge! Ce te faci însă, că în acest caz trebuie să-i spunem „pe lătinie" și Mării Negre, mireasa. Păcatel O chema Pontus Euxinus în timpii de demult. Și aici m-am încurcat și am intrat într-o dilemă din care n-am mai putut ieși.

Pe urmă, o idee năstrușnică a început a-mi umbla prin cap: Dunărea, flăcău tomnatec, în frac negru cu coadă de rîndunică, vestă de pichet alb, fundă albă, clac, la braț cu marea, în rochie de mireasă imaculată, cunună de lămîiță etc., etc.: naș, reporterul cu pricina; și biletul de faire-part: „Domnul Danubiu, de profesiune fluviu, ginere, și domnișoara Euxin, mare, mireasă, vă invită la celebrarea cununiei lor lichide, care va avea loc la gurile... etc., etc.'

R. Vulpescu

Redactor-șef: Zaharia Stancu. Colegiul redacțional: Mihai Beniuc, Marcel Breslașu, Eusebiu Camilar, Paul Georgescu (redactor-șef adjunct), Alexandru Jar, Eugen Jebeleanu, George Macovescu, Ion Mihăileanu (redactor-șef adjunct), Veronica Porumbacu (redactor-șef adjunct), Cicerone Theodorescu, Ion Vitner.

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA: București — Bdul Ana Ipătescu 15. Telefon: Redacția 2.74.26; 1.50.17. Administrația 1.17.92. ABONAMENTE: 3 luni 6,50 lei; 6 luni 13 lei; 1 an 26 lei. Tiparul Intreprinderea poligrafică nr. 2, Str. Brezoianu 23—25.

PROLETARI DIN TOATE ȚĂRILE, UNIȚI VĂ!

GAZETA LITERARĂ

Anul II, nr. 36 (78)-Joi 8 septembrie 1955 | ORGAN SĂPTĂMÎNAL AL UNIUNII SCRIITORILOR DIN R.P.R. | 6 pagini 50 bani

TOT DESPRE ADEVĂRUL VIEȚII

B. RIURIKOV

I

Aș vrea să încep de la o discuție literară. In anul 1873, Dostoievschi a criticat cu asprime poemul lui Necrasov „Femeile ruse". O condamnare deosebită a provocat următorul amănunt. Necrasov a povestit cum prințesa Volconscaia, venind la soțul ei, un decembrist condamnat la muncă silnică în Siberia, întîlnindu-se cu el, s-a aplecat și i-a sărutat cătușele. Această scenă i s-a părut lui Dostoievschi forțată, neverosimilă. El susținea că prințesa trebuia să-și sărute mai întîi soțul și abia după aceea, dacă avea sentimente cetățenești atît de puternice, să-și îndrepte atenția spre cătușele lui. El întreba cu asprime:

„Oare nu știe, de pildă, eminentul nostru poet că nici o femeie, chiar stăpînită de cele mai bune sentimente cetățenești, care pentru a se întîlni cu nefericitul ei soț a suportat atîtea greutăți... oare știi, d-ta, poete, că pentru nimic în lume această femeie nu va săruta mai întîi cătușele omului iubit, ci îl va săruta întîi neapărat pe el însuși?"

Dostoievschi a fost un mare scriitor realist, el însuși a străbătut îngrozitorul drum al ocnei. Și totuși ceea ce a scris el despre „Femeile ruse" a fost nedrept. Dostoievschi n-a înțeles ce a mișcat-o pe eroina poemului lui Necrasov. Poetul povestește cît de greu i-a fost strălucitului ofițer Volconschi să se pomenească în situația unui întemnițat, a unui ocnaș. Încă la întîlnirea din închisoare, Volconski arată îmbrăcămintea lui de ocnaș:

Felicită-mă, Mașa, pentru straiele noi, —
Și încet adaugă: „înțelege și iartă" —

Intreaga povestire a poetului despre întîlnirea nefericitei Volconskaia cu soțul ei la ocnă se desfășoară în zornăitul lanțurilor:

Ce veseli erau! Dar o tristă poveste *)
Ghiceam sub a lor veselie.
(Cătușa și lanțul mi-erau nouă veste:
In lanț nu știam c-au să-i ție...)

...In cîntec și sunet de lanț clocoteau
Prin beznă, a muncii victorii!

Aflînd despre sosirea soției sale, Volconski se grăbește spre ea:

Serghei se grăbea, dar pășea încetinel:
De jalnicul lanț era prins.
Da, lanțuri! Călăul nimic nu uitase!
(O, lașul, crud fu-n răzbunare!).

Sunetul cătușelor nu mai încetează... Aici lanțurile sînt simbolul neputinței celor încătușați, simbolul pierderii libertății lor, a drepturilor omului. Și, pas cu pas, Nekrasov aduce pe eroina lui la gestul ei:

Acum doar în ocna cea mult blestemată,
A prins acel sunet cumplit.
Și soțul în lanțuri văzîndu-mi deodată,
Intregul lui chin l-am trăit.
Să-ndure-nvățase, mereu suferind!
Deodată-n genunchi eu m-am pus,
Iar pînă ce-n brațe să pot să-l cuprind,
Eu lanțu-i la buze l-am dus..

...Și aici, cînd trebuie să exprime liniștea emoționantă care s-a făcut a întîlnire, poetul amintește încă odată de lanțuri:

Cu lacrimi în ochi, prin tăcutele bezne,
Stau asprele fețe păroase,
Pe cînd cercuind nemișcatele glezne,
Nici lanțul vreun sunet nu scoase.

Nicolai I nu numai că s-a răfuit cu decembriștii fără nici o milă, dar el a vrut să-i umilească, să-i facă la fel cu criminalii, să-i lipsească de demnitate omenească, să-i transforme în robi. Sărutînd cătușele, Maria Volconscaia transformă simbolul umilinței și robiei din ocnă în simbolul bărbăției în lupta pînă la capăt împotriva autocrației. Ea părea să spună că demnitatea omului nu poate fi înfrîntă de cruzimea unui satrap, că pedeapsa nu e în stare să înjosească sufletul unui om. Cei care suferă pentru o mare cauză națională nu trebuie să se rușineze de lanțurile în care l-au încătușat slugile autocrației, — iată ce a spus Volconscaia prin gestul ei. Acest lucru era principal și ea trebuia să-l spună în primul rînd. Dar, neînțelegînd această stare de spirit, nu poți să judeci just poemul. Decembriștii au scris însă ca răspuns lui Pușchin:

Dar, barde fii liniștit: de lanțuri,
De soarta noastră sîntem mîndri,
Și-n temniță între zăbrele
Rîdem în suflet de țari

Așa s-au ciocnit cele două concepții despre adevăr. Adevărul s-a arătat a nu fi de partea lui Dostoievschi, care judeca rîndurile poetului din punct de vedere al unui adevăr limitat, obișnuit, ci a lui Necrasov, care s-a ridicat mai sus și a creat cu toată convingerea patosul deplin, imaginea nobilă, eroică, a femeii ruse. Această structură inaltă de idei și sentimente n-a putut s-o înțeleagă Dostoievschi, care l-a socotit pe Necrasov afectat, nefiresc, iar versurile lui — de paradă.

Insă Necrasov a rezolvat o problemă artistică de o imensă complexitate: figurile create de el întruchipau adevărul luminos și înțelept al luptei revoluționare.

2

Literatura noastră merge înainte, devine tot mai matură, mai combativă, mai îndrăzneață. Scriitorii sovietici resping lustrul, moliciunea; ei știu că nimeni n-are nevoie de tablouri pictate numai în roz și albastru și nici de caricaturi hidoase, zugrăvite cu catran. Dar într-un fenomen pozitiv există și laturi negative. Nu se poate să nu vedem că lupta împotriva falsității lustruite și a retoricei care sună a gol sînt uneori interpretate ca o întoarcere pe jumătate la naturalism, iar cotidianul este înțeles ca ceva spălăcit și neinsemnat...

Un dramaturg povestea cum un artist, luptător pentru adevărul de toate zilele, întorcîndu-se cu spatele spre sala de spectacol, pronunță cuvintele monologului: „După mine, socialismul este bucurie și fericire...".

Insăși sarcina artistului cerea ca gîndurile și sentimentele, importante și scumpe lui, să nu se piardă într-o vorbărie banală, ca, exprimîndu-le, ochii actorului, expresia feței, gestul, să le facă mai reliefate. Un adevăr mărunt de toate zilele a sărăcit gîndirea artistului, i-a înăbușit rezonanța... Temîndu-se ca acest adevăr să nu pară la nivelul unui miting sau al unei placarde, actorul a căzut în mediocritate și cabotinaj. Oare nu la fel se întîmplă și cu unele opere literare?

Nu există pentru artistul cuvîntului o problemă mai importantă și mai de onoare ca aceea de a dezvălui adevărul vieții. Insă adevărul este o noțiune mare și complicată. Adevărul vieții este și zborul de vultur spre înălțimi al unui suflet eroic, cutezanțele pline de îndrăzneală ale inovatorilor, și activitatea de toate zilele, obișnuită, a muncitorilor de rînd, și vegetarea mic-burgheză meschină, acoperită de mucegai, și șuieratul veninos al străinilor. Se spune adesea: viața este poetică. Insă așa după cît înțelegem, în aceste cuvinte nu există lipsa de pretenții a unui omnivor. In viață există și mici bîrfeli, și oameni înguști cu tendințe cupide, și impulsuri la zgîrcenie — oare toate acestea pot servi drept izvor al poeziei? Nu, se înțelege, viața este poetică prin năzuința spre plenitudine, spre mișcare, spre dezvoltare, ceea ce este frumos în ea învinge în lupta împotriva a ceea ce e vechi, năzuințele seculare ale omenirii spre fericire și libertate se întruchipează și se materializează în planurile construirii comuniste. Dacă fericirea este plenitudinea, variația și bogăția vieții, nu există totuși fericire fără luptă, fără realizarea unor scopuri mari. Este minunat omul în mișcare, în muncă, în luptă, în învingerea greutăților.

A spune adevărul despre viață înseamnă, în primul rînd, a spune adevărul despre omul nostru, despre lumea lui interioară, despre gîndurile și sentimentele lui, a-l spune în așa fel încît la spatele acestui om să se vadă țara noastră în dezvoltarea ei revoluționară, regimul nostru social.

Da, unii rezolvă această problemă și astăzi rectiliniu, simplificat. Și cîte opere nu există încă în care împulsurile înalte se dezvăluie în fraze retorice, în declarații, fiecare gest se explică și se rumegă, eroii iau atitudini de efect, — toate acestea nu comunică operelor respective nici importanță, nici bogăție interioară. Mai sînt și astăzi critici care militează pentru o „literatură de sărbătoare" și substituie optimismul înțelept bătăii tobei și declamației bombastice. Insă lupta împotriva tobei și a oricărei alte trîncăneli nu poate fi încununată de succes decît numai dacă e dusă de pe poziții juste. Și dacă lustrul înseamnă denaturarea adevărului, un protest identic provoacă tendința de a da drept adevăr lucrurile plate, spălăceala banală, înăbușirea impulsurilor înalte.

In presă, la adunările scriitorilor s-au dus în ultimul timp discuții despre diferite opere: „Dezghețul", „Anotimpuri", „Anii de pelerinaj", „Ecaterina Voronina". Multe dă de gîndit și noua piesă a lui L. Leonov „Careta de aur". Discuțiile din ultimul timp ne îndeamnă să ne referim iarăși la cea mai importantă problemă a literaturii: despre adevărul vieții. Și trebuie să vedem că uneori se ciocnesc păreri diferite asupra acestui adevăr, asupra realismului artistic.

In multe privințe sînt instructive discutiile despre povestirea lui Victor Necrasov. Necrasov este un scriitor cu talent original și atrăgător din multe puncte de vedere. El este un maestru al desenului precis și laconic, care din cîteva trăsături, în două-trei fraze, știe să caracterizeze un om, să redea o stare sufletească. Lui îi sînt apropiați oamenii cinstiți și devotați cauzei lor. Să ne amintim cum Iurii Kerjențev din cartea „In tranșeele Stalingradului", această cronică ostășească cinstită și vie, întorcea spatele ajutorului șefului de stat major Astafiev, care avea o atitudine arogantă față de salahoria de toate zilele a războiului, vorbind cu dispreț despre cei care, „inafară de executarea unui ordin sau de ocuparea unei cote... nu-i interesa nimic altceva". Dacă e vorba de luptat, apoi caută să lupți din tot sufletul, fără a alege ceea ce e „curat" pentru tine, fără a te socoti mai presus de „salahoria" războiului. Atît Nicolai Miteasov cît și Serghei Erosic au luptat fără să se cruțe, fără să se teamă de primejdii și greutăți. Bătrîna bibliotecară Panteleimonovna, Valia și alți locatari ai casei comunale în care soarta îl aduce pe Nicolai Miteasov, sînt oameni cinstiți, sinceri. Citind „In orașul natal", vezi că Necrasov scrie mai sigur, mai precis, mai viu, că anii care au despărțit povestirea lui recentă de prima, n-au trecut pentru el, ca artist, în zadar.

Și totuși, citind povestirea, te gîndești fără să vrei cît de des se oprește scriitorul la jumătatea drumului în zugrăvirea oamenilor. Eroii povestirii rezolvă probleme despre locul lor în viață, despre participarea lor la lupta comună, relațiile lor sociale și personale sînt complicate, însă scriitorul simplifică uneori această complexitate. Lumea spirituală a eroilor — iată un domeniu în zugrăvirea căruia scriitorul se sfiește parcă adeseori să treacă pragul și de aceea faptele eroului apar mai importante decît caracterul lui. Cît de des dau scriitorii noștri dovadă de timiditate sau de nepriceperea de a arăta acut gîndirea activă, conștiința, care rezolvă cu încordare probleme mari. Și V. Necrasov întrerupe gîndurile eroilor, renunță la pătrunderea în lumea lor interioară, nu folosește dreptul și posibilitatea de a exprima în cadrul manierii lui artistice gîndurile eroilor, căutările lor.

Ce atmosferă spirituală curată, proaspătă în „O vară neobișnuită" a lui C. Fedin sau în „Tînăra gardă" a lui A. Fadeev! Creind o atmosferă spirituală, scriitorul nu numai că-i ajută pe eroii săi să respire mai deplin, el îl ajută și pe cititor să privească mai just lucrurile.

Se pare că atît în război cît și în spatele frontului oamenii erau mai bogați din punct de vedere spiritual, mai conștienți, că aveau un scop mai precis decît arată Necrasov. Războiul era pe sfîrșite, trupele noastre se apropiau de granițele Germaniei, treceau pe pămîntul ei, asediau Berlinul. Cît de mult gîndea atunci fiecare și despre război, și despre pace, și despre drumul parcurs, și despre ziua de mîine... Necrasov notează adeseori reprezentările neprecise, insuficient conturate care se nasc în eroii lui. Insă el nu este atent la gîndurile, la convingerile sociale ale eroilor. Doar curajul, îndrăzneala sînt manifestări ale conștiinței, ale ideologiei,

Ceea ce l-a împins pe Miteasov la încăierarea cu Cecmen a fost indignarea pentru necinstea, nedreptatea săvîrșită de Cecmen. Cecmen are o logică josnică, iezuită, o gîndire rece, calculată, iar gîndirea celui care se ridică împotriva lui, este neprecisă, incilcită. Necrasov a zugrăvit momentul cel mai acut al conflictului ideologic în așa fel încît pe primul plan a ieșit reacția emoțională impulsivă împotriva mîrșăviei, iar izbucnirea semi-instinctivă a furiei a eclipsat lupta conștientă.

Apreciind laconismul lui V. Necrasov, nu putem să nu vedem că această calitate a lui devine un defect atunci cînd scriitorul trece la descrierea lumii interioare a eroilor. Lumea sufletească a lui Miteasov nu numai că e săracă, îngustă, ea este închisă, așa cum se întîmplă cu firile mărginite, el aproape că nu răspunde nu numai la evenimentele lumii, ci adeseori nici la întîmplările vieții personale. Prin fața ochilor noștri trec paginile vieții lui Nicolai — atitudinea lui față de Șura, munca lui în școală, intrarea la institut și devine jignitor faptul că scriitorul povestește atît de zgîrcit, de uscat, despre impulsurile spirituale, despre mișcările gîndurilor și sentimentelor, că n-a dat perspectivă, că n-a tras firele pentru ziua de mîine a eroilor... „In război multe lucruri sînt foarte simple... Insă aceasta este o simplitate îngrozitoare. Nu e nevoie de ea", — spune Ana Panteleimonovna. Oare nu amprenta acestei „simplități" care nu gîndește, care nu privește spre ziua de mîine, se află în eroii povestirii?

An. Tarasencov, care după cît ni se pare a făcut prima și justa apreciere a contradicțiilor din povestirea lui Necrasov, a rostit multe lucruri juste atît despre părțile ei tari cît și despre lipsurile ei. Amintind într-unul din articolele sale și despre cartea „In tranșeele Stalingradului", i se pare că Necrasov a dat înapoi de la prima lui povestire. Dreptatea cere să spunem că nu este așa. Părțile tari ale talentului lui Necrasov s-au precizat definitiv în această operă. Dar și lipsurile, care sînt atît de vădite în povestirea „In orașul natal", erau sezisabile încă în povestirea stalingrădeană a scriitorului. Poate că dacă critica ar fi vorbit mai clar la timpul său despre lipsurile povestirii „In tranșeele Stalingradului", ar fi fost mai puține lipsuri în noua operă a scriitorului.

(Din „Literaturnaia gazeta")

*) *Din Kneghina Volkonskaia — traducere de Miron Radu Paraschivescu.*

Cronică bulgară

In țara asta, din adînc trecut,
Cei mulți nu s-au supus și n-au tăcut.
Și pretutindenea în orice sat
Poporul ca un om s-a ridicat.

La șaptezeci și șase cînd sub turci
S-au răsculat cu coase și cu furci
Și, ca strămoșii, în atîtea dăți
Și din biserici au făcut cetăți.
Insîngerate, — roșii flori de mac —
Căzură capetele la Batac
Subt iatagan pe un butuc de fag...

Zac tidvele și-acum în sarcofag.

In douăzeci și trei apoi, asemeni,
Plesnîră-n flinte neadormite cremeni.
Era-n septembre; vara se sfîrșise...
Poporul iarăși clocoti de vise,
Și iar porniră flintele să tune
In vîrf de piscuri și în văgăune,
Și codrii iar primiră frații buni
Prin stînci și-n umbră deasă de goruni,
Și casele-au rămas prin sat, pustii,
Cu mamele plîngînd, și cu copii,
Privind cu dor spre munții de granit.

Dar lupta dusă nu s-a isprăvit.

In patruzeci și unu-apoi, din nou
Tună în munți al armelor ecou.
In luptă cu aceiași vechi dușmani
Porniră-n munți, oștiri de partizani,
Să ducă lupta-n crestele de stei.
Și munți și codri, iar au fost cu ei.
Și acoló, în ascunziș de cetini,
Iar codrii i-au primit ca pe prietini,
Și în adîncuri, undeva, departe,
Le-au așternut pătul de frunze moarte,
Și pe poteci de nimenea știute
Trăiră viață slobodă de ciute.
Acólo, foamea lor chinuitoare,
Le-o potoli cu apa de izvoare,
Iar celor care-au fost atunci să cadă
Le-au dat mormînt la margine de zadă,
Sau, undeva, la margine de drum
Pe unde-s pietre de eroi acum.
Prin Planina, Rile și Balcani,
Au fost și ei atuncia, partizani.
Și rădăcinile de pomi, amare,
Le-au fost adesea, singura mîncare,
Și noduroase crengi de uscături
Ce-au ars mocnite focuri prin păduri,
Și toate nopțile întunecoase
Ce i-au adăpostit ca-n niște case,
Și steaua ce-a știut cînd să scînteie,
Pămîntu-n care au săpat bordeie, —
Pămîntul patriei, iubit și sfînt,
Ce le-a fost și cămin ca și mormînt
In pribegia lor grea și săracă;
Copacii toți care-au știut să tacă,
Și focul care-a dăinuit sub iască;
Ecoul ce-a știut să amăgească,
Și tot: stejari, și fagi și ulmi,
Din poalele de munte pînă-n culmi,
Au fost cu partizanii, partizani,
Din primăvară-n iarnă, patru ani.

Toț ce-i al patriei cu-adevărat,
Pe partizani vreodată n-a trădat.

Așa am învățat, eu, călător
Prin munții unde-au dus ei lupta lor.

Demostene Botez

In pragul unei ere noi

In goană iese trenul din oraș
și casele vuiesc de-atîta zvoană.
Așa simțim și noi istoria
prin viața noastră-uruind în goană.

Gonește trenu-mprăștiind scîntei
și roțile vuiesc ca într-un vaier,
și gîfîie cazanul încălzit,
și aburii se-mprăștie în aer.

Și aburii se tot rostogolesc
ca umbrele trecutului, departe,
peste cîmpii, spre dealurile sure
acoperite cu tufișuri moarte.

Dacă te doare, nu privi trecutul,
dar dacă viitorul te frămîntă,
privește căci sînt mii de generații
care din umbra asta îți cuvîntă:

destinuri frînte și credințe tari,
trădări și îndrăzneli biruitoare,
și fețe veștejite, și morți tineri,
și blesteme, și binecuvîntare..

Sînt mii de generații!... Au cu ce
să măsuri vremea noastră omenească
de nu cu chinul, care, și cînd moare,
tot face revoluția să crească?

E-aicia revoluția — se cade
în orice zi s-o preamărim statornic
așa precum de mult poporul biblic
îl preamărea pe cel atotputernic.

Căci ea-i atotputernică — prin ea
și noi sîntem — și-ntregul viitor
e-n mîna noastră — și-i realitate
tot ce-a visat și vrea acest popor.

Istoria, ca o locomotivă
doar încotro o ducem noi, gonește —
căci forța doar decide viitorul
și doar cu noi e forța care crește.

Mecanice, aprinde-n față farul,
pe calea noastră liberă și mare.
In pragul unei ere noi, vestește:
pornim la lupta azi biruitoare!

Erik Majtenyi

In romînește de **H. Grămescu**

Un om

De-a lungul și de-a latul mi-a arătat uzina
pe care o cunoaște demult și-amănunțit
de parc-aici i-e casa, familia, grădina
și nu-i ungher pe care să nu-l fi îndrăgit.

Cuvintele-i se-nșiră în rostul lor precis,
descrieri complicate cu cifre și procente
mă copleșesc, dar iată cu glasul lui ca-n vis
îmi poartă prin uzină privirile atente.

El toate le cunoaște, pe toți de-aici îi știe,
și ce se construiește, și ce-i uitat, căzut;
de noile uzine vorbește cu mîndrie
de pare că el singur, cu mîna-i le-a făcut.

Și-a adunat știința cu trudă an de an,
mai mult ca niciodată citește azi și-nvață;
trufia nu-l atîță și nu-l abate-n van
spre gloria deșartă ce-mbată și răsfață.

Furnalele bătrîne n-au pentru el secrete,
ca unor fii le știe viața pe de rost —
El poate să trezească trecutul pe-ndelete,
căci martor fu pe vremuri la toate cîte-au fost

Conducte și cuptoare și hale mari, sonore,
din nou din amintirea-i se nasc în fața mea —
Nu simt cum se perindă nenumărate ore,
de parcă timpul însuși i-ascultă vorba grea.

I-e ars de soare chipul, inteligent, vioi,
cu multe linii anii vieții îl brăzdară —
Azi el supraveghează construcțiile noi
prin care Combinatul mereu se desfășoară.

Răspunderea și grija viața nu-i robesc,
îndeamnă și conduce, atent ca totdeauna
și oamenii îndrumă, cu simț gospodăresc;
el dușmănește lenea, trufia și minciuna.

Ajunși la șantierul uzinei noi, am stat.
L-am părăsit, lăsîndu-l în soarele fierbinte.
Simțeam că las în urmă un om adevărat,
prin care vremea noastră pășește înainte.

V. Felea

Istoria literaturii române pentru clasele a VIII-a și a IX-a

Alături de Istoria R.P.R., cele două manuale de Istoria literaturii române pentru clasele a VIII-a și a IX-a reprezintă desigur cele mai izbutite lucrări originale din cîte s-au publicat pînă astăzi sub egida Ministerului Invățămîntului, prin Editura de stat didactică și pedagogică. Ele demonstrează celor răspunzători marile posibilități care le stau în față pentru realizarea de manuale originale la toate clasele și la toate obiectele. Cu o condiție: aceea a unui strîns și permanent contact cu institutele de creație ale Academiei R.P.R., cu Uniunea scriitorilor, cu diferitele colective științifice, cu creatorii și specialiștii, cu cei mai buni membri ai corpului didactic. In U.R.S.S., cele mai multe manuale școlare, inclusiv cele pentru învățămîntul elementar, sînt făcute de către academicieni sau de către colective conduse de aceștia. Din păcate, la noi marea majoritate a manualelor școlare sînt anonime, ceea ce scuză lipsa lor de originalitate, lipsa de adaptare a conținutului general științific la realitățile naționale, superficialitatea și stîngăcia multora, cu o limbă și un stil adeseori greoaie, care contribuie în plus la inaccesibilitatea lor. Astăzi nu mai e un secret că Editura didactică a dus o politică de izolare față de forțele de creație, că ani de-a rîndul ea a făcut din propriile-i slăbiciuni, slăbiciuni de ordin general și că, în loc de a se afla în aria de preocupări a celor mai bune forțe de creație științifică și literară, ea a strălucit prin absență și prin ignorarea lor, uneori ostentativă. (Ultima plenară a secției de literatură pentru copii a Uniunii scriitorilor a demonstrat aceasta din plin).

Exemplul celor două manuale de Istoria literaturii române de care ne ocupăm aici ar trebui să fie deci întru totul călăuzitor. Cel dintîi — pentru cl. VIII-a — e alcătuit de către Institutul de istorie literară și folclor al Academiei R.P.R., redactat de academicianul G. Călinescu, prof. univ. Ion Vitner și conf. univ. Ov. S. Crohmălniceanu, avînd colaboratori pe M. Grossu, I. C. Chițimia, I. Oană, I. Trestianu, V. Huber, I. Manole și Dan Costa; cel de-al doilea — pentru cl. IX-a — e alcătuit de prof. univ. Ion Vitner și conf. univ. Ov. S. Crohmălniceanu. Macheta manualelor a fost răspîndită în rîndurile profesorilor secundari care au fost solicitați să-și spună cuvîntul. Am putut răsfoi zecile de referate venite din partea acestor dascăli. Ele sînt unanime în a recunoaște că sînt cele mai bune manuale de Limba Română elaborate după reforma învățămîntului. Just orientate ideologic, ele sînt cu rost întocmite și bine redactate. Bogatul material informativ este restructurat critic, pe linia cîtorva mari idei directoare, în strînsă relație cu istoria societății respective. Scriitorii sînt studiați, în cea mai mare parte, monografic: după ce se urmărește drumul creației, ea este studiată pe teme larg cuprinzătoare, caracterizată în mod general și exemplificată în una sau mai multe opere analizate demonstrativ.

Ceea ce caracterizează cele două manuale este înaltul lor nivel științific. Strînsa legătură dintre creația literară și dezvoltarea societății este urmărită în mod consecvent de-a lungul celor patru secole, de la începuturile literaturii noastre pînă la primul război mondial. Periodizarea literaturii este făcută avînd drept criteriu mari evenimente istorice și sociale. Tratarea materialului constituie prin ea însăși o demonstrație că literatura progresistă a patriei noastre a stat totdeauna în strînsă legătură cu mișcarea de eliberare națională și socială a poporului. Această tratare scoate în evidență faptul că bogatul conținut de idei valoroase și marile calități artistice ale literaturii noastre decurg tocmai din această strînsă legătură. Călăuziți în mod creator de învățătura marxist-leninistă despre literatură, autorii reușesc să demonstreze că într-adevăr „creațiile cele mai de seamă ale literaturii clasice sînt însuflețite de o puternică dragoste de patrie, de un profund democratism manifestat în lupta energică împotriva despotismului exploatatorilor, împotriva lipsei de drepturi și a vieții de mizerie a poporului"; că într-adevăr „scriind asemenea opere, marii noștri clasici au dat glas suferințelor fără margini ale maselor și au arătat în același timp măreția morală a poporului; au demascat și atacat josnicia și fărădelegile exploatatorilor". (Din Introducere la manualul de cl. VIII-a).

Prin aceasta, cele două manuale contribuie în mod principial la educarea tinerelor noastre generații, învățîndu-le să cunoască forța de nebiruit a poporului din care fac parte, marile lui însușiri în făurirea unei bogate civilizații și a unei înalte culturi, să-i surprindă marele potențial de creație artistică, să prețuiască nesecatul izvor de frumusețe al limbii naționale. Stăpîne pe comorile moștenirii noastre literare, generațiile tinere devin astfel mai receptive la operele literare care oglindesc realitatea noastră, capătă un gust mai sigur în interpretare, iar creatorii de mîine — ridicați din mijlocul lor — un sprijin mai puternic pe drumul viitorului, cu atît mai larg și mai luminos cu cît e mai organic dezvoltat dintr-o tradiție luptătoare pentru progres, pentru fericirea și desăvîrșirea omului.

Cîtă deosebire între aceste manuale și cele din trecuta școală burgheză!

Cînd le citești pe cele de astăzi și le raportezi la cele pe care a trebuit să înveți tu acum două decenii, îți dai și mai bine seama că ele îți ascundeau pur și simplu adevărata față a literaturii noastre, că viața scriitorilor și creația lor erau privite dintr-un îngust punct de vedere, că autorii lor — educați în spiritul retrograd al junimismului, al estetismului găunos și al naționalismului șovin — se sforțau să falsifice conținutul operelor literare, să le ignoreze greutatea specifică, să ocolească sau să le răstălmăcească semnificația profund socială. Ne amintim cu toții cum erau tratate începuturile literaturii noastre, literatura bisericească și cea a cronicarilor: pe linia mistagogică a ortodoxiei gîndiriste și a „ruminismului" agresiv. Influența slavă și respectiv rusă, precumpănitoare în această perioadă, era sistematic ignorată, iar din școala ardeleană se făcea un cal de bătaie al antislavismului (recte al antisovietismului). Literatura patruzecioptistă era tratată în spiritul junimist, în așa fel încît instaurarea jandarmului prusac să apară ca punctul culminant al unui întreg șir de sforțări, făurirea Romîniei moderne fiind identificată cu pripășirea aici a hohenzollernilor. Marii scriitori ai secolului XIX erau prezentați strîmb, opera lor golită de conținutul ei adevărat, fiind pus în lumină tocmai ceea ce era accidental și rătăcit, creat sub presiunea ideologiei și practicii claselor exploatatoare.

Cele două manuale — dimpotrivă — restaurează literatura română, veche și modernă, în drepturile ei. Autorii lor nu ocolesc adevărul istoric, nu închid ochii asupra unor anumite producții literare și nu le răstălmăcesc conținutul. Ei le scot în evidență fondul de idei — ca oglindire a epocilor respective — și le pun în valoare semnificația cea adevărată a mesajului pe care-l transmit. Ei explică științific împrejurările istorico-sociale în care au fost create acele opere și marchează contribuția fiecărui scriitor important la îmbogățirea tezaurului nostru literar.

In spiritul unui patriotism luminat și al dragostei creatoare pentru trecutul poporului nostru sînt tratate începuturile literaturii, definindu-se în mod just — prin decalajul istoric respectiv — rolul literaturii bisericești și cel al cronicarilor. Subliniind contribuția cărților bisericești la deschiderea drumului pentru o cultură și literatură română originală, în limba națională, se pune apoi în valoare orientarea istoriografiei ca instrument de luptă pentru eliberarea de sub apăsătoarea suzeranitate otomană. Mentalitatea de clasă a cronicarilor, reflectată în concepția lor asupra istoriei și asupra așezărilor sociale, este cu grijă evidențiată. Lui Ion Neculce și lui Dimitrie Cantemir li se acordă un loc larg: celui dintîi pentru „Letopisețul Țării Moldovei", celui de-al doilea mai ales pentru „Istoria ieroglifică", considerată ca o izbutită încercare de a oglindi artistic un aspect din realitatea politică a vremii. Școala ardeleană e tratată ca o mișcare patriotică de eliberare națională și socială, determinată de lupta pe care masele populare au dus-o pentru desființarea iobăgiei. Un remarcabil capitol este acela consacrat „Țiganiadei" și lui Ion Budai-Deleanu, apreciat ca întîiul nostru scriitor care prin opera lui se ridică împotriva nedreptei orînduiri a timpului său și care îmbărbătează poporul la luptă fățișă. Antimonarhismul și anticlericalismul operei sînt scoase la iveală, ca și profundul ei caracter popular. Dinicu Golescu, epoca pregătitoare a revoluției de la 1848, Anton Pann, literatura patruzecioptistă, cei trei pictori revoluționari, activitatea publicistică împotriva tiraniei și a feudalismului — iată atîtea aspecte quasi-ignorate odinioară, după cum Bolliac, Bălcescu, Russo, Kogălniceanu, Alexandrescu, Negruzzi, Alecsandri, sînt tratați cu totul altfel decît înainte. E de ajuns a menționa modul cum este prezentată „Istoria unui galbîn și a unei parale" a lui Alecsandri, pentru a te convinge de ineditul pe care-l prezintă, în raport cu școala burgheză, manualul care stă astăzi la îndemîna profesorilor și elevilor noștri.

Literatura română din deceniile 6

George Ivașcu

(Continuare în pag. 4-a)

O emoționantă laudă a patriei

— Note de cititor pe marginea ultimului volum al lui Victor Tulbure —

Victor Tulbure este un poet care se ține de cuvînt. Anunțîndu-și în volumul de debut „Vioara roșie" (1948) crezul poetic, el își lua un angajament solemn:

„Poezia mea: făclie în ceață,
poezia mea: soră de zbucium, —
cîntă-mi în liote, vestește în bucium
noul răsărit de soare și viață.
. . . .
Poezia mea cu umerii: furtuni,
poezia mea cu hainele rupte, —
culege toți laurii roșii în lupte
să-mpletească Republicii mele cununi".

Volumul de azi, „Lauda patriei", este o nouă cunună împletită cu migală, din crengile aromate ale lirismului atît de caracteristic lui Victor Tulbure, unul dintre cei mai înzestrați poeți ai anilor aceștia minunați.

Este în „Lauda patriei" o unitate melodică încîntătoare, posibilă numai la un talent profund. Depășind epoca grea — și totuși atît de frumoasă — a căutărilor, poetul ne-a oferit un volum de maturitate artistică, egal în el însuși, unitar, în care fiecare poezie preia ceva din vibrația celorlalte. Ca și în „Vioara roșie", poeziile programatice abundă, dar nu este vorba despre reci programe didactice, ucigătoare de poezie, ci de afirmări viguroase ale unei personalități poetice în plină ascensiune:

„Sînt pe drumul țării călător,
Pretutindeni sînt la mine-acasă,
Am culcușul sub fiece pridvor,
Blid găsesc la fiecare masă.

Nu mă-nchid în turnuri de cleștar,
Nu mă-nchin la stelele din ceruri,
Cred în una steaua de pojar
Care arde și-n cumplite geruri".

Este aici, ridicată la o nouă valență, de siguranță a înfăptuirii, afirmarea din primul volum:

„Stelei înalte mă închin.
Zorilor buni mă închin.
Sui către piscuri și eu —
Cîntecul meu, sufletul meu.
Urc toți munții pe brînci, —
Zăbovesc pe-nalte stînci".

De altfel, în primul vers al „Laudei patriei" se închide una din caracteristicile poeziei lui Victor Tulbure. El este într-adevăr „pe drumul țării călător" și am senzația că acest volum a fost scris pe un carnet purtat în buzunarul de la piept, în răstimpurile de odihnă dintr-o continuă călătorie. Parcă vezi poetul, liberat o clipă de greutatea rucsacului, așezat pe marginea șoselei, sau la o cotitură a potecii de munte. Priveliștile văzute astfel abundă:

„Potecile mi se aștern în cale,
Sub pașii mei noi drumuri se întind.
Mă-nalț în piscul frumuseții tale,
O, țara mea, adîncul să-ți cuprind".
(„Țării mele")

Alteori decorul este cinegetic, dar pasiunea de călătorie aceeași:

„Lăsînd al verii jărăgai,
Rîvnind poteci nemaiumblate,
Cu noaptea-n cap, cu arma-n spate,
Eu roibul mi-l încălecai".

Bineînțeles, poetul nu trage nici un foc de armă, renunțînd la vînătoare pentru a contempla:

„In suflet adunam flămînd
Icoana țării cu mîndrie,
Că, beat de-atîta avuție,
Spre țară coborii cîntînd!"

Un motto din Alecsandri („...unde dulcea ospeție te întîmpină zîmbind") denotă aceeași substanță lirică. Poeziile sînt scrise din mers, așa cum autorul ne mărturisește undeva:

„Da! Cîntecul meu e din mers,
Mi-e inima steagului dată!"

Poetul iubește popasul, dar nu stagnarea, versurile lui sînt purtate mereu înainte de acel neastîmpăr creator al căutătorului de frumuseți noi, toate poemele au o mișcare tinerească, cuceritoare. Această drumeție continuă are drept scop cuprinderea patriei întregi și Victor Tulbure caută cu asiduitate imaginile care-i permit o viziune globală. El vrea să întocmească o hartă lirică a țării cu oamenii ei noi, cu frumusețile zămislite în decursul veacurilor de natură, dar mai ales cu frumusețile zămislite de constructorii neînfricați ai socialismului, în puținii dar rodnicii ani scurși de la eliberare. Intr-o clipă de liniște, noaptea, el vede focurile stelelor, holdele înfăptuind marea minune a rodirii, inginerul aplecat deasupra plantei, ostașii stînd neclintiți în post, — icoana vie a patriei („Porunca"). Scriind un imn luminii, el o urmărește de la lămpașul minerului la gura cuptoarelor uriașe, la clipirea semafoarelor, la farurile litoralului, la becul din odaia poetului, la becurile ce leagă coliba pescarului de cabana munților, — realizînd aceeași imagine („Luminile nopții"). Definind misiunea poetului, el provoacă o convorbire între mineri, țărani, ostași („Poetul"). Preocuparea aceasta îndreptățește întru totul titlul volumului, care este un emoționant cîntec de laudă închinat patriei.

Culegînd poezia priveliștilor, poetul reflectează, însă, asupra rosturilor mai adînci ale vieții. Și atunci cînd drumurile întîlnesc orașe sau sate, poetul se preschimbă din călător în tribun. Intr-o bună parte a poeziilor din volum, îl vedem vorbind în fața unor mari mulțimi de oameni, argumentînd, chemînd la acțiune:

„Că-i vai de cei ce n-au nimica sfînt,
decît argintul lor murdar din pungă,
de cei ce vor doar moarte pe pămînt,
și-ntind spre prunci păroasa mînă lungă.
Cîntarea mea le fie de mormînt!
Blestemul meu și-n groapă să-i ajungă".

Este o poezie agitatorică de cea mai bună calitate, apărînd realitățile prezentului și măreția viitorului:

„Sînt cîmpuri încă neînsămînțate,
Și sînt orașe neclădite încă,
Și cîntece, ce n-au mai fost cîntate,
Iar pînă-acum n-a părăsit planeta,
In zborul ei de fulgere, racheta".

Concluzia se impune cu o logică de fier:

„Mai e pe undeva o fîrnă stearpă.
Și-o lacrimă ce încă-i neuscată.
A mai rămas de instrunat vre-o harpă...

Da! Pacea trebuie și poate fi salvată!"

Intre versurile lirice, profesiunile de credință și cele agitatorice, se stabilește, astfel, o legătură organică, unele răspund altora și nimic nu pare forțat, deoarece totul este subordonat unei idei de bază, lauda patriei. Rareori se pot întîlni disonanțe în acest volum, ca în cazul unor poezii din „Carnetul liric", unde apar gratuități, în versuri care par a fi scrise în perioada începuturilor:

„Inchide astăzi cartea; ne-om dărui naturii.
Ne vom culca în ierburi; și-acum, întîia oară,
Pe brațele de sevă și mușchi ale pădurii,
Tu vei simți în sînge, gonind o căprioară."

Unii tovarăși au văzut în versuri de felul acestora o „împrospătare" a poeziei lui Victor Tulbure. Nu vedem de fel împrospătarea, ci doar imagini disparate, neconcludente, palide reluări ale unor versuri din „Vioara roșie", unde influența neprelucrată a poeziei lui Zaharia Stancu era evidentă. Dar astfel de versuri sînt într-o minoritate vecină cu inexistența în „Lauda patriei". Tonul general este atît de proaspăt, regenerator și patetic, încît a ne opri la lipsurile minime ar însemna să refuzăm sacii de grîu curat din cauza cîtorva boabe de neghină. Iar în „Carnetul liric" se găsesc poezii remarcabile, dintre care sîntem datori să cităm pe aceea închinată femeii iubite, cu o idee încărcată de sensibilitate și modestie:

„Lira mea din adînc a zvonit
Despre tot ce mi-e drag peste fire,
Numai ție, chip mult îndrăgit,
Nu ți-am scris nici un cînt de iubire.

Dar citind pe ai lumii poeți
Neîntrecuți făurari de vise,
Cred ades c-ale lor frumuseți
Pentru tine anume-au fost scrise".

Un număr însemnat de versuri sînt consacrate sublinierii rostului poeziei. Aceste versuri au un pronunțat caracter personal, în sensul superior al cuvîntului și lovesc cu vehemență în dușmanii vieții noastre noi:

„Mieroși sau bălosați de furii,
Cînd îmi veniți la prag, lichele,
Asmut pe voi zăvozii urii,
Și focul poeziei mele".

Victor Tulbure militează pentru o poezie combativă, pusă nemijlocit în slujba construirii socialismului, își vrea versul „soldățește îmbrăcat" și declară, cu o nepăsare eseniniană față de glorie:

„Voi fi sau nu un nume-ntre poeți,
Nu-i asta marea grijă ce m-apasă.
Pe-ntîmplătoarea faimă nu pun preț
Și îngîmfarea o gonesc de-acasă".

★

Imbibate de un lirism puternic, lovind fățiș în însăși concepția formalistă a incapacității versului liric de a se transforma în armă de luptă, poeziile de acest gen atestă o creștere remarcabilă a artei lui Victor Tulbure. Ele se împletesc strîns cu imnurile închinate patriei, formînd un singur bloc. In „Foaie de luptă" se realizează, printr-o bine construită imagine, tocmai această idee. Ostașii care, înainte de exercițiile de tragere, ascultă zguduitoarele accente ale „Scrisorii a III-a", sînt tovarășii de fiece zi ai poetului, iar finalul poeziei pune cu forță în valoare ideea:

„Prin crengi, pe ape, luna își tremura lumina.
Țineam în mînă cartea și-alături carabina.
Cu ele-am stat de veghe la Dunărea bătrînă,
De parcă două arme aș fi ținut în mînă".

Dar cea mai emoționantă artă poetică o întîlnim în poezia închinată regretatului Emil Isac. Aici vibrează coarda cea mai profundă a poeziei lui Victor Tulbure, gingășia este geamănă forței, scurgerea generațiilor este iluminată de visul de aur al omenirii, simbolurile folosite pînă acum de poet se adună, căpătînd o strălucire nouă. El folosește imagini din poeziile lui Emil Isac, retopindu-le în propriile sale imagini:

„Lăute roșii frînte sînt de jale
Și împietrite-n mîna lui rămîn.
Primește-i trupul obosit de cale,
Ardealule, Ardealule bătrîn.

Căci el din beznă ți-a zărit seninul,
Și torțe a purtat spre zile mari,
Și-n cîntec, pîinea le-a-ndulcit și vinul
Și lacrima atitor ani amari.
. . . .
O frunză-n vînt să fie, ori un munte
Ori zbuciumul de codru răzvrătit:
Pămînt natal, primește stinsa frunte
Ce ți-a visat norodul fericit.

Voi spune fetei mele: -ntinde mîna
Și ia din rafturi cartea. S-o citești.
In versul lui foșnește coaptă grîna
Crescută-n brazda limbii romînești.

Cu versul lui se deslușesc izvoare,
Păduri, și stînci, și lanțuri ce s-au frînt...
. . . .
Un singur fir prin vreme ne adună:
Din ce-am primit, să dăm sîntem datori.

Lăuta astăzi să i-o luăm din mînă,
Urmașii s-o primească-n viitor.

Poetului i s-a-mplinit sorocul,
Tihnit s-adoarmă-n ceasul vioriu,
Dar el lăuta roșie ca focul,
Și-n palme de-o frămînți, e suflet viu".

Patetică, răscolitoare în simplitatea ei, această închinare se ridică la înălțimea unui mesaj și întregește viziunea poetică din „Lauda patriei". „Vioara roșie" a îndreptățit speranțele și, cu noul volum, Victor Tulbure ne apare ca un poet format, ocupînd unul dintre primele locuri în inima noastră.

Mihu Dragomir

RECENZIE

Remus Luca: „POVESTIRI"

Remus Luca e dintre acei prozatori care nu se simt stînjeniți să-și închidă bogatul și interesantul material de viață acumulat, în cadrele strîmte dar ospitaliere ale genului scurt, care nu se consideră în deficit de realizare, scriind povestiri sau schițe și nu romane. Firește, nu intenționăm să reproșăm cuiva orientarea către epicul de proporții mari. Dar mai dăinuie încă printre tinerii prozatori „superstiția" că nu te poți numi scriitor autentic decît după ce figurează în „palmaresul" tău literar cel puțin un roman. Năzuința e lăudabilă, dar motivarea ce i se dă, greșită. Mai trebuie să amintim că Cehov sau Caragiale au devenit scriitori celebri și își mențin celebritatea fără a fi scris romane?

In povestirile sale, Remus Luca are tendința de a sublinia ascuțit faptele, de a apăsa asupra semnificației lor în momentele nodale din evoluția eroului, realizînd ceea ce am numi senzaționalul.

Activistul de partid Petre Gălățan, fost cioban cu simbrie undeva prin munții Gurghiului, e un om modest și tăcut. In umbra acestei aparențe comune, sălășluiește însă un suflet mare. Și povestitorul dezvăluie treptat, prin întîmplările pe care le parcurge eroul său, trăsăturile de caracter ale acestui comunist dîrz și devotat cauzei partidului. In ciuda cunoștinței pe care o facem pe parcursul narațiunii cu eroul lui Remus Luca, elementul senzațional nu dispare. Către sfîrșitul povestirii, aflăm pe neașteptate în tăcutul activist de partid, un erou, unul din miile de eroi anonimi care, cu căldura inimii lor, întrețin flacăra nestinsă a partidului. Prins într-o pădure de o bandă de chiaburi, Petre Gălățan e tosogit cu ciomegele, frămîntat cu bocancii, hăcuit cu cuțitele și apoi atîrnat cu capul în jos de un pom. Vindecat ca prin minune, după ce fusese operat și „cusut ca un sac în șaptesprezece locuri", comunistul refuză să i se dea un sector mai ușor, cerînd să se întoarcă la vechiul său sector, căci, „vezi dumneata, am și eu, ca tot omul, o ambiție, cum se zice. Vreau să văd gospodărie colectivă în Hodăi, orișicît s-ar zvîrcoli Căbuțeștii... De-aia trăiesc..."

Desen de ROSS

Din aceeași familie de eroi face parte și Miron Ianoș. Aceleași trăsături: simplu și tăcut. Intrebat despre luptele pe care le-a purtat în Spania, răspunde cu modestie: „Ce să fac? Ce-au făcut și alții. Am luptat. Ce era să fac?" Cu aceleași cuvinte, aproape, răspunde, întrebat fiind asupra lunilor petrecute în beciurile serviciului de contraspionaj hortist: „Ce să fac? Ce-au făcut și alții. Am tăcut. Ce era să fac?". Un erou care încearcă să rămînă în anonimat („Ce-au făcut și alții") Un erou care nu ezită să-și pună în primejdie viața pentru a salva fabrica de la incendiu. După ce, căzînd pe ciment de la 15 metri, cînd se suise să localizeze focul, fusese cules cu oasele sfărîmate, cu vinele plesnite și cu creerul zdruncinat, — fusese operat, cusut, îmbrăcat în gips, primele vorbe pe care le rostește, recăpătîndu-și cunoștința, sînt: „Ați... stins focul?". Iată senzaționalul epocii noastre investmîntat în straie lipsite de strălucire, pe care înzestratul prozator îl descoperă în psihologia, în atitudinea față de viață, de moarte și de muncă a omului nou. Există la eroul lui Remus Luca acea naturalețe a gestului eroic, acea simplitate care nu anulează pasiunea, care-i dă sobrietate și măreție firească, trăsături pe care le întîlnești doar la oamenii cu o înaltă și permanentă conștiință a cauzei pentru care luptă. Remus Luca a dat prin personajele sale pozitive o replică tăioasă schemelor (personaje ar fi prea mult spus) de activiști, compuse din principii, lozinci, sfaturi și discursuri șablon, care mai figurează încă — din ce în ce mai puțin, e drept — în proza anumitor scriitori.

Petre Gălățan, Miron Ianoș, sau Irina lui Ispas sînt personaje care acționează sub impulsul conștiinței lor, care a asimilat principiile abstracte, insuflîndu-le căldură și viață, dîndu-le veșmîntul mai convingător al faptei. Povestirile lui Remus Luca prezintă și un alt aspect oarecum opus celui analizat. Este vorba de procesul de descompunere morală, de întunecare a conștiinței, de dezumanizare, pe care îl înregistrează existența întunecată a lui Vichentie Pintea, proces urmărit de autor cu talent și forță de analiză. Stingerea dragostei față de oameni, dublată de o dorință meschină de parvenire, accelerează degradarea sufletească a acestui „om pizmaș și plin de patimă" — cum e cunoscut în sat Vichentie Pintea. Egoismul feroce, ura față de semeni îl aruncă pe Vichentie în tabăra dușmanului. De aici, înainte, voința lui Vichentie Pintea e paralizată, subordonată planurilor ticăloase ale chiaburului Teofil Obreja, care îl împinge pe nenorocit pe drumul acțiunilor criminale. Finețea observației psihologice (deși făcută prin mijlocirea unei terțe persoane — Filon Gherman) care însoțește redarea procesului de declin al personajului din cele două povestiri („Floarea din grădina noastră" și „Focul") — poate cele mai izbutite din volum — îl caracterizează pe povestitor.

Exceptînd unele povestiri din volum, care prezintă fie un fals conflict („Vorba", „Echipament") fie o tratare superficială sau forțată a subiectului („Oul împăratului"), volumul recent apărut realizează o sinteză semnificativă a calităților multiple de povestitor pe care Remus Luca le-a pus în valoare treptat, odată cu fiecare povestire publicată.

Dumitru Solomon

Curier literar

● Vom citi în curînd volumul III din colecția de „Opere" a maestrului Mihail Sadoveanu, în curs de tipărire la Editura de stat pentru literatură și artă.

● In Mica bibliotecă critică, va ieși de sub tipar studiul „Fr. Schiller" de Paul Langfelder.

● Peste cîteva zile va apare o nouă ediție a romanului „Mama" de Maxim Gorki, în traducerea acad. Cezar Petrescu.

● Vom citi în curînd „Versuri alese" în două volume de Mihai Beniuc, care vor apare în Editura de stat pentru literatură și artă.

● In colecția Meridiane vor apare, printre altele: „Cum s-a îndrăgostit Joe Wilson" — culegere de povestiri aparținînd scriitorului clasic australian Henry Lawson și „Doctorul Becker la Porțile Raiului" de Egon Ervin Kirsch.

● In curînd va apare, în traducere romînească, cel de al cincilea volum al romanului „Comuniștii" de Louis Aragon.

● Poemul „Balada împușcaților" de Ion Brad a apărut în librării.

● In Editura tineretului a apărut „La vînătoare" de G. Topîrceanu.

● Culegerea de schițe și reportaje „N-au înflorit încă merii" de tînărul scriitor Dorel Dorian se află sub tipar la Editura tineretului și va apare în luna septembrie.

● In editura „Cartea rusă" a apărut volumul IV din marea epopee a lui Lev Nikolaevici Tolstoi „Război și pace". Volumul este tradus în romînește de I. Frunzetti și N. Parocescu.

● Tot în editura „Cartea rusă" a mai apărut un volum în colecția Biblioteca pentru toți, cuprinzînd povestirea „Hagi Murad" de L. N. Tolstoi.

● In colecția Societății de științe istorice, filologice și folclor a apărut studiul despre „Anton Pann" semnat de acad. Tudor Vianu.

Traduceri din clasicii literaturii universale

A devenit un fapt obișnuit pentru cei care iubesc cartea, să găsească în fiecare săptămînă în librării o nouă traducere romînească din clasicii literaturii universale. După primele volume din **Shakespeare, Molière, Schiller, Goethe,** apărute cu cîteva săptămîni în urmă și epuizate în numai cîteva zile, încît au devenit adevărate rarități pînă și în modestele librării de la sate, — zilele ce au trecut ne-au prilejuit noi bucurii. A apărut în colecția „Clasicii literaturii universale" versiunea romînească a **„Iliadei" de Homer,** semnată de acad. **George Murnu.** O lucrare cu adevărat monumentală, această traducere, rod al unei munci de ani și ani de zile, se înscrie printre cele mai izbutite tălmăciri în limbi străine a epopeii grecești. Retipărirea ei era de mult așteptată și n-ar fi de mirare ca tirajul impunător de 25 mii de exemplare, în care a apărut, să devină totuși nesatisfăcător. Textul romînesc al „Iliadei" este însoțit în actuala ediție de un amplu și documentat studiu introductiv semnat de **D. N. Pippidi.** Cititorul va găsi explicate aici, într-o manieră științifică, pe un ton accesibil și atrăgător, toate marile probleme ale poemelor homerice. Studiul profesorului D. N. Pippidi se înscrie printre contribuțiile cele mai de seamă din ultima vreme la înțelegerea justă a celor două mari creații antice „Iliada" și „Odiseea" analizate în raport cu realitatea care le-a dat naștere și le-a imprimat trăsăturile specifice. Editura tineretului a avut de asemenea o frumoasă inițiativă republicînd traducerea în proză a **„Odiseei" de Homer,** aparținînd lui Eugen Lovinescu. Deși prezintă toate inconvenientele unei transpuneri în proză, versiunea lui Eugen Lovinescu, păstrînd nealterat conținutul neîntrecutei epopei, este în mod neîndoios mai accesibilă cititorilor tineri, cărora li se adresează în primul rînd. De altfel, nu peste multă vreme, vom avea prilejul să recitim „Odiseea" tradusă în versuri de acad. George Murnu. „Odiseea" apărută în Editura tineretului este precedată de cuvîntul înainte al acad. **Tudor Vianu,** o călduroasă invitație adresată tinerilor cititori de a parcurge cu interes cele două mari capodopere.

De la apariția noii versiuni romînești a poemului **„Faust" de Goethe,** n-au trecut decît cîteva zile. Totuși, în librării cu greu se mai poate găsi un exemplar. Tălmăcit în romînește de **Lucian Blaga,** „Faust" este însoțit de un amplu comentariu, semnat tot de acad. **Tudor Vianu,** unul din cei mai competenți exegeți ai operei lui Goethe.

Din opera neîntrecutului **Șalom Alehem,** Editura de stat pentru literatură și artă a publicat un volum de „Opere alese" în traducerea lui **I. Ludo,** laureat al Premiului de Stat. Cuprinzînd cîteva din cele mai importante creații ale marelui umorist, volumul apărut sperăm să nu fie totuși unicul care va vedea lumina tiparului în romînește. Traducătorul și editura au datoria să se îngrijească de apariția și a altor lucrări din opera lui Șalom Alehem, puțin cunoscute publicului nostru. In „Biblioteca pentru toți" a mai apărut în traducerea scriitorului **Petru Dumitriu „Hamlet" de W. Shakespeare.** Și, în sfîrșit mai semnalăm apariția la Editura tineretului a romanului **„Colț alb" de Jack London.**

Și iată cum, pe o distanță foarte scurtă de timp, cititorul se află din nou în fața unor lecturi atît de atractive și plăcute. Il sfătuim să înceapă cît mai curînd parcurgerea lor, deoarece în cursul viitoarelor săptămîni, vor ieși de sub tipar **„Till Eulenspiegel" de Charles de Coster** într-o admirabilă traducere semnată de **Ioachim Botez,** versurile lui **François Villon,** tălmăcite de **Dan Botta,** „Prinț și cerșetor" de **Mark Twain** și multe alte capodopere ale literaturii clasice universale.

V. D.

Cronica literară

Proza lui Mihai Beniuc *)

S-a spus adesea că discutarea unui volum de nuvele și schițe este întrucîtva mai dificilă decît a unui roman sau chiar a unei cărți de poezie. De cele mai multe ori, afirmația e adevărată și greutățile ridicate de o asemenea dezbatere, cu greu pot fi biruite fără a sacrifica unul sau altul din obiectivele pe care vrei să le analizezi. Inglobarea tuturor bucăților din volum unor coordonate unice este posibilă foarte rareori, deoarece nu întotdeauna ne aflăm în fața unui prozator cu o structură artistică bine definită, căruia să-i putem urmări o metodă de creație sau un profil artistic, distinct. De aceea, atunci cînd cu toată atenția acordată, nu putem găsi suficiente puncte comune și caracteristice în același timp între nuvelele sau schițele din volum, discutarea lor separată se impune. Desigur, această ultimă soluție nu e tocmai fericită, și întrucîtva ea lipsește pe cel care întreprinde analiza ca și pe oricare alt cititor de posibilitatea unei concluzii și a unei perspective firești.

Cu toate că Mihai Beniuc a abordat de puțin timp nuvela și schița, mulți dintre nenumărații săi cititori nebănuind autorului volumelor de poezii de pînă acum atari preocupări, totuși „tînărul" prozator dovedește și aici deplină măiestrie literară, așa că discutarea volumului poate urma calea unor generalizări care ne îmbie pe măsură ce parcurgem fiecare filă. Acest prim și fără îndoială nu singurul volum al său de proză, cuprinde bucăți care poartă amprenta unui puternic talent de prozator. Este interesant de stabilit, mai întîi, modul în care Mihai Beniuc a reușit să filtreze aici influențe din cele mai deosebite și uneori din cele mai neașteptate. Există, mai ales în „Hada lui Vîrnav", o veritabilă poezie a naturii, o încîntare nemărginită în fața frumuseților care ni se deschid cu dărnicie nemăsurată în peisajul rustic. Toate aceste minunate priveliști nu formează însă la Beniuc obiectul unei incantații sterile, al unei admirații mute, ci, dimpotrivă, ele răsună în sufletul povestitorului, îi transmit direct, o stare sufletească deosebită. Această poezie a naturii, în gamele ei cele mai discrete și delicate, pornește desigur de la Sadoveanu, care pare-se că a găsit de data aceasta unul din urmașii săi cei mai demni pe plaiurile ardelene. Descripția aceasta lirică la Beniuc rezultă însă din structura sa poetică, de cele mai multe ori nervoasă, agitată, violentă chiar. De aceea, chiar aceste momente de încîntare retrospectivă, sînt redate într-un tempo mult mai rapid; fraza este construită din perioade mult mai scurte, ce se succed ca o adevărată avalanșă: „Ce nu era acolo? Un crîng de tufe de alun, un sfat de sălcii scorburoase aplecate pe un tău, pîlcuri de plopi groși ca roata carului și înalți de trebuiai să-ți sprijini căciula în ceafă cînd te uitai spre vîrfurile lor. Ici un prun, colo niște nuci crescuți din nucile pierdute de ciori, dincolo un cireș pripășit de cine știe unde, duzi, meri pădureți, tufișuri de mure și zmeură sălbatecă, trestii foșnind la orice adiere de vînt, papură pe locuri mocirloase, piceuci cu floarea galbenă, și stuhărie, și buruienari, și curpeni, și lăurușcă împletită din crengile arborilor; fulgerul s-ar fi rătăcit prin atîta încîlceală. Apoi viețăților? Cuiburi de granguri, de privighetoare, ciocănitori, cufundari cu pene verzi trecînd peste apă repede ca suveica, fazani, cocostîrci, rațe sălbatice, păturnici, găinuși, pitpalaci". Dar Beniuc mai este apropiat, și aceasta în privința construcției caracterelor, de Slavici, integrîndu-se în multe privinți pe linia sănătoasă, promovată de acest întemeietor al prozei realiste ardelene. Recunoaștem în proza lui Beniuc, continuînd tradițiile epice ardelenești, aceiași oameni, care se luptă cu o încordare extraordinară, uneori de-a dreptul neverosimilă, cu natura, cu condițiile vitrege de viață, care caută să smulgă pămîntului cît mai mult într-o bătălie, socotită uneori inegală. Vom întîlni aceiași oameni de acțiune, îndîrjiți, care nu se descurajează, de tipul lui Popa Tandă și al sărăcenilor săi care fac din pămînt sterp terenuri producătoare de belșug. Vom întîlni însă și altă categorie de oameni, și ea frecventă prozei ardelene, anume arviviștii, dornici de avuții, al căror suflet se mutilează prin atrofierea celor mai alese și frumoase însușiri morale. Această poftă nesățioasă îi duce la crimă (vezi, de exemplu, „Hada lui Vîrnav") sau îi anihilează sufletește, transformîndu-i în niște exemplare umane rapace, respingătoare (vezi, de exemplu „Fum"). Fără îndoială că situațiile în care evoluează eroii lui Beniuc, caracterele lor vor fi altele, reacțiile lor sînt determinate de condițiile moderne de viață. Am vrut să indicăm aici numai o filiație care ni se pare că se impune, atunci cînd parcurgem paginile cărții. Mai mult decît atît, recunoaștem în două din bucățile reunite aici, („Ură personală" și „Esplotator") un autentic umor popular pe care atît de bine l-a reprezentat pentru întîia oară în literatura noastră Ion Creangă. Intr-adevăr, mai ales bătrînul din „Esplotator" pare unul din descendenții cu cele mai îndreptățite motive de a se recunoaște printre urmașii legitimi ai hîtrului Moș Ion Roată care chiar atunci cînd își caută dreptatea, năpăstuită momentan, nu uită să-și presare țalba vorbită cu cuvinte de duh și înțelepciuni pline de savoare. In ironia atît de subtilă de care este străbătută „Ură personală" recunoaștem, pe lîngă procedee ale foarte îndepărtatelor discursuri clasice, și inteligența specifică a poporului nostru.

Fără îndoială că o atare îmbinare, filtrată cu iscusința artistului, stăpîn pe mijloacele sale, nu poate avea decît rezultate fericite. Stînd la hotarul acestor trei surse rodnice, Beniuc se arată un prozator profund original și, este tot atît de important să subliniem, un prozator cu adevărat al zilelor noastre. In nuvelele și schițele sale trăiesc conflicte și frămîntări proprii epocii actuale și chiar dacă teme, eroi sau situații își găsesc ascendențe firești, tratarea și rezolvarea lor sînt originale și noi. Pentru proza lui Beniuc va fi caracteristică această înfruntare permanentă între vechi și nou, între înălțimea și puritatea sufletească și meschinăria, mîrșăvia, descompunerea morală. Proza lui Beniuc se remarcă prin această tensiune și înfruntare dintre elementele antagonice, a căror luptă ia formele cele mai violente și mai neașteptate în același timp. „Hada lui Vîrnav" este un exemplu în acest sens. Semnificația luptei în jurul hadei depășește simpla îndîrjire a omului care vrea să-și asigure un mijloc de existență material. Munca dusă de bătrînul Vîrnav pentru a scăpa hada de apele năvalnice, semnifică încleștarea dintre om și natura vrăjmașe, pe care primul reușește să o supună, să o îmblînzească. In același timp, ea simbolizează și lupta cu forțele omenești dușmănoase, care se opun operei constructive, creatoare a bătrînului Vîrnav.

Ucis de acești vrăjmași, bătrînul Vîrnav cade apărîndu-și pămîntul drag de care se legase însuși sensul existenței sale. Dar lupta pentru hada lui Vîrnav nu se va sfîrși cu uciderea bătrînului, ci continuă în noi condiții, odată ce ea intră în stăpînirea unor dușmani tot atît de aprigi și fioroși, dar care se ascund sub o mască, la început puțin transparentă, de comuniști, înșelînd temporar vigilența organelor de partid și de stat. Aceștia se strecoară în fruntea muncilor politice și administrative din partea locului și pun la cale uciderea fiului lui Vîrnav, Simion, unul din principalii lor dușmani, care ducea lupta împotriva risipirii hadei. Demascarea lui Ilisie Holdemulte și a complicilor săi se integrează perfect construcției acestei bucăți, decurge în mod logic din ciocnirea forțelor sociale aflate în luptă. Intr-adevăr, dacă vechii ucigași ai lui Vîrnav n-au fost dovediți, dacă lupta lui a fost inegală și sortită chiar eșecului, fiind mai mult o îndîrjire singulară, o reacție individuală împotriva naturii și a oamenilor care-l amenințau, cei care au atentat la viața fiului său, cei care au pîrăginit minunata hadă, nu se poate să nu fie descoperiți și zdrobiți în actualele condiții, sub orice mască s-ar ascunde ei. Lupta, de data aceasta dată cu dușmani mascați, nu fățiși, nu-i mai puțin periculoasă, dar este sortită izbînzii, din cauza faptului că a devenit dintr-o problemă individuală, una socială. Inflorirea hadei lui Vîrnav, după înfrîngerea vrăjmașilor deghizați, simbolizează tocmai triumful omului nou, al colectivului împotriva forțelor potrivnice unei vieți frumoase și îmbelșugate. Pentru proza lui Beniuc va fi frecventă această temă a luptei cu dușmanul de clasă, care reușește momentan să înșele, să se strecoare, să ia aparențele unui om de treabă, să-și scuze într-un fel sau altul trecutul murdar. „Ură personală", „Esplotator", ca și „Hada lui Vîrnav" se axează pe această problemă deosebit de importantă pentru zilele noastre. In ultima, după cîte am văzut, ciocnirile sînt pînă la urmă fățișe, violente, merg pînă la acte extreme. In cele dintîi, aceste conflicte sînt prezentate nu explicit, ci implicit, fiind evidente din povestirea străbătută, așa cum spuneam, de un autentic umor popular, a bătrînului care vine să arate Comitetului Central nedreptatea comisă împotriva sa, sau din șirul de afirmații ironice, cu aparență negativă, din care reiese adevărata înfățișare a chiaburului Nicolae Trif. Beniuc s-a dovedit cu aceste două schițe un minuitor din cei mai pricepuți ai ironiei, izvorîtă din înțelepciunea populară care știe să dezghioace din aparențele uneori înșelătoare, adevăratul conținut al lucrurilor, să anihileze minciuna și fățărnicia. Intr-adevăr, portretul lui Nicolae Trif se compune din aparente negații, pe care însă propozițiunea imediat următoare le dezminte într-o formă subtilă, ea fiind punctul de plecare pentru o altă aparentă negație, însoțită numaidecît de afirmația care prezintă adevărul. „Că el nu-i de aceia care „unge" pe cei de sus, se înțelege, n-a făcut-o nici sub liberali (căci și el a fost oleacă de liberal); dar că a fost liberal, spune el, numai așa în treacăt, în paranteze, cum zicem noi. De fapt, nici n-a fost multă vreme, că s-a făcut legionar. Iar sub legionari, n-a fost decît puțină vreme primar, atît cît au stat legionarii, căci după aceea, cum, cum nu, a ajuns din nou primar sub Antonescu. In tot acest timp însă n-a făcut nici un rău, căci era foarte ocupat, în afară de lucrul pămîntului, cu o batoză și cu o „căldare" de fiert vinars..." Pentru proza lui Beniuc va mai fi caracteristic și elogiul permanent adus celor mai curate și mai frumoase însușiri omenești în luptă cu micimea, cu vrăjmășia și corupția reprezentanților lumii vechi. Și cei doi colegi de bancă din schița cu același nume, evreul Sami și romînul Dumitru, în ciuda discriminărilor și a persecuțiilor, desăvîrșesc o prietenie din cele mai nobile, clădită din suferințe și aspirații comune, și bătrînul Vîrnav care opune vicleniei, necinstei și jafului, un ideal de muncă neostenită, și moșul pe nedrept numit „esplotator" luptă pe căi diferite pentru realizarea unor principii superioare de viață, pentru înlăturarea nedreptăților și restabilirea adevărului. Important este că Mihai Beniuc subliniază artistic triumful acestor oameni, victoria lor deplină, chiar dacă momentan pot fi nedreptățiți. Dar opuse acestei categorii de eroi sînt celelalte personaje din bucățile reunite în volumul „Ură personală". Vom remarca anumite trăsături specifice pe care autorul le urmărește în portretizarea lor. Dorința nesăbuită de îmbogățire, goana după avuții, rapacitatea, mutilează sufletul, îl fac pe om să aibă în cele din urmă manifestări din cele mai neașteptate și condamnabile. Toți acești oameni înrăiți își dezvăluie pornirile cu sadism. Dușmanii lui Vîrnav îl vor arunca pe bătrîn în apă, pe Simion, fiul lui, îl vor atrage într-o cursă tot cu asemenea intenții criminale, iar cei doi soți din „Fum" nu se sfiesc să profite după moartea unei ființe de care nu-i leagă decît o vagă rudenie. Viclenia, perfidia unor atari exemplare umane, e un mijloc de cele mai multe ori de a-și ascunde crima, ieșirile premeditat bestiale. Nicolae Trif, chiaburul din „Ură personală", sub masca milei, ucide cîțiva prizonieri, iar Ianci, fiul tăbăcarului bogat din satul ardelean, nu vrea să facă altceva, atunci cînd înaintează cu trupele horthiste, decît să „belească romînii". Ura acestor oameni împotriva noii orînduiri, împotriva oamenilor cinstiți și a tot ceea ce este frumos, nu are margini și ajunge în majoritatea cazurilor pînă la acte criminale.

In proza lui Beniuc este frecventă această luptă pe care oamenii cinstiți o duc pentru demascarea dușmanilor sub orice aparență s-ar ascunde ei. Vrăjmașul noii vieți în proza lui Beniuc se prezintă mai ales mascat, sub aparențe binevoitoare, de prieten, de victimă, de om suferind, atunci cînd nu-și arogă drepturi de conducător. Ilisie Holdemulte, Nicolae Trif, Hofman fac parte din aceeași categorie de oameni vicleni care reușesc prin diferite tertipuri să înșele, să se strecoare, să inducă în eroare, să implore milă. Ei sînt însă puși în adevărata lor lumină fie prin fapte care nu pot rămîne nedescoperite, fie prin amintirea celor întîmplate mai demult. Scriitorul urmărește, în contrast cu oamenii noi, cu figurile luminoase din realitatea noastră, cazuri de atrofiere morală, de paralizie sufletească. Fostul avocat și soția sa din schița „Fum" sînt întruchipări pe alte trepte ale criminalilor Ilisie Holdemulte și Nicolae Trif. Și la ei constatăm aceeași ură împotriva omului, aceeași rapacitate și lipsa oricărui sentiment uman. In timp ce primii se ascund, aceștia din urmă, orbiți aproape de ura lor nebunească și de lăcomia care i-a caracterizat o viață întreagă, nu mai pot fi nici cel puțin abili. Ei sînt reduși numai la aspectul acesta de lăcomie dezgustătoare, odioasă.

Mihai Beniuc se dovedește din aceste nuvele și schițe un prozator viguros. Chiar atunci cînd faptele nu capătă o expunere explicită, ci se desfășoară sub forma unei narațiuni liniștite în aparență, sub forma unor amintiri, presărate cu glume, simți palpitînd acolo un conflict puternic care a generat durerea omului, simți frămîntări extraordinare dincolo de această expunere calmă. Din privirile celor doi „foști", din calculele pe care le fac după moartea rudei lor, din perseverența cu care urmăresc să apuce tot, simți falimentul moral al unei întregi categorii de oameni, murdăria sufletească a celor în neputință de a mai realiza un lucru bun. Sînt mărturii ale unui talent de autentic prozator. Fără îndoială, Beniuc se realizează în proza publicată pînă acum mai degrabă ca povestitor. Cele mai multe din bucățile incluse în actualul volum urmează tehnica povestirii retrospective, a narării unei suite bogate de fapte într-un stil condensat. Mihai Beniuc, chiar atunci cînd prezintă desfășurări multiple de evenimente, preferă o construcție sintetică, foarte strînsă, lapidară, în care se elimină amănuntul, rămînînd numai faptul esențial caracterizator. Este și normal. Nuvela și schița, în general, presupun înlăturarea acțiunilor divergente și așezarea în lumină a unui singur fir epic, a unei unice probleme. Beniuc, cu arta unui bun nuvelist, simplifică și concentrează în același timp, îndreptînd atenția spre momentele nodale, semnificative. Paginile sale, cu toate încîntătoarele efuziuni lirice, sînt pline de acțiune, de dinamism, de fapte care se desfășoară cu o iuțeală specifică prozatorilor adevărați. Și cred că exemple în acest sens sînt de prisos, — oricine a parcurs volumul își dă seama că fiecare din bucățile aflate aici îndreptățește aceste observații. Cu volumul „Ură personală" proza noastră actuală, sau mai bine zis nuvela și schița, urgisite de cei mai mulți prozatori talentați, înregistrează un succes însemnat, constituind în același timp un exemplu ce sperăm să fie urmat.

Valeriu Rîpeanu

*) Mihai Beniuc: *„Ură personală"*, E.S.P.L.A. — 1955

11 ani de la eliberarea Bulgariei

Bătrînii

Soarele e sus, către amiază, și Ștefan încă n-a venit. Mătușa Elena își șterge c-o băsmăluță nouă fața îmbujorată de foc și-și aținteşte privirile spre poartă. I se pare că portița o să se deschidă din clipă în clipă, în fața ei o să răsară Ștefan și o să vină spre dînsa zîmbind. Patru ani s-au scurs de cînd nu l-a văzut.

Din bătrînul cais care umbrea peretele, s-au desprins două caise răscoapte. Mătușa Elena le-a șters cu șorțul, le-a pus pe fereastră — „pentru Teniu, că tare-i plăceau"... Cloșca le auzise căzînd și-și chemase degrabă puișorii mici, gălăgioși, la umbră. Un pui galben, cu căpșorul negru, se îndepărtă de ceilalți și se uită la mătușa Elena, cu ochișorii plini de mirare. Mătușa se întinse să-l prindă, puiul piui și cloșca, speriată, mînioasă, începu să cîrîie. Puiul îi aminti mătușii Elena de Teniu; cînd era mic se repezise și el după un pui și cloșca îl ciupise de mîini și-i făcuse un semn pe obrazul stîng. Ii cunoștea bine semnul, și închipuindu-și-l pe obrazul lui, începu fără voie să lăcrămeze.

— Aștepți, aștepți? auzi dinspre poartă glasul bătrînului. A așteptat și-a prea așteptat. Iaca și oaspetele.

Ștefan pășea drept spre dînsa. Așa cum era îmbrăcat, în haine noi, cu părul lins, pieptănat pe spate, nu mai semăna cu Teniu acela care plecase la cazarmă acum șase ani. Fața i se subțiase, slăbise o leacă și numai ochii zîmbeau ca altădată.

Ceva parcă se strînse în pieptul mătușii Elena. Iși simți inima mai mică, un nod i se ridică în gît, ochii i se încețoșară, și — deși făgăduise moșului de dimineață că n-o să plîngă — o podidiră lacrimile. Incercă să se ridice, se sprijini cu o mînă de perete și strînse la piept capul fiului care se aplecase să-i sărute mîna.

— Asta-i bună! strigă moș Dumitru, din urmă. Să vie, să vie, scrie-i să vie, și iaca, mi-l întîmpini cu lacrimi! Slab popor mai sînt și femeile, măi omule! Nu vine, plînge; vine, iar plînge...

Moșul trăsese de dimineață vreo două-trei țuici, colo, jos, așteptînd căruța de la gară și acum avea chef de vorbă, nevoie mare. Iși netezea mulțumit mustățile pleoștite și grăia cu glas aspru; dar și-n ochii lui jucau ape.

Mătușa Elena își sprijinea mîna pe umărul băiatului și-l asculta. El o mîngîia pe păr și o întreba într-una:

— De ce plîngi? N-am venit oare, de ce plîngi?...

— Ei, acuma, bine ai venit în casa părintească! Cum de nu te-a pălit dorul mai des, să vii măcar pentru cîteva zile? De ce nu ți-ai adus nevasta, nepoata? — îl întrebă ea, dojenindu-l blînd.

— Așa, așa, nora, nepoata,—de ce nu le-ai adus? întări și bătrînul. Să vadă unde ai crescut, să ne cunoască, iar noi să ne bucurăm de dînsele,— să ni se umple casa. Apoi izbucni; tot ce adunase mocnit în inima lui, se revărsă dintr-odată, fără veste. Ori poate ne-ai uitat! Ai uitat c-ai lăsat aici tată și mamă? Că sîntem oameni bătrîni și vă ducem dorul? Ia, așa, să mai avem cu cine vorbi una și alta... Ori poate nu ne mai socotești oameni?...

— Miteo, strigă baba, taci, usca-ți-s-ar limba! Nici n-a intrat bine în casă și-ai și început... Taci! Cum să nu se gîndească la noi? Păi, n-a venit de îndată ce i-am scris? Cine știe cîtă treabă are el acolo... Numai la tine nu-i stă gîndul. Vrei să vie ca să ai cu cine ciocni paharul?

Ștefan își înclină capul, de parc-ar fi fost vinovat. Cuvintele moșului îl atinseseră. Il dureau.

— Ei și tu taică, — cum să nu mă gîndesc la voi? Dar lucrez foarte mult și nu mă pot rupe de-acolo. Chiar și acuma, numai o săptămînă stau aicea. Invățăm, ne trudim, iar comenzile curg una după alta. De-aia n-am putut să viu. Tu să nu mă judeci așa...

— Bine, bine, se învoi bătrînul, mai liniștit. Asta se știe, comenzi, muncă...

Intrară în tindă.

— Ei, cum o mai duceți pe-aicea? întrebă Ștefan, privind în odaia cea mare, „soba" — cum îi spuneau ei. Apoi, aducîndu-și aminte de ceva, vorbi repede: nevasta n-a venit, au și ele mult de lucru. Elenca e la un cămin de copii, nu pot s-o aduc, e mică și pe timpul ăsta primăvăratec poate răci. Aveți multe salutări de la amîndouă; mai ales pentru tine, mamă, de la Elenca. „Multă sănătate pentru bunica" — mi-a strigat ea. Au trimis și cadouri.

— Așa, așa, va să zică se mai gîndesc și la noi, rîse moșul cu gura pînă la urechi. Babo, auzi, multă sănătate de la Elenca!

— I-a trecut pojarul? întrebă împăcată bătrîna.

— Incă de cînd... Acum desenează în culori. Stă la căminul de copii. O luăm acasă numai duminica.

— Să vă luați copilul, sări ars bătrînul. Ce fel de oameni sînteți voi, mă? Un copil aveți și pe ăsta l-ați dat pe mîini străine...

Ștefan deschise geamantanul și scoase cadourile. Adusese de toate. Cizme de cauciuc, ștofe, un șal cu ciucuri lungi de mătase, pantofi noi pentru amîndoi și niște mașinării pe care bătrînul le vedea pentru întîia oară.

— Lucrurile astea sînt din uzina noastră.

— Tu le faci, ai? Mașinuțele astea tu le-ai făcut?

— Nu, eu fac alt fel de lucruri.

— Ce faci tu?

— Tată dragă, nu orice se poate povesti și chiar dacă ți-aș spune, n-ai înțelege.

— Cum asta, nu se poate povesti... Nu-i poți spune tu lui tată-tău?

— E, și tu, ajunge acuma, bețivule, — îl împunse bătrîna. Dacă a spus că nu se poate — nu se poate.

— Cine-i bețiv, eu? se supără moșul. Mai întîi, să crești ca mine un fecior erou, și apoi să stăm de vorbă. De ce să nu mă cinstesc? N-am dreptul?

Il apucă de mînă pe Ștefan și-i spuse în șoaptă:

— Dă să-i arăt medaliile, să vadă ce fel de fecior am eu!

Bătrînii se aplecară asupra cutiuțelor roșii, căptușite cu mătase. In întunecimea odăii, scînteiară steaua de aur și chipul lui Dimitrov.

— Asta e premiul Dimitrov, pentru noile noastre metode de lucru. Steaua am căpătat-o cînd am devenit erou al muncii socialiste, lămurea Ștefan.

— Mîine, ai să le pui, pentru iarmaroc. Ai să le pui, nu? Tatăl tău vrea așa! Lasă să fim noi niște pîrliți... Să vadă lumea ce fecior avem noi — și moșul mai vru să spună ceva, dar tăcu, ștergîndu-și cu mîneca lacrima care-i strălucea în ochi.

— Cu ele erai cînd te-ai fotografiat cu Cervenkov, am văzut noi. Bătrîna le netezea cu mîna. — Ziarul scria că i-ați fost oaspeți.

Fața lui Ștefan se înviora deodată:

— El m-a întrebat și despre voi.

Bătrînul îi luă vorba.

— Despre noi?

— „Ai părinți?" m-a întrebat el. „Cum o duc?".

— Spune-i dac-o să-l vezi, (moșul îl prinse de umăr) spune-i că moșul Dumitru măcar încă cinci ani o să crească cei mai frumoși cai din gospodărie. Nu se dă bătut de tineret; pînă și agronomul își scoate pălăria în fața lui. Spune-i că sîntem bine și spune-i... — moșul își șterse iar lacrimile cu mîneca. — Va să zică a întrebat de noi, ai, a întrebat, ai?

Ar fi vrut să mai adauge ceva; se încurcă însă și întorcîndu-se. porunci — așa cum îl știa Ștefan din copilărie:

— Așează-te pe laiță. Pîinea și mîncarea n-așteaptă pe nimeni. Hai, babo, închină-te, să începem.

— Parcă ești ostenit, parcă nu ți-s boii acasă, se întoarse el spre Ștefan.

— Sînt puțin obosit. Mă gîndeam la ai mei... Mîine-i iarmarocul?

— Mîine mergem în tîrg. In casă n-o să ne vină nimeni, că n-are cine. Neamurile bătrîne din alte sate ne-au murit; cu cei tineri nu ne prea cunoaștem. Sîntem bătrîni! Poimîine o să mergem la gospodărie. Eu mi-am luat un fel de concediu cît ești tu aicea. Dar o să mergem să-ți arăt marfa mea. Pe urmă o să mergem la pește. Incă e frig, dar tu ești tînăr. Pește aș mînca. Pe vremuri, ții minte cum îl prindeai singur, ai? Vîrșa-i sus în pod. După asta, o să vedem noi ce-am mai putea face. Treabă n-avem. Să tot umblăm.

Cum se vede, moșul le ticluise pe toate dinainte.

— Bine, încuviință Ștefan și iar căzu pe gînduri. — Și la pește ne putem duce; și gospodăria o s-o vizităm; în șapte zile avem timp.

După prînz, mătușa Elena îl îndemnă pe Ștefan să se culce. Ii așternu în cămăruță și ieși în vîrful picioarelor. Moșul trecu pe sub fereastră și se întoarse în tindă.

— Nu doarme.

— Să nu-i fie cumva tare patul; s-o fi deprins alt fel.

— Am văzut adineauri că se gîndea la ceva. Are el un gînd. Și moș Dumitru se așeză pe pat.

— Nu cumva nu se înțelege cu nevasta? Mă rog, știi cum sînt orășencele... N-a adus-o cu el... mai știi...

— Sînt orășence și orășence. Cum să nu se înțeleagă? Doară lucrează toată ziua împreună în fabrică. De unde să le mai rămîie timp de ceartă?

Tăcură amîndoi. Apoi cercetară cadourile. Mătușa Elena ridica atentă mașinile electrice. Era de-a dreptul uimită. Mîngîia părțile lucioase și se bucura.

Moș Dumitru se uita la ele de departe. Nu se apropia. Să înțeleagă baba că a văzut el lucruri și mai grozave. Le cerceta printre gene, se bucura, dar nu-și destăinuia mirarea... Să știe bătrîna: c-o fi el bețiv cum îi spusese alaltăieri, dar mașinuțele electrice nu-l uimesc. Iși lăsă opincile de cauciuc lîngă pat, se întinse întorcîndu-se cu spatele și începu să sforăie. Baba Elena ascultă: din cămăruța lui Ștefan n-auzi nici un fel de zgomot, așa că se culcă și ea pe laița de lîngă fereastră.

Ștefan nu dormea. Se zvîrcolise o vreme în pat și cînd moșul începu să sforăie, se sculă și ieși din casă în vîrful picioarelor. Soarele lumina răzbătînd fără putere printre frunzele verzi ale copacilor. In curte crescuse iarbă înaltă. Un cățelandru se ridică de la umbra hambarului, îl privi neprietenos, lătră leneș de cîteva ori și se culcă iar. „Cel bătrîn cu siguranță c-a pierit... nu mi-au scris", își zise Ștefan. Și deodată i se făcu dor de cîinele tărcat care-i ieșea totdeauna înainte, lătrînd bucuros, îi sărea pe piept, îi lingea fața, mîinile. De cîte ori n-a mers cu dînsul la păscut vacile... de cîte ori nu l-a pierdut la moară și întotdeauna, cînd se întorcea, îl găsea în curte.

Ce mică era casa lor! Acoperișul aplecat, cu țiglele turcești roase de vremuri, brîul albastru din jurul ferestrelor, toate astea i se păreau lui că le vede pentru întîia oară. In casa asta s-a născut el, a crescut, a trăit. Acum au rămas numai bătrînii. Oare cum trăiesc singuri? Cît de lungi trebuie să le pară nopțile! Cum s-au mai bucurat c-a venit la dînșii...

Dimineața, pregătindu-se pentru iarmaroc, Ștefan își prinse — după dorința moșului — decorațiile la reverul hainei. Erau gata să plece, cînd le sosiră o droaie de musafiri: tovarăși din copilărie, prieteni din tinerețe, secretarul de partid Ivan Țonin și chiar și președintele sfatului, Ilia. Mătușa Elena nu mai știa ce să facă de bucurie. Pînă mai ieri fusese liniște și, deodată, uite ce de lume... Oaspeții n-așteptau; și, of! — ce de oaspeți! și-ncă ce fel de oaspeți: oamenii de vază ai satului! Au ciocnit, s-au înveselit de parc-ar fi fost oaspetele lor. El le povestea despre Sofia, despre Cervenkov. Apoi toți închinară în sănătatea lui și plecară. Baba Elena îi petrecu, bucurîndu-se pentru fiul ei. Oamenii îl salutau, îl arătau cu degetul celor veniți din alte sate. El mergea drept prin mulțimea gălăgioasă, rîdea și steaua lui de aur strălucea, strălucea mereu.

Mătușa Elena se plimbă puțin prin sat și, nevăzînd nici o femeie de seama ei, la care să se oprească și să se laude cu oaspetele, porni în sus, spre soră-sa, Kuna.

Ceasul din turnul școlii bătu de unsprezece ori. Bătrîna se opri și se uită la soare.

— Vai de mine, s-a făcut amiază. Se hotărî să se întoarcă. De ce să mai meargă pînă în deal?

De mult bătuse ceasul douăsprezece. S-apropia ora unu. De mult ciorba de pasăre, clocotea pe foc, iar mirosul aromitor al iahniei de cartofi întregea ospățul. Plăcinta începuse să se răcească; musafirii întîrziau.

Bătrîna așeză măsuța, scoase din scrin o față de masă înflorată, frecă lingurile de lemn cu un șervet curat, așeză farfuriile, puse pernuțe pe scăunelele cu trei picioare și ieși în portiță: dinspre centru nu s-auzea nici un zgomot. Era vremea mesii. In uliță, copiii îmbrăcați de sărbătoare, cu stegulețe multicolore în mîini, se jucau, alergînd în jurul stîlpului bătut de curînd pentru electrificare. Peste case, în înălțimi, aerul juca de căldură. De jos, dinspre piață, apăru un grup de oameni, dar o cotiră și-i pierdu din ochi. Mătușa Elena se întoarse și se așeză în fața casei. Măcar moșul să se fi întors, să-i fi spus unde s-a dus Ștefan. Și, mă rog, el nu știe că-l așteaptă cu masa pusă? De atîția ani n-a mai venit prin sat și acum nu vrea să steie în casă.

Se ridică și intră în tindă. Focul din vatră se stinsese. Scrumul albcenușiu acoperea ușița și-i amintea parcă de frigul iernii. Ca înghețate, în jurul ei stăteau oala, cratița afumată și tava plină cu plăcinte. Bătrîna ridică un capac, își turnă puțină ciorbă și se așeză. Nu-i era foame, dar nu se cădea ca-ntr-o astfel de zi să nu șadă nimeni pe laiță. Deodată tresări. Umbla cineva în pod. Pașii grei îndoiau scîndurile pe jumătate putrezite. Se sperie.

— Care-i acolo? strigă ea și așteptă răspunsul.

Ceva căzu în prag. Mătușa Elena ieși repede și numai nu s-a împiedecat în toarta găleții de pînză, aruncată de bătrîn, prin ferestruica podului; era prăfuită, ruptă; după ce-o aruncase, bătrînul coborîse, de bună seamă, pe scara din spatele casei.

— Unde umblați pînă la ora asta? Ia te uită de cînd a trecut prînzul!

— Nu ne pierdem, nu te teme. Moșul își mîngîie cu mîndrie mustățile și își plecă fruntea ca și cum ar fi fost vinovat.

Ilustrație de ANGI PETRESCU

— Ștefan unde a rămas?

— In sat. Au adus niște mașini pentru electricitate și ne-am dus să le vedem. Am mîncat, nu-ți fie teamă. Indată se întoarce și el. Vorbește jos cu cei mari. S-a strîns o grămadă de popor în jurul lui; tot iarmarocul. Ii arătă cu brațele cam cîți oameni s-au strîns în jurul fiului lor. Ochii îi străluceau de bucurie. O mare și tainică fericire îi întinerise fața.

Dinspre iarmaroc ajungeau pînă la dînșii strigătele neclare ale vînzătorilor, rîsul fetelor, răbufniturile mingii cu care tinerii își încercau puterile. Zgomotul se îneca, se întețea din nou, apoi curgea neîntrerupt. Portița scîrțîi și în curte intră Ștefan. După el pășeau Ivan Țonin și fiul lui Bojinov, Rusi.

— Am cam întîrziat, mătușă Elena, să ne ierți. Ți-am făcut oaspetele să zăbovească, dar să nu te superi pe noi. El e și oaspetele nostru, al satului. L-am ospătat noi, să nu te îngrijești de asta.

Ștefan zîmbi. Ridică din umeri, cerîndu-și parcă iertare de întîrziere și intră în casă. Ceilalți rămaseră afară.

— Apoi bine că l-ați ospătat, că el n-are mamă și tată. Intr-o zi ca asta, trebuie să se ducă la străini? Baba Elena ar fi vrut să-l certe pe Ivan, dar bucuria din inimă n-o lăsă. Fiul ei este oaspetele întregului sat, toți îl cheamă la dînșii. Dădu să intre în casă, să scoată scaune și mai că se ciocni de Ștefan. El avea în mînă ceva cafeniu, lucios. Bătrîna luă scaunele și ieși să le asculte vorbele.

— Cheile astea sînt ceva mai scumpe decît celelalte, dar puteți să vă comandați și voi. Sînt mai trainice, mai frumoase și țin mai mult, — îi explica Teniu lui Rusi, învîrtind mașina în mîini. Nu vi s-a spus la curs?

— E, cursurile! Pînă să înțelegi una, cealaltă s-a și terminat. Rusi se întinse și luă mașina.

— Lucru solid! Sînt de la uzina voastră? Nu-i așa? Solid lucru, încuviință el din cap. Mă-nscriu chiar acum, și mîine fac comanda.

Cineva bătu în poartă. Lătră cîinele și în curte intră un grup de oameni. Erau și de prin alte sate.

— Ieși puțin ca să te vedem, omule! rosti spre Ștefan, Liubku Balkandjiceto, cu care făcuse armata. Odată ai venit în sat și stai în casă. Păi mai ieși puțin să te întîlnești cu oamenii. Au venit și întreabă de tine.

— Unde să se ducă oaspetele nostru, grăi moșul și-i privi fălos. Să stea la noi și dac-o să-i rămîie vreme, o să coboare și-n sat!

— A, moș Dumitre, n-ai dreptate — spuse careva — vrem și noi să-l vedem, să vorbim cu dînsul. Să ne mai învețe cîte ceva.

Inima bătrînului se înmuie, îi trecu supărarea. Ia te uită cîți oameni au venit să-l caute!

— Păi, să iasă, se hotărî el, să iasă, dar diseară să se întoarcă devreme, pentru că-i ostenit.

. . . .

Ștefan se întoarse noaptea tîrziu. Bătrînul adormise. Baba micșorase flacăra lămpii și aștepta, ghemuită pe laiță. Il auzi bocănind la ușă, apăsă pe clanță și ieși să-l întîmpine.

— Mi se pare c-am întîrziat puțin?! spuse vinovat Ștefan și-și privi mama. M-au ținut de vorbă jos, n-am avut încotro.

— Taică-tău s-a culcat, îl vesti bătrîna.

— S-a culcat?

— Nu știi că noi ne culcăm odată cu găinile?

— Sînt și eu un oaspete...! zîmbi Ștefan. Chipurile, am venit ca să mă odihnesc, să ne vedem, și nu dovedesc să mă întorc acasă...

— Bine c-ai venit, să te știu că ești aici! Bătrîna vru să mai spuie

KLIMENT ȚACEV

ceva, dar băgă de seamă că n-a pus solnița și se repezi la dulap.

Ștefan mînca repede, aplecat deasupra farfuriei. Era flămînd. De bună seamă că la prînz înfulecase în fugă și ieșise repede la mașini. Mătușa Elena se așeză lîngă dînsul, întinzîndu-i un șervet curat pe genunchi. Voia să-l întrebe cum i-i casa; ce camere are, dacă nevastă-sa are covoare. Au dulapuri, garderoabe,... paturile cum sînt?

— S-a schimbat satul, de cînd am plecat eu, începu Ștefan, cu gura plină. Mă uit la unii și nu-mi vine a crede că pînă mai ieri am păscut vitele împreună, iar astăzi sînt conducători! Mai greșesc ei pe ici, pe colea dar treaba merge.

— De cine vorbești?

— De Ivan, de Liubku, de Rusi! Chiar și ceilalți din sat s-au schimbat mult.

— Poate, — fu de acord mătușa Elena. Nu înțelegea despre ce vorbește Ștefan, dar dacă el spune ceva, înseamnă că e adevărat. Apoi se întristă, că doar nu despre asta ar trebui să vorbească ei acuma.

Se ridică și intră în cămăruță ca să întindă așternutul. Aprinse lampa, acoperi cu o năframă curată perna și se întoarse din nou în tindă. Ștefan se ridică de la masă, înalt și drept, înveselit de pe urma discuțiilor cu oamenii. Iși privi mama și îi zîmbi.

— Noapte bună, maică!

— Noapte bună! O să fie cam tare patul! Poate c-ai uitat să dormi pe laiță, dar iartă-ne...

Dimineața, Ștefan dormi pînă tîrziu. Cel puțin așa le păru bătrînilor, fiindcă soarele răsărise de mult. Se spălă și porni către sfatul popular. Le făgădui că se întoarce la prînz.

Moș Dumitru luă vîrșa, o desfăcu și începu să umble cu ea prin curte, de parcă ar fi fost la rîu și ar fi pescuit într-adevăr. Făcu cîțiva pași, se opri, o înfășură repede și, înjurînd, o aruncă lîngă perete. Inghionti cîinele și ieși pe portiță. S-o fi dus la gospodărie să-și vadă de cai. Mătușa Elena deretică odăile, poate mai vine și astăzi cineva în vizită, mătură și intră în odaia lui Teniu. Patul răvășit mai păstra căldura lui. Mîngîie cu mîna pernuța pe care se odihnise capul fiului ei și, parcă ferindu-se de niște ochi străini, se întoarse și ieși repede. Se așeză lîngă vatră și începu să gătească. Spre prînz se întoarse bătrînul. Era supărat. Unul din mînji nu voia să sugă.

— N-a venit încă?

— N-a venit. Dar ce, s-a și făcut vremea mesei?

— Lasă-l să hoinărească. Lasă-l să hoinărească! se supără bătrînul. A venit ca oaspete și nu stă în casă, ca lumea, da' umblă să rostuiască treburile satului.

— Să te fi dus să-l cauți, ai? Acu-i drept că nu s-a văzut de atîția ani cu tovarășii lui, de aceea întîrzie.

— Pune masa! Moș Dumitru împinse scăunelul cu piciorul și trînti măsuța în mijlocul tinzii.

— N-o să-l așteptăm! Dacă-i e foame, să vină!

— Of, și tu, îl repezi bătrîna, începînd să taie pîinea.

N-au mai vorbit. Amîndoi mîncau fără să se privească, ca și cînd și-ar fi dat seama că fac ceva nepotrivit. Bătrînul se ridică primul, scutură firimiturile cu mîna și iar plecă. Mătușa Elena se duse pînă la portiță, gîndindu-se să-și caute ea feciorul. „Dar dacă se întoarce și n-o găsește acasă, ce-o să creadă?" Se hotărî să trimeată pe cineva, dar nu zări nici un copil în drum.

Spre seară, bătrînul se întoarse, își zvîrli căciula pe pat și oftă greu.

— Diseară se ține ședință pentru electrică.

— Țină-se! se răsti bătrîna. Pe Teniu nu l-ai văzut? Nu i-ai spus că-l așteptăm?

— El spunea că trebuie o adunare, să se lămurească oamenii. Sînt d-ăștia, d-alde Gheorghe Iordanov, care bodogănesc că n-o să le vie curent, c-or să putrezească lemnele în pămînt degeaba. Pentru asta e adunarea.

— Viu și eu.

— Nu-i treabă de muieri acolo.

— Pentru muieri ori nu, eu tot viu.

— Mai bine vezi-ți tu de casă, începu bătrînul, deși știa că ea tot se va duce. — Adunarea asta o să înceapă tîrziu și-o să țină toată noaptea.

— Să țină cît o vrea. Teniu o să fie acolo, nu-i așa? Dacă nu putem să-l vedem acasă, să-l văd măcar acolo. Dar tu de ce nu te îmbraci ca lumea? Cum te duci cu pantalonii ăștia? Vrei să puți a grajd? Stai, să-ți dau căciula aia nouă; leapăd-o pe-asta!

Se sculă și se îndreptă spre cămară. Moș Dumitru își privi opincile încrețite, pantalonii roși la genunchi, mînjiți de noroi, plini de fîn și bălegar și se îngîndură: „Bine zice baba. Ce fiu am eu, și să mă duc în halul ăsta la adunare".

Sala cea mică a școlii era plină peste măsură. Cei de lîngă ușă stăteau în picioare, înghesuiți, pe cînd scaunele și băncile scîrțîiau sub greutatea celor așezați. Pe scenă, la masa acoperită cu pînză roșie, stăteau Ivan Țonin, președintele sfatului popular, Liuben și Ștefan. Decorațiile străluceau pe reverul hainei. Flăcările galbene ale lămpilor ba aruncau în sus limbi roșietice, ba abia mai pîlpîiau. Deodată trecu o șoaptă printre rînduri: „Faceți loc, faceți loc!" Mirați, oamenii se întoarseră spre ușă. Pe potecuța dintre scaune, mergea mătușa Elena. Era îmbrăcată în haine de mare sărbătoare. Se împodobise cu basmaua cea nouă adusă de fiul ei. Clătina capul și ciucurii i se rostogoleau vioi pe umeri. După dînsa, tușind din timp în timp, înfundat, în podul palmei, pășea moș Dumitru.

— Baba Elena, moș Dumitru Dimitrov... se șoșotea din toate părțile.

Bătrînii trecură printre rînduri mîndri, tăcuți și se așezară în prima bancă.

— Și așa tovarăși, eu termin. Vorbea Liuben. Cincizeci de case nu vor să sape gropi pentru stîlpi și nici măcar s-ajute cu bani la electrificare. Nu din pricină că n-au bani. Nu vor. Noi n-o să-i rugăm prea mult. De mîine îi amendăm. Să fim lămuriți, ați înțeles! Tu, bai Pencio, de ce te încăpățînezi, de ce trebuie să te amendăm?

Din mulțime se ridică un țăran voinic, cu păr cărunt. Tăcu puțin, tulburat, frămîntîndu-și șapca; își ridică fruntea.

— Ca să dau bani, nu-i mare lucru. Dar pentru ce să-i dau, dacă știu că lumina n-o văd niciodată. De unde-o să luăm electricitate? Roșița nu-i încă gata, fiul meu lucrează acolo și eu știu. Peste cel puțin trei ani o să fie gata barajul, mi-a spus el. De unde, dară, o să luăm curent? Or să putrezească stîlpii în pămînt și-or să zbîrnîie sîrmele degeaba. Să văd cu ochii mei, și-apoi da. Cînd o s-aduceți curentul, veniți! Vă dau și bani și pun și stîlpi.

Sala amuți. Bai Pencio zăbovi puțin în picioare și nemaiștiind ce să spună, se așeză.

— Dați-mi cuvîntul, strigă cineva din fundul sălii.

Se ridică moș Peni Politikata.

— Tovarășul nostru și vecinul meu grăiește așa, pentru că e un om inconștient. In fiecare zi îi spun: „Rușinează-te, măi omule, nu te despărți de ceilalți. Puterea asta-i alt fel de putere, dacă spune ceva, așa este". Iar el o ține una și bună.

In sală se iscară glasuri. Ivan Țonin bătu în masă și abia-i potoli.

— Așteptați, strigă în timpul zgomotului Politikata. Să hotărîm — cred eu, că atunci cînd o să vie curentul, unor oameni ca vecinului meu, să nu le dăm dreptul să-și tragă lumină cel puțin un an, dacă se încăpățînează acuma. Lasă-i să se afume cu lămpile, lasă-i să-și scoată ochii!

— Tu adă curentul și după aia să vorbești, răspunse bai Pencio. Politikata o să aducă lumină, vrea să mă sperie! Cîmpurile lui erau odată numai paragină, puteai prinde vulpi prin ele. Și acuma cică sînt inconștient. Să-și păzească mai bine casa, că i-o dă jos vîntul, și să lase oamenii în pace, auzi?

Bătrînul sări și începu să strige:

— Il auziți, iubiți consăteni și tovarăși, ce spune? Astea-s vorbe inconștiente. Așa vorbesc dușmanii noștri. Cer să-și facă autocritică, cer! Și să nu poarte grijă casei mele.

Un val de rîs cuprinse sala. Flăcările lămpilor se micșorară, cît pe ce să se stingă. Mai tare decît toți, rîdea moș Peni. Nu înțelesese de ce au rîs ceilalți, dar dac-au rîs, înseamnă că s-a-ntîmplat ceva de rîs. Asta înveseli și mai mult adunarea.

— Liniște! încercă să-i potolească Liubcu. Dau cuvîntul eroului muncii socialiste și consăteanului nostru, Ștefan Dimitrov. Să ne povestească el ceva despre electricitate. După cum știți, el se pricepe în problema asta.

Ștefan se ridică în picioare, își îndreptă părul. Toți îl priveau tăcuți.

— Tovarăși, — începu el — este adevărat că Roșița nu e încă gata. Dar asta nu-i singura centrală electrică care produce curent electric în țara noastră. Noi sîntem înconjurați de un inel de înaltă tensiune care dă electricitate tuturor stațiunilor și de acolo o să luăm și noi curent electric. Știți că Izgrev Bălgărane, Radinenat, Kamenet au electricitate. Anul ăsta o să avem și noi curent electric. Unii, ca bai Pencio, nu cred. Ei nu sînt inconștienți, dar așa s-au obișnuit, întîi să vadă și-apoi să creadă.

— Așa e! Ce tot îndrugă pierde-vară ăla? — spuse bai Pencio.

— Liniște! bătu în masă Ivan Țonin.

— Bai Pencio nu e un om inconștient, dar dacă nu vrea să puie stîlpul, o să-l punem noi. E treabă de-o oră. Mîine viu și eu și-o terminăm. O să aduceți curent peste trei luni, și-o să-l chemăm, să-i spunem: „Uită-te, încredințează-te că puterea noastră nu minte, își îndeplinește făgăduielile". Și eu cred că atunci o să înțeleagă cît de mult greșește astăzi. Sarcina noastră este de a-i lămuri pe oameni și nu de a-i amenința.

Baba Elena nu-și putea dezlipi ochii de la fiu-său. Cum vorbește, are cuvinte potrivite pentru inima fiecăruia și nu poți să nu-l crezi. Tot satul îl ascultă. Și ăsta este Teniu, fiul ei. Se aplecă și-și șterse lacrimile. Bătrînul o împunse cu cotul și tuși înfundat.

— Au rămas cincizeci de case, continuă Ștefan; dacă nu vor să ne ajute, dacă nu-i putem convinge, — dar eu cred că putem, — ne-om descurca singuri. Propun ca mîine toți cei care nu se duc la cîmp să vină să săpăm gropile, să punem stîlpi și să începem să întindem firele. De prășit, ați prășit, iar pentru cules e prea devreme. Eu o să-l ajut pe Rusi, o să ne întrecem. Dacă terminăm mai devreme, o să avem mai devreme curent în sat. De ce s-așteptăm tehnicieni de la oraș? Ei sînt foarte ocupați acuma. Trebuie să meargă în nenumărate sate. Ce spuneți de asta? Am dreptate?

— Ai... strigară vreo zece voci.

— Să mergem, n-avem multă treabă la cîmp.

— Cine-o să vină mîine, să se înscrie acuma. Liubku scoase o foaie.

— Inscrie-mă pe mine, săriră cei dintîi cîțiva tineri.

— Vino și tu, se îndemnau unii.

— Scrie-mă și pe mine, se ridică moș Dumitru.

Ștefan se uită la tat-său și-i zîmbi.

— O să-mi pun singur stîlpul, nu vreau să mă ajute nimeni! se ridică bai Pencio. Și banii-i depun tot mîine.

— Ți-a venit mintea la cap! strigă moș Peni, dar nimeni nu-l luă în seamă.

S-au întors noaptea tîrziu. Ștefan mergea cu un grup de tineri. Inainte grăbeau cei vîrstnici.

— Da' bun comandant e fecioru', ai? Cum a început să vorbească, gata... Babo, ai auzit cum tăia? Tăia, nu alta!

Baba Elena nu zise nimic. In fața ochilor ei era numai Ștefan, în picioare, în fața oamenilor tăcuți, ascultîndu-i cuvintele. Steaua de pe piept strălucea în întuneric, ca și cînd ar fi fost vie.

— Dacă și lui Pencio î-a fiert capul, o să iasă ceva din treaba asta! spuse bătrînul și rîse mulțumit.

Intrară în casă, vorbiră despre ce aveau de făcut a doua zi (cu Ștefan mai veniseră și alții, să-și împartă ulițele) și se culcară.

Baba Elena închise ochii dar nu-i era somn. Ii văzu pe cei patru copii ai ei morți de timpuriu, Nicolina, Hristo, Petre și Ilia. Fețele lor se șterseră, se pierdură în întuneric și înaintea ei stătea Teniu cu haina lui taică-său, cu mînecile suflecate, slăbuț, ținînd-o de poale. Cît a suferit cu dînsul! Se gîndea că n-o să trăiască, și el uite ce om se făcu?! In fața ochilor bătrînei se perindau cele mai felurite imagini din viața lui Teniu: ba-l gonește cîinele lui Ignatov, ba se întoarce cu nasul julit, ba îi dau diplomă și învățătoarea îl laudă în fața tuturor. Și uite, în astă seară, tot satul l-a ascultat cum vorbește, a avut încredere în cuvîntul lui.

Dimineața, bărbații plecară din zori. In casă rămase numai bătrîna. Cercetă din nou cadourile, deschise geamantanul, se bucură de hainele noi, curate, ale fiului, și-l închise la loc. Ar fi vrut să vorbească cu cineva, să se laude, dar nimeni nu se abătea pe la dînsa.

Zilele se scurseră repede. A doua zi Ștefan plecă pînă la oraș ca să aducă unele materiale și se întoarse tîrziu, în timpul nopții. Apoi porni din nou prin sat. Firele străluceau în soare și zbîrnîiau ușor în vînt. Oamenii se însuflețiră. Incepură să vorbească numai de curent. Montau transformatorul; după o lună satul avea să fie luminat.

Sîmbătă Ștefan veni acasă mai devreme. Iși dezbrăcă haina de lucru, se spălă, se îmbrăcă din nou cu hainele cele bune și ieși în ușă. Petuniile își deschideau floricelele și în micuțele ceșți roșii străluceau picături. Se uita la flori și parcă se gîndea la ceva.

— Ce-i? Ai căzut pe gînduri? Bătrînul se așeză lîngă el.

Ștefan nu-i răspunse nimic.

— Să nu fi primit vreo scrisoare! se sperie baba Elena, și se așeză și ea.

— Nu-i scrisoare, dar trebuie să plec.

— Cum o să pleci? se miră moș Dumitru. Dar după pește cînd mergem?

— Mi s-a terminat concediul.

— Dar cînd s-a terminat? își plesni palmele a mirare bătrîna.

— Mîine se termină. Luni trebuie să fiu la lucru.

— N-o să pleci! O să rămîi încă o săptămînă. N-o să se oprească lucrul fără tine acolo. Nici n-am apucat să ne vedem ca lumea. Ai tot umblat prin sat. Ce-am înțeles noi?

Bătrînul trase adînc din țigară și-l privi supărat.

— Ia rămîi, maică, rămîi să te odihnești. Treaba nu se mai termină niciodată. Mătușii Elena nu-i venea a crede că Teniu va pleca. Parcă mai ieri a venit. Nici n-au vorbit. Nici nu l-au ospătat.

— Nu pot rămîne, și-acolo m-așteaptă destule...

— Noi nu-ți dăm drumul, dar dacă tu vrei, du-te, — se porni bătrînul. Du-te, dacă vrei atît de mult, dar să știi că noi nu te lăsăm.

Ștefan se îngîndură. O cută adîncă i se săpă între sprincene.

— Trebuie să plec, începu el rar. Cînd am venit încoace, la uzină s-a primit o comandă. Trebuie să facem piese electrice și mașini pentru o nouă uzină; la toamnă intră în funcțiune. Munca asta se face pentru prima oară în țară la noi, iar brigada noastră s-a cam risipit: doi au plecat în armată, au venit alții încă nepricepuți. M-am dus la director și i-am spus: „N-am să plec. Munca e de foarte mare răspundere, pentru noi". El l-a chemat pe secretarul organizației de partid, au vorbit puțin și mi-au spus: „Dacă n-ai fost în sat de-atîta vreme, dacă ai anunțat și te așteaptă, nu trebuie să-i minți pe bătrîni. Ei sînt oameni în vîrstă. Aici sîntem o uzină întreagă. Se vor găsi oameni să ne ajute. Nu trebuiesc uitați părinții. Du-te, dar numai așa, pentru o săptămînă". Au stăruit și eu am venit. Și ca să vorbesc deschis, mă gîndesc mereu acolo, la brigadă. Dacă vom întîrzia, vom fi întrecuți. E adevărat, sînt oameni în uzină, dar...

Bătrînii ascultau cu capul plecat. Moș Dumitru trase de cîteva ori din țigară, o călcă, și spuse îngrijorat:

— Și dacă nu terminați la timp, o să te judece? Ai dreptate, noi nu ne pricepem la mașini, dar o să vă judece dacă nu terminați la timp?

Ștefan tăcu. Se încruntă, se întunecă.

— N-o să ajungă treaba la tribunal, noi n-o să ajungem niciodată la tribunal, dar e altceva. Trebuie să terminăm totul înainte de termen. Sînt ei oameni acolo, dar toți au treabă și munca fiecăruia e cu termen și de răspundere. Socot că e altceva dacă mă aflu și eu acolo...

Baba Elena se ridică greu, se frînse de mijloc de parcă ar fi fost bolnavă, se sprijini de perete și intră în casă. Cuprinse odaia cu privirea: icoana cu chipul șters al sfîntului Dumitru, masa pe care erau așezate cadourile de la Ștefan, patul sculptat cu mere roșii la căpătîi. Și deodată porni repede spre ușă. Se opri, se întoarse, parc-ar fi vrut să-și amintească pentru ce intrase, se așeză pe pat și dădu drumul mîinilor încrucișate. Va-să-zică, Ștefan vrea să plece... A venit, n-a stat nici măcar o zi în casă și pleacă din nou... Și iar or să rămînă singuri. O să se umple casa de tăcere, or să asculte cum bate vîntul noaptea în crengile caisului, cum în zori, înainte de răsăritul soarelui, se trezește satul; vor aștepta scrisorile lui, noutăți de la oraș, se vor bucura de succesele lui, dar el nu va mai fi cu dînșii, n-o să-i mai netezească decorațiile, n-o să-i mîngîie părul...

Ușa se deschise. Bătrînul intră în casă. Mătușa Elena își șterse cu marginea năframei lacrimile și-l privi. Moș Dumitru stătea lîngă ușă, cu capul plecat, tăcînd. Apoi ridică fruntea și ochii li se întîlniră. Inteleseră amîndoi: vor rămîne din nou singuri. Și deodată simțiră că, cu toate certurile întîmplătoare, cu toate neînțelegerile mărunte, cu toată gîlceava, ei sînt așa de legați unul de celălalt, atît de mult s-a obișnuit unul cu altul, încît se îngroziră la gîndul că unul din ei doi n-ar mai trăi. Ce-ar face celălalt, cum ar duce-o singur?

Ieșiră. Ștefan ședea pe scaun așa cum îl lăsaseră, și desena cu bățul în țărînă niște figuri.

— Să fi rămas încă o zi-două, Teniu, începu din nou, fără curaj, moș Dumitru.

— Nu pot, tată.

— Scrie că ești bolnav. Să mergem după pește, după aia poți pleca.

— Nu-i pot minți. Doar eu ți-am spus că și acolo m-așteaptă treaba.

Baba Elena își strînse basmaua. Mîinile îi tremurau.

— Și să rămîi e bine, și să prînzi pește e bine, dar tu ești zbuciumat. Te gîndești la un lucru. Ia ascultă, Teniu, ascultă-ți mama. Noi sîntem deacum oameni bătrîni. Ce ne mai trebuie? Ai venit, ne-am bucurat, am plîns. Pe tine te așteaptă lucrul. Tu nu-l asculta pe tat'tu. El vrea să te învîrtești în jurul lui, să-și laude caii. Dacă trebuie să pleci, du-te. Nouă ne ajunge că ai venit, că ne-ai cinstit, că nu ne-ai uitat. Dacă mai stai și duminecă, tot a'a e. Nu ne-am văzut oare? Se întoarse spre bătrîn: Du-te și caută o căruță de la gospodărie! — și păși către casă.

— De ce căruță? Gara e colea. Bagaj n-am. Geamantanul s-a golit. In cît timp am s-ajung?

Ștefan se sculă și privi cerul. Soarele intrase într-un nour. Razele răzbăteau pe la margini, ca niște mîini, pipăiau înălțimile bolții. Un roșu aprins acoperea vîrfurile lui „Bogdan". Ștefan îi auzi pe bătrîni vorbind ceva, punîndu-i în geamantan cadouri pentru copii, așezînd caise în coșuleț și ca un dor îl cuprinse. Oare face bine că pleacă? Nu venise el să stea puțin la părinți, să vorbească mult cu ei, să le împrăștie singurătatea? Și totuși ceva îl trăgea către uzină. Știa că bătrînii îl vor ierta. Inima de mamă iartă repede. Dar acolo în uzină îl așteaptă noile mașini.

Ii sărută mîna mătușii Elena. In ochii ei nu mai erau lacrimi. Il petrecu pînă la portiță și se opri lîngă bătrîn. Ștefan privi înapoi curtea și căsuța.

— Iartă-mă, tăicuțule, vă așteptăm să veniți în vizită la oraș, la mine acasă.

— Așa am și vorbit cu baba. N-avem multă treabă. O să-ți fim oaspeți măcar două săptămîni. Și tu mai vino pe la noi chiar și pentru o singură zi...

★

În casă se făcu tăcere. Doar ceasul cel nou adus de Ștefan ticăia mărunt. Orele se scurgeau. Bătrînii stăteau în odaie și tăceau. Nu se priveau. Nu îndrăzneau să-și spuie unul altuia nimic. Și deodată se porni o ploaie, o ploaie repede de vară. Ferestrele se loviră și zăngăniră.

— Inchide geamurile, spuse bătrînul. Baba Elena nu-i răspunse, nu se ridică de pe pat, ca și cum asta n-o privea pe dînsa. Bătrînul se duse și le închise cu încetineală.

— La ce te gîndești, babo?

— Dacă-l udă? Poate să-l prindă ploaia pe drum și n-are haină să se apere.

Tăcură amîndoi. Fiecare socotea în sinea lui: „N-o să-l prindă ploaia pe drum. N-o să-l ude". Și se bucurau. Și gîndul îi încălzea și le liniștea inimile.

In romînește de **Tamara Pînzaru**

DESPRE LIRISMUL POEZIEI

Uzual noţiunea de **poezie** nu este numai indisolubil legată de aceea a **versului**, ci chiar confundată cu aceasta, redusă la aceasta. Sigur, ritmul şi rima — în deosebi, mi se pare, ritmul, — nu sînt simple accesorii ale poeziei, ci fac parte, organic, din expresia poetică.

Dar tot atît de sigur, cred, este că o proză perfect versificată rămîne proză, în ciuda ritmului şi a rimei, deşi, prin acestea, ar căpăta o melodicitate specifică poeziei.

Vreau să spun că specificul poeziei — chiar dacă în el se cuprind organizarea armonioasă, melodică, a cuvintelor şi alte însuşiri proprii concentrării expresiei în haina versului — nu poate fi determinat de tehnica versului. Clasicele reguli ale artei poetice, stabilite şi dezvoltate de la Aristotel încoace, nu explică, singure, frumuseţea poeziei, iar respectarea lor atentă, prin sine, nu poate asigura valoarea artistică. De acest lucru şi-au dat seama încă de mult cei ce se preocupau de problemele poeziei, mai ales dacă, într-o măsură sau alta, erau poeţi ei înşişi. Chiar un învăţăcel conştiincios al legilor poetice, precum bătrînul Rapin, om al secolului lui Boileau şi autor, printre altele, al unor „Reflexii asupra Poeticei lui Aristot şi asupra lucrărilor poeţilor vechi şi moderni" (Paris 1672), după ce enumera cu docilitate regulile aristotelice, impunîndu-le, exclama totuşi: „Nu există precepte care să poată duce la explicarea acelor graţii tainice, a acelor farmece imperceptibile şi a tuturor acelor desfătări ascunse ale poeziei care-ţi merg la inimă".

Cert este că nu elementele formale, legile construcţiei şi ale versificării, pot explica „graţiile" poeziei, specificul ei, ci altceva. Acest altceva mi se pare a fi felul propriu al poeziei de a reflecta realitatea obiectivă.

Cele ce urmează nu pot avea pretenţia de a elucida problema specificului poeziei. Se pot însă emite opinii. E vorba de neîncetata discuţie creatoare care se poate duce azi, pe baza unor cuceriri ştiinţifice de care n-au avut parte nici cumintele părinte Rapin, nici alţi nenumăraţi urmaşi ai îndoielilor despre omnipotenţa regulilor poetice. Mi se pare că, la noi, estetica marxist-leninistă e încă prea mult învăţată pe dinafară, în principiile ei generale, şi prea puţin pusă la temelia gîndirii noastre curente, în discutarea variatelor probleme ale artei. Domneşte încă mentalitatea acelor submediocri dascăli de estetică, gata oricînd să-şi facă gura pungă şi să emită cu sentenţiozitate fraze scoase din manuale, interzicînd altora orice măruntă părere proprie, dat fiind că ei înşişi nu-s capabili de nici una. Cred însă, cu totul altfel decît aceşti dascăli, că e preferabilă argumentarea unei ipoteze chiar puţin probabile, dar tinzînd să explice, pe baza concepţiei marxiste a artei, ceea ce orice iubitor de artă caută să-şi explice. Şi socotesc că dezbaterea îndrăzneaţă dar principială a problemelor specificului poeziei se raportează îndeaproape la sarcinile literaturii noastre actuale, sprijinind dezvoltarea ei pe drumul realismului socialist.

Voi căuta deci, fiind convins că nu anumite reguli tehnice, ci oglindirea veridică a realităţii condiţionează valoarea artistică, să determin în ce constă specificul oglindirii poetice şi ce însemnătate are acest specific din punct de vedere al sarcinilor actuale ale literaturii.

Cred că **lirismul** este condiţia de existenţă a poeziei ca poezie. Că lirismul îi determină, în primul rînd, caracterul specific, printre celelalte arte literare. Nu de mult, copiii mai învăţau la şcoală doar că poezia lirică este aceea care exprimă stările sufleteşti ale poetului. Astăzi, elevul de clasa a VII-a ştie însă că lirica este şi ea o formă de reflectare a realităţii obiective. Nu o reflectare nemijlocită prin descrierea fenomenului vieţii, ci una indirectă, fenomenele vieţii răsfrîngîndu-se în starea sufletească a poetului, care, la rîndul ei, e exprimată în poezie, transmiţînd imaginea realităţii. Nu numai aspectul moral, ci chiar însuşi tabloul social, economic şi politic poate fi reconstituit după corespondenţele psihologice, valorificate artistic în cele mai eminamente lirice poezii eminesciene, ca şi în doinele populare, ca şi în lirica lui Puşkin sau a lui Hugo, sau a lui Shelley şi ca şi în „Tristele" lui Ovidiu, sau în pasionatele versuri erotice ale poetesei Sapho... Eroul liric este un extraordinar personaj literar, care condensează în personalitatea sa psihică şi etică trăsăturile tipice ale vieţii într-o anumită epocă şi într-un anumit loc. El este întotdeauna — atunci bine înţeles cînd există ca individualitate puternic definită — un erou profund reprezentativ din punct de vedere social şi naţional. Catullus, să zicem, este aristocratul roman contemporan cu Cezar şi cu Cicero, erudit, rafinat în sentimente, introspectîndu-se în dragostea pentru Clodia, care nu fusese de fel o Laură a ultimului secol dinaintea erei noastre. Versul lui „Deşi urăsc, iubesc" se înrudeşte peste veacuri cu multe versuri ale romanticilor, dar Eminescu, de pildă, este cu totul altceva, chiar în versuri care pot aminti o stare de spirit asemănătoare. Eminescu cu dragostea lui nefericită, ca şi cu marile lui întrebări despre mersul omenirii şi al societăţii, este poetul surghiunit într-o orînduire în care nu i se rezervă seninătate şi bucurie, în conflict cu morala şi legiuirile sociale, victimă a acestora, reprezentativ pentru o epocă în care creatorii de felul lui au putut fi consideraţi de Gherea cu un termen deficient din punct de vedere ştiinţific, dar nu lipsit de semnificaţie, „artiştii proletari culţi"...

(Evident, apropierea e făcută mai sus între doi poeţi depărtaţi cu aproape două milenii unul de altul şi fără filiaţie pe linia naţională, numai pentru a servi demonstraţia ivită...).

Poetul este întotdeauna principalul erou liric al poeziei lui. Realitatea transpare prin atitudinea lui lirică. Fără fiorul adînc al sentimentului, nu există poezie. In intervenţia sa la discuţia despre poezie, desfăşurată nu de mult în paginile „Gazetei literare", Mihai Beniuc a spus că „asta-i esenţialul în poezie: să emoţioneze, să nu rămîi după citirea sau ascultarea ei cu impresia că ai sărutat pe buze o faţă de cauciuc". Mi se pare că găsim aici, în definitiv, o imagine sugestivă pentru a caracteriza poezia ca un gen în special afectiv. Important este însă că această condiţie a emoţionalităţii obţinută prin transmiterea sentimentului poetului, nu e numai o condiţie a liricii, ci a întregii poezii. Jebeleanu ca şi Camil Petrescu, au scris despre Bălcescu. Dar epicul poetului este altceva decît cel al romancierului. Nu întîmplător Jebeleanu şi-a împărţit cartea în „cîntece" şi nu în capitole. Nu poate fi vorba nici de un artificiu formal. E vorba de însuşi caracterul poetic al operei: Jebeleanu **cîntă** despre Bălcescu, oarecum asemeni acînului dintr-un neştiut aul. De aceea şi metrica poemului e dominată de cea a poeziei populare. Poemul nu există fără cel care-l cîntă, iar eroul liric trăieşte de-a-lungul întregului poem, aşa cum e anunţat în prolog: „inima-i i-aude paşii" eroului epic. Obiectivul epic — Bălcescu şi revoluţia de la 1848 — ne apare de fapt transfigurat prin sentimentele de admiraţie şi dragoste ale poetului, ale eroului liric. Realitatea istorică însă, în esenţa ei, nu e deformată, pentru că sentimentele poetului faţă de obiectul afecţiunii sale, sînt ele înseşi tipice, reprezentative pentru atitudinea afectivă a poporului nostru faţă de Bălcescu; de asemeni, pentru că poetul însuşi e un om luminat, sentimentele lui decurgînd din convingeri ideologice înaintate, dintr-o justă viziune a istoriei poporului.

Categoric, şi Camil Petrescu e prezent în romanul lui despre Bălcescu, mai prezent decît sînt de obicei romancierii în operele lor. Dar, cred, aici întîlnim mai puţin o prezenţă de-a dreptul sentimentală şi mai mult una raţională, de om de ştiinţă şi de cugetător, veghind cu luciditate ca fabulaţia să nu rupă la un moment dat contactul cu fişa de documentare şi intervenind cu consideraţii istorice, acolo unde **analiza** nu se mulţumeşte cu **creaţia** (în sensul pe care îl dă acestor termeni Ibrăileanu). Invenţia la Jebeleanu este mai liberă, tocmai datorită atitudinii lirice faţă de realitatea evocată, care este de fapt proectată în afectivitatea poetului şi reimaginată. Episoadele, la Camil Petrescu, sînt adevăr istoric direct, reconstituire de epocă pe bază de studiu atent, minuţios chiar; la Jebeleanu, aceleaşi episoade capătă culoare legendară, nu mai păstrează documentul. Nu e aici o diferenţiere valorică, ci una de gen: aceeaşi realitate, oglindită odată epic şi odată liric. Poemul mi se pare nu un fel de roman în versuri, ci o expresie a sentimentelor poetului ridicate la tipicitate, intensificate pînă la dorinţa de a trăi anumite fapte şi viaţa anumitor personaje copleşitoare în afectivitatea poetului, evocîndu-le în cîntec. Desfăşurarea epică a poemului ne zguduie nu datorită ei înseşi, conflictului ei, scenelor ei „tari", ci datorită forţei sentimentului pe care-l exprimă poetul, prin pasiunea căruia se întruchipează înaintea noastră evenimente şi oameni. De aceea, poemele cuprind, mai întotdeauna, fragmente de odă şi de imn, imprecaţii, exclamaţii. Invocaţia şi ruga, elemente pe care Aristotel le clasa în afara propoziţiilor logice şi le considera proprii numai poeticei şi retoricei, sînt de obicei străine epicului pur, dar frecvente în epicul sui generis al poemelor, marcînd caracterul liric al lor, participarea direct sentimentală a poetului în zugrăvirea realităţii. In fond, poemul este liric, cum liric este pastelul — şi apartenenţa acestuia la genul liric e cunoscută! — ambele fiind tablouri, istorice sau de natură, create nu prin observaţie şi prin retranscriere directă, ci prin proectarea realităţii obiective în sentimentalitatea poetului.

Deocamdată, socotesc necesar să accentuez asupra unei concluzii parţiale: că poezia presupune un fel propriu de a reconstitui artistic realitatea, prin mijlocirea şi sub puterea sentimentului. Aceasta ar duce la restrîngerea într-un anumit sens a noţiunii de poezie, integrînd într-însa numai „epicul liric" de care am vorbit mai sus şi refuzînd considerarea drept poezie a unor povestiri rimate, fie ele chiar valabile sub raportul epic. Dar, pe de altă parte, aceasta ar duce la lărgirea considerabilă a noţiunii, în sensul încorporării în ea a literaturii, să zicem, a lui Gogol sau a lui Sadoveanu.

De altfel, tocmai pornind de la caracterul esenţial liric al poeziei, ca imagine a realităţii obiective, vom putea ajunge la înţelegerea importanţei pe care o are **forma** poetică. Poezia e infinit superioară prozei, sub raportul inovării. Proza artistică se serveşte obişnuit de tiparele vorbirii curente, ale observaţiei ştiinţifice. Analiza stilului, în acest caz, se opreşte asupra imaginilor şi, mai rar, asupra perioadelor. Poezia însă îşi creează tiparele proprii, diversificîndu-le neîncetat, tocmai pentru a imprima expresiei mişcarea şi varietatea sentimentului. Poeţii lirici prin excelenţă au fost şi creatorii cadenţelor noi în expresia artistică. Iambul a fost inventat de grecul Arhiloc, cu şase secole înaintea erei noastre pentru folosul poeziei lui satirice, iar versul alcaic poartă numele inventatorului său Alceu, liric contemporan şi concetăţean cu primul. Romanticii, prin definiţie lirici chiar în marile lor poeme istorico-filozofice despre destinul omenirii, au fost cei mai activi în crearea ritmurilor noi în poezie. La noi, Eminescu a creat pentru expresia lirică forme noi care au intrat în istoria literaturii noastre ca ritmuri eminesciene, fără moarte; la fel ritmul coşbucian, şi el unic, deşi imitarea lui e practicată şi azi. Maiakovski, pentru noul lirism al lui Octombrie şi al societăţii socialiste, a revoluţionat ritmul, iar azi, în lumea întreagă, poezia luptei se exprimă adeseori în haina maiakovskiană. Poezia lui Walt Whitman nu respectă nici una din tradiţiile regulilor poetice, afară de aceea esenţială pentru lirică, de a amplifica forţa expresiei printr-un ritm adecuat. Iar literatura lui Sadoveanu, asemeni oricărei mari creaţii poetice, a impus o melodie proprie, o anumită desfăşurare armonioasă, pe măsura marei ei respiraţii lirice... Poeţii de mare forţă lirică, inovează în ode şi poeme, în cîntece şi în satire, pentru a cuprinde în expresia artei cît mai mult din plenitudinea vieţii lor sufleteşti. Cînd un poet se mulţumeşte întotdeauna cu hainele lăsate de alţii, mă îndoiesc şi de puterea sentimentelor sale. E ca şi cum ai trimite iubitei o scrisoare-tip, pentru a exprima propria ta iubire. (Amintiţi-vă de scrisorile trimise de Julien Sorel, Mareşalei de Terraques).

Cred că înţelegerea caracterului esenţial liric al poeziei accentuează importanţa partinităţii poetului în zilele noastre, a prezenţei lui în contemporaneitate, a angajării lui deschise şi complete în lupta pentru construirea socialismului. Eroul liric al lui Beniuc nu poate fi decît Beniuc, combatant în rîndurile combatanţilor noştri conduşi de partid. La fel, eroul liric al lui Jebeleanu, al Mariei Banuş, al Veronicăi Porumbacu şi al oricărui altul. Această prezenţă lirică intensă a poetului-combatant fixează, prin intermediul poeziei, al expresiei sentimentelor, năzuinţelor şi visurilor proprii, imaginea epocii noastre, a omului acestei epoci, în poezia lirică propriu-zisă, ca şi în marele poem, în poezia politico-cetăţenească, ca şi în cea de dragoste, în pastel ca şi în satiră. Fără prezenţa lirică a poetului, versurile rămîn proză versificată. Ceea ce se întîmplă încă în multe lucrări.

Dar, şi asupra acestei chestiuni şi asupra altora, legate de caracterul liric al poeziei, vom mai reveni.

Savin Bratu

In inima Rodnei

Înălţimi

Pădurile se caţără spre pisc
Şi-acopăr fruntea muntelui Inăul.
Şi muntele îmi pare obelisc
Ce sprijină de-o veşnicie hăul.

Eu urc spre vîrf neliniştit şi mut.
Prin umbră urşii mi s-arată primii...
Eu urc spre munţii care îşi ascut
Săgeţile de cremenea-nălţimii.

Neînfricat privesc de-aici de sus
Cu fulgerele-alături şi de-o seamă
Cum pe cîmpii departe, a apus
Lumina multă-a grînelor de-aramă.

Ca să pătrund' în zarea cea adîncă
Imi dă Inăul ochii-i, fermecaţii,
Şi ca pe-un prunc plăpînd şi prea mic încă
Mă ţin pe umeri munţii mei, Carpaţii!

Bătrînul ortac

Trece înspre casă singur un ortac:
Stană mişcătoare, umbră-naltă, mută.
Numai brazii tineri, undeva nu tac,
Numai roibii apei undeva strănută.

Dar de-odat' bătrînul s-a întors din drum
Inapoi la mină l-a adus şoseaua.
Ochii îi clipiră ca-nţepaţi de fum
Şi luci în soare părul lui ca neaua.

„Măi ortaci în mină am uitat ceva
Jos, în galeria veche şi adîncă.
Am uitat acolo toată viaţa mea...
...Pensia la dracu! Tînăr mă simt încă!"

Piriţa

Piatră cu sclipiri de aur,
Minereu sălbatic, rupt
Dintr-un pîntec de balaur
Pitulat pe dedesubt.

Un ciorchine plin de strugur
Copt în timpul milenar,
Cu înmlădieri de mugur
Şi sclipiri de chihlimbar.

Minereu cu sulful geamăn
Care dormi adînc sub brazi,
Bogăţie fără seamăn
Eşti întreagă-a noastră azi!

Prima încercare

Prietene, aşa e oricare început...
Burghiul ţi s-a frînt în piatra, — adînca?
Ei, lasă, în mină n-ai coborît
Ca tu să fii învins, ci stînca!

E prima-ncercare la intrarea în mină,
In lupta cu mileniul ăstui munte.
Lasă vîna pietrei să sîngere, plină:
Ciorchini de pirite mărunte.

Lasă prietene, măru̧nta tristeţe e-n van;
Tinereţea ştie să înfrunte!
Mîine, în faţa celor optsprezece ani,
S-or clătina mileniile-n munte!

Mina

Pletele munţilor nu se liniştesc nicicînd.
Brazii se leagănă tineri în verzi oceane.
Mii de pîraie prin munţi străbătînd
Leagă, dezleagă liane.

Doar în adînc, undeva în granit
Oamenii zgîndăre trupul căruntelui,
Şi pleacă la drum în convoi nesfîrşit
Inima muntelui.

Rusalin Mureşanu

Istoria literaturii romîne
pentru clasele a VIII-a şi a IX-a

(Urmare din pag. 1-a)

şi 7 ale secolului al XIX-lea, cea din deceniile 8 şi 9 şi apoi cea de la sfîrşitul secolului trecut şi începutul secolului nostru constituie obiectul manualului de cl. IX-a. Presa, ştiinţa, teatrul şi muzica, artele plastice constituie preocupări noi în manualele noastre. Ele sînt tratate succint dar mulţumitor pentru nivelul de cunoştinţe al elevilor respectivi, care-şi pot face astfel o idee de ansamblu asupra producţiei spirituale a epocii tratate. Manualul acesta, marchează mai viu decît cel precedent procesul dialectic al dezvoltării literaturii noastre, lupta între tendinţele realiste, progresiste şi cele reacţionare, oglindind procesul social, mai cuprinzător, al luptei de clasă. De unde în manualele burgheze se făcea o apologie a Junimii şi a ideologiei ei atît de profund reacţionare, manualul actual demască această grupare antipatriotică şi cosmopolită, care a frînat avîntul creator al literaturii noastre. El pune în lumină faptul că împotriva Junimii au luat poziţie o serie de scriitori ca Bolliac şi Haşdeu, deschizînd astfel calea luptei temeinic organizate pe care o vor da C. Dobrogeanu-Gherea şi „Contemporanul". Pentru prima oară într-un manual de literatura romînă se tratează pe larg lupta forţelor culturale progresiste împotriva Junimii; pentru prima oară e tratat realismul critic şi se face loc larg „Contemporanului", şcolii lui critice, poeziei şi prozei promovate de el, de care în şcoala burgheză nici nu se pomenea. Gherea, Anton Bacalbaşa, Ionescu Raicu-Rion, Ion Păun-Pincio, Traian Demetrescu, Nicolae Beldiceanu, Constantin Mille şi-au aflat, în sfîrşit, locul cuvenit într-un manual de şcoală! Filimon, Odobescu, Haşdeu sînt prezentaţi în ce au ei mai reprezentativ; presa satirico-umoristică a lui Orăşanu, literatura antidinastică a acestuia îşi află locul alături de aceea a lui Haşdeu. (E uşor de înţeles de ce în şcoala burgheză nici nu se putea face măcar o aluzie la aşa ceva).

Peste 70 de pagini din manual sînt consacrate lui Eminescu. Viaţa marelui poet este relatată în adevăratele ei circumstanţe, acuzatoare pentru societatea în care a trăit. Revolta împotriva nedreptăţii sociale, demascarea şi condamnarea regimului burghezo-moşieresc în „Împărat şi proletar", „Viaţa", „Scrisoarea III-a", sînt larg analizate, după cum dragostea şi natura în poezia lui Eminescu, folclorul ca izvor de inspiraţie, „Luceafărul", „Scrisoarea II-a", „Criticilor mei", „Epigonii" sînt studiate în mod temeinic şi convingător. Faţă de Eminescu pe care ni-l prezentau nouă manualele de acum douăzeci de ani, ca măcinat de un pesimism morbid (exemplificat cu „Rugăciunea unui dac" şi „Glossa") sau ca stăpînit de un naţionalism şovin, elevii de astăzi au în faţa lor un Eminescu în ce are el mai autentic şi mai semnificativ, un Eminescu „poet al poporului, poet martir", care „a luminat cu focul inimii sale calea lipsită de lumină a poporului", în inima căruia „toate durerile poporului găseau răsunet adînc", al cărui glas „se ridica întru apărarea celor asupriţi şi înrobiţi" (citate din manual).

Intru totul remarcabil este şi capitolul consacrat lui I. L. Caragiale, dintre ale cărui opere, „O noapte furtunoasă", „O scrisoare pierdută", „High-Life", „Arendaşul romîn", ciclul „Un pedagog de şcoală nouă", „Două loturi" şi „1907 din primăvară pînă-n toamnă", sînt amplu analizate, fără a se trece peste activitatea lui publicistică de la „Moftul romîn". Inseşi titlurile enumerate arată schimbarea fundamentală în tratarea operei lui Caragiale care e valorificată în ceea ce are ea mai caracteristic pe linia realismului critic. E ceea ce se poate constata şi cînd e vorba de opera lui Coşbuc sau Vlahuţă, la care printre operele analizate, sînt „O scrisoare de la Muselim-Selo", „Doina", „Noi vrem pămînt", „1907" sau „Socoteala".

Prezenţa în manual a unor sub-capitole ca Frămîntările ţărăneşti, Dezvoltarea mişcării muncitoreşti, Ecoul luptei maselor populare în literatură, demonstrează de asemenea concepţia cu totul nouă asupra conţinutului şi scopului unui manual de literatură, iar studierea lui D. Th. Neculuţă constituie un act de dreptate pentru un creator ieşit din rîndurile muncitorimii şi — tocmai de aceea — izgonit din toate istoriile literare burgheze.

Modul cum sînt ilustrate cele două manuale, reproducerile după numeroase documente literare, după ediţii rare, titluri de opere şi frontispicii de gazete şi reviste, precum şi după tablouri ale marilor noştri pictori contribuie la îmbogăţirea imaginii pe care şi-o pot face elevii despre trecutul nostru cultural, despre arta şi literatura noastră. In genere, cele două manuale sînt astfel întocmite şi redactate încît să apropie pe cititor de fenomenul literar-artistic, ridicîndu-l la înălţimea de cugetare şi la nivelul estetic superior al marilor noştri creatori.

Desigur cele două manuale prezentate aici au încă lipsuri şi imperfecţiuni. Nu toate capitolele sînt tratate cu aceeaşi aprofundare şi nu la toate autorii lor apar suficient pătrunşi de concepţia marxist-leninistă despre literatură. Generalizările de la începutul perioadelor sînt uneori schematice, iar la determinarea locului unor scriitori în istoria literaturii noastre nu se pune accentul tocmai pe ceea ce e specific activităţii şi operei lor. Măiestria artistică nu constituie o preocupare la un nivel corespunzător tratării conţinutului şi nevoii de a introduce cît de cît pe elevi în secretele creaţiei artistice. In sfîrşit, unele capitole ca romantismul sau realismul critic sînt insuficient explicate istoriceşte şi mai ales neîndestulător prezentate în ce au ele într-adevăr caracteristic. Pe de altă parte, pentru nivelul elevilor cărora se adresează, neîndoios că manualele prezintă nu puţine inconveniente. Spre a le face accesibile, e absolută nevoie de intervenţia profesorilor. Dar tocmai pentru acest factor hotărîtor cele două manuale constituie o călăuză a cărei lipsă a fost pînă la apariţia lor, în 1954, adînc resimţită şi care a devenit acum indispensabilă.

Pe baza experimentării lor în şcoală, ediţiile viitoare pot fi îmbunătăţite din punct de vedere didactic. Profesorii practicanţi ar putea desigur aduce numeroase observaţii şi face utile propuneri în acest scop. Editura didactică n-ar avea decît de cîştigat, cu atît mai mult cu cît ea are încă mult de luptat pentru realizarea la un nivel corespunzător a celorlalte manuale de limbă şi literatură, de la celelalte clase, fără a mai vorbi de manualul pentru cl. X-a, care nici n-a fost încă elaborat.

La o asemenea discuţie largă, principială, documentată, curajoasă— e de aşteptat, deci, să subscrie oricare iubitor al şcolii.

George Ivaşcu

POVESTIRI DOBROGENE

KIUSTENGÉ

E marea aici, la picioare... Se zbuciumă, tremură, rîde şi plînge cu hohot, mînîndu-şi fără hodină asprele valuri spre plaja însorită... E marea aici, la picioare... Şi plînge, şi geme, şi rîde cu hohot. Pe plaja invadată de ape şi soare, dunele albe se mută de colo-colo, mînate de briza călduţă. Cît vezi cu ochii în larguri tot valuri, tot valuri cu creste de spumă,

tot apă trudită de vînturi şi zări fără capăt. Bolta cerească-i un arc uriaş, albastru-cicoare. Se zbenguie fără de grijă un pescăruş în văzduhuri, evoluează elegant, cu zbateri vioaie de aripi. Şi deodată, ca o ghiulea se aruncă în valuri. Poate în locul unde a căzut, un guvide, atras de soarele cald, a scos botul mirat... Cine să ştie că din cerul înalt şi albastru pîndeşte moartea vicleană? Şi după o clipă, pescăruşul cel alb se ridică şi zboară spre cuibul din stîncile roş-aurii.

Kadri Suleiman zîmbeşte ciudat. Priveşte departe pe ape. Undiţele le-a uitat. In ochii lui mici şi piezişi arde o flacără mică; de rîs sau de bunătate? Cine ştie?... Cînd zîmbeşte, la colţul ochilor pieziţi se adună creţurile bătrîneţii. De-aia îmi place mie Kadri: are faţă de om bun.

— Să-ţi spun o poveste?
— Să-mi spui...

E marea, aici la picioare... şi plînge, şi geme, şi rîde cu hohot.

★

„Paşa din Silistra era tare supărat. Nimeni nu-i mai putea intra în voie. Supuşii băteau drum lung prin stepă să-i aducă daruri, îi cîntau dairelele încet, la vremea amurgului, ca un şopot de valuri, femeile din harem îl mîngîiau. Nimic din toate acestea nu-l mai mulţumea, nu-l mai bucura; nici puterea, nici farmecul muzicii, nici nevestele sale frumoase. Toată ziua stătea amărît, căzut pe gînduri şi ofta. In serai slujitorii umblau în vîrful papucilor, de teamă să nu facă zgomot şi să nu-l supere pe slăvitul paşă. Dar gîndurile lui erau departe pe malul mării. Lăsase acolo, într-o căsuţă, pe soaţa domnului moldovan, învins în luptă. Ce bătălie a fost, ce bătălie... Viteazul domn purta el singur în braţe un tun şi trăgea cu el, împroşcînd cu fier şi foc pe spahii. Soaţa lui, îi sta mereu aproape şi trăgea cu arcul, apărîndu-l. Cînd a văzut-o paşa în luptă cît e de frumoasă, pe loc a îndrăgit-o. A trimis spahii s-o prindă. Şi spahiii nu s-au mai întors! A trimis ieniceri voinici şi aprigi. Vulturii le-au scos ochii! A tocmit paşa un stol de arabi, cu cai negri, ca fundul iadului. Le-a dat arcane lungi, săgeţi sprintene şi arcuri încordate straşnic. Şi le-a mai dat poruncă să nu se întoarcă fără prada minunată. Au plecat ca viforul arabii. A rămas paşa cu aşteptarea! Cu mare greu şi cu vicleşug, oştile semilunei l-au prins pe domnul moldovan şi i-au bătut oastea vitează. Miniat pe domn pentru vitejia lui, paşa l-a legat de patru cămile. Şi cămilelor le-au dat bice pe spinare cămilarii. Şi l-au rupt cămilele pe domnul moldovan în patru bucăţi. Iar pe soaţa şi pe fiica domnului paşa le-a luat cu el şi le-a lăsat pe malul mării, lîngă un orăşel, socotind că după ce durerea femeii se va ostoi, să-l ia de soţ pe el, pe paşă. Dar soaţa domnului era creştină şi-i ura pe turci.

In căsuţa de pe mal, doamna trăia cu fiica ei Constandina, căruia turcii din orăşel îi spuneau Ghiuzel Kiustengé — frumoasa Kiustengé. Şi fata îşi iubea mama cum iubea soarele, lumina, cerul, şi marea. O mîngîia mereu, o făcea să rîdă, să se joace cu ea, să alerge cu ea. Şi Ghiuzel Kiustengé o numea Mamaia. Vorbeau mereu de domnul lor, ca şi cum ar fi trăit; se întristau. Atunci Kiustengé o înveselea pe Mamaia cu cine ştie ce giumbuşluc. Oamenii orăşelului le iubeau pe amîndouă pentru frumuseţea lor nemaiîntîlnită, pentru bunătatea lor.

Paşa venea de multe ori la căsuţa de pe malul mării, cu daruri scumpe, cu vorbe dulci şi frumoase. Dar Mamaia nici nu vroia să-l vadă, nici să-l audă. El era ucigaşul soţului ei!

De aceea paşa din Silistra era tare supărat. Seraiul lui era tăcut şi încruntat, slujitorii speriaţi şi peste tot numai jale şi teamă. Suspinau blînd, sfioase, dairele, bufneau adînc şi grav daule prin colţuri, supuşii veneau cu daruri din stepă. Nimic nu-i lumina faţa slăvitului paşă, nimic nu-i înveselea ochii.

Dar într-o zi s-a hotărît: dacă Mamaia nu vrea să vină cu binele, atunci are s-o ia cu putere, că de-aia e paşă!

A chemat la el hoţii de mare şi le-a dat rubine şi safire, galbeni scumpi, pătaţi de sînge şi sudoare, iar pe deasupra i-a iertat de păcatele lor cele multe, cele grele. Şi-au plecat piraţii pe mare cu caice repezi, spre căsuţa de pe mal.

Mamaia spăla lînă pe o stîncă. Hoţii s-au apropiat. Caicul a lovit stînca cu ciocul şi ei au sărit pe uscat cu cuţite şi săbii, cu arcane de mătase, ca pentru o soaţă de domn. Mamaia s-a zbătut, i-a lovit cu pumnul, i-a muşcat cum muşcă lupoaica tînără, dar ei erau mulţi. Au legat-o şi-au urcat-o în caic. Au ridicat pînzele şi vîntul a suflat nemilos în ele, umflîndu-le, urnind caicul pe ape. Mamaia atunci a ţipat după ajutor. Constandina a auzit-o şi a alergat la ţărm. Caicul se depărta spre larg şi Mamaia plîngea.

— Mamaia, Mamaia! — începu să strige fata şi se aruncă în valuri să-şi ajungă mama. Şi valurile se ridicau duşmane şi aspre, şi spuma lor îi biciuia obrajii aprinşi. Inima de mamă a tresărit îngrozită cînd şi-a văzut copila luptîndu-se cu valurile. Şi a căzut în genunchi lovindu-şi fruntea cea albă de muchia corăbiei, rugîndu-l pe Dumnezeu să-i apere fata. „Goneşte, Doamne, marea haină, scapă-mi copila, nu lăsa s-o prindă adîncurile-i verzi şi reci". Şi marea hohotea ca acum, tremura şi plîngea, se izbea cu fruntea de stînci. Dumnezeu a ascultat ruga mamei. Caicul şi oamenii i-a prefăcut într-o plajă întinsă. Nisipul creştea sub picioarele Constandinei, marea se dădea înapoi, bolborosind. Şi fata alerga mereu cu părul în vînt, cu ochii pe ape după Mamaia. Dar caicul nu mai era. Doar spuma valurilor cresta alburiu spinarea mării. Şi a rămas să plîngă acolo, pe dune, iscodind cu ochii înlăcrămaţi zările deşarte. De atunci acelor locuri li s-a spus Mamaia, în amintirea acelei soaţe de domn moldovan, iar orăşelului de pe ţărm, Kiustengé, după numele copilei. Kiustengé îi spun turcii! Nu-i aşa că noi îi spunem mai frumos: Constanţa?"

(După un cîntec turcesc)

„FĂRĂ TITLU"

Murise un cal în sat. L-a scăpat omul în lucernă mai mult decît trebuia şi apoi animalul a băut apă de la cişmea ca să-şi stingă pojarul stomacului. Pînă să prindă omul de veste burta calului se făcuse cît o bute. Şi se umfla mereu, mereu. Au gonit calul de la un cap la altul al satului, l-au bătut cu biciul, cu arcanul şi cu căpiţeaua. Ba, moş Stan Chiragiul îşi dăduse cu părerea să folosească într-o asemenea treabă şi ciomagul oierului Marcu Poenaru, vestit ciomag peste şapte sate în Dobrogea. Toată zdroaba şi vînzoleala asta, se făcea numai spre binele calului; dacă-l apuca pîntecăraia, după o asemenea bătaie, animalul putea fi pus a doua zi la plug. Numai că parşivul s-a arătat ţare îndărătnic! De atîta scîrbă şi mînie cîtă strînsese pe oamenii care-l ciomăgeau s-a oprit deodată, a holbat ochii, şi... Ei, da, a pocnit ca un tun!

— A crăpat! — zise moş Stan Chiragiul.

— Ce să-i faci, ceasul rău! — oftă şi stăpînul, ştergîndu-şi cu dosul mîinii năduşeala frunţii.

— Ba lăcomia, Toadere, băiete. Lucerna nu era a ta, şi-ai vrut să-ţi îngraşi calul într-o zi. Poţi să fluieri a pagubă!

In timpul acesta cobora de pe dealul geamiei Ali Burtosul, măcelarul. Ali e rotund ca un pepene şi negru ca un drac. Numai ochii şi dinţii îi lucesc. Auzise bubuitul şi venise gata pregătit cu arcane şi chingi ca să tîrască dobitocul prăpădit în ograda lui. Toader primi 60 de lei pe piele şi plecă spre casă unde-l aştepta judecata nevestii.

Ali Burtosul, ajutat de feciori, tîrî calul pînă la el în bătătură. Aici are el o maşinărie cum nu se mai află prin alte părţi. Maşinăria asta e făcută din patru stîlpi bătuţi în pămînt, iar deasupra două grinzi zdravene de salcîm de care atîrnă nişte rotiţe şi cîrlige, toate agăţate de un lanţ gros. E mult pînă bagă calul sub lanţ. De aici încolo, Ali învîrte o manivelă în timp ce-şi fumează liniştit luleaua. Intîi se ridică picioarele calului, legate cu curele de lanţ. Apoi, tot hoitul începe să salte cîte puţin de la pămînt. La un cot înălţime Ali se opreşte din învîrtit. Işi ascute cuţitele la tocilă, tot înjurînd cîinii satului care-i asediază ulucele. Din cînd în cînd se mai opreşte din ascuţit, pune mîna pe cîte un bolovan şi-l azvîrle în haita cîinească. Mai chelălăie cîte unul, doi, dar ceilalţi sînt tare îndîrjiţi. Simt mirosul sîngelui şi mîrîie.

Apoi Ali începe să jupoaie animalul. Il ia de la glezne încet, încet, şi în timp ce lucrează, se gîndeşte că şi astăzi Riza Omer va trece spre colectivă la lucru şi se va opri în poartă să-i dea bună-ziua. Apoi vor schimba o vorbă-două, despre vreme, despre bostană sau despre ce a mai spus hogea la geamie sîmbăta trecută. Ca din întîmplare Riza Omer va pipăi pielea calului să vadă dacă-i bună de opinci sau nu. Că şi aici treaba asta îşi are socoteala ei. Poate a fost cal bătrîn, şi pielea nici de bici nu-i bună, mai ştii? — de ce să se păcălească omul? Pielea asta însă e straşnică pentru opinci. Riza îi va da 30 de lei pentru două perechi. Şi iată cum jumătate din cît a dat Ali pentru cal se va întoarce tot în buzunarul lui. Burtosul se gîndeşte la toate astea şi chihoteşte şiret în sinea lui: „proşti sînt oamenii, tare proşti!"

De la poartă se aude un glas cunoscut:
— Bună ziua, Ali!
— O, bună ziua Riza, ce faci?
— Mă duc la panair, la iarmaroc. S-au dat avansurile.

Ali îşi încrucişează ochii, uimit la culme.

— Tu la panair, Riza? Nu vrei să vezi de o pereche de opinci? Calul lui Toader era de trei ani!

Riza se uită la opincile lui ca şi cum nu le-ar fi văzut de mult, parcă n-ar fi fost ale lui. O zi, două, mai mergeau, dar apoi putea să le dea să le roadă cîinele.

Se întoarse pe călcîie şi plecă fără să mai spună o vorbă. Ali privi în urma lui cu gura căscată şi scăpă cuţitul jos. Parcă i-a căzut o cărămidă în cap.

Riza urca dealul în spre Medgidia.

★

L-am văzut a doua zi pe Riza, coborînd spre gospodăria colectivă. De unde-l priveam eu arăta ca un copil, aşa depărtare era. Ca întotdeauna s-a oprit la poarta lui Ali ca să-i dea bună

ziua. M-am mirat că-l văd cu pălărie şi cu alte haine. Probabil că acolo în deal, se mira şi Ali Burtosul, ca şi mine, deoarece arăta mereu în jos şi da din braţe ca un uliu rănit.

Apoi Riza a plecat la vale, mai departe. Era ceva schimbat la el. Călca mai ţanţoş, mai apăsat. Cînd s-a apropiat m-am uitat mai bine. Riza avea în picioare bocanci negri şi solizi, cu talpa de un deget.

Dionisie Şincan

Ilustraţii de LUCIA COSMESCU

Literatura romînă în limba sîrbă

In librăria „Naşa kniga" din Timişoara se află numeroase lucrări ale scriitorilor noştri clasici şi contemporani, traduse în limba sîrbă, precum şi cărţi ale scriitorilor iugoslavi. Astfel, în ediţii apărute în excelente condiţii grafice găsim aci poeziile lui Eminescu şi Coşbuc, minunatele povestiri ale lui Ion Creangă, romanul „Dulăii" de Zaharia Stancu, lucrări ale scriitorilor Eugen Jebeleanu, A. Baranga, Marin Preda şi alţii. Din cărţile scriitorilor în limba sîrbă se află romanul „Răscoala ţărănească" de Senev. Pentru răspîndirea literaturii în limba sîrbă, la Timişoara apar bisăptămînalul „Pravda" şi revista „Cultura poporului".

Pentru o poezie socialistă

Sub lozinca „Pentru o poezie socialistă" a avut loc la Praga o conferinţă a scriitorilor în vederea celui de-al II-lea Congres al scriitorilor cehoslovaci, care va avea loc în aprilie 1956. In expunerile făcute s-au arătat lipsurile care frînează dezvoltarea poeziei militante, a îmbunătăţirii ei calitative şi a îndeplinirii mai bine a misiunii sociale pe care trebuie să o aibă poezia de astăzi. In discuţii, la care au participat poeţii cehi şi slovaci, critici literari, istorici literari, a fost arătată necesitatea îmbogăţirii tematicii, s-a discutat despre sarcina importantă pe care o are poezia în educarea oamenilor. In ajunul conferinţei, Uniunea scriitorilor cehoslovaci a organizat la clubul ei o „Seară a poeziei contemporane", la care au recitat versuri cei mai de seamă poeţi cehi şi slovaci.

Nouă vieți

De curînd mi s-a întîmplat să umblu pe un drum necunoscut de țară, nu departe de malul argintat al Prahovei, printre dealuri coșcovite și păduri sălbatice. Era o zi de vară cu cerul albastru curat, aproape sticlos în măreția întinderilor sale. Soarele ardea răzbunător, ca după zile ploioase în care, fără voia lui, nu-și putuse arăta puterea; văzduhul se înfățișa încremenit și pic de adiere nu se simțea. Era cald, era zăpușeală, iar în jur totul părea pustiu și nefiresc de liniștit.

Umblam la ora aceea de nămiezi grăbit. Știam că mai am de mers încă nouă sau zece kilometri pînă la țintă și nu vroiam să mă apuce seara. Pășeam singur și oarecum plictisit, cînd deodată aud în urma mea zgomot de copite, scîrțîit de osie și un glas tineresc care îndeamnă stăruitor:

— Hi bălane, că te mănîncă lupii. Hi, gloabă, hi!

M-am întors să privesc și totodată m-am tras mai la marginea drumului, în hotarul unui lan de grîu dat pe-alocuri în pîrgă. Pe șleaul de țară, în trapul unui cal sur, se apropia un faeton lăsat pe-o rînă, cam vechi, dar vopsit din proaspăt în roșu. Sus, pe bancă, puțin aplecat înainte, un tînăr, cam de treizeci de ani, lat în umeri și îmbrăcat orășenește, rotea în aer un bici mlădiu. Surul, departe de a fi o gloabă, urca în pas avîntat panta, gata să-i facă în voie stăpînului cela grăbit și cicălitor.

Abia cînd ajunse aproape de mine și calul se dădu mai spre stînga, ciulind urechile și sforăind pe nări, mă observă și vizitiul. Trase de hățuri și cînd bălanul lui se opri bătînd nervos din copite, stărui îndelung, bănuitor și mut, cu privirea asupra persoanei mele.

— Incotro mergi, tovarășe, mă întrebă el fără să-și ia ochii de la servieta ce-o țineam la subsuoară.

I-am răspuns că la Adîncata cu niște treburi și după ce mă mai studie odată, parcă neîncrezător și dus pe gînduri, mă pofti sus. M-am urcat bucuros și i-am mulțumit cu recunoștință.

In legănarea leneșă a faetonului, am tăcut mult timp amîndoi, ca doi străini nepricepuți la vorbă. Mă uitam însă pe furiș la tînărul acela, surprins de ochii lui mari și neasemuiți de negri, mirat de severitatea cu care scruta zarea liniștită. Dar ce mă cutremură cu adevărat erau semnele ce abia atunci i le vedeam încrustate pe obraz și pe frunte, ca niște peceți neșterse de ani, înțepături și tăieturi adînci. Se părea însă că și el mă iscodea, căci se întoarse deodată și mă întrebă:

— Ești de la oraș, nu-i așa?

— Da. De la oraș.

— De la sfat?

— Nu. De la un ziar.

— Așa... ziarist cum s-ar spune? Și ai venit care va-să-zică să ne încondeiezi?

— Dacă o fi cazul...

Am rîs împreună și cu acest rîs, inimile noastre făcură prima legătură.

— Știi ceva, rosti el, ridicîndu-și sprîncenele arcuite. Era nici să nu te iau cu mine. Nu știam cine ești, dar te-am văzut cu geanta.

— Ți-e teamă de necunoscuți?

— Teamă? Mie să-mi fie teamă? Nu mă cunoști... Prin cîte am trecut eu...

— Dar atunci?

— Am eu alte pricini mai vechi. Ce să-ți spun, nu vreau să te plictisesc.

— Nu mă plictisești. Și așa avem destul de mers. Ia zi.

— Dacă vrei, atunci ascultă, rosti vizitiul cu glas domol, de parcă se pregătea să istorisească lucruri neînsemnate pentru el. Tot așa, toamna trecută, veneam ca și acum de la S.M.T. Eram cam supărat că mă certasem cu directorul pentru arăturile de toamnă. Lăsasem calul la pas și mă gîndeam. De ce vrea el să ducă tractoarele la Crăișorii din Deal și nu mai întîi la noi? Așa mă întrebam, cînd deodată văd în fața un om. Cam tot pe aici era și călca greu, abia se tîra. „Supărarea-i supărare, dar unui amărît de călător tot îi poți face un bine" mi-am zis și opresc calul chemîndu-l în șaretă. El se urcă cu greu, că era cam gras și cam bătrîn și nu-mi spune nici măcar un mulțumesc, acolo. Asta m-a cam furnicat, însă n-am zis nimic. Dar parcă poți să taci pînă la urmă. Așa că-l întreb de unde vine, unde se duce și cu ce treburi se află prin partea locului. El mă privește încruntat și mormăie ca un urs. Simt că nu-i prea vine să-mi răspundă, totuși aud că-i de prin cîmpia Bărăganului, că merge la un cumnat în Adîncata, de unde vrea să împrumute niște bani. „Trebuie să i se fi întîmplat omului ceva, dacă vine el tocmai aici după bani", gîndesc eu și-l rog să-mi spună cine-i cumnatul. Atunci aflu un lucru care era gata-gata să mă facă să sar în sus. Cine crezi că era ruda aceea? Chiar Vișoiu, chiaburul de la noi din sat. Stau ca trăznit și socotesc dacă să-l zvîrl din șaretă ca să-mi văd frumușel de drum. „Dar poate că el e un om sărac" îmi zic și gîndindu-mă la banii aceia, apuc pe altă cale cu vorba. Mă prefac înțelegător și mă uit la el. „O duce cam prost cumnatul d-tale, îi zic eu cu șiretenie. Nimeni nu vrea să-i muncească pămîntul". El tresare, mă privește apoi cercetător și-mi dau seama că la început mă luase drept un președinte de sfat sau cine știe ce. „Dar o mai scoate el la cap, că nu-i om prost" adaug eu, și străinul prinde deodată și mai mult curaj și numai ce începe să-și dea drumul gurii ca prin farmec. Mai întîi se ia de gloata cea proastă, apoi se leagă de cote, pe urmă de sfat și de cîte altele. Eu ascult, ascult, dau din cap și abia mă țiu să nu-i dau una peste bot. Vroiam să văd unde o s-ajungă. Și pînă la urmă unde crezi c-a ajuns. La gospodăria noastră colectivă. Știa totul despre noi și aflase cîte ceva și despre mine. „Este unul acolo — spunea el — că nu i-aș dori altii să-i moară înainte. Mai bine ar fi crăpat cînd l-a bătut cumnatu-meu, ăl de a murit, sau se pierdea în război, sau la reforma aia a lor din 45". Apoi tace deodată și își frămîntă mîinile, se uită ponciș la mine și mă întreabă: „Și d-ta tot la chiaburi ești trecut? Așa îmi pare". Ce era să-i răspund. Zic: da. Apoi îl descos. Dar d-ta? El se aprinde atunci la față și răspunde opărit: „Tot la chiaburi".

N-am mai putut răbda. „Dacă-i așa, dă-te jos, lepră!" îi strig eu deodată, mai-mai să-l surzesc. El mă privește zăpăcit și nu pricepe. „N-auzi să te dai jos, ticălosule?" repet eu și-l împing hotărît să-l răstorn cu capul în țărîna drumului. Apoi îl las acolo și-i mai strig: „Eu sînt ăla care trebuia să crape de mult, chiabur afurisit!" I-am spus așa, ca să mă țină minte. Ei, îți place? Gîndește-te numai ce-ar fi spus lumea în sat, cînd ar fi văzut că i-l duc lui Vișoiu pe cumnatusău la scară. Ar fi zis c-am înnebunit.

Tînărul lăsă calul la pas, își duse mîna mare și arsă de soare la față și-și șterse fruntea asudată cu dosul palmei. Apoi se întoarse spre mine

Desen de UNTCH

și mă privi întrebător, vinovat parcă.

— Nu-i așa că te-am plictisit?

— De ce ți se pare?

— Uite așa, tot ce ți-am spus eu se poate întîmpla oricui.

— Depinde, zic eu. Mă gîndesc însă la Vișoiu ăsta, trebuie să fie un chiabur de soi.

— Și încă ce soi, venin nu alta... De pildă, dacă ți-aș spune... Dar lasă, iar te plictisesc.

— Ba nu, te ascult.

— Dacă ții neapărat, fie. Puțin îmi pasă. Nu pot să neg, așa sînt eu. Cam vorbăreț. Mai trece timpul. Uite ce mi s-a întîmplat odată cu Vișoiu. Eram mic cît o sfîrlează. Tata făcea cărăușie la pădure. Avea doi cai și o căruță. Să-i zicem căruță. Cînd era bună, cînd era stricată. Așa s-a stricat și în ziua aceea și cum nu aveam nutreț și nici moșie, tata mă suie călare pe roib și ține Alecule drumul spre miriști. Crezi că-mi părea rău? Da' de unde? In zilele acelea de vară toți copiii erau cu caii la cîmp. Așa că mă opresc într-o ceată de prieteni, împiedic caii și fuga la joacă. Și cînd ne jucam noi mai aprins, strigă unul: „Bă, au intrat caii lui Tiță în porumbul lui Vișoiu". Sare Tiță și dă fuga la cai. Tocmai atunci, însă, nu știu cum ne uităm spre deal și-l vedem și pe chiabur venind fuga c-o furcă în mînă. Fusese pe-acolo, pe-aproape. Parcă a dat strechea în toți. Au sărit călări pe cai și să te păzești. S-a topit și Tiță de-a dreptul prin porumb. Numai eu am stat pe loc. Ce vină aveam? Caii mei pășcuseră liniștiți. Dar spune-i asta lui Vișoiu. N-o să te creadă. Așa că s-a apropiat și fără o vorbă m-a și trăznit cu furca-n cap. Pămîntul și cerul s-au învîrtit cu mine atunci. La a doua lovitură n-am mai știut nimic. Vezi semnul ăsta din obraz? Nu-i așa că-i adînc? De la furca lui Vișoiu e. Și cum îți spuneam, nu-mi mai dădeam seama dacă trăiesc sau nu. Am zăcut trei zile și am aiurat cu lumînarea ținută de mama la căpătîi. M-au și împărtășit. Dar a patra zi mi-am venit în fire și toți s-au mirat ce puteri mai am. S-au bucurat părinții. Of, de-ar mai trăi ei acum, să vadă...

Fața i se îndureră deodată, iar ochii mari și negri purtau tristețe grea. Se uită la mine clătinînd din cap. Abia atunci am văzut că-i lipsește o ureche tăiată din rădăcină. „Ciudat om" mi-am zis, dar el nu mi-a luat în seamă mirarea și a rostit mai departe cu aceeași durere în glas:

— Ei, ce-a fost odată pe-aici. Afurisit pîrjol! Iar părinții mei... Dar ce tot îți melițez și nu tac?

— Ba te ascult. Chiar te rog! Ia zi...

— Bine, dacă vrei, am să-ți spun ce mă doare. Așa îmi mai ușurez inima. Era în timpul războiului, spre sfîrșit. Satul nostru se afla într-o viroagă. Ai să vezi, de altfel. Pe dealuri este mai greu să umbli și vii pe drumul cel îngust. E tocmai bun pentru o căruță, chiar pentru o mașină. Dar cînd o armată întreagă e pusă pe goană și trebuie să treacă pe acolo, nu-i același lucru. Așa a fost și cînd soldații lui Hitler fugeau mîncînd pămîntul în 44. Au dat năvală peste sat cu tancuri și cu mașini. Veneau tancurile ca un stol de corbi înfometați. Eu le-am văzut cum veneau, căci casa noastră e chiar în marginea drumului. Adică era. Dar mai întîi să-ți spun cum am scăpat cu viață. Tocmai făcusem o groapă pentru bălegar în fundul ogrăzii. Cînd am văzut că vine urgia aceea, m-am ascuns în groapă și nu m-am mai putut mișca de acolo mult timp. Deasupra mea vuia văzduhul, iar țărîna și bulgării se prăvăleau neîncetat peste mine. Parcă venise sfîrșitul lumii. Și comedia asta a ținut... Iar cînd s-a făcut liniște și m-am ridicat amețit din groapă, praful umplea zarea. Apoi încet-încet totul s-a limpezit. Atunci am văzut cu groază că satul dispăruse. Doar pe deal mai rămăseseră cîteva case printre care și cea a lui Vișoiu. Am sărit afară și mi-am strigat părinții. Dar cine să-mi răspundă. Pe ai mei i-am găsit printre ruine, loviți, ferfeniță. Muriseră sub apăsarea grea a pereților, sub șenile și roți. Eeei, mă tovarășe, au fost oameni săraci, dar buni. Și deodată..., oh cît îi mai iubeam. Și iubirea aceea a trezit în mine o ură și-o sete de răzbunare... Chiar în ziua aia am părăsit satul. Am plecat în lume. Dar ce să-ți povestesc, uite-așa mi-a venit mie.

— Povestește, frate, unde-ai plecat?

— Pe front, voluntar. Să fi fost în locul meu, nu făceai la fel? Acasă tot nu mai aveam pe nimeni. La ce să mai stau? Fierbeam! Prin cîte bătălii am trecut. Da, da. Lîngă Arad era să mor a treia oară. Știi cum? Nu știi, desigur. Am scăpat doar fără o ureche. Uite, urechea asta pe front am lăsat-o. M-au prins nemții prizonier. Și aveau o ură pe noi, mamă, mamă! Unul a vrut chiar să mă omoare pe loc. Altul însă l-a oprit. Vroiau mai întîi să afle de la mine secrete militare. Dar parcă am deschis gura? Și ce nu mi-au făcut? Intîi m-au bătut cu o vînă de bou peste ochi și peste gură, pe urmă mi-au prăjit tălpile la foc, după aceea, mi-au spus că-mi taie o ureche. Și parc-ai văzut hitlerist să nu se ție de cuvînt? A scos un briceag și hîrșt! Apoi m-au lăsat pînă a doua zi să mă mai gîndesc. Dar în zori au venit sovieticii și i-au luat ca din oală. Uite-așa am scăpat!

— Și te-ai întors acasă?

— Să mă întorc acasă? Să mă întorc tocmai atunci cînd eram mai îndîrjit? Nu, tovarășe, vroiam și eu să văd Berlinul și fiara pe jar. N-am apucat, dar tare aș fi vrut! M-au rănit la un picior, dincolo de Praga. Hai să ți-o spun și pe asta. Acolo era să mor pentru a patra oară. Dar nu pe front, nu. In altă parte. Și cum ziceam, am fost rănit. M-au luat sovieticii și m-au dus la un spital mic, un fel de vilă care fusese a nu știu cărui boier. Erau acolo fel de fel de nații. Ce să-ți mai vorbesc, soldați sovietici, cehi, un francez și un englez, răniți ca și mine. Și mai era și un neamț. Da, da, nu știu cum se întîmplase, dar era. Unii spuneau că se predase singur și că ai lui îl împușcaseră pe la spate în braț. La început tăceam cu toții. Era primăvară și senin ca acum. Ciripeau vrăbii și copacii se încărcau de frunze proaspete. Și deși natura se trezea cu mii de glasuri, noi nu ne spuneam nimic. De ce? Păi așa-i la război, te întuneci și te înăcrești. Nu-ți mai arde de nimic. Și totuși a fost deajuns ca un rus să deschidă gura și să ne dezmorțească pe toți. Știa multe limbi soldatul acela din Moscova. Și romînește știa puțin. Ne-au strălucit ochii și discuția s-a legat în grabă. Știi despre ce vorbeam? Bănuiești, poate. Despre pace. „O să fie pace" grăise soldatul acela vesel, pe rînd, în fiecare limbă. Pînă și neamțul a tresărit, de parcă atunci auzea pentru prima oară că există un astfel de cuvînt fermecător pe lume. Iar cînd a aflat că dintr-un tun se poate face un autocamion, a rămas cu gura căscată. El știa pesemne că numai din autocamioane se pot face tunuri, dar invers nu. Pe francez îl interesau mai ales bicicletele, stătea pe pat lîngă neamț și tot socotea pe degete: „O pușcă, o bicicletă. O mitralieră, o motocicletă. O mie de puști, o mie de biciclete..." Intr-un alt pat, englezul socotea armamentul în vapoare de transportat alimente, iar eu — dar să nu rîzi — am întrebat din ce-aș putea să-mi fac o casă. S-au uitat la mine cu toții: „Asta n-o poți face decît dintr-o cazemată", mi-a răspuns sovieticul zîmbind. Dar de unde să fi luat cazemata. Parcă rămîne pe front cazemată întreagă? Și cum stăteam noi așa la vorbă, stîrniți de gînduri și de dorinți noi, numai ce se aude un șuierat afară și nici n-apucăm să ne mișcăm, că și țăcăne o mitralieră în rafale scurte. Cînd avionul s-a depărtat, a lăsat în urmă geamurile țăndări, iar alături de mine trei morți. Erau francezul, un ceh și cine mai crezi? Neamțul. Il împușcaseră tot ai lui. Pe mine m-a zgîriat doar un glonte aici, pe frunte. Atunci, să zic, am scăpat pentru a patra oară de la moarte.

Vizitiul tăcu. Drumul, care ocolise o pădurice deasă de stejari, șerpuia alene pe după un aluniș, coborînd într-o vale scobită ca o albie. Trecurăm după aceea podul nou al unui rîu limpede, asemeni cristalului și tînărul își îndemnă surul la deal. Dincolo de înălțime se întindea liber un șes neted, cu lanuri înalte, verzui-galbene, fără haturi, cam neobișnuit pentru Valea Prahovei.

— Asta e pămîntul gospodăriei noastre, zise tînărul cu mîndrie. Vezi ce grîu avem? E pămînt bun și gras. Poimîine o să începem secerișul. Ce spui?

— Ce să spun, o adevărată bogăție.

— Așa, așa. E tare potrivită vorba asta, bogăție. Numai că bogăția nu pică niciodată din senin. Cît am mai muncit noi aici! Și crește rodul nostru... Crește, că-l stropit cu sudoare și sînge... Cu sînge. De mult l-am stropit noi cu sînge. Aveam un văr. Dar ce să-ți mai spun?

— Spune. De cîte ori vrei să te rog să-mi povestești? mă aprind eu înciudat.

— E bine dacă vrei. Mai avem o bucată de drum. Oricum, așa trece timpul... Uite cum a fost. Chiar după victorie ne-am întors în sat, eu și un văr de-al meu, Costică Spiridon. Era băiat de treabă și iute la faptă. Tot timpul în tren îmi vorbise despre pămînt: „Am să mor cu boierul de gît, măi Alecule, și tot o s-avem ogorul nostru" îmi zicea el. Făcuse parte din Divizia lui Tudor și-n Uniunea Sovietică văzuse o altfel de stare. Crezi că s-a lăsat? A dat fuga la oraș la partid și-a cerut sfat. Ne-a strîns apoi la primărie și-a pus problema reformei agrare. Eu alături de el. Parcă puteam să-l las? Ș-apoi nici eu n-aveam pămînt. Așa că, vărul meu la cîmp, eu după el. Costică la oraș, eu după el. Și-am făcut treabă. Am împărțit pămîntul cu veselie. Dar tocmai cînd credeam că totul a ieșit cu ușurință, fără bătaie de cap, hop că ne trimite moșierul o vorbă. Ne amenința și zicea să ne ferim de el, că o să trimeată chiar în noaptea aceea tractorul pe moșie să are. Vărul meu, Costică, a ascultat la cel care-i aducea vorba, a scuipat în țărînă și-a rostit: „Să poftească!" Și n-am stat pe gînduri. Seara am împărțit caraule peste cîmp. Era o noapte neagră ca păcura, de nu vedeai la doi pași. Și-n noaptea aceea, spre ziuă, auzim cum se apropie zgomot de motor: tractorul boierului. „Zii, tot' s-a ținut moșierul de cuvînt", a rostit Costică, luîndu-mă de mînă și ducîndu-mă spre partea de unde venea zgomotul. Cînd am văzut matahala aceea intrată în ogorul nostru, că al nostru a fost ogorul întotdeauna, chiar cînd duceam grîul în hambar la moșie, mai-mai să turbăm. Și numai ce se repede Costică și sare la un nepot de-al moșierului, care se afla pe tractor. Nu știa că ăsta este înarmat cu un cuțit. Și a luat o lovitură. Cînd am sărit să-l ajut, era prea tîrziu. Costică fusese pălit de moarte. Atunci am pus mîna pe ăla, Vergea se numea, și fără să țiu seamă de cuțitul lui, l-am trîntit jos. L-am bătut bine, dar mi-a scăpat și-a fugit. Pe mine mă tăiase în piept, lîngă inimă, dar mi-a trecut. Vezi, însă, tractorul boierului tot n-a arat pămîntul nostru cîștigat prin luptă. De Costică mi-a părut însă tare rău. Pe el îl mai aveam și mi-era drag. Mai bine muream și eu odată cu el! Dar, nu s-a întîmplat nici atunci și nici în 50 cînd am format gospodăria. Mult n-a lipsit însă.

— Dar ce-ai avut în 50?

— Ce să am? O neînțelegere cu chiaburul. Știi? Vișoiu ăsta mai are un frate. A avut mai bine zis, că acu' l-a luat dracu'. Stăpînea pămînt mult. Mai mult decît Vișoiu, cel ce mai trăiește. Și s-a întîmplat că la comasare a intrat și o parte dintr-al lui. Ce-a mai urlat! A venit la mine și cu plocoane, de era gata să mă facă de rușine în sat. L-am alungat atunci cu un băț pe uliță, iar el dacă a văzut că nu merge așa, a luat-o pe alte căi. Avea și doi vlăjgani de flăcăi, că doar să te uiți la ei și te sperii. Și cum îți spun, m-au pîndit într-o noapte în marginea pădurii și-au tăbărît pe mine. A fost o trînteală... Pînă la urmă, tot m-au răzbit și m-au înțepat cu cuțitele cum înțeapă cizmarul cu sula talpa pantofului. Și cînd au crezut ei că gata, m-au omorît, au făcut o groapă în grabă și m-au acoperit cu țărînă și vreascuri. Apoi au fugit. Intîmplarea a făcut însă ca să treacă pe acolo Nițoi, pădurarul, și să audă gemete. El zice și acum că era să fugă de frică, dar și-a dat seama și m-a dezgropat. M-a luat în cîrcă și m-a dus la pădurărie. Apoi și-a trimis nevasta după o căruță în sat și m-a purtat așa în nesimțire, cum eram, pînă la spital. Iar dacă sînt aici, alături lîngă dumneata, înseamnă deci că n-am murit nici atunci. Numai de bolit, am bolit acolo, vreo trei luni. Asta a fost.

Departe în zare se vedea satul. Tînărul acela zîmbea senin, atît de senin, încît nici nu era de crezut că peste ființa lui au putut să se abată atîtea încercări. Stătea tot aplecat și mîna calul îndemnîndu-l la răstimpuri dintr-o veche obișnuință. Nici n-am știut cînd a trecut timpul. Inserarea se arăta la orizont cu un val de adiere răcoroasă. Dar nu la venirea serii cu răcoarea ei plăcută mă gîndeam, ci la vizitiul ăsta minunat. „Incotro și-o purta mintea și vizitiul", mă întrebam. Aveam s-o aflu imediat, atunci cînd el, încruntîndu-se ușor, se întoarse iar spre mine: :

— Știi ce, tovarășe, la noi în sat este o vorbă: „Să n-ai noroc în viață dar să ai nouă suflete ca pisica". Așa sînt și eu, în noroc nu cred, dar nouă vieți, tot am. Șase le-am dat pînă acum. Mai am încă trei. Ce zici? O să ajung să văd comunismul? Nu-mi răspunde că da. Nu. Știu eu și fără dumneata că o să ajung. Trebuie să ajung. Nu-i așa că o să fie tare frumos atunci?

M-a bătut pe umăr prietenește.

— Dar ce tot ți-am trăncănit eu la ureche. Uite, acum o să intrăm în sat. Și despre satul nostru, multe lucruri ai să ai a scrie.

Erau cele din urmă cuvinte ale călătoriei noastre, rostite cu modestie de acest tînăr, despre care, puțin mai tîrziu, aveam să aflu că este președintele gospodăriei colective din Adîncata, gospodărie care, pot să spun cu convingere, nu merge deloc prost.

Șt. Gheorghiu

ȘVEIC ORDONANȚĂ la locotenentul LUKAȘ

(FRAGMENT)

Născut la 30 aprilie 1883, Iaroslav Hașek a fost multă vreme necunoscut poporului ceh, întocmai ca și eroul lui, Șveic. Astăzi, istețul soldat Șveic este unul din cei mai populari eroi ai literaturii universale. Pățaniile lui demască fără cruțare caracterul putred al unei monarhii de carton, arată șubrezenia colosului austro-ungar, spulberă legenda unității „sfinte" a popoarelor care-i purtau jugul și afirmă dreptul la viață al fiecăruia dintre ele. Cartea „Pățaniile bravului soldat Șveic" demască totodată caracterul diversionist al ațîțării șovine și este străbătută de o mare dragoste de viață și libertate.

Membru al partidului comunist, revoluționar trecut prin focul luptei, Hașek a știut să vorbească în numele poporului său.

Critica burgheză, care a primit cartea la început cu bunăvoință, în momentul în care a cunoscut activitatea politică a autorului, a sfîrșit prin a o numi tendențioasă și lipsită de valoare. Din păcate, Iaroslav Hașek care-și dicta, bolnav, romanul, n-a apucat să-l termine. A murit în 1923, lăsînd pagina întreruptă în mijlocul unui dialog. Dar cu toate acestea, cartea a cunoscut o excepțională popularitate, iar Șveic trăiește și va trăi ca o permanentă acuzație adusă acelui monstru cu picioare de lut care se chema imperiul austro-ungar.

J. G.

Norocul lui Șveic n-a ținut mult. Soarta nemiloasă a curmat legăturile prietenești dintre el și preotul militar. Dacă pînă la întîmplarea de mai la vale, feldkuratul fusese o figură simpatică, isprava săvîrșită acum a avut darul să-l demaște.

Otto Katz l-a vîndut pe Șveic locotenentului Lukas, mai bine zis l-a pierdut la cărți. Așa se vindeau pe vremuri, în Rusia, robii. Accidentul s-a întîmplat așa, pe neașteptate. La locotenentul Lukaș, într-o societate aleasă, se juca „douăzeci și unu".

Feldkuratul pierduse tot și în cele din urmă întrebă:

— Cît îmi împrumutați pe ordonanța mea? Un tembel foarte simpatic, un tip interesant, ceva **non plus ultra**. Ordonanță ca el, n-ați avut nici unul de cînd sînteți.

— Iți împrumut o sută de coroane, se oferi locotenentul Lukaș. Dacă pînă poimîine nu mi le restitui, îmi trimiți aici această raritate. Al meu e un nesuferit. Oftează într-una, scrie scrisori acasă, dar în același timp fură de stinge, tot ce-i cade sub mînă. Ii mai trag eu cîte o chelfăneală, dar tot degeaba. I-au sărit cîțiva dinți din față și ticălosul tot nu s-a îndreptat.

— Atunci ne-am înțeles, se învoi cu ușurință preotul, pe poimîine: ori suta de coroane, ori Șveic...

Pierdu și această sută de coroane și plecă acasă întristat. Știa precis, fără nici un pic de îndoială, că în acest soroc nu va face rost de o sută de coroane și că, de fapt, îl vînduse pe Șveic, pe o nimica toată, ca un mizerabil.

— Puteam să cer și două sute de coroane, își zise el cu ciudă și urcînd în tramvaiul care avea să-l ducă acasă, fu cuprins de remușcări și duioșie.

— Nu-i frumos din partea mea, își spuse, sunînd la ușa locuinței. Cum o să mă mai uit eu acum în ochii lui tembeli și inocenți?

— Șveic dragă, zise el, după ce intră în casă, astăzi s-a întîmplat ceva nemaipomenit. Am avut un ghinion grozav la cărți. Am mizat totul și aveam în mînă un as, pe urmă mi-a picat un zece. Bancherul, cu un valet în mînă, a tras și a făcut și el douăzeci și unu. Și așa am tras de cîteva ori cînd la as, cînd la decar, și de fiecare dată am avut aceeași carte cu bancherul. Am pierdut toți banii.

Tăcu.

— Pînă la urmă, te-am pierdut și pe dumneata. Am împrumutat pe dumneata o sută de coroane și dacă pînă poimîine nu le înapoiez, nu mai ești al meu, ci al locotenentului Lukaș. Mie îmi pare foarte rău, zău...

— O sută de coroane mai am eu, zise Șveic, pot să vă împrumut.

— Dă-le încoace, se învioră feldkuratul, îi duc numaidecît lui Lukaș. Zău, mi-ar părea nespus de rău să mă despart de dumneata.

Lukaș fu foarte surprins, pomenindu-se din nou cu Katz.

— Vin să-ți restitui datoria, zise preotul, privind triumfător în jurul său: dați-mi și mie o carte.

— Banco, se auzi glasul părintelui, cînd îi veni rîndul. Cu un ochișor numai, strigă el, am tras mai mult.

— Banco să fie, spuse el la al doilea tur, banco blind...

— Douăzeci și unu anunță bancherul.

— Eu am numai nouăsprezece, zise preotul cu jumătate de gură, mizînd ultimele 40 de coroane, din cele o sută împrumutate de la Șveic ca să-l răscumpere din noua robie.

In drum spre casă, feldkuratul ajunse la convingerea că totul s-a sfîrșit, că nimic nu-l mai putea scăpa pe Șveic, că așa i-a fost lui scris: să-l slujească pe locotenentul Lukaș.

Cînd Șveic îi deschise ușa, spuse:

— Totul e în zadar, Șveic. Impotriva fatalității nimeni nu poate lupta. Te-am pierdut și pe dumneata și cele o sută de coroane ale dumitale. Am făcut tot ce mi-a stat în putință, dar destinul e mai tare decît mine. Te-a aruncat în ghiarele locotenentului Lukaș și se apropie vremea cînd va trebui să ne despărțim.

— Și era mult în bancă? întrebă Șveic, liniștit. Dumneavoastră v-a venit rar carte? Cînd nu pică cartea, e foarte rău, dar uneori și cînd cade prea bine e nenorocire. La Zderaz trăia un tinichigiu. Ii zicea Veivoda;

IAROSLAV HAȘEK

juca întotdeauna „mariaș" într-o cîrciumă din dosul „Cafenelei Secolului". Intr-o zi, îl pune dracu să zică: „Ce-ar fi dacă am juca douăzeci și unu, la cinci bănuți?" Am jucat douăzeci și unu pe cinci bănuți și el ținea banca. La primul tur s-au anotat toți și așa a crescut miza la zece bănuți. Bătrînul Veivoda dorea și celorlalți să cîștige și zicea într-una: „Cine o trage pe aia mică, a cîștigat!" Nici nu vă puteți închipui ce ghinion a avut. Cartea mică nu voia să pice nici în ruptul capului și banca crescu: se adunase o sută de coroane. Dintre jucători nici unul nu avea atîția bani ca să acopere banca. Pe Veivoda îl treceau nădușelile. Nu se mai auzea nimic decît „Aia mică". Pontau cu toții numai cîte un cinci și de fiecare dată se curățau. Un meșter hornar s-a înfuriat. Pe masă se adunaseră vreo două sute. S-a dus acasă după bani și a făcut „banco". Veivoda vroia să se descotorosească de bancă și, după cum a povestit mai tîrziu, ar fi vrut să tragă pînă la treizeci, numai să nu cîștige, și cînd colo i-au picat doi ași. S-a prefăcut că nu are nimic și a strigat dinadins: „Șasesprezece cîștigă". Dar meșterul hornar avea numai cincisprezece. Nu-i asta ghinion? Bătrînul Veivoda se făcu galben ca ceara și era nespus de nenorocit; în jurul lui lumea începuse să înjure și să mormăie că umblă cu fofîrliga, că mîncase el odată bătaie pentru că ar fi măsluit cărțile, cu toate că era jucătorul cel mai cinstit. Dar nu s-au lăsat și au continuat să ponteze, coroană după coroană. Se strînseseră cinci sute de coroane. Pe cîrciumar nu l-a răbdat inima. Tocmai adunase banii, de bere, să-i ducă la fabrică. I-a scos, s-a așezat la masă și a pontat mai întîi cîte două sute; pe urmă a închis ochii, a întors scaunul ca să-i aducă noroc, și a zis că ține tot ce e în bancă. „Să jucăm, a zis el, cu cărțile pe față". Bătrînul Veivoda ar fi dat nu știu ce numai să piardă. S-au mirat cu toții cînd a întors cărțile și s-a văzut un șapte pe care l-a păstrat. Cîrciumarul rîdea pe sub mustață, fiindcă avea douăzeci și unu. Bătrînului Veivoda i-a mai picat un șapte și l-a păstrat și pe ăsta. „Acum vine un as sau un decar, cobi cîrciumarul, cu răutate, îmi pun gîtul, domnule Veivoda, că v-ați curățat". Se făcu o tăcere mormîntală. Veivoda trage, întoarce cartea și iese un al treilea șapte. Cîrciumarul se făcu alb ca varul; erau ultimii lui bani. S-a dus în bucătărie și peste puțin timp se pomenesc cu băiatul de prăvălie țipînd să vină să-l scape căci se spînzurase de cerceveaua ferestrei. I-am tăiat frînghia, l-am readus în simțiri și s-a jucat mai departe. Nimeni nu mai avea o lețcaie în buzunar, toți banii erau în bancă, în fața lui Veivoda care zicea într-una: „Aia mică a luat-o" și ar fi vrut cu orice preț să se curețe; dar fiindcă era silit să dea cartea pe față și să o pună pe masă, nu putea să facă nici o șmecherie și să tragă dinadins mai mult. Cei de față erau uluiți de bafta lui și s-au înțeles că în lipsă de bani să ponteze pe datorie, cu bonuri iscălite. Meșterul hornar ajunsese să fie dator peste un milion și jumătate, cărbunarul de la Zderaz aproape un milion, portarul de la „Cafeneaua Secolului" opt sute de mii de coroane, un student în medicină peste două milioane. Numai caniotă erau peste trei sute de mii de coroane, în bonuri, se înțelege. Bătrînul Veivoda încerca în fel și chip să scape de bancă. Se ducea mereu la closet și dădea altuia să-i țină locul, dar cînd se înapoia îi raportau că tot el a cîștigat, că i-ar fi picat douăzeci și unu. Au trimis să cumpere alte cărți dar ce folos? Se oprea Veivoda la cincisprezece, celălalt avea paisprezece. Toți se uitau furioși la el și mai abitir decît ceilalți trăncănea un pavator, care învestise cu totul mari și late, opt coroane. Striga în gura mare că un om ca Veivoda n-are ce căuta pe lumea asta, că ar trebui ciomăgit și înecat ca un pui de cățea. Nu vă puteți închipui deznădejdea bătrînului Veivoda. Pînă la urmă, să vedeți ce-l trăznește prin minte: „Eu mă duc la closet, îi zice el hornarului, joacă dumneata în locul meu, meștere". Și așa cum era, fără pălărie, a ieșit în stradă și a fugit într-un suflet, pînă la strada Myslikova, să cheme poliția. A dat de o patrulă și a denunțat că la cutare cîrciumă se joacă jocuri de noroc. Polițiștii l-au poftit să se ducă înainte, că ei vin numaidecît după el. S-a înapoiat, care va să zică, la cîrciumă, unde i-au spus că în vremea aceasta studentul medicinist a pierdut peste două milioane, iar portarul peste trei milioane și că în caniotă au pus cinci bonuri de cîte o sută de mii de coroane. Nu trecu mult și în cîrciumă dădură năvală polițiștii. Pavatorul zbiera: „Salvați-vă care cum puteți". Era însă prea tîrziu. Au sechestrat banca și i-au dus pe toți la poliție. Cărbunarul de la Zderaz s-a împotrivit, așa că l-au dus cu duba. In bancă era peste o jumătate de miliard în bonuri și o mie cinci sute bani gheață.

Ilustrație de IOSEF LADA

— Una ca asta n-am mai pomenit, zise inspectorul de poliție, văzînd sumele acelea amețitoare, mai rău ca la Monte Carlo.

Au rămas cu toții acolo, în afară de bătrînul Veivoda, pînă dimineața. Lui Veivoda, ca denunțător, i-au dat drumul și i-au făgăduit că va căpăta drept răsplată treimea legală din banca sechestrată, vreo șaizeci de milioane, dar pînă dimineața a înnebunit și umbla prin Praga să-și comande cu duzinele case de bani încăpătoare. Asta zic și eu noroc la cărți...

Aceste zise, Șveic se duse să prepare grog și lucrurile au urmat așa încît noaptea tîrziu, după ce Șveic izbutise cu chiu cu vai să-l așeze în pat, preotul lăcrima, spunînd printre sughițuri:

— Te-am vîndut, camarade, te-am vîndut în chip rușinos. Afurisește-mă, bate-mă cît vrei. Te-am aruncat în voia soartei. Nu pot să mă uit în ochii tăi. Zgîrie-mă, mușcă-mă, ucide-mă. Nu merit altceva. Știi ce sînt eu?

Și cufundîndu-și fața în pernă, preotul zise încet, cu glas blajin: „Sînt un infam, fără caracter, asta sînt", și adormi buștean.

A doua zi, ocolind privirile lui Șveic, plecă devreme de tot de acasă și nu se înapoie decît noaptea, aducînd cu sine un infanterist voinic și gras.

— Arată-i, zise el, ferindu-se iar de privirile lui Șveic, cum merg lucrurile pe aici, ca să fie orientat și învață-l cum se face grog. Mîine dimineață te prezinți la locotenentul Lukaș.

Șveic și succesorul său petrecură o noapte plăcută cu prepararea grogului. Spre ziuă, infanteristul abia se mai ținea pe picioare și mormăia un potpuriu ciudat din diferite cîntece populare, pe care le amesteca între ele: „Pe lîngă Hodov curge un pîrîu / draga mea îți toarnă bere roșie. Munte, munte, înalt mai ești, trei fetițe trec pe șosea, pe Muntele Alb ară un țăran..."

— Cu tine n-am eu grijă, frățioare, zise Șveic, cu astfel de însușiri faci casă bună cu feldkuratul...

Și așa se face că în dimineața aceea locotenentul Lukaș văzu pentru prima oară mutra cinstită și jovială a bravului soldat Șveic, care îi raportă:

— Cu respect vă raportez, domnule oberlaitnent, că eu sînt Șveic, ăla pierdut de domnul feldkurat la cărți...

Traducere din limba cehă de
Jean Grosu

BLOC-NOTES

DESPRE OAMENI ȘI SMOCHINI

Cunosc un bătrînel modest și anonim, care e dascăl bun în satul său. Il cheamă Dumitru Cristea și trăiește în partea de nord a Moldovei, în Cucorăni. E scund, are obrazul tăbăcit de vînturi și ars de soare. Poartă pe orice anotimp niște bocanci greoi, o manta foarte groasă și o pălărie cu boruri largi, de culoarea cenușei. Are ochi limpezi ca de copil și numai zbîrciturile obrazului ne spun că-i bătrîn. Are un suflet bun, plin de o poezie crudă amară și dulce, așa cum e poezia vieții. Il poți vedea în fiecare zi străbătînd ulița mare a satului, purtînd sub braț o servietă ieftină de piele, în care are un abecedar, pline de secară, slănină, o ceapă, creioane și un catalog cu numele copiilor care vin la el să învețe taina slovelor. De aproape o jumătate de veac el modelează conștiințele și sufletele curate ale copiilor, învățîndu-i să scrie pe „i" și pe „o" pe tăblițe de piatră, ori în caiete cu linii. Și e mulțumit...

După lecții îl găsești preocupat și cercetător în raiul grădinii sale. Cultivă grîu cu mai multe spice, smochini, migdali, caiși, nalbe, meri, lămîi, bujori, lalele, pe care îi ocrotește, le transformă scoțînd surprinzătoare minunății, adăugîndu-le noi și neștiute frumuseți, silindu-le să viețuiască acolo, în preajma casei lui, în drumul vînturilor reci și al iernilor grele. Grădina acestui dascăl bătrîn este cel mai viu laborator al școlarilor săi.

Iată, deci, că dascălul nostru este și un fel de savant rustic, preocupat de tainele infinite ale miciurinismului, ba chiar un poet în felul său, dacă ținem seama de frumusețile pe care le creează, le modelează, le transformă și le perfecționează mîinile sale uscățive.

L-am văzut pe dascăl în vara acestui an. Era îmbrăcat mai îngrijit ca-n alte dăți. Și școlarii lui erau la fel. Se desfășurau examenele sfîrșitului de an. Emoții, note, bucurii, necazuri. Dascălul a ținut o cuvîntare, un școlar micuț a recitat o poezie din cartea de citire, părinții s-au arătat mulțumiți, stînd în băncile joase, de școală, iar cei mai silitori dintre școlari au căpătat premii. In sat, la Cucorăni? Ce fel de premii? Bătrînul dascăl a dat drept premiu fiecărui școlar evidențiat cîte-un pui de smochin. I-a îndemnat să-i sădească în grădinile Moldovei, să crească puii de smochini deodată cu pruncii țăranilor. Așa face bătrînul dascăl în fiece an. Și e fericit.

Dascăle, dascăle! Peste douăzeci, ori cincizeci de ani, cînd poate tu nu vei mai fi, cînd în locul tău va trudi la școala din sat un alt învățător, pămîntul Moldovei va fi înviorat de foșnetul calm și tulburător al merilor de soi, de zbaterea smochinilor cu poame dulci, de jocul fructelor gălbui ale lămîilor, de înfiorarea învăluirată a grînelor nemaiîntîlnite, ori de mișcarea sfioasă a florilor multicolore. Țăranii vor descifra în această podoabă a pămîntului, harul mîinilor tale uscate și harnice, îndepărtata patimă a inimii tale plină de poezie; vor recunoaște printre inginerii agronomi pe foștii tăi premianți, înălțați la lume odată cu tulpinele firave ale puilor de smochini, bătuți de vînturile reci ale Nordului. Vei trăi, fără îndoială! In livezile vii și pline de pometuri ale viitorului, vei trăi prin oameni!

POP SIMION

Știre și comentarii

Sfîrșit de vară

Ne-am obișnuit să măsurăm vîrsta în ani și istoria în secole. Uneori hazardul adună materii pe cîțiva metri pătrați. În micul muzeu arheologic din Vasile Roaită, eroul călăreț de pe basorelieful trac e plasat mai departe de capitelul creștin, decît de firma balneologului local de pe palier!

Afișele înseși au o savoare deosebită, prin amestecul de planuri: „În anul 106, după lupte grele, Romanii cotropesc Dacia...” „Rog nu atingeți obiectele expuse”. „Dr. Horia Slobozianu”.

Lacrimariile, păstrătoarele discrete ale atîtor dureri, au o grație ciudată. Amforele amintesc soldurile Junonei. Inscripțiile, tainele hellenismului ajuns pe țărmul Euxin. Iar semnăturile în album, ale celor ce se perindă prin muzeu, țîșnesc ca un șuvoi artezian al zilelor noastre, dintr-o fîntînă străveche. N-am decît să fiu fidelul transcriitor al filei de 22 august, din care am copiat cîteva nume (nu pe sărite, și nici pe sfert față de totalul vizitatorilor!):

Simion Tomuță-profesor-Leșu-Năsăud. Fridolin Beranek-miner-Lupeni, Maria Beranek, Ilie Ștefan-petrolist-Ploești, Ionescu Doina-elevă-cl. III-a București, Saraiman Aurel-student-Iași, E. Dascălu-inspector CFR, Mircea Ursu-tipograf, delegația tovarășilor cehoslovaci aflați la Eforie etc., etc.

M-aș fi lăsat bucuroasă în voia timpului și a reflecțiilor despre saltul în istorie al tuturor celor ce pot studia preistoria în timpului concediului, dacă nu mi-ar fi atras atenția, pe voluta unor capitelii expuse, cîteva viețuitoare dintr-o speță mai rezistentă la vreme, decît aceea a sculptorilor ori autorilor de inscripții funerare: mușchii.

Da: o parte din bucuria rarelor zile cu soare, a liniștii sau neliniștii mării, a puzderiilor de stele mai mari în Dobrogea ca nicăieri, ți-o strică fîcele negre ale murdăriei, care ar putea, din păcate, să figureze pe emblema tîrgului... Ele au văzut inspecții sanitare venind și inspectori sanitari plecînd, și totuși continuă să domine masa, casa, peisajul „într-o slavă stătătoare”. Pînă și în încăperea „sacră” în care n-au alt mijloc de subzistență decît urmele lacrimilor, pînă și acolo sînt muște!

Și primul meu drum din antichitate în prezent, mă duce într-una din apropae anonimele fortărețe ale viitorului: stația de malarie din marginea tîrgului. Și căzînd în genunchi în fața tinerei entomologe Nușa Marotinescu, o implor: Dumneata care bați sute de kilometri și stîrpești întîia oară în istoria acestui ținut, țînțarii și frigurile, alungă, pentru dumnezeu, și rolul mai infernal decît înseși plăgile Egiptului!

Veronica Porumbacu

Limba publicațiilor și „Dicționarul limbii române”

În „Gazeta literară” nr. 22 (64) din 2 iunie 1955, a apărut un fragment intitulat „În tîrg la Iași” din „Povestea poveștilor” de Marcel Breslașu. Ceea ce impresionează în mod plăcut pe cititor este și limba clară, bogată, precisă, expresivă a poemului. Urmînd exemplul clasicilor, poetul folosește cuvîntul viu, popular, chiar atunci cînd cuvîntul ar putea părea unora ca aviînd o valoare negativă. El contribuie, în felul acesta, la integrarea de noi cuvinte în limba literară și prin aceasta — implicit — la îmbogățirea limbii.

Nu despre această problemă vom vorbi însă aci ci, așa cum se arată în titlu, despre faptul că unele cuvinte folosite de poet în acest poem — cu o valoare circulatorie mare — nu sînt menționate și explicate de dicționar, deși ele fac parte din limba română literară contemporană.

In versurile: **„Dă-i cu palma una / dă-i de-a valma una.../ pe tovalul... celorlalte buci!”**, întîlnim locuțiunea adv. **de-a valma** nemenționată de dicționar la cuvîntul avalma, și el inexistent în dicționar. In același poem, în versurile: **„A găsit un „cap de bou” întîlnim expresia „cap de bou”** (cu înțelesul de timbru vechi românesc foarte căutat și prețuit de filateliști din cauza raritații lui) nemenționată de dicționar nici la cuvîntul bou și nici la cuvîntul cap.

In ceea ce privește cuvîntul boarfă **(„Totul pentru ei e marfă / Și-și vînd țara ca pe-o boarfă”)**, dicționarul îl înregistrează doar sub forma de boarfe, pl., deși forma de singular e la fel de răspîndită, fiind foarte expresivă, așa cum se poate constata din versurile de mai sus. Și cuvîntul **budala** este menționat sub forma de sing., deși textele literare și vorbirea atestă adesea existența pluralului **budalale.** (Ex.: **„Ți-am spus că una din datoriile criticului modern este a scăpa tocmai de critica acelor budalale...”** — D. Zamfirescu). De notat aici și înțelesul de încrezut prezumțios, nemenționat de dicționar.

Intr-un alt număr al „Gazetei literare” (nr. 25/67 din 23 iunie a.c.) este publicată poezia **„Printre pescari”** de Petre Solomon. Cititorul acestei poezii — neinițiat în termeni pescărești — ar dori să afle înțelesul unor cuvinte ca: **mahună, ghionder, bahor, babaică**, ș.a., cuvinte folosite și de N. Dunăreanu în articolul **„Intr-o noapte pe ghiolul Pardinei”**, apărut în „Gazeta literară” nr. 26 (68) din 30 iunie. Pentru ultimele două cuvinte, cititorul se va adresa „Dicționarului limbii române literare contemporane” (vol. I). Curiozitatea lui va rămîne însă nesatisfăcută, deoarece cuvîntul bahor (din versurile: „Moș Cuprian” **„îi va da la mir / Fără cruțare cu bahorul”** — Petre Solomon) nu este înregistrat de către dicționar, iar cuvîntul babaică nu este menționat măcar ca variantă a lui băbaică, deși forma de babaică e mai des întîlnită atît în vorbire cît și în scris. Sub forma babaică, îl folosește atît Petre Solomon cît și N. Dunăreanu în articolele citate (ex. **„Trag la babaici — la visie mari, / Săltîndu-și bărbile pagine”** — Petre Solomon; sau: **„Eu și cu Cazaban ne rînduirăm pe sacii cu cartofi, Trofim în mijloc, la babaici, iar Mișa în coada bărcii ca să ție cîrma”** — N. Dunăreanu).

Cititorul primului volum de „Opere” de Barbu Delavrancea, apărut la ESPLA (ed. îngrijită, cu prefață și bibliografie de Aurel Martin), care va încerca să găsească înțelesul cuvîntului criticastru (critic încrezut, prezumțios) folosit în citatul reprodus de A. Martin în prefață („E cel mai iubit și admirat dintre scriitorii noștri cu toate „amarnicele concluzii” ale cîtorva criticaștri...” — A. Vlahuță despre B. Delavrancea) va constata că acest cuvînt nu este înregistrat și explicat de către dicționar.

Ceva mai mult, cititorul primului volum de „Opere” de M. Sadoveanu — volum citat la bibliografia dicționarului — va rămîne foarte surprins cînd va constata că un cuvînt cum este **cumplire**, folosit de Sadoveanu (ex.: **„o veșnicie să fi stat, — n-aș fi uitat cumplirea care s-a prăbușit asupra sufletului meu”**, op. cit. pg. 35) pentru deosebita lui expresivitate, nu este măcar menționat de către dicționar.

Lipsesc de asemenea și alte cuvinte pe care cititorul le întîlnește în publicațiile contemporane. Astfel, cuvintele: **antimisă** (cu înțelesul de pînză de în așezată pe masa din altar, cuvînt pe care cititorul îl găsește în prefața primului volum de „Opere” de Leon Tolstoi, pg. 39), **clăfătă**, ca variantă a lui **clefăti** (întîlnit la Arghezi sub această formă), convorbirist (cuvînt format la fel ca și semănătorist — de la numele revistei „Semănătorul” care denumește pe cel care face parte din redacția unei reviste, etc.) nu sînt înregistrate și explicate de către dicționar, lipsindu-l astfel pe cititor de posibilitatea de a lua cunoștință de înțelesul unor cuvinte pe care le întîlnește în publicațiile contemporane.

Vrem să menționăm aici și lipsa unor cuvinte folosite în redacții și tipografii. Așa cuvîntul cicero, cu înțelesul de mărime de literă — corp 12, după sistemul Fournier sau corp 11, după sistemul Didot — numită astfel după prima carte (opera lui Cicero) imprimată cu astfel de litere.

Toate aceste lipsuri — care îngreunează lectura și înțelegerea unor cuvinte din publicațiile contemporane — se datoresc — credem — și faptului că nu s-a ținut seama, într-o mai mare măsură, de limba vorbită, înregistrată în operele unor scriitori care au încercat și o pozitivare a cuvintelor cu valori negative, așa cum în limba noastră a procedat Caragiale (vezi și articolul „Despre unele probleme ale limbii literare” de Al. Rosetti, în „Gazeta literară” nr. 28 (70) din 14 iulie a.c.), Eminescu, Arghezi, Marcel Breslașu ș.a. (ultimii doi nici măcar consultați sau citați de bibliografia dicționarului).

Considerăm că lipsurile semnalate de către participanții la discuția inițiată de „Contemporanul” și prin articolele apărute în „Gazeta literară” vor fi neapărat lichidate la o viitoare ediție.

Simion Bărbulescu

Noutăți din viața literară a R. D. Germane

Răsfoind presa literară centrală din R.D. Germană, în special marile reviste literare — **„Neue Deutsche Literatur”** și **„Sinn und Form”**, putem urmări oglindirea unei vii și intense activități beletristice și de critică literară.

Printre lucrările de proză care au apărut în revistele mai sus citate, menționăm — înainte de toate — o interesantă nuvelă a lui Alfred Döblin, scriitor din Germania occidentală, mult discutat în perioada dintre cele două războaie. Nuvela intitulată „O mamă stă în Montmartre” evocă perioada grelelor încercări prin care a trecut poporul francez în anii războiului, sub ocupația hitleriștilor.

Wolfgang Koeppen, tot din Germania occidentală, publică un fragment din romanul „Moartea la Roma”, în care surprinde destine și frămîntări specifice din orașul italian după război. Interesante amintiri din tinerețea de luptă a poetului Erich Weinert, mort acum cîțiva ani, sînt evocate în schița sa „In elementul meu”.

Tot în paginile revistei „Neue Deutsche Literatur” găsim și valoroase poezii semnate de P. Jokostra, H. Börger, R. Schwachhofer, A. Christoph și H. Huppert.

Literatura dramatică este reprezentată printr-un fragment din piesa lui Berthold Brecht: „Viața lui Galilei” și anume, acel moment de răscruce din viața savantului, cînd acesta înfruntă reacțiunea clericală îndreptată cu înverșunare împotriva cercetărilor sale cosmogonice revoluționare.

Revista mai prezintă dări de seamă asupra Congresului Pen-Clubului ținut în vara acestui an la Viena, precum și unele cuvîntări ale participanților. Congresul a dezbătut ca problemă centrală tema: „Teatrul ca expresie a timpului nostru”. Au asistat și scriitorii din R.D. Germană Arnold Zweig, Bodo Uhse, F. C. Weisskopf, Eduard Claudius, Herbert Ihering și Hans Mayer.

Lumea scriitoricească din R.D. Germană se pregătește pentru cel de-al patrulea congres al scriitorilor germani. In legătură cu aceasta, semnificative discuții literare își fac loc în revistă. Astfel, Günther Weissenborn expune o lucrare intitulată „Despre verosimilitatea realismului” iar Jürgen Kuczynski ne vorbește despre „Foloasele ce se pot trage din literatura ne-artistică”.

Lilly Becher prezintă „Almanahul Kisch”, vorbind despre această publicație în termeni elogioși, cercetînd articolele de evocare ale ziariștilor germani, închinate memoriei marelui reporter Egon Erwin Kisch, iar articolul lui Herbert Ihering „Observații asupra teatrului și filmului” — care încheie cuprinsul revistei „Sinn und Form” nr. 3 — informează pe larg, aduce comentarii judicioase asupra recentelor producții artistice de pe scenele și ecranele germane.

L. Ruga

Cervantes — în lumina unei interesante analize critice

Arta unui interpret literar — se spune adesea — este un exercițiu dificil. La drept vorbind, afirmația, considerată sub raportul noutății, pare un desăvîrșit loc comun; totuși, este oare ușor lucru pentru comentator să facă înțeleasă și prețuită în toate laturile o operă intrată în conștiința literară a epocilor dar nu întotdeauna tălmăcită conform mesajului ei? Dacă exegeza operei unui mare scriitor s-ar limita la o rezumare onestă a ideilor încifrate în acțiunea scrierii, eventual cu ușoare înfloriri marginale ca într-o compoziție școlară cu funigei și baloane, actul interpretării literare n-ar mai fi o întreprindere anevoioasă, reclamînd talent și calificare în depistarea și aprecierea valorilor estetice.

Cu aceste înțelesuri ne-am apropiat de studiul cuprinzător pe care academicianul Tudor Vianu îl semnează în „Viața românească” nr. 7, consacrîndu-l lui Cervantes. Anul acesta, la chemarea Consiliului Mondial al Păcii, popoarele lumii sărbătoresc cea de a 350-a aniversare de la apariția nemuritoarei cărți a marelui scriitor spaniol, „Don Quijote”. Studiul amintit este un răspuns la această chemare, îmbrățișînd întreaga creație a lui Cervantes, scriitor despre care dobîndim, ca om al vremii sale, un portret nuanțat și lămuritor. Cu seriozitatea și informația întinsă ce-i sînt proprii, autorul își deschide studiul printr-o schiță privind istoric situația Europei la mijlocul secolului al XVI-lea și, pe acest fond, a Spaniei imperiale. Cercetarea, stabilind odată izvoarele operei lui Cervantes, își dezvăluie treptat liniile directoare.

E vremea cînd soarele nu apune niciodată pe întinsul imperiului lui Filip al II-lea. „Invincibile Armada” pornită spre pedepsirea Albionului se spulberase în furtună. In planul vieții spirituale misticismul pindea această lume a Renașterii care, într-o scurtă dar atît de fecundă perioadă dăduse pe Lope de Vega și Calderon, în plastică pe Murillo, Zurbaran și Velasquez, în literatură pe Cervantes, conștiința cea mai reprezentativă a acestei epoci contradictorii.

Viața agitată și nefericită a lui Cervantes, departe de a servi drept pretext unor divagații romanțioase, contribuie la luminarea operei sale de o manieră demnă de reținut prin felul în care e întreprinsă. Cercetătorul a urmărit în dezvăluirea sensului operei analizate pe propriul ei creator, o individualitate dintre cele mai apte să trezească admirația noastră prin puterea cu care și-a reprezentat contemporanii în scăderile și idealurile lor.

De bună seamă că pe noi ne interesează în cel mai înalt grad drama lui Don Quijote, dar cine ar putea spune că nu și într-un mod cel puțin egal simbolul filozofic ce se degajă din toate acțiunile sale. Luminînd conținutul cărții lui Cervantes, autorul, cu o acuitate analitică proprie, sintetizează înțelesurile ei majore. Don Quijote este văzut nu numai din perspectiva acțiunilor sale nebunești și vrednice de haz, ci și din interiorul său, ca o mare personalitate morală, o alcătuire umană generoasă și nobilă. „Sentimentele și ideile lui Don Quijote sînt deci acelea ale unei personalități ideale în toate felurile, numai că aceste sentimente și idei nu sînt produse de percepția exactă a realității, ci de acea falsă interpretare a acesteia pe care i-o pune la dispoziție o fantezie exaltată în frecventarea prea insistentă a romanelor cavalerești”.

Rezolvînd, în cazul lui Don Quijote, contrastul comic al personajului pe linia semnificației sale reale, acad. Tudor Vianu ne-a făcut să înțelegem de ce ne găsim în fața unei mari cuceriri literare a lumii moderne, din care se degajă îndemnul la justiție și libertate, iubire și generozitate, așa cum apar ele în esența caracterului don quijotesc.

Studiul semnat de acad. Tudor Vianu este dintre cele mai instructive nu numai pentru cititori, în general, dar în special pentru tinerii cercetători. Luminarea profilului unui mare creator de tipuri literare, cu înaltă semnificație umană, pe fundalul epocii agitate, este realizată cu mijloace superioare: profunzimea și natura laborioasă a investigației, informația întinsă, receptivitatea istorică și critică, eleganța expresiei stilistice. Acestea sînt calități pe care tinerii istorici literari le găsesc reunite în formula articolului pe care l-am analizat sumar. Zăbovind asupra lui, am aflat prilej de reflecții și învățăminte vrednice de luare aminte.

H. Zalis

FERNAND LEGER

Marele pictor francez Fernand Leger a încetat din viață. In declarația prin care Comitetul Central al Partidului Comunist Francez saluta memoria celui dispărut se spune:

Fernand Leger și-a pus întreaga sa artă în slujba muncitorilor, în slujba păcii. Tovarășul nostru Fernand Leger a fost un mare cetățean precum și un mare artist; credincios patriotismului său ireproșabil din anii rezistenței și mare prieten al Uniunii Sovietice, el nu și-a crutat forțele cînd era vorba de prietenia popoarelor. El a adus în toate împrejurările sprijinul renumelui său și acțiunii sale tuturor cauzelor nobile și juste pentru care luptă clasa muncitoare.

Poporul francez va păstra vie amintirea prietenului care a muncit și a luptat alături de el.

ARTIȘTI MONGOLI ÎN CAPITALA

DJIAMBA NEAM
Sculptor

CIULTEM NEAMOSOR
Pictor

Desene de ROSS

Scrisoare deschisă către redacția „Gazetei literare”

Stimați tovarăși,

Intîmpinarea pe care tov. Dan Grigorescu o face în „Gazeta literară” nr. 35, 1/IX/1955, articolului meu despre eroul romantic revoluționar, apărut în „Viața românească”, este expresia unei tendințe pozitive, ce se face tot mai vizibilă în presa noastră literară: tendința de a discuta producțiile critice apărute în publicații, de a releva confuziile și inadvertențele ce se pot strecura în ele. Fenomenul, ca atare, e sănătos, înfruntarea opiniilor fiind o condiție primordială a dezvoltării în orice domeniu.

Este de dorit, firește, ca discuțiile de acest fel să se poarte în legătură cu problematica unui material sau altul, cu conținutul său de idei și sînt întrucîtva dezamăgit că tov. Grigorescu — căruia, nu încape îndoială, îi sînt accesibile discuțiile la nivel teoretic — găsește nimerit să semnaleze doar unele inexactități (reale sau presupuse) privind exemplele conținute în articolul împricinat. Evident, nu trebuiesc trecute cu vederea nici chestiunile de acest soi, dar — vorba poetului — „De ce să alergăm după exemple?...” cînd probleme esențiale, de concepție, își cer cu insistență rezolvarea. Tare mi-e teamă ca nu cumva tovarășului Grigorescu, excesiv de zelos în verificarea unor date de istorie literară, să-i fi scăpat greșeli într-adevăr serioase, privind însuși modul de a înțelege problema romantismului, abordată în articolul din „Viața românească”. Mă întreb, nu fără înfiorare, dacă nu cumva, criticul a ignorat, precum personajul din fabula lui Krîlov, tocmai elefantul din fața lui, furat de contemplarea viețuitoarelor minuscule, a unor date secundare, în cazul de față.

Dar chiar limitîndu-ne strict la chestiunea exemplelor, nu sînt pe deplin convins că sentințele preopinentului sînt fără apel. Eu sînt de părere că poemul lui Byron „Cain” exprimă tendința „de negare orgolioasă, sfidătoare, a ordinei existente” pe timpul poetului. Tov. Grigorescu susține categoric că poemul „reprezintă una din treptele pe care poetul cobora, în mod inevitabil, spre reacționarism”. Afirmația e discutabilă. Chiar dacă un cînt al poemului reflectă influența ideologică a claselor reacționare asupra creației lui Byron (concepția predestinării), „Cain”, prin orientarea sa generală, exprimă un inconformism profund, o revoltă împotriva divinității, o hotărîtă neacceptare a arbitrarului, fie el uman sau divin. Convingerea că aceasta e interpretarea justă a poemului, mi-o întărește, între altele, capitolul consacrat lui Byron de V. V. Ivașeva, în lucrarea „Istoria Zarubejnih literatur XIX veka, tom I” (Istoria literaturilor de peste hotare din sec. XIX, vol. I, 1955, Editura universității din Moscova), în care „Cain” e apreciat ca „o lovitură viguroasă împotriva reacțiunii”, ca „o nouă izbucnire minioasă a lui Byron împotriva opresorilor poporului și gîtuitorilor gîndirii libere în Europa” (pag. 478). „Cain” — zice mai departe Ivașeva — este rezultatul creșterii conștiinței revoluționare a lui Byron” (p. 476). Întreg mesajul poemului îndreptățește o asemenea interpretare. A declara reacționar „Cain”, un poem de mare valoare (fapt necontestat, desigur, de tov. Grigorescu) pe motiv că într-un episod al său găsim o concepție mistică, ar atrage după sine, implicit, condamnarea unei însemnate părți din literatura universală, întrucît viziunea unor scriitori de prim ordin e adesea limitată de stadiul epocii lor, de poziția de clasă și gnoseologică.

N-aș fi răspuns acestor obiecții dacă tov. Grigorescu, dorind să-mi releve încă o „inadvertență”, n-ar fi făcut subtextual o obiecție gravă, privind însăși înțelegerea legilor reflectării artistice. El citează izolat și inexact o frîntură de frază din care ar reieși că eu afirm lipsa de tendențiozitate a lui Balzac, Tolstoi, etc. Dacă ar fi așa, rătăcirea ar fi, cu adevărat, uluitoare. Iată citatul din articolul meu: „Creînd acești eroi (Childe Harold, Cain, Manfred, Prometeu dezlănțuit, etc.) autorii nu se mulțumesc cu înfățișarea lor „obiectivă”, „netendențioasă” — așa cum procedează Balzac, Stendhal, Flaubert, Tolstoi, Cehov și alți prozatori geniali, care, reproducînd cu aparentă nepărtinire viața în manifestările ei caracteristice, se mențin îndărătul acțiunii, își ascund glasul propriu, imaginile realizate de ei fiind astfel mai elocvente” (decît orice declarații, se înțelege). Tov. Grigorescu întrerupe citatul la „Cehov” și suprimă ghilimelele, schimbînd în acest fel sensul. Că nu cred și nu credem că scriitorii citați sînt netendențioși, se poate vedea din pagina precedentă a „Vieții românești”, în care accentuam că: „Crearea personajului nu e pentru scriitor un scop în sine. Artistul își afirmă în imagini concepția, idealul de viață, iar un autor preocupat doar de studii caracterologice, fără tendințe și atitudini, ar fi purtătorul unui obiectivism tot atît de cras ca acela al criticilor ce disecă personaje în loc să dezbată fondul de idei al unei cărți”.

Se pare că e limpede. E absurd a susține lipsa de tendință a lui Tolstoi, Balzac sau Flaubert dar, privindu-i pe aceștia comparativ cu romancierii (poeți sau romancieri), se impune constatarea că deosebirea între ei e că unii își încifrează simpatia sau antipatia față de personaje în însuși modul de zugrăvire, de îngroșare sau subțiere a liniilor, de dozaj al culorilor, pe cînd ceilalți își strigă direct atitudinea. Poate că nu formulasem fericit ideea, dar sensul ei era evident.

In întîmpinarea sa, tov. Dan Grigorescu explică presupusele „inexactități” pe care le depistează prin dorința autorului criticat de a-și afișa cunoștințele. Las pe cititor să aprecieze după cuviință valoarea unei asemenea afirmații.

D. Micu

Un cîntăreț inspirat al frumuseților patriei

Cîntăreț al plaiurilor ardelene și al frumuseții locurilor natale, Aurel Gurghianu nu este însă un poet monocord. In sprijinul acestei păreri pledează recentul său ciclu „Cîntecele munților”, pe care poetul le-a publicat în numărul 7/1955 al revistei „Steaua”. Aurel Gurghianu nu rămîne prizonierul propriei sale sensibilități descriptive, și nici nu-și limitează registrul poetic la celebrarea naturii, văzută static, ca o entitate metafizică. Expresia poetică a acuității sale de simțire se dovedește fructuoasă artistic, după cum o mărturisesc versurile din micul poem „Frumuseți de ieri și de azi”:

„A săgetat lumina ca un țipăt
Și-al nopții văl l-a sfîșiat în două
Și riul rece s-a umplut de sclipăt
Și mi de sori s-au destrămat în rouă”

Așa cum ne-o dovedesc, din recentul ciclu, poeziile „Ce spuneau uneori brazii” și „Un cîntec de astăzi al brazilor”, pictura naturii, făcută cu prospețime și sensibilitate, surprinde o natură animată, dinamică, pe fundalul căreia oamenii sînt proiectați ca stăpîni și transformatori ai ei. Această realitate, specifică vremii noastre, poetul o cîntă cu o notă de înfiorare solemnă, gravă, dar și cu inflexiuni de duioșie și incantație în poezia cu iz de baladă „Un cîntec de astăzi al brazilor”. Pădurarul care și-a văzut fiii ajunși stăpînii propriului lor destin, făuritori de istorie, nu-și poate reține un simțămînt firesc de bucurie. Propria lui viață a cunoscut schimbări structurale, căci „Alt șusur s-aude prin frunzar”. Despre fiii pădurarului, poetul — strunindu-și coardele — încheie cîntarea majestuos, precum în legendele populare:

„Zborul lor e fără de opriri
Vulturi vor tăia văzduhul, rar
Îndrăznește și ager în priviri,
Pădurar din munte, pădurar”.

Chiar și atunci cînd filosofează, încercînd să descifreze obiectului contemplat semnificațiile ascunse, ori pornind de la anumite reprezentări, urcă treptele abstracțiunii, Aurel Gurghianu nu e mai puțin un liric descriptiv, mesajul său fiind pătruns de calde accente patriotice: „Pădure, soră noastră, pădure minunată / De ce-aș cerca să aflu istorii de-altă dată? / Poporul meu te cîntă. / Cu el te poartă-n lume / Luntrașul ce coboară pe riurile-n spume; / Cosașul din cîmpie cînd își ascute coasa; / Pescarul ce-n răstoace își potrivește leasa; / Minerul ce-n adîncul pămîntului se pierde... / Azi, bogăția, lemnul — și adăpost odată / Pădure, soră noastră, pădure minunată”.

Cînd poetul părăsește calea firească de manifestare a lirismului său, un lirism vibrant, evocator, și recurge la versul alb în manieră străină modalităților sale de expresie, rezultatul se soldează cu un deficit emoțional (astfel e cazul cu poezia „In plină zi”). Din fericire, exemplele de acest fel sînt reduse ca proporții și în ansamblu nu distonează.

Cele nouă poezii din ciclu abordează o tematică bogată, inspirată din viața oamenilor noi de la munte. Repudiind șabloanele, Aurel Gurghianu a surprins cu originalitate momente caracteristice din existența oamenilor din Țara Dornelor, aspră, trudnică, dar plină de o măreție simplă, atrăgătoare.

Ciclul „Cîntecele munților” reprezintă, ca problematică axată profund în actualitate și ca univers de imagini, un salt în creația lui Gurghianu. Dînd la iveală resursele unui înzestrat liric descriptiv, el chezășuiește noi realizări pe care le așteptăm cu interes.

Radu Zamfir

CARNET SOVIETIC

COMEMORAREA LUI HENRI BARBUSSE IN UNIUNEA SOVIETICA

Împlinindu-se douăzeci de ani de la moartea lui Henri Barbusse, ziarele sovietice au publicat articole închinate memoriei marelui fiu al poporului francez, eminent scriitor umanist și luptător activ împotriva războiului și fascismului.

Ziarul „Sovetskaia kultura” publică o corespondență din Paris sub titlul „Vei trăi, Barbusse!”, semnată de Roger Garaudy. Autorul articolului subliniază că „Barbusse și-a dedicat toate forțele și talentul slujirii intereselor poporului francez. El a exercitat o uriașă influență asupra intelectualilor, a oamenilor de cultură. Barbusse a făcut mult pentru a informa cercurile largi ale opiniei publice franceze asupra vieții țării sovietice, a demascat calomniile pe care inamicii U.R.S.S. le răspîndeau în acei ani.

Cărțile lui Barbusse, întreaga lui viață, scrie Garaudy, arată poporului francez cum trebuie trăit în mod cinstit și demn. In aceasta constă uriașa lor importanță artistică și socială.”

Intr-un editorial închinat memoriei lui Barbusse, „Literaturnaia gazeta” subliniază că Barbusse a fost totdeauna un prieten al Uniunii Sovietice; el a păsit chiar din primele zile în rîndurile apărătorilor lumii noi.

La biblioteca de stat a U.R.S.S. „V.I.Lenin” s-a deschis o expoziție de cărți, unde au fost expuse diferite exemplare ale cunoscutului său roman „Focul” în care, după cum spunea A. M. Gorki, „Henri Barbusse a privit în esența războiului mai profund decît oricare dintre scriitorii dinaintea sa și a arătat oamenilor bezna rătăcirilor lor”.

De asemenea la Biblioteca unională de stat de literatură străină s-a deschis o expoziție de cărți și ilustrații consacrate vieții și creației lui Henri Barbusse.

Creația lui Henri Barbusse se bucură de o mare popularitate în U.R.S.S. In anii puterii sovietice au fost editate cărți ale scriitorului francez cu un tiraj de peste 2.600.000 de exemplare, în 23 de limbi ale popoarelor din U.R.S.S.

O mare expoziție despre viața și creația eminentului scriitor a fost deschisă și la Biblioteca publică „Saltikov Scedrin” din Leningrad.

La expoziția organizată la Biblioteca de stat a R.S.S. Bieloruse se arată ce răspîndire largă are opera lui Barbusse în R.S.S. Bielorusă.

Numeroase cărți ale scriitorului francez, editate în limbile rusă și ucraineană, sînt prezentate la expoziția de la biblioteca din Lvov a Academiei de Științe a R.S.S. Ucrainene. O expoziție consacrată memoriei lui Henri Barbusse s-a deschis de asemenea în capitala Estoniei Sovietice — orașul Tallin.

DATORIA SOCIALĂ A SCRIITORILOR

Articolul de fond din „Literaturnaia gazeta” nr. 102, semnat de Derenik Dimircean se ocupă de datoria scriitorilor mai în vîrstă de a transmite experiența lor literară scriitorilor mai tineri.

„Dezvoltarea literară a tinerilor scriitori nu se poate despărți de educația socială

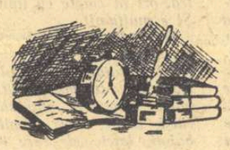

și cetățenească. Dezvoltarea și educarea tinerilor este o problemă foarte importantă în munca organizațiilor noastre de scriitori...”

Vorbind apoi despre libertatea scriitorilor, de literatura angajată, de „gloria literară”, scriitorul spune:

„Noi, scriitorii sovietici, sîntem liberi în creația noastră. In adevăr, noi toți scriitorii au o manieră de creație originală, noi toți au o originalitate formată pe deplin, dar noi toți sîntem liberi și originali în alegerea temelor și a mijloacelor de tratare.

In creație, libertatea și originalitatea constituie dreptul nostru sfînt. Dar el nu trebuie interpretat simplist, ci în mod just. Scriitorul nu poate fi independent de adevărul vieții, de slujirea poporului. Goana după o astfel de „libertate” a dăunat nu o singură dată literaturii...

...Opera scriitorului a fost și va fi întotdeauna tendențioasă, fiindcă însăși viața este tendențioasă. Vorbesc de tendințele noastre sociale, pe care trebuie să le apărăm din răsputeri, de tendințele interne, naturale, inevitabile, care trăiesc în sufletul fiecărui scriitor cu adevărat partinic, tendințe de care este plină acum toată literatura progresistă”.

CONSFATUIREA SCRIITORILOR TINERI DIN U.R.S.S.

La sfîrșitul lui noiembrie se va deschide la Moscova cea de a treia consfătuire unională a scriitorilor tineri din U.R.S.S.

In acest scop, în republici, ținuturi și regiuni se desfășoară o muncă intensă pentru studierea lucrărilor tinerilor scriitori. Almanahurile locale și publicațiile Uniunii scriitorilor sovietici au început să publice tot mai multe lucrări ale scriitorilor tineri, articole critice și recenzii despre volumele lor. Pînă în prezent au fost alese peste două sute de scriitori tineri care vor lua parte la consfătuirea de la Moscova.

Cu acest prilej se va deschide la Casa centrală a scriitorilor o expoziție de cărți ale scriitorilor tineri din U.R.S.S.

UN SCRIITOR CARE LUCREAZĂ INTENS

Nikolai Dmitrievici Telešov, cel mai în vîrstă dintre scriitorii ruși în viață, care l-a cunoscut pe Lev Tolstoi, pe Dostoievski, pe Ivan Bunin, prietenul lui Cehov, Gorki, Kuprin, Stanislavski, Nemirovici-Dancenko, care a publicat acum șaizeci de ani primul volum de povestiri, lucrează intens la pregătirea unei noi ediții a cărții „Însemnările unui scriitor”. „Îmi aduc aminte cîte ceva din trecut, din cele trăite odinioară și fac unele completări” a declarat Telešov unui tînăr poet, care l-a vizitat la vila lui de lîngă Moscova.

Scriitorul mai lucrează și la alcătuirea unei noi culegeri de povestiri, nuvele, schițe, publicate de-a lungul anilor prin diferite reviste, care va apare în patru volume, în editura „Scriitorul sovietic”.

Din programul editurilor poloneze

„Casa Cărții” din Varșovia a anunțat de curînd publicarea, în cursul viitorilor ani, a operelor lui Adam Mickiewicz, Stefan Zeromski și ale scriitorului sovietic Ilya Ehrenburg.

„Operele complete” ale lui Adam Mickiewicz vor apare în 16 volume. La această grandioasă ediție lucrează un colectiv format din cei mai de seamă literați polonezi, ca: Julian Krzyzanowski, Stanislaw Pigon, Leon Ploszewski, Henryk Wolpe și Kazimierz Wyka. Sub îngrijirea cunoscutului istoric literar, Stanislaw Pigon, vor apare „Opere” de Stefan Zeromski, unul din cei mai mari prozatori clasici polonezi, în 23 volume. Studiul introductiv va fi semnat de Henryk Markiewicz. De asemenea, se vor edita „Opere alese” de Ilya Ehrenburg, în 5 volume, în care vor fi cuprinse romanele „Căderea Parisului”, „Furtuna”, „Al nouălea val” și o serie de povestiri, versuri, schițe și articole.

Redactor-șef: Zaharia Stancu. **Colegiul redacțional:** Mihai Beniuc, Marcel Breslașu, Eusebiu Camilar, Paul Georgescu (redactor-șef adjunct), Alexandru Jar, Eugen Jebeleanu, George Macovescu, Ion Mihăileanu (redactor-șef adjunct), Veronica Porumbacu (redactor-șef adjunct), Cicerone Theodorescu, Ion Vitner.

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA: București — Bdul Ana Ipătescu 15. Telefon: Redacția 2.74.26; 1.50.17. Administrația 1.17.92. ABONAMENTE: 3 luni 6,50 lei; 6 luni 13 lei; 1 an 26 lei. Tiparul Întreprinderea poligrafică nr. 2, str. Brezoianu 23—25.

PROLETARI DIN TOATE ȚĂRILE, UNIȚI-VĂ!

GAZETA LITERARĂ

Anul II, nr. 37 (79) - Joi 15 septembrie 1955 | ORGAN SĂPTĂMÎNAL AL UNIUNII SCRIITORILOR DIN R.P.R. | 6 pagini 50 bani

INAINTE DE INCEPEREA STAGIUNII

Există cîteva secunde, atunci cînd s-au stins luminile și s-a aprins rampa, în care sala de spectacol este invadată de un val de neliniște și emoție. In curînd se va ridica din nou cortina, dezvăluind în cătușele celor trei dimensiuni ale scenei, mirajul fascinant al unor întîmplări cu oameni. In castele de carton sau pe șantiere de mucava, actorii vor face să strălucească imagini de viață autentică, suferind și bucurîndu-se în fața noastră, ca și cum dincolo de ușile trîntite cu zgomot în marile scene de dramă nu s-ar afla regizorul de culise, înregistrînd cu scrupulozitate ieșirile și intrările.

Pe un plan mai larg, iubitorii de teatru trăiesc în aceste cîteva zile momente care amintesc așteptarea ridicării cortinei în seara premierei. Peste puține zile, teatrele din întreaga țară vor ridica cortinele, începînd să desfășoare în fața spectatorilor surprizele noii stagiuni. Cuvîntul viu, cald, rostit de la înălțimea profesorală a scenei, va străbate din nou pînă în ultimul rînd de staluri, punînd și rezolvînd probleme grave care privesc pe om și viața lui pe pămînt alături de alți oameni. Repertoriul unei stagiuni trebuie citit cu oarecare dispoziție pentru vis. Foile bătute mărunt la mașină capătă atunci viață și înțelesuri adînci. Visul acesta trebuie construit însă pe o temelie trainică, dînd fanteziei creatoare suportul sigur al unor principii care să asigure drumul drept și lin al stagiunii către îndeplinirea rolului educativ, atît de complex, al teatrului nostru.

In minutele care preced ridicarea cortinei, ni se pare firesc să urmărim construcția acestui lanț de întîlniri pasionante care va fi noua noastră stagiune. Amplificînd liniile încă neinsuflețite ale proiectului cu nenumăratele imagini pe care ni le stîrnesc titlurile și autorii cuprinși în repertoriu, putem obține priveliștea de ansamblu a viitoarei stagiuni. Ceea ce impresionează la o asemenea privire este orînduirea scrupuloasă a pieselor și varietatea dirijată a succesiunii spectacolelor. Se știe că în trecut repertoriile teatrelor se alcătuiau la întîmplare, sub presiunea gustului deformat al burgheziei obeze, sau sub imperiul ambițiilor nemăsurate ale vechilor vedete. Acest sistem a încetat de mult. Peste cîteva zile se vor pune în vînzare biletele pentru o nouă stagiune, în care piesele au fost selecționate cu grijă, avînd în vedere necesitățile artistice și educative ale spectatorului. Alcătuit astfel, repertoriul teatrelor devine un program de politică culturală, care poate fi citit cu atenție printre lumini și decoruri, dincolo de unele inadvertențe care umbresc uneori, în chip pasager, bucuria noastră deplină.

Spectatorii vor viziona în această nouă stagiune un număr însemnat de piese românești scrise în anii puterii populare, piese care vorbesc fie despre oamenii zilelor noastre, fie despre imagini ale trecutului văzute cu ochii constructorilor societății socialiste. Este adevărat că nu sînt încă destule piese originale în repertoriu și nu toate lucrările noi românești au strălucirea cuvenită marilor teme pe care le abordează. Mai sînt forțe care nu sînt îndeajuns folosite în această privință. Sînt, poate, și inițiative care nu sînt destul sprijinite. Există, mai ales, dificultăți reale în găsirea mijloacelor artistice care să prelucreze un material de viață, tulburător de nou, inedit. Cu toate astea, vom afla în lunile care urmează cîteva realizări remarcabile ale dramaturgiei originale, cîteva nume necunoscute de dramaturgi, cîteva teme noi atacate cu succes. Poate că nu este o simplă întîmplare faptul că patru dintre piesele care înfățișează conflicte din actualitate sînt închinate problemelor educației și familiei. Ne aflăm aici în fața unei deplasări în adîncime de la lucrările de un dramatism exterior, către dramele și ciocnirile adevărate pe care ofensiva noului asupra vechiului le provoacă în viața de fiecare zi a oamenilor noștri. Atitudinea față de tovarășul de viață („Zbor de noapte" de N. Tăutu), înțelegerea deplină a răspunderii părintelui nu numai față de copiii săi, dar și în raport cu societatea („Atențiune, copii!" de Lucia Demetrius), înflorirea trăsăturilor morale comuniste în sufletele încă minate de vechea educație ale unora dintre tineri („Preludiu" de Ana Novac) sau creșterea noilor generații în spiritul dragostei de patrie („Trestiile de aur" de Mioara Cremene), toate aceste teme semnifică, desigur, o îndreptare atentă către problematica amplă a formării omului nou, eroul principal al literaturii realist-socialiste. Apropierea dramaturgilor noștri de aspectele vieții de familie sau de problemele educației tinerei generații este îmbucurătoare, dacă nu devine exclusivă sau dominantă. Propunîndu-și să oglindească tumultul epocii construcției socialismului, dramaturgia noastră n-are dreptul să-și îngrămădească eforturile într-unul sau altul dintre compartimentele vieții. Ea nu poate, mai ales, să se restrîngă la drame intime, refuzîndu-și marile ciocniri care se află în chiar miezul luptei pentru biruința noilor așezări. Cercetarea repertoriului pe 1955—1956 indică prezența unor lucrări care lărgesc sfera preferințelor tematice. Pe șapte scene din țară se va juca „Impărătița lui Machidon" de Tiberiu Vornic și Ioana Postelnicu, în care se dezbate problema înfrîngerii pornirilor individualiste ale țăranilor muncitori cu proprietate particulară în focul luptei pentru colectivizare. La București se va reprezenta în premieră „La ora 6" de Petru Dumitriu și S. Filip, piesă care aduce în scenă ciocnirile puternice ale muncitorilor înaintați cu dușmanii victoriei socialismului, pe un șantier național. Este de așteptat ca în cursul stagiunii să fie terminate alte lucrări dramatice închinate problemelor muncii și construcției noilor forme de viață.

Registrul tematic al lucrărilor originale înscrie anul acesta cel puțin încă două lucrări deosebite care, apropiindu-se de momente și figuri memorabile din trecut, dau înțeles mai deplin unor capitole de istorie, care pînă nu de mult erau prezentate într-o lumină falsă. Suflul romantic revoluționar care străbate cele mai multe din piesele lui Mihail Davidoglu, l-a condus pe autor în mod firesc către o temă din istoria luptelor pentru libertate ale poporului nostru „Horia" este mai mult un poem dramatic decît o dramă istorică, înțelegînd prin aceasta că mijloacele de evocare ale eroilor și împrejurărilor împletesc pe nesimțite fiorul liric cu amănuntul dramatic. Trăsăturile eroului principal domină scena, depășind ca semnificație figura lui Ion Nicola Ursu, realizîndu-se în primul rînd ca imagine a omului din popor, curajos și eroic. Un tînăr începător, Alexandru Sever, va apare pe una din scene cu o dramă istorică aspră și colțuroasă, despre răscoalele din 1907. „Boieri și țărani" va povesti spectatorilor într-un ritm nervos și în culori tari despre oamenii care s-au răsculat pentru dreptate în acest an de neuitat. Este regretabil că la capitolul pieselor originale nu figurează nici o nouă comedie satirică de valoare, în pofida succeselor repurtate în acest gen de unii dintre scriitorii noștri de teatru.

Stagiunea care începe va servi o lecție impresionantă acelora dintre dramaturgii noștri care au privit cu scepticism ideea operativității scriitorului de dramă și comedie. După unsprezece ani de la 23 August 1944, se poate într-adevăr învăța ceva, urmărind în repertoriul actual al teatrelor piesele care au rezistat anilor și slujesc nealterate de vreme unor noi spectacole cu aceeași vigoare ca la prima lor reprezentație. Vor vedea din nou lumina rampei, pe una sau mai multe scene, „Cetatea de foc", „Mielul turbat", „Mireasa desculță", „Oameni de azi", „Ultimul mesagiu", piese care au fost scrise ca răspunsuri la frămîntări de o acută actualitate și care, fiindcă au răspuns bine, nu s-au ofilit. Reprezentarea acestor piese sărbătorește în modul cel mai convingător biruințele noii noastre dramaturgii. Autorii lucrărilor citate au luat piepteș dificultățile pe care le implică atacarea unor subiecte din imediata realitate și au dovedit în viitoarea bătăliilor că posedă ceea ce se cheamă în mod obișnuit talent.

Cercetarea atentă a noului repertoriu ne duce nemijlocit de la piesele românești, scrise în zilele noastre, către operele clasice de care sînt legate și a căror tradiție realistă o continuă. Prezența unui mare număr de piese ale clasicilor români și străini reflectă respectul și admirația constructorilor socialismului pentru marile opere de artă ale trecutului. Ele nu sînt așezate în repertoriu prin pedanteria profesorală a specialiștilor. „Hamlet" și „Revizorul", „Cadavrul viu" sau „Don Carlos" răspund așteptărilor unui public care cumpără febril biletele cu o săptămînă înainte de spectacol. Cînd s-a mai întîmplat, pînă azi, în istoria teatrului românesc, ca în aceeași stagiune să se joace, nu numai la București, dar și la Turda, Pitești, Birlad, Baia Mare, în montări îngrijite, piese de Shakespeare și Molière, Goldoni și Beaumarchais, Lope de Vega și Calderon, Cehov și Ostrovski, Schiller și Lessing, Gogol, Marivaux, Șalom Așchem, Victor Hugo, Edmond Rostand, Bernard Shaw?

Curiozitățile vii cu care publicul nostru cititor primește numeroasele traduceri din literatura contemporană a lumii întregi, teatrele îi adaugă și anul acesta replica unor spectacole în care vor fi jucate piese noi de scriitorii contemporani francezi, englezi, cehi, maghiari, polonezi, bulgari. Ca și în anii trecuți, teatrele noastre vor prezenta piese necunoscute încă publicului românesc din dramaturgia sovietică, alături de lucrări cunoscute, reluate în noi montări. Operele lui Gorki, V. Vișnevski, Trenjov, dramele și comediile lui Corneiciuk, Leonov, Simonov, Sofronov, Afinoghenov, Arbuzov sînt așteptate cu nerăbdare, pentru că ele prilejuiesc întîlniri emoționante cu oamenii sovietici, în care spectatorului nostru i se lămuresc probleme din viața sa pentru care n-a găsit încă un răspuns. Pentru dramaturgia noastră, noile spectacole cu piese sovietice au o însemnătate deosebită. Vigoarea personajelor pozitive, romantica revoluționară care străbate piesele cele mai grave, principialitatea partinică cuceritoare și varietatea stilurilor indică scriitorilor noștri din nou și mai limpede căile pe care să-și îndrume creația pentru a se desăvîrși necontenit.

Anul acesta vor figura pe afișele teatrelor alte cîteva lucrări clasice românești care n-au fost de multă vreme valorificate scenic. Nu se pot aștepta fără emoție noile premiere ale lui „Răzvan și Vidra" și „Apus de soare". Totuși, nici în acest an, tea-

V. Mîndra

(Continuare în pag. 4-a)

Cîntec pentru recoltă

Arzi, tu putere din șes, tu dogoare...
Zboară, adulmecă norul cu scufă,
Prinde-l, în ghiare fierbinți, ca pe-o rufă,
Adă-ni-l, pasăre îndurătoare!

★

Norul în stoluri cu zborul rotit
Joacă, pe muntele-nalt în crepuscule,
Nor uriaș, jocuri minuscule,
Fugă și-ntoarcere fără sfîrșit.

Spune-mi: ce vrajă duci? Spune-mi: a cui?
Lunecă, norule, haide mai lunecă.
Iar mi-e lumină, iar mi se-ntunecă.
Vin-mai aproape, nu știu ce spui.

Umbra ta neagră — pe brazdele vii —
Ca pe-o desagă mi-o duc, cu merindele.
Vii, răsucite, te-așteaptă, cuprinde-le,
Brazdele-ntinse ca brațele, mii.

★

Arzi, tu, putere a șesului mare...
Zboară, adulmecă norul cu scufă,
Prinde-l, în ghiare fierbinți, ca pe-o rufă.
Adă-mi-l, pasăre dogoritoare!

★

Spune-mi, tu munte: slăvi și livezi
Ce-ți luminează? Cin-ți-le-negură?
...Fuge, se-ntoarce, cînd abur, cînd negură.
Tu-i dai aripele, tu-l depărtezi.

Norul... Te-mbată cu aur topit,
Peste prăpăstii leagăne iedere,
Trece-n ocoluri, fără încredere...
Muntele-l vede, stă-ncremenit:

...Tot ce asudă, — aleargă pe sus!
Propriul lui abur, — i-l mătură vîntul!
Auie muntele, singur, chemîndu-l
Nu-l mai ascultă, fuge, s-a dus.

★

Vîntul dogorilor mari, dinspre șes,
Cite belșuguri și cîte crepuscule
Lasă — din norul cu jocuri minuscule —
Pentru recoltă, pentru cules.

Cicerone Theodorescu

Frige porumbielu'...

Iar se joacă vara-n praful moale
și-și clădește-n orice plop castel,
iar zîmbește-n verzile lui zale
porumbielu' nostru, porumbiel...

N-a crescut din vorbe spuse-n dodii,
noi am strîns tot auru-n nămeți,
și-are-un gust de soare și de rodii
porumbielu' nostru, măi băieți!

Pune-l în covată, l-învelește,
ca pe-un prunc plăpînd și bălănel,
nu-l lăsa pe-afară, că răcește
porumbielu' nostru, porumbiel...

Strînge-l ca pe-o muzicuță-n mînă,
mușcă sănătate din știuleți!

Cîntă-o amintire-n ei, bătrînă,
frige porumbielu', măi băieți!

Bun e noptea, colo lîngă focuri,
cînd doinește codrul cătinel,
bun și pe terasă-i, sus, în blocuri,
porumbielu' nostru, porumbiel...

Tot cu noi e-alături, nu se lasă,
știe visul nostru îndrăznet:
trandafiri și pîine-n orice casă!
Frige porumbielu', măi băieți!

Știe cui să-și dăruie comoara,
nu de azi ne-am înfrățit cu el!
Săbii și mătase-n toată țara,
porumbielu' nostru, porumbiel...

Mihu Dragomir

Ultimul șurub

Incalecă pe-un umăr de turbină
ca pe un cal năstrușnic, de oțel,
și-n hala care e de larmă plină
nu-i nimenea mai fericit ca el.

Șurubul cel din urmă, prins în cheie,
se răsucește pe ghivent, scrîșnind.
Ca o oglindă pentru o femeie
sclipește-oțelul, — parc-ar fi argint.

Și iată oțelarul își privește
minunea și o mîngîie încet,
ca pe un prunc. O strînge părintește
Și-i visător, de parc-ar fi poet.

In visul care, alb, își taie pîrte,
el vede-acum turbina în bazin
cum lepădește iute și se-nvîrte
să nască-n satul risipit, lumini.

Un bec s-aprinde, scăpărînd, în tindă
și apoi altul, sute-apoi și mii,
cu orice bec, în suflet să se-aprindă
nădejdi și vise mari și bucurii.

Curg ape și se învîrtesc dinamuri, —
fug sîrmele, din stîlp în stîlp, subțiri
și duc lumina peste brazi și lanuri
și bezna se retrage-n amintiri.

Visează oțelarul și cutează
pe-acest Pegas cu aripi de oțel.
Pegasul zboară-fulger, săgetează,
departe, pînă-n comunism, cu el.

Ilici, subt bolți eterne de lumină,
îl cheamă ca pe-un prieten cunoscut.
. . . . . .
Și oțelarul pune pe turbină,
ca o pecete, caldul lui sărut.

Filozofii noștri

Legat de strung, legat de glie,
legat de vîslă sau creion,
în țară face orice om
filozofie.

Nicicînd atîtea cugetări,
nicicînd atîta judecată.
Viața-i grea într-adevăr,
dar minunată.

Ce va fi? Pace sau război?
Ce rost avem în existență?
Tot ce se zbuciumă în noi
e chintezență.

In comunism cum s-or simți
acei ce-n leagăn dorm alene?
Iată ce mari filozofii
și ce probleme!

Luptei de clasă cum să faci
să-i dai o dreaptă rezolvare?

Să-i faci bogați pe cei săraci
e-un lucru mare!

Fiece om e-apologet
al libertății și-al vieții, —
fiece om e un poet
al tinereții.

Sîntem liberi cugetători
(legăm de viață toate cele)
și astrologi căutători
în roșii stele.

Legat de strung, legat de glie, —
eu cuget. Lenea nu mi-o-mbuib. —
drept care pe demagogie
cu scîrbă, scuip.

Spun scurt. Nu caut uneltirea
de a tăia în patru părul.
Pe cît de lungă-i fericirea,
pe-atît de scurt e adevărul.

Al. Andritoiu

Din jurnalul unui scriitor

BARBUSSE

Pentru a transforma lumea, trebuie întîi s-o cunoști — H. BARBUSSE.

SEPT. 1955. Ingăduiți, tovarășe redactor, unui supraviețuitor al foarfei de mult apărute și dispărute reviste „Clarté", enumerat greșit între multe nume zeflite, TON TALUDARU, — s-adauge la destul de multe ce s-au scris și la cîte s-au omis, s-adauge cîteva cuvinte despre Henri Barbusse.

Este foarte drept că la treizeci august s-au împlinit douăzeci de ani de cînd excelenta, inimoasa secretară Anette Vidal (care și astăzi poate furniza admirabile date, fapte și gînduri pentru o biografie care încă nu s-a scris, a umanistului, scriitorului, luptătorului și comunistului Barbusse) i-a închis ochii pentru vecie. Este drept că la 7 septembrie a avut loc înmormîntarea de la Paris — grandioasă ca înmormîntarea lui Hugo, dar, avînd un plus de măreție, prin traversarea drumului de la Moscova la Paris. Este drept că nu și-au îngăduit pe atunci guvernele terorii albe din Europa să tulbure solemnitatea internațională a înmormîntării marelui gînditor și bard și n-au putut opri popoarele să-l plîngă și să-i arate în ultimu-i drum, nemărginita lor încredere și dragoste. Popoarele știau că Barbusse n-a precupețit nici un fel de osteneală pentru eliberarea și pentru cucerirea fericirii lor și că n-a precupețit nici un sacrificiu pentru ele. Intr-o polemică zvîrlise canaliilor din presă (care au abundat și abundă încă):

„Fac parte dintr-o grupare de oameni care sînt gata să-și dea sîngele și viața lor pentru cauza emancipării definitive a maselor omenești exploatate și oprimate de alți oameni. Nici un mijloc de intimidare, nici o măsură, nu-s susceptibile să mă facă să modific expresia publică a gîndirii mele, care este cea a fraților mei de luptă. Eu sînt incapabil să iau visurile drept realități și să afirm ceea ce nu este evident și controlat. Pentru mine cuvintele sînt acte și le-am cîntărit pe toate cîte le-am scris aici".

De cînd își doarme somnul de veci în cimitirul Père Lachaise, la zidul federaților, aproape de eroii înaintași care au luptat pentru o ordine socialistă și care au creat cel dîntîi tip de stat nou (servind ca model statului sovietic-socialist), nimeni nu l-a uitat pe marele nostru Barbusse, nimeni nu-l uită și nu-l va uita.

Istoria literaturilor analizează din ce în ce cu mai multă stăruință calea întortochiată a evoluției și dezvoltării unei opere bogate istorice, se uită în oglinda ce oglindește drumul unei vieți personale și cea a zvîrcolirilor a două epoci ce s-au întretăiat, cea a tinereții sale, relativ pașnica dezvoltare a capitalismului — și cea a maturității sale: imperialismul, ajunul revoluții-

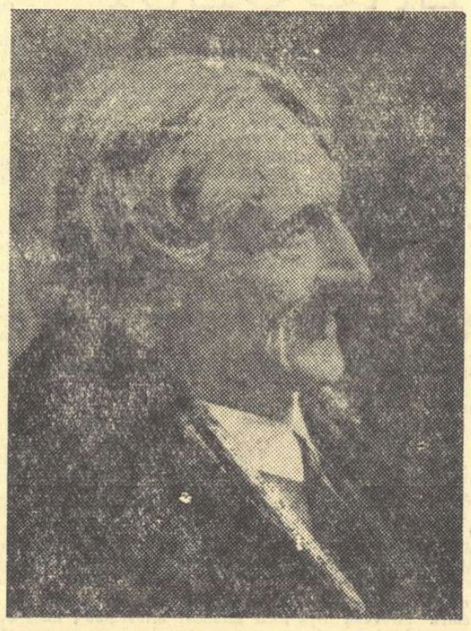

lor sociale. Istoria literaturii analizează limba din „Pleureuses" apropiată de cea a lui Verlaine, din „Le Feu" ce nu seamănă cu limba atică a lui Anatole France, cu cea cochetă a lui Barrès, nici cu limba grasă, glumeață și popular-arhaică a lui Rabelais — nici cu a scriitorilor francezi ce se situează între limitele începutului și cele ale decadenței. Căci Barbusse nu-i elevul lui Balzac, Stendhal sau Maupassant, al lui Zola, Flaubert sau Huysmans. Este limba unui scriitor al realității, limbă de agrot, scriitor care a învățat ce este revoluția nu numai de la clasicii marxismului, ci și de la soldații din tranșee.

Barbusse a gîndit și a scris ca un revoluționar:

„Cette révolution s-est effectuée sous l'influence du fruste et pittoresque parler populaire, sous le coup d'épaule de cette terrible simplicité de l'argot des tranchées mis à jour pendant la guerre..."

Iară popoarele analizează și vor analiza mult timp încă acțiunile lui Barbusse, luptătorul pentru desfășurarea și pentru eliberarea lor.

Henri Barbusse apărea ca o excepție în Europa de la sfîrșitul secolului al XIX-lea.

Din tată francez, ziarist și autor dramatic (om cu ochii ațintiți asupra realității oamenilor) și mamă, fată de fermier englez. El a întrupat pe occidentalul cel adevărat, viu, sănătos, popular, în toată puterea cuvîntului. Dar n-a fost occidentalul căruia i se închiriază o uniformă, iar în lăcomia sa pentru avuțiile din Răsărit se aliază cu gangsterii pentru a deveni războinic, mercenar în contul continentului de peste ocean, ci a fost urmașul tradițiilor umaniste europene, urmașul acelor umaniști, care n-au exclus pe nimeni de la ospățul lor de știință și conștiință.

In tinerețea cea mai fragedă a deprins să mînuie pana ca pe o unealtă dibace, s-a deprins cu succes să conducă foarte răspîndite publicații, să aibă succes ca om de lume, ca ginere al faimosului Catule Mendès. Pe la vîrsta de douăzeci de ani, Henri Barbusse părea că ar începe o biografie plină și deplină, dusă pînă la capăt în același ritm potolit și elegant. Dar ritmurile vieții sale s-au întortochiat și înmulțit, multe ca înseși contrazicerile vieții. La vîrsta de 41 de ani ar fi trebuit să ajungă înțelept, să-și cruțe forțele și să fie consecvent cu versurile dulcege, muzicale, de cadență verlainiană, cu proza lui care nu violenta sintaxa. (Nu-i locul, nici timpul să-i enumerăm cărțile și să analizăm sensul și caracterul operei sale). Dar cînd experiența vieții e cu totul nouă pentru un om, ea devine atît de înviorătoare, încît nu mai încape vîrstă. Nou era războiul, nou era sensul războiului pentru dînsul. S-a înscris voluntar. Totuși n-a uitat de bătaia inimii, nici cînd îi comanda M. Colonel Ramolot. In bălțoacele de noroi, de durere și sînge, de păduchi și scîrnă ale tranșeelor, el scrie o carte. Aici mănîncă cotitura vieții sale. Barbusse care scria „Le Feu", înainte de a se fi răsculat regimentele conduse de viitorul trădător al Franței, bătrînul Pétain, cel care teroriza tot atît de bine civilii și militarii, Barbusse, fără o înaltă conștiință politică, scrie „jurnalul unei căprării". Colaborase la „Humanité", condusă de Jean Jaurès, poate că n-a fost străin de verva și imaginea de licurici a lui Jules Renard, colaborator la „Humanité", desigur era plin de revolta tuturor celor care au știut scrie „J'accuse" la timp, de la Victor Hugo la Emile Zola — dar, un înalt nivel ideologic, cum spunem astăzi, nu avea. Era doar conștiința brută a milioanelor de soldați care dibuiau în beznă. Prin cartea lui aflau vag de ce suferă și începeau să vadă clar pentru a cui îmbogățire au fost trimiși să moară.

Marele său coleg, la fel de european ca și dînsul, Romain Rolland, se retrăsese în Elveția unde scrisese „Audessus de la mêlée".

Barbusse dimpotrivă trăia în mijlocul învălmășagului și scria despre învălmășagul tranșeelor.

In zilele de după armistițiul din 1918, cînd fosilele umanității — d-alde Clémenceau, Wilson, Lloyd George — erau în căutare de nemți cu redingotă și joben (rămășițele ridicolului imperialism germano-wilhelmian), căutau să adune bandele care au purtat uniformă sau regimente întregi conduse de condotieri, ca să le opuie marii și invincibilei Uniuni Sovietice — a apărut și la noi, trunchiat de cenzura lui Mackensen, „Focul — jurnalul unei căprării". Intr-o săptămînă ediția s-a epuizat. Barbusse exprima conștiința de revoltă a lor noștri care s-au bălăcit în tranșeele de la Cașin la Mărășești, precum exprima conștiința și revolta altor 50 de națiuni în limba cărora apăruse cartea.

Cum arăta omul acesta a cărui voce se auzea peste întreg pămîntul? Avea ochii cu privire de o excepțională adîncime, iar statura, mîinile, de muncitor metalurgist.

Trebuie să mărturisim că în țara noastră atît Romain Rolland cît și Barbusse au fost folosiți pentru gloria lui personală, de un fel de geniu prin corespondență. (Acesta scria lungi scrisori și primea drept răspuns: vă mulțumesc pentru amabilele dv. cuvinte). Iar cînd în fața curților marțiale a fost chemat să apere „Internaționala intelectualilor" — a luat-o la fugă și azi e supus argentinian.

Barbusse nu s-a scuturat de sumbrele genii prin corespondență, cum nu s-a scuturat decît oarecum tîrziu de mulți profitori-colaboratori de la revista „Le Monde". El era activist cînd scria, activist cînd vorbea, activist cînd instiga și nu cîntărea totdeauna pe cîntar boarea morală a fiecărui ins. Cert este că după ce s-a angajat pe front și s-a purtat — bolnav fiind — ca un erou, viața lui ia alt ritm, alte ritmuri.

Nu se poate spune că în Parisul acela al „Dezrădăcinaților" lui Barrès, al „Păsării albastre" a lui Maeterlinck, al „Grădinii supliciilor" a lui Octave Mirbeau, un tînăr ca Barbusse se putea cu claritate dezvolta,

Ion Călugăru

(Continuare în pag. 4-a)

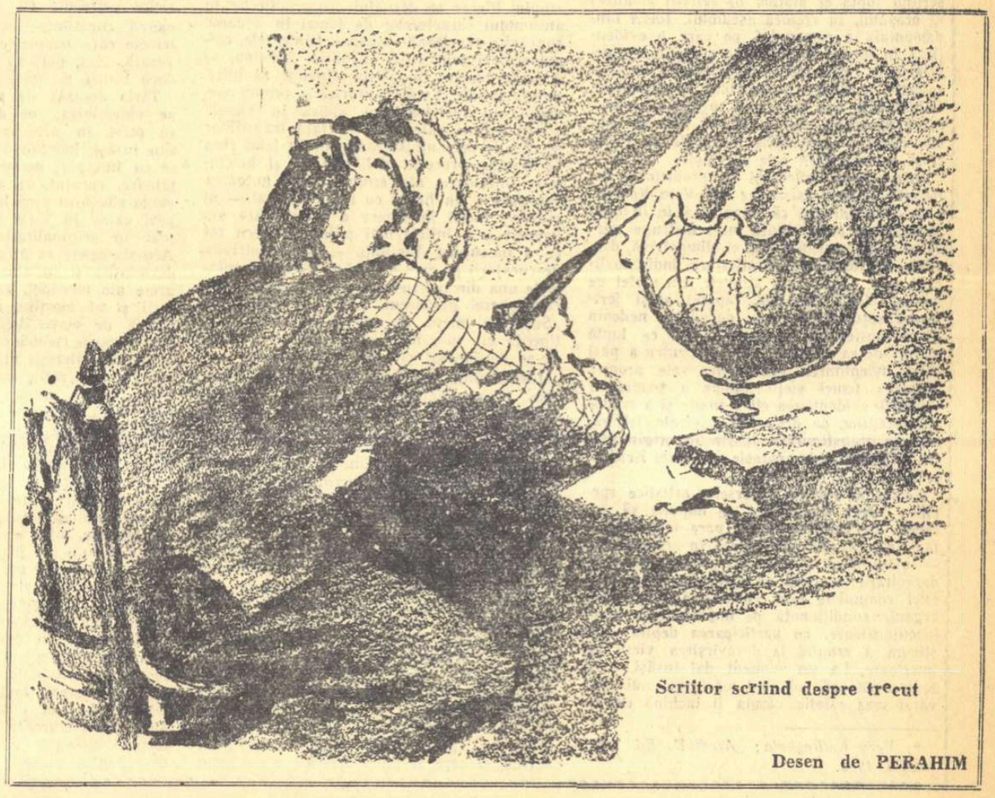

Scriitor scriind despre trecut

Desen de PERAHIM

Puterea de a disprețui

Critica a întîmpinat „Străinul" cu promptitudine de bun augur pentru viitorul lui Titus Popovici, în jurul căruia s-a și aprins un interes larg. Departe de a pluti în indiferență, romanul agită, odată cu tinerii cărora li se adresează direct prin eroul central Andrei Sabin, categorii diverse de cititori.

Ca o legitimă satisfacție profesională, toți recenzenții consideră drept meritul de bază al cărții, diversitatea mediilor abordate de autor — dintre care unele ca pe niște domenii familiare — și numeroasele probleme ridicate pe marginea unei epoci istorice complicate. Comportarea claselor în luptă față de războiul nelegiuit antisovietic și actul de la 23 August și-a găsit o expresie remarcabilă și chiar surprinzătoare, dacă ne gîndim că literatura noastră nouă nu a atacat încă tema în proporțiile căpătate în „Străinul", și că îndrăznețul este un debutant de 26 de ani, în cel mai pretențios gen al epicii. O putere originală de stigmatizare străbate din paginile abundente care înfățișează burghezia oscilînd între nevoia de a sări din corabia spartă a fascismului și între instinctul ei de clasă ce o trăgea înapoi, îngrozită de perspectiva triumfului poporului. Din mai multe motive, ni se pare însă interesant a stărui asupra energiei depuse de Titus Popovici în batjocorirea unei clase definitiv discreditate și condamnate. O mărturie atît de biciuitoare ca „Străinul" fortifică încrederea în dreptatea bătăliei purtate azi de clasa muncitoare, spre a mătura din calea viitorului excrescențele trecutului și a preveni orice tentativă de însuflețire a unor stafii. Apoi, scăldînd în dispreț, ca într-un curent de apă tare, partea cronicii care zugrăvește vechiul, Titus Popovici și-a unificat materialul întins și cam disparat într-o imagine puternică în sensul artistic și partinic.

Actualmente, critica noastră preocupată intens de specificul scriitorilor, comite uneori eroarea de a-l căuta exclusiv în mijloacele stilistice și de construcție a caracterelor, acțiunii, etc., fie ele noi, fie tradiționale dar folosite într-un fel nou. Or, așa cum am mai arătat, în cronica la „Oda fulgerelor" de M. Dragomir, determinarea originalității trebuie să înceapă de la sezisarea a ceea ce am numi deocamdată tonalitate fundamentală, adică o adevărată categorie estetică rezultînd din îmbinarea mai multor elemente de conținut în primul rînd; anume acelea alese de scriitor, conform înclinațiilor sale, din întreg tezaurul de idei și sentimente pe care i le pune la dispoziție viața luminată de concepția sa despre lume, și metoda artistică de oglindire a acesteia, — în cazul scriitorului nostru — marxism-leninismul și realismul socialist. Menționăm că este și punctul de vedere dezvoltat pe larg și cu finețe, indiferent de justețea exemplelor alese, de către Lucian Raicu în articolul „Despre receptivitatea criticii". Unii vor obiecta că încercarea de a închide într-o formulă specificul, îl sărăcește. Dar acesta este dezavantajul oricărei clasificări, și numai analiza poate reliefa toată bogăția de fond și de forme cuprinsă în noțiunea de originalitate. Criticul însă trebuie să năzuiască și către o exprimare sintetică a unicității artistului. Alții vor declara poate că eticheta aplicată de noi pe tabloul burgheziei zugrăvite de Titus Popovici este inadecvată, întrucît și scriitori cu totul deosebiți au manifestat dispreț față de aceeași clasă. Este adevărat și tocmai de aceea e necesar să stabilim speța tonalității de care vorbim și mai ales gradul ei de tărie, raportul ei cu alte idei și pasiuni. Darie, puiul de țăran din „Desculț", nu e lipsit de silă dar precumpănitoare la el e ura împotriva asupririi, pe cîtă vreme Sabin, adolescentul intelectual, își nutrește revolta dintr-un dispreț absolut dar și variat, pentru minciunile cu zeci de văluri în care burghezia a încercat să-i îmbrobodească elanurile nobile.

Să desfășurăm nuanțele disprețului usturător față de fățărnicia și egoismul stupid al popii, dar și voios față de acest caraghios căruia educația iezuită i-a dat un aer de înțelepciune și iscusință nemeritată; e hohotitor și dezgustat față de Vîslan, lepădătură atît de josnică, încît cei ce-l utilizează îl apucă cu două degete și-l țin la o distanță profilactică. Sarcastică și totuși amuzantă pe socoteala lui Varga, deoarece el mai e și un politician închipuit, atitudinea devine strivitoare chiar răzbunătoare față de Suslănescu, fiindcă profesorul de soiul lui Klim Samghin a dezamăgit visele lui Sabin, — și e furioasă față de Motzeanu, avocatul cauzei pierdute a fascismului costumat în organizația „Sumanelor negre". In fine, sentimentul apare rece, tenace și în special vigilent, față de baronul Popp de Zerind, care e un Maniu în ediție locală, cum s-a observat ușor, căci imitația e străvezie.

De unde și-a extras Titus Popovici ardoarea acestei porniri mobilizatoare pentru cititor și fecundă pentru facultățile sale de observator crud, ca și pentru paleta imaginației sale fierbinți? Revărsată din belșug peste obrazul dușmanului, sfidarea țîșnește dintr-un contact prea aspru ca să nu fie concludent cu o societate cangrenată. Resimțită la cea mai sensibilă vîrstă, experiența i s-a păstrat ca o injurie neștearsă și o rană nevindecată. De aci și aspectul de pedeapsă aplicată mereu și cu o neîndurare ce procură autorului o satisfacție calculată, crescîndă, ca o băutură cu atît mai întăritoare cu cît sorbi mai mult din ea. Setea de răfuială este însă orientată și înălțată la treapta superioară a conștiinței, a spiritului de partid, prin înțelegerea substratului de clasă și a formelor sîngeroase pe care le-a îmbrăcat piesa sinistră, montată de burghezie pe spinarea maselor. In stadiul descompunerii capitalismului, pe măsură ce îi suna mai tare ceasul sfîrșitului, frica primitivă de mase a burgheziei s-a prefăcut într-o spaimă deșănțată, dublată de turbare.

In „Străinul" ridicolul se oglindește enorm și jalnic totodată, iar odiosul devine monstruos, sălbatic. Pătruns de împrejurarea că întreaga societate romînească trăia emoționată o perioadă de răscruce, scriitorul a scos în lumină caracterul **politic conștient** al fiecărui pas și al fiecărei frămîntări a eroilor incriminați, indiferent de natura situației acestora. Nicicînd ca în așteptarea marelui eveniment, burghezii nu s-au simțit mai burghezi, n-au perceput mai clar și ascuțit legătura ombilicală dintre interesele personale și clasa lor amenințată cu prăbușirea. De aceea în „Străinul" exponenții burgheziei se comportă potrivit poruncilor ei de atunci: nu pur și simplu în virtutea mecanică a originii și mentalității lor, ci sub impulsul brutal al unor necesități pe cît de vii pe atît de egoiste. Iată pentru ce asistăm la o penibilă agitație a așa-zișilor complotiști împotriva fascismului, care, ca și în viață, au fost reprezentanții partidelor zise istorice; la o depănare incoerentă și zadarnică de planuri de viitor, la instaurarea unui climat de panică chiar și în cel mai tăinuit colț al existenței lor meschine.

Autorului i se cuvine încă o laudă pentru că a zugrăvit, din acest punct de vedere, politic, descompunerea sufletească a unui Varga, Motzeanu și a familiilor lor. In eforturile disperate și neputincioase ale lui Varga de a-și guverna neamul, se pecetluiește fărîmarea iremediabilă a căminului idilic burghez. Cît despre Suslănescu, critica a subliniat alunecarea sa în brațele reacțiunii, în ciuda zbuciumului și văicărelilor sale de tîrîtoare de a ieși din încercuirea istoriei, de a rămîne în afara luptei, și de a alege un drum.

In al treilea rînd și nu cel mai puțin important, „Străinul" obligă la o concluzie care confirmă pătrunderea autorului în mecanismul putred al trecutului. Poziția ambiguă a burgheziei, — mai întîi cîrdașă cu forțele negre ale hitlerismului, apoi pretendentă la conducerea mișcării maselor, spre a le răpi inițiativa dezrobirii ca și dreptul de a-și plămădi singure soarta, duplicitatea aceasta ajunge să-i pervertească pe proprii ei membri, făcîndu-i nu numai nedemni dar și incapabili de a exercita puterea însăși: caracteristică dezvăluită pe tot parcursul cronicii și mai ales în împrejurările în care actorii democrației burgheze, țărăniști și liberali, imaginîndu-și că îi înșeală pe comuniști, se înșeală pe ei înșiși în goana după viitoarele posturi politice și beneficii. Rivalitatea lor oarbă, ipocrizia mutuală, e un reflex tipic, al impotenței, al agoniei vechii orînduiri. Aci, în discrepanța dintre setea lor nebunească de a se menține la posturile de comandă și sleirea aptitudinilor corespunzătoare, stă și rădăcina comicului lor structural.

Inzestrat cu o viziune justă asupra cauzelor falimentului burghez, detestînd aprig impostura și stăpîn pe resorturile comicului fostelor întocmiri, talentul satiric al scriitorului vopsește cu o adevărată poftă satirică și în culorile cele mai tari, eroi de tipul lui Varga, Motzeanu, Suslănescu, Vîslan, ca pe niște măști conforme însă modelelor vieții zămislite parcă într-un moment de coșmar. Tratate individual, pe grupuri, în relațiile lor familiale și sociale, surprinse în clipele de dilemă ale existenței sau în cele banale, privite separat sau confruntate cu lumea curată ce li se opune, aceste avortoane sînt urmărite cu o înverșunare similară unei persecuții binemeritate. Scriitorul dispune în cursul „vînătoarei", de instrumente felurite cu care le scrutează îndeaproape și cel puțin cu umor; de obicei însă le răsfrînge fizionomia în lupa măritoare a unei ironii vehemente, caricaturale. Accentuez că obiectivitatea de care vorbea Georgeta Horodincă în cronica ei din „Gazeta literară" este aparentă, este simulată cu maliție. S-a și citat, deși în alt sens, scena în care, cu o artă dramatică a demascării, cu o abilitate regizorală și o indignare abia reținută, Titus Popovici îi pune pe toți pseudoconspiratorii burgheziei să sărbătorească în persoana unui maior neamț, regimul însuși pe care afirmau că-l sapă. Intrucît celebrarea cotropitorilor are loc tocmai în noaptea răsturnării dictaturii antonesciene și a eliberării țării, hazul stîrnit de participanți este grotesc și nimicitor, ca și finalul unei comedii ce spulberă orice echivoc asupra realei și lamentabilei identități a unor farsori.

Semnalez în trecere că unul din punctele dezbaterii cărții ar putea fi amestecul dintre descrierea „obiectivă" a eroilor negativi și prezentarea lor parodică, deoarece procedeul este unul din izvoarele în care Titus Popovici își înmoaie pana vioaie cu mare plăcere și succes și totodată una din căile prin care se comunică combativitatea și savoarea acidă a talentului său. De asemeni cred că ar fi și un prilej favorabil de a comenta mai teoretic raporturile dintre cele două modalități de reflectare a realității înlăuntrul metodei realist-socialiste. Părerea mea este că, ținînd seama de obiectivele sociale, ca și de intențiile artistice ale autorului nostru, echilibrul necesar nu este respectat cu regularitate. In astfel de cazuri, din fericire nu decisive pentru ansamblul tabloului, consecința cea mai serioasă e sacrificarea fidelității față de adevărul vieții, față de „sarcinile" (ca să vorbim ca Stanislavski) și unitatea de caracter a personajelor. De asemeni o altă urmare este diminuarea aversiunii noastre implacabile împotriva rolului, desigur ridicol dar mai ales nefast, al nemernicilor în favoarea unor efecte burlești efemere. Mă gîndesc de exemplu, la pățaniile popii și ale lui Varga în cursul asaltului nemțesc asupra Aradului, sau la unele situații ale menajului pe care Varga, Suslănescu și popa îl întrețin sub imperiul fricii bolnăvicioase. De vină este probabil o pornire juvenilă către ostentație, către etalarea unui temperament neastîmpărat și dornic să jongleze cu imaginile. Insă, în actuala fază a discuțiilor, încă inițială, a scormoni sever niște cusururi de creștere, înseamnă a nu aprecia cum se cuvine puterea de a sfida vechiul, forța motrice ce animă acest panopticum al burgheziei și, implicit, semnificația sa socială. Pe de altă parte, cum tendința amintită se manifestă mai dăunător în evoluția lui Andrei Sabin, o vom cerceta cînd ne vom ocupa de acesta.

M. Petroveanu

RĂSFOIND REVISTELE

Poezia din „Iașul literar" nr. 8

Notez cîteva observații asupra versurilor publicate în *„Iașul literar"* nr. 8, deoarece am credința că țintesc orientarea generală a sectorului de poezie al acestei reviste, cele șase poezii în discuție ilustrînd direcții salutare și direcții reprobabile ce se întîlnesc în paginile revistei moldovenești.

Nicolae Țatomir, cunoscut publicului larg prin volumul său de „Satire", semnează poemul cu semnificații simbolice „Intîlnirea cu Omul", în care ia o atitudine civică pentru folosirea pașnică a energiei nucleare. In versuri scrise cu o artă remarcabilă este reprodusă discuția fictivă dintre atomul distrugător și omul care îl determină să lucreze pentru scopul nobil al construcțiilor pașnice. Concluzia poetului este plastică:

„Spre fericire
Peste arcul punții,
Vor trece apa vremii —
Blînzi la chin —
Un om cît firicelul de nisip
Și pusă-n lanț — o namilă cît
munții".

Această poezie face parte din rîndul acelora care exprimă problematica secolului nostru și pe care „Iașul literar" le publică din ce în ce mai des.

Se știe că poeții moldoveni au cîntat întotdeauna cu multă insistență natura. Din păcate, însă, revista ieșană pe care o discutăm a publicat în repetate rînduri pasteluri sarbede, lipsite de fiorul vremurilor noastre, secătuite deci și de sentimentul uman ce ar fi trebuit să le caracterizeze. Iată că de data aceasta, ne este oferit frumosul sonet al lui Andi Andrieș, intitulat „Vestmîntul", eloglind frumusețile unei naturi noi.

„Noapte dobrogeană" de Florian Saioc, deși întrunește imagini izbutite, rămîne însă un pastel atemporal iar „poanta" din ultima strofă apare evident lipită. Frumusețea nopții, silueta fierăriei, înstelarea, sînt prea netrainic legate de concluzia că, datorită muncii fierarului „mîine-n zori colectiviștii / au uneltele-ascuțite". Munca și sentimentele acestui fierar, eventual chiar încîntarea sa în fața înstelării, punctată de efortul său constructiv, ar fi interesat mai mult pe cititori.

O lirică tinerească, emoționantă, lipsea multora dintre colaboratorii mai apropiați ai „Iașului literar". Constantin Scripcă în a sa „Corabie a viselor" navighează către aceste larguri dorite. Ca și eroul antic el este ispitit de sirenele amăgitoare, dar prevăzător ca și el învinge primejdia, (se pare că puțin mai ușor). Poezia este frumoasă, meritorie, dar cealaltă poezie „Patrie liberă" cuprinde prea mult senin, prea mult azur. Inălțarea sufletească provocată de izbînzile clasei este un sentiment ce se cere cîntat. Cînd însă poetul o face de complezență, rezultatul este diluat, nepoetic, ca în cazul de față. Și merită să subliniem că predilecția pentru culorile trandafirii obosește destul de des ochii cititorilor „Iașului literar".

Inchei aceste observații succinte remarcînd că în acest număr, urmare a unui bun obicei al revistei, este publicat un reprezentant al vechii generații a poeziei moldovene, apreciatul sonetist Mihai Codreanu. Confesîndu-ne sentimente îndelung reținute, poetul închează în sonetul „Orbul" o pătrunzătoare mișcare emoțională. Ajuns aproape de ultima frontieră a vieții, orbul, în asfințitul soarelui de vară, își contemplă viața sa lipsită de lumina zilei. Deși obișnuit cu întunericul se teme totuși de întunericul etern. Cu un gest sublim își îndreaptă fața către soarele nevăzut pentru el și i se pare că-l vede și că-i păstrează imaginea astfel cîștigată ca să-i lumineze restul vieții și bezna care va veni, cealaltă, fără sfîrșit.

Fără a forța simbolurile, văd aici expresia dragostei poetului față de realități care, cu toată încătușarea bătrîneții, îi bucură inima sa ostenită.

N. Labiș

Recenzie

Ioachim Botez: „Schițe și însemnări din școala de ieri și de azi"

Insemnările despre viața școlară de ieri și de azi pe care Ioachim Botez le-a pus nu de mult, într-o ediție revăzută, la dispoziția publicului cititor, se înscriu ca o contribuție vrednică de interes într-un domeniu în care literatura noastră cunoaște o bogată tradiție.

Cum autorul și-a desfășurat activitatea didactică într-o vreme în care învățămîntul era urgisit, iar slujitorii lui ținuți la periferia societății, ca niște făpturi tolerate dintr-un exces de bunăvoință oficială, este pe de-a-ntregul firesc ca cea mai mare parte a notațiilor sale să se facă ecoul revoltei scriitorului, denunțînd cu ironie acidă stările de fapt din școala regimului burghezo-moșieresc.

Scrisorile lui I. Ghica despre „Școala acum 50 de ani", „Amintirile lui Creangă" și mai cu seamă schițele lui Caragiale („Un pedagog de școală nouă" și „Lanțul slăbiciunilor") ca și nuvela lui Delavrancea și romanul lui Mihail Sadoveanu („Domnul Vucea" și respectiv „Insemnările lui Neculai Manea") — ca să nu amintim decît cîteva lucrări pe această temă — au demascat fețele diferite ale modului în care școala din trecut inocula tineretului morbul unei educații menite să sprijine orînduirea bazată pe nedreptate și opresiune. Insemnările lui I. Botez stau în prelungirea acestei literaturi realiste critice, profund demascatoare.

Dascăl într-o vreme cînd meseria aceasta nu era deloc invidiată, I. Botez a putut cunoaște o faună întinsă de tipuri și de situații caracterizante pentru școala de altădată, „țesătură de întuneric și neadevăr", cum o numește, cu un zîmbet amar, scriitorul însuși.

In „Tapirul", „Caracatița" ori „Bursucul", scriitorul a surprins figuri de dascăli care s-au făcut slujitori credincioși ai acestui învățămînt de îndobitocire a copiilor. Fixîndu-le cu mijloace corosive imaginea, autorul ne-a făcut cunoscute în substanța lor concretă tipuri odioase de propagatori zeloși ai obscurantismului. Fără a neglija aspectul lor fizic, I. Botez zăbovește într-o mai mare măsură asupra fizionomiei morale, semnalînd cu vervă suculentă, incisivă, imoralitatea acestor „traficanți de incultură", cum i-a numit cîndva Delavrancea.

*Portretul moral al „Păianjenului" este edificator. Porecla însăși se dovedește a fi bine inspirată de întreaga comportare a personajului, ce determină și trăsătura ei dominantă: rapacitatea. „Păianjenul" zace într-o cancelarie. Pe soția sa a trecut-o în bugetul școlii secretară, cu toate că n-a văzut-o nimeni. Reparațiile reclamate de starea imobilului, deși duc la alcătuirea unui deviz, se fac de către copii, precaritatea clădirii școlii fiindu-le pusă în seamă. Bineînțeles, astfel justificat, devizul poate fi încasat fără teamă de „Păianjen". Luminarea copiilor nu intră în sfera preocupărilor sale, deși bugetivor cu exagerare s-ar cuveni — fie și parțial — să-și justifice titulatura didactică. In astfel de portrete cum sînt: „Păianjenul", „Bursucul", „Caracatița" (mai puțin „Tapirul") Ioachim Botez se dovedește a fi un **bun caricaturist**, îngroșînd liniile prin mijlocirea cărora grotescul personajelor dobîndește pregnanță.*

Slujindu-se de comparații alese judicios și expresive, autorul ne-a semnalat hidoșenia unor tipuri caracterizate prin scăderi deplorabile de ordinul invidiei, prostiei, îngîmfării, rapacității și, ca un corolar, disprețul față de oamenii cu condiție modestă.

Stupiditatea și superficialitatea condamnabilă a școlii de odinioară ne apar convingător puse în lumină. Poate că dacă scriitorul ar fi lărgit sfera investigației sale, încercînd să înfățișeze mai pe larg cadrul în care a fost posibil un astfel de învățămînt, imaginea demascării ar fi fost și mai cuprinzătoare. In acest sens era de dorit să întîlnim și figuri de profesori cinstiți și omenoși, cum au existat și în trecut, a căror prezență activă să fi însemnat o replică dîrză la adresa lumii incorecte și înapoiate de dascăli creionați cu forță satirică de Ioachim Botez.

Acestei realități puțin luminoase dintr-un trecut întunecat, I. Botez, prin schițele sale mai recente, i-a putut opune — într-un contrast semnificativ — imaginea nouă a învățămîntului de astăzi pe care puterea democrat-populară l-a menit luminării cu adevărat a maselor largi.

Mai puțin variată și văzută mai cu seamă din afară, imaginea școlii noi exprimă entuziasmul cu care scriitorul a întîmpinat prefacerile primenitoare pe care învățămîntul de toate gradele l-a cunoscut în țara noastră în ultimii ani. „Drumeție prin locuri de mult umblate" și „Școala din Păltiniș" sînt scrise cu elan și duioșie. Confruntarea între trecut și prezent este rodnică în concluzii. Păcat că autorul reține doar vag, puțin consistent, imaginea oamenilor noi pe care i-a întîlnit cu prilejul vizitelor sale. Stanciu, studentul din medalionul „Acolo unde erau beizadele", rămîne schematic, o prezență ștearsă, fără relief, pentru că ochiul scriitorului nu l-a văzut și prezentat în situații ilustrative, ci static și declarativ.

Dar Ioachim Botez are toate însușirile pentru a nu rămîne dator în acest sens, împlinind cititorilor săi mulțumirea ce o resimt la lectura paginilor de viguroasă demascare a școlii de odinioară, cu moravuri proprii unei lumi apuse.

H. Zalis

Curier literar

— Editura „Cartea rusă" inaugurează în curind un ciclu de volume care vor cuprinde principalele opere ale lui Ilya Ehrenburg. Volumul I este rezervat romanului „Căderea Parisului".

— „Cartea rusă" pregătește pentru luna septembrie o nouă ediție a binecunoscutului roman „Oblomov" de scriitorul clasic rus A. Goncearov.

— Ultimul număr, 7/1955 al revistei „Probleme de literatură și artă" cuprinde articolul lui V. Drujinin: „Insemnări despre genul de aventuri", al lui A. Anikst despre „Caracterul realismului lui Schiller" (150 de ani de la moartea lui F. Schiller), un articol în legătură cu discuțiile despre simfonismul sovietic precum și un studiu despre muzica lui Wagner semnat de M. Druskin; „Tinerii pictori" de B. Ioganson și articolul „Folosirea moștenirii trecutului și inovația" de P. Abrosimov.

— In curînd va apare la ESPLA volumul de „Versuri alese" de Cicerone Theodorescu.

— In aceeași editură va vedea lumina tiparului, în tălmăcire romînească, „Cîntecele sclavului" de Svatoplug Cech.

— Vom putea citi peste cîteva zile, „Opere", volumul III de A. P. Cehov, tipărit de editura „Cartea rusă".

— In Editura de stat pentru literatură și artă va ieși de sub tipar, culegerea de „Studii literare" a lui Sőni Pal.

— A apărut în librării revista „Iașul literar) nr. 8 din al cărui cuprins spicuim: C. Scripcă: „Patrie liberă" și „Corabia viselor"; M. Codreanu: „Orbul"; E. Majtenyi „Neîngăduita bătrînețe"; N. Țatomir: „Intîlnirea cu Omul"; A. Andrieș: „Vestmîntul" (versuri); Dragoș Vicol: „Rîpa dracului" — scenariu cinematografic, Ștefania Popovici „Brigada doua" — jurnal de reportaj; Cronici semnează: C. Demetriad la Letiția Papu „Lîngă un geam deschis", Const. Ciopraga la „Un studiu critic despre Geo Bogza" și A. Sacordonet: Carnet sovieitc. Numărul mai cuprinde o revistă a revistelor și note.

O poezie postumă a lui Traian Demetrescu

In cercetările pentru cunoașterea și înțelegerea literaturii promovate de curentul „Contemporanului" de la Iași, am întîlnit unele materiale cel puțin interesante și care merită să fie prezentate publicului. Se știe că împreună cu revista ieșeană și după ea, au apărut o serie de publicații care au avut ca model „Contemporanul" și întregesc mișcarea culturală inițiată și susținută de el.

Astfel ieșea la București, la 10 octombrie 1896, numărul 1 al publicației „Povestea vorbei, revistă literară-săptămînală". Poeziile apărute în această revistă sînt semnate mai des de: Șt. Tomșa (pseudonimul lui A. Toma), G. Coșbuc, Șt. O. Iosif, Artur Stavri, D. Teleor, G. Murnu, Al. Vlăhuță, A. Steuerman, Radu D. Rosetti, D. D. Anghel, P. Cerna, G. Ranetti, D. Nanu, Gh. din Moldova, Cincinat Pavelescu, Haralamb G. Lecca, Florian I. Becescu, C. Z. Buzdugan...

Cele 30 de numere (atîtea sînt în colecția Academiei R.P.R.) mai cuprind poezii populare trimise de diverși folcloriști, iar numărul 22, din 20 aprilie 1897, conține o poezie postumă a lui Traian Demetrescu.

Poetul craiovean, atît de activ în paginile presei muncitorești din deceniile IX și X ale secolului trecut, se îmbolnăvise în 1892 de tuberculoză și în 1895 e silit să-și caute sănătatea greu amenințată. Cu ajutorul prietenilor merge în Austria, în Elveția și în Bucovina. In Austria (?), la Reichenhall, a scris poezia:

„SOCIALIȘTI"

„Sunt gravi... cu pipele în gură,
Și cu paharele-nainte,
In ochii lor s-arată flăcări
Din idealurile sfinte.

De-oparte, unul le citește
Gazetele. — Toți tac, par triști;
Burghezii îi numesc nemernici,
Bandiți, periculoși greviști.

Femeile, pe lîngă dînșii,
Vorbesc de zilele de mîine;
Iar, palizi, zdrențuroși, copiii,
Plîngînd nevinovați, cer pîine".

Revista o însoțește cu o notă:

„D. Anton Bacalbașa ne comunică următoarea poezie inedită a regretatului poet Traian Demetrescu.

Această poezie a fost scrisă de Traian Demetrescu puțin mai înainte de moarte".

Dacă ne amintim că poetul murise în aprilie 1896 și că „Povestea vorbei" îi publică poezia „Socialiști" în aprilie 1897, ne putem explica lesne că revista comemora în felul acesta pe regretatul dispărut și împrospăta în memoria contemporanilor o figură cunoscută și apreciată.

G. Vărzaru

PROFILUL SUFLETESC AL EROULUI *)

Cronica literară

In noul său roman — „Asediul" — apărut de curînd în traducere romînească, Vera Ketlinskaia ne aduce mărturia unei personalități creatoare de o rară sensibilitate. Autoarea romanului „Bărbăție" știe să seziseze cu aceeași naturalețe fiorul delicat, puritatea feciorelnică a primelor gînduri îndreptate spre chipul iubitului ca și meditația de o impunătoare gravitate a omului ajuns în puterea vîrstei, cu mistuitoare deliberări lăuntrice, ca și caracteristica unei individualități sensibile în care se dezbat probleme majore de conștiință și se fac generalizări filozofice ample. „Asediul" evocă lupta apărătorilor orașului Leningrad în anii Marelui Război pentru Apărarea Patriei, rezistența lor eroică în fața foametei, a bombardamentelor artileriei și aviației invadatorilor hitleriști. Scriitoarea urmărește în prim plan drumul vieții unei tinere arhitecte, Maria Smolina, descriind lupta ei alături de ceilalți locuitori ai orașului, în vremea asediului. Ideea fundamentală a romanului, pe care o evidențiază în special semnificația evoluției eroinei principale, este ideea superiorității omului sovietic, a robusteței structurii lui sufletești. Chipul său, așa cum ni-l sugerează numeroase personaje ale romanului, este nu numai expresia irezistibilei dragoste de viață, ci și a capacității sale de luptă.

Ocupîndu-se îndeosebi de problemele sufletești ale unui asemenea om, Vera Ketlinskaia demonstrează că integrarea lui în lupta generală a colectivității nu-i distruge personalitatea, sensibilitatea, ci, dimpotrivă, deschide căi largi de manifestare individualității sale, specificului lăuntric. Un astfel de om ca Maria Smolina, capabil să-și jertfească soțul dacă el se dovedește nedemn de dragostea ei, găsește în cei ce luptă alături de ea sprijinul necesar pentru a păși către îndeplinirea năzuințelor sale proprii. Tratarea temei vieții intime a oamenilor sovietici, evidențierea eticii înalte și a trăiniciei relațiilor de dragoste, prietenie, își găsește o transfigurare aparte în originalitatea mijloacelor de expresie ale Verei Ketlinskaia.

Cercetînd bogăția resurselor artistice specifice Verei Ketlinskaia se impune să începem cu ceea ce ni se pare mai important în locul pe care-l ocupă în acest roman — introspecția, autoanaliza eroului. Procesul dezvoltării acesteia pe calea însușirii unei etici comuniste este înțeles ca o creștere organic condiționată de împrejurările lumii înconjurătoare, cu participarea deplin conștientă a eroului la desăvîrșirea vieții lui interioare. La un moment dat însăși scriitoarea notează, aducînd mărturia unui adevărat crez estetic căruia îi închină cu fidelitate talentul, eforturile sale creatoare.

„...Firește, materialul unui scriitor este omul. Iar omul nu se dezvăluie niciodată pe deplin, așa cum o face într-o încercare ca asta. Acum totul se dezgolește, totul iese la iveală, și ticăloșia și noblețea sufletească. Uneori trăiești zece ani alături de un om, dar ajungi să-l cunoști cu adevărat într-o singură lună de război".

Caracterul acesta nou, activ, al autoanalizei condiționată de viața socială, este cu totul opus interminabilelor stări succesive ale psihologismului burghez în care eroul este rupt de problemele sociale. Această particularitate a cercetării profilului sufletesc al eroului literar se dezvăluie cu predilecție în ansamblul caracterelor de femei în a căror zugrăvire excelează autoarea. Dintre ele, chipul eroinei principale, al Mariei Smolina, se distinge tocmai în sensul dinamic al înfrigurătelor sale căutări lăuntrice în timpul asediului, în rezistența ei stoică în clipele morții mamei sale ca și în fața tragediilor pe care le dezlănțuise războiul. In felul cum desfășoară procesul deliberărilor și biruințelor interioare ale eroinei sale, autoarea evidențiază un lirism cu totul original — al evocării tăriei interioare a femeii care s-a dovedit a fi infinit mai puternică decît tot ce o înconjura. Tendința ei de împotrivire descurajării pe care o semăna războiul amintește una din marile învățături umaniste ale capodoperei goetheene, „Wilhelm Meister": „Supremul merit al omului este de a influența cît mai mult condițiile sale, lăsîndu-se determinat cît mai puțin de ele".

Identificînd specificul personalității Smolinei, Vera Ketlinskaia a reliefat natura reacțiilor intime ale eroinei sale față de lumea exterioară, ca o urmare a sensibilității ei ascuțite de femeie. Această reacție se caracterizează în principal prin mișcare promptă, prin greutatea scrutărilor interioare, prin vivacitatea gîndirii, prin trepidația nervoasă a interesantelor ei monologuri interioare. Războiul nu trece „pe un alt plan, secundar" viața ei sufletească, ci, dimpotrivă, o aduce în centrul trăirilor ei de fiecare zi, îi amplifică tensiunea răspunderilor ei sociale, îi mărește intransigența față de cei dimprejur. Ea însăși se întreabă cutremurîndu-se, dacă are dreptul acum, în clipele cele mai crîncene, la o viață intimă. Ea este încă sub impresia lașității soțului care a dezertat din frontul blocadei, se simte străină față de el și se întreabă: „Putea oare să se înfiripeze o nouă dragoste în inima ei, zguduită de lovitura primită de curînd, și oare se putea înfiripa o dragoste, acum, sub bombe, și cu atîția morți? Era oare astăzi vremea pentru dragoste, pentru viață personală? Nu, acum apărea stupid și chiar rușinos ca cineva să nutrească asemenea gînduri..."

In discuțiile ei lăuntrice eroina se răzvrătea adeseori împotriva amintirilor dragostei cu Boris Trubnikov, care trăiau într-însa tot timpul mocnind ca jarul sub spuză și care la fiecare adiere a trecutului răbufneau cu o flacără dogoritoare. In adîncurile Mariei se ridica în aceste clipe șuvoiul unor sentimente contradictorii în care regretului dureros — notat cu realism și finețe psihologică — după clipele de fericire petrecute cu Boris, venea să i se opună conștiința lucidă a mîndriei ei de femeie care năzuiește spre o dragoste adevărată. „Da, poți să te desparți de un om, dacă inima nu găsește o altă ieșire".

Tăria aceasta de a se obiectiviza, de a se privi în ochi pe sine însăși, hărțuindu-se cu întrebări necruțătoare, curajul de a căuta adevărul pînă la capăt pentru a-și limpezi calea în viață își au obîrșia nu numai în originalitatea vieții ei interioare. Aceasta apare ca o reacțiune tipică a ei, nedezmințită și în alte împrejurări, în clipele grele ale blocadei, cînd spectrului descurajării și al morții i se opune setea ei sălbatică de viață. Vera Ketlinskaia știe să argumenteze temeiurile unei asemenea regenerări sufletești ale eroinei ei. Ea punctează cu discreție momentele cînd sub ochii Mariei viața intră masivă, reconfortantă, prin forța sentimentelor omenești care dăinuie în ciuda oricăror încercări ale războiului. Efortul eroic în mijlocul căruia trăia, îmbrățișarea fierbinte a Zoiei Pletneva cu iubitul ei la care asistă, abnegația mamei Mariei care dezvoltă simțul muzical al copiilor din cămin sub focul canonadei fasciste, toate acestea o fac să înțeleagă că „viața nu s-a frînt, că pînă și sub focul războiului fiecare om trăiește prin tot ce are mai scump și mai apropiat".

Tocmai înțelegerea vieții în plină efervescență pretutindeni în jurul ei determină acea cotitură în măsură să dezvăluie lumea lăuntrică a acestei femei care știe să soarbă cu voluptate senzația de a trăi din plin nu numai lupta de zi cu zi, ci și bucuria de a-și duce viața din plin. Iată cum transfigurează sentimentul unei asemenea înțelegeri a luptei eroicilor leningrădeni pentru puterea sovietică, primele gînduri în care-și mărturisește sie-și, ivirea dragostei spre care năzuise: „Cînd mă duc la spital la Kamenski... mă simt iubită și asta-mi face bine și în același timp mă îngrozește. El mă iubește. Aici nu pot greși, asta se citește în cuvinte. Oare am eu nevoie de asta? Nu, nicidecum. Dar nu vreau nici să renunț la dragostea lui, la posibilitatea de a-l vedea. Nemții cred că ne-au sugrumat, că ne-au îngenunchiat, că ne-au îngrozit cu bombele lor. Uite că nu e așa! N-am să renunț la nimic, am să trăiesc așa ca și cum nemții n-ar exista, n-am să renunț la nimic din tot ce alcătuiește viața mea!"

In demnitatea și dîrzenia care respiră din aceste cuvinte, se afirmă cu claritate tema fundamentală a romanului. Un asemenea om sovietic cum este Maria Smolina se împotrivește fasciștilor nu numai pe baricadele ridicate în suburbiile orașului asediat, ci în însăși lumea ei interioară. Ea luptă contra oricărei renunțări, nu permite presiunii dușmanului să umbrească plenitudinea acestei lumi în care sălășluiesc gîndurile și sentimentele ei. Participarea sinceră la bătălia întregului popor nu anihilează cîtuși de puțin personalitatea, sensibilitatea caracteristică ei, ci, dimpotrivă, îi dă forța necesară de a lupta și pe acest plan pentru fericirea proprie.

Evoluția sufletească a eroilor romanului nu este arbitrar încorporată unei unilaterale analize introspective. Folosind un alt mijloc în conturarea profilului sufletesc al eroilor săi, Vera Ketlinskaia știe să caracterizeze un impuls interior, o stare de spirit sau chiar specificul unei personalități, urmărind în descrierile sale dinamica trăsăturilor fizice. Deseori portretele acestora impresionează îndeosebi prin particularitățile concrete ale expresiei figurii, mai ales prin apele mereu noi ale ochilor care apar luminate de jarul unei trăiri interioare intense. Felul în care autoarea „Asediului" realizează portretele eroilor săi aduce mărturia cultivării asidue a tradițiilor operei tolstoiene cu eroi ce se caracterizează deseori prin expresivitatea figurii sau a privirilor.

Indeosebi ochii deschid largi ferestre în sufletele eroilor Verei Ketlinskaia. In mintea cititorului se întipărește adînc episodul tragic al înfiripării unei povești de dragoste între ostașul Alexei Smolin și Șura, una dintre apărătoarele Leningradului asediat. Fata plină de vioiciune, cu o naivitate însoțită de blîndețe, deși cu puțină șiretenie, este ucisă de un obuz două zile după ce-l cunoscuse pe Alexei. In acest scurt răstimp, în clipele de răgaz în care cei doi tineri se apropie unul de altul, autoarea a știut în cîteva pagini doar să descrie farmecul deosebit al încolțirii dragostei în inima Șurei, urmărindu-i mișcările, vorbele, dar mai ales tremurul sfios al pleoapelor cu gene lungi, expresiile pe care le luau succesiv luminile ochilor ei. In fața aceasta care își dă seama că Alexei ține morțiș să fie fermecat de ea, apar fiorii unor simțăminte nemaicunoscute pînă atunci, cărora nu le poate spune pe nume, dar care răzbesc prin „ochii ei mici dar strălucitori și ageri, luminați de scînteieri de aur". Puritatea sufletească care întregește farmecul feciorelnic al fetei o descoperă Alexei în gingășia cu care ea își ocrotește tatăl și în sinceritatea cu care îi caută privirile. Bucuroasă să-l surprindă uitîndu-se mereu la ea, Șura îi răspunde mereu cu o privire fugară, „făcînd să tresalte scînteierile de aur ce i se aprindeau în pupile". Și îți se pare firesc că nicicînd nu va mai putea uita Alexei chipul fetei care n-a cunoscut prima sărutare de dragoste, ale cărei sentimente trăiseră însă atît de vii în ochii cu scînteieri aurii.

Deseori Vera Ketlinskaia lasă să se întrevadă firea unui personaj urmărindu-i un gest specific devenit aproape o obișnuință, aparent fără legătură directă cu felul său de a fi. Liza Krujkova, telefonista uzinei de tancuri, „ar fi consimțit poate să plece din oraș dacă cineva ar fi stăruit și orînduit totul în așa fel încît ea să fie scutită de orice efort". Imposibilitatea ei de a lua singură o hotărîre, lenea și comoditatea caracteristică Lizei, scriitoarea a știut să le surprindă în atît de des repetatul gest domol cu care obișnuia ea să-și înfășoare pe degete cîte o buclă din părul bogat și mătăsos, ca și în fizionomia ei, în zîmbetul reținut și privirea ochilor frumoși și puțin somnoroși. Alăturîndu-i Lizei pe Sonia, sora ei, o fată cu ochii negri și smeadă ca o țigancă, îndrăzneață, ironică, iute ca o sfîrlează, autoarea ne-a dat un interesant exemplu de zugrăvire complementară a două personaje care, prin contrastul lor, se definesc mai precis, mai complet. Rămînînd fidelă în desfășurarea ulterioară a firului vieții celor două fete, scriitoarea a putut să realizeze veridic traiectoria celor două existențe. Deprimarea Lizei la moartea iubitului ei o face să-și dorească sfîrșitul la un moment dat. Imprejurări aproape similare de viață trezesc o cu totul altă reacție sufletească în Sonia care continuă să lupte strîngînd din dinți, neincetînd nici un moment să spere.

Caracteristică autoarei în zugrăvirea vieții intime a personajelor sale este neîncetata îmbogățire a monologului lor lăuntric. In aceste discuții pătrund elemente diferite ale realității înconjurătoare și îndeosebi natura. Peisajul are de obicei în descrierile autoarei o funcție psihologică de prim ordin, el este menit să redea cu mai multă plasticitate o stare sufletească intensă. Procesul lăuntric al statornicirii acelui sentiment de încredere în fericirea ei, prin care trece Maria, devine mai viu parcă în clipele cînd ea gustă, îmbătată de emoție, fiecare amănunt al venirii primăverii în care „Văzduhul era plin de o prospețime jilavă și de o mulțime de îmbătătoare și nelămurite mirezme"... Imaginea venirii primăverii pe care Maria o simțea în toată ființa ei se deschide amplă, sonoră, vizuală, complexă, sugerînd cît de puternică era senzația vieții care renăștea.

Ceea ce exprimă adevărata măsură a gingășiei și sensibilității eroinelor Verei Ketlinskaia este pecetea lirismului autoarei, atmosfera poetică care dă o aromă specifică chiar și descripțiilor exterioare personajelor sale. Hotărîtoare în realizarea unei asemenea atmosfere este maniera ei de a-și situa eroii în plin tumultul luptei, reconstituind în cîteva detalii, o metaforă sau într-o singură expresie, o anumită emoție specifică momentului. Chipul unei tinere fete îndurerate de moartea iubitului ei, cum e Liza, își găsește o imagine poetică plină de semnificații adînci în clipele cînd ea sădește ființele plăpînde ale răsadurilor lovite de canonada inamicului. Tulpinile delicate și de un verde gingaș ale acestora o zguduie profund. „Cum păliseră... Cît de însetate erau de umezeală, de căldură, de viață! Ai scăpat dragul de tine!" șoptește Liza luînd în mînă fiecare răsad rămas nevătămat. Deodată își dădu seama că moartea a fost la un pas de ea și se gîndi: „Da, și eu am scăpat, am scăpat încă o dată cu viață!" Și viața care clocotea în trupul ei tînăr cu forțe împrospătate i se păru nespus de minunată, contopită cu tot ce exista pe lumea asta puternic și nesupus distrugerii, o făcu să pășească încrezătoare în lupta care continua.

Alăturarea celor două destine firave care au scăpat din grozăvia măcelului exprimă, cu simplitate, puritatea fermecătoare a sufletului eroilor Verei Ketlinskaia care au știut, ca adevărați oameni sovietici, să-și apere eroic patria socialistă. Și implicit — în duioșia și gingășia metaforei — se simte farmecul caracteristic operei unei scriitoare contemporane.

Miron Dragu

*) *Vera Ketlinskaia: „Asediul". Ed. Tineretului, 1955.*

LA SECERIȘ

Fragment din romanul „Moromeții“

Timp de cîteva săptămîni satele cîmpiei rămăseseră aproape pustii. Căldura începea numaidecît după răsăritul soarelui și dacă în timpul nopții se mai întîmpla ca norii să acopere cerul, acești nori dimineața se făceau nevăzuți și lăsau să se reverse din adîncurile limpezi ale cerului, dogoarea necontenită și grea a zilei de vară. Tocmai în această vreme, cînd dobitoacele scurmă țărîna căutînd răcoare, ori aleargă besmetice după umbră, viața oamenilor care muncesc pămîntul iese afară din sat și se mută cu totul sub soarele năprasnic al cîmpiei. Căruțele încep să iasă din sat înainte ca luceafărul să fi pierit de pe cer. Oamenii se îndreaptă spre cîmp întretăind izlazul în numeroase drumuri și poteci și pe aceste drumuri, roatele pocnesc neîncetat și cîmpul e străbătut de glasuri răzlețe care cheamă pe cineva ori vorbesc neobișnuit de tare și de omenește unei vite care trage rău.

Dimineața e alburie și satul răsună, încă de cîntecul cocoșilor. Omul se scoală, trezește copiii, înhamă caii și umblă de colo pînă colo prin curte. Nu este nimic de făcut, plecarea în prima zi de seceră pare să fie un lucru obișnuit, totuși căruța și caii înhămați așteaptă în bătătură de mult timp; omul și copiii sînt gata; secerile și bota cu apă sînt puse în căruță; mîncarea gătită de cu seară asemeni; nu se știe însă pentru ce căruța stă timp atît de îndelungat în mijlocul bătăturii. Omul se învîrtește pe loc, se uită prin grădină, străbate curtea, intră în casă și strigă la femeie fără rost, întrebînd-o dacă a pus mîncarea în căruță; muierea se supără și-i răspunde că a pus-o de mult, dar bărbatul nu aude, nu ascultă, iese afară cu un aer grav, foarte grăbit și foarte îngrijorat. Se pare că s-a întîmplat ceva, a fost uitat cine știe ce lucru. Omul se apropie de căruță, se uită la secerile vîrîte între scoarțele loitrei, le numără, scoate una și-i pipăie zimții, o bagă la loc și începe apoi să caute sub cergă; dă totul la o parte și se uită la oalele cu fiertură de buruieni, la mămăliga încă aburindă; le acoperă repede, nemulțumit parcă de faptul că totul e în ordine și trece la cai. Animalele așteaptă liniștite, cu buzele în jos și cînd omul se apropie de ele, se întîmplă ca unul din cai să ofteze adînc; omul se uită la hamuri, apucă hățurile, bagă unuia din cai în gură; îi trage smocul de sub cureaua de pe frunte și răzgîndindu-se scoate zăbala din gura animalului. In această clipă muierea strigă din prag înfuriată: „Ce mai așteptați? Ce vă tot învîrtiți? Ei, cutare, ce stai cu capul între urechi? Hei, voi! dați-i drumul odată!“.

Căruța însă tot nu pornește. A fost uitat ceva Da! „Ăsta micu, să meargă și el la seceră“, zice omul cu un glas pătruns de o neașteptată gravitate apropiindu-se de așternutul de pe prispă. Acolo, în așternut, doarme un copil de cinci-șase ani. Zgomotele acestea puternice și îndelungate nu l-au trezit din somn. El doarme suflînd rar, topit parcă în somnul lui greu. „Tu mă! Scoal' în sus! Hai la deal“. Femeia începe să strige: Copilul să fie lăsat în pace. Are nevoie de el să-i toace la păsări, să-i culeagă ștevie, să-i aducă cutare și cutare, să aducă mîncarea de prînz. Omul n-o ia în seamă. Ii răspunde că să facă singură treburile astea, băiatul trebuie să vie la cîmp și să pună poloage pe legături, să aibă grijă de cai și să se învețe să secere. Muierea încearcă să-l înduplece pe bărbat, dar omul n-o ia în seamă. El dă așternutul la o parte, dezvelește pe copil, care doarme mereu, îi vîră o mînă pe sub mijlocul lui plăpînd și îl ridică în brațe; apoi, așa pe brațe, pe sus, îl duce la căruță și îl așează înlăuntru peste trențe și cergă. Băiatul se deșteaptă și adoarme iar. „Gata! Plecarea! strigă omul. Ei, cutare, deschide poarta! Haide! Sus în căruță! Ia vedeți în cutie acolo, nu lipsește nimic? Bota cu apă, este? Tu, muierea-aia, unde ești? Ai pus, fa mîncarea în căruță?“

Deschiderea porții se face cu repeziciune și bătătura curge spre șosea, șoseaua pătrunde înlăuntru prin golul căscat. Căruța pornește zdroncănind rău peste podișca de lemn, iese în drum și acolo se mai oprește iarăși. Uneori, se mai uită totuși ceva. Muierea aleargă cu lucrul acela în mînă, o bucată de brînză, o ceapă, un ou, o lingură, care a fost uitată, sau chiar și mai rău, sarea! A uitat să pună sare, legăturica mică de treanță cu sare în ea și muierea aleargă pierdută, străbate bătătura cu legăturica aceea în mînă și se apropie de căruță și atunci omul strînge din pumni, înjură din gît și se preface că dă în ea, dar muierea nu se sperie deloc, vîră sarea în coșnița cu mîncare și învinuiește tot pe om că se moșmonește atîta pînă pleacă, încît îți pierzi capul de atîta pregătire.

Căruțele ies din sat prin toate părțile lui, prin toate ulițele și ulicioarele și cu mult înainte de răsăritul soarelui casele rămîn goale de viață și drumul e pustiu și tăcerea și căldura domnesc peste tot timp de săptămîni întregi.

Căruța străbate cîmpul și se apropie de capul locului. Pe timpul drumului oamenii tac, nu prea vorbesc între ei și în această tăcere își mînă caii' alergînd unul după căruța altuia, fără să se privească, cu o grabă liniștită în care se simte gîndul stăruitor la întinderea de pămînt peste care grîul s-a ridicat și s-a copt.

Soarele începe să răsară; cîmpia se limpezește de spuma argintie a aburilor de rouă și întinderea ei care joacă acum în nemărginire de foc rece pătrunde prin ochi înlăuntrul omului, îl împrăștie afară, îl golește de frămîntările lui trudnice și apăsătoare, pentru ca după aceea să-l adune la loc, într-un fel nou; florile albastre de cicoare, ai căror ochi mai albaștri ca adîncul cerului răsar din loc în loc pe marginea drumurilor înguste, și vîntul ușor al dimineții despre care se spune că face cu grîul valuri de apă de mare și ciocîrlia care țîșnește din lan și urcă cu spinarea în sus spre cerul adînc și luminos și într-adevăr, nițpalacul tulburător și barza care pășește rar printre răzoare și floarea galbenă a spicelor de grîu care nu s-au copt încă și se revarsă în aer din nimic în pulberea aurie a răsăritului și satul care rămîne în urmă și din care răzbate ca de pe altă lume lătratul gros al unui cîine, și drumurile care întretaie locurile și le despart, pe marginea cărora cresc uneori ierburi groase și necunoscute și scaieți puternici a căror floare uimește ochiul de la mare distanță; toate acestea există, răzbat cu putere din viața cîmpiei și pătrund înlăuntrul omului. El încearcă să le ajunge cu gîndurile lui obsedante despre numărul pogoanelor. El lovește caii cu biciul și aleargă posomorît spre locul lui de grîu. Iată însă că animalele se opresc la pas, suflă cu putere pe nări, nu vor să mai alerge. Un mînz nechează undeva departe și i se răspunde numaidecît cu îngrijorare; mînzul rămas în urmă aleargă voinicește cu capul în jos, cu coama lui mică înfoiată înlături și bate pe loc și zvîrle din copitele lui mici cît pumnul de copil maimuțărind goana cailor mari; atunci omul rîde încet și obsesia lui se topește.

Desen de LUCIA COSMESCU

Ajuns la capul locului se dă jos și deshamă caii, copiii iau secerile în mîini și încep să se învîrtească pe lîngă capul încărcat cu ierburi al pogoanelor de grîu. S-ar părea că nu se petrece nimic, că se vor apuca numaidecît să lucreze, dar și aici se întîmplă ca și acasă. Trece timpul și ei tot nu încep; stau în fața locului și se uită peste mărimea lui, se întorc spre soare, învîrtesc secerile în mîini, spun cîte o vorbă ca să facă totuși ceva și de început tot nu încep. Se ceartă pe seceri, fiecare dintre ei vrînd să aibă pe cea mai bună; dacă i se pare cumva că secera lui cutare e mai nouă și cu zimții mai bogați, cel mai mare dintre copii și-o schimbă cu forța, atunci acesta o schimbă și el cu altul mai slab și de obicei celui mai mic îi ajunge în mînă o ghioarsă subțire și tocită cu care va trebui mai mult să rupă decît să taie. Atunci el dă cu ea de pămînt și începe să plîngă; secerișul ține multe zile și în această vreme el se va chinui tot timpul cu unealta tocită și bună de nimic. Amenință că nu va secera, dar nimeni nu-l ia în serios. „Haide, începeți odată, că soarele se ridică“ strigă omul înfuriat, dar copiii nu-l iau în seamă nici pe tatăl lor. Ei așteaptă ceva, smulg cîte un spic, îl sfărîmă în palmă, și îi suflă pleava; aruncă în gură boabele pîrguite, le mănîncă, vorbesc despre grîul vecinilor și despre cei care încă n-au sosit la cîmp, și de care își bat joc, se întind, își troznesc unii altora oasele apucîndu-se pe după gît și lucrul tot nu începe. Atunci omul se apropie de ei și strigă: „Bă, voi sînteți nebuni?“ Cel mai mare rîde cu toată gura și le spune fraților: „Ia uitați-vă la tata, l-a găsit vrednicia“. Copiii izbucnesc în hohote. Ei sînt aceia care vor munci, și odată lucrul început, nu va mai fi timp pentru vorbă și glume. De aceea copiii, în aceste minute de așteptare, caută să-și amintească de trecut, să se pregătească pentru istovitoarea muncă a secerii. In această așteptare cel mai vrednic dintre copii începe să măsoare cu pasul stanțiile, părțile de loc pe care fiecare va trebui să le ducă înainte pînă la terminare. De la această măsurătoare tatăl este scutit. El trebuie să lege snopii și să-i așeze în clăi. Odată măsurătoarea făcută, cel mai vrednic dintre copii începe deodată să taie spicele și să arunce mănunchiurile în urmă. Pe toată întinderea cîmpiei oamenii încep apoi să intre în inima spicelor; secerișul a început.

II.

Soarele se ridică greu pe cer și tot atît de greu se îndepărtează și omul de capul locului. Uneori el stă aplecat timp de o jumătate de ceas, nevoind să se uite în urmă; chiar cînd se ridică și își îndreaptă spinarea înțepenită, secerătorul închide ochii; trage nădejdea că pașii lui străruitori de melc se vor fi îndepărtat mult de capul locului. Cei mai slabi însă nu se pot stăpîni. Din vreme în vreme el se întoarce și se uită îndărăt. Și cu cît se întoarce și se uită, cu atît se apleacă mai greu la rădăcina spicelor. Uneori secerătorul izbește cu unealta lui bicisnică în pămînt și înjură crunt căldura năprasnică a soarelui; intră în porumb și rupe foi verzi cu care își încinge mijlocul și-și înfășură capul. Acolo însă unde sînt copii mulți, tatăl, care strînge poloagele și face snopi, este înarmat cu vorbe usturătoare și cu rafinate ironii. „Păzea, mă! Bă, ăsta cutare! ...Bă n-auzi? Vezi că se ia locul după tine!“ ori i se spune cu o falsă bunăvoință și compătimire: „Mai stai jos, cutărică!“ Sau omul își scoate politicos, boierește, pălăria de pe cap, și salută scurt pe cel ce se uită în urmă; atît numai, îl salută scurt și-și vede de snopii lui. Alteori însă secerătorul este crutat în timpul lucrului, dar cînd toată lumea se așează la masă, cel în cauză înghite cu noduri în vreme ce frații lui se prăpădesc de rîs. „Nu știu ce să facem noi, că toată dimineața m-am gîndit mereu la alde Badea lui Modan“ începe omul, misterios. Copiii înșelați de glasul îngrijorat al tatălui, ascultă serioși. „Badea lui Modan, continuă omul, ar trebui să-l pună pe Bărăgan să sune cu goarna înainte de secere și să cheme pe toată lumea la primărie. Eu i-am spus odată să facă treaba asta: „Bă, Modane... care te minte! dacă nu-ți spui drept! strînge, mă, oamenii la primărie cu cîteva zile înainte de secere!“ „Nu, zice, cine are nevoie, n-are decît să vie la mine acasă“. „Păi nu prea știu oamenii, mă, de! De unde să știe ei că unul ca tine nu se mai găsește prin satele astea“ îi spun eu. „Cine are nevoie, află“, răspunde el. Acuma, eu am stat așa, mai cu seamă ieri. Mă tot gîndeam: Mă, să-l trimet sau să nu-l trimet? Dacă îl trimet, trebuie să-i dau ăluia, lui Modan, un ciurel de mălai. Că nu face degeaba! Păi te gîndești pe urmă și altminterea: Costă el un ciurel de mălai? Merită să dau eu un ciurel de mălai lui Modan pentru el? „Pentru cine tată?“ întrebă unul din băieți, neînțelegînd aceste ocolișuri. „Cum pentru cine?“ strigă omul prefăcîndu-se înfuriat că nu se pricepe despre ce e vorba. „Cum pentru cine? Păi nu vă spusei? Pentru alde Cutărică — ăsta al nostru, n-auziți? N-auziți că mă tot gîndeam dacă să-l trimet ori nu la Modan?“ „Dar ce să caute acolo, tată?“ La această întrebare omul se supără. Apucă un cocoloș de mămăligă în mînă și-l trîntește între genunchi dezamăgit. Apoi în culmea uimirii: „Bine, mă, voi nu știți că alde Modan știe să tale de lene?!! Nu știți că are niște scule acolo la el acasă cu care taie de lene?“ In urma acestei izbucniri false, copiii făceau ochii mari, încă nepricepînd limpede despre ce e vorba, după care deodată înțelegeau și începeau să orăcăie, să urle, să se tăvălească de rîs. Secerătorul slab se făcea roșu. Rîdea și el în silă, se prefăcea că rîde.

Toate acestea se întîmplau cu cei care aveau mult de secerat, care puteau semăna de la trei pogoane în sus, însă cei mai mulți ar fi dorit ca micul lor pogon să nu mai aibă sfîrșit. Ei secerau încet, cu multă grijă, cît puteau de jos de la rădăcină, adunînd spic cu spic. In urma lor miriștea rămînea lucie ca o perie tocită. Din cauza aceasta, pentru că zăboveau prea mult secerînd, mulți dintre ei erau socotiți puturoși și cei care aveau loturi întregi, cum era Moromete și Dumitru lui Nae, îi luau peste picior cu întrebări unsuroase de soiul acesta: „Mă, alde cutare, mai ai, mă, mult de secere?“

Loturile lui Moromete aveau din două părți astfel de vecini, iar din alte două părți era înghesuit de moșia Marica și de pămînturile bisericii. El era văzut călcînd încet pe miriște și trecînd pe rînd la vecinii săi. Se oprea deodată din legat snopii, își punea palma la frunte, rămînea astfel timp de aproape un minut, apoi striga tare și lung, ca și cînd vecinul s-ar fi aflat la o depărtare de mulți kilometri: „Bă, Voicule, băăăăăiiii...“ Voicu lui Rădoi nu răspundea. I se vedea spinarea mișcîndu-se jos la rădăcina grîului. Tîrziu, el se ridica, se uita la vecinul său și întreba scurt și încet, ca și cînd Moromete s-ar fi aflat acolo lîngă el: „Ce, bă?“ Moromete începea iar și mai lung: „Mai ai mă — mult, — de secerat?“ Voicu Rădoi se apleca iarăși la rădăcina spicelor și de astădată nu mai răspundea. Și atunci Moromete începea să pășească încet pe miriște și se pornea spre el. Pînă ajungea acolo, se putea în acest timp trage un pui de somn, deși pînă la vecin nu erau decît patruzeci-cincizeci de metri. Moromete făcea un pas, se oprea; smulgea un spic rămas în urma băieților, îl ținea în mînă, se uita la el, făcea socoteli, chibzuia ce e cu spicul. A, da! Cine a secerat pe-aici? Nilă! „Bă, Nilă! Vezi, mă, cînd trece vreo barză p-acilea, spune-i să-ți ajute să aduni spicele astea“. Nilă, cu chipul aprins, se întorcea, se uita, își ștergea sudoarea, nu zicea nimic; se apleca să nu rămînă cu postața în urmă. Moromete, cu spicul în mînă, se întorcea și pășea spre unul din snopi. Vîra spicul sub legătură și pornea iar spre vecin. Călca chibzuit, să nu se înțepe în miriște; dibuia cu talpa desculță miriștea, făcea loc degetelor și abia după aceea îi dădea pas. După vreo zece călcături se oprea. Era cald, aerul era aprins, soarele bătea în creștet cu puterea unui foc uriaș care ardea aproape de tot, la cîțiva metri deasupra capului. Moromete se uita în sus, cu mîna la frunte; vorbea singur: „Mă, ce arde! Ne coacem! Murim!“ Apoi, tare: „Măi, Voicule, ce-i facem, mă, cu soarele ăsta? Arde de-ți aprinzi țigara la el!“ Vecinul nu se ridica și nu răspundea, Moromete înainta, cucerea terenul încet și sigur pas cu pas. Din cînd în cînd se oprea, se apleca, răsturna un bolovan mai mare și se uita la el pe gînduri. In golul de sub bolovan pămîntul era negru și gras; un vierme se zbătea pe toate părțile să se facă nevăzut. Moromete vîra unghia degetelui său negru și gros și strivea larva. Mormăia: „Strădania mătii! Stai la răcoare!“

Pornea mai departe; intra în porumb; deodată își amintea de ceva și exclama necăjit: „Na! Mă faci să mă întorc îndărăt!“ Se întorcea îndărăt spre căruță să-și ia tutun! Vecinul n-avea tutun și la căruță chibzuia îndelung dacă să ia sau nu o țigară și pentru vecin. Se hotăra să ia și pornea din nou. Nu făcea însă prea mulți pași și se oprea țintuit de un glas ascuțit și necrutător; una din fete se oprea din secerat și striga la el: „Haide, tată, leagă snopii ăștia, că te-apucă noaptea cu ei. Unde tot umbli? Te învîrtești mereu ca un ou într-o căldare“. Moromete răspundea necăjit cu o mincinoasă obidă: „Hai, mă, ce strigi așa? Mă speriași! Nu-mi dai voie să fumez și eu o țigară?“ „Lovi-o-ar moartea de țigară! Se usucă legăturile colo și te tot învîrtești“. Omul însă nu o mai lua în seamă. Își continua expediția sa spre locul vecinului.

Marin Preda

Romantism

„Dar unde sînt zăpezile ce-au fost?“
FRANÇOIS VILLON

Sîntem prieteni vechi, prieteni buni,
Ne leagă fire împletite-n zece.
Sînt fire de oțel, iar în furtuni
Curent de mii de volți prin ele trece.
De-aceea nu pricep: ce s-a-ntîmplat?
De ce, în timp ce-atîția merg-nainte,
Tu stai și-aștepți trăsura, — legănat
Să te tot ducă-n mersul ei cuminte...
Te-ntreb — și-ntreabă dinșii — deslușit,
Și-mi e, pentru rușinea ta, rușine.
Tu să fii omul trist, îngîrbovit,
Cu chipul veșted, cu priviri străine?
Sînt zece ani de cînd înflăcărați,
Alături am pornit pe-a vieții drumuri.
Zvîcnea un foc în inimă și-n braț.
Din focu-acela ți-au rămas doar fumuri?
Ai devenit un tip sever și grav,
Cu tabieturi și cu „păsărele“.
Pantofii lucii ți-i ferești de praf
Și nu ai timp să mai privești la stele.
Iar de visat, visezi și-acuma, vai!
Se poate altfel? Ah, noi visătorii!
Visezi măreț excursii de-ntîi mai
Și alte mult eroice istorii.
După program gîndești, privind la ceas.
Maturitate! Roadele sînt coapte!
Iar romantismu-n cărți îl cauți azi,
După-amiaza, de la cinci la șapte.
Și nu odată, mohorît anost,
Oftezi un stih cu faimă, bătrînește:
„Dar unde sînt zăpezile ce-au fost?“
E primăvară; s-au topit, firește.
Fost moșier sau fost misit, nu ești;
Dughene n-ai ținut nicicînd prin piețe...
Tu nu la alte vremuri te gîndești,
Ci numai la apusa tinerețe.
Și-n timp ce-ngîndurat, de ofuri plin,
Respiri văzduhul din odăi-găoace,
Te-ntrebi, patetic, cu-n adînc suspin:
Zăpezile juneții s-or întoarce?

II

Zăpezile de-atunci... Le străbăteam
Cu ghete sparte și cu haina ruptă.
Domnițele orașului, la geam,
Rîdeau de noi, dar noi porneam la luptă.
Infometați ades, entuziaști,
Vindeam „Scînteia“ și-ncingeam bătaie.
Nemîngîiați încă de fete, caști,
Obrajii erau numai vînătaie.
Zăpezi... In urmă cu un an sau doi
Ne mai băteam cu bulgări de zăpadă.
Acum, cu burghezia în război,
Noi ne simțeam mereu pe baricadă.
Zăpezi bătute spre vreun sat uitat,
Să ducem manifeste și ziare,
Zăpezi ce mîinile ne-au înghețat,
Și pleoapele tremurătoare.
Zăpezi... Pe unul dintre noi l-au prin,
Și după ce-și legară bine prada,
Ei peste ochi gingașe nea i-au nins,
Și sub cămașă i-au vîrît zăpada.
Și nu simțea băiatul cum, prin nea,
Se-apropie lin moartea să-l înhațe.
Ci-n timp ce degera, îi nălucea
Că Albă ca Zăpada-l strînge-n brațe.
Zăpezi... Noi, țîncii, le vorbeam în ger
Mulțimilor, pe-atunci. Noi, glorioșii!
Inghețuri argintii simțeam cum pier
In revărsarea flăcărilor roșii.
Și ne gîndeam — visări copilărești —
Cum vom ajunge peste ani de zile.
Și ne vedeam zburînd spre slăvi cerești,
Columbi descoperind lumi noi, fertile.
Ca Marx de înțelepți noi ne vedeam,
Zdrobind împotrivirile dușmane,
Oricăror răni aflîndu-le balsam,
Mereu voioși și tineri, ca-n romane...

III

Iar tu, răspunde, cum îndreptățești
Acele visuri pline de speranță,
Cînd lumea cu ochi tulburi o privești,
Uscat și țeapăn ca o cotoroanță?
Și-ades — după program, — visezi viteaz:
Ce eroism! Ce vremuri mari! Ce fapte!
Iar romantismu-n cărți îl cauți azi,
După-amiaza, de la cinci la șapte,
De ce, către zăpezile ce-au fost,
Să te tot uiți cu-atîta nostalgie?
Nu, nostalgia asta n-are rost
La un ostaș, în marea bătălie!
Zăpezile de-atuncea le-a topit
Dezghețul sur, răsufletu-i gigantic.

Dar romantismul luptei n-a pierit.
Doar tu ai încetat să fii romantic.

IV

Zăpezile învăluie tăcut
Făptura țării-n albele hlamide.
Suflarea serii le colindă mut,
Dihănii furișîndu-se timide...
Și sănii trec, în zvon de zurgălăi,
Și zboară cai pe drumuri nesfîrșite.
Argintul moale, scînteind pe căi,
Le-așterne perini albe sub copite.
— Zburați, căluți, vă-ntreceți, de puteți,
Cu ZIS-urile scunde și agile!
Purtați spre sate proaspeții drumeți
Ai unor mult mai luminoase zile!
Un timp străvechi și-ntins de strîmbătăți,
Vin de pe harta vremilor să-l radă.
Și nu ușor lumina le-o arăți
Celor deprinși de veacuri să nu vadă.
Pornind la drum, azi nu i-au mai privit
Domnițele la geam cu ironie.
Cutremurați, vrăjmașii au pălit,
Cu ochii ca o noapte rea, pustie.
Mulți din drumeți nici n-au mai fost la sat.
— Par pînze de corăbii-aceste dealuri... —
Ei, noi Columbi se simt, care-au plecat
Spre țărmuri cu furtuni, pe neaua-n valuri.

V

Zăpezi, zăpezi... Prin burgul adormit
O noapte zveltă-n rochie albastră
Pășește prin zăpezi abia simțit,
Privind cu ochii puri către-o fereastră...
Tîrziu. Fereastra limpede, pe nea
Iși oglindește razele ei calme.
Iar la fereastra asta, fruntea-i grea,
Un tînăr visător și-o lasă-n palme,
Și parcă-și mușcă buzele-ntr-ascuns,
Sfios și înfrigurat ca la examen.
E meșter bun. Dar asta e de-ajuns
Să-ndreptățești nădejdea-a mii de oameni?
Construcții mari, cu umeri de gigant,
Ca truditor, el știe să ridice.
De mîine-ncolo însă, comandant
Va fi ostașul drept, cu mîini voinice.
Va izbuti? Sînt mii de inimi vii
Ce-n așteptare-un cîntec înfiripă.
Ca noi, cîndva, o, cum și-ar mai dori
Ca Marx de înțelept să fie-o clipă!
De mult, cînd noi luptam, mai azvîrlea
Rotunde pietre-n geamuri, cu o praștie.
Abia acuma, profilat pe nea,
El romantismul vieții îl cunoaște.

VI

Zăpezi... Privind spre ele, uneori,
In ceas de veghe, negrăit mă doare.
Plutesc în zbor ușor deasupra lor
Aripile mîhnirilor amare.
Văd doi copii. Doi frați. Pășesc fricos,
Ca doi bătrîni, pe-ntinsul de zăpadă.
Privesc în jos, cercetător, în jos.
Să vadă prin zăpadă vor. Să vadă.
Te uiți. Și-ai vrea să strigi. Și-ai vrea să pleci.
Cel mic abia se sprijină în bîtă.
Pe sub suman, cu mîinile ei reci,
Il strînge-n brațe iarna mohorîtă.
Și ochii-nlăcrămați străpung arzînd
Zăpada rece și nepăsătoare.
Ei vin pe-ntinsul alb. Și-i frig. Și-i vînt.
Se leagănă zăpezi amețitoare.
Iși caută părintele ucis.
L-au îngropat chiaburii sub zăpadă.
...Abia cînd neaua-n mai, porți largi de vis
Iși va deschide — vor putea să-l vadă.
Să nu-ndrăznești, spre dînsul, cu cinism,
Tu să azvîrli mofluz priviri ca gheața!
Cum? N-are această viață romantism,
Cînd pentru ea romantic și-a dat viața?

VII

Zăpezi, zăpezi — o lume de zăpezi.
In fața lor stau un băiat și-o fată.
Alb Impărat domnește-aici cît vezi
Și-ar fi domnit de-a pururi altădată.
Cei doi zăresc pe-ntinsuri un oraș.
Privesc spre el cu ochi vrăjiți, albaștri.
Pe unde-i numai cîmpul uriaș,
Ei turle-n nori închipuie, spre aștri.
Nu-i mult de cînd ieșiră ingineri.
Eh, cum s-ar mai întoarce-n facultate!
Căci li se cer plăpîndelor puteri,
Unde-i nimic, să-nalțe o cetate.
Da, cu dușmanul înrăit, viteji,
Ca utecîști, și dînșii se bătură.
Dar pe-al arhitecturii front trimeși,
Doar azi își dau întreaga lor măsură.
Ca spre orașul ce va fi curînd
Privesc zăpada, pînă-n depărtare.
La turlele de marmoră visînd,
Zăpada ca de marmoră le pare.
Orașul, drept, ca-n visuri s-o-nălța,
Așa cum dînșii vor dori să-l vază.
... Spre vechile zăpezi din vremea grea,
— Imens surîs — zăpada luminează.

VIII

Iar tu, ce-ai fost cîndva un luptător,
Ai să rămîi îndurerat în urmă?
In tine-i ger — și-i cald. Obrajii dor.
Tăcut, în piept, suflarea ți se curmă.
Ești ca și ei de tînăr — și nimic,
Nici stavilă, nici zid, nu vă desparte.
Bătrînii luptători — os de voinic —
Vă-nvață-aceeași viață fără moarte.
In asta crezi și tu. Dar crezi — și-atît?
Pe alții nu-i înveți, luptînd, să creadă?
O baricadă-i vremea, hotărît,
Iar tu să picotești pe baricadă?
Văzduhul ni-e deschis — e infinit...
Au toate visurile loc să zboare.
Privește-n sus, privește-n infinit,
Căci nu doar unu-n drum s-a poticnit,
De prea multă prudență amețit,
Privind în jos și numărînd spășit
Toți bolovanii gri, de pe cărare.
Visează, zboară! Mîndru! Căci sîntem
Intîii tineri ce-n această țară
Cunosc al fericirii țel suprem,
In marș entuziast spre primăvară.
Nu știm prea bine încă să zidim,
Copilăroși prea des sîntem, se poate.
Dar despre-ăst timp, ce-l vom numi sublim,
Cu faptele lui mari, nemaiaflate,
Și peste mii de ani se va vorbi.
E prima generație de fauri.
Vîrsta de bronz și piatră n-o mai fi.
Pămîntul intră-n vîrsta lui de aur...
Trăiești azi cei mai tineri dintre ani.
Prin unul dintre noi, strungar de frunte,
Cu anul două mii contemporani,
Privim în timpuri de pe-un pisc de munte.
Visează, tînăr! Nu uita nicicînd
Că visul îți dă vlagă și tărie.
Intîiul om, pe-acest bătrîn pămînt,
In primii zori, gîndind la ce-o să fie,
Visa și el. Visa... Intîiul om
A fost în lume cel dintîi romantic.
Infăptuim cu forța din atomi
Visări străvechi într-un avînt gigantic.
Văd mai departe cei ce știu visa.
Romantici sînt 'nainte-mergătorii.
Visați, visați! In vremea noastră, da,
In fruntea tuturor merg visătorii!

Florin Mugur

„RÎPA DRACULUI“

Crîncenă, dramatică, înălțătoare e lupta omului cu natura, cu mille de obstacole prin care ea zăgăzuiește vremelnic ascensiunea inevitabilă a omenirii către culmile progresului, dar mai crîncenă, mai dramatică, e lupta omului nou cu dușmanul de clasă.

Pe aceste două fronturi sînt angajați într-o încleștare înverșunată secretarul de partid Tudor Badale împreună cu comuniștii dintr-un centru forestier cărora li s-a încredințat o misiune importantă, dar nu mai puțin primejdioasă: construirea unui baraj într-o zonă aproape inaccesibilă — Rîpa Dracului.

Conflictul se desfășoară cu un dinamism cuceritor. Dîrzenia și eroismul comuniștilor, rezistența oarbă a naturii care trebuie înfrîntă, acțiunea criminală a chiaburului Grigore Bălțat, venit să răzbune fuga aceleia care trebuia să-i devină mireasă, îndărătnicia aspră și mînioasă a aprigului Florinte Damian, se împletesc într-o bătălie uriașă menită să hotărască destinul unei însemnate construcții socialiste: hidrocentrala de la Bărcănești. Ciocnirile sînt violente, alimentate cu prisosință de caracterul vulcanic al acestor oameni de la munte — tăietori de păduri și țăpinari. In firea dură, pietroasă, a eroilor, își află totuși locul și sentimentul delicat al dragostei. Ne gîndim, spunînd acestea, la dragostea puternică, egală și calmă a lui Tudor Badale pentru Anica Nedelea și nu la fulgerarea sălbatică, pătimașă, care l-a cuprins pe Florinte Damian, înnegurîndu-i temporar conștiința și nici la dorința egoistă, inumană, a lui Grigore Bălțat de a o lua cu sila de nevastă pe Anica.

Nu lipsește așadar poezia gingașă a dragostei așa cum nu lipsește nici poezia aspră a naturii și a muncii sau imnul avîntat al eroismului comuniștilor.

Sînt gînduri ce ni le-a suscitat lectura scenariului cinematografic semnat de Dragoș Vicol în „Iașul literar“ nr. 8. In pofida unor lacune remediabile în conflict (de pildă, Anica tăinuiește în mod cu totul nemotivat prezența lui Grigore Bălțat la „Rîpa Dracului“, fapt care îl „ajută“ pe scriitor să prelungească artificial anonimatul dușmanului), scenariul lui Dragoș Vicol rămîne o realizare interesantă a genului.

Dumitru Solomon

UN ANONIM PRINTRE ANONIMI

Ședeam pe o bancă într-o gară. Aveam de așteptat încă două ceasuri trenul care urma să facă legătura cu acceleratul de București. Spunea cineva odată:

— Mare plictiseală e cu așteptatul acesta de ceasuri întregi într-o gară de provincie. Doar o carte de aventuri te poate salva. Așa... nici n-ai la ce să te uiți!

Eu ședeam pe bancă și mă uitam. Mă uitam la straturile de flori.. Petunii roșii desemnau un steag cu margini destul de neprecise, dar un steag pe care margarete albe scriau în litere stîngace: PACE! De jur-împrejur un strat vălurit de verdeață, presărat cu scînteuțe galbene, albastre, albe. Flori de cîmp aruncate acolo, parcă fără rost, îndeplinindu-și, în aparență, numai menirea înscrisă în legile naturii, aceea de a perpetua specia nu știu cărei plante.

Călătorule care ai bătut drumurile țării, ai întîlnit vreo gară, ori vreo haltă umbrită, de munte, sau arsă de soarele șesului, în care să nu te întîmpine straturi de flori? Scînteuțe albastre, galbene, albe, roșii... Niște mîini anonime, dar grijulii, le-au pus acolo cum s-au priceput, pentru odihna ochilor tăi... Nu, nu-i plictisitor să șezi într-o gară și să aștepți...

Deodată totul se șterge din fața ochilor. Un tren de marfă se oprește în fața mea.

Iarăși mă uit. Vagoanele cu destinația „Bulgaria“ sînt încărcate cu lemn semifabricat. Pe platforma celorlalte așteaptă să-și ia calea tractoare cu șenile, tractoare de cărat bușteni. Mi-am amintit de gaterele fabricilor de hîrtie și munții de lemn întîlniți pînă atunci în cale. Cîte mîini anonime n-au avut odihnă doborînd brazii și cîte alte mîini anonime nu vor ieși în întîmpinarea mașinilor puternice, rodul altor mîini anonime aflate undeva în uzinele romînești de tractoare...

Lîngă bancă s-a oprit un om. La început nu l-am luat în seamă. Pe urmă mi-a atras luarea aminte. De cîteva secunde se uita țintă la ceasul meu. Mă întorc către dînsul.

— Ceasul, bade?

— Cîtu-i, mă rog framos, c-așa cum mă uit eu, e de-a-ndoaselea și nu-l pot ceti.

Ii spun și omul se plesnește cu palmele peste genunchi.

— Ai de mine, l-am scăpat! S-o dus! Gîndeam c-apuc trenul de Beclean.

Ce să-i spui unui om care a pierdut trenul? In general, pierderea trenului e o belea care-ți dă destulă bătaie de cap. Omul stă lîngă mine, se holbează mai departe la ceas, preocupat. Abia acuma văd că e îmbrăcat în straie peticite. Sub haină se vede o cămașă vărgată și curată de bumbac. Fața, o față de muntean, arsă de soare și de vînt, cu trăsăturile inundate de apa zecilor de zbîrcituri și încrețituri, semne ale bătrîneții. Intîlnesc privirea ochilor lui negri, mi se pare că deslușesc în ei o umbră de tristețe și mă hotărăsc. Incerc o glumă:

— Lasă-l bade, așa-s trenurile, pleacă unul, vine altul.

— D-apoi nu-i bai, nu, nici nu-mi pare rău. Iau trenul ista de Sărățel ș-acolo am îndată altul la Beclean. Și p-ormă pot să mă duc și pe jos. Dac-o iau de-a dreptul ajung mai repede chiar. Da' de ce să-mi bat picioarele astea bătrîne, m-am gîndit. Iau trenul, că am de unde!

S-a așezat lîngă mine. Și-i văd genunchiul acoperit cu un petic albastru, contrazicînd parcă spusele lui. Văd că-i pus pe vorbă. Sclipirea aceea de tristețe din ochi, îmi dau seama, nu-i altceva decît o scînteiere șugubeață a unor ochi neînvățați încă să trimită cu lumina lor veselie. E o scînteiere timidă, șovăielnică. Il ascult:

— Am de unde, acuma. Ai, dumnezeul meu, ce slujbă bună am eu acuma. De-o săptămînă-s acolo și-acum mă duc pentru o noapte la nevastă. Că pe urmă-i musai să fiu mîine din ziulică la viței.

Le cam amestecă pe toate laolaltă, dar eu nu mă las.

— Unde ai slujbă, bade?

— Unde? Păi num'aici la Iad. La fermă. Opt sute de lei în mînă și muncă ușoară. Daaa, ușoară. In viața me n-am avut așa slujbă bună.

— Cum ușoară?

— Ușoooară, ai de mine ce ușoară. Am în samă 54 de viței. Le dau masă cu „buburonul“, le curăț băleguța, le mai arunc cîte o țîră de iarbă că merg pe-nțărcare și după asta mă hodinesc și iar le dau masă... și iar... așa, ca pentru ciolanele mele bătrîne și roase. Imi zic unii acolo, că nici nu-i cunosc încă, dacă-s numa' de-o săptămînă, îmi zic: „De unde atîta dragoste, bade Racoți, pentru niște vite“... Ai, că proști îs ăștia tineri...

— De ce-s proști, bade Racoți, îi prind eu cu interes numele.

— Ai, da proști-s. Cum să n-ai dragoste pentru un lucru care l-ai tot visat o viață și nu l-ai avut? Tăt ce am eu pe lumea asta îs optzeci de ari de delniță, cinci copii și-o nevastă, nevastă de-a doua că prima s-o prăpădit de tubirculoză.

— N-ai avut vite, bade Racoți?

— La noi nu le spune vite, „mărhăi“ le spune. Iiii... da' de unde să am? Uite la mine, o viață de om prăpădită și împrăștiată de vînturi. Da' acuma am sluuujbă, buună slujbă. Incă zic ăia la fermă: „Bade Racoți, feciori ai?“

— Am, zic. „Adă-i încoa“. — Ii aduc, zic. Unu' numa' c-altu-i ofițer, altu-i însurat, fetele, una soră la spital la Dej și alta care scrie la mașină la sfat, îs măritate. Il aduc pe feciorul care-i slugă la unul de la noi din sat. — „Acolo-i slugă, da' aici o să fie muncitor cu 600 de lei“ zic ei. Și eu mă duc acuma să-l iau cu mine.

— Văd că ești de pe la oraș. Spune-mi ce se mai aude pe-acolo? Pe aici umblă unii cu vorba că s-or întoarce vremurile. S-or întoarce oare, a'?

Doamne, uite cum a stricat totul. Ce-i trebuie vremurile de altădată? Imi mut privirea stingherită și cuprind trenul de marfă, tractoarele cu șenile, miriștile arate, dealurile cu vii, pepiniere și fînețuri. Citesc iar literele albe din margarete: PACE. „P-a-c-e!“ Și deodată mă supăr:

— Ce-ți trebuie să se-ntoarcă vremurile de altădată? La Sfîntu-așteaptă, bade! La paștele cailor, bade!

Și cu mirare îl văd pe badea Racoți că-și descoperă dinții rari într-un zîmbet tot sfios, șovăielnic:

— Imi trebă mie? Nu-mi trebă... Chiar asta-i că nu-mi trebă... Cum ai zis? „La paștele cailor“? Ha, ha, ha, ha! (Uite că știe să rîdă!) Asta vroiam s-aud. Daaa, mulțam frumos, că dumneata ești de la oraș și trebă să știi. Zic unii că s-or întoarce, Vili ăla unde-i feciorul-meu acuma. Da' dumneata știi mai bine că ești de la oraș! Acolo-i puterea... asta.., cum zicea unu la fermă.... clasa muncitoare... Ai, mulțam frumos...

Tamara Pînzaru

Discuții

Despre receptivitatea dar și despre personalitatea criticului

Rîndurile de mai jos nu urmăresc să dea un răspuns polemic observațiilor formulate de tovarășul Lucian Raicu în articolul intitulat „Sugestii privind receptivitatea criticului", pe marginea cronicii mele la romanul lui Camil Petrescu, „Un om între oameni" (vol. II). Acolo unde tovarășul Lucian Raicu nu atribuie cronicii mele intenții pe care nu le-a avut — ca de pildă, de a ironiza unele aspecte ale romanului analizat — și unde nu face abstracție de idei pe care le-am formulat limpede — de exemplu sublinierea înrudirii spirituale dintre personajele operei trecute ale lui Camil Petrescu și eroul ultimului roman — articolul apărut în „Gazeta literară" mi-a dat de gîndit. Și gîndindu-mă, mi s-a părut că mai ales una dintre problemele discutate de Lucian Raicu — de fapt problema centrală a celor două foiletoane — merită să fie reluată.

E vorba de raportul dintre înclinația personală, dintre gustul criticului și afirmarea adevărului, dintre manifestarea personalității criticului și critica științifică.

Firește, toată lumea e de acord că receptivitatea, elasticitatea, putința de a intui universul specific operei fiecărui scriitor, pornirea fără prejudecăți la analiza unei creații literare, darul de a te impregna de atmosfera unei cărți, ca și de a te mlădia după necesitățile genului de care te apropii, sînt însușiri esențiale, atribute ce nu pot lipsi unui critic. Și, totuși, fetișizarea atmosferei specifice creată de opera unui scriitor, recomandarea fuziunii totale a criticului cu lumea plăzmuirii artistice impune rezerve. Principiul impregnării criticului de viziunea autorului, postulatul dizolvării aproape mistice a spiritului său în universul artistului reprezintă descoperiri destul de vechi ale criticii esteticiste. Ele nu sînt străine nici de impresionismul, pe care Lucian Raicu îl combate cu vehemență. In definitiv, pentru critica impresionistă, opera de artă era o realitate autonomă, rezultat exclusiv al viziunii artistului și trebuind, prin urmare, să fie considerată în detașare totală de datele realității obiective. Critica impresionistă, socotind opera de artă o natură în sine, își propunea să creeze, pe marginea ei, o nouă operă de artă, rezultată, la rîndul ei, din viziunea criticului asupra creației artistice. Despre criteriul raportării viziunii specifice a creatorului la realitate nu era vorba și cred că și astăzi atitudinea idolatră față de viziunea specifică conține în sine primejdia estetismului, dacă analiza critică nu are permanent în vedere confruntarea universului artistic al scriitorului cu lumea obiectivă. Fără acest criteriu de judecare a creației literare, criteriu pe care tov. Lucian Raicu îl neglijează, genuflexiunea criticii în fața viziunii specifice nu se deosebește structural de concepția „universului închis", de îngăduința nelimitată pe care o acorda critica estetistă scriitorilor de a-și construi o infinitate de universuri specifice, insule ale viziunii personale, lipsite de comunicație cu viața, insule în care cititorul sau criticul putea pătrunde doar printr-o mistică fuziune cu spiritul artistului, într-un moment de fulgurație irațională.

Cu această esențială completare, multilateralitatea criticului, plurivalența în aprecierea tonalității specifice a operelor literare, receptivitatea față de infinitatea de stiluri ale artei realiste, mi se par daruri indispensabile oricărui cercetător literar.

Dar pătrunderea în lumea evocată de scriitor este, după părerea mea, un prim pas, — pasul ce îngăduie criticului să judece opera realistă din interior, din cadrul ei firesc. Nu cred însă că această pătrundere poate și trebuie să anihileze preferințele criticului literar. Lucian Raicu pornește prin a afirma un antagonism mai mult decît probabil, aproape inevitabil, între preferințele personale și adevăr. „Mai presus de orice înclinații particulare, aprecierea operei literare presupune din partea criticului un acut simț al adevărului". De ce această scontare a unui conflict? Pare-mi-se că pentru un critic, înarmat cu o înțelegere marxistă asupra problemelor de estetică și înzestrat cu adînci cunoștințe literare, există posibilitatea, ba chiar probabilitatea evitării acestui conflict. Aș spune că, în cazul unui critic bine orientat, sfera preferințelor individuale e cuprinsă în cea a adevărului, cea a adevărului fiind mai largă. De aceea, nu pot înțelege de ce „simțul acut al adevărului" trebuie folosit pentru corectarea, înăbușirea sau anihilarea preferințelor individuale.

Sînt de acord cu Lucian Raicu în respingerea criticii impresioniste, dar preferințele individuale, sensibilitatea specifică fiecărui cercetător literar, cu alte cuvinte factorul subiectiv, nu mi se pare că trebuie surghiunit din critica literară, ci dimpotrivă, că, la fel ca și-n opera de artă, amprenta personală acordă criticii coloritul ei specific și, pătrunzînd-o de personalitatea creatoare a autorului, îi dă drept de cetățenie în arta literară. Chiar psihologic vorbind, postulatul cu care deschide Lucian Raicu articolul: „Mai presus de orice înclinații particulare..." etc. mi se pare discutabil. Orice critic demn de acest nume are convingerea de a rosti adevărul, exprimîndu-și propriile sale preferințe. Criteriul realității obiective singur îl poate convinge dacă aprecierile sale sînt cuprinse în sfera adevărului. Sainte-Beuve, ale cărui cuvinte cu privire la necesitatea menținerii unui echilibru „între realitatea individuală și adevărul general" Lucian Raicu le citează, era desigur convins că păstra acest echilibru cînd spunea despre romanul lui Stendhal „Mînăstirea din Parma" că este o „spirituală mascaradă italienească" descriind „o lume de fantezie, fabricată, cît și observată de un om cu mult spirit, care a făcut în felul lui marivaudaj italienesc" și cînd prefera romanelor lui Stendhal „orice bun roman de Walter Scott sau o adorabilă și într-adevăr simplă nuvelă de Xavier de Maistre". Citatul extras din contextul gîndirii lui Sainte-Beuve sprijină desigur teza lui Lucian Raicu, dar nu poate avea autoritate deplină decît pe lîngă cei ce nu s-au apropiat de opera criticului francez. Iată că „adevărul general", categorie mai mult abstractă pentru Sainte-Beuve, nu l-a ferit pe acesta de erori, comise cu convingerea că echilibrul de care pomenește citatul este păstrat. Dacă „adevărul general" ar fi devenit adevărul vieții sociale, în tot ceea ce avea el mai concret, superioritatea romanelor lui Stendhal asupra nuvelelor lui Xavier de Maistre ar fi fost evidentă.

E îmbucurător că articolul lui Lucian Raicu vorbește cu atîta stăruință despre dezvăluirea de sine a criticului, care în aprecierile sale „pune în lumină natura personalității sale, gustul, concepția sa". Glasul criticului trebuie să se facă auzit prin ceea ce alcătuiește specificul personalității sale, și aceasta nu este doar o problemă de stil. Prin gust, idei, cultură, pregătire ideologică, preferințe, (da, preferințe), stil, criticul literar se afirmă ca o personalitate distinctă, ca un creator de artă. Dar iată că tov. Raicu nu îngăduie criticului să-și afirme preferințele, ci spune cu gravitate apodictică despre adevăr, că trebuie respectat „deasupra oricăror preferințe individuale". O, zei, de ce deasupra? Se teme Lucian Raicu că afirmarea preferințelor individuale, că rostirea cu curaj a unor opinii personale, chiar foarte personale, echivalează cu impresionismul? Mie mi se pare că acea pătrundere în universul scriitorului, dacă nu e urmată de afirmarea preferinței personale, duce la un mimetism foarte primejdios în critică. Exemplul cronicii lui Radu Popescu, pe marginea romanului lui Ieronim Șerbu, exemplu prin care Lucian Raicu combate „adaptarea cu frenezie a criticului operei analizate", îmi pare elocvent pentru punctul de vedere pe care vreau să-l susțin. La urma urmelor, Radu Popescu s-a pătruns atît de adînc de viziunea autorului, s-a integrat atît de bine în universul lui, încît a uitat să-și mai exprime părerile personale și a început să vadă lumea cu ochii romancierului analizat. Bine, se poate obiecta, dar prin schematismul lui, romanul lui Ieronim Șerbu se plasează într-o regiune periferică a realismului și prin urmare îmbrățișarea frenetică a modului specific al romancierului e primejdioasă. Cred că tendința de a mima e primejdioasă și în cazul cînd criticul analizează opere realiste. Nu văd pentru ce, pătrunzînd în lumea creatorului de opere literare realizate, criticul să se depersonalizeze (să mă ierte tovarășul Raicu că folosesc din nou cuvîntul, cu toată interdicția dumisale), nu văd de ce trebuie să judece adevărul acelei opere „deasupra oricărei preferințe personale". Analiza unei opere literare realiste oferă posibilități nelimitate de desfășurare a spiritului critic, îngăduind o diversitate imensă de păreri. Nu mă gîndesc să promovez exprimarea de aprecieri contradictorii asupra aceleiași opere, dar nu cred că, încurajînd exprimarea preferințelor individuale, încurajăm relativismul în critică. Despre tragedia lui Shakespeare, „Hamlet", s-au scris biblioteci. Lăsînd la o parte elucubrațiile freudiste și interpretările idealiste, vreme de peste trei sute de ani cercetătorii literari au exprimat puncte de vedere valabile asupra semnificației enigmaticului personaj shakespearian. După înțelegerea pe care le-o îngăduia vremea cînd au trăit și conform cu preferințele individuale, cei ce s-au aplecat asupra operei lui Shakespeare (Voltaire, Lessing, Goethe, Hugo, Stendhal, etc.) au subliniat o latură sau alta a complexului personaj, personaj care le-a sugerat fiecăruia dintre ei alte cugetări și alte asociații decît cele formulate de înaintașii sau urmașii întru critică. Și, înarmați cu o gîndire progresistă, au descoperit fiecare un adevăr înaintat al vremii lor, în legătură cu această dramă și cu altele ale marelui poet. Dacă nici unul dintre ei n-ar fi depășit etapa integrării în universul operei analizate și n-ar fi ajuns la afirmarea preferințelor individuale (care, în definitiv, la un critic realist pătrunzător, oglindesc înțelegerea lucrurilor de către o societate întreagă), aprecierile lor ar fi fost mai mult sau mai puțin identice și critica shakespeariană n-ar fi fost în cîștig.

Anatole France și-a hrănit spiritul la izvorul literaturii clasice. Mintea lui iubitoare de echilibru avea puține afinități cu literatura romantică. Combătea la scriitorii romantici grandilocvența, cum a combătut-o peste tot unde a descoperit-o: în opera lui Hugo, a lui Zola și a altora, combătea năzuirea vagă spre un mai bine imprecis. Noi apreciem astăzi patosul romantic și socotim pozitivă aspirația spre un viitor — fie el și nelămurit, așa cum îl determina în conștiința romanticilor progresiști lipsa unei orientări științifice, nedeslușirea drumului istoriei. Dar aprecierea lui Anatole France nu compromite nici romantismul, și nici pe autorul ei, ci e o notă a personalității de umanist și clasic a scriitorului francez, al cărui spirit critic s-a exercitat cu atîta subtilitate asupra altor epoci din istoria culturii franceze.

Se întîmplă, prin urmare, ca opiniile personale să fie infirmate de judecata posterității, poate chiar a contemporanilor. Nu vreau să fac apologia erorii și rîndurile acestea ar fi prost interpretate dacă ar apare ca o pledoarie pentru dreptul criticului de a greși. Amintesc doar că marele critic rus Belinski, ale cărui aprecieri despre Krîlov, Pușkin, Lermontov, Gogol sînt de o pătrunzătoare finețe și de o uimitoare actualitate, a greșit în aprecierea lui Balzac și Hugo. Dacă însă criticul democrat-revoluționar ar fi avut în față sentințele tovarășului Lucian Raicu despre necesitatea înfrîngerii preferințelor individuale, este sigur că inhibiția pe care o provoacă astfel de norme restrictive l-ar fi împiedicat să ne lase paginile în care, înarmat cu o înțelegere democrat-revoluționară a fenomenului literar, a dat, exprimîndu-și totuși preferințele personale, caracterizări geniale ale unor mari scriitori, rezolvări noi și revoluționare ale unor probleme cruciale, cum ar fi cea a specificului național în literatură. Poate că aceleași sentințe ale tovarășului Lucian Raicu, presupunînd că G. Ibrăileanu le-ar fi acceptat ca norme, ar fi insuflat și criticului de la „Viața romînească" o timiditate care, dacă l-ar fi împiedicat poate să „greșească" în legătură cu Rebreanu, l-ar fi împiedicat desigur să dea subtilele evocări ale lui Tolstoi și Turghenev.

Mi se pare, în concluzia celor spuse mai înainte, că disocierea categorică și definitivă între adevăr și preferințele individuale e primejdioasă între altele pentru efectele restrictive pe care le poate avea asupra criticii noastre și a luptei deschise și curajoase de idei, cu atît mai mult cu cît în cazul unei critici științifice și marxist orientate, disocierea aceasta categorică e greu de conceput. De aceea, afirmațiile cu rezonanță definitivă și prohibitivă de felul celor despre respectarea adevărului deasupra preferințelor individuale, mi se par rostite cu prea multă gravitate, lăsate să cadă parcă de la înălțime de un venerabil înzestrat cu o stufoasă barbă spirituală. Dar barba se desprinde îndată ce tragi puțin de ea și se observă că e o barbă de Moș Gerilă.

★

Găsim în salutul adresat de C.C. al P.C.U.S. Congresului scriitorilor sovietici următoarele rînduri: „realismul socialist permite să se manifeste o largă inițiativă creatoare, să se aleagă forme și stiluri dintre cele mai variate, potrivit înclinațiilor și gusturilor individuale ale scriitorilor". Iar raportul lui Surkov spune, comentînd cuvintele binecunoscute ale lui Lenin, rostite împotriva nivelării în literatură: „Aceste cuvinte ale lui Lenin, confirmate astăzi în mod practic de întreaga dezvoltare a literaturii noastre, presupun — în condițiile unei orientări comune în elaborarea metodei realismului socialist — posibilitatea existenței diferitelor curente, a întrecerii creatoare între ele și a unor largi discuții asupra avantajelor cutărui sau cutărui curent asupra altuia". De vreme ce în interiorul realismului socialist, ca de altfel și în interiorul realismului critic, deslușim o mare varietate de stiluri, e firesc ca un critic literar, combătînd cu competență tot ce cade dincolo de realismul socialist, să-și poată afirma preferința pentru unul sau altul dintre modalitățile stilistice ce se încadrează realismului socialist. Cum altfel se poate închipui desfășurarea unor „discuții asupra avantajelor cutărui sau cutărui curent asupra altuia", cînd criticul trebuie să-și refuleze opinia? E cert că misiunea criticului nu se poate reduce la detectarea elementelor antirealiste dintr-o operă literară și evidențierea celor realiste. Spuneam că pentru un critic orientat, sfera preferințelor e cuprinsă în cea a adevărului obiectiv. Poți, de aceea, afirma o preferință fără să anihilezi ceea ce intră în sfera adevărului, dar nu și în aceea a preferințelor tale. Vorbind de pildă despre literatura istorică: dintre toate modalitățile realiste de a aduce istoria în literatură, poți prefera romanul — să-i spunem analitico-documentar — al lui Camil Petrescu, sau cronica impregnată de lirism a lui Mihail Sadoveanu, sau romanul romantic al lui Walter Scott, care, aducînd poporul în literatura istorică și creînd atmosfera timpului printr-o puternică culoare locală, se încadrează realismului istoric; poți, în sfîrșit, să ai mai multe afinități cu literatura ce privește istoria cu ironie și o povestește în ton de persiflaj, deseroizînd-o, surpînd falsele personalități. Așa procedează în romanele istorice Mark Twain, Bernard Shaw în unele din piesele sale și Anatole France în „Insula Pinguinilor". Tot așa să considerăm, spre exemplificare, operele care aduc copilul, universul, gîndurile, reacțiile lui în lumina literaturii. Poți fi mișcat de duioșia vibrantă cu care demască Dickens suferințele copilului în lumea capitalistă. Pe de altă parte, sentimentalismului violent exteriorizat al lui Dickens îi poți prefera duioșia discretă cu care se apropie Cehov de lumea celor mici. Poți avea mai multe afinități cu umorul robust și voioșia pe care le pune Mark Twain în zugrăvirea copilăriei sau cu ghidușia sfătoasă a lui Creangă. Sînt tonuri și modalități. Cu condiția să-și argumenteze valabil preferințele, să dea o analiză temeinică și cu valoare obiectivă operei cercetate și să nu anihileze literatura realistă ce nu intră în sfera preferințelor sale, criticul are nu numai dreptul, dar datoria să dea grai înclinațiilor individuale, să-și exteriorizeze sensibilitatea specifică. Critica literară ține deopotrivă de știință și de artă. In prima calitate, cum o caracterizează Lucian Raicu „ea sprijină literatura, indicîndu-i sarcinile esențiale, hotărîtoare, ale societății, aplicînd ca un criteriu fundamental de apreciere a valorii operei literare, măsura în care aceasta răspunde problemelor vieții". In această calitate, ea emite judecăți cu caracter obiectiv și nu poți nega răspunderea criticului, atît față de opera pe care o analizează, cît și pe lîngă cititorul al cărui sfătuitor este. In calitate de om de știință criticul aplică operei literare criteriile de analiză ale unui cercetător marxist și, deosebind ceea ce este realist și valabil de ceea ce cade dincolo de hotarul realismului, el trebuie să învețe cititorul a diferenția valorile de non valori în literatură. Criteriile de cercetare științifică el e ținut să le aplice deopotrivă operelor, autorilor, aspectelor ce intră în sfera preferințelor sale, ca și celor exterioare acestei sfere. Firește, folosim o schemă mecanică, vorbind despre cele două sfere; în realitate zonele sînt mai greu de delimitat. Vreau însă să subliniez dublul caracter al criticii — știință, dar și artă în aceeași măsură. Pentru că, în afară de aplicarea științifică a criteriilor obiective, există în orice operă de critică literară, capitolul interesant și esențial, care fie că e introdus prin cuvinte ca: socotesc, cred, după părerea mea, sau le presupune doar,— exprimă tot ceea ce este mai specific în personalitatea criticului, acum artist. Calitatea de a fi artă, literatură, acordă o eficacitate sporită valorii de cunoaștere și de normare a criticii. De aceea, trebuie să luptăm ca să aducem tot mai mult și definitiv critica noastră literară în sfera esteticului. Așa privind lucrurile și socotind critica literară ca fiind literatură, e limpede că eficacitatea ei se asociază cu coeficientul de originalitate a criticului literar. Cînd citim o cronică literară, ne interesează deopotrivă cartea recenzată cît și personalitatea recenzentului, așa cum atunci cînd citim un roman istoric ne interesează în egală măsură evenimentele evocate și viziunea personală a romancierului. Și, continuînd analogia, dacă romancierul istoric e ținut să nu denatureze faptele, afirmîndu-și personalitatea creatoare și descoperind ineditul în datele realității obiective, la fel și criticul are datoria să țină seama de criteriul confruntării cu viața cînd cercetează o operă de artă, dar e liber să-și desfășoare personalitatea în sensul exprimării curajoase a preferințelor și a gustului. Repet: cum altfel am putea urma invitația atît de binevenită a Congresului scriitorilor sovietici de a discuta despre stiluri și curente, despre superioritatea unora asupra altora?

Cred că o altfel de apreciere a problemei păcătuiește împotriva unei înțelegeri juste a personalității creatorului de critică și a procesului de creație în literatura critică. Gustul, înclinațiile personale ale criticului nu sînt condimente, nu se pot despărți de poziția sa ideologică, de simțul adevărului, de cunoașterea vieții. Nu avem de-a face cu entități deosebite. Cred că tocmai gustul, înclinațiile, sînt concretizarea, forma specifică prin care se individualizează la un critic concepțiile ideologice, pregătirea culturală, cunoașterea realității sociale.

Diversitatea nemaiîntîlnită de individualități și modalități artistice, pe care, odată cu toată lumea scriitoricească și nescriitoricească de la noi o dorește tovarășul Lucian Raicu literaturii, o dorim și criticii. Dar socotesc că nu vom avea critici literari cu „o ținută proprie", cu „un profil distinct", cum dorește de asemenea tovarășul Lucian Raicu, odată cu scriitorii, criticii și cititorii noștri și nici o critică pe care s-o putem numi fără jenă artă literară, dacă vom concepe în mod aprioric înclinațiile personale ca antagonice adevărului.

Vera Călin

Temelie

Turnăm betonul — în acest pămînt
Din veac stropit cu lacrimi și cu sînge.
In groapa de fundații se răsfrînge
Inaltul nostru vis, frumos și sfînt.

Turnăm betonul. Toți — cu ochii treji:
Malul e negru; s-ar putea să cadă
Și cîțiva dintre noi să-i fie pradă.
Nici unul nu e laș; mulți sînt viteji.

Sîntem trecuți prin ciur și prin dîrmon.
Cînd plouă, ne rămîn bocancii-n clisă.
Dar ce-are-a-face, inima-i deschisă,
Și ne întrecem să turnăm beton.

Cei ce lucrăm din zori la mîndrul turn
Primim controlul schimbului de noapte,
Și ne uităm și noi, cu ochii-n șapte,
La calitatea lucrului nocturn.

Greșești odată? Torni de două ori!
Nu poți să lași oricum: e temelia.
E-n grija noastră, fraților, tăria
Colosului — cîndva cu fruntea-n nori.

Din marmoră va fi, sau din mărgean.
Sus, pe terase, — urmașii-or avea sațiu,
Și vor sări ca licuricii-n spațiu
Ducînd spre sori mesajul pămîntean.

Comuna-mpodobindu-și-o mereu,
Navigatori prin oceanul cosmic,
Departe, o, vor fi de lanțul josnic
Rupt de strămoșii lor atît de greu...

Ei, fericiții care vor veni
Și-or aminti de noi? Tu crezi? Eu nu cred.
Dar vreau să știe că nimic nu-i șubred
Unde lucrăm noi azi, la temelii.

St. Iureș

Pescarul de larg

Cîte vînturi îi cioplîră chipul
Ani și ani de-a rîndul ca pe-o stîncă?
Fruntea, încrețită ca nisipul,
Străjuie doi stropi din marea-adîncă.

Cîte răsărituri de aramă
In seninul lor se oglindiră?

Părul, ca pe-a valurilor coamă,
Degetele mării îl resfiră.

Cîte zile petrecu pe mare
Omu-acesta aspru ca pămîntul?
Ochii lui răspund la întrebare:
Poate tot atîtea cît și vîntul...

Petre Solomon

La poarta mea

La poartă aud bătînd toc, toc!
Un tînăr ars de nerăbdare,
Imi strigă: Omule, fă loc,
Pămîntu-i mic dar pofta-i mare

— Am o solie de-mplinit,
Chemat, am părăsit neantul,
Mi-e brațul tare de granit,
Mi-e inima ca diamantul.

Să tremurați voi oameni mici!
Am tunuri, bombe fără număr.
Vă voi strivi ca pe furnici
Și globul am să-l duc pe umăr.

Și stăruie să-mi spargă poarta
Viteazul cel nesăbuit.

O, dacă-așa le vrei tu soarta
Mai bine mori neisprăvit.

Loc nu mai e pentru strigoi,
Năvălitori cu gînd rapace,
Așteaptă lumea alți eroi
Făuritori de-eternă pace.

Alt glas cu tot mai larg ecou
M-anunță că-i aproape ceasul,
— Fă loc, sosește evul nou,
Hai, moșule, grăbește pasul!

Da, vine-un veac mai bun, mai drept,
Și eu să plec? Ce soartă cruntă!
Am ajutat, cinstit adept,
Și-acest destin de mult l-aștept,
Rămîn să joc și eu la nuntă!

A. A. Luca

Răsărit de soare în Hunedoara

...Inmărmurit stăteam în așteptare
Să văd urcînd turburătorul soare.
„Arată-te, strigam. Te-aștept, lumină!"
De-odat văzui cum cerul se înclină
Și-un disc de foc despică zarea sură
Și umbre-n noapte fulgerate fură.
Inmărmurit priveam și singuratec
Revolta sfîntă-a soarelui sălbatec...
Cînd iată, dinspre-naltele uzine
Văzui alt soare năvălind spre mine!
Văpăi văzui, și mii și mii de stele
Ce se-ntreceau în zboruri între ele.
Dar soarele-aruncînd lumina-i blondă
Era un rîu de-oțel și-un rîu de fontă.
Inmărmurit priveam și singuratec
Revolta sfîntă-a rîului sălbatec
Ce sufletul mi-l lumina mai tare
Decît firescul răsărit de soare...

Reportaj

...Spre frontul ultim s-au retras toți șapte
Și nimeni din brigadă nu pieri.
Se prăbușise abataju-n noapte
La capătu-nclinat spre galerii.
Un fir de aer mai sufla pe-o țeavă,
Dar moartea către ei venea tiptil.
Ca șarpele, — arunca metanul, — otravă
Prin stratul de cărbuni și de steril.
Sub zid stăteau în crîncenă-așteptare
Simțind aproape tragicul sfîrșit.
Ca fulgerați stăteau în nemișcare
In spațiul strîmt, rămas neprăbușit.
Mai pîlpăiau lămpașele mici încă —
Infipte-n lemnul ud, pus de mineri
Cînd, sfîșiind tăcerea morții-adîncă
A prins să cînte-ncet un brigadier.
Și cîntul lui zbucni ca o minune,
Și cîntecul în inimi s-a aprins,
Ca-n fața morții aprig să răsune
Netemător de moarte, neînvins.
El străpungea prin zid ca o chemare,
Trecea zăgazuri de cărbuni și stînci
Și vocile păreau perforatoare
Ce străbăteau prin straturile-adînci.
Și moartea rea gemu ca o jivină
Strivită-nfricoșată de-acest cînt,
Cînd i-au salvat alți brigadieri din mină, —
Rîzînd de bucurie și plîngînd...

Ioan Meițoiu

BARBUSSE

(Urmare din pag. I-a)

să fie învățatul care lipsește să se orienteze cu preciziune. El respiră viață doar cînd face o excursie la mica și istorica Marna.

Fusese idealist, umanitarist, pacifist. Dar din clipa cînd a ieșit de sub teascuri „Focul — jurnalul unei cătrării", el devine un om de acțiune, el schimbă poziția: ideologia lui nu mai este nici a burgheziei, nici a micii burghezii; devine purtătorul de cuvînt al milioanelor de luptători de pe toate fronturile, cartea lui e cartea de căpătîi a celor care au nevoie de o nouă impulsie, e strigătul de revoltă al proletariatului.

In plin război, Barbusse înființează (martie 1917) „Asociația republicană a foștilor combatanți care luptă pentru pace". *Din acest moment — scrie cu drept cuvînt unul din criticii săi — luptătorul de scriitor devin inseparabili.*

Va scrie „Clarté" și va înființa „Internaționala intelectualilor". Va scrie „Vorbele unui luptător", „Lumină peste prăpastie", „Cuțitul între dinți" *(și va lua mereu mai deschis apărarea revoluției ruse).*

Va veni in Balcani ca să observe isprăvile terorii albe.

Cei care pentru revistele lor au piscat din „Le Feu", din „Clarté", din gîndirea de publicist a lui Barbusse, au asmuțit haitele de huligani împotriva lui. Pe atunci se judeca procesul de la Tatar Bunar și un picolo ministerial, cum era poreclit subsecretarul de la interne, George Tătărescu, punea un agent să scrie o carte infamă împotriva marelui scriitor — Barbusse, care avea sarcina să demaște pe troglodítul care activa în Balcani în plin sec. XX și partidul liberal care ieșea la lumea mare cu puștile și mitralierele împotriva poporului. Ideologul acestor asasini era cel care trecuse de la secăturile entuziaste cuziste la umanitarismul lui Barbusse și apoi în slujba unui mare misit metalurgist care manevra pe o huidumă ce aduna la „Aténée Palace" pîlcuri de agenți congestionați, dirijați să ragă „Jos Barbusse!" A apărut „Călăii", plină de crimele comise de bandele brătieniste în nordul Bucovinei, în Pocuția, etc. Ne aducem aminte că Barbusse, cu toate ațîțările dirijate, a vizitat sediul sindicatelor și a trecut pe Calea Victoriei în trăsură, condus de doi tovarăși. Viziunea lui Barbusse nu rămîne la limita viziunii de nuvelă provincială, de roman național. Ritmul vieții și acțiunii sale se accelerează. Temperamentul său e mai surprinzător, gîndirea mai adîncă, mai prevăzătoare de viitor iar viziunea lui devine o viziune mondială și epică și de gîndire.

A scris „J'accuse" împotriva șantajiștilor gazetăriei care justificau arestarea biroului politic al C.C. al P.C.F., a scris cu violență împotriva șarpelui politicii Tardieu care încerca o diversiune în domeniul asasinatului președintelui Doumer. A scris apoi: „Stalin, o lume văzută printr-un om" — romane, articole, studii, ca cel despre Zola. El a știut să se debaraseze de toate iluziile și să-și însușească materialismul dialectic, filozofic și istoric și a căutat și pe alții să-i debaraseze de iluzii, scriind „Jesus" și „Les Judas de Jésus".

Apoi a stat statornic alături de Romain Rolland și în fruntea celor care au convocat congresele pentru apărarea popoarelor de ciuma fascistă și de război.

Vocea lui nu s-a stins decît la 30 august 1935, după ce a folosit-o din plin pe măsura țărilor, a continentelor și a întregii planete. Fiindcă vedea că războiul se apropie, fiindcă vedea că bandele imperialiste au pregătit să atace țări mici (cum a procedat Mussolini cu Etiopia) și că-și încordează toate forțele (ca bandele infernale de șoc ale imperialismului hitlerist) — împotriva nădejdei permanente a umanității: Uniunea Sovietică— a zis celor din jur:

„Telefonați (Comitetului Amsterdam Pleyel) și spuneți-le că trebuie să lărgească mișcarea. Cît mai mare, cît mai largă, cît mai universală. Este singurul fel de a mîntui lumea..."

Sînt cuvintele din urmă ale marelui și neuitatului Barbusse.

Da, tovarășe redactor, va viețui și supraviețui cu noi și urmașii noștri, dacă vom ști să apărăm pînă la capăt pacea și va trebui s-o apărăm pînă la capăt, cu toate puterile noastre, cu toată credința noastră în viața planetei noastre și-n cauza comunismului.

Ion Călugăru

Inainte de începerea stagiunii

(Urmare din pag. I-a)

trele nu și-au pus cu destulă seriozitate sarcina valorificării moștenirii lui Caragiale. Lîngă „O scrisoare pierdută" și „O noapte furtunoasă", ar trebui să-și ia locul definitiv și permanent, cel puțin la principalele teatre naționale și nu în mod izolat, pe una sau două scene, „D-ale carnavalului", „Conu' Leonida față cu reacțiunea" și „Năpasta". Este aci vorba despre o datorie dar și despre o necesitate. Ion Luca Caragiale se află cu scrierile sale alături de eforturile poporului nostru, constructor al socialismului.

Multă vreme, pînă acum cîțiva ani, pentru unii oameni de teatru, tradiția realistă a dramaturgiei noastre se oprea cam cîtva timp după 1900, ultimul reprezentant „recunoscut" fiind înflăcăratul Barbu Șt. Delavrancea. In realitate după „Apus de soare" această tradiție nu s-a stins nici un moment. Ea a continuat să se afirme între anii dintre cele două războaie mondiale, într-o luptă înverșunată dusă cu piesele naturaliste și cu producția trivială a făcătorilor de comedii bulevardiere. In ultimii ani s-a reluat cu un enorm succes „Ultima oră". „Gaițele" de Al. Kirițescu a făcut de asemenea un mare număr de spectacole. In stagiunea actuală se va mai juca „Take, Ianke și Cadîr" de Victor Ion Popa și „Plicul" de Liviu Rebreanu. Principiul continuității tradiției realiste a fost însușit astfel de către unele teatre, dar prezentarea pieselor valoroase dintre 1920—1944 este încă nemulțumitoare. O îmbrățișare globală sau o selecție arbitrară ar fi în egală măsură condamnabilă în această privință. Este necesară așadar o reconsiderare critică, făcută cu răspundere și cu dragoste pentru comorile literaturii noastre.

Stagiunea care ne așteaptă pune din nou în fața oamenilor de teatru problema majoră a răspunderii durble față de autor și față de spectator. Piesele care aduc în scenă personaje și conflicte ale prezentului ridică, neîndoielnic, complicate și însemnate probleme de regie. Este vorba să se dea viață scenică unor tipuri care pătrund pentru prima oară pe scenele noastre. Nu există aici decît în mică măsură și în mod direct o experiență anterioară care să simplifice lucrurile. Trebuie găsit stilul de interpretare a oamenilor noi, ai epocii noastre. Este important să se obțină progrese în construirea pe scenă a atmosferei satului nostru de azi și a mediului muncitoresc de la oraș. Textul literar al dramaturgului este știrbit dacă actorii își amintesc, cînd interpretează rolurile de țărani colectiviști, de creațiile lor anterioare din piesele despre sat ale lui Tolstoi. Am auzit cîndva un actor plîngîndu-se că a trebuit să pună mult „de la el" pentru a salva un rol. Bineînțeles sînt cazuri nefericite în care un interpret e nevoit să cucerească publicul, în ciuda textului insuficient. Dar, în linii mari și fără exagerări, actorul trebuie într-adevăr să pună mult „de la el" în interpretare și cei mai buni dramaturgi au avut totdeauna în vedere acest lucru. Rămîne ca actorul să știe ce trebuie și cît trebuie să dea într-un rol. Rămîne ca regizorul să se identifice cu intențiile textului literar și să supună cu măiestrie spectacolul, fără să trădeze originalitatea dramaturgului.

Bucuria numărului mare de piese clasice din repertoriu poate fi de asemenea primejduită de o înțelegere greșită a modului în care realizăm montarea realistă a unei lucrări de factură clasică sau a unei drame romantice. Unii regizori confundă, dacă nu teoretic în orice caz practic, ideea „montării realiste" cu acea a „montării moderne". Filonul realist se afirmă în comediile lui Molière prin cîteva caractere deosebit de puternice care exprimă direct sau indirect poziția critică a autorului. Dar în comediile de tip molièresc (deci și în cele ale lui Goldoni, de pildă) intervin în acțiune cîteva tipuri fixe, cu sarcini convenționale în conflict, iar pe de altă parte, sentimentele de dragoste sau cele paterne nu iau un aspect patetic, ci se înfățișează ca o altă convenție care slujește principalei demonstrații din comedie. Interpretarea „la modern" a acestor piese (a „Avarului", de pildă) provoacă efecte melodramatice și compromit totdeauna finalurile. Mai este nevoie să spunem că în piesa clasică „aparteurile" trebuie spuse cu o anumită grație și că în drama romantică nu se poate rosti o tiradă ca un simplu discurs focos?

Avem în fața noastră o nouă stagiune, care fiindcă este un lanț de surprize plăcute nu este mai puțin un șir de sarcini dificile. Repertoriul, așa cum este alcătuit, promite bucurii, dar implică străduințe. Noua stagiune și noul repertoriu, mai ample și mai interesante decît cele din anii trecuți, reclamă ieșirea din rezervă a criticii noastre dramatice. Se vor juca piese originale noi, care au nevoie de sprijinul analizei atente a criticii. Se vor pune în scenă piese clasice romînești, care vor pune pasionante probleme de revalorificare a moștenirii literare. Montările clasicilor universali cer dezlegări și aprecieri de răspundere. Criticul dramatic este așteptat ca un personaj de seamă în viața teatrului și a literaturii noastre dramatice. Cronicile dramatice au sarcina să înregistreze, ca și cum ar redacta vii comunicate de luptă, fiecare nouă victorie a stagiunii noastre teatrale. Ele trebuie să prevină înfrîngerile, condamnînd cu primul prilej practicile dăunătoare. Ni se pregătește o stagiune teatrală deosebit de bogată. Cronicarii dramatici trebuie să se dovedească vrednici de a fi rapsozii ei.

V. Mîndra

Tot despre adevărul vieţii

3

Dacă vorbim de Nekrasov, trebuie să amintim şi povestirea „Ostaşul Liutikov". Această povestire a apărut acum cîţiva ani în almanahul „Ucraina Sovietică" şi n-a atras atenţia criticii, deşi ea este foarte semnificativă pentru anumite tendinţe literare.

In această povestire este vorba de un om slab şi bolnav, care a săvîrşit o faptă eroică.

Liutikov este un ostaş din rezervă. El s-a otrăvit cu o conservă alterată şi vomită, iar ostaşul de legătură se supără, fiindcă trebuie să mănînce după el. Ochii lui negri sînt obosiţi, el pare un om indiferent. Unul din ofiţeri îi reproşează: „Vă îmbolnăviţi întotdeauna cînd nu vreţi să luptaţi".

Ofiţerul îl-a jignit pe ostaş, iar acesta stăruie să i se încredinţeze o sarcină foarte importantă în clipa aceea pentru unitate — să nimicească un tun. Liutikov n-are aproape nimic eroic în înfăţişarea lui. El stă în faţa comandantului de batalion, greoi şi deşirat, cu moletiera desfăcută şi cureaua lăsată în jos.

V. Nekrasov subliniază intenţionat aspectul lipsit de eroism şi urît al ostaşului. In cuprinsul povestirii sînt multe trăsături precise, caracteristice vieţii de campanie. Dar Nekrasov a ocolit ceea ce este esenţial. Da, amorul propriu jignit poate produce un şoc, care trezeşte voinţa. Dar pentru Liutikov e vorba de viaţă şi de moarte. Oare în conştiinţa soldatului nu s-au născut nici un fel de gînduri, nici un fel de sentimente, oare el pornea la o luptă eroică asemeni unei fiinţe mărginite, obtuze, care aminteşte personajele povestirilor cu ţărani ale lui Maupassant? Să îngustezi în aşa fel năzuinţele soldatului, să-l lipseşti de gîndire, de atitudine conştientă faţă de cauză, înseamnă a deprecia fapta eroică.

S-a menţionat că maniera literară a lui Nekrasov nu este atît de simplă. Atît în povestirea „In tranşeele Stalingradului", cît şi în povestirea „In oraşul natal", V. Nekrasov se ridică împotriva schematismului, împotriva lustruirii pe care-l dau vieţii unii scriitori. Incă la apariţie, povestirea „In tranşeele Stalingradului" a provocat întrebarea: temîndu-se de frumuseţea *falsă*, de frazele bombastice, de situaţiile intenţionate „de efect", oare nu trece talentatul scriitor pe lîngă *adevărata frumuseţe*, pe lîngă acea frumuseţe care-l ridică pe eroul literaturii sovietice deasupra tuturor eroilor din trecut? Şi iarăşi trebuie să punem această întrebare, în legătură cu povestirea „In oraşul natal", ai cărei eroi sînt atît de mult lipsiţi de orizontul larg al gîndirii. Nu devine oare *„adevărul"* lui V. Nekrasov trunchiat, sărăcit, nu devine oare înţelegerea lui despre viaţă şi despre oameni mai spălăcită şi mai săracă decît este în realitate?

V. Nekrasov a spus despre povestirea lui: „Mi se pare că operele care zugrăvesc victoria ideologiei comuniste în conştiinţa oamenilor, care încep de pe o treaptă de jos şi în împrejurări extrem de grele, au dreptul la existenţă în literatura noastră". Nu se poate să nu fim de acord cu aceste cuvinte. Are dreptate Nekrasov şi atunci cînd spune că cititorul n-ar crede dacă Nikolai Miteasov ar începe să raţioneze şi să acţioneze cu exactitatea lui Voropaiev. Se înţelege că scriitorul poate să pună în centrul povestirii *un erou care se formează* şi să arate procesul devenirii caracterului lui. Dar este oare just faptul că Miteasov parcurge drumul său fără să întîlnească pe cineva care să gîndească mai clar ca el, să privească mai larg în jurul lui, că respiraţia puternică a vremii se simte slab asupra personajelor?

I. Kapusto, care preamărea cu insistenţă tocmai ce este slab la Nekrasov, lăuda povestirea pentru compoziţia „care reproduce cursul firesc al vieţii". Dar nu trebuie să se uite că *compoziţia* este de asemenea un mijloc de *tipizare*: ea ajută la concentrarea, la condensarea, la ascuţirea fenomenelor realităţii. O acţiune, care aproape că nu-l scoate pe erou dincolo de lucrurile mărunte de toate zilele, care nu-l face să se ciocnească cu oameni vii, cu oameni care gîndesc profund, care nu-l împinge la ideea despre importanţa evenimentelor ce se petrec, cu greu poate fi trecută în categoria împrejurărilor tipice ale vieţii noastre.

Astfel de fraze despre „compoziţia vieţii" depărtează de la problema dezvăluirii prin literatură a marilor legi ale timpului, a trăsăturilor mari ale caracterului.

Vorbim adeseori — cu rost sau fără — despre tipizare, despre accentuarea imaginii, despre exagerare, ca despre o trăsătură a artei autentice. Dar oarecum într-un fel ciudat se duc conversaţiile în jurul accentuării proprietăţilor şi fenomenelor *negative*. Firească, noi avem nevoie de ascuţime satirică, de concentrare a minţei, de condensare a tot ce şi-a trăit traiul şi s-a învechit, dar oare *pozitivul* nu cere ascuţime, concentrare, oare nu i se pot atribui minunatele cuvinte ale poetului:

Teatrul
nu este o oglindă care reflectează,
ci
o lupă care măreşte...

Nu pentru a susţine descrierea cenuşie a moravurilor a respins opinia publică literară reţetele lustruitorilor, schemele „eroului ideal"! In critică s-a menţionat pe bună dreptate că şi azi se mai întîlneşte un fel de atitudine de indulgenţă faţă de naturalism, — cite odată ni se spune că acesta este un realism „nedezvoltat", „primitiv", „nematur", care merită, totuşi, o atitudine de indulgenţă. Dar spre sfîrşitul celui de al patrulea deceniu al puterii sovietice este timpul să se dezvolte un asemenea realism „nedezvoltat", pînă la nivelul cerinţelor cititorului exigent, pînă la nivelul necesităţilor culturii noastre!

„Scriitorii sovietici au datoria de a crea o artă veridică, o artă de idei şi sentimente mari, care să dezvăluie profund bogata lume sufletească a oamenilor sovietici..." se spune în salutul C.C. al P.C.U.S. la cel de al doilea Congres al scriitorilor.

Trebuie să înţelegem că limitarea conceperii lumii intră cu fiecare an într-o contradicţie tot mai ascuţită cu cerinţele radicale ale artei noastre. Ea împiedică arta sovietică de a soluţiona cea mai importantă problemă a sa: crearea unei imagini multilaterale, de o valoare deplină a eroului pozitiv, care să servească drept exemplu de inspiraţie şi de îndemn pentru milioane de oameni.

II

In legătură cu aceasta aş vrea să contrazic unele teze dintr-un recent articol al lui V. Lukaşevici, scris în cadrul discuţiilor, „Să vorbim despre povestire", în care s-a manifestat o înţelegere extrem de îngustă şi săracă a principiilor tipizării.

„Predilecţia pentru lucrurile obişnuite faţă de cele neobişnuite" este, după mine, baza poeticei poeziei realiste. In ea nu trebuie să se petreacă nimic neobişnuit din ceea ce se întîmplă zilnic în ochii fiecăruia dintre noi; dar însuşi acest obişnuit, cotidian, trebuie să fie arătat într-un conflict acut de contradicţii", susţine V. Lukaşevici.

In felul acesta, scriitorul care se va adresa neobişnuitului se va pomeni dintr-odată... dincolo de limita poeticei realiste. „Nimic neobişnuit" — proclamă V. Lukaşevici, crezînd că militează pentru realism. Insă aceste aprecieri nu miros deloc a realism autentic...

Se poate apela la neobişnuit, la eroic şi să rămîi, totuşi, sub influenţa limitării naturaliste şi poţi găsi în obişnuit marele şi neobişnuitul. In veacul unor fapte nemaiîvăzute, al unor evenimente excepţionale, al măreţelor descoperiri, este caraghios să ne temem de „neobişnuit". De altceva trebuie să ne temem: cum să nu-l falsificăm, cînd povestim despre neobişnuit, cum să nu jignim simplitatea înţeleaptă a frumosului, a noului, a

B. RIURIKOV

revoluţionarului printr-o dantelărie afectată de frumuseţi care moleşesc, care depărtează de lumea fanteziei.

V. Lukaşevici se referă la Gogol, dar el nu este atent la adevăratul sens al cuvintelor marelui scriitor. Şi sensul lor constă în faptul că Gogol, luptînd împotriva romantismului lui Marlinski, împotriva efectelor melodramelor banale, s-a ridicat împotriva depărtării artei de viaţă; dar el însuşi a ştiut să vadă în viaţă şi obişnuitul şi neobişnuitul şi nu s-a limitat deloc la ceea ce se petrece zilnic sub ochii fiecăruia dintre noi.

Adevărul vieţii nu se teme de hiperbolă, de exagerare, de accentuare, nu evită ceea ce e înalt şi romantic. De inteligenţa şi talentul scriitorului depinde ce mijloace va folosi el, însă realismul socialist este prin firea lui ostil oricărei îngustimi şi limitări; el oferă scriitorului posibilităţile nemaivăzut de largi ale dezvăluirii multilaterale a realităţii în dezvoltarea ei revoluţionară, în mişcarea înainte. Dar acela care se limitează numai la obişnuit, alergînd după amănuntele vieţii de toate zilele, poate să scape din vedere viaţa adevărată.

4

Literatura rusă a dat exemple minunate de felul cum, adresîndu-ne obişnuitului, cotidianului, fără cuvinte bombastice, fără fraze mari, putem să arunc㠄m raza unei lumini vii asupra acestui obişnuit. Nu odată cercetătorii se vor adresa manuscriselor romanului „Război şi pace" al lui Tolstoi. Să ne oprim numai la un singur exemplu, la acela care arată cum a dezvoltat Tolstoi povestirea despre atitudinea unui ofiţer rus simplu, căpitanul Tuşin, lîngă Schöngraden.

Intr-o variantă a manuscriselor citim:

„Tuşin, *un omuleţ aplecat de spate, slăbuţ*, cu chipiul pe ceafă, stătea lîngă tun şi se vedea că se sileşte să-şi dea un aer de om indiferent... Lui Tuşin *lupta i se părea fără speranţe* şi el depunea toate sforţările ca să pară indiferent în faţa morţii care se apropia. Uitîndu-se însă la Bagration, el s-a însufleţit".

Iată cum se comportă Tuşin în timpul luptei:

„Mutindu-şi limba în partea stîngă, mestecînd-o şi *strîmbîndu-şi gura slabă*, a plecat spre flancul stîng al tunurilor..."

Bagration dă ordin să se arunce cu granate în infanterie.

In textul definitiv, Tuşin rămîne un om slab fiziceşte, cu o voce slăbită, însă Tolstoi scoate cîteva amănunte care-i reduc figura; el acordă atenţie feţei bune, inteligente, a lui Tuşin, îl înzestrează cu o mare iniţiativă: hotărîrea de a trage în Schöngraden o ia singur, sfătuindu-se doar cu feldvebelul său. Soldaţii aflaţi în luptă se uită la comandantul lor; expresia lui se reflectă pe feţele lor. Lupta l-a cucerit cu totul.

„In urma acestui vuiet, a acestui zgomot înfricoşător, care cerea atenţie şi activitate, Tuşin n-a încercat nici cel mai mic sentiment neplăcut de frică, şi gîndul că poate fi omorît sau greu rănit nu i-a trecut nici o clipă prin cap".

Tolstoi vedea slăbiciunea fizică, lipsa de isteţime şi agerime a lui Tuşin, dar observă că el „ţinea minte totul, înţelegea totul, făcea tot ce putea să facă cel mai bun ofiţer în situaţia lui..."

In ce direcţie lucra gîndirea creatoare a marelui scriitor? Tolstoi a păstrat obişnuitul, simplul, în aspectul lui Tuşin, el rămîne pînă la capăt adversarul arătării exterioare, şablonate, a eroismului, însă el a arătat mai puternic cum se străvede prin el obişnuita măreţie a spiritului, bărbăţia, hotărîrea. Şi cînd citim: „El însuşi (Tuşin) se închipuia un bărbat puternic, uriaş ca un munte, care aruncă cu amîndouă mîinile ghiulele în francezi", înţelegem că Tolstoi a povestit despre un viteaz şi un erou, despre marea vitejie ostăşească, care s-a dovedit a fi pe puterile acestui ofiţer nearătos, care saluta cu mîna nesigură.

Intîlnirea cu căpitanul Tuşin, după cum îşi aminteşte cititorul, l-a ajutat pe Andrei Bolkonski să învingă iluziile romantice, reprezentările false despre război şi vitejie, însă marele scriitor a opus reprezentărilor false despre eroism nu cotidianul obişnuit, ci *autenticul spirit eroic* care nu trebuie să se împăuneze în veşminte luxoase.

5

Există scriitori care demonstrează cu plăcere amploarea gîndirii istorice: în cărţile lor găseşti şi incursiuni istorice şi citate din clasici şi monologuri, alcătuite după toate regulile retoricii, care sînt o dovadă a nivelului înalt de cultură, nu numai al autorului, ci şi al personajelor din operele lui. Dar în asemenea cărţi lipseşte autenticitatea acţiunilor, naturaleţea ideilor şi sentimentelor. Nu, fereacă-ne dumnezeu de asemenea amploare!

Viaţa l-a situat pe omul sovietic în prima linie a luptei pentru soarta întregii omeniri, pentru fericirea popoarelor. Viaţa şi lupta maselor populare a luat o dezvoltare şi o amploare nemaipomenită, sfera activităţii practice a devenit mult mai cuprinzătoare, lumea spirituală a eroilor este dezvăluită tot mai profund.

Această creştere a conştiinţei maselor este oglindită în „Tînăra gardă", unde prin imaginile tinerilor din noua generaţie, — oameni curajoşi, hotărîţi şi devotaţi pînă la abnegaţie — sînt exprimate trăsăturile cele mai bune ale poporului ca şi în nuvelele de război ale lui B. Gorbatov, „Fericirea" de P. Pavlenko şi „Vasili Tiorkin" de A. Tvardovski.

Unul din meritele cele mai de seamă ale lui M. Şolohov constă în faptul că a reuşit să arate cu toată puterea adevărului şi cu naturaleţe înalta conştiinţă, înţelepciunea *oamenilor de rînd* ai societăţii sovietice, care judecă lucrurile din punct de vedere al intereselor de stat. Davidov, Nagulnov, Razmetnov, Maidanikov şi alţi eroi din „Pămînt desţelenit" nu sînt oameni cu o cultură bogată şi nu sînt meşteri în a spune vorbe frumoase. Dar ei înţeleg din toată inima, cu întreaga lor fiinţă, că poartă răspunderea pentru o cauză măreaţă de o importanţă istorico-mondială. Aceasta se referă nu numai la Davîdov, căruia gîndul la popor, la clasa muncitoare, care l-a trimis la ţară, îi înzeceşte forţele. Acelaşi lucru se poate spune şi despre Nagulnov şi Razmetnov consideraţi de obicei de critici drept reprezentanţi ai devierilor şi confuziilor, deşi aceştia sînt înainte de toate oameni drepţi şi cinstiţi, comunişti devotaţi poporului, dar care se maturizează în procesul unei lupte crîncene. Acestea sînt caractere puternice şi vii de oameni care îşi leagă activitatea desfăşurată în colhozul din Gremiacii Log, de marile probleme ale luptei pentru comunism. Şolohov a arătat culmile morale şi spirituale la care se pot ridica constructorii de rînd ai vieţii noi, care iau parte la cotitura istorică egală prin însemnătatea ei cu Revoluţia din Octombrie.

Şi ce eroism înalt, care străbate obişnuita viaţă de soldat, transpiră din poemul „Vasili Tiorkin" de A. Tvardovski! Cine nu-şi aminteşte aceste cuvinte simple: „Se duce o luptă crîncenă, de moarte, nu pentru glorie, ci pentru viaţă". Fără fraze pompoase, cu sinceritate şi căldură care te captivează, poetul a arătat cum datoria patriotică a devenit o lege pentru ostaş, cum l-a călăuzit prin focul războiului, prin toate lipsurile, sacrul cuvînt: Patrie.

„Pentru patrie, -nainte!..
Tiorkin auzi-n sfîrşit.
Şi cu toate că spre moarte
Vorbele-astea au hotar,
Şi sînt cunoscute foarte,
Le-a citit şi prin ziar,
Inima vrea să le-nveţe
Iar şi iar, mai pline sînt
De-adevăr şi de tristeţe;
Au ceva amar şi sfînt.
Forţa care-i poartă printre
Flăcări, oamenii socot
Că le dă răsputeri sfinte,
Toate că-i privesc şi tot
— Pentru patrie, -nainte!..." *)

Literatura sovietică arată cum socialismul *il înalţă* pe om. Literatura noastră, ca şi literatura progresistă din Apus, luptă activ împotriva tendinţei de *diminuare* a omului, împotriva zugrăvirii lui ca o fiinţă slabă şi primitivă. Rolul istorico-mondial al literaturii sovietice constă în faptul că ea îl zugrăveşte pe om ca pe *un stăpîn al vieţii*. Intreaga experienţă a literaturii sovietice, a celor mai talentaţi maeştri, arată că limitarea naturalistă, descriptivismul plat nu-i sînt propriu.

La cel de-al II-lea Congres al scriitorilor sovietici, Ilya Ehrenburg spunea:

„...faţă de Panova, ca dealtfel şi faţă de mine, în ultima vreme, unii critici întrebuinţează termenul de „obiectivism". Nu cred că asemenea învinuiri sînt admisibile. Astăzi se dă o luptă mare pentru viitorul poporului nostru şi al omenirii întregi. Cartea este inima scriitorului şi nu poţi despărţi pe autor de opera lui. Se poate oare, apreciind în mod just munca scriitorului, să-i opunem una din cărţile sale, afirmînd că el ar nega în această carte ceea ce a apărat în cursul întregii sale vieţi? E posibil oare ca oamenii care se găsesc în primele rînduri şi luptă pentru o cauză comună, să fie socotiţi drept observatori indiferenţi ai vieţii?"

I. Ehrenburg are perfectă dreptate cînd afirmă că obiectivismul, în esenţa lui, e străin celor mai bune tradiţii ale literaturii noastre. Dar noi n-am vrea ca din afirmaţiile noastre scriitorii să tragă concluzia că, în general, tendinţe obiectiviste nu s-ar putea manifesta în creaţia unui scriitor sovietic.

După cum se ştie, scriitorii cei mai talentaţi creează opere de valoare diferită, de pătrundere şi profunzime diferită în fenomenele realităţii. Aproape întotdeauna, problema cea mai complexă este zugrăvirea noului, a ceea ce este înaintat; în asemenea cazuri, insuficienţa unei sensibilităţi care să pătrundă viaţa, lipsa de îndrăzneală şi de curaj, concepţia neclară îl împiedică adeseori pe artist să creeze o operă într-adevăr valoroasă.

Materialismul, studiind cu perseverenţă şi profunzime fenomenele sociale, dezvăluie extrem de limpede tendinţele opuse, definindu-şi prin aceasta punctul de vedere. Lenin ne învaţă să observăm întreaga complexitate a contradicţiilor sociale şi să determinăm forţa socială care împinge înainte dezvoltarea societăţii. Dacă nu este dezvăluită forţa noului, înseamnă că nu este arătată forţa conducătoare a dezvoltării.

Obiectivismul încătuşează pe scriitor, îl împiedică să vadă forţa nouului, toată însemnătatea şi amploarea lui. Obiectivismul încearcă, chipurile, să se situeze deasupra atitudinii „părtinitoare" faţă de fenomene; dar de fapt nu este altceva decît atitudine limitată, superficială, care nu ţine cont de tendinţele istorice hotărîtoare.

Literatura este chemată să cuprindă viaţa întregului popor, diferitele lui straturi, să devie o enciclopedie a vieţii noastre. Putem oare să arătăm caracterul şi ţelurile luptei noastre, fără a arăta în mod viu şi cuprinzător forţele conducătoare, oamenii de frunte, a căror activitate plină de abnegaţie inspiră şi pe alţii, fiind un exemplu mai ales pentru cei care abia încep să devină conştienţi, pentru oamenii înapoiaţi, care mai există în societatea noastră? Se ştie că opinia publică literară a criticat operele scriitorilor, opere care zugrăveau în primul rînd în mod amplu şi viu forţele conducătoare, oamenii de frunte. A dezvălui adevărul nu înseamnă numai a zugrăvi diferitele aspecte ale vieţii, ci a arăta şi ceea ce este nou şi înaintat, ceea ce constituie forţa conducătoare a dezvoltării, înseamnă a dezvălui şi greutăţile dezvoltării noului în lupta cu forţele vechiului precum şi forţa lui biruitoare.

6

Orice ar crea un scriitor, el nu trebuie numai să descrie. El pronunţă sentinţe asupra unui fenomen. Să ne întoarcem la Victor Nekrasov. El ne-a povestit întîmplarea Şurei, care şi-a trădat dragostea. De ce este ea lîngă Fedea, călcînd în picioare dragostea lui Nikolai? Nu mai era stăpînă pe faptele ei, mai ales se temea de singurătate... Nekrasov aruncă imparţial: „Şi s-a întîmplat ceea ce trebuia să se întîmple cînd doi oameni tineri locuiesc sub acelaşi acoperiş".

Şura se apăra în faţa vieţii, ca un om slab din punct de vedere moral. Scriitorul însă declară ca inevitabil, ceea ce de fapt se explică prin pasivitatea şi lipsa de rezistenţă sufletească a Şurei. Nu, aici nu era necesar să faci morală; cititorul are nevoie de concepţie clară asupra fenomenelor vieţii şi nu de sentinţe moralizatoare. O femeie schimbă trei bărbaţi numai în cîteva luni; dar nu e în tradiţia literaturii ruse să manifeste o atitudine atît de nedefinită faţă de o asemenea delăsare morală, de pasivitate, de lipsă de demnitate feminină, de demnitate umană.

(Continuare în numărul viitor)

(Din „Literaturnaia gazeta" nr. 101 şi 102/1955)

*) Traducere de Cicerone Theodorescu.

BOGATA PALETĂ A REALITĂŢII...

Colectivist din Ieud

Ţărancă din Maramureş
Desene de V. KAZAR

Sas Mărie, a poetă a satului maramureşan

Sas Mărie trăieşte în Ieud, pe valea Izei, în străvechea ţară a Maramureşului. E o femeie între două vîrste, mărunţică, negricioasă, a cărei faţă se luminează parcă atunci cînd horeşte. „Femeie săracă lucrînd la chiaburi pe plată", după cum singură se înfăţişează, Sas Mărie poartă din nume străvechi numele feciorului lui Dragoş Voevod al Maramureşului. Dar Sas Mărie este totodată una dintre cele mai bune colectiviste ale G.A.C. „Scînteia" din Ieud. In fiinţa acestei femei din îndepărtatul sat maramureşan, lumea veche, lumea tradiţiilor seculare se uneşte cu noua lume a zilelor noastre şi caracterul acesta se face simţit şi în versurile care i-au adus Mărei Sas dragostea consătenilor ei: hore în spiritul horelor maramureşene şi poezii inspirate din noua problematică a satului.

Prima horă pe care o publicăm a fost compusă în anii războiului, cînd Măria Sas — luată cu forţa de jandarmii cu pană de cocoş şi dusă la muncă pe moşiile grofilor din Ungaria — a dat glas dorului de patrie. Versurile ce urmează amintesc de anii de după eliberare, cînd unele elemente reacţionare constituite în bandă s-au refugiat în munţi. Iată apoi hora satirică pe care Sas Mărie a compus-o pentru soţul ei, care nu muncea cu tragere de inimă şi, în sfîrşit, o cronică a zilelor înfiinţării G.A.C. „Scînteia" în Ieud.

Din versurile Mărei Sas, pline de prospeţimea poeziei populare, răzbate încrederea în viaţa nouă şi dragostea pentru „Partidul cel curat" care a sădit această viaţă nouă şi pe malurile Izei. Credem că cercurile literare din Baia Mare şi Sighet au datoria să cunoască şi să îndrume creaţia Mărei Sas, ajutînd-o pe colectivista din Ieud să devină o adevărată cîntăreaţă a vieţii noi, ajutînd-o să păşească pe drumul luminat de pilda strălucită a lui Djambul Djabaev sau Suleiman Stalski.

Vladimir Colin

Străină-s, străin e locu,
Arde-mi inima ca focu.
Străină-s, străină-i ţara,
Arde-mi inima ca para.
Doru şi ţara străină
Mi-au făcut faţa bătrînă
Şi capu caier de lînă!
Suflă, vînt, şi dor adună
De la ţara mea cea bună,
Suflă, vînt, şi-adună dor
De la tine, mîndrior!

(Scrisă într-un lagăr horthist).

Frunză verde iarbă seacă,
Eu sînt femeie săracă,
Lucram la chiaburi pe plată.
Pentru-o cană de fărină
Le lucram o zi, mai bine,
Şi pentru-o oală de zer
Spălam rufe, un ciubăr.
Amu lumea s-o sucit, —
Nu le-oi mai lucra nici cît.
Partidul, e-adevărat,
De la chiaburi ne-o scăpat,
Iar chiaburii-s cu minie
Că-s săracii-n primărie.
Mormăie ca şi ursu,
Se uită ca tauru,
Apoi crîşcă şi din dinţi
Ca şi cîinii cei flămînzi
Şi răcnesc în gura mare,
Unde văd că n-au scăpare:
— Ce-am ajuns, măi oameni dragi,
Să conducă cei săraci! —
Că domnii noştri-nvăţaţi
Ce-o trăit de pe săraci
Pe săraci i-o apăsat,
La chiaburi drepturi le-o dat.
Azi domnii cei învăţaţi
Is fugiţi şi-mprăştiaţi.
Domnu noaptea nu mai doarme,
Stă-n picioare rupt de foame.
Nu se spală cu sopon,
Rupt de foame şi nesomn.
Nu mai doarme pe perină
Ci-aude frunza cum sună:
„Oare nu vine-oarecine
Să mă prindă şi pe mine?
Hăt pe mulţi am împuşcat
Şi-amu m-or duce legat..."
Se uită în lume roată:
„Oari nu-i puşcă automată
Să mă-mpuşte dintr-odată!"
Se gîndeşte încurcat
Cum s-ar apropia de sat:
Ar veni, dară se teme
Că miliţia îl vede, —
Oamenii Partidului
Urmăresc treji calea lui.

★

Am un bărbat ca o cruce
Şi la lucru nu-l poci duce.
Dimineaţa-i rouă mare, —
El se udă pe picioare.
Peste zi dogoarea-i mare
Şi se dogorea prea tare.
Pe seară îl iau fiori
Şi se urcă pe cuptor
Se-nveleşte-ntreg cu sacu
Şi doarme pînă-l ia dracu!

★

Nu sînt membră de partid
Dar lucrez în colectiv.
Lucru şi mă veselesc,
Sas Mărie mă numesc.
Vă voi spune pe cuvînt
C-am petrecut ani pe rînd
Tot plîngînd şi suspinînd
Dacă n-am avut pămînt...
Toată lumea-şi lucră-al lui,
Numai eu chiaburului.
Toată ziua-n brînci munceam,
Seara plata o ceream.
Chiabureasa se sfădea
Şi din gură-aşa zicea:
— Eu nu-ţi pot plăti amu
Că mă vede bărbatu.
Vină mîine şi-apoi mîine,
Ca să nu ne ştie nime...
Seara cînd veneam acasă
Copiii sta p-ingă masă
Şi cu tăţii huc mă-ntreabă:
— Ce-ai adus, mamă dragă?
— Eu nu v-am adus nimic,
Chiaburească n-a plătit...
Aşa o-albit părul meu
Lucrînd la chiaburi mereu!
Dar Partidul cel curat
Poporul l-a adunat
Pămîntul l-a liberat.
Din mîna chiaburului
L-o dat muncitorului.
Iar Partidul cel curat
Muncitorii i-o chemat
Prin foaia partidului
Şi prin tovarăşi destui,
Ne-o chemat de pe uliţe
Ca să mergem la şedinţe.
Acolo ne-o arătat
Planurile mari de stat
Şi cum e de-nsămînţat.
Anul '50 o venit,
Noi cu toţii ne-am unit
Şi-n 5 martie de-am intrat
Am încheiat un contract
Şi ne-am scris şi pe hîrtie
C-om lucra-n Gospodărie.
Dacă toţi ne-am adunat
Să-mplinim Planul de Stat,
Partidul ne-a ajutat
Cu cartofi şi cu tractoare
Şi cu fel de cereale.
Azi la lucru cînd pornim
Cîntăm şi ne veselim
Plugarii cu plugurile,
Soferii cu tractorile
Şi femei cu sapele
Ca să spargem haturile
Haturi lungi de pe răzoare
Să poată umbla tractoare
Azi, vă spun cu-adevărat,
Dragu-mi-i la noi în sat:
Văd pămîntu-nsămînţat
Şi pe deal şi p-ingă riu
Văd numai holde de griu.
Holdele mîndru-nverzesc,
Colhoznicii le plivesc.

Sas Mărie

Directorul

Cînd tîrziu, în toamna lui 1954, fostul ajustor de altădată, Mihai Patriciu, intră pe porţile uzinei de vagoane de la Arad, ca director, ştia că-l aşteaptă greutăţi mai mari, dar nu ca alea de care a trebuit să se izbească.

Pe atunci, uzina se număra printre codaşe!

„Sarcini prea mari... lipsesc braţe calificate... nu vin materialele la vreme... nu sînt destule maşini şi utilaje"! se tot vîntura prin secţii şi ateliere, cu oarecari schimbări în ordinea cuvintelor...

„Cauze obiective"... spuneau cu vorbe mai puţine, fostul director şi şefii, oftind a neputinţă...

Şi sub ţărîna grea a unor cauze obiective închipuite, uzina de vagoane bătea pasul pe loc. Muncitorii dobîndeau salarii mici şi acest lucru îi nemulţumea. Cei mai calificaţi gîndeau să-şi caute de lucru în alte întreprinderi. Unii lipseau cu zilele din secţii, muncind pe unde se întîmpla.

Un milion de ore-muncă se pierdeau aşa şi-n alt chip, de-a lungul unui an. Adică, în vagoane, un timp egal cu construirea a cincizeci de vagoane de marfă, fiecare. Cinci trenuri! Un milion de ore-muncă!

Oamenii ieşeau din uzină cînd potteau, în plin lucru. Nimeni nu-i întreba de ce şi încotro pleacă. Indisciplina se cuibărise adînc.

Dar într-o zi, portarul cel nebăgat în seamă pin-atunci a devenit deodată o persoană importantă.... Să-i fi rugat acum în genunchi şi tot n-ai fi ieşit, pînă nu-i arătai „foaia" — un bilet de voie semnat de director. Ca totdeauna cînd se rupe brusc c-o tradiţie de pe urma căreia unii trag cîte un folos personal, cîţiva din oameni nici n-au vrut să audă. Au încercat să protesteze, l-au ocărît şi ameninţat pe portar şi-n sinea lor l-au înjurat cu sete, pe director. Zadarnic! Inveteraţii chiulangii au trebuit să se supună şi s-au întors, bombănind, la lucru, uitîndu-se chiorîş spre ziduri şi poartă.

LUCRURILE MARI SINT IN FOND SIMPLE

Lonieroane!...

Pentru cei mai mulţi, cuvîntul nu spune nimic, sau aproape nimic.

Pentru constructorii de autocamioane însă, barele acestea de oţel, îndoite pe laturi, sînt piese neînchipuit de utile... Fără ele n-ar putea exista şasiul — „patul" pe care stau culcate motorul, cabina şi lada — întreaga parte „fixă" a maşinii....

Inainte lonjeroanele se îndoiau la rece. De la venirea directorului Pătriciu, aceeaşi operaţie se face invers, la cald. Printr-o simplă schimbare de temperatură, de grade, — rodul a zile şi nopţi de experienţe şi trudă — producţia lor a sărtat brusc. De zece ori mai mult! De la 8 perechi zilnic, la 80!

Constructorii primelor autocamioane româneşti de la „Steagul Roşu", pentru care uzina lucrează lonjeroane, sînt acum însfîrşit mulţumiţi...

Lucrurile mari sînt, în fond, simple!

Că să faci un vagon ai nevoie, pe lîngă cunoştinţe, de o sumedenie de piese mari şi mărunte, de dispozitive diverse, de scule...

Cu piesele mari au mai scos-o la capăt, cu cele mici însă, muncitorii au avut mereu bătaie de cap în uzină. Lipseau matriţele, dispozitive erau prea puţine, şabloane şi scule aşişderea. Pentru un simplu suport de arc sau casetă de tampon, se pierdeau zeci de ore, înainte, şi nu întotdeauna ieşeau bune...

Noul director, ajutat de organizaţia de partid, de muncitorii fruntaşi, a văzut buba şi-a adus şi aici alinare. In scurt timp, peste o mie de ajutoare de fier — scule şi dispozitive de verificare — „s.d.v."-uri, cum li se spune în uzină, au sporit intens productivitatea muncii.

„Sedeveurile" au redus preţul de cost al pieselor, au făcut munca mai uşoară, mai spornică....

Greutăţile de aceea există, doar ca să fie învinse!

— „Am pus iarăşi ghiozdanul în spate!" se plîngeau unii oameni cînd au trebuit vrînd-nevrînd, să urmeze cu toţii cursul de pregătire... Dar după ce-au terminat „şcoala" rebuturile au scăzut cu o treime, iar salariile au sărtat simţitor.

Sub avalanşa de fapte, de forţe, inerţia şi rutina au bătut treptat, ruşinate, în retragere. Acum toate erau îndestulă Uzina începu să-şi scuture ţărna sub care zăcuse îngropată de ani. Indicii de plan nu mai păreau de neatins!... Dimpotrivă!

Flăcările verzui ale aparatelor de sudat brăzdează spaţiul larg al halei, fără încetare şi-n preajma lor cad, ploaie incandescentă, mărgele roşii de metal... Un puternic pod rulant se plimbă huruind înăbuşit, purtînd vagoane în ghiare, la cîţiva metri înălţime...

Totul se contopeşte apoi într-un singur şi neîntrerupt torent de zgomote, care te înfioară prin aspra lor măreţie. Ai zice, închizînd o clipă ochii, că te afli undeva pe un front de luptă, în toiul unei bătălii înverşunate. Oamenii se mişcă tăcuţi şi siguri pe ei, mînuie cu precizie aparatele şi complicatele maşini-unelte, controlează atenţi rezultatele. Ei, oamenii aceştia înalţi sau scunzi, voinici sau subţirei, cu feţe luminate de zîmbete senine, ei au dezlănţuit o grandioasă simfonie a muncii constructive, paşnice, şi tot ei o supun voinţei lor de fier, zilnic..

Aici, la vagonaj, lucrează muncitori fruntaşi ca Iosef Farago, Ion Umhauser, Petru Mihaletchi, bătrînul Iosef Vereş, care-şi îndeplinesc în fiecare lună, de două ori şi de trei ori planul. Ai vrea privindu-i, să-i opreşti şi să le spui ceva frumos şi mare, dar pare te sfieşti să-i întrerupi din lucru... Te simţi atît de mic şi de prisos, tu cel venit de-afară doar să te uiţi la ei.

BRIGADA PĂCII

In secţia boghiuri lucrează o „brigadă a păcii". Brigada numără numai patru oameni, însă şlefuieşte zilnic de trei ori mai multe cuţii de uns, pentru vagoane, decît prevede norma. Francisc Fiţec, şeful, este un om mic de statură, oacheş, destul de scump la vorbă. Are patruzeci de ani deşi pare mult mai tînăr. In uzină munceşte de mulţi ani, a cunoscut o droaie de directori, dar niciodată n-a avut condiţii mai bune de lucru şi un director atît de apropiat şi de simplu ca cel de astăzi... „Şi nici ajutoare mai bune"! — nu uită el să adauge, arătînd zîmbitor cu capul spre tovarăşii săi. Moise Ţierlea şi Ion Mariş, mai voinici, — aici îţi trebuie forţă, nu glumă — mînuiesc ciocanul pneumatic cu daltă — „puşca" — cum i se spune în glumă în brigadă... Cioban Alexandru lucrează la raboteză.

Nici unul din ei nu scoate tot timpul o vorbă. Se înţeleg din ochi. Treaba e rînduită în aşa fel, încît fiecare ştie mai dinainte ce are de făcut, cîte cuţii trebuie date pînă la o anumită oră spre a fi asigurată în cel mai rău caz, dacă s-ar defecta vreunul din ciocane, norma întreagă...

De la pregătire la finisaj, e cale de un sfert de kilometru. De-a lungul ei, secţiile vagonajului se înşiră ca mărgelele pe-o aţă... Aici vezi ca-ntr-un album, toată istoria unui vagon de marfă sau de clasă. La începutul „căii", pe primii zece, douăzeci de metri, întîlneşti doar materialul fără formă... Mai încolo, se întiripă un schelet de fier, un fel de coviltir mai mare, de metal, descoperit, culcat pe capre... Mai departe, scheletul cată să-şi ascundă goliciunea cu scînduri sau cu tablă, prinde carne... Către capăt, e ridicat pe sus de braţe de oţel şi pus pe roate. I se îmbracă interiorul, apoi vagonul îşi schimbă straiele, se vopseşte. Pe urmă verificarea, proba, şi în cîntecul sacadat al roţilor, e gata să pornească în cea dintîi călătorie...

Această mică istorie o scriu oamenii uzinei acum în fiecare zi în cifre, în tone-greutate, în zile-depăşire, în lei-valoare, în vagoane! Au făgăduit atunci, la consfătuirea de producţie, să smulgă timpului două luni şi din iulie încă, lucrează în contul lui octombrie! In şase luni de la începutul anului au dat ţării, peste plan, produse de douăzeci şi opt de milioane şi alte zece, beneficii!...

★

In opt ani multe s-au schimbat în uzină. Au răsărit ca din pămînt, sfidîn

JOHANN WOLFGANG GOETHE:

„Poezie şi adevăr" *)

În cadrul noilor tipărituri din clasicii literaturii universale, atît de bine primite de marele public cititor, Editura de stat pentru literatură şi artă a dat la iveală monumentala operă autobiografică a lui Goethe: „Poezie şi adevăr". E un fapt cultural de o deosebită importanţă, avînd în vedere atît opera în sine, cît şi traducerea excelentă şi învăţata prezentare a lui Tudor Vianu. Lucrarea deţine un loc însemnat nu numai în cadrul operei lui Goethe, dar şi în acel al literaturii universale. Ea realizează un document, dar şi un gen de o structură cu totul aparte, născut din poziţia specială a scriitorului faţă de materialul său. Ea acopere cu fapte desprinse direct din viaţă o epocă, dar luminează în acelaşi timp, prin noile orientări ale spiritului, orizonturile unei lumi noi. În cristalul unic care lasă să treacă prin el toate razele, care înscrie toate unghiurile de refracţie şi recompune lumina din spectrul ei cel mai divers, după cum şi operaţia inversă o aminteşte, este însăşi personalitatea lui Goethe. Este adevărat că „Poezie şi adevăr" nu cuprinde, în desfăşurarea timpului povestit, decît 25 de ani din viaţa lui Goethe. Delimitarea aceasta e însă deajuns pentru a germina, din asociaţii şi înţelesuri răsfrînte, viaţa proectată pe o întreagă concepţie a scriitorului. Ea prezintă două caracteristici esenţiale: în primul rînd forţele, şi nu numai cele de formaţie ci şi cele ce se vor dovedi mai tîrziu ca permanente în geniul lui Goethe sînt prezente în povestirea primelor trăiri, iar în al doilea rînd poziţia scriitorului faţă de materialul său, în momentul transcrierii e alta. Goethe e trecut de şaizeci de ani în timpul redactării acestei lucrări. Cărţile întîia şi a doua din „Poezie şi adevăr" apar între 1811 şi 1812 (deşi purta gîndul lor încă din 1808). A treia carte apare în 1814, iar a patra în anul terminării lui Faust — 1831, şi numai cu un an înainte de moarte. Faptul acesta, că Goethe, trecut de şaizeci de ani, îl priveşte trăind pe Goethe pînă la douăzeci şi cinci şi consemnează din el toate începuturile, este hotărîtor. Este consemnarea din clipa experimentată prin trăire, din clipa de siguranţă şi de control a unei concepţii întregi despre viaţă şi lume, care atunci în urmă cînd trăia, se dihuia şi abia de îndrăznea să-şi însemneze ici-colea începuturi de metode. Acest joc al retrăirii, reconfirmării şi reconstrucţiei n-ar fi fost cu putinţă dacă opera s-ar fi ţesut în afară de colaborarea celor doi Goethe — de tinerele şi de bătrînele — şi mai ales departe de viaţă, de faptele ei reale, împletite neîncetat în amintirea creşterii unei personalităţi. De altfel, trăsătura aceasta deosebeşte fundamental opera memorialistică a autorului lui Faust de celelalte opere memorialistice, de literatura universală, care au precedat-o. „Confesiunile" Sfîntului Augustin sînt povestea unei conversiuni, iar acelea ale lui Jean Jacques Rousseau ipostazierea unei autocercetări şi analize. Goethe se dovedeşte a ocupa o poziţie obiectivă, avînd ca ocupaţie de prim plan viaţa însăşi, în toată realitatea şi diversitatea ei. Numai păstrat permanent în mijlocul vieţii, omul poate fi tălmăcit şi lămurit. De altfel, Goethe însuşi o spune: „Omul nu ia cunoştinţă de sine decît în măsura în care ia cunoştinţă de lumea înconjurătoare, pe care o poate afla în el şi pe el însuşi în ea. Fiecare lucru bine cercetat ne dăruieşte cu un nou organ". Aşa că, pe drept s-a putut spune că „drumul lui Goethe a fost de a se desluşi pe sine însuşi prin lucruri, întreaga sa existenţă însemnînd cea mai uriaşă lucrare de autoformare din cîte s-au întreprins vreodată. Subiectul se ridica pînă la înţelesul pur al obiectului". În felul acesta, putem nota că nedepărtîndu-se de viaţă, germenii fragmentului de existenţă cuprins în „Poezie şi adevăr" poartă de-a lungul lucrării trei înfloriri: pe Goethe din Frankfurt, pe cel de la Leipzig, şi pe cel din Strassburg, după cum din punctul de vedere al formaţiei şi al creaţiei, cartea întîia şi a doua corespund acumulărilor şi creşterii, cartea a treia lui „Werther" şi „Götz", iar cartea a patra lui „Egmont" şi „Stella". Cu plecarea la Weimar, unde începe o epocă ce însemnează prezentul pentru Goethe cel ce încheagă lucrarea, firul povestirii se rupe. Sensul istoric al materialului încetează pentru scriitor. După cum am arătat, toate elementele de formaţie sînt prezentate în partea descrisă, iar Goethe cel în plină acţiune care fixează locul unui alt Goethe, intrat în istoria culturii şi a spiritului, îi fixează precis limitele. Acesta fiind planul pe care se clădeşte cartea, este de la sine înţeles că ea va conţine materialul cel mai divers. De multe ori gruparea acestui material va întretăia sfere de cuprins felurit.

Astfel, chiar de la prima pagină, evocarea zodiilor cu care Johann Wolfgang se naşte întretaie faptul însuşi al venirii sale pe lume, cu starea familiei, cu evocarea figurii bunicului dinspre mamă şi cu organizarea sanitară a Frankfurtului din acea vreme, mai ales sub raportul asistenţei date lehuzelor. Familia şi evenimentele din sînul ei sînt descrise mai degrabă ca un mediu de formaţie, ca un sens de pornire, ceea ce avea să însemneze o anumită dezvoltare (amintim lucrarea lui Thomas Mann, despre Goethe, ca reprezentant al umanismului), decît ca o acţiune de portretizare sentimentală. Istoriceşte, ascendenţa scriitorului urcă pînă la acel Claus Göthe, mort la 1620, pe linia tatălui, iar pe linia mamei pînă la Jorg Weber mort la 1615. Acest Weber avea să se transforme mai tîrziu în „Textor", nume ce avea să ajungă pînă la bunicul scriitorului, Johann Wolfgang, primarul de la Frankfurt. Meseriaşii se întîlnesc deseori în ascendenţa scriitorului şi din partea tatălui şi din a mamei. Un străbunic, Hans-Cristian Göthe (ortografierea Goethe scriitorul o introduce cel dintîi) era potcovar, iar bunicul Friederich Georg era croitor de dame, meseriaş cutreierător al ţinuturilor germane. El se stabileşte cel dintîi la Frankfurt pe Main, dobîndeşte cetăţenia, se căsătoreşte a doua oară cu o hangiţă şi dă naştere lui Johann Cospar, jurist consilier aulic şi tatăl poetului. Textorii de asemeni au cîţiva croitori în ascendenţa lor. În ce măsură autorul lui Faust simpatiza cu starea aceasta de meseriaşi, o vedem dintr-un deosebit de lămuritor fragment din „Poezie şi adevăr". Şi cum de multe ori, în această lucrare, sub mîna lui Goethe prin asocieri abile se leagă şi se întretaie preocupări deosebite, lauda aceasta a meseriaşilor ne va duce şi la o preciziune preţioasă cu privire la felul de a fi al scriitorului. Iată fragmentul: „Tata mă obişnuise să rezolv pentru el micile lui afaceri. Mă însărcina mai cu seamă să-i supraveghez pe meseriaşii cărora el le dădea de lucru. Aşa am pătruns aproape în toate atelierele şi fiindcă era un dar înăscut al meu să intru în toate situaţiile, să simt fiecare formă a vieţii omeneşti şi să particip cu plăcere la ea, am petrecut unele ceasuri de mulţumire cu aceste prilejuri şi am cunoscut toate procedeele meseriilor, ca şi bucuriile, durerile, greutăţile şi uşurinţele pe care le aduc cu sine condiţiile de neînlăturat ale fiecăruia dintre aceste feluri de viaţă. M-am apropiat astfel de clasa celor activi... Observam de asemeni, cu liniştită atenţie şi viaţa de familie a fiecărui meseriaş, care-şi primeşte forma şi culoarea ei din ocupaţia practicată şi astfel s-a dezvoltat, s-a întărit în mine sentimentul egalităţii, dacă nu a tuturor oamenilor, cel puţin a tuturor situaţiilor omeneşti, viaţa cea simplă apărîndu-mi ca un lucru de căpetenie şi tot restul numai ca nişte aspecte indiferente şi întîmplătoare". În afară de sensibilitatea socială ce se trezeşte în tînăr, pe care Goethe o notează cu multă grijă, în afară de însemnarea unui capitalism timpuriu (scriitorul aminteşte manufacturile ce se creează alături de produsele meşteşugăreşti), fragmentul de mai sus cuprinde o trăsătură esenţială a temperamentului goethean mărturisită chiar de poet şi anume: atracţia sa pentru toate aspectele vieţii, solicitarea curiozităţii, multiplicarea formelor de cunoaştere. Deocamdată formula e simplă, corespunzătoare vîrstei copilului despre care vorbeşte, dar cuprinzătoare: „Era un dar înăscut al meu să intru în toate situaţiile, să simt fiecare formă a vieţii omeneşti şi să particip cu plăcere la ea". Cîte perspective largi, permanente, ale fenomenului goethean nu se deschid din această afirmare, din această poziţie! Şi astfel se subliniază iarăşi pe un exemplu deosebit de caracteristic valoarea mărturisirilor din „Poezie şi adevăr" în cadrul general al trăirii şi producţiei goetheane. În primul rînd, înclinarea specială a lui Goethe şi bucuria lui în schimbarea şi multiplicarea personalităţii, proteismul său care stă atît de aproape de pasiunea pentru teatru, în toate sensurile, germinează încă din această însemnare acum, şi aci sădită, întinzîndu-se ca un arbore pînă la ultima replică a lui „Faust". De la teatrul de păpuşi dăruit de bunică, prin experienţa teatrului francez înlesnită în anii ocupaţiei de contele Thorane, prin împrumuturile hainelor ţărăneşti, în farsa de Sesenheim şi pînă la dramaturgul şi directorul de teatru de la Weimar, toată cariera aceasta cuprinzătoare în contact cu despersonalizarea continuă şi multiplă, teatrul într-un cuvînt, îşi găseşte însemnată obîrşia în acest fragment. Apoi aceeaşi mărturisire de îmbrăţişare a tuturor formelor vieţii deslueşte într-o anumită măsură taina însăşi a sistemului goethean din totdeauna, încercată mai ales în perioada aceasta de erupţie a personalităţii, de un „Sturm und Drang" timpuriu, corespunzător unor capitole din „Poezie şi adevăr". Posibilitatea cu care Goethe era dăruit de a degaja din fiecare clipă esenţa unei întregi lumi, a lui, posibilitatea de a trece rînd pe rînd în centrul universului său fiecare clipă trăită, dă împletitura unică a unui edificiu din construcţia căruia nici o clipă, nici o cunoaştere, nici o experienţă nu e pierdută. Şi temeliile acestei uriaşe construcţii le cuprinde minunata lucrare „Poezie şi adevăr".

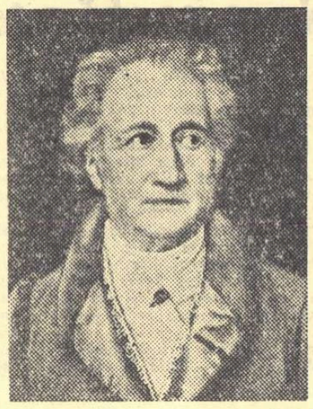

Toate aspectele vieţii sînt prilejuri pentru aceste unice învăţături şi în primul rînd oraşul în care a văzut lumina zilei. Frankfurt a fost pentru Goethe un mijloc de a se educa. Cu toate aspectele lui: sociale, economice, pitoreşti, cu Römerberg-ul, piaţa străveche a primăriei, cu domul; cu sala de încoronare a împăraţilor; cu portul de pe Main; cu uliţele păstrate şi aşezi din caierul întortochiat de străzi al oraşului medieval,—cu toate împrejurările ce sfîrşesc un feudalism ce se trece şi deschide zori de un ev nou, Goethe absoarbe şi îşi aminteşte de oraşul atît de bogat în fenomene germanice. Aci vede şi un fapt înfiorător ce vine din zilele cele mai cumplite ale obscurantismului: arderea unei cărţi. Şi-o notează: „Era ediţia unui roman comic franţuzesc, care, fără să atace statul, nu cruţa însă religia şi moravurile. Era ceva înfiorător să vezi o pedeapsă aplicată unui lucru neînsufleţit". Oamenii oraşului acestuia sînt motaţi, după cum multe alte chipuri trec pe sub mîna scriitorului. Dar fără îndoială că figura care merită cea mai mare atenţie e Herder. El e personalitatea care a avut o hotărîtă înrîurire asupra lui Goethe în formaţie. Alături de viaţă, de dragoste şi de lectură, Herder este o componentă în dezvoltarea tînărului poet. „Era mai bătrîn ca mine cu cinci ani — notează Goethe întîlnirea lui cu învăţătorul — o deosebire care la acea vîrstă cîntăreşte destul de mult. Cum îi recunoşteam meritele şi cum încercam să-mi dau seama de valoarea operei lui de pînă atunci, îi-a fost dat să cîştige o mare superioritate asupra mea. Situaţia însă nu era prea plăcută... De la Herder nimeni nu putea aştepta vreo toleranţă, oricare ar fi fost atitudinea pe care ar fi luat-o... Cum era duşmanul falselor aparenţe şi ostentaţiilor, luase deci obiceiul să mă zeflemisească în această privinţă, oricînd avea prilejul... Dacă Herder ar fi fost mai metodic aş fi găsit şi-o îndrumare mai preţioasă şi durabilă pentru educaţia mea; dar el era înclinat mai mult să examineze şi să stimuleze decît să îndrumeze şi să călăuzească". Această pedagogie greu de îndurat poate că l-ar fi anulat pe un altul mai firav în ale minţii şi ale duhului, decît Goethe. Pe el însă l-a călit şi l-a îndrumat. E una din marile experienţe ale devenirii sale. „La Leipzig — scrie mai departe — adoptasem un fel de a fi îngust şi limitat, nu-mi putusem îmbogăţi cunoştinţele mele de literatură germană nici în timpul şederii mele la Frankfurt, iar amintitele preocupări mistico-religioase-chimice mă duseseră în nişte regiuni obscure, aşa încît rămăsesem străin de tot ce se produsese de cîţiva ani în lumea literară mai largă. Numai datorită lui Herder, am ajuns a cunoaşte noile năzuinţe şi direcţii... Poezia ebraică pe care Herder... o comenta cu multă ingeniozitate, poezia populară pe care ne îndemna să o culegem în Alsacia, adică cele mai vechi documente poetice, ne aduceau dovadă că poezia este un dar al lumii şi al popoarelor, iar nu moştenirea particulară a unor oameni subţiri şi cultivaţi". La toate aceste iniţieri prin Herder nu trebuie uitată cea mai importantă: aceea a unei adînci cunoaşteri a lui Shakespeare. Închinarea de la Strassburg, a lui Goethe, la măreţia lui Shakespeare este în acelaşi timp o laudă şi o mulţumită lui Herder prin care a dobîndit această comoară.

Şi, firească, că în creşterea aceasta treptată a tînărului, dragostea nu putea să lipsească. Imaginea pură şi graţioasă a Fredericii Brion, fata pastorului de la Sesenheim, Goethe o salută cu cuvintele: „În clipa aceea Friederike intră pe uşă şi parcă o stea încîntătoare răsări pe acest cer cîmpenesc". În vechea locuinţă parohială de la Sesenheim, pe care Goethe însuşi a desenat-o cu linii subţiri în tot cuprinsul ei de gospodărie ţărănească din Alsacia, tînărul poet a cunoscut zilele fericite ale celei dintîi şi mai puternice dintre dragoste. Fuga lui, în cele din urmă, ca şi întreaga anarhie protestatară izbucnită de sub apăsarea politică şi socială a epocii, nu e decît o acţiune de autoapărare, de păstrare a tuturor temeliilor aşezate în el şi care aveau să-şi caute şi să găsească alte căi de dezvoltare. Această istorie veche goetheană, i-am spune, stă larg descrisă în „Poezie şi adevăr". Cartea încheiată din episoade felurite are o tehnică specială în articularea ei. Trecerile de la o temă la alta se fac pe nesimţite prin încheieturi de maxime şi judecăţi generalizante. E, în afară de confruntarea cu înalta experienţă a vieţii, ceea ce Goethe de la şaizeci de ani a pus în compunerea acestei lucrări.

O carte atît de importantă, cînd se înfăţişează pentru întîia oară într-o altă limbă unui public nou asupra căruia e chemată să aibă o înrîurire, se cere să fie înfăţişată în cele mai bune condiţii. În mare parte funcţia ei culturală ţine de realizarea ce i s-a dat în noua versiune. Or, „Poezie şi adevăr" a cunoscut una din cele mai fericite tălmăciri. Asupra textului foarte bogat al lui Goethe, zmălţuit cu cuvinte cărora cu greu li se poate găsi un echivalent într-o justă măsură, asupra unei sintaxe grele ce avea să expună un material atît de felurit, priceperea, talentul şi conştiinciozitatea lui Tudor Vianu s-au aplicat pentru a ne da una dintre cele mai izbutite traduceri. În ciuda dificultăţilor de text, fluenţa traducerii se adaugă în bună măsură artei de a compune a lui Goethe pentru a da, ceea ce e deosebit de important, o impresie de unitate deplină la lectură. În completarea marelui serviciu adus culturii româneşti, Tudor Vianu întovărăşeşte traducerea sa de un bogat studiu introductiv, limpede, precis, greu de învăţătură, care va fi de real folos lectorului. Personalitatea lui Goethe, locul său în literatura universală, valoarea operei în sine, şi funcţia ei în creaţiunea goetheană, totul este expus cu dragoste, cum se cuvine pentru un mare fapt de cultură şi cu mînă sigură. Bine a fost inspirată Editura de stat pentru literatură şi artă folosind ilustraţiile atît de evocatoare ale ediţiei germane. Portretul lui Goethe după binecunoscutul portret de Josef Stieler, frumos executat, doar cu o abatere de mic amănunt: Goethe n-avea ochi albaştri, ci căprii închişi. Germanul de sud trăia în el şi tînjea, tîrziu, din Weimarul mai rece, după locul unde creşte via şi se coc strugurii pe Rin... Dar este doar un amănunt, care nu poate să ne strice bucuria marelui fapt de cultură: apariţia autobiografiei goetheane „Poezie şi adevăr".

Ion Marin Sadoveanu

*) **ESPLA** — 2 volume — traducere şi studiu introductiv de Tudor Vianu.

OASPEŢI DE PESTE HOTARE

JAVIR VILLAFANE
scriitor (Argentina)

JULES ADOLPHE JEAN BOSNIAN
director al Muzeului Beaux-Arts
din Liège-Belgia

ANNE VANDENHAUTE
secretara Asociaţiei Belgia-Romînia

Desene de ROSS

Pentru cunoaşterea culturii tuturor popoarelor

De curînd, colegiul de redacţie al revistei sovietice „Literatura străină" a organizat o conferinţă de presă cu reprezentanţii presei sovietice şi străine.

Luînd cuvîntul, A. B. Ceaikovski, redactorul-şef al revistei, a declarat că revista „Literatura străină" apare din iniţiativa oamenilor de litere sovietici şi constituie o manifestare a respectului faţă de cultura tuturor popoarelor — mari şi mici. El a subliniat că literatura progresistă din alte ţări, înfăţişînd viaţa popoarelor, ajută cititorilor să cunoască mai bine şi mai adînc viaţa oamenilor. Această cunoaştere şi îmbogăţire spirituală reciprocă sînt elemente fără de care extinderea legăturilor culturale prieteneşti între popoare este cu neputinţă.

Scriitorii din diferitele ţări sînt oameni diferiţi în multe privinţe, a spus Ceaikovski în continuare. Cunoaştem oameni de litere care luptă împreună cu popoarele lor, pentru triumful societăţii noi. Ne propunem ca obiectiv să editărm operele acestor scriitori, a căror creaţie este scumpă şi apropiată oamenilor sovietici.

Ne propunem de asemenea să publicăm opere ale acelor scriitori care, deşi cu alte vederi, sau se ţin departe de luptă, încearcă totuşi să redea în mod cinstit şi veridic viaţa societăţii lor. Cititorii sovietici manifestă un mare respect şi interes pentru creaţia acestor scriitori.

Îndrăgim şi apreciem multe opere ale unor scriitori ca Anna Seghers — cu talentul ei plin de vigoare şi marea ei dragoste omenească faţă de poporul ei, ca Louis Aragon — acest minunat fiu al Franţei, care îmbină talentul de poet specific francez cu calităţi de scriitor epic, ţi iubim pe Go Mo-jo şi Howard Fast, pe Neruda şi pe mulţi alţi scriitori.

Preţuim şi stimăm însă şi talentul unor scriitori ca Hemingway; în maniera lui adeseori necruţătoare de a smulge toate măştile de orice fel — vedem o continuare a tradiţiei realismului critic, dorinţa de a reda adevărul vieţii.

Apreciem şi stimăm talentul unor scriitori ca Mauriac şi Caldwell, şi considerăm ca o datorie a noastră să informăm poporul nostru, care cunoaşte mai multe opere ale acestor scriitori, asupra celor mai bune cărţi pe care le-au creat şi le vor crea pe viitor.

Ceaikovski a arătat în continuare că revista „Literatura străină" publică articole de autori străini şi sovietici consacrate literaturii, artei şi vieţii culturale a diferitelor ţări.

În primele cinci numere ale revistei, din care trei au apărut, iar două sînt pregătite pentru tipar, este reprezentată literatura din cele mai diverse ţări, printre care numeroase opere ale scriitorilor chinezi. Printre acestea figurează noul roman al lui Cijao Şu-li, publicat începînd din numărul 3, versuri ale clasicului literaturii chineze, Du Fu, un articol al lui Mao Dun, consacrat unor probleme arzătoare ale luptei ideologice în literatură.

Revista înfăţişează aspecte ale creaţiei unor cunoscuţi scriitori americani ca Erskine Caldwell, ale cărui povestiri sînt publicate în nr. 2 al revistei şi Ernest Hemingway, a cărui povestire „Bătrînul şi marea" a apărut în nr. 3. În următoarele două numere ale revistei, cititorii vor avea prilejul să citească versuri ale lui Mclesch şi Walter Lewenfels, articole critice şi recenzii asupra creaţiei lui Sinclair Lewis şi Howard Fast.

O serie de articole sînt consacrate literaturii poloneze. O povestire a lui Tadeusz Borowski şi o nuvelă a scriitoarei Dombrowska despre viaţa Poloniei de astăzi, versuri de Meczislaw Jastrun, o serie de cronici ale autorilor străini şi sovietici consacrate marelui Mickiewicz, un articol de Bogdan Czeske cu privire la discuţiile literare din Polonia — iată cîteva din materialele consacrate literaturii poloneze.

Peste 30 de materiale apărute în revistă sînt consacrate literaturii franceze, zeci de opere publicate sau în curs de publicare informează cititorul asupra creaţiei scriitorilor italieni, indieni, cehoslovaci şi englezi.

Ocupîndu-se de rubrica „Tribuna creaţiei", care este menită să aibă un rol de seamă în revistă, Ceaikovski a amintit că într-o scrisoare către redacţie, publicată în nr. 2 al revistei, Mihail Şolohov a propus să se organizeze o corespondenţă între cititorii sovietici şi autorii operelor apărute în revistă.

„Am dori sincer, a declarat Ceaikovski, ca rubrica „Tribuna creaţiei" şi eventual alte rubrici noi ale revistei care pot fi elaborate, să devină o adevărată tribună pentru discuţii literare ale scriitorilor. Am dori foarte mult ca gîndurile şi propunerile lui Mihail Şolohov, pe care le considerăm foarte importante, să ajungă la cunoştinţa scriitorilor, oricît de departe ar locui ei de noi".

O revistă care a fost editată de Karl Marx

„Neue Rheinische Zeitung" (ediţie londoneză)

O carte de o deosebită importanţă a apărut recent în editura „Rütten şi Loening" din Berlin.

Este vorba despre redarea fidelă a materialului conţinut în revista „NEUE RHEINISCHE ZEITUNG" scoasă de Karl Marx şi Friedrich Engels, la Londra în 1850.

După înăbuşirea revoluţiei de la 1848 a stat în faţa lui Marx şi Engels marea sarcină a: „noii organizări a forţelor revoluţionare risipite" (Engels). Un mijloc important pentru reorganizarea comuniştilor a fost apariţia acestei reviste apărută din martie pînă în noiembrie 1850, la Londra. Ea reprezenta continuarea muncii teoretice dusă pentru lămurirea maselor prin ziarul „Neue Rheinische Zeitung" care apăruse la Colonia.

În această revistă au apărut lucrări importante: „Lupta de clasă din Franţa din 1848 pînă în 1850" de Karl Marx, „Campania germană pentru Constituţie" şi „Războiul ţărănesc german" de Friedrich Engels.

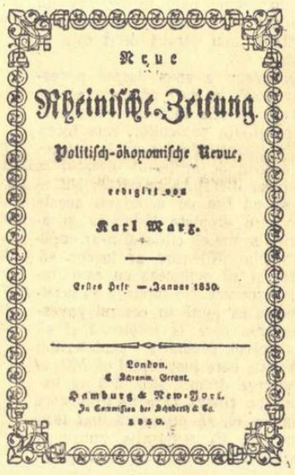

Aceste trei lucrări întrebuinţau pentru prima oară materialismul istoric în istorie. Aceste lucrări, de o deosebită importanţă, ocupau un loc hotărîtor în revistă. Dar, în afară de acestea, au mai apărut în revistă şi o serie de lucrări mai mici ale diverşilor colaboratori.

Revista a mai cuprins şi recenziile făcute de Marx şi Engels — împreună — în care erau demascaţi: Daumer, Guizot şi Carlyle. Aceste recenzii constituiau o demascare a filozofiei idealiste germane care: „fringîndu-şi mîinile şi văitîndu-se stătea la patul de moarte al burgheziei" (pag. 108).

În numerele revistei II, IV şi V (VI) se găsesc de asemenea recenziile făcute împreună de către Marx şi Engels, asupra situaţiei social-politice a timpului.

De o deosebită importanţă sînt articolele scrise de Marx şi Engels în această revistă asupra cauzelor economice ale revoluţiei din 1848/49 şi care lovesc contrarevoluţia (numerele din mai pînă în octombrie 1850) şi în care se ajunge la următoarea concluzie: „O nouă revoluţie este posibilă numai ca urmare a unei noi crize. Dar ea este tot atît de sigură ca şi aceasta".

Revista mai conţinea un material critic foarte interesant şi aspecte ale luptei dintre capitalul mic şi cel mare, pe care Marx le saluta astfel: „Înainte ca proletariatul să cîştige victoria pe baricade şi în tranşee — el anunţă sosirea domniei sale printr-o serie de victorii intelectuale". (pag. 300).

Dinu Moisescu

Noi achiziţii ale Bibliotecii Academiei R. P. R.

Fondurile de manuscrise, documente şi corespondenţă ale Bibliotecii Academiei R.P.R. continuă să se îmbogăţească printr-o judicioasă politică de achiziţii. Astfel, numai în ultimele 6 luni au fost achiziţionate manuscrise, documente şi corespondenţă de o netăgăduită valoare, în număr de cîteva mii de piese.

Dintre manuscrisele româneşti mai vechi merită să fie menţionate Antologhionul din sec. XVII din Ardeal, îndeosebi pentru vechea limbă românească în care este scris, şi Cronica lui Dîrzeanu, interesantă relatare contemporană a evenimentelor revoluţionare dintre anii 1821—1822. Pentru vechimea lor merită să fie semnalate cele două Tetraevanghele slave, unul din secolul XVI, celălalt de la începutul sec. XVII, precum şi preţiosul Antifonar latinesc din sec. XV, scris în întregime pe pergament.

La fondul de manuscrise „Vasile Alecsandri" s-a mai adăugat acuma „Legenda crinului". Mai însemnate mi se par însă achiziţiile din opera lui G. Coşbuc — „Superstiţiile la romîni" precum şi „Cîntul XI din Odisseia", care lipsea din caietele acestei traduceri aflate în colecţiile noastre de manuscrise. Completarea, fără îndoială, va folosi noii ediţii în pregătire. Tot din opera lui Coşbuc, s-a cumpărat „Cartea celor doi zbîrliţi" şi poezia „Morarul". Desigur că mai sînt încă foarte multe manuscrise preţioase care au fost achiziţionate în această perioadă, manuscrise deosebit de interesante pentru studierea aspectului vieţii culturale a poporului nostru, de-a lungul secolelor.

Pentru colecţia de documente s-a achiziţionat în acest răstimp un impresionant număr de piese foarte vechi şi de o deosebită importanţă pentru studiul istoriei patriei. Astfel sînt cele opt diplome maramureşene în latineşte, pe pergament, datînd din sec. XV şi XVI, unele avînd atîrnate respectivele peceţi de ceară. Toate fac parte din colecţia Mihali de Apşa, însă nu toate au fost publicate. Tot în rîndul documentelor latineşti este de semnalat şi un document de la Nicolaus Olahus, purtînd semnătura acestuia. Cele mai vechi documente moldoveneşti achiziţionate sînt două documente pe pergament de la Iliaş şi Ştefan Voevod (1437—1447) şi patru de la Ştefan cel Mare, dintre care unul cu pecete. Restul de pergamente sînt de la alţi domni moldoveni sau munteni, ca Petru Rareş, Petru Şchiopul, Radu Şerban, Ieremia Movilă, Matei Basarab, Vasile Lupu etc. O achiziţie de seamă a fost de asemenea aceea a documentelor moşiei Herăşti şi ale familiei Herăscu, din sec. XVII—XVIII, familie din care se trage învăţatul boier Udrişte Năsturel.

În ce priveşte colecţiile de corespondenţă, ele s-au îmbogăţit cu piese de o netăgăduită valoare. Astfel este colecţia Th. Rădulescu, în care, pe lîngă scrisorile adresate acestuia de diferiţi oameni politici sau membri din familia gravorului italian Calamatta, mai figurează şi corespondenţa primită de Iancu Filipescu (Curcanache) de la revoluţionarii din 1848, dintre care semnalăm pe aceea a fraţilor Golescu; un schimb de scrisori cu caracter diplomatic între C. Sturdza şi Al. Ghica, care prezintă un deosebit interes istoric; trei scrisori ale Veronicăi Micle, precum şi corespondenţa purtînd semnăturile lui I. L. Caragiale, Al. Vlăhuţă, V. Alecsandri, Al. Odobescu, Al. Macedonski etc. şi ale aproape tuturor scriitorilor şi artiştilor contemporani. Din corespondenţa oamenilor politici amintim pe aceea a lui C. A. Rosetti, C. Negri, G. Sion, A. Magheru, Take Ionescu, P. P. Carp etc.

Trebuie să mai adăugăm o corespondenţă, impresionantă atît prin volumul ei — circa 400 de piese —, cît şi prin numele trimiţătorilor, şi care s-a achiziţionat de la impresarul român R. Orchis. Dintre cele cîteva zeci de corespondenţi — compozitori, dirijori şi instrumentişti de renume mondial — ne mulţumim să amintim figurile lui: Béla Bartók, Alfred Cortot, Paul Dukas, W. Furtwängler, Clemens Kraus, Fr. Lehár, P. Mascagni, Gabriel Pierné, Richard Strauss, J. Thibaud, Siegfried Wagner, Felix Weingartner sau Panco Wladigheroff.

Nu putem încheia fără a menţiona unele foi volante; emoţionantă este aceea din 1784, prin care se punea preţ pe capetele lui Horia, Cloşca şi Crişan. Pe marginea proclamaţiei guvernatorului Samuel de Bruckental, sînt însemnările manuscrise prin care preoţii români iau la cunoştinţă ordinul împărătesc....., şi Manifestul din 1851, adresat rominilor de Mazzini.

Toate acestea sînt piese unice. Este foarte greu să le apreciezi valoarea pe care o au pentru tezaurul de cultură al patriei; Biblioteca Academiei R.P.R. îşi face o datorie de cinste în a căuta şi a aduce în fondurile ei, preţioasele mărturii ale unui trecut plin de zbuciumate căutări.

Ion Crişan

CARNET SOVIETIC

VSEVOLOD VIŞNEVSKI — PROZATOR

Cunoscut publicului, prin piesele „Tragedia optimistă", „Noi, cei din Kronstadt", „Neuitatul an 1919", ca dramaturg de mare talent, Vsevolod Vişnevski ni se dezvăluie în volumul II al operelor sale, apărut recent, ca un remarcabil prozator. Acest volum cuprinde romanul-epopee „Războiul" pe care moartea prematură l-a împiedicat să-l desăvîrşească.

V. Vişnevski a început să lucreze la acest roman prin 1930. Într-o versiune a prefaţei scrisă în 1931, el spune: „Această carte nu este un roman... E un document epic. E o încercare (a unei enciclopedii beletristico-proletare despre război)"... Romanul desfăşoară un vast tablou al Rusiei dinaintea Revoluţiei din Octombrie, din perioada 1912-1917. La baza lui stă un imens material documentar, adunat şi cercetat de autor decenii de-a rîndul. Luptele şi frămîntările sociale din acea perioadă sînt descrise în episoade şi fapte emoţionante, sînt ilustrate prin date statistice, introduse de autor în ţesătura acestei epopei, care cuprinde sferele cele mai variate ale vieţii sociale din Rusia de atunci. Autorul a împletit preciziunea istorică cu acţiuni intens dramatice, prin zugrăvirea contrastelor sociale şi psihologice în toată ascuţimea lor. Bogata gamă tipologică a epopeii se întinde de la Nicolae al II-lea pînă la muncitori împinşi de mizerie la disperare, de la generalii-călăi pînă la argaţi, de la magnaţii capitalului pînă la marinari.

Autorul considera epopeea „Războiul" ca foarte importantă pentru educarea cititorilor în spiritul apărării patriei. În însemnările sale din 1935 el nota că vede actualitatea acestei opere în conţinutul ei patriotic, în faptul că ea descrie naşterea în masele populare a credinţei în ideile lui Lenin, a dragostei pentru patria lor liberă viitoare.

Trebuie subliniată imensa exigenţă a autorului faţă de propria-i operă. El revenea mereu la manuscris, îmbunătăţindu-l şi îmbogăţindu-l, depunînd un considerabil efort creator. El visa la o continuare — la o nouă epopee „Leningrad". Moartea l-a împiedicat să termine şi să publice această operă, care va rămîne în literatură ca un document epic de mare valoare.

O CULEGERE DE POEZII VIETNAMEZE ÎN LIMBA RUSĂ

La Moscova a apărut recent o culegere de poezii moderne vietnameze traduse în limba rusă. Această culegere cuprinde cele mai bune lucrări ale poeţilor din Vietnam şi constituie prima culegere de poezii vietnameze traduse în limba rusă.

Versurile închinate luptei poporului vietnamez pentru libertate şi independenţă naţională ocupă un loc important în această culegere.

Printre acestea pot fi citate: „Imnul Vietnamului" de Van Kao, mai multe opere ale lui To Hiu, unul din cei mai de seamă poeţi şi remarcabil om politic din Vietnam, poezii ale poetei Nguyen Thi Kiem.

Numeroase poezii cîntă munca paşnică şi rodnică, prietenia între popoare şi lupta pentru pace. Totodată culegerea face cunoscut cititorilor folclorul vietnamez.

În prefaţă, poetul sovietic Anatoli Sofronov arată sentimentele de simpatie pe care oamenii sovietici le nutresc faţă de eroicul popor vietnamez şi interesul lor considerabil pentru arta şi literatura Vietnamului. Poetul subliniază că publicarea unei culegeri de poezii vietnameze constituie un eveniment fericit în viaţa culturală a Uniunii Sovietice.

„NORI PURPURII"

este o nouă piesă de teatru de Nikolai Pogodin, consacrată grevei generale din 1905 a muncitorilor de la căile ferate.

Acţiunea se petrece într-o gară mică din Priuralia, în cursul unei zile. În acest timp, spectatorul face cunoştinţă cu tînărul revoluţionar Grigori Kostromin, cu mama lui, Natalia Nikolaevna, cu Tasia, logodnica, cu esserul Akaţistov şi cu alţi cîţiva muncitori revoluţionari. Kostromin pleacă cu o echipă de tovarăşi în ajutorul oraşului răsculat. Caracterele muncitorilor se maturizează şi se călesc în lupta revoluţionară, mai ales caracterul luiIei, care ajunge de la concepţia revoluţiei spontane la luptă conştientă împotriva exploatatorilor.

Rectificare

Dintr-o eroare, în articolul „Istoria literaturii române pentru clasele a VIII-a şi a IX-a" de George Ivaşcu au fost omise, în citarea autorilor manualului de clasa a IX-a, numele prof. I. Breazu, conf. M. Nanu, lector V. Huber şi Dan Costa.

Facem cuvenita rectificare.

Redactor-şef: Zaharia Stancu. **Colegiul redacţional:** Mihai Beniuc, Marcel Breslaşu, Eusebiu Camilar, Paul Georgescu (**redactor-şef adjunct**), Alexandru Jar, Eugen Jebeleanu, George Macovescu, Ion Mihăileanu (**redactor-şef adjunct**), Veronica Porumbacu (**redactor-şef adjunct**), Cicerone Theodorescu, Ion Vitner.

REDACŢIA ŞI ADMINISTRAŢIA: Bucureşti — Bdul Ana Ipătescu 15. Telefon: Redacţia 2.74.26; 1.50.17. Administraţia 1.17.92. ABONAMENTE: 3 luni 6,50 lei; 6 luni 13 lei; 1 an 26 lei. Tiparul Întreprinderea poligrafică nr. 2, str. Brezoianu 23—25.

PROLETARI DIN TOATE ȚĂRILE, UNIȚI VĂ!

GAZETA LITERARĂ

Anul II, nr. 38(80)-Joi 22 septembrie 1955 | ORGAN SĂPTĂMÎNAL AL UNIUNII SCRIITORILOR DIN R.P.R. | 6 pagini 50 bani

Metoda și stilul în literatura sovietică

— Articol scris pentru „Gazeta literară" de **V. TIMOFEEV** —

Comitetul Central al P.C.U.S. în salutul său adresat celui de al doilea Congres unional al scriitorilor sovietici a amintit scriitorilor că renunțarea la principiile realismului socialist dăunează dezvoltării literaturii sovietice și a subliniat că metoda realismului socialist oferă largi posibilități de manifestare a inițiativei creatoare, de alegere a unor forme și stiluri diferite, potrivit preferințelor și aplicațiilor individuale ale scriitorilor. Bogăția individualităților, a stilurilor, întrecerea dintre diferite curente creatoare sînt, după cum s-a arătat la Congres, premize necesare pentru dezvoltarea literaturii. Congresul a făcut un apel de a se căuta necontenit noi mijloace artistice pentru o mai bună exprimare a marelui adevăr al vieții, a bogăției și diversității ei.

Piesa „Dușmanii" (1906) și romanul „Mama" de Maxim Gorki (1907) sînt primele opere însemnate ale realismului socialist. Relațiile și destinul claselor societății capitaliste erau prezentate într-o lumină nouă, reprezentanții proletariatului într-un fel nou. Marele merit al lui M. Gorki constă în faptul că a fost primul care a înfățișat proletariatul ca o mare forță socială, pregătită de întregul mers al istoriei pentru doborîrea lumii vechi burgheze și pentru crearea unei lumi noi, socialiste. Personajele Matvei („Dușmanii") și Pavel Vlasov („Mama") au deschis o pagină nouă în dezvoltarea artistică a omenirii; în literatura universală a pătruns chipul muncitorului revoluționar, care înțelege bine căile și mijloacele luptei pentru eliberarea poporului de sclavie și mizerie.

Noua metodă artistică creată de M. Gorki reprezintă o treaptă mai înaltă în dezvoltarea artei universale. Scriitorii sovietici moștenesc și dezvoltă cele mai bune tradiții ale literaturii progresiste universale și în primul rînd ale literaturii clasice din sec. al XIX-lea, legătura strînsă dintre viața și lupta maselor populare, slujirea plină de devotament a patriei, înalta măiestrie poetică. Particularitatea deosebită a literaturii sovietice este că arată viața în mersul ei nestăvilit înainte. Realismul socialist îi cere scriitorului să înfățișeze realitatea în mod veridic, concret istoric, în dezvoltarea ei revoluționară. Scriitorii trebuie să cunoască „nu numai cele două realități — trecutul și prezentul, la crearea cărora luăm parte, spune M. Gorki, ci trebuie să cunoaștem și a treia realitate, realitatea viitorului... Această a treia realitate trebuie s-o includem în viața noastră zilnică, trebuie s-o exprimăm. Fără ea nu vom înțelege ce este realismul socialist". A treia realitate nu este un fruct al fanteziei; ea se manifestă în trăsăturile vizibile ale comunismului, care apar foarte viu în construcțiile industriale gigantice ale socialismului, în întinderile vaste ale ogoarelor colhoznice, în înaltele calități morale ale poporului sovietic. Eroul principal al literaturii sovietice este muncitorul, colhoznicul, reprezentantul intelectualității muncitoare, omul simplu sovietic, constructorul conștient și activ al vieții noi. Nici o literatură din lume n-a înfățișat niciodată atît de complet și multilateral pe oamenii simpli ai muncii, cum o fac scriitorii sovietici. În condițiile realității socialiste, ei au putut să poetizeze munca a milioane de oameni, să prezinte munca drept o chestiune de onoare, de glorie și eroism.

Realismul socialist, confirmînd ceea ce este înaintat, revoluționar, demască necruțător ce este perimat și înapoiat, ceea ce împiedică mersul nostru înainte. Faimoasa teorie a lipsei de conflict este profund dușmănoasă spiritului luptător al literaturii sovietice. M. Gorki spunea că scriitorii trebuie să îndeplinească două roluri: rolul moașei care ajută la nașterea lumii noi și rolul groparului, chemat să înmormînteze tot ceea ce este potrivnic oamenilor.

Literatura sovietică moștenește și dezvoltă patosul critic al artei trecutului. Cînd opunem idealul socialist, clar și precis, vechiului care moare, negarea și demascarea capătă un caracter tot mai viu. În romanul „Tînăra gardă" de A. Fadeev, demascarea necruțătoare a unor oameni de teapa trădătorului Stahovici sporește, deoarece ii sînt opuse chipurile luminoase ale tinerilor patrioți — Oleg Koșevoi și tovarășii săi. În ultimii ani a crescut tot mai mult patosul critic în operele scriitorilor sovietici. Crește vizibil priceperea de a găsi în mijlocul nostru pe „tovarășii de drum periculoși" și prin forța demascării artistice, de a rupe frumusețea exterioară, dezvăluind adevărata esență a profitorului, a fricosului, a conformistului.

V. I. Lenin spunea că în problema literară este necesară „asigurarea unui spațiu cît mai larg inițiativei personale, înclinațiilor individuale, mai mult spațiu pentru gîndire și imaginație, formă și conținut". Faptul că metoda e una singură nu exclude, ci presupune diversitatea stilurilor. Realismul socialist nu-i nivelează pe scriitori; dimpotrivă, el oferă un cîmp larg pentru dezvoltarea particularităților talentului lor, asigură posibilități nelimitate de manifestare a inițiativei creatoare, alegerea unor forme și stiluri diferite.

Cu cît scriitorul este mai talentat, cu atît stilul operei lui este mai original. V. Belinski spunea că „în exprimare (adică în stil, V. T.) este omul; exprimarea este întotdeauna originală, ca personalitate, caracter". Fiecare scriitor original aduce în arta națională o trăsătură proprie, determinată de experiența lui de viață, de particularitățile caracterului lui, de talentul lui. M. Gorki și M. Șolohov, A. Tolstoi și A. Fadeev, V. Maiakovski și A. Tvardovski, A. Korneiciuk și A. Iacobson sînt reprezentanții aceleiași metode de creație, dar fiecare din ei își are chipul lui original, o manieră proprie de a scrie, adică un stil propriu.

Ne putem convinge ușor dacă vom pune față în față opere, chiar înrudite prin gen și temă. De pildă, „Ceapaev" de D. Furmanov, „Torentul de fier" de A. Serafimovici, „Înfringerea" de A. Fadeev sînt opere de același gen, cu aceeași temă, — despre eroismul războiului civil. Totuși ele sînt profund deosebite. Fiecare autor tratează tema în felul lui: culege dintr-un mare număr de fapte istorice, cele care i se par mai esențiale, le pune în relații care exprimă mai deplin ideea esențială a operei lui, construiește ritmul frazei în felul lui, alege mijloacele de expresie. Domeniul cel mai important în care se manifestă specificul scriitorului sînt mijloacele de construire a imaginii, dezvăluirea caracterului eroului. D. Furmanov, A. Serafimovici, A. Fadeev, acordînd mai multă atenție înfățișării bolșevicului ca organizator, conducător și educator al maselor populare, au întruchipat în mod original trăsăturile esențiale ale omului nou, născut în furtuna revoluției proletare. Dacă Furmanov l-a arătat pe Ceapaev, după cum spune el însuși, „cu lucrurile mărunte, cu păcatele lui", Serafimovici îl prezintă pe Kojuh într-o atmosferă spirituală înaltă și solemnă, iar Fadeev pune accentul pe dezvăluirea lumii interioare a lui Levinson, subliniind esența umanistă a tendințelor eroului său.

Adevăratul scriitor manifestă o deosebită grijă față de limba operei sale. Scriitorul dispune de bogăția nesecată a lexicului popular. Ce cuvînt să aleagă, cum să-și construiască fraza pentru a reda întocmai ideea, — fiecare autor rezolvă aceste chestiuni în felul lui, potrivit ideii lui creatoare. Cîtă deosebire între compoziția, vocabularul și sintaxa romanelor „Înfringerea", „Ceapaev" și „Torentul de fier"!

P. Bajov a reușit să creeze, pe baza elaborării creatoare a principiilor realismului socialist, un gen original de poveste, în cadrul căreia a arătat într-un chip nou preistoria proletariatului revoluționar rus, viața eroică a asupriților din trecut.

Problema stilului este organic legată de problema conținutului unei opere, de aceea valoarea ideologică și artistică a cărții depinde în aceeași măsură de rezolvarea cu succes a ambelor probleme. Mijlocul pentru a ajunge la aceasta este studierea profundă a vieții, asimilarea creatoare a bogatei moșteniri a literaturii noastre clasice și universale, căutarea continuă a unor mijloace noi de exprimare plastică.

Tradiție și contemporaneitate

O literatură nu poate ajunge la oarecare importanță și nu rămîne în conștiința poporului ei și cu atît mai puțin a omenirii dacă, printre alte condiții, nu se sprijină și pe cunoașterea marii tradiții literare. A pleca de la nimic, de la amnezie culturală, nu poate fi decît păgubitor. Acolo unde marile tradiții sînt disprețuite, unde marile opere ale trecutului sînt ignorate, rezultatele sînt triste: pustietate artistică, mediocritate a inspirației. Există doi maiștri de îndrăzneală și ingeniozitate în artă: vremea ta (dacă e una îndrăzneață, fertilă în lucruri noi) și exemplul marilor îndrăzneți și ingenioși din literatura universală. Și nu e bine niciodată să-i desparți. Aceia care se întreabă sceptic cum se poate scrie poezie despre tractor, sînt fricoși și lipsiți de lectură: n-au decît să deschidă pe Hesiod și pe Virgiliu și vor vedea acolo tratată în strălucitori hexametri, ceea ce era „agricultura înaintată" a timpului. Acei care ironizează „marxismul versificat" n-au decît să-l deschidă pe cel mai genial poet latin, Lucrețiu, și să citească paginile nemuritoare în care acesta a pus în hexametri materialismul epicurian. Scepticismul și descurajarea în fața marilor teme vesnice sînt semnul infailibil al lipsei de virilitate artistică. Și e regretabil că unii poeți contemporani nu merg la dascăli mai vechi decît Coșbuc, și că unii critici literari nu prea cunosc decît literatura ultimului secol; nu că n-ar fi folositoare și importantă și poezia lui Coșbuc și literatura ultimului secol, dar perspectiva strîmtă și sărăcia nu sînt bune, mai ales în ale duhului. Din lectura marilor opere ale literaturii universale, se vede limpede cum marile teme eterne sînt mai degrabă o problematică eternă cu răspunsuri mereu noi, specifice epocii respective. Din Hesiod nu vei învăța utilitatea plugului de lemn, ci poezia pămîntească a muncilor cîmpului sub mișcarea constelațiilor. Din Lucrețiu nu vei învăța doctrina atomilor indisociabili și a mișcării lor de declinație, nici a intermundiilor; ci strălucirea orbitoare pe care o poate căpăta cea mai sobră și raționalistă filosofie trecută prin sensibilitatea unui mare poet. Și din toți, poți învăța curajul de-a aborda temele cele mai mari și încrederea că poți fi cuprinse și stăpînite.

Pentru aceste motive trebuie salutată ca un fenomen de cea mai mare importanță în dezvoltarea literaturii noastre apariția unor poeme care se intitulează Cîntare Omului *și* Lucrări și Anotimpuri *sau Mișcarea de revoluție. Cel dintîi e opera lui Tudor Arghezi, unul din cei mai mari poeți pe care i-a dat poporul nostru, și e scrisă la 75 de ani; celălalt e al lui A. E. Baconsky, poet tînăr și viguros, apreciat unanim pentru curajul și fermitatea sa în dezbaterile literare. La poli opuși ai vîrstei, deosebiți prin nenumărate laturi ale personalității lor artistice, marele și bătrînul poet, cu deplina maturitate a unei experiențe de peste jumătate de veac și cestălalt cu îndrăzneala tinereții, au scris, unul un poem care-și găsește predecesori din punct de vedere al temei în* Geneza biblică, *în Hesiod,* (Lucrările și zilele, *pasajul celor cinci Vîrste ale omenirii*), *în Lucrețiu* (De natura rerum, *cîntul V, v. 922-1159*), *în Milton* (Paradisul pierdut) *într-o formă mai puțin directă în* Faust *al lui Goethe, dar foarte limpede în* Tragedia Omului *de maghiarul Imre Madách. Iar tema cîmpenească a lucrărilor agricole, pe care a tratat-o A. E. Baconsky, își află precedente vestite și care au durat prin secole, în* Lucrările și zilele *și în* Georgicele *lui Virgiliu, care traduse literal pe romînește ar suna* Agricolele. *Altitudinea asemănătoare față de marile probleme, a unor poeți atît de deosebiți, ne permite să considerăm cele două poeme nu ca fenomene individuale și accidentale, ci drept o trăsătură importantă a poeziei noastre actuale. Și anume, ca rezolvarea unor probleme eterne într-un spirit de continuitate față de marea tradiție literară a omenirii, dar exprimînd atitudinea pe care o are în fața problemelor vieții și în fața universului un cetățean al țării acesteia la jumătatea veacului al XX-lea, în plină transformare a societății, în plină edificare a unei societăți noi. În poemul (sau lanțul de poeme cu o temă unitară) lui Arghezi auzi ecoul științelor biologice moderne, al concepției evoluționiste despre istoria biologică a omului, ecoul ideilor lui Engels despre originea orînduirilor omenești, în sfîrșit, ecoul concepției revoluționare, al atitudinii de răzvrătire, care a dus la victoria politică și socială a clasei muncitoare în Rusia și apoi în multe alte țări, printre care și a noastră. După cum poemul lui Arghezi n-ar fi fost posibil decît după 1945, al lui A. E. Baconsky n-ar fi fost posibil decît într-o țară în care agricultura înaintată, socialistă, e în plină dezvoltare. Acest dublu caracter, de continuare a unei tradiții și totodată de profundă contemporaneitate e singura justificare, dar o justificare deplină, a juxtapunerii celor două poeme în aceste notații.*

★

În anii din urmă, Tudor Arghezi, apropiindu-se de împlinirea a trei sferturi de veac, s-a arătat de o fecunditate și vigoare creatoare impresionantă: cărți de versuri pentru copii, Cîntare Omului, *1907, stau mărturie. Poezia lui a cunoscut o cotitură care era de așteptat, și care nu e decît un aspect al revoluției culturale de la noi, o oglindire a transformării faptelor sociale și a conștiințelor individuale. De la atitudinea de contemplație estetizantă, de voită „lipsă de probleme", din unele poeme mai vechi:*

„Carte iubită, fără de folos,
Tu nu răspunzi la nici o întrebare",
(*Ex libris*).

poetul a trecut la marea bătaie de aripă, la gravitatea emoțională a unei priviri de ansamblu asupra rostului omului pe pămînt, asupra unor elemente de bază ale condiției umane, în Cîntare Omului. *Tot aici el părăsește anxietatea metafizică, întîlnirea înfiorată și aproape lugubră cu mitul creștin, din* Duhovnicească:

Uite sînge, uite slavă,
Uite mană, uite otravă.
Am fugit de pe cruce,
Ia-mă-n brațe și-ascunde-mă bine

ca să treacă la cutezanța prometeică, la titanica răzvrătire a omului împotriva universului și a zeilor, din Cîntare Omului:

Te vei lupta prin timpuri cu zeci de dumnezei
Ingrămădiți pe tine și poruncindu-ți: „Crede!"

imnul rațiunii revoltate:

Cel ce făcuse lumea, Iehova sau Satan,
Nu prevăzuse mintea și-n minte un dușman.

(Cîntare Omului: *La Stele*)

In fine, participarea emoțională la suferința celor asupriți și revoltați:

Tot una-i ce faci,
Sau culci pe bogați, sau scoli pe săraci...
. . . . . .
In blidul fierbinte, cu aburi gălbui,
Își duc parcă șingele lor

s-a transformat în cel mai mare poem,

Petru Dumitriu

(Continuare în pag. 3-a)

PARTIDULUI

Fără tine, luminătorule, prin vremi,
mi-ar fi crescut pe inimă mușchi și licheni, —
pe oase — cocleală, pe carne — rugină,
iar creerul meu, născător de lumină,
fără tine s-ar fi oprit
ca un ceas obosit.

Tu-mi dai în viață tărie și sens,
îmi faci timpul mai dens
și ne-ncăpător
a tot ce visez, ce voiesc și ce fac.
Ornicul, cu monotonul lui tic-tac,
și calendarul întocmit după astre,
le-am întrecut cu inimile noastre,
cu tic-tacul grăbit dar totuși cumpătat
al inimilor noastre care bat
și tot bat,
și tot bat, —
pentru Cincinalul-Olimp,
aburcat înainte de timp.

Am creat noi măsurători
în drumul către viitor, —
măsurători în funcție de-ale noastre tării,
cînd în casa lui Vasilache
ceasul bate
pentru revelionul anului 2000.
Și toate acestea numai prin tine
se fac, se-nțeleg,
dascăl mai mare ca orice mărime
care-n deget
susții
universul întreg.

Ochiul mi l-ai obișnuit să se-nvețe
cu plămădire,
cu frumusețe,
cu becuri incandescente,
cu copii sănătoși
fericiți
și precoci,
cu îngemănatele voci
și instrumente,
în simfonii și sonate, —
cu arhitectura blocurilor nou ridicate,
cu simetria desăvîrșită
a canalelor de irigație,
a lanurilor care dau pită,
a furnalelor săgetătoare
către zenit,
către soare.

Trupul meu e colonadă
de bronz care susține
templul cel nou.
Să se vadă
un scut
și un sprijin
în mine.
Anii mei sînt rădăcini
în pămîntul liber, într-al său cernoziom, —
să dea seve
în grîne,
în pomi, —
iar copacul să urce-n lumini.

Îți mulțumesc, semănătorule de stele,
tu, arhitect al conștiinței mele
și-al versurilor mele înginer,
dăltuitor în suflete și-n fier.
Pîinea mea,
aerul meu,
apa mea,
îți dau o floare de Nu-mă-uita
Și un bujor de purpură.
Pentru tine arta mea murmură,
pentru tine sînt bun fîrtat
și soldat viteaz.

Varsă-mi lumină peste obraz
ca să privesc cu obrazul scăpărător
spre tine
și,
prin tine,
spre viitor.

Al. Andrițoiu

FERESTRE DESCHISE

Ca ziarist și scriitor am vizitat în anii dintre cele două războaie mondiale diferite țări din Europa. Trebuie să mărturisesc că totdeauna mă întorceam din aceste călătorii cuprins de amărăciune. Ori pe unde mergeam făceam trista constatare că patria mea este puțin sau deloc cunoscută. Nimeni nu știa nimic despre istoria poporului nostru, despre poporul nostru, despre peisajul plin de frumusețe al țării noastre, despre arta și literatura noastră. Unii știau cîte ceva despre grîul romînesc sau despre exploatările petrolifere de pe Valea Prahovei. Atît.

În anii aceștia din urmă, ca mulți alții dintre ziariștii, scriitorii și oamenii noștri de artă, am avut prilejul să fac cîteva călătorii dincolo de hotare. Am constatat cu bucurie că situația s-a schimbat cu totul. Oameni din Moscova sau din Leningrad, din Kiev sau din îndepărtata Siberie, mi-au vorbit cu bună cunoaștere despre patria mea, despre oamenii ei, despre arta și literatura ei. La Weimar, în primăvara acestui an, trei chinezi, — dintre care unul era profesor universitar iar doi, scriitori de valoare — se arătau cunoscători ai artei noastre populare și a celor cîteva cărți romînești citite de ei în limba chineză. Un dramaturg coreean știa ceva despre teatrul romînesc, iar un regizor mongol și altul finlandez s-au interesat în amănunțime despre opera dramatică a marelui nostru Caragiale.

În același oraș de veche cultură, după ce vizitasem casele lui Goethe și Schiller, un ceh mi-a spus cît de impresionat a fost de vigoarea și originalitatea scrierilor lui Ion Slavici, iar un renumit romancier olandez își arăta admirația lui nemărginită față de proza măiastră a lui Mihail Sadoveanu. În bibliotecile și librăriile din toate țările de democrație populară am dat cu plăcere peste nenumărate opere ale scriitorilor noștri clasici și contemporani.

Dar cărțile clasicilor noștri și ale multora dintre scriitorii noștri de azi au trecut cu succes nu numai hotarele limbii noastre ci și hotarele graiurilor care se vorbesc în țările de democrație populară. Cărți romînești s-au tradus în cele două Americi, în țările Asiei și ale îndepărtatei Australii. Ele vorbesc celor mai îndepărtate neamuri despre viața de ieri și despre viața de azi a poporului nostru, despre luptele poporului nostru de muncitori și țărani, despre suferințele și despre nădejdile lui, despre luptele lui de altă dată și despre viața de azi, de muncă și de bucurie, închinată în întregime făuririi unei țări noi și unei vieți noi, liberă, în care bunăstarea fiecăruia să nu lipsească. Cîntecele vechi și cîntecele noi ale poporului nostru au ajuns astăzi pînă la capătul pămîntului. Istoria poporului nostru începe și ea să fie cunoscută, cum începe să fie cunoscută și frumoasa înfățișare a țării noastre, pentru că ferestrele, ca și ușile acestei patrii, sînt deschise. Din ce în ce vin pe meleagurile patriei noastre mai mulți străini. O informație publicată zilele acestea în ziare ne arată că numai în cursul acestui an Republica Populară Romînă a fost vizitată de 13 mii de oameni, care au venit la noi din 48 de țări. Printre acești vizitatori s-au numărat scriitori și ziariști, pictori și sculptori, muzicieni și artiști, savanți și tehnicieni, oameni ai muncii și oameni de afaceri.

Poporul nostru este iubitor de pace. Noi credem profund în posibilitatea conviețuirii pașnice între toate popoarele lumii. Nu avem nimic de ascuns. Le arătăm celor ce vin la noi orașele și satele noastre, cîmpurile și munții noștri, fabricile și minele noastre, școlile și clinicile noastre și, în general, tot ceea ce am izbutit să înfăptuim în puținii ani care s-au scurs de la eliberarea patriei noastre pînă astăzi. Celor dornici să asculte, noi le împărtășim fără sfială greutățile pe care le-am avut de întîmpinat în drumul nostru și pe care le mai întîmpinăm încă și le dăm lămuriri cu privire la planurile noastre de viitor. Vizitatorii țării noastre stau de vorbă nestînjeniți cu populația orașelor și satelor noastre, cu oamenii muncii din diferite sectoare de activitate, cu savanții și oamenii noștri de artă, cu scriitorii noștri. Ei află astfel tot ceea ce ar dori să știe. Pentru cei veniți din țări unde s-a dus ani și ani de zile o propagandă dușmănoasă împotriva patriei noastre și a poporului nostru, surprizele sînt, într-adevăr, mari. Față în față cu adevărul, ei mărturisesc sincer că au fost induși în eroare. Pe pămîntul nostru, acești străini întîlnesc un popor harnic și liber, muncind pentru îmbogățirea patriei care este în întregime a sa, și pentru propria sa bunăstare, mîndru de drepturile și libertățile cîștigate după secole de suferință. Acești străini văd setea de cultură a poporului nostru, cunosc arta noastră, cunosc literatura noastră și unii se miră cînd găsesc în librăriile și bibliotecile noastre, traduși în limba romînă, pe marii scriitori clasici ai lumii alături de scriitorii progresiști de pretutindeni, editați în tiraje uriașe. Obiect de mirare constituie pentru mulți marele număr al teatrelor noastre, al filarmonicelor noastre, al ansamblurilor noastre de cîntece și dansuri populare, precum și marele număr al bibliotecilor noastre și al oamenilor care învață carte și citesc literatură.

Călăuziți cu sinceritate de dorința noastră de pace, de muncă pașnică, de construcții pașnice, de înaltul spirit inaugurat acum cîtva timp la Geneva, noi dorim lărgirea relațiilor economice și culturale cu toate popoarele lumii. Noi dorim să vizităm și să cunoaștem mai bine toate țările globului. Noi dorim, de asemenea, să fim vizitați și cunoscuți cît mai bine de cît mai mulți oameni din străinătate.

Iată de ce sîntem siguri că în lunile și anii ce vor veni, relațiile noastre economice și culturale cu alte popoare se vor lărgi și mai mult, că țara noastră va fi vizitată de și mai mulți străini, că poporul nostru pașnic va fi cunoscut de și mai mulți oameni de peste hotare.

Zaharia Stancu

Învățăcelul

Soare... Soare...

În grădină
sub dogoare
și lumină
flori în straturi
zarzavaturi
și legume
fel de fel,
schimbă sfaturi
stau de glume
și birfesc — cîte nițel!

Țintă pentru zeflemele
este una dintre ele
— o lungană —
Stă departe
de tacîalele deșarte
și lipsite... de nivel.

Nu le vede,
nu le-aude,
nici n-ai crede
că sînt rude,
nici n-ai zice
că-s amice,
nici n-ai ține
că-s vecine...

„Craiul Zilei" (cum ar scrie
un poet cu măestrie)
săgetează,
arde, frige,
dar ea sus, pe catalige
soarbe rază după rază

și în arșița de-amiază,
perpelită și năucă
stă proptită de ulucă
și-aplecată, fermecată
cu privirea ferecată
cată, cată
după El...

Zice napul:
„Ți-a sucit, fetițo, capul!"

De cînd zorii se-nfiripă
ochii nu-l slăbesc o clipă
și de dragul lui se scurg
pînă scapătă-n amurg
și de dorul lui se sting
ca sub pînză de paing
cîtă-i noaptea — să-l întîmpini
la răspîntia celor cîmpini
iar și iarăși să-l petreci
pe albastrele-i poteci...

Ziua-ntreagă, vara-ntreagă
vraja nimeni n-o dezleagă...

Răsturnîndu-ți capul șui
sub săruturile lui
te întinzi
și te destinzi

parc-ai vrea să te desprinzi,
și te salți
și te înalți
parc-ai vrea
să te descalți
de opinca grea
a humii...

Și-astea toate-n văzul lumii!

Mai e locul
să te-ndemn
să-ți spui focul...
Nu?"
Dar floarea
nu-i făcu măcar onoarea
unei vorbe, unui semn!

(Două cepe
văd că tace...
— „Nu pricepe?"
— „Ași! Se face!")

...Și-i dă ghies
acum o sfeclă:
„Te-ai ales
și cu-o porecă!

Din cătun
pînă-n izlaz
toți îți spun
de la obraz
Floarea Soarelui..."
— „Ai haz,
dar umor în nici un caz"
a-ntrerupt-o
ex abrupto
floarea cea de la pîrleaz
scoasă în sfîrșit din fire
și cu fulgere-n privire...

„Aș putea să nu răspund!
Nu discut cu fitecine,
dar vă spun — ca-ntre vecine:
Cît mă-ntorc și cît m-ascund
El se ține
După mine,
El colindă
să mă prindă,
să mă afle, să mă vadă...
și din albă-n asfințit
ametit
de-atît pețit
bate crugul lui rotund
pînă-n vîrf și pînă-n fund
că mi-e frică să nu cadă
într-o bună zi grămadă!

Ba — pe cîte mi s-au spus,
luna, stelele și norii
îl numesc acolo sus
Soarele-Florii!

Marcel Breslașu

Copii ai întovărășiților din Dîmbovicioara

Desene de TIA PELTZ

O corespondență inedită a lui Mihail Eminescu

Printre călătorii romîni în Rusia de la sfîrșitul veacului trecut se numără și marele nostru poet Mihail Eminescu. O călătorie de la care se împlinesc 70 de ani. O călătorie puțin cunoscută, efectuată în împrejurări dureroase.

Era în vara anului 1885. Trecuseră doi ani de cînd mintea genială a poetului se întunecase pentru prima dată, mintea „acestei jertfe a unei societăți frivole și nepăsătoare", cum o numise Al. Vlahuță. Știm că după însănătoșirea sa aparentă în sanatoriul doctorului Obersteiner de la Ober-Döbling de lîngă Viena, după o călătorie în Italia, în tovărășia prietenului său Chibici Rîvneanu, Eminescu se întorsese în țară și fusese numit profesor de istorie la școala comercială din Iași. El fusese însă nevoit, din lipsă de ore, să suplinească în anul școlar 1884—1885 catedra de geografie și statistică de la aceeași școală. Și c rturile depuse aci zi de zi, ca să poată face față unor materii pentru predarea cărora nu avea nici pregătire adecuată, nici aplicație, nici destulă limpezime, precum și condițiile mizere de trai și lipsa de îngrijire permanentă, făcură ca poetul să se simtă din nou din ce în ce mai rău. De aceea, prietenii săi din Iași: profesorii Novleanu, V. Burlă, V. C. Buțureanu, dr. E. Max, și alții socotesc necesar să-l trimită timp de o lună în tratament la băile iodate de la Andrejevskij Liman (după o denumire mai veche, Limanul Hadjibei) de lîngă Odesa, pentru restabilirea sa fizică și, în primul rînd, pentru închiderea ulcerațiilor redeschise la picioare [1]). Călătoria s-a făcut cu trenul de la Iași, trecînd prin Chișinău, în primele zile ale lui august. Aci, la Andrejevskij Liman, Eminescu urmează o cură de băi de nămol, în stabilimentul doctorului F. Iachimowicz, care aduce bolii lui o ameliorare temporară. In discuțiile pe care — după cum mărturisește el însuși — le-a purtat cu acei puțini care știau nemțește sau franțuzește, printre care în primul rînd cu doctorul Iachimowicz și cu tînăra sa fiică Rozalie, desigur că un loc important l-au avut problemele literare. Cu atît mai mult cu cît subiectele cu caracter politic erau evitate cu grijă de doctorul polonez din pricina poliției țariste. De altfel știm că poetului i se pune la dispoziție, la cererea sa, din biblioteca medicului secundar, o ediție germană din Heine. De asemenea, nu încape îndoială că discuțiile cu caracter literar s-au oprit adesea asupra literaturii ruse și, probabil, în primul rînd asupra operei lui Pușkin, cu care știm că poetul romîn făcuse cunoștință încă din tinerețe, fie ca bibliotecar al bibliotecii „Gimnaziștilor" din casa dascălului său Aron Pumnul, fie ca membru al societății „Orientul" din București, sau colaborator și cititor al revistei „Familia" din Oradea. De altfel, marelui poet rus i se dezvelise cu numai cîteva săptămîni înainte un monument la Chișinău, monument a cărui ridicare fusese, după părerea ziarului de la Odesa, „Novorossiski krai", bună prin aceea că „atrăgea atenția poporului asupra lui Pușkin și pe mulți îi făcea să se intereseze de poezia lui".

Puține sînt documentele cunoscute pînă azi privind călătoria poetului romîn din august-septembrie 1885, în Rusia.

Primele știri sigure asupra șederii și tratamentului urmat de el la Liman le-a oferit în 1906 o scrisoare apărută în paginile „Convorbirilor literare"[2]). Ea fusese expediată din Liman la 18 august 1885 prietenului și fostului său coleg de școală, profesorul Vasile Burlă din Iași. Este prima scrisoare cunoscută — și în același timp singura cunoscută integral pînă astăzi — din corespondența marelui nostru poet, trimisă din Rusia.

Nu mult după publicarea ei, se întreprind cercetări la Limanul Hadjibei, unde, în registrul bolnavilor aflați în tratament la stabilimentul balnear al doctorului Iachimowicz, e găsit și numele lui Eminescu.

Și atît. Mult timp nu s-a mai putut afla nimic nou despre șederea poetului la Liman și Odesa. Pînă cînd, la treizeci de ani de la apariția scrisorii către V. Burlă, Octav Minar publică în cadrul unui articol, în revista „Cele trei Crișuri" din Oradea [3]), fragmentar, alte două scrisori trimise de Eminescu din Rusia, de astădată adresate profesorului Novleanu de la Institutele Unite din Iași. Apărute în preajma comemorării centenarului morții lui Pușkin, fragmentele acestea au fost folosite de atunci și pînă azi de mulți cercetători drept principala sursă de documentare privind părerile lui Eminescu despre Pușkin și traducerile sale din poezia poetului rus. (E vorba de traducerea poemului închinat lui Ovidiu).

Trebuie să menționăm însă că tot atît de numeroși sînt și cercetătorii care și-au exprimat îndoiala față de autenticitatea celor două scrisori publicate de Octav Minar. Gustul acestuia pentru senzațional și faptul că el se mai făcuse vinovat de contrafacerea unor texte publicate anterior în volumele „Cum a iubit Eminescu" și „Eminescu povestind copiilor", se adăuga la bănuiala născută de editarea scrisorilor fără indicarea precisă a datei și locului de unde și cînd au fost trimise. Unii cercetători au demonstrat că e neverosimil ca Eminescu să fi învățat în cîteva zile limba rusă atît de bine, încît să poată gusta și aprecia poezia lui Pușkin în original. Alții au observat că o scrisoare despre care editorul ei afirma că se găsește în colecția sa particulară, dar a cărei existență nu e confirmată de nimeni altcineva și al cărei original n-a putut fi văzut de nimeni, este ca și inexistentă pentru istoria literară. De altfel, nu mult după publicarea acestor două scrisori, O. Minar va face o nouă destăinuire, reproducînd un așa-zis fragment, care ar demonstra „originea nobilă" a unui străbun al poetului, dintr-o scrisoare trimisă de Eminescu din Odesa lui Novleanu, la 19 august 1885[4]).

Dar lipsa de autenticitate a „fragmentului" era de data aceasta evidentă.

Astăzi, la o jumătate de veac de la întîia publicare a unei corespondențe trimisă din Rusia de Mihail Eminescu, adăugăm la puținele documente cunoscute pînă acum, pe care le-am amintit mai sus, cîteva piese inedite. Este vorba de trei scrisori adresate de poet profesorului Novleanu la Iași și de o telegramă semnată de Novleanu, Burlă, etc. și trimisă doctorului Iachimowicz la Andrejevskij Liman. Aceste patru piese au fost găsite de noi într-un fond de arhivă personală, preluat de la Direcția generală a presei acum doi ani și se află actualmente, împreună cu întreg fondul, în colecția secțiunii Manuscrise și Documente a Bibliotecii Academiei R.P.R. Prima dintre cele trei scrisori a fost trimisă de Eminescu din Liman, datată: „15 august 1885" și scrisă cu cerneală neagră pe trei pagini de hîrtie de scrisori albă, de format obișnuit. Ea se deschide pe un ton glumeț, cu un reproș la adresa „clubului ghiftuit cu neagră calomnie de la Barothy" al prietenilor ieșeni. „Unde dracu e Sobornii ulița, despre care din cartea ta poștală am aflat pentru întiia dată? Cine mă calomniază pe acolo, chiar cînd mă coc în glod de 30 de grade Réaumur?" — scrie poetul, desigur făcînd aluzie la băile pe care le urma la Liman. Funcționarea defectuoasă a poștei îl revoltă. „Carta poștală, datată din 8 august, am primit-o abia ieri la 14 august — va să zică șase zile" arată Eminescu și întreabă îngrijorat dacă au ajuns la Iași cele

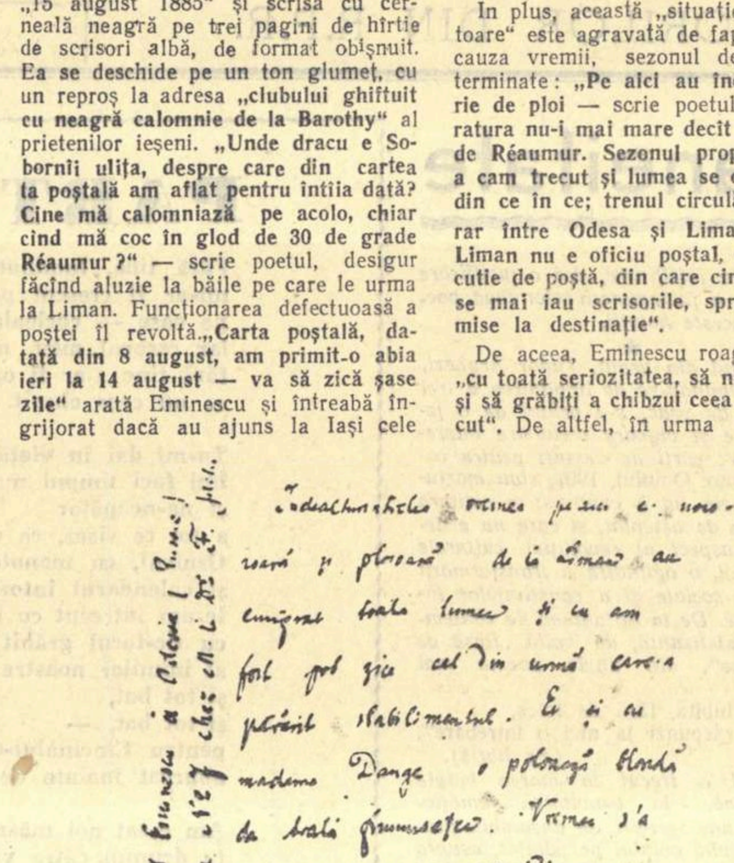
...drăchelele vremea pe aici e nouroasă și ploioasă de la Liman au emigrat toată lumea și eu am fost pot zice cel din urmă care-a părăsit stabilimentul. Eu și cu madame Dange, o poloneză blondă de toată frumusețea. Vremea s'a răcit. abia 10-12° Réaumur. și băi nu mai e cu putință de făcut. Purtați salutări prietenilor de la al tău amic M. Eminescu

dintîi scrisori pe care el însuși le-a trimis pe adresa prietenilor săi Novleanu și Burlă pe ziua de 12 ale lunii. Aflăm astfel că în aceste două scrisori poetul descria „pe larg progresul cam încet al curei" și cerea să i se trimită o sută sau o sută zece ruble, pentru a plăti la sfîrșitul lunii de cură băile, întreținerea și drumul pînă la Iași. In urma plecării prietenilor care-l însoțiseră, bolnav și necunoscînd pe nimeni în afară de doctor, Eminescu se simte singur: „Lumea a început a se cam rări de pe aici, — scrie el. Trenul între Odesa și Liman circulează acum cu mult mai rar și seara de fel. Prietenii Zaharia, Buțureanu, Onor Drăghici, doctorul Max s-au întors în țară; numai eu, cocostîrc străin, măsur malurile Limanului cu picioarele mele arhioloage". Incheierea scrisorii este scrisă pe același ton glumeț, ca și începutul ei, și privește aceeași „calomnie" a prietenilor din Iași cu privire „la caracterul călugăresc al celui ce semnează". Pentru a recompensa și stimula în același timp grija d-rului Iachimowicz acordată vindecării lui Eminescu, prietenii acestuia din Iași îi trimit prin Novleanu și Burlă, după primirea scrisorii poetului, următoarea telegramă: „Herrn Dr. Iachimowicz [5]). Empfangen Sie unseren aufrichtigen Dank und Verbindlichkeit für die besondere Aufmerksamkeit, die Sie unserem Eminescu in jeder Richtung schenkten. Novleanu, Burlă, etc."

Textul acesta nedatat și redactat cu creionul, probabil o ciornă, a fost scris de profesorul Novleanu pe pagina 4-a liberă a scrisorii lui Eminescu din 15 august. Trei zile după trimiterea acestei scrisori, la 18 august, poetul scrie din Liman — îngrijorat de soarta banilor solicitați din țară — pe lîngă scrisoarea cunoscută, adresată lui Vasile Burlă, și a doua scrisoare inedită, pe care ne propunem să o prezentăm aci. Textul ei este redactat pe hîrtie de scrisori, format obișnuit, în trei pagini și cu aceeași cerneală ca și cea dintîi.

„Pînă acum — arată Eminescu — am trimis șapte scrisori în țară — aceasta e a opta. Nu știu ce-o fi cu poșta de-aici, dar răspuns n-am primit la nici una, încît mă tem ca să nu-ntîrzie ori să dispară scrisorile voastre. Nu mai sunt decît douăsprezece zile pîn-la sfîrșitul lunii și cu toate acestea nici pîn-acum nu am banii necesari pentru plata doftorului. In orice caz, o situație îngrijorătoare pentru un om ca mine, cu totul străin de locurile acestea"...

In plus, această „situație îngrijorătoare" este agravată de faptul că, din cauza vremii, sezonul de băi e pe terminate: „Pe aici au început o serie de ploi — scrie poetul — temperatura nu-i mai mare decît de 12 grade Réaumur. Sezonul propriu de băi a cam trecut și lumea se cam rărește din ce în ce; trenul circulă mult mai rar între Odesa și Liman, iar în Liman nu e oficiu poștal, ci numai o cutie de poștă, din care cine știe cînd se mai iau scrisorile, spre a fi trimise la destinație".

De aceea, Eminescu roagă prietenii „cu toată seriozitatea, să nu mai uitați și să grăbiți a chibzui ceea ce e de făcut". De altfel, în urma băilor urmate, el se simțea acum—după cum reiese din cunoscuta scrisoare adresată lui V. Burlă și publicată în „Convorbiri literare"—mult mai bine, aproape însănătoșit. Durerile necontenite de cap, care-l chinuiseră la Iași, încetaseră, deși ulcerațiile de la picioare nu se închiseseră cu totul. De aceea simțea acum cu îndoită putere lipsa prietenilor, și în special lipsa de zilnică ocupație, care tortura mult mai decît orice pe cel care definise munca neobosită, creatoare, drept însăși „legea lumii moderne". „In uritul care mă lucrează — scrie el — orice știre e interesantă — gazetele puține care îmi vin în mînă le citesc din slovă în slovă, pînă chiar și anunțurile, atît de ahotnic te face singurătatea și lipsa de ocupație zilnică". Și, dornic de noutăți, cere prietenilor din țară să fie ținut la curent cu desfășurarea și scopul întrevederii de la Kremsier dintre Alexandru al II-lea, țarul Rusiei, și Franz Iosef, împăratul Austro-Ungariei, despre care „din „Neue Freie Presse" pe care-o cumpăr din cînd în cînd, deși totdeauna cam veche" a aflat că ar fi „ceva cu totul extraordinar", cere să fie ținut la curent cu tot ce se întîmplă în țară, chiar și „ce măritișuri și însurători se mai proectează și pe cine ați mai îngropat în vremea din urmă". Fiindcă „oamenii de aici nu vorbesc nimic, mai ales nu politică".

Sezonul de băi se închide, cura urmată în stabilimentul d-rului Iachimowicz de la Liman ia sfîrșit și Mihail Eminescu pleacă la Odesa pentru a-și cumpăra bilet de drum pentru întoarcere în țară. Dar aici, de la Odesa, scrie el la 2 septembrie 1885 cea de a treia scrisoare inedită profesorului Novleanu. Scrisoarea e redactată pe hîrtie albă de scrisori format mic, în patru pagini și cu cerneala obișnuită. Eminescu își anunță prietenul că a primit în sfîrșit suma de bani atît de solicitată, dar că sosindu-i atît de tîrziu, ea nu mai poate să-i acopere toate cheltuielile, cu toate economiile făcute. „Suta de ruble am primit-o — scrie el — și i-am dat-o doftorului, împreună cu ce-i mai eram dator. Eu însumi am rămas fără nici o lețcaie, n-am cu ce mă întoarce". Și mai departe: „Formalitățile la poștă sunt atît de penibile, încît banii i-am primit abia ieri, la 1 septembrie, adică șapte zile după espedare". De aceea, el cere să i se mai trimită „una sută franci, ori schimbați în ruble, ori în hîrtie romînească, căci alt fel nici nu mă pot urni din loc". Dacă n-a făcut aceasta mai curînd a fost și pentru faptul că „nădejdea mea era că nu te-oi mai supăra pe tine. 'I scrisesem lui Bodescu — arată poetul — să-mi trimeată o sută de franci ce aveam a-i primi de la Școala Comercială. Dar din nenorocire, el a fost absent din Iași și nu mi-a trimis nici pînă acuma nimic. Te rog dar, nu mă uita, căci, — afară de doctorul — nu mai cunosc pe nimeni în toată Odesa și poți înțelege ce greu e să rămîi fără nici o lețcaie într-un oraș cu totul străin". De altfel, dacă a plecat de la Liman — se justifică Eminescu — a făcut-o silit, fiindcă „vremea pe aici e nouroasă și ploioasă; de la Liman au emigrat toată lumea și eu am fost pot zice cel din urmă care-a părăsit stabilimentul. Eu și cu madamme Dange, o poloneză blondă de toată frumusețea. Vremea s-a răcit, abia 10-12 grade Réaumur, și băi nu mai e cu putință de făcut".

La Odesa Eminescu stă la hotel, un hotel pe care, desigur pentru a face economie, l-a ales printre cele mai ieftine. „Eu șed aci — scrie el — într-un hotel de mîna treia — Hotel Strassbourg..." La una dintre puținele distracții pe care și le mai permitea: a bea o cafea sau a citi ziarul pe care nu și-l poate cumpăra, a renunțat din aceleași motive: „neavînd parale, nu mă mai duc nici la cafenea măcar".

Dar Eminescu nu este totuși cu totul singur la Odesa. Odată cu terminarea sezonului de băi plecaseră în oraș și doctorul F. Iachimowicz cu familia lui. In special tînăra fiică a doctorului, Rozalie, fusese probabil înduioșată de nefericirea tînărului și frumosului poet străin și atrasă de farmecul personalității sale. Faptul că Eminescu își dă prietenilor săi din Iași adresa la locuința din Odesa a doctorului, nu adresa hotelului Strassbourg, îndreptățește supoziția că poetul devenise unul dintre apropiații familiei Iachimowicz. In orice caz, faptul că în scrisoarea trimisă din Odesa, Eminescu informează pe Novleanu și despre numele și despre cunoștințele de limbi străine ale „îngerașului", care „e fiica doctorului Iachimowicz", aruncă oarecare lumină asupra relațiilor sale cu aceasta. „Știe nu numai franțuzește, ci și nemțește, și englezește — scrie poetul — însă fiind polonă, are mare ură împotriva nemților și nu vrea să vorbească nemțește". Se știe că în această epocă o bună parte din poporul polon gemea sub cizma prusacismului reacționar și sub jugul monarhiei habsburgice, și aceasta explică sentimentele fetei d-rului Iachimowicz.

Încheiem prezentarea noastră. Aruncînd acum o ultimă privire de ansamblu asupra celor patru piese inedite, constatăm că ele aduc o serie de întregiri, de trăsături noi și substanțiale în tabloul pînă azi prea puțin cunoscut al călătoriei marelui nostru poet Mihail Eminescu în Rusia. Deși considerăm corespondența poetului de la Liman și Odesa publicată pînă azi, cu toate adăugirile aduse aci de noi, încă insuficientă pentru definitivarea acestui tablou. Au mai rămas destule locuri obscure.

Descoperirea altor scrisori ale poetului sau, în general, a oricărei alte mărturii privind această epocă din viața lui, le-ar putea lumina. E o sarcină a cercetărilor viitoare.

Nicolae Liu

1) V. Buțureanu și Novleanu făceau parte din conducerea liceului „Institutele Unite", Vasile M. Burlă, fost coleg de școală cu Eminescu, era în această epocă profesor de limbi clasice la liceul particular „Humpel" iar dr. E. Max, cunoscut ginecolog, preda la „Institutul Gregorian". Faptul că dr. Max s-a ocupat îndeaproape de băile de la Odesa, cărora le consacrase de altfel un studiu publicat cu numai un an înainte, a contribuit desigur și el la hotărîrea luată de prietenii poetului în vara anului 1885.

2) Cf. „Convorbiri literare", 1906, p. 1113, 1114.

3) Cf. O. Minar — Pușkin și Eminescu. In: „Cele trei Crișuri", nr. 1-2, ian. febr. 1936, p. 21-22.

4) Cf. O. Minar: Eminescu, Aspecte din viața și opera poetului, Buc. p. 21.

5) Dăm aci traducerea romînească: „Domnului Dr. Iachimowicz. Primiți mulțumirea și îndatorirea noastră sinceră, pentru atenția deosebită pe care o acordați în toate privințele lui Eminescu al nostru. Novleanu, Burlă etc.

6) Intîlnirea de la Kremsier a avut loc între 13 și 15 august 1835. Ziarele vremii, care au făcut mult zgomot în jurul acestei întîlniri a celor doi împărați, anunțau că aci s-ar fi discutat, între altele, situația din Balcani.

RECENZIE

Un nou poem epic

Ion Brad: „Balada împușcaților"

Tragedia războiului care pîrjolește plaiurile și învăluie cu aripa morții viețile oamenilor, a trezit în repetate rînduri ecouri în literatură. Dar a evoca astăzi momente ale acestei impresionante tragedii înseamnă mai mult decît simpla consemnare a împrejurării în care umanitatea suferă. Pentru poetul pătruns de sensul istoric al vieții noastre, pacea nu e o noțiune abstractă; ea constituie condiția esențială a clădirii unei existențe libere, senine și prospere, în afara căreia marile satisfacții ale muncii creatoare sînt de neconceput.

„Balada împușcaților", poemul recent apărut al lui Ion Brad, face sensibil acest adevăr. Mesajul și structura poemului nu constituie o apariție întîmplătoare în creația lui Ion Brad. Incă din volumul „Cu sufletul deschis", în ale cărui pagini se contura imaginea unui poet-cetățean, dornic să celebreze în versul său marile realizări ale vieții noi, Ion Brad și-a exprimat recunoștința față de poporul sovietic, al cărui sprijin l-am simțit necontenit în lupta pentru eliberarea noastră de sub jugul fascismului cotropitor:

„Slavă ție, larg pămînt rusesc,
Stepe și mesteceni, rîuri ce vuiesc,
Sate și orașe de oțel și piatră...
Fiii voștri iarăși, în torent ne-nfrînt
Au cosit negara de pe-acest pămînt
Și ne-au dat lumină, liniște și vatră".
(„Umăr lîngă umăr").

Această idee prețioasă, scumpă poetului, poate fi regăsită și în „Balada împușcaților". Fabulația poemului e simplă: într-unul din tîrgurile Ardealului, pe unde trăiau din moși strămoși cobzari romi, fasciștii în retragere chefuiesc în cel din urmă ceas dinaintea fugii și cheamă lăutarii să le cînte. Dar vestea apropierii armatei sovietice împrăștie panica în rîndurile lor. De furie, naziștii îi condamnă pe lăutari la moarte. Zvîrliți în temniță, cobzarii cunosc aici un activist de partid. Omul acesta își aștepta moartea cu seninătate, după ce făcuse nenumărate acte de eroism împotriva ocupanților odioși. In temniță cobzarii au intrat cu inimile strînse. O ceață grea le învăluie gîndurile. Dar comunistul îi întîmpină cu un optimism caracteristic, pe care poetul l-a redat cu autenticitate. O noapte întreagă au stat lăutarii la sfat cu necunoscutul. Și, treptat, lumina și încrederea în viitor le-au umplut pe de-a-ntregul sufletele. O spun singuri cu simplitate, exclamînd, minunați de tăria luptătorului:

Ei, ce om!
In jurul lui stăteau ca sub un pom
Care drumețului slăbit îmbie
Inima lui de poame, aurie.

Acest moment important, realizat de poet cu bune mijloace artistice, va fi hotărîtor pentru cobzarii întemnițați. Curînd, sosirea trupelor sovietice eliberatoare îi smulge morții. Nemții contraatacă însă cu forțe superioare și le ocupă temporar tîrgul. Denunțați de notabilitățti că au ieșit cu însuflețire în întîmpinarea rușilor, cobzarii cu familiile lor sînt uciși puțin înainte de ceasul definitivei lor eliberări.

Acest moment, ca și cele care îl preced, îl zguduie pe cititor și conștiințele se pătrund de chemarea poetului care condamnă atrocitățile războiului.

Episoadele „Intîlnirea", „Groapa comună", „Execuția" și mai cu seamă „Despărțire" ilustrează modul în care Ion Brad realizează fuziunea între epic și liric. Poemul „Balada împușcaților" are o țesătură epică, fiind alcătuit din diferite capitole cu personaje și întîmplări ce le definesc. Insă materialul faptic al poetului din care se constituie substanța sa epică se împletește cu patosul liric, prin mijlocirea căruia poetul reliefează semnificația evenimentelor, care devine mai sensibilă cititorului.

Chiar și zugrăvind momentul execuției, în care timpul însuși se pare că s-a oprit spre a-și ține răsuflarea, atît de dramatică e fiecare clipă, poetul punctează succesiunea întîmplărilor cu cîte un cuvînt sau vers, prin care se exprimă prezența lui afectivă, intensitatea răscolitoare cu care eroul liric trăiește drama cobzarilor.

Asemenea intervenții realizează, pe lîngă o condensare firească a narațiunii, și varietatea în expoziția faptelor zugrăvite. Cînd execuția a avut loc, poetul exclamă zguduit:

De ce să văd cruzimea însăși goală,
Trăgînd în piepturi ultima rafală.
...De ce? De ce?

Succesiunea interogațiilor, departe de a constitui un facil artificiu retoric, este de bun efect artistic. Ea sugerează crisparea îndurerată, amărăciunea poetului și, amplificînd atmosfera de revoltă, solicită imaginația cititorilor în perceperea cuprinzătoare a episodului tragic al execuției unor oameni nevinovați și setoși de viață.

Notațiile sobre, înfiorate parcă de cruzimea celor petrecute, se încheagă în imagini artistice izbutite, cum e de pildă cea din final, exprimînd în numele oamenilor cinstiți angajamentul poetului de a face cu neputință pe viitor drame ca aceea zugrăvită în tulburătorul său poem.

Construind cu pricepere o compoziție unitară, în care elementele lirice și epice sînt dozate judicios, Ion Brad dovedește prin acest nou poem intensitatea cu care trăiește momentele de viață redate, forța expresiei, universul său de imagini bogat, sugestiv, străin în cea mai mare parte de convențional și artificios. I-am reproșa totuși poetului unele exagerări pe linia unui patetism căutat (cum e cazul, bunăoară, în finalul capitolului „In zori") și utilizarea predilectă, nu întotdeauna motivată artistic, a leit-motivelor evocatoare. Se cuvine să spunem însă că asemenea rezolvări facile nu umbresc reușita de ansamblu a poetului.

Valorificînd creator resursele folclorice și situîndu-se pe o poziție etică înaintată în condamnarea războiului, talentatul poet Ion Brad marchează cu „Balada împușcaților" o nouă etapă a creației sale, ale cărei manifestări viitoare le așteptăm cu legitim interes.

H. Zalis

Moravuri condamnabile

In discuțiile literare ce se desfășoară în presă și în publicațiile de specialitate, s-a creat o atmosferă nouă, prietenească, favorabilă luptei principiale de opinii și defavorabilă ofenselor și defăimărilor, practicate pe scară largă în presa burgheză. In țara noastră un scriitor poate să scrie astăzi cu încredere și curaj — dacă scrie de pe pozițiile realismului socialist — fără spaima de a fi prigonit de critici fioroși, decişi să-l nimicească, să-l scoată cu sila din literatură.

Din cînd în cînd însă, răbufniri recidiviste ale vechilor obiceiuri „critice" tulbură — din fericire pentru puțin timp — atmosfera tovărășească din viața noastră literară. O astfel de manifestare regretabilă o constituie nota apărută în ziarul „Munca" din 4 septembrie semnată Anton Theodor. Pe un ton de o violență necruțătoare, autorul notei își manifestă intenția nemascată de a desființa piesa „Ziariștii" de Al. Mirodan, pe care nici măcar n-o cunoaște în întregime. Pornind de la lectura unor fragmente apărute în „Gazeta literară", Anton Theodor își creează iluzia că se află în posesia întregului text al piesei și o discută ca atare. El ignoră faptul că o lectură fragmentară, completată de o imaginație oricît de fecundă, nu se poate substitui totuși unei cunoașteri integrale a lucrării luate în discuție. Să emiți judecăți de valoare cu privire la o piesă din care ai citit doar pasaje, înseamnă să nu fii conștient de răspunderea ce ți-o iei, făcînd aprecierile respective. Dar nu numai atît. Răspunderea e cu atît mai mare, cu cît autorul notei se erijează în reprezentant al tuturor ziariștilor, iscălindu-și aprecierile „critice" cu un nume colectiv: „Asta o spun ziariștii care nu seamănă și nici nu vor să semene celor pe care tov. Al. Mirodan vrea să-i introducă prin contrabandă în breasla noastră". Asadar, fără a primi vreo delegație din partea „breslei", tovarășul Anton Theodor consideră că o reprezintă. Cum o reprezintă, s-a văzut: făcînd în mod arbitrar critica (ne vine greu să o numim astfel) unei piese în cea mai mare parte necunoscută lui, calificînd-o drastic o „aventură literară" care, „din fericire", nu va vedea lumina rampei, după ce („păcat"!) o văzuse pe aceea a tiparului.

Autorul notei din „Munca", întemeindu-și majoritatea obiecțiilor pe considerente de ordin lingvistic, jenat fiind de limbajul eroilor piesei, se pripește să găsească și izvorul acestor deficiențe, stabilind filiații ignitoare cu „monumente literare de penibilă memorie" ca „Tenebras — marele cotcar". Un erou al piesei, redactorul-șef Cerchez, este numit pe rînd, într-o calculată gradație, de către tov. Anton Theodor: „eroul „pozitivist" Cerchez", „acest Cerchez", „Cerchezul ei (al gazetei „Viața" n.n.) de redactor-șef", etc. Apoi: „acești triști eroi și pretinși confrați ai noștri", „teorie cercheziană", „contribuțiile cercheziene la progresul biologiei", „aforisme care bat cîmpii în mod nevinovat", etc., etc. Acesta e arsenalul „critic" al tov. Anton Theodor. Cu astfel de arme începe să discute o piesă necitită, în numele întregii bresle a ziariștilor, pe motivul că nu se recunoaște în eroii piesei („eroii acestei piese, zău că nu sîntem noi ziariștii, în carne și oase").

La Congresul scriitorilor sovietici, Ilya Ehrenburg spusese cu multă dreptate: „necruțător trebuie să fii cu dușmanii și nu cu tovarășii".

Ecoul acestor cuvinte n-a ajuns probabil pînă la autorul notei din ziarul „Munca": Al. Mirodan a fost tratat ca un autentic dușman.

Cu o înverșunare demnă de o cauză mai bună, Anton Theodor se năpustește asupra piesei, disecă fiecare replică, fiecare gest, cu intenția transparentă de a „descoperi" lipsuri și obiectează cu răutate într-un ton de acră persiflare, emițînd la fiecare pas „sentințe" ofensatoare.

Evităm aici discutarea în fond a problemelor ridicate de piesa lui Al. Mirodan deoarece, ca și tov. Anton Theodor, nu am avut posibilitatea de a citi piesa în întregime. In așteptarea prilejului cînd o vom putea face, ne exprimăm dorința de a nu mai întîlni și alte manifestări injurioase ca aceea discutată în nota de față.

Dumitru Solomon

CURIER literar

● A apărut: în EDITURA TINERETULUI „In valea marelui fluviu" roman de Felix Aderca.

● E.S.P.L.A. a tipărit în traducere romînească cel de al treilea volum și ultimul din ciclul „A treia lovitură" de André Stil.

● „Generația mea" se va intitula noul volum, reunind versuri scrise în ultimii ani de poeta Veronica Porumbacu și tipărit de Editura de stat pentru literatură și artă.

● Tot la E.S.P.L.A. se pregătește pentru tipar un volum cuprinzînd studii în care Geo Bogza schițează profilul a trei personalități ale culturii universale: Ciu Yuan, Walt Whitman și Henry Fielding.

● A apărut în librării nr. 8 al revistei „Viața Romînească" din al cărei cuprins spicuim ciclul de instantanee intitulat: „Uzinele 23 August", semnat de poeții Emilia Căldăraru, Florin Mugur, Violeta Zamfirescu ș. a.

Dintre materialele de proză sînt de semnalat: continuarea romanului „Moromeții" de Marin Preda și începutul unui nou roman, „Soare de august" de Al. I. Ștefănescu.

La critică semnează: D. Micu — „Despre poezia Mariei Banuș"; Perpessicius: „Pe marginea unei antologii de poezie" și I. Vitner: „Go-Mo-Jo sau virtuțile clasicismului". Numărul mai cuprinde recenzii și o revistă a revistelor.

Mihail Sadoveanu—OPERE (vol. 3)

Al treilea volum al Operelor lui Mihail Sadoveanu este alcătuit din povestiri, apărute în patru cărți, acum aproape o jumătate de veac: „La noi în Viișoara", „Vremuri de bejenie" (1907), „Insemnările lui Neculai Manea" și „O istorie de demult" (1908). Ținînd seama de amploarea șirului de întîmplări prin care trece sau cărora le este martor profesorul Neculai Manea, de bogata galerie de tipuri realizate de autor în această carte, am putea da dreptate acelor cercetători literari, care înscriu „Insemnările" între romane.

Cu acest prilej, trebuie subliniat că, mai ales în zugrăvirea lumii orașelor, a folosit Mihail Sadoveanu povestirea de acest fel — cu acțiunea amplă, cu multe personaje. „Floare ofilită", „Cazul Eugeniței Costea", „Locul unde nu s-a întîmplat nimic", „Oameni din lună", etc. și chiar „Ion Ursu" sau „Haia Sanis" aparțin aceleiași familii de scrieri ale operei lui Sadoveanu, în centrul cărora stau destinele triste ale necăjiților din tîrgurile de provincie; din scrierile închinate necăjiților de la sate, puține ajung la întinderea celor de mai sus. Dacă am încerca explicarea folosirii predilecte a anumitor specii literare, atunci cînd e vorba de conflicte și drame aparținînd unor lumi anumite, credem că nu e exagerat să ne gîndim la faptul că lumea orașelor, în special cea necăjită, apăsată, atrăgea din ce în ce mai mult atenția scriitorilor de la începutul secolului, în epoca de sporire a rîndurilor proletariatului. Scriitorilor realiști li se dezvăluia o lume nouă de probleme și caractere umane. Un scriitor ca Sadoveanu înțelegea să se ocupe amplu de aceste probleme atît de mult și diferit discutate în anii formației sale. De aici, folosirea speciilor literare care permiteau o mai amplă dezbatere a problemelor ce frămîntau lumea orașului capitalist al Romîniei dinaintea primului război mondial. „Insemnările lui Neculai Manea" ar face așadar parte din operele literare care ilustrează apropierea continuă a literaturii noastre de mediul în care se dezvoltau și se adînceau principalele contradicții caracteristice orînduirii capitaliste, de mediul orașelor. Aceste contradicții vor fi dezvăluite de literatură în toată adîncimea lor abia după eliberarea țării noastre — și Mihail Sadoveanu o va face, de pildă, în „Nada florilor".

Aici, în „Insemnările lui Neculai Manea", sîntem purtați în lumea unei mici burghezii din care se recrutau multe din exemplarele faunei politice, cum e Leonard Iliescu, profesorul de geografie, un liberal adept al măsurilor tiranice, unul din cei care aveau să educe prima generație de tineri gîlăgioși și totalitariști. „Eu, să vă spun drept, să fiu în locul ministrului — se destăinuie el — aș tăia în carne vie... Știi cum aș organiza școlile? Ca la armată!... Scurt... Și rablele, cei care și-au trăit traiul, și-au mîncat mălaiul, afară! afară! nu mai au ce căuta în învățămînt... Acu-i vremea celor tineri..." Din aceeași lume se recrutau și oamenii decăzuți, descompuși sau numai înfrînți de viața în societatea care-i înconjura — dintre care fac parte nu numai alde Radianu sau Maria Cumpănă, dar însuși eroul povestirii, Neculai Manea. Acesta e un om care-și pierde orice ideal, care trăiește vegetînd, ascultînd pălăvrăgeli și bîrfeli, pălăvrăgind și bîrfind la rîndul său, consumîndu-se, ca și cei din jur, într-o viață lipsită de orizont și de glorie. O iubire neîmplinită, o căsătorie care-l deziluzionează, un copil de care-și legase toată dragostea sufletului lui și care moare — acestea, împreună cu ostilitatea lumii din jur, îl gonesc pe Neculai Manea din București într-un tîrg de provincie. „Notele" cu care Profira Sadoveanu încheie acest volum, indică existența reală a celor mai multe din personajele cărții și a dramelor lor. În orașul Fălticeni, unde trăia Sadoveanu în epoca în care a scris povestirile ce alcătuiesc acest volum, au existat — cu alte nume, dar cu destine apropiate — și Neculai Manea și Ion Radianu și alții din eroii „Insemnărilor". Intr-un astfel de oraș, soarta eroului e încă mai lesne supusă apăsărilor care-l înconvoaie și mai mult, îl înfrîng. Oare nu va ajunge și Neculai Manea către nebunie, ca Radianu, ori către nepăsare deplină ca Dragomir și ca alții? Sensul amar al povestirii este subliniat și mai puternic de finalul ei, în care Neculai Manea declară că a găsit, *în sfîrșit*, fericirea, — atunci cînd trăiește de ani de zile cu nevasta unui prieten și are cu ea doi copii!... In acest sens amar este cuprins protestul împotriva societății care aduce atîta gol sufletesc în viața oamenilor, înfrîngîndu-i, uniformizîndu-i, adică dezumanizîndu-i.

Cronica literară

Cu excepția „Vremurilor de bejenie", episod din vremea cînd a fost ucis Ion Vodă cel Cumplit, celelalte povestiri cuprinse în acest al treilea volum al Operelor lui Sadoveanu sînt, ca să spunem astfel, de actualitate — se petrec în epoca în care au fost scrise. Ele cuprind întîmplări pe care autorul lasă să se înțeleagă că le-a văzut și auzit el însuși. Aceleași „Note" ale Profirei Sadoveanu atestă că ele s-au petrecut aevea. Modificările aduse de scriitor, sub raportul desfășurării faptelor, au fost minime, ținînd cel mai adesea de cerințele organizării artistice a materialului. Avem astfel în acest volum o cronică reală a vieții unei societăți — reală în sensul cel mai adevărat al cuvîntului. Putem, de pildă, reconstitui tabloul satului romînesc, chiar și numai din cele trei culegeri de povestiri, cuprinse în al treilea volum al Operelor. Un răzeș care nu-și părăsește pentru nimic mîndria sa de om liber și care-l urăște pe ce împilează și jefuiește („Sfaturi vechi"); un alt răzeș e îndurerat că nepoții lui se ceartă și se bat pentru moștenire („Cearta"); un al treilea rupe oasele notarului, slujbaș al ocîrmuirii, pentru că voia să-i fure dragostea („Cel mai tare"); un biet țăran iese cu baltagul înaintea perceptorului pentru că i-a luat tot din casă pentru impozite („O umbră"). Apoi multe povești de dragoste pătimașă, multe revolte surde sau izbucnind în revărsări mistuitoare, adesea aducătoare de moarte — adică întreg peisajul de pasiuni puternice, de oameni aspri, caracteristic operei lui Mihail Sadoveanu. Puterea sufletească a omului din sat este incomparabil mai mare, în povestirile lui Sadoveanu, decît a orășanului pe care-l zugrăvește el. Intîlnim aici, în întîmplările acestui volum al treilea, pe un înaintaș al revoltatului din „Județ al sărmanilor", pe omul care-și face dreptate singur. Petrache („O umbră") e un om care, în alte condiții, ar fi capabil de o imensă dăruire sufletească. Cu o nefirească liniște, de parc-ar povesti cine știe ce întîmplare obișnuită, el se destăinuie: „... Aștept pe preceptu... am eu cu dînsul o socoteală... Moș Gheorghe, am ajuns de nu știu pe ce lume-s... Mi-i nevasta bolnavă, și mi-a murit băiețelul cel de trei ani în postul ista... Iaca, acum trei zile, a venit ș-a pus mîna pe văcuță, mi-a luat cojocul, niște lăicere, și eu nu eram acasă... Eu intru cu el în păcat... Așa am ajuns de parcă îs dușman cu toată lumea! E-he! De cînd rabd eu! Is plin de venin pînă-n gît!... De-acu în noaptea asta, pot să zic că toate au să se sfîrșească..." Omul vorbește domol, oftează adînc, parcă îi pare și lui rău de ce vrea să facă, dar altă soluție el nu mai găsește! Și totuși, umanitatea lui e mai presus de orice îndoială, cu toată crima pe care se pregătește s-o săvîrșească. El nu uită să vestească pe drumeți că o bîrnă de la podul din vale e putredă și s-ar putea rupe. Disperarea din sufletul lui e împletită indestructibil cu căldura umană. Fapta lui, cu toată grozăvia ei, nu mai are aspectul unei crime, ci capătă semnificația unui act de dreptate. Calda umanitate caracterizează pe acești eroi ai lui Sadoveanu din lumea satelor. E unul din marile merite ale operei sale, de a fi arătat uriașele rezerve de bunătate, omenie, de înțelegere a durerii care sălășluiesc în sufletul omului din popor. Mulți din eroii săi sînt oameni care săvîrșesc fapte de spaimă: Anița cea frumoasă își omoară bărbatul („O istorie de demult"); doi oameni tăinuiesc și scapă de urmărirea autorităților pe unul care a ucis un om („Emigranți la Brazilia"). Dar adevăratul vinovat este altul — ne spun aceste povestiri: este societatea care e în așa fel orînduită, încît împinge pe oameni la astfel de fapte. Prin această concluzie, se încheagă în opera lui Mihail Sadoveanu analiza unei întregi orînduiri, a unui întreg regim. Vechilii boierești, vătafii, boerii înșiși și întregul lor aparat administrativ și de pază, se perindă și în povestirile cuprinse în acest volum ca și în atîtea altele.

Alte povestiri din volum („Țapul", „Cufundarul", „In pădurea Petrișorului", „Scigal", „Pulca", etc.) aduc sentimentul cald al dragostei pentru animale, pentru natură, pentru drame care se consumă neștiute, în lumea unor viețuitoare apropiate omului. Astfel de povestiri au putut forma conținutul unor culegeri pentru copii.

Firește, nu poate fi vorba, în discutarea unui astfel de volum de Opere, despre un profil deosebit pentru fiecare din volumele ciclului. Cu atît mai mult, cînd alcătuirea lor nu urmărește vreun criteriu tematic sau privitor la aspecte artistice, ci urmează ordinea cronologică a aparițiilor. Iar la Mihail Sadoveanu, care în tot decursul activității sale îndelungate a cuprins deopotrivă principalele sale sectoare tematice (trecutul istoric, lumea satelor, a orașelor, povestiri cu caracter folcloric) — a căuta să surprinzi precumpănirea vreunuia din ele în creația unui an sau a doi ani, este cu totul zadarnic. Sumarul volumului o dovedește. Ar rămîne atunci de discutat treapta dezvoltării talentului său, a mijloacelor sale artistice.

Din acest punct de vedere, vrem să ne oprim, fie și în treacăt, asupra povestirii istorice „Vremuri de bejenie", al cărei stil și modalitate de tratare țin încă de avîntarea romantică a „Șoimilor" și, mai puțin, a „Neamului Șoimăreștilor"; ea se va păstra pînă la „Nunta Domniței Ruxandra". In aceste povestiri, chiar și limbajul utilizat este diferit de acela la care va ajunge scriitorul în „Frații Jderi" mai ales. Acum scriitorul încă n-a ajuns la vorbirea cu mireasmă cronicărească, plină de imagini și ceremonial, caracteristică „Fraților Jderi". Costea Morocine și Andrieș Hamură din „Vremuri de bejenie" se exprimă cu vorbele lui Petrache din „O umbră", sau ale bunicului Manole Crețu din „Sfaturi vechi". E vorbirea tradițională, obișnuită, a omului din popor.

Insă, în ce privește redarea mișcării interioare a oamenilor și a gesturilor, a tumultului maselor umane, a peisajului, etc., toate acestea sînt ale aceluiași maestru al limbii romînești, care a înțeles atît de bine și de adînc omul și natura patriei noastre, și le-a redat cu atîta strălucire de-a lungul a aproape șase decenii de activitate literară.

Mihai Gafița

Probleme actuale ale criticii literare

La începutul celui de-al doilea deceniu de la eliberare se poate spune cu deplină siguranţă că literatura noastră a parcurs o perioadă de creştere rapidă şi multilaterală, că se avîntă în larg cu pînzele întinse, spre un ţărm minunat, pe care puţini l-au întrezărit acum zece ani.

Viaţa a confirmat şi în ţara noastră că singura cale pe care literatura poate ajunge la înflorire este aceea luminată de partid şi deschisă de revoluţia democrat-populară — calea artei realist-socialiste, a artei care nu cunoaşte alte interese mai presus de acelea ale poporului, şi nici o frumuseţe mai nobilă decît frumuseţea luptei acestuia pentru cucerirea fericirii. Avem astăzi o literatură care continuă tradiţiile de preţ ale clasicilor noştri, o literatură tot mai strîns legată de viaţă, însufleţită de ideile luptei pentru victoria socialismului şi a păcii, de încredere optimistă în forţele oamenilor muncii, în viitor.

Succesele literaturii trebuie să constituie pentru scriitori un îndemn de a crea noi opere, demne de transformările revoluţionare pe care le înfăptuieşte poporul, menite să-l însufleţească în luptă şi să transmită posterităţii, în toată strălucirea, imaginea epocii noastre.

Literatura noastră a folosit însă prea puţin bogatul material pe care îl oferă viaţa pentru a crea imaginea artistică a oamenilor înaintaţi, a eroilor vremii noastre. De o bucată de vreme au fost neglijate, atît de prozatori, cît şi de poeţi, teme din cele mai importante sectoare ale realităţii.

Oglindirea întregii frumuseţi şi complexităţi a vieţii epocii noastre, exigenţa sporită a maselor de cititori, crearea unei literaturi care să înfrunte vremurile, impun scriitorilor înlăturarea slăbiciunilor existente în domeniul formei artistice, perfecţionarea măiestriei.

Creşterea rolului educativ şi a vigoarei artistice a literaturii nu este cu putinţă fără o luptă necontenită împotriva înrîuririlor ideologiei burgheze, a denaturărilor realismului socialist, a confuziilor care frînează încă dezvoltarea literaturii.

Iată de ce un public numeros a salutat şi a urmărit cu viu interes discuţiile literare din ultima vreme, socotindu-le ca un fenomen pozitiv de mare însemnătate, un mijloc necesar şi permanent de a clarifica problemele concrete ale construirii literaturii noastre noi.

In aceste dezbateri — unele de foarte lungă durată — nu s-au conturat însă în mod limpede şi cu putere concluziile care să-i orienteze pe scriitori în creaţie, să-i ajute să răspundă mai bine necesităţilor poporului.

La aceasta a contribuit faptul că în discuţii nu s-a făcut auzit cu destulă tărie şi principialitate glasul criticii literare.

Tocmai de aceea a devenit deosebit de actuală analiza felului în care critica noastră contribuie la rezolvarea problemelor arzătoare ale literaturii.

★

O problemă capitală a literaturii noastre, care a fost atinsă în unele din recentele discuţii, este aceea a eroului pozitiv.

Muncitorii, ţăranii muncitori, intelectualii înaintaţi, tineretul nostru doresc să găsească în operele literare eroi pozitivi demni de eroii reali, de constructorii socialismului, eroi care să le servească drept pildă în viaţă.

In crearea imaginii tipice a omului nou, a unei imagini în stare să modeleze sufletele, să descătuşeze energiile a zeci de mii de cititori, se manifestă cel mai puternic forţa transformatoare, însemnătatea socială a literaturii realist-socialiste.

Literatura noastră nouă a acumulat o experienţă bogată pe acest tărîm. Eroi ca Mitrea Cocor, Lazăr de la Rusca, Maftei din romanul „Drum fără pulbere", Anton Filip din romanul „Bărăgan", Ilie Barbu din nuvela „Desfăşurarea", sau — dintre eroii luptei din trecut a poporului — Nicolae Bălcescu din romanul „Un om între oameni" — sînt îndrăgiţi de oamenii muncii, i-au ajutat şi-i ajută pe mulţi să-şi clarifice drumul, le insuflă tărie în luptă.

Nu trebuie pierdut din vedere totodată că literatura continuă să rămînă în această privinţă cu mult datoare poporului, că apar prea rar eroi pozitivi, expresivi, realizaţi cu forţă artistică, adevărate pilde însufleţitoare.

Sînt încă puţini îndeosebi eroii literaturii care întruchipează trăsăturile morale ale clasei de avangardă, clasa muncitoare, trăsăturile celor mai buni fii ai clasei muncitoare — comuniştii.

Lupta grea a partidului în ilegalitate, războiul antihitlerist pentru eliberarea ţării, avîntul revoluţionar şi uriaşa operă constructivă de astăzi — au ridicat din rîndurile poporului adevăraţi eroi, au plămădit oameni de un soi deosebit, cu gîndire cutezătoare şi inimă fierbinte, neînfricaţi în faţa duşmanului şi a celor mai mari greutăţi, devotaţi cauzei socialismului pînă la sacrificiul vieţii.

La chemarea partidului şi sub conducerea lui, mii şi mii de oameni — muncitori, ţărani muncitori — au pornit, cum spune Marx, la „asaltul cerului", îşi însuşesc ştiinţa şi tehnica înaintată, deprind arta de a conduce statul şi economia socialistă, se dezbară de străvechi prejudecăţi, dobîndesc trăsături morale noi.

Toţi aceşti eroi reali — şi cei din cronica luptei pentru libertate şi fericire a poporului, dar mai ales acei pe care viaţa ni-i scoate înainte la fiecare pas în uzine şi pe şantiere, în gospodăriile agricole colective şi în S.M.T.-uri, în şcoli şi în laboratoare — toţi aceşti eroi îşi aşteaptă cîntăreţii care să le ducă pildele departe, în popor, să le facă să rodească însutit şi înmiit.

In această lumină este cu atît mai dăunător faptul că, în ultima vreme, într-o serie întreagă de opere literare — şi nu numai în literatură, dar şi în alte genuri ale artei — apar personaje negative, alese exclusiv din rîndurile directorilor de întreprindere, preşedinţilor sfaturilor populare, secretarilor organizaţiilor de partid etc.

Desigur, birocraţi sau chiar duşmani strecuraţi în funcţii de răspundere există încă în viaţă, iar literatura trebuie să ajute mai departe la demascarea lor, să-i lovească cu biciul satirei, să arate însuşi procesul real de înfrîngere şi eliminare a vechiului de către nou. Dar atunci cînd literatura înfăţişează slab adevărata faţă a noului aparat de stat şi economic, în care partidul a trimis pe cei mai devotaţi şi mai destoinici fii ai clasei muncitoare, cînd nu avem încă opere închinate minunatei figuri a activistului comunist, a conducătorilor de întreprinderi socialiste — concentrarea unor forţe scriitoriceşti numai în direcţia vechiului, a ceea ce este negativ în acest domeniu, constituie o serioasă lipsă de orientare şi nu poate duce decît la o denaturare a realităţii din ţara noastră.

Pe lîngă o seamă de realizări remarcabile în crearea eroului pozitiv se întîlnesc încă în literatura noastră destule romane, piese de teatru, nuvele în care eroii pozitivi sînt şterşi, schematici în raport cu modelele din viaţă, iar uneori mai puţin realizaţi decît personajele negative.

Fireşte, oamenii muncii nu se recunosc în asemenea „eroi pozitivi" şi nu au nevoie de o literatură populată cu figuri artificiale, ticluite în atelierul literar.

Schematismul slăbeşte şi adesea chiar anulează forţa artistică şi educativă a operei literare. De aceea partidul a chemat şi-i cheamă pe scriitori să lupte neobosit pentru înlăturarea oricărui schematism din lucrările lor, pentru crearea unor imagini artistice veridice, multilaterale, bogate în culori şi nuanţe ca însăşi viaţa. Infăţişarea artistică a ceea ce este esenţial în viaţă, crearea unor eroi pozitivi tipici cuprinde ca o parte integrantă individualizarea. După cum se ştie, în literatură, ca şi în viaţă, generalul se manifestă în particular, sub forma tipicului.

Schematismul poate izvorî desigur şi din lipsă de talent, şi din lipsă de experienţă literară şi de cultură, şi din superficialitate, insuficient efort creator etc. Dar oricît de mare ar fi talentul unui scriitor, oricît de laborioase i-ar fi eforturile, ele nu vor putea fi încununate de succes dacă lipseşte cunoaşterea vieţii, materia primă a oricărei opere literare, dacă scriitorul nu e temeinic înarmat cu concepţia marxist-leninistă, care să-l ajute să deosebească principalul de secundar, să descopere şi să înţeleagă cauzele profunde ale fenomenelor sociale, direcţia în care se dezvoltă societatea.

Se înţelege că nu toţi cei care cunosc bine viaţa sînt în stare să o şi înfăţişeze în artă, dar un scriitor care nu cunoaşte realitatea nu poate fi capabil să creeze o operă realistă, eroi pozitivi veridici, neschematici.

O mare parte dintre scriitori au însă un contact cu totul sporadic cu viaţa, cu oamenii care construiesc nemijlocit socialismul. Partidul cere scriitorilor să se afle cît mai mult timp în mijlocul muncitorilor şi al ţăranilor muncitori, să participe cu dragoste şi înflăcărare, împreună cu ei, la opera de construire a socialismului, să le cunoască profund psihologia, să descopere şi să pătrundă transformările revoluţionare, noul în munca, în viaţa lor personală, să acumuleze astfel o vastă rezervă de observaţii concrete, pe viu, care să dea miez şi carne operelor literare. Iată una dintre condiţiile, dar o condiţie fundamentală, a creării eroilor pozitivi pe care-i aşteaptă poporul, a înlăturării cu adevărat a oricăror urme ale schematismului.

In eroul pozitiv tipic, ca reflectare a unor trăsături esenţiale ale poporului, se manifestă cu tărie spiritul de partid, poziţia scriitorului faţă de realitate şi, ca atare, problema eroului pozitiv nu poate fi redusă la „tehnica literară", ci este întotdeauna o problemă **politică**. Numai din punctul de vedere al intereselor arzătoare ale poporului poate fi cunoscut şi înfăţişat întreg adevărul vieţii.

Este greşit şi inadmisibil ca problema luptei împotriva schematismului să fie transformată într-o problemă de sine stătătoare, ruptă şi izolată de sarcina literaturii de a reflecta viaţa în dezvoltare, de a înfăţişa, cu toată vigoarea artistică, noul, lupta şi victoria lui împotriva vechiului, de a educa poporul.

Un asemenea punct de vedere greşit s-a manifestat în articolul „Schematism şi realism" („Gazeta literară" nr. 47, 48), în care tov. N. Tertulian îşi propune să combată schematismul şi-i cheamă pe scriitori să-şi individualizeze eroii pozitivi.

Dar în numele cui este combătut în articol schematismul? Şi ce fel de „individualizare", cu ce scop, cu ce conţinut, se cere scriitorilor? Oare în numele fidelităţii faţă de viaţă, al înfăţişării în toată plenitudinea a ceea ce este tipic, esenţial, în realitate?

Zadarnic va căuta cititorul în acest articol atît de voluminos vreun îndemn către cunoaşterea vieţii, către descoperirea şi reliefarea tipicului.

Cu toată abundenţa de citate din lucrările de estetică ale lui Marx şi Engels, din articol lipseşte tocmai teza fundamentală cu privire la esenţa tipizării realiste: **„Realismul implică..., în afară de veridicitatea amănuntelor, redarea veridică a caracterelor tipice în împrejurări tipice".** (Fr. Engels), iar lupta întemeietorilor marxismului pentru realism în literatură, îndreptată în primul rînd împotriva literaturii burgheze falsificatoare, este prezentată unilateral, redusă la combaterea izolată a schematismului. E încă o dovadă că citatomania nu este bună în nici un caz şi cu atît mai puţin atunci cînd duce la un asemenea rezultat.

In articol nu se vorbeşte nici despre spiritul de partid, despre teoria reflectării în literatură sau despre alte elemente constitutive ale învăţăturii estetice a lui Lenin, fără de care nu pot fi tratate astăzi problemele luptei împotriva schematismului, nu poate fi rezolvată just sarcina individualizării realiste a eroului.

Teoriile criticului, ca şi aplicarea lor practică la diferite exemple, tind să sugereze scriitorilor concluzia greşită că eroul pozitiv apare viu, neschematic, doar în momentele de **slăbiciune**, cînd latura negativă o copleşeşte pe cea pozitivă. Pentru demonstraţie se relevă în articol episodul din romanul „Bărăgan", cînd eroul, Anton Filip, este descumpănit de „manevrele" abile ale adversarului. Intr-adevăr acesta este un pasaj reuşit, de ascuţire a conflictului, de tensiune dramatică reală. Dar criticul lasă să se înţeleagă că eroul trăieşte puternic numai în pagini ca acestea unde pe primul plan îi apar slăbiciunile, iar în restul cărţii nu depăşeşte „imaginea convenţională" a unui ins placid, şters, impasibil. Această afirmaţie nu corespunde adevărului în ce priveşte romanul „Bărăgan" şi este în vădită contrazicere cu esenţa tipizării realiste.

Forţa şi vitalitatea lui Anton Filip constă **în primul rînd** în faptul că într-un om cu o fizionomie proprie, bine conturată, scriitorul a izbutit să concentreze cîteva din trăsăturile înaintate, tipice, caracteristice multor muncitori comunişti, — devotament, combativitate revoluţionară, gîndire chibzuită şi îndrăzneaţă totodată, dîrzenie, pasiune creatoare.

Criticul face, ce-i drept, unele rezerve, menţionînd în treacăt că slăbiciunile lui Anton Filip îi scot în evidenţă calităţile. Nicăieri în acest articol nu se reproşează însă vreunui scriitor că n-a reuşit să întruchipeze într-un erou cele mai caracteristice trăsături pozitive, nicăieri nu se arată că mijlocul principal de a da viaţă eroilor pozitivi este sintetizarea într-un caracter individual, unic, a unor însuşiri din cele mai bune ale poporului. Subliniind cu insistenţă ca neschematice numai momentele de slăbiciune ale noului faţă de vechi, criticul nu-i cheamă pe scriitori să arate superioritatea şi invincibilitatea noului şi nu-i îndeamnă să folosească reliefarea noului, pentru a reda mai profund adevărul vieţii.

Din aceste cauze, cu toate că în articol se găsesc şi unele observaţii juste, tendinţa lui generală — pe care am ilustrat-o doar cu cîteva exemple — este de a lăsa la o parte necesitatea exprimării depline a noului, a ceea ce e înaintat, şi de a împinge, de fapt, la o prezentare precumpănitoare a vechiului, a laturii negative.

Iată rezultatul individualizării pentru individualizare, al faptului că autorul nu stă cu faţa spre viaţă, ci îşi îndreaptă privirea doar către speculaţiile scolastice. „Combaterea" schematismului, fără a ţine seama de necesitatea oglindirii tipicului din viaţă, a dus şi nu poate duce decît tot la schematism, la o reţetă naturalistă, care nu poate decît să denatureze chipul viguros şi strălucitor al eroilor vremii noastre.

Tendinţe asemănătoare s-au observat şi în articolele altor critici literari. In jurul romanului „In oraşul de pe Mureş" de Francisc Munteanu, o carte cu merite reale, s-a dus în presa literară, pe tema eroului pozitiv cu sau fără „pete", o discuţie cu totul disproporţionată şi cu multe laturi confuze. Majoritatea participanţilor la discuţie nu şi-au pus însă deloc întrebarea elementară: cum educă această carte tineretul — căci lui i se adresează îndeosebi; — prezintă ea sau ba vreun erou pozitiv — exemplu demn de imitat în viaţă, capabil să dezvolte în sufletele tinerilor noştri trăsăturile morale proprii tineretului comunist?

Nu ar fi fost greu de observat că tocmai un asemenea erou, care să rămînă întipărit în mintea cititorilor, să le înfierbînte inimile şi după ce-au lăsat cartea din mîini, nu există în paginile romanului „In oraşul de pe Mureş". Şi nu există, în primul rînd, pentru că scriitorul nu a pătruns destul de adînc adevărul vieţii, nu a reliefat cu curaj noul, nu l-a sintetizat în caractere puternic conturate, nu a arătat cu toată ascuţimea procesul înfrîngerii vechiului de către nou, dar şi-a înzestrat eroii pozitivi cu oarecari slăbiciuni şi „pete", i-a pus uneori în situaţii destul de puţin onorabile.

Viaţa tumultuoasă a ţării noastre face să se ivească tot mai mulţi oameni înaintaţi. Drumul lor nu este simplu, liniar, ci complex şi uneori sinuos şi aşa şi trebuie să fie înfăţişat. Forţa eroului pozitiv se manifestă în conflicte puternice, exterioare şi lăuntrice, în lupta împotriva duşmanului, pentru înfrîngerea greutăţilor şi a propriilor slăbiciuni. Literatura realist-socialistă, militînd pentru crearea unei imagini veridice a realităţii în toată complexitatea ei, nu înfăţişează eroii pozitivi ca „infailibili", „ideali", ci — conform adevărului vieţii — îi arată în dezvoltare, în procesul complicat şi adesea dificil al victoriei noului şi înfrîngerii vechiului. Ar fi greşit şi stupid ca, în numele unui ipocrit puritanism, să se falsifice viaţa, să se transforme eroii pozitivi în apariţii angelice, să fie lipsiţi de orice conflicte.

Dar este cu atît mai greşit ca sub pretextul „combaterii" schematismului, scriitorii să fie îndemnaţi să treacă cu vederea calităţile noi, înaintate, să-şi înzestreze eroii pozitivi cu contradicţii şi conflicte netipice, străine esenţei lor, să se sugereze eventuale mici excursii în mlaştina moralei burgheze, ca „metodă" de... dezvăluire a calităţilor eroului pozitiv. Tocmai la această primejdie duce însă felul în care unii critici literari tratează problemele eroului pozitiv. Poporul doreşte să i se arate adevărul în toată profunzimea şi ascuţimea lui, fără a idealiza eroul, dar şi fără a-l ponegri. El vrea ca — atunci cînd fiii săi cei mai buni sînt aduşi pe scena literaturii — să-i fie înfăţişat sufletul lor arzător şi nu false complicaţii psihologice de esenţă mic-burgheză.

Scriitorul realist-socialist iubeşte la oameni numai ceea ce-i călăuzeşte spre viitor; el nu ignoră şi înţelege slăbiciunile, însă vrea să-i educe pe oameni în aşa fel încît să le poată înfrînge, să devină puternici.

Poporul şi partidul cer scriitorilor să creeze eroi însufleţiţi de idealurile comunismului, de avînt romantic revoluţionar, eroi vii, cărora nimic din ceea ce este uman nu le e străin, şi care se călesc şi se curăţă de zgura vechilor deprinderi în focul luptei pentru socialism.

★

Intr-un scurt răstimp literatura noastră şi-a schimbat în mod radical tematica, conţinutul.

Temele literaturii noastre sînt temele vieţii şi de aceea ea este urmărită astăzi cu interes de marele cititor — poporul şi nu de cîţiva mărunţi „esteţi". Trebuie spus totodată că îndeosebi în ultima vreme, se întîlnesc destul de rar în literatură tocmai temele în care piatra preţioasă a noului străluceşte mai puternic, ritmul vieţii e mai aprins, transformările sociale şi psihologice sînt mai profunde, mai dramatice, mai pasionante. Sînt prea puţine cărţile care zugrăvesc epopeea construirii industriei grele, munca eroică din mine sau de pe marile şantiere, cum ar fi acela al hidrocentralei „V. I. Lenin" de la Bicaz. Teme centrale ca întrecerea socialistă, biruinţa metodelor înaintate de muncă, au fost atinse doar în treacăt de unii scriitori.

Munca omului liber de exploatare, munca — chestiune de onoare şi glorie, puternic factor de transformare a oamenilor, de înnobilare a sufletelor, nu ocupă încă în ansamblul literaturii noastre locul principal pe care — aşa cum arăta Gorki — trebuie să-l ocupe în orice literatură realist-socialistă.

Cu toate că despre marile prefaceri din satele noastre s-au scris în anii din urmă cărţi valoroase, există şi pe acest tărîm o bogăţie uriaşă de teme, de cea mai mare actualitate, care n-au fost încă atacate de scriitori. Opera vastă şi grea de ridicare a producţiei agricole, de dezrădăcinare a obiceiurilor arhaice şi introducere a agrotehnicii înaintate, de transformare socialistă a agriculturii nu ridică numai probleme politice şi tehnice, ci şi profunde probleme sociale şi psihologice — se schimbă mentalitatea, se creează relaţii noi între oameni.

Cititorii aşteaptă cu nerăbdare ca evenimente hotărîtoare din viaţa poporului nostru, cum ar fi pregătirea şi realizarea actului istoric de la 23 August 1944, contribuţia eroică la războiul antihitlerist, răsturnarea de la putere a claselor exploatatoare, reforma agrară, naţionalizarea întreprinderilor industriale să-şi găsească o oglindire corespunzătoare în literatură.

Scriitorii trebuie să facă un efort serios pentru a scoate în relief un aspect esenţial al vieţii — rolul conducător al partidului — fără de care nu poate fi realizată pe deplin nici una din temele principale ale literaturii.

Desigur temele vieţii nu sînt doar cîteva, ci o infinitate, un univers. Ar fi greşit însă să se deducă de aici — cum fac unii scriitori — părerea greşită că tema e indiferentă din moment ce este o temă a vieţii, că e tot una dacă, de pildă, se cîntă mai ales gingăşia florilor — deşi şi aceasta este desigur o temă importantă — dar nu răsună din plin poezia măreaţă a revoluţiei...

In viaţă, deci şi în literatură, temele nu au şi nu pot avea aceeaşi însemnătate. Poporului, ca şi de altfel scriitorului însuşi, nu-i poate fi indiferent dacă o lucrare literară răspunde unor cerinţe centrale ale vieţii sau, dimpotrivă, unor mărunte preocupări mărginaşe.

Nu poate fi o cinste mai mare, o ambiţie mai curată pentru un scriitor decît să se avînte, printre primii, tocmai în sectoarele cele mai importante ale vieţii, acolo unde răsună chemarea la luptă a partidului. Acesta este — aşa cum au dovedit din plin şi succesele de pînă acum ale literaturii noastre — terenul fertil pe care se poate dezvolta şi înflori talentul scriitorului, în vreme ce căile lesnicioase şi bătute, preocupările minore, neînsemnate, tendinţele de închistare individualistă îl usucă prematur şi-l veştejesc.

Fireşte, aceasta nu înseamnă nicidecum că fiecare scriitor trebuie să scrie, de pildă, despre clasa muncitoare sau că scriitorii, în general, ar trebui să se limiteze doar la cîteva teme, oricît de mare ar fi însemnătatea acestora. Partidul nostru se călăuzeşte după învăţătura leninistă care cere în problema literară **„asigurarea unui spaţiu cît mai larg iniţiativei personale, înclinaţiilor individuale, mai mult spaţiu pentru gîndire şi imaginaţie, formă şi conţinut".**

Realismul socialist deschide scriitorului cele mai largi posibilităţi de dezvoltare a aptitudinilor şi personalităţii lui, determină înflorirea celor mai diferite stiluri şi genuri literare.

In discuţiile din „Gazeta literară" s-a trecut însă adesea cu uşurinţă peste faptul că, de pildă, de o bună bucată de vreme o specie atît de importantă a poeziei cum este poezia epică a rămas mult în urmă, că în ultimii ani n-au mai apărut încercări de a generaliza artistic viaţa de astăzi în poeme cuprinzătoare etc., iar unii participanţi au ajuns chiar să ignore sau să nege valoarea poeziei agitatorice, cu mare putere de pătrundere în mase, ca şi a oricăror elemente de publicistică în literatură. Astfel în articolul „Schematism şi realism" se impută unui roman valoros ca „Dulăii" de Zaharia Stancu tocmai unul din meritele sale — caracterul publicistic; în discuţia despre poezie aproape că nu s-a vorbit despre rolul şi însemnătatea poeziei publicistice.

Alături de alte genuri şi stiluri literare, oamenii muncii au nevoie însă şi de poezia publicistică, agitatorică, răspunzînd cu operativitate evenimentelor celei mai arzătoare actualităţi, poezie în care marele Maiakovski a creat o strălucită tradiţie şi pe care o ilustrează mulţi dintre fruntaşii literaturii sovietice, ca şi poeţi talentaţi din ţara noastră. Literatura realist-socialistă este variată, diversă, dar diversitatea ei este diversitatea vieţii, temele ei principale trebuie să fie, în ansamblu, temele principale ale vieţii, din buchetul genurilor literare nu pot să lipsească, ci trebuie să stea la locul cuvenit, genurile cele mai iubite de popor.

Ar fi fost de dorit ca discuţiile literare şi îndeosebi discuţia despre poezie — care a durat vreme îndelungată şi a atras un mare număr de participanţi — să-şi pună ca o sarcină principală clarificarea poeţilor în problemele tematicii, orientarea lor spre temele cele mai arzătoare, combaterea manifestărilor îndepărtării de viaţă, ale apolitismului. Poezia este într-adevăr astăzi unul din sectoarele înaintate ale literaturii. Poezia noastră şi-a cucerit mari merite în înfăţişarea pasionată, şi adesea la un înalt nivel artistic, a multor aspecte de seamă ale vieţii de azi. Poate că în nici un alt gen literar nu este atît de evidentă, de radicală, transformarea prin care trece literatura noastră, renăscută la o viaţă nouă. In paginile revistelor literare cititorii au întîlnit şi în ultima vreme multe versuri bune, semnate de poeţi ca — de pildă — Maria Banuş, Mihai Beniuc, D. Corbea, Dan Deşliu, Mihu Dragomir, Eugen Frunză, Horváth István, Eugen Jebeleanu, Cicerone Theodorescu, Victor Tulbure, ca şi creaţii valoroase ale altor poeţi romîni şi din rîndul minorităţilor naţionale. Totodată trebuie spus că sînt încă puţine versurile care transmit cititorilor poezia vieţii şi luptei clasei muncitoare, care cîntă măreţia omului vremii noastre, romantismul lui înflăcărat.

Totuşi, discuţia despre poezie — cu excepţia unor intervenţii preţioase ca aceea a lui Eugen Jebeleanu, care a insistat asupra necesităţii însuşirii organice a marxism-leninismului, a Mariei Banuş, care a vorbit frumos, amplu, convingător, despre importanţa cunoaşterii vieţii, a lui Marcel Breslaşu, care a cerut mai multă exigenţă — nu i-a ajutat pe poeţi să rezolve sarcinile esenţiale, să-şi îmbogăţească tematica, să răspundă, cu toată forţa talentului lor, cerinţelor poporului.

In încheierea acestei discuţii a apărut articolul tov. Mihai Beniuc — „Poezia noastră". Incercarea unui poet fruntaş de a formula teoretic unele principii ale poeziei şi de a înmănunchia învăţăminte ale activităţii sale creatoare rodnice de cîteva decenii nu poate trezi decît cel mai mare interes.

In articolul „Poezia noastră" autorul susţine multe teze juste, se pronunţă cu tărie pentru o poezie însufleţită de spirit de partid, transmite tinerilor scriitori observaţii de real folos asupra creării imaginii artistice, asupra limbii literare. Trebuie spus însă că articolul suferă de o lipsă esenţială: el nu dă riposta cuvenită ideilor greşite şi confuziilor care astăzi constituie principalele frîne în calea dezvoltării poeziei noastre.

Dimpotrivă, tratarea în articol a problemei conţinutului, a tematicii poeziei este de natură să stîrnească, la rîndul ei, confuzii. Astfel, în unele părţi ale articolului, autorul, pierzînd din vedere lipsurile ce se manifestă în momentul de faţă în domeniul poeziei, pune problema tematicii ca şi cum chestiunea conţinutului poeziei — a oglindirii vieţii în versurile poeţilor noştri — ar fi pe deplin rezolvată, şi nu ne-ar mai rămîne decît să ne concentrăm principalele eforturi asupra formei artistice. Aceasta, desigur, nu-i poate ajuta pe poeţi să ia în piept sarcina lichidării lipsurilor existente în ce priveşte tematica şi cunoaşterea vieţii şi să abordeze din plin temele cele mai arzătoare, mai rodnice.

Deşi acordă un spaţiu amplu problemelor tematicii, articolul nu reuşeşte să scoată în evidenţă cu claritatea şi forţa cuvenită temele centrale ale vieţii de azi, sarcinile de căpetenie ale creaţiei poetice.

In articolul „Poezia noastră" se găsesc şi unele formulări neclare de ordin teoretic. Aşa, de pildă, încercînd să definească elementele poeziei, autorul spune: „Orice poezie are trei componente principale, fără de care poezia nu se poate: atitudinea poetului împletită cu ea şi concrescută ca un filon de aur dintr-o stîncă, conţinutul de idei specific clasei şi forma artistică adecvată conţinutului şi proprie artistului". Din această definiţie decurge, printre altele, o separare a „atitudinii" poetului de conţinutul de idei al poeziei. Se ştie însă că atitudinea pe care o exprimă opera de artă nu există separat de conţinut, ci se manifestă şi trăieşte tocmai prin conţinutul ei, după cum, la rîndul său, conţinutul este o reflectare a realităţii. Cu alte cuvinte: felul cum opera oglindeşte realitatea exprimă poziţia scriitorului; aprecierea operei unui scriitor trebuie să pornească întotdeauna nu de la opiniile politice ale scriitorului sau de la intenţiile lui, ci de la criteriul **obiectiv** al felului cum se oglindeşte viaţa în opera sa.

Ar fi fost bine ca un articol atît de amplu şi de mare răspundere, articol care, de fapt, a încheiat discuţia despre poezie, să fie rodul unei consultări şi al unei munci colective în sinul conducerii Uniunii scriitorilor. Desigur, articolul „Poezia noastră" poate şi trebuie să fie discutat mai pe larg. Fără îndoială că autorul va aduce articolului său clarificările necesare pentru ca el să slujească pe deplin cauza înfloririi poeziei pe drumul realismului socialist.

★

Literatura noastră a făcut paşi mari înainte pe calea cuceririi măiestriei artistice. Multe pagini ale prozatorilor şi poeţilor noştri, vîrstnici şi tineri, pot figura cu cinste într-o antologie. Pe această bază se pot pune astăzi cerinţe mai înalte scriitorilor.

Conţinutul de idei al operelor literare nu poate acţiona decît prin intermediul formei artistice.

Conţinutul de idei şi rolul social activ al literaturii noastre cer o formă artistică corespunzătoare, demnă de măreţia vieţii poporului.

Arta realistă păstrează şi continuă marile cuceriri artistice ale trecutului, asigură înflorirea deplină a formei artistice, în vreme ce arta decadentă duce la degenerarea formei.

Scriitorii şi criticii care se călăuzesc după metoda realismului socialist luptă împotriva desconsiderării problemelor formei artistice, pentru stăpînirea limbii bogate şi pline de farmec a poporului; ei acordă cea mai mare atenţie studierii legilor specifice ale artei, învaţă necontenit din tezaurul artistic al literaturii clasice.

Tendinţa de a justifica slăbiciunile artistice prin importanţa şi noutatea temei este o tendinţă dăunătoare, care frînează dezvoltarea literaturii.

Atenţia deosebită pentru conţinutul operelor de artă, lupta neîncetată împotriva celor care neagă sau subapreciază caracterul primordial al acestuia, nu poate şi nu trebuie să însemne în nici un caz micşorarea exigenţei criticilor literari faţă de forma artistică specifică de exprimare a adevărului vieţii.

Criticii literari trebuie să fie preocupaţi în cel mai înalt grad de problemele măiestriei artistice, să analizeze competent, concret, forma artistică a operelor literare în corelaţia ei indisolubilă cu conţinutul, să critice cu severitate lozincăria deşartă, improprietatea şi sărăcia limbii, neglijenţele în versificaţie — mai ales atunci cînd ele se ivesc în lucrările unor scriitori fruntaşi.

Este un fapt pozitiv că în recentele discuţii şi îndeosebi în discuţia despre poezie s-a acordat un spaţiu larg problemelor măiestriei, specificului poeziei. Nu totdeauna însă aceste probleme au fost tratate de pe o poziţie justă.

Criticii care desconsideră problemele conţinutului, le socotesc „banale" şi se avîntă pe terenul lunecos al formei „pure", fac cel mai rău serviciu literaturii, deschid porţile duşmanilor artei — formalismul şi estetismul.

De cele mai multe ori confuziile, eşecurile ideologice nu pot să nu exercite o înrîurire asupra formei operei literare; ele au ca rezultat nereuşite artistice.

Nu este admisibil de asemenea ca sub steagul nobil al exigenţei faţă de forma artistică să-şi găsească ascunziş tendinţele de negare a noului, de înăbuşire a acelor opere care şi-au pus sarcini mai însemnate, mai îndrăzneţe, mai grele în ce priveşte oglindirea realităţii.

Unele intervenţii în discuţiile din presa literară, ca şi — de altfel — destule articole de critică, n-au analizat principial, profund, conţinutul şi forma lucrărilor literare, n-au dat dovadă nici de exigenţă şi combativitate faţă de greşelile ideologice şi de slăbiciunile şi neglijenţele artistice,

(Continuare în pag. 4-a)

Tradiţie şi contemporaneitate

(Urmare din pag. I-a)

sau cea mai mare colecţie de poeme despre unul din cele mai dramatice momente ale luptelor de clasă din ţara asta: 1907.

Iată schiţată, în cîteva linii, evoluţia lui Tudor Arghezi în ultimii ani. E o nouă maturizare, înălţarea la un nivel filosofic şi etic major, alăturarea din ce în ce mai hotărîtă lîngă cei ce militează pentru cauza poporului care i-a dat naştere. Pe această cale, Cîntare Omului *reprezintă o etapă din cele mai însemnate; e unul din puţinele mari poeme filosofice din literatura noastră. E o dovadă a neîntrecutei şi de toţi recunoscută măiestrii în mînuirea limbii romîne care sub pana lui Arghezi se face cristal, diamant, otravă, mîngîiere, strună de vioară sau măciucă în moalele capului.*

Ideea de bază e concepţia omului ca o fiinţă voluntară, revoltată, omul prometeic: am citat mai sus versurile care-o ilustrează prin imagini eroice. Omul e în necontenit efort: se dezlipeşte de humă, se ridică din animalitate în Umbra *şi* Implinire, *iar caracterul său esenţial, acela de-a fi o fiinţă voluntară, e exprimat lapidar:*

Miracolul trezirii l-ai săvîrşit voind.

Omul prometeic, răsculat împotriva naturii pe care vrea s-o supună, este homo sapiens *(Iehova sau Satan, Nu prevăzuse mintea...) şi mai cu seamă* homo faber, *fiinţă muncitoare, născocitor şi mînuitor de unelte:*

Şi se ivi, odată cu omul slobod,
munca.
(*Chemarea înălţării*)

Această idee dă prilejul unui întreg poem al uneltelor, unic în literatura noastră şi poate în cea mondială: Născocitorul. *Aici apar*

Vicleanul ferăstrău
Tovarăşul şi şoarecele tău,

uneltele agriculturii şi navigaţiunii şi industriei. Dar cea dintîi unealtă, mîna, e eroul altui poem, plin de gingăşie şi de iubire faţă de această fiinţă plăpîndă şi atît de puternică, omul; poemul se intitulează Să ţi-o sărut — *mîna muncitoare şi creatoare.*

Arghezi e un poet al veacului nostru, în care ştiinţa societăţii şi istoria au arătat definitiv caracterul colectiv al existenţei omeneşti, formulat întîia oară de Aristotel:

Un om fusese-o frunză şi numai om cu om
Au izbutit să crească şi să se facă pom.
. . . .
Tu-ţi răsplăteşti ursita de grabnică pieire
Făcîndu-te, din omul prigoanei, omenire.

Limitarea şi slăbiciunea existenţei omeneşti individuale sînt biruite şi depăşite în integrarea insului în colectivitatea care-şi transmite peste veacuri cuceririle materiale şi spirituale. Dar în clipa cînd poetul se apleacă asupra societăţii, vede, întîia oară, problema dialecticii claselor. E adevărat că se simţea ceva dinainte. Printre unelte, Născocitorul

Ai născocit făina şi pîinea tuturor
Ca să ajungi de pîine gonit şi cerşetor.
. . . .
Frînghia, sîrma, lanţul, cu care, prins de legi,
Ai izbutit cătuşa de fluiere să-ţi legi.

Cu amărăciune şi revoltată durere, poetul l-a văzut pe om, minunată fiinţă, făcîndu-se să sufere cu propriile sale născociri. De ce? Cine l-a făcut să sufere? In „Pe drum" unde apare în fum şi flăcări imaginea unei societăţi industriale ce foloseşte puterea aburului:

Au logodit văpaia cu apele-n vîltoare...
S-a zguduit văzduhul şi răsuna şi hăul
Cînd ţi-auzi ciocanul zdrobind pe muchii iliaul.

omul apare ca răzvrătit împotriva unor stăpîni:

Şi ai rămas de-atuncea-n răspăr şi răzvrătit
De cîte ori stăpînii şi vremea te-au minţit.

Dar „stăpînii" apar în marele poem „Rînduiala" în care versurile pamfletarului Arghezi muşcă şi ard ca vitriolul: „Stăpînii" care se înfig în frunte, care decretează poporul ca fiind nătîng şi-n trebuinţă de-a fi mînat, îi oferă împărţirea muncii sociale:

„Munciţi, şi fără grijă. Vi-s muncile cam grele.
Dar noi vă stăm alături, lungiţi pe canapele".

Apoi apar luptele între stăpîni, războaiele de cotropire, „trufia de neam", mînarea maselor prostite în „năvălire şi măcel". Dar oamenii simpli ajung să vadă în „duşmani" semeni de-ai lor, la fel înşelaţi de împăraţi şi stăpîni de tot felul:

Dar luat vrăjmaşul singur, în parte, fiecare
Era un om ca tine, cu buzele amare...

Pînă cînd popoarele răsculate împotriva stăpînilor dezlănţuiesc răzvrătirea cea mare care nimiceşte orînduirile vechi:

A fost o noapte oarbă, cu luna-n ceruri lipsă

aşa începe acel sumbru şi tumultuos tablou al zdrobirii stăpînilor, pe care-i împroască o ultimă oară otrava, batjocura şi dispreţul poetului:

Şi-ntr-a doua sută cămară dărîmată
Răscoala dă de Vodă pitit într-o privată...

Asupra caracterului de exploatare economică pe care-l au clasele dominante Arghezi insistă mai puţin decît asupra opresiunii exercitate de către aceleaşi clase; şi aceasta se explică fără îndoială prin faptul că universul de idei al poetului e într-un proces de dezvoltare şi clarificare, spre realismul socialist, proces încă neîncheiat, deşi foarte avansat. Dovada e că în poem adversitatea celor două lumi, ireductibil duşmane, asuprirea multă vreme nepedepsită şi răzvrătirea finală a maselor, sînt spuse cu cea mai fermă şi limpede hotărîre, cu cea mai evidentă alăturare a poetului de partea celor mulţi şi ţinuţi sub călcîi. Iar poemul se încheie cu imaginea triumfătoare a omului, ajuns stăpîn al lumii şi al vieţii prin ştiinţă; gîndirea solitară a marilor descoperitori, binefăcători ai omenirii, e cîntată solemn şi simplu în „Cel ce gîndeşte singur":

O sîrmă dă lumină, o ţeavă vîlvătaie
O lampă duce grîul şi dă-n văzduhuri veşti
Secunda-ntrece veacul şi timpul se-ncovoaie
Omul
Scoboară-n hăuri cu coiful lui rotund
Şi ricîie oceanele pe fund

şi, stăpîn pe forţele din atom

El poate omenirea, în cîteva secunde
S-o-ntinerească, nouă pe veci, sau s-o scufunde.

E timpul, slugă veche şi robul celui rău
Tu omule şi frate, să-ţi fii stăpînul tău.

încheie poetul, cu cea mai nobilă şi înţeleaptă şi înaintată chemare ce răsună azi pe pămînt — şi care e însăşi aceea adresată oamenilor de către comunişti.

O tăcere regretabilă a criticii literare s-a întins, nu ştiu de ce, în jurul poemului lui A. E. Baconsky. Lucrări şi Anotimpuri *sau* Mişcarea de Revoluţie. *Tema e veche. Acum două mii şapte sute de ani cel puţin, Hesiod din Ascra scria:*

„Pîndeşte-n fiece an vremea cînd vei auzi ţipătul cocorilor
Răsunînd din înaltul norilor: el vesteşte
Inceputul arăturilor de toamnă şi întoarcerea
Ploioasei ierni,
şi
Cînd la şaizeci de zile după solstiţiu, Zeus
A încheiat drumul iernii, steaua Arcturus
Părăsind undele sfinte ale Oceanului străluceşte singură
La intrarea nopţii. Indată după aceea fiica lui Pandion
Trista rîndunică reapare dimineaţa în ochii muritorilor:
Inainte de venirea ei, taie via; dar cînd melcul
Fugind de Pleiade se urcă de pe pămînt pe ierburi
E vremea să-ţi ascuţi coasele şi să-ţi îmboldeşti sclavii la muncă.".

In Hesiod găseşti descris felul cum se alcătuieşte un plug, din ce lemn să-i faci coarnele sau cormana; şi cum trebuie să fie vitele pe care le cumperi, şi ce fel de boabe alegi ca să ai legume grase. Totul se petrecea ca şi azi, sub mişcarea de revoluţie a pămîntului, sub astre şi sub focul solar; vitele, pădurile şi adierile ca şi gerul din aspra lună Lenaion sînt destul de asemănătoare. Dar sînt şi lucruri de o uriaşă noutate, care dau altă rezonanţă vechii splendori a imaginilor agreste. Se poate încerca o nouă versiune a vechilor versuri despre

„Quid faciat laetas segetes, quo sidere terram
Vertere, Maecenas, ulmisque adjungere vites
Conveniat".

adică despre „ce face recoltele bogate şi sub ce constelaţii e bine să ari pămîntul şi să urci viţa pe trunchiul de ulm", cum îi învaţă Virgiliu pe agricultorii vremii sale. Asta încearcă Baconsky în poemul său, care prin titlu integrează muncile cîmpului şi în mişcarea sclipitoare a astrelor, şi aminteşte de mişcarea tumultuoasă a societăţii contemporane:

„Prin anotimpuri trec acum şi cînt
Minunea muncii din cîmpii şi sate"

spune cîntul, începînd cu „Aripa vîntului peste zăpezi" şi trecînd prin cortegiul anotimpurilor. Momente lirice asemănătoare cu un poem de Li-Tai-Po se urcă la cel mai înalt nivel pe care l-a atins creaţia poetului; dragostea lui pentru patria care ne-a născut, pentru pămîntul şi pădurile şi ogoarele ei cunoscute, anumite, concrete, cum iubeşte un copil cutare trăsătură, ochii, fruntea, unei mame frumoase, răsună ca un cîntec depărtat de fluier, subţire, pătrunzător, care-ţi umple ochii de lacrămi:

„Se stinge august undeva pe creste,
Cu-amurguri somptuoase de purpură arzînd —
Aceste-ntinderi calme şi satele şi-aceste
Păduri, sînt ţara.
Sub albastrul blînd,
O zare nouă peste cîmpuri cade,
Floarea Soarelui se priveşte-n soare
Şi frunze de porumb vibrînd ca nişte spade
Anunţă-un anotimp care dispare.
Mă uit la moara de apă
Şi-ascult, ascult —
O vrabie îmi ciuguleşte-n palmă
Ciripind un cîntec
De totdeauna".

Observaţii de o mare şi strălucitoare poezie smălţează poemul; cine a mers vara peste cîmp şi-a văzut vîrtejurile de vînt, o va revedea citind cum

dansează peste cîmp
Fiica lui iulie, fata zburătoare
Se leagănă pe lanuri ca un nimb
Apoi o fură vîntul şi dispare.

Autorul acestor rînduri, iubitor de poezie, şi care preţuieşte creaţia lui A. E. Baconsky, îndrăzneşte să-i spuie însă că faţă de admirabila idee şi faţă de frumuseţea concepţiei generale a poemului, o mai mare perfecţie a versului, o mai susţinută strălucire a imaginii, o mai largă respiraţie şi un ritm mai vast al frazării, sînt mai proprii pentru a exprima ideile poetului. Nu-i cerem să se arate pretutindeni un discipol al lui Whitman; am arătat mai sus micul poem în versuri scurte, atît de fericit găsite. Dar vastitatea întinderilor cîmpeneşti şi ritmul neobosit şi prelung al muncilor, impun şi o anumită formă poetică. Nu vorbesc aici de numărul de silabe al versului, ci de ritmul interior, de ceea ce, cu un termen din muzicologie, am numi frazare. De asemenea, strălucirea imaginilor nu suportă momentane căderi într-o simplicitate care nu e nobila simplicitate iubită de noi în poezie, ci proză şi anume gazetărească:

clocotul imenselor uzine

şi comorile *pe care minerii* le scot din adîncime *nu-i aparţin lui Baconsky, ci întregii noastre prese. Lui Baconsky însă îi aparţin, şi numai lui, şi sufletului nostru în care ele vor rămîne, versuri ca*

„E-aproape ziua cînd
Alături toţi, întîmpina-vom timpul
Se adînciră stelele-n orbite,
Sărutul brumei veştejeşte firea
Şi ultimele dalii ofilite
In drumul meu şi-au scuturat privirea.
Mă plimb pe malul Oltului.
Apa n-a mai crescut.
Totuşi, din cînd în cînd apar bucăţi de lemn
Plutind la vale sub pecetea tainei".

Atmosfera de toamnă, îmbătrînirea stelelor şi curajosul, eroicul gînd al muncilor care ne-aşteaptă alături toţi, sînt de o preţioasă originalitate. Am dori ca poetul, reluînd munca la acest poem, să fie mai consecvent cu sine însuşi, să se menţină mereu la nivelul pe care e în stare să-l atingă, interzicîndu-şi platitudinea şi incorectitudini ce merg pînă la cacofonie (prin anotimpuri trec acum). *urmări toate ale grabei. Critica literară nu l-a ajutat pe Baconsky; noi însă, cititorii care-l iubim, îi adresăm aceste modeste observaţiuni şi cererea să fie el însuşi, în încercarea prezentă de a concepe marea tradiţie cu noutatea nemaivăzută a epocii noastre, în opere noi şi strălucite.*

Petru Dumitriu

Tot despre adevărul vieții

III

Am vorbit despre articolul lui V. Lukașevici și aș vrea să mă opresc și asupra povestirii lui, „Stăpîna", care te îndeamnă să te gîndești la lucruri importante. E o povestire cu o temă mare: o povestire despre familia sovietică, care arată că e greu să clădești o familie trainică, pentru totdeauna. Tinerii colhoznici Valentin și Claudia sînt oameni diferiți, nu seamănă unul cu altul; ei se unesc pentru a trăi împreună. Claudia, „o fetișcană mică și blondă", vioaie, cu spirit practic, îl dirijează la început pe Valentin, care e mare și puternic; ea îl sfătuiește să devie tractorist și-i stîrnește dorința de a învăța. Dar se constată că același lucru e privit în mod cu totul diferit de Claudia și Valentin. Pentru Claudia, învățătura lui Valentin înseamnă un singur lucru: soțul ei va cîștiga mai mult. Dar în fața lui Valentin se deschide o lume cu totul nouă: el studiază cu pasiune tehnica, își însușește cu entuziasm creator legile agronomiei. El se dezvoltă ca un colhoznic fruntaș, inteligent și priceput, iar mintea Claudiei este strîmtă și limitată. Stăpîna nu se mai simte stăpînă; conflictul izbucnește pentru că „părțile" își schimbă locurile și Claudia este nevoită să cedeze locul prim, să accepte vederile mai largi și mai limpezi ale soțului ei. Tabloul devine și mai complex, pentru că una ca Șurka Ozornova îi șoptește ceva Claudiei despre presupusa trădare a lui Valentin, ceea ce o determină pe Claudia să cedeze insistențelor unui medic veterinar venit în colhoz.

Nu de mult V. F. Gladkov a scris despre verigile slabe în cultura vieții noastre zilnice, despre lipsurile conviețuirii noastre, despre faptul că egoismul și proasta educație se manifestă în grosolănii, în lipsă de respect față de lumea înconjurătoare, în îmbulzeala de pe străzi, prin megafoanele neînchise la timp, etc. Dincolo de aceste „lucruri mărunte" ale vieții noastre cotidiane, se ridică problemele mari ale educației, ale dezvoltării spirituale și morale a oamenilor noștri.

Lipsa de delicatețe, de sensibilitate, indiferența față de lumea înconjurătoare sînt trăsături și atitudini micburgheze care mai stăruie la noi. Pentru Șurka Ozornova nu e un lucru grav să răspîndești calomnii, să arunci în sufletul unui tînăr otrava îndoielii; dar cine este această Șurka Ozornova și *ce se află în spatele ei?* Veterinarul venit în colhoz o asaltează pe Claudia, folosind slăbiciunea ei de o clipă; dar *cine este el*, acest mînz nărăvaș, venit în delegație? Într-un moment greu, cînd relațiile dintre soți erau zdruncinate, această întîmplare complică și mai mult situația; egoismul și trivialitatea pătrund în viața tinerei perechi, amenințînd s-o nimicească, s-o împroaște cu noroi. Lukașevici ne povestește imperturbabil despre marea nenorocire care s-a abătut asupra acestei familii. Dar noi ținem minte cum știau și Tolstoi și Cehov, fiecare în felul lui, să înfiereze trivialitatea nerușinată și plină de cruzime.

Militînd pentru o atitudine atentă, cordială, plină de bun simț în relațiile dintre oameni, nu poți vorbi fără mînie despre ce este dăunător, despre trivialitatea plină de cruzime, despre desfrînarea și toate ticăloșiile mari și mici care au rămas din trecut, din pricina cărora oamenii suferă atît de des. Povestirea lui V. Lukașevici putea să fie mai profundă și mai ascuțită, dacă scriitorul ar fi știut să depășească tonul contemplativ și să arate mai limpede ce arenă de luptă încordată împotriva vechiului este viața de toate zilele.

„Fericirea pornește de la ura pe care o simți împotriva nenorocirii — scria M. Gorki —, *de la repulsia fizică față de tot ce deformează și urîțește pe om...*"

Adeseori întîlnim un ton indiferent și calm acolo unde ne așteptăm nu la o atitudine mai sugestivă, ci doar la una mai hotărîtă față de fenomenul respectiv. Adeseori vorbim despre temperamentul scriitorului, dar temperamentul nu este pur și simplu o însușire a emotivității, ci este înainte de toate o atitudine clară și încordată față de viață.

Oare nu greșește, de pildă, A. Arbuzov, cînd nu are un punct de vedere clar față de personajul său Vedernikov, ci o atitudine care-i scuză oarecum greșelile? Am citit în revista „Neva" povestirea lui E. Ofin „Oameni necunoscuți". Tractoristul Serghei Baburin a primit o sumă de bani, iar tîmplarul Ivan Filin — un amator de băutură pe socoteala altuia — îi dă ghes să „stropească" prima. Flăcăul, vrînd să arate că și el este un om în toată firea, cade în plasă și cinstește pe toți clienții din bodegă și amețit curînd de băutură cade sub masă și adoarme. Clienții din bodegă primesc tratația și beau — unii cu plăcere, alții neștiind cum să-l refuze, — de fapt îi joacă în strună lui Filin, care l-a îmbătat pe băiat. Un șofer, care se afla acolo în trecere, aruncă cuvinte pline de mînie la adresa lui Filin, în timp ce toți cei de față își dau seama că nu e frumos ceea ce au făcut. Cinstindu-i pe toți, cheltuise toată suma primită; de aceea, ei pun mînă de la mînă și strîng banii pe care flăcăul îi aruncase în vînt. Chiar și băiatul, care povestește întîmplarea, restituie pachetelul de ciocolată pe care i-l cumpărase tractoristul afumat.

Această schiță simplă din viața de toate zilele are un sfîrșit dulceag care-i strică foarte mult. Tractoristul, trezit din beție, primește banii înapoi. El mulțumește fetei de la bufet, dar aceasta îi răspunde:

— Nu e nevoie să-mi mulțumești mie, — oamenilor să le mulțumești.

— Dar dumneața, Klavdia Ivanovna, să-mi spui care sînt acești oameni.

— De unde vrei să-i știu — aici intră multă lume... Niște oameni necunoscuți.

Dacă nu te folosești de simplitatea, de încrederea și lipsa de experiență a unui tînăr, atunci te învrednicești deodată de o sentință moralizatoare: „Așa procedează adevărații bărbați". Oamenii din bodegă n-au procedat frumos, apoi conștiința a început să-i mustre. Face să spui un cuvînt bun despre o faptă simplă și cinstită, dar autorul scrie despre aceasta așa cum se obișnuiește să scrii la noi despre salvarea unor copii dintr-o casă cuprinsă de incendiu.

Regretăm lipsa de claritate, criteriile confuze din nuvela lui M. Parhomov „Destinul unui tovarăș", apărută în revista „Oktiabr". Tînărul tehnician, constructorul Konstantin Odințev, face diferite escrocherii, falsifică dările de seamă, se poartă urît cu fetele. Odințev a luptat în război ca un soldat curajos și devotat dar în viața de după război a avut de-a face cu tot felul de elemente necinstite și a început să decadă mai mult.

Nuvela are cîteva trăsături vii; cele mai veridice sînt caracterizările escrocilor și falsificatorilor. Dar atitudinea autorului și a personajelor nuvelei față de Odințev este destul de binevoitoare. Exigența față de om devine o frază, iar grija pentru om, lipsită de consistență morală.

P. Pavlenko califică asemenea atitudine drept „lipsă de îndrăzneală din partea autorului pentru caracterizarea politică a eroilor săi".

Cu cît scriitorul pătrunde mai adînc în viață, în lumea complexă a ideilor și sentimentelor, cu cît se lovește mai mult de contradicții reale, cu atît mai mult are nevoie să privească lucrurile limpede și precis din punct de vedere partinic.

Părerile confuze ale autorului, lipsa de claritate a poziției lui, duc la faptul că ceea ce este înaintat apare plat și cenușiu, hotarul dintre vechi și nou se șterge, iar cartea în loc să devină un manual al vieții, devine o imagine confuză și diformă.

Vorbind de concepția autorului, nu ne referim la comentariile și povețele date de autor, ci *la logica imaginilor* și fenomenelor, la logica dezvoltării caracterelor, singura în măsură să exprime ideea autorului.

Dacă lipsește această logică, atunci și ideea apare superficială, neconvingătoare și lipsită de sinceritate.

Există opere în care părerile autorului par juste, toate punctele pe „i" sînt puse bine și, totuși, cititorii sînt nemulțumiți.

In revista „Neva" a apărut o nuvelă nouă de Vasili Ajaev: „O individualitate creatoare". Talentatul scriitor, cunoscut prin romanul său reușit „Departe de Moscova", publică o nuvelă în care încearcă să pună într-un fel foarte ascuțit o serie de probleme morale.

„Individualitatea creatoare" — „Dimitrii Grezin" este crainic și artist al comitetului de radiodifuziune dintr-un mare oraș din Extremul Orient. Avînd o voce frumoasă și interpretînd povestiri de dragoste, romanțe și cîntece lirice, Grezin se bucură de mare popularitate în oraș: „Nu cred să fi existat o casă unde să nu fi fost iubit".

Dar pînă la urmă, omul care trezește în alții gînduri luminoase și sentimente curate, se arată a fi un om trivial și un cinic murdar. El seduce pe Fenia Kalinina, o fată tînără, care a crezut că artistul, care declamă cu glasul lui fermecător cuvinte despre lucruri minunate, trebuie să fie un om minunat. O altă aventură de dragoste, care a urmat după aceasta, ajunge să fie cunoscută de foarte mulți și toți cei care-l apreciau și-l admirau eri, îi întorc acum spatele.

Intenția autorului merită o apreciere. Da, mai există asemenea monștri și ticăloși și trebuie arătat cum îi demască oamenii sovietici. Tema aceasta cere un ochi pătrunzător și o zugrăvire profundă a forțelor înaintate, care demască ticăloșia, ea cere și tact artistic deosebit.

Din păcate, V. Ajaev a suferit un eșec serios.

Imaginea lui Grezin este zugrăvită prin mijloacele cele mai primitive. Scheletul trasat de autor a rămas gol, nu a putut să prindă „carne", iar dezvoltarea caracterului a fost substituită în mod arbitrar de autor. La început, Grezin apare ca un om sincer, amabil și comunicativ, dăruindu-și din plin talentul; oamenii care-l cunosc foarte bine nu-i văd defectele; dar, deodată, printr-o simplă trăsătură de condei, personajul se transformă într-un om trivial, mărunt și murdar.

El vine cu o valiză în căsuța Feniei:

— Nu mai pot fără tine, Fenia. Nu e just să trăim alături și să nu fim împreună, — și el îi căzu în genunchi, alături de propria lui valiză.

Comicul ieftin al acestui gest este evident, după cum sînt vădit false și cuvintele căutate și lipsite de gust pe care le rostește Grezin. Odată, cînd era beat, Grezin și-a dezvăluit într-o clipă toată urîciunea sufletului său: „Aveam o gazelă care încerca de asemenea să mă reeduce; dar săracuța de ea, suferă și astăzi în singurătate. Mi se întîmplă întocmai ca-n basm: am plecat de la bunica, am plecat și de la bunicul, am să plec și de la tine, iepurașule".

A. Ajaev îl silește pe acest ticălos să se demaște repede și foarte stăruitor. Problema pe care o rezolvă societatea în asemenea cazuri, cu greu și nu deodată, este rezolvată aici direct și cu o rapiditate de invidiat.

Cititorul, aflînd despre relațiile dintre Grezin și Fenia și de cele cu nevasta-sa, despre discuțiile cu prietenul său Mazin, nu poate decît să se mire: cum e posibil ca un om atît de trivial, care nici nu se ascunde, a cărui trivialitate este evidentă, a putut să rămînă, timp de zece ani, pentru oamenii cei mai apropiați, tovarășii lui de muncă din oraș, un om pe care aceștia să nu-l cunoască?

Nu putem impune scriitorului anumite soluții artistice. O imagine ca a lui Grezin poate fi redată în nuanțe satirice, ascuțite, pline de indignare și mînie, ca la Scedrin. Autorul însă poate proceda și altfel: să pătrundă treptat în psihologia eroului și să arate cum dincolo de zîmbetul lui prietenos, de cuvintele lui frumoase, se ascunde un suflet meschin și necinstit. Autorul nu trebuia să facă un singur lucru: să aducă pe scenă un manechin, o păpușă de carton, apoi să spună el sau cu ajutorul personajelor, cît e de respingătoare.

Dimitrii Grezin nu este om de caracter; dar Fenia Kalinina este aproape complet lipsită de caracter. Cine este ea? Inginer sovietic, sau domnișoară de pension, sentimentală, care s-a amorezat de un tenor fără să-l vadă, gata să-i cadă în genunchi? Asemenea femei bolnave, de obicei, se îmbulzesc după concerte la ușa pe unde trec actorii, așteptînd să apară marele artist. De altfel, această persoană care se înflăcărează atît de ușor nu uită să spună cînd îl invită pe Grezin: „Vă aștept, numai dacă nu aveți familie, dacă sînteți liber". Apoi, așteptîndu-l în stație, își spune deodată: „Mi-e rușine. Ce o să spuneți acum despre mine?" Întocmai ca Ana Sergheevna din povestirea lui Cehov „Doamna cu cățelul", care, devenind amanta lui Gurov, rostește aproape aceleași cuvinte. Fenia nu spune nici un cuvînt viu, tot ce spune ea sînt niște banalități frumoase, în stilul povestirilor din suplimentul revistei „Niva" pe 1903. Ea este inginer, joacă baschet și a dat examenul de diplomă strălucit; lucrează și ea ceva la construcția unui baraj, dar această femeie din zilele noastre are un limbaj artificial, de modă veche, este lipsită de personalitate, de originalitate.

Dar ce putem spune despre Pogorilțeva, colega de birou a lui Grezin, principala lui acuzatoare, despre oamenii intransigenți, care apar din cînd în cînd pentru a-l osîndi pe Grezin? Toți sînt asemeni unor umbre, care rostesc sentințe morale, fără trăsături vii și fără grai. Scenele de la proces sau cele de la serata artistică fac o impresie detestabilă. Autorul a vrut pe semne să arate că societatea este necruțătoare față de acei care se conduc după alte principii morale, dar dezaprobarea opiniei publice a fost înlocuită de autor printr-un scandal public, care place atît de mult micilor burghezi. Cei care-l demască pe Grezin apar ca niște oameni mediocri, care deși nepoftiți își bagă nasul în treburile altora și se duc la judecată ca la un spectacol sau se folosesc de un concert pentru a lămuri anumite împrejurări din viața personală a unui artist.

Nuvela „O individualitate creatoare" ne apare ca o operă din care lipsesc caracterele și care se sprijină doar pe ceea ce sugerează autorul, unde lipsește logica dezvoltării interioare.

Această nuvelă nu i-a reușit autorului pentru că este pe de-a-ntregul *născocită*. In romanul „Departe de Moscova", scriitorul a fost sincer și convingător, deoarece stătea cu ambele picioare pe terenul solid al vieții, e nutrit cu impresii luate din realitate. Acest lucru a dat avînt și tărie talentului său. De data aceasta, scriitorul a pășit pe drumul născocirilor nefirești, ceea ce a făcut ca personajele să apară palide, iar acțiunile neconvingătoare din punct de vedere artistic. Născocirea a luat locul faptei, sentințele și moralizările se substituie desfășurării logice; nuvela care avea nevoie de o sinceritate aspră și emoționantă a fost umplută cu moralizări minore. De data aceasta, talentul l-a trădat pe scriitor, deoarece acesta a încetat să-l mai alimenteze din viața vie și plină de sevă.

Adevărul vieții, cu toate contradicțiile lui, cu lupta de care este plin, nu suportă simplismul, schemele primitive. Tablourile grosolane nu ne pot învăța nici ce este priceperea, nici dragostea, nici ura!

7

Gorki spunea într-o scrisoare: „Noi vrem să-i învățăm pe oameni să fie eroici". Avem nevoie de opere care prin puterea marelui lor adevăr să aibă o înrîurire asupra formării ideilor și sentimentelor a milioane de oameni, opere care să ajute partidul să formeze caractere eroice.

E vorba de influența milioanelor de oameni asupra lumii spirituale, asupra dezvoltării estetice și morale a tinerelor generații. Noi trăim într-o perioadă extrem de complexă și interesantă. Poporul, condus de Partidul Comunist, a realizat succese uriașe, a pregătit realizările de mîine, care vor fi și mai mărețe. S-au repurtat victorii istorice în lupta pentru pace. Noi tindem să trăim în pace cu toate popoarele, cu toate țările, întărind legăturile de afaceri, împărtășindu-le toate comorile realizărilor noastre; noi sîntem receptivi la tot ce-i mai bun în experiența altor popoare. Nu căutăm să impunem nimănui cu forța părerile noastre, dar nu vom renunța niciodată la *mîndria* pentru orînduirea noastră socială, la convingerea *superiorității concepției noastre de viață*. Claritatea ideologică, intransigența pozițiilor principiale — iată temelia tuturor succeselor realizate de oamenii sovietici sub conducerea Partidului Comunist.

Noi considerăm adevărată acea operă de artă în care sînt redate exact nu numai amănuntele, ci care exprimă și legătura dintre ele, perspectivele de dezvoltare și dezvoltarea lor firească, care ne ajută să vedem mult mai limpede lumea, să luptăm mult mai conștient, să iubim și să urîm mult mai puternic.

Tolstoi a scris despre romanul „Un țăran" al lui Poleneț următoarele:

„Romanul acesta este o adevărată operă de artă, deoarece el are acel miez de care depinde dezvoltarea personajelor, caracterelor, evenimentelor. Miezul este astfel cum trebuie să fie într-o adevărată operă de artă. Acesta nu este numai adevărul pur, ci adevărul despre dragostea autorului, despre compătimirea și dorințele lui".

Problema adevărului vieții este problema rolului ideologic al literaturii, a puterii ei de înrîurire asupra societății, a înțelegerii artistice profunde a realității, a educării milioanelor de oameni în spiritul măreților idealuri comuniste. Se știe doar că viitorul țării, viitorul lumii depinde de sufletele generațiilor tinere.

B. Riurikov

(Din „Literaturnaia gazeta" nr. 101 și 102/955).

STAMATIN MIHAI (turnător) GABOR ANDREI (forjar)
din Combinatul metalurgic „Gh. Gheorghiu-Dej" Hunedoara
Desene de M. H. MAXY

Probleme actuale ale criticii literare

(Urmare din pag. 3-a)

nici de căldura și înțelegerea necesare pentru a ajuta efectiv scriitorilor noștri să creeze opere importante, cu o înaltă măiestrie artistică.

In lupta pentru principialitate în creație și în aprecierea operelor literare, scriitorii și criticii noștri trebuie să studieze profund exemplul strălucit de tratare dialectică a problemelor literare, opusă oricărei tendințe de simplificare, oricărei unilateralități, pe care ni l-a dat în ansamblul său Congresul al II-lea al scriitorilor sovietici.

Partidul i-a chemat întotdeauna pe scriitori și pe critici să lupte pe două **fronturi**: împotriva rămășițelor și a influențelor estetismului, și împotriva tendinței de desconsiderare a formei artistice.

Orice slăbire a luptei împotriva estetismului, formalismului, apolitismului nu poate decît să dăuneze dezvoltării literaturii pe drumul realismului socialist, al creării unor opere de mare valoare ideologică și artistică. Literatura noastră s-a născut, a crescut și crește în luptă împotriva concepțiilor putrede ale esteticii burgheze. Aceasta este o lege obiectivă a dezvoltării literaturii și artei în țara noastră.

★

Sub conducerea partidului, poporul nostru își concentrează toate forțele sale materiale și spirituale în direcția făuririi unei vieți noi, îndestulate, fericite. El are nevoie de o literatură militantă, care să participe nemijlocit la construirea socialismului, la lupta pentru pace, să contribuie direct la grăbirea victoriei noului.

Sarcina principală a literaturii noastre, a literaturii care înfățișează veridic viața în imagini artistice puternice, este educarea poporului în spiritul învingătorilor ideii ale comunismului. Nu există o altă cale spre o literatură mare și însemnată decît aceea a realismului socialist, a literaturii în slujba poporului.

Pe această bază, a unității depline a țelurilor artistice și educative ale literaturii, s-a format în jurul partidului și se consolidează frontul larg al scriitorilor din toate generațiile. Orice scriitor care se alătură sincer acestei cauze este binevenit. Spiritul de grup n-are nimic comun cu politica partidului nostru în literatură și artă, cu interesele poporului; tendințele de izolare sectară, de creare a „bisericuțelor" literare trebuie să fie combătute cu cea mai mare tărie, oriunde s-ar ivi.

De la cerințele poporului, de la sarcinile arzătoare ale literaturii trebuie să pornească întotdeauna și critica literară.

Literatura așteaptă de la critici nu sterile speculații abstracte, ci o orientare politică și estetică justă și concretă.

Desigur, dezvoltarea criticii literare și a literaturii în general este posibilă doar în climatul unui schimb rodnic de păreri, al dezbaterilor și confruntării opiniilor.

Este regretabil că în recentele discuții din presa literară, cititorii n-au întîlnit numele unor critici cunoscuți ca Ion Vitner, Traian Șelmaru, Paul Georgescu.

Răspunzînd chemării partidului, cerințelor scriitorilor și ale opiniei publice literare, „Gazeta literară" are meritul de a fi organizat discuții literare, care au adus unele foloase. Cu adevărat rodnice ar fi fost însă aceste dezbateri dacă colegiul redacțional al „Gazetei literare" le-ar fi orientat cu claritate ideologică spre un scop bine definit, spre rezolvarea unor probleme fundamentale ale literaturii. Firește în discuție nu toți pot avea dreptate, unii participanți au afirmat și lucruri greșite. Dar revista avea datoria să spulbere confuziile, trebuia să nu lase unele discuții „în aer".

In urma discuțiilor literare din acest an a avut loc la Uniunea scriitorilor o ședință importantă a Comisiei de critică, în care au fost dezbătute larg probleme arzătoare ale criticii literare, iar o serie de critici de frunte au luat poziție justă, au ajutat la îmbunătățirea muncii în acest domeniu. Deși a trecut destulă vreme, „Gazeta literară" n-a găsit încă loc să publice o dare de seamă substanțială a acestei dezbateri.

„Gazeta literară", ca de altfel și celelalte publicații ale Uniunii scriitorilor, este lipsită încă de îndrăzneală și combativitate în tratarea problemelor fundamentale ale literaturii, în desfășurarea luptei ideologice pe tărîm literar.

Criticii literari, scriitorii, redacțiile trebuie să lupte ca discuțiile să se desfășoare sub semnul celei mai înalte principialități, să promoveze cu dragoste tot ce e înaintat în literatură și în critica literară și să-și concentreze focul împotriva ideologiei putrede burgheze, să dea dovadă de intransigență față de orice fel de denaturări ale realismului socialist.

Abaterile de la principialitate nu pot fi privite independent de slăbiciunile muncii ideologice a Uniunii scriitorilor din R.P.R. Biroul Uniunii scriitorilor nu acordă atenția cuvenită activității criticilor literari, adoptă în mod nejustificat o atitudine pasivă față de discuțiile care se desfășoară în „Gazeta literară" și în alte organe de presă ale sale, pe care are sarcina să le conducă. Biroul Uniunii scriitorilor, organizația de bază a scriitorilor trebuie să ia măsuri pentru a pune în sfîrșit în practică vechile proiecte de a organiza o mai strînsă legătură a scriitorilor și criticilor cu viața. Indeosebi criticii literari, în mare parte, continuă să ducă o activitate birocratică; unii dintre critici n-au avut niciodată contact direct cu viața tumultuoasă a poporului, nu cunosc oamenii care se avîntă în primele rînduri ale construirii socialismului.

Sarcina cunoașterii profunde și directe a realității pe baza angrenării active în viață, a participării la opera de construire a socialismului, nu este o sarcină principală doar a scriitorilor, ci în aceeași măsură și a criticilor.

„Mai aproape de viață, pentru a ajuta efectiv la izbînda noului în viață" — aceasta este chemarea pe care poporul și partidul o adresează tuturor scriitorilor și criticilor, cu convingerea că efectele ei binefăcătoare se vor reflecta cît mai curînd în dezvoltarea literaturii noastre.

(„Scînteia" nr. 3387, miercuri, 14 septembrie 1955).

NOI LUCRĂRI DRAMATICE

In noua stagiune, teatrele noastre au înscris în repertoriul lor o serie de lucrări dramatice originale.

Astfel, Petru Dumitriu și Sonia Filip au terminat piesa „La ora 6" cu care își va deschide stagiunea Teatrul Armatei. La același teatru se montează și noua piesă a lui Nicolae Tăutu, intitulată „Zbor de noapte".

Mircea Ștefănescu și Elly Roman au terminat de curînd comedia „O piesă cu dragoste", care a fost înscrisă în repertoriul cîtorva teatre din țară.

Scriitoarea de limbă maghiară Földeș Maria din Baia Mare a terminat piesa „Zile obișnuite" care are ca temă procesul de descompunere a familiei burgheze.

Lucia Demetrius dezbate în noua sa lucrare dramatică „Primăveri feluri te", problema familiei și a dragostei, în decursul a trei generații. Intr-o fază înaintată de lucru se află și piesele „Asaltul" de Tudor Șoimaru, care are ca temă Comuna din Paris, „Soția tovarășului Dima" de Teodor Mănescu și Silvia Andreescu și piesa „Ziariștii" de Al. Mirodan.

Dramaturgul Al. Kiriițescu a scris piesa istorică „Ruxandra și Timotei" închinată străvechilor legături de prietenie dintre poporul ucrainian și poporul romîn.

Șantierul creației noastre dramatice prezintă și alte noutăți: „Matei Silvian" de Horia Lovinescu, inspirată din lupta intelectualității noi; o nouă comedie satirică a dramaturgului Aurel Baranga, piesa „Buturuga mică"; „Oameni de 1.000 de ani" de Tiberiu Vornic și Ioana Postelnicu și „Cavaleria ușoară" de Teodor Mănescu și Silvia Andreescu.

Aspecte noi din problema transformării socialiste a agriculturii, aduce Nicolae Moraru în noua sa piesă intitulată „Inima satului".

Sînt de asemenea în lucru opere dramatice în limba maghiară. Scriitorul Bella Karolly scrie piesa „Hüsec" (Credința) — Kiss Jenő scrie în lucru piesa „Minciuna îngropată", iar Tamaș Gaspar scrie lucrarea dramatică „Puterea cea mare", în care redă episoade dramatice din zilele de luptă pentru eliberarea Ardealului de sub jugul fascist.

F. K. Weiskopf a încetat din viață

La Berlin, a încetat din viață scriitorul F. K. Weiskopf, unul din cei mai eminenți reprezentanți ai literaturii germane contemporane. Născut la Praga, el a activat pînă în 1938 la Berlin ca scriitor și publicist. Exilat de regimul hitlerist, el și-a continuat activitatea literară în emigrație. După război Weiskopf s-a întors la Berlin. El a făcut parte din Prezidiul Uniunii scriitorilor germani și a fost membru al Academiei Germane de Arte. Weiskopf a fost unul din editorii revistei „Neue Deutsche Literatur".

DISCUȚII

Manualele școlare și autorii lor

Manualul școlar este un instrument indispensabil pentru desfășurarea procesului de învățămînt, mai ales pentru școala elementară și medie.

In țara noastră, cu deosebire de la reforma învățămîntului din 1948, s-au realizat succese remarcabile în ceea ce privește manualul școlar. Manualele noastre, în acest răstimp, au fost curățite de idei antiștiințifice, orientarea lor ideologică este așezată pe drum bun, iar din punct de vedere metodic, autorii lor s-au străduit și în parte au și reușit să le alcătuiască după principii metodice ieșite din experiența pedagogiei și școlii celei mai avansate, pedagogia și școala sovietică. Chiar și din punct de vedere literar, manualele noastre școlare, cel puțin unele dintre ele, se prezintă cu realizări demne de menționat. Așa sînt de pildă manualele de lectură pentru clasele V-VII, precum și cele de istoria literaturii pentru clasele a VIII-a și a IX-a, care, deși nu fără cusururi, marchează un progres simțitor față de cele anterioare lor.

Dacă așa stau lucrurile, se pune întrebarea, pentru ce totuși părinții sînt nemulțumiți, pentru ce cadrele didactice formulează critici serioase la adresa manualelor didactice, pentru ce în general, s-a stîrnit în ultima vreme discuție în jurul acestei probleme?

Discuția, critica și autocritica sînt legi ale dezvoltării noastre de obște. Ele sînt la noi nu numai firești ci, și, după cum se știe și după cum simțim noi cei ce trăim această viață, absolut necesare.

Discuții cu privire la manualele școlare, găsim evident și în presa burgheză din străinătate. Astfel de discuții vom găsi de asemenea, cercetînd presa noastră de altădată. Nu trebuie însă să ne înșele nici tonul „combativ" al acestor discuții, nici pretenția de ținută gravă, științifică, cu care se discută. In spatele acestor polemici — pentru că în fond nu sînt decît simple polemici — se ascund nu interesîi științifice, ci interese materiale personale, fie ale editurilor, fie ale unor autori influenți care de multe ori nici nu sînt adevărații autori ai manualelor. Care dintre membrii corpului didactic din țara noastră, mai în vîrstă, nu-și amintește de inspectorii și revizorii, autorii de altădată, sau de anumite case de editură, strîns legate de partidele burgheze influente, care-și făceau război, nu de dragul științei, nu de dragul progreselor pedagogice în materie de manuale didactice, ci numai pentru că fiecare voia să înlăture un concurent, oricît de bună ar fi fost lucrarea lui.

In condițiile noastre de viață, asemenea situații nu mai există. Discuțiile care se poartă la noi, au, și nu pot avea, decît un sens: discuția obiectivă cu privire la manualele care există, evidențierea părților pozitive, dar și mai ales, a celor negative, totul pentru o continuă perfecționare, pentru ridicarea manualului nostru didactic la un nivel înalt.

O astfel de discuție a avut loc în ultimul timp la noi, de pildă, pe tema contribuției scriitorilor la alcătuirea manualelor didactice. Discuțiile se poartă viu și în consfătuirile cadrelor didactice, în consiliile pedagogice, în cercurile metodice și, se înțelege, și în particular. Nu au un caracter prea științific întotdeauna aceste discuții, dar ele au loc. Va trebui să luăm în această privință, ca în atîtea altele, exemplul Uniunii Sovietice, unde aspectul științific al problemei este abordat cu multă seriozitate.

Este un lucru foarte prețios, și trebuie să mulțumim „Gazetei literare" pentru ideea ce a avut de a deschide acum o discuție pe tema manualelor școlare. Inițiativa merită toate laudele. Din cît mai multe părți, cu atît mai bine. Pentru ca însă să nu rătăcim în discuția noastră, bătînd pasul pe loc în jurul problemei, este necesar ca, de la început, să fie lămurit pentru toată lumea un lucru: ce este, ce trebuie să înțelegem printr-un manual școlar.

Știința sovietică, savanții cu autoritate ca, I. A. Kairov, Esipov și Goncearov, Polțanski și alții, au analizat cu atenție elementele care pot intra în definiția manualului, au discutat și discută încă asupra celei mai bune definiții și rezultatele discuției se resimt în activitatea autorilor de manuale didactice.

Ce este așadar un manual didactic?

Așa cum îl definește pedagogia sovietică, manualul didactic este cartea de învățătură, alcătuită în conformitate cu o programă, care stabilește linia ideologică și volumul de cunoștințe ce trebuiesc însușite în mod obligator la un obiect de studiu, prezentînd materialul cît mai sistematic și cît mai accesibil pentru elevi.

Din această definiție, clare trebuie să ne fie cîteva lucruri, fără de care nu se poate alcătui un manual nu numai bun, dar nici măcar acceptabil. Aceste lucruri sînt:

a) Cunoașterea temeinică a obiectului de studiu.

b) Cunoașterea programei analitice.

c) Cunoașterea principiilor metodice de alcătuire a unui manual.

d) Autorul de manuale didactice trebuie să fie și bun cunoscător și minuitor al limbii în care scrie. Nu stilul literaturii de profesie i se cere, dar un stil — stilul propriu manualelor bune.

Influența pe care un manual bine scris o are asupra formării limbii copilului este foarte mare. Se întîmplă că din acest punct de vedere manualele noastre didactice păcătuiesc foarte mult.

Limba unui manual trebuie să fie înainte de toate o limbă înțeleasă, cu un vocabular adecvat și nepretențios, fără cuvinte lipsă și fără cuvinte de prisos, cu o topică și cu expresii firești limbii respective. Acesta nu este însă cazul unora dintre manualele noastre, cum ar fi de pildă manualele de limba romînă pentru minoritățile naționale, în parte și manualul de istoria R.P.R. deși, altfel, din alte puncte de vedere e o lucrare prețioasă.

Implinirea acestor cerințe de bază îngăduie unui manual să exprime cu claritate adevăruri care, cum spunea Lenin, nu se schimbă de la o zi la alta așa de ușor și pot să folosească ca mijloc de învățătură decenii întregi. O lucrare didactică capătă această calitate numai dacă în ea, fiecare cuvînt, fiecare afirmațiune, după cuvintele lui Stalin, sînt cîntărite cu mare grijă.

Cît de mare trebuie să fie grija noastră pentru alcătuirea unui manual didactic se poate vedea din aceea că în Uniunea Sovietică, unde el este cu grijă studiat, pentru a fi mereu îmbunătățit, de continua lui perfecționare s-a ocupat însuși C. C. al P.C.U.S. mai întîi în istoricele hotărîri din 5 septembrie 1931 și 25 august 1932 și apoi într-o hotărîre specială din 12 martie 1933 „despre manualele pentru școala elementară și medie".

★

Să revenim însă la manualele noastre școlare. Pentru îmbunătățirea lor, au fost voci, în ultima vreme, care s-au exprimat în sensul că am putea realiza aceasta, dacă scriitorii și-ar da în mai largă măsură decît pînă acum contribuția în acest sens. Noi nu subapreciem aportul scriitorilor la această operă cu adevărat importantă. Nu putem să nu spunem că aportul acesta, oricît de prețios ar fi el, nu poate să fie eficace, decît în limitele condițiilor enumerate mai sus. Se invocă adesea în sprijinul ideii scriitorul autor de manuale didactice, unele exemple din istoria literaturii didactice din trecut. Manualele lăsate de pildă de Tolstoi în limba rusă sau de Ion Creangă în limba romînă ar fi o dovadă grăitoare. Noi credem că aceste exemple confirmă, din contră, regula generală. Tolstoi este un scriitor de talie uriașă, dar nu trebuie să uităm că în felul lui, el a fost un om de școală, a condus practic instituția de învățămînt creată de el la Iasnaia Poliana. A fost învățător în adevăratul înțeles al cuvîntului. Cît despre Creangă, cine nu știe că el a avut pregătire profesională de învățător și că a funcționat ani întregi, în școala primară, predînd cu pasiune și dragoste materia pe care a fixat-o apoi în scrisul său didactic. Ceea ce a scris el din acest punct de vedere este fructul științei și al unei experiențe proprii.

Am mai avut și după Ion Creangă scriitori, chiar dintre cei mai mari, care au lucrat în domeniul manualelor didactice. Unii dintre ei au mai figurat și numai cu numele pe coperta manualelor, servind oarecum doar de reclamă comercială, dar au fost și dintre cei care au adus contribuția lor în această privință. Nici unul însă n-a mai făcut ceea ce a făcut Ion Creangă, și aceasta tocmai pentru motivele arătate.

De aci nu trebuie să tragem concluzia că rolul scriitorilor în literatura didactică ar fi mai puțin important. Scriitorii care sînt și pedagogi, alături de pedagogii care sînt și scriitori (lucrul acesta se poate întîmpla, după cum știm) pot să aducă literaturii didactice direct folosul pe care la vremea lor l-au adus Tolstoi sau Creangă. In plus, scriitorii toți, prozatorii ca și poeții, prin operele lor de valoare precum și prin literatura pentru copii pot indirect să dea un sprijin de neînlocuit autorului de cărți didactice. Ei pot să îmbogățească materialul pe care autorii de cărți didactice îl pot folosi în manualele lor. Nu trebuie să uităm că manualele de lectură în special, a căror importanță pentru educație și învățămînt este imensă, au nevoie mare de acest lucru. Noi putem utiliza operele scriitorilor clasici și le utilizăm. Aceste opere însă, reflectă în ele probleme ale trecutului, ne pot folosi numai pentru cunoașterea acestora. Educația tinerei generații, în spiritul nou, ne cere însă opere care să reflecte problemele actuale ale construirii socialismului și formării omului nou. Acest lucru, sînt chemați să-l facă scriitorii de astăzi.

Contribuția scriitorilor la îmbunătățirea literaturii didactice este apoi imensă, după cum am arătat, în formarea limbii. Limba, cum spune I. V. Stalin, este forma în care se manifestă realitatea gîndirii. Noi gîndim astăzi altfel decît în trecut, limba în care se va exprima această gîndire capătă și ea aspecte noi fără a fi evident alta. Această limbă va fi mai apță să îmbrace gîndirea și simțirea omului nou, și la făurirea ei lucrează, ca vrednici munciitori ai timpului lor, scriitorii de astăzi. Este un domeniu în care nimeni nu poate înlocui pe scriitorul de talent.

Stanciu Stoian

ŞERPOAICA

— Fragment din cartea „Împărăţia Soarelui" *) —

De la Nanking pînă la Shanghai, îţi poţi urma drumul pe Yang-Tse-Kiang şi vei străbate ţări şi munţi, zile şi nopţi. Vei crede într-un tîrziu că ţi se năzar departe apele din Marea Chinei de Răsărit. Iţi vor spune însă corăbierii că iluzia din zare e tot Yang-Tse-Kiang, lărgit acum cît apele unei mări ; că a cuprins lacuri şi fluvii, insule, ţinuturi cu munţi, şi toate parcă merg într-un solemn curs către marea cea mare a Răsăritului. Intinse orezării, lungi şi largi cît ţările, munţi săpaţi în terase, şesuri, canale, rîuri, sate şi porturi, păduri de bambuşi şi palmieri, vei străbate zile multe la rînd. Deodată vei vedea cum Yang-Tse-Kiang, cu toată puterea lui sălbatică, e tăiat drept în două de un alt fluviu ce vine din Nord şi apucă drept spre Sud : acela e Marele Canal Chinezesc săpat de mîna omenească, în adînci epoci. Vei sta în loc şi te vei uimi ca şi în faţa Marelui Zid şi dacă vei porni pe Marele Canal în jos, vei ajunge după alte zile şi nopţi la Hangeul cel de asemenea pomenit, ca loc de încîntare al poeţilor şi împăraţilor. Cît vei merge spre Sud, vei avea timp să-ţi închipui lungimea Marelui Canal şi drumul pe ape al alaiurilor împărăteşti.

Să ne închipuim, aşadar, flota magnifică imperială, pornind de lîngă Peking, pe fluviul Yunden-Ho. Corăbiile împodobite cu steaguri de aur şi mătase, pornesc în sunetele de flaut ale cîntăreţilor şi la proră stau lăncieri şi arcaşi. Poeţi, mandarini, wangi, căpetenii de oşti, astrologi, pictori, toţi roiesc pe punţile caturilor, în veşmintele lor multicolore. Dar fluviul Yunden-Ho va ajunge la Tien-Tsin Flota va apuca pe Hai-Ho, spre Wei-Ho, pînă va ajunge la Lin Tsin, unde începe Marele Canal. Vor rămîne în urmă, încet-încet, ţara Hebei, Shan-Dun şi Ceansu şi calea pe apă va întîlni rîuri şi lacuri şi le va înghiţi pe toate ca pe nişte nimicuri. După ce va tăia în două Huang-Ho, şi Yang-Tse în apropiere de Shanghai, fluviul creat de mîna omenească va ajunge la deltele, lacurile şi golfurile Mării de Răsărit şi va afla o cetate a încîntării.

O centură de munţi înconjoară Hangeul, păzindu-l de vînturi rele. Cînd va vedea insulele cu pavilioane, digurile străbătînd lacul Si-Hu, podurile arcuite, dumbrăvile de bambus şi palmieri, cînd va vedea lacul verde din inima cetăţii, călătorul va avea iluzia paradisului. Hangeul nu-l poţi uita niciodată, şi oricît l-ai vedea, îl părăseşti cu o puternică sete sufletească. Pe insule şi insuliţe se ridică vile şi palate şi luntrile ce plutesc pe lac îţi dau simţămîntul opririi timpului.

Iată-ne, deci, în luntre, şi ceaiul cu iasmin abureşte pe măsuţa joasă şi totul te îmbie la un vis greu, ca al munţilor liniştiţi, răsfrînţi în adîncimi, cu turnurile, cu acoperişurile şi cu pagodele...

Luntraşul grăieşte încet, aproape numai prin semne, după o pildă luată de la liniştea pămîntului şi apelor. Iţi va arăta cum desparte lacul în două digul zidit de poetul Su-Tung-Po, în nişte vremuri de mult amurgite după munţii tăcuţi. După aceea te vei apropia de ţărmul dimpotrivă şi vei vedea uliţele tăcute, oamenii şi copiii liniştiţi şi frumoşi, vitrinele şi tarabele pline de flori săpate în marmură şi piatră, vase de lut smălţuit cu flori vii şi cocori în zbor... Vei coborî în cetatea tăcută şi cînd se vor deschide portiţe în ziduri, vei zări grădini cu arbori vechi, curţi pătrate, ganguri, terase şi bătrîni cu halat, cu fes şi cu barbă lungă, fumînd în adîncul amurgului şi în adîncul unor veacuri de mult vremuite. Cînd te vei întoarce, vei vedea răsfrînte în lac insulele cu pădurici, pavilioanele, chioşcurile şi bărcile, care parcă vîslesc prin neant, între văzduhul limpede de sus şi cel răsfrînt în liniştea adîncurilor.

In mijlocul lacului Si-Hu se vede o pagodă scufundată. Cînd o bat apele vîrful ei îţi dă iluzia clătinării. M-am întors spre Yang-Su, rugîndu-l să binevoiască a-mi da lămuriri asupra acestui templu cu caturile aflate în adîncimi. Insă Yang-Su a ocolit vorba, abătîndu-mi ochii către alte frumuseţi. Am coborît deci pe o insulă, şi am mers pe o cărare, pînă ce am ajuns la un chioşc cu cornişele răsfrînte. De acolo, ţinînd cărarea, am ajuns la o dumbrăvioară de bambus. Am trecut un pod lung, arcuit superb, către alt chioşc. Şi apoi pe altul, pe alt pod arcuit, pînă ce ne-a cuprins o înserare de aramă, cu toate chioşcurile răsfrînte în limpezimi. Atunci, ca de obicei, ne-am adunat în sobor, toţi cîţi eram, şi Yang-Su a luat cel dintîi cuvîntul, întorcîndu-se spre autorul cărţii :

— Mi-ai pus întrebare, o, prietene, asupra pagodei scufundate. Ei bine, îţi datorez răspuns şi iartă-mă că ţi-l dau tocmai acum, cînd ni se topeşte la picioare arama caldă a înserării... Vezi, sînt lucruri ce nu se pot mărturisi şi nici gusta de către ascultători, decît în ceasurile de seară...

Autorul cărţii şi-a plecat ochii, dovedindu-se cîrpaci în farmecul lucrurilor de taină. Cum de nu-şi închipuise că pagoda scufundată are o istorie ce nu se poate spune decît seara ? A tăcut ca un vinovat, însuşindu-şi pe deplin rangul de cîrpaci în poezia lucrurilor. Se uita autorul cărţii cum se întunecă grădinile în adîncimi, cum pier munţii în fundul neantului translucid, în timp ce Yang-Su şi-a început cuvîntul astfel:

— Istoria pagodei scufundate, o, prieteni, se pierde în timpuri, la începuturile buddhismului în China... Astfel se istoriseşte că în vremea aceea vieţuiau în adîncul lacului Si-Hu unde ne oglindim noi acum, şi unde se topeşte arama amurgului, două surori şerpoaice. Una era albă, alta albastră. Şi le-a cuprins setea de fericire, săturîndu-se să tot stea singure în adîncurile apelor. Priveau cu pizmă la alte vieţuitoare din regnul tîrîtoarelor, bănuindu-le a fi mai fericite decît ele. Şi aşa, cele două şerpoaice s-au întrupat în alţi şerpi şi i-au găsit scăzuţi de tot în privinţa fericirii. Atunci au prins să pizmuiască zburătoarele, dar au aflat şi aici primejdii, nelinişti, zbucium. Cu scîrbă au lepădat deci aripile, străbătătoarele înălţimilor, şi au îmbrăcat la loc pieile de şerpoaice trăgîndu-se în smîrcurile negre din adîncimile lacului Si-Hu... Şi aşa, a mai trecut o vreme. Şi trecînd vremea, au privit iar şerpoaicele cu jind la alte fiinţe, bănuindu-le a fi mai fericite.

Pe vremea aceea, prin aceste locuri erau singurătăţi înfricoşate. Erau codri bătrîni. Smîrcuri crease Marea de Răsărit, în zbaterea ei necontenită către ţărmuri. Se afla o singură pagodă, aceea ce o vedem acum scufundată în adîncul acestui lac. Şi se aflau la pagodă, doar un schivnic bătrîn şi un învăţăcel tînăr. Şi avea învăţăcelul obicei că se preumbla pe ţărmul lacului cetind în terfeloagele sfinte ale lui Sakiamuni-Buddha. Şi preumblîndu-se el aşa, cetind stihuri şi spunînd rugăciuni întru dobîndirea liniştei supreme ce-i zice Karma, iată că l-au văzut cele două şerpoaice ! Şi văzîndu-l ele, şi-au tras repede capetele în apă şi s-au slobozit repede la adînc să se sfătuiască între olaltă. Şi după ce s-au sfătuit, iar şi-au scos capetele la ţărm să vadă învăţăcelul. Şi a căzut el drag şerpoaicei celei albe... Şi a găsit aceasta că numai oamenii sînt fericiţi. Iar s-au tras la adîncimi, la sfat, însă şerpoaica albă ofta de îşi dădea inima afară de dorul învăţăcelului. Şi aşa s-au hotărît cele două surori să-şi lepede pieile de şerpoaice şi să se prefacă în două fete frumoase... Aşa au şi făcut: într-o zi, cînd se preumbla învăţăcelul, cetind stihuri întru dobîndirea Karmei, a scăpat din mînă terfelogul... Pe ţărm şedeau două fete, una cu părul deschis ca paiul de orez, alta cu părul negru. Şi s-a întîmplat ceea ce trebuia să se întîmple. Invăţăcelul şi-a pus terfelogul sub cap şi a prins a ofta. Şi ofta el din amurg pînă în zori şi toată ziua. Karma, liniştea supremă dobîndită prin renunţare, se dovedise peste putinţă de cucerit, din pricina fetei cu părul ca paiul de orez... Şi nu s-a putut el răbda mult să mai steie în amară singurătate, cînd fetele se arătau în fiecare zi pe ţărm. Şi fata ce-i era lui dragă era înaltă şi avea legănări ca ale bambusului. Şi în ochi avea adîncurile lacului Si-Hu. Va fi fost ca fildeşul la trup şi de bună seamă că umbla goală, în acele vremuri încă nefiind nevoie de ruşine în marea şi fireasca simplitate. Şi aşa, într-o bună zi, s-a întîmplat ceea ce trebuia să se întîmple cînd două suflete înseteazã unul după altul: învăţăcelul a luat fata de mînă şi s-au tras amîndoi în peşterea schivniciei, să se bucure de darurile dragostei, laudă în veci puterii ce a creat această comoară nepreţuită ! Sora fetei albe, îi veghea cu credinţă, păzindu-i astfel de ochii oamenilor, care de cele mai multe ori strică fericirea, în loc să o ţină aprinsă ca pe o flacără nemuritoare a lumii... Şi mare era bucuria îndrăgostiţilor ! Să stăm şi să ni-i închipuim alergînd prin luminişurile pădurilor de bambus, noaptea cînd se arăta luna, mîndria văzduhului ! Să ni-i închipuim stînd pe nisipurile aurite la răsăritul soarelui dinspre plaiurile în clătinare veşnică ale mării... Insă, parcă aşa stă scris, ca fericirile mari să dureze puţin...

II

Tăceam toţi, în pavilionul de bambus. In adînc abia se zăreau cornişele chioşcurilor şi dumbrăvilor neclintite. Abia aşteptam să ascultăm mai departe ce s-a mai întîmplat cu fata şi cu învăţăcelul. S-a întîmplat ceea ce se întîmplă de cînd lumea : văzîndu-le fericirea, schivnicul cel bătrîn a fost cuprins îndată de pizmă şi gelozie. Il urmărea prin dumbrăvi, îi pîndea printr-o crăpătură cînd se ascundeau în peşteră. Veninul adunat în lungul singurătăţii lui era negru şi mai otrăvitor decît veninul şerpilor ! Intr-o zi, pe cînd învăţăcelul sta singur, cu un ochi în terfelog şi cu altul în dumbrăvi, i s-a întins la picioare umbra schimonosită a schivnicului. I-a auzit glasul :

— O, fiul meu, calci în amarnice păcate ! Ai uitat ce spune Buddha-Sakiamuni, că întru dobîndirea Karmei, liniştea supremă, trebuie să treci prin toate chinurile sfinte ale renunţării: să te afli la un pas de izvorul plin şi să nu bei ci să te usuci de sete; la un lat de mînă să-ţi fie hrana şi tu să nu întinzi mîna ci să te usuci de foame... Ai păcătuit greu, o, fiule şi pierdut eşti pentru soborul drepţilor...

Invăţăcelul abia îl asculta. Puţin îi mai păsa de chinurile renunţării cînd era plin tot de bucuria dragostei. I-a întors cuvînt astfel :

— Cucernic părinte, de-acum puţin îmi pasă ! Mă pot reîncarna zeii în ce vor voi. Mă pot preface în gîză, în pasăre zburătoare, în bivol sau în leopard. Mă pot chinui milioane de ani, trecîndu-mi sufletul din fiinţă în fiinţă, în lungul ciclurilor infinite, puţin îmi pasă, căci am aflat acum că fericirea nu stă în renunţare, ci în dragoste. Mi-e dragă fata cu părul ca paiul de orez şi nu mai jinduiesc nimic! Poftim terfelogul de învăţătură ! Mă reîntorc între oameni, în freamătul cetăţilor !

A rîs rău schivnicul cel bătrîn. A glăsuit hodorogind cu răutate :

— Bine, fiul meu, prea bine ! Ştii însă cine e fata cu părul ca paiul de orez ? Cînd vei afla, vei îngheţa din cap pînă în picioare !

— Oricine ar fi, i-a întors răspuns feciorul, ce-mi pasă ? Oare se află lucru mai mare ca iubirea?

L-a ascultat schivnicul în linişte. A rîs :

— Dar ce ai spune dacă ai afla că fata aceea e şerpoaică, dacă ai afla că de fapt nu te îmbrăţişează o femeie ci te încolăceşte un şarpe...

La un astfel de gînd, feciorul s-a înfiorat din creştet pînă în tălpi. A grăit schivnicul mai departe :

— Află deci ! Fata ce o iubeşti e o şerpoaică din adîncul lacului Si-Hu ! Ea e şerpoaica albă iar sora ei, şerpoaica albastră.

Auzindu-l, învăţăcelul a sărit ca ars :

— Minţi, preacucernice !

Şi era gata să ridice mîna asupra lui, în mînia clipei. Nu s-a mîniat schivnicul. Ci i-a grăit în linişte :

— Vrei, fiul meu, să-ţi dovedesc că e aşa ? Haidem pe ţărmul lacului, căci tocmai se înserează...

Şi astfel, s-au dus amîndoi pe ţărmul lacului Si-Hu. Aşteptau. S-a arătat luna dinspre Marea de Răsărit. Deodată, apele au prins a se clătina, şi s-au ivit din adînc întîi două capete de şerpoaice, pe urmă trupurile, vîslind apele. Intîi şi-a lepădat pielea pe nisip şerpoaica albă şi a crescut pe ţărm fata ca o statuie înaltă de fildeş. Pe urmă, cu cît se mişca, parcă se mlădiau dumbrăvile de bambus. Şi-a lepădat pielea şi şerpoaica albastră, şi au pornit amîndouă de mînă către peştera învăţăcelului. Cumplit mai tremura acesta ! Straşnic mai rîdea de bucurie schivnicul !

— Şi acum, fiul meu, după ce te-ai încredinţat că fata e fiară tîrîtoare, cred că ai să te întorci la loc, în căile dreptei renunţări !

— Peste putinţă ! a glăsuit învăţăcelul. Vreau să mă mai încredinţez odată, căci poate am fost victima unui blestemat farmec !

S-a uitat cu ură la pizmătareţul ghiuj şi l-a părăsit în pustie. S-a întors la peşteră în fugă. Fata sta întinsă în pat şi cum l-a văzut a întins braţele şi l-a cuprins. A cuprins-o şi el uitînd de toate. In zori însă, l-a cuprins îndoiala. A ieşit fata şi a prins s-o urmărească, s-o vadă în ce căi umblă. A văzut-o întîlnindu-se cu sora ei. Amîndouă grăbeau spre ţărmul lacului Si-Hu, să nu le apuce răsăritul soarelui. Le-a văzut cum intră la loc în pieile de şerpoaice şi cum se scufundă repede în adîncul lacului. Ingrozit a umblat învăţăcelul toată ziua, gîndindu-se că de atîta vreme se îmbrăţişează cu fiară tîrîtoare.

Seara, cum sta în pat, s-a arătat ea plină de bucurie. Mai nu plîngea de fericire că se vor afla iar împreună. Il alinta, apropiindu-se :

— Iubitul şi preaiubitul meu ! Cît de urît mi-i fără tine! Hai, iubitul şi preaiubitul meu, întinde braţele şi mă cuprinde. De ce nu mă cuprinzi ?

El a sărit îngrozit şi se apăra. Căuta cu ochii vreun bolovan să o lovească. Deodată, fata a rămas încremenită. A priceput totul. A ieşit din peşteră plîngînd în hohote, jeluindu-se după fericirea ei pierdută. A auzit-o sora ei şi i-a ieşit repede înainte :

— Ce-i cu tine, soră-surioară ? De ce boceşti şi de ce te tîngui ?

— Vai, soră-surioară, taina făpturii noastre a fost aflată şi preaiubitul meu nu mă mai vrea! Oare unde se află fericirea, soră-surioară, căci văd că nici între oameni n-am aflat-o... Grăieşte, soră-surioară, de ce taci ? Cine crezi că ne-a aflat taina fiinţelor ?

Inmărmurită sta sora ei, şerpoaica albastră! Se gîndea, cine altul poate să fie vinovatul, decît schivnicul ? Astfel gîndind, o ură înspăimîntătoare a cuprins-o. Au pornit amîndouă către pagodă, după ce mai întîi şi-au luat la loc înfăţişarea firească de şerpoaice. Şi astfel, în timp ce schivnicul sta şi se ruga zeilor săi, s-a trezit că-l încolăcesc cele două şerpoaice. A urmat o luptă înfricoşată între fiarele însetate de fericire şi omul cel rău, descoperitorul tainei. Mai straşnic lupta şerpoaica albastră, sora ei albă fiind mai slabă din fire. Insă scris a fost ca puterea omului să fie mai tare. Pagoda s-a prăbuşit în lacul Si-Hu, peste cele două tîrîtoare, ieşite din regnul lor obscur, în căutarea fericirii...

III

De mult se sfîrşise legenda, şi noi mai stam în chioşcul din mijlocul lacului şi priveam constelaţiile resfrînte în adînc. Departe, se auzeau picuri de strune, suspine triste ale cîntecelor extrem orientale. Munţii se vedeau aproape, imenşi, odihnă adîncă a coloşilor. Am părăsit lacul Si-Hu şi ne-am dus în vila dintre bambuşi să ne odihnim. Şi abia aşteptam să se lumineze cerul la Răsărit, să vină o altă zi peste Hangeu, să vedem alte lucruri şi să ascultăm alte istorii. Cum s-a zărit de ziuă mă şi aflam iar în luntre către digul lui Su-Tung-Po şi după aceea am stat şi l-am evocat pe marele poet, pentru că şi-a risipit averea întru binele oamenilor. Ne-am dus să ne închinăm la mormîntul lui Jo-Fei. Astfel am ajuns la o grădiniţă cu copaci bătrîni, înconjurată de zid.

Spre marea dezamăgire a cititorilor, care nu pun preţ pe trecut, spre decepţia celor ce nu ştiu că miezul prezentului nu are destulă dulceaţă dacă nu arătăm valorile trecutului, într-un cuvînt, spre decepţia celor cu vederea scurtă, îi voi întoarce spre amărăciunea lor şi spre bucurarea cititorilor luminaţi, iubitori ai tuturor valorilor din timpuri, îi voi întoarce cu opt sute paisprezece ani în urmă, în vremuri străvechi, cînd China era sfîşiată de seminţiile Cin. Domnea pe la acei ani 1141 dinastia Sun şi Jo-Fei era mare căpetenie de oşti.

L-au doborît însă urzelile duşmanilor săi, Cin-Goi, Wang-Ho, Mo-Si şi Tsan-Tsin. „Cruţaţi-l măcar pe fiul meu, le spunea Jo-Fei, faptele săvîrşite de mine pentru fericirea ţării îmi dau drept la acest lucru!" Insă urzitorii au fost neînduplecaţi. Jo-Fei a căzut sub satîrul călăului, în anii de cutremur 1141 şi stîrvul lui şi al fiului său au fost aruncate în afara zidurilor. Insă Jo-Fei, băgat în pămînt de duşmani, a reînviat în conştiinţa nemuritoare a oamenilor. A devenit sfînt prin faptele lui de arme şi prin chinurile de martir. La 1163, Han-Sun-Ceau-Tsun, urmînd căile unei căinţi tîrzii, a poruncit să i se dezgroape cu grijă osemintele şi să fie aduse înlăuntrul zidurilor. Şi templu i-a ridicat Han-Sun-Ceau-Tsun. In grădiniţa mormîntului, de o parte şi de alta a porţii de intrare, stau săpaţi în piatră, împrejmuiţi cu grilaj, Cin-Goi cu soaţa sa, Wang-Ho, Mo-Si şi Tsan-Tsin. La grumazul lui Cin-Goi stă o tăbliţă de lemn, scrisă în ieroglif : „Murdăria oprită". In lungul timpurilor, la mormîntul lui Jo-Fei, veneau pelerinii şi se închinau, aducînd flori şi lumînărele de santal. Mai ales cînd ţara se afla sub sabia curbată japoneză, cetele de pelerini nu mai aveau sfîrşit. După ce se plecau cu sfială umbrei luptătorului, se întorceau către trădătorii din preajma porţii şi îi blestemau: îi ameninţau cu pumnii, îi stupeau drept între ochi, le aruncau în obraz gunoaie şi murdării, astfel plătindu-le pentru trădarea lui Jo-Fei, viteazul. La mormîntul lui Jo-Fei n-au încetat niciodată flăcările lumînărelelor de santal şi florile n-au apucat niciodată să veştejească. Prin lumînărele, prin flori, prin stupirea trădătorilor, se arăta setea de răzbunare din sufletul Chinei, în lungul generaţiilor. Cotropitorii şi trădătorii au simţit în cursul vremurilor murdăria aruncată asupra lui Cin-Goi în obrazul lor, şi puneau la mormîntul viteazului gărzi. Era o luptă surdă şi sufletul marelui erou, reînviat pentru de-a pururea în sufletele oamenilor iubitori de ţară, se răzbuna astfel de aproape un mileniu. Şi după moarte, Jo-Fei a rămas acelaşi neîntrecut viteaz, turnînd în sîngele oamenilor îndrăzneală, curaj şi vitejie.

Noi ne-am plecat cu toată sfiala noastră, mormîntului străvechi din grădiniţa de la Hangeu. Ca de obicei am dat frîu slobod închipuirii noastre şi puterii de evocare. Şi parcă îl vedeam pe viteaz, semănînd moarte şi prăpăd în seminţiile cotropitoare Cin. Şi către trădători ne-am întors după aceea şi abia ne-am ţinut firea. Oameni mulţi se uitau la ticăloşii săpaţi în piatră spre a rămîne simbol.

Şi am pornit după aceea de la mormîntul lui Jo-Fei către templul Ling-In-S.

IV

Drumul ducea printre munţi, în întregime sculptaţi. Cărări şi cărăruşe urcau către peşteri adînci, afumate, unde abia se desluşeau zeii, în soboarele lor săpate în stînci. Intr-o parte, se vedea Buddha-preafericitul, cu zîmbetul acoperit de muşchi verde. Rădăcini zbucniseră printre genunchii altui Buddha de piatră, aşezat în jilţ neclătinat de piatră. In alte peşteri, abia se zăreau sfinţi de piatră, în sobor. Se zăreau pe alocurea, mîini de piatră ridicate, ori stînd cucernic împreunate pe piept. Şi din toate părţile munţilor se auzeau curgînd rîuleţe prin pădur̦icile de bambus şi palmieri.

Cu cît urcam, ne ieşeau în faţă, de după stînci, alţi zei şi alţii, la cotituri, întîmpinîndu-ne cu zîmbete stinse, uşor măcinate de ploile şi de vînturile timpurilor. Oriîncotro ne întorceam ochii, ne întîmpinau zeii de piatră. Sus, în creasta munţilor, erau alţii, săpaţi în stînci pieptişe. Pretutindeni, lîngă statui, se vedeau urmele fumului de la jertfele cuvioşilor închinători.

O cărare ducea într-o peşteră adîncă, şi noi ne-am plecat capetele şi am intrat. Abia se zărea ieşirea ca un ban de aur. Cînd careva a aprins chibritul, de pe amîndoi pereţii ne-au privit zeii de piatră. Unii zîmbeau, alţii ne-au privit miraţi. Pe alocurea, s-au zărit numai urme ale sculpturilor şterse de mîna aspră a vechimii. Cînd am răzbătut la ieşire, alţi zei ne-au întîmpinat, de o parte şi de alta, sus, în firide afumate.

După aceea, ne-am aşezat pentru un scurt popas, într-un pavilion umbros, să ne răcorim după osteneală, bînd ceai cu iasmin. Aveam simţămîntul că străbătusem o altă epocă, într-o lume a geniilor constructoare. Era ca într-un farmec. Oare muntele sculptat era aievea, sau fusese totul o rătăcire? Mi-am întors privirea şi iar am văzut munţii sculptaţi. De după o stîncă ne privea un Buddha, cu blîndeţe neţărmurită. Yang-Su a zîmbit uşor văzîndu-ne mirarea :

— Ar trebui să mergem să vedem peşterile sculptate şi pictate de la Tin-Hua! Insă fiindcă drumul nostru nu bate într-acolo, am să-mi îngădui să vă mărturisesc ce se spune despre muntele acesta...

V

Noi am sorbit adînc din ceaiul cu iasmin, gata de ascultare, ca de obicei.

— Ascultaţi deci, a reluat Yang-Su. Şi istoria acestui munte se pierde în întunericul epocilor, la începutul buddhismului. S-a creat despre el o legendă temută. Şi anume, se spune că a venit în zbor, din India, pămîntul lui Buddha-Sakiamuni... că a venit în zbor cu tot, cu zeii sculptaţi şi cu templul Ling-In-S, ce-l vom vedea îndată...

— Peste fire! a dat glas de mirare autorul cărţii.

— Aici, la legenda aceasta, a reluat Yang-Su, trebuie văzută imaginaţia de proporţii colosale a oamenilor simpli. Au creat o legendă pe potriva minunăţiilor sculpturale. Să ne închipuim muntele acesta în zbor peste Gange, Hymalaia şi Brahmaputra... a încheiat zîmbind Yang-Su. Ceea ce rămîne însă, peste legendar şi fabulos, este fapta genială a sculptorilor. Poftim acum către templul Ling-In-S...

Iar am trecut printre zeii sculptaţi, am urcat cărări şi cărăruşe, ne-am odihnit sprijinindu-ne de umerii statuilor, ne-am urcat, apucîndu-ne de mîinile şi picioarele lor împietrite, am trecut mai departe printre stînci pieptişe, sculptate, ne-am ferit de pîraie repezi, şi din loc în loc, la coturile cărărilor, ne întîmpinau bătrîni de piatră, stînd în jilţuri, pe gînduri, din cine ştie ce dimineaţă din milenii... Urcînd, mi-am perindat prin minte basmele orientale, palate zburînd din Africa pînă în China, covoare fermecate străbătînd distanţe nefireşti într-o clipită. Şi muntele sculptat cu soboarele lui de sfinţi străvechi, parcă se legăna uşor, cînd se clătinau bambuşii, gata să se ridice în înălţimi, pe colosale aripi de piatră, să zboare către India... Iluzia s-a risipit repede, cînd am zărit templul Ling-In-S, măreţ, în dumbrăvile de palmieri şi bambuşi.

Am urcat treptele, grăind încet, căci se auzeau prin portalurile deschise, rugăciuni. Lucea statuia aurită a lui Buddha. Fumegau uşurel lumînărelele de santal şi era o pace pretutindeni. Deodată, abia mi-am stăpînit strigătul de bucurie deosebind la uşa templului ceata ciobanilor din Kaşgar. Sultan Javuz s-a întors spre noi şi şi-a pus mîinile pe piept, salutîndu-ne ca în vechimi. Ne-a zîmbit femeia sa şi feciorii cu fes de pîslă. Buddha ne privea blînd din înălţimea jilţului şi ne zîmbea preotul, poftindu-ne astfel bun venit.

Am intrat în vîrful picioarelor, dînd şi astfel cinste lăcaşului de închinare, după pilda soţilor noştri chinezi. Numai Sultan Javuz grăia aproape tare, spre marea mînie a femeii lui. Grăia aproape tare, de bucuria revederii.

VI

Cel ce se scufundă prea mult în trecut, simte la întoarcere o puternică înviorare, simte setea de aer, a scufundătorului, după lungă şedere în adînc. Frumoase şi pline de învăţăminte sînt faptele oamenilor de demult, însă cît te înfiorează plinul freamătător al contemporaneităţii ! Călătoream prin munţii Uin-Shi, acoperiţi de orezării şi de mari plantaţii de ceai. Ne întîlneam cu care cu două roţi, trase de bivoli, încărcate cu snopi de orez. Fete în grupuri, zvelte şi zîmbitoare sub pălăriile de pai, veneau cu secerile pe umeri, copiii ne ieşeau înainte prin sate de lut, şi ne întîmpinau bătrîni pierduţi pe gînduri. Pretutindeni se secera orezul. Deodată, am ajuns la fluviul Cien-Ban-Kiang şi flote de vechi corăbii urcau şi coborau încrucişîndu-se la un cot. Pe munţi, se lăsa încet amurgul. Am cotit printr-o vale adîncă, şi satul Mei-Cea-U ne-a ieşit în faţă, cu vechi căsuţe. Cîntau pe dealuri, prin plantaţii, culegătoarele de ceai. Le răspundeau ecourile, din adîncurile munţilor Uin-Shi.

Ne-a ieşit înainte băietanul Cin-Cin-Z, mărunt şi sprinten, şi ne-a poftit să-l urmăm prin multe uliţe, către sediul întovărăşiţilor din Mei-Cea-U.

Peste zidurile de lut fluturau uşor palmierii şi bambuşii. Miros tare de portocale crude aducea vîntul de prin grădini. Am intrat într-o încăpere largă şi ne-am aşezat pe Kang [1], după masa aşternută frumos. Indată s-au înfăţişat gospodinele, cu ceainice aburind, şi încăperea s-a umplut de parfumul iasminului. Tare erau bucuroşi de oaspeţi gospodarii din Mei-Cea-U! Astfel, după schimb de întrebări despre sănătate, ne-am aburit gurile cu ceai parfumat, gata fiind de vorbă, însă la uşă se adunase un ciorchine de copii, privindu-ne din cale afară de miraţi, căci vedeau pentru prima dată oameni albi... Se minunau, arătînd spre nasurile noastre şi se minunau mai tare, întrebîndu-se cum ne putem cunoaşte între noi cînd toţi sîntem la fel !

Cînd autorul cărţii a luat un copil in braţe, s-au umezit de duioşie ochii gospodarilor şi gospodinelor. Ne îmbiau după aceea mai des să poftim alte rînduri de ceai cu iasmin, fiecare gospodină vrînd să arate că ceai cum ştie ea face nu se mai află... Intr-un cuvînt parcă sosisem la prispele noastre, după lungi rătăciri pe glob şi în trecut.

Preşedintele din Mei-Cea-U ne istorisea în vremea asta cum s-au hotărît să pună capăt sărăciei. Au unit micile plantaţii, ştergînd pentru totdeauna hotarele dintre ele şi astfel au astăzi o plantaţie mare. Nu mai sînt nevoiţi să vîndă ceaiul prin mijlocitori, să îmbogăţească neguţătorii iar ei să rămînă tot săraci. Dar odată cu această însoţire a plantaţiilor de ceai, au venit în sat la Mei-Cea-U multe din dulceţurile civilizaţiei. Istorisea astfel Cin-Cin-Z, ce mirare a stîrnit în sat, înfiinţarea creşei! Dar cînd s-a deschis şcoala de alfabetizare !

— Să tot stai şi să te tot gîndeşti,

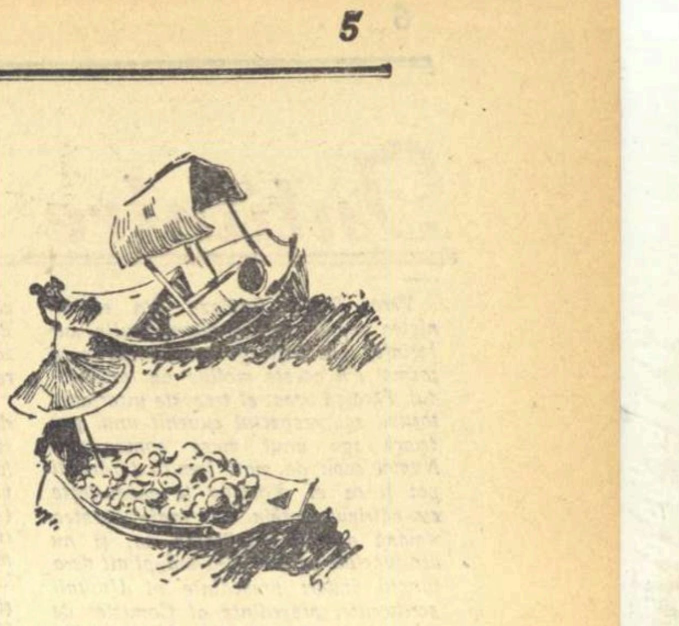

mărturisea feciorul. O viaţă de om să nu cunoşti un ieroglif şi deodată iată-i pe toţi neştiutorii de carte învăţînd! Indată ne-am gîndit să alcătuim un cor, să dăm iar viaţă vechilor cîntece din partea locului, aflate la un pas de groapa uitării. Insă fetele şi feciorii din Mei-Cea-U nu s-au mulţumit numai cu izbăvirea din uitare a cîntecelor. Se aflau pe la noi străvechi dansuri, aflate şi ele la un pas de noaptea uitării...

Se lăsa amurgul pe munţii Uin-Shi. Cin-Cin-Z a tăcut şi zîmbea privind prin uşa deschisă plantaţiile de pe culmi. Cîntau fetele, culegătoarele de ceai. Pălăriile lor mari se vedeau ca nişte flori pe verdele arbuştilor. Am lăsat ceaiul aburind pe masă şi am ieşit între palmieri şi bambuşi, să ne bată vîntul venind dinspre Marea de Răsărit. Apoi am prins a urca pe culmi şi îndată ne-am amestecat printre culegătoare. Lucrau repede, cîntînd în tact. Cîte una se îndrepta şi se uita rîzînd la soarele în asfinţit. Cin-Cin-Z ne istorisea în vremea asta despre primejdiile ce se abat asupra ceaiului şi despre seceta din 1953. Atunci, a venit omida Kun-Kun. Şi era să distrugă toată plantaţia. Degeaba munceau întovărăşiţii din Mei-Cea-U, căci veneau alte omizi Kun-Kun din plantaţiile bogaţilor! Văzînd acest lucru, Cin-Cin-Z a trecut cu brigada şi în hotarul bogaţilor, luîndu-le după aceea plată legiuită pentru lucru. Astfel a fost scăpat de la moarte ceaiul de la Mei-Cea-U, în toată lumea vestit.

VII

Cînd ne-am luat rămas bun, culegătoarele ne-au îmbiat cu seminţe de ceai. Ne-au rugat să le păstrăm să le ducem în depărtata noastră ţară... Să le punem în pămîntul nostru şi dacă vor odrăsli, fie aceasta spre amintirea zilei petrecute în munţii Uin-Shi, pe fluviul Cien-Ban-Kiang, aproape de Marea Chinei de Răsărit !

Multă vreme ne-au petrecut cîntecele culegătoarelor. Am coborît între palmierii şi bambuşii satului şi ne-am luat rămas bun, după ce am mai sorbit o ceaşcă de ceai cu iasmin, să ne fie şi aceasta spre amintire, după urarea gospodinelor. Şi am cotit după aceea, multă vreme, prin munţii Uin-Shi. Am zărit deodată fluviul Cen-Ban-Kiang cu pînzele flotelor lucind în amurgul de aramă. Am trecut pe lîngă pagoda cu nouă caturi, aflată într-o pădure de bambus, la cotul fluviului.

In scurt timp, am zărit Hangeul cu pagoda scufundată în lacul Si-Hu. Autorul cărţii s-a întors plin de voioşia şi soarele munţilor Uin-Shi. A pus sămînţa de ceai între alte lucruri scumpe, cu gînd să le împlînte în pămîntul ţării sale. (Ceea ce a şi făcut, îndată, la întoarcere). Şi astfel autorul fiind un înveterat sentimental, în timp ce scrie despre China, cînd osteneşte, se duce şi se uită în lădiţa cu pămînt. Işi şi închipuie silueta arbuştilor, pe temeiurile exagerării conştiente...

Şi astfel, cînd osteneşte scriind, şi cînd îl copleşesc miragiile evocărilor, autorul capătă putere nouă din boabele împlîntate în lădiţă. Boabele acelea poartă în ele soarele fierbinte şi vînturile Mării de Răsărit. Poartă căldura mîinilor care le-au cules şi i le-au dat. Că vor răsări, pe altă emisferă, nu încape nici o îndoială !

Intr-un cuvînt, după această paranteză lirică, autorul se simte dator să arate mai departe ce a văzut la Hangeu, Cetatea Şerpoaicelor. Oricît se păzeşte însă, autorul tot va fi învinovăţit de impresionism, această scădere unanim şi pe drept cuvînt hulită! Deci, va căuta să ţină drumul realismului sănătos, mărturisind mai departe, că la Hangeu trăiesc în ateliere simple, meşteri mari. Astfel, a cercetat autorul atelierul unde se ţes tablouri de mătase şi a rămas uimit de iscusinţa meşterilor.

A văzut, ţesut în mătasă, Cetatea Hangeu, paradisul de încîntare, atît de iscusit şi subtil, încît se vedeau răsfrînte pînă şi cele mai mărunte ridicături ale ţărmului. Se vedeau în tablou munţii, coloşi în odihnă, în adîncimile pe unde odinioară îşi aveau cuib şerpoaicele însetate de fericire. Se vedeau ţesute în mătasă pînă şi ierburile adîncurilor.

A stat autorul cărţii lîngă umerii oamenilor acelora simpli şi tăcuţi, privindu-i cum ţes în fire minunăţiile naturii, păsări în zbor, munţi şi lacuri, pădurici de bambus, dumbrăvi de portocali şi palmieri...

Ca pretutindeni, autorul a avut şi în preajma acelor ţesători simţămîntul ce-l are în vecinătatea grandorii sobre a naturii. De unde le va fi venind răbdarea şi iscusinţa? s-a întrebat autorul însă şi-a dat seama că întrebarea era nelalocul ei: poţi întreba bobul de grîu, cum de răsare? poţi întreba ghinda cum de aruncă în văzduh stejarii? Degeaba ai întreba viaţa de ce merge înainte, impetuos, ţesînd cartea istoriei fără început şi fără sfîrşit.

Totul e simplu şi firesc în aparenţă, ca ţesătorii de la Hangeu. Ei au energii creatoare nebănuite, ca energiile nebănuite ale pămîntului, care scoate dintr-un bulgăraş sărman şi uscat, o minunăţie de floare multicoloră şi cu un parfum nespus.

Acestea le gîndea autorul cărţii, pregătindu-se de plecare, către marea metropolă Shanghai...

Eusebiu Camilar

*) *In curs de apariţie la E.S.P.L.A.*

1) Pat de lut.

— Desene de UNTCH

La capătul ţării

La capătul ţării, acolo unde
soarele îşi ia în fiece zi zborul din mare,
e un oraş cu casele scunde,
spoite cu soare.

E ultimul dar făcut ţării
de Dunăre, cu largul ei braţ —
înainte de-a-i potoli mării
veşnic nestinsul nesaţ.

In oraşul acesta, iscat printre ape
ca o corabie lungă, adînc ancorată,
depărtările vin mai aproape —
să vadă ţara bogată.

In oraşul acesta durat la fruntarii
te-ntîmpină oameni cu feţe sculptate de vînt —
mai cu seamă pescarii —
cei ce deşartă al apelor sac pe pămînt.

Imi place să stau cu ei de vorbă pe chei
şi să-i întreb de aspra lor muncă,
de vîntul din sud — „Moceanca"-i spun ei —
care în plase comori le aruncă.

I-am văzut deseori culegîndu-le-n larg
cu mîinile lor bătucite ;
îşi înălţau pieptul ca pe-un catarg
bătut de vînturi iuţi, îndîrjite.

De cîte ori îi văd pe uscat,
mi-aduc aminte de vînt, de furtună
şi trag în piept acelaşi aer sărat,
şi-aud orga mării cum sună.

Petre Solomon

Chemarea minelor

Mi-am rezemat obrazul şi bărbia
De zgrunţurosul cer de sub pămînt.
De-aici îşi trag puterea codrii, via;
De-aici răzbate rareori un cînt.

Mă alipesc de fruntea rece-a minei;
Şi chem! Şi chem! şi-aud ca un răspuns
Pămîntul a oftat adînc? sau cine-i
Cel ce respiră-n stratul nepătruns?!

Dar cînd pikhamărul în strat se-nfige,
Pe sub pămînt s-aude ca un z.on.

Şi-atunci, de ce nu s-ar putea să-i strige
„Noroc!" Michel lui Johann sau Ion?

Poate din Saar a izbucnit răspunsul;
Sau din Silezia... Nu sînt minuni!
Pămîntu-acesta, ştiţi doar, poartă-ntrînsul
Cărbuni şi oameni, oameni şi cărbuni!

Aceleaşi năzuinţi, aceleaşi inimi,
Aceleaşi gînduri şi acelaşi pas.
Pămîntu-ntreg pe umeri noi îl ţinem,
Coborîtori din neamul lui Atlas!

Violeta Zamfirescu

Intîlnire cu Veres Péter

Veres Péter. Radiază din el liniştea omului care a văzut multe suferinţe, care înţelege multe, dar care tocmai din aceste motive nu iartă totul. Fără să vrea, el trezeşte interlocutorului său respectul cuvenit unui patriarh sau unui mare comandant. Numai capii de mari familii ţărăneşti pot fi ca el. Kocetov îl asemuieşte cu bătrînul Jurbin. Şi toate acestea emană din personalitatea sa, şi nu din funcţiile pe care le-a îndeplinit de-a lungul anilor: preşedinte al Uniunii scriitorilor, preşedinte al Comisiei de reformă agrară, ministru al construcţiilor, ca să nu citäm decît cîteva din ele. Dintr-odată îl îndrăgeşti şi involuntar te porţi faţă de el cu sfiiciune, chiar cu riscul că nu-ţi va destăinui unele secrete, şi că dintr-o rezervă caracteristic ţărănească nu va permite că se cunoască din firea lui decît partea plăcută şi binevoitoare faţă de musafir.

La întîlnirea de la Uniunea scriitorilor ne-a salutat în limba romînă. Amabilitatea aparent exterioară porneşte însă din străfunduri.

Confirmarea o găseşti de altfel în lucrarea sa autobiografică „Socoteala", care a apărut în 1943 sub teroarea fascistă şi care surprinde momente din viaţa fostei armate roşii a republicii sovietice maghiare şi a prizonierilor deţinuţi un timp în Romînia (1919—1920). Ar fi fost uşor, în atmosfera de aţîţare şovină horthystă, ca Veres Péter să descrie numai faptele brute, mînjind cu otrava naţionalismului amintirile grave din prizonierat. Dimpotrivă, din cartea lui, cititorul îndrăgeşte pe oamenii simpli şi poporul romîn. Să citez cîteva rînduri înfăţişînd viaţa de prizonierat din Bucureşti:

„În prima zi, trecînd pe trotuar, se apropie deodată de mine un civil şi îmi strecoară o pîine proaspătă; pe urmă îşi vede de drum şi o coteşte pe o stradă lăturalnică. Ceva mai încolo, altul îmi strecoară un pumn de tutun, altul o bucată de pîine... Am fost încîntaţi de acest popor. În timpul ofensivei de la Tisa ei au sprijinit revoluţia prin greve. Din puţinul lor ne-au dat pîine şi ţigări, nouă, bolşevicilor zdrenţuiţi şi fără patrie; ne făceau semne zîmbind şi ni se adresau pe limba lor numindu-ne „tovarăşi", ceea ce ştiam cu toţii ce înseamnă. Ei au spus prizonierilor deţinuţi la Arsenal că dacă soldaţii vor îndrăzni să ne bată, să ne adresăm lor, ca să se adune imediat... şi să nu îngăduie să fim bătuţi... Dar n-am avut nevoie de ajutorul lor. Soldaţii erau băieţi buni, o singură dorinţă aveau şi ei: să se termine cît mai curînd şi să poată să plece acasă. În scurt timp ne-au spus „fraţi". Nici în timpul muncii nu ne hărţuiau, iar la prînz ostaşii şi elevii Şcolii tehnice ne dădeau — pe lîngă mîncarea noastră slabă — resturi de la cazan, supă, carne, legume şi bucăţi mari de pîine...".

Mă mir că încă nu s-a gîndit nimeni să traducă măcar partea aceasta a volumului său. Veres Péter scrie însă acum şi transcrie acele părţi ale cărţii, pe care n-a avut posibilitatea să le pună pe hîrtie din cauza isteriei fasciste din 1943.

Dacă vorbeşti cu Veres Péter constaţi cu surprindere cît de multe lucruri ştie în legătură cu ţara noastră. Şi nu numai din punct de vedere literar — deşi chiar în această direcţie cunoaşte nu numai operele lui Mihail Sadoveanu, Zaharia Stancu, romanele lui Nagy Istvan, Petru Dumitriu sau Astalosz, ci şi istoria noastră de ieri şi de azi, şi în primul rînd viaţa ţărănimii din patria noastră.

Nici nu-i de mirare, el însuşi este ţăran şi încă dintre cei mai săraci.

S-a născut în 1897, undeva în pustă, în vestitul Hortobagy: acolo a slugărit în copilărie; în 1919 tînărul răzvrătit a locuit la Balmazuvarosz, unul din focarele mişcării agrar-socialiste din 1919. De aci a ajuns la Budapesta, după ce a colindat ca prizonier în Romînia burghezo-moşierească.

În decursul anilor i-au apărut pe rînd: „Pajiştea" (nuvele); „An de restrişte" (mic roman); „Cronica satului" (100 de ani din viaţa locuitorilor unui sat); „Ţărănimea din Alföld" (studiu), „Pus la încercare", „Muncitor la terasamente" şi „Grădina cu meri" şi în sfîrşit o povestire mai lungă, „Femeia rea". Cea mai mare şi mai importantă dintre scrierile sale este intitulată „Trei generaţii". Nu este încă terminată.

Veres Péter, în afara talentului cu care e înzestrat, are o sete nestinsă de cultură, deşi spune ades că n-are decît patru clase primare. El n-a putut să urmeze mai departe şi a fost nevoit să se facă porcar. Este însă caracteristic faptul — relata într-una din cărţi — că în 1919, în timp ce-şi exe-

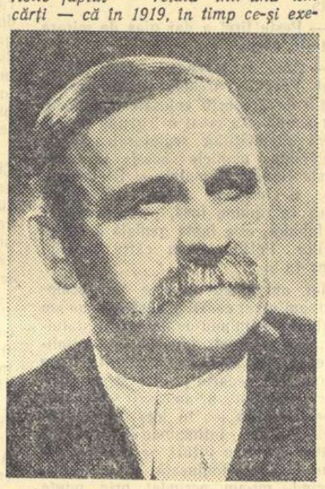

cuta pedeapsa la care fusese osîndit pentru activitatea sa revoluţionară, i-au căzut în mînă în închisoare cîteva ziare şi reviste, care vorbeau despre noua teorie a relativităţii, a lui Einstein. La ieşirea din închisoare, din toţi banii căpătaţi pentru munca sa de rob şi-a cumpărat mai întîi o pălărie, deoarece fără pălărie nu se putea întoarce în sat, iar din rest şi-a cumpărat în centrul Debreţinului, la prima librărie, cartea despre teoria relativităţii. A citit-o pînă la capăt, deşi cuvintele străine trebuia să le caute în dicţionar.

„Pînă la vîrsta de 48 de ani am trăit efectiv din muncă fizică — spune el — nu numai experimental sau ca amator diletant, ci pur şi simplu aşa mi-am cîştigat o pîine, aşa mi-am întreţinut familia numeroasă, chiar şi atunci cînd au început să-mi apară cărţile. Cunosc viaţa de ţăran sărac, de slugă, de zilier, de mic arendaş care se încleştează de pămîntul închiriat, de omuc cîteva hectare. Astfel fiind, pot vorbi despre soarta care nu este numai a mea, ci şi a milioanelor de oameni".

★

Veres Péter are propria sa casă de creaţie în cartierul liniştit Pasaret. O clădire mică, o cameră, bucătărie, baie şi hol, înconjurate de o grădină cu pomi fructiferi. Bucătăria nici nu e amenajată. Cînd lucrează, scriitorul mănîncă numai răcituri. Şi pe noi ne-a îmbiat cu cîrnaţi de Czaba, preparaţi în casă, cu salam de casă, cu slănină şi pîine de casă şi cu migdale din grădina sa. Numai vinul nu era de casă. Era un Riesling adus de pe malul Balatonului. În cameră se află o masă de scris lustruită în galben, aproape şubrezită sub greutatea cărţilor. Pe rafturi se înşiră o mulţime de cărţi, scaunele sînt şi ele încărcate cu cărţi, chiar şi pe podea zac cărţi şi reviste. Mai mîndru însă decît de casa lui, a fost Veres Péter cînd, după o ploaie torenţială de primăvară, ne-a arătat comorile grădinii pe care o cultivă singur: tufe de aluni, cireşi, alături de migdali şi caişi pitici de toamnă, aşa cum cresc în jurul Budapestei. Veres Péter ne-a mai arătat şi nucii, şi prunii, şi merii, şi vita de vie, şi tufele de agrişe. A cules el însuşi căpşunile coapte şi ne-a oferit să gustăm din noua recoltă.

...De la Peter-baci (cum îi spun cei mai tineri) am aflat învăţăminte fără număr. Ar fi suficient pentru un savant ceea ce ne-a vorbit numai despre meteorologie. Pentru că meteorologia e dragostea, slăbiciunea şi preocuparea lui. El spune şi scrie că omul, mai ales cel ce se ocupă cu agricultura, trăieşte preocupat de mersul timpului, mai ales în partea aceasta a continentului, unde într-un an e inundaţie, în altul secetă, într-un an se face atîta fîn că aproape să putrezească, şi în celălalt mor animalele de lipsă de nutreţ. Atunci cînd se va purcede însă pretutindeni la munca planificată — ne-a spus el — nu ne vor mai speria primăverile reci şi seci ca aceea din 1955... Şi imediat Veres Péter ne-a întrebat: „Cum e timpul pe la voi?" „Către Ploeşti", am început să-i spun... El ne-a întrerupt: „Ploeşti... Ploeşti... e o regiune mai umedă? De la ploaie îi se trage numele?" Jebeleanu i-a răspuns că nu s-a gîndit la aceasta.

De la Pasaret am plecat la Békásmegyer, unde este de fapt domiciliul lui Veres Péter. Aici locuieşte cu soţia, cu ginerele, cu o fată şi numeroşi nepoţi (personal am cunoscut trei sau patru, dar pe fotografie am numărat vreo şapte şi între timp s-au mai născut şi alţii). Ceilalţi stau în altă parte. Casa e încăpătoare, dar are aţîţia locatari încît, într-adevăr, aici nu se poate scrie şi crea. De aceea îi e necesară propria casă de creaţie.

★

Veres Péter a reprezentat Uniunea scriitorilor maghiari la Congresul al doilea al scriitorilor sovietici, iar după întoarcerea în ţară a ţinut dări de seamă foarte interesante şi originale.

Arta lui poetică şi-a formulat-o în discursul rostit în numele scriitorilor maghiari la Congresul al doilea al scriitorilor sovietici:

„...Eu simt că literatura poate cuprinde întreaga lume, întreaga viaţă, adevărul ca şi imaginaţia, realismul ca şi romantismul, jocul ca şi voinţa eroică, eroi reali ai istoriei ca şi cei glorificaţi — adică poate să cuprindă şi pe Ilya Muromeţ, pe Toldi Miklos, precum şi eroi ca Pavel Korceaghin sau Meresiev.

Un singur secret: poezia. Îndărătul ei stă garanţia în aur: inima şi talentul scriitorului. Orice operă trebuie să aibă cel puţin un erou pozitiv: autorul însuşi. Este bine dacă sînt mai mulţi, dar acesta, unul, trebuie neapărat să existe".

Szemler Ferenc

Al IV-lea Congres al Uniunii scriitorilor din Iugoslavia

La 15 septembrie s-a deschis la Ohrid cel de al 4-lea congres al scriitorilor iugoslavi. Sînt prezentate cu acest prilej rapoartele „Zece ani de literatură iugoslavă", raportor Milan Boganovici, „Zece ani de literatură liberă a Macedoniei", raportor Dimitar Mitrev, „Dramaturgia în ultimii zece ani", raportor Marian Matkovici şi „Literatura pentru copii", raportor Mira Alocikovici. Congresul prevede de asemenea raportul despre activitatea Uniunii scriitorilor pe perioada dintre cel de al 3-lea şi cel de al 4-lea congres.

Scriitorii din Iugoslavia au întîmpinat congresul cu realizări însemnate. În ultimii zece ani au fost editate 1.280 opere noi ale scriitorilor şi poeţilor din Iugoslavia, printre care peste 300 volume de versuri, 294 culegeri de povestiri, 125 de romane. Un loc însemnat îl ocupă literatura pentru copii şi tineret. Au fost editate de asemenea 187 lucrări de critică, schiţe literare, note de călătorie şi monografii.

De un mare succes s-au bucurat romanele lui Dobrici Koprici „Mai e mult pînă la soare" şi „Rădăcinile", romanul lui Branko Ciopici „Ruptura" şi romanul lui Oskar Idarici „Cîntecul".

Scriitorii iugoslavi au organizat în ultimii ani aproximativ 800 de reuniuni literare, au citit prelegeri pe diferite teme, contribuind prin aceasta la creşterea interesului pentru literatură în rîndurile populaţiei.

Congresul va alege noua conducere a Uniunii scriitorilor din Iugoslavia.

Salutul scriitorilor sovietici

Secretariatul conducerii Uniunii scriitorilor sovietici a trimis Congresului scriitorilor din Iugoslavia următoarea telegramă:

„Dragi tovarăşi,

Scriitorii sovietici salută cu căldură congresul organizaţiei frăţeşti a Uniunii scriitorilor din Iugoslavia. V-aţi întrunit într-o perioadă cînd omenirea iubitoare de pace se convinge tot mai mult cu o profundă satisfacţie de măreţul rol al forţelor păcii, de creşterea înţelegerii reciproce între popoare. Milioane de oameni, eroi ai operelor noastre şi ale voastre, luptă pentru posibilitatea de a munci în pace, de a crea valori, de a-şi înfăptui planurile lor fără precedent.

Urăm din tot sufletul succes congresului vostru, vă urăm voua îot mai multe victorii în creaţii pentru binele popoarelor iugoslaviei. Să se întărească prietenia dintre scriitorii noştri, aceasta contribuind la o înţelegere reciprocă mai bună şi la întărirea prieteniei dintre popoarele Uniunii Sovietice şi ale Republicii Populare Federative Iugoslavia

Vă strîngem mîna puternic, frăţeşte,
SECRETARIATUL CONDUCERII UNIUNII SCRIITORILOR SOVIETICI

EXPOZIŢIA DE GRAVURĂ GOYA

Nici aici nu se ştie de ce — Şi nu este leac

Expoziţia de gravură Goya, deschisă la Muzeul de artă al R.P.R., trebuie înscrisă ca un eveniment de seamă în viaţa noastră culturală şi artistică. Ea ne oferă prilejul de a cunoaşte şi mai pe larg gravurile marelui pictor spaniol. În activitatea sa Goya a folosit genul gravurii spre a biciui nedreptăţile şi moravurile unei societăţi corupte, spre a înfăţişa cu o mare forţă artistică chipul tiranilor spanioli şi de a demasca fărădelegile săvîrşite de aceştia. Gravura i-a dat posibilitatea lui Goya să-şi manifeste spiritul său de om al dreptăţii şi adevărului, de luptător pentru justiţia socială, pentru umanitate, devenind unul din cei mai mari artişti militanţi ai lumii. El s-a revoltat şi s-a ridicat cu desenul său protestatar împotriva tuturor sălbăticiilor şi samavolniciilor săvîrşite pe timpul său. Cele trei cicluri de gravuri „Dezastrele războiului", „Capriciile" şi „Tauromachia", din care sînt expuse numeroase lucrări, au fost inspirate — primele, din scenele de groază trăite de Goya în timpul invaziei franceze în Spania; cele din al doilea ciclu de moravurile politice şi sociale, iar ultimele de luptele cu taurii, spectacol atît de gustat de poporul spaniol şi de care se pasiona însuşi artistul. Ele sînt executate cu o măiestrie desăvîrşită a desenului, cu o expresivitate puternică şi cu o vervă care fac, mai ales din seria „Dezastrele războiului", una din cele mai valoroase creaţii de gravură din toate vremurile.

Tot la Muzeul de artă al R.P.R., este deschisă şi expoziţia de grafică olandeză din secolul XVII, care aduce cele mai reprezentative desene şi gravuri ale unei glorioase pleiade de pictori şi gravori olandezi, cei mai mulţi dintre ei contemporani cu Rembrandt. După expoziţia de gravuri ale lui Rembrandt, deschisă nu de mult, expoziţia graficienilor olandezi vine să facă publicului nostru cunoscută o operă plastică din marele patrimoniu al artei universale.

O altă expoziţie de gravură este deschisă la Casa arhitectului. Aici sînt expuse lucrări cu subiecte din arhitectură, ale marelui artist italian din secolul al XVIII, Giovanni Battista Piranesi.

Gh. D.

Amintirea lui Béranger

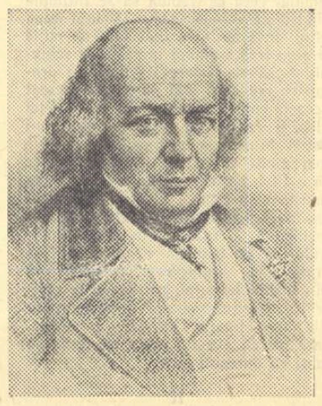

S-a născut la Paris, acum o sută şaptezeci şi cinci de ani, în cartierul halelor, pe strada Montorgueil, în vremea în care nobilimea îşi trăia, pe arii de gavotă, ultimele zile. Parisul lui 1780, frivol dar plin de ameninţări, i-a fost părinte quasi-orfanului Pierre-Jean Béranger, dat de tatăl său în seama unei mătuşi milostive. Copilul a crescut odată cu revoluţia. La nouă ani, Béranger a văzut „ziua cea mare" a căderii Bastiliei; pe băncile unei şcoli fundate de discipolii lui Rousseau, a învăţat ce-i dragostea de patrie, „unica pasiune a vieţii sale"... Băiat de prăvălie, cîntăreţ la biserică, apoi ucenic tipograf şi ceasornicar, Béranger s-a instruit singur şi a ajuns, în anii tulburi ai Directoriului, să scrie primele versuri. Versuri de zeflemea împotriva maimarilor zilei şi a îmbogăţiţilor peste noapte. Primul volum de cîntece al lui Béranger datează din 1815. Poetul a devenit celebru prin cîntecul bunului rege din Yvetot, usturătoare satiră la adresa lui Napoleon şi a războaielor sale de cucerire. Versurile lui Béranger s-au răspîndit cu iuţeala fulgerului la Paris şi în provincie. Dragostea de viaţă, cîntecul de betie şi de iubire — în care apare Lisette, grizeta romantică — se împletesc la Béranger cu satira anticlericală şi exaltarea sentimentului naţional. Anii 1814—1815 sînt ani grei pentru Franţa, anii intervenţiei străine pe ruinele imperiului lui Bonaparte. Béranger scrie atunci:

„Nu, n-am privit cu nepăsare
Spre Franţa-n vremea ei de glorii.
Străine oşti năvălitoare,
Eu blestem ale lor victorii".

Dar optimismul lui, care e cel al poporului, nu-l părăseşte. Strofele sale sînt adesea cea mai bună lecţie dată trădătorilor şi colaboraţioniştilor:

„Chiar dacă nu mai e speranţă
Jurăm pe tot ce-avem mai sfînt
Că pentru duşmanii tăi, Franţă,
Nu ne vei auzi cîntînd.
Să nu se uite niciodată
Al lebădei murinde cînt.
Cîntaţi, francezi, deci încă-odată
In duşman să lovim cîntînd".

Epoca Restauraţiei l-a găsit pe Béranger în rîndurile opoziţiei liberale, alături de Paul-Louis Courier şi de Benjamin Constant. Volumul de versuri din 1821 e îndreptat împotriva domniei aristocraţilor şi a iezuiţilor atotputernici în Franţa lui Ludovic al XVIII-lea:

„Voi, suflete-negrite, de unde ieşiţi?
— Din fundul pămîntului negru ieşirăm,
Amestec de vulpi şi de lupi înrăiţi".

Rînd pe rînd, în cupletele poetului s-au perindat chipurile nobililor reîntorşi din emigraţie, clericii făţarnici, bogaţii nemiloşi, fetele din popor, soldaţii veterani, ţăranii obidiţi. Béranger întruchipa pe cîntăreţul durerilor şi luptei poporului, într-o vreme în care romanticii erau încă înrolaţi sub steagul catolicismului şi al monarhiei. Versurile sale circulau din gură în gură în epoca în care libertatea presei era sugrumată şi în care opoziţia liberală înfrunta persecuţiile ultraregaliştilor. Lui Béranger i se înscenează un proces de ultragierea „bunelor moravuri", care stîrneşte indignarea opiniei publice. Poetul e condamnat la trei luni închisoare, la Sfînta Pelaghia, la cinci sute de franci amendă şi distrugerea volumelor publicate. În 1828 însă, în pofida regimului poliţist al lui Carol al X-lea, Béranger dă o a treia culegere de versuri, în care se reflectă tot mai puternic actualitatea politică şi socială. Elogiul revoluţiei din 1789, ca mijloc de a critica încă odată regimul restauraţiei, simpatia faţă de eroicul popor grec care lupta pe atunci pentru dobîndirea independenţei naţionale, ura împotriva tiraniei din Franţa Burbonilor şi în general din Europa monarhică — iată tot atîtea atitudini care, în preajma revoluţiei din 1830, îl fac pe Béranger să fie interpretul celor mulţi. Sfintei Aliante a lui Metternich, Béranger îi opune în cupletele sale o sfîntă alianţă a popoarelor împotriva războiului:

„Veşti potentaţi din cetăţile aprinse,
Ii mînă pe oameni cu un sceptru hidos,
Şi numără şiruri de suflete învinse,
Predate lor o de un triumf singeros.
Convoaie lipsite de orice speranţă
Gemînd sub aceeaşi cumplită-apăsare
Unite pe veci într-o sfîntă-alianţă,
Voi daţi-vă mîna, popoare!

. . . . . .

Să nu mai plătiţi tributul de sînge
Nici cruzilor regi, nici marilor şefi.
În falsele stele să n-avem speranţă.
Lucirea de azi e doar trecătoare
Unite pe veci într-o sfîntă-alianţă
Voi daţi-vă mîna, popoare!"

Un al doilea proces intentat poetului demonstrează însă atunci creşterea forţelor de opoziţie în ajunul revoluţiei din 1830: condamnat să plătească zece mii de franci amendă, poetul, închis din nou la Sfînta Pelaghia, primeşte banii necesari prin subscripţie publică...

Ultimul volum de versuri al lui Béranger apare în 1833, reflectînd deziluzia poetului în faţa „domniei bancherilor" care începea. Tot mai pronunţate apar atunci la Béranger critica burgheziei capitaliste (ca în vestitul cîntec al *Melcilor*) şi dragostea lui pentru poporul năpăstuit. Béranger aduce, cu simplitate şi curaj, prinosul său de laudă victimelor revoluţiei din 1830, celor căzuţi în timpul celor „trei zile glorioase":

„De-apururi străluci-va dreptatea pentru voi
Şi legile-nvechite cădea-vor în abis;
Pieri-va lumea veche: deasupra celei noi
Va fi regină Franţa şi-ntregul ei Paris.
Al vostru este rodul acelor mari Trei-Zile.
Acei ce sînt acolo un drum îşi vor croi.
Francezul singe roşu din ale sorţii file
Deschide omenirii măreţe zori de zi.
Aduceţi flori, prieteni, cu mîinile curate!
Cu flori şi cu drapele să-mpodobiţi pe veci
Mormintele acelor Trei-Zile neuitate —
Căci are şi poporul mormintele-i de regi".

Revoluţia din 1848 găseşte în bătrînul poet un spirit entuziast pentru marea cauză a poporului; regimul lui Napoleon al III-lea — un critic care nu osteneşte să lupte împotriva nedreptăţilor. Sentimentalul Béranger nu este însă un defetist, care să evadeze în paginile aurite ale istoriei. Privirile îi sînt aţintite înainte. „Trebuie să ne refugiem în viitor" — scrie el odată. Şi Béranger ascultă cu drag şi cu încredere vocile de jos, care urcă, ale muncitorilor. Alături de George Sand şi de Baudelaire, Béranger încurajează pe poeţii muncitori a căror operă autentică, robustă, ameninţătoare, se închega în jurul lui 1848.

Béranger moare în 1857, într-o izolare care-i face cinste în mijlocul arivismului general. Cu el dispărea tipul poetului romantic popular, al cîntăreţului naiv şi generos, care dăduse timp de treizeci de ani o cronică veridică a vieţii societăţii franceze. Cel care înviase cîntecul popular şi-l preschimbase într-un gen literar de mare circulaţie, avea să găsească în lungul şir de cupleţişti francezi urmaşi demni de entuziasmul şi sinceritatea lui. El însă avea să fie maltratat şi izgonit din istoriile literare burgheze, ca neînsemnat şi neinteresant... Cu Béranger, arăta Aragon acum cîtăva vreme, s-a întîmplat ce s-a întîmplat în pictură cu Daumier, în care nu s-a văzut multă vreme decît un caricaturist. Critica ştiinţifică îl revendică azi pe Béranger pentru sinceritatea şi căldura scrisului său, pentru acel mesaj de bunătate şi încredere în oameni care-l aşează pe bătrînul poet pe meleagurile însorite ale istoriei.

Valentin Lipatti

Laureaţi ai Premiilor de Stat în R. P. Polonă

Cu prilejul zilei eliberării Poloniei de sub jugul fascist, au fost acordate Premiile de Stat pe anul 1955. Au fost distinşi cu Premiul de Stat clasa I-a scriitorii Wladyslaw Broniewski pentru activitatea sa poetică din ultimii zece ani; Maria Dobrowska pentru întreaga ei creaţie literară; Jaroslaw Iwaskiewicz pentru lucrările **„Povestire"**, **„Poveste auzită"** şi volumul de poezii **„Pletele toamnei"**; Mieczyslaw Jastrun pentru creaţia sa poetică; Leon Kruczkowki pentru creaţia sa literară; Antoni Stonimski pentru creaţia sa poetică şi Leopold Staff pentru volumul de poezii **„Salcie"**. Cu Premiul de Stat clasa II-a au fost distinşi scriitorii: Kazimierz Brandys pentru nuvela **„Cetăţean"**; Melania Kierczynska pentru lucrările sale de critică din ultimii zece ani; Jan Kott, pentru eseurile scrise în ultimii zece ani; Janusz Minkiewicz pentru lucrările sale satirice din ultimii zece ani; Edmund Osmanczyk pentru activitatea sa publicistică din ultimii zece ani; Jerzy Putrament pentru nuvela sa **„Răspîntii"**; Tadeus Rotewicz pentru volumul de poezii **„Cimpie"** şi Adolf Rudnicki pentru cartea **„Viaţă şi moarte"**.

Caiet internaţional

EXPOZIŢIA EUROPEANA DE TEATRU DE LA VIENA

Din Moscova au fost expediate recent la Viena materiale privind istoria teatrului rus prerevoluţionar şi sovietic. Aceste materiale vor fi prezentate la Expoziţia europeană de teatru din 1955, care se va deschide în septembrie în clădirea Künstlerhause din Viena.

Muzeul de teatru „Bahruşin" din Moscova a pregătit pentru expoziţie peste o mie de exponate. Ele ilustrează dezvoltarea teatrului rus de la primele încercări şi pînă în zilele noastre. Printre aceste exponate se află păpuşi ale teatrului popular „Petruşki", costume ale actorilor iobagi din secolul al XVIII-lea, costumul lui Saliapin în rolul lui Mefisto, lucrările lui Stanislavski în traducere engleză, germană, finlandeză, romînă, chineză, japoneză. La expoziţia din Viena va fi prezentată o mare colecţie de schiţe de decoruri executate de marii pictori Gonzag, Vrubel, Vasneţov, Benoir, Lanser, Williamson, Rindin şi alţii.

Unele materiale oglindesc apariţia şi înflorirea artei scenice în republicile naţionale ale Uniunii Sovietice, construcţia de noi teatre, dezvoltarea activităţii artiştilor amatori. Materialele pentru expoziţie sînt însoţite de diferite date privind arta teatrală sovietică. În prezent, în U.R.S.S. funcţionează 499 de teatre care dau spectacole în 42 de limbi. În anul care a trecut, colectivele acestor teatre au dat peste 200.000 reprezentaţii la care au asistat aproximativ 76 de milioane de spectatori.

UN NOU TEATRU AL OPEREI GERMANE DE STAT

La Berlin a avut loc recent, într-un cadru festiv, deschiderea noului teatru al Operei germane de stat.

I. Becher, ministrul culturii al R.D. Germane, a rostit o cuvîntare în care a subliniat că deschiderea noului teatru constituie un eveniment de mare însemnătate pentru întreaga Germanie. Prin aceasta, a spus el, se pun bazele creării unei opere naţionale germane, iar colaborarea creatoare în cadrul acestui teatru, între oamenii de artă din cele două părţi ale Germaniei, va contribui la realizarea înţelegerii reciproce între germani şi la cauza reunificării paşnice a Germaniei.

În seara aceleiaşi zile a avut loc primul spectacol cu opera „Maeştri cîntăreţi din Nürnberg" de Wagner.

IMPRESII DIN UNIUNEA SOVIETICA

Poeta braziliană Antoneta Diaz de Moras s-a întors în patria sa după o vizită făcută în Uniunea Sovietică. Într-un interview acord ziarului „Noticias de Hoy" ea declară că poporul sovietic este avîntat într-o muncă paşnică. Plin de încredere în forţele sale, — declară Antoneta Diaz de Moras — poporul sovietic duce o viaţă liniştită şi luptă pentru ca întreaga omenire să trăiască în pace şi linişte. Întreaga activitate culturală este încurajată şi sprijinită pe toate căile; de o atenţie deosebită se bucură scriitorii tineri. În Uniunea Sovietică grija principală este de a crea condiţii favorabile de trai pentru popor.

Antoneta Diaz de Moras a mai declarat că pregăteşte un volum de versuri consacrate vizitei ei în U.R.S.S.

„NICOARĂ POTCOAVA" IN LIMBA CEHĂ

În Editura de stat pentru literatură, muzică şi artă din Praga, a apărut în limba cehă romanul „Nicoară Potcoavă" de Mihail Sadoveanu.

SCRIITORI DANEZI IN ŢARĂ

WERNER THIERRY
Scriitor şi redactor al ziarului „Land og Folk"

HERMAN WOLSGAARD IVERSEN
Romancier şi directorul editurii „Schultz"

IVAN MALINOVSKI
Poet

Desene de ROSS

VIAŢA UNIUNII SCRIITORILOR

Discuţii despre dramaturgia cinematografică

Zilele acestea a avut loc şedinţa comisiei de dramaturgie cinematografică a Uniunii scriitorilor.

Reluîndu-şi activitatea, comisia s-a întrunit pentru a dezbate cele două puncte la ordinea de zi: 1) planul de muncă pînă la sfîrşitul anului şi 2) planul de ecranizări din clasici.

La primul punct au avut loc discuţii însufleţite care au contribuit la îmbogăţirea planului comisiei pe acest an. Participanţii la discuţii au apreciat pozitiv planul expus şi pentru a-l face pe deplin realizabil, ei au făcut unele propuneri şi sugestii, interesante şi utile. Astfel, luînd cuvîntul, Ov. S. Crohmălniceanu a propus o excursie cu scriitorii la un platou de filmare, această iniţiativă avînd drept scop iniţierea scriitorilor în specificul producţiei cinematografice. Vorbitorul a mai sugerat o discuţie teoretică privind, bunăoară, problema ecranizărilor.

În legătură cu sprijinul pe care comisia l-ar putea da Comitetului cinematografiei, Ecaterina Oproiu a arătat că, pentru a îmbunătăţi scenariile, ar fi preferabil să se discute scenariile filmelor ce sînt de acum în lucru, întrucît o astfel de metodă e mai fructuoasă decît analiza unor proiecte de scenariu, care — după cum a observat Valentin Silvestru — au o valoare provizorie.

Pentru a evita o muncă inutilă, Sorana Coroamă a propus discutarea unor scenarii şi filme rebutate pentru ca dezbaterea să pună în lumină şi să facă cunoscute greşelile comise, înlesnind evitarea lor pe viitor. Luînd cuvîntul, pentru a răspunde vorbitorilor, M. Novicov a acceptat propunerile ce s-au făcut în cadrul şedinţei, aducînd unele precizări.

În continuarea discuţiilor, Aurel Mihale a cerut ca atenţia scriitorilor să se îndrepte spre rezolvarea problemelor principale ale cinematografiei noastre. În acest sens, el a chemat la sprijinirea mai activă decît pînă în prezent a concursului de scenarii recent iniţiat.

În numele biroului secţiei, Mihu Dragomir a promis că se vor depune eforturi pentru ca planul să fie îmbogăţit în lumina sugestiilor pe care le-au făcut vorbitorii.

În partea a doua a şedinţei, s-a luat în discuţie planul de ecranizări din clasici, întocmit de redacţia de scenarii a Centrului de producţie cinematografică Buftea. Deschizînd discuţiile la acest punct, Ov. S. Crohmălniceanu şi-a exprimat părerea sa cu privire la planul întocmit, făcînd aprecieri concrete asupra fiecărei lucrări propusă spre ecranizare. El a discutat pe larg valoarea cinematografică a textului.

Reţinînd această idee, I. Manole a accentuat necesitatea fidelităţii scenariului.

Au mai făcut propuneri Aurel Mihale şi Valentin Silvestru.

Luînd cuvîntul, George Macovescu a arătat că se pot duce discuţii realiste privind ecranizările din clasici, avînd în vedere capacitatea cinematografiei noastre. Evident, scenariile din clasici au însemnătatea lor, dar vorbitorul a prevenit asupra primejdiei de a se exagera în acest sens. Acum trebuie să luptăm pentru temele actuale. Pe ecranele noastre n-am văzut filme privind viaţa tineretului nostru — a spus vorbitorul. „E necesar să-i ajutăm pe scriitori să se îndrepte spre această sursă de inspiraţie, ca şi spre viaţa muncitorilor noştri. Cred că Uniunea scriitorilor, prin comisie, trebuie să-i ajute pe scriitori să se îndrepte cu faţa spre cinematografie".

În încheiere M. Novicov a spus că discuţiile purtate au fost folositoare în elaborarea unui plan concret de muncă, parte constitutivă din planul general de perspectivă al Studioului Buftea.

★

Din planul de muncă al comisiei de dramaturgie cinematografică pe viitoarele luni, spicuim între altele:

În luna septembrie se va discuta situaţia Concursului de scenarii literare pentru filme artistice de lung şi scurt metraj şi pentru filme de desen animat şi de păpuşi şi se va analiza scenariul „Ripa Dracului" de Dragoş Vicol. În cursul aceleiaşi luni se va organiza o excursie la Buftea cu un grup de scriitori.

În octombrie are loc o şedinţă deschisă la Casa scriitorilor pentru discutarea cerinţelor tematice ale cinematografiei (referent M. Novicov).

„Despre specificul dramaturgiei cinematografice" este titlul referatului pe care Ecaterina Oproiu îl va expune în cursul lunii noiembrie în cadrul comisiei. Tot în această perioadă se va viziona şi discuta filmul „Alarmă în munţi".

R. Z.

Redactor-şef: Zaharia Stancu. Colegiul redacţional: Mihai Beniuc, Marcel Breslaşu, Eusebiu Camilar, Paul Georgescu (redactor-şef adjunct), Alexandru Jar, Eugen Jebeleanu, George Macovescu, Ion Mihăileanu (redactor-şef adjunct), Veronica Porumbacu (redactor-şef adjunct), Cicerone Theodorescu, Ion Vitner.

REDACŢIA ŞI ADMINISTRAŢIA: Bucureşti — Bdul Ana Ipătescu 15. Telefon: Redacţia 2.74.26; 1.50.17. Administraţia 1.17.92. ABONAMENTE: 3 luni 6,50 lei; 6 luni 13 lei; 1 an 26 lei. Tiparul Întreprinderea poligrafică nr. 2, str. Brezoianu 23—25.

PROLETARI DIN TOATE ȚĂRILE, UNIȚI-VĂ!

GAZETA LITERARĂ

Anul II, nr. 39(81)-Joi 29 septembrie 1955 | ORGAN SĂPTĂMÎNAL AL UNIUNII SCRIITORILOR DIN R.P.R. | 6 pagini 50 bani

Pe două fronturi

Zilele acestea a apărut în „Scînteia" un articol de mare însemnătate pentru dezvoltarea literaturii noastre, intitulat „Probleme actuale ale criticii literare". In acest articol se spune: „Sarcina principală a literaturii noastre, a literaturii care înfățișează veridic viața în imagini artistice puternice, este educarea poporului în spiritul învingătoarelor idei ale comunismului. Nu există o altă cale spre o literatură mare și însemnată decît aceea a realismului socialist, a literaturii în slujba poporului". Aceasta este o idee de bază care nu trebuie pierdută din vedere de către scriitorii noștri și care constituie pentru critica literară un criteriu sigur în acțiunea ei de valorificare a operelor literare. Critica literară care se situează cu intransigență pe pozițiile principiale, care militează pentru claritatea ideologică, are așadar ca principală sarcină aceea de a integra opera literară într-un proces general complex, de a nu pierde din vedere scopul principal al literaturii. Literatura noastră are nu numai scopul cognitiv de a reflecta viața în esența ei, dar și pe acela, strîns legat de primul, de a grăbi transformarea omului într-un om cu desăvîrșire nou, liber de servituțile și tarele educației burgheze. Avem nevoie, așadar, de opere care să educe poporul nostru în ideile comunismului, să însufletească masele în opera de construire a socialismului, să ajute la dezvoltarea și generalizarea noului.

De altfel, ridicarea nivelului etic al cititorului a fost dintotdeauna scopul literaturii umaniste. Iată de ce, în evaluarea critică a unei opere literare, nu putem dezlipi judecata estetică de sarcinile concrete ale construirii socialismului în țara noastră.

Partidul și-a manifestat necontenit prețuirea față de forța educativă a literaturii noastre, a salutat contribuția însemnată adusă de scriitorii noștri în desăvîrșirea omului nou.

Este necesar să nu uităm nici un moment ideea exprimată în „Salutul Comitetului Central al Partidului Comunist al Uniunii Sovietice" cu prilejul celui de al II-lea Congres al scriitorilor sovietici: „Literatura noastră este chemată nu numai să reflecteze noul, ci să ajute totodată prin toate mijloacele la victoria acestuia".

★

Fără îndoială că realizarea acestui țel de seamă al literaturii noastre necesită un efort susținut și bine gîndit al oamenilor de litere. Articolul amintit atrage de aceea atenția asupra unor probleme importante și a unor lipsuri care trebuiesc lichidate.

O condiție sine qua non a creării unei literaturi mari este cunoașterea profundă și multilaterală a vieții. „Partidul cere scriitorilor — se spune în articol — să se afle cît mai mult timp în mijlocul muncitorilor și al țăranilor muncitori..." Cunoașterea vieții de către scriitori și critici este condiția necesară dar nu suficientă a dezvoltării literaturii noastre. Talentul și cunoașterea vieții, singure, nu pot duce la crearea unor mari opere de artă „dacă scriitorul nu e temeinic înarmat cu concepția marxist-leninistă, care să-l ajute să deosebească principalul de secundar, să descopere și să înțeleagă cauzele profunde ale fenomenelor sociale, direcția în care se dezvoltă societatea".

O altă problemă însemnată a literaturii este orientarea tematică, „profilul literaturii". Evident, numărul temelor posibile este foarte mare și fiecare își are importanța ei în redarea multilaterală a epocii. Dar există o ierarhie a temelor care este impusă de viață și cu cît un scriitor abordează o temă mai însemnată cu atît el se apropie de esența epocii. Pe drept cuvînt articolul din „Scînteia" subliniază că tocmai temele importante sînt cele mai puțin abordate: „Sînt prea puține cărțile care zugrăvesc epopeea construirii industriei grele, munca eroică din mine sau de pe marile șantiere, cum ar fi acela al hidrocentralei „V. I. Lenin" de la Bicaz. Teme centrale ca întrecerea socialistă, biruința metodelor înaintate de muncă, au fost atinse doar în treacăt de unii scriitori".

Fără îndoială că cei mai buni scriitori ai noștri vor munci cu entuziasm la crearea unor opere reprezentative care să înfățișeze cu forță artistică momente importante ale luptei poporului nostru, luptă dusă sub conducerea partidului. Bătălia eroicei clase muncitoare în condițiile grele ale ilegalității partidului nostru, marele act istoric al eliberării patriei de sub tirania fascistă, istoricele realizări ale regimului democrat-popular, ca: reforma agrară, naționalizarea industriei, — își vor găsi scriitori demni de măreția acestor momente. Este o datorie însemnată a scriitorilor noștri și a redacțiilor noastre ca, printr-un efort perseverent, să restabilească profilul just al literaturii, să respecte ierarhia tematică impusă de viață.

In realizarea marilor sarcini care ne stau în față, să nu uităm acest îndemn: „Scriitorii trebuie să facă un efort serios pentru a scoate în relief un aspect esențial al vieții — rolul conducător al partidului — fără de care nu poate fi realizată pe deplin nici una din temele principale ale literaturii".

★

In articolul redacțional publicat în „Scînteia" se spune: „Partidul i-a chemat întotdeauna pe scriitori și pe critici să lupte pe două fronturi: împotriva rămășițelor și a influențelor estetismului, și împotriva tendinței de desconsiderare a formei artistice".

Da, trebuie să luptăm pe două fronturi! Intre ciumă și holeră nu avem nici o preferință. Care aspect al ideologiei burgheze este mai primejdios — formalismul sau sociologismul vulgar, negativismul sau idilismul? Răspunsul este cunoscut: cea mai primejdioasă deviere este aceea împotriva căreia nu lupți!

Astfel, ca o reacție la idilismul timp, cu eroi de carton, s-a declanșat în act reflex o pornire inversă: negativismul. Personajelor cărora în mod normal li se atribuie epitetul de pozitive li s-au agățat defecte grave și astfel am văzut defilînd ca într-o „curte a miracolelor" directori de întreprindere, președinți ai sfaturilor populare, secretari ai organizațiilor de bază, etc., toți înzestrați cu vicii substanțiale. In fața acestei defilări, unii au început să strige: înapoi la blîndul idilism! Inapoi la lipsa de conflict!

Idilismul nu constituie însă o greșeală mai puțin gravă. El deformează realitatea, lipsind-o de conflicte, minimalizează lupta de clasă, transformă omul nou într-o oaie discursivă și are un efect somnifer complet opus scopului literaturii de a-l emoționa pe cititor, de a-l transforma prin convingere. Nu trebuie să avem nici o îndulșoare față de asemenea înjosire a literaturii și de degradare a ideilor noastre cele mai scumpe. Negativismul nu este — la rîndul lui — decît un schematism prost deghizat, un șablon răsturnat și o deformare a realității. Aici nu avem de-a face cu un aspect al spiritului critic ci cu aceeași incapacitate de a crea personaje pozitive, vii, emoționante. Definitoriu pentru epoca noastră nu poate fi excepția ci faptul că pentru prima dată în istoria noastră poporul conduce statul prin unii săi cei mai buni.

Problema nu constă deci în a ascunde sau nu lipsurile existente încă ci în crearea unor eroi viabili care să lupte victorios împotriva acestor lipsuri, rămășițe ale vechii mentalități putrede, burgheze. Ignorîndu-i pe acești oameni noi, constructori ai viitorului, sau înfățișîndu-i schematic, plicticos, cenușiu, săvîrșim aceeași greșeală: denaturarea realității. Falsul conflict între idilism și negativism este rezolvat în amintitul articol aducîndu-se discuția pe tărîm ferm: „Poporul și partidul cer scriitorilor să creeze eroi însuflețiți de idealurile comunismului, de avînt romantic revoluționar, eroi vii, cărora nimic din ceea ce este uman nu le e străin, și care se călesc și se curăță de zgura vechilor deprinderi în focul luptei pentru socialism".

Un alt fals conflict demascat în articolul redacțional din „Scînteia" este acela dintre estetism și sociologismul vulgar. Formalismul, expresie a ideologiei burgheze, rupe arta de viață, ignoră funcția ideologică a ei, ignoră problemele de conținut. Critica estetizantă susține teza absurdă după care forma singură are importanță, caută să analizeze măiestria artistică ruptă de conținutul de idei. Desigur, principalele poziții ale formalismului au fost distruse, dar ar fi greșit dacă nu ne-am da seama că rămășițe ale formalismului au mai rămas și am înceta lupta împotriva lor. Este de asemenea nejust ca, din teama de a nu spune „banalități", să nu repetăm — cînd este cazul — ideile noastre de bază.

A renunța la lupta împotriva formalismului, înseamnă în fond a dori lichidarea literaturii ca artă. Trebuie să fim atenți la formele noi, pe care le iau formalismul și estetismul care nu mai pot — în condițiile date — să ia aspectul direct, bine cunoscut.

Ar fi însă o enormă greșeală dacă, sub pretextul luptei împotriva formalismului și estetismului, am neglija problema măiestriei artistice, am reînvia sociologismul vulgar. In importantul său coraport la cel de al II-lea Congres al scriitorilor sovietici, B. Riurikov spunea: „Concepția sociologismului vulgar, cu indiferența sa față de artă, cu punctul său de vedere mecanic față de fenomenele din domeniul complex și delicat al suprastructurii artistice, abrutiza pe cercetător, îl abătea de la drumul analizei științifice, ucidea înțelegerea și dragostea față de artă.

Interpretarea vulgară a fost și este baza îngustimii sectare, a primitivismului, a atitudinii disprețuitoare, nihiliste, față de creația artistică".

Sociologismul vulgar este cu atît mai primejdios cu cît — deși expresie a ideologiei burgheze, prin ruperea formei de conținut — se ascunde sub lozinci juste, ia masca partinității. „Pînă nu de mult — spunea Riurikov — dăscăleala agasantă, predicile moralizatoare plicticoase erau adesea justificate prin... tendințele spre partinitate, prin grija pentru ridicarea rolului educativ al literaturii. Principiul partinității, însă, impune să se ia poziție împotriva oricărei îngustimi, împotriva scolasticii și dogmatismului, cere să se țină seama de natura creației artistice".

Scriitorii lipsiți de talent care se ascund după importanța temei ca și criticii care laudă aceste cărți moarte vorbind numai despre importanța temei, constituie o primejdie pentru literatură. Ei compromit tematica noastră, compromit critica științifică și dau argumente estetizanților. Pentru a-și apăra incapacitatea creatoare, ei caută să solidarizeze principiul partinității cu o poziție pe care partidul nostru n-a avut-o, n-o are și n-o poate avea niciodată.

De aceea B. Riurikov spune pe drept cuvînt: „Estetismul idealist și sociologismul vulgar sînt strîns legate între ele. Esteții fac speculații pe seama viciilor de care suferă primitivistii, vulgarizatorii se camuflează sub steagul luptei împotriva estetismului. Ei se sprijină reciproc și se alimentează reciproc". Literatura noastră merge însă biruitor înainte pe drumul trasat de partid, pe drumul realismului socialist.

Idilismul și negativismul, schematismul și naturalismul, estetismul și sociologismul vulgar se află într-o falsă opoziție. Va trebui să luptăm perseverent împotriva tuturor devierilor de la principiile noastre, să luptăm — așa cum ne învață partidul — pe două fronturi.

Paul Georgescu

Armata noastră populară

Uneori îmi trece pe sub fereastră un pluton de soldați. De fiecare dată ies la balcon să-i privesc. Flăcăi voinici, foarte bine îmbrăcați, roșii la obraz, vioi. Li se citește pe chip nu știu ce mîndrie. Privire dreaptă, încrezătoare, sigură; vezi în ea cutezanță și dintr-odată simți că omul învesmîntat în haină militară e un altfel de cetățean, om cu răspundere deosebită față de țară, față de noi.

Stam odată de vorbă cu un ostaș în creierul munților. Făcea parte dintr-o unitate de gardă așezată la intrarea unui tunel. Flăcău de țăran, pietros, vînjos, puternic. Îi era dor de plug, de mirozna holdelor, de scîrțîitul carului. Și-i mai era dor de o fată cu coade lungi și ochi sprîncenați. Împrejuru-ne horeau brazii mingîiați de vînt; fluierau niște hultani pe tăncuri; bolborosea pîrîiașul prin bolovăniș. Ostașul meu privea depărtările fumurii, își curăța arma și ofta.

— Ți-e greu pe-aici, frățioare, am zis eu, cu oarecare compătimire.

Ostașul m-a privit mirat, parcă surprins că i-am ghicit o slăbiciune și apoi s-a îmbufnat:

— Eh, greu! Viață de ostaș... Am de apărat această parte de țară... O apăr!

Mîinile lui mari, de țăran, hodineau pe arma pusă de-a curmezișul pe genunchi. Era în figura lui și în felul cum își ținea mîinile pe armă o forță latentă, izvorîtă din conștiința că-i țăre, că apără niște bunuri ale lui, oriunde ar fi ele așezate.

Clasa muncitoare i-a creat ostașului ceea ce niciodată de-a lungul istoriei n-a avut: conștiința că e OM și cetățean cu răspundere deosebită și nicidecum simplu instrument executor, orb și automat. De asemenea clasa muncitoare eliberată de exploatare a pus la baza instrucției militare o concepție nouă: armata e apărătoare a cuceririlor poporului, nu instrument de cotropire. In felul acesta, armata a devenit o instituție cu multiple însărcinări. Cea dintîi, apărarea patriei socialiste împotriva dușmanilor dinăuntru și din afară. A doua sarcină a ei este să crească cetățeni destoinici și luminați. Armata noastră s-a transformat în școală. Tînărul recrut, dacă nu știe carte, o învață ca militar; el are posibilitatea să pătrundă tainele unei meserii pașnice, să citească și să se cultive. Nu odată întîlnești prin sate flăcăi veniți din armată și ajunși în scurtă vreme conducători ai treburilor obștești. Nu-i de mirare. Cartea circulă de la cele mai mari unități pînă în creierii munților, la mărunțele corpuri de gardă de la tunele și viaducte.

In vechiul regim, cînd recruții erau chemați sub arme, se duceau ca la îngropăciune. Răsunau satele de cîntecele lor sfîșietoare. Începeau anii de umilințe, de bătăi și de privațiuni. Omul era abrutizat, sfărîmîndu-i-se metodic demnitatea; era transformat într-un robot de carne. Azi, fiii muncitorilor și țăranilor sînt chemați sub arme să învețe... Să învețe cum și de ce să apere ce s-a construit, să învețe cum și ce să construiască după împlinirea serviciului militar. Și clipă de clipă i se întregește conștiința demnității.

Dar nu se uită — și nu trebuie să uităm — că armata noastră se cade să fie puternică. Se cuvine să avem o armată de atleți, viguroasă, rezistentă, stăpînă pe arta și tehnica militară modernă. Nu ne întărîm pentru cotropire; ne întărîm împotriva ei. La adăpostul acestui puternic scut, noi construim în pace viața cea nouă.

Noi, scriitorii, avem datoria de onoare de a scrie despre viața nouă a acestor ostași noi, de a contribui la opera de educare patriotică a soldaților care apără munca noastră pașnică.

Vă salutăm, ostași ai armatei noastre populare, armată a păcii! Vă salutăm, urmași ai legendarilor eroi căzuți în luptă de-a lungul veacurilor pentru pacea acestui prea iubit pămînt! Vegheați! Instruiți-vă! Pentru ca pacea dobîndită cu atîtea jertfe să nu ne lipsească niciodată!

Dumitru Mircea

Constructorii

Poate c-am clădit pe strune
Peste samă vorbe bune,
Poate c-am zidit palate
Pe hîrtie, din păcate.
Poate că din dor și vis
M-am grăbit c-un paradis
Mult prea timpuriu terestru
Pentru orice om pedestru.

Poate, poate, însă am
Pus în toate cîte-un dram
De iubire pentru oameni,
Și culegi ceea ce sameni.

Și zîmbind cu înțeles
Oamenii îmi spun ades:
Ceea ce a spus poetul
Vom clădi și noi cu-ncetul.

Dragostea mea

Ca Șincai, bătrîn cronicar
Purtînd adevăru-n desagă,
In inimă dragoste car,
Să satur o lume întreagă.

O dragoste simplă de rînd,
Pe sama poporului simplu,
Din inimă-o dărui, n-o vînd,
Prin lume cu ea cînd mă primblu.

E dragoste pentru acei
Ce taie cărbunele-n mină,
Ce scot din adîncuri țiței,
Ce apa o-ndreaptă-n turbină.

E dragoste gata să ia
In brațe pe-aceia ce ară,
Ca holda să geamă de grea,
Și pîne să fie în țară.

E dragoste pentru acei
Ce peatră topind în furnale,
Sub arșiță-n joc de scîntei,
Golesc în tipare metale.

E dragoste stînd fără somn,
In noaptea de spaimă și vrajă,
S-aud-o mișcare, un zvon,
Alături de cei ce țin strajă.

E dragoste pentru pămînt,
De-i șes, de e munte, de-i apă,
De poartă clădiri în avînt,
Ori oase-n repaos îngroapă.

E dragoste pentru drapel,
Al oastei, al patriei sfinte,
Și pentru acei ce sub el,
Știu singurul drum: înainte!

Vezi, dragostea asta o port
Cu patimă-n pieptu-mi și-o dărui,
Iar cînd va fi dat să fiu mort,
Aș vrea ca sub ea să mă nărui.

Pe groapa umilă a mea
Pierdută-n pămînt și-n uitare,
Aș vrea să rămînă doar ea
Ca merii și vișinii-n floare.

Inceput de toamnă

Se instalase toamna ca și la ea acasă
Și cum e o cucoană ceva mai răcoroasă,
Au gălbenit la frunte întîii parcă ulmii,
Zicînd șoptit că este toamnă, la urma urmii.

Ciupercile ieșiră și așezară corturi,
Porniră funigeii cu mătăsoase torturi,
In iarbă o brîndușă, o mînă ce se-nclină,
Cerșește parcă încă o fărmă de lumină.

Dar de la miază-noapte ca bivolii în ciurdă
Vin nori grăbiți pe șesul tăriilor și zburdă,
Se-mpung, prin aer saltă, se tăvălesc pe cer,
Îi urmărea pe gînduri din cîmp un plop stingher.

Zvonea la colectivă lanul de cucuruz,
Că în curînd știuleții i-or fi murați de uzi;
Știuleții cu măsele de cal grăiră rar:
„E vremea să ne ducă de-acuma în coșar".

Și strugurii pe dealuri au tras o bună spaimă,
Vierul însă astăzi cam amețit îngaimă
Ceva și tot îndeasă la poamă dulce-n teascuri —
Bucătăreasa pune la foc pui grași și vreascuri.

Și cei mai zgomotoși sînt copiii-n sat la școală!
Ca la colaci în clase cu rîset dau năvală.
Din tabere de vară întorșii pionieri
Spun cum a fost la dînșii, frumos ca nicăieri!...

Eu ca poet al lirei urcasem pe o culme
Și-am zis pe gînduri: este toamnă la urma urmei.
Apoi căutai prin codru tristeți de altă dată
Dar n-am găsit cărarea. O fi înmormîntată.

Mihai Beniuc

La vînătoare de tigri cu tigale

Din preistoria unei ofensive

Maică Sfîntă Duminică,
Maică Sfîntă Simbătă,
Maică Sfîntă Joi,
Maică Sfîntă Miercuri,
Maică Sfîntă Marți,
Maică Sfîntă Luni,
Luați-i (cutăruia) aprinzăturile,
Luați-i încălzîturile,
Luați-i fiorile,
Luați-i răcorile,
și primela
și h'ntuiala:
și lăsați trupul lui
Curat, luminat
Ca aurul curat,
Ca argintul strecurat,
Că-n trupul lui
N-aveți bere să beți
N-aveți lăcaș să lăcuiți
N-aveți hodină să hodiniți;
Să pieriți,
Să răspieriți,
Cum piere roua de soare,
Ca spuma de mare,
Ca cenușa zburătoare...

Ce vîrstă va fi avînd acest descîntec cules de Tocilescu? Bătrîn probabil, cît vremea sau cît balta, el e jocul imaginației folclorice, în fața plăgii de milenii a ținuturilor mlăștinoase. Conjurarea laică s-a împletit cu vremea cu ritualul și ruga: în vechile texte mahăcene (1580) exista o rugăciune specială dată de preotul Grigore, „pentru a goni demonul friguri-lor din om și a afurisi necuratul bolii din bălți". E prima mărturie scrisă a ravagiilor malariei.

Cronica lui Neculai Costin ne informează că Albert, craiul leșesc, lovit de friguri la porțile Sucevei, a trebuit să ceară pace lui Ștefan cel Mare.

Dimitrie Cantemir oferă în 1716 descrierea clinică a molimii și o statistică grăitoare: unul din zece moldoveni erau scuturați de boală. Alți călători străini (Dr. Wolff în 1760, Dr. P. Hoquet în 1790, Dr. P. Whitt în 1828) povestesc că „populația harnică și blîndă a Moldovei este decimată de friguri". Regulamentul Organic vorbește de molima ce secătuiește populația ținutului și prevede chiar cîteva măsuri anti-malarice.

Nici seninul bard de la Mircești nu s-a putut opri să deplîngă starea populației „sleită de molima malariei și a țințarilor" („Bahluiul sau meditație mlăștinoasă"), iar în zilele noastre, Eugen Jebeleanu a fixat în metru popular, năpasta frigurilor, care se adăuga lanțului de năpaste țărănești din trecut. Iată cum se jeluiește eroul anonim din „Satul lui Sahia": După ce stă „din greabăn cocoșat / toată vara-n lung și-n lat", fără să poată culege grîul, fiindcă e al domnilor, după ce e bătut cînd ridică glasul, alungat cînd își cere dreptul, ce-l așteaptă în căminul lui?

„...Cînd ajungi acasă frînt,
Te-ai întinde sub pămînt,
Mai trăiești, răsufli încă?
Simți în spate parc-o stîncă.
De-ai muri sub ea, ce-ai zice?
Numai gîndul — și te frige.
Singur-singurel de-ai fi...
Dar ai casă cu copii.
De-ai fi singur tu cu tine...
Dar puzderie-s, mulțime.
. . . . . .
Cînd i-apucă frigurile,
Tremură-n pumn lingurile,
Clănțăne măselele,
Lacrimile grelele.
Te gîndești la ei, la ele.
Treci și zaci după perdele,
Că-s perdele de țînțari,
dăruite de cei mari..."

★

Primele săgeți ale ofensivei împotriva malariei s-au îndreptat, ce de atîtea ori în medicină, împotriva simptomelor sau a efectelor bolii; chinina omora animaliculele din sîngele malaricului, și nicidecum agentul care le purta: anofelul. Și termenul însuși de „ofensivă" e un eufemism. N-ai decît să răsfoiești „Insemnările unui medic de plasă" ca să vezi cît de neîndestulător era arsenalul muniților pentru asemenea bătălie!

Ici-colo, vor mai fi fost și prin regiunile malarice, apostoli ca doctorul Ulieru. Erau și ei, în noaptea preistorică, vestitori ai omeniei și ai istoriei. Dar adevăratul război împotriva cauzelor epidemiei, adevărata luptă pentru sănătatea poporului nu a putut începe decît într-o orînduire a poporului. Apostolatul a devenit o chestiune de stat, fără ca însușirile apostolice de devotament, de dragoste de oameni să fie excluse, ci dimpotrivă, stimulate! Pe harta palustră a țării, cu spăimîntătoarea ei statistică, au răsărit în primul an republican cele dintîi fortărețe ale noului front: stațiunile de malarie. Și despre ele vreau să vorbesc. Dar nu numai despre ele...

Un nume necunoscut: un vînător de temut

Deși o știu de cîtăva vreme și am devenit prietene, îi voi spune, contrar obiceiului (și cu siguranță și a voinței ei), numele. Pe Georgeta Gheorghiu am cunoscut-o ca entomolog al stațiunii de malarie din Tăndărei. Titulatura e probabil un mister pentru mulți, așa cum a fost și pentru mine. Tradusă literal din grecește, ar însemna: „cel ce știe să vorbească despre insecte". Tălmăcită în graiul nostru, are o semnificație mai concretă: „vînător de țînțari". Georgeta Gheorghiu vorbește puțin, dar de știut știe multe, iar de făcut... dacă ar avea un aparat uman de kilometraj, atunci s-ar putea lua la întrecere cu șoferii sutamiiști. Atîta, drum a bătut cu piciorul, în cei șapte ani de stagiu în Bărăgan, fata aceasta de o seamă cu mine, blondă, cu ochi albaștri și împăcați, cu o putere de muncă și un echilibru pe care nu arare i l-am invidiat...

Am însoțit-o odată în „cercetare". Ca să-ți nimicești dușmanul, trebuie să-i cunoști apucăturile, punctele slabe ca și cele de rezistență.

Era o dimineață fierbinte, cu cerul

Veronica Porumbacu

(Continuare în pag. 4)

Sarcina nobilă a literaturii sovietice

Oamenii sovietici sînt contemporani ai unor evenimente măreți și participă activ la ele. Infăptuirile poporului nostru, condus de partidul comunist, pot fi numite cu adevărat titanice.

Partidul îi cheamă pe scriitori să creeze cu înțelegerea cuvenită măreței lupte a clasei muncitoare și a întregului popor sovietic pentru întărirea continuă a societății socialiste construită în țara noastră și pentru victoria comunismului. In mesajul adresat celui de-al II-lea Congres unional al scriitorilor sovietici, Comitetul Central al P.C.U.S. a arătat: poporul sovietic așteaptă de la scriitorii săi să creeze figuri veridice și luminoase ale glorioșilor noștri contemporani, care rezolvă sarcinile colosale legate de dezvoltarea neîncetată a industriei grele, ale contemporanilor noștri care înalță gigantice centrale electrice, perfecționează metodele de construcție, valorifică milioane de hectare de pămînturi înțelenite, luptă pentru ridicarea întregii agriculturi și pentru o mai bună satisfacere a nevoilor crescînde ale oamenilor muncii.

Ce grandios tablou se deschide privirii pasionate și agere a artistului în zilele noastre! Oriunde ai privi, peste tot clocotește munca constructivă, creatoare. Insuflețiți de patosul creației oamenii sovietici încheie cu succes cel de-al cincilea cincinal. Privind cu încredere în viitor, oamenii muncii din țara noastră participă activ la elaborarea unor planuri și mai măreți pentru cel de-al șaselea cincinal. Hotărîrile istorice ale Plenarei din iulie a C.C. al P.C.U.S. au înarmat poporul nostru cu un vast program de luptă pentru avîntul continuu al industriei, pentru progresul tehnic. Intreaga țară se pregătește să întîmpine Congresul al XX-lea al Partidului Comunist al Uniunii Sovietice cu noi victorii în construcția pașnică.

In țara noastră munca a devenit creație. In activitatea pentru binele poporului apare adevărata frumusețe a omului, se manifestă din plin bogăția talentelor sale, se afirmă personalitatea sa. Această frumusețe se vădește și în faptele vitejilor veterani ai clasei muncitoare, ale oamenilor muncii din agricultură, și în năzuința patriotică a școlarului de ieri, venit în uzină să completeze rîndurile glorioasei gărzi muncitorești.

Noi trăim într-o epocă de mari înfăptuiri. Realitatea care ne înconjoară este izvor de inspirație pentru creația artistului realist.

Cum se oglindesc însă toate aceste procese în literatură? Literatura sovietică a acumulat o bogată experiență în prezentarea vieții poporului. Dar, deși literatura noastră a făcut și face mult, cerințele față de ea sporesc tot mai repede, depășesc creșterea ei.

Pot oare scriitorii noștri să afirme că în operele lor viața eroicei clase muncitoare a Țării Sovietice este redată așa cum se cuvine? Atunci cînd abia se iveau zorile revoluției noastre, talentul pasionat și puternic al lui Maxim Gorki a creat chipul de o forță nepieritoare al unui fiu demn al clasei muncitoare ruse. Din paginile romanului „Mama", muncitorul rus și-a proclamat înaintea lumii întregi dreptul său, voința sa de a transforma viața, de a deveni stăpînul ei. Astăzi clasa muncitoare a Țării Sovietice a devenit cu adevărat stăpîn al vieții. In literatura noastră însă există încă prea puține imagini artistice ale muncitorilor înaintați, zugrăvite cu aceeași forță a adevărului vieții, cum a făcut-o M. Gorki.

Literatura sovietică a dezvoltat cu drag această temă. Incă în anii de după 1920 a fost creat „Cimentul" lui F. Gladkov. Tema clasei muncitoare, a tineretului muncitoresc, și-a găsit întruchiparea în proza lui N. Liașko și V. Bahmetiev, A. Karavaeva și I. Krîmov, L. Leonov și M. Șaghinian, N. Ostrovski și A. Makarenko, A. Malișkin și V. Ketlinskaia, B. Gorbatov și B. Polevoi. In anii de după război au atras atenția cititorilor opere ca „Tînăra gardă" de A. Fadeev, „Departe de Moscova" de V. Ajaev, „Neamul Jurbinilor" de V. Kocetov, „Cercetătorii" de D. Granin, „Karaganda" de G. Mustafin, „Sondorii din Apșeron" de M. Gusein, „Evenimente mari în Nauiamestis" de I Davidaitis etc. Nu degeaba un erou atît de îndrăgit de cititori ca Ilia Jurbin, reprezentantul unei glorioase dinastii de constructori navali sovietici, spune cu neascunsă mîndrie: „Clasa muncitoare este o clasă creatoare..."

Pentru literatura noastră nu există o cinste mai mare decît a arăta în întreaga ei măreție eroica clasă muncitoare, viața și faptele ei. Totuși, noile lucrări consacrate acestei teme, care apar în reviste sau în ediții separate, nu corespund încă — nici prin numărul lor, nici prin nivelul măiestriei, nici prin profunzimea pătrunderii în caracterele oamenilor — cerințelor pe care zilele noastre le pun literaturii.

Pînă și schița, genul cel mai operativ și combativ al literaturii, nu dă o imagine fidelă și clară a felului în care trăiește țara noastră în momentul de față.

Literatura sovietică a cîntat romantismul eroic al vieții sovietice. Ea și-a captivat cititorii prin năzuința de a fi la fel cum au fost neînfricatul Cikalov, îndrăzneții biruitori ai Arcticei, curajoșii cuceritori ai stratosferei. Dar scriitorii n-au învățat încă să dezvăluie cu aceeași forță romantismul vitejiei în muncă, să captiveze oamenii prin frumusețea lumii spirituale a omului muncitor, prin poezia activității muncitorului în țara noastră, în munca lui de zi cu zi la furnal, la laminor sau la volanul combinei, creînd o viață nouă.

Au trecut nouă luni de la cel de-al doilea Congres unional al scriitorilor sovietici. La congres s-a constatat că literatura noastră nu acordă destulă atenție temei clasei muncitoare. In aceste nouă luni de activitate revistele de literatură și artă n-au oferit însă cititorilor lucrări puternice despre faptele de astăzi ale muncitorului sovietic.

Tema clasei muncitoare a fost și rămîne tema conducătoare a literaturii noastre. Ea nu epuizează însă bogatul material pe care îl oferă viața timpurilor noastre. Cîte lucruri atrăgătoare, captivante, găsește scriitorul în viața satului nostru, în activitatea multilaterală a intelectualității noi, ieșite din popor! Niciodată în fața literaturii nu s-au deschis asemenea posibilități inepuizabile. Dar, cu toate operele valoroase pe care le-a creat, trebuie să recunoaștem că literatura este mult mai săracă decît viața care ne înconjoară, care se afirmă la fiecare pas și care așteaptă să fie înfățișată în opere de artă!

Pentru ca să înfățișeze viața omului sovietic într-un mod vrednic de ea, în toată bogăția conținutului și în întreaga măreție a faptelor ei, scriitorii trebuie să-și ridice neobosit măiestria. Literatura realismului socialist este o creație curajoasă, puternică prin profunzimea ei, prin adevărul și prin credința ei în victoria noului asupra a tot ce și-a trăit traiul. O asemenea creație cere artistului un penel viguros, o privire ageră și curajoasă asupra lumii înconjurătoare, pricepere de a cînta victoria obținută prin biruirea oricăror greutăți ce se ivesc în fața constructorilor lumii noi.

Nivelul literaturii trebuie să se ridice la nivelul înfăptuirilor poporului căruia îi slujește, ea trebuie să trăiască cu pasiune ideile vremurilor ei, să redea mai profund viața și faptele poporului, să-l călăuzească cu curaj înainte.

Scriitorul va găsi pe eroul iubit al cititorilor noștri în adîncul vieții poporului. El se află pe schelele noilor șantiere, pe întinderile pămînturilor înțelenite, în mină, în hala luminoasă a unui gigant industrial, în biblioteca clubului muncitoresc, în școală și în institut, în colectivele de artiști amatori și pe stadionul uzinei. Scriitorul trebuie să fie mereu împreună cu eroul său, să împartă cu el bucuriile și greutățile lui, să trăiască visurile și faptele lui. Pe eroul său, cititorul îl va îndrăgi pentru înaltele sale gînduri și sentimente, pe scriitorul său pentru adevărul vieții și profunzimea cunoașterii ei, pentru frumusețea curajoasă a redării ei inspirate.

Articol de fond apărut în ziarul „Pravda" nr. 261 (13559).

Ostașul

Se scutură pădurea. Departe se aud
Metalicele frunze sunînd încet sub vînturi...
Se sting în orizonturi cocori vîslind spre Sud...
Așteaptă-năsămînțarea bogatele pămînturi.

Cu largu-i gest țăranul aruncă-n nesfîrșit
Semințele de aur, aici, în colț de țară.
Slăvită fii tu mînă ce-mparți necontenit
Pămîntului, această semănătură rară.

Aici, în urmă, prieteni, cu unsprezece ani
Eu am văzut pămîntul și ceru-n vîlvătaie.
Treceau sub norii negri armate de dușmani...
Aici era pe-atuncea cîmpie de bătaie.

Aici, văzui cum cade luptînd un simplu-ostaș...
Lovit de-un glonț de moarte se prăvăli în zare...
Dar mîna-nsîngerată o-ntinse uriaș
Ca pentru-o nefirească, supremă-năsămînțare.

...Pe vă-ntrebați, tovarăși, au cine la-nceput
Ne-a-năsămînțat ogorul bogat ca o grădină,
Să știți, e-ostașu-acela rămas necunoscut,
Semănător de viață, de rod, și de lumină...

Ioan Meițoiu

Răsfoind REVISTELE

Poezia și Uzina

Două realizări care trebuiesc nu numai salutate, dar mai ales sprijinite și dezvoltate: „Tînărul scriitor" nr. 6 a publicat un grupaj de poezii scrise de muncitori de pe un șantier, iar în „Viața romînească" nr. 8, mai mulți poeți semnează versuri care alcătuiesc un reportaj colectiv despre o uzină. Iată două din căile deosebit de utile și indicate pentru a stimula promovarea unor noi talente și de a apropia tot mai mult poezia noastră de temele pe care le oferă viața și lupta clasei muncitoare.

Cîntece de pe șantier

din „Tînărul scriitor" nr. 6 — 1955

Electricianul Nicolae Rădvan, desenatorul Laurențiu Marinescu, zidarul Vasile Muscalu și lucrătorul la carieră Ionel Țepșeanu, sînt cei patru muncitori-poeți, autori ai unor poeme lirice în care domină tema luptei pentru pace. Viziunea lui Nicolae Rădvan („Se strigă catalogul păcii") este cuprinzătoare, poetul imaginează o adunare a popoarelor libere și a celor asuprite, venind pentru a-și spune hotărîrea de pace. La apel nu răspund însă ucișii războaielor și ai persecuțiilor. In numele celor vii și cu amintirea victimelor neștearsă în minte, poetul lansează o chemare la luptă și îi avertizează pe acei care ar încerca dezlănțuirea unui nou măcel. Construcția poemului indică iscusința autorului în alegerea mijloacelor poetice. Viziunii largi din poem i se potrivește versul fără ritm și număr exact de silabe, fără strofe constituite. Avem senzația unei proclamații ale cărei accente au în același timp gravitate, cînd evocă milioanele de dispăruți, solemnitate cînd cheamă la solidaritate și neînduplecare cînd avertizează.

„Salvele de pe șantier" de Laurențiu Marinescu se întemeiază pe o comparație de respirație largă: zgomotul exploziilor de la Bicaz, așa cum își amplifică ecoul între crestele Carpaților, pare să fie o prelungire spre vremea noastră a salvelor de pe „Aurora", cele care-au vestit începutul Marii Revoluții din Octombrie. Remarcăm concizia expresiei, în special în prima din cele trei strofe ale poemului.

„Primul fulg" de Vasile Muscalu e o poezie tot atît de concisă — condensarea e de altfel o calitate a întregului ciclu „Cîntece de pe șantier"; am zice că e o „observație lirică": ninsoarea va încălzi și apăra sămînța în timpul iernii. Sensibilitatea versurilor transmite însă mai mult: promisiunea, acum închisă în această sămînță, care va rodi la vară, este analoagă cu promisiunea pe care ne-o face talentul poetului — deocamdată exercitîndu-se într-o claviatură fugară, dar în care se recunoaște mîna iscusită.

Ionel Țepșeanu semnează două evocări. Prima închinată unei necunoscute pe care a zărit-o cu ani în urmă, în trenul morții oprit o clipă într-o gară mică; a doua lui Aurel Șețu, eroul ucis cu lovituri de cuțit de asasinii legionari de la Berna. Poetul varsă o lacrimă pentru fata necunoscută și, în amintirea ei, își reînnoiește angajamentul de a merge „pe noua cale, / sub cer înalt, albastru fără nori"; el pune un buchet de ghiocei pe mormîntul lui Șețu. Pioșenia gesturilor capătă în versuri semnificația hotărîrii de a lupta pentru ca fetele să nu mai fie sortite unor noi trenuri ale morții, pentru ca oameni de felul lui Șețu să nu mai cadă sub pumnalele atacatorilor.

Poemele din nr. 6 al „Tînărului scriitor" reprezintă, desigur, numai laturi ale scrisului autorilor lor. Ar fi deosebit de bine ca aceeași revistă să urmărească și să sprijine pe cei patru muncitori-poeți, ca să-i vedem publicînd poezii încă mai expresive, despre viața și munca lor, despre probleme și aspecte din ceea ce este specific muncitorului constructor al socialismului. Este o treabă pentru care, de bună seamă, „documentația" activității zilnice le-a intrat în suflet și în sînge. Rămîne ca ea să și coboare pe hîrtie...

„Uzinele 23 August" — Instantanee

din „Viața romînească" nr. 8-1955

Felul alcătuirii acestui ciclu, orînduirea celor 12 poeme semnate de cei șase autori — Cristian Sîrbu („Uzina", „Măgarul lui Malaxa", „Schiță de portret", „O fată rabotor"), Rusalin Mureșanu („La forjă", „Rebut", „Șpanul"), Emilia Căldăraru („Un om precum îs sute în uzină", „Inimi"), George Dan („Privind lingoul roșu..."), Violeta Zamfirescu („Spre inimi bați poteci înguste-amare...") și Florin Mugur („Visătorul") — titlul comun și chiar subîntitularea „instantanee" nu lasă nici o îndoială asupra intenției autorilor: ei au vrut să realizeze un reportaj colectiv dintr-o uzină socialistă. Lucrul trebuie subliniat în mai multe privințe ca o realizare, care face cinste și poeților autori, și revistei care a avut inițiativa organizării și publicării acestui ciclu. Mai întîi avem în acest ciclu o cîntare plină de dragoste caldă pentru uzina socialistă și oamenii ei. Atmosfera de muncă este corespunzător redată în mai multe capitole-poeme. Descrierea procesului muncii, a intensității efortului pe care-l depun oamenii, înlocuiește aici relatările cantitative asupra rezultatelor obținute, obișnuite în reportajele jurnalistice. Aici, sîntem călăuziți să apreciem randamentul unei uzine a socialismului prin marea muncă depusă clipă de clipă, prin dimensiunile, evocate liric, ale instalațiilor ei. Din cadrul uzinei se desprind oamenii: fată-rabotor care muncește „ca un flăcău" și i se pare cît se poate de firesc acest lucru („O fată rabotor"); un om ca toți oamenii, cu copii, cu locuință în blocurile muncitorești, cu greutăți și bucurii, și mai presus de orice cu marea satisfacție că locomotiva pe care o lucrează va spune țării „ceva din munca mea de-aici, de mine" („Schiță de portret"); un muncitor calificat care pleacă la sat ca să ajute în campania agricolă și ale cărui frămîntări și probleme sînt compensate de succesele recoltei pe care o dobîndesc țăranii („Spre inimi bați poteci înguste-amare..."); un tînăr constructor care, în odaia lui de lucru, proiectează mașini îndrăznețe („Visătorul"). Sînt figuri dragi, conturate cu iscusință de poeți. In special trebuiesc relevate poemele care încheie reportajul, semnate de Violeta Zamfirescu și Florin Mugur, precum și toate cele patru ale lui Cristian Sîrbu.

Dar ciclul e semnificativ și sub alt aspect. Este una din primele împrejurări cînd atîția poeți, diferiți prin vîrsta și experiența lor — Cristian Sîrbu are un trecut de poezie numărînd aproape patru decenii, George Dan publică și el de un deceniu și e autorul unor mari poeme epice: în schimb, Violeta Zamfirescu și Emilia Căldăraru încă n-au un volum — diferiți prin felul lor de a scrie, prin temperamentul lor, se adună totuși și scriu împreună un reportaj poetic, căruia nu-i lipsește caracterul unitar și care nici nu deformează personalitatea fiecăruia din cei șase autori. Tocmai acest caracter unitar, împreună cu toate consecințele care decurg pentru reportaj, a scăpat notei „Intre om și mașină" de S. Vlad, publicată în „Scînteia tineretului" din 24 septembrie 1955. Poeții și-au împărțit sarcinile în conformitate cu necesitățile construcției reportajului lor: unii au realizat priviri de ansamblu asupra uzinei, asupra muncii din hale, asupra uneltelor. Aceasta se petrece în capitolele-poeme „Uzina", „La forjă", „Un om precum îs sute în uzină", „Privind lingoul roșu", „Inimi". Datorită acestor capitole-poeme se realizează legătura între celelalte aspecte ale muncii în uzină, cîntate de poeți, se reface cadrul în care apar chipurile de muncitori: „Schiță de portret", „O fată rabotor": „Spre inimi bați poteci înguste-amare", „Visătorul". In acest cadru își au foarte bine locul aspectele critice intitulate „Rebut" și „Șpanul"; aici tabloului muncii încordate, realizat cu multă expresivitate și avînt, îi urmează tristețea în fața neglijenței unora care dau piese rebut sau arborează atitudini-rebut, atunci cînd își lasă ochii furați de strălucirea arțăgoasă, alambicată, a inutilului șpan, fără să vadă modestele dar valoroasele piese bune de alături. Și tot în acest cadru își are loc momentul satiric, prin care este demascată expoatarea din trecut, în episodul cu „Măgarul lui Malaxa".

Este foarte drept că fiecare poem în parte își are structura sa de sine stătătoare și că poate fi judecat și separat. Dar mai ales împreună cu celelalte, așa cum au fost concepute și realizate, pentru a realiza reportajul colectiv, ele își capătă valoarea și semnificația adevărată.

De aceea, concluzia negativistă din nota amintită o socotim grăbită și superficială. Subliniem, dimpotrivă, elanul liric și căldura cu care sînt scrise capitolele „La forjă", „Un om precum îs sute în uzină", „Privind lingoul roșu", „Inimi". In atmosfera de muncă încordată pe care-o realizează aceste patru poeme, recunoaștem vibrația intensă a efortului într-o uzină socialistă și întîlnim fapte, gesturi, atitudini ale oamenilor noștri de azi.

Obiecțiile noastre s-ar îndrepta în special către chestiuni de exprimare artistică și mai puțin către acelea privind compunerea de ansamblu. Am recomanda, de pildă, lui Rusalin Mureșanu, avînd în vedere poemul „La forjă", mai multă atenție la versuri, pentru ca să nu reiasă că omul stă sub ciocane, se chinuie sub prese și modelează metalul, să nu reiasă că nu omul e puternic, ci „cuvîntul OM"; i-am spune că jocuri de cuvinte, de felul „căldura însăși moare de căldură" sînt facile și nu dau intensitate imaginii. Pe aceeași linie, găsim asprimi și prozaisme în „Spre inimi bați poteci înguste-amare..." și versuri prea demonstrative, didactice, în „Privind lingoul roșu". In ce privește structura reportajului, ni se pare că mai multe portrete de oameni și mai concrete, de felul celor realizate de Florin Mugur și Violeta Zamfirescu, ar fi îmbogățit întregul conținut exprimat de poeți. In deosebi ar fi trebuit insistat asupra trăsăturilor noi ale oamenilor.

In ansamblu, însă, ciclul „Uzinele 23 August" îl apreciem ca pe o inițiativă importantă a celor șase poeți, care-l pot înscrie cu cinste în volumele proprii, ca pe un succes al redacției și al fiecărui poet în parte.

M. Gafița

O carte despre care nu s-a scris nimic

Cutreieram în vara aceasta prin munții Dornei, căutînd ca-n fiecare an, comorile neprețuite ale folclorului. Mă odihneam, după un mers de nouă ceasuri pe-o ploaie măruntă dar stăruitoare, la Crucea, pe malul cel aprig al Bistriței aurii, în locuri greu de călcat cu piciorul.

Gazda mea, un plutaș bătrîn, era băsmuitor vestit în ținut, și l-am rugat să-mi spună o poveste. Mi-a spus el una, mi-a spus și alta... Pînă la urmă a început să-mi povestească un basm, despre o fată cu părul de aur, vrăjită de **Barbă de cîlți — călare pe Căpățînă de cal**, ca să-i poată răpi un șirag de mărgele tare scump — pentru că în fiecare mărgea se afla ascuns cîte un meșteșug, ce era oamenilor încă necunoscut.

Basmul îl mai auzisem, îl citisem undeva. Era „Fata cu părul de aur" apărut împreună cu alte basme, în volumul intitulat: „Nuielușa de alun" de Călin Gruia.

L-am întrebat pe moșneag de unde-l știe.

— L-au povestit copiii de școală din Dorna la o „sărată" de-a lor, la care m-am fost dus și eu, cînd eram sus cu pluta,—mi-a răspuns el. Ziceau că l-or citit într-o carte. Și mi-a plăcut tare... L-am ținut minte, să-l spun și eu la iștia micii de-aci din sat, care se grămădesc lîngă mine, și-mi tot cer să le băsmuiesc cîte ceva....

Nepoții plutașului vor asculta basmul și au să țină minte bine la rîndul lor pe prea viteazul Cătălin, care pleacă de dragul fetii cu părul de aur să smulgă din ghiara lui Barbă de cîlți șiragul cel vrăjit, cu atîtea meșteșuguri necunoscute cîte mărgele sînt...

Basmul original al lui Călin Gruia, ca și alte creații culte de valoare, fac drumul invers decît acela pe care merg creațiile populare, strînse în volume de folcloriști. Mai întîi scris și publicat în volum, el este ascultat; dar pentru că a fost scris „pe inima poporului", se integrează în tradiția sa, pătrunde în circulația orală, în circuitul de veacuri al basmelor noastre populare, spuse din om în om la șezători sau în răstimpuri de odihnă.

Volumul scriitorului nostru Călin Gruia cunoscut mai ales din basmele ce sînt difuzate la radio, mai cunoscut de cei mici decît de cei mari (cei mari sînt uneori prea gravi, și nu se apleacă spre preocupările celor mici!), a apărut către finele anului trecut în „Editura Tineretului". Erau selecționate în volum o serie de basme cu calități remarcabile, menite să îmbogățească sufletul copiilor noștri, să le dezvolte dragostea de carte, de frumos, de limbă de gîndire în imagini.

Indemînarea și modestia Mădălinei din „Fusul fermecat" sau vitejia încununată de biruință a lui Ilior din basmul care-i poartă numele au încălzit inimile multor copii. le-au rămas pilde de neuitat.

Folosind forma tradițională în limbă, stil, în zugrăvirea eroismului avîntat, scriitorul Călin Gruia este în același timp în basmele acestea original, personal. El aduce inovații interesante, folosește visuri ale epocii noastre transpuse în basm. In acest fel, fantasticul izvorăște în basmele sale din realitate.

Scriitorul reușește ca, integrîndu-se în viața și frămîntările poporului, să împletească folclorul cu literatura cultă, să dea un basm nou, original, la un nivel artistic ridicat, să contribuie astfel la formarea conștiinței și idealurilor copiilor.

Tocmai pentru aceste calități, basmul cel mai frumos realizat, care a și dat numele întregului volum, „Nuielușa de alun", a fost ales de colectivul „Teatrului de umbre" din Moscova, pentru a fi dramatizat și pus în repetiție. Despre valoarea basmului a scris de altfel mai pe larg, de curînd, revista sovietică „Teatr".

Interesanta poveste a biruinței lui Mugurel și a Sprinteoarei cu ajutorul uriașului meșter Faur, asupra zînei Hapsîna, dramatizată în dificilul gen al „Teatrului de umbre" va putea astfel să fie cunoscută și îndrăgită de mii și zeci de mii de mici spectatori sovietici.

Și critica noastră nu a găsit răgazul ca să se apropie de o asemenea carte? Nu s-a găsit nimeni să spună un cuvînt despre o lucrare, care pasionează pe copii și care găsește răsunet peste hotare?

Desigur că scriitorul ar fi avut nevoie de confirmarea părților pozitive ale lucrării sale, de sprijinul criticii pentru înlăturarea unor lipsuri ce le mai are (stîngăcii de frază, versuri lipsite de prospețime și savoare, nerealizarea unui mai just echilibru între tradiție și inovație).

Sînt lucruri asupra cărora nu vreau să insist. E treaba criticii s-o facă. Și-i datoria ei să ajute pe un scriitor de talent cum este Călin Gruia, dar încă în formație, în sporirea măiestriei sale.

E timpul să fie părăsită prudența obișnuită sau nepăsarea unor critici ce nu cutează să meargă decît pe drumuri bine cunoscute și se feresc să abordeze problema mai spinoasă a literaturii pentru copii.

Literatura pentru copii e-n plină dezvoltare. Scriitorii de acest gen luptă însă cu o mulțime de greutăți, pe care ar vroi să le biruiască, avînd sprijinul efectiv al criticii. Și ei așteaptă acest sprijin, și îndrumarea criticii. Iar la urma urmei, așteaptă ca măcar apariția lucrărilor lor să fie consemnată și comunicată publicului.

Poftiți tovarăși critici, poftiți!...

Al. Mitru

Concursul „Iubiți cartea"

Tot mai mulți iubitori de literatură din regiunea Pitești participă la concursul „Iubiți cartea". In orașul Pitești, alături de elevi ca: Maria Arsene, Ion Ballag, Dumitru Ganea și alții, numeroși muncitori, ca de exemplu Gh. Antenie, Fl. Dănălache, Ștefan Duminicescu, de la întreprinderea textilă „11 iunie", au citit multe din cărțile prevăzute în regulamentul concursului. In raionul Muscel, printre cei peste 1200 de cetățeni înscriși la concurs, sînt și numeroși vîrstnici. In orașul Cîmpulung, la Rucăr, Stîlpeni și Dragoslavele au fost organizate recenzii asupra cărților „Pămînt desțelenit", „Mitrea Cocor", „Secerișul", „Așa s-a călit oțelul" și altele. La biblioteca raională din Cîmpulung au fost expuse numeroase panouri artistice care popularizează cărțile, iar în cadrul a peste 60 de biblioteci sătești au fost organizate expoziții de cărți. Și în raionul Găești, datorită colaborării între colectivele bibliotecilor și organizațiile U.T.M. s-au primit la biblioteci peste 2.000 cereri de înscriere la concursul „Iubiți cartea".

NOTE DESPRE POEZIE

Vreme îndelungată edițiile poeziilor lui Mihail Eminescu au fost întocmite pe baza primei ediții publicate de criticul reacționar Titu Maiorescu. O seamă din cele mai importante și bune poezii ale marelui nostru clasic au fost ignorate sau înlăturate de criticii sau de editorii vechi, care prezentau astfel marelui public în mod denaturat opera eminesciană.

In ultimul timp, editurile noastre au trecut la publicarea integrală a „postumelor" lui Mihail Eminescu și au cuprins în edițiile de mare tiraj și cîteva (din păcate puține) din aceste așa numite „postume".

Este fără îndoială un pas înainte, deși timid încă, spre întocmirea unei ediții definitive a poeziilor lui Eminescu, care să nu mai țină seama de artificiala separare făcută de Titu Maiorescu, din punctul de vedere al partidului conservator și al „Junimii" reacționare — spre publicarea operei poetice integrale a lui Mihail Eminescu.

Am dori să atragem atenția asupra unei poezii care pînă de curînd era publicată numai în postume și recent a fost cuprinsă pentru prima oară și în ediția de mare circulație a „Bibliotecii pentru toți" (1955), pag. 280, cu titlul *„Noi amîndoi avem același dascăl"*. Considerăm deosebit de caracteristică această poezie (redactată parese în anii 1877-1878 sau 1879), nu numai pentru înalta sa valoare literară ci mai ales pentru poziția politică și filozofică pe care o exprimă. După cum se știe, în această perioadă Eminescu desfășura o intensă activitate ziaristică, mai întîi la „Curierul de Iași" și mai apoi la „Timpul" din București (care fusese fondat în martie 1876), amîndouă prezentînd o anumită orientare politică, aceea conservatoare. In numeroase convorbiri și scrisori, Eminescu a arătat poziția sa față de aceste publicații și față de inspiratorii lor.

In „Istoria literaturii romîne" vol. II, recent apărută, este citat următorul pasaj documentar caracteristic: „Din îndemnul lor n-am scris nici un rînd, nici n-am fost inspirat... Acum cînd sînt departe, îmi sună în urechi sfaturile spuse pe un ton dulce, ademenitor, cu scopul de a mă atrage, ca păianjenul prada... Mărire cît se poate; prin ce mijloace nu-ntreba, sînt mai murdare și mai negre ca glodul"...

Dar, din păcate, nu toate convorbirile au fost notate și nici toate scrisorile lui Eminescu n-au fost încă publicate — în schimb poezia la care ne-am referit exprimă cu multă putere și înaltă artă literară, adevărata poziție a lui Eminescu față de partidul conservator și corifeii lui, față de „Junimea" și față de filozofia idealismului subiectiv (Kant, Schopenhauer) filozofia reacțiunii romînești din acea epocă.

Transcriem mai întîi textul:

Noi amîndoi avem același dascăl,
Școlari sîntem aceleiași păreri...
Unitul gînd oricine recunoască-l.
Ce știi tu azi, eu am știut de ieri.
De-aceleași lucruri plîngem noi și rîdem...
Non idem est si duo dicunt idem *)
Tu zici că patria e-n decădere,
De rîs și de ocară c-am ajuns
Cînd cineva opinia mi-ar cere
El ar primi tot astfel de răspuns
Ca de rușine ochii să-i închidem:
Non idem est si duo dicunt idem.
Căci din adîncul gîndurilor tale
Răsare ură, din al meu amor.
Tu ai vrea tot să meargă pe-a sa cale.
Eu celui slab îi sînt în ajutor.
Cu-același gînd, noi totuși ne desfidem:
Non idem est si duo dicunt idem.

I

„Pe mine răul, deși rîd, mă doare,
Mă ține liniștea vieții-ntregi;
Iar tu uiți tot la raza de splendoare
Ce-o varsă-asupra ta a lumii regi...
Și-ai vrea cu proprii mîini să ne ucidem:
Non idem est si duo dicunt idem.

E greu a spune ce deosebire
Ne-a despărțit, de nu mergem de-a valma
Și s-ar vedea atunci fără-ndoială
Cînd noi ne-am scoate sufletele-n palmă
Ca-ntregul lor cuprins noi să-l deschidem:
Non idem est si duo dicunt idem.

Este evident că în această poezie Eminescu răspunde unor interlocutori deloc imaginari, ci reali cu care avusese de bună seamă numeroase discuții politice și filozofice și față de care vroia să-și precizeze poziția. De aceea poezia este însuflețită de un aprins spirit polemic, examinînd *opoziția* sa față de ideile și reprezentanții anumitor curente politice și filozofice, la ale căror publicații era nevoit să lucreze.

In opoziție cu preopinenții săi („Junimea", „Timpul") Eminescu este legat de popor, este însuflețit de dragostea pentru cei asupriți „eu celui slab îi sînt în ajutor", în timp ce adversarii săi doresc ca totul „să meargă pe-a sa cale", lumea și poziția moșierimii și burgheziei să se întărească, intensificînd exploatarea și asuprirea oamenilor muncii. Față de aceasta, Eminescu răspunde: „noi totuși ne desfidem: non idem est si duo dicunt idem". Eminescu identifica patria și poporul, iar stării de suferință a maselor îi găsise cauza în politica claselor exploatatoare care vroiau ca totul (relațiile de producție, relațiile sociale) să continue ca și pînă atunci. Pe aceștia marele poet îi disprețuia și îi sfida. Critica făcută de Eminescu situației sociale și politice moravurilor din vechea Romînie era animată de ura fierbinte față de cei care au făcut ca patria să fie în decădere „de rîs și de ocară", ca „de rușine ochii îi închidem" — și în același timp era plină de dragoste față de poporul muncitor, de patriotism fierbinte, care cheamă la trezire forțele transformatoare ale societății romînești.

Satira eminesciană provine din durerea de-a vedea țara în starea jalnică din timpul domniei Hohenzollernilor.

„Pe mine răul, deși rîd, mă doare,
Mă ține liniștea vieții-ntregi"

în timp ce adversarii săi sfidau suferința poporului, oploșindu-se la curțile regale. Toată ura și disprețul lui Eminescu față de această „lume regală" și slujitorii ei izbucnește în

„Și-ai vrea cu proprii mîini să ne ucidem"

Eminescu exprimă aci aceleași idei pe care cu 7 ani mai înainte le exprima în „Proletarul" și cu 10 ani mai înainte în „Inimi corupte", denunță cu putere aceeași politică și acele cercuri care împingeau popoarele să se ucidă între ele „cu proprii mîini".

Eminescu ia atitudine față de școala filozofică ai cărei adepți conduceau „Convorbiri literare" arătînd că orientarea politică și ideologică este în fond diferită, chiar atunci cînd aparent formulările sînt asemănătoare— „nu este același lucru cînd doi oameni spun același lucru".

Finalul poeziei arată tocmai deosebirea fundamentală între poziția lui Eminescu și a adversarilor săi, opoziția lui nu numai față de societatea burgheziei și moșierimii, ci și față de cultura ei. Această deosebire apare numai atunci cînd este dezvăluit întregul sens cînd este deschis întregul cuprins al sufletului exprimat în lucrările sale literare, în minunatele sale poezii:

„E greu a spune ce deosebire
Ne-a despărțit, de nu mergem de-a valma.
Și s-ar vedea atunci fără-ndoială,
Cînd noi ne-am scoate sufletele-n palmă
Ca-ntregul lor cuprins noi să-l deschidem:
Non idem est si duo dicunt idem.

Profunda și strălucita poezie „Noi amîndoi avem același dascăl" cu ura sa fierbinte împotriva asupritorilor, cu dragostea sa pentru cei asupriți, cu patriotismul său înflăcărat, cu ura împotriva celor ce împing la războaie, cu disprețul său față de cei care cu viclenie și slugărnicie servesc cauza dușmanilor popoarelor — aduce o clarificare prețioasă asupra poziției lui Eminescu față de politica și filozofia, față de cultura burgheziei și moșierimii romîne de la sfîrșitul veacului al XIX-lea.

Ea exprimă ideile și sentimentele profunde, *realitatea* poziției lui Eminescu față de lumea *contemporană;* și mai arată *consecvența* atitudinii lui Eminescu de la „Epigonii" și „Proletarul", scrise în jurul anilor 1870, și pînă la „Scrisoarea a III-a" și „Noi amîndoi avem același dascăl" scrise în jurul anului 1880.

Importanța deosebită a acestei poezii constă în faptul că, într-o strălucită formă literară, Eminescu exprimă cu putere apartenența sa la cultura populară, atașamentul său față de masele muncitoare. Este cunoscută teza leninistă că în fiecare cultură națională există două culturi naționale, exprimînd contradicția dintre cele două clase fundamentale ale societăților bazate pe exploatarea omului de către om. *„Există două culturi naționale în fiecare cultură națională.*

Există o cultură velicorusă a Purișchevicilor, Gucikovilor și Struvilor, dar există și o cultură velicorusă pe care o caracterizează nume ca Cernîșevski și Plehanov". (V. I. Lenin „Două culturi naționale").

Prin poezia „Noi amîndoi avem același dascăl" Eminescu însuși *formulează* orientarea sa și apartenența sa la acea cultură națională, care în Rusia veche era reprezentată de Cernîșevski, Belinski, Dobroliubov, Pisarev și Plehanov, iar în Romînia veche era reprezentată de Bălcescu, Ionescu de la Brad, Creangă, Caragiale, Gherea.

Trebuie ținut seama de faptul că această poezie este scrisă anterior „Scrisorilor" publicate în 1881, dar că fondul de idei este același cu cel din finalul „Scrisorii a III-a", exprimînd poziția lui Eminescu față de epoca și societatea contemporană lui, în care, după străvechea apreciere a lui Juvenal, „dificile est satiram non scribere". Iată de ce considerăm că poezia „Noi amîndoi avem același dascăl" merită să ocupe un loc central în cunoașterea și înțelegerea operei eminesciene. Faptul că istoriografia literară și critica burgheză nu au relevat deloc măcar existența acestei poezii, nu este de loc întîmplător, pentru că nu le convenea să o prezinte și mai ales nu le convenea s-o interpreteze, nu le convenea ca Eminescu să apară în adevărata lumină, de poet potrivnic societății și culturii burghezo-moșierești.

Cu atît mai mult este datoria criticii și istoriografiei literare de astăzi s-o facă. Totuși, acest lucru întîrzie — chiar de curînd apăruta „Istorie a literaturii romîne" (meritorie în multe privințe) nu o menționează, necum să-i acorde atenția deosebită pe care o merită.

Cronicar

*) Nu este același lucru dacă doi oameni spun același lucru (lat.). Fiecare vede lucrurile în felul său.

CRONICA LITERARĂ

Cezar Petrescu: „APOSTOL" *)

Retipărirea romanului „Apostol", — apărut recent la E.S.P.L.A., — nu reprezintă numai punerea la îndemîna cititorilor a uneia dintre cărțile realiste de valoare create în perioada dintre 1920—1940, — ci și un prilej pentru critică de a duce mai departe acțiunea de reconsiderare a literaturii epocii. Și, în literatura epocii, ciclul vast de nuvele și romane grupate de Cezar Petrescu sub numele de „Cronică a veacului XX", prezintă unul dintre fenomenele cele mai interesante. Operă dintre cele mai caracteristice pentru „Comedia umană" întreprinsă, „Apostol" poate fi greu analizat izolat, desprins de problemele generale ale dezvoltării creației literare a lui Cezar Petrescu. Pe de altă parte însă, analiza și discutarea romanului de față reprezintă cel puțin un punct de plecare pentru studierea lor, dă posibilitatea izolării atît a calităților specifice romancierului cît și a unora dintre cauzele care l-au dus citeodată la viziuni nerealiste sau la soluții artificiale.

Scriitor realist, Cezar Petrescu s-a situat în cele mai multe opere ale sale pe linia descrierii crude, fără eufemisme, a principalelor fenomene sociale petrecute în Romînia burghezo-moșierească în primele decenii ale secolului. „Apostol" e o frescă a satului romînesc, întunecat, sărac, copleșit de mizerie, — dar prins într-o epocă de frămîntări și de transformări. Insăși plasarea începutului acțiunii aproape imediat după puternicele răscoale țărănești din 1907 arăta intenția hotărîtă a autorului de a nu lăsa de o parte probleme dintre cele mai arzătoare, chiar dacă nu le situează în centrul atenției sale. Dar povestind viața învățătorului Nicolae Apostol, conturînd chipul tînărului învățător de țară, care se avîntă în necunoscut și nu se încovoaie în fața loviturilor primite într-o orînduire vitregă pentru om, — Cezar Petrescu a înfățișat cu o pană realistă mediul în care trăiește și pe care vrea să-l schimbe personajul său principal. Și tocmai acest cadru în care se mișcă eroul va depăși limitele de la început, pentru a deveni unul dintre elementele cele mai pozitive și mai temeinice ale romanului.

Ceea ce este valabil și dă forță de rezistență romanului la proba timpului — înțelegînd prin aceasta mai mult o probă determinată de schimbarea însăși a masei de cititori, care azi e alta și are alte exigențe decît acum douăzeci de ani — este în primul rînd elementul social al cărții. Ponoarele sînt unul din miile de sate ale Romîniei de altă dată, dar un sat care le cuprinde în sine pe toate. Același întuneric, aceiași oameni apăsați de sărăcie puteau fi găsiți pretutindeni. Moșierul Lascăr Sofian, stăpîn absolut pe moșia lui, purtător de cuvînt al celor mai retrograde concepții, conștient că știința de carte este periculoasă pentru clasa lui și că abecedarul e subversiv; Spirică Necșulescu și Catinca Știrbulescu, tot moșieri, oameni mai „noi" dar situați în fond pe aceeași poziție de clasă, interesați în menținerea exploatării indiferent de mijloace; prefectul Emil Sava — toți aceștia definesc concret clasele stăpînitoare, cu micile lor contradicții, dar strîns unite cînd e vorba de interesele comune. Individualizînd astfel de personaje, scriitorul realizează o mare varietate de tipuri; el se servește în același timp de individualizare ca de un mijloc de caracterizare mai complexă. Obscurantismul și guvernarea „cu mînă de fier" sînt ale lui Sofian; zgîrcenia, lăcomia, disprețul față de clăcașul pe care-l poți plezni cu biciul — aparțin Catincăi Știrbulescu; viclenia — lui Spirică Necșulescu; dar toate aceste trăsături aparțin în același timp întregii burghezo-moșierimi.

Scriitorul sesizează totodată un alt fenomen: acela al complexității sociale a țărănimii, al diferențierii treptate din sînul ei a unor elemente înstărite, mici negustori, logofeți boierești, mici funcționari rurali. Arătînd că acest proces se intensifică după primul război mondial, ca rezultat al exproprierii unora dintre moșii și al condițiilor în care s-a petrecut dezvoltarea economică ulterioară, scriitorul adîncește procesul și încearcă să-i dea o explicație mai completă.

Mai puțin diferențiată în personaje apare marea masă a țărănimii clăcașe exploatate. Din aceasta abia dacă se ridică unele figuri schițate ca Tudose Bot, Lecachi Colțun, Toader Chihaia. Satul e prezent totuși, dar o prezență globală, ca un adevărat „personaj colectiv" — termen care, fără să fie nou, rămîne totuși cel mai potrivit — pe care Apostol îl are mereu în minte și care e determinant pentru acțiunile și felul de a gîndi al eroului principal.

Problemele economice ale satului, lipsa de pămînt, dorința ca ogoarele să aparțină celor ce le lucrează sînt, fie exprimate clar, deschis, ca în convorbirea lui Niculae Apostol cu Sofian, fie că rămîn prezente în fiecare tablou al mizeriei țăranilor, zugrăvită în contrast cu bogăția claselor stăpînitoare.

In special în prima parte a cărții scriitorul apasă puternic pe aspectele negative, intensificînd critica la adresa orînduirii capitaliste. Predominanța acestor elemente, atenția și amănunțimea cu care Cezar Petrescu se oprește asupra lor, patosul veritabil pe care îl pune în scris, fac ca punctul de greutate al cărții aici să cadă, de aici să se fixeze în sufletul cititorului cele mai veridice și mai trainice imagini.

Evoluția ulterioară a cărții nu mai e însă tot atît de lineară. Ne referim în special la ultima parte a cărții, în care autorul caută soluții problemelor pe care le a ridicat; soluții care nu puteau depăși influențele ideologice pe care le resimțea în momentul scrierii romanului. Plecat în căutarea unui sfîrșit mai fericit pentru eroul principal — Nicolae Apostol — ca și pentru întreaga carte, scriitorul se îndepărtează de la stricta observare a realității, ca și de la menținerea caracterelor tipice în crearea unor personaje.

Dintre acestea din urmă, cel mai deconcertant, la prima impresie, e Lascăr Sofian, moșierul-satrap, în care scriitorul a îmbinat trăsăturile unui reacționar feroce, tiranic, obscurantist, cu altele, care ar putea foarte bine să aparțină unui om cinstit sufletește, cu ținută morală. Deși împotriva învățăturii de carte, Sofian ajută școala, — deși apărător al marii proprietăți, la sfîrșitul vieții ar fi intenționat să pună bazele unui fel de obște țărănească.

Intr-o interesantă prefață care printre alte calități are pe aceea de a plasa romanul „Apostol" în contextul întregii opere a lui Cezar Petrescu, Mihail Gafița dezbate pe larg și această problemă. Explicația propusă ar fi aceea a influenței sămănătoriste la Cezar Petrescu, prezentă în romanul la care ne referim, ca și în „Scrisorile unui răzăș" sau în „1907". O problemă ca aceasta, care poate fi extinsă la studiul întregii literaturi cu subiecte rurale dintre 1920—1940, ar merita să fie reluată.

Problema confuziilor ideologice în tratarea unor personaje din opera lui Cezar Petrescu anterioară ultimilor zece ani, și în cazul de față lui „Apostol", pare complexă. Personaje de factură asemănătoare cu Iordache Cumpătă (din ciclul „1907") sau cu Lascăr Sofian a creat și Duiliu Zamfirescu, de exemplu. Pe de altă parte, și în alte opere din „cronica veacului XX" se întîlnește un sentiment de anume înduioșare și îngăduință față de „orînduielile vechi". Ar fi suficient să cităm pe Boldur Iloveanu din „Aurul negru", căruia autorul îi dă același fel de cinste sufletească pe care o dă și lui Sofian.

Scriitorul a fost izbit de invazia brutală a capitalismului în toate sectoarele de viață, de efectele sale distrugătoare, nocive. Cele mai bune opere ale lui Cezar Petrescu sînt tocmai acelea care cuprind condamnarea acestei invazii, descrierea plină de ură sau de tristețe a efectelor pe care ea le are asupra sufletului omenesc, asupra frumuseților naturii, asupra bogățiilor țării. Cezar Petrescu a privit în jurul său cu ochiul unui observator plin de pătrundere, dar imaginile prinse le-a primit un scriitor plin de patos, cu reale calități lirice. Reacția imediată a fost, — ca și la alți scriitori înaintași sau contemporani, — ura și disprețul față de așezările nedrepte. Lipsa de cunoaștere a ideologiei înaintate, influențele idealiste ale societății în care scriitorul există și se dezvoltă, îl fac să prețuiască trecutul, căruia îi acordă o presupusă măreție. În felul acesta, în figurile unui Boldur Iloveanu, unui Lascăr Sofian sau Iordache Cumpătă, se pot recunoaște și ecourile unei reacții în fața vieții apăsătoare sortită omului în capitalism.

Problema e, în realitate, mai simplu rezolvată de cititorul înaintat care va reține din figura unui personaj sau altul ceea ce corespunde cu ideile sale. Lascăr Sofian îi va rămîne în minte nu prin modestul dar făcut școlii sau prin îngăduința lui față de Apostol, ci prin înverșunata ură față de progres, prin disprețul față de țăranii de pe moșie, prin exploatarea feroce a țăranilor, pe care îi ține în întuneric.

Figura lui Nicolae Apostol, eroul principal, constituie un alt element pozitiv al romanului. Ceea ce e prețios în Nicolae Apostol este entuziasmul, tăria de caracter, hotărîrea de a-și închina viața unui scop, de a și-o pune în slujba celor mulți. Apostol e un om cu tărie de caracter, cu încredere în oameni, cu voință tenace de muncă. Acestea sînt calități reliefate din plin, atunci cînd tînărul dascăl se împotrivește boierului atotputernic, cînd rezistă tentativelor de a fi corupt, cînd își înfrînge slăbiciunea sufletească trecătoare. Printre eroii lui Cezar Petrescu, Nicolae Apostol este unul dintre puținii care are conștiința clară că este un luptător. Chiar dacă scriitorul ar fi făcut din eroul său pînă la urmă un învins, Nicolae Apostol ar fi rămas totuși făurit din alt material decît un Radu Comșa („Intunecare"), un Sergiu Miclăuș („Duminica orbului") sau Zaharia Duhu („Aurul negru").

Personajul Nicolae Apostol realizează tipul învățătorului de sat al anilor de după 1900, nu numai prin trăsăturile pozitive, ci și prin acele iluzii pe care ideologia dominantă izbutise să le sădească în mintea lui. Apostol nu are dintru început o viziune clară asupra realității și asupra viitorului; în hotărîrea lui de a deveni un luptător, se amestecă numeroasele idei narodnice despre „apostolat", despre misiunea învățătorimii, despre luminarea poporului. Aceste trăsături completează portretul de epocă al personajului.

Nicolae Apostol se artificializează într-o măsură, atunci cînd, dintr-un om viu, se transformă într-un erou a cărui evoluție este împinsă de autor în direcția ideilor sale proprii. Germenul acestei schimbări exista de altfel în intenția lui Cezar Petrescu încă de la remarca inițială că Apostol ar fi un neadaptabil, fiindcă nu e „nici orășan, nici țăran" — „corcitură". Soluția e deci aceea de a reveni la starea inițială de țăran, pentru a găsi în felul acesta drumul spre inima oamenilor din sat. In aceasta există o doză de adevăr, prin faptul că interesul real pentru aceleași lucruri poate constitui un punct de contact. Dar mai departe înfățișarea „succeselor" învățătorului Ceapă (în perioada de cruntă exploatare, cînd țărănimea, lipsită de pămînt, se zbătea în ghiarele înfometării cronice) sau ale lui Apostol, aplicînd aceleași principii într-o perioadă de ruinare și diferențiere a țărănimii, reprezintă un element artificial, cu totul necaracteristic perioadelor istorice respective.

Cîteva asemenea elemente străine de realismul critic, apar încă din capul romanului, dar abia în epilog ele devin predominante. Adevărul este că în momentul scrierii romanului „Apostol", scriitorul nu avea o veritabilă soluție cu care să poată rezolva datele problemei pe care o expusese cu atîta vigoare și pasiune. Soluția propusă, aceea a ridicării satelor prin cultură, prin gospodărire, e iluzorie în orînduirea capitalistă, care se întemeiază pe exploatare. Artificialitatea a fost foarte probabil evidentă și autorului, care a trecut în carte tocmai peste perioada de aplicare a metodei, pentru descrierea căreia ar fi trebuit prea multe elemente fictive.

Pentru cercetătorul operei lui Cezar Petrescu e limpede că autorul atîtor romane întunecate nu a vrut să-i făurească și acestui erou al său, în care a pus atîta entuziasm și atîta devotament pentru oamenii simpli, un destin tot atît de amar ca altor personaje ale sale. In sfîrșitul optimist al romanului este, e drept, confuzie. Dar în germene era cuprinsă în el dorința scriitorului ca anii de exploatare, de sărăcie, de înjosire a omului, să dispară pentru totdeauna și să fie înlocuiți de altceva mai bun, de ceva pe care nu putea încă să-l definească.

„Apostol" a cunoscut încă de la prima apariție succesul printre cititorii de acum douăzeci de ani. O serie de cauze ale acestui succes au fost expuse mai sus. Dar mai este una, asupra căreia ar trebui să ne oprim. Pentru întîia oară apărea în literatura noastră, într-un roman de valoare, figura învățătorului cinstit, trăind în mijlocul satelor cufundate în întuneric și sărăcie, muncind pentru o leafă mizeră, adesea neplătit luni de-a rîndul.

Cititorii au recunoscut în Nicolae Apostol o realitate, pe care o știau, dar pe care nu o priviseră niciodată pe deplin în față. Dragostea lor pentru eroul lui Cezar Petrescu s-a împletit cu dragostea pentru o întreagă categorie de intelectuali legați de popor, sau cu amintirea fiecăruia despre dascălul care l-a pus pentru prima dată în mînă cartea.

Realismul puternic al romanului „Apostol", încrederea în forțele omului, pe care o dă în cea mai mare parte a sa, vor avea un rol de seamă în prețuirea pe care cititorii noi, — cititorii de azi — o vor acorda cărții. Iar acestui fel de cititor, discuția în jurul problemelor cărții, reliefarea calităților ca și dezbaterea lipsită de ezitări a unor greșeli ale romanului nu pot decît să-i trezească interesul și să-i fie de un real folos.

Horia Stancu

*) Cezar Petrescu: „Apostol", E.S.P.L.A., 1955.

HORIA

— Fragmente —

Actul III

(Tabloul 7)

Tabăra lui Horia pe o coastă. Dreapta, între brazi, un adăpost din bîrne, proaspăt înjghebat. Stînga, o masă din doi dulapi. Dinspre vale urcă glasuri, nechezat de cai, trîmbiţe, forfotă de oameni.

HORIA *(la masă, întăreşte cu pecete o carte pe care o scrisese pedagogul la celălalt capăt al mesei. Reciteşte scrisoarea, apoi o întinde negustorului care aştepta cu Iacob Todea)*: Ţine cartea de trecere. Scrie că n-are nimeni a-ţi face vreo stricăciune domniei tale sau soţilor cîţi mi-ai cerut. Te du cu bine şi să te-ntorci degrabă. Să te-ntorci degrabă că rău sîntem strînşi din partea fierului *(lui Iacob Todea)*: Ai grijă Iacob Todea să primească tot ce i se cuvine pentru drum *(pedagogului, arătînd înspre Gligore Nicula care sta mai deoparte)*: Ai scris ce ţi-a cerut? *(rîde pedagogului în semn de înţelegere. Primeşte din mîna acestuia hîrtia, vrea să pună pecetea, ezită; reciteşte încă odată hîrtia. Se aud sunete prelungi de tulnic, sunete care se reiau cu un anumit înţeles).*

UNOCHI *(care împreună cu băieşul face de strajă, atent la sunetele tulnicului, avînd de altfel şi el un tulnic de semnale, lui Horia)*: De la Giurgiu Crişan. Din valea Bradului, c-a primit caii ce i-ai trimes şi porneşte asupra Zlatnei peste Almaş.

GH. MARCUL *(care urcase cu hotărîre. In zilele din urmă s-a schimbat cu totul. E o căpetenie cu experienţă. Lui Horia)*: De la Giurgiu Crişan? *(arată înspre calfa de cojocar care intrase)*: Şi flăcăul cu veşti tot de la Crişan. Numai ce-a descălecat.

CALFA *(cu ţinută militară)*: Să trăieşti, crăişorule. Prim-căpitanul Giurgiu Crişan îţi trimete vorbă şi-ţi spune că-n valea Bradului dreptatea s-a făcut. Şi-ţi mai spune că, aşa cum ai poruncit, a trimes căpitani de nădejde în Hunedoara şi-n comitatul Albei şi-al Clujului *(îşi aminteşte)*. Şi-n comitatul Aradului, da. Şi că are veşti bune *(zîmbeşte mulţumit de sine)*.

HORIA *(se apropie de calfă)*: Cum îi vremea la voi?

CALFA: Bună *(izbucneşte)*: Parcă-i tot a vară, aşa ni-i bine şi cald. Numai domnii, ei fug ca gujii, da' tot îi ajungem şi-i tăiem.

HORIA: Vas-că bună-i vremea.

CALFA: Bună. Bună. Şi-a noastră-i lumea *(izbucnind)*: A noastră-i lumea! Vivat Maria Tereza! *(s-aude o împuşcătură, apoi alta)*.

GH. MARCUL: Le-am spus să nu strice plumbii pe el *(la privirea întrebătoare a lui Horia)*: Iscoada domnului baron Kemeni. Un nărod. L-au plătit cu treizeci de galbeni *(aspru)*: E-a treia iscoadă în aste două zile; ca să nu mai socotim ce-a fost la Bucium *(băieşului care stă de strajă)*: Tu, băieşule, nici domnul dumnezeu de-ar urca... *(lui Horia)*: Cu buciumenii prea te-ai arătat îndurător. Şi-apoi că-s ţărani, da le-a fost în minte să te vîndă domnilor, le-a fost. Noroc de Ionuţ Dandea *(direct)*: Ne eşti căpetenia cea mare, inima noastră; cum nu poate trăi omul fără inimă, aşa nici noi nu putem fără domnia ta. De aceea rogu-te, să-mi fie cu iertare dacă-ţi vorbesc aşa. *(Horia îi face un semn prietenos; băieşului)*: Ia seama măi, feciorule, şi deschide bine ochii.

BAIEŞUL: Bag eu seama.

HORIA *(pune pecetea pe hîrtia pe care apoi o întinde lui Gligore Nicula)*: Mi-ai cerut carte de pază pentru contele Sigismund Intze ca să i-l aduci lui Cloşcuţ în tabără.

GLIGORE NICULA *(dă s-apuce hîrtia)*: Intocmai. Contele Sigismund e priceput în de-ale războiului şi ne-ar fi bun sfătuitor — aşa spunea Cloşcuţ.

HORIA *(aspru)*: De unde cunoaşte priceperea contelui Sigismund? De cînd duce lipsă de sfătuitori? *(înfuriat)*: Ce sfat poate aştepta ţăranul de la domnii pămînteşti decît sfatul umilinţei şi al supunerii oarbe? Na, ţine! E-o carte de pază pentru domniţa Agnes Intze. S-o scoateţi de îndată din tabără şi să plece unde-o vedea cu ochii. Ii spui căpitanului tău... *(mai puţin aspru)*: Ii spui că noi nu ne războim cu muierile, dar nici să ne-ntoarcă din drum n-om îngădui nimănui *(se întoarce înspre Gheorghe Marcul care a reintrat de jos cu potcovarul. Potcovarul duce cu el mai multe lănci şi săbii. Horia ia cîte-o lance în mînă)*: Bune lăncile! *(lui Gheorghe Marcul)*: Să se trimeată lănci la Cricău şi să le-mpartă pe oameni Cloşcuţ *(lui Gligore Nicula)*: Fierul ce l-oţi găsi la Galda, să se trimeată de-ndată la Băişoara, la fauri *(lui Unochi)*: Dă semn lui Cloşcuţ, c-or primi suliţele pînă-n zori. Şi-i poruncesc ca mîne-zi îi musai să pornească cu Ionuţ împotriva Galdei. *(Unochi trece mai spre margine şi dă semn din tulnic. Din depărtări alte tulnice îi reiau înştiinţările. Horia, înapoind potcovarului lancea)*: Bună suliţa şi vrednic ţi-i meşteşugul *(îi ia sabia din mînă şi o cercetează)*: Ori eşti bucuros de ajutoarele ce le-ai primit?

POTCOVARUL: Bucuros.

HORIA *(face cu sabia un gest de tăiere)*: Bun, bun şi bine cumpănită. Da tot mai bine de era mai grea. Ştiu. Duci lipsă de fier, dar încă puţin şi-om primi fier din belşug. Numai să dovedim cu cine-l lucra... *(lui Gheorghe Marcul)*: Rogu-te, trimete după Petru Goia *(pedagogului)*: Ai scris cartea către meşterii din Sibii? Dă-mi şi hîrtia de trecere pentru faurii de-i chemăm la noi *(citeşte şi pecetluieşte scrisoarea. Apoi potcovarului)*: Te găteşte de drum pînă-n Sibii. Cată să intri-n vorbă cu faurii de acolo şi cheamă-i la noi, că le-om da bună plată *(arată înspre Petru Goia care urcase între timp)*: Te-o însoţi Petru Goia care-i om umblat şi te-o ajuta cu sfatul. Feriţi-vă de panduri şi slujbaşi *(lui Petru Goia)*. Cînd îi vedea că-i mai greu, te-i folosi şi de cele pungi de galbeni cu care te porneşti. Lucrul pentru care vă trimet e de mare grabă şi taină. Na. Astea-s hîrtii de trecere şi pază şi asta-i pentru meşterul mai mare peste fauri. Joacă galbenii numai la mare nevoie, da' atuncea azvîrlă-i cu mîna largă. Şi acuma, vă duceţi cu bine şi s-auzim de bine *(îi scoate afară, apoi Cimpoieşului care vine în mare grabă)*: Ai să-mi spui ceva?

CIMPOIEŞUL: Avem prinşi nişte unguri din partea săcuiască. Spun c-au venit pentru domnia ta după învăţătură şi răspunsuri *(repede)*: Da-s numai minciuni şi vorbe. Am venit să-ţi cer poruncă. Le scurtăm capetele ori să-i spînzurăm?

HORIA: Nu te ştiam alt' dată aşa dorit de sînge şi moarte.

CIMPOIEŞUL: Apoi, că-i slobodă moartea acum.

HORIA: Pentru duşman îi slobodă oricînd. Dar dacă ungurii ceştia ni-s prieteni şi cu adevărat au venit pentru răspunsuri şi învăţătură ca oameni sărmani ce sînt?

CIMPOIEŞUL: Vezi că eu unguri fără de vizitiu şi Ianăş al lui Iarai ce l-ai ridicat căpitan, tot nemeşi am văzut, şi săraci numai dintr-ai noştri.

HORIA: Că n-ai ieşit dintre munţi. Du-te-n Trăscău şi găseşti unguri iobagi cît şi romîni. Is oameni sărmani şi dintr-ai lor. Omul sărac îi tot de-un neam *(trece spre ieşire)*: Ia'n uite-l că de lup am vorbit *(vizitiului care-i vine-nainte)*: Te-ai întors? Ei, spune, spune.

VIZITIUL *(îşi şterge fruntea de sudoare)*: De toate am fost pînă azi, numai iscoadă, nu. Da' uite că învaţă omul. Vin din Aiud.

HORIA *(cu inima la gură)*: Ei!?

VIZITIUL: Rău ai băgat spaima în domnii cei mari. Tot în sfaturi o ţin, dar pe ce lume îs nu mai ştiu nici ei. Trimet ştafete la Sibii la comandă, apoi iar la guberniu. Aud c-au trimes plîngeri şi la-nălţatul împărat. Vorba că li-i inima-n călcîi.

HORIA: Aşa. Da' tîrgoveţii ce spun?

VIZITIUL: Vezi că nici ei, tîrgoveţii, nu-s tot una. Şi mai lipsiţi şi mai cu blană. Cei mai în lipsă ne aşteaptă. Tare ne aşteaptă.

HORIA: Aşa *(pedagogului)*: Scrie scrisoare către Cloşcuţ că-i poruncesc ca după ce-o trece mîne-zi Galda prin foc, să-l lase acolo pe Ionuţ cu oamenii cîţi îi trebuie, iar el cu grosul şi cu oamenii ce i-o mai ridica să pornească peste munţi împotriva Aiudului. Că-i dau două zile pentru Aiud, sîmbătă şi duminică, iar luni în şasesprezece, odată cu Giurgiu Crişan care o veni din Zlatna, să pornească amîndoi împotriva cetăţii Devei. Ii scrii întocmai şi lui Crişan să se găsească luni în şasesprezece, la poarta Devei. Ştafete călări îi ceri lui Gheorghe Marcul. *(Cimpoieşului cu care iese)*: Şi-acum să-i cercetăm şi pe ăşti unguri, ce soi de oameni sînt. Tare bun lucru de i-om şti ridica şi pe ei *(au ieşit. Odată cu ei au trecut şi băieşul cu Unochi care-l însoţesc ca o gardă. O vreme pedagogul scrie ce i-a poruncit Horia. Apoi ridică o budacă de sub masă, priveşte-n jur şi nezărind pe nimeni, o duce degrabă la gură şi soarbe de zor).*

GLIGORE NICULA *(care se vede că-l pîndea să fie singur, a reintrat)*: Straşnică porunca Horiei, nimic de zis. Nici un strop de vinars în tabără. Da' porunca văz că-i numai pentru proşti *(rîde, apoi mai cu curaj)*: Nu poţi să scrii carte şi pentru contele Sigismund?

PEDAGOGUL *(ascunde budaca)*: N-am pecete.

GLIGORE NICULA: Şi fără pecete nu se poate?

PEDAGOGUL: Vezi bine. Da' de ce nu-şi face pecete Cloşcuţ?

GLIGORE NICULA: I-a spus şi domniţa Agnes. Vorba-i că multă vreme n-om mai sta aşa. Cap are, nu? şi poate-i mai îndrăzneţ, de ce s-asculte de alţii şi n-or asculta ceilalţi de el? Na, spune.

PEDAGOGUL: Spune dumneata, că-l ştii mai bine.

GLIGORE NICULA: De cu seară l-a căutat, la sfat, un ofiţer împărătesc — careva mare — că-n dimineaţă l-am văzut şi eu. Puteai crede că-i chiar împăratul, aşa se ţinea falnic pe cal...

PEDAGOGUL: Dar Horiei de ce nu i-ai spus?

GLIGORE NICULA: Ce să-i spui?

PEDAGOGUL: Ce-mi spui mie acum. De ofiţerul cela împărătesc...

GLIGORE NICULA: Vezi, se cheamă că-s plecat de ieri la amiazi dar mi-am găsit o pruncă în Cricău şi-am rămas peste noapte, înţelegi... Şi zi-i, nu poţi să-mi dai cartea aceea, că mult m-a rugat domniţa Agnes... *(a auzit glasuri urcînd şi repede cu glasul schimbat)*: Am să-i spun, da, da. Şi nu mă mai ţine că-s ştafetă şi cunoşti porunca ce-am primit-o *(a plecat ca un om grăbit foarte. Horia urcă cu David Mărian şi cu doi feciori ai acestuia).*

HORIA *(lui Gheorghe Marcul care le-a venit mai în urmă, cu un trimes din secuime, arătîndu-l pe David Mărian)*: A stat de la amiazi după deal şi i-a fost ruşine să urce *(lui David Mărian)*: D-apoi că l-ai lăsat acolo mort pe mezinul Marcul, ruşine-i asta? Ori lacrimă şi durere? Ştiu cum n-aţi aşteptat şi cum v-aţi pornit fără să chibzuiţi.

DAVID MARIAN: N-am chibzuit. Ii spuneam lui Suciu: Deva-i cetate mare. Dacă-i s-o luăm, numai prin viclenie. Da' el n-a mai stat să ne-nţelegem şi a pornit oamenii. Ne-am pornit şi noi. Şi uite că au ieşit din cetate călăreţi şi cătane şi ne-au puşcat. Şi pe cîţi nu i-a ucis cu gloanţe, i-a înecat în Mureş. Cei de-am scăpat, ne-am întors din nou asupra cetăţii, să murim sub ziduri, da' să nu ne dăm fugiţi. Şi iară s-au ridicat cu putere şi urgie de ne-au căsăpit. Pe cei prinşi i-au ucis în cazne fără de judecată. Că i-a ucis, i-a ucis, dar tare rău i-au batjocorit. Cumplit i-au batjocorit. Pentru aceea am rămas în viaţă. Ca să te găsesc şi să-ţi cer oameni. Dă-mi oameni să pornesc împotriva Devei şi aşa am să le plătesc, că pînă-n vecii vecilor încă nu s-o uita cum i-a pedepsit pe domnii din Deva, David Mărian de pe Giurguţa.

HORIA: Oameni să-i trimet acuma cu dumneata, n-am, dar cu domnii din Deva tot ne-om socoti. Aşteaptă numai *(arată înspre bărbatul din secuime, un tînăr cu sprincenele groase)*: Dumnealui e ungur din ţara săcuiască. Şi a venit la noi cu mai mulţi soţi ai lui, să se alipească nouă şi să ne dea ajutor *(săcuiului)*: Cu dragoste îţi mulţumim pentru inima şi voia voastră, da' mai bun ajutor decît să porniţi şi-n părţile voastre ce facem noi aici, nici că se poate *(pedagogului)*: Mai ai vreo carte de ridicare cum i-am trimes lui Ianăş Iarai? Vezi c-or mai fi *(îi întinde ungurului o hîrtie)*. Aicea scrie toate temeiurile pentru care ne-am ridicat *(lui Gheorghe Marcul)*: Te-oi mai ruga pe domnia ta Marcule, să alegi zece oameni din cei mai hotărîţi, să-i însoţească pe domniile lor în locurile săcuieşti şi să le stea aproape şi cu învăţătura, dar şi cu fapta. Că îndemnul din om în om se ia *(săcuiului)*: Bine am grăit?

SECUIUL: Bine.

HORIA: Na, atunci, du-te cu sănătate, frate al meu şi să-mi trimiţi veşti bune *(îl îmbrăţişează)*: Cu bine! Şi fără milă, fără milă *(săcuiul iese cu Gheorghe Marcul. Horia se-ntoarce spre pedagog)*: Şi-acum citeşte poruncile ce le dăm Tablei din Deva şi Comitatului de vor să-i lăsăm în viaţă. Citeşte să le-audă şi dumnealor *(a arătat spre Mărieni)*:

PEDAGOGUL *(alege un pergament frumos desenat şi citeşte cu emfază)*: „Nobilime să nu mai fie".

HORIA: Aşa!

PEDAGOGUL: „Posesorii nobili să părăsească odată pentru totdeauna moşiile nobilitare".

HORIA: Mai repede!

PEDAGOGUL: „Că dînşii încă să plătească dări ca tot poporul plătitor".

DAVID MARIAN: Să plătească şi ei, cînii!

PEDAGOGUL: „Pămînturile nobilitare să se împărţească între poporeni după porunca ce-o va da Inălţimea sa împăratul".

HORIA *(nu mai are răbdare şi ia hîrtia din mînă. Citeşte mai departe)*: „Dacă Tabla şi guberniul voieşte a primi aceste punturi de supunere, atunci să-nalţe flamuri albe, cît la castel, cît şi la marginile dinafară a Devei şi să deschidă porţile *(s-apropie de o torţă pe care i-a aprins-o careva)*: Aceste punturi le cerem Tablii a le împlini întocmai. Iar răspuns să se trimeată pînă duminecă seara în cincisprezece ale lunii acesteia la popa Dănilă din Criscior. La dimpotrivă, cu toată puterea noastră, dimpreună cu căpitanii, ne-om da silinţa să nimicim oraşul Deva". *(Priveşte în jur. S-a întunecat. In tabără s-au aprins focuri. Pedagogul a mai aprins două facle. Horia întinzînd hîrtia lui David Mărian care sorbise cu nesaţ cuprinsul ultimatumului)*: O duci mai încolo chiar domnia ta, tistului de sare din Soimuz, Carăl al lui Brunec, s-o cetească şi s-o trimeată mai departe Tablei din Deva. Şi-i spui că de n-ajunge la vreme unde trebuie, ne-o plăti cu capul. Atîta-i spui şi nimic mai mult *(pune pecetea şi întinde hîrtia lui David Mărian)*: Acuma cată să ospătezi cu ce-i găsi pe la noi. Iţi mai tragi puţin sufletul şi te du unde ţi-am spus.

DAVID MARIAN *(ia hîrtia şi-o pune bine)*: D-apoi c-om ospăta noi şi pe drum. Cu bine, crăişorule *(iese cu feciorii săi)*.

HORIA: Cu bine *(pedagogului)*: Te odihneşte şi domnia ta că ţi-ai fi

stricat ochii de atita scris şi apoi că şi mîne-i zi. *(Pedagogul se înclină şi iese. Horia face cîţiva paşi. Băieşul şi Unochi, care s-au tras mai de-o parte, caută să se facă cît mai neobservaţi. De jos din tabără ajung frînturi de cîntece, chiote. Mai încolo se joacă o bătută. Horia priveşte după culme, apoi brusc cuiva de după tufiş)*: Na, Marie, ce stai acolo? *(coboară şi se întoarce îndată cu Maria Paven)*: Ce-i Marie? Spune.

MARIA PAVEN: Să-mi fie cu iertare, crăişorule, dar am urcat... am urcat Horia. M-au trimes oamenii. M-au trimes să te veselesc. Asta *(după o pauză)*: Umbli tot îngîndurat. Nu te mai odihneşti. Ochii ţi-au fugit în fundul capului. De neodihnă. Oamenii sînt bucuroşi. Auzi-i cum cîntă. Numai domnia ta eşti mereu încruntat. Ii greu să răspunzi pentru atîtea vieţi, ştiu. Ii greu, dar oamenii iubesc rîsul şi cîntul şi domnia ta tot trist şi îngîndurat umbli.

HORIA: Nu ştiu ce-i cu Cloşcuţ. Ce se petrece în mintea lui. S-a oprit de ieri la Cricău şi nici veste şi nici un răspuns la întrebări nu buciumă.

MARIA PAVEN: Poate că vrea să-ţi dea ştiri bune, mai multe dintr-odată. Chiar aşa o fi. Hai. Hai că te văd oamenii îngîndurat şi se-ntristează şi ei *(se aude careva cîntînd de-aproape)*. Spun oamenii că horeşti ca nimeni, dar eu nu te-am auzit niciodată cîntînd. Nu îndrăznesc să te rog. Ţi-aş cînta eu, dar mi-i ruşine *(pauză. Apoi îşi ia inima în dinţi)*. Am să-ţi cînt cum cîntam bărbatului meu.

HORIA: Şi ce vezi rău într-aiasta?

MARIA PAVEN: Nimica *(îşi potriveşte mai bine tulpanul, dar nu cîntă. Tace. Tace şi Horia. Izbucnesc apoi amîndoi în rîs. Rîd puternic. Rîsul lor se transmite mai departe în tabără).*

HORIA *(vizitiului şi Cimpoieşului care au pătruns ca şerpii, unul ţinînd după spate un butoiaş, celălalt cimpoiul. Tac amîndoi)*: Na, vorbiţi, ori aţi amuţit amîndoi?

VIZITIUL: O venit din Ampoiu un creştin c-o berbinţă de mied.

CIMPOIEŞUL: Porunca-i s-o vărsăm, da' poţi sta înainte la o aşa ispită!? Am băut o gură şi-au mai băut ei şi alţii, da' ne-am gîndit la domnia ta.

VIZITIUL: Cinsteşte-ne şi bea. O gură.

CIMPOIEŞUL: Numai o gură, că nu-i moarte de om.

VIZITIUL: Bea şi veseleşte-te, crăişorule. Bea c-a noastră-i lumea. *(Intinde butoiaşul înspre Horia. Acesta, faţă la atîtea rugăminţi, duce butoiaşul la gură. Cimpoieşul parcă atita ar fi aşteptat, că-i dă drumul din cimpoi şi-apoi din gură)*:

CIMPOIEŞUL:

„Frunză verde rozmalin
Vin trei nouri din senin,
Vin trei nouraşi din sus,
Cu veste şi cu răspuns.
Toată ţara de-i umbla
Om ca Horia n-ăi vedea
Oi, că dragu mi-i!
Om ca Horia n-ăi vedea,
Oi, că mi-i şi drag!"

MARIA PAVEN *(intră în cîntec)*:

„Sus la poarta cerului
Este-un scaun de mătasă
Şade Horia la masă"

CIMPOIEŞUL:

„Oi, că dragă mi-i!"

MARIA PAVEN:

„Sus, pe sus, pe lingă lună,
C-o mînă ţiind de lună
C-una împletind cunună"

CIMPOIEŞUL:

„Oi că dragu mi-i!"

MARIA PAVEN:

„Da cununa-a cui o fi?
Fi-va, fi-va a Horii-i".

MARIA PAVEN şi CIMPOIEŞUL:

„Da cununa a cui o fi?
Fi-va, fi-va a Horii-i".

CIMPOIEŞUL:

„Oi, că mi-i şi drag!"

HORIA *(care era atent la nişte semnale de tulnic, a trecut spre creastă)*: Staţi! Opriţi cîntecele! *(cu glas sălbatec)* Cum?! Ce veste-i asta! *(Lui Unochi)*: Am înţeles eu bine sau?... A făcut învoire cu domnii? Inţelegere cu domnii! Oh, Cloşcuţ, Cloşcuţ! Ne-ai ucis! Ne-ai legat de mîini şi ne-ai ucis!

UNOCHI *(nu înţelege furia şi durerea lui Horia. Cu un glas egal)*: De la Cloşcuţ din Cricău. S-a făcut învoiala cu mai marele cătanelor împărăteşti şi vreme de-o săptămînă nimeni n-o mai certa pe domni nici cu moarte, nici cu focul, nici cu vărsare de sînge. Că oamenii i-a trimes înapoi pe la casele lor.

HORIA: Ooh, cum! Cum ai făcut asta?!

UNOCHI *(cu acelaşi glas egal)*: Intr-o săptămînă mai marele cătanelor ne-o aduce răspuns la toate necazurile.

HORIA: Ooh, Cloşcuţ! Ori nu-i ştii pe domni şi cît trage cuvîntul lor?! Nu-i ştii!

UNOCHI: Porunca aiasta de-nvoială s-a trimes şi lui Giurgiu Crişan în valea Bradului ca să ia seama întocmai.

HORIA *(vizitiului)*: Ia cel mai bun cal şi goneşte într-un suflet pîn'la Crişan. Să-şi oprească oamenii şi să nu slobozească pe nimeni *(lui Gheorghe Marcul care intrase între timp)*: Trimete degrabă la Cloşca pe cei mai buni călăreţi. Să-i întoarcă pe cei sloboziţi. Şi aici, să nu plece nimeni din tabără. Ai grijă să se strîngă de îndată sfatul căpeteniilor *(lui Unochi)*. Buciumaş, buciumă sfatul căpeteniilor. *(Unochi buciumă. Forfota din tabără s-a oprit pentru o clipă. S-aude numai buciumul lui Unochi).*

(Tabloul 9)

O creastă sălbatecă deasupra Cîmpenilor. Stînci, tufişuri, brazi. In fund munţii şi-apoi cerul. E un cer uriaş. In planul întîi, dreapta, o căruţă cu coviltir. Stînga un tun. Inspre culise, stînga, un al doilea tun. Gh. Marcul şi Potcovarul, negri de fum, se agită în jurul tunurilor. Mai încolo calfa, ostenit de moarte. Inainte de ridicarea cortinei s-au auzit una după alta cîteva bubuituri de tun.

GH. MARCUL *(înspre calfă)*: Hai, hai repede! Hai, pulbere! Pulbere!

CALFA: Nu mai e.

GH. MARCUL: Adă alt butoiaş! Hai, repede!

CALFA: Nu mai e nici un butoiaş. S-au gătat toate.

GH. MARCUL: Toate opt!? Cum! Cînd? *(trece la căruţă, apoi la butoiaşele împrăştiate între tunuri şi căruţă)*: Nimic. Să-mi fi spus! Să mă fi oprit din vreme şi să-mi fi spus!... Trebuia să-i bat cu tunurile pînă la asfinţit... Pînă la asfinţit trebuia să-i ţin în vale... Aşa, acuma, dacă scapă din strîmtoare şi ne vin din spate... *(se aude un glas de bucium)*: Imi cere Paven să bat strîmtoarea... Cu ce s-o bat?! *(buciumul se aude mereu)*. Unde mi-a fost mintea! Şi voi, de ce nu m-aţi oprit?... *(se întoarce înspre Horia care intrase în grabă. Mai în urma lui Horia, Unochi, apoi bătrînii care-i ştim plecaţi cu David Mărian. Gheorghe Marcul deschide gura ca să-i vorbească, dar nu poate articula un cuvînt).*

HORIA: Ce tot aştepţi? Ori n-auzi de cînd buciumă Paven Onu? De ce nu mai baţi cu tunurile!

GH. MARCUL: Oh, crăişorule! Oh, tată! Fă ce-i vrea, dar ia-mi viaţa! Nu mă lăsa în viaţă c-amarnic mi-e să mă uit în ochii tăi. *(Cu o sfîşiere în glas)*: Nu mai am încărcătură pentru tunuri. Nu mai am pulbere. S-a dus. Toată pulberea. Toate opt butoiaşe.

HORIA *(alb de mînie)*: Cum?! Nu-i adevărat! *(îl ia de piept)*: Hai, răspunde! Spune că nu-i adevărat! *(îl priveşte în ochi, apoi cu o tristeţe de moarte)*: Ba-i adevărat. Citesc în ochii tăi că-i adevărat. Ca într-o carte citesc. Scrie acolo şi moartea noastră. Infrîngerea şi moartea noastră... Omul ţesă, ţesă, dar giulgiul lui şi-l ţesă *(trece spre ceilalţi)*: Vă duceţi oameni buni, plecaţi. Ceteraşii au plecat mai de mult. *(Se întoarce înspre Gheorghe Marcul)*: Te du şi tu Marcule, şi dumneata potcovarule. *(S-aude sunetul prelung al buciumului)*: Tu buciumi, Paven, să pornim a-i bate cu tunurile. Şi mai vîrtos că i-ai închis, dar tu a moarte buciumi, că tunurile ni-s fier mort.

GH. MARCUL *(se aruncă la genunchii lui Horia)*: Ingăduie crăişorule să-ndrept ce-am stricat *(cu ochii la Horia)*: Să îndrept cît de cît. Dă-mi cetele mele şi porunceşte să pornesc asupra colonelului şi să-i pustiesc rîndurile. Cît o ţine Paven coastele, eu să pustiesc valea *(arată spre Unochi)*: Porunceşte-i să-mi împlinească ruga.

HORIA *(lui Unochi)*: Implineşte-i ruga. *(Unochi sună pornirea la luptă).*

GH. MARCUL *(la picioarele lui Horia)*: Binecuvîntează, tăicuţă *(se ridică de la pămînt)*: Tăicuţule, tată. Unchiaşule, crăişorul nostru! Cinci vieţi de-aş mai avea de trăit, pentru tine, pentru cuvîntul tău, pe toate le-aş trăi şi n-aş mai muri, n-aş mai muri! Te-oi mai ruga crăişorule, să stai aici. Rămîi aici pe coastă să-ţi simt asupra-mi ochii şi suflarea, să-ţi simt puterea. Ca un steag al nostru, al ţăranilor, aşa să stai! *(se rupe cu un chiot, apoi pornind din stînga)*: Haidam! Haidam feciori, că vine Horia cu ţara!

HORIA *(suie pînă pe creastă, apoi grupurilor de ţărani care trec înarmaţi)*: Haidam, feciori, c-a noastră-i lumea!

GH. MARCUL *(se mai întoarce odată spre Horia)*: Să trăieşti, crăişorule! *(apoi ţăranilor)*: Haidam, ţărani! Ucide, ucide, ucide! *(a ieşit. Trec ţărani cu puşti, topoare, furci de fier, suliţe, ghioage. S-aud chiote, împuşcături, alte împuşcături răspund din vale. Horia, fără altă vorbă, a rămas pe creastă ca un steag aşa cum îl lăsase Gheorghe Marcul. Trîmbiţele sună mereu).*

DAVID MARIAN *(se apropie de Horia)*: Nu-i vremea să te tulbur unchiaşule; dar voi să-ţi spun că ne-am întors.

VIZITIUL *(care se apropiase şi el)*: Numai că oamenii n-am prea adus. I-a speriat vlădica şi protopopii cu afurisenia. Au jurat oamenii că cine-o asculta de cuvîntul tău... *(scoate de la chimir o hîrtie)*: Na şi ceteşte şi dumneata, că toate satele le-au bătut. *(In timp ce Horia citeşte hîrtia)* Pe drum am auzit şi de Urs Uibariu cum l-au tras în ţeapă şi l-au chinuit... Toată vremea s-a dat că-i Ionuţ al dumitale... S-a ţinut tare el Uibariu ca şi cum cu adevărat era feciorul tău... Acuma tot îi bine c-a scăpat Ionuţ. *(Horia s-a oprit din citit, îl priveşte cu ochi uscaţi, vrea să-i spună ceva, nu găseşte nimic şi, încruntat, citeşte mai departe)*: Scrie rău de noi, ştiu.

HORIA: Scrie rău *(citeşte)*: „Vedem că Horia, căpetenia rebeliştilor, nu încetează a face răutate şi minciuni care sînt împotriva lui dumnezeu şi-a împăratului şi împotriva legii şi bisericii şi blagosloveniei vlădiceşti... Dară poruncim, nimeni să nu meargă la el şi nici să-i dea ajutor..." *(strînge hîrtia şi apoi cu durere)*: Inseamnă că acuma-i acuma şi alta n-avem ce aştepta *(atent la ce se petrece în vale)*: Aşa, Marcule, aşa! Izbeşte şi fără milă! Fără cruţare! *(Lui Unochi)*: Sună să pornească şi Ionuţ cu cetele lui. Hai, sună. *(Unochi buciumă. Horia se mai uită la hîrtia din mînă)*. Ei, boaitelor, boaitelor! Om sta noi cîndva faţă în faţă şi-ţi da voi socoteală şi pentru aiasta *(strînge hîrtia în straiţă, apoi, ţăranilor din ceata lui Ionuţ care se arată în stînga, cu coase în chip de suliţe, pistoale, săbii, fiecare cum s-a potrivit)*: La luptă măi, fraţi ai mei, la luptă!

DAVID MARIAN *(îşi zăreşte feciorul mijlociu pe Toader)*: Toadere, Toa! Da un' ţi-i bădia? Unde-i Ştefan?! *(Toader nu-i răspunde)* Unde mi-i Ştefan? Unde-i feciorul meu cel mare? Unde-i?!

HORIA *(vine înspre David Mărian)*: La poarta Lupşei, unde l-au tăiat slujbaşii şi cătanele. Dar a murit cu cinste. Toţi slujbaşii şi seniorii morţi la poarta Lupşei şi-n iad unde-or fi ei acum, încă se-ngrozesc de Ştefan, feciorul mai mare al lui David Mărian de pe muntele Giurguţa. Dacă asta îţi poate sta de mîngîiere inimii tale de tată, apoi află că n-am văzut luptînd un altul mai viteaz.

DAVID MARIAN: Iţi mulţumesc, crăişorule, îţi mulţumesc *(către Toader, care trece în stînga cu ceilalţi)*: Stai Toadere, stai. Stai că vine tata-tău să lupţi în dreapta lui. *(Bătrînilor cu care a venit)*: Na haidam! Pe ei, mă feciori! Pe ei, c-a noastră-i lumea! *(Porneşte cu ceilalţi)*: Sună trîmbiţaş, să ştie domnii că li-i aproape ceasul din urmă. *(Au ieşit cu strigătul: „Ucide, ucide, ucide!")*

HORIA *(le răspunde)*: Ucide, ucide!

IONUŢ *(pornind în luptă, lui Horia)*: Cu bine, tăicuţă, cu bine!

HORIA: Ionuţ! Ionuţ! *(trece înspre fecior)*: Te-am plîns pînă mai ieri ca pe un mort. Că aşa te-am ştiut. Şi uite că eşti în viaţă, dar ştiu eu pînă cînd? Ionuţ, de e să-ţi vinzi pielea, vinde-o scump! Ucide-i! Bagă groaza-n ei. Aşa să te baţi tată, cu aşa mînie să te baţi, că neam de neamul lor să nu mai uite ce poate ţăranul cînd se porneşte pentru dreptatea lui *(trece spre coastă)*. Pentru dreptatea noastră, a celor mulţi, haidam feciori, ucide, ucide, ucide! *(Toţi s-au pornit. Printre ei şi multe femei. O vreme rămîne Horia singur cu Unochi. Priveşte-n vale)*: Aşa măi tată! Aşa feciori! Să-i stingem cu toată fala lor! *(Lui Unochi)* Vin bătrîne, şi te uită la fala domnilor. Ia uite-i cum fug. Geaba fugiţi că nu mai răzbateţi şi nici ajutoare să n-aşteptaţi de nicăieri! Că poarta Abrudului e-n mîna lui Giurgiu Crişan. Şi-n Mogoş e Cloşcuţ... Aşa că nădejdea voastră sub pămînt şi-n seama corbilor *(lui Unochi)*: Buciumă, să se ştie c-a noastră-i lumea *(înspre vale cu glasul puternic)*. Pentru dreptatea noastră a celor mulţi, haidam feciori! *(lui Unochi)*: Buciumă aşa mereu şi le înfierbîntă sîngele! *(se întoarce spre stînga unde a intrat Maria Paven purtîndu-l în circă pe vizitiu care e rănit de moarte).*

VIZITIUL *(Mariei Paven)*: Lasă fată, vezi de cei vii şi lasă morţii! *(îşi saltă capul. Lui Horia)*. Ii batem crăişorule, îi batem! *(apoi ostenit, Mariei)*: Du-te copilă unde ţi-am spus *(se lasă la pămînt, cu spatele rezemat de copac)*: Uite aşa mor oamenii... Spunea careva: „Na, da' tu... Tu eşti ungur!" „Ş-apoi că-i ungur — a spus Giurgiu Crişan — că doară nu e domn..." *(se prăvăleşte jos, Horia sare să-l sprijine)*. Lasă crăişorule, şi caută de ce ţi-e în grijă *(se aude un glas de tulnic)*.

UNOCHI *(lui Horia)*: De la Cloşcuţ! Vine încoace. N-a mai putut ţine Mogoşul şi vine încoace.

HORIA: Să se întoarcă înapoi! Buciumă-i să se întoarcă înapoi! Să se întoarcă înapoi că-i vine Gheorghe Marcul în ajutor. Trimete pe careva după Gheorghe Marcul.

VIZITIUL: Nu mai trimete crăişorule după Gheorghe Marcul, că Gheorghe Marcul e mort. Sub ochii mei a murit.

HORIA: Gheorghe Marcul, mîna mea dreaptă, inima mea, viteazul meu! *(lui Unochi)*: Buciumă-i lui Cloşcuţ porunca mea. Să se întoarcă pe drumul Mogoşului, să-l închidă şi pînă n-o primi semn de la mine, să nu se clintească din loc. *(Unochi buciumă porunca. Urcă David Mărian purtînd în braţe pe mijlocul său, pe Toader).*

DAVID MARIAN: Ii biruim crăişorule! Ii biruim! *(îşi lasă jos povara)*: Ingăduie să-l las aici mai la adăpost. L-au pălit rău. In piept îi pălit. Da i-am oprit sîngele *(saltă capul lui Toader şi-l aşează mai bine)*: Poate s-o îndura cel de sus şi mi l-o lăsa în viaţă, că atîta suflet de copil mai am. *(Toader geme)*. Stai tu Toadere, că urcă tata iar, numai cît să-i batem cu totului tot. Şi urc eu. Urcă tata, n-ai grijă *(se ridică, apoi, lui Horia)*: Dacă-i putea, îţi mai aruncă ochii unchiaşule asupra lui, că tu ca un soare, aşa ne eşti *(îşi sărută feciorul)*. Stai aşa, Toadere, că urcă el tata *(trece în stînga)*. Ii batem crăişorule, îi batem şi-a noastră-i lumea! *(Porneşte în luptă)*: Haidam feciori, că vine Horia cu ţara! *(a dispărut)*.

HORIA *(l-a petrecut cu ochii, trece pe coastă, apoi cu glas aspru)*: Oh! Voi seniori şi puternici ai lumii! Nicicînd nu veţi şti cît de mare-i inima ţăranului şi cît de puţin îţi cere ca să se dăruiască cu totul *(trece lîngă Toader care geme puternic. Işi poartă mîna peste fruntea acestuia)*: Fraţi ai mei, soţii mei! Oh! Bunii mei fraţi! Cum? In ce chip! Cum voi ajunge? Voi ajunge eu cîndva să mă plătesc de toată dragostea ce mi-o purtaţi?! *(s-aude pe aproape o explozie de obuz, apoi alta. Horia s-a ridicat)*. Dincoace de Abrud! *(lui Unochi, care s-a apropiat)*: Bat tunurile de dincoace de Abrud. Da poarta Abrudului e-n mîna lui Crişan! Cum de-au trecut peste el? *(se întoarce spre planul din dreapta unde au intrat Cloşca cu cîţiva băieşi, femei)*: Cloşcuţ! Tu aici?! Ţi-am poruncit să te-ntorci la Mogoş.

CLOŞCA: N-am mai putut. Giurgiu Crişan a pierdut poarta dinspre Mihăileni şi-odată m-am trezit în spate cu colonelul Craiu. Din coastă mă băteau maiorul Ott cu tunurile *(se aud cîteva explozii în dreapta)*: Auzi-le şi dumneata, Horia. Tabăra una de femei şi copii, ce era să fac. Ne-am tras încoace.

HORIA: Cu femeile şi copiii?

CLOŞCA: Apăi!

HORIA *(arată înspre băieşi)*: Şi băieşii, de unde-i ai?

CLOŞCA: Is de-ai lui Giurgiu Crişan, că-i venit şi el *(arată înspre dreapta)*: Na, uite-l.

CRIŞAN *(se arată. E tare ostenit, dar mai ales ruşinat)*: Crăişorule, m-au bătut la Mihăileni şi poarta Crişurilor nu mai e. Ne-au viclenit vlădica că te-ai închinat. Cît ne-au ţinut cu vorba, cătanele s-au strecurat pe nişte pîraie şi au prins coastele din dreapta şi stînga iar noi n-am luat seama. Ce-am cercat mai apoi, da a fost degeaba. A pierit şi Nicula Biborţ cu toţi blăjenii şi Simion cu băieşii Roşiei.

HORIA: Dar valea de la Vîlcana cu tăieturile de pădure!

CRIŞAN: Ne-au scos şi de acolo. Au trecut şi de Abrud. Cei din Bucium şi Mogoş au auzit că te-ai închinat şi s-au supus şi ei.

HORIA: Giurgiule, rea veste mi-ai adus!

CRIŞAN: Ne-au viclenit, unchiaşule! Mereu ne-au viclenit. Alei, domnilor, cîinilor, că multe slugi v-aţi plătit! Plec crăişorule! Plec şi ridic eu alţii, da, acuma nici pe tata din groapă nu l-oi crede. Rămas bun crăişorule! De-o fi să ne întîlnim în viaţa aiasta, ne-om întîlni da atunci vai lor domnilor şi cîinilor de-i slujesc! *(dă să plece)* Cu bine, crăişorule, şi doamne ajută!

HORIA *(îl opreşte)*: Incotro? Incotro? Ori nu înţelegi că sîntem înconjuraţi din toate locurile! *(se aud trîmbiţe îndepărtate din dreapta şi din spate)* Le-aţi dat drumul cîinilor, şi uite că au ştiut să-şi facă lucrul.

CLOŞCA: Nu i-am putut ţine. N-am mai putut. Tabăra era una de femei şi copii şi ne băteau tunurile.

HORIA: Şi aici nu ne-or bate cu tunurile? *(într-adevăr se aud explozii mai apropiate)*: Şi-ai mai adus cu tine şi femeile cu copii ca abia să-i ucidă pînă la unul.

CRIŞAN: Ce putea Cloşcuţ, că de la mine au scăpat dinţii. Din vina mea! Dar a fost din neştiinţă, crăişorule, din neştiinţă!

MARIA PAVEN *(care a intrat din stînga cu un grup de ţărani însîngeraţi. Vine înaintea lui Horia)*: Fugi! Fugi crăişorule, fugi, pleacă. Sîntem înconjuraţi! Fugi cît mai ţinem noi ceilalţi. Fugi!

HORIA: Taci, femeie! Taci, că-ţi zbor capul *(face cîţiva paşi. E tare agitat, apoi celor de faţă)*: V-aţi ridicat după cuvîntul meu. Şi uite că v-am împins la moarte.

CLOŞCA: Nu te batjocori crăişorule! Crăişorul nostru!

HORIA: V-am amăgit, oameni buni. V-am amăgit.

CRIŞAN: Nu crăişorule, nu. Ne-ai învăţat să ne cunoaştem, să ne ştim puterea.

HORIA *(priveşte în jurul său, apoi cu hotărîre lui Unochi)*: Buciumă adunarea pe coastă. *(lui Giurgiu Crişan)*: Treci, Giurgiule, înaintea oamenilor şi arată încă odată ce ştii. Taie-l pe duşman şi scoate-ne din strîmtoare! In vremea asta Cloşcuţ scoate femeile şi copiii încolo înspre Arada. Te-oi ajunge din urmă. Spuneţi oamenilor să se tragă înapoi la casele lor că în primăvară pornim noi iară hora, şi atuncea pentru totdeauna. Hai, ce mai staţi! Na, aruncaţi-vă ca zmeii şi daţi-i peste cap. Daţi-i peste cap şi vă tăiaţi drum. *(toţi s-au pornit în stînga. Horia, lui Unochi)*: Buciumă bătrîne, buciumă.

BAIEŞUL *(cu avînt lui Horia)*: Porunceşte crăişorule, să mai ţie, numai pînă îi chemi pe băieşii din Roşia...!

HORIA: Prea tîrziu, băieşule! *(mai mult sie-şi)*: Ori poate-i prea devreme *(hotărît)*: Hai coboară, că uite au spart rîndurile şi-şi taie drum. *(se pleacă peste feciorul lui David Mărian, îi închide pleoapele apoi se închină)*: Te-ai pornit Toadere şi tu pe drumul tău. *(se ridică, Mariei Paven)*: Nu pleci?

MARIA PAVEN: Ţi-am cerut să-l laşi în viaţă pe vlădica şi m-ai ascultat. Din pricina mea e toată moartea şi pieirea. Ai să mă ierţi?

HORIA: Ce pot eu, Marie! Ce pot eu femeie, cînd şi eu am nevoie de iertare. *(lui Unochi)*: Hai, du-te şi dumneata. Rămas bun bătrîne. *(îl sărută pe obraji)*. Dacă dai de Ionuţ, de băiatul meu... dacă-l mai găseşti în viaţă, spune-i că tata a fost mîndru de cum s-a bătut. Şi că mi-a fost drag. Că mi-a fost tare drag. Şi-acum treci de grabă, cît mai poţi răzbate. *(Unochi a ieşit. Mariei Paven)*: Du-te şi tu femeie.

MARIA PAVEN: Să te însoţesc.

HORIA: Nu, Marie. Hai du-te. Du-te cu bine.

MARIA PAVEN *(printre lacrimi)*: Nu m-alunga! Pentru cine să mai trăiesc? Pentru cine?

HORIA: Ori tu, femeie, nu crezi c-om porni noi iară?!

MARIA PAVEN: Om porni, ştiu. Cu bine crăişorule. Cu bine. *(a ieşit)*.

HORIA *(priveşte după Maria Paven, s-apropie de creastă, apoi cu glas puternic)*: Rămas bun, dumneavoastră fraţi! Rămas bun! Rămas bun! Şi pentru cele multe cîte v-am greşit, rogu-vă foarte să mă iertaţi. *(se aud buciume de jale)*. Opriţi buciumaşi, opriţi, că voi a moarte buciumaţi! Vă sîngeră inima că n-a ieşit pe-a noastră, a oamenilor? N-a ieşit. Da-n ceasul acesta, întristat de jale, vă spun eu, căpetenia voastră, că dreptatea nu a pierit de pe pămînt. Aşteptaţi semn şi-om porni noi iară! Om porni! *(din stînga se aud urale, chiote)*. Om porni! *(priveşte de jur în jur, ca şi cum ar îmbrăţişa munţii şi şi-ar lua rămas bun de la ei. Trece în stînga. N-a apucat bine să iasă că din dreapta pătrunde Gligore Nicula).*

GLIGORE NICULA *(se opreşte, apoi unui pandur care vine din urmă)*: Pe aice a apucat, pe aice a apucat. Uite-l. Trage. Trage, că viu ori mort, al nostru-i.

VIZITIUL *(care se săltase într-un cot a scos pistolul şi trage asupra pandurului care-l luase la ochi pe Horia)*: Ba pe cea lume, cîine, că pe asta destul aţi umblat. *(cade pandurul, Gligore Nicula fuge îngrozit înapoi în dreapta, se prăbuşeşte şi vizitiul)*

— CORTINA —

Mihail Davidoglu

Desene de UNTCH

Temelia uzinei

Păşesc acum, în toamna anului 1955, în incinta marelui combinat siderurgic de la Hunedoara, arunc o privire prin ateliere, mă opresc cîtva timp la spectacolul fantastic al laminoarelor, revăd hala strungurilor, sui treptele metalice ale furnalului nr. 6, cel mai nou şi cel mai puternic — şi pe urmă privirea-mi se aţinteşte asupra unei clădiri noi pe care mai înainte vreme n-o văzusem şi totuşi o ştiusem : Uzina cocsochimică.

— Uzina cocsochimică — explică cineva unui grup de oaspeţi — a fost construită, în mare parte, de tineri brigadieri, de utemişti. Cu cîţiva ani în urmă, aici a fost un şantier al tineretului. N-aţi auzit de el ?

Oaspeţii cercetează exteriorul, iau notiţe, intră în sălile mecanizate, urmăresc pe marile benzi transportoare cum se transformă cărbunele în cocs. Instalaţiile sovietice funcţionează bine.

— E simplu procedeul, observă cineva. Da, e simplu. Trenul aduce cărbunele, cărbunele intră în uzină, uzina-l transformă în cocs şi cocsul ia drumul furnalelor şi furnalele nasc metalul...

— E simplu, reflectează şi operatorul de cinematograf, potrivindu-şi aparatul să prindă cît mai precis imaginea uneia dintre cele mai simple, calme şi mecanizate uzine din cîte sînt aici la Hunedoara.

— E simplu, nu ? mă trage de mînecă pictorul care şi-a instalat şevaletul în faţa uzinei şi, mînuind nervos pensulele, încearcă acum în cîteva ceasuri să înscrie pe pînză profilul noii clădiri.

— Nu, nu e chiar aşa de simplu... Mă uit la pămîntul pe care calc, la pămîntul pe care stă înfiptă pentru secole de-aci înainte, uzina : nu, nu e chiar aşa de simplu... Acum cîţiva ani, cînd coboram pentru întîia oară din tren la Hunedoara, pămîntul acesta nu era nici presat, nici pietruit, nici mărginit cu straturi de flori. Fabrica de pîine de la marginea oraşului nu exista. Termocentrala care alimentează întreg combinatul cu electricitate nu exista... Iar uzina, la rîndu-i, nu exista.

Aici era doar pămînt... Vara, praf orbitor. Toamna, noroi pînă la glezne. Iarna, gheaţă. Pămînt...

Pictorul se odihneşte puţin... Scoate o ţigară, o bate de tabacheră, o aprinde...

— E bine? mă întreabă.

— Nu, nu e bine.

Fruntea se-ncreţeşte.

— Lipseşte ceva ? Uite, am pus totul : corpul central — liniile transportoare, coşul. Nu lipseşte nimic...

— Lipseşte ceva... lipseşte temelia. Încă o încreţitură...

— Bine, dar temelia nu se vede. Temelia este îngropată sub uzină. Cine ştie cum arată temelia ?

Ce intră în compoziţia unei temelii

Eu am văzut temelia... Am văzut-o cu ochii mei în toamna lui 1952, o văd şi acum, cu toate că zace îngropată pentru vecii vecilor sub pilonii de beton ai uzinei... Aici, unde se-agită veşnic nemulţumit operatorul de cinematograf şi unde tehnicienii în impecabile halate albastre mînuiesc aparatele cocseriei, era şantierul... Şantierul tineretului. Veniseră la chemarea Partidului cîteva mii de brigadieri, cei mai mulţi de la sate. Veniseră din fabrici, de la oraşe, cîteva zeci de activişti, comunişti şi utemişti, aşa că şantierul dispunea de tot ce se cuvine pentru o asemenea întreprindere.

Era toamnă... ploaie... noroi... umezeală... frig în barăci... mîncare proastă la cantină... iar brigadierii săpau zi şi noapte la temelie... Gheorghe Drăghici, muncitor, şef de brigadă, muncea şi el împreună cu băieţii pe care-i conducea. Mai de mult, pe cînd lucra la sectorul anexe-furnal, obişnuia să transporte ciment cu targa pe o scară alcătuită din două scînduri şi aşezată la o înălţime de 20 metri deasupra pămîntului. La un capăt al târgii Drăghici, la celălalt un băiat din Muscel, nu ştiu cum îl cheamă... Odată, una din scînduri prinse a scîrţîi, apoi se îndoi şi se frînse... Cineva trebuia să se prăbuşească: sau un brigadier sau cimentul. Nu s-a prăbuşit nimeni... Drăghici s-a încleştat de o traversă şi mînuind braţele şi picioarele a izbutit să salveze cimentul... Mai tîrziu, în zilele cînd lucra la temelia uzinei, brigada lui Drăghici cîştigase titlul de „spărgătoare de normă". Brigada sapă într-un sector foarte dificil, la laboratorul chimic al uzinei (adică acolo unde astăzi, în încăperi elegante şi încălzite, laboranţii, îmbrăcaţi în halate albe, cercetează la aparate moderne compoziţia chimică a cocsului).

Era o vreme cînd gropile fuseseră inundate, apa trecea de genunchi şi băieţii trebuiau să o scoată afară cu găleţile la o înălţime de doi metri.

— Ce faceţi, Drăghici ?

— Ce să facem ?... săpăm...

Norma brigăzii era de 8 metri cubi.

— 8 metri, Drăghici... E greu... O să îndepliniţi norma ?

— Nu ştiu, să vedem... vorbim diseară.

Seara, palid la faţă, Drăghici raporta comandantului: Brigada noastră trebuia să sape 8 metri cubi de pămînt. Am săpat 36...

În apa îngheţată

...— Zidul de sprijin e bine desenat? mă întreabă pictorul.

— Nu ştiu, mi se pare că lipseşte Aurelia Alexandrescu.

Cînd ai 18 ani, cînd eşti stăpîna a două codiţe admirate în douăzeci de brigăzi, cînd ai un iubit pe care-l cheamă Şonel, care-i fruntaş şi cu care te vei căsători peste cîteva zile, cu prilejul uneia dintre celebrele „nunţi comune" organizate pe şantier, ei bine, cînd ai toate acestea, de ce intri de bunăvoie, fără ca nimenea să te silească, în apa îngheţată? Dacă te îmbolnăveşti... De ce?

— Cum, de ce? Lucram odată cu brigada a 12-a la zidul de sprijin. Săpam de dimineaţă. Către orele prînzului auzim un uruit greu... Se surpase pămîntul şi apa năvălise, ameninţînd malurile... Primejdia era limpede pentru noi toţi. Apa creştea într-una... Trebuia s-o scoatem din fundaţie, altminteri... Şi era un ger... Ne-am privit cîteva clipe unii pe alţii, pe urmă am azvîrlit lopata şi am coborît în groapă, încetîncet pînă am dat de fund.

— De ce tocmai tu ?

— Cum de ce ? Eu eram doar utemistă... Şi după aceea am scos apa. Aşa a fost.

— Nu, nu, intervine cineva.. Trebuie să ştiţi exact cum s-au petrecut lucrurile. În groapă apa era rece ca gheaţa, pentru că, să nu uitaţi, era iarnă şi un ger cum demult nu mai fusese. Apa îi intrase în bocanci, pătrunsese prin ciorapi, îi ardea picioarele. Tremura de ger, fata, toată... Tremura, umplea găleţile, le dădea celor de sus şi le primea din nou goale. A stat aşa în groapă îndelung, pînă ce n-au mai rămas decît stropi de apă. Pe urmă a ieşit şi a pornit mai departe să sape...

— Am desenat şi canalul colector.

— Fără brigada a 4-a ? Şi fără Iosif Gyenge, responsabilul ei ? În cazul acesta cum vor pricepe oamenii ce înseamnă canalul colector ?

...În calea construirii canalului stătea înfiptă acolo, de mulţi ani, o clădire groasă-n ziduri care trebuia dărîmată. Brigada a 4-a căpătase sarcina să dărîme clădirea; termen 2 săptămîni... Destul ? Destul. Brigada a început să izbească cu rîngile şi cu tîrnăcoapele. Şi treaba mergea. Curînd se apropiară de zidurile centrale. Muncă grea şi primejdioasă pentru că zidurile săpate la temelie ameninţau să se prăbuşească peste brigadieri. Mai cu seamă o porţiune de zid, înaltă, se sprijinea, ca un acrobat, numai pe o cărămidă aproape. Să o dărîmi cu tîrnăcopul şi cu ranga, peste putinţă : la cea mai uşoară atingere, zidul, care şi aşa se clătina în bătaia vîntului, s-ar fi prăvălit. Să-l încerci mai pe ocolite se putea, dar cerea timp. Or, brigadierii de pe şantierele tineretului n-au avut, după cum se ştie, niciodată timp... În faţa acestei situaţii, Gyenge, după ce s-a sfătuit cu ceilalţi brigadieri, a hotărît să se apropie de zid cu o grindă lungă de patru metri, să izbească scurt şi puternic la temelia zidului şi, pe urmă, fără o clipită de întîrziere, să se îndepărteze în goană. „Dar, repede, s-a înţeles? Altminteri"... Altminteri, înţelegeau brigadierii că...

Cîţiva băieţi au izbit în zid cu grinda, în vreme ce, la cîţiva metri depărtare, ceilalţi îi priveau palizi. Zidul a icnit, s-a cutremurat, s-a legănat odată în aer, apoi s-a prăvălit cu zgomot infernal, dar băieţii erau departe... Seara, numele lor a fost înscris cu creţă, de o mînă tremurîndă, pe tabla de onoare din faţa cantinei. Riscul a fost mare, i-a întrebat cineva pe urmă, dar ce-aţi cîştigat în schimb ? — Şapte zile am cîştigat. Clădirea trebuia dărîmată în două săptămîni, noi am isprăvit treaba într-una singură... şapte zile pentru uzină...

Lîngă mine operatorul de cinematograf caută unghiuri expresive de filmare. dar cine va înregistra pe peliculă aceste 7 zile dăruite de brigada 4-a uzinei...?

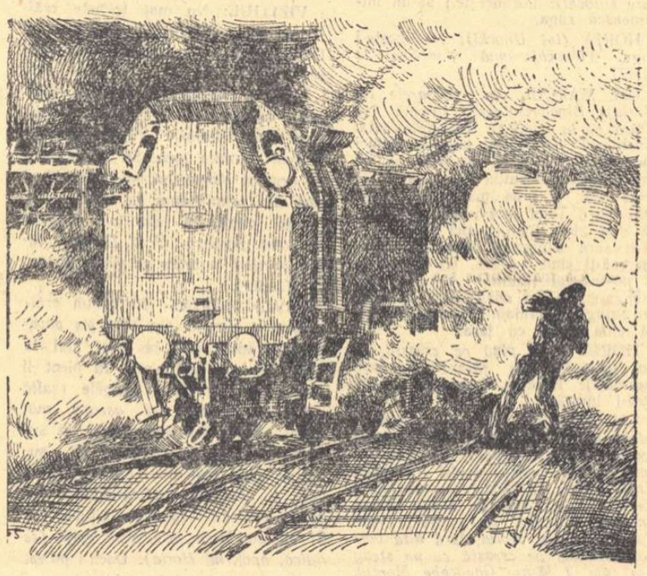

Desen de UNTCH

Eforturi... Îndrăzneală... Dar numai atît ?

— Vedeţi, explică o călăuză, construirea canalului colector a cerut mari eforturi şi adeseori o mare îndrăzneală... Oaspeţii ascultă cu atenţie, notează, privesc...

Eforturi... Îndrăzneală... Dar numai atît? Gheorghe Mureşan care lucra în iarna aceea la săpături avea obrajii şi buzele crăpate de ger. Abia că-şi mai putea mişca buzele să scoată un cuvînt... Zîmbetul îi pricinuia dureri... Într-o zi, pe cînd lucra în groapa adîncă şi îngheţată a canalului, i-a căzut o piatră colţuroasă peste degetele aprinse de ger, zdrelindu-i-le şi înroşindu-i-le de sînge. — Du-te repede la infirmerie, să te vadă, să te spele, să te bandajeze. — Nu mă duc. — Du-te tovarăşe Mureşan, că te dau indisciplinat. — Nu mă duc, tovarăşe comandant, daţi-mă indisciplinat... — Hai, mă Ghiţă, du-te, mă. — Nu mă duc...

Eforturi... Îndrăzneală... Dar numai atît ?

Chirana Călin era cam bolnavă şi primise un concediu medical de 18 zile. Se sculase din pat, afară era soare. Nu e rău la urma urmei să ai un concediu medical. Nu, nu e rău deloc, ce să ne-nşelăm... Chirana umblă de colo pînă colo, se opreşte, intră-n vorbă cu unul şi cu altul. Al naibei Chirana. Acuma vorbeşte cu Aurel Alexandrescu.

— Ai venit să-ţi iei rămas bun, Chirana ?

— Nu, am venit să te chem la întrecere... (În ziua aceea a întrecut norma cu 380%).

Eforturi... Îndrăzneală... Dar numai atît ?

„În urmă cu cîtva timp,—povestea Dăniţă Constantin în ziarul şantierului — **în vreme ce eram la lucru, am auzit sunetul strident al sirenelor care vesteau un accident... Se făcuse o spărtură în furnal şi zgura, care curgea în şuvoi neîntrerupt împroşcind scîntei, distrugea totul în cale. Într-o privire am înţeles ce se petrecuse... Locomotiva care trăgea oalele încărcate cu fontă era acuma prinsă sub bătaia torentului arzător, ardea cu explozii puternice, toate privirile erau aţintite într-acolo. M-am strecurat spre locomotivă. Dogoarea focului mă făcuse să sar înapoi. M-am repezit a doua oară; trebuia să dezleg lanţurile şi să pornesc locomotiva. Altfel peste cîteva clipe, ar fi fost distrusă. Mi-am învelit mîinile în pînză groasă de azbest şi prin zgura topită am prins lanţurile înroşite în mîini. Cu un ultim efort le-am dezlegat. Am săltat în cabina locomotivei şi stînd cu picioarele în zgură, ars pe mîini şi pe obraz, ameţit de gaze, am apăsat pe acceleratori : locomotiva porni.**

Ura ! izbucniră glasurile tovarăşilor mei. Cu toate că eram slăbit de puteri, mă simţeam nespus de bucuros. Auzeam glasurile bucuroase, vesele, ale tovarăşilor mei..."

Ziaristul

Nu, orice se poate desena, temelia uzinei însă...

In adevăr, ar fi cam greu să înscrii pe pînză toate materialele care intră în compoziţia fundaţiilor, armînd betonul. Un asemenea material este ziarul. Cine n-a auzit pe şantier de „Tînărul constructor" ? O gazetă, mai exact o gazetuţă — apărînd săptămînal în patru jumătăţi de pagină.

O redacţie, strînsă toată într-o cămăruţă, răcoroasă vara, răcoroasă şi iarna, — şi alcătuită dintr-un redactor şef de vreo 21 de ani, care pînă la acea dată făcuse cronici sportive şi de la acea dată încolo jinduia să scrie cronici literare; un secretar de redacţie simpatic dar care pagina în acelaşi timp şi o gazetă din Petroşani, alcătuind schiţele la restaurantul gării Simeria între două trenuri; un reporter care nu prea ştia să scrie; altul care nu prea ştia să citească, un administrator care trebuia să asigure salariile, hîrtia, peniţele şi nişte lemne de încălzit şi care nu asigura nici unul dintre aceste elemente indispensabile în procesul de redactare a unui ziar; o bibliotecă alcătuită din 14 cărţi, 3 broşuri şi 1 revistă; un tub cu pelicanol şi o maşină de scris (maşina de scris nu aparţinea redacţiei).

Să-ţi asumi în aceste condiţii sarcina redactării unui ziar — este o cutezanţă; să o îndeplineşti—este o performanţă. Am cunoscut un asemenea om — era utemist — şi sfiala care i se citea pe faţă în capitală, se preschimbase la Hunedoara într-o simplitate şi tenacitate pe care nicăieri altundeva decît în fabrică sau pe şantier nu le poţi dobîndi mai bine.

Acest redactor şef scria articolul de fond, comentariul extern, cursivul satiric, două reportaje şi cinci note; îndruma şi îndrepta toate articolele scrise de colaboratori; convingea pe brigadieri să scrie la gazetă şi seara tîrziu îi învăţa la lumina becului electric cum se redactează o ştire; umbla pe uliţi noaptea după fotograful oraşului pentru a-l hotărî să facă nişte poze, cu toate că ultimele trei clişee nu-i fuseseră plătite, iar următoarele trei n-aveau nici ele şanse la retribuire; respingea şapte corespondenţe vagi şi cerea, bătînd cu pumnul în masă, şapte corespondenţe „concrete"; primea mulţumirile unui brigadier care fusese lăudat în gazetă şi înjurăturile altuia care fusese jumuliţi; aceasta întrucît pe şantiere nu chiar toţi brigadierii sînt posesorii unui spirit autocritic ridicat; se ţinea de capul comandantului şantierului, o zi şi o noapte, să-i citească materialele, în vreme ce secretarul U.T.M.-ului, un om admirabil altminteri, îl lua în răspăr, spunîndu-i că exagerează; la sfîrşit, după ce strîngea toată „materia", îndesînd-o prin buzunare, se urca la 12 noaptea în tren sau dacă nu mai avea tren mergea cu „autostopul" prin ploaie, pînă la Deva, unde se găsea tipografia; acolo năvălea la zeţărie, cerînd să i se culeagă ziarul „care este cel mai important ziar din regiune", fiindcă regiunea-i regională, dar şantierul e naţional, şi apoi la paginaţie unde, după ce „răsturnase" de trei ori gazeta din pricina „evenimentelor externe şi interne", definitiva schiţa ziarului de data aceasta irevocabil, pentru a nu o mai schimba decît de trei ori după aceea; intra în tipografie miercuri să zicem; ieşea vineri; dormea cînd avea timp; mînca cînd avea bani; era paginator, corector, redactor de serviciu, paznic, administrator, curier, telefonist, dactilograf şi hamal; după ce isprăvea, ieşea afară la lumina zilei, beat de somn, cu ochii înroşiţi, neras şi, cu teancul de ziare la subsuoară, se căţăra de primul autocamion cu lemne care mergea la Hunedoara; acolo, cînd intra pe uşa comitetului U.T.M., vecină cu a redacţiei, se întîmpla cîteodată să se izbească de cineva care, în semn de bun venit, îi atrăgea atenţia, rece, că ziarul are o serie de lipsuri serioase, tovarăşe, cum ar fi problema G.M.A., tovarăşe, care nu este tratată satisfăcător, tovarăşe... Suspendat, redactorul-şef îl privea blînd cîteva clipe pe amîndoi obrajii, apoi, ca şi cum ar fi încercat să se desprindă din beţia somnului, rînjea : just, tovarăşe... e o lipsă... dovadă... insuficient... simţ de răspundere... şi se prăbuşea cu capul pe masă, într-un somn formidabil, sub privirea surprinsă şi iritată a interlocutorului.

Găvruş

— Mai lipseşte ceva ? Sînt aproape gata...

— Dar Găvruş ? L-ai uitat pe Găvruş ?

Găvruş era secretarul comitetului de U.T.M. al şantierului. Fost ceferist, comunist, activist al U.T.M.-ului, om care a trăit ani de-a rîndul viaţa aspră a brigăzilor, aşa încît era cu neputinţă să dezlegi numele său de al şantierului. La 6 dimineaţa, Găvruş cobora de-acasă de pe deal unde locuia împreună cu soţia şi doi copii ca să trezească pe adjunctul organizaţiei, care obişnuieşte să se trezească greu şi să meargă cu schimbul I pe şantier.

La 6,45 Găvruş, activist din nomenclatura C.C. al U.T.M, apuca o roabă cu pămînt şi o transporta în cîteva clipe, pe nişte scînduri potrivite „după metoda lui" brevet Bumbeşti-Livezeni, explicîndu-le apoi brigadierilor strînşi lîngă el, cum se poate cîştiga, la căratul pămîntului, un minut din două.

La 7,5 Găvruş răsărea la celălalt capăt al şantierului, lîngă o grupă de codaşi, iar în spatele său trei brigadieri isteţi, îndemnaţi de el, porneau să cînte confraţilor prea adormiţi un cîntec de leagăn.

La 7,35 Găvruş putea fi văzut în cabinetul directorului întreprinderii de construcţii, făcînd scandal pentru că materialele soseau cu întîrziere.

La 8,15, nemulţumit de răspunsurile primite la administraţie, Găvruş bătea la uşa secretarului de partid, care, după cîteva minute de discuţie, îşi îmbrăca pufoaica şi se-ndrepta, împreună cu Găvruş, la direcţie.

La 9 Găvruş cobora în oraş şi se oprea la policlinică să schimbe două vorbe cu Marinescu dintr-a 11-a, care zăcea la pat dintr-o căzătură.

La 9,30 înjura un magaziner hoţ care furase bocancii brigadierilor, iar peste cîteva minute îl scotea în careu, ţintuindu-l pe loc şi arătîndu-l brigadierilor adunaţi acolo.

La 10 şi 8 transmitea prin telefon la Bucureşti situaţia învăţămîntului politic de U.T.M., strigînd că responsabilul cu propaganda şi agitaţia a plecat la armată, şi că dacă nu vine altul în loc, el îşi declină orice răspundere.

La 11 fără ceva răspundea unui scriitor care îi ceruse nişte exemple de romantism revoluţionar.

La 12 primea o delegaţie a tineretului din Tanganica, în trecere prin ţară.

La 13,30 definitiva în şedinţă programul artistic şi sportiv pe care voluntarii îl vor prezenta duminică în faţa ţăranilor de la Peştiş.

La 14 se străduia să-i convingă pe nişte săteni din Ciuc, care căzuseră cu trenul de prînz la Hunedoara, că pe şantier nu se omoară oamenii şi că băieţii lor sînt sănătoşi şi au început să înveţe meserie.

La 14,45 se îndrepta înspre cantină să mănînce şi cu acest prilej hotăra că... acolo în colţul din stînga... aşa cum scrie în „Undeva în Siberia" să se organizeze „Masa fruntaşilor".

La 15,19 îl puteai vedea îndreptîndu-se înspre ateliere unde trebuia să conducă adunarea de alegeri a organizaţiei de bază U.T.M.

La 16 se ducea la magazie să ceară altă pufoaică pentru Niculăieş, „copilul brigăzii a 5-a" ale cărui veşminte îi atîrnau inestetic.

La 18,30 asista la repetiţiile corului, aducînd de mînă în faţa profesorului o fată de la zidărie, care avea voce dar nu îndrăznise pînă atunci să se prezinte.

La 19 discuta aprins cu nişte băieţi din Maramureş.

La 20 şi 5 ţinea, în sala clubului, o conferinţă pe tema „Să învăţăm de la Pavel Korceaghin".

La 22 citea o poezie de Mihai Beniuc.

La 22,10 alerga înspre şantier, înconştiinţat fiind prin telefon că s-a surpat malul de la zidul de sprijin

— Tovarăşe Găvruş, ce facem fără ciment?

— Tovarăşe Găvruş, v-a căutat de la regiune.

— Tovarăşe Găvruş, i-am bătut la fotbal pe laminorişti.

— Tovarăşe Găvruş, vreau să mă fac şofer...

...Unde eşti acuma, tovarăşe Găvruş? La Constanţa mi se pare, ca prim-secretar al organizaţiei de U.T.M. din regiune... La şantierele navale eşti... şi în atelierele SMT-ului din Cobadin... şi pe ţărmurile de la Adamclisi... şi cum se va abate în curînd frigul... îţi vei înfunda mîinile în buzunarele scurtei şi vei asculta mirat, iarăşi, ca un ecou peste ani, întrebările nu ştiu cui despre romantismul revoluţionar în Dobrogea.

*

Operatorul de cinema şi-a strîns ustensilele, aparatele.

Pictorul, isprăvind lucrarea, îşi şterge mîinile de vopsea.

Vizitatorii se-ndreaptă spre ieşire.

A venit seara.

A căzut noaptea.

S-au aprins zorile.

De sus, de la ferestrele oraşului muncitoresc, se zăreşte profilul uzinei cocsochimice.

Cu trei ani în urmă profilul acesta era înscris doar pe hîrtie şi în creierul oamenilor.

Şi a fost deajuns o clipă de istorie, pentru ca planurile să se preschimbe în beton, iar ideile în oţel. O clipă de istorie în care s-au amestecat într-o compoziţie nemaiîntîlnită, entuziasmul şi lacrimile, voinţa şi sîngele, încleştarea şi sabotajul, încrederea şi neîncrederea... Iar acum, în zorii acestei dimineţi de toamnă, sirena uzinei sfîşie aerul tare al Hunedoarei, spărgînd timpanele duşmanilor, zgîlţîind auzul scepticilor şi vestind începutul unei noi zile de muncă, de-a lungul căreia cărbunele se va preschimba în cocs, iar cocsul, după aceea, în fier.

Al. Mirodan

GHEORGHE CROITORU brigadier din Mina Petrila

Bogata paletă a realităţii...

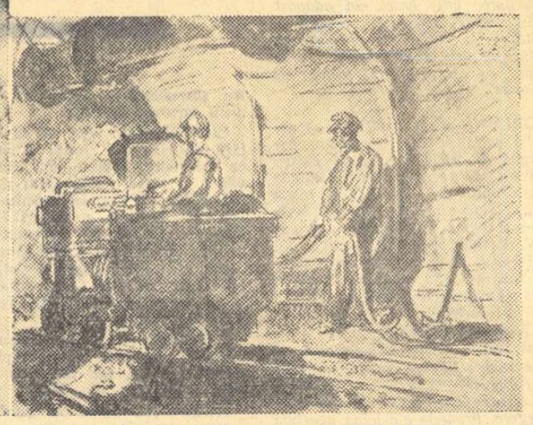

Orizont 480. — Echipa GUŢĂ ILIE

Desene de Gh. Ivanţenco

Ceea ce îţi apare în primul rînd coborînd din tren la Petrila, în afară de instalaţia minieră de la suprafaţă, este clădirea nouă şi impozantă a clubului de aici. Admirîndu-l, nu poţi să nu citeşti angajamentul pe care minerii l-au scris cu uriaşe litere albe pe pieptul dealului dindărătul clădirii ca o chemare şi-o afirmare în acelaşi timp: Să dăm cu maşinile noastre cît mai mult cărbune! Pentru asta coboară în galerii de trei ori în cele 24 de ore cele trei schimburi de mineri. Să dea cît mai mult cărbune! Şi dau. Mina Petrila este una din întreprinderile miniere cele mai mecanizate. Muncitorii ei sînt dintre cei mai destoinici. Aici brigada lui Haidu Iuliu, erou al muncii socialiste şi alte brigăzi scot cărbune în contul anului 1960, antrenînd după ele şi celelalte brigăzi. Necontenit în străfundurile de aici duduie pichamerele, uruie craţerele, şuieră locomotivele subpămîntene cărînd afară cărbunele. Tot mai mult cărbune! În fiecare zi, aici, la Petrila, se înscrie o nouă biruinţă. De către minerii ei, cu maşinile lor, cu inimile lor fierbinţi, cu braţele lor de ziditori neosteniţi ai vieţii noastre noi.

De treizeci de ani

Nu m-am născut aici şi totuşi iată
Trăiesc, iubesc aici de treizeci de-ani,
Copiii s-au născut aici. Odată
Din marea-n sînge-aici găsii liman.

Şi paşii-mi orice stradă azi mi-i ştie
Şi dragă mi-e şi-o piatră, şi un picur,
De voi pleca de-aici pentru vecie
Acest pămînt mă va primi desigur.

Şi de-n povestea burgului de ieri
Cu slove mici eu numele mi-am scris
Cu alţi ochi văd bătrînele dureri...

Căci amintiri ce trist vor să mă poarte
Mi-s alungate repede departe
De-adevăratul vieţii noastre vis!

Salamon Laszlo
In romîneşte de **Rusalin Mureşanu**

Din ciclul „Sonete clujene".

UN LUMINOS PORTRET AL LUI ANTON PANN *)

După valoroasa monografie semnată de Ion Manole, din păcate aproape trecută sub tăcere de critica literară, după numeroasele articole publicate cu prilejul centenarului morţii lui Anton Pann, evocarea pe care o realizează acad. prof. Tudor Vianu aduce o nouă contribuţie, pe cît de sintetică, pe atît de originală.

Ca şi în alte cercetări ale sale, autorul ne introduce din primele rînduri în universul artistic al scriitorului, familiarizîndu-ne de la început cu eroii şi împrejurările vieţii, cu metoda de lucru şi procedeele acestuia. Evocînd atmosfera orientală a Bucureştilor din pragul veacului trecut, cînd îşi începe Anton Pann activitatea de cîntăreţ bisericesc şi culegător de cîntece populare, prof. T. Vianu reînvie pentru un moment epoca, slujindu-se de ample descripţii, în care pitorescul se împleteşte cu întîmplările crude ale vremii : „Zarafii îşi scoteau micile lor cufii de lemn pe patru picioare şi îşi vindeau galbenii şi mahmudelele. Mai totdeauna domnea groaza în lumea isnafilor. Aga apărea în tîrg cu cîntarul şi falanga. Vai de acela pe care-l prindea cu ocaua mică. Îl bătea la tălpi cu nuiele şi-l ţinuia de urechi. Dar urmările erau curmate, îndată ce starostele breslei se înfăţişa la curte cu porcoiul de mahmudele. În timpul lui Caragea, execuţiunile ajunseseră la culme, cu ajutorul marilor boeri cu barbă, aşa că, după cum ne spune Ghica, ieşise vorba : „Belu beleşte, Golescu goleşte, Manu jupuieşte".

Autorul recompune tabloul din elementele pe care i le oferă însuşi Anton Pann, care, ca nimeni altul în epocă, a notat în istorisirile şi fabulele sale, cu o ireproşabilă fidelitate, moravurile şi graiul contemporanilor. Cu mare grijă de a zugrăvi întocmai personalitatea scriitorului, acad. Tudor Vianu face o interesantă expunere biografică, în cadrul căreia îl descoperim pe Anton Pann, marele poet popular, înzestrat cu cultura vechilor înţelepţi, moştenită prin oralitatea folclorică. Sînt înfăţişate iarmaroacele şi zaiafeturile, drumurile pribegiei şi lăcaşurile de rugăciune, care, toate la un loc, au constituit acea „şcoală a lumii" în care scriitorul şi-a plămădit în ani lungi de alergătură „Povestea vorbei". Fizionomia lui Anton Pann devine şi mai proeminentă pe măsură ce autorul îi precizează locul în istoria literaturii române şi universale. Alăturîndu-l marilor scriitori ai Renaşterii (Boccacio, Rabelois, Cervantes), Tudor Vianu aruncă o lumină nouă asupra figurii lui Anton Pann, scriitorul ignorat şi deloc preţuit de vechea critică literară. Autorul îi acordă isteţului rapsod popular mare consideraţie şi atunci cînd vorbeşte despre circulaţia universală a motivelor folclorice, în a căror înrudire vede „o expresie a prieteniei şi a idealului de viaţă comun al popoarelor".

Imaginea vieţii lui Anton Pann este întregită de o cuprinzătoare trecere în revistă a operei, ceea ce face ca evocarea să capete însuşirile unui studiu, în care erudiţia unanim apreciată se îmbină cu fineţea şi precizia observaţiilor critice. Anton Pann este definit ca povestitor şi moralist, „unul din cei mai buni ai secolului al XIX-lea, prin mulţimea şi ingeniozitatea episoadelor, prin ştiinţa graduaţiilor şi rezolvărilor".

Acad. Tudor Vianu extrage semnificaţiile majore ale simbolurilor din opera lui Pann, dezvăluind acel fond străvechi de înţelepciune, comun tuturor popoarelor, dar în acelaşi timp, relevînd contribuţia scriitorului care a pus un nou sigiliu motivului prelucrat de pana sa. Analiza concludă că Anton Pann a fost un mare povestitor, care a oglindit societatea şi morala vremii sale în naraţiuni ce pot sta cu cinste alături de „Till Eulenspiegel" sau „Decameronul" lui Boccacio.

Evocarea acad. prof. Tudor Vianu îşi sporeşte valoarea şi prin stilul de o distinsă sobrietate, niciodată pedant, totdeauna plin de culoare şi chiar de o caldă familiaritate, atunci cînd subiectul o cere. Erudiţia autorului se comunică în formulări clare, lămuritoare, iar observaţiile sînt notate cu iscusinţa şi eleganţa unui pasionat minuitor al condeiului.

Cu această lucrare, publicul cititor de la noi a dobîndit poate cel mai închegat şi mai luminos portret al lui Anton Pann, din cîte s-au scris în ultima vreme.

Al. Săndulescu

*) Tudor Vianu : „Anton Pann" — Societatea de ştiinţe istorice şi filologice, 1955.

La vînătoare de tigri cu tigaia

(Urmare din pag. I-a)

topit peste capetele noastre. Nici o urmă de vînt. Aerul, pojar. Apa limpede a bălţilor (ţînţarii sînt „curaţi" şi nu-şi lasă ouăle în ape tulburi), e studiată întîi statistic : cîte larve sau nimfe cuprinde unitatea de măsură care e... tigaia ; da, o tigaie simplă, ca de bucătărie, cu care se scoate apa; conţinutul tigăii este supus apoi în laborator la o analiză morfologică : speţa, rezistenţa, etc. Şi acest studiu este repetat din zece în zece zile în trei localităţi diferite, timp de o lună, două, nouă, pînă ce toate tigăile sînt înlocuite cu armele de luptă şi abia atunci se dezlănţuie adevăratul atac. O vînătoare de tigri e cu siguranţă mai spectaculoasă. Cîte arme de foc, cîte palpitaţii şi căţărări pe copaci, pentru uciderea sau capturarea unei singure fiare! Vînătoarea de ţînţari este mai discretă, dar lupta pe viaţă şi pe moarte nu e mai puţin serioasă în paşnicul decor cîmpenesc, în foşnetul pădurilor de sălcii şi de salcîmi, în preajma oglinzilor mişcătoare ale orezăriilor. La o asemenea vînătoare nu merg maharajalii călare pe elefanţi. Vehiculul e un simplu camion, înlocuit adesea cu o şi mai simplă căruţă. Armele: pompe lungi de alamă în care soarele sclipeşte orbitor. Muniţia: un rezervor de nitroxan. Mijloace de protecţie: salopetele. O echipă numără 5 oameni. „Echipajul" nu e mare. „Stropitoria" însăşi e o profesie nouă. Stropitorii sînt ţărani, fii ai generaţiilor scuturate de friguri, care au părăsit descîntecele şi rugile şi au pornit la asalt. Învăţaţi cu mînuirea pompelor, ei cutreieră în echipe satele din preajma bălţilor, dezlănţuind după „raidurile de recunoaştere" ale entomologului, atacul. Furtunul pompelor pulverizează lichidul ţînţarocton pe tavan, în colţuri, pe geamuri, pe mobile şi efectul e miraculos: pe tavan, în colţuri, pe geamuri, pe mobile, rămîn, după evaporarea lichidului, cristale invizibile de nitroxan la fel de primejdioase pentru ţînţari şi muşte, ca de exemplu cianura pentru organismul uman. E cazul să spunem nu „7 muşte dintr-odată", ci milioane de muşte şi ţînţari dintr-o singură lovitură.

Un bărăgan fără friguri. O mămăligă răsturnată din ceaun, fără muşte. Un pat fără purici. Un coteţ fără căpuşi. Iată tot atîtea lucruri de necrezut în ţinuturile unde mai mare peste om era regele, şi mai mare peste rege, ţînţarul...

Dar cu infanteria stropitorilor nu s-au epuizat ostaşii fortăreţei din al cărei stat major face parte entomologul: medicul şef care coordonează lucrările; microscopistul (de obicei o femeie) care cunoaşte „pînă în sînge" populaţia regiunii (fiindcă examinează lamele din toate punctele ţării); conductorul tehnic care asigură deplasarea echipelor : iată pe cei ce formează micile „unităţi" ale oricărei staţii de malarie... Căci în drumurile mele (călătorului îi şade bine cu drumul!)— n-am vizitat-o numai pe aceea din Ţăndărei...

Ceea ce nu intra în previziunile lui Killinger

„Ce semeţ erai odinioară, dragul meu, de n-ai mai fi fost. Şi ce mojic!

...Uită-te, mă, la mine! Baroane!"...

„Mi-a ieşit o floare-n grădină, ca o pasăre roşie rotată, cu miezul de aur. Ai prihănit-o. Ţi-ai pus labele pe ea şi s-a uscat. Mi-a dat spicul în ţarină cît hulubul şi mi l-ai rupt. Mi-ai luat poamele din livadă cu carul şi te-ai dus cu el. Ţi-ai pus pliscul cu zece mii de nări pe stînca izvoarelor mele şi le-ai sorbit din adînc şi le-ai secat. Mocirlă şi bale rămîn după tine în munţi şi secetă galbenă pustie în şes — şi din toate păsările cu graiuri cîntătoare, îmi laşi cîrdurile de ciori"...

Fără să vreau, pamfletul din 1943 al lui Tudor Arghezi îmi sună în urechi. Aşadar aici a stat Baronul von Killinger, gauleiterul Romîniei, cel care a terorizat ani de zile oraşul şi ţara. Aşadar, în vila asta cochetă, umbrită de sălcii, destul de aproape de şoseaua naţională, pentru ca depărtările să nu se simtă, şi totuşi destul de departe de ea pentru ca zgomotele să nu-l tulbure, îşi avea reşedinţa, ca un paianjen în mijlocul plasei în care prinsese ţara întreagă. Aşadar aici, simbolica fără voie a împrejurărilor a creat locul de execuţie al insectelor — staţia de malarie a regiunii Bucureşti!

O mînă de tineri : medicul-şef Marian Smolinschi şi-a terminat studiile în 1948; Dr. Letiţia Vasilescu este în primul an de practică; Andrei Bordeianu, conductorul tehnic, n-a trecut de trei decenii. Toţi la un loc abia depăşesc un secol. Dar munca lor face parte din trecerea de la preistorie la prima pagină contemporană a acestei ţări.

...Ce să-i faci? Asta nu intra în previziunile baronului, cînd îşi lua dimineaţa „patru cafele cu lapte, o halcă de şuncă şi opt prăjituri"...

Şi despre o librărie în plin cîmp

Nu mă credeţi ? N-aveţi decît să mergeţi şi dvs. pînă la capătul autobuzului 0: se opreşte în cîmp, între Otopeni şi Săftica. La cotitură te pomeneşti cu surprindere în faţa uneia din „librăriile noastre" care aprovizionează cu cărţi toate satele din jur, toate vîrstele şi toate gusturile. Cu Andrei Bordeianu, un catalog ambulant al ultimelor noutăţi literare şi artistice, am scotocit rafturile librăriei. Ne rugase medicul-şef să-i cumpărăm, în drum, proaspăt retipărita Odiseea. Venisem însă prea tîrziu. Ieri mai erau două exemplare. Azi se epuizase stocul... Unde continua odiseea Odiseii ? În noul spital din Ciolpani, ridicat din fondurile regionale, dar amenajat prin munca voluntară a personalului sanitar? În vreun cămin cultural sătesc? În biblioteca vreunui învăţător sau medic de plasă? N-am să ştiu niciodată. Dar un lucru ştiu totuşi de pe acum, — şi, de fapt, acesta e principalul: că între spitalul deschis la Ciolpani şi drumul de azi al lui Homer, între fortăreaţa din casa baronului von Killinger şi curba fantasticei nimiciri a ţînţarilor, şi deci a malariei, este o legătură fundamentală. Căci o societate socialistă se caracterizează nu numai prin ceea ce ridică, dar şi prin ceea ce dărîmă, nu numai prin ceea ce construieşte, dar şi prin ceea ce distruge!

Veronica Porumbacu

Pionieri ai ştiinţei romîneşti

De curînd au apărut primele biobibliografii ale savanţilor romini, lucrări ştiinţifice efectuate de Biblioteca Academiei R.P.R. în cadrul planului ei de cercetări. Ideea care a stat la baza acestor biobibliografii a fost aceea de a face cunoscute lucrările originale ale unor savanţi romini care au contribuit în activitatea lor la ridicarea prestigiului ştiinţific al ţării. Au apărut pînă acum biobibliografiile G. Titeica, Traian Lalescu, A. Vlaicu şi D. Emmanuel şi urmează să apară în cel mai scurt timp E. Racoviţă, A. Saligni, Petre Poni, Al. Cihac, etc.

Consiliul ştiinţific al Bibliotecii Academiei R.P.R. şi conducerea Bibliotecii au apreciat că includerea în planul ştiinţific a unor asemenea teme va ajuta la adunarea unor date preţioase care vor putea să constituie eventual materialul de bază pentru o istorie a ştiinţelor. E clar că o istorie a ştiinţelor nu poate fi privită izolat de întreaga dezvoltare economică, politică şi socială a patriei şi că redactarea unor asemenea lucrări va cere eforturile susţinute ale unor colective largi de cercetători. Nu trebuie aşteptat însă pînă se va termina o lucrare de asemenea proporţii, pentru a face cunoscute tinerei generaţii viaţa şi activitatea ştiinţifică a unor străluciţi savanţi romîni. Aş dori să propun scriitorilor noştri, şi acesta este scopul rîndurilor de faţă, să ajute la cunoaşterea tradiţiilor noastre ştiinţifice. Ar fi bine dacă scriitorii noştri ar pătrunde tainele trecutului ştiinţific al patriei noastre. Vor găsi lucruri uimitoare pentru condiţiile istorice în care s-a dezvoltat poporul nostru, oameni cu inimi fierbinţi şi cu cugete îndrăzneţe, înfruntînd vicisitudinile unei existenţe nespus de grele, arzînd pe altarul ştiinţei flacăra propriei lor vieţi. N. Iorga, referindu-se la doctorul Brîndză şi generalizînd parcă soarta tuturor acestor făclieri ai culturii, scria plin de admiraţiune şi de respectuoasă admiraţie: „Încă un om al începuturilor. O, mărelie a acestor începuturi, fără public, fără o mînă de sprijin, fără un cuvînt de recunoaştere, fără măcar siguranţa că opera ce s-a pornit va fi dusă mai departe. Dar ce sfînt lucru ştiind toate acestea, să stărui mai departe pe calea unde se întovărăşesc rînjirile ieftinilor ironii amestecate din cînd în cînd şi cu piatra de praştie a unui copil, cu bolovanul aruncat de un nebun...".

Nu e vorba aici numai de doctorul Brîndză, ci de toţi aceia care în condiţiile vitrege ale unui regim cu mai multă înţelegere pentru nevoile negustorilor şi samsarilor decît pentru cele ale oamenilor de ştiinţă, continuau să muncească neostenit. Pe ultimul lor drum, aceşti gînditori luminaţi erau întotdeauna întovărăşiţi de florile retorice ale unor guvernanţi odioşi, mai dornici cu laudele post-mortem decît cu sprijin în cursul vieţii. Cred că scriitorii noştri vor găsi, studiind documentele privitoare la viaţa acestor oameni şi stîrnind colbul filelor neştiute, preţioase surse de inspiraţie.

Am citit cu emoţie de curînd comunicarea din anul 1900 a doctorului Emil Racoviţă, naturalistul expediţiei antarctice belgiene; am reţinut un pasaj care mi-a plăcut deosebit de mult: „În vîntejul vîntului ce ne stăpîneşa auzul, în viltoarea urgiei îngheţate ce ne muşca trupul, în alba întunecime ce ne lua vederile, ne simţeam aşa de pierduţi şi aşa de singuri, încît speranţa ne părăsea şi numai un singur simţămînt ne susţinea: simţămîntul datoriei. Fusesem trimişi aici ca mandatari ai ştiinţei şi am căutat să ne îndeplinim mandatul pe cît ne-a fost în puteri, oricît au fost de grele momentele prin care am trecut..." *Cuvinte simple, pline de poezia omului care se dăruie. Este bine ca tineretul nostru să cunoască frenezia muncii, a luptei şi devotamentului, care i-a făcut pe aceşti deschizători de drumuri să nu ezite în faţa greutăţilor. Pînă acum s-au ocupat de această problemă în special oamenii de ştiinţă, cercetătorii. S-au adunat unele date, s-au publicat studii, s-au făcut comunicări la Academie, s-a început publicarea biobibliografiilor... Nu este suficient. Trebuie ca scriitorii să-şi dea contribuţia lor la această operă, căci în literatura noastră — care ar putea să facă atît de mult în această direcţie — s-a scris încă foarte puţin despre savanţii noştri... Figuri de savanţi luptători de prestigiul unui V. Babeş, — spre exemplu — pot să concentreze atenţia, să încălzească sufletul şi să pasioneze mintea oricărui minuitor al condeiului... Om de ştiinţă a cărui valoare depăşea cu mult frontierele pămîntului nostru romînesc, colaborator al lui Pasteur şi al prof. Koch, întemeietor al activităţii ştiinţifice medicale la noi, contribuţia lui originală se cifrează la o imensă bibliografie. Glasul acestui savant cu ochii obosiţi de vegheri, a răsunat tare, plin de durerea patriotului, împotriva politicienilor venali pentru nobila şi marea ambiţie de a sluji patria. Lipsit de „adaptabilitate politică" la ordinea burghezo-moşierească, cu aspra îndărătnicie a cugetului curat, de la înălţimea catedrei, el spunea studenţilor în 1919:* „Acest politicianism fiind cauza tuturor relelor, este o datorie patriotică să întrebuinţăm toate mijloacele pentru a-l nimici şi a-l înlocui cu o altă putere care să ne garanteze regenerarea şi progresul". *Era în Babeş o conştiinţă fără frică şi această conştiinţă nu putea să rămînă mută de cîte ori vedea că un adevăr trebuie mărturisit..* „Leacul pelagrei? *spunea el în 1919.* Al acestei boli a mizeriei? Al acestei ruşini naţionale? Vi-l dau eu: împroprietărirea ţăranilor"...

În regimurile trecute nu i s-a iertat sinceritatea. Academicianul Parhon notează în studiul său despre V. Babeş: „Pentru cel care a pus temeliile activităţii ştiinţifice medicale la noi nu s-a putut găsi un locşor unde să-şi continue cercetările după pensionare..."

Ştiinţa din ţara noastră cunoaşte acum o dezvoltare cum niciodată, în trecut, nu a mai cunoscut. Savanţii sînt întovărăşiţi în cercetările lor de grija fără margini a regimului nostru şi de consideraţia plină de un adînc respect a milioanelor de oameni ai muncii care ostenesc cu ei împreună pentru un viitor luminos.

Este necesar ca tînăra generaţie să ştie că acest prezent ştiinţific s-a născut din tot ce avea mai bun şi mai progresist ştiinţa românească, să cunoască figurile savanţilor luptători care au pus la noi temeliile activităţii ştiinţifice. Pe linia acestor preocupări Biblioteca Academiei R.P.R. a scos primele biobibliografii ale savanţilor romîni. Este un început, un început care trebuie continuat şi lărgit, cu contribuţia scriitorilor noştri. Amintirile acestor „oameni ai începuturilor" trebuie să rămîie vie în sufletul poporului pe care l-au iubit, pentru care au creat şi care azi, trezit la viaţă nouă, îi cinsteşte aşa cum niciodată în trecut nu au fost cinstiţi.

Ion Crişan

Oaspeţi ai Uniunii scriitorilor sovietici

Comisia pentru străinătate a Uniunii scriitorilor sovietici a primit ca oaspeţi un mare grup de ziarişti din Republica Democrată Germană, Republica Federală Germană, Suedia şi Elveţia. Printre aceştia se află reprezentanţi ai ziarelor „Neues Deutschland", „Berliner Zeitung", „Wochenpost", „Morgenpost", „Abendpost", „Bundeskoressponden z", „Gazette de Lausanne", „Tribune de Genève", „Expresen", precum şi ai radiodifuziunii vest-germane.

Scriitorul B. Polevoi şi-a exprimat speranţa că reprezentanţii Republicii Democrate Germane şi ai Republicii Federale Germane care se află în jurul unei aceleiaşi mese, vor găsi un limbaj comun în lupta pentru colaborarea popoarelor.

★

Răspunzînd invitaţiei Uniunii scriitorilor sovietici, la Moscova se află în vizită scriitorul australian Walter Kaufmann, autorul cunoscutului roman „Un glas în furtună". Cu acest prilej, la Biblioteca unională de stat de literatură străină a avut loc o întîlnire între Kaufmann şi cititorii sovietici. Numeroşi participanţi — scriitori, bibliotecari, traducători, studenţi — au salutat cu căldură pe oaspete.

Cu prilejul întîlnirii dintre Walter Kaufmann şi cititori, la bibliotecă a fost deschisă o expoziţie de cărţi şi ilustraţii consacrată Australiei. Un stand al expoziţiei este rezervat cărţilor scriitorilor australieni traduse în limba rusă.

Elogiul pămîntului natal

Genul liric patronează — lucru pe care nu ni-l spun manualele dar ni-l repetă neîncetat experienţa milenară a poeziei — nenumărate modalităţi de expresie, specifice fie unui grup de poeţi, fie unei singure personalităţi poetice. A vorbi de o modalitate de expresie lirică la un poet tînăr, aflat la primul său volum de versuri şi, mai ales, a încerca să o defineşti, să-i găseşti coordonatele, înseamnă a-ţi asuma o sarcină dacă nu irealizabilă, oricum plină de riscuri. Eşti ameninţat în permanenţă de a fi dezmînţit de însăşi dezvoltarea personalităţii poetului, care-ţi poate dezvălui, pe neaşteptate, o structură cu totul diferită de aceea pe care te grăbeai s-o anticipezi. În orice caz însă, nu teama de a greşi trebuie să te însoţească în primul rînd, cînd porneşti la analiza trăsăturilor specifice ale liricii unui poet tînăr, ci dorinţa de a desluşi căile cele mai prielnice sporirii succeselor dobîndite de poet.

Pe Toma George Maiorescu, al cărui poem „Întoarcerea în patrie" a apărut recent în volum, încercăm să-l definim ca pe un poet în esenţă sentimental.

Ni s-ar putea aduce obiecţia că lirica presupune, prin definiţie, exprimarea directă a sentimentelor eroului liric în raport cu o anumită realitate obiectivă şi că, deci, numind un poet liric — sentimental, aluneci în tautologii nedorite. Dar un poet sentimental nu este un poet care-şi exprimă în imagini pur şi simplu sentimentele, ci un poet la care sentimentele sînt dominante, se proiectează în primul plan al poeziei, trăiesc în fiecare vers, liber, nevoalat. Poetul nu le sugerează, nu le insinuează, ci le comunică direct, cu ostentaţie chiar. Sentimentul dragostei de patrie — care străbate întregul poem al lui Toma George Maiorescu într-o firească împletire cu acela al dragostei pentru Uniunea Sovietică, — e transmis nemijlocit, spontan:

„Din drumurile-mi lungi,
din depărtare,
mă-ntorc la tine far,
o, scump meleag.
Mi-e dragă-aici
şi-o piatră,
şi-o cărare,
şi fumul alb al caselor mi-e drag.
Pămînt natal!
O, cum te-am mai dorit!
Dar nu-mi pot spune dorul în
cuvinte..."

Există în poemul lui Toma George Maiorescu o permanentizare vădită a dragostei de ţară, într-o asemenea măsură, încît la distanţe imense de pămîntul natal, în ţinuturile minunate ale Uniunii Sovietice, cărora poetul le închină versuri pătrunse de caldă dragoste, revine copleşitoare imaginea patriei iubite. Cerul Ucrainei înalt, „strălucind cu mii de astre" *e comparabil, pentru poet, doar cu cerul patriei (nu cu „cerul natal", cum spune din grabă poetul, care totuşi s-a născut pe pămînt): vapoarele albe care despică valurile canalului Volga-Don se îndreaptă poate spre ţărmurile ţării dragi; însăşi învăţătura la Moscova a avut ca suprem rezultat întărirea dragostei de patrie:*

Da, tomuri mari cu sîrg am cercetat.
Dar mai presus de tot ce e ştiinţă,
Pămînt natal,
din plin,
am învăţat
să te iubim cu-ntreagă-ne fiinţă!

Acest sentiment străbate poemul, cînd calm, cînd impetuos, în toate cazurile însă, comunicativ.

Patriotismul fierbinte al tînărului poet nu se traduce într-o dragoste indefinită pentru o patrie abstractă, ci în dragostea împletită cu mîrare şi admiraţie faţă de noua înfăţişare a ţării, faţă de uluitoarele schimbări pe care socialismul le aduce neîncetat. La întoarcerea în ţară, poetul nu mai recunoaşte locurile altădată familiare, aşăzi transformate în chip uimitor de mîna omului nou. Stîlpii de înaltă tensiune, şoselele asfaltate, tractoarele de pe cîmpuri şi, în sfîrşit, oamenii, toate stîrnesc deopotrivă admiraţia şi dragostea poetului. El comentează liric, emoţionant, tot ceea ce-l impresionează din noua fizionomie a locurilor natale şi a camenilor dragi. De aici şi comunicativitatea largă a sentimentelor poetului, de care pomeneam mai sus.

Cînd se lansează însă în versificarea plată a unor cugetări — de altfel banale, locuri comune — ca în versurile:

...Aşa-i de altfel însăşi fericirea:
ea nu ţi-e dată ci e cucerită.

Sau:

Tăcerile ades pot să te mişte —
(tăcerea uneori e-o lume-ntreagă) *etc. tînărul poet eşuează, nu reuşeşte să emoţioneze sau, cel puţin, să cîştige aderenţa cititorului. La fel cînd rimează dialoguri secăţuite de orice semnificaţie, sau de-a dreptul absurde:*

— Dar unde-i Nicu, „mărele fruntaş"?
— Tu ştii ce-i o pisică?
Ai aflat?
— Nu. Ce?
— Să-ţi spun? Un tigru!
— Aş!
— Un tigru criticat... şi dezumflat..."

Realizat pe mari dimensiuni (deşi pe alocuri cu inegalităţi) poemul lui Toma George Maiorescu e o mărturie de cald patriotism a tînărului poet, şi o realizare artistică valoroasă.

Dumitru Solomon

Viitoarea centrală atomică

Va fi o floare de beton şi fier
şi multele petale de lumină
vor scăpăra în fiece ungher. —
Lumină lină şi lumină plină,
lumină rece şi lumină mare, —
în clorofila limpede din becuri,
în visul meu de pe acum te strecuri.

O! Floarea cu pistilul de uran
cu ne-ntrecută sevă nucleară, —
nou ghiocel de mare primăvară,
minune-a omului contemporan,
nemaivăzută, mare, strălucire
şi paşnic fulger ne-nspăimîntător, —
mă faci să văd mai clar în viitor.

Vei face ca uzinele să deie
idei mai multe şi mai mult oţel,
şi spicul ce sub raze lungi scînteie
mai mult gluten să găzduiască-n el.
Iar corpul omenesc ce te munceşte
mai multă sănătate să cunoască
şi o mişcare mult mai tinerească.

Văd medicii, în alb. Şi văd plugarii
şi electricienii şi sondorii,
privind cum cresc dintru centrală sorii,
rătăcitori, prin urbe şi prin arii, —
Eu văd savanţii surîzînd trufaşi
spre floarea dalbă care se desface
a rod, a voie bună şi a pace.

Salut tu, mare floare viitoare,
şi cu pistil puternic de uran.
Să creşti în ţara ce-n tradiţii are
pe Gruia şi pe Iorgu Iorgovan!
Să văd lumina cum prin spaţ înoată
şi e a păcii flamură şi far, —
unde vitejii au fost traşi pe roată,
daţi în fîntîni, sau coronaţi cu jar.

Mireasma ta se simte doar cu visul,
culoarea ta incandescentă-o ştiu,
la pipăit eşti aspră. Iar înscrisul
într-al nădejdilor dosar ţi-l ţiu.
Am un proiect (dosaru-l ştie bine
iar inima eu mi-o am pus pecete,
de a zbura cu tine în planete).

Şi în planeta Marte te-om planta,
tu, floare de beton şi fier. Tu, floare
ce-n fiecare bec închizi o stea
şi o deschizi apoi, înfloritoare.
Tu stăpîneşti în fire. Numai eu
îţi sînt stăpîn şi grădinar pe lume.
Prin tine eu sînt noul Prometeu,
iar tu, prin mine, naşti şi capeţi nume.

Incandescenţă

Torn în vise fontă şi ciment,
ape — aur alb — zvîcnesc în mîne, —
aridic furnale pe uzine
şi simt bine, şi simt tare bine
că mi-i sufletul incandescent.

Drept aceea dacă sînt artist
caut numai drum spre înălţime,
drum incandescent, spre culmi alpine
căci spre-a viitorului mărime,
sînt, am fost şi-oi fi, un alpinist.

Precum filozoful grec, socot
că e lumea foc, incandescenţă.
Inerţiei nu-i fac reverenţă.
Ostenit, eu nu implor clemenţă.
Eu tot urc, abure, atît cît pot.

Visător, vizionar şi laic,
urc mereu sub grindini de lumini.
Pentru ce vedem şi vieţuim,
pentru tot ce-n ţară e deplin,
inima îmi este arc voltaic.

Iată, m-a-mbătat un nou pastel
cu combaine şi tractoare grele,
cu furnale ce aruncă stele
şi cu viaducte mari şi grele, —
un pastel, sub zodii de oţel.

Făr' să uit al frunzelor foşnit,
cîntecul de paseri sau de flaut, —
eu vuierea sondelor o caut,
clocotul furnalelor îl laud, —
meloman de cîntec înăsprit.

Făr' să uit fineţea de atlaz
a petuniilor puse-n glastre, —
caut pîpăiri ce-s mult mai aspre
roţile din fabricile noastre
cu zimţatul, durul lor obraz.

Simţurile se dublează. Ştim
arderea care transformă viaţa.
Ni-i incandescentă însăşi faţa,
cum e zarea, cum e dimineaţa.

Al. Andriţoiu

Ca trandafirul roşu...

Ca trandafirul s-a deschis în lume
Şi-a înflorit iubirea-mi fără nume.

Ca trandafirul roşu s-a deschis —
Petalele, fărîme sînt de vis.

Şi vînturi trec şi ploile se duc,
Îmi număr anii în cîntări de cuc.

Încerc să scutur visele-petale.
Nu se clintesc şi nu sînt nici mai pale.

Aceleaşi flăcări îndrăzneţe sînt,
Arzînd sub ceruri şi peste pămînt.

Un om trecu nepăsător, tăcut
Şi poate-ntr-adevăr nu le-a văzut.

Dar trandafirul s-a aprins mai tare,
Incendiind în urma lui o zare.

Şi s-a schimbat iubirea mea în cînt,
Din trandafir-nălţat peste pămînt.

Doina Sălăjan

Cronica teatrală

„Citadela sfărîmată" de Horia Lovinescu

— Teatrul Naţional „I. L. Caragiale"-Studio —

După primele reprezentaţii ale „Citadelei sfărîmate" s-a vorbit în cercurile teatrale cu multă insistenţă despre influenţele care se întrevăd printre replici. Unii au legat piesa de repertoriul autorilor nordici ca Ibsen sau Strindberg; cei mai mulţi au amintit numele lui Gorki, care se impunea oricui prin similitudinea temei şi a problematicii. Bineînţeles, o asemenea discuţie nu este lipsită de interes. La un studiu mai amplu al autorului, ca şi la o cercetare ştiinţifică a noii noastre dramaturgii, stabilirea izvoarelor literare, discutarea influenţelor literaturii universale nu pot lipsi. Este aici un cîmp minunat de investigaţii pentru criticul literar, pe care acesta nu trebuie să şi-l refuze fără a-şi supune cercetarea unei limitări artificiale. În legătură cu „Citadela sfărîmată" însă, ceea ce ni se pare remarcabil este puternica legătură a piesei cu tradiţia realistă a literaturii noastre. Autorul a învăţat imens de la Gorki, care a dezbătut cu atîta pasiune în lucrări ca „Micii burghezi", „Duşmanii", „Vassa Jeleznova", „Somov şi alţii", problemele capitale ale „alegerii între bine şi rău" în pragul unei lumi noi care pune pentru întîia oară capăt exploatării omului de către om. Dar învăţînd de la Gorki, autorul „Citadelei" a dat răspuns unei probleme pusă cu deosebită tărie de către Ion Luca Caragiale.

Horia Lovinescu înfăţişează în ultima sa piesă procesul familiei burgheze româneşti, întemeiată pe minciună şi trădare, la jumătatea veacului al XX-lea. Grigore Dragomirescu, şeful „citadelei", este un Rică Venturiano care după ce a obţinut „sufragiul universal" şi-a alcătuit cu ostenelі şi ifose „o mică arhivă de familie". În tinereţea sa, Venturiano a cîştigat aplauzele şi dragostea lui Dumitrache Titircă prin aplombul cu care a postulat că „familia este patria cea mică, precum patria este familia cea mare". La bătrîneţe, Grigore Dragomirescu se încăpăţînează să apere virtuţile de neînfrînt ale familiei burgheze. Dar de astădată el nu stîrneşte numai hohotele de rîs ale publicului, ci şi indignarea propriilor săi copii care încep să înţeleagă că trăiesc într-o închisoare oribilă din care trebuie să evadeze cu orice preţ.

Ajungînd aici, Horia Lovinescu a împletit cu necesitate firul satirei vechii familii care se prăbuşeşte, cu accentele grave ale dramei acelora dintre tineri care neacceptînd „să fie demni de un Dragomirescu" s-au aflat cu tot balastul unei educaţii viciate, la răspîntia hotărîtoare a alegerii între viaţa nouă şi vechile minciuni. Analizînd falimentul lamentabil al „bazei societăţii" burgheze, Horia Lovinescu a urmărit ce se întîmplă cu sfărîmăturile epavei. Tabloul final este dominat de o tăcere plină de înţelesuri, poate „tăcerea de început de leat" de care vorbeşte unul dintre poeţii noştri. „În casa asta parcă s-a ales pămîntul de ape" — spune Emilia Dragomirescu, trăgînd lapidar concluziile dramei.

Horia Lovinescu n-a construit această ciocnire între nou şi vechi, pe tiparul luptei între generaţii, care a alimentat un număr impresionant de piese în anii ce au urmat primului război mondial. Această viziune, simplificînd dintr-odată întregul proces, ar fi întunecat tocmai adevăratul miez al conflictului. În „citadela" familiei Dragomirescu, oamenii se ordonează în raport cu poziţia lor faţă de oameni şi faţă de viaţă. Personajele incapabile să vadă fisu-

MARIA FILOTTI

rile mereu mai ameninţătoare, care anunţă catastrofa „citadelei", sînt abandonate vervei satirice a scriitorului. Acesta le execută într-un ritm susţinut, dezvăluindu-le pînă la capăt, pînă la esenţă, caracterul anacronic. Grigore Dragomirescu se susţine în viaţă consumîndu-şi cu emfază propria-i imbecilitate. Perspectiva sumară asupra vieţii, redusă la cele cîteva coordonate care-i asigură bunăstarea, nu rezistă în nici un fel răsturnărilor sociale care trec nepăsătoare peste „perspicacitatea" sa strategică. Avocat de vorbe goale, cu o carieră strălucită într-o societate care alimenta justiţia cu gogoşi, Dragomirescu se pomeneşte, după eliberare, înspăimîntător de desuet. Pînă la ramolismentul total şi cert, nu mai sînt decît cîţiva paşi, pe care fostul avocat îi parcurge dintr-odată şi fără convulsii sufleteşti. Acestui personaj care fixează puternic în ochii spectatorului imaginea bolii fără de leac, care consumă interior familia burgheză, autorul îi adaugă, pentru a împlini tabloul, figurile acelor vrăjmaşi ai noilor orînduiri care nu se resemnează să lipească cu gingăşie acţibilduri cu iepuraşi. Dacă Marie-Jeanne face „rezistenţă" la Talcioc vorbind englezeşte, bărbatul ei, Costică, fost consilier la Astra romîno-americană, furnizează informaţii agenţiilor străine de spionaj, iar tante Adele urzeşte un plan disperat de fugă peste hotare, nu fără a-şi rezerva timpul necesar afacerilor de speculă şi camătă. Autorul întreprinde cu aceste personaje un joc iscusit de smulgere a măştilor. În primul act, care se petrece în 1942, ele se prezintă cu surîsurile fade ale convenţiilor burgheze, dospind de viaţă bună şi fără griji. Cu cel de al doilea act, măştile încep să dispară. Sub zîmbetul lui tante Adele, descoperim fără greutate cupiditatea animalică, iar dincolo de frazele stilate ale lui Georges Gattescu (cu doi t) întîlnim o pramatie ordinară, tremurînd cu totul dezagreabil în aşteptarea pedepsei ce i se cuvine. Firul satiric al piesei este ţesut cu o dibăcie remarcabilă. Manevrele grupului Adele-Costică se dezumflă din pricină că ele sînt făcute pentru caractere de teapa lor. Cînd Irina îi spune Adelei că s-ar putea ca Dan Pleşa să nu vrea să-şi trădeze poporul în schimbul banilor şi al fericirii personale, mama fostului consilier rămîne stupefiată. Veninoşi şi primejdioşi, duşmanii noilor aşezări sînt dezvăluiţi într-un permanent contratimp cu creşterea trăsăturilor morale înaintate în conştiinţa oamenilor adevăraţi. Realizînd în trăsături vii grupul celor care urăsc regimul democrat-popular, Horia Lovinescu a creat în piesa sa posibilitatea clarificării depline a celorlalţi oameni care populează „citadela sfărîmată". Ca şi în viaţă, personajele celelalte se definesc în raport cu „Dragomireştii veritabili", după poziţia pe care o iau faţă de aceştia.

Caracteristică este în această privinţă evoluţia lui Matei, fiul cel mai mare al avocatului Dragomirescu. Intelectual scîrbit de conformismul burghez, Matei mestecă la nesfîrşit cu disperarea unui eteroman, stupefiantul „evadării în trăirea periculoasă". Spectatorul recunoaşte aci una dintre teoriile ademenitoare ale „filosofilor" care exploatau cu rafinament dorinţa de eliberare a tinerilor intelectuali, sufocaţi în atmosfera lincedă a societăţii burgheze muribunde. Matei refuză funcţii şi onoruri în universitatea burgheză, considerîndu-le zădărnicii. El se lansează cu sinceritate în „propria sa aventură", căutîndu-şi fericirea în lumea ideilor pure. Lucrarea sa despre „funcţia magică a verbului" va fi, cînd o va scrie, un lucru deosebit „pentru puţinii aleşi". Fascinat de aceste idei, care îl cuceresc total, Matei fascinează la rîndul său pe Irina şi pe fratele său Petru, distrugîndu-le, într-o mare măsură, viaţa. Cînd Petru va hotărî să plece pe front ca „să-şi trăiască aventura", Matei va trece grăbit peste problema răspunderii sale. Petru se întoarce de pe front orb şi dezamăgit, Irina este mereu mai nefericită. Matei, călăuzit de un egoism monstruos, nu izbuteşte să vadă în aceste semne falimentul ideilor sale care se opun nefiresc vieţii omului alături de ceilalţi oameni. Autorul are meritul de a fi urmărit cu subtilitate soarta marilor sentimente ale omului, atunci cînd ele sînt puse să vegeteze departe de societate. Dragostea lui Matei pentru Irina se risipeşte ca un blestem în faţa sunetelor triumfale ale unei orînduiri tinere, care cheamă la muncă cretoare. Legătura intimă între fraţi se destramă, făcînd loc disprefului şi scîrbei. Încrederea în propriile forţe se sleieşte pe măsură ce Matei se depărtează de tumultul străzii. Izolat, mereu mai izolat de viaţa societăţii omeneşti, Matei este sărăcit de marile sentimente umane şi redus la instinctul animalic de conservare. Cel care ironiza în primul act pe ţanţoşul Costică, va trece în ultimul act necon-

EMIL BOTTA

diţionat de partea Adelei. Sinuciderea lui Matei consemnează cu tărie minciuna vieţii sale.

Discuţia care s-a purtat în jurul acestui personaj, în unele articole şi cronici, ni se pare a fi izvorît dintr-o viziune simplistă asupra vieţii. Atunci cînd unii cronicari i-au cerut autorului socoteală de ce nu l-a prezentat pe Matei Dragomirescu ca pe un criminal lucid, ei îngustau nepermis drama intelectualilor orbiţi de ofensiva ideologiei burgheze. Horia Lovinescu a intenţionat să dea viaţă scenică unui tip foarte frecvent în anii care au premers ultimului război. Matei Dragomirescu este unul dintre acei intelectuali care, îngreţoşaţi de mizeria morală a burgheziei, au încercat să se salveze, izolîndu-se într-o închipuită poziţie de apărare „împotriva mediocrităţii". Eroarea fundamentală săvîrşită de aceşti oameni, ideea că pot trăi „dincolo de bine şi de rău" i-a dus în cele din urmă în solda burgheziei, pe căi diferite. Eroul din „Citadela sfărîmată" n-a fost un criminal conştient, dar ar fi putut deveni. Alegînd o anume cale pentru a semnala decăderea morală a lui Matei, autorul piesei n-a greşit. Personajul nu putea fi mai odios dacă ar fi tras focuri răsunătoare de revolver în lumina roşie a rampei. Ucigător a două conştiinţe curate, filosofului „funcţiei magice a verbului", nu stîrneşte compătimire, nici compasiune.

În legătură cu cuplul Matei-Irina, se pot ridica alte obiecţii. Ele se precizează la o firească comparaţie cu celălalt cuplu Petru-Ecaterina, conceput de autor într-o lumină cu totul opusă primei perechi. Nu este greu să înţelegem că faţă de vraja care o leagă pe Irina de Matei, dragostea dintre Petru şi tînăra învăţătoare este un simbol luminos al simţămintelor curate şi firesti. Dar această opoziţie nu duce pînă la capăt intenţiile autorului. Spectatorul cunoaşte întreg tumultul pasiunii care-i cuprinde pe Matei şi Irina, iar despre apropierea Ecaterinei de Petru nu înregistrează decît scurte informaţii şi relatări indirecte. Rezultă că, în vreme ce Matei şi Irina îşi dezvăluie o viaţă sufletească amplă, ceilalţi doi — şi mai ales Ecaterina — sînt reduşi la cîteva linii neinsufleţite. Iată de ce caracterul intors şi nefiresc al dragostei dintre Irina şi Matei nu apare distinct. Realizarea deficientă a termenului de comparaţie acordă singurului amor viu din piesă merite care contrazic condamnarea acestui miraj insuflet de... palatul de cristal de dincolo de viaţă şi de moarte.

Cuvinte asemănătoare se pot spune despre evoluţia lui Petru. Realizînd cu mult dramatism în actul doi scenele deşteptării lui Petru şi momentele cumplite ale descoperirii adevărului, autorul n-a izbutit să-l conducă pe erou în mod convingător către poziţia cea mai înaintată. Subliniind abil în efecte scenice, ca acel al alternării cîntecului copiilor cu lamentările lui Matei (actul trei), suflul nou care a pătruns în casă odată cu Ecaterina, autorul n-a insuflaţit îndeajuns personajul învăţătoarei, atît de necesar în conflict.

Nu se poate spune că în piesă nu există nici un erou pozitiv. Deşi nu poartă scurtă de piele sau salopetă, în talorul său cenuşiu purtat cu graţie bătrînească, savanta Dinescu aduce între zidurile învechite ale „citadelei" aerul proaspăt al unei conştiinţe care crede în umanitate. Apropierea „bu-

LUCIA STURDZA BULANDRA

nicii" de elanurile clasei muncitoare se produce firesc, ca o împlinire mult aşteptată a unui vis de o viaţă întreagă. Ceea ce este mai ales cuceritor în acest personaj care intervine salvator în momentele cele mai acute ale conflictului, este încrederea sa în biruinţa forţelor binelui, devotamentul său întreg pentru cauza progresului. Ca şi cum ar lua anume în răspăr temeiurile „luptei între generaţii", Horia Lovinescu a pus în umbra „bunicii" figura nefericită a „mamei". Emilia, fiica savantei, şi-a sacrificat viaţa unor eresuri, resemnată ani şi ani de zile „să nu înţeleagă nimic" din ceea ce se întîmplă în jurul său. Contrastul între mamă şi fiică se realizează aci invers decît în clişeele cunoscute. În final, în vreme ce Emilia îşi contemplă viaţa distrusă, bunica păşeşte voinicesţe alături de cei tineri, cu care discută pasionat, nu numai despre „rata plus-valorii", dar şi despre cele mai intime probleme ale vieţii care începe.

„Citadela sfărîmată" este o biruinţă certă a dramaturgiei noastre contemporane. Judecata familiei burgheze se desfăşoară în lumina intransigenţei oamenilor liberi, constructori ai societăţii socialiste. În ultimul tablou al piesei, după ce „s-a făcut curăţenie", oamenii cinstiţi celebrează bucuria libertăţii de a alege definitiv calea binelui, cunoscînd că aceasta nu se poate face decît într-o luptă strînsă şi dramatică cu forţele răului.

*

Regia spectacolului avea în faţa sa sarcina să realizeze din primele acte atmosfera de nerespirat a „citadelei", urmînd ca apoi, treptat, să sublinieze prăbuşirea care se apropie. Trebuie spus că în această privinţă tov. M. Ghelerter a izbutit într-o mare măsură. Indeosebi, este merituos modul în care a fost obţinută tăcerea din ultimul tablou, subliniindu-se astfel semnificaţia finalului. Se pare că regia şi-a distribuit eforturile mai ales pe planul de satiră al piesei, unde s-au şi realizat cele mai depline creaţii actoriceşti. Rostogolirea avocatului Dragomirescu către decrepitudine a găsit în jocul lui Ion Finteşteanu nuanţe subtile, mai ales în primul act. Actorul şi-a supus gesturile şi glasul acestui proces, reducînd treptat grandiloc venţa vorbirii din primele scene la sunetele răguşite, întrucîtva efeminizate, din final. Maria Filotti a izbutit să dea Adelei împletirea de vicienie şi laşitate, caracteristică unei femei care „la patruzeci de ani conducea cinci magazine". Regia n-a zăgăzuit îndeajuns umorul ostentativ, efectele forţate uneori ale actorilor N. Atanasiu şi A. Alexandrescu-Vrancea. În prezentarea evoluţiei lui Matei Dragomirescu, actorul Emil Botta n-a gradat cu fineţe diferitele etape ale decăderii eroului. Din primul act chiar, Matei apare doborît, chinuit. În scena de dragoste în care Irina îl părăseşte pe Dan, interpretul lui Matei se agită spasmodic. Spectatorul nu simte, nu înţelege în ce constă farmecul acestui creator de miraje. Mult mai bine îşi înţelege personajul Marcela Rusu, care realizează admirabil, în finalul penultimului tablou, un moment de mare emoţie.

Într-un rol foarte dificil a apărut tînărul Matei Gheorghiu, care a evitat, cu o maturitate artistică surprinzătoare, stridenţele şi accentele melodramatice ce-l pîndeau la tot pasul. Regia a neglijat personajul complex al Emiliei, care a evoluat în spectacol de la discreţia cerută de text, la o prezenţă ştearsă, cenuşie. Savanta Dinescu trăieşte uluitor pe scenă, în interpretarea artistei poporului Lucia Sturdza Bulandra. Amestecul tonului aspru cu gesturile mîngîietoare, îmbinarea maturităţii de gîndire cu juvenilitatea interesului pentru viaţă, modulaţiile glasului, zîmbetul fugar, furiile bruşte şi strictefea tabieturilor, toate alcătuiesc în spectacol imaginea acestui geniu bun al familiei, care depăşeşte poate chiar viziunea autorului.

După un prim act, poate prea expozitiv, spectacolul de la Studioul Teatrului Naţional izbuteşte să pună în lumină frumuseţile şi îndemnul la muncă creatoare, pe care ultima piesă a lui Horia Lovinescu îl rosteşte cu hotărîre şi strălucire.

V. Mîndra
Desene de GION

Drumul intelectualității progresiste în țările capitaliste *)

Ca pretutindeni și ca în toate perioadele de mari frămîntări sociale, scriitorii progresiști contemporani ai poporului american sînt purtătorii de cuvînt ai ideilor înaintate, stegarii luptei pentru apărarea libertăților populare împotriva tendințelor de fascizare, a discriminării rasiale și a exploatării.

Opera lui Howard Fast, Albert Maltz, ș.a., înfățișează cu sinceritate abisul care desparte lumea reprezentanților marelui capital de viața oamenilor simpli, măsurînd calea străbătută în sens invers de promotorii imperialismului, de la principiile drepturilor omului, pe care A. Lincoln le considera drept bază a unității, consolidării și progresului S.U.A.

Scriitori-cetățeni, pentru care arta reprezintă nu negarea realității ci oglindirea aspectelor ei esențiale, reprezentanții actualei literaturi progresiste americane au adus pe planul creației artistice, — folosind episodul istoric alături de documentul contemporan — principalele probleme care constituie obiectivele de luptă ale poporului. Dramaturgia realistă a abordat problema rasială (J. Gow — „Rădăcini adînci"), problema înjositoarelor umilinți la care e supus cetățeanul cinstit de către organele F.B.I. și ale „Comisiei de cercetare a realității" (H. Fast — „30 de arginți").

Un aspect tot atît de caracteristic, dar mult mai puțin cunoscut al „modului de viață american", îl constituie desconsiderarea culturii și disprețul pentru omul de știință cinstit.

Romanul lui Mitchel Wilson, intitulat sugestiv „O rază de lumină", înfățișează lupta intelectualului cinstit, a omului de știință pasionat de adevăr, care urmărește a face din cercetările sale, un bun al civilizației și al umanității în genere, împotriva încercărilor marilor întreprinderi capitaliste de a și-l subordona, de a și-l face unealta lor, în scopul de a-și asigura dominația.

Erik Gorin, eroul romanului, este un tînăr fizician care caută să-și deschidă un drum în viață prin labirintul nenumăratelor piedici pe care societatea i le opune la fiecare pas. Sînt prezentate în paginile cărții lui M. Wilson aspecte caracteristice ale vieții în cercuri oficiale americane, alături de zugrăvirea realistă a condițiilor de muncă în universități și laboratoare de cercetări științifice din S.U.A.. Gorin întîlnește în calea sa multiple și variate obstacole, care îi diminuează elanul în muncă și îi primejduiesc rezultatele fructuoaselor sale activități în domeniul cercetărilor atomice. De la indiferența savanților blazați de tipul bătrînului Fosc sau frivolitatea lipsită de conștiință profesională a tînărului profesor Haviland, pînă la ostilitatea cinică a lui Clarck Ryan, dușman al oricărei înnoiri în știință și ipocrit moralist, o atmosferă grea, inexorabilă ca o fatalitate, planează asupra vieții acestor institute de cultură.

Gorin este un spirit realist, pasionat de cercetările sale, frămîntat de situațiile dramatice în care se zbate, incapabil a sezisa de la început viciile societății în mijlocul căreia este nevoit să-și ducă munca. De aceea obiectivele luptei sale sînt inițial limitate. Problema esențială o constituie găsirea mijloacelor de trai — ideal modest în mediul micii burghezii americane — precum și asigurarea continuității în activitatea sa științifică. Dar pentru condițiile de viață ale unui tînăr intelectual cinstit din S.U.A., aceste idealuri simple și firești sînt adevărate probleme de existență, a căror rezolvare apare, dacă nu imposibilă — cel puțin de o îndoielnică și întîrziată perspectivă de viitor.

Asistăm astfel, în paginile romanului, la una din cele mai dramatice probleme de conștiință: oscilația eroului între țelurile omului de știință onest, uman, devotat cercetărilor sale, convins de utilitatea lor pentru progresul omenirii în genere — și dorința de afirmare în viață, care uneori la aici aspectul de parvenire prin grave compromisuri morale.

Dar Gorin nu se oprește la această ultimă soluție. El e dezgustat de manevrele josnice ale unor „oameni de știință" de tipul lui Ryan, bătrînul cinic și rutinar care se opune oricărei idei noi, plin de dușmănie față de tinerii savanți în afirmare dar se simte o vreme atras de perspectiva cîștigului ușor în măsură a-i asigura independența materială. Gorin părăsește pentru un timp laborioasele-i cercetări în domeniul energiei atomice pentru a intra ca tehnician într-o productivă întreprindere metalurgică. Dar în lupta pentru viață el nu va putea înfrînge legile dominante ale economiei bazată pe exploatare dușmană progresului tehnicii și ameliorării condițiilor de viață ale maselor. Invențiile îi sînt cumpărate dar nu-i sînt realizate pentru a nu amenința profitul marii industrii; el însuși e repudiat cu brutalitate de propriu-i patron. Totuși, Gorin găsește în el destulă forță morală pentru a respinge propunerea ce i se face, de a-și pune experiența în serviciul pregătirii unui război atomic. Conștiința că, renunțînd la valul dolarilor pătați de crimă împotriva umanității, a ales acum definitiv calea justă și că a evitat prăbușirea morală definitivă, face din tînărul savant un om nou, care privește cu încredere perspectivele de viitor. In acest final robust, optimist, se concentrează esența concepției autorului, cu toată absența soluției precise, a luptei organizate, și cu toată izolarea în care se desfășoară rezistența eroului împotriva forțelor dușmănoase idealurilor științei și omenirii.

★

Este cert că interesul pe care îl provoacă romanul lui M. Wilson, rezultă în primul rînd din dezvăluirea atmosferei care domină viața universităților americane. Ipocrizia și egoismul consacrate ca reguli de conduită în cercurile conducătoare ale institutelor științifice se îmbină cu ideologia reacționară, cu teama de orice înnoire și, în cel mai bun caz, cu sentimentul de renunțare la luptă, caracteristic stării de oboseală psihică și blazare. Aceasta constituie principala cauză a zbuciumului omului de știință cinstit, care crede cu fermitate în valoarea muncii perseverente, de care sînt legate năzuințele personale și perspectivele progresului uman. Romanul sugerează că Erick Gorin, personajul central al romanului, nu reprezintă un caz izolat în mediul intelectualității americane. Frămîntările sale dramatice sînt mai curînd dovada unor împrejurări tipice.

Meritul deosebit al scriitorului constă în marea putere de selecție a episoadelor caracteristice pentru definirea opoziției între cele două lumi, prin intermediul unei largi galerii de tipuri și al unor situații definitorii. De o parte, reprezentanții unei științe învechite, lipsiți de spirit înnoitor, interesați în păstrarea unor avantaje dobîndite în tinerețe, incapabili de înțelegere și adaptare la noi situații: blazați și sceptici ca Earle Fosc, din sufletul căruia a dispărut orice urmă de încredere în viitor; rutinari incapabili și ipocriți de felul lui Clarck Regan care îmbină ura față de tinerii savanți cu falsa-i rigiditate morală și consideră drept singură voluptate în viața-i fără sens, predilecția ascunsă de a surprinde detalii licențioase din viața familiară a celor din jurul său.

Dacă aceste exemplare umane — adevărate stihii ale trecutului — constituie o lume azi depășită și inevitabil sortită pieirii, există însă o altă categorie de tipuri, care exprimă tendința unor cercuri mult mai active, de a aservi știința unor interese străine de scopurile ei, intereselor militariste și pregătirii războiului atomic. E semnificativă în acest sens observația care o face profesorul Hovilland, unul dintre personajele romanului, că din clipa în care energia atomică devine un bun al industriei particulare, independența cercetărilor științifice și obiectivul lor adevărat sînt iluzorii.

Erick Gorin va înțelege la timp acest fapt semnificativ. Cu cît oameni de afaceri ca Arnie O'Hare sau politicieni de tipul senatorului Holzer își întețesc ofertele pentru a-l atrage în rîndurile organizatorilor trustului energiei atomice pentru război, cu atît conștiința sa se luminează și-l îndreaptă pe linia sigură a rezistenței morale împotriva acestor tendințe.

Există însă în paginile cărții multiple aspecte ale acțiunii omului de știință independent, corect și pasionat de adevăr, în lupta cu vitregia condițiilor de viață pe care i le oferă statul capitalist. Umilințele pe care le îndură Erick Gorin de la conducerea întreprinderii unde e angajat cînd încearcă să-și valorifice drepturile asupra invenției sale — destinată a îngroșa depozitul de vechituri al fabricii — ca și dușmănia pe care o întîlnește în lumea științifică, sînt redate cu accente de o rară sinceritate, în trăsături sobre, concludente și realiste. Desigur, Gorin întîlnește și oameni de știință dezinteresați, simpli cercetători și tineri savanți de tipul lui Mory Carter, Trascher sau Fabermacher; acel Hugo Fabermacher, excepțională figură, de o rară precocitate științifică, atît de pur și delicat în toată ființa sa — victimă a nazismului, și sortit a-și pune capăt zilelor în America. Aceștia constituie mediul viabil, în care eroul găsește un sprijin ideilor și conduitei sale, dar care din nefericire e continuu supus celor mai neprevăzute lovituri.

Cartea lui M. Wilson nu este însă numai un roman social. In paginile sale se desfășoară acțiunea și pe planul intim familiar, al unei iubiri de o mare intensitate și de o adîncă înțelegere a psihicului uman. Tînăr asistent, fără avere și situație, Erick Gorin descoperă ființa care-i va deveni confident și sprijin moral în cele mai grele momente ale existenței. Pentru el, Savina nu e numai obiectul iubirii, soția și femeia preferată, ci însuși suportul vieții sale. In zbuciumul continuu al carierei, în oscilațiile atitudinii, în alunecările de la linia unei morale neabătute, calmul femeii readuce echilibrul — o clipă zdruncinat — al familiei.

Romanul „O rază de lumină", precedat de un sintetic și edificator tablou al culturii în S.U.A., datorit acad. M. Ralea, e un document realist al vieții contemporane din Statele Unite, o operă de o autentică valoare artistică.

Mircea Mancaș

*) *Mitchel Wilson: O rază de lumină. ESPLA, 1955.*

Despre soarta tristă a scriitorului danez

Mi s-a făcut cinstea de a fi rugat să povestesc cîte ceva despre situația scriitorului danez. Mulțumind pentru această cinste, voi încerca să spun cîteva lucruri asupra acestei probleme spinoase, care dă multă bătaie de cap majorității scriitorilor și editorilor danezi ce muncesc cu rîvnă.

Mai intii socot nimerit să precizez că sînt foarte invidios pe colegii mei romîni, pe care i-am întîlnit pînă în prezent. Ei au acel bun, după care jinduiește scriitorul din Danemarca: liniștea necesară muncii lor. Liniște pentru a se putea concentra asupra sarcinilor ce le revin, pentru a putea rezolva în mod conștiincios aceste sarcini, pentru a putea astfel să-și valorifice cît mai mult talentul mai mare sau mai mic cu care sînt înzestrați. La noi lucrurile stau tocmai invers. La noi e la modă scriitorul superficial, care nu depune altă străduință decît aceea de a cîștiga bani, prin scrieri umoristice, sărace în vitamine și care-l fac să devină din ce în ce mai superficial.

Pe acești scriitori, patronii lor îi răsfață. La dispoziția lor stă o aparatură costisitoare de răspîndire a cărților și de propagandă. Există, fără îndoială, și altfel de scriitori și este încurajator faptul că statisticile arată că numai cărțile bune rezistă trecerii timpului. Insă această trecere a timpului durează uneori atît de mult, încît abia copiii și nepoții scriitorului vor putea să recolteze roadele trudei lui. Scriitorul însă moare sărac.

Danezul care se apucă să scrie, fie un roman, fie o piesă sau altă operă mai mare, prin însuși acest fapt el e unul din cei mai mari filantropi față de țara sa, mai bine zis el devine creditor al țării sale.

Ascultați cum se petrec lucrurile:

Scriitorul își scrie cartea sa.

El prestează o muncă de o jumătate de an, un an sau poate chiar mai mulți ani și aceasta el o face cu totul pe socoteala și riscul său personal! Problema modului de a trăi, mijloacelor de trai pentru dînsul și pentru familia lui, în timp ce el lucrează, aceasta e o problemă pe care scriitorul trebuie s-o rezolve singur. Cazurile în care editorul îl sprijină pe scriitor în activitatea sa de producere a cărților sînt foarte rare.

Dar și editorul este supus, în activitatea sa, condițiilor economice ale ocupației sale. El este silit să privească orice operă literară ca pe o marfă. El poate fi și un om educat și cult, un iubitor de literatură, el poate prețui, dintre cărțile editate de el, tocmai pe acelea mai de valoare, chiar dacă se vînd mai prost; în sinea lui el poate să nu aibă, cinstit și deschis vorbind, decît dispreț pentru marfa proastă de pe urma căreia însă el cîștigă cei mai mulți bani. Totuși interesele lui de afaceri îl silesc să privească un manuscris așa cum ar privi o partidă de săpun sau de mezeluri.

Concurența este aprigă și, împreună cu scriitorul, editorul suportă povara finanțării. Uneori el trebuie să întrebuințeze într-atît disponibilitățile lui bănești, încît în mod automat aceasta se răsfrînge asupra verigii celei mai slabe, din punct de vedere economic, a lanțului de interesați în procesul de creare și de vînzare a cărții. Această verigă este scriitorul. Scriitorul este acela care trebuie să aștepte cel mai mult pentru a-și vedea munca plătită și aceasta, în cel mai fericit caz, cînd plata se face.

Editurile sînt adesea expuse crizelor. In ultimii 3—4 ani la noi multe edituri au dispărut, iar altele au fost înghițite de interesele capitalurilor reacționare. Editura noastră cea mai mare — nu numai din Danemarca, dar din toată Scandinavia — a fost expusă la zguduiri puternice. Acțiunile ei au devenit obiect de speculațiune; majoritatea lor au încăput pe mîna unor speculanți care nu aveau nici un fel de contingențe profesionale cu literatura și tipărirea de cărți. Această editură este în prezent condusă de către o direcțiune alcătuită din trei persoane din care numai una se îndeletnicește cu scrisul, dar și aceasta e un mînuitor al scrisului aflat în slujba unui curent literar steril și obscurantist. O altă mare editură, care a editat în trecut una din cele mai bune enciclopedii ale noastre, a dat faliment și a fost preluată de o tipografie mare de reviste săptămînale, care, între altele, tipărește ediția daneză a revistei lunare americane de proastă reputație „Det Bedste", un for plin de ură și antidemocratic, din păcate foarte răspîndit, al marii finanțe din S.U.A.; o a treia mare editură a fost cu totul lichidată; a patra a fost preluată de o bancă importantă și am putea să dăm încă multe exemple de acest fel.

Soarta scriitorilor danezi este aceea de a fi siliți să lucreze sub semnul dificultăților de ordin economic. Ei nu-și pot permite să folosească prea mult din timpul lor disponibil pentru creații literare. Activitatea lor de creație trebuie să se împrăștie atît de mult, încît devine o muncă suplimentară și accidentală, pe care ei trebuie s-o îndeplinească în timpul liber, de multe ori în pofida vieții lor familiale și, evident, în paguba calității operei.

După ce și-a scris cartea — muncă de măcar un an de zile — manuscrisul scriitorului se plimbă pe la editori. Trebuie timp îndelungat, uneori poate chiar cîțiva ani, pînă ce manuscrisul își găsește editorul. In timpul acesta, autorul își petrece timpul în așteptare și în mari emoții, stînd la pîndă lîngă cutia de scrisori, dacă nu cumva poșta îi va aduce mult așteptata veste că un editor sau altul i-a găsit opera demnă de a fi tipărită. Să nu ne mai ocupăm de acei care nu și-au văzut manuscrisele tipărite; aceștia au pierdut la loterie — căci această fază a procesului este ceva în genul unei loterii. Să ne ocupăm de unul mai norocos, care și-a cîștigat un editor — la loterie. Ca să nu ne întristăm prea mult, să ne ocupăm deci de unul mai norocos. Să zicem că a cîștigat un editor bun, prietenos și priceput. El va scoate cartea în condițiile prevăzute de contractul-tip. Acest contract este aproape acceptabil. In el se stabilește că scriitorul are dreptul să încaseze 15% din prețul de vînzare a cărții, ca onorar la fiecare exemplar vîndut, — deci nu pentru fiecare exemplar tipărit.

Independent de faptul că vînzarea cărții este mai mare sau mai mică, trebuie totuși să se asigure scriitorului un acont care, de regulă, se plătește în două rate, prima rată la semnarea contractului, iar a doua la punerea în circulație a cărții, care nu trebuie să fie amînată mai mult timp decît un an.

Inainte de a lămuri cît de mare este avansul, voi da un termen de comparație. O femeie de serviciu cîștigă 7000 coroane pe an, bani din care abia poate să trăiască. Scriitorului i se garantează, pentru o muncă de un an de zile, o sumă ce variază între 1500—3000 de coroane. Dacă el este cunoscut, dacă și pînă atunci cărțile sale s-au vîndut bine, și dacă se presupune că și cartea sa nouă o să aibă aceeași bună vînzare, el se va putea bucura de o situație mai privilegiată.

Cartea apare. Să presupunem că se vinde repede căci e vorba aci de cazurile cele mai fericite. Nu voi intra în amănuntele modului de a face socotelile bănești, dar vă pot spune că în anumite împrejurări, care nu sînt excepționale, scriitorul poate risca să fie nevoit să aștepte încă un an și jumătate pînă la primirea drepturilor sale bănești următoare. In mod teoretic, deci, se poate întîmpla ca el să fie silit să aștepte pînă în anul 1960 spre a primi restul de bani pentru munca prestată anul acesta. Oricum ar fi editorul, scriitorul rămîne creditor și în fapt un Mecena al editorului. Acesta este un gînd înălțător care poate să umfle de emoție pieptul unui scriitor danez. Gîndiți-vă că eu, mic scriitor, împrumut editorului meu un capital sub formă de ore de muncă! Totuși, oricît m-ar încălzi gîndul că sînt un Mecena, aș prefera totuși să fiu scriitor în Romînia!

Aș vrea acum să spun cîteva cuvinte despre alte întîmplări în legătură cu soarta literaturii și a scriitorului în țara mea.

Văd în fața ochilor o copertă de carte daneză obișnuită, într-o fotografie gigantă, în cinci culori, o adevărată podoabă. O copertă daneză obișnuită nu are deloc un caracter danez, ci unul american, căci editorul danez crede că aceasta e ceea ce ne trebuie acum, în condițiile de concurență aprigă. Pe aceste coperte, aproape întotdeauna nu vor apare decît femei opulente, colorate picant și în costume sumare. Cuprinsul cărții este lucru secundar. Numai să apară o femeie pe copertă și cartea trebuie să meargă strună!

Eu, personal, sînt un admirator fierbinte al frumuseții feminine, și n-am absolut nimica împotrivă dacă văd pe o copertă de carte o femeie, numai să aibă ce căuta acolo. Pot să admir însă și alte lucruri. Cei mai mulți editori danezi nu mă cred. Judecînd după copertă, ai putea cu ușurință să cazi în eroarea de a presupune că librarii noștri trăiesc de preferință din vînzarea literaturii pornografice. Lucrurile nu stau deloc așa. Acela care apreciază cărțile și le cumpără, judecînd după copertă, va fi în nouă cazuri din zece foarte dezamăgit și va cere banii înapoi, ceea ce de fapt se întîmplă destul de des. Bineînțeles că sîntem alimentați și cu cărți americănești, cu crime și probleme sexuale, dar în ceea ce privește literatura noastră proprie, lucrurile nu stau totuși chiar atît de rău cum ar putea da de bănuit copertile.

Insă din cauza unei întregi serii de împrejurări, în literatura daneză contemporană sînt multe scrieri deloc înălțătoare.

Cu privire la condițiile de viață ale scriitorilor, știu că aici în R.P.R. situația a fost în trecut încă și mai proastă ca la noi, și că scriitorii cinstiți de aci au suferit o asuprire încă și mai brutală ca aceea de la noi, unde violența fizică nu este întrebuințată. La noi, cuvîntul — în mod formal — e declarat liber; în realitate este cît se poate de îngrădit. Trebuie să ai bani ca să poți deschide gura, sau să te mulțumești să cînți frumos și plin de voioșie despre păsărele și floricele, ori despre așa numitele „timpuri bune de altădată" cînd cei bogați erau peste seamă de generoși, iar cei săraci erau cît se poate de liniștiți și nu se ocupau cu organizarea sindicatelor!

Cu toate aceste condiții literatura noastră se îmbogățește în fiece an cu opere cu care, pe drept cuvînt, ne putem mîndri. Scriitorii duc o luptă activă împotriva tendinței care vrea, cu ajutorul marelui capital, să prostitueze, să dilueze și să domesticească literatura noastră. Dacă lucrurile n-ar fi stat așa, aș fi tăcut, n-aș mai fi vorbit desre situația țării mele.

In fața scriitorului danez stă următoarea ispită: dacă el încetează de a mai scrie adevăruri neplăcute pentru anumite cercuri, numaidecît el are posibilitatea să trăiască din scris. Adică, dacă scrie ceva care spune cititorului că nu face să se gîndească prea mult, ci să se lase în visare și să-și omoare timpul cu o galerie de țărani bine pieptănați, ca la expoziție, de criminali sexuali perverși și de femei necinstite.

In Danemarca, atunci cînd vrem să arătăm că un lucru este deosebit de monoton spunem: „ouă preparate în 25 de feluri" (citat dintr-un capitol al unei cărți de bucătărie). Apar la noi destule cărți pline de „erotică preparată în 25 de moduri diferite", sau de „brutalitate în 25 diverse moduri". Acestui fel de literatură i se zice oficial literatură distractivă—nimeni nu știe însă de ce. Ea se întinde ca o masă unsuroasă peste revistele săptămînale, caută să se infiltreze în poporul doritor de a citi, idealuri găunoase care zăpăcesc felul său simplu și rezonabil de a privi viața. Această literatură are partea ei de vină pentru faptul că fetele tinere cred că un automobil de lux este scopul suprem al vieții, pentru faptul că tinerii devin vînători de cariere și prețuiesc pe semenii lor după conturile lor la bancă. De dragul profiturilor materiale, sînt vîrîte pe gît cititorilor, anual, fluvii de maculatură. Un exemplu grăitor pentru poziția producătorilor de astfel de literatură este următorul: unul din cei mai mari editori ai noștri, într-o discuție avută acum cîțiva ani despre felul cum trebuie tradusă o carte umoristică, spunea următoarele, pe care le reproduc din memorie: „Pentru a traduce o carte umoristică nu-i nevoie decît de croitorese literare (sic!), care vor să cîștige un ban în plus".

In Danemarca ceea ce condiționează soarta unei cărți pe piață este nu atît valoarea conținutului ei, cît un joc al împrejurărilor. O carte valoroasă poate uneori să se bucure de succes de librărie, dar aceasta este pur și simplu o chestie de noroc. Metodele noastre de reclamă grosolană nu scot în relief cartea interesantă, gîndurile și sentimentele omenești cuprinse într-o carte, ci partea „agreabilă", adică senzațională.

Este un lucru lesne de înțeles că scriitorii, ca și ceilalți artiști, simt nevoia și au ambiția de-a scrie ceea ce le stă pe inimă. (Excepțiunile sînt reprezentate de acei care scriu cu cinism orice, numai să iasă parale). Insă toate aceste împrejurări despre care am povestit au influența lor asupra conținutului cărților, asupra orientării multor scriitori.

Sînt unii scriitori care, deși cinstiți și dornici de a scrie în cărțile lor adevărul, sînt împinși totuși, din cauza condițiilor materiale, la compromisuri cu acele forțe pe care ei ar fi preferat să le combată. Ei sînt constrînși să creadă că nu are nici un rost de-a te ridica împotriva acestor forțe. Așa stînd lucrurile, ei își scriu adevărurile lor cu corectări și modificări, se pretează la ștersături și la violentarea manuscriselor lor. Acolo unde ei se pregătiseră pentru aprinderea unui foc mondial nu se aprinde decît un idilic foc de tabără.

Alții sînt mai dîrzi. Ei vor să spună ceea ce au de spus. Dacă ei nu se situează deschis de partea forțelor progresiste, ei aleg o cale ocolită, făcînd apel la toată inventivitatea de care sînt capabili și ajung să spună, în mod indirect, ceea ce aveau de spus. Sînt mai ales autorii de lucrări cu caracter satiric. Ei transformă cu îndemînare propoziția principală într-o nevinovată propoziție secundară, cu credința că cititorul va găsi singur sensul care trebuie să reiasă. Rareori se întîmplă ca cititorul să nu înțeleagă și să nu se bucure. Danezii au un simț înnăscut al umorului și înțeleg vorbele rostite chiar pe jumătate. Dar faptul acesta de a nu te putea exprima niciodată în mod direct, de a trebui să mergi pe căi ocolite, de a te strecura pe lîngă o cenzură invizibilă — care nu este consfințită în nici o lege — faptul că ești nevoit să apari ca un scamator și bufon, ar putea distra pe cititor, însă cu timpul devine o apăsare sufletească pentru respectivii scriitori. Ei se gîndesc cu neliniște, că soarta lor ar putea fi mereu aceea de-a vorbi în șarade, arborînd o mască, și trăiesc cu teama că ei nu se vor mai recunoaște în ziua în care vor putea lepăda masca, pentru ca să redevină ei înșiși.

Un alt grup de scriitori, unii chiar din cei mai de seamă, suferă de îndoieli și temeri ascunse, de care poate nici ei înșiși nu-și dau bine seama, dar care le tulbură somnul. Și ei au făcut concesii literaturii senzaționalului pur, pentru a-și cîștiga pîinea zilnică. Ei simt și suferă de acea răpire a libertății, care domnește peste tot și pe care nu o pot totuși identifica. Ei nu se bucură nici de libertatea interioară, nici de cea exterioară. Este interesant faptul că discuția privitoare la definirea noțiunii de libertate îi preocupă în mod special. Dar, fie că sînt conștienți sau nu de situația lor, ei se străduiesc să lupte împotriva fricii, pentru a-și elibera conștiințele prizoniere.

Aceștia, mai mult ca oricare alții, au nevoie de un ajutor plin de simpatie. Minții lor dezorientate îi trebuie o stea. Dar cine să le-o arate? Aceia care sînt înrudiți cu casa de bani? Sau aceia care sînt înrudiți sufletește cu marii luptători pentru libertate?

Literatura noastră cea mai puternică, cea mai cinstită, incisivă și combativă este desigur cea fățiș revoluționară. Este literatura boicotată în mod consecvent de ziariștii de la ziarele burgheze, de librarii care dețin monopolul vînzării cărților. Această literatură de autentică opoziție, literatura scriitorilor socialiști, are de înfruntat cele mai mari dificultăți. Și ea trebuie să iasă pe piață ca să-și afle clientela. Dar cu toate că din cauza greutăților ce li se pun în cale, vînzarea cărților lor e modestă, totuși numărul cititorilor este destul de mare. Lucrul e dovedit de statisticile bibliotecilor de împrumut.

Impotriva corului de pamfletari gălăgioși se ridică vocea pătrunzătoare a scriitorilor și criticilor iubitori de progres. Literatura noastră contemporană este bogată în astfel de voci. Ele se adaugă vocilor noii literaturi care înflorește în atîtea țări. Pînă în prezent noi nu cunoaștem prea mult din literatura atît de bogată a Romîniei Populare, însă prietenii danezi ai R.P.R. se gîndesc cu dragoste și încredere la ea și am văzut că aci, la dumneavoastră, răsună voci care vor trebui să fie auzite de poporul danez.

Ele își vor croi mai devreme sau mai tîrziu drum pînă la noi, căci, vorbind împreună, vom putea învăța a vorbi mai bine și numai vorbind cu acei care au ceva de spus, vom învăța a spune adevărul.

Georgjedde

București, septembrie 1955

Oaspeți străini în țară

ALFERI CAPPELLINI — pictor-Italia

GLYN EVANS — secretarul Asociației Anglia-Romînia

ANIE GUARDIA — secretara Asociației Franța-Romînia

Desene de ROSS

Marginalii și polemici

Cîteva păreri despre originalitate

In „Viața romînească" nr. 5 a apărut un interesant articol „In legătură cu problema originalității literare", semnat de Ov. S. Crohmălniceanu. El are meritul, printre altele, de a afirma în mod clar cîteva idei de teorie literară, pe care unii critici sau scriitori sînt uneori tentați să le uite, cu tot caracterul elementar al acestora. Totuși, în ciuda meritelor articolului, graba l-a făcut pe autor să argumenteze în mod discutabil cîteva din ideile sale.

Astfel, de pildă, spre a dovedi că „se păstrează... posibilitatea ca artistul să sublinieze, să îngroașe, să scoată mai mult în relief unul sau altul din elementele care compun multiplicitatea faptului viu, particular", autorul arată cum în tratarea aceleași teme, răscoalele din 1907, Rebreanu în „Răscoala", Petru Dumitriu în „Bijuterii de familie" și Zaharia Stancu în „Desculț", se caracterizează primul ca atent în a „pătrunde în cele mai intime resorturi ale vieții colective", al doilea prin preocupări etice, iar Zaharia Stancu, „are meritul de a lumina mai puternic semnificația răscoalei ca experiență social-istorică excepțională, ca moment de neșters în viața țărănimii". E just observat, dar prost gîndit metodologic. Intr-o critică ce se vrea științifică, punerea pe același plan a celor trei co- notații sus arătate, e ca și cum am face deosebirea între trei plante spunînd că prima e înaltă, a doua în plină floare, iar a treia o criptogamă. Sînt juste toate cele trei observații, dar nu pot fi subsumate unui gen proxim, cum se spune în cărțile de logică. Dezinvoltura logică a autorului face astfel să șchioapete argumentația deși bazată pe observații judicioase. In general, articolul insistînd asupra ideii că „nu citim numai cărți, ci și autori", alunecă spre o preocupare exagerată cu personalitatea individuală a autorilor, ceea ce aruncă umbră asupra caracterului realist și veridic al operelor lor.

Cu aceeași discutabilă metodă logică autorul asociază „Roșu și negru", „Livada cu vișini" și „Pe Donul liniștit" spre a afirma că sînt imagini complexe ale vieții din epoca dată. Ar fi fost mai de dorit să insiste asupra unor romane ca „Roșu și

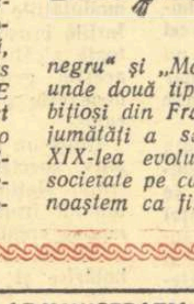

negru" și „Moș Goriot", unde două tipuri de ambițioși din Franța primei jumătăți a secolului al XIX-lea evoluează într-o societate pe care o recunoaștem ca fiind aceeași și într-una din cărți și în cealaltă. Dificultățile logico-metodologice ale autorului ar fi aici mai mici și forța de convingere a argumentelor sale ceva mai mare.

Dezinvoltura istorică e tot atît de puțin recomandabilă ca aceea logică. Spre sfîrșitul articolului, se vorbește de „formidabilul pamflet contemporan al lui Dante". Dacă e vorba despre „De monarhia", ea este un tratat de politică; dacă este vorba de „Vita nuova", ea nu este de loc un pamflet. Cît despre a reduce „Divina Commedia" la un pamflet, oricît de formidabil ar fi el, și fără a subaprecia valoarea literară a pamfletului în genere, e cel puțin nedrept, cînd socotim că nu există decît puține opere în literatura mondială, în care să fie cuprinse în așa măsură filozofia și etica unei epoci ca în marele poem al lui Dante. Filozofia lui Toma din Aquino, și a unei bune părți a scolasticei este scheletul de idei pe care se sprijină poemul lui Dante.

A nu cita, așa cum s-a făcut multă vreme de către cititorii obișnuiți, decît „Infernul", înseamnă a ignora două treimi, adică 66 de cînturi din cele 100 ale „Divinei Comedii". Și „religia dragostei" de care vorbește autorul articolului ca fiind una din bazele concepțiilor Renașterii, s-a hrănit cel puțin tot atît de mult din apariția Beatricei în „Paradis" ca și din figura Laurei.

Aceste modeste note nu sînt menite decît ca să contribuie la o mai severă ținută intelectuală în valoroasele contribuții critice ale lui Ov. S. Crohmălniceanu.

Șt. Grigorie

Ce crede Al. Popovici?

Intr-unul din ultimele numere ale „Gazetei literare", pe pagina a 4-a s-a publicat o notă despre volumul meu de schițe „Asta-i Petruț". Am citit nota pe nerăsuflate. Cu asta n-am izbutit nici o performanță. Cele cîteva rînduri nici nu-ți lăsau vreme să respiri. Am mai citit-o odată și încăodată... Totuși era o performanță. Niciodată n-aș fi crezut că se pot scrie atîtea vorbe aspre pe un spațiu atît de restrîns! Peste întreaga carte se așeza un NU, imens și categoric, a cărui „strălucire" nu era „întunecată" de nici un da, cît de microscopic... Eram nedumerit. Nu înțelegeam ce a urmărit autorul prin publicarea acestei note. Să mă ajute?... Greu de crezut...

Nu vreau să fiu înțeles greșit. Departe de mine gîndul de a crede că am scris o carte fără greșeli. Sînt încredințat că are multe scăderi, inerente oricărui început. Sînt chiar dornic și nerăbdător să le aflu, pentru că, mă văd nevoit s-o spun, din nota publicată n-am izbutit să înțeleg care sînt lipsurile cărții.

In notă se fac o seamă de afirmații: „Asta-i Petruț", face parte dintre lucrările „alcătuite fără exigență artistică superficial și mai ales fără... haz", sau „pățaniile lui Petruț nu au nici forță generalizatoare și nici putere educativă"; mai departe se spune că „morala este plicticoasă, impusă și supărătoare". Și... atît...!

Mă întreb ce concluzii pot trage eu, autorul cărții, din învinuirile care mi se aduc? După umilele mele cunoștințe în materie de critică știu că orice afirmație trebuie clădită pe o bază de argumente, altfel puterea ei de convingere este nulă.

Totuși autorul notei aduce și argumente în sprijinul altor susțineri ale sale. Așa, de pildă, după ce găsește că „uneori hazul scontat frizează absurdul", exemplifică prin rezumarea unei schițe.

Eu nu cunosc măsura în care Al. Popovici a urmărit jocurile copiilor. Și mai ales nu știu dacă l-au preocupat vreodată asemenea probleme. Altfel poate nu i s-ar fi părut așa de „absurd" ca doi copii să joace șah și să considere tabla cu pătrate un cîmp de bătălie, iar ei să-și închipuie că sînt comandanți de oști. Unul era „Flacăra", iar celălalt, Alexandru Macedon.

Țin să subliniez că schița mi-a fost sugerată de o întîmplare reală. Doi copii jucau șah. E drept că nu-și împrumutaseră numele nici unui general. Unul era „Flacăra" iar altul „Dinamo". Tocmai echipele lor favorite de

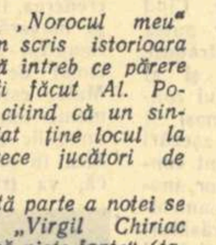

fotbal... „Norocul meu" că n-am scris istorioara așa. Mă întreb ce părere și-ar fi făcut Al. Popovici, citind că un singur băiat ține locul la unsprezece jucători de fotbal?

In altă parte a notei se spune: „Virgil Chiriac relatează niște fapte" (tare aș fi curios să aflu dacă s-a scris vreodată o carte, în care să se relateze altceva decît fapte!) După care se rezumă, în cuprinsul unei fraze, nici mai mult nici mai puțin decît patru schițe! (Urmînd același procedeu s-ar putea spune: un băiat iubea o fată = Romeo și Julieta). Chiar mie, care le-am scris, mi-a fost greu să ghicesc despre ce anume povestire era vorba...

Acum vreau să ridic o problemă care m-a preocupat îndelung. Se afirmă în notă că vocabularul întrebuințat de-a lungul cărții ar fi sărac. Cartea a fost scrisă la persoana întîia. Povestitorul este un copil de zece ani. E bine de știut: se pot pune în gura unui copil, la vîrsta arătată, cuvinte pe care dînsul nu le rostește în mod obișnuit? Eu unul am socotit că da, cu condiția să fie respectată o anumită măsură. Iată de ce am căutat să întrebuințez o vorbire cît mai apropiată de cea a copilului care povestește. S-ar putea să fi greșit. Sînt gata să-mi apropii gînduri mai înțelepte care pot să deslușească mai bine respectiva problemă.

Nu pot să închei fără să spun că în vara acestui an, am petrecut două săptămîni la munte într-o tabără de pionieri. In una dintre după amiezi le-am citit copiilor cîteva schițe din cartea mea...

La veselia pe care le-au provocat o întîmplările lui Petruț și la dragostea cu care m-au înconjurat după lectură, m-am gîndit cînd am aflat de nota lui Al. Popovici, că, de fapt, cartea e lipsită de...haz.

De altfel, părerile asupra umorului sînt împărțite. Se pare că Al. Popovici își are punctul său de vedere. Ca să-l cunosc mai bine, i-am citit o poezie „veselă" publicată într-unul din numerele trecute ale programului Pronosport. E vorba despre poezia care a format subiectul unei alte note din „Gazeta literară" și în care autorul își exprimă dorința de a cîștiga și dînsul un premiu „ca cel din Calafat"...

Isprăvind lectura „poeziei", am răsuflat ușurat. Bine că Al. Popovici găsește povestirile mele lipsite de haz...

Virgil Chiriac

Redactor-șef: Zaharia Stancu. Colegiul redacțional: Mihai Beniuc, Marcel Breslașu, Eusebiu Camilar, Paul Georgescu (redactor-șef adjunct), Alexandru Jar, Eugen Jebeleanu, George Macovescu, Ion Mihăileanu (redactor-șef adjunct), Veronica Porumbacu (redactor-șef adjunct), Cicerone Theodorescu, Ion Vitner.

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA: București —Bdul Ana Ipătescu 15. Telefon: Redacția 2.74.26; 1.50.17. Administrația 1.17.92. ABONAMENTE: 3 luni 6,50 lei; 6 luni 13 lei; 1 an 26 lei. Tiparul Intreprinderea poligrafică nr. 2, str. Brezoianu 23—25,

PROLETARI DIN TOATE ȚĂRILE, UNIȚI-VĂ!

GAZETA LITERARĂ

Anul II, nr. 40 (82)-Joi 6 octombrie 1955 | ORGAN SĂPTĂMÎNAL AL UNIUNII SCRIITORILOR DIN R.P.R. | 6 pagini 50 bani

SUB STEAGUL PARTIDULUI

Zilele acestea, poporul nostru a primit o veste care a stîrnit entuziasm. Scriitorii, alături de întregul popor muncitor, au citit cu bucurie măsurile politico-organizatorice, luate de plenara C.C. al Partidului Muncitoresc Romîn, și anume alegerea în unanimitate a tov. Gh. Gheorghiu-Dej ca prim secretar al C.C. al P.M.R., a tov. I Chișinevschi, ca secretar al C.C. al P.M.R., precum și alegerea de către Consiliul Central al Sindicatelor a tov. Gh. Apostol în funcția de președinte al Consiliului Central al Sindicatelor. De asemenea, plenara C.C. a hotărît convocarea la 23 decembrie a celui de al doilea Congres al Partidului Muncitoresc Romîn, congres care constituie un eveniment istoric în viața partidului și a poporului nostru.

Însuflețirea cu care comunicatul plenarei a fost primit în întreaga țară constituie încă o manifestare a unității de nezdruncinat dintre partid, guvern și popor. Această unitate este temelia statului nostru democrat-popular și pe această solidă temelie se clădește socialismul în țara noastră.

Scriitorii noștri, împreună cu masele muncitoare, văd în partid forța conducătoare a vieții noastre de Stat, acea forță care, înmănunchind toate energiile creatoare, le diriguiește cu înțelepciune spre construirea socialismului. Pe acest unic și rodnic drum, partidul revoluționar al clasei muncitoare — forța conducătoare și îndrumătoare a Statului, — a condus și conduce poporul nostru din victorie în victorie.

Succesele istorice, obținute în acești ani de popor sub steagul partidului, au transformat în mod revoluționar relațiile dintre oameni, modul nostru de a gîndi. Iată de ce literatura noastră are măreața sarcină de a oglindi aceste victorii istorice și de a ajuta — prin marea ei forță educativă — la obținerea unor noi și strălucite succese.

Marele Lenin, în istoricul său articol „Organizația de partid și literatura de partid" — articol de la apariția căruia se împlinește în curînd o jumătate de secol, — a formulat principiul de bază al literaturii noastre, principiu potrivit căruia „literatura trebuie să devină o literatură de partid". Și dezvoltînd această idee, Lenin scrie: „In ce constă, așadar, acest principiu al literaturii de partid? In aceea că, pentru proletariatul socialist, problema literară nu poate fi un instrument în folosul unor persoane sau al unor grupuri, că ea nu poate fi, în general, o chestiune individuală, independentă de cauza generală a proletariatului. Deci, jos cu literații fără partid! Jos cu literații supraoameni! Chestiunea literară trebuie să devină o parte integrantă a cauzei generale — proletare, „o rotiță și un șurub" al unui mecanism social-democrat, unic și măreț, pus în mișcare de întreaga avantgardă conștientă a întregii clase muncitoare. Chestiunea literară trebuie să devină parte integrantă a muncii de partid social-democrate, organizată, planificată și unitară". Și în continuare, completîndu-și ideea, Lenin arată că nu e vorba defel de o birocratizare a literaturii, de suprimarea criticii, de anularea libertății creației: „Nu încape îndoială că problema literară se pretează cel mai puțin unei egalizări mecanice, unei nivelări, dominației majorității asupra minorității. Nu încape îndoială că în această chestiune este necesară asigurarea unui spațiu cît mai larg inițiativei personale, înclinațiilor individuale, mai mult spațiu pentru gîndire și imaginație, formă și conținut. Toate acestea sînt indiscutabile, dar ele nu dovedesc decît că partea literară a muncii proletare de partid nu poate fi asimilată celorlalte părți ale muncii proletare de partid după același șablon. Nu se dezminte astfel cîtuși de puțin situația ciudată și străină burgheziei și democrației burgheze, că problema literară trebuie neapărat și obligatoriu să fie strîns legată de celelalte părți, că ea trebuie să devină o parte din munca partidului social-democrat".

Cei mai buni scriitori ai noștri sînt convinși în mod profund de adevărul principiului leninist al partinității literaturii. Ei privesc partidul drept forță conducătoare, nu numai ca cetățeni, dar și în calitatea lor de creatori. Ei privesc cu dispreț schelălăiturile „intelectualilor isterici" și merg înainte pe singurul drum just. Care sînt sarcinile specifice concrete care decurg pentru noi din recentele hotărîri ale plenarei C.C. al Partidului Muncitoresc Romîn?

Idee călăuzitoare pentru noi este aceea formulată de tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej astfel: „Țăria statului de democrație populară stă în aceea că politica sa este determinată de partidul clasei muncitoare. Politica Partidului Muncitoresc Romîn — care se călăuzește de măreața învățătură marxist-leninistă — este acea forță dătătoare de viață care asigură înaintarea țării noastre pe drumul socialismului".

Așa dar, literatura noastră, literatură de partid, trebuie să reflecteze politica elaborată de partid, adică să oglindească în primul rînd politica de construire a socialismului, să oglindească viața oamenilor care construiesc socialismul în țara noastră. Pentru ca aceste opere literare să poată fi eficiente, este nevoie ca principalele teme ale vieții noastre să fie abordate, în primul rînd, de cei mai buni scriitori ai noștri, care să le dea strălucirea, forța artistică necesară.

Repetăm că în oglindirea vieții nu toate temele au aceeași importanță. Este normal ca în literatură să se reflecte realitatea, să se reflecte politica partidului, de industrializare socialistă a țării.

Dezvoltarea cu precădere a industriei grele este trasată în viață cu un uriaș avînt creator și este just, firesc, ca acest avînt al eroicei noastre clase muncitoare să-și găsească reflectarea în literatură. Faptul că producția noastră industrială este azi de două ori și jumătate mai mare decît în timpul capitalismului, constituie pentru scriitorii noștri un îndemn hotărîtor în alegerea temelor.

Este just, firesc, ca să-și găsească oglindirea în literatură politica partidului de întărire a alianței dintre clasa muncitoare și țărănimea muncitoare și de transformare socialistă a agriculturii. Creșterea bunei stări a țărănimii muncitoare, sporirea și întărirea întovărășirilor agricole, a gospodăriilor colective și a asociațiilor agricole sînt fapte pe care un scriitor, legat de popor, nu le poate trece cu vederea.

Fără îndoială, nu poate fi vorba aici de a impune anumite teme și de a respinge altele; dar este normal ca scriitorii noștri cei mai buni să fie atrași, în primul rînd, de temele centrale.

★

Partidul și guvernul au dat în trecut și vor continua să dea și în viitor un sprijin multilateral, prețios, dezvoltării literaturii noastre.

Hotărîrile luate de plenară, convocarea congresului partidului, pun înaintea scriitorilor noștri, a redacțiilor noastre sarcini și răspunderi sporite.

Partidul cheamă pe toți oamenii muncii din țara noastră să întîmpine congresul cu noi succese. Scriitorii noștri, care au un loc de cinste în viața statului democrat-popular, răspund și ei, cu entuziasm, acestei chemări creînd noi opere, pătrunse de spirit de partid, de patriotism. Ei vor reda cu măiestrie felul în care în uzine, în mine, pe ogoare, în S.M.T.-uri, oamenii muncii traduc în viață directivele partidului.

Lupta pentru îndeplinirea înainte de termen a sarcinilor planului de Stat, munca grea de încheiere cu succes a campaniei agricole de toamnă, organizarea și folosirea deplină a întregului parc de mașini și tractoare, campania de economie a energiei umane dusă de întreprinderi și instituții — toate aceste sarcini concrete trasate de partid oamenilor muncii — constituie pentru oamenii muncii literare, izvoare de inspirație.

Scriitorii noștri vor continua — cu avînt sporit — să cînte lupta poporului pentru pace, să lămurească și să mobilizeze masele în această luptă pentru apărarea cuceririlor noastre. Tot odată să nu uităm că pacea lumii are dușmani agresivi, de aceea să nu încetăm a-i educa pe cetățeni în spiritul vigilenței față de dușmanii păcii.

In așteptarea congresului, să dopunem cu mai mult entuziasm munca noastră de lămurire și popularizare a politicii partidului, de mobilizare a maselor la înfăptuirea ei.

Sarcinile sînt grele, dar frumoase. Scriitorii le vor îndeplini cu înflăcărare, demonstrînd încăodată devotamentul lor față de partidul nostru iubit.

Paul Georgescu

COMUNICAT

In zilele de 30 septembrie și 1 octombrie 1955 a avut loc ședința plenară a Comitetului Central al Partidului Muncitoresc Romîn.

La plenară au luat parte primii secretari ai comitetelor regionale ale partidului.

La ordinea de zi a plenarei au figurat următoarele puncte:

1. Probleme organizatorice.

2. Convocarea celui de-al 2-lea Congres al Partidului Muncitoresc Romîn și aprobarea ordinei de zi a Congresului.

3. Despre mersul lucrărilor agricole în anul 1955.

In vederea îmbunătățirii muncii de partid și întăririi continue a rolului conducător al partidului în toate sectoarele vieții de stat și în organizațiile de masă, Plenara Comitetului Central a ales în unanimitate pe tov. Gh. Gheorghiu-Dej în funcția de prim-secretar al Comitetului Central al Partidului Muncitoresc Romîn, eliberînd din această funcție pe tov. Gh. Apostol.

Plenara a ales în unanimitate ca secretar al C.C. al P.M.R. pe tov. I. Chișinevschi.

Tov. Gh. Apostol a fost ales de Consiliul Central al Sindicatelor în funcția de Președinte al C.C.S.

Plenara a hotărît convocarea celui de-al 2-lea Congres al P.M.R. în ziua de 23 decembrie 1955.

Plenara a aprobat următoarea ordine de zi a Congresului:

1. Raportul de activitate al C.C. al P.M.R.
— raportor tov. Gh. Gheorghiu-Dej

2. Raportul Comisiei Centrale de Revizie.
— raportor tov. Guină Nicolae

3. Raportul asupra Directivelor Congresului al II-lea cu privire la cel de-al 2-lea plan cincinal de dezvoltare a economiei naționale pe anii 1956—1960.
— raportor tov. Chivu Stoica

4. Raportul cu privire la modificarea Statutului P.M.R.
— raportor tov. Ceaușescu Nicolae

5. Alegerea organelor centrale ale partidului.

Plenara a stabilit măsuri practice în vederea încheierii cu succes a lucrărilor agricole din toamna acestui an.

Insemnări despre literatură

A. FADEEV

I

Literatura sovietică în dezvoltarea artistică a omenirii

Avem toate motivele să sperăm că atunci cînd istoria culturii va fi scrisă de marxiști ne vom convinge că *rolul burgheziei în procesele creației culturale a fost mult exagerat iar în domeniul literaturii deosebit de mult.*

Aceste cuvinte, rostite de Gorki la primul Congres Unional al Scriitorilor Sovietici nu trebuie înțelese ca o negare a caracterului burghez al culturii dominante în capitalism, ci ca o confirmare a ideii lui Lenin despre existența celor două culturi în sînul fiecărei națiuni, a faptului că, condițiile de viață ale oamenilor muncii și ale maselor exploatate în capitalism generează elemente ale culturii democratice și socialiste. Starea de spirit, ideologia maselor exploatate, influențează nu numai pe acei fărîmători ai bunurilor culturale proveniți din această masă, dar și pe cei mai progresiști reprezentanți ai claselor dominante. Tocmai prin aceasta se explică caracterul umanist (deși în sensul vechi, neproletar, necomunist) al marii literaturi clasice, precum și faptul că ea continuă să trăiască pentru noi.

Se poate spune, fără exagerare, că după primul război mondial care a dezvăluit putreziciunea bazelor capitalismului și îndeosebi după Marea Revoluție Socialistă din Octombrie care a deschis noua eră socialistă în dezvoltarea omenirii, cei mai mari artiști ai cuvîntului din acea perioadă — ultimii mohicani ai literaturii umaniste din secolul XIX și începutul secolului XX — au rupt cu capitalismul.

Anatole France s-a alăturat, la sfîrșitul vieții sale, partidului comunist. Bernard Shaw, cel mai aspru critic al lumii capitaliste, a devenit un prieten al țării noastre. Thomas Mann, cu toată puterea marelui său talent, întreaga sa viață, a demascat viciile societății burgheze care deformau personalitatea omului și a apărat valorile omenești împotriva obscurantiștilor. Romain Rolland, prin umanismul său incoruptibil, a devenit un aliat al comunismului. Theodore Dreiser, Henry Barbusse, Martin Andersen Nexö, au adoptat ideile comuniste. Creația lui Rabindranat Tagore este legată de năzuințele de eliberare națională a poporului indian, iar un alt scriitor remarcabil al Indiei, — Prem Ciand, se află în primele rînduri ale luptătorilor pentru eliberarea națională. Marele scriitor chinez Lu Sin și-a dăruit în întregime talentul său luminos cauzei revoluției populare din China.

Marele scriitor englez Herbert Wells, plin de contradicții în creația sa datorită concepțiilor sale, în ciuda tuturor încercărilor făcute de imperialiști pentru a-l transforma într-un scriitor „al lor", nu a părăsit poziția umanismului și a rămas în memoria oamenilor ca unul din cei mai originali critici ai capitalismului.

Fără să mai vorbim de Gorki al nostru care, din anii tinereții, și-a legat viața de clasa muncitoare — despre marele Gorki care și-a dăruit creația sa genială, pînă în ultima clipă a vieții, cauzei victoriei comunismului și înălțării omului muncitor!

Fiecare din acești scriitori, care au reprezentat o culme a literaturii timpurilor lor, a trăit în diferite etape istorice ale drumului de la capitalism la socialism.

Nu toți dintre aceștia au înțeles expresia cărui proces istoric sînt atît creația lor cît și atitudinea lor socială. Nu toți au acceptat societatea nouă, socialistă. Au existat și din aceia care nu au simpatizat-o. Unii au străbătut prima jumătate a drumului, alții a doua jumătate. Unii, ca Herbert Wells, deși au respins capitalismul, au rămas totuși legați de el. Alții, ca Maxim Gorki, au păși în fruntea luptătorilor pentru socialism, în fruntea constructorilor socialismului.

Dar cu toții au refuzat — în chipuri diferite și din diferite motive — să slujească imperialismul, cu toții s-au manifestat ca demascatori ai monstruozităților capitalismului, în numele unui viitor mai bun al omenirii. Purtători înflăcărați ai celor mai bune tradiții ale literaturii clasice, se poate spune că ei au înmînat personal scriitorilor progresiști contemporani din toate țările ștafeta umanismului pentru ca aceștia să o poarte mereu înainte și tot mai sus. Asifel, se poate spune că literatura progresistă universală contemporană este continuatoarea firească a celor mai bune tradiții din trecutul dezvoltării literaturii și, în același timp, un nou pas înainte în dezvoltarea artistică a omenirii. Însuși faptul existenței și dezvoltării ei constituie cea mai grăitoare mărturie a faptului că omenirea în mare măsură a păși, în parte pășește, iar în mare parte va păși în mod inevitabil într-o nouă etapă istorică, mai înaltă, etapă la care visau, pentru care au luptat masele muncitoare, cele mai luminate minți ale omenirii.

Atunci cînd vorbim despre literatura progresistă contemporană, firește că includem și literatura noastră sovietică și literatura țărilor de democrație populară și întreaga literatură progresistă a țărilor capitaliste mari și mici.

Printre scriitorii de peste hotare există oameni care împărtășesc concepția și metoda de creație a scriitorilor sovietici și care o apără prin mijloacele lor de expresie artistică — unii în condițiile țărilor de democrație populară, alții în condițiile capitalismului. Există scriitori care merg pe drumuri înrudite sau apropiate nouă; scriitori apropiați politicește de noi dar care au păreri diferite de ale noastre în ceea ce privește înțelegerea problemelor de creație; scriitori ale căror concepții politice ne sînt străine, dar ale căror lucrări poartă un caracter progresist în principalele lor trăsături (voi cita ca exemplu pe remarcabilul scriitor american Sinclair Lewis, mort acum cîțiva ani, care nu a fost niciodată apropiat de țara noastră, dar care a rămas pînă la sfîrșitul vieții un scriitor realist, un critic al plăgilor și contradicțiilor capitalismului; multe din operele lui au apărut la noi și ele trebuie reeditate).

Există scriitori străini nouă și prin concepțiile lor politice și prin caracterul creației lor, dar care militează pentru coexistența pașnică a statelor, care apără cauza păcii în întreaga lume.

In sfîrșit, mulți scriitori care nu fac parte nemijlocit din lagărul progresist, doresc din tot sufletul să ne înțeleagă și să înțeleagă în mod cinstit ceea ce se petrece în lume. Ei nu înțeleg multe lucruri, săvîrșesc greșeli. In același timp, ei nu s-au legat personal de regimurile reacționare, nu s-au pătat cu fapte mîrșave față de popor și caută contactul cu forțele progresiste.

Literatura progresistă în persoana celor mai buni reprezentanți ai ei, este în zilele noastre floarea literaturii universale.

Nu se poate vorbi despre literatura franceză contemporană fără Aragon, Eluard, Stil, Roger Vaillant, Sartre, Vercors, Robert Merle, Pierre Gascard. Nu se poate vorbi despre literatura germană fără Becher, Berthold Brecht, Anna Seghers, Arnold Zweig, Remarque, Feuchtwanger; despre literatura americană fără Howard Fast, Caldwell, Lilian Hellman, Hemingway; despre literatura engleză fără Aldridge, Shon O'Keisy, Koppard, Lindsay; despre literatura italiană fără Pratolini, Moravia; despre literatura australiană fără Catarina Susanna Prichard, Franck Hardy; despre literatura țărilor Americii Latine fără Pablo Neruda, Jorge Amado, Nicolas Guillen; despre literatura indiană, fără Krișan Ciandr. In prezent datorită traducerilor bune în limba rusă, aparținînd lui N. Krîmova și A. Emzina, noi am descoperit din nou pe minunatul scriitor islandez Halldor Laksness — autorul cărților „Oameni independenți" și „Centrala atomică".

Tot mai cunoscute devin numele minunaților scriitori chinezi — prietenii noștri Go Mo-jo, Mao Dun, Lao Se, Ciao Șu-li, Din Lin, numele scriitorilor din țări de democrație populară din apus și răsărit — Krujkovski, Bronjevski, K. Brandis, Pujmanova, Majerova, Nezval, Sadoveanu, Peter Veres, Hristo Radevski, Karaslavov, Li Ghi En, Han Ser Ia și mulți alții.

Se spune pe drept cuvînt că, în literatura progresistă contemporană a lumii, literatura sovietică are rolul unui vechi tovarăș și prieten. Acest lucru se explică, firește, nu prin faptul că scriitorii sovietici doar pentru că sînt sovietici scriu cu mai mult talent sau au mai multă măiestrie decît scriitorii progresiști din alte țări. Potrivit unei expresii vechi, „talentul este ca adevărul sau binele: de unde-l găsești de acolo îl și iei". Acest lucru se explică prin faptul că literatura sovietică în întregime este literatura marelui popor care a reușit primul să se elibereze de lanțurile capitalismului și să construiască societatea socialistă. Aceasta a dat literaturii sovietice posibilitatea și avantajul de a oglindi pentru prima oară în istorie lupta pentru o nouă rînduială, dreaptă, a vieții, și însăși această viață, caracterele și relațiile oamenilor în condițiile socialismului și să acumuleze prin aceasta o oarecare experiență artistică care are o însemnătate inovatoare în dezvoltarea mondială a literaturii.

Această situație a noastră de vechi tovarăși și prieteni ne obligă la multe lucruri.

Noi trebuie să cunoaștem bine pe scriitorii străini, să înțelegem orientarea și diferitele curente ale literaturii universale, să vedem și să sprijinim ceea ce este înaintat, sănătos, folositor, contribuind ca toți scriitorii cinstiți să se alăture lagărului forțelor progresiste iubitoare de pace, democratice, sau să se apropie de el. Firește că aceasta exclude orice manifestare de automulțumire și îngîmfare din partea noastră. Noi trebuie să învățăm din experiența și măiestria celor mai buni artiști ai cuvîntului din apus și răsărit, să plecăm urechea la criticile lor și să le înțelegem just fără a ne lipsi, firește, de dreptul de a critica, găsind pentru acest drept formele necesare și luptînd împotriva ideologiei reacționare.

Nemăsurat de mult au crescut sarcinile literaților sovietici în zilele noastre, cînd noi trebuie să fim o mare forță educativă nu numai pentru oamenii sovietici, ci și pentru milioanele de cititori de-ai noștri de peste hotare!

„Ca cea mai înaintată literatură din lume, literatura sovietică este chemată să slujească cauza oamenilor muncii, și să stea pe culmile creației artistice mondiale", — spre aceasta ne-a chemat pe noi, literații sovietici, Comitetul Central al Partidului în salutul său adresat celui de al II-lea Congres al Scriitorilor.

Sîntem noi oare totdeauna conștienți de aceste cerințe? Și putem oare spune că literatura noastră se dezvoltă în perfect la nivelul acestor

(Continuare în pag. 5-a)

Roadele marii prietenii

Sărbătorim, începînd de simbătă, Luna Prieteniei Romino-Sovietice Această lună a devenit de cîțiva ani o tradiție în viața poporului romîn, așa cum a devenit tradiție, cu neputință de zdruncinat, sărbătorirea eliberării sau a Republicii.

Incepînd de simbătă — 8 octombrie — sărbătorim vreme de patru săptămîni o mare prietenie și — mai cu seamă — roadele acestei mari prietenii.

Sărbătorim libertatea și independența patriei. Niciodată pînă în acești ani, n-am fost liberi și stăpîni pe viața noastră. Romînia era o semi-colonie, în care dictau — cu ajutorul complicilor indigeni — monopolurile și trusturile din occident. Viitorul țării era hotărît la cîteva sute sau mii de kilometri de București. Viața și moartea oamenilor atîrnau de o concluzie trasă la masa verde. Din seara zilei de 23 August 1944 istoria a apucat pe un alt drum. Cu ajutorul Uniunii Sovietice, poporul nostru s-a eliberat din robia imperialistă. Viitorul țării nu se mai hotărăște la Washington, ci aici, la noi. Sîntem, pentru intîia oară, un stat liber, independent și suveran și se cuvine să amintim că aceia cărora nu le surîde acest fapt, au ridicat glasul împotrivă-ne pînă la exasperare, dar n-au îndrăznit să ridice și mîna, pentru că știau că alături de noi veghează un prieten puternic împotriva căruia — așa cum arată practica istoriei — nu este recomandabil să ridici mîna. Sărbătorim prietenia cu marele popor sovietic, care ne garantează libertatea, independența și demnitatea națională.

Sărbătorim industria noastră socialistă. Odinioară Romînia era caracterizată, în deridere, drept o țară „eminamente agricolă". „Eminamente agricolă" pentru că uzinele noastre se puteau număra pe degete. „Eminamente agricolă" pentru că materiile noastre prime, pe care nu le puteam prelucra, din lipsă de mijloace industriale, luau în cea mai mare parte, drumul străinătății și la prețurile dictate de străinătate. „Eminamente agricolă", pentru că din zece produse industriale pe care le fabrica Occidentul, noi nu izbuteam să fabricăm decît unul... Cu ajutorul material masiv și prin aplicarea experienței revoluționare a Uniunii Sovietice s-a schimbat mersul istoriei și în această privință. Au trecut numai unsprezece ani de la eliberare și la capătul acestui timp, care din punct de vedere istoric reprezintă o clipă doar, sîntem stăpînii unei puternice industrii socialiste, în formă, neîntreruptă și impetuoasă dezvoltare. Sîntem singura țară mică din lume, care produce utilaj petrolifer. Tractoarele fabricate de noi brăzdează pămînturile Americii de Sud, la strungurile fabricate de noi lucrează muncitori din Orientul îndepărtat, drapelul Republicii fluturâ deasupra pavilioanelor industriale de la Leipzig și Izmir, Zagreb și Djakarta și în locuri unde mulți oameni, în urmă cu cîțiva ani doar, nu aflaseră de existența pe acest pămînt a Romîniei. Sărbătorim prietenia cu marele popor sovietic, care ne-a ajutat să construim industria noastră socialistă.

Sărbătorim agricultura noastră socialistă. Eram pînă nu de mult vestiți prin înapoierea agriculturii și prin mizeria ce bîntuia la sate. Plugurile de lemn nu-și aflaseră încă locul la muzeu, le vedeai pe cîmp. Analfabetismul era la putere în rîndurile țărănimii, după cum la putere erau și pelagra și mortalitatea infantilă „cea mai mare din Europa".

„Cea mai mare din Europa" — era singura celebritate de care se bucurau, peste hotare, satele noastre. A dispărut în anii din urmă această celebritate, așa cum au dispărut și altele multe... Cu ajutorul material și pe baza întregii experiențe a statului care a realizat cea mai mare revoluție din istoria agriculturii, s-a schimbat și înfățișarea satului nostru. O parte a țărănimii muncitoare a pornit — după exemplul convingător al colhoznicilor sovietici — pe drumul gospodăriei colective, singurul aducător de bunăstare și civilizație. Crește neîncetat numărul întovărășirilor agricole. Gospodăriile agricole de stat, create după modelul sovhozurilor, oferă țărănimii muncitoare exemplul unor culturi realizate după cele mai înaintate cuceriri ale științei. Iar S.M.T.-urile, create iarăși după modelul stațiunilor de mașini și tractoare din Uniunea Sovietică au expulzat în scurtă vreme plugul de lemn în muzee, înlocuindu-l cu tractoare și combine dintre care multe purtînd marca prietenilor. Tractorul este acuma la putere în viața satului. Tractorul și combina, dispensarul utilat cu penicilină și stația de radioficare, becul electric și secerătoarea-legătoare, biblioteca căminului cultural și recoltele-record. Sărbătorim prietenia cu marele popor sovietic care ne ajută să construim agricultura noastră socialistă.

Sărbătorim cultura noastră socialistă. Cultura care, fiind românească, nu era de „bon-ton" în cercurile lumii „bune"; cultura, ai cărei reprezentanți de geniu erau condamnați la mizerie distrugătoare, ca Eminescu, sau la exil ca I. L. Caragiale; cultura care se caracteriza printr-un procentaj de analfabetism cum întîlneai în coloniile Africii doar, prin tiraje de 500 exemplare la volume de poezie, în țara unde „tot romînul e născut poet", sau prin îmbogățirea fabuloasă a negustorilor de romane de groază... Cultura noastră a dobîndit, în anii democrației populare, asemenea condiții de dezvoltare din partea partidului și guvernului, cum nimeni nu și-ar fi putut închipui odinioară că ar fi cu putință. Exemplul și marea experiență a culturii sovietice socialiste a călăuzit în permanență organizarea vieții noastre culturale și activitatea creatoare a talentaților noștri oameni de cultură, care s-au impus printre valorile de seamă ale lumii. Cultura sovietică a ajutat pe mulți să se elibereze din neîncrederea în forțele noastre și din sclavia spirituală a marasmului burghez. Cultura sovietică a ajutat pe mulți să se regăsească, să fie ei înșiși, să îndrăznească în creație. Cărțile celor mai buni scriitori ai noștri se vînd în librăriile din Copenhaga și Rio de Janeiro... Tablourile pictorilor noștri sînt elogiate în Italia. Muzicienii noștri sînt aplaudați la Moscova, Paris, Pekin. Glasul savanților noștri este ascultat cu atenție la Geneva și Londra. Sărbătorim în aceste zile prietenia cu marele popor sovietic, care stă la baza înfloririi culturii noastre socialiste.

Sărbătorim pacea. Pacea sfîșiată în atîtea rînduri odinioară, pacea pe care alții, iarăși ar vrea să o sfîșie, pacea care, pentru întîia oară în istorie, a găsit în Țara Socialismului o forță dornică și capabilă să o apere și să o impună, să-i dea trăinicie și durabilitate, înfăptuind astfel năzuința de secole a omenirii. Uniunea Sovietică a contribuit într-asemenea măsură la crearea marelui lagăr al păcii și socialismului, care se-ntinde de la Berlin la Pekin, la slăbirea încordării internaționale și la dezvoltarea colaborării între toate țările lumii încît astăzi speranțele de pace ale omenirii sînt mai întemeiate ca oricînd. Sărbătorim prietenia cu marele popor sovietic, care garantează pacea poporului nostru.

Simbătă, delegații oamenilor muncii din întreaga țară se vor aduna la București în incinta Marii Adunări Naționale, sărbătorind începutul Lunii prieteniei, prin deschiderea Congresului ARLUS-ului. Congresul va face bilanțul activității de pînă acum a Asociației și va statornici măsuri noi de întărire a muncii de popularizare a marilor realizări ale constructorilor comunismului și, îndeosebi, de răspîndire și aplicare creatoare, potrivit condițiilor noastre, în toate domeniile de activitate, a imensei experiențe sovietice.

Pentru că exemplul sovietic ne va călăuzi și de aici înainte în drumul nostru spre socialism.

Pentru că experiența sovietică ne va ajuta și de aici înainte să străbatem acest drum.

Pentru că la baza prezentului și viitorului nostru se află marea, profunda și indestructibila prietenie dintre poporul romîn și poporul sovietic.

Al. Mirodan

ST. SCIPACIOV

Deputata

Știu că ai înnoptate-amintiri.
Mulții ani ți-au trecut nu agale.
Ci în stația Orta-Sair
Dau de urmele zilelor tale.
Eu pe urme purced așadar
Și te văd păstoriță prin luncă.
Flori tuvîne cu miros amar
Iți par mîinile aspre de muncă.
Bolovani, ierburi multe-a tocat
Roata vremii în mersu-i sălbatic.
Ți-i obrazul de riduri crestat
Ca străvechiul pămînt asiatic.
După ierni ce-nghețară pe rînd
Și-a pus valea-nflorită cunună;
Ai umblat, tot umblat, mult pămînt
Și te-aleserăm azi ca tribună.
Cu poporul tot una te știi
Și Hurala cel mare te-aplaudă
Flori de stepă sau munți albăstrii
Mi-s cuvintele care te laudă.

Noi construim Comuna!

Noi construim Comuna! Ce-i mai de preț în fire
Decît aceasta? Unde-i al faptelor hotar?
Ci minte cel ce spune: Nu trebuie-o iubire
Să fie pe măsura atîtor fapte mari.
Poate nu merit însumi iubirile mărețe, —
Dar înfruntînd vîntoase, prin viscol dînd asalt,
Trăiește-n mine dorul curat de frumusețe:
Iubirea, soră bună a gîndului înalt.

In romînește de **Al. Andrițoiu**

EROU ŞI MULŢIME

In mod curent se spune că, grație realismului socialist, masa și-a căpătat în artă rangul cuvenit de erou de sine stătător și esen-al in determinarea acțiunilor eroilor dividuali. Lucru adevărat, dar care ască să rămînă sumar cît timp nu ște concretizat, specific în raport modalitatea proprie fiecărui scri-or credincios noii metode artistice, e a-și reprezenta colectivitatea. Titus opovici înfățișează masa mai puțin a o prezență supraindividuală și do-inatoare cît ca un grup diferențiat, al-ătuit dintr-o serie de personaje, fi-ate rapid și cu mînă sigură în acea tură a firii lor pe care o reclamă împrejurare dată și constrîngătoa-e. Desigur, privită astfel masa a-are caleidoscopic, sau într-o succe-iune de evenimente precipitate sau n cuprinsul unei singure acțiuni nsă atît de absorbitoare încît per-onajele n-au vreme și nici nevoie ă se desfășoare pe toate fețele, să e adîncite. Totuși, masa nu se de-emnează ca un conglomerat inform, a o ființă cu mai multe brațe ci ca n ansamblu cu gesturi dezordonate oate, cu reacții instinctive în mo-nentele ei de pasivitate (în refugiu de xemplu) și care se clasifică, se armo-izează cînd devine activă, cînd, sub onducerea comuniștilor, trece la luptă mpotriva hitleriștilor. Așa se face ă, vizînd impresia globală și su-gestivitatea faptului nud, Titus Po-povici nu a topit în imaginea ma-ei orice contur individual. Dim-potrivă, figurile, oricît de secundare, caracterizează și rămîn undeva n memoria cititorului, de nu cu nu-me proprii, măcar ca ilustrări ale unui fenomen colectiv și istoric. Pentru oricine este neîndoios apoi ă scriitorul izbutește să descrie masa mai bine în cea dintîi postură e care am numit-o pasivă. Evocarea teribilului exod al țăranilor din jurul Aradului fără a avea intensitatea plastică, de apocalips a unor situații similare din repertoriul literaturii u-niversale („Prăbușirea" de Zola) con-ține ceva din cutremurul străvechilor bejenii pe care le cunoaștem din Sado-veanu. Sensul tragic al acestui capi-tol din istoria dezrobirii țării, — sens pe care Titus Popovici l-a dat în vi-leag cu mijloacele simple ale realis-mului, prin scene directe și concise, — constă nu atît în încercările grele la care sînt supuși sătenii pe parcurs, cît în dezrădăcinarea, în smulgerea lor de pe făgașul tradițional al vieții, datorită intervenției unor forțe, deși efemere, totuși copleșitoare în ochii lor uimiți. Pieirea unora, mutilarea altora, rătăcirea aiuritoare sub perse-cuția bombardamentelor sau la apro-pierea cotropitorilor sînt zguduitoare. Adîncimea catastrofei o dă însă ve-derea gospodarilor mînați pe de o parte de spaimă, pe de altă parte de dorința de a lua cu ei întreg avutul lor mort și viu,... într-o căruță. Scriitorul a simțit și aici cu finețe un adevăr psihologic. Avutul nu în-seamnă numai valoarea propriu-zisă, greu de recuperat odată distrusă, ci este tot odată trecutul, viața țărani-lor și a predecesorilor care l-au ago-nisit. Dar cum a-l încărca în căruță este evident imposibil și primejdia e iminentă, fiecare trage după sine cele mai neașteptate obiecte și ani-male. Odată urnit, convoiul se înșiră enorm și eteroclit, lăsînd în urmă un amestec strident de hîrîit de osii, strigăte de femei și copii, ocări de bărbați peste care răzbate bezmetică vocea popii, vestind biblic și fără ca nimeni să-l ia în seamă, prăbușirea lumii, a noului Vavilon. Confuzia sporește prin controversele asupra țintei finale și în care îndemnurile ori propunerile referitoare la locu-rile de adăpost se încrucișează în aer ca niște linii de comunicație brusc încurcate. O clipă biruie una, pentru ca de îndată sorții să cadă în favoarea alteia. Amalgamul e com-plet în momentul întîlnirii civililor cu militarii aflați în retragere sau silindu-se să înjghebe o rezistență.

Scriitorul nu s-a rezumat la vi-ziunea epică a unei gloate înnebuni-te. Dincolo de haos și de psihoza fri-cii care, generalizată, s-ar crede că nivelează caracterele și clasele, el distinge atitudini tipice. Astfel ame-nințarea morții cedează ici-colo sim-țului tiranic al proprietății, egoismu-lui feroce în specularea nevoilor nenorociților, calculelor chiaburului Lădoi care caută ipocrit amiciția sau cel puțin indulgența săracilor, și ten-tativelor diversioniste ale unui grup de sectanți care, sub haină religioa-să, propovăduiesc capitularea înain-tea antichristului, recte a hitleriștilor. (Tot ei vor și sprijini masacrarea țăranilor unguri de către „sumanele negre"). In contrast cu teroarea de-mentă și rușinoasă ce-i cuprinde pe Varga sau Suslănescu loviți de a-ceeași soartă, sinistrații satelor sfîr-șesc prin a pune capăt dezorientării și, dacă nu se orînduiesc alături de soldați spre a se opune asaltului fas-cist de ultima clipă, își regăsesc calmul. Vădind fondul străbun de demnitate înaintea vremurilor po-trivnice, ei se regrupează cu încre-dere în destinul lor, în cei ce aveau să le aducă în curînd eliberarea, os-tașii sovietici și primele formații romînești. Împrăștiați după o hrană precară, după descoperirea rudelor picate în drum ori dispersate, îndu-rînd dispariția poate definitivă a ce-lor dragi, victimele furiei vrăjmașe se redeșteaptă. Intrînsele palpită din nou, sovăitoare întîi, apoi mai vie, umanitatea elementară a poporu-lui pe care o recunoaștem în so-lidaritatea dintre năpăstuiți la apa-riția celor dintîi ostași roșii. Mișcă-toare este comportarea soldaților surprinși, de năvala inamicului, fără armament și abandonați de unii ofi-țeri superiori trădători. Chipurile ele-vilor din școala de ofițeri care, ne-exersați, apără frontul și ale solda-ților aprinși de setea zdrobirii fiarei și a ocrotirii populației sătești, stră-bat ca niște unde luminoase acest ecran întunecat de zvîrcolirile răniți-lor, de mormanele morților, de atacu-rile aeriene îndreptate fără discri-minare asupra armatei și refugiați-lor, de oribilele asasinate șovine. Convulsivă și cu o notă de amără-ciune și oarecare umilință, panorama își va schimba culoarea sumbră ini-țială într-aceea caldă și tonică a mîndriei patriotice.

Această idee o marchează mai a-păsat, într-o formă activă, episoadele consacrate ieșirii masei din inerție, izbucnirii voinței ei de luptă. Asal-tarea vagoanelor plumbuite de nemți spre a împiedica pe ucenicii meniți robiei în uzinele de război hitle-riste să evadeze, să ia contact cu populația, este plină de efervescența surprizei și a dezlănțuirii unei mul-țimi jignite în naționalitatea ca și în sentimentele ei firești, intime. Căci ce-l împinge pe amploiatul Sabin în „prima linie" și ce-l însuflețește în organizarea transportului răniților sau în găzduirea ucenicilor salvați, dacă nu conștiința patriotică, în fine trezită ca și duioșia paternă față de soarta celor ce, la vîrsta fiului său, urmau să sufere înjosirea sau moartea?

Cu aceeași încordare și cu aceeași satisfacție asistăm la manevrele iscusite prin care muncitorii patrioți scapă zestrea fabricii lor de lăcomia hitleriștilor și de lașitatea complice a „rezistenților" maniști — și o apără cu arma în mînă și cu sacrificii împreună cu un grup de soldați impresionați de spiritul organizator și bravura comuniștilor. Din păcate nu am urmărit cu o pasiune egală faza pregătitoare lui 23 August, etapele mișcării antifasciste dinăuntru și de jos, din rîndurile poporului. Și de ce? Cu excepția poate a lui Jura tatăl, vechi comunist și combatant al revoluției proletariatului maghiar din 1918, fiul său Gheorghe care, potrivit rolului dat de autor, ar fi trebuit să fie sufletul nucleului de luptă local, este de o energie liniară, săracă. Silueta lui Gheorghe este abia schițată apărînd doar ca exponent al unei politici juste ca în convorbirea cu baronul Papp de Zerind. Grija pe care el o poartă unei tovarășe muribunde, unită cu stăpînirea de sine de care dă dovadă cînd e silit de sarcina sa de conducător să o părăsească, nu reușește să-l desăvîrșească în ochii noștri ca un caracter. De altminteri și capitolul scurt în care bolnava iese din cameră și, împleticindu-se, pășește în stradă, în dimineața zilei hotărîtoare pentru clasă și partidul ei, spre a sorbi ultima oară din viață, nu este lipsit de emoție, dar are numai o valoare simbolică. Și mai șters ca substanță artistică este Ardeleanu, comunistul izolat în mod conspirativ în satul lui Andrei și care-l întovărășește pe acesta în cursul „retragerii" cu unicul scop de a-l converti, deci fără o motivare precisă în lanțul acțiunii.

Dibaci în meșteșugul de a evolua mulțimile în împrejurări hotărîtoare pentru ea, Titus Popovici are de învățat pe acela al explorării în adîncime a fluviului care este masa, acolo unde se adună curentele ei subterane. Prin această comparație, care are cusurul că e cam uzată, ne gîndim la mișcările sufletești deloc simple ale oamenilor simpli, la tipurile lor cel puțin la fel de variate și în orice caz mai robuste decît acelea care au ocupat principalul plan de interes al autorului, — burghezia. A atrage atenția lui Titus Popovici asupra legitimității acestor exigențe, serioase pentru orice conștiință scriitoricească, pentru orice creator pătruns de legea eternă a artei — necesitatea forjării unor tipuri veridice autentice ale contemporanilor săi — nu este numai un deziderat pios sau un normativ cum cred unii. Sau, dacă este un normativ, atunci el aparține vieții însăși, singurului concurent demn de un artist. Defectele pe care le-am semnalat frînează una din intențiile centrale ale lui Titus Popovici și anume aceea de a ne convinge că burghezia atît de urîtă a fost rostogolită de o clasă învestită de istorie cu această misiune și dotată, cel puțin în cea mai înaintată parte a ei, cu caractere în toată puterea cuvîntului.

Tot ce se întîmplă în jurul lui Andrei Sabin, toți cei care se perindă intervenind într-un fel sau altul în viața sa, trebuie să exercite o influență asupra lui, să-l îndepărteze de o lume și să-l alipească de alta. Intr-adevăr, frecventarea casei lui Varga, prietenia cu fiul avocatului, cunoașterea prin ei a restului tagmei odioase, sînt o bună școală a disprețului și a rupturii cu trecutul. Martor și subiect participant la acțiune, Andrei Sabin cîștigă elemente noi în formația sa morală, rebelă mediului corupt. El se desprinde de școala burgheză, de familia burgheză, și într-un tîrziu dar pentru totdeauna, de Lucian Varga, odraslă a aceluiași aer stătut chiar dacă „rafinat". E drept că autorul prelungește inutil ceea ce s-ar numi experiența vechiului la eroul său. Inutil, fiindcă cineva care, fie și adolescent, se declară împotriva războiului fascist și manifestă o înțelegere și lucidă și promptă a adevăratei fețe a burgheziei, zăbovește prea mult în jurul problemelor, al complicațiilor și atracțiilor amicului său „gidian", acordîndu-le mai multă atenție decît legăturilor cu tinerii antifasciști. Aci se oglindește tendința autorului de care aminteam în prima parte a articolului, de a înmulți meandrele drumului lui Andrei Sabin către mișcarea muncitorească, în chip artificial și gratuit, ba chiar, pînă la un punct în contradicție cu premizele caracterului său. Andrei nu este un ezitant. Dimpotrivă, temperamentul lui este viu, brusc chiar, generos și cu o voință mîndră al cărei cusur este lipsa de orientare ideologică.

A doua școală prin care trece Andrei este apropierea de popor și mai mult, înțelegerea și prețuirea modului lui de simțire. Legăturile cu Mitru îi dau ocazia să măsoare ticăloșia chiaburească și totodată să compare autenticitatea și trainicia prieteniei țăranului cu spiritul iremediabil filistin al amicului de „idei", Lucian Varga. Participarea la răpirea ucenicilor din mîinile nemților face să încolțească în Andrei conștiința cetățenească și patriotică, să sondeze capacitatea de luptă a maselor și propriile lui posibilități. De asemenea, bravura tatălui său în mica ciocnire cu paznicii nemți ai trenului cu captivi, îl înalță în ochii săi, pînă atunci cam disprețuitori, îi înviorează atașamentul față de acesta și prin el față de familia pe care ca orice răzvrătit anarhic, o considera o sursă permanentă de mediocritate și conformism, deci o piedică în realizarea sa. Intre tatăl său, funcționar modest, șters, cumsecade, între un mic burghez mărginit dar onest și capabil de curaj și tatăl lui Lucian alegerea nu poate fi decît una singură. Fie spus în treacăt, scriitorul, foarte sensibil la relațiile dintre tată și fiu, construiește portrete reușite ale părinților. Peregrinarea forțată a lui Andrei în mijlocul țăranilor dislocați este decisivă pentru maturizarea eroului. Războiul și atrocitățile bandelor maniste îi insuflă o mînie grea ce nu i se va mai șterge și hotărîrea de a izbi pînă la rădăcini în fascism. De aceea, potrivit naturii sale leale, el dă curs impulsului și ajută direct pe soldați. Tot acolo, în vîltoarea morții, Andrei parcurge gama suferinței omenești. Pus în situația de a mîngîia o durere, de a contribui la salvarea unor necunoscuți și de a face față unor examene excepționale, se călește și în același timp învață să împărtășească sentimente colective, să trăiască împreună cu alții, să-i cunoască „pe viu" și să le asimileze năzuințele.

In bună parte nejustificată artistic este ultima perioadă din biografia lui Andrei Sabin cu care se și încheie primul volum. Intrarea răzvrătitului sincer dar încă nebulos în mijlocul revoluționarilor apare ca un produs aproape exclusiv al evenimentelor, deci spontan. Insuficiența provine și din graba, fie ea vioaie, — intr-adevăr prea tinerească — cu care Titus Popovici își încadrează eroul în U.T.C. Probabil că el ne va obiecta că „așa s-au petrecut lucrurile". Nu-i vom replica numai amintindu-i de poruncile tipicului dar că, procedînd așa, n-a fost consecvent cu sine însuși, ca scriitor. Tinerii ilegaliști sînt factori vii ai transformării lui Andrei și nu doar simpli reprezentanți ai avantgardei tineretului muncitor, nu? Atunci este logic să-i vedem mult mai strîns legați de Andrei, mai interesați în atragerea și educarea acestuia. Or, Schwartz care a avut în principal această menire și care nu a fost străin de clarificarea lui Andrei asupra scopurilor tîlhărești ale războiului antisovietic îl abandonează practic dealungul acțiunii pentru ca să revină „expeditiv" în spre final. Pe Andrei, autorul pare că l-a lăsat să se descurce singur.

Dacă așadar ceea ce am numit școala vieții și-a găsit o expresie în genere convingătoare, „școala comuniștilor" nu are deloc puterea răscolitoare pe care, în realitate primul contact cu ideile și oamenii mișcării, într-o vreme de fierbere revoluționară o stîrnește în inima unui tînăr setos de fapte, de schimbarea lumii și a lui însuși.

Nu se poate ca Titus Popovici să nu-și dedice talentul rezolvării problemei rolului predominant al comuniștilor asupra soartei eroului său. Numai astfel Andrei Sabin va deveni un Pavel Korceaghin al nostru.

Mihail Petroveanu

Activitate literară în Luna Prieteniei Romîno-Sovietice

Luna Prieteniei Romîno-Sovietice va constitui și anul acesta, un fericit prilej de a cunoaște și mai bine minunata literatură sovietică și operele nemuritoare ale clasicilor ruși. In cadrul multiplelor manifestații organizate de A.R.L.U.S., Uniunea scriitorilor din R.P.R. va desfășura o vie activitate pentru popularizarea literaturii ruse și sovietice. Astfel, la București, Iași, Cluj, Timișoara și Tg. Mureș vor participa la inaugurarea Lunii Prieteniei scriitorii Mihai Beniuc, Ion Istrati, Nagy Istvan, Al. Jebeleanu și Kovacs Gyorgyi.

De asemenea, în diferite orașe ale țării, scriitorii Eusebiu Camilar, A. Baranga, Ion Vitner, Ov. S. Crohmălniceanu, Eugen Frunză, Lucia Demetrius, Nicolae Moraru, Mihu Dragomir, Nina Cassian, Mihai Novicov, Demostene Botez, Szasz Ianoș, Nicolae Tăutu, E. Majtenyi, Vl. Colin, A. G. Vaida, M. Gafița, Horia Deleanu, I. Mihăileanu, Ion Bănuță, L. Bratoloveanu, — vor vorbi despre operele scriitorilor clasici ruși și ale scriitorilor sovietici.

In București, la marile noastre librării se vor întîlni cu cititorii: Radu Boureanu, Dumitru Mircea, Victor Tulbure și Mioara Cremene. In celelalte orașe, scriitori locali se vor întîlni cu cititorii lor de acolo.

Răsfoind revistele

Critica din „Viața romînească"

Dacă numărul 8 din acest an este sau nu, cum se obișnuiește să se spună, un pas înainte sau un pas înapoi în activitatea revistei, cu certitudine nu putem spune. In sensul că, atît calitativ cît și prin varietate, revista realizează, în ciuda unor articole ce pot fi considerate deosebite, un nivel mediu. Și de data aceasta compoziția sectorului de critică scoate în evidență atît calitățile și meritele revistei, cît și lipsurile care ne mai dau dreptul să afirmăm că „Viața romînească" mai are încă de remediat slăbiciuni, unele din ele putînd fi considerate însemnate. Publicarea unui studiu la rubrica „Pe drumul realismului socialist", pînă dăunăzi aflată aproape în pragul legalizării decesului, este desigur bine venită și sperăm să constituie un reînceput. „Poezia Mariei Banuș", studiu de interpretări judicioase și analize subtile, semnat de Dumitru C. Micu, ridică desigur discuții interesante, merită o analiză aparte. Acest studiu e în primul rînd interesant prin modul în care autorul reușește să restabilească un itinerariu poetic atît de bogat în roade, nu lipsit însă de meandre și să extragă semnificațiile ce se impun. Refăcînd pe etape drumul creator al Mariei Banuș, Dumitru Micu a avut însă grijă să sublinieze la capătul fiecăreia, caracteristicile, elementele noi ce se adaugă, cît și cele vechi care încă mai persistau. Conceput dealtfel într-o manieră monografică, studiul lui Dumitru Micu stabilește la sfîrșit, după această uneori minuțioasă analiză separată, trăsăturile generale ale poeziei Mariei Banuș, dovedind o remarcabilă putere de sinteză. In acest mod poezia Mariei Banuș este obiectul unei interpretări atente, exceptînd unele pasaje pur expozitive, în care criticul se lasă furat de descrierea propriu-zisă a unor bucăți, comentîndu-le ce-i drept într-un stil de multe ori atrăgător. O oarecare pendulare între un mod de expunere didactic și altul voit contorsionat, încărcat cu prețiozități de vocabular, se observă la lectura studiului, dealtfel mai puțin plin de ostentativă erudiție decît altă dată.

Tot ca unul din meritele revistei, avem de semnalat articolul academicianului Perpessicius, care publică prima parte din însemnările sale pe marginea „Antologiei poeziei romînești", tipărită de ESPLA. Deși aflat la jumătatea drumului, studiul acad. Perpessicius reprezintă pînă acum tot ce s-a scris mai atent, mai documentat și mai serios asupra acestui monument al cărții romînești, din păcate analizat insuficient prin cîte un articol, uneori de serviciu, în presa noastră. De aceea, studiul acad. Perpessicius, conținînd observații bogate, privind prezentarea grafică și artistică a volumului, problemele de alegere a textelor, includerea sau excluderea nemeritată a unor autori sau a unor opere, corectări de informații și date eronate, legături cu opere și scriitori care vin în discuție, — este deosebit de prețios. Numeroasele sugestii și observații cuprinse aici, vor folosi, desigur, pentru o viitoare ediție atît de mult așteptată.

Un articol interesant, „Go Mo-jo și virtuțile clasicismului" semnează criticul Ion Vitner în același număr al revistei. Analiza pe care o întreprinde asupra operei marelui scriitor chinez, cît și referințele substanțiale la tradiția literară a marelui popor prieten, fac din acest articol, plin de învățăminte folositoare, o contribuție de seamă la cunoașterea unei literaturi încă puțin accesibilă publicului larg. Alături de articolele semnalate mai sus, care se înscriu printre succesele revistei în ultima vreme, am mai avea de arătat tot ca o realizare pozitivă, deși pe un plan mai redus, și analiza întreprinsă de Eugenia Tudor asupra piesei „Familia Kovacs" de Ana Novac.

O observație se impune însă, parcurgînd paginile rezervate criticii în „Viața romînească", și anume lipsa atenției cuvenite fenomenului literar original. Prea puține articole, cronici, recenzii și note despre cărțile romînești, prea puțin spațiu acordat studiilor care să dezbată probleme ale creației scriitorilor noștri. Rubrica de recenzii a numărului 8 este în întregime rezervată cărților străine. Nu e nimic rău, și revista face bine că se ocupă de discutarea creației scriitorilor clasici și contemporani de peste hotare; însă prezentate la o distanță așa de mare de timp, („Tovarăși de arme" și „Pentru puterea Sovietelor" au apărut la sfîrșitul anului trecut, iar „Bunicuța" în prima lună a anului în curs, fiind acum complet epuizate) alte cărți situîndu-se pe primul punct al ordinei de zi în atenția cititorilor, analiza, de multe ori redusă numai la rezumat, devine întrucîtva inoperantă. Uneori, cum s-a întîmplat în numărul 6, cu recenzia despre „Coliba unchiului Tom" aveam mai degrabă un articol aniversar, deoarece în iunie 1955 se împlinea exact un an de la apariția cărții! Dacă din motive ce nu intră în obiectul discuției de față, nu se poate asigura o prezentare cît de cît operativă a cărților, redacția ar putea folosi un alt sistem care i-ar da posibilitatea să dezbată mult mai cuprinzător și mai operativ creația literară de peste hotare. Ne gîndim la articole de sinteză, axate pe anumite probleme esențiale ce se pot desprinde din analiza unor cărți înrudite din anumite puncte de vedere. Ar fi și mai interesant pentru cititorul care ar avea astfel o privire de ansamblu asupra unor probleme și aspecte ale literaturii universale, mai greu de urmărit, și ar asigura o diversitate dorită și necesară paginilor revistei.

Subscriem la dorințele mereu exprimate în ultima vreme, de a vedea reînviind cronica literară permanentă a revistei, a cărei lipsă într-adevăr se resimte. Atunci cînd a existat, scriitorii și cititorii au avut prilejul unor învățăminte prețioase și fiecare număr al revistei era așteptat cu mai mult interes datorită și competenței, seriozității cu care a fost scrisă această cronică.

Și cu aceste observații sumare, ne apropiem de un alt sector de activitate al revistei, cu nimic mai puțin atractiv, uneori din păcate, chiar distractiv: „Revista revistelor". Ne vom opri în special asupra „Revistei" închinată sectorului de critică de la „Gazeta literară" semnată cu inițialele A. O. prea puțin întîlnite pînă acum în publicistica noastră. Ni se pare că, așa cum procedează autorul, nu se poate face într-adevăr o critică constructivă și literară, că teribilismul care se revarsă din cele cinci pagini și ceva nu poate fi decît dăunător. A. O. prea este nemulțumit de ce se scrie, nu-i place nimic, fiecărui lucru îi găsește cîte un cusur, fie cît de mic, fie chiar inexistent, însă îi găsește. Acum, desigur, noi nu-l putem obliga să-i placă ceea ce ne place și nouă. Caragiale spunea foarte bine undeva că opiniile sînt libere, nu însă și obligatorii. Există însă totuși o obligație, aceea de a nu te lansa în discuții ale căror elemente nu le stăpînești tocmai bine. Și autorul se crede dator să intervină peste tot și să emită sentințe, să dovedească bagajul de cunoștințe care îi împovărează umerii. Ca să nu lungim vorba, am invita cititorul să parcurgă revista, acolo unde criticul discută despre problema tipicului în folclor și a reflectării artistice, și să vadă cît de penibile și neconvingătoare sînt toate argumentele aduse. E bine cînd „Revista revistelor" e scrisă vioi, cînd autorul mai plasează cîte o glumă. O singură condiție se cere: să fie cît de cît bună. Numai că glume de felul acesta „Articole la „discuții", fără prea mult material de discuții, și articole teoretice fără prea mult fundament teoretic", sau panseuri amintind supărător de acelea ale unui personaj al cărui nume ne jenăm să-l pomenim: „Despre ceea ce nu se poate spune nimic, pentru că nu există", sînt puțintel cam ridicole. In orice caz, ele au meritul de a se înscrie cu drepturi inalienabile la titlul de moștenitoare ale împărăției cerurilor.

Valeriu Rîpeanu

Curier literar

● In Editura de Stat pentru literatură și artă a apărut primul volum al romanului „Nedeea din Poiana Miresii" de Nicolae Deleanu.

● Colecția „Clasicii literaturii universale" s-a îmbogățit cu un nou volum: „Ulenspiegel" de Charles de Coster într-o admirabilă traducere semnată de Ioachim Botez.

● „Ultimul asalt" se intitulează culegerea de schițe a lui Aurel Mihale, apărută în colecția „Luceafărul".

● Din opera scriitorului clasic maghiar Moricz Zsigmond, Editura de Stat pentru literatură și artă a tipărit un volum de povestiri sub titlul „Cel din urmă haiduc", traduse de Emil Giurgiuca.

● Trei noi volume au apărut în colecția „Meridiane". Primul, „Doctorul Becker la porțile raiului" de Egon Ervin Kisch este tradus de Felix Aderca, și are o prefață de D. Hîncu; cel de al doilea, „Cum s-a îndrăgostit Joe Wilson", de Henry Lawson, este tălmăcit de Ada Steinberg, Hagi Tudorache și Alice Gabrielescu, cu o prefață de Mihnea Gheorghiu; ultimul, e „Mîinile oamenilor", de Pierre Gamarra, tradus și prefațat de Virgil Teodorescu.

● „Cîntecele sclavului" de Svatopluk Cech au apărut în romînește în versiunea lui Petre Listeveanu și Petre Solomon.

● Peste cîteva zile se va afla în librării volumul „Oameni și întîmplări din veacul meu" de Gala Galaction, cuprinzînd articole, însemnări și portrete. Prefața este semnată de Teodor Virgolici.

● A apărut volumul de schițe „Macazul" de Ion Istrati.

● In colecția „Mica bibliotecă critică" vom citi peste cîteva zile „Despre originalitate în literatură" de Ov. S. Crohmălniceanu; „C. Dobrogeanu Gherea" de S. Fărcășan; „Fr. Schiller" de Paul Langfelder și „Eroul timpurilor noastre" de Savin Bratu.

CRONICA LITERARĂ

„Cîntul ce se cere"

I

Cele două volume de „Versuri alese" ale lui Mihai Beniuc, apărute recent în E.S.P.L.A., reunesc pentru prima dată imaginea de ansamblu a unei opere poetice care — în decursul ultimelor două decenii — a înregistrat o evoluție încărcată de semnificații și și-a cucerit, în mod indiscutabil, un loc de frunte în istoria literaturii noastre contemporane. Volumele apărute acum cuprind o selecționare reprezentativă din toate ciclurile de poezii ale lui Beniuc și readuc o seamă de poezii în forma lor inițială, fără prefacerile ulterioare.

„Versurile alese" ale lui Beniuc se deschid cu poezia de tinerețe „Drum în sus" și se închid cu extrase din volumul apărut în 1954, „Partidul m-a învățat". Astfel, prin simpla alăturare a titlurilor se sugerează un drum și o culme, în orientarea poeziei lui Beniuc. Studii critice competente, apărute în ultimii ani, au analizat acest drum și au discutat, la timpul lor, semnificația și valoarea, înalte, ale acestei bogate opere poetice. E destul să cităm studiul acad. G. Călinescu „Poezia lui M. Beniuc", studiul exegetic „Cu mii de cai putere" al lui Paul Georgescu, articolele „Roadele bucuriei" și „Patria vieții — prezentul", ale aceluiași, cronica literară a lui Ov. S. Crohmălniceanu, pe marginea „Mărului de lîngă drum", care depășește marginile unei simple cronici, oferind o cercetare a întregii opere a lui Beniuc. Considerații interesante asupra poeziei lui Beniuc au fost aduse în diferite alte articole, ale lui S. Iosifescu, M. Petroveanu, S. Damian, etc.

Prezenta cronică, fără să aibă a se opri asupra unuia sau altuia dintre volumele recent apărute, avînd înainte-i „Versurile alese", își propune, în hotarele înguste care i se îngăduie, încercarea de a schița elementele principale ce constituie mesajul propriu al poetului Beniuc și rolul său în general pe scena poeziei contemporane.

★

„Cîntecele de pierzanie" au apărut în 1938, la Sighișoara, în colecția „Abecedar". Poetul făcea parte dintr-una din acele grupări ale tinerei generații care se întruneau în jurul unei puțin cunoscute reviste provinciale, izolate de cultura oficială a burgheziei, ignorate și disprețuite de critica din Capitală. In jurul micii reviste „Abecedar" apărută în 1933, la Brad, apoi la Turda, se reuniseră astfel de tineri care, în confuzia ideologică generală, nu aduceau un program ideologic și artistic precis, dar se delimitau oarecum prin opoziția față de literatura întru totul închinată modelelor moderniste ale Apusului. In vreme ce paginile publicațiilor centrale erau acoperite de cele mai diverse producții decadente, etalînd un fals aristocratism și un fals rafinament, revista ardeleană aducea o literatură care se vroia țărănească, colțoasă și naturală, cultivînd, în opoziție cu limbajul sibilic al poeților cu „simțirea filtrată", o vorbire voit neaoșă și regionalistă. De aici a putut izvorî adeseori o literatură tradiționalistă, panteistă, nu departe de „gîndirism", dar și o proză de o bogată observație realistă a vieții satului ardelenesc, moștenind creator pe Slavici și pe Rebreanu, ca în cazul lui Pavel Dan, ca și o poezie remarcată de la început prin vigoarea glasului unui adevărat descendent din moții lui Horia, ca în cazul lui Mihai Beniuc.

Evident, condiția valabilității artistice a unei asemenea literaturi era autenticitatea simțirii și a expresiei, căutarea de a opune literaturii decadente a burgheziei o literatură legată de viața și năzuințele poporului, preluînd tradițiile luptei seculare a iobagilor, sedimentînd într-însa ura și revolta maselor țărănești asuprite, dragostea și dorul omului simplu pentru un trai mai drept și mai bun. Beniuc, colaborator al „Abecedar"-ului, apoi al „Paginilor literare" (Turda, 1934), unde îl regăsim și pe Pavel Dan, se va contura de la primul său volum tocmai în acest sens.

„Prefața" acestui prim volum o constituia cunoscuta poezie „Drum în sus" (1937, — cu titlul atunci „tineresc și arțăgos", cum spune azi poetul: „Cu Dumnezeu la cot"). Aici erau elementele inițiale ale unei „arte poetice" pe care Beniuc și-o va defini neîncetat, în pas cu evoluția sa spre treapta superioară a poeziei partinice, realist-socialiste. Poezia — țîșnire impetuoasă de forțe răzvrătite, împotriva a tot ce reprezintă încremenire, stagnare: formă poetică, natură, stare socială retrogradă... Poetul izbea cu barda în stîncă; forța sa crăpa roca dură pentru a elibera din ea șuvoi de ape; toiagul biblicului Moise era astfel înlocuit cu un instrument care nu e înzestrat cu puteri supranaturale, pentru a zăvorî sau descătușa elementele, ci era realmente capabil să despice, să înfrîngă rezistența materiei tari, fiind mînuită de un braț viguros. Poetul nu invoca deci virtuțile minunii, ci era gata să lupte, înarmat cu simplele unelte ale țăranului care, cu barda, coasa și furca, se ridică împotriva forțelor vrăjmașe. Răzvrătit anarhic, poetul se afirma prin negație, anatemizînd „templele" (valorile consacrate), declarînd război „exemplelor" („făcute pentru proști"), proclamînd valoarea drumurilor noi, a deschiderilor de pîrtii în tărîmuri virgine, a croielii proprii. Poetul se împotrivea cu sinceră revoltă poeziei de imitație, dorindu-se unul care, din holda vecinilor „n-a cosit un pai" și cerînd recoltei poetice să fie strînsă numai din pămînt propriu, expresie a celor mai adînci căutări și nu contrafaceri ale unor anxietăți împărtășite din snobism. „Drumul în sus" era astfel implicit un manifest împotriva formalismului. Poetul „asuda sub ploile luminii" și „numai anii săi și-i secera" — secerișul acesta nefiind o imagine ocazională ci una esențială, cu sens permanent în această etapă a artei sale poetice: poetul e pămînt roditor; roada lui, cosită și dăruită cititorului, vlăguiește solul, marcînd cu fiecare an și fiecare recoltă nouă o îmbătrînire. Era deci o viziune dramatică asupra secerării propriilor săi ani, dar și viziunea virtuală a unei vieți care, redusă cu fiecare recoltă, poate fi din nou îmbogățită, prin îmbogățirea neîncetată a solului. De la „Copacul de strajă", puțin ulterior, sensul acesta va fi mereu reluat, pînă la accepția calitativ superioară din „Mărul de lîngă drum".

Critica timpului, atîta cît i-a dat atenție primului volum, fără să desprindă mesajul propriu, stabilea filiații și influențe. Se constata temperamentul poetic înrudit cu Zaharia Stancu, „o undă a liricii eseniniene", un suflet de „plebeu elementar și frust", pe alocuri de „nuanțe whitmaniene"... Comparativismul mărginit al acelei critici, chiar sezisînd uneori afinități și înrîuriri posibile, nu ducea decît în prea mică măsură la recunoașterea elementelor constitutive ale poeziei tînărului Beniuc. In realitate, acesta era, ca și Stancu, un țăran care-și ridica glasul dur și răspicat, greu de voință răzvrătită; ducea cu el, ca și Esenin, povara dragostei pentru satul natal, lăsat în urmă; striga omenirii, asemeni lui Whitman, chemarea către o lume a oamenilor liberi... Dar dincolo de problema influențelor și a legăturilor temperamentale, era existența socială a omului, mesajul acestui om cu o precisă determinare social-istorică. Beniuc apărea de la început ca un poet hrănit, nu formal ci prin conținut, cu tradițiile poeziei populare și ale istoriei țărănimii ardelene; ducea mai departe moștenirea expresiei artistice a unor poeți ardeleni care altă dată transmiseseră durerea clăcașilor, forța luptei celor care strigau „Noi vrem pămînt" și ura pentru orînduirea exploatatoare; prelua creator cuceririle tradiției eminesciene și dovedea o legătură organică, profundă, cu poezia revoluționară maghiară. Inrudirile în cazul poeților autentici, se raportează la înrudirea mesajului social și, desigur, cînd Beniuc spune „In mine, tată, tu mergi mai departe", nu e lipsit de interes să-ți amintești versurile celui care, înainte de a scrie „Să nu uiți, Dariel", scrisese: „Să nu uiți nici o clipă: străbunii au fost șerbi"... In ceea ce privește nuanțele whitmaniene, indiferent dacă se poate sau nu discuta despre „influențe", critica nu poate decît să cerceteze unitatea, deasupra unicităților, a poeților militanți și, în cazul lui Beniuc, referirea la Whitman, ca și la Maiakovski, ar putea duce la concluzii interesante asupra specificului poeziei politico-cetățenești, ca teren de amplă desfășurare a unor forțe poetice variate.

Cert este însă că fuga tînărului Beniuc de drumuri bătătorite și căutarea însetată a făgașelor de el însuși defrișate, nu se raporta doar la simpla evitare a imitației formale, ci la purcederea, prin aderarea întregii sale personalități, la o ascensiune grea, nu odată dureroasă, spre culmile unui ideal deocamdată vag, abia întrezărit, adeseori încețoșat. De aceea, poetul „a luat-o fără drum în sus", lăsînd în urma lui „urme de sînge", mărturie a pionieratului. Indoiala celui care urcă fără țel precis, apasă nu odată, poetul fiind încercat uneori „de plîns"... De aceea, de asemenea, în faza inițială a poeziei lui Beniuc nu lipsește nici descurajarea tragică, exteriorizare a conștiinței unei dibuiri în întuneric („Tare-i obosit și trist poetul; Bijbîie prin negurile reci"). Dar chiar și aici, destăinuirea oboselii și a tristeții e străină „spleen"-ului și „neliniștii" moderniștilor, fiind semnul dramaticei căutări a răzvrătitului fără țel ideologic limpede.

Dezlegarea poetului din întîia fază a evoluției sale se găsește însă în chiar această primă artă poetică a sa: poetul știe că arta sa este în slujba vieții, are deci, indiferent de claritatea obiectului revoltei sale, conștiința finalității artei sale. Vroindu-se ajuns în culmile urcușului, poetul se vrea „demiurg", creator de viață nouă, „cu dumnezeu la cot" și mai presus de el, sfidîndu-l, căci viața nouă trebuie să fie mai bună și mai înțeleaptă decît cea atribuită creației dumnezeești. Drumul în sus, mai sus de „dumnezeu", este de altfel tema „Saniei fără clopoței", (1937) semnificînd o neîngrădită explorare gnoseologică asupra necunoscutului, dar nu numai atît, ci și o nemaipomenită expediție cu scop transformator revoluționar, căci poetul — exponent al luptei pentru o viață nouă — vine să desfacă legile rele și să aducă în loc altele:

„Moșnege! Lasă drumul slobod...
O lume nouă Eu am să ridic!"

De la această fază incipientă, accentuarea mereu mai puternică a trăsăturilor proprii personalității eroului liric al poeziei lui Beniuc argumentează capacitatea răsfrîngerii realiste a vieții sociale prin lirism.

Cine este acest erou? Este, deocamdată, un erou puternic prin voința lui (mai tîrziu va fi și prin convingerea victoriei inevitabile a idealului comunist). Se sugerează antagonismul între forța subiectivă, gigantică, — întemeiată pe conștiința comuniunii intime cu năzuințele poporului — și cea obiectivă, lovindu-se dramatic de superioritatea forțelor dușmane, obiectiv superioare atîta vreme cît calea de a le distruge încă nu e cucerită. Ostentația e evidentă: poetul se măsoară cu munții ca ei de mare. Semeția rămîne însă veritabilă, transportată în domeniul eticului, poetul, la pornire, „nu s-a închinat nici Domnului, nici Dracului", „nu plătește la nici o punte vamă" și nu dă seamă nimănui nici „unde merge, nici cum îl cheamă"; el se vrea întotdeauna „el însuși", „nu se supune la vînt", „rîde domol" și „nu se teme" de ploaia cotropitoare a vijeliilor și ispitelor pe care le știe trecătoare (filosofie de țăran înțelept!); „nu știe și nu poate să se roage" și deși neferit de îndoieli, beții și plîns, are orgoliul disimulării stărilor de deznădejde („nici n-aș vrea s-audă alții plînsu-mi"). Este, în aceasta, un program îndreptat împotriva neoromanticilor plîngăreți, gata oricînd să hohotească de plîns în versurile lor pline de „inquietudine". Cînd „îndoiala bate icuri", poetul se fălește, rezistînd îndoielii: „Eu tot mîndru: Nu mă tem"... Deși afirmîndu-și deschis contradicțiile interioare, căderile, ca și elanurile, poetul păstrează o permanentă discreție, uneori învăluită în bravadă, alteori în zîmbet ironic sau amar, întotdeauna atent să nu facă zgomot în jurul său. De aceea și „trece peste zăpada și noroiul veacului", „cu sanie fără clopoței"...

Confesiunea lui Beniuc aduce aminte de cea eseniniană, dar nu prin similitudine, ci prin contrast. Elementele confesiunii, vizînd autodefinirea, sînt aceleași adeseori ca în Esenin, dar caracterizant pentru Beniuc este tocmai sensul opus dat condensării lor într-un ansamblu: conștiința eului purtat prin lume cu un bagaj de amintiri din viața satului, cu stratificări genealogice și cu presiuni ale inadaptării, este la Esenin de cele mai multe ori deprimantă, copleșind perspectiva spațială și temporală, germinînd egocentrism și retragere din lupta socială; la Beniuc, dimpotrivă, nostalgia satului natal și a tovarășilor din copilărie e transfigurată valoric, sporind dragostea pentru popor, generînd îndîrjire în lupta socială efectivă. Merindea lui, chiar fără elucidarea ideologică, este „strujeaua de vis", „crîmpeiul de crez", „Sămînță din mulțime ce crescu atîta cît putu", poetul se definește drept „copilul unui neam sărac — bieți romîni ce scormonesc pămîntul", definindu-și astfel și substanța crezului său: „Ei mi-au fost credința-n toi de luptă".

Eroul liric al lui Beniuc este așadar un pasionat căutător de dreptate, definindu-se ca scoborîtor din generații exploatate, purtător mai departe al luptei acestora. Această determinare social-istorică a eroului este precis reliefată, de la cel dintîi ciclu de poezii pînă la cele de astăzi, durînd de-a lungul evoluției sale ascendente.

Tematica poeziei lui Beniuc e, cu consecvență, alcătuită, alături de confesiunea dramatică a căutătorului de adevăr și a dezrădăcinatului uneori, din împărtășirea publică a unor țeluri sociale, la început vagi, străbătute de anarhică răscoală țărănească, apoi precise, direct partinice. Chiar vechea temă a poetului ardelean de origină țărănească, acea a nostalgiei după carul cu boi de lîngă care a fost luat, capătă la Beniuc cu totul altă semnificație de dor de ducă în căutarea arzătoare a unui Mîine („La Sebiș sau în altă parte" — 1936). Mult mai tîrziu, Beniuc însuși își va concretiza, într-o imagine de înaltă valoare, structura tematică și ideologică a poeziei sale de tinerețe:

„Venisem flăcău de pe Crișuri,
Cu sufletu-n trei învelișuri:
De jale, de dor, de răscoale..."

Greutatea specifică a celui de al treilea înveliș, înglobînd de fapt tot mai mult pe celelalte două, determină aspectul propriu al universului tematic al lui Beniuc. Inima poetului e bolnavă și gîndul arde în vîlvătăi și pară, purtînd jale și dor, pentru că poetul gonește cu biciuiri de lumină pe urma norilor de smoală ca să pregătească...

„...pe mîine cînd se scoală,
copiilor, o zare mai senină"

(„Trecere" — 1937)

Prin mijlocirea răzvrătirii țărănești, poetul ajunge, de la început, la una din caracteristicile sale esențiale de poet militant: aceea de a fi prevestitorul răsturnării relelor orînduieli sociale și „toboșarul timpurilor noi".

Intre țăranii ardeleni, în care vede nepoți ai lui Horia și ai lui Iancu, se simte acasă. Forța sa profetică nu găsește răspunsul în cer, ci în pămînt, poetul ascultînd cu urechea pe inima țării, asemeni străjilor de război de pe timpuri, care prevedeau astfel, prin contactul cu pămîntul, venirile de oști. Lutul străbun comunică prevestirea „șuierului de piatră pe tăiș de coasă". („Aicea printre ardeleni" — 1935).

Savin Bratu

După apariția primului volum al „Dicționarului limbii române literare contemporane"

DISCUȚII

În legătură cu unele probleme ridicate de manualul de istoria literaturii române pentru clasa a IX-a

În toate țările, elaborarea dicționarelor academice a fost însoțită de ample discuții asupra caracterului și proporțiilor acestor lucrări.

„Gramatici certant" spune cunoscutul dicton latin. Dar în ceea ce privește elaborarea dicționarelor academice, controversele nu s-au mărginit numai între lingviști, ci ele au cuprins totdeauna și cercurile largi ale opiniei publice. Aceasta se explică prin faptul că dicționarele limbilor naționale sînt, pe drept cuvînt, privite nu numai ca opere de cunoaștere și de îndrumare a limbii, ci și ca opere de prestigiu cultural.

Discuțiile aprinse în jurul dicționarelor academice, dar mai ales complexitatea problemelor legate de elaborarea lor, au făcut ca realizarea acestora să dureze, în general, vreme îndelungată în toate țările.

Academia Franceză a început alcătuirea Dicționarului limbii franceze în 1638, la un an după înființarea ei, reușind să publice prima ediție a lucrării abia în 1694, după 56 de ani de la începerea ei. La această ediție au colaborat, alături de lingviștii vremii, marii scriitori ai Franței din acea epocă, Corneille, Racine, Boileau, Bossuet, iar în secolul următor, însuși Voltaire. Dicționarul Academiei Franceze a avut în decurs de 250 de ani opt ediții. El a fost una dintre cele mai vîlv controversate opere ale culturii franceze, dar totuși el nu lipsește nici astăzi de pe masa de lucru a nici unui cărturar și scriitor francez.

Dicționarul Academiei Germane, început de frații Wilhelm și Iacob Grimm în 1852, a fost terminat abia după optzeci de ani. În Anglia, James Murray a început, în 1882, „Dicționarul istoric al limbii engleze", în zece volume, cunoscut sub numele de Dicționarul de la Oxford, care a fost terminat abia în 1928. Dicționarul limbii croate, început în 1880 de Academia din Zagreb, n-a fost terminat nici pînă astăzi.

Academia rusă de științe a publicat, mai întîi la sfîrșitul secolului al XVIII-lea (1789—1795), un dicționar normativ, cu pronunțat caracter purist, al limbii ruse, în șase volume, care a avut și o a doua ediție, apărută între anii 1806—1822. În 1847 a publicat un „Dicționar al slavei bisericești și al limbii ruse" în patru volume (ediția a doua în 1867) iar în 1891 a început redactarea, sub conducerea lui I. K. Grot și apoi a lui A. A. Șahmatov, a „Dicționarului istoric al limbii ruse" în opt volume, la care s-a lucrat pînă în 1928, cînd lucrările au fost întrerupte. Academia de științe a Uniunii Sovietice a început elaborarea „Dicționarului limbii ruse literare contemporane" în cincisprezece volume, din care au apărut pînă acum trei volume, dar fiind conceput pe baze marriste el se găsește în prezent în refacere.

În vreme ce se întîrzia astfel elaborarea dicționarelor academice, lingviști din afara academiilor au dat la iveală numeroase dicționare valoroase, care au servit cu succes nevoile marilor mase. Astfel în Franța, Emile Littré a publicat în secolul trecut cunoscutul său „Dictionnaire de la langue française" (1863 — 1872), care este pînă astăzi unul dintre cele mai bune dicționare ale limbii franceze. In Rusia, V. I. Dal a publicat între anii 1863 — 1866 „Dicționarul limbii ruse" în patru volume (ediția a treia în 1903—1909), iar în epoca sovietică, D. N. Ușakov a publicat „Dicționarul limbii ruse contemporane", de asemenea în patru volume (1928—1940). La noi, Lazăr Șăineanu [1] și apoi I. A. Candrea [2] au răspuns nevoilor marelui public prin dicționarele lor explicative care s-au bucurat de o mare răspîndire.

Încercările Academiei Române de a elabora dicționarul limbii noastre au fost însoțite, ca și în alte părți, de aprinse discuții principiale și de îndelungate eforturi pentru realizarea lui practică. Controversele ivite în legătură cu elaborarea Dicționarului limbii române reprezintă un aspect important al frămîntărilor noastre culturale din secolul trecut pînă astăzi, înfățișate în mod sumar în prefața volumului I al „Dicționarului limbii române literare contemporane", apărut în luna mai 1955.

Dacă elaborarea dicționarului limbii noastre a dat naștere la atîtea discuții și controverse, aceasta se datorește faptului că el n-a fost niciodată privit numai ca o colecție de cuvinte explicate, ci ca o mare operă de cultură, care a căutat să reflecte atît concepția științifică despre limbă a vremii, cît și tendințele ei politice dominante.

Latiniștii au rămas tributarii concepției raționalismului idealist al secolului al XVIII-lea, după care lingvistul era îndreptățit să influențeze dezvoltarea limbii potrivit scopurilor lui. Scopul politic al latiniștilor a fost trezirea conștiinței naționale și cîștigarea de drepturi politice și sociale pentru poporul român prin relevarea originii latine a limbii noastre și prin relatinizarea ei. Pasiunea lor fanatică pentru acest crez a fost atît de mare, încît ei au dat la iveală în două rînduri operele de bază ale științei limbii, alcătuind, mai întîi, prin Samuil Micu și Gheorghe Șincai, gramatica limbii române [3] și apoi, prin Samuil Micu, V. Cologă, Petru Maior, I. Teodorovici și A. Teodori, Dicționarul de la Buda [4] în 1825, iar în a doua etapă, după înființarea Societății Academice Române, a fost întocmit „Dicționarul limbii române" de către A. T. Laurian și I. C. Massim (1873—1876) și „Gramatica limbii române" de Timotei Cipariu (1869—1877).

Cu toate greșelile ei cunoscute, Școala latinistă a fost singura direcție în lingvistica noastră din trecut care a reușit să realizeze într-un spirit unitar Gramatica și Dicționarul limbii noastre, potrivit concepției ei lingvistice și crezului ei politic.

In opoziție cu latiniștii, concepția dicționarului academic, reprezentată de B. P. Hașdeu și adoptată apoi de toți ceilalți redactori ai dicționarului pînă în 1952, a mers pe linia istoristă și poporanistă a secolului al XIX-lea, caracterizată prin considerarea limbii ca produs istoric și cuprinderea în dicționar a limbii scrise și vorbite în trecut și astăzi de întreg poporul. La discuțiile în jurul dicționarului au participat în trecut toți cărturarii noștri de seamă din Academie ca și dinafara ei, situîndu-se pe diferite poziții cu caracter principial sau personal, poziții care, atunci cînd se va scrie o istorie amănunțită a etapelor realizării dicționarului limbii noastre, vor putea fi evocate cu folos.

După eșecul latiniștilor, tipul de dicționar luat ca model, mărturisit sau nu, de către lexicografii noștri a fost cel al lui Emile Littré [5]: etimologic, istoric și al uzului scris și vorbit din trecut și contemporan. A această concepție, care a stat la baza dicționarelor naționale din multe țări europene din secolul trecut pînă astăzi și, care a dat și la noi, prin dicționarul lui H. Tiktin (Rumänisch-deutsches Wörterbuch, trei volume, 1904-1924), bune rezultate, a fost exagerată printr-un istorism excesiv în toate încercările făcute de Academie prin B. P. Hașdeu, Al. Philippide și Sextil Pușcariu, dîndu-se în elaborările acestora o mai mare importanță istoriei cuvintelor decît sensurilor lor actuale. Dicționarul devenise expresia unui tradiționalism strîmt, iar în redacția lui Sextil Pușcariu, cu un vădit caracter semănătorist. Intoarcerea spre trecut, care n-a putut fi înlăturată din lucrările dicționarului pînă în 1952, a fost caracterizată astfel de către acad. Traian Săvulescu, președintele Academiei R.P.R.: „Exageratul paseism manifestat, întoarcerea către trecut, a devenit la aceștia aproape o manie. Nimeni nu s-a gîndit că limba veche n-ar prezenta interes în studiul limbii actuale. Dar aceasta nu poate fi un scop în sine și nu poate fi de folos nici pentru dezvoltarea lingvisticii, nici pentru aplicațiile ei în societate și în învățămînt. Este mai interesant și mai util ca limba vorbită, limba trăită, să fie în primul rînd obiectul de cercetări al oamenilor noștri de știință". [6]

Pentru ca dicționarul să corespundă cerințelor epocii noastre de cunoaștere și cultivare a bogățiilor limbii naționale, de răspîndire a noțiunilor ideologice și științifice materialiste și de ridicare a nivelului cultural al maselor, Prezidiul Academiei R.P.R. a hotărît, în iulie 1952, elaborarea unui nou tip de dicționar și anume al limbii române literare contemporane, explicativ și normativ [7]. Adoptarea acestei hotărîri s-a făcut în urma unor largi dezbateri științifice [8], folosindu-se în acest scop bogatele învățăminte ale discuțiilor ce au avut loc în primăvara anului 1952 în Uniunea Sovietică asupra problemelor teoretice și practice de lexicografie. Hotărîrea de a se alcătui un dicționar al limbii literare contemporane a fost determinată și de lipsa unui dicționar explicativ și normativ al limbii noastre pentru uzul marilor mase. Dicționarele de tip practic existente la noi, cel al lui Șăineanu sau al lui Candrea, nu mai puteau fi retipărite, deoarece ele nu mai corespund dezvoltării limbii și culturii noastre de astăzi.

Inregistrarea și explicarea în dicționar a aspectului actual al vocabularului limbii noastre era imperios cerută de nevoile arzătoare ale maselor pentru a cunoaște forma cea mai corectă, mai bogată și mai frumoasă a limbii române, care este limba noastră literară contemporană. Studiul celorlalte aspecte ale vocabularului nostru a fost destinat, prin aceeași hotărîre a Prezidiului Academiei din 1952, altor tipuri de dicționare: etimologic, istoric, regional și de sinonime, care urmează a fi elaborate de institutele de lingvistică după apariția „Dicționarului limbii române literare contemporane". Dicționare explicative și normative ale limbilor literare contemporane se elaborează astăzi cu precădere și în Uniunea Sovietică, în Ungaria și Bulgaria.

Faptul că dicționarul, în forma lui de astăzi adoptată în 1952, a fost terminat de Academia R.P.R. în decurs de numai trei ani se datorește, în primul rînd, condițiilor excepționale create muncii lingvistice de către regimul de democrație populară, precum și valorificării critice și completării materialului documentar strîns, începînd din 1897, pentru pregătirea dicționarului plănuit, dar nerealizat, de Academia Română.

★

Apariția primului volum al „Dicționarului limbii române literare contemporane" a fost considerată de toți comentatorii ca un important eveniment în viața noastră culturală. Ea a fost salutată de cercurile largi ale intelectualității noastre și ale maselor cititoare cu satisfacția pe care o justifica așteptarea îndelungată a dicționarului limbii noastre. Aprecierea spontană a opiniei publice față de apariția dicționarului a fost oglindită de „Gazeta literară" în nota care salută apariția lui astfel: „Interesul pe care l-a stîrnit în rîndurile categoriilor celor mai largi ale publicului, epuizarea într-un timp record a exemplarelor sosite în librării mărturisește pe deplin legitima nerăbdare cu care a fost așteptat dicționarul" [9]

D. Macrea

(Continuare în nr. viitor)

1. Lazăr Șăineanu, Dicționarul universal al limbii române. București, 1896.

2. I. A. Candrea și Gh. Adamescu, Dicționarul enciclopedic ilustrat „Cartea Românească", București, 1931.

3. Samuil Micu și Gheorghe Șincai, Elementa linguae daco-romanae sive valachicae. Vindo/bonae, 1780.

4. Lexicon Romanescu-latinescu-ungurescu-nemțescu quare de Mai multi autori, în cursul a trideci și mai multoru ani s-au lucratu. Seu: Lexicon Valachico-latino-hungarico-germanicum quod a pluribus auctoribus decursu triginta et amplius annorum elaboratum est. Budae, 1825.

5. Littré. Dictionnaire de la langue française, Paris 1863—1872, 5 volume.

6. Vezi „Studii și cercetări lingvistice", anul III, 1952, p. 9.

7. Vezi ibidem.

8. Vezi ibidem.

9. „Gazeta literară", nr. 18 din 5 mai 1955.

Este bine că „Gazeta literară" a inițiat discuția în jurul manualelor de istoria literaturii române pentru clasele a VIII-a și a IX-a. Asemenea discuții în jurul unor probleme de interes național și cultural cum sînt: apariția „Dicționarului limbii române" și apariția primelor manuale de istoria literaturii române, au rostul de a ajuta la îmbunătățirea unor opere menite să devină pîrghii ale progresului social-cultural al poporului nostru.

Așteptată cu deosebit interes și cu justificată curiozitate, apariția primelor manuale de istoria literaturii române a justificat în bună parte speranța și încrederea arătată Institutului de istorie literară și folclor al Academiei R.P.R. sub a cărui îndrumare au fost redactate primele două manuale pentru clasele a VIII-a și a IX-a. In articolul său. din „Gazeta literară" nr. 36 (78) din 8 septembrie a. c., tov. Ivașcu a stabilit — în mod general — importanța apariției acestor manuale și a insistat cu precădere asupra necontestatelor părți pozitive ale acestor lucrări.

Sîntem de acord cu tov. Ivașcu în a sublinia că cele două manuale se caracterizează printr-un înalt nivel științific și că ele „contribuie în mod principial la educarea tinerelor noastre generații, învățîndu-le să cunoască forța de nebiruit a poporului din care fac parte, marile lui însușiri în făurirea unei bogate civilizații și a unei înalte culturi".

Indeosebi trebuie apreciată străduința colectivelor care au lucrat la aceste manuale de a restabili literatura noastră în drepturile ei — precizînd însemnătatea și locul cuvenit principalelor fenomene literare din diferite epoci ale dezvoltării poporului nostru. Un salt calitativ în interpretarea științifică a fenomenului literar îl reprezintă aprecierea rolului jucat de către societatea literară „Junimea" în cultura românească. In manualul de clasa a IX-a se precizează că „Junimea" urmărea eliminarea tradițiilor progresiste din cultura română, ruperea literaturii și artei de viață, luptele și năzuințele poporului" (op. cit. pag. 14). Se arată de asemenea că „Junimea" n-a jucat numai un rol cultural — așa cum își propusese — ci, din 1871 — la opt ani de la înființare — „junimiștii" intră în viața politică și obțin mandate în parlamentul burghezo-moșieresc". (ibidem pag. 60). Justă este și precizarea rolului pe care l-au avut Titu Maiorescu și acoliții săi în servirea dinastiei prusace. Se arată de asemenea cît de reacționară era în fond lupta dusă de Maiorescu împotriva formelor fără fond. „Combătînd așa zisa „formă fără fond", Maiorescu se ridica de fapt împotriva progresului cultural al țării noastre, se ridica împotriva tradițiilor democrat-revoluționare de la 1848" — notează manualul (pag. 60—61) . Este dezvăluit substratul reacționar al teoriei „artă pentru artă", promovată de „Convorbirile literare". „Revista **Convorbiri literare** a militat pentru teoria reacționară a „artei pentru artă", teza de bază a esteticii idealiste a **Junimii** și a lui Titu Maiorescu" (ibid. pag. 61). Atragerea unor personalități progresiste în sînul „Junimii" este explicată prin dorința acestei societăți „de a-și crea popularitate și pentru a se mîndri cu „descoperirea" de noi și însemnate talente literare" (pag. 61), dar și prin faptul că „de-a lungul unei întregi epoci, aceasta a fost printre puținele asociații culturale cu caracter de cenaclu literar, în care un scriitor putea lua cantact cu primii săi cititori și primi o părere critică cu privire la munca sa". (ibid. pag. 91).

Sînt relatate în carte la locul respectiv (vezi pag. 90-92, 158, 179-180, 222, 243 și 266) și raporturile dintre marii creatori — Eminescu, Creangă, Caragiale, Beldiceanu, Coșbuc și Slavici — și reprezentantul „Junimii" — Titu Maiorescu. Este înfățișată și lupta dusă împotriva „Junimii" și a direcției ei de către Cezar Bolliac, B. P. Hașdeu și mai apoi de către C. Dobrogeanu-Gherea prin „Contemporanul" (vezi pag. 68—70). Din paginile manualului, cititorii rămîn cu o imagine justă despre ceea ce a însemnat cu adevărat „Junimea", dar și cu unele nedumeriri pe care n-a reușit să le spulbere, relative la această problemă.

Astfel, nu se indică mai precis în manual de ce această societate literară reacționară a reușit totuși să se impună și să dobîndească un prestigiu exagerat în deceniile 7-8 ale veacului 19 și de ce a reușit să exercite timp de aproape două decenii o influență nefastă asupra întregii noastre culturi din această perioadă și chiar mai tîrziu. Nu sînt analizate mai adînc nici contradicțiile interne din sînul acestei societăți literare și nici nu este urmărită mai îndeaproape dezvoltarea acestei societăți pe linia conservatorismului retrograd. Se pare că totuși autorii manualului de clasa a IX-a au evitat să atace — pe toate fronturile — problema influenței, rostului și a locului „Junimii" în istoria literaturii noastre.

Socotim deci că ar fi fost bine ca într-un manual de istoria literaturii române, — care de fapt nu se adresează numai elevilor — redactat în conformitate cu învățătura marxist-leninistă despre artă și literatură, să se acorde o mai mare importanță laturilor principale ale contradicției care caracterizează un proces mai complex de dezvoltare a unor fenomene literar-culturale — așa cum este momentul apariției și dezvoltării „Junimii" — societate care pe plan cultural reprezintă monstruoasa coaliție burghezo-moșierească.

Astfel, era oportun — credem — să se precizeze că „Junimea" apare— în deceniul al șaptelea al veacului 19 — în lupta pe care clasele exploatatoare o duc împotriva tendințelor populare și naționale, în perioada în care aceste forțe reușesc să-l detroneze pe Alexandru Cuza și să aducă la conducerea țării dinastia hohenzollernilor.

Momentul apariției acestei societăți literare este deci deosebit de semnificativ, întrucît el coincide cu perioada în care reacțiunea română lupta pentru consolidarea pozițiilor sale și cu momentul culminant al acestei lupte: aducerea unui prinț străin ca susținător al intereselor burghezo-moșierimii din Romînia. Impotriva acestei tendințe se ridicaseră reprezentanți ai curentului popular și adepții școlii Bărnuțiu (îndeosebi D-trie Tacu și Th. Lateș).

Victoria deplină a junimismului prin înfrîngerea curentului popular și a celui național este mai ușor de înțeles dacă se analizează mai profund contradicțiile existente în rîndurile adversarilor junimismului, dintre care cei mai de temut erau cei din școala lui Bărnuțiu și cei grupați în **Fracțiunea liberă și independentă.**

Victoria „Junimii" și a junimismului se explică deci și prin slăbiciunile și contradicțiile existente în tabăra adversarilor „Junimii", lucru asupra căruia manualul nu insistă. Astfel, aceștia se declarau împotriva monarhiei străine, dar stăruiau pentru menținerea unei monarhii naționale. Este lesne de înțeles că de aici pînă la șovinism nu mai este decît un pas. In lingvistică, înclinarea lor spre latinism și etimologism extrem era împotriva tendinței naturale a limbii. In istorie, denaturările și interpretările conștient eronate nu serveau nici cauza științei și nici a poporului. In materie de drept, aceștia erau partizanii dreptului natural. Arta și critica literară se aflau în impas.

Toate aceste slăbiciuni și contradicții ale reprezentanților școlii Bărnuțiu (adversarii „Junimii") împotriva cărora deschid focul reprezentanții „Junimii" — explică și justifică totodată de ce „Junimea" s-a impus atît de repede și de ce a dobîndit o notorietate nejustificată altcumva decît prin lipsa de combativitate și talent a adversarilor. Chiar unii dintre junimiști nu pot nega acest fapt și sînt siliți să recunoască deschis că: „dacă ar fi fost oameni de talent, mișcarea **Junimii ar fi fost nimicită de la început, sau poate nici nu ar fi luat naștere".** (G. Panu: „Amintiri de la „Junimea" din Iași", vol. I, ed. 1942, pg. 31).

Singurul adversar într-adevăr de temut al „Junimii" nu se poate socoti — într-o epocă mai tîrzie însă — decît B. P. Hașdeu. Mai tîrziu, după apariția „Contemporanului" — în urma atacurilor lui Gherea, „Junimea" ajunge în perioada de declin și cedează repede locul.

Dar să revenim la perioada apariției „Junimii". Este cert deci că slăbiciunea evidentă a adversarilor — cum și contradicțiile funciare ale școlii Bărnuțiu, alături de tendința de monopolizare a tuturor domeniilor de activitate de către burghezo-moșierime sînt adevăratele cauze care explică atît apariția, cît și victoria junimismului. „Junimea" apare — pe plan cultural — ca o reacțiune împotriva exagerărilor naționalist-șoviniste ale școlii Bărnuțiu și adepților ei. **Aparent,** la început reprezintă un curent sănătos. Ea ar fi deci a doua latură necesară a contradicției ce se dezvolta atunci — în deceniile 7-8 — între naționalismul cu orice preț și naționalismul în marginile adevărului. Deocamdată această latură a contradicției este cea principală — întrucît reprezintă noul. (Astfel prezentate lucrurile, este mai ușor de explicat prezența unor personalități progresiste la „Junimea"). In locul latinismului și etimologismului dogmatic, în locul naționalismului degenerat adesea în șovinism, al denaturării conștiente a faptelor istorice și al încurajării unor producțiuni mai prejos de critică — „Junimea" vine și flutură steagul naționalității în marginile adevărului (în dosul căruia se ascundea cosmopolitismul), al apărării limbii de denaturările etimologiste și latiniste, al luptei împotriva poetaștrilor și a formelor fără fond (în dosul cărela se ascundeau tendințele lor retrograde).

Dacă mai adăugăm la aceasta și faptul că, în momentul apariției ei și un timp după aceea, — pînă în 1891 — „Junimea" s-a ținut departe de politica militantă — însinuînd o graniță de netrecut între artă și politică prin arborarea lozinci „artă pentru artă" — ne putem mai ușor explica de ce se impune rapid și cîștigă teren.

Atragerea unor personalități culturale progresiste în societatea „Junimea" pe de altă parte — se explică fie prin naivitatea sau lipsa de experiență politică a acestora, fie prin aceea că — în momentul istoric respectiv „Junimea" — și organul ei „Convorbirile literare"— reprezentau unica posibilitate de afirmare în cîmpul culturii a acestora — fapt subliniat de altfel și de manual în monografia despre Eminescu (op. cit. pag. 91). Dacă se mai adaugă însă la aceasta și slăbiciunile și contradicțiile notorii din tabăra adversarilor „Junimii", devine mult mai ușor de înțeles de ce Eminescu, Caragiale, Creangă, Slavici — clasici ai literaturii noastre, firi cinstite și dezinteresate — acceptă să intre în această societate și să-și publice lucrările lor în „Convorbiri literare". Pe de altă parte, prin atragerea unor mari personalități ca Eminescu, Creangă, Slavici, Caragiale, istoricul Xenopol, filologul Lambrior ș. a. la „Junimea" — reprezentanții ei au cinismul să afirme că rolul de mentori ai acestora le revine în exclusivitate lor. „Junimea" capătă un prestigiu nemeritat și pretinde cu insistență un loc de prim rang în istoria culturii românești: de făuritoare și îndrumătoare a literaturii române moderne.

Criticii burghezi s-au întrecut în a supraestima rolul „Junimii" și al conducătorilor ei, în a denatura — la rîndul lor — realitatea cu scopul de a demonstra totodată superioritatea unui sistem politic reacționar.

O analiză mai adîncă a faptelor demonstrează lipsa de concludență a acestor afirmații făcute de criticii și istoricii literari interesați ai burgheziei.

Se constată astfel, încă din momentul apariției ei pe arena istoriei, a culturii, că „Junimea" este mînată de adînci și serioase contradicții interne. Constituită din oameni cu o formație intelectuală străină— germană sau franceză — „Junimea" promovează și încurajează încă de la început o ideologie și o cultură străine de poporul nostru — fapt esențial nu îndeajuns de subliniat de către autorii manualului — ceea ce nu convenea chiar unora dintre junimiști. „Naționalismul în marginile adevărului" s-a văzut că nu era decît o perdea care trebuia să camufleze lipsa de patriotism și reacționarismul (botezat conservatorism) asociat cu cosmopolitismul conducătorilor „Junimii". De lupta împotriva formelor fără fond și-au dat repede seama chiar unii junimiști înșelați în credințele lor, că nu era altceva decît un aspect camuflat al luptei pe care junimiștii din conducere o duceau împotriva poporului. Telurile ascunse urmărite de către conducătorii „Junimii" ies la iveală. Rînd pe rînd, o serie de junimiști ca Eminescu, Caragiale, Xenopol, Belciceanu — își precizează atitudinea lor față de „Junimea". Este adevărat că asupra acestui lucru manualul insistă în monografiile scriitorilor, dar ei trebuie menționat și în cadrul studiilor introductive — care, datorită metodei de tratare prin excelență monografică, trebuiau mai amplu dezvoltate în vederea înțelegerii mai juste a unor fenomene literare precum: școlile, curentele sau metodele de creație folosite de un grup mai larg de scriitori.

Nu este rău dacă se menționează și faptul că în sînul comitetului de conducere se nasc și se dezvoltă contradicții. Iacob Negruzzi însuși ajunge să se dezguste de faptul că adunările „Junimii" — condusă de T. Maiorescu — degenerează cu totul: „acolo ajunsese treaba a fi mai mult o amestecătură de jurnaliști doritori de vești, oameni ai politicii, etc. decît a unor membri dintr-o societate literară" — scria Iacob Negruzzi în 1885 — în perioada de destrămare și declin a „Junimii". Era important și esențial — de asemenea — să se arate și atitudinea altor membri marcanți ai „Junimii" față de „Junimea" și nu numai a lui Eminescu, Creangă, Caragiale, Coșbuc.

Iată-l, de pildă, pe istoricul patriot Al. Xenopol — un timp secretarul ședințelor „Junimii"—fiind încă de la început atitudine deschisă în contra direcției lui Maiorescu. Referindu-se la articolul programatic „In contra direcției de astăzi..." Xenopol găsește că premiza de la care pornește Maiorescu este falsă și ca atare și concluziile ce derivă din acceptarea ei. Maiorescu considera că „țara noastră este incapabilă de progres", că „progresul aparent cu care ne fălim este neadevărat". Xenopol nu este de acord cu concluziile lui Maiorescu. El nu afirmă că situația dată ar fi fericită, dar nu o apreciază ca disperată. El considera că „progresul nostru este în sine normal..." Starea rea în cultura unui popor nu este permanentă. Ca atare considera ca normală situația existentă în țara noastră, deși ea prezenta multe nelegiuimități inerente epocilor de tranziție.

Pentru Xenopol era clar că elementul esențial al progresului popoarelor — „impulsul spre viață"—exista în poporul nostru. Considera deci ca reacționară și pesimistă părerea lui Maiorescu și a adepților lui că trebuie întrerupt avîntul constructiv care se dezvoltă în țara noastră: „A cere însă ca acel popor să nu aibă școli pentru că nu poate avea decît școli rele, să nu aibă pinacoteci pentru că nu se poate pune în ele decît monumente de artă străină, a nu avea libertate pentru că este des călcată în picioare, a nu face poezii pentru că face poezii rele, a nu scrie istorie pentru că știința și mijloacele necesare pentru aceasta sînt încă slabe și că prin urmare nu se poate ajunge la adevăr..., a pretinde acestea zic, este a nega posibilitatea progresului, a cărui natură cere de a merge de la rău la bine, de la neștiință la știință. A face aceasta este a împiedica mișcarea intelectuală care este esența progresului". Ce admirabilă condamnare a maiorescianismului, în aceste rînduri ale lui Xenopol, în care se precizează clar și prăpastia dintre șeful „Junimii" și unul dintre junimiștii temporari.

Și Caragiale și-a exprimat deschis mai tîrziu atitudinea lui față de conducerea „Junimii" — din care, în semn de protest, a și plecat. La fel au făcut și Eminescu și Creangă și Coșbuc ș.a. Dezvoltarea acestui aspect al raporturilor dintre șefii „Junimii" și reprezentanții ei ilustri — Caragiale, Eminescu, Xenopol, Creangă, etc. — ar fi sporit desigur calitatea materialului cuprins în manualul de istoria literaturii române de clasa IX-a.

In momentul în care — paralel cu frămîntările existente în sînul „Junimii" — se produc și atacurile din afară ale unor personalități ca Hașdeu, Boliac și mai apoi Dobrogeanu-Gherea, se poate spune că „Junimea" intră în perioada declinului. In sînul ei și în mijlocul poporului nostru se iviseră și se dezvoltaseră forțele care aveau să dea lovitura de grație „Junimii" și junismului literar. Este epoca în care proletariatul se dezvoltă, se organizează și devine conștient de rolul său în societate. Apariția și organizarea proletariatului în țara noastră și influența mișcării progresiste din Rusia — promovată de cercul de la revista „Sovremmenik"— determină nașterea realismului critic și a curentului „Contemporanul" care apare ca a doua latură — cea principală — a contradicției existente în etapa respectivă în societatea românească și care cu adevărat reprezenta noul. Asupra acestei probleme se găsesc însă în manual relații mai detaliate.

Inainte de a încheia vrem să mai insistăm asupra unei probleme: necesitatea unui aparat critic mai dezvoltat, a unei bibliografii. S-ar putea obiecta că acesta e un manual de școală. Deoarece însă — în momentul de față — nu există un alt manual de istoria literaturii române pentru public și specialiști, nu era rău dacă manualul de față s-ar fi prezentat și cu bibliografia respectivă.

Incheiem considerațiile noastre în legătură cu unele probleme ridicate de apariția manualului de istoria literaturii române, cu speranța că la o viitoare ediție — care nu va întîrzia să apară — se va ține seama de unele din sugestiile socotite valabile.

Nădăjduiesc că alți participanți la discuția deschisă de „Gazeta literară" vor ataca și alte probleme în legătură cu cele două manuale de istoria literaturii române și asișderea în legătură cu manualele pentru clasele V-VII și chiar I-IV, pentru ca în lumina discuțiilor purtate să se ajungă la o concluzie serioasă folositoare în activitatea Editurii didactice și în îmbunătățirea manualelor existente de istoria literaturii române.

Simion Bărbulescu

125 de ani de la moartea lui Dinicu Golescu

O luminoasă conștiință patriotică

Corelația organică ce ia naștere și se statornicește între popor și exponenții săi cei mai valoroși, Dobroliubov a exprimat-o într-o imagine foarte sugestivă: **„Importanța marilor figuri istorice poate fi comparată cu importanța ploii care împrospătează binefăcător pămîntul, dar care, de fapt, este norul ridicat de pe pămîntul însuși".** Semnificația personalității lui Dinicu Golescu se regăsește, luminată în contur-ul ei expresiv, în această concisă și minunată reflecție, pe care timpul, suprem judecător, a întărit-o și legitimat-o.

Dinicu Golescu s-a născut în 1777 și a urmat aceleași studii ca și frații săi mai mari, Nicolae și Iordache, cărora tatăl, marele ban Radu Golescu, s-a îngrijit să le dea o educație aleasă și sistematică. Datorită atmosferei din casă, ca și principiilor democratice ce prezidau la orientarea pregătirii sale, Dinicu Golescu nu s-a limitat la cursurile de la Academia domnească din București, ori la studiile limbilor vechi și moderne — ci s-a interesat, de altfel, ca și frații săi, dar într-o măsură mai categorică, de soarta poporului, de evenimentele sociale cărora le-a fost contemporan.

Mișcarea de la 1821, deși înfrîntă, a dat avînt forțelor sociale care năzuiau spre libertate și progres. Un an mai tîrziu, spiritele luminate din Principate dau la iveală Constituția „Cărvunarilor" care proclama între altele: domnie constituțională, în care domnul să fie ajutat de un sfat, ceva asemănător parlamentelor occidentale; libertatea individuală și cea a muncii și comerțului să fie asigurate, egalitatea cetățenilor în fața legii, etc., — principii de-a dreptul revoluționare pentru starea de spirit de atunci din Țările Române. Dinicu Golescu a fost martorul acestor evenimente sociale și politice atît de importante. Răscoala i-a oferit prilejul unor reflexii profunde. Intr-un fel, răscoala de la 1821 i-a determinat, lui în special, și altor cîtorva boeri, un examen de conștiință, cu rezultate rodnice pentru cultura noastră.

La fel ca și Iancu Văcărescu, C. Bălăceanu ș.a., Dinicu Golescu preconizează calea reformelor generoase, săvîrșite în mod pașnic. Desigur, aceasta era o pseudo-soluție, dar ea deși constituie o limită serioasă a concepțiilor lui Golescu, i-i poate umbri remarcabila activitate culturală, izvorîtă din patriotism luminat și democratism. Meritele sale, între care nu puțină importanță au activitatea Societății literare, ale cărei boze Golescu le-a pus la Brașov, și sprijinirea reprezentațiilor în românește pe scena teatrului de la Cișmeaua Roșie, se înmulțesc prin ajutorul direct acordat dezvoltării presei și învățămîntului și culminează odată cu publicarea cărții „Insemnarea călătoriei mele", apărută ca rod al călătoriei pe care boerul muntean a întreprins-o între anii 1824—1826 în Europa.

Opera sa „Insemnarea călătoriei mele" este mărturia cea mai puternică pe care literatura noastră din acea epocă o oferă în direcția afirmării unui avansat ideal cetățenesc. Ceea ce este pe deplin explicabil, dacă nu uităm că Dinicu Golescu, deși plecat să-și însoțească fiii la studii în străinătate, n-a străbătut Europa ca într-o plimbare, căci el însuși a conferit călătoriei sale toate atributele instruirii și s-a comportat ca un observator necontenit ispitit să pătrundă alcătuirile sociale și felul de viață al oamenilor în mijlocul cărora se afla. Poate de aceea Pompiliu Eliade îl compară cu Herodot, căci — păstrînd proporțiile — ca și acest ilustru înaintaș al călătorului modern, boerul valah străbătea întinderile străinătății și scria despre tot ceea ce văzuse, cu convingerea că astfel îi va instrui pe ai săi și-i va ridica la o treaptă mai înaltă a existenței lor sociale și naționale. Raportîndu-l la Barbu Știrbei și la alți călători români asemenea lui, din vremea aceea," — în ale căror scrieri detașarea voită de imaginea țării natale, refuzul de a vedea în călătorie prilejul unei confruntări, nu pot trece neobservate — N. Iorga caracterizează personalitatea lui Golescu în cuvinte pline de admirație: **„La Golescu avem de-a face însă cu un alt călător, neasemănat superior acelora, omul care nu se sperie și nu se uimește, nu se strivește de măreția podoabelor apusului.... ci caută să descopere în orice înfățișare a vieții europene munca stăruitoare, gîndul cuminte, simțirea frumoasă de la care s-a plecat, și, odată ce le află, mustră pe ai săi și-i îndeamnă prin acele înfruntări aspre, ca și prin sfaturi părintești pline de bunăvoință, să se scuture din toropeală... și avînd scopul binelui obștesc înaintea ochilor să dea țării și neamului lor ceea ce de mult au, prin muncă, țările și neamurile celelalte".**

Analiza memorialului de călătorie al lui D. Golescu confirmă și dezvoltă aceste observații. Ele îndreptățesc de la bun început constatarea că ne găsim în fața primului memorialist român, scriitor și cetățean care a imprimat însemnărilor sale de drum pecetea unei conștiințe frămîntate de starea poporului din care s-a ridicat și alături de care se simte apropiat în aspirația nobilă către libertate și dreptate socială.

Cert este că, naiv fiind în momentul în care așternea pe hîrtie cele dintîi rînduri ale cărții sale, Golescu era un spirit matur, fără îndoială, cînd dădea ultimei pagini forma definitivă.

Pe vapor, unde în ciuda interdicției căpitanului, studiază îndeaproape tainele mașinii cu aburi, la Pesta ale cărei piețe și clădiri îl interesează ca pe un adevărat urbanist, în docurile austriece de la Raab, ori la Viena se arată același spirit însetat de cunoștințe. In capitala imperiului habsburgic nu-l ispitesc saloanele, cu aventurile lor galante, nici bacanalele în ademenitoare locante. Boerul, îmbrăcat în giubea, cu calpac, căptușită cu amur, puțin bizar din pricina veșmintelor sale, pătrunde în săli de spitale, vizitează școli, colindă însetat muzee. Golescu nu rămîne doar la ipostaza purei curiozități. Dacă inițial astfel descinde el în Europa, cu timpul curiozitatea lui se preface în interes social. Nu cred, sub acest raport că sînt alături de adevăr cînd afirm că, în orice împrejurare, Valahia rămîne în centrul obiectivului călătorului. E drept că, părăsind pămîntul natal, o lume nouă se desfășoară în tot ineditul ei și farmecă pe boerul dornic să o cunoască și să o înțeleagă. Dar privirea lui furată de frumusețea așezărilor, de viața mai bine orînduită a colectivităților, de spiritul de conducere mai onest și mai subordonat intereselor națiunii, se întunecă — asemeni bolților senine peste care năvălesc nori mohoriți și grei — oridecîte ori, inevitabil, gîndul îl se întoarce spre patrie, fără putința de a se sustrage unor reflexii despre vitregia și tragismul existenței poporului nostru, vlăguit de boeri cîinoși, de ispravnici venali, însingurat de gîrbaciul zapciilor și de toți cei care îi fură rodul muncii cu sudoare și chin dobîndit. Gînduri dureroase îi sînt sugerate de starea înfloritoare a gospodăriilor bavareze ori a satelor din valea Padului. Apăsat de aceste contraste, Golescu exclamă cu amărăciune: **„...bîrnicul Țării Românești, care locuiește într-acel frumos și bogat pămînt, este într-o sărăcie și ticăloșie atît de mare, încît unui străin îi este peste putință să înțeleagă starea lui proastă".** Și după ce enumeră semnele unei zguduitoare sărăcii, boerul muntean înfățișează tabloul bordeelor primitive, săpate în pămînt, în care parcă proiectați pe fundalul unui ev preistoric, își duc chinuita și amara existență de troglodiți țăranii munteni cu familiile lor. Cu o profundă omenie, conștiința îndurerată a călătorului smulge exclamația: **„Ce amărîtă e viața acestui norod!"** Intr-o epocă contaminată de ecoul fleac

Insemnări despre literatură

(Continuare din pag. 1-a)

sarcini de importanță istorico-mondială?

II.

Literatura sovietică și viața contemporană

De la instaurarea orînduirii sovietice, în literatura noastră au fost create minunate valori artistice care într-o anumită măsură păstrează semnificația unor modele. Ele trăiesc și vor trăi în inimile multor generații de cititori.

In ultimii doi-trei ani, au fost create numeroase lucrări noi scrise cu talent, care au lăsat o urmă puternică în conștiința cititorilor — dar despre acestea voi mai vorbi. Totuși, în zilele noastre se simte în mod deosebit nemulțumirea cititorului față de nivelul literaturii noastre.

Despre aceasta trebuie să vorbim.

După Marele Război pentru Apărarea Patriei, țara noastră a pășit mult înainte, în domeniul economiei, culturii, îmbunătățirii condițiilor de viață ale poporului.

In ultimii doi-trei ani, Comitetul Central al Partidului a elaborat un sistem larg, complex, de măsuri pentru dezvoltarea agriculturii, cu o privire adîncă în viitor. Plenara Comitetului Central care a avut loc în iulie a.c. a adoptat o hotărîre de importanță excepțională în ceea ce privește dezvoltarea continuă a industriei pe baza unui puternic progres tehnic și a îmbunătățirii radicale a organizării producției.

Se poate spune că țara noastră a intrat într-o nouă etapă, mai înaltă, a dezvoltării, înarmată cu programul unor noi lucrări măreț.

Noi sîntem participanții unei construcții culturale fără precedent, al cărei scop final este transformarea întregului popor, a tuturor muncitorilor și colhoznicilor în oameni culți și cu o pregătire multilaterală. Munca pe care o desfășoară partidul în ce privește dezrădăcinarea metodelor birocratice de conducere și în ce privește apropierea cadrelor de conducere din instituții și activiștilor de muncă vie, de mase, pentru introducerea principiilor conducerii colective, pentru manifestarea inițiativei, desfășurarea criticii și autocriticii, asigurarea legalității sovietice și a drepturilor cetățenilor. — întreaga această muncă gigantică, minuțioasă, deschide tot mai adînc și mai larg posibilități și avantaje măreței democrații sovietice.

Omul sovietic a crescut spiritualicește și năzuiește spre înflorirea deplină a capacităților sale creatoare.

Noi trăim în epoca întrecerii istorice între socialism și capitalism și tindem ca această întrecere să fie o întrecere pașnică. Noi știm că guvernul nostru, împreună cu toate forțele iubitoare de pace, face totul pentru ca în relațiile internaționale să triumfe spiritul tratativelor și acordurilor. Dar noi ne amintim despre existența cercurilor agresive și reacționare, capabile de orice pentru a împiedica creșterea forțelor socialismului și ne amintim de existența ideologiei reacționare care găsește mii de forme pentru a-și ascunde esența dușmănoasă și a găsi adepți printre elementele cele mai puțin statornice din lagărul socialist.

Dezvoltarea noastră este însoțită de învingerea multor greutăți și contradicții. Socialismul a intrat în viața de zi cu zi, unde se desfășoară o luptă ascuțită, uneori ascunsă a forțelor lumii vechi împotriva relațiilor și normelor socialiste. Forțele lumii vechi nu sînt impersonale, ele se personifică în oameni, care se ploconesc în fața capitalismului și a ideologiei lui, în carieriști, birocrați, liberaliști pe seama poporului și statului, în risipitori ai bunurilor obștești, în calomniatori și lingușitori, în oameni descompuși moralicește, oameni de nimica, indiferenți față de nevoile poporului, prefăcuți și fricoși, în leneși morali și fizici, huligani și în alți reprezentanți ai individualismului mic-burghez și ai spiritului meschin de mic proprietar. Această luptă are loc și în conștiința oamenilor atunci cînd însușirile citate apar ca rămășițe, ca țare ale lumii vechi.

Gorki numea literatura „știință despre om". Dar cum s-a reflectat în literatura din ultimii 2—3 ani omul sovietic, munca lui, viața și lupta lui?

O trăsătură într-adevăr pozitivă a literaturii din acești ani trebuie considerată cotitura ei hotărîtă spre temele contemporaneității.

Fără a intra deocamdată în aprecierea nivelului ideologic-artistic al lucrărilor, pot spune că în anii 1953—1955 s-au publicat numai în limba rusă 152 lucrări mari și mici de proză din viața colhozurilor și sovhozurilor, și 60 de lucrări de proză dedicate producției industriale, vieții muncitorilor și inginerilor. (Printre acestea socotim nu numai lucrările autorilor ruși, ci și traduceri din limbile popoarelor U.R.S.S.).

Literatura sub toate aspectele ei pătrunde mai adînc decît în trecut în viața de zi cu zi; există multe lucrări în care viața oamenilor pe plan obștesc și familial ocupă chiar locul principal. Crește interesul față de problemele tehnicii, inovației în tehnică, luptei pentru progresul tehnic, precum și față de munca științifică, față de descoperirile din domeniul științei, față de viața savanților.

Intr-o serie de lucrări un loc de seamă este acordat muncii, atitudinii oamenilor față de muncă, întrecerii socialiste în muncă, muncii conducătorilor întreprinderilor industriale și colhozurilor, problemelor conducerii de partid.

Socotim firesc și just faptul că tema principală a majorității lucrărilor, indiferent de domeniul de viață de care se ocupă, este tema educației comuniste și a reeducării oamenilor, tema luptei împotriva rămășițelor vechii lumi bazată pe proprietatea privată, din conștiința lor, tema lichidării trăsăturilor antisociale sub influența opiniei publice. In numeroase lucrări sînt ridicate problemele educației tineretului, dar cărțile despre tineret, în special despre Comsomol, de fapt sînt în număr mic. Unele lucrări sînt dedicate problemelor educației copiilor: în familie, școală, grădinițe de copii.

Problemele educației sînt strîns legate de problemele moralei comuniste, înțeleasă în sens larg: îndeplinirea datoriei față de popor și stat, atitudinea față de muncă, față de proprietatea obștească, față de armată, relațiile de prietenie, dragoste, familiale, comportarea în viața de zi cu zi. In ultimii ani literatura ridică toate aceste probleme, atenția ei fiind îndreptată în special spre problemele relațiilor familiale.

Si însfîrșit trăsătura caracteristică a majorității lucrărilor de toate genurile este orientarea lor critică, mereu crescîndă. Firește zugrăvirea fenomenelor pozitive din realitatea noastră se află, ca și mai înainte, în centrul atenției majorității scriitorilor noștri, însă în numeroase lucrări tot ce este antisocial și învechit, tot ce împiedică creșterea economiei și culturii și a omului însuși, este supus unei critici mult mai ascuțite decît în trecut.

Această critică se exprimă în mare parte cu ajutorul procedeelor propriu scrisului realist obișnuit, în schimb lucrări satirice, avînd mijloacele lor specifice de reliefare, există foarte puține; aci apar drept inițiatori poeții și autorii de specii satirice scurte și citeodată dramaturgii.

Pentru a desăvîrși această prelimnară trecere în revistă, trebuie să mai spun că temele cu caracter internațional, ale politicii noastre externe, tema luptei pentru pace, a coexistenței pașnice și a prieteniei între popoare, a demascării forțelor agresive de peste hotare, tema vieții oamenilor muncii din țările de democrație populară și din țările capitalismului, nu au ocupat în literatură locul cuvenit, deși aici putem menționa unele succese ale poeziei noastre.

Această caracterizare generală a literaturii pe teme ar suferi modificări serioase dacă în loc de a analiza cercul larg de lucrări create în acești 2—3 ani, ne vom opri într-adevăr la cele mai bune dintre ele. Trebuie să menționăm că printre cele mai bune lucrări din ultimii 2—3 ani, dacă luăm de pildă proza, există mai multe cărți închinate trecutului prerevoluționar sau antebelic (mă refer la cel de al doilea război mondial), al patriei noastre și Marelui Război pentru Apărarea Patriei.

„Un an rău" de Gladkov, „Descoperirea lumii" de Smirnov, „Inimă credincioasă" de Kononov, „Carte deschisă" de Kaverin, „Lumină între nori" de Upit, „Țărmul viniurilor" de Hint, „Pe drumul de la Buinsk" de Talvir, „Inimile tinerilor" de Krusten, „Rada din Pereiaslav" de Ribak, — acestea sînt cărți biografice și istorice (nu vorbesc aici despre volumul al II-lea al romanului „Pămînt desțelenit" de Solohov, închinat ca și primul volum colectivizării, deoarece cartea încă nu este terminată).

„Pădurea rusă", de Leonov, „Cînd cetățile nu se predau" de Golubov, „Pentru o cauză dreaptă" de Grosman, „Cerul Balticei" de Ciukovski, „Raza verde" de Sobolev, „Inima unui prieten" de Kazakievici — acestea sînt cărți inspirate de Marele Război pentru Apărarea Patriei, în care autorii dezvăluie în profunzime caractere, descriu evenimentele războiului în legătură cu trecutul patriei noastre, ridică marile probleme ale umanismului. La aceste cărți poate fi adăugat și romanul lui Simonov „Tovarăși de arme", scris pe baza materialului culeș din evenimentele petrecute în timpul luptelor de lîngă Halhin-Gol.

Cît despre cărțile care tratează viața de după război, după părerea mea, pot fi relevate, datorită meritelor lor ideologice și artistice, „Spre țărmuri noi" de Latis, „Cercetătorii" de Granin, „Zilele vieții noastre" de Ketlinskaia, „Povestea Nastiei Kovșova" de Nikolaeva, „Intr-un colhoz", și „Zilele unui raion" de Ovecikin, nuvelele și schițele lui Tendriakov, adunate în cartea „Printre păduri", unele nuvele și povestiri de S. Antonov, I. Naghibin.

„Din nou liste" în locul analizei lucrărilor — aud de pe acum glasurile cititorilor și îndeosebi ale scriitorilor. Cît de mult ne-am plictisit de aceste liste!"

Da, această nemulțumire este legitimă. Dar în primul rînd toate cărțile enumerate aici au fost pe larg analizate în presă de către cititori și scriitori și în ciuda diferitelor observații critice, au căpătat o apreciere mai mult sau mai puțin pozitivă. In al doilea rînd, nu vreau să spun că numai aceste lucrări de proză sînt cele mai bune deoarece în cursul însemnărilor de față voi mai cita cîteva. Și însfîrșit, aceasta este pur și simplu părerea mea ca cititor și scriitor pe care n-o impun nimănui.

Trebuie să spunem că, și printre cele mai bune lucrări dedicate temelor contemporane, nu există lucrări care să exprime în caractere omenești, nu toată profunzimea, dar măcar trăsăturile principale ale acelor transformări mărețe, la care partidul a chemat poporul în zilele noastre. Aci literatura a făcut doar primii pași.

Dar și printre cărțile scrise după un material de viață mai vechi, nu pot să numesc asemenea lucrări care să fi lăsat o urmă de nețters în inimile contemporanilor, așa cum au lăsat de pildă „Pe Donul liniștit", „Calvarul", „Pămînt desțelenit". „Așa s-a călit oțelul", „Petru I", „Ljubov Iarovaia", „Primele bucurii". „O vară neobișnuită", „Vasilii Tiorkin".

Așa cum se întîmplă întotdeauna cînd țara trece spre o etapă nouă, superioară, de dezvoltare, astăzi în fața scriitorilor se ridică într-un fel nou problemele creației artistice, care presupun și cunoașterea profundă a vieții, și înțelegerea proceselor esențiale ale dezvoltării (ceea ce este strîns legat de nivelul concepției despre lume, și de nivelul general de cunoștințe al scriitorului) și problemelor măiestriei artistice.

Dacă în ciuda obiceiului, vreau să analizez literatura noastră contemporană la început din punctul de vedere al meritelor și lipsurilor ei artistice, și apoi să-mi concentrez atenția asupra problemelor concepției despre lume a scriitorului. — o fac din următoarele considerente.

Analiza felului în care autorul și-a înfruchipat artistic planul său, ne ajută să dezvăluim mai bine faptul dacă scriitorul cunoaște bine viața și o înțelege în mod just.

Si, în sfîrșit, lipsa măiestriei artistice în munca unui mare număr de tineri, și nu numai tineri scriitori, a devenit una din principalele frîne ale creșterii literaturii.

Dar aceste probleme sînt atît de strîns legate de problemele ideologice încît voi vorbi și despre aceasta.

(Din „Literaturnaia gazeta" din 20.IX.1955).

(Continuare în nr. viitor)

La Casa scriitorilor

Marți, 11 octombrie, ora 18, la Casa scriitorilor, acad. Zaharia Stancu și Mihail Davidoglu, laureați ai Premiului de Stat, vor vorbi despre impresiile din călătoria făcută în R. D. Germană.

★

Comisia de dramaturgie cinematografică a Uniunii scriitorilor organizează vineri, 7 octombrie, ora 18, o discuție despre scenariul „Ripa dracului" de Dragoș Vicol.

Scenariul poate fi consultat la serviciul de documentare al Casei scriitorilor.

Bogata paletă a realității...

Colectivistă — La munca cîmpului

la gospodăria agricolă colectivă „1 Mai", regiunea Cluj

Desene de CIUAN IAN ȘI

Printre nenumăratii oaspeți care ne vizitează țara, se află și artistul plastic chinez Ciuan Ian Și, decan al facultății de grafică din Hanceu. El a întreprins mai multe călătorii în diverse regiuni, cu scopul de a cunoaște realitățile din țara noastră. Din călătoria făcută în regiunea Cluj el a adus o serie de desene înfățișînd chipuri și locuri de muncă din viața noastră nouă. Reproducem mai sus două scheme de compoziție, efectuate pe teren.

Mărturia dramaturgului sovietic

Precizarea programatică pe care o făcea A. E. Korneiciuk la Congresul al II-lea al scriitorilor sovietici: „Dramaturgia și teatrul nostru trebuie să tindă spre un conținut bogat, pe măsura înfăptuirilor măreț ale vremurilor noastre. Dramaturgia și teatrul nostru trebuie să tindă spre o îmbogățire de forme scenice variate, tot așa cum viața noastră este bogată, plină de culori, infinit de strălucitoare în manifestările ei", *avea în vedere nobila îndatorire a dramaturgului de a cunoaște în adîncime și multilateral viața. Preocuparea înfrigurată de a scruta realitatea spre a-i surprinde aspectele și multiplele nuanțe, s-a arătat prezentă neîntrerupt în conștiința celor mai mulți dramaturgi sovietici. Cartea lui Nikolai Pogodin, sugestiv intitulată „Teatrul și viața", ne apare astăzi ca o excelentă pildă a acestui fapt. Sînt aici mărturiile scriitorului deplin convins că viața* „este materialul de bază al lucrărilor pentru scenă".

Volumul tradus de curînd în românește, alătură articole și cuvîntări scrise în perioada 1934—1953. Autorul „Omului cu arma" ni se înfățișează, în cuprinsul a două decenii, discutînd pasionat raportul dintre opera dramatică și adevărul vieții. Din stăruitorul interes pentru tot ceea ce avea atingere cu această problemă, de însemnătate vitală în munca dramaturgului, provine și unitatea culegerii.

Simțul înaltei răspunderi l-a îndemnat să aducă deseori în discuție mijloacele prin care „minunatele schimbări din sufletul omului, în urma transformării în spirit socialist a vieții" ajung să păstreze în creația dramaturgului expresia vie și întreagă profunzimea lor.

Intr-o emoționantă convorbire, N. Pogodin împărtășea tinerilor dramaturgi:

„Mă gîndesc uneori cîte situații, subiecte, chipuri minunate am pierdut fiindcă n-am studiat temeinic familia noastră, noile relații, bazîndu-mă în această problemă pe cunoașterea vieții". *Înțeleg din această convorbire că fără pasiune, pricepere și fantezie, dramaturgul nu poate izbuti să se ridice la perceperea exactă a noului în viața socială, și cu atît mai puțin la o transpunere scenică personală. De simpla înregistrare, de atitudine calmă, simpatetică în fața realității nu poate fi vorba.* „Dacă nu mă pasionează o idee — *spune Pogodin,* — sau o temă, sau mai curînd primul gînd privitor la o anumită temă, știu din experiență că este mai bine să mă las păgubaș. Neastîmpărul, năzuința neistovită de a înfăptui ideea, de a-i da neapărat viață, face să înainteze munca legată de realizarea concepției".

Numai căutarea aprinsă poate revela dramaturgului materialul de viață ferindu-l în efortul selectiv de primejdia rutinei, a procedeelor eterogene sau a imitației facile a modelelor clasice. Nervul polemic răzbate orideîteori Nikolai Pogodin amintește lucrări în care colegii de breaslă apelează la modalități desuete, la subterfugii străine realismului socialist.

Grija pentru tot ceea ce însumează măiestria artistică îl determină să critice tendința ilustrativă și meșteșugărească ivită la adăpostul temelor de mare actualitate. Cînd se vădește „năzuința calculată de a obține succes" — remarcă *N. Pogodin — e cu neputință să nu aibă ca urmare „o schemă sau o atitudine nepăsătoare față de erou, un fel de surzenie care îl împiedică pe autor să distingă intonația falsă, străină cutărui sau cutărui personaj".*

Intinsa experiență îi pune la îndemînă nenumărate argumente, din care să reiasă că sensul activității dramaturgului trebuie văzut, de la primul moment, în contactul direct cu oamenii, cu diversele medii unde aceștia își îndeplinesc profesiile, sau în cercul restrîns al familiei. Indiferent de natura împrejurărilor, scriitorul trebuie să rămînă sensibil — deopotrivă seismografului — la simplul gest de fiecare zi, ca și la aprigele frămîntări ale pasiunii.

In baza acestei concepții, N. Pogodin ne încredințează: „un bogat conținut de idei, o zugrăvire veridică a caracterelor, conflictelor și gîndurilor luate din izvoarele curate ale vieții noastre — iată cheia care deschide inima spectatorului sovietic, iată chezășia adevăratului succes al scriitorului dramatic, pe scena sovietică".

Potrivit unor astfel de cerințe, în volumul lui Nikolai Pogodin se află în mare prețuire piese ca Neuitatul an 1919 *de Vișnevski,* Invazia *de Leonov,* Oamenii ruși *de Simonov,* Frontul *de Korneiciuk. Cînd are în față o piesă cu autentice însușiri, cum este Nătrafna de mătase a tînărului scriitor uzbekistan A. Kalhan, N. Pogodin scrie entuziast și aprecierile urmează unei minuțioase analize.*

Fidel principiilor realismului socialist, N. Pogodin nu trece neobservate slăbiciuni ale criticii teatrale care eticheteză uneori pripit, fără să sezisească că într-o anumită piesă — pentru care criticul respectiv găsise numai elogii superlative — tratarea unui anumit eveniment de însemnătate istorică, iar în alte cazuri improvizația, nu pot răscumpăra lipsa de relief, tensiune dramatică sau de conținut.

Parcurgînd volumul întîlnești de nenumărate ori numele marilor clasici ai literaturii ruse. Exemplul dramaturgilor înaintași: Griboedov, Gogol, Ostrovski, Cehov — apare cu atît mai luminos cu cît trăinicia artei lor se justifică în legătură cu viața, în zugrăvirea realistă a realităților sociale ruse din veacul trecut. Completînd șirul pilduitor, Maxim Gorki este scriitorul căruia Nikolai Pogodin i s-a adresat nu o dată de-a lungul carierei sale de dramaturg, știind că „dramaturgia lui Gorki este un adevărat izvor de învățăminte, o școală pentru scriitorii dramatici care vor să oglindească cu toată seriozitatea și la un înalt nivel ideologic, în piese cu teme actuale, conflictele existente în viață".

La rîndul ei, cartea lui N. Pogodin prin sinceritatea care o încălzește, prin ideile și învățămintele ei, constituie pentru omul de teatru ca și pentru oricare cititor din țara noastră, o lecție strălucită de felul cum își înțelege menirea dramaturgul sovietic.

Liviu Călin

(De la stînga spre dreapta) G. Mazilu.— C. Gurița— Ion Pela— Florin Stroe — Eug. Bosînceanu — Maria Gheorghiu Săniuță — G. Cîmpeanu — Ion Radu — Toma Dimitriu — C. Fotache — Sandina Stan — G. Trestian — Nucu Păunescu — Elena Chiosa — V. Tomazian.

Desen de GION

„Împărăția lui Machidon"

de Tiberiu Vornic și Ioana Postelnicu

(Teatrul Armatei)

Discuția despre promovarea puternică a tematicii actuale capătă mereu mai multă însemnătate. Nu încape îndoială că orientarea unor scriitori de teatru către aspecte caracteristice ale vieții de familie într-o orînduire care a schimbat profund relațiile sociale, trebuie privită ca un semn de maturitate a dramaturgiei noastre contemporane. Există unele încercări în mare măsură izbutite de a urmări ciocnirile dintre nou și vechi în procesele complexe care se petrec pe planul conștiinței. Aceasta duce — atunci cînd analiza psihologică nu rupe prin exces personajele de tumultul vieții sociale — la reliefarea unor tipuri zguduitor de autentice și găsește ecou în sufletul spectatorului zilelor noastre.

Nu este mai puțin adevărat că trebuie să veghem ca preocuparea pentru om și sentimentele sale să nu conducă pe dramaturg în climatul sterp al atemporalității. Este necesar să înțelegem că în timpuri memorabile ca acelea pe care le trăim noi, literatura și teatrul mai ales, nu trebuie să-și refuze prezentarea ciocnirilor de mare amploare care așează în perspectiva largă a istoriei clasele față în față în lupta pentru cucerirea puterii politice și economice. Evenimente epocale, ca acela al trecerii mijloacelor de producție în mîinile celor ce muncesc, acte care deschid un nou capitol de istorie ca acela al părăsirii proprietății individuale țărănești pentru gospodăria colectivă, se cuvine să pătrundă de-a dreptul în cronica pe care scriitorii o alcătuiesc despre vremea lor. Trebuiesc scrise aceste pagini de cronică, trebuie să apară pe scenele noastre asemenea tablouri de istorie contemporană, la care truda artistului nu este deloc ușoară. „Piesele de producție" care — pe bună dreptate — s-au făcut antipatice publicului nostru au comis eroarea de a trece omul pe un plan secund insistînd asupra elementelor exterioare ale construcției socialismului. Ele înșiră plicticos și cenușiu fraze al căror înțeles nu răzbate dincolo de teasătura searbădă a nepriceputului autor.

Asemenea Insuccese nu pot servi însă ca paravan lipsei de curaj a unora dintre scriitori, în abordarea temelor noi ale actualității. Se pot scrie și avem nevoie de piese care să oglindească frămîntările epocii în conflicte cu caracter mai larg sau mai restrîns. Sînt așteptate dramele filozofice care să se pronunțe asupra marilor probleme ale zilei pornind de la întîmplări semnificative. Spectatorii așteaptă totodată frescе vii ale vremilor cărora ei le dau forță nouă, piese care să cuprindă imagini directe ale marilor transformări sociale ce se petrec sub ochii noștri. Aci intervine teama și disprețul nejustificat al unora dintre scriitori în fața *„oricăror elemente de publicistică în literatură"*, după cum sublinia articolul *„Probleme actuale ale criticii literare"* apărut recent în *„Scînteia"*.

„Împărăția lui Machidon" are meritul de a aduce pe scenă, în cîteva imagini vii, filmul luptei pentru colectivizare într-un sat ardelean din zilele noastre. Autorii au brodat pe marginea unor fapte reale — fără pretenții de a concura la nemurire, un reportaj dramatic suculent despre unul din cele mai de seamă fronturi de luptă ale oamenilor muncii din țara noastră. Construcția piesei amintește dealtfel reportajul literar publicistic, împărțind parcă pe capitole oamenii și faptele lor, ca într-o relatare scrisă cu vervă și cu emoție. Astfel, primul act este închinat familiei lui Machidon Olteanu, țăran muncitor de prin părțile Sibiului. Autorii desfășoară aci întîmplări și discuții caracteristice pentru numeroase familii țărănești în preajma colectivizării. Este subliniată puternic înrăjbirea trecătoare între acei membri ai familiei care n-au părăsit vechile prejudecăți și grupul celor care au înțeles mai bine încotro merge drumul spre fericire. Autorii au dat acestui act mai multă consistență, împletind motivul său principal cu prezența cîtorva elemente care aduc în casa Machidonilor freamătul care a cuprins satul întreg. Este evident că autorii au urmărit să sublinieze legăturile care unesc viața familiei Machidon cu frămîntarea obștei sătești.

Actul al doilea urmărește, pe același fundal — ca într-un capitol deosebit — cum se reflectă vestea aprobată a colectivizării în casa unui vrăjmaș, chiaburul camuflat Eftimie. Tonalitatea întreagă a lucrării dramatice se schimbă. De la ritmul mai viu, mai luminos, din primul act, aci piesa capătă accente grave, întunecate. Impresia că ne aflăm la desfășurarea unui film stăruie. Prin fața spectatorului se perindă cîteva personaje care dezlănțuie în făptura lui Eftimie o gamă de sentimente variate. Rînd pe rînd lacom de viață și reținut, fanfaron și umil, personajul se conturează în cîteva trăsături violente, care reține atenția. Ocupînd întregul act Eftimie moare în final, consemnînd parcă arhitectonica de reportaj dramatic a piesei.

In ultimul act, autorii introduc în scenă personaje și probleme noi. Figurile vesele, a lui Iordan și a nevestei sale Valeria, aduc în raza obiectivului imaginea optimistă a vieții colectiviștilor dintr-un sat vecin. Odată cu vechiul nostru cunoscut, Machidon Olteanu, care sosește aci însoțit de consătenii săi, spectatorul este antrenat la o confruntare grăitoare între modul de viață al membrilor colectivei din Cîrța și lipsa de orizont a traiului celor din Iclod care nu s-au hotărît încă să pășească pe drumul colectivei.

Cea mai însemnată victorie a autorilor este desigur realizarea figurii lui Machidon Olteanu. Este în acest țăran bătrîn o sete de viață și un simț adînc al demnității omului care emoționează și cucerește. Modul întrucîtva livresc cu care-și rostește vorbele înțelepte poate fi numai o părere. Interesul viu al bătrînului Machidon pentru nou, credința lui în oamenii pe care-i simte prieteni, vrăjmășia sa neascunsă pentru cei vicleni, profilează pe scenă configurația morală a omului nostru simplu. Față de Machidon, cumnații săi Iordan și Valeria, concepuți de autori ca oamenii cei mai înaintați din piesă, pălesc, reduși la cîteva gesturi și zîmbete care invită la simpatie, dar nu și la admirație.

Cronica dramatică

Stînjenit de situațiile convenționale în care este pus, chiaburul Eftimie nu părăsește scena fără a fi recoltat ura spectatorilor. Uciderea omului care, cu cîteva minute înainte, părea să nu aibă teamă de nimeni, provoacă în sală un val de satisfacție, peste care cronicarul nu poate trece indiferent.

Este într-adevăr remarcabilă adeziunea publicului față de cîteva momente din piesă, dintre care unele nu atrag atenția prin mijloacele ușoare de captare a sălii, ci — dimpotrivă — prin semnificația replicilor rostite. Așa se întîmplă, de pildă, atunci cînd Machidon pronunță cuvintele solemne prin care intră împreună cu familia sa în gospodăria colectivă. Autorii au ales pentru acest moment vorbe simple care degajă emoția pătrunderii într-un nou ev, într-o nouă viață pentru generații și generații de Machidoni.

Intercalarea în ultimul tablou a unui ceremonial folcloric de nuntă este făcută cu certă abilitate. Ficrul liric al creației se împletește cu sărbătoarea colectivizării, lărgind înțelesul versurilor populare care cîntă fericirea dragostei.

Este adevărat că încercînd să dea valoare generală faptelor strînse într-o amplă documentare, autorii *„Împărăției lui Machidon"* nu au mers consecvent către esența lucrurilor.

Autorii dezlănțuie în primul act cîteva cioconiri care încep cu mare forță, risipindu-se apoi nejustificat către final. Personajul Mariei, nevasta bătrînului Machidon, se anunță ca un tip complex și interesant în primele scene ale piesei. Stăpînită încă de pasiunea oarbă pentru pămînt, Maria este o pradă ușoară pentru dușmanii care vor să împiedice alcătuirea colectivei. Infățișată în plin proces de dezumanizare, Maria este gata să se prăbușească în mocirla urzelilor viclene împotriva propriei sale fericiri. Ultimele două acte descurajează interesul spectatorului pentru drama sufletească a Mariei, nivelînd dintr-odată sentimentele și simplificînd pe neașteptate personajul. Și mai puțin convingător se produce revenirea lui Niculaie, feciorul Mariei, din rătăcirea sa, care-l îndepărtase de adevăr. Publicul îl cunoaște pe Niculaie în primul act numai în ipostaza de om orbit de patima geloziei pînă la uitarea îndatoririlor sale obștești. Cînd îl reîntîlnește în ultimul act nu-l mai recunoaște și se simte, bineînțeles, ultragiat în dreptul său de a fi asistat la transformarea ce s-a petrecut în conștiința fiului lui Machidon.

Trebuie să facem o distincție. Nu se poate obiecta, dacă ținem seama de construcția specifică a piesei, cum că Eftimie, chiaburul, nu apare decît într-un singur act. Acesta își consumă rolul deplin în timpul cît se află pe scenă. Autorii nu au reușit să clarifice însă în aceeași măsură trăsăturile de caracter ale unor personaje cu apariții promițătoare ca Frusina sau Florica. Ei au realizat cîteva figuri interesante și au izbutit unele momente deosebit de autentice. Materialul variat de viață cercetat de autori n-a fost îndeajuns adîncit. Opera de selecție artistică a fost stînjenită de o cunoaștere încă insuficient de profundă a realităților noi ale satului nostru.

In laboratorul personal autorii au corectat cu elemente convenționale realitatea, ceea ce a dus la rezolvarea idilică a conflictului.

Uneltirile vrăjmașe se dovedesc în ultimă instanță puerile. Eftimie și nepotul său Ilarie, Aftanasie și fiul de cîrciumar Cumpănașu sînt demascați înainte de a fi izbutit mare lucru. Niculaie se împacă cu Florica, Maria uită supărarea sa cu Valeria, Petrișor se căsătorește cu fiica lui Machidon, Lisaveta, Frusina, cumnata lui Eftimie, își recapătă graiul și libertatea, Eftimie e mort, Ilarie, nepotul său, arestat, Cumpănașu demascat.

Reportajul dramatic comentînd artistic fapte adevărate, nu suportă — ca nici un alt gen literar — concluzii idilice asupra vieții. Autorii au neglijat acest adevăr. Ei au neglijat de asemenea să rezerve un larg capitol în lucrarea lor lui Petrișor, agronomul comunist despre care aflăm mai multe lucruri bune, ascultînd înjurăturile ce i le adresează chiaburii, decît urmărindu-i propriile gesturi și replici.

Exprimînd aceste rezerve, ne mărturisim regretul de a nu fi asistat la un succes mai deplin. *„Împărăția lui Machidon"* este, oricum, una dintre lucrările cele mai interesante din dramaturgia noastră, despre viața satului rominesc de azi și asta nu e puțin. Piesa vorbește spectatorilor într-un limbaj simplu și clar despre colectivizare, stîrnind reacții vii și interes indiscutabil. Aplauzele publicului sînt cîștigate pe bună dreptate.

Regia spectacolului (Gh. Jora) de la Teatrul Armatei s-a îngrijit să onreze scena cu un văl subțire de borangic, subliniind specificul național și a adăugat o cortină în motive folclorice. Nu de aceeași grijă a dat dovadă regia în munca dificilă de traducere scenică a intențiilor textului literar. Erorile regiei au început cu distribuirea nepotrivită a cîtorva roluri. In Lisaveta, actrița M. Gheorghiu-Săniuță n-a justificat în nici un fel titlul său de „împărătiță", jucînd liniar și întărînd după puterile sale caracterul idilic al finalului. G. Trestian a contorsionat într-un mod cu totul neașteptat frazele sabotorului Cumpănașu, dîndu-i în mod nefiresc un surprinzător accent străin. O actriță cu mult talent ca Magdalena Buznea a primit un rol nepotrivit fizicului și virstei sale.

Dorind să asigure spectacolului momente de ilaritate care contravin tonului piesei, regia a adus în rolul lui moș Arvinte pe comicul V. Tomazian. Spectatorii asistă astfel la un spectacol în spectacol, urmărind intrigați un monolog „à la Tomazian" într-o lucrare dramatică care nu suportă cupletele de estradă. Apare evident că în multe cazuri regia nu a reușit să frîneze excesele temperamentale ale interpreților. Risetele nesfîrșite din prima parte a actului III, ca și finalul de „grand-guignol" al actului II contravin caracterului simplu și firesc al piesei.

„Împărăția lui Machidon" datorează foarte mult cîtorva dintre interpreți care au împlinit într-o măsură însemnată unele slăbiciuni ale textului, fără să depășească sarcinile rolului respectiv. Toma Dimitriu a dat strălucire figurii lui Machidon Olteanu, evitînd cu grijă tonul discursiv. In interpretarea sa, bătrînul Machidon a dominat scena cu sobrietate. Sandina Stan a găsit în primul act accentele nimerite pentru a sublinia frămîntarea și nelinistea continuă din sufletul Mariei, iar G. Mazilu a știut să dea adîncime unui rol dificil (Eftimie). Scena dintre Niculaie (Florin Stroe) și nevasta sa Florica (Eugenia Bosînceanu) a atras atenția într-un mod deosebit. Avînd, în ceea ce-i privește, la îndemînă un text insuficient de bogat în nuanțe, Nucu Păunescu și Elena Chiosa au înzestrat cu o vitalitate scînteietoare perechea Iordan-Valeria.

Spectacolul de la Teatrul Armatei are în față sa o stagiune întreagă pentru a da unei lucrări dramatice care dezbate o temă atît de importantă o transpunere scenică merituoasă.

V. Mîndra

Insemnări dintr-o călătorie la Berlin

Mănînci de dimineață la București; iei un aperitiv la Budapesta, prînzești la Praga și la ora cinci bei o cafea la Berlin. Țări și popoare se apropie, dar nu pentru că pămîntul s-a micșorat, ci pentru că omul a devenit mai mare.

Văzută de sus, Germania se prezintă frumos. Cum o fi arătînd la sol? Lacurile numeroase, mărginite de păduri întunecate de pini, lucesc în soare ca cioburile risipite ale unei oglinzi. Insfîrșit, vedem apropiindu-se marea de case a Berlinului.

După cîteva minute sîntem salutați de către prietenii germani în calitatea noastră de delegați oaspeți la cel de-al 4-lea Congres al Uniunii Libere a Sindicatelor Germane.

In sala de primire a aerodromului din Schönefeld bem o ceașcă de cafea și facem cunoștințe. Apoi plecăm spre hotelul Johannishof din Friedrichstadt, unde vom fi găzduiți.

Berlinul este, în Oberschöneweide, un oraș grădină; în Treptow, un oraș-parc; pe Spreea un oraș portuar, pe Alexanderplatz un mare oraș. La Schiffbauerdamm un oraș al teatrelor, pe aleea „Unter den Linden" un venerabil oraș istoric. Este orașul balcoanelor verzi, al întreprinderilor și uzinelor, orașul muncii neobosite de zi și noapte a milioane de oameni; într-un cuvînt: o metropolă.

Berlinul. cînd? Dimineața, la prînz, seara sau noaptea? Pe ceață sau pe soare, pe ploaie sau furtună, pe căldură sau ger? Vrei să-i rețiI imaginile, dar ele fug în goană, ca pe o peliculă de film.

Berlinul e tot atît de vechi ca și o poveste și tot atît de tînăr cît este energia descătușată din atom. E un centru nervos politic, științific și artistic, inima și creierul, mîndria și suferința Germaniei.

Berlinul e marele măr al discordiei din epoca noastră. Este orașul frontierelor între zone, orașul marilor contraste și contradicții între trecut și viitor, între război și pace.

Ca birlog al fascismului și al agresiunii, Berlinul a fost rănit de moarte prin covoare de bombe, prin lupte de blindate și artilerie. A trebuit să îndure bombardamente de sute de mii de tone de proiectile brizante și multi, mulți cetățeni au pierit de o moarte îngrozitoare.

Berlinul delirului de grandoare zace fărîmat la pămînt.

Noul Berlin se ridică din moloz și cenușă și șterge ruinile fascismului. Orașul este acum însuflețit de vitalitate și optimism. Aceasta se poate recunoaște și din trepidația circulației pe străzi. Intîlnești convoaie de pietoni, fie grăbiți, fie pășind încet, biciclete, scootere, motociclete, automobile, autobuze uriașe și noi, cu un etaj și altele cu imperială, tramvaie și troleibuze, Peste capul tău aleargă duduind trenul suspendat, sub picioarele tale circulă metroul. Pe Spreea plutesc vapoare.

Străbați acum o stradă largă, splendidă, cu palate de-o desăvîrșită frumusețe arhitectonică, ai căror pereți sînt căptușiți cu majolică multicoloră sau cu plăci de marmoră. Oamenii intră și ies din marile magazine. Pe spatii verzi, însorite, copiii se joacă. De la ferestrele locuințelor îți zîmbesc muncitorii și te cuprinde un simțămînt de bucurie. Această armonie a frumuseții, utilității și rațiunii îți amintește de un vis frumos. Află că acest joc de culori armonic, care îți încîntă privirea, este Aleea Stalin din Berlin.

Cine a înfăptuit-o? Mîini fermecate, sau destoinicia germană? In anul 1951 se aflau aci, în afară de un plan și o mare doză de entuziasm, numai grămezi de moloz și gropi de obuze, iar acuma te afli în fața capodoperei împlinite. De îndată pricepi mai multe decît ar putea să te lămurească toate ziarele și broșurile. Aleea Stalin este prezentul, este noua Germanie. Este Pacea!

Plin de bucurie pășești mai departe, dar deodată te trezești cu un duș rece. Intr-o stradă îngustă, pustie, te privesc case de piatră, ce arată ca niște cuști. Nici o lumină, nici o voioșie. Orideunde și oricum le-ai privi, formele grosolane îți ofensează ochiul deprins cu stilul arhitectonic nou. Intrebi: ce fel de cetăți antideluviene sînt acestea și însoțitorul îți explică:

„Acestea sînt cazărmile de închiriat, construite în stilul prusac al proprietarilor de case".

Parcă te zgîlțîie frigul și dorești un singur lucru: să pleci cît mai repede din aste locuri.

Deodată, parcă te întîmpină neantul! Inspăimîntat, ochiul tău măsoară peisajul ivit în fața ta, căci ceea ce vezi aici sînt numai gropi de obuz, resturi de case arse, munți de moloz și de ruine. Incă acum 11 ani se aflau pe aici cartiere de locuințe, monumente și biserici. Invalizi, sprijinindu-se în cîrje, trec livizi prin aceste locuri înfiorătoare și te privesc învinuitori. Și te lămurești pe deplin: acesta e războiul! Acesta e trecutul rușinos al Germaniei, opera lui Krupp, Pferdemenges, a lui I. G. Farbenindustrie, a trusturilor și concernelor. Acesta este Hitler!

Prietenii noștri germani privesc cu îndignare această dramatică priveliște și de pe buzele lor se desprinde un blestem. E și acesta un fenomen nou! Acum cîțiva ani priveau muți către pămînt și tăceau. Ii auzim cum blestemă hitlerismul și fortărețele zburătoare, pe acești vultani cu patru motoare, care se rotesc necontenit peste aceste locuri ale dezastrului. Și îți dai seama, mai limpede ca oricînd, că dacă în viitor vor mai voi oamenii să locuiască pe-aici, atare lucru nu trebuie să se mai repete și că nu se va mai repeta niciodată.

La marginea Marelui Berlin eresc, la lumina soarelui, brazi nostalgici. Casele cele noi de pe aceste meleaguri păduroase seamănă cu niște sanatorii. Se aud rîsete vesele de copii. Un cîrd de capete blonde, copii mari și mici, ne întîmpină, alergînd și chiuind. Ne apucă de mîini și ne conduc emoționați, dar foarte demni, prin micul univers al copilăriei lor. Vizităm camerele lor de joacă și de muzică, bibliotecile și sălile de clasă, sufrageriile și dormitoarele și aflăm că acesta nu este un sanatoriu, ci căminul de copii de pe Königsheide.

Totul la acești copii exprimă sinceritate: privirea lor luminoasă, veselia și dragostea lor de viață. Dar aflăm că fiecare al treilea dintre acești copii nu mai are tată. Această situație, ni se spune, este generală pentru Germania. Aceasta tot războiul a pricinuit-o! Am socotit de aceea firesc să aflăm pe unul din ziarele lor de perete, următorul motto: „Copilul are nevoie de pace, precum floarea de lumină".

Clasa muncitoare germană e capabilă nu numai să construiască Aleea Stalin, ci și să-și educe copiii. Au dispărut disciplina cazonă prusacă și semeția germană. Și ce mai copii sînt aceștia! Cît de prietenoși, de dezghețați și de familiari! Sînt educați în spiritul omeniei și al prieteniei între popoare. Simți nevoia să îmbrățișezi pe cineva și să-i mulțumești pentru această pedagogie. Și ești conștient că tineretul este — între toate — comoara cea mai de preț a unei țări! Copiii și tineretul sînt viitorul Germaniei. Acest viitor va fi strălucit.

Cum arată oamenii pe stradă? Umblă toată lumea îmbrăcată în catifea și mătase? Nicidecum! Atunci, cu toții în haine sărăcăcioase? Nici asta! Deși, în curînd, se pare că toți crescătorii de viermi de mătase și plantatorii de bumbac vor trebui să-și schimbe meseria și să învețe să umble cu catran, cu acid carbonic și prusic. Locul țesăturii de bumbac îl ia din ce în ce mai mult fibra textilă artificială! Mda, asta este Perlon, scumpe amic!

Da, de 7 ori mai utilizabil decît Nylon-ul. Nu numai pentru ciorapii Perlon! Rochii și bluze de Perlon gingașe ca o adiere, stofe de Perlon pentru fete și femei tinere. Dacă intri într-un magazin al Organizației Comerciale îți poți cumpăra o strecurătoare de ceai, o sacoșă de plîne, o față de masă, un covor împletit în zeci de culori, toate din Perlon. De ce nu?!

Bunicuța stă fără nici o treabă și-și privește mîinile muncite. Nu mai e nimic de țesut sau de cîrpit? Nepotica își îmbracă rochița de Perlon și arată în ea ca o prințesă. Bunicuța zîmbește și oftează. Se gîndește la propria ei tinerețe.

Copiii umblă pe străzi, joacă fotbal cu o minge fără cusături. Mingea dă într-un cui dar nu se sparge. Vezi un automobil nou. Are și el, desigur, o caroserie ultra-modernă din material plastic, care în caz de mici accidente nu suferă nici o avarie. Pe Spreea privești la un elevator uriaș și la cablurile lui de oțel. Chiar și acestea au fost înlocuite de mult cu Perlon. Perlonul înlocuiește, așadar. pielea, aurul, oțelul, lemnul și cine mai știe ce încă?

Iată așadar, în viitor, oamenii vor fi mai bine îmbrăcați ca pînă acum! Dar vor mînca și vor locui ei mai bine? Da, vor face și aceasta, dacă... Dacă vor trăi în pace! Și, dacă vor introduce în viața zilnică energia atomică cu același curaj cu care au introdus Perlonul!

„Bine, omule, sînteți nebuni, așteaa toate duc doar la bunăstare și belșug!" strigă supărat un burtă-verde și dispare în direcția Berlinului Occidental.

La colțul unei frontiere zonale stă un tînăr cu fața palidă și cu obrajii supți. Rămîi locului mirat. La întrebare îți răspunde mîhnit:

„Somer din Berlinul occidental". Dar o altă voce intervine repede: „Dar bine, omule, primești doar indemnizația de șomaj, dincolo". Șomerul răspunde plictisit: „M-am săturat de asta, vreau să muncesc!"

La Poarta Brandenburg se află frontiera zonală. Aci se despart lumile. In imediată apropiere, pe Wilhelmstrasse, zace în ruine hotelul Adlon. Aci fusese cazinoul diplomatic al imperiului german. Mai la dreapta te privesc sumbru ruinele arse ale clădirii Reichstagului. Aceasta era simbolul Germaniei burgheze.

In stînga se afla situat Cancelariatul Reichului lui Hitler. In acest birlog al fascismului, s-a sinucis, în mod laș, „Fuehrerul" și s-au oficiat pînă în ultimul moment cele mai dezgustătoare orgii, în timp ce în jurul lui, „imperiul de o mie de ani" se prăbușea în țăndări și Berlinul se îneca în fum și sînge. Cancelariatul a fost măturat de pe fața pămîntului. Astăzi, poporul denumește această piață vastă și liberă: „Piața Ernst Thälmann".

Berlinul e situat în inima Europei. Sus, pe frontispiciul Porții Brandenburg, — acest simbol al Berlinului, — fîlfîie steagul roșu, care se vede de departe, peste toate frontierele zonale, pînă în vest.

Anton Breitenhofer

(Continuare în numărul viitor)

Literatura albaneză după eliberare

In anii regimului de democrație populară s-au deschis noi căi dezvoltării literaturii albaneze. Realismul critic care se prezenta ca un curent progresist al literaturii noastre, avînd drept figură reprezentativă pe Milosh Gjoraj Nikollo, în cursul luptei naționale de eliberare a făcut pași considerabili înainte, odată cu crearea Partidului Comunist Albanez și organizarea presei ilegale. In timpul războiului s-au scris versuri, povestiri și mici piese teatrale, care depășeau limitele realismului critic și nu se mulțumeau numai să demaște răul, ci arătau în același timp și calea luptei împotriva lui, perspectiva unei vieți noi pentru popor. Din această perioadă sînt cunoscute versurile poetului Memo Meto, ale lui Fatmir Gjata și Kol Jakova, povestirile lui Alexis Saci, schițele lui Gjika Kugali și altele.

După cotitura istorică marcată de primul congres al Partidului, congres ținut în noiembrie 1948, și pînă la a 10-a aniversare a Partidului din 1951, literatura noastră a realizat primele ei succese importante. Unul dintre aceste succese l-a constituit trecerea la opere mari realist-socialiste. Printre aceste opere, locul de frunte îl ocupă drama istorică „Halili și Hajria" a lui Kol Jakova, romanul „Eliberatorii", primul volum al lui Dhimiter Shuteriqi, povestirile „Apa e liniștită, dar dușmanul nu doarme" de Fatmir Gjata, „Recolta" de Zihni Sako și „In gura lupului" de Kin Dushi. In această perioadă poezia realizează un progres însemnat printr-o serie de volume de versuri ca acelea ale lui Llazar Siliqi, Dh. Shuteriqi, A. Saci, A. Varfi, L. Qafezezi. M. Gurakuqi și ale altora mai tineri ca Aleksander Banushi, Drago Siliqi și Pehbi Skender.

Ultimii ani se caracterizează printr-un vizibil progres al literaturii, atît în privința conținutului ideologic, cît și a formei. Este îmbucurătoare marea varietate a temelor care au fost tratate și în același timp abordarea unor noi genuri literare, care în trecut n-au fost niciodată reprezentate la noi, ca de pildă: libretele pentru operă și balet, scenariile artistice. De-a lungul acestei etape au fost lichidate unele sîabiciuni de ordin artistic și ideologic care au existat în operele anterioare. Astfel, în poezie se manifestase tendința idealizării vieții noi, a ignorării greutăților întîmpinate în obținerea succeselor.

Producția literară din ultimii trei ani s-a îmbogățit în mod deosebit prin operele create de scriitori în cinstea celei de a 10-a aniversări a eliberării Albaniei, aniversare care a avut loc în luna noiembrie a anului trecut. Cu acest prilej s-au prezentat aproape 130 opere, dintre care zece au obținut diferite premii. Printre lucrările prezentate au predominat genuri ca: romanul, drama, poemul și povestirea amplă. In special trebuie relevate dramele, poemele și povestirile mai ample, precum și volumele de versuri în care sînt redate aspecte din războiul național de eliberare ca și diferite aspecte ale vieții noi, cum sînt lucrările lui Fatmir Gjata și Zisa Cikuli sau ale tinerilor scriitori Fadil Kraja și Ismail Kadareja.

Ridicîndu-se din an în an, desigur nu fără piedici și eforturi mari, nivelul general al literaturii noastre de astăzi depășește în mare măsură nivelul literaturii celei mai înfloritoare, pe care a avut-o Albania vreodată.

Literatura noastră națională, ale cărei începuturi le găsim încă din secolul XVI prin cartea „Liturghierul" lui Buzuku, a cunoscut o mare înflorire între anii 1878—1912, odată cu eforturile organizate ale poporului pentru eliberarea națională de sub jugul ocupației otomane. Această perioadă a fost denumită perioada renașterii noastre naționale și literatura acestei perioade — care a jucat un rol important pentru trezirea conștiinței naționale a poporului — s-a numit literatura Renașterii. Reprezentantul principal al acestei literaturi este poetul și marele patriot Naim Frasheri și după el poetul Anton Zako Cajupi și alții. Ea a fost mai mult o literatură romantică în care predomina poezia, celelalte genuri fiind mai puțin reprezentate. Literatura Renașterii n-a putut însă oglindi viața poporului în complexitatea aspectelor ei de-a lungul perioadelor istorice prin care a trecut.

Note mai accentuate de realism găsim în proza lui Migjeni dintre anii 1935—36, în care autorul ne dă un tablou viu al vieții de la orașe și sate în timpul regimului de foamete și de opresiune al regelui Zogu. Dar Migjeni a trăit puțin și creația lui a fost puțin întinsă. Astăzi, prin dezvoltarea unor producții epice de mare amploare, literatura a început să

Desen de ROSS

oglindească în chip cuprinzător aspecte din viața poporului și diferite perioade ale istoriei lui.

Una dintre remarcabilele realizări ale literaturii noastre actuale este prezentarea eroilor populari din trecut, păstrînd o puternică legătură cu tradițiile revoluționare ale poporului, cu epoca noastră socialistă. Astfel, este drama amintită mai sus „Halili și Hajria" de K. Jakova, care tratează despre răscoalele țărănești din secolul XVII împotriva ocupanților turci sau romanul „Ei n-au fost singuri" de Sterjo Spasse în care sînt evocate în chip realist răscoalele țăranilor noștri împotriva feudalilor din perioada de asuprire a regimului lui Zogu, răscoale care au fost inspirate de comuniști și de mișcarea clasei muncitoare.

In literatura acestor 11 ani, un loc important îl ocupă operele care au ca temă războiul de eliberare. Astfel Dh. Shuteriqi în romanul său „Eliberatorii" (vol. I) descrie răsunătorul ecou pe care l-au avut în țara noastră victoriile Uniunii Sovietice în marele Război pentru Apărarea Patriei, subliniind creșterea speranței și a încrederii poporului nostru în eliberare. Ca urmare, se arată în paginile romanului, ia ființă Partidul Comunist Albanez, care marchează cea mai importantă etapă din istoria Albaniei. In volumul al doilea care s-a publicat anul trecut, autorul redă lupta armată a oamenilor muncii de la orașe și sate împotriva ocupanților. Kin Dushi în nuvela sa „In gura lupului" descrie lupta patrioților albanezi internați în lagărele de concentrare ale naziștilor. K. Jakova în poemul „Tirana" oglindește în mod realist lupta de 17 zile și 17 nopți, purtată de partizani împotriva fasciștilor pentru a elibera capitala patriei.

Odată cu alungarea cotropitorilor de pe pămîntul Albaniei, urmează revoluția socială, cu marea reformă agrară, cu naționalizările, cu lupta împotriva dușmanilor regimului de democrație populară, organizatori de comploturi. Tema aceasta a fost tratată cu mult succes de scriitorii: Sterjo Spasse în romanul „Pentru viața nouă", Kin Dushi în romanul „Drumul Velanului", Kol Jakova în piesa „Pămîntul nostru". Tema luptei pentru transformarea socialistă a agriculturii a fost dezbătută de Fatmir Gjata și Zihni Sako în nuvelele lor: „Apa e liniștită, dar dușmanul nu doarme" și „Recolta". Acești doi scriitori, adîncind tema satului, primul în nuvela „Tana" și cel de al doilea în nuvela „Zile de fericire", au prezentat realist ofensiva triumfătoare a noului împotriva vechiului.

Lupta celor mai buni fii ai poporului împotriva obscurantismului a fost una din temele preferate ale poeților și prozatorilor noștri. De această temă se ocupă Llazar Siliqi, în libretul pentru opera „Lumină deasupra Albaniei", Mark Gurakuqi în poema „Gjeto Plaku".

Oglindirea luptei clasei muncitoare în literatură, deși n-avea o tradiție bogată, a fost tratată cu succes îndeosebi în poezie. Două poeme abordează această temă. In poemul „Vînt de primăvară", Llazar Siliqi ne dă o imagine a drumului străbătut de multe fete simple din țara noastră, care își termină studiile în Uniunea Sovietică sau în alte țări prietene și se întorc în patrie temeinic pregătite, devenind conducătoare ale industriei textile. In poemul „Drumuri noi", Aleksander Banushi se ocupă de viața și munca unui muncitor care după foarte mari eforturi reușește ca din deșeuri să construiască prima fabrică de oxigen. F. Gjata în piesa „Fetele din sat" realizează figura unei tinere care caută să-și făurească o viață mai bună ca muncitoare într-o fabrică, dar care se izbește de fanatismul părinților ei. Ea reușește totuși în cele din urmă să-și realizeze visul.

Cu toate acestea, în operele citate lupta împotriva rezistenței dușmanului de clasă și împotriva altor greutăți pe care le întîmpină clasa noastră muncitoare în drumul ei spre socialism nu este arătată în toată forța și măreția ei. In al doilea rînd, creațiile de pînă acum care tratează această temă sînt foarte puține în comparație cu bogăția materialului vieții.

Pînă acum literatura noastră nu a oglindit nici una din lucrările măreațe ale construirii socialismului din țara noastră cum ar fi, de pildă, ridicarea hidrocentralelor acolo unde mai înainte lipsea chiar și lampa cu gaz, sau crearea unui număr de orașe noi industriale pe locurile unde pînă mai ieri nu erau decît păduri sau mlaștini aducătoare de malarie.

Plenara Comitetului Central al Partidului Muncii din Albania, care a avut loc în aprilie 1955, cu privire la munca ideologică, preciza că o lipsă a literaturii noastre este faptul că nu a oglindit suficient viața și lupta clasei muncitoare. De aici decurge și sarcina scriitorilor noștri, a prozatorilor și a dramaturgilor de a cunoaște în profunzime și sub toate aspectele viața și munca eroică a clasei muncitoare din țara noastră, spre a o putea oglindi în opere artistice.

★

Astăzi este de pildă bine cunoscută de popor o figură ca aceea a lui Halil Geria din drama „Halili și Hajria" de K. Jakova. Halil Geria a fost conducătorul țărănimii în lupta pentru eliberarea de sub jugul turcesc, un conducător iubit de popor, viteaz care nu dădea îndărăt în fața greutăților. In noile condiții istorice, Gjika Shpati din romanul „Ei n-au fost singuri" de S. Spasse, este înfățișat ca agitator al mișcării muncitorești, împărtășind țărănimii muncitoare ideile comunismului și îndemnînd-o la luptă. In aceste două opere ne sînt înfățișate și figuri de eroi negativi. Prin Bektash Aga, Jakova ne redă figura unui aga *) din Albania de altă dată, trădător al intereselor patriei. Rako Ferra este tipul lacheului brutal și șingeros din timpul lui Zogu. Dh. Shuteriqi ne prezintă prin Hajdar Reçani figura luptătorului comunist, iar prin Leks Lala figura intelectualului rafinat, care o lungă perioadă de vreme știe să-și ascundă trădarea față de popor. In Leks Lala cititorul albanez recunoaște ușor pe Lek Nosi, membru al regenței quislinge din timpul ocupației germane.

Gjeto Plaku din poemul cu același nume de M. Gurakuqi ne redă chipul unui albanez de la munte, credincios partidului care i-a dat pămînt și casă. Cînd într-o noapte îi vin în casă bandiții diversioniști și-i cer pîine și adăpost, el acționează calm și curajos. Bătrînul găsește modalitatea de a înștiința organele securității și atunci cînd nu mai are altă soluție, dă foc propriei sale case, spre a-i distruge pe dușmani. In poemul „Învățătorul" de Siliqi este zugrăvită figura învățătorului comunist care în primii ani după eliberare se zbate din greu spre a deschide școli în satele din munți, deși lipsesc condițiile materiale, iar dușmanii învățămîntului, ai luminii, nu sînt încă pe deplin înfrînți.

In noua literatură albaneză și-a făcut loc și chipul femeii albaneze, care atît în perioada războiului cît și în perioada construirii bazelor socialismului, a pășit cu curaj pe drumul arătat de partid, a dat și dă mereu o prețioasă contribuție. Hajria din prima piesă și Lokja și Filja (mamă și fiică) din cea de a doua piesă a lui Jakova, Nadireja din cele două volume ale romanului lui Shuteriqi. Tana din nuvela cu același nume a lui Gjata, Gjetra din nuvela „Zile de fericire" de Sako, Zarika din poemul cu același nume de A. Saci, sînt figuri care reprezintă femeia albaneză în diferitele etape ale istoriei Albaniei.

In crearea tipurilor, ca și, în general, în folosirea mijloacelor artistice autorii au ținut seama de trăsăturile caracteristice naționale, de colorit, de mediu și alte trăsături ale țării și poporului.

Frumoase realizări s-au înregistrat în domeniul literaturii pentru copii în lucrările scrise în ultimii ani de: Spiro Comoro, Zihni Sako, Vehbi Bala, Teufik Gjyli și alții.

Remarcabilă este activitatea care s-a dus în vederea traducerilor din literatura străină clasică și contemporană și în mod special din literatura sovietică și din literatura țărilor de democrație populară. Din operele scriitorilor romîni s-au tradus: „Mitrea Cocor" de Sadoveanu, „Nopțile din iunie" de Petru Dumitriu, „Dreptul la viață" (o culegere de povestiri din diferiți autori) ca și fragmente din poemul „Impărat și proletar" de Eminescu, versuri de M. Banuș, D. Deșliu, etc.

★

Noua noastră literatură este însuflețită de dragostea de viață și de om, de încrederea de nezdruncinat în puterea și capacitatea creatoare a omului, și se sprijină pe cele mai bune tradiții ale literaturii noastre clasice. Creațiile literaturii noastre sînt străbătute de patosul luptei hotărîte pentru un viitor mai fericit și mai îmbelșugat pentru popor, de elanul construirii socialismului și al menținerii păcii, de sufletul internaționalismului proletar.

In raportul pe care l-a ținut în noiembrie 1951, cu prilejul celei de a X-a aniversări a Partidului Muncii din Albania, tov. Enver Hodja, primul secretar al Comitetului Central al Partidului, a apreciat astfel pe scriitorii Republicii: „Acești fii ai poporului — a spus el — scriitorii, poeții, artiștii care prin munca lor neobosită și conștiincioasă educă și dezvoltă sentimentele și sufletul poporului, au avut și vor avea întotdeauna ajutorul clasei muncitoare și al avangardei sale, Partidul Muncii din Albania".

Bazîndu-se pe acest ajutor și primind lumina literaturii sovietice, scriitorii din Republica Populară Albania vor ridica noua literatură albaneză la un nivel demn de epoca eroică pe care o trăiește poporul albanez.

Shevqet Musaraj

București, septembrie 1955.

*) Aga — era titlul ce se dădea oamenilor cu o stare materială înfloritoare, proprietar de pămînt, nobil.

Romane românești tipărite în R. P. Bulgaria

Oamenii muncii din R. P. Bulgaria citesc cu mult interes operele literaturii române contemporane.

Recent, editura „Narodnaia Kultura" din Sofia a editat în mare tiraj două romane de scriitori romîni—primul volum al romanului „Bărăgan" de V. Em. Galan și romanul „Desculț" de Zaharia Stancu.

OASPEȚI DE PESTE HOTARE

FRANCESCO PISTOLESO
scriitor și redactor al ziarului „Il Lavoro"—Roma

CAY BROKDORF
critic de artă—R.D. Germană

Prof. CIUAN IAN ȘI
Pictor și decan al Facultății de gravură a Academiei centrale de Arte Frumoase din R.P. Chineză

Desene de ROSS

Marginalii și polemici

In nr. 39 (81) din „Gazeta literară", tovarășul Șt. Grigorie îmi face cinstea să se ocupe de un articol al meu referitor la problema originalității artistice.

N-aș îndrăzni să abuzez de răbdarea cititorilor, comentînd acum aceste „modeste note", care, așa cum spune însuși autorul lor, nu sînt menite decît „ca să contribuie la o mai severă ținută intelectuală" în contribuțiile critice ale subsemnatului, dacă n-aș avea un sentiment că mă găsesc în fața unui fenomen de interes mai larg. Experiența arată că discuțiile creatoare, ciocnirile reale de idei pot fi înmormîntate nu numai pe calea aracceevismului. Există și o altă metodă, mai „intelectuală", mai „subțire", mai „academică", metoda „modestelor note".

In locul diversilor monopoliști ai principialității, mirosind de la cinci metri un dușman înveterat de clasă în fiecare om cu alte păreri, apar acum comentatorii „eruditi". Ei nu scriu articole sau studii. Ei fac note și întîmpinări. Pe ei nu-i interesează fondul problemelor puse în discuție. Ei sînt preocupați de metodologie, de stil, de mici chestiuni de detaliu.

Intervențiile lor nu sînt indignate, violente, patetice, ci politicoase, „distinse", pline de o mare solicitudine pentru ridicarea ținutei intelectuale a lucrărilor critice.

De aceea, numai într-o jumătate de coloană „comentatorul modest" îți arată că el l-a citit pe Buron și tu nu (vezi întîmpinarea căreia a fost nevoit să-i răspundă acum citeva săptămîni tov. D. Micu), că el și-a luat examenul de logică și tu nu (vezi întîmpinarea căreia trebuie să-i răspundă subsemnatul), ș.a.m.d.

*Tipul acesta de „participant cult" la dezbaterile literare îți concede că ai scris un articol interesant, deși problemele tratate în el lui i se par a avea un caracter cu totul „elementar". Ingăduitor, te bate însă încurajator pe umăr, îndemnîndu-te să perseverezi, împrejurare în care nu pierde ocazia să-ți dea o scurtă lecție de literatură universală, informîndu-te că Divina Comedie nu se reduce numai la „Infernul", cum cred cititorii obișnuiți" și că Dante a mai scris o serie de lucrări ca „De monarchia" și „Vita nuova", că era un adept al filosofiei lui Toma din Aquino, că „relația dragostei" „s-a hrănit cel puțin tot atît de mult din apariția Beatricei în „Paradis", ca și din *) figura Laurei", că acțiunea romanului „Moș Goriot" de Balzac se desfășoară în prima jumătate a sec. XIX, că același lucru se poate spune și despre „Roșu și Negru" al lui Stendhal.*

Metoda e dibace. Cu această mică desfășurare enciclopedică, textul pus în „discuție" e făcut repede praf, sugerîndu-se ideea că întrucît ne aflăm în fața unor evidente probe de diletantism, cel mai bun lucru e să le tratăm cu un milos dispreț și să le lăsăm în plata domnului.

Intențiile acestea reies clar, dacă cineva își dă cît de cît osteneala să analizeze fie și sumar caracterul obiecțiilor ridicate de asemenea întîmpinări.

Ce-i reproșează de pildă articolului meu tov. Șt. Grigorie? Intîi că e gîndit prost metodologic și în contradicție cu cerințele unei critici „ce se vrea științifică". Astfel exemplul pe care tu aduce în legătură cu răscoalele din 1907 și cu modul specific al unui autor sau altul de a sublinia, de a îngroșa, de a scoate mai mult în relief anumite laturi ale fenomenului reflectat, e neconcludent, pentru că deși cele trei observații referitoare la Rebreanu, Z. Stancu, P. Dumitriu — puterea primului de a pătrunde în cele mai intime resorturi ale vieții colective, arta celui de al doilea de a lumina puternic semnificația răscoalei ca experiență social-istorică excepțională, ca moment de nețeles în viața țărănimii, însfîrșit meritul celui de al treilea de a descoperi sensurile mari etice ale întîmplărilor — sînt „juste", ele „nu se subsumează unui gen proxim".

E ca și cum, adaogă tov. St. Grigorie, „am face deosebiren între trei plante, spunînd că prima e înaltă, a doua în plină floare, iar a treia o criptogamă".

Să mă ierte binevoitorul meu comentator, dar dacă ar fi avut răbdarea să urmărească efectiv aceste chestiuni, pentru el într-adevăr „elementare", ar fi observat că subsemnatul s-a străduit să demonstreze tocmai cum în diferite imagini realiste ale aceluiași obiect „deși doar o anumită latură a fenomenului real e luminată în mod deosebit, nici celelalte laturi definitorii ale sale nu intră complet în umbră și, la rîndul lor, mai mult sau mai puțin, se impun atenției cititorului". Se citea astfel faptul că „ideea denunțării abjecției care ilustrează lumea morală a inspiratorilor și executorilor represiunii nu lipsește nici din „Răscoala", nici din episodul „Brazdă îngustă și adîncă" după cum mișcarea masei țărănești, viața sufletească a mulțimii răzvrătite e prezentă și în „Bijuterii de familie" ca și în „Descult". „La fel, semnificația răscoalei ca experiență social-istorică a poporului asuprit transpare atît în cartea lui Rebreanu, cît și în nuvela lui Petru Dumitriu". Nu era așadar vorba aici de trei realități diferite, ci de laturile variate ale aceleiași realități. Deosebirile nu erau deci de speță ca să le căutăm un gen proxim, ci de unghi, de perspectivă deosebită a unui ansamblu. Exemplul cu floarea nu spune în consecință nimic, cel mult doar că tov. Șt. Grigorie nu gîndește prost metodologic, dar puțin și oarecum grăbit.

Cîteva precizări în legătură cu niște „modeste note"

In plus, ambiția de a delimita particularitățile imaginilor artistice atît de dificil definisabile, cu precizia științelor naturii, amintește de manile regretatului H. Sanielevici, care voia să clasifice curentele literare, cel puțin tot atît de exact cum zoologia clasifică mamiferele.

Tov. St. Grigorie citește: „Orice operă de artă valoroasă reflectă adevărul vieții, cu alte cuvinte esența realităților obiective existente independent de voința noastră. „Roșu și Negru", „Livada cu vișini", „Pe Donul liniștit", nu sînt simple plăzmuiri ale unor minți înzestrate, ficțiuni arbitrare izvorîte din fantezia lui Stendhal, Cehov sau Solohov, lumi de sine stătătoare, ci imagini bogate, complexe, profund adevărate ale vieții omenești, în diferite împrejurări social-istorice"; vede deci sustinută aici doar simpla idee că operele de artă nu sînt ficțiuni arbitrare; din cauza grabei, a plăcerii de a se afla în treabă și a da sfaturi, scrie însă: „Cu aceeași discutabilă metodă logică autorul asociază „Roșu și Negru", „Livada cu vișini" și „Pe Donul liniștit" spre a afirma că sînt imagini complexe ale vieții din epoca dată" (s.n.).

„Ar fi fost mai de dorit să insiste asupra unor romane ca „Roșu și Negru" și „Moș Goriot", unde două tipuri de ambițiosi din Franța primei jumătăți a secolului XIX evoluează într-o societate pe care o recunoaștem ca fiind aceeași și într-una din cărți și în cealaltă".

Cititorul poate aprecia singur a cui e dezinvoltura și de ce ordin.

Trec însfîrșit la prețioasele și erudite. Pe tovarășul Șt. Grigorie îl deranjează formula mea „formidabilul pamflet contemporan al lui Dante". El se face întîi a nu ști la ce se referă, apoi gîndindu-se că ar putea să vizeze Divina Comedie, o găsește nepotrivită, ca pînă la urmă să declare că dacă e vorba de „Infernul" (lucru care de altfel se vedea foarte bine), atunci el ține să precizeze că acesta nu cuprinde decît 34 de cîntece din cele 100 ale poemului dantesc.

Și aci comentatorul meu e complet indiferent la ceea ce spun. Faptul că discut despre originalitatea de epocă a Renașterii și dau ca exemplu, nu opera lui Dante, ci acea parte a ei care era mai puternic legată de frămîntările social-politice ale vremii îl lasă rece. El nu îngăduie nici o figură de stil și ar fi gata să ne arate că Marx greșea numind istoria lui Don Quijote „epopeea cavalerismului muribund" cînd ea e un roman și în plus un roman cu o atît de pronunțată notă comică.

La fel se supără că descoper „noua religie a dragostei" în „Canzonierul" lui Petrarca și nu în apariția Beatricei în „Paradis". Iar să mă ierte instruitul meu comentator, dar cititorii „obișnuiți" știu că Dante n-a fost în întregime un poet al Renașterii ci, așa cum spune Engels: „ultimul poet al evului mediu și în același timp primul poet al epocii moderne".

Viziunea Beatricei („la donna angelicata") e tocmai unul din aspectele în care apare cel mai bine spiritul medieval al autorului Divinei Comedii. Dante dă supremului său amor un sens alegoric. Beatrice e de fapt un simbol al adevărului sublim revelat, ea întruchipează teologia creștină (v. Cîntul XXX-XXXI din „Purgatoriul" și întregul text al „Paradisului".

N-am ce să fac, dar aici tocmai nu-i vorba de „noua religie a dragostei" — proprie Renașterii, cum scriu eu și nu cum mă citează „prescurtat" și cu dezinvoltură... etică tov. St. Grigorie.

Că articolul meu se ocupă prea mult de individualitatea scriitorului e singura imputare la care n-am răspuns, și pentru un motiv foarte întemeiat: această unică obiecție de conținut, nu de „erudiție" și de „metodologie", rămîne o simplă afirmație nebazată pe absolut nici un argument.

Cer încăodată scuze cititorilor că i-am obosit cu asemenea chestiuni insipide, dar nu văd altă cale prin care binevoitorii ca tov. St. Grigorie pot fi descurajați în „modestele lor încercări" de a „ridica" și în viitor tot atît de sus nivelul intelectual al discuțiilor literare.

Ov. S. Crohmălniceanu

Redactor-șef: Zaharia Stancu. *Colegiul redacțional:* Mihai Beniuc, Marcel Breslașu, Eusebiu Camilar, Paul Georgescu *(redactor-șef adjunct)*, Alexandru Jar, Eugen Jebeleanu, George Macovescu, Ion Mihăileanu, Veronica Porumbacu *(redactor-șef adjunct)*, Cicerone Theodorescu, Ion Vitner.

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA: București — Bdul Ana Ipătescu 15. Telefon: Redacția 2.74.26; 1.50.17. Administrația 1.1. 92. ABONAMENTE: 3 luni 6,50 lei; 6 luni 13 lei; 1 an 26 lei. Tiparul Intreprinderea poligrafică nr. 2, str. Brezoianu 23—25.

PROLETARI DIN TOATE ȚĂRILE, UNIȚI VĂ!

GAZETA LITERARĂ

Anul II, nr. 41 (83)-Joi 13 octombrie 1955 | ORGAN SĂPTĂMÎNAL AL UNIUNII SCRIITORILOR DIN R.P.R. | 6 pagini 50 bani

Inimi fierbinți

Am să vă istorisesc niște întîmplări vechi. Ca și azi, în toamna aceea de demult se scuturau frunzele și ploua mărunt. Numai rareori, cînd se arăta soarele alburiu, se vedeau în pădurile Fundoaiei frunzarii multicolori, ca niște acoperișuri de cetăți fantastice. O clipă se arătau munții, în fumuri. In astfel de zile, oamenii se reîntorc la prietenia focului, legată încă din peșteri.

Intr-o zi ca aceea, avea să mi se întîmple unul din cele mai zguduitoare evenimente. Tata își cîrpea opincile, mama cînta încet pe lîngă vatră parcă spunînd descîntece asupra borșului cu hribi. Deodată s-a deschis ușa. A intrat un om scund. Gardina pălăriei lui mari era sucită, pleoștită și frămîntată, parcă purtînd în ea vînturile de-afară. Tata s-a luminat la față, mama a stat din descîntarea borșului și a rostit cu un strigăt abia reținut:

— Vai, cîtă bucurie! De cînd nu te-am mai văzut, vere Scridon...

— Așa-i, nu te-am văzut de-un car de vreme... — a rostit tata, și parcă-l văd și-acum rizînd zăpăcit, cu opinca în mînă.

— Iată, mai trăiesc! — a răspuns unchiul, și după ce și-a scos pălăria, i-am văzut fața frumoasă, ochii luminoși, îndreptați spre mine. A rîs:

— Ție, minzule, iată ce ți-am adus... Ai mai văzut asemenea mere domnești?

Destul că după aceea abia îmi zăream părinții și pe unchiul Scridon, prin aburii borșului cu hribi. Mîncau în tăcere, horpăiau rar, parcă săvîrșind libațiuni în jurul mămăligii mari, rotunde, în cinstea pămîntului ce le-o dăruise. După aceea, i-am tot auzit grăind. La o vreme, unchiul Scridon a scos de sub briu o carte și a prins a gîngăvi rar, citind la lumina lămpii. Citea despre o inimă de femeie, fierbinte ca lacrimile și ca sîngele, și ca pămîntul vara pe la coptul grîului. Cu cît citea, lucrurile din încăpere căpătau parcă o strălucire, obrazul de obicei aspru al tatei devenea blînd, bun, în răstimpuri i se auzea glasul scăzut, îngroșat de tulburare:

— He... da, da... Inimă, inimă plină de lacrimi... inimă fierbinte...

Mama sta rezemată de horn, torcea, și fusul zbîrnîia, iar de pe obrazul ei dispăruseră grijile, tristețile, și era atît de tînără și atît de bună în clipele acelea, ochii ei arătau atît de luminoși și blînzi, încît mă uitam în ei ca într-un cer cu toate ferestrele deschise. Aveam simțămîntul că inima aceea fierbinte se strecurase printr-un fluid binefăcător, în casă, în lucruri, în ființele noastre. In aburi, în flăcările ce ardeau tot mai domol. Mama Nilovna se desprinsese din rîndurile cărții și o simțeam între noi ca pe o ființă aevea, o prietenă cum nu a mai fost pe lume. Așa a pogorît atunci la noi în casă buna mamă Nilovna, inimă fierbinte. Spunea unchiul Scridon după ce a închis cartea și după ce a stat mult pe gînduri:

— ...nu știu cum, dar parcă e o carte de farmece. Îți răscolește sufletul pînă în măruntaie. Te pomenești punîndu-ți întrebări... chinuindu-te să afli tîlcul lucrurilor. Te pomenești întrebîndu-te, mereu întrebîndu-te...

Și a adaus după un răstimp de liniște:

— Simt că parcă sînt alt om, mereu și mereu stau și întreb și tot întreb. Am început să mă iau cu alții la încontrare, parcă din senin... simt că s-a descătușat în mine ca un șuvoi care stătuse adormit... Cartea asta, bre Toma, și verișoară Rozalie, umple sufletele de neliniște...

Tata i-a răspuns, arătînd spre mine:

— Las-o la noi, să ne-o mai citească din cînd în cînd spiridușul de pe horn...

Unchiul Scridon și-a pus pălăria pe cap. Gardina se uscase, dispăruseră din ea vînturile. A spus din prag:

— V-o las, dar aveți grijă de mama Nilovna! Apărați-i inima...

Cred că nimeni din casă n-a înțeles atunci tîlcul acestor cuvinte. Unchiul Scridon s-a dus. Aveau să se petreacă lucruri dramatice.

2

Intr-o bună dimineață, cețurile s-au luat, și Fundoaia era împănată toată cu acoperișuri multicolore de cetăți fantastice. Mi-am reluat rangul de văcar. M-am reîntors în cîmpiile zbicite. Cum am prins a citi cartea, lumea a început să capete alte înțelesuri. Văzduhul era ca un clopot translucid sub care totul părea mai bun, mai blînd, începînd cu bătaia vîntului. Șesurile, dealurile domoale, totul se acoperise într-o lumină blîndă, binefăcătoare, ca zîmbetul Nilovnei. Parcă toată inima ei și-ar fi revărsat razele calde peste întregul pămînt, ca un alt soare, alcătuit din fluidurile nobile ale tuturor inimilor omenești. Incet-încet, mi-au răsărit cele dintîi întrebări despre lume, în șunetul molcom al tălăngilor. Stam la Sărătura, pe dîmb, cu capul în mîini, și priveam depărtarea, lumea... Odată, pe cînd venea un amurg tulbure, mînam cîrdul spre sat. Și mergînd parcă auzeam glasul Nilovnei, în șopotul ierburilor uscate, în chemarea solemnă, depărtată, a unor clopote:

— Nu-i bine așa, nu-i bine! Va trebui să ieși între oameni, să le spui că lumea nu-i bine rînduită... Gîndește-te: cei mai mulți își mînîncă pîinea în două cu lacrimile...

Așa am devenit tăcut, apăsat de o maturitate pretimpurie. Ingrijorată, mama se apropia de patul meu după ce adormeam, și șopotea rugăciuni tînguitoare. Tata o ogoia:

— Lasă, Rozalie. L-au năpădit grijile și pe el, — paște șaisprezece vite străine...

Cum se făcea ziuă, porneam cîrdul pe sub clopotul văzduhului și abia așteptam să ajung la Sărătura, la pîlcul de trandafiri sălbatici, și iar să mă adîncesc în lumea copleșită de inima fierbinte. Mama Nilovna se afla pretutindeni, mă așteptam să-și întoarcă fața, să-mi zîmbească și să mă cheme dintre pîlcurile de gospodine.

Citeodată se opreau la poartă femei străine, din sus de la Pojorîta, unde arseseră trei sate. Mă uitam pe fereastră și de multe ori rosteam înfiorat de bucurie:

— Iat-o... Da, da, parc-ar fi Nilovna...

Țin minte că odată mama a ieșit și a poftit străinele în casă. Una, cu ochii blînzi, osteniți de suferințe, a spus după ce s-a așezat pe laiță, sub icoane:

— Mi l-au luat pe feciorul meu, pe Pavel, și nu mai știu despre el nimic. Și doar nu căuta decît adevărul...

Multă vreme am rămas încredințat că femeia aceea fusese Nilovna, inimă fierbinte. Astfel, după cît se vede, imaginația mea îi încununase fruntea cu raze de sfîntă rătăcitoare, după puterea înțelegerii de pe atunci. Insă toate s-au sfîrșit într-un chip neașteptat.

Intr-o zi mohorîtă, tata își cîrpea opincile, ca de obicei, mama cînta între aburii borșului. Deodată s-au auzit țipete pe uliță. S-au zărit capele țuguiate. Se adunase lume de peste lume. Duceau jandarmii o femeie cu mîinile legate. Am recunoscut-o, era femeia ce fusese la noi în casă și se tînguise sub icoane că i-au luat feciorul. Sta dreaptă. Numai în răstimpuri își întorcea fața nespus de bună spre jandarmi. Spunea cu glas moale, blînd:

— De ce, măi oameni? De ce să loviți în mine? Băgați de seamă, loviți într-o inimă de mamă...

— Taci, că te fac una cu pămîntul... — se stropșea la ea majorul Șpinț. Ai să mai îndemni lumea, cățea? Ai să zaci la ocnă...

— Ei, na... — îi răspundea femeia. — Cum are să vă rabde inima?

— Dezleagă-i mîinile, Șpinț, dezleagă-i mîinile... — au bubuit niște glasuri bărbătești. Nu înțelegi? E doar inimă de mamă...

Șpinț a oprit convoiul și s-a întors spre lume:

— Așa? Boieri! Care a vorbit? Care? Ca să aflați că eu sînt împăratul satului, și că nu mi-i frică, iată...

S-a întors către femeie și a izbit-o cu pumnul peste gură. A bucșit-o sîngele, ca un bujor roșu. Careva a țipat. Un jandarm și-a acoperit repede ochii.

— Nu-i nimic... — a rostit femeia, blînd, ticnit. Așa îi este scris inimii de mamă, să bea și să ospăteze suferința...

— Taci, ah... — s-a stropșit la ea Șpinț și și-a apucat carabina de țeavă. A izbit-o cu patul în piept. Femeia s-a plecat, durerea i-a trecut pe față ca un nour, însă a zîmbit iar, numaidecît.

— De ce? De ce? — bolborosea ea. Oare poți ucide inima, cu vreo armă?...

— Asta-i prea mult, Șpinț, asta-i prea mult! — au strigat niște bărbați. Gîndește-te, lovești într-o inimă de mamă...

— Inimă de cățea! a răspuns Șpinț. Împrăștiați-vă, că trag... trag în carne vie!

S-a stîrnit larmă nemaipomenită.

— „Nu poți ucide un suflet!" — a strigat un pădurar negricios de la Silion.

— Așa e! a strigat altul. Cînd are de spus, omul spune... spune.

— Lucrurile acestea duc la vrăjmășie și la cuțit! a adaus al treilea și abia azi descifrez în cuvintele lor spusele Nilovnei din cartea fermecată:

— „Nu poți ucide un suflet!..."

— „Adevărul nu se poate înăbuși nici cu mări de sînge!..."

— „Nebunilor! O să îngrămădiți și mai multă ură împotriva capetelor voastre!"

Așa sunau cuvintele Nilovnei sub văzduhul acela mohorît. Si convoiul înainta, înainta încet, către șoseaua împărătească, spre tîrgul îndepărtat. Parcă o văd și acum pe femeia aceea cu inimă fierbinte: desculță, cu fața nespus de bună, ca de sfîntă, tot întreba:

— De ce? De ce? Doar sînt inimă de mamă...

Apoi, la crucea drumurilor, au urcat-o într-o căruță, și s-au mai zărit o clipă baionetele, capelele țuguiate. După aceea s-a făcut liniște.

Abia azi, privind pădurea cu acoperișuri colorate de cetăți fantastice, întîmplările de atunci capătă altă lamură. Oamenii din cotuna Silionului citiseră cartea fermecată. De cîte ori trec prin aceste locuri, văd fața de martiră a acelei Nilovne, parcă desprinsă din paginile cărții. Ii văd gura înfloriță deodată într-un bujor de sînge și îi aud glasul nespus de blînd:

— De ce? Doar loviți într-o inimă de mamă...

3

Astfel s-a petrecut întîlnirea dramatică dintre scriitorul acestor rînduri și cartea răscolitoare a inimilor. Am văzut din paginile ei că eroii pot fi atît de vii, încît te aștepți să răsară din mulțime, să te bată pe umăr, să-ți zîmbească, vechi prieteni cu inimile fierbinți, cu ochii înfrigurați reflectînd uriașele pojaruri lăuntrice.

Nilovna, monument de marmoră caldă, inimă alcătuită din toate inimile bune, Nilovna nu poate fi uitată. Oare îți poți uita mama, chiar după ce o acopăr bulgării de țărînă și generațiile de frunze? Nu! O porți în suflet, pînă la ani adînci, pînă ce-ți vine rîndul să te supui stingerii de obște.

Scrisul meu nu seamănă nici cu dîra lăsată de o furnică printre piramide. Insă, dîra aceea conține experiențe de făurari și meșteșugari. Sînt mulți, făurarii și meșteșugarii. Și i-am numărat, la rînd, cu adîncă sfială. Am numărat trîmbițași și clopotari, fierari, fluierari și pădurărițe, vechi meșteșugari care mi-au stîrnit gustul armoniei, încă de pe cînd deprindeam disciplina văcăritului, pe dealurile și în cîmpiile copilăriei mele. Dacă mai sus-pomeniții meșteri m-au ajutat să pricep armonia lucrurilor, Nilovna, inimă fierbinte, mi-a deschis ochii spre cuprinsul lor. Imi îngădui s-o număr la rînd printre faurii de demult. M-a urmărit în scrieri multă vreme și uneori pacă-i auzeam glasul nespus de cald și blînd, sfătuindu-mă să îndrăznesc. Deci și de la ea am deprins îndrăzneala, atita cît am putut-o avea. Mai știu, și de la ea, că trebuie să aruncăm la ripă eroii seci, cu vinele pline de borș în loc de sînge fierbinte. Eroii de natura aceasta n-au loc în galeriile supreme, ei încurcă lumea și o întunecă prin firile lor reci și mohorîte.

Trebuie să creăm inimi fierbinți, ca sîngele și ca lacrimile, ca pămîntul acesta bun și generos pe la coptul grîului. Inimile fierbinți înnobilează lumea, dau ideilor aripi de pajuri către propileele viitorului.

Așa ne învață cartea Nilovnei.

Stau cu fața către pădurile Fundoaiei și se văd acoperișurile roșii de cetăți fantastice, cînd se iau cețurile. Imi amintesc cum tata își cîrpea opincile, ca de obicei, cum mama cînta blînd între aburii borșului cu hribi. Deodată, iată-l pe unchiul Scridon, cu pălăria lui mare, purtînd în gardină vînturile de-afară... Atunci a intrat în casă și inima fierbinte a Nilovnei, ca o pîine de grîu, sub sumanul unui om sărman.

De-atunci viața a căpătat alte înțelesuri. Văzduhul era cald și translucid, și lumea toată era acoperită de inima acestei femei unice, ca de un alt soare, alcătuit din fluidurile nobile ale tuturor sufletelor omenești.

Eusebiu Camilar

Incercări critice

FALS ARTICOL DESPRE ODOBESCU

„Să mă încurc oare și eu în calea vînătorilor?"

„Dar însă și eu am crescut pe cîmpul Bărăganului! Et in Arcadia ego!" Și eu am văzut dropiile, dacă nu în cîrdurile acum ușor stîrpite, dar în copac, așezate acolo (ele, greoaiele) pentru întîia dată în istoria speciei lor, de un fabulist, de altfel eminent, care nu se îndoiosa văzîndu-le în acea, pentru ele, tristă poziție. Iată, așa dar, cît de multe motive aș fi avut să scriu despre Odobescu. Alesesem chiar și un titlu impresionant, care — ca și la Odobescu — era un „titlu pedantesc": polivalența necesară.

Dar titlul nu este totul; îmi trebuia un plan și plan nu aveam. Il și vedeam parcă pe amicul meu (am mulți amici) Căcigă, stînd zidit în peretele redacțional și strigînd: a) scriitorii să meargă în viață, b) articolele să aibă plan. De ce să mă cert cu o critică amicul meu Căcigă? mi-am zis. Și apoi — îmi va zice — nu e acum centenarul lui Odobescu,— de ce să scrii despre el?

M-am gîndit apoi la alți mulți amici care — vina e a lui Odobescu fiindcă vorbește despre vînători — nescriind nimic își folosesc timpul lor atît de necesar nației, vîntnd greșelile altora fiindcă — o! — cine nu greșește...

„Să mă încurc oare și eu în calea vînătorilor?" — mi-am zis. Nu, zic, și ușurat am început a ceti poezia unui tînăr care după ce moare (evident, e o imagine), printr-un act simbolic se transfigurează panteistic în varză.

Dar însă ușurarea mea era să fie, vai! scurtă.

Tinjeam după acest articol, la care renunțasem.

Starea mea sufletească era aceea pe care o redă în „Cantoneta" I. Heliade Rădulescu (pe care-l citez fiindcă și Odobescu îl citează):

„Orice obiect ce altui place
Eu îl văz posomorit
Am pierdut dulcea mea pace
Și eu însumi m-am urît.

★

Nina mea, frumosu-mi focul,
E aici! — Dorul mi-a spus —
Vai! O caut în tot locul
Și știu singur că s-a dus!"

Iată-mă, așadar posomorît, cu pacea-mi pierdută din cauza acestui obiect pe care I. Heliade Rădulescu îl numește „Nina" iar pentru mine el poartă titlul pedantesc „polivalență necesară". Dar însă, deși renunțarea-mi se părea a fi definitivă, ceva misterios, un „ce" mă făcea să citesc mai departe din Odobescu, idee fără sens, fiindcă de ce dar să citească un critic literar o carte despre care nu trebuie să scrie un articol?! sau cum zice I. Heliade Rădulescu:

„Vai! dar Eco îmi răspunde
Și îmi parcă zice: nu!"

Deci „ceva" îmi zicea să nu renunț și citeam.

Viața intimă a plăticii

„Dar Dumnezeu care puse toate într-o cumpănă dreaptă a insuflat oamenilor leacuri pentru infirmitățile lor. Spre a nu lăsa într-o veșnică uitare atîtea vrednice fapte risipite prin cenușa trecutului, spre a reînălța gloriile umilite și a stigmatiza trufașa nimicnicie, el a inspirat omului amorul pentru trecut, știința arheologică, acea nobilă patimă a anticarului care-l face să cerceteze pretutindeni urmele zilei."

Paul Georgescu

(Continuare în pag. 4-a)

Ceva mai greu...

„Ceux qui vivent sont ceux qui luttent..."
(Jean Laffitte)

„Să-i cînți pe anonimi..."
(Un tovarăș)

Numele tău — îl știe vîntul.
Aud, în seri de primăvară
că-mi bate-n geamuri murmurîndu-l,
ca pentru sine murmurîndu-l...
Și tainice din cale-afară
stelele cată din trecut
spre locul unde te-aruncară,
tovarășe necunoscut,
neoamenii — odinioară...
Și totuși, locul nu se știe:
pămîntul a rămas tăcut
ca tine — pentru veșnicie.
...Era un petic de pămînt
din foarte vechea Rominie;
un zid făcea despărțămînt
pesemne — între lut și zare...
Un zid, sau numai un cuvînt
de care nu erai în stare!
Spre zidul sur, mîncat de ploi,
plutonul, oarbă tîrîtoare
nocturnă — șerpuia greoi.
Deci, trebuia să pleci... Și cîte
mai rămăseseră-napoi
neîmplinite, mohorîte...
Cu tine-odată se stingea
nu doar o flacără, ci-atîte
scîntei, ce trebuiau din ea
să se aprindă mai departe
din om în om, în noaptea grea
de care azi citim în carte!
De-aceea îți venea nespus
de greu, de trist, — a te desparte...
Dar îi priveai cu fruntea sus
pe cei ce-aveau poruncă, — bieții!
nu și putere —
în apus
să schimbe focul dimineții.
...Purtai o ramură de Mai
în pieptul tău... Era a vieții,
și vieții trebuia s-o dai!
Izvor fiind durerii tale,
prin ea — de neînfrînt erai!
Și ai căzut — cum se prăvale
o stea, ce arde și căzînd,
căci asta-i legea firii sale...
Nu urma unui licăr blînd
și depărtatic, amintește
de tine, azi — din cînd în cînd,
ci raza care-o răspîndește
acum, pe țara ce-ai visat,
chiar soarele, tovărășește...
Era un vis —
e plan de stat:
socialism —
așa se cheamă
acest poem
planificat!
Iar tu — te afli mai cu seamă
acolo unde-i greu de mers,
vreo boltă unde se destramă,
unde mai șchioapătă vreun vers...
Pe-acolo treci, în mii de fețe,
lăsînd — pecete de neșters, —
nestinsul dor de frumusețe!
Oriunde, nimicind vreun rău
partidul dă zîmbiri, povețe,
e chipul tău, e glasul tău!
Și focul marilor furnale
nu-mi pare gura unui zmău,
ci un reflex prin cincinale
al lămpii vechi, ce lumina
mici manifeste ilegale,
cîndva, demult, pe masa ta...
Numele tău — e-această viață;
...Iar dacă mîinile ar vrea
a ta necunoscută față
s-o dăltuie, asemenea
celei ce-a fost —
în multa ceață
a timpului, te pierzi tăcut,
și chipul tău de umbră, pare,
tovarășe necunoscut,
umit cu ființa ce răsare
în ochii noului născut,
abia presimțitori de soare...

Dan Deșliu

Poezie politică *)

Actuala poezie pe temă politică este prin însăși natura ei o expresie puternică a noutății vremurilor pe care le trăim. Aceasta, pentru un motiv foarte important și în același timp foarte simplu. Cele mai bune poeme politice din literatura noastră dezbat astăzi problemele vieții publice în numele omului simplu, al cetățeanului de rînd. Dar politica nu era altă dată o activitate pe care această categorie socială o putea efectiv exercita. Omul de pe stradă, cetățeanul simplu, **nu făcea politică**; practic, cu el se făcea politică, și, aci nu era vorba de un simplu joc de cuvinte, ci de o distincție foarte precisă, care spunea mult.

Dreptul de a face politică, în înțelesul cel mai adevărat al cuvîntului, deprinderea de a recurge fiecare la acest drept, sînt cuceriri esențiale, smulse de marea mulțime a oamenilor simpli, abia în lumea și în epoca noastră istorică. Dar o asemenea cucerire implică însuși sentimentul libertății cîștigate și al demnității umane restabilite. Pentru că ce înseamnă altceva conștiința c-ai devenit din sclavul istoriei, făuritorul ei? Și nu ne găsim atunci în fața unor semnificații noi ale politicii ca activitate umană?

Tocmai de aceste semnificații noi, caracteristice pentru vremurile revoluționare pe care le străbatem, e încărcat ultimul poem al Mariei Banuș „Tie-ți vorbesc, Americă". Tocmai ele îl fac o creație reprezentativă pentru lirica noastră actuală, determinînd pînă la urmă natura, claritatea și amploarea simbolurilor însuflețite de poetă, într-un cuvînt nota lor generală de originalitate.

Izbitoare e astfel de la început simplitatea gravă, aproape solemnă și totuși mișcător de apropiată care se păstrează în tonul acestor cuvinte, adresate peste mări și țări noului continent. Dar și aici nu e vorba decît tot de modul nou, deosebit, de a face politică, al oamenilor simpli. Pentru ei, o asemenea îndeletnicire e legată de cele mai intime și profunde probleme ale vieții. De aceea nici tonul cu care vorbesc despre politică nu poate fi altul decît cel cu care discută despre dragoste sau fericire, despre suferință sau moarte.

Nu numai tonul, dar întregul sistem de imagini și simboluri al poemului Mariei Banuș, crește — cum am spus — organic prin această nouă accepție a politicului. Insăși formula de începere a dialogului, patetică, directă (Tie-ți vorbesc, Americă!) pleacă de la ideea căutării unui limbaj comun, care să se raporteze la cele mai elementare și în același timp cele mai generale și mai profund omenești experiențe ale vieții. E chemată să reflecteze asupra problemelor păcii și războiului, nu America „pumnului și a linșajului", nu „patroana crimelor și a orgiilor", nu „vrăjitoarea ce mînă sabatul drăcesc al miliardelor", ci America simplă, mama băieților și fetelor din birouri și fabrici, mama care a pus mîncarea pe sobă la încălzit și așteaptă acuma, seara, „în centrul micului ei univers", al casei „cumpărată în rate după ani de muncă și lipsuri", întoarcerea de la lucru a copiilor ei.

Fața acestei alte Americi, cea adevărată, trudită, omenească, e evocată cu rară forță sugestivă.

Poeta nu-i dăruiește nici o trăsătură specială, deosebită, figura închipuind generalitatea cea mai largă, experiența umană cea mai curentă. Dar fiecare detaliu al portretului e de o mare elocvență în simplitatea lui aproape nudă. Mama așteaptă întîi în fața mesei puse, a mușamalei, pe care strălucesc farfuriile, și poeta fixează aci un adevărat ritual zilnic familiar de o admirabilă autenticitate umană. Mama așteaptă, tăcută, nemișcată, în fața locurilor goale, dar toată agitația lumii răspunde în inima ei, unde trăiește încă odată istoria fiecăruia dintre băieții și fetele, care umplu cu risul lor străzile, gările, autobuzele, orașul întreg.

Cina în familie ilustrează apoi unul din momentele cele mai înduioșătoare și cele mai grave ale acestor istorii.

Mama surprinde primele gesturi ale mezinului, care începe să devină bărbat și se pregătește să-și ia zborul în lume. Clipa conține o bucurie unică, furtunoasă și reținută, copleșitoare și totuși puțin amară, pentru că marchează practic o primă despărțire a mamei de copiii ei meniți să-și trăiască pînă la urmă viața lor proprie.

Privirile mamei urmăresc ca un extraordinar obiectiv cinematografic filmul unic al acestui moment:

...„Cel mic mănîncă în grabă. / Frații fac glume. Il necăjesc / El împinge farfuria de o parte / Și se ridică. / Udă pieptenele, și-l trece prin chica rebelă. / Il vezi în oglindă chipu-n cordat. / Chipul lui dulce și cunoscut, / Așa cum nimic pe lume nu cunoști mai adînc / Și iată, pe fața lui de copil, de bărbat / A apărut / Ceva nou, străin și puternic. / Tu știi. Înțelegi. Dar nu spui nimic. / — Hallo, mama! / Și pleacă..."

Discuția despre politică începe în ceasul de liniște, cînd, după ce toți ai casei au adormit, mama sfîrșind de rînduit și spălat se așează pe banca dinaintea casei și, rămasă iar singură, strînge în inimă cu teamă, cu dragoste, cu o imensă înfiorare, fiecare fărîmătură a săraci ei fericiri.

Problemele păcii și războiului, ale încordării internaționale și ale șantajului atomic, se nasc cu o tragică intensitate din însăși desfășurarea firească a acestor preocupări.

„Ce se va alege din tot? / Ce vor să facă din micul meu univers? / In mijlocul lui stă casa, / In casă stă inima ei, / Ca un fruct. / In fruct stau simburii deopotrivă culcați în găoace / De ce vor să rupă fructu-n bucăți? / De ce vor s-arunce bucățile din inima ei / Pe mări de sînge, în țări străine? / Cine, / Cine vrea asta?"

In spiritul aceleiași discuții de la om la om și pe tema celor mai simple adevăruri ale vieții, poeta închipuie și fața Europei, a femeii, care deasemeni la ora aceasta nu doarme, nu poate să doarmă; se strecoară afară, cu șalul de lînă strîns în jurul umerilor și lipindu-și fruntea de stîlpul cerdacului, încearcă îngrozită să-și izgonească din minte visul înspăimîntător, care i-a sfîșiat somnul.

Miracolul limbajului comun s-a produs. Valul acestor gînduri și sentimente oceanice a înghițit distanțele. Continentele s-au topit, s-au strîns, pînă a rămas din ele numai „măduva lor".

„Numai o insulă mică, / Un petec de curte, / Un pom, o fîntînă, / Și-n mijloc o casă, / Cu oameni, / Și-un cerdac împrejur..."

Cele două lumi sînt acum aproape: două vecine care stau peste drum una de alta, care se presimt, se ghicesc, dar încă nu se cunosc.

Oamenii simpli țin așadar să-și pună problemele politice la nivelul adevărurilor simple, fundamentale, ale vieții. Dar aceasta nu înseamnă că ei privesc simplist lucrurile, că le ignoră complexitatea. Dimpotrivă. Numai că în lumina felului lor specific de a le discuta, problemele politice capătă o nemaiîntîlnită claritate. Iată de pildă în cazul nostru, cît de evidentă apare minciuna izolării Americii, minciuna războiului

Ov. S. Crohmălniceanu

(Continuare în pag. 5-a)

x) Pe marginea poemului „Tie-ți vorbesc Americă" de Maria Banuș.

O CELULĂ VECHE ȘI CÎTEVA CASE UITATE

Intr-o zi, la Moscova, am vizitat casa lui Lev Tolstoi. Altădată, locuința în care și-a trăit ultimii ani Alexis Tolstoi. Amabilul meu însoțitor m-a dus apoi să văd muzeul Maiakovski. Cu un grup de scriitori străini am făcut o călătorie de aproape o sută de kilometri depărtare de Moscova, în localitatea Klin.

Satul, distrus aproape în întregime de armatele hitleriste în retragere, era în plină refacere. Noi ne dusesem acolo să cercetăm casa-muzeu în care viețuise cîndva, visase și lucrase Ceaikovski. Ne-am mirat că în mijlocul acelor ruine a rămas întreagă numai casa Ceaikovski. Țăranii ne-au lămurit însă:

— Hitleriștii au ars și această casă pînă în temelii. După eliberarea patriei însă, guvernul sovietic a luat măsuri și casa Ceaikovski a fost reconstruită întocmai cum era mai înainte. Manuscrisele, fotografiile și mobila fuseseră evacuate și puse la feroală din timp. Nimic nu s-a pierdut.

La Puskino, lîngă Leningrad, a fost reconstruită școala în care a învățat tînărul Puskin și clasa în care acest mare poet și-a citit, în fața lui Derjavin, întîia lui poezie. La Mihailovskoe, în pădure, s-a ridicat, din lemn, vila de lucru a aceluiași mare poet, care și ea fusese nimicită de hitleriști.

In primăvara trecută am văzut, pline de tineri școlari, la Weimar locuințele lui Goethe și Schiller, iar în apropiere, la Bauerbach, casa de țară în care Schiller a scris „Intrigă și iubire".

Acum cîțiva ani am ținut o cuvîntare și am depus un maldăr de flori de cîmp la monumentul ridicat lîngă Sighișoara în amintirea lui Petöfi, care a luptat aci, în fruntea revoluționarilor, și a pierit pentru libertatea pe care o cîntase în nemuritoarele lui versuri.

Nu e mult de cînd, călătorind pe drumuri transilvane, pe urmele unei mici unități militare, a cărei istorie am încercat s-o scriu în romanul de pe masa mea de lucru „Eftimie Croitoru", am poposit o noapte sus, în cetate, la Alba Iulia. Inainte de plecare, am vrut să văd celula în care s-a chinuit, înainte de a fi tras pe roată, zile și nopți, zăvorît, Horia, țăranul din Albac. Ușa era deschisă. Celula, văruită, depozita gunoaie...

Uneori trec pe o stradă puțin umblată și privesc cum modesta căsuță a lui Anton Pann, veche de peste 150 de ani, se apleacă tot mai mult sub arșiță și ploi și stă să se surpe.

La un colț, pe strada Dorobanți, în apropiere de Casa Oamenilor de Știință, zace neîngrijită locuința în care și-a scris o bună parte din opera sa, acela care a fost mult hulitul, dar strălucitul poet, Alexandru Macedonski. Balconul dinspre stradă, din care poetul privea cerul nopților, a căzut de mult.

In centrul Bucureștilor, la cîțiva pași numai de Ateneu, se găsește, înconjurată de ziduri înalte, casa lui Titu Maiorescu, în care a găsit găzduire un timp Mihail Eminescu și în care Ion Luca Caragiale și-a citit multe din capodoperele cu care literatura noastră clasică se mîndrește.

In Humulești se ține zdravăna colibă în care a văzut lumina zilei Ion Creangă, iar la Iași stăruie încă, în pofida întemperiilor, bojdeuca aceluiași mare povestitor al nostru.

Exemplele s-ar putea înmulți.

Recent, am citit puternica dramă „Horia" a lui Mihail Davidoglu, din care s-au și publicat cîteva fragmente în „Gazeta literară". As fi vrut și eu, cum ar fi vrut mulți oameni iubitori de teatru și îndrăgostiți de trecutul de luptă și de nădejde al poporului nostru, să vedem această piesă jucată cît mai curînd pe principala noastră scenă. Am aflat că piesa se va juca abia pe la începutul primăverii viitoare, într-un teatru ceva mai mărginaș. Dar aceasta este o altă poveste.

Acum cred că a sosit, în sfîrșit, timpul să dăm întreaga noastră cinstire și acelor oameni care în trecutul mai îndepărtat s-au răzvrătit împotriva asprei stăpîniri moșierești și au luptat, cu jertfa vieții lor, pentru ruperea lanțurilor robiei, pentru o viață liberă, mai bună și mai dreaptă.

Horia din Albac a fost unul dintre aceștia. Celula lui s-ar cuveni să fie restaurată și împodobită cu gravurile vremii care îi arată chipul, lupta și prinderea, judecata și sfîrșitul, precum și cu cărțile care s-au scris despre răscoalele țăranilor ardeleni. S-ar înființa astfel, în vechea cetate a Albei Iulii, unul dintre acele muzee strîns legate de adevărata istorie a poporului nostru, de care ducem atîta lipsă.

Aceeași cinstire cred că se cuvine s-o dăm, întreagă, și marilor noștri clasici.

Regimurile burghezo-moșierești au minimalizat opera lui Anton Pann, iar viața acestui ilustru scriitor al nostru, de la moartea căruia au trecut o sută și ceva de ani, a fost și ea denaturată. Noi i-bim astăzi în Anton Pann pe unul din cei dintîi dintre cei mai de seamă scriitori ai noștri, pe omul ieșit din popor, scriind și tipărind cărțile lui și ale altora pentru poporul spre care, atunci, alți cărturari nu aveau ochi să se uite. Casuța lui copleșită de ani ar trebui să fie și ea restaurată și schimbată într-un muzeu.

Asupra lui Alexandru Macedonski mai sînt încă discuții. Fără îndoială că nu trebuie să preludăm întreaga lui operă. Dar cercetătorii atenți vor găsi în numeroasele scrieri ale acestui maestru destule pagini de versuri și proză care să poată fi retipărite și puse la îndemîna cititorilor noștri de azi. Prin faimosul lui salon literar din strada Dorobanți, care rămînea cu ușa la perete pînă-n zori, au trecut mai toți scriitorii care au trăit și publicat literatură mai înainte de primul război mondial și chiar puțin după, pînă cînd Macedonski, sărac și uitat, a murit și a fost dus la groapă de o mînă de prieteni. In acel salon modest s-au citit și s-au discutat multe din cărțile care se republică astăzi. Trăiește fiica lui, Nina, soția scriitorului Mihail Celarianu. Trăiește fiul poetului, artistul Dinu Macedonski. Cu sprijinul acestora s-ar putea reconstitui salonul și întreaga locuință a poetului. Muzeul Macedonski ar arăta, între altele, celor de azi și celor de mîine, condițiile grele în care a fost nevoit să trăiască și să creeze unul din scriitorii noștri clasici.

In casa lui Titu Maiorescu aș vedea un muzeu Eminescu-Caragiale, la Humulești și la Iași muzee Creangă.

In legătură cu acestea, aș fine să mai adaug ceva.

Mă bucur cînd în vitrine și în standuri găsesc cărți de ale confraților mei mai vîrstnici sau mai tineri, frumos și ingrijit tipărite și împodobite cu multe și expresive ilustrații. Dar, oare, nu s-ar cădea să avem și ediții ale clasicilor noștri, tipărite cu tot atîta grijă, cu tot atîta dragoste și împodobite cu tot atît de sugestive și minunate ilustrații?

Este adevărat că în această privință s-a făcut ceva: monumentala ediție Caragiale în 3 volume. Dar Alecsandri? Dar Eminescu și Creangă? Dar Slavici și Odobescu? Dar Coșbuc și Vlahuță? Mai sînt încă mulți alții care își așteaptă și ei rîndul.

Privim cu încredere spre viitor. Construim socialismul. Construim viitorul poporului nostru și al patriei noastre.

Nu trebuie însă să uităm pe oamenii simpli care s-au ridicat în trecut și s-au răzvrătit pentru ruperea lanțurilor robiei.

Nu trebuie să-i uităm nici pe clasicii noștri, ale căror valoroase opere stau la temelia literaturii noastre de azi realist-socialistă.

Zaharia Stancu

Recenzie

ILIA EHRENBURG: „Căderea Parisului"

„Căderea Parisului" nu este — dacă vreți — un roman de caractere minuțios analizate, de eroi multilateral observați — dar este romanul unui popor. Vasta priveliște a Franței dintre anii 1935-1940 se compune pe încetul în cursul acestui roman pe care, dacă ar fi să împrumutăm expresia unui scriitor contemporan de pe malurile Senei, l-am putea numi romanul celor mai buni francezi și al celor mai răi.

Evenimentele dramatice care au pregătit căderea Parisului și capitularea Franței în fața lui Hitler, sînt înfățișate de Ilia Ehrenburg cu preciziunea unui istoric (ficțiunea este aici în slujba istoriei), cu exactitatea reporterului, cu înflăcărarea publicistului, cu emoția și îndemînarea artistului. Urmărind să cuprindă un material atît de vast, scriitorul și-a folosit toate aceste calități, redînd în culorile cele mai exacte măreția și rușinea Franței, din această epocă. Eroii lui sînt reprezentanți caracteristici ai claselor sociale. Viața lor, în anii de care se ocupă scriitorul, urmează, prin înseși meandrele proprii individualităților, drumul clasei căreia acestea aparțin. Scriitorul nu se oprește la descrieri ample. Schițele biografice sînt sumare dar pregnante, datorită datelor esențiale asupra cărora se proiectează lumina; trăsăturile personajelor sînt desenate în linii simple dar caracteristice; decorurile sînt fixate prin cîteva amănunte care indică însă imediat mediul și omul cu viața, preocupările și preferințele lui. Toate aceste notații concise, semnificative și fugare, dau împreună imaginea cuprinzătoare a Franței, cu atmosfera ei caracteristică. De aceea, din imaginile parțiale, din figurile oamenilor care trec prin paginile cărții, se naște adevăratul personaj principal, poporul francez, eroul atîtor revoluții, aflat în luptă cu trădătorii care l-au vîndut fascismului german.

Pe prima pagină a romanului citim descripția foarte concisă și caracteristică a străzii Cherche-Midi, o stradă liniștită a Parisului mic-burghez: „O stradă veche, cu case cenușii, pe zidurile cărora obloanele au lăsat urme negre. Există pe aici numeroase magazine de antichități, unde găsești: scrinuri în stil Directoire, îngerași dolofani, nasturi de fildeș, șiraguri de granate, monezi chinezești, medalioane cu șuvițe de păr, amulete. Toate acestea vechituri le vînd doamne cu o înfățișare simandicoasă sau bătrîni proaspăt bărbieriți și rumeni la față, cu tichii negre pe cap. In colțul străzii se află și o cafenea în care este și un debit de tutun cu firma „La cîinele fumător"; un fox bătrîn, care face sluj, ținînd un țigaret roz între dinți, distrează mușteriii. Pieziș peste drum este restaurantul „Henri și Joséphine". Joséphine se pricepe de minune să gătească la cuptor, în oale de lut, iahnie de fasole cu cîrnați și friptură de gîscă. Henri aduce din beci sticle de vin prăfuite sau face socoteala pe tăbliță cît i se cuvine pentru prînzul ce ți l-a servit, etc.". Datorită acestei descrieri, ne transpunem imediat în mediul micii burghezii pariziene, în viața calmă, modestă și uniformă, specifică acestui mediu și totodată înțelegem mai bine pe André, personajul asupra căruia scriitorul stăruie în deosebi, considerîndu-l expresia tipică a acestei mici burghezii, oarbă în fața evenimentelor, tihnită, neînțelegătoare și apolitică. Ultima pagină a romanului înfățișează aceeași stradă Cherche-Midi. Au trecut peste ea numai cinci ani, dar în acești ani, Franța a cunoscut înfrîngerea și rușinea. Parisul este acum ocupat de trupele lui Hitler. Pe strada Cherche-Midi „obloanele sînt închise, iar pe fațade, ca totdeauna, se văd urmele negre ale canatelor. La o fereastră a mansardei, o floare uscată. Motanii flămînzi rătăcesc pe acoperișuri, florăreasa plînge, un nou născut țipă. Strada Cherche-Midi, strada celor care *caută amiaza*"... Peste viața liniștită a străzii Cherche-Midi s-a abătut aripa neagră a doliului național. Și cu toate acestea, André, cel care trăia singuratec printre pînzele lui din atelierul de pe strada Cherche-Midi, strada celor care *caută amiaza*, gîndește acum altfel, este mai înflăcărat și mai dornic de viață. Nici urmă din vechea indiferență și din vechiul apolitism: „Iar eu am să găsesc amiaza, am să mi-o găsesc neapărat: lumină, cerul în sărbătoare — miere, maci, azur — Parisul în plină zi..." Și eroul nostru care privește tăcuta lui stradă cufundată în negurile serii nu mai aude urletul răgușit al megafoanelor nemțești, care spun parizienilor: „Intrați în casă! E ora să intrați în casă! E ora!" Un drum lung a străbătut pînă aici André, la fel cu mulți parizieni. Acest lucru îl spune sfîrșitul romanului lui Ehrenburg. Refrenul cîntecului „Parisu-i tot Paris" exprima la începutul romanului ușurința multor francezi care, veseli, nepăsători și glumeți, nu luau în seamă acțiunile de culise ale politicienilor reacționari care împingeau Franța în brațele fascismului. La sfîrșit cînd André spune unui vizitator neamț „Parisul însă e tot Paris" aceste cuvinte înseamnă altceva. Inseamnă rezistența poporului care știe că umbra steagului cu crucea încîrligată va dispare de pe caldarîmul Parisului iar orașul care e inima Franței, va fi din nou liber, frumos și plin de soare. Astfel, în sumare dar esențiale notații, Ehrenburg desenează soarta eroului său, pe care căderea Parisului l-a trezit din amorțire, soarta tipică multor mii de francezi care abia acum înțeleg că au fost orbiți, înșelați și vînduți.

André, Jeanette — care moare în timpul refugiului fără să înțeleagă sensul evenimentelor, deși deznădejdea și ura împotriva cotropitorilor au împins-o în uriașul val popular care părăsea Parisul plecînd pe jos numai să nu rămînă sub ocupația germană — sînt reprezentanții păturilor mijlocii, cu viața lor liniștită dar searbădă. O lumină difuză care nu dă umbre dar nici nu strălucește cu putere, scaldă chipul acestor eroi. In mod simbolic, Jeanette moare învinsă, supusă, în timp ce André — în pragul unei noi și superioare înțelegeri — e gata la sfîrșitul romanului să pășească la luptă. Destinul păturilor mijlocii se bifurcă în aceste momente cruciale. Scriitorul redă prin intermediul celor doi eroi sensul acestui fenomen care se petrecea atunci în Franța pe plan social.

Politicienii reacționari ca Breteuille, care prin spionaj și asasinate slujeau fascismul; socialiștii trădători ca Viard, care în schimbul unui portofoliu ministerial, călcau în picioare principiile internaționalismului proletar și închideau ochii cînd erau întemnițați și asasinați comuniștii; cameleonii de tipul lui Tessat care nu aveau alt fel decît să fie în bune relații cu orice partid la putere — defilează prin fața noastră, dovedind slăbiciunea burgheziei, care pentru a-și păstra dominația, nu putea să nu sprijine fascismul. In lumea aceasta de mari financiari, industriași și politicieni, nuanțele dintre democratismul cel mai liberal, pînă la fascismul cel mai curat, sînt estompate. Ilia Ehrenburg respectă aceste fine nuanțe, zugrăvind diverși deputați și miniștri ai regimurilor care au pregătit capitularea Franței în fața lui Hitler, dar le dă cu subtilitate valoarea unor variațiuni pe aceeași temă. Un personaj foarte interesant în această privință este marele industriaș Dessère. Dessère este sincer îndurerat de soarta Franței și în forul său intim este chiar un adept convins și bine intenționat al democratismului. Ilia Ehrenburg a zugrăvit în persoana lui Dessère, un personaj în care se îmbină rămășițele anacronice ale timpurilor de început ale burgheziei, cu trăsăturile ei din perioada imperialismului. Dessère este un om muncitor, harnic și frust, iubind viața simplă, cabaretele și petrecerile populare, unde-l întîlnim adesea. Dar în același timp este un industriaș multimilionar care nu-și poate risca averea vînzînd avioane antifasciștilor spanioli, deși aprobă cauza lor, care nu-l poate primi la lucru pe prietenul său, inginerul Pierre Dubois, pentru că acesta e comunist și e trecut de patron pe lista neagră, care nu poate merge împotriva curentului, împotriva clasei sale, și în fond a intereselor sale. Neputința sa, ca și sfîrșitul său trist, (după capitularea Franței Dessère se sinucide) sfîrșit care atestă autenticitatea dramei sale, arată că în fond Dessère n-a fost decît o variantă mai specială dar de aceeași esență cu cei care au dus Franța în robia fascistă.

In Michaud, Denise, Pierre, Agnès, Legreaux, Claude, — Ilia Ehrenburg a redat Franța luptătoare, Franța comunistă care a luptat împotriva trădării și a fascismului, Franța măreață și neînfrîntă. In episoade restrînse dar tipice în timpul grevelor, în timpul războiului, cînd oamenii simpli și mai ales comuniștii se bat pentru fiecare palmă de pămînt francez, în vreme ce guvernul, ca și conducerea armatei, sabotează acțiunea de apărare a țării, — ies la iveală chipurile adevăraților patrioți. Același Michaud, tînărul muncitor comunist care a luptat în Spania, inițiază după căderea Parisului mișcarea de rezistență a poporului din zona ocupată de nemți.

Personajele romanului „Căderea Parisului" sînt nenumărate și schițate în cîteva din trăsăturile lor. Avînd de înfățișat viața unui popor într-un moment istoric deosebit de dramatic, scriitorul a apelat la procedee aproape cinematografice de redare a diverselor straturi sociale. Neinsistînd asupra psihologiei eroilor, asupra dramelor personale, asupra amănuntelor biografice, fizice, etc., Ilia Ehrenburg a reușit totuși să dea imaginea vastă a Franței din epoca anilor 1935—1940 prin chipuri de eroi reprezentativi. Aceasta se datorește capacității sale scriitoricești, de a sezisa și păstra numai amănunte foarte semnificative care slujesc la reliefarea sensului istoric al evenimentelor. Ca un maestru ce se află al genului literar pe care l-am putea numi romanul-cronică politică, Ilia Ehrenburg a dat și „Căderii Parisului" o strălucire publicistică, un patos în comentarea evenimentelor care reunește personajele și toate întîmplările cărții într-o entuziastă pledoarie pentru pace și democrație. Patosul civic, ca și înflăcărarea de publicist sînt tocmai cele două elemente care alcătuiesc ceea ce comentatoarea sovietică T. Trifonova numește „monologul liric" al lui Ehrenburg. Acest captivant monolog liric, care însoțește, fără să-l resimțim ca atare, viața personajelor din roman, realizează tocmai coeziunea cărții, întregul ei, dînd relief și sens schițelor fugare și numeroase.

Pentru literatura noastră care a cunoscut recent, prin „Străinul" lui Titus Popovici, o încercare valoroasă în genul cronicii politice, exemplul lui Ilia Ehrenburg este deosebit de prețios. Bine ar fi ca noua traducere romînească a „Căderii Parisului" în ciclul de „Opere" în cinci volume, să fie un imbold în această direcție pentru scriitorii noștri.

Georgeta Horodincă

Un oaspete drag: LEV KASSIL

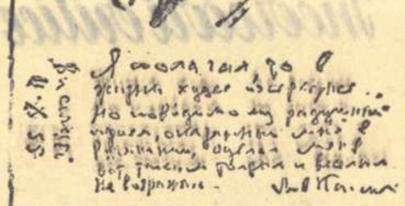

Mă știam mai uscățiv și mai grav. Se pare însă că primirea călduroasă de care m-am bucurat în Romînia, m-a făcut mai gras și mai vesel. N-am nimic împotrivă.
LEV KASSIL

Printre oaspeții dragi care au sosit în patria noastră cu prilejul festivităților din cadrul Lunii Prieteniei Romîno-Sovietice se numără și cunoscutul scriitor pentru copii și tineret, Lev Kassil.

Născut în anul 1905 în orașul Engels, pe Volga, Lev Kassil se înscrie să urmeze în 1923 cursurile facultății de fizico-matematici a Universității din Moscova.

Patru ani mai tîrziu, tînărul student prezenta lui Vladimir Maiakovski una dintre primele sale opere de proporții mai ample, intitulată „Catalogul". Concepută ca o povestire autobiografică, nuvela reușea să prezinte — cu o evidentă forță artistică — imaginea luptei dintre vechi și nou în învățămîntul din acei ani, subliniind cu o ironie mușcătoare eșecul penibil al vechilor concepții burgheze despre școală. „Catalogului" îi urmează nu peste mult timp o lucrare asemănătoare prin caracterul ei autobiografic: „Svambrania".

Lev Kassil s-a dovedit a fi un neobosit călător pe toate drumurile lumii, mereu entuziasmat de noutatea și diversitatea vieții în diferitele colțuri ale pămîntului. El i-a întovărășit pe celebrii conducători ai expedițiilor sovietice Cikalov și Gromov în numeroasele lor raiduri spre pol sau în jurul lumii, reușind astfel să dea cititorilor săi imaginile deosebit de interesante, peripețiile pasionante ale unor asemenea călătorii temerare.

Printre alte lucrări ale lui Lev Kassil, care au văzut lumina tiparului în această perioadă, menționăm „Bocancii turcești", volumul „Disko", romanul „Portarul republicii", „Urmașii lui Budionîi", „Banchiza", „Stratostatul", „Barca amfibie", ș.a.

Ultimul său roman, „Strada mezinului", realizat în colaborare cu M. Polianovski, impresionează prin veridicitatea cu care sînt redate particularitățile sufletești ale pionierilor sovietici. Figura devenită legendară a lui Volodia Dubinin, pionierul partizan care a luptat pentru eliberarea patriei sale cu devotament și abnegație — a devenit nespus de scumpă nu numai micilor săi compatrioți din Uniunea Sovietică, ci și multor cititori din țara noastră.

Prin întreaga sa activitate, laborioasă și perseverentă, vreme de aproape 30 de ani pe tărîmul literaturii pentru copii și tineret, Lev Kassil ne aduce pilda unei valoroase creații literare, pătrunsă de ideile nobile ale moralei comuniste, și dedicată cauzei educării și formării tinerei generații de oameni sovietici.

Răsfoind revistele

Oameni și fontă

Prin ciclul „La Hunedoara" pe care îl publică în nr. 8 al revistei „Steaua", Victor Felea a reușit să ne dea acum una din cele mai izbutite creații ale sale. Intrecînd chiar și multe din poeziile din „Murmurul străzii" ciclul „La Hunedoara" dovedește o maturizare simțitoare a scrisului său, rezultată din pătrunderea tot mai adîncă în realitatea nouă, din îmbrățișarea cu cît mai multă căldură a temelor actuale. Poetul a părăsit atitudinea ușor distantă și vizibil rigidă, într-o bună măsură caracteristică pînă acum. Calitatea principală a acestui ciclu este entuziasmul nereținut de care este străbătută fiecare poezie, forța emoțională imprimată bucăților de aici. Eroul liric din poezia lui Victor Felea își întregește structura sa prin această trăsătură nouă, deosebit de prețioasă, aflată pînă nu de mult în stadiul embrionar, așa cum reiese din volumul „Murmurul străzii". Călător pe meleaguri necunoscute, el este izbit de un peisaj neîntîlnit, care, departe de a avea o înfățișare armonioasă, calmă și cuceritoare prin arhitectonica sa, îl cucerește totuși și-l încîntă. Uzina de foc uriașă îl întîmpină „multiplă și sonoră". Din pricina fumului revărsat din abundență pe „zvelte coșuri" ea „și-a înnegrit veștmîntul", înăuntrul cuptoarelor „o lavă de metale viu dănțuie în vatră", iar focul nestins al lor e mai presus chiar decît cel al iadului, furnalele „înalte și severe" au și ele o înfățișare cu totul aparte: „se înșiră complicate / cu jungla țevăriei sucită-n jurul lor". Senzațiile auditive sînt și ele în aceeași gamă — „respirațiile" uzinei se aud „ca vuietul de valuri". Lingă furnale vizitatorul înregistrează „surpări ciudate". Trebuie să remarcăm faptul că pînă acum Victor Felea nu s-a apropiat de asemenea teme majore. Omul apare de astă dată în măreția lui, stăpînind prin luptă uriașele forțe ale metalelor incandescente, care nu vor decît cu greu să se supună și să capete formele dorite:

Aicea mii de oameni, prin fumul
ca o ceață
duc neîncetat o muncă măreață
de eroi.

Victor Felea subliniază în primul rînd măreția omului care zi de zi înfrînge dezlănțuirea fontei din furnale. Eroismul acestor luptători iese înainte de toate în evidență, opunîndu-se tăria și duritatea elementului potrivnic, forța lui ce s-ar părea într-adevăr de neîmblînzit. Și totuși:

In jurul fontei fumegînd în
jghiaburi
atenți veghează să-și urmeze
drumul;
arși de dogoare și cuprinși de
aburi,
nu-i înspăimîntă arșița și fumul.

De aceea, eroul liric solicitat de neobișnuitul și extraordinarul spectacol propriu unei uzine de atari proporții, în care se văd la orice pas:

...Ochii aceia incandescenți care te
ard
și zgura care se depune și-ntunecă
totul
și uriașe macarale cu mișcări
greoaie

va reține în primul rînd imaginea omului biruitor care, cu mișcările sale iuți, sigure și îndemînatice dirijează totul, face ca această efervescență metalică, orbitoare și trepidantă, uneori de proporțiile unui adevărat cutremur, să fie supusă voinței lui:

Am fost la cuptoarele Siemens-
Martin
și din toate cîte am văzut, o
imagine mi-a rămas, îndeosebi:
oamenii aceia mici și negri, și iuți
în mișcări
alimentînd focul și stăpînind oțelul.

Aici aflăm principalul merit al poeziilor lui Victor Felea: sublinierea măreției și forței de neînfrînt a omului nou, stăpîn și pe cele mai formidabile dezlănțuiri ale materiei care altă dată îl copleșeau și îl ucideau. Contrapunînd cele două imagini, ale oțelului „care fierbe la mari temperaturi", a „bubuitului enorm mai cumplit decît vuietul mării" — cu aceea a oamenilor „mici și negri și iuți în mișcări", cu fețele „scăldate în sudoare", — autorul evidențiază grandoarea acestora din urmă, comparabilă cu a unor noi prometei, în fața cărora chiar și „jerba de foc a oțelului cînd curge în oale de piatră inundînd ca un roi de stele pămîntul negru", pare totuși o palidă imagine de frumusețe și splendoare. De subliniat va fi nu numai imaginea nouă despre om și puterile sale, dar în același timp și perspectiva viitorului ce li se deschide în față, semnificația muncii titanice depusă aici. Poetul descifrează și întrevede din această uriașă încleștare finalitatea emoționantă și cuceritoare, rodul luptei pe care omul o duce în cetatea focului.

Ciclul de poezii „La Hunedoara" vădește încăodată, pe de o parte capacitatea evocatoare a poeziei descriptive, pe de altă parte faptul că ea nu poate fi socotită proprie unor structuri artistice care ar fi, chipurile, inapte de tonalități ample. Ori de cîte ori descripția poetică e însoțită de o participare afectivă nereținută, de o expresie lirică avîntată, dovedind sentimente și stări sufletești puternice, realizîndu-se versuri cu adevărat emoționante, ea reușește să cucerească cititorul. Atitudinea contemplativă, meditația bogată, căutînd să descopere frumusețile vieții noi, să le transpună artistic în versuri străbătute de emoție, este desigur prețioasă și versurile lui Victor Felea din ultimul număr al revistei „Steaua" demonstrează clar acest lucru. Condamnînd admirația stearpă și stereotipă, contemplația lipsită de finalitate, descripția rece, nu putem să nu aplaudăm, și ne referim bine înțeles la cazul de față, adevărata poezie descriptivă. Ciclul „La Hunedoara" ne arată că poezia de acest fel, departe de a fi o etichetă politicoasă și amabilă pe care am fi tentați să o aplicăm ca încurajare producțiilor firave, poate deveni o cucerire deosebită, ca în cazul ciclului de față, cu toate că și el conține, alături de versurile izbutite, strofe mediocre, poetul mulțumindu-se, spre regretul nostru, să versifice uneori destul de prozaic.

Tot în acest număr „Steaua" include și un ciclu mai restrîns de versuri: „Mamelor", semnat de Sanda Ghinea Prisăcaru. Sînt vizibile aici reminiscențe ale poeziei lui Șt. O. Iosif pe care tînăra autoare nu le-a prelucrat suficient; dar avem de semnalat duioșia și sinceritatea cu care sînt cîntate sentimentele materne. E remarcabil la Sanda Ghinea Prisăcaru această putere de exprimare concisă a stărilor sufletești, forța cu care știe să facă sugestive tablouri impresionante din anii negri ai trecutului. Versul ei scurt, întretăiat, smuls parcă din inimă, nu vizează totuși declamatoriul, retoricul. Dimpotrivă, ea rămîne o poetă ale cărei emoții artistice capătă o expresie caldă, afectuoasă.

Alături de aceste două cicluri reușite ale poeziei din ultimul număr al revistei „Steaua", mai puține cuvinte de laudă putem avea pentru versurile lui Pavel Bellu și Valeriu Gorunescu care par într-un fel a contrazice, fiecare în parte, ciclurile analizate mai înainte. „Grădini" de Pavel Bellu e mai degrabă un mic catalog versificat, cuprinzînd toate varietățile legumicole aflate într-o grădină. „Am văzut apoi cum se taie, toamna / varza căpățînoasă și cum ies cu tonele / cartofii rozi albi și viorii... / Ardeii aprindeau coșurile... / Ceapa cu basmaua roșie înflorea pereții / caselor, în cununi — iar aiul / învelindu-și bine cățeii în hîrtie / își păstra aromele pentru ignat..." „Aici miroase a castravete proaspăt — / și floarea lui gălbuie stă deschisă". *Descriptivă pînă la refuz, poezia lui Pavel Bellu, cu toate intențiile de a-l pastișa pe Ilarie Voronca, ne arată defectele înșiruirii seci, lipsite de emoții a unor aspecte anumite din natură. „Am auzit privighetoarea" de Valeriu Gorunescu se caracterizează printr-o grandilocvență supărătoare. Poetul își înalță ditiramburi și se socoate un fel de mic punct de gravitate al universului, perorînd zgomotos despre atributele — exagerate — ale poeziei sale, cu nimic îndreptățite de ceea ce cunoaștem că o caracterizează pînă acum. Fără să fie lipsit de reale însușiri, poetul Valeriu Gorunescu se limitează numai la această autodefinire zgomotoasă, nereușind să treacă totuși la fapte.*

Concluzia în urma acestei sumare analize nu poate fi decît îmbucurătoare. Revista „Steaua" face eforturi serioase, realizînd succese valabile, pentru poezia adevărată a construcției socialismului, poezie străbătută de mult patos, care să emoționeze cititorul. Versurile lui Victor Felea, ale Sandei Ghinea Prisăcaru, alături de ale Veronicăi Porumbacu, sînt exemple elocvente în acest sens și dau certitudinea unor izbînzi remarcabile.

Valeriu Rîpeanu

30 de jocuri populare

De curînd E.S.P.L.A. a pus la dispoziția publicului volumul „Jocuri populare romînești" apărut sub îngrijirea Institutului de Folclor și întocmit de Vera Proca Ciortea. Cuprinzînd treizeci de jocuri populare, dintre cele mai semnificative pentru a ilustra atît varietatea aspectelor regionale, cît și stilul comun care le leagă, volumul surprinde pe cititor prin perspectiva pe care o deschide studiilor de cercetare istorică, artistică și tehnică asupra dansului național. Plecînd de la enunțarea succintă a formației jocului popular ca element folcloric legat de muzică, costum și de poezia strigăturilor, arătînd izvoarele jocului în viața și forța de creație a colectivității, prefața semnată de autoarea culegerii și prezentării jocurilor aduce competente observații asupra caracteristicilor dansului popular, schițează zonele mari coregrafice, subliniind specificul jocurilor din Oltenia, Muntenia, Moldova, Ardeal și Banat; observațiile merg de la sugestivele notații asupra virtuozității expresiei artistice a aspectelor regionale coregrafice pînă la indicarea minuțioasă a execuției tehnice; se schițează atît caracteristicile regionale cît și aspectele variate ale dansurilor din cadrul unei regiuni, conturînd expresive profiluri de dansuri, prin sublinierea formațiilor de joc, desfășurării jocului, acompaniamentului muzical.

De la interesanta prezentare de ansamblu exprimată limpede și plastic în prefață, obișnuindu-l pe cititor să nu se teamă de noțiunile tehnice care-i sînt prezentate pe planul stilului artistic al jocului, — autoarea desfășoară în cuprinsul volumului descrierea amănunțită a execuției celor treizeci de jocuri populare grupate pe zonele mari coregrafice schițate în prefață.

Cartea „Jocuri populare romînești" întocmită de Vera Proca Ciortea, editată în condițiuni tehnice deosebite, se arată ca o inițiativă dintre cele mai dorite care ne vestesc posibilitatea unor volume viitoare, mult cuprinzătoare, cu comentarii bogate și variate ilustrații.

Șt. Bănulescu

„CÎNTUL CE SE CERE"

II

Cronica literară

Elementele constitutive ale poeziei sale, Beniuc le proclamase de altfel încă în „Poeților tineri" — 1934.

Aici Beniuc chemase pe tinerii poeți ca, la rîndul lor, să pună urechea pe inima țării și să-i asculte bătăile, el însuși definindu-se artistic ca purtător al suferințelor poporului „care clocotesc în el ca viforul", reînviind într-însul pe „țăranul de pe Crișuri" și ura năpraznică împotriva domnilor; ca poet care vede în arta sa o armă efectivă de luptă, scriind „nu cu penița", ci „cu ascuțișul coasei", iar cuvintele sale zburînd „de foc și de plumb, ca gloanțele din flinte"; ca inamic al poeziei intimiste, căci „noi poeții, trebuie să știm pe care coardă e de sunat" și „nu-i timp acum de cîntece duioase/de lună și dragoste"; în fine, ca poet care, luptînd pentru victoria vremii cînd va răsări „călare pe Destin / omul" își dorește menirea:

„De a suna din trîmbițile Morții
Sfîrșitul veacului
Și de a vesti mulțimilor flămînde
O Viață nouă".

Continuînd să fie confesiunea căutării dramatice a drumului, poezia lui Beniuc anunță de timpuriu zorii viitorului comunist, chiar dacă, uneori încă în 1938, „cu fruntea rezimată-n cer", „nu distingea precis îndepărtatul roșu țel". „Coloana de atac" din 1937, fusese deja o maiakovskiană chemare pentru victoria „steagului nostru ca o flacără".

Cele mai semnificative poezii ale lui Beniuc, de acum înainte își trag substanța din forța previziunii, nu numai a acelei tainice, din ascultarea glasului din pămîntul străbun, ci și a acelei științifice, căci întîlnirea cu Partidul clasei muncitoare, fără a fi trîmbițată, e evidentă. „Proorocire" — 1939 — nu este o viziune mistică de apocalips, ci un avertisment, limpede raportat la agresiunea fascistă. „Pe aceste uliți" vestește peste orizonturi nebuloase, vremea lui April. Intreaga poezie a lui Beniuc se concentra în irezistibila profeție a energiei eliberatoare purtată de clasa muncitoare: „cu mii de cai putere... se crapă zorii unei alte ere" (1939).

Beniuc, cel în care sînt stratificate durerile poporului exploatat, țăranul răzvrătit care și-a găsit drumul și pășește hotărît la atac, prevestitorul erei noi, își consolidează personalitatea artistică prin adoptarea organică a unei atitudini poetice caracteristice pentru artistul militant: prezența în actualitate. Locul vechilor năzuinți încă brumate și al revoltelor generale, îl ia cronica lirică, pe coardă proprie, a evenimentelor contemporane. „Cronică lirică", în sensul că, deși fără valorificare epică a faptelor, acestea sînt răsfrînte indirect, prin stările sufletești ale poetului care le-a înregistrat pe o bandă sensibilă. Anii celui de al doilea război mondial, anii războiului criminal dus împotriva Uniunii Sovietice, anii ocupației naziste și ai dictaturii antonesciene, cuprind epoca primei cronici lirice a lui Beniuc (a doua fiind cea pe care o va începe, odată cu eliberarea patriei, înscriind în ea alt fel de sentimente, chemate de alt fel de fapte). Lirismul lui Beniuc, în contemporaneitatea imediată, nu rămîne numai destăinuire, confesie, chemare și prevestire. El constă într-o anumită viziune lirică asupra prezentului, poezia transfigurînd aparent realitatea pe baza unei imagini proprii, creînd oarecum alegorie. Realitatea nu e deformată, ci, dimpotrivă, înfățișată în trăsăturile ei tipice, nu însă descriptiv, ci prin sugestia unui simbol. Convenția între poet și cititor constă în acceptarea punctului de plecare al simbolului, ca în „Melița" (1942), imagine personală a războiului ucigător. (In seria de articole „Poezia noastră", publicată recent în „Gazeta literară", Beniuc oferă emoționante și concludente date despre geneza acestei poezii). Desigur, un asemenea sistem de oglindire lirică a realității era dictat și de considerente conjuncturale: poezia, „subversivă" față de regimul antonescian și de războiul hitlerist, avea să înfrunte teroarea cenzurii fasciste. Dar sistemul imaginilor are valabilitate artistică absolută, simbolul, personal, bazîndu-se pe o viziune profund populară, tipică, și nu pe una arbitrară, ca la simboliști. Alegoria „Meliței" comunică lesne glasul acuzator al poetului, găsind în popor „fiorul" care „prin cîmpuri se strecoară". Acest procedeu de oglindire lirică a realității fusese aplicat și în conspirativa „Pădure blestemată" (1941), dar, oarecum diferențiat, și în poezii ca „Ileana" (1941), „Așteptarea" (1942) și altele. Aici simbolul este direct preluat din folclor, dîndu-se vechii semnificații legendare o accepție amplificată istoric. Procedeul va rămîne propriu lui Beniuc și va fi utilizat ulterior ca atare, pentru puterea emoționalității artistice, de astă dată în deplină libertate de a-și exprima crezul politic. (Ca, de pildă, în „Povestea cu Balaurul ucis de Iorgu Iorgovan").

Desigur, lirismul nu e nici numai declarație nudă, nici numai viziune transfigurată alegoric. Poetul are posibilități nelimitate de a întipări în lirica sa, prin intermediul viziunii proprii, imaginea realității obiective, dacă este el însuși reprezentativ pentru mișcarea spirituală a epocii. Beniuc își continuă deci și directa profesie de credință, nutrită acum consecvent din cele mai înalte năzuinți ale contemporaneității și din cunoașterea lucidă a legilor dezvoltării sociale. „La mine-n sînge/Istoria contemporană plînge" — scrie Beniuc în 1942. Destinul său însă străbate prezentul, cucerind certitudinea viitorului și, „în zori, cînd va cînta cocoșul... stihul lui va fi păunul roșu"... („Destinul" 1942). Simbolul primăverii, străveziu cu totul, transformă „Cîntecul de primăvară", datat 1939, dar apărut mai tîrziu, în amenințare și avertisment nemijlocit la adresa dictaturii fasciste:

„Nu puteți, degeaba-i orice trudă,
Să legați cu lanțuri primăvara!.."

„Durerea romînească" (1943), sau „A fost odată unul Horea" (1943), sau „Acesta e destinul" (1943) sînt zguduitoare documente de rezistență și luptă a poetului militant, neînfricat de teroarea fascistă, sigur pe viitor. Auto-definirea raportată acum îndeaproape la condițiile luptei sociale, politice, e reluată cu forță sporită: poetul cere slobozenia cîntecelor sale în virtutea dreptului pe care i-l dau „sîngele lui Horea", care-i „curge-n sînge" și cei „două mii de ani" care „cer dreptate" prin ele; în virtutea misiunii istorice pe care o are el ca „trimis al timpurilor noi, ieșit din rînd cu cei ce scurmă glia" (și, evident, poetul vorbește aici ca exponent al tuturor luptătorilor care pregăteau atunci venirea timpurilor noi). Destinul poetului, a cărui deslușire îl chema fierbinte dintotdeauna, capătă acum limpezimea certitudinii: cel care știa și altă dată că destinul lui e „să-și poarte revolta mîndră sub Carpați", pînă la dobîndirea dreptății, are acum siguranța biruinței finale: „Tot am să-mi tai cu cîntecele vad!" („E slobod să mai cînt?" — 1941).

★

O etapă nouă în creația lui Beniuc începe după eliberarea patriei. E vorba, desigur, de un salt în concepția ideologică, deși poezia lui militantă, partinică, rămîne cu același fundament conceptual. E vorba însă, în primul rînd, de reflectarea lirică, în lumea interioară a poetului, a unor noi realități istorice și sociale. Eroul liric, scoborîtorul din Horia, obișnuit să izbească în stînci cu barda, purtînd într-însul obida generațiilor trecute și dorul răzbunării drepte, se află acum efectiv în pragul „noii ere" pe care a așteptat-o și care cucerește prezentul „Cu mii de cai putere". (De aceea chiar poetul își reia semnificativ prevestirea din 1939 — „Cu mii de cai putere" — în „Toboșarul timpurilor noi" — septembrie 1944 — substituind profeției cunoașterea imediată, nemijlocită, a înfăptuirii ei).

Lirismul lui Beniuc se autoverifică acum, în condițiile schimbate ale societății. Arta poetică a combatantului trebuie să înregistreze noile misiuni, ale vremurilor de libertate și de construcție eroică. Struna durerii, sedimentată de veacuri în descendentul contemporan, nu mai poate vibra stingheră, chemînd revolta și ura împotriva asupritorilor. Struna veche trebuie să se acompanieze cu una nouă, a bucuriei de a fi liber și de a porni la plămădirea în viață a visului de aur al strămoșilor:

„Zîna mea deprinsă cu tristeți,
Pune peste jale nou altoi:
Bucurii să cînți ai să te-nveți,
Toboșar al timpurilor noi!"

Pentru noile sentimente ale eroului său liric, poetul își încearcă îndelung meșteșugul, căci noul conținut cere nouă formă. Cuvintele vechi trebuie să fie „șterse de praf" iar ritmurile „mai grele ca niște verigi de oțel", trebuie să fie înlocuite, să nu „priponească pegasul"... (Meșteșug — 1948):

„Pe vechile, ruginitele coarde,
Cum am să cînt, să descînt
Această nouă viață ce arde,
Ce vine năvalnică-n tropot... ?"
(1 Mai 1945)

Eroul liric se cheamă și se caută pe sine, strigînd: „Să vină poeții cei noi" (Să vină poeții" — Steaguri, 1951), pentru că multă vreme încă poetul „Meliței" va cunoaște zbaterea creatoare pentru a da glas „cîntului ce se cere" în noua epocă.

Poetul a luptat totdeauna împotriva poeziei asociale, intimiste, rupte de viață. Acum lupta sa pe acest front e și mai puternică, arma satirei devenind mai des utilizată, împotriva acelora surzi la chemarea epocii, cu sufletele copleșite încă de „pecinginea cuvintelor de tingă" și cu „mici duioșii, tristeți de funigei" mucezind „în sînge, lenevoase". Forțele poetice, mobilizate în lupta aceasta, se supuneau astfel unui imperativ de importanță istorică, poezia lui Beniuc încorporîndu-se efectiv în lupta ideologică a partidului, împotriva artei vechi, retrograde, care a mai umplut ani de-a rîndul paginile publicațiilor noastre literare și a stăpînit, mai mult sau mai puțin îndelungat, o serie de poeți din generațiile trecute...

Dar de o mare forță dramatică sînt mărturiile efortului suprem al poetului, de a da „cîntul ce se cere", — sînt noile sale confesiuni privind arta sa poetică și țelurile sale. Poetul are trecutul său de suferință, cînd „a gemut cu țara de durere" și „s-a opintit să dăm cu rău-n hău, așa precum se cere". El adusese deci, în condițiile luptei împotriva orînduirii vechi, cîntul ce se cerea atunci. Azi, încă își mai aduce „de jalea veche-n cîntece aminte":

„Și-mi vine greu și nu știu încotro s-apuc
Și mă întreb dacă mai pot'nainte..."
(Alte cîntece — 1946)

Patosul căutării noii expresii lirice provine din îndelungata tradiție a lirismului, cîntăreț al jalei care trebuie să se transforme în cîntăreț al bucuriei, cum s-a văzut mai sus. Poetul, care avertiza asupra ofensivelor răului, se vede acum binecuvîntătorul liric al vremurilor luminoase, al fericirii omenești:

„Cucuvaie fost-am pînă ieri,
Iar de astăzi, iată-s ciocîrlie..."
(Cucuvaie și ciocîrlie, 1945)

Dar, în fond, nu e vorba doar de o simplă schimbare de strune. Poetul care, pentru a da în lirism o reflecție realistă a vieții, este în subiectivitatea sa un exponent al psihologiei poporului, un erou tipic, trăiește emoționanta transformare a tuturor celor „deprinși a chiui în căciulă", pentru prima dată liberi, pentru prima dată în contact cu zorii fericirii:

„Noi, cei deprinși a chiui-n căciulă
Azi, liberi, ne simțim ca-n haine nouă;
Umblăm de parcă am păși pe ouă
Și minuim cuvîntul ca pe-o străină sculă".
(Noi, cei deprinși a chiui-n căciulă, 1945)

Cred că tocmai pentru că au privit simplist trecerea lui Beniuc de la o etapă la alta, după 23 August 1944, unii au socotit că e vorba doar de necesitatea unei înlocuiri tematice, poetul jalei transformîndu-se automat în ciocîrlie, și au așteptat de la Beniuc generația spontanee a unor cîntece despre viața nouă în uzine și pe ogoare. In realitate, poezia de mare forță lirică a lui Beniuc germinează mereu valori noi ale poeziei socialismului, prin creșterea valorii umane a eroului său liric care, încărcat cu povara nobilă a vechilor sentimente de luptă, urcă treptele lumii noi, întregindu-și fizionomia morală. Omul nou apare deci în poezia lui Beniuc, nu văzut din afară, ci confundat cu însăși existența eroului liric, el însuși om nou.

Contactul permanent cu propria sa ființă, ca sinteză a moștenirii de doruri și dureri ale strămoșilor, asigură poetului o transformare organică în noile condiții sociale, evitînd ruptura cu sine și o îmbrățișare exterioară a lozincilor actuale. De aceea, de-a lungul întregii sale creații de după 23 August se reconstituie arborele genealogic, roadele prezentului nutrindu-se cu seva acumulată în rădăcinile bătrîne. Poetul vrea să lase nepoților cărți care, cuprinzînd într-însele „viața nouă ce-a frînt și doborît-a pe dușman" vorbește implicit de țara din care se trage poetul, țara lui Doja, Horia și Iancu, în care:

„...fiecare colț de stîncă
Povestește încă
De cumplite răzvrătiri..."

Beniuc, poetul luptător în epoca făuririi socialismului, își amintește neîncetat de străbunul său, „un răzvrătit / ce cu lotrimea s-a fost înfrățit" și duce înainte moștenirea tatei, așa cum tata o ducea pe a bunicului, căci aceasta:

„E moștenirea noastră seculară:
Revolta țărănească, focul ei
Ce s-a schimbat acum întîia oară
In sfînta libertate, cu temei..."

Evocarea unor mari întîmplări ale trecutului de luptă — evocare în care epicul aduce elementele de construcție concretă, pe bază de fapte și personaje, ale cîntării lirice — se lărgește acum, îmbogățind sensul moștenirii seculare. Pentru că, dacă minunata „Chivără roșie", reluînd simbolul din „Munții Apuseni" (1941), nu depășește istoria revoltei țărănești izbucnite din „Miezul muntelui", poemele ulterioare, — „Balada anului 1933" și „In frunte comuniștii" — întregesc istoria, pe care trebuie s-o „învățăm pe de rost", cu imaginea esențială a luptei eroice dusă de clasa muncitoare conducătoare a poporului.

Beniuc, cel de după 23 August, e neîncetat Beniuc dinainte, însă în fața altor realități, mobilizat ca luptător într-o altă luptă, de data aceasta direct constructivă. Sensul continuității, dat de durata permanentă a moștenirii, e completat de conștiința unității în orientarea ideologică, dată de învățătura Partidului, căci Partidul

„...ne-a ținut mereu în față
Lumina lui: poftim și-nvață!"
(Partidul m-a-nvățat)

Cronicarul liric urmărește la zi înregistrarea, pe banda sensibilă a personalității sale, a noilor fapte de viață, fiind mereu în actualitate. El cîntă primul întîi Mai liber (1 Mai 1945) și vestește „eroul în glorii boghet / măreț, neînvins" (1945), eroul fiind modestul și mărețul om din popor care azi, liber, construiește socialismul. Se confundă cu minerul (Poetul și minerul), de pe aceleași poziții de muncă aspră, creatoare, pusă în slujba vieții noi, și trăiește într-însul procesul uimitor de transformare a naturii ca un proces de proprie transformare: în fața orezăriei din gospodăria colectivă, poetul ce cînta altă dată „jalea și rugina cîmpului", cîntă acum lumina caldă a toamnei „pe roșcovane lanuri de orez", soli ai noii naturi a patriei (Orezăria).

Volumul „Mărul de lîngă drum" (1954) reprezintă definitiva depășire a căutării noilor coarde, poezia lui Beniuc, lirică militantă, ridicîndu-se pe culmile marșului îndîrjit pe care a purces acum două decenii.

Savin Bratu

Oameni de la capătul țării

O așezare omenească împrejmuită din toate părțile de apă. Și anume de apa a doi nababi ai acestei stihii: Dunărea și Marea. Amîndouă au construit-o, ca să spun așa, cu mijloace proprii. Fluviul a adus aluviuni, iar marea — nisip. Și procesul acesta continuă. În orice caz, cînd mergi prin Sulina, ai la tot pasul prilejul să constați contribuțiile celor doi mari constructori — rivali pe cît se pare. Bătrînii din Sulina își amintesc că în tinerețea lor — adică în urmă cu vreo 30—40 de ani— marea era „uite acolo". „Acolo" e acum o fîșie de uscat, cu clădiri și cu alte indicii ale biruinței pămîntului. Cînd doi se ceartă, al treilea cîștigă... Uscatul cîștigă mereu teren, însă nu fără lupte — uneori foarte grele... Orașul se întinde de-o parte și de alta a Dunării, mai mult pe malul drept, înzestrat cu cinci străzi lungi de cîțiva kilometri. Dincolo de ele începe împărăția papurii și a stufului. Pe malul stîng, străzile sînt și mai puține și se învecinează — în spate — cu marea. E „prospectul" Sulinei — cum îi spun localnicii.

Abundența apei conferă orășelului un colorit specific, o originalitate geografică rezultată din îmbinarea a trei elemente: marea, fluviul și balta. Mergi pe o stradă și dai de o lotcă: o girlă ascunsă sub un baldachin de stufăriș continuă strada. Mergi pe frumosul chei al Sulinei și vezi, ca pe un bulevard de apă, încrucișîndu-se vapoarele maritime și cele fluviale. Singura cale de acces a orașului e apa — fie ea dulce sau sărată. Singura bogăție naturală e cuprinsă în același element dominant. Întreaga activitate a oamenilor este legată, într-un fel sau altul, de apă.

La început de tot au fost pe-aici niște pirați, pe cît se pare. Din păcate, nu există un muzeu al orașului, dar scriitorul Jean Bart afirmă în romanul „Europolis" că denumirea de „Sulina" vine de la numele căpeteniei unor pirați pripășiți pe-aici în urmă cu cîteva veacuri.

Din păcate, piraților nu le-a ținut nici arhivă, nici contabilitate dublă — așa încît amănunte lipsesc. Succesorii lor — burghezi cu diplome și cu simț istoric — au fost mai grijulii în această privință. În locul jafului simplu, la drumul mare al apelor, ei au introdus exploatarea sistematică, organizată, a navigației. Pirați mai puternici și mai bine înzestrați decît cei statorniciți la Sulina se porniseră să frecventeze pe la începutul secolului trecut apele Mării Negre și ale Dunării. Pentru ca vasele lor să poată circula în voie, trebuiau să fie înlăturate toate piedicile. Anglia, unsă de mult „regina mărilor", începuse să se îndrăgostească de țările românești, pe atunci aflate sub stăpînirea turcească. Pînă și „regatul Sardiniei" își descoperise interese la gurile Dunării. Ca urmare a războiului din Crimeia, dus în deceniul al șaselea al secolului trecut, Anglia și Franța au pus piciorul la gurile Dunării. Printr-un tratat, semnat la Paris la 30 martie 1856, s-a prevăzut — între altele — crearea a două comisii: una **riverană**, cu caracter permanent, și alta **europeană**, cu caracter provizoriu — pe numai 2 ani. Comisia permanentă nu s-a putut însă întruni niciodată, pe cînd cea „provizorie" a funcționat, sub felurite pretexte, vreme de peste optzeci de ani. Așa a luat ființă faimoasa Comisie Europeană a Dunării, de a cărei activitate e strîns legată istoria, mai bine zis preistoria Sulinei. Și Sulina a devenit un rai pentru membrii și agenții Comisiunii, care aveau aici hoteluri și localuri de petrecere, mă rog, tot confortul cuvenit unor colonialiști care se respectă și care disprețuiesc pe „băștinași". Cît despre aceștia din urmă, situația lor era cu totul alta. Localnicii erau destinați mai ales muncilor grele și murdare — legate de întreținerea canalului navigabil.

Amintiri despre Sulina de altădată

De bună ce era viața în „Sulina de altădată" — cea pe care o regretă cîțiva supraviețuitori ai definitivului ei naufragiu — muncitorii din localitate au declarat deseori grevă împotriva patronilor paradisului.

Iată-l, bună oară, pe Ion Velicicu, astăzi bătrîn, trecut de 70 de ani. Îl găsesc la Uzina de apă, unde e paznic de vreo cîțiva ani, de cînd a ieșit la pensie ca fochist la Administrația Fluvială a Dunării de Jos. E un bătrînel simpatic și vioi, bucuros de vorbă — deși la început se miră că i se ia un „interviu". Îi explic că am aflat despre greva pe care a condus-o, de la tovarășul Tudor Dumitriu, tînărul secretar al Comitetului de partid din Sulina.

— Păi, cu greva a fost așa — începe el să-și depene amintirile. Mă întorsesem din războiul al mare. Era prin 1919 și lucram ca fochist pe vasele Comisiei. Salariile erau mici de tot — cîștigai pe zi cam 3-4 lei, dar mălaiul costa 8 lei kilogramul. Atunci, ne-am vorbit noi să facem o grevă. Dar cum s-o faci, cînd o bună parte dintre muncitori erau pașaportari și le era frică să nu-i expulzeze din țară. Și totuși, trebuia s-o facem, nu se mai putea altfel. Ne ajunsese cuțitul la os. Eu lucram atunci pe vasul-dragă numit astăzi „Friedrich Engels". M-am dus la ateliere, după ce m-am vorbit cu oamenii, m-am suit pe un scăunel și am tras clopotul de alarmă.

Vreme de 11 zile a ținut greva. Portul era mort — nici un vapor n-a putut intra în port în zilele acelea...

Bătrînul se oprește o clipă, dus pe gînduri. Apoi urmează, cu sfătoșenie:

— Pe mine au vrut să mă aresteze, dar după ce m-au înhățat jandarmii, au fost siliți să-mi dea drumul — că muncitorii era îndîrjiți. Revendicările noastre au fost acceptate de Comisie, însă numai de formă. Pe urmă, le-a anulat tot ea, puțin cîte puțin — pînă s-a ales iar praful din cuceririle greviștilor.

Povestea vieții lui Velicicu are multe alte episoade dramatice. Iată ultimul dintre ele: în 1940 a fost expulzat din Sulina, împreună cu alți 32 de „suspecți comuniști".

...Pe Ignat Crivoi îl găsesc la locul lui de muncă; pe draga „Karl Marx" al cărei comandant este de vreo cîțiva ani. E un bărbat scund, în etate, cu mustața cărunță. Modestia îl împiedică să vadă în munca lui, adesea eroică, vreo urmă de eroism. Aflasem de la secretarul comitetului de partid că omul acesta a salvat cu cîteva luni în urmă un vapor care se împotmolise în faimoasa „bară" de nisip de la gura canalului Sulina.

Fiu de țăran sărac, și el este unul din acei care au cunoscut din plin mizeria din „raiul" capitalist. Necazurile i-au brăzdat adînc fața. Umblînd să-și cîștige pîinea, a poposit în 1918 la Sulina, unde a lucrat ca muncitor în port, apoi ca marinar și

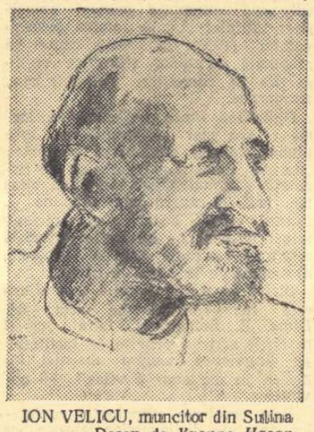

ION VELICIU, muncitor din Sulina
Desen de *Yvonne Hasan*

timonier pe vasele C.E.D. În ciuda aptitudinilor sale profesionale, a fost menținut tot timpul în rîndurile „personalului inferior". Abia în 1945 și-a luat brevetul de căpitan: „Înainte, nu era chip — trebuia să ai protecție"... Ignat Crivoi este astăzi comandant de vas, prin propriile sale merite, recunoscute și prețuite cum se cuvine.

Printre pescari

Pe Cristache Munteanu îl cunoscusem în urmă cu un an. Lucra pe atunci la mare, într-una din brigăzile de pescari care deșartă „talienele" de pești. E fiul acelui Grigore Munteanu, care în anul 1909 a jurat, împreună cu alți tovarăși, să păstreze secretul înființării sindicatului muncitorilor din port.

Anul acesta pe Cristache Munteanu l-am găsit într-un cadru schimbat. Nu mai pescuiește la mare, ci pe Dunăre și în baltă, tot ca salariat al Întreprinderii pisicole din Sulina.

Ziua lui de muncă începe pe la 3 dimineața. Să-l însoțim, cititorule, dacă binevoiești să te așezi și dumneata pe fundul lotcii, care e un fel de bicicletă a pescarului. E o zi, mai bine spus o noapte de august. Luna visleșe pe boltă, grăbindu-se să ajungă la limanul ei. Lotca pescarului ne așteaptă în fundul grădinii. Cristache Munteanu o urnește cu un ghionder, — pe gîrlița îngustă care curge prin spatele caselor.

Undeva, din mare, răsare soarele — glob de aramă aninat deasupra întinderilor de stufăriș și de apă. Lumina lui scotocește printre umbre, le alungă și așează în locul lor culorile fantastice ale zorilor din Deltă. Lotca întîlnește acum primele viețuitoare: un cîrd de rațe sălbatice zburătăcind deasupra apelor, într-o filfîire grăbită. Am intrat în frumosul canal, botezat pe nedrept „Imputita". Pescarul cîrmește lotca spre malul de trestii ...„Aici am un vintir" spune Munteanu. Nu se vede nimic, dar iată că pescarul se apleacă peste bordul lotcii și trage de un țăruș înfipt pe fundul apei. De țărușul acesta— numit „colic"—e prinsă capcana: un sac de plasă, întins pe cîteva cercuri de lemn și prevăzut cu o gură de intrare — fără întoarcere pentru pești. Cu mînă sigură, proptindu-se bine pe fundul bărcii, pescarul scoate din apă capcana și-o deșartă: sînt cîteva știuci, caracude și roșioare, care se zbat și dau să sară înapoi în apă.

Pornim mai departe, spre celelalte vintire. Are în total vreo 60 de capcane, ascunse în locuri felurite, uneori la mare distanță unele de altele. Pescarul le scutură pe rînd, cu gesturi precise. Intrăm într-un ghiol — e lacul „Porcu" — smălțat cu nuferi. Aici pescarul are și vintire, și „taliane de baltă" — capcane mai mari, alcătuite fiecare dintr-un perete lung de plasă și cîte trei vintire dispuse în triunghi. Le scutură pe rînd de rod, bucurîndu-se cînd rodul e de cîteva ocale, mîhnindu-se cînd nu e nimic, sau aproape nimic. Ziua de lucru a pescarului se apropie de sfîrșit. Zi grea dar în care el a biruit din nou. E ora nouă dimineața. Vintirele au fost scuturate, Munteanu mînă lotca într-o japșă, o „ancorează" și mă poftește la „micul dejun".

Ai gustat vreodată dintr-un borș de pește, cititorule? Dacă da, n-are rost să ți-l mai descriu, iar dacă nu, tot n-aș fi în stare. Nevasta lui Cristache, harnica Marina Munteanu, curăță cu mîini îndemînatece peștele, îl pune într-un ceaun cu cîțiva ardei și roșii, adăugînd apoi și puțin oțet. Cam aceasta ar fi, dacă vrei, rețeta. Dar nu garantez că vei realiza și gustul neasemuit al borșului din ziua aceea. În vreme ce Marina prepara borșul, pescarul pornise cu lotca pe Dunăre, pentru a preda peștele la cherhana. După vreun ceas s-a întors, cu o chitanță pe care scria: primit în total 36 kg. pește...

Cristache Munteanu mai are ceva de făcut. Mîinile lui dibace, care au scuturat dimineața vintirele, înalță după amiază o căsuță. Aceleași mîini au scos din Dunăre nămol și au plămădit din el chirpici. Tot ele au tăiat stuf pentru acoperiș și trunchiuri de salcie pentru lemnăria căsuței. E de mirare cîte lucruri știu să facă aceste mîini aspre, mînjite cu catran. Le-am văzut răsfoind și o carte. Ce frumos stătea „Pasărea Furtunii" în mîinile pescarului Cristache Munteanu!

Oamenii disciplinează marea

...Grigore Ivanov, șeful brigăzii I-a de la „taliane", e și el o veche cunoștință de-a mea. M-am bucurat să-l revăd, mai ales că pierdusem nădejdea: cînd întrebasem de el pe pescari, îmi spuseseră că-i „plecat la băi". După vreo săptămînă m-am întîlnit cu el pe stradă. Era cu nevastă-sa și abia l-am recunoscut în straiele sale orășenești.

— Parcă te cunosc pe dumneata — m-a întîmpinat, cu un zîmbet prietenos. Mi-a povestit apoi că a fost cîteva săptămîni la Sovata, unde a petrecut de minune, îngrijindu-se totodată de sănătate. A doua zi, l-am văzut aducînd pește la cherhana.

Anul acesta pescarii pregătiseră condiții deosebit de prielnice: talienele rezistente, unse nu cu catran, ci cu un preparat numit „azurinol" (care nu vatămă sănătatea pescarilor), vagonete pentru transportarea plaselor aduse pe țărm la reparat (fiecare vagonet înlocuiește cu succes zeci de spinări, care s-au obișnuit să stea drepte, de cîțiva ani încoace), precum și cîteva „cutere" cu motor, un fel de autobuze care-i duc pe pescari la locul de muncă.

Iată-i, în așezarea lor, înfiripată pe îngusta fîșie de uscat care desparte Dunărea de Mare. Mi se spune că în urmă cu vreo 6—7 ani vîntul umbla pe-aici slobod, fără nici o oprelițe. Acum se împiedică la tot pasul de barăci de lemn și clădiri durate din piatră și cărămidă. Bezna, stăpînă din veac a acestor locuri, n-a fost nici ea mai norocoasă: lumina electrică a alungat-o fără multe menajamente. Cîtă a mai rămas, s-a ascuns în cugetele unor oameni a căror înapoiere numără multe, multe veacuri. Dar și din aceste cotloane e alungată, încet-încet, bezna. Adversarii ei sînt puternici: unii dintre ei se pot vedea în barăcile pescarilor, pe policioarele pline cu cărți. De vechile bezne se agață cu îndărătnicie doar cîțiva „visători la vremurile de altădată", mai pe șleau spus, uneltele bogătanilor detronați de la cîrma pescuitului pe aceste meleaguri. O asemenea coadă de topor rămasă fără tăiș, dar încă primejdioasă, a fost descoperită și înlăturată nu demult din rîndurile pescarilor de la taliene. E vorba de un anume Antipa, pescar chiabur, care a încercat să se împotrivească introducerii unei noi unelte de pescuit: „talianul pe flotoare" — un talian de tip sovietic, alcătuit din plase uriașe, așezate nu pe pari, ci pe niște butoiașe de metal. Chiaburul pretindea că „tinichelele fac zgomot și alungă peștii". Pescarii l-au alungat pe chiabur și au prins mai departe pește, fără să facă zgomot, răfuindu-se pe tăcute cu marea, care nu s-a încadrat încă în disciplina oamenilor. Se va încadra ea oare vreodată în această disciplină a muncii omenești, creatoare? Sînt semne că da, judecînd după tenacitatea și hărnicia brigăzilor de pescari care pîndesc zilnic înflăcărările răsăritului aprinse deasupra unei mări doldora de comori.

Petre Solomon

V. MAIAKOVSKI

I U B E S C

În românește de Cicerone Theodorescu

Așa-i de obicei

Iubește, oricine se naște pe lume —
dar printre înaltele
slujbe, venituri
și altele,
iată,
pe inimă-anume
se-așează cu vremea o crustă uscată.

S-acoperă inima-n trup,
nu-i stă bine golașă...
Pe trup — o cămașă.
Dar asta nu-i totul.
Cineva născoci
— idiotul! —
manșete scrobite și ele,
și piepții scrobiți
la cămașă.

Pe toți bătrînețea deodată-i trezește.
Femeia se sulimenește.
El,
sportiv,
dă din mîini ca o moară, fierește.
Adio-acum!
Pielea
se face ca solzii de pește.
Iubirea-nflorește
cît înflorește
și gata, pălește.

Cînd eram băiețandru

Jinduiam libertate, iubire...
Din copilărie-omenimea
e pusă să tragă la ham.
Eu pe malul Rionului
fugeam, în neștire,
hoinar —
și nimic nu făceam.

„Afurisitule!"
mama-mi zicea.
Tata, la furie, m-ar fi bătut.
Eu
cînd vre-o rublă în mînă-mi cădea
jucam, cu soldații, sub garduri, barbut.

Cămașa — povară,
pantofii — povară,
mă prăjeam, la Cutais, în arșița de vară.
Cînd spinarea, cînd burta
le-ntorceam către soare
pînă cînd foamea mă strîngea-n cingătoare.

Se mira soarele:
— „Ce mai puștoc!
Are și el
o înimioară...
Mică —
și bate cu-atîta jind!

... Cum
într-o șchioapă de om,
cum e loc
și pentru mine
și pentru rîu
și pentru stîncile ce-nălțimea cuprind?"

Anii tineri

Nămet de ocupații cei tineri căpătară.
Dăm gîsculiților, gramatici pe gîrlă...
Iar eu,
din clasa cincea dat afară,
prin temnițele Moscovei văzui că m-asvîrlă.

Te uiți
ce mărunțică-i
familiuța lumii:
poeți se gudură cîrlionțați, în poala mumii,
cresc pentru-alcovuri, lirici cățeluși..
Ce poți să scoți din ei? Poate mănuși.

Eu —
să zmîorcăi suspine
la priveliști marine
ca atîtea pramatii?
Dor de „Bois de Boulogne..."?
Nici nu-mi pasă încai!
...La Butîrki, ei da, după gratii,
să iubesc
eu acolo-nvățai!

Cam „serviciu de pompe funebre" —
ce vrei!...
Dar acolo-nsfîrșit,
m-am îndrăgostit
de ochiul celulei 103.
Cei care, vezi, se lăfăie la soare,
își iau, băete,
nasul la purtare:
— „Ce preț au razele-astea, tremurătoare
dungi?..."

...Iar eu,
să văd o rază jucîndu-mi pe perete,
pe lume
totul
aș fi dat atunci.

Universitatea mea

Franțuzește vorbiți
și-mpărțiți
și-nmulțiți,
declinați, lucru sfînt,
pînă-n vremea de-apoi...
Dar mie să-mi spuneți:
să cîntați —
ați și voi,
după cum zumzăie coperișul în vînt?
Și-nțelegeți ce spune al tramvaielor roi?

Puiul de om
abia scos din găoace,
către cărți și caiete
se întinde degrabă.
Eu alfabetu-l învățai mai încoace
răsfoind firmele, — pagini de tablă!...

Ei
pămîntu-l învață
îi desfac scăfîrlia,
îl despoaie-l jupoaie, pe rînd,
un biet glob mititel
rămînînd...

Eu
cu coastele mele
învățai geografia.
Nu degeaba-nnoptez
trîntit pe pămînt.

L-ar lua pe Dobroliubov
— urînd ce-i rău, adică —
dar numele acesta e „dragostea de bine",
nu li se potrivește, nu le vine,
și împotriva lor el se ridică!

Eu —
din copilărie
îi urăsc
pe îmbulbații ăștia, piele-groasă,
că-ntotdeauna
am trudit din greu
pentru o masă.
Dumnealor au dat gata cultura:
ca să fie pe plac la cucoane, cumva,
leagănă mucuri de foste idei
în tărtăcuțele de tinichea...
Eu
doar cu casele
am stat de vorbă,
numai cu casele — și cîte-o cișmea!

Prin ferestre de poduri de case-ascultînd,
acoperișurile îmi prindeau cîte-un gînd.
Iar apoi, șoapte-ascunse-ngînînd,
de-ale lor,
de-ale nopții
sporovăiau,
cu limba — sfîrlează de vînt.

Ce-a ieșit din asta

Peste orice putință,
peste orice măsură,
doar pentru delir și coșmaruri sălaș,
un bulgăre, inima,
a crescut uriaș:
uriașă-i e dragostea,
uriașă-a ei ură.

Sub povara-i,
picioarele
mi se clatină-n gol.
Și tu știi
că sînt zdravăn.
Așa e.
Dar mă tîrîi după inima mea,
ca un țol...
De-un stînjen sînt umerii mei...
Se-ncovoaie!
Nu pot — cînd de versuri mă umflu cît
șapte —
să mă deșert, ca un uger de lapte.
Nu mai e loc — și se umple din nou.
Istovit sînt de lirică
— a lumii doică,
(din Maupassant —
acest ecou).

Chemare

Ca un atlet am ridicat
povara mea, ca un acrobat,
și v-am chemat cum la miting pornim
și precum satele
cînd zbucnește un foc,
sînt chemate de toaca de-alarmă:
— „Iat-o!
Luați-o!
Poftim!"

Cînd
namila inimii a trîntit un oftat —
dînd prin colb,
prin noroi,
prin troiene
din nou, —
pe loc, ca din pușcă,
sări cuconetul
întreg, speriat:
— „Ne trebuie, vezi-că, ceva delicat.
Noi, dorim un tangou..."

Povara nu pot s-o mai duc.
Dar o duc, îndelung.
S-o arunc
mă gîndesc.
Dar n-am s-o arunc.

Apăsarea ei silnică-mi macină coasta.
Coșul pieptului crapă de-apăsarea aceasta.

Doi tineri...

De mai bine de un ceas rătăceam prin curtea largă, plină de acareturi și de oameni, a gospodăriei colective din Semlac. Mă bucura ceea ce vedeam; mă bucurau miresmele și culorile neașteptate ale toamnei. Apoi, m-am apropiat de o ușă, și în fața mea a răsărit pe neașteptate un om. M-am oprit. Era mărunt, cu fața plină de încrețituri. Și parcă fiecare încrețitură îi desemna pe chip o umbră ușoară de rîs. La cozorocul șepcii ponosite erau înfipte două mușcate roșii, înmuiate parcă în apusul acela dumnezeiesc de soare. Nu mă lua în seamă. Se uita la niște hîrtii, concentrat, înfepenit locului.

— Bună ziua.

— Apăi a fost bună ziua de azi. Pe a de mîne s-o vedem!

În fața unui asemenea răspuns la binețe, m-am încurcat. S-a apropiat de mine cu aceeași năvală de încrețituri și rîs pe față. Avea mișcări vioaie, scurte, tinerești.

— O căutați pe președintă, pe Drăghina?

Nu știu de ce în fața acestui om, care îmi răsărise, așa cum era el, pe neașteptate în cale, nu mi-a venit să încuviințez.

— Nu pe președintă, pe dumneata te căutam.

A fost rîndul lui să-și ridice mirate sprîncenele și să-și împingă șapca mai pe spate.

— Pe mine? Apăi tăți care vin o caută pe dînsa, și pe bună dreptate, că eu, ce mi-s? Numa' brigadier.

— Tocmai de aia. Deci și cu dumneata aș putea să vorbesc.

— Apăi mă rog, dacă țîi așa mult. Disară, după ședință. Avem ședință cu Drăghina să ne spună ce-o văzut prin Germania. Disară, da. Acu' am treburi.

...Cînd am intrat seara în camera de ședințe m-a întîmpinat o aromă plăcută de tutun parfumat. Mi s-a făcut loc pe o bancă. Am înțeles de unde vine aroma aceea neobișnuită, abia cînd vecinul meu m-a îmboldit ușor cu cotul și mi-a arătat un pachet de țigări. Erau țigări chinezești. Treizeci de oameni, fumători ori nefumători, își schimbau pachetele, se uitau cu atenție la ambalaj, se tratau reciproc cu țigări chinezești, aduse de președintă de pe unde călătorise. Și mai era ceva. Își cereau unii altora hîrtie albă, măcar o bucățică (nu toți avuseseră de gînd să noteze cele ce se vor spune la ședință). Țineau între degete groase creioane automate, suple, elegante. Creioane nemțești. Se uitau la ele, unii înveseliți de flecuștețele acelea, alții gravi, serioși. Printre aceștia din urmă era și brigadierul meu, cu mușcate noi, proaspete, la șapcă. Aflasem că-l cheamă Vereș Emeric. Vereș-baci.

Drăghina Curtu a început ședința, dar nu despre asta vroiam să vorbesc, ci despre Vereș-baci.

După ședință l-am întrebat mai multe lucruri. Și despre creion, și despre țigări și despre mușcatele de la șapcă.

— De ce le porți Vereș-baci? Parc-ai fi flăcău de-nsurătoare.

— Și ce, nu-s? Așa crezi dumneata că nu-s? Cînd aveam șaptespe ani nu eram, vezi bine. Dar acu' la cincizeci, is.

Și-a luat șapca, a netezit mușcatele, le-a potrivit mai bine și pe urmă a rîs. Avea un rîs neobișnuit. Copilăros, sfielnic, un rîs care-i dezvelea dinții mărunți, îngălbeniți. Și-acuma mă gîndesc: oare cum ar fi Vereș-baci dacă ar rîde în hohote? Dar nu! Vereș-baci nu știe să rîdă în hohote. N-a avut vreme să învețe să rîdă. De la șapte ani a fost slugă pe la „gazde". Nu la un stăpîn, nu la doi, nu într-un sat și nici în două. La vreo 13—14 stăpîni, în cam tot atîtea sate. Mi-a și spus: „În Crabăț la Bour Ion, pe urmă în alt sat la Sándor Hoz, pe urmă la Hector Nicolae, la Keller Iosif, la Keresteș Iacob iar în 1938 la gară, hamal, și apoi la Roșu Gheorghe".

Sînt mult mai mulți. Eu nu-i țin minte pe toți, și cred că le-am încurcat și ordinea cronologică. Știu că-l întrebasem atunci pe Vereș-baci:

— Dumneata nu-i încurci, Vereș-baci, văd că-i spui ca din calendar.

— Ai de mama me... Nu-i uit eu nici în ceruri, cînd oi fi d-a dreapta, ori de-a stînga tatălui...

A umblat din sat în sat. Întîi el singur, pe urmă el și nevasta, pe urmă el și nevasta și doi copii, și trei copii, și patru copii. Cînd a fost înhățat și dus pe front în 41 i-a venit vremea să se ducă iarăși singur. Nevasta i-a rămas la Pereg, cu șase copii, fără o palmă de pămînt, fără casă... Prin august 1944, cînd s-a apropiat armata de țară, a fugit și, pe jos, cu tălpile goale, a ajuns la ai lui, i-a găsit în t sat, la alt stăpîn...

— Copiii îți trăiesc, Vereș-baci?

— Da' cum să nu? Doar îs os din osul meu. Opt am acuma, că de cînd mi-s gospodar, am mai avut două gemene.

Cum a ajuns la Semlac în gospodărie? Reforma din 1945 l-a prins aici, în sat, tot slugă.

A primit și el două holde și jumătate. Pe urmă a început să lucreze la ferma de stat. S-a prins cu alții, printre care și Drăghina Curtu cu bărbatu-său și au început să bată drumurile pentru gospodărie.

— Ai ce poveste a fost!... La început, la Frontul Plugarilor, n-avea cine să ne facă procesele verbale. Și l-au adus pe unul Marosi Lajos. Intra el în sală și-și scoteau tăți pălăria. Era gazdă mare, cu avere. No, apoi, eu nu-mi scoteam pălăria! Odată m-am și supărat și am strigat la el, și am strigat la oameni. L-am țipat afară și s-o dus. Pin' la urmă au scos niște gazde vorbă că eu nu las să „fonctioneze" Frontul. E, multe necazuri. Dar bine c-am ajuns la bine — și iar a rîs încetișor, sfios și nevinovat.

— Și acuma cum e, Vereș-baci?

— Apăi în gospodărie am intrat în 1950. Eram vreo 70 de oameni. Amu' sîntem 340 cu 1340 hectare. S-au întîmplat de atunci și bune și rele. Eu în 51, 52 și 53 mi-am plătit din ce-am scos la zile-muncă datoriile din tinerețe. De-abia în 54 am ieșit la lumină. Am casă. Anu'ăsta am luat avans 37 de măji de grîu, adică 45 la sută. Acu' nu mai cer de la nimeni. Să vezi fetele mele, tăte șase sînt îmbrăcate și frumoase. Și băieții tot așe...

— Și cu florile de la șapcă cum e, totuși, Vereș-baci? Ai șase fete, doi feciori și umbli ca un flăcău gata de însurătoare.

— Aaaa, păi eu mi-s mai tînăr ca feciorii mei în ziua de azi, dragă, cine-i tînăr de tinerețe, să fie sănătos. Dar cine-i tînăr după ce n-a simțit tinerețea la vremea ei și-ntinerește acu' de inimă bună, apăi ăla are în el două tinerești, aia care n-a fost atunci și asta de-acuma, hi-hi, am încurcat-o eu, d-așa e...

★

Rău mi-a părut că n-a fost Vereș-baci cu mine, cu două zile mai tîrziu în pădurea de metal a Hunedoarei. Nu numai fiindcă aș fi vrut să vadă și dumnealui minunățiile minții și ale puterii omenești. Aș fi vrut să fie cu mine, fiindcă acolo am întîlnit un alt om tînăr. Să-i așez alături și să-i las să învețe cîte ceva unul de la altul. Vereș-baci să vadă și mai bine cum e tinerețea de azi, iar ea, tinerețea de azi, întruchipată într-o fetișcană de 18 ani, să învețe să-și prețuiască anii în floare.

Intrasem în hala laminoarelor, uriașă, plină de țipete de fier și macarale, de duduit asurzitor de cuptoare. Cîngi puternice se aplecau, se scufundau în flăcările cuptoarelor, scoteau în noapte blocuri strălucitoare de oțel incandescent, de cîte trei tone fiecare, le purtau deasupra capetelor puținilor oameni care deserveau secția aceasta mecanizată și le așezau pe rolele de transport, apoi, ca-n basme, blocurile dogoritoare alunecau ușor, ascultătoare, scrîșneau asurzitor și împroșcau scîntei cînd intrau între dinții primului laminor, se subțiau, erau apucate de alte ghiare, rostogolite, alte role le treceau prin alte laminoare și în cele din urmă, blocul de trei tone se găsea desăvîrșit în laminate, drugi de oțel încandescent mergînd spre răcire. Din cinci în cinci minute, cîte trei tone de oțel arzînd urmau aceeași cale, se îndreptau supuse către dinții acelorași laminoare, ca și cum presupusa soartă, cu mîna ei nevăzută, le îndrepta pe drumul aceluiași destin, iar oțelul încandescent, conștient de zădărnicia împotrivirii, se supunea puterii aceleia supreme.

Puterea supremă nu era alta decît o fată bălaie, șezînd undeva sus, deasupra tragediei oțelului, pe podul de comandă. Am zărit-o în semi-obscuritatea sălii, luminată din cînd în cînd de scîntei, ca de niște fulgere neîntrerupte. Părea o întruchipare mitologică.

Am urcat. O fată de copil, un păr blond, creț, nedomolit, strîns se vede cu mari eforturi la ceafă. Un halat negru, cu guler sobru, înalt, încheiat pînă mai sub bărbie. O fată cu trăsături pline de gravitate și importanță. Înainte de a ajunge aproape de dînsa, am văzut cum, trecînd pe la spatele ei, către celelalte controliere de comandă, un tînăr slăbănog a strîns-o ușor, drăgăstos de umeri. Și atunci mi s-a părut că fulgerele oțelului țîșnesc de fapt din ochii ei:

— Ei, de asta-ți arde acum? — a strigat după el.

M-a întîmpinat serioasă, cocoțată pe un bidon de tablă, minuind continuu controlierele, blocurile de oțel de trei tone. La întrebările mele a răspuns scurt, telegrafic, dintr-o răsuflare:

— Mă cheamă Olivia Nelega, sînt din Simeria. Tatăl meu e sudor. Am făcut școala medie tehnică, am optsprezece ani, îi împlinesc mîine (19 septembrie, n. a.). Cîștig foarte bine. Sînt utemistă.

Și-atîta tot. Mai mult nu mi-a spus nimic. Mi-a fluturat pe sub nas minuța ei cu ceas mare plat și a continuat să miște cu îndemînare controlierele.

Singura soluție era să stau și să mă uit cum lucrează.

Ce bine i-ar veni florile de la șapca lui Vereș-baci. Mușcate roșii. Și zîmbetul lui Vereș-baci ce bine s-ar potrivi cu trăsăturile pure, copilărești ale fetei!

Dar parcă Vereș-baci știe ce-nseamnă trei tone de oțel încandescent în cinci minute? 115 blocuri, 345 de tone de oțel încandescent pe schimb? Dac-ar știi, poate că n-ar mai zîmbi nici el. Sau eu, sau dumneata, bunăoară, știm noi ce-nseamnă asta? S-ar putea să știm.

Sigur este însă că Olivia nu știe ce-s stăpînii, ce-nseamnă să fii slugă și nici nu va gusta vreodată bucuria tinereții recîștigate atunci cînd ești în pragul bătrînetii. Ea e tînără din tinerețe și va fi tînără mereu, cum spunea Vereș-baci.

Și amîndoi sînt tineri. Și nu sînt singurii tineri de pe pămîntul nostru. Sînt milioane...

Tamara Pînzaru

Itinerar

Pădurea asta veche, străveche, de stejari,
Te-a țintuit ca vraja, luîndu-ți răsuflarea.
Îți toarnă trăinicie de codri seculari
Pădurea-n care timpu-i vecin cu nemișcarea.

Uimirea nu-i mai mică-n poiana unde treci:
Căci totul e nuanță și-mbată greu privirea.
O floare vrînd a-i rupe iubitei, te apleci —
Și cîntă-acum în tine, dezlănțuit, iubirea.

Lăsînd Ialomicioara, domol te-ai tupilat
În peștera uriașă, cu subterane cînturi.
Anume pentru tine natura a săpat
Fantastice palate aicea, sub pămînturi.

Dar să lăsăm acestea, e seară, e tîrziu
Și ne-nvățat, piciorul e frînt de oboseală.
Ne-așteaptă adăpostul c-un ceai, sau c-un rachiu
— Pe-aicea, pe aproape-i cabana sindicală.

...Ci drag avînd orașul, ne-ntoarcem iar la el.
Rămîie-n sihăstrie călugării și cucii.

Ne țin tovărășie pe fire de oțel
Zburînd deasupra noastră, spre joagăre, butucii...

Tiberiu Utan

Insemnări despre literatură

(Urmare din numărul trecut)

In primul rînd ni se poate pune întrebarea: „Pe ce bază sau în virtutea cărui drept veți judeca măiestria tovarășilor dvs.; vă considerați oare un maestru?" Nu, din păcate, eu nu mă pot considera un maestru.

Marii scriitori clasici ai căror urmași vrem să fim — aceștia sînt cei mai buni învățători ai noștri, dar nu trebuie să uităm că noi învățăm și unul de la altul. Fiecare dintre noi poate să-și amintească, analizîndu-și drumul său de creație, căruia dintre contemporanii săi îi este mai îndatorat, fără a mai vorbi despre faptul că noi sîntem îndatorați unor titani ca Gorki, Maiakovski.

Pe atunci mîini grijulii erau mîinile scriitorilor Libedinski și Seifulina. Ele au scos manuscrisul tînărului autor din „torentul" în care el s-a bălăcit un an de zile. Și de atunci pînă în zilele noastre păstrez o recunoștință deosebită scriitorilor a căror creație și păreri critice directe despre munca mea literară au avut o mare influență asupra dezvoltării mele ca artist — față de Libedinski, Seifulina, Vsevolod Ivanov, Leonov, Fedin, Șolohov, Kataev. Aceasta nu înseamnă că de-a lungul vieții mele nu am primit și nu primesc multe sfaturi folositoare și de la alții.

Invățătura reciprocă a scriitorilor nu este o învățătură dobîndită în școală, ci o învățătură care se capătă printr-o permanentă luptă. Imi amintesc și astăzi și știu perfect ceea ce mi-a folosit, ceea ce am acceptat și ceea ce am respins din creația scriitorilor amintiți și din părerile lor critice, dar aceasta nu mă împiedică să-i consider drept învățători ai mei.

In ceea ce privește măiestria, voi cita aici cuvintele unui bun scriitor bielorus F. S. Pestrak: „In afara unei înțelegeri sau alteia, mai e nevoie și de „antrenament". Dar numai antrenamentul e puțin, e foarte puțin".

Aceasta este foarte bine spus. Cred că în problemele măiestriei am și eu o înțelegere felurită a unor lucruri importante, dar am scris prea puțin în decursul vieții mele, despre ceea ce doresc acum atît de puternic, și mie îmi lipsește „antrenamentul" și din această pricină în propria mea muncă literară fac deseori aceleași greșeli pe care le observ atît de bine în lucrările altora.

Sînt profund convins că printre noi oamenii de literatură și artă, există mulți care cunosc bine viața, înțeleg dezvoltarea ei și dispun de suficiente mijloace artistice, dar ei își îndeplinesc munca sub posibilitățile pe care le au din pricina slăbirii exigenței noastre reciproce.

PROZA

Printre lucrările citate mai sus, unele sînt scrise de maeștri eminenți ai noștri și pot servi în mare măsură drept modele. Și aceste lucrări au lipsuri, numai că aceste lipsuri sînt incomparabil mai mici decît meritele. De pildă, cărții lui Gladkov ca și cărților sale precedente din acest ciclu care ne oferă un tablou realist amplu al vieții prerevoluționare a poporului îi sînt proprii anumite lungimi ale povestirii și uneori un exces de naturalism, deși cartea vădește o cunoaștere profundă a vieții și oamenilor și este scrisă într-o frumoasă limbă literară. Păcatul lungimilor povestirii, al excesului de amănunte, este în mare măsură propriu cărților citate de mine, aparținînd scriitorilor estoni, Hind și Krusten, deși ambele cărți datorită incursiunii pe care o fac în trecutul Estoniei și în deosebi în epoca revoluționară din 1905, au mare însemnătate instructivă și educativă. Aceste lipsuri pot fi găsite și în cartea scriitorului ciuvaș Talvir și în nuvelele colhoznice ale lui Tendriakov. Spre deosebire de majoritatea predecesorilor și contemporanilor noștri care au parcurs odată cu vîrsta calea de la complex la simplu, un maestru remarcabil cum este Leonov în romanul „Pădurea rusă" a ajuns la un limbaj mai complicat decît acela propriu lucrărilor sale din tinerețe. Leonov se distinge prin capacitatea de a-și construi armonios lucrările sale, în sensul că în ele nu există oameni și elemente „trase de păr" de prisos, care să nu fie necesare pentru exprimarea ideii principale cu toate laturile și nuanțele ei. Cu toate aceste merite, noului roman al lui Leonov, ca și romanului „Drum spre Ocean", îi este proprie o oarecare încetineală în desfășurarea subiectului, cauzată de incursiunile dese și prelungite în trecutul eroilor. Ambele aceste lipsuri îngreunează perceperea cărții de către masele de cititori.

„Tovarășii de arme" de Simonov, prima parte a unei mari epopei, este o carte bună, în mare măsură subapreciată. Meritul ei constă în aceea că este scrisă cu talent și oferă un material nou de viață, un tablou amplu al vieții militare și cetățenești a oamenilor sovietici de rînd, de la sfîrșitul perioadei 1930—1940. Autorul a izbutit să creeze chipul comandantului care comandă cu adevărat, chipurile ostașilor sovietici, în deosebi ale aviatorilor Cozîriev și Polînin, unele figuri de femei. Sînt bine descrise scenele de luptă, din păcate însă nu există chipuri complexe, descrise pe larg ale luptătorilor de rînd, în afară de Koltov, prezentat episodic. In roman răsună tema frăției internaționale — în scenele spaniole și mongole.

Dar cartea este prea lungă și această impresie de prolixitate se întărește și din pricina faptului că Simonov scrie la fel despre evenimentele mari cît și despre cele mici. Clădirile înalte, după cum se știe, introduc sistematizarea în peisaj, în ansamblul orașului, altfel orașul apare plat, fără varietăți. O lucrare artistică trebuie să-și aibă de asemenea propriile sale clădiri înalte, care să fie culmile ei ideologice și artistice, care să o organizeze.

Să luăm, de pildă, un asemenea roman mare, cum este „Viața lui Klim Samghin". Gorki își desfășoară povestirea reflectînd un uriaș material de viață prin intermediul lui Klim Samghin — a cărui existență de individualist mic burghez e suficient de plictisitoare. Totuși Gorki a izbutit să prezinte în roman desfășurarea vieții ruse în decurs de 40 de ani și printre fenomenele cotidiene, cu desfășurarea lor mai mult sau mai puțin egală, se disting episodul de la Hodînca, iarmarocul din Nijgorod, Duminica sîngeroasă, evenimentele din decembrie și altele, pline de un profund sens ideologic și relevîndu-se din multitudinea celorlalte întîmplări.

In cartea lui Simonov există personaje și scene care merită să fie relevate, remarcate, — de pildă este minunat descrisă scena schimbului de răniți sovietici și japonezi — dar ele se pierd printre personajele și scenele mai puțin importante. Nu este greu să observi că aici avem de-a face cu un caz cînd o problemă esențială a măiestriei artistice depinde de profunzimea concepției autorului asupra vieții și de amplitudinea cuprinderii de către el a fenomenelor vieții. Cu cît e mai aproape de actualitate, cu atît materialul de viață este mai puțin actual, cu atît este mai greu să-l generalizezi și să-l exprimi artistic. Dar concepția înaintată despre lume a marilor scriitori din trecut le-a permis să fie în pas cu timpul. Cu atît mai mult aceasta trebuie să fie propriu scriitorilor societății sovietice.

III. LITERATURA SOVIETICĂ ȘI PROBLEMELE MAIESTRIEI ARTISTICE

A. FADEEV

Cei mai apropiați de zilele noastre sînt autorii schițelor, povestirilor și nuvelelor pe teme colhoznice. In ciuda deosebirilor individuale în munca literară a lui Ovecikin, Nikolaeva, Tendriakov — acești autori au știut să sculpteze caractere integre și să ni le prezinte în dezvoltarea lor, să acorde conflictelor un mare conținut politic, să vadă just dușmanul, și să nu-i micșoreze forța și însemnătatea, fie că apare ca un erou în carne și oase, sau ca o rămășiță în conștiință.

Pot cita cîteva lucrări și ale altor autori care scriu astăzi pe teme colhoznice și care de asemenea au fost judecate de opinia noastră publică: „Sub un acoperiș" de Mihail Jestev, „Primăvara anului 1954" de Serghei Zalîghin, „La un nivel mediu" și „Nopți cu lună" de Anatolii Kalinin, „In Sneghiria" de Grigorii Baklanov, „Revărsarea rîului Alatîr" de Ivan Antonov, „Povestirile lui Efim Doroș", „O mare discuție" de Semion .urahovici, „Fetele noastre" și „Steaua de dimineață" de Isa Guseinov, schițele despre destelenirea pămîntului de Sabit Mukanov, „Din însemnările unui agronom" de Gavril Troepolski.

După părerea mea, aceste schițe, povestiri și nuvele, se disting prin zugrăvirea veridică a vieții colhoznice, prin faptul că nu trec sub tăcere greutățile dezvoltării satului nostru, că ne oferă portrete de președinți de colhoz, de conducători de partid și în deosebi de colhoznici de rînd și reprezentanți ai intelectualității sătești, oameni buni sau răi care se găsesc în formare. N-aș putea însă afirma că oamenii satului colhoznic au fost ridicați în aceste lucrări pînă la mari caractere. Aș vrea să amintesc că nu numai în povestire, nuvelă sau roman pot fi redate caractere adevărate și ciocnirile dintre ele, dar și în schiță. „Insemnările unui vînător" de Turgheniev nu erau nimic altceva decît schițe în care Turgheniev a prezentat o întreagă galerie de tipuri ale țăranilor și asupritorilor lor, moșierii, cu lacheii, vătafii și vechilii lor. Forța generalizării acestor tipuri l-a determinat pe L. Tolstoi să scrie în jurnalul său de zi: „Am citit „Insemnările unui vînător" de Turgheniev, și e oarecum greu să scrii despre el". In chipul lui Kasian din „Kasian", al Lucheriei din „Moaște vii", al lui Gherasim din „Mumu", Turgheniev a anticipat și pe Polikușka și pe Platon Karataev, întreaga problematică țărănească tolstoiană.

Și schițele lui Gleb Uspenski aveau aceeași forță de generalizare. La noi există maeștri ai schiței. Printre ei figurează, de pildă, Boris Galin. Putem recomanda culegerea schițelor sale despre mineri „O forță minunată", cu bogăția de chipuri omenești, cu abordarea plină de pricepere și pasiune a tuturor fenomenelor vieții, cu lărgirea vederilor care leagă munca minerilor de rînd de evenimentele care se petrec în lume. E trist numai faptul că Galin se repetă, iar uneori îi lipsește temperamentul în zugrăvirea caracterelor integre ale minerilor. In centrul literaturii, și în general al artei, este — după cum se știe — omul. Dar omul nu poate fi rupt de faptele sale. Greutatea zugrăvirii oamenilor în activitatea de producție se explică prin caracterul complex al producției contemporane, prin terminologia specifică care desemnează obiectele tehnicii și ale muncii, prin legătura reciprocă strînsă a oamenilor care lucrează în producție; introducerea în roman a unei singure figuri (de pildă directorul uzinei) cere aproape în mod inevitabil prezentarea altor personaje (organizatorul de partid sau secretarul organizației de partid, inginerul șef, etc.) pentru a menține „împrejurările tipice". Iar fiecare din aceste figuri trebuie să apară ca un caracter. Dacă autorul nu vrea să încalce adevărul vieții prin izolarea artificială a eroilor săi (și deseori din comoditate recurge la aceasta) prezentarea veridică a activității de producție presupune prezentarea activității unor colective mari de organizații de partid, sindicale și comsomoliste, a unor brigăzi, consfătuiri de producție, aceasta fiind un lucru nou și greu.

Cernîșevski spunea că natura este redată în artă prin intermediul „omenescului". Toate greutățile ivite în zugrăvirea artistică, poetică, a oamenilor în producție pot fi înlăturate dacă vor fi redate prin intermediul „omenescului". In această direcție romanul lui Granin „Cercetătorii", în care autorul a izbutit să facă atractivă nu numai lupta în jurul invenției eroului principal, dar și însuși procesul de căutări și descoperiri — poate servi drept exemplu. Granin a izbutit acest lucru datorită faptului că a prezentat în mod veridic caracterele personajelor în luptă și întreaga complexitate de viață a împletirii diferitelor interese în jurul invenției. El a evitat sau aproape a evitat amănuntele tehnice inutile, care ar fi fost inaccesibile cititorului obișnuit. Cititorul urmărește pasionat felul în care se hotărăște soarta invenției la adunarea comsomolistă, la cea de partid și la consfătuirea de producție, întrucît ea este legată de eroul îndrăgit.

Sarcina lui Granin a fost ușurată în oarecare măsură de faptul că lupta în jurul invenției se desfășoară într-o instituție științifică, iar scenele din producție au însemnătate „secundară" în roman. Dar și aceste tablouri sînt redate de Granin extrem de plastic, tot datorită zugrăvirii fidele a caracterelor prin care sînt redate aceste tablouri. Personajele din roman sînt redate în mod reliefat și vizibil. Eroul principal al romanului, Lobanov— cu unele rezerve — reprezintă un succes al autorului. Figura inginerului șef al întreprinderii energetice este redată cu nuanțe extrem de fine, iar figura pseudosavantului Tonkov este creată aproape sculptural. Cu toate acestea se simte la autor lipsa experienței artistice. Mă voi opri asupra unora din lipsurile tipice ale acestui roman, tocmai pentru faptul că este una din cele mai bune lucrări din ultimul timp.

Dacă un roman, un poem sau o piesă a unui scriitor clasic cuprinde cîteva teme, aceasta nu înseamnă că autorul le-a inclus la bunul lui plac, pentru că așa „i-a plăcut", sau pentru că „așa se întîmplă în viață". Nu, el introduce numai ceea ce este necesar pentru exprimarea ideii principale. Unele teme sînt incluse doar ca laturi sau ramuri ale acestei idei principale și toate personajele romanului, chiar cele de pe planul al treilea sau al patrulea, sau cele complet episodice și conflictele dintre ele, sînt introduse doar pentru a exprima mai bine bogăția ideii principale cu toate nuanțele ei.

De pildă, în „Ana Karenina" cearta dintre Stiva Oblonski și soția sa Dolly, iscată din pricina legăturii acestuia cu guvernanta, este un preludiu la povestea tragică a Anei, a soțului ei Karenin și a lui Vronski. Și nu numai un preludiu, ci o variantă „obișnuită", „ușoară", „pe înțelesul tuturor", a acelor relații care în povestea Anei se termină cu moartea ei. Și întreaga istorie a relațiilor dintre Levin și Kity este la fel de îndreptățită, ca un exemplu de relații de familie, rezolvate just din punctul de vedere al lui Tolstoi. Tot ceea ce în roman este legat de ocupațiile lui Levin în agricultură și de relațiile sale cu țăranii, îi erau de asemenea necesare lui Tolstoi, pentru a opune aceste probleme arzătoare ale vieții poporului din Rusia de după reformă, Petersburgului funcționăresc cu viața sa mondenă. Astfel, tema familiei se manifestă la Tolstoi pe cîteva planuri și în același timp ea este strîns împletită cu tema socială.

Nu îmi propun să analizez munca noastră, a păcătoșilor, în comparație cu asemenea giganți ca Lev Tolstoi, dar cert este însă că aceasta reprezintă în felul ei „o lege" a creării unei lucrări artistice. Și firește că ea a fost și este respectată de maeștrii prozei noastre artistice. Furmanov, Fedin, Leonov, chiar cînd erau tineri și lipsiți de experiență, n-au introdus nici un element de prisos în „Ceapaev", în „Orașe și ani", în „Bursucii". In aceste romane temele personale sînt laturi ale temei sociale.

(Din „Literaturnaia gazeta")

(Continuare în nr. viitor)

După apariția Dicționarului limbii romîne literare contemporane

DISCUȚII

(Continuare din nr. trecut)

Discuțiile care au însoțit totdeauna munca lexicografică la noi au reînceput imediat după apariția primului volum al „Dicționarului limbii romîne literare contemporane". Numeroasele articole critice publicate în revista „Contemporanul" se deosebesc însă fundamental de vechile polemici stîrnite în jurul Dicționarului Academiei, ele fiind toate pătrunse de un sănătos spirit constructiv.

In toate articolele se exprimă satisfacția pentru apariția lucrării.

Acad. C. I. Parhon scrie: „Apariția primului volum al Dicționarului limbii romîne literare contemporane trebuie privită, fără îndoială, ca un succes important înregistrat de știința noastră lingvistică".

Aceeași apreciere favorabilă o face și acad. Iorgu Iordan: „Apariția volumului I al acestei mult așteptate opere trebuie salutată ca un eveniment de importanță deosebită". Această lucrare, ca și Gramatica limbii romîne, „va contribui în largă măsură la săvîrșirea revoluției culturale inițiată și condusă de partidul clasei muncitoare", ele fiind menite „să ușureze oamenilor din patria noastră însușirea celei mai desăvîrșite varietăți a limbii întregului popor, varietatea ei literară". Oricît ar fi de numeroase lipsurile lucrării, încheie acad. Iorgu Iordan, „ele nu micșorează valoarea dicționarului, care numai prin faptul că există realmente, că stă la dispoziția celor ce-l simt nevoia (și aceștia se numără cu zecile de mii) însemnează o realizare deosebit de merituoasă".

Pentru prof. Al. Dima, publicarea dicționarului constituie „evenimentul cultural cel mai de seamă al ultimelor luni", iar pentru George Ivașcu: „realizarea cea mai completă a lingvisticii noastre. El întruchipează justa ei orientare, maturitatea și eficiența ei".

Prof. Ștefan Mircescu consideră dicționarul „o operă de masivă afirmare a puterii creatoare a oamenilor noștri de știință și totodată o mîndrie a culturii noastre noi".

Exponenți ai diferitelor ramuri ale științei și tehnicii au exprimat aprecieri asemănătoare. „Autorii lucrării, scrie prof. ing. Dimitrie Protopopescu, s-au străduit și au realizat, în bună parte, sarcina de a elabora un dicționar explicativ și normativ care să oglindească vocabularul limbii curente folosită în literatură, știință, artă, presă, practica de producție, tehnică".

Petre Lucaciu relevă ca un merit al dicționarului faptul că „autorii lui au biruit cu succes multe dintre dificultățile ivite, au înfrînt multe teorii idealiste, reacționare, antiștiințifice". Spre deosebire de dicționarele vechi, „Dicționarul Academiei R.P.R. este menit să slujească răspîndirii ideologiei clasei muncitoare".

Relevarea părților pozitive ale dicționarului a fost însoțită și de o ascuțită analiză critică a lipsurilor lui. Unele obiecții sînt de natură lingvistică. Altele se referă la felul cum a fost redată în dicționar terminologia științifică și tehnică. La discuțiile critice asupra volumului I n-au participat încă scriitorii noștri, de la care sînt de așteptat observații din cele mai interesante și mai folositoare asupra felului cum dicționarul a reușit să oglindească limba noastră literară contemporană. Academia R.P.R. cuprinzînd astăzi în sînul ei pe cei mai reprezentativi scriitori ai noștri, nu ne îndoim că ei își vor spune cuvîntul lor competent.

Deoarece unii redactori ai dicționarului au răspuns, în parte, obiecțiilor cu caracter tehnic și de detaliu, ne vom mărgini să adăugăm aici unele observații principiale cu privire la aspectele muncii lexicografice legate de lipsurile semnalate.

Dintre obiecțiile de natură lingvistică, mai importantă o socotim pe cea a acad. Iorgu Iordan, după care prezentarea în primul rînd a nuanțelor semantice actuale ale cuvintelor ar fi în contradicție cu caracterul istoric al limbii, precum și cu logica, deoarece, scrie d-sa: „înțelesul de astăzi rezultă în mod firesc din unul anterior". Această obiecție, ridicată și de G. Istrate, ar fi justă dacă dicționarul ar avea un caracter istoric. Fiind însă, precum îl arată și titlul, un dicționar explicativ și normativ al limbii romîne literare contemporane, el se bazează pe principiul circulației sensurilor cuvintelor, relevînd, în primul rînd, sensurile și valorile stilistice actuale ale cuvintelor, nu înșirarea istorică a sensurilor lor. Pe acest principiu sînt alcătuite „Dicționarul limbii ruse contemporane" al lui D. N. Ușakov, „Dicționarul explicativ al limbii ruse" de S. I. Ojegov și „Dicționarul limbii ruse literare contemporane" al Academiei de științe a Uniunii Sovietice, atît în redactarea lui inițială cît și în forma lui revizuită de astăzi. „Dicționarul limbii romîne literare contemporane" reflectă procesele vii din limba noastră literară contemporană, ajunsă astăzi, prin practica literară a secolelor al XIX-lea și al XX-lea, la o înaintată fază de închegare a unității ei. Publicul nostru avea nevoie, în primul rînd, de acest dicționar explicativ și normativ, care să oglindească cea mai corectă și mai frumoasă formă a limbii romîne. Experiența a dovedit pretutindeni caracterul rațional și practic al dicționarelor explicative și normative, superioare dicționarelor inventar, de erudiție istorică, greu accesibilă marelui public. Al. Odobescu a luptat pentru un asemenea dicționar al limbii romîne încă din 1877: „Punctul prim și de căpetenie al unui dicționar este uzul contemporan. Nu corespunde, mai întîi de toate, cu cerințele celui ce-l consultă, dicționarul acela care nu conține cuvintele pe care omul este expus a le auzi din gura tuturor în orice moment al vieții sale" (Odobescu „Opere" I ed. T. Vianu, 1955 p. 318). Elaborarea „Dicționarului limbii romîne literare contemporane" este urmarea directă a felului în care e apreciat de către lingvistica marxistă studiul limbii contemporane, în opoziție cu vechea direcție lingvistică pentru care punctul de greutate cădea pe studiul limbii vechi. Insuși acad. Iorgu Iordan este autorul unui voluminos manual universitar intitulat „Limba romînă contemporană" (1955), în care a căutat să răspundă cerințelor științifice și didactice de cunoaștere a limbii contemporane.

Oglindind limba națională, în forma ei cea mai desăvîrșită care este limba literară, dicționarul nu putea cuprinde termeni moldovenești de circulație regională prea restrînsă ca bicaș bie, brăhni, canara cum propune G. Istrate. Dacă uneori s-au strecurat totuși termeni de circulație regională restrînsă, aceasta este o greșeală, o abatere de la normele fixate.

Strîns legată de obiecția de mai sus este cea ridicată de prof. Al. Dima, E. Boldan, G. Istrate, ca și în unele scrisori primite de Institutul de lingvistică, asupra absenței indicării în dicționar a etimologiei cuvintelor.

Deși problema etimologiei cuvintelor aparține dicționarelor istorice, ea constituie de multă vreme la noi o preocupare din cele mai pasionante atît pentru lingviști, cît și pentru marele public. Discuțiile aprinse stîrnite de latiniști și apoi de generația lui Cihac și Hașdeu asupra originii lexicului romînesc au trezit în sînul opiniei noastre publice un interes viu, care nu s-a stins nici astăzi.

Intr-un dicționar explicativ și normativ al limbii contemporane, indicarea originii cuvintelor nu este neapărat necesară pentru înțelegerea lor, deoarece de cele mai multe ori sensurile actuale ale cuvintelor sînt altele decît cele originare. Redarea etimologiei cuvintelor, care trebuie însoțită de explicarea transformărilor de sens și de formă suferite de ele din limba de origine în limba actuală, implică un studiu amplu care nu poate fi prezentat științific decît într-un dicționar special, istoric și etimologic. Institutul de lingvistică din București are în planul său de lucru elaborarea unui asemenea dicționar al limbii noastre. Pînă la apariția acestuia, Institutul a introdus totuși, pentru satisfacerea cerințelor marelui public, în Dicționarul într-un volum, a cărui redactare este terminată și care este o formă prescurtată a dicționarului mare, indicarea etimologiei cunoscută pînă acum pentru 80 la sută din cuvintele limbii noastre.

Cele mai numeroase obiecții au fost aduse dicționarului de către specialiști din diferitele ramuri ale tehnicii și științei, din punctul de vedere al specialității lor. Ele se referă fie la noțiuni teoretice, fie la noțiuni speciale de terminologie tehnică, medicală, zoologică, matematică, muzicală, artistică, filozofică, pe care criticii le găsesc redate cu unele lipsuri în ceea ce privește numărul termenilor sau calitatea definițiilor.

Asemenea obiecții nu sînt surprinzătoare, deoarece în toate dicționarele terminologia tehnică a fost totdeauna partea cea mai susceptibilă de critică. Cuprinderea în proporții juste a terminologiei tehnice și științifice și definirea acestor noțiuni într-un dicționar al limbii comune au constituit pretutindeni una din greutățile mari ale muncii lexicografice de totdeauna. Redactorii „Dicționarului limbii romîne literare contemporane" au avut o sarcină cu atît mai grea cu cît la noi nu există o tradiție lexicografică în ceea ce privește prelucrarea lingvistică pentru marile mase a terminologiei științifice. Ei n-au avut la dispoziție nici manuale corespunzătoare sau cărți de popularizare din care să aprecieze în mod just circulația termenilor științifici și în care să fie formulate definiții esențiale corespunzătoare nivelului de astăzi al științei și accesibile nivelului comun de înțelegere. Orientarea în literatura tehnică și științifică a prezentat pentru redactorii dicționarului mari dificultăți, deoarece tratatele pe care ei au trebuit să le consulte cuprind prea multe detalii, iar definițiile date presupun prea multe cunoștințe anterioare de specialitate. Pe de altă parte, literatura tehnică și științifică nu a fost totdeauna prea just aleasă pentru dicționar, lipsind dintre lucrările consultate pentru volumul I, după cum s-a semnalat de către unii critici, uneori chiar lucrări editate de Academia R.P.R. sau lucrări personale de mare valoare științifică ca cele ale academicienilor C. I. Parhon, Traian Săvulescu, S. Stoilov, E. Carafoli, Ștefan S. Nicolau.

O altă greutate care complică problema definirii exacte a terminologiei științifice și a cuprinderii ei juste într-un dicționar provine din faptul că în zilele noastre știința cunoaște o evoluție mai rapidă decît în orice altă epocă anterioară. Strîns legată de progresul tehnicii și științei la un moment dat al dezvoltării lor, terminologia tehnică și științifică aparține părții celei mai mobile a vocabularului. De aceea, un dicționar de acum 50—60 de ani este astăzi aproape inutilizabil în ce privește terminologia științifică, tehnică și ideologică.

Inlăturarea dificultăților legate de definirea justă a terminologiei științifice în „Dicționarul limbii romîne literare contemporane" nu poate fi obținută, cum susține prof. Remus Răduleț, prin încredințarea redactării ei exclusiv specialiștilor. Experiența aceasta a început la revizia celorlalte volume ale dicționarului cu o echipă de colaboratori ai „Lexiconului tehnic romîn", condusă chiar de prof. Remus Răduleț, dar prin aceasta greutățile nu s-au înlăturat. Specialiștii din diferitele ramuri ale tehnicii și științei propun intrarea în dicționar a unui număr prea mare de termeni de specialitate, iar pe de altă parte, definițiile propuse de ei au în general un caracter prea tehnic. Astfel, spre exemplu, pentru cuvîntul **electricitate**, specialiștii au propus definiția: „sarcină electrică", iar pentru **sarcină electrică**: „mărime de stare pe care o au corpurile după ce au fost frecate unul de altul". Este evident că asemenea definiții, care trimit de la un element necunoscut la altul, nu pot fi acceptate în dicționar, deoarece, în afară de specialiști, nimeni nu le poate înțelege. Intervenția lingvistului pentru alegerea termenilor ce urmează a fi incluși în dicționar, precum și pentru definirea lor accesibilă este neapărat necesară. Nu se poate încredința deci exclusiv specialiștilor sarcina redactării terminologiei științifice, ci trebuie întărită colaborarea între lingviști și ceilalți oameni de știință pentru soluționarea justă a acestei probleme.

Greutatea definirii satisfăcătoare a terminologiei tehnice și științifice a fost relevată la noi de curînd prin discuțiile stîrnite în jurul „Lexiconului tehnic romîn", redactat exclusiv de specialiști, în ultimii ani. Criticii „Lexiconului" i-au adus obiecții serioase de natură ideologică și de stil, dar și obiecții asupra felului cum au fost definite noțiunile teoretice de bază ale științelor naturii ca: **forță, mișcare, materie, legi fizice**, sau unele noțiuni tehnice ca: **mecanizare, automatizare, aeraj, indice tehnico-economic**, precum și unele noțiuni de specialitate, mai ales din matematică.

In articolele din „Contemporanul" și „Gazeta literară" consacrate discuțiilor asupra „Dicționarului limbii romîne literare contemporane" s-au mai ridicat în legătură cu terminologia tehnică și științifică două feluri de obiecții cu caracter contradictoriu. Astfel, acad. Iorgu Iordan se arată surprins de prezența unor termeni tehnici ca **acroter, aerofotogrametrie, anemostat**, care nu și-ar avea locul în dicționarul limbii literare curente. Prof. Remus Răduleț și alți tehnicieni și specialiști susțin dimpotrivă că lipsesc din dicționar numeroși termeni tehnici și științifici intrați în uzul vorbirii curente. Viorel Cosma reproșează dicționarului că nu cuprinde termeni muzicali, după d-sa foarte cunoscuți, ca: **agogică, ambitus, anacluză, arletă, assai, bombardon, cantabile, commodo, contrafagot și alții.**

Ambele obiecții relevă încă o dată complexitatea problemelor ce se pun în fața redactorilor unui dicționar al limbii literare contemporane și dificultatea mare de a satisface cerințele atît de variate ale cititorilor specialiști, fiind foarte greu să se stabilească o limită justă între termenii tehnici care trebuie și care nu trebuie să intre într-un dicționar al limbii curente. Această limită este totdeauna în funcție de progresul științei și de pătrunderea terminologiei speciale în vorbirea comună.

Deoarece știința cunoaște astăzi un avînt atît de mare și răspîndirea ei constituie o sarcină de cinste a statului nostru de democrație populară, se ridică imperios problema necesității alcătuirii unei enciclopedii romînești care să oglindească progresele vaste ale științei și culturii de astăzi. O asemenea lucrare este cerută de marile mase cititoare însetate de cunoștințe, deoarece ele nu dispun în prezent de nici o enciclopedie acceptabilă din punct de vedere al conținutului și al orientării ideologice.

★

In prefața ediției a șaptea din 1877 a „Dicționarului Academiei Franceze", operă dispunînd atunci de o experiență lexicografică neîntreruptă timp de aproape două sute cincizeci de ani, se spun următoarele cuvinte juste: „Care dicționar nu poate fi criticat, pe bună dreptate, din unele puncte de vedere?".

Dicționarul unei limbi vii nu poate fi niciodată complet și ireproșabil. Este greșit să se creadă că un dicționar este o operă definitivă. El este o operă în continuă lucrare, căci și limba este în continuă dezvoltare. Dicționarul nu poate fi ferit de lipsuri, fie în ceea ce privește înregistrarea termenilor, fie în ceea ce privește exactitatea definițiilor. Dar orice dicționar este susceptibil de îmbunătățiri continue prin edițiile lui succesive. Criticile aduse „Dicționarului limbii romîne literare contemporane" au avut în vedere îndeosebi această perspectivă. Ele au ținut seama că o lucrare atît de minuțioasă și de complexă se realizează la noi pentru întîia oară și observațiile critice făcute pe marginea volumului I au fost inspirate exclusiv de grija de a ridica calitatea edițiilor și volumelor lui viitoare.

Discuțiile născute în jurul primului volum al „Dicționarului limbii romîne literare contemporane" sînt în același timp de un mare folos pentru lexicografii noștri prin precizarea diferitelor probleme teoretice de lexicografie care sînt rămase în urma practicii. Lexicografia noastră n-a avut în trecut baze metodologice sigure, munca în acest domeniu fiind făcută după înclinații personale și într-un practicism lipsit de uniformitate. Prin prelucrarea științifică a teoriei despre diferitele aspecte ale vocabularului și despre sistemul de stiluri ale limbii, prin determinarea mai precisă a sarcinilor și conținutului diferitelor tipuri de dicționare, prin perfecționarea continuă a cadrelor de lexicografi care au lucrat la redactarea „Dicționarului limbii romîne literare contemporane", lexicografia noastră va putea obține succese tot mai mari în elaborarea dicționarelor etimologic, istoric, de regionalisme, de sinonime și bilingve ce se găsesc acum în lucru.

Este de la sine înțeles că redactorii „Dicționarului limbii romîne literare contemporane" vor folosi în mod rodnic observațiile făcute asupra volumului I și vor îmbunătăți în lumina lor celelalte volume și ediții ale dicționarului. De la munca începută de latiniști în primul deceniu al secolului al XIX-lea, pentru un dicționar al limbii romîne și pînă astăzi, lexicografia noastră a făcut progrese mari prin folosirea în spirit critic a experienței și a materialului adunat de înaintași. Lexicografii noștri, care lucrează pentru întîia oară în colective coordonate și se bucură de sprijinul larg al partidului și guvernului statului de democrație populară, se vor strădui mereu ca, în colaborare cu ceilalți oameni de știință din secțiile Academiei R.P.R., să ridice „Dicționarul limbii romîne literare contemporane" la înălțimea operelor mari și trainice ale epocii socialiste.

D. Macrea

Fals articol despre Odobescu

(Continuare din pag. I-a)

lor zburate, îl îndeamnă a pune în cumpăna dreptății toate cîte au făcut străbunii, și-l deprinde a culege din ele, învățături folositoare pentru viitorime".

Ce frumos scrie Odobescu — mi-am zis — și am pornit să citesc mai departe „Cîteva zile la Snagov" cînd am constatat surprins că acesta scria: „Dar drumul și nobila patimă îmi ațîțase o foame nespusă..." Paginile ce urmează sînt regretabile pentru un clasic cu un bogat conținut de idei: „Plătica de Snagov ar merita o lungă disertație științifică în care s-ar spune numele ei pe latinește și clasa icthyologică în care se cade a o rîndui, și structura organelor ei răsuflătoare și înotătoare și multe alte amănunte foarte interesante despre moravurile și viața ei intimă".

Urmează (pe larg!) o rețetă culinară (!) în legătură cu gătirea plăticii, astfel încît „un om de gust o poate aduce la gradul cel mai înalt al suculenței".

Și cu o rețetă culinară se încheie „Cîteva ore la Snagov", operă considerată clasică de vreme ce școlarii — sub îndrumarea profesorilor lor — o studiază în orele de curs.

Da! Eram turburat! Cum se împacă — zic — „vrednice fapte risipite prin cenușa trecutului" cu „o foame nespusă", „acea nobilă patimă a anticarului" cu „organele răsuflătoare", „urmele zilelor zburate" cu „viața intimă" a plăticii. Mie îmi plac glumele, îmi plac — zic — dar într-o comedie sau într-o carte intitulată spre pildă „Schițe umoristice" sau așa ceva. Dar amestecate cu „reînălțarea gloriilor umilite"...

Eram dezorientat, ochii-mi triști căzură pe aceste linii:

„Ce fel?" va zice vreun cititor înamorat de ideile eteree— „vrei să tîrăști muza poeziei și a istoriei pe taraba pescarului și pe cotlonul cuhnei?" — „O, doamne! în ce greșeală adîncă te-ai afundat, iubitul meu cititor: voi răspunde — oare nu e una din cele mai fericite însușiri ale spiritului omenesc, de a poetiza orice lucru, după placul său? In orice faptă, în orice stare a sa, omul poate găsi comori de încîntare pentru imaginația și gusturile sale". Am citit, și visător am murmurat versul lui Horațiu:

„Lectorem delectando, pariterque monendo" —

desfătînd pe cititor și instruindu-l totodată.

Patima arheologiei și aducerea plăticii la gradul cel mai înalt al suculenței! In orice faptă, în orice stare a sa, omul poate găsi comori...

Nu mă apropiasem astfel, fără să-mi dau seama, de însăși substanța lui Odobescu?

Poezia trăită

Nu mă apropiasem astfel de umanismul lui Odobescu, de acea atitudine în fața vieții în care erudiția surîde, în care stima față de orice valoare autentică a trecutului se împletește cu iubirea, pasionată, a prezentului?

A face din orice, chiar dintr-o biată plătică, ceva suculent, a găsi în orice clipă a vieții comori, a trăi fiecare stare a sa cu incandescența avîntată numită poezie, a iubi poezia nu numai în cărți, dar a vedea în viața noastră însăși un poem — sau dacă vreți — o simfonie, nu sînt acestea toate trăsături ale umanismului? Da, știu! „Carpe diem" al lui Horațiu a fost adesea denaturat, combinat cu „aritmetica plăcerii". „Bucură-te de ziua de azi" s-a transformat într-un plezirism inconștient și burghezii — ca și aristocrații, de altfel — l-au aplicat la individualismul lor mărginit.

Da, știu! „Dorian Gray" al acelui Oscar Wilde despre care s-a spus că și-a cheltuit geniul în viață și a folosit numai talentul în literatură, a propus formula după care viața (individului!) ar fi doar o antologie de senzații delicioase.

„Filozofia plăcerii nu a fost niciodată altceva decît limbajul spiritual al anumitor cercuri sociale care aveau privilegiul de a gusta plăcerea. Abstracție făcînd de faptul că felul și conținutul plăcerilor lor era întotdeauna determinat de întreaga fizionomie a restului societății, suferind de pe urma tuturor contradicțiilor acesteia, filozofia aceasta devenea o frază goală de îndată ce pretindea că are un caracter general și se proclama drept concepție de viață a societății în ansamblul ei. Ea se cobora astfel pînă la nivelul unei povețe moralizatoare, pînă la înfrumusețarea sofistică a societății existente, sau se transforma în contrariul ei, denumind plăcere un ascetism impus". (Marx-Engels, Ideologia germană. K. Marx-F. Engels: Despre artă și literatură, ed. pentru literatură politică, pag. 120-121).

Da, știu! Trăirismul a căutat să uzurpe, să mînjească, strînsa legătură pe care umanismul o stabilise între artă și viață. Setea de senzații cauzată de concepția pesimistă asupra umanității este în contradicție profundă cu optimismul umanist. „Drama omului ca ființă abisală" și alte elucubrații de același fel, cultul acțiunii în sine (ca senzație, pentru senzație), a dus la fascism. Procesul pe care, de pe pozițiile umaniste, Thomas Mann îl face trăirismelor, în „Doctor Faustus", logica strînsă cu care îl afiliază fascismului, constituie o dovadă în plus că setea de senzații a acestui „post-demonism" era (este) expresia individualismului agresiv burghez.

Așadar, să nu răstălmăcim, să nu confundăm umanismul — care a susținut că fericirea e posibilă pentru speța umană — cu diferitele sorturi de plezirism individualist ale claselor exploatatoare. Fericirea individului izolat, disprețuind oamenii, căutînd senzații delicioase, s-a dovedit nu numai meschină, ci și falimentară.

Da, știu! Rîsul hohotitor, demonic și despletit al romanticului „nebun de durere", autosfîșiat, a lovit cu sarcasmu-i oratoric orice speranță de fericire. El era „văduv, solitar și inconsolat". Dar să nu uităm: Werther se sinucide, Faust atinge fericirea.

Desigur, romantismul nu poate fi asimilat atitudinilor condamnate mai sus, el constituie o reacție violentă și dramatică la concepția burgheză a fericirii-îmbuibare. Să salutăm deci cu respect durerea romantică și să trecem mai departe. Pledînd pentru transformarea vieții noastre în operă de artă, putem da peste alte denaturări penibile ale umanismului, cum ar fi „viața e contemplare" sau alte șabloane ale estetizanților. Estetizanții au considerat totdeauna frumosul drept un product preparat, fără legătură cu viața, opus chiar ei.

Totdeauna, umanismul a disprețuit atitudinea estetizantă. Preluînd valorile trecutului, el a susținut că frumosul este în viață, este viața. Viața este deci frumoasă, ea poate deveni o operă de artă.

Frumosul nu trebuie înțeles aici idilizare, ocolire a luptei, ignorare a urîtului. Opera umaniștilor respinge o asemenea minciună. Era frumusețea sclavului înlănțuit al lui Michel Angelo: nu frumusețea sclaviei, nu! ci frumusețea luptei sclavului pentru a rupe lanțurile și a părăsi blocul de piatră.

Posibilul devine real

A transforma tot ce este în jurul tău în artă, a transforma însăși viața ta în intensitate artistică, în operă artistică, iată tendința umanistă.

Că nici anticii, nici titanii Renașterii, nici iluminiștii, nici umaniștii recenți (Romain Rolland, Thomas Mann, Bernard Shaw), că toate aceste uriașe minți nu au reușit în realizarea țelului diamantin al umanismului, e adevărat. Criza umanismului (asupra căreia vom reveni), resimțită dureros de aceste mari conștiințe era firească într-o lume împărțită în clase, în care rușinea exploatării păta orice era omenesc.

Efortul umanismului spre crearea unui om întreg, deplin, omului total, era lipsit de o metodă științifică, metodă acum existentă. Ofensiva misticii moderne, ofensiva agoniei de la vitalismul bergsonian la neothomismul lui J. Maritain, specula tocmai această criză a umanismului, pe care o considera fatală; mistica modernă propunea în consecință reintoarcerea la „spiritul Evului Mediu" (vezi Berdiaeff), iar drept metodă spre realizarea omului total (idee recent furată de la umanism), metoda exaltării și a revelației mistice (vezi Șestov) sau metoda teologică tomistă (variantă pentru mințile raționale).

Orientarea marilor umaniști — Anatole France, Romain Rolland, Thomas Mann ș.a. — spre comunism (orientare despre care vorbește Fadeev în articolul său „Insemnări despre literatură") are nu numai o valoare politică, ci — evident — și una filozofică, umanismul nedespărțind niciodată aceste aspecte.

Nu l-am amintit pe Gorki. Intenționat. Fiindcă această conștiință europeană a fost prima (din rîndul artiștilor și savanților) care a putut depăși criza umanismului, integrîndu-se într-o formulă mai largă a lui, umanismul socialist. Concepția materialismului dialectic, spiritul de partid leninist, au dat rezolvarea justă acestei relații dintre idealul etic-estetic al umanismului și existența reală.

Criza a fost depășită. Idealul poate fi atins. Să transformăm viața noastră într-un poem — sau dacă vreți — într-o simfonie.

Dar toate aceste probleme nu pot fi așa de ușor expediate. Iată de ce m-am hotărît să scriu un articol despre Odobescu, în care voi relua aceste idei.

Iată de ce — Odobescu m-a convins — voi scrie mai multe încercări critice (stima pentru Montaigne ne interzice termenul de eseu). Sau, cum zice Odobescu în prefața la „Scenele istorice", — desigur, „mutînd ceea ce e de mutat": „Cei ce pot mult izbutesc a caracteriza, într-asemenea scrieri ușoare, o epohă sau o nație; cei cu bunăvoință, dar cu mai slabe mijloace, fac, ca mine, încercări!"

Paul Georgescu

CRONICA TEATRALĂ

„ANI DE PRIBEGIE" de Alexei Arbuzov

(Teatrul Tineretului)

Este adevărat că discuția s-ar simplifica dintr-odată dacă am accepta să așezăm în centrul piesei „Ani de pribegie" evoluția lui Șura Vedernikov de la fumurile individualismului către înțelegerea măreției morale a omului sovietic.

Nu încape îndoială că ceea ce se petrece cu fermecătorul Surca în cele opt tablouri ale piesei, atrage în primul rînd atenția. Tînărul acesta, frumos și orgolios, care cucerește oamenii cu setea sa de viață contagioasă, străbate într-adevăr pe cele mai ocolite și prăpăstioase căi drumul către lumină. Dar „Anii de pribegie", anii războiului, nu trec fără de urmă nici pentru celelalte personaje ale piesei. Galina găsește în secția de motoare a uzinei dispersate în Nordul îndepărtat, izvoare necunoscute de apă vie care îi redau încrederea în sine. Ceea ce se întîmplă cu „inimioara" Liusei, buna și dezarmata soție a lui Vedernikov, nu oferă oare singură tema unei lucrări de un puternic dramatism? Viața lui Mișa Lavruhin, absolvent cu studii strălucite realizate în grele condiții, stăruitor și conștiincios, de o puritate morală impresionantă, viața acestui om care refuză să accepte fericirea pe jumătate, găsind într-însul mereu noi resurse, nu stîrnește oare interesul profund al spectatorului? Uimitor în piesa lui Alexei Arbuzov este tocmai acest lucru: fiecare personaj trăiește la o mare tensiune sufletească, refuzînd să parcurgă propria sa existență cu ochii închiși la marile întrebări care se ridică în fața omului. Există în piesă cîteva personaje secundare care apar în treacăt într-unul din tablouri, undeva într-o gară bombardată din Germania, în ultimele luni ale Războiului pentru Apărarea Patriei. In cele cîteva fraze rostite de sergentul Soldationkov, în cuvintele puține ale unui artilerist rănit, în apariția scînteietoare a sanitarei Zoica, se pun cu stăruință aceleași întrebări, se elaborează cu ochii aprinși aceleași răspunsuri.

„Anii de pribegie" ai lui Alexei Arbuzov pun deschis problema majoră a rostului vieții omului pe pămînt. Tema nu este desigur nouă. Ea a preocupat și însuflețit gînditorii și poeții tuturor timpurilor. Pe această temă au fost create acordurile zguduitoare ale lui „Faust". Ea a dăruit literaturii universale tulburătoarea „Tragedie a omului" a lui Emeric Madach. Rătăcitorul „Peer Gynt" n-a căutat să afle oare răspuns aceleiași neliniști? Pe un plan mai restrîns, dar cu tonuri impresionante, „Ani de pribegie" dezbate din nou această problemă. Piesa adună, de fapt, în cele patru acte un material de viață grăitor menit să dea relief vorbelor grele de înțelesuri ale sergentului major Soldationkov. Nu este desigur întîmplător că acest militar dintr-o bucată, care apare trecător în piesă, rostește cu liniște răspunsul la întrebările lui Șura Vedernikov. „Unde se duc zilele, sergentule?" întreabă tînărul medic, ajuns la o răscruce însemnată a vieții sale. „Păi unde să se ducă? gîndește cu voce tare Soldationkov. Sînt aici, în preajma noastră. Ziua frumos trăită și după moartea noastră rămîne vie". Iar după cîteva minute de tăcere adaugă: „Uite, eu zic așa: cînd o înceta războiul, noi o să începem o

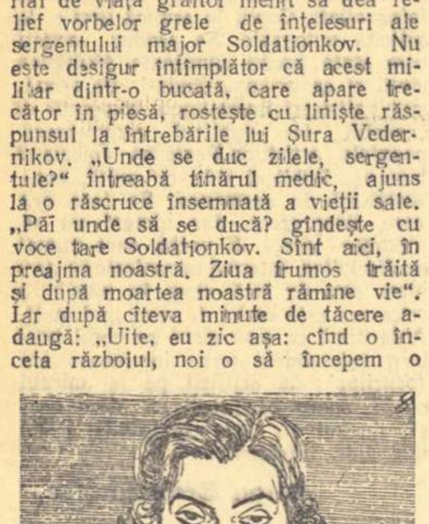

ANA DORNESCU (Liusia)

viață mai chibzuită. Cui i s-a lăsat viața, aceluia i se cere azi ceva cu totul deosebit"... „Atîta timp cît e suferință pe pămînt, noi n-o să avem liniște".

Deschizînd cu celelalte personaje ale sale dezbaterea în jurul problemei sensului care trebuie dat vieții, Arbuzov dă în cele din urmă cuvîntul acestui om simplu sovietic, care rostește cu claritate și profunzime crezul moral al acelora care au dat viață pe o șesime a globului visului de veacuri al omenirii dornice de fericire. Pentru Mișa Lavruhin, sau pentru comunistul Arhipov, pentru modestul Pavlic Tucikov, ca și pentru alți oameni sovietici care străbat de la un capăt la celălalt acțiunea piesei, aceste răspunsuri nu sînt mai puțin limpezi. Ei trăiesc în lumina acestor adevăruri, învățînd și pe alții „încotro se duc zilele". Abia atunci cînd vor înțelege pe deplin acest lucru, oameni ca Șura Vedernikov, al cărui talent nu găsește calea către deplina sa realizare, își vor căpăta liniștea intimă. Pentru Vedernikov viața este un nesfîrșit teritoriu de tentații. Viața care pulsează puternic în acest om îl solicită cu stăruință în toate chipurile și sub mii de forme. Șura vrea din toată inima să fie un excelent medic, dar regretă profund că nu e totodată și aviator. „Intotdeauna mi s-a părut că în trupul meu trăiesc cel puțin o duzină de oameni învrăjbiți între ei", mărturisește el, accentuînd astfel deruta sa în fața problemei rostului său pe pămînt. Galinei, tînăra dactilografă care și-a părăsit la prima ciocnire dramatică cu viața studiile sale de inginer mecanic, i se pare dimpotrivă că nu i se mai pot deschide porțile către marile bucurii ale vieții. „Acum, după cum vezi, am rămas fără nimic. Mi-am părăsit studiile. Totul s-a năruit. Totul", declară ea Olgăi într-o convorbire în care refuză, sceptică, prietenia pe care aceasta i-o oferă. Deruta este, în esență, aceeași pentru Vedernikov, ca și pentru Galina, ca și pentru Liusia care și-a îngrămădit viața întreagă în dragostea ei pentru Șurca. Nici unul dintre acești oameni slabi nu înțeleg multă vreme răspunderea ce le revine pentru fiecare zi trăită. Conștiința acestei răspunderi, iată ideea pe care o glorifică piesa lui Arbuzov. Viața îi este dată omului pentru a da societății ceea ce este mai bun într-însul. Pentru a izbuti acest lucru, el trebuie să cunoască simțămîntul înalt al apartenenței sale la colectivitate. Pentru a izbuti, Surca Vedernikov trebuie să înfrîngă nu o jalnică îngîmfare, ci orgoliul uriaș care se consumă în propria sa ființă. („Vreau să reușesc față de mine însumi, și asta înseamnă să înfăptuiesc eu singur totul"). Autorul a înfățișat evoluția eroilor săi trecîndu-i prin anii aspri ai războiului. La capătul acestora, Șura înțelege că trebuie să dezvolte în sufletul său nu „doisprezece oameni învrăjbiți între ei", ci unul singur, dar acela bine înfipt cu picioarele în realitate; Galina intră cu pași siguri într-o nouă viață pe care a deprins-o în uzina de tancuri, iar „inima mică" a Liusiei se simte capabilă să înfrunte furtunile fără să-și piardă tăria.

Trebuie să ne oprim puțin asupra semnificației pe care Alexei Arbuzov o dă experienței războiului. Intr-un număr însemnat de cărți, scrise în

GEO BARTON (Șura Vedernikov)

țările capitaliste după primul război mondial, războiul era înfățișat ca un incendiu purificator, împărțind arbitrar oamenii între cei de pe front, purtători ai unei conștiințe filtrate în vacarmul oribil al bătăliilor armate și cei din spatele frontului, rămași în urmă, dominați de socoteli meschine și porniri ușuratice. Pentru Arbuzov, ca și pentru ceilalți scriitori sovietici, Războiul pentru Apărarea Patriei apare ca un examen sever al conștiințelor umane. Autorul aparține poporului care a construit socialismul. El nu poate vorbi despre război, trecînd peste caracterul său de mișcare populară a milioane de oameni liberi care-și apără cuceririle. Prețul vieții capătă, astfel, nu numai conținutul restrîns al existenței biologice. „Cui i s-a lăsat viața", cuvintele sergentului major, subînțeleg deținerea fericirii de a trăi o viață cu adevărat liberă. Eroii piesei lui Arbuzov înțeleg în timpul războiului valoarea întreagă a unui anumit mod de viață, cel mai înalt și cel mai prețios dintre toate. Ei simt, totodată, mai vie, mai puternică forța miraculoasă a solidarității oamenilor care-și apără dreptul la fericire. La acestea se adaugă și obținerea simțămîntului că fiecare dintre ei pot fi folositori celorlalți în lupta pentru o viață mai plină, mai bogată. „Anii de pribegie" devin astfel ani de ucenicie aspră la școala vieții. Rătăcirile, deruta unora se limpezesc în lumina lecțiilor substanțiale ale războiului despre om și sarcinile sale, lecții care au jucat un rol important în marile victorii militare și morale ale marelui stat al muncitorilor și țăranilor.

Așadar nu experiența războiului pur și simplu duce la transformarea lui Șura Vedernikov și a altor personaje ale piesei. Ceea ce intervine nou, emoționant în drama lui Arbuzov despre rosturile omului și interesele vieții, este tocmai faptul că șovăielile și greșelile unui om ca Vedernikov sînt rezolvate nu în zbuciumul sterp al monologurilor interioare, ci în urma intervenției active a celorlalți oameni din preajma sa, a colectivului care-l înconjoară. In prima parte a piesei greșelile lui Vedernikov capătă amploare și-l covîrșesc pe erou, în raport cu ecoul pe care acestea îl stîrnesc în atitudinea tovarășilor săi. Judecata lor, nu întotdeauna rostită cu glas tare, îl pune pe Șura în fața sarcinii de a-și schimba fundamental poziția față de viață. In a doua parte a piesei, cînd Vedernikov se apropie de adevăr, Arbuzov subliniază cu finețe prezența morală a colectivității sovietice, în fiecare pas nou al eroului către drumul cel drept.

Ceea ce este cu deosebire remarcabil în „Anii de pribegie" este tocmai faptul că personajele piesei demonstrînd prin evoluția conflictului la care participă urmările tragice ale izolării omului de societate, își desemnează fiecare în accente vii frămîntările sufletești proprii. Așa cum sublinia Alexandr Korneiciuc la cel de al doilea Congres al scriitorilor sovietici, piesa lui A. Arbuzov se distinge prin adîncimea sa psihologică, care dăruie dramei scenele sale de autentică poezie. Eroii dramei posedă fiecare, virtual, povestea sa deosebită, care răzbate deseori pasager, în frînturi răscolitoare. Piesa înfățișează, bine înțeles, un conflict cu valoare generală și nu plătește tribut greu exagerărilor psihologiste. Dar construirea conflictului nu pe o problemă măruntă, ci pe o dezbatere filosofică ametitor de însemnată, cere cu necesitate varietatea de caractere care dă farmec și substanță piesei lui Arbuzov. Ni se pare interesant, astfel, să urmărim modul în care se definesc patru dintre personajele dramei, prin modul distinct în care iubesc același om. Galina, Liusia, Olga și Zoica sînt fermecate pe rînd de personalitatea puternică și sclipitoare a medicului Șura Vedernikov. Oameni sovietici, crescuți într-o societate care a dat dragostei posibilitatea să-și dezvăluie pe de-a-ntregul frumusețile, nici una dintre aceste fete nu seamănă cu eroinele languroase ale pieselor sentimentale pînă la saturație, care ocupă primul loc încă, pe numeroase scene din Occident. Sentimentele lor au adîncimea morală unei societăți care a eliberat omul de sub sclavia banului. Galina a renunțat la Șura dar mulți ani după aceea îi pare rău că l-a părăsit. Liusia, e greu lovită de soțul său, într-un moment deosebit de greu pentru această femeie modestă, dar nu încetează să-l iubească. Peste sufletul Olgăi au trecut anii grei ai vieții de prizonierat și partizanat, dar reîntîlnirea cu Șura verifică profunzimea dragostei sale. Sanitara Zoica nu îndrăznește să se gîndească la ce va fi după despărțirea sa de medicul pe care l-a însoțit pe front doi ani de zile. In aceeași măsură profunde, sentimentele lor se manifestă totuși într-un mod particular, reflectînd caracterul fiecăreia. Trăsăturile voluntare și mîndria aspră a Galinei se conturează puternic în hotărîrea sa de a se despărți de Șura, ca și în modul în care-l judecă pe acesta mai tîrziu. Naivitatea, candoarea, înduioșătoare a Liusei, încrederea sa totală în oameni se dezvăluie în relațiile sale cu Șura, profilînd totodată caracterul integru care se ascunde sub aspectul simplu al acestei femei. Olga se relevă mai complexă, împletind dragostea sa pentru Vedernikov cu dorința sa aprinsă de „a salva", de a veni în ajutorul altora, dorință care a dus-o la profesia de medic și care își va da contribuția în hotărîrea sa de a renunța la fericirea proprie, pentru a nu călca în picioare fericirea unei familii. In apariția sa scurtă, Zoica își afirmă caracterul pasionat și mărturisește în contrast cu îndrăzneala ei aparentă, dispoziția sa către vis. Șura îi apare Galinei ca un egoist monstruos, Olgăi ca un om care trebuie salvat, Liusei pur și simplu sub aureola soțului iubit, tată al copilului său, iar pentru Zoica el este „ca o stea îndepărtată"... Nici mai mult, dar nici mai puțin.

Problema răspunderii omului pentru fiecare zi din viața sa pare să stea în centrul operei dramatice a lui Arbuzov. „Ani de pribegie" ca și alte piese ale acestui dramaturg preocupat de marile probleme ale vieții, nu este construită pe tiparul clasic al dramei. Este greu de spus care dintre înfruntările categorice din această lucrare dramatică este conflictul său central. Am putea numi astfel ciocnirea concepțiilor înaintate despre dragoste și familie cu rămășițele viziunii înguste, egoiste asupra fericirii personale? Nu s-ar putea spune că piesa dezbate mai ales problema luptei împotriva individualismului, promovînd ideea solidarității sociale? Nu putem trece însă, în nici un caz, peste semnificația mult mai largă a întîlnirii elanului patriotic al oamenilor sovietici, în condițiile grele ale atacului vrăjmaș. Urmărindu-și eroii de-a lungul anilor, din Moscova luminoasă, în Siberia înghețată, sau în nopțile de veghe ale victoriei, undeva în inima Germaniei învinse, Arbuzov a scris o minunată poveste dramatică despre măreția morală a omului sovietic. Iată cum participă piesa sa la discuția milenară despre rosturile vieții și drumurile omului în univers.

★

„Anii de pribegie" au pus în fața regiei (C. Sincu) probleme deosebite, legate mai ales de sacrificarea efectelor facile pentru a dobîndi întîlnirea adevărată cu înțelesurile profunde ale piesei. Preocuparea stăruitoare a autorului pentru viața sufletească a personajelor a impus regizorului o prelucrare atentă a spectacolului. Se cerea mai ales în reliefarea unor personaje complexe ca Vedernikov, Liusia, Galina, un joc abil de tăceri și rezerve, care să gradeze cu pricepere confesiunile emoționante ale eroilor. Spectacolul de la Teatrul Tineretului are însemnate merite în această privință. Regizorul a pregătit cu măiestrie cadrul potrivit finalului actului prim, final care deschide, în chip de prefață, „pribegiile" în viață ale eroilor principali. Fiorul liric al dis-

OLGA TUDORACHE (Galina)

cursului lui Oleg Doronin a străbătut sala, în interpretarea discretă și nuanțată a actorului V. Nițulescu.

Trebuie să subliniem, de asemenea, maniera în care regia a îndrumat interpretarea ultimei scene din tabloul cinci (actul patru), cînd Liusia primește scrisoarea prin care soțul său îi mărturisește că iubește o altă femeie. Evitînd cu grijă accentele melodramatice, tînăra artistă Ana Dornescu a realizat cu mijloace simple momentul acesta decisiv pentru viața Liusei, moment în care se afirmă pentru prima dată o nouă atitudine a personajului față de viață. Mergînd la substanță, regizorul și o bună parte din interpreți au eliminat din spectacol tonul declamatoriu cu care se spun, încă destul de des, frazele despre libertate și adevăr. Tonul simplu, degajat, al interpretării unui mănunchi de tineri actori, surprinzător de talentați, ca Olga Tudorache (care a înțeles bine împletirea cinismului cu emoția reținută în rolul dificil al Galinei), Doina Tuțescu, Florin Vasiliu au urmat conținutul de un puternic realism al dramei. Despre modul în care Liliana Țicău a fixat în mintea spectatorilor imaginea sufletului mare al Zoicăi Tolokonteva trebuie să amintim în mod deosebit.

Este regretabil că regia nu a dat valoarea cuvenită discuției pe front între Șura Vedernikov și Soldationkov. Geo Barton, în rolul lui Vedernikov, n-a dat întrebărilor sale înfrigurarea și semnificația lor întreagă. Tonul sfătos al sergentului (actorul P. Dem. Dragoman) a trecut prea repede asupra frazelor sale despre valoarea fiecărei zile pe care o trăim. Scăderile acestui tablou au umbrit fundalul filosofic al piesei.

Succesul spectacolului de la Teatrul Tineretului se datorește mai ales grupului de tineri actori, care au ținut în cea mai mare măsură pe umerii lor greutatea interpretării. Florica Demion în rolul mătușii Tasia s-a alăturat firesc entuziasmului tineresc al acestora.

Cronica de față sfătuiește călduros cititorii să se întîlnească cu eroii piesei lui A. Arbuzov. Ei vor recunoaște în întrebările acestora propriile lor nedumeriri și vor învăța încăodată care este singura cale către fericire și adevăr.

V. Mîndra

Desene de GION

90 de ani de la nașterea lui Șt. O. Iosif

Din amarul unei existențe

„Nu știu de ce o colecție prăfuită de ziar sau de revistă veche a avut totdeauna o atracție deosebită pentru mine. Parcă în paginile acelea îngălbenite plutește încă ceva din viața de demult...".

Imi stăruiau în minte aceste cuvinte ale lui Iosif, cînd — în zilele din urmă — am răsfoit și eu „o colecție prăfuită", aceea a ziarului „Epoca" pe anul 1923. Dorm între scoarțele groase ale amintitei colecții unele mărturii care s-ar cădea scoase la iveală, spre mai deplina cuprindere a unor adevăruri de altminteri bine cunoscute.

E vorba de cîteva crîmpeie din corespondența lui Șt. O. Iosif, anume de scrisorile adresate prietenului său C. Stănulescu în intervalul 1897—1911. Se va fi bucurat poetul în acest răstimp și de unele zile mai luminoase; nota dominantă a scrisorilor rămîne însă aceea de apăsătoare amărăciune. Iosif cunoscînd din plin asprimile unei vieți de zbucium și de trudă fără preget, niciodată răsplătită.

La 23 ianuarie 1907, Iosif îi scria prietenului său: „Cele mai modeste speranțe ale mele au fost înșelate cînd acum doi ani am fost dat afară — da: dat afară ca un simplu agent electoral — dintr-un colțișor de adăpost ce mi-l crease fostul ministru Haret [1]) și expus în mijlocul iernii să n-am unde găsi un acoperiș pentru nevasta mea".

„Redus la ridicola leafă ce o primesc la Biblioteca Fundațiunii, în schimbul unei munci destul de migăloase și la puținul ce cîștig pe urma scrierilor mele, am dus-o totuși tîriș-grăpiș, cînd mai bine, cînd mai rău, pînă astăzi.

In împrejurările grele în care trăiam, a trebuit să renunț zi cu zi pe rînd la toate proiectele mele literare mai mari. Trebuia să mă ocup numai de mărunțișuri, să cizelez sonete și cîntece mici, cînd sufletul meu striga după ceva mare și puternic.

...Dar lîngă mine, oriunde stau și oriunde merg, latră, latră turbată o cățea și cînd mă fac că n-o bag în seamă, tocmai cînd mi-e lumea mai dragă, mă apucă de picior și nu mă lasă să lucrez, căci e neîndurată dihonia asta care pe limba de toate zilele se cheamă sărăcia".

Sînt file care se adaugă dosarului — și așa extrem de voluminos — referitor la una din crimele odioase ale vechii orînduiri: sugrumarea creației artistice. Aceleași puteri întunecate care răpeau poporului dreptul la viață se străduiau să smulgă dreptul de a cînta poeților legați de năzuințele celor mulți.

Și dacă totuși poeții se înverșunau să-și spună în versuri amărăciunea și revolta, atunci critica estetizantă lipea asupra operei — cu suficiență caracteristică — vestita etichetă a „pesimismului organic": „victimă a propriei sale fatalități organice", „în orice mediu, Șt. O. Iosif ar fi adus cu sine regretul ireversibilului" (Eugen Lovinescu).

Ei bine, nu! Parcă prevăzînd asemenea perfide răstălmăciri ale operei, poetul a lăsat o categorică dezmințire scrisă: „Eu nu sînt pesimist. Le doresc tuturora binele pe care-l pot avea și dacă pot să le fac o mulțămire, nu mă dau îndărăt. Iubesc pe oameni, dar nu pe toți... Și eu cred că așa e tot omul". [2]).

Celor pe care îi iubise, Iosif le-a dăruit tot ce păstra mai de preț în inimă. Cele mai bune pagini ale operei cîntă bucuriile și durerile poporului, blestemă cruzimea asupritorilor, slăvesc îndrăzneala acelora ce nu-și plecau grumajii sub jug.

Iosif, căruia firul vieții i-a fost curmat cu mult înainte de vreme, n-a mai apucat să vadă mijind zorile libertății mult visate. Trupul istovit de boală s-a frînt, inima care atîția ani bătuse „în cadență de vers" și-a încetat pulsațiile. Insă nădejdile care o încălziseră n-au pierit. Ele au străbătut în alte inimi, cununîndu-se cu flăcările revoluției. Și a venit o vreme cînd legendarul Corbea cel cîntat de poet, smulgîndu-se din somnul lui greu, a sfărîmat lanțurile pline de lăcate cu care-l ferecaseră asupritorii și statura lui de uriaș s-a profilat liberă pe orizontul înseninat.

Pînă în cel din urmă an al vieții, Iosif păstrase încrederea că va sosi cîndva această vreme de lumină.

Ștefan Cazimir

1) E vorba de postul de custode al muzeului „Theodor Aman".

2) „Patru scrisori ale poetului Șt. O. Iosif" — „Ramuri" nr. 12—18, 15 iunie—15 septembrie 1913.

POEZIE POLITICĂ

(Urmare din pag. I-a)

pe care unii bezmetici visează să-l ducă fără greutate, departe, peste mări și țări în numele ei. Pentru oamenii simpli această deducție politică rezultă dintr-o reprezentare concretă, dramatică. Maria Banuș îi descoperă expresia poetică în spiritul aceluiași limbaj comun, de la om la om.

In ochii mamei, primejdia care amenință somnul copiilor ei se deslușește treptat atît de înfricoșătoare încît nici o poveste abil ticluită n-o mai poate ascunde. In această perspectivă nu mai au cuvînt statisticile și procentele. Orice pierdere e sub acest unghi ireparabilă. La temperatura aceasta nu mai există îndoială că sînt vorbe goale, minciuni ticăloase, asigurările negustorilor de moarte:

„Europa-i departe, / Lasă furtuna să șuiere deasupra capului ei / Lasă fulgerul s-o trăsnească. / Tu Americă, fii liniștită / Intră în casă, coboară storurile / Aprinde lampa pe măsuța rotundă / Scoate din ghemul de lînă andrelele și tricotează mai departe băiatului tău / Flanela-ncepută..."

La temperatura aceasta fără îndoială că are dreptate femeia de peste drum, cînd spune:

„Lumea e mică, / Amăgire și fum sînt distanțele, / Amăgire și fum. Ingust e oceanul ce ne desparte / Ca ulița asta, — pietruită cu lespezi albite de lună / Ce trece-ntre două șiruri de case. / Să nu-nceapă furtuna. / Să nu cadă trăznetul. / Aceeași flacără / Sub care-ar trozni înnegrite / și s-ar surpa grinzile acoperișului meu, / ar linge scările și ferestrele tale, / ar trece prin storurile lăsate / și ele-ar cădea prefăcute în scrum / mai ușor ca două aripi de fluture. / Același cutremur / care ar face căminul meu să se clatine, / ar sufla peste creștetul tău, / ar răsturna lampa de pe măsuța rotundă, / și din tricoul, pe jumătate lucrat, ar rămîne cenușă. / Ingust este drumul ce ne desparte. / Nimeni nu poate rupe destinele noastre în două. / In puhoiul care-ar vui, printre casele noastre, / Sîngele inimii tale ar curge / Amestecat cu sîngele meu..."

Discuția despre pace și război purtată în acești termeni ajunge să definească uimitor de clar și conștiința politică superioară a lumii, care a trecut prin ororile măcelului. Europa vorbește cu o luciditate tragică. Ea a străbătut o experiență care a maturizat-o și a învățat-o să privească mai departe.

Femeia „cu pomeții largi, strălucitori în bătaia lunii", „cu umerii rotunzi și puternici" și „cu părul lins, pieptănat" a cunoscut odată fericirea simplă de a iubi un bărbat, de a avea un copil, a pierdut-o între fălcile de oțel ale războiului și a recîștigat-o iar, abia de curînd, după ani de doliu, după ani cînd „lucra, dormea, mînca", dar în jurul ei nu era decît cenușă, „pe limbă cenușă, în sîn cenușă" și „vremea trecea". Căminul veghiat în noaptea aceasta s-a ridicat din „țărîna carbonizată", din zgură și moloz; fiecare piatră, la temelia lui, a fost așezată cu eforturi supra-omenești și totodată cu o imensă nădejde.

E vorba aici deci de o fericire disputată morții și suferinței pas cu pas, o fericire care tocmai prin conștiința tragică a fragilității ei în fața nebuniei războiului își relevă adevăratul preț.

Maria Banuș traduce iar cu o uimitoare pregnanță sentimentală aceasta în bucuria femeii redevenită mamă:

„Stătea neclintită / Scăldată-ntr-o sudoare de ghiață, / și simțea cum de-asupra ei se înalță / valul năprasnic al fericirii...

O, mamă, mamă, / O, Americă, simplă, / Să nu-ți fie dat să cunoști vreodată / Gustul acesta al fericirii / Amestecat cu cenușe și sînge. / Să nu-ți fie dat să trăiești / Neliniștea sumbră a învierii / Și nici plutirea-n lumină / A celei ce a purtat odată pe piept / Piatra mormîntului".

dar și în temerile, care îi tulbură somnul

O, mamă, mamă / Să nu visezi visurile ei

Acestea sînt însăși expresia simbolică a îngrozitoarei experiențe trăite.

Din beciul casei lor de demult, al casei „care nu mai există" mama vede cum urcă:

„Parcă din întuneric, pe scări, / Copilul ei de demult, care nu mai există".

și asistă neputincioasă la primejdioasa ascensiune. Spectrul războiului cu tot ce conține el ca sălbăticie criminală, ca amenințare înfricoșătoare a vieții gingașe, neapărate, se materializează în această viziune de coșmar.

Mama, „așteaptă sus, la intrare, / In capul scării. / Ii face semn cu mîna că e acolo / Dar el alunecă parcă pe treptele umede / Cu piciorușele lui grăsuțe și strîmbe / Și se uită la ea supărat, / Dar nu cu ochii lui de copil de doi ani. / Se uită la ea, / Ci cu ochii bărbatului ei de acum, / Cu ochii copilului ei de acum, / Care nu s-a născut. / Ea întinde mîna. / El urcă mereu, / Dar scara se face tot mai adîncă / Și el rămîne tot mai mărunt, / Tot mai pierdut, / La capătul ei..."

Iată de ce femeia, al cărei obraz brăzdat de durere închipuie fața Europei, a învățat să vadă mai adînc. Chemarea ei la acțiune pentru apărarea vieții, izbucnește dintr-o experiență umană răscolitoare, de o copleșitoare forță demonstrativă. Aici nici nu se mai simte necesitatea unei expuneri de argumente. Adevărul, în forma lui cea mai evidentă, cea mai elementară, țîșnește într-un strigăt de dureros avertisment:

„Sora mea, prietena mea, / Nu-i prea tîrziu, / Incă nu-i prea tîrziu. / Desfă-te din strînsoarea minciunii. / Descolăcește-i din jurul tău trupul de șarpe / Și ucide-o. / Caut-o la temelia căminului tău / Și ucide-o. / Smulge-o de sub căpătîiul celor iubiți / Și ucide-o. / Pentrucă moartea să nu-și pună sărutul / Pe gura copiilor tăi..."

Principala originalitate a poemului Mariei Banuș stă așa dar în profunzimea cu care el izbutește să transpună în termenii artei, un mod cu totul nou de a trata problemele politice, modul oamenilor simpli.

E curios însă că acestui poem mulți i-au contestat tocmai originalitatea, oprindu-se la alura generală a versurilor și amintind în legătură cu ele numele lui Pablo Neruda.

Incontestabil că Maria Banuș, care a și tradus din Neruda (v. „Viața romînească" nr. 11/1954) a ales o modalitate de expresie poetică vizibil influențată de cea a creatorului vestitului „Canto General". E aici o abdicare de la ideea originalității artistice? Nicidecum. A fi tu însuți nu înseamnă neapărat a descoperi un limbaj poetic, cu totul nou. Faptul ar echivala în planul științei cu a face o descoperire de la care să înceapă un capitol inedit al matematicei sau fizicei, de exemplu. Aceasta se întîmplă însă foarte rar și chiar atunci descoperirea respectivă se bazează la rîndul ei pe altele anterioare.

In același timp diversele lucrări bazate pe asemenea cuceriri fundamentale își au rostul lor și fără ele nu se poate merge înainte. A scoate în evidență un aspect inedit al fenomenelor fizice, pornind de la teoria relativității, să zicem, nu înseamnă în nici un caz a face un lucru lipsit de originalitate. Există o infinitate de poeți care heinizează, merg pe urmele lui Maiakovski, sînt rimbauldieni sau au un suflu hugolian. Incetează oare prin aceasta să mai fie originali? In definitiv în poezie, ca într-o mare metropolă, există bulevarde principale și alei de legătură. Fără unele, ca și fără altele, circulația nu e posibilă. O autentică sensibilitate poetică nici nu poate rămîne complet surdă la influențele artistice din jur și versul lui Neruda însuși curge în albia generoasă a poeziei whittmaniene. Adeziunea la o manieră poetică mare, nu-l obligă pe un adevărat artist să-și trădeze propria-i personalitate. E ceea ce demonstrează Maria Banuș, așezîndu-și versurile din „Ție-ți vorbesc, Americă" sub constelația unuia din cei mai mari poeți ai vremii noastre.

In „Ție-ți vorbesc, Americă" nerudiană e forma aceasta de elocuțiune gravă și intimă, directă și profetică, închipuind revelația unei adevărate biblii profane.

„...Și vă zic vouă/steagurile nu s-au uscat/și-n așternut ostenit n-au apucat să închidă ochii / că libertatea și-a schimbat vestmîntul (Oligarhii — „Canto General") sau:

„...Am auzit o voce care venea/din fundul cel mai adînc al minei/ca dintr-un uter infernal/și deasupra mea am văzut operînd/o creatură fără față,/o mască de sudoare/de sînge și de praf.

„...Și acela mi-a spus: Du-te și vorbește/vorbește de aceste capre/ vorbește frate de fratele tău/care trăiește aici în iad (Oamenii Nitratului — ibid.).

sau: An blestemat, an al șobolanilor/an impur! (Cronica anului 1948 —ibid.) sau: ...„America, nu invoc numele tău în deșert.

Carnea aceasta și aceasta va putrezi,/floarea va pieri poate, fără armură/într-o zi moartea va veni la țărmul insulei semețe/sterp răsărit/ pulbere uscată/și tu statuie, fiică a omului, tu vei rămîne/ să privești cu ochii tăi goi..." (ibid.).

Vezi și la Maria Banuș: „Ce vis spăimîntător a visat?/Vai mie, vai mie care îl știu./Vai mie care ascult glasul lăuntric/Ce-mi poruncește: arată-l! / Căci unde e omul care să poată rosti/Asemenea lucruri înfricoșate/Și să nu se prefacă, el însuși/ Intr-o stană-a durerii?".

Nerudiană e apoi predilecția poetică de a discuta cu țările, cu fluviile, cu continentele, personificîndu-le, chemîndu-le cu numele lor și vorbindu-le cu exaltarea sau tandrețea presupusă de vechi prietenii:

„Văd numele tău pe armura arborelui Espino, aspră Chili, patria mea, inimă a scoarței; Americă străveche, logodnică-nnecată, Antarctică, o, tu coroană australă, ciorchine de înghețate lămpi; Mazatlan, portule noptatec, aud fiecare val care-ți izbește sărăcia; Fluviule Mapicho, unde-ți duci penele de nea, niciodată rănite, — spune poetul chilian; „Ție-ți vorbesc, Americă!, ochii tăi neliniștiți îi privesc" — spune și Maria Banuș.

Nerudiană e în sfîrșit fluiditatea imaginilor, capacitatea lor de a curge într-un fel de film continuu al fanteziei. (Vezi scena de familie, veghea mamei, imaginea războiului rece, tabloul continentelor plutind „pe oceanele albastre ale planetei/ca niște frunze mari de smarald și apoi coșmarul și iar lătratul haitei ațîțătorilor la un nou măcel").

Dar toate acestea împrumută doar o aură generală nerudiană versurilor. Sub semnul ei însă, în raport cu problematica specifică a poemului, personalitatea artistică a Mariei Banuș se definește cu claritate. E aici și încordarea severă cu care toată dragostea amenințată a lumii urmărește cum „la masa verde, fața-n față"/„cer unii moarte, alții viață"/, e și „strigătul adînc pătimaș/Al femeii ce-și apără puii" din „Chemare".

E mai ales forța de reducție a lucrurilor la datele lor elementare, la simplitatea lor cea mai nudă și totodată cea mai larg omenească. Iată în acest sens simbolurile modeste și grave ale fericirii familiare: Ceremonialul cinei, veghea tîrzie pe banca din fața casei, cînd toți dorm și mama a terminat „de rînduit și spălat", creanga de liliac, lampa de pe măsuța rotundă, ghemul de lînă, andrelele, flanela celui mic. Le regăsim și în „Chemare": „voi vorbi cu vorbele mamei/ce se scoală în zori,/ și aprinde focul, / și pune apa să fiarbă...

...ce-și vorbește noaptea / cînd ceilalți dorm/ și privește înainte, în întuneric/ peste pîlcuri de umbră..." ...„cămășuța lui de flanelă înflorată..." și în „La masa verde" unde iarăși „o mamă-și laie copilul gol peste o copaie..."

Există pe de altă parte și o sensibilitate proprie Mariei Banuș, un mod al ei de a păstra foarte bine, în evocarea fiecărui fapt de viață, un fond direct senzorial al impresiilor și percepțiilor: „iți amintești, / fiece fibră din tine, / își amintește / și vibrează" scrie poeta, definindu-și singură această impresionabilitate deosebită prin excelență feminină, lucru care nu trebuie să alarmeze pe nimeni, deoarece ideea luptei pentru ștergerea oricărei inegalități sociale între sexe, nu presupune deloc, ferească dumnezeu, ideea dispariției feminității ca atare.

In poezia Mariei Banuș evenimentele vieții sînt trăite cu toată ființa într-o stare de mare receptivitate. Chiar zonele cele mai obscure ale simțurilor ajung să fie răscolite de intensitatea sentimentelor. „Noaptea de mai miroase a pămînt jilav și cald", sufletul vibrează „sfîșietor și lin" ca o vioară, fericirea, asemenea unui talaz te ia în brațe și te ridică. Senzațiile de gust, senzațiile tactile pînă și senzațiile chinestezice participă la sugerarea sentimentului copleșitor al maternității reînviate, după ani grei de nenorociri.

Mama pîndește „neclintită" mișcările copilului în pîntec, „scăldată într-o sudoare de ghiață" și simțind cum deasupra ei „se înalță valul năprasnic al fericirii". Aceasta are gustul amestecat „cu cenușe și sînge", pentru că femeia trăiește „neliniștea sumbră a învierii", „plutirea-n lumină a celei ce a purtat odată pe piept piatra mormîntului".

E în această frenetică sorbire a vieții, prin toți porii, ceva din neștiutorul vitalism, care-i dicta cîndva poetei dionisiaca invocație din „Țara fetelor": „Cu vișinile putrede, să-mi scuturi / tu, coapsă, somnul toamnelor din mine / și somnul mîngîierilor prea line / ca lungi, păroase pîntece de fluturi"... El a fost ridicat însă la o înaltă semnificație etică, a devenit, integrat într-un întreg mod de a gîndi și simți, o expresie vibrantă a aspirației către fericirea vieții, simple, pașnice, bazată pe adevăr, pe dragoste și pe muncă.

In sfîrșit aș îndrăzni să adaug ceva și despre arta de a vorbi poetic, sau cu alte cuvinte de a face versuri, care să nu se bage de seamă că sînt „făcute", care să dea impresia unui limbaj direct, firesc, fără nimic forțat în structura lui.

In poemul „Ție-ți vorbesc, Americă!" Maria Banuș ilustrează această artă. Mișcarea liberă a versurilor corespunde aici intim însăși mișcării sufletești. Pauzele, revenirile, acea înăbușire a unei muzicalități exterioare prea stridente, pe care o subliniază rima, apar în cazul de față firești, bine venite, pentru că sînt cerute de întreaga concepție a poemului, de stilul lui. E ceea ce se întîmplă și cu grija poetei de a vorbi spontan, cursiv, în imagini, și nu de a construi imagini prin referiri și asociații cu vădite intenții beletristice.

Iată de pildă cum metaforele: flacăra = limbă de foc, mistuitoare; storurile = fragile aripi de fluturi, sînt înserate aproape pe nesimțite în cuvîntul Europei. Aceeași flacără — spune ea: **...Sub care-ar trozni înnegrite / și s-ar surpa / grinzile acoperișului meu / ar linge scările și ferestrele tale, / ar trece prin storurile lăsate / și ele-ar cădea prefăcute în scrum, / mai ușor ca două aripi de fluture.**

Cînd e vorba însă de Europa „zvasticii și a masacrelor", de „cățeaua cu ochi injectați" / „Cu măsele de fier" / Cu pete de sînge năclăite pe pieptul lățos. / Purtată în zgardă de negustorii de moarte / De fabricanții și generalii din Wall-street",— parcă firescul de care vorbeam nu se mai păstrează și imaginea dă impresia a fi fost căutată. Despre cealaltă Americă — agresivă, rapace, dornică de măceluri — se spunea bine — „patroana crimelor și orgiilor / vrăjitoarea ce mînă sabotul drăcesc al miliardelor". Chipul ei se năștea organic din discuția celor două femei, din universul lor social, și moral, care expulza ca un simbol al bestialității pe tîrfa fardată, excitată de spectacolul degradant al violenței deslănțuite.

Dar în cazul Europei naziste, asociațiile s-au deplasat, au luat o turnură jurnalistică și și-au pierdut autenticitatea. Ideea discuției cu o cățea purtată în zgardă strică și simplității generale a poemului, împingînd fără nevoie simbolurile din cadrul lor familiar, obișnuit, în domeniul fantasticului. Poate că și ultimele versuri păcătuiesc puțin printr-o excesivă „poetizare". Vreau să spun că intensitatea apelului, dogoarea lui, nu-și găsește în final o expresie simplă dar răscolitoare, la înălțimea întregului text și se mulțumește, în fond, cu o figură de stil. Oricum însă, prin „Ție-ți vorbesc, Americă!", Maria Banuș ne-a dat un poem politic, care face cinste poeziei noastre noi și liricii închinate luptei pentru pace, în genere.

Ov. S. Crohmălniceanu

Bogata paletă a realității...

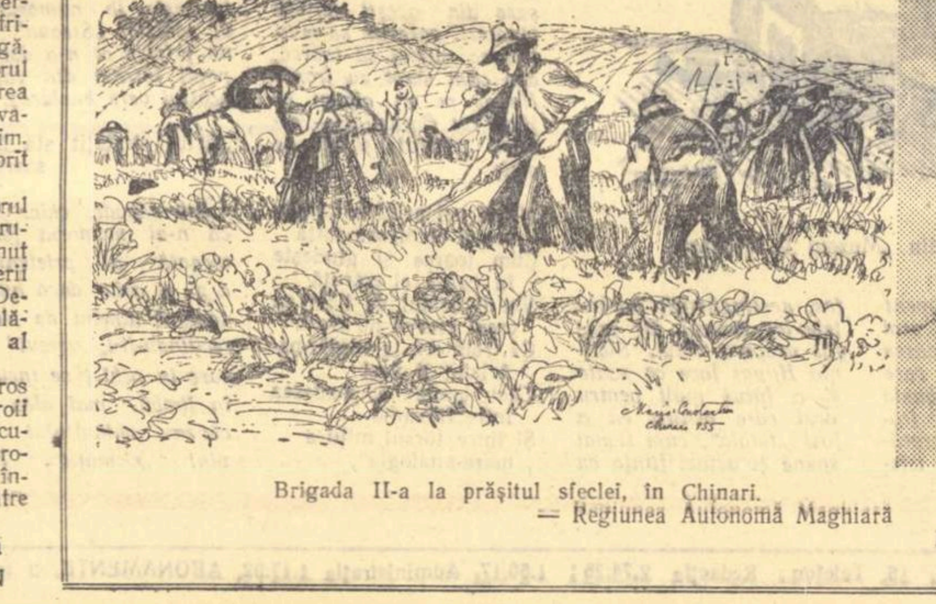

Brigada II-a la prășitul sfeclei, în Chinari. — Regiunea Autonomă Maghiară

Colectivistă din Chinari

Desene de MARIA CONSTANTIN

Darul magilor

O. Henry (William Sidney Porter) este fără îndoială unul dintre cei mai populari și mai iubiți scriitori americani. In scurta sa viață (s-a născut în 1862 la Greensboro și a murit în 1910 la New York) el a cunoscut ca nimeni altul pe cei ce munceau din greu pentru a putea trăi de azi pe mîine, le-a împărtășit bucuriile și necazurile, a scris despre ei și pentru ei.

A străbătut Statele Unite de la un capăt la celălalt fiind rînd pe rînd, miner, văcar, vînzător ambulant și apoi funcționar de bancă. In această calitate este implicat în mod nejust în falimentul băncii la care muncea. Deși evident nevinovat este condamnat la cinci ani închisoare, din care execută cea mai mare parte la penitenciarul din Ohio. Toate acestea îi prilejuiesc următoarea reflecție amară: „Inchisoarea nu e rea, numai cei care stau în ea nu sînt bine aleși".

După eliberarea sa colaborează la o serie de ziare și reviste. Minunatele sale schițe din viața americanilor simpli îl fac în scurtă vreme celebru. „Maestrul povestirilor scurte" cum l-au supranumit concetățenii săi, se stabilește la New York unde scrie pentru „Cei 4 milioane" cum își intitulează semnificativ un ciclu de povestiri din viața orașului.

Numeroasele sale volume de schițe se vînd în sute de mii de exemplare de îndată ce văd lumina tiparului. Aceasta nu îl împiedică însă ca în 1910 să se stingă într-un spital de tuberculoși din New York, tot așa de sărac precum debutase.

„Fantezia — spune undeva O. Henry — este una din puținele ocazii de a spune adevărul" și el a utilizat din plin fantezia sa inepuizabilă, admirabilul său talent, în slujba acestui scop.

H. P.

Un dolar și optzecișișapte de cenți. Asta era tot. Șasezeci de cenți din ei erau monede de un penny. Penny economisiți cîte unul sau doi prin tocmeală cu băcanul, cu zarzavagiul și cu măcelarul, pînă cînd îți ardeau obrajii de rușinea pe care o asemenea zgîrcenie o implică.

De trei ori îi numără Della: un dolar și optzeci și șapte cenți și mîine va fi Crăciunul. E clar că nu rămîne nimic de făcut decît să te arunci pe patul mic și să plîngi. Asta făcu și Della; ceea ce te face să reflectezi că viața este făcută din plînsete, oftaturi și zîmbete — predominînd oftaturile.

In timp ce stăpîna locuinței trece de la primul stadiu la cel de al doilea, să ne uităm puțin prin casă: apartament mobilat de 8 dolari pe săptămînă. In vestibul, o cutie de scrisori în care nu încăpea nici o scrisoare și un buton de sonerie de la care degetul nici unui muritor n-ar fi putut să scoată vreun sunet. Tot acolo se afla o carte de vizită purtînd numele: Mr. James Dillingham jr. Cuvîntul Dillingham strălucise în bătaia vîntului în timpul unei perioade anterioare de prosperitate, cînd posesorul lui era plătit cu 30 de dolari pe săptămînă. Acum, cînd venitul scăzuse la 20 dolari, literele arătau pleoștite, parcă se gîndeau serios să se contracte pînă la un modest și lipsit de răspundere „D".

Dar cînd Mr. James Dillingham jr. venea acasă și intra în apartamentul său, era numit Jim și foarte dezmierdat de doamna James Dillingham jr. pe care ați cunoscut-o sub numele de Della. Astfel că totul era foarte bine.

Della își termină plînsul și își dete pe obraji cu pămătuful de pudră. Apoi se așeză la fereastră și se uită la o pisică cenușie care mergea pe gardul cenușiu al unei curți cenușii. Mîine va fi Crăciunul și ea avea numai un dolar și optzeci și șapte de cenți cu care să-i cumpere un cadou lui Jim. Economisise cum putuse fiecare penny timp de luni de zile, cu rezultatul acesta. Cu 20 de dolari pe săptămînă nu poți să faci mult. Cheltuielile au fost mai mari decît socotise ea; totdeauna se întîmplă așa. Numai un dolar și optzeci și șapte de cenți pentru ca să-i cumpere un cadou lui Jim al ei. Multe ore petrecuse gîndindu-se la ceva drăguț pentru el, ceva frumos, rar și curat, ceva care să fie demn să aparțină lui Jim.

Intre ferestrele odăii era o oglindă. Ați văzut cumva o oglindă într-un apartament de 8 dolari? O persoană foarte subțire și foarte agilă, observînd reflectarea sa tăiată repede în linii longitudinale poate să obțină o imagine destul de apropiată de felul cum arată. Della fiind zveltă devenise maestră în arta aceasta.

Deodată se smulse de la fereastră și se așeză în fața oglinzii. Ochii îi străluceau, dar fața își pierduse orice culoare timp de 20 de secunde. Repede își despleti părul și îl lăsă să cadă în toată lungimea lui.

Tinerii Dillingham aveau două avuții, de care amîndoi erau foarte mîndri. Una era ceasul de aur al lui Jim, care fusese al tatălui și al bunicului său; cealaltă era părul Dellei. Dacă regina Sabei ar fi trăit în apartamentul de vis-a-vis, Della ar fi lăsat într-o zi părul său să atîrne în afara ferestrei ca să se usuce, pentru a deprecia darurile și bijuteriile majestății sale. Dacă regele Solomon ar fi stat la parter cu comorile sale îngrămădite una peste alta, Jim și-ar fi scos ceasul de cîte ori trecea pe acolo numai ca să-l vadă pe rege cum mormăie invidios.

Acum minunatul păr al Dellei cădea în jurul ei, unduind și strălucind ca o cascadă brună. Ii ajungea pînă sub genunchi, îmbrăcînd-o. Apoi dintr-odată îl strînse iar repede, cu nervozitate. O clipă se turbură; stătu nemișcată, în timp ce o lacrimă sau două picurară pe covorul roșu, uzat. Iși puse vechea ei jachetă cafenie și vechea pălărie de aceeași culoare. Se răsuci brusc și cu două boabe de diamant încă în ochi, se repezi pe ușă și pe scări în stradă. Se opri sub o firmă pe care se putea citi: „Doamna Sofronie — Mărfuri din păr de toate felurile".

Della intră, stăpînindu-și zvîcnirile inimii. Doamna arăta grasă, prea albă și distantă.

— Vrei să-mi cumperi părul? întrebă Della.

— Cumpăr păr, — spuse doamna. Scoate-ți pălăria și lasă-mă să văd cum arată.

Cascada brună se revărsă din nou.

— 20 de dolari — spuse doamna, evaluînd marfa cu o mînă experimentată.

— Dă-mi-i repede — spuse Della.

Următoarele două ore se scurseră pe aripi trandafirii. Era uitată jertfa tăierii. Răscolea magazinele pentru cadoul lui Jim. In cele din urmă îl găsi. Era făcut cu siguranță special pentru Jim și pentru nimeni altul. Unul asemănător nu se mai afla în nici unul din magazine și le răscolise pe toate de sus pînă jos. Era un lanț simplu de aur cu un desen nepretențios, valoros numai prin metalul din care era făcut și nu prin ornamentări înflorite, așa cum trebuie să fie lucrurile cu adevărat bune. Era într-adevăr demn de ceas. De îndată ce-l văzuse știu că trebuie să fie al lui Jim. Era ca el. Calm și valoros; descrierea era valabilă pentru amîndoi. I-au luat 21 de dolari pentru el și se grăbi să se ducă acasă cu restul de 87 de cenți. Cu lanțul acesta, Jim putea să se uite la ceas în orice anturaj ar fi fost. Cît de mare era ceasul, se uita cîteodată pe furiș la el din cauza curelei de piele pe care o întrebuința în loc de lanț.

Cînd Della ajunse acasă, amețelii îi luă locul prudența. Ea luă fierul de ondulat, aprinse gazul și se apucă să repare ravagiile făcute de dragoste și generozitate, ceea ce este întotdeauna o sarcină înspăimîntătoare, scumpe prieten, o sarcină uriașă. In 40 de minute capul său fu acoperit cu cîrlionți subțiri care o făcură să arate încîntătoare, ca un școlar obraznic. Se uită îndelung la imaginea sa în oglindă, cu grijă și critic. „Dacă Jim nu mă omoară înainte de a se uita a doua oară la mine — își spuse — va spune că arăt ca o fetiță din corul de la Coney Island. Dar ce puteam, oh, ce puteam să fac eu cu un dolar și optzeci și șapte de cenți?".

La șapte fix cafeaua era gata și grătarul era pe soba încălzită și gata de prăjit antricoatele. Jim nu întîrzia niciodată. Della strîngea lanțul în mînă, stînd în colțul mesei de lîngă ușa pe unde intra el întotdeauna. Cînd îi auzi pașii pe scară, pe prima treaptă, se făcu albă o clipă. Avea obiceiul să facă în tăcere mici rugăciuni în legătură cu cele mai simple lucruri de zi cu zi și acum murmura: „Doamne, fă-l te rog să vadă că sînt tot drăguță".

Ușa se deschise și Jim pădi înăuntru închizînd-o. Arăta slab și foarte serios. Sărmanul! Să ai numai 22 de ani și să ai sarcina unei familii! Avea nevoie de un palton nou și de mînuși. Jim păși înăuntru și se opri nemișcat ca un setter pîndind o prepeliță. Ochii săi erau fixați asupra Dellei și în ei era o expresie pe care nu putea s-o citească și care o înspăimînta. Nu era nici surpriză, nici supărare, nici dezaprobare, nici oroare. Nici unul dintre sentimentele pentru care era pregătită. Se zgîia numai la ea fix, cu expresia aceasta specială pe fața lui. Della se sculă de la masă și se duse spre el.

— Jim, scumpule, exclamă ea, nu te uita la mine așa; mi-am tăiat părul și l-am vîndut; n-aș fi putut să trăiesc de Crăciun fără să-ți fac un cadou. Va crește iarăși; nu te superi, nu-i așa? De abia l-am tăiat, părul meu crește foarte repede. Urează-mi un „Crăciun vesel" Jim, și să fim fericiți. Nu știi ce frumos, ce minunat dar am pentru tine.

— Ți-ai tăiat părul! — întrebă Jim serios ca și cum încă nu putea să înțeleagă lucrul acesta după grea chibzuință.

— L-am tăiat și l-am vîndut — spuse Della. Nu mă iubești și așa? Tot eu sînt și fără păr, nu?

Jim se uită prin odaie cercetător.

— Spui că nu ai păr — spuse el cu un aer de neînțelegere.

— Nu-l mai căuta — spuse Della. L-am vîndut, ți-am spus. Vîndut și dus. E ajun de Crăciun, dragule, fii bun cu mine pentru că s-a dus pentru tine. Poate că firele de păr din capul meu erau numărate — spuse ea cu o dulce seriozitate — dar nimeni nu va putea vreodată să socotească dragostea mea pentru tine. Să pun antricoatele la fript, Jim?.

Smuls din transă, Jim păru că se trezește repede. O cuprinse în brațe pe Della. Să privim cu discreție 10 secunde în altă direcție. 8 dolari pe săptămînă sau un milion pe an, care-i diferența? Un matematician sau un înțelept vă vor da răspunsuri greșite. Magii au adus daruri prețioase. Dar acesta nu era printre ele. Această afirmație nelămurită va fi deslușită mai tîrziu.

Jim scoase un pachețel din buzunarul paltonului și-l aruncă pe masă.

— Nu-ți face o părere greșită despre mine, Del — spuse el. Nu cred să existe ceva, fie tunsoare, ras, sau vopsit, care ar putea să mă facă să iubesc pe fetița mea mai puțin. Dar dacă ai să desfaci acest pachețel ai să vezi de ce am rămas așa la început.

Degete albe și îndemînatice rupseră hîrtia și sfoara. Apoi o exclamație extaziată de bucurie și, înfîrșit, ah, o repede schimbare femenină către tînguiri și plîns zguduitor, făcînd necesară întrebuințarea imediată a puterilor liniștitoare ale stăpînului apartamentului, — pentru că acolo stăteau pieptenii, minunații pieptenii pe care Della îi privise îndelung în vitrina unui magazin din Broadway. Frumoși pieptenii, din carapace de broască țestoasă cu marginea din pietre prețioase tocmai buni de purtat în minunatul păr care-i fusese tăiat. Erau piepteni foarte scumpi și inima ei îi dorise fără cea mai mică speranță de a-i avea vreodată. Și acum erau ai ei. Dar pletele pe care comorile rîvnite trebuiau să le împodobească, nu mai erau.

Ea îl strînse la piept și într-un tîrziu fu în stare să-l privească cu ochi tulburi și zîmbind să-i spună:

— Păru-mi crește așa de repede, Jim!

Apoi deodată Della sări ca o pisicuță și țipă: oh, oh. Jim nu văzuse încă minunatul ei dar. I-l întinse în palma deschisă. In prețiosul metal întunecat părea că strălucesc reflexe din sufletul ei luminos și cald.

— Nu e elegant, Jim? Am umblat tot orașul ca să-l găsesc. Acum poți să te uiți la ceas de o sută de ori pe zi. Dă-mi ceasul, vreau să văd cum arată cu el.

In loc s-o asculte, Jim se prăbuși pe pat și-și puse mîinile sub cap suspinînd.

— Della — spuse el — să punem darurile noastre de Crăciun de o parte și să le păstrăm un timp. Sînt prea frumoase ca să le întrebuințăm acum. Am vîndut ceasul ca să-ți pot cumpăra piepteni... Și acum, presupun că ai pus antricoatele la fript...

Magii, după cum știți, erau oameni înțelepți, deosebit de înțelepți, oameni care au adus daruri pruncului din staul. Ei au inventat arta de a da daruri de Crăciun. Fiind înțelepți, darurile lor erau fără îndoială înțelepte, purtînd privilegiul de a fi schimbate în cazul cînd sînt duble. Dar aici am încercat să vă redau povestea a doi copii nebunateci dintr-un apartament, care lipsiți de înțelepciune, cumpărînd daruri, și-au sacrificat unul pentru celălalt cele mai scumpe comori ale lor.

In încheiere, vreau să spun înțelepților din zilele noastre, că dintre toți cei ce dau și primesc daruri, aceștia doi au fost cei mai înțelepți. Pretutindeni ei sînt cei mai înțelepți. Ei sînt magii.

O. Henry

In romînește de
Horia Panaitescu

OASPEȚI DIN MAREA BRITANIE

PAUL HOGARTH, pictor — M. SLATER, scriitor — Dr. O. W. SAMSON, folclorist

Desene de ROSS

Insemnări dintr-o călătorie la Berlin

II

Berlinul s-a pavoazat cu drapele. In acest veșmînt festiv, orașul uriaș are mai mult elan și expresivitate.

In sala „Werner Seelenbinder" reprezentanții clasei muncitoare germane se întrunesc la consfătuire. Sala e destul de mare, ca să cuprindă 4.000 de delegați din Republica Democrată Germană, din Germania occidentală, teritoriul Saar și invitați din multe țări europene și asiatice. Dar se dovedește a fi totuși prea mică pentru a cuprinde toate gîndurile și sentimentele, grijile și îndoielile, speranțele și entuziasmul acestor bărbați și femei. Membrii tuturor organizațiilor profesionale din Germania se tutuiesc între ei și se denumesc „colegi". Aceasta sună foarte prietenește și apropie și mai mult pe unul de celălalt.

Te miri de un om tînăr cum a crescut! Cu cît mai mult trebuie să te uimească creșterea unei clase? Cine i-a văzut pe acești muncitori și muncitoare germani pentru ultima oară acum 5 sau 10 ani, nu-i va putea recunoaște cu ușurință astăzi. Ei n-au construit numai Aleea Stalin, n-au creat numai o industrie și agricultură ultramodernă, n-au făurit numai raporturi și instituții sociale noi, ci au crescut împreună cu realizările lor și s-au înfrățit cu ele. Ei au creat opera și opera i-a creat pe dînșii.

Au străbătut în viață cel mai greu drum pe care ni-l putem închipui. Au devenit din robi salariați, stăpîni și din salahori, creatori.

In calitate de stăpîni delegații din R.D.G. stau la sfat asupra primului lor Stat al muncitorilor și țăranilor, așa cum un tată grijuliu se consfătuiește cu familia: „Trebuie să ne mai procurăm cutare sau cutare lucru, să mai învățăm să gospodărim, să ne îmbunătățim condițiile noastre de viață, să umblăm mai economicos cu veniturile, să educăm mai bine copiii, să trăim în pace și prietenie cu vecinii și apoi, fratele din apus — da, fratele din apusul Patriei, aceasta este problema cea mare. Este de acord cu noi? Ne înțelege și ne va ajuta?"

Iată că se ridică un activist de frunte al clasei muncitoare și se adresează plin de încredere celor 600 de delegați din Germania Occidentală. Vorbește liniștit, chibzuit și plin de demnitate. Lupta de mai multe decenii i-a întipărit destule riduri adînci pe frunte și în jurul gurii, dar obrazul inteligent și privirea ageră au rămas tinere. Cuvintele lui sînt închinate patriei scindate.

„Oare aveți ceva împotriva noastră. tovarăși vest-germani, și nu puteți să vă înțelegeți cu noi numai pe motivul că am smuls fabricile și uzinele din mîinile monopoliștilor sau pentru că am izgonit pe junkeri și i-am dat țăranului pămîntul care i se cuvenea pe drept? Sînteți cumva supărați pe noi, pentru că i-am izgonit pe fasciști și pe criminalii de război? Socotim că vremea stăpînilor de bănci și concerne a trecut și că — unită — clasa muncitoare trebuie să plămădească noua Germanie. Sîntem cea mai puternică forță a națiunii și purtăm răspunderea principală pentru viitorul Germaniei!"

Muncitorii vest-germani schimbă priviri oarecum încurcate. Un muncitor metalurgist din Renania, ușor adus de spate, se ridică. Vorbește cu voce tare și fără teamă, dar obrazul lui exprimă suferință și amărăciune:

„Și noi dorim unitatea patriei. Noi nu sîntem împotriva realizărilor voastre, dragi tovarăși. Impotriva noastră sînt alde Krupp, Pferdmenges, regii tunurilor și creaturile lor. Și noi ne putem descurca fără acești călăi și gropari ai Germaniei; asupra acestei probleme sîntem cu toții de mult de acord. Dar despre felul cum trebuie să procedăm ca să scăpăm de dînșii, cred că aci părerile noastre se deosebesc mult. In acest punct nu ne-am putut înțelege pînă acum. Aceasta este, colegi, slăbiciunea noastră, mărturisim deschis aceasta".

Au venit apoi tinerii pionieri și au spus: „Noi, cei din Est și Vest, sîntem copiii acelorași mame. Trebuie să fim împreună ca soarele și lumina. Voi, muncitori din Est și Vest trebuie să vă uniți, deoarece noi avem nevoie de unitatea patriei ca de aerul pe care-l respirăm. Fără unitatea patriei nu putem trăi și nu putem fi fericiți. Războiul ne-a răpit părinții și nu vrem ca acei copii care vor veni după noi să rămînă și ei fără părinți!".

Multe perechi de ochi s-au umezit și cîțiva delegați își șterg pe furiș lacrimile de pe obraji: „Trebuie să ne unim; sîntem datori cu aceasta copiilor noștri!" — se gîndesc mulți dintre muncitorii vest-germani, încordîndu-și pumnii.

Prietenii din străinătate transmit saluturile popoarelor lor și oferă daruri. Dar nici muncitorii germani nu se lasă mai prejos. Cei din R.D.G. dăruiesc tovarășilor coreeni un tractor pe șenile; muncitorii din Germania Occidentală oferă daruri muncitorilor sovietici, chinezi și francezi. Inimile celor patru mii de delegați tresaltă de bucurie.

O dimineață de iunie, însorită, în parcul berlinez Treptov. Două drapele îndoliate, din granit, înalte cît casa și doi luptători încovoiați de durere deschid drumul către cele cinci cripte ale cimitirului soldaților sovietici căzuți la Berlin. O coloană verde poartă pe un soclu rotund un uriaș de bronz. Mîna lui dreaptă cuprinde vînjos o sabie plecată în jos, iar cu stînga ține la piept proteguitor un copil. La picioarele lui zace sfărîmată zvastica. Intr-o adîncă reculegere, delegații depun în fața acestui monument flori și coroane. Muncitorii vest-germani depun coroana lor lîngă aceea a colegilor lor ruși, muncitorii japonezi, lîngă aceea a chinezilor.

După Congres, delegații vizitează expoziții și muzee. Cîțiva din ei merg la operă și asistă la spectacolul „Țar și dulgher". Alții vor să asculte „Flautul fermecat" de Mozart dar din păcate biletele pentru această operă magistrală s-au evaporat încă cu două săptămîni în urmă, într-adevăr ca prin farmec.

Rîsete și exclamații de voioșie din zeci de mii de piepturi: aceasta este sărbătoarea populară, organizată pe Vuhlheide, în cinstea Congresului. Berlinezii din Est și Vest au venit cu familiile și copiii lor. Conducătorii Partidului și ai Statului șed pe băncile de scîndură, în mijlocul mulțimii vesele. Sînt primiți cu aclamații, fotografiați. Copiii le aruncă flori și le solicită autografe. Se produc artiști care cîntă bucăți cunoscute. Mulțimea cîntă și ea acompaniindu-i. Pe scenă, sînt satirizați lingușitorii, birocrații și paraziții, iar publicul completează poantele artiștilor. Peste tot voioșie și bucurie. Publicul rîde cu poftă, conducătorii de asemenea. Se face ora zece, unsprezece, dar nimeni nu se îndură să plece. E vorba oare numai de disciplina, talentul organizatoric german, sau de încă ceva în plus? In orice caz este vorba de ceva mai mult. Abia după ce s-au stins pe cerul nocturn splendidele jerbe luminoase ale focurilor de artificii pe la miezul nopții, încep berlinezii să plece acasă, ducînd cu ei imaginile acelei splendide înfrățiri.

Anton Breitenhofer

Paul Hogarth, un grafician al lumii de astăzi

Eșirea muncitorilor din fabrică

Desenatorul englez Paul Hogarth, care ne vizitează țara, este unul din cei mai activi și mai talentați dintre artiștii militanți contemporani. Observator neobosit al vremurilor noastre și al vieții popoarelor, el călătorește mereu însemnînd ca într-o cronică actuală caracteristicile și lupta fiecărui popor în mijlocul căruia se află. Astfel, în placheta de desene adusă din Grecia, el înfățișează năzuințele oamenilor de acolo, aspecte ale țării lor. In desenele din China, evocă grandioasa muncă pentru făurirea unui stat nou. In cea intitulată „Fața Europei", el zugrăvește, cu un desen plin de forță și de expresivitate, imagini din Italia, Franța, Polonia. De asemenea, în expoziția pe care a deschis-o la Manchester, orașul în care trăiește, expoziție intitulată sugestiv „Privind oamenii", el aduce teme sociale în spirit realist, cu un desen mobilizator, inspirîndu-se din viața celor mulți, din idealurile lor pe care, ca artist militant, și le însușește el însuși, transformînd desenul său în armă de luptă ideologică. Prezența lui printre noi, ne dă prilejul să cunoaștem de aproape pe unul dintre cei mai interesanți și mai viguroși graficieni ai timpului nostru. Iar el, la rîndul lui, își va îmbogăți colecția de desene cu subiecte noi din viața poporului al cărui oaspete este.

ȘTEFAN ROLL

Caiet internațional

După zece ani de marasm total în arta cinematografică americană, publicul din Statele Unite a început să ducă dorul filmelor bune. In momentul de față, în cinematografele din New York rulează din nou o seamă de filme valoroase, realizate înainte de război, tratînd probleme sociale, și care fuseseră scoase de pe afiș ca „subversive" de către comisia pentru activitate anti-americană.

★

Cunoscutul scriitor american Albert Kahn a publicat volumul „The game of Death" — „Jocul morții". Problema centrală tratată în această carte este salvarea copiilor din grozăviile unui nou război și creșterea lor într-un spirit lipsit de influența unei literaturi bolnăvicioase. Ca și în celelalte volume publicate de Albert Kahn, „Jocul morții" este construit pe fapte trăite, susținute de documente prin care dovedește că bunul cel mai de preț al Americii — tineretul — trebuie ferit de un nou măcel.

★

Editura berlineză pentru literatură beletristică „Aufbau-Verlag" sărbătorește zece ani de existență prin publicarea unui Almanah intitulat „Zehn Jahre" (Zece ani).

Această editură a fost creată în 1945, în mijlocul ruinelor fumegînde ale Berlinului de către „Asociația culturală pentru reînnoirea Germaniei" (Kulturbund zur demokratischen Erneuerung Deutschlands).

In cei zece ani „Aufbau-Verlag" a dus o activitate foarte bogată și variată. In afară de operele marilor scriitori contemporani germani, editura a publicat volume din proza și din lirica autorilor noi, afirmați după eliberare.

De asemenea, editura „Aufbau-Verlag" a publicat numeroase traduceri valoroase din literatura tuturor popoarelor, inclusiv din cea romînă. In această editură au apărut „Harap Alb" și alte povești de Ion Creangă. Piesele lui I. L. Caragiale și „Desculț" de Zaharia Stancu, în trei ediții. Unul dintre marile merite ale editurii este publicarea operelor complete ale marilor clasici ai literaturii germane și ale marilor scriitori contemporani și numeroase cărți de știință și de teorie literară.

Editura „Aufbau" difuzează două cincimi din tirajul ei în Republica Federală Germană.

„Aufbau-Verlag" editează o colecție intitulată „Deutsche Volksbibliothek", la un preț extrem de modest.

Almanahul „Zehn Jahre" constituie un bilanț de activitate prodigioasă.

Marginalii și polemici

Ghetele marelui drumeț

O pereche de ghete făcute din piele moale, cu boturile ascuțite și cu gumilastic în părți. Așa cum se purtau acum vreo 40 de ani. Ele nu arată să fi fost ponosite. Sînt însă scorojite de timp, uscate, cu zbîrcituri. Totuși sînt obiecte de muzeu și privindu-le între celelalte lucruri cu care stau, îți evocă minunatele drumeții ale unui mare îndrăgostit de poezia, firea și oamenii locurilor pe unde a trăit, ale „nestrămutatului amant al naturii", cum îi spuneau prietenii. Se mai află aici, lîngă aceste ghete, și bastonul cu care purtătorul lui a cutreierat drumurile din munți, pălăria cu boruri mari și lavaliera neagră care-i da înfățișare de trubadur și pelerina pusă pe o prăjină din lemn de mesteacăn înfiptă într-un butuc. Ea indică statura spătoasă a călătorului și aștepți parcă acu-acu s-o ia razna peste munții care se văd pe fereastră. E și traista cu broderii agățată lîngă ușă, așteptîndu-și merindele de drum. Mai sînt și alte obiecte din iscusita recuzită a neastîmpăratului hoinar al munților Neamț. Lipsește doar Pisicuța, dar poate și ea să fie — îți închipui o clipită — pe undeva în curtea năpădită de bălării și desfundată de gropi, priponită de salcîmul beteag. Ați ghicit că este vorba de Calistrat Hogaș care nu s-a plimbat numai pentru el, dar și pentru noi, lăsîndu-ne o cronică a drumeției lui într-o minunată carte — poate una din cele mai frumoase din cîte s-au scris la noi în felul ei. Toate acestea sînt păstrate în odaia lui din Piatra Neamț, în căsuța pe care o îndrăgise atîta. Au fost strînse și îngrijite, cu o emoționantă venerație de fiică-sa Sidonia, care te conduce la fiecare obiect în parte și-ți explică, cu o privire care mai păstrează imaginea părintelui care pleca să bată iar potecile ce urcau, cu fagii, cu brazii, cu munții către cer. Privești toate aceste obiecte neînsuflețite în care și-a lăsat puternic pecetea acela căruia le-a fost tovarăș de pribegie, de viață. Și țigaretul negru din lemn, lung cît un fluier, și călimara cu cerneală roșie a pedagogului, și jocul de șah, și partitura operei „Samson și Dalila", și pernița pe care și-a dat sfîrșitul Calistrat Hogaș acum 38 de ani, căptușită cu o mătase de culoarea bolții senine. Le privești și te cuprinde un sentiment de tristețe, deși ai vroi ca ele să-ți amintească din plin de omul care privea viața cu o robustă încredere, omul cu ironia subțire, dar necruțătoare. Te cuprinde tristețea tocmai fiindcă aceste relicve ale nestrămutatului amant al naturii sînt păstrate într-o odaie cu pereții crăpați și murdari și în ungherele căreia păianjenii își țes, nestingheriți, horbotele lor cenușii, iar praful acoperă totul. Sidonia Hogaș face ce poate și a făcut mult pentru acel care pentru ea a fost „tataia", cum îi mai spune și astăzi ființa cu părul cărunt, întocmai ca și atunci cînd „tataia" umbla căutîndu-și lucrurile de plecare. Nu face nimic însă Secția Culturală a Sfatului popular din Piatra Neamț. Nu face nimic Ministerul Culturii și nici Uniunea Scriitorilor din R.P.R. Și în uitarea asta generală, lucrurile lui Hogaș, obiecte ale muzeului nostru literar, se prăpădesc într-o penibilă neorînduială, măcinate de vreme, de colbul care le acoperă, de cariile care le rod. Doar guzganii nu le pot atinge, deoarece Sidonia, moștenind de la părintele ei și dragostea pentru mîțe, ține lîngă ea, nu mai puțin decît șase din acești teribili vînători, care nu se mulțumesc numai să toarcă, așa cum scrie cu ironie Hogaș pe un album al fiicei lui Cornelia, — album păstrat și el pe aici:

Interior din „Muzeul C. Hogaș"

„Cînd vei privi în taină
vreun cotoi sau mîță
Cum toarce și gîndește
în calda ei cotruță
Vei fi destul de liber să
crezi sau să nu crezi,
Că, reîntors la viață, pe-
Aristot îl vezi
Căci, crede-mă, c-adesea
între filozofie
Și între torsul mîții e
mare-analogie".

...ci să-i și apere lucrurile pînă cînd Secția Culturală a Sfatului popular de aici va catadicsi, spre cinstea ei, să aibă mai multă solicitudine pentru acela care a înscris într-o valoroasă lucrare literară munții ce împrejmuiesc cu semeție frumosul orășel.

Gh. Dinu

„Cîrstățări" și altele...

Nu m-a mirat deloc mînia nestăpînită a tovarășului a.g. care, după cum mărturisește în numărul 8 al revistei „Steaua" are un prieten ce n-a dormit nopți întregi din cauza acestui vers buclucaș:

„Grîul cîrstățit stă în
soare..."

Intr-adevăr, chiar dacă n-ai memoria fenomenală a prietenului a.g. și chiar dacă nu te scutură nimeni de piept, recitindu-ți-l, versul îți sare în ochi, ți se încurcă în limbă, mai ales din cauza chinuitului cuvînt „cîrstățit". Insă fiindcă traducerea din care e desprins respectivul vers, îmi aparține (vezi poezia „Cine-l lasă să se piardă" de Kiss Jenö în antologia „Poeți maghiari din R.P.R.") mă simt dator să declar cititorilor că încriminatul cuvînt „cîrstățit" nu-mi aparține. Și totuși, cum de a ajuns în traducerea mea? Cine l-a introdus acolo? La aceste întrebări, cred că pot răspunde numai unii redactori ai E.S.P.L.A., care se pare că mai au pasiunea de a schimba cuvintele unor autori după bunul plac, fără să-i consulte, fără să-i anunțe măcar. Spun pasiune, pentru că în aceeași antologie (vezi poezia „Se construiește țara" de Letai Lajos) mi-a fost înlocuit cuvîntul „coperișele" cu „ceferistele" și vă închipuiți ce-a putut ieși. Versurile sună mai mult decît straniu:

„Văd ceferistele (!)
roșcate
și flori pe ele-aș
arunca —
voi, meșteri, prindeți-le
toate..."

Nu știu, e o simplă greșeală de tipar sau sînt cumva ravagiile aceleiași pasiuni. Cert este că asemenea obiceiuri nu ne fac cinste. Imi vine să cred că mai sînt și alții care au pățit la fel.

Ion Brad

Curier literar

La Espla a apărut „Sarea e dulce" (vol. I din „Insemnările și amintirile unui ziarist") de Zaharia Stancu.

De același autor au mai apărut recent: „Psy Iancuchowe" (Dulăii) traducere în polonă de Dusza Czara-Stec și Jadwiga Bulakowska; Psi (Dulăii) traducere în sîrbă de T. Radovanovici; Psi (Dulăii) traducere în slovacă de Dr. Alica Sabova cu o postfață despre viața și opera autorului de Dr. Jindra Huskova; Mezitlab (Desculț) ediția II-a, traducere în maghiară, după ediția IV-a romînească, de Szemlér Ferenc; Bosiacăt (Desculț) traducere în bulgară de Spasca Kanurkova.

In curs de apariție: „Cefe de taur" (vol. II din „Insemnările și amintirile unui ziarist") „Desculț", ediția V-a; „Die Blumen der Erde" (Florile pămîntului), traducere în germană de Oscar Walter Cisek.

Moartea soției lui Al. Macedonski

La 8 octombrie a încetat din viață în vîrstă de 94 de ani, Ana Macedonski, soția scriitorului Alexandru Macedonski. Inmormîntarea a avut loc duminică 9 octombrie, la cimitirul Bellu din București.

Redactor-șef: Zaharia Stancu. *Colegiul redacțional:* Mihai Beniuc, Marcel Breslașu, Eusebiu Camilar, Paul Georgescu *(redactor-șef adjunct)*, Alexandru Jar, Eugen Jebeleanu, George Macovescu, Ion Mihăileanu, Veronica Porumbacu *(redactor-șef adjunct)*, Cicerone Theodorescu, Ion Vitner.

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA: București — Bdul Ana Ipătescu 15, Telefon: Redacția 2.74.26; 1.50.17, Administrația 1.17.92, ABONAMENTE: 3 luni 6,50 lei; 6 luni 13 lei; 1 an 26 lei, Tiparul Intreprinderea poligrafica nr. 2, str. Brezoianu 23—25.

PROLETARI DIN TOATE ȚĂRILE, UNIȚI-VĂ!

GAZETA LITERARĂ

Anul II, nr. 42 (84)-Joi 20 octombrie 1955 | ORGAN SĂPTĂMÎNAL AL UNIUNII SCRIITORILOR DIN R.P.R. | 6 pagini 50 bani

EXEMPLUL SCRIITORULUI SOVIETIC

Poșta sovietică este pusă adeseori în situații dificile, trebuind să înmîneze scrisori unor adresanți foarte ciudați — Vasilii Tiorkin, Makaruška Nagulnov, Semion Davîdov, Pavliușa Korceaghin, etc.

Dar necazul îl învață pe om — și poștașii au găsit o deslegare: ei trimit aceste plicuri scriitorilor, părinții literari ai adresanților, să se descurce ei cum or ști.

La prima vedere, am fi înclinați să reținem numai latura amuzantă a acestui fapt. Acela care a avut însă ocazia să citească unele dintre aceste originale corespondențe, deslușește sub rînduri semnificații mult mai adînci. Dorința cititorului simplu de a lega prietenie cu eroii literari (nici prin gînd netrecîndu-i acestuia că ei ar putea să nu existe în carne și oase), vorbește convingător despre veridicitatea și frumusețea caracterelor plăsmuite de scriitorii sovietici. Scrisorile acestea reprezintă o cronică literară colectivă semnată de cititori, mai valabilă decît confirmarea a sute de cronici literare, întărite cu tot felul de citate și peceți. Scriitorii sovietici și-au cîștigat prețuirea aceasta spunînd adevărul, contribuind atît cu condeiul cît și cu propriul lor sînge la statornicirea lui.

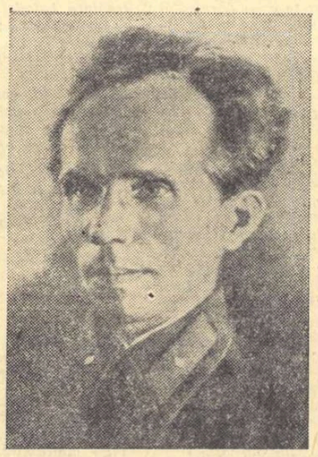

Ei — întocmai artistului anonim, făuritorul baladelor ori poveștilor populare — au strîns în cîntece și în cărți și dorul și aleanul, și dragostele și visele, și zbuciumul și zilele senine din sufletul omului simplu. Iar cititorul, furat de adevărul vieții cuprins în paginile cărții, ajunge să facă abstracție de rolul ficțiunii în zidirea personajelor, se gîndește la eroi cum se gîndește la oamenii dintr-o stanță vecină. Neprețuit e acest credit moral acordat de cititori!

La dobîndirea acestui credit moral, scriitorii sovietici au ajuns, firește, în primul rînd prin legătura lor indisolubilă cu viața; dar nu de mai puțină însemnătate și ajutor le-a fost unitatea organică dintre ceea ce au scris și ceea ce au reprezentat ei înșiși ca oameni și comuniști. Și gîndindu-ne la lucrul acesta, înaintea tuturor, ne amintim de chipul scriitorului Nikolai Ostrovski, părintele literar al lui Pavel Korceaghin. Primirea titlului de „corceaghinet" constituia, după cum se știe, un neasemuit îndemn la eroism în anii războiului, cînd atîția și atîția tineri luptau în detașamente de partizani. „Așa s-a călit oțelul" a devenit manual de viață, iar figura morală a autorului său a devenit pentru tineret îndreptar de comportare comunistă. Din luptător s-a născut artistul, iar artistul a rămas pînă la ultima suflare un luptător.

Ostrovski, ca și Pavel Korceaghin, avea numai 13 ani cînd și-a început munca politică. La 15 ani îl găsim voluntar în rîndurile Armatei Roșii. Iar cînd, după înfrîngerea intervenționiștilor, poporul tinerei Țări a Sovietelor pășește la construirea pașnică a bazelor socialismului, Kolea Ostrovski se aruncă în luptă pe noul front, căci tot front socotea el și frontul muncii. Ori unde Partidul va avea nevoie de sprijinul tineretului revoluționar, îl vom găsi și pe tînărul acesta cu o înfățișare plăpîndă, cu rănile de pe front abia închise. Îl vom întîlni pe șantiere, dormind pe ciment, luptînd cu foamea, cu frigul, cu bandele de diversioniști. Îl vom reîntîlni pe Nipru, mai bine spus în Nipru, în miez de iarnă rusească, stînd cîte 12 ore în apa cu sloiuri, ajungîndu-i pînă la genunchi, muncind la transportul unor plute cu lemne așteptate de populație. Iar cînd comisia medicală încearcă să-l scoată din muncă, dîndu-i un certificat medical de pensionar, Ostrovski îl ascunde și pleacă în calitate de comisar la frontieră, unde se purtau lupte grele cu spionii, cu contrabandiștii, cu dușmanii regimului sovietic.

Acestea nu sînt decît parte din faptele de viață ce îl apăsau pe scriitor, cerîndu-se comunicate. El nu-și socotește împlinită misiunea, se simte dator să transmită și altora propria sa experiență de viață. În pofida groaznicei boli ce-l lipsește de mișcare și de vedere, comunistul Ostrovski rămîne în rîndurile armatei operative a celor ce-și construiesc țara. Cuvintele: „trebuie să ne grăbim să trăim" dobîndesc un înțeles nou și nimenea nu le-a tălmăcit și confirmat mai adînc decît însuși omul care le-a rostit. Orb și paralizat, Nikolai Ostrovski muncea cîte douăzeci de ore pe zi, citind, instruindu-se și scriind. În loc să se rupă de viață, el se leagă mai pătimaș de ea. La patul lui vin să se sfătuiască militari, activiști sociali, muncitori. Scrisorile, casca de radio, îl țin aproape de tovarășii săi. Cine ar fi ascultat la radio cuvîntul înflăcărat pe care el îl adresa tineretului, cuvînt vibrînd de un cald optimism și dragoste de viață, ar fi refuzat să creadă că el vine de pe patul de suferință al unui scriitor bolnav, pe care mina nu-l mai ajuta nici măcar să-și șteargă sudoarea de pe frunte.

O asemenea tărie sufletească ne pare fiecăruia de neatins. Și este meritul epocii noastre socialiste și al slujitorilor ei de talia lui Nikolai Ostrovski că, nemărturisit, în străfundurile sufletelor noastre, visăm și năzuim spre ea. Lucrul acesta ne și îndeamnă să vorbim despre eroica din munca scriitorului comunist.

Iată ce l-a ajutat pe Nikolai Ostrovski să învingă una dintre cele mai dificile probleme de creație — zugrăvirea eroului pozitiv.

Despre puterea de manifest pe care a căpătat-o cartea lui, ne vorbesc documentele aflate în muzeul „Nikolai Ostrovski" din Moscova. Acolo se găsesc nenumărate exemplare din „Așa s-a călit oțelul" cu coperțile arse, străpunse de gloanțe, cărți care au însoțit în rană pe tinerii ostași ai Armatei Roșii în anii Marelui Război de Apărare. Alături de cărți, găsești însemnări înfrigurate, făcute în ajun de atac, file din jurnal personal, aparținînd unor comsomoliști, eroi ai apărării, file din care înțelegi ce suport moral au aflat ei în clipele grele în Pavka Korceaghin, tovarășul pe care Nikolai Ostrovski l-a lăsat după moartea sa — tineretului.

O asemenea viață, închinată pînă la ultima scînteie Patriei și Partidului, a fost în stare să facă dintr-un talentat, dar simplu muncitor comunist, un creator de chipuri literare emoționante.

Viața și opera lui Nikolai Ostrovski confirmă pe deplin afirmația că cele mai bune opere literare ale epocii noastre aparțin acelor scriitori care sînt legați indisolubil cu ideologia comunistă.

Tiberiu Utan

ALEXANDRU JAROV

Salut, București!

Zi de toamnă...
Oaspeți noi vom fi
În ținuturi românești, vecine,
Unde vechi prieteni azi trălesc
Viață nouă, zile mai senine.

Am văzut pe pod stînd un soldat.
Strălucea mîndria-n ochii lui.
Și am dat prietenești binețe,
Caselor albind în soare,
Viilor, pe coasta dealului,

Și grădinilor, ce încă verzi,
Alergau înspre Carpați-nainte,
Și ogoarelor ce-acum,
Poartă-mpestrițatele veșminte,
Satelor, orașelor, din drum.

Dăm binețe luncilor pe rînd
Îmbrăcate-n straie de mătasă.
Te salut, o, patrie frumoasă,
Patria lui Eminescu!
Și îmi spun în gînd:

Eu poetul oaspe, bine știu
Că aici viața-i fericită,
Că m-așteaptă un popor iubit
Ce-a trecut prin multe zile grele,
Harnic, ager, și neumilit.

Că norodul azi respiră liber,
Aruncînd priviri cutezătoare
Către viitorul ce-l înalță,
Spre pădurea sondelor bogate,
Spre cîmpii întinse pînă-n zare,

Unde astăzi peste haturi trece,
Un tractor pufnind cu glas greoi...
Bună ziua, toamnă,
Soră bună
Toamnelor de aur de la noi!

Nu ai dreptul să fii mohorîtă,
Soare cald
Se varsă împrejur, —
Frate-al Moscovei, tu București
Îți salut înaltul de azur!

În românește de **Demostene Botez**

CU OASPEȚI STRĂINI PRIN ȚARĂ

Anul acesta au venit la noi să ne cunoască țara și oamenii ei, mii și mii de vizitatori străini. Unii erau din state vecine și prietene. Alții tocmai de la capătul pămîntului. Mulți dintre aceștia din urmă aveau mințile îmbuibate de propaganda care s-a dus, și din nefericire se mai duce încă, împotriva noastră, a celor ce viețuim în țările de democrație populară. Cu cîțiva dintre ei am stat îndelung de vorbă. Ei nu s-au sfiit să mă întrebe:

— Lîngă cine bate inima poporului vostru? Lîngă vechii politicieni care au fugit în străinătate și așteaptă să se întoarcă în patrie pe calea războiului și să restabilească fosta stare de lucruri, sau lîngă guvernul pe care-l are astăzi republica voastră populară?

— Să mergem, le-am răspuns, să ne plimbăm puțin pe meleagurile noastre. Răspuns au să vă dea oamenii cei mulți și simpli. Răspuns au să vă dea unele urme ale trecutului. Răspuns au să vă dea și înfăptuirile la care am ajuns în acești 11 ani care au trecut de la eliberarea noastră. Primiți să plecăm?

— Primim.

Am ajuns cu mașina într-un sat dintre Alexandria și Turnu Măgurele. Ne-am oprit la o cotitură. În grîla apropiată femeile scoteau cînepa de la topit. Altele torceau lînă pe prispa caselor. Cîțiva țărani își adăpau vitele la o fîntînă. Le-am arătat oaspeților străini un stîlp mare, de piatră, înconjurat cu grilaj pe care se aflau scrise peste o sută de nume.

— Ce este aceasta?

— Cum vedeți și dvs., un stîlp de piatră.

— Și ce scrie pe el?

— Numele țăranilor din acest sat, care au murit pe front în războiul din 1916—1918.

— Atît de mulți?

— Da. În 1916 România avea 7.000.000 de locuitori...

— Cît Londra.

— Da. Cît Londra.

— Și cîți oameni ați pierdut în acel război?

— Opt sute de mii... Dacă lîngă acest stîlp s-ar mai ridica unul pe care ar fi scrise numele oamenilor din acest sat, care numără 400 de case, ați putea să aflați că în ultimele două războaie mondiale numai această comună a pierdut peste 200 de bărbați în floarea vîrstei... Credeți că țăranii aceștia mai vor un nou război?

— Nu.

Mai departe ne-am oprit lîngă o curte uriașă. Acoperișurile noilor clădiri sclipeau în soare. Într-o parte a curții o casă mare, boierească, cu geamlîcuri.

— Ce-a fost aici?

— O curte boierească.

— Și acum?

— Sediul gospodăriei agricole colective.

— Și clădirile noi, la ce slujesc?

— Sînt magazii pentru păstrat recoltele.

Într-un oraș de lîngă Dunăre am luat masa la un medic de raion. Oaspeții străini au întrebat:

— Cîți medici erau în acest raion cu 10 ani în urmă?

— Patru.

— Și acum?

— Treizeci și doi.

— Și cîte spitale?

— Unul.

— Și acum?

— Patru. În afară de acestea avem aproape în fiecare comună case de naștere și posturi sanitare.

După amiază am luat-o, în sus, pe Olt. Sătenii își culegeau viile. Cînd ne-au văzut că oprim au alergat spre noi cu oale cu must și cu coșuri cu struguri.

— Fiți bine veniți. Luați și potoliți-vă setea cu mustul nostru dulce. Primiți în dar strugurii noștri. Pămîntul a fost bun cu noi. L-am muncit cu naștere și posturi sanitare.

Le-am primit tradiționala cinstire.

— Aceștia sînt străini veniți de departe, le-am spus. Ar vrea să vadă cu ce vă hrăniți.

— Să fie sănătoși. Poftiți la car.

Carul era tras lîngă vie. Boii, dejugați, molfăiau iarbă. Țăranul a scos dintr-o traistă o pîine grozavă, proaspătă și albă, o găină friptă și un șervet în care erau înfășurate cîteva bucăți albe de brînză.

— Mămăliga nu aveți?

Țăranul a început să rîdă.

— Am mîncat destulă vreme mămăligă. De ce să mai mîncăm și acum? Acum mîncăm pîine. Avem destul grîu.

Pe un cîmp neted ca-n palmă, întins pînă în zări, patru tractoare trăgeau după ele patru semănători. Le-am făcut semn mecanicilor să oprească. Tractoriștii, băieți de 15—16 ani, erau plini de praf și de unsoare. Numai dinții îi mai aveau albi.

— Al cui e pămîntul pe care-l semănați?

— Al colectivei.

— Și înainte al cui a fost?

— Al boierului.

— Pînă în zare?

— Pînă în zare și chiar mai departe de zare.

Pe o ruscă strîmtă am pogorît în sat... Străinii i-au întrebat pe sătenii:

— Cîți învățători erau înainte în sat?

— Trei...

— Și acum?

— Douăzeci și doi.

— Și cîți medici?

— Nici unul.

— Și acum?

— Un medic, un agent sanitar, o moașă. Avem casă de nașteri, dispensar, farmacie, bibliotecă cu 4000 de volume...

— Cîți copii plecau mai înainte la oraș la învățătură?

— Trei-patru.

— Și acum?

— Mulți. Peste o sută...

Între multe altele, un bătrîn le-a povestit cum a fost schilodit în 1907 pentru că participase la răscoale. Piciorul beteag pe care-l tîra după el sta drept dovadă. Altul, de 83 de ani, le-a arătat semnele rămase pe obrazul lui, tot de atunci. Al treilea le-a spus cum în 1942 fiul lui, întors din război rănit, a fost ucis de jandarmi pentru că le povestise sătenilor ce a văzut el în Ucraina...

Străinii tăceau. I-am întrebat:

— V-ați lămurit? Ați aflat lîngă cine bate astăzi inima poporului nostru?

— Ne-am lămurit. Aici, la voi, roata istoriei merge înainte. N-o va mai putea opri nimeni.

— Nu ne mai trebuie ce-a fost. Nu ne mai trebuie...

Acad. Zaharia Stancu

ÎNCERCĂRI CRITICE

Polivalența necesară

Unitate în diversitate

Scriitor de mare valoare și primul mare arheolog român, bun cunoscător al istoriei patriei și — în momentele grave ale istoriei patriei — ziarist pasionat, eseist sclipitor și filolog finind un jurnal intim și alcătuind un „Raport asupra organizațiunii învățămîntului secundar din Rominia", scriind (în calitate de comisar al Rominiei la expoziția internațională din Paris) o „notiță asupra antichităților Rominiei", traducînd din „Iliada" și din „Odiseea", din Virgiliu și din Horațiu, remarcabil critic literar și autor de basme, creionînd delicate pastele și schițînd drame istorice (despre Mihai Viteazul, Decebal, Ioanițiu, craiul rominilor), bine cunoscător al istoriei picturii și al muzicii, preocupat de viitorul artelor în Rominia, fixînd principii de bază pentru dezvoltarea unei arhitecturi naționale, scriind poezii și studii despre folclor, Alexandru Odobescu se dovedește a fi prin această multilaterală și excelentă activitate, — care-l apropie și mai mult de polivalența lui înaintași: Bălcescu, Kogălniceanu, Alecsandri, ș.a. — un pașoptist și un umanist.

O privire superficială ar vedea aici dispersare și ar risipi figura Odobescului în mărunțelnice preocupări. Atît Ibrăileanu, cît și — recent — Tudor Vianu au regăsit însă unitatea în diversitate, substanța comună a gîndirii marelui scriitor. G. Ibrăileanu, în „Spiritul critic în cultura românească", lămurea „figura lui Odobescu: sinteză de criticism și de patruzecioptism pur". „Această dualitate, — care în realitate, este o armonie, Odobescu a fost un suflet armonios, — această dualitate l-a făcut pe Odobescu, (...) să nu se alipească de „Junimea" de care îl îndepărta patruzecioptismul său...".

Distrugînd imaginea falsă a unui Odobescu junimist, aristocrat, Ibrăileanu găsește trăsăturile definitorii ale pașoptismului acestui scriitor. Ibrăileanu scrie: „Este cunoscută lupta lui Odobescu împotriva latiniștilor..." Autorii dicționarului — zice Odobescu — nu pun în dicționar limba românească vorbită și scrisă"; „Dar, zice Odobescu, noi scriem pentru cei de azi și nu pentru cei din trecut".

Rezumînd, în continuare, gîndirea scriitorului, Ibrăileanu remarcă un alt principiu pașoptist, „Ideea că literatura românească nu se poate naționaliza și înfrumuseța decît prin inspirarea de la literatura populară".

Tot Ibrăileanu rezumă astfel atitudinea lui Odobescu în chestiunea agrară: „Constatînd că pămîntul e pe nedrept al „ciocoiului" și că țăranul e „rob", prevede că în curînd pămîntul va fi înapoiat țărănimii".

Evident, Ibrăileanu nu poate încheia acest portret ideologic al lui Odobescu din care am dat cîteva citate, fără să amintească de o altă corespondență pașoptistă: „cîntarea trecutului în felul lui Bolintineanu: evocarea vremurilor de bărbăție, pentru a îmbărbăta prezentul...".

G. Ibrăileanu are, așa dar, meritul de a fi distrus falsa imagine, din nenorocire foarte răspîndită, a unui Odobescu junimist, conservator, „spirit aristocrat". El stabilește în diversitatea preocupărilor lui Odobescu caracteristicile gîndirii scriitorului, esența ei fiind „patruzecioptismul pur". Fără îndoială, în „Spiritul critic în cultura românească" există și conflicte grave; nefiind locul să le discutăm aici, îndreptăm cititorul interesat de aceste probleme spre valorosul studiu al lui Savin Bratu „Moștenirea lui G. Ibrăileanu" (ESPLA, 1955, pg. 112—118).

Ceea ce vom reține noi, din cercetarea lui Ibrăileanu, este descoperirea unei unități de gîndire în discontinuitatea aparentă și demonstrarea temeinică a pașoptismului odobescian.

Cea mai serioasă lucrare pe care critica românească i-a dedicat-o marelui scriitor o constituie studiul recent semnat de acad. Tudor Vianu (ESPLA, A. I. Odobescu, Opere I, 1955), balansare armonioasă a erudiției cu sinteza, a eleganței stilistice cu strictețea demonstrației. Ideea orincipală a studiului, copios hrănită cu documente și argumente noi, este formulată în titlu: „Alexandru Odobescu, pașoptist și umanist".

Credem a vedea principalul merit al acestui studiu care, de altfel, are atîtea altele, în faptul că analizînd amănunțit activitatea multilaterală a lui Odobescu, găsește un substrat comun acestor preocupări, adună risipirea aparentă într-un portret convingător al personalității artistice a scriitorului.

Studiul constituie de asemeni o restituire a lui Odobescu, aducerea lui din saloanele pariziene, unde îl așezase critica cosmopolită, în mijlocul culturii românești, acolo unde îi este locul.

Corespondențe

În „Schițele istorice" ale lui Odobescu, cei mai mulți comentatori au văzut doar influența istoriilor romantate, pe atunci la modă în apus, o influență a tehnicii romantice cu răpiri în noapte, „ruinuri" dezolate, zăngănit de lanțuri pe vreme de furtună, ș.a. Desigur, aceste elemente există și spiritelor superficiale nu le-a fost greu să le surprindă. Dar însă, oare, în „Mihnea Vodă cel rău" și în „Doamna Chiajna" nu este mai important să vedem violente pamflete politice împotriva tiranilor, în tiranos! Ascultați aceste fraze din articolul-program al revistei emigraților pașoptiști, „Junimea Română" (1 mai 1851), în al cărei cerc tînărul Odobescu se afla, ascultați aceste fraze și spuneți, oare nu sînt ele asemeni unui moto al „Scenelor istorice"?... „precum cel ce lăgăduiește că e noapte, afirmă prin aceasta chiar că e ziuă — asemenea cel ce urăște tirania exprimă prin aceasta chiar amorul său pentru libertate". Ascultați cum sună, cum tună, glasul Bălcescului în articolul-program al „Junimii Române": „Juni romîni! un om de orice nație (...) vă este frate; să-l iubiți și să-l ajutați!" Ascultați-l acum pe Odobescu în 1878 vorbind la Ateneu despre „răscoala iobagilor sub căpetenia lui Horia": „Numai stînd strîns lipiți de noi, umăr la umăr, coapsă la coapsă, inimă la inimă, dinșii, ungurii, și noi, românii, vom putea sprijini și domoli zborul, din ce în ce mai semeț, al marilor zgripsori cu cîte două capete care, și nouă, și lor, ne fîțîie mereu deasupra".

Nu este oare acesta glasul lui Bălcescu rătăcind în Ardeal, de la Avram Iancu la Kossuth și de la Kossuth la Avram Iancu? Oare activitatea lui de arheolog, preocuparea lui pentru istorie, nu-și găsește rațiunea în pasiunea pentru viitor? „Amorul de antichități" nu-și găsește izvorul și scopul în aceste versuri de junie:

„Să vină cîntărețul al gloriei trecute,
Să verse focul vieții în strofele-i plăcute,
Sărbînd și veștezi lauri, și dafini viitori,
Și-atunci vor suna iarăși acordurile mute;
În vinele române vor fulgera fiori
Și orizontul țării nu va mai fi cu nori!"

....„evocarea vremurilor de bărbăție pentru a îmbărbăta prezentul" scria Ibrăileanu.

Oare pentru a înțelege bine arta rafinată, matură, a pastelului odobescian, nu trebuie să recitim versurile adolescentului:

Paul Georgescu

(Continuare în pag. 4-a)

Figura lui Horia

Chipul lui Horia și ale soților săi de faptă, Cloșca și Crișan, le știu de copil din cărțile de școală primară.

Am cercat să citesc tot ce s-a scris despre ei. M-a ajutat la aceasta și cunoașterea altor graiuri. Cu vremea, au ajuns să-mi fie ca prieteni și aproape le ascultam cuvîntul. Giurgiu Crișan, cel cu vorba înțeleaptă, priceput oștean și aprig la mînie, care decît să se lase batjocorit de judecători, și-a luat singur viața sugrumîndu-se cu nojițele de la opinci, îmi era dintru început foarte drag. Apoi am început să-l înțeleg și pe Cloșcuț cel neiertător. Pe Horia însă, pe căpetenia cea mare, am ajuns să-l cunosc în toată măreția sa abia în anii ceștia ai așezării celei noi din țara noastră. Țăranul știutor de carte din Țara Zarandului, Vasile Nicola, prolica Ursu — altcum numit și Horia, cel de-a bătut de patru ori pe jos drumul la Viana Mariei Thereza și a fiului său Iosif al II-lea, țăranul acesta, care cu cinci ani înainte de căderea Bastiliei dă ultimatum domnilor din Deva cu cele cinci punțuri identice cu acelea care aveau mai încolo să fie și nucleul ideilor diriguitoare a revoluției franceze, Horia, prin demnitatea sa înaintea împăratului și a slujbașilor săi, prin dragostea sa nețărmurită către cei mulți și obijduiți, este una din cele mai luminoase figuri ale istoriei țării noastre și îndrăznesc să spun și a istoriei omenirii întregi.

L-a părăsit muierea și s-a tras la neamurile ei pentru aceea că îmi și capul și viața și le închinase Horia semenilor săi.

Horia și-a lăsat femeia plecată, dar el a rămas mai departe să slujească dreptății și adevărului țărănilor împotriva nedreptății și jafului seniorilor. L-a ispitit împăratul cu cinstiri și vorbe ca să-l lege de curtea lui; dar Horia i-a răspuns:

— „Să nu vă fie cu supărare, dar om trăi și om vedea. Slujbașii domeniului de mulți ani umblă după noi să ne piardă. Pe soții mei pe mulți i-au ucis în cazmă. Știu eu de-om ajunge să dăm ochii cu Maria Voastră?"

Cînd nevoit de urgia domnilor n-a mai găsit alt chip de ieșire și i-a chemat pe munteni să-și facă dreptatea, Horia n-a cerut nimic pentru sine ci, așa cum scapă apa peste zăgazuri, cînd nimic și nimeni nu o mai poate ține, așa au fost acele zile ale lunii noiembrie din anul de la Hristos 1784. A fost seniorilor mai mult învățătură si ținere de minte.

Înșelat și vîndut pe galbeni, Horia nu-și spune tovarășii de luptă. La cele 119 întrebări, care de care mai meșteșugite, răspunde în așa fel, că nu-și spune nici unul din soții săi de arme. Ca să le cruțe viața.

Îndrăgiți de cei mulți, iubîndu-i și închinîndu-le lor viața, puterea de muncă și gîndurile pînă la ultima lor picătură de sînge, cei mai buni fii ai patriei noastre, conducătorii noștri dragi prin însăși viața lor m-au ajutat să-l pătrund și să-l cunosc mai bine pe marele fiu al poporului nostru, pe Horia.

Cunoscîndu-l, și ca să-mi mărturisesc marea dragoste pentru dînsul, i-am scris viața.

Despre Horia vor mai scrie mulți și mereu mai bine, fiindcă Horia este viu în tot ce-i viu și drept din faptele zilelor noastre.

Mihail Davidoglu

Din problemele poemului epic

Liric și epic în creația lui Eugen Jebeleanu

În ultimul timp, au apărut în presa noastră literară calde pledoarii pentru diferite genuri și specii literare. Departe de a constitui o modă sau un fenomen trecător, ele trebuiesc apreciate ca o orientare sănătoasă de a sprijini dezvoltarea literaturii noastre realist-socialiste, de a-i spori forța de învestigare și oglindire a vieții prin utilizarea întregii capacități a celor mai diverse modalități de expresie, stiluri, curente, genuri și specii literare.

Poemul epic de largă respirație și poezia epică în general, încă nu s-au bucurat de cuvenita readucere în atenția cititorilor și a scriitorilor. Cuvenită, mai ales ținînd seama de posibilitățile cu totul deosebite ale poemului epic de a contura chipuri expresive de eroi, deci și chipuri ale oamenilor înaintați ai zilelor noastre, constructori ai socialismului. După o perioadă în care critica își făcuse un titlu de glorie din a promova poemul epic, a scăzut grija pentru acest gen, care cere atîta trudă, ridică atîtea probleme, și are în schimb o însemnătate atît de mare în evocarea zilelor de altă dată și a celor pe care le trăim. Precizăm: a scăzut grija criticii literare — poeții au fost preocupați, poeme epice au apărut. Doar cîte un articol răzleț le-a semnalat apariția, și astfel, cititorul a putut scăpa din vedere acest fenomen specific epocii noastre — reînvierea poemului epic cu acțiune întinsă, cu multe probleme și mulți eroi, așa cum l-au practicat în secolul trecut Alecsandri, Negruzzi, Bolintineanu și Eminescu, cînd evocau timpuri de glorie a poporului, marile sale figuri.

Epoca noastră de transformări epopeice, oamenii zilelor noastre, care învață a-și trăi viața la nivelul eroismului legendar, perspectivele nemărginite care ne stau în față — au readus în fața poeților realismului socialist, poemul epic, aproape uitat în epoca dintre cele două războaie.

Mihai Beniuc, încă din 1948 a simțit nevoia baladei de largă respirație; poemul „Chivără roșie" se situează cam la începutul acestei preluări și măsoară capacitatea extraordinară a genului de a vorbi în limbajul zilelor noastre. „Silvester Andrei salvează abataju" de A. Toma, „Tovarășul Matei a primit Ordinul Muncii" de Veronica Porumbacu, alcătuiesc și ele manifestări valoroase, marcînd preocuparea tot mai accentuată a poeților pentru poemul epic, atît de potrivit să exprime o gamă întreagă de idei și sentimente,

Desen de FLORICA CORDESCU.

acțiuni importante și chipuri de oameni.

Succese deosebite au urmat numaidecît: poemul lui Beniuc închinat luptei ceferiștilor din februarie 1933; poemele lui Eugen Jebeleanu: „In satul lui Sahia" și „Bălcescu"; ale lui Marcel Breslașu: „Cîntecul Doncăi" și „Iași 1917"; ale lui Dan Deșliu: „Lazăr de la Rusca" și „Minerii din Maramureș"; ale lui Mihu Dragomir: „Războiul" și „Tudor din Vladimir"; „Copiii din Valea Arieșului" al lui A. E. Baconsky, ale lui George Dan, Aurel Rău, Aurora Cornu, Mihnea Gheorghiu, D. Florea Rariște, Ștefan Iureș și alții.

Iar aparițiile cele mai noi, succese importante ale poeziei noastre epice, cum sînt ciclul „1907" de Tudor Arghezi, evocare pe care o putem cu ușurință încadra între poemele epice, apoi „Vară fierbinte" de Victor Tulbure, „Cerbul Roșu" de Vlaicu Bîrna, „Balada împușcaților" de I. Brad și „Întoarcerea în patrie" de Toma George Maiorescu, alături de retipăririle numeroase, ridică puternic la ordinea de zi problemele poemului epic.

Această discuție s-ar fi cerut începută cu unele afirmații cu caracter mai general; o vom porni totuși de la poemul lui Eugen Jebeleanu, „Bălcescu", poate cel mai reprezentativ poem epic de inspirație istorică pe care l-a dat nouă noastră poezie — și în același timp deosebit de semnificativ pentru dezvoltarea autorului său. Facem acest lucru, pe deoparte în vederea unor ilustrări ulterioare, pentru care poemul „Bălcescu" este grăitor, și pe de altă parte și pentru valoarea acestei creații.

★

Pînă la apariția poemului „In satul lui Sahia" (Viața Românească, iulie 1950), despre Eugen Jebeleanu s-a afirmat cu dreptate că este un liric prin excelență. Primul său volum „Inimi sub săbii" (1934) o dovedea. Cele două izbucniri lirice mai ample „Ceea ce nu se uită" (1944) și „Scutul păcii" (1949) întăreau această apreciere, pe care, în liniile ei generale, nici poemul „In satul lui Sahia" n-a schimbat-o. Structura poemului, bazată pe suita de tablouri înlănțuite laolaltă prin faptul că se refereau la un același erou (în prima parte a poemului) și se petreceau în același loc (în a doua parte), păreau să arate că în creația lui Eugen Jebeleanu epicul începe cu greu, incidental, sau deloc. Căci, s-ar putea demonstra cum aproape fiecare din tablourile ce compun „In satul lui Sahia" se bazează mai mult pe evocarea lirică sau pe descripția cu caracter reportericesc decît pe narațiunea epică propriu-zisă — realizată cu mijloacele poeziei, firește.

Și iată că talentul lui Jebeleanu, atît de viguros în creații lirice de inspirație, ca poemul amintit sau ca „Lidice", „Fîntîna din Coreea" etc.— se dovedește dintr-odată nu mai puțin viguros în creații epice de amploare.

Mihai Gafița

(Continuare în pag. 4-a)

Un savant suedez despre limba română

— Profesorul Alf Lombard —

Din Lund, orășel universitar în Suedia, ne vine o carte deosebit de însemnată pentru studiul limbii române: lucrarea în două volume, cuprinzînd 1223 de pagini, format mare, a profesorului Alf Lombard, cu titlul: „Verbul românesc, studiu morfologic" (cartea e scrisă în limba franceză).

In această lucrare, apărută în 1954, se descrie sistemul verbal românesc, pornind de la limba actuală și mergînd pînă la fazele ei cele mai vechi. Expunerea este făcută la un înalt nivel științific; autorul a consultat întreaga bibliografie a chestiunii. Problemele pe care le dezbate, uneori complexe, sînt tratate cu o perfectă cunoștință a limbii române. Prof. Lombard, care este cunoscut prin lucrări importante asupra limbii franceze, pe lîngă cunoașterea limbii române are și serioase cunoștințe de slavistică. El face parte dintre învățații scandinavi care s-au pasionat, încă din anii studenției, de studiul limbii române: astfel, ilustrul său predecesor în acest domeniu, profesorul Kristian Sandfeld (1873—1942), care a profesat la Universitatea din Copenhaga (Danemarca), a scris o serie de studii consacrate limbii române și limbilor balcanice, printre care semnalăm studiul său asupra infinitivului în limba română (1902) și „Sintaxa limbii române" (1936).

Prof. Lombard ne-a vizitat țara în mai multe rînduri, prima oară în 1934, cînd a strîns materialul necesar pentru scrierea lucrării sale asupra pronunțării limbii române, apărută în 1935, la Upsala (Suedia), care constituie un remarcabil tratat de fonetică descriptivă a limbii române. De atunci, a publicat o serie de articole științifice și de recenzii consacrate limbii române. Această activitate publicistică merge mînă în mînă cu activitatea didactică: prof. Lombard a deschis la Universitatea din Lund, sînt acum aproape douăzeci de ani, un „Seminar de limba română", care atrage, în fiecare an școlar, un mare număr de studenți, pe care savantul profesor îi inițiază în tainele limbii române. Această activitate de cercetare a limbii române, susținută timp de trei decenii, face cinste lingvisticii suedeze și trezește admirația și recunoștința noastră.

In nordul îndepărtat, o minte luminată și un suflet generos lucrează cu spor la cunoașterea limbii noastre și la elucidarea problemelor ei.

Acad. Al. Rosetti

CARTEA SOVIETICĂ

K. SIMONOV: „Versuri alese"

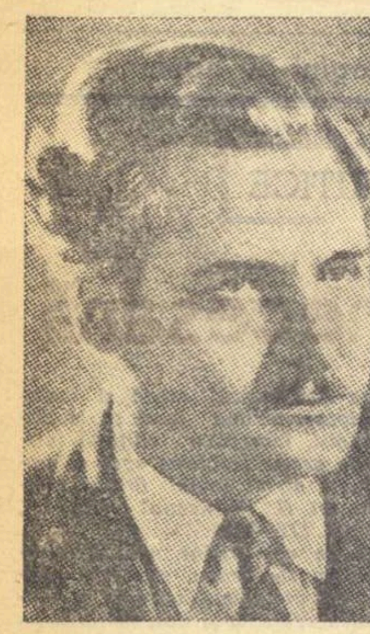

Editura „Cartea Rusă" publică în traducerea unui grup de poeţi volumul de „Versuri alese" al talentatului poet sovietic K. Simonov. Sînt incluse piese reprezentative din primele sale volume, din volumele „Ani de război", „Lirice", „Prieteni şi duşmani" precum şi o seamă de poeme epice mai mari.

K. Simonov şi-a publicat primele versuri în anul 1934, an în care a intrat în Institutul de literatură „Maxim Gorki". Incă de pe atunci începeau să se profileze trăsăturile caracteristice ale poetului matur de mai tîrziu. Fostul strungar în fier, crescut şi înaripat de forţele Marii Revoluţii din Octombrie, îşi exprima acum dragostea pentru noua viaţă ce se construia în Ţara Sovietică. Din această perioadă, una din principalele preocupări lirice ale lui K. Simonov a fost exprimarea frumuseţii eticii omului sovietic, temă ce va reveni în noi şi impresionante forme şi în versurile de război şi în versurile sale mai recente. Astfel, este poezia „Navale scene"... din care desprindem strofa concluzivă:

„Dar poţi să spui cîndva: am isprăvit!
Am dus la capăt ultima poruncă!
Şi-apoi să stai la masă liniştit
Bătrîn, să cauţi tihnă după muncă?"

In aceeaşi ordine de idei, este foarte interesant de pildă poemul „Prima iubire", evocare emoţionantă a unei iubiri sfîrşite, care-şi mai trimite totuşi ecourile dureroase în inima eroului, maturizat acum. O oarecare nostalgie eseniniană face loc unui spirit nou, militant, caracteristic oamenilor sovietici. Eroul se află, în drum, urmîndu-şi îndatoririle sale sociale, prin oraşul în care locuieşte prima iubită, care între timp s-a căsătorit. Toate semnele vechii iubiri s-au schimbat, mobila, familiară altă dată, este colorată altfel acum, un copil se tîrăşte de-a buşilea pe covor. Ce este mai dureros însă, s-a schimbat frumuseţea sufletească a fetei iubite cîndva, au apărut în schimb platitudinea, ridurile cenuşii ale conformizării sufleteşti.

„Dar tu, eşti tot aşa? — Cum? Tot aşa?...
Te tulbură cu mila-i jignitoare
Că n-ai nevasta ta şi casa ta
Şi-o fericire asemănătoare.
— Eşti tot pe drumuri? — Dacă-aşa mi-i dat!
Chiar pentru asta m-ai iubit, îmi pare—
— Am fost o proastă..."

Intregul poem degajă o mustrare amară la adresa acelora ce-şi pierd prospeţimea sufletească, nepăstrînd-o întreagă prin toate încercările aspre ale vieţii.

„Versurile de război" *ale lui K. Simonov, împreună cu cele mai bune bucăţi din volumul „Lirice", constituie o parte deosebit de valoroasă a activităţii sale poetice. Ura împotriva năvălitorilor fascişti se împleteşte cu siguranţa că victoria va fi cucerită datorită calităţilor morale ale poporului rus. De aceea, o mare parte a acestor versuri este dedicată slăvirii frumuseţii sufleteşti a omului sovietic sau blamării urîţeniei de caracter acolo unde ea este întîlnită. In această ordine de idei pot fi citate în întregime poezii fermecătoare ca* „Aşteaptă-mă", „Cîmpia fără nume" „Stăpîna casei" *şi sguduitoarea* „Scrisoare deschisă unei femei din oraşul Vicing". *Caracteristică pentru acest vast compartiment al liricii lui Simonov este şi poezia* „Casa din Viazma". *Un pîlc de ostaşi roşii, înaintea unei bătălii, îşi petrec împreună poate ultima seară într-o casă bătrînească. Acolo, în înfiorarea clipelor dinaintea unei grave şi hotărîtoare încercări, tovarăşii de luptă se simt strîns legaţi de o extraordinară puritate:*

„In noaptea ceea, totul spre moarte cînd mergea,
Uitarăm ce-i minciuna spre-a n-o mai învăţa,
. . . .
Merindea pe din două şi sîngele la fel!
Aşa văzurăm viaţa prin groaznicul măcel"

Casa din Viazma devine simbolul purificării sufleteşti. Poetul consideră că, dacă vreunul din cei ce-au trăit neuitata seară dinainte de atac şi-ar trăda frumuseţea sufletească obţinută acolo, el ar fi trimis în aceeaşi casă, să mai trăiască o noapte ca aceea pe care a uitat-o şi să-şi reamintească episoadele de demult:

„De nu a fost, înseamnă că-n anii care vin
In cercul de prieteni cu unu-i mai puţin.
Insă de-a fost, o vorbă nu-i vom mai spune lui
Si nici o întrebare din partea nimănui.
Ci drag pînă la moarte ne-o fi, ca-n vechiul rost,
Ne spună pur şi simplu: Acolo, da, am fost".

După război K. Simonov a călătorit în numeroase ţări străine. Rod al impresiilor pe care le-a acumulat astfel, este şi volumul de versuri „Prieteni şi duşmani". *După cum sugerează şi titlul, în volum sînt omagiate forţele progresiste internaţionale şi sînt înfierate cercurile războinice. Versurile ce compun acest ciclu se disting mai ales prin verva şi ascuţişul satirei lor.*

Publicînd acest volum, editura „Cartea Rusă" a făcut un bun serviciu maselor de cititori care aşteptau cu nerăbdare o culegere completă a versurilor lui Simonov, cunoscut pînă acum sub acest aspect numai din traduceri răzleţe. Lirica acestui talentat poet sovietic va place desigur cititorilor romîni şi-i va ajuta în limpezirea unor probleme sufleteşti pe care ei şi le pun.

N. Labiş

Determinarea personalităţii artistului

Zilele acestea a apărut în traducere romînească studiul monografic dedicat vieţii şi operei lui Nikolai Gogol de către criticul V. Ermilov, unul dintre cei mai cunoscuţi cercetători literari sovietici, autorul unor numeroase studii literare, între care şi valoroasa monografie despre Cehov.

Monografia „N. V. Gogol (1809—1852)" este o lucrare amplă, cuprinzătoare, analizînd aspecte dintre cele mai semnificative ale creaţiei gogoliene, determinînd cu precizie coordonatele ei ideologice, stăruind cu competenţă şi forţă de analiză asupra particularităţilor artistice ale autorului „Sufletelor moarte".

Un asemenea studiu monografic oferă implicit exemplul unei lucrări ştiinţifice, ale cărei principii de elaborare şi compoziţie nu pot să nu trezească interesul cercetătorilor noştri literari, să nu constituie o sursă de învăţăminte în activitatea lor creatoare. Ceea ce caracterizează în primul rînd studiul lui V. Ermilov este grija deosebită pentru cercetarea orientării ideologice a scriitorului, probitatea determinării atitudinii sale, ca cetăţean şi scriitor, aşa cum realmente se manifestase ea în limitele istorice ale vremii în care a trăit, luminarea tuturor contradicţiilor şi căutărilor creaţiei sale. Impresionează obiectivitatea ştiinţifică a cercetătorului care evită sursele insuficient de verificate în caracterizarea unora dintre etapele dificile ale unui asemenea drum. Autorul ne dă o prezentare unitară a omului şi a operei — aşa cum înseşi imaginile artistice ale scriitorului din perioada respectivă i-o puteau da.

In monografia sa, V. Ermilov a urmărit prezentarea personalităţii lui Gogol printr-o indisolubilă investigare a omului şi a artistului în fiecare dintre capitolele cărţii. Nici un moment autorul nu se bazează doar pe una dintre cele două laturi ale cercetării sale. Identificînd trăsăturile originale ale unei asemenea personalităţi, V. Ermilov acordă toată atenţia materialului faptic pe care-l oferă biografia scriitorului în relaţiile sale cu cei din jur, cu oamenii care l-au impresionat în chip deosebit. In sistemul argumentaţiei sale joacă un rol important verificarea răsunetului pe care l-au avut anumite împrejurări din viaţa omului, în conştiinţa creatorului. Astfel, sensibilitatea caracteristică lui Gogol în sezisarea tragismului răscolitor al suferinţelor oamenilor simpli, — care apare pregnantă atunci cînd asistă la cruzimile unui moşier ce se distrează chinuindu-şi supuşii — este semnalată ca o trăsătură distinctivă a autorului „Mantalei". Atenţia acordată gîndurilor scriitorului, din perioada începuturilor sale, refrecţiilor intime şi spovedaniilor sincere adresate prietenilor în scrisori, mărturiseşte tendinţa de a surprinde sensul unei anumite tonalităţi sufleteşti care caracteriza personalitatea lui Gogol. Şi treptat, urmărirea unui asemenea sens este neîncetat verificată cu analiza imaginii diferiţilor săi eroi, a cărei solicitare este de cele mai multe ori hotărîtoare în determinarea portretului moral al scriitorului.

Ocolind interpretarea vagă şi amorfă în profilarea atmosferei specifice creaţiei gogoliene, V. Ermilov stăruie îndeosebi asupra reacţiilor complexe ale scriitorului în societatea în care trăia. El descrie, de pildă, acea nuanţă de melancolie duioasă care devenise parte integrantă din chipul său spiritual, ca o consecinţă obiectivă a stărilor de lucruri din vremea sa. Sînt cercetate astfel rînd pe rînd particularităţile acelui celebru zîmbet personal în care amărăciunea „lua un aspect specific, comic, înalt gogolian, exprimînd tragicul". *La început, Ermilov studiază formarea acesteia în ansamblul legăturilor reciproce ale lui Gogol cu scriitorii epocii, şi în mod special cu Puşkin. Din aprecierile lui Gogol despre Puşkin, criticul ştie să aleagă tocmai acele pasaje care ilustrează în chip grăitor nu numai admiraţia, ci şi năzuinţa adoptării unei anumite ţinute morale şi artistice în propria sa activitate.*

In al doilea rînd, argumentele hotărîtoare în conturarea trăsăturilor personalităţii gogoliene se bazează în special pe însăşi substanţa creaţiei, a imaginilor scriitorului. Analiza anumitor episoade din „Serile în sat la Dikanka", *este în măsură să caracterizeze mai precis nuanţele zîmbetului gogolian, tocmai prin sublinierea cu ajutorul citatelor şi a descrierilor abundente, a savoarei acestor povestiri, mustind de năzuinţa irezistibilă a poporului spre libertate şi fericire. Criticul nu se mărgineşte numai la transmiterea impresiilor, a citatelor şi, în genere, a atmosferei operei pe care o analizează. Pentru a descoperi mai plastic şi mai convingător adevăratul sens al imaginii, el intervine rotunjind, explicitînd şi adîncind semnificaţia acesteia, cu propriile lui cuvinte:* — „Să te eliberezi, să frîngi lanţurile care te sugrumă, care nu te lasă să respiri în voie, uşor, care nu-ţi îngăduie să simţi şi să trăieşti firesc şi simplu, cum trăieşte peştele în apă! Iată motivul care înfrumuseţează „O noapte de mai". *Participarea intensă a criticului la întreaga atmosferă a basmului este menită a sublinia nu numai patosul afirmării dreptului la viaţă a poporului, ci şi mai ales de a sezisa particularitatea sunetului personal, unic, al acelui lirism cuceritor, de neuitat, al digresiunilor atît de caracteristice lui Gogol.*

Urmărind cronologic opera lui Gogol, criticul ştie să marcheze aspectele multiple pe care le capătă succesiv originalitatea stilistică a scriitorului, modalitatea sa proprie de expresie în care se întrepătrund rîsul şi lacrimile. V. Ermilov realizează o amplă cuprindere a semnificaţiilor operei pe care o analizează, tocmai datorită atenţiei acordate particularităţilor imaginii gogoliene. Imaginile specifice autorului constituie pentru critic sfera principală în limitele căreia el poate descoperi generalizările şi sensurile esenţiale ale operei. Menţionăm, de pildă, analiza stării sufleteşti a trădătorului Andrii din „Taras Bulba" cînd fiecare firicel de iarbă care străluceşte în lumina palidă a lunii, este văzut de acesta la proporţiile unui neînduplecat acuzator.

O altă trăsătură distinctivă a măiestriei criticului în detectarea specificului personalităţii lui Gogol o constituie caracterizarea fiecărei opere în parte, în lumina cîtorva linii directoare. Inainte de toate — urmărirea temelor şi a motivelor fundamentale întregii creaţii, — aşa cum sînt tratate ele succesiv în operele scriitorului, apoi cercetarea diferitelor aspecte pe care le capătă folosirea procedeului caracteristic la Gogol — înlocuirea oamenilor prin obiecte — ca mijloc de subliniere mai eficientă a banalităţii, a caracterului de faţadă, a goliciunii sufleteşti, a „stîlpilor societăţii". Astfel, criticul consacră pagini de o pătrunzătoare şi subtilă analiză literară unor asemenea personaje a căror biografie este înlocuită în chip semnificativ, prin descrierea istoricului îmbrăcămintei lor. Investigaţia cercetătorului se îndreaptă de asemenea comparativ spre alte procedee asemănătoare, urmărind, de pildă, „abaterea de la tema principală a naraţiunii pe o ulicioară lăturalnică", *aşa cum este întîlnită în diverse lucrări ale lui Gogol.*

Analiza lui V. Ermilov priveşte într-o permanentă corelaţie destinul eroilor, reliefarea caracterului acestora, definirea lor în anumite împrejurări comice. „Ca să pătrundem în umorul gogolian, în toată profunzimea lui, trebuie să privim replica... în cadrul împrejurărilor concrete în care e rostită şi în legătură cu caracterele personajelor şi cu relaţiile lor". *De asemenea, pentru o şi mai deplină cunoaştere a personalităţii artistice a scriitorului, V. Ermilov obişnuieşte de cele mai multe ori să lărgească limitele acestei analize, recurgînd la comparaţii cu elementele unor alte lucrări, menite a marca gradaţia, deosebirea dintre anumite nuanţe ale aceluiaşi sentiment pe care-l încearcă autorul. Ne referim, de exemplu, la comparaţia dintre nuvela* „Ivan Feodorovici Şponka" *şi* „Cum s-a certat Ivan Ivanovici cu Ivan Nikiforovici", *unde procedeul alăturării prin comparaţie înlesneşte o mai precisă delimitare a împletirii nuanţelor de tragic şi comic. Alteori comparaţiei îi revine misiunea de a alătura două caractere ale aceleiaşi nuvele pentru a plasticiza exprimarea sensului profund al acesteia, semnificaţia sa filozofică.*

Individualitatea lui Gogol ni se dezvăluie în toată amploarea trăsăturilor ei tocmai datorită capacităţii de sinteză a criticului care a ştiut de-a lungul capitolelor acestei monografii să crească treptat profilul scriitorului, tălmăcindu-ne semnificaţiile bogate ale mijloacelor sale de expresie, ale „acelei trăsături caracteristice geniului artistic al lui Gogol, folosirea limbajului comediei pentru a exprima tragedia timpului său".

In interpretarea fiecăreia dintre operele scriitorului, V. Ermilov a ştiut să explice ideea artistică respectivă, să ne facă să o înţelegem în toată amploarea semnificaţiei, a capacităţii ei generalizatoare. „Mantaua" devine pentru critic un prototip al protestului împotriva umilirii şi strivirii sufletelor oamenilor simpli, „Anticamera" *— o dezvăluire necruţătoare a esenţei lumii birocratice, stupidă şi dezumanizată, mascată penibil de rangul şi măreţia puterii.*

V. Ermilov conduce în aşa fel firele desfăşurării ideilor sale în caracterizarea liniilor tematice ale creaţiilor gogoliene, încît ele converg, se însumează progresiv în generalizări din ce în ce mai ample, cristalizate în aprecierea unor opere ca „Suflete moarte", *— desluşind cu limpezime verdictul pe care Gogol l-a dat nedreptei orînduiri a vremii sale.*

Fermitatea situării criticului pe poziţiile esteticii marxist-leniniste în cercetarea fenomenului literar, cunoaşterea profundă şi interpretarea materialist-dialectică a evenimentelor epocii istorice în care a trăit şi a creat Nikolai Gogol i-au permis lui V. Ermilov să realizeze o lucrare valoroasă pe tărîmul unuia dintre cele mai dificile genuri ale criticii literare.

Miron Dragu

„As-ma, fata ecoului"

Neobosit cercetător al limbii şi al comorilor literaturii populare, Eusebiu Camilar a cules din China, de la faţa locului, o prea frumoasă baladă, rod al multor generaţii de rapsozi anonimi. Călătorind prin China de Sud-Est, pe însoritele meleaguri ale provinciei Yu-nan, scriitorul nostru a întîlnit o echipă a Institutului de Folclor, care i-a înlesnit să cunoască întîmplările minunatei sale As-ma. La frumuseţile peisajului împodobit cu păduri de bambus, cu flori de lotus şi cu orezării admirabil irigate, s-au adăugat firesc frumuseţile necuprinse ale geniului artistic popular. Balada As-ma se cîntă în toată provincia şi mai cu seamă în seminţia San-ni, de unde se pare că îşi trage obîrşia. Scriitorul a stat îndelung cu oamenii acelei seminţii. Dacă locul naşterii baladei se poate stabili întrucîtva, luîndu-se drept indicaţie versurile:

„Satului nostru îi spune A-sa-ti
Şi-i vestit în toată seminţia San-ni",

nu acelaşi lucru se poate spune despre vremea aproximativă a zămislirii ei... Tot versurile baladei ne sugerează cîteva urme. Descriindu-ni-se întrecerea dintre A-ha şi I-Bu-Ba-La, cel care-o răpeşte pe As-ma, aflăm următoarele:

„Hai să facem două topoare din piatră moale, (s. n.)
şi care-o tăia arbori mai groşi cu toporul,
acela să fie biruitorul!"

Generaţiile au cizelat-o, au îmbogăţit-o aducîndu-i într-adaos semne ale trecerii lor prin lume, astfel încît balada de astăzi, pe lîngă splendida personificare a ecoului, este un imn adus frumuseţii omeneşti, naturii şi muncii.

As-ma s-a născut în casa harnicului gospodar Co-Lu-Jimin. Nu-l îngheşuia bogăţia, în schimb avea un fecior drept ca bradul munţilor, înalt pînă la cer, viteaz hrănit cu rărunchii tigrilor ucişi de dînsul, harnic şi atît de puternic, încît „rotunjea arcul ca luna"... Şi cînta mai mîndru decît pasărea Hoamei...

Mai aveau soţii Co-Lu-Jimin o fată, As-ma, frumoasă ca o floare înmiresmată. „Cînd s-a născut ea, peste sat a crescut şi s-a întins / o floare, / cum răsar şi se-ntind în necuprins / curcubeiele strălucitoare"... A crescut As-ma, „ca un lotus prin vreme, fericind cu gingăşia sa întreaga provincie, încît i-a mers vestea... Dar, departe, de-asupra satului locuia neamul spurcat I-Bu-Ba-La, atît de bogaţi şi de răi la inimă, că „nici furnicile pe sub poartă nu le intrau"... Iar feciorul lui I-Bu-Ba-La, pe nume A-Ts, era închircit şi urît ca maimuţa; ba şi maimuţa se speria de el... Au pus gînd rău fetei din casa lui Co-Lu-Jimin şi au răpit-o cu ajutorul lui Hai-J — blestematul. Dar a venit neîntrecutul A-ha să-şi scape surioara din temniţa bogaţilor, pentru ca iar să aibă ce privi soarele pe pămînt... I-a răpus cu isteţime, în virtute şi-n vitejie pe răpitori şi-au purces către casa părintească împreună cu calul pag. Dar şi s-au pus diavolii împotrivă, diavolii chemaţi de I-Bu-Ba-La... Apele fluviului Sil-Has au năvălit din matcă, potopind întinderile. Au învăluit-o pe As-ma, smulgînd-o, prăvălind-o în volburile dezlănţuite... Dar o altă fată, năpăstuită, fugită de gura soacrei sale, stăpînitoare a ecoului, „a poruncit apelor să steie / şi văzduhului să-ntindă repede / punţi strălucitoare de curcubeie"... Şi-a scos-o pe As-ma, ca pe-o nefericită surioară şi-a dus-o în munţi, în vecinătatea liniştii... ca să stea de-apururi în vecinătatea oamenilor şi să le răspundă la chemări, să se veselească alăturea cu dînşii, priveghindu-le petrecerea prin lume.

Eusebiu Camilar s-a străduit să dea strălucirii acestei balade care are un evident sens social, un veşmînt romînesc pe potriva ei. Sună în tălmăcirea sa profunzimile artei noastre populare şi încîntatul grai străbun. Balada As-ma e ţesută din pilde, zicători şi metafore, din obiceiuri vechi; e un fel de mic muzeu păstrător al semnelor lăsate de înţelepciunea poporului chinez în curgerea sa prin veacuri. Munca tălmăcitorului era astfel cu osebire grea. Respectarea atmosferei şi a coloritului local, atît de necunoscute nouă, zugrăvirea cu mijloacele graiului nostru a nuanţelor străvechiului grai chinez, transmiterea sensurilor cuprinse în înţelepciunea milenarului popor, sensuri bogate de specificul vieţii băştinaşilor din provincia Yu-nan, ca să fie pe înţelesul firii noastre, iată numai cîteva exigenţe în stare să te pună la cea mai grea încercare. Dar tălmăcitorul a folosit din plin experienţa comorilor poeziei noastre. Sclipitoarele metafore presărate în toată ţesătura baladei şi-au găsit o fericită corespondenţă în graiul nostru. Imaginile baladei sună evocator în iscusita tălmăcire: „De bucurie, părinţii nu-şi vedeau mîna prin ceaţa genelor!..." „Prin ceaţa genelor, tata şi mama, abia vedeau uşile..." Ori admirabilele imagini ale muncii cîmpului şi ale peisajului de pe ogoare:

„Fata rîde, rîde nebunatecă
în timp ce brazdele se deschid
ca aripile de raţă sălbatecă!
Şi cînd pleznesc bobii de griu în mizga cîmpiilor,
parcă se deschid aripioarele gîjuliilor!..."

Ori:

„biata mamă se oprea în loc,
şi se uita
sus la pădurea bambusului
tipărită pe arama apusului!..."

Prin osteneala lui Eusebiu Camilar literatura noastră a dobîndit o creaţie de mare valoare. De asemenea, i se cuvine mulţumire harnicului traducător Ciu-Tsu-Di, interpretul, care s-a străduit să destrame necunoscutul înaintea tălmăcitorului. Din împletitura acestei munci, avem astăzi noi bucuria unei frumoase opere de artă.

Dumitru Mircea

Lev Kassil la Casa scriitorilor

Luni după-amiază, a avut loc la Casa scriitorilor o întîlnire a scriitorului sovietic Lev Kassil cu scriitorii romîni care activează pe tărîmul literaturii pentru copii şi tineret.

Intîlnirea a fost deschisă de Mihail Davidoglu care a dat cuvîntul distinsului oaspe. Lev Kassil a făcut o amplă expunere asupra aspectelor semnificative ale dezvoltării literaturii pentru copii şi tineret în Uniunea Sovietică. La discuţii au participat Mioara Cremene, Vladimir Colin, Ilie Stanciu şi alţii.

Numeroşi scriitori şi redactori ai publicaţiilor de tineret din Capitală, participanţi la această întîlnire, au primit cu o caldă simpatie pe Lev Kassil.

Marţi după-amiază, scriitorul Lev A. Kassil a conferenţiat în aula Bibliotecii Centrale Universitare despre „V. V. Maiakovski". Conferinţa a fost organizată de Consiliul general A.R.L.U.S. în colaborare cu Uniunea scriitorilor din R.P.R.

Vorbind despre influenţa lui Maiakovski asupra poeţilor sovietici, conferenţiarul a relatat pe larg felul în care marele poet revoluţionar a îndrumat cu grijă de părinte primii paşi în literatură ai tinerelor talente.

Din opera lui Maiakovski au recitat George Vraca, artist al poporului din R.P.R., Irina Răchiţeanu Şirianu, artistă emerită a R.P.R., poetul Mihu Dragomir, laureaţi ai Premiului de Stat.

CRONICA LITERARĂ

„CÎNTUL CE SE CERE"

III.

Considerînd „Mărul de lîngă drum" un volum reprezentativ pentru creaţia actuală a poetului (oglindită în „Versurile alese"), la acest volum îndeosebi ne vom referi, încercînd să schiţăm, în linii generale, o apreciere valorică de ansamblu asupra locului şi semnificaţiei poeziei lui Beniuc în literatura noastră nouă.

Mihai Beniuc este, prin excelenţă, un poet liric, — realist şi militant. Am spune: din clasa Maiakovski, specia Beniuc (evident nu ne referim la clasicele diviziuni ale poeticii — gen şi specie — ci la particularităţile personalităţii artistice a poetului!).

Belinski scria: „Tot ce interesează şi emoţionează, bucură, întristează, desfată, chinuieşte, linişteşte, tulbură, într-un cuvînt tot ce constituie conţinutul vieţii spirituale a subiectului, tot ce intră în el, se iveşte în el — toate acestea sînt admise de poezia lirică drept un bun legitim al ei". Dar tot Belinski a scris: „Nici un poet mare nu poate fi mare prin sine însuşi, nici prin suferinţele-i proprii, nici prin propria-i fericire: orice poet este mare dacă rădăcinile suferinţelor şi bucuriilor lui au crescut din sînul societăţii şi istoriei, dacă este, prin urmare, organul şi reprezentantul societăţii, timpului şi omenirii..."

Valabilitatea artistică a lirismului se vede astfel condiţionată, prin cele două texte citate — nu contradictorii, ci complimentare, — de potenţa sa tipizantă. Lirismul atinge dimensiunile artei autentice cînd conţinutul vieţii spirituale a subiectului este reprezentativ pentru viaţa spirituală a societăţii, timpului şi omenirii; cînd tot ce intră şi se iveşte în subiectul liric îşi are rădăcina în sînul societăţii şi istoriei; cînd interesul, desfătarea, chinul, liniştea, tulburarea, — sînt exponente ale vieţii sufleteşti ale omului social şi istoric, sînt tipice, deşi profund individuale. Stearpa destăinuire în poezie a unor tristeţi şi torturi singulare, ca şi indiscreta etalare a desfătărilor pur personale, — toate plîngerile şi osanalele unui eu stingher, colcăind în sine şi rupt de viaţa societăţii şi a omenirii, rămîn sub hotarul de jos al artei dacă socotim arta ca o formă specială de oglindire a realităţii obiective. Belinski mai zicea: „Numai poeţii mici sînt şi fericiţi şi nefericiţi prin ei înşişi, dar, din această pricină, numai ei îşi aud cîntecele păsăreşti pe care nu vor să le cunoască nici societatea, nici omenirea".

Intre liric şi epic nu se stabileşte o ierarhie; nici unul nu e superior celuilalt, nici unul nu e mai necesar decît celălalt în lumina misiunii sociale a artei. Sînt două moduri diferite, cele două moduri fundamentale de a oglindi artistic realitatea obiectivă, de a realiza prin artă atît funcţia cognoscibilă cît şi cea transformatoare a suprastructurii. Poezia are o vastă capacitate de a fi „epică", de a crea „acţiune" şi „personaje", deşi, după părerea noastră, ea presupune obligatoriu şi în acest caz o atitudine lirică, o prezenţă manifestă a scriitorului în creaţia sa, concretizată prin existenţa inalienabilă în poezie a eroului liric.

Cînd spunem însă că un poet este prin excelenţă liric, afirmăm că modul său preferat — potrivit temperamentului său şi oferind maxime posibilităţi de realizare — este cel al oglindirii realităţii obiective tocmai prin prizma vieţii interioare a eroului liric, ca principal şi covîrşitor personaj al creaţiei sale, rareori cedînd întîietatea altor personaje, cum se întîmplă frecvent în poemul epic.

Maiakovski este marele liric prin excelenţă al poeziei moderne revoluţionare. Epicul la Maiakovski nu e numai puţin frecvent, dar şi subsumat în întregime liricului. Maiakovski însuşi a spus despre primul său poem de amploare: „Consider Norul în pantaloni drept un catehism al artei de azi", deci o profesie de credinţă, un poem liric realizat prin monolog. Chiar marile sale opere „Poemul lui Octombrie" şi „Vladimir Ilici Lenin" pot fi considerate monoloage ale eroului liric care trăieşte cel mai important eveniment al istoriei mondiale şi evocă figura conducătorului celei mai gigantice revoluţii. Maiakovski este cel care a oglindit, prin intermediul eroului liric, „revoluţia în minţi" de care vorbea Lenin, eroul liric maiakovskian fiind exponentul omului epocii în care orînduirea veche se dărîmă şi, pentru prima dată, se construieşte orînduirea nouă a socialismului, a societăţii ce desfiinţează exploatarea. El a realizat saltul calitativ de la lirica veche, expresie a contradicţiei dintre individ şi societate, la lirica socialistă, expresie a înlăturării acestei contradicţii. Lumea interioară a eroului liric maiakovskian reflectă transformările fundamentale ale epocii, aşa cum le reflectă personajele şi episoadele literaturii epice. Lirismul maiakovskian are însă şi alte două misiuni esenţiale, mai puţin proprii epicului, astfel încît optarea pentru lirism a clasicului poeziei realist-socialiste are încă o profundă semnificaţie, de sarcină socială, partinică: misiunea direct agitatorică, în lupta politică, şi misiunea propagandistică, în lupta pentru promovarea poeziei noi. Maiakovski mereu cheamă la luptă, Maiakovski mereu dă elemente ale artei sale poetice, definindu-se şi definind poezia socialismului.

Beniuc face parte din „clasa Maiakovski" nu în sensul curent al influenţelor şi înrudirilor artistice, ci prin modul de concepere a misiunii sale de poet, ca şi Maiakovski, prin excelenţă liric. (Epicul la Beniuc, — rar, — este, ca şi la Maiakovski, mai mult un omagiu liric adus mişcărilor sociale memorabile, ca în „Chivără Roşie" şi mai tîrziu în poemele despre Griviţa Roşie şi lupta comuniştilor).

Beniuc, după cum s-a văzut, a acordat poeziei sale, din totdeauna, o semnificaţie luptătoare, de armă. De aici poezia sa predominant apelativă, imperativă, cînd nu este un jurămînt şi o confesiune militantă. De aici şi permanenta meditare asupra rosturilor poeziei, exprimată în arte poetice, în auto-definiri şi în satire la adresa poeţilor rămaşi în urma exigenţelor istorice faţă de artă. Sînt unii care reproşează lui Beniuc, ca unui muncitor loquace dar puţin productiv, că-şi ia mereu angajamente, fără să şi le realizeze, făgăduind că va vorbi despre viaţa nouă, dar rămînînd veşnic făgăduitor. Un asemenea reproş nu e numai absurd, ci şi primejdios, avînd drept efect posibil stăvilirea lirismului de „clasă maiakovskiană". Viaţa nouă este însuşi conţinutul liricii lui Beniuc, împărtăşire a sentimentelor şi gîndurilor unui erou liric, care, cum am mai spus, este el însuşi un om nou. „Eul" poetului este un exponent intensificat, condensat, al omenirii noi, socialiste. Cînd poetul spune eu, el vorbeşte în numele poporului, ca reprezentant al lui, în numele artiştilor socialişti, ca reprezentant al lor. Sensul acestui eu puternic, dar nu egotist, este dat de „Mărul de lîngă drum", desăvîrşire a mărturisirii dramatice date încă în urmă cu două decenii prin imaginea „secerişului" de „Intrare": poetul, pom roditor, îşi trage seva din ţărîna comună şi se dăruie cu dragoste, prin roadele sale, tuturor pămîntenilor.

Eul poetului, departe de a se privi izolat, ca un fenomen singular, se consideră deci arborescenţă spontană crescută din viaţa patriei, ca un rezultat natural al ei, şi se împărtăşeşte de asemeni natural, celor de o seamă cu el... A tăgădui valabilitatea tipizantă a eroului unei poezii ca aceea a lui Beniuc, înseamnă însăşi tăgăduirea modalităţii lirice ca modalitate de reflectare realistă. Iar „angajamentele" lui Beniuc cuprind în ele înseşi înfăptuirea lor, programul artistic al poetului ilustrînd în acelaşi timp portretul moral al acestui erou pozitiv al epocii noastre, care este poetul partinic. Dincolo de sensul „angajamentului", trebuie să vedem în artele poetice ale lui Beniuc, ca şi în cele ale lui Maiakovski, o profundă caracterizare a propriei creaţii ca şi o încercare de a cristaliza principii unei poezii realist-socialiste, pe baza experienţei proprii de pionier al acesteia, — în literatura noastră. („Artă poetică" e în ultimele volume ale lui Beniuc nu numai cunoscuta „prefaţă", cu acest titlu, la „Mărul de lîngă drum", ci şi „Fericirea n-o cunosc prea bine", „Va rămînea un rînd", „Cîntarea din urmă", „Mesaj"...). Năzuinţele şi convingerile lui Beniuc în ceea ce priveşte arta sa constituie „reguli" de viaţă ale poeziei noastre realist-socialiste în genere, pentru că izvorăsc din meditarea îndelungă şi exigentă faţă de sine însuşi asupra rosturilor poeziei şi ale poetului în zilele noastre. Finalitatea politică, spiritul de partid, asigură „artei poetice" expuse de Beniuc, nu numai şi nu atît prin fiecare poezie în parte, cît prin unitatea ansamblului lor, o valoare de generalizare, de lirică „teorie a literaturii".

Dar Beniuc are în cadrul tipului său de poet liric revoluţionar, — de toboşar şi de cîntăreţ al timpurilor noi, ca şi de luptător pentru o poetică a acestor timpuri, — fizionomia sa proprie, profund individuală. El reprezintă, pentru literatura noastră actuală, în „clasa Maiakovski", „specia Beniuc", cum ne-am încumetat a afirma mai sus. O „specie" a poeţilor romîni caracterizată prin preluarea tradiţiilor poeziei populare şi a poeziei noastre sociale clasice, mai ales ardeleneşti, de către un temperament revoluţionar trăitor în zilele noastre. Expresia poetică a lui Beniuc nu aminteşte decît extrem de rar pe cea maiakovskiană. Beniuc nu declamă, cu minunatul patos maiakovskian; tonul lui e altul: el rămîne ţăranul colţos, care izbeşte cu violenţă, pătimaş în toate ale lui, puţin meşter în retorica sublimă, dar emoţionant şi convingător în îndîrjita exprimare simplă a convingerilor şi a năzuinţelor sale, a iubirii şi a urii sale. Beniuc e, azi, omul din cutremurătorul jurămînt intitulat „Eu n-am nevoie de onoruri": ostaş din popor, stîncos în luptă, deşi capabil de cele mai tandre sentimente, cu o formidabilă forţă de muncă, pusă firesc în slujba poporului, aparţinînd acestuia, ca şi în simbolul „Mărului de lîngă drum", şi chemînd asupră-şi cel mai îngrozitor blestem „de n-o fi ţării credincios". Beniuc a creat, în poezia noastră actuală, o vorbire poetică şi un orizont de imagini propriu „limbii lui aspre" care „ca o pilă, nu linge — zgîrie şi roade"; a creat limbajul cîntărilor care „deocamdată nu-s civile, ci stau sub arme, au de clădit şi au să darme" („Va rămînea un rînd"). Temperament poetic format în stare de revoltă, abia în ultimii ani cîntînd „fericirea pe care n-o cunoaşte prea bine", trecînd de relativ puţin timp de la răsvrătirea anarhică, ţărănească, la atitudinea de revoluţionar organizat în lupta pentru socialism, Beniuc îşi revalorifică azi expresia care-i poartă pecetea. Poezia lui păstrează, în noul univers tematic, verbul agresiv (izbi, crăpa, lovi, dărma). In versul lui „şi azi mai sună, chiar dacă-i vesel, zvon de coasă" căci „mînia noastră cea străbună mai stăruie-n vorba aleasă". De aceea poezia lui Beniuc e indisolubil legată de prezenţa tăioaselor unelte ţărăneşti, bune la muncă, bune şi la luptă, — bardă, coasă, furcă — şi a materiei rezistente, masiv aglomerate, semnificînd deopotrivă obstacol ce trebuie să fie sfărîmat, dar şi tărie interioară, forţă morală: stînca, muntele, sînt elemente constitutive, nu de decor, ale poeziei lui Beniuc, care a intrat definitiv „masiv şi greu în vreme". Poezia lui Beniuc este exclamare, dar nu oratorică ci dramatică, — strigare a durerii şi a bucuriei, chemare la luptă şi la construcţie, imprecaţie la adresa duşmanilor. E poezia unui erou liric niciodată stăpînit, întotdeauna impetuos, deşi maturitatea aduce în poezia din ultima vreme o anumită sobrietate. Rocii dure, sugerînd într-un anumit moment — static deci — forţă condensată în sine sau înainte-i, îi corespunde, în dinamica formaţiei psihologice, sedimentarea succesivă a generaţiilor trecute, ale lui Horia şi ale tuturor răzmeriţelor, ale străbunilor asupriţi şi haiduciţi, ale luptătorilor comunişti din epoca noastră... Poetul care spusese „carne sînt din carnea voastră ruptă" îşi numeşte recent poezia „sînge din sîngele meu". In perspectivă integrală, poezia lui e vînă îngroşată de vreme, prin care curge sîngele poporului, — imaginea sintetică a „mărului de lîngă drum" găsindu-şi astfel, prin variante subordonate, nemărginite semnificaţii...

Un poet este mare prin conţinutul major al artei sale, prin mărturia pe care o lasă posterităţii despre problematica fundamentală a vremii sale. Un poet este mare prin pionieratul său artistic, ca luptător pentru o artă înaintată în slujba căreia creează o poezie proprie, purtînd pecetea unică a artei lui. Beniuc e mare, şi pentru una şi pentru alta. „Specia" Beniuc s-a integrat cu siguranţă în istoria literaturii romîne. Personalitatea viguroasă a poetului se impune tineretului scriitoricesc, influenţîndu-l. Eminescienii însă, la sfîrşitul veacului trecut, arghezienii în deceniile 3 şi 4 ale secolului nostru, n-au putut duce mai departe poezia romînească, îmbrăcînd hainele maeştrilor. Epigonii sînt întotdeauna trădătorii maestrului lor. Şi în poezia noastră actuală s-a observat nu odată fenomenul pastişării formale a lui Beniuc. Au apărut versurile copleşite de stînci, arbori genealogici şi strigăte haiduceşti, dar toate acestea, dovedind vigoarea influenţei pe care o poate avea universul de imagini al lui Beniuc, denotă în acelaşi timp primejdia însuşirii formale a experienţei poetului, căruia universul imaginilor îi este expresie profundă şi nu joc exterior. A învăţa de la Beniuc înseamnă a prelua modul popular şi naţional al poeziei lirice de confesiune militantă pe care a creat-o Beniuc, spiritul său patriotic şi partinic, ridicat la cea mai înaltă tensiune prin trăirea deplină a vieţii contemporane.

Beniuc, poet de frunte al ţării noastre, şi-a adunat în „Versuri alese" o mare parte din creaţia sa. Adunarea vădeşte o anumită selecţie din partea poetului. Mai liberă, cînd e vorba de poezia din tinereţe, oferind — cu sinceritate — documentul evoluţiei sale, cu toate inegalităţile debutului; mai severă cînd e vorba de poezia lui actuală, lăsînd în afară un număr însemnat de poezii, reducînd uneori la mai puţin de jumătate cuprinsul unui volum (v. „Steaguri"). La recitirea în vechiul volum a poeziilor lăsate de o parte, înţelegi că poetul a făcut o selecţie justă, prin excludere sporind calitatea culegerii. De fapt, poetul a făcut, cu întîrziere, selecţia pe care trebuia s-o facă încă în dosarul manuscriselor sale, pentru a da tiparului, invocînd cunoscuta definiţie a poeziei dată de Maiakovski, o „extracţie de radiu" cît mai pură, cu cît mai puţin minereu.

Beniuc spusese (în „Ziua mea"-1945): „Idilic şi elegiac / Nu pot fi eu, zadarnic". Intr-adevăr idila şi elegia sînt elemente alogene pentru temperamentul poetic al lui Beniuc. O seamă din poeziile lui de dragoste, din tinereţe, rămîn doar documente, tocmai pentru că, încercînd struna elegiacă cu arcuşul său dur, a dat minore eminescianisme amestecate cu linearităţi brutale, salvate numai atunci cînd, ca în poezia actuală, lirica erotică are gravitatea angajării sociale şi filozofice. In unele din ultimele sale volume, mai ales în „Steaguri", Beniuc, căutînd expresia bucuriei neobişnuite a vremurilor noi, a dat minore cîntece idilice. Beniuc, consecvent cu sine însuşi, este şi un poet egal cu sine însuşi, la o mare altitudine artistică. Inconsecvenţa, cedarea la idilic, trădarea exigenţei, duc la inegalităţi care cer, pentru restabilirea adevăratei valori a lui Beniuc, selecţie ulterioară, cum s-a şi întîmplat; duc la inegalităţi şi în cadrul aceleiaşi poezii, strofe de mare valoare pierzîndu-se printre altele sub nivelul stabilit prin propria sa creaţie. Ii cerem lui Beniuc mai multă concentrare, mai multă filtrare, la fiecare poezie în parte şi la fiecare ciclu de poezii în ansamblu. Ii cerem să cearnă cu asprimea coborîtorului din Horia „miile de tone de minereu verbal", zgîrcit cu fiecare vers, izbind cu barda în discursivitate şi în uşurinţă...

Ii cerem lui Beniuc să fie mereu el, cu inima lui dăruită Partidului, cu bătăile care „i-s cam neregulate" ca şi inima ţării ascultată cîndva cu urechea la pămînt. Cu inima lui de poet necruţător cu sine, făcînd să ţîşnească, din stînca materiei amorfe a cuvintelor, şuvoi de radiu, aşa precum în cea mai mare parte a poeziei lui, care-l reprezintă.

Savin Bratu

Fericitul negustor

FRAGMENTE

Dora Suciu a apărut odată cu primii ghiocei. Avea ochi albaştri, sîni mici şi mîini albe. Cînta în fiecare seară din Chopin, era tristă şi la lumina palidă a lămpii de masă cu abajur verde părea o statuetă de porţelan. Laurenţiu a cunoscut-o la un jur: stăteau unul lîngă altul tăcuţi, fără să-şi vorbească. Din cînd în cînd numai, din greşeală îşi atingeau coatele şi atunci se priveau stingheriţi. După masă au dansat împreună. Dora avea braţele reci şi-şi ţinea buzele strînse ca un copil încăpăţînat. Tot timpul dansului Laurenţiu i-a vorbit despre Eminescu, despre malul Mureşului, despre posibilitatea de a călători în lună şi despre multe alte nimicuri. Iar după jur i-a cerut voie s-o conducă acasă şi ea nu s-a împotrivit. Lui Laurenţiu i s-a părut chiar că a acceptat cu multă bucurie.

In drum spre casa Dorei, Laurenţiu, ca să pară interesant, şi-a reluat subiectele din timpul dansului şi le-a dezvoltat:

— Eminescu, dragă Dora...

— Nu-mi place să vorbesc despre Eminescu pe stradă. E ca şi cum ai cînta un şlagăr la modă în biserică.

— E foarte nostimă această comparaţie.

Laurenţiu era sincer. Intr-adevăr comparaţia îl puse pe gînduri. Nu s-ar fi aşteptat la aşa ceva de la Dora. Ea însă era de altă părere.

— Nu, ţi-am dat o comparaţie proastă. E vina mea. Normal s-ar înţelege că aş fi vorbit despre profanarea străzii. Îţi dau un alt exemplu. E ca şi cum ai cînta o sonată de Chopin, într-un birt infect.

Îi era ciudă că n-a observat el greşeala primei comparaţii. Incercă să se scuze:

— Ştii Dora, noi am devenit atît de insensibili ca nişte saci de cartofi. Oamenii trec pe lîngă noi, noi trecem pe lîngă ei, dar cu atîta indiferenţă, de parcă fiecare din noi ar face parte dintr-un alt regn. Unii, poate tocmai în clipa aceasta se nasc sau mor şi noi vorbim despre...

— Despre ce vorbim, Laurenţiu?...

— Ai dreptate... despre prostii. Am citit undeva că, în Anglia, un savant a făcut o comunicare despre zborurile interplanetare. Tu crezi în aceste viitoare călătorii?...

— Da.

— Eu nu cred. Spunea acest savant că după cucerirea planetelor cunoscute, oamenii vor căuta să cunoască şi celelalte sisteme solare. Bineînţeles, drumurile dintre Pămînt şi Lună sau Pămînt şi Marte vor fi fleacuri pe lîngă drumurile dintre două sisteme solare. Un drum de exemplu, spune tot acest savant, va putea să dureze trei sau patru sute de ani...

— Asta înseamnă, rîse Dora, că pasagerii vor sosi la destinaţie conservaţi în formă de schelete.

— Nu. Vor pleca la drum familii întregi, sute şi sute de oameni. Unii se vor naşte, alţii vor muri. Şi bineînţeles nu vor ajunge la destinaţie decît cei din a opta sau a noua generaţie. Drumul spre casă va dura şi el opt sau nouă generaţii. Şi ştii pentru ce toate acestea?

— Nu.

— Pentru o simplă curiozitate prostească.

— Dar asta e groaznic, Laurenţiu.

— Da, e groaznic. Mai ales dacă îţi închipui că, pe această navă imensă, unul dintre pasageri va îndeplini misiunea de frizer. Şi e şi mai groaznic cînd te gîndeşti că s-ar putea ca acest frizer să nu facă parte dintre acei care vor avea „fericirea să ajungă", ci să fie un simplu convieţuitor al unei generaţii intermediare.

— Tu eşti un om foarte deştept, Laurenţiu...

— Te înşeli. Sînt un om prost. Nici nu ştiu de ce te plimbi cu mine? N-am nici o ţintă, nici un ideal. Sînt neînţeles şi, ceea ce e mai grav, nici eu nu înţeleg pe nimeni. De multe ori... Dar n-are nici un rost să te plictisesc...

Dora îl privi mirată. Laurenţiu socoti că a nimerit tonul cel just. Acum repede trebuie continuată discuţia la fel ca şi pînă acum.

— Iartă-mă, Dora, dacă am vorbit prostii...

— Nu, Laurenţiu, nu sînt prostii. Te înţeleg perfect... Nici mie nu-mi place decît muzica. Ţie îţi place muzica?

— Mie nici muzica nu-mi place. Nici pomii de pe şosea, nici cerul, nimic!

Ea nu-i răspunse. Păşea alături, tăcută, tulburată. Laurenţiu, mîndru că a dat-o gata, privi în jur, apoi ca să pară cufundat în gînduri îşi plecă capul în pămînt.

La despărţire, Laurenţiu o invită pentru a doua zi la malul Mureşului. Ea acceptă.

In drum spre casă Laurenţiu începu să fluiere. Era vesel şi bine dispus cum nu fusese de multă vreme. Se privi în oglinda unei vitrine, ca atunci cînd îl pălmuise Pisu. Unde e Laurenţiu de atunci?... Acum era înalt, cu spate lat, sănătos şi plin de viaţă. Avea atîta energie necheltuită în el, încît dacă ar fi vrut, ar fi fost în stare să oprească cu o singură mînă o birjă în plin mers. Oare ce crede Dora despre el?... Desigur, e încurcată rău.

Abia aşteaptă să se facă a doua zi, s-o poată revedea pe Dora.

Dora întîrzie douăzeci de minute. In acest timp Laurenţiu se gîndi la ceea ce ar trebui să-i spună. Spre nemulţumirea lui, ca şi cum ar fi fost un făcut, nu găsi nimic ieşit din comun, nimic interesant. In fond, sînt un individ foarte banal, recunoscu în sinea lui şi se îngrozi. In clipa aceea apăru Dora. Era îmbrăcată într-un costum cenuşiu, fin. Laurenţiu, zăpăcit, nu ştiu cum s-o salute. Mormăi ceva imperceptibil şi în timp ce trecu în dreapta ei, îşi aduse aminte că dacă l-ar vedea doamna Valeria s-ar bucura că educaţia ei a adus roade.

— E frumoasă aleea asta, nu-i aşa?

— Da, e foarte frumoasă.

Trase cu ochii spre ea, să vadă dacă nu izbucneşte în rîs. Unde-i Laurenţiu cel de eri, vorbăreţ şi inteligent? Despre ce a şi vorbit ieri?... Despre un frizer din Marte, care a făcut ceva sacrificiu... Ieri a fost în vervă, iar azi parcă ar fi un cretin... Nu-i veni nimic interesant în minte. Măcar de şi-ar aduce aminte de vreo carte citită, dar şi materia cenuşie parcă ar fi fost din celuloid, insensibilă, nu reacţiona la nici o comandă.

Un timp merseră tăcuţi, stingheriţi.

Sub un copac, aşezat pe o bucată de scîndură, stătea un om cu faţa la soare. Pe piept îi atîrna o tăbliţă de lemn. Cînd ajunseră în dreptul cerşetorului citiră amîndoi inscripţia de pe tăbliţă: „E iarăşi primăvară şi eu n-am s-o mai văd niciodată".

Dora tresări. Laurenţiu se căută după mărunţiş, dar în clipa aceea îl recunoscu pe orb. Era cel din strada Numa Pompiliu pe care-l conducea Gavril Tămaş. Cum de şi-a adus aminte de numele lui? Da, da, numai cu cîteva zile în urmă, Tămaş l-a făcut de ruşine pe stradă. Schiţă un zîmbet dispreţuitor şi se întoarse spre Dora:

— E o inscripţie poetică, dar orbul ăsta e o lichea.

— Cum poţi spune una ca asta?

— Îl ştiu. Şi ca să dovedească cele spuse se apropie de cerşetor. Dumneata locuieşti în strada Numa Pompiliu, nu-i aşa?

— Da.

— Ai grijă, Tămaş te fură.

Orbul tresări. Laurenţiu, mulţumit că a băgat o pilă împotriva lui Tămaş, zvîrli un pumn de mărunţiş în cutia de tinichea. Se simţi uşurat.

— De ce e lichea orbul? întrebă Dora, cînd Laurenţiu i se alătură.

— Pentru că, pentru că... şi Laurenţiu născoci o poveste fantastică despre o crimă nedescoperită pe care o atribui cerşetorului. „El singur şi-a scos ochii ca să-şi ispăşească păcatele", termină patetic Laurenţiu. Socoti că fusese destul de interesant să se impună.

Prietenia lor era ciudată: Dora nutrea faţă de el un sentiment de admiraţie pe care nu şi-o putea explica. Poate îl admira pentru faptele eroice săvîrşite de tatăl său cu pieile roşii din America, poate pentru vastele lui cunoştinţe asupra oamenilor din mahala, o lume cu totul necunoscută ei. Laurenţiu cu povestirile

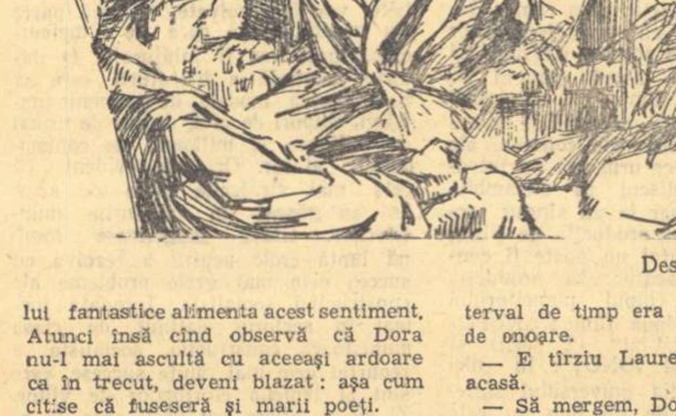

Desen de GREBU

lui fantastice alimenta acest sentiment. Atunci însă cînd observă că Dora nu-l mai ascultă cu aceeaşi ardoare ca în trecut, deveni blazat: aşa cum citise că fuseseră şi marii poeţi.

— Ştii ce am să mă fac cînd termin liceul?

— Ce?

Laurenţiu vru să spună ceva extraordinar, ceva care să-l pună din nou în superioritate faţă de dînsa ca şi ieri. Pilot... căpitan de vas... marinar pe un submarin... toate astea însă i se păreau banale. Care tînăr nu visează la asemenea cariere?... Trecu o birjă: „Birjar?... Nu, asta nu pare verosimil. Măturător de stradă? Nici asta... Nu mă crede..."

— Ce ai să te faci? insistă Dora.

Laurenţiu tresări: dădu cu ochii de taraba unui vînzător de pepeni.

— Vînzător de pepeni, spuse şi arătă spre tarabă. Ca ăsta de aici. Desigur, tu zîmbeşti acum. Dar nu mă interesează. Ştii, Dora, aş vrea să fiu cel mai neînsemnat, cel mai banal om din lume. Aş vrea să fiu dispreţuit, neînţeles.

— Glumeşti.

— Nu glumesc, Dora. Uită-te la acest vînzător: tu crezi că acest om cu haine murdare, cu părul lins, e un om oarecare? Nu. Noi niciodată n-o să-l putem înţelege. Noi niciodată nu vom putea pătrunde în viaţa lui spirituală. Poate, stînd aici la tarabă, îi trec prin minte cele mai teribile versuri. O fi un al doilea Eminescu, poate chiar mai mare decît el, dar e atît de scîrbit de această lume, că în imensul lui dispreţ, în loc de idei ne vinde doar pepeni. Pentru că ideile nu sînt produse comerciale. Şi nu sînt, pentru că în această ţară nu există o piaţă de desfacere. Cine să cumpere idei? Eu? Şi eu aş avea de vînzare. Dar omenirea aceasta nu merită. Am să le vînd pepeni. Eu nu sînt omul clipelor, ci al infinitului. La fel ca ăsta din tarabă.

— Vorbeşti prostii, Laurenţiu.

Laurenţiu se încăpăţînă.

— Odată, poate am să fiu darnic şi am să-ţi arăt vreo zece caiete de însemnări despre acest lucru. Din însemnările acelea vei înţelege cum de am ajuns la această concluzie. In clipa aceea era chiar hotărît ca îndată ce se va duce acasă să facă asemenea destăinuiri filozofice.

— Şi dacă acest vînzător nu se gîndeşte la „sărmana omenire", ci doar la banii pe care îi va cîştiga? Unde-i atunci infinitul?

— Infinitul? In fiecare pepene este un infinit. Noi nu-l cunoaştem încă. Dar du-te în oricare frizerie şi îl vei găsi şi acolo: două oglinzi aşezate faţă în faţă îţi aduc măreţul infinit într-un mic coteţ murdar. De ce n-ar exista infinitul şi în pepeni?

— Ştii ce, să nu mai vorbim despre asta.

— Ai dreptate, Dora.

Desigur, ea nu vrea să se angajeze în discuţii filozofice. Acum îi părea bine că a răsfoit cîteva cărţi din biblioteca unchiului. Cine ştie că Laurenţiu Barna împrumută unele idei de acolo? Nimeni. Nu la fel face şi unchiul Virgil cu citatele latineşti?... In fond, toată lumea face escrocherii. Unii mai mici, alţii mai mari. Cu cît faci mai mari cu atît eşti mai admirat. Numai proştii nu fac. De exemplu Pisu? Ce escrocherii ar putea să facă?... Sau Gavril... Îi veni să zîmbească. Ce prost am fost cînd m-am temut de ei! Asta, de aceea pentru că nu mi-am dat seama că le sînt superior. E bine cînd omul e conştient de forţele lui. Cînd omul e conştient de această putere pe care o stăpîneşte, e ca şi un jucător de şah care priveşte tabla de joc de la o imensă perspectivă. Un fel de trăgător de sfori.

— La ce te gîndeşti, Laurenţiu?

— La nimic, Dora.

Un timp merseră tăcuţi fără să se uite unul la altul. Laurenţiu era chiar bucuros că ea îl lasă să se gîndească în voie. Destinul a dat fiecărui om arme de apărare, arme de luptă. Dacă cunoşti armele adversarului, atunci poţi fi sigur de victorie. Dar nu numai armele, ci şi slăbiciunile adversarului trebuie să le cunoşti. Mătuşa Valeria exploatează toate slăbiciunile unchiului Virgil. Toate. Şi ignoranţa şi faptul că e ocupat. Altminteri cu siguranţă că n-ar avea curajul să-l înşele cu domnul Julan... Iar pe mine — îşi aduse aminte — m-au cumpărat cu un pol. Îi veni să rîdă. Atunci cînd am primit banii eram convins că domnul Julan e într-adevăr mişcat de soarta mamei... Totul se face din interes, din meschinărie. Pînă şi dragostea. Oare nu aşa am dat-o gata şi pe Dora?... Dar am dat-o gata într-adevăr?... Se uită la ea. Dora avea un profil frumos, liniştitor, asemănător cu acele ale statuilor de marmoră din vechea Grecie. Şi gîtul ei avea ceva din liniile acestor statui. Mişcat de această descoperire, Laurenţiu ar fi vrut s-o mîngîie, s-o prindă de mîini şi să-i mărturisească că, pînă acum, s-a jucat numai cu ea. Că n-a vrut decît să braveze, să se evidenţieze în faţa ei. Dar dacă îmi cere garanţii de acum înainte?... Că n-am să mai mă joc. Ce i-aş putea da?... Cuvîntul de onoare?... Asta nu-i tot o monedă de schimb pentru rezolvarea unor tranzacţii fără acoperămînt?...

Unchiul Virgil i-a povestit odată despre cel mai mare comerciant din localitate, care n-avea nici prăvălie, care nu plătea nici impozit, prin mîna căruia treceau totuşi mai toate mărfurile din oraş. Unul Holtzer. Acesta stătea toată ziua în cafenea, cumpăra şi vindea cirezi întregi, vagoane cu alimente fără să le fi văzut măcar. Acest om numai atunci cumpăra o marfă dacă a vîndut-o deja. Holtzer nu era escroc decît cîteva ore. Perioada dintre două tranzacţii. Garanţie pentru acest interval de timp era doar cuvîntul lui de onoare.

— E tîrziu Laurenţiu, să mergem acasă.

— Să mergem, Dora.

La ieşirea din parc Laurenţiu o prinse de mînă:

— Dora.

— Da, Laurenţiu.

— Ştii că eu am vrut să-ţi spun ceva.

— Ce anume?

— Mi-e foarte greu să ţi-o spun. Ştii, cuvintele uneori sînt atît de banale.

— Dacă le spui tu, nu sînt banale.

— Te iubesc, Dora.

— Nu te cred. Abia mă cunoşti.

— Ce importanţă are asta. Dar ai dreptate. Nu e nevoie să mă crezi. Poate ar fi fost mai bine să nu-ţi spun nimic.

În drum spre Arad, în tren, unchiul Virgil se găsise cu nişte prieteni de breaslă. Vorbiră de cîte toate, apoi unul dintre ei, un om mic, rotofei, cu un început de chelie începu să cînte un cîntec legionar. O femeie însărcinată care era şi ea în compartiment se ridică şi ieşi. Ieşi şi Laurenţiu. O vreme rămase lîngă fereastră şi privi goana stîlpilor de telegraf, unduirea lentă, graţioasă, a sîrmelor în faţa ferestrelor. Mai tîrziu, într-o staţie se plecă în afară şi văzu pe scări, pe tampoane, ciorchine de oameni. Cînd trenul porni din nou, unchiul Virgil veni lîngă el şi-l bătu pe umăr:

— Ce-i Laurenţiu, nu te simţi bine?

— Ba da, unchiule. Da îmi place să stau la fereastră. Să stau la fereastră şi să mă gîndesc. Ciudată e viaţa asta, unchiule. Vezi, arătă spre oamenii cocoţaţi pe scări, mulţi dintre ei au aceeaşi destinaţie cu noi. Totuşi, noi călătorim într-un compartiment de clasa întîia, iar ei pe tampoane.

— Na, na, na, mă prostule, îl lovi unchiul Virgil cu palma pe frunte. Nu te gîndi prea mult că ai să bolunzeşti. Avem o singură viaţă şi aia trebuie trăită. Hai şi tu să cîntăm! Eşti neam de Barna, ce dracu!...

In compartiment, ridică mîna să se facă tăcere, apoi arătă spre Laurenţiu.

— Il vedeţi pe nepotul meu? Gîndeşte ca un filozof. O să ajungă om mare.

— Gîndeşte? întrebă mirat avocatul rotofei cu început de chelie: Hm, asta e grav. Se întoarse spre unchiul Virgil: Asta în ce articol intră?

Unchiul Virgil începu să rîdă:

— Atentat la ordinea publică. De la doi la zece ani. Auzi Laurenţiu! De la doi la zece ani.

— Şi la ce te gîndeşti? întrebă curios rotofeiul.

— Că în acest tren, unii călătoresc pe tampoane, iar alţii în compartimente de clasa întîia.

— Asta fără nici o discuţie intră la zece ani, rîse cu poftă rotofeiul. Pe urmă, după ce se potoli, se aşeză lîngă Laurenţiu şi continuă:

— Da, da, Laurenţiu, aşa e viaţa. Tu ştii prea bine că domnul a creat lumea după cum a vrut dînsul. Noi bieţii muritori, îi copiem numai opera. Uită-te la acest tren. Nu există decît un singur vagon de clasa întîia şi patru de a treia. Iar scări, de patru ori cîte vagoane sînt. Trenurile se întocmesc după cum cere natura.

— Bine, dar destinaţia este aceeaşi...

— Mai bine spus, este o singură destinaţie: moartea. Cu toţii ne îndreptăm spre această ultimă gară. Şi n-are importanţă dacă în această scurtă clipită de cincizeci sau şaizeci de ani, unii călătoresc în compartimente de clasa întîia, iar alţii pe tampoane. Important e, că ne îndreptăm într-acolo. Selecţia mare se face dincolo. Dacă noi cei din compartimentele din clasa întîia n-am fi traşi numai într-o singură ediţie, într-un unic exemplar, atunci am putea face şi sacrificii. Dar aşa?... De ce să mănînc fasole, dacă pot mînca şi pui? E o lege foarte simplă. Cei care au caracter, voinţă, care sînt oameni dintr-o bucată şi au noroc, se urcă în clasa întîia. Laşii, cei fără vlagă, pe scări. Acolo e locul lor!

— Asta miroase a politică, întrerupse unchiul Virgil pe orator. Hai să cîntăm.

Cîntară un timp pînă cînd, răguşit, rotofeiul făcu semn că nu mai poate.

— Asta nu mai e de mine. Ar trebui ca tineretul...

— Ce tineretul? îl întrerupse unchiul Virgil. Tineretul de astăzi nu face două parale.

— Ai dreptate. Dacă pînă şi nepotul tău începe să se gîndească. Asta-i cea mai mare pacoste pe capul unei ţări, cînd tineretul începe să se gîndească. Asta nu poate să ducă decît la rău. Nu demult am avut un proces. Nişte ţesătoare au bătut un patron că n-a vrut să le mărească salariul. Ştiţi ce argumente au adus la proces? Că patronul le-a furat...

— Cum putea să fure nenorocitul de la nişte coate goale...

— Stai să vezi. Cică ele au salariu mult mai mic decît bărbaţii, dar de muncit muncesc la fel. Ţes la fel de mult ca şi ei. Totuşi, patronul le plăteşte mult mai puţin. Diferenţa, cică li se fură. Ai mai auzit aşa ceva?... Numai o minte odihnită putea să gîndească la asemenea lucru. Eu aş face o lege care să pedepsească unele gîndiri. Astea-s mult mai periculoase, decît bătaia pe care au tras-o femeile bietului patron.

— Ai auzit Laurenţiu?...

— Da, unchiule.

— De aceea eu socotesc că e chestie bună asta cu străjeria. Is ţinuţi tinerii de scurt. Instrucţie, instrucţie. Pe urmă premilităria, iarăşi instrucţie şi la armată iarăşi instrucţie. Nici o clipă de răgaz. E o chestie foarte bună. Nu mai ai timp să te gîndeşti...

— Auzi Laurenţiu, se înfierbîntă unchiul său. Şi tu, te gîndeşti la ăia de pe tampoane! Ăştia sînt la fel ca şi măturătorii de stradă. Aprins începu să povestească cum a fost atacat de nişte comunişti în plină zi, fără nici un motiv.

Laurenţiu îşi plecă ochii în podea să nu trebuiască să privească în ochi pe unchiul său. Curaj n-avea să-i spună că minte. Mai tîrziu însă, cînd unchiul său continuă povestirea, descriind cu lux de amănunte cum a fost salvat de nepotul său, Laurenţiu se linişti.

De fapt aşa ar fi trebuit să facă. Acum a învăţat minte. Iar în legătură cu cei de pe tampoane, rotofeiul are perfectă dreptate. Parcă el, dacă ar fi rămas în strada Numa Pompiliu acum n-ar călători pe tampoane?... Ba bine că nu. Bine că l-a scos unchiul Virgil de acolo. Comod, îşi întinse picioarele, apoi mîngîie pluşul băncii: catifeaua era moale şi fină. Îşi aduse aminte de local, de îngerul blond, de dansatoare. Şi ea avea carnea moale, şi caldă ca un cuptor. Păcat că i-a mirosit gura a birt, a tutun.

Francisc Munteanu

Ceva despre graiul copacilor

Nu odată, sculptorul înalt cu un profil clasic şi o demnitate de cariatidă mi-a amintit de marmora căreia îi dă viaţă. Prin zilnica sa intimitate cu materia, ca după ani de căsnicie, creatorul îi dăruie, dar îi şi împrumută trăsăturile. Poate de aceea Géza Vida tace ca un copac din trunchiul căruia îşi cioplește chipurile, sau grăieşte tot atît de bogat şi de adînc ca o pădure.

Degetelor lui li se transmite fiorul cercurilor care adună deceniile sau veacurile trunchiului; neliniştea mîinilor care apucă toporul ca prim instrument de sculptură, nu este aceea a distrugerii. Copacul nu moare, despicat şi cioplit de sculptor, ci devine nemuritor în mîna aceluia care duce azi la desăvîrşire arta străvechilor cioplitori în lemn.

Despre o nuntă şi o înmormîntare

În Baia Mare merii pitici au crengile aplecate pînă la pămînt sub greutatea enormă a poamelor. Géza Vida s-a născut în 1913, într-un vechi cartier băimărean, ca fiu, nepot şi strănepot al celor ce au văzut mai puţin florile de măr şi au trăit mai mult sub rădăcinile sale. E neam de mineri get-beget, de sfredelitori în stîncă, săraci ca toţi căutătorii aurului pentru cei bogaţi. In primele amintiri ale mamei — şi ce amintiri pot fi mai autentice decît ale unei mame? — copilul ciopleа linguri cu un cuţitaş, încă de pe la trei ani, vîrstă la care şi Enescu cioplise tot în lemn prima lui vioară, cu o singură coardă. Mai tîrziu, în şcoala primară, Géza Vida a părăsit lingurile, pentru compoziţii, cum Enescu şi-a lăsat vioara pentru o orchestră întreagă ascunsă în zăvoi. In clasa a patra, Géza Vida a sculptat cu briceagul în lemn o nuntă şi o înmormîntare ţărănească. La zece ani, şcolarul mergea direct spre marile, spre fundamentalele date ale vieţii. Dar primele sculpturi în lemn i s-au furat. Era bolnav, cînd la serbarea de fine de an alaiul de nuntă şi înmormîntare a părăsit pe furiş şi pentru totdeauna şcoala.

Baia Mare e un ţinut fără mulţi bătrîni. Nu fiindcă i-ar fi vîndut, ca în poveste. Şi nici fiindcă ar fi descoperit taina tinereţii fără bătrîneţe. Nu. Minerii nu apucau să îmbătrînească. Ciocanul spulbera stînca şi pulberea se aşeza pe plămîni încet-încet, ca piatra în ceainicul unde fierbe multă vreme apa, încet-încet, şi totuşi destul de repede, ca să oprească răsuflarea la nici cincizeci de ani. In 1935, cînd o societate franceză a introdus perforatoare în locul ciocanelor din Valea Borcutului, perforarea uscată a secerat într-un an toţi bărbaţii. Intreaga aşezare a rămas doar un sat de văduve şi orfani...

Cînd Géza Vida a terminat cele cinci clase primare, tatăl lui a căzut victimă acestei legi implacabile a Băii. Mama, rămasă singură, a intrat argată la un boier, iar fiul, ucenic grădinar. Doi ani a sădit, curăţat şi stropit grădinile unui ţinut vestit în pomeluri. Apoi a lucrat ca muncitor necalificat la fabrica de acid sulfuric. A schimbat aerul curat al livezilor pe fumul fabricii. A părăsit crengile bogate în flori şi fructe, pentru vaporii sulfurici, numai pentru ca din leafa mai mare decît aceea de grădinar, să poată urma la şcoala liberă de arte. Căci Baia Mare a dat ţării nu numai aur şi mere... hesperide, ci şi o vestită şcoală de pictură. In atelierul de desen şi sculptură al maestrului Ziffer, mîna pricepută a lui Géza Vida a deprins ştiinţa şi siguranţa să cioplească în lemn, aşa cum anii de studiu i-au cioplit sufletul ca un sculptor revoluţionar. Intr-o regiune unde minerii erau cei mai asupriţi dintre toţi asupriţii, şcoala de arte n-a putut rămîne străină de revolta lor. Printre organizatorii grevei din 1920 a fost şi un sculptor. In atelierele altui sculptor a participat proaspătul utecist Géza Vida la seminarii teoretice. In 1931, într-o acţiune pentru reprimirea şomerilor, el a împărţit cu un grup de studenţi, manifeste. Sancţiunea oficială n-a întîrziat: tinerii au fost eliminaţi. In şcoala liberă n-aveau ce căuta cei care luptau pentru libertate. Rămaşii în afară au înjghebat ei înşişi un atelier, l-au chemat pe acelaşi maestru Ziffer la corectură, astfel încît viaţa, lupta şi arta mergeau mai departe, revărsate peste zăgazurile poliţiei.

Spinii din Spania

Apoi a venit milităria. In marea mută, Géza Vida a devenit şi mai tăcut. Ici-colo, briceagul său ciopleа în lemn figuri groteşti. Era felul lui de a rîde, prin rîsul amar al copacului. Era felul lui de a privi o lume ostilă... Şi în schimbul figurilor groteşti — ce ironie! — majurii îi acordau cîteodată o permisie...

Deprins să mînuie arma, el n-a lăsat-o din mînă nici după stagiu. A ştiut numai împotriva cui s-o îndrepte. Inrolat ca voluntar în Spania, în brigada „Tudor Vladimirescu", el n-a mai cioplit în trunchiul copacilor spanioli rînjetul figurilor groteşti, ci omenia celor ce luptau în primul război antifascist. Sculpturile au rămas pe malurile Ebrului. De pe pămîntul iberic Géza Vida a luat cu sinc un suflet călit, praful pe talpa bocancilor şi cîteva seminţe de cactus: spinii vieţii din Spania.

VIDA GÉZA. — Pintea Grigore, judecînd un boier.

Sculptor de profesie, deşi nu liber profesionist, a devenit însă Géza Vida abia în lagărul Saint Cyprien unde au fost internaţi refugiaţii. Busturile lui Horia, Cloşca şi Crişan ca şi gravurile sale pe linoleum, erau vîndute în afară, iar preţul obţinut sporea raţia mizeră a deţinuţilor. Sculpturile au rămas în Franţa. Din lagăr Géza Vida a luat cu sine sentimentul profund de solidaritate internaţională, praful pe talpa bocancilor şi amintirile.

Transportat apoi în lagărul de muncă din Schaffhausen, lîngă Stuttgart, Géza Vida a trebuit să întrerupă sculptura. Mînă gratuită de lucru a unui moşier german, el nu avea nici timpul, nici forţa să mai înceapă altă muncă, după cea istovitoare, a cîmpului. Prin 1940—41, după diktatul de la Viena, o parte din deţinuţi au fost „retrocedaţi" Ungariei. La 28 de ani, Géza Vida ia drumul spre casă, cu un mai lung popas la Budapesta. Aici studiază la Academia de Arte Frumoase, aici îşi cunoaşte viitoarea lui soţie (studentă la Academia de muzică, fată de ilegalişti şi muzicieni din Baia: mama ei fusese elevă a lui Béla Bartok). Studiile nu şi le poate termina: e din nou trimis ca element suspect, într-un detaşament de muncă la fabrica de avioane. In 44, eliberat de armatele sovietice, ia din nou arma în mînă. Din nou se înrolează voluntar, într-o divizie care poartă din nou numele lui „Tudor Vladimirescu". Pentru a doua oară cetăţeanul Géza Vida, sculptorul în lagăr al lui Horia, Cloşca şi Crişan, lupta sub steagul lui Tudor pentru libertate.

Replica la Columna lui Traian

De atunci au trecut mai bine de zece ani.

In casa de azi a lui Géza Vida rîd doi copii.

In casa de azi a lui Géza Vida, pe strada Fierăstrăului (pînă şi numele are legătură cu lemnul), creşte o pădure de cactuşi, în amintirea spinilor din Spania. In casa de azi, într-o grădină de pomi, în oraşul său de baştină, îşi are Géza Vida atelierul propriu. Ceea ce adună în lunile de colindare a satelor, prinde formă aici: dansuri maramureşene (el a proectat chiar, pentru friza teatrului de vară care se construieşte în Baia, un joc din Săpînţa); ţărani care desţelenesc pămînturi noi (am şi văzut două schiţe în plastelină şi una în lut, a acestui grup) şi chipuri, nenumărate chipuri de oameni. Ceasurile şi zilele petrecute în preajma lui Lupşe Ion al lui Nuţ, bătrînul săhălbar (miner de turbă) din Valea Roşie, povestitorul a zeci de legende despre Pintea-Viteazul, se desfăşoară în primul basorelief în piatră al lui Géza Vida. Sculptorul în lemn a încercat graiul pietrei şi piatra i-a grăit.

Pe pervazul geamului, am zărit în atelier nişte faguri şi alături o carte de apicultură. Lui Géza Vida trebuie să-i pui multe întrebări ca să afli ceva despre el, căci tace, cu tăcerea copacului. L-am întrebat dacă e crescător de albine. „Să vă arăt ştiubeiele", mi-a răspuns. Atît. In grădină mă uit zadarnic în jur. Nicăieri ştiubeie. Numai nişte trunchiuri sculptate în chip de figuri groteşti, îmi rîdeau în faţă, arătîndu-şi dinţii. — Ce dumnezeu, — îmi spun — aici, în bătaia vîntului, sub un acoperiş de două degete, îşi lasă Géza Vida lucrările? M-am apropiat de ele: prin strungăreaţa dinţilor de lemn, ieşeau şi intrau albinele!! La Géza Vida pînă şi stupii sînt sculptaţi...

La cîţiva paşi, numai, — hulubarul, foind de porumbeii guleraţi ai copiilor. Intre ştiubeie şi hulubar, două stive de lemne de foc. Intre stive, un trunchi? o columnă? — nu ştiam sigură ce să cred. Am prins rădăcini, că nu mă mai pot mişca de lîngă copacul acesta sculptat, aşa cum e sculptată în piatră Columna lui Traian. La întrebare, Géza Vida îmi răspunde cu un semn din mînă: — „Lemnul era umed şi am lăsat lucrul la mijloc"... Pe columna luptelor pentru libertate, sînt trei etaje: jos (pe jumătate terminate) — răscoalele ţărăneşti: plugari la sfat, plugari în răzmeriţă, plugari între săbii. Mîini întinse, osoase, traducînd gîndurile şi mînia; mîini care prind genunchiul celui ce ascultă şezînd; mîini ridicate pentru protest; mîini prinse la spate în cătuşe, mîini dure de nobil, care ridică sabia. La etajul mijlociu, — grevele muncitoreşti. Numărul oamenilor a crescut. Masa e mai vizibilă, mai compactă. Mîinile mai sigure. Mîna soldaţilor represiunii fără brîie cu cataramă şi fără căciuli boiereşti strînge baioneta chiar deasupra mîinii grofului care a ridicat sabia. La etajul de sus, — în schiţă numai, eliberarea. In locul încrîncenării, bucuria. In locul mîinilor întinse pentru protest, îmbrăţişarea. In locul duşmăniei de neîmpăcat între clase, prietenia de nezdruncinat între popoare. Această imagine încununează viitoarea coloană a luptelor populare. Această imagine încununează vechile frămîntări şi reprezintă începutul vieţii noi a poporului nostru.

Nu sînt decît un iubitor al artei dumitale, tovarăşe Géza Vida. Dar, cu acest drept, îţi cer să reiei şi să duci la desăvîrşire columna. E lupta poporului concentrată pe un singur trunchi de copac. E zbuciumul pădurilor şi al uzinelor. E glasul speranţei din vremi de bejenie, al bucuriei în clipele eliberării, e ceea ce aşteaptă să prindă glas într-o singură operă de artă, prin dumneata, Géza Vida!

Veronica Porumbacu

Noi cărţi sovietice în librării

In luna Prieteniei Romîno-Sovietice editurile noastre desfăşoară o bogată activitate. In vitrinele librăriilor au apărut pînă acum numeroase volume din operele scriitorilor clasici ruşi şi sovietici, multe din ele pentru prima dată traduse în romîneşte. Alte cărţi se află sub tipar şi vor fi întîlnite de cititori în cursul săptămînilor viitoare.

Dintre cele apărute pînă acum din literatura sovietică semnalăm: două volume din opera lui Nikolai Ostrovski. Primul volum cuprinde romanul „Aşa s-a călit oţelul", cel de al doilea romanul neterminat „Născuţi în furtună" şi corespondenţa, articolele şi cuvîntările marelui scriitor sovietic. Din colecţia de „Opere" a lui Ilya Ehrenburg care va apare la noi în 5 volume, s-a tipărit pînă acum „Căderea Parisului", în romîneşte de Petru Comarnescu. Editura tineretului a retipărit „Povestea unui om adevărat" de Boris Polevoi şi „Strada mezinului" de Lev Kassil şi M. Poleanovski. In aceeaşi editură a mai apărut romanul „Pămîntul lui Sanikov" de V. A. Obrucev şi „Cetatea veche" de Beliaev. Peste cîteva zile vom citi primul volum din romanul „Epopeea Sevastopolului" de Sergheev Ţenski. Tot în următoarele zile va fi în librării „Antologia poeziei sovietice", o carte mult aşteptată de cititorii noştri.

TURIST LA MOSCOVA

Am sosit la Moscova într-un ceas plin de lumina limpede a amiezii şi am părăsit-o peste cîteva zile în clipa în care amurgul se pregătea să-i învăluie contururile în umbre. Am umblat în acest răstimp prin străzile pline de lume, m-am strecurat alături de moscoviţi printre nesfîrşitele şiruri de automobile, m-am amestecat în metro printre pasionaţii care se îndreptau spre stadionul Dinamo, am privit vrăjit — alături de o sală plină cu răsuflarea tăiată — dansul lebedelor pe scena Teatrului Mare. Paşii m-au purtat în scurtul (din păcate) răstimp în care am fost la Moscova — prin majestuoasa Piaţă Roşie, prin muzeul în care fiecare tablou, fiecare vitrină vorbeşte de cel care a fost V. I. Lenin, printre bogăţiile de neînchipuit ale Sălii Armelor din Cremlin, printre nemuritoarele pînze ruse adunate cu pasiune şi păstrate cu nespusă grijă în galeriile Tretiakov. Am trăit la Moscova emoţia unică — de nedescris — a trecerii prin mausoleu, prin locul în care îi poţi vedea, de parcă ar fi vii, odihnind în sarcofage de sticlă, pe Vladimir Ilici Lenin şi pe Iosif Vissarionovici Stalin. Aici, în faţa mausoleului, sprijinite de marmora neagră se află în fiecare zi coroane de flori proaspete; nici o delegaţie care trece prin Moscova nu pleacă fără să treacă pe aici.

In scurtul răstimp pe care l-am petrecut la Moscova, am văzut oraşul răsfrîngîndu-şi luminile în asfaltul ud de ploaie şi înălţîndu-şi siluetele clădirilor în lumina soarelui, am cunoscut neasemuita frumuseţe a palatelor subterane ale metroului şi am privit oraşul pînă departe de la înălţimea vulturească a universităţii „Lomonosov", m-au învăluit ceţurile albăstrii care se ridică seara pe cheiul rîului Moscova şi am stat nemişcat, în miezul nopţii, sub zidurile Cremlinului, să aud bătaia solemnă şi rară a ceasului din turnul Spaski. Singură Moscova este în stare să-ţi ofere atîtea într-o singură zi...

Ce e mai impresionant la Moscova, ce culori s-au imprimat mai vii pe retină, ce ecouri vor dăinui mai îndelung în suflet? Greu de spus.

Primul pas într-o staţie de metro, primul bilet cumpărat, prima călătorie pe scara rulantă. Jos, la cine ştie cîţi metri sub pămînt, un palat pe care nici Harun al Raşid nu şi l-ar fi putut închipui mai frumos. Marmoră, lemn scump, motive decorative în culori de vis, lustre din care lumina porneşte odihnitoare să dea strălucire fiecărui colţişor. Cîţi artişti şi-au risipit geniul pentru acest palat, pentru alte palate care se înşiruie de-a lungul zecilor de kilometri ai liniei de metrou? Te uiţi în jur; oameni simpli care vin sau pleacă de la muncă, gospodine cu plasele încărcate de cumpărături, studenţi cu nelipsitele cărţi sub braţ, o familie îmbrăcată în haine pentru ocazii mai rare (care coboară într-o staţie din apropierea Teatrului Mare); pînă şi un general — cu trese strălucitoare de aur — a găsit metroul demn de rangul său... Trenuri lungi, elegante, în care totul, de la banchete pînă la barele nichelate, par să fi ieşit astăzi pentru prima oară la drum, sosesc din două în două minute. Valuri de lume coboară sau urcă. Nicăieri nu e înghesuială, îmbrînceală, busculadă. E loc suficient pentru toţi. Totul e larg, comod, luminos. A plecat un tren şi palatul-staţie pare gol. Dar iată, într-un colţ, într-o nişă de marmoră, pe o banchetă, două mîini nu se pot îndura să se despartă, două perechi de ochi nu se pot hotărî să se desfacă de vrajă. O idilă la Moscova într-o staţie de metro! Cine n-a văzut asta, nu poate spune că a gustat din plin frumosul cel mai frumos.

Construite sub pămînt, staţiile metroului poartă pecetea feeriei pe care lumina artificială (pe care de altfel nici n-o simţi a fi astfel), o dă marmorei şi mozaicului din pietre rare. Iată însă sus, profilîndu-se în lumina vie a dimineţii de toamnă, împungînd cerul, un palat monumental: Universitatea „Lomonosov". Dacă staţiile metroului n-au ceea ce se cheamă în mod obişnuit exterior, aici exteriorul este cel ce impresionează cel dintîi: linii drepte, avîntate, zvelteţea corpului central scos în evidenţă de corpurile laterale, portaluri meşteşugite, statui monumentale, totul dă clădirii eleganţă, frumuseţe, nobleţe. Inăuntru nimic nu dezamăgeşte. Aici sufletul sensibil al oricărui poet s-ar simţi înflăcărat. Poezia ţîşneşte din fiecare colţ: din minunata sală de festivităţi îmbrăcată în catifea, din sălile de cursuri pline de lumină, din laboratoarele utilate în aşa fel încît pot produce admiraţia oricărui savant, din bazinul de înot a cărui apă limpede îmbie la zbenguială tinerească. Aici se pot auzi cifre care uluiesc. punctul cel mai înalt al universităţii atinge 200 de metri; numai în corpul central sînt 22.000 de camere; numărul laboratoarelor este 1693; lungimea tuturor culoarelor măsoară 110 km! Aici ţi se pot arăta desigur multe lucruri, dar e unul care răzbate din toate — dragostea, grija pentru cei ce învaţă aici — pentru studenţi. Am vizitat — în chiar corpul central al universităţii — cîteva din cele 6000 de camere pentru studenţi. Fiecare tînăr are camera sa cu patul, dulapul, masa de scris, cu rafturile pentru cărţi, cu difuzorul de radio. Totul e curat, în cameră pătrunde toată ziua soarele. La fiecare grup de camere e o bucătărie, cu plite alimentate cu gaze, cu spălătoare pentru vase, cu dulapuri albe strălucitoare. (Studenţii au cantine elegante, iar aici ei îşi prepară doar gustări şi ceaiul — nelipsitul ceai rusesc). Intr-un colţ al bucătăriei — cine s-a gîndit oare? — bine fixată o scîndură pentru călcat haine... Care student al lumii şi-ar putea dori mai mult?

La Moscova (mai ales cînd ai la îndemînă numai cîteva zile), totul se desfăşoară ca într-un uriaş caleidoscop. Imaginii vestitoare de viitor a universităţii i-a urmat vizita la galeriile Tretiakov.

O stradă liniştită, cu case împrejmuite cu grilaje lucrate meşteşugit. Nici n-ai bănui pe dinafară clădirea aceasta puţin bizară (cu arhitectura amintind a ilustraţie la un basm rus) capabilă să adăpostească 40.000 de pînze ale picturii ruse şi sovietice. De la nepreţuita comoară lăsată moştenire de Andrei Rublev (a cărui „Sf. Treime" a mişcat atît de mult odinioară inima lui Romain Rolland) pînă la compoziţiile lui Surikov şi Repin, de la evocarea cu mijloace simple dar zguduitoare a mării de către Aivazovski, pînă la pînzele contemporanilor Ioganson şi Neprintsev, vizitatorul trece din încîntare în încîntare.

Şi iată aici, pe sălile muzeului Tretiakov, însoţiţi de bătrîna călăuză care ne explică totul, mi-am simţit inima bătînd cu putere. Eram în faţa pînzelor lui Vereşceaghin, pictorul care a cunoscut războiul ruso-turc şi i-a imortalizat pe pînză scene emoţionante. Iată un cîmp de bătaie plin de cadavre, iată încleştarea unei bătălii şi iată concluzia amară a pictorului la experienţa generaţiei sale: pînza intitulată „Apoteoza războiului". O piramidă de cranii omeneşti şi în vîrful ei, sinistru, un corb. Dedesubt pictorul a scris cu mîna lui: „La aceasta să se gîndească toţi marii cuceritori ai lumii!"... Şi atunci bătrîna călăuză de muzeu s-a oprit o clipă şi ne-a spus simplu:

„Sînt sigură că voi romînii urîţi din inimă războiul. Numai din ură poate fi plămădit pentru toate acestea (şi femeia ne arată din nou dezastrele războiului prinse în culori impresionante de Vereşceaghin) un cuvînt atît de plastic, atît de evocator ca „război". Şi repetînd de cîteva ori pe romîneşte cuvîntul **război** (a cărui împletire de consoane şi vocale răsună acolo, în faţa tabloului lui Vereşceaghin, aspru şi scrîşnit), bătrîna femeie, ea însăşi cu părul albit de două războaie, părea să simtă din nou toate grozăviile acestuia.

Nu i-am răspuns atunci bătrînei noastre prietene. Nu i-am răspuns din pricina emoţiei. Dar aş vrea să-i spun azi, acestei simple femei sovietice — al cărei nume nu-l ştiu, dar căreia aş vrea ca aceste rînduri să-i cadă sub ochi:

— Da, noi romînii urîm războiul. Ca şi voi iubim din suflet pacea. Şi ne bucură că voi, oamenii sovietici, aveţi poate cel mai plastic, cel mai evocator cuvînt despre pace: „mir". El înseamnă în acelaşi timp pace şi lume. Şi va veni o vreme cînd după exemplul vostru toate popoarele vor uni înţelesul acestor cuvinte. Atunci pacea va fi a lumii şi lumea cu adevărat a păcii!

Radu Ţiulescu

INSEMNĂRI DESPRE LITERATURĂ

(Urmare din nr. trecut)

III. Literatura sovietică și problemele măiestriei artistice

A. FADEEV

Să vedem la Granin: întreaga poveste a relațiilor personale se reduce la dragostea nefericită a lui Lobanov pentru o femeie măritată, la dragostea pe care o nutrește pentru el o colegă căreia el nu-i poate răspunde, și în sfîrșit la dragostea lui pentru Marina, alături de care el găsește fericirea personală — întreagă această istorie personală nu are nici o legătură cu tema principală a romanului, ea este absolut arbitrară. Autorul ar fi putut să prezinte această chestiune în diferite feluri.

Și apoi, cine aduce eroina principală pînă la sfîrșitul romanului? Nu trebuie să cerem ca autorul să-și „cunune eroul" cu eroina de la început, dar o experiență artistică elementară sugerează că mult mai bine ar fi fost să introducă de la începutul romanului eroina cu soarta ei independentă, pentru ca această soartă să se împletească sau să devină una din laturile temei principale a romanului, tema cercetătorilor. Și aici nu este vorba numai de lipsuri, de meșteșug, ci și de viziunea scriitorului asupra lumii.

Romanul „Zilele vieții noastre" de Ketlinskaia care este scris cu o forță plastică relativ mai mică, dar care este mult mai complex deoarece acțiunea se desfășoară în marea producție — în el sînt multe personaje și conflicte complexe (sociale, de producție, familiare, personale) — este lipsit de greșelile pe care le-am menționat în romanul lui Granin, dar are și el lipsurile sale. Forma aleasă de Ketlinskaia, deosebit de precis exprimată în titlul „Zilele vieții noastre", permite autorului să introducă în roman destine multe și variate, pentru exprimarea ideii principale. Această idee se reduce în linii generale la următoarele: cît de variați, deosebiți, individualizați, sînt oamenii sovietici în năzuințele, bucuriile și durerile lor; cum se manifestă în oameni rămășițele vechiului, ale lumii bazate pe proprietatea privată, și cum unește, organizează, producția mare pe acești oameni, îi reeducă în procesul muncii colective, al activității obștești; cum acționează asupra lor societatea în care rolul principal aparține partidului, colectivului de partid.

Unul din meritele principale ale scriitoarei Vera Ketlinskaia în acest roman constă în prezentarea veridică și vie a locului, rolului și activității colectivului de partid într-o mare uzină. În roman a fost prezentată relativ multilateral activitatea directorului uzinei, Nemirov, care este redat ca un om viu, ceea ce nu se întîlnește des în zugrăvirea conducătorilor administrativi și de partid.

Organizarea ideologică justă și simțul realității i-au permis scriitoarei să redea greutățile și contradicțiile serioase din viața personală și de familie a oamenilor. Indeosebi, atrage atenția figura inginerului Garșin, un inginer bun, cinstit, un om activ și inteligent, dar superficial, fără principii familiale trainice și care se îndrăgostește ușor. El nu este prezentat șablonard, în mod didactic de autoare, ci este judecat de întreaga desfășurare a vieții în condițiile societății sovietice.

S-ar putea spune încă multe lucruri despre reușita autoarei, dar tocmai pentru faptul că această lucrare este una dintre cele mai bune din ultimii ani, vreau să mă opresc asupra cîtorva lipsuri ale ei, caracteristice și altor lucrări contemporane. Romanul abundă în date tehnice de producție, fapt care îngreunează și face ca lucrarea să fie plictisitoare. Atunci cînd autorul care nu a lucrat el însuși în producție, intră în prea multe amănunte tehnice, cititorul are rezerve. Am avut prilejul să aud că în zugrăvirea producției, a detaliilor turbinelor, de către Ketlinskaia, există inexactități și, ceea ce este mai trist, că aceste detalii sînt necesare turbinei, dar complet inutile în roman! Procesele tehnologice nu sînt întotdeauna redate în romanul Verei Ketlinskaia prin intermediul „omenescului". Firește că nu se pot ocoli complet într-un asemenea roman procesele de producție și Ketlinskaia le prezintă în chip interesant acolo unde sînt redate caractere omenești și unde spiritul întrecerii capătă o forță poetică. Vreau să mai vorbesc despre o lipsă caracteristică a Verei Ketlinskaia și în romanele ei anterioare și în acesta, despre o lipsă extrem de răspîndită în proza noastră. Mulți dintre prozatorii noștri, îndeosebi cei tineri, uită că dialogul în proză joacă același rol ca și în dramaturgie: el este necesar pentru exprimarea caracterelor oamenilor, a relațiilor și a ciocnirilor dintre ei. Prozatorului îi este mai ușor decît dramaturgului să acorde tocmai această semnificație dialogului, deoarece el poate să-l însoțească cu zugrăvirea gestului care precede sau urmează analiza sentimentelor. Iar în multe din lucrările noastre de proză, și nu numai cele ale autorilor tineri, orice material ilustrativ, expunerea împrejurărilor exterioare sînt redate prin intermediul dialogului. În primul rînd acest procedeu nu este rațional, nu este economic: toate acestea pot fi spuse mai pe scurt și mai simplu din partea autorului. Și aceasta lipsește dialogul de ascuțime și forță, eroii nu se exprimă pe sine în dialog, ci îndeplinesc o muncă de autor neagră. Asemenea dialoguri sînt pur și simplu plictisitoare.

Asemenea discuții plictisitoare se poartă uneori în romanul Verei Ketlinskaia în jurul problemelor de tehnică sau de organizare a producției.

Pot cita numeroase lucrări de proză, scrise cu talent, care prin înaltul lor nivel ideologic, prin veridicitatea caracterelor principale, luate din viață, ar putea ocupa un loc însemnat în dezvoltarea literaturii sovietice, dacă ele n-ar avea lipsuri artistice mai mult sau mai puțin însemnate. Printre asemenea lucrări figurează, de pildă, romanul lui Vsevolod Kocetov „Tinerețea e cu noi". Acest roman este plin de o ascuțită luptă ideologică, care se desfășoară într-o instituție științifică. Romanul cuprinde numeroase personaje, în marea lor majoritate reușite, cu excepția eroului principal, în care găsim numeroase trăsăturii vii, nelegate însă într-un caracter armonios. În roman sînt mulți tineri, fete sovietice bine redate, cititorul este impresionat de tipul secretarului Comitetului raional de partid, în trecut secretar al organizației de partid în uzină, proletar din tată în fiu, strîns legat de mase, un om viu, integru. Colaboratorii institutului, în număr destul de mare, sînt zugrăviți cu trăsături precise, fiecare apărînd cu individualitatea sa unică. Kocetov ne prezintă cu multă subtilitate și ascuțime forțele negative în știință, cuibărite în acel institut. Dintre ei, numai reprezentantul așa-numitei „științe pure", profesorul Krasnoseltev este prezentat oarecum simplist. Chipul carieristei Șuvalova, principalul organizator camuflat al acestor forțe în institut, este deosebit de bine reliefat, — cu toții am avut prilejul să întîlnim asemenea femei și nu numai în sfera științifică. Kocetov ne arată în mod ascuțit prin ce „metode" false de conducere partinică au reușit micburghezii și pseudo-savanții să cucerească o asemenea influență în institut, și cum atitudinea cu adevărat partinică, bazată pe forțele înaintate ale institutului, contribuie la îndreptarea situației.

Ne-am fi putut opri la o serie de scene și episoade redate cu o mare forță de zugrăvire, dar pe lîngă aceste calități, romanul nu este desăvîrșit din punct de vedere al măiestriei și deoarece avem de-a face cu un autor care posedă o anumită experiență artistică, va trebui să recunoaștem că el n-a lucrat suficient asupra acestui roman. În această lucrare sînt îmbinate de fapt trei romane: unul — despre lupta în institut; altul consacrat problemelor familiei și mai ales unor importante probleme ale formării familiei în mijlocul tineretului nostru; al treilea — este viața grănicerilor noștri. Trebuie să spunem că toate aceste trei romane ar fi putut fi legate între ele prin conținutul de idei și chiar prin subiect, întrucît în toate trei se ridică problema luptei împotriva forțelor lumii vechi. În romanul de familie, aceste forțe apar ca rămășițe în conștiința oamenilor; în romanul care ridică problema luptei ideologice în știință, acestea sînt personificate și apar ca forțe negative mic-burgheze, aflate înăuntrul societății sovietice; iar în romanul despre grăniceri — apar sub forma agenților capitalismului, spionilor și diversioniștilor.

Autorul ar fi trebuit să lucreze mult, pentru ca toate aceste forme variate de luptă să fie legate într-un tot artistic. Dar el n-a făcut aceasta, probabil pentru că această legătură fi apărea în conștiință mai mult sau mai puțin spontan. Dacă autorul ar fi fost conștient pînă la capăt de esența ideologică a romanului său, experiența i-ar fi furnizat numeroase mijloace și metode pentru a lega întregul material într-un subiect unitar.

Putem cita încă o serie de lucrări de proză, care prin calitățile lor, se încadrează printre fenomenele pozitive ale literaturii sovietice și sînt cerute pe drept cuvînt de către cititori, dar care au și lipsuri, analizate aici cu ajutorul exemplelor luate din romanele lui Simonov, Granin, Ketlinskaia, Kocetov. După părerea mea, asemenea cărți sînt „Calea este liberă" de Iurii Laptev, „Orfanul" de Nikolai Dubov, „Ekaterina Voronina" de Anatolii Ribakov, „Dimineața" de Mehti Gusein, „Karaganda" de Gabiden Mustafin.

(Din „Literaturnaia gazeta" nr. 113, sept. 1955)

(Continuare în nr. viitor)

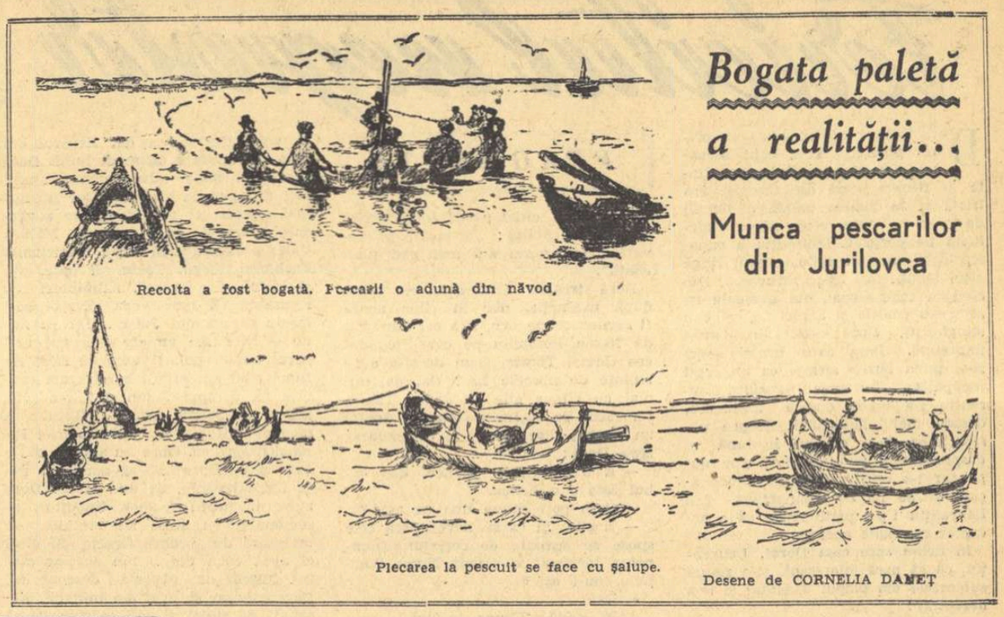

Bogata paletă a realității...

Munca pescarilor din Jurilovca

Recolta a fost bogată. Pescarii o adună din năvod.

Plecarea la pescuit se face cu șalupe.

Desene de CORNELIA DANEȚ

CHIPUL MUNCITORULUI ÎN FILM

În centrul preocupărilor scriitoricești, stă în ultima vreme o problemă de creație de mare însemnătate: zugrăvirea chipului muncitorului constructor al socialismului. Scriitorii Republicii Populare Romîne consideră, pe drept cuvînt, rezolvarea acestei probleme drept o sarcină de cinste a lor. Totodată un aiurtor nepretuit ne-a fost dat și de către presa de partid: articolul de fond al „Scînteii" — „Legătura artistului cu viața" cît și recentul articol privitor la unele probleme ale criticii literare nu numai că au subliniat încăodată importanța problemei, dar au indicat și drumul concret pentru rezolvarea ei cu succes: cunoașterea cît mai adîncă și cît mai multilaterală a vieții.

Astăzi toată lumea e de acord că oglindirea epocii noi în literatură e mult sărăcită datorită faptului că din tabloul general lipsește figura principală: muncitorul luptător pentru idealurile socialismului. Toată lumea e de acord că literatura, cu toate succesele ei necontestabile, a rămas în urma vieții, că a rămas datoare poporului cu oglindirea unor teme esențiale. De aceea — dat fiind că există un atare acord general — cred că a sosit timpul să deplasăm discuția din sfera principiilor generale în spre problemele concrete ale creației. În cele ce urmează nu intenționez să le discut în ansamblu, ci cu referire doar la un singur sector al creației — producția de filme.

Și aici rezultatul nu poate fi considerat satisfăcător. În producția ultimilor ani, chipul muncitorului apare doar în două filme: „NEPOTII GORNISTULUI" (2 serii) și „BRIGADA LUI IONUȚ". În nici unul însă bogăția universului sufletesc al omului de tip nou nu este dată în întreaga ei dimensiune. „NEPOȚII GORNISTULUI", un film istoric, cu o temă foarte grea, reușește, ce-i drept, să ne transmită în oarecare măsură — prin acțiunea generală — sufluI eroic al luptei ilegale a partidului, însă din punct de vedere al zugrăvirii caracterelor lasă mult de dorit. Nici unul din personajele filmului n-a intrat în conștiința maselor, deși tema și chiar subiectul ofereau în acest sens posibilități largi. „BRIGADA LUI IONUȚ", film pe o temă actuală, deși cuprinde cîteva episoade mai reușite, e realizat în general schematic și inexpresiv. Majoritatea personajelor sînt lipsite de căldura gestului omenesc spontan; conflictele caracteristice vremurilor noi sînt rezolvate într-un fel cu totul simplist. „BRIGADA LUI IONUȚ" n-a satisfăcut pe spectatori.

Dintre filmele aflate actualmente în producție, nici unul nu este dedicat eforturilor și luptei clasei muncitoare. Nici portofoliul de scenarii nu indică vreo îmbunătățire substanțială a perspectivei.

Dintre cauzele care determină o atare situație nesatisfăcătoare aș dori să pun în discuție cîteva.

Citind unele scenarii, capeți impresia că sarcina de a reflecta viața clasei muncitoare e rezolvată doar prin plasarea acțiunii — într-un mod mai mult sau mai puțin arbitrar — în mediul social corespunzător. Or, cred că nu acesta e esențialul, ci alegerea problematicii, în așa fel încît ea să fie specifică rolului pe care-l are clasa muncitoare în lupta generală a poporului. Clasa muncitoare e forța principală a construcției socialiste și reprezintă o atare forță datorită trecutului ei revoluționar, datorită poziției sale în procesul de producție, datorită faptului că în rîndurile clasei muncitoare ideologia socialistă are rădăcinile cele mai adînci și s-a ridicat astăzi la un înalt nivel de dezvoltare.

Este îndeobște cunoscut că lupta pentru ideologia și morala socialistă, pentru o nouă atitudine socialistă în muncă, pentru o participare politică activă în rezolvarea problemelor obștești, stă astăzi în centrul bătăliei pentru socialism. Dacă fiecare om al muncii, în fabrici, pe ogoare, în birouri, școli, etc. va lupta conștient pentru a ridica zi de zi randamentul muncii sale, pentru a crește, zi de zi, cantitativ și calitativ rezultatele eforturilor sale, o bună parte din sarcinile construcției socialiste vor fi rezolvate, o bună parte din greutățile de care ne împiedicăm, încă, vor fi înlăturate. O datorie esențială a literaturii este să zugrăvească modele de oameni înaintați, chipuri de eroi, demne de urmat de milioane și milioane de contemporani ai lor. Or, este evident că cele mai strălucite pilde de acest fel se găsesc în rîndurile muncitorilor. Clasa muncitoare română luptă eroic pentru a rezolva cu succes cele mai grele probleme ale construcției socialiste. Totodată tocmai în sectorul deținut de clasa muncitoare construcția socialistă a repurtat cele mai multe succese, care sînt și temelia eforturilor de viitor. Zi de zi, aflăm noi vești care ne arată cu cîtă însuflețire, cu cît entuziasm, cu cît spirit creator se bate clasa muncitoare pentru a atinge cu un ceas mai de vreme scopurile concrete stabilite prin politica partidului și planurile de stat. O însușire de informații — mai mult sau mai puțin seci — nu poate constitui desigur un argument prea elocvent într-o discuție literară; totuși îmi voi permite să enumăr doar cîteva fapte spicuite din șase numere ale „Scînteii" apărute în săptămîna 18—25 septembrie: pentru a mări producția de țiței, petroliștii din Bacău au inițiat o acțiune sub lozinca: „schimbul de noapte să lucreze cu același randament, ca și schimbul de zi"; la Pitești, a intrat în funcțiune o fabrică de prefabricate pentru construcții industriale în București, pe șantierul de locuințe muncitorești „Vatra luminoasă", s-a și trecut la executarea unei clădiri din blocuri mari prefabricate; constructorii de autocamioane de la „Steagul Roșu" au îndeplinit planul anual cu 3 luni și jumătate înainte de termen; metalurgiștii de la uzinele „23 August" au realizat prototipul motorului Diesel rapid pentru autocamion; în valea Jiului, la Rășinari și Vărghiș, începe valorificarea unor noi surse carbonifere, etc., etc. Repet din nou: sînt date seci, aproape telegrafice. Dar cîte eforturi omenești, cîte căutări, cîte insuccese parțiale, cîte frămîntări, dar și cîte izbînzi și bucurii, cîte dovezi de ridicare a conștiinței umane ascund asemenea rînduri! Nu este oare de datoria scriitorilor să dezvăluie conținutul omenesc al tuturor faptelor de acest gen? În discuțiile noastre spunem adesea: să rezolvăm această problemă muncitorește, să pornim muncitorește la învingerea greutăților. Dar mă întreb: cine alții dacă nu scriitorii, pot și trebuie să zugrăvească modele vii și convingătoare în stare să arate tuturor oamenilor muncii ce înseamnă a rezolva problemele muncitorește?

O atare sarcină nu poate fi împlinită dacă în centrul acțiunii unui scenariu cinematografic (ca și a oricărei opere literare de altfel) nu stă un erou reprezentativ pentru întreaga clasă muncitoare, ci doar un personaj care, printr-un concurs de împrejurări, suferă influența clasei. Din păcate, tocmai spre o atare „semi-rezolvare" a problemei se îndreaptă mulți autori. În portofoliul redacției de scenarii a Centrului de Producție Cinematografică se găsesc numeroase scenarii în care e vădită intenția de a înfățișa fie trecutul de luptă al clasei muncitoare, fie problemele pe care ea le rezolvă azi. Dar parcă neîncrezători în conținutul artistic al acestor tablouri ca atare, autorii plasează acțiunea într-un mediu „mai pitoresc", „mai exotic", etc. și doar în treacăt introduc în subiect chipuri de muncitori înaintați, luptători conștienți pentru cauza socialismului. De obicei evenimentele sînt văzute prin ochii unor oameni care „descoperă" clasa muncitoare, și nu prin ochii clasei ca atare. Forța mobilizatoare și educativă a unor filme realizate după asemenea scenarii va fi mult mai mică decît aceea pe care ar avea-o filmele în care oamenii care pot servi drept „obiect de imitație" pentru toți constructorii socialismului, ar fi totodată și eroii principali ai dramelor umane.

Trebuie să recunoaștem că avem și scenarii în care reprezentanții clasei muncitoare sînt eroi principali. Dar — cu regret — nu putem să nu adăugăm că majoritatea acestor scenarii sînt lucrări slabe, cu personaje schematice, cu conflicte de viață rezolvate adesea într-un mod cu totul primitiv. E drept, unele din ele lasă să se întrevadă idei artistice interesante, însă — după cum se știe — ideile artistice interesante ca să devină valori sociale trebuie să fie încorporate în opere de artă corespunzătoare, ceea ce presupune: subiect bine organizat, personaje vii, individualizate, dialog firesc, scriitor.

În lipsa tuturor acestor elemente indispensabile unei opere de artă, ideea artistică chiar dacă poate fi ghicită, în fapt, ca creație, nu există, nu poate căpăta valoare de circulație, nu-și poate îndeplini funcția social-educativă. În consecință și scenariile respective, cu tot simburele prețios pe care-l conțin, nu pot fi valorificate pentru producția de filme.

Situația descrisă mai sus se explică prin aceea că marea majoritate a autorilor acestor scenarii sînt oameni fără experiență literară și—de ce s-o ascundem — de obicei oameni fără talent literar. Iar dacă ne ocupăm totuși de asemenea scenarii o facem pentru că nu avem — despre viața clasei muncitoare — scenarii mai bune. De aici se desprinde o primă concluzie: ca să avem scenarii cinematografice bune, în care să fie reflectată cu putere lupta clasei muncitoare, sarcina scrierii unor atare scenarii trebuie să și-o asume scriitorii cei mai buni. De ce nu se întîmplă așa? În parte datorită greșelilor în muncă a redacției de scenarii. Convingerea mea este însă, că nu aceasta e cauza principală, ci șovăiala firească a scriitorilor de talent. Se știe că un scriitor de talent, care-și iubește și-și prețuiește vocația, nu se angajează niciodată să reflecte artistic un domeniu de viață pe care nu-l cunoaște. Un scriitor de talent „atacă" — cum se spune la noi — o temă numai în momentul în care simte că o stăpînește. Or, problemele vieții și luptei clasei muncitoare, sînt și mai puțin cunoscute — în esența lor concretă, umană — și cele mai grele. Iată unde se ascunde cauza principală a impasului. În munca redacției de scenarii au fost cazuri cînd și scriitori cu talent și cu experiență, angajîndu-se în munca de creație pentru zugrăvirea unor aspecte ale luptei clasei muncitoare, au eșuat. În asemenea cazuri, nu lipsa de talent era de vină, ci lipsa de adîncime în cunoașterea vieții și înțelegerea sensurilor ei. Din practica muncii de redacție, mi-am dat seama că greutatea cea mai mare o întîmpină — pînă și scriitorii cu mult talent — atunci cînd stau în fața necesității de a prezenta artistic latura politică a vieții, activitatea politică concretă a eroilor. Aș putea să exemplific cu următorul caz: un scriitor talentat a scris un scenariu a cărui acțiune se petrece la București în preajma lui 23 August 1944. În scenariu, două lumi sînt prezentate în antiteză: lumea „învîrtiților" și a reprezentanților forței publice pe de o parte și lumea celor ce muncesc, avînd în frunte cîteva figuri de comuniști pe de altă parte. După terminarea lecturii, am întrebat pe autor: de ce în scenariul dumitale personajele negative comentează copios evenimentele politice, iar comuniștii nu o fac niciodată, mărginindu-se la discuții strict informative? Ce crezi, dumneata, comuniștii nu comentau evenimentele cel puțin tot atît de bogat (evident într-un sens opus) ca și comisarii și geambașii? Nu, — mi-a răspuns tovarășul, — nu cred așa ceva, dar mi-era teamă de lozinci... Răspunsul îmi pare semnificativ. În multe cazuri, neînțelegerea conținutului profund uman al luptei și activității politice împinge pe scriitori spre prezentarea „de la distanță" a oamenilor celor mai înaintați, de frica „lozincilor". Soluția este în mod evident o soluție necreatoare. Operele de seamă ale literaturii și cinematografiei sovietice dovedesc cu prisosință că cele mai umane personaje reprezentative pentru epoca socialistă, sînt tocmai acele care ne sînt arătate avînd viața dominată de activitatea politică. Ce rămîne oare din Sahov, dacă-l săracim de lupta politică pe care o duce? Sau din Davîdov? Bogăția sufletească și frumusețea umană a oamenilor înaintați, de tip nou, a reprezentanților celor mai buni ai clasei muncitoare, rezidă tocmai în aceea că pentru ei bătălia politică, datoria obștească, munca creatoare, e principalul în viață. O operă literară nu poate reflecta rolul clasei muncitoare, nu poate reflecta, deci, nici epoca noastră, în ceea ce are ea esențial și măreț, dacă nu are în centrul construcției artistico-dramatice chipul omului care-și dezvăluie principalele trăsături de caracter și principalul conținut al forței umane, tocmai în lupta politică, în activitatea obștească, în munca creatoare. Sarcina aceasta e grea, dar tocmai pentru că e grea, ar trebui să-i răspundă cei mai puternici, adică scriitorii cei mai talentați.

Noi nu putem să nu facem filme despre lupta și munca eroicei noastre clase muncitoare. Dar ca să avem filme, trebuie să avem întîi scenarii. În acest scop trebuie să statornicim o permanentă colaborare creatoare între lucrătorii cinematografiei, (în primul rînd regizori) **și cei mai buni scriitori.** Organele cinematografiei și în special redacția de scenarii au făcut pînă acum prea puțin în această direcție. Slăbiciunile manifestate trebuie să fie îndreptate și vor fi îndreptate. Cuvîntul hotărîtor îl au de spus, însă, scriitorii. Unii l-au și spus pornind cu însuflețire la munca grea de elaborare a unor scenarii din viața clasei muncitoare, Dar pe cît de grea este munca lor acum, cu atît mai frumoasă le va fi răsplata, cînd vor putea vorbi de pe ecran sutelor de mii de spectatori din țară și milioanelor de spectatori de peste hotare. Nu încape îndoială că în curînd și alți scriitori vor urma pilda colegilor lor.

Mihai Novicov

Polivalența necesară

(Urmare din pag. I-a)

„E mută însă firea, cînd omul n-o înțelege,
Cînd el nu varsă-ntr-însa suflarea lui cea vie,
Cînd duhul libertății e stins și nimicit".

Numărul corespondențelor poate fi extins oricît — dovedind unitatea de gîndire — substanța permanentă pașoptistă-umanistă în diversități ale formelor de expresie. Pe Odobescu, o minte superficială, l-ar cataloga la „paseism". Iată cum în gîndirea lui se stabilește nu numai relația dintre trecut și prezent, dar și aceea dintre trecut și viitor.

În 1876, arheologul Odobescu face încă o profesiune de credință în progresul inevitabil al umanității: „...pe cînd în spațiele nemăsurate ale universului, pămîntul își urmează eterna sa mișcare, pe fața pămîntului, pe apele, în adîncul sînului său și atmosfera ce-l înconjoară, omenirea vie, veghiată și neobosită, se mișcă în tot sensul, dovedind pe fiecare zi, cîte un nou folos, cîte o nouă sporire, cîte o nouă mișcare spre bine". („E pur si muove").

Permanențe umaniste

Expresia umanismului, la fel străin de cosmopolitism ca și de naționalismul șovin, bine cunoscînd trecutul, cu intensitate gustînd clipa prezentă, ațintind o limpede cătare în viitor, poet al ideilor, erudit al poeziei, Odobescu constituie, în cultura progresistă românească, o sinteză valabilă și o bază de plecare.

Intenția noastră nefiind aceea a unei analize a operei, nu am zăbovit asupra nici uneia dintre multiplele aspecte ale activității lui creatoare, lucru pe care-l face de altfel studiul lui Tudor Vianu. Ceea ce ne-a interesat aici este polivalența umanistă, această dorință și capacitate de a îmbrățișa cît mai multe aspecte ale vieții unice, de a sorbi de la cît mai multe izvoare ale cunoașterii. Evident, prin umanism se înțelege un îndelung proces istoric, constituit în etape și cunoscînd în fiecare etapă a sa limite, contradicții și depășiri. Dar polivalența e o permanență umanistă, o tendință statornică spre omul deplin. Umanismul a fost adesea atacat tocmai în această tendință a sa. La noi, reacționarul Titu Maiorescu, calomniatorul pașoptismului, a văzut în această renaștere a culturii românești o regretabilă improvizație. El cerea îmbucătățirea vieții, definind scriitorul și criticul drept două specii deosebite și rivale, spiritul creator și cel critic fiind pentru el antagonice.

Este demonstrat azi substratul de clasă al acestei „specializări" care tindea să lipsească scriitorul de spiritul său critic, de gîndirea filosofică.

Teoria e demascată dar urmările ei indirecte supraviețuiesc în poetul care nu citește proză spre a nu se „corupe", în dramaturgul care nu vede filme spre a-și feri „viziunea specifică", în prozatorul care-și apără personalitatea creatoare necitind nimic, etc.

Credem că mai există încă la unii artiști dezinteres pentru gîndirea filosofică, pentru speculația estetică, pentru descoperirile științei. Acestea sînt uneori concepute ca sfere străine, indiferente artei.

Este de neînchipuit un mare scriitor modern, necunoscător al vieții politice, indiferent la procesele economice. Chiar talentat, un asemenea artist nu ar putea crea opere valabile. Este de neînchipuit ca un scriitor, care prin definiție se ocupă de psihologie, să ignore pavlovismul care constituie prima psihologie materialistă, științifică.

Sîntem convinși că Eminescu nu ar fi disprețuit problemele dezintegrării atomice, el, care a evocat pe omul de știință, pe „bătrînul dascăl" care „într-un calcul fără capăt tot socoate și socoate": „Uscătiv așa cum este, gîrbovit și de nimic ! Universul fără margini e în degetul lui mic..."

Revoluțiile tehnicii au influențat de asemeni viața noastră zilnică, astfel încît nu o putem concepe fără electricitate, radio, telefon, etc. Este de aceea firesc ca oamenii care născocesc, perfecționează și mînuiesc asemenea aparate să aibe în literatură un rol însemnat. Pe de altă parte, nu-i putem decît condamna pe acei tehnicieni care ignoră gîndirea filosofică și sînt apatici în fața dezvoltării artei. „Cunoașterea vieții", ideie-cheie a artei, trebuie așa dar înțeleasă în sens mai larg, în sensul apropierii de aspectele principale ale efortului uman spre cunoaștere. Desigur, nu pledăm pentru un Pic de la Mirandola și atragem atenția că celebra formulă despre acesta — „știe totul, plus încă ceva" — aparține umanistului Voltaire, adevărată enciclopedie a timpului său. Risipirea, superficialitatea, sînt primejdii reale. Singura soluție este aceea a unificării datelor printr-o gîndire filozofică unitară, gîndire care sudează elementele cunoscute într-un întreg coherent.

Poți fi haotic și superficial și fără multe cunoștințe. Cimentul îl constituie o concepție justă care selectează, ierarhizează, distribuie.

Fără îndoială, între setea de cunoaștere și capacitatea practică a individului este un decalaj și există inevitabil o dramă a cunoașterii, rezolvabilă prin succesiunea generațiilor, cunoașterea integrală aparținînd spetei umane și nu individului.

Existența unei concepții științifice despre lume, ideologia clasei muncitoare, asigură umanismului socialist acea sinteză în diversitate spre care conștiințele însetate de cunoaștere nu au făcut pînă acum decît să tindă. Sau cum scria tînărul Odobescu, în versuri care prevesteau zborul interspațial al luceafărului eminescian:

„Să furi ca Prometeu, scînteia ce nu piere,
S-apuci glorioasa cale spre luminoase sfere
Și, despicînd tăria în zboru-ți prelungit,
Să cînți cu glas d-aramă măreața-ți reînviere,
Și limpedea-ți cătare, în vecinicul zenit,
La steaua nemuririi s-ațintești neclintit".

Paul Georgescu

Liric și epic în creația lui Eugen Jebeleanu

(Urmare din pag. I-a)

ploare — atunci cînd apare, la sfîrșitul lui 1952, poemul **„Bălcescu"**. Mai mult decît atît, poemul întărește și sporește concluzia întrezărită încă de la **„Satul lui Sahia"**, privind forța nouă de expresie pe care o dobîndește lirica atunci cînd sprijină și luminează epicul, pe fața pămîntului, pe care explozia lirică își află o imediată întemeiere și verificare.

Experiența lirică a lui Jebeleanu, departe de a seca sau măcar micșora resursele sale de a construi epic, s-a împletit cu epicul, pe care l-a întărit prin participarea directă la acțiune a unui nou erou — liric — adevărat tovarăș, plin de grijă și dragoste pentru soarta eroului central al evocării epice, pentru Bălcescu. E de semnalat aici un procedeu și o caracteristică foarte lesne de urmărit în poem: în cadrul epic al acțiunii care urmărește faptele lui Bălcescu, capitolele și pasajele unde sînt înfățișate mizeria, suferința și revolta poporului de la sate, sînt realizate liric. Existența bătrînului șchiop din satul de pe Argeș, unică prezență umană concretă în episoadele la care ne referim, subliniază și mai mult caracterul lor de doină: doină de jale, de dor, de revoltă, de voinicie. Este una din căile prin care se manifestă în poem experiența eposului popular, care la rîndul său, e de asemenea încărcat de lirism.

Nu vom insista asupra liricii lui Jebeleanu, deoarece despre poemul lui epic ne-am propus să discutăm. Dar vrem să subliniem perfecta coexistență la același poet, a celor două modalități esențiale ale poeziei — liric și epic. De unde, concluzia că nu e just să trasăm granițe de netrecut între aceste două genuri, deoarece experiența poeților arată că ele se întîlnesc adesea — și nici să nu considerăm pe poeți opriți pe vecie la anumite tipare poetice, deoarece practica dovedește că ei sînt deosebit de receptivi la noile modalități și căi care-i solicită.

*

Viața lui Bălcescu a fost în întregime o vîlvătaie. Un poem istoric putea deci afla destulă substanță epică, încă începînd de la vîrsta școlii eroului și mergînd pînă în pragul sfîrșitului, pentru a umple multe versuri cu o acțiune dramatică, plină de dinamism. Însă Jebeleanu și-a centrat poemul pe momentul 1848—1849, căruia i-a consacrat 13 din cele 19 cînturi. (N-am socotit aici nici Prologul, nici Epilogul, adevărate imnuri închinate lui Bălcescu și epocii noastre, care a dus la desăvîrșire idealurile pașoptiste). Se vede și din această proporționare cantitativă, că poetul a evitat realizarea unei cronici a vieții eroului său, ci i-a urmărit semnificația, care e strălucitoare, mai cu seamă în anul revoluționar 1848. Cronicile închinate poemului la apariția sa apreciau ca o scădere faptul că nu apar în versuri încercările lui Bălcescu, din cei patru ani cît a stat apoi în străinătate, de a obține sprijinul puterilor occidentale în favoarea Țărilor Românești. Viața lui Bălcescu este astfel lipsită de multe împrejurări care i-ar fi sporit lumina; chipul lui este întrucîtva umbrit din această cauză — conchideau respectivele cronici.

Socotim că poetul putea să și insiste asupra acestei epoci din viața eroului. Dar poemul nu-l redă pe adevăratul Bălcescu și fără zugrăvirea mai amănunțită a activității lui febrile din anii exilului. În acești ani el n-a făcut în esență altceva decît făcuse și în anul 1849, cînd a încercat să împace pe revoluționarii români din Ardeal cu cei maghiari împotriva țiraniei, care-i asuprea deopotrivă, împotriva curții imperiale de la Viena. Înțelegem deplin, din caracterul eroului, atît de expresiv conturat în poem, că nici în anii ulteriori lui 1849, el nu va proceda altfel, ci se va consacra operei de sprijinire a poporului său, de apărare a dreptului său la libertate.

Poetul a acumulat așadar în perioada scurtă pe care a zugrăvit-o din viața eroului său, maximum de împrejurări, elocvente pentru tot parcursul ei. Și a făcut-o cu minuțiozitatea necesară pătrunderii în psihologia lui Bălcescu, dezvăluirii sufletului său mare. Dacă el ar fi notat mai reportericește împrejurările pe care le-a străbătut Bălcescu, poemul se îmbogățea cu fapte noi, dar în privința mesajului lor ele aparțineau aceleiași esențe. Și, poate că nu avea prilejul unor sondaje atît de adînci în lumea interioară a eroului său — decît cu prețul unor largi comentarii, care îngreuiau lectura fără a spori în aceeași măsură claritatea mesajului transmis.

Faptul că poetul a renunțat la ele, nu s-a petrecut cu sacrificarea adevărului istoric, ci în vederea reliefării lui. Este un exemplu admirabil de utilizare a mijloacelor poemului epic, a condensării specifice versului, pentru a zugrăvi un om și o epocă.

Chiar numai din acest exemplu se poate înțelege ce probleme de compoziție ridica poemul despre Bălcescu și cu cîtă artă le-a rezolvat Eugen Jebeleanu.

Un alt aspect care măsoară importanța poemului „Bălcescu" în dezvoltarea genului, este acela legat de construcția eroilor. În poem intervin foarte mulți eroi — cei mai mulți din conducătorii mișcării de la 1848 și din fruntașii reacțiunii. Prezența lor nu e asemănătoare cu aceea a eroilor de al doilea plan din romane, deși, într-o privință, succesiunea episoadelor urmează construcția romanului — adică, acțiunea nu-l are în fiece clipă în centrul ei pe Bălcescu, ca personaj, ci în numeroase episoade, centrale sînt alte chipuri ale momentului istoric: Magheru, Eliade, Mihail sin Radu etc.; iar în destule alte pasaje întinse, eroii lipsesc, făcînd loc aprecierilor de ordin general asupra mersului lucrurilor, comentariilor eroului liric, sau acelor doine de jale, dor, sau de răscoală, de care pomeneam mai înainte.

Jebeleanu împletește cu dibăcie structura baladei populare — care de obicei urmărește permanent eroul central, situat în centrul tuturor întîmplărilor (**„Mul Cobiul"**, **„Legenda Mînăstirii Argeșului"**) — cu structura romanului care are eroi mulți și acțiuni paralele cu a eroului central. Dar, pentru a scoate mereu în evidență că ideologia lui Bălcescu, lupta lui, reprezentau poziția cea mai înaintată în revoluție, poetul face ca majoritatea acestor fire paralele să se reverse, sub o formă sau alta, în firul epic principal, care urmărește viața lui Bălcescu. Ca brațele unei ape mari, adunate iar și iar la albia care strînge și pîraiele întîlnite în cale, tot astfel, cîntecele închinate altor chipuri ale revoluției sînt mereu împlintate și contopite în cîntecul mare despre cel mai luminos erou al anului revoluționar 1848. În felul acesta și oamenii, și faptele lor primesc aprecierea din perspectiva cea mai înaintată a momentului. Cititorul înțelege în acest chip, din însăși urmărirea destinului lui Bălcescu, care sînt forțele revoluției, șorții ei de izbîndă, limitele ei istorice, cauzele înfrîngerii ei. Iar Bălcescu apare cu claritate, în virtutea însușirilor și activității, locului său între ceilalți, drept principalul purtător al ideilor revoluției.

Procedeul nu exclude deloc individualizarea altor eroi. Dimpotrivă, Magheru, Eliade, Avram Iancu, sînt conturați cu precizie, datorită amploarei cu care sînt zugrăviți, conflictelor în care sînt integrați. Rolul celorlalți este de asemenea indicat. Nu putem pretinde poemului epic aceeași individualizare pe care o pretindem prozei epice de mare respirație.

Aducerea continuă la matca principală a episoadelor închinate altor eroi sau a celor care înfățișează mișcări de mase, are încă o consecință foarte importantă și anume, faptul că Bălcescu e prezentat mereu legat de suferința și năzuințele poporului, lupta lui este concluzia firească și unică a dragostei și înțelegerii lui pentru oameni asupriți. De unde, în mod firesc reiese de ce lupta lui Bălcescu ne este atît de scumpă nouă, celor de azi.

Prologul și epilogul scot în relief tocmai semnificația acestei dragoste a constructorilor socialismului, pentru Bălcescu, pusă în lumină de fiecare episod. Ideea continuității luptei poporului pentru dreptate, libertate și viață mai bună, idee care căpătase contur încă din desfășurarea concretă a împrejurărilor istorisite în poem, este accentuată și subliniată prin participarea lirică a autorului.

S-ar cuveni să fie subliniate multe alte aspecte care fac valoarea poemului epic al lui Eug

Goethe: „FAUST“

Partea I-a şi partea a II-a în traducerea lui Lucian Blaga. Studiu introductiv de Tudor Vianu

Volumul care astăzi îl ispiteşte pe cititor din toate rafturile librăriilor şi poartă tipărit simplu pe copertă: „Goethe-Faust", nu este numai înfăţişarea unei noi traduceri a poemului, ci o luare de contact mai hotărîtoare cu una din cele mai mari cărţi ale lumii. Traduceri din „Faust" s-au mai făcut la noi şi în proză şi în versuri. Unele din ele destul de bune şi complecte (dădeau amîndouă părţile), altele mai puţin izbutite, şi trunchiate. Aşa dar, lucrarea lui Goethe nu e necunoscută. Unele teatre au şi jucat-o mai de mult. (Partea I-a). Totuşi, abia acum, în prezentarea aceasta unitară dintre studiu şi traducere, se realizează instrumentul unei complecte cunoaşteri a poemului. O bună înţelegere a lui „Faust" — şi mă gîndesc la cei care vor să simtă întreaga creaţie şi toate valorile ei — nu este cu putinţă fără un studiu introductiv care să pună la îndemînă posibilităţi cît mai largi pentru a urmări textul şi dimensiunile întregii lucrări. Şi lucrul acesta e necesar nu pentru că poemul ar avea obscurităţi, materiale insuficient aduse pînă în punctul luminos al înţelegerii noastre. Goethe, ca toţi cei foarte mari, are o rostire limpede şi directă. Totuşi, pentru tălmăcirea gîndului în legăturile lui cele mai adînci, pentru călăuzirea prin întregul edificiu, pentru înţelegerea mai precisă a părţii a doua, mai ales, un asemenea studiu era de mare folos. Şi el a fost făcut cu multă cunoaştere, cu bună pricepere, cu claritate de Tudor Vianu. Tot materialul necesar se găseşte în această expunere: închegarea şi evoluţia ideii; istoria temei şi circulaţia ei în literatura universală; creşterea şi întregirea ei în creaţia goethiană, de la fragmentul titanismului (Urfaust) şi pînă la complectarea definitivă a celor două părţi. Un gînd limpede îl poartă pe cititor printre texte şi comentarii mai vechi sau mai noi. Dar ceea ce dă o preţioasă unitate, o concluzie de păstrat din studiul lui Tudor Vianu este tîlcuirea atît de adevărată şi de aproape de text a episodului Helenei din partea a doua. Prin bine cunoscuta înclinare a lui Goethe pentru helenism şi antichitate, prin prestigiul însuşi al temei, prin greşeala de a lega pe Euphorion nu de episodul Helenei, căruia îi aparţine, ci de însăşi acţiunea poetului, mulţi comentatori n-au vrut să vadă aci decît o reîntoarcere la idealul grec. Ar fi fost în acest fel un moment de monumentalitate a gîndului, izolat fără legături cu întreaga economie şi concepţie a lucrării. Şi Tudor Vianu arată cu multă dreptate că momentului acesta Goethe nu i-a acordat o închinare specială, în sine, ci l-a depăşit înspre o nouă orientare. Noile căi ale omenirii se desluşesc. Poemul acesta, în care Faust — în partea întîia — este conceput ca un frate al lui Prometeu, în titanismul său, intră în partea a doua într-o pasivitate faţă de forţele din afară, prin care călătoreşte, cu excepţia finalului (actul al V-lea, pînă la moartea sa) cînd Faust îşi regăseşte atitudinea veche, dar cu o nouă orientare. Şi comentatorul încheie pe bună dreptate: „Faust al lui Goethe este mîntuit pentru că descoperă ca valoare supremă a vieţii activitatea şi creaţia. Goethe valorifică legenda faustică din unghiul noii civilizaţii a muncii, care poate recunoaşte în el un precursor".

Intregul poem se deschide prin tripticul: „Inchinare"; „Prologul în teatru"; şi „Prologul în cer". Sînt trei poziţii care corespund la trei factori esenţiali în creaţia goetheană: universalităţii problemei pe care o pune; concepţiei speciale a formei teatrale în care avea să o trateze (cu multe lunecări în desfăşurări epice, ceea ce o apropie şi mai mult de o medievalitate proprie temei însăşi) şi în sfîrşit, stării personale, de înalt lirism, care este viaţa însăşi a autorului, în orizontul ei cel mai larg, obîrşia întregului poem. De aceea ne vom întîlni cu trei tonuri deosebite. „Inchinarea" se integrează celei mai desăvîrşite lirici goetheene în care viaţa însăşi, realitatea, este păstrată aproape de creaţie, răsfrîntă în ea, împrumutată însă cu acea dogoare specială proprie poetului. Prin lărgirea tonului şi vibrare, ea reaminteşte ca şi prin măsură, „Elegia de la Marienbad", un cap de operă pentru creaţia lirică a poetului lui Faust. Şi încă de la început, ea a stat la îndemîna talentului traducătorului. Lucian Blaga a ştiut să-i dea, în romîneşte, răsunetul majestuos şi emoţionant: **„V-apropiaţi din nou, figuri şovăitoare, / Cari ochiului de timpuriu s-au arătat. / Să-ncerc a vă reţine, acum, putea-voi oare? / Mai este sufletul visării aplecat? / Vă îmbulziţi. Ei bine, adăstaţi prin preajmă, / Aşa cum răsăriţi din negură deodat'. / Adînc mişcat se simte pieptul, tinereşte, / De adierea vrăjii ce vă însoţeşte".** Am citat întreaga strofă pentru a îngădui cititorului să simtă mişcarea interioară a sentimentului care la Goethe este atît de puternică şi pe care traducătorul romîn a redat-o. Fireşte că tonul „Prologului în teatru" e altul. Şi Lucian Blaga l-a urmat de aproape, schimbat. Imaginea teatrului medieval ni se deschide. Cuvîntul este de imbold şi de comandă şi de ispită în gura directorului: **„Nu ne lipsesc nici apa, focul, / Avem la îndemînă toate cele:/ Sînt stînci aci, şi păsări, fiare. / Să istoviţi pe scena-ngustă/Creaţiunea-ntreagă, crugul mare. / Să arătaţi cum drumurile cad / Din cer prin lume pînă-n iad".**

Şi iată că după acest prolog urmează „Prologul în cer", cuprins între extazurile arhanghelilor: **„Prin zvon de stele înfrăţite / Planete, soare, sună-ntr-una, / S-aude ca un mers de tunet / Cutreierul din totdeauna"** pînă la concluzia finală a lui Mefistofel, în care se arăta şi ironia şi umorul lui Goethe, care de atîtea ori îşi vor face drum prin opera întreagă: **„Din cînd în cînd eu pe bătrînul bucuros îl văd / Şi mă feresc s-o rup cu dînsul duşmăneşte. / E prea drăguţ din partea unui mare domn / Cu dracul însuşi să vorbesc — atît de omeneşte".**

Şi tonul acesta va fi reluat în literatura modernă, cînd situaţia faustiană se va repeta (creatura „om" între cele două puteri care şi-l dispută). In „Marele teatru al lumii" al lui Hugo von Hoffmannstahl, Potrivnicul (vezi Mefistofeles) la fel ca vorbi despre „bătrîn" sau „Figura" teatrului medieval. In devenirea sa dramatică, dracul — după ce a fost fioros, apoi nărod şi nătîng, ajunge la Goethe la forma aceasta superior cinică şi ironică.

Şi iată că după încheierea acestui triptic, realizat frumos, traducătorul începe poemul propriu zis.

Minunat izbuteşte traducătorul marele monolog de dubiu şi de început al lui Faust. Dar iată că, în urma invocării apare Duhul pămîntului. Şi scurta lui trecere se încheie cu un moment dramatic. Goethe a menajat, prozodic, în mod deosebit momentul acesta. El capătă multă mişcare prin alternarea versurilor de diferite măsuri (4-5-11). care premerg şi mai ales din împletirea rimelor repetate şi a versurilor bogate în asonanţe interioare din fragmentul mişcării. Iată textul german: **Faust: Der du die weite Welt umschweifst,/ Geschäftiger** Geist **wienah fühl ich mich** dir! / **Geist: Du gleichst dem** Geist, den du begreifst, Nicht mir! (Verschwindet) / **Faust:** (zusammenstürzend) Nicht dir! / Wer denn? **Ich Ebenbild der Gottheit! / Und nicht einmal** dir / Fireşte, sublinierile sînt ale noastre. Am dorit să atragem astfel atenţia cititorului asupra valorilor deosebite de ton şi de mişcare pe care Goethe a ţinut să pună accentul într-un asemenea moment de dramatism, nu atît al acţiunii, cît al ideii. Traducerea aci e mult mai palidă decît originalul: **Faust: Tu care lumea largă o cutreieri, / Tu harnic duh, / De tine cît de aproape eu mă simt! / Duhul: Tu semeni duhului ce-l înţelegi, / Nu mie! (dispare) / Faust: (prăbuşindu-se). Nu ţie? / Atunci cui? / Eu cel ce după chipul şi asemănarea / Divinităţii sînt, nici măcar ţie?**

Bogăţia invenţiei verbale e pierdută şi odată cu ea şi tensiunea interioară de o subtilă calitate a acestei clipe. Din nefericire şi într-un alt moment, de un patetism asemănător cu cel dintîi, şi care menajează, la Goethe, aceeaşi mişcare, traducerea oscilează. E vorba de crearea Homunculus-ului în retortă, de către Wagner, scenă la care intră să asiste şi Mefistofel. (Faust, partea a doua, actul II; laborator medieval). Deşi scena se încadrează în deosebit de izbutite echivalente, cum ar fi de pildă urmărirea în retortă a misteriosului proces, sau cum ar fi felul pedant, plin de neologisme ştiinţifizante, de a se exprima al lui Wagner, momentul însuşi al surprizei dramatice scapă din lipsa unei concentrări plastice a rostirii, care să păstreze totuşi — ca la Goethe — o puternică impresie de importanţa fenomenului. Aceste două scurte fraze, în germană: **Mefistofeles: Was gibt et denn?/ Wagner: Es wird ein Mensch gemacht!** rostite cu o taină tot mai mare redau misterul în întregimea lui. Echivalentul romînesc este insuficient: **Mefistofel: Ce se face aci? Wagner: Facem un om.**

După cum se observă, în răspunsul lui Wagner s-a renunţat la impersonalul generalizant. Rezultatul este prozaizarea acţiunii dezbrăcarea ei de solemnitatea momentului care la Goethe te face să resimţi şi o anumită ironie faţă de această îndoielnică strădanie a lui Wagner. De altfel, trăsătura aceasta umoristică este reluată de Homunculus. El o va dezvolta mai în urmă.

Am întîrziat asupra acestor scurte analize spre a arăta care sînt, după a noastră părere, pe lîngă marile calităţi ale traducerii şi părţile ei mai puţin izbutite. In general, am putea spune că toate părţile direct realiste, atît de robust şi precis exprimate de Goethe, se înceţoşează în traducere. De pildă: **„Das ganze Heer aufs neu verpflichtet"** e redat cu formula vagă: **„Şi oastea-acum la noi iar ţine".** De asemeni marile părţi ale umorului nu spumează şi nu amuză ca originalul. O anumită plasticizare în rostiri directe, e mai puţin la îndemîna lui Lucian Blaga. In schimb, ce minunat sînt izbutite părţi întregi de înaltă poezie. Iată de pildă din „Noaptea Walpurgică": **Cît de repede copacii / Toţi în urmă au rămas. / Cum se-apleacă vîrfuri, steiuri / Alte trec şi iară alte, / Şi cum sforăie pe nas / Stîncile cu feţe-nalte! / Buha uhuie pe-aproape / Repetîndu-şi vorba scurtă. / Gaiţa şi cucuveaua / Se ţin treze laolaltă. / Mişună tritoni prin baltă. / Ce picioare şi ce burtă! / Rădăcinile ca şerpii / Se ivesc să ne-nspăimînte. / Caracatiţe-ntind braţe / Călătorii să-i agaţe / Pe cărările prea strîmte. / Pestriţă şorecăria / Din dumbrăvi pe cîmpuri iese / S-a pornit să umple firea / Iară colo licuricii / zboară-n pîlcuri tot mai dese, / Rătăcindu-ne privirea.**

De asemenea cît de izbutit este cîntecul paznicului Lynceus, care îşi desfăşoară cupletul liric în cinstea celei mai preţuite dăruiri pentru Goethe: vederea. Aci stă în parte una din cele mai puternice trăiri ale poetului. „Orice privire duce la o contemplare; orice contemplare la o reflexivitate; orice reflexivitate la o integrare", a mărturisit poetul lui Faust. De aceea îi sîntem deosebit de recunoscători lui Blaga pentru faptul de a fi izbutit atît de bine cîntecul lui Lynceus.

„Născut în lumină / Privirii menit, / Pe turnuri de pază / Iubesc ce-am iubit. / Şi lumea îmi place".

Şi în sfîrşit pentru a cita în spaţiul îngăduit ceva din finalul în care titanismul lui Faust îşi regăseşte întregul rost al unui premergător şi al unui tîlc superior uman în gîndul lui Goethe, vom transcrie cîteva din atît de izbutitele versuri ale traducerii:

Faust: **„Intrezăresc aici o ţară — paradis — / Invierşunat talazul bată în limanuri, / Unde spărtura face ca să-l cutropească, / Aleargă obştea. Ştirbitura s-a închis. / Acestui rost îi sînt cu totul închinat, / Mijeşte-ncheietura-naltă-a-nţelepciunii; / Işi merită viaţa, libertatea — acela numai / Ce zilnic şi le cucereşte neîncetat. / Şi astfel îşi petrec aicea pe limanul / Primejdiei copii şi tineri, / Bărbaţi, moşnegi, cu vrednicie anul./ Aş vrea să văd asemenea devălmăşie, / Să locuiesc cu liberul popor pe liberă cîmpie. / Acelei clipe aş putea să-i spun întîia oară: / Rămîi că eşti atîta de frumoasă! / Căci urma zilei mele pămîntene / Nici în eoni nu poate să dispară. / Şi presimţind o fericire, ce înaltă se-nfiripă / Eu gust acum suprema clipă".**

Vorbirea aceasta bărbătească, sigură pe ea, biruitoare, cuvîntul lui Faust deschizător de zări noi şi-a găsit la Lucian Blaga tonul robust şi convingător ca şi în original. Am încercat — poate prin prea frecvente citate — să înfăţişez totuşi lectorului realizarea traducerii, pe momente, în diferite măsuri şi tonalităţi, de-a lungul celor două părţi ale marelui poem. In general, este o traducere care îl apropie îndeajuns de textul german pe cititorul neiniţiat. Fireşte că nu este o lucrare în întregul ei perfectă. Ar fi fost de altfel uriaş de greu pentru că ar fi cerut tălmăcitorului cuprinsul vast al posibilităţilor goetheiene care merge de la marea lirică a evocărilor cosmice, pînă la cuvîntul tare, la fraza noduroasă, sau la gluma grasă, plină de must. Viziunea universală şi realismul se împletesc în „Faust" în forme prozodice variate, lucrate pînă la cele mai neînsemnate amănunte, în cadrul dimensiunilor de mii de versuri, grija fiecărui vers, ca într-un sonet. „Faust", sub mîna lui Goethe, este o sumă şi o încheiere. Ca într-o mare adîncă, tot ce au adus veacurile lumii apusene din Helada şi pînă în nord ca idei şi forme, cu adausul unei cristalizări unice ce îi aparţine poetului, se găseşte în vastul poem. Poate numai în afară de o excepţională dăruire, o muncă de o viaţă întreagă închinată numai lui „Faust" să izbîndească traducerea definitivă. Aceasta nu însemnează să nu salutăm cu multă bucurie această nouă şi valoroasă tălmăcire. Pentru o cît mai bună prezentare, Editura de Stat pentru Literatură şi Artă a întovărăşit textul cu ilustraţii. Ele sînt luate după desenele pictorului francez Eugen Delacroix. Goethe a luat cunoştinţă de cele 17 litografii ale lui Delacroix cu ocazia traducerii lui „Faust" în limba franceză de Stapfer. Şi Goethe l-a apreciat pe pictorul francez, e adevărat. El a scris atunci: „Domnul Delacroix este un pictor de netăgăduit talent. El face totuşi, aşa cum ni se întîmplă nouă, celor vîrstnici, adeseori din partea celor tineri, multe dificultăţi iubitorilor de artă şi cunoscătorilor parizieni, pentru că ei nici nu tăgăduiesc talentul său, dar nici nu-şi dau adeziunea felului său sălbatec de a fi. Domnul Delacroix pare a se fi simţit aci (în „Faust") ca la el acasă, într-o surprinzătoare realizare dintre cer şi pămînt, posibil şi imposibil, brutal şi inefabil, ca şi în mijlocul tuturor contradicţiilor, printre care fantezia sa îl va fi plimbat". Aşa dar, după ce bătrînul Goethe nu uită să sublinieze şi să mustre într-un anumit fel turbulenţa, deşuchiarea romantică a tînărului Delacroix, îl preţuieşte în oarecare măsură şi i-o spune. Insistăm asupra acestui capitol pentru că ni se pare că problema ilustrării lui „Faust" e deosebit de importantă. Editura s-a hotărît aşa dar pentru lucrarea artistului francez. Dar de ce s-au uitat cele cîteva desene ale lui Goethe însuşi, destinate lui „Faust"? Goethe, ca şi Puşkin, ca şi Hugo, era un bun desenator, şi pentru poemul său a lăsat şapte desene, fie în peniţă, fie în creion. Socotim că ar fi fost preţios pentru cititorul romîn să ia cunoştinţă de imaginea vizuală a lui Goethe, cu privire la cîteva momente din poem. In special, „Prologul în cer", apariţia Duhului pămîntului şi ciudatul desen pentru clasica noapte walpurgică, ar fi fost folositoare. De asemenea minunatei şi atît de clarei gravuri a lui Lips, după desenul de Rembrandt, care a întovărăşit sub încîntata aprobare a lui Goethe „Faust"-ul în ediţia operelor de la 1790, la Göschen, i-ar fi revenit un loc de cinste în fruntea volumului. Şi poate n-ar fi stricat nici o imagină, două, din foarte bogata iconografie germană.

In orice caz, volumul prezentat astăzi publicului romînesc, în afară de unele obiecţii, este o realizare artistică unitară, de un nivel înalt şi un foarte preţios instrument de apropiere şi de cunoaştere a nemuritoarei lucrări a lui Goethe.

Ion Marin Sadoveanu

CRONICA DRAMATICA

„PRELUDIU“ de Ana Novac

— Teatrul Tineretului —

AL. CIPRIAN (Mihai) şi LILIANA ŢICAU (Ana)

Cîţiva cititori ai acestor cronici dramatice au cerut ca înainte de analiza conflictului, să se facă o scurtă expunere a subiectului fiecărei piese. Procedeul poate fi, evident, avantajos pentru introducerea cititorului în problemele lucrării dramatice discutate şi n-ar mai rămîne decît să fie găsite căile de a face cunoscută acţiunea, evitîndu-se clişeele didactice. Se întîmplă însă că în cronica despre „Preludiu" de Ana Novac, această povestire a subiectului este foarte dificilă, dacă nu imposibilă. „Preludiu" este mai puţin o dramă închegată, cît o suită de destine omeneşti care se alătură într-un efort comun pentru cucerirea fericirii. A povesti „subiectul" piesei ar însemna să formulezi cîteva fraze generale despre frămîntările unui grup de tineri artişti, ceea ce ar fi foarte puţin sau — dimpotrivă — să prezinţi pe rînd scurta biografie a fiecărui personaj, ceea ce ar fi excesiv. In realitate „Preludiu" este o pasionantă povestire dramatică despre prima generaţie care-şi începe viaţa după eliberarea ţării noastre în anii eroici care au aşezat temeliile societăţii libere, socialiste. Subtitlul pe care autoarea l-a adăugat la tipărirea piesei în revista „Viaţa Romînească" nu este superfluu, piesa este realmente alcătuită prin alăturarea unor „scene din viaţa unui institut". Cum capătă totuşi aceste „scene" forţă dramatică? Marcînd etape succesive pe care personajele le parcurg impetuos, tablourile piesei sînt însufleţite de elanul asaltului tineresc către viaţă, elan care sfarmă în cale obstacolele şi opunerile. Conflictul central al piesei izvorăşte tocmai din incompatibilitatea idealurilor etice ale clasei muncitoare (idealuri care sînt însuşite firesc de cei mai buni dintre eroii piesei) cu ţinutul jalnic al moralei burgheze. Lupta se desfăşoară dramatic. Prima ridicare a cortinei dezvăluie publicului o galerie de oameni tineri, frămîntaţi de mari întrebări. Cum trebuie să trăim? Cum trebuie să iubim? Ce e talentul? Autoarea piesei nu-i cruţă pe aceşti eroi de tentaţiile iluzorii, de falsele rezolvări ale acestor probleme. Pentru a căpăta răspunsul, personajele centrale ale piesei, tineri şi vîrstnici, trebuie să străbată „drumul spinos al înţelegerii". S-ar putea spune, într-un anume sens, că „Preludiu" înfăţişează un aspect al revoluţiei noastre pe planul major al creşterii unor conştiinţe umane de o configuraţie cu totul nouă. In ultimul tablou „balerina", care ca şi alţi tineri eroi ai piesei, a parcurs în trei ani de zile drumul ameţitor de la ignoranţă către luminile ştiinţei, de la formaţia sa de „copil al străzii" la o curăţenie morală impresionantă, întreabă candid „unde e revoluţia" la noi în ţară, cînd lipsesc baricadele şi vărsările de sînge. „Iat-o!" îi răspunde Pavel, unul din colegii săi, ridicînd-o în braţe şi aşezînd-o pe un scaun în chip de statuă simbolică a prefacerilor adînci care le-a adus cu sine orînduirea socialistă. Ana, Marica, Andrei Cardaş, Lia, Tibby, Pavel, balerina, tineri îndrăgostiţi de teatru, tălmăcesc prin dobîndirea fericirii lor înţelesurile adînci ale unei revoluţii care restabileşte pentru totdeauna demnitatea şi libertatea omului. Intrînd, în primii ani de după eliberare, în culisele teatrelor, aceşti tineri se ciocnesc de scepticismul actorilor învinşi de o viaţă de umilinţi şi re-

AL. CRITICO (Ştefan Pop, balaurul)

nunţări. Matei, un figurant bătrîn, şi-a băut nu numai talentul, dar şi încrederea sa în oameni. Ella, „marea acrită" ronţăie bomboane, jucînd scene de mare dramă. Anei, care nu acceptă să fie jignită de un „membru al comitetului de direcţie" i se spune cu un surîs îngăduitor: „Cît eşti de tînără!". Lui Pavel, un vagabond pasionat pentru filosofie, care aminteşte în primul act neliniştea lui Satin din „Azilul de noapte", i se retează elanul către vis. Lui Andrei Cardaş, muncitorul care face zece kilometri pe jos în fiecare seară pentru a striga împreună cu ceilalţi figuranţi: „Moarte tiranului", i se prezice că strălucirea proaspătă a privirilor sale „va trece", se va stinge. Primul act al piesei fixează zguduitor tabloul întunecat al „libertăţii artistului" în orînduirea burgheză. Constrînşi să suporte toanele amantei finanţatorului, terorizaţi de spectrul ratării, interpreţii Regelui Richard şi ai Ducelui de Gloucester trebuie să renunţe în viaţă la mîndria şi cutezanţa eroilor de pe scenă, pentru că „din principii nu-ţi poţi plăti chiria". Alături de aceste personaje lamentabile se ivesc sufletele fierbinţi ale celor care nu vor să accepte „legile nescrise" ale unei asemenea vieţi. Balerina care fură cu dezinvoltură pentru că are o mamă bolnavă, ascunde în adîncuri straturi încă neatinse de candoare. Patima pentru beţie a lui Pavel nu este însă mai puternică decît pasiunea sa pentru viaţă. Blazarea Maricăi este aparentă, ascunzînd un suflet chinuit de întrebări şi nemulţumiri. Andrei nu acceptă ideea alungării sale din teatru pentru un asemenea motiv derizoriu: „conformaţia gurii lui e nesatisfăcătoare". Ana aduce între culise strălucirea unui suflet neintinat, Lia, fata căreia i se aduce la pat cafeaua cu lapte, visează la „altceva" decît la „fericirea" unei căsătorii cu un negustor burtos. In amestecul acesta de lumină şi întuneric, se simte nevoia unui mag care să intervină, ajutîndu-i pe aceşti nemulţumiţi să scoată la iveală şi să dezvolte ceea ce e mai bun într-înşii, să învingă ceea ce îi trage în mocirla deznădejdii sau în balta liniştită a resemnării. Vrăjitorul acesta apare, într-o lume în care vestimentaţia pompoasă e obişnuită, sub înfăţişarea modestă a unui pedagog cu studiile întrerupte, din cauza anilor de detenţiune pentru motive politice. Meritul cel mai de seamă al autoarei „Preludiului" este, desigur, modul în care a accentuat rolul călăuzitor al marilor idei ale comunismului. La căldura vorbelor lui Adam, trimisul partidului, se alege răul de bine în conştiinţa celor din preajma sa. Apariţia lui Adam dezlănţuie mai puternic pasiunile. Privirile lui Andrei Cardaş sclipesc din nou, uimirea din ochii Anei începe să capete dezlegări, Lia descoperă frumuseţea adevărată a omului.

Adam nu ţine discursuri lungi. Autoarea i-a creat un cadru de activitate mai potrivit. Adam a venit în oraş pentru a pune bazele unei şcoli populare de artă. Piesa consemnează astfel un aspect bine cunoscut al revoluţiei culturale din ţara noastră, dînd relief rolului mai larg al acestei instituţii de tip nou. La şcoala aceasta învaţă nu numai elevii, dar şi profesorii.

Autoarei piesei îi este vizibil străină viziunea idilică asupra vieţii. Adam, Andrei, apoi Ana şi ceilalţi comunişti care apar în piesă, sînt chemaţi să înfrîngă greutăţi considerabile. Spiritul nou, umanismul socialist care este promovat în piesă de comunişti, se ciocnesc de crusta îngheţată a rămăşiţelor vechii morale. Piesa prezintă acest conflict pe mai multe planuri care amplifică de-a lungul „scenelor" lupta între nou şi vechi. Din primul act se desprind acordurile care prevestesc furtuna ce-l va cuprinde pe Mihai. Foarte tînăr şi—după cît se pare—foarte talentat, Mihai dezvoltă în sufletul său conştiinţa deplinei sale superiorităţi. Cînd el îi reproşează Anei, iubita sa, de a nu se fi lăsat sărutată de „membrul din comitetul de direcţie" el trece, evident, peste propriile sale sentimente, în dorinţa de „a ajunge". Trufia sa nemăsurată prezidează la creşterea înspăimîntătoare a dezinteresului pentru ceilalţi oameni şi — mai ales — a neîncrederii în bunele intenţii ale colegilor săi. Dorinţa sa frenetică de a cunoaşte viaţa, de a cunoaşte lumea, capătă sub influenţa ipocritului Bogdan aspectul dispreţului cosmopolit pentru comorile şi oamenii patriei sale. Eroarea fundamentală a acestui tînăr înzestrat, stă în orgoliul singurătăţii, care nu-l părăseşte nici cînd îşi poate contempla cu luciditate falimentul poziţiei sale faţă de colectiv. Autoarea trasează unele linii care întredeschid perspectiva remontării lui Mihai. Alături de el se află nu numai Ana, dar şi ceilalţi colegi de generaţie pe care nu s-a străduit în trei ani de zile să-i cunoască şi să-i ajute. In mintea lui Mihai stăruie cuvintele profesorului Pop — „balaurul" — care îi dă, cu autoritatea experienţei sale, sfaturi care îl pun pe gînduri.

„Balaurul" apare el însuşi în centrul conflictului. Actor de mare talent, care în cei patruzeci de ani de teatru şi-a ascuns jignirile şi umilinţele sub învelişul ţepos al unui arici capricios, „balaurul" opune tuturor schimbărilor care se petrec în jurul lui neîncrederea sa în viaţă şi în oameni. Adam dă bătălii înverşunate pentru a înfrînge rezistenţa îndîrjită a bătrînului, sfîrşind prin a-l cîştiga de partea revoluţiei. Rezervele „balaurului" se deosebesc calitativ de cele ale îngîmfatului Mihai. Bătrînul actor nu îndrăzneşte să mai creadă în oameni şi în vorbele lor după zeci de ani în care a fost mereu înşelat şi îngenunchiat. Sufletul său însă tînjeşte după căldura binefăcătoare a unei orînduiri care să pună capăt umilinţelor şi nedreptăţilor. Mihai, la 22 de ani, nu crede în oameni, pentru că n-a învăţat să-i cunoască, pentru că, izolîndu-se, n-a găsit un drum către sufletele celor din preajma sa. Spectatorii urmăresc zguduiţi de emoţie scena în care „balaurul" află că a fost decorat, înţelegînd că se află la capătul de drum al luptei care s-a dat între trecut şi viitor în conştiinţa lui Ştefan Pop. Publicul pricepe totodată circumstanţele agravante ale rătăcirii lui Mihai şi urmărind, înţelegător, zbuciumul său din final, aprobă cuvintele înaripate de nădejde pe care i le adresează Ana.

Lupta pentru cîştigarea sufletelor, opune comuniştilor figura odioasă a mefistofelicului Bogdan. Cu toate că nu dă foc şcolii şi nu mînuieşte pumnale ucigătoare, Bogdan aduce pe scenă, cu o mare forţă, trăsăturile oribile ale duşmanului de clasă. Ana Novac înfăţişează în vorbele şi faptele acestuia, cu măiestrie deosebită, pericolul sabotajului ideologic în perioada de trecere de la capitalism la socialism. Bogdan lucrează abil, folosind, pe de o parte, lozincile partidului pentru a lovi în comunişti, şi încurajînd, pe de altă parte, tendinţa către evaziune din realitate a unor tineri năpădiţi de confuzii, de felul lui Mihai. Preumblîndu-şi făptura cu semeţie printre oamenii cinstiţi din şcoală, Bogdan sfîrşeşte prin a fi demascat de propriul său joc dublu. Trecerea lui Bogdan, a duşmanului înverşunat, prin viaţa elevilor şi profesorilor şcolii de artă, nu rămîne fără urmări. Frazele sale, „stingiste", întîrzie şi îngreunează apropierea de adevăr a celor vîrstnici, a „balaurului" în primul rînd. Vorbele sale cu două înţelesuri, înşeală buna credinţă a altora întunecîndu-le orizontul. Dar ceea ce este remarcabil în prezentarea conflictului din „Preludiu" este tocmai faptul că uneltirile duşmanului duc la contralovituri impresionante, opunerea „vechiului" dă mai multă tărie afirmării „noului". Duplicitatea, mizeria sufletească a lui Bogdan îi demonstrează prin contrast Liei, fata crescută în marea societate, unde poate găsi puritatea morală la care rîvneşte. Inşelarea lui Mihai, stimulat în „neliniştea sa sufletească de ordin metafizic", sfîrşeşte prin a scoate la lumină conţinutul fals al frămîntărilor sterile.

Ni se pare necesar să atragem atenţia asupra unor trăsături distincte ale „Preludiului". Ceea ce surprinde în modul de a gîndi şi de a acţiona al eroilor pozitivi ai dramei, este ingenuitatea lor cuceritoare. Interesant este că această trăsătură comună ia aspecte deosebite în desemnarea fiecărui caracter. Suavitatea Anei subliniază dintr-un început sufletul său cu adevărat neprihănit. Simplitatea cu care balerina priveşte viaţa, va duce sub influenţa şcolii către fericirea mereu reînnoită, a descoperirii lumii prin ştiinţă. Pavel visează cu seninătate la un cămin, degustînd marea bucurie de a fi devenit cetăţean. Nu mai puţin candid apare comunistul Adam. El nu aduce în scenă atît maturitatea unei experienţe bogate de viaţă, cît stăruinţa înflăcărării pentru o cauză mare. Adam se dăruie într-atît acestei înflăcărări, încît nu observă cînd Lia se îndrăgosteşte de el, iar atunci cînd află, rămîne stupefiat de întîmplare. Eroii Anei Novac stăpînesc scena prin puritatea lor desăvîrşită. Cînd fac un gest greşit, el se datoreşte cel mult lipsei lor de experienţă. Pe scurt, ei nu posedă „pete" de nici un fel şi totuşi îşi trăieşte fiecare propriul său destin. In povestea vieţii lui Andrei Cardaş, autoarea şi-a expus principiile sale despre eroii pozitivi. Andrei este acuzat de Mihai că ar fi prea „cumsecade". Andrei însuşi este urmărit de această idee, pentru care şi refuză în clasa de dramă să joace roluri pozitive. In scena Ana-Andrei din actul trei se dezvăluie însă dintr-odată ce se ascunde în inima acestui „om cumsecade". Dragostea sa pasionată pentru Ana atrage atenţia asupra adîncimii vieţii sale sufleteşti. Tocmai în această trăire intensă şi profundă a vieţii stă cheia succesului Anei Novac în realizarea eroilor săi.

Se remarcă, de asemenea, modul direct, fără subtilităţi, în care autoarea „Preludiului" satirizează. Bogdan, principalul personaj negativ, devine subtil numai în discuţiile sale cu Lia sau cu Mihai, unde satira lipseşte. Ridicolul personajului iese la iveală în alte scene, prin contrastul deschis cu puritatea morală a elevilor şcolii.

Atacînd probleme ideologice de mare însemnătate, autoarea n-a reuşit să stăpînească cu fermitate dezbaterile pe care le-a provocat. In tabloul doi al actului trei, în scena afirmării necesităţii „unui Gorki al zilelor noastre", caracterul general, vag, al replicilor care indică noul crez despre artă, scade valoarea tiradei lui Pavel şi nemulţumeşte spectatorul. Orientîndu-se cu mai multe dificultăţi în discuţiile de principii, autoarea ratează avîntul liric al piesei în unele scene care, prin schimbul violent de păreri, ar fi trebuit să devină scăpărătoare, cum se întîmplă, de pildă, în scena Ana-Mihai-Andrei din actul trei şi mai ales în scena Balaurul-Adam-Bogdan din acelaşi act.

Urmînd caracterului specific al compoziţiei piesei, finalul lasă deschise unele probleme legate de soarta personajelor. Ce se va întîmpla cu Ana şi Mihai în anii ce vor urma? Lia va renunţa sau nu la dragostea lui Adam? Cum îşi va regăsi liniştea Andrei Cardaş?

Piesa nu răspunde la toate aceste întrebări, pentru că nici n-a avut intenţia să o facă. Ea a rezolvat problema sa centrală, înfăţişînd modul în care prima generaţie de tineri, crescuţi de noua orînduire, „preludiul" noii tinereţi, a găsit dezlegare propriului său drum.

Adîncind acest răspuns, spectatorul va visa cu temei la continuarea poveştei adevărate despre tinerii eroi ai piesei. Cel mai mare succes al piesei stă tocmai în stăruinţa acestei invitaţii la vis.

★

Vălul de poezie care învăluie acţiunea „Preludiului" cerea spectatorului o aprofundare a izvoarelor lirismului piesei. Era astfel necesar, în primul rînd, ca elanul şi puritatea morală a colectivului tineresc să capete un puternic relief. Regia spectacolului (G. Dem. Loghin şi Dina Cocea) a reuşit într-o mare măsură să sublinieze acest lucru. Trebuie spus, totuşi, că în raport cu succesul creării atmosferei teatrului vechi în primul act, actele următoare n-au adus îndeajuns luminozitatea aşteptată. Merită să fie amintit modul în care regia a realizat pe scenă ideea unităţii colectivului, mai cu seamă în scena „criticii" pe care o adresează Tibby

EUGENIA MARIAN (Balerina)

„balaurului" şi în scenele anterioare ale aceluiaşi act.

Jucîndu-şi fiecare propriul său destin, actorii care au interpretat grupul tinerilor, au realizat, cu mijloace simple comuniunea sufletească a generaţiei „Preludiului". Cu izbutirea rolului Anei, actriţa Liliana Ţicău depăşeşte aşteptările publicului. Este atîta prospeţime şi vitalitate în creaţia tinerei interprete, încît farmecul personajului capătă pe scenă întreaga sa strălucire. Este regretabil că în scenele sale de mare intensitate, Ana n-a găsit în interpretarea liniară şi infatuată dată lui Mihai de către actorul Al. Ciprian, replica aşteptată. Trăind la o mare tensiune scena mărturisirii dragostei lui Andrei Cardaş, actorul G. Păunescu a scos la lumină trăsătura cea mai de seamă a personajului. Surprinzătoare este apariţia Eugeniei Marian în rolul dificil al balerinei. Ocolind tentaţiile scoborîrii rolului la aspectele sale comice, actriţa a păstrat tot timpul neatins fondul nevinovăţiei sufleteşti al micii balerine. Alături de avîntul liric al lui Florin Vasiliu (Pavel) şi de comicul firesc al apariţiilor lui Ion Ciprian (Tibby) publicul a reîntîlnit talentul Marcelei Demetriad, care a înţeles valoarea umană a Maricăi, veche figurantă, care la treizeci de ani porneşte iaolaltă cu cei tineri să cucerească viaţa.

Actriţa Ina Otilia a jucat cu atitudini şi accente de cochetă rolul unei fete bogate care se hotărăşte să o rupă cu lumea ei. Lia a apărut, astfel, pe scenă, iremediabil „altfel" decît colegii săi, distonînd şi rupînd caracterul închegat al colectivului de elevi. Scena Adam-Lia din ultimul act a fost într-o măsură ratată din cauza tonului fals pe care-l capătă cuvintele aprinse ale acestui personaj de mari resurse sufleteşti.

Este cu deosebire emoţionant în spectacol momentul în care „balaurul" este decorat. Al. Critico a dat o interpretare strălucită acestui rol complex, dominînd deplin scena. In rolul lui Bogdan spectatorul întîlneşte într-o postură nouă pe cunoscutul actor N. Motoc. Poate, prea puţin nuanţat de interpret, Bogdan capătă relief mai ales în scenele de satiră.

In spectacolul de la Teatrul Tineretului, tinereţea eroilor şi a interpreţilor îşi spune cuvîntul hotărîtor. Tocmai de aceea este necesar să se dea finalului piesei concluzia luminoasă pe care o impune evoluţia personajelor. Viziunea optimistă a Anei nu poate să nu găsească o sclipire de nădejde în privirile lui Mihai. Chemarea la viaţă din final trebuie să străbată impetuos, dincolo de luminile rampei.

Vicu Mîndra

Desene de GION

De la prima tiparniţă la „Casa Scînteii“

Străbunii mei prin vreme citeau un vechi slovar
Cu fila-ngălbenită, de ceară picurată,
Cu buchea subţiată de ani, sau afumată
De vetrele cu paie aprinse din amnar.

Şi graiul lui Neculce şi sceptrul lui Ştefan
Au căpătat conturul tăiat în veşnicie
In litera măruntă, în flacăra ei vie,
Din vechile tiparniţi cu meşteri din Kazan.

Au bănuia Movilă, prin vremi cînd a adus
Intîile bucoavne, tiparniţa lui rară,
Că a purtat cu dînsul în car atunci în ţară
Un legămînt pe viaţă între romîn şi rus?

Au bănuia Movilă că literele mici
Erau la fel ca stolul de rîndunici de-afară,
Ce ne vesteau prin secoli o caldă primăvară
Şi mare împlinire adusă de Ilici?

Strămoşii mei alături de plugul lor de lemn
Cînd adăpau, în seară, la iazuri, herghelia,
Se minunau de slova adusă din Rusia
Şi încercau în taină s-o scrie semn cu semn.

In mîinile crăpate, la primul lor zapis,
Uşoară le-a fost pana cînd o prindeau în deşte.
Părea că o sfărîmă, aşa ca într-un cleşte...
Căci pîn-atunci cu plugul sau paloşul au scris.

Ei n-au desprins din slove doar zodiile din an
Ce-i îndemnau s-aştepte din ceruri izbăvirea,
Ci cum pot să răpună cu spada umilirea
Şi cum să fie slobozi de jugul otoman.

Străbunii mei luptînd, treceau din ev în ev,
Insîngerînd în cronici atîtea zeci de file,
Dar armă lîngă veghe le-a fost în aspre zile
Tiparniţele-acele venite din Kiev.

Şi tînăr Eminescu, în plaiu-i moldovean,
A desluşit în slova hrisoavelor tăria
Din vechile tiparniţi sosite din Rusia,
Din buchile culese de meşteri din Kazan.

...In Casa de Lumină cînd duduie acum
Gigante rotative din Moscova aduse
Veţi asculta în ele tiparniţele ruse
Şi lungul şi frăţescul prieteniei drum!

Nicolae Tăutu

POEZIE VIE

60 de ani de la naşterea lui Serghei Esenin

De curînd au avut loc la Moscova două manifestări organizate de Uniunea Scriitorilor Sovietici cu prilejul aniversării a şaizeci de ani de la naşterea marelui poet rus Serghei Esenin. La aceste manifestări au luat cuvîntul mulţi scriitori şi critici literari care l-au cunoscut personal pe Esenin şi care au făcut o analiză profundă a operei lui. Sora poetului, Ekaterina Alexandrovna, a povestit întîmplări din viaţa fratelui său.

La expoziţia din sala Muzeului de stat pentru literatură a vorbit şi cunoscutul poet turc Nazim Hikmet. El a spus că Serghei Esenin nu este numai un mare poet rus, ci şi unul din cei mai mari poeţi ai lumii. Manifestarea din sala Muzeului politehnic a fost prezidată de poetul Stepan Scipaciov, care a rostit cuvîntul introductiv.

„Versurile cele mai bune ale lui Serghei Esenin despre satul sovietic — a spus Scipaciov, — despre farmecul neobişnuit al naturii ruse, poeziile lui de dragoste pline de gingăşie, ne sînt scumpe nouă oamenilor sovietici. Ele vor fi citite cu aceeaşi dragoste de multe generaţii care vor veni după noi".

Criticul Zelinski a arătat în referatul său că izvorul de inspiraţie a poetului, bucuria lui creatoare, se datoresc dragostei lui faţă de patrie. Contradicţiile ideologice din unele poezii ale sale trebuie căutate în concepţia lui limitată despre lume şi viaţă. Dar aceste contradicţii nu anulează ceea ce este valoros în opera lui: sinceritatea, bogăţia şi gingăşia sentimentelor omeneşti.

Reproducem articolul poetului Serghei Vasiliev intitulat „Poezie vie", publicat în revista „Ogoniok":

★

Nu departe de Riazan, în satul Konstantinovo, situat pe malul drept al fluviului Oka, s-a născut la 3 octombrie 1895, talentatul poet Serghei Esenin, fiul ţăranului Alexandr Nikitici Esenin şi al Tatianei Feodorovna. Aici poetul şi-a petrecut copilăria, a urmat şcoala elementară, apoi şi-a continuat studiile la seminarul din Spas-Klapika.

Din poezia lui Esenin emană aroma cîmpului natal, ea luminează bucuria simplă a poporului. Poezia este plină de o mare dragoste pentru pămîntul rusesc, pentru poporul din mijlocul căruia a pornit Esenin.

Ţara mea! Trăieşte în mine,
Ca lumina-n sîn de ape,
Cum m-aş pierde pe coline
Codrii să-ţi ascult de-aproape.

Esenin a făcut o călătorie de doi ani peste hotare (1921—1923); a vizitat cîteva ţări din Europa şi Statele Unite ale Americii.

Versurile lui Esenin exprimă şi bucuria şi „tristeţea cîmpului" şi „mihnirea dulce a sufletului rusesc", şi „ochii vii şi simţirea dulce".

Drumul creaţiei lui Esenin este complex. Mediul burghez decadent în care trăia poetul la Petersburg, şi apoi la Moscova, a lăsat urme în lirica lui, introducînd în poezia sa motive decadente.

Cititorul de astăzi, care cunoaşte bine şi iubeşte lirica lui Esenin, s-a deprins de mult să lase la o parte motivele vechi sau decadente din poezia lui şi să ia numai ceea ce este apropiat de popor, ceea ce este bun şi luminos, ceea ce este viu. „Cînd citesc poezia lui Esenin simt sufletul viu al omului în poezie şi-l înţeleg — scrie un cititor — tovarăşul Trunov. — Esenin a fost un mare poet şi un mare patriot al ţării noastre. Şi de aceea îl iubesc; el mă învaţă să înţeleg şi să-mi iubesc patria, s-o iubesc mai mult decît orice pe lume".

Nu putem să nu fim de acord cu această apreciere. Desigur, conţinutul principal al poeziei lui Esenin are un caracter popular. De aceea versurile lui trăiesc în popor.

Dar Esenin n-a fost numai un poet liric. El a creat opere şi în alte genuri. In fondul de aur al poeziei noastre intră opere ca poemul „Ana Sneghina", în care poetul înfăţişează cu un deosebit talent tabloul satului rusesc din preajma Marii Revoluţii din Octombrie, cînd lozincile bolşevice cu privire la împărţirea pămînturilor moşiereşti ţăranilor pătrunseseră adînc în mase. Esenin şi-a iubit patria cu căldură. Era mîndru de noua Rusie. In istoria poeziei sovietice, intră opere cum sînt: „Cîntec despre marele drum", „Balada celor 26" şi în sfîrşit versurile despre Lenin străbătute de o dragoste profundă pentru marele conducător.

In 1924, poetul scria:

„Dar eu iubesc
Această primăvară,
Revoluţia ce pe căi
Doboară!"

Poezia lui Esenin constituie o creaţie artistică valoroasă a literaturii sovietice. Ea continuă să ne însufleţească şi pe noi poeţii sovietici cu frumuseţea imaginilor sale, cu sentimentele omeneşti exprimate în cuprinsul ei.

STUDII PRIVIND RAPORTURILE DINTRE VIAŢA SOCIETĂŢII ŞI LITERATURĂ

„Studien über Schöne Literatur und Politische Ekonomie" (Studii despre literatura beletristică şi economie politică) este titlul unui volum recent publicat de cunoscutul om de ştiinţă german Jürgen Kuczynski, autorul lucrării „Situaţia clasei muncitoare în S.U.A.", apărută de curînd în romîneşte.

Autorul atacă probleme importante şi variate. In primul capitol, el vorbeşte despre dramaturgia lui Shakespeare, ca expresie a perioadei de tranziţie de la feudalism la capitalism. Kuczynski prezintă un tablou succint al situaţiei economice, politice şi sociale a Angliei din vremea lui Shakespeare. Astfel, el descrie situaţia populaţiei în perioada premergătoare revoluţiei burgheze engleze, adică la sfîrşitul secolului al 16-lea şi la începutul secolului al 17-lea, cînd economia Angliei se caracteriza prin prezenţa hotărîtoare a relaţiilor de producţie capitaliste, atît în oraşe, cît şi în sate, deşi în producţia engleză mai existau numeroase elemente feudale.

La început, dramele scrise de Shakespeare sînt pline de îndrăzneală. In perioada maturităţii, cînd puterea centrală cedează din ce în ce mai mult sub presiunea capitalismului, prin opera lui Shakespeare trece sufluI presimţirii marilor evenimente ce aveau să vină. El previne că vremea feudalismului a apus şi orice încercare de restaurare este sortită să dea greş — deşi marele dramaturg simpatizează cu unele aspecte ale feudalismului, — şi în acelaşi timp, unele trăsături ale capitalismului îi apar odioase.

Jürgen Kuczynski demonstrează cu exemple luate din opera dramaturgului englez, că pe măsură ce Shakespeare vede mai clar, pe măsură ce umanismul lui devine mai adînc şi mai matur, cu atît i se par mai înspăimîntătoare formele nemiloase ale acumulării primitive, prin care capitalul lipseşte sute de mii de producători de mijloacele lor de producţie şi îi transformă în „proletari liberi".

Totuşi — spune autorul — tema principală a dramelor din lumea regilor, ale lui Shakespeare, o constituie afirmarea necesităţii unei puteri centrale, justificarea puterii absolute a regelui, inevitabilitatea luptei permanente împotriva seniorilor feudali, — trei condiţiuni de dezvoltare puternică a capitalismului în Anglia. Acest leitmotiv apare clar în „Henric al IV-lea"; în „Henric al V-lea" el devine şi mai accentuat, iar în „Regele Lear", care trebuie să cadă în luptă cu reprezentanţii noii generaţii, cu reprezentanţii societăţii capitaliste nemiloase, tezele operei shakespeariene sînt de o evidenţă incontestabilă.

In concluzie, Kuczynski observă că tocmai plasarea aparentă a dramelor lui Shakespeare în vremuri trecute, în alte formaţiuni sociale, sau chiar în perioade nedefinite permite dramaturgului să devină un stegar al unei societăţi noi.

In studiul următor, Kuczynski examinează raportul dintre filosofia, literatura şi economia politică din Anglia secolului 17, privite ca sprijine active ale bazei orînduirii existente în acea perioadă.

Kuczynski vorbeşte despre filozofia lui Bacon, revine asupra dramei lui Shakespeare „Regele Lear" şi analizează pe scurt sistemul monetar elaborat de economistul Thomas Milles.

Pornind de la lucrările filozofice ale lui Bacon (în primul rînd „Înţelepciunea antichităţii" scrisă în 1609), Kuczynski arată că filozoful englez şi-a propus elaborarea unei ştiinţe a dezvoltării forţelor de producţie, a unei arte a invenţiilor tehnice, unei logici a ridicării productivităţii. Bacon a militat pentru spiritul critic, a elaborat teoria necesităţii descoperirilor şi a exprimat tendinţa mereu accentuată de a „uni" teoria cu practica, pentru că toate acestea ar corespunde — după părerea lui Bacon — mişcării obligatorii a „spiritului şi a materiei".

Inaintînd pe firul istoriei, autorul demonstrează în capitolul următor cu exemple luate din literatură, că perioada între 1650 şi 1750 se caracterizează în Anglia prin concordanţa relaţiilor de producţie cu caracterul forţelor de producţie.

Vorbind despre „Robinson Crusoe" de Daniel Defoe, cercetătorul german spune că în această carte — în ciuda diferitelor aventuri şi naufragii, în ciuda conflictelor tot atît de autentice, pe cît de autentică este realitatea — opera lui Defoe dovedeşte existenţa concordanţei relaţiilor de producţie, cu caracterul forţelor de producţie.

O atenţie deosebită acordă Jürgen Kuczynski studiului trecerii în Franţa de la feudalism la capitalism şi re-

Desen de ROSS

flectării în literatură a acestui fenomen. Autorul analizează opera „Tartuffe" de Molière. Această piesă corespunde cu totul realităţii perioadei de trecere de la feudalism la capitalism. Kuczynski afirmă că Molière ridiculizează nobilimea feudală, iar oamenii simpli din popor — reprezentaţi deobicei prin personalul casnic — apar întotdeauna ca personaje pozitive. Interesant este de observat că în opera dramaturgului francez personajele burgheze nu sînt aproape niciodată pozitive. Iată de pildă cum apare „Avarul" care îşi adună banii într-o ladă şi nu-i investeşte în nimic. In „Don Juan", nu burghezul ci „l'honnête homme" este idealul. In „Tartuffe" eroul principal este reprezentantul tipic al clerului feudal în descompunere, iar Orgon, burghezul, apare şi el ca un personaj negativ, de disprefuit. Personajul pozitiv din această piesă este Dorine, fata din popor, cu judecata ei sănătoasă. Totuşi, Kuczynski nu vrea să demonstreze că Molière ar fi recunoscut rolul maselor muncitoare în societate. El vrea să arate, că în comediile lui Molière se oglindeşte cu precizie structura complicată a societăţii feudalismului absolutist şi că poporul apare în aceste piese sub aspect pozitiv, totuşi, încă nu ca o masă în acţiune, ci numai reprezentat prin indivizi.

In contrast cu Molière este prezentat Boisguillebert care nu-l prezintă pe rege ca pe un personaj pozitiv, ci ca pe un domnitor responsabil pentru trăsăturile negative ale feudalilor şi burghezilor şi pentru mizeria poporului. Insă, la Boisguillebert poporul este pasiv şi răbdător, redus la mila celor de sus.

Prin punerea faţă în faţă a acestor doi clasici francezi, Kuczynski încearcă să explice anumite fenomene ideologice din societatea absolutist-feudală, văzute prin prisma raporturilor de clasă specifice şi prin prisma rolului jucat de rege şi de stat în orînduirea feudală.

Un capitol din volum este consacrat unor probleme ridicate de opera lui Balzac. Kuczynski scrie următoarele:

„Nici unul dintre marii poeţi, dramaturgi, romancieri sau nuvelişti ai societăţii burgheze nu este atît de preocupat ca Balzac de dezvăluirea contradicţiilor în societatea capitalistă. Chiar dacă, uneori, anumite fantezii îl fac să cadă într-o alunecare lină spre o viaţă socială armonioasă, simţul realităţii se impune mereu şi îl forţează să dezvăluie, în mod nemilos, toate contradicţiile care existau în vremea lui.

Mai mult, Balzac nu numai că descoperă contradicţiile, ci le şi acoperă din nou — dar aceasta numai pentru a ne convinge cît sînt de înşelătoare aparenţele. Şi invers: el începe prin a ne prezenta un tablou al armoniei — însă, numai pentru a ne atrage atenţia asupra superficialităţii înşelătoare a acestui tablou".

Pentru a demonstra această teză, Kuczynski analizează romanul lui Balzac „La Cousine Bette".

Din studiile extrem de concentrate ale lui Kuczynski nu puteau să lipsească, desigur, autorii germani. Vorbind despre reflectarea înapoierii economice a Germaniei oglindită de Goethe, respectiv despre părerile marelui clasic cu privire la negustori şi la negoţ, Jürgen Kuczynski citează o serie de idei exprimate în această privinţă în „Anii de ucenicie ai lui Wilhelm Meister", în „West-östliche Diwan" şi în alte lucrări.

Insă, societatea germană se schimbă substanţial după unificarea din 1870 şi junkerii feudali găsesc un critic acutit în persoana scriitorului Theodor Fontane (opera citată este „Schach von Wuthenow"). Pe baza unei observări adînci a vieţii sociale germane din aceea vreme, Fontane condamnă sever atît pe feudalii germani care s-au menţinut o perioadă mai îndelungată decît în celelalte ţări (mai ales în armata prusacă), cît şi pe burghezi, fără însă să ajungă la concluzia că masele muncitoare vor mătura pe toţi strigoii societăţilor bazate pe exploatare. De aceea, Fontane rămîne un realist critic, un observator ascuţit al „micilor existenţe germane".

Insfîrşit, în ultimul capitol al acestui volum mic dar atît de bogat în idei, Jürgen Kuczynski face o analiză a începutului romanului „Mama" de Gorki. El este preocupat să arate măiestria cu care Gorki a reuşit să zugrăvească prin cîteva fraze un tablou zguduitor al vieţii proletariatului rus — viaţă trăită într-o singură zi de muncă.

Tereza Macovescu

OASPEŢI DE PESTE HOTARE

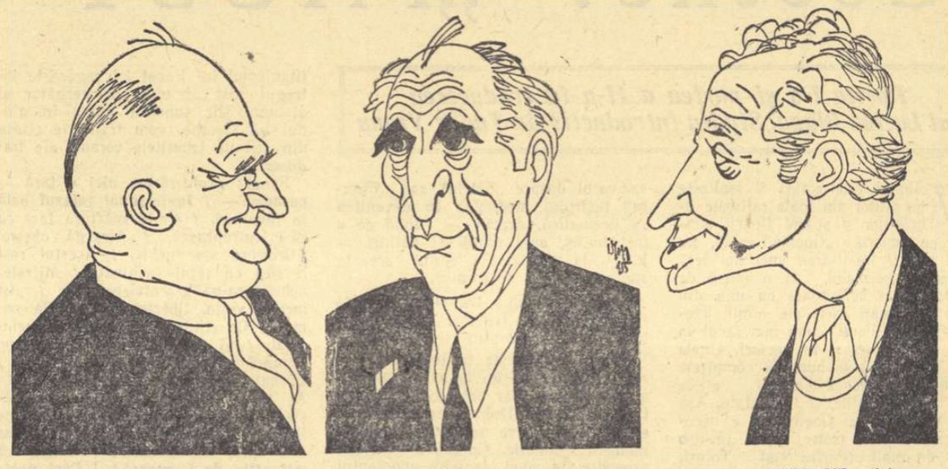

Prof. PENCIO PENEV, prorectorul Institutului de Teatru din Sofia

ATH. PAVLOV POPOV, directorul Teatrului de Stat din Tolbuhin

ALBERTO BRUZZONE, pictor, vice-preşedintele artiştilor plastici din Argentina

Desene de ROSS

Despre literatura engleză în 1955

După conferinţa de la Geneva, scriitorii din Anglia — şi pot să adaug că şi cei din Franţa şi S.U.A. — sînt ca nişte oameni care au fost treziţi brusc dintr-un coşmar. Prima senzaţie de uşurare este întovărăşită de un sentiment de nedumerire şi chiar de proastă dispoziţie, pentru că visul rău ne mai stăpîneşte încă. Desigur, visul rău a dat naştere şi unei oarecari literaturi rele. Toată Europa cunoaşte, desigur, „literatura cimitirelor", producţia unor scriitori ca Arthur Koestler şi decedatul George Orwell. Ultima lucrare a lui Orwell, înaintea morţii lui prematare, a fost nuvela „1984", o poveste de groază despre un stat poliţist avînd foarte multe asemănări cu Germania nazistă şi uneori cu S.U.A. de astăzi, cu toate că autorul credea că scrie despre altceva.

Această „murătură" transformată în piesă şi televizată de B.B.C., acum un an, a produs o reacţie foarte puternică. In tot cursul acelei seri, telefoanele B.B.C. au fost asaltate de marele număr de chemări telefonice de protest. B.B.C. a înţeles însă să repete televizarea piesei, iar unul din ziarele londoneze, cu un tiraj de patru milioane exemplare, a început să publice în foileton romanul.

Privind în urmă, astăzi, la această ultimă fază a războiului rece, ea ne apare ca o tîrzie răbufnire a iernii înainte de a începe dezgheţul. Este semnificativ că starea de spirit creată de conferinţa de la Geneva a fost simţită în literatura engleză chiar înaintea conferinţei. Mişcarea pentru pace a pus o pecete foarte vizibilă pe literatura engleză. Chiar în ziarele de dreapta, tonul criticii literare a început să se destindă. Critici care au fost dintre cei mai înverşunaţi admiratori ai „realismului dur", ai deznădejdei negre ce plana peste întreaga rasă umană şi ai sadismului pe care începuseră să-l considere ca pe o adevărată caracteristică a timpului nostru, s-au pornit deodată ca, în loc să mai laude, să atace acele cărţi care colportau aceste vicii la modă. Criticii s-au schimbat, criteriile au fost schimbate şi ele şi la fel au făcut şi scriitorii. Graham Greene, pe care vi l-aş recomanda ca pe un fiu englez al lui Mauriac, de pildă, a ieşit în arenă spre a-l apăra pe Charles Chaplin. Lui Graham Greene i se refuzase cîndva viza americană; după asta, americanii i-au oferit viza, însă el a refuzat s-o mai accepte.

★

Cred că filmul englez „Suflete împietrite" care a rulat şi în Bucureşti este tipic pentru creaţia recentă a lui Terence Rattigan, unul din cei mai populari dramaturgi englezi, ale cărui lucrări au cîştigat în umanitate şi adîncime.

Filmul „Genevieva" este şi mai caracteristic pentru noua stare de spirit de la noi, stare de spirit care îşi găseşte exprimare în genul comediei. In ultimii doi sau trei ani şi-a făcut apariţia ceva ce ar putea conta ca o nouă şcoală de scriitori umorişti.

Cel mai bun dintre aceşti scriitori este tînărul asistent universitar din Swansea, Wales, ale cărui povestiri „Veselul Jim" şi „Acea incertitudine" s-au bucurat de un succes enorm. Aceste farse comice — care poate nu au calitatea durabilităţii, cu toate că pe mine nu m-ar mira să le văd durînd chiar foarte mult timp — cred că ar putea fi şi pe placul cititorilor de astăzi ai lui Caragiale. Ele au calitatea de a fi actuale şi pline de omenie.

Un lucru nou pe care trebuie să-l semnalez este recenta apariţie în literatura engleză a unor scriitori din Africa şi India. Cu totul remarcabil apare George Lamming, poet şi prozator indian în limba engleză. Titlurile celor două cărţi ale sale sînt grăitoare: „Emigranţii" şi „In fortăreaţa pielei mele", cărţi crunte şi foarte demne în acelaşi timp.

★

Mi se pare că Uniunea scriitorilor din R.P.R. numără opt sute de membri. Societatea scriitorilor din Londra are circa patru mii de membri. Apelul pentru pace mondială al scriitorilor a cîştigat din acest număr adeziunea a aproape opt sute de membri, — grup care s-a afirmat acum patru ani cu un apel pentru pace adresat de către scriitorii englezi tuturor scriitorilor din lume. Intre membrii săi activi, grupul numără pe: Cecil Day Lewis, poet şi profesor de poetică la Oxford; poetul Sir Herbert Read; poetul şi dramaturgul Cristopher Fry; dramaturgul Roger Macdougal, a cărui „Escapadă" recent filmată este o comedie despre începuturile apelului pentru pace mondială al scriitorilor: scriitorii Compton Mackenzie, Naomi Mitchison, Mervyn Jones, Marghanita Laski, precum şi scriitori cu un şi mai pronunţat caracter progresist ca James Aldridge, Jack Lindsay, Doris Lessing, John Sommefield şi Basil Davidson. Importanţa acestei organizaţii rezidă în faptul că ea cuprinde membri de toate convingerile politice, de la comunişti pînă la scriitori de dreapta cum ar fi Sir Linton Andrews, editorul ziarului „The Yorkshire post" al lui Antony Eden.

O anchetă printre aceşti scriitori a arătat că 96,5 la sută dintre ei sînt împotriva înarmării Germaniei, fie de Est sau de Vest, şi în aceeaşi proporţie ei se declară împotriva folosirii armelor nucleare de către Anglia „în orice împrejurare".

A.W.P.A. (Apelul scriitorilor pentru pace mondială) îşi va ţine luna aceasta cel de al patrulea congres al său, a cărui temă va fi: „Literatura şi situaţia după conferinţa de la Geneva".

In chemarea sa, gruparea spune: „O perioadă nouă pare să înceapă în istorie. In prima decadă de după război, starea de spirit s-a resimţit de groaza pe care o inspira posibilitatea prăpăstiilor în care am putea fi aruncaţi. Acesta a fost climatul literaturii postbelice în multe ţări, aerul pe care scriitorii l-au respirat. Dacă tensiunea scade într-o măsură oricît de mică, literatura se va dezvolta alt fel".

Literatura engleză se schimbă. Lucrul acesta nu este o prea mare noutate — aşa face ea totdeauna. Dar schimbarea importantă la care asistăm astăzi este o schimbare către speranţă.

Montagu Slater

Bucureşti, octombrie 1955.

Marginalii şi polemici

Scrisoare deschisă

CĂTRE TOVARĂŞUL REPORTER CARE A SCRIS DESPRE MINE ŞI TOVARĂŞII MEI.

Tovarăşe Vălmaru,

Ai scris despre noi, cîţiva tineri specialişti care am studiat în U.R.S.S. Am citit cu toţii, cu un interes lesne de închipuit, reportajul „Inginerii", din nr. 33 (75) din 18 august a. c. al „Gazetei literare", presărat în desişul rîndurilor cu numele noastre.

Am citit şi ne-a cuprins un sentiment de jenă nemărginită, de ruşine aproape. Am devenit „eroi pozitivi" într-un reportaj literar şi ne-am simţit grozav de proşti: în reportajul tău ne-am văzut cu toţii vopsiţi grosolan, cu bidineaua, într-un roz strident, uniform, supărător şi ambalaţi în cutii separate doar prin nişte caracterizări voit distincte, elaborate în birou.

Folosind drept urzeală doar numele noastre şi unele amănunte relatate de noi în jumătatea de oră cît ţi-am tot răspuns la întrebări, ai ţesut reportajul după tipare omeneşti schematice, convenţionale: Costache — răbdător şi cu „neastîmpăr generator de creaţie", cîntă din armonică, joacă seara la club şah cu muncitorii cu care lucrează ziua ca inginer, „a iubit, pătimaş şi adînc, o femeie. Galina era blondă şi visătoare, ca toate Galinele". Silvia — o duioşie excesiv de feminină (act ai adăugat şi un amănunt cel puţin deplasat), „ea sezisa de minune detaliul", „merge în salopetă şi fluieră, parcă e un băieţoi pus pe şotii". Iuliu Feldman — „spirit de analiză necruţătoare". Voiculescu „rezumă totul în generoase sinteze". Sien — „o făptură gingaşă, care se da în vînt după concertele de vioară şi după arta decorativă a îndepărtatelor pagode de la soare-răsare". Duma trage cu voce domoală concluziile ş. a. m. d.

Am înşirat toată această serie de citate şi caracterizări standarde cu care ne-ai ştampilat nu-mai din plăcerea diabolică de a savura, la fiecare din ele, gîndul: cît de necaracteristice sînt aceste caracterizări, şi cele mai multe nu numai necaracteristice, dar chiar opuse realităţii!

Doreşti cîteva exemple? Iată doar două din multele care s-ar putea da: descrii cu lux de amănunte cum Silvia dă fuga la o „codană rumenă cuprinsă de deznădejde" pentrucă „nu-i merge maşina". „Silvia meştereşte ceva la maşină. Maşina începe să mişte din pîrghiile ei" ş.a.m.d. Nu lipseşte nici dialogul respectiv, nici ochii Florichii care se luminează, etc. Ei bine, Silvia e maistru într-o secţie de montaj, unde toate operaţiile se fac manual, unde nu-s nici maşini, nici pîrghii, nici Florici rumene...

Tînărul proiectant Jurcă, care „era pentru îndrăzneală şi risc şi pleda o jumătate de ceas în favoarea oricărei idei noi, numai nouă să fie" şi care, ca prime rezultate ce „începură să apară" „proiectă nişte dispozitive", este un om de 44 de ani, astăzi tehnolog şef adjunct al fabricii, un specialist valoros care a dat ţării în decursul anilor multe realizări importante; el este un om la fel de zgîrcit la vorbă pe cît e de generos în fapte, totdeauna calm şi chibzuit, cu grai domol şi chip liniştit.

La fel de adevărate sînt şi celelalte afirmaţii din reportaj.

Iartă-mi întrebarea: pentru ce nu ai înlocuit numele noastre cu Ionescu, Popescu, Petrescu, Piţurcă, Zbîrcea, Ciorban? Făcea să te deranjezi ca să afli doar un mănunchi de nume (plus 2-3 denumiri de maşini şi aparate) cînd conţinutul, galeria de vieţi, caractere, probleme şi preocupări, îţi era dinainte prezentă în imaginaţie, fie că ni se potrivea nouă, fie că nu?

Cred că altfel s-ar fi întîmplat dacă n-ai fi venit la fabrică doar pentru o jumătate de oră (sau o oră, nu ţin minte), rugind să fim convocaţi la Comitetul de partid pentru a putea sta de vorbă cu noi. Să presupunem că ai fi venit mai multe zile în şir, stînd pe lîngă noi şi printre noi tot schimbul, văzînd problemele de care ne izbim. Să presupunem că ne-ai fi văzut în activitate, în largul atelierelor şi birourilor, nu înghesuiţi în răspunsurile trunchiate pe care a trebuit să ţi le dăm. Să presupunem că ai fi descusut atent pe fiecare din cei despre care ai scris cu atîta uşurinţă — despre viaţa lor, despre munca lor, despre greutăţile lor, despre visurile lor (nu-mi ' iau sarcina să o fac eu aci). Cîte amănunte ar fi ieşit la iveală, amănunte luminoase şi întunecate mereu noi, mereu diferite, de fiecare dată specifice, amănunte caracteristice unor oameni vii, în carne şi oase, nu în hîrtie şi cerneală, ca fiţiunile pe care le-ai descris!

Dar acest lucru se putea întîmpla numai dacă ai fi venit nu în goană după aşa zise „amănunte gazetăreşti", ci cu preocuparea de a pătrunde în profunzimea problemelor, pentru a putea îmbogăţi cu ele şi pe cititorii tăi.

Ţin să mă opresc la o singură problemă din reportajul dumitale.

Iată, departe de a fi alcătuit o „pleiadă", cum o numeşti, un imaginar grupuleţ închis, cu dezbateri interminabile în timpul orelor de serviciu (într-o fabrică ou timp de ele doar chiulangiii; în iureşul încordat zilnic al realizării sarcinilor planificate nu prea e timp de dezbateri ca cele pe care le-ai descris), noi sîntem, fiecare în sectorul lui de muncă, integraţi în întregul organism tehnic al fabricii. L nii sîntem proiectanţi. Alţii — maiştri. Fiecare îşi are tovarăşii săi în sectorul lui de activitate. Tovarăşi buni, cunoscători, pricepuţi. Tovarăşi de muncă, de probleme, de frămîntări.

Nouă ne pare bine, tovarăşe Vălmaru, că avem asemenea tovarăşi, şi ne bucură şi faptul că studiile noastre în U.R.S.S. ne-au ajutat să ne apro-

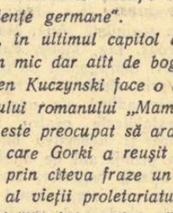

piem de ei, să conlucrăm strîns cu ei, nu ne-au rupt de colectiv, nu ne-au izolat într-o castă de înfumuraţi, într-un turn de fildeş al absolvenţilor din Uniune. Noi nu-i uităm nici o clipă pe tovarăşii noştri. D-ta i-ai uitat, — de fapt nici n-ai vrut să-i cunoşti.

Apoi, realizările nu încep să curgă claie peste grămadă, după ce pogori dintr-un institut şi discuţi de cîteva ori. Cu multe greutăţi trebuie să lupţi în formarea a ceea ce se cheamă experienţă inginerească, şi trebuie să înveţi necontenit, cu grijă, de la mulţi ingineri în vîrstă, cu experienţă, de la maiştri, vechi lupi de mare ai producţiei, de la muncitori încercaţi, care şi-au făcut ucenicia în sudalmele vătafilor puşi de patronii americani de pe timpuri ai fabricii.

Nici acest lucru n-ai vrut să-l cunoşti. Nici alte lucruri n-ai mai vrut să cunoşti — dar voi opri aci înşirarea lor.

Tovarăşe Vălmaru, am spus mai înainte că ne-am simţit jenaţi cînd am citit reportajul pe care l-ai scris despre noi. Ne-a fost ruşine la gîndul că reportajul d-tale ar fi citit de tovarăşii noştri de muncă din fabrică.

Ei ne cunosc ca pe nişte tineri ingineri, într-adevăr entuziaşti, cu planuri mari de viitor, cu dorinţă de muncă şi putere de muncă; care am adus cu noi din Uniunea Sovietică şi anumite cunoştinţe, şi un anumit fel de lucru, şi un anumit fel de a privi problemele — sînt convins că aceasta n-ar nega-o nimeni. Dar noi, parte din cei despre care ai scris, sîntem totuşi nişte începători, nişte tineri care abia învaţă greaua şi vasta şcoală a producţiei, care am început să avem unele realizări, dar aceste începuturi de realizări nu ne-au venit dintr-odată, cît ai bate din palme. Au fost şi greutăţi şi căutări. Au fost insuccese de moment, unele mai mici, altele mai grave. Apoi, aceste începuturi de realizări au venit atît cu munca noastră intensă, cu iniţiativa noastră, cu cunoştinţele tehnice căpătate în U.R.S.S., dar şi cu sprijinul şi îndrumarea tovărăşească, nu odată esenţială, a unora din tovarăşii noştri de muncă.

Ei bine, în reportajul d-tale, tovarăşii noştri de muncă puteau să vadă nişte romantici cu numele noastre care discută pasionat, de nu mai contenesc, creează lucruri noi cît ai spune bună ziua, fluieră şi dau în stînga şi-n dreapta indicaţii, sfaturi, îndrumări şi ajutoare. E ceva ridicol, e o ironie nedreaptă şi la adresa noastră, a muncii noastre, pasionante, dar grele, şi la adresa tovarăşilor noştri care ne ajută, ne îndrumă, ne învaţă, şi la adresa vieţii de fabrică, viaţă captivantă, minunată, trepidantă, plină de nou şi de bucuria creaţiei, dar totodată plină de răspundere, de dificultăţi, de încordare.

Eu cred, tovarăşe Vălmaru, că a scrie un reportaj despre oameni din industrie (nu ţin să fac afirmaţii cu cîmp mai larg) este o sarcină de mai mare răspundere decît ţi s-a părut.

Cel mai mic fals, cea mai mică înflorire, discreditează presa noastră în ochii cititorilor. Intr-adevăr, gîndeşte orice cititor, citind un reportaj ca al tău, lucrul acesta îl cunosc, şi — una scrie în ziar, alta e în realitate. Atunci şi celelalte lucruri tipărite, pe care nu le cunosc, tot „exagerări" sînt. Avem noi oare dreptul să jonglăm cu încrederea oamenilor muncii în cuvîntul tipărit în presa noastră comunistă? Sîntem amîndoi convinşi că nu. Şi totuşi, (crede-mă, aproape zilnic vine la noi în fabrică cîte un reporter, mai altles în anumite perioade), uneori tovarăşul reporter vine, îşi notează cîteva fapte, cîteva produse, cîteva nume, apoi pleacă şi — „face" reportajul. Il „înviorează" cu nişte dialoguri care n-au existat niciodată, de li se strănezesc dinţii celor care, chipurile, le-au purtat, cînd le citesc, şi se uită ruşinaţi în jur, aşa prostii „au zis". După aceea, tovarăşul îşi „îmbogăţeşte" reportajul cu unele amănunte fictive şi îi „ridică nivelul" cu nişte comentarii, de se ţine cu mîinile de burtă orice lucrător calificat din ramura industrială respectivă. Dar nu numai atît. Uneori, tovarăşul reporter îşi „ascute" reportajul ridicînd în slavă pe cei ale căror nume le-a culeş, uitînd cu dispreţ pe colaboratorii lor apropiaţi (şi uneori reporterul refuză chiar să se „încarce" cu „prea multe nume", nu vrea, vezi, să se piardă „în mărunţişuri"), uitînd pe numeroşii membri ai colectivului care au contribuit la obţinerea realizărilor, de nu ştiu „eroii" reportajului cum să-i mai privească în faţă. Şi nimic nu-l opreşte pe tovarăşul nostru să treacă — ca pe o monetă mărunţă — o realizare a unuia în seama altuia, doar pentru el un nume, un om, nu-i mai mult decît un pion, şi ce e mai uşor decît să muţi un pion de pe negru pe alb sau de pe alb pe negru! Exemple — cîte vrei în reportajul tău, tovarăşe Vălmaru.

Oare e prea săracă viaţa într-o întreprindere, pentru a trebui s-o îmbogăţim din redacţie, e prea seacă, pentru a trebui să o înflorim, e prea urîtă, pentru a trebui s-o înfrumuseţăm? Nu. Să o cunoaştem, să o pătrundem în adîncime, să ştim să sezisăm ce e bogat, înflorit şi frumos (fără să scăpăm din vedere nici ce e slab, înapoiat şi urît) şi vom găsi mult mai mult decît ar fi generat imaginaţia celui mai talentat reporter.

Şi cu cît respect, cu cîtă dragoste citesc oamenii muncii acele reportaje în care se regăsesc pe ei, acele reportaje care le deschid ochii asupra importanţei şi frumuseţii muncii şi vieţii lor, care îi încurajează la noi succese, le însuflă noi forţe, le deschid noi perspective! Da, oamenii muncii sînt făuritorii industriei noastre socialiste. Dar ingineri ai sufletelor omeneşti nu ei sînt. Sînt alţii.

Îţi strîng cu căldură mîna,

ing. M. DUMA

Curier literar

■ Se află în librării volumul: „In Extremul Occident — note de drum din Antile, California, Canada" de Mihai Ralea.

■ In Editura de stat pentru literatură şi artă a apărut „Torpilorul roşu" piesă în două acte, cu un prolog şi un epilog, de Vladimir Colin.

■ Tot Editura de stat pentru literatură şi artă a tipărit şi textul scenariului literar „Alarmă în munţi" de Petre Luscalov.

■ In Biblioteca pentru toţi a apărut „Impresii de călătorie" de H. Heine. Volumul cuprinde bucăţi din „Reisebilder", „Aspecte din Franţa" şi „Lutefia". Traducerea este semnată de Em. Cerbu.

■ Romanul „Brazi şi putregai — moravuri provinciale" de Nicolae Xenopol a reapărut de curînd în Biblioteca pentru toţi. Prefaţa este semnată de Teodor Virgolici.

■ Se află în librării o nouă ediţie din „Fram — ursul polar" de Cezar Petrescu.

■ In traducerea poetului Mihail Codreanu, Editura tineretului va tipări spre sfîrşitul lunii octombrie, „Cyrano de Bergèrac" de Edmond Rostand.

■ Editura de stat pentru literatură şi artă pregăteşte în colecţia „Clasicii Romîni" două volume din cronicari. Primul cuprinde letopiseţul lui Grigore Ureche, care va apare sub îngrijirea lui Alexandru Grecu şi cronica lui Ion Neculce, îngrijită de acad. Iorgu Iordan. Textele vor ieşi de sub tipar însoţite de studii introductive, indice de nume şi termeni arhaici şi glosar.

■ „Trei povestiri" de Petru Vintilă au apărut în colecţia „Ogoare noi" a Editurii tineretului.

■ Editura de stat pentru literatură şi artă a tipărit romanul „Adevărul" de scriitorul italian Silvio Micheli. In romîneşte şi cuvînt înainte de Alexandru Balaci.

■ In Mica bibliotecă critică a apărut: „C. Dobrogeanu-Gherea, reprezentant de frunte al criticii materialiste şi progresiste romînească" de Sergiu Fărcăşan.

Redactor-şef: Zaharia Stancu, *Colegiul redacţional:* Mihai Beniuc, Marcel Breslaşu, Eusebiu Camilar, Paul Georgescu, *(redactor-şef adjunct)*. Alexandru Jar, Eugen Jebeleanu, George Macovescu, Ion Mihăileanu, Veronica Porumbacu, *(redactor-şef adjunct)*, Cicerone Theodorescu, Ion Vitner.

REDACŢIA ŞI ADMINISTRAŢIA: Bucureşti — Bdul Ana Ipătescu 15. Telefon: Redacţia 2.74.26; 1.50.17. Administraţia 1.17.92. ABONAMENTE: 3 luni 6,50 lei; 6 luni 13 lei; 1 an 26 lei. Tiparul Intreprinderea poligrafică nr. 2, str. Brezoianu 23—25.

PROLETARI DIN TOATE ȚĂRILE, UNIȚI-VĂ!

GAZETA LITERARĂ

Anul II, nr. 43 (85)-Joi 27 octombrie 1955 | ORGAN SĂPTĂMÎNAL AL UNIUNII SCRIITORILOR DIN R.P.R. | 8 pagini 50 bani

Primăvara lui Mihail Sadoveanu

În amintire îmi stărue o primăvară de altă dată, cînd întîia oară l-am văzut pe Mihail Sadoveanu. Prin văzduh colindau coruri de păsări, venind de departe la vatra lor dragă. Crengile scoteau mugurii, ai fi zis niște urechi mititele, să asculte veștitorii anotimpului tinereții. Soarele înfoca natura pregătind răsfăț și belșug.

Atunci l-am auzit citind una din minunatele povești din „Hanu-Ancuței", acea carte de chintesență a sufletului românesc, atunci mi s-a părut și-am înțeles că vocea lui Sadoveanu vibrează mai frumos decît tărăgănatele sunete ale stolurilor lainice, decît izvoarele descuiate de sub lăcatele de ghiață, decît zvonul și forfota gîzelor, a vîntului și-a florilor de primăvară. Atunci le-am priceput și pe toate aceste mai temeinic.

Eram la întîia mea carte de stihuri și am cutezat, altminteri nu fără șovăială în inimă, să-l cercetez și să-i vorbesc. Puternic, așa cum este, și nins cu fire bogate de argint pe creștet, mi se părea o ființă din neamul Carpaților, ca ei de trainic și nesupus vremelniciei. Mi s-a părut că au trecut peste el veacuri și știe tainele lor.

M-am întrebat de unde-mi vine acest simțămînt și mi-am dat seama că nu poate fi într-alt fel, atunci cînd ai umblat ca-ntr-o pădure cu arbori seculari prin opera întinsă și adîncă a lui Mihail Sadoveanu. Timpurile de bejenie din fața păcurei de vrăjmași, vitejii fără seamăn din trecut, domnii vicleni și hapsîni, suferințele și bucuriile nepieritorului popor, prefacerile și contradicțiile de mai tîrziu pînă la lupta de azi, cu fruntea sus, a oamenilor muncii, sub faldurii steagului partidului, sub semnul păcii între oameni pe pămînt, — toate au găsit glasul poeziei înalte prin pana vrăjită a celui mai cuprinzător artist al sufletului românesc. Omul și natura de la noi niciodată nu s-au bucurat de-o mai desăvîrșită, mai deplină, mai profundă cîntare decît aceea pe care le-a înălțat-o Mihail Sadoveanu.

Și toate acestea le-am înțeles și le-am simțit mai bine ca înainte în acea zi de primăvară îndepărtată.

Mai tîrziu, nu peste mult, mi-am dat seama de ce cărțile lui Mihail Sadoveanu, aceste cărți sfinte ale ființei poporului și țării noastre au fost arse în piața publică de sîngeroșii agenți ai hitlerismului la noi în țară, de haitele îmbuibate în fără-de-lege ale legiunii lui Corneliu Codreanu și Horia Sima. Era mîna dușmanului care umbla să nimicească ceea ce nu se poate nimici: bătăile inimii poporului, vibrațiile sale oglindite în cele mai strălucite file ale scrisului artistic de la marele Mihail Eminescu și pînă astăzi.

Dar i s-a dat lui Sadoveanu, și nouă tuturor, bucuria de-a vedea rodul credinței sale copt și libertatea celor umiliți veacuri de-a rîndul, înfăptuită, iar omul muncii stăpîn pe destinul său.

Mi-am adus aminte de atunci, de multe ori, primăvara de odinioară, care pentru mine poartă numele de primăvara lui Mihail Sadoveanu și care mi se pare astăzi un simbol al primăverii de acum a poporului nostru.

Cu maestrul n-am mai vorbit niciodată despre acea primăvară, căci o consideram oarecum subînțeleasă în relațiile ce au urmat între noi. Aceste relații au reînceput îndată după 23 August 1944, căci Sadoveanu a fost între primii care să înțeleagă schimbarea de soartă a țării noastre și să se înscrie în primele rînduri printre aceia care au pornit la înfăptuirea unei vieți noi, slobodă, mai bună decît vremurile trecute.

De atunci, Mihail Sadoveanu este pentru noi, scriitorii, nu numai maestrul scrisului românesc și marele luptător pentru cauza păcii în lume, ci și omul înțelept care cîrmuiește treburile literaturii, omul cu grijă pentru oameni, pentru slova lor artistică, pentru viața lor de fiecare zi. Ca un grădinar bătrîn el are grijă de fiecare pom, potrivește fiecare creangă cu rod ca s-o bată lumina soarelui, să n-o înece umbra. Sub mîna lui meșteră literatura noastră crește în tihnă, pentru că Sadoveanu, înțelegînd chemările partidului, a știut să pună și-n opera sa nouă și să transmită semenilor săi în ale artei acel suflu care îi ridică pe oamenii de la noi pe drumul clădirii uriașelor așezări ale socialismului, pentru fericirea celor de azi și a urmașilor ce vin.

Al 75-lea an de viață așa-l întîmpină: în primăvara românească, pe temeliile și ogoarele socialismului, în țara bogată în seve noi și vestitoare de rod, grădinar neîntrecut, ajutînd la creșterea vieții adevărate, la înflorirea traiului bun pentru cei ce muncesc, prin arta sa fără egal, prin înțelepciunea, din care grăiește experiența seculară a unui întreg popor.

Noi, ucenicii, să nu avem decît să-i mulțumim și să-i atingem mîna lui cu fruntea noastră, în semn de adîncă recunoștință.

Acad. Mihai Beniuc

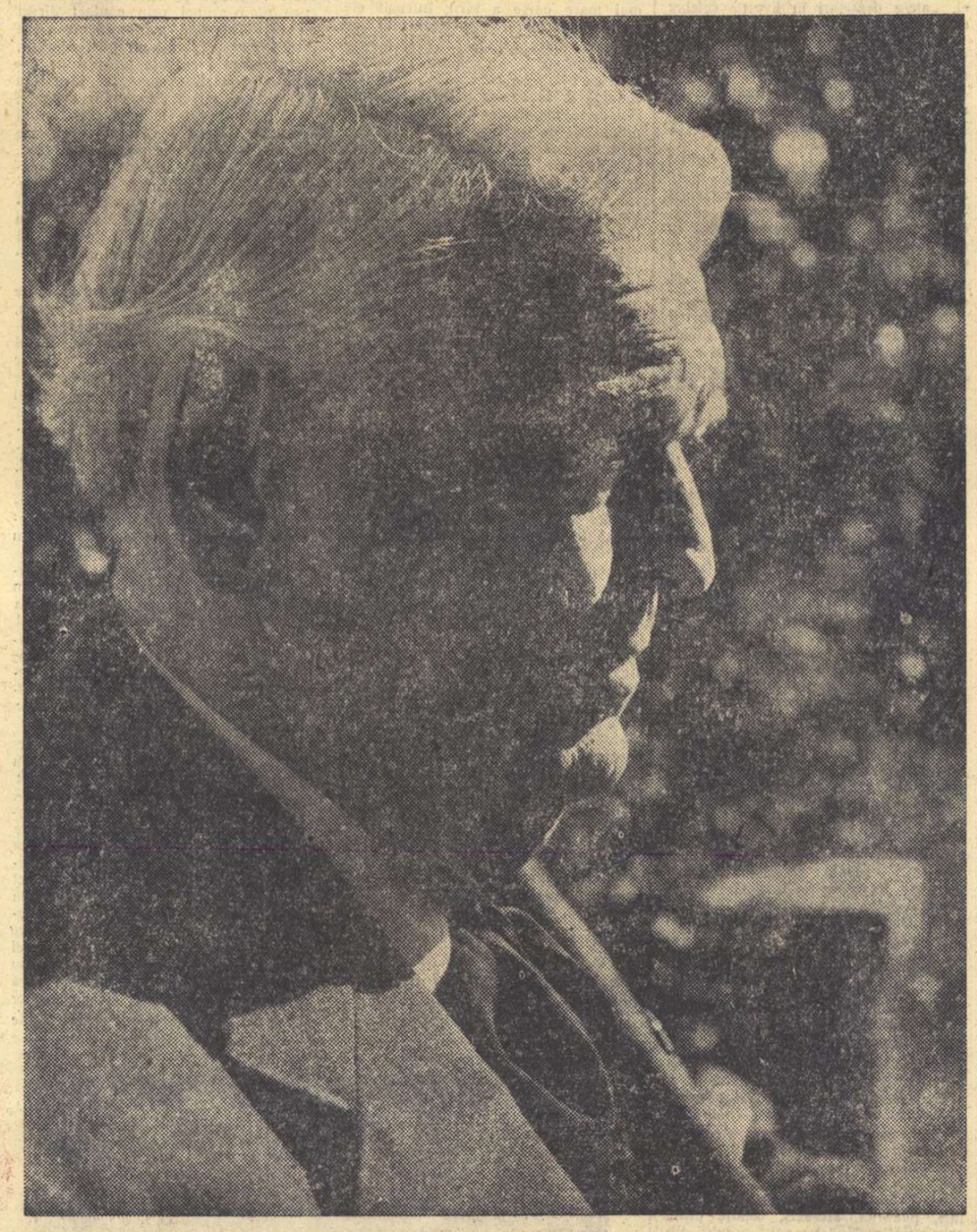

Vineri 21 octombrie 1955.

Întîlnire cu Sadoveanu

Sînt acasă la Sadoveanu. Maestrul lipsește. Se va întoarce, peste puțină vreme. Fumez, țigară după țigară, să-mi ascund stingherеala. Vorbesc cu cei de față. Zîmbesc, chiar rîd, după cum se cuvine cînd stai la taifas, ca un om fără griji și fără tulburări. Dar eu am o mare grijă și o mare tulburare. Un gînd și o teamă dăinuie, în spatele vorbelor: ce voi face cînd mă voi afla față în față cu Sadoveanu? Știu că ar trebui ceva, ceva care să stabilească raportul firesc între Sadoveanu și mine, ca între un munte gigant și călătorul mărunt care i se închină, la poale, aducînd omagiu înălțimilor copleșitoare... Și, pentru că știu că această conștiință a raportului firesc n-o pot scoate din mine, sfiala mă apasă și mă încremenește.

Deschid un tom gros, cu scoarțe vechi: „Dictionnaire de l'Académie Française"... ediție nouă, tipărită la Lyon, de către librarul Joseph Duplain, din strada Buisson, în anul 1777 (MDCCLXXVII — „Avec privilège de Sa Majesté"...). Sub titlu, o însemnare ștearsă de timp: „Din biblioteca subscrissului Gh. M. Stihi"... Dar, pe foile albe cu care se deschide tomul, sînt alte însemnări:

„Acest dicționar vechiu de 119 ani îl am de la părintele meu Alexandru Sadoveanu Avocat care și el l-a cumpărat de la Profesorul Mihail Stihi.

1896 Mart 20
MIHAIL SADOVEANUL

Și, pe a doua filă albă, o poezie de două strofe, cu titlul: **De mîini** și cu iscălitura:

1897 Decembre 19
M. SADOVEANUL
cl. V „Liceul Naț."

De la această însemnare au trecut 58 de ani. Sadoveanu împlinește 75. 58 de ani consacrați unei munci creatoare neîntrerupte, căci din vremea acestei a cincea clase de liceu datează o parte din povestirile cuprinse în volumele cu care Sadoveanu „a ieșit la lume", în 1904, pentru a da apoi, an de an, alte și alte volume literaturii noastre, — pînă la recenta „Aventură în lunca Dunării"... Sadoveanu, creatorul lumii sadoveniene, este veșnic tînăr, simbolizînd, prin inima lui mare, care a primit durerile răzeșilor înșelați și visul luminos al socialismului, pe românul cu pieptul de aramă, în care durează șapte vieți. Scriitorul Sadoveanu a cucerit treptele înțelepciunii celei mai înalte, precum magul Kesarion Breb de altădată, — și, asemeni magului, a ajuns în ținutul vîrstei eterne, fără îmbătrînire, tulburat însă și chemat mereu de tot ce tulbură și cheamă sufletul omului care niciodată nu mocnește și întotdeauna arde cu pară înaltă.

Iar omul acesta împlinește acum 75 de ani...

★

Acum un an, în decembrie, „Viața românească" invitase pe vechii colaboratori ai vechii „Vieți românești", la o consfătuire în legătură cu revalorificarea moștenirii lui Ibrăileanu. Se întîmplase astfel să se afle adunați într-o seară, în curtea Uniunii Scriitorilor, pregătiți să intre în „ședință", Mihai Ralea, Tudor Vianu, Al. A. Philippide, Demostene Botez, împreună cu cercetători mai tineri și mai puțin tineri, din redacțiile noastre de astăzi. Atunci s-a oprit în fața porții mașina maestrului. Sadoveanu, omul de 74 de ani, cu multiple treburi scriitoricești și obștești, n-a pregetat să vină, — ca pe vremuri, în redacția din casa lui Ibrăileanu, — în mijlocul unor tovarăși de demult și al altora, ca să ia parte la discuții și controverse, privind o problemă actuală a istoriei noastre literare. A coborît din mașină și a venit către noi, atît de simplu și de firesc, încît mi s-a părut că statura lui uriașă, în preajma căreia mă aflam pentru întîia dată, mi-i demult apropiată... Cînd a vorbit, mi s-a părut că l-am auzit întotdeauna vorbind, de parcă el însuși mi-ar fi citit, cu glasul lui domol și potolit de bătrîn povestitor moldovean, toate istoriile sadoveniene care mi-au încîntat copilăria și adolescența, și care mă răpesc neîncetat azi, dezvăluindu-mi mereu alte taine ale artei și cugetării scriitorului. Atunci s-a petrecut „minunea": după ce a dat mîna cu toată lumea, Sadoveanu a rămas o vreme, în mijlocul grupului, parcă înnegurat, — în orice caz greu, ca o prezență masivă a unei lumi mai intense în gînduri și simțiri. Apoi, mi s-a părut că, deși parcă nu se întorsese, Sadoveanu nu mă mai avea într-o latură, ci drept în față. Ochii lui mari mă pătrundeau, întîi parcă de undeva, de departe, apoi de mai aproape. Am înțeles că, într-adevăr, pe mine mă privesc ochii lui Sadoveanu, — severi? blajini? — cînd l-am văzut pe maestru înaintînd cu un pas către mine și l-am auzit întrebînd sau, mai curînd afirmînd, confirmarea mea devenind de prisos:

— Ești ieșan...

Și apoi:

— Te numești Bratu...

Cînd, multă vreme mai încolo, după ce-mi repetasem la nesfîrșit ciudatele întrebări-afirmații ale maestrului, am

Savin Bratu

(Continuare în pag. 2-a)

Maestru al limbii noastre literare

Cel mai mare scriitor român în viață își datorește situația de clasic al literaturii noastre artistice, între altele, excepționalului său talent de mînuitor al limbii. El s-a așezat, încă de mult, alături de strălucitii lui înaintași: Eminescu, Creangă și Caragiale, a căror activitate a contribuit în măsură maximă la perfecționarea limbii literare naționale, creată de către scriitorii din prima jumătate a secolului al XIX-lea. Se poate afirma chiar că, dat fiind progresul firesc al limbii noastre, ca efect al muncii maselor largi de vorbitori și a reprezentanților tuturor domeniilor de activitate culturală, Mihail Sadoveanu, ajutat de marele său talent, a ridicat măiestria literară la o treaptă superioară, corespunzătoare stadiului de dezvoltare și cerințelor literaturii din momentul de față, cînd se pun bazele realismului socialist.

Cum se explică valoarea excepțională a limbii literare folosite de Sadoveanu? Mai întîi, printr-un simț lingvistic deosebit, pe care, în grade variabile de la unul la altul, îl posedă toți scriitorii vrednici de acest nume, fiindcă altfel nu este posibilă creația literară: cel mai perfect conținut de idei și sentimente, considerat oarecum în el însuși, pierde orice semnificație, dacă creatorul lui nu izbutește să-l îmbrace în haina lingvistică corespunzătoare.

În cazul scriitorilor mari de felul celor amintiți și alături de care s-a așezat Sadoveanu, simțul pentru limbă atinge proporții și finețe neobișnuite. El se dezvoltă necontenit prin contactul cu vorbirea maselor populare, izvorul autentic și nesecat și în materie de limbă al tuturor creațiilor permanent valabile. Din acest punct de vedere, neîntrecutul nostru povestitor a urmat calea predecesorilor săi, în special pe a lui Eminescu, lărgind-o și adîncind-o potrivit condițiilor de dezvoltare a poporului român din epoca noastră.

Ca scriitor, Sadoveanu a început și apoi a continuat vreme îndelungată să înfățișeze exclusiv întîmplări și oameni din provincia sa natală (Moldova de nord, sau, cum îi spune el adesea, cu numele vechi, Țara de Sus), a cărei viață o cunoștea direct, din proprie experiență, sub toate aspectele: istoric, geografic, social-economic și cultural. Spre deosebire de alți scriitori din vremea lui și de mai înainte, care prezentau în operele lor un material faptic și uman mai mult ori mai puțin nelocalizat, în sensul că conținutul respectiv putea să aparțină oricărei regiuni a țării noastre și, în consecință, nici uneia în mod oarecum organic, Sadoveanu a procedat ca un om de știință, adică realist și obiectiv; a vorbit despre lucruri și despre ființe omenești pe care le-a cunoscut bine, pe care le-a putut, deci, zugrăvi în toată autenticitatea lor.

Acad. Iorgu Iordan

(Continuare în pag. 2-a)

Cetățeanul

Ce făcea scriitorul în vremea cînd mulțimile gemeau? Ce făcea în zilele în care bezna coborîtă peste cetate părea că nu se va mai risipi niciodată? Ce făcea atunci cînd robii, nemaiputînd să îndure, și-au îndreptat, scrîșnind, spinările vîrstate de gîrbaci și au pornit să-și facă dreptate?

Sînt întrebări la care, de obicei, răspunde — cum e și firesc — opera scriitorului.

Un volum e totdeauna un ostaș; el poate fi un ostaș drept sau un trădător, un luptător a cărui răsplată vine de la inima poporului sau un mercenar. El luptă cu cetatea — sau împotriva ei.

Opera îi oglindește totdeauna atitudinea și, uneori, chiar acele gînduri — cele mai intime — pe care încearcă să le ascundă. Opera marilor scriitori este, așa dar, un act de mărturisire, și o mărturie în același timp. Opera lui Mihail Sadoveanu mărturisește în acest fel. Inima lui bate lîngă inimile nedreptățiților și le face nemuritoare. Prin glasul dezertorului din „Emigranții la Brazilia" vorbește însăși umanitatea rănită. Sadoveanu nu este martorul impasibil, ci acuzatorul. Muncitorul, stîlcit în bătaie de oamenii stăpînirii, vorbește; el acuză: „El e boier și eu un biet munoitor..." și simți alături de brațul lui sîngerînd îndreptat spre ciocoi, brațul lui Sadoveanu.

O sfîntă dragoste pentru umiliți și obidiți încălzește, de la un capăt la altul, opera sadoveniană.

Cît de intim este legată această dragoste pentru cei mulți de întreaga viață a lui Mihail Sadoveanu, — despre aceasta vorbește cu mumai monumentala-i operă. Cărțile sînt scrise pentru a fi citite de mii și mii de oameni. Dar o scrisoare e scrisă pentru a fi citită, în general, de o singură persoană. Precaritatea destinului ei, excluzînd îndeobște preocuparea controlului artistic, o presupune, în schimb, pe aceea a confesiunii depline. O scrisoare e, uneori, tot atît de revelatoare asupra unui om, cît întreaga-i operă.

O asemenea scrisoare — trei pagini așternute cu acel scris mărunt atît de bine cunoscut — se află în fața mea, pe masa de lucru. Au trecut 48 de ani de cînd a fost scrisă. De la nașterea celui căruia îi era adresată s-au împlinit, nu de mult, 80 de ani: Șt. O. Iosif. Mihail Sadoveanu avea atunci 27 de ani. Scrisoarea e datată 8 martie 1907 și e scrisă din Fălticeni. Mihail Sadoveanu îi scria, așa dar, bunului său prieten Șt. O. Iosif.

Dramatica primăvară a lui 1907. În Muntenia, cete întregi rase de pe fața pămîntului, cu tunul. La București unde, ca de obicei, zilele de duminică și joi sînt consacrate de protipendadă balului mascat, primele convoaie de țărani răsculați, legați cot la cot, sînt aduși de regimentul 10 artilerie Vlașca.

Ce se petrece, în acest timp, în Moldova? Ce se petrece, în acest timp, în inima lui Mihail Sadoveanu, aflător atunci la Fălticeni. Cerîndu-i iertare maestrului, să-l rugăm să ne lase să citim:

„Dragă Ștefane,

Ba dacă ne vedem peste 3 zile numai la Brăila, atunci nu voiu scri prea multe lucruri despre împrejurările de la noi. Îți voiu spune numai că sînt foarte agitat și emoționat. Acu două zile am fost la fața locului, la Pașcani *(Pașcanii copilăriei scriitorului, unde, în fiece primăvară, țăranul se îndoia, cum scrie, undeva, maestrul „cu trudă, între coarnele plugului, suflînd ca și boii de la jug"*, n.n.), și am luat informații. Lucrul e foarte simplu. Mișcarea se întinde încet, fără turburări deocamdată..." „Întrebați asupra pricinilor, țăranii răspund aproape toți la fel: „Noi am rămas cu

Eugen Jebeleanu
Membru corespondent al Academiei R.P.R.

(Continuare în pag. 2-a)

La aniversarea lui Mihail Sadoveanu

Acum 5 ani, cînd maestrul Sadoveanu a împlinit 70 de ani, cu ocazia sărbătoririi sale, a apărut, ca o expresie firească, în articolele, în cuvîntările, în scrisorile de felicitare prin care poporul nostru își exprima dragostea pentru marele său scriitor, formula „clasicul în viață".

Ea conține într-adevăr puterea de a caracteriza în mod succint importanța creației și personalității lui Sadoveanu în literatura noastră.

Un clasic înseamnă un scriitor a cărui operă e intrată în patrimoniul de preț al culturii naționale.

Mai mult, ea constituie una din coloanele care reazimă edificiul respectivei culturi. Nu e de conceput dezvoltarea literaturii române fără contribuția esențială pe care au adus-o Eminescu, Creangă, Caragiale, ca să numim doar cîțiva din marii noștri creatori.

Ca o operă să merite calificativul de clasică, ea trebuie să-și aibă rădăcinile adînc înfipte în viața poporului, în aspirațiile și năzuințele lui, să exprime într-o cît mai desăvîrșită formă artistică tot ce e mai bun și mai frumos în sufletul maselor populare.

O asemenea operă e întotdeauna luminată de ideile înaintate ale timpului, ea e străbătută de o profundă dragoste pentru popor, de un adînc și nedesmințit patriotism.

Creația clasicilor așează în centrul ei omul, e preocupată de soarta lui, se străduiește să-l ajute să se elibereze de ceea ce-i înjosește și schimonosește viața. De aceea în operele clasicilor trăiește un înalt umanism.

Calificativul de clasic presupune un model strălucit al perfecțiunii artistice, un exemplu mereu viu, creator de originalitate, de descoperire a celor mai potrivite forme pentru a valorifica o bogăție de idei și o mare sensibilitate omenească. Creația impresionantă a lui Sadoveanu poartă aceste calități și de aceea titlul de creație clasică îi revine pe drept.

Dar expresia, care a apărut pe buzele tuturor, mai spunea ceva.

Era vorba de „un clasic în viață". Și această precizare adaugă scriitorului un calificativ în plus.

Verificarea cea mare a valorii unui artist o face timpul. El e un judecător sever și înaintea lui nu există apel. Cetățile falnice se fac praf și pulbere, navele grecilor putrezesc pe cine știe ce funduri, dar versurile orbului Homer au rămas așa neatinse cum le-a cioplit dalta fără greș a făuritorului lor.

Thomas Lucy, Richard Grene care-l disprețuiau pe Shakespeare mai sînt amintiți doar cu titlul de contemporani ai lui.

Să spui despre un scriitor că e „un clasic în viață" înseamnă să ai o atît de pregnantă conștiință a însemnătății sale, încît să simți cu siguranță că verificarea timpului nu te va desminți. Miile de cititori care i-au acordat spontan lui Sadoveanu titlul de „clasic în viață", au în fața acestei excepționale de bogate opere, care continuă să dezvolte cele mai bune tradiții ale literaturii noastre, sentimentul de siguranță de care vorbeam.

S-ar mai cuveni să adăugăm la aceasta ceva:

Istoria literaturii noastre nu cunoaște din păcate aproape deloc cazuri similare. Nu din cauză că au lipsit cei care ar fi meritat cinstea de a se bucura, încă din viață, de recunoștința și dragostea adevăraților lor cititori, ci pentru că în societatea capitalistă între popor și creatorii lui se așezau drămuitorii meschini ai burgheziei, tot tribunalul doamnelor simandicoase și domnilor cu brelocuri la vestă, judecînd pe poet din vîrful buzelor și prin sticla lorgnonului.

În spiritul lor Caragiale era tîrît în fața tribunalului ca plagiator, iar de la pupitrul Vechii Academii, un domn cu barbete și multe acareturi tuna și fulgera împotriva acestei opere, care după el constituia o „ofensă" adusă națiunii.

Mihail Sadoveanu a apucat alte timpuri. El are satisfacția de a-și primi în plină putere de creație înaltul titlu de clasic al literaturii noastre, și ca o consecință a vremurilor cînd între popor și artist nu se mai așează pleavușca limbută a esteților burgheziei. Literatura lui Sadoveanu a purtat cu cinste înainte tradițiile realiste ale literaturii noastre, tăindu-și drum printre valurile noroioase ale decadentismului. Ea continuă a se dezvolta în condițiile noi, revoluționare de astăzi

Ideea de „clasic în viață" nu are așadar numai un sens omagial, ci și unul activ, exprimînd bucuria literaturii noastre noi de a număra în rîndurile ei pe unul din cei mai mari creatori ai neamului. Drumul spre realismul socialist împreună cu el, e desigur mai ușor.

Ov. S. Crohmălniceanu

INȚELEPCIUNE ȘI POLITEȚE

În mai multe locuri ale operelor sale, Mihail Sadoveanu a făcut observația că politețea este o trăsătură caracteristică în vorbirea țăranului romîn. Politețea este o manifestare a omeniei, deoarece sub aparențe, care pot trece drept înșelătoare, se vădește grija reală de a nu jigni, dorința de a stabili o legătură de bunăvoință între cel care vorbește și acela căruia vorbirea i se adresează. Oamenii lui Sadoveanu se exprimă cu mare politețe, cu o alegere și cumpănire a cuvintelor, care exclude orice expresie tare, orice aluzie necuviincioasă, orice explozie necugetată a sentimentului. Simțim lămurit, ascultîndu-i, că între oameni și cuvintele lor stă de veghe o conștiință.

Multe observații se pot face despre arta lui Sadoveanu, sub puterea și farmecul căreia am stat cu toții, dar care trebuie încă înțeleasă în mijloacele ei. O parte a acestui farmec provine din prezența necontenită a naturii care însoțește, răspunde, subliniază toate sentimentele și făpturile omenești. Oriunde am deschide cărțile scriitorului, întîmpinăm însemnarea evenimentelor din spațiul larg al cerului și de pe pămînt, în cadrul cărora arătările omenești dobîndesc nu știu ce vastă și mișcătoare semnificație. Doi oameni merg alături pe un drum lung și vorbesc între ei. Vorbind astfel, notează scriitorul, au mers și-au mers și nourii tot goneau unii după alții, către soborul lor din miază-noapte. Nu simțim oare, în acest moment, că peste făpturile oamenilor ocrotește bolta unor grave înțelesuri? Tehnica lui Sadoveanu este esențial muzicală și, printre procedeele ei, se cuvine să trecem și neîncetata muzică în acompaniament a naturii.

Omul ocupă însă un loc tot atît de însemnat în arta lui Sadoveanu. Farmecul acestei arte provine și din calitatea morală a acestor oameni. Mai ales în partea cea mai nouă a creației scriitorului, omul narațiunilor lui Sadoveanu manifestă o înțelepciune, o aplecare spre reflecția generală, un fel de-a fi înțelegător și meditativ, pe care nimeni nu-l poate trece cu vederea. Va trebui să se studieze cu deamănuntul idealul înțelepciunii în opera lui Sadoveanu. Vor apărea atunci în lumină mai vie figuri ca ale lui Sindipa în Divanul persian, ale povestitorilor din Hanu-Ancuței, a postelnicului Ștefan în Frații Jderi, a lui Breb în Creanga de aur, a presviterei Olimbiada în Nicoară Potcoavă și altele alte figuri care au adus, prin rostirea lor, acel tezaur de maxime și pilde prin care opera lui Sadoveanu se înrudește cu aceea a tuturor umaniștilor. Stilul sentențios, generalizarea filosofică făcută asupra întîmplărilor vieții, este o caracteristică a tuturor scriitorilor umaniști, de la Rabelais pînă la Anatole France. Umanismul rostirii este și o caracteristică a scrisului lui Sadoveanu. Numai că umanismul sadovenist nu se trage atît din izvoarele latine, ca la marii lui înaintași din literaturile occidentului, cît dintr-un izvor răsăritean și bizantin. În Frații Jderi, un trimis al papei în Moldova, un călugăr dominican, vrea să afle de la însoțitorul lui, postelnicul Ștefan, de unde a deprins Ștefan Vodă știința diplomatică. Postelnicul îi răspunde: Pe cît înțeleg cuviosse părinte, știrile ce le aveți de la curțile crailor despre Ștefan Vodă, îl socotesc înrudit pe Măria-sa cu urșii și cu bourii mai mult decît cu doctorii filosofiei. Vei avea plăcerea, părinte, să cunoști că Măria-sa a băut apa înțelepciunii din aceeași fîntînă răsăriteană din care s-a adăpat Apusul. În tinerețea sa Ștefan Vodă a stat la învățătură între monahi și dascăli ai Bizanțului. Cuvintele postelnicului sînt foarte clare. Umanismul apusean al Renașterii s-a format prin receptarea culturii antice, nu numai a celei latinești, pe care nici evul-mediu n-a nesocotit-o cu totul, dar și a celei grecești, cunoscută mai bine după ce învățații bizantini au părăsit Constantinopolul căzut sub puterea turcească la mijlocul secolului al XV-lea și au găsit adăpost și teren nou de activitate în Italia. A fost atunci ca ivirea unei primăveri în lume. Știința vechimii desmorțea cugetele din strînsorile paragrafelor scolastice. Inteligența omenească cerceteză cu înfrigurare universul în toate punctele și direcțiile lui. Zalele cavalerilor încep să prindă rugină. Se formează un nou tip uman, negustorul, diplomatul și eruditul Renașterii, oameni cu rostire cuminte, îndeminatică și înflorită, care știu că uneori se poate obține mai mult prin acest fel al vorbirii decît prin puterea armelor ucigașe. Sadoveanu ne-a dat în Frații Jderi, compunînd rapoartele diplomatice pe care le atribuie solilor papei și ai Veneției în Moldova veacului al XV-lea, modele ale acestui șlit umanist făcut din claritate, din eleganță lapidară, din mare politețe. Dar acest fel al exprimării este și acel al oamenilor Moldovei, deoarece, după cum observă scriitorul, aceștia s-au adăpat din izvoarele aceleeași vechi științe și înțelepciuni, care a trezit cugetele și a înmlădiat inimile la sfîrșitul evului mediu. Urmăriți, în Frații

Acad. Tudor Vianu

(Continuare în pag. 2-a)

Număr închinat maestrului Mihail Sadoveanu cu prilejul împlinirii a 75 de ani

Semnează: ***Acad. Mihai Beniuc, Acad. Iorgu Iordan, Acad. Tudor Vianu, Eusebiu Camilar, Eugen Jebeleanu, membri corespondenți ai Academiei R.P.R., Alexandru Andrițoiu, Demostene Botez, Savin Bratu, Marcel Breslașu, Ovid S. Crohmălniceanu, S. Damian, Gheorghe Dinu, Nicolae Dunăreanu, Mihai Gafița, Paul Georgescu, Georgeta Horodincă, Silvian Iosifescu, N. Labiș, George Macovescu, Ion Manole, Al. Mirodan, Veronica Porumbacu, Profira Sadoveanu, Ion Marin Sadoveanu, A. M. Sperber, V. Tulbure.***
Ilustrații de ***Iser, Jiquide, Perahim, Ross.*** Fotografii: ***Dan Grigorescu.***

CETĂȚEANUL

(Urmare din pag. 1-a)

puțin pămînt din cel cu care bătrînii au fost împroprietăriți la 64. Abia ne putem hrăni. Am fost patru frați și fiecăruia ni s-a cuvenit a patra parte. Acu eu am patru copii. Partea mea o s-o împart în patru? Cu ce-au să se hrănească ei — dacă eu din tot pămîntul pe care-l am nu mă pot hrăni?" Starea aceasta e generală.

M. Sadoveanu la vot în anii regimului de democrație populară

„Ei cer, scurt, pămînt cu arendă mai omenească. Arendașii pe-aici au urcat de la 40—50 bani prăjina, cît era odinioară, la 2—2,50 — doi lei și doi lei cincizeci (adică 160 lei falcea). Și ține socoteală că de la 1870, bratul de muncă la cîmp nu s-a urcat — și mai ține socoteală cum se fac toc-melile agricole în timpul ermi l...

„Arendașii au urcat în chip neauzit prețul pămîntului, și foloasele nu le scoteau atît din pămînt, cît din jumișcarea. Aici nu e o chestie ușoară și trecătoare. E chestie de viață. A ajuns cuțitul la os. Armata nu va face nimic. Acestea nu sînt măsuri. Guvernul va cădea și cei ce vor veni vor trebui să ia imediat măsuri pentru a potoli spiritele acum și pentru a pregăti legi — un sistem întreg, — care să rezolve însfîrșit dureroasa chestie țărănească.

„Iată de ce nu se va potoli mișcarea cu armata.

„Vine primăvara — cum vor ara arendașii moșiile? Țăranii sînt hotărîți să intre cu plugurile în moșii.

„Dar după peripețiile acestea — să zicem că recolta tot se ridică. — Țăranii sînt hotărîți să dea foc atunci recoltelor! Nimeni nu se gîndește la aceasta; adică nimeni nu se gîndește s-o spue, căci e un lucru grozav, dar o știu ei și arendașii și o știu și țăranii; mai ales țăranii o știu. A ajuns cuțitul la os, și trebuie să li se taca dreptate. — Dar chiar dacă *deocamdată* s-ar potoli totul, sînt sigur că revoltele agrare, adevărate revolte, vor izbucni în cel mai scurt timp. Leul adormit începe a mugi".

★

27 de ani avea, în acea primăvară cuprinsă de flăcări, Mihail Sadoveanu.

Inima lui ardea lîngă inimile chinuite ale răsculaților. Marele artist și Cetățeanul erau una. Ei vedeau totul și prevesteau: *Vates*, în sensul cel mai deplin, cel mai nobil, al cuvîntului.

Și i-a fost dată marea fericire ca din cenușa martirilor de atunci să întruchipeze statuia libertății pentru care au căzut: Mitrea Cocor.

E o mare fericire, și o răsplată, pe care Cetatea o dă numai aleșilor între aleși.

E o mare fericire și e o răsplată cărora — după eliberarea țării — Mihail Sadoveanu le-a răspuns cu o prezență activă — ca deputat și vicepreședinte al Marii Adunări Naționale, președinte al Comitetului Național pentru Apărarea Păcii din R.P.R., membru în Consiliul Mondial al Păcii, președinte al Uniunii Scriitorilor — la treburile cetății, fiind fără încetare în mijlocul forum-ului și în arenă, acelei vieți, cu luciditate prevestită, și în mijlocul căreia el însuși și-a aflat o nouă tinerețe.

Eugen Jebeleanu
Membru corespondent al Academiei R.P.R.

ÎNȚELEPCIUNE ȘI POLITEȚE

(Urmare din pag. 1-a)

Jderi, *dialogul solilor italieni cu însoțitorul lor moldovean. Vorbirea acestuia din urmă nu stă cu nimic mai prejos decît a învățaților oaspeți străini. Unul din aceștia îl ispitește pe postelnic, dorind să dobîndească știri despre stăpînitorul țării, dar moldoveanul pune în răspunsul său finețea observației și a aluziei, subliniată printr-o comparație lipsită de orice pedanterie, ca în modelele de cel mai bun gust ale retoricii clasice:* Unii prinți și regi au nevoie de laude, zîmbi postelnicul Ștefan, după cum are nevoie de laude un vin îndoielnic. Vinul de preț eu m-am obișnuit a-l bea în tăcere. Îl veți cunoaște și domniile voastre în același chip.

Au rămas oare acele bunuri ale culturii, numai în lumea înaltelor demnitari din jurul domnului? Opera lui Sadoveanu ne face să înțelegem că acele cîștiguri ale umanismului au coborît mai adînc. Le-au dus către mulțimi cărțile poporane, adăpate direct din literatura și filosofia antichității, scriptele cancelariilor, didahiile predicatorilor. Există o întinsă cultură poporană, pe care Sadoveanu a făcut-o evidentă prin felul oamenilor lui de a vorbi. În Hanu-Ancuței *se rostesc numai oameni din popor, călători ai drumurilor țării strînși la un loc de popas. Elocuția lor se poate lua la întrecere cu aceea a umaniștilor. Vorbește, de pildă, un orb sărac, un cerșetor, înapoiat din lungile lui rătăciri. Vorbirea acestuia, prin inversiunile-i arhaice, prin comparațiile biblice, dar mai ales prin atitudinea stoică pe care o vădește la sfîrșit, ne scoate în față, dacă nu figura unui învățat în tot cazul pe a unui om pătruns de o cultură filtrată din izvoarele filosofiei:* Mie-mi plac tovărășiile vesele, vorbi el c-o voce blîndă și joasă. Îmi place și vinul nou, și friptura de pui în tigaie. Foarte-mi place s-ascult istorisiri. Și să spun și eu cîte știu din trecute vremi. Dumnezeu a rînduit să mă pedepsesc fără lumină într-această viață, să întind mîna și să cerșesc o pîine de la creștini buni. Fiind așa voia lui Dumnezeu și avînd el grijă de mine ca și de viermii pămîntului, am cugetat că nu trebuie să plîng, ci să primesc rînduiala. *Călugărul Gherman coborît de la schitul lui din munte, este conștient de învățăturile filosofești care l-au format. Vorbirea lui indică limpede o influență scriptică și savantă, prin elementele figurative ale stilului său, prin procedee de construcție, precum introducerea fiecăreia din frazele sale prin conjuncția și, ca în Biblie:* Îți mulțămesc, lele Ancuță pentru vin și pentru căutătura ochilor. Poți să umpli oala, ca să nu te trudești a veni a doua oară. Iar locul nașterii mele, cinstite comise, e tot la munte, în sat la Bozieni. Nu pot spune că am cunoscut pe tatăl meu. Maică-mea și cu dumnezeu l-au știut, iar eu am crescut orfan și-mi spălau de multe ori obrazul lacrimile maicii mele. Și ea m-a jurat mînăstirii Durăului, în ceasul cînd a părăsit această lume, ca să răscumpăr păcate trecute. Și tot după jurămînt fac și drumul acesta la sfîntul Haralambie la Iești. Trebuia de mult să mă învrednicesc a împlini diata. Și iată, abia acum am prăpădit din ochi Ceahlăul și simt schimbat gustul apei, de n-o mai pot pune în gură. Și venind de la Bistrița la apa Moldovei, mă minunam cîtu-i de mare țara. Ș-am poposit prin sate și mi-au fost gospodarii pe unde am găzduit ca niște frați. Și cum călăream pe marginea șleahului, pe sub cireși, iată s-a arătat ochilor mei han ca o cetate ș-am auzit zvon de lăutari și glasuri. Și m-am îndemnat de m-am oprit și mi-am pus desagii într-o cămăruță; iar ca să spun că nu-mi prieste, așa săvîrși mare păcat. *Finețea acestei manifestări verbale, umorul ei, moderația ei plină de cuviință și discreție ne scot în față un exemplar omenesc plin de cultură.*

S-ar putea studia, într-o cercetare mai amplă, formulele de adresare în dialogurile dintre oamenii lui Sadoveanu. Modurile politeței celei mai alese ni s-ar vădi atunci. Mai întîi, oamenii nu-și vorbesc decît numindu-se printr-o apelație, așa cum cere buna creștere și cuviința. Iar aceste apelații consună minunat cu felul vorbitorului și al celor cărora el li se adresează. Bărbați care se cunosc mai de mult se adresează unul altora prin prietine *sau* iubitule prietin; *alteori prin* domnilor *și* frăților. *Părintele Gherman se adresează comisului Ioniță cu formula* prea cinstite comisule. *Orbul bătrîn vorbește ascultătorilor săi cu* frați și stăpînii mei. *Ies astfel la iveală relații sociale mai înalte, controlate de o politețe în care inima caldă a vorbitorilor strecoară accentul simpatiei umane.*

Nu s-a pus îndeajuns în lumină aspectul înțelepciunii și politeții în opera lui Sadoveanu; dar fără atenta oprire în fața acestora, ne lipsim de unul din izvoarele cele mai însemnate ale farmecului emanat din această operă.

Acad. Tudor Vianu

Ulița Rădășenilor

Pornind de jos, din piața largă de unde se deschide ulița Rădășeni din Fălticeni, și pînă sus, pe dealul îmbrăcat în livezi și grădini, ți se înfățișează o lume pe care o cunoști atît de bine din minunata zugrăvire a maestrului Mihail Sadoveanu.

Aici, pe această uliță ce urcă cotind pînă în suburbia Oprișeni, și-a petrecut anii primei lui tinereți elevul gimnaziului „Alecu Donici" din Fălticeni. Aici a găsit, cum ne spune chiar el, „alese desfătări în livezile celebre ale ținutului",

Mă însoțea, prin locurile ce rămîn pentru totdeauna înscrise în literatura noastră, arătîndu-mi fiecare colțișor, Aurel Stino și el de baștină de pe aceste meleaguri, fiul profesorului de franceză al lui Mihail Sadoveanu la gimnaziul fălticenean.

De o parte și de alta a uliței — care poartă astăzi numele unui alt vestit locuitor al ei, Ion Creangă — se înșiră case moldovenești scunde, cu cerdacuri de lemn sprijinite în doi stîlpi la mijloc, aidoma se pare cu cele de pe vremea cînd pe aici a venit să stea iscusitul scriitor al „Dumbravei minunate".

Ne oprim la una din ele, pe partea dreaptă a uliței. „Aici — ne indică placa bătută de perete — a fost casa în care a stat Ion Creangă pe cînd învăța la școala de catiheți din Fălticeni".

Cîteva case mai la deal e casa care a fost a ghitaristului de profesie Anghel Balica, gazda elevului Mihail Sadoveanu. „Era un bătrîn înalt și solemn, cu barbă albă; trăia sobru și vorbea cuviincios" — ni-l descrie Sadoveanu.

Mai spre vîrful dealului e cealaltă casă în care a locuit Mihail Sadoveanu, învăluită și ea în splendorile acestei toamne. Pe aleea de tei bătrîni care conduce spre casa arătoasă cu geamlîc, e așternut un covor de frunze galbene. Livada împrejmuitoare, cu mulțimea de pomi gravi și împunătări, păstrează o liniște deplină. În ferestrele geamlîcului strălucește lumina țesută printre crengile înalte ale teilor încă nedesfrunzite de tot. În acest loc tihnit, în această desfătare a firii, a scris Mihail Sadoveanu cîteva din minunatele lui cărți despre locurile de pe aici.

În dreapta, după ce urcă tot dealul, ulița Rădășenilor dă în suburbia Oprișenilor. Aici e biserica Sfinții Voevozi, aici e școala; poteci nenumărate se pierd între curțile gospodarilor. O nouă călăuză ni se alătură. E profesorul Diaconescu, directorul școlii și fost coleg de școală cu unii din copiii lui Mihail Sadoveanu. El ne conduce pînă în buza dealului de unde se desface o priveliște întinsă peste dealurile moldovenești înspre Suceava. Două drumuri galbene urcă pe coamele colinelor verzi, ca să se piardă departe, unul către Suceava, celălalt spre Horodniceni.

— Uite acolo e lazul Călugărului, dincolo, mai spre dreapta, Nada florilor — ne arată călăuza. Acolo a aruncat întîia oară undița în apa Șomuzului măestrul descriitor al acestui loc.

Cît cuprinzi cu privirea numai dealuri, pădurici, stufăriș, căsuțe pitite prin vîlcele. Undeva spre munții din miază-zi, curge Moldova; în partea dimpotrivă, spre miază-noapte, Siretul, iar printre ele, Șomuzul. Împărăția apelor. Pe uliță coboară care cu saci dolofani de bucate din recolta îmbelșugată a acestui an. Un copil muște dintr-un măr rotund și galben ca de chihlimbar străveziu. Un măr din acelea care cresc în livezile renumite ale Rădășenilor. Și toate acestea, cu casele, cu grădinile, cu zările care se văd pînă departe de tot, amintesc de acela care și-a purtat pașii pe aici acum cîteva zeci de ani și care a dat literaturii noastre pagini nemuritoare ca și frumusețile pe care le-a cuprins în ele.

Gh. Dinu

Maestru al limbii noastre literare

(Urmare din pag. 1-a)

Urmarea logică, impusă de unitatea indisolubilă dintre conținut și formă, a fost întrebuințarea unui vocabular cu multe elemente caracteristice pentru graiul vorbit în regiunea respectivă. (Deși, poate, de prisos, trebuie să arăt că aproape toate cuvintele cu aspect regional prezente în scrierile din tinerețe ale lui Sadoveanu, ca și din cele de mai tîrziu, cu un fond asemănător, sînt cunoscute în cea mai mare parte a țării, întrucît ele aparțin și majorității graiurilor de peste munți. Afară de aceasta, măiestria autorului le îmbină atît de armonios cu celelalte, care există în limba comună a întregului popor, încît așazisele regionalisme nu oferă nici o dificultate de înțelegere și, în schimb, prin deplina lor adaptare la natura conținutului, măresc enorm valoarea artistică a acestuia, ceea ce au constatat și constată mereu nenumărații lui cititori, indiferent de originea lor locală).

Eroii povestirilor lui Sadoveanu sînt oameni simpli, de obicei țărani săraci, chinuiți și exploatați de orînduirea nedreaptă în care au trăit. Simplitatea vieții lor se manifestă și în limba pe care o vorbesc ei, limba țăranilor noștri de pretutindeni, cu particularitățile amintite mai sus și impuse de specificul provinciei lor de baștină.

Dar și atunci cînd relatează el însuși întîmplări sau zugrăvește chipuri omenești, povestitorul nostru scrie simplu, cu deosebiri numai cantitative în comparație cu vorbirea personajelor sale: povestirea directă are un vocabular mai bogat, construcții mai variate și fraze mai dezvoltate, fără ca aceste deosebiri să fie simțite de cititor și, deci, fără să trezească în el impresia unei distonări, fie și foarte ușoare, față de felul cum vorbesc partenerii dialogului. Deseori asemănarea dintre relatarea directă și vorbirea personajelor, produs al unei intenții artistice bine precizate, devine așa de mare, încît trecerea de la una la alta nu se observă cîtuși de puțin. Caracteristică în acest sens este povestirea „Baltagul", care trebuie considerată și sub aspectul stilistic o capodoperă: autorul se solidarizează, pînă la identificare, cu necazurile, suferințele, energia și dîrzenia Vitoriei Lipan, ceea ce face ca între modul cum se exprimă aceasta și cum povestește direct el însuși, să existe o concordanță desăvîrșită.

Sadoveanu a înțeles, întocmai ca înaintașul său Creangă, pentru care are o admirație nelimitată, că vorbirea țăranilor trebuie să fie tipică, în sensul dat acestui cuvînt în materie de creație literară, adică să nu se identifice cu realitatea lingvistică concretă a mediului rural, să n-o „fotografieze", ci să se ridice la un nivel superior, valabil, în esență, pentru întreaga țărănime și care urmează a fi atins realmente în momentul cînd condițiile social-economice vor permite.

După 1918, geografia literară a marelui nostru povestitor a crescut enorm. Dragostea de țară și de popor, l-a împins la călătorii repetate prin toate regiunile pe care nu le cunoscuse pînă atunci prin contact direct cu realitatea lor materială. A venit întîi Ardealul, care-l atrăgea, desigur, și prin faptul că, din punctul de vedere al vorbirii maselor, se înrudește de aproape cu Moldova lui scumpă, apoi Muntenia și Oltenia, cu țăranii lor dîrji, gata să-și facă dreptate singuri, cînd nu se poate altminteri. Astfel a luat naștere o serie de povestiri avînd subiecte din celelalte provincii ale patriei noastre, în fruntea cărora stă „Mitrea Cocor", cu eroul ei revoluționar, călit în suferință și educat de partid și de mediul socialist din Uniunea Sovietică.

În aceste scrieri cu oameni și fapte din alte regiuni afară de Moldova, constatăm aceeași concordanță deplină între conținut și expresie. Locul particularităților de limbă specific moldovenești din operele precedente îl iau acum cele ardelenești, muntenești sau oltenești, pe care povestitorul le-a cunoscut în numeroasele-i peregrinări de-a lungul și de-a latul provinciilor respective. Vînătoarea și pescuitul, îndeletnicirile de predilecție, în afara literaturii, ale lui Sadoveanu, care ocupă un spațiu atît de întins în activitatea sa scriitoricească, au fost numai un mijloc distractiv de cunoaștere amănunțită și adîncă a oamenilor și a vorbirii lor. În ce privește pe aceasta din urmă, scriitorul nostru a procedat ca un anchetator lingvistic: și-a notat cu băgare de seamă și cu minuție filologică cuvinte, expresii și întorsături de frază caracteristice pentru regiunile vizitate, spre a-și adapta modul de exprimare la specificul faptic și uman al recoltei sale literare.

Am vorbit la începutul acestui articol de simțul excepțional pentru limbă al lui Sadoveanu, adăugînd, tot acolo, că acest simț el și l-a dezvoltat la maximum prin contact permanent cu vorbirea populară. Din cele spuse chiar acum despre modul cum povestitorul își adună materialul lingvistic se vede ușor că acest contact este o adevărată documentare, urmată apoi de elaborarea și de trierea artistică a acestui material, operație care corespunde ca muncă și migală celei executate de un lingvist. Sadoveanu nu se limitează la înregistrarea pură și simplă a cuvintelor și expresiilor auzite în cursul călătoriilor sale, ci le studiază cu seriozitatea unui adevărat om de știință.

Ilustrație la „Nicoară Potcoavă" *de A. Iliuide*

Aici, în această osteneală de fiecare clipă, pentru culegerea și selecționarea tezaurului lingvistic popular, trebuie căutat secretul (ca să zic așa, deși lămuririle mele, oricît de sumare ar fi, arată clar că nu e vorba de nici un secret propriu-zis) al artei lui Sadoveanu, în mai mare măsură decît simțul său pentru limbă, care, el singur, n-ar fi dus la realizările artistice excepționale, admirate de către toți cititorii lui fără deosebire.

Insistența mea asupra acestui aspect al creației marelui nostru povestitor urmărește și un scop pedagogic, de pedagogie literară; exemplul lui ar trebui să găsească imitatori cît de mulți printre scriitorii noștri de toate categoriile și de toate vîrstele, care au nevoie în mai mare măsură decît el însuși de studiul neîntrerupt al vorbirii populare, aspectul cel mai viu și mai autentic al limbii noastre naționale.

La fel procedează maestrul Sadoveanu și cu limba veche atunci cînd, cum se întîmplă adesea, compune povestiri istorice. De astă dată contactul se face cu ajutorul cronicilor și al celorlalte scrieri din veacurile trecute. Aceasta implică o muncă mult mai migăloasă și totodată mai delicată, pentru motivul că descifrarea, elaborarea și trierea materialului lingvistic existent în textele vechi prezintă dificultăți mari, adesea enorme, iar uneori de neînvins, chiar pentru specialiști. Creațiile artistice ale povestitorului, cu subiecte din trecutul nostru îndepărtat, cum sînt „Zodia Cancerului", „Frații Jderi" și altele altele, dovedesc că dificultățile cele mai mari au fost biruite cu un succes desăvîrșit, cîteodată, ca în cazul lui „Nicoară Potcoavă", superior chiar succesului realizat în operele cu conținut actual. Am separat în mod intenționat această ultimă povestire istorică de celelalte, fiindcă, după modesta mea părere, ea reprezintă cel mai măreț moment de artă literară în limba română. Autorul a ridicat la o treaptă superioară nu numai propria sa măiestrie artistică, ea însăși de cea mai bună calitate, ci și pe a tuturor marilor săi predecesori.

Preocupările lui Sadoveanu în legătură cu problemele de limbă depășesc necesitățile creației sale literare. Știm cu toții că atît în studii speciale, cît și în diverse locuri din „Anii de ucenicie" sau în scrieri cu conținut, în parte, autobiografic, acest mare cunoscător al creației poetice și lingvistice românești își spune părerea, competentă și entuziastă, despre poezia populară, despre Neculce și Creangă, învățătorii lui în materie de artă, despre limba literară actuală și despre limba povestirilor istorice, etc. Amintesc aici, pentru cititorii mai puțin informați, discursul de recepție la fosta Academie Română, articolele și conferințele asupra lui Neculce și Creangă, cei mai apropiați de dînsul dintre toți scriitorii noștri, și cele două comunicări ținute în primele zile ale lui februarie a.c. la Academia Republicii Populare Române. Toate aceste producții constituie dovezi palpabile, de prisos oarecum pentru cine citește cum trebuie opera literară a lui Sadoveanu, că arta sa excepțională este într-o măsură la fel de mare produsul talentului ca și al studiului. Exemplul lui, așa de asemănător cu al lui Eminescu, alături de care stă cu cinste și din punctul de vedere al caracterului profund național, vizibil la tot pasul în întreaga lor operă, trebuie să fie mereu prezent în mintea nu numai a scriitorilor, ci și a oricărui om de cultură din patria noastră, prin atașamentul față de cea mai măreață creație a poporului, care este limba.

Acad. Iorgu Iordan

ÎNTÎLNIRE CU SADOVEANU

(Urmare din pag. 1-a)

cugetat mai îndelung asupra explicării lor, am priceput că Sadoveanu mă identificase simplu, prin deducție, mărunta mea persoană fiind singura necunoscută lui, în grupul acela, și prezentă acolo numai pentru că, în zilele acelea, apăruse o modestă scriere a mea despre Ibrăileanu... Dar, în seara întîlnirii, cuvintele pe care mi le-a adresat Sadoveanu făceau parte dintr-un ceremonial misterios, prin care maestrul mă descoperea, tainic, aflîndu-mi numele și locul de baștină, pătrunzînd în existența mea, întocmai precum magul creat de el, cu care întotdeauna îl aseamăn, Kesarion Breb, care ghicea omul printr-o filtrare a rațiunii numai de el știută.

În seara aceea, Sadoveanu povestise cu glasul lui Costandin Moțoc despre „acel om mare și iubitor de popor" care a fost Ibrăileanu, și rostise înțelepte și fine aprecieri despre opera aceluia. Iar mai tîrziu, fiind chemat de alte treburi — la un simposion al revistei maghiare din R.P.R. „Igaz Szo" — s-a ridicat și s-a învăluit în blana lui siberiană, închinînd către cei de față o vorbă caldă de prietenie și tovărășie spirituală:

— Vă poftesc la mine, să continuăm această interesantă și bine venită discuție, despre prietenul și scriitorul Ibrăileanu...

★

În camera în care mă aflu acum, erau în seara în care ne poftise Sadoveanu, unii și alții din cei cu care se întîlnise maestrul cu cîteva zile înainte, în biroul lui Petru Dumitriu. În jurul decanului literaturii noastre, se așezaseră în fotolii, pe scaune și pe tăburete, căci eram mulți, oameni cărunți și oameni tineri, așezați la întîmplare, academicieni, oameni cu volume masive care le poartă numele pe copertă și oameni care abia se arătaseră la lume cu încercările lor.

Iar acum sînt singur oaspete al maestrului, fără anunțuri în spatele personalităților... Anul trecut, la prima întîlnire, cînd vorbele pe care aș fi vrut să le spun se înecaseră în gîtlej și mă lăsaseră dezarmat și tăcut, academicianul Ralea mă apărase, înfățișîndu-mă maestrului: „E timid"... Iar maestrul nu mă cruțase, dar mă înțelesese, căci grăise atunci, cu suris lăuntric: „Văd eu că-i cam încurcat"...

Dar acum? Ceasul din perete bate ora 11. Îmi mai aprind o țigară, trag adînc în piept și simt în spatele meu cum se deschide ușa... Sadoveanu a intrat... E mare și frumos, neschimbat. O înălțime de liniște sedimentată, de siguranță și voință...

— Am poftit la mine — spune Sadoveanu — pe unii și pe alții dintre tinerii scriitori...

E un vechi obicei al marelui nostru clasic în viață, de a chema la dînsul pe tineri. Omul care a scris la 24 de ani patru volume și care, în spre cele trei sferturi de veac ale vieții a păsit tinerește pe drumul realismului socialist, este neîntrerupt în contact cu viața literară contemporană, oprindu-se cu grijă asupra numelor noi ce apar în reviste și gazete, — ori pe scoarțele unor cărți și cărticele...

Maestrul a avut calde vorbe de laudă pentru Titus Popovici, apreciindu-l pentru recentul său roman, dar și pentru omul care i s-a arătat la întîlnirea cu el. A lăudat în Titus Popovici talentul evident, patima nobilă a scrisului despre problemele vieții, aplecarea pentru lectură trainică și buna cuviință... L-a sfătuit în privința limbii literare și în privința construcției epice.

„Tinerii — spune Sadoveanu — sînt înclinați să spună într-o carte de tinerețe tot ce au de spus, fără alegere și fără socoteală. Și acest tînăr talentat și inteligent, Titus Popovici, a păcătuit în acest chip. I-am arătat și el a priceput și mi-a dat dreptate...".

Sadoveanu e supărat pe unii scriitori, talentați, care nu se îngrijesc cu destulă dragoste de limba literară și, ascunzîndu-se sub un așa zis realism verbal, sărăcesc și sălbăticesc limba poporului. Sadoveanu a vorbit despre tradiția literaturii satului românesc, de la Creangă încoace, făcînd cu tonul cel mai firesc bogate incursiuni istorice și filologice, despre limba moldovenilor, ardelenilor și muntenilor, a oamenilor de la munte și a celor din lunci și ținuturi de baltă... „Rudăreasa mea din „24 iunie" — spune Sadoveanu, — suduie și ea, cum se obișnuiește prin partea locului, dar scriitorul a pus vorba lui, mai aleasă, să înfățișeze elocința deșănțată a femeii". Sadoveanu mi-a explicat ceea ce arătase mai demult, chiar în 24 iunie: că „oamenii din locurile înalte păstrează o discreție remarcabilă în raporturile lor verbale; fraza lor e înfloriță altfel, în armonie cu linia munților, cu limpezimea apei și a cerului". Iar, „aici, în bălți, Dunărea amestecă toate aluviunile; la țărmul ei au viermuit neamurile; subt soarele ei copleșitor pasiunile au o violență necunoscută aiurea" și „vorbele anumite" sînt „proclamate cu o plăcere neasemuită, ca și cum ar fi cuprins în ele o savoare rară"... Am priceput că Sadoveanu se gîndește atît la frumusețea limbii cît și la caracterul educativ al cărții literare și se ridică împotriva sudălmilor, dorind tinerilor scriitori discreția și grija pentru vorbă pe care o au moldovenii, blajini și rușinoși de cuvîntul slobod din cale afară, mai cu seamă în fața femeilor și copiilor. Și, gîndindu-se, ca de obicei, la prietenul unic și sfătuitorul său de altădată, Ibrăileanu, Sadoveanu mi-a povestit cum acesta, constatînd că-i scăpase într-o bucată a cuiva, tipărită în „Viața românească", o vorbă rușinoasă, a adunat în grabă pe toți membrii redacției; cu lame și cuțitașe subțiri au ras, în fiecare exemplar, fraza incriminată...

M. Sadoveanu la masa de lucru

L-am iubit și mai mult pe Sadoveanu pentru atenția pe care-o dă rolului educativ al literaturii și comportării generale a scriitorului.

Sadoveanu urmărește cu asiduitate poezia noastră nouă. Îi sînt cunoscute ultimele poezii ale poeților fruntași.

— Îl apreciez mult pe Mihai Beniuc, — mi-a spus Sadoveanu. Nu uit „Melița", nici „Chivără Roșie", nici „Mărul de lîngă drum..." (Sadoveanu alesese astfel, citind, piese reprezentative pentru un urcuș și o culme, urmărindu-l pe Beniuc pînă-n prezentul imediat).

Am discutat despre liric și epic în poezie și despre capacitatea ambelor moduri fundamentale de a oglindi realitatea obiectivă, de a fi realiste, — și realist-socialiste.

— Lirismul — a spus Sadoveanu — arată sufletul omului și, în zilele acestea de înălțare a socialismului, sufletul omului trebuie mai cu seamă să se vadă. Se ajunge uneori, din lipsă de pregătire, la o poezie a tractorului și a mașinilor din fabrici, care e bună numai dacă aflăm într-însa sufletul omului care le mînuiește. Altfel, avem clișee moarte. Poezia poate să fie lirică ori epică. Nu ne putem lipsi nici de una, nici de cealaltă. Iar în poezia epică, tot există lirism.

Nu-i sînt străine lui Sadoveanu nuvinde ei înșiși talent scriitoricesc, își croiesc propria lor imagine asupra unor opere și a unor personaje, fără să-și poată apoi depăși viziunea și îngustîndu-și înțelegerea asupra celor citite". (Și m-am gîndit atunci la discuția despre receptivitatea și personalitatea criticului, socotind că vorba maestrului aduce multă lumină și în această privință).

Sadoveanu s-a mîniat pe acei care văd idealul etic al omului în opera sa redus la setea de tihnă și împăcare, în jurul unei mese de han la care se poate sta la taclale și bea o ulcică de vin.

— Omul meu are un ideal de dreptate și de înălțare spirituală. La sfaturile lungi, el nu vorbește fără rost, ci-și descarcă durerea și amarul, năzuind către o viață mai bună. Iar Kesarion Breb aduce din vechime un ideal de înțelepciune înaltă, el fiind un conducător spiritual hrănit la școala filozofică a orientului antic. Precum — a adaus el — acel împărat căruia i s-a și spus Împăratul-filozof, Marc-Aureliu, care punea la temelia filozofiei sale cunoașterea de sine, prin care omul poate găsi drumul spre desăvîrșire și-și poate duce viața după legile naturii...

Am recunoscut în vorbele lui Sadoveanu un solid ideal umanist, cînd mi-a spus:

— De aceea l-am pus pe Nicoară Potcoavă să studieze în școlile înalte ale Poloniei, învățînd să conducă după preceptele învățaților care au prețuit omul pentru valorile sale spirituale și l-au iubit...

Un umanism care, din zorii Renașterii, a crescut prin ținuturile Europei răsăritene cu o coloratură deosebită, — un fel de umanism slav și oriental, pătruns de spirit cetățenesc.

— Adu-ți aminte, mi-a spus Sadoveanu, de convorbirea dintre Nicoară Potcoavă cu Cubi Lubiș filozof și de cuvintele lui Nicoară:

„După ce se va priboli lumea de lingoarea în care se află, apoi să știți că se vor naște oameni noi care vor clădi o lume mai bună. Înfloriți-vor flori și se vor pîrgui holde pe gunoaiele trecutului. Noi nu vom mai fi. Dar pînă atunci să lucrăm pentru dreptate, să împlinim poruncile pe care le avem".

— Cînd s-o așeza omenirea în pace — mi-a spus în încheiere maestrul — și s-o făuri socialismul și comunismul, cînd omul va mîntui cu grijile materiale care-l apasă și se va dărui cu toată puterea cugetării și artei, atunci se va înfăptui adevăratul ideal de viață spre care năzuiesc...

Savin Bratu

Spre Impărăţia Apelor...

După ce ne-am aşezat bine în jeţ, şi după ce Murga a opintit căruţa, cumătrul Ambrozie şi-a întors spre mine ochii isteţi, albaştri. Era tulburat tare de pribegirea noastră de-acasă. Urcam dealul Poienei, spre codri. Abia se desluşeau înainte copacii bătrîni. La bordeiul străvechi al Ilinchii Ursului o fetişoară a deschis rohatca, şi ne-a făcut semn că putem intra, în codru şi-n legendă, în lumea de farmec sadoveniană. Noi i-am mulţumit frumos, şi ţin minte că am rupt o albăstriţă şi i-am întins-o. Pădurăriţa şi-a pus-o la ureche, şi a rămas zîmbind, la hotar, aşa cum rămînea zîmbind şi străbuna ei, Ilinca de demult, cînd căpăta flori de la alte rînduri de oameni. Drumul suia şi cobora, tăia pîraie şi rîpi, urca dîmburi. Se lumina în codru cu cît se aurea deasupra noastră frumosul văzduh moldovenesc. Aşa începeam pribegirea spre Nada Florilor, spre locurile Jderilor, spre Vremurile de Bejenie şi spre alte vremuri cînd se arătau la apele Moldovei căpriori şi bouri şi se răsfrîngeau în adînc umbrele cavalerilor străine.

Atît scriitorul acestor rînduri cît şi cumătrul său aveau drept să fie tulburaţi: se duceau să vadă locuri descrise în cărţile celui mai mare povestitor al nostru. De fapt, trebuiau străbătute lungi perioade ale istoriei. Pentru buna împlinire a pribegiei, scriitorul rîndurilor acestora dăruise cumătrului său, din vreme, aproape toate cărţile lui Sadoveanu: să le citească, spre a nu-i fi pribegirea în gol şi în necunoscut.

Să se afle: pe lîngă bucuria drumului, cumătrul Ambrozie avea şi un zîmbet de mare îndoială.. Mi-a şi mărturisit, în timp ce Murga fugea în trap lin către hîrtoapele Mereştilor:

— Eu, cumetre, socotesc că e tare bun ceea ce facem, adică găsesc această călătorie plină de învăţăminte. Numai că, vezi domnia ta... ţi-o spun aşa, ca de la cumătru la cumătru: are rost să ne avîntăm pe unde a trecut odată vulturul? Ce am mai putea noi spune despre locurile către care mergem, cînd le-a dat povestitorul lor slavă neîntrecută?

După aceea cumătrul Ambrozie a tăcut. Intrasem în Mereşti şi Murga mergea la pas pe drumeag. Ne-am oprit pe culme, la răscrucea celor patru drumuri. Am coborît din căruţă şi ne-am făcut ochii roată. Se vedeau la Răsărit zimţii pădurilor de la Vorona, şi Icuşerii. Se vedea biserica albă din Fîntînele, şi apa Siretului. Am zărit o clipă Litenii, şi ne-am amintit de Ion Vodă şi de bătrînul Iurg. La Miazănoapte, departe, se desluşeau turnurile Sucevei. După aceea ne-am îndreptat ochii la Asfinţit şi se vedeau munţii în umbre. Intr-acolo era şi apa Moldovei, în care s-au răsfrînt în vremuri de restrişte călărimile, carele bejenarilor şi focurile. Apoi, ne-am uitat la Miazăzi, încotro curgea tot apa Moldovei, pe la Tupilaţi, unde în vremurile Măriei Sale Vodă Ion se afla pod de şăici, şi pe unde a trecut cîndva Nicoară Potcoavă pălit de fier, în căruţă cu covîltir. Pe un drum aflat tot într-acolo a trecut domnul abate De Maremne, venit tocmai din Francia să fie martor la viforele noastre.

Incotro ne vom îndrepta? Dacă am fi cotit către Răsărit-Miazăzi, am fi ajuns la Probota, unde odihneşte Petru Voievod, feciorul Rareşoaiei. De-am fi apucat drept spre Miazăzi, am fi ajuns, după multe ceasuri, la Bistriţa, unde odihnesc ciolanele Măriei Sale Alexandru Muşatinul; ne-am fi abătut din drum către Valea Albă ce-i zice şi Războieni, unde a pierit în falǎ floarea vitejilor Moldovei, după cum se tînguie cronicarii. Cu un cuvînt, în faţa noastră se desfăşura o largă arie a istoriei. Şi eu şi cumătrul meu ne pribegisem de acasă avînd cu noi în fînul din căruţă merinde pentru mult timp. Stam alături, pe dîmb, cu mîna streşină, şi tăceam.

— Intr-acolo se afla cîndva Hanul Ancuţei... a rupt tăcerea cumătrul. Ce ar fi să ne abatem într-acolo? Ni l-am închipui pe Vasilie cel Mare coborînd muntele. Am aprinde, seara, focul, într-o latură a căruţei, şi s-ar aduna drumeţi. Am auzi despre multe judeţe ale sărmanilor şi în timp ce Murga ar ronţăi fîn, ni s-ar năzări umbra Lelei Ancuţa aducîndu-ne vin rece într-o oală mare. Hai, vrei, cumetre?

— De ce nu? Hai, deci, să apucăm spre hanul de odinioară..

Ne-am aşezat în jeţ, gata să cotim spre Giurgeşti, să trecem pădurile Preuteştilor şi Şomuzul Mare şi mai departe, însă cumătrul s-a răzgîndit:

— Dar dacă am apuca spre Valea Albă? Sau spre Suceava, la curţile lui Ştefan Vodă? Ori pe urmele Jderilor?

— Mînă ori încotro vrei, cumetre. Căci ori încotro vom merge, vom afla locuri de seamă...

La urmă, după o scurtă ciorovăială, ca între cumetri buni, am hotărît să mergem încotro ne va duce Murga; deci dar, cumătrul a strunit-o scurt, apoi a slobozit-o, îndemnînd-o cu o poreclă prea frumoasă:

— Hi... împărăteasa tatei...

Murga şi-a ciulit urechile parcă încîntată. A rînchezat adînc, şi-a întors spre noi un ochi mare, cald, şi a apucat către Pleşeşti şi Fălticeni. Aşa se lămureşte de ce am apucat întîi spre Impărăţia Apelor. Cumătrul era bucuros straşnic, căci abia cetise cartea acelei Impărăţii, pe nerăsuflate, lăsîndu-şi otava necosită, spre marea aprindere a femeii sale. Citise în cîmp, cu coasa pusă la căpătîi, la umbra pelinului şi în ţîrîiturile gîngăniilor din fînuri. L-a apucat seara, mai minunîndu-se de frumuseţile acelei lumi unde Culai şi lelea Ileana săvîrşeau ritualuri ca la începutul ciclurilor. Il fermecase de asemenea moşul Hau, îngînătorul tuturor păsărilor Impărăţiei.

Murga mergea la pas, printre ogoare de floarea soarelui. Era linişte. Doar ici, colo, pe zări, se vedeau care încărcate. Treceam ca printr-un farmec. Cerul nostru moldovenesc se desfăşura din infinit în infinit ca o mătasă. Vîsleau pe sub cerul nostru păsări spre Miazăzi. Cumătrul Ambrozie a rupt iar tăcerea:

— Trebuie să-ţi mărturisesc, cumetre, că „Impărăţia Apelor" şi „Vremuri de bejenie" au trezit în mine întîmplări vechi, petrecute tot aici la vadurile copilăriei şi tinereţii noastre. Am crezut că acele întîmplări au pierit şi au putrezit. Ţi le-aş depăna, după cum ne-a fost tocmeala de acasă, să ne spunem adică, tot drumul, istorii; ţi le-aş depăna, însă mi-i teamă să nu păţesc şi eu ca binecunoscutul greieruş din fabulă. Cunoşti întîmplarea? Ascultă...

I

Trăia de mult în nişte stînci un greieruş. Stînd el şi trăind acolo în vecinătatea vulturilor, i-a tot văzut cum se urcă în înaltul cerului. Şi l-a apucat şi pe greieruşul nostru ca o sete să urce în înălţime, să cucerească cerul... Nu-i puteau sluji însă puterile lui slabe şi ticăloase. Şi aşa, într-o bună dimineaţă, a adunat tot neamul greieruşilor, să spună tuturor ce are de gînd. După ce s-a mărturisit, s-au mirat toţi greieruşii de planul ce-l avea. Indată, pe la răsăritul soarelui, cînd împăratul vulturilor era gata să suie în înălţime, greieruşul i s-a ascuns în peneturi... Şi aşa, cumetre, ascuns în peneturile împăratului, a urcat el, a trecut peste

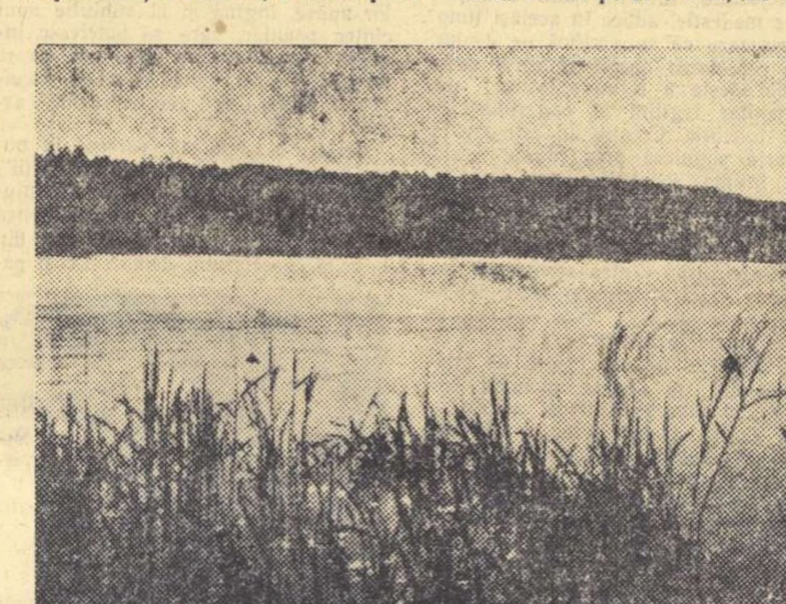

„Jazul Şomuzului"

Ceahlău şi Rarău, şi toată ziua l-a fermecat zborul... S-a întors vulturul în stînca lui, abia seara. Cum s-a văzut jos, greieruşul a prins îndată a ţîrîi din scripca măruntică, adunîndu-şi neamurile. Se lăuda aşa:

— Am cucerit cerul, am zburat peste munţi şi peste cetăţi. Să nu credeţi că n-am întîmpinat nenumărate primejdii! Cîte nu ţi se pot întîmpla cînd zbori neîntrerupt, o zi întreagă, la atît de mari înălţimi?

— Bravo ţie, cuceritorule! îl lăudau greieruşii ceilalţi. Dar vulturul? Mai e de vreo ispravă?

A rîs greieruşul:

— Vulturul? Aşa şi aşa! Nici prea prea, nici foarte foarte! Ce-i drept, ştie zbura, dar încolo nu-i mare ispravă de capul lui...

— Nerecunoscătorule! — s-a auzit deodată glasul vulturului. — Crezi că nu mi te-am simţit în peneturi, lăudărosule? Dacă te mai prind vreodată că vrei să cucereşti cerul cu aripile altuia, te zdrobesc în plisc...

— Aşa şi eu, cumetre, — a reluat Ambrozie după o clipă. Oare se află istorisiri frumoase ca acele scrise de meşterul povestitorilor? Aşa încît mai bine tac, să nu cad în păcatul greieruşului...

Şi a continuat:

— Insă, întrucît străbatem acum aceste locuri, cu gîrle, cu prăpăstii, şi cu sate risipite, trebuie să-ţi mărturisesc că ele îmi aduc aminte despre Moldova de altădată, descrisă în „Vremuri de bejenie". Altfel nu s-ar putea lămuri aşezarea acestor sate...

Intr-adevăr, cît puteai cuprinde cu ochii, de la Mereşti pînă la Halm, se vedeau sate şi sătişoare îngrămădite în fundăturile pămîntului. Se ridicau uşoare fuioare de fum în Racova şi abia se desluşeau Valea Glodului şi Osoiul. Ne închipuiam ţara fugind la munte, în lungi şiruri de care, şi din urmă venea pustia. Focuri de alarmă ardeau din zare în zare, tot către Suceava în sus, la cetăţile voievozilor. Bejenarii coborau clopotele în fîntîni şi porneau repede către umbra codrului. Se sălăşluiau în hîrtoape, zidind jur împrejur întărituri de stejari şi goruni, şi rămînînd acolo pînă la alegerea vremurilor. Şi uneori vremurile nu se alegeau ani şi ani. Ţara dinafara codrului era arie a vînturilor,— în locul grîului creştea loboda şi pelinul, drumuşoarele se acopereau cu buruienele sălbatice. Frîntura de civilizaţie, dobîndită cu sudoare aprigă, în răgazurile dintre vînturi, se stingea. Insă viaţa se desfăşura înainte, în întunericul muntelui şi codrului, unde se înfigea adînc, cu toate rădăcinile însetate. După ani şi ani, se vedeau mănăstioare de lemn, cu turle înalte ca nişte strigăte spre lumină... Se vedeau case cu împrejmuiri tari de butuci şi bîrne, amintind cetăţile de piatră. Mădălinile şi Mariile înfloreau civilizaţia în altiţele pentru ibovnici, iar meşterii lemnari o înfloreau în arcadele porţilor şi în turlele mănăstioarelor.

Cam acestea le desprindeam din vorba domoală a cumătrului. A continuat:

— Aşa am înţeles eu din „Vremuri de bejenie", viaţa oamenilor de demult. Şi cred că oamenii aceia au ieşit la lumină încet. Cînd le-a venit lor la îndemînă, au rărit codrii, ori i-au dat cu totul la o parte, ca pe nişte corturi ale umbrei. Aşa socotesc că au ieşit la soare satele din acele vremuri.

După ce şi-a încheiat cuvîntul, cumătrul a mai cuprins odată cu ochii întinderile, de la Mereşti pînă sub Halm. Soarele alburiu de toamnă se ridicase de mult deasupra Icuşerilor albaştri. Din văi se ridicau fumurile albe ale dimineţii.

— Vremuri de bejenie... — a oftat cumătrul către locuri şi către oamenii vechimilor. La Mereşti, cinstite cumetre, mai trăieşte o istorie, cu unul Toader Calapăr, adus pe-aici de vînturile Zaverei. Dacă nu cunoşti întîmplarea, îmi vei îngădui să ţi-o spun, cerîndu-mi iertare din bun început, de la vulturul cel mare al povestitorilor. E o întîmplare scurtă, numai bine ajungem cu sfîrşitul ei sub Halm...

Cum şi-a sfîrşit cumătrul meu frumoasa istorie, ne-am uitat mult în urmă la răscrucea celor patru drumuri, departe unde se petrecuseră în vremuri de bejenie drame cumplite.

Cum îmi venea rîndul la istorisit, m-am întors spre cumătru şi astfel am prins a-l spune despre un han vechi aflat sub Halm şi despre o hangiţă sprîncenată, una Zîna. Şi despre un călugăr numit Popa Druc, care a părăsit de dragul ei asprimile singurătăţii. Hanul se chema „Trei ştiubeie", după cum îşi amintesc oamenii şi după cum spun cîntecele.

Şi venea Popa Druc în puterea nopţii la Zîna şi venea şi-n puterea zilei, însă oricînd venea nu o nimerea niciodată singură. Mereu îl afla rezemat de stîlpul hornului pe un pădurar din Jacota, unul Andron. Nu se ştie bine cum s-au petrecut lucrurile. Destul că Popa Druc l-a luat în piept, de mult, într-o noapte, şi pădurarul a dat numai un răcnet. Aşa, prin moarte de om, a vrut Popa Druc să-şi facă loc spre inima sprîncenatei. Cînd s-a întors pe furiş, după cîteva nopţi, cu ochii duşi în fundul capului şi cu barba încărunţită, a aflat rezemat de horn un alt hojmălău, tot spătos şi tot fioros ca Andron. Şi şi-a spurcat Popa Druc cugetul şi a doua oară. Cînd s-a întors iar, după o vreme, din sihle, arzînd în friguri, l-a aflat rezemînd hornul pe al treilea, un băietan înalt, şi frumos ca paiul de grîu. Tocmai cînd s-a oprit Popa Druc în prag, Zîna-hangiţa întindea către fecior un pahar de vin şi i se uita în ochi ca într-un cer albastru...

— Mi-am omorît pentru tine sufletul! a gemut Popa Druc. Ce, vrei poate să dau foc lumii pentru tine? Porunceşte ibovnicului să părăsească stîlpul hornului de bună voie...

Apoi şi-a domolit glasul, a izbucnit în plîns:

— Te rog, pe mîntuirea sufletului, de ce mă laşi să săvîrşesc încă un păcat?

Hangiţa s-a prefăcut blîndă şi înţelegătoare. A spus feciorului:

— Hai, du-te, Petruţ, în plata Domnului! Se vede că aşa mi-a fost scris să fiu fără voia mea ibovnica lui Popa Druc...

Şi cum a ieşit feciorul, Popa Druc s-a prăbuşit la picioarele ei ca un copac străbătut de trăznet. Şi ea îl ogoia aşa, după cum spune cîntecul:

„Hai, părinţele,
Nu-mi tot spune vorbe de jele.
Mai bine hai şi-om petrece,
Căci viaţa trece..."

Şi se spune că după aceea, Zîna s-a prefăcut că se urcă în podul hanului, ca s-aducă bunătăţi pentru frigare. Indată ce a urcat ea în pod, a ieşit afară şi Popa Druc, s-asculte noaptea de frica poterei. Şi cum sta el afară şi asculta noaptea, a văzut cum hangiţa scoate printr-o ferestruică a podului fuioare aprinse şi face semne în noapte. Cum a văzut-o, Popa Druc a înţeles că ea face semne poteraşilor. Indată a ferecat uşile, a aprins un maldăr de cînepă şi a dat foc hanului din tuspatru părţile. S-au auzit îndată copite în galop. Popa Druc a fugit în codru.

— Şi? După aceea? Ce s-a mai întîmplat?

N-am răspuns cumătrului meu numaidecît. M-am uitat mult către măgurile Osoiului încotro se izărise Popa Druc, în vechimi.

— După aceea ani mulţi a dăinuit pe la noi amintirea vînturatecului. Din preasfînt schivnic, ajunsese să-i fie numele pomenit cu groază. L-au căutat poterele şi s-au alcătuit oameni în cete să-l prindă. L-au căutat degeaba, săptămîni şi luni. L-au găsit nişte pădurari, tîrziu iarna, agăţat de o creangă, în codrul Vultureştilor. I se legănau sus ciubotele şi viscolul îi flutura barba şi rantia.

— Dar istoria Popei Druc nu s-a sfîrşit atunci... Intr-o toamnă de demult, cînd au pornit ploile şi vînturile, s-a deşteptat într-o noapte în pădurea Vultureştilor o toacă... Pe semne că se loveau una de alta crăcile uscate ale stejarilor, în bătaia vîntului. Insă noi, poienarii, cînd urcam la Obîrşia sau la Fundoaia, o auzeam zi şi noapte bătînd întîi rar, apoi din ce în ce mai repede, parcă după rînduielile vecerniilor. Oameni cu teamă de pustietăţi se jurau că bate toaca Popa Druc în pădure la Vultureşti, unde şi-ar fi ridicat schit. Ţin minte că odată m-am adăugat lîngă alţi proşti şi ne-am dus să vedem schitul Popei Druc. Trebuie să mărturisesc, cumetre Ambrozie, că erau pe atunci codrii îmbrăcaţi în promoroacă şi deasupra cărărilor crengile duraseră bolţi. Am intrat noi cu toporiştile pe braţ pe sub bolţi şi ne-am tot dus după bătaia rară. Şi cu cît mergeam, toaca se îndepărta, se îndepărta. Deodată a tăcut. Cînd am ajuns la capătul Vultureştilor către Giurgeşti, toaca a început iar, în urma noastră şi aşa am pornit înapoi. Cu cît ne afundam în codru, o auzeam mai bine, mai clară. Insă dacă apucam la Răsărit, o auzeam în spatele nostru, la Apus. Dacă apucam la Miazănoapte, o auzeam în spatele nostru, la Miazăzi şi astfel am cotrobăit prin codrul Vultureştilor pînă ce ne-a prins noaptea. Stătuseră vînturile. Şi toaca se auzea acum clară de tot, undeva în apropierea noastră. Am aprins un foc haiducesc sub grinzile de promoroacă, şi am tot ascultat bătaia singurătăţii pînă s-a rumenit cerul. Trebuie să-ţi spun, cumetre, că pe-atunci erau pe la noi codri mereu. Stejarii Vultureştilor se însoţeau cu carpenii şi ulmii Plavalarului. Iar aceştia se răsfirau spre Hreaţca şi mai departe, se uneau cu alţii, pînă în munţi unde stă greimea codrilor. Pe acele vremuri ursul hălăduia în voie şi veneau căpriorii. Deci dar, cum s-a rumenit cerul, am pornit pe sub bolţile de promoroacă, după socoteala noastră înapoi spre sat. Ştiam că dacă apucăm spre Răsărit nu ne trebuia decît să ţinem calea prin troiene drept înainte. Am mers aşa ce am mers, şi deodată a prins a bubui viscolul. Printre stejari au prins a umbla fantazme albe. Şi au prins copacii a scîrţîi şi a geme şi nu se vedea nimic din cer pînă-n pămînt. Rar, rar, auzeam bătaia de singurătate şi pentru că o socoteam mereu rămasă în urma noastră, mergeam drept înainte. Nu ştiu cît am bojbăit, cît ne-am izbit de copaci şi cît am picat prin gîrle. Ne-a prins noaptea a doua. Abia a treia zi, în zori, după ce s-a liniştit stihia albă, am auzit toaca aproape, drept în faţa noastră. Şi un clopot mîngîia liniştea. Ajunseserăm la mănăstire la Preuteşti, aflată la mai bine de o poştă de satul nostru. Am apucat spre Dolheşti şi am ţinut calea Şomuzului Mare pînă la Doîhasca. De-acolo, prin Liteni şi Jneamăt, am ajuns acasă, afurisindu-ne că să ne sece mîinile şi picioarele dacă vom mai merge vreodată să ascultăm toaca Popei Druc!

— Aceasta e întîmplarea de la cele „Trei ştiubeie" de sub Halm... — am încheiat eu istorisirea. Apoi, după ce ne-am smult ochii şi gîndurile din vremuri, am auzit-o pe Murga rînchezînd. Tot arăta cu botul spre ştiubeiele din vale. Am văzut acolo o fată scoţînd apă. Am coborît împreună cu cumătrul meu şi fata şi-a ridicat a mirare sprîncenele mari, deasupra ochilor negri, ucigători, cînd am întrebat-o dacă nu cumva o cheamă Zîna.

— Bunînţeles că aşa mă cheamă... a cîntat ea din glas. Dar de unde ştiţi?

— A fost o altă Zînă, de mult, la un han care nu mai este. Nu cumva îi esti strănepoată?

Zîna cea tînără a rîs, arătîndu-şi dinţii albi:

— Decît m-aţi întreba despre lucruri de mult uitate, mai bine aţi lua găleata şi v-aţi adăpa calul...

I-a ascultat sfatul cumătrul meu. Eu am mai întîrziat lîngă această Zînă tînără ieşită proaspătă din pîclele dimineţii. Cu toate stăruinţele mele, n-a vrut să se cunoască drept urmaşă a hangiţei de demult. Numai cît zîmbea cu două înţelesuri...

— Hangiţe, vor fi fost multe la noi sub Halm... Cine să le ştie cîte au fost?

— Dar de una, vestită printr-o întîmplare cu Popa Druc, nu mai pomeneşte nimeni?

— Nu. Nimeni... — a răspuns scurt Zîna cea tînără şi am părăsit-o mulţumindu-i pentru găleată, iar în ce priveşte pomana cu apă, i-am urat să fie de sufletul străbunicei ei, pierită în năpraznă.

Şi iar ne-am urcat la loc în jeţul nostru cu lăicer. Şi nu ne-am putut stăpîni în dreptul Halmului: am coborît, să vedem priveliştea. Drept în faţa noastră, pe-o coastă, se desfăşura Tîrgul Fălticenilor. Se desluşea printre case uliţa Rădăşenilor, se vedea dealul Cetăţii şi Glimeia. Iar jos în vale, la picioarele noastre, se întindea Şomuzul, cu Nada Florilor. Stuhuri se unduiau printre dîmburi şi dealuri, către Asfinţit. Soarele, urcat în crucea amiezii, se răsfrîngea într-un luciu ca un hultan. Iar departe, departe, se năzăreau munţii, pîcle sau fumuri în zarea zării.

După ce ne-am îmbătat bine ochii, am coborît la şosea, unde Murga ne aştepta cu nerăbdare. Puteam coborî de pe Halm drept la Şomuz, însă cumătrul meu avea pricini să întîrzie intrarea în Impărăţia Apelor. Era tulburat straşnic şi vroia să mai amîie întîlnirea cu o bucurie prea mare. Cel puţin pricina asta mi-a mărturisit-o cînd l-am întrebat de ce nu coborîm de pe Halm în jos. Am pornit deci pe creasta dîmburilor, să ocolim pe la moara din Ciorsaci, după dorinţa bunului meu cumătru.

Eusebiu Camilar
Membru corespondent al Academiei R.P.R.

(Continuare în numărul viitor)

Fruntaş al literaturii noastre realist-socialiste

Cărţile scrise de Sadoveanu în anii de după eliberare, „Păuna mică", „Mitrea Cocor", „Nada florilor", „Nicoară Potcoavă", „Aventură în lunca Dunării" — reprezintă în creaţia marelui nostru scriitor o nouă dimensiune a scrisului său, latura cea mai înaintată a viziunii sale despre lume şi viaţă. Sînt opere realizate pe baza unei metode noi de creaţie, pe care Mihail Sadoveanu şi-a însuşit-o şi care i-a asigurat posibilitatea de a merge pînă la capăt în dezvăluirea artistică a vieţii celor „umiliţi şi ofensaţi". Prin aceste cărţi se împlineşte tabloul societăţii romîneşti din timpuri trecute pînă-n epoca noastră, tablou pe care-l reconstituie cărţile lui Sadoveanu.

Trăind şi creîndu-şi cea mai mare parte a monumentalei sale opere în perioada cînd ideologia mişcării muncitoreşti pătrundea tot mai adînc în mase şi le ridica la luptă împotriva exploatării, scriitorul s-a apropiat de idealurile umane şi sociale ale noii epoci, pe calea sa proprie, pe calea realismului său, a preocupării de a spune adevărul. Operele create după eliberarea ţării de sub jugul fascist, marchează însuşirea deplină de către scriitor a acestor idealuri.

Romanul „Păuna mică" a însemnat mai mult descoperirea bruscă a unor noi realităţi şi căi în viaţa societăţii. Mesajul de caldă umanitate, care străbate acest roman, este elementul cel mai de preţ al viziunii, alături de dorinţa aprigă a scriitorului de a pune în faţa eroilor săi un liman pentru vechile dureri şi umilinţe îndurate de ei. Calea ca atare avea să fie în mod realist indicată abia în „Mitrea Cocor" şi „Aventură în lunca Dunării". Aceste două cărţi reprezintă răspunsul la întrebările pe care şi le puneau în trecut necăjiţii satelor, dar a căror dezlegare nu le stătea în putinţă. Epoca noastră a adus acest răspuns şi Sadoveanu a socotit ca o sfîntă datorie a sa faţă de poporul care i-a transmis o atît de bogată moştenire, să-l consemneze în chipuri şi tablouri artistice.

Cronicar al vremii sale fusese Sadoveanu încă de la începuturile creaţiei sale. Prin aceste cărţi însă, el se ridică la treapta înaltă de participant direct, prin scrisul său, la dezbaterea şi rezolvarea problemelor celor mai arzătoare ale contemporaneităţii. De la oglindirea vieţii, scriitorul străbate drumul către sprijinirea tendinţelor ei cele mai înaintate, pe care el le cunoaşte cu ajutorul ideologiei clasei muncitoare. Stă aici una din manifestările principale ale spiritului de partid de care e însufleţit artistul realist-socialist.

Drumul lui Mitrea Cocor, flăcăul sărac şi colţos, din Malul Surpat, pune în lumină alte laturi care ilustrează îmbogăţirea viziunii despre viaţă şi societate a lui Mihail Sadoveanu. Biografia lui Mitrea parcurge întreaga experienţă a fraţilor săi, din opera anterioară a scriitorului. Dar ca un autentic reprezentant al poporului, niciodată înfrînt, totdeauna însufleţit de aspiraţia către libertate şi capabil de izbucniri pentru a şi-o dobîndi, Mitrea păstrează în suflet sămînţa revoltei.

Toate acestea fac ca Mitrea să fie o sinteză a tipului de ţăran din opera lui Sadoveanu. Dar, de acest tip cu o largă semnificaţie, scriitorul s-a apropiat călăuzit de o nouă viziune, pe care i-au dat-o viaţa şi activitatea sa în perioada construcţiei socialiste. Mitrea cunoaşte calea rezolvării definitive şi depline a problemelor sale, moştenite din generaţie în generaţie; scriitorul îl pune pe Mitrea în cele mai dificile împrejurări, îl confruntă cu toţi reprezentanţii vechiului, dar îl poartă şi în lumea luptătorilor organizaţi, îl urmăreşte în drumurile lui prin ţara socialismului.

Valoarea deosebită a romanului stă tocmai în această reliefare lapidară, de dimensiunile şi tăria clasicismului, a tuturor factorilor care au contribuit la educarea lui Mitrea către conştiinţa revoluţionară, partinică.

Ceea ce fusese altă dată numai vis, Mitrea ajunge să înfăptuiască aevea, sub călăuzirea partidului şi avînd mereu vii înainte cele văzute în Uniunea Sovietică. El nu numai că ridică satul pentru a smulge moşierului pămîntul şi a-l împărţi, dar ajunge să dea o sentinţă definitivă despre destinul claselor exploatatoare. Punerea la plug a lui boer Cristea Trei-nasuri şi a primarului Ghiţă, ne aminteşte de scena identică din snoava atît de semnificativă pe care o spunea Moş Neculai Prună în nuvela „Un instigator", publicată în 1908. Acolo, îngenuncherea claselor exploatatoare se petrecea doar pe tărîmul celălalt. In „Mitrea Cocor", oamenii sînt îndemnaţi să înveţe că dreptatea lor atîrnă de ei, că ea este cu putinţă de dobîndit chiar în această lume. Drumul lui Mitrea de la revoltă înăbuşită şi izbucniri spontane, pînă la conştiinţa revoluţionară şi lupta organizată, măsoară trecerea de la năzuinţă la descoperirea căilor concrete pentru a le înfăptui. Mitrea este astfel o întrupare a acţiunii, a forţei care stă în organizare, în colectivul strîns unit. Avem aici o altă trăsătură a realismului socialist: realizarea chipului de erou revoluţionar, cunoscător al ţelurilor către care trebuie să se îndrepte lumea sa, cunoscător al viitorului său. Trebuie subliniată importanţa personajului Mitrea Cocor, cu atît mai mult cu cît el este primul erou pozitiv realizat de literatura noastră nouă, ca urmare a obiectivelor puse de partid în faţa literaturii, ca urmare a folosirii metodei realismului socialist, metoda scriitorilor înarmaţi cu învăţătura marxist-leninistă.

Subliniem încă odată că pentru Mitrea perspectiva de viitor era clară, el ştia ce are de făcut, căci ştia unde avea să ajungă. Sub acest raport, personajul este perfect împlinit, el cunoaşte bine strategia şi tactica luptei pe care o avea de dus. In Mitrea avem primul tip de conducător comunist pe care l-a creat literatura noastră. Şi tocmai pentru că autorul se plasează pe poziţiile celor mai înaintaţi eroi din cartea sa, pe poziţiile comuniştilor, tocmai de aceea perspectiva viitorului este atît de clară şi puternic afirmată de imaginile cărţii: noi ştim că drumul Măluroenilor se va îndrepta către socialism, către gospodăria colectivă. In deschiderea unei atît de limpezi perspective de viitor, stă încă una din trăsăturile realismului socialist.

Dar dacă Mitrea deschidea numai poarta către o viaţă nouă, în „Aventură în lunca Dunării" eroii sînt temeinic angajaţi în plină bătălie pentru construirea socialismului. Confruntarea dintre comunistul Emelian Popovici, directorul unei gospodării agricole de stat şi între poetul Dumitru Ieşeanu, are semnificaţia preluării şi reactivării de către noul regim a tuturor valorilor şi energiilor înăbuşite în orînduirea bazată pe exploatare.

Emelian Popovici este un om întreprinzător şi activ, un spirit luminat. Deşi cartea e construită ca şi cum ar fi povestită de Dumitru Ieşeanu, totuşi, pretutindeni în paginile ei se imprimă puternica personalitate a lui Emelian Popovici, de luptător pentru socialism. El salvează de la naufragiu nu numai pe poetul Ieşeanu — intelectual rafinat şi bîntuit de frămîntări, ajuns în pragul ratării din cauza inactivităţii — dar şi pe oamenii simpli ca baciul Bira, porcarul Tănase Rîndunea, ciobanul Filostrat, pescarul Irimie Dorobanţu, învăţătorul Neculai Vameşu.

Cartea este astfel o imagine a neîntreruptei valorificări de energii umane — odată cu cele ale naturii — în slujba unei cauze înalte.

Ceea ce în romanul „Mitrea Cocor" apăruse ca un început, — spiritul colectiv, solidaritatea în vederea dobîndirii unei alte vieţi — în noua povestire se afirmă în chip concret ca principală forţă a oamenilor, în acţiunea de construire a socialismului. „Mitrea Cocor" valorifica potenţele revoluţionare ale oamenilor, temă tratată şi în „Nada florilor"; „Aventură în lunca Dunării" valorifică în primul rînd potenţele lor constructoare, trăsăturile lor socialiste.

Cu excepţia lui Emelian Popovici, a cărui biografie n-o vom putea reconstitui din opera anterioară a lui Mihail Sadoveanu — tipul respectiv fiind o cucerire nouă a scriitorului, datorită cunoaşterii luptei partidului — cu excepţia acestui personaj, celelalte personaje sînt familiare peisajului uman sadovenian. Ca în „Hanu Ancuţei" şi ca în alte atîtea povestiri, ele îşi povestesc viaţa, dramele străbătute în trecut, acuzînd vechiul regim. Dar în această carte, scriitorul a mers mai departe decît în cele anterioare: eroii săi fac procesul trecutului din perspectiva şi în lumina vieţii noi pe care au dobîndit-o şi în care şi-au găsit rost. Fiecare povestire despre trecut se petrece într-un cadru şi în împrejurări care mărturisesc triumful continuu al noului, al socialismului în viaţa oamenilor şi, de bună seamă, în metoda de creaţie a scriitorului.

Dar cu acest prilej, Sadoveanu aduce în dezbatere însuşi principiul literaturii angajate, al literaturii militante pentru un ideal înalt. Poetul Dumitru Ieşeanu fusese un adept al „artei pure", a cărei filosofie convenea cel mai bine irosirii în care el se complăcea între cele două războaie. Şirul de povestiri ale oamenilor gospodăriei, alături de frumuseţea realizărilor pe care le creează munca socialistă la gospodăria de stat şi la cea colectivă din satul vecin, rodesc în conştiinţa lui Ieşeanu. Procesul autocritic pe care îl străbate eroul este în acelaşi timp o admirabilă demonstraţie a forţei vieţii noi care fundamentează literatura. Devenind om al gospodăriei de stat, Dumitru Ieşeanu nu face acest lucru cu preţul abandonării idealurilor sale de poezie, ci tocmai ridicîndu-le la cea mai înaltă treaptă, dîndu-le sensul pentru prima oară just.

Aflăm în această idee a cărţii un sens filosofic adînc, aparţinînd vea-

Mihai Gafiţa

(Continuare în pag. 6-a)

Mihail Sadoveanu şi George Enescu

Povestitorul

„Dacă vrei să ştii povestea Dochiei..." aşa începe basmul Mărţişorului... „Zîmbind cu ochi blajini de poet, povestitorul intră în vîrful degetelor în odaia copiilor..." aşa se încheie istorioara numită „Povestitorii". Intre lumea de vis a amintirilor — ţi-aduci aminte? — şi povestea cu zîna închipuirii, acolo în Dumbrava Minunată, la hotarul împărăţiei minunilor, Sadoveanu a creat în uriaşa lui lume şi o altă lume, măruntă, aceea în care se arată... cine sînt princhindeii. Sînt mulţi, nenumăraţi de mulţi copiii, cei din poveste ca şi cei aievea în opera Meşterului, pe care, mereu alţi princhindei îi descoperă şi îi îndrăgesc, în întîmplările de demult ca şi în cele ale zilelor noastre. Şi cetesc şi recetesc poveştile, nu doar că le-ar fi „uitat de asearǎ pînă acum" ca fetiţa care cerea mereu basmul lui Făt Frumos Măzărean, ci fiindcă nu se satură să le cetească, deşi sînt ştiute de mult pe de rost...

Dar dacă nu l-ai văzut şi nu l-ai ascultat pe Mihail Sadoveanu povestind el însuşi copiilor, viaţa te-a lipsit de o mare fericire, de o mare încîntare...

Şi-ar putea el oare închipui un povestitor, „povestitorul" tip şi prototip, — altfel decît sub înfăţişarea lui, cu trăsături şi grai mai bine potrivite, parcă ar fi el însuşi o făptură de la hotarul împărăţiei minunilor? Li se arată ca o întruchipare a peisagiului lui natal, al lumii pe care a zugrăvit-o, uncheş veşnic tînăr, acum cînd păşeşte într-al patrulea pătrar de veac!

Inalt, masiv, spătos ca Ceahlăul, cu coama acoperită de zăpada argintie şi bogată a părului peste marmura încă nescrijălită de vreme a frunţii, cu ochii albaştri şi limpezi ca iezerele de munte, peste care lunecă norul străveziu al duioşiei sau stolul în săgeată al unor paseri maliţioase, aburind seninul fără să-l tulbure, şi cu glasul mlădiat într-o sută de glasuri, cînd sprinţar ca al copiilor şi al izvoarelor, cînd grav şi molcom ca al oamenilor şi al apelor cari vin de departe şi cari nu au uitat şopotul începutului de drum...

La picioarele lui — aproape aş scrie: la poalele lui — cîteva zeci de copii, care pe scăunaşe scunde, care şezînd de-a dreptul pe podea îl ascultă... cu ochişorii căscaţi şi îl privesc... cu guriţa deschisă. Pumnii mici ai băieţilor se string de mînie cînd eroul povestirii este cît pe-aci să fie răpus de vreo putere a răului — privirile fetiţelor se umezesc şi mica lacrimă rămîne neştearsă, ca un bob de rouă pe obrazul îmbujorat, auzind tristele întîmplări ale copiliţei din locul care azi se cheamă Panaghia...

Şi ca şi Nunuţa şi Nezu şi Viorica, noul auditoriu al povestitorului află încă odată că Făt Frumos nu moare, că trăieşte „în vac" şi-l apărat de toate! Cei mai micuţi ar putea să şi pună mîna în foc că acela care le zîmbeşte cu ochii lui blajini de poet, a fost el însuşi demult pe celălalt tărîm şi-a cunoscut feciorii de crai, a văzut zmei şi balauri... Şi într-o zi s-a întîlnit cu Ileana-Cosînzeana. Ba, dacă l-ai întreba ce făcea el acolo, în cele împărăţii, ţi-ar răspunde: Ce să facă? Spunea şi-atuncea poveşti. Şi-nvăţa şi el pe Feţi-Frumoşi cînd erau mititei...

Povestitorul „Cocostîrcului Albastru" a scris cu decenii în urmă, împreună cu poetul Topîrceanu, un abecedar. „Prozatorul" — care este unul din cei mai străluciţi poeţi pe care i-a dat limba noastră — scrisese partea de versuri, iar autorul Rapsodiilor de toamnă, proza întîii cărţi de şcoală. Mă gîndesc că întreaga operă a lui Sadoveanu este un abecedar al vieţii pentru fiecare nouă generaţie care îl ceteşte, că în filele ei îşi buchisesc cele dintîi simţăminte copiii noştri, că acolo deprind meşteşugul anevoios de a fi oameni, în anii de ucenicie, de la „întîiul spin" al dudului Nia, la „întîia iubire" a cuconului Iorgu — şi de la „ceasul tinereţii" la ceasurile de „cumpănă" şi de „cotitură" ...pînă ajung să pună, la rîndul lor, în mîna copiilor, întîia carte a lui Sadoveanu.

Şi rînd pe rînd alţi copii şi alţi oameni vor învăţa povestea neamului, învăţată din negura legendei şi de sub colbul istoriei şi pînă în vremile noastre şi pînă departe, în vremile ce vor veni, întrezările în măreţia lor, de pe înalta culme la care stă povestitorul, refăcînd cu el drumul frămîntat şi impetuos, răzbătător ca şi credinţa strămoşească, al apelor cari au oglindit domoalele turme de mioare din „Baltagul" şi barajele hidrocentralelor de acum, colibele sfărîmate de puhoaie de odinioară — şi satele în care înfloreşte azi lumina...

Iar de ziua aceasta, cînd marele meşter împlineşte şaptezeci şi cinci de ani, toţi copiii ţării îl întîmpină „cîntînd şi bătînd din palme" cu vorbele: „Noi te-aşteptăm să ne spui o poveste", o nouă poveste, aşa cum îi cerea el lui Moş Costache, vizitiul, să-l poarte în caleaşca năzdrăvană, pe nevăzute drumuri, spre minunatele dumbrăvi...

Marcel Breslaşu

Octombrie 1955.

Peisaj din „Dumbrava minunată"

SUPUNERE

La cei 75 de ani ai maestrului Mihail Sadoveanu

**Voi fi curînd stăpîn pe tîlcul slovei
Şi cîntăreţ de frunte o să fiu,
Lui Sadoveanu-al ţării şi-al Moldovei
O să-i închin cuvîntul cel mai viu.**

**Şi o să-mbrac cuvîntul în mătasă
Şi o să-i dau svîcnire de baltag,
Căci scaun am avut la el în casă
Şi cald mi-a fost în casa lui şi drag.**

**Şi celor care vin aşa le-oi spune
— Să mă audă tinerii aezi —
Că munte l-am văzut în soare-apune
Incununat de paşnice zăpezi.**

**Şi pînă să-i privesc de-aproape faţa
El vestmîntat în purpură de slăvi,
A înfruntat furtunile şi ceaţa,
A străbătut căruntele dumbrăvi.**

**Eu sărutînd potecile-i bătrîne,
Aduc o creangă minunată-n mai
Căci Domn ne-a fost pe scriptele romîne
Ca Eminescu — celălalt Mihai.**

**Acelor care vin aşa le-oi spune.
Ingădue-mi, maestre, să le-o spun —
Şi bine îmi cuvîntă aceste strune
Pe care ţării mele le supun.**

Octombrie 1955.

Victor Tulbure

POET ȘI TÎLCUITOR AL NATURII

La vînătoare iarna

Prin opera uriașă a lui Mihail Sadoveanu, de mai bine de-o jumătate de veac, generații după generații au deschis ochii asupra frumuseților varii ale țării noastre, în tălmăcirea lui de mare poet. Căci poet în adîncul înțeles al cuvîntului, adică urmăritor cu ochiul și urechea a tuturor minunilor care ne înconjură în viața aceasta și apoi tîlcuitorul și povestitorul tuturor acestor bogății ce scapă unui alt om obișnuit, este marele nostru scriitor. Mihail Sadoveanu a cutreerat cu sine însuși, adică cu instrumentul cel mai precis de înregistrare optică sau auditivă a tuturor fenomenelor înconjurătoare din natura felurită a ținuturilor noastre, prin întreaga țară, neuitînd niciodată pe om, pentru care a avut întotdeauna dragoste și un fel fin și atent de a-i asculta rostirea. Cu ajutorul operei lui Mihail Sadoveanu se poate întocmi o geografie nou descoperită a Romîniei, în peisaje și în grai. Și firește că natura noastră romînească a fost inspiratoarea directă. După dimensiunile ei, după ritmurile anotimpurilor străbătute, după ecoul din suflete, ea e atît de mult a noastră, de la noi, încît în realizarea de mare artă a imaginii ei, ea poate intra și ca document și ca valoare literară, în fruntea unei antologii de literatură universală.

Intr-adevăr, încadrarea acestei naturi într-o înfățișare de un puternic realism, se face într-o cît mai largă cuprindere, clasicizantă. Liniile de orientare sînt simple și puternice, în majoritatea cazurilor fixate prin oameni dintre cei mai aproape de natură și dintre cei mai buni. Desemnul interior însă al imaginii este variat, fin, actualizat, vibrînd de o viață unică. El nu contrazice hieratismul încadrării, ba, dimpotrivă, se armonizează cu el. Procedeele prin care se realizează acest desemn interior, această vibrare din adîncuri a creației, sînt variate și supuse cu totul marii măiestrii a scriitorului. Compunerea nu lipsește niciodată, nici la cele mai mici bucăți, și alternările de teme, ritmarea priveliștii naturii cu săvîrșirile omului și alte multe soluții de mare artă, merg pînă la cea mai caracteristică unitate stilistică, folosită: comparația. Comparația la Mihail Sadoveanu e simplă, precisă și de multe ori din registrul unei mari delicateți sufletești sau al unui proaspăt umor care adie. „Un fulger ca o sîrmă ruptă"; „o floare galbenă a primăverii ca un bănuț de lumină"; „un colț de iarbă, delicat și subțire ca un ac"; „trei rațe înșirate una după alta grăbesc ca un minuscul tren aerian"; „egrete grațioase — ca niște bucăți de zăpadă înaripată". Ochiul acesta care vede atît de precis și știe să transpună în imagini, împrumută scriitorului deosebiri de seamă care fac din întreaga priveliște a naturii o serie de peisaje subtil diferențiate. Acest lucru se poate vedea mai ales în evocarea unei aceleiași teme. Descrierea apelor, de pildă. Iată de pildă, balta de cuprins mai modest din „Nada florilor":

„Toate lighioanele ei de la adîncuri suiau în zig-zaguri spre acele de fulgere ale ploii. Erau mii de crustacee de toate mărimile, neclasate încă de naturaliști... Erau pești care treceau în șiraguri... Alții avînd formă și punctul enorm al ochiului în mica lor transparență... In sfîrșit, peștii formați deplin... Scoici deschise, melci de apă, lipitori și șerpi — întreaga faună, fără număr, fiica mîlului primordial, se frămînta într-o monstruoasă bucurie, într-o neagră și inconștientă bucurie, sub tremurul ploii călduțe".

Firește că patosul de mare iubitor al vieții și de încrezător în puterile ei propulsive, Mihail Sadoveanu l-a pus și aci. Evocă ideea „mîlului primordial" bogata și informa rezervă a vieții în care crede și pe care o admiră. Incadrarea este însă de moderate dimensiuni. Ascultați aproape aceleași evocări în lumea din Delta Dunării. Cu o definiție a plaurului — („In plaurul plutitor, adică în pămîntul nou alcătuit din aluviuni, stuhuri, plante și tot ce adună și preface moartea — o viață nouă și înfrigurată freamătă" —) începe o creștere lirică de alte dimensiuni. O precipitată enumerare dă mișcarea: „Plante necunoscute scînteiau în soare. Lejnicioare albastre, se cățărau spre pămătufurile stuhului. Liane felurite se amestecau alcătuind draperii. Intr-o luncă de tamarix înflorită ca cerul, cîntau într-un amurg privighetorile. In adîncul umbrei, în dosul acestui strălucitor decor miile de paseri și de animale trăiau o viață neînfrîntă. Și sub ele, în apa fierbinte și în mîlul cald, altă viață a gîngăniilor fără număr, fără sfîrșit, multiplă și fabuloasă, izvorîtă din veșnicie". Veșnicia prefacerii neîncetate, firește. Și peste acest patos de un ton major descrierea își capătă deodată și înălțime cu fraza de început al unui nou paragraf care duce spre alte vietăți: păsări și oameni. Și fraza aceasta este: „Pajura țipa sus în cer unde curge rîul cel mare al vînturilor. Deodată priveliștea se deschide în toată măreția ei".

Dar nu numai ochiului i se încredințează surprinderea acestor felurite aspecte din natură, ci și auzului. „Bura de ploaie nu mai avea sunet, părea mai mult o fumegare a rîpelor". Și mai ales prin lumea animalelor înregistrarea aceasta e mai frecventă „Deodată puii oilor se ridicară... fără să asculte de behăiturile moi și grase ale mamelor, încep să țupăiască... După aceea se opresc tini și delicați și cînd behăiesc subțirel și dulce, li se văd în gură dințișori albi și limbuțe cu margini trandafirii".

De la prezențele auditive ale mieilor, portretele lor se întregesc cu grație trecînd mai departe înspre umor și acea dăruire cu cuget omenesc aproape, care-l face pe Mihail Sadoveanu un mare meșter al umanizării naturii: „Ridică (mieii) capetele și privesc spre Vasile: parcă ar voi să-l întrebe dacă i-a plăcut reprezentația. Calul nechează încetișor și prietenos. Se înțelege că i-a plăcut".

Și iată-ne astfel făcînd cunoștință cu acest Vasile, calul țărănesc de odinioară care prin îngrijire bună la regiment dă un cal isteț și puternic. Viața și cugetul pe care scriitorul le dăruiește lui Vasile reamintesc cu tot atîta măiestrie de marea și frumoasa nuvelă a lui Lev Tolstoi despre Holstomer, calul erou al acelei descrieri.

Ca și Tolstoi, Mihail Sadoveanu prin buna înțelegere și măsură pe care o are pentru animale tîlcuiește firea lor printr-un cuget omenesc ce le împrumută, după cum uneori îndreaptă pe om prin trăsături ferme din apucăturile animalelor, iar alte ori îi privește cum se ajută reciproc. Și pe un scriitor de un asemenea cuprins și pătrundere, nu se putea să nu-l ispitească momentul cel mai bogat al folclorului de pretutindeni; noaptea sfîntului Ion de vară. „In acel ceas al cumpenii, lămurește scriitorul în „Nopțile de Sinziene", Dumnezeu a orînduit pace între toate animalele, jigăniile și paserile. Le dă și lumina înțelegerii pentru acel răstimp, ca să grăiască întocmai așa cum grăiesc oamenii. Ori unde s-ar afla, toate se string în sobor și stau la sfat". E momentul din care Shakespeare și-a urzit „Visul unei nopți de vară" și din care s-au inspirat multe opere în multe literaturi. Pe marele artist animalier și moralist, care e Mihail Sadoveanu — momentul acesta l-a mînat să scrie „Soborul vietăților din pădurea Borzei" o minune de transcripție animalieră, de la pajură pînă la șarpe, cu adaosul vietăților mărunte și șugubețe. Și încă menirea și funcția animalelor în opera scriitorului nu s-a sfîrșit. Căci ele de multe ori încadrează acțiunile omenești dîndu-le un anumit sens. Din grupa aceasta de lucrări ni se desprinde mai întîi nuvela scurtă, intitulată „Puhoierii". La marginea apei, cînd stă să se prăvale furtuna trec pe sus țipînd niște paseri: — „Aiștia-s puhoierii, zise bădița Neculai; i-auzi-i cum cheamă apele; are să vie Moldova mare"... Și în miezul nuvelei stă descrisă înecarea țiganului Darac. Povestirea crește și descrește ca o undă, organizîndu-se pe axa aceasta. Furtuna care la început se vestea se deslănțuie și puhoierii care au deschis povestirea cu strigătele lor o închid. O compoziție strînsă, de o economie severă, creează această nuvelă, încadrată de păsările acestea ale furtunii: puhoierii.

Corelativitatea aceasta între acțiunile animalelor și ale oamenilor este frecventă în opera lui Mihail Sadoveanu. Amintim din „Frații Jderi" de cormoranii cari își înalță zborul deasupra fortăreței lui Soliman, cînd frații pornesc s-o răpească pe fată; de asemenea în „Creanga de aur" de sălbăticiunile care se mișcă și se pornesc de pe malul asiatic al Bosforului cînd mișcarea populară se ridică împotriva Vasilisei Irina și atîtea alte frecvente situații și împrejurări din opera lui Mihail Sadoveanu în care animalele dau o vestire și un sens acțiunilor omenești.

Este un tîlc adînc pe care marele poet l-a simțit străbătînd întreaga așezare din jurul omului. El dă o frumusețe adîncă operei, în care natura își luminează toate tainițele și dezvăluie toate comorile supunîndu-i-se omului și purtîndu-l ca pe un stăpîn. E una din marile idei ale lui Mihail Sadoveanu despre lumea reală în care trăim și despre rosturile ei.

Ion Marin Sadoveanu

Valea Frumoasei

Alegorie

Legionarii i-au trimis un volum din „Baltagul", tăiat cu securea.

Stejarul era mare și poftea
lumini solare-n creștet să surprindă.
Era bogată-n sevă creanga sa,
coroana lui era bogată-n ghindă.

Vrăjmașul a lovit necruțător
în trupul lui bogat din cale-afară.
A vrut să ni-l doboare sub topor
dar ghindele atunci se scuturară.

Stejari crescură-o sută și, apoi,
mai mulți. Și s-a făcut pe loc desime.
Umblau vrăjmașii ca niște strigoi, —
ci să mai iasă nu putuse nime.

Slugoi pătați cu sînge. Suflet crud.
Voi ce v-ați dat doar beznelor obolul...
(„Atunci cînd de cultură eu aud,
îmi vine să descarc, pe loc, pistolul!")
ați confundat stejarul dîrz și mare,
îmi pare, cu răchita plîngătoare.

Al. Andrițoiu

Mulțumire lui Mihail Sadoveanu

Cînd am citit pentru prima oară ceva de Mihail Sadoveanu, nu înțelegeam încă nici un cuvînt romînește. Era încă înainte de primul război mondial, — aveam atunci zece sau unsprezece ani — cînd am văzut într-o zi, în vitrina unei librării, o nouă apariție în acea legendară colecție germană „Reclams Universumbibliotheck": „Cîntecul de dragoste" și alte povestiri de Sadoveanu".

Nu mai știu astăzi ce m-a atras atunci într-un mod atît de irezistibil: titlul sau numele autorului, care avea o rezonanță atît de familiară, a țării natale? Pe scurt, cumpărai cărțulia; costa numai doisprezece creițari. Apoi, ajuns acasă, începui s-o citesc. Nu-mi pot aminti conținutul povestirilor, dar îmi amintesc foarte limpede că am trăit ceasuri de un farmec de nedescris, am trăit o strămutare într-o lume a poveștilor și a vrajei, necunoscută mie pînă atunci. Mi se dezvăluia o natură care era aceea a patriei mele, și se vorbea în aceste pagini despre oameni care mi-erau cunoscuți deoarece erau oamenii patriei mele. N-am știut încă pe acea vreme, că acest farmec neasemuit nu era altceva decît răsfrîngerea realității cunoscute și trăite de mine, înveșmîntată poetic prin măiestria unui foarte mare poet.

Au trebuit să treacă mulți, foarte mulți ani, pînă la reîntîlnirea mea cu poetul Sadoveanu. In acest interval se situa războiul mondial, se afla tinerețea mea. De data aceasta puteam citi în romînește operele scriitorului nostru. Și pe măsură ce, citind cu un spirit mai maturizat și mai critic, retrăiam și regăseam în operele maestrului Sadoveanu întregul elan, întreaga încîntare din anii adolescenței mele, în aceeași măsură sporea admirația și recunoștința mea pentru scriitorul căruia îi datoram toată această curată emoție artistică.

Nu este în intenția mea și este cu totul imposibil să cinstesc aici, fie chiar prin superficiale notații, opera monumentală a lui Mihail Sadoveanu. Dar cine este cît de cît simțitor la astfel de emoții, nu poate avea decît cuvinte de înaltă prețuire pentru opere ca „Hanu Ancuței", „Baltagul", „Împărăția apelor", „Ochi de urs", „Mitrea Cocor", „Nicoară Potcoavă" și multe alte cărți ale sale. Nu știi într-adevăr ce să admiri mai mult: desăvîrșita măiestrie a povestirii, frumoasa obiectivitate, prospețimea și farmecul descrierii naturii sau zguduitoarea, cuceritoarea umanitate, care însuflețește întreaga-i operă ca un fluid al dragostei pentru oameni, animale și lucruri.

Mai presus de aceasta marele scriitor posedă acele însușiri care alcătuiesc esența celei mai înalte arte: monumentalitatea simplicității sublime, atunci cînd este vorba de lucrurile supreme, și expresivitatea lapidară și parcimonioasă cu care obții cele mai puternice efecte prin ceea ce nu rostești. L-am numit odată pe scriitor, într-o dedicație pe o carte, „marele Pan al scrisului romînesc", dar acum simt că această laudă nu exprimă, de fapt, nimic. Ii sînt recunoscător lui Mihail Sadoveanu pentru faptul că el întruchipează pentru mine, într-un mod cu totul deosebit, amintirea acelui farmec nepieritor al tinereții mele. Dar îi sînt și mai recunoscător pentru faptul că pășește în primele rînduri ale acelor oameni, care au pornit în marșul spre viitor, cu scopul de a realiza visurile nemuritoare ale tinereții noastre.

Fie ca cel ce acum a împlinit 75 de ani, să sărbătorească împreună cu noi toți, în deplină sănătate, victoria atingerii acestui țel. Aceasta este dorința noastră cea mai fierbinte.

Alfred Margul Sperber

Marele rapsod popular

„...In arta populară voi crede pînă la asfințitul meu."

Mărturisind că panteonul său literar e simplu și rustic, maestrul Mihail Sadoveanu a afirmat în repetate rînduri strînsa legătură dintre opera sa și creația orală a poporului. La această profesiune de credință, un adaos plin de semnificații a făcut în răspunsul la cuvintele de laudă ce i s-au adresat cu prilejul împlinirii a 70 de ani: „...toate laudele pe care le primesc cu recunoștință, vreau să le întorc umiliților și ofensaților vieții, acelora care s-au petrecut ca frunzele și florile anotimpurilor și care totuși mi-au transmis depozitul lor sufletesc..."

Declarația, izvorînd dintr-o mișcătoare modestie, aduce în același timp o precizare ce se verifică pe deplin prin cercetarea operei al cărui autor se dovedește a fi cu adevărat un moștenitor legitim al bogatului tezaur folcloric. Creația lui este legată de arta populară prin fibrele cele mai intime, locul de contact aflîndu-se în însăși personalitatea umană și artistică a scriitorului, în concepția sa de viață și în metoda de creație. Raporturile dintre scriitor și folclor nu s-au stabilit în mod deliberat; în acest sens, vom observa că nu se poate identifica, așa cum o facem în cazul altor scriitori, de pildă Alecsandri, un anume moment biografic, în care s-au înodat aceste relații pentru a determina o orientare nouă a creației. Există, desigur, clarificări și adînciri ce se produc în diverse etape ale maturizării talentului lui Sadoveanu. Inițierea însă începe din anii „celor mai vechi amintiri", de pe cînd viitorul scriitor era un pui de om și se numea „Băiețel". Incă de la acea fragedă vîrstă, cînd impresiunile, deși nelămurite, sînt de neșters, popasurile luminoase în satul bunicilor de la apa Moldovei, i-au prilejuit prima cunoaștere a „lumii minunate" în care-l transportau poveștile și cîntecele bătrînilor. In aceiași ani, de la Ghiță, copil ca și dînsul, a învățat cele dintîi stihuri — cimilitura: „Am o oaie rapănă..." Cunoașterea intimă a artei populare s-a desăvîrșit de-a lungul anilor. Mai tîrziu, în vremea școlarității, stihului și basmului oral li s-a adăugat povestea scrisă. Atunci l-a îndrăgit pe Creangă, atunci a citit cărțile lui Ispirescu și ale altora. Creangă, mai ales, i-a fost marele dascăl. Adăpat de timpuriu la izvorul baladelor, nu e de mirare că elevul gimnaziului „Alecu Donici" din Fălticeni punea la cale jocuri cu haiduci și poterași și că, în aceeași vreme, scria povești, iarăși cu haiduci, pe care le împodobea cu desene făcute de el însuși.

Expedițiile cinegetice și pescărești ale adolescentului și mai apoi ale bărbatului matur, ca și multe alte împrejurări, au adăugat necontenit noi cunoașteri și aprofundări. Insemnări autobiografice consemnează audiții folclorice și în momente de desfătare. Așa, între prietenii Șt. O. Iosif și Dimitrie Anghel, în fața paharelor cu vin, a fost ascultată cu evlavie balada lui Corbea, spusă de meșterul Gheorghe Ștefan.

Dar calea pe care, ca scriitor, Mihail Sadoveanu aduce în opera sa ecouri folclorice, este calea cunoașterii și a zugrăvirii veridice a oamenilor din popor, creatori și purtători de folclor. Incărcat în ființa lui cu energie folclorică, este receptiv la vibrațiile în același sens ale oamenilor pe care îi cunoaște și-i face eroi ai operelor sale. Pentru sătean, eroul principal al operei savodeniene, folclorul nu e podoabă, ci manifestarea concepției de viață, mijloc personal de exprimare a sentimentelor și pasiunilor. Este cunoscută doina:

„Eu nu cînt că știu cînta
Dar mă doare inima..."

Un episod din „Amintirile căprarului Gheorghiță" ilustrează concludent aceeași idee. Cînd unul dintre ostași este lăudat pentru felul în care cîntase un cîntec popular în timpul marșului, el răspunde simplu: „Ce știți voi, bre!... Cînd te doare țipi și atîta-i!..." Dacă, deci, în multe din scrierile lui Sadoveanu vom întîlni atmosferă folclorică și stihuri populare, acestea nu ne apar ca elemente ornante, ci ca obligatorii componente ale imaginii tipice. A zugrăvi chipuri de țărani care privesc lumea înconjurătoare prin optica folclorică, însemnează a face artă realistă. Răscolit de amintiri, Sandu Faliboga, vătaful Bordeenilor, fost haiduc, își spune împleticit frămîntarea sufletească în fraze proprii, dar găsește mijlocul de exprimare cel mai convenabil în cîntece populare, pe care le adaptează ușor pentru circumstanță, prin introducerea în stihuri a numelui tovarășei lui de viață. Căpitanul Neculai Isac, oaspete la hanul Ancuței, copleșit de nostalgia tinereților apuse, îngînă și el stihurile unui cîntec popular, care se potrivesc într-atîta momentului, încît par create ad-hoc. Tot la hanul Ancuței, ascultătorii plîng „fără nici o rușine" ascultînd „Miorița".

Se poate spune că, vorbind în numele „umiliților și ofensaților vieții", Sadoveanu privește lumea înconjurătoare ca și eroii săi, tot prin optica folclorică, ceea ce definește una din laturile caracterului democratic și patriotic al operei sale.

Mihail Sadoveanu și Gala Galation

Aceasta se vădește în primul rînd în atitudinea sa față de straturile sociale și de personalitățile istorice. Astfel, romanele și povestirile istorice înfățișează crîncena încleștare dintre țărani și boieri, cum o cunoaștem mai ales în „Neamul Șoimăreștilor" și cum o știm din balade — ca o dominantă a vieții sociale în veacurile trecute. Din unghi folcloric — adică popular, este evocată măreața figură a lui Ștefan cel Mare. Și din același unghi e prinsă imaginea numeroșilor haiduci care populează paginile lui Sadoveanu. Cosma Răcoare, Vasile cel Mare — cel ce săvîrșește cumplitul „județ al sărmanilor", — dar și Lița Florea („Nopțile de Sînziene"), sînt prin însușirile lor eroi autentici de baladă, după cum narațiunea întreagă, prin dramatismul și poezia ei, este învăluită în atmosferă de baladă.

Realismul creației lui Sadoveanu a fost puternic sprijinit înainte de 23 August 1944 de concepția populară afirmată în folclor. Firește, de aici provin și unele umbre care ar consta în acceptarea unui anume primitivism, în recunoașterea fără rezerve a actului de protest anarhic, ca soluție în lupta socială. Ideologia clasei muncitoare a orientat creația maestrului după 23 August 1944, ridicînd-o pe o treaptă nouă, superioară. Ințelegerea raporturilor sociale se adîncește în „Mitrea Cocor", „Nada florilor" și „Nicoară Potcoavă". Față de eroii sadovenieni din trecut, Mitrea este un om nou, conștient de forța sa și de obiectivele luptei sale. Aceasta nu înseamnă însă că el n-ar fi totuși frate bun cu ceilalți eroi pe care Sadoveanu i-a adus la viață mai înainte. Opera maestrului e bogată în tipuri de oameni strașnici. In deceniile trecute, cînd tendințele naturaliste batjocoreau țărănimea, zugrăvind-o ca pe o masă de inși cu porniri bestiale, Sadoveanu realiza cu mare artă tipuri vrednice de simpatie, oameni cu o bogată viață sufletească, capabili de sentimente profunde și elanuri generoase. Ei sînt adeseori eroi ai unor întîmplări năprasnice, dar nu datorită fatalității, nici faptului că s-ar lăsa dominați de neînfrînate porniri instinctive. Cauzele care determină deznodăminte tragice, fapte cumplite, sînt de certă natură socială, după cum tot explicații sociale lămuresc și caracterele. In baladă, Costea Ciobanu îl ucide fără crutare pe Fulga cel cu barba neagră și-i dă inima la cîini, nu pentru că ar fi crud din fire, ci pentru că așa se cuvine să pedepsească pe un trădător și pe un fur. Intocmai ca în balade, săteanul batjocorit și chinuit îl înjunghie pe boierul Răducanu Chioru pentru a face dreptate. Anița îl ucide pe Timofte („O istorie de demult") nu numai pentru că îi e drag altul, ci mai ales pentru că se simte nedreptățită, oropsită prin obligația de a se căsători cu un om care nu-i e drag. Fapta ei apare deci ca o cale — deznădăjduită, e drept — de a-și face de asemenea dreptate, de a-și cîștiga libertatea.

In opera lui Sadoveanu ecourile folclorice sînt nealterate, pe cît de puternice. In general, scriitorul a știut selecta admirabil ceea ce e autentic popular, de ceea ce e antipopular, provenind din influențe externe, menite să sprijine interesele claselor avute. Cum s-a văzut, scriitorul reține din folclor tendințele combative, dorința aprigă de dreptate și libertate, respingînd resemnarea fatalistă, demobilizatoare. Exemplul cel mai concludent îl oferă „Baltagul", această capodoperă a creației sadoveniene. S-a spus că „Baltagul" e „Miorița". Prin lumea păstorească pe care o evocă, prin drama lui Nichifor Lipan ca și prin alte elemente, romanul lui Sadoveanu este într-adevăr îndeaproape înrudit cu vestita baladă, dar tot odată se deosebește esențial de ea, prin afirmarea unei alte atitudini în fața morții. In loc de resemnare, „Baltagul" slăvește dîrzenia întruchipată în Vitoria Lipan, care susține pînă la capăt o luptă grea cu stihiile și oamenii, pentru a aduce sub pedeapsă pe făptașii omorului. Momentul în care Sadoveanu scrie și publică „Baltagul", e vrednic de amintit: anul 1930. Pe atunci „gîndiriștii" cultivau și ei o literatură cu inspirație pretins folclorică. „Baltagul" se află la antipodul literaturii gîndiriste, afirmînd încrederea în viață și nesupunerea în fața „destinului".

Folclorul i-a consolidat lui Mihail Sadoveanu rezistența în fața curentelor decadente de orice nuanță, în fața diversiunilor și cosmopolitismului.

Optica folclorică se regăsește în opera lui Sadoveanu și în descrierile de natură. Nu voim să afirmăm că între peisajul folcloric și cel sadovenian ar exista de-a dreptul o identitate. Descrierile de natură ale maestrului sînt ample, bogate în detalii de forme și culori, în timp ce în folclor avem a face în general cu notații sumare. Marele pictor al naturii romînești privește însă natura ca și poporul, în strînsă legătură cu oamenii, ca un factor decisiv al vieții lor, ca părtașă la necazurile și bucuriile lor. Vom aminti în sensul acesta numai „Nopțile de Sînziene" în care pădurea Borzei și stihiile se aliază cu localnicii pentru a îndepărta pe capitalistul străin. Pădurarul Peceneaga din „Nopțile de Sînziene" sau Culi Ursachi din „Ochi de urs", sau pescarii de la Nada florilor sînt oameni ai locului în cel mai deplin înțeles al cuvîntului, adică aparțin naturii, cunoscîndu-i toate tainele, făcînd — am putea zice — corp comun cu ea, întocmai ca eroii folclorici. Umanizarea naturii — a faunei și florei — este și ea de esență folclorică.

Interesant ar mai fi de urmărit modul în care marele nostru scriitor e receptiv la feluritele genuri ale creației orale. Dacă balada — istorică, haiducească, dramatică — se bucură de preferința lui, doina, cimilitura, satira, legenda și basmul, orația chiar, nu sînt nici ele neglijate. Nu numai fragmentele de cîntece citate în text, ci însăși atmosfera generală ce învăluie ca un abur înmiresmat multe pagini, ca în „Hanu-Ancuței", amintesc doina. Cimilitura îl interesează pe scriitor pînă acolo, încît scornește el însuși stihuri ingenioase și pline de duh („Poezia cimiliturilor"). Satira populară îi colorează umorul; în pagini pline de farmec aflăm prelucrări de legende („Sticletele"). Mai ales în scrierile despre sau pentru copii, basmul îi oferă lui Sadoveanu mijloace artistice de realizare a unor feerii pline de strălucire („Dumbrava minunată"). „Fără povești, viața omului ar fi tristă și sarbădă", gîndește Lizuca, dar propoziția mărturisește desigur o părere a scriitorului.

Compoziția multor povestiri, prin succesiunea strînsă, grăbită și gradată a episoadelor, reamintește de asemenea experiența artistică populară. Alteori compoziția, — ne referim la așa numitul procedeu al încadrării — ne duce tot între modele populare, chiar dacă nu romînești. „Hanu Ancuței", „Cocostîrcul albastru", „Crîșma lui Moș Precu" și alte cărți sînt construite într-un fel apropiat cu cărțile populare orientale, de pildă „Halimaua". Dar cu aceasta ajungem la „Divanul persian" — reluare a istoriei Sindipii Filosoful, la prelucrarea „Alexandriei", „Esopiei", ori a povestei Genovevei de Brabant. De origini diverse, aceste cărți populare nu sînt deloc străine operei sadoveniene, subordonîndu-se total caracterului ei popular. In același timp, nu-i alterează nici specificul național: între folclorul romînesc și literatura populară orientală sînt legături atît de vechi și numeroase, încît aceasta din urmă a devenit de mult familiară poporului nostru.

Cu asemenea bază folclorică, monumentala operă a lui Mihail Sadoveanu este pe bună dreptate considerată monografia completă a vieții poporului romînesc. Credințele și datinele, cîntecele și jocurile, concepția de viață și limba, trecutul de luptă și perspectiva luminoasă a unui viitor fericit, — totul se încadrează organic în această operă, pe care o dorim mereu îmbogățită.

Mihail Sadoveanu este cu adevărat un mare rapsod popular, pentru că opera lui, slujind năzuințele poporului, se leagă intim și în sensul cel mai propriu de arta „umiliților și ofensaților vieții", al căror vrednic urmaș și reprezentant este.

Ion Manole

„ERAU NIȘTE OAMENI TRIȘTI ȘI SIMPLI..."

De obicei îndatoririle ingrate de critic literar creează chiar și celor mai blînzi reprezentanți ai breslei, maniere nu prea alese, lucru de care adesea se plîng, cu sau fără dreptate, cei în suferință. Odată, mai de mult, și în altă țară, s-au răsculat victimele și-au strigat: „Hängt ihn auf, den Kritiker!" Infricoșătoare vorbe: „Spînzurați-l pe critic!" N-a murit atuncea nimeni, deși cîțiva tot vor fi tras o oarecare spaimă. Dar ca să luăm lucrurile mai în de aproape, ce este în fond criticul literar, ce-l deosebește pe el de alți oameni și la ce folosește el? Unii susțin că e un poet ratat, că trăsătura lui predominantă este invidia și că este de mare trebuință la înmormîntări literare. Ca orice om, am și eu o părere pe care mi-am format-o citind mai multe studii și articole de critică, mai ales din cele publicate recent și am înțeles că criticul literar este mai degrabă acel om care nu rîde și nu plînge niciodată. Imi permit să contrazic prin aceasta un mare poet care credea că imperturbabilă e numai frumusețea. A greșit poetul. Critic care să se înduioșeze, să se arate mișcat, să vibreze liric la o pagină frumoasă de literatură — o, acesta e un lucru mult prea rar! De aceea, însuși maestrul Mihail Sadoveanu a rușinat odată breasla, zicînd că mulți critici se-aseamănă cu vinul care n-a putut să steie vin și s-a acrit. Cunoscînd toate acestea, m-am întristat de faima odioasei dragi meserii și m-am hotărît să fac o încercare pe un drum pe care antecedentele totuși nu lipsesc. Aș vrea să scriu ca un om care de multe ori a rîs și mai ales de multe ori a plîns, deasupra paginilor lui Mihail Sadoveanu. De aceea, am chemat în aceste zile cu lumină limpede de toamnă amintirea dragă a atîtor eroi care s-au amestecat în viața mea cu chipurile oamenilor reali, de atîtea ori deslușindu-mi-i și ajutîndu-mă să-i înțeleg mai bine.

Eu cred că oricine citește astăzi faimosul discurs rostit de Duiliu Zamfirescu în 1909 la Academie, regretă că acest prozator mare a spus atunci, greșind atît de profund: „Cei mai mari creatori de caractere omenești nu se ocupă de sufletele simple, pentru că acelea sînt, ca neantul, fără evenimente". *Oare nu înțelegea autorul lui Tănase Scatiu că prin Mihail Sadoveanu începutul veacului nostru era luminat de răsăritul unui soare al literaturii închinate oamenilor simpli? Cînd a rostit aceste cuvinte, pentru care urmașii îi vor face o veșnică dojană, oare n-a trecut prin fața ochilor săi, ca o umbră mustrătoare, Anița aceea cu fustă roșă și bariz verde, care a strigat în fața spînzurătorii:* „Ah, drag mi-a fost să trăiesc și eu pe lumea asta și n-am avut parte"? *Cine nu a auzit și nu s-a cutremurat auzind „glasul amar" al Aniței care* „era mai frumoasă și mai subțirică decît toate femeile și fetele care erau acolo de față" *cînd Gavril Buzatu i-a pus juvățul de gît? Acele cîteva pagini care alcătuiesc „o istorie de demult" și la care bănuiesc că oricine le-a citit odată, s-a întors iarăși și iarăși, erau scrise cînd Duiliu Zamfirescu își rostea discursul. Și în aceste pagini arde ca o flacără pură și înaltă sufletul pasionat și plin de evenimente al unei femei simple. Era, cum spune povestitorul, o femeie mititică și iute, tînără, căci abia împlinise douăzeci de ani, cu ochii negri și deștepți. Și Anița aceasta și-a omorît bărbatul. Cînd a întrebat-o judecătorul, nevenindu-i a crede că o fată ca dînsa a făcut moarte de om:* „Spune, Aniță, dar spune drept, ai omorît tu pe bărbatul tău?" *ea a răspuns simplu și cinstit:* „Vă sărut dreapta, cucoane, — l-am omorît". *Și a povestit totul deschis și cu durerea reținută a omului căruia îi pare rău de ceea ce a făcut, dar care își dă seama că nu putea face alt fel. Interogatoriul Aniței este una din paginile cele mai zguduitoare pe care le-am citit vreodată. Povestitorul, de obicei atît de prezent și de liric implicat în desfășurarea evenimentelor, a trecut undeva în umbră. Toată lumina este îndreptată asupra acestei femei, care vorbește în fraze scurte și dureros de limpezi, istorisind cu patimă și cu tristețe povestea ei simplă dar tragică, cum a fost silită de părinți să se mărite cu un bătrîn pe care nu-l iubea și cum flăcăul cu care era în dragoste a fugit la ciobănie* „de năduh și de amar". *Zadarnic îi spunea această nefericită Aniță soțului ei:* „Lasă-mă, dă-mi drumu-n lumea mea, mi-i drag altul..." *Bărbatul îi răspundea ca un tiran:* „Ești nevasta mea. Am să te omor". *Cînd judecătorul, voind să reconstituie crima, îi cere să mărturisească cine a despicat cu baltagul capul lui Timofte, mărturisirea Aniței este tulburătoare prin patima pe care o simțim umplînd inima acestei femei:* „Mergem noi, mergem — *spune ea* — și cînd ajungem în pădure, iaca iese Ioniță Spataru, și sare în căruță peste Timofte. Atuncea am zis așa: lasă-l, Ioniță! Și-am luat eu baltagul cu amîndouă mîinile și-am tras în bărbatul meu... Eu l-am omorît!..." *Deslușesc o mîndrie și o dîrzenie amară în aceste cuvinte precum și sentimentul unei răzbunări îndreptățite împotriva opresiunii, răzbunare pe care Anița trebuia s-o împlinească și a împlinit-o cu mîna ei. Și din filele acestei istorii de demult, glasul ei pe care-l aud cu modulații triste, dar curajos și ferm, nu va înceta niciodată pentru mine să-și mărturisească fapta pe care în inima mea am absolvit-o, plîngînd, de atîtea ori:* „Nu, boieri dumneavoastră, eu l-am omorît!... Eu i-am dat în cap și l-am omorît!..."

Și dacă totuși, după ce au fost scrise asemenea pagini în literatura noastră, cineva a spus că marii creatori nu trebuie să se ocupe de sufletele simple, pentru că acestea sînt ca neantul, fără evenimente, mult mai mulți au fost aceia care l-au urmat, prin lectură, pe Mihail Sadoveanu pe drumul de țară și pe cărări pietroase în munte, prin aburii zorilor, prin melancolia amurgurilor, prin pîclele toamnelor și amorțeala amiezilor de vară, ca să întîlnească oamenii simpli și triști și mai ales pe cel pe care scriitorul îl numește: „eroul meu de predilecție, țăranul romîn". *Tot Duiliu Zamfirescu scria undeva:* „E greu să scoți din sufletul unui muncitor de rînd, nuanțele atît de fine ale psihologiei moderne, dacă mai cu seamă depărtezi de el amorul și dragostea de pămînt". *Mihail Sadoveanu a scos multe „nuanțe fine" din studiul îndelungat și pasionat al oamenilor care nu cunoșteau tandrele zbuciumări ale „psihologiei moderne", dar erau în stare să-și dea viața pentru o dragoste sau nu răbdau să nu pedepsească trecînd uneori prin foc și sabie pe cei ce asupresc și înjosesc demnitatea omenească.* („Pentru muiere te iertăm, luminate stăpîne — dar am tremurat cu capu-n gard și cu gleznele-n ghiara morii, și cu picioarele-n butuc, și cu ochii-n fum de ardei, stupindu-ne sufletul; și ne-ai ars cu harapnicul; ne-ai rupt unghiile. Ne-ai umplut de otravă viața, căci ne-am adus aminte de toate, în toate zilele și n-am găsit nici într-un fel alinare și izbîndă! Ne-am înfățișat să-ți plătim, cucoane!" — „Județ al sărmanilor").

Povestind în „Oameni și locuri" *cum s-a deprins de mic copil să asculte cu drag destăinuirile care se fac la un foc de seară, Mihail Sadoveanu spune:* „Iar eu fără precugetare am pornit totdeauna vorba despre ale lor, despre plug, despre vite și despre pămînt; despre năcazurile de acum și despre ce era odată... Și dragostea pe care am avut-o mai ales pentru oamenii cu sufletul lămurit de năcazuri, mi-a fost întoarsă cu prisosință".

Și-ntr-adevăr, dragostea aceasta nemărginită a fost răsplătită de o operă de proporții și de o varietate de chipuri neobișnuită, chiar pe planul literaturii universale. In vasta cuprindere a acestei opere, trăiesc zeci și poate sute de oameni simpli, de țărani năcăjiți, răbdători săpători de pămînt. Cine ar putea să-i țină minte pe toți — dar cine n-ar fi în stare să recunoască de la primele vorbe, după umblet, după port, după lucirea ochilor, după lumina obrazului, toate descrise cu limpezime, eroul sadovenian? Acela care va fi în stare să definească specificul acestui erou, va fi desigur un om mare. Va trebui însă, cred, să spună că acest erou risipit într-o mare varietate de individualități, are un fond comun și că în acest fond comun intră o dragoste involuntară și organică pentru poezie, (arătați-mi un singur erou sadovenian, un erou pe care autorul îl prețuiește și care nu se exprimă sau nu se comportă ca un poet necunoscut sie însuși ca atare!), o legătură trainică și plină de patriotism, cu trecutul de luptă al poporului, un respect și o dragoste gravă pentru înaintași, o conștiință a continuității fizice și morale. (La „Hanu Ancuței", după Ancuța cea de demult vine Ancuța cea tînără la fel de sprîncenată și de frumoasă ca cea de odinioară; bunici, străbunici și uncheși de demult, transmit urmașilor și nepoților amintirea vremurilor apuse, împreună cu moștenirea lor spirituală, cu datoriile ce le au de împlinit). Dacă o să considerăm, de pildă, acest erou de predilecție al lui Mihail Sadoveanu, în comparație cu eroul unui alt clasic al literaturii noastre Rebreanu, deosebirile vor fi lămuritoare pentru fiecare în parte. De o parte stau eroii neliniștiți, aspri, cu firea închisă, scumpi la vorbă și la destăinuiri, liberi de accese de sentimentalism și de elanuri poetice, eroii lui Rebreanu; de alta, povestitorii meșteri, cu glasul învăluit de durerile prezente și trecute, cu închipuirea populată de umbrele vremurilor apuse, oameni care iubesc amintirile și cinstesc cu prețuirea cuvenită vinul vechi în oala nouă de pămînt, sfatul îndelungat mai ales la vreme de sară, cu prieteni, femeia frumoasă și sprîncenată, pentru care de multe ori au săvîrșit cele mai năstrușnice nebunii ale tinereții, — eroii lui Mihail Sadoveanu. Și unii și alții sînt reprezentanții poporului necăjit de la țară, care s-a răsculat în 1907. Rebreanu a creat pentru 1907 figura de un realism crud a lui Petre Petre, flăcăul colțuros și brutal, iute la fapte, revoltatul desorientat dar în stare să dea cu barda în dumnezeu pentru pămînt. Mihail Sadoveanu a creat „un instigator", bătrînul care tălmăcea într-un limbaj de poveste amarele realități ale acelor vremi căci eroul sadovenian este meditativ și sfătos. Și totuși nu e un palavragiu încet la fapte și incapabil de revoltă („Emigranții la Brazilia"). Mai mult, eroul acesta conținea în el elementele care în condițiile actuale ale țării noastre aveau să-l ducă pe drumul luptei conștiente și organizate.

Se va afla, desigur, în curînd, un critic de talent care va fi în stare să analizeze și să definească structura specifică a eroului favorit al lui Mihail Sadoveanu, eroul care în zilele noastre a devenit Mitrea Cocor. Pînă atunci, noi ce putem face? Putem închina marelui creator numai modeste omagii în care elanurile lirice rămîn poate nedeslușite și intenționale, ca niște flori care n-au putut lega rod. Și furînd o imagine a lui Topîrceanu ne putem eventual mîngîia cu gîndul c-am scris un articol fără măiestrie scriitoricească, cum a scris el — o carte fără... muză, dar nu ne putem mîngîia pentru faptul că aceste rînduri n-au reușit să spună cît ar fi vrut.

Georgeta Horodincă

Părinții scriitorului

5 NOIEMBRIE 1880 *)

Iți mai aduci aminte, Pașcani, de anul 1880?

Erai tînăr, n-aveai decît treizeci de ani și te găseai destul de prost ținut, deși acum te puteai făli cu trei uliți mari și late: a Economului, ulița mare și ulița școlilor. Boierul nu prea avea grijă de tine, că mai mult lipsea din țară; iar cînd venea și căuta să pună ordine numind primari noi, n-avea de unde ști că banii, cu care trebuiau să se prunduiască străzile și să se ridice felinare, intrau în buzunarele slujbașilor. Așa că, domnu' Iacobache, vechilul, care trecea zilnic pe calul lui alb; și Vasile Vinătorul, care se ducea des cu cinii s-aducă vînat pentru masa boierească; și cuconu' Panaite cel mai credincios om al Roznovanului, — înotau prin colbul uliților tale pînă la genunchi iar la înserat orbăcăiau prin glod și prin gropi; căci afară de cele cîteva felinare care ardeau prin ogrăzile părinților comunei, nu se afla nici unul care să arunce o rază de lumină în umedele tale rătăcăni și șanțurile tale mocirloase.

De fapt, nu erai la acea vreme, decît o îngrămădire de căsuțe sărăcăcioase, în care trăiau mulți ovrei sărmani. Dughenele, dughențele, crîșmele și pitărăile se înșirau pe ulița mare. Acolo se îngrămădeau odată pe săptămînă, duminica, venind de pretutindeni, din cele unsprezece sate ale comunei toate așezate pe moșia roznovănească, țărani care aveau de vîndut și care aveau de cumpărat. Tot aici cîte-un Sapșa-chiorul, calic de odinioară — acum negustor bogat — își avea casa vopsită cu roșu și împodobită cu geamlîc. Tot aici erau primăria, judecătoria și locuințele celor cîțiva oameni de vază. Aici cîntau lăutarii și era forfotă în zile de sărbătoare, aici era promenada celor cîțiva tineri și tinere care ieșeau să-și poarte prin colb straiele de duminică, ori să-și încleie cu glod ciubotelele văcsuite din proaspăt.

Dincolo, pe ulița din margină a Economului, cu căsuțe fără cerdac ori cu prispă, dar cu grădiniți vesele în spate, era liniște ca de sat. Aici, doar cînii și copiii se sbenguiau cît e ziua de mare, ridicîndu-ți colbul în înaltul cerului ori frămîntîndu-ți glodul sub lăbuțe goale; doar vacile ori viteii priponiți prin ogrăzi de răgeau molcom, amintind gospodinelor zorite că li s-a uscat gîtlejul de sete.

Uneori, cînd soarele ieșea înainte de apus să mai privească odată la geamul cerului — aruncînd lumină aurie asupra lumii, ulițile tale, Pașcaniule, se veseleau dintr-odată. Atunci și strada Economului părea înfășată în văluri străvezii; fiecare ferestruică arunca săgeți de aur, iar bălțile păreau bucățele de cer în care se oglindeau copaci și case... La gardurile vesele, ieșeau gospodinele, sporovăind ca niște vrăbii guralive; bărbații scoteau scaune de lemn cu spătar în ulită și se așezau pe ele, cu mîinile subpuse, luînd aer curat după truda zilei.

Dar cum se ascundea soarele, ulița cădea din nou în noroiul și țicăloșia ei. Noaptea nimeni nu mai îndrăznea să iasă din casă. O tăcere adîncă domnea dincolo de lanuri, în satele triste. Iar tu, Pașcaniule, dormitai, orb, dacă nu binevoia luna să-ți aprindă felinarul ei, pe care n-aveau a-l plăti din punga boierul ori slujbașii lui

CUCONU-ALECU

Era în 5 noiembrie al acelui an 1880. Nu știu, căzuse ninsoare — cum se întîmplă uneori la acea vreme în acel fund de Moldovă? Ori poate ploi putrede de toamnă îți îngropaseră ulițile în mocirlă? Și ceasul de care vrau să vorbesc eu la înserat ori la vreme de noapte, la vrăpatul zorilor, în crucea amiezii sau după masă? Mi se pare că azi-ți mai aduci aminte, mosnege; că e prea mult de atunci.

Și nu știu dac-o mai fi cineva care să știe, afară de-o hîrtie îngălbenită de vreme din prăfuitele arhive ale primăriei tale ori geamăna ei copie, ce odihnește într-un sertar din biroul celui mai de vază fiu al tău, Pașcaniule!...

Eu n-am știut niciodată; dar cred c-ar fi trebuit să fie în zori, cînd ziua se îngînă cu noaptea și săgeata soarelui se pregătește să despice negurile, ca să se facă lumină.

Mic mișuroi svîrlit pe malul Siretului — sgribuleai în negura sticloasă a zorilor, cînd un vînt subțire, pribegit hăt cine știe de unde, s-a lăsat în popas într-o salcie bătrînă de pe ulița Economului.

Bătrînica s-a scuturat caierul crengilor argintate de brumă, clipind miop în lumina scăzută.

— Sărut mîna, mătușică. — pare c-ar fi zis pribeagul. — Nu te supăra că poposesc aici, pe umărul dumitale; dar sînt tare ostenit. Poate că te-am trezit din somn?

— Vezi-ți de treabă, că nu dormeam! — a răspuns baba-salcie. Șezi și te odihnește sănătos și spune de unde vii?

— Apoi eu vin de tare departe, tocmai din răsărit și mă învîrtejesc o toană și prin acest ținut. Dar pe aici unde mă aflu, cum îi spune acestui sat?

— Ei, sat; nu vezi că-i tîrg toată ziua? — a răspuns baba-salcie supărată. — Ce, n-ai mai trecut pe la noi?

— Ba, parc-am mai fost... a șușuit crivățul, sfios. — Da, da, am mai fost și anul trecut, cam tot la vremea asta; dar căzuse ninsoare multă îngropînd cîmpia, așa că nu se mai cunoștea nimica. Da, da, am mai fost.

— Apoi dac-ai mai fost, — s-a înbunat mama-salcie — trebuie să știi, flăcăule, că aici e tîrgul Pașcanilor, că asta-i ulița Economului și că în curtea asta stă unul Ciopraga, iar alăturea coconu-Alecu.

— Care cuconu-Alecu?

— Ei, care? Cuconu-Alecu Sadoveanu, advocatul, care-a venit nu demult din tîrgul leșilor. Cel care-a stat întîi lîngă judecătorie pe ulița mare și pe urmă s-a mutat aici, alăturea...

— Nu-i unul înalt, slab și spînatic? — a zis vîntul-din-răsărit, așa, ca să spuie ceva.

— Da de unde, e potrivit, voinic și are o barbă frumoasă, castanie, cum nu e alta în tot tîrgul. Și-i om tare bun și cumsecade, măcar că nu s-a înțeles cu nevasta dintîi — cu care-a avut și-un fecior — și-a lepădat-o acolo în tîrgul leșilor, pe ea și cu întregul ei neam de boieri și boieroaice!...

Vîntul s-a mirat, fluierînd ușurel:

— Ce spui, mătușă? Și-a rămas singur, văduvoi?

— Ei, văduvoi! — s-a sbîrlit bătrîna. — Ce, cuconu-Alecu e om să nu-și găsească nevastă? Cum a venit aici în tîrg, cum s-a și însurat, nici n-a trecut anul. Și-a ales o fată frumoasă și voinică, de la țară. A luat-o de pe valea Moldovei, de la Verșeni, de la părinții ei Gheorghe și Anghelina Ursachi. Pe ea o cheamă Profira. Și tare-i vrednică și cumsecade femee, gospodină cum nu se mai poate. Toată ziua o văd țesînd, cum e albina, în casă și pe-afară, nu stă o clipă... Numai acum de cîteva zile.. Ia! Auzi?

Vîntul a tăcut, ascultînd atent. La căsuța de-alături se zbătea o luminiță la ferestre. Altminteri, el n-auzea nimic. Sau i se părea că n-aude.

— N-auzi pasul lui cuconu-Alecu? — a șopotit bătrîna salcie, clătinînd din cap cu milă. Toată noaptea a măsurat casa în lung și-n lat.

— Eu n-aud nimic; a zis vîntul, scuturînd din plete.

— Nu vei fi auzind, dar e-așa cum spun eu, băiete. N-a închis ochii o clipă, sărmanul!...

— Și de ce n-a putut dormi cuconu-Alecu? — s-a sumețit vîntul, curios.

— Ei, de ce? Lasă, nu mai ști toate, măi băiete, că-mbătrînești înainte de vreme... Ia! Acuma, auzi? Ascultă!

Vîntul și salcia au rămas iar încremeniți, ascultînd. Ascultai și tu, tîrgule, scuturînd de pe tine drojdia nopții și ciulindu-ți pe rînd căsuțele uliții în cele dintîi raze ale diminеții.

Și-n vreme ce zorile se deschideau tainic, de pe bătrîna salcie picuri de brumă tremurau, gata să se sloboadă de pe ramuri.

— Da ce-i, mătușă? — a tresărit cu spaimă crivățul. — Plîngi?

— Da'nu plîng nimica, măi băiete, — a oftat bătrîna. Ți se pare ție. Mai bine să-ți spun mai departe povestea, că să mai treacă vremea...

Și-așa, printre sclipiri scumpe și clătinări de crivăț subțire, se lămurea istoria lui cuconu-Alecu, așa cum o știai și tu prea bine, tîrgule!...

Că părinții lui fuseseră pribegi olteni, veniți la Iași după zavera din 1821.

Că tatăl, Mihail Sadoveanu, era gorjan, dintr-un neam care trăiește și astăzi în acea parte de țară.

Că mama era moșneancă de la Lăcusteni, județul Dolj, după numele ei de fată Sterica Bîzoianu.

Că acești venetici pribegi, oploșiți la curtea Bălșeștilor din Iași, avuseseră patru fii: Ivanciu, Alexandru, Dimitrie și Andrei.

Că el, cuconu-Alecu, — al doilea fecior — se născuse la Iași, în 1834 și că învățase la Academia Mihăileană.

Că întemeiase acolo familie și avusese și-un fiu Alexandru, care a rămas alături de maica lui, cucoana Leona.

Că fusese judecător și venind la Pașcani se apucase de advocatură, cîștigînd foarte bine pentru acele vremuri.

Că scîrbit de lume și de societatea ieșeană în care se învîrtise, venise în tîrgul Pașcanilor ca într-o sihăstrie.

Că trăia singuratic, n-avea prietini; drumurile lui erau la judecătorie și-acasă. Îi plăcea să se-nchidă cu cărțile bibliotecii și cu gîndurile sale.

Că pe Profira Ursachi o luase din dragoste, plăcîndu-i curățenia și prospețimea sufletului ei, iertînd-o pentru puținele ei cunoștințe, ca o fată de la țară ce se afla.

Toate aceste și multe altele se răscoleau în ceasul acela de taină în care pîcla nopții se risipea; toate vorbele și poveștile ce alergaseră un an întreg de-a lungul celor trei uliți din deal și dăduseră goana și jos în vale, în jurul gării și printre bărăcile lucrătorilor străini; despre testamentul Stericăi Bîzoianu, — cîte perini, cataveici și cîte chisele de cristal lăsase înainte de moarte, — despre pămînturile din Oltenia ale neamului, cîte și cum se chemau, despre cele două fete, surori ale lui Alecu: Eliza și Maria; despre acel Ivanciu, frate mai mare, care plecase de tînăr în lume și nu se mai întorsese; despre acea amarnică cucoană Leona care îi scosese sufletul lui cuconu-Alecu cu fumurile ei... și alte multe și mai mărunte: cîți bani îi trimitea cuconu-Alecu feciorului Alexandru, cît cîștiga pe lună; că-i plăcea să se ducă dumnealui la piață și nu se rușina să-și care singur coșul cu tîrguieli; că mîncarea lui de predilecție era peștele; că nu se ducea niciodată la biserică — doar de Paște, la slujba Învierii, lucru de care foarte se minunau toți păscănenii...

Toate acestea înviau în inima ta, tîrgule, pe cînd crivățul sfătuia cu salcia, iar tu visai la toate cîte fuseseră și mai ales la cele ce-aveau să vie de acum încolo.

Și poate te gîndeai în clipa aceea, la cît erai de sămeș și cît de puține daruri aveai la îndemînă pentru copiii tăi, — cei de atunci și cei care aveau să vină.

Și poate că simțeai, tîrgule, c-o bucurie mare ți se pregătea și cugetai cu smerenie că nu ești vrednic să fii ales pentru asta, — așa cum în fiecare dimineață te umileai cînd săgeata soarelui împungînd zorile te scălda în lumină de aur...

Sgribuleai în vîntul subțire al lui noiembrie, cu inimi pîlpîind în ceața ferestruicilor, cu broboane argintii tremurînd pe cununa sălciilor și parcă scheunai ușurel, ca un gemăt abia simțit.

Îți mai aduci aminte, tîrgule, de clipa aceea? Poate că nici n-ai știut de ea, — numai îmi pare mie. Poate că nu presimțeai nimic. Sgribuleai, biet calic, în noroiul și țicăloșia ta, smîrcîind și suflîndu-ți în pumni, dorind cu încordare mîngîierea soarelui.

Oricum, ai tresărit năprasnic cînd o ușă s-a trîntit la cuconu-Alecu și-un răcnet de nou-născut s-a înălțat, ca o goarnă neașteptată.

— Halal băiat, cucoane Alecule! Mare, voinic și căpătînos — zicea un glas bucuros. — Să-ți trăiască!...

Profira Sadoveanu

Filă de album

Sînt peste 40 de ani de cînd, în redacția de la Iași a „Vieții românești" l-am cunoscut pe maestrul Mihail Sadoveanu. El era încă de-atunci, cînd trebuie să fi avut de abia vreo 33 de ani, un clasic al literaturii noastre.

Numele lui era pe buzele tuturor știutorilor de carte, de la elevul de clasele primare, pînă la profesorul universitar, iar cărțile lui se găseau pe mesele învățătorilor, ale medicilor din satele cele mai îndepărtate, din creerii munților, pînă-n lunca Dunării.

Eu eram de abia student. Dar dacă la Universitate mă duceam sau nu, din redacția „Vieții românești" eram nelipsit în fiecare zi, — orice s-ar fi întîmplat, — de la ceasul 4 pînă la 9. Și asta, de-a lungul a treizeci de ani. Acolo și atunci mi s-a format structura mea sufletească.

Am asistat la discuții care, totalizate ca timp, ar face peste un deceniu. Asta a fost marea delectare a tinereții mele. Acum ar fi greu să le reproduc chiar într-o mică măsură. Dar ele m-au învățat să iubesc literatura, să știu pe care s-o prețuiesc, să-mi fie dragă natura, oamenii. Ele mi-au insuflat umanismul pe care l-a receptionat de îndată temperamentul meu.

Unul din acei profesori ai vieții, ai frumosului, ai prețuirii omului și demnității lui a fost Mihail Sadoveanu.

Firește că nici el, nici ceilalți nu țineau lecții, dar acel insezisabil care fasonează sufletul unui om, s-a degajat limpede, zi cu zi, din discuțiile literare, din tot felul lor de a privi viața. Eroii din cărțile lui Anatole France, ale lui Tolstoi, ale lui Turgheniev, ale lui Cehov, circulau zilnic printre noi ca niște stimabili locuitori ai Iașului, cu drept de intrare liberă în redacție.

Firește că, mulți ani am tăcut și am ascultat, pînă ce am cutezat să spun și eu ceva. Maestrul mi-a inspirat de la început un respect masiv, aproape paralizant. Îl ascultam cu sfială și eram cu deosebire măgulit cînd îmi vorbea.

Cum am ajuns de la asta, la cîștigarea caldei lui prietenii, nu aș putea spune exact, fără să greșesc cumva.

Poate că a contribuit la asta atmosfera din redacție, care era caldă și prietenească, de parcă am fi fost o mare familie. Dar în redacție veneau regulat și alții cărora maestrul nu le-a acordat prietenia sa. Mă gîndesc acum, că poate vînatul, îndelunga tovărășie vînătorească ne-a apropiat. Patima asta stabilește îndeobște o camaraderie fără prea mari ierarhii între acei care au darul. Rătăcirile prin pustietăți, prin miriști și păpușoaie, prin păduri și bălți, departe de lume, poate aduna sufletește doi oameni.

Maestrul primește și azi cu o plăcere deosebită și o căldură înduioșată pe oricare din tovarășii de vînătoare de odinioară, oricît de demult nu i-ar fi văzut.

Și a mai fost ceva. A fost împrietenirea cu copiii săi, în așa măsură încît, de multe ori, aveam și eu impresia că sînt un frate al lor mai mare.

Maestrul a stat mulți ani în Iași, unde locuia, sus, la Copou, o vilă cu grădină mare, cu o pădurice, cu vie, cu ogradă, cu pomi, cu prisacă... Vila în care a locuit pe vremuri Mihail Kogălniceanu, dar căreia i se spunea tot după numele celui care o construise, vila Neuschatz.

Vila dăinuiește și acum. Locul dimprejur era propice pentru jocuri în care e nevoie de mai mulți. În jocurile acelea mă amestecam și eu. Firește că eram mai în vîrstă, dar nu făceam figură de bătrîn. De altfel, și maestrul o făcea uneori pe șeful unei echipe de volei cu care ne măsuram. Și apoi, era o asemenea ambianță de libertate, de sinceritate, de curățenie sufletească, de voie bună luminoasă, că nu se putea să nu fiu atras. Și, pe atunci, îmi era încă posibil să întineresc și eu.

Lica, Mitea, Mircea, Profirița, Catinca, Teodora, Mărioara, Lucica au fost și-mi sînt prieteni buni, oricît ne-ar fi despărțit pe urmă viața.

Poate că, dacă am pune cap în cap, cît am mers la vînat împreună cu maestrul, ar ajunge să facem ocolul pămîntului. Greu de închipuit un tovarăș de vînătoare mai plăcut decît Mihail Sadoveanu. Nimic „oficial", nimic distant în atitudinea lui. E un simplu tovarăș, vesel, sfătos, glumeț și care de multe ori știe să facă și farse. Și nu numai să le facă dar să și rîdă apoi de ele, din toată inima.

E cu neputință de descompus și de analizat pasiunea vînătorească a maestrului. Dar această pasiune — așa nedefinită cum e — constituie una din marile lui plăceri. Pe el nu-l interesează materialitatea vînatului, trofeele și performanțele. Plăcerea lui e în complexul multiplu a ceea ce îți oferă această patimă. E dragostea de natură, e contopirea cu ea, e hazardul cu ironiile lui neașteptate, e vreo chemare neprecisă și tainică din trecut, în pasiunea maestrului pentru vînat?!

Dar iată-l totdeauna calm, degustînd parcă astfel mai îndelung plăcerea vînătoarei; iată-l contopit cu toți ceilalți tovarăși, niciodată febril, niciodată supărat pe neșansa care se joacă atît de des cu vînătorii.

Nu-i în calmul acesta nici un fatalism. E doar chibzuiala de a nu întuneca cu nimic marea plăcere a vînatului. Această plăcere deplină o împărtășește cu bună voie cu toți.

Maestrul a mers mult la vînătoare, la picior, cu cîine, la iepuri sau la prepeliță. De obicei, vînătorul e tiran cu cîinele lui. Îl consideră ca un accesoriu sau cel mult ca un fel de sclav. Numai maestrul îl primește egal tovarăș de vînătoare. De aceea îi lasă și lui toată plăcerea, chiar dacă asta pe el îl încurcă.

Cezar, unul din cîinii maestrului, cel care era de multe

Mihail Sadoveanu și Demostene Botez

ori al zecelea la jocurile noastre, cîine inteligent, zburdalnic și ghiduș își permitea uneori să vîneze pe cont propriu, cutreierînd în galop dealurile, dincolo de bătaia pușții, stîrnind în van toți iepurii.

Firește că maestrului nu-i plăcea această lipsă de solidaritate, dar și supărarea lui era blîndă și devenea cel mult dojană. De cele mai multe ori, rîdea singur, spunînd că, în fond, Cezar merge la vînat, nu el.

Prietenia pe care mi-a acordat-o maestrul, a dat un ton mai cald, mai adînc încă, respectului nemăsurat pe care i-l port, și astfel, astăzi, ca și-ntotdeauna, simt în fața lui un sentiment nestăpînit de sfială și de venerație.

Demostene Botez

MIHAIL SADOVEANU

I

Eram într-o pădure uluitor de vie,
într-o pădure care șoptea înăbușit. Și iată că pădurea în iarnă, argintie, cu șoapta ei, mi l-a reamintit.

Izvoarele, sub pinze de gheață, delicate, se legănau la vale, pe neväzutul prund și în lumina sobră cu pini și nestemate, cîntau unite într-un cor profund.

În zboruri rotunjite tăiau mari păsări slava; un farmec de poveste se răsfira sub cer; părea zăpada caldă și moale ca otava, dar zările sclipeau la fel, sever.

Cu vînturile-n coarne, în goană nebunească zburau năvalnic cerbii pe fragedul polei. Era colo-ntreagă pădurea românească, și el pășea încet prin iarna ei.

II

Mi-au mai rămas în minte frînturi din timpuri duse? Treceam tăcut sub nouri în umbra unor oi. Ce-am mai păstrat din raza privirilor senine, din sufletul copilului vioi?

Era flămînd copilul și oile flămînde, dar florile și pomii luceau în chip și fel. Ținea copilul cartea cu palme tremurînde. Citea despre Lizuca și-un cățel.

În jurul lui, pădurea vuia ametitoare și gîzele prin ierburi fosneau adormitor. Plîngea mioara albă cu plînsete amare și, tristă, șchiopăta de un picior.

O mîngîia copilul cu ochii și cu gîndul, pe cînd murea mioara bolnavă, pe nisip. O tragică baladă cînta prin ramuri vîntul, o Miorită-ntoarsă în alt chip.

III

Copilul și mioara s-au șters din amintire, războiul peste toate a pus un văl de fum. Și seceta săpase mai multe cimitire... Pe drum un băietan pășea acum.

Venea din tîrg spre sate, purtînd noi înțelesuri spre-a le-mpărți în ceata ursuză de țărani. Venea, să despletească străvechile eresuri, un comunist de 16 ani.

Se minunau țăranii văzînd că nu se teme de ei, de depărtare, de osteneli, de ger... Ei nu știau că visul îi dă puteri, pesemne, cînd se visa atunci un „clonț de fier".

Și dacă totuși drumul îi ostenea făptura, vorbea cu Sadoveanu în gînd, și-l asculta. Miez fraged de răsură îi înflorea iar gura și se-ndrepta și pasul și chipul îi sclipea.

IV

Trosnesc butuci în vatră. În rafturi dorm volume visîndu-și existența închisă între foi. Pe-un geam pătrunde lacul cu luminoasa-i lume, șoptește-n cupe vinul cu șopotele-i moi.

E-n fața mea, cu părul din flăcări de zăpadă, cu ochii plini de pîcle și plini de-nseninări; o albă înflorire de vișini în livadă, minunea licăririi unei zări.

Nu are nici o vîrstă. În el sînt mii de oameni și-ntr-însul anii proaspeți cu toții s-au păstrat... Tot pușli rămîn. Mă aflu acum la un examen și vreau s-arăt că nu-s intimidat.

Sentința o să vină-oricare-o fi, tot una. El pentru mine-i apa vrăjitelor fîntîni. Îl voi slăvi în cîntec cum pot slăvi doar luna, iubindu-l ca pe munții, natalii mei, bătrînii.

N. Labiș

La Rădășeni

— AMINTIRI —

Am trăit alături de Mihail Sadoveanu, marele prozator, multe ceasuri... Ceasuri de lipsuri ca și de bucurii! Însă zilele din vara anului 1901, petrecute la Rădășeni, împreună cu N. N. Beldiceanu, prietenul nostru bun, nu le voi uita niciodată...

La despărțirea din iarna anului 1900, cînd eu îl părăseam pe Mihail Sadoveanu, ca să mă îndrept spre Huși, N. N. Beldiceanu petrecîndu-mă la gară, mi-a repetat încăodată, cu glas plin de voie bună:

— Nu uita, Neculai, la vară, la Rădășeni!

Și ce grele au trecut zilele iernii, pentru mine, în noul meu oraș, fără prietenia lor. Dar vremea trecea... Și iată-mă, în toiul verii, tăbîrcind o lădiță, plină de cărți, în trenurile pe care nevoit eram să le schimb, în drum spre Fălticeni.

Sadoveanu venise de mult în orașul lui adoptiv și mă aștepta... Îl lăsasem posomorît și cu chipul ostenit, la București, și aici, în aerul curat din preajma munților, întreaga lui făptură mi se păru atît de proaspătă și plină de voie bună.

Sadoveanu locuia la vechea lui gazdă, doamna Bilu, pe strada Rădășeni, mai sus de căsuța părintelui catihet și în preajma căscioarei unde trăise Creangă.

Chiar în ziua aceea fusese la baltă și prinsese niște albioară cu undițe din bold, și cu o artă de adevărat meșter în ale pescuitului.

Am pornit către seară spre Rădășeni într-o căruciooară de țară, stînd tot drumul pe lădița mea și nemaisăturîndu-mă să admir privelîștea măreață care se desfășura în fața ochilor mei: munții albăstrii în zarea depărtată, ceața fină a amurgului care îmbruma zările și colo, spre golurile nedefinite, o umbră neagră și urîtașă, biserica de la Baia... arsă de păgîni, cum mă lămuri căruțașul meu, un gospodar din Rădășeni.

Cînd am ajuns, în amurgul cenușiu, la Rădășeni, Beldiceanu care mă aștepta din zi în zi sări de gîtul meu, plin de voie bună...

Prietenia noastră închegată de dragul artei, cată să deie roade acuma...

Și chiar din seara aceea a trebuit să scot manuscrisele și ziarele unde publicasem cîteva poezii, cărora nu mult după aceea, am căutat să le reneg paternitatea...

Nicușor Beldiceanu locuia în Rădășeni într-o casă de țară, cu streașină prelungă, cu un brîu de prispă și cu o livadă împodobită cu fel de fel de pomi roditori.

O iarbă grasă, verde și deasă, se așternea vederii ca un cîvor uriaș, din prispa casei pînă la gardul de nuiele care o despărțea de pomăt.

Aici, în căsuța aceasta văruită proaspăt, trăise și tatăl lui N. N. Beldiceanu, poetul de mare talent și învățatul arheolog. Pereții plini de tablouri, sertarele scrinului de modă veche îmbîcsit cu manuscrise și scrisori, raftrurile de pe pereți încărcate de cărți, dovedeau că în cuprinsul celor patru pereți se petrecuse cu gîndurile lui adînci sufletul unui om mare...

Și tot aici, chiar a doua zi, apăru de la Fălticeni Mihail Sadoveanu. Împreună cu Beldiceanu, cei doi prieteni puseseră la cale traducerea după o ediție franțuzească, „Autori celebri", a nuvelelor lui Ivan Turghéniev, „Povestiri vînătorești".

Îmi aduc aminte cu cît drag a scos din buzunar Mihai manuscrisul, slova lui albă de fină semănată pe hîrtia netedă! Pe urmă, la fiecare trei-patru zile venea cu capitolele gata traduse. Dar vocea lui blîndă, cu nuanțe de duioșie și cu un colorit atît de fermecător! Am văzut și ceața, și amurgurile cu zări îmbrumate; pe Casian, ca și pe Ermolai, pe toți eroii marelui povestitor rus i-am văzut din ceasul acela defilînd prin pana unui mare artist romîn, nu ca într-o traducere, ci ca într-o operă cu adevărat originală.

Mai rar o atît de mare și sfîntă înțelegere între doi artiști, făuritori de nuanțe, de colorit, de limbă și de stări sufletești! Din ceasurile acelea și pînă astăzi, volumul de „Povestiri vînătorești" ale lui Turgheniev a rămas pentru Sadoveanu nu o simplă îndeletnicire de traducător, ci o sfîntă și indisolubilă legătură sufletească între doi mari scriitori.

Volumul tradus de Mihail Sadoveanu și N. N. Beldiceanu a fost tipărit în 500 de exemplare la tipografia lui Seidman din Fălticeni, și nu-mi aduc aminte care a fost beneficiul muncii celor doi tovarăși — în orice caz, după cîte am aflat mai în urmă, pare-mise c-au ieșit datori.

În afara zilelor cînd se făcea literatură, aveam zile și de hoinăreală... fie la scăldat în iazul din marginea Fălticenilor, de lîngă gară, fie cu plasa la prins pește.

Pe o zi călduroasă de sfîrșit de iulie eu și cu Beldiceanu porniram la Fălticeni, unde ne așteptă Sadoveanu ca să ne scăldăm cu toții în iazul de lîngă gară.

Ne dezbrăcăm toți trei și intrăm în apă... Beldiceanu, care înotase mai spre adînc, deodată se simte apucat de gît pe la spate și scufundat de Sadoveanu.

— Vrei să omori literatura română! striga Beldiceanu... Scapă-mă, Neculai!

A fost un mare haz, cînd, venind la mal, Beldiceanu se întoarse spre mine zicînd:

— L-ai văzut cum venea spre mine, parcă era o focă, Ivan ăsta al nostru!

Altădată ne hotărîrăm să mergem la prins pește, Beldiceanu împrumutînd o plasă. Înțelegerea era ca fiecare din noi, pe rînd, să ducem plasa în spate, pînă la iaz... Bețele plasei erau grele de tot și ei, ca să duc eu tot greul, mă amăgeau, spunîndu-mi:

— A mai rămas o nimica toată, Neculai!... Iacă, aici e balta...

Întîmplarea a făcut că, pe cînd eu mă ciorovăiam cu dînșii, nu știu de unde a răsunat un foc de armă, foarte aproape... Atila mi-a trebuit! Lăsînd plasa, am rupt-o la fugă spre casă, ca pe urmă amîndoi să mă boteze cu titlul de fricos și să-mi tragă o bună ocară.

Ce era mai deosebit între noi, era firea cam teatrală a lui Beldiceanu. Cu liniștea lui sufletească adîncă și mingîietoare, Sadoveanu corecta mai totdeauna apucăturile, de multe ori prea entuziaste și puțin exagerate, ale lui Beldiceanu...

Mi-aduc aminte cum într-una din zile Sadoveanu, venind la Rădășeni, Beldiceanu îi scoate un volum, nu de mult apărut, al lui Guy de Maupassant, pare-mi-se „Tare ca moartea", și prinde a-l flutura deasupra capului, strigînd și sărind: „Ăsta e scriitor, ăsta e tatăl nostru! Pe el să-l avem de exemplu!"

Sadoveanu se uită la el, îi zîmbește, îl lasă pe Nicușor Beldiceanu să se liniștească, apoi apropiindu-se de rafturile cu cărți, scoate pe Creangă și pe Eminescu, le pune pe masă, se uită apoi la mine, la Beldiceanu, șoptind:

— Și de ce n-ar fi aceștia părinții noștri?

Mihail Sadoveanu cu N. Dunăreanu și N. N. Beldiceanu

Beldiceanu s-a uitat adînc, pătruns ca de fiori, cînd la mine cînd la Sadoveanu, a desfăcut volumul lui Eminescu și cu o voce puternică, cu gesturi largi și ochii în lacrimi a prins a declama din Scrisoarea a III-a...

„Un sultan dintre aceia ce domnesc peste vreo țîmbă"...

— Ei, acuma să vă citesc și eu ceva, a spus Sadoveanu, după ce Beldiceanu a sfîrșit de declamat...

Și, cercetînd paginile cărții, s-a oprit la poezia „Sara pe deal".

— Ascultați-mă!

Întorcînd ochii lui albaștri spre ușa întredeschisă a odăii, prin care pătrundeau zvon de albine și mirezme de fructe care dau în pîrg, Sadoveanu cu o voce molcomă, blîndă și plină de vrajă, a prins a recita versurile marelui poet:

Sara pe deal bucimul sună cu jale,
Turmele-l urc, stele le scapără-n cale,
Apele plîng clar izvorînd în fîntîne,
Sub un salcîm dragă m-așteptă tu pe mine.

Au trecut mulți ani de-atunci, am avut prilejul să-l ascult pe Mihail Sadoveanu la ședători, în Bucovina, cetindu-l pe Creangă, la Academie, ori în alte părți, dar niciodată vocea lui nu mi s-a părut mai mingîietoare, versurile lui Eminescu rostite cu mai multă evlavie de-o voce omenească, decît atunci, în amurgul acela de vară, la Rădășeni.

Cînd am părăsit odaia ca să-l petrecem pe Sadoveanu, raze viorii jucau departe în zări spre mărginile apusului; munții prinși în vraja înserării își învăluiau trupurile uriașe cu straie de ceață, de prin cărări nevăzute răsunau tălăncile și din depărtări s-auzea glas de clopot.

Pe drum, Beldiceanu prinse a ne evoca aduceri aminte din copilăria lui și ca prin vis icoana marelui poet ne apăru în față din anii îndepărtați. În casă la dînșii, la Iași, marele poet venea adesea să se sfătuiască și să discute cu tatăl lui Beldiceanu...

Și Nicușor Beldiceanu, fiind mărișor, își aducea destul de bine aminte cum Eminescu îl lua pe genunchi și-l mîngîia...

Din ziua aceea, N. N. Beldiceanu apăru cu totul alt om pentru mine.

Am mai fost față după această întîmplare și la alte discuții literare dintre Beldiceanu și Sadoveanu, în vremea șederii mele la Rădășeni.

Căutînd mereu subiecte și făcînd planuri de colaborare împreună, cei doi prieteni dădură și de isprăvile părintelui Tărăboi, care nu-și prea îngrijea de sufletele credincioșilor, ci mai mult de gîtlejul sfinției sale, prea larg și prea plin de sete. Multe săptămîni au lucrat împreună, împărțindu-și opera pe capitole, cu gîndul bine hotărît ca să scoată la urmă un volum...

Poate din pricină că Beldiceanu, îndrăgostit de fata protopopului, zăbovea mai mult prin Fălticeni și nu se mai ținea de treabă, ori din alte motive, colaborarea aceasta n-a mai avut loc și s-a desfăcut. Volumul „Crișma lui moș Precu" a apărut scris numai de Mihail Sadoveanu, după vreo doi ani, la editura „Minerva".

La Fălticeni, și în toată lumea preoțească, o vîlvă mare a făcut ivirea cărții...

Părintele Tărăboi, pe adevăratul lui nume V. L., după multă lupă și frămîntare cu sine însuși, a renunțat la orice acțiuni, la care îl puneau la cale cîțiva prieteni și, recunoscîndu-și păcatele, a pornit pe calea pocăinței.

Cerîndu-și mutarea într-un sat izolat din creierul munților, patru ani a trăit acolo în post și rugăciuni, ca apoi, întorcîndu-se la Fălticeni, să vină la Mihail Sadoveanu și să-i mulțumească, spunîndu-i:

— Vă mulțumesc... Dumneavoastră m-ați făcut om.

Dar toamna se apropia...

Tristețea despărțirii începuse să se așternă peste sufletele noastre, odată cu cele dintîi frunze îngălbenite. Eu urma să plec la Galați și Beldiceanu la București, Sadoveanu nefiind încă decis unde are să plece. De abia peste un an, soarta a hotărît să ne întîlnim la București, el în uniformă de militar, cu grad de caporal, eu mutat iar la Dorohoi. Cîteva ceasuri în tovărășia lui I. Adam și Al. Antimireanu, la o berărie din piața teatrului, apoi iarăși despărțirea.

În anul 1905, Sadoveanu se mutase cu familia la București și locuia în aceeași curte cu N. N. Beldiceanu, în strada Toamnei.

Numele lui era acum cunoscut nu numai în țară, dar trecuse granițele.

Nemții, cei dintîi, traduseră în Biblioteca „Deutsche Rundschau" primele nuvele și eu, mergînd cu Sadoveanu în oraș am schimbat mărcile trimise din Germania în bani românești, ca apoi să cinstim cîte-o halbă la berăria „Carul cu bere".

Sînt cincizeci de ani din ziua aceea...

Astăzi, Sadoveanu în culmea gloriei, e tradus în peste cincizeci de limbi, nu numai europene dar și asiatice.

În depărtata Siberie, ca și prin stepele Mongoliei, numele lui e slăvit, eroii lui sînt pretutindeni cunoscuți. Numele țării noastre, ca și al lui, e rostit de milioane de guri, de diferite rase și peste tot globul.

În preajma celor 75 de ani ai marelui nostru scriitor, gîndul mă poartă spre vremurile tinereții...

Unul dintre noi, acela cu care am trăit clipe de înălțare sufletească, la Rădășeni, lipsește ca să se bucure și el, de triumful prietenului drag.

N. Dunăreanu

**) Fragment din volumul „Copilăria și adolescența lui M. Sadoveanu".*

Focurile de artificii

Personalităţile monumentale rămîn de cele mai multe ori piscuri singuratece în istoria literaturii. Influenţa lor se transmite puternic pe planurile vaste ale cunoaşterii sufletului omenesc, ale lărgirii orizontului epocii, ale primenirii idealurilor şi formulelor estetice. Dar prejudecata falsă a celor care, ţinîndu-i de pulpană şi imitînd pasul de gigant, îşi închipuie că fac şcoală ca nişte discipoli credincioşi — duce la efecte penibile pentru propriul destin literar. Titanii sînt un produs sintetic al unor condiţii variate şi indivizibile (particularităţi ale perioadei social-istorice, concepţie filozofică, cultură, tradiţie literară, experienţă biografică), ceea ce periclitează din faşă tentativele de mimare umilă, pe motivul adulării maestrului. Flaubert, cu intuiţia lui de mare artist, îşi exprima admiraţia pentru sinceritatea incendiară a lui Voltaire, dispreţuind maimuţăreala prozeliţilor: *„Pe scurt, omul acesta îmi pare ardent, înverşunat, convins, superb. „Să strivim pe infam" — formula lui de predilecţie — îmi face impresia unui strigăt de cruciadă. Întreaga sa inteligenţă era o maşină de război. Şi ce mi-l face şi mai drag, este dezgustul ce-mi inspiră voltairienii, oamenii aceia ce rîd de lucrurile mari! Ridea şi el? Nu. Scrîşnea..."*

Cuvintele lui Flaubert explică poate mai bine ca orice pretenţioasă argumentaţie decalajul între originalitatea geniului şi fanfaronada epigonilor. Oare nu la fel se pune problema încercărilor de reproducere a literaturii lui Mihail Sadoveanu, culme singulară în epoca de decadentism turbat al artei care a durat aproape jumătate de secol? Vraja indescriptibilă a prozei sadoveniene, pătrunderea chipului omului simplu, a înţelepciunii tradiţiilor seculare, a bucuriei comuniunii cu natura, cu bogăţiile ei, redarea idealului de dreptate şi de pace al poporului, se ţes dintr-o experienţă unică şi ireversibilă, experienţă care deschide perspective de înnoire însă pe dimensiunile mari ale evoluţiei literare. Imitările efectuate în deceniile din urmă produc miniaturi ţipătoare, simulare a artei, suprimînd emoţia estetică.

Interpretarea critică a operei întîmpină adesea aceleaşi dificultăţi enorme ca şi încercarea de a o retopi în manieră străină de creaţie. Nu numai elevii servili care înţeleg mecanic asimilarea moştenirii înţeleptului dascăl, se găsesc dezarmaţi, ci şi critica sîrguincioasă, derutată în faţa unei personalităţi uriaşe, revărsate peste tiparele comune. Din necesităţi didactice, ea s-a grăbit să aplice normele prescrise, stabilind clasificări exacte, compartimente fixe în care a introdus opera masivă şi vie a lui Mihail Sadoveanu. Preţuirea frumuseţilor ei este stînjenită nu rareori de aceste împărţiri rigide şi brutale. Astfel, *„Locul unde nu s-a întîmplat nimic"* se integrează de obicei în categoria romanelor despre tîrgurile de provincie, fiindcă calificat o monografie a monotoniei exasperante, a mediocrităţii şi toropelii, caracteristice oraşelelor de la sfîrşitul secolului trecut, necontaminate încă de suflul prefacerilor moderne. În aprecierea romanului se remarcă pe drept receptivitatea scriitorului la mediile cufundate în inerţie, asfixiate de lipsa de orizont, unde frămîntările se consumă lent, aproape neatingînd suprafaţa vizibilă, unde zvîcnirile proaspete de viaţă, de tinereţe entuziastă, sînt înăbuşite în tăcere, progresiv. Dar aceste calităţi nu diferă de cele descifrate în scrierile anterioare (*„Floarea ofilită"*, *„Apa morţilor"*, *„Însemnările lui Neculai Manea"*, etc.) în care drama micii funcţionărimi este surprinsă în culori asemănătoare, cu concluzii identice. Poezia tristă a ploii, a plimbărilor stereotipe, a priveliştilor uniforme, a discuţiilor şi a clevetirilor deşarte, formează şi obiectul vechilor nuvele şi romane. Pictarea aspectului dezolant al oraşelelor tăcute continuă deci un fîlon cunoscut. „Ironia molatică" a scriitorului, cum o definea G. Călinescu, descoperă, înlăturînd aroma duioşiei şi a compătimirii, gustul amar al persistenţei unei lumi anacronice, produs al unui regim cangrenat. Drumurile sînt prăfuite, pline de gropi, străjuite de felinare mai mult stinse, care au şi particularitatea că îşi mută locul de cîte ori se schimbă guvernele şi se triază edilii. Poliţaiul, surprins la intervale mari, de delicte neobişnuite, recurge la perspicacitatea ţigăncii ghicitoare, pentru a descoperi pe contravenient. Căpitanul Agapie Cataramă ascultă cu stupoare lamentările maiorului Ortac, fiindcă în viziunea lui căsnicia acestuia e perfectă: *„Nu ştiu, ce-i ceri dumneata, domnule maior. Eu ţi-am văzut casa de la tîrg, unde v-aţi aşezat, frumos orînduită şi înflorită. Nevasta-i tînără, am văzut-o zimbind. Friptura nu era arsă. Cafeaua bună"*. Mediocritatea iscodeşte şi murdăreşte toate gîndurile curate, astfel că iubita prinţului, Aglaie Argintar, trebuie să constate cu oroare: *„Toată lumea crede a şti că la cutare ceas doamna în chestie şi-a desfăcut corsetul în odaia domnului Cantacuzin: o odaie care are două ferestre mari în stradă"*. Programul cotidian se respectă cu străşnicie, şi în tiparele pecetluite existenţa are o desfăşurare ordonată, pe cicluri largi. Cu afinitatea cunoscută pentru zugrăvirea sufletului colectiv, în imagini de generalizare extremă, Sadoveanu reface atmosfera acestei vieţi anchilozate.

Clasificările nguroase ale criticii alimentează însă viziunile conservatoare, împiedică reliefarea acelor conturi inedite, care depăşesc vechile înălţimi şi limite. *„Locul unde nu s-a întîmplat nimic"* nu este numai romanul plictisului provincial. Noutatea lui nu se reduce la apariţia încîntătoare a Dariei Mazu, floare tînără, răţăcită într-o vegetaţie aridă şi secetoasă. Tema razelor de lumină în bezna amorţirii şi ignoranţei l-a atras întotdeauna pe scriitorul care ura întunericul unei aşezări ticăloase.

O primă variantă a romanului a publicat-o Sadoveanu în 1911 sub titlul *„Apa morţilor"*. Lucrarea aceasta este mult inferioară şi cu o tematică schiţată vag. Drama tîrgului, urmărită din unghiul strîmt al proprietilor locuitori, suferă prin absenţa unei perspective superioare; personajele sînt concepute în linii sumare, scriitorul nu stăpîneşte încă arta concentrării şi a sugerării prin compoziţie şi limbaj. Alături de Maria Stahu (predecesoarea elevei lui Lai Cantacuzin) se menţine în centrul nuvelei tatăl ei, Vasilică Popazu, redus la nivelul caricaturii, domeniu în care Sadoveanu, profund liric, se simte stingherit. Dimpotrivă, în *„Locul unde nu s-a întîmplat nimic"* tatăl Dariei deţine un rol secundar şi viciul agonisirii fără margini care acţionează invincibil în viaţa lui, atrofiind sentimentele umane elementare, se desprinde cu mai multă discreţie şi pe un plan multilateral. *(„E înalt, subţire, uscat; se agită atent, se repede brutal"*, îl caracterizează lapidar prinţul, sintetizînd imaginea scriitorului). Viziunea semănătoristă, cu idealizarea bătrînului răzeş Matei Dumbravă, care condamnă aprioric viaţa citadină, este mult atenuată în noua ediţie, personajul fiind judecat şi în latura lui de înapoiere şi ignoranţă. Stadiului prezent de corupţie şi degenerare, nu i se mai opun mitul unei societăţi patriarhale primitive, îndemul întoarcerii la natură, departe de poleiala stricătoare a oraşului. Natura devine şi aici o oază a spiritelor superioare, dar care aspiră la o viaţă cu o civilizaţie avansată, închipuită prin altă prizmă decît cea a burgheziei şi moşierimii venale. Intriga îşi pierde coloratura sentimentală, languroasă, desfăşurîndu-se cu o logică ascunsă, neforţată şi seducătoare, ca în marile opere ale literaturii universale. Figura distinsă a prinţului Lai Cantacuzin care contemplă şi participă totuşi, de pe socluI lui, la desfăşurarea unei întîmplări în acel loc, înaltă semnificaţia socială a operei, problematica ei. Funcţia banalului amorez al Mariei Stahu, boerul Iorgu Voinea, este uzurpată aici de un personaj substanţial superior, care răstoarnă perspectiva şi detaşează cartea de scrierile anterioare, trăgînd-o peste hotarul consacrat al romanelor de provincie. Din configuraţia personajului, după precizarea liniilor esenţiale ale caracterului, rămîne şi o undă de inefabil, prilej de interpretări variate, fără putinţă de epuizare totală, prestigiu marcant al autenticilor eroi literari. Chipul prinţului a fost zămislit într-o perioadă de efervescenţă creatoare a marelui scriitor, cînd în cele mai bune opere ale sale, arta se năştea din dezvăluirea profundă a bogăţiei sufletului uman, evocînd prin forţa sugestiei specifica atmosferă sadoveniană, cu parfum îmbietor.

Lectura romanului *„Locul unde nu s-a întîmplat nimic"*, scris în 1933, prilejuieşte o interesantă paralelă a operei scriitorului nostru cu marea literatură rusă, apropiere care indică valenţe artistice asemănătoare, şi o optică socială înrudită. Ofilirea treptată a prinţului Lai Cantacuzin, care s-a exilat voluntar din elita mondenă a capitalei, într-un cadru de înoremire stearpă şi anostă, aminteşte prin note certe tema autocriticii nobililmii, după expresia lui Lenin, temă frecventă în literatura clasică rusă. Retragerea unor personalităţi înzestrate, oameni culţi şi inteligenţi, dispreţuind superficialitatea elegantă şi confortabilă a lumii aristocrate, se manifesta ca un act de căire pentru nimicnicia unei clase, cu care se credeau încă solidari. De la blazatul Oneghin şi de la cinicul Peciorin, pînă la resemnaţii eroi cehovieni, scriitorii ruşi au proiectat în dimensiuni hiperbolice dilema fatală a unor spirite alese, predestinate unui impas tragic: prin concepţia lor, prin înălţimea etică ei nu puteau accepta o orînduire sufocantă, iar prin educaţie, prin inaptitudinea de a munci şi lupta, prin înclinaţia spre reverie şi pasivitate, erau sorţiţi să nu poată tăia legătura ereditară şi de clasă, să suporte ei înşişi vicIile pe care mediul răzbunător le-a infiltrat în fiinţa lor din fragedă copilărie. Fiii rebeli moşteneau, ca o sancţiune a clasei, maladiile părinţilor. Disproporţia între cugetare şi voinţă surpa irezistibil nobila lor răzvrătire, lăsîndu-i pradă dibuielilor, disperării sau compromisurilor degradante. De la Puşkin la Cehov, marii clasici ruşi, cu un infailibil simţ al actualităţii, au compus evoluţia acestui tip de „om de prisos", diferenţiind, cu fidelitate faţă de adevărul istoric, etapele de grandoare şi miraj în sens activ, pozitiv şi fazele de declin din ce în ce mai jalnic, cînd peroraţiile fulminante contrastau hilar cu morala zdrenţuită, cu inerţia laşă a traiului zilnic. Scrutînd ultimele faze agonice ale nobilului pocăit, Dobroliubov şi Cernîşevski au desfăşurat o polemică incisivă împotriva agitaţiei sterile, a anacţiei funeste pe care o exercita acest trist convoi de retori, demonstrînd necesitatea afirmării unui erou nou, energic, tenace, intransigent, capabil să lupte perseverent cu „împărăţia întunericului". Fenomenul de inadaptabilitate socială, în era aservirii barbare a omului de către om, s-a impus în operele scriitorilor ruşi, cu o forţă critică şi un suflu umanitar, neegalate încă pe plan universal.

Este prinţul Lai Cantacuzin o asemenea personalitate proeminentă în dezacord cu sistemul feudalo-burghez, decimat într-o coliziune inegală cu mediul său, sau doar un moşier uzat şi plictisitor, un parazit excentric? Răspunsul la această întrebare capitală nu poate fi laconic şi răspicat; el pretinde o analiză detaliată şi răbdătoare. *„Locul unde nu s-a întîmplat nimic"*, una din capodoperele creaţiei lui Mihail Sadoveanu — ale cărei frumuseţi nu s-au contemplat şi explorat destul, — surprinde faza de pantă a tragediei, după ce s-au consumat revoltele zgomotoase, disputele violente, deci în perioada de depresiune, fără posibilitate de revenire. Fenomenul durabilităţii boerimii, cu aspectele desuete, perimate, ale supravieţuirii, după introducerea formelor capitaliste în economie şi în suprastructura politică, fenomen asemănător în parte cu cel rusesc, a generat şi aici această categorie rară de nobili, refractari propriei clase, dar care după accesele de avînt şi generozitate se vestejesc din pricina individualismului acerb, a ruperii de forţele sănătoase din popor şi a atrofierii voinţei. La noi, amestecul de birocraţie moşierească, cu veşmînt medieval demodat, cu rădicarea încă anemică a burgheziei proaspete, cu lîncezeala în semicivilizaţie din pricina intereselor capitalului străin, — are trăsături aproape echivalente cu cele din ţara vecină. Întîrzierea fărămîţării şi destrămării acestui grup se motivează istoric şi prin înfrînarea mai puţin pronunţată ca în Rusia ţaristă a mişcării revoluţionare interne de eliberare. Boerii din cărţile triste ale lui Turgheniev — Rudin, Lavreţki — se regăsesc în Lai Cantacuzin, succesor al dinastiei din Bizanţ. Scriitorul român, pe meridianul literar propriu, l-a dispus pe erou în cadrul moldovean, cu amprenta înclinaţiei spre contemplare şi meditare, pe o altă scară a frămîntărilor de conştiinţă, cu un sumplus de placiditate şi moliciune orientală. Prin apariţia unui asemenea personaj, opera lui Sadoveanu se ridică la o problematică foarte modernă, dezbătînd o temă socială de interes major.

Tipizarea are grade deosebite, după adîncimea sondajului în esenţa fenomenului descris. Selectarea trăsăturilor caracteristice grupului social studiat, situaţiei date, presupune penetraţie psihologică, conturarea unui tip complex, epuizînd în fond esenţa. Dacă facem abstracţie de tema vieţii ţăranului, în opera lui Sadoveanu, inadaptabilitatea la statul burghezo-moşieresc se dezvăluie în stadii distincte de tipizare, cu o intensitate mereu sporită. Fenomenul disocierii de mediul ostil apare într-un tablou mai superficial în *„Însemnările lui Neculai Manea"*. Tipul analizat se fixează pe coordonate minime, dînd imaginii o individualitate redusă. Revolta fetelor suave (Haia Sanis, Maria Stahu), avide de plenitudine sufletească, înfruntînd pe vrăjmaşii realizării pasiunilor, ai fericirii dragostei — se oglindeşte cu multă forţă, dar încă rectiliniu. Universul sufletesc, emanînd bogăţie, prisos de energie şi puritate, nu se relevă totuşi multilateral, polivalent. „Focurile în ceaţă" sînt prin natura lor abia conturate pentru privitor, netrădînd vîlvătaia teribilă care poate incendia pe întinderi imense. Pe o treaptă mai sus, fiul „omului din lună" Eudoxiu Bărbat, în sihăstria sa cărturărească susţinînd incoruptibil coaliţia monstruoasă a afaceriştilor de după primul război mondial, îşi manifestă opoziţia numai pe o singură baricadă, cea a cărţii, dovedind desigur un devotament şi o ardoare pe care numai minţile obtuze burgheze le pot considera ca aparţinînd unui bătrîn maniac. Din aceeaşi familie de spirite, mai puţin reliefat, cuconu Matei, din schiţa *„Un păgîn"* se stinge neputincios, scîrbit de lumea nouă, căreia îi contrapune un rival cu atît mai palid: mireasma trecutului vaporos, îngropat fără întoarcere.

Prinţul Lai Cantacuzin relevă antagonismul pe un plan mai înalt, refuzînd concepţia, structura de viaţă, normele spirituale şi etice ale unei orînduiri care-i repugnă. Raportul între generalitatea şi individualitatea fenomenului se exprimă aici în modalităţi nuanţate, construind un tip de inadaptabil reprezentativ, la un grad superior. Zugrăvirea existenţei falimentare a lui Lai Cantacuzin şi a contagiunii lui, în ultimă instanţă, de molima mediocrizării şi filistinismului burghez — reprezintă implicit un rechizitoriu al unui regim sălbatec, incompatibil cu idealurile generoase, cu stima pentru adevăr şi frumos.

Prinţul Neculai Cantacuzin era doctor în drept de la Paris şi urmaş al împăraţilor de la Bizanţ. Împlinind aproape jumătate de secol de existenţă, prinţul avea părul încărunţit, mersul mai puţin fermn şi trebuia să urmeze prescripţiile severe medicale, deoarece bolile la vîrsta şi la natura lui delicată presupuneau consecinţe iremediabile. Înfăţişarea lui nu denunţa deocamdată semnele îmbătrînirii, acestea fiind încă adumbrite de distincţia aristocrată pe care o afişa pretutindeni, fără sforţare. Retras din viaţa mondenă, prinţul s-a cufundat în acel simulacru de capitală, nerenunţînd însă la morga, emfaza, tabieturile rangului.

Părăsirea lumii mondene, evadarea din mecanismul oribil al convenţiilor burgheze, l-au adus în acest fund de ţară, locul copilăriei, unde-şi putea conserva resturile de lealitate, de aspiraţie şi de preocupări erudite cu aparenţa lipsei de constrîngere. Printre localnici, Lai Cantacuzin apărea ca o fiinţă bizară, care îl interpreta fără greş pe Chopin şi-l ştia pe Musset pe dinafară, demonstrînd o agerime intelectuală de prisos în ambianţa rudimentară. Ca toţi eroii lui Sadoveanu, prinţul gusta cu plăcere dulceaţa vinului, era un expert gastronomic şi un animator fervent al expediţiilor cinegetice. Aceasta era o parte nealterată a fiinţei sale, deoarece la Sadoveanu elogiul naturii, al tăcerii codrului, cultul vînatului şi al binefacerilor pămîntului, rămîn de cele mai multe ori un privilegiu al sufletelor curate.

Scriitorul motivează excelent geneza unei fiinţe paradoxale, pentru graniţele mărginirii burgheze. Şi la Sadoveanu, ca la scriitorii ruşi, predilecţia eroilor pentru proiecte grandioase, tergiversate incorigibil, este un indiciu al apartenenţei la casta „oamenilor de prisos". Lai Cantacuzin rezerva calităţile sale excepţionale pentru o muncă obscură de observaţie minuţioasă a unei aglomeraţii urbane, pe care o califica resemnat „geografia" plictisului său. Alcătuirea migăloasă a unei monografii sociologice a tîrgului, spre a divulga lumii şi istoriei adevărul, presupunea o sforţare ingrată şi de aceea prinţul o amîna sub diferite pretexte, deşi lucrarea era un suport amăgitor al împăcării cu propria-i conştiinţă. Senin, se mulţumea să schimbe din cînd în cînd teancurile de foi albe, să se aprovizioneze cu peniţe fine. Mai înnegrite deveneau foile jurnalului său intim unde *„nota fraze pe care avea slăbiciunea să le reciteaască şi să le socotească poetice"*. Jurnalul nu avea francheţea fără pudoare a confesiunilor lui Peciorin, ci rezuma mai degrabă avatarurile unui om fin, dar măcinat de lene şi vanitate, îngăduindu-şi capricii despotice pentru a da iluzii de autoritate şi de realizare, un ins inapt pentru extaz fanatic sau disperare peciorinistă, forme extreme de ripostă la mediu.

Pentru caracterizarea eroului, scriitorul reliefează continuu raportul cu conjunctura tîrgului, menit să-i definească atitudinea. Transfug în aşezarea anostă a unei civilizaţii înapoiate, prinţul blestema „geografia propriei lui mizerii". În cercetarea lui ştiinţifică el nota insistent — tinjind după mirajul nepreväzutului — imobilitatea deprimantă a tîrgului provincial, cu dezordinea şi agitaţia lui aparentă. Credinţa pe care o mărturisea neîncetat şi cuprinsă şi în titlul romanului: perpetuarea letargiei, fatalitatea uniformizării. Constatarea dezolantă depăşea marginea unei imposibile observaţii sociologice: *„Oamenii îşi primesc destinul cu fruntea plecată; ochii au o răceală de mlaştină, în care putrezesc tranda-firii toamnelor"*. De fapt, Lai Cantacuzin nu era format să înţeleagă dramele profunde învelite sub giulgiul cenuşiului, şi privind chiar zbuciumul tragic al Dariei Mazu, zbuciumn de care nu era străin, prinţul va repeta cu încăpăţînare că acesta este *„locul unde nu s-a întîmplat nimic"*. Comicul amar al situaţiei rezidă în faptul că dispreţul *„pentru asemenea tîrg unde timpul este indiferent"* se conjuga tocmai cu nevoia sa organică de a se cufunda într-un mediu lînced. Pentru prinţ dorinţa surprizei rămînea abstractă şi în afara obiceiurilor definitivate, supuse lenei şi monotoniei. De aceea, tocmai oraşelul încremenit, pe care-l deprecia, continua să fie reşedinţa exilului său.

În prezentarea prinţului, autorul reliefează subtil întreaga povară a existenţei sleite, explicaţie a stadiului prezent de potolire şi toropeală. Se sugerează cu delicateţe cum împrejurările au stors viaţa prinţului, obligîndu-l la încheierea unui armistiţiu tacit cu viaţa. Imperativul rece al concilierii acţionează în anumite hotare, după gradul de rezistenţă al conştiinţei. Pactul de acomodare cu destinul se îndeplineşa în tîrgul provincial ca un ritual care prin rutină îzgonea nemulţumirea, răbufnirile probabile iniţial. Prinţul împărţea vorbe galante, întreţinea cu amabilitate conversaţii insipide, deşi mintea lui pătrunzătoare cînd se cobora asupra lor le distingea îndată sterilitatea. Cu aceeaşi conştiinţă a lipsei de sens a gestului comis, însă conformîndu-se unui obicei comod, boerul se apleca în genunchi şi săruta mîna doamnei general, repetîndu-i pe un ton filtrat cu grijă de orice notă indiferentă, declaraţii banale de dragoste. Regulat, vizita cartierul evreimii harnice şi vorbăreţe, focar de agitaţie în oraşelul adormit, şi rîdea reţinut la aneodotele despre Moişe-Luzer, care după ce fusese căsătorit de comunitate nu ştiuse ce să facă cu nevasta.

Scriitorul delimitează bine liniile pe care eroul se putea apropia de mediul înăbuşitor, tocmai pentru a-şi păzi retragerea interioară, pentru a-şi fortifica refugiul sufletesc. Ceea ce repulsia lui organică respingea, era eliminat şi din prevederile armistiţiului. Pe Vasile Mazu, tatăl Dariei, simbol al fătărniciei, nu-l cutea măcar privi îndeaproape în pofida datoriei sale de cercetător al sociologiei provinciale. Se ferea de toată „zona impură" a funcţionărimii carieriste şi slugarnice, cu o anumită înverşunare, la prima vedere ciudată pentru firea lui. De asemenea, nu putea coborî pe deplin la treapta de simplitate şi primitivitate a simpaticilor săi însoţitori la vînătoare, pentru care performanţa în ochirea raţelor şi a fiepurilor era supremul ideal de viaţă. La petrecerile cu consum de vin şi de vorbe, lîngă noii săi amici, mintea lui trează lăsa tot timpul o anumită distanţă protocolară, care-l împiedeca să se dăruie deplin. În oraş se plimba numai pe un singur trotuar, ceea ce-i sporea reputaţia de om distins. În ocupaţiile cele mai pămînteene, el păstra ponderea şi cumpătarea elegantă, împrumutînd numai ceea ce-l împăca cu ambianţa străină, dar ceea ce nu-l rupea de numele, familia, blazonul său.

Autorul discerne cu fineţe demnitatea şi vanitatea prinţului, ca impulsuri interioare ale comportării. Refuzul de a coborî la mediocritate şi meschinărie era în fond expresia unei anumite prestanţe morale. Aceasta se amesteca însă şi cu presiunea orgoliului, permisă de prinţ chiar atunci cînd o recunoştea acţionînd. Astfel, Lai Cantacuzin modifica orariul zilei, preferînd să se întoarcă în tîrg pe lumină, ca toată populaţia să observe prima lui biruinţă întîrziată la vînat: biata sălbăticiune ucisă. Jurnalul său întim se întrerupea adesea pentru intervale lungi, tocmai atunci cînd operaţia scoaterii în relief a propriilor însuşiri devenea riscată, neverosimilă. Nu putea înfrîna răbufnirile trufiei la ascultarea unei laude, fie chiar gălăgioase şi ostentative.

În felul acesta, inadaptabilitatea prinţului căpăta travestiri înşelătoare, din pricina amalgamului de influenţe. Ea răzbătea însă evident, în imaginea trasată de scriitor, prin divergenţa între mentalitatea prinţului şi semnificaţia burgheză a fericirii, prin izolarea lui de filistinism şi mediocritate.

Supleţea criticii în interpretarea sensului operei literare este condiţionată nu numai de respectarea adevărului, de evitarea exagerărilor, dar şi de ochii iscoditori şi neiertători ai unui soi de cititor rigid şi încăpăţînat, care nu rabdă capriciile fanteziei criticului, decît ilustrate prin citate convingătoare. Cu mustrare şi satisfacţie nemascată, un asemenea cititor va stăvili avîntul comentatorului şi-i va obiecta, apăsînd drastic peste literele cărţii, lipsa de probe în argumentaţie. El va revendica impetuos exemple concludente de răzvrătire categorică a lui Cantacuzin în faţa orînduirii sociale. După o lectură pripită dar sigură, el va contesta calificativele înalte, va desface vălurile amăgitoare şi va decreta, fără ezitare, că eroul este în fond un răsfăţat al soartei, un boier vanitos, trîndav, depărtat de viaţă şi de oameni, complăcîndu-se în parazitism, incapabil de un sentiment mai curat. Fiind consecvent, el va învinovăţi negreşit pe scriitor pentru prezentarea cu complezenţă a prinţului „exploatator". Perfidia cititorului recalcitrant va transpare însă din folosirea abuzivă a unui simbure de adevăr, din excesul de miopie în înţelegerea caracterului dialectic al acestui adevăr, în cuprinderea complexităţii datelor realităţii. Tare numai pe pămîntul uscat şi neted, acesta refuză să suporte realitatea zborului. Polemica în aceste coordonate este anevoioasă şi inegală, din pricina spaţiului redus de contact. La mustrările inabile ale unor tineri cronicari, care îi reproşau înfăţişarea unui personaj „eminamente antipatic" într-o „lumină favorabilă", Mihail Sadoveanu răspunde cu mîhnire în prefaţa scrisă în 1942. Imputarea insinuantă a cronicarului întempestiv, cu privire la deformarea caracterului prinţului Lai Cantacuzin, i se pare nedreaptă, provenind din ignoranţă şi rea voinţă. În justificarea eroului său, Mihail Sadoveanu nu oferă însă o interpretare cu totul exactă. Tipul *„cavalerului fără nerv"*, cum îl numeşte Daria Mazu, pe care l-a transcris magistral în roman, nu se supune docil nici explicaţiei teoretice din prefaţă, într-o măsură unilaterală şi influenţată de optica poporanistă. În parte, însă, definirea profilului tipologic rămîne valabilă; traectoria istorică este punctată sigur pînă la calificarea poziţiei prinţului Lai şi semenilor săi în etapa contemporană: *„Boierimea moldovenească din veacul trecut a fost capabilă de o generozitate spontană uimitoare, dezbrăcîndu-se de privilegii şi aducînd libertăţile şi formele apusene la noi, şi, în acelaşi timp, cu o dezinvoltură caracteristică, a dispreţuit disciplina şi legalitatea necesare statului. Naturi sfărîmate şi fine, moldo-bizantinii noştri au putut uimi pe colegii lor din Apus la şcolile nemţeşti şi franţuzeşti, dar şi-au încheiat cariera ca nişte simple focuri de artificii. Capabili de elanuri şi uneori de jertfe, îşi dizolvau viaţa şi averea în nimicuri. Lipsa lor de caracter o simţim şi astăzi, ca pe o boală înfricoşată a vieţii noastre publice"*. Urmaş al generaţiei glorioase de boieri moldoveni de la 1848, cu o cultură bogată, însufleţiţi de patriotism, indignaţi de asuprirea medievală, de anacronismul social, şi cerînd mai moderat sau mai radical introducerea formelor capitaliste în economia şi politica statului, — prinţul Lai Cantacuzin, moştenitor al acestei ideologii protestatare, suferă de inhibiţie conservatoare, de abulie şi nu se poate adapta. Fără a nega *„lipsa de caracter"*, inerţia şi deşertăciunea idealurilor prinţului nefericit, cum notează plastic şi just Sadoveanu, trebuie rectificată însă reprobarea cuprinsă în judecata scriitorului cu privire la *„dispreţul faţă de disciplina şi legalitatea necesare statului"*. Neaderenţa prinţului la disciplina şi legalitatea statului modern, devine o calitate morală, iar dojana ar fi trebuit ţintită tocmai către moliciunea răzvrătirii împotriva sistemului burghezo-moşieresc, către pasivitatea prinţului lucid în atitudinea de ostilitate etică şi spirituală.

S. Damian

(Continuare în nr. viitor)

Fruntaş al literaturii noastre realist-socialiste

(Continuare din pag. 3-a)

cului nostru de construire a socialismului : filosofia muncii creatoare, pusă în slujba oamenilor, ca generatoare şi măsură a valorii tuturor însuşirilor omului.

Dezbaterea unor astfel de probleme îl situează pe Mihail Sadoveanu în cea mai strictă contemporaneitate şi conferă o nouă semnificaţie întregii sale opere. Îi conferă semnificaţia de operă reprezentativă pentru momentul istoric în care literatura se pătrunde de ideologia clasei muncitoare, de învăţătura care călăuzeşte activitatea partidului ei de avangardă.

Întreaga experienţă de creaţie a scriitorului întemeiază astfel şi explică trecerea sa de la realism în genere şi de la critica realistă, — către realismul socialist. Această trecere este rezultatul firesc al orientării către popor, către durerile şi năzuinţele lui, din partea unui scriitor cu adevărat popular. Prin opera sa anterioară, „instrument al durerii poporului" cum singur se defineşte, Mihail Sadoveanu a devenit şi cîntăreţ al epocii de libertate şi de construcţie a socialismului. Artist al unei realităţi noi, de care s-a apropiat din prima clipă, însuşindu-şi o nouă viziune despre lume, Mihail Sadoveanu a folosit şi o metodă de creaţie pe potriva acestei noi realităţi, devenind un reprezentant de seamă al realismului nostru socialist.

★

„Păuna Mică", „Mitrea Cocor" şi „Aventură în lunca Dunării" reprezintă, după cum spuneam, culminarea şi răspunsul dat de Sadoveanu, ca scriitor al epocii socialismului, întrebărilor pe care şi le-au pus sub regimul trecut eroii săi, reprezentanţi ai necăjiţilor de la sate. Dar, cum în opera lui Sadoveanu un întreg sector al ei este închinat necăjiţilor din tîrguri şi oraşe, era firesc ca marele nostru scriitor să socotească drept o datorie a sa, să împlinească şi aici tabloul construit pînă acum.

Lumea tîrgurilor era, la Sadoveanu, prezentată în viaţa ei închisă, anostă, care ducea fără greş la măcinarea dramatică a tuturor energiilor. În sat se înfruntau într-un alt chip pasiunile. Acolo, cînd ajungea la aman, ieşea omul şi cu parul înaintea preceptului; acolo omul mai lua şi calea codrului, îşi aduna tovarăşi şi-şi făceau o dreptate crîncen plătită de asupritori. Tîrgurile—spuneau cărţile scriitorului — se consumau într-o toropeală deplină. Autorul nu descoperise încă torentul ascuns care clocotea acolo, determinat de mişcarea muncitorească. Acest torent izbucneşte abia în „Nada florilor", unde, într-un cadru familiar nouă din cărţi apărute în deceniile anterioare, sîntem puşi faţă în faţă cu forţele care vesteau revoluţia. Prezenţa lui Alecu Dumitriu, muncitor socialist din Paşcani, la Nada florilor, aduce în această carte confruntarea dintre două lumi : una rămasă la discreţia oamenilor stăpînirii, şi pentru a se apăra de aceştia, gata să se retragă în primitivitate, să se resemneze — şi alta îndemnînd la luptă. Tînărul Iliuţă Dumitraş părăseşte primitivitatea şi în activitatea de la Nada florilor în numele luptei la care-l solicită exemplul muncitorului socialist; departe de a avea sentimentul că eroul se desparte de tovarăşii lui de pescuit, cititorul înţelege că în acest fel Iliuţă le aparţine şi mai mult, s-a legat mai adînc de ei prin faptul că e gata să se angajeze într-o bătălie grea pentru a le făuri o altă viaţă. Sensul cărţii nu se rezumă însă la întîlnirea şi legătura dintre muncitorul socialist Alecu Dumitriu şi tînărul intelectual Iliuţă Dumitraş, în vederea unor lupte viitoare. Deosebit de semnificativă este atitudinea inginerului Manole Dumitraş, tatăl lui Iliuţă. Şi el, om cu vederi înaintate şi cu spirit de luptă în tinereţe, a ajuns treptat la un fel de înţelepciune a resemnării şi inactivităţii şi s-a exilat în tihna unui tîrg de provincie, unde energia l se putea măcina între intenţii şi regrete, aşa cum am văzut că s-a întîmplat cu semenii săi din alte cărţi ale scriitorului („Oameni din lună", „Apa morţilor", „Locul unde nu s-a întîmplat nimic", „Cazul Eugeniţei Costea" etc.). Dar entuziasmul risipit al lui Manole Dumitraş se va aduna şi va trece în sufletul copilului său, care duce mai departe şi intenţiile tatălui. Cele mai scumpe idealuri de libertate urmează să fie purtate mai departe şi apropiate de momentul triumfului lor, de către clasa muncitoare, care polarizează în jurul ei tot ce înseamnă capacitate de luptă. „Sper că floarea lui va da rod" — spune inginerul Dumitraş despre Iliuţă cu încredere dar şi cu regretul că „floarea" sa a rămas stearpă.

Elementul salvator al lumii necăjiţilor din tîrguri, arată romanul „Nada florilor", era lupta clasei muncitoare. Scriitorul a descoperit în zilele de azi această realitate a epocii în care el a creat şi despre care a scris, şi a ţinut să dea şi acest răspuns, rămas necunoscut literaturii sale dinaintea eliberării. Aflarea acestui răspuns şi întruchiparea lui artistică în paginile unei cărţi, reprezintă un nou triumf al viziunii sale noi, al metodei sale noi de creaţie realist-socialiste.

★

Latura în care Sadoveanu se apropiase cel mai mult de o înţelegere şi interpretare ştiinţifică a vieţii, a fost, în creaţia sa dinainte de 23 August 1944, evocarea trecutului. Iar romanele „Fraţii Jderi", „Zodia Cancerului" şi „Neamul Şoimăreştilor" le socotim cele mai caracteristice din acest punct de vedere. Scriitorul a abordat teme a căror semnificaţie era evidentă nu numai pentru evocarea unor vremi de demult, dar şi pentru denunţarea regimului trecut. Lupta pentru independenţa şi suveranitatea patriei, războiul drept de apărare dus de Ştefan cel Mare („Fraţii Jderi"), erau opuse politicii de înfeudare a ţării şi de pregătire a războiului criminal antisovietic, politică dusă de guvernanţii dintre cele două războaie. În epoca celor mai mari jafuri, făcute de clicile conducătoare, în frunte cu regii, era denunţat jaful operat asupra ţării de un voevod hapsîn („Zodia Cancerului"). Smulgerea pămînturilor de la ţărani era denunţată prin procese asemănătoare, petrecute cu trei veacuri înainte („Neamul Şoimăreştilor").

„Nicoară Potcoavă", povestirea istorică apărută în 1952, reprezintă culminarea nu numai a artei sale de scriitor, ci şi a puterii sale de a investiga şi reda istoria, în toată amploarea dezvoltării ei. Modificînd viziunea iniţială din „Şoimii" asupra acestui moment al istoriei noastre, Sadoveanu afirmă puternic realismul său socialist, în primul rînd prin perspectiva de la care porneşte în această povestire, prin surprinderea unui element de cea mai înaltă valoare tipică. Cei doi ani ai domniei lui Ion Vodă cel Cumplit reprezintă, din punctul de vedere al esenţei istorice, un moment asemănător cu acela al lui Ştefan cel Mare, oglindit în „Fraţii Jderi". Scriitorul n-a ales calea zugrăvirii domniei lui Ion Vodă, ci a ales un episod ulterior, care subliniază şi mai grăitor semnificaţia luptei duse de voevod; el a ales momentul cînd tradiţia şi ideile voevodului, lupta sa pentru libertatea ţării şi pentru drepturile poporului au intrat adînc în mase, au început să hrănească legenda, adică au devenit elementul principal care alcătuia perspectiva de viitor. Sub acest raport, „Nicoară Potcoavă" reliefează mai mult decît oricare altă operă a lui Sadoveanu forţa poporului, dorinţa sa aprigă de libertate şi viaţă mai bună, tocmai prin faptul că surprinde un moment cînd ideile cele mai înaintate ale epocii devin un bun al maselor. Nicoară Potcoavă stă în centrul povestirii, ca personaj literar; în realitate însă pe primul plan al cărţii se situează poporul, cu toate alesele lui calităţi şi marile sale aspiraţii. Tocmai prin aceasta, în povestirea „Nicoară Potcoavă" şi perspectiva de viitor este cea mai luminoasă, pentru că ea rezultă din drumul unui întreg popor.

**Arta scriitorului a subliniat cu acest prilej sentimente de o mare înăl

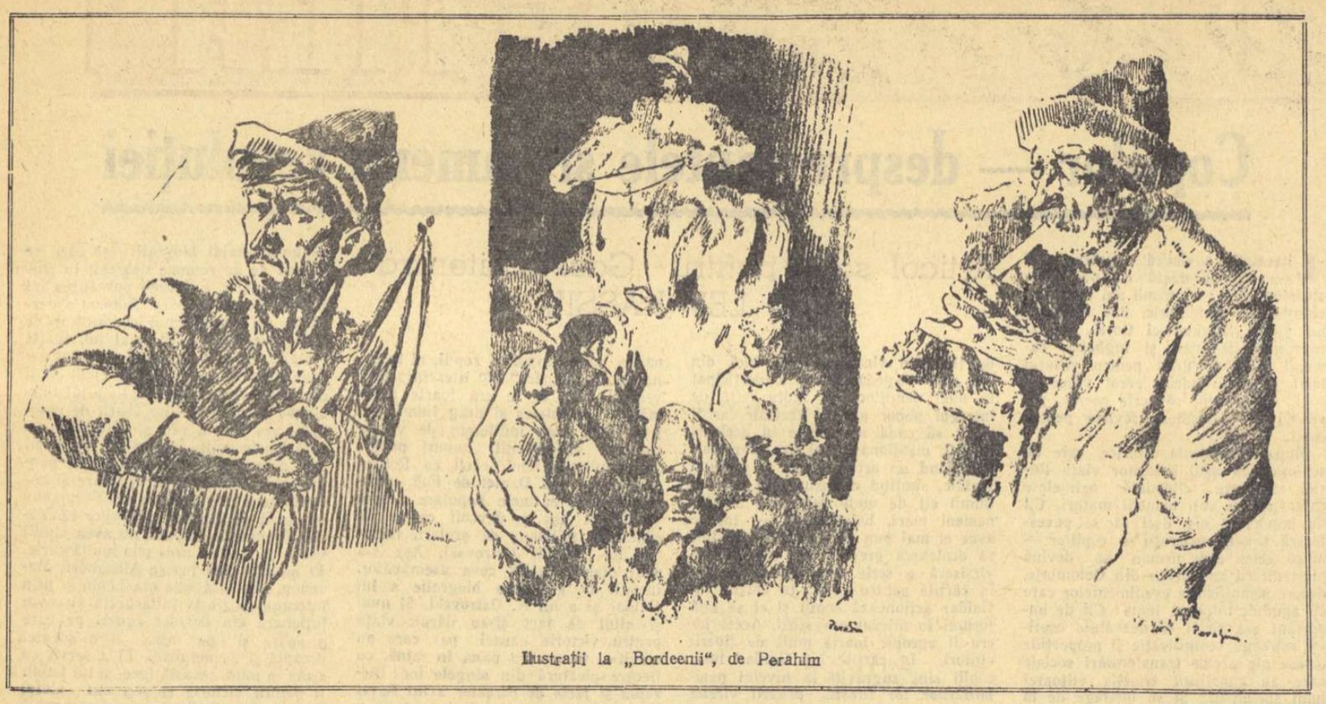

Ilustrații la „Bordeenii", de Perahim

INCERCĂRI CRITICE

Surîzînd, surîzînd...

INFINITA SIMPLITATE

Asemenea lui Johann Sebastian Bach, asemenea Mării, asemenea stepei, opera lui Mihail Sadoveanu pare simplă. Este simplitatea marii arte, care cuprinde infinite nuanțe, straturi de înțelegere, succesive.

Acolo chiar unde ochiul, nedeșteptat la delicata varietate, vede doar uniformitate și nemișcare, scriitorul cunoaște o altă cantată a nuanțelor.

Tocmai din această diversitate a formelor, din inepuizabila lor recompunere, apare acel ascuțit sentiment al infinitului pe care scriitorul îl surprinde în orice aspect limitat al vieții. Cu un cerc, un cioban, două suprafețe și o bîtă, poetul face milenii de civilizație pastorală: „...pe urmă am înconjurat un dîmb și dintr-odată ne-au împresurat zări pustii". „Umblam așa — spre porțile de aur ale răsăritului". „Totuși înaintam și după un ceas, am văzut cea dintîi turmă, cu ciobanul răzimat în bîtă, zugrăvit negru pe discul enorm al soarelui, care tocmai atunci sălta la fața acestui tărîm. Adierile de vînt conteniseră". (Ostrovul lupilor).

Coordonatele sînt colosale. Rezemat în bîtă, ciobanul privește defilarea secolelor și a năvălirilor. Hoardele au trecut în tropotul cailor, au ars, au pustiit și au lăsat amintire îndoielnică gorganelor în care s-au înmormîntat, călări, înarmați, căpeteniile lor.

Alții și-au ridicat cetăți. În preajma gorganelor, peste cetățile îngropate, pasc oile. Ciobanul le privește, ars de vînturi fierbinți, ars de crivețe reci, cu spatele la Marea și la Soarele care lunecă printre tărîmuri.

Poetul are capacitatea de a da semnificații oricărui fapt, ce-ar părea, altfel, banal. Ele sînt așezate în cosmos, sînt integrate unor spații vaste și în perspectiva veacurilor.

E un cioban? Nu, e un popor.

E deajuns „aerul pur al înălțimii" și puțină „lumină de legendă" și iată apărînd în fața noastră munții, oamenii și istoria: „Toți munții moldoveneșli din preajma Bistriței sînt la o mică înălțime, căptușiți de păduri de brad, cu linii moi care scriu poetic zarea sinilie. Ceahlăul singur se înalță brutal în cer, stîncă enormă, goală, cenușie". „Și-n Ceahlău și Gălimani poporul și-a pus legendele din preistorie. Misterul lor stăruiește încă. În picla vînătă se strecoară fantomele bourilor domnești pe lîngă turma împietrită unde veghează stînca Dochiței". (Poveștile de la Bradu-Strîmb).

E un pastel? Nu, e un popor.

Arta lui Sadoveanu are o uluitoare forță de concentrare. Nicoară Potcoavă și hatmanul cazacilor, înainte de bătălie, petrec. Și, deodată, „Amîndoi prietenii s-au ridicat în picioare și s-au îmbrățișat. Din tufișurile de aproape, de la malul ostrovului, s-a înălțat un pîlc de rațe, bătînd grăbit din aripi și măcăind. Șah și Potcoavă le-au urmărit îndelung cum se duc pe sforul Dniprului, apoi s-au întors zîmbind unul către altul. Nici Șah nu purta barbă și în mustața lui castanie strălucea argint".

În cîte pagini ar fi descris această scenă un alt scriitor! Cei doi bărbați se îmbrățișează, atunci zborul paserilor le amintește migrațiile de toamnă, iar toamna... bătrînețea și moartea. În locul unei lungi și sentimentale analize, Sadoveanu sugerează totul cu o simplitate și delicatețe care amintesc vestita poveste a Francescăi din Rimini, pomenită de Dante.

Este simplitatea marii arte.

Simplitatea amăgitoare. Ea este rezultatul unei îndelungi cercetări a oamenilor, a cunoașterii osmotice a legendelor și poveștilor lor. Cunoașterea vieții e un proces complex, multilateral, îndelung, care necesită pasiune și abnegație. Iubire și neistovită prețuire pentru popor.

Pentru atingerea infinitei simplități a marii arte, scriitorul talentat va să înțeleagă aceste vorbe pe care Mihail Sadoveanu le-a scris și le-a realizat:

„...să-ți cînte ființa de puterea acestui pămînt...".

PATIMI

Asemeni „Comediei umane", opera lui Mihail Sadoveanu — eposul poporului romîn — a condensat o imensă cantitate de suferință: suferința poporului exploatat. Uneori, dramele sînt colective ca în „Vremuri de bejenie", unde satele se trag în munți spre a se bate cu tătarii. Asuprirea boierilor duce la sărăcirea în masă, la mizeria generalizată („Zodia Cancerului", „Nicoară Potcoavă" etc.). De cele mai multe ori, suferința generală se întrupează într-un personaj. Formele de asuprire ca și cele de rezistență sînt atît de variate, încît nici nu încercăm a le enumera aici. Cele mai adesea, omul se ridică să-și facă singur dreptate („Cosma Răcoare", „O umbră", „Emigranții la Brazilia", „Pașlele Blajinilor", „Hanu-Ancuței", „Ostrovul lupilor", „Baltagul", etc.). Alteori, scîrbit, se trage la codru sau în păpurișul bălților.

MIHAIL SADOVEANU
văzut de Iser în 1912

Acest epos al poporului este plin de sînge și durere. Dar tot în el găsim mereu omul viteaz și înțelept, demn și bun.

În enorma dramă a poporului, pînă mai ieri asuprit, oamenii aceștia simpli și atît de bogați sufletește au cultivat cu atenție cinstea, prietenia și înțelepciunea. Oamenii aceștia care au mînuit atît de bine paloșul, cunosc delicatețea surîsului, cu toate valorile umane pe care zîmbetul acelora care au suferit, le conține. Acești oameni simpli au pasiuni intense, și iubirea se consumă într-un incendiu total, asemeni unor mari păduri, aprinse de fulger la vreme de secetă. Dezlănțuirile pasiunii spectaculoase și iuți, sînt asemenea celor ale naturii: „Lunca a început a suna de zvonul unui vînt grabnic. Într-un sfert de ceas s-a auzit freamătul ploii, au clipit fulgere, au detunat trăznete (...). Norii repeziți de furtună s-au scuturat cu grăbire și apoi, după asemenea lucrare, s-au dus către asfințit, lăsînd cerul spălat curat și iarăși luminat". („Nicoară Potcoavă").

LUMINA DE TOAMNĂ

Nimic deprimant în aceste drame concentrate. Peste sînge și durere pluteșle o lumină de pace și aur, lumina limpede a zilelor calme de toamnă. „Era în toate o mîhnire dulce..." („Creanga de aur").

Acest surîs peste durere, străin „Comediei umane", pornește de la ceva ușor de enunțat: iubirea de viață, încrederea calmă în marile calități ale poporului, încrederea în dreptatea celor exploatați.

Pămîntul acesta ars de vînturi și de năvăliri, „nu putea să aibă decît înfățișarea neliniștii și a tristeții. Nimeni nu știa ce-i aduce ziua de mîine; ziua de mîine era de multe ori ziua morții" („Ostrovul lupilor"). Dar oamenii aceștia s-au tras peste spaime și scîrbe. Între arșițe și viforc, între năvăliri străine și permanenta apăsare boierească s-a ivit totuși floarea delicată a bucuriei: „Știam că asemenea ceas e trecător, totuși mă bucuram și-l prețuiam cu atît mai mult". („Poveștile de la Bradu Strîmb"). E o bucurie „fragilă și nesigură", dar cu atît mai intensă, furată viforelor năvălirii și secetei asupririi, așa cum Făt-Frumos răpește apa vie munților care se bat cap în cap. E o bucurie a vieții care a triumfat, totuși: „Neamurile acestui pămînt — se scrie în „Creanga de aur" — sînt cuviincioase, însă și foarte iubețe pentru tot felul de desfătări".

Ce bine este cînd, lepădînd arșița, la un ceas de tihnă, ciobanii s-au așezat în fața bucatelor: mămăliga cu zer, unt, ouă, brînză și o friptură dintr-un sfert de baci. „Se afla între noi din grăsimea și dulceața acelui pămînt dobrogean...". „Era mai întîi o mare îndestulare a ochilor, o plăcere mai mare decît actul fizic, care e întrucîtva brutal" („Ostrovul lupilor").

„Fragilă și nesigură" în acea vreme dureroasă, bucuria luminează totuși, delicat dar statornic, eposul sadovenian.

Să ne amintim de iubirea delicată a lui Mehmet pentru Zebila, iubire asupra căreia el era „atent ca un adevărat juvaergiu". Scăpat din închisoarea unde fusese ținut din năpastă, el cumpără cu preț mare un ornic mic a cărui valoare consta în aceea că-i aducea aminte de clipele petrecute singur cu frumoasa lui, pe cînd era deținut.

Alteori, suavitatea dragostei este asemenea mirosului florii de stepă, de pildă iubirea dintre Chesarion și Maria („Creanga de aur"). Iubire tainică, ivită în sînge și aur, la Bizanț, la malul mării, sub luceafăr: „Dar ceea ce e între noi lămurit în foc, e o creangă de aur înflorit, care va luci în sine...".

Iubirea de viață, de frumos, a omului din popor, deși apăsată de exploatare, și-a făcut totuși loc, a răzbătut prin durere, a înflorit și s-a numit surîs.

Presvitera Olimbiada, limpezită după o existență dramatică, știe terapeutica surîsului. Ea aplică acest tratament lui Nicoară Potcoavă, rănit. La sfatul ei, Ilinca îi va aduce medicamentul, închinîndu-i după aceea o floare, „ca să-i bucure ochii".

În vreme ce bolnavul geme, cuprins de fierbințeli și neliniști, Olimbiada îi privește somnul „zîmbind, ca să se amestece acel zîmbet cu raza de soare strecurată prin perdele și să pătrundă în inima lui întristată".

Descîntecul ei nu este altceva decît o laudă a luminii, o invocare a forței pămîntului: „Să doarmă somnul cîmpului. Să-i cînte adierea vîntului. Să intre în domnia-sa puterea pămîntului".

Asemenea operei lui Johann Sebastian Bach, opera lui Mihail Sadoveanu este un uriaș coral, acompaniat de orga Mării și a Codrului în care sînt cîntate suferințele poporului romîn, în care sînt slăvite virtuțile lui.

Uneori orga conteneșle și atunci se ridică limpede, sonor, luminos, infinita simplitate a surîsului.

Paul Georgescu

INAINTAȘII

Mihail Sadoveanu face parte dintre scriitorii care-și ajută cititorul să le deslușească procesul atît de complex al formării. Îi pune la îndemînă mărturii numeroase. Sînt paginile de memorialistică, sînt articolele unui scriitor care, paralel cu volumele zămislite cu generoasă regularitate, a găsit răgazul unei activități gazetărești aproape continui. Se întîlnesc acolo referiri la fapte de viață și la evenimente sociale, la oameni cunoscuți ori la cărți citite din care se poate desfășura, largă și netedă, calea creației lui Sadoveanu.

În asemenea pagini aflăm și care dintre premergătorii literari i-au fost mai aproape și l-au înrîurit mai adînc. Sadoveanu ne vorbește de ei și în „Anii de ucenicie" și în capitole din „Foi de toamnă" ori „Ți-aduci aminte" și în culegerile de articole și fragmente — „Caleidoscop", „Evocări".

În sens larg, numărul acestor înaintași tinde să cuprindă pe mai toți principalii clasici din literatura noastră și din literatura universală. Pasionat cititor, Sadoveanu n-a fost niciodată ispitit să creadă, ca diverși debutanți geniali și agramați, că lectura altora e o amenințare pentru propria originalitate. Scriitorul ne dă mostre din „literatura de repetenți" a unora dintre colegii întîlniți în 1897 „la Liceul Național din Iași, autori ai unor declarații de amor și nefericire" în conflict cu acordurile gramaticale. „Frigul e sub zero grade. Chiar și apele a-nghețat". Mai tîrziu, la „Semănătorul" Nicolae Iorga, deprins să categorisească grăbit oamenii, s-a arătat deosebit de mirat aflînd că debutantul timid și foarte tăcut dintr-un colț al redacției era familiarizat cu literaturile europene și putea descifra scrierea chirilică.

Referirile la literatură sînt diverse și cu diverse sensuri. Amintirile izvorăsc dintr-o mai bine de jumătate de veac de experiență literară. Se perindă prin fața noastră atîtea nume pe care istoria literară le-a consemnat sau le-a uitat, de la Coșbuc și Iosif și pînă la Prasin ori Bîrseanu. Portretele se reconstituie dintr-un gest, o trăsătură fizică, un răspuns. De asemeni din anecdote: Tony Bacalbașa, asmuțind vardistul asupra unui colaborator stăruitor și fără talent, Traian Demetrescu izgonind pisica pe care, în fața amicilor, a mîngîiat-o cu delicatețe.

Nici mențiunile propriu-zis literare n-au toate caracter de apreciere critică. Parfumul amintirilor împrumută unora dintre pasaje o indulgență și o simpatie care se adresează mai mult impresiilor din copilărie decît scriitorului respectiv. Astfel ni se vorbește despre N. D. Popescu — bietul Popnedea, zeflemisit de Caragiale în „Ghimpele" — prea fertil autor de povestiri pentru calendare. Sadoveanu care în copilărie a fost pasionat lector al povestirilor lui haiducești — ca să poată obține aventurile lui Tunsu, și-a tăiat toți bumbii de la haină, faptă care l-a costat o cumplită bătaie — îl descrie cu umor prietenos pe N. D. Popescu, îngrășat și luptîndu-se cu nevoile: „Avea bărbia revărsată peste cravată și o burtă respectabilă care nu cerea nici hamger, nici brîu cu pistoale".

Printre semnele unei culturi temeinice de care a dat din tinerețe dovadă nuvelistul, hotărît — cum ne spune cu simplitate — „să nu fie lipsit de scule meșteșugului său și de cunoașterea maiștrilor breslei"— se disting preferințe și refuzuri. Preferințe și refuzuri pasionate care, exprimate fiind și cu asprimea tinereții, au dus la diverse conflicte. Pe la douăzeci de ani, Sadoveanu e pus în legătură prin Nicușor Beldiceanu cu Th. M. Stoenescu, unul dintre discipolii fideli ai lui Macedonski. Stoenescu scotea pe atunci „Revista literară", care avea să adăpostească peste puțină vreme falsurile și acuzațiile isterice ale lui Caion împotriva lui Caragiale. De asemenea, Stoenescu conducea și un fel de conservator particular cu secție muzicală și dramatică.

Relațiile lui Sadoveanu cu Stoenescu și revista acestuia s-au rupt brusc, după o scenă cu haz și tîlc. Prozatorul asista la un examen de admitere ținut la conservatorul lui Stoenescu. O candidată „sfioasă și cu ochii migdalați", dar ignară, recita cu patos: „O, mamă..." versuri de „Mihail Inimescu". Stoenescu, deși înnourat, căci păstra față de Eminescu atitudinea „Literatorului", a ascultat pînă la sfîrșit. Dar la ultima strofă — „Să nu ne ducă-n triste zidiri de țintirim" — a întrerupt ironic. Poetul parnasian nu recunoștea cuvîntului „țintirim" cetățenia literară. Sadoveanu și amicii lui se ridică indignați: „În academia dumneavoastră, unde e tratat astfel Eminescu, noi nu mai avem ce căuta... Învăluindu-ne eroic pelerinele, am ieșit din academie, ne-am dus și nu ne-am mai întors nici azi".

Desen de Ross (Apărut în revista ieșeană „Versuri și proză" — 17 oct. 1915)

Cine sînt acești scriitori apărați cu pasiune, pentru care tînărul prozator leagă și desface prietenii? Revin de-a lungul paginilor mărturisirile unui atașament special pentru poezia populară, pentru Eminescu, Creangă și Caragiale. Sînt pomeniți cu căldură deosebită tovarășii a mulți ani de la „Viața românească" și în primul rînd Ibrăileanu și Topîrceanu. Din literatura universală, Tolstoi și Turgheniev, Flaubert, Maupassant. Lista înaintașilor e departe de a se mărgini la aceste nume, dar ei stau în frunte. Listă e elocventă pentru orientarea realistă, de la început limpede, a scriitorului. Înrudiți prin realism, dascălii literari ai lui Mihail Sadoveanu sînt diferiți prin conținutul și stilul operelor. Diversitatea lor e, de asemenea, lămuritoare pentru felul în care a învățat Sadoveanu de la cei ce l-au precedat. La douăzeci de ani, cînd criticul junimist Nicolae Petrașcu a condamnat „Cozma Răcoare", prozatorul nu s-a arătat mîhnit. Se cunoștea și avea siguranța calmă a drumului propriu: „Eram absolut sigur de mine în acel moment și dacă era o scădere, mă aflam dispus să o atribui cititorului, nu autorului". Scriitorul, care gîndea astfel la vîrsta începuturilor, a asimilat mult de la înaintașii săi, dar n-a călcat, n-a imitat servil niciodată. Deși, după cum se știe, el a fost adesea imitat pînă la pastișe.

Așa cum se întîmplă întotdeauna, procesul de formare al scrisului lui Mihail Sadoveanu a avut loc în dublu sens. Împrejurări diverse l-au îndreptat pe scriitor spre anumite modele literare. Și înrîurirea acestor modele l-a întărit pe drumul său.

Pentru poezia populară. Sadoveanu și-a spus în multe rînduri simțămintele. Mai explicit sau mai difuz, înrîurirea folclorică se regăsește pretutindeni în operă. Iar paginile despre poezia populară sînt numeroase și adesea pătrunse de lirism. Zece ani după Delavrancea, Sadoveanu rostește în discursul de recepție la Academie un elogiu asemănător al poeziei populare. Aceasta în anii de după primul război mondial, cînd în poezie se importa „le dernier cri" parizian, iar proza se subția, psihologizată pînă la solipsism. Dragostea pentru folclor o prețuiește și la alți scriitori, devine un test al prieteniei. În portretul făcut lui Iosif e memorabilă scena în care, cu privire la folclor, „timidul, concentratul și blajinul Iosif" devine elocvent, „vorbind cu entuziasm despre baladele noastre bătrînești".

Urmașul țăranilor din Verșeni, care și în „Anii de ucenicie" ne vorbește de „eroul său de predilecție, țăranul romîn" s-a îndreptat de la început spre poezia populară și i-a deslușit măreția. Acest contact timpuriu și prelungit toată viața cu folclorul l-a ajutat mai apoi să cearnă influențele, să caute și să aleagă în operele artistice conținutul de idei și protestul popular, să respingă artificialul, meșterirea gratuită. Se va arăta mereu sensibil la autenticitatea populară a unei opere culte, la patosul ei patriotic. De trilogia istorică a lui Delavrancea se apropie cu înțelegerea celui ce avea să dea prozei de evocare istorică atîtea măreațe edificii. „Eu mă simțesc totdeauna înfiorat cînd le văd ori le recitesc, pentru că de la un capăt la altul sînt străbătute nu numai de acea lumină de artă care-i era proprie lui Delavrancea, ci mai ales fiindcă pulsează de o dragoste nemărginită pentru trecutul nostru și pentru acest tragic pămînt".

Admirația pentru folclor nu la caracter de pastișe, nu duce la negarea progresului în artă. Există în opera de la început a lui Sadoveanu urme ale înrîuririi semănătoriste pe care evoluția ulterioară a operei le-a risipit. Dar admirația pentru folclor n-a degenerat la Sadoveanu în admirația semănătoristă pentru pitorescul ignoranței și în negarea operei culte. Pasiunea pentru literatura populară apare în operă și în opiniile despre artă, inseparabilă cu prelucrarea ei artistică.

În acest sens își argumentează Mihail Sadoveanu dragostea pentru cei doi mari învățători ai săi — Creangă și Eminescu.

Pentru Nică al lui Ștefan a Petrei, Sadoveanu nu precupețește superlativele. „Vă învit să facem o șezătoare de taină în amintirea celui mai autentic scriitor artist al literaturii noastre". „Inima mea e bucuroasă că vă pot vorbi despre „Amintirile" și „Poveștile" învățătorului meu humulești eanul". Cele mai numeroase fragmente din ultimul volum de „Evocări", lui Creangă îi sînt consacrate. În toate aceste fragmente, revine, luminîndu-le, o idee exprimată și în citatul de mai sus. Regăsind în proza lui Creangă imaginea admirabil de fidelă a satului moldovenesc, — să ne amintim de paginile care comentează „Capra cu trei iezi" — Sadoveanu îl laudă pe marele artist care a prelucrat și a recreat materialul folcloric. În acest sens ni se relatează întîmplarea cu flăcăii care l-au priceput pe Creangă, doar pregătiți fiind de interpretarea scriitorului.

Astfel e concepută și apariția lui Eminescu. „Din țărănie întunecată, în condițiile sociale pe care le cunoaștem, răzbise troscotul acestui pămînt, într-o înflorire neașteptată și uimitoare, în ființa unui poet cu totul excepțional".

Vom regăsi în călătoriile intelectuale ale lui Mihail Sadoveanu siguranța în orientarea spre realism. Cheia apropierii și îndelungii prietenii cu Ibrăileanu se află desigur și în aprecierea ascuțimii cu care criticul ieșean știa să explice și să prețuiască asemenea opere.

În acest spirit vorbește Sadoveanu, cu intuiția profundă a artistului, despre dascălii lui din alte literaturi. Iată cîteva rînduri pe care le scria despre „Război și pace" în volumul „Foi de toamnă":

„Am intrat cîndva în paginile cărții acesteia ca într-o țară. Am văzut peisagii noui, am auzit vorbind, am privit mișcîndu-se și lucrînd oameni după oameni, am auzit glas de durere, țipăt de plăcere, zbuciumul războiului, am simțit liniștea păcii și a veșniciei".

Aceeași orientare, în ceea ce respinge scriitorul. Admirația păstrată proaspătă pentru cîntecele auzite la Verșeni, apoi cea pentru Eminescu și Creangă l-au împiedicat pe Sadoveanu să se simtă atras spre jocul gratuit de imagini și sunete pe care decadentismul începuse a-l practica, la întretăierea celor două secole De aci și rîndurile acide din portretul făcut lui Lovinescu în „Anii de ucenicie". Fostul lui coleg de școală, băiatul „cuminte ca o duducă", „pipăindu-și cu satisfacție precoce hainele", cu stofa lînă-n lînă, avea să devină patronul importului de curente la modă. Autorul teoriei „sincronismului" urma să încerce a funda teoretic importul. Distanța s-a accentuat pînă la opunere între autorul „Baltagului" și criticul impresionist.

Sentimentul principal cu care vorbește Sadoveanu — în tinerețe sau la maturitate — despre dascălii lui literari, e veneralia. „Pun opera lui Caragiale în raft la locul ei: alci e Eminescu: alături Caragiale. Cărțile lor sînt urne sfinte în care dorm gîndurile, suferințele și aspirațiile lor. Spun rău: nu dorm, sînt treze și vii, cum e căldura, cum e lumina și necontenit pătrund, fecundează și îmbunătățesc sufletele noastre". Cu același sentiment îi citea Eminescu pe Bălcescu ori „cronicile bătrîne". Cu același sentiment va fi deschizînd și așteptînd fiecare pagină din Sadoveanu acela dintre tinerii noștri scriitori care, în noi condiții istorice și cu proprii mijloace artistice, îi va duce mai departe opera. Experiența realistă a literaturii noastre trece, îmbogățită, de la scriitor la scriitor.

Silvian Iosifescu

Sadoveanu și Uniunea Sovietică

Afecțiunea lui Sadoveanu pentru Rusia datează din anii primei tinereți, cînd, la școala experienței și a culturii se formează personalitatea. În lumina operei, ni se pare firesc astăzi ca tînărul Sadoveanu să fi căutat în artă nu jocul steril al formelor, nici observația măruntă, nepătrunzătoare și dezolantă a vieții, ci răspunsuri la marile probleme ale societății și individului. Cum, în ansamblul culturii europene, romanele rușeștl se distingeau tocmai prin problematica lor gravă, exercitînd o răscolitoare influență în rîndurile tineretului însetat de cunoaștere, nu este de mirare că acela care mai tîrziu va fi socotit printre înțelepții poporului său, s-a simțit atras de „Ana Karenina" și „Azilul de noapte".

„Cînd am intrat în acel centru simpatic de umanitate, care era Iașii în preajma anului 1900 — mărturisește scriitorul — una din cele dintîi mari bucurii spirituale pe care le-am avut a fost contactul cu marea literatură rusească, devenită astăzi literatura clasică a popoarelor Uniunii Sovietice. Atunci, în Liceul Național am cunoscut în traduceri franceze pe Dostoievski și Tolstoi, pe Gogol și Turgheniev, pe Pușkin și Lermontov, pe Scedrin și pe Gorki... Eram încîntat și tulburat în același timp de viziunile și problemele ce prezentau sufletului meu acești mari artiști necontenit frămîntați și tulburați ei înșiși, în căutarea unei lumi mai bune și visînd prefaceri nebuloase".

Mai tîrziu, cînd Revoluția Socialistă din Octombrie avea să dea răspuns întrebărilor lui Tolstoi și rezolvare chemărilor lui Gorki, dar cînd — în același timp — datorită spaimei capitalismului mondial „...lumea de la noi trăia complect izolată de Uniunea Sovietică..." deoarece „boicotul cunoașterii acestei lumi noi era organizat cu diabolică dibăcie", scriitorul, asemeni altor mari intelectuali chinuiți de neputința de a găsi, în tragicul societății capitaliste, soluții pentru eliberarea omului, a avut, după propria-i mărturisire, „o adevărată criză de îndoieli și de grea mîhnire. Îndoieli asupra sensului vieții, grea mîhnire pentru zădărnicia trecerii noastre pe acest pămînt". Chiar și în acei ani însă, răzbăteau din cînd în cînd, prin boicot, semne ale prefacerilor revoluționare de la Răsărit. Pentru scriitorul frămîntat de viitorul țării sale, acestea aveau caracterul unor revelații. Așa a fost în ziua cînd Sadoveanu a aflat despre Constituția stalinistă. „În singurătatea mîhnirii mele și a viziunilor tragice legate de soarta poporului meu, m-am simțit ca în fața unei explozii de lumină". Iar mai tîrziu, după eliberare, cînd scriitorul va fi „văzut cu ochii și auzit cu urechile", intuiția s-a preschimbat în certitudine. Cel care avea să proclame, curînd, milioanelor sale de cititori că „lumina vine de la Răsărit", cristalizînd în această expresie devenită clasică o mare și profundă experiență de viață, s-a numărat printre cei dintîi oameni de seamă ai patriei noastre care și-au pus semnătura pe actul constitutiv al ARLUS-ului, înțelegînd în vremuri tulburi încă pentru mulți, că prietenia cu Uniunea Sovietică este singurul drum care poate duce la rezolvarea năzuințelor sociale de veacuri ale poporului romîn. Cunoașterea adevărului despre socialism a devenit, pentru omul obișnuit să-și cîntărească greu cuvintele, o preocupare neîntîrziată și de seamă. Scriitorul a pornit să bată cu pasul său de mare drumeț, pămînturile Uniunii Sovietice. Călătorește

La cel de al doilea Congres al Scriitorilor Sovietici

la Moscova și în ținuturi salvate din sălbăticie de puterea sovietică; vorbește cu muncitori, cu colhoznici și oameni de cultură; se întîlnește cu scriitori, care-l prețuiesc și pe care-i prețuiește; a plecat în Uniune cu păreri doar; s-a înapoiat cu convingeri. Urmași lui Tolstoi, Cernișevski și Cehov înfăptuiseră în adevăr idealurile marilor înaintași. „Pustiurile se schimbă în grădini, păduri tinere, freamătă, se aruncă punțile lucitoare peste canaluri și fluvii, cîntecul muncii și al bucuriei sună pretutindeni. E mai încîntător decît în cele mai uimitoare basme ale copilăriei noastre".

La aproape 70 ani, Sadoveanu a început o perioadă nouă de creație artistică și activitate socială nemijlocită și fățișă, străbătută toată de ideea fundamentală pentru secolul nostru, a „Pentru mine, Constituția lui Stalin este ca o altă evanghelie a lumii noi ce se pregătește".

Replicînd acelora care, plecați înaintea marasmului literar al burgheziei occidentale și plîngînd „criza culturii" lor, propovăduiau întoarcerea la o literatură izolată de viața poporului, străină mulțimii de cititori, lipsită de întrebări și răspunsuri, maestrul—care o viață întreagă s-a situat în opoziție cu asemenea producții, le opunea, cu fermitate, exemplul literaturii sovietice, întîmpinată lucid și entuziast celei mai mari revoluții din istorie. „E greu să ne închipuim că literatura apuseană a veacului nostru ar fi putut să dea altceva decît descurajare, plictis și pesimism... În acest timp, literatura lumii sovietice se dezvolta cu totul altfel în mediul muncii constructive. Eroii săi se plasau la antipodul descurajării și dezgolirii de viață. De la „Pe Donul liniștit" la „Ceapaev" și „Tînăra Gardă", literatura omului sovietic se dezvolta normal și plin, servind obștea și statul socialist. E o literatură constructivă și optimistă, produs al schimbărilor sociale".

Manifestîndu-și reprobarea și desconsiderarea față de aceia care propagau izolarea artistului de mase și de procesele politice ale timpului, față de aceia care continuau, nu fără interese precise, să răspîndească ideia contradicției dintre creație și spirit cetățenesc, față de aceia care stăruiau să împiedice pe scriitori a se angaja în bătăliile sociale conduse de partidul clasei muncitoare, Sadoveanu — mare artist și mare cetățean în același timp, — atrăgea atenția confraților săi mai vîrstnici și mai tineri cu neliniștea creatoare care-l definește că „timpul nu ne așteaptă" și le propunea exemplul — cunoscut de el întîia oară prin cunoștința personală cu Ilya Ehrenburg — al scriitorului sovietic, militant pe tărîm social. „Pilda aceasta de luptă fără preget, pînă la biruința finală, trebuie s-o urmăm și noi scriitorii romîni. Cale de mijloc nu există. Toate prejudecățile trecutului trebuie arse în flăcări purificatoare. Armele noastre să le punem toate în serviciul nouiui ev".

Să mai amintim că Sadoveanu însuși, ca decan necontestat al literaturii romîne contemporane, și-a pus printre cei dintîi armele toate „în serviciul nouiui ev"?

Să mai amintim că faptele și gîndurile lui Sadoveanu închinate binelui țării sale, au cucerit nu numai încrederea cititorilor, prietenilor și ucenicilor săi credincioși din patria noastră, ci și prețuirea oamenilor sovietici. Cărțile lui Sadoveanu, traduse pînă acuma, în 15 milioane de exemplare, în U.R.S.S., sînt citite de la Leningrad pînă pe banchizele de la Polul Nord, sau după recenta mărturie a lui Boris Polevoi, transmisă revistei „Contemporanul": „...Sadoveanu e citit la noi de cetățeni... cum să-ți spun...? de la vîrsta de zece ani, cum e fiica mea Alina, care e într-a treia... pînă la vîrsta de... hai să spun șaptezeci și cinci de ani, cîți numără mama mea, care mereu mă întreabă ce s-a mai tipărit nou în rusește din opera lui Sadoveanu..."

Să mai amintim ceva: scriind că la noi în țară „toate se vor înfăptui după pildele omului sovietic", marele scriitor exprimă la 75 de ani ca și la începuturile creației sale, năzuințele și credințele cele mai profunde ale poporului în slujba căruia s-a aflat o viață întreagă.

Al. Mirodan

Masiv ca timpul...

Mai multe tomuri decît anii vieții;
mai multă viață decît veacuri zeci;
grăiesc prin tine, din adîncuri, Geții,
și viețile din veacul douăzeci.

Căci fluviului din vremile străbune
și rîului curgînd din viitor,
în tine le-a fost dat să se-mpreune,
cum într-un veac o dată, — dor cu dor

În cîte mii de grafuri auzi grîul,
și cîte frunze te-au durut căzînd,
cîte legende își zbătură frîul
spre noua întrupare-a unui gînd?

În cîte mii de glasuri auzi vîntul
cîntînd în codrii blîndei tale țări?
Puternic porți pe umeri, ca pămîntul,
cuprinsurile celor patru zări.

Tu ești fereastra-n care anotimpul
își trece pasu-n veci înnoitor:
masiv ca timpul, străveziu ca timpul,
prin tine lași să treacă un popor.

Mai multe tomuri decît anii vieții;
mai multă viață decît veacuri zeci;
grăiesc prin tine din adîncuri, Geții,
și viețile din veacul douăzeci.

Veronica Porumbacu

CARTEA SOVIETICĂ

IUBITA CARTE SOVIETICĂ

O casă măruntă de țară cu o singură odaie la uliță și cu o tindă îngustă.

Pe pervazul ferestrei înfloreau într-o toamnă dulce două steble de mușcate roșii. Lîngă fereastră, prinsă în perete, o policioară. Și pe policioara aceea înșirate cîteva cărțulii ieftine. Acolo locuia, de unul singur, un bărbat înalt și uscățiv, mustăcios, cu niște ochi mari, negri, aprinși. Era un muncitor de la serviciul de drumuri și șosele — picherul — cum îi spuneam noi, copiii satului. Am evocat cîndva, într-o carte, chipul lui care și peste ani mi-a rămas drag.

Pe policioara acelui picher, în anul de jale al holerei din 1913, i-am găsit pe Ivan Turgheniev cu „Asia", pe Fedor Dostoevski cu „Precocii", pe Maxim Gorki cu „Celkaș". Au fost, acestea, cele dintîi cărți ale literaturii clasice ruse cu care am făcut cunoștință. Ele m-au încîntat și m-au fermecat și, mai presus de orice, mi-au deschis ochii și mi-au îndreptat mintea tînără către o lume pe care pînă atunci o cunoscusem numai din auzite. Amintirea războiului din 1877 era încă vie și sătenii povesteau întîmplări trăite alături de cazaci și de infanteriștii ruși care poposiseră un timp între ei înainte de a trece Dunărea „dincolo" să se bată cu otomanii.

Mai tîrziu, în alte împrejurări, i-am descoperit pe Lev Tolstoi și pe Cehov, pe Gogol și pe Pușkin, pe Lermontov și Goncearov, pe Korolenko și Kuprin. Dar traducerile erau searbede, rău făcute, ciuntite, scurtate. Imi făcea impresia că am în mîini numai niște țăndări rupte dintr-un uriaș trunchi pe care îl bănuiam a fi de aur. Năzuiam să ajung o zi în care îi voi cunoaște bine pe acești uriași.

Mai tîrziu, cînd am ajuns la literatura sovietică eram mai mult decît un simplu băiețandru. Publicam eu însumi versuri, visam să devin scriitor, mîzgăleam hîrtia și-mi încercam puterile și în proză. Intr-o librărie obscură, pitită după niște fastuoase clădiri, într-o curte strîmbă, în timp ce răscoleam o antologie a poeților moderniști germani, librarul, cărturar de seamă, a scos de sub tejghea și mi-a dat, îndemnîndu-mă să le citesc, cîteva cărți sovietice în franceză. Erau: „Trenul blindat" a lui Vsevolod Ivanov, „Infrîngerea" de Fadeev, „Virinela" Lidei Seifulina, „Torentul de fier" a lui Serafimovici, „Orașe și ani" de K. Fedin. Le-am citit, cum era de așteptat, pe nerăsuflate.

Scriitorii aceștia, despre care pînă atunci nu auzisem nimic, vorbeau, ca și clasicii ruși, tot despre Rusia, dar ei îmi vorbeau despre o altă Rusie, despre Rusia cea nouă, care trecuse prin focul Marii Revoluții din Octombrie, prin suferințe infinite și prin pîrjolul războiului civil. Literatura aceasta sovietică nu semăna cu nimic din ceea ce apucasem eu să citesc pînă atunci. Ea aducea în scenă oameni noi, fapte noi, idei noi, o lume nouă, care se zbătea și se chinuia pentru o altfel de viață. Prin intermediul aceluiași librar mi-am putut procura un volum al lui Maiakovski și 2—3 volume ale lui Serghei Esenin din care alegînd și traducînd am înjghebat volumul de tălmăciri care avea să vadă lumina tiparului abia în primăvara lui 1934. Pe urmă, după ce cititorii noștri cunoscuseră traducerile în limba romînă după „Cimentul" lui Gladkov și după „Hoțul" lui Leonid Leonov, orice posibilitate de a citi în franceză sau în romînă operele scriitorilor sovietici a fost retezată. Guvernele burghezo-moșierești care s-au perindat pe la cîrma statului romînesc între cele două războaie mondiale au luat aspre măsuri ca nici o carte sovietică să nu mai ajungă pînă la noi. Sămînța însă fusese aruncată și ea prinsese rădăcini. Scrierile multora dintre cei ce atunci erau tineri reflectau influența binefăcătoare a literaturii sovietice.

★

Poporul nostru sărbătorește acum, ca de obicei, „Luna prieteniei romîno-sovietice". In cadrul acestei sărbătoriri, loc de frunte îl joacă literatura sovietică și literatura clasică rusă. Vitrinele librăriilor noastre sînt, în aceste zile, dedicate exclusiv literaturii clasice ruse și literaturii sovietice. Pretutindeni în orașele noastre și chiar în satele noastre, sînt expuse în mii și mii de standuri cărțile scriitorilor sovietici. Poporul nostru cercetează cu dragoste aceste cărți, le cumpără și le citește cu nesaț. Citind cărțile scriitorilor sovietici, oamenii muncii din țara noastră cunosc uriașa țară ai cărei ostași ne-au adus acum 11 ani eliberarea, îi cunosc mai bine pe constructorii socialismului și ai comunismului, învață să construiască și ei socialismul, să muncească cu spor pentru făurirea unei vieți noi, fericite, să ajungă la bunăstare, să se oțelească pentru a apăra pacea. Inainte de orice, cartea sovietică este un mare învățător.

In anii aceștia, cîți s-au scurs de la eliberare pînă astăzi, editurile noastre și în special „Cartea Rusă" au depus eforturi considerabile, pentru traducerea, editarea și răspîndirea în masele cele mai largi a literaturii clasice ruse și a literaturii sovietice. S-au tipărit și au fost puse la îndemîna cititorilor milioane de exemplare din această literatură. Lev Tolstoi și Maxim Gorki, Ivan Turgheniev și Goncearov, Pușkin și Maiakovski, Konstantin Simonov și Tvardovski, Alexandr Fadeev și Leonid Leonov, Mihail Șolohov și Boris Polevoi, Alexei Tolstoi și Fedin — ca să nu-i enumerăm decît pe cîțiva — sînt acum tot atît de cunoscuți în țara noastră și tot atît de îndrăgiți de cititori ca Negruzzi și Creangă, Eminescu și Coșbuc, Caragiale și Slavici, Odobescu și Sadoveanu și atîți alți buni scriitori ai noștri.

★

Acum cîteva zile am fost să-mi văd rubedeniile în satul de care vorbeam la începutul acestor fugare însemnări. Amintirea raftului sărăcuț din sărăcuța casă a muncitorului de la drumuri și șosele, pe care acum patruzeci și ceva de ani se aflau înșirate cîteva cărțulii ieftine, stăruie numai în mintea mea. In mijlocul satului, acolo unde odinioară știam o circiumă, am găsit o bibliotecă. Tînărul bibliotecar mi-a arătat comorile care se aflau în grija lui: peste 4.000 de volume din literatura noastră, din literatura universală și mai ales din literatura clasică rusă și sovietică. Lîngă Sadoveanu se afla Lev Tolstoi, lîngă „Bărăganul" lui Galan, „Culii" bengalezului Mulk Raj Anand și „Povestea unui om adevărat" a lui Boris Polevoi. Pe un raft l-am găsit pe Pușkin — ediția completă — în rusește. Acum se află în satul meu oameni care știu rusește și citesc literatura rusă în original. Limba rusă se învață în școală. O vorbesc mulți.

Ori pe unde m-au dus drumurile prin țară, am vizitat și bibliotecile. Și, la loc de cinste, în biblioteci, i-am găsit pe scriitorii clasici ruși și pe scriitorii sovietici. Acești scriitori sînt marii prieteni și marii învățători ai poporului nostru.

Pentru ajutorul neprețuit pe care ni-l dau acum, cînd patria noastră își schimbă de la o zi la alta fața, nu le putem mulțumi altfel decît citindu-i.

Citindu-i și recitindu-i.

Acad. Zaharia Stancu

Săptămîna cărții sovietice

Incepînd din ziua de 22 octombrie și pînă mîine, vineri 28 octombrie, în întreaga țară se desfășoară manifestările Săptămînii cărții sovietice, organizate de Ministerul Culturii, ARLUS, Uniunea Scriitorilor din R.P.R. și diferite edituri.

In cadrul acestui eveniment sărbătoresc, care ne dă prilejul să ne arătăm odată mai mult dragostea și prețuirea literaturii sovietice, sîmbătă 22 octombrie în Capitală și în principalele orașe ale țării au fost deschise bazare de cărți la care au fost prezentate lucrări literare, științifice și tehnice traduse din limba rusă.

In Capitală, deschiderea festivă a Săptămînii cărții sovietice a avut loc la librăria „Cartea Rusă" din calea Victoriei nr. 42.

Au luat parte tovarășii: Ion Pas, prim locțiitor al ministrului Culturii, C. Săbău, vicepreședinte al Institutului Romîn pentru Relațiile Culturale cu Străinătatea, Eugen Rodan, secretar al ARLUS-ului, academicienii Mihai Beniuc, prim secretar al Uniunii Scriitorilor din R.P.R., Victor Eftimiu și Zaharia Stancu, Al. Buican și Demostene Botez, membri în Biroul Consiliului de conducere al S.R.S.C., Aurel Duma, Ilca Melinescu, directorul Editurii „Cartea Rusă", numeroși oameni de artă și cultură, oameni ai muncii, studenți.

Cuvîntul de deschidere a fost rostit de acad. M. Beniuc, prim secretar al Uniunii Scriitorilor din R.P.R.

„De la un capăt la altul al țării — a spus printre altele vorbitorul — tineri și bătrîni dornici de noi cărți sovietice, așteaptă cu nerăbdare Săptămîna cărții sovietice. Această săptămînă, luminată de puterea cuvîntului scris al savanților, artiștilor și scriitorilor ruși și sovietici este unul din roadele bogate în sevă de viață ale acelei prietenii care, acum 11 ani, a adus poporului nostru lumină și libertate.

După ce a subliniat marea valoare pe care o reprezintă pentru cititorii din țara noastră apariția în Luna prieteniei romîno-sovietice a noi lucrări de beletristică și științifice sovietice, acad. M. Beniuc a declarat deschisă Săptămîna cărții sovietice.

La Cluj, Iași, Timișoara și Tg. Mureș au vorbit scriitorii Nagy Istvan, Ion Istrati, Al. Jebeleanu și Kovacs György.

In acest interval numeroși scriitori s-au deplasat în diferite orașe ale țării, pentru a prezenta operele unora dintre cei mai reprezentativi scriitori clasici ruși și sovietici. In orașul Galați, scriitorul Eusebiu Camilar a vorbit despre N. V. Gogol și Maxim Gorki, iar la Craiova și Bacău poeții Mihu Dragomir și Demostene Botez au prezentat poezia lui Vladimir Maiakovski. Despre „Umanismul literaturii sovietice" a conferențiat Mihail Novicov la Orașul Stalin, iar scriitoarea Lucia Demetrius a vorbit la Pitești despre opera Galinei Nikolaeva. La Tg. Mureș poetul Majtenyi Erik a înfățișat opera lui Alexandr Tvardovski, iar la Cluj poeta Nina Cassian a vorbit despre „Doi poeți mari pentru cei mici" (Marșak și Ciukovski), la Ploești, dramaturgul Aurel Baranga a vorbit despre „Teatrul lui Korneiciuk". Alți critici literari și scriitori au conferențiat la Sibiu, Arad, Hunedoara, Timișoara, Roman, Oradea, Constanța și în alte localități.

Copiilor — despre faptele și oamenii revoluției

Articol scris pentru „Gazeta Literară" de LEV KASSIL

Literatura sovietică pentru copii s-a născut odată cu noul stat socialist. Chiar în primii ani după Revoluția din Octombrie, din inițiativa lui Alexei Maximovici Gorki, în Petrogradul flămînzit și înghețat, oamenii plini de grijă pentru viitorul țării, și care vedeau acest viitor în copii, au început să scrie poeme, povestiri și să editeze reviste pentru copii.

Multe evenimente istorice, care au schimbat în mod hotăritor viața Rusiei rămîneau cîteodată neînțelese chiar pentru unii oameni maturi. Cît de important era deci să se povestească tinerei generații — copiilor — adică celor care urmau să devină moștenitorii cuceririlor din Octombrie, despre semnificația evenimentelor care au zguduit întreaga lume! Cît de important era să li se dezvăluie copiilor întreaga semnificație și proporțiile uriașe ale acelor transformări sociale care au constituit temelia viitoarei lumi socialiste! Și se înțelege de la sine că tema revoluției, a luptei eliberatoare a poporului, a devenit una din temele dominante în tînăra literatură pentru copii. Trebuie să spunem că tocmai pe acest teren fertil s-a cimentat, s-a maturizat și și-a aflat propriul glas literatura sovietică pentru copii. Poziția justă în tratarea acestei teme n-a fost descoperită de la început. Evenimentele emoționante ale revoluției și ale războiului civil care înflăcărau imaginația copiilor, se cereau așternute pe hîrtie în cărți destinate micilor cititori. Schimbările profunde care au transformat în mod radical viața întregii Rusii sugerau din belșug subiecte și situații dramatice. Totuși, într-o serie întreagă de cărți scrise în anii aceștia, evenimentele revoluției și ale războiului civil erau prezentate în stilul literaturii de aventuri. Autorii acestor prime cărți nu erau pe atunci capabili să discearnă în vălmășagul evenimentelor atît de captivante și de interesante, ideile și caracterele umane care au fost hotăritoare pentru victoria Revoluției din Octombrie asupra forțelor întunecate ale reacțiunii. Asemenea cărți ca de exemplu Makar cercetătorul de Ostroumov, se apropiau foarte puțin de adevărul istoric. Aici autorul interpreta greșit unele evenimente făcînd concesii genului care îl alesese la început. Astfel, tînărului erou din această nuvelă ca și copiilor zugrăviți în alte povestiri asemănătoare, le erau încredințate atribuții care nu corespundeau vîrstei lor. Rămîneai la urmă cu impresia că toate faptele erau îndeplinite de copii. Ca și cum ei ar fi fost aceia care au hotărît destinele lui Octombrie. Au fost înconjurați de o asemenea aureolă, de parcă ei ar fi fost aceia care realizaseră faptele eroice extraordinare. In fața lor păleau faptele eroice autentice ale adevăraților făuritori ai revoluției. Se prea poate ca astfel de cărți să fi plăcut tinerilor cititori, dar din punct de vedere educativ și artistic toate acestea constituiau un neadevăr care înfățișa în chip denaturat cursul real al istoriei, cultivînd în același timp la copii gustul pentru o literatură inconsistentă, înfățișîndu-le în mod greșit adevăratele forțe conducătoare ale revoluției.

Primele opere ale lui Arkadii Gaidar au constituit un contrast izbitor cu un asemenea soi de literatură. Gaidar, el însuși, a fost un adevărat fiu al revoluției ruse. După cum se știe, ca adolescent, în vîrstă de paisprezece ani, el a plecat să lupte în armată, alături de cei mari, pe frontul războiului civil, să apere tînăra republică sovietică. S-ar părea că de fapt un asemenea om care a pășit de tînăr în viață, și care încă din cea mai fragedă vîrstă a participat în mod nemijlocit la lupta dusă de întregul popor pentru libertate, ar fi putut să cadă mai lesne în aceleași greșeli, menționate mai sus. Dar Gaidar, fiind un artist sincer și profund veridic, simțind el însuși din adîncul inimii cît de mult datorează acestor oameni mari, bolșevicilor, — tot ce avea el mai bun în firea lui — a știut să ocolească greșelile pe care le săvîrșiseră o serie întreagă de autori în cărțile pentru copii. In cărțile lui Gaidar acționează copiii și ei se află tocmai în miezul povestirii. Acest lucru îl apropie foarte mult de tinerii cititori. In cărțile lui Gaidar însă, copiii sînt zugrăviți la nivelul posibilităților lor firești, proprii vîrstei lor. Ei ocupă locul pe care într-adevăr l-au ocupat copiii în lupta istorică a poporului sovietic. Acest lucru nu scade deloc meritul lor. Gaidar, cu profundă emoție și cu multă căldură, ne-a povestit despre fiicele și fiii marelui popor sovietic. Tinerii eroi ai lui Gaidar au însușiri tipice pentru epoca respectivă și pentru mediul social din care provin. Ei sînt devotați fără margini patriei, ideilor mărețe pe care numai în mod intuitiv le sesizează, simțind mai mult cu inima lor de copii că cei mari apără o cauză dreaptă, pe care o înfăptuiește poporul. Eroii lui Gaidar sînt curajoși, sînt cinstiți. Autorul îi situează în împrejurări foarte grele, care necesită un eroism adevărat. Gaidar însă nu uită să-i arate și pe cei care au știut să educe în copii asemenea trăsături. El ne prezintă un tablou veridic care reflectă viața așa cum este într-adevăr. In cărțile lui Gaidar sînt descriși cu multă dragoste oamenii maturi care au luptat în revoluție. Tocmai aceștia se dovedesc a fi făuritorii noii istorii. Dar acești oameni aspri, căliți în luptă, care au cucerit fericirea și libertatea patriei lor prin sînge și prin muncă, sînt atenți față de copii, văd în ei pe oamenii mari de mîine, viitorii stăpîni ai vieții. Gaidar a fost acela care a cîntat prietenia plină de înțelegere și înțelepciune a celor mari față de cei mici. Și cea mai bună nuvelă a lui Gaidar, Școala, a devenit un poem veridic și emoționant al acelei școli aspre prin care a trecut tînăra generație a oamenilor sovietici și căreia îi aparținea însuși Gaidar. Evenimentele impresionante și tumultuoase ale Revoluției din Octombrie, anii războiului civil, ani grei și crînceni pentru întregul popor, și-au găsit o adîncă și realistă reflectare în nuvelele lui Gaidar.

Copiii din aceste nuvele nu ne sînt prezentați ca niște eroi gata formați peste noapte — deus ex machina. Nu, noi vedem cum pagină după pagină, episod după episod, se formează caracterul hotărît al acestor băieți și fetițe cu toate evenimentele grele prin care trec, cu toată asprimea și ascuțimea luptei de clasă ce-i atrăgea și pe ei în vîrtej. In felul acesta, în cărțile lui Gaidar, într-o formă artistică foarte vie se îmbină trăsăturile unei povestiri istorice cu elemente profund educative.

De o dragoste deosebită în rîndurile copiilor sovietici se bucură cartea care povestește emoționantele fapte eroice ale tinerei generații în lupta pentru victoria lui Octombrie. Această carte n-a fost scrisă special pentru copii. Se știe însă că totdeauna, în toate timpurile, copiii, ei înșiși, nu odată au „ales" din literatura universală ceea ce le era foarte apropriat și pe înțeles și drag inimii lor. Așa după cum indiferent de voința autorilor au devenit bunuri pentru copiii întregii lumi, cărți ca Robinson Crusoe de Daniel de Foë, miturile Eladei, basmele populare despre viteji, tot așa a devenit cartea de căpătîi a milioane de școlari, romanul lui Nikolai Ostrovski, Așa s-a călit oțelul. Există ceva asemănător, înrudit în glorioasa biografie a lui Gaidar și a lui N. Ostrovski. Și unul și altul de fapt și-au dăruit viața pentru victoria cauzei pe care au servit-o, fiecare cu pana în mînă, cu fiecare picătură din sîngele lor. Dîrzenia și tăria de caracter a lui Pavel Korceaghin, care, țintuit la pat de o boală cruntă, a căutat să rămînă totuși în rîndurile luptătorilor revoluției, a stîrnit o profundă emoție în inimile milioanelor de tineri. Gaidar a căzut pe front confirmînd prin moartea sa eroică adevărul celor scrise de el. Curajul și voința neînfrîntă a lui Korceaghin erau întruchiparea acelor calități extraordinare de care a dat dovadă însuși Nikolai Ostrovski, adevăratul erou al întîmplărilor grele și tragice din roman. In același timp, această carte pasionantă și plină de curaj oferă tinerilor cititori posibilitatea vie de a retrăi o serie întreagă de evenimente din perioada revoluției

Arkadii Gaidar

și a războiului civil și îi ajută să înțeleagă esența și semnificația întîmplărilor petrecute în țară.

Literatura sovietică pentru copii cuprinde de asemenea o serie de cărți în care sînt redate cu o precizie documentară faptele neuitate ale Revoluției din Octombrie. Astfel e foarte cunoscută cartea lui Saveliev Asaltul Palatului de Iarnă (autorul a căzut el însuși pe front în Războiul de Apărare a Patriei). Foarte exact, foarte simplu, Saveliev a știut să povestească copiilor cum s-a desfășurat Revoluția din Octombrie, cum a fost cucerită de către muncitori și marinari ultima citadelă a bogătașilor și a moșierilor — Palatul de Iarnă din Petrograd. O carte asemănătoare este și cartea lui Evghenii Iunga, care evocă salvele istorice de tun trase de pe crucișătorul Aurora, vestind lumii întregi căderea regimului capitalist din Rusia. Autorul acestei cărți e un scriitor care se inspiră din viața marinarilor, fiind el însuși căpitan de marină. El a povestit convingător despre oamenii de pe vas și despre însuși vasul Aurora care avea și el o biografie foarte interesantă. Cele două cărți amintite mai sus, după părerea mea, sînt cele mai însemnate în seria numeroasă a cărților istorice documentare scrise pentru copii, pe tema Marii Revoluții Socialiste din Octombrie.

Un scriitor talentat pentru copii, care a știut să creeze, în cărțile lui despre anii războiului civil, caractere vii, de neuitat, a fost Panteleev. El a povestit despre curajul unui ostaș de rînd sovietic, într-o povestire scrisă cu foarte multă măestrie și intitulată Pachetul. Scriitorul Jarikov a scris o Nuvelă despre un prieten mai mare, unde povestește cu îndemînare și cu căldură izvorîtă din inimă despre exemplul dat de cei mari și despre această vie transmitere a tradițiilor de la o generație la alta.

Autorul acestor rînduri și-a început activitatea sa literară ca autor de cărți pentru copii, cu o nuvelă despre marile transformări petrecute în viața poporului. Am căutat să prezint la nivelul înțelegerii copiilor întreaga diversitate a situațiilor care s-au creat în familie și în școală în anii de dinainte de revoluție și în primii ani de după războiul civil. Am în vedere nuvelele mele autobiografice Conduita și Șvambrania. Nu trebuie să fiu eu acela care să judece dacă am reușit, dacă autorul a știut să-și îndeplinească sarcina. Eu amintesc aici despre modestele mele lucrări deoarece din propria mea experiență am putut să mă conving cît de importantă e pentru un scriitor cunoașterea materialului deosebit de interesant și care îmbogățește cunoștințele, al evenimentelor istorice revoluționare, pentru abordarea cu mai mult curaj a noilor teme ale actualității.

O carte veridică și profundă bazată pe un material biografic și care se bucură de un renume deosebit în rîndurile copiilor, a devenit povestirea lui D. Furmanov, Ceapaev. Autorul a dezvăluit aci chipul unui conducător de oști proletar, unic în felul lui, foarte complex și plin de contradicții. Ceapaev a fost îndrăgit atît de copii cît și de maturi. Munca de creație a lui Furmanov — și el scriitor făurit de revoluție, așa cum a fost și Gaidar, îi învață foarte multe lucruri pe scriitorii care doresc să realizeze în cărțile pentru copii o imagine atrăgătoare și cuceritoare a unui om matur. Furmanov nu caută să ascundă cititorilor că Vasilii Ivanovici Ceapaev nu avea studii vaste, de fapt nu prea știa multă carte. El nu știa cine fusese Alexandru Macedon, știa însă cine era Lenin și prin întreaga sa ființă înflăcărată și revoluționară era devotat cauzei pe care o apăra și pe care el o socotea dreaptă și de neînfrînt. El a servit cu arma în mînă această idee a lui Lenin și pentru victoria ei și-a dat viața. Prin faptul că Ceapaev e prezentat cîteodată și în momente de slăbiciune, el nu devine mai puțin atrăgător. Cititorii, atît cei mari cît și cei mici, sînt cuceriți de această natură bogată și înzestrată a lui Ceapaev, care cîteodată greșește dar care totuși stăpînește o forță irezistibilă de convingere asupra maselor și e devotat fără margini cauzei revoluției. Eroul popular al războiului civil, Ceapaev, a devenit unul dintre cei mai iubiți eroi literari ai cîtorva generații de cititori.

Vorbind și despre Ceapaev a lui Furmanov, ne-am referit la cărți dintre cele mai importante care înfățișează copiilor oamenii și faptele revoluției. Eu am în vedere cărțile aparținînd genului biografic. Asemenea cărți sînt necesare școlilor, organizațiilor de pionieri, care, folosind exemplele concrete din viața oamenilor mari ai mișcării revoluționare și ai Revoluției din Octombrie, îi educă pe copiii noștri în spiritul marilor idei leniniste. Printre asemenea cărți trebuie să citez cartea Un băiat din Urjum, de Golubova, care ne povestește despre copilăria și adolescența lui Serghei Mironovici Kirov. Nu de mult, a apărut o carte interesantă a lui Istroverov care ne vorbește despre unul dintre eroii legendari ai revoluției, Șciors. La rîndul său a fost întîmpinată cu bunăvoință de către cititori și critica literară, cartea unui tînăr scriitor, Gavrilov, Cei din Lugansk, în care, poate în mod fugitiv, dar foarte viu, au fost redate o serie întreagă de trăsături din biografia „lăcătușului din Lugansk", a tovarășului Voroșilov. In rîndul acestor cărți aș vrea să remarc cartea lui Arkadii Vasiliev, Tovarășul Arsenii, care ne povestește despre anii de luptă ilegală și despre participarea în această luptă cît și în războiul civil, a cunoscutului conducător de oști din timpul războiului, Frunze.

Acum trecem la cărțile care povestesc copiilor noștri despre anii îndepărtați ai muncii ilegale, despre acțiunile curajoase ale revoluționarilor ruși care, plini de abnegație, cu toată prigoana îndîrjită din partea reprezentanților țarului, au pregătit Marea Revoluție Socialistă din Octombrie, au pregătit victoria revoluției socialiste proletare. Printre acestea se remarcă cartea lui Mstislavski Pasărea primăverii în care e redată imaginea luminoasă a revoluționarului rus Bauman. Considerînd că genul biografic e foarte important în literatura pentru copii eu trebuie — de altfel nu pentru prima dată — să recunosc că noi scriitorii sovietici rămînem ca și mai înainte, datori în fața cititorilor pentru faptul că încă n-am creat opere monumentale despre marii conducători ai poporului sovietic, despre Lenin și Stalin. Aproape în fiecare casă unde există copii o să găsiți cartea Mariei Ilicina Ulianova, sora lui Vladimir Ilici Lenin, despre anii copilăriei lui Lenin, a marelui său frate, însă pînă acum n-a fost creată o carte mare, interesantă, amplă, care să arate în lumina veridică, în toată măreția ei, viața marelui conducător, a unuia dintre cei mai geniali oameni. Poetul georgian Leonidze a creat un poem despre tinerețea lui Stalin, dar aceasta nu poate să satisfacă pe deplin interesul firesc al tinerilor noștri cititori pentru viața acestui om mare care a fost Iosif Vissarionovici Stalin. In acest domeniu, care abia e la început, avem foarte multe de realizat. Aș vrea aci să fac următoarea remarcă: scriitoarea Prilejaeva, foarte cunoscută copiilor prin povestirile ei, reușește acum, atît cît pot judeca după fragmentele pe care le cunosc, să creeze o carte valoroasă despre Mihail Ivanovici Kalinin, unul dintre cei mai de seamă colaboratori ai lui Lenin.

In fața scriitorilor sovietici pentru copii se ridică încă o serie întreagă de probleme importante care deocamdată nu sînt rezolvate pe deplin. Tradițiile lui Octombrie sînt vii și triumfă în faptele de muncă ale oamenilor sovietici care, sub conducerea fermă a Partidului Comunist, străbat drumul de la socialism spre comunism. Se scriu cărți despre școală, despre colhozuri, despre școlile rezervelor de muncă, despre cuceririle pămînturilor nedesțelenite pe întinderile cărora astăzi flutură steagurile roșii ale brigăzilor tinere fruntașe, aceste steaguri reflectînd lumina roșie a lui Octombrie care a răsărit deasupra lumii în 1917. Noi totuși, nu odată ne vom întoarce în cărțile noastre spre acei oameni și fapte care acum o jumătate de veac au ridicat steagul revoluției în 1905, iar în 1917 l-au transformat în steagul primului stat socialist din lume.

UMANISMUL REVOLUȚIEI

— Pe marginea romanului „Infrîngere" de Alexandr Fadeev —

Prin „Infrîngere", Fadeev a reconstituit în culori de o veridicitate uimitoare frumusețea aspră și poetică a revoluției. „Infrîngere" e un poem. Octombrie renaște într-însul patetic, dur, eroic și grandios. Măreția e aci simplă și firească. Umanismul revoluției țîșnește și înviorează asemenea torentului viu al apei de munte, atît de limpede dar atît de învolburată și năprasnică în imașul ei prin albia presărată de stînci. Simțul adevărului, al lăcomiei după dreptate, crescut la flacăra a sute de ani de istorie e cremenea de care vulturul împărătesc își frînge ghiarele și pliscul. Trezit din legănările fantastice și utopice ale veacurilor de visul palpabil al socialismului proletar, el, instinctul de clasă e germenele forței detașamentului de partizani al lui Levinson. Levinson știa că acest instinct trăiește în oameni, apărat de nevoile și grijile zilei. El trăia însă și regla în minutele hotărîtoare bătaia inimilor și făcea ca „toate încercările prin care trebuiau să treacă chiar și moartea să fie îndrituite de țelul final pînă la care nici unul din ei n-ar fi venit să moară de bună voie în taiga Ulahinscului". In rătăcirile și trecerile chinuitoare printre afluenții rîului siberian, hărțuiți de japonezi și cazaci, partizanii au devenit mai aspri, mai uscați, mai tăcuți, mai răi. Ei își aruncă ușor vorbe de ocară unul altuia, sînt gata să se încaiere pentru fleacuri. Numai Mecik, acest filozof „curățel" al lașității, fruct al romantismului fad și al sentimentalismului nătîng mic-burghez putea să se oprească la aceste aspecte superficiale și în căutarea unei justificări a nimicniciei proprii, să cugete și să mărturisească mișcat pînă la lacrimi: „Aci... fiecare este preocupat numai să-și îndoape burta, chiar dacă pentru asta trebuie să fure de la tovarășul său... Mi se pare chiar uneori că dacă ar nimeri mîine la Kolceak, l-ar sluji la fel". Blestemată minciună! „Eu însă nu pot, nu pot să fac asta". Și blestemată perversitate! Mecik trădează și salvîndu-și cu prețul vieții lui Morozka pielea mizerabilă, se înduioșează la umbra pădurii de mustrările siropoase care-l chinuie. Iar Morozka, brutalul, răul, indisciplinatul, bezmeticul Morozka, față în față cu vrăjmașul, smulge arma de la brîu și înștiințează prin trei focuri tovarășii partizani de fatala primejdie care-i așteaptă. Al patrulea foc fulguind dinspre kolceakiști sfîrșește în inima lui mare și cinstită. Supremă verificare! Cine l-a pregătit pentru ea? In viața lui de om rătăcit de sălbăticia asupririi, el n-a cunoscut alte orizonturi decît galeriile strîmte și joase ale minei. El știa să bea și să facă scandal. O singură dată și-a sărutat nevasta în ziua nunții: „fiindcă băieții din mină chiar cînd se încurcau cu fetele rareori le mîngîiau". Zidul negru al cărbunelui din Suceau care i-a astupat o viață întreagă vederile, devine transparent doar la atingerea baghetei magice a revoluției. Sub crusta vechilor apucături începe să se desfășoare tulburătorul proces al regăsirii umane. Varea, soția lui, l-a înșelat des. Prima dată Morozka se întreabă în detașament: cum asta? pentru ce? Intr-adevăr, pentru ce? Sufletul acestei femei e țesut din căldura omenească și poezie, e curată în ciuda murdăriei cu care au împroșcat-o ani și ani lipsiți de sens. Năzuințele ei în spre plinătate morală sînt dramatice. Se îndrăgostește de Mecik. Ea ia eleganța lui exterioară drept o podoabă reală a sufletului. Și mai apoi în noaptea din ajunul retragerii, hotărîtoare pentru detașament, coboară din podul de fîn în căutarea lui Morozka. El e pe undeva beat, pentru că așa cum a trăit pînă acum nu mai poate trăi.

Iar ea umbla prin noaptea ploioasă pe ulițele desfundate ale satului. Da, așa cum a trăit pînă acum nici ea nu mai poate trăi.

Revoluția le-a răscolit taine inexistente pînă acum în viața lor, l-a afirmat ca oameni în manifestările lor cele mai personale, cele mai intime.

In numele acestei renașteri îl disprețuiește Morozka pe Mecik. In numele ei a murit așa cum a murit: simplu și eroic. Pe urmele recunoașterii lui pășea doar detașamentul de partizani, pășea plutonul de mineri al lui Dubov, sîmburele detașamentului, și comandantul bolșevic Levinson — care îl crescuseră pe Morozka și îl pregătiseră pentru suprema încercare. Mai demult, la o adunare, Dubov se năpustise cu vorba lui grea, mînios și pătimaș asupra lui: *„Te ții de prostii, faci de rîs neamul cărbunarilor? Bine!"*. Morozka răspunse: *„Să mă împușcați dacă s-o mai întîmpla așa ceva"* — *„O să te și împușcăm!* rostise în cele din urmă Dubov, *dar ochii lui străluceau acum fără nici o mînie, ci drăgăstos și ironic"*. Morozka simțise alături de el umărul cald al lui Goncearenko, se reflectase nu

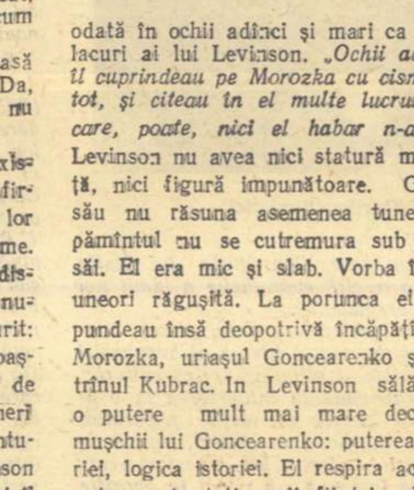

odată în ochii adînci și mari ca două lacuri ai lui Levinson. *„Ochii aceștia îl cuprindeau pe Morozka cu cisme cu tot, și citeau în el multe lucruri de care, poate, nici el habar n-avea"*. Levinson nu avea nici statură măreață, nici figură impunătoare. Glasul său nu răsuna asemenea tunetului, pămîntul nu se cutremura sub pașii săi. El era mic și slab. Vorba îi era uneori răgușită. La porunca ei răspundeau însă deopotrivă încăpățînatul Morozka, uriașul Goncearenko și bătrînul Kubrac. In Levinson sălășluia o putere mult mai mare decît în mușchii lui Goncearenko: puterea istoriei, logica istoriei. El respira această putere prin toți porii ființei sale. O intuia Morozka, o intuiau cu instinctul lor de clasă toți cei din detașament. Autoritatea imensă a lui Levinson se bizuia pe autoritatea revoluției, a cauzei de eliberare a poporului. Oamenii înțelegeau acest lucru și i se supuneau bodogănind uneori, nemulțumiți, protestînd, dar se supuneau pentru că erau convinși în adîncul sufletelor de dreptatea comandantului, pentru că ei credeau întrînsul și vedeau întrînsul întruchiparea vie a partidului, a minții și inimii revoluției.

El se ridică la o înălțime morală copleșitoare pe care simțirile mici nu o vor pricepe și nu îi vor descifra sensul. Sfîrșitul partizanului Frolov... Să curmi viața unui tovarăș de luptă, ce poate fi mai dureros, ce poate fi însă mai uman atunci cînd nu există altă ieșire. Frolov e rănit de moarte fără șanse de vindecare. In retragere nu poate fi luat, iar dușmanilor nu trebuie lăsat.. Doar Mecik năvălește peste doctorul Stașinski și îl vestește prin țipetele sale isterice pe Frolov de ceea ce îl așteaptă. „Pentru prima dată de cînd era bolnav, în ochii lui Frolov apăru o expresie umană — milă pentru el însuși sau pentru Stașinski. Lăsă pleoapele jos și cînd le ridică din nou, chipul îi era liniștit și palid. — Dacă ai prilejul să te duci la Suceau, zise el rar, spune-le celor de acolo ca să nu... sufere prea tare. Toți ajungem la asta... Da? Rămase o clipă pe gînduri și spuse: am un băiețel acolo, la mine... Il cheamă Fedia. Să-și aducă aminte cineva de el cînd toate se vor termina". Cînd toate se vor termina și din jertfele lui Frolov, Dubov și Baklanov, din sîngele sfînt al ciobanului viforos Metelița, va răsări fericirea senină a baticurilor pionierești. Pînă atunci, Levinson de multe ori se va mai întreba: „Rezist?" Legătura cu orașul fusese ruptă, dușmanii împînziseră regiunea, oamenii flămînzeau și în detașament trebuia păstrat cu orice preț calmul, încrederea... Partizanii încercară să se strecoare prin cleștele încercuirii vrăjmașe, spre Todo Vachi. Acolo pericolul ar fi fost ocolit. Levinson respira în mijlocul oamenilor. Ii conducea la luptă, nu dormea nopțile controlînd sentinelele și singurul dintre toți mai știa să rîdă. Și mai știa să-și îndrepte mîna spre Mauser atunci cînd nu era ascultat. Oamenii îl priveau în aceste momente cu respect și teamă. Levinson se arăta însă gata „să primească și situația aceasta, căci era sigur că autoritatea lui era dreaptă". Pe cît de dreaptă era și cauza partidului, a revoluției, a milioanelor și milioanelor de muncitori și țărani din imensa Rusie.

După un drum lung în care timp detașamentul se hrănise numai cu struguri și ciuperci, Levinson ajunse în fața colibei unui țăran coreean. Cu palmele împreunate, bătrînul îl implora să-i cruțe porcul. Levinson știa însă că 15 oameni sînt ahtiați de foame și că acești oameni au de înfruntat gărzile albe. „Plin de milă față de coreean, el nu putea, nu avea dreptul să-i împlinească rugămintea: — Trageți, e tot una! Și-și încreți fața ca și cum s-ar fi tras în el". In numele fericirii tuturor, pentru libertatea însăși a țăranului, el nu avea încotro și trebuia să-l facă azi să sufere. E întruchipată aici esența unei morale, a unei măreții sufletești impunătoare și dure, izvorîtă din revoluție și dictată de revoluție.

Spre Todo Vachi... Infruntînd atacurile trupelor lui Kolceak, detașamentul se retrase peste mlaștină și nimici în urma lui podul. Cînd asupra lui Morozka plecat înainte pe șosea în cercetare, răsună salva dușmană „Levinson întoarse deznădăjduit capul, căutînd pentru prima dată sprijin din afară". „Văzu limpede în fața lui chipul simplu... asprit de oboseală și de fum al lui Baklanov". „Și fața lui naivă... ardea de cea mai autentică și mai mare dintre pasiuni, de pasiunea pentru care muriseră cei mai buni oameni din detașament". Levinson își îndreptă spatele. „Ceva tresări în el, dureros și dulce". Ochii lui începură să-i strălucească. „Mergem să facem o breșă, da? — îl întrebă răgușit pe Baklanov, ridicînd brusc sabia deasupra capului, în așa fel încît scăpără toată în soare. Și zărindu-o, fiecare partizan tresări și se îndreptă în scări".

Au făcut breșa, dar dincolo de cercul dușman, spre Todo Vachi înaintau doar nouăsprezece partizani. Atîția au mai rămas din detașament. „Levinson privi tăcut, cu ochii încă umezi la cerul imens, la pămîntul care făgăduia pîine și odihnă, la oamenii aceia de pe arie, pe care trebuia să și-i apropie în curînd, să și-i facă ai săi, ca pe cei optsprezece care-l urmau în tăcere, și încercă să plîngă. Trebuia să trăiască și să-și facă datoria".

Sensul acestei „înfrîngeri" exprimă tăria revoluției și explică marea ei biruință.

Al. Simion

Redactor-șef: Zaharia Stancu. *Colegiul redacțional:* Mihai Beniuc, Marcel Breslașu, Eusebiu Camilar, Paul Georgescu *(redactor-șef adjunct)*, Alexandru Jar, Eugen Jebeleanu, George Macovescu, Ion Mihăileanu, Veronica Porumbacu *(redactor-șef adjunct)*, Cicerone Theodorescu, Ion Vitner.

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA: București — Bdul Ana Ipătescu 15. Telefon: Redacția 2.74.26; 1.50.17. Administrația 1.17.92. ABONAMENTE: 3 luni 6,50 lei; 6 luni 13 lei; 1 an 26 lei. Tiparul Intreprinderea poligrafică nr. 2, str. Brezoianu 23—25.

Trăiască cea de a 38-a aniversare a Marii Revoluții Socialiste din Octombrie!

PROLETARI DIN TOATE ȚĂRILE, UNIȚI-VĂ!

GAZETA LITERARĂ

Anul II, nr. 44 (86)-Joi 3 noembrie 1955 | ORGAN SĂPTĂMÎNAL AL UNIUNII SCRIITORILOR DIN R.P.R. | 8 pagini 50 bani

Lumina lui Octomvre

E frig și negură și vînt,
Mai sînt și rele pe pămînt,
Ci totuși peste toți și toate
Cu slavă an de an răzbate
Lumina lui Octomvre.

Nu-i soare cum e ori ce soare,
Ci-n inimă la om răsare,
Și-n inimă fîntînă face
De fericire și de pace
Lumina lui Octomvre.

Se-nflăcărează trupul, gîndul
Și lîngă tine crește rîndul,
Cînd brațul tău în steag îl schimbă
Vorbindu-ți omeneasca-i limbă
Lumina lui Octomvre.

Sub raza ei biruitoare
Țîșnește floare după floare,
Noi oameni crește, nalță, cheamă
— Pe comuniștii fără teamă —
Lumina lui Octomvre.

Și raza ei ucide șerpii,
Topind cătuși, sloboade șerbii,
Și-n lume proletara frunte
O luminează ca pe-un munte
Lumina lui Octomvre.

Ea nu adastă anotimpuri
Și stinge mincinoase nimburi
Și cere aspru prin poruncă
Supremă cinste pentru muncă
Lumina lui Octomvre

Zbucni de polul nord aproape,
Zăpezi, dușmani umblau s-o-ngroape,
Ci ea încinse roșă zare
Și-a tot cuprins pămînt și mare
Lumina lui Octomvre.

O ațîță întîiul Lenin,
Sublimul geniu între genii,
Sub brațul lui mișcau popoare,
Purtară brațe proletare
Lumina lui Octomvre.

Azi nu-i meridian pe lume
Să n-o cunoască-n fapt și nume,
Nu-i om să nu-i fi dat căldura,
Dușman să nu-i fi dat arsura
Lumina lui Octomvre.

A răsărit la noi în țară
Odată într-o primăvară,
Odată într-o iarnă-amară,
Apoi de-odată într-o vară
Lumina lui Octomvre.

August a fost atuncea luna
Și a rămas pe totdeauna
In romîneștile meleaguri
Cu ale muncii roșii steaguri
Lumina lui Octomvre.

De-atunci la gît o poartă pruncii
O poartă-n ochi oamenii muncii,
Și luminează fabrici, școale,
Ogoare și hidrocentrale
Lumina lui Octomvre.

In van visează să ni-o stîngă
Vrăjmași cu vrerea lor nătîngă,
Căci nu se stinge, nu se stinge,
Căci una știe doar — a-nvinge —
Lumina lui Octomvre.

Mihai Beniuc

„Drapelul Revoluției e înălțat"

1949. I. RAINER

V. ZAHARCENKO

Lenin în Octombre

Frumoasa zi de-Octombre, aurie,
S-a stins în portul calm, încetișor,
Și parcă-o mînă-ascunsă, străvezie,
Zvîrli-n amurg culorile din zbor.
Sus pe covertă e acum răcoare,
Din larg adie boarea rece-a zării,
Și briza dulce, ca o alintare,
Mîngîie moale, trupul gol al mării.
Fosforescenții pești mereu săgeată
Sclipiri de foc din lucii aripioare.
Cuminți își lasă puntea lor frecată
Și mute stau, gigantice vapoare.
Barcaze cu motor, din port, grămadă,
Pornesc acum la pescuit în mare.
Vaporul englezesc sosit în radă
Inghite grele lanțuri sunătoare.
Stă afundat, — un tigru-ntins pe labe —
...Sirena sună stingerea de noapte
Și-abia auzi semnalele ei slabe
De parcă vasu-ar geme-n vis, în șoapte.

E totul adormit și-n port, și-n larg.
Ai noștri doar vor ațipi tîrziu,
Căci au de-ntins ecranul pe catarg
Și pînza lui e ca argintul viu.
Un snop de raze, bezna o-nfioară.
Și-n noaptea ca de tropice de-aici,
In ochi ne-apare ca odinioară,
Aevea, silueta lui Ilici.
Soldații-atacă Smolnîi, ne-ncetat,
Octombre-aleargă-n strada cenușie,
Și prin Octombre oamenii răzbat
Cu greutate, chin și bucurie.

O navă din Marsilia-i vecină.
Pe-o macara francezii se agață,
Se-nghesuie mai sus și mai în față,
Să vadă tot ecranul în lumină.
Iar marinari englezi, la ciocul prorii,
De pe un bac, privirile-și întoarnă
Toți văd:
întîia salvă-a Aurorii
Și-obuze spre palatul cel de iarnă.
Toți văd acum:
prin cețurile-ușoare
Pe-argintul de ecran iluminat,
Cum Lenin se înalță viu și mare
Pe fondul lui Octombre proectat.

Epoca revoluțiilor, iată,
Iși urcă zorii-n fața lor, — pe bac.
Eu știu că-s zguduiți ca nici odată
De adevăru-acestui mare veac.

Și la destinul lui prind a gîndi.
Privesc așa ca-n miezul vremii noi
Și își dau seama: — „Da. Așa va fi!
Va fi același adevăr la noi".

In romînește de
Demostene Botez

In privința rolului social al literaturii sovietice, am observat în decursul anilor de cînd cercetez acest uimitor Răsărit, că ridicarea maselor către instrucție și cultură a sporit dintr-odată aria de înțelegere pentru scriitorii ei.

In măsura în care societatea nouă se împlinea, literatura se afla și ea în progres necontenit.

De la operele care, cu toate scăderile, își îndeplinească rolul momentului, literatura sovietică ajunge la realizările destinate să biruiască timpul, așezîndu-se în patrimoniul artei universale.

Pe lîngă asta, legătura dintre popor și scriitor creează acestuia o situație de răspundere; importanța lui civică îl ridică pînă la înălțimea responsabilității de stat.

Mihail Sadoveanu

In acest număr semnează:

Al. Andrițoiu, A. E. Baconsky, Mihai Beniuc, Demostene Botez, Eusebiu Camilar, Nina Cassian, S. Damian, Mihail Davidoglu, Al. Fadeev, M. Gafița, Dan V. Grigorescu, Georgeta Horodincă, Mira Iosif, Lev Kassil, Dumitru Micu, Nagy Istvan, Cezar Petrescu, Mihail Petroveanu, Veronica Porumbacu, Mihail Sadoveanu, M. Slater, Mihail Șolohov, Dumitru Solomon, N. Tăutu, T. Trifonova, V. Zaharcenko, H. Zalis.

Ilustrații de: Hogarth, Angi Petrescu, I. Rainer, Ross.

Fotografii: Dan Grigorescu.

TEMA PRIETENIEI ÎNTRE POPOARE ÎN OPERELE SCRIITORILOR SOVIETICI

Articol scris pentru „Gazeta literară" de **T. TRIFONOVA**

In piesa lui Vsevolod Ivanov, „Trenul blindat 14-69", una din primele piese sovietice, închinată războiului civil împotriva gărzilor albe și a intervenționiștilor, există un erou minunat: chinezul Sin Bin-u. Acest „locuitor al unui pămînt străin", modest și abrutizat, batjocorit și disprețuit în Rusia țaristă, obișnuit ca munca lui să fie exploatată într-un mod necruțător, devine prietenul și tovarășul partizanilor ruși. Intre chinez și ruși nu există nici umbră de dușmănie. Dimpotrivă, îi unește o prietenie strînsă, un țel comun, împart împreună greutățile luptei, lipsurile, bucata de pîine, iar într-un moment hotărîtor, cînd trebuie săvîrșit un act eroic, care să salveze detașamentul, Sin Bin-u moare pentru a opri trenul blindat al dușmanului. Moartea lui este un act eroic care a făcut dintr-un om, pînă nu de mult neștiutor și abrutizat, un erou, demn de o glorie nepieritoare. In imaginea tulburătoare a lui Sin Bin-u, scriitorul a dezvăluit unul din principiile esențiale ale vieții sovietice, principiul prieteniei și al frăției între popoare.

In această piesă există încă o scenă caracteristică, scena unde partizanii, — care au luat prizonier un soldat american, venit pe pămîntul Rusiei cu armatele intervenționiștilor — încearcă să stea de vorbă cu el. Partizanii nu au nici un sentiment de ură împotriva acestui soldat simplu, care din ordinul stăpînilor săi a ridicat arma împotriva republicii sovietice; ei n-au de gînd să se răzbune, ei doresc să găsească un limbaj comun, să-i explice că revoluția aduce pace, fericire și bucurie oamenilor muncii din lumea întreagă. Dar soldatul american nu înțelege limba rusă, iar dintre partizani nimeni nu știe limba engleză. Atunci, unul din partizani pronunță numele lui Lenin, cunoscut popoarelor din lumea întreagă, apoi cuvintele „proletariat" și „soviet", care sună la fel în toate limbile. Și iată că între oameni se întinde primul fir, al viitoarei prietenii...

Răsfoind cărțile scriitorilor sovietici, recitind versurile poeților sovietici, găsim peste tot imagini și episoade, care întruchipează ideile solidarității internaționale a oamenilor simpli, iubitori de pace din lumea întreagă, ideea prieteniei și a egalității între popoare.

Deschidem culegerea de poezii a lui Nikolai Tihonov, poetul care, în calitate de deputat, a propus Sesiunii Sovietului Suprem al U.R.S.S. pentru a fi aprobată legea cu privire la pace, cea mai minunată dintre toate legile.

La începutul activității sale creatoare, Tihonov a scris un minunat poem „Sami": istoria vieții unui hindus, a unui băiat sărac, care visează să fie liber și fericit, care suportă loviturile sălbatice ale stăpînului său, un colonialist alb, dar pe care Moscova depărtată și Lenin îl însuflețesc și îi întăresc credința în viitor...

Cu două decenii mai tîrziu, Tihonov a scris un ciclu de poezii „Umbra prietenului". In aceste versuri, poetul a redat impresiile lui din călătoria făcută în țările capitaliste. Poetul sovietic a văzut peste tot prieteni: muncitori și țărani, oameni care muncesc și se gîndesc la pace și prietenie.

Și, în sfîrșit, în ultimele versuri ale lui Tihonov, scrise după război, apar în fața noastră tablouri din Pakistan, imagini de eroi din mult încercata Coree, o fată din Polonia, care salută congresul apărătorilor păcii. In poezia lui Tihonov tema prieteniei între popoare ocupă un loc de frunte. Dacă deschidem orice volum din operele lui Vladimir Maiakovski, auzim glasul poetului citind versuri despre negrul care produce zahăr alb și cafea neagră pentru domnii albi, versuri despre colonizatori care nu aduc triburilor înapoiate știință de carte și cultură, cuceririle științei și ale tehnicii, ci numai boli și înrobire.

Cînd deschidem romanele lui Ehrenburg, „Furtuna" și „Al nouălea val", prin fața noastră se perindă imagini le francezilor, ale germanilor, ale americanilor și negrilor, înfățișați sincer și veridic, fără înfrumusețări și fără estompări.

Da, scriitorul îi urăște pe hitleriști, urăște fascismul, demască necruțător esența sălbatică a agresorilor, care cutropesc alte țări, — pe un fost arhitect, un fost docent, un fost profesor, care au devenit criminali fasciști.

Dar, în același timp, scriitorul vorbește cu respect și cu simpatie despre Ana Rot, o germană cinstită și însuflețită de sentimente patriotice, căreia îi este rușine că poporul ei i-a îngăduit lui Hitler să ia puterea și care luptă curajos împotriva fascismului.

Scriitorul iubește Franța și poporul

(Continuare în pag. 8-a)

Ко дню 38-ой годовщины Великого Октября передаю читателям „Газеты Литерарэ" свой скромный но искренний привет. Пожелаю им вместе со всеми трудящимися Народной Румынской Республики успешного движения вперед, к социализму, по пути, на котором 38 лет назад бросила впервые свой алый отблеск красная звезда Пролетарской Революции.

București. Лев Кассиль.

Cu prilejul aniversării a 38 de ani a Marelui Octombrie transmit cititorilor „Gazetei literare" salutul meu modest, dar sincer. Le urez ca împreună cu toți oamenii muncii din Republica Populară Romînă să meargă înainte cu succes spre socialism, pe drumul pe care acum 38 de ani și-a răsfrînt pentru întîia oară lumina purpurie steaua roșie a revoluției proletare.

București LEV KASSIL

Universalitatea literaturii clasice ruse și a literaturii sovietice

Marele umanism al literaturii clasice ruse, spiritul răscolitor de conștiințe al marilor scriitori ruși din epoca realismului critic, au dominat decisiv literatura europeană, începînd cu a doua jumătate a veacului trecut. Și nu numai literatura. Ci și cugetul a milioane și milioane de cititori.

Astfel, calea de pătrundere a literaturii sovietice, literatura cea nouă a realismului socialist, se află deschisă de la sine prin prestigiul mondial al marilor înaintași. Prin acțiunea exercitată de opera lor atît de diversă și totuși atît de unitară, asupra acelor milioane și milioane de lectori pînă la capul Finister și dincolo de oceane.

Pentru a nu mă mărgini la simple afirmații, deși nu s-ar găsi nimeni să le tăgăduiască, socot mai cuminte să las cuvîntul cîtorva mărturii din surse directe mai ales că sînt prea puțin cunoscute la noi și capătă prin aceasta o mai deosebită valoare.

Paul Hazard, erudit, cărturar și profesor de literaturile comparate la Colegiul Franței, unul dintre cei mai autorizați cercetători ai literaturilor europene, acum mai bine de un sfert de veac, în prefața unui volum francez despre literatura rusă dintre 1885—1917 și despre începuturile literaturii sovietice, volum alcătuit de scriitorul Vladimir Pozner, fostul său elev la Sorbona, scria următoarele rînduri care sintetizează pregnant efectele primului contact al lectorului occidental cu operele marilor scriitori ruși:

„Intr-o bună zi, cazacii zaporojeni intrară în viața mea. Eram școlar; se împărțeau premiile; cum s-a strecurat Taras Bulba printre aceste premii insipide, terne și triste, care descurajau chiar un copil ce citea totul? Din datorie am deschis volumul cu scoarțele aurite. O! surpriză! O! minunea minunilor! Iată că Taras Bulba, războinicul și cei doi feciori, atît de deosebiți între ei, și mama lor duioasă, cutropiră orizontul meu. De la eroii lui Tit Liviu și ai lui Corneille, am trecut deodată la aceste violente creaturi, atît de stranii, încît aproape mă înfricoșau. Imi amintesc că m-am și dus să caut bibliotecarul orașului, bătrîn melancolic și morocănos, și că mi-am adunat tot curajul ca să-i cer „autori ruși, dacă e atît de bun să-mi satisfacă rugămintea". De obicei, elevii liceului veneau să caute mai mult juxte ale versiunilor latine în acest regat al cărților. Bătrînelul își scoase ochelarii, mă cercetă cu un aer bănuitor, reflectă îndelung, căută; și am ieșit ținînd în mînă două volume de Turgheniev. Literatura rusă n-am cunoscut-o deci cum se cunosc altele în decursul veacurilor, după dispoziția programelor: nimeni nu-și prea bătea capul cu asta, acolo, în micul orășel trudnic, unde din zori pînă-n seară răsuna vuietul războaielor de țesut. Ceea ce mi-a dat mai întîi, a fost viziunea unei lumi infinit de pitorești care-mi umplu de reverii imaginația de copil. Stepa: cum putea ea oare să fie într-adevăr această stepă nelimitată?... Anii au trecut; și iată că mai tîrziu din Rusia mi-a sosit o impresie atît de profundă, încît a turburat, a zguduit toată fiinta mea morală; voi încerca s-o reînviez la rîndul ei (să redau sentimentele care m-au zbuciumat; cu amestecul de regrete, de remușcări, de aspirații la o viață mai bună, cînd l-am abordat pe Tolstoi și cînd am citit *Invierea* într-o singură noapte). E adevărat, îmi spuneam; aveam noțiunea vagă a acestor lucruri, dar nu-mi plăcea să le scot din umbră; acum, un văl s-a sfîșiat și s-a făcut lumină; n-aș mai putea să nu gîndesc la ele. In fiecare zi săvîrșim o sumedenie de mici netrebnicii care nu contează pentru ochii lumii, dar care nu ne pătează mai puțin conștiința: în fiecare zi comitem acte care nu angajează numai propria noastră responsabilitate, ci și pe cea a altora; într-o asemenea măsură, încît sîntem zilnic încărcați de zdrobitoarea povară a păcatulrilor pe care le-am promovat. Tot așa cum Nehliudov a sedus dintr-un capriciu pe Katiușa țăranca și nu s-a mai gîndit la dînsa pînă-n ziua cînd face parte din juriul care o condamnă la deportare, tot așa, în alte proporții, în alte domenii semănăm răul în jurul nostru; și astfel se multiplică zi cu zi marea mizerie a oamenilor. Păcatele cu care ne-am împovărat de îndată ce vrem să le reparăm, descoperim că sînt ireparabile; tentativele noastre nu le mai pot atinge, e prea tîrziu... marele suflu spiritual al apostolului rus a zguduit generația care o precedase pe a mea; era însă destul de puternic pentru a mișca încă un tineret prea obosit de ironie și diletantism.... In hazardurile vieții, din capriciu sau din simplă întîmplare, ne-am completat din cîteva puncte aceste impresii. Byron m-a dus la Pușkin, la Lermontov; o teză de doctorat m-a făcut să-l cunosc pe Ostrovski. L-am citit pe Gorki în limba germană; l-am citit pe Cehov în limba italiană; bizare căi ocolite, dar nu atît de bizare cît s-ar părea... și așa mai departe; aș putea să adaug fără greu alte cîteva nume la această listă. Ba chiar veni și vremea să clasez aceste tezaure întîmplătoare; aceste opere care se busculau între ele le-am făcut să reintre la datorie în matca lor; mi-am obligat cugetul care le primise la voia întîmplării, să accepte date și o ordine. Dar nimic n-a împiclit amintirea primelor revelații. Păstrez impresia unei prospețimi pe care nu mi-a dat-o nici o hrană europeană... și păstrez impresia unui idealism care servește o instinctivă noblețe. Dacă recapitulați moartea scriitorilor iluștri, veți vedea că cei mai mulți chiar dintre cei mai revoltați, mor liniștiți în patul lor. Dar există oare un mai mișcător simbol decît cel al bătrînului de la Iasnaia Poliana care pleacă prin nămeții de zăpadă pentru a-și realiza, în fine, visul său de sacrificii și de renunțări și care nu reușește decît să moară?"

Lectorul îmi va ierta desigur acest prea lung citat. Căci oricît de lung, nu merita să rămînă ignorat, fiindcă exprimă cu o forță și cu o sinceritate extrem de rară, acțiunea literaturii ruse și a scriitorilor ruși asupra conștiinței europene și mondiale. Nu s-ar spune că rîndurile au fost scrise de un erudit savant, între cei patru pereți ai camerei de lucru, căptușiți de rafturile bibliotecii și ale clasoarelor cu fișe. E mărturia unei conștiințe umane, răscolită și fertilizată pentru totdeauna de conștiința, de mesajul unei literaturi, în care scriitorul este identificat cu opera și opera identificată cu marile probleme ale umanismului. Examinînd literatura clasică rusă, literatura realismului critic, în perspectiva timpului și a procesului istoric consumat, se vădește din ce în ce mai clar că această literatură creată de intelectuali în

Cezar Petrescu

(Continuare în pag. 2-a)

LA ȘCOALA LITERATURII SOVIETICE

OMENIA

Ultima carte sovietică importantă, a cărei traducere am stilizat-o, a fost „Cikalov", a lui Bobrov.

Chiar acei care nu-s aviatori și nu se ocupă de problemele zborului, știu că Cikalov a fost un mare aviator, un erou al Uniunii Sovietice, care a cumulat geniul pilotajului cu bogate cunoștințe științifice de aviație, deschizînd căi noi și rămînînd pentru totdeauna unul din marii precursori ai aviației sovietice.

Ei bine, viața acestui om face subiectul cărții care-i poartă numele. Nu e vorba de un roman documentar sau de o viață romanțată, ci de ceva mult mai simplu și mai direct: de povestirea riguros exactă a vieții lui Cikalov, fără preocupări de compoziție și contribuții ale imaginației.

Autorul a știut să rămînă cu discreție în umbră, pentru ca figura marelui erou să apară fără retușări artificiale.

Am cunoscut astfel viața unui om sovietic, din anii copilăriei, pînă la maturitate, încadrată în cercul familiei propriu-zise, ca și în sfera largă a marii familii sovietice.

Firește că literatura sovietică prezintă multe figuri de oameni sovietici, care au intrat ca tipuri reprezentative în conștiința cititorilor noștri, dar în zugrăvirea lor a intervenit actul creației, cu operațiile lui multiple și complexe, de sinteză și individualizare, care, deși redau viața în mod veridic, poartă, prin însăși definiția artei, o transfigurare a realității.

În „Cikalov", am făcut cunoștință cu viața unui om sovietic, așa cum a fost ea.

Și această viață e povestită de un om care cunoaște bine întregul cadru al vieții sovietice, ceea ce ne înlesnește înțelegerea deplină a formației omului despre care este vorba Este în asta o cunoaștere și o experiență vastă și firească, pe care nu o poate avea un călător în trecere prin Uniune, și care ar pretinde că este — cum s-ar zice — documentat.

Chiar dacă aș fi stat o lună în Uniune și aș fi intrat oricît de indiscret și adînc în viața unui om, oricît de simplă i-ar fi fost, nu l-aș fi cunoscut atît de bine ca pe acest Cikalov, pe care nu l-am văzut niciodată.

În literatura sovietică, se întîmplă deseori un dublu fenomen. Nu numai acela, că mulți cititori. — îndeosebi din tineret — își iau ca model de viață eroi din cărți; dar și acel al eroului din carte, care nu-i altceva decît un om real — în carne și oase — pe care-l întîlnim pe stradă.

Alexei Mereseev este unul dintre aceștia — poate cel mai cunoscut.

Într-o asemenea literatură, firește că posibilitatea de a cunoaște omul sovietic este mult mai vastă decît aceea oferită de simpla povestire a unei vieți.

Faptul că bunicul lui Cikalov era un țăran sărac dintr-un cătun oarecare, că tatăl lui a fost hamal de șlepuri și cazangiu, și că Cikalov a început prin a fi și el cazangiu, apoi fochist pe un dragor, și lăcătuș pentru a ajunge, în cadrul vieții sovietice, erou-aviator al Uniunii și om de știință, nu înseamnă în țara socialismului ceva excepțional.

Dar aceste împrejurări au dat prilejul să se dezvăluie deplin caracterul lui Cikalov care, după zborul în America peste Polul Nord, devenind un erou al lumii, își păstrează toată simplitatea, revine deseori în satul lui natal, unde-i place să stea de vorbă cu oamenii și cu copiii, să meargă la pescuit ori la vînat cu bătrînii țărani din sat, și să tăifăsuiască pînă în zorii zilei lîngă un foc de crengi, în lunca Volgăi.

Ceea ce apare astfel mai interesant pentru cunoașterea omului sovietic, este nu numai eroismul lui, ci și latura lui omenească din viața de toate zilele, — omenia lui.

Asta mi se pare mie o trăsătură caracteristică a omului sovietic: omenia. Acea omenie simplă, pe care, printre atîtea cruzimi săvîrșite de zbirii țarismului, omul muncitor și țăranul rus au păstrat-o neatinsă și care acum, în libertate, se manifestă în cele mai frumoase și mărețe gesturi.

Această trăsătură, — cea mai înaltă la care poate aspira omul, — și spre care nu poate izbuti să ducă de multe ori, nici cea mai superioară cultură, — am întîlnit-o și în viață, în săraca mea experiență.

Fratele meu mai mare trăia la Iași. În apartamentul pe care-l locuia cu familia, i se atribui, într-o bună zi, o cameră, unui maior sovietic.

Nu după mult timp, raporturile erau de așa natură încît sovieticul îi spunea fratelui meu „papașa" cu tandrețe și o condescendență care se vedea altădată la țărani, la cei tineri față de oamenii mai venerabili ai satului.

Fratele meu s-a îmbolnăvit grav și a trebuit să vie la București să se opereze.

Într-o seară, aud sunînd, apoi bătînd în ușă. Uitîndu-mă pe ochiul de geam, văd un ofițer sovietic care cerceta atent o carte de vizită pe care o tot apropia de ochi ca să descifreze mai bine.

Era maiorul de la Iași, care, îngrijorat și nerăbdător să știe cum a reușit operația „papașăi", găsise prilejul să se repeadă pînă la București să-l vadă.

Cartea de vizită era un cartonaș pe care fratele meu, înainte de-a pleca la București, îi scrisese adresa de-aici.

Așa am cunoscut și eu omul sovietic.

Și m-am simțit și mă simt foarte apropiat de el, cu toate că a plecat de mult în țara lui, poate chiar în satul lui natal, care, cum mi-a spus, e la o depărtare de 7500 kilometri de Moscova, de care deci mă despart acum mai mult de zece mii de kilometri.

Demostene Botez

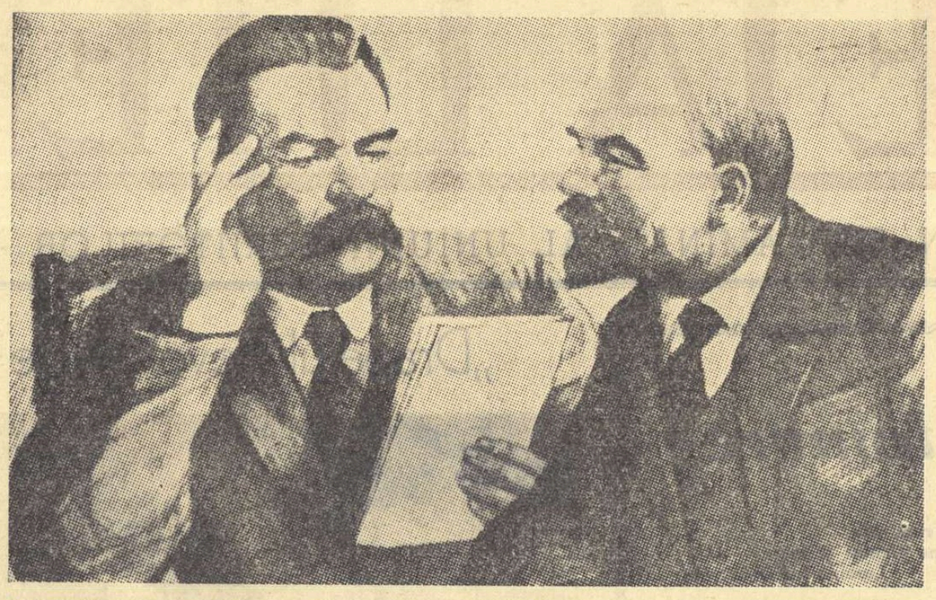

V. I. LENIN ascultînd pe marele scriitor sovietic MAXIM GORKI, care-i citește din poemele sale

O SCURTĂ BIOGRAFIE

Nu știu multe date din biografia ghidului nostru prin galeriile Tretiakov. Nu i-am notat, de emoție, nici măcar numele în carnetul meu de drum. Totuși, pentru unii oameni ți-ai încărca zadarnic zeci de pagini cu lux de amănunte, ca să-i uiți a doua zi, din lipsă de apropiere a sufletelor. Pentru alții e deajuns o privire, o frîntură de timp, cîteva vorbe schimbate, pentru ca inima să-ți rămînă bogată ca la atingerea dulcelui soare de toamnă.

Pe însoțitoarea noastră la galeriile de artă am văzut-o cîteva ore. Atît. Dar deși au trecut ani de atunci, îi țin minte fiecare mișcare a feții, fiecare scînteiere a ochilor ei negri, fiecare înmlădiere a vocii, în fața tablourilor a căror lume ne-o aducea mai aproape, ne-o făcea mai prețioasă, ne-o dezvăluia în toate unghiurile pe care timpul scurt nu ne îngăduia să le cercetăm treptat...

Prin anii 1880, cînd Repin a zugrăvit vestita lui „Procesiune", nu știu dacă se născuse încă mama ghidului nostru. Femeia aceasta tînără, mărunță de stat și mlădioasă în mișcări, ne-a lăsat cîteva clipe de reculegere în fața înaltei frumuseți a tabloului, pentru ca să ne apropie apoi ca printr-o lupă aproape fiecare figură din procesiune; mulțimea înaintînd sub prăpurii bisericești, tîrîndu-se ca un șarpe uriaș în praful drumului, sub soarele torid la ora amiezii în care oamenii își pierd umbrele; revărsarea mișcărilor pline de sine, foirea cerșetorilor zdrențăroși, mersul țeapăn al tîrgoveților avuți, pasul greoi al țăranilor abrutizați, indiferența oamenilor în puterea vîrstei, amărăciunea infirmilor, tristețea bătrînilor cu un picior în groapă, deznădejdea unei lumi care voia totuși să spere, toate acestea erau supuse analizei colorate și neobositoare a ghidului. Cu vîrful baghetei localiza tipurile și vîrstele, deducea rangurile, profesiile și preocupările fiecăruia din sutele de personaje ale compoziției lui Repin. Mai mult încă, după deschiderea gurii, ea indica cu precizie pe ce registru cîntau, în corul haotic, oamenii: bașii erau cei cu pieptul umflat, plini de greutatea și importanța glasului lor; sopranele pițigăiate aveau grimasa care nu odată ridică sprîncenele într-un accent circomflex... Despărțiți prin cinuri, prin port, prin voci, oamenii se tîrau în praful drumului fără ieșire al lumii vechi...

Odată rostite, cuvintele aveau forța formulei magice: „Sesam, deschide-te"; amănuntul care ar fi trecut neobservat, îți striga în față cu evidența unor împrejurări trăite de mult, pe care ghidul și le reamintea.

Aceeași subtilă observare a portretelor în masă, am întîlnit-o și în fața pînzei lui V. Serov, „Lenin proclamă puterea Sovietelor". Profilul energic dar emoționant al bătrînului bolșevic în șubă, concentrarea tinerilor ostași roșii, dornici să nu piardă nici un cuvînt al marelui Lenin, uimirea cu care femeea în broboadă albă ascultă cuvintele primei zile a unei noi creațiuni, forța partidului („Vă amintiți de vestitul desen al lui Kibrik: „Da, există un... asemenea partid!" — care sudează mulțimea într-un tot spre deosebire de revărsarea haotică a procesiunii), nădejdea lucidă a unei clase, a unui popor, toate acestea mi-au rămas încrustate sub pleoape, încît, închizînd ochii, văd nu odată tabloul lui Serov, cu tonurile și semitonurile de culoare, cu conturul luminei acelor zile de răscruce a omenirii.

I-am mărturisit ghidului la sfîrșitul drumului prin galeria Tretiakov, recunoștința mea. Femeea mărunță și ageră, doctor în istoria artelor, mi-a răspuns simplu: „Bunicii mei au mers și ei în procesiuni. Tatăl meu a fost ostaș roșu. Eu mi-am declinat genealogia. Repin și Serov le-au tradus sentimentele. Atîta tot".

Atîta tot. Mai mult decît un *curriculum vitae*, sau o lungă prezentare. E scurta biografie a unei femei sovietice.

Veronica Porumbacu

„Spațiu pentru copii!"

„N-avem spațiu pentru copii!" mi se mai spune uneori la redacțiile revistelor și gazetelor noastre literare. „Acum ne ocupăm de probleme arzătoare!".

Și totuși „spațiul pentru copii" se întinde azi pe uriașa grădină a Uniunii Sovietice și se concretizează, în plan literar, prin cele mai mari tiraje pe care cartea tipărită le-a cunoscut vreodată. Și la noi, de altfel, cartea pentru copii cutreieră țara de la un cap la altul, în zeci de mii de exemplare, ca o mare „problemă arzătoare" a cărei înaltă menire este educația viitorilor cetățeni ai republicii noastre.

Dacă în trecutul îndepărtat (și chiar într-unul mai apropiat) a scrie pentru copii conta ca o activitate minoră, astăzi, — cel puțin în principiu — literatura pentru copii este asimilată marii literaturi.

Despre acest lucru ne-a amintit recent Lev Kassil în convorbirile avute cu specialiștii genului; de acest lucru sînt conștientă ori de cîte ori citesc, scriu sau traduc opere închinate copiilor.

Nu e întîmplător că prima reabilitare oficială a literaturii pentru copii s-a produs în țara revoluției socialiste — în care s-a reabilitat mai întîi noțiunea de om.

Literatura sovietică îndeplinește măreața misiune de a-i educa pe copii în spiritul comunismului. Ea îi pregătește pentru a deveni demni cetățeni sovietici.

Această literatură are astăzi o tradiție puternică și vastă, care înscrie în frunte numele glorioase ale lui Gorki și Maiakovski.

Terminînd de curînd traducerea unui volum de versuri de K. I. Ciukovski — un adevărat părinte al poeziei sovietice pentru copii — am simțit odată mai mult importanța fundamentală a genului.

Ca și Maiakovski, Ciukovski se apleacă asupra lumii celor mici, nu cu indulgență, nu cu artificiu, nu făcînd concesii artei, — ci relevînd treptat adevărurile cele mai de preț, găsind o cale proprie de acces la inima copiilor, lucrînd cu patimă la desăvîrșirea fiecărei opere.

Formele în care Ciukovski își concretizează concepția despre lume, în care își plasează preceptele etice și estetice sînt pline de fantezie, țin de un sistem de asociații libere și surprinzătoare, asemănătoare jocurilor copilărești.

Creatorul „bunului doctor Aumădoare" nu se sfiește să dea glas animalelor și chiar obiectelor neînsuflețite, umanizîndu-le cu calități și defecte, nu pregetă să exagereze dimensiunile, sau să inverseze unele raporturi din natură. Astfel, poți întîlni în versurile lui Ciukovski șacali călărind pe cai, muște mărîndu-se cu țînțari, balene și elefanți speriîndu-se cumplit la apariția unui gîndăcel.

Aceste combinații nu sînt însă arbitrare; ele urmăresc o logică interioară proprie universului infantil, monologului plin de imaginație al copilului. În toate aceste fabulații, umorul intervine din abundență, corectînd, atenuînd, dînd născocirii tocmai acel caracter de joc care-l face pe copil să se bucure, să învețe fără efort, să se preteze, chiar fără a crede în fiecare detaliu, la invitația autorului de a lăsa fantezia să zburde în voie.

Ceea ce merită cu deosebire relevat este că lumea artei lui Ciukovski nu este atemporală, ci puternic contemporană. Ea îi familiarizează pe copii cu invențiile tehnicii moderne, cu un bagaj de noțiuni din cea mai imediată actualitate. Copiii cărora li se adresează poetul, nu sînt niște poze șterse cu însușiri generale, ci sînt copiii sovietici de astăzi, cu necesitățile și aspirațiile lor, cu cadrul și mediul lor specific.

Arta celui care l-a creat pe „mult vestitul Spăl-de-zor, stăpînul bureților, șeful robinetelor", respiră de la un cap la altul, dragoste și înțelegere pentru micul cititor; dragoste fără răsfăț, înțelegere fără pedanterie, educație fără cicăleală. Fiecare rînd al lui reprezintă o critică ascuțită la adresa didacticismului și a minuitorilor de rudimente literare.

Ciukovski nu folosește pentru copii numai un instrument sau două — ci întreaga orchestră. El oferă un vast „spațiu pentru copii" în care adevărul și frumusețea nu sînt cu nimic inferioare creației dedicate cititorilor maturi.

De acest lucru e bine să ne convingem și noi tot mai mult și mai adînc, spre binele copiilor noștri și al literaturii care li se adresează.

Nina Cassian

M-aș putea uita niciodată?

Cu cincisprezece ani în urmă o cărțulie veche, cu coperțile zdrențuite, de pe care culoarea se pierduse de tot și abia i se mai descifra un nume ciudat și sugestiv, V. V. Maiakovski, stătea în fața mea pe masa de lucru învelită cu postav verde a unui profesor dintr-un oraș de provincie. Eram elev prin clasa a cincea liceală, era toamnă ca și acum și poate că de aceea îmi pare că a fost de mult, foarte de mult.

Împreună cu un prieten — fiul profesorului de care-mi aduse aminte — ascultam într-o traducere ad-hoc frînturi din versurile lui Maiakovski. Eram dornic să ascult și să meditez în acele timpuri cînd — mai mult în virtutea unui instinct — începeam să cultiv ceasurile de solitudine în care, după vorba lui Esenin, **„Sufletul se arată prin cuvinte"**.

Poezia cu care mă familiarizasem era absurdă, maladivă; era poezia unui trist mimetism de care atunci nu-mi puteam da seama, poezie către care mă îndreptam scîrbit de banalitatea nocivă a unui Vasile Militaru sau Mircea Dem. Rădulescu, oferiți de toate manualele, vitrinele și festivitățile literare ale zilei. Despre Maiakovski abia auzisem. Era un nume cu rezonanță aproape magică pentru mine și versurile-i incendiare au sălășluit în inima mea, întipărindu-mi pentru totdeauna în minte imaginea acelei vechi cărțulii care cine știe prin ce împrejurare ajunsese acolo, printre noi. Era mesajul unei lumi noi de care stăpînirea timpurilor aceleia căuta să ne izoleze, întrecînd în lipsă de scrupule multe dintre perioadele sumbre ale istoriei.

Cred că elevul din clasa a cincea de liceu care eram, înțelesese prea puține lucruri în ceasurile acelea de tainică și stranie întîlnire cu Maiakovski. Rătăcisem prin universul unei poezii extraordinare care mă uimise și mă zguduise puternic și îmi amintesc cît de mult aș fi vrut atunci să am volumașul vechi și rupt în care literele păreau incandescente.

În a cincisprezecea toamnă care a venit, un zimbet mi se înfiripă pe buze cînd privesc în rafturile bibliotecii mele opera completă a lui Vladimir Maiakovski. Istoria țării noastre a cunoscut lumina marelui Octombrie și în razele ei am pornit cu toții spre firească împlinire către care aspirat generațiile stinse întru strădanie și speranță.

Astăzi înțeleg multe din sensurile care mi se păruseră odinioară inaccesibile; am îndrăgit misiunea nobilă căreia poeții zilelor noastre îi închină talentele, iar în sufletul meu au pătruns marile vremuri contemporane.

Și cartea sovietică mi-a devenit un prieten apropiat. Dar ori de cîte ori deschid paginile unei cărți sovietice, mai cu seamă toamna, îmi amintesc de lăcomia cu care privisem de mult o cărțulie ciudată, plină de taină și de cîntec nemaiauzit.

Era poate însăși „femeia fosforescentă" a unui viitor din fericire apropiat pe care venise să-l anticipeze o clipă în inima mea.

A. E. Bakonsky

Universalitatea literaturii clasice ruse și a literaturii sovietice

(Urmare din pag. 1-a)

Dar de trecut tot treceau și tot își îndeplineau misiunea.

★

Astăzi aceste opere vitregite de regimul obscurantismului țarist, reeditate în forma lor inițială de către marile edituri din patrie, în colecții studios îngrijite, cu minuțioase și riguroase confruntări de texte și de manuscrise, parcurg drumul invers. Sînt redate literaturii universale și conștiinței universale în structura lor definitivă, pentru a-și desăvîrși misiunea și acolo, în vasta lume.

Iar paralel cu ele, alte căi și alte orizonturi deschid conștiinței umane, operele scriitorilor sovietici, ale eroilor pozitivi și ale muncii constructive. Cărțile vieții atotbiruitoare. A optimismului dinamic și generator de energii.

Aminteam cîndva, ca o dovadă a acestei universalități de care se bucură — și pe drept cuvînt — literatura sovietică, un episod povestit de savantul academician, doctorul M. Ciucă. După o conferință despre marele scriitor M. Șolohov, autorul epicului roman „Pe Donul liniștit", conferință pe care o rostise acum cîțiva ani, neobositul nostru savant îmi împărtășea emoția și încîntarea cu care citise cu două decenii în urmă primele două volume ale romanului, în India unde se afla într-o misiune științifică pentru a studia bolile sub-tropicale. Volumele erau traduse și editate în limba engleză. Reconstituiască lectorul în spațiul geografic, tîlcul acestui fenomen de universalitate culturală! Un savant romîn, la distanță de mii și mii de kilometri de patria sa, peste munți și continente și fluvii și pustiuri și oceane, citind în India, pe țărmul Gangelui, într-o versiune engleză, tipărită la Londra, romanul unui scriitor sovietic din depărtarea altor mii și mii de kilometri.

Aceasta nu spune tot și nu ne-ar dispensa de orice altă vană încercare de a mai demonstra ceea ce s-a demonstrat de la sine?

Ca unul care de ani întregi am trudit cu migală, dar cu o nespusă desfătare scriitoricească, la stilizarea traducerilor unui număr considerabil de opere ale literaturii clasice ruse și ale literaturii sovietice — cei doi Tolstoi, Gorki, Șolohov, Ajaev, Makarenko, Gladkov și alții și alții — s-ar impune poate datoria de a formula o concluzie a acestei atît de vaste și de diverse totalizări de experiențe. Am făcut-o însă cu alt prilej și aiurea. De ce-aș repeta-o, cînd nu pot adăuga nimic nou cititorului romîn, în afară de tot ce știe prea bine?

Cărțile marilor scriitori ruși ai realismului critic și cărțile marilor scriitori sovietici ai realismului socialist se află astăzi în mii de biblioteci, în rafturile și vitrinele sutelor de librării de oriunde, pe mesuța de la căpătîiul patului din fiecare casă.

Destul să le deschidă oricine, pentru ca ele să înceapă a se însufleți și a spune singure, tot ce aș fi avut de spus, dar cu mult, cu mult mai bine și mai desăvîrșit decît m-aș învrednici s-o spun eu.

Cezar Petrescu

EROUL LITERATURII SOVIETICE

Literatura a zugrăvit secole și milenii de-a rîndul chipuri admirabile de eroi. Îndepărtatele legende indiene au slăvit isprăvile prințului Rama; Homer și tragedienii greci au trecut la nemurire pe Hector, fiul regelui Troiei, pe regele Agamemnon și pe Achile conducătorul vitejilor achei sau pe titanul Prometeu; coboritor din rege și din zeiță, Eneas a devenit eroul lui Virgiliu; tînărul nobil Rodrigue ne-a zguduit prin tragedia celebră a lui Corneille; la Racine, la Shakespeare și Hugo, strălucitoarele figuri de la curțile domnitoare ale Europei contemporane sau antice au populat opere literare de o frumusețe care înfruntă nealterată trecerea timpului. Tăria lor stă în inepuizabila măiestrie cu care sînt înfățișate marile sentimente și pasiuni ale oamenilor.

Dar omul simplu din popor, muncitorul din uzină, țăranul de pe ogor, acest nou erou făuritor al istoriei, deschizătorul unui drum nou al omenirii — a fost adus pe primul plan al literaturii de lupta proletariatului revoluționar pentru altă viață, pentru noi idealuri.

Au început astfel să apară din ce în ce mai frecvent chipuri ale clasei muncitoare revoluționare, reprezentînd un nou umanism. Pentru prima oară eroii epopeilor și tragediilor au fost muncitori și țărani cu înfățișări aspre și voință neclintită, cu palmele bătătorite de muncă, răscoliți de idealul revoluției și ridicați pentru înfăptuirea unei vieți libere, lipsită de exploatare.

Iar momentul istoric cînd s-a petrecut minunea transformării milioanelor de oameni în eroi, a fost acela al pregătirii și desăvîrșirii Marii Revoluții Socialiste din Octombrie.

Încă de la începutul veacului, Gorki dăduse expresie concretă acestui fel nou de a privi viața, necunoscut literaturii de pînă atunci. Mecanicul Nil (din piesa „Micii burghezi") și muncitorul Pavel Vlasov (din romanul „Mama") aduceau o altă înțelegere a vieții: viața închinată muncii concepute ca o creație, ca o onoare, și lupta pentru ca munca să se poată desfășura liberă, ca să dezvolte cele mai înaintate însușiri ale umanității. „Dacă aș fi critic și aș scrie o carte despre Maxim Gorki — spune Gorki despre sine însuși în 1928— aș arăta într-însa că forța care a făcut din el ceea ce este... constă în faptul că el, cel dintîi în literatura rusă și poate în viață, a înțeles uriașa însemnătate a muncii, care constituie tot ce e mai de preț, mai măreț și mai sublim în această lume".

Dragostea pentru muncă, pentru libertatea de a crea prin munca dusă eroic bunuri materiale și spirituale, acestea caracterizează pe cei mai buni eroi ai literaturii sovietice. Pavel Vlasov dorea din tot sufletul și lupta pentru o orînduire nouă, tocmai pentru că într-o astfel de orînduire, munca urma să fie liberă, căci numai posibilitatea de a munci liber aduce omului fericirea. Nu faptul că nu va mai vedea, că e condamnat la nemișcare, — nu acestea îl îngrozesc pe Pavel Korceaghin, eroul nemuritoarei cărți a lui Nikolae Ostrovski; ci că, din cauza orbirii și paraliziei el nu va mai putea munci. El biruie groaza și-și recapătă încrederea în viață, nu cîștigînd vederea, și nici putindu-se mișca; reînălțarea lui morală provine din faptul că, deși orb și paralizat, el și-a recîștigat capacitatea de a munci, a redobîndit posibilitatea de a fi prezent prin muncă în mijlocul tovarășilor săi.

Năvala fasciștilor pe pămîntul sovietic, în cel de al doilea război mondial, a întrerupt pentru un timp munca pașnică și creatoare a oamenilor sovietici, a distrus atîtea comori create de dînșii prin muncă. Ura lor împotriva cotropitorilor hitleriști, lupta lor pentru eliberarea pămîntului rusesc s-au contopit cu lupta pentru dobîndirea libertății de a desăvîrși roadele muncii socialiste în țara lor — prima țară unde munca, ridicată la înălțimea celei mai de preț însușiri a omului, se desfășoară în mod liber. Acesta este sentimentul care-i însuflețește pe eroii operelor literare sovietice închinate Marelui Război pentru Apărarea Patriei.

Eroul literaturii sovietice este un creator, un transformator al naturii și totodată al sufletului uman. Posibilitatea și dorința de a transforma pămîntul „într-o minunată locuință a unei singure familii: omenirea" — cum spunea Gorki — îi dă acestui om măsura imensei lui puteri, a superiorității lui față de eroii din trecut, îi inspiră un neînfrînt optimism cînd se gîndește la viitor. Aveau această conștiință eroii cărților sovietice închinate războiului civil și perioadei de construcție care i-a urmat; așa cum o aveau, la nivelul epocii construirii socialismului, eroii cărților apărute în anii cincinalelor, în timpul Marelui Război pentru Apărarea Patriei și în perioada actuală a construirii comunismului. Kutuzov din ciclul Klim Samghin al lui Gorki, Ceapaev din romanul care-i poartă numele, al lui D. Furmanov, Levinson din „Înfrîngerea", povestirea lui Al. Fadeev, Gleb Ciumalov din „Cimentul" lui F. Gladkov, Teleghin din „Calvarul", romanul lui Alexei Tolstoi, eroii „Tinerei gărzi" din romanul lui Fadeev, Batmanov din „Departe de Moscova" de V. Ajaev, întreaga familie a Jurbinilor despre care povestește romanul lui V. Kocetov și atîția alți eroi de neuitat au mărturisit în limbajul viu al gîndurilor, faptelor și năzuințelor lor, însuflețirea în realizarea unei noi lumi, în care totul aparține Omului, totul este închinat Omului.

„Privește toți acești uriași — se adresează Gleb Ciumalov unui tehnician constructor, arătîndu-i giganticile mașini aflate în ruină din cauza războiului. Sînt opera talentului și mîinilor dumitale. Trebuie să-i redăm viață acestui cimitir... trebuie să reaprindem focurile stinse. În fața noastră se deschide o lume întreagă, care a și fost cucerită. Vor trece anii și această lume va începe să strălucească prin palate și mașini nemaivăzute". Această treaptă a dezvoltării statului sovietic o întruchipează eroii unor cărți despre construirea socialismului și comunismului: Davidov din „Pămînt desțelenit" al lui Șolohov, Voropaev din „Fericirea" de P. Pavlenko, și atîția alții.

Siguranța acestui erou, om simplu, încrederea în viitorul lui și al întregii omeniri izvorăște din tăria ideologiei care-l călăuzește pe el, ca și pe toți eroii înaintați ai literaturii sovietice. Este ideologia care a însemnat revoluționarea maselor și ridicarea lor la nivelul de stăpînitori ai vieții.

Literatura sovietică a adus prin eroii săi modele înalte de comportare umană și cetățenească, zugrăviți după modelele lor din viața reală — oameni sovietici. Pentru întîia oară în istoria culturii, literatura sovietică a propus ca pilde de urmat, nu figuri imaginare, ci oameni existenți în viața de toate zilele. Aceasta a sporit puterea realismului ei, capacitatea ei educativă, transformatoare a conștiințelor. Datorită autenticității și perspectivei clare a eroilor ei, care călăuzesc în mod concret pe cititor în diferitele împrejurări ale vieții lui, literatura sovietică își merită, mai mult decît oricare alta, titlul de „manual" al vieții.

Și tot datorită conștiinței înaintate a eroilor ei, literatura sovietică și-a cîștigat prețuirea în lumea întreagă, milioane de oameni găsesc în ea temeiul și sprijinul principal pentru năzuințele lor către o viață mai bună.

M. Gafița

Noi traduceri din clasicii ruși

An de an, Luna prieteniei romîno-sovietice prilejuiește tot mai bogate și felurite manifestări culturale.

Fără îndoială printre acestea din urmă, un loc de seamă îl ocupă și activitatea rodnică depusă de colectivul editurii „Cartea Rusă", care s-a străduit să întîmpine sărbătorește mărețul eveniment al acestor zile. Mai bine de 30 de titluri — romane, eseuri, nuvele și versuri — împodobesc acum rafturile vitrinelor și librăriilor. Tălmăcite în romînește și puse astăzi la îndemîna publicului nostru cititor, aceste opere aduc mesajul literaturii marelui popor prieten de la Răsărit. Mai bine de o treime dintre ele sînt traduceri din clasicii ruși, iar faptul că volumele se epuizează cu repeziciune, denotă interesul și bucuria cu care iubitorii de literatură salută apariția lor.

Astfel, din scrierile marelui Lev Nikolaevici Tolstoi au apărut într-o traducere revăzută și îmbunătățită „Moartea lui Ivan Ilici", celebra tetralogie „Război și pace", uriașă frescă a Rusiei de la începutul secolului al XIX-lea, în anii ce au premers și urmat războiului din 1812 și cel de al doilea volum din colecția de „Opere" cuprinzînd printre altele: „Povestiri din Sevastopol", „Amintiri din Caucaz" și alte povestiri.

A. P. Cehov este prezent cu cel de al treilea volum din „Opere", cuprinzînd povestiri scrise în anul 1885, unele dintre ele pentru prima oară traduse în limba noastră. Scriitorul George Lesnea, care a cîștigat o bine meritată prețuire pentru traducerile sale de o mare plasticitate din Pușkin și Esenin, a dat o remarcabilă tălmăcire poemelor lui Lermontov, dintre care amintim „Demonul", „Mțiri", „Cîntec despre negustorul Kalașnikov", „Boierul Orșia", ș.a. Volumul a apărut într-o ediție de mare tiraj în „Biblioteca pentru toți". Tot recent a văzut lumina tiparului și un nou volum de „Opere" de Ivan Turgheniev.

Se cuvine să mai amintim aici și de reeditarea romanului „Oblomov", de Goncearov — istoria existenței unui om de prisos, exemplar din seria deschisă de Oneghin și Pecorin, continuat de Rudin și eroii cehovieni.

În sfîrșit, vrednică de interes este și suita de evocări pe care a lăsat-o marele pictor rus Ilya Repin, sub titlul „Amintiri dragi" din care istoria literaturii și cea plastică dobîndesc date prețioase privind o serie de personalități creatoare cu care marele maestru al șevaletului a stat în contact: Lev Tolstoi, Serov, Ceaikovski și alții.

Toate aceste tălmăciri sînt contribuții de preț la sărbătorirea marelui eveniment care este Luna prieteniei romîno-sovietice.

PĂMÎNT DESȚELENIT

— Fragment —

Brigada prînzea. Înjghebaseră în pripă un șir de mese puse cap la cap, așa că și-au găsit loc toți colhoznicii, chiar și pogonicii. Mîncau aruncîndu-și din cînd în cînd cîte-o glumă bărbătească, usturătoare, preocupați îndeosebi de gustul cașei gătită de bucătăreasă.

— Poftim, iar e nesărată! Asta-i pacoste, nu bucătăreasă!

— N-ai să năpîrlești din asta; pune din solniță.

— Dar nu vezi că mănînc dintr-o strachină cu Vaska? Lui îi place cașa nesărată — mie sărată. Cum s-o împărțim în aceeași strachină? Sfătuiește-mă, dacă ești așa deștept!

— Împletim mîine un gard de nuiele și împărțim strachina drept în două. Vezi ce ușor e! Ei, cap sec! Nu te-ajunge mintea să te gîndești la un lucru ca ăsta.

— Măi frățioare, află că nici tu n-ai mai multă minte decît boul din jug...

Ar mai fi sporovăit ei și ar mai fi glumit multă vreme, dacă Prianișnikov, unul dintre colhoznicii cu privirea cea mai ageră, punîndu-și palma streașină la ochi, n-ar fi zărit o căruță și n-ar fi fluierat încet:

— Uite că vine smintitul de Vanea Arjanov cu Davîdov.

Lingurile căzură pe masă cu zgomot, în neorînduială, și privirile tuturor se îndreptară spre vîlceaua în care căruța tocmai pierise.

— Am ajuns s-o vedem și pe asta! Iarăși vine să ne ia la rost, fraților — rosti Agafon Dubțov cu reținută supărare. Asta ne mai lipsea! Mi-ajunge! Acuma holbați-vă și voi, că eu m-am holbat destul; nici nu-mi vine să mă uit la el de rușine.

Lui Davîdov i se încălzi inima, cînd văzu cum s-au sculat de la masă, toți deodată, ca să-i dea binețe. Înaintă cu pași largi și i se întinseră înainte zeci de mîini, în vreme ce pe fețele arse de soare ale bărbaților și pe cele smeade, mai puțin bronzate, ale femeilor și fetelor înfloriră zîmbete. Femeile nu se bronzau niciodată pe toată fața, fiindcă se înfășurau la lucru atît de bine în basmalele lor albe, încît nu lăsau decît o dungă îngustă pentru ochi. Zîmbind din mers, Davîdov cercetă cu privirea chipurile cunoscute. Se obișnuiseră cu el, erau într-adevăr bucuroși de venirea lui, întîmpinîndu-l ca pe unul de-ai lor. Davîdov simți repede lucrul acesta, și inima i se umplu dintr-odată de o bucurie adîncă, iar glasul său răsună mai tare decît de obicei și oleacă răgușit:

— Bună ziua, codașilor! Îmi dați și mie de mîncare?

— Cine vine la noi pentru mai mult timp — mănîncă, dar cine vine pentru un ceas-două, numai așa ca oaspete — află că nu mănîncă; îl petrecem cu plecăciuni adînci. Așa-i, brigadierule? — întrebă Prianișnikov, făcîndu-i pe toți să rîdă cu hohot.

— Poate că eu am venit pe mai multă vreme — spuse Davîdov zîmbind.

Dubțov strigă cu vocea lui groasă asurzitoare:

— Ei, socotitorule! Trece-l de azi în rație, iar tu, bucătăreaso, toarnă-i mîncare pe săturate.

Davîdov înconjură masa, dînd mîna cu fiecare. Bărbații îi strîngeau mîna cu putere, ca de obicei, în vreme ce femeile, privindu-l rușinate, abia îi întindeau mîna; cazacii lor nu le-au prea învățat cu astfel de răsfățuri și aproape niciodată nu s-au coborît pînă într-atîta încît să întindă unei femei mîna ca unei ființe de-o potrivă cu el.

Dubțov îl așeză pe Davîdov lîngă dînsul, lăsîndu-și palma grea și fierbinte pe genunchiul lui.

— Sîntem bucuroși de tine, scumpul nostru Davîdov.

— Văd. Vă mulțumesc.

— Numai să nu începi cu ocara!

— Dar nici n-am de gînd să vă ocărăsc.

— Ei lasă, te știm noi că n-ai să rabzi, nu poți fără asta, dar și nouă o să ne prindă bine o vorbă spusă mai aspru. Deocamdată însă lasă-i în pace. De vreme ce oamenii prînzesc, n-ai de ce să le strici pofta.

— Pot să și aștept — zîmbi Davîdov. Dar o vorbă mai apăsată, tot am să le spun; n-o să începem acuma, la masă, răbdăm noi într-un fel. Ce zici?

— Negreșit că trebuie să răbdăm, întări Dubțov, în hohotul celor din jur și hotărît, el cel dintîi, apucă lingura în mînă.

Davîdov mîncă tăcut și preocupat, fără să-și ridice ochii din strachină. Aproape că nici nu asculta sporovăiala potolită a colhoznicilor ce prînzeau în tihnă, dar simți tot timpul că cineva se uită la el, îndelung, stăruitor. Sfîrșind de mîncat, Davîdov răsuflă din adîncul rărunchilor, ușurat; pentru prima oară după atîta amar de vreme se simțea sătul în lege. Lingînd ștrengărește lingura de lemn, își înălță capul. Din partea cealaltă a mesei îl priveau drept, fără să clipească, ochii verzui ai unei fete, ochi care dovedeau fără glas atîta dragoste fierbinte, nemărturisită, atîta așteptare, dorință și supunere, încît pentru o clipă Davîdov își pierdu cumpătul. Se mai întîlnise nu odată, în sat, la ședințe, ori pe uliță, cu codana asta ce nu părea să aibă mai mult de șaptesprezece ani, înaltă, frumoasă și cu mîini mari; tot de atîtea ori ea îi zîmbise duios și cu o ușoară sfială, în vreme ce pe fața îmbujorată i se citea o tulburare adîncă; acum privirea ei părea altfel, mai serioasă, mai bărbătească.

„Ce vînt te abate spre mine și ce nevoie am eu de tine, fătuță dragă? La ce ți-oi fi trebuind? Cîți flăcăi se-nvîrt într-una pe lîngă tine, iar tu stai cu ochii la mine, prostuță oarbă? Vezi și tu că-s de două ori mai bătrîn ca tine, am fost rănit, sînt urît, ursuz, iar tu nu ții seamă de nimica... Nu, n-am nevoie de tine, amărîtă Variuha. Poți să crești și fără mine, draga mea" — se gîndi Davîdov, uitîndu-se la fața ei aprinsă și rumenă.

Fata întîlni privirea lui Davîdov și se întoarse puțin, aplecîndu-și capul. Genele ei tremurară ușor, se vedea cum îi tremură și degetele mari, înăsprite de lucru, frămîntînd în neștire cutele bluzei vechi și murdare. Atîta naivitate și sinceritate se vădeau pe fața ei și, în simplitatea ei copilărească, îi fu atîta de greu să le ascundă, încît toate acestea numai un orb nu le-ar fi putut vedea.

Întorcîndu-se către Davîdov, Kondrat Maidanikov izbucni în rîs:

— Nu te mai uita la Varea, nu vezi că i-a năvălit tot sîngele în obraz? Varea, du-te mai bine și te spală, poate că te mai răcorești nițel. Deși, cum o să se ducă? Nici n-o mai țin picioarele... Știi, lucrează cu mine, mi-e pogonici; într-una m-a înghesuit cu întrebările, să afle cînd vii, Davîdov. De unde știu eu cînd o să vină? Ia, slăbește-mă odată, i-am răspuns — dar nu s-a lăsat, m-a tocat și m-a tocat la cap de dimineață pînă seara, ca ciocănitoarea într-un lemn uscat.

Parcă dinadins, ca să vadă toți că o țin picioarele, Varea se întoarse îndoindu-și puțin genunchii, sări dintr-odată peste banca pe care stătuse pînă atunci și se îndreptă spre șopronul bucătăriei, privindu-l mînioasă pe Maidanikov, mișcîndu-și într-o șoaptă neînțeleasă buzele palide. Abia cînd ajunse lîngă șopron se opri și întorcîndu-se spre cei de la masă, strigă cu glas sugrumat de emoție:

— Dumneata, nene Kondrat... nene... spui minciuni!

Drept răspuns izbucniră cu toții în hohote.

— Te aperi cam de departe — spuse rîzînd Dubțov. De departe îți vine mai ușor!

— De ce-o rușinezi? întrebă Davîdov nemulțumit. Nu-i bine...

— Încă n-o cunoști — răspunse Maidanikov îngăduitor. Înaintea ta așa-i de cuminte, dar ia să nu fi fost de față: ne-ar fi smuls gîtița fără să mai stea pe gînduri. Colțoasă fată! Vîrtej, nu alta! Ai văzut cum a sărit din loc? Ca o capră sălbatecă!...

Nu, nu-l măgulea pe Davîdov, nu-i măgulea mîndria de bărbat dragostea asta simplă de fată, despre care știa de mult întreaga brigadă și despre care el abia acum aflase. Dacă alți ochi l-ar fi privit măcar odată cu dragostea și credința asta atîta de nețărmurită — ar fi fost cu totul altceva... Căutînd să pună capăt unor vorbe neplăcute, Davîdov spuse cu un aer glumeț:

— Ei, mulțumim bucătăresei și lingurii de lemn! Am mîncat pe săturate.

— Apoi, președinte, pentru asemenea sîrguință mulțumește-i mîinii drepte și gurii încăpățînate, nici-

MIHAIL ȘOLOHOV

decum lingurii și bucătăresei. Poate mai vrei? se interesă, ridicîndu-se de la masă, bucătăreasa, trupeșă, înaltă și cumplit de grasă.

Fără să-și ascundă uimirea, Davîdov îi privi formele puternice, umerii lați și mijlocul de necuprins.

— De unde ați luat o matahală ca asta? — întrebă el pe Dubțov cu glasul scăzut.

— A fost executată la uzinele metalurgice din Taganrog după comanda noastră specială — răspunse socotitorul, un flăcău chipeș și dezghețat.

— Cum se face că nu te-am văzut pînă acum? întrebă Davîdov, și continuă să se mire: — Ești cît un deal, mămico... și cu toate astea n-am ajuns să te zăresc!...

— Te-ai și găsit să-mi fii băiat! — se burzului bucătăreasa. Cum să-ți fiu mamă de vreme ce n-am decît patruzeci și șapte de ani? Și dacă nu m-ai văzut, asta e pentru că nu ies iarna din casă. Cu picioarele mele scurte și mai ales durdulie cum sînt, nu prea mă încumet să umblu prin zăpadă, că mă pot înpotmoli chiar și pe-un loc neted. Iarna stau acasă cît e ziulica de lungă, torc, împletesc ciorapi, vorba ceea, nu mor de foame. Nici pe noroi nu ies din casă, fiindcă întocmai ca și cămila mă tem să nu lunec și să mă vătăm; acum, că-i pămîntul zvîntat, am ajuns bucătăreasă. Dar să știi, tovarășe președinte, că nu sufăr să-mi spui mămico! Dacă vrei să trăiești în bună pace cu mine, zi-mi pe nume: Daria Kuprianovna și cît ai să stai la brigadă, n-ai să știi ce-i foamea.

— N-am nimic de zis, către asta năzuiesc și eu, să trăim în pace, Daria Kuprianovna, spuse Davîdov zîmbind și, săltîndu-se puțin, se înclină cu adîncă seriozitate.

— Uite, așa o să fie mai bine și pentru mine și pentru tine și-acu dă-mi strachina să-ți torn niște lapte acru, rosti bucătăreasa, măgulită peste măsură de atitudinea plină de respect a lui Davîdov.

Darnică îi umplu strachina și i-o întinse cu o plecăciune adîncă.

— Dar de ce stai la oale și nu lucrezi pe cîmp? o întrebă Davîdov. Dacă-ți lași numai o leacă greutatea pe coarnele plugului, înfunzi brăzdarul în pămînt o juma'de metru! Asta-i!

— Dar mi-e inima bolnavă... Mi-au spus doctorii că am grăsime pe inimă. Și ca bucătăreasă mi-i greu; chiar și vasele cînd le spăl, numai ce-mi simt inima cum se zbate și parcă mi se urcă în gît. Nu, tovarășe Davîdov, nu-s bună la arat. Un joc ca ăsta nu se potrivește la muzica mea.

— Se tot vaită de inimă, dar a băgat în pămînt trei bărbați. A mîncat coliva după trei cazaci și acuma îl caută pe-al patrulea, dar nu prea se află doritori. Îi apucă groaza să se însoare cu ea; o muiere ca asta te dă repede gata, spuse Dubțov.

— Mincinos scobit de vărsat! — strigă bucătăreasa, supărată de astădată de-a binelea. Ce vină am eu că nu mi s-a nimerit un cazac mai acătării; toți erau slăbănogi și bolnăvicioși. Eu sînt vinovată că bunul dumnezeu nu le-a dat zile?

— Dar tu le-ai grăbit moartea — se încăpățînă Dubțov.

— Cum le-am grăbit?

— Parcă nu știi?

— De ce nu spui, cum anume?

— Pentru mine și așa, totu-i limpede...

— Nu, rogu-te, spune deschis, ce tot îndrugi?

— Se știe cu ce le-ai grăbit sfîrșitul; cu dragostea — spuse cu vădită prevedere Dubțov chihotind pe înfundate.

— Ești prost de dai în gropi! — strigă înfuriată bucătăreasa, acoperind rîsul tuturor și dintr-odată apucă în amîndouă mîinile aproape jumătate din vasele stivuite pe masă.

Dar pe Dubțov cel calm nu era chiar atîta de ușor să-l arunci din șea. El sfîrși fără grabă laptele acru pe care-l mînca, își șterse mustățile cu dosul palmei și spuse:

— S-ar putea să fiu și prost, ba chiar din soiul acelora care dau în gropi, dar la asemenea trebșoare, fetițo, află că mă pricep.

De data asta bucătăreasa îl cinsti pe Dubțov cu astfel de vorbe, încît la masă hohotele izbucniră cu o putere neobișnuită, iar Davîdov, roșu la față de-atîta rîs și nedumerire, abia putu să spună:

— Dar ce-i asta fraților? Așa ceva nici în marină n-am auzit!

Dubțov însă, căutînd să pară serios, strigă și mai întărîtat:

— Pot să jur! Pot și crucea s-o sărut, fiindcă știu că am dreptate. Dariușa, din pojarul tău, trei bărbați au ajuns drept pe lumea cealaltă! Numai cînd te gîndești, trei bărbați!... Dar Volodka Graciov, săracul, din ce pricină a dat ortul popii anul trecut? oare nu venea și el pe la tine?...

Nici n-apucă să-și isprăvească vorba, că Dubțov se și aplecă dintr-odată și pe deasupra capului său, șuierînd ca o schijă, trecu un polonic barosan de lemn. Dubțov o zbughi peste bancă sprinten ca un flăcău.

Ajunse la vreo zece pași de masă, dar sări din nou într-o parte și se feri: pe lîngă dînsul zbură, împroșcîndu-și cuprinsul în toate părțile, o strachină cu lapte acru și după ce se arcui în aer, căzu departe în cîmp. Bine proptit pe picioare, Dubțov strigă, amenințînd cu pumnul strîns:

— Ei, Daria, astîmpără-te! Aruncă după mine cu ce-ți poftește inima dar nu te atinge de străchini. Am să-ți scad din zilele muncă pentru vasele sparte. Du-te și tu dincolo de șopron, ca Varea, de-acolo mai ușor te poți dezvinovăți... Eu însă nu mă dau bătut: ai scos sufletul din trei bărbați și acum cauți să-ți verși focul pe mine...

Numai cu greu izbuti Davîdov să-i împace. S-au așezat pe urmă să fumeze nu departe de șopron și Kondrat Maidanikov, care tot mai sughița de-atîta rîs, îi spuse:

— Uite, așa-i în fiecare zi; la prînz și la cină avem parte de-o comedie ca asta. O săptămînă întreagă a umblat Agafon cu o vînătaie sub ochi, așa de tare îl pocnise Daria, dar el n-a tras învățătură din ce-a pățit și mereu o ia peste picior. Să știi, Agafon, că n-ai să te întorci teafăr acasă; ori o să-ți scoată un ochi, ori o să-ți răsucească un picior cu laba înapoi; bagă de seamă!

— Ce muiere! Tractor „Fordson" nu alta — spuse Dubțov privind-o pe Daria cu admirație, așa cum trecea pufnind prin preajmă-le; prefăcîndu-se că nu o vede, rosti cu glas tare: — Ei să știți, fraților, de ce m-aș ascunde, m-aș prinde cu Daška dacă n-aș fi însurat, dar n-aș sta mai mult de-o săptămînă și mi-aș lua tălpășița urgent... Mă vedeți că-s destul de zdravăn, dar n-aș putea îndura asemenea canon mai mult de-o săptămînă, fără să dau ortul popii. La ce naiba să-mi cat moartea cu lumînarea? Am scăpat teafăr din războiul civil și să mă prăpădesc acuma din pricina unei muieri?... Nu, deși sînt prost de dau în gropi, mă socot destul de isteț. O săptămînă aș mai răbda, treacă-meargă, dar pe urmă m-aș coborî din pat, noaptea, pe furiș, și tiptil aș ajunge la ușă, de-a bușilea, de acolo afară și apoi într-un suflet acasă!... Să mă crezi, Davîdov, zău că nu mint; uite și Preanișnikov e aici, el n-o să mă lase să spun minciuni: am făcut odată un rămășag că o putem îmbrățișa pe Daria; el a ocolit-o din față, iar eu din spate, ne-am prins de-o mînă, dar cealaltă n-am mai ajuns-o; e grozav de lată femeia! L-am strigat pe socotitor să ne sară într-ajutor dar cum e băiat tînăr și cam fricos, n-a îndrăznit să se apropie de Daska; așa că, vezi, a rămas pentru vecii vecilor necuprinsă în brațe cu adevărat.

— Să nu-l crezi pe blestematul ăsta, tovarășe Davîdov — spuse bucătăreasa, de data asta fără supărare. Dacă azi nu croiește măcar o minciună, pînă mîine crapă. La fiecare pas toarnă cîte una; se vede că așa s-a născut.

După ce sfîrșiră de fumat, Davîdov întrebă:

— Cît mai aveți de arat?

— A rămas berechet, răspunse Dubțov fără chef. Peste o sută cincizeci de hectare. Aseară cînd am făcut socoteala ne mai rămăseseră o sută cincizeci și opt.

— Ați lucrat grozav, n-am ce zice! — spuse Davîdov cu răceală. Dar ce-ați făcut aicea? Teatru cu bucătăreasa Kuprianovna?

— Ei, să știi că n-ai dreptate.

— Brigăzile întîia și a treia de ce-au terminat cu aratul, iar voi întindeți lucrul atîta?

— Frate, lasă vorba asta pentru deseară — cînd o să ne strîngem și o să discutăm deschis, dar acum hai la arat — propuse Dubțov.

Aceasta era într-adevăr o vorbă înțeleaptă și după ce stătu o clipă pe gînduri, Davîdov încuviință.

— Cu care boi să ar?

— Ară cu ai mei — îl sfătui Kondrat Maidanikov. Boii mei s-au dat pe brazdă, sînt buni; cît despre juncani află că i-am trimis în *vilegiatură*.

— Cum adică în vilegiatură? se miră Davidov. Zîmbind, Dubțov îl lămuri.

— Erau cam slabi, cădeau pe brazdă și dac-am văzut cum stă treaba cu ei, i-am dejugat și i-am lăsat de capul lor să pască lîngă iaz. Iarba e grasă pe-acolo, numai bună pentru păscut; lasă-i să mai prindă putere, că oricum, tot nu ne putem ajuta cu ei. Au ieșit din iarnă ca niște arătări, prăpădiți de tot, iar aici e muncă, nu glumă; nu mai puteau trage plugul și basta! Am încercat să-i înjugăm cu cîte-o pereche de boi mai bătrîni, dar, degeaba; nici o ispravă. Ară cu ai lui Kondrat, că nu te sfătuiește rău.

— Dar el ce-o să facă?

— L-am învoit să plece acasă pentru două zile. I s-a îmbolnăvit nevasta, a căzut la pat; nici măcar schimburi nu i-a trimis prin Vanea Arjanov cum s-au înțeles, i-a lăsat numai vorbă să vină acasă.

— Atunci e altă socoteală. Eu, să-ți spun drept, bănuiam că și pe el îl trimiți undeva în vilegiatură. După cum văd, vă trage ața la odihnă.

Fără să-l bage Davîdov de seamă, Dubțov le făcu celorlalți cu ochiul și se ridicară cu toții plecînd să înjuge boii.

★

La apusul soarelui, cînd ajunse la capătul tarlalei, Davîdov dejugă boii și-i trimise să pască. Se așeză pe iarbă dincolo de arătură, își șterse cu mîneca sudoarea de pe frunte și cu degetele tremurînde începu să-și răsucească o țigară; abia atunci simți cît era de obosit. Îl durea spatele, sub genunchi i se zbăteau al dracului vinele, iar mîinile îi tremurau ca unui moșneag.

— O să mai găsim boii mîine dimineață? — o întrebă el pe Varea, care stătea în fața lui în arătură. Picioarele ei mici, încălțate în niște botine mari și scîlciate se afundaseră pînă la glezne în pămîntul reavăn răsturnat de plug. Dînd la o parte broboada plină de praf care-i ascundea fața, Varea răspunse:

— O să-i găsim, că nu se depărtează cine știe cît.

Davîdov închise ochii trăgînd din țigară cu lăcomie. Nu vroia să se uite la fată. Ea însă, cu obrazul luminat de-un zîmbet fericit, dar și obosit totodată, îi spuse în șoaptă:

— Mi-ai scos sufletul și mie și boilor. Prea rar te odihnești.

— Dar și pe mine m-a luat dracu' de oboseală — rosti Davîdov posomorît.

— Trebuie să te odihnești mai des. Unchiul Kondrat deși se odihnește des și îngăduie boilor să răsufle, izbutește să are totdeauna mai mult decît alții. Iar tu, pentru că nu ești obișnuit, te-ai istovit de tot... Ar fi vrut să adauge „dragă", dar — speriată — își strînse buzele și tăcu.

— E adevărat, încă nu m-am obișnuit, recunoscu Davîdov.

Se ridică anevoie și mișcîndu-și cu greu picioarele trudite, porni de-a lungul brazdei spre tabăra brigăzii. Varea pășì în urma lui și ajungîndu-l, merse alături.

Davîdov ținea în mîna stîngă un tricou marinăresc decolorat și rupt. Încă din timpul zilei, punînd plugul la punct, aplecîndu-se, își prinsese gulerul în cornul plugului și, ridicîndu-se, sfîșie tricoul în două. Vremea era călduroasă și oricum, ar fi putut să se lipsească de el, dar nu și-ar fi îngăduit un lucru ca ăsta. Nu putea să meargă despuiat pînă la brîu în urma plugului, de față fiind și o fată. Încurcat, căută să-și vîre în pantaloni poalele tricoului marinăresc și o întrebă dacă nu cumva are un ac de siguranță. Ea îi răspunse cu părere de rău că n-are. Davîdov se uită abătut înspre tabără. Pînă acolo erau pe puțin doi kilometri. „Totuși, va trebui să mă duc", se gîndi Davîdov și drăcuind de ciudă, îngăimă cu glasul scăzut:

— Uite ce e Variuha-gariuha, așteaptă-mă pînă mă reped la tabără.

— Dar pentru ce?

— Să arunc de pe mine zdreanța asta și să-mi iau haina.

— În haină o să-ți fie prea cald.

— Nu-i nimic, — zise Davîdov cu încăpățînare.

La naiba, nu putea nici în ruptul capului să umble fără cămașă. Asta mai lipsea, ca fetișcana naivă și drăguță să vadă ce tatuaje îi împodobeau pieptul și pîntecele. Nu-i vorbă că tatuajul de pe pieptul lat al lui Davîdov era modest și într-o măsură chiar cam sentimental: mîna iscusită a matrozului pictor zugrăvise doi porumbei și era deajuns ca Davîdov să facă o mișcare cît de mică pentru ca porumbeii albaștri de pe pieptul lui să se miște parcă erau vii, iar dacă sălta din umeri, ciocurile porumbeilor se apropiau într-o drăgăstoasă sărutare. Atîta tot. Dar pe pîntec... Desenul ăsta alcătuia de mult pentru Davîdov pricina unor grele chinuri sufletești. În anii războiului civil, tînărul matelot Davîdov, în vîrstă de douăzeci de ani, se îmbătase odată grozav. Colac peste pupăză, ajuns în cabina torpilorului, fusese cinstit cu încă un pahar de votcă. Toată ziua stătuse în neștire numai în chiloți, trîntit pe patul lui din rîndul de jos, în vreme ce doi prieteni de pe traulerul vecin, meșteri neîntrecuți în arta tatuajului, — amețiți și ei, se întreceau în măscări pe pielea lui Davîdov, dînd

frîu liber fanteziei lor deșuchiate. De atunci Davîdov a ocolit cu grijă băile publice, iar la vizitele medicale cerea totdeauna să fie cercetat de un bărbat medic, nu de-o femeie.

După demobilizare însă, în primul an de lucru la uzină, Davidov îndrăznise totuși să se ducă odată la baie. Acoperindu-și tatuajul cu mîinile, căutase o vadră liberă, apoi își săpuni capul, cînd deodată răsună alături de dînsul un chicotit înfundat. Își clăti repede fața plină de săpun și zări un cetățean chel, în vîrstă, care, aplecat peste banca de lemn, cerceta plin de nerușinată curiozitate desenul de pe pîntecele lui Davîdov, și înveselit nespus, rîdea cu hohote. Davîdov vărsă încetișor apa și-l pocni drept în chelie pe cetățeanul cel atît de curios, cu vadra grea de stejar. Acesta, așadar, nemaiputînd să cerceteze desenul întreg, închise ochii și se întinse cît era de lung. Liniștit, fără să se pripească, Davîdov se spălă și vărsă pe urmă peste chelbos o vadră de apă rece ca gheața și, în sfîrșit, cînd omul își veni în fire și deschise ochii, Davîdov porni spre vestiar. Din ziua aceea a fost nevoit să-și ia rămas bun de la plăcerea unei băi adevărate, — rusească, mulțumindu-se să se spele acasă.

Numai la gîndul că Varea ar fi putut zări măcar pentru o clipă tatuajul, Davîdov se înfioră și își strînse pe piept marginile sfîșiate ale tricoului.

— Dejugă tu boii și lasă-i să pască pînă mă întorc, rosti el cu un oftat ușor.

Nu-i surîdea de fel să facă drumul cu atîta ocol, ori de-a dreptul prin arătură, aproape trei kilometri, și toate astea numai din pricina unei întîmplări caraghioase.

Varea înțelese gîndul lui Davîdov, așa cum o tăia capul: „Se rușinează, dragul de el, să lucreze lîngă mine fără cămașă". Recunoscătoare pentru bunul lui simț care-i măgulea sufletul simțitor de fată, se descălță grăbită, spunînd:

— Lasă că trag eu o fugă!

Davîdov nici n-apucă să se împotrivească, fiindcă ea o și luase din loc, zburînd ca o pasăre spre tabără. Peste arătura neagră străluceau pulpele ei frumoase, iar capetele broboadei fluturau în vînt. Alerga ușor aplecată, cu mîinile strînse pumn la piept, înflăcărată de un singur gînd: „Mă reped și-i aduc haina... Alerg iute, și-i fac pe plac, iar el o să se uite la mine măcar odată mai blînd și poate că o să-mi spună chiar: îți mulțumesc, Varea!"

Davîdov privi lung în urma ei, apoi dejugă boii și ieși din arătură. Găsi în apropiere, în niște bălării din anul trecut, lujerul unei buruieni acățătoare, îl curăță de frunze și-l petrecu prin marginile rupte ale tricoului, însăilîndu-l în felul ăsta; se întinse apoi pe spate și adormi repede, scufundîndu-se parcă în țărîna moale, neagră și reavănă.

Se trezi, simțind că-i umblă ceva pe frunte și i se păru că-i vreun gîndăcel, ori vreo altă gînganie. Strîmbînd din nas își trecu mîna peste obraji; istovit însă, continuă să picotească, dar simți din nou că-i mișcă ceva pe obraz, pe buza de sus, apoi la nas. Davîdov strănută și deschise ochii. În fața lui stătea ghemuită Varea, cu pieptul săltînd din pricina rîsului pe care abia și-l mai putea stăpîni. Îl gîdila pe față cu un fir de iarbă și nu apucase să-și mai tragă mîna, atunci cînd Davîdov deschise ochii. O prinse de brațul subțire și Varea nu făcu nici cel mai mic semn de împotrivire, se lăsă într-un genunchi și pe obrazul ei surîzător se ivi dintr-odată un amestec ciudat de ușoară spaimă, de așteptare și de adîncă supunere.

— Hai scoală, că ți-am adus haina — șopti ea cu glasul sugrumat de emoție, încercînd ușurel să-și smulgă mîna din strînsoare.

Davîdov îi dete drumul. Mîna ei mare, arsă de soare, căzu pe genunchi. Cu ochii închiși, ea își asculta bătăile dese și aprige ale inimii. Și parcă aștepta ceva, parcă spera ceva... Dar Davîdov tăcea. El respira liniștit, netulburat; pe față nici un mușchi nu-i era încordat. Se mișcă apoi și se așeză mai bine, trăgîndu-și sub el piciorul drept; duse alene mîna spre buzunar și își căută punga cu tutun. Așa cum stătea ușor aplecat își apropiase fața de părul ei mătăsos. Davîdov trase aer mult în piept, în nări îi pătrunse mirosul dulceag, abia simțit, al părului ei. Varea era plină de căldura soarelui în amiază, de mireasma ierburilor dogorite de arșiță și de acel miros proaspăt și îmbătător al tinereții, pe care încă nimeni n-a izbutit să-l cuprindă în cuvinte...

„Ce fată drăguță" — se gîndi Davîdov și oftă. Se ridică deodată și cîteva clipe se priviră tăcuți, drept în ochi, apoi Davîdov îi luă haina din mînă spunîndu-i zîmbitor:

— Mulțumesc, Varea!

Chiar așa i-a spus: „Varea", nu „Variuha-gariuha".

La urma urmei, se împlinise tocmai lucrul la care ea se gîndise, pe cînd fugea să-i aducă haina. Pentru ce dar, în ochii ei cenușii se iviră pe neașteptate lacrimile și, încercînd să le oprească, genele ei negre și dese, începură să tremure ușor? De ce plîngi, fată dragă? Ea continua să suspine tăcută, ținîndu-și capul în jos, ca un copil întristat.

Davîdov însă nu vedea nimic; își răsucea cu migală o țigară, căutînd să nu risipească nici un fir de tutun. Sfîrșise de cîteva ceasuri pachetul de țigări, acuma și tutunul era pe sfîrșite și el căuta să-l drămuiască, răsucindu-și niște țigări mici abia pentru cîteva fumuri.

O vreme Varea se oprise, încercînd să se liniștească, dar nu izbuti, așa că, răsucindu-se dintr-odată pe călcîie, se îndreptă spre boi, strigînd din mers:

— Mă duc să văd de vite.

Dar nici de data asta Davîdov n-a înțeles ce adîncă tulburare tremură în glasul ei. Încuviință tăcut din cap, aprinzîndu-și țigara și făcînd în gînd socoteala zilelor de care va avea nevoie brigada ca să are tarlaua numai cu plugurile ei și dacă n-ar fi mai bine să ia cîteva pluguri de la brigada a treia, cea mai bună.

Varea știa că putea plînge în tihnă dacă Davîdov nu-i vedea lacrimile, așa că le dădu drumul cu ascunsă plăcere parcă, lăsîndu-le să șiroiască în voie pe obrajii arși de soare, lacrimi sărate și grele pe care le ștergea din mers, cu capătul broboadei...

Cel dintîi fior de dragoste, curat și feciorelnic, se lovise de nepăsarea lui Davîdov. În afară de asta, el mai era pe semne și cam nepriceput în ale dragostei, fiindcă prea multe îi scăpau, iar dacă băga de seamă unele lucruri, le pricepea cu greu și cîteodată cu atîta întîrziere, încît nu mai era nimic de făcut. Înjugînd boii, zări pe obrajii Varei urmele proaspete ale lacrimilor. Și glasul lui răsună dojenitor:

— Ei, Variuha-gariuha! Ia spune-mi, nu cumva ai uitat astăzi să te speli pe obraji?

— De unde vezi asta?

— Ți-e plin obrazul de urme. Trebuie să te speli în fiecare zi, încheie el sentențios.

...Soarele a asfințit de mult, iar ei tot n-au ajuns la tabără. Umbrele înserării se lăsau pe nesfîrșita întindere a stepei. Vîlceaua cotropită de tufișuri se învălui repede în ceață. La asfințit, cîțiva nori înnecați, aproape negri, își schimbau pe încetul culoarea: la început se îmbujoră partea de jos, apoi culoarea roșie, aprinsă ca focul, îi copleși pe de-a întregul, ridicîndu-se ca un evantai larg desfăcut care acoperi cerul. „N-o să mă iubească niciodată" se gîndi cu amărăciune Varea, strîngîndu-și buzele îndurerată. „Mîine o să bată un vînt năprasnic; pămîntul se va întări ca potîngul și va fi tare greu pentru boi" se gîndea Davîdov, privind supărat la cerul care la asfințit parcă ardea în flăcări.

Tot timpul Varea parcă vroia să-i spună ceva, dar o putere ascunsă o oprea. Abia cînd ajunseră în preajma taberei, ea își luă inima în dinți:

— Dă-mi tricoul, îl rugă cu glasul încet și temîndu-se că Davîdov n-o să se învoiască, adause stăruitor: Dă-mi-l, rogu-te!

— Ce nevoie ai de el? se miră Davîdov.

— Am să-l cos și încă așa de bine, încît nici n-o să se cunoască. Am să-l și spăl.

Davîdov rîse:

— A putrezit pe mine de sudoare... Ai să-l coși într-un loc și-o să se rupă într-altul. Nu, draga mea, Variuha-gariuha, tricoul ăsta și-a trăit traiul, e bun de aruncat la cîrpele Kuprianovnei, să spele cu el pe jos.

— Lasă-mi-l să ți-l cos, măcar să încerc și pe urmă n-ai decît să vorbești, — îl rugă fata stăruitor.

— Poftim, numai că degeaba toată truda, încuviință Davîdov pînă la sfîrșit.

Varea nu putea să se arate în tabără cu tricoul lui Davîdov în mînă; acest lucru ar fi iscat o sumedenie de vorbe și glume nesărate pe seama ei. Varea se uită cu coada ochiului la Davîdov și pe furiș vîrî ghemotocul mic și cald în sîn. În clipa cînd tricoul plin de praf se lipi de sînii ei goi, o încercă un sentiment ciudat, încă necunoscut, care o înfioră, parcă toată căldura puternicului trup bărbătesc pătrunsese în ea. Într-o clipă i se uscară buzele, iar pe fruntea ei se iviră broboane de sudoare și chiar mersul îi deveni molatic și împleticit. Davîdov însă nu vedea, nu băga de seamă nimic. Uitase chiar că-i dăduse tricoul și, întorcîndu-se către ea, exclamă vesel:

— Ia te uită, Variuha, cum ne întîmpină, ca pe niște biruitori. Uite-l și pe socotitor cum ne face semne cu șapca; prin urmare am lucrat pe cinste, așa-i.

Desene de ANGI PETRESCU

Balada matrozului Muskaliuk

Închinată memoriei matrozului Muskaliuk, care a căzut în 1918, venind să aducă salutul Partidului Comunist Bolșevic marinarilor răsculați de la Sulina.

Blond matroz cu fața suptă,
Cu-ochiul negru cum e stanca,
Te vestea în orice luptă:
„Varșoveanca", „Varșoveanca".*)

„Varșoveanca" și chitara
Prin obuzele buluc,
Le-ngrijea în toată seara
El, matrozul Muskaliuk.

De pe stepele aprinse
Pînă în Vladivostok,
Faima-n larguri i se-ntinse
Și în luptă și la joc.

Se mai spune că în lume
Nimeni nu l-ar fi-ntrecut.
Chiar de-ai fi bătut o lume
Și-alta de la început...

Iacă-i anul optsprezece...
Din Odesa-n vîlvătaie,
Un matroz prin valuri trece
Strașnic biciuit de ploaie!

Vechiul drum ce altădată
Vasul „Potemkin" l-a luat,
Îl străbat acum prin zloată
O chitară și-un soldat.

El cînta în strîmta-i lotcă
„Varșoveanca" în surdină.
Cîntecul era și vodcă
și-l frigea sub pelerină.

Dar pirații albi, pe mare
Îl pîndeau prin pîcla deasă.
Țărmul îi era scăpare,
Adăpost și scut și casă.

Și ajuns pe mal, matrozul
Se-ndreptă către Sulina;
Îl ardea sub tălpi molozul
Și pe umeri carabina.

Străbătea întinse verste
Spre matrozii răsculați
Aducînd salut și veste
De la oameni încercați.

Poate vor ciocni stacana
Biruinței, împreună.
...Unde arde încă rana
„Varșoveanca" sună, sună.

Cald zîmbea mergînd soldatul
Sub a negurii perdea
Și-i părea senin înaltul:
Inima-i era o stea!

★

Prin tufișuri grănicerii
Lîngă bornă l-au pîndit
Gloanțele mitralierei
Lung lătrară-n asfințit.

„Varșoveanca"-i n-o mai spune...
A căzut în iarbă mut
Și chitara cu trei strune
Peste dînsul a căzut.

Urlă-n umbră ca jivina
Un maior cu glas de fiere:
„Bolșevicii din Sulina
N-or s-ajungă la putere".

Muskaliuk, din iarba moale.
Spuse-adînc, ca să-l străpungă:
„Munții de le-or sta în cale,
Or s-ajungă, or s-ajungă.

Iar salutul ce acuma
Îl aduc din calea-mi lungă
Bezna va topi și huma
Și-o s-ajungă, o s-ajungă.

Haide, șterge-o colb de tobă,
Cum mă sting să nu vedeți;
N-am nevoie nici de popă,
Nici de drac cu epoleți!"

...Groapă i-au săpat adîncă,
Orice urmă-a lui să piară;
Și butuci i-au pus și stîncă
Numai să nu lasă iară!

Se-ngrozise comandantul,
Tremura sub fundu-i banca,
Auzind cum cîntă-un altul:
„Varșoveanca", „Varșoveanca".

Îl înspăimînta chitara
Ce-o strîngea la piept trofeu
Și strivi în pumn țigara
Ce-a furat din portmoneu.

Cine groapa i-o mai știe
Cînd își cerne peste ea
Toamna — ploaie argintie,
Iarna — primul fulg de nea?

Doar cîntarea-i fără moarte
De pe strunele de foc
Urma-i cată mai departe
Colindînd din loc în loc.

Creadă cine-o vrea să creadă,
Că matrozul Muskaliuk
Doarme-acolo sub zăpadă
Sub o stîncă și-un butuc.

Eu n-oi crede niciodată
Chiar de-oi mai trăi un veac,
L-am văzut din nou prin zloată
Pe matroz prin crunt atac!

A venit la noi în țară
În august. Din avantpost
Ne-a șoptit prin plumbi și pară:
„Hei, dar lung drum a mai fost".

Și chitara-i cu trei strune
Amintind doi ochi ca stanca
Prinse iarăși să răsune:
„Varșoveanca", „Varșoveanca".

Nicolae Tăutu

*) Cîntec revoluționar al marinarilor.

DE LA ANDREI STARŢOV LA „PRIMELE BUCURII"

Impresii de lector

In primul capitol al romanului *„Oraşe şi ani"*, eroul principal Andrei Starţov spunea într-o scrisoare: *„Uite ce voiam să-ţi spun: mi-aduc aminte că într-o iarnă am văzut, nu mai ştiu unde, un căţel care zgîria cu laba la uşă. Stăpînul lui dormea pesemne, sau poate nu voia să-i deschidă, iar afară viscolea. Apropiindu-mă de uşă, am văzut pe zăpada bătătorită, urme de labe, înroşite. Căţelul îşi sîngerase lăbuţele de atîta cît zgîriase la uşă.*

„Nu putea pricepe, bietul dobitoc, că nimeni n-avea nevoie de el pe lumea asta.

„Eu însă pricep. Vreau să spun în ce mă priveşte pe mine..."

In momentul cînd scria aceste rînduri, Andrei Starţov trăia, în nebunia sa, o clipă de luciditate. Erou al unor întîmplări dureroase, el ajunsese la sfîrşitul lor să zgîrie umil la o uşă ce n-avea să se mai deschidă pentru el. Acest erou, pentru care autorul simţea o milă nespusă, venea foarte aproape de revoluţie, îşi amesteca chiar pentru un timp destinul cu căile ei, dar se retrăgea înfrînt de propria-i neputinţă. Drama lui era reală — Andrei Starţov ajutînd unui duşman să scape de dreapta pedeapsă pentru a putea trimite o scrisoare logodnicei sale, este victima propriei sale trădări, şi în cele din urmă înnebuneşte — dar o dramă lipsită de măreţie. Autorul lui, el însuşi, regretă această soartă a eroului, soartă în care nu poate însă schimba nimic şi pentru care nici nu poate simţi altceva decît milă. *„Oh, de-ar fi vărsat măcar un singur strop de sînge,* — spune Fedin despre eroul său — *de-ar fi călcat măcar o singură floare! Poate că atunci mila pe care o simţim pentru el s-ar fi prefăcut în dragoste şi nu l-am fi lăsat să piară atît de jalnic şi de anonim".*

De la eroul acesta care a ajuns pînă în pragul revoluţiei, unde s-a oprit dezorientat, neputînd nici să meargă înainte, nici să se întoarcă, cronologic, opera lui Fedin ne îndreaptă spre un alt tip de intelectual, care l-a depăşit pe Starţov dar n-a devenit încă adeptul integral al revoluţiei. Acesta e muzicianul Nikita Karev din „Fraţii", predecesorul lui Pastuhov din *„Primele bucurii"* şi *„O vară neobişnuită"*.

Opera lui Fedin, privită în formarea ei, se aseamănă, mai mult decît a oricărui alt scriitor, cu opera de formare a scoicilor marine, care adaugă în jurul unui nucleu iniţial cercuri tot mai largi, sidef tot mai nuanţat, pînă ce devin minunea pentru care scafandrii coboară în adîncurile mării. Problema intelectualului în faţa revoluţiei, problemă care l-a preocupat pe Fedin începînd de la *„Oraşe şi ani"*, romanul scris la vîrsta de 24 de ani, s-a adîncit şi s-a îmbogăţit de-a lungul activităţii sale. Fiecare carte nouă s-a adăugat celei precedente, depăşind-o prin spaţiile cucerite în cercetarea temei, prin progresiva destrămare a ceţei în care plutesc eroii primelor volume. Ajungînd la Nikita Karev sîntem invitaţi de scriitor să medităm asupra tragicului destin al artistului. Nikita Karev îşi înţelege încă din copilărie, ca pe o povară, arta, de care îl leagă însă toate fibrele fiinţei sale. Mai aproape de revoluţie decît Andrei Starţov, Karev devine un creator activ numai atunci cînd înşirarea mărgelelor negre pe portativ urmează nu voia întîmplării, ci fluxul mare şi nestăvilit al revoluţiei. Şi cu toate acestea, la sfîrşit, Nikita Karev rămîne singur, golit de sentimente, într-o încremenire stearpă. De forţele contrarevoluţionare care urăsc revoluţia, s-a depărtat inevitabil şi s-a înstrăinat. De ceilalţi oameni însă Karev n-a fost în stare să se apropie. Pe fratele său Rostislav, bolşevicul, l-a părăsit. Nikita îşi căuta atunci liniştea între cele două tabere. Cînd se reîntoarce în zona ocupată de trupele revoluţionare e prea tîrziu. Rostislav fusese omorît. Varvara Mihailovna îl alungă, fie pentru că într-adevăr e o fiinţă dintre acelea care *„se zbat, se zbat, iar cînd şi-au ajuns ţinta, ea se dovedeşte a nu mai fi chiar atît de necesară"*, fie pentru că Nikita Karev este într-adevăr dintre acei oameni care, cum îi spune Varvara Mihailovna, trăiesc două vieţi într-una: *„Tu eşti uimit de pretenţiile mele faţă de muzică, nu? O astfel de gelozie n-ar fi atît de uimitoare pe cît ar fi de caraghioasă. Nu e vorba numai de muzică. In fond, ţie ţi-e tot una cine trăieşte alături de tine. Pe tine te interesează doar ca cineva să trăiască, pentru ca această a doua viaţă să-ţi uşureze prima, — viaţa de căpetenie... Cum să spun? Pentru ca aici să te încarce ca pe o armă, iar dincolo tu să tragi".*

K. FEDIN

Este mai probabil că acest întîrziat în literatură *„om de prisos"*, care este Nikita Karev, să se înşele într-adevăr atît de amarnic, încît să excludă în favoarea muzicii (şi oare nu în dauna ei?) orice alte simţăminte şi plăceri ale vieţii. Autorul îl compătimeşte. Romanul e scris între anii 1926—1928, epocă în care Fedin îi mărturisea lui Gorki: *„Mi se pare că întotdeauna eu regret şi mă entuziasmez cu zgîrcenie şi pentru durată scurtă. Dacă un cal dresat pentru cursele de trap, frumos, inteligent şi desigur util, trezeşte în mine oarecare admiraţie, în schimb mă mişcă profund o mîrţoagă care nu mai e bună de nimic. Eu ştiu că în aceasta constă greşeala felului meu de a vedea, dar îmi lipseşte tăria să mă vindec, iar ochelarii nu-mi plac. Intr-un cuvînt, m-am împăcat cu inevitabilul de a iubi pînă la sfîrşitul zilelor mele numai ceea ce-mi inspiră milă şi este inutil..."* Dar nu s-a împăcat. Făgăduielile tinereţii sînt de atîtea ori pripite şi neîntemeiate, chiar la marii scriitori! Gorki s-a ocupat cu răbdare şi dragoste de Fedin, îndepărtîndu-l de viziunea dostoevskiană de înduioşarea lui pentru umilinţa vieţii pentru resturile ei jalnice, pentru mîrţoaga care nu e bună de nimic. Nikita Karev, cu inutilitatea lui, cu falsa lui tragedie — arta sau bucuria vieţii —, cu convingerea că suferinţa purifică şi îmbogăţeşte experienţa artistului, a rămas în urmă. Din paginile cărţilor „Primele bucurii" şi „O vară neobişnuită" se înalţă figura lui Pastuhov, şi el eroul unei drame specifice intelectualului care dă faţă cu revoluţia şi care întîi fuge de ea, de tumult, de zgomot şi în cele din urmă înţelege că toate căile cinstite merg spre ea şi că toate căile care se depărtează de ea se apropie de trădarea poporului. Dar unde este vechea milă, înduioşarea lui Fedin faţă de neajutoratul său erou? De data aceasta, urmărind peregrinările lui Pastuhov dintr-o tabără într-alta, Fedin îi ascultă cu atenţie jelaniile, îi ia parcă în serios afectarea, îngîmfarea şi-i mîngîie individualismul, dar în fond rîde de el. Dacă apreciază inteligenţa şi dorinţa sinceră a lui Pastuhov de a găsi o soluţie în viaţă şi în artă, în schimb îi ironizează trăsăturile mic-burgheze, se preface că-l compătimeşte şi că-l consideră un mare şi neînţeles frămîntat, în timp ce în realitate satirizează usturător zbuciumul strîmt, neputincios.

O lumină mare şi strălucitoare inundă în schimb chipul lui Kiril Izvekov, tînărul care de pe băncile şcolii a fost atras în orbita revoluţiei şi care a intrat în rîndurile entuziaştilor ei luptători. Faţă de acest erou, Fedin are toată preţuirea şi toată dragostea.

Problema spinoasă a alăturării intelectualului de revoluţie a căpătat în opera lui Fedin, prin imaginea lui Kiril Izvekov, rotunjirea spre care tindea. Căci revoluţia n-a scos numai la iveală caracterele slabe, intelectualii neputincioşi pe care mersul invincibil al istoriei i-a aruncat în mocirlă şi anonimat, ci a dat în acelaşi timp posibilitatea unică, acestor eroi ai muncii cerebrale, de a fi utili poporului, de a crea pentru popor şi de a se realiza pe ei înşişi. Izvekov mai păstrează ceva din rigiditatea care-l duce uneori la stîngism (în special în formularea părerilor sale despre artă) şi care atestă provenienţa sa din rîndul intelectualităţii formate sub vechiul regim, totuşi o căldură interioară, o generozitate juvenilă, un elan grandios fac din Izvekov un autentic erou al revoluţiei. Toate aceste calităţi proprii lui Izvekov nu stîrnesc numai admiraţia lui Fedin însuşi, ci a tuturor celor care văd în revoluţia socialistă pragul unei ere noi şi măreţe.

Respectul faţă de adevărul istoric şi clarificarea ideologică a scriitorului l-au determinat pe Fedin să-şi desăvîrşească mereu arta, făcîndu-ne asistenţii unei drame atît de interesantă prin amestecul ei de frumuseţe şi meschinărie ca cea a lui Pastuhov şi admiratori ai lui Kiril Izvekov, eroul pe care revoluţia îl recunoaşte ca al ei.

In copilărie Izvekov era un admirator al „oamenilor mari"; odaia lui era împodobită cu tablouri reprezentînd — după o severă selecţie — oamenii mari ai *„lui"* Kiril. Eroul lui Fedin nu-şi aşează portretul printre ei. Infumurarea sterilă, aristocratismul, apatia superioară a vechilor eroi, nu mai corespund noului tip de intelectual, verificat de revoluţie şi format pe măsura ei. Izvekov rămîne soldatul entuziast dar modest care a trecut prin anii revoluţiei şi ai războiului civil, confundîndu-şi fiinţa cu eroismul de masă al poporului. El este cea mai limpede şi mai impunătoare figură de intelectual ataşat revoluţiei, o figură care desăvîrşeşte seria de eroi ai lui Fedin şi dă un răspuns acelor naufragiaţi ca Starţov sau Karev.

Este marea biruinţă a scriitorului şi marea biruinţă a vieţii în opera scriitorului.

Georgeta Horodincă

OPERE CLASICE

„Trăiască omul!..."

Exprimat-a oare literatura veacurilor o mai cutremurătoare dramă umană decît aceea a lui „Faust"? Totul e minunat în această operă, iar cîntecul corului de prizoniere troiene la prăbuşirea lui Euphorion atinge, de bunăseamă, culmea supremului lirism:

...Cînd te furişezi din zi,
Te urmăm în depărtare —
Bocete noi nu rostim,
Pizmuim destine rare:
Cîntec şi-ndrăzneală fost-au
Mari prin zile tulburi, clare.

Copilul-minune, născut din unirea lui Faust cu divina Elenă, Euphorion — simbol al contopirii romanticelor năzuinţe spre nemărginit cu frumuseţea desăvîrşită, clasică — sfidează orgolios orice constrîngeri, orice limitare a ascensiunilor temerare, respinge chemarea spre meschine plăceri moleşitoare, afirmînd voinţa de cucerire a piscurilor cufundate în azur. Impotriva admonestărilor şi îndemnurilor la prudenţă, Euphorion zboară, năzuind sublimul, dar se prăbuşeşte curînd, aidoma unei stele căzătoare:

Năzuiai spre măreţie,
Ai căzut pe neaşteptate!

Fermecătorul copil n-a cucerit înălţimile. Totuşi, gestul său nu s-a cheltuit inutil. Avînturile cutezătoare — oricare ar fi sfîrşitul lor — nu rămîn fără rost niciodată,

Căci pămîntul le mai naşte,
Cum prin vremi le-a mai născut!

Alegoria zborului neînfrînat deasupra vremelniciei o reia cu alţi termeni — reliefînd semnificaţia ideologico-morală a imaginii — Maxim Gorki, cel mai faustian dintre scriitorii lumii, neodihnitul căutător al căilor înălţării omului. In viziunea gorkiană, elanurile către sublim sînt figurate prin şoimul ce despică abisurile văzduhului, contrazicînd tihna şarpelui tîrîtor, incapabil să-şi reprezinte voluptatea avîntării în slavă, deplin satisfăcut de dospirea într-o bortă călduţă. Gelatinosul „fiu al ţărînei" rîde de „nebunia" superbei păsări zdrobite în căderea din înalturi şi se socoate grozav de înţelept, poate chiar viteaz, prin faptul că ştie să se strîngă colac în jurul propriei cozi, că reuşeşte să prevină prudent inconvenientul fracturării unei părelnice coloane vertebrale. Şi... la urma urmei — cine ştie? — poate că grefoasa tîrîtură nu grăieşte în deşert. Şarpele este, ca să zicem aşa, un „realist", pe cînd şoimul este un zvăpăiat, un „romantic" rupt de realitate. Destinul s-a rostit: odrasla tinei trăieşte nezmintită în elementul său; chiar de se rostogoleşte de pe o stîncă, moliciunea sa elastică îi asigură imunitatea; pe cînd suveranul oceanelor cereşti a fost prefăcut într-un stîrv însîngerat, pe care-l poartă pe crestele lor valuri de spumă. Nu cumva viaţa dezminte aspiraţiile spre nemărginire? nu cumva ea confirmă „filosofia" hidoasei pocitanii încolăcite? Poate era mai bine cu şoimul să fi ciugulit liniştit în ţărînă, după cum probabil mai înţelept era ca Euphorion să se fi jucat cuminte în preajma părinţilor.

Iată însă că un cor de fecioare slăveşte actul lipsit de prudenţă al dumnezeiescului copil faustian. Iată că, din vuietul valurilor ce gonesc cu cadavrul defunctului şoim, urcă un imn de slavă păsării mîndre:

„Slavă, o, slavă celor viteji!
A lor nebunie e-a vieţii raţiune!

In crîncenă luptă cu duşmani puternici, jertfitu-ţi-ai viaţa, o, mîndrule şoim! Dar vremea veni-va cînd beznele vieţii vor fi sfîşiate: scîntei scăpăra-vor din sîngele tău. Şi-n dîrzele inimi atunci s-o aprinde o sete adîncă de libertate şi de lumină.

Răpus eşti sărmane! Dar vei rămîne pururea pildă celor viteji, mîndră chemare spre libertate şi spre lumină.

Slavă, o, slavă celor viteji!"

Admiraţia lui Gorki se îndreaptă vădit spre „pasărea mîndră", deci spre eroii gesturilor cutezătoare. In tendinţa spre tot mai înalt, în „sacra nemulţumire" faţă de ceea ce e mărginit, meschin — atitudini ce apar nebuneşti, dacă sînt privite prin prizma unor creaturi de soiul celor simbolizate prin şarpele încolăcit — marele scriitor descifrează „raţiunea vieţii". Goethe şi mulţi alţi creatori de proporţie universală preamăriseră şi ei avîntul curajos, săltarea deasupra cotidianului, năzuinţa spre măreţie. Cervantes a creat în eroul scump inimii sale, prototipul tuturor căutătorilor de frumuseţe şi adevăr în vremi cînd alcătuirea societăţii contrazicea asemenea aspiraţii, făcînd ca ele să apară ca anormale, nebuneşti. Intreprinzîndu-se un studiu privitor la donquijotismul diferiţilor autori, opere şi eroi din literatura universală, s-ar putea urmări în marile creaţii o undă de simpatie pentru victimele mai mult sau mai puţin utopicelor idei generoase, pentru „nebunia" unor oameni ce-şi călăuzesc viaţa după „deşertăciunea unui vis". Don Quijotte e, evident, un personaj comic, — deşi — fireşte — nu numai comic; cei care-l întîlnesc în cale au motive întemeiate de a-l lua în rîs, socotindu-l deraiat. Totuşi, prudentul, practicul Sancho Panza îl urmează în tot locul şi, cînd acestuia i se dă în stăpînire o insulă — consecinţă a nebuneştilor aventuri ale Cavalerului tristei figuri — „realistul" nostru îşi ia rolul foarte în serios. Oameni ce se pretind „normali", „cu picioarele pe pămînt", şi consideră cu superioară îngăduinţă pe cutare visător în goană după fantasme, nu găsesc nimic nefiresc în faptul de a trage profit de pe urma „nebuniei" învrednicite doar de surîsuri înţelegătoare.

Visul temerar, întrezărirea unei alte realităţi, mai luminoasă decît cea prezentă a fost, în secolele crîncene, expresia înfriguratei, obsesivei căutări a izbăvirii omului din sclavia materială şi morală, a posibilităţilor împlinirii umane. Satin din „Azilul de noapte" se face ecoul concepţiei autorului, cînd declamă:

Cînd lumea caută-n zadar
Un drum spre sacrul adevăr,
Slăviţi nebunul ce iveşte
Un vis de aur — splendid far!

O asemenea „nebunie", menită să aprindă visul aurit al năzuinţelor sublime, este o forţă ce împinge existenţa înainte, este însăşi „raţiunea vieţii".

Maxim Gorki preia o bogată tradiţie umanistă, tradiţia lui Giordano Bruno şi Erasm, a lui Shakespeare şi Cervantes, tradiţia prometeismului marilor romantici progresişti. Intemeietorul realismului socialist este succesorul legitim al marilor clasici mondiali. Nu e, desigur, numai succesor. Artist al clasei muncitoare, Gorki nu preia doar şi dezvoltă anumite teme „eterne"; el desluşeşte în viaţă probleme, drame noi, nebănuite de predecesorii săi, iar temelor vechi, „eterne", le imprimă un caracter cu totul nou, le orientează pe acestea în cu totul alt sens decît înaintemergătorii — în sensul adevărului noii vieţi, socialiste. Privite de la înălţimea concepţiei ştiinţifice, materialist-dialectice, fenomenele vieţii se subordonează unei scări de valori alta decît aceea descoperită cu ajutorul exclusiv al simţului de orientare şi talentului personal. In perspectiva devenirii istorice, artistul intuieşte proporţiile reale ale fenomenelor realităţii, raporturile reale dintre forţele ce-şi dispută locul pe arena vieţii, adevărata lor esenţă. Realismul socialist reliefează cu putere determinarea socială a caracterelor şi stărilor de conştiinţă, temeiul material al atitudinilor spirituale.

MAXIM GORKI

In lumina concepţiei înaintate, marxist-leniniste, despre lume, gesturile îndrăzneţe dobîndesc o valoare nouă, mai propriu spus, se relevă în autenticitatea valorii lor. „Nebunia" vitejilor încetează de a mai apărea ca produs al necugetării, ca act iraţional contrazis de viaţă. Ea apare dimpotrivă, ca o atitudine profund raţională, impusă de legile realităţii. Nu viaţa retează zborurile cutezătoare, ci acele puteri ostile vieţii care au interesul ca totul să se menţină neschimbat, ca fiinţa umană să se tîrie în ţărînă, precum şerpii şi cîrtiţele. Mai concret: societăţile în destrămare, societatea burgheză în zilele noastre manifestă tendinţa — dictată de interesele clasei conducătoare — de a strîmta cît mai cu putinţă orizontul înţelegerii şi activităţii omeneşti. Societatea burgheză putrefiată generează şi stimulează individualismul filistin, pornirile animalice din om, ea caută să înăbuşe orice elan al înfăptuirilor măreţe, ea declară utopie şi vis nebunesc acţiunea de transformare a lumii întreprinsă de forţele progresului.

In opera lui Gorki glorificarea acţiunilor grandioase se manifestă în indisolubilă unire cu patosul acuzării societăţii burgheze antiumane.

Creaţia marelui scriitor îndeplineşte cu adevărat rolul de moaşă şi gropar. Nimeni n-a înfierat cu mai multă vigoare individualismul burghez, pornirea bestială de asigurare a comodităţii şi tihnei personale cu orice preţ, cu preţul chiar al sacrificării fericirii obşteşti, ca Maxim Gorki, după cum nimeni n-a cîntat mai înflăcărat ca el omul adevărat, creatorul, luptătorul pentru fericirea tuturor.

Imaginea lumii capitaliste—aşa cum se desprinde din întreaga operă a lui Gorki — închipuie un păienjeniş enorm ce încinge omul. „Il înăbuşă, îi suge sîngele şi măduva, îi devorează muşchii şi nervii şi creşte, proptindu-se de piatra fără grai, risipind peste tot cu dărnicie zăngănitul lanţurilor sale" („Oraşul diavolului galben").

Impotriva canibalicei ideologii a capitalismului muribund, împotriva marasmului pseudoculturii burgheze, M. Gorki îndreaptă repetat pleasna de foc a temutelor sale pamflete. Exponentul celui mai înalt umanism, umanismul socialist, afirmă răspicat adevărul că „burghezia... devine cu fiecare an mai ignorantă, mai neputincioasă din punct de vedere intelectual, barbară". „Problemele esenţiale ale ştiinţei — *scrie Gorki* — sînt inaccesibile înţelegerii burgheziei; dezvoltarea intelectuală, însănătoşirea fizică a umanităţii istovite de jugul capitalismului, transformarea materiei inerte în energie, descoperirea tainelor structurii şi ale creşterii organismului omenesc — toate acestea sînt tot atît de neinteresante pentru burghezul contemporan ca pentru sălbatecul din Africa centrală".

Realitatea întăreşte zi de zi adevărul observaţiilor lui Gorki. Capitalismul mondial devine din ce în ce mai incapabil a organiza şi conduce societatea, clasa burgheză nu mai e în stare să creieze valori. Ar fi, desigur, absurd să negăm realitatea înfăptuirilor occidentale în domeniul civilizaţiei şi culturii. Ilya Ehrenburg declara deunăzi în cadrul „Intîlnirilor internaţionale" de la Geneva că detestă pe europenii care privesc simplist cultura americană. Nu vom nega deci realizările culturii din Occident, aceasta fiind împotriva evidenţei şi noi neavînd nici un interes să ascundem adevărul. Dar nu burghezia, ca burghezie, creează. Mulţi scriitori de formaţie burgheză din Europa occidentală şi America au, desigur, realizări pe care nu le vom ignora. Dar ceea ce e realmente valoros în creaţia acestor maeştri ai culturii depăşeşte şi contrazice interesele de clasă, concepţiile morale şi estetice, gusturile burgheziei. Valoros în literatura de pretutindeni e fondul umanist, iar acesta este îndreptat, în mod obiectiv, împotriva claselor parazitare, interesate în menţinerea rutinei, a stărilor nedrepte. Umanismul e incompatibil cu decadentismul ce terfeleşte fiinţa umană iar operele scriitorilor din apus, în măsura în care exprimă trăiri autentic umane, contrazic decadenţa.

Multe sînt meritele fondatorului realismului socialist faţă de cultura omenirii; opera sa ne stîrneşte din numeroase puncte de vedere admiraţia. Dar mai presus de orice se cuvine preţuită înălţarea de către Gorki a umanismului la expresia sa cea mai înaltă. Marele creator a militat fără contenire pentru o cultură socialistă care să absoarbă tot ce s-a înfăptuit valoros în decursul istoriei şi să pună toate cuceririle spiritului în slujba eliberării depline a omului. Dragostea de om formează axul întregii activităţi creatoare a lui Gorki. Scriitorul afirmă această convingere umanistă în felurite chipuri, rostind, bunăoară, prin intermediul lui Percihin, modestul vînzător de păsări din „Micii burghezi" *aceste cuvinte:* „Dragostea sfinţeşte orice treabă, eu aşa cred". *In* „Fata şi Moartea", *dragostea e cîntată ca o putere redutabilă căreia moartea nu-i poate sta împotrivă. Găsind-o în braţele iubitului pe fata destinată mohorîtului tărîm al neființei, Moartea îşi dă seama că nu va putea seca niciodată izvorul vieţii:*

...Tăcută, gînditoare şi-ncruntată
Sta Moartea-nţelegînd că niciodată
Nu va putea să curme-acest cînt
Şi oamenii îl vor cînta mereu,
Nu-i mai frumos ca soarele vreun zeu
Nici foc ca dragostea pe-acest pămînt.

Iubirea de oameni e însă o vorbă deşartă fără ura neîmpăcată împotriva neomului.

„Umanismul proletariatului — *scrie Gorki* — este ura necruţătoare faţă de rutină, faţă de paraziţi, fascişti, călăi şi trădători ai clasei muncitoare, ură faţă de tot ce obligă la chinuri, faţă de toţi cei care trăiesc pe seama chinului sutelor de milioane de oameni. Dacă duşmanul nu capitulează, el trebuie nimicit".

A nu urî forţele ce înrobesc omul şi-l desfigurează, a nu lupta perseverent împotriva societăţii, ideologiei, moralei capitaliste, înseamnă a acţiona contra iubirii de oameni.

Chemînd cu înfocare la luptă împotriva lumii odrăslitoare de monştri morali, Maxim Gorki afirmă triumful cu neputinţă de zădărnicit al noii realităţi, al lumii socialiste.

Noi avem fericirea de a trăi într-o epocă în care lumea visată de-a lungul veacurilor de urgie de către cei mai buni fii ai pămîntului nu mai este o fata morgana; ea a devenit de mult o realitate măreaţă, infinit mai puternică decît cealaltă lume, ce s-a menţinut milenii de-a rîndul prin silnicie. Orînduirea socialistă, înfăptuită pe o însemnată parte a globului, constituie deocamdată un vis pen[...] sute de milioane de oameni. Dar a[...]cest vis nu e nicidecum o deş[...]ciune, nutrirea lui nu ţine cîtu[...] puţin de domeniul aventurilor lu[...] Don Quijotte. Visul înaripat de [...] fericire universală nu mai este, în epoc[...]a noastră, o utopie nebunească; [...]este cea mai lucidă orientare în dire[...]cţia exigenţelor realităţii. Utopie, [...] demenţă scelerată, este astăzi încerc[...]area de a continua să priveşti drept g[...]ond după iluzii îndreptarea fermă [...] a omenirii spre comunism. Societatea [...] socialistă răstoarnă accepţia noţiunii [...] de realism în viaţă. In lumea capit[...]alistă trece drept realist insul ce se [...] bălăceşte în sfera preocupărilor mesc[...]hine de căpătuire individuală, ne[...]interesat de problemele mari ale ep[...]ocii, „echilibrat" în sensul absenţei [...] năzuinţelor de depăşire a limitelor pe[...]rsonale, mulţumit de sine însuşi. In [...] societatea noastră, ce-şi propune c[...]ucerirea spaţiilor astrale, este privit — din ce în ce mai mult — ca o curiozitate patologică omul închistat în individualismul zoologic, lipsit de preocupări şi aspiraţii majore. Omul epocii noastre este luptătorul inspirat de idealurile cele mai înalte, omul gesturilor prometeice, cuceritor al sublimului. Pe acesta îl cîntă Maxim Gorki, întîiul şi cel mai mare artist al lumii socialiste:

„Trăiască omul care nu ştie să se iubească pe sine. Nu există decît două moduri de a trăi: a putrezi sau a arde. Cei laşi şi lacomi o vor alege pe prima, cei cutezători şi generoşi pe a doua; oricine iubeşte frumosul vede limpede de care parte este măreţia".

D. Micu

FĂURITORII REVOLUŢIEI

Cu prilejul unei anchete literare, iniţiată de „Viaţa romînească" acum cinci ani, unul dintre scriitorii de frunte ai literaturii noastre, prozatorul Petru Dumitriu, făcea următoarea mărturisire: **„...trebuie să spun că cei doi maeştri, cărora le datorez cel mai mult, cei de la care am învăţat pînă acuma învăţătura de pus la temelia creaţiei mele literare, sînt Mihail Şolohov şi Alexei Tolstoi, care au ştiut să arate, în desfăşurarea ei de fluviu uriaş şi clocotitor, istoria şi revoluţia socială".**

Intr-adevăr, zugrăvind oamenii şi evenimentele războiului civil, din primăvara anului 1918, în centrul căruia a stat bătălia pentru Ţariţîn, Alexei Tolstoi a ştiut să pună în lumină măreţia caracterului oamenilor simpli, care cu sîngele lor au slujit cauza nobilă a Revoluţiei din Octombrie. Istoria frămîntată a acestor zile de neuitat, A. Tolstoi a redat-o în paginile nuvelei de ample dimensiuni, „Pîinea". S-a spus adesea că în această lucrare scriitorul a consemnat o mulţime de fapte istorice. Nu cred că este tocmai exact, deoarece „Pîinea" reînvie mai puţin întîmplări din trecut — simpla lor consemnare ar fi doar o îndatorire arhivistică — şi mai mult figuri din revoluţie, chipuri de luptători ale căror destine se confundă cu înseşi destinele revoluţiei. Şi de fapt ceea ce a realizat aici Alexei Tolstoi este figura uriaşă a poporului, creată din chipurile unor oameni simpli, anonimi, pentru care biruinţa socialismului în acele zile aspre era unicul sens al vieţii lor. Aş socoti, de aceea, mai degrabă „Pîinea" o impresionantă monografie a omului simplu rus în tumultul revoluţiei.

Nuvela are o notă caracteristică, distinctă faţă de celelalte cărţi ale marelui scriitor. Ea reliefează, cu o claritate şi vigoare deosebită, însemnătatea războiului civil ca război de apărare a patriei şi de construire a unei orînduiri mai bune şi mai drepte. A. Tolstoi descrie lupta dîrză a soldaţilor bolşevici cu cotropitorii nemţi care invadaseră pămîntul Ucrainei, campania eroică a Armatei a 5-a de sub comanda lui Voroşilov, asedierea Ţariţînului de către gărzile albe şi distrugerea lor de către Armata Roşie. Expunerea are caracterul unei creaţii bine chibzuite arhitectural, în care, cu mijloace artistice, este evidenţiat un fapt de mare însemnătate: lupta pentru Ţariţîn, deşi numai un episod al revoluţiei, a fost însăşi lupta pentru soarta ei. Arta lui Alexei Tolstoi subliniază acest eveniment cu remarcabilă forţă evocatoare. Marele scriitor oferă un exemplu de urmat în ceea ce priveşte relatarea şi îmbinarea faptelor istorice. Privite izolat, ele ar părea fără legătură, dar pe măsură ce acţiunea se dezvoltă, diferitele episoade se sudează, capătă dinamism, se desfăşoară logic şi înlănţuit, punînd în lumină ideea de bază a cărţii.

Sîntem în primăvara anului 1918. Ţara Sovietelor abia se smulsese din chingile războiului imperialist. La Petersburg muncitorii nu căpătau decît cincizeci de grame de pîine zilnic. Primejdia foametei devenea tot mai ameninţătoare. Rămînea doar o singură regiune de unde puteau fi procurate cerealele: Sud-Estul ţării — regiunea Volgăi şi Caucazul de Nord. Drumul care lega această regiune de republică trecea prin Ţariţîn. Oraşul trebuia apărat şi păstrat cu orice preţ de Puterea Sovietică, iar atacurile contrarevoluţiei, sprijinite de trupele intervenţioniste, zdrobite. Povestind despre epopeea eroică a Ţariţînului şi despre apărătorii lui, Alexei Tolstoi a creat o operă închinată poporului care a născut astfel de eroi. Bătălia n-a fost deloc uşoară. Hoardelor invadatoare din afară şi duşmanilor dinăuntru revoluţia le-a opus la început detaşamente izolate, flămînzite şi dotate insuficient. Dar în aceste zile, cînd Lenin a declarat patria în primejdie, proletariatul rus s-a arătat la înălţimea sarcinii sale istorice. Din fabrici şi din ateliere, muncitorii au răspuns chemării marelui conducător, înrolîndu-se în rîndurile Armatei Roşii şi antrenînd cu ei ţărănimea săracă. Un asemenea militar comunist a fost şi Kliment Voroşilov, metalurgistul din Lugansk. Eroica sa misiune, aceea de a salva Armata 5-a din încercuire şi de a o trece din inima Ucrainei dincolo de Don, la Ţariţîn, cu aproape trei mii de vagoane material de război şi alimente, prilejuieşte lui A. Tolstoi ocazia de a celebra caracterul profund popular al revoluţiei. Masele sînt alături de revoluţie, iau parte entuziast la ea şi îşi apără cuceririle, dîndu-şi viaţa pentru triumful cauzei socialismului. Pe drept cuvînt, „Pîinea" este considerată o operă clasică, intrată în tezaurul literaturii sovietice, tocmai datorită faptului că în paginile ei se încheagă imaginea revoluţiei ca mişcare populară de neînvins. Forţa şi grandoarea torentului popular, ce mătură toate zăgazurile lumii vechi — iată cum s-ar putea defini printr-o imagine sintetică sensul lucrării. Scriitorul a reuşit să creeze figuri veridice de oameni sovietici, figuri adînc realiste, de o mare forţă expresivă, pentru că a înţeles şi pătruns faptele lor, participarea lor deplină la lupta revoluţionară, semnificaţia de clasă a acestei participări fără precedent în istorie. Voroşilov, vorbind cu unul din eroii cărţii, spune: **„O sută de proletari insufleţiţi de ură de clasă, fac cît o brigadă de simbriaşi imperialişti"**, şi o dovedeşte chiar el, avîntîndu-se în toiul luptelor acolo unde primejdia era mai mare, unde greutăţile ivite se cereau mai grabnic rezolvate. Asemenea lui, se arată Parhomenco, Ivan Gora, Sceadenko, Rudniov, ţăranul sărac Anikei Borisovici, Agripina ş.a. Aceşti proletari, lăsînd uneltele pentru a lua armele în mîini, acţionează nemijlocit pentru consolidarea cuceririlor revoluţionare.

Serafimovici, în „Torentul de fier", a prins într-o scenă lapidară dar unică în expresivitatea ei, acest adevăr. E momentul cînd Kojuh îşi conduce armata prin faţa muncitorilor ucişi de generalul Pokrovski şi cînd întreaga unitate reacţionează în faţa spectacolului ca un singur om. **„Şi nu mai erau nici plutoane, nici companii, nici batalioane, nici regimente, ci ceva, care n-avea nume, ceva imens şi omogen ca stînca. Bătea o singură inimă uriaşă.**

ALEXEI TOLSTOI

Bătăile ei erau fără număr, privirile înmiite".

In adevăr, într-o unitate de nebiruit, Ivan Gora şi Parhomenco, Rudniov ca şi Agripina, se află în fruntea evenimentelor, nu ca martori, ci ca o forţă activă a dezvoltării acestora. Dacă eroii apar plini de naturaleţe, conform adevărului vieţii, aceasta se explică prin modul în care A. Tolstoi i-a conturat, punîndu-i să acţioneze conform legii naturii lor. Belinski spunea că realismul este fidelitatea caracterului faţă de el însuşi. Conducîndu-se după acest principiu de bază, scriitorul a realizat o legătură indisolubilă între ideile şi acţiunile eroului. Logica dezvoltării caracterelor nu trebuie să fie ceva impus şi exterior, ea trebuie să reiasă din toată succesiunea acţiunilor şi a vieţii personajelor. Cititorul îl îndrăgeşte pe Ivan Gora, de pildă, care în bătălia de la Lihaia rezolvă cu succes probleme grele care cer îndrăzneală şi spirit de abnegaţie, manifestînd astfel bogăţia individualităţii sale. Ivan Gora nu este totuşi eroul principal al nuvelei, dar el este unul de prim plan; el apare ca exponent al masei populare antrenate în iureşul revoluţionar. Fierar la uzinele Putilov, el nu ezită cînd revoluţia îl cheamă. Din primele clipe se înrolează în detaşamentele comuniste. Şi dacă e întrebat pentru ce a procedat astfel, răspunde simplu, direct: **„Vrem şi noi să vedem cu ochii noştri socialismul, asta-i!"** Există în acest răspuns un fel concis şi emoţionant de a lămuri adeziunea poporului la acea mişcare care pentru prima dată în istorie redă omului din popor, înjosit şi oprimat, sentimentul major al demnităţii omeneşti. Trimis în campania de colectare, unde are de întîmpinat împotrivirea veninoasă a chiaburilor, pe front, în rîndul Armatei a 5-a, luptînd oriunde îl cheamă revoluţia, Ivan Gora este un om simplu care aduce cu sine acea dîrzenie solemnă, patetică uneori, în înfăptuirea lucrurilor, urmarea atitudinii partinice cu care el priveşte realitatea. Indrăgostit de Agripina, Gora reuşeşte să treacă peste cele mai grele încercări, datorită purităţii lui morale, plenitudinii cu care întîmpină ziua de mîine, întrezărită din perspectiva luptei revoluţionare. Modest, păstrîndu-şi calmul şi buna dispoziţie, Ivan Gora este de un optimism contagios, şi poate că de aceea după lupta de la Lihaia, un camarad, vorbind despre el, spunea că de astfel de oameni şi moartea are groază. Alexei Tolstoi l-a înţeles cel mai bine, definind coordonatele acestei categorii tipologice astfel: **„Ei cereau de la viaţă foarte puţin şi în acelaşi timp foarte mult".** In Ivan Gora găsim reunite trăsăturile eroului popular rus, produs al noilor condiţii istorice, puse în valoare prin participarea necondiţionată la lupta pentru socialism. Alexei Tolstoi are meritul incontestabil de a fi înţeles că la baza creării unor caractere puternice, cuprinzător şi viu conturate, apte să întruchipeze în viaţă înaltul ideal al epocii noastre, stă **„forţa masei, forţa izvoarelor nesecate a tot ce este plin de abnegaţie, de idei, cinstit, care tinde înainte, care se trezeşte pentru construirea lumii noi, forţa rezervei gigantice de energie şi talente, aşa-numitul „popor de jos" al muncitorilor şi ţăranilor"** — acea forţă invincibilă a victoriei despre care scria Lenin.

Spiritul de partid străbate paginile nuvelei „Pîinea". Conştiinţa eroilor cărţii, luptători în prima linie a frontului, se făureşte în lupta cu obiceiurile nesănătoase şi cu mentalitatea trecutului, în lupta pentru zdrobirea contrarevoluţiei. Ea luminează adînc procesul creşterii omului nou. Acţiunea nuvelei „Pîinea" se petrece în anul 1918, în plin proces revoluţionar. Insă imaginea artistică este deosebit de eficace dacă anticipează, dezvăluie şi fixează tendinţele obiective ale dezvoltării sociale. Este ceea ce a realizat A. Tolstoi prin caracterele lui Ivan Gora, Rudniov, etc., viitori constructori ai socialismului, acum încă luptători pe baricadele revoluţiei.

Un adevărat artist seziseazā multe fenomene înainte ca ele să devină vizibile pentru toţi. La eroii nuvelei „Pîinea" conştiinţa socialistă în creştere se vădeşte mai cu seamă în noua atitudine faţă de muncă. Referindu-se la această problemă, Gorki scria: **„Această nouă legătură socială, legătura muncii, este clară şi vizibilă tuturor oamenilor din ţara noastră, ea creează o nouă concepţie despre lume, este baza unei atitudini noi faţă de muncă, faţă de societate, faţă de oamenii din jur".** Faptul de a fi în slujba revoluţiei cere mult de la un om, dar îi dă omului şi mai multe. Firea eroului se îmbogăţeşte, creşte în lupta înverşunată pentru promovarea noului. Chipul moral al lui Ivan Gora — pentru a nu aminti decît unul dintre eroii cărţii —, întreaga lui frumuseţe şi măreţie se dezvăluie în toată plenitudinea, în condiţiile activităţii colective pentru înfăptuirea idealului comun. Deosebit de impresionant a reliefat A. Tolstoi această trăsătură a constructorului lumii noi, într-unul din episoadele dramatice ale cărţii sale. Se punea problema refacerii — sub tirul artileriei — a podului de peste Don pe care trebuiau să-l treacă unităţile Armatei a 5-a. Intrebînd în cît timp va putea fi reparat podul, Voroşilov primeşte următorul răspuns: **„Dacă m-ai fi întrebat înainte de revoluţie, vorbind chibzuit, aş răspunde: o jumătate de an. Bineînţeles că asemenea norme nu mai merg. Poate că vom isprăvi în patru săptămîni".** Şi A. Tolstoi observă în ochii celor care discutau că cea mai mare chezăşie a succesului stătea în faptul că podul nu se va repara cu **„mînă de lucru cazonă" ci de proletariatul luptător care-şi dădea seama că această lucrare însemna salvarea revoluţiei proletare în aceste cumplite luni".**

Oameni simpli ca Ivan Gora, Kolea Rudniov, Agripina, dau cărţii o largă putere mobilizatoare. Eroii lui A. Tolstoi sînt plini de abnegaţie, nobleţe sufletească şi înălţime morală, pătrunşi de fierbinte patriotism. Aşa cum îi numeşte un erou al cărţii, toţi aceşti oameni simpli alcătuiesc acel minunat şi neînfrînt **„popor de aur"** al Rusiei. Ivan Gora se revendică din Pavel Korceaghin şi se aşează alături de eroii revoluţiei precum Kojuh, Ceapaev ori Levinson. Impreună cu toţi aceştia semnifică forţa şi grandoarea torentului popular, tăria de neînfrînt a poporului biruitor. Acestuia i-a închinat Alexei Tolstoi întregul său talent, slăvind prin eroii nuvelei „Pîinea" exemplul dăruirii totale pentru idealul libertăţii şi fericirii oamenilor. Astăzi, mai mult ca oricînd, mesajul mobilizator al cărţii sale îşi află în această idee preţioasă izvorul unei nealterate actualităţi.

H. Zalis

Conferinţe despre marii scriitori sovietici

In cadrul manifestărilor prilejuite de sărbătorirea Lunii prieteniei romîno-sovietice vineri 28 octombrie s-a deschis la Casa Prieteniei Romîno-Sovietice ciclul de conferinţe „Mari scriitori sovietici".

Cuvîntul de deschidere a fost rostit de acad. Panaitescu Perpessicius, după care scriitorul Horia Deleanu a vorbit despre „M. Gorki, fondatorul realismului socialist în literatură".

Scriitorul Euseb'u Camilar, membru corespondent al Academiei R.P.R. a evocat amintiri în legătură cu întîlnirea sa cu „cartea răscolitoare de inimi", romanul „Mama" de M. Gorki.

In încheiere, actori ai Studioului actorului de film „C. Nottara" au prezentat actul IV din piesa „Micii burghezi" de M. Gorki.

Ciclul de conferinţe „Mari scriitori sovietici" are menirea de a înfăţişa publicului scriitori dintre cei mai reprezentativi ai literaturii sovietice ca: N. Ostrovski, M. Şolohov, A. N. Tolstoi, A. Tvardovski, Alexandr Fadeev, Konstantin Fedin, Ilya Ehrenburg şi alţii.

ALE MARII REVOLUŢII

Torentul de fier

Corespondenţa adîncă, structurală, între Revoluţia Socialistă şi „Torentul de fier" te obligă să părăseşti limbajul criticii şi să vorbeşti ca Geo Bogza — geologic. Dacă triumfătoarea izbucnire proletară a fost un vulcan, cartea lui Serafimovici nu mai este o imagine, ci o lavă. Lava incandescentă şi irezistibilă a acelei mari erupţii regeneratoare a omului şi societăţii.

★

Ce se petrece în „Torentul de fier"? Cine nu ştie astăzi! Mii de oameni, ostaşi şi marinari roşii împreună cu familiile lor, execută o ieşire dintr-o încercuire a albilor printr-un ocol de sute de kilometri, în luptă cu duşmanul feroce, cu foamea, cu arşiţa stepei, şi ariditatea Caucazului. Sfîrşită aşa cum începe, brusc, acţiunea este una şi aceeaşi, un exod ce pare că ar putea fi prelungit la infinit şi care decurge în acelaşi tempo copleşitor. Odată declanşată, cine ar mai putea zăgăzui lava? Momentele de răgaz sînt puţine, scurte şi mai chinuitoare, fiindcă pregătesc un nou asalt mai grozav decît cel precedent. De la distanţă, convoiul pare o fiinţă preistorică, teratologică, pornită să cutreiere fără ţel lumea pe care încingînd-o la mijloc ca un brîu, ai crede că e gata să o strivească: „Coloana se tîrîie mereu... coloana şerpuieşte la infint, în nenumărate inele, se tîrîie prin munţi, spre stîncile sterpe, de-a lungul prăpastiilor, al stîncilor abrupte, al strîmtorilor... Se tîrăşte spre creastă, pentru ca acolo să se îndoaie şi să coboare iarăşi în stepă... mărşăluiesc tot mai repede, cu paşii tot mai întinşi, cotind în dreapta, revărsîndu-se pe şosea... în fine, torentul negru de oameni curge neîncetat prin noaptea obosită".

★

Subliniind din timp în timp caracterul straniu, neliniştitor pînă la spaimă al acestei viziuni, prin reluarea aproape în aceiaşi termeni a descrierii de mai sus, Serafimovici se apropie de obiectiv ca un operator. Dintr-o dată, perspectiva se schimbă. Văzut dinlăuntru, tabloul apare jalnic. Marşul e haotic: coloanele de soldaţi s-au învălmăşit pînă la confundare, cu coloanele civile, ele însele într-o dezordine indiferentă şi parcă definitivă; îmbrăcămintea s-a sfîşiat în petice slinoase; trupurile scheletice sînt aproape goale; chipurile, scofîlcite sau tumefiate.

Balaurul monstruos care înfioară văile, locuitorii şi pe cazaci, s-a preschimbat într-o procesiune de martiri, asemenea gravurilor medievale cu cavalcade de schelete: „Cine or fi ăştia? De unde vin? Incotro merg atît de grăbiţi? Au feţele galbene şi pielea tăbăcită. Sînt prăfuiţi, zdrenţuiţi. Au cearcăne negre sub ochi. Căruţele scîrţîie. Copitele tropăie înăbuşit... Căruţele se tîrăsc, răniţii şchiopătează ţinîndu-se de ele, se leagănă capetele copleşite, caii scheletici tîrînd hamurile singurului tun... La marginea drumului, conturîndu-se confuz în norii de praf, zac oameni epuizaţi, cu capul aruncat pe spate, cu gurile uscate, întredeschise. Deasupra lor roiesc muştele. Mergeau învălmăşit pe povîrniş. Feţele sînt carbonizate, albul ochilor e lucitor. In loc de căciulă, capetele erau ocrotite de razele ucigătoare ale soarelui sub frunze uriaşe, sub crăci şi snopi de paie. Picioarele păşeau desculţe, negre şi crăpate. Cîte unul păşea despuiat ca un arab, cu trupul bronzat şi cu o cîrpă zdrenţuită care-i acoperea locul cu pricina. Muşchii subţiri se conturau vizibil sub pielea înnegrită. Păşeau cu capetele căzute pe spate, cu puştile pe umăr, cu ochii îngustaţi, cu gurile căscate şi deschise. O coardă pestriţă, zdrenţuită, neagră şi despuiată, însoţită de dogoare, foame şi deznădejde".

Autorul acestei fresce danteşti, în care moartea colectivă trăieşte ca şi viaţa, a pus în mişcare, într-o dinamică fantastică, alături de masă, celelalte forţe elementare, stihiile. Dacă omenirea torturată se agită ca o pată enormă, soarele în stepa încinsă la roşu, şi munţii, şi noaptea mai ales, se proiectează ca nişte himere cu proporţii gigantice şi semnificaţii enigmatice, în mintea aiurită a fugarilor. Iată un astfel de coşmar treaz, în care groaza ţîşneşte din încremenirea neaşteptată a oricărui gest viu, în timp ce tot ce de obicei e încremenit tresare: „Cineva care administra această casă de nebuni, parcă trăsese o cortină colosală, lăsînd să apară tot ce se ascunsese în întunericul fără fund al nopţii. Fremătau muchiile ascuţite ale munţilor îndepărtaţi, dinţii stîncilor, marginea prăpăstiilor, siluetele cailor, şi, ceea ce e mai îngrozitor, în lumina aceasta fremătătoare, totul era nemişcat, mort. Şuvoaie de apă atîrnau nemişcate în văzduh, nemişcate erau torentele spumegînde, nemişcaţi erau caii cu picioarele îndoite de la genunchi, gata pentru pasul următor, nemişcaţi erau oamenii surprinşi în mers, găurile negre ale gurilor înţepenite rămîneau deschise în mijlocul cuvîntului şi minuţele uscate ale copiilor zgribuliţi printre perne erau de o paloare cadaverică. Totul rămînea suspendat, în spasmele acestei tăceri. Larma lugubră dură toată noaptea şi cînd cortina se lăsă atît de neaşteptat se văzu că totul nu durase decît o parte infimă dintr-o secundă".

★

Suferinţa teribilă, biblică am spune, ţinînd seama că cineva din mulţime o compară cu plăgile Egiptului, nu este evocată numai prin expresia ei fizică, de o plasticitate apocaliptică, asemenea nălucirilor oribile ce bîntuiau închipuirea unui Hyeronimus Bosch. Tablourile succedîndu-se ca nişte blesteme infernale, încadrează scene rapide, intermitente, în clar-obscur în care supliciul capătă glas, într-un film al disperării stridente sau mute — Serafimovici mînuind mijloacele cinematografului de la decorul alb-negru pînă la dialogul frînt şi mişcarea continuă a umbrelor. Patetismul situaţiilor este zguduitor, cînd epuizarea îngenunche mama ce nu vrea să abandoneze copilul mort la pieptul ei, sau aspru, sălbatic aproape, cînd istovirea atacă pe bărbaţii ce nu vor să-i cedeze. Priveliştea a devenit diluviană, ca şi cum am asista la o agonie fie zbuciumată, fie resemnată a unor naufragiaţi într-un potop. „...Deasupra coloanei care mărşăluia necontenit se auzea: — Mamă... mîncare! Dă-mi de mîncare... Mîncare! Mamele scheletice, cu feţele înverzite, asemănătoare unor ciocuri de pasăre, cu gîturile lungite, priveau cu ochii umflaţi la şoseaua care şerpuia tot mai sus, păşeau grăbite alături de căruţe şi nu aveau ce să răspundă copiilor... Unul e tîrît de apă, altul strigă... dar se mai poate auzi vreun glas omenesc?... Ajutor! Ajutor! Sfîrşitul lumii! Unii îşi închipuiau că strigă în timp ce buzele lor învineţite abia se mişcau şi înghiţeau apă.

Copiii nu mai plîng, nu mai cer pîine. Capetele lor palide se leagănă pe perne, mamele nu-i alintă, nu-i hrănesc, ei merg alături de căruţe, cu genele uscate şi cu privirea aţintită spre şoseaua care şerpuieşte vie spre nori".

In fine psihoza specifică împrejurării, izvorîtă din sentimentul pieirii iminente, atinge acel punct paroxistic de unde oricînd poate aluneca în demenţă. Ca atunci cînd un hohot nestăvilit de rîs contaminează isteric tot cortegiul spectral: „Rîdea infanteria, rîdeau căruţele, rîdeau femeile, rîdeau mamele cu ochii îngroziţi de spaimă, rîdeau oamenii printre stîncile de piatră seacă, în mijlocul neîncetatului scrîşnet al roţilor pe o întindere de cincisprezece kilometri".

★

Ce oare a dat o matcă, un sens, revărsării acestei lave imense care de atîtea ori părea să se istovească zadarnic în zeci de direcţii şi astfel să nu lase îndărătul ei decît vestigiile dezolante ale unei catastrofe, ale unei manifestări absurde a naturii? De unde îşi soarbe periodic tăria spre a răzbate peste obstacole de netrecut şi a se cristaliza într-o putere absolută în „torentul de fier" înaintea căreia armatele reacţiunii îngrozite, dau înapoi, fug, capitulează?

Pictor halucinant al calvarului, Serafimovici este cel puţin în egală măsură un rapsod fanatic al luptei vieţii împotriva morţii, al triumfului unei idei invincibile, — indiferent de slăbiciunile corpului în care ea s-a încarnat, — asupra unor forţe aparent trainice, înlăuntru însă putrede, pedepsite de istorie cu verdictul pieirii.

Rupînd plasa ţesută în jurul lor de panică, scuturîndu-se de povara mizeriei devenite fiziologice, a durerilor înnoite mereu prin pierderea fiinţelor celor mai apropiate (de Alioşa nu se ştie nimic; Stepan a fost spînzurat; Ohrim cade sub ochii lor; pruncii se sting de foame), năpăstuiţii afirmă o tenacitate umilitoare pentru un suflet de rînd. Incepînd cu ostaşii şi încheind cu bătrînele şi copiii, coloana rezistă, avansează, zvîrle pe cazaci din calea-i spinoasă în cîteva rînduri şi în ciuda superiorităţii materiale sau numerice a vrăjmaşului, cu o îndîrjire tiranică, cruntă, fără a exclude însă veselia. Aceasta este şi atmosfera specifică a cărţii: o îmbinare de asprime teribilă, întunecată, cu o voioşie explozivă, exasperată, nesăţioasă, ambele stări de spirit fiind caracteristice celor ce trebuie să înfrunte permanent moartea în condiţiile cele mai groaznice.

Sursa curentului de energie excepţională care electrizează mulţimea, este conştiinţa apărării unor cuceriri vitale şi drepte, a eliberării ei, prin ea însăşi, de exploatare şi înjosire. Tăria acestui sentiment mai viguros ca oricare altul, autoritatea exercitată de cauza muncitorilor şi a ţăranilor asupra unei colectivităţi lipsite de o educaţie revoluţionară solidă, identificarea acesteia (fie şi obscură, dar deplină, biologică aproape, fiindcă s-a săvîrşit prin vărsare generoasă de sînge) cu Puterea Sovietică, constituie elementul de bază care o închegă şi o înalţă deasupra adversarilor, deasupra ei înşişi şi îi dă o aureolă haotică, sîngeroasă, însă nobilă în esenţă.

★

Ţîşnind impetuos, vulcanul revoluţionar a ridicat din străfunduri comori ignorate şi inepuizabile: muncitorii şi ţăranii. Serafimovici îi înfăţişează aşa cum au apărut la suprafaţă, însemnaţi cu urmele captivităţii îndelungi şi întunecoase a asupririi de clasă. Numai în vitrină pietrele preţioase nu amintesc nimic din pămîntul în care zăceau mînjite şi grosolane. Eroii din „Torentul de fier", de altminteri nediferenţiaţi ca individualitate, sînt brutali, cruzi, nu numai cu inamicul de clasă care nu merită un alt tratament decît acela al exterminării ce-l impunea el însuşi, ci, cîteodată chiar cu ei, cu tovarăşii lor, cînd aceştia, sleiţi de puteri, nu-i pot ţine pasul. Evident că la o asemenea atitudine erau obligaţi şi de condiţiile în care luptau. Totodată ei sînt capabili de admirabile acte de fraternitate, mai ales în momentele de încleştare directă cu albii. Solidaritatea apare atunci ca una din legile puţine dar sacre, de care ascultă. In împletirea de bine şi rău, în ciocnirea dramatică, plină de chinuri, dintre vechiul şi noul dintr-înşii, Serafimovici i-a urmărit cu o dragoste, o stimă, aş zice necruţătoare. Scriitorul a desprins cu mîndria bolşevicului şi a creatorului aflat în faţa unui fenomen zguduitor şi unic, noul din chipul lor sluţit, devastat, întrucît ceea ce îi defineşte în ultima instanţă este tocmai idealul pentru care sacrifică orice şi pe oricine. Dacă conştiinţa revoluţionară, deşi şi-a împlîntat rădăcina în masă, are de suportat totuşi năvala primejdioasă a pornirilor, a instinctelor antisociale şi tentaţiilor anarhice, în Kojuh ea s-a întrupat definitiv şi cu un prestigiu constrîngător. Răbdînd aceleaşi cazne ca şi „trupa", gata să fie ucis sau cel puţin părăsit de ai săi în clipele critice, invidiat de ceilalţi comandanţi, neîndurător cu nimeni — el execută pe un ofiţer ce a abandonat poziţia fie şi pentru o clipă, iar pe soldaţii jefuitori e cît pe-aci să-i biciuiască—Kojuh reuşeşte să organizeze retragerea şi să refacă legătura cu grosul oştirii, într-un cuvînt să înfăptuiască ceea ce a promis: salvarea celor ce i s-au încredinţat. Odată cu aceasta, el a izbutit mai mult, să transforme „hoarda de vagabonzi" cum o numea dispreţuitor un comandant alb, într-o armată roşie, şi să prefacă o retragere într-o „Anabasis" (faimosul marş al celor zece mii de greci), o înfrîngere într-o victorie epică. Izbîndă care se datorează nu atît calităţilor de militar — dispreţuite în armata ţaristă — cît situării sale constante pe poziţiile spiritului de răspundere bolşevică. Luciditatea sa se întrece cu devotamentul său pentru clasă şi afecţiunea organică, deşi foarte severă, pentru mulţimea aflată în mîinile sale. Ca un erou tragic, el ştie că soluţia pe care o propune spre a scăpa din capcană, este singura posibilă, singura dictată de legea necesităţii. El ştie de asemenea, că ce i se întîmplă lui se întîmpla atunci cu întreaga mişcare, cu revoluţia care nu avea de ales decît între a pieri sau a lupta. De aceea, simţim în el, în „tătucul" aclamat de ostaşi şi civili, pe omul care, dacă i-ar cere din nou cauza, o poate lua de la capăt. Aceştia sînt comuniştii. Exponenţi ai legilor istoriei, comuniştii sînt titanii ei. Ei sînt vulcani nestinşi.

Mihail Petroveanu

IZVOARELE FERICIRII

Opera literară nu este singurul (fiind totuşi cel mai important) document cu care se legitimează scriitorul. Personalitatea scriitorului se împlineşte şi din zecile de mărturii directe pe care acesta le lasă despre sine, despre gîndurile şi credinţele sale, despre epocă şi contemporani, despre eforturile creaţiei şi despre destinele ei.

Sînt mărturii preţioase pe care le afli în articole şi în jurnale intime, în scrisori şi în interviuri, în confesiuni şi memorii, mărturii pe care unii le ignoră, alţii le dispreţuiesc, dar cei mai mulţi le caută cu înfrigurare. Scrisorile lui Eminescu sau articolele literare ale lui Gorki, corespondenţa lui Goethe sau jurnalul lui Romain Rolland, vin să întregească fizionomia spirituală a acestor scriitori.

Conştient de acestea, am deschis cu interes aprins şi nereţinută emoţie cartea *) care cuprinde articolele, cuvîntările şi scrisorile unuia dintre cei mai iubiţi scriitori, autorul neuitatului roman: „Aşa s-a călit oţelul" — Nikolai Ostrovski.

Răscolitoare sînt rîndurile care descriu tragedia acestui om, care în anii cînd s-ar fi voit cel mai activ, cel mai dinamic, a fost lipsit de posibilitatea de a se mişca, lipsit şi de vedere, atunci cînd ar fi vrut să cunoască, să vadă şi să citească mai mult. Uriaşe au fost puterea de rezistenţă şi voinţa acestui comunist, călit în clocotul celei mai mari revoluţii. Sînt lucruri care nu dispar din memorie.

Dar nu despre ele vreau să vorbesc, ci despre fericirea, despre ciudata fericire a omului distrus fiziceşte, asupra căruia natura a prăvălit ca din răzbunare o avalanşă de boli cu atît mai cumplite cu cît imobilizau pentru vecie un om tînăr, un om al acţiunii, un revoluţionar prin profesie şi prin temperament. Despre izvoarele marii fericiri a lui Nikolai Ostrovski aş vrea să vorbesc...

Ostrovski iubea cu pasiune viaţa, dar nu o viaţă goală, înţeleasă ca o existenţă vegetativă, inertă, ci ca o luptă continuă, ca o ardere nepotolită (*„Cel ce nu arde, fumegă — aceasta e lege. Trăiască flacăra vieţii!"*), o viaţă închinată în întregime construirii noii societăţi.

In clipele cele mai grele, cele mai întunecate, cînd boala îşi înfigea ghiarele cu lăcomie în trupul său, Ostrovski sfida moartea în numele vieţii aşa cum o concepea el: *„Prea mă atrage viaţa cu lupta ei şi cu ceea ce se construieşte, de aceea n-aş vrea să mor. Trăiesc veşnic cu nădejdea că măcar cît de cît am să pot munci".*

Conştiinţa lui revoluţionară nu suferea inactivitatea chiar în condiţiile unei parţiale distrugeri fizice. Paralizia şi orbirea erau neputincioase în faţa dorinţei de a activa, de a sluji partidului şi clasei muncitoare. *„Fiziceşte am pierdut aproape totul; nu mi-a rămas decît o energie nestinsă şi tinerească, o dorinţă înflăcărată de a fi de folos partidului şi clasei mele"* scrie Ostrovski în autobiografia anexată manuscrisului romanului „Aşa s-a călit oţelul".

*) N. Ostrovski — Opere, vol. II. — Ed. Tineretului.

Realizarea marii dorinţe a lui Ostrovski a fost principalul izvor al fericirii lui. Cînd accesul la viaţa activă, impetuoasă, revoluţionară, i-a fost suprimat, comunistul Ostrovski a găsit mijlocul de a rămîne totuşi folositor poporului şi partidului: a devenit scriitor, a creat în nemuritoarea figură a lui Pavel Korceaghin modelul revoluţionarului de tip nou, a pornit să facă educaţia comunistă a milioanelor de tineri. Bucuria de a fi intrat din nou în prima linie de luptă, de a contribui prin creaţia sa la edificarea noii lumi, în sfîrşit, însăşi bucuria de a crea, de a acţiona

NIKOLAI OSTROVSKI

în ritm cu pulsul întregii societăţi sovietice, au generat suprema fericire a mult încercatului Nikolai Ostrovski.

„Intr-adevăr — mărturisea el — *singura mea fericire este creaţia".*

Fericirea creaţiei i-a făcut suportabilă însăşi cumplita tragedie care-i înnegurase existenţa. *„Eu sînt profund fericit. Tragedia mea personală o uit datorită bucuriei extraordinare şi nemărginite de a crea, datorită conştiinţei că mîinile mele pun şi ele o cărămidă la minunatul edificiu pe care îl înălţăm".*

Ostrovski a descoperit în dăruirea integrală unei cauze înalte sursa supravieţuirii sale. El a văzut în egoism duşmanul omului, căci egoismul exclude baza morală a existenţei. Un egoist este vulnerabil la vicisitudini. *„Cînd însă omul nu trăieşte pentru sine, cînd se contopeşte cu ceea ce e social, el poate fi cu greu distrus, căci, pentru asta, ar trebui să fie omorît totul din jur, ţara întreagă, să fie omorîtă însăşi viaţa".*

In contopirea idealului său cu idealul maselor vedea scriitorul fundamentul indestructibil al biruinţei sale morale. Datorită acestei minunate împletiri, datorită suportului moral pe care-l constituie conştiinţa forţei colectivului din care făcea parte, Ostrovski îşi găseşte locul în viaţa ţării sale, îşi reia armele de luptător.

Tragedia înfiorătoare a luptătorului imobilizat e înlăturată. Bucuria vieţii şi a creaţiei a învins. *„Intreaga mea viaţă e plină de bucuria atotbiruitoare a creaţiei. Şi cine poate şti, cînd am fost mai fericit: ca tînăr cu sănătatea înfloritoare, sau acum?"* — scria Ostrovski în 1935.

Munca, activitatea creatoare îi umple tot timpul. Viaţa e recucerită: *„Sînt fericit că am ajuns să trăiesc o vreme cînd n-am timp nici să respir, cînd orice clipă mi-e preţioasă..."*.

Aceasta a fost marea, inegalabila fericire a lui Ostrovski. Inima marelui luptător n-a încetat nici o clipă să bată în ritmul vijelios al vieţii noi a poporului său. Şi fără îndoială că ultima picătură de sînge a scriitorului luptător Nikolai Ostrovki a fost neasemuit de fierbinte...

Dumitru Solomon

ŞCOALA REVOLUŢIEI

Un tren spintecă zările, gonind departe spre nord. In compartimentul scăldat în lumina albăstruie a becului, dorm Ciuk şi Ghek visînd la locurile ciudate din Munţii Albaştri, acolo unde lucrează tatăl, care n-are timp să vină să-i vadă...

La un foc de tabără, pe malul mării, în sunetele biruitoare ale „Marşului lui Budionnîi" trece pe cai cu rotile primul escadron octombrist „Revoluţia mondială". In frunte călăreşte micul Alka, băieţaşul cu ochi negri şi inimă vitează, a cărui mamă a fost ucisă în închisorile fasciste.

In ţinuturile îndepărtate din taigă, într-un canton fără nume, unde acceleratul nu oprea niciodată, se construieşte o mare uzină şi la inaugurarea ei prietenia dintre Vaska şi Petka, vremelnic ştirbită, se înnoadă din nou...

Iar prin poienile înmiresmate, dincolo de lanurile colhozului „Zorile" păşesc grăbiţi Svetlana şi tatăl ei, hotărîţi să meargă încotro or vedea cu ochii. Mama i-a certat pe nedrept. Ei nu au spart ceaşca albastră...

„Ce frumoasă era viaţa, tovarăşi..." In aceste laconice cuvinte, ţîşnite în finalul gingaşei povestiri „Ceaşca albastră", găsim o afirmare directă şi făţişă a tot ceea ce Arkadi Gaidar a demonstrat prin opera sa.

Imensa dragoste a scriitorului pentru pămîntul şi viaţa sovietică luminează din interior fiecare povestire şi schiţă a sa. E o prezenţă continuă, sensibil vie, care constituie imperceptibilul farmec al operei lui Gaidar, care asemeni subtextului în teatrul cehovian, îmbogăţeşte acţiunea propriuzisă cu sensuri multiple.

Arkadi Gaidar a fost un mare scriitor al epocii noastre. In primul rînd luptător, bolşevic neînfricat, el şi-a considerat misiunea de scriitor echivalentă cu cea de pregătitor al unei noi şi puternice Gărzi roşii. De aceea, el s-a adresat acestei viitoare Gărzi, vorbindu-i pătimaş şi înţelept despre frumuseţea şi asprimea vieţii.

Ca şi Maiakovski, Gaidar scria copiilor, tratîndu-i pe plan de egalitate, răspunzîndu-le cu o seriozitate gravă la cele mai vitale întrebări privitoare la lumea din jur. Scriitorul, călit în canonada revoluţiei (la şaisprezece ani comanda un batalion), n-a plăsmuit copiilor o lume fictivă, la altă scară, cu personaje convenite şi legi proprii, prohibite adulţilor. Revoluţia, viaţa sovietică de toate zilele, cu bucuriile ei şi dramatismul dureros al încleştării din anii Nep-ului şi marii cotituri, ameninţarea nevăzută a lumii capitaliste, care pîndea la orizont — iată fundalul pe care se mişcă şi se agită activ micii eroi ai marelui scriitor. In acest cadru e firesc ca întîmplările din viaţa copiilor să fie organic legate de Revoluţie, de toate evenimentele istorice de la atacul bandelor albe pînă la Marele Război pentru Apărarea Patriei.

Talentul lui Arkadi Gaidar a creat neasemuite povestiri pentru copii, petrecute în lumea „celor mari", în care eroii — copii, adolescenţi sau oameni încărunţiţi — luptă şi se frămîntă cot la cot. Fără a li se altera prin aceasta chipul, fără a deveni falş maturi sau precoci, soarta micilor eroi e indestructibil şi cu măiestrie legată de desfăşurarea revoluţiei, de conflictele din jur. Liniştea micului Petka („Din ţinuturile îndepărtate") cel care a furat o busolă, depinde de găsirea ucigaşului preşedintelui colhozului. In povestirea „Fum în pădure" rătăcirea lui Volodka e determinată de incendiul pus la cale de banditii provocatori.

Scrierile lui Arkadi Gaidar sînt pătrunse de un cuceritor suflu romantic. Remarcabilul reprezentant al realismului socialist în literatura pentru copii, a impregnat întreaga-i operă cu acel nelipsit sentiment luminos izvorît din optimismul justeţei cauzei sale.

Nimic nu e mai dureros în paginile lui Gaidar ca moartea micului Alka din „Secretul militar", primul călăreţ al întîiului escadron octombrist „Revoluţia mondială", căzut pradă sălbaticii furii chiabureşti. In această minunată povestire oamenii buni rămîn în viaţă; numai Alka, băieţaşul cel mai îndrăgit, micul viteaz, care visa cu ardoare eliberarea luptătorilor din toate închisorile lumii, cade ucis.

Ar fi nespus de greu de citit povestirea despre Alka, dacă n-am şti că există aceste cuvinte scrise tot de Gaidar: „Dar nu există putere care să înfrîngă Puterea Sovietică, nici astăzi... nici mîine. Şi asta e tot".

Fiind un scriitor pentru copii şi tineret în marele sens al cuvîntului, Arkadi Gaidar a îmbibat cu poezie şi colorit romantic-revoluţionar cuvinte ca: drapel, Armata Roşie, cinste, curaj, transformîndu-le în simboluri vii, necesare şi adînc intrate în viaţă. Armata Roşie, atît de iubită de Arkadi Petrovici Gaidar, e prezentă aproape în fiecare din povestiri, ea face parte din decorul obişnuit al scenelor sale. Dar imaginea micuţei Svetlana, roşcată şi rotofee, care în mijlocul florilor din poiană cîntă încetişor un cîntecel născocit de ea:

„Peste cîmp trece Armata Roşie
Armata Roşie e cea mai roşie
Iar Armata Albă e cea mai albă"

— conţine o gravitate tulburătoare şi un sens ascuns, pe care, poate, copiii nu-l pricep, dar desigur nu scapă celorlalţi cititori. In povestirile lui Gaidar raporturile dintre copii şi oamenii maturi şi-au găsit o rezolvare artistică deplină, fidelă concepţiilor sale despre viaţă, artă şi literatura pentru copii.

Invăluiţi într-o uşoară aureolă romantică (în imaginaţia copiilor!), eroii maturi sînt în majoritatea cazurilor ostaşi şi comandanţi roşii obişnuiţi, simpli oameni sovietici şi totuşi concrete idealuri de personalitate pentru tînăra generaţie însetată de eroism. Comandantul urmărit de albi din „R.V.S.", aviatorul rănit din „Fum în pădure" şi Ciubuk, neuitatul Ciubuk din

ARKADI GAIDAR

„Şcoala" se impun prin eroismul şi frumuseţea caracterului, dezvăluind prin ei înşişi, copiilor, frumuseţea şi bărbăţia vieţii care îi aşteaptă.

Eroul-copil creat de Gaidar este un tip complex. Faptul că scriitorul îşi stima cititorii pentru care „a avut onoarea să scrie" se resimte puternic şi creator în fiecare rînd al operei sale. Eroii săi sînt în primul rînd copii autentici; ei se joacă bucurîndu-se din plin de zilele copilăriei şi pasiunea lor pentru joc şi fantezie e de-a dreptul irezistibilă. Borka Gorikov, eroul nuvelei „Şcoala", cu puţin timp înainte de a se înrola pe front, încă mai lupta cu crucişetoare de carton şi asemeni lui Tom Sawyer şi Huck Finn, şi aceşti eroi mai moderni, explorează peşteri şi cetăţi părăsite, entuziasmîndu-se de tot ce adie a necunoscut.

Totuşi, spre deosebire de toţi eroii altor cărţi pentru copii, aceştia posedă o calitate superioară, deţin un plus — care nu rezultă nicidecum din firea lor excepţională, ci, aşa cum spune Ciubuk: „Viaţa şi împrejurările au făcut în aşa fel încît să vii singur în revoluţie".

Marea Revoluţie din Octombrie se află în prim planul operei lui Gaidar. Ea răstoarnă orînduielile ruginite şi nedrepte, ea împarte fericirea, în cadrul ei se călesc micii eroi, viitorii ostaşi ai gărzilor roşii. Povestirea „Şcoala" care a devenit în acest sens o nuvelă clasică, este o mică frescă a cumplitei ciocniri dintre „roşii" şi „albi" descrisă de un adolescent cu sufletul încă nemodelat dar deschis către cele mai înalte idealuri.

In „R.V.S." Gaidar a creat o altă neuitată imagine a luptătorului roşu din timpul revoluţiei, ostaşul celei mai drepte cauze. „R.V.S." — cele trei iniţiale — (Sovietul Militar Revoluţionar) care învăluie cu parfumul lor misterios, romantic, chipul comandantului roşu, devin pentru micul Dimka şi Jigan prietenul său, simbolul unei lumi drepte, frumoase şi fericite. Scriitorul — luptător, Arkadi Gaidar a adus în faţa copiilor lumea nouă în care certitudinea izbînzii revoluţiei determină echilibrul vieţii.

Şi aşa cum spunea Ciubuk, împrejurările, revoluţia au răsturnat societatea, au plămădit oameni noi şi Arkadi Gaidar, cu marea-i măiestrie arată şi ce fel de copii au crescut.

De aceea Vladik Daşevski şi Tolka, doi prieteni zvăpăiaţi, în timp ce săvîrşesc fapte grave pentru disciplina unui pionier, discută cu aprindere despre ce-ar face ei — „dacă s-ar aduna albii din toată lumea şi-ar ataca Armata Roşie şi cu aeroplanele, şi cu tunurile şi cu tancurile?"

Joaca, nebuniile, chiar neascultarea sînt împletite cu devotamentul înduioşător, cu simţul prieteniei şi seriozitatea „eroului pozitiv".

Măiestria lui Gaidar ca scriitor pentru copii, oferă un inepuizabil material de studiu celor interesaţi. Specifice stilului său, sînt simplitatea, preciziunea cuvintelor, transparenţa imaginilor şi nelipsita prezenţă lăuntrică a sentimentelor scriitorului: „Bătea un vînt proaspăt care le trecea şuierînd pe lîngă urechi, făcea să spumege valurile albastre şi să fluture uşor pînza roşie ca focul a steagului care se înălţa drept, deasupra taberei, deasupra stîncii neclintite, deasupra mîndrului mormînt al lui Alka".

Asemănătoare lozincilor lansate de Maiakovski în poezie, din cînd în cînd în povestirile lui Gaidar irup chemări laconice care înflăcărează şi înalţă sufletul tînăr, dornic de îndemnuri. „Aviatorii zboară pe căile înalte ale văzduhului. Căpitanii de vase plutesc pe mările albastre. Fiecare om îşi are calea lui". Şi în vălmăşagul fierbinte al vieţii fiecare erou al lui Gaidar îşi caută propria-i cale, îşi caută fericirea.

Şi minunatul scriitor îi ajută să şi-o găsească spunînd tuturor ceea ce a spus lui Ciuk şi Ghek şi mai tîrziu Zoiei Kosmodemianskaia, în scurta lor întîlnire: „Ce era fericirea, asta fiecare o înţelege în felul lui. ...Pentru a o merita erau datori să ducă o viaţă cinstită, să muncească cu tragere de inimă, să iubească acest necuprins pămînt fericit care se numeşte Ţara Sovietelor".

Propriu lui Arkadi Gaidar este marea sa bogăţie sufletească, care se revarsă cu generozitate peste pagini şi sensibilul său dar de a îmbogăţi cu sensuri noi şi neaşteptat de interesante cele mai obişnuite şi aparent banale fapte de viaţă. Copiii tînjesc după eroism, după întîmplări neobişnuite. Gaidar a turnat neobişnuitul ritm al revoluţiei şi al vieţii sovietice în tiparele aşa-zisului obişnuit, şi totodată a colorat cele mai prozaice întîmplări din viaţa copiilor cu patosul neobişnuit şi plin de demnitate al atmosferei revoluţionare.

Asemeni creatorului lui Pavel Korceaghin, şi Gaidar n-a putut să nu răspundă în primul rînd la tulburătoarea întrebare a adolescenţei: ce este viaţa? cum trebuie să fie trăită?

Celebrele cuvinte ale lui Nikolai Ostrovski sînt cunoscute. Gaidar are şi el răspunsul său. In basmul „Piatra cea fierbinte" găsim ascuns într-o profundă imagine artistică sensul adînc al rostului vieţii — acelaşi cu cel exprimat de Ostrovski. Basmul spune că cei care sparg piatra fierbinte îşi pot reîncepe viaţa din nou.

Dar nici Ivaşka Kudriaşkin, băiatul care fură mere şi repetă clasa, nici bătrînul paznic schilod, nu vor să spargă piatra.

Viaţa nu poate fi trăită decît o singură dată, — a spus Pavel Korceaghin. Cei care trăiesc prost, asemeni lui Ivaşka Kudriaşkin, se ruşinează de semenii lor şi vor să-şi îndrepte încă viaţa aceasta. Iar cei care au trăit drept, au luptat şi în luptă au fost schilodiţi, n-au ce regreta. Sînt mîndri de viaţa lor şi asemeni bătrînului paznic nu-şi doresc alta.

Nici scriitorul Arkadi Gaidar, cu toate insistenţele băieţilor care i-au adus piatra cea fierbinte, n-a vrut s-o spargă. „M-am gîndit şi pe urmă m-am răzgîndit. Ia te uită! Or să spună vecinii cînd m-or vedea întinerit: vine un tînăr neghiob! Pe semne că n-a ştiut să-şi trăiască viaţa cum trebuie, nu s-a priceput să-şi găsească fericirea, iar acum vrea s-o ia de la început".

Şi credincios vieţii sale luptătoare, Arkadi Gaidar a căzut eroic pe front în primul an al Marelui Război pentru Apărarea Patriei, lăsînd în urmă opera unui mare artist al cuvîntului, pasionat inginer al sufletului omenesc şi al sufletului de copil în deosebi.

Mira Iosif

Figura unui mare fiu al revoluţiei: CEAPAEV

Relaţiile dintre experienţa de viaţă a scriitorului şi opera sa literară au constituit întotdeauna tema unor îndelungate discuţii. Se poate trasa într-un fel o limită între domeniul impresiilor produse de evenimentele trăite de scriitor pe de o parte, şi fantezie, pe de altă parte?

Răspunsul la această întrebare e cu atît mai greu cu cît ea se referă la opere care reflectă episoade cruciale ale istoriei omenirii, episoade la care autorii înşişi au fost martori. Pentru că aici intervine şi o altă problemă: întrucît au dreptul aceşti scriitori să transfigureze realitatea, atîta vreme cît paginile cărţilor lor revendică valoarea de document? Cu alte cuvinte nu sînt ei oare obligaţi să consemneze, pur şi simplu, faptele, transformîndu-se în nişte fideli cronicari ai perioadei respective? In acest din urmă caz, sînt ei datori să urmărească riguros trăsăturile portretistice ale eroilor lor, ale oamenilor care au intrat în cadrul vast al istoriei? Fără îndoială că problema pusă astfel capătă o amploare deosebită, cuprinzînd numeroase opere de evocare a unor evenimente istorice la care scriitorii au participat în mod direct. Insă, intenţiile articolului de faţă se mărginesc numai la relevarea modului în care aceste probleme au fost rezolvate în prezentarea eroicei figuri a lui Ceapaev în romanul lui D. Furmanov.

Dintr-o însemnare datată 29 octombrie 1922 (deci numai cîteva luni înaintea apariţiei cărţii) aflăm că Furmanov nu se hotărîse încă asupra subtitlului pe care urma să-l dea romanului: povestire? amintiri? cronică istorică? cronică istorico-literară? baladă istorică? schiţă istorică?

După cum se poate observa, scriitorul era hotărît să facă din acest volum un adevărat document asupra luptelor pe care le a purtat tînăra ţară a sovietelor împotriva duşmanilor, pe propriul ei pămînt. Pentru Furmanov, fost comisar al diviziei comandată de Ceapaev, deţinînd un material extrem de bogat, rod al zilelor în care luptase alături de erou, ar fi fost foarte lesne să publice aceste date, neprelucrate artistic şi să obţină un efect puternic asupra lectorilor, într-atît este de vibrantă şi de patetică simpla înşiruire a faptelor de-a lungul firelor evenimentelor. Dar scriitorul a înţeles că prin sensul lor deosebit, prin adîncul lor înţeles istoric şi uman, aceste fapte sînt vrednice de o tratare literară. Şi atunci s-a aflat în faţa problemei pe care o enunţam pe scurt în capul acestor rînduri: urma să-l prezinte pe acest fiu al revoluţiei cu toate detaliile existenţei sale de zi cu zi, aşa cum o cunoscuse fostul său colaborator, sau să zugrăvească un erou fantastic, aşa cum începuse încă de pe atunci să crească în cîntecele populare?

Răspunsul l-a dat romanul însuşi, modul în care a fost modelată impresionanta figură a lui Ceapaev şi a nenumăraţilor soldaţi roşii luptînd pentru cauza revoluţiei, pentru triumful celor mai generoase idei ale umanităţii. Elementele folosite de Furmanov în crearea chipului de neuitat al eroului său impresionează, în primul rînd, prin simplitatea lor, cu adevărat clasică. Pregătirea momentului în care Feodor Clicikov (nume sub care, după cum se ştie, se ascunde autorul însuşi) îl va cunoaşte pe Ceapaev se face în două etape a căror succesiune urmează, în mod cu totul firesc, itinerariul detaşamentelor de muncitori plecate spre front

Prima din aceste etape e cuprinsă într-un singur tablou: gara. In vălmăşagul de imagini se pot distinge fumul locomotivelor, sclipirea de oţel a armelor, petele cenuşii ale uniformelor şi ale hainelor muncitorilor; toate se compun într-un grup uriaş sugerînd freamătul care dădea viaţă atîtor colţuri ale ţării de unde zeci de mii de muncitori, înflăcăraţi de adînca dragoste de patrie, se pregăteau să plece pe front.

A doua etapă e parcursă în mijlocul legendelor care însoţesc figura lui Ceapaev, eroul din Ural. Incă de la început i se comunică cititorului emoţia care îl învăluie pe scriitor înainte de a-l vedea pe eroul a cărui existenţă căpătase în mintea poporului, dimensiuni hiperbolice, ca un adevărat viteaz din balade. Intîlnirea cu acest personaj legendar nu face decît să explice, prin simplitatea înfăţişării lui Ceapaev, prin forţa privirii şi a gesturilor sale, proporţiile pe care i le atribuiau cîntecele populare compuse în cinstea lui: „Un om ca oricare altul, statură mijlocie, slab, nu prea puternic, cu mîini delicate aproape ca de femeie. Părul castaniu, rar, care se lipeşte în şuviţe de frunte; nasul subţire şi nervos, sprincene subţiri, buze delicate, dinţi strălucitori. Bărbia rasă cu îngrijire, mustăţile stufoase şi lăsate în jos. Ochii de un albastru deschis, aproape verzi, vioi, inteligenţi, care nu clipesc. Obrazul mat, fraged, curat, fără coşuri şi zbîrcituri..." *Simplitatea acestui chip atît de asemănător cu acela al oamenilor din popor, explică dragostea pe care ostaşii o nutresc pentru „unul de-ai lor"; iar faptele de arme care l-au făcut vestit nu numai de-a lungul frontului ci şi adînc în inima ţării îl înălţau ca pe un adevărat reprezentant al eroismului popular.*

Despre această trăsătură a prezentării lui Ceapaev, Paul Vaillant Couturier scria: „Furmanov... însufleţit de voinţa sinceră de a servi proletariatul, a descris cîteva luni din viaţa şi moartea eroului din Urali, şi făcînd acest lucru, a scris una din cele mai frumoase şi mai mişcătoare povestiri din literatura rusă... unde simţi acţionînd, de o potrivă cu eroul, întregul popor pentru care luptă". *La această prezentare contribuie toate episoadele romanului: lupta încleştată, complexă, în care Ceapaev face dovada unui curaj neasemuit, unei juste orientări tactice şi a unei legături sufleteşti trainice cu ostaşii pe care îi comandă.*

In scurta povestire autobiografică a eroului, în ciuda numeroaselor detalii imaginate, se poate urmări accentuarea aceloraşi trăsături portretistice. Ieşit din mijlocul ţărănimii sărace, ducînd o viaţă grea, împins la îndelungate rătăciri de-a lungul Volgăi, cunoscînd întreaga dramă a sărăciei, Ceapaev a putut găsi, după unele ezitări explicabile, care l-au purtat prin diferite grupuri anarhiste, adevărata rezolvare a situaţiei sale zbuciumate, în învăţătura partidului comunist.

Exemplele de eroism abundă în romanul lui Furmanov. Toţi aceşti oameni care au răspuns chemării partidului pentru salvarea cauzei revoluţionare sînt înzestraţi cu însuşiri dăruite de conştiinţa dreptăţii ideilor pe care le slujesc. Insăşi moartea lui Ceapaev, tratată numai în cîteva rînduri, lipsită de orice patetism declarativ, cîştigă în intensitatea sentimentului tragic care o învăluie.

Astfel se defineşte şi mai precis una din liniile care luminează răspunsul la întrebarea iniţială a acestui articol: deşi detaliile portretistice ale lui Ceapaev urmează, aproape fără excepţie, pe cele ale modelului viu, aceasta nu duce la o simplă copiere fotografică. Furmanov dezvăluie fără încetare sensul profund al acestui portret, acela de întruchipare a unei categorii largi, viguroase: oamenii revoluţiei. Aceasta nu înseamnă că scriitorul pierde din vedere amănuntele portretului individual al lui Ceapaev. Simplitatea totodată bruscă şi naivă a inimii lui, impulsivitatea brutală uneori, îmbogăţesc treptat figura eroicului comandant de oşti.

Succesul pe care l-a obţinut Furmanov în crearea chipului grandios al eroului său are o profundă semnificaţie. Scriitorul l-a creat fiind conştient încă de la început de măreţia cauzei pentru care a luptat şi a murit Ceapaev. Era aceeaşi cauză pentru care milita el însuşi.

Dan Grigorescu

Spre Impărăția Apelor...

(*Urmare din numărul trecut*)

II

Am găsit că ar fi nimerit și bine să-i spun întîmplarea de la moara din Ciorsaci. Deci dar, m-am întors de-a binelea spre el și am început astfel:

— Cu toate că pilda cu greierușul a fost spusă și pentru mine, voi îndrăzni, prea-iubite cumetre, și a doua oară să fiu și eu cîteva clipe greieruș în peneturile vulturului. Ți-i bine cunoscută, de bunăseamă, trecerea pe sub soare a lui Florea Viteazul. Dacă găsești cu cale că e bine să-i chemăm umbra între noi, pe aceste locuri pe unde a pălit boieri mari cu fierul, atunci află...

Acel Florea era cordunean de-al nostru, și-și găsise vad bun, aici, la Ciorsaci. Să tot fie de-atunci, patru zeci de ani. La începutul începutului, a trecut hotarul Cordunului în Moldova, în floarea tinereții. Era frumos strașnic, după cum spun oamenii și după cum îl laudă cîntecele:

„O să treacă azi,
Florea, printre brazi.
Și-om pîndi de jos
Cine-i mai frumos:
Bradul și colnicul,
Sau Florea voinicul...
Și-o trece călare
Florea pe sub soare.
Și-om pîndi de jos
Cine-i mai frumos:
Raza soarelui
Sau obrazul lui..."

Și așa, cum a trecut Florea peste hotar, nici cu spatele nu știa ce soartă o să aibă. S-a înfățișat la curtea din Vulturești a Iancului Vulturean. S-a descoperit după cuviință, și a cerut de lucru. I s-a dat în seamă un cîrd de boi plăvani să-l pască prin codru. Florea trăia astfel în singurătăți cîntînd din trișcă. Și așa de frumos cînta, încît, după cum spun oamenii, vrăjea lighioanele și se ridicau șerpii în coadă să-l asculte... Toate au mers bine pînă într-o bună zi, cînd cireada a nimerit într-un grîu. In ziua aceea, s-a pecetluit soarta cîntărețului. A fost chemat la scara curților să dea seamă de pagubă. După cîteva suduituri Iancu Vulturean l-a izbit cu ciubota în piept și cu biciușca peste obraz. Florea a tăcut. Nu s-a mai întors la vitele din codru. A întîrziat în preajma curților. Stătea ascuns și căuta în mintea lui o răzbunare cum nu s-a mai întîmplat sub soare. Să dea foc curților și acareturilor, ar fi fost ispravă prea ușoară, de ticălos. Să fulgere capul Iancului Vulturean cu flinta, era tot treabă ușoară, de ticălos. Nu căuta răzbunare pentru durere, ci pentru umilință. Deodată, cum sta el la pîndă, a văzut-o pe Lina, fata Iancului Vulturean. Sta la fereastră și pesemne că ofta spre luna albă, răsfrîntă în iazul din fața curților. A simțit Florea că inima îi bate mai tare. Găsise răzbunarea. Fata a ieșit în ogrăzi și a apucat spre iaz. S-a oprit între sălcii și pesemne că ofta față de frumusețile nopții. Poate mărturisea lunii din adîncul lacului primele neliniști ale inimii. Destul că deodată cum sta ea așa, i s-a lungit la picioare o umbră. L-a zărit pe Florea. L-a auzit spunînd:

— Să taci, domniță, dacă ți-i milă de tinerețea domniei tale și de lumina soarelui! Nu te teme, nu te ucid! Iți leg numai gurița, să nu țipi! Și după aceea avîntă-mi-te în circă!

Și i-a legat gura și s-a avîntat-o în circă, mai cu seamă că era ușoară ca un fulg. S-a zvîrlit pe un cal, și așa a adus-o în Cordun. Plănuia cîte și mai cîte, s-o îmbrace în zdrențe, s-o pună mai întîi să-i mături prin bordei, să-i facă mămăligă și să-i spele rufele. Abia după umilința asta, să-i pună sapa pe umăr și s-o scoată la prășit, pînă i-or sîngera palmele și pînă va usca-o soarele, de vie...

★

Deodată, m-am oprit din cuvînt, să mă uit la casele hîrtopului îngrămădite în prăpăstii. Aveam aceeași imagine a satelor din codrii din demult stinsele vremuri de bejenie. Lung se uita și cumătrul Ambrozie, închipuindu-și, de bunăseamă, ca și mine, cum fugea țara la codri și la munți ca pe vremea lui Toader Calapăr. Am reînceput, după ce am văzut că ascultătorul și-a întors din nou ochii spre mine:

— Intîi, Florea a pus-o să-și bage mîinile în leșie de cenușă și ciucălăi, să-i spele straiele argăției. Ea tremura de durere, dar sta dîrză. După aceea, a pus-o să-i ungă prispa cu muruială de lut galben și bălegar de oaie. Și nici așa nu și-a plecat mîndria fata Iancului Vulturean. I-a pus sapa pe umăr și a dus-o în codri la Inaț, unde avea el o așchie de pămînt. Insă după cum stă scris în legile firii omenești, și după cum vei vedea îndată, preacinstite cumetre Ambrozie, lucrurile aveau să ia dintr-odată altă întorsătură.

Cum a văzut-o că lăcrămează pe sapă, inima lui Florea s-a înmuiat. I-a sărutat mîinile și și-a cerut iertare. Și-a dat seama că l-a trăsnit dragostea din senin. Și așa, în timp ce-i făgăduia că-i aduce rouă din grădinile Sînzienei, să-și tămăduiască rănile de pe mîini, în vreme ce-i făgăduia scăldătoare de dumbravnic, s-au auzit venind în galop călăreții Iancului Vulturean. Florea n-a mai avut cînd fugi. L-au prins. L-au legat în funii. L-au tîrît în galopul cailor. Județul s-a făcut la curți. Au venit juzi și oșteni și cărturari. Cînd i-au descoperit umerii și au prins să-l bată cu vergile, din conac s-a auzit un strigăt: Lina a sărit afară în fața pridvoarelor și s-a pus cu pieptul ei între osîndit și gîzi. S-a petrecut o burzuluială scurtă. Florea a sărit pe un cal de-al poterașilor. A țîșnit spre iaz. Au bubuit puștile. Și nimeni nu l-a mai văzut. S-a auzit doar că bătea codrii și drumurile mari unul Florea..

★

— Dacă vei binevoi, cumetre, să oprești Murga, aici în fața morii din Ciorsaci, îți voi arăta și locul unde s-a ivit Florea, odată, de mult. Iată...

Cumătrul Ambrozie a oprit scurt și parcă ni s-a năzărit haiducul. Veneam odată cu mama de la Folticeni. Eram mic de tot. Mama se întorcea oftînd și plîngînd în urma unuia Sava Burduhosul. Ofta și plîngea pentru că Sava Burduhosul îi luase vițica. Era o vițică roșie, țintată în frunte. Drept este că mama îi era datoare Burduhosului niște bani. Se împrumutase de la el ca o sărmană văduvă. Parcă-l văd și-acum pe cămătar apropiindu-se printre vitele și oamenii iarmarocului:

— He, Natalio, bani n-ai de dat, dar vite ai de cumpărat!

Și fără alt cuvînt, a înșfăcat vițica de funie. Il ruga mama:

— Indură-te, că ți-oi veni la lucru. Lasă-mă să prind și eu sămînță de vite...

Insă Burduhosul a rămas neînduplecat. A legat vițica de căruță și îndată a pornit într-acoace, spre Ciorsaci și Halm. Aici, la răscruci, mama a vrut să dezlege vițica. Sava Burduhosul s-a pus împotrivă. S-au amestecat și alți oameni. Deodată, tufele s-au dat la o parte. S-a arătat Florea. Toți au tăcut. Mama a spus:

— Doamne, împărate!

Nada Florilor

— Care-i zurbala? a întrebat Florea. De ce plîngi, femeie? De ce o obijduiești, burduhănosule? Dă-i tot acum vițica!

— Să-ți ajute bunul dumnezeu, l-a binecuvîntat mama.

— Ascultă, burduhănosule, s-a întors haiducul către obijduitor. — Dacă te mai legi de femeia asta, și de oricare femeie necăjită, cît împărățește Florea, dacă te mai legi de văduve și orfani, eu ți-s popa! M-ai înțeles? Te aflu și-n piatră seacă!

Mama și-a luat vițica, binecuvîntîndu-i fapta. Țin minte cum s-a întors Florea spre mine și m-a întrebat:

— Al cui ești, măi, cuțoflinc? Na-ți un ban, de norocul cui știu eu...

A scos un ban din chimir. L-am prins din aer. Am fugit în urma mamei. Sava Burduhosul a rămas înlemnit în fața morii, într-o mare roată de oameni. Haiducul Florea a ajuns-o pe mama din urmă. Am auzit doar cîteva cuvinte:

— ...să mă păzesc? Nu, leliță! Nu mai pot răbda! Mă usuc de viu! In inima mea urlă un lup... Nu știi cumva? N-ai auzit? Ce face *ea?* Oare mai trăiește?

Țin minte cum mama a stat în loc și l-a privit drept în lumina ochilor. I-a răspuns în timp ce se făcea albă la față:

— *Ea*, a murit acum două săptămîni! O chinuia Iancu Vulturean din pricina domniei tale. Spun oamenii că o închidea noaptea într-un grajd cu șerpi...

Florea și-a dus întîi mîinile la ochi, ca trăsnit în frunte. Apoi și le-a scăpat în jos. A stat drept ca bradul din cîntece. Apoi s-a îndoit. S-a răsucit în loc, către stuhuri. Il așteptau acolo doisprezece feciori călări. Ce a urmat, am auzit din oameni. Și am zărit într-o noapte focul de la curțile Iancului Vulturean. Florea a fost prins, îndată după aceea, la mormîntul de pe malul iazului. Adusese un smoc de dumbravnic. Și bărbănoc înflorit. A spus doar atît:

— De-acum, pot da seamă! Nu mai am la ce trăi. Sfinte soare, rămîi cu bine!

L-au dus la ocnă. De-atunci au trecut ani mulți.

Și ne-am amintit de el în drum către Nada Florilor, la moara din Ciorsaci, unde se arătase în alte vremuri. A avut liniștea vîntului. Cum a murit numai unul dumnezeu știe. Plăcutu-ți-a istoria, cumetre?

Insă cumătrul Ambrozie abia mă mai auzea. Se întorsese cu fața spre Șomuz.

★

Ca buni gospodari, am vrut întîi să ducem căruța la ogradă, însă nu ne-a lăsat inima: de ce să nu intre și Murga în Impărăția Apelor? Și astfel, ne-am aflat îndată la Nada Florilor. Căutam pașii unui copil bălan de demult ca să privim locurile cu ochii lui albaștri ca inul. In ce loc se va fi întîlnit cu pescarul Culai? Poate s-au întîlnit în bahna asta, unde odinioară era știoalnă și unde acum pasc în liniște vitele plăvane. Poate se vor fi întîlnit mai încolo, unde paște Murga o iarbă grasă, răsărită poate din miriadele de vietăți ale unor adîncuri ce nu mai sînt. Pe unde era ostrovul celor trei sărmani, unde cîntau privighetorile de baltă și le răspundea în răstimpuri moșul Hau? Păpurișuri veneau dinspre dealurile Bucovinei și ici-colo lucea Șomuzul. Departe, departe, se vedeau pîlcuri de stuhuri încremenite. Păreau oști străvechi cu lănci și cu cușme sure. Și era pe întreaga întindere singurătate, liniște. Se auzea cum paște Murga, în apropiere, iarba îngrășată cu fauna apelor. Deodată, cumătrul m-a trezit din gînduri. Mi-a arătat cu mîna întinsă un om cu undița, la un luciu. I-am văzut fața tînără răsfrîntă în apă și amîndoi am șoptit deodată:

— Culai!...

Ne-am apropiat încet și ne-am oprit la spatele pescarului. Nici nu s-a mișcat cînd umbrele noastre s-au alăturat umbrei lui în adînc. Stăteam așa privind pluta de strujan și roiurile de vietăți negre foșgăind pe lîngă cîrligul cu gîză. Și a stat pescarul tot așa încremenit ca o stană, și cînd s-a zărit o vietate mare ca un hanger. In următoarea clipă, oglinda luciului s-a spart. La o smucitură, deasupra apei a lucit un pește. S-a zbătut pe sus, apoi năzărirea de argint i s-a stins într-o traistă de cîlți. Abia atunci pescarul și-a întors ochii spre noi:

— Azi nu prea *trage* undița...

— Ce să-i faci, măi *Culai?* a răspuns cumătrul.

— Care Culai? — s-a mirat pescarul. Pe mine mă cheamă Spiridon, Spiridon Mazăre...

— Dar de unul Culai, n-ai auzit?

— Ba, cum să nu! Numai că acel Culai pescuia la apele mari mai de mult, precum stă scris în Nada Florilor...

L-am părăsit în liniștea și în încremenirea lui. Și ne-am înfundat în stuhuri pe Șomuz în sus, pînă ce am văzut soarele lucind într-o baltă mare, nemișcată. Se răsfrîngeau în adînc două răchiți. Soarele se lăsa spre chindie și un vînt rece a încrețit luciul. Din răchiți s-au scuturat cîteva frunze galbene, amintindu-ne că ne-am pribegit de-acasă în plină toamnă. Din spre Bucovina veneau nouri întunecoși în vălmășag. Și nu știu cum mi s-a năzărit pe luciul liniștit iar, o rață sălbatică. Parcă-și căuta perechea, măcăind a pustietate. Se ridica în slavă, la înălțimea răchițelor, și cînd se lăsa iar pe luciu îi ieșea înainte, fîlfîind din peneturi, umbra ei din străfund. Un amurg tulbure venea printre dîmburi. Tăceam, privind jocul ciudat al raței sălbatice cu umbra ei. Cumătrul Ambrozie a rupt liniștea.

— La noi, la Balta Ciurarului am văzut odată o întîmplare rămasă pînă azi încă nelămurită. Rămăsese o rață sălbatică, tîrziu după călătoria păsărilor. Cum își întindea gîtul pe luciu, se ivea altă rață sălbatică, din adînc și o privea țintă. Iși trăgea gîtul de pe luciu rața de pe prund, și-l trăgea și rața din adînc. Deseori cînd își întindea gîtul pe apă, măcăia jalnic și se vedea cum își deschide pliscul, măcăind, și rața cealaltă. La început n-am înțeles bine ce se întîmplă. Abia într-un tîrziu, cînd rața sălbatică s-a avîntat în slavă, am văzut-o și pe cealaltă săgetînd slava din adînc. Cea de sus zbura, zbura, măcăind, spre Miază-zi, crezînd de bunăseamă că perechea din adînc o urmează în lunga călătorie spre tărîmuri calde. Insă, deodată s-a oprit din zbor pe aripile drepte și s-a uitat în urmă, dar în urmă văzduhul era gol... S-a întors repede către baltă și cum s-a ivit ea pe luciu, s-a ivit și cealaltă de sub o temelie a adîncului. Și iar și-a întins gîtul pe luciul verde, și iar s-a arătat cealaltă privind-o țintă... Acel joc cu umbra ei a ținut toată ziua, pînă au venit nouri întunecoși. Atunci, rața sălbatică s-a cuibărit în stuh în apropierea bălții. A doua zi, jocul cu umbra, jocul cu icoana perechii din adînc, a început iar. Cum își întindea gîtul asupra apei, se arăta și cealaltă, privind-o țintă. Cum zbura, se vedea și cealaltă zburînd în adîncul bălții. Și iar se întorcea rața sălbatică și iarăși întindea gîtul pe luciu, măcăind jalnic în prundurile pustii. Așa s-a tot amăgit, așteptîndu-și umbra pînă ce au venit gerurile cele mari. Atunci, cu cît îngheța balta, perechea din adînc abia se mai zărea. Iar după ce balta a înghețat bocnă, rața sălbatică degeaba își întindea gîtul să-și afle perechea amăgitoare. A înghețat în vecinătatea umbrei ei.

— Tot așa, a reluat Ambrozie după o clipă, tot așa ne amăgim deseori și noi, oamenii. Cînd spunem că ne pare rău după timpuri, de fapt ne pare rău după anii noștri mai tineri. Umblăm prin locuri vechi, în căutarea tinereților noastre, frumoase ca mînăstirile...

Am amuțit de frumusețea istorisirii. Dintr-odată am văzut în cumătrul meu un poet plugar, un Hesiod al pămînturilor noastre. Incet-încet, mintea mea a început să rînduiască istoria raței sălbatice în alexandrini. Coarde ruginite de mult prindeau a răsuna în adîncurile ființei mele, din nou, în acel lung amurg de toamnă din Impărăția Apelor. Mă cuprinsese un simțămînt greu, puternic, parcă încercam bucuria cosmică, nebiruită, a creației. Imi venea să mîngîi luciul apei din singurătate, unde rața sălbatică întîrziată își mai căuta umbra în străfund, ca rața cealaltă din istoria cumătrului.

Ne-am ridicat în tăcere și ne-am îndreptat spre bahna unde rămăsese Murga, împărăteasa tatei, pășcînd ierburi îngrășate cu fauna adîncurilor de odinioară. Cum ne-a zărit, peste canafurile stuhului, a rînchezat cald, a prietenie, cerînd apă. Cumătrul Ambrozie a luat-o de căpăstru, în tăcere și am pornit tustrei spre locul unde pescuia Spiridon. Și Murga și-a înfundat botul, adînc, pînă sub ochi, bînd apa plină de umbra nourilor, de umbra lui Spiridon și de umbrele pescarilor de demult. Apoi, mergeam tăcuți în urma căruței, la deal spre Glimeia. Parcă aveam în inima mea o pasăre măiastră și pusesem stavilă, între mine și lume, tăcerea, să nu se sperie și să se facă nevăzută. Ne-am oprit abia la Glimeia în deal, cu fața către amurgul roșu. Se vedeau Rădășenii la picioarele noastre și munții, departe, departe, coloși tîmplă-n tîmplă ascultînd simfonia lumii. Intr-acolo, spre munți, se afla tîrgul de demult, Vaia, scris în istorie la fila lui. Mai spre Miază-noapte era Suceava, cuibul șoimului cutezător al seminției noastre. M-a privit cumătrul. Mă întreba cu ochii încotro vom merge, către ce alte tărîmuri ale istoriei ne vom pribegi: Spre Baia? Spre Războieni? Spre Suceava?

Deodată, amurgul s-a stins, s-au acoperit munții la față. Vedeam cum vine ploaia cu o răsmie de picioare. Apoi am văzut sus un vultur planînd magnific, înfruntînd nourii ce se apropiau. L-a fulgerat o lumină, ultima scînteie a zilei, și cumătrul Ambrozie a citit în asta un semn, ca pe vremea augurilor. A citit că trebuie să pribegim în istorie după zborul vulturului. Și măreața pasăre s-a învîrtejit în vînturi, punîndu-li-se împotrivă, către Miază-noapte, la Suceava. Drept care, cumătrul meu a dat un chiot de bucurie:

— Spre Suceava, la curțile lui Ștefan Vodă...

Eusebiu Camilar

FOCURILE DE ARTIFICII

(*Urmare din numărul trecut*)

Dovada unei asemenea opoziții de concepție a lui Lai Cantacuzin se bizuie într-adevăr pe ilustrații puține. S-ar putea cita scena întîlnirii celor trei vînători în casa prințului, cînd acesta, într-un elan retoric, ațîțat de cîteva pahare de vin, condamnă monstruoasa alcătuire socială: *„S-au adunat aici toți, s-au organizat oarecum ca să prade pe plugari și s-au încorporat rînduielii generale a statului. Ce fac, mă rog, acești oameni? Unii vînd, alții cumpără cu folos, alții dau bani cu dobîndă. Alții sînt dezertori ai agriculturii, rușinîndu-se de părinții lor în straie albe, urînd munca de la țară, disprețuind vechea disciplină a unei societăți primitive, cu tărie fixată în rosturile sale. S-au așezat aici într-un popas al nedumeririi. Nu știu decît să zgîrie în condici cuvinte fără ortografie. Nu știu să citească decît o gazetă; uneori se lipsesc și de asta. Din ce a putut rumega înțelegerea lor, rezultă întîi și întîi că nu este Dumnezeu, că lumea n-a fost creată în șase zile, că descîntecele sînt o prostie și că tunetul este electricitate, adică ceva fără sens. Rîd cînd îl aud, și privesc ironic spre femeile care-și fac cruce cu spaimă. Au dispreț pentru tot ce nu cunosc. Literatura lor o găsesc la debitele de tutun și se cheamă „Misterele Parisului". ... Deci, voi conchide, aici trăiește o lume fericită pentru că n-are nici o preocupare. Singur nefericit sînt eu, care îmi propun probleme de rezolvat. Toți își duc viața cu ușurință și aritmetică; eu singur îmi scornesc tot felul de răutăți".* Tirada prințului, încărcată de regrete și reproșuri, descoperă laturi noi ale caracterului său, nu imprevizibile, dar puțin etalate. Nepăsarea, calmul, indolența, comune manifestărilor sale cotidiene, nu-i dau puterea să urască sau să deteste ci doar să disprețuiască; plînsul sau rîsul prea strident ar fi pretins angajare, precizarea atitudinii, ieșirea din impenetrabilitate. Eroul nu este un tip cehovian, înclinat spre confesiune și lamentare, ci un anumit tip sadovenian, tăcut, cu „durerile înăbușite", și cu explozii rare, dar răscolitoare. De aceea, cititorul recalcitrant nu se poate bucura de avantajul multor asemenea momente de declanșare, scăpate de supraveghere, cînd protestul se dezlănțuie inflamant. Imaginea inadaptabilității sociale a personajului se conturează totuși din detalii fine, care chiar dacă nu beneficiază de transparența declamațiilor, a vorbelor răspicate, nu pot fi contestate.

Pecetea de „vagabond", de „emigrant", în raport cu ordinea inscăunată, se exprimă paradoxal, împiedicînd adesea extragerea adevărului lăuntric al poziției prințului. Refugiul de societate, plăsmuirea unor spații de adăpost inaccesibile mediocrității burgheze, capătă în literatură, ca și în viață, forme diverse, cu grade diferite în păstrarea demnității umane. Inadaptabilii lui Matei Caragiale sînt de pildă ființe excentrice, căutînd evadarea în uitare, legendă și depravare rafinată, cu dorul unui asfințit somptuos. Pentru Lai Cantacuzin delimitarea de mediu nu se transpune în linii de demarcație precisă. Faza febrilă a ținutei impunătoare o reprezintă Peciorin. Eroul lui Lermontov era un tumultuos, însetat de viață și acțiune. El prefera iubirea exotică și mistuitoare, călătoriile primejdioase, aventurile senzaționale, actele de bravadă gratuită, ca înfruntarea glonțului irascibilului Grușnițki, plimbările călare, cu iuțeala fulgerului, în bătaia vîntului stepei. In schimb, Lai Cantacuzin aspira la iubirea calmă, fără surprize, la traiul imobil, domestic, sedentar. Chiar expedițiile cinegetice periodice ajungeau un prilej de desfătare a frumosului, de contemplare și visare. In zilele reci de toamnă, prințul se închidea prevăzător în casă, pentru a nu fi expus eventualității unui guturai. Nu este numai o nepotrivire de temperamente, dar și o separație între două etape ale unui proces. Ca și Cehov, Sadoveanu intuiește faptul că numai ultima fază a acestui erou, faza prăbușirii și a pieirii, mai poate furniza artei un material fecund în noile condiții, după uzarea avîntului romantic. Pacea în amurgul vîrstei, însoțită de nostalgia îmbătrînirii și a singurătății, însemna o destindere după agitația tinereții entuziaste, rezistente la lovituri crunte și dezamăgiri. Polemica prințului cu societatea nu mai destăinuia nimic din duritatea, dîrzenia și înverșunarea, posibile în tinerețea peciorinistă. Trecuse timpul răzvrătirii demonice, semețe, orgolioase a eroilor romantici, cînd negarea se alimenta din năzuința imperioasă a nimicirii totale a răului social, din claritatea afirmării unui ideal viguros. La prinț, negarea purta stigmatul melancoliei sterpe, al lipsei de elan și al oricărui scop pozitiv. Numai cu o lealitate ciuntită, cu un respect cucernic pentru frumos, ca Astrov sau Verșinin, nu putea desface lanțurile grele. Mintea sceptică despica și cîntărea, provocînd ezitări, secătuind rezervele posibile de elocință și patos. Conștiința potolită asista, evoluînd spre nepăsare, la răspîndirea molipsitoare a bolii plictisului. Convingerea inutilității intervenției se sădea trainic, dezvelind fața cea mai înjositoare a nefericitului cavaler. Absența zbuciumului în împăcarea cu sine însuși, acceptarea fără chin cumplit a irosirii personalității, îl expuneau pe merit sancțiunii morale, fără putința unei amnistii. Amăgirea propriei conștiințe cu iluzii false de prestanță și autoritate, căutarea ridicolă a unor forme convenabile amorului propriu, pentru ieșirea din situațiile penibile, erau menționate în pactul de acomodare a prințului cu realitatea neospitalieră. *„Cu vorbe și imaginație,* notează el în jurnalul său, *poți muri mai ușor"*.

Caracterul static, împietrit, al descripției prințului Lai Cantacuzin provine din înțelegerea adîncă a lipsei de dinamism a vieții acestor oameni. Din poezia nostalgică a destrămării cuibului de nobili, ca la Turgheniev, se extrage aroma cărții. Mișcarea epică, urmînd configurația specifică artei sadoveniene, nu excelează, nu decide soarta personajelor. Ritmul lent, tărăgănat al acțiunii, intriga elementară, corespund materialului selectat, nedotat pentru desfășurare spectaculoasă, trepidantă. Subiectul se brodează pe canavaua unui amor placid, definitoriu pînă la precizie, în dezvăluirea substratului sufletesc al eroului.

Criteriu principal în întreaga literatură clasică rusă pentru recunoașterea abuliei omului de prisos, dragostea îl coboară la proporții jalnice și chiar meschine. In faza preliminară a strîngerilor de mînă a promisiunilor patetice și a aluziilor cutezătoare, omul ales se comportă ca un cavaler fără prihană, îmbătînd închipuirea sufletelor inocente feminine, înfățișate cu atîta admirație și gingășie de scriitorii ruși. Dar în momentul oportun luării deciziilor, sublimul pretendent se retrage bîlbîind scuze ridicole, incapabil să ia o hotărîre, să se lege pe viață, să-și clădească propria soartă. Volubilul Rudin se fîstîcește groaznic, surprins de sinceritatea expansivă a Nataliei, care-i propune să contravină sentinței părinților și să fugă împreună. El, care năzuia să dărîme zidurile închisorii medievale în Rusia țaristă, se împleticește timorat în fața hotărîrii precaute a unei biete mame, bîiguind caraghios că trebuie *„să se supună"*. Nu se dovedesc mai demni nici Oneghin în fața Tatianei, nici Peciorin în fața Verei, nici Beltov în fața Krutiferscăi, nici Lovrețki în fața Lizei, nici Oblomov în fața Olgăi. Omul rus la rendez-vous — arăta Cernîșevski într-un articol celebru — se poartă lamentabil, în ciuda înaltelor sale însușiri. In dragoste, morbul resemnării acționează rapid și distrugător, coborîndu-l catastrofal pe erou de pe piedestalul aurit pe care-l ridicase în adorație imaginația fetelor naive și pure. El devine un *„cavaler fără nerv"*.

Acțiunea romanului lui Sadoveanu, avar în substanță epică, dar probînd o nedezmințită intuiție artistică, desenează aceeași traectorie a povestei de iubire a „omului de prisos". Boerul Lai Cantacuzin, la o vîrstă respectabilă, se bucură de grațiile doamnei Aglae Argintar, inteligentă, capricioasă și puțintel ridicolă. Perfidia doamnei general l-a înlănțuit pe inertul prinț, prevenind orice dorință de evadare, obligîndu-l la repetarea zilnică a jurămintelor de iubire. Amanta îi măgulea continuu vanitatea, suporta cu plăcere rolul de confidentă a destăinuirilor înțelepte ale prințului sociolog.

Prietenia acestei femei cam obositoare și monotonă, cu gelozia ei sîcîitoare, a devenit o premiză indispensabilă în menținerea nimbului său de stăpîn. Ea îi permitea maniile egoiste și naive de copil tiranic, capricii care îi fortificau de asemenea refugiul, căci vîrsta infantilă nu e robită convențiilor sociale, se bucură de toleranță, nefiind judecată după logica rigidă a moralei generale. Permanentizarea tacită a triunghiului amoros cu familia Argintar se dovedea tot un compromis neloial, indicat în prevederile armistițiului.

In aceste relații sentimentale, caracterizate prin placiditate și înrădăcinare progresivă cu trecerea anilor, intervine o încercare specifică, verificînd calitatea de „om de prisos". In lumea searbădă a tîrgușorului, prințul remarcase o tînără ființă nostimă, descendentă din mahalagii mediocri, care avea dispoziții fine pentru muzică și literatură, diferențiindu-se de „geografia" plictisului său. Prințul se dedicase inițierii Dariei Mazu, îndeplinind nu fără încîntare atribuțiile de profesor, stimulat de descifrarea admirației în ochii magnifici ai elevei. Ultima sclipire a tinereții, ultima șansă de redresare totală motivau abnegația în această dragoste, căci *„primăvara își urma cursul, iar Cantacuzin rămînea în regiunea celei dintîi brume de toamnă"*. Va avea prințul tăria unui gest eroic pentru psihologia lui sau inițiativa lăudabilă va expira de la prima intenție? Sadoveanu sezisează perfect reacția eroului.

Predestinată unei evoluții normale în „zona impură", cedată ca soție printr-o tranzacție murdară unui maior bătrîn și mărginit, Daria Mazu imploră ajutorul prințului, nutrind chiar speranța unei împărtășiri a dragostei din partea distinsului profesor. Din poziția de spectator competent, prințul este amenințat să ajungă participant în tragedia declanșată. Scena întîlnirii în casa lui Lai Cantacuzin, unde fata sosise pe neașteptate într-un acces de temeritate, este relatată cu un simț acut al veridicității. Replicile evasive compun un duel psihologic nuanțat. Fata se plînge de complotul urzit împotriva ei, vrînd să-l convingă pe prinț că este pregătită pentru actele cele mai îndrăznețe. Lai Cantacuzin, dorind să evite, și în același timp să provoace mărturisirea fetei, se pretează la stratageme diplomatice meschine, la duplicitate. Este oscilația caracteristică între satisfacția vanitoasă de a se considera iubit, și inhibiția copleșitoare a trecutului, a tabieturilor și a raporturilor consacrate. In scena clasică între Oneghin și Tatiana acesta

„Se temea să nu-și piardă
odioasa lui libertate"

Daria asociază prima izbîndă vînătorească, care pentru el era o presimțire vagă a succesului amoros, cu cruzimea în dragoste, învinovățindu-l ca un *„prigonitor de animale și de ființe omenești"*. Impresia fetei este subliniată de cîteva ori de scriitor ca un leit-motiv, cum într-o piesă celebră motivul pescărușului cehovian. Asemenea eroilor ruși, prințul știe să vorbească inspirat despre ceasul strălucit care cheamă la viață toate florile pămîntului, dar în practică el reneagă imaginile frumoase, suflarea lui înghețată tinde să ofilească florile primăvăratice. Poate singurul lui merit rămîne acela al Rudinilor și al Oneghinilor: vorbele lor rodesc în sufletele femeilor iubite, în ipoteza că ele știu să se smulgă la timp din idolatria fatală.

Ezitarea prințului în raporturile cu Daria Mazu reamintește o veche schiță a lui Sadoveanu, *„Cotitura"*, în care un tînăr ispitit de frumusețea cucoanei Zenobia, înțelege că nu are aripile întregi pentru a urma zborul rațelor sălbatice pe tărîmuri necunoscute și se întoarce cu un „fioros regret" la mama și la ochii cuminți ai duduii Catincuța. De altfel, priveliștea zborului rațelor sălbatice o tortură și pe Daria Mazu, fiind pentru dînsa o ocazie de confirmare a valorii pretendenților. Scriitorul a fost preocupat de tema abuliei în dragoste, iar Lai Cantacuzin este o reluare a dibuirilor anterioare, dar pe un fundal social deosebit de semnificativ.

Sadoveanu alege altitudinea cea mai mare pentru a evalua caracterul dramelor din locurile unde nu se întîmplă nimic. Prințul s-a compromis iremediabil, asistînd laș la zbuciumul Dariei Mazu, nesacrificînd comoditățile unei existențe trîndave. Eleva lui timidă l-a întrecut fulgerător; scriitorul intuiește minunat epuizarea sufletească a lui Lai Cantacuzin și schimbarea raportului de forțe între protagoniștii principali prin desmeticirea tinerei femei. Odrasla naivă a obscurilor funcționari, a depășit nivelul moral al eminentului ei dascăl; sfidarea ei mîndră, surclasează placiditatea nobilului curtezan. De aci înainte, întîmplările lumii tîrgului vor fi relatate din perspectiva tinerei femei și în paginile cărții procesul trezirii totale, înflorirea vertiginoasă la chemarea dragostei vor umbri monotonia traiului prințului. In Daria se produce o încordare bolnavă. Persecuția o împinge spre persiflare. Ea învață arta alintării și a vorbelor cu înțeles echivoc. O doză de ipocrizie, dirijînd acum reținerea sau expansivitatea gălăgioasă, jovialitatea sau deprimarea cochetă, probează o ucenicie avansată în jocul prefăcătoriei feminine.. Dezamăgirea primului amor furtunos, abandonarea mînioasă a idolului, au răvășit sufletul ei pur; povețele înțelepte ale elegantului profesor, cizelaseră natura primitivă, care s-a înarmat curajos pentru a rezista asalturilor vehemente, ivite atît de brusc. Cu gesturi și mișcări exersate ea paralizează efuziunile agresive ale soțului, maiorul Ortac. Vraja prințului nu și-a pierdut forța magnetică; ea este și acum fermecată de grația, de strălucirea vagă a privirii, de rafinamentul *„cavalerului fără nerv"*. Dar evocînd figura lui fină, Daria știe că de astădată *„va fi silită să zîmbească"*, deoarece în adorația ei s-a strecurat și o undă de compătimire superioară pentru acest copil mare, dezarmat și neputincios. Ceea ce, analizînd sfîrșitul *„Apei morților"*, lui Ilarie Chendi i se părea o complicare arbitrară a caracterului Mariei Stahu, simțămîntul de nemulțumire și năzuință cețoasă al femeii iubite, primește în acest roman un fundament artistic redutabil. Daria leapădă mantia strălucitoare romantică și, în ciuda vălului de frivolitate, ea își dă seama că în acest cadru, iubirea trebuie să se restrîngă în sine, pentru a se feri de jignire, de apropierea murdară, pîngăritoare, a platitudinii burgheze. Scriitorul indică astfel nașterea unui adversar ireductibil al acestei societăți, superior prințului dezaxat, angajat în pacte de acomodare. Oferta rușinoasă a lui Lai Cantacuzin, care dorește acum realizarea dragostei sub paravanul căsătoriei legitime a Dariei, ea o acceptă aparent, sub obsesia unei fatalități covîrșitoare. Moartea ei subită este o formă primară de protest, așa cum califica și Dobroliubov sinuciderea Caterinei în *„Furtuna"* lui Ostrovski.

Mihail Sadoveanu încheia destinul Tincăi din *„Floare ofilită"* cu superba imagine care simbolizează adaptarea sfîșietoare la viața de umilință după un șoc teribil, retezarea aspirațiilor idilice cu nădejdea că rutina suferinței va cimenta rezistența stoică: *„Două lacrimi limpezi izvorîră din ochii închiși ai fetei. Apoi pleoapele se ridicară deodată, și o clipă privirile rămaseră ațintite în fîșia de soare, care intra dreaptă, ca o placă de argint, printre perdelele albe. Tinca știa că întorcînd ochii, va găsi pe Vasile aproape, și, într-un vis de o clipă, văzu desfășurîndu-se înainte-i o viață cu care începea să se împace, o cîmpie fără lumină multă și fără flori, prin care trebuia să treacă numaidecît alături de cel care-i fusese odată drag"*. Sfîrșitul Dariei Mazu, deși puțin strident în linia realistă a cărții, — ca o ripostă la prejudecata neputinței imixtiunii romantismului în viața tîrgurilor de provincie — arată, dimpotrivă, imposibilitatea alegerii soluției resemnate, necesitatea rebeliunii decise chiar cu prețul vieții.

Dispariția Dariei Mazu nu lasă intactă aureola de noblețe a prințului Lai Cantacuzin. Cum va supraviețui el dramei? Intrebarea capătă la Sadoveanu un răspuns edificator, conform cu logica internă a caracterului eroului: *„Iar prințul a îmbătrînit mai curînd decît se cuvenea, convins că în geografia lui e imposibil să se întîmple vreodată ceva de seamă"*. Ultimele rînduri ale romanului ridică parcă statuia indiferenței împietrite a eroului, a cărui renunțare la ideal și acțiune se petrece — tragic din punctul de vedere al fondului său uman superior — fără conștiința chinuită, fără zvîrcolirile patetice ale titanilor sfîșiați, cum ne-au obișnuit Lermontov, Tolstoi, Dostoevski. Din acest punct de vedere prințul este inferior nobililor care se căiesc în literatura rusă. Absența geamătului vulcanic la revelația inutilității prezenței sale în lume dezonorează căderea lui. Unchiul Vania și Sonia, la consumarea dramei, nu pot împiedica torentul de lacrimi pentru deșertăciunea eforturilor, deși repetă cu resemnare: *„O să ne odihnim! O să ne odihnim!"*

In considerarea dialectică a fizionomiei acestor „oameni de prisos", cu momentele distincte ale dezvoltării lor, critica literară este amenințată de primejdia verdictelor crunte și irevocabile. Intr-o substanțială cercetare a semnificației teatrului cehovian, criticul rus V. V. Vorovski, dintr-o tendință abuzivă, a estompat latura nobilă a caracterului acestor eroi (dezgustul pentru mediocritatea și monstruozitatea vieții burgheze, cultul pentru adevăr și frumos) și îngroșînd numai trăsăturile infamante (lamentarea, anchilozarea, trîndăvia), a ajuns la concluzia repudierii lor totale. Distingînd numai particularitățile lor de clasă, care îi confirmau sentința drastică, el nu i-a înțeles ca niște excepții, niște revoltați sociali, la nivelul și gradul lor. Din punct de vedere istoric acești oameni, nu contribuiau cu nimic la dezvoltarea societății noi, burgheze, dar din punct de vedere etic, uman, ei merită stimă pentru incompatibilitatea lor cu lumea intereselor lacome și fățarnice. Alternativa în judecarea rolului acestor figuri, și a atitudinii scriitorului între compătimire și satiră, persistă și astăzi, provenind din înțelegerea îngustă a raportului între literatură și sociologie. In critica sovietică, studiul lui V. Ermilov a rectificat viziunea lui Vorovski, justificînd în fond intuiția lui Cehov în prezentarea cu simpatie, dar fără înfrumusețare, a eroilor săi. Problema interesantă, care pretinde o dezbatere amplă revine și în interpretarea operei lui Sadoveanu. Infățișarea într-o „lumină favorabilă" a acestui personaj se face cu o desăvîrșită consecvență realistă, neexcluzînd reliefarea scăderilor caracterului său. In epoca celei mai prodigioase maturități artistice, scriitorul îi învăluie cu un umor duios, indulgent, pe acești eroi favoriți. Rîsul blînd, tonul ceremonios, solemn ca în romanele istorice, favorizează actul de dezvelire a unei drame impure, facilitînd și redarea acelor aspecte brutale de abrutizare și anomalie pentru care Sadoveanu simte o repulsie fizică. Ironia îngăduitoare îl acuză totuși și pe Lai Cantacuzin, astfel cum îl va condamna și pe Laurențiu Costea mai tîrziu, pentru fanfaronada și grandilocvența, menite să ascundă împăcarea fariseică cu soarta. La prinț persiflarea vizează, de pildă, orgoliul și apatia, atenuînd cu toate acestea, prin efectul comic, tentația condamnării severe. Sadoveanu comentează astfel impresiile sceptice ale lui Lai Cantacuzin despre lumea tîrgului: *„Oamenii care locuiesc în el par a avea pasiuni; în realitate e numai o iluzie a lor. Natural, cugetătorul ținea socoteală în aceste considerații și de o excepție binecuvîntată, în persoana domniei-sale"*. De altfel, prințul, în viziunea scriitorului, își permite folosirea frecventă a autoironiei, tot spre a evita o pedeapsă mai aspră a propriei conștiințe pentru unele acte rușinoase. Intervenția acestui gen de satiră în creația unui scriitor ca Sadoveanu, amintește cum și Cehov se plîngea că actorii nu sezisează elementul de vodevil din dramele sale, transpunîndu-le scenic într-o tonalitate prea gravă. „Dezbinarea între voință și rațiune" de care vorbea Gorki ascunde și contrastul comic, distanța de la grandoarea cuvintelor pînă la minima inițiativă practică. Umorul la Sadoveanu se oprește însă la nivelul unui comic în simbioză cu duioșia și compătimirea neatingînd procedee de burlesc sau grotesc.

Cititorul încăpățînat, de a cărui prezență nu putem uita, nu va admite această privire de umor tolerant a scriitorului, care-i zmulge și lui un surîs nepermis pentru bietul boer. Dar el se poate convinge ușor de poziția critică pronunțată față de erou, adoptată de autor.

Lipsa de idealizare a eroului principal, este un mare merit artistic al lui Mihail Sadoveanu. Romanul arată cu claritate inconsistența acestui potolit revoltat, care nu poate să întreprindă nici o activitate socială pozitivă. Intr-adevăr, dacă nu suflul împotrivirii eroice față de lumea burgheziei animă cartea, demonstrația desăvîrșită a eșuării în cadrele regimului barbar din trecut a acestor personalități inițial înzestrate, este o premiză pentru proclamarea fermă a necesității unui alt tip de om, clarvăzător, dîrz, cu o voință indestructibilă, cu o însuflețire gigantică, desemnat să conducă lupta de eliberare socială. In această lumină opera lui Sadoveanu înscrie o etapă hotărîtoare în accentuarea rolului social al literaturii noastre, premergătoare realismului socialist.

Perspectiva critică față de personajul principal, se impune, mai ales în finalul cărții, cînd devastarea internă a prințului este subliniată în ipostaza infirmității morale. Lai Cantacuzin, la revederea Dariei, înmărmurit de splendoarea înfloririi ei, vede perspectiva unei *„complicații delicioase"* și face oferte meschine. Dialogul devine concludent: *„— Vai, prințule, urmă doamna Ortac, deodată înveselită, atunci tot ceea ce am clădit eu în jurul profesorului meu, pe vorbele lui, toată acea noblețe a vieții, acea divinitate către care aspiră exemplarele rare ale umanității, au fost povești pentru simplicitatea mea? — Nu, n-au fost povești. Sînt principii sacre. Noi sîntem însă oameni"*.

Abdicarea de la exigența față de comportarea sa umană este semnul unui faliment dezagreabil. In lumina crepusculară, prințul displace total, deoarece în prăbușire nu predomină durerea, ci plictiseala și capitularea placidă. Gloria asedierii tuturor convențiilor și prejudecăților se reducea pînă la urmă în postura jalnică a lui Lai Cantacuzin la un prizonierat crunt, deghizat pentru amorțirea deplină a inimii și sufletului. Soarta prințului confirmă cuvintele înțelepte ale lui Lessing: *„Superstiția cu care sîntem crescuți nu-și pierde din înrîurirea ei asupra noastră, nici chiar atunci cînd o recunoaștem. Nu sînt liberi toți aceia care-și bat joc de lanțurile lor"*. Otrava picurată de mediul infectat se propagă cîteodată cu încetineală, subminînd însă irezistibil organismul. Naufragiul social al prințului Lai Cantacuzin a acoperit nimbul de vitejie și demnitate. Carența eroismului este și în literatura rusă un blestem al destinului acestor eroi moleșiți, dar acolo coborîșul se petrece mai mult în spasme, cu zvîrcoliri teribile ale conștiinței. Ușurința consolării în urma dezastrului în iubire, ordinea retragerii trupelor din luptă, după o înfrîngere rușinoasă, evitarea strictă a remușcărilor, neștirbind cadența stabilită, pentru a nu atinge rezerva infimă de energie economisită — pătează imaginea molatecului prinț. Invins, el nu simte chinul conștiinței (cel din urmă semn de noblețe morală care l-ar fi putut încă înălța). Sfîrșitul umilitor este provocat de presiunea strivitoare a vechii orînduiri și de profunda discordie internă, focar de incendiu care l-a mistuit însă în flăcări artificiale.

Ajuns aici, cititorul perspicace, acel care a suportat pînă la capăt întinsa pledoarie, va observa cu o mulțumire sigură că, la urma urmei, criticul a ajuns la aceeași concluzie, pe care el a aprobat-o de la început, fără comentariile excesive: concluzia că viața prințului Lai Cantacuzin rămîne spectacolul unor simple „focuri de artificii". Aceasta a fost din totdeauna soarta tristă a criticii în raporturile ei cu cititorii încăpățînați.

Casa copilăriei

S. Damian

OMAGIU LUI SADOVEANU

Să rămînă mulţi ani printre noi

Caut cu emoţie cuvintele în stare să exprime sentimentele scriitorilor maghiari din patria noastră, salutul nostru adresat lui Mihail Sadoveanu. Cea de a 75-a aniversare a maestrului, îndelungata sa viaţă de rodnică activitate literară şi obştească, îmi trezesc dintr-odată atîtea gînduri. Căruia dintre ele să-i dau oare întîietate? N-am de gînd să fac aprecieri reci cu caracter de istorie literară. Voi începe cu o mărturisire. Noi am început a-l cunoaşte mai îndeaproape şi mai adînc pe Mihail Sadoveanu abia în ultimii zece ani, de cînd putem citi operele sale tălmăcite şi în limbile minorităţilor naţionale, de cînd avem prilejul de a lucra împreună cu dînsul. Fiecare operă a sa tradusă, are asupra noastră efectul descoperirii unui nou continent. Noi, care am trăit aproape toată viaţa aici, prin munţii Ardealului, izolaţi între barierele cîte unui oraş sau sat, ştiam foarte puţin despre ţara noastră, înainte de eliberare. Chiar şi noi, muncitorii şi intelectualii revoluţionari, pe care ideea internaţionalismului proletar ne-a legat strîns încă din trecut, în vîltoarea evenimentelor comune ale luptei pentru eliberarea poporului romîn, chiar şi noi simţim că Republica Populară Romînă devine şi mai mult patria noastră, de cînd, ca urmare a marelui eveniment al eliberării, aflăm din ce în ce mai multe lucruri, care ne ajută să ne cunoaştem ţara. In această privinţă, nu mică este contribuţia celor mai autentici reprezentanţi ai literaturii romîne progresiste — şi între contemporani sînteţi în primul rînd dumneavoastră, Mihail Sadoveanu.

Aceia dintre noi care se bucurau de o cultură mai bogată — dar ce-i drept, erau puţini la număr — ştiau despre năzuinţele comune ale lui Bălcescu şi Kossuth, aflaseră despre Tudor Vladimirescu, despre răscoala lui Horia şi Cloşca, despre răscoalele ţărăneşti din 1907 şi despre alte mari momente de răscruce ale istoriei poporului romîn; dar, aşa cum se scria în trecut istoria, expunînd faptele în mod abstract şi fără legătură între ele, în cuvinte aride, era cu neputinţă ca din istoria patriei să se desprindă factorul cel mai important — omul: omul luptător, înfăţişat cu sentimentele, obiceiurile, bucuriile şi necazurile care-i sînt proprii, în cadrul naturii ce-l înconjoară, cu bolta cerului înstelat ce se înalţă deasupra lui, cu cîmpiile înflorite, ale căror miresme îl îmbată, cu munca sa, care-l însufleţeşte şi care transformă mediul înconjurător, cu vorbirea sa încîntătoare, care-l deosebeşte de orice altă fiinţă vie.

Acestea le poate realiza literatura prin eminenţii săi maeştri, ca dumneavoastră, Mihail Sadoveanu. Pămîntul pe care trăim îi devine omului patria sa iubită numai prin muncă creatoare. Dumneavoastră, Mihail Sadoveanu, ne-aţi arătat tocmai omul, pe omul romîn care se aseamănă atît de mult cu fiii altor plaiuri, ai altor popoare — şi care totuşi se deosebeşte de dînşii în atîtea privinţe. Şi e bine că se aseamănă şi că e totuşi deosebit. Asemănarea îl apropie de alte popoare, iar deosebirile îi definesc specificul naţional şi de clasă, fără de care nu l-am putea transforma astăzi într-o individualitate naţională şi totodată socialistă. Dumneavoastră prezentaţi tocmai această individualitate naţională şi de clasă în plină evoluţie, prin nenumăratele personaje ale romanelor şi povestirilor dumneavoastră, într-o mare variaţie, formînd o galerie atît de bogată şi diversă ca însăşi viaţa. Părul dumneavoastră sclipeşte de argintul zăpezii a şaptezeci şi cinci de ani. Neaua unui întreg secol aproape — şi încă ce secol! Copil — aţi apucat întreaga evoluţie a monstruoasei coaliţii dintre feudalism şi capitalism; aţi trăit răscoala ţărănească din 1907, două războaie mondiale. Aţi fost martor al fiecărei bătălii a clasei muncitoare din ţara noastră, începînd de la cele dintîi mişcări revoluţionare şi pînă la instaurarea puterii populare. Acum, cînd sărbătorim cea de a şaptezeci şi cincea aniversare a zilei dumneavoastră de naştere, mai e doar o lună pînă la încheierea primului nostru plan cincinal socialist. Aţi fost contemporan cu Eminescu şi cu Caragiale, cu Coşbuc şi Slavici. Cum aţi dus mai departe, atunci cînd mîna lor a încetat să mai poarte, steagul literaturii noastre progresiste?

Este o serioasă piatră de încercare — oglindirea în literatură chiar şi a unei singure perioade din aceste trei sferturi de veac, atît de bogate în evenimente. In romanele dumneavoastră istorice aţi înviorat din ceaţa secolelor îndepărtate eroi ca Nicoară Potcoavă şi le-aţi urmărit calea pînă la Mitrea Cocor, care aparţine epocii noastre socialiste. Şi credem, nădăjduim şi vă urăm să depănaţi mai departe firul atît de amplu colorat al vieţii lor, pe un drum ce duce mereu mai sus.

Lung şi greu a fost drumul de la Nicoară Potcoavă al secolului XVI pînă la Mitrea Cocor al secolului XX. Dumneavoastră aţi străbătut acest drum. Cu opera dumneavoastră, ne ajutaţi să-i cunoaştem pe eroii de altă dată ai poporului, cunoscuţi sau anonimi şi să-i privim ca exemple veşnice.

Mi-aduc aminte de Vasile Brebu, ţăranul din romanul dumneavoastră, intitulat „Venea o moară pe Siret". Eu îl socotesc a fi strămoşul lui Mitrea Cocor. Amîndoi au aceleaşi puternice trăsături de caracter; împrejurări asemănătoare de viaţă l-au pus faţă în faţă cu boierul Alexandru Filoti, ca şi pe Mitrea Cocor, cînd înfruntă pe moşierul de la Malul Surpat. Vasile Brebu seamănă leit cu ţăranii noştri maghiari de altă dată, răsculaţi pentru dreptatea lor, iar boierii ne aduc aminte de feudalii noştri neîndurători de odinioară.

Pînă şi deznodămîntul faptelor lui Mitrea este apropape asemănător cu al lui Vasile Brebu, care, la sfîrşitul secolului trecut, doar prin răzbunare personală are prilejul să-i judece pe boieri, autorii atîtor cruzimi. Îmi mai vine acum în minte şi minunatul stupar pe nume Burburuz din vechea povestire a dumneavoastră, intitulată „Stuparul". In persoana lui parcă ar învia figura aceluiaşi Vasile Brebu, de data aceasta în plină forţă creatoare. Parcă ar anticipa principiile şi metodele de educaţie comunistă, folosite de Makarenko. Stupăria care se dezvoltă sub mîna lui parc-ar fi un mic colectiv de muncă, comunist. Atunci cînd boierul năvăleşte cu slugile sale la Burburuz pentru a-i distruge stupăria şi a-i răpi fata, harnicele albine sar în ajutorul îngrijitorului lor, îi alungă pe tîlhari, dar şi Burburuz e nevoit să fugă cu fiica şi cu albinele lui. El nu-şi găseşte locul în lumea bazată pe jaf şi violenţă. Dumneavoastră terminaţi această povestire arătînd că Burburuz a plecat într-un alt colţ de ţară, într-un alt luminiş, cine ştie unde...

Noi ştim acuma unde. La aceasta a răspuns istoria şi aţi răspuns şi dumneavoastră, prin romanul „Mitrea Cocor". Oameni de felul lui Vasile, revoltaţii care au sfîrşit prin a fi înfrînţi, ca şi Burburuzii însufleţiţi de munca liberă, au sosit aici, în „luminişul" nostru de astăzi, unde nu mai pot năvăli alde boier Filoti, pentru a ne prăda „stupăriile" noastre socialiste.

Iată-ne acum aici şi pe noi, muncitorii şi ţăranii muncitori, scriitorii şi artiştii, mici şi mari, aparţinînd unei alte naţionalităţi ale aceleiaşi patrii. Cîte decenii, sau chiar secole, au trecut de cînd trăim împreună pe acest mic colţ de pămînt din marele univers, şi doar acum, în ultimii zece ani, am avut prilejul să vă cunoaştem mai de aproape pe dumneavoastră, Mihail Sadoveanu, care ne-aţi devenit drag. Boierii, acum izolaţi şi sfîrşiţi, grofii şi magnaţii industriei noastre, împreună cu falitii de tot felul ne-au barat drumul care ducea spre dumneavoastră. Între noi şi lumea care populează romanele dvs., ei au ridicat ziduri mai de netrecut, decît piscurile cele mai înalte ale Carpaţilor ce se înalţă în mijlocul ţării noastre. In operele dumneavoastră, care numără peste o sută de volume, ne devin din ce în ce mai cunoscute, însuşi poporul nostru, însăşi patria noastră comună, cu minunatele sale plaiuri, cu munţii, văile, florile şi bolta înstelată şi cu limba ei bogat nuanţată. Cu personajele dumneavoastră s-ar putea popula o întreagă ţară, mai puţin întinsă.

Mulţumim clasei conducătoare din patria noastră — clasei muncitoare — şi partidului ei că au dărîmat aceste ziduri şi au limpezit calea care duce la opera dumneavoastră. Vă mulţumim că aţi creat opere care fac să devină mai largă şi mai adîncă pentru fiecare dintre noi noţiunea de patrie comună. Vă mulţumim dumneavoastră şi marilor dumneavoastră înaintaşi, meşteri în arta scrisului, pentru acele figuri din romane şi nuvele, ai căror semeni vii i-am putut recunoaşte şi datorită operelor dumneavoastră: aceste tipuri ne-au devenit dragi, dacă s-au vădit fii credincioşi şi combativi ai poporului romîn şi dimpotrivă, au trezit în noi o ură adîncă, dacă au fost asupritorii săi.

Salutăm în persoana dumneavoastră pe omul care duce o neobosită muncă minuind condeiul cu o prospeţime şi o credinţă ce dezmint vîrsta dumneavoastră înaintată şi ne îmlesnesc nouă să cunoaştem şi să iubim, — în afara patriei noastre — şi Ţara Socialismului, marea Uniune Sovietică şi literatura ei neîntrecută. Cu toată căldura inimilor noastre, salutăm statornicia cu care aţi adus glorie literaturii patriei noastre, prin pana dumneavoastră fruntaşă şi prin lupta dumneavoastră pentru pace.

Vă urăm să staţi printre noi încă multă vreme, în plină putere şi sănătate.

Ajutaţi-ne să putem cunoaşte în întregime tot tezaurul moştenit de la literatura romînă progresistă, sprijiniţi, prin autoritatea dumneavoastră, şi acea străduinţă a noastră, care urmăreşte ca şi poporul muncitor romîn să poată cunoaşte cele mai bune tradiţii literare ale noastre, ca şi noi să putem cunoaşte şi aprofunda ce înseamnă în adevăr cuvîntul măreţ: patria noastră comună socialistă.

Intr-un cuvînt — din florile răsărite peste cenuşa trecutului şi din roadele semănăturilor noastre de astăzi, dorim ca împreună cu dumneavoastră să ne bucurăm de culesul unor bogate recolte în viitor şi de mereu alte noi şi noi primăveri, care să ne îndemne la noi semănături.

Nagy Istvan

Cluj, octombrie 1955.

CUVÎNT DE MULŢUMIRE MAESTRULUI

Trebuie să încep prin a mărturisi că nu mi-a plăcut să scriu. Uneori şi astăzi, cînd trebuie să iau tocul în mînă, dintr-un început mă cuprinde un fel de teamă care îmi strînge inima, după care parcă mi se opreşte răsuflarea, iar capul îl simt cum se goleşte de gînduri şi din întreaga fiinţă înţeleg că nu mai ştiu nimic, că am uitat totul.

Infricoşătoarea stare ţine puţin şi curînd vorbele încep să se caute şi să se lege una de cealaltă. Dar altă dată, acest simţămînt de gol şi sfîrşeală ţinea cît ţinea şi „ameninţarea" cu scrisul şi vorbele nu se mai legau în nici un fel.

Şi atunci ca şi azi gîndurile tot îmi alergau şi mă făceau să vorbesc cu personajele cele mai felurite: unii, purtători de idei înalte şi care ardeau ca flacăra de sentimentele cele mai profunde, alţii potrivnici, care îi se opuneau, cîte unii ce se legau ca fraţii şi alăturaţi pornesc în luptă împotriva destinului comun... Dar cînd era să-i trec pe hîrtie, se trăgeau cu toţii înapoi în ceaţa de vis ca într-un abur şi nu mai ştiam nimic şi căutam în jurul meu de parcă atunci m-aş fi deşteptat dintr-un somn greu cu vise cumplite şi de neamintit.

Şi totuşi, astăzi munca mea cea de toate zilele e să leg pe hîrtie, prin cuvinte, oamenii ce i-am adus cu gîndul din ceaţa închipuirii şi-i îndemn să schimbe vorbe de prietenie ori de împotrivire, după cum îi se alege şi firea şi cum i-au statornicit împrejurările: cu încetul fiecare din aceşti călători de vis îşi capătă înfăţişarea şi gîndurile şi viaţa. Viaţa, care e a lui şi numai a lui.

Bucuria mea asupra acelei stări de sfîşiere şi gol — de care am pomenit — nu s-a petrecut aşa uşor şi nici dintr-odată. Dar cuvîntul hotărîtor în această biruinţă a mea l-a avut răpsodul eposului nostru cu exemplul vieţii sale de truditor în ale scrisului, pildă vie de muncă şi migală, neostenit faur al cuvîntului lucrat, pînă la marea simplitate a adevărului — adevăr căruia îi slujeşte de o viaţă, cu statornicia Ceahlăului celui fără de moarte, Ceahlău al literelor el însuşi, marele nostru contemporan, intrat de mult în istoria umanităţii, Mihail Sadoveanu.

Aplecat asupra mesei sale de lucru, maestrul ţesea în vorbe sorţi şi întîmplări şi mereu alte cărţi, aducînd în paginile lor mireasma tare a înălţimilor, veneau ca şuvoaiele de munte. Natura îşi dăruieşte belşugul în anotimpul toamnei. Iarna se dă odihnei. Mihail Sadoveanu n-a cunoscut an fără rod, nici odihnei nu s-a dat şi nici iernei supus n-a fost. Rodul gîndurilor, fanteziei şi simţirii sale n-a contenit şi, cu amîndouă braţele, a dăruit în toate anotimpurile noi şi noi pagini. Odată i-au adunat oamenii cărţile şi şi-au zis: au trecut peste o sută. Şi astăzi, la cei 75 de ani ai tinereţii sale lar au adunat şi au socotit şi cu mare sfială au spus: i-au trecut cărţile de una sută patruzeci.

Una sută patruzeci de cărţi cuprinzînd în filele lor mii şi zeci de mii de călători ai acestor plaiuri — care călători şi-au luat de mult locul cuvenit în starea civilă a ţării noastre, fiecare după treapta vremurilor şi anilor în care a umblat.

Sînt călători din toate straturile sociale, dar cu adevărat aceia au fost zugrăviţi cu acea dragoste şi măiestrie şi ne-au rămas nouă la inimă, care pînă mai ieri au fost necăjiţi şi umiliţi. Alături de cei mulţi, pentru ei cu gîndul la vremurile mai bune, de zori nouă şi lumină a bătut şi bate inima marelui Mihail Sadoveanu.

Cer îngăduinţa maestrului pentru încă două mărturisiri.

In toamna aceea de foamete a anului 1946, am adus Teatrului Naţional din Bucureşti o piesă a mea care se intitula „Delta" şi care ulterior, mult „strînsă" s-a jucat sub titlul „Omul din Ceatal". Mihail Sadoveanu, pe atunci membru al Consiliului de lectură al Teatrului Naţional, şi-a găsit vremea să citească printre cei dintîi „Delta". Insemnarea domniei-sale pe marginea de sus a celei dintîi pagini, cu preţuire pentru limba şi cuprinsul piesei, a însemnat pentru mine şi meşteşugul ce aveam să-l îmbrăţişez, mai mult decît un simplu imbold, însemna intrarea pe un făgaş din care m-am legat cu aspru jurămînt ca nimeni şi nimic să nu mă poată opri.

A doua mărturisire cu care voi să închei cuvîntul meu de mulţumire maestrului se leagă de primăvara lui 1953. Mă găseam după un insucces ce l-am întîmpinat cu o piesă a mea care, trecînd prin soarta pepenelui ce l-au întors ploile din copt, i-a căpătat şi gustul.

Maestrul ascultînd năcazul acesta al meu, mai dintîi m-a privit o clipă măsurîndu-mă din ochi cît trag de greu, apoi a continuat cu vorba lui domoală, nu fără ştiutu-i zîmbet lăuntric.

— „Apăi, ce-ai de făcut. Să lucrezi, să lucrezi bine, în adîncime.

Asta-i singurul răspuns la toate necazurile... Să lucrezi bine, să lucrezi în adîncime, acesta este izvorul vieţii şi miezul veşniciei operei marelui nostru contemporan.

Mihail Davidoglu

„Prieteni şi prietene, întindeţi mîinile să vi le string. Binecuvîntate aceste zile eroice, în care se pun temeliile, unei lumi mai bune! Străduinţi şi jertfe le închinăm cu bucurie generaţiei ce se ridică. Lumina sufletului nostru va luci în ochii oamenilor de mîine, — copiii noştri. Lumina sufletului nostru va luci în apele domesticite, în hidrocentralele electrice şi uzine, în grădinile nesfîrşite, în ogoarele bogate în holde, în aşezările civilizate ale muncitorilor acestui pămînt al patriei noastre.

Toate se vor înfăptui după pildele omului sovietic. Alt război decît acesta, al eliberării definitive a omului, nu voim să cunoaştem".

★

„...dacă tot ce s-a spus aşa de frumos şi de atingător despre opera mea este expresia unor adevăruri, dacă am izbutit să dau ceva baladei neamului meu, apoi toate laudele pe care le primesc cu recunoştinţă vreau să le întorc umilităţilor şi ofensaţilor vieţii, acelora care s-au petrecut ca frunzele şi florile anotimpurilor şi care totuşi mi-au transmis depozitul sufletului lor, ca să-l pun în faţa lumii noui, mărturie pentru nedreptatea imensă pe care au suferit-o şi pentru crima săvîrşită asupra lor de către cotropitori. Din umilinţă, dureri, foame, boli sociale şi mizerie fiziologică, acest popor abia acum s-a eliberat.

Incredinţarea mea că acestui popor se cuvin toate laudele dumneavoastră este desăvîrşită şi absolută. Eu nu sînt decît instrumentul durerii lui.

Dacă am astăzi o bucurie, n-o am pentru laudele ce aduceţi foilor pe care le-am înegrit; am bucuria că, exprimînd sufletul acestui popor, am putut ajunge la ceasul desrobirii lui".

★

„Cînd l-am sărbătorit pe Eminescu, dăunăzi şi apoi pe truditul şi năcăjitul Ion Creangă de la Humuleşti, am mulţămit călăuzitorilor Republicii noastre, în numele scriitorilor, că au dat sufletului nostru această satisfacţie. Dar nu mulţămim numai pentru aceste sărbătoriri ale înaintaşilor noştri. Mulţămim din toată puterea inimii noastre Comitetului Central al Partidului Muncitoresc Romîn şi guvernului mai ales pentru ridicarea poporului nostru la înţelegerea valorilor lui culturale. Poporul republicii noastre înaintează grabnic spre cultură; şcolile de tot felul umplu ţara, numărul ştiutorilor de carte creşte, conştiinţa naţională şi socială de asemenea; de unde Creangă era ieri un autor pentru cercuri restrînse, astăzi poate fi dat poporului în toată plinătatea geniului său. Se poate spune ţărănimii de astăzi şi întregului popor muncitor: „Primeşte al tău la tine!"

★

„Puterea tineretului nou sporeşte prin cultură; oastea democraţiei, oastea păcii, oastea nouă a patriei noastre îşi sporeşte avîntul însuşindu-şi învăţămintele generoase ale lui Marx şi Engels, Lenin şi Stalin".

MIHAIL SADOVEANU

Focul

Fasciştii, mari la crime. — dar pigmei, —
au ars cătune,
tîrguri şi oraşe
şi oameni în cuptoare uriaşe, —
apoi, văzînd că gluma se îngroaşe,
s-au apucat să ardă şi idei
fasciştii mari la crime, — dar pigmei

Cu cartea şi maestru-a ars pe rug,
S-a zvîrcolit în jerbele scînteii
Ca Huss, ca Bruno şi ca Galilei,
a ars şi el cu arderea ideii,
om ars direct
şi fără vicleşug,
c-a văduvit de-a lor lumină zeii
şi-a dat-o celor aplecaţi pe plug,
pe strung
sau pe condei.
Om uriaş şi ars de inşi pigmei.

Rideau gealaţii, — mierea din cuvînt
cînd sfîrîia în flacăra umilă,
crezînd că perlele ideii sînt
orînduite-n filă, doar în filă,
şi dac-o filă arde, dintr-un bard,
ideile, cu fila arsă, ard.
Insă ca Phoenix mi s-au ridicat,
ca Phoenix mi s-a ridicat deodată,
ca Phoenix din cenuşa-nfierbîntată,
ca Phoenix de pe scrumul fierbîntat
ideile şi omul, laolaltă,
mult mai înalţi ca flacăra înaltă,
mult mai înalţi decît Ceahlăul care
croi căciulă din albastra zare.

Şi Phoenix îşi luă în slavă zborul.
— Ce vrei tu Phoenix oare? Ce voeşti?
Ce vrei în aste spaţii româneşti
şi pămînteşti?
Iar pasărea răspunse:
— Viitorul!

In jur, cîntau, din harfă, prometei:
plugarii mei
şi muncitorii mei
şi condeierii mei . . . . . .
. . . . . .

Nu pot să piară marile idei,
nu pot să piară marile idei!

Al. Andriţoiu

INSEMNĂRI DESPRE LITERATURĂ

(Urmare din nr. 42)

Se afirmă pe drept cuvînt că slăbiciunea multor lucrări ale literaturii sovietice este subiectul lor neînchegat, neaprofundat. Recomand cu căldură tinerilor scriitori — şi nu numai tinerilor — articolul valoros al lui E. Dobin apărut în nr. 3/1955 al revistei „Novîi mir"; acest articol se intitulează „Reliefarea în subiect". Criticul foloseşte ca moto cuvintele lui L. Tolstoi: „O lucrare artistică trebuie reliefată pentru ca ea să placă. A reliefa înseamnă tocmai a o desăvîrşi din punct de vedere artistic". Dobin ia o serie de opere ale literaturii clasice — „Dama de pică", „Cum s-a certat Ivan Ivanovici cu Ivan Nikiforovici", „O poveste stranie", „Mumu", „Liniştea", „Criminalul", „Zvăpăiata", „Gerul" — şi bazîndu-se pe diverse mărturii analizează ce prototipuri din viaţă, ce conflicte reale din viaţă au dat impuls imaginaţiei autorului.

Criticul ne arată cum s-au petrecut lucrurile în viaţă şi cum apar ele în operă, adică în ce direcţie transformă fiecare scriitor materialul furnizat de viaţă. Astfel, ţăranul surdo-mut, care i-a servit lui Turgheniev drept prototip în povestirea „Mumu", după ce la ordinul moşiriţei a înecat căţelul, singurul lui prieten în viaţa de iobag ce o ducea, nu numai că n-a plecat de la moşiereasă, ci a continuat s-o slujească şi să-i sărute recunoscător mîinile. Turgheniev a transformat însă mutenia şi surzenia lui Gherasim în simbolul existenţei lui de iobag, şi, după cum se ştie, Gherasim din povestirea „Mumu" o părăseşte pe moşiereasă.

Şi mai complexă a fost calea creării „Zvăpăiatei". Numai anumite laturi ale acestei povestiri şi ale caracterelor oamenilor din realitate au corespuns întruchipării lor din schiţa lui Cehov. Cel mai exact a corespuns tipul eroinei; în viaţă ea nu era însă o femeie atît de săracă sufleteşte, cum ne este prezentată în schiţă. Numai comportarea soţului ei — doctor, aşa cum era în realitate, corespunde chipului lui Dîmov din schiţă; dar în viaţă acest om era lipsit de acea profunzime de caracter, de acele înalte idealuri care îl distingeau pe Dîmov. Iar prototipul pictorului din schiţă era, după cum se ştie, Levitan, prietenul lui Cehov, un talent mare şi profund, lipsit de orice trăsături de boemie şi lenevie, caracteristice pictorului din schiţa „Zvăpăiata".

E. Dobin ne arată că clasicii luau subiectele din viaţă, dar le transformau corespunzător cu concepţiile lor asupra vieţii. Pentru a dezvălui sub trăsăturile întîmplătoare ale unui fapt particular de viaţă, conţinutul lui social şi moral, trebuie să ştii să vezi acest conţinut, şi în aceasta un rol determinant îl are concepţia despre lume a artistului. Şi criticul ajunge la concluzia justă că legile construirii subiectului nu pot fi reduse la o sumă de procedee formale — subiectele sînt dictate de viaţă, de fiecare dată în alt chip, în raport cu concepţia despre lume a scriitorului.

„Subiectul — demonstrează convingător Dobin — este concepţia asupra realităţii. Ca şi în întreaga operă de artă în subiect sînt îmbinate şi reflectarea legilor vieţii reale, şi concepţia scriitorului asupra realităţii". Pe scurt, poţi găsi un subiect în viaţă, numai în cazul cînd ştii ce vrei, ce cauţi. A reliefa opera din punct de vedere artistic, în subiect şi în caractere — înseamnă înainte de toate a elibera materialul furnizat de viaţă de tot ceea ce este întîmplător, şi a dezvălui profundul lui adevăr social şi moral.

Dar aceasta nu înseamnă că pentru întruchiparea artistică a adevărului vieţii nu există metode de măiestrie descoperite şi elaborate în decursul veacurilor de dezvoltare a literaturii, descoperite şi elaborate şi în zilele noastre. Trebuie să fii în posesia întregii acestei bogăţii, pentru ca să nu te simţi neputincios în rezolvarea sarcinilor artistice. Trebuie să existe o armonie între priceperea de a vedea viaţa şi priceperea de a o întruchipa cu ajutorul mijloacelor artistice.

In romanul scriitorului bielorus M. Posledovici, „Lumină deasupra Lipskului", există minunate caractere veridice, dar nu există un subiect. Posledovici şi-a înconjurat eroii principali cu un număr exagerat de mare de personaje, printre care unele sînt absolut inutile, iar altele sînt utile dar nu sînt dezvăluite. Autorul n-a ştiut să-şi construiască, să-şi organizeze romanul în jurul eroilor principali: lucrarea sa se desfăşoară prea „egal" faţă de toţi, chiar faţă de personajele de mîna zecea (în afară de preşedintele colhozului, un tip foarte interesant, original, armonios, Sici, care ne este prezentat pe prim plan). Şi doar bazele ideologice şi morale ale romanului se găsesc de cele mai deseori în spatele eroilor principali şi a relaţiilor lor. Cînd citeşti „Lumină deasupra Lipskului" ai impresia că sarcina autorului consta în a prezenta pur şi simplu desfăşurarea vieţii şi nu lupta caracterelor şi a pasiunilor, care clocotesc în oameni, astfel ca cititorul să fie atras în această fierbere şi să nu mai poată ieşi din ea, pînă nu-l va elibera autorul.

La Posledovici aceasta nu-şi are izvorul în necunoaşterea vieţii — dimpotrivă, materialul luat din viaţă este cuprinzător şi interesant — ci mai ales în lipsa experienţei artistice, ceea ce este strîns legat de analiza insuficient de profundă şi de consecventă a unor evenimente şi fapte observate în mod just. De pildă, la începutul romanului, Posledovici a găsit o justă comparaţie a două tipuri de conducători de colhoz: Sici şi Zelenka (Zelenka este zugrăvit minunat!) dar după ce autorul i-a cointeresat pe cititori în lupta — în întrecerea dintre aceştia doi, el a început să uite din ce în ce mai mult de Zelenka şi apoi l-a părăsit cu totul. Ca răzbunare, dispare interesul cititorului pentru lucrare.

Autorul a sezisat just linia complexă a relaţiilor dintre Sici şi Marina Mihailovna, dar întrerupe tot timpul această linie cu zeci de episoade mai puţin importante şi scapă mult timp din raza sa vizuală eroina principală. In felul acesta Posledovici n-a opus eroului său principal, Sici, alte personaje secundare cu care acesta să lupte sau să se ia la întrecere pe plan moral, personaje care deşi ocupau mult loc, nu au propria lor individualitate de idei şi sentimente, dacă ne putem exprima astfel. Chipul lui Sici ne este dezvăluit în relaţiile lui cu zeci de oameni. Nu putem stîrni interesul cititorului, dacă îi oferim la fiecare 10-20 de pagini o nouă întîlnire sau o nouă ciocnire a eroului cu personaje mereu noi.

Romanul istoric al lui F. Pestrak „Ne vom întîlni pe baricade" are multe calităţi. Aceasta este o operă literară clară şi sobră despre lupta din trecut a ţăranilor bieloruşi din regiunile apusene ale Bielorusiei împotriva dominaţiei şleahtei poloneze. Acest roman are o deosebită însemnătate educativă şi instructivă, căci în paginile sale trăiesc numeroase chipuri de oameni din popor, luptători pentru fericirea şi libertatea poporului, figuri care se întipăresc în mintea cititorului. Prin forma sa, acesta

A. FADEEV

este pe de o parte „un roman-cronică" în măsura în care evenimentele istorice sînt expuse succesiv, aşa cum s-au petrecut (aceasta nu exclude, firește, fantezia artistică). Pe de altă parte, acesta este un „roman biografie", întrucît în centrul lui se găseşte, ca să spun aşa, un erou „liric" central: acest erou nu trebuie identificat cu autorul, totuşi prin intermediul lui aflăm multe din cele trăite chiar de autor. Această formă are un avantaj faţă de numeroase alte forme: ea dă autorului libertate de alegere şi selecţie a evenimentelor şi oamenilor. Dar ea presupune şi anumite obligaţii în ciuda libertăţii aparente a formei; ea nu permite vorbăria goală, ea nu admite, ca şi oricare altă formă, amănunte de prisos. Aici, ca şi în oricare alt roman, e interzis să pierzi din cîmpul vizual nu numai pe eroul „liric", dar şi pe alţi eroi. In afară de aceasta, dacă autorul a ales această formă el trebuie să o menţină şi nu să meargă pe calea literaturizării artificiale. Se pare însă că autorul însuşi nu a sezisat de la bun început sensul acestei forme de „roman-cronică" şi în acelaşi timp de „roman-biografie".

Primul volum al romanului începe să se desfăşoare aşa cum se desfăşoară un roman obişnuit. Cititorul aşteaptă ca mai departe subiectul să se desfăşoare pe baza relaţiilor opoziţiei şi ciocnirilor personajelor prezentate, dar nu se întîmplă astfel: autorul părăseşte tot acest mediu şi îl transpune pe eroul său principal într-un mediu cu totul nou. Apar noi şi noi personaje. Noi aşteptăm mereu ca subiectul să se desfăşoare, căutăm firele conducătoare ale acţiunii, dar cînd în sfîrşit apare eroina, ea dispare imediat pentru multă vreme.

Şi iată, cînd sîntem aproape decepţionaţi, conflictul se desfăşoară mai natural, mai liber, oamenii care se pierduseră cu totul, se regăsesc şi-şi reiau locul. Doar în volumul al doilea cartea capătă definitiv forma de „roman cronică" şi în acelaşi timp de „roman biografie" şi curge ca un riu. E în aceeaşi vreme adevărat că şi în al doilea volum, ca şi în primul, se simte o anumită dezlinare a povestirii.

In legătură cu aceasta este foarte utilă căutarea cauzei acestei dezlinări, caracteristică multor lucrări sovietice. In primul rînd, noi ne zgîrcim să scoatem episoade care au intrat în roman în procesul scrierii lui, iar apoi s-au dovedit a fi inutile din punctul de vedere al ideii principale sau pentru că repetau cele spuse. Eroii schimbă zeci de replici, acolo unde ar fi absolut suficient una sau două replici. Asemenea dialoguri dăunează dezvoltării acţiunii şi deformează caracterul ei. In al doilea rînd, noi pierdem mult timp cu aşa-numitele „treceri" de la o scenă la alta, de la un motiv la altul, deşi aceste treceri sînt absolut inutile — fiind gunoi în proza artistică. Voi cita un exemplu de „trecere" inutilă în povestirea lui V. Nekrasov „In oraşul natal".

In capitolul al zecelea, eroul povestirii, Nikolai, face cunoştinţă cu familia Ostrogorski. Autorul creează cu pricepere, cu fineţe portretele unor oameni extrem de diferiţi, care trăiesc în locuinţa familiei Ostrogorski. In capitolul al unsprezecelea, autorul vrea în primul rînd ca Nikolai să se întîlnească cu prietenul său Serghei pentru dezvoltarea unei alte linii a romanului, şi în al doilea rînd să-l aducă din nou pe Nikolai în locuinţa familiei Ostrogorski şi să dezvolte relaţiile lui cu tînăra Valea. Dar lui i se pare că nu poate trece direct de la începutul capitolului unsprezece la întîlnirea lui Nikolai cu Serghei şi face următoarea „trecere":

„Familia Ostrogorski trebuia să primească lemne. Administratorul institutului unde învăţa Valea era un om descurcăreţ şi cu mult timp înainte de primele zile friguroase, asigura tuturor colaboratorilor lemne bune de ştejar. Fusese stabilit ca Iaşka să le aducă cu camionul, iar Nikolai şi Petka Kovrov să le taie cu fierăstrăul şi să le despice.

Lemnele trebuiau să fie aduse la ora patru, dar Nikolai întîrziase cu tratamentul medical şi ieşi din spital la patru şi ceva. Pe pod chiar la intrare, se ciocni cu Serghei".

Ce este aici de prisos?

Nu trebuia pomenit administratorul institutului, care nu va mai apare niciodată în roman; nu era de fel important nici la ce oră trebuiau aduse lemnele, nici la ce oră a ieşit Nikolai din spital. Acest lucru are deseori mare importanţă în viaţă, dar nu are absolut nici o importanţă în roman. Nu trebuia subliniat că Nikolai şi Petka Kovrov vor tăia lemnele, pentru că mai departe este zugrăvită scena în care ei taie şi despică lemnele.

Ce era necesar aici?

Nu se putea ocoli faptul că familiei Ostrogorski i-au fost aduse lemnele pentru că dezvoltarea relaţiilor dintre Nikolai şi Valea era legată de faptul că ei taie lemne. Este important ca o trăsătură de caracter şi ca un amănunt de viaţă, că Iaşka, care locuieşte în această clădire, a adus lemnele „cu camionul său". Dar acest lucru nu trebuia menţionat de la începutul capitolului. Intrucît după o pagină şi jumătate se spune:

„Venind la Ostrogorski, Nikolai a găsit toată lumea adunată în jurul unor butuci mari..."

Aici era suficient ca autorul să adauge: „...butuci mari pe care Iaşka îi obţinuse (sau de care „a făcut rost") la institutul unde învăţa Valea şi le-a adus cu camionul său". Iar capitolul putea să înceapă după părerea mea, cu următoarea frază: „Pe drum spre Ostrogorski, chiar la intrarea pe pod, Nikolai s-a ciocnit cu Serghei" — şi apoi să se treacă direct la discuţia dintre Nikolai şi Serghei.

Dreptatea ne obligă să spunem că Nekrasov abuzează totuşi mai puţin decît alţi autori de aceste „treceri" inutile, care se repetă insistent la începutul capitolelor, scenelor, episoadelor. Dar ele sînt un flagel al prozei noastre.

Aceste lipsuri şi celelalte citate de mine, în ceea ce priveşte măiestria, influenţează uneori dăunător chiar opere valoroase ale prozei noastre. Şi acest lucru este deosebit de dureros, atunci cînd în aceste lucrări sînt tratate teme noi, importante. De pildă, în revista „Octiabr" din acest an, s-a publicat romanul „Torentul" de A. Pantielev — scriitor, fără îndoială, talentat. Din punctul de vedere al progresului tehnic în industrie, autorul şi-a concentrat atenţia asupra problemelor centrale ale etapei actuale de dezvoltare — asupra creării producţiei pe bande rulante şi luptei pentru aplicarea acestei metode. Intr-adevăr, noi vom lucra în comunism cu uzine şi fabrici automatizate, construite pe bandă rulantă, specializate şi cooperate în ceea ce priveşte producţia. Se simte totuşi că autorul n-a fost pe deplin conştient de adîncimea temei noi, pe care o tratează.

Acestui roman îi sînt caracteristice toate aspectele lipsurilor artistice analizate mai sus, după părerea mea. Acest roman interesant nu va putea juca rolul pe care-l merită, dacă autorul îl va considera o lucrare finisată.

(Din „Literaturnaia Gazeta" nr. 113)

(Continuare în nr. viitor)

Nu voi uita Bicazul

Articol scris pentru „GAZETA LITERARĂ" *de* MONTAGU SLATER

Desene *de* PAUL HOGARTH

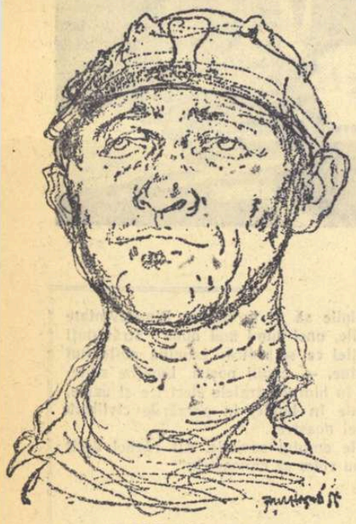

PAŞCA GAVRIL,
fruntaş pe şantier

Am ajuns la Bicaz noaptea, după un drum de aproape şapte ore, venind de la Bucureşti. Aerul proaspăt şi răcoros al muntelui, pe care l-am respirat cu nesaţ, ne-a îndemnat pînă la urmă către sobele calde din casa de oaspeţi, în jurul cărora ne-am strîns cu ardoare de motani.

Nu apucasem să vedem încă nimic şi nici să vorbim cu cineva în seara aceea. Totuşi ceva nedefinit, ceva care plutea în aer, ne făcea să simţim că aici era vorba de acele „spaţii nesfîrşite unde sînt oameni adevăraţi", pe care le ştiam din literatura descriind eroismul pionieratului.

În dimineaţa următoare, străbătînd satul deasupra barajului în construcţie, sau apropiindu-ne de intrarea în tunel, am încercat aceeaşi senzaţie: aici era satul pe care-l cunoşteam din sutele de filme şi povestiri despre Far West, — dar un sat real.

Este extrem de interesant pentru mine faptul că acelaşi lucru l-am văzut cu puţini ani în urmă în Nigeria, lîngă minele carbonifere Enugu ca şi în Uganda, la noua hidrocentrală ridicată la izvoarele Nilului şi alimentată de apele cascadei Speke şi lacul Victoria.

Dar între ceea ce era acolo şi ceea ce văd aici, există o deosebire semnificativă, pe care voi încerca s-o explic. Iată bazinul care se anunţă de proporţii gigantice, tăiat cu dinamită din înseşi povîrnişurile munţilor, ca şi cînd Prometeu, croindu-şi drum pentru libertate, aruncă totul în aer... Pe marginea lui, purtînd acea înfăţişare de provizorat, se întinde satul nou, totuşi plin de viaţă, care te face să te gîndeşti la o tabără de vară, unde au venit tinerii să-şi petreacă o vacanţă în voie...

Purtîndu-ne paşii de-a lungul străduţelor, totul în jurul nostru avea aerul să ne spună: „Sîntem aici ca să înfruntăm eroismul, care pentru noi este plin de farmec".

La intrarea în tunel am zărit o fetişcană conducînd cu îndemînare mica locomotivă care trăgea după sine către locul de muncă vagonete încărcate cu balast. Pe cap purta o caschetă de miner, de sub care se strecurau scînteind în lumina soarelui cercei ei mari: „noi sîntem aici ca să înfruntăm eroismul", spunea întreaga ei înfăţişare... pentru noi, ea era plină de farmec!

Avansasem înăuntrul tunelului aproape doi kilometri, cînd, deodată, a trebuit să ne oprim. Se pregăteau noi explozii.

Mi-a plăcut întotdeauna să explorez tunelele şi aceasta explică plimbările mele pe distanţe de mile în tunelele adînci ale metrourilor din Londra, unde, în orele timpurii ale dimineţii, priveam echipele de muncitori efectuînd diferite reparaţii sau, alteori, străbăteam prin şiroaiele de apă tunelul de sub Tamisa, ori mă tîram prin minele din Scoţia-Weles, sau Nigeria.

Oraşul meu natal este un centru de mine feroase; de aici poate simpatia ce o nutresc pentru inginerii mineri. În tunel la Bicaz ne-au însoţit doi ingineri tineri, al căror elan şi curaj strălucit le-am admirat. Chiar aici în inima muntelui, puteam înţelege sensul sentimentului lor, sau al atitudinii lor: „sîntem aici ca să înfruntăm eroismul care pentru noi este plin de farmec!". Era mărturia sau numai una din cele multe ale construirii socialismului.

Deşi în urma deselor mele incursiuni în mine sau tunele m-am familiarizat cu orice dificultate şi cunosc bine riscul unui pas greşit făcut pe o traversă lunecoasă, totuşi — de astădată — mi-am sprijinit piciorul pe extremitatea unei asemenea traverse în aşa fel încît prin pierderea echilibrului m-am văzut pus în situaţia ca pe negîndite şi cu ambele picioare, să-mi fac o impresie despre calitatea apei într-un tunel rominesc. Totul s-a întîmplat ca într-unul din filmele lui Chaplin şi vă puteţi închipui rîsul general stîrnit de această demonstraţie a mea.

Incidentul relatat mai sus mi-a amintit de o vizită făcută într-o mină din Scoţia, unde, după ce străbătusem cu anevoie o distanţă de aproape un kilometru, prin apa ce ne trecea de genunchi, m-am adresat ghidului spunîndu-i: „După cîte am înţeles din cele ce mi-ai spus, era vorba de un tunel uscat?

Intrarea în tunelul Bicaz

— Desigur, îmi răspunse el, noi le numim ude numai pe acelea unde apa ajunge la subsuori".

Sîntem în aşteptarea exploziilor... Locomotiva se îndreaptă spre ieşire trăgînd după ea vagonetele uşurate de materiale. Între timp — în imediata noastră apropiere — se produse un zgomot strident. Ce se întîmplase? Unul din capacele tubului cu aer comprimat, care acţionează compresorul pneumatic de la suprafaţa stîncii, se desprinse de la locul său şi aerul dinăuntru ţîşnea cu putere, producînd zgomotul unei locomotive care, ajunsă într-o staţie terminus, îşi degajează aburii din plin.

Muncitorii, împreună cu inginerii şi ghizii noştri, dau fuga către locul cu pricina. Unul din muncitori îşi scoate haina şi acoperă deschizătura proaspăt ivită, un altul cioplеşte un beţigaş pentru a înlocui capacul sărit. Aerul se rostogoleşte şuierînd în ecouri repetate de-a lungul tunelului... După puţin se aud detunăturile celor 20 de explozii din vecinătate. Ne aflăm chiar în inima muntelui, nu departe de inima exploziilor. Construirea socialismului se înfăptuieşte aici atît în inimile oamenilor, cît şi în inima munţilor. Cineva fixează cu lovituri repezi şi sigure de ciocan, piesa de schimb la tubul de aer comprimat. Dintr-odată se face linişte. Micul incident a luat sfîrşit. Tot astfel şi exploziile.

Timpanele noastre, care le înregistraseră mai mult ca o senzaţie decît ca pe un zgomot, îşi revin şi înaintînd în mersul nostru ajungem la locurile unde acum cîteva minute fusese prăvălită stînca. M-am aplecat şi am cules de pe jos o bucăţică de piatră ce fusese sfîrtecată din munte. Am pus-o în buzunar şi o voi purta cu mine ca pe-o aducere aminte: „Nu voi uita Bicazul".

Muncitoare

Vorbeam mai sus despre hidrocentrala de pe Nil pe care am văzut-o în plină construcţie în 1953, puţin timp înainte de a fi terminată. Cred că într-un fel ea poate fi comparată cu cea de la Bicaz, dacă mă refer la proporţiile lor. Acolo însă lacul exista ca un bun al naturii, pe cînd aici intervine mîna omului pentru a-l crea.

Fabrici noi, gigantice, se ridicau de jur-împrejurul hidrocentralei, construite de trusturi engleze, americane sau internaţionale. Poporul din Uganda le privea cu ochi întrebători care parcă spuneau: „Aceasta e ţara noastră! Ce construiesc toţi aceşti străini, aici?" Un lucru însă este sigur, şi anume că, nu mult după aceea, în Uganda a izbucnit o mare criză politică, în urma căreia regele Kabaka a fost exilat. Motivul crizei a fost tocmai noua ameninţare a capitalului străin, într-o ţară care se mai bucura de o umbră de independenţă, ameninţare de care s-a sezisat chiar un Kabaka. Lucrurile s-au mai aranjat de atunci, rămîne însă să vedem ce se va mai întîmpla de acum încolo, unde o hidrocentrală a generat un eveniment politic de asemenea proporţii.

Întorcîndu-ne de la tunel, am fost nevoiţi să ne oprim pe şosea din pricina unor explozii ce urmau să se producă în regiunea barajului. În timp ce aşteptam, cumpăneam în sinea mea, contrastul dintr-o stare de spirit şi alta: aici zelul şi bucuria tuturor, iar acolo, în Africa, suspiciune, temere, oroare.

Cînd se pune problema folosirii unei forţe electrice, ca şi oricare altfel de forţă, ceea ce interesează este faptul cui anume va servi ea.

Aici ea aparţine poporului.

Iată de ce mi-a plăcut atît de mult şi nu voi uita Bicazul!

Bicaz, octombrie 1955

Sărbătoarea cărţii sovietice

Şi în acest an Săptămîna cărţii sovietice a arătat de cîtă nepărmurită dragoste şi preţuire se bucură în rîndurile maselor largi literatura clasică rusă şi cea sovietică. Cele 7500 de titluri într-un tiraj de 74 milioane de exemplare, cîte au tipărit în cei 11 ani editurile noastre în frunte cu „Cartea Rusă" sînt o mărturie impresionantă a vastei răspîndiri a creaţiei literare ruse printre cititori, care o caută cu pasiune ca pe un prieten bun şi un înţelept povăţuitor al lor.

Apariţia în Luna Prieteniei Romîno-Sovietice a numeroase opere noi ca: „Oblomov" de I. A. Goncearov, volumul al treilea al Operelor lui Cehov, „Amintiri dragi" de I. Repin, o nouă ediţie din „Mama" de M. Gorki, sau opere ale autorilor sovietici ca romanul „Căderea Parisului" de Ilya Ehrenburg (Opere vol. I), „Epopeea Sevastopolului" de Sergheev-Ţenski, „Radiscev" de Olga Forş, Monografia criticului V. Ermilov despre Nikolai Gogol, cartea lui N. Abalkin „Sistemul lui Stanislavski şi Teatrul sovietic", „Versuri alese" de K. Simonov, interesanta culegere de mărturisiri asupra procesului de creaţie literară „Despre munca scriitorului", etc. vin să se adauge la imensul stoc de literatură înnoitoare, pe care-l avem pînă acum în biblioteca noastră.

În librăriile unde au fost organizate bazare, la standurile care te întîmpinau pe străzi, în zilele Săptămînii cărţii sovietice, un public imens răsfoia, cumpăra şi se apropia de cartea sovietică, cu emoţia aceluia care a venit să primească un dar de preţ. N-am putea spune aici care dintre autorii clasici ruşi sau dintre scriitorii sovietici a fost mai solicitat, care dintre cărţi a stîrnit mai mult curiozitatea publicului însetat de a cunoaşte încă o lucrare de literatură sau de ştiinţă, de a reciti într-o nouă ediţie cartea care i-a rămas nespus de dragă. Cele şapte zile consacrate omagiului şi recunoştinţei faţă de literatura sovietică s-au transformat într-o adevărată şi însufleţită sărbătoare de la un capăt la altul al ţării.

Este bine să spunem aici că la reuşita acestei manifestări, o contribuţie importantă a adus Uniunea scriitorilor din R.P.R. care a înţeles să-şi intensifice activitatea pentru ca, mai ales în aceste zile, să promoveze şi să popularizeze şi mai mult, în masele largi literatura sovietică. Astfel, numai în Capitală peste 70 de scriitori au participat la circa 100 de acţiuni în acest sens. În forme variate, ca recenzii, simposioane ţinute la cluburi, biblioteci, colţuri roşii, întreprinderi; în întîlniri cu cititorii şi conferinţe avînd ca temă fie aprecierea generală asupra literaturii ruse, fie asupra unei anumite cărţi, scriitorii noştri au relevat conţinutul bogat al înfăţişării vieţii sovietice şi măiestria cu care sînt scrise cărţile în Ţara Socialismului.

La bazarele deschise în principalele librării din Bucureşti, Cluj, Tg. Mureş, Iaşi, Timişoara — Mihai Beniuc, Nagy Istvan, Kovacs György, Ion Istrate şi Fugen Jebeleanu au subliniat marea semnificaţie a literaturii sovietice. La Casa Prieteniei Romîno-Sovietice a avut loc o seară de poezie închinată prieteniei romîno-sovietice. Cu acest prilej, o seamă de poeţi din Capitală au citit versuri originale şi traduceri din poezia sovietică. Poetul Dan Deşliu a citit în tălmăcirea romînească poezia „Leniniştii" de V. Maiakovski, iar poeta Veronica Porumbacu poezia originală „Un om adevărat". Poetul Victor Tulbure a citit versuri din poezia sa întitulată: „Moşul, iapa, o scrisoare, Vasili Tiorkin şi încă o întîmplare", Poetul Miron Radu Paraschivescu a citit poezia „De la un capăt la altul", iar poeta Maria Banuş poezia sa intitulată „In munţii Georgiei".

Despre clasicii Nikolai Gogol şi Maxim Gorki a vorbit Eusebiu Camilar, iar Horia Deleanu, Vladimir Cavarnali, Suzana Delciu şi Lucian Raicu au adus omagiul lor operei lui M. Gorki.

Despre M. Şolohov, din care s-a tipărit pînă în prezent 430 de mii de exemplare din cărţile lui „Pe Donul liniştit" şi „Pămînt desţelenit" au vorbit scriitorii Petru Vintilă, Ion Bănuţă şi Agata Bacovia

Despre marele poet al revoluţiei socialiste V. Maiakovski, în afara conferinţelor ţinute de Lev Kassil au mai vorbit: Demostene Botez, Mihu Dragomir, Aurel Martin, Mihail Gavril şi Nicolae Stoian. Poetul Tvardovski a fost înfăţişat publicului de către Erik Majtenyi, George Dan şi Ion Meiţoiu. Scriitoarea Lucia Demetrius a prezentat pe autoarea „Secerişului", Galina Nikolaevna, iar Dumitru Mircea cartea „Strada Mezinului" de Lev Kassil. A. G. Vaida a vorbit despre amplul roman al lui Sokolov „Scîntei", iar criticul N. Tertulian a prezentat piesa „Caleaşca de aur" a lui Leonid Leonov, a cărei premieră va avea loc pe una din scenele noastre. Fabulistul Serghei Mihalkov a găsit în poetul Virgil Teodorescu un însufleţit vorbitor, iar Lucia Olteanu a prezentat marea carte sovietică „Aşa s-a călit oţelul". Tînărul critic S. Damian a conferenţiat despre romanele lui A. Fadeev. Cezar Drăgoi a vorbit despre poetul Scipaciov, Celia Serghie despre „Calvarul" lui Alexei Tolstoi, Haralamb Zincă despre „Torentul de fier" al lui Serafimovici şi poeziile închinate eroinei Zoia Kosmodemianskaia. Ion Hobană a evocat opera şi figura lui A. Gaidar, Ion Bălan a vorbit despre Fedin, Ion Horea despre Konstantin Simonov, Nicolae Tăutu despre Al. Bek. Basmul sovietic a fost prezentat de către Mioara Cremene şi Gica Iuteş, iar poeta Nina Cassian a vorbit despre doi scriitori mari pentru cei mici, Marşak şi Ciukovski.

Măreţia literaturii sovietice a fost evocată de N. Moraru, Mihail Novicov, Victor Tulbure, Vladimir Colin, I. Mihăileanu, Şerban Nedelcu, Petre Iosif şi I. Boldici. Despre teatrul lui Korneiciuk a conferenţiat A. Baranga. La şezătorile literare organizate în regiunea Bucureşti de Uniunea scriitorilor din R.P.R. au citit din poeziile lor, închinate prieteniei romîno-sovietice şi traduceri din poezia sovietică tinerii poeţi Al. Andriţoiu, N. Labiş, Doina Sălăjan, G. Tomozei, Emilia Căldăraru, Pop Simion, H. Aramă, Gheorghe Vasile, Elena Dragoş, Rusalin Mureşan, Violeta Zamfirescu, Zotta Ovidiu, Mihaela Monoranu, ş.a.

La toate aceste manifestări a participat un public imens, exprimîndu-şi dragostea lui pentru cartea sovietică, pentru învăţăturile luminoase pe care le găseşte în lectura ei. Ziarele şi revistele noastre au publicat numeroase articole scrise de autori ca acad. Zaharia Stancu şi alţii care au subliniat importanţa literaturii ruse şi sovietice, ajutorul nepreţuit pe care ni-l dă ea în strădania noastră de a ne făuri o viaţă nouă pe drumul socialismului, învăţînd din marea experienţă sovietică.

Inflăcăraţi admiratori ai cărţii sovietice, scriitorii noştri vîrstnici şi tineri au stat în aceste zile sărbătoreşti în primele rînduri ale iubitorilor celei mai înaintate literaturi din lume, literatura sovietică.

Gh. Dinu

Concurs de scenarii cinematografice

În urma numeroaselor scrisori ale participanţilor care solicită prelungirea termenului de predare a manuscriselor la concursul organizat de Uniunea scriitorilor din R.P.R. şi Centrul de Producţie Cinematografică, s-a hotărît ca scenariile pentru filme de scurt metraj, de desen animat şi de păpuşi, să se primească pînă la 30 noiembrie 1955, iar scenariile pentru filme de lung metraj, pînă la 31 martie 1956.

Redacţia de scenarii a Centrului de Producţie Cinematografică şi Comisia de dramaturgie cinematografică din cadrul Uniunii scriitorilor, asigură participanţilor la concurs consultaţiile şi îndrumările necesare privind tematica lucrărilor şi problemele specifice scenariului cinematografic ca gen literar.

Juriul concursului se compune din scriitorii: acad. G. Călinescu, acad. Camil Petrescu, acad. Mihai Beniuc, acad. Geo Bogza, Petru Dumitriu, Ov. S. Crohmălniceanu, Mihu Dragomir, Ion Vitner, Valentin Silvestru şi regizorii Jean Georgescu şi Victor Iliu.

OASPEŢI DE PESTE HOTARE

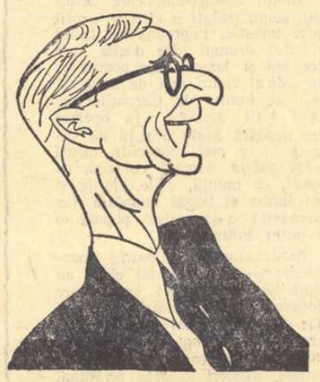

Dr. ROBERT WILDHABER, directorul Muzeului etnografic din Basel (Elveţia), redactorul bibliografiei folclorice internaţionale a U.N.E.S.C.O.

FRANCESCO FLORA, romancier, membru al Academiei dei Lincei din Roma.

LOUIS DAQUIN, regizor francez de cinematograf.

Desene de ROSS

Tema prieteniei între popoare în operele scriitorilor sovietici

(Urmare din pag. I-a)

francez; el a consacrat pagini minunate picturii de talent, Mado, care a făcut parte din rezistenţă şi fratelui ei, aviator, căzut în lupta de la Stalingrad şi bătrînului profesor Dumas, care n-a renunţat la poziţia lui ştiinţifică, n-a făcut nici un compromis cu teoria rasistă, inumană şi obscurantistă, s-a călit în luptă şi a ieşit dintr-un lagăr de concentrare fascist, gata să lupte pînă la sfîrşit pentru cauza păcii şi a progresului.

Dar scriitorul arată cititorilor că şi printre francezi existau oameni gata să trădeze interesele patriei lor, idealurile democratice, să se pună în slujba fascismului, că între francezi reacţiunea a găsit aderenţi şi slugi. Scriitorul este necruţător cu aceştia ca şi cu duşmanii, deoarece duşmanii fericirii oamenilor, duşmanii păcii sînt deopotrivă de respingători, de orice naţionalitate ar fi ei, iar prietenii democraţiei şi ai progresului stîrnesc simpatii înflăcărate în orice limbă şi-ar rosti chemarea pentru frăţie şi prietenie între popoare.

În romanul „Primăvara pe Oder" de E. Kazakevici, în care este prezentată ultima etapă a războiului, nimicirea armatelor fasciste, — există o scenă minunată: în rîndurile armatelor sovietice, care au pătruns în Germania, luptă şi un sergent, un simplu om rus, care nu mai are nici casă, nici familie, iar fiica lui iubită a fost dusă în robie; în sufletul lui începe să fiarbă mînia răzbunării; i se pare că fiecare german merită această răzbunare; dar cînd intră într-un sat şi vede ţărani nemţi, observă că au palmele bătătorite, feţele simple şi arse de vînt şi înţelege că nu ei sînt de vină pentru distrugerea familiei, casei şi a satului lui, ci conducătorii fasciştii... şi mînia lui se potoleşte; în locul dorinţei de răzbunare apare un sentiment de milă faţă de aceşti oameni, care au trebuit să suporte dominaţia hitleristă...

Astfel, chiar şi în operele consacrate evenimentelor războiului, atît de pustiitor şi sîngeros, care s-a năpustit cu toată furia tocmai asupra Uniunii Sovietice, scriitorii sovietici au rămas credincioşi marilor principii internaţionaliste, iar în ultimii ani luptă cu toate forţele lor creatoare împotriva „războiului rece", pentru interzicerea armei atomice, pentru pace trainică şi prietenie între popoare.

Dar nici nu poate fi altfel într-o ţară cu multe naţionalităţi, al cărei regim social şi de stat se bazează pe egalitatea şi prietenia tuturor popoarelor din cuprinsul ei.

Cînd spunem „literatura sovietică", nu ne gîndim numai la literatura rusă. Încă acum douăzeci de ani, la primul Congres al scriitorilor sovietici, Maxim Gorki a spus: „Literatura sovietică nu este numai literatura limbii ruse, ea este o literatură unională... şi nu trebuie să uităm că în toate republicile socialiste se dezvoltă cu repeziciune procesul renaşterii întregului popor muncitor la o viaţă cinstită, omenească, la crearea liberă a istoriei noi, la crearea culturii socialiste".

Nu se poate vorbi de literatura sovietică, dacă alături de nume de scriitori ruşi ca: Gorki, Şolohov, Fadeev, Gladkov, Maiakovski, Ehrenburg, Tihonov, Simonov, Polevoi şi alţii, nu vom aminti pe dramaturgul ucrainian Korneiciuk, pe poetul lituanian Anatas Venţlov, pe poetul bielorus Iacob Kolas, pe scriitorul leton Vilis Latis, pe gruzinul Gheorghe Leonidze, pe estonianul August Iacobson, pe azerbaidjanul Samed Vurgun, pe armeanul Avetik Isaakean, precum şi pe reprezentanţii literaturilor tinere, care au luat fiinţă nu de mult: tuvinul S. Tok, ciukotul I. Rithin, iacutul H. Mordinov, ciuvaşul I. Ushai.., nu putem însă aminti numele tuturor scriitorilor bine cunoscuţi cititorilor sovietici. Vom menţiona cîteva cifre concludente, care ne vor ajuta să dăm o idee exactă despre situaţia literaturii sovietice multi-naţionale: numai în anul 1953 au apărut în limba rusă 419 opere ale scriitorilor diferitelor popoare din U.R.S.S., cu un tiraj de 21,5 milioane exemplare. În acelaşi an au apărut în limbile popoarelor frăţeşti peste o mie de opere ale scriitorilor ruşi, cu un tiraj de 16 milioane exemplare.

Menţionăm că la cel de al doilea Congres al scriitorilor din anul trecut, au luat parte scriitori aparţinînd a 45 de naţionalităţi (fără scriitorii veniţi din alte ţări).

Prietenia şi munca colectivă a tuturor popoarelor din U.R.S.S. este o lege a vieţii sovietice. Stau alături şi muncesc în Sovietul Suprem, în instituţiile ştiinţifice, în universităţi, în fabrici, pe pămînturile nedesţelenite oameni sovietici de diferite naţionalităţi.

Romanul „Înfrîngerea" de A. Fadeev a devenit una din operele cele mai iubite ale literaturii sovietice. În roman este povestită istoria unui detaşament de partizani, care a luptat în 1919, în anii războiului civil, în Extremul Orient, împotriva gărzilor albe şi a intervenţioniştilor. În centrul romanului se află chipul comandantului, al comunistului Levinson, un om cu o constituţie slabă, dar cu spirit puternic, curajos şi dîrz, însufleţit de idei revoluţionare, atent la nevoile oamenilor, care nu refuză să se ocupe şi de lucruri mai mici, văzînd lucrurile în perspectivă, gîndindu-se cu înflăcărare la viitor.

Într-un alt roman al său, „Ultimul din Udeghe", Fadeev şi-a propus o sarcină mare şi nobilă, aceea de a arăta cum renaşte la o viaţă nouă un popor mic, aproape primitiv, care duce o viaţă nomadă în desişurile ţinutului Ussuri.

Pînă la revoluţie, poporul udeghean a dus o viaţă mizerabilă, nu a avut putinţa să-şi dezvolte economia şi cultura, era sortit pieirii. Puterea sovietică i-a adus renaşterea; în ajutorul lui a venit cultura rusă, oamenii sovietici, care au devenit prieteni buni şi credincioşi ai udegheilor.

Acest roman, conceput pe un plan larg, a rămas neterminat din cauza războiului. Dar însăşi viaţa a confirmat ideea justă pusă de Fadeev la temelia romanului său. Poporul udeghean nu numai că nu piere, nu s-a oprit în dezvoltarea lui ci, dimpotrivă, ia parte ca un frate cu drepturi egale la viaţa multilaterală a marii familii a popoarelor sovietice. În timpul războiului, mulţi udegheni au luptat în rîndurile armatei sovietice, mulţi s-au distins prin faptele lor vitejeşti. Poporul udeghean duce azi o viaţă creatoare, are şcoli, literatură proprie, iar scriitorul udeghean D. Kimonko este cunoscut în toată Uniunea Sovietică.

Putem cita multe exemple, care arată caracterul multinaţional al literaturii sovietice. Nuvela lui Tihon Semuşkin „Alitet pleacă în munţi" se ocupă de oamenii muncii din îndepărtata Ciukotka. Romanul scriitorului tătar Kavi Nadjmi, „Vînturile primăverii" arată cum creştea şi se întărea în anii de pregătire a revoluţiei prietenia dintre popoarele rus şi tătar, cum îi ajutau revoluţionarii ruşi pe tovarăşii lor tătari, cum îi învăţau experienţa luptei revoluţionare. Scriitorul ucrainean Oles Gonciar a înfăţişat în trilogia lui poetică „Stegarii" un tablou larg al solidarităţii între popoare.

Ori, să luăm, de pildă, romanul lui V. Ajaev „Departe de Moscova". Scriitorul ne povesteşte despre o mare construcţie din Extremul Orient din U.R.S.S., care trebuia executată în trei ani de muncă încordată. Dar războiul a cerut constructorilor să termine lucrarea într-un an, pentru a da industriei şi armatei un izvor nou şi bogat în petrol. Această sarcină grea este rezolvată de un mare colectiv, cu oameni de diferite naţionalităţi. Alături de directorul Batmanov — organizator inteligent şi priceput şi educator al maselor — este organizatorul de partid Zalkind, de naţionalitate evreu; alături de Kovşov, inginer rus, se află georgianul Beridze, inginer talentat şi plin de iniţiativă; alături de muncitorii ruşi se află un muncitor minunat: uzbekul Umar Mahomed. O cauză colectivă şi nobilă în jurul căreia sînt strînşi uniţi oamenii sovietici, este o cauză creatoare, o cauză a păcii. E cauza fiecărui om sovietic şi a fiecărui scriitor. Iată de ce scriitorii sovietici consacră cele mai bune pagini ale cărţilor lor unor chipuri de eroi înaintaţi, pozitivi şi iată de ce ideea păcii şi a prieteniei sînt întruchipate în multe opere ale literaturii sovietice.

T. Trifonova

Caiet internaţional

În ajunul celui de al IV-lea Congres al scriitorilor din R.D.G. care va avea loc în curînd, „Neues Deutschland", organul central al P.S.U.G. publică o serie de articole cu privire la problema măiestriei artistice şi a clarităţii ideologice.

În ultimul articol semnat de Wilhelm Grinus se pun în discuţie tezele enunţate de criticul literar Walther Victor după care problemele ideologice nu trebuie să stea în fruntea preocupărilor artistice. Victor pretinde că problema măiestriei artistice trebuie să albă prioritate şi cere ca aceasta să constituie primul punct pe ordinea de zi a Congresului scriitorilor.

Wilhelm Grinus combate energic acest punct de vedere spunînd că deocamdată omenirea nu dispune de mijloace biologice ştiinţifice pentru a fabrica genii şi trebuie să se mulţumească cu darurile naturii. Problema se pune altfel, şi anume: Care sînt condiţiile indispensabile care permit ca un talent real să devină un adevărat maestru al scrisului şi ce trebuie să facă orînduirea noastră socială pentru a conduce talentele pe această cale?

Respingînd teoria cultului geniilor susţinută de W. Victor, Grinus întreabă care sînt condiţiile obiective şi subiective pentru desfăşurarea celei mai înalte măiestrii artistice de către un mare talent, unde şi cum se dezvoltă un autor naţional. Grinus citează din Goethe („Sansculottism literar") care afirmă:

„Dacă există în istoria naţiunii sale evenimente mari".

Instituirea puterii muncitorilor şi ţăranilor pe pămînt german şi construirea socialismului constituie un astfel de eveniment — spune Grinus.

„Dacă în ideile compatrioţilor lui, el găseşte sentimente adînci, în faptele lor putere şi consecvenţă".

Toate acestea se manifestă în lupta partidului împotriva militarismului german şi pentru pace — spune Grinus.

„Dacă el însuşi este pătruns de spirit naţional, dacă graţie geniului lui el se simte capabil să simpatizeze atît cu trecutul, cît şi cu prezentul" — spune Goethe mai departe.

A fi legat de marile tradiţii ale trecutului şi a înainta cu curentul creator al forţelor făuritoare de istorie, nu este aceasta o problemă a poziţiei ideologice a artistului? — afirmă Grinus.

„Dacă el găseşte naţiunea lui pe o înaltă treaptă a culturii, aşa încît propria lui educare şi dezvoltare să devină uşoare" — termină Goethe definiţia lui.

„Or, spune Grinus, partidul şi guvernul german se străduiesc să cucerească această înaltă treaptă a culturii pentru întregul popor.

Aşadar, continuă criticul german, măiestria artistică nu este altceva decît capacitatea ridicată la maximum de eficacitate de a susţine cu succes această luptă ideologică prin toate mijloacele artei, în aşa fel încît adversarul să fie nimicit. Deci, măiestria artistică nu poate fi separată de „măiestria" ideologică, dacă nu vrem să degradăm măiestria artistică la o simplă virtuozitate mecanică a minuirii limbii etc. În acest fel, însă, te pierzi fără speranţă în labirintul punctului de vedere al „artei pentru artă". „Ideea nu poate fi separată de lucrul gîndit" spune Goethe. Aceasta este valabil şi pentru ideea artistică. Deci se poate spune că forma ideii nu se lasă separată de conţinutul ei.

În continuare, Grinus combate părerea lui W. Victor după care în R.D.G. apar azi numeroase cărţi „corecte" atît din punct de vedere ideologic, cît şi politic şi totuşi n-au nici o valoare artistică, pentru că în ele muncitorii vorbesc în stil de editoriale etc.

Să avem iertare — spune Grinus— aceasta nu dovedeşte că autorii acelor cărţi au o claritate ideologică, pentru că acei scriitori falsifică viaţa. Din contra, această afirmaţie dovedeşte că Walther Victor nu cunoaşte esenţa ideologică a „corectitudinii", nu cunoaşte rolul ideologiei.

În concluzie, criticul afirmă că geniul autentic nu se poate desfăşura decît concentrîndu-şi toată voinţa pentru atingerea unei înalte trepte ideologice. Talentul înnăscut se veştejeşte dacă nu se îndreaptă spre viitor, fiindcă el umblă ca un rătăcit prin istoria lumii. Doar se văd adeseori talente mari şi demne de invidiat care îşi pierd forţa lor creatoare pentru că îşi închid ochii în faţa viitorului şi se izolează în atmosfera îmbîcsită a veştejirii sociale. Este incontestabil — termină dr. Grinus — că nu există artă autentică fără măiestrie artistică. Dar, aceasta devine o tautologie fără următoarea condiţie: fără claritate ideologică, nu există măiestrie artistică.

★

John Günther, scriitorul american care a publicat volumele „Inside Europe" şi „Inside America", scoate o carte despre un alt continent: „Inside Africa".

★

„Scena vie" (The living stage), este titlul unei cărţi scrisă de Kenneth Macgowan şi William Melnitz, conţinînd material documentar despre teatru, de la originea lui şi pînă la sfîrşitul sec. al 19-lea. Cartea prezintă o serie de piese, autori dramatici, actori şi teatre care au existat în diferite epoci.

Capitole speciale sînt consacrate teatrului italian din Renaştere, teatrului englez din timpul Restaurării (sec. 17-lea), celui din Orient şi, însfîrşit, teatrului american din secolul al 19-lea.

★

Editura „Editions Sociales" a publicat un volum de studii filozofice intitulate „Principii fundamentale ale filozofiei" de Politzer, Bess şi Caveing.

★

Un ziar american reproduce ce a povestit o fetiţă mamei sale după o oră de religie:

„Învăţătorul ne-a spus cum a trimis dumnezeu pe Moise în spatele liniilor inamice pentru a salva pe izraeliţi de la egipteni. Ajuns la Marea Roşie, Moise a chemat geniştii pentru a construi un ponton. După ce au trecut toţi, ei s-au uitat înapoi şi au văzut tancuri egiptene apropiindu-se. Repede, Moise a expediat o radiogramă cartierului său general cerînd să se trimită avioane de bombardament pentru a distruge podul. Astfel a salvat pe izraeliţi".

Mama şi-a exprimat îndoielile ei că învăţătorul ar fi predat lucrurile chiar în acest fel.

„Nu chiar aşa — spunea fetiţa. Dar dacă ţi-aş povesti cum a spus el, nu m-ai crede".

★

„Bătrînul şi marea", ultima carte a lui Ernst Hemingway a fost tradusă în rusește şi editată în Uniunea Sovietică.

★

„Poeziile alese" ale lui Federico Garcia Lorca au apărut la New-York într-o ediţie bi-lingvă (engleză-spaniolă) sub îngrijirea fratelui poetului, Francisco Garcia Lorca.

T. M.

Curier literar

■ A apărut în librării volumul „Am fost în China nouă" de acad. G. Călinescu, tipărit de ESPLA.

■ În colecţia „Luceafărul" a apărut „Ai noştri ca brazii", nuvelă de acad. Cezar Petrescu.

■ Editura Tineretului a scos de sub tipar volumul de povestiri „Fîntîna Floriţei" de Domniţa Moldoveanu.

■ Nuvela „Ucenicia cărturarului" de Mihnea Gheorghiu a apărut în Editura Tineretului.

■ „Vînătoare de mamuţi" de S. V. Pokrovski a fost retipărită de Editura Tineretului, în traducerea lui C. Ţoiu şi R. Cîmpeanu.

■ A apărut zilele acestea o nouă ediţie din romanul „Aşa s-a călit oţelul" de N. Ostrovski.

■ Editura Tineretului a scos de sub tipar basmul „Jupîn Rănică Vulpoiul" de Al. Odobescu, bogat ilustrat de A. Alexe.

■ Se află în librării cea de a treia ediţie a volumului de nuvele „Interogatoriul" de Al. Jar. Coperta şi portretul de J. Perahim. Ilustraţiile de M. Rubingher.

■ A ieşit de sub tipar, în colecţia „Luceafărul", nuvela „Soare de august" de Al. I. Ştefănescu.

■ A apărut un volum de „Versuri" de Magda Isanos, cu un cuvînt înainte de Veronica Porumbacu.

■ În „Mica bibliotecă critică" au apărut: „Despre originalitate" de Ovid S. Crohmălniceanu şi „Eroul timpurilor noastre" de Savin Bratu.

■ Editura de Stat pentru literatură şi artă a tipărit „Mihail Kohlhaas" de Heinrich von Kleist în romineşte de A. Voinescu. Cuvînt înainte de Zoe Dumitrescu Buşulenga.

Redactor-şef: Zaharia Stancu. *Colegiul redacţional:* Mihai Beniuc, Marcel Breslaşu, Eusebiu Camilar, Paul Georgescu *(redactor-şef adjunct)*, Alexandru Jar, Eugen Jebeleanu, George Macovescu, Ion Mihăileanu, Veronica Porumbacu *(redactor-şef adjunct)*, Cicerone Theodorescu, Ion Vitner.

REDACŢIA ŞI ADMINISTRAŢIA: Bucureşti — Bdul Ana Ipătescu 15. Telefon: Redacţia 2.74.26; 1.50.17. Administraţia 1.17.92. ABONAMENTE: 3 luni 6,50 lei; 6 luni 13 lei; 1 an 26 lei. Tiparul Întreprinderea poligrafică nr. 2, str. Brezoianu 23—25.

PROLETARI DIN TOATE ȚĂRILE, UNIȚI-VĂ!

GAZETA LITERARĂ

Anul II, nr. 45 (87)-Joi 10 noiembrie 1955 | ORGAN SAPTAMINAL AL UNIUNII SCRIITORILOR DIN R.P.R. | 6 pagini 50 bani

Desen de PERAHIM

Un factor activ de mare însemnătate în lupta partidului și a poporului pentru făurirea vieții noi este literatura și arta noastră, socialistă în conținut și națională în formă, literatură și artă care se află în plină dezvoltare și care revalorifică întreaga moștenire culturală progresistă.

Poporul nostru se bucură de marile succese obținute în literatură și artă și urmărește cu atenție dezvoltarea acestora pe drumul realismului socialist. Cerințele sale față de creatorii valorilor artistice sînt din ce în ce mai mari.

Ocolirea problemelor esențiale și actuale, tratarea lor obiectivist, apolitic, platitudinea și lipsa de exigență față de măiestria artistică sînt străine artei realist-socialiste și dăunează profund valorii creației artistice, micșorîndu-i rolul social, educativ. Succese adevărate, corespunzătoare exigențelor crescute ale poporului, pot obține numai acei scriitori și artiști în a căror conștiință și creație pătrunde profund spiritul de partid, care-și însușesc profund ideile partidului revoluționar al clasei muncitoare.

(Din cuvîntarea tov. MIRON CONSTANTINESCU la adunarea festivă din București, în cinstea celei de a 38-a aniversări a Marii Revoluții Socialiste din Octombrie).

MIHAIL SADOVEANU – EROU AL MUNCII SOCIALISTE

Mihail Sadoveanu a primit înalta prețuire de Erou al Muncii Socialiste.

Te-ai gîndit mai amănunțit, cititorule, ce înseamnă acest lucru, atunci cînd ai citit puținele dar grăitoarele cuvinte ale decretului? Pe pieptul lui Sadoveanu, marele nostru scriitor, strălucește steluța roșie pe care o mai poartă numai încă alți nouă din fiii poporului nostru.

Truda scriitoricească a fost atît de prețuită în trecut, viața scriitorului a fost atît de mult la discreția mai marilor zilei — încît acordarea titlului de Erou al Muncii Socialiste, unui scriitor, capătă semnificația unei noi înfăptuiri a regimului nostru democrat-popular, a politicii partidului nostru. Mihail Sadoveanu este primul dintre contemporani care a făcut ca munca scriitorului să merite a sta cu cinste alături de celelalte munci, desfășurate în uzină și pe ogoare, în mină și în laboratoare, și închinate bunului obștesc, propășirii materiale și culturale a poporului.

Literatura noastră, în ansamblul ei, primește cu recunoștință aprecierea pe care poporul o dă celui mai bun dintre reprezentanții ei de azi și unul dintre fruntașii scrisului în grai românesc. Tu, cititorule, din satul în care gospodăria agricolă s-a întemeiat de curînd; tu, care termini școala pregătitoare de mineri, sau care abia ai pășit pragul uzinei și privești cu ochii uimiți giganții de metal din jur; tu, bătrînule muncitor din Pașcani care ai văzut creșterea atelierelor din vale, și ai trăit sporirea forței clasei muncitoare; tu, copilă care ostenești asupra cărților — să știți cu toții că lui Mihail Sadoveanu, pentru viața de neobosită și consecventă muncă și creație în slujba poporului, pentru cele peste o sută și două zeci de cărți scrise, i s-a închinat o sărbătorire care înalță prestigiul întregii obști scriitoricești. Au fost de față conducătorii partidului și guvernului, fruntași ai vieții culturale și artistice, savanți, scriitori, pictori, muzicieni, actori, au fost oameni ai muncii, a fost tineret care acuma începe drumul uceniciei și creației. Au rostit cuvinte calde președintele Prezidiului Marii Adunări Naționale, președintele Academiei și unul dintre scriitorii contemporani de frunte. Toate acestea le vei fi citit și din ziare, acum cîteva zile. Dar ceea ce n-au putut spune cuvintele telegramelor Agerpres — au fost senina mulțumire și emoția care a luminat chipul lui Mihail Sadoveanu în acele clipe, de neuitat pentru toți cei care iubesc cărțile maestrului și sînt încredințați de misiunea nobilă a literaturii.

Vei înțelege mai bine acea lumină, dacă te vei gîndi la cinstirea lui Mihail Sadoveanu cu titlul de Erou al Muncii Socialiste, în legătură cu anii săi de strădanii și suferințe, pe care i-a străbătut, la faptele sale care au marcat drumul unui scriitor luptător cu cuvîntul pentru fericirea poporului, pentru libertatea patriei sale.

★

Cu cinci ani în urmă, Sadoveanu spusese despre sine și despre opera sa:

„...Dacă tot ce s-a spus așa de frumos și de atingător despre opera mea este expresia unor adevăruri, dacă am izbutit să dau ceva valabil neamului meu, apoi toate laudele pe care le primesc cu recunoștință, vreau să le întorc umiliților și ofensaților vieții, acelora care s-au petrecut ca frunzele și ca florile anotimpurilor și care totuși mi-au transmis depozitul sufletului lor, ca să-l pun în fața lumii nouă, mărturie pentru nedreptatea imensă pe care au suferit-o și pentru crima săvîrșită asupra lor de către asupritori. Din umilință, dureri, foame, boli și mizerie fiziologică, acest popor abia acum s-a eliberat.

Încrederea mea că acestui popor i se cuvin toate laudele dumneavoastră, este desăvîrșită și absolută. Eu nu sînt decît instrumentul durerii lui.

Dacă am astăzi o bucurie, n-o am pentru laudele ce aduceți foilor pe care le-am înnegrit; am bucuria că, exprimînd sufletul acestui popor, am putut ajunge la ceasul dezrobirii lui".

Ți-am amintit, cititorule, la începutul acestor rînduri, despre Eroii Muncii Socialiste. Știm că ei lucrează în contul anilor viitori, în regimul bazat pe exploatare, nu era cu putință, pentru muncitorii din fabrici și de pe ogoare o astfel de depășire a timpului, un astfel de contact cu generațiile care vor veni. Dar și atunci au fost nenumărați oameni care au lucrat pentru viitor, în contul viitorului. Lupta poporului pentru libertatea sa, lupta partidului în fruntea poporului împotriva orînduirii exploatatoare, constituie aspectul cel mai important al acestei lucrări pentru viitor. Slujitorii devotați ai poporului și-au depășit totdeauna epoca, faptele lor au trăit și trăiesc în noi, vor trăi în urmașii noștri. Sadoveanu face parte dintre cei care au dat glas suferinței și dorului de libertate al poporului, în anii crîncenei exploatări. Aflăm în această oglindire o primă latură a activității sale de scriitor-cetățean, o primă cale de a lucra în contul epocii noastre.

Cinstire pentru scriitor și pentru întreaga noastră literatură

Articole și studii ți-au vorbit pe larg despre sărmanii din opera lui Sadoveanu, care, nemaiputînd răbda împilarea, ajung să se răscoale, să-și facă singuri dreptate. Faptul că scriitorul s-a situat cu hotărîre de partea lor, că a strigat cu glas tare durerea lor, revolta lor, acesta înseamnă un act cetățenesc, o luare de atitudine. Vreme de patru decenii la rînd, pînă la eliberarea țării noastre, Sadoveanu a dat glas în povestirile sale, protestului, în numele milioanelor de oropsiți; vreme de patru decenii la rînd, scrisul său a constituit ecoul unei mari conștiințe de cetățean.

În anii cînd bogățiile țării erau vîndute capitaliștilor apuseni, cînd frumusețile munților noștri erau împuținate sub invazia sălbatică a exploatărilor nemăsurate, cînd erau lăsate în paragină alte frumuseți și bogății ale cîmpiilor și deltei — nu atît de repede rentabile ca petrolul, cărbunele și lemnul — în acei ani Sadoveanu a închinat naturii patriei noastre una din cele mai însuflețite cîntări din cîte s-au scris. E și acesta un act cetățenesc, o luare de atitudine. După cum tot un act cetă-

Mihai Gafița

(Continuare în pag. 4-a)

PREZIDIUL MARII ADUNĂRI NAȚIONALE A REPUBLICII POPULARE ROMÎNE

DECRET

pentru conferirea titlului de „Erou al Muncii Socialiste" din R.P.R. academicianului Mihail Sadoveanu

Cu prilejul sărbătoririi a 75 de ani de la naștere, pentru merite deosebite în domeniul creației literare și în opera de dezvoltare a culturii din țara noastră,

Prezidiul Marii Adunări Naționale a Republicii Populare Romîne decretează:

1. Se conferă titlul de „EROU AL MUNCII SOCIALISTE" din Republica Populară Română academicianu lui MIHAIL SADOVEANU.

Președintele Prezidiului Marii Adunări Naționale P. GROZA

Secretarul Prezidiului Marii Adunări Naționale A. BUNACIU

Bogdan Amaru

S-au împlinit, la sfîrșitul săptămînii trecute, 18 ani de la moartea lui. A murit în același an cu Alexandru Sahia, după luni mai tîrziu, răpus tot de mizerie.

Fiu de țăran, pe numele de naștere: Pîrîianu, văzuse lumina zilei într-un cătun, Nenciulești-Bude, pierdut pe undeva, prin coclaurii Vîlcei, sat amărît, „la un strănut și o praștie de Carpații vîlceni" — după cum spunea el — și unde „în mocirla bălților putrezesc mițele și cînii satului, iar noaptea cîntă broaștele și răcănelii".

Fire optimistă, puiul de țăran își alesese un pseudonim paradoxal. I s-a nimerit, din nefericire, prea bine; societatea timpului în care a trăit n-a trebuit să facă prea mari sforțări pentru a-i potrivi pseudonimul „ca o mănușă". Era aproape un copil cînd a venit în vălmășagul Bucureștilor, să se ia la trîntă cu viața. Voia să-și cîștige pîinea scriind cinstit, în numele și pentru anonimii din mijlocul cărora pornise. O asemenea pretenție se plătea, în acea vreme, nu odată, cu viața.

Bogdan Amaru a plătit-o, la rîndu-i.

A dormit în ganguri și în sala de așteptare a gărilor, a făcut figurație la teatru pentru cîțiva lei, a îndurat foamea, frigul, obrăznicia editorilor și mînia amară de a vedea promovate huliganismul și impostura.

Voia bună a fondului său moral țărănesc s-a lovit, pînă la epuizare, de zidurile glaciale ale unei societăți cinice și acefale.

Într-o zi de vară fierbinte, Bogdan Amaru s-a retras, ca o biată vietate fugărită, într-o pădure de la marginea Carpaților; voia să moară singur. N-a reușit.

Mîna, slăbită de foame, n-avusese destulă putere să împlînte briceagul în pieptul, de altfel și el îndeajuns de puțin rezistent.

Mai tîrziu, în cutia lui de ciment cu geam de la spitalul Filaret, unde fusese internat Bogdan Amaru, în cap cu o biată scufie de arlechin al mizeriei, îmi mărturisea un pic jenat: „N-avusesem destule parale. Am cumpărat un briceag ieftin, avea lama prea scurtă..."

Omul părea că vrea să-și ceară iertare că n-a murit. A scăpat, atunci. S-a înapoiat la el, în sat. Pe urmă, din nou la spital. Culcat în curtea spitalului pe o targă, Bogdan Amaru a așteptat de la orele 9 dimineața pînă la 1, pînă ce să fie internat.

„A trebuit (îmi povestea mama lui) să ridic eu de un capăt de targă și celălalt băiat al meu de cealaltă parte. Eram slăbită — și targa era să se răstoarne cînd am ridicat-o ca să urcăm scările..."

S-a stins puțin după aceea.

L-am mai văzut, pentru ultima oară, întins pe un catafalc mizer, în biserica satului său natal. Afară ploua cu găleata. Și, în clipa în care am așternut pe simulacrul de făptură omenească florile aduse, în lacrima noastră se amestecase încodată revolta: scriitorul răpus era încălțat în pantofi de tenis. — singurii lui pantofi.

★

...Și, iată, au trecut de atunci 18 ani...

Nu doar din pietate am rememorat, în puține rînduri, tragedia lui Bogdan Amaru. Ci și din dorința de a reaminti tovarășilor de scris, celor mai tineri îndeosebi, trecutul. Ca să-l putem cîntări cu luciditate și urî din toată inima.

Căci, amintindu-mi de trista toamnă de acum 18 ani, de chipul nemîngîiat al lui Bogdan Amaru, topit parcă de însăși bezna epocii, — cu atît mai luminoase îmi par fețele tinerilor mei colegi de astăzi, și zborul lor cu atît mai luminos în țara noastră nouă.

Eugen Jebeleanu

Învățătura leninistă despre literatură

— O jumătate de veac de la publicarea articolului „Organizația de partid și literatura de partid" —

Dacă istoricii sînt povestitorii trecutului, scriitorii sînt istoricii prezentului. Marile talente nu pot trece pe lîngă marile evenimente cu indiferență. În articolul său, „Lev Tolstoi ca oglindă a revoluției ruse", Lenin scria: „Dacă avem în fața noastră un artist cu adevărat mare, atunci măcar unele dintre momentele esențiale ale revoluției trebuie să se fi oglindit în opera sa". (Lenin despre literatură, Ed. P.M.R., p. 64). Această idee a marelui Lenin trebuie să stea la baza criteriilor valorice și astăzi, atunci cînd avem de apreciat opera unui scriitor, atunci cînd vrem să ne dăm seama „dacă avem în fața noastră un artist cu adevărat mare". Lenin trasa un alt criteriu fundamental, scriind: „Zugrăvind această perioadă din viața istorică a Rusiei, Lev Tolstoi a știut să pună în lucrările lui atîtea probleme mari, a știut să se ridice pînă la o astfel de vigoare artistică, încît operele sale ocupă unul din primele locuri în literatura mondială". (ibid, pag. 70). Și Lenin continuă: „el a știut să redea cu extraordinară putere aspirațiile maselor largi asuprite de orînduirea contemporană, a știut să descrie situația lor, să exprime uriașul sentiment de protest și de indignare". (ibid. pag. 71). În studiile sale clasice despre Lev Tolstoi, de o profundă limpezime, Lenin nu a caracterizat numai creația lui Lev Tolstoi, ci a definit trăsăturile marelui scriitor, în general. Un artist cu adevărat mare oglindește momentele esențiale ale vremii sale, ridică în operele lui probleme fundamentale, descrie situația maselor largi, aspirațiile lor profunde. Evident, definiția leninistă presupune talentul scriitorului respectiv, excepționala lui „vigoare artistică"; talentul, însă, nu este suficient și istoria literară cunoaște numeroase cazuri de scriitori talentați care s-au autoîntemnițat în egocentrism și au mutilat viața infinită. Sărăcind viața, ei și-au subțiat substanța proprie, și-au meschinizat creația.

Mai există și astăzi la noi scriitori talentați care ocolesc temele majore, fug de problemele fundamentale ale epocii și produc — deși, repetăm, unii din ei au talent — lucrări sarbede, plicticoase. Marii scriitori nu pot fi însă simpli notari și, din fericire, Balzac, care formula o asemenea aspirație, n-a reușit de fel să devină un înregistrator apatic al evenimentelor, fiindcă apatia e caracteristică idioților, iar zeflemeaua permanentă, semnul distinctiv al creierelor slab evoluate. Marii scriitori au fost mari pasionați, ei au iubit umanitatea omului, s-au indignat de urmările exploatării și nu cunosc nici un caz de elogiere — în marea literatură — a exploatatorului îmbuibat și crud. Dacă cineva mai crede în indiferența lui Flaubert, nu are decît să-i citească scrisorile pentru a fi martor la una din cele mai teribile drame umane.

Surîsul lui Anatole France sau al lui Cehov n-a putut ascunde imensa lor iubire față de om; rîsul lui Gogol sau al lui I. L. Caragiale țîșnea din inimi îndurerate de spectacolul dramatic al exploatării omului de către om. Nu e nevoie să mai continuăm cu exemplele.

E drept, pasiunea lui Dante sau a lui Shakespeare, a lui Pușkin sau a lui Eminescu, a lui Lev Tolstoi sau a lui Mihail Sadoveanu, iubirea lor pasionată pentru om, ura lor pasionată față de neom, participarea lor pasionată la problemele majore ale vremii lor, da! această pasiune nu a fost totdeauna științificește clară. Nici nu putea fi. Scriitorii noștri au însă, la îndemînă o busolă de mare precizie științifică învățătura marxist-leninistă despre lume.

Să învățăm de la marii scriitori ai lumii — și marii scriitori au fost totdeauna alături de popor! — uriașa lor pasiune pentru om, pentru cauza lui dreaptă pentru ridicarea omului la propriul lui nivel.

Lenin scria în „Concluziile" operei sale „Materialism și empiriocriticism": „Filosofia modernă este tot atît de pătrunsă de spirit de partid, ca și cu două mii de ani în urmă" (ed. P.M.R., pag. 404). Acest adevăr este valabil și pentru gîndirea estetică. Da! Operele marilor scriitori au fost pătrunse de spirit de partid, ei au militat pentru progresul umanității, pentru dreptatea celor exploatați, împotriva acelor scriitori care au exprimat ideologia reacționară a clasei dominante, în momentul istoric dat.

Trebuie să militäm astăzi cu pasiune, cu entuziasm, pentru o literatură românească socialistă, de valoare obiectiv mondială. Condițiile sînt create. Guvernul și partidul au asigurat scriitorilor condiții nevisate în trecut. Poporul muncitor creează o operă uriașă: socialismul. Marile energii populare, atîtea secole încătușate, se trezesc. Apar eroi care își manifestă trăsături minunate de caracter în marea bătălie a muncii socialiste. Există în rîndurile scriitorilor noștri mari talente care s-au manifestat în opere de o valoare deosebită. Multe din problemele care chinuiau mințile intelectualilor în epocile precedente, au găsit o fericită dezlegare. Ne aflăm pe drumul cel bun, pe drumul leninist, pe drumul construirii socialismului. Să mergem cu entuziasm, neabătut, înainte!

★

Acest articol al lui Lenin a fost scris acum o jumătate de secol? Deși toate informațiile confirmă aceasta, totuși e greu să crezi. Ai impresia că articolul „Organizația de partid și literatura de partid" a fost scris acum, pentru a lămuri problemele noastre cele mai actuale. Mai ai o impresie care se dovedește greșită: cît de simple par aici toate problemele. Zăbovind însă pe paginile articolului îți dai seama din ce în ce mai mult cîtă profunzime, ce complexitate, cîtă varietate cuprinde acest articol. A trebuit uriașa forță de sinteză a lui Lenin, geniul lui, pentru ca toate problemele să se orînduiască firesc și să capete limpezime de cristal. Renunț să le pot măcar aminti pe toate.

Scris în toiul luptelor de la 1905, articolul „Orîganizația de partid și literatura de partid", rezolvă principalele probleme ale esteticii. El nimicește individualismul burghez, demonstrează dependența artei de clasele sociale, spulberă pilonii literaturii decadente, lămurește cu limpezime raportul dintre libertatea creatoare a artistului și partinitatea artei, fundamentează caracterul popular al artei, rezolvă contradicția dintre inovație și tradiție în artă, subliniază particularitățile specifice ale literaturii. Această lucrare clasică a lui Lenin a ridicat estetica marxistă pe o nouă treaptă, arătînd bazele pe care se ridică literatura noastră, realist-socialistă, punînd la temelia ei spiritul de partid.

„În ce constă, așadar, — scria Lenin — acest principiu al literaturii de partid? În aceea că pentru proletariatul socialist problema literară nu poate fi un instrument în folosul unor persoane sau al unor grupuri, că ea nu poate fi în general o chestiune individuală, independentă de cauza generală a proletariatului. Deci, jos cu literații fără partid! Jos cu literații supraoameni! Chestiunea literară trebuie să devină o parte integrantă a cauzei generale-proletare, „o rotiță și un șurub" al unui mecanism social-democrat unic și măreț, pus în mișcare de întreaga avangardă conștientă a întregii clase muncitoare. Chestiunea literară trebuie să devină parte integrantă a muncii de partid social-democrate, organizată, planificată și unitară". Lenin stabilea așadar îndrumarea literaturii de către partid, conducerea ei de către avangarda conștientă a clasei muncitoare. Pornind de la principiul partinității, estetica marxist-leninistă și literatura realist-socialistă se dezvoltă sub conducerea înțeleaptă a partidului. Numai datorită îndrumării ei de către partid, s-a putut ivi și se poate dezvolta o literatură populară, viguroasă, demnă de epoca minunată a construirii socialismului. Literatura noastră nu este și nu poate deveni expresia intereselor meschine ale cîtorva domnișoare „suprasătule" sau ale cîtorva editori burghezi pentru care arta este doar o biată marfă, vandabilă sau nevandabilă. Literatura noastră s-a smuls din asemenea servituți și niciodată scriitorii nu vor admite de a mai fi la cheremul editorului burghez.

Scriitorii noștri sînt mîndri că literatura lor constituie o parte integrantă a unei cauze unice și măreț, cauza poporului care construiește o patrie liberă și bogată, o patrie socialistă. Fără îndoială că la procesul construirii socialismului, scriitorul contribuie în modul său specific, oglindind această măreață operă, descriindu-i pe constructorii liberi și demni, reliefînd ceea ce e nou și înaintat, criticînd ceea ce e vechi și putred, creînd figuri de eroi care să-i înflăcăreze pe oameni, să constituie pentru noi pilde demne de urmat.

Credem că datoria criticii literare constă în aceea de a îndemna pe scriitori să atace curajos temele majore ale vieții noastre, luptînd atît împotriva negativismului naturalist care se oprește doar asupra neajunsurilor, fără să vadă esențialul, calomniind viața noastră nouă, cît și împotriva idilismului care suprimă sau doar „suspendă" lupta de clasă, ignorează existența vechii mentalități burgheze, transformînd efortul eroic într-un tangou lacrimogen.

Este de remarcat că unii scriitori par a fi uitat că construirea socialismului se desfășoară în cadrul ascuțirii luptei de clasă; unii par a fi uitat că micșorarea primejdiei războiului — ca rezultat al presiunii maselor — nu înseamnă lichidarea oricărei primejdii. Atîta timp cît mai există pericolul unui nou război, lupta pentru pace nu poate înceta. Iată de ce pamfletul, poezia anti-imperialistă, sceneta satirică, etc. nu și-au pierdut deloc actualitatea, așa cum cred unii — din fericire puțini — scriitori. Experiența ultimului deceniu confir-

Paul Georgescu

(Continuare în pag. 4-a)

În acest număr semnează:

Al. Andrițoiu, A. E. Baconsky, Savin Bratu, Eusebiu Camilar, Dumitru Corbea, Lucia Demetrius, Mihu Dragomir, Petru Dumitriu, B. Elvin, Carl Emil Englund, Al. Fadeev, M. Gafița, Paul Georgescu, Eugen Jebeleanu, Majtenyi Erik, Dinu Moisescu, Florin Mugur, Francisc Munteanu, Mihail Novicov, Ruxanda Paladi, Radu Popescu, Stela Predescu, Aurel Rău, Zaharia Stancu, Virgil Teodorescu.

Desene: Renata Duncan și Gh. Glauber, Gh. Treiberg și Tiberiu Krausz, Vitalie Nereuță, Perahim, Pița Rubin, Ross.

UN MUNCITOR

Odaia lui e mică, c-un petec de grădină
la geam, în patru glastre, udate zi de zi.
Odaia lui e mică, dar e stăpîn pe-o mină
și scoate floarea neagră cîntînd, din galerii.

Cuvîntul lui e simplu, și-n haine de paradă
nu l-a-mbrăcat vreodată, și nici nu s-a gîndit.
Cuvîntul lui e simplu ca versul de baladă
spre care poezia de veacuri a rîvnit.

Și cărți are puține, cît într-ntr-o desagă,
n-a auzit vreodată de traiul de boem.

Și cărți are puține, dar zilnic el dezleagă
conflicte mari, și scrie un cînt dintr-un poem.

Istoria modernă prea des n-o cercetează,
dar și-a săpat-o-n carne, cu gloanțe, în război.
Istoria modernă cu palmele-o creează
și ochii lui sînt paznici pe ultimele foi.

E-un muncitor ca alții, nedornic de cuvinte,
deși pe umeri duce tot greul tuturor.
E-un muncitor ca alții, și-n sîngele-i fierbinte
se-aude viitorul, vuind nerăbdător.

INTIPĂRIND ÎN PIATRĂ...

Mai plînge cîte unul că nu-i chip
să mai visezi în zilele acestea,
că viața-i ca o dună de nisip,
și moartă-i poezia și povestea.

Pierdut e al boemelor parfum,
o, unde-i azi lectura din saloane?

Abstractele visări de ieri par fum,
s-a dus poemul fetelor morgane...

Mai plînge cîte unul ca năuc,
în timp ce-și sună un zidar mistria,
cîntînd „vezi rîndunelele se duc"
și-ntipărind în piatră poezia.

MĂ CHEAMĂ IARĂȘI...

Mă cheamă iarăși ploaia printre grîne
s-aud oftînd pămîntul biciuit,
vă las, prieteni, nu mai pot rămîne,
mă soarbe Bărăganu-ntinerit.

Cînd voi țipa cu trenu-n noaptea deasă,
se va trezi tot tîrgul speriat,
și-apoi va adormi. Dar e o casă
unde-o rămîne geamul luminat..

Mihu Dragomir

DEZVOLTAREA TINERELOR TALENTE

CĂRȚILE TINERILOR

In anii regimului democrat-popular au apărut numeroase talente scriitoricești noi. Indrumarea plină de dragoste și grijă a partidului, le-a asigurat condițiile cele mai prielnice de dezvoltare, ceea ce a făcut ca tinerii scriitori să străbată cu ușurință drumul către formarea unei individualități proprii, către o maturitate în creație.

„Gazeta literară" va publica, în cinstea celui de-al doilea Congres al P.M.R. mai multe articole privind problemele dezvoltării unora dintre tinerii scriitori. Articolul care urmează este primul din acest ciclu.

În anii uceniciei, cînd tînărul cutează, se înșeală, se rătăcește, pentru a se regăsi în cele din urmă, există un lung șir de întrebări la care el e silit să răspundă și o va face cu teamă, cu încredere, cu sfidare, cu orgoliu dar rareori cu exactitate. Căci o vocație se verifica, după cum bine spunea Tolstoi, abia după ce ne-am înșelat asupra ei. Primele lucrări sînt mari lupte în care autorul aduce pe cîmpul de bătălie toate forțele sale, dar nu poate aduce ceea ce este mai important: rezervele. Ele fac și desfac iluziile și deziluziile care însoțesc scriitorul chiar atunci cînd insuficiențe proprii, rezistențe străine au căzut. Iar aceste iluzii și deziluzii le-au văzut cu toții ascunse sub tăceri orgolioase ca și sub izbucniri patetice. Și nimeni n-ar trebui să decline onoarea de a mărturisi că le-a încercat, ci mai curînd ar trebui să dorească a păstra mereu îndîrjirea și pasiunea cu care le-a trăit.

Dar esențial este pentru un tînăr scriitor să stabilească acordul cu realele sale însușiri, cu înclinațiile sale cele mai autentice de care uneori nu-l desparte decît un pas, decît o umbră, și astfel să poată oglindi cu putere realitatea asupra căreia s-a aplecat și pe care a cercetat-o.

Avem în față ultima lucrare a lui Traian Coșovei, *„Împărații vînturilor"*, și urmărim drumul contorsionat și complex pe care-l parcurge scriitorul. El străbate un proces destul de greu, destul de dramatic, pentru a fi trecut cu vederea. Este, dacă nu ne înșelăm, un moment însemnat în evoluția sa, un moment în care așteaptă o limpede și loială mînă de ajutor. Traian Coșovei încearcă să deschidă cale liberă resurselor sale artistice, a părăsit nuvela, a îmbrățișat reportajul, iar în reportaj a absorbit mult din substanța primelor lui versuri. Mai mult decît atît, — s-a pus sub tutela lui Geo Bogza și e interesant să remarci cum se luptă pentru a ceda sau pentru a rezista maestrului său. El a învățat să imite, să împrumute, să transmită, dar imaginația sa îl deplasează din orbita modelului, îl împinge în altă direcție. Coșovei este mai atent la miracolele naturii decît la infinitul ei.

Cine-i citește reportajele, nu poate să nu observe că scriitorul are o viziune artistică originală, că el deschide o poartă spre înțelegerea naturii patriei noastre, de a cărei forță și frumusețe e robit. Pretutindeni în stepa Dobrogei, pe pămînturile Bărăganului, pe țărmurile mării, Coșovei descoperă mereu nu știu ce tainic izvor de putere și splendoare, pe care-l cîntă ca pe un mister ce este numai al acestor locuri. Este în scrisul său o tensiune, o febră, care dă la iveală o sensibilitate artistică reală, căreia îi sînt familiare oscilațiile intense, stările sufletești extreme, momentele de exaltare sau de prăbușire. Deocamdată scriitorul își ignorează încă resursele, iar ceea ce e mai trist, eșuează ori de cîte ori caută să exprime raporturi între oameni, ori de cîte ori caută să contureze profilul eroilor săi. El nu notează precis, nu vede gesturi, nu aude inflexiuni vocale, nu surprinde semnificații. Din această pricină, nici nu poate să dea pregnanța ideilor din lucrările sale. Un adevărat miracol pare că se petrece: în mijlocul acestei naturi, descrisă cu exactitate și poezie, evoluează ființe inconsistente, care sînt foarte departe de lumina vie a zilelor noastre.

Ce lucru mai emoționant decît un tînăr scriitor care se războiește cu el însuși, pentru a da măsura realelor sale posibilități!

Și, în același timp, e totdeauna o surpriză plăcută să găsești în cartea unui debutant însușirile unui scriitor format. *„Gloaba"*, povestirea lui Eugen Barbu, ne-a dat această satisfacție. Autorul scrie cu circumspecție, fără ezitări și fără reticențe, dominînd cu luciditate destinele eroilor săi. In mai puțin de patruzeci de pagini, E. Barbu a desfășurat înaintea noastră tabloul existenței unui muncitor tipograf, începînd cu zilele chinuite ale uceniciei și terminînd cu cele ale maturității. Antonică, eroul lucrării, comunistul care înțelege de-a lungul unui proces sufletesc dramatic responsabilitățile pe care le implică acest înalt titlu, constituie o figură bine creionată. Surprinzătoare apare precizia cu care scriitorul definește psihologia eroului său, un om în pragul bătrîneții, cu nevastă și copii, amorezat de o fată tînără, pînă de curînd fără „meserie precisă". Antonică este în adevăr un muncitor tipograf destul de robit patimii sale pentru a-i ceda, destul de luminat ca să priceapă, în cele din urmă, o greșeală, neputînd trăi fără de prețuirea tovarășilor săi, dar sfidîndu-i cu un orgoliu rănit, furios că ei nu-l înțeleg, mîhnit că a greșit, supus încă farmecelor fetei, dornic să i se ierte rătăcirea și neputînd el singur să și-o uite, împăcat și mulțumit cînd se reîntoarce la ai săi, o întreagă gamă de stări sufletești care se întrepătrund, se influențează și se cheamă reciproc, trece pe dinaintea ochilor noștri făcîndu-ne să-l simțim aproape de noi, viu și adevărat, pe eroul lucrării.

Deocamdată Eugen Barbu și-a arătat calități de portretist, dar este o anume siguranță în scrisul său care ne dă dreptul să credem că ar putea stăpîni ușor mișcarea unei lucrări de mai mari proporții. Aceasta nu înseamnă că viitoarele lucrări nu vor releva lipsuri încă neștiute, calități încă nefixate.

Ce surprize ne va rezerva viitoarea carte, iată o întrebare pe care nu putem să nu ne-o punem, cînd avem în față lucrarea unui tînăr scriitor. De pildă, *„Străinul"*, romanul lui Titus Popovici, obligă cititorul să mediteze la opera viitoare a acestui tînăr talentat.

De altminteri, cu puțin curaj, cu oarecare fantezie, îți poți lua libertatea de a citi cărți care încă nu sînt scrise, dar a căror apariție este posibilă. Ajunge, pentru asta, să urmărești primele încercări — tipărite sau nu în volum — ale tinerilor scriitori. Se află totdeauna între un rînd și celălalt, între două propoziții, ceva ce încă nu este definit, ceva ce n-a fost încă exprimat, dar care sugerează sau îți impune credința că în locul acestei tăceri enigmatice, se va auzi limpede, odată, vocea scriitorului.

Uneori seara poți sta aplecat asupra unor astfel de cărți, care încă nu s-au scris. Cu surprindere, cu emoție descifrezi atunci filele lor și ni se pare că bucuria aceasta e mai mare chiar decît a reface manuscrise vechi. Timpul care a șters pe jumătate literele de pe tomuri îngălbenite, descoperă pe jumătate literele de pe tomuri viitoare. In tovărășia acestor încîntătoare fantome vei gîndi, desigur, că nu te poți lăsa niciodată în seama lor și că e bine să le stabilești din timp identitatea.

Ceea ce te intrigă cel mai mult este faptul că poți auzi în primele încercări ale acestor tineri ecoul unor cuvinte care așteaptă abia să fie rostite. Dacă stai bine și cugeți, înțelegi însă că lucrul nu e atît de straniu.

Firește că nimeni nu-și poate asuma răspunderea unor formulări categorice, a unor sentințe inapelabile, în legătură cu dezvoltarea viitoare a tînărului scriitor. Cartea lui de debut indică și face posibile unele presupuneri. Atît. Este, în adevăr, cu putință să-ți imaginezi sunetul viitoarelor melodii, numai simțind vibrația unei coarde răsfrînte în cutia viorii. Dar, din păcate, viorile sînt pline și de cîntece care nu vor fi niciodată cîntate.

Cînd ne aflăm în fața cărții unui tînăr scriitor, sîntem în posesia a cîtorva documente, pe temeiul cărora încercăm să reconstituim o întreagă lume, o lume care nu s-a deschis încă, și pe care o presimțim și o bănuim. Ce secrete ascunde ea, ce mistere va scoate la lumină, ce profunzimi sufletești va sonda? Cele cîteva indicații, cele cîteva presupuneri, adversitățile și adeziunile pe care ea le cuprinde, alcătuiesc laolaltă o țesătură deasă și pe care abia viitorul o va dezlega. De multe ori nici un fapt, nici un om nu poate fi desprins din această lume, fără a părea înstrăinat sau rătăcit, într-atît sînt de firave legăturile pe care autorul a izbutit să le lege.

Recitind de curînd *„In orașul de pe Mureș"*, romanul lui Francisc Munteanu, urmărind traectoria agitată, febrilă, contradictorie, a eroilor cărții, drumul lor primejdios și încurcat spre împlinirea idealurilor lor, o întrebare s-a ivit: cum se va armoniza lumea lui Francisc Munteanu cu lumea întregii sale generații de scriitori? Căci nimic din ceea ce se scrie nu poate fi privit izolat. Totul își răspunde și se completează, fiindcă este un punct de joncțiune în care se întîlnesc cele mai diverse temperamente artistice: este dorința de a servi prin scris cauza poporului. Așadar, ce forță nouă se va ivi la punctul de joncțiune? Să urmărești pe filele cărții, ca pe o hartă, cum se constituie această putere și cum se îndreaptă spre obiectiv, — iată un lucru ispititor.

In adevăr, a vorbi despre tinerii scriitori, nu este numai un act critic, ci un act de integrare pe care timpul îl poate confirma sau dezminți. Mai ales că lucrările de debut sînt de două ori amăgitoare: și prin aspectul lor comun, care nu ne lasă să întrevedem încă realele însușiri, și prin cutezanțele lor seducătoare, dar care-ți abat privirea de la adevărata lor valoare. Există un singur punct de reper, indicat și de basmele populare: să fim atenți dacă Pegasul — care deocamdată poate fi travestit într-o mîrțoagă — fuge spre tava cu jăratec.

Se zîmbește în fața ambiției tinerilor de a scrie opere mari. Un surîs puțin înțelegător, puțin sarcastic, pecetluiește asemenea proecte pe care cel mai adesea le descurajează însăși realizarea lor. Balzac, care a jucat atîta pe cartea ambiției, scria plin de înfrigurare surorii sale: *„Trebuie să debutez printr-o capodoperă sau mă sinucid"*. Slavă domnului că Balzac nu și-a dus la capăt funesta intenție, fiindcă, după cum se știe prea bine, n-a debutat printr-o capodoperă. Dar năzuința sa nu rămîne mai puțin nobilă. De aceea, cînd regăsim această aspirație, nu putem să n-o admirăm. Adevărul este însă că și în parnas puterea se cucerește numai „cînd s-au copt condițiile". Se întîmplă atunci că lucrările de tinerețe devin martori stînjenitori. Balzac nu și-a mai amintit niciodată de *„Cromwell"*, de exclamațiile sale încîntate (*„Incidentul cu fiii lui Cromwell este admirabil găsit"*, *„Ce frumoasă expunere"*, *„Cum crește interesul dintr-o scenă în cealaltă"*) dar cred că a rîs cu hohote, cutremurîndu-se de satisfacție, la amintirea sfatului părintesc: *„Apucă-te de orice, numai de literatură nu"*.

Aceste cuvinte sînt un excelent stimulent de a scrie; ar trebui poate înrămate și expuse la vedere. Tinerii, adică cei ce dau istoriei literare perspectiva și profunzimea pe care numai cei bătrîni o asigură dar, vai, în direcția contrară, știu mai totdeauna că trebuie să persevereze.

Și e bine să citim cărțile lor pentru tot ceea ce este viu, neliniștit, stîngaci chiar, dar aproape de inima lucrurilor, de realitate, fiindcă această frămîntare și prin spiritul creator pe care-i presupune, și prin foloasele pe care le aduce este plină de făgăduieli. Spaimele exagerate, bucuriile totale, pot vorbi uneori în numele unei responsabilități, care cheamă și subjugă realmente. Mărturisim că suspectăm puțin placiditatea, indiferența într-un domeniu în care vocațiile adevărate sînt tiranice. Dar cine ar îndrăzni să decreteze o lege?

Povestiri, nuvele, romane, nume noi de scriitori de care nimeni nu a auzit pînă ieri sau azi, trec mereu pe dinaintea cititorului. El se apleacă asupra unei cărți, reține un nume nou și se bucură că glasul acestui izvor nesecat de talente răsună puternic, în toată voia, că tinerilor scriitori li se deschid porțile literaturii ca un domeniu ce le poate aparține și care așteaptă să cunoască noi cuceritori. Destinul tragic al tinerilor scriitori de altă dată, stinși de tuberculoză, înainte chiar de a fi atins plinul tinereții lor, lipsiți de aer, sufocați, este o amintire dureroasă, dar depărtată. Ucenicia literară tinerii și-o fac astăzi într-o zodie nouă. Steaua lor răsare sub o priveghere atentă și caldă, iar ei sînt stimulați să se înalțe cît mai sus, ajutați de către Partid să se realizeze.

Să urmărești fiecare nouă încercare a unui tînăr scriitor, fie că ea rivnește să fie o capodoperă sau o lucrare de debutant, înseamnă să asiști și să iei parte la munca de creare a literaturii.

Iar numărul celor care încearcă să scrie romane vaste sau schițe succinte este din ce în ce mai mare. Mereu trebuiesc reținute alte nume, alte lucrări.

Printr-o lucrare restrînsă, modestă, ne cheamă atenția, de pildă, Alecu Ivan Ghilea. *„In rînd cu lumea"* este un început timid, dar interesant. Autorul are elan, emoție, efuziuni sincere. In lucrare scriitorul arată cum în anii puterii populare, un țăran care nu avea după ce bea apă, își poate îngădui să participe la hramurile îmbelșugate, organizate după tradiția populară. Lucrarea constituie o evocare plastică a frumuseții vieții eliberată de exploatare, dezvăluind un ochi sensibil față de sufletul omului simplu. Alecu Ivan Ghilea are o înclinație vădită pentru tablourile colorate, pline de viață și de mișcare.

Ca și Ilie Barbu, Visarion Crețu suferea că oamenii nu-l bagă în seamă dar e mulțumit că munca în comun permite oamenilor să se stimeze după merite reale.

Ar fi putut fi această bucată, prin excesul ei de efuziune, — naivă, declamatoare, emfatică. Ghilea a știut să o facă emoționantă, captînd în lucrare acel suflu de voie bună nesilită, de agitație, de mulțumire, care este al petrecerilor populare.

Spre paguba lucrării, rămîne însă excesul de exclamații al autorului. *„Ah, de-ai ști"*, *„Ah, de-ai putea"*, *„Ah, de ți-ai închipui"*, exclamă mereu Ghilea, salutînd în dreapta și în stînga, făcînd atîta zgomot, încît abia-l auzim pe erou. El e un spectator prea gălăgios la o piesă care este ea însăși foarte animată. Scriitorul ezită încă între formularea expresă, directă și cea implicată într-o imagine, el nu ține o cumpănă severă între fapt și comentariul lui.

Cărțile viitoare ale unui tînăr scriitor sînt ecuații cu multe necunoscute. Există însă un termen dat: acela e încrederea cu care trebuie să primim încercările lui. Nu avem dreptul să sperăm la cărți viitoare, dacă nu primim cum se cuvine pe cele scrise. Nu pledăm pentru un spirit tolerant și înțelegător, nu pledăm pentru o critică de complezență, ci pentru una constructivă, care să releve ceea ce e înaintat în opera fiecărui scriitor, ceea ce e aproape de realitate și o oglindește, care să combată rămășițele ideologiei burgheze.

Ne temem mai ales de indiferență, de nepăsare, de raporturile generale și abstracte care privesc pe toți și pe nici unul. In locul acestui pustiu, preferăm de o mie de ori o critică brutală dar pasionată, în care să nu fie suprimate nici măcar accentele patetice.

La rîndul lor, scriitorii consacrați ar trebui să fie mai generoși cu cei tineri. Istoria literară oferă în acest sens exemple care ar trebui memorate. Cine nu-și amintește cum vreme de șapte ani Flaubert a supravegheat, a susținut și a dirijat toate încercările lui Maupassant. Autorul *„Doamnei Bovary"* și-a asumat funcția de dascăl cu tot ceea ce implică această răspundere.

Ce grăitoare sînt în același sens relațiile dintre Cehov și Gorki. Delicatețea, dragostea cu care Cehov a receptat arta lui Gorki și a sprijinit-o vor rămîne mereu pilduitoare. *„Sînt lucrări minunate, lucrări model și care denotă un artist trecut printr-o școală foarte bună. Nu cred să mă înșel"*. Mulțumirea lui Cehov de a fi găsit în Gorki un scriitor, aprecierile sale exprimate în stilul său sobru și modest și apoi strigătul de bucurie nestăpînită al lui Gorki la citirea acestor rînduri, — e aici un întreg capitol de istorie literară a cărui semnificație nu poate să ne scape.

Desigur că e bine să procedăm cu prudență, să nu pregătim viitoare dezamăgiri, dar nici un om de știință nu s-a limitat vreodată la vechile cunoștințe numai pentru că nu avea certitudinea celor noi. Se poate întîmpla ca criticul să fi încercuit cu meridiane și paralele o lume care nu există, dar care expediție creatoare este inutilă? Chiar dacă Cristofor Columb n-a descoperit drumul spre Indii, el a descoperit America.

Și mai este ceva: nu în fiecare carte nouă progresul tînărului poate fi clar văzut. Uneori o carte înseamnă chiar un regres. Dar dacă tînărul va fi să-și pună întrebările pe care trebuie să și le pună, să răspundă curajos, să se smulgă din indolență sau eroare, — această înfrîngere „face cît o victorie". Față de criticii care vor acuza nemilos, ei au o singură răzbunare care este în același timp și o obligație: să publice o carte bună.

Viitorul tinerilor scriitori poate fi bănuit, dar numai ei înșiși pot transforma bănuielile în certitudini.

Căci în cîmpul vizual al cititorului, ca și în cel al astronomului, apar deopotrivă existențe a căror lumină, deși s-a stins de mult, strălucește încă și existențe a căror lumină se străvede palidă, dar care abia se pregătesc să lumineze.

B. Elvin

Răsfoind revistele

„LUMINIȚA" nr. 6-7-8/1955

Revista preșcolarilor și școlarilor mici, „Luminița", are un public cititor mereu mai larg. Firește, e o consecință a ținutei artistice în care se prezintă, consecință ce a determinat apariția publicației — începînd cu luna august a. c. — într-un număr sporit de pagini și cu un tiraj mai ridicat decît înainte.

Caracterul instructiv-educativ al „Luminiței" este evident. In genere, fără a fi pedagogizantă, țintește să familiarizeze pe micul lector cu obiectele și ființele din lumea înconjurătoare, să-i formeze deprinderi sănătoase, să insufle sentimente înălțătoare, ca dragostea de patrie, admirația față de luptătorii pentru libertatea și prosperitatea poporului nostru, să-i transmită prețioase învățăminte pentru viață și să cultive cititorului frumoase trăsături de caracter, ca modestia și cinstea, curajul și spiritul de abnegație.

Educația estetică, formarea gustului artistic ca laturi ale educației comuniste sînt efectuate prin bucăți literare de calitate ca și prin ilustrații de o certă valoare artistică.

Revista este cu atît mai plăcută și deci mai educativă, cu cît paginile ei respiră din plin prospețimea și seninătatea caracteristică vîrstei micilor ei cititori. Copilului îi place să rîdă; este un adevăr de care „Luminița" în genere ține seama. In numerele de față, povestea despre iepurele vînător care se hotărăște nici mai mult nici mai puțin să stîrpească neamul vînătoresc se pare că a cucerit inimile. Autorul însă urmează un drum care putea fi și primejdios: el înfățișează un personaj care suferă de un mare defect: lăudăroșenia, dar este totuși deosebit de simpatic. Octav Pancu-Iași știe să conducă în așa fel discernămîntul copilului încît la terminarea lecturii să știe că lăudăroșenia simpaticului iepure nu este o calitate și că el, cititorul, va trebui să se ferească de o asemenea meteahnă. Dublată de o ilustrație plină de fantezie (semnează Dem) ce întreține umorul textului, povestea lui Octav Pancu-Iași este pe deplin accesibilă micilor cititori și desigur apreciată ca o creație literară de calitate.

Mai puțin suculentă sub aspect umoristic, „Ghindaghinda" se adresează copiilor pe același ton glumeț de bunic sfătos, ascuns în persoana tînărului scriitor Octav Pancu-Iași. Din păcate, ideea basmului se desprinde cam greu din cuprinsul narațiunii, evident aceasta în detrimentul efectului educativ.

Dar dacă revista ține cont de faptul că micului cititor îi place să rîdă, ea uită nu odată de un alt adevăr și anume acela că nu orice prezentare a subiectului ajunge să distreze lumea copiilor. Un exemplu: bucata „Cățelul și dulăul" (din nr. 7/1955) de I. Sebastian, „Ariciul și pălăria năzdrăvană" de Irina Opran, o bună parte din materialele rubricii „Pagini pestrițe" — toate extrem de sărace în conținutul de idei, de un umor confecționat, departe de artă și deci de sufletul copilului — vin să obosească pe micul cititor iar nu să-l educe, să-l învețe și în definitiv să-l distreze.

Fără a deveni o revistă posomorîtă, „Luminița" se poate adresa copiilor nu numai pe un ton glumeț. Așa, povestirea Tamarei Pînzaru „Prietenul meu Silică" transportă lectorul în lumea copiilor ce n-au avut copilărie. In slujbă la chiabur, bătut și umilit, Silică trăiește cu dorul de a învăța carte și moare cu același dor fierbinte în suflet, victimă a regimului de exploatare burghezo-moșieresc. Autoarea încearcă spre sfîrșit o înseninare prin evocarea zilelor fericite din anii aceștia, strecurînd în inimi ura împotriva ucigașilor lui Silică. Dar Tamara Pînzaru ar fi trebuit să insiste mai mult asupra azurului din final, astfel încît înseninarea dorită să pătrundă mai adînc în suflete.

Pagina imediat următoare ne destinde, însă. Copiii fac cunoștința prea bunului doctor Aumădoare, neobositul salvator de vieți. Versurile lui K. Ciukovski, în izbutita traducere a Ninei Cassian, risipesc pe nesimțite teama de medic, sporind încrederea celor mici în el. Aumădoare oferă cititorilor un viu exemplu de simț al datoriei și spirit de sacrificiu.

Pînă nu de mult amenințată de apolitism, astăzi „Luminița" a găsit căi accesibile de lărgire a orizontului copiilor prin comunicarea și de cunoștințe social-politice. Astfel, în ultimele luni, din proza, poezia și chiar ilustrația publicației, cititorul a aflat de Festivalul de la Varșovia, de Congresul internațional al mamelor și a sărbătorit împreună cu revista ziua de 23 August. Schița Tamarei Pînzaru despre care am vorbit, „Puiul de hipopotam" de Abdala Kalanga, „Dărnicia boierului" (folclor) merg și mai departe, completînd cu noi note sferele noțiunilor exploatare și exploatator ce încep a se cristaliza la această vîrstă.

De asemenea, micul cetățean al patriei este învățat să cunoască pe dușmanii fericirii lui. Poezia Elenei Dragoș „Unei mici pictorițe" îl pune în gardă în această problemă. Optimismul și dragostea de viață ce însuflețesc pe copiii noștri, crescuți într-o patrie liberă, își găsesc expresia în poezia Valeriei Boiculesi, „Mamă", plină de gingășie și sensibilitate. Pentru viața noastră înfloritoare, „Firul de grîu" al lui I. Serebreanu își reproșează că nu a dat destul. (Din păcate, poetul devine numai după două versuri schematic și moralizator). Imaginea vieții noi este întregită de Rusalin Mureșanu prin ciclul „Vara". El izbutește, în sugerarea bunăstării colectiviștilor („La moară") ca și a avantajelor muncii mecanizate, punînd față în față (în poezia „Combina") rezultatele celui ce trudește cu o coasă și ale celor ce folosesc mașina. Antiteza se încheie cu o întrebare naivă dar firească pentru logica micului cititor:

„Nea Mirică, ce-ar fi dacă
Ți-ai lua și tu combină?"

Chipurile oamenilor noi care luptă pentru fericirea poporului nostru sînt reliefate în coloanele revistei. Astfel, Ion Gheorghe, pretextînd o ceartă între doi copii, înfățișează — e drept, nu cu suficientă tărie — doi fruntași în agricultură, invitați la regiune pentru decorare. Reușit este modul în care poetul redă limba vorbită în toată prospețimea ei, sugerînd trăirile interioare.

In „Poveste adevărată", Lucian Pintilie merge cu gîndul la luptătorii împotriva trupelor fasciste aflate în retragere spre pusta Ungariei în toamna lui 1944. Lucrarea cultivă respectul și admirația față de eroii de felul lui Tudor care, cu riscul vieții, minează trenul nemțesc încărcat cu muniții. Condeiul autorului a reconstituit cu pricepere atmosfera apăsătoare din anii războiului cînd în învălmășeala gărilor vedeai „chipuri buimace, cu pleoapele vinete de nesomn, cu rănile înfășurate în bandaje murdare". In ciuda calităților, schița suferă de unele deficiențe ce nu ni se par lipsite de importanță. Este vorba de înfățișarea modului în care sînt înlăturate greutățile și primejdiile ce amenință un partizan trimis într-o misiune atît de dificilă ca aceea a lui Tudor. In cazul de față, eroul nostru, ajutat de scriitor, îndepărtează prea repede piedicile, victoria nemaifiind rezultatul unei lupte grele. In felul acesta, Lucian Pintilie știrbește realitatea, neizbutind să fie întotdeauna suficient de convingător, utilizînd și multe cuvinte necunoscute micilor cititori.

Mai mult decît în lunile precedente, conținutul celor trei numere pe care le răsfoim este interesant, variat și mai ales ancorat în realitate. Preșcolarii însă ar putea reproșa publicației că oferă mult prea puține materiale pentru ei și aceasta nu numai în ultimul timp.

Și mai avem motive să bănuim că micii cititori ai „Luminiței" se tem ca nu cumva revista lor să cadă — prin „paginile pestrițe" — într-o manie de a le face cunoștința numai cu copii răi, o manie, adăugăm, cu iz pedagogizant. Dar deficiențele de care vorbeam se pot înlătura. Totul este ca redacția publicației, împreună cu colaboratorii, să continue și să dezvolte drumul bun pe care au apucat. Este aceasta și o datorie cetățenească.

Stela Predescu

CURIER literar

● Editura de stat pentru literatură și artă a tipărit „Cronica de familie" de Petru Dumitriu. Volumul cuprinde nuvelele „Davida", „Bijuterii de familie", „Salata" și „In bătălia pierdută".

● „Oameni și gînduri din veacul meu" se intitulează volumul de articole al acad. Gala Galaction, apărut zilele acestea la Editura de stat pentru literatură și artă. Prefața este semnată de Teodor Vîrgolici.

● Editura tineretului a tipărit următoarele volume din opera maestrului Mihail Sadoveanu: „Zodia Cancerului", „Neamul Șoimăreștilor", „Raiul", „Printre gene" (povestiri pentru copii), „Vremuri de bejenie" (în „Biblioteca școlarului").

● La Editura de stat pentru literatură și artă se va publica romanul lui Mihail Sadoveanu — „Mitrea Cocor" tradus în limba idiș, de M. Riespler.

● Se află în librării volumul „Vecinii" de V. Em. Galan.

● In următoarele zile vom citi cea de a doua ediție a romanului „Pasărea furtunii" de Petru Dumitriu, care va apare la Editura tineretului.

● Noul roman al acad. Cezar Petrescu, „Oameni de ieri, de azi și de mîine", se află sub tipar la Editura tineretului, și va fi în librării în cursul lunii viitoare.

● In colecția „Oameni de seamă" apare „Ion Creangă" de Pompiliu Andronescu-Caraioan.

● Peste cîteva zile va ieși de sub tipar un volum de „Poezii" al lui Macedonski, cuprinzînd cele mai reprezentative din versurile marelui poet. Volumul este îngrijit și prefațat de Mihu Dragomir.

● Romanul lui Duiliu Zamfirescu, „Viața la țară", se retipărește în „Biblioteca pentru toți" și va fi în librării în luna decembrie.

● Peste cîteva săptămîni apare ediția a cincea a romanului „Desculț" de acad. Zaharia Stancu.

● Editura de stat pentru literatură și artă anunță apariția, pînă la sfîrșitul anului, a următoarelor romane: „Familia Moromeților" de Marin Preda, „An nou" de Letiția Papu, „Mathias Schmidt" de Valentin Heinrich, „Pe marginea Dunării" de Șerban Nedelcu, „Contele Csaki" de Horvath Istvan.

● Două noi volume de acad. Tudor Arghezi vor apare în curînd; primul, „1907", este tipărit de Editura tineretului. Cel de al doilea, „Cîntarea omului", de Editura de stat pentru literatură și artă.

Cronica literară

Victor Tulbure: „LAUDA PATRIEI"

De la început, poezia lui Victor Tulbure era reprezentativă pentru căutările noii generații de poeți, crescute sub directa îndrumare a partidului clasei muncitoare, după eliberarea patriei, în anii construirii socialismului. Primul volum al lui Tulbure, de dimensiuni modeste, („Vioara roșie" — 1948) anunța un talent cu totul remarcabil și-i definea programatic poezia — ca o poezie care va culege „laurii roșii în luptă" împletind „republicii mele cununi". „Balada tovarășului care a căzut împărțind Scînteia în ilegalitate" (1949), scrisă cu prilejul primei sărbătoriri a organului central al partidului, confirma potența creatoare a poetului și hotărîrea de a răspunde prin versurile sale chemărilor partidului. Au urmat „Holde" (1949), „Vișinul lui Vania" (1951) și „Versuri" (1952), ultimul volum reluînd o parte din cele apărute anterior în volume. Talentul rămînea evident, dar nu se observa o linie ascendentă. Poetul părea chiar că stagnează și, poate, cei care, în 1948, vedeau în Tulbure unul dintre cele mai promițătoare condeie ale generației, erau descumpăniți de puțina rodnicie a poetului. „Vioara" lui Tulbure apărea adesea unicordă, poetul — tînăr — începea să vădească un manierism timpuriu și dăunător, cititorii începeau să treacă deasupra distihurilor sale prea puțin variate, cu imagini monotone, deși frumusețea unor versuri atrăgea neîncetat atenția asupra viabilității talentului. Patru volume de traduceri din poezia rusă și sovietică, precum și unul din lirica bulgară, — apărute între 1951 și 1954, descoperind mereu măiestria poetului, mărturiseau acumularea — și prin exercițiul la școala tălmăcirilor — a unor noi forțe de expresie.

Tulbure părea că se caută. Ultimii doi-trei ani au adus în paginile publicațiilor noastre un Tulbure care s-a autodefinit, pentru sine și pentru cititori, ca poet al „Laudei patriei", astfel cum apare în ultimul său volum.

Acest volum îl considerăm caracterizant pentru poet și, împreună cu poemul său recent, „Vară fierbinte", îl califică pe Tulbure printre poeții care, în acești ani, s-au realizat și și-au cucerit, în frontul nostru literar, un loc însemnat.

Tulbure s-a regăsit pe sine, ca poet al zilelor noastre, cîntăreț al patriei libere și al poporului care construește socialismul. El și-a găsit filonul poetic în tradiția literaturii noastre și recunoscîndu-și filiația. El se declară „ucenic la tata Sadoveanu", stabilindu-și deci moștenirea primită nu atît de la clasicii poeziei noastre, cît de la cel mai mare povestitor al nostru. Se referă această declarație la fondul epic al poetului? Se referă ea, oare, doar la aspectul limbii poetului, care, mărturisindu-și ucenicia la Sadoveanu, și-o mărturisește implicit pe aceea făcută la unchiașul țăran care l-a învățat „dulce grai de cîmp și de colnic"?

Auto-prezentarea filiației, pe care o înfățișează Tulbure, e mult mai cuprinzătoare și mai subtilă. Ea afirmă înțelegerea fondului profund liric al operei sadoveniene și dezvăluie acest fond ca hotărîtor de asemeni în opera „ucenicului" care, și în poem — ca, de pildă, în „Vară fierbinte" — se constituie în erou liric și aduce, cu dragoste și slăvire, cuvînt de laudă patriei. Ea implică, de asemenea, o apreciere calitativă, am spune chiar cu un substrat teoretic, asupra ceea ce înseamnă „ucenicia", — prelucrare proprie a învățăturilor date de maestru, — spre deosebire de ceea ce înseamnă „pastișă", — copie minoră și caducă a operei maestrului ca atare.

Sadoveanu, ca orice mare creator, își are pastișorii săi, povestitori care „sadovenizează" prin vorbă și prin acțiune epică, lipsind însă vorba de patosul liric și acțiunea de sensul participării active a eroului liric la ea, ca judecător al nedreptăților și iubitor al luptei poporului pentru libertate.

Tulbure preia, ni se pare, atitudinea poetică a operei sadoveniene, ucenicia lui fiind majoră prin aceea că se raportă la însuși sensul artei lui poetice, de cîntăreț, ca și Sadoveanu, al pămîntului patriei, al oamenilor acestui pămînt. Poetul, ca și marele nostru prozator — și, în fond, uriaș poet — are calitatea de „oaspe" obișnuit la vetrele oamenilor din popor care-l recunosc ca pe unul de-ai casei:

„Sînt pe drumul țării călător,
Pretutindeni sînt la mine-acasă,
Am culcuș sub fiece pridvor,
Blid găsesc la fiecare masă".

Personalitatea poetică a lui Tulbure se precizează ca aceea a unui neistovit îndrăgostit de frumusețile țării sale libere, drumeț care descoperă pretutindeni urma omului care trudește și creează în această țară. Temperamentul lui Tulbure cheamă, pentru a se diferenția clar, comparația cu temperamentul poetic al lui Beniuc: Tulbure nu despică în stînci spre cărări noi, ci, asemeni călătorului în ținuturi puțin cutreerate ca „Nada Florilor" sau „Valea frumoasei", dă la o parte stufărișul și se strecoară, una cu natura, printre copacii seculari, dezvăluind sub pasul său alte și alte drumuri care-l așteaptă: „Potecile mi se aștern în cale, / Sub pașii mei noi drumuri se întind..." („Țării mele").

Tulbure e întreg el în „Tezaur", una din cele mai frumoase poezii ale volumului: călătorul care descoperă, din perspectiva largă a „vîrfului cu pajere rotat", „pămîntul nostru minunat" și adună-n suflet flămînd „icoana țării cu mîndrie", „beat de-atîta avuție"...

Tulbure a preluat de la maestrul său Sadoveanu arta de a pîndi ceasurile de liniște concentrată, cînd sesizează suflul viu a tot ce veghează pe pămîntul țării. Poetul nostru face noaptea popas și-și ascultă sufletul („Fală"); așa precum, în liniștea prisăcii, Sadoveanu ascultă durerea Șoimăreștilor, prin veacuri, Tulbure are auzul apt să „deslușească glasul" țării „ce din strămoși ne vine, de demult" („Țării mele").

Ucenicia creatoare scoate la iveală prelucrarea învățăturii maestrului de către poetul care-și trăiește tinerețea în zilele glorioase ale construirii socialismului. Cînd scoborîtorul neamurilor iobăgite și nepotul unchieșilor din Verșeni ascultă veghea nopții, ajungeau la el durerile înăbușite: oamenii ce străjuiau focurile stinghere erau asemeni lui bădița Mihalache, cel care-n asemenea ceasuri își amintește și istorisește drama dragostei care cobora la chemare de bucium și era ucisă de mișeii tîlhari de muncă și fericire... Poetul „Vînătorii de jderi" ascultă acum ecoul veghei creatoare, organic confundat cu viața tuturor fenomenelor esențiale ale naturii, și deslușește chemarea patriei libere cărela i se închină. Receptarea chemării e înfățișată solemn ca într-o cîntare a unei clipe unice, în care poetul se dizolvă în însăși conștiința trează a patriei, pentru a trăi mai puternic în formele înmiite ale acestei conștiințe:

„Părtaș mă simt atunci în toate,
Mă risipesc și-n toate stărui..." („Porunca")

Comuniunea panteistă s-a transformat valoric, transmițînd sentimentului superior al patriotismului socialist emoția unificării dintre poet și peisajul viu, natural și omenesc, al patriei...

Poezia „Porunca" este — îndrăznim s-o spunem — capodopera acestui moment poetic, de receptare a chemărilor patriei:

Se creează ceremonia sadoveniană a tăcerii care îngroapă în ea vuietul zilei și care este, de fapt, o tăcere așteptîndă, un vuiet virtual. Este ceasul cînd pruncii visează, „focurile-s tot mai slabe și ard mocnite sus, la stînă" iar cîinii „adorm cu botul în țărînă"... In acest ceas, pe care poetul îl cunoaște, se creează comuniunea tainică, osmoza între poetul care — cînd totul pare să doarmă sau să adoarmă — stă cu „fruntea-i trează", și tot ceea ce, de asemenea, se refuză somnului, veghează, trăiește „la cea mai înaltă tensiune", creează: seva care „urcă-n spice grele", inginerul care „întrezărește cu ocheanul pe planșa țării viitorul", oțelul care acum „se naște din văpaie", iubirea, pe care o poate, în acest ceas, citi în ochi „fără cuvinte", ostașii care stau neclintiți la postul lor.

Din această contopire cu patria vie și activă în orice clipă se naște și cîntul de slavă adus luminilor nopții: „lămpii de miner", „gurii uriașului cuptor", „vrednicului nopții semafor", farului, „becului arzînd neobosit peste proecte și tîrzii poeme" și acelui „șir de stîlpi de felinar", „de la coliba simplă de pescar pîn'la cabana de pe vîrf de munte".

Poezia aceasta — „Luminile nopții" — nu e decît o prelungire, la un alt ceas, a veghii nocturne creatoare: în fereastra poetului, deschisă spre patrie, se încrucișează, cu putere amplificată, razele tuturor luminilor care, din hotar în hotar și de la nivelul mării pînă la cea mai înaltă altitudine, sînt „aprinse de popor și luminează drumul spre mai bine"...

Poetul a învățat de la Sadoveanu să simtă pulsul patriei cu însuși pulsul a tot ce e viu pe întinsul ei: om, fir de iarbă... El simte țara zvîcnind deopotrivă, „în ierburi și în muguri" ca și „în fiecare sondă de țiței"; își deslușește țara, „și-n plopii din amurguri", nu mai puțin „și-n părul dragii, și-n ochii ei". Valorificarea, la cu totul altă accepție, a sentimentului de contopire în natură, cu iz de filosofie dacică și cu rezonanțe eseniniene, generează înalt patriotism:

„Sub colțul ierbii m-oi culca odată
Cu holda ta m-oi contopi deplin.
O viață doar pe lume ne e dată —
Chiar viața de ți-o dărui e puțin".
(„Țării mele")

Dintr-o asemenea atitudine de dăruire patriei nu poate rezulta o poezie pasivă, ci dimpotrivă, Osmoza poetului e un proces viu prin care el pătrunde în viața de luptă a patriei și se încorporează activ în ea. In „noptatic ceas", el dialoghează cu muncitorul, cu țăranul și cu soldatul, confundîndu-se cu ei și dialogînd cu sine însuși în aceste variate și esențiale ipostaze de luptă: el e receptacolul flăcării „cuptorului înalt" care-i aduce „dogoritoarele-i cuvinte", al grînelor date de țăran, după exemplul căruia plămădește și el „cuvîntul ca o pîine" și al vestonului de ostaș, ca și al baionetei, pe care le folosește prin cuvinte pentru „viclenitul gînd vrăjmaș". Tulbure își realizează acum, prin expresia sa proprie, propriul său mesaj de poet militant. El scrie „Versuri în coloană", „Fală", „In față", aducînd un „cîntec din mers", — un „cîntec în marș" de clasă maiakovskiană, nu desprinsă cu totul, deocamdată, de influența puternică a poeziei lui Beniuc.

Glasul său personal de poet militant este însă cel anunțat, programatic, în „Prezentare": glas de cîntăreț al luptei și al vitejiei poporului în epoca noastră, însemnînd „strălucirea vremii", continuînd adică, la chemările actuale, în stihurile care cîntă scumpa țară, străvechea tradiție a cronicarilor și a marelui lor urmaș, Sadoveanu.

Sensul specific al poeziei lui Tulbure este cel al „viorii care vibrează deplin", al poeziei care, cum se dezvăluia în „Porunca", se naște ca o vibrație a strunelor la atingerea lor în contactul cu viața, felurită și bogată, a patriei. Poetul însuși își vede inima ca „pe o vioară roșie" („Prezentare") ca și în primul volum din 1948: iar dacă versul lui de atunci — „Port în mîini o vioară roșie" — nu e întîmplător, în sistemul unitar al imaginilor, poetul evocă imaginea lui Danko, smulgîndu-și inima — torță roșie... In orice caz poetul Victor Tulbure va crește la dimensiunile pe care le-a anunțat mai de mult prin poezia sa și pe care le confirmă volumul de față, dacă va rămîne neîncetat credincios mesajului său propriu și va cînta, cu „credință statornică" în „steaua de văpaie", o mai amplă și multiplă imagine a patriei, — și nu numai a „patriei", în genere, atemporală, ci a patriei noastre de azi, a patriei în transformare revoluționară. „Vară fierbinte", poem lirico-epic, pare să dovedească înțelegerea de către poet a misiunii sale.

De asemenea, mai multă exigență față de propria sa creație ar putea ridica întreaga poezie a lui Tulbure la nivelul „Poruncii" și al „Tezaurului" și ar anula aerul de poezie făcută în grabă pe care-l mai au încă multe poezii cuprinse în volum. Avem penibila impresie că adeseori Tulbure fără prea multă grijă, continuă să ia versul în metru iambic, de zece și unsprezece silabe, sau cel de opt și nouă silabe, sau și mai banalizatul, în poezia lui, distih în metru iambic de treisprezece sau patrusprezece silabe, și confecționează poezii cu care, ani la rînd, s-a înfățișat cam monoton și static.

De aceea salutăm versul în metru trohaic din „Prezentare" și varietățile metrice oferite în ciclul „Caet liric", ca pe un semn al căutării creatoare a poetului de a desvolta și îmbogăți mijloacele artei sale. Trebuie să mai spunem că, în general, „caetul liric" reliefează o poezie de dragoste cu prospețime rustică și delicatețe sufletească, mai presus de sensualitatea nudă. Frumoasă prin sinceritatea ei simplă și emoționantă, poezia de dragoste a lui Tulbure nu s-a depărtat însă destul de modelul ei, evident în „Vioara roșie", — poezia lui Zaharia Stancu. In poezia lui Tulbure iubirea se desfășoară „pînă-n dimineață" într-un peisaj de altitudine alpină, frumusețea iubitei e conturată prin comparație cu natura și confirmată prin încuviințarea naturii, îndrăgostiții „se dăruie naturii" și „se culcă în ierburi", fata mirosind „a iarbă, a țarini și a soare".

Savin Bratu

SUB INDRUMAREA PARTIDULUI

Calea de aur a realismului socialist — sau Despre cutezanță

Recitindu-l pe Vladimir Ilici, mi-am adus de multe ori aminte de cutezanțele vieții mele. Am avut trei cutezanțe mari. Le arăt aici, cu toate că astfel de arătări se fac numai după ce coborîm mult către amurg și către noaptea cea mare.

Prima cutezanță se leagă de rîul copilăriei mele, care m-a atras ca un farmec, ori de cîte ori venea mare dinspre cetățuile munților. Țin minte că mă urcam în vîrful mărului domnesc, să-l văd, peste acoperișurile satului și peste cîmpie. Stam și-l priveam, ca pe o putere oarbă, peste putință de învins. Se auzeau malurile bubuind în prăbușire. Se vedea toată lunca Ciurarului cuprinsă. Se întîmplau tragedii nicăieri consemnate. Cine-și mai amintește de satul cel mic, Țînțarii, luat de puhoaie într-o noapte? Azi, pe locul Țînțarilor se află un iaz cu oglinzi fulgerate de solzii faunei apelor. Cine-și mai amintește de asemenea, de vremurile vechi cînd rîul nostru a adus un leagăn cu un prunc? Intr-un cuvînt, rîul copilăriei mele are o istorie puternică, și s-a răsfrînd în conștiința mea odată cu miracolul acestei lumi, alcătuit din chipul preafrumos al mamei, din răsăritul soarelui și din cîntecul cocoșului. S-a deosebit rîul nostru de celelalte elemente ale miracolului, prin teama ce o inspira. Cînd auzeam despre acel personaj teribil, stam în loc. El reprezenta primejdia, marginea lumii copilăriei mele. Dincolo nu se putea trece. Eu am avut cutezanța de a-l înfrunta. Pun mărturie despre asta oameni vechi și cinstiți. Stam în vîrful mărului și mă uitam. Lunca Ciurarului era cuprinsă toată. Năboiurile păreau milioane de bivoli negri în trecere pe sub asfințitul tulbure. Atunci am auzit în conștiința mea, ca o trîmbiță a îndrăznelii. Nu știu: poate cîntase cocoșul nostru cel cu coif de împărat. Destul că am coborît din vîrful mărului, și am ținut-o tot într-o fugă, spre luncă. Mi-am lepădat straiele, și m-am avîntat în primejdie. Ar putea mărturisi că am ajuns dincolo, vînăt de frig și tremurînd ca un cîine, Alecu, fratele meu, dac-ar mai trăi. Cînd m-a văzut, pe malul vărăticean, unde ciobănea, și-a scăpat trișca jos. Țin minte că îndată m-a învelit tot, într-un cojoc mare, și în timp ce eu dîrdîiam de frig și de spaima cutezanței, dulăii stînei urlau. Auzeam ca prin vis glasurile ciobanilor :

— Aprindeți felinarele mai repede! Unde o fi bocind femeia aceea? Pe mal? Pe ape?

— Ah, Dumnezeule, ce întuneric! Unde să bocească? O fi prinsă de vreo bîrnă și o duc apele...

Dar să nu mai stărui asupra acestei întîmplări. Cruț cititorii. Atunci, după isprava aceea, m-am bucurat de prima amăgitoare celebritate. Nu s-a grăit o vreme decît despre mine, feciorul pălmașului Ion. Insuși faimosul scufundător Șorop mă privea cu pismă. Avusese pînă atunci aură de personaj istoric, în fabulația oamenilor din partea locului. Aura lui trecuse pe fruntea mea. De fapt, el mă și învățase a înota, cînd ne adunam pe malurile rîului, învățăcei mici și mari, ca la o preafrumoasă și atotcuprinzătoare academie a naturii.

Acum, Șorop mă privea cu niște ochi reci. Mormăia :

— Nu se știe niciodată! Să vedem : ai să ajungi mare scufundător?

Vom vedea mai tîrziu că a avut dreptate în îndoiala lui. Pînă atunci, vom număra cutezanța a doua.

II

A doua cutezanță e strîns legată de o ambiție a părinților mei, de a mă vedea popă în sat. Era din cale afară de ispititor să mă vadă în falon, și să roadă la bătrînețe colaci fabuloși din popia mea. Deci, într-o bună zi, pe cînd uceniceam la stîna de pe malul rîului, pe cînd mă scăldam cu cîinii și cu mascurii, s-a oprit în dreptul vadului o căruță, plină cu gospodari și băieți. S-a arătat tata, ca din pămînt. Mi-a poruncit cu glas mînios :

— Ieși din apă! Urcă în căruță și du-te la fabrica de popi...

Mărturisesc că am rămas locului, crucit.

— Marș! s-a stropșit tata spre mine.

Și așa, în loc să fug mîncînd pămîntul, în huceaguri, să mă ascund, am urcat în căruță, către cutezanța cărturăriei. Aproape că uitasem și alfabetul. Mă uitam speriat la ceilalți băieți. Eram ars de soare, pîrlit de toate asprimile academiei naturii simple. Parcă în ciudă, băieții ceilalți grăiau numai despre istorie, geografie și calcule. Eu, unul, le-aș fi putut spune cum se fîșcîie hoțește cu patru degete pe limbă, cum se împletește un harapnic în opt, la ce vreme se aleg berbecii; le-aș fi putut istorisi, de asemenea, cum a venit odată pe rîul nostru un pește, mare cît un prunc și cum l-am prins eu, în cofă... Le-aș fi putut arde o învățătură despre cîntările din fluierul cel mare de aramă... Cum mi-am amintit de fluier, mi-am întors ochii în urmă și m-au bucșit lacrimile. Cum mi-au văzut ochii, băieții au prins a rîde, și-și dădeau coate. Atunci, am auzit în ființa mea glasul celei de a doua cutezanțe. I-am înfruntat, i-am întrebat:

— Și ce-i, dacă aveți tați burduhoși?

— Asta se va vedea la prubă... mi-a întors vorba unul.

Bineînțeles că fabrica de popi nu m-a primit. Dacă mă întrebau acolo despre celebrul Șorop, răspundeam ca pe ață. Insă, m-au întrebat despre unul din istoria scrisă. In scurt, m-au trimis să învăț mai departe la școala naturii. N-are rost să istorisesc aici cum m-am pomenit anul următor printre școlari. Cămașa mea mai mirosea puternic a zăr acru și a capră. Am cutezat, deci, să urc într-o altă civilizație, lăsîndu-mi bățul de cioban și opincile, la ușă. Săvîrșeam o cotitură îndrăzneață, se înfiripa cel dintîi om cărturar pe cărarea lungă a spiței mele analfabete. Că n-am îmbrăcat falon, și că părinții n-au ajuns niciodată la colacii fabuloși, e altă vorbă. La treptele mele de urcuș către altă viață, stă bățul ciobănesc și opincile scîlîmbe, semne heraldice ale neamului.

III.

A treia oară, am cutezat să încerc a pătrunde în cea mai veche și mai adîncă cosmogonie. Incepe cu orga monumentală a naturii, cu Homer, și cu Imnul Soarelui. Socotesc cutezanța de a scrie, drept cea mai mare și mai îndrăzneață. Mă întreb mereu, în fața hîrtiei albe, cum de am cutezat să ating sfintele coarde ale vieții și lumii după ce au smult din ele, poeme, rapsozii panteonului istoriei. Celebritatea mea de scufundător și de cărturar n-a avut nici trăinicia urmelor argintii ce le lasă melcii, în exodul lor cu căsuțele în spinare, la chemările stihiei. Poate că asta va fi și soarta cutezanței de a scrie. Nu mă privește însă cît va dura dîra mea către marele necunoscut. La temelia primei cutezanțe a stat Șorop, iertate fie-i păcatele, și crească din țărîna lui un ulm! La cutezanța cărturăriei a stat îndîrjirea tatei și mamei, de a se ridica prin mine spre lumină. Cutezanța a treia, are la temelie infinite disperări, îndemnuri și nădejdi. M-am născut în cea mai frumoasă vale de pe pămînt. E cuprinsă între Vorona și Suceava, între Bosanci și dealul cel mare al Sarafineștilor. Cerul, sprijinit de dealurile domoale, e totdeauna parcă de mătase. Prin valea noastră trece șoseaua împărătească pe unde a haiducit Florea, și pe unde au trecut cătane să-l supună pe popa Andrei, cel ce s-a bejenit, în ani vechi, cu tot satul, decît să se supună pajurilor împărătești. Uneori, în ceasuri adînci de liniște, se aud bubuind ca din fundul pămîntului, clopotele cele mari ale Sucevii. Au bîntuit vifore. Revărsări au cuprins țarinile, și s-au întîmplat focuri în nopți de demult. Au trăit pe aici oameni vrednici, conocari, trîmbițași, lăutari. Ei sînt meșterii cutezanței mele celei de a treia, și eu vroiam să fiu glasul lor. Nu ceream decît atîta faimă cît e de mare valea copilăriei mele. Măcar rîvnele pămîntenilor mei de acolo aș fi vrut să le exprim, cînd am cutezat să mă iau de piept cu gigantul elin de la Ilion și cu egiptienii ce au zămislit Imnul Soarelui. Am plecat în lume cu talanții dăruiți de oamenii din valea mea natală. Lor le datorez recunoștință pentru n-o treia și cea mai mare cutezanță. Odinioară, pe cînd îi ascultam în academia naturii, scrisul era socotit pierdere de vreme. Cel ce scria era așezat între oamenii cu beteșug, desprins de lucrurile pămîntești. A ieși în vînturile lumii, cu aura de scriitor, iată cea mai mare aventură de pe atunci. E nefolositor să înșir aici ceea ce constituia partea poetului, la masa de hram a acelor timpuri. Se știu toate. Cine nu-și amintește de tețele galbene ce alcătuiau galeria scriitorilor? Toate însă au trecut ca un vis urît.

Dar dacă ar fi să răspund ce au făcut vremurile noi pentru scriitori, aș răspunde că le-a dat în primul rînd demnitate. Cutezanța noastră n-o mai determină vînturile. Rostul nostru e să semănăm în inimile oamenilor cea mai generoasă și mai eroică idee. Așa ne învață Vladimir Ilici, în cărțile lui. Ii datorăm lui Ilici recunoștința noastră întreagă și pentru că a dat scrisului țelul cel mai frumos. Fără lumina învățăturii lui cutezanța avea să-mi rămînă poate rătăcire în haos. Iată de ce mă întorc către timpuri, unde stă umbra lui și mă închin ei. Odată cu mine i se închină și meșteșugarii văii natale, și toți cei ale căror rîvne spre lumină consider că le întrupez. Fără învățătura lui Ilici nu i-aș fi putut evoca din vremuri, nu le-aș fi putut înțelege sensul zbaterilor în vînturile împotrivirilor. Invățătura lui Ilici mi-a deschis calea de aur a realismului socialist, și cutez s-o străbat și să-i văd desfășurarea înainte, numai datorită lui Ilici.

Dacă azi am ajuns să ne mîndrim cu nobilul titlu de scriitori, dacă ne putem purta fruntea sus, cu demnitate, o datorăm luptei lui și învățăturii lui.

Odinioară, de mult, de mult, am cutezat să înfrunt rîul. Am cutezat mai apoi să mă ridic într-o altă civilizație, lăsîndu-mi opincile și bățul ciobănesc, pe cărarea spiței, la răscrucea unde am cotit. Și am cutezat să mă iau de piept cu orbul gigant din vechimile eline. Și să mă amestec cu lăuta mea de strujan în armoniile veșnice din Imnul Soarelui. Din cutezanța asta avea să se aleagă pulbere, precum înainte s-a scris, dacă nu-i găseam sens în sensurile vremii mele, dacă nu-mi puneam cutezanța în slujba oamenilor celor mulți și buni, după cum ne învață Vladimir Ilici.

Eusebiu Camilar

NOTE

Răspunsul

Incurajat de faptul că în '38 am fost premiat la un concurs literar am trimis cîteva poezii la redacția revistei „Curentul literar și magazin". Am primit un răspuns după trei luni de zile. Incepea așa: „D. Munteanu F. din Orșova ne trimite..." Eram nespus de mîndru că mi se spunea „domnul". Aveam cincisprezece ani, purtam pantaloni scurți și eram socotit cineva. Citind însă răspunsul pînă la capăt, am îngălbenit. Cei din București își băteau joc de mine. Mă îndemnau să mă întorc în zoologie „în rîndul acelor rumegătoare de treabă care nu fac versuri și nici eseuri critice". Scrisoarea se termina cu un sfat: „Noi îl sfătuim pe d. Munteanu să se caute. Poate că are geniu și nu știe. Talent e însă lucru cert, nu are".

Am hotărît să mă las de scris.

Cu un an mai tîrziu eram ucenic lăcătuș la Reșița. Directorul căminului de ucenici, un om negricios și cu fața zbîrcită ca o prună uscată, ne fura din rația de carne. Revoltat, am scris o poezie... și, bineînțeles, după două săptămîni a trebuit să părăsesc căminul. Mulți ani la rînd n-am scris nimic.

Mi-am adus aminte de aceste lucruri cînd l-am cunoscut pe Nicolae Labiș și m-am întrebat: Oare cum ar fi fost drumul lui înainte de eliberare? Desigur întrebarea ar avea mai mare greutate dacă aș vorbi de toți tinerii scriitori de azi, ajutați și îndrumați de partid. Oare ce ar fi fost cu ei înainte de eliberare? Cîți ar fi avut condițiile de azi, cîți ar fi putut să se afirme?

Răspunsul e clar.

Despre tematică

Cu cîteva zile în urmă m-am plimbat cu fiul meu pe bulevardul Magheru și i-am arătat blocul hotelului Ambasador.

— Vezi, meștere, casa asta mare a fost a unui singur om.

— Nu-i adevărat.

Fiul meu s-a născut și a crescut în anii de după eliberare. Nu-și poate închipui că un bloc cum e Ambasadorul a putut fi al unui singur om.

— De unde a avut atîția bani ca să facă o casă atît de mare?

Am încercat să-i explic dar știu că va înțelege totul mai bine citind cîteva cărți despre felul cum a fost posibil că un singur om care nici n-a muncit măcar a putut să-și facă o casă atît de mare. Desigur mulți scriitori vor scrie asemenea cărți. Dar noi, cei din generația mai tînără, avem sarcina să-i explicăm faptul cum a fost posibil să nu se mai întîmple asemenea lucruri.

Ar trebui scrise o serie de romane despre luptele din anii aceștia, despre greutățile și despre bucuria izbînzilor de fiecare zi. Și e posibil acest lucru pentru că o forță uriașă, nestăvilită, îți dă curaj și înțelegerea necesară să alegi drumul cel bun care nu duce la posibilitatea ca unii să-și facă blocuri din truda altora.

Prima întîlnire cu dialectica

In timpul războiului, în fața casei noastre a fost împușcat un soldat german. Stătea lungit lîngă rigola trotuarului. Părea că doarme. După două zile i-a crescut barba. Nu putea fi înmormîntat din cauza bombardamentelor. A treia zi s-a prăbușit un zid și a fost acoperit cu un strat gros de praf și moloz. Imediat după încetarea alarmei am ieșit din pivniță și eram convins că voi fi primul în stradă. M-am înșelat. Lîngă rigola trotuarului, acolo unde zăcea soldatul împușcat, o fetiță de vreo trei ani clădea o casă din moloz. Ici, colo se mai prăbușea cîte un zid dar ea a și început să construiască. Imaginea ei m-a petrecut multă vreme. Prin ea am făcut cunoștință pentru prima oară cu dialectica. Am revăzut-o și atunci cînd am cărat pămînt la temelia fabricii de strunguri „Iosif Ranghet" și mai tîrziu cînd am scris despre această uzină în „Orașul de pe Mureș".

Nebiruita tinerețe

Cu cinci ani în urmă am publicat un volum de schițe împreună cu prietenul meu Tituș Popovici. In schița-prefață, „Așa sîntem noi", am scris următoarele:

„Știam precis ce vrem.

Nu era vorba decît de viața care crește ca un lan de grîu, de oamenii acestei vieți, de nebiruita tinerețe a vremurilor noastre".

Acest citat m-a ajutat să găsesc răspunsul la o întrebare care m-a frămîntat multă vreme, și anume, cum și în ce fel voi putea mulțumi partidului pentru că m-a ajutat să văd, să înțeleg și să pot discerne bunul de rău și urîtul de frumos. Iată cum: scriind și pe mai departe despre „nebiruita tinerețe a vremurilor noastre".

Francisc Munteanu

Ajutorul scriitorului

Insuși cuvîntul „ajutor" a căpătat un conținut nou. Cu ce, în adevăr, putea fi ajutat scriitorul odinioară? Cu o slujbă la stat ca să poată trăi, pentru că din scris nu putea? Cu o campanie în ziarul la care avea prieteni de cafenea sau de partid politic, campanie care îi „împingea" o carte? Cu o vorbă bună, pusă la editură, ca să apară un volum? Cu vorbe bune, cu cronici, cu sinecure, cu cîte un plic strecurat cînd adusese și el serviciu unui potentat oarecare?

Scriitorul rămînea, în acele condiții, rob al aceleiași vieți de pe o zi pe alta; de multe ori se clătina pînă la sfîrșitul vieții, între puncte de vedere, mai mult sau mai puțin curente, slujitor al unor opinii care poate uneori nu aveau nici o legătură cu eul lui cel mai adînc.

Nu de asemenea ajutoare e vorba azi, cînd ne gîndim la ajutorul partidului. De data asta nu se mai pune numai problema existenței de fiecare zi a creatorului, existență care nu mai plutește la întîmplare, care se desfășoară liniștită și sigură, ci de un lucru mult mai însemnat, de lucrul cel mai însemnat.

Partidul ne ajută să ne găsim pe noi înșine, să găsim în făptura noastră omenească trăsăturile cele mai adînci, cele mai grave, să găsim înlăuntrul nostru omul adevărat și să-ı fim credincioși. Partidul ne ajută să vedem lumea sub adevărata ei înfățișare, nemodificată de ochelari trandafirii sau negri, omul în ceea ce are mai profund și mai permanent, să vedem departe, ținta vieții noastre, drumul care duce la ea, propriile noastre puteri necunoscute pînă acum.

Partidul ne ajută să nu ne temem de cinstita, curajoasa confruntare cu noi înșine, din care ieșim mai întregi și să ne iubim meseria de zugravi ai adevărului.

Ne ajută să fim în adevăr oameni, și numai din oameni întregi se nasc adevărații artiști.

Lucia Demetrius

Contemporanii comuniștilor

Acțiunea politică, socială și culturală a comuniștilor, care a răscolit adînc societatea romînească și a pus-o pe baze noi, a avut o influență, în cele mai multe cazuri hotărîtoare, asupra dezvoltării artiștilor din țara aceasta. Mai cu seamă în cazul acelora care erau încă în formație în anii de după 1945. (Ceea ce nu înseamnă că nu au existat și cazuri strălucite de rodnică dezvoltare determinată de acțiunea comuniștilor: să nu amintim decît de Mihail Sadoveanu, sau de Camil Petrescu, Tudor Arghezi, Cezar Petrescu.

In ce mă privește, aș putea face în această direcție mărturisiri „literare", adică să evoc scene, clipe dramatice, dialoguri de importanță vitală, participarea ca spectator sau ca element activ la marile evenimente politice sau sociale. Dar cred că e mai bine ca aceste mărturisiri să fie găsite în cărțile mele, acolo unde ele consemnează crîmpeie din cronica vremii noastre. Și cred că concizia și caracterul oarecum teoretic al constatărilor de față nu le iau nimic din greutate ci mai degrabă o scot în evidență. Generația din care fac parte cuprinde talente viguroase, creatori îndrăgostiți de arta lor, îndrăgostiți de viața din care se hrănește această artă și capabili să o exprime. Totuși, în preajma lui 1945, influența literaturilor burgheze în declin, formulele expresioniste, naturaliste, „moderne", care au făcut atîta rău multor mari scriitori din Occident, limitîndu-le posibilitățile de expresie și, mai grav, limitîndu-le orizontul de idei și de sentimente, ne apăsau pe noi scriitorii tineri, cu pecetea lor. Primele mele lucrări în proză arătau o iubire pentru ceea ce e vitalitate și energie în sinul realității, iubire care nu s-a dezmințit de atunci, dar care era strînsă în forme ornamentale și puțin cuprinzătoare. Pe măsură ce scriam ultimele bucăți din prima mea carte de proză, îmi dădeam seama de nevoia de a trece la o formă sobră și la o largă povestire epică a contemporaneității. Aceasta se simte deslușit din ultimele două părți ale cărții, unde podoabele baroce ale stilului se sparg sub răbufnirea lăuntrică a unui conținut nou, care nu era altceva decît istoria anilor 44—45, determinată de ideile marxism-leninismului și de începuturile transformărilor revoluționare din societatea noastră. A urmat o perioadă de criză în care mi-am căutat drumul încercînd și părăsind de-a rîndul formulele cele vechi. Contactul cu comuniștii, evoluția intimă a concepțiilor mele, întoarcerea la marea tradiție a prozei realiste clasice, îndeosebi franceze și ruse, au fost principalele evenimente spirituale, ale acelei perioade, după care a urmat participarea mea tot mai strînsă la viața socială și politică în care elementele active și determinante erau comuniștii. Am înțeles atunci ceea ce i-am spus de curînd, într-o convorbire avută la Pekin, lui Jean Paul Sartre, găsind asentimentul său: că învechitele formule „moderne" nu erau decît o expresie a unui material de viață din ce în ce mai sărac, acela al unei societăți învechite care nu mai poate da subiecte povestitorului dacă nu trece printr-o revoluție. Așa îmi explic că scriitori ca John Dos Passos, William Faulkner, André Malraux, încă în deplinătatea puterilor, fiindcă rămîn pe pozițiile societății vechi, se refugiază, primul în tăcere, al doilea într-o poezie „mitică", ce reprezintă o degenerare a vigorii sale de la început, al treilea în eseistică și politică reacționară. Soarta, aș spune tragică, a unor asemenea mari talente, e soarta formulelor burgheze în literatură. Iar marele noroc al scriitorilor din țările care construiesc socialismul, este posibilitatea de a exprima realist o realitate originală, nouă, de o bogăție inepuizabilă. Aceasta, împreună cu orientarea spre epica realistă, le datorez faptului de a mă fi născut într-o țară în care azi se construiește o societate nouă și de a fi contemporanul comuniștilor.

Petru Dumitriu

Ceva despre rolul scriitorului în zilele noastre

In Republica Populară Romînă scriitorii luptă alături de întregul popor pentru construirea socialismului. Majoritatea oamenilor de artă fac parte integrantă din acest mare colectiv : poporul. Aspirațiile majorității oamenilor muncii din orașe și sate au devenit și aspirațiile lor. Invățătura leninistă îi însuflețește pe scriitorii noștri, stă la baza creației lor, fertilizînd-o.

Poeții, dramaturgii, romancierii și ceilalți oameni de artă se bucură, iau parte la toate succesele constructorilor vieții noi.

Drumul nu este neted, fără mărăcini și fără zgrunzuri. Mai ales într-un domeniu atît de dificil ca acela ideologic. Dar lupta de opinii este deschisă, pentru a lămuri multe probleme care ni se par încurcate. Numai „babele" și „plîngăreții" se izolează și rămîn în urmă de căruță. Aceștia, puțini la număr și fără însemnătate, așteaptă vremea cînd ar putea să devină din nou „condeiele burgheziei", pensionarii „sacului cu bani".

In Romînia de astăzi nu mai poate prinde teren ideea că arta nu poate fi gustată și înțeleasă decît de un număr restrîns de „oameni aleși". O dovedesc numărul mare de oameni ai muncii care vizitează Galeriile Naționale de Artă, cărțile bune de literatură care se vînd, bibliotecile care nu au atîtea cărți cîte cer cititorii. Și, prin aceasta, rolul scriitorului este extrem de mare, extrem de important. El trebuie să corespundă exigenței cititorilor săi, din punct de vedere al meșteșugului scriitoricesc și din punct de vedere al gradului de pregătire ideologică-politică.

Numai atunci opera sa literară își atinge ținta. Scriitorul trebuie să fie un agitator, un mobilizator, un suflet înflăcărat care înflăcărează alte suflete. A scrie însă pe gustul maselor nu înseamnă a scrie „catilinci" și „versuri aduse din condei", în forma cea mai simplistă, căci, omul de artă nu trebuie să coboare sub nivelul cititorului, ci să se înalțe, el trebuie să fie deschizător de drumuri, să întrevadă ceea ce abia este în embrion. De unii este înțeleasă greșit lupta de idei. Lupta de idei nu implică conflicte cu caracter personal. Lupta de idei nu se poate desfășura în afara poziției clasei muncitoare, a clasei care construiește țara nouă, lumea nouă, a oamenilor muncii care au sfărîmat orînduirea veche capitalistă-moșierească, bazată pe exploatare. Numai de pe această poziție lupta de idei poate fi fecundă, poate ajuta și poate străluci, ajutînd la îndrumarea și înarmarea oamenilor de artă. In felul acesta lupta de idei se integrează în munca constructivă din țara noastră, face parte din mersul înainte al lumii.

Ideile care se agită în sens contrar, la oameni care se găsesc pe aceeași baricadă, ar trebui de fapt și trebuie să încolțească din același simbure de gîndire: nu se luptă două tabere, nici concepții diferite despre viață. Dar există și luptă între concepții înaintate și concepții înapoiate, retrograde, pe care le mai au unii din oamenii noștri. Carul lumii nu merge înainte. Uneori merge cu viteză amețitoare. Poate din cauza aceasta mulți rămîn în urmă. Ii amețește viteza. Ceea ce se face în zece ani de socialism nu s-a făcut în sute de ani de capitalism. Țara noastră este și ea una din aceste mărturii. Numai dușmanii noștri nu se bucură de realizările noastre. Dușmanii și scepticii, care așteaptă „să vadă". Așteptînd, se sting ca frunzele ce cad toamna de pe copaci... Poporul este vigilent față de dușmani și atent față de cei care se îndoiesc... și din care unii tot dușmani pot deveni.

Acela care merge prin țară, stă de vorbă și cunoaște oamenii, își dă seama că de multe ori literatura rămîne în urma vieții, în urma constructorilor socialismului.

Jos, în mase, scriitorul poate descoperi virtuți nebănuite la „oamenii de rînd"... De la aceste mase, de la acești „oameni de rînd" poate scriitorul să învețe ce înseamnă patosul omului nou, patosul eroului pozitiv.

Oare am reușit noi să redăm caracterul strălucitor al eroului construirii socialismului? Ne-am întrebat noi : cum trebuie să fie eroii cărților noastre? Ii construim pe același calapod, uneori chiar copiindu-ne unii pe alții? Dar aceasta nu corespunde realității! Asta înseamnă a concepe eroi din ziare sau din biroul de lucru, de pe fereastră privind lumea. Oamenii sînt așa cum sînt. Unii mai buni, alții mai puțin buni. Un erou e violent, altul e timid; unul e liniștit, altul guraliv. Să ne uităm mai atenți la sufletele care posedă aceste trăsături. Să fim mai atenți la eroii noștri. Am întîlnit în gospodării colective oameni preocupați de bunul mers al avutului tuturor mai mult decît de grajdurile, de oile și de găinile lor de acasă. Am întîlnit oameni minunați. Am întîlnit și eroi ai muncii socialiste atît de modești la locul lor de muncă, atît de liniștiți, încît aproape nu se observă, nu se văd. Pe acești oameni să-i căutăm. De acești oameni să ne apropiem. Inimile lor ard cu flacăra unui foc care nu se stinge niciodată.

Vom întîlni în societate și altfel de oameni : suflete mici, oameni meschini, inimi care nu ard pentru nimic decît pentru dînșii, pentru lăcomia și răutatea lor. Cît de josnice ne apar acele inimi care, în loc să se înalțe, se coboară în mocirla răzbunării personale, urii personale, uneltind cum să-l lovească pe cutare și pe cutare!

Oameni de soiul acesta sînt roși de invidia degradantă, de orgoliul tiranic. Sînt prizonierii propriilor lor curse. Au căzut în mocirla în care au vrut și vor să împingă pe alții. Din cauza defectelor pe care le au nu pot vedea lumina zilei, nu pot vedea și nu pot să se bucure de soare, căci noaptea le-a învăluit inima otrăvită. A face rău le este ținta; a se răzbuna le este menirea. E bine să descoperim și acest fel de „eroi". Căci există și astfel de oameni. Dar noi știm cine este în stare de invidie și răzbunare...

Știm de la Lenin și Stalin care este rolul artei, al literaturii, în societatea nouă. Ne străduim să facem tot mai mult din scrisul nostru un mijloc de educare a omului muncii în spiritul socialismului. Schimbărilor structurale ale economiei și politicii îi corespund o nouă morală, o nouă gîndire. Scriitorul, ca muncitor alături de popor, are datoria să contribuie cu arta sa, cu talentul său, la înfrumusețarea sufletului omului, la întreținerea și creșterea flacării sale. Culorile curcubeului să fie în cîntecele noastre alături de strălucirea săgeții de jăratic...

Avem călăuze bune: partidul, poporul, clasicii noștri și cei universali, literatura sovietică. Dar pentru a corespunde exigențelor timpului de față, pentru a corespunde oamenilor muncii, a căror exigență a crescut, trebuie să cunoaștem viața, oamenii, pasiunile și avînturile lor, frămîntările lor. Să se ridice și poetul, și dramaturgul, și romancierul, pînă la patosul constructorului societății noastre socialiste. Pasiunea aceasta nu vine singură. Vine din conștiința adîncă a scriitorului legat de aspirațiile poporului, e legată de nivelul său ideologic. Fără cunoaștere, învățătură și dragoste de popor scriitorul nu va putea face mare lucru. Aș zice că nu poate face nimic.

Clasa muncitoare, partidul nostru, au pus la dispoziția scriitorilor mijloace la care nici nu visau sub burghezie. Acestei grijii noi trebuie să-i răspundem cu opere valoroase, vrednice de poporul nostru, vrednice de epoca în care trăim.

Dumitru Corbea

COLOCVIU CU INIMA MEA

Nu mă întreb partidul cum să-l cînt;
El a pătruns în cîntecele mele
Ca soarele-n pădure, ca un vînt
Gonind pe boltă norii prevestitori de rele.

De mult a fost? Anii se duc sau poate
Ca fluturii-n gogoașe se închid —
Un tînăr se-ntîlnise prin cetate
Cu flacăra lozincii de partid.

El tinerețea și-o trecea înce.,
Că-n vremi de toamnă i-a fost dat să fie,
Se mistuia făptura-i de poet,
Pe cîmpuri ca o dalie tîrzie.

Nu mai cunosc torentul— mă uit și nu mai știu
Al cui e chipul tînăr dintr-o poză...
Anii trecuți în lupte mari, înscriu
Singura, marea mea apoteoză.

Așa a fost — rotiți-vă pe sus
Vulturi ai țării mele de lumină.
O stea răsare, altele-au apus,
Ireversibil soarele-și înclină

Spre mine și în zare, raza lui,
Căci n-am oprit, n-am rătăcit în plîngeri
Și simt în mine vlaga pe care n-o știui,
Cînd lupt, cînd mă cutremur sau cînd sînger

Aminte să-mi aduc, n-am să-ncetez,
E-n neamul meu aducerea aminte,
Trecuta veghe sus, pe meterez
Inima mea o-nvie în cuvinte.

Stau dragii mei, și zi de zi mă dărui,
Incet-încet eu trec în voi și-n timp —
Și cîntecele mele, fiecărui
Le cînt să-i fie strălucitul nimb.

Nu mă întreb partidul cum să-l cînt.
El m-a pătruns cu fulgerări de stele,
Incendiind, iluminînd,
Codrii de mai ai tinereții mele.

Și de atunci cu fiecare rînd
Ce-l scriu, cu fiecare răsuflare,
Chemarea lui în mine-o simt arzînd
Și-o strig la poarta lumii viitoare.

SCHIȚA DE PEISAJ

Stau fabrici mari cu frunțile umbrite
De fum, și rezemate peste nori —
Convoaie trec, de oameni, nesfîrșite
Prin porțile deschise larg în zori.

Omul atinge fierul adormit
Viața lui îl face să tresară.
Incet-încet mașinile-au pornit
Ca trenurile cînd pornesc din gară.

Intîi un murmur se deșteaptă-n hale
Ca din adînc crescînd necontenit,
Apoi o-nviorare de metale
Ca tunetul pe mări dezlănțuit.

Eu trec prin hale — eu sau gîndul meu —
Și-aud căderi de ape-ndepărtate.
O inimă aud zvîcnind mereu,
Inima țării o aud cum bate.

La geamuri sticla-i ceață fumurie
Plutesc imagini desenate șters —
Și totuși lîngă tine sălășluiește vie
Patria ta cu-ntregu-i univers.

Tu ești de-aici — de pretutindeni ești,
Și graficul acesta din perete
Aduce-aminte munții romînești,
Zbor săgetat de șoim sau de erete.

Vuiesc în jur imensele mașini
Oțelul greu și el, în graiul său îți spune
Cît te urăsc trecuții tăi stăpîni
Privindu-te din sumbra lor genune.

Tu însă te apleci cu încordare,
Tu știi că-i bine să lucrezi mai mult,
Mai bine. Știi că ești mai tare.
Puterea ta îmi place s-o ascult,

Cînd trec prin hale — eu sau gîndul meu
Și-n vuietul cu ritmuri sacadate,
O inimă disting zvîcnind mereu :
Inima țării o aud cum bate.

A. E. Baconsky

Scriitorul — ostaș al partidului

„Dacă nu știi să cînți decît propria-ți bucurie și durere — lumea nu are nevoie de tine. — Pune deci lemnul sfînt deoparte". Sînt cuvintele poetului Petőfi, din poezia lui „Poeții veacului al XIX-lea". Și Petőfi a rămas fidel pînă la moarte acestui principiu. Poeziile lui au fost toate „viteji în zdrențe", luptătoare pe baricadele mărețului și luminosului an 1848.

Cei mai mari creatori din istoria literaturii mondiale au luptat totdeauna conștienți și cu consecvență pentru o cauză înaltă. Și pe lîngă talentul lor, devotamentul cu care și-au slujit poporul a fost factorul cel mai de seamă, care le-a adus stima și recunoștința posterității. Și dacă noi vorbim astăzi despre „cei mai mari", ne gîndim deopotrivă la înaltul nivel artistic al maeștrilor și la consecvența fermă a luptătorilor pentru progresul social, pentru luminarea și educarea maselor populare.

Dar cu toate pildele mărețe ale istoriei, fenomenul scriitorului luptător a rămas mai mult sau mai puțin izolat, întîmplător — pînă acum 50 de ani, cînd genialul conducător al proletariatului Vladimir Ilici Lenin a enunțat teoria revoluționară a apartenenței de partid a literaturii noi, proletare și a chemat sub steagul invincibil al revoluției pe scriitorii cinstiți, devotați poporului lor. „Deci, la muncă, tovarăși! — așa se încheie vestitul articol al lui Lenin. „In fața noastră stă o sarcină grea și nouă, dar măreață și rodnică". Cei cincizeci de ani scurși de atunci, au dovedit cu prisosință că „sarcina grea și nouă" a fost dusă și se duce cu succes la îndeplinire de către partidul mare și victorios al Uniunii Sovietice. De la Pavel Vlasov, pînă la eroii marelui Octombrie, ai planurilor cincinale, ai Marelui Război pentru Apărarea Patriei, zeci și sute de eroi ai luminoasei literaturi sovietice se înșiră în lanț de atac pentru a duce la bun sfîrșit „sarcina grea și nouă" dată de Ilici.

Această „sarcină grea și nouă, măreață și rodnică" am primit-o și noi în acești ani ai libertății plaiurilor romînești. Scriitorul este — și trebuie să fie din ce în ce mai mult — ostaș conștient al partidului, totdeauna gata de luptă, totdeauna ferm hotărît să înfrunte orice greutăți și să ducă la izbîndă cauza poporului muncitor. Iar acum, cînd sărbătorim 50 de ani de la apariția articolului leninist e bine să ne verificăm armele. Pentru că sîntem în pragul Congresului partidului și în pragul celui de al doilea cincinal al nostru. Pentru că ne așteaptă lupte mari și grele, lupte care vor dovedi dacă sîntem într-adevăr ostași devotați ai partidului — așa cum ne învață Lenin, așa cum cere viitorul acestei țări, viitorul acestui popor.

Majtényi Erik

INSEMNARI DESPRE LITERATURA

(Urmare din n-rul trecut)

Nu este greu de înțeles de ce dramaturgia noastră rămîne atît de mult în urmă, de ce lipsa de măiestrie apare atît de evidentă.

Desigur, în domeniul dramaturgiei se creează și în zilele noastre opere literare valoroase, cu un conținut bogat și o formă originală, pe teme contemporane și istorice.

De pildă, eu cred că tragedia în versuri a lui Ilya Selvinski, „De la Poltava la Gangut", este prea puțin apreciată de critica noastră.

Sînt cunoscute greșelile unor scriitori, care s-au ocupat în operele lor de anumite evenimente din epoca lui Petru I, greșeli care se reduc, mai ales, la subaprecierea caracterului progresist al transformărilor realizate de Petru sau la prezentarea într-o lumină nejustă a mișcărilor țărănești din această epocă. Unii autori credeau că, recunoscînd caracterul progresist al transformărilor făcute de Petru, nu vor putea fi de acord cu răscoalele populare împotriva lui Petru și, invers, nu vor putea aproba activitatea lui Petru, din moment ce ea era îndreptată spre consolidarea statului moșierilor și negustorilor și ducea la o înrobire și mai mare a țăranilor.

Cred că Selvinski a prezentat într-o lumină istorică justă, aceste două aspecte ale problemei. El a arătat că poporul l-a sprijinit pe Petru în acțiunea națională de întărire a unității statului împotriva dușmanilor, care se sprijineau pe rămășițele feudalismului și pe ajutorul unor state străine puternice. Poporul l-a sprijinit pe Petru în apărarea statului rus împotriva cuceritorilor străini și în restabilirea granițelor drepte din punct de vedere istoric, în dezvoltarea legăturilor comerciale cu alte țări pe baza independenței economice; și poporul s-a ridicat împotriva reformelor lui Petru, îndreptate spre intensificarea și lărgirea puterii moșierilor și spre reducerea „libertăților" poporului, acolo unde ele mai existau încă.

După părerea mea, autorul a reușit să oglindească veridic aceste evenimente istorice. Piesa este bogată în caractere puternice și unitare, cum este caracterul lui Petru și acela al conducătorului țăranilor, Ciohov.

Selvinski a fost învinuit că încurcă uneori evenimentele istorice, că îl plasează, de pildă, pe nebunul Balakirev în vremea lui Petru. Cred însă că dramaturgul are acest drept; o legendă populară a transformat chipul istoric al lui Balakirev într-un chip comun de nebun, care spune țarului adevărul în numele poporului. Pentru tema lui, Selvinski avea nevoie de un asemenea personaj.

De asemenea nu sînt de acord cu rezervele criticii cu privire la alte două piese istorice: „Lomonosov" de Vsevolod Ivanov și „Lermontov" de Boris Lavreniev. În general mi se pare că nu este un lucru just cînd operele dramatice sînt apreciate superficial, numai în legătură cu întruchiparea lor scenică (așa cum apar pe scenă), fără o analiză a textului.

Autorii acestor două piese sînt foarte diferiți; piesele lor sînt scrise într-o minunată limbă literară, limbajul fiecărui personaj este individualizat și sînt construite pe bază de caractere.

Piesa lui Ivanov este romantică prin forma ei, dar despre aceasta voi mai vorbi în legătură cu alte probleme. Regizorul piesei de la Teatrul de artă din Moscova, care este în același timp și interpretul rolului lui Lomonosov, a văzut, probabil, că spectacolul nu poate fi realizat pe plan realist. Dar el n-a creat un spectacol romantic, în ceea ce privește forma exterioară; el a mers pe calea intervenției, în privința construirii caracterelor, mai ales al lui Lomonosov, pe calea „monumentalizării" false, dacă pot spune astfel. Și, în ciuda unei mari cheltuieli de muncă și talent, elementul exterior a pus în umbră pe cel lăuntric. Se pare că Lomonosov abia a coborît de pe postament și se plimbă în fața publicului contemporan. A dispărut acel Lomonosov redat atît de bine de dramaturg, atît de pămîntean și înaripat, cu o gîndire atît de curajoasă din punct de vedere moral, pur pînă la naivitate, puternic ca un țăran, greoi și bătăuș.

Chipul lui Lermontov, așa cum apare în piesa lui Lavreniev, a fost criticat pe bună dreptate. Într-adevăr, autorul n-a reușit să redea cu destulă putere adîncul conținut social-istoric al figurii poetului rus. Lui Lermontov i-a revenit misiunea că, după condamnarea decembriștilor și după moartea lui Pușkin, fără a înțelege limpede ce va mai aduce viitorul, să poarte în condițiile unui regim întunecat și josnic, prin împietrirea și individualismul involuntar al unui suflet puternic și neînfrînt, flacăra poeziei cetățenești, reaprinsă apoi de Nekrasov în perioada unui nou avînt social.

Ar fi însă nedrept să afirmăm că dramaturgul n-a reușit să redea trăsăturile esențiale ale acestui caracter complex, plin de contradicții, inegal și atrăgător. Numărul mare de personaje, care caracterizează epoca și mediul variat, în care i-a fost dat lui Lermontov să trăiască, face ca piesa lui Lavreniev să fie greu de pus în scenă. Dar caracterizarea veridică, precisă, a fiecărui personaj, redată numai prin intermediul dialogului și acțiunii, în spațiul limitat corespunzător volumului firesc al piesei, arată înalta măiestrie a dramaturgului.

Prin profunzimea sa istorică, această arătură nu este atît de adîncă cum am fi dorit să fie, dar brazda întoarsă de dramaturg este lucrată cu multă măiestrie.

Printre piesele contemporane se relevă prin intensitatea gîndirii și a sentimentelor și prin originalitatea formei noua piesă a lui Leonid Leonov „Calea șca de aur". Această piesă a stîrnit discuții aprinse. Din dorința de a-mi aduce contribuția la această discuție, mă voi opri mai tîrziu pe larg asupra piesei în legătură cu problema varietății formelor realismului socialist. „Într-un ceas bun!" de V. Rozov a fost apreciată de spectatori și critici și aș vrea doar să mă alătur bunei aprecieri făcute la adresa acestei lucrări clare și pure, a cărei importanță educativă pentru tineret crește tocmai pentru că autorul nu spune nicăieri: „Iată, acum am să vă educ!"

Mi se pare că piesa lui A. Kron „Candidatul de partid" este subapreciată. Aceasta este o lucrare cu adevărat literară, personajele ei apar individualizate, veridice, iar prin ideea ei piesa este necesară, folositoare: ea lovește în manifestările de carierism și în rămășițele individualismului, care se fac simțite într-un domeniu atît de important al noilor relații omenești, ca întrecerea socialistă în muncă, în producție. Autorul n-a conceput însă totul pe linia dezvoltării conflictului principal din piesă; uneori se simte intervenția premeditată a autorului.

Piesa lui V. Pistolenko „Dragostea Anei Berezko", datorită orientării ei morale pure, care corespunde sentimentelor spectatorului nostru, precum și datorită chipului relativ reușit al eroinei principale, se bucură de succes în rîndurile spectatorilor. Piesa are însă serioase lipsuri artistice în dezvoltarea caracterelor și în rezolvarea conflictului. Aceasta poate fi considerată ca una dintre lipsurile cele mai grave ale multor lucrări din dramaturgia noastră contemporană.

În piesa lui A. Korneiciuk „Aripi", conflictul principal se desfășoară în jurul uneia din cele mai actuale probleme ale vieții colhoznice: problema conducerii colhozurilor. Piesa are ascuțișul satiric îndreptat împotriva metodelor birocratice de conducere, nu numai în colhozuri.

Ca și în celelalte piese ale sale din viața colhoznică, Korneiciuk prezintă elemente înaintate și înapoiate, dar în centrul atenției lui sînt de data aceasta conducătorii regionali. Autorul a conturat o serie de caractere interesante, mai ales personajele comice; mai bine reliefate sînt cîteva personaje de pe planul al doilea și chiar al treilea. Dar, în distribuirea personajelor, la un dramaturg atît de talentat și cu experiență cum este Korneiciuk, multe lucruri nu apar ca fiind luate din viață, ci sînt impuse de autor, deși piesa e scrisă cu vioiciune dramatică și cu mult umor popular.

A. FADEEV

„Inima nu iartă" de A. Sofronov este o piesă din viața cotidiană, în care conflictul principal familiar este plin de un adînc sens social. Sofronov a reușit să creeze caracterele personajelor feminine. Dacă ar fi să vorbim de conflictul familiar propriu-zis, piesa lui Sofronov ar fi putut fi construită pe deplin armonios. Ruptura din familia eroinei principale Topilina și neînțelegerile familiare ale colhoznicei Novohijina, care și-a pierdut soțul în război, și ciocnirile pline de umor ale secretarului organizației de partid cu soția sa, Domna Ivanovna, bine redate de autor — toate acestea sînt diferite aspecte ale aceleiași teme familiare, caracteristică într-o măsură oarecare perioadei de după război. Conflictul Topilinei cu soțul ei este în același timp nu numai conflictul ei personal, ci lupta unei colhoznice înaintate pentru avutul obștesc, pentru creșterea sa spirituală și pentru întîietatea colhozului, împotriva individualismului și a cupidității, a căror întruchipare este soțul ei, un dușman al vieții colhoznice, de asemenea bine zugrăvit de autor.

Dar Sofronov n-a reușit să contureze bine toate caracterele. Sînt lipsiți de individualitate directorul sovhozului, Ajinov, care ocupă un loc atît de însemnat în viața Topilinei, președintele colhozului și șoferul lui Ajinov. Piesa este puțin viciată de încercarea de a închega cu forța un conflict suplimentar (pentru a o face mai „actuală") cu președintele înapoiat, conflict pentru care nu există nici loc, nici timp în piesă și, apoi, de un sfîrșit artificial care nu izvorăște organic din piesă și pe care autorul l-ar fi putut modifica ușor.

Este interesant să dezvăluim cauzele pentru care piesa lui A. Stein „O chestiune personală" face o impresie mai puternică, decît piesa lui K. Simonov „O reputație bună", deși subiectele sînt înrudite. Ambele piese sînt scrise cu măiestrie literară, autorii lor ridică importante probleme de morală comunistă. Și acolo și aici lupta se desfășoară pentru reabilitarea unui activist, a unui om sovietic cinstit, învinuit pe nedrept de oameni josnici, pentru satisfacerea intereselor lor venale, carieriste, cu sprijinul unor oameni indiferenți sau creduli.

Dar Stein a pătruns pe cîmpul principal al luptei, unde personajele principale sînt: omul învinuit și condamnat pe nedrept, acele forțe care au săvîrșit aceasta și acei care s-au ridicat în apărarea lui. Iar Simonov a încercat să-și ușureze sarcina prezentînd personajul principal numai la sfîrșitul piesei. Noi nu asistăm la lupta din institutul unde munceste acest om, nu-i vedem pe aceia care-l exclud din institut sub influența unei aprecieri nejuste, făcută de presă la adresa activității lui. Acțiunea piesei se desfășoară numai în redacția ziarului, unde redactorii înaintați luptă pentru reabilitarea celui învinuit, iar elementele închistate, indiferente, birocrate, camuflîndu-se sub dorința de a păstra „reputația bună" a ziarului, împiedică aceasta.

La sfîrșitul piesei, spectatorul află că docentul acuzat pe nedrept, nu s-a apărat și nici n-a suferit prea mult, ci făcea în acest timp o muncă folositoare în alt loc, avînd încredere în forțele bune care îl „vor ajuta". Retrăgîndu-se ca autor de pe cîmpul principal de luptă al personajelor sale și reducînd în felul acesta ascuțimea conflictului, Simonov a scăzut și patosul umanist al piesei.

Nereușita unei serii întregi de piese satirice se explică, după părerea mea, prin faptul că demascările lor sînt de asemenea lipsite de adevăratul patos umanist, adică demascările nu sînt făcute de pe pozițiile poporului, în numele lui și pentru binele lui. Satira trebuie să provoace rîsul, dar rîsul ei este un rîs deosebit; ca să demaști rău cu ajutorul rîsului, trebuie să privești acest rău, cu ochii poporului care suferă mult din cauza răului, dar este hotărît să se răfuiască cu el.

În piesa lui S. Mihailov, „Racii", conducătorul birocrat, îngîmfat și mulțumit de sine, nu este demascat prin intermediul daunelor, al nenorocirilor pe care el le provoacă oamenilor, poporului, prin intermediul forțelor din popor, care pînă la urmă îl îngenunchiază, ci cu ajutorul unui aventurier, care a cîștigat încrederea familiei lui și care reprezintă în piesă una din principalele forțe purtătoare ale conflictului. Acest lucru este redat cu talent și cu umor, dar superficial, nu lovește drept la țintă, este lipsit de un mare conținut umanist.

Nu vreau de fel să spun că în toate piesele satirice, care demască răul, trebuie să existe în mod obligatoriu personaje pozitive. Și autorul însuși care vorbește în numele poporului poate pedepsi forțele răului nu pe calea moralizării, ci prin întreaga sa atitudine față de cele oglindite. Știu că mi se poate răspunde: „Dar cum se poate face aceasta? Încearcă dumneata!" Rețete nu există, aceasta este o problemă de concepție și măiestrie. În piesa lui V. Minko, „Fără a-i spune numele", sînt prezentate și personaje pozitive, răul fiind demascat nu în ce are el mai esențial, ci în manifestările lui indirecte, izolate. Și aceasta este iarăși o problemă de concepție și măiestrie.

(Continuare în nr. viitor)

Din bogata paletă a realității

Fruntași în producție la Combinatul metalurgic „Gh. Gheorghiu-Dej" Hunedoara

PRODAN ALEXANDRU
topitor

MĂLĂIANU EMIL
zidar

BUDA ION
macaragiu

Desene PITA RUBIN

CINDVA, PESTE VEACURI...

Cîndva, peste veacuri sau peste milenii,
In vremea-mplinirilor, scînteietoare,
Cînd frunți de-nțelepți vor avea pămîntenii,
Și ochi arzători de-a iubirii dogoare,
Un tînăr urmaș va veni, recules,
Pe pagini străvechi, visător să se plece,
Pe slovele lor, scăpărînd de-nțeles
Prin negura anilor ce s-or petrece...
Să afle va vrea, și ce straie purtam,
Și cum strigam: bravo, și cum strîngeam dinții,
Și cît de uman îndrăgeam sau uram.
Cum nu ne plecarăm, supuși, umiliții,
Și dacă știam, în avîntul suprem,
In slăvi să zvîrlim tot ce-aripa ne-apasă,
Iubirii-n genunchi, copleșiți să-i cădem,
Cu stihuri de flăcări și bronz și mătasă.
Cu noi împreună va ști saluta
Zidirile noi și-a zidarilor fală,
Și drumu-activiștilor, aspru, prin nea,
Sub stelele-n jerbă de foc, triumfală,
Și ropotul aprig al cizmelor grele
Pe punțile largi către veacul cellalt,
Și zborul cu aripi de-oțel către stele,
In cel mai măiastru asalt spre înalt...

Și el va-nțelege-ndoielile chiar
Și nehotărîrea prosteasca de-o clipă,
Și chiar plumburiile nopți la pahar,
Ce plumbul ți-l toarnă greoi pe aripă.
Dar trist va privi, cu durere și ură,
Și nu va pricepe, și poate-o roși,
In fața acelora care trecură
Prin viața aceasta, cu-n veșted: „ei, și?"
In fața acelora ce-n vijelie,
Sub streșini stătură, umili, cuminței,
Și nici nu privîră, cu dor sau mînie,
Cum scapără spadele boltii scîntei,
In fața acelor ce n-au priceput
Că azi orice clipă ascunde-o comoară,
Că tot ce vedem, este nemaivăzut,
Că tot ce-nălțăm, înălțăm prima oară,
Că trudă și zbatere și bucurii
Și fiece pas către marea-nălțime,
Intregi vor rămîne, s-or învesnici,
In piatră săpate, de viitorime...
Că-n vreme, cîndva, un urmaș, recules,
Pe pagini străvechi va veni să se plece,
Pe slovele lor, scăpărînd de-nțeles
Prin negura anilor ce s-or petrece...

Florin Mugur

HOTAR

Cu vechiul său penaj, cu neagra-i scufă,
Cu ochii stinși, cu somnul ei posac,
Sta cocoțată noaptea ca o buhă
In uriașul cerului copac.

„Pînă la ziuă, încă-i vreme lungă",
Păru să-și spună. Și-atipi. Dar noi
Știam că pîn' la ziuă n-o s-ajungă...
Ieșiră din barăci ca la război

Constructorii din patru părți de țară.
Privirea lor, pe loc mă-nvălui.
Au nu cumva din ochii lor de pară
Minunea ce s-așteaptă va țîșni?

Un glas apoi — desfășurat pe ziduri
Și dus de vînt — fu cel dintîi semnal.
Un arc întins părea pe șesu-n friguri
Cetatea de granit și de metal.

Și-ntr-o năvală albă dintr-odată
Țîșniră-ale luminilor săgeți.
Spre munți, pe cer... o buhă spăimîntată
Scăpă un țipăt ca din alte dăți.

„E noaptea poate", cineva șoptise...
Și-astfel termocentrala din Doicești
Intra masiv cu fruntea grea de vise
In viața lumii românești.

Aurel Rău

MIHAIL SADOVEANU — EROU AL MUNCII SOCIALISTE

(Urmare din pag. 1-a)

tenesc este dragostea sa pentru omul simplu, pentru viața „umiliților și ofensaților vieții" în epoca de cel mai mare dispreț pentru demnitatea umană. Democratismul operei lui Sadoveanu a însemnat un protest împotriva fascismului care cotropea țara. Pentru democratismul atitudinii scriitorului-cetățean, au ars legionarii cărțile sale în piață publică. Pentru această poziție curajoasă, consecventă alături de popor, a fost Sadoveanu hulit de oficialii vremii, a fost urmărit de asasini acum cincisprezece ani, în timpul guvernării legionare.

In cele două decenii, care au trecut între sfîrșitul primului măcel mondial și începutul celui de al doilea, o deșănțată propagandă a fost îndreptată de burghezie împotriva Uniunii Sovietice, îndemnînd la un război de agresiune și cotropire; atunci și-a publicat Sadoveanu puternicul său strigăt de protest, cînd a publicat cărțile sale slăvind lupta eroică din trecut pentru apărarea libertății țării. Era actul cetățenesc al scriitorului conștient, care opunea cosmopolitismului și imperialismului guvernanților, exemplul strădaniei strămoșilor, de a păstra ființa națională a țării noastre.

Toate aceste atitudini, izvorîte din cele mai acute realități ale epocii sale și marcînd luarea imediată de poziție în momentele importante ale istoriei contemporane, toate acestea reprezintă lucrări în contul viitorului, în contul epocii noastre, al societății pe care o construim. Ele stau la temelia titlului de Erou al Muncii Socialiste pe care-l primește astăzi Sadoveanu.

Încă nu s-a alcătuit o listă completă care să-ți arate, cititorule, cîte colecții și campanii de popularizare a culturii și literaturii a inițiat în trecut Mihail Sadoveanu, cît de mult a scris el pentru astfel de acțiuni, de puțin răsunet în fața oficialilor, dar cu atîta preț în rîndurile cititorilor simpli. „Ai dat lumină din lumina dumitale, — i-a spus lui Mihail Sadoveanu doctorul Petru Groza, președintele Prezidiului Marii Adunări Naționale, înmînîndu-i medalia de Erou al Muncii Socialiste; **ai dat lumină din lumina dumitale, ai dat suflet din sufletul dumitale, pentru un întreg popor și pentru o omenire, dincolo de granițele acestei țări**".

In opera lui Mihail Sadoveanu există cîteva rînduri de o mare frumusețe despre un apus de soare. Din vale, scriitorul privea asfințitul; și în lumina strălucitoare, s-a profilat dintr-odată silueta unui țăran care ara aplecat pe plugul său tras de boi slabi. O imagine conturată în negru, proiectată pe soare... Veacuri întregi lumina soarelui a ajuns la poporul nostru umbrită, întunecată de suferința grelei munci ale cărei roade erau furate de asupritori. Veacuri întregi omul de rînd a trudit fără lumină și fără zare. Cîntărețul durerii acestui om sărman care-și ara bucata de pămînt, părînd că vine din trecut și merge tot astfel către viitor, a fost Mihail Sadoveanu.

Cu o astfel de activitate întîmpina Sadoveanu epoca noastră.

★

Dar iată că în viața poporului nostru a izbucnit lumina eliberării. Sadoveanu a fost dintre cei dintîi care să-i dea un nume pe înțelesul omului său sărman care ara aplecat silnic pe plug. In primăvara anului 1945, la cîteva luni numai de la eliberare, scriitorul a ținut o conferință care marca intrarea lui Mihail Sadoveanu între militanții activi ai noii epoci deschise în fața poporului. Lumina vine de la Răsărit" — astfel și-a intitulat Sadoveanu conferința închinată, ca unei minuni, descoperirii de către poporul nostru a mărețelor înfăptuiri din țara socialismului. De aici pînă la momentul pe care-l trăim, n-a fost acțiune democratică, n-a fost înfăptuire revoluționară, n-a fost inițiativă a partidului sau mișcare cu caracter internațional, îndreptate spre viața pașnică și fericită a popoarelor, care să nu afle în Mihail Sadoveanu un sprijinitor și un propagandist de frunte. Deputat la primele alegeri din 1946 pentru Marea Adunare Națională, și în cele care i-au urmat, vicepreședinte al Prezidiului Marii Adunări Naționale încă din primele zile ale Republicii noastre, președinte al Comitetului pentru Apărarea Păcii din R.P.R., membru în Consiliul Mondial al Păcii, membru în Comitetul pentru acordarea premiilor internaționale Stalin „Pentru întărirea păcii între popoare", președinte al Uniunii scriitorilor din R.P.R., — Mihail Sadoveanu s-a aflat mereu la postul său de muncitor cu scrisul și cu cuvîntul, **pentru socialism, pentru pace**, pentru o cultură pătrunsă de spiritul socialismului.

Activitatea aceasta a înlesnit scriitorului însușirea celei mai înaintate metode de creație a vremii noastre, metoda realismului socialist. Viața și activitatea lui Sadoveanu din acești ani alcătuiesc exemplul unui strălucit drum de adevărat scriitor și om de cultură al epocii noastre.

„**Pe șantierul uriaș pe care acest popor al nostru își construiește o viață nouă, ești un far luminos** — i-a spus lui Sadoveanu președintele Prezidiului Marii Adunări Naționale. **Spre acest far privesc toți bunii patrioți, oamenii vrednici, tinerețea. Din-spre acest far pornesc raze care încălzesc sufletul celor ce muncesc pentru a-și crea o viață nouă**".

Lumina care a limpezit drumul de viitor al poporului nostru, „lumina de la Răsărit" a însemnat pentru scriitor o contopire cu idealul socialist. Mitrea Cocor, țăranul care descoperă și merge pe calea partidului, pe calea socialismului, este astfel nu numai un erou al literaturii, dar și o hotărîtă luare de atitudine în fața problemelor noi care se puneau poporului nostru, o caldă pledoarie pentru viitorul socialist. Mitrea este răspunsul dat de Sadoveanu azi, năzuințelor de ieri ale eroilor săi; este răspunsul pe care-l dă epoca socialismului — epocii bazată pe jaf și exploatare. Și acest răspuns este dat de activistul inspirat pentru socialism, pe baza întregii sale experiențe anterioare, de scriitor atașat poporului.

Opera lui Sadoveanu, creată în anii eliberării, exprimă, în chipuri artistice de neuitat, adevărurile fundamentale ale epocii noastre: dragostea și încrederea maselor în partidul care conduce drumul poporului spre socialism, prețuirea pentru oamenii sovietici al căror exemplu ne călăuzește să ne făurim viața noastră nouă, ridicarea demnității și conștiinței omului simplu, lupta pentru bunul trai, pentru fericire, prin socialism, viață pașnică și înțelegerea cu toate popoarele lumii.

Astfel de fapte ale scriitorului-cetățean au stat la baza cinstirii lui cu titlul de Erou al Muncii Socialiste. Mihail Sadoveanu lucrează în continuare în contul anilor și secolelor viitoare — așa cum se întîmplă cu toți cei care-și închină lupta lor, poporului. De la „instrumentul durerii poporului", ecou al suferințelor și nădejdilor abia întrezărite, — scriitorul trăitor în epoca „luminii care vine de la Răsărit" a devenit și glas al bucuriei poporului, ecou al marii tensiuni de a trăi în anii de construire a socialismului. Convingerea aceasta o afirma însuși Sadoveanu în fața celor adunați la proaspăta sărbătorire, atunci cînd spunea: „...Totuși, în clipa aceasta simțesc în mine cum picură un strop de melancolie. Mi se înfățișează înaintea ochilor poetul anonim, generațiile negre ale poporului, acela care cîntă cu întristare:

„Am intrat în codru des, iar acum am înțeles că din codru nu mai ies. Că am intrat la tinerețe și am ajuns la bătrînețe. Am intrat copil blajin și acum sînt singur și străin".

Nepotul acestui poet de altădată, poetul de azi, nu se simte nici singur, nici străin. Inima lui e plină de bucurie și de nădejde, pentru înălțarea desăvîrșită a neamului său.

Poetul de astăzi face mărturisire că ține să se dăruiască total și fără nici un fel de cumpănă, să se dăruiască total timpurilor de astăzi, buneistări a poporului.

Ține să vă spună că pînă la sfîrșitul său va să lucreze pentru cultura poporului și pentru pace".

Să iei aminte, cititorule! Acestea sînt nu numai cuvintele spuse de Mihail Sadoveanu, autorul a peste o sută douăzeci de volume, scriitorul-cetățean, legat de popor de-a lungul întregii sale activități de aproape șase decenii, prietenul și dascălul attor generații, — acestea alcătuiesc noul angajament al unui MUNCITOR, care a meritat înaltul titlu de Erou al Muncii Socialiste.

Iar Eroii Muncii Socialiste se țin de cuvînt.

M. Gafița

Învățătura leninistă despre literatură

(Urmare din pag. 1-a)

mă că scriitorii talentați au creat opere valabile în măsura în care aceste opere au ridicat marile probleme ale vremii noastre, au creat figuri luminoase de constructori ai socialismului sau ai luptei istorice a poporului pentru eliberare, în măsura în care au creat opere pătrunse de spirit de partid. De aceea credem că una din datoriile noastre, ale criticii literare, este de a readuce în discuție creațiile literare cele mai valoroase ale acestui deceniu pentru a populariza aceste succese și de asemenea de a generaliza, în articole de sinteză creatoare, cuceririle științei noastre literare.

★

Literatura ca parte integrantă a construirii socialismului trebuie să fie desigur legată de sarcinile concrete ale luptei generale. Toate formele artistice pot fi legate de munca infinit de variată a construirii socialismului în țara noastră. In condițiile încheierii cu succes a primului nostru cincinal și a trecerii la cel de-al doilea plan cincinal este nevoie să ne distribuim forțele creatoare în așa fel încît literatura, în ansamblul ei, să poată constitui o imagine reală a epocii noastre. Cititorul viitorului sau cititorul din alte țări va dori să afle cum sînt acei oameni care au săvîrșit marea revoluție pe care o trăim, cum au reușit să obțină într-un timp uimitor de scurt, atîtea realizări măreți. Iată de ce e normal să existe o ierarhie tematică, ierarhie impusă de viață. Numai acordînd temelor majore importanța pe care o au în realitate, literatura noastră poate fi cu adevărat considerată parte integrantă a marii bătălii pentru construirea socialismului. Literatura noastră, pătrunsă de spirit de partid, s-a născut și s-a dezvoltat în lupta împotriva ideologiei burgheze, a literaturii decadente, antiumaniste, burgheze. Chiar dacă formele vechi, evidente, ale literaturii decadente, au fost lichidate, aceasta nu înseamnă că lupta a încetat. Rămășițele ideologiei burgheze încearcă încă să se manifeste în forme noi, adaptate noilor condiții. Datoria criticii noastre partinice este de a ușura dezvoltarea literaturii realist-socialiste, surprinzînd și înlăturînd formele noi de manifestare ale ideologiei burgheze. Evident, partidul ne învață că în această luptă dusă împotriva manifestărilor concrete ale ideologiei burgheze să nu confundăm greșeala cu scriitorul, astfel încît critica operei respective să constituie pentru scriitorul respectiv un real ajutor pentru dezvoltarea lui pe drumul realismului socialist. Felul în care Lenin l-a criticat uneori pe Gorki trebuie să ne fie și astăzi un exemplu de îmbinare a principialității partinice cu dragostea față de scriitorul respectiv, cu respectarea demnității sale de om și de artist.

★

Prin întreaga sa activitate, Lenin ne învață să fundamentăm științific lupta noastră împotriva ideologiei burgheze. Iată de ce credem că a sosit momentul analizelor temeinice a operelor scriitorilor dintre cele două războaie. In aceste analize noi trebuie să separăm operele predominant realiste de cele antirealiste, să trecem de la afirmațiile generale despre opera unui scriitor la analiza pe text. Trebuie să mărturisim că în acest domeniu, excepțînd activitatea lui Ov. S. Crohmălniceanu, s-a lucrat destul de puțin și destul de superficial.

Mai circulă încă părerea după care noi am putea prelua de la decadenți forma, inovația tehnică, lepădînd conținutul reacționar.

In lupta împotriva acestei păreri profund greșite ne înarmează teoria leninistă a reflectării care fundamentează filosofic realismul socialist și problema raporturilor dintre conținut și formă. In ceea ce mă privește, vreau să dezvolt această problemă într-un studiu despre patologia imaginii în literatura decadentă românească. Concluzia logică a acestei probleme este aceea că noi nu avem ce învăța din experiențele tehnice ale literaturii decadente, ele constituind forme de manifestare ale unui conținut filosofic reacționar, agnostic, potrivnic concepției noastre despre lume.

E necesar să demonstrăm pe text, de asemeni, că scriitorul individualist burghez, renunțînd la uriașa oglindă a artei realiste, vrea să reflecte lumea într-un ciob, că din punct de vedere artistic el renunță la marea artă, mulțumindu-se cu firimituri, cu o pseudo-artă meschină.

Lovind în literatura decadentă, Gorki scria, înainte de Revoluție, în articolul „Zdrobirea personalității": „Pentru vechii scriitori sînt tipice concepțiile largi și armonioase, intensitatea trăirii vieții; în cîmpul lor vizual se află întreaga lume de necuprins. „Personalitatea" autorului contemporan o constituie maniera lui de a scrie, iar personalitatea — complex de simțăminte și gînduri — devine tot mai insezisabilă, mai nebuloasă și, la drept vorbind, mai jalnică".

In articolul „Organizația de partid și literatura de partid"", Lenin a dărîmat bazele esteticii claselor dominante, a înfățișat aspectul real al individualiștilor burghezi: „...Domnilor individualiști burghezi trebuie să vă spunem că discursurile domniilor voastre despre libertatea absolută sînt doar fățărnicie". „A trăi în societate și a fi liber de societate e un lucru imposibil... Libertatea scriitorului, a pictorului, a actorului burghez este doar o dependență camuflată, sau care se camuflează fățarnic față de sacul cu bani, față de corupție, de întreținere".

Preluînd această idee leninistă Gorki scria în 1912: „Cu cît legătura dintre om și viața (. . . .) colectivului este mai multilaterală, mai adîncă, cu atît el este spiritualicește mai puternic, mai interesant pentru el însuși, mai frumos și mai necesar pentru toți, și mai energic în lupta pentru ameliorarea condițiilor de trai ale tuturor oamenilor. Personalitatea este virful în flăcări al unei uriașe piramide de experiență; cu cît este mai largă baza ei, cu atît mai mult absoarbe ea din această experiență vie, cu atît mai viu, mai nestins, mai frumos va fi locul ei". (Din depărtare).

In articolul „Organizația de partid și literatura de partid", Lenin a fundamentat filosofic relațiile dialectice dintre personalitatea creatoare a artistului și spiritul de partid. El a opus „libertății absolute", fățarnică frază burgheză sau anarhistă, adevărata libertate, izvorîtă din înțelegerea necesității: „Și noi, socialiștii, demascăm această fățărnicie, smulgem firmele false, nu militînd pentru o literatură și o artă în afară de clase (asta va fi posibil doar în societatea socialistă, fără clase), dar pentru a opune literaturii fățarnic-libere, în realitate legată de burghezie, o literatură într-adevăr liberă, legată în mod deschis de proletariat".

Dezvoltarea literaturii sovietice, a literaturii din țările de democrație populară și a literaturii din statele capitaliste care s-a legat deschis de proletariat, confirmă strălucita teză leninistă. Credem că, datoria noastră, a criticii literare, este ca pornind de la acest principiu leninist să reliefăm înflorirea personalității artistice a scriitorilor care, lepădînd dependența camuflată față de burghezie, s-au legat cu entuziasm, deschis, de proletariat.

In literatura noastră nouă s-au dezvoltat puternice personalități creatoare. Din nefericire însă, nu puține articole de critică literară îi înfățișează pe scriitorii noștri în mod denaturat, ca pe niște variante ale aceluiași model. Neglijînd problema specificului personalității artistice, noi servim involuntar teza reacționară a nivelării talentelor în cadrul realismului socialist. Iată de ce credem că trebuie să luăm mai mult în considerare în articolele noastre această latură a problemei literare.

Marele Lenin era ostil dogmatismului, rezolvării mecanice și șablonarde a problemelor: „Nu încape îndoială că problema literară se pretează cel mai puțin unei egalizări mecanice, unei nivelări, dominației majorității asupra minorității. Nu încape îndoială că în această chestiune este necesară asigurarea unui spațiu cît mai larg inițiativei personale, inclinațiilor individuale, mai mult spațiu pentru gîndire și imaginație, formă și conținut". E nevoie așadar să ne preocupăm mai mult de problemele concrete ale specificului literaturii, de particularitățile imaginii artistice și ale stilului. A povesti subiectul unei cărți și a scoate răcnete de admirație sau de indignare, nu a însemnat, nu înseamnă și nu va însemna niciodată a face critică literară științifică, partinică. Noi trebuie să demonstrăm, să analizăm pe text și să nu ne mulțumim cu afirmații nesustinute făcute pe ton judecătoresc. Schematismul criticii literare, dogmatismul, este dăunător în problemele delicate ale artei. Lenin avertizează: „Departe de noi gîndul de a propovădui vreun sistem uniform sau vreo rezolvare a problemei prin cîteva dispoziții. In acest domeniu se poate vorbi cel mai puțin de schematizare".

★

Partinitatea bolșevică se opune principial obiectivismului burghez. Lenin demonstrează caracterul partinic al nepartinității, ipocrizia „neparticipării".

„In societatea burgheză, neapartenența la vreun partid — scrie Lenin (Opere, vol. X, pag. 61) — nu este decît expresia fățarnică ascunsă și pasivă a apartenenței la partidul celor sătui, la partidul celor ce domnesc, la partidul exploatator. Neapartenența la vreun partid este o idee burgheză. Partinitatea este o idee socialistă".

Clasele exploatatoare, temîndu-se de adevăr, ascund dependența ideologică și materială a savanților și artiștilor față de ele. Noi însă, afirmăm cu mîndrie principiul partinității, al legăturii deschise, directe, de cauza proletariatului.

Obiectivismul burghez se mai manifestă încă la noi, se aud voci în favoarea „reconsiderării obiective" a lui Maiorescu, Lovinescu sau a unor scriitori burghezi. Iată de ce trebuie să trecem la studii ample obiective și științifice în care să demonstrăm caracterul profund reacționar al concepției acestor critici. Acelor voci care ar dori să salveze totuși ceva din „gîndirism" trebuie să le răspundem printr-o analiză serioasă a curentului acesta reacționar, huliganic. Numai ținînd în permanență atenția atîntită asupra tezei celor două culturi, vom putea răspunde convingător și documentat celor care doresc — sub masca obiectivității — să preia în bloc, întreaga literatură, indiferent de ideologia pe care o exprimă.

Credem că din această teză a celor două culturi reiese pentru noi îndatorirea de a consacra studii serioase și documentate gîndirii estetice materialiste, patriotice, a democraților revoluționari pașoptiști, gîndirii estetice a marilor noștri realiști.

Dispretul proletcultist față de moștenirea culturală se manifestă uneori prin articole exclusiv generale, în care toți marii realiști par a semăna între ei pînă la identitate. Analiza documentată, studiul monografic, nu pot lipsi. Un mare scriitor nu trăiește numai o zi, la „centenar", ci el trebuie amintit, analizat, discutat mereu.

E necesar să studiem raportul dintre tradiția realistă și inovație în lumina articolelor geniale ale lui Lenin cu privire la Tolstoi, Saltikov-Scedrin, Cernișevski, Belinski, Gorki, etc.

Respectul față de tradiția noastră realistă, democratică, pe care partidul și guvernul îl manifestă pentru ediții masive, în tiraje uriașe, ale marilor clasici, să îl însoțim de studii științifice care să scoată în relief ideile lor înaintate, marea lor măiestrie artistică realistă.

★

In opera sa clasică „Ce-i de făcut?", marele Lenin scria: „...chestiunea se poate pune numai astfel: ideologie burgheză ori ideologie socialistă".

„Iată de ce orice coborîre a ideologiei socialiste, orice îndepărtare de dînsa, înseamnă totodată o întărire a ideologiei burgheze".

Literatura inspirată de principiul leninist al partinității, literatura îndrumată de partid, apără principiile leniniste ca lumina ochilor. Scriitorii noștri cei mai buni știu că apărarea intransigentă, principială, a ideilor leniniste, constituie singura cale spre o mare literatură.

Paul Georgescu

RĂSFOIND FILE VECHI...

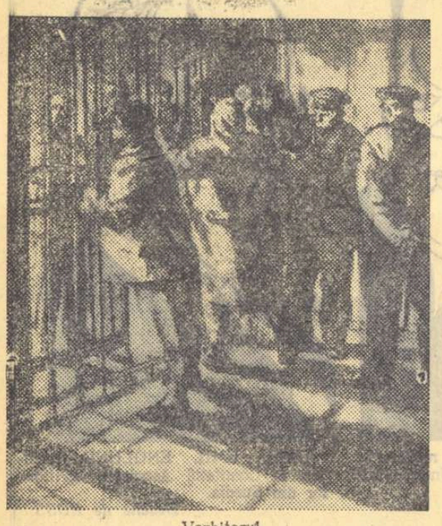

Vorbitorul
Desen de *Tiberiu Krausz* și *Freiberg Gh.*

Pe culmile Brebului văpăile asfințitului se stingeau. Undeva pe aici, începea calea botezată „drumul Golgotei".

De la gara Telegii, unde încremenise vagonul-dubă, deținuții mai aveau de mers doar cîteva sute de metri pînă sus, la cetățuia Doftana. Pentru Ion acesta a fost cel mai lung drum din viața lui De picioare i-atîrnau, împleticindu-i și pironindu-i pașii, zece ocale de fier. Parcă-l trăgeau adînc, în pămîntul clisos. În spate căra o traistă cu toată avuția: hainele „civile", o pătură, niște bocanci scîlciați. Trupul, chinuit de foame și sete, se înclina trudnic sub povara sărac.

Ion vedea căsuțele orînduite de o parte și de alta a drumului, care parcă își acopereau fețele în umbra pîlcurilor de pomi și se gîndea la fericirea acelora, care, între pereții de lut, mîncau, dormeau, iubeau, se certau, se împăcau, erau liberi...

Pentru mai binele oamenilor din asemenea cocioabe, luptase, și ajunsese aici. Și pentru întîia dată rîvnea la fericirea lor — aceea de a nu purta fiare.

Țîrîitul greierilor se întovărășea cu zornăitul lanțurilor într-o melodie stranie, monotonă, sălbatecă.

— Ține pasul, ține aproape, hoțule!

Urletele gardianului prinseră ciudata melodie în mii de cioburi. Patul unei puști izbit cu putere în spate, îl făcu pe Ion să se clatine și să geamă înăbușit.

— Nu bate! Nu bate! — răspunseră deodată tovarășii în zeghi zdrențuite și fiare.

— Hei! Ce, vă credeți tot la Văcărești? S-a isprăvit cu huzurul, vine Doftana... De-acum vă ia mama dracului!

Gardianul săltă iar pușca, să lovească, dar o lăsă în jos, ostoit. De undeva, din căsuțele pitite, apăruse un om. Se oprise în poartă și privea mut spre convoiul deținuților. Privirea întîlnise, neagră de ură, ochii gardianului. Și zbierătul se muie într-o grăire domoală:

— Ține mai aproape băiatule, ține pasul...

Urcușul sfîrșit.

Un plop argintiu, cu frunzele sonore în vîntul tomnatec, un plop asemenea celui din fața casei unde copilărise și Ion odată, în vremi colbuite de uitare. Cîțiva castani își dăruiau roadele sălbatece, strivite sub pași de saboți și bocanci. Un pîlc chinuit de flori firave. Ochii deținutului abia mai aveau timp să se oprească o clipă, peste aceste urme de frumusețe ale firii. Poarta grea de stejar a închisorii se ridica înaintea lui. Prin ea au trecut osîndiții și, după ce s-au tras zăvoarele, n-au mai văzut decît ziduri cenușii în penumbră, coridoare înnegrite cu păcură.

„Douăzeci de ani muncă silnică" — *drămuiseră lui Ion, niște oameni grași, cu epoleți și uniforme albastre, așezați înaintea unei mese pe care străjuia, chircit pe cruce, un Crist negru de mîinile martorilor mincinoși.*

Dar în al douăzecilea an, osînditul lor urcă aceeași culme, printre aceleași căsuțe pitite între copaci stufoși.

Nu-i singur. Și-i fără lanțuri. De mînă ține un băiețaș, ca de vreo zece ani, cu cravată roșie, care seamănă aidoma lui Ion cel ce doinea din fluier pe prispa unei căsuțe de țară, pentru jocul umbrelor unui plop argintiu.

Mai urcă și o ceată întreagă de tineri coborîți din tren, în excursie, la Doftana. Prundișul proaspăt așternut crănțăne sub pașii lor ușori. Între ei sînt cîteva fete venite de peste mări și țări, din China. Răsună cîntece și rîsete. Pe marginea drumului niște țărănci vînd gutui de culoarea mierei.

— Ei vin să vadă un muzeu — gîndește Ion. Mulți n-au nici anii la cîți am fost condamnat eu. Pot oare să înțeleagă?

Simte încleștarea puternică a mîinii băiatului. Vibrația degetelor mici, cu unghii boante și pete de cerneală, îi străbate în suflet.

— Am ajuns tată... Asta-i Doftana?

Și Vlăduț măsoară cu gravitatea unor priviri mature arcada întrării, de parc-ar vrea să recunoască o cunoștință veche.

Se aude șuieratul trenului, îndepărtîndu-se. Poarta, reconstruită după chipul celei de atunci, izbește privirea lui Ion. Și-aduce aminte cum a întors capul, altădată, luîndu-și rămas bun pentru mult timp de la căile bătute de oamenii liberi, de la înălțimile acoperite cu păduri și pometuri, de la poieni și lunci înflorite.

Uite, fumurii, dealurile Brebului. Uite și vîrful „Rătunda", cel ca o căciulă de oaie furcană. În același loc a rămas ploaia și la fel cîntă frunzele lui, dar melodia și-a pierdut nedomolita-i durere. Din castani cad și acum fructe verzi cu țepi ca de arici. Băiatul se apleacă și începe să le adune conștiincios, umplîndu-și buzunarele; pe urmă zărește o pisică, o fluieră și izbucnește în rîs. Poleit de aurul soarelui, copilul se contopește cu frumusețea firii negrăitoare. Înfiorarea lui se mistuie în luminișul soarelui și ridicînd privirile către părintele lui spune, convins:

— Tare frumos e pe aici, tată!

Ion a lăsat plicul de turiști să se scurgă prin poarta închisorii-muzeu. L-au pironit un răstimp aducerile aminte. Apoi îl ia pe Vlăduț de mînă și îl duce în fața unei statui de piatră, umbrită de brazdă tineri:

„Ilie Pintilie, 1900—1940", *descifrează copilul.*

— Tovarășul Ilie Pintilie a fost ucis la cutremurul cel mare din o mie nouă sute patruzeci... Îngropat sub pietrele Doftanei, care cu știința tuturor avea să se dărîme la cea dintîi zdruncinătură de pămînt.

Vlăduț tresare. Ultimele castane culese îi cad din mînuța care prinde cu tărie brațul tatălui.

— Și asta ce-i? întreabă arătînd un fier ros de rugină și atîrnat de zid. Gîndurile lui zburătăcesc dintr-un loc în altul.

— Toaca. Pornea să sune prin toată Doftana, cînd începeau deținuții să strige: „Ni-e foame...!" sau „Nu bate, nu bate!". Suna o toacă după alta, s-acopere glasurile schingiuiților.

Fruntea băiatului se pleacă, încrețită de gînduri. Nu înțelege prea bine lupta dintre toaca de fier și strigătele celor chinuiți.

Trec pe sub o arcadă. Privirea lui Vlăduț se oprește pe o tablă neagră, scrisă cu cretă, ca la ei la școală.

— Io-te, spune, asta seamănă cu tabla din clasa noastră! Și prinde a citi, cu nedumerire, cuvintele reconstituite:

„Evidența răspîndirilor: Efectiv, 362. Celular, 226. La dl. director, 5. La dl. prim, 3. Corvoadă în curte, 50. La moșia Florești, 60..."

Vertical, cu litere aproape șterse: „Atenție! Comuniști!"

— Ce înseamnă, tată, socoteala asta? Ce-i aceia „Florești"? Și la domnul prim?... Și „corvoadă"?

Ion zăbovește, povestindu-i despre moșia de la Florești a Cantacuzinesei unde erau siliți deținuții să muncească de pomană; despre grădina de zarzavat a domnului prim gardian și de celulele umede, unde oamenii rîvneau la corvezile sub soare.

Vlăduț dă din cap, bătrînește.

— Cantacuzineasa aceea era o boeroaică, nu e așa?

Cîteva trepte tocite urcă spre încăperile unde erau altădată: cabinetul directorului, vorbitorul, „serviciul antropometric".

Amintirile vrăfuite se turbură și se trezesc, foile lor prind să zboare în lureș amețitor. Vorbele cată să pună rînduială în imaginile lor cu licăriri fugare. Și copilul, făcînd ochi mari, rotunzi — de uimire — ascultă crîmpeie din amintirile fostului deținut antifascist.

...Iată biroul învechit, din lemn masiv, la care „lucra" Savinescu, „balaurul" Doftanei. Ion parcă-i vede iar trupul lung, sprijinit de picioare scurte, chipul roșcovan cu trăsături șterse, lăbărțat într-un rînjet batjocoritor:

— De ce nu spui „să trăiți", tinere? Nu-ți cer să-mi spui mie, băiețașule. Pentru domnul gardian trebuie... Dumnealui, un funcționar, cere să se bucure de dreptul care i-l dă regulamentul. Și dacă dumnealui se enervează, eu n-am ce să-ți fac...

După asemenea primire din partea domnului director Savinescu, gardianul se enerva. Vina de bou șfichiuia, brăzdînd cu sînge obrajii deținutului. Dar rînjetul nu dispărea de pe fața puhavă a „balaurului".

— Ia-l de aici, domnule gardian. Vezi și dumneata cum s-o purta mai departe...

Mai departe se încrucișau coridoarele lungi, cu podelele mînjite cu păcură și dungi subțiri de var.

— Nu călca pe alb! țipă gardianul.

O lovitură de măciucă în cap și pașii lui Ion, amețiți, lunecau de-a valma pe dungile albe, pe suprafețele negre.

— Ți-am mai spus să nu calci pe negru, viță! O lovitură de măciucă mai tare, apoi totul dispărea din conștiință: albul, negrul, gardianul...

Sub stropii reci de apă venea trezirea, în aceeași urlete fioroase:

— De ce n-ai spus „s'trăiți?" De ce te-ai uitat urît?

— Arde-i încă una, să se trezească bine! răcni alt gardian.

Sub loviturile de măciucă murise un tovarăș, și gardienii îl spînzurașeră pe urmă în celulă, ca să existe motivul „legal" al sinuciderii.

Lîngă „cabinetul directorului", o altă încăpere, cu două rînduri de gratii — cușcă de fiare — reamintește de întîiul și ultimul „vorbitor". A ținut cincisprezece minute. Printre cele două rînduri de drugi de fier umbla necontenit gardianul, uitîndu-se, cînd la ceas, cînd la cele două fețuri omenești care se chinuiau să smulgă timpului cît mai mult. Ion intrînse acolo, printre gratii, urma aceleia care era soția lui. Nici părul bălai încărunțit nu mai putea să-l atingă, nici zîmbetul pierdut între cutele adînci ale gurii n-avea cum să-l dezmorțească. Doar ochii mai erau aceiași — ochii mari și negri ai lui Vlăduț — plini de duioșia catifelată a înserărilor.

..— Răducu ce mai face? Mi-ai adus fotografia?

Femeia scotocise în geanta de piele roasă, scoțînd o fotografie lucie cu marginile zimțate. Înfățișa un prunc grăsuț și surîzător. De atîtea ori mama îl purtase la întîlnirile ilegale, ascunzînd sub plăpumioara căruciorului teancuri de manifeste și broșuri, predate apoi în fugă tovarășului ce-i spunea parola. Și Răducu zîmbea la fel ca în fotografie.

— E mare acuma. De ce nu l-ai adus și pe el?

Soția își plecase capul. Și în fulgerarea clipei, din lacrimile care-i șiroiau pe obraji, din șuvița căruntă căzută pe frunte, Ion înțelesese că Răducu nu mai era.

— Pentru ce nu mi l-ai păstrat?

— Au trecut cincisprezece minute! țipă gardianul, bulbucindu-și ochii.

Cînd și cum să povestească viața ei hăituită, prin case necunoscute, ascunzîndu-și zi și noapte activitatea ilegală? Un singur cuvînt mai șoptise, în îmbrînceala gardianului:

— Tifos.

Ion rămăsese țintuit de gratii, strîngînd în pumn o fotografie micuță, cu marginile zimțate. Și pentru zăbava aceea îl aștepta celula de pedeapsă: „haș-ul".

Vorbitorul cu cele două rînduri de gratii dispare. Trec printr-o curte interioară, cu iarba proaspăt cosită. O scară de lemn îngustă duce la celulele negre, fără ferestre, fără pat, nici rogojină. Cutii pline de întuneric, prin care abia se disting niște fețe străbătînd pereții. Vizete cît un pumn dau într-un coridor cu geamurile mînjite cu vopsea cenușie.

...Copilul devine sfios, pășește lîn și prinde a vorbi în șoaptă:

— De ce-s murdare geamurile, tată?

— Au fost mîzgălite cu vopsea cenușie, ca atunci, Lumina soarelui nu era îngăduită deținuților.

— Și în camerele acestea ce era?

— Nimic.

Din pereții cu valuri de igrasie și mucegai, din cimentul umed, se răspîndește o răceală de mormînt. Întunericul acoperă urmele zgîriate pe zidurile celulelor. Undeva fusese o inscripție lăsată de mîna lui Ion, dar nu se mai vedea. Totul a rămas ca pe vremuri aici: singure celulele întunecoase au rezistat cutremurului.

— Mi-e frig tată, șoptește băiatul, hai să plecăm mai repede!

— Trei ierni am dormit aici pe cimentul înghețat Erau ierni geroase, cumplite și nici un abur nu străbătea prin țevile „caloriferului". Să mergem, dacă vrei să-ți arăt și celula mea; era cea mai bună.

Trec printr-un labirint de scări înguste și coridoare înnegrite, sub o boltă înaltă cu ferestre cenușii prin care se filtrează o lumină bolnavă de seară ploioasă.

Ion face popas lîngă o celulă mai albă, cu petece de lumină răsfrînte printre gratii. Privește prin vizeta celulei: un pat care ziua se ridica la perete, să fie prins de cîrlige ca să nu dea putința de odihnă — își arată scîndurile puține prin găurile unei rogojini zdrențuite. O măsuță, iar deasupra ei două obiecte familiare — un ulcior de lut și o gazorniță spartă.

— Era să plătim cu viața puțina lumină de zi, își amintește Ion. După cutremurul mare n-au mai rămas din celulele luminoase decît niște mormane de moloz, — din care străbătea cîte un geamăt sau o chemare de ajutor aproape înăbușită. Tot ce vezi s-a reclădit din temelii, pentru aducere aminte.

— Puteau să fugă mulți atunci, tată.

— N-a evadat nimeni. În miez de noapte, un tovarăș a bătut drumul Cîmpinei, după ajutoare și s-a întors înapoi într-un suflet. Cum să fugi, cînd lăsai în urmă oameni îngropați de vii?...

— Tată, hai. Îmi vine amețeală. Parcă iar se prăbușește... Unul lîngă altul coboară scărița de lemn și ies într-o curte unde gîzele se joacă în lumina înserării, printre fire înalte de mărgărite. Se deslușește în umbra ierbii inscripția unei plăci: „Aici a căzut la cutremurul din 1940, ceferistul Ilie Pintilie."

Frînturi de pereți schilodiți mai dau încă imaginea Doftanei după cutremurul cel mare. Printre zidurile sfărîmate, în gurile știrbe de ferăstruici dăinuiesc gratiile, acoperite de rugina multor ani.

De-a lungul zidului curții șerpuiește cărarea cimitirului — unde au fost purtați în tăcere tovarășii care nu s-au mai ridicat de sub dărîmături.

Amurgul aruncă printre ramuri flori viorii și roșii deasupra lespezilor albe de mormînt, cu modeste inscripții. În vale susură valurile Doftanei.

Din cîțiva pași sprinteni, Vlăduț a ajuns jos în vad și, furat de licărul fluturașilor aurii presărați în prundiș, zîmbește unei lumi tainice de lumină, de gîze și ierburi. Apa rece ca gheața dezmiardă piciorul lui dezgolit, subțirel și plin de cicatricele rămase din lupte vechi cu gardurile, trunchiurile de salcîm și tufele de măceși. Începe să arunce pietricelele în apa care plescăie ritmic. Parc-ar fi uitat întunecimea închisorii — dar imaginea zidurilor năruite și a celulelor cu iz de ciupercă mai stăruie în mintea lui și nu se va șterge niciodată.

Iar nu pe neașteptate — îl întreabă pe omul cărunt care a coborît după el mai domol:

— La ce te gîndeai tu tată, zile și nopți întregi în celulă?

— La multe... Citeodată mă gîndeam, Vlăduț, la tine, cu toate că nu veniseși încă pe lume. Și parcă te vedeam, așa cum ești acum, năltuț, cu zîmbetul tău strengăresc, cu cravata roșie zmucită puțin într-o parte...

Ruxanda Palade

Cercul de studii în atelierul de tîmplărie la Doftana
Desen de *Renato Duncan* și *Gh. Glauber*

Primăvară la Doftana

Sub scăpărarea soarelui și-a lunii
pe cînd ce a fost alb se schimbă-n verde, —
prin zidul care panica și-o pierde
cresc flori de piatră; cuib își dreg lăstunii.

Pe unde se-nădise promoroaca
vin paserile vesele și cîntă
căci bîta de cauciuc nu mai cuvîntă
și nu le-alungă, țipătoare, toaca.

Prin curte lanțuri grele nu mai sună,
balaurul nu scoate limbi de foc. —
În prunii ce tus-trei stau la un loc
stau cîntezoi și raze dimpreună.

Și-i soare mult peste cetatea sumbră
și apa curge-n vale murmurînd, —
doar amintirile, din cînd în cînd, —
se plimbă peste toate ca o umbră.

Atunci sînt zidurile austere
și-i tristă roua dalbă de argint, —
iar paserile, parcă presimțind
ce-i evocarea, — împînzesc tăcere.

Tu vii, tu vii din cele patru vînturi
cetatea groazei să o vizitezi, —
iar cei trei pruni sînt ca trei torțe verzi
cu soarele în vîrf, peste morminturi.

Alb - Negru

Se spune că la pol e noaptea lungă,
și, îngroziți de noapte, eschimoșii, —
cu seu de morsă hezna o alungă
și cresc din seu făclii înalte, roșii.

Dar noaptea cea mai lungă și mai mare
tot în Doftana asta fuse poate —
zile și luni și ani într-una noapte, —
zile și luni și ani fără de soare, —

zile și luni și ani fără fereastră,
zile și luni și ani cu-nchisă ușă, —
și aerul plutind ca o cenușă
și-arar un pic de cer — o zdreanță-albastră.

Bastilia ar fi privit cu jenă
această-ntunecime ce-o întrece. —
Aici fu întunericul și rece
și-avea jilavă, mucezită trenă.

Frig. Mucegai. Tăcere. Întuneric.
Cătușî. Bastoane. Gratii și rugină.
Și totuși cîmpurile de lumină
aici și-avură scocul nefeeric,

și scocul veacului și-al țării. Scocul
nemuritor, puternic, larg și tare.
Nu! Nu pe Caucaz, ci-n închisoare
eroul Prometeu smulsese focul.

Al. Andrițoiu

PRIMA ZI LA DOFTANA

— Amintiri —

Eram mulți. 23 deținuți politici comuniști și încă vreo 12 de drept comun. Prima cursă după paști.

Noi, comuniștii, eram adunați de prin toate părțile țării. Cîțiva transferați din alte închisori (Aiud, Suceava), alții proaspăt condamnați, la Galați, Iași, Brașov, Cluj... În sfîrșit, erau între noi și trei „vechi", adică trei tovarăși care executau mai demult condamnarea la Doftana, dar fuseseră trimiși pentru trei săptămîni „acasă" în vederea unui nou proces.

Încă din „dubă" fiecare din noi a fost lămurit cum trebuie să se poarte, de cum sosim. Erau indicații obișnuite, cunoscute aproape fiecăruia. Cine nu știa cum e la Doftana și cum trebuie să se poarte? Așa cel puțin ni se părea: că știm. De cîte ori prin dube sau în celulele altor închisori nu ascultasem cu ochii larg deschiși și răsuflarea întretăiată „știri din Doftana". Acum, Doftana ne aștepta și ne părea că mergem într-un loc cunoscut.

De aceea nu eram atenți la prelucrare. Aveam impresia că ni se repetă lucruri de mult știute. Din șirul lung de fraze alcătuite cu cuvinte și noțiuni obișnuite, doar cîteva stăruiau, acelea pronunțate, în încheiere, de un tovarăș care venea de la Aiud.

— Să băgați de seamă, tovarăși, sîntem mulți. Și cu toții comuniști cu experiență. Un detașament de întărire, cum spun tovarășii. Apoi dacă e așa, să nu ne dăm de rușine. De cum trecem pragul temniței, administrația să ne simtă forța.

De bunăseamă că ne-o ghicise chiar dinainte. N-am fost întîmpinați cu obișnuitele provocări și „încercări" ale rezistenței. Dimpotrivă. Toți gardienii, de la șeful de post pînă la ultimul pușcaș, afișau față de noi o atitudine de indiferență netă. De cum am coborît din vagon n-am auzit decît porunci scurte și seci:

— În rînd cîte patru...

— Ține aproape...

Un deținut de drept comun, provocator de profesie și, după cît se părea, vechi client al Doftanei, încercă să spargă „gheața", adresîndu-se unui gardian ce pășea grav alături; îi spuse niște glume cam deochiate, dar le spuse pe un ton prietenesc (se vedea că și cu gardianul făcuse „afaceri" bune).

Urcam dealul în tăcere.

Gardienii nu ne zoreau. Doar ne sfredeleau de sub cozoroace cu niște priviri înciudate. Parcă spuneau: „La ce-ați mai venit și voi? Nu era destul balamuc și fără voi?"

Tot în tăcere am intrat și pe poartă.

Nu se auzea decît glasul gardianului care număra:

— Un, doi, trei...

„Poarta" Doftanei nu se deosebea de ceea ce am văzut în alte închisori, decît prin aceea că era mai mare. Aceeași încăpere aproape pătrată, boltită, numai că pe pereți erau tot felul de povețe adresate deținuților, desemnate cu litere mari, negre. Puteai citi: „deținutul datorează administrației supunere și ascultare" sau „datoria deținutului nu este de a gîndi, ci de a executa", sau „penitența e suferință" și alte maxime de acest gen.

În cîteva clipe, ochiul se obișnuia cu noul decor și nu ne rămînea decît să așteptăm. Apoi apăru „comandantul". Spre deosebire de comandanții de gardă pe care-i cunoscusem în alte părți, era îmbrăcat civil, în niște haine „bleu-marin" destul de scumpe și destul de bine croite. În mîna stîngă ținea o cravașă de cauciuc, subțire și elegantă, cu care se bătea mereu peste palma mîinii drepte. Alerga iscoditor de la unul la altul:

— Comuniști? Toți comuniști? Atîția comuniști?

Noi nu răspundeam. Însă individul pe semne nici nu se aștepta la un răspuns. Era de statură mijlocie, slab, cu pielea feței negricioasă și zbîrcită. Doi ochi negri mici sclipeau din două crăpături, de o parte și alta a nasului cîrn și urît. Toată fața îi era parcă trasă într-o parte din cauza monoclului înfipt sub sprînceană. Cînd vorbea, se hîlzea mereu, arătîndu-și dinții mărunți, înnegriți.

— Așa! Bine! — parcă ar fi tras concluzia unei discuții. — gardieni, începeți percheziția. Dar știți... cum scrie la carte...

Și a început percheziția „cum scrie la carte". Ne-a descălțat și ne-a dezbrăcat la piele, pînă la briu. Acei ce n-aveau lanțuri, trebuiau să scoată și pantalonii. Apoi fiecare lucru era examinat cu maximă minuțiozitate, fiecare haină mototolită de două-trei ori, fiecare pantof îndoit, fiecare cusătură trecută printre degete. Lucrurile astfel „inspectate" erau aruncate jos în două grămezi, din care una sporea vertiginos. La început nu ne dădurăm seama care o fi cauza unei atari discriminări. Doar după ce se termină percheziția unuia din tovarăși, am înțeles. Lucrurile din grămada cea mare erau „interzise" prin regulamentul închisorii.

Au izbucnit protestele.

Gardienii se eschivau: „așa e regulamentul... e ordin... nu pot face nimic. Ieși la raport", etc. — fraze banale pe care le știam pe dinafară. Cu greu, ici-colea cîte un tovarăș reușea să smulgă o cămașă în plus, un ștergar sau două-trei batiste.

Era dureros. Lucrurile care ni se confiscau nu erau ale noastre. Ne-au fost date la Văcărești din partea ajutorului roșu, pentru a fi împărțite celorlalți doftaniști. Acum, în loc să ajungă la ei, vor fi aruncate în magazie, unde cine știe cît timp vor sta, dacă vor rămîne și acolo...

Cînd percheziția era în toi și nu puteai înțelege mai nimic din cele ce se vorbeau în jur, din cauza protestelor și a vociferărilor stîrnite de inspecția „cum scrie la carte", deodată am amuțit cu toții. Dinspre temniță se auzea un zgomot surd, amenințător.

— Strigă tovarășii, — ne-au lămurit cei vechi.

Aruncai o privire înspre gardieni. Aceștia își continuau treaba, ca și cum nimic nu s-ar fi întîmplat. Se vedea bine că pentru ei strigătele erau un lucru tot atît de obișnuit ca și regulamentul și programul închisorii.

Lozincile veneau în valuri. Pornit mai încet, corul creștea în intensitate cu fiecare cuvînt nou. După ce se termina o lozincă, ecoul continua să plutească în aer pînă ce era întrerupt de fraza următoare. Am numărat: s-a strigat de zece ori. Însă cuvintele nu le-am putut desluși.

După ce se termină percheziția, unul din gardieni deschise ușița cea smolită din stînga porții și ne ordonă să intrăm înăuntru. Era o încăpere mică, de trei pe doi metri, unde cu greu încăpeam, stînd toți în picioare. Dar să ne odihnim? Nici vorbă nu putea fi. Ne era sete și doream cu toții să ne lungim, oriunde, oricum, dar să ne lungim. Făcusem dimineața 16 kilometri pe jos, la București, cu lanțuri grele la picioare. Apoi am urcat dealul Doftanei și, timp de cîteva ore, cît a durat percheziția, n-am șezut o clipă.

— De ce nu ne duceți în celule? Cum să stăm aici? Vrem apă!

— Numai cîteva minute, îndată vă ducem în temniță.

„Îndată" a durat două ore.

Cînd în sfîrșit ne-a scos din „camera coletelor" și ne-am îndreptat în convoi lung, zăngănind din lanțuri, spre secțiile închisorii, era ora șase după amiază. Deși soarele era încă sus, în curte pogorîse aproape întunericul, din cauza umbrelor lungi, proiectate de ziduri. Am trecut mai întîi pe lîngă o curticică neobișnuit de veselă, plină de verdeață și flori. La capătul ei se zărea o poartă cu grilaj, iar după aceasta o curte mare, cu o biserică în mijloc. De o parte și de alta, porneau coridoare lungi, sumbre. Deasupra lor se zăreau zidurile cenușii ale închisorii propriu-zise, cu geamuri mici, lunguiețe, date cu var. La capătul coridorului din stînga, deasupra unei alte uși cu grilaj, am putut citi inscripția: „Intrarea în temniță".

Vă să zică aici ne duce. Și, oricît de nepăsători voiam să părem, fiecăruia i s-a strîns inima de emoție. Doftana! Iat-o! Peste cîteva minute vom fi înăuntru! Vom intra în luptă!

Protestul deținuților politici la Doftana
Pictură de *Nereuță Vitalie*

Vom intra în colectivul de aici! Cît de mult auzise fiecare dintre noi despre Doftana și despre eroarea și lupta de aici! Acum povestea devenea realitate. Fiecare urma să devie o particică a luptei celei vii, titanice! Va fi vrednic oare? Va fi!

După ce am urcat scara, am intrat într-un coridor lung și înalt, de o parte cu un perete cu geamuri mari, dreptunghiulare la bază, și ovale deasupra, iar de cealaltă parte cu două șiruri de uși și un balcon la mijloc. Mi-am dat seama că sîntem la „întunerec".

— Secția D., — șuflă unul din cei vechi.

Ne așteptam să fim strigați după nume, așa cum se procedează de obicei la sosirea într-o închisoare. Nicidecum. Din nou totul s-a redus la numărătoare. Gardianul a despărțit primii zece și i-a trimis sus, apoi alți zece, printre care eram și eu, jos. Pe ultimii opt i-a dus undeva aproape, într-o secție vecină.

— Intră înăuntru! Ce stai?

Eram al patrulea. M-am apropiat de o ușă, am tras-o la o parte și am dat să intru. Dar, parcă izbit de ceva, mă trăsesem înapoi. Poate greșisem. Da de unde! Gardianul era lîngă mine.

— Intră înăuntru! Ce stai?

Ușa a fost izbită cu putere. Apoi am auzit bara. Gardianul o împinse cu piciorul și puse lacătul în belciug. S-a închis și lacătul, dar eu tot nu mă mișcam. Priveam înaintea mea și nu deslușeam nimic. În celulă era întunerec complet. Jur-împrejur s-au pornit strigăte. Tovarășii se căutau unul pe altul.

Puțin cîte puțin ochii mi s-au obișnuit. Mi-am examinat noua locuință. Stînd cu spatele la ușă aveam patul la dreapta. Era un pat de fier, zidit în perete. Pe pat era așternută o rogojină veche, pe jumătate putrezită. Altă mobilă nu era. Doar în colț, lîngă ușă, o cutie de conserve. Deasupra ușii era o fereastră cu gratii. Dacă te urcai pe pat și te țineai de gratii, puteai să te uiți afară. Vedeai o parte din fereastra coridorului, vopsită cu var. Atît.

— Toată lumea la geam, — auzii vocea vecinului de sus. Se făcea apelul. Fiecare tovarăș trebuia să spună în care celulă se află. Apoi, spuse cîteva cuvinte același tovarăș, ale cărui vorbe ne impresionaseră în dubă.

— Încercați să dormiți, tovarășii! Să fie liniște. Să ne odihnim cît mai bine. Mîine ne așteaptă o zi de luptă.

Da! O zi de luptă! Prima zi de luptă la Doftana!

A doua zi începu cu șicane și ciorovăieli. Nu ni se scoteau lanțurile. Nu ni se dădea voe să ieșim deloc la aer. Noi protestam, strigînd. Ceream să vie gardianul să-i raportăm. Omul dădea din umeri și pleca. Strigătele reîncepeau. Tîrziu, fu anunțat programul cultural: unul din tovarășii vechi va ține un referat despre trecutul de luptă al Doftanei, apoi vor urma povestiri din nuvele și schițe sovietice, filme, etc. Cu toții ne cățăram lîngă geamuri și ascultam. Atunci, în acea primă zi de la Doftana, am aflat eu de multe opere ale scriitorilor sovietici, pe care aveam să le citesc abia mult mai tîrziu. S-au povestit cîteva nuvele ale Verei Inber, printre care și vestita întîmplare cu omul de la muzeu, prima parte din „Așa s-a călit oțelul" de Ostrovski, filmul „Drumul vieții" și multe altele. Vecinul meu din dreapta era un povestitor minunat și neobosit. Băiat de prăvălie la Galați, fiu de meșteșugar ruinat din cauza crizei, mic de statură, negricios și totdeauna surîzător, simțea atîta plăcere să povestească, încît chiar atunci cînd programul se suspenda, mă implora parcă să mai ascult ceva. Nu povestea doar, dar și interpreta, modulîndu-și vocea și intonația după cum își închipuia pe eroii povestirii. În moment dai, îmi dădusem seama că locul de acțiune al povestirii, pe care începu tocmai să o depene, e chiar orașul Galați.

— Dar asta unde-ai mai citit-o?

— N-am citit-o nicăieri.

— Atunci...

— Am inventat.

Mare îi fu dezamăgirea și tristețea cînd am fost chemat la direcție pentru încarcerare.

După întoarcerea în secție, am primit cîteva comunicări conspirative. Acestea nu se făceau la geam, ci la calorifer. În ziua aceea ne-au fost comunicate două lucruri: în primul rînd, fiind o perioadă de relativă acalmie și de pregătire a unei noi ofensive pentru cucerirea regimului politic, se striga mai rar. De două ori pe zi: la 12 și la 4. Bineînțeles, în afară de cazurile cînd provoca administrația. În al doilea rînd la ora două, trebuia să stringem și să trimitem tovarășilor de la alte secții, alimentele pe care le adusesem cu noi de la Văcărești. Fiecăruia i s-a comunicat precis ce trebuie să dea și ce rămînea pentru el...

...La ora 12 strigătele s-au pornit de la „luminoase". Unul din tovarășii vechi a deslușit imediat lozinca și ne-a anunțat: „Să se termine cu regimul ilegal! Cerem deschiderea celulelor și atelierel De zece ori".

Cu toții eram la geamuri, ne străduiam să strigăm cît mai tare și să prindem ritmul.

După masa de seară, formată, ca-totdeauna la Doftana în acele timpuri, dintr-un castron de ciorbă de burueni și o bucată de mămăligă rece, am stîrnit o mare gălăgie cerînd să ni se scoată lanțurile. Știam că în curînd vine „închiderea" și că după aceea nici pomeneală nu va fi de mers la fierărie. Însemna să mai dormim o noapte îmbrăcați. Dar cu toate strigătele noastre, nu obțineam nici un rezultat. Șeful de secție ne-a declarat că a raportat și că mai departe nu-l privește. Nici nu mai venea cînd îl strigam. Într-o asemenea atmosferă încărcată, începu închiderea. Au venit foarte mulți gardieni. Tovarășii vechi spuneau că nu-și aduc aminte să fi văzut atîția gardieni veniți la inspecție într-o singură secție. Începuse o a doua percheziție „cum scrie la carte". Din nou ne-au fost răvășite toate lucrurile. Din nou se căuta în fiecare buzunar, în fiecare cusătură, sub pat, sub tinete, chiar și în tavan cu ajutorul unei oglinzi și a unei bucăți de sîrmă cu vîrful răsucit. Cu ciocane mari de lemn, gardienii loveau în gratii ca să le încerce tăria. De data aceasta gardianul care a intrat în celula mea era mult mai puțin inofensiv decît acela care-mi făcuse percheziția în ajun, la poartă. Era un om scund, musculos, cu o uniformă bine croită, aproape elegant. Fața îi lucea de conștiința propriei sale superiorități.

— Unde îți ziarul? m-a întrebat pe un ton care excludea orice posibilitate de replică.

Îl priveam mirat.

— Lasă, lasă, nu te preface, că pe mine nu mă duceți. Vă cunosc eu pe voi...

Între timp, din celula vecină s-au pornit niște strigăte tot mai puternice, transformîndu-se repede într-un adevărat vacarm. Auzeam vocea povestitorului:

— De ce-mi iei tîrligii?

— Nu se poate. Sau tîrligi sau pantofi. Nu se poate și una și alta.

A urmat parcă o învălmășeală. Ceva greu a căzut în pat, iar apoi prin ușa deschisă au zburat, lovindu-se de peretele din față, tîrligii.

— Nu bate, parcă deslușii eu.

Poate greșeam?! Împrejur era atîta zgomot: loviturile de ciocane în gratii, strigăte, proteste... Mi-am încordat auzul. Nu, nu greșeam, așa era! Povestitorul era bătut... Auzeam parcă din fundul celulei, slab de tot:

— Nu bate. Auzi! Nu bate!...

Gardianul auzea și el. Mă privea amenințător. Eu am sărit atunci în celălalt capăt al celulei și am început să strig. El stătea cu ciocanul ridicat:

— Nu bate!

Lovitura a fost atît de puternică (mă nimeri drept în tîmplă) încît m-am prăvălit jos. Mi-am revenit însă îndată și m-am refugiat și eu, întocmai ca și povestitorul, în colțul patului.

— Nu bate! Nu bate!

Întreaga închisoare se umplea de strigăte. Tovarășii din jur, la care percheziția se terminase, loveau cu pumnii în ușă.

Doftana vuia.

Cineva mă apucă de guler și mă trînti jos. Celula se umplu de gardieni. Loveau cum nimereau, cu pumnii, cu cismele...

*

Într-un tîrziu, după ce trecu „numărul", vecinul de sus mă strigă:

— Cum te simți? Ai vreo rană?

— Nu...

— Atunci — deodată începu să vorbească tare — tovarăși, începem seara distractivă. Tovarășul Dumitru ne va cînta „Balada Doftanei".

Mihai Novicov

Viața UNIUNII SCRIITORILOR

Adunarea generală a organizației de bază P. M. R. a Uniunii scriitorilor

Joi, 20 octombrie a avut loc la Casa scriitorilor adunarea generală a organizației de bază P.M.R. a Uniunii scriitorilor din R.P.R. consacrată sarcinilor literaturii noastre în lumina ultimelor materiale de partid apărute în presă și discutării proiectului planului de activitate pe trimestrul IV al anului.

Referatul asupra primului punct al ordinei de zi a fost prezentat de secretarul organizației de bază, tov. V. Em. Galan. Referindu-se la hotărîrile plenarei C.C. al P.M.R., vorbitorul a subliniat, ca o idee fundamentală, necesitatea întăririi continue a rolului conducător al partidului în toate domeniile activității economice, sociale și culturale. Din studierea documentelor de partid — a arătat vorbitorul — se desprinde necesitatea întăririi activității organizației de bază în rîndurile scriitorilor, a mobilizării celor mai bune forțe literare înspre oglindirea veridică a temelor contemporaneității, a combaterii influențelor ideologiei burgheze în lumea literară. Referatul a stăruit asupra obligației ce revine fiecărui scriitor, membru de partid, de a fi exemplu în activitatea de creație. Vorbind despre unele probleme ale criticii literare; referentul a atras atenția asupra faptului că critica literară, și în mod deosebit criticii fruntași, au datoria să cerceteze, să semnaleze și să stimuleze cu dragoste succesele dobîndite de scriitori în domeniul creării caracterului omului nou, înaintat, constructor conștient al socialismului, criteriul principal în aprecierea operei de artă fiind acel al rolului educativ, transformator, al creației literare în viața socială. Se simte necesitatea — a arătat vorbitorul — unei mai vii și stăruitoare prezențe a criticii în discutarea noilor opere literare. O parte însemnată a referatului a fost consacrată problemelor ridicate de viața internă a organizației de partid, de lupta pentru întărirea neîncetată a unității, disciplinei, criticii și autocriticii principiale.

Luînd cuvîntul la discuții, tov. M. Davidoglu a arătat, între altele, importanța excepțională pe care o prezintă crearea, la un înalt nivel, ideologic și artistic, a chipului eroului pozitiv în literatura noastră. Scriitorul a comunicat tovarășilor săi din organizația de bază că în prezent, după ce a terminat de scris drama „Horia", și-a îndreptat atenția către elaborarea unei piese de teatru închinate muncii eroice a constructorilor hidrocentralei „V. I. Lenin" de la Bicaz.

Tov. Mihai Beniuc, prim-secretar al Uniunii scriitorilor din R.P.R., a arătat că hotărîrile plenarei C. C. al P.M.R. sînt menite să ducă la un nou avînt în activitatea creatoare a oamenilor muncii, sub conducerea partidului, pentru construirea orînduirii socialiste și întărirea forțelor păcii. Observînd că literatura nu izbutește întotdeauna să țină pasul cu ritmul înfăptuirilor sociale, vorbitorul a pledat pentru o mai mare atenție a scriitorilor față de fenomenele „noului" din viață, pentru o cît mai bună și profundă cunoaștere a vieții oamenilor muncii, și în primul rînd a clasei muncitoare, pentru prezența mereu mai activă și combativă a artistului în rezolvarea sarcinilor politice ale actualității. În continuare tov. M. Beniuc s-a ocupat de problemele colaborării dintre conducerea Uniunii scriitorilor și organizația de partid. Referindu-se la articolul apărut în „Scînteia", și intitulat „Unele probleme ale criticii literare", tov. M. Beniuc a relevat ajutorul acordat creației sale proprii, prin analiza și observațiile cuprinse în articol.

Intervenția la discuții a tov. M. Breslașu a fost consacrată problemelor ridicate de promovarea spiritului de partid în literatură. Vorbind despre atitudinea scriitorului sovietic în această privință, care trebuie să constituie model pentru literații noștri, M. Breslașu a citat un exemplu semnificativ pentru stilul comunist de muncă al neuitatului scriitor sovietic A. Gaidar — care, de cîte ori începea să scrie o nouă pagină, desena în capul ei, în loc de cifra destinată numerotării o steluță roșie. Această steluță roșie pusă la începutul fiecărei pagini — a arătat M. Breslașu — constituie pentru noi un simbol al spiritului de partid care trebuie să-l anime neîncetat pe creator.

Tov. Ov. S. Crohmălniceanu s-a ocupat pe larg de lupta împotriva influențelor burgheze în literatură, atrăgînd atenția că intensificarea luptei de opinii, discuțiile organizate în coloanele presei, nu trebuie să prilejuiască infiltrarea ideologiei străine în viața noastră literară.

Vorbitorul a subliniat necesitatea ca organizația de partid să lupte fără șovăire împotriva oricărei concesii neprincipiale, atît în discuțiile teoretice, cît și în practica literară, sarcina scriitorilor fiind, dimpotrivă, aceea de a demonstra, în mod convingător, justețea și superioritatea de necontestat a ideologiei socialiste asupra ideologiei burgheze. În același timp, a adăugat vorbitorul, nu trebuie să slăbim lupta, pe celălalt front, împotriva tendințelor vulgarizatoare în domeniul creației artistice. Tov. Crohmălniceanu s-a ocupat în continuare de problema unității mișcării literare, atrăgînd atenția asupra primejdiei pe care o constituie „spiritul de grup". Vorbitorul a încheiat, cerînd comuniștilor să dea exemplu și făcînd un apel la scriitori să creeze lucrări literare în cinstea congresului P.M.R.

În favoarea „omului frumos", a căutării și cîntării frumuseții din caracterele și faptele oamenilor simpli, a vorbit tov. Veronica Porumbacu. Paralel cu dezvăluirea trăsăturilor noi „frumoase" ale oamenilor — a arătat scriitoarea — avem îndatorirea să descoperim și să satirizăm ceea ce este „urît": tarele, fenomenele negative ale realității în care se întruchipează moștenirea burgheziei și moșierimii, într-un cuvînt toate barierele care stau în calea dezvoltării noului. Relevînd eforturile făcute de „Gazeta literară" pentru a contribui cît mai mult la punerea în aplicare a sarcinilor pe care partidul le indică scriitorilor, Veronica Porumbacu a propus să se acorde mai multă însemnătate reportajului literar, gen care-l ajută pe artist să surprindă aspectele noi ale actualității. Au mai participat la discuții tov. Cella Serghi, Letiția Papu, M. Novicov, A. G. Vaida, Ș. Nedelcu.

Concluziile adunării au arătat că problemele discutate sînt valabile pentru întregul nostru front cultural, dezbaterile scriitorilor fiind de natură, desigur, să influențeze discuțiile de opinii ale creatorilor din celelalte domenii ale activității artistice. Referindu-se la articolul „Unele probleme ale criticii literare" apărut în „Scînteia", concluziile au subliniat necesitatea ca ideile cuprinse în articol să fie discutate pe larg în cercurile literare și ca în general scriitorii să militeze cu mai multă stăruință și fermitate pentru demonstrarea adevărului concepției marxist-leniniste despre artă. Mai mult chiar, oamenii noștri de litere trebuie să dea o ripostă principială încercărilor de propagare a ideologiei străine, dovedind cu ajutorul unei argumentații solide și convingătoare, superioritatea de netăgăduit a ideilor comunismului asupra ideologiei burgheze precum și hotărîrea noastră de a păși înainte, sub conducerea partidului, pe acest drum.

Ocupîndu-se de problemele referitoare la întărirea rolului îndrumător și mobilizator al organizației de partid în rîndurile scriitorilor, concluziile au recomandat comuniștilor să acorde o mare atenție și să ia măsuri eficiente în vederea întăririi muncii colective în toate sectoarele vieții literare, a atragerii tuturor scriitorilor la dezbaterea problemelor politice de actualitate, a creșterii și formării în spirit comunist a tinerelor talente, a combaterii, cu fermitate a spiritului de grup, a dezvoltării criticii și autocriticii principiale. S-a arătat că singura metodă de lucru în viața literară trebuie să fie munca de convingere, combătîndu-se cu cea mai mare energie metodele administrative, practica „verdictelor". Cea mai bună manifestare a spiritului de partid, a devotamentului față de cauza clasei muncitoare — au arătat concluziile — nu constă doar în declarații, ci în elaborarea unor opere literare valoroase pe teme de mare actualitate, a unor studii literare temeinice, care ridică prestigiul literaturii noastre și slujesc direct revoluția noastră culturală. Nu trebuie pierdut din vedere nici un moment — s-a arătat în concluzii — că sarcina de căpetenie a scriitorului o constituie munca sa de creație, comuniștii fiind obligați să dea exemplu în acest sens.

În continuare, tov. Haralamb Zincă a dat citire proiectului planului de muncă pe trimestrul III al anului, care, după discuții, a fost aprobat în unanimitate.

Adunarea generală a demonstrat unitatea scriitorilor comuniști și hotărîrea acestora de a milita fără șovăire pentru înfăptuirea politicii partidului, de construire a socialismului și apărare a păcii.

Consfătuire la redacția „Iașului literar"

Recent a avut loc la redacția revistei „Iașul literar" o consfătuire pe marginea ultimelor numere ale revistei, la care au participat numeroși colaboratori ai revistei, precum și redactori ai celorlalte reviste ale Uniunii scriitorilor din R.P.R.

Consfătuirea a fost condusă de Aurel Mihale — secretar adjunct al Uniunii scriitorilor. După raportul prezentat de Dumitru Ignea, redactor-șef al revistei, au luat cuvîntul profesorii Gh. Agavriloaiei și Al. Dima, dramaturgul Vasilescu, preotul Nonea, N. Barbu — secretar de redacție al revistei, — precum și numeroși tineri poeți și prozatori, colaboratori ai revistei ieșene. Au luat de asemenea cuvîntul Ov. S. Crohmălniceanu, din partea „Vieții românești", Mihu Dragomir, din partea „Tînărului scriitor", Savin Bratu, din partea „Gazetei literare", Aurel Gurghianu, din partea revistei „Steaua" din Cluj, Mircea Șerbănescu, din partea revistei „Scrisul bănățean" din Timișoara, precum și V. Mîndra.

CARNET INTERNAȚIONAL

Din literatura olandeză

Ca mai toată literatura Apusului — și literatura nouă olandeză este plină de experimente de tot soiul. Întîlnim în noua literatură olandeză cărți antiumane, profasciste, etc.

Mulți scriitori bătrîni s-au resemnat, în loc să lupte, și astfel găsim în noua literatură olandeză, imitații după: T. S. Eliot, Camus sau Graham Greene.

Nivelul criticii literare corespunde acestei decăderi.

Criticii literari din slujba burgheziei colonialiste atacă permanent literatura sovietică și literatura progresistă olandeză.

Totuși, nu toți literații și criticii olandezi au acceptat această situație de pierdere a independenței naționale în literatură. Astfel, dramaturgul Aden Hentog a scris o piesă intitulată „Circul Europa", unde satirizează pe literații copiind literatura străină. Un alt scriitor progresist, Adriaan van der Veen, a scris un puternic roman antirasist, intitulat „Sărbătoarea sălbatecă". Poetul de mare talent Eduard Hoorniks, — un convins luptător pentru pace și înțelegere între popoare — a publicat un volum de poezii progresiste și a scris cîteva piese de teatru, în care pledează pentru o înțelegere între popoare. Un alt poet, Gerard del Brabander, ironizează în versurile sale pe aceia care desconsideră adevăratele valori ale vieții, negîndu-le. Cu mijloace îndrăznețe, un alt poet, Jan G. Elburg — luptă cu ajutorul versurilor sale împotriva barbariei din literatura nouă olandeză. Scriitorul C. J. Kelk scrie materiale interesante, căutînd să popularizeze ideea de pace și conviețuire pașnică între popoare.

Printr-un manifest lansat anul trecut, scriitorii olandezi progresiști cheamă pe colegii lor să se reîntoarcă la literatura națională, să se apropie din nou de popor — de acel popor, din mijlocul căruia ei au ieșit.

Acest manifest a avut un larg ecou. Tot mai mult se vorbește în Olanda despre un front unic al scriitorilor și al tuturor oamenilor de artă olandezi, care să militeze pentru o renaștere a tuturor artelor, eliberîndu-se de influențele străine.

DINU MOISESCU

O revistă literară a scriitorilor progresiști englezi

La Londra a avut loc recent o conferință a organizației „Scriitorii în apărarea păcii", care este sprijinită de peste 800 de scriitori englezi.

La conferință s-a hotărît editarea unei reviste literare trimestriale care să contribuie la realizarea scopului organizației și să asigure o tribună pentru scriitorii progresiști.

Poetul Cicerone Theodorescu în vizită la Uniunea Scriitorilor Sovietici

Poetul Cicerone Theodorescu, care se află într-o vizită în Uniunea Sovietică, a avut la Moscova o întîlnire cu scriitorii sovietici.

În cuvîntul rostit cu acest prilej, poetul Cicerone Theodorescu a arătat unele probleme care stau în fața scriitorilor romîni și a povestit despre interesul cu care au primit cititorii romîni cărțile autorilor sovietici.

Poetul Cicerone Theodorescu a oferit apoi în dar Uniunii Scriitorilor Sovietici, cărți ale scriitorilor clasici ruși și sovietici, traduse în limba română.

(După „*Literaturnaia Gazeta*" nr. 132 din 5 noiembrie 1955).

OASPEȚI DE PESTE HOTARE

INGEGERD GRANLUND, scriitoare, (Suedia).

TUNDIN JAMBALIN, redactor șef-adjunct al ziarului „Unen" (R.P. Mongolă).

CARL EMIL ENGLUND, membru în Comitetul Asociației scriitorilor din Suedia.

Desene de ROSS

O, DU LIEBER AUGUSTIN!

Există de mult timp undeva în Apusul Europei un post de radio a cărui preocupare de căpetenie este răspîndirea calomniilor și a minciunilor cu privire la situația din țările de democrație populară. Principalul scop pentru care a fost creat postul acesta de radio, care își spune în deridere „Europa liberă", este atîțarea la un nou război. La microfonul lui vorbesc seară de seară așa-numiții refugiați politici din țările răsăritene. Unii dintre acești aventurieri vorbesc în numele poporului romîn. Poporului nostru numele unui Asan, al unui Hurezan, al unui Ioanițiu, Zisu sau Augustin nu-i spune nimic. Cine sînt domnii aceștia? Ce cărți au scris ei? În ce laboratorii au lucrat? Cînd și unde s-au luptat ei pentru libertatea și bunastare a poporului nostru? Cu ce s-au îndeletnicit ei înainte de a-și părăsi patria? Nimeni nu-i cunoaște în țara noastră. Nimeni nu-i știe în afară de propriile lor familii și de prietenii lor de bodegă, de cafenea sau de afaceri suspecte. Unul dintre acești aventurieri, numitul Augustin, a luat și el cuvîntul, serile trecute, la microfonul postului de radio apusean, care își spune „Europa liberă". El a vorbit despre niște popoare înrobite și a numărat printre ele și poporul romîn.

Într-adevăr, poporul romîn a fost un popor înrobit. Milioane de țărani romîni au dus viață de robi pe marile moșii boierești, vreme de secole. Într-adevăr, poporul romîn a fost un popor înrobit. Sute de mii de muncitori romîni au dus viață de robi, vreme de decenii, sub cîlcîiul marilor fabricanți și industriași.

Într-adevăr, poporul romîn a fost un popor înrobit. Intelectualii romîni, oamenii de artă romîni, scriitorii romîni, ziariștii romîni, au viețuit, ca întregul popor romîn muncitor, viața de robi, sub regimul stării de asediu al cenzurii presei și al cenzurii asupra producțiilor literare și artistice vreme de decenii.

Decenii de-a rîndul fruntașii muncitorimii și ai țărănimii romîne, fruntașii intelectualității românești au cunoscut, ca robii, închisorile aspre ale vechii Românii.

Toți aceștia erau închiși pentru că luptau pentru o viață liberă, pentru libertatea poporului lor, pentru independența națională a patriei lor.

Augustin, Zisu, Asan, Ioanițiu și ceilalți se aflau atunci lîngă asupritori și printre asupritori.

Acum, aflăm că au devenit apostoli. Dar, oare, ai cărei libertăți?

Ei vor ca roata istoriei să se învîrtească înspre trecut.

Ei vor ca în Romînia să se restabilească vechea stare de lucruri.

Aceasta nu se mai poate.

Cu nici un chip aceasta nu se mai poate.

Moșiile au fost împărțite țăranilor.

Pămîntul țării noastre este astăzi, în întregime al celor ce muncesc pe întinsurile lui.

Fabricile, uzinele, minele sînt ale întregului popor, nu ca în trecut, ale cîtorva.

Arta și literatura noastră sînt în plină înflorire.

Trăim aici, pe pămîntul românesc, liberi, într-o țară liberă, și ne străduim să ajungem la bunăstare, la fericire.

Nimeni în țara noastră nu se gîndește la război.

Noi iubim pacea, muncim pentru pace, luptăm pentru întărirea, pentru consolidarea păcii în lumea întreagă.

Războiul nu-l vor și nu pot să-l vrea popoarele.

Războiul îl vor numai aventurierii.

Aventurierul Augustin a și spus-o fățiș la numitul post de radio anusean.

La o întrebare care i s-a pus în fața microfonului, cu privire la mersul general al evenimentelor — mers care duce, în spiritul Genevei, către pace și nu către război, acest ins obscur, această biată unealtă a cercurilor agresive, a răspuns: „Sincer și deschis vorbind, sîntem întristați de mersul general al evenimentelor".

Îl înțelegem bine pe Augustin.

Îi înțelegem bine pe toți aventuriștii războinici din lume.

Lupta pentru pace a tuturor popoarelor din lume s-a întărît și se întărește mereu.

Lupta pentru pace a tuturor popoarelor din lume a dus la destinderea încordării internaționale.

Lupta pentru pace a tuturor popoarelor din lume merge înainte și capătă biruință după biruință.

Pînă la urmă pacea trainică, sub scutul căreia popoarele vor să trăiască și să prospere, va trebui să învingă războiul.

Poporul nostru liber, care luptă pentru pace și care muncește pentru pace, privește cu dezgust spre ațîțătorii la război, și spre netrebnicele lor unelte de felul aventuristului Augustin și celor de același soi cu el.

Zaharia Stancu

CINTECUL UNUI CALATOR CU AVIONUL

— Poem scris pentru „Gazeta literară" de CARL EMIL ENGLUND, scriitor suedez —

Cu fruntea-ncununată de zăpezi,
lulelele de brazi și brîul stejarilor cu grele coame,
Carpații doarme-ntr-o tăcere sfîntă;
Se odihnește uriașul bătrîn, măreț și visător,
neluînd în seamă vizuina măruntă în care ne ascundem.
Și mînuind imense mături de ploi și ceață, cerul spală
obrazul uriașului de piatră.

Prin ceața violetă a-nserării
Urcăm în spațiu atîrnați de-o culme.
Spre noi aleargă șesul cu pletele lui verzi,
și albe case, negre, cu ochii de cicoare,
spre gura de jăratec se-nghesuie în goană
ca turme de mioare speriate.
Ale-nălțimii păsări bat repede din aripi
Chiar lîngă ochii mei nesățioși,
nesățioși să vadă pămîntul Romîniei,
steag scăpărînd în verde și în galben,
abia brodat de degetele toamnei.

O, Romînie, țara lui Mihail Eminescu,
țara doinelor, a dorului și a răscoalelor,
ți-ai împletit o pînză din visurile tale,
o pînză înălțată de brațe viguroase
ca să plutești departe, peste mare.
Lumina aurorii v-a trimis un mesaj
vouă care ați trăit înfundați în noroaie:
„Hulubul fericirii oare îl zăriți zburînd,
În cioc cu rămurica măslinului de-argint?
Voi luați-o și păstrați-o, feriți-o, apărați-o, —
și nu uitați coșmarul durerii arzătoare
săpat de foame-n inima voastră-nsîngerată!"

Zilele-aleargă într-una după obiceiuri vechi,
cămașa albă anii le-o spală și-o usucă,
și viața se transformă, schimbîndu-se mereu.

Azi Romînia s-a sculat și lanțurile le-a zdrobit.
Ea zugrăvește mari tablouri cu fier, oțel și ciment.
Iar fumul-naltelor furnale și-argila caldă din cuptoare
e simbolul fierbinte și aspru-al hărniciei
și-al dreptului la viață omenească.

Trecînd spre-Orașul Stalin vei auzi cîntînd
cu voci mărețe plopii solemni și majestuoși:
„Acelui ce muncește, roadele muncii, toate!"
În van privesc trîndavii din depărtări cețoase!
Căci vremea lor trecut-a ca negurile iernii
înfrînte și-alungate de primăvara nouă.
Sub neagra apă-a foamei n-o să mai zacă-n veci
Nici cîmpurile-ntinse, nici mlada tinereții.
Dibace, tinerețea-ncrustă pe pragul porții
Belșugul ce-o să vină în Pace, Libertate!

București, noiembrie 1955.

În românește de
Virgil Teodorescu

Halldor Karen Laxness

Dați-mi voie să vă prezint un prieten. Îl cheamă Halldor Karen Laxness, e scriitor și locuiește în orașul Rejkjavik, capitala insulei și Republicii Islandeze Mai mult, despre biografia și activitatea lui, nu vă pot spune. Ba da: Laxness e unul din fruntașii mișcării demoorat-progresiste a poporului islandez și președintele asociației Islanda-U.R.S.S.; nu de mult, a făcut o călătorie la Moscova, unde a fost primit de colegii de scris și cetățenii sovietici așa cum se cuvine unui mare scriitor — campion al luptei pentru pace.

Și acum, într-adevăr nu mai pot adăuga nimic. Nu știu ce vîrstă are — deși îl bănuiesc trecut de solemnul și decisivul prag al lui cincizeci de ani. — n-am nici o informație despre gusturile, studiile și aventurile lui, nu i-am găsit niciodată chipul, nici măcar într-o fotografie. Într-un cuvînt, nu-l cunosc. Totuși, sînt prietenul lui cu întreitul sentiment pe care îl comportă acest grav titlu: dragoste, recunoștință, admirație.

Îl iubesc, pentru că e un om bun, numai vibrație, pasiune și credință față de acele cîteva valori sfinte care dau un sens superior și un ritm amplu vieții noastre, singurele pe care se poate întemeia o religie a lumii întregi: omenie, frumusețe, rațiune, libertate, progres, patrie.

Îi sînt recunoscător, pentru că m-a făcut să pătrund într-o lume necunoscută, să descopăr un popor, o societate și o viață, despre care nu știam mai nimic, să aflu ce forme ia în îndepărtata insulă a Nordului, lupta, aceeași, a oamenilor cinstiți de pretutindeni, pentru pace împotriva războiului, pentru adevăr împotriva disimulațiunii, pentru cultură împotriva obscurantismului, pentru dreptate împotriva exploatării.

Îl admir pentru că e un mare scriitor, adică om sincer și inteligent în observarea vieții, și artist desăvîrșit în reconstituirea ei literară, făcînd din realitate izvorul artei și din artă lumina realității, frămîntat de misiunea și destinul omului prin adevărul istoric, unind cuvîntul cu ideea în mod spontan și organic, — lucid, visător, științific, poet.

Acum cred că s-a înțeles cum am devenit prietenul lui Laxness depărtat și anonim: prin cărțile sale. E.S.P.L.A. face actualmente un efort cu deosebire merituos pentru a aduce la cunoștința publicului romînesc opera lui Laxness. Au apărut în colecția „Meridiane", sub titlul general „O întîmplare la Rejkjavik", cinci nuvele scurte, cinci concentrate, amare poeme ale suferinței, bărbăției și visului, pe care nu mă sfiesc să le declar capodopere, cu atît mai mult cu cît am impresia că nu sînt primul care le dau acest calificativ. Acum se află sub teascurile aceleiași edituri, gata să apară, un scurt roman numit „Baza atomică" și opera centrală a creației de pînă acum a lui Laxness, romanul „Clopotul din Islanda". Deci, editura face tot ce trebuie, tot ce se poate, dar scriitorii romîni fac prea puțin pentru cunoașterea, explicarea și popularizarea unuia din acei mari scriitori de departe, aproape totuși de sufletul nostru, de concepția noastră despre viață și de credința noastră în viitor, a unuia din acei mari scriitori de departe, care dau îmbătrînitei literaturi occidentale „un fior nou". E timpul ca Laxness, cel mai mare scriitor al poporului islandez, citit de cercurile cele mai largi și mai sănătoase ale Occidentului, popular, respectat și iubit în Uniunea Sovietică, să ne devină și nouă cunoscut, familiar, prieten.

★

Islandezul Laxness e unul din acei scriitori care au privilegiul de a reprezenta prin opera lor toată literatura, întreaga cultură a unei națiuni. Aceasta nu implică neapărat o judecare a talentului literar propriu-zis Există o arie națională pe care printr-un anumit geniu al reprezentării (care este, în esență, geniul realismului) unii scriitori o sugerează în întregime, alții nu.

Laxness este dintre aceștia. Cu toată modestia cunoștințelor noastre în literatura islandeză și, în general, în grupul literaturii scandinave, am putut recunoaște și saluta în proza lui Laxness, ironia laică și antimetafizică a dramaturgului, istoricului, filosofului și jurnalistului Ludwig Holberg (citit de noi pe vremuri în remarcabila traducere a cercetătorului poliglot St. Bezdechi); preocuparea gravă față de datoria individului în societate, ca și revolta împotriva lașului conformism burghez, dominante la Ibsen; poezia aerului, cerului, a vînturilor celor mai de sus, și a unui om-copil, trăind în delicată frățietate cu animale gingașe și ocrotitoare, manifestă la Selma Lagerlöf, — rătăcirea, cînd dulce, cînd înfricoșătoare, printre fantasme, care dă cadența ei specială muzicii lui Grieg.

Toate acestea dovedesc că, asemenea tuturor artiștilor cu mare simț național, Laxness s-a situat instinctiv pe linia tradițiilor realiste ale culturii, din care el însuși crește întocmai ca o floare. De fapt rădăcinile artei sale depășesc mult, în adînc, stratul tradițiilor realist-culte, pentru a ajunge la realismul literaturii populare, unde întîlnesc de altfel și pe ale înaintașilor săi: în artă, floarea cea mai nouă are rădăcinile cele mai lungi, și trebuie să le aibă, dacă vrea să trăiască. Laxness e îmbibat și în permanență emoționat de mitologia scandinavă — una din cele mai bogate ale lumii, — din care s-a desprins acel monument literar popular care se numește *saga*. Mulți din eroii lui, țărani trăind în căutune de cîte trei-patru case, pierdute prin văile adînci ale insulei vulcanice, sau intelectuali, nu mai puțin pierduți în cele cîteva orașe moderne de pe coastă, pomenesc fără încetare pe eroii sagelor, le comentează faptele, le admiră bărbăția și curajul, le citează cuvintele memorabile, într-un cuvînt, trăiesc în atmosfera de sagă și recunosc în ea un fel de catehism ideal al vieții naționale și individuale. Mai mult decît atît: ei văd în spiritul mîndru, eroic și independent al vechii literaturi populare, un exemplu și un îndemn pentru a rezista infiltrațiilor impure ale prezentului, reprezentat prin burghezia islandeză, retrăgîndu-se în acest stil al gîndirii lor arhaice, ca într-o cetate.

Cu toată dragostea pe care o poartă acestei țărănimi simple și curate, păstrătoare a celor mai bune virtuți naționale, pătrunsă de o nobilă gravitate morală și în cele mai neînsemnate acte ale existenței, Laxness nu ezită totuși să arate că atitudinea ei de fidelitate absolută față de trecut are și nesănătosul aspect al unui conservatism îngust, al unei încremeniri aproape hieratice în plinul transformărilor sociale, și al unei anumite pasivități în fața acțiunilor de clasă ale burgheziei, pasivitate care poate avea cele mai grave efecte pentru soarta întregului popor islandez.

Aci se arată conținutul nou al realism islandez, al cărui fondator și strălucit reprezentant este însuși Laxness. Pentru el, abaterea de la orbita evoluției istorice, sustragerea individuală din limitele conflictului de clasă, este un vis searbăd, este un non-sens. Cînd țărănimea islandeză ascultă „disprețuitoare pe demagogii burghezi care se pregătesc să înstrăineze independența patriei în favoarea unei războinice puteri străine, cînd această țărănime, deși știe că toate declarațiile ipocrite ale acestor politicieni sînt minciuni sfruntate, „îi uită" și „îi iartă pentru că îi uită", ea primește din partea lui Laxness, care o iubește și o admiră, o amară dezaprobare. În forma aceasta, Laxness vede în tradiție o dăunătoare cultivare a trecutului, o barieră în calea dezvoltării și progresului, și țărănimea islandeză îi apare ca *frumoasa din pădurea adormită*, care trebuie trezită la realitatea vieții, adică la realitatea luptei.

La fel, Laxness ne descrie o serie de intelectuali care au rupt, din punct de vedere sentimental, cu burghezia. Sînt personalități ciudate, minți originale, oameni violent atașați unui ideal artistic și unei concepții despre lume. Numai că acest ideal artistic este cu totul personal, subiectiv, fără nici o legătură cu viața, exprimîndu-se în divagațiuni triste pe tema caracterului purist și aistoric al frumuseții, — iar concepția despre lume este întemeiată pe haosul realității, pe zădărnicia eforturilor constructiv și pe caracterul amoral al dreptului la „realizarea" individuală. Pînă unde pot ajunge unii dintre campionii acestor credințe, Laxness ne-o arată, aproape crud: un poet care se intitulează „scald atomic" și un muzician care se declară pur și simplu „zeu", fură cu seninătate automobile și bani. E adevărat că o clipă mai tîrziu, cu aceeași seninătate, ei rup în bucăți bancnotele furate, și în sunetele unei compoziții proprii, executată pe batog uscat, le aruncă în foc. Fructul concepțiilor antiumane ale pesimistei morale occidentale, eroul gidian ajuns la apogeu, iată ce descoperă Laxness la o bună parte din intelectualii și artiștii islandezi, rupți de popor, de viață, și practicînd cu emfază „revolta în genunchi". Cei care n-au ajuns la această ultimă treaptă a cabotinajului și a descompunerii morale, sufletele cinstite dar tot atît de îndepărtate de sensul clar al datoriei istorice, sînt oameni care profesează un pesimism desperat, blînzi anarhiști și apostoli ai neantului, care, ca organistul din „Baza atomică", se împacă cu ideea de a vedea Parisul dispărut de pe suprafața pămîntului, în urma unui bombardament atomic, cu speranța că din groapa imensă, săpată de explozii, vor crește poate trandafiri.

Dacă în persoana țărănimii, Laxness condamnă încremenirea în tradiționalism, în persoana intelectualității dezaxate el condamnă ruperea anarhică de orice tradiție populară. Primei categorii el îi recomandă înviorarea tradiției prin ceea ce are ea mai permanent: spiritul de luptă. Celei de a doua, îi recomandă întoarcerea la tradițiile culturii populare, în care, în esență, are de aflat solidaritatea cu poporul și iarăși spiritul de luptă colectivă.

Problema tradiției joacă un mare rol în literatura lui Laxness, și interpretarea dinamică, combativă, a acestei table de valori străvechi, este o caracteristică principală a realismului său.

Tradițiile culturii populare jucînd un atît de mare rol în viața poporului islandez, valorificarea lor în direcția luptei de clasă constituie fondul spiritual al solidarizării tuturor celor ce au de suferit de pe urma nedreptei orînduiri capitaliste. Prilejul îl va oferi lupta aprigă pe care poporul islandez o dă pentru apărarea independenței și suveranității patriei sale. Factorul mobilizator al acestei lupte va fi partidul comunist din Islanda.

Aceasta este tema ultimelor opere ale lui Laxness: *Baza atomică*, *Oamenii liberi* și *Cartea Poporului*.

Lupta pentru apărarea independenței Islandei este stabilită de hotărîrea burgheziei islandeze de a ceda unei puteri străine dreptul de a instala, în scopuri agresive, baze militare pe teritoriul insulei. Prilejul de a face un portret al burgheziei islandeze, în chiar momentul infracțiunii, este unic, și Laxness face acest portret, cu o ascuțime, cu o virulență, cu o adîncime, care îi pune în fruntea scriitorilor occidentali moderni, care au făcut critica burgheziei contemporane. Și aproape nu-ți vine să crezi că scriitorul, care a descris cu atîta poezie galopul cailor pe stîncile aspre ale văilor, construirea unei biserici de către o mînă de țărani săraci, nașterea sentimentului erotic și apoi a sentimentului maternității în sufletul unei țărănci care ziua e servitoare iar noaptea la lecții de orgă, — că acest mare poet al vieții și al naturii, se poate transforma în caricaturistul fantastic, în minuțiosul de palate, în umoristul feroce, care ne înfățișează, și înfățișează poporului său, pe *burghez*. Un om de afaceri care cumpără de peste ocean pentru a vinde statului două sute de mii de clește (cu mult mai mult decît numărul locuitorilor insulei), un prim-ministru care jură în fața poporului că nu va îngădui niciodată baze militare străine, chiar în clipa în care a semnat convenția trădătoare, un tineret care își înstrăinează numele pentru a adopta altele cu rezonanță cinematografică anglo-saxonă, copii ai celor mai bogați și respectabili demnitari, care fură vulpi albastre dintr-o crescătorie a statului, — iată cîteva numai din figurile unei clase stăpînitoare care și-a pierdut onoarea și demnitatea, înnebunită de afaceri, de lux, de cosmopolitism. În fața acestei lumi condamnată să piară prin propria ei decrepitudine, partidul comunist arată tuturor perspectiva unei vieți mai bune și mai curate. Și pentru că prețul acestei vieți este lupta, tînăra țărancă Ugla se ridică simbolic în numele întregului popor, și se îndreaptă hotărîtă spre ceea ce burghezia numește cu furie și groază, „sedința celulei comuniste".

★

Aci ajunsesem cu spicuirile mele din opera lui Laxness, încurcat de a nu putea cuprinde mai mult în spațiul unui articol, cînd am aflat că marelui realist al Șeptentrionului i s-a dat Premiul Nobel.

Radu Popescu

ERATA

În lucrarea „Spre Împărăția Apelor" apărută în numărul nostru trecut, la rîndul zece, coloana treia, s-a strecurat greșeala: „Azi nu prea trage undița..." în loc de „Azi nu prea trage la undiță". Facem rectificarea cuvenită.

Redactor-șef: Zaharia Stancu. *Colegiul redacțional*: Mihai Beniuc, Marcel Breslașu, Eusebiu Camilar, Paul Georgescu *(redactor-șef adjunct)*, Alexandru Jar, Eugen Jebeleanu, George Macovescu, Ion Mihăileanu, Veronica Porumbacu *(redactor-șef adjunct)*, Cicerone Theodorescu, Ion Vitner.

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA: București — Bdul. Ana Ipătescu 15. Telefon: Redacția 2.74.26; 1.50.17. Administrația 1.17.92. ABONAMENTE: 3 luni 6,50 lei; 6 luni 13 lei; 1 an 26 lei. Tiparul Intreprinderea poligrafică nr. 2, str. Brezoianu 23—25.

PROLETARI DIN TOATE ȚĂRILE, UNIȚI-VĂ!

GAZETA LITERARĂ

Anul II, nr. 46 (88)-Joi 17 noiembrie 1955 | ORGAN SĂPTĂMÎNAL AL UNIUNII SCRIITORILOR DIN R.P.R. | 6 pagini 50 bani

IMAGINEA CONTEMPORANILOR

Un cititor pasionat și sensibil n-a confundat desigur niciodată literatura cu un cod de maniere elegante sau cu orice alt soi de asemenea opere închinate bunei comportări în societate. Dimpotrivă, mai fiecare lector care s-a adîncit în lumea cărților, creată după chipul și asemănarea celei reale, s-a simțit cu osebire atras către acea figură căreia însuși autorul îi acordă toată prețuirea și dragostea, către acel erou care constituie o pildă de umanitate, de sacră neliniște sau de demnitate omenească, și s-a voit asemenea lui. Pentru a crea acest erou care s-a numit Hamlet, sau Ana Karenina, sau Fedia Protasov — marii fii ai genului și geniului omenesc, care au fost Shakespeare și Tolstoi, au recepțiat numeroase valențe ale epocii lor, înfățișînd contemporanilor tragedia naturilor superioare, înzestrate, atît de demne a fi pilde de nobile năzuințe și atît de nefericite în societatea nedrept organizată.

De cele mai multe ori, în marea literatură a trecutului, eroul preferat, cel către care mergeau simpatia și admirația noastră, ca și dorința sinceră de a-i semăna, era un inadaptabil, un gînditor palid și trist, un căutător înfrigurat dar fără noroc, și de cele mai multe ori un învins. De ce frumusețea morală, neliniștea generatoare de mari căutări, elanurile generoase erau aproape inevitabil însoțite de umbra înfrîngerii? — căci deși în romanele lui Dickens totul se sfîrșește cu bine, aceasta se datorește mai mult tendinței morale a scriitorului de a vedea binele triumfînd asupra răului, decît modelului oferit de realitate. De ce eroul, pe care ar fi trebuit să-l luăm drept model pentru virtuțile lui și să-l urmărim, mergea el însuși către impas și nefericire? Exista undeva o graniță nevăzută peste care energia nobilă, dar singuratecă, a acestui erou nu putea trece. Numai îndrăznețele visuri romantice izbuteau să se apropie de acea lumină ascunsă în tainițele unui viitor care, în bună parte, a devenit prezentul nostru. În acest prezent și din acest prezent se naște în literatura noastră, ca și în toate literaturile închinate construirii socialismului, un erou nou, un erou care vrea să-i învețe pe oameni să fie fericiți. Acest erou se numește în limbaj profesional, eroul pozitiv.

Mitrea Cocor s-a întors din Uniunea Sovietică în satul lui din Bărăgan cu gîndul de a-și învăța consătenii cum să-și trăiască viața în belșug și fericire. Din lungul șir de țărani necăjiți și asupriți ai operei lui Mihail Șadoveanu, Mitrea Cocor este primul care a urcat „drumul spinos al înțelegerii" spre lumina vieții noi, spre adevărata știință a optimismului. Cu el a apărut în literatura noastră nouă primul erou pozitiv, eroul în care masele recunosc împlinirea năzuințelor lor și pe care se străduiesc să-i urmeze. Cu simțul acut al actualității, marele nostru scriitor Mihail Sadoveanu a știut să transpună în imagini literare chipul omului nou de îndată ce el a apărut în realitatea societății noastre.

În romanul „Pasărea furtunii" de Petru Dumitriu, un personaj vorbește astfel cu sine însuși, cu marea și cu vîntul, în mijlocul furtunii cu care încearcă, sleit de puteri, să lupte: „Ce ți-am făcut vîntule? Ce ai cu mine mare? Nu ne-ai făcut nimic. N-avem nimic cu tine; dar mîine dimineață o să fii întins pe nisip, împreună cu ăștilalți doi; o să fiți reci și cu alge cafenii în gură și în păr, și cu nisip în ochii deschiși. De ce? De ce? Noi nu răspundem de ce Noi nu știm. Nici tu nu știi. Așa e legea. Care lege? A ta și a noastră. Schimb-o dacă poți. Poți schimba legea?

Autorul povestește mai departe că pescarului Trofim „îi era greață ca să se gîndească la toate astea; și era prea înfricoșat; și chiar liniștit și treaz să fi fost, era cam prea încet la cap și n-ar fi știut răspunde, deși un răspuns este". Și ca să dea acest răspuns, Petru Dumitriu a creat pe Adam Jora.

În noua realitate socialistă, pe care o creează neîncetat poporul nostru sub îndrumarea partidului clasei muncitoare, a apărut omul nou și puternic prin forța imensă pe care o capătă unindu-se cu cei de-o potrivă cu el. Omul acesta nu poate fi înfrînt, acest om nu este nici măcar supus capriciilor oarbe ale naturii, pentru că acest om este liber pe plan social, mîndru și conștient de rostul și menirea lui. Acest om poartă în el răspunsul la întrebarea sărmanului pescar pierit în luptă cu valurile fără a înțelege că mîinia lui trebuie să se îndrepte împotriva lacomului proprietar care îl trimitea să înfrunte cu barca șubredă marea cea mare.

Omul înaintat, care reprezintă nouă în viața socială, își reflectă din ce în ce mai clar chipul în literatura noastră actuală. Realitatea aspră a luptei pentru construirea socialismului în țara noastră a generat imaginile literare larg cunoscute de cititori, a lui Anton Filip din romanul „Bărăgan" de V. Em. Galan, a lui Ion Păvăloaie din „Oțel și pîine" de Ion Călugăru, a lui Ilie Barbu din „Desfășurarea" lui Marin Preda, imagini care reprezintă în chip generalizator omul nou al patriei. De la acești eroi reprezentativi pentru poporul nostru care duce astăzi lupta de transformare a țării într-o țară a socialismului biruitor, cititorii învață principiile nobile ale luptei revoluționare și aplicarea lor practică, învață să cinstească trăsăturile înaintate ale omului, morala nouă a socialismului. Anton Filip, activistul de partid, ager și harnic, care, într-un colț îndepărtat din Bărăgan luptă cu dușmănia foștilor exploatatori, și cu neînțelegerea foștilor exploatați, împunînd pînă la urmă punctul său de vedere înaintat, a devenit un prieten apropiat al miilor de cititori care învață de la el cum trebuie să lupte și să învingă, cum să-și afle fericirea personală în împlinirea datoriilor obștești, cum să trezească forțele latente dar vii ale unor oameni toropiți de lunga exploatare și să le îndrepte spre socialism.

Dragostea cu care sînt înconjurați asemenea eroi de către cititori reflectă necesitatea acută ca forțele scriitoricești să se îndrepte în special spre realizarea unui erou pozitiv cu o bogată personalitate umană, exemplu de devotament patriotic, de combativitate revoluționară, de atitudine activă în viața socială.

Partidul Comunist al Uniunii Sovietice cerea scriitorilor sovietici cu prilejul celui de al II-lea Congres al lor: „Scriitorii noștri sînt chemați să educe oamenii sovietici în spiritul ideilor comuniste și al moralei comuniste, să contribuie la dezvoltarea multilaterală și armonioasă a personalității, la înflorirea deplină a tuturor talentelor și aptitudinilor oamenilor muncii. Datoria scriitorilor sovietici este să creeze o artă veridică, o artă a marilor idei și sentimente, care să dezvăluie profund bogata lume sufletească a oamenilor sovietici, să întruchipeze în figurile eroilor ei, întreaga multilateralitate a activității lor, a vieții obștești și individuale, în indisolubila lor unitate. Literatura noastră este chemată nu numai să reflecte nou, ci să ajute totodată, prin toate mijloacele, la victoria acestuia".

Aceste cerințe formulate scriitorilor sovietici sînt în aceeași măsură cerințe care stau în fața scriitorilor noștri. A răspunde acestor cerințe înseamnă în primul rînd a crea în literatură imaginea mîndrului nostru contemporan, eroul zilelor noastre. Cititorii așteaptă să găsească în operele scriitorilor noștri sinteza umană a epocii, așa cum a fost Hamlet pentru vremea lui Shakespeare sau cum a fost Pecioriu pentru cea a lui Lermontov. Eroul acesta trebuie creat în toată plenitudinea lui, în toată frumusețea lui, din trăsăturile concret-istorice ale contemporanilor.

Pentru a crea portretul veridic al acestor oameni trebuie să ne călăuzim după îndemnul clasicilor marxismului, Marx și Engels, care, cu mai bine de o sută de ani în urmă, arătau cum trebuie zugrăviți eroii luptei revoluționare: „Ar fi de dorit ca oamenii care au stat în fruntea partidului, mișcării — fie înainte de revoluție, în societăți secrete sau în presă, fie după revoluție, în calitate de persoane oficiale — să fie înfățișați zugrăviți în culori aspre rembrandtiene, în toată strălucirea vieții lor. Toate descrierile existente nu zugrăvesc niciodată aceste figuri sub aspectul lor real ci doar sub cel oficial, avînd coturni în picioare și aureolă în jurul capului. În aceste portrete rafaelice, transfigurate, dispare întreaga veridicitate a prezentării". Cerînd scriitorilor să nu nesocotească trăsăturile reale ale acestor oameni pe care lupta și epoca i-au făcut aspri și tari, incompatibili cu prezentarea angelică, rafaeliană, potrivită altor împrejurări, clasicii marxism-leninismului au dat de fapt muncii scriitoricești actuale linia directoare pe care trebuie s-o urmeze cei ce rîvnesc paternitatea eroului timpului nostru. Fie ca apropiata dată a celui de al doilea Congres al partidului să constituie pentru scriitorii noștri un mare îndemn și un nou stimulent în zugrăvirea veridică a oamenilor înaintați din patria noastră, a comuniștilor, a fruntașilor în producție, a maeștrilor recoltei bogate, a celor mai buni fii ai poporului nostru.

Georgeta Horodincă

ACADEMIA REPUBLICII POPULARE ROMÎNE A SĂRBĂTORIT PE MIHAIL SADOVEANU

Acad. prof. TRAIAN SAVULESCU, președintele Academiei R.P.R.:

Deschizător al drumului spre realismul socialist

Mihail Sadoveanu a călcat trei sferturi de veac pe drumul vieții lui bogate în înfăptuiri. Pășește acum cu tinerească voinicie în al patrulea pătrar. Îi stăm în față cu iubire și venerație adîncă nu numai pentru această împlinire de vîrstă — vom avea multe, multe prilejuri de felul celui de azi — ci dorim, colegi din Academie și de breaslă, să-i mărturisim vie recunoștință pentru sămînța aleasă pe care a înfipt-o în inima poporului ca să încolțească, să înfrățească și să rodească; să-i arătăm cît ne este de scumpă comoara pe care cu atîta osteneală a strîns-o, nu pentru al lui folos și mulțumire, ci pentru ridicarea și întărirea celor mulți.

Cinci decenii și mai bine au trecut de la apariția celui dintîi volum de Povestiri, sub iscălitura lui M. Sadoveanu. În acel an, 1904, au pornit năvalnic de sub teascurile tiparului alte trei volume: Șoimii, Dureri înăbușite, Crișma lui Moș Precu, dovedind de la început o maturitate artistică, care fusese însă plămădită tăcut în ani de ucenicie, și o formă de expresiune surprinzător de nouă și viguroasă.

De la acest eveniment literar cu un puternic răsunet în lumea scriitorilor și cititorilor, an de an, M. Sadoveanu, fără întrerupere, a îmbogățit literatura noastră cu noi volume de povestiri, nuvele, romane, amintiri, traduceri. Cu o neostenită productivitate, el a răspuns în toată vremea, aprecierii și gustului public, precum și celor mai pretențioase exigențe artistice.

Prin autenticitatea neaoș românească, opera literară a lui M. Sadoveanu a fost foarte prețuită și de străini. Ea a căpătat un caracter de universalitate, de generalitate, neatins de opera unui alt scriitor romîn. Cea dintîi traducere a apărut în anul 1905, iar acum, unele lucrări ale lui M. Sadoveanu — Baltagul, Nopțile de Sînziene, povestirile Nada Florilor, Nicoară Potcoavă, Mitrea Cocor — sînt citite de zeci de milioane de oameni de pe întreg globul. În U.R.S.S. și țările de democrație populară ele sînt foarte prețuite. Traduse în vreo 16 limbi, sînt tipărite cam în tot atîtea milioane de exemplare.

Cu toată diversitatea de subiecte tratate, de privelești înfățișate, de idei și sentimente exprimate în cea mai bogată și colorată limbă românească, cele peste 120 volume tipărite de Sadoveanu se înfățișează unitar din punct de vedere al concepției, al privirii asupra lumii. Bine închegate, ele dau dovada unei atitudini hotărîte a autorului în fața vieții și a desfășurării ei în decursul veacurilor și dogoresc de iubire pentru oameni și omenire.

Vasta operă a lui M. Sadoveanu, fără pereche în literatura noastră în ceea ce privește conținutul, atmosfera, tendința și limba, cuprinde cele mai reale documente pentru cunoașterea virtuților, entuziasmului, frămîntărilor, năcazurilor poporului romînesc. Toate aceste manifestări, Sadoveanu le-a cunoscut ca nimeni altul și ni le-a comunicat nouă și generațiilor care vor veni.

Trec altora sarcina de a se ocupa de realismul, naturalismul, lirismul, impresionismul, descriptivismul, moldovenismul, semănătorismul, poporanismul — sau mai știu eu cîte alte „isme", etichete lipite de esteții pricepuți din diferite timpuri pe lucrările lui Sadoveanu. Unora dintre rafinații artei, dintre subțirii selecționați în mediul orășenesc de altă dată le este străin mediul sătesc în care s-a desfășurat viața poporului nostru în curs de milenii. Ei îl dojenesc pe Sadoveanu, că eroii romanelor, nuvelelor și povestirilor sale sînt oameni simpli, fără reflexiune, cu viața redusă pînă la stereotipie în pustietatea țărănească sau în monotonia tîrgurilor de odinioară. Îi mai aduc vina că și-a ales ca loc al isprăvilor acestor eroi umili, hanul, crișma, moara, sălbăticia bălților, desimea codrilor, sau pentru drumeții vînturători de taine, focul de la marginea șleaului, în jurul căruia poposeau la taifas pînă în zori. Sadoveanu nu a înfățișat viața sătelor cu sentimentul melancoliei unui dezrădăcinat.

Așa erau oamenii vremurilor trecute și numai așa putea să-i zugrăvească Sadoveanu — cu portul și vorba lor, cu primitivitatea în care au fost ținuți, cu proteicitatea lor. Dacă ar fi procedat altfel, ne-ar fi dat o literatură falsă, nereală. Dar aceasta este o scădere? I se poate imputa lui Enescu că în Poema Romînă a folosit motivele unor melodii vulgare: Am un leu și vreau să-l beu. La moară, Sîrba Popilor și altele? Arta lui Enescu nu le-a transformat în creații nepieritoare, cum a transformat Sadoveanu în eroi pe umilii, neciopliții lui prieteni, exprimînd realitatea adîncă a peisajului și sufletului romînesc? Unde se puteau întîlni ei sărmanii, dacă nu la circiumi, hanuri, morî? Cosma Răcoare și Vitoria Lipan avut-au cămine culturale, biblioteci, centre culturale, cum sînt acum? Duduia Margareta

(Continuare în pag. 4-a)

Acad. ZAHARIA STANCU:

Iubirea adîncă a poporului

Asupra monumentalei opere a maestrului nostru iubit, Mihail Sadoveanu, criticii de seamă au făcut de-a lungul anilor, și mai cu seamă în ultimul timp, numeroase și interesante și uneori ample studii în care au analizat unul sau altul din nenumăratele aspecte ale acestei opere.

Fără îndoială că asupra vastei opere a lui Mihail Sadoveanu — operă care va trăi cît vor trăi pe acest pămînt poporul romîn și limba romînă — se vor scrie mereu și mereu noi studii. Fiecare cercetător va găsi în opera sadoveniană noi tîlcuri și noi frumuseți. Este, aceasta, soarta operelor mari dăltuite în alba marmură nepieritoare de cei puțini aleși și răsăriți din mijlocul popoarelor cu rarul har al geniului.

Mie, vă rog să-mi îngăduiți, cu acest prilej, să subliniez un aspect asupra căruia s-a stăruit mai puțin și anume: iubirea adîncă a poporului nostru pentru opera lui Mihail Sadoveanu și pentru autorul acestei opere, legătura trainică dintre poporul nostru și opera lui Mihail Sadoveanu, legătura trainică dintre poporul nostru și autorul acestei măreațe opere, maestrul nostru iubit, Mihail Sadoveanu, cetățeanul Mihail Sadoveanu, tovarășul Mihail Sadoveanu.

Pentru aceasta, vă rog să-mi îngăduiți să evoc în fața d-voastră și a maestrului nostru iubit, cîteva întîmplări mai vechi și mai noi.

★

Cîndva, cu multe decenii în urmă, într-o casă săracă de țară, dintr-un sărac sat din bogata cîmpie a Dunării, se adunaseră, într-o seară de iarnă, pentru a sta împreună de vorbă, cum aveau ei obiceiul, ființa țărani.

Venise, și se afla acolo printre ei, și o învățătoare cu chipul frumos, dar ușor ofilit de trecerea anilor. Era o femeie harnică și înțeleaptă, care își iubea profesiunea ei și care iubea poporul de jos, venită în satul acela, de dincolo de Carpați, din imperiul habsburgic, unde soțul ei pierise în temniță pentru participare la mișcările revoluționare ale romînilor ardeleni. Ei îi plăcea să stea de vorbă nu numai cu copiii pe care îi învăța carte, dar și cu oamenii vîrstnici cărora le povestea cîte ceva din cele ce se petreceau pe atunci în lume și le citea pagini din unele cărți pe care le avea în biblioteca ei.

În seara aceea, țăranii adunați în casa cu tavanul scund, așezați pe marginea patului de scînduri vorbeau despre iarna aspră care năpădise întinderile, despre birurile grele împotriva cărora nu găseau apărare, despre foametea care, și în acel an, bătea la ușile lor.

Soba de lut era caldă și pe lîngă ea se găseau grămadă ființa copii, care ascultau vorbele abia șoptite, atît de amare, pe care le rosteau cei mari. Copiii erau învățați să asculte întotdeauna. Să asculte și să tacă.

După un timp, învățătoarea s-a ridicat și a mărit lumina lămpii, apoi a deschis o carte pe care pînă atunci o ținuse subsuoară și a început să citească pagină cu pagină.

În tăcerea deplină ce s-a lăsat atunci se auzea numai răsuflarea ușoară a oamenilor înghesuiți acolo și glasul ei, bun și dulce. „Povestirile din război", pe care ea le citea, plăceau ascultătorilor. Plăceau și îi impresionau puternic.

Tîrziu de tot, către miezul nopții, cînd glasul învățătoarei părea obosit și lectura a luat sfîrșit, unul dintre ascultători a întrebat:

— Doamnă, cine a scris această carte?

Învățătoarea i-a răspuns:

— Un tînăr. Îl cheamă Mihail Sadoveanu. Este un mare scriitor al nostru.

În războiul pentru independență, purtat de soldații ruși și de soldații romîni pe cîmpiile Bulgariei, din satul acela plecaseră șapte bărbați. Cinci nu se mai întorseseră. Numele lor erau scrise cu mari litere de tipar pe o hîrtie înrămată și așezată sub geam și hîrtia aceea se păstra, ca o icoană, prinsă pe unul din zidurile bisericii. Din cei doi supraviețuitori, unul se afla în seara aceea în casa despre care vorbesc. Era veteranul gornist al satului, care sunase cu ani și ani în urmă goarna lui, care acum era strîmbă și veche, pe parapetele însingerate ale Griviței. El și-a șters pe furiș ochii care-i lăcrimau ușor. L-am auzit spunînd:

— Așadar, faptele noastre din războiul cu turcii n-au fost uitate. Nici suferințele noastre, cîte le-am îndurat, n-au fost uitate. Nici cuvintele noastre n-au fost uitate, cîte le-am

(Continuare în pag. 4-a)

La ședința solemnă a Academiei R.P.R.: Mihail Sadoveanu alături de tov. Alexandru Moghioroș, prim vicepreședinte al Consiliului de Miniștri al R.P.R.

Vineri, 11 noiembrie, Academia Republicii Populare Romîne a ținut o ședință solemnă închinată sărbătoririi academicianului Mihail Sadoveanu cu prilejul împlinirii vîrstei de 75 de ani.

La ședința solemnă au participat tovarășii: Alexandru Moghioroș, prim-vicepreședinte al Consiliului de Miniștri, Simion Bughici, vicepreședinte al Consiliului de Miniștri, Constanța Crăciun, ministrul Culturii, acad. Ilie Murgulescu, ministrul Învățămîntului, Constantin Prisnea, prim-locțiitor al ministrului Culturii, academicieni, membri corespondenți ai Academiei R.P.R., cercetători ai institutelor Academiei R.P.R., scriitori, oameni de artă și cultură, oameni ai muncii, studenți.

Ședința a fost deschisă de acad. profesor C. I. Parhon. Au luat cuvîntul academicienii: prof. Tudor Vianu, Zaharia Stancu, prof. dr. N. G. Lupu și prof. Traian Săvulescu, președintele Academiei R.P.R.

În încheiere a vorbit maestrul Mihail Sadoveanu.

Publicăm în acest număr cuvîntările rostite de acad. prof. Traian Săvulescu și acad. Zaharia Stancu. Celelalte cuvîntări vor apare în n-rul viitor al „Gazetei literare".

PROBLEME ACTUALE

POEMUL EPIC

Întîlnim și folosim adeseori expresia: „un erou de baladă", pentru a defini pe un om ale cărui fapte, a cărui comportare socială, au o măreție și o semnificație deosebite. Ștefan cel Mare este un erou de baladă; vitejii ostași romîni de la 1877 au luptat cu un eroism care i-a făcut adevărați eroi de baladă; Ilie Pintilie, vajnicul comunist ilegalist, este un erou de baladă. Adică erou care merită să fie cîntat într-un poem epic — balada fiind, cum se știe, corespondentul folcloric al poemului epic din literatura cultă.

Așadar, practica vieții curente a impus poemul epic ca o specie preferată atunci cînd e vorba de reliefarea marilor calități și marilor fapte ale oamenilor. Sînt și alte expresii, de asemenea intrate în vorbirea curentă și folosite în aceleași cazuri: zicem, de pildă, că o întîmplare se desfășoară „epopeic", sau că e „de proporții epice". Cu alte cuvinte, abordarea poemului epic devine o necesitate atunci cînd faptele sau eroii se impun prin amploarea și prin semnificația lor socială deosebită, prin măreția lor. Dintr-odată, ajungem la concluzia că abordarea poemului epic în zugrăvirea unor oameni și fapte depășește simpla utilizare a unei modalități sau a alteia, a unei specii literare sau a alteia, depășește deci treapta meșteșugului și, uneori, a specificului sau preferințelor poetului pentru un gen sau altul, epic sau liric. Zugrăvirea unui „erou de baladă", a unor fapte „de proporții epice", în poeme epice, devine rezultatul atitudinii poetului față de respectivul erou, față de respectivele fapte.

Afirmăm că nu bogăția materialului de viață, nu mulțimea sau durata faptelor sînt determinante pentru poet atunci cînd abordează poemul epic, ci determinantă este amploarea, semnificația fenomenului.

De unde, în chip firesc, concluzia că poemul epic a redevenit la ordinea zilei, date fiind în primul rînd amploarea și semnificația deosebită a faptelor care se petrec azi în țara noastră, măreția sufletească a oamenilor care săvîrșesc aceste fapte.

Trăim azi o epocă între ale cărei caracteristici este și garanția stabilității, a trăiniciei idealurilor și înfăptuirilor umane. Inspirația se bucură nu doar de răgazuri, ci de un climat cu totul favorabil marilor creații epice. Faptele și oamenii care poartă cele mai înaintate semnificații ale vremii se dezvăluie scriitorilor prin însăși forma de viață a statului, a regimului. „Eroii de baladă", faptele „de proporții epice" sînt arătate în toată strălucirea lor de către specificul nouii noastre vieți, care promovează eroismul ca pe principiul său călăuzitor.

Zugrăvirea „eroilor de baladă", a faptelor „de proporții epice" capătă semnificația unei situări pe pozițiile moralei noastre, a socialismului, care iubește, admiră și dă ca pildă eroismul din trecut și din zilele noastre, îl ridică la înălțimea normei supreme de comportare cetățenească.

Tocmai de aceea, în articolul anterior) am socotit ca un semn al timpului nostru reînvierea poemului epic. Adăugăm aici că abordarea poemului epic în zugrăvirea măreției oamenilor și epocii noastre, în evocarea marilor fapte din trecutul apropiat și îndepărtat, ni se pare rezultatul acelei aprecieri și perspective față de obiectul oglindirii, care presupune din capul locului intenția de a promova marile exemple — marile sentimente, fapte, atitudini umane: eroismul, grandoarea — și marile drame.*

Trăim vremuri epopeice — și de aceea credem că a venit momentul ca poeții să întreprindă, plini de curaj, crearea de epopei. Vremurilor mari li se potrivesc cîntece mari, — nu numai în zugrăvirea faptelor contemporane, dar și în redarea aprecierii noastre față de faptele mari ale trecutului. Noi trăim azi cu intensitatea care reclamă creații de amploare. Nici nu e de mirare că în toate domeniile artei se face tot mai simțită orientarea către creația monumentală: către simfonie și operă — în muzică; în pictură și sculptură către marea compoziție; în proză către nuvela întinsă, către romanele frescă; în poezia epică — orientarea către poemul larg și, îndrăznim să afirmăm, către epopee. Poemul „Bălcescu" de Eugen Jebeleanu îl socotim, sub acest raport, începutul unui drum și, pînă acum, și opera cea mai valoroasă.

Prima impresie pe care ți-o oferă acest poem este aceea de măreție a oamenilor și faptelor descrise, de mare exemplaritate. Poetul stăpînește o perspectivă de ansamblu care ne vorbește limpede despre forța dată creatorului de ideologia epocii noastre în investigarea trecutului.

Evenimentele sînt surprinse în acel moment al desfășurării lor — anul revoluționar 1848 — care semnifică tendința istorică a dezvoltării unui întreg popor; în centru este pus acel

*) „Liric și epic în poezia lui Eugen Jebeleanu" (Gazeta literară nr. 42).

Mihai Gafița

(Continuare în pag. 4-a)

DEMNITARUL

Superbele coloane de marmoră, albesc,
Atunci cînd noaptea-și strînge aripile de umbre.
Țes razele, gingașe frînturi de arabesc
Pe-mbătrînite ziduri de coridoare sumbre.

Dar sună sus și vesel un „bună ziua" clar
Și vastele ecouri se-mprăștie, profunde.
Salută ziua nouă un tînăr demnitar
Și parcă-ntreg palatul, cu glasul grav, răspunde.

Și urcă demnitarul, cu pasul măsurat,
Netulburînd a scării severă măreție,
Deși puțină-i vremea de cînd s-a dezvățat
Să sară peste trepte, grăbit, ca-n studenție...

Biroul îl așteaptă: cristale, marochin.
Cad greu în roșii falduri domoalele perdele.
La niște foi și-n tihnă le răsfoiește lin.
Dar, încordat — se-oprește. Și mîinile i-s grele.

Sofale și fotolii, cristale — toate pier.
Amețitor cum suie-al țigării fum subțire!

Sînt oameni care strigă, se bat, visează, cer,
În paginile-acestea fierbinți de sub privire.

Sînt întrebări ce-n zbucium își caută răspuns,
E-un mare vis în pagini — și să se frîngă poate.
Și-i pare rău că încă el n-a trăit deajuns,
Că nu le știe lesne găsi un leac la toate.

Căci limpede-i ca ziua: nu poți să dăltuiești,
Să-nfrîngi împotrivirea puterilor dușmane,
Ca arhivar nevolnic de inimi omenești,
Registrator cuminte de pasiuni umane

Ci trebuie să năzui, să spulberi crezii,
Să știi să dai asaltul—chiar fără glas de goarnă—
Problemelor mărunte de fiecare zi,
Cu-avîntul cuceririi Palatului de Iarnă.

...Și ostenit, cu-n zîmbet, — de recile ferești
El își lipește fruntea puternică și treză.
Nalt, profilat pe-orașul cu străzi sărbătorești,
Tovarășul ministru, o clipă doar, visează...

Florin Mugur

Însemnări

DE AZI ȘI DE IERI

Adam e un flăcău de țăran dintr-o comună de pe lîngă Arad. Aseară a trecut să mă vadă. Și-a împlinit stagiul militar în București și vine să-și ia rămas bun. Îl privesc. Nu era el slab nici cînd a venit în Capitală, dar acum mai să nu-l recunosc.

— Ți-a mers bine, Adam.

Rîde: un fruct roșu cu un șirag de simburi albi.

— Mi-a mers bine, nu mă pot plînge. Uitați-vă și dumneavoastră.

Haina civilă nu-l mai încape.

Îl poftesc să șadă, dar rămîne în picioare, căci se grăbește, îi pleacă trenul. Îmi scutură mîna, mă invită să viu la vară la Semlac, satul lui: „Avem gospodărie colectivă frumoasă, n-o să vă pară rău!"...

Și pleacă.

Acum am rămas singur. Dar chipul lui sănătos mă urmărește. Cum arătau altădată oamenii după ce ieșeau din armată? Cum erau ei tratați în timpul serviciului militar? Cum se purtau superiorii cu ostașii de rînd?

Deschid caietul cu însemnările mele de acum vreo cincisprezece ani și citesc: „Luni. Alaltăieri am predat la cazarma regimentului 2 artilerie grea „efectele". Le-am predat așa cum mi-au fost date: pline de păduchi, căci degeaba îi stîrpeam cu mașina de călcat, devreme ce a doua zi recrutai în mod automat alții, împrumutați de la vestimintele celorlalți ostași.

Cînd m-am prezentat la regiment, un locotenent s-a consultat cu unul dintre plutonierii majori:

— Ce-l facem pe ăsta?

Un alt plutonier major a sărit:

— Să-l iau la mine, la grădinărie, la Mogoșoaia.

Pe urmă m-a măsurat de sus pînă jos și a renunțat.

Căpitanul major a înclinat să mă facă planton la „domnul colonel". N-au rămas nici la asta. Din fericire... Căci mi-am dat seama, curînd după aceea, că plantonul e un soldat care stă la ușa colonelului și încasează palme de la ofițeri. Mai trebuie, de asemenea, să fie înarmat cu un petec de catifea pentru lustruitul cizmelor ofițerești.

M-au trimis, pînă la urmă, la telefon. Serviciul continuu, fără oprire. Încerc să arăt că nu-i omenește să fie așa: un serviciu continuu.

Locotenentul (Balmez) mă învață „cum să fac":

— Dă și dumneata acolo ceva bani și-ți găsești înlocuitor, ca să poți mînca și dormi acasă.

Simplu. Dar eu n-am bani...

— În acest caz, faci cum știi...

★

Odată cu mine, a intrat încă un soldat, un țăran voinic, de vreo patruzeci de ani. Umeri drepți, puternici, cap rotund, tuns. Înfățișare solidă, însă ochii — mici, pierduți, turburi, înspăimîntați.

— Ce-l cu tine, mă? — strigă majorul.

Omul nu răspunde.

— N-auzi? Ce-l cu tine?

Tăcere.

— Nu răspunzi, mă? Ești surd? Și majorul trage o înjurătură. Într-adevăr: omul e surd; s-a înapoiat de pe front.

Șase bombe au căzut lîngă el și nici măcar nu l-au zgîriat, dar i-au spart timpanele.

Ostașul are și acum privirea unui om fugărit și cuprins de o panică nebună. Expresie care contrastează cu fermitatea cărunii sale.

— Domnule locotenent, — izbucnește ostașul — domnule locotenent, ce mă fac eu? Cînd deschid gura, îmi intră aerul în cap de se-nvîrte locul cu mine...

Privește pierdut pe deasupra capetelor și-și dă singur sentința.

— Eu nu mai sînt om...

Și majorul îl mai înjură odată, din adîncul bojocilor, furios la culme că nu-l aude.

★

Plantonul Enache Dragu vine cu zîmbetul pe buze și-mi spune:

— Plec pe front!

— ? .....

— Păi, da' cum! Decît să mănînc aici în fiecare zi bătaie, mai bine pe front. Acolo cel puțin știu că sînt pe front.

Explicația plecării pe front a lui Enache Dragu nu era tocmai asta. Am aflat-o ceva mai tîrziu.

Trimis de ofițeri în diferite părți, omul era căutat, în lipsă, de locțiitorul comandantului. La înapoiere, îl aștepta porția de pumni.

Cînd încerca să explice ofițerilor că fiind planton — nu se poate deplasa, mînca bătaie de la aceștia. Cerc vițios...

Nemaiputînd răbda, a căutat să înfățișeze „situația" locțiitorului de comandant:

— N-am vrut să-mi părăsesc postul și m-a bătut domnul ofițer X. Am plecat și acum m-ați lovit dumneavoastră. Nu mă pot împărți în două, că-s om și eu.

Explicația a avut un efect imediat: două palme zdravene (alte două...) și:

— Mîine pleci pe front!

Asta-i adevărul în povestea lui Enache Dragu".

. . . . . .

. . . . . .

Eugen Jebeleanu

DEZVOLTAREA TINERELOR TALENTE

DESPRE UN ASPECT AL POEZIEI LUI AL. ANDRIȚOIU

Cînd ne-am adunat în 1950 la consfătuirea tinerilor scriitori, țin minte sala, caldă și vibrantă ca o cutie de rezonanță a viselor noastre împărtășite cu glas tare. Era un buchet al promisiunilor, unele cu solemnitatea corolelor pe jumătate înflorite, altele cu frăgezimea bobocilor sau chiar cu sfiala mugurilor. Toate, însă, cu aceeași dorință de a-și deschide inimile dăruind lumii tot ce aveau mai bun, mai curat, mai autentic. Și sub îngrijirea bunului grădinar de oameni — partidul — atît de cald evocat de Victor Tulbure în poemul său „Vară fierbinte" — promisiunile au devenit în cele mai multe cazuri realități și frontul poeziei s-a îmbogățit cu nume noi, demne de dragostea și de stima cititorului.

Misiunea poeților de azi nu e în genere ușoară. Prefacerile sociale, mai adînci decît cutremurele geologice, își cer corespondentul lor artistic. Și creatorii trebuie să fie pionierii unui nou relief poetic, unui univers al cetățeanului liber, în care tehnica cu posibilități neîngrădite de dezvoltare devine prietena omului, în care cea din urmă bucătăreasă poate învăța cum se conduc trebile statului, în care baciul mioriței devine contemporan cu primele rachete interplanetare. Poezia care a cunoscut oda aerostatului (Hugo), peisajul „Orașelor tentaculare" (Verhareen), funinginea de la marginea orașului (Iózsef Attila), depășește astăzi uimirea în fața tehnicii, ca și amărăciunea urmărilor ei triste în regimul capitalist și tinde spre restabilirea unui echilibru sufletesc al omului care și-a găsit, prin lupta de clasă, raporturile sale firești între ei și semeni, și între el și mașină. Tocmai fiindcă aceste fenomene fac parte din esența vremii noastre, din ceea ce o diferențiază față de orice epocă anterioară sau viitoare, și tocmai fiindcă lirele autentice, sensibile la adierea zefirului, vibrează cu atît mai firesc și mai profund la seismele unei epoci, aspirația oricărui poet adevărat este de a descoperi echivalentul artistic al trăsăturilor noi și specifice timpului său. Preferința tematică nu este deci o normă, un canon literar, ci expresia directă a esenței, și ca atare o necesitate interioară a poetului ce nu se poate eluda fără diluarea substanței. Poți să tragi chiulul, să spunem, la semnarea condicii de prezență. O admonestație restabilește echilibrul. Dar lipsa semnăturii poetului în condica frămîntărilor sufletești contemporane, se răzbună de la sine. Poetul este ori un mare contemporan, ori nu e poet.

După exemplul poeților noștri maturi, tinerii artiști au pășit curajos pe drumul detectării și exprimării autentice a noilor trăsături de caracter, ivite în lupta omului pentru dezvoltarea și stăpînirea noii tehnici. Viața oțelarilor, a minerilor, a petroliștilor, a constructorilor, a țăranilor muncitori, a tractoriștilor, a noii noastre intelectualități, viața acelora ce au scris pagini de glorie în trecutul de luptă al poporului și partidului și le continuă astăzi — iată canavaua tematică a poeziei noastre contemporane. In broderie intră azi alături de nume consacrate, altele despre care se auzise încă puțin la consfătuirea tinerilor scriitori.

Unul dintre aceștia este Al. Andrițoiu. Țin să vorbesc despre el pentru că ținta strădaniilor sale ca și nivelul unora din poeziile publicate sînt reprezentative pentru cei de un leat cu el dar îi impun din ce în ce mai multă exigență față de sine.

Dostoievski a spus odată: „Noi toți am ieșit din Mantaua lui Gogol". Despre începutul lui Andrițoiu s-a putut spune într-o vreme, prin tematica primului volum ca și prin asprimea și exclamațiile voit moțești, că s-a vrut discipolul unui mare poet cum este Mihai Beniuc. Dar dacă acesta a fost începutul (și un dascăl bun este de bun augur) în anii din urmă asistăm la autodefinirea tînărului poet. Această autodefinire poartă pecetea frămîntărilor omului contemporan care se caută pe sine. In primul volum de versuri, cea mai realizată poezie, atît în concepție cît și în traducerea sa artistică, e „Intîmplare vînătorească", balada hăitașului Nicolae ucis la vînătoare de către boierul „beat de chef și furios".

E de notat că, în acest volum, cea mai bună poezie e totuși un crîmpei din trecutul de luptă al poporului, o scînteie din revolta care mocnea de-a lungul veacurilor, izbucnind în pălălăile răzmerițelor, în timp ce azi cele mai bune poezii ale lui Andrițoiu sînt cu o tematică de intensă actualitate. Nu fac aici cronică literară, ca să mă simt obligată a lumina toate aspectele unui poet, și nici muncă de statistician obligat să înregistreze tot „inventarul viu sau mort" al activului său poetic. Fiind în genere un poet productiv și în special unul care publică aproape tot ce scrie, ne-ar și lipsi spațiul pentru o asemenea intreprindere. Nu mă voi opri aici la poeziile sale anti-imperialiste, deși printre ele sînt multe care ar merita-o. Prefer să mă opresc la un alt aspect esențial al poeziei lui: la noua sensibilitate a eroului liric. In primul volum existau și ciocane pneumatice, și tîrnăcoape în inventarul uneltelor cîntate, chiar dacă din viața de azi a moților, poetului îi plăceau mai mult ciuberele și cofele, urcioarele pictate și „Mocănița", „trenul pitic ce suie" ca un șarpe pe colnic. Nici din poeziile de azi („Viitoarea centrală atomică", „Incandescență", „Partidului") nu a dispărut pomenirea mijloacelor de producție, dar prezența lor este altfel simțită: uneltele există și sînt luminate în raport cu omul. Ceea ce se poate remarca la Andrițoiu este viziunea poetică a tehnicii, bucuria pe care i-o trezește privelistea universului tehnic, cu nimic mai prejos decît, să spunem, pacea unui amurg campestru. Starea aceasta de spirit, caracteristic contemporană, și-a găsit o expresie adecvată prin concentrarea în poezia „Incandescentă"

Torn în vise fontă și ciment,
Ape — aur alb — zvîcnesc în mine.
Aridic furnale pe uzină
Și simt bine, și simt tare bine
Că mi-i sufletul incandescent.

Euforia în fața reliefului industrial al țării și al orașului continuă:

Iată, m-a-mbătat un nou pastel
Cu combine și tractoare grele, —
Cu furnale ce aruncă stele
Și cu viaducte mari și grele, —
In pastel, sub zodii de oțel.

Poetul cîștigă o nouă acuitate a simțurilor; afirmația lui „Simțurile se dublează" nu e numai o metaforă. Fără să piardă valențele vechi, fără să subaprecieze vechile valori, omul cîștigă și alte afinități:

Făr'să uit al frunzelor foșnit
Cîntecul de paseri sau de flaut.
Eu vuirea sondelor o caut
Clopotul furnalelor îl laud,
Meloman de cîntec înăsprit.

Stima pentru Acropole nu-l împiedică să perceapă frumusețea peisajului industrial, ba chiar mai mult, asociațiile uneori surprinzătoare le apropie în spațiu:

„Cresc turnurile Eifel de furnale
Pe-acropolele marilor uzini"

Deși atlasul e cam învălmășit în două versuri și imaginea este puțin barocă, rîndurile acestea demonstrează în parte ceea ce am vrut să dovedesc. In acest sens mai edificatoare sînt primele strofe din poezia „Intr-o oțelărie":

Am văzut cascadele din munte
Prăvălite-n spumele cărunte
Și-am știut: făcute-s de natură.
Dar sub flacăra toridă, blondă
Am văzut cascadele de fontă
Date de a omului făptură.
Și-am văzut cum dat e să tresalte
Ușile cuptoarelor înalte
Cînd o mînă aspră le deschide.
Și-am văzut că omu-i mare faur
Am văzut cascadele de aur,
Fluviul metalelor lichide.

Regret, ce e drept, versul „am văzut că omu-i mare faur" care-l crede pe cititor incapabil să reacționeze la sugestie, și-i spune tot, brutal, excluzînd dinainte orice prelungire, prin ecou, a emoției. Această sensibilitate nouă s-a limpezit într-o artă poetică, ce va apare în numărul 12 al „Vieții romînești" și din care citez, cu îngăduința redacției, opt versuri:

Tot ce simțim în preajmă e cuib
de poezii.
Sînt poezie pomii sau piscurile-n
spații,
Dar versul ce se duce spre anul
două mii
E versu-acestei aspre și mari
civilizații.
. . . .
Alăturînd uzinei o floare de cais,
Iar sondei lacul limped cu undele
deschise,
Iar visului iubitei, socialistul vis
Vom fi stăpîni atuncea (!) pe artă
și pe vise.

Odată cu sensibilitatea omului, se schimbă și valența viselor lui. Nu întîmplător forța uriașă a universului mic, descoperită, și pe cale de a fi supusă industrial de om, a stîrnit exclamațiile de uimire ale poeților. In această privință, Andrițoiu are la activ cel puțin douăzeci de poezii. Cea mai izbutită e, după părerea mea, aceea în care salută viitoarea centrală atomică:

Salut tu, mare floare viitoare,
Și cu pistil puternic de uran.
Să treci și-n țara ce-n tradiți'i are
Pe Gruia și pe Iorgu Iorgovan...
Mireasma ta se simte doar cu visul,
Floarea ta incandencentă-o știu
La pipăit ești aspră... etc.

După cum am spus, nu e singura poezie pe această temă a lui Andrițoiu. Care să fie cauza cifrelor aproape astronomice, pentru o vreme atît de scurtă, a unor poezii cu aceeași temă? Andrițoiu este asemenea compozitorilor care fac variații pe același motiv melodic, în căutarea expresiei cele mai potrivite. Dacă maeștrii muzicii își propuneau asemenea muncă, atunci căutau să facă din fiecare variație o operă finită, în timp ce Andrițoiu își împrăștie prea darnic variantele neterminate. Uneori mi-l închipui în postura lui Hugo la pupitru (atenție, să nu mi se reproșeze că-l declar egalul lui Hugo), acoperind cu cerneală nenumărate foi, pe care un vînt intrat pe fereastră le-ar ridica în vîrtej, necitite, și le-ar duce direct la rotativă. Salut și avîntul și prodigioasa productivitate a poetului, dar îi cer mai multă severitate față de el însuși pentru a nu mai citi variante cam de acest calibru:

„Uraniu, sîmbur prețios și tare,
De-a ta lumină m-am amorezat" (?)
. . . .

sau:

Hei atomule comoară
Versuri pururi te slăvească!

Ce să fac, trebuie să-i reamintesc lui Andrițoiu propriile sale versuri închinate lui Maiakovski, pe care l-aș ruga să și le sape ca o inscripție deasupra mesei de scris:

„Prea multă zgură, o, prea multă
zgură
Și radium puțin în versul meu
Cristalele curate mi le vreu
Cristalele de dragoste și ură".

★

De la început am spus că nu voi aborda decît acest aspect al poeziei lui Andrițoiu. Cronicarul literar al viitorului său volum va avea prilejul unei analize mai ample. Eu însă aș vrea să închei aceste rînduri cu o simplă reflecție: Dacă primul volum se cheamă „In țara Moților se face ziuă", poezia de azi a lui Andrițoiu fără să fie încă a unei amiezi este a unei dimineți luminoase în care poetul crescut de partid privește lumea cu ochii și cu sensibilitatea unui om contemporan, a omului care construiește socialismul.

Veronica Porumbacu

CURIER literar

● In Editura Tineretului a apărut volumul „Vecinii" de V. Em. Galan.

● Tot Editura Tineretului a scos de sub tipar volumul „Așa am învățat carte" de Dumitru Corbea.

● In Editura de Stat pentru Literatură și Artă a apărut „Moștenirea", nuvele de Petru Vintilă.

● Peste cîteva săptămîni, vom citi în colecția „Luceafărul" povestirea „Un mort care nu tace" de Alexandru Jar.

● Editura de Stat pentru Literatură și Artă retipărește o nouă ediție a romanului „Lumina primăverii" de Ion Călugăru, care va fi în librării în cursul lunii viitoare.

● „Sfat cu făpturile basmului" se intitulează volumul de versuri pentru copii, de Teodor Constantin, apărut în Editura Tineretului. Coperta și prezentarea grafică Mioara Rogozeanu.

● S-a tipărit, într-un tiraj de treizeci de mii de exemplare, ediția doua a romanului „Copiii căpitanului Grant" de Jules Verne, în romînește de Mihail Petroveanu.

● Editura Tineretului a tipărit „La hotarul Ocumeniei" de I. Efremov, în romînește de A. Ivanovski și C. Mihăilescu. Ilustrații de N. Grișin.

● A apărut volumul de povestiri „N-au înflorit încă merii" de Dorel Dorian.

● „Münchhausen" de Gottfried August Bürger a apărut la Editura Tineretului într-un tiraj de patruzeci de mii de exemplare. Traducerea este semnată de Ion Marin Sadoveanu. Ilustrațiile sînt reproduse după gravurile în lemn ale lui Gustave Doré.

● In traducerea poetului Miron Radu Paraschivescu a apărut „Gerul, Moșu' cu nas roșu" de N. A. Nekrasov.

● Editura Tineretului a tipărit o nouă ediție de „Povești alese" de frații Grim. Ilustrațiile de Helmut Arz. Volumul cuprinde peste douăzeci și cinci de povești, printre care „Călătoria lui Degețel", „Scufița Roșie", „Albă ca zăpada", „Hänsel și Gretel", etc.

● Se află sub tipar poemul „Satul fără dragoste" de Radu Boureanu.

● Peste cîteva săptămîni va fi în librării „Purgatoriul" de Dante Alighieri, care va apare în colecția „Clasicii literaturii universale" a Editurii de Stat pentru Literatură și Artă.

● Un volum de „Basme" de Victor Eftimiu a apărut în Editura Tineretului.

RECENZIE

In Extremul Occident — Mihai Ralea

Cititorul reîntîlnește cu plăcere, încă de la titlu, paradoxul subțire din „Valori" și informația multilaterală a autorului expusă — ca în „Psihologia și viața" — fără morgă, într-o coserie elegantă care ține trează atenția și instruiește agreabil. E o mare calitate a cărții pentru care-i sîntem autorului recunoscători. Informația e multilaterală. Descriind arhitectura unei clădiri importante, autorul a făcut, pe nesimțite, și istoricul orașului. Cîteva ore într-un bar și am făcut cunoștință cu marea burghezie americană. Mirosul mîncărurilor sugerează o întreagă atmosferă: „Aerul e încărcat cu miros grețos de gravy (sos de carne cu ceapă), de untdelemn, de alune americane și, ce e mai teribil, de cuișoare. Dacă la această compoziție olfactivă mai adăugați vaporii de benzină, aveți mirosul obișnuit al tuturor orașelor americane". Bucătăria e anticamera psihologiei burgheze. Intr-un han de lîngă Chicago „se servește ca pe mii și mii de kilometri o formă identică a porției de înghețată ori a paharului de coca-cola. Fata care te servește, îmbrăcată în aceeași uniformă, cu același surîs standard, cu aceeași grație stereotipă, nu poate fi alta decît aceea care te-a servit și cu 2000 de kilometri mai înainte, pe malurile Atlanticului. Asemănarea halucinantă îți face oarecum frică". Standardizarea, acest coșmar mecanizat, caracteristic capitalismului, îl preocupă îndeosebi pe autor.

Spuneam că sîntem informați cu dezinvoltură și grație. Privind pe geamul vagonului contemplăm natura și ne informăm asupra fertilității solului și a organizării agriculturii. Privind mările Sudului aflăm istoricul năvălirilor succesive — spaniolă, franceză, americană, — iar pe coasta Pacificului ni se evocă jalnicul convoi al căutătorilor de aur.

Privind peisajul splendid din Colorado, aflăm teribila istorie a masacrării populației băștinașe, iar într-un restaurant din Chicago, vizionăm filmul atroce al luptelor cu gangsterii, cu kidnapping-ul (furturile de copii), șantajul organizat sau isprăvile unei firme comerciale care, contra bun cost, suprimă orice persoană concurentă în afaceri sau amor. Intr-o galerie de pictură admirăm capodopere „cu entuziasmul necesar", în timp ce urechile ne sînt percutate (gustul burgheziei americane!) de sunetele unei fanfare „care suflă cu toată violența alămurilor uvertura din Cavaleria rusticană", desigur pentru ca vizitatorii să nu se plictisească.

Dacă cititorul se indignează de trustul medicilor, farmaciștilor și dentiștilor care jupoaie organizat pacientul fără apărare, el asistă cu interes la desfășurarea ritualului magic al sectei Voodoo la Haiti. Marele preot numit papaloi — dacă e bărbat —, sau mamaloi — dacă e femeie —, sacrifică la miez de noapte, în lumina lunii, o capră în timp ce fete goale dansează ritmic în sunete de tobe și trompete...

Autorul privește cu ochi de etnograf obiceiurile stranii ale magiei negre și ne explică încurajarea lor de către marele capital american, în dorința de a frîna lupta populației negre din Antile.

Am remarcat sugestiva descriere a marilor aglomerații umane (Chicago, Los Angeles, San Francisco). In orașele antiliene privirea ageră surprinde, clătiri de fastul bulevardelor, îngrozitoarea mizerie a suburbiilor. Dar și descrierile de natură, într-un stil modern, sînt remarcabile. Iată marea Caraibelor în fața Jamaicăi: „O întindere strălucitoare, de o claritate eternă, fără confuzie, fără opacitate, fără mister. Totul înfățișat pînă la evidență. Soarele în mii de reverberații lămurește orice umbră, dizolvă toate veleitățile întunericului. Lumina universală implacabilă, care nu iartă nici o obscuritate. Lumina omoară culoarea".

Sau, opusă acestei priveliști eline, acea exuberanță, am zice barocă, din Jamaica: „Orgia de sevă, puterea și varietatea esențelor e imperioasă, implacabilă. De la lianele împletite în savante stofe, la plantele agățătoare care se cațără pînă la patruzeci metri înălțime, la florile uriașe de infinite culori, la măreții arbori de pîine, cocotieri cu imense nuci, coprah, bărbile spaniole, convolvus, totul formează un miraculos haos vegetal, o dezordine așa de bogată, încît viziunea pare astronomică, supraplanetară în desfrîul ei copleșitor". „Pădurea miroase a suc de floare, de vanilie, de mirodenii. Prin acest paroxism de vegetație curg vertiginos printre stînci roșii ca sîngele închegat, rîuri albastre de culoarea peruzelei".

Scriitorul nu are în fața naturii atitudini sentimentale sau covîrșiri pantheiste, ci un surîs ușor ironic. Călătorul, plictisit odinioară că la Chartum găsise sub pat un scorpion, notează cu același citadinism: „Viteza de creștere a vegetației e de cîțiva centimetri pe zi. Fără o grijă cotidiană, omul se pomenește cu un arbore sub pat..." Pe teritoriile S.U.A. autorul manifestă o vădită enervare în fața absenței istoriei. Cartea lui Mihai Ralea este un anti-chateaubriand: marile spații sînt privite cu scepticism, natura nelucrată de istorie îi apare ca „neînfiorată de trudă omenească". Traversînd spațiile americane, autorul notează: „Nicăieri monumente, biserici vechi, castele". „De la frontiera Mexicului și pînă la Quebec în Canada, istoria n-a lăsat urme pe întinsul fără sfîrșit al șesurilor americane". Casele sînt „toate la fel", „fără farmec și fără mister". „Ceea ce izbește la toate aceste locuințe monotipe e lipsa de flori". Mefiența față de marile spații neumane, ostilitatea față de natura aistorică, neînfiorată de munca omului, disprețul pentru monotipia comercială și standardizarea ființei umane în capitalism, — toate acestea constituie reacții proprii umanistului care pledase pentru omul total. Marilor spații, gesticulațiilor romantice sau baroce ale naturii neumanizate sau mecanizării vieții, autorul le opune un surîs uman. Prin atitudinea sa față de natură, cît și prin mijloacele de descriere, Mihai Ralea aduce în literatura noastră o notă distinctă.

★

Mihai Ralea privește lucrurile în primul rînd ca un psiholog. Vrem să spunem că datele culese sînt folosite pentru a recompune modul de viață al oamenilor. Iată o descriere sugestivă a atmosferei psihologice din Canada: „Oamenii umblă molcomi, gesturile sînt rare, firile introvertite, vorba domoală și înceată. Dar nu numai omul, parcă și natura e mai reculeasă, mai calmă, mai decentă. Păsările cîntă mai șoptit, vîntul suflă moale, vitele par gînditoare și melancolice. E o atmosferă de sedentarism european".

Și deși autorul ocolește șarja și procedeele pamfletului, el reușește să ne provoace repulsie față de „modul de viață american". Autorul volumului „Explicarea omului" e preocupat în primul rînd de felul în care e schilodită ființa umană în capitalism. Am amintit de standardizare (aspect care de la Duhamel la Gorki a reținut atenția călătorului european), de „tipicul înăbușitor al standardizării americane". Autorul aduce numeroase observații — din care cîteva au fost amintite — care susțin această concluzie de ansamblu: „Oricine a stat măcar cîteva săptămîni în S.U.A. își dă seama imediat de imensa tristețe a uniformității existenței. Acolo omul a pierit: el s-a transformat într-un sclav docil și blînd al mașinii; acolo natura nu e transformată și stăpînită ca să îmbunătățească condiția umană, ea devine producătoare de venituri pentru unii, exploatatoare pentru cei mulți. Gusturile, distracțiile, nevoile, sînt distribuite în serii absolut regulate, în șabloane definitiv trasate, în canoane care apasă zvîcnirile personalității, ca o armură de fier". Din această „banalitate rîncedă" a ieșit falsa concepție burgheză despre originalitate care seamănă mai mult a descărcare nervoasă, decît a gîndire personală.

Acad. MIHAI RALEA
Portret de J. STERIADI

In călătoria antiliană descoperim opoziția (exasperată de frumusețea și fertilitatea solului) dintre exploatatorul american și sclavul modern indigen. „Aici am înțeles, pentru experiența mea umană, mai bine ca oriunde, într-un tablou sinoptic și semnificativ, legea și esența colonialismului". Tablouri de mizerie, care indignează. Iar la marele capitalist, mizerie morală care indignează. La Miami evoluează în fața oceanului bărbați grași în costume de plajă în pătrate violent colorate și femei cu pene de struț și bijuterii ostentative. „Femeile, fără nici o treabă, fără nici o preocupare, rătăcesc pe străzi, imbecile și absente, îmbrăcate în „toalete" care echivalează bugetul pe un an al unei familii de muncitori..." Intr-un hotel de arhitectură veche vedem o fată de milionar yankeu cerînd cu nevricale să i se arate stafii.

Cititorul ar fi dorit însă să afle mai multe despre viața americanului obișnuit și despre lupta lui împotriva dezumanizării capitaliste.

★

Cititorul parcurge mii de kilometri informîndu-se agreabil și multilateral asupra modului de existență al oamenilor din Canada, S.U.A. și Antile. El contemplă pădurea nordică, tăcută ca o catedrală și străbătută de pîraie reci și negre, spațiile luminoase ale mării Caraibelor și valurile Pacificului.

Cartea lui Mihai Ralea este o interesantă explicare a burghezului american și o pledoarie pentru demnitatea umană.

Paul Georgescu

Petru Dumitriu: „CRONICA DE FAMILIE"

CRONICA LITERARĂ

I

Apariția în volum a „Cronicii de familie", împreună cu apropiata apariție a „Cronicii de la cîmpie", dezvăluie cu pregnanță unitatea epică a literaturii lui Petru Dumitriu. Scrieri diferite, datînd din 1949 sau 1954, din 1952 sau 1950, se regăsesc într-o „cronică" sau alta, integrîndu-se cu precizie într-o succesiune epică inițială — sau care apare acum astfel, — ca elementele în tabloul lui Mendeleev. Este evident că unele bucăți recente, ca de pildă „Aquarium", încă necuprinse în volum, își au locul bine stabilit ca noi capitole intercalate sau adăugate în „Cronică", întocmai precum „Fuga", — capitol anunțat în „Bătălia pierdută" și încă nepublicat. Avem deci, în față, nu povestiri sau nuvele izolate, ci fragmente de roman, — romanul, în ansamblul lui posibil, avînd o arhitectură sui generis, prin relativa independență a capitolelor sale, ceea ce presupune adeseori revenirea asupra unor acțiuni și date cunoscute din capitole precedente, într-o nouă desfășurare epică, paralelă sau subordonată temporal.

Rîndurile care urmează tind însă doar la sezisarea unora dintre aspectele esențiale pentru o justă înțelegere și apreciere a „Cronicii de familie".

Petru Dumitriu face „istoria unei familii" de-a lungul generațiilor. De la Zola, cu ai săi „Rougon-Maquarts", preocuparea de a urmări destinul unei familii n-a fost rară în literatura universală. „Cronica de familie" este de fapt istoria unei clase sociale, familia bogat ramificată a Cozienilor fiind reprezentativă, tipică. De la vechii Cozieni de pe timpul lui Brîncoveanu, pînă la paharnicul Manolache Cozianul, fugit de spaima revoluției de la 1848, — ca atîția alți boieri —, pînă la Alexandru, tatăl Davidei, — trăitor pe vremea pregătirii monstruoasei coaliții burghezo-moșierești, — pînă la nepoatele lui Alexandru, contemporanele represiunilor din 1907, și, în fine, pînă la strănepoatele și strănepoții din vremea noastră, Elvira și Mihai Vorvoreanu, Cezar Lascari, Șerban Romano, Dimitrie Cozianu, împreună cu tînăra generație a Donei Vorvoreanu, — familia ilustrează destinul bătrînei și degeneratei clase boierești în decursul unor esențiale schimbări sociale și al unor hotărîtoare evenimente istorice.

S-a vorbit despre „balzacianismul" lui Petru Dumitriu. Socotim că acest „balzacianism" este real, dacă ne referim în primul rînd la țelurile epicii lui Petru Dumitriu, mai puțin la stilul și construcția acestei epici. Intr-un articol publicat în 1948 scriitorul spunea despre Balzac că „nu era preocupat de stil decît în măsura în care acesta îi exprima transparent și viu fondul, fondul care era, după propria mărturisire a lui Balzac, istoria naturală a societății".

Petru Dumitriu are mai ales un obiectiv artistic de specie balzaciană: „Cronica de familie" este un fragment dintr-o istorie a societății romînești, de la destrămarea feudalismului și așezarea orînduirii capitalisto-moșierești pînă la marea răsturnare a vechii orînduiri și întemeierea celei noi, socialiste. Scriitor de formație clasică, cu o stăpînire a mijloacelor literare ce dovedește o vastă cultură, Petru Dumitriu este un mare artist în zugrăvirea caracterelor și a pasiunilor umane, hrănit din tradițiile antichității, ca și un subtil și profund scriitor social, maeștrii fiindu-i, alături de Balzac, clasicii ruși. El este însă, la confluența fundamentalelor cuceriri ale artei epice clasice și contemporane, un scriitor romîn, care continuă tradiția stabilită de la Nicolae Filimon încoace și poate chiar, într-un anumit sens, mai dinainte. Nu incidental cronica lui Petru Dumitriu se deschide asupra unei epoci curînd mergătoare după cea a „Ciocoilor vechi și noi". Cozienii continuă, pentru secolul următor, variantele posibile ale destinului Tuzlucilor, mai ales prin înrudirea cu Lascarii care — în ciuda faptului că ar face parte din „familiile care au domnit în Principate" — amintesc, prin străbunul lor Lăscăraș, arivist perfid și lipicios, ușor adaptat dezvoltării capitalismului, pe Dinu Păturică. De altfel, dacă cealaltă cronică — „De la cîmpie" — este implicit o afirmare manifestă, a capacității vieții țăranilor de a fi subiecte de cronică istorică, precum altădată viața domnitorilor și a familiilor boierilor veliți, — „Cronica de familie" este implicit o ironie lucidă dar și dramatică, — ea continuînd de fapt, asemeni vechii istoriografii, pomelnicul unei familii cu blazon, însă de pe pozițiile materialismului istoric care restabilește adevărul cu privire la clasele sociale și lupta lor. Spița Cozienilor supraviețuiește feudalismului și e ferită de ruinarea lui Andronache Tuzluc, pentru că vechii latifundiari, desigur păstrîndu-și moșiile, se integrează simultan în relațiile capitaliste. Casa lui Alexandru Cozianu era „binecunoscută de importatorii de grîne englezi cu agenții în porturile dunărene". Elena Vorvoreanu, la 1907, încuie în casa de fier, de teama țăranilor răsculați, ca și a neamurilor celor mai apropiate, alături de uluitor de prețioasele bijuterii de familie, și teancurile de „acțiuni ale multor societăți industriale de asigurări, de navigație, din Austro-Ungaria, Germania, Franța..." Cezar Lascari era, în 1945, directorul Băncii „Europa, S. A. R.".

Conservarea și amplificarea averilor moștenite accentuează procesul de decadență morală a familiei. Viața ei cunoaște o intensitate neobișnuită în epoca feciorului de paharnic, luptei intestine a boierimii adăugîndu-i-se lupta pentru păstrarea privilegiilor de clasă și a averilor primejduite de reformele cerute de partida democrată. Salonul feudal al tatălui, transformat în salonul modern, de tip occidental, al fiului, devine un centru de intîlnire politică a capilor conservatori, adulterul începe să fie îngăduit din motive politice și pasiunile personale să se împletească premeditat cu cele politice.

(In salonul cel mare stăpînește geniul Sofiei Lascari, — amfitrioana, — și al lui Șerban Vogoride, — oratorul latifundiarilor, — se desfășoară, sub privirea înveninată și neputincioasă a lui Alexandru Cozianu, amorul între cele două personaje centrale ale salonului, după cum se aprinde și se preface în ură iubirea Davidei, care stimulează un atentat politic...).

In anii următori consolidării coaliției dintre vechii și noii stăpînitori, viața descendenților reia cursul vieții strămoșilor mari dregători, în noile condiții sociale. Rentele, alipindu-se cîștiurilor de la moșie, se risipesc în orgii. Dacă lui Alexandru Cozianu, la 1860, i se putea spune că „topește țărăncile" de pe moșie, strănepoții săi, Cezar Lascari și Dimitrie Cozianu, se întîlnesc la serata afaceristului Bobby Ragusa, unde se practică nudismul... Dacă la 1870 zvonurile precum că Alexandru Cozianu ar fi murit otrăvit „nu găsiră crezare", la 1907 bătrîna lui fiică Eleonora moare înăbușită de sora ei Elena, în prezența discretă a fiicei acesteia, care are cinismul interesat de a dezvălui mamei complicitatea-i tacită.

Decrepitudinea morală și politică a descendenților Cozieni reliefează o semnificație istorică adîncă: clasa vechilor exploatatori,

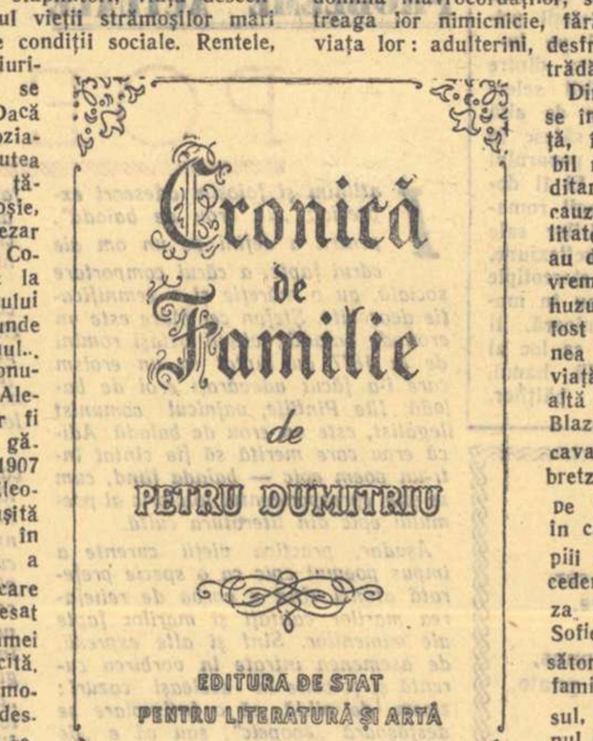

supraviețuind orînduirii lor prin coaliția propusă de burghezia capitalistă, trăiește destinul acesteia, rezistînd pe pozițiile materiale și sociale, dar zguduită pînă în temelii de mișcările populare și, în cele din urmă, lovită de moarte, ireversibil, de venirea la putere a clasei muncitoare. Trăsura Davidei la 1860 a scăpat cu fuga din fața țăranilor veniți cu furci și topoare să ceară reforma agrară. Trăsura Elenei Vorvoreanu a scăpat și ea cu fuga la 1907, strecurîndu-se însă dintr-o primejdie hotărîtoare. Dimitrie Cozianu, de la fereastra hotelului Athenée Palace, privește în 1945, ca și Elena Vorvoreanu, de la fereastra casei Misirliu, în 1907, cum trage armata în popor. Dar, în 1945, oamenii „nu se mișcaseră din piață": „se vedeau oameni întinși pe asfaltul pieții, dar mitralierele tăcuseră". Pe soclul statuii lui Carol I un om vorbea cu „glas răsunător, pasionat, despre victoria inevitabilă a clasei muncitoare". Iar Dimitrie Cozianu se întoarce de la fereastră în cu totul altă dispoziție decît altădată Elena Vorvoreanu...

Soarta familiei e pecetluită. Urmașii Cozianului, care au primit titluri înalte sub domnia Mavrocordaților, se demască în întreaga lor nimicnicie, fără nimic curat în viața lor: adulterini, desfrînați, — sabotori, trădători de patrie...

Din mocirla în care se înfundă nobila spiță, în declin inevitabil nu din cauze ereditare ci din profunde cauze sociale, posibilitatea evadării nu o au decît acei care, în vremurile de mărire și huzur ale familiei, au fost zvîrliți la marginea ei, trăind o altă viață și situîndu-se pe altă poziție morală. Blazonul nemeșesc al cavalerilor von Debretzy nu mai există pe lacul căruciorului în care-și plimbă copiii depărtata lor descendentă Maria Tereza. Aceasta era fiica Sofiei Lascari, din căsătoria, blamată de familie, cu aventurosul, săracul și demnul Carol von Debretzy, astfel încît Maria Tereza, măritată cu un căpitan Dumitriu, nu era considerată ca făcînd parte din neamul Lăscarilor. Soții Dumitriu aduc în „Cronica de familie" o culoare aparte, evidențiată de scriitor și prin schimbarea tonului stilistic, care devine, din rece și sobru acuzator, cald și îngăduitor pentru romantismul generos al doamnei Dumitriu, deferent și afectuos pentru spiritul de dreptate și cinste al căpitanului Dumitriu, care — regulamentar și monocluat — se opune, cu îndîrjire și cu conștiința că-și minează cariera, unei crime dictate de guvern.

„Cronica", — oglindire a realității istorice prin evoluția unei familii de-a lungul a aproape 100 de ani, — constituie o intreprindere majoră a scriitorului. Ea trebuie să-l fi pus în față probleme dificile în ceea ce privește reflectarea raportului social dintre clasele sociale în luptă și a greutății specifice pe care familia și clasa vechilor moșieri o are la fiecare cotitură a istoriei. Eroii principali fiind membrii familiei, conflictul epic fiind dezlănțuit de o întîmplare dramatică în viața familiei, cea mai mare primejdie în calea eposului oferit de cronică constă în abstragerea vieții de familie din ansamblul societății. „Bijuterii de familie", primul capitol al cronicii, cunoscut cititorilor încă din 1949, rezolva fericit dificila problemă prin crearea a două planuri paralele în desfășurarea epică, deși eroii principali erau fiicele Davidei, pe de o parte în conflict cu țăranii răzvrătiți, pe de altă parte în conflict familiar pentru posedarea „bijuteriilor de familie" (bijuterii, pămînt și acțiuni..). Intreaga acțiune se mișca alternativ între conac și sat, între stăpîn și răsculați.

Petru Dumitriu realizează în „Bijuterii de familie" un dublu unghi de vedere, odată din perspectiva ferestrei, altădată din cea a satului. Alături de figurile Eleonorei, a acelor două Vorvorence și a altor reprezentanți ai moșierimii, avem figurile bine precizate, caracterele delimitate și impresionante, deși în treacăt înfățișate, ale lui Rizea, Mototolea, Uracu, Iordache, și alții... „Bijuterii de familie" prezintă un moment din evoluția Cozienilor, dar și momentul istoric al lui 1907, ca reprezentativ pentru o anumită fază în evoluția societății romînești întregi, în care se desfășoară cea mai puternică mișcare țărănească și în care se manifestă un început de contact între țărănime și clasa muncitoare, pe o anumită treaptă a dezvoltării luptei ei organizate.

Insă nu în tot restul „Cronicii" este găsită o soluție pentru edificarea epică specifică unei reflectări realiste a istoriei prin intermediul evenimentelor și dramelor familiei boierești. In prima ei formă „Davida" era astfel micșorată în semnificația ei, drama personală a fiicei de boier fiind izolată de zbuciumul social, iar atentatul împotriva lui Șerban Vogoride (care evident evocă, pînă în amănunte, atentatul de la 8 iunie 1862 împotriva liderului conservator Barbu Catargiu) fiind lipsit de orice semnificație politică. In volum, scriitorul creează două posibilități pentru completarea imaginii sociale: fie introducerea unui al doilea plan epic, prin insistarea asupra acțiunii unui personaj înainte lăsat în umbră și reprezentînd cealaltă lume opusă lumii boierilor; fie introducerea unor momente care să ducă la întîlnirea față în față a eroilor principali cu masa poporului. Această a doua posibilitate e realizată astfel prin intercalarea unei plimbări a Davidei pe străzile Bucureștiului pînă la întîlnirea cu masa țăranilor agitați. Scena, creionată dur și sigur, e puternică, dar, desigur, nu se creează decît un tulburător personaj colectiv, în care individualitățile dispar. Cealaltă posibilitate e realizată prin aducerea pe un plan mai apropiat a sărmanului meditator de matematici al Davidei, care devine un tînăr cu active legături într-un grup revoluționar, prilej pentru scriitor de a arăta și un alt București al acelor ani, purtînd în sine spiritul virulent al lui 1848. Insă aici întîlnim personaje ciudate, conduse de un fel de mic Bălcescu, deosebit de avansat în concepțiile despre lupta revoluționară, tuberculos și misterios, fără totuși suficientă consistență pentru a opune imaginii vii a salonului coanei Sofia o imagine, echivalentă în forță sugestivă, a Bucureștiului urmașilor lui Bălcescu.

Procedeul acestui al doilea plan, menit să sugereze forțele care se opun în societate forțelor retrograde, este folosit și în „Bătălia pierdută". Din mediul central al povestirii se desprinde fiul capitalistului social-democrat de dreapta Jack Varlam — Ionel Varlam — care-i comunist din ilegalitate și e urmărit de scriitor în acțiunile lui partinice. Dar această imagine singulară a comuniștilor nu e reprezentativă cîtă vreme nu este înglobată în imaginea de ansamblu a forței comuniștilor; motorul acestei forțe, clasa muncitoare, ridică la luptă toate elementele sănătoase ale societății, inclusiv pe cei ca Ionel Varlam. Personajul acesta, activitatea lui, reprezentative pentru un anumit proces de transformare ideologică a tineretului, sub conducerea partidului, nu suplinesc imaginea necesară a clasei noi care, răsturnînd puterea Cozienilor, așează o altă putere, a muncitorilor și țăranilor.

„Cronica de familie", una din cele mai însemnate opere ale prozei noastre literare, confirmînd odată mai mult marele talent, virtuozitatea și îndrăzneala creatoare a lui Petru Dumitriu de a reconstitui drumul de un veac al unei clase sociale, din anii încă ai grandorii pînă în anii decadenței ei totale, trebuie să fie împlinită, în forța ei demascatoare și educativă, prin realizarea unui echilibru în desfășurarea epică, între imaginea forțelor reacționare și a celor progresiste, între imaginea exploatatorilor și cea a poporului. Nouă ni se pare că procedeul celor două planuri dezvoltate pînă la individualități, deși subordonate firului „Cronicii de familie", — așa cum se întîmplă în „Bijuterii de familie" — este recomandabil. Dar aceasta nu e decît o părere și o sugestie...

Carența imaginii globale a societății în unele capitole nu împiedică realismul puternic al întregului și aprecierea categorică a „Cronicii de familie" ca o mare realizare artistică. Este evident că, neavînd a face cu „nuvele" independente, ci cu capitole integrate organic într-o unitate de roman, „Cronica de familie" trebuie judecată în ansamblul ei. De asemeni, numai o discutare mai largă a ei ar putea sublinia valoarea acestei cărți.

Savin Bratu

Oameni și drumuri

— FRAGMENT —

Gheorghe Trifan, fochistul șef al fabricii de textile, era un om de vreo cincizeci de ani, mărunt și îndesat. Mustața veșnic zbîrlită îi dădea o înfățișare de om încruntat, parcă gata în orice clipă să se certe. Rar își lăsa cazanele: trebuia să se fi întîmplat ceva foarte grav ca el să pornească prin secții să caute pe cineva. Acum, trecînd prin filatură, femeile își întoarseră capul în urma lui. Dar el nu se sinchisi de asta. Merse drept spre cabina montorilor unde-l știa pe Gherasim.

Il găsi aplecat asupra unei piese stricate. Se apropie de el și-i șopti la ureche:

— A fost Horvath la mine.

— A ieșit din închisoare ?

— Da. De două zile. După masă la cinci ne întîlnim acasă la Farcaș. Inființăm organizația de partid.

— Bine, dar de ce-mi spui toate astea la ureche?

— Ai dreptate, rîse Trifan. M-am obișnuit... Nu uita, după masă la cinci.

Cu asta, la fel cum venise, încet, porni înapoi spre cazangerie. Gherasim privi lung în urma lui. „Adică totu-i așa cum i-a spus pe vremuri Horvath. Rar om ca Ghiță Trifan".

Unii tovarăși din fabrică îl înțelegeau însă greșit. Spuneau deschis că bătrînul e vîndut baronului. Toată neînțelegerea pornea încă din 36 de la greva cea mare. Singurul om care n-a ascultat de consemnul dat a fost el. N-a părăsit sala cazanelor decît după 24 de ore de la declararea grevei generale. Cînd în sfîrșit a ieșit din fabrică a încercat să explice ceva unui șef de pichet, dar acesta a dat din mîini și l-a scuipat în față. Toți cei care erau prin apropiere, văzîndu-l că nici nu încearcă să se apere, l-au considerat trădător. Trifan și-a scos numai batista și s-a șters pe față. Țesătoarele pe care el le convinsese să participe la grevă, au umblat vreo patru zile după el să-l bată. Horvath era la închisoare. După un an, cînd s-a întors, l-a chemat pe Trifan să-l judece. Abia atunci a ieșit adevărul la suprafață. Dacă el n-ar fi rămas la post ca să stingă focul, cazanele ar fi sărit în aer. Și nu ăsta era scopul grevei, ci să se obțină un salariu mai bun. A fost foarte greu pînă ce oamenii l-au acceptat din nou. Și cum era și normal, cu multe rezerve.

Pe strada Meteanu 2, în locuința lui Farcaș, erau adunați cinci oameni: Horvath, Trifan, Gherasim, Farcaș și Suru.

Tot orașul era în fierbere. La cîteva clădiri din centru s-a arborat drapelul roșu și oamenii comentau evenimentul privind în jur dacă nu sînt cumva auziți. Unii spuneau că la aeroport se mai dădeau lupte cu cei cîțiva aviatori germani, care au rămas de grosul trupelor. Alții erau informați că, încă înainte de sosirea trupelor sovietice, nemții și ungurii vor veni la Arad și vor întări linia de apărare care se întinde de la Mureș pînă în munții Bihorului. De două zile, de cînd s-a anunțat trecerea armatelor romîne de partea sovieticilor, țăranii nu mai veneau la piață cu alimente. Populația, speriată de evenimentele care trebuiau să urmeze, cumpăra tot ce găsea în prăvălii; străzile erau aglomerate cu gospodine încărcate cu fel de fel de mărfuri netrebuincioase: mături, borcane cu muștar, hîrtie de prins muște, crătiți și conserve militare puse în comerț de dezertori.

In curtea prefecturii, unde funcționarii au adunat toate portretele lui Hitler și ale lui Antonescu să le ardă, cineva a dat foc unei șure. Un funcționar speriat de flăcări, a început să strige că vin nemții și toată adunătura s-a năpustit spre ieșire. Unei femei i s-a rupt rochia, și seara, la Cornul Vînătorului se transmitea știrea (bineînțeles cu lux de amănunte) cum a fost călcată în picioare o romîncă de către comuniștii maghiari.

In fața partidului național țărănesc, oamenii se adunau în cozi lungi să admire tricolorul, pe care domnul Iuliu Maniu l-a sărutat înainte de a pleca ultima oară în străinătate. Un sergent de stradă cu o pălărie civilă în cap, cînta din răsputeri „Deșteaptă-te Romîne", oprindu-se numai atunci cînd, lîngă el, cocoțat pe un scaun de bucătărie, Moga, proprietarul librăriei „Cartea germană" citea o proclamație formată din 4 puncte:

1. Ardealul să fie al Ardelenilor.
2. Ardealul trebuie să fie o republică, independentă, democratică, recunoscută și garantată de Statele Unite ale Americii, de Brazilia și de Anglia.
3. Să se introducă ca limbă națională a Ardealului, limba esperanto și
4. Să se garanteze prin constituție amorul liber.

După citirea proclamației intitulată „Proclamația de la Arad" sergentul începu să cînte din nou. Ucenicul librăriei „Cartea germană", care se afla prin apropiere, îl aclama pe stăpînul său:

— Trăiască Moga unu, regele Ardealului!

In acest timp, Moga împărțea insigne de tinichea, pe care era gravată prima literă a alfabetului, înconjurată de cunună de lauri. El susținea că asta va fi stema viitoarei republici, dar cetățenii onorabili ai orașului știau că insignele au aparținut fostei asociații sportive „Avîntul".

La piața de vechituri, un soț prins în flagrant delict cu o prostituată, încerca să explice soției și oamenilor adunați să asiste la scandal că femeia cu care fusese văzut, a fost o spioană germană pe care tocmai vroia s-o aresteze.

Nimeni nu știa nimic și toată lumea știa totul. Un comisar, vrînd să dovedească convingerile sale democratice, eliberă toți pungașii din beciurile poliției. Seara, de îndată ce se întuneca, nu se mai putea circula pe străzi. Trecătorii erau somați și, cei care nu se opreau, erau ciuruiți cu gloanțe. Mamele își închideau copiii în casă, spunîndu-le povești despre măcelari care fac cîrnați din carne de copil. Primarul orașului, Dr. Eremia Ion se refugie la Pîncota, dar cu doi kilometri înainte de a intra în comună a fost jefuit de o bandă de dezertori care țineau în spaimă toate cătunele din împrejurimi. Despuiat de întreaga sa avere se întoarse la Arad și se închise în sala de consiliu a instituției. Nu lăsa pe nimeni, nici măcar pe cunoscuți să intre la el. Rezolva toate treburile comunei strigînd și dînd sarcini prin gaura cheii.

In acest timp pe strada Meteanu se constituia organizația județeană de partid. Vorbea Farcaș:

— Tu, Surule, aduci patruzeci de tovarăși de la Astra și preiei cu inventar fostul sediu al Grupului Etnic German. Toate actele le înghesuiți într-o singură încăpere și puneți lacăt. Tu, Horvath, organizezi paza. Afară la poartă poți să pui și un sergent în uniformă. Iar tu, se întoarse spre Gherasim, dacă mi-aduc bine aminte ai lucrat pe linie de tineret. Surule, îi dai și lui o încăpere să poată convoca tinerii.

Farcaș împărți sarcini și în legătură cu mobilizarea tuturor oamenilor, care au avut legătură cu partidul în ilegalitate, sau au participat la acțiunile Ajutorului Roșu.

Deodată tresări:

— Bărbuț de ce nu-i aici? Se întoarse spre Trifan: L-ai anunțat?

— Nu l-am găsit acasă. Vecinii spun că s-a refugiat la Radna.

— S-a refugiat?... Parcă nu-mi vine să cred...

Cam în același timp cînd cineva dintre cei adunați pomeni numele lui Albu, un mic funcționăraș de la fabrica de textile, care a dat ceva bani Ajutorului Roșu, acesta stătea în cabinetul baronului Wollman.

— M-ați chemat, domnule baron?

— Da, dragă Albule... Am auzit că se înființează Partidul Comunist și dumneata verifici condicile de prezență... Nu e bine... Ar trebui să fii mai activ. Ar trebui să mă înjuri.

Albu făcu ochi mari, își scoase ochelarii aburiți și-i șterse în colțul batistei care îi atîrna din buzunarul de sus al vestonului.

— Da, dragă Albule... Ar trebui să fii mai activ.

N-au trecut nici două ore de la această întrevedere și Albu, cocoțat pe o mașină de filat, își agita brațele în aer:

— Pînă cînd să ne lăsăm exploatați de baron! Pînă cînd să ne lăsăm vlăguiți! Da, tovarăși! Noi muncitorii conștienți de misiunea noastră de clasă va trebui să luptăm împotriva tuturor exploatatorilor.

Muncitorii îl priveau mirați, pe urmă, înflăcărați de curajul lui Albu, începură să strige și ei:

— Așa-i!...

— Așa-i!...

— Domnu'Albu are dreptate!

Pop, un muncitor mic, pirpiriu, cu fața stafidită ca o măslină pusă la soare, se cățără și el pe mașină și începu să cînte Internaționala.

In seara constituirii comitetului județean provizoriu, Horvath a inițiat un miting în fața primăriei. Cele cîteva afișe scrise cu creioane colorate și răspîndite la atelierele C.F.R., la fabrica de vagoane și la celelalte întreprinderi mai mari din oraș, au dat rezultate neașteptate. Pe vremuri, nici la zece mai nu se aduna atîta lume ca acum, la primul miting al Partidului Comunist. Cu jumătate de oră înainte de începerea ședinței apăru și Bărbuț. Avea cearcăne la ochi și se scuză foarte pe scurt:

— Mi-am dus nevasta la spitalul din Radna. E tare bolnavă.

— Lasă acum asta. Bine că ai venit. Tu ești mai cunoscut în oraș. Ai să deschizi mitingul.

Bărbuț ținu un discurs frumos de la fereastra sălii de consiliu a primăriei. Avea o voce groasă de bariton. Știa să apese pe consoane, să vorbească înflăcărat, să țină pauze lungi și să rostogolească cuvintele într-un torent aprig, înălțător. Farcaș rosti un discurs în limba maghiară, iar Albu se angajă să vorbească nemțește. Fură aplaudați toți oratorii și mitingul se sfîrși cu intonarea Internaționalei. Văzînd însă că oamenii nu vor să se împrăștie, Suru îl însărcină pe Albu să se ducă în piață și să țină cuvîntări despre felul cum va trebui primită armata eliberatoare, care urma să sosească a doua zi în oraș.

In cele din urmă, cînd Trifan descuie ușa sălii consiliului, Dr. Eremia Ion năvăli în încăpere și vru să-i ceară socoteală lui Horvath pentru faptul că a fost scos din propriul său birou.

— Cu ce drept!? — strigă — dar n-avu timp să-și sfîrșească întrebarea. Horvath îl prinse de reverul hainei și-l întrebă:

— Spune-mi, meștere, în cît timp poți să ne ridici un arc de triumf la intrarea în Micalaca?

— Ce? bîigui primarul.

— Da. Ai înțeles bine. Un arc de triumf, în cinstea primirii trupelor sovietice. Eu îți dau termen pînă mîine la prînz!

— Termen mie?... Dumneata?... eu.., care...

Horvath îl scutură de umeri:

— Pînă mîine la prînz am spus!

Abia în clipa aceea își dădu seama primarul că Horvath îi vorbește foarte serios. Iși mîngîie umerii scăpați din strînsoarea grăsunului și începu să bîlbîie:

— Păi, cum să spun, domnule... noi n-avem nici bîrne, nici oameni... nu se poate...

Horvath îi făcu semn lui Trifan să se ducă la ușă, să nu fugă primarul. Acesta, speriat, se uită în toate părțile să-și găsească un aliat. Intr-o singură clipă însă își dădu seama că e înconjurat numai de oameni necunoscuți. Incet, pe neobservate se trase spre fereastră, cu gîndul să strige după ajutor.

Horvath îl urmări pas cu pas. Cînd îl ajunse, îl prinse din nou de reverul hainei și-l săltă pe pervazul ferestrei. Cineva dintre cei de față începu să chicotească. Pascu, un muncitor cu părul vîlvoi, din echipa de pază, se rugă de Horvath:

— Aruncă-l afară! Te rog, Horvath, aruncă-l afară!...

Primarul înghiți în sec și se făcu alb ca laptele. Nu putu să scoată nici un cuvînt. Horvath îl împinse în afară, în așa fel ca acesta să poată privi în gol.

— Pentru fasciști ai avut bîrne, domnule primar! Pentru Armata Sovietică n-ai!?...

— Am... am... Două arcuri de triumf vă ridic... Două arcuri!... Numai lăsați-mă... Am doi copii... Lăsați-mă...

Horvath îl trase înapoi în încăpere:

— Păi vezi că e bine cînd ne înțelegem?...

Cei din sala de consiliu izbucniră în rîs. Numai muncitorul cu părul vîlvoi privi cu ciudă spre Horvath:

— De ce nu-l arunci afară?... Că minte ca un porc!... N-are nici un copil și bate pe toți oamenii de la primărie... Pe tata tot el l-a pălmuit, bată-l dumnezeu! Te rog, Horvath, aruncă-l afară!...

Văzînd că Horvath n-are de gînd să-l arunce pe domnul doctor Eremia Ion pe fereastră, se repezi spre primar. Acesta îl prinse pe Horvath de mînă și se ascunse în spatele lui. Horvath se postă în fața lui Pascu:

— Stai liniștit omule... Nu te repezi ca un lup. Va veni și timpul socotelilor.

După ce Pascu se liniști, Horvath se întoarse spre primar:

— Atunci sper că ne-am înțeles... Mîine dimineață te apuci să construiești arcul de triumf.

In drum spre casă, Trifan îl dojeni pe Horvath:

— N-ar fi trebuit să glumești cu primarul... Poate o să mai avem nevoie de el.

— Dacă o să avem nevoie de un primar, o să punem pe unu' de-al nostru.

Trifan clătină nemulțumit din cap. I se păreau prea complicate cele spuse de Horvath. Intrebă:

— Nu crezi că ar fi fost mai bine să așteptăm unele instrucțiuni de sus?...

— Ba da, făcu ironic Horvath. Poate mîine sau poimîine o să primim una. Parcă o văd: „Inființați organizația locală de partid". Ce alte sarcini am putea primi?... Acum, în aceste zile, oamenii de legătură sînt folosiți pentru treburi mult mai importante. De aia sîntem comuniști, să nu ne lăsăm tîrîți de evenimente. Desigur, peste o zi, două, cînd vor sosi trupele sovietice și se va restabili ordinea, va fi totul mult mai ușor. Dar pînă atunci noi n-avem dreptul să stăm cu mîinile în sîn! Și nu uita, că și sovieticii vor aștepta un ajutor din partea noastră. Nemții au distrus aeroportul. Asta tot noi va trebui să-l reparăm.

Lîngă ei, la marginea trotuarului, o femeie cu haine cusute din saci vindea porumb fiert. Iși ținea marfa într-un cărucior de copil, nou nouț.

— Dacă tu nu veneai, spuse gînditor Trifan, noi am fi așteptat să ne cadă mana din cer.

— Nu-i adevărat! Cînd am fost ieri la tine, am trecut și pe la Farcaș. Inființa tocmai organizația de partid din fabrică. M-am uitat la oamenii adunați și am recunoscut pe cîțiva. Unul dintre ei a fost arestat odată cu mine, dar nu s-a găsit nimic asupra lui și astfel i-au dat drumul după trei luni de zile. Prin el am putut să reiau legăturile cu Bucureștiul și tot prin el am aflat că trebuie să se întîmple schimbarea, dar nu știam exact ziua. Și iată că nici pînă azi nu-i știu numele. Apăi cu oameni ca el n-ați fi așteptat să cadă mana din cer... Pe urmă, s-a reîntors și Farcaș și era și Bărbuț aici. Asta a lucrat bine. N-a avut nici o cădere.

— N-a avut că...

— Ce vrei să spui cu asta?

— Nimic. M-am gîndit și eu cu voce tare. Dracu se știe descurca prin toate cîte se întîmplă. Nu vrei să luăm un porumb?

— Nu. Și te sfătuiesc Trifan, să nu te mai gîndești cu voce tare. Nu e sănătos. Dar spune-mi, tu ai fost tot timpul acasă. Pe nevastă-mea cine a ajutat-o?...

— Nu știu.

Horvath își mîngîie bărbia:

— Sînteți băieți buni cu toții. Nici ea n-a aflat. Și primea bani în fiecare săptămînă. Cineva îi punea sub ușă. Mi-a povestit că a încercat să stea la pîndă, dar n-a reușit să afle nimic.

Horvath tăcu. Pe urmă, după cîțiva pași, îl bătu pe Trifan pe umăr:

— Și mai spui că dacă nu veneam, voi ați fi stat cu mîinile în sîn... Numai de n-aș fi atît de gras ca un porc. Dar nu-i nimic! Sînt atît de multe de făcut, încît foarte în curînd am să slăbesc vreo douăzeci de kilograme. Rîse. Ai să vezi, am să fiu cel mai frumos băiat din Arad.

— Omul nu știe niciodată cînd glumești și cînd ești serios.

— Acum nu filozofa. Elena ta ce mai face?...

— A-mbătrînit.

— Păi lîngă tine nici nu-i de mirare. Mai bei?...

— Numai dacă am ce...

— Acum pentru un timp nu trebuie să ai.

Pe urmă, fără nici o trecere, începu să vorbească despre altceva, despre Gherasim care i se păru un băiat de treabă, dar prea moale.

— Moale pe dracu! făcu Trifan. E ca piparca. Sare ca un tigru.

— Nici asta nu e bine... Trebuie să avem grijă de el.

Dimineața, Horvath află că Albu, din proprie inițiativă l-a silit pe baron să confecționeze cincizeci de drapele roșii pentru împodobirea orașului.

★

Abia trecuse de ora prînzului și sute și sute de oameni porniră spre Micalaca, unde, sub supravegherea lui Gherasim, patru oameni de la primărie înălțau un arc de triumf. Ghirlandele de brad, încolăcite în jurul stîlpilor, dădeau un aer sărbătoresc. Zece drapele roșii (din cele cincizeci obținute de Albu de la baron) împodobeau construcția încă neterminată. Din lăzi și din niște scînduri smulse dintr-un gard din apropiere urma să se înalțe și o mică tribună de unde avea să vorbească comandantul primelor detașamente sovietice. Se aflase de la niște oameni, care se refugiau din fața Armatelor Roșii, că sovieticii părăsiseră Deva, și acum înaintau spre Radna. Pascu, care se învîrtea ca o sfîrlează în apropierea construcției primise sarcina să țină legătura cu poliția pentru menținerea ordinei în oraș. Fericit că primise în sfîrșit și el misiune mai de doamne ajută, fugi într-un suflet la Prefectura Poliției.

La ora patru sosi la Micalaca și Farcaș însoțit de Horvath și de Bărbuț. Măsurară din priviri arcul de triumf și se arătară mulțumiți. Pe urmă, Farcaș trimise pe cineva după Albu, ca acesta să mai facă rost de cîțiva metri de pînză roșie pentru pavoazarea tribunei. Nu trecu decît o oră și Albu sosi cu o sută de metri de pînză. Farcaș îl bătu pe umăr și-l numi responsabil cu ornamentarea. Mîndru de această distincție, Albu înveli totul în pînză roșie.

Cățărat în vîrful arcului, Gherasim fixa tocmai un steag, pe care cineva desenase cu cretă o seceră și un ciocan, cînd se auziră primele huruituri de tancuri. Deși Horvath îi strigă să se dea jos, Gherasim rămase acolo ca să fie primul care dă ochi cu sovieticii. Spre mirarea tuturor însă, zgomotul nu venea dinspre drumul Radnei, ci din direcția Curticiului. „Or fi ocolit rușii orașul să nu cadă în capcană" — se gîndi Gherasim — și, întorcîndu-se în partea opusă, descoperi cîteva tancuri nemțești.

— Nemții!... Vin nemții!... strigă cît îl ținu gura și era cît p-aci să cadă.

In clipa aceea, la capătul străzii apăru primul tanc german. Cuprinși de panică, oamenii începură să alerge care încotro. Nimeni nu se așteptase la nemți. Mitralierele de bord decimară rîndurile celor adunați.

Lupta inegală nu dură mult: tancurile sfărîmară arcul de triumf, tribuna împodobită cu pînză roșie.

In oraș negustorii își traseră rulourile de tablă ale prăvăliilor și în mai puțin de jumătate de oră nu se mai vedea nici un om pe stradă. Cîțiva unguri doar, naționaliști înflăcărați, care au văzut alături de nemți și trupe ungurești, au ieșit în stradă cu drapelele maghiare. Ca prin minune, în centrul orașului au reapărat steagurile cu crucea încîrligată.

Primarul, care se închisese din nou în sala de consiliu, auzind zgomotul tancurilor, se ascunse sub masă. Pe urmă, recunoscînd marșurile nemțești, ieși din ascunzătoare și se apropie de fereastră. „Nemții!... Doamne, doamne!"... De bucurie nu mai știa ce să facă: să rîdă sau să plîngă; deschise ferestrele și se aplecă afară. Văzînd că nu e observat, începu să strige: „Heil Hitler!", „Heil Hitler!", pînă cînd un tanchist îndreptă mitraliera spre el. Nu se auziră decît cîteva pocnituri seci: primarul, Dr. Eremia Ion, își desfăcu brațele de parcă ar fi vrut să îmbrățișeze întreaga coloană motorizată de pe stradă și căzu de la etajul doi. Un țigan care se afla prin apropiere îl ușură de ceasul de la mînă (tot nu se mai putea folosi de el) apoi, nevrînd să facă treaba pe jumătate, îl descălță cu o îndemînare nebănuită.

Cineva, care văzu în apropierea gării cadavrul unui ceferist, vesti că SS-iștii împușcă pe toți oamenii în uniforme. Factorii poștali, vatmanii și polițiștii își dezbrăcaseră imediat uniformele.

In oraș se decretă starea de asediu.

In seara zilei intrării trupelor nemțești în oraș, întregul activ de partid se întîlni pe Meteanu, la Farcaș. Nu lipsea decît Trifan.

— Pascu a fost omorît, comunică Suru. Stă întins în fața poliției...

Un timp nu vorbi nimeni. Stăteau în jurul mesei, tăcuți, îngîndurați. De afară se auzeau împușcături. Horvath se duse la fereastră, pe urmă propuse ca Farcaș și Suru să plece la Radna în întîmpinarea trupelor sovietice ca să-i anunțe de situația din oraș. Deși nemulțumit, Farcaș se supuse. Ceru însă să nu plece împreună, ca nu cumva, în caz de arestare, să cadă amîndoi.

— Iar noi—arătă Horvath spre ceilalți — organizăm rezistența. Vorbea cu atîta simplitate, de parcă ar fi spus că vrea să vizioneze un meci de fotbal.

Bărbuț, care stătea lîngă fereastră, clătină din cap. Gherasim își spuse: „Ce altceva ar putea să facă"... Pe urmă își aduse aminte de Pascu. Acesta stă întins undeva pe caldarîm și nu va mai putea niciodată să ceară socoteală primarului că l-a pălmuit pe taică-su... Hotărî ca de îndată ce i se va ivi ocazia să îndeplinească această ultimă dorință a lui Pascu.

Horvath îi întrerupse șirul gîndurilor:

—Cînd se va lăsa întunericul facem rost de arme. Nu dădu lămuriri cum și în ce fel. Și cu asta socoti că totul e aranjat. Căută după o tablă de șah, dar nu găsi în locuința lui Farcaș decît o pereche de cărți de joc, uzate. Intrebă: Cine știe 66?...

Nu-i răspunse nimeni. Gherasim nu știa. Bărbuț stătea tot lîngă fereastră, în dosul perdelelor, și privea îngîndurat în stradă. Albu clătină din cap în semn că nici el nu știe. Era palid și-și frămînta mîinile. Ii era teamă să vorbească, să nu-și trădeze emoția.

— Nu e nimic dacă nu știți. Am să vă învăț. Tu Bărbuț poți să rămîi lîngă fereastră, să vezi ce se mai întîmplă. Așa... Fiți atenți... uite, fiecare primește cîte cinci cărți...

Albu, deși se descurca greu în noul joc învățat, avu un noroc extraordinar: cîștigă de cinci ori una după alta. Temîndu-se că ceilalți o să se supere pe el, își arunca așii și atuurile, dar, ca și cum ar fi fost un făcut, tot el cîștiga. Ii tremura bărbia și clipea des ca o bufniță.

— Tu trișezi, îi spuse în glumă Horvath.

Albu sări în picioare și-și dădu cuvîntul de onoare că a jucat cinstit.

— Sînt cinstit, zău dacă nu.

Horvath aruncă plictisit cărțile pe masă și spuse nu fără răutate:

— Ești un prost dacă nu știi de glumă...

Albu își lăsă privirile în jos ca o fată rușinată.

Pe la ora nouă, Horvath și Bărbuț plecară în recunoaștere.

Albu așteptă cîteva minute în liniște, pe urmă se duse la Gherasim:

— Și tu crezi că am trișat?

— Nici pînă acum nu ți-ai dat seama că Horvath a glumit?

— Mie nu-mi plac glumele astea... La cărți joc totdeauna cinstit.

Neștiind ce să mai spună, se așeză lîngă fereastră și începu să-și curețe unghiile. Gherasim îl privi cu milă.

Echipa de recunoaștere se întoarse abia pe la ora 11. Fața lui Horvath radia. Ținea în mînă o pușcă automată și două carabine.

— Pe drum poate mai facem rost de o armă. Pînă atunci ne ajung și astea. Și acum pregătiți-vă, ne ducem în podul Catedralei. Acolo n-o să ne bănuiască nimeni. Descălțați-vă. Tot nu e frig și cel puțin n-o să faceți zgomot.

Gherasim se uită la el cu mîndrie. „Asta comandant, nu glumă!" Cînd se aplecă să se descalțe, observă că Horvath nu avea în picioare decît niște ciorapi rupți la călcîie.

Podul Catedralei Catolice, luminat numai de razele lunii prin cele cîteva țigle de sticlă, părea un imens cavou. Peste tot, atîrnau agățate de grinzi, prapori date la reformă, capete de sfinți sparte, cădelnițe ruginite și tablouri cu maica precista. Umbrele erau părelnice, iar mirosul de tămîie și aer stătut împrumutau podului ceva misterios, straniu. Horvath se lovi de o statuie de ipsos a sfîntului Antoniu și începu să înjure. Vocea i se risipi încet, ca un ecou. Bărbuț își aprinse o țigară. Flacăra chibritului, neverosimil de puternică, îi lumină fața: părea turnată din ceară.

Abia în zori, cînd începu să se lumineze, reușiră să-și creeze posturi de control de unde puteau să cuprindă strada principală a orașului.

Pînă pe la prînz nu se întîmplă nimic, afară de faptul că, comandantul militar german ordonă o paradă în fața primăriei. De sus, din podul Catedralei, se puteau vedea toate pregătirile.

— In curînd intrăm și noi în acțiune, spuse Horvath, care stătea de pază lîngă o țiglă ridicată. Nu risipiți gloanțele!

Parada militară a fos deschisă prin împușcarea unui maior german care trecea în revistă trupele motorizate, gata de defilare.

— Bravo Gherasim! îl bătu Horvath pe umăr. Nu știam că ești un ochitor atît de bun.

Iși fixă pușca mitralieră la umăr și seceră și el cîțiva SS-iști. „Asta în amintirea lui Pascu" spuse și strînse din dinți.

Gherasim îi cercetă fața. Era netedă, fără cute, ca o minge. Uite, stă aici, împușcă SS-iști în amintirea lui Pascu și acasă îl așteaptă fetița și nevasta-sa. Și de bunăseamă, ar fi fost pe deplin justificat dacă rămînea acasă: abia venise din închisoare. Dintr-odată îi veni să-i strîngă mîna, dar nu cuteză să se apropie de el: „O să creadă că sînt un copil".

Francisc Munteanu

INVĂȚ

Suferința știu eu tot ce te învață, —
azi învăț și glasul dragostei de viață

Partidul ne crește

Singurel am fost la mama,
fără frați să-mi ție seama,
dar în piața Stalin, iată
mii de frați în juru-mi, roată!

Am crescut, însă copilul
mai trăiește încă-n mine.
N-am părinți, dar mi-e partidul
tată și mă crește bine.

N-am pămînt nici un hectar,
dar pămîntu-ntreg îl ar;
pîinea noastră-o să se coacă
și-am să tai și eu oleacă.

Eminescu

„Pe-al mării țărm să mor"
fu ultimul lui dor.
Azi marea ochii-și suie
la-nalta lui statuie,
purtînd pe valul ei
măreața-i nemurire,
cu splendida lucire
a veșnicei scîntei.

Datoria

De cînd scăpai de suferințe,
vin gînduri și-mi dau zor:
poporului pe zi ce trece
i-s tot mai mult dator!

Horváth Imre

In romînește
Ioanichie Olteanu

GENEZA

Țin cald în mîini, un bob de grîu curat,
De-un galben-roș de aur vegetal, —
Un pui de scoică scoasă dintr-un val,
Din marea cea de spice, lîngă sat.

Se tot învîrte-n palmă, rotogol, —
Un gîndăcel care-a căzut pe spate,
Și-ar vrea să se mai scoale și nu poate,
Și mișcă iar, neputincios și gol.

Eu știu prea bine că într-însul sînt
Puteri de viață nouă fără seamă,
Ce-l tot neliniștesc mereu și-l cheamă
Să-și împlinească soarta în pămînt.

Și că de-l sameni undeva, în glie,
Și îl îngropi în brazda udă, moare.
Dar nu-nainte de-a urca spre soare
Un colț de viață cît o gămălie

Din care alte boabe au să nască,
Mai multe, înfrățite și mășcate
Din moartea lui au să zbucnească toa'
Căci bobul își dă viața, să rodească.

Ca bobu-acesta eu să fiu aș vrea,
Și-așa, din semănatul meu cuvînt,
Cînd am să fiu ca dînsul în pămînt,
Să dea rod însutit din jertfa mea.

Demostene Botez

NUFĂR ALB SCĂLDAT ÎN SÎNGE

Desen de GREBU

Mă aflam într-o seară pe malul lacului nostru, printre cîțiva zidari, în jurul unui foc de vreascuri, pîlpîitor.

Intunericul nopții coborîse odată cu răcoarea peste întinderile neclintite ale apei, iar pe dîmbul dinspre oraș se vedea uriașă și singuratecă, construcția fabricii de țesătorie ce se clădea.

Zidarii tăceau și liniștea ceea nefirească era străbătută doar arareori de murmurul îndepărtat al așezărilor omenești, de freamătul leneș al stufărișului, de țipătul speriat al vreunei păsări de baltă. Făcuseră o mămăligă mare, prăjiseră la jarul focului pește și carne și acum se ospătau îndemnîndu-mă și pe mine să îndrăznesc, să nu fiu sfios...

Cînd am terminat cu cina am început să discutăm veseli, să povestim, furați de vraja nopții de vară. Și fiecare avusese cîte ceva de spus în afară de un flăcău deșirat, ghemuit pe iarbă, cu chipul slab, arămit de reflexele jucăușe ale focului. Se uita cu ochi pierduți, cînd la mine, cînd la nufărul mare și alb ce-l adusesem de pe baltă și ofta. Ințelegeam că are ceva pe inimă, că-i frămîntat de gînduri și nu pricepeam ce rost are în toată socoteala asta floarea ceea a lacurilor.

Tocmai atunci, pe neașteptate, unul din zidari, mai în vîrstă decît ceilalți, se aplecă spre flăcău și-l întrebă cu mirare:

— Ce-i cu tine, măi Lăscuț?!

Flăcăul tresări și se ridică în capul oaselor. Intinse mîna spre mine și-mi luă nufărul pe care-l ținu în palmele lui făcute căuș. Zîmbi ca unui lucru deosebit de scump și toți ne uitarăm țintă la floarea albă ca zăpada, cu petalele mari, răsfrînte în lumina focului.

— Vedeți voi floarea asta! — rosti tînărul zidar ridicîndu-și spre noi ochii mari și blînzi. — Ea îmi amintește totdeauna de un om drag...

Eram neliniștiți și totodată fermecați de petalele nufărului care, în bătaia focului, părea de data asta cînd roșu ca focul, cînd albăstriu ca cerul nopților de mai. Lăscuț, care la început ne lăsase impresia că o să ne povestească tot ce-l frămînta, așeză însă floarea pe iarbă, se întunecă și se tolăni la loc, ghemuindu-se ca și mai înainte pe iarbă.

— Ia te uită la el! — rosti deodată zidarul cel bătrîn care vorbise și mai nainte. — Ce crezi că așa-ți merge, măi Lăscuț... Ne faci curioși și pe urmă... Ia spune...

— Da, da; ia spune! — săriră și ceilalți cu gura. — Te ascultăm...

Pînă la urmă Lăscuț nu mai avu încotro. Se ridică în coate, ne dădu roată cu privirea și începu:

— Vedeți nufărul ăsta?! Pentru mine nu-i o floare obișnuită... căci eu o asemuiesc cu oamenii cei viteji. In felul ei, desigur... Și cîtă gingășie poartă în petale... Se naște în străfundurile întunecoase ale apei, dar nu-i plac întunecimile... Se zbate și crește, caută lumină... Și reușește că, asemenea omului, și ei îi sînt dragi limpezimile văzduhului...

Tatăl meu, pe care nu aveți de unde-l cunoaște, spunea adesea: „La fel ca nufărul trăim și noi și ne zbatem. Dar cînd o să răzbim la viață o să ne bucurăm din inimă de binefacerile ei".

Eram mic pe cînd aflam lucrurile acestea. Iar războiul nu începuse. Nu mă pricepeam prea bine la rostul cuvintelor rostite de tata dar simțeam că el urăște din toată ființa. Mai tîrziu însă, după eliberare, am aflat că tata era în partid.

L-am iubit pe tatăl meu din inimă, cu patima de care poate fi în stare un copil de treisprezece ani. Era un om blînd și nu-mi aduceam aminte să mă fi bătut vreodată. „Eu nu dau în tine, că nu ești vită! — mă mustra el cînd făceam rele. — Trebuie să simți singur cum să te porți... că ești om".

Avea vorba socotită și înainte de a lua o hotărîre cugeta adînc. Muncitorii de la atelierul în care lucra îl respectau și-l iubeau. Și nu arareori se întîmpla să vină cîte unul din oamenii ceia seara la noi, să-i ceară sfatul tatălui meu.

Uneori, noaptea, lipsea de acasă sau se întorcea tîrziu. Dar nu de la beție, că tata nu prea intra prin cîrciumi, ci de la o treabă pe care el o socotea mai importantă decît toate treburile pe lume. Mai tîrziu mi-am dat seama că tata se întîlnea noaptea cu alți oameni și că hotărau ceva ce numai ei știau. Cînd făcea lucru cu rost era zîmbitor, glumea cu mine și-mi povestea despre copii viteji care luaseră parte la revoluție, în Uniune. Iar poveștile astea sunau cald în vorbirea lui și eu mă miram de unde le știe căci nu le găseam niciodată prin cărți. Poate că din foițele acelea subțiri pe care, într-o noapte, îl văzusem pe tata descifrîndu-le la lumina slabă a lămpii.

Dar iată că a venit o zi, o zi pe care n-am s-o uit niciodată în viața mea. Era chiar în ajunul începerii războiului și oamenii simțeau acest lucru; erau mohorîți și însuși tata nu dormise cîteva nopți la rînd acasă. In ziua aceea eu mă aflam pe malul lacului din cartierul nostru, la celălalt capăt al orașului; un lac mare și adînc, nu ca ăsta. Știam să înot bine și mă avîntam mereu în larg, pînă la nuferi, dincolo de stufăriș. Aș fi putut să-i smulg apei cîți nuferi doream, dar floarea asta, v-am mai spus, îmi era dragă și doar arareori mă atingeam de ea.

Dar în după-amiaza acelei zile, mă fermecase anume o floare cu petalele albe, răsfrînte, strălucitoare în ultima scînteiere a amurgului. Rupsesem nufărul cu grijă, călcînd apa. Apoi am pornit-o spre mal, înotînd pe-o parte, bucurîndu-mă că am să-i dăruiesc tatălui meu floarea ceia, cînd am să ajung acasă.

Mai aveam puțin ca să ating malul, cînd deodată, am auzit împușcături. Am căutat curios spre sălciile de unde venise zgomotul acela și m-am cutremurat de spaimă. Da, atunci îl văzusem pe tata, cu cămașa descheiată la gît, plin de sînge, alergînd pe malul apei, urmărit de doi oameni care trăgeau focuri de revolver în urma lui. Și tocmai cînd era mai aproape de apă, că am uitat să vă spun că și el înota bine, a mai răsunat o împușcătură și tata a căzut...

Era atîta durere și pătrundere în glasul lui Lăscuț, încît atuncea cînd tăcu el, parcă amuțiră deodată și ramurile tufanilor și freamătul îndepărtat al orașului. Dar tînărul nu terminase. El mai cătă o dată la jarul care abia mai mocnea și cu o tresărire a sprîncenelor, continuă:

— M-am aflat pe mal odată cu cei doi polițiști, care-l împușcaseră. Cînd m-au văzut răsărind din apă, au rămas pe loc, surprinși. Dar eu nu i-am luat în seamă. La picioarele mele se afla tata, rănit.

Am căzut peste trupul lui, disperat, plîngînd și sărutîndu-i fața. Tata mi-a mîngîiat părul și mi-a șoptit cu voce plină de căldură și durere: „Nu plînge, copile! Trecem noi și hopul ăsta!" I-am cuprins capul în palmele firave, suspinînd. Dar deodată m-am simțit lovit între coaste și aruncat cît colo. Unul dintre polițiști, oh, de l-aș mai fi întîlnit de atuncea, mi-a rînjit cu ură, amenințîndu-mă cu arma. Apoi celălalt, care-l însoțise și un altul chel și asudat, răsărit el știe de unde, îl ridicaseră pe tata și-l duseseră către drumul din apropiere, unde aștepta o mașină. L-au urcat înăuntru și au dat drumul motorului.

Totul se petrecuse așa de repede, încît nici nu avusesem timp să-mi dau seama. Cînd mi-am revenit din amețeala provocată de lovituri, am văzut mașina ceea în care se afla tata, depărtîndu-se. In jurul meu era pustiu.

Doar nufărul cel frumos ce-mi căzuse cînd mă aplecasem deasupra tatii, se mai afla acolo, cu petalele lui mari, scăldate în sînge. Fusese călcat în picioare, strivit, dar sîngele acela parcă îi dădea putere; petalele se îndreptau, creșteau, roșii de data asta, strălucind în soare.

De la Siguranță tata nu s-a mai întors niciodată. Dar eu mă gîndesc mereu că oricît ne-au călcat stăpînii sub călcîi, oricît au încercat să ne strivească, noi am răsărit și mai mulți și mai puternici, dornici de lumină, întocmai ca nufărul...

Șt. Gheorghiu

Deschizător al drumului spre realismul socialist

(Urmare din pag. I-a)

sau Hala Sanis, au găsit ele teatre în tîrgurile unde au trăit? Radioficarea pătrunsese pînă în cele mai îndepărtate cătune, pînă la Moș Varlam și Budăile lui Nastratin? Cinematografele și ansamblurile de joc și cîntece îi desfătau și îndrumau? Femeile aveau loc în Sfaturi Populare, Consilii, Adunare Națională? Nu erau ele izgonite de la toate treburile obștești? Se veseleau și ele la nunți, cumetrii, hramuri, praznice, pomeniri și botezuri; boceau la capătul năsăliilor, păzeau vetrele cînd bărbații erau tîrîți de puhoiul năvălirilor sau luptau vitejește alături de ei la mare nevoie. Erau strînse de vechilii amarnici la clacă boierească și la multe alte corvezi; își doineau suferințele, își meștereau vorbele în balade, împleteau și torceau firul de borangic, de lînă sau de cînepă și țesăturile le împodobeau cu izvoade învățate din armonia lumii înconjurătoare. Băjeniile se țineau lanț, încălcările prefăceau casele și bisericile în pulbere.

Intîmplările adesea înspăimîntătoare dar adevărate și oamenii acelor vremuri dispărute, ne sînt înfățișate de M. Sadoveanu în opera lui artistică. Fără Sadoveanu, istoria și arta noastră ar fi fost mult mai sărace.

Dacă nu ar fi fost prezentată artistic de Cehov galeria micilor burghezi din societatea rusă — literatura rusă și sovietică ar fi fost văduvită pentru totdeauna de o cunoaștere a acelor tipuri pitorești care au trăit la sfîrșitul veacului al XIX-lea.

Fără prezentarea societății burgheze franceze de către Balzac și Maupassant, fără Père Goriot și Illusions perdues, fără Bel Ami nu rămîne îndoială că realismul literar al lui Dumas și al lui Aragon și al altora nu ar fi avut sprijinul pe care-l are în opera predecesorilor. N-am fi avut o Histoire contemporaine. Cei mulți și obidiți de care Sadoveanu s-a apropiat cu iubire, își duceau viața lor trudită și nesigură, fără îndoială, într-un cadru foarte redus, dar ei sînt acei care au păstrat portul, limba, datinile și mai ales și-au călit mintea cîștigînd o înțelepciune care trebuia să dea neapărat roadele de mai tîrziu. Mamele și-au crescut copiii în cîntece de leagăn scornite de ele, împărțind dumicatul sărac de mămăligă cu odrasla, sfrijită de nemîncare. Iată ce ne spune Sadoveanu în cuvîntul adresat umilei femei, care venea de departe, de către Mitropolitul Iacob Stamate: „Domnia-ta mamă, ai știut să mă înveți cele bune ale sufletului și ai turnat în mine dragostea de semenii mei. Și cuvîntarea cea dulce, ca un fagure de miere, de la Domnia-ta am învățat-o. Toți acești înalți oaspeți m-au întrebat o dată, de unde am învățat meșteșugul cuvîntării; iată, acum pot să le arăt pe dascălul meu. Neamul acesta al nostru nu are învățători mai buni decît mama. Bărbații neamului nostru au fost mai mult păstori și au umblat cu turmele în locuri depărtate, cunoscîndu-se unii pe alții și ducînd vorbele de la un loc la altul; de aceea limba noastră este una pe toate plaiurile. Iar femeile au rămas la vetre, fiind învățătoarele copiilor, încîntîndu-i cu povești, fermecîndu-i cu cîntece. De aceea este în limba noastră o dulceață pe care n-o au alte neamuri". Mamele, așa dar, cum primim învățătură de la M. Sadoveanu, au întrunit poporul, prin limba romînească. Urmașii eroilor lui Sadoveanu au ajuns acum să vorbească de tractor, combină, brigadă de lucru și altele de felul acesta, care nici ele nu sînt tocmai pe placul unor esteți. Eroii lui Sadoveanu nu călcau prin cafenele, nu se vînturau între orele 5-7 pe bulevardele luminate electric, nu se scăldau în bazine cu valuri artificiale și nici nu îndeplineau ceremonialul iubirii în cavourile din cimitire. Vorbeau limba vechilor cazanii, limba lui Creangă și Sadoveanu și nu se maimuțăreau stîlcind barbar graiul strămoșesc.

Opera lui Sadoveanu reprezintă formația progresivă a sufletului nostru, a psihicului romînesc.

Dar eu nu-mi îngădui să mă înghesuiesc printre judecătorii de literatură, deși pentru această profesiune pare că nu se cere încă un examen prea riguros. Oamenilor muncii de la orașe și sate le sînt prieteni dragi Nicolae Manea, Moș Hau, Moș Leonte Zodieru, Nicoară Potcoavă, Săndel, Uvar, Ionuț Păr Negru și alții; le sînt dragi și acelora pe care cultura nu i-a înstrăinat și falsificat. Despre Sadoveanu și opera lui s-au scris atîtea și atîtea și se vor mai scrie încă numeroase tomuri, poate chiar mai multe decît a scris el însuși. Totuși, ne putem declara mulțumiți? Nu avem încă o lucrare completă bizuită pe critică științifică, care să lămurească tendințele, să precizeze etapele dezvoltării, să dezvăluie ideile și sentimentele și toată frumusețea limbii celui mai vrednic împletitor al slovelor ei. Rămîne ca o sarcină a generațiilor tinere.

Omenirea merge înainte, sprijinindu-se pe realizările trecutului. De aceea poți înțelege mai bine concepția despre lume a unui scriitor, cunoscîndu-i atitudinea față de istorie. Cu cît artistul scriitor urmărește mai atent mersul istoriei, cu atît este mai bogat conținutul social al operelor lui, cu atît mai largă este sfera înrîuririi lui și cu atît este mai important rolul lui în viața spirituală a poporului și a omenirii. Privită prin această prismă, opera literară a lui Sadoveanu este asigurată de vecinicie ca și vecinicia poporului romîn și de rodnicie ca și rodnicia muncii cinstite. Artistul este puternic cînd este apropiat de popor. Numai această legătură dă valoare obiectivă oricărei opere de artă. Unui artist i se cere mai mult decît a fi maestru. El trebuie să știe că prin arta lui înrîurește pe toți oamenii, pătrunde în sufletul fiecăruia, vorbește în numele tuturor, în numele întregului popor. Adevărul acesta iese și mai puternic la iveală, atunci cînd în viața unui popor au loc transformări hotărîtoare, ca acelea pe care le trăim și cînd istoria pune în fața literaturii ca sarcină importantă: alăturarea ei la lupta forțelor progresiste ale poporului și întregii omeniri. Datoria unui creator de forme spirituale, este să simtă ritmul de muncă al maselor populare, pulsațiile dorințelor și nevoilor lor. Emoțiile care însoțesc munca sînt o sursă vie de inspirație creatoare, ca iubirea, ca natura, ca frumosul. Artiștii, scriitorii vor răspunde la această chemare, dacă vor lua pildă de la M. Sadoveanu, care neabătut de la calea artistului-cetățean, a mers neșovăelnic de la întunericul trecutului pînă la zarea marilor înfăptuiri care se săvîrșesc sub ochii noștri.

Pentru Sadoveanu acomodarea la socialism nu a fost un proces greu și de lungă durată; el vîslea de mult în apele socialismului, iar oamenii de la țară pe care i-a cunoscut în decursul vremurilor și cei din fabrici pe care nu i-a cunoscut, înfrățiți acum în muncă și năzuințî, și-au îmbogățit mintea cu învățăminte, au căpătat o conștiință a puterii și a rolului lor revoluționar. Au devenit nădejdea omenirii, garanția poporului, stăpîni pe soarta lor, conduc treburile statului cu dibăcie. Muncitorii ogoarelor pilduiți, luminați și sprijiniți de muncitorii de la orașe, pășesc solid spre desăvîrșirea operei pe care au început-o. Ei dau acum oameni de știință, poeți, prozatori, pictori, sculptori și actori. Ei lucrează în laboratoare și ateliere, cîntă și joacă pe scene pe care clasele din trecut nu au putut să le ofere chiar celor mai desăvîrșite talente.

Pentru că veni vorba de apropierea lui Sadoveanu de clasa muncitoare — nu amintesc ultimele lui romane, ci doresc să vă prezint o întîmplare, puțin cunoscută, din care veți înțelege că maestrul nostru a fost un stegar care pornise de mult la luptă pentru socialism, progres și pace, văzînd departe. Era în februarie 1945. Generalul Rădescu, sub influența unor puteri străine, care ar fi dorit să păstreze pentru Romînia starea de semicolonie, își începuse activitatea sa împotriva clasei muncitoare, care a dat în luptele de atunci un număr însemnat de jertfe, dar a reușit să înlăture de la putere o coadă de topor a dușmanului. Sadoveanu lansează în acest timp un apel, un protest scris chiar de mîna lui, care a fost publicat în ziarul „Universul". Intre 26 februarie — data publicării — și 6 martie, în decursul celor 10 zile cînd lupta dintre proletariat și burghezie părea nedecisă, Sadoveanu, încrezător în succesul celui dintîi, nu a șovăit, deși cîțiva înfricoșați s-au desolidarizat, retrăgîndu-și iscălitura pe care nu o dăduseră, cum se vede, din convingere.

Acest amănunt, în aparență neînsemnat, spune însă foarte mult!

Ca întotdeauna neclintit în cele bine chibzuite, ca un stejar secular la răscruce, ca arătat drumul adevărat, ferindu-i de rătăciri pe cei care doreau sincer o schimbare în bine, dar șovăiau să apuce la dreapta sau la stînga.

M. Sadoveanu, cu puterea uriașă a artei lui, ne-a dus în urcuș greu pînă la vremurile de astăzi, ridicînd cortina scenei pe care a pășit, plin de nădejde, Mitrea Cocor.

Arta este veșnică, dar genurile literare sînt vremelnice. Către sfîrșitul secolului al XVIII-lea, tragedia devenise un gen perimat. Odată cu descompunerea clasei burgheze, romanul burghez a intrat la rîndul lui, într-o fază de decadență; a devenit insuportabil prin conflictele inventate din introspecțiuni bolnăvicioase, prin aventurile dintr-o lume care a pierdut legătura cu vremea și care cere narcotice puternice ca să nu vadă realitatea. Romanul burghez, în țările care construiesc socialismul, a lăsat pasul romanului clasei muncitoare, pentru care se cer artiști cu adîncă experiență din lăuntrul însăși a clasei muncitoare. De aci va răsări un alt Sadoveanu care va porni, ca predecesorul lui acum 5 decenii, pe un drum nou și va crește ca el, odată cu vremurile.

Multe mai au de învățat scriitorii tineri de la M. Sadoveanu. O învățătură de mare folos este aceea de a păstra curățenia și frumusețea limbii noastre. Ei au în mîinile lor o comoară pe care nu au dreptul s-o risipească cu nesocotință. Dimpotrivă, au datoria s-o îmbogățească cu noi împletiri artistice. După cum armoniile nu sînt făcute din zgomote, tot așa limba literară nu este alcătuită din stridențe supărătoare. Tăria cuvintelor nu dă vigoare ci supără și nici spălăcirea frazelor în apa cuvintelor obișnuite nu dă bogăție limbii, ci numai îngroașă volumele. De ce să scrii trei sau patru tomuri, cînd poți să spui frumos ce ai de spus într-unul singur? Cu cîtă economie și măiestrie a folosit Sadoveanu cuvîntul concis, potrivit locurilor, oamenilor și timpului, cu ce talent și-a sculptat frazele în care nimic nu e de prisos sau nelalocul lui.

Mihail Sadoveanu este un deschizător al drumului spre realismul socialist, generos și bogat în conținut ideologic. Este îmbucurător să constatăm că literatura romînească de azi, dovedește legătura ei din ce în ce mai strînsă, de istoria poporului nostru, care se transformă într-un popor socialist. Realizarea realismului socialist în artă, nu este un lucru ușor. Ne bucurăm să constatăm că în afară de Mitrea Cocor, în literatura noastră trăiesc mulți eroi pozitivi, muncitori, țărani, intelectuali și tehnicieni progresiști.

Pentru concretizarea realismului socialist, mai avem nevoie de multă osteneală și luptă, pînă la exprimarea în mod general și pregnant a esențialului forței sociale noi. Cea mai mare primejdie, chiar pentru scriitorii bine intenționați, este căderea în păcatul schematismului sarbăd, cînd tipăresc lucrări în care oamenii nu trăiesc, iar cuvintele folosite apar ca o repetire obositoare, care îndepărtează pe cititori. Grea este sarcina scriitorilor de azi, mai ales a acelora care nu pot să lepede reminiscențele literaturii din trecut, pentru a trece mai repede și mai temeinic la forma nouă, corespunzătoare bazei și suprastructurii socialiste.

Dar lui Sadoveanu nu i-a fost greu să urce din 1904 și pînă azi, schimbîndu-și eroii și vorba lor după împrejurări? Incă mulți ani de aci înainte el va osteni urcînd mereu mai sus. Nu greutățile și luptele slăbesc puterea omului cînd simte că are de îndeplinit o misiune obștească pe pămînt.

Priviți-l pe Mihail Sadoveanu. La 75 de ani, ne apare neîncovoiat, cu sufletul deschis noilor transformări, cu inima ca o oglindă curată în care se resfrîng limpede întîmplările vieții noi, pentru care el a fost ziditor harnic, iar truda desfășurată i-a pus pe piept steaua de Erou al Muncii Socialiste. Ca și acum zeci de ani în urmă, el este tot atît de cumpănit și de măsurat, tăcut, cu ochi de cer și oțel, cu înfățișarea-i blajină ca a mamei care l-a adus pe pămînt. Apropiindu-l, simți însă că în mintea lui cuprinde puzderie de imagini vii și gînduri, iar în suflet îi forfotesc visări, dorințî, elanuri nepotolite încă, dar pentru a căror împlinire îi urăm din tot sufletul să trăiască mulți ani și sănătatea să-i fie desăvîrșită. Iar noi să-l însoțim cu bucurie la vînătoare de rațe în Deltă, pescuit de lostrițe la volbura Toancelor și de păstrăvi la Tăul Sebeșului.

La 75 de ani, Sadoveanu a atins culmea pe care nu a atins-o încă nici un scriitor romîn. Scriitorii, artiștii, oamenii de știință fac acum cerc în jurul lui.

Pe fîșia de lumină pe care ai revărsat-o, scumpe coleg, luceferi noi ai literaturii se vor urca ca și D-ta către slavă.

Iubirea adîncă a poporului

(Urmare din pag. I-a)

rostit și le-am putut rosti atunci. A auzit despre faptele noastre, despre suferințele noastre și chiar despre cuvintele noastre, tînărul acesta și le-a scris, să nu cadă în uitare. Eu cred că el trebuie să fie un om de-al nostru, de-al țăranilor. Toate le spune așa cum au fost, de parcă ar fi trăit războiul cu noi, zi cu zi și noapte cu noapte. Să ni-l țină Dumnezeu. Să-i dea Dumnezeu viață lungă acestui om tînăr, om de-al nostru, om de-al țăranilor. Altfel nu s-ar putea să ne priceapă sufletul atît de bine. Altfel nu s-ar putea să înțeleagă viața noastră atît de bine. Noi, poporul de jos, avem atît de puțini cărturari care ne înțeleg și care țin cu noi.

Mai tîrziu, cînd am început să citesc, ori de cîte ori am luat în mîini o carte a lui Mihail Sadoveanu, mi-am adus aminte de seara aceea și de cuvintele acelea: „Sadoveanu trebuie să fie om de-al nostru, om de-al țăranilor".

Bătrînul veteran spusese adevărul. Mihail Sadoveanu a fost de la început și a rămas totdeauna un scriitor al poporului, un scriitor al celor umili, al celor necăjiți și trudiți, un scriitor al celor mulți pe care numai nădejdea într-o viață mai bună, care trebuia negreșit să vină, îi mîngîia și-i încălzea.

Poporul nostru a înțeles acest adevăr și de aceea l-a înconjurat pe Mihail Sadoveanu încă de la apariția primelor sale cărți și pînă astăzi — cînd ziua mult așteptată a venit și cînd ceea ce odinioară era numai nădejde devine înfăptuire — cu nesfîrșita și fierbintea sa dragoste.

Mă simt îndreptățit deci să spun aci — să spun și aci — că nici un alt scriitor romîn nu a fost și nu este atît de iubit de poporul nostru ca Mihail Sadoveanu.

Poporul, care nu se înșeală niciodată în cîntărirea oamenilor și a faptelor omenești, simte cînd inima unui scriitor bate lîngă el, simte cînd inima unui scriitor bate pentru el.

Mie mi se pare că de aci izvorăște forța monumentalei opere a lui Mihail Sadoveanu: din iubirea lui Mihail Sadoveanu pentru poporul nostru de astăzi, pentru poporul nostru de altădată, pentru istoria noastră de odinioară și pentru istoria timpurilor de fericite prefaceri pe care le trăim. Un scriitor care nu iubește oamenii, un scriitor care nu iubește poporul care i-a dat ființă, în limba căruia scrie și pentru care scrie, nu poate, după credința mea, să scrie opere valabile, cu atît mai puțin opere trainice, nepieritoare.

★

In toamna anului 1916 poporul nostru a fost aruncat de politicienii lui nechibzuiți, fără nici o pregătire tehnică și fără nici o pregătire morală, într-un lung, greu și sîngeros război.

Am văzut atunci cum aproape trei sferturi din țara noastră au fost ocupate și au trebuit să rămînă doi ani sub cizma, sub asuprirea dușmană, să îndure jignirile aduse de dușmanul cotropitor, să-i rabde jafurile și silniciile.

Mihail Sadoveanu, scriitorul atît de iubit de popor, a luat în acei ani conducerea unui ziar scris și tipărit pentru soldați și pentru marea masă a oamenilor, care îndurau lipsurile și suferințele războiului și rezistau în trupul ciuntit al țării, în Moldova.

Cuvîntul scriitorului Mihail Sadoveanu a ajuns atunci sub ochii celor mulți și a dus pretutindeni îmbărbătare, încredere în victoria care părea pierdută, încrederea în puterile nelimitate ale poporului.

Un scriitor legat de popor prin toată ființa lui, rămîne lîngă popor nu numai în ceasurile lui de liniște, de muncă pașnică, constructivă, ci mai ales în ceasurile de grea cumpănă, în ceasurile de grea primejdie.

Am văzut atunci soldați și oameni umili citind slovele lui Mihail Sadoveanu, crezînd în slovele lui Mihail Sadoveanu, nădăjduind în victorie alături de Mihail Sadoveanu.

Și cuvintele lui Mihail Sadoveanu, scrise atunci, în trista și pîndita de pieire Moldovă, s-au dovedit și ele a fi adevărate: victoria a venit, dușmanul a fost alungat, iar pentru țăranii care scăpaseră de moartea ce secera pe cei din tranșee și pe cei care aprovizionau tranșeele cu arme și hrană, a venit, după război, un pic de dreptate, un pic de libertate.

Dar curînd și acest pic de dreptate și acest pic de libertate au fost furate poporului de către vechii și nesățioșii săi asupritori și stăpîni.

★

S-au arătat apoi ani de și mai grele încercări. De undeva din lume s-a ridicat și a început a cotropi pămînturile norul întunecat și barbar al fascismului. S-au ivit atunci și în țara noastră, cu sprijinul larg al burghezo-moșierimii, mișcările fasciste și am asistat la ascensiunea acestor oarbe forțe ale întunericului și ale barbariei. Apoi am văzut aprinzîndu-se focuri pe asfaltul străzilor bucureștene. Fasciștii ardeau ziarele la care scria Mihail Sadoveanu. Fasciștii tăiau cu topoarele și ardeau cărțile lui Mihail Sadoveanu.

Fasciștii își închipuiau atunci că, arzînd scrierile lui Mihail Sadoveanu, prefac în cenușă istoria poporului romîn. Ei își închipuiau atunci că arzînd aceste cărți prefac în cenușă inima poporului romîn.

Un popor fără istorie și fără inimă poate fi mai ușor aruncat în robie.

Dar istoria unui popor nu poate fi arsă pe rug.

Nu poate fi arsă pe rug nici inima unui popor.

Și în timp ce fasciștii ardeau ziarele la care scria Mihail Sadoveanu și cărțile lui Mihail Sadoveanu, închisorile țării erau pline de oamenii simpli care luptaseră pentru dreptatea poporului necăjit, pentru libertatea poporului înrobit, pentru buna lui stare, pentru fericirea lui. Iar unii dintre cei închiși se aflau atunci zăvoriți în strîmte, umede și întunecoase celule.

Burghezia și moșierimea își închipuiau că, aruncînd în ocne și închisori, zăvorînd în celule pe oamenii simpli, care luptau pentru libertatea poporului, pentru scoaterea din robie a poporului, vor putea zăvorî acolo însăși libertatea.

Burghezia și moșierimea își închipuiau că procedînd astfel pot menține la nesfîrșit masele muncitoare ale poporului în robie.

Istoria a arătat că atît burghezo-moșierimea cît și puii ei, fasciștii, s-au înșelat amar.

★

După aceea a venit momentul cînd, cu ajutor primit din Germania fascistă, care aprinsese focul celui de al doilea război mondial, fasciștii au luat în mîinile lor puterea în statul nostru.

Și și-au început atunci domnia lor plină de sînge și de crime. Mii de oameni nevinovați au fost ridicați în miez de noapte din casele lor și asasinați prin lovituri de bîtă, prin spintecare, prin împușcare, prin spînzurare.

Au fost atunci uciși și cărturari de frunte.

S-a urmărit atunci și s-a încercat și asasinarea lui Mihail Sadoveanu, a acelui Mihail Sadoveanu căruia, cu zeci de ani în urmă, într-o umilă casă de țară, dintr-un sărac sat din bogata cîmpie dunăreană, după ce ascultase cîteva din povestirile lui de război, un bătrîn veteran îi urase viață lungă, fiindcă simțise în el un cărturar a cărui inimă bătea pentru popor și în cărțile căruia apărea, sub o blîndă și înaltă lumină, istoria poporului nostru, viața poporului nostru plină de suferințî, de speranțe, de lupte.

In acele neuitate împrejurări oamenii din popor l-au înconjurat pe Mihail Sadoveanu cu fierbintea, cu nesfîrșita lor dragoste și l-au ferit de primejdie, păstrîndu-l nevătămat pentru zilele în care sperau, pentru zilele care trebuiau să aducă o nouă lumină, pentru timpurile noi care, însfîrșit, la 23 August, în 1944, și-au arătat zorii.

Atunci, ca negura risipită de vînt, s-a spulberat puterea fascistă. Loviturile de moarte i le dădeau puterii fasciste armatele sovietice pornite de pe Volga și la aceste lovituri grozave se adăugau loviturile date aceleiași forțe fasciste de către armatele de țărani și muncitori romîni. Poporul nostru, condus de comuniștii care ieșiseră din ilegalitate, din temnițe și lagăre și răsturnaseră guvernul fascist, a luptat din răsputeri pentru nimicirea fasciștilor.

Dar mai existau piedici. Burghezo-moșierimea rezista pe vechile ei poziții și căuta unelte. Unii intelectuali ezitau. Atunci s-a auzit tare glasul lui Mihail Sadoveanu, care s-a ridicat și a spus: **„Cărturari de pretutindeni, din această țară, uniți-vă! Puneți-vă în slujba poporului. In voi mi-e nădejdea, între voi sînt sigur că se găsesc inimi devotate și lipsite de viclenie! Mă adresez tuturor acelora care socot că-și iubesc neamul, tuturor celor ce s-au socotit și se socotesc democrați. Căci o lumină nouă se revarsă din Răsărit!"**

Aceste calde cuvinte ale lui Mihail Sadoveanu au avut un adînc răsunet în rîndurile cărturarilor noștri, în rîndurile celor mai buni scriitori ai noștri, în rîndurile celor mai buni oameni de artă ai noștri.

Scriitori și oameni de artă și de știință, numeroși, l-au ascultat atunci pe Mihail Sadoveanu și s-au alăturat cu trup și suflet clasei muncitoare, partidului clasei muncitoare, întregului nostru popor muncitor.

Toți aceștia lucrează astăzi, cu spor, alături de poporul nostru și pentru poporul nostru, pentru cauza cea mare a construirii socialismului în patria noastră, a făuririi unei vieți drepte și bune, libere, fericite și pașnice.

Iar maestrul nostru iubit, scriitorul și cetățeanul Mihail Sadoveanu, care acum cîteva zile a împlinit trei bune sferturi de veac, ne este tuturor exemplu de desăvîrșit devotament către clasa muncitoare, exemplu de desăvîrșit devotament poporului nostru.

El ne dă nouă, tuturor, exemplul unei vieți luminoase, închinată în întregime muncii și luptei dusă fără odihnă pentru cîștigarea fericirii și a păcii de către cei mulți, care mult au suferit, mult au sperat, mult au luptat.

★

Intr-una din călătoriile mele făcute prin țară pe la începutul acestei toamne, am poposit pentru cîteva ore în mijlocul unui cîmp. Schimbam vorbe cu oamenii care ieșiseră la semănat, cu unelte agricole mecanizate pe pămînturile colectivei. Știindu-mă scriitor, cîțiva tineri s-au apropiat de mine și m-au întrebat: — Il cunoști pe Mihail Sadoveanu? Noi îi citim cărțile din biblioteca colectivei și-i cunoaștem chipul numai din poze. Il citim și-l iubim. Spune-ne ceva despre el. Cum arată? Cum trăiește? Cum scrie?

Le-am povestit tot ceea ce am știut despre maestrul nostru, cît m-am priceput mai bine.

— Cînd îl mai vezi spune-i că ne plac cărțile lui și că-l iubim mult, mult de tot, ca pe părinții noștri.

S-au urcat pe tractoarele lor și cîmpul s-a umplut de rodnică larmă.

★

După eliberare, iubit de partid și de poporul care l-a trimis de trei ori pînă acum în Marea Adunare Națională, făcînd din el unul din luminații conducători ai statului nostru de democrație populară, Mihail Sadoveanu a devenit și scriitorul romîn cel mai citit, cel mai popular. Astăzi nu există sat în care să nu fi ajuns cărțile lui Mihail Sadoveanu. Nu există casă în care să nu se afle măcar cîteva din minunatele cărți ale acestui maestru al literaturii noastre.

Numele lui Mihail Sadoveanu a depășit în anii aceștia ai puterii populare granițele statului nostru. El este unul dintre cei mai citiți și iubiți autori traduși în Uniunea Sovietică și în țările de democrație populară. Cărțile lui Mihail Sadoveanu au trecut mări și oceane. In țări îndepărtate cărțile lui Mihail Sadoveanu au intrat în casele oamenilor muncii. Ele vorbesc lumii întregi despre viața chinuită de ieri a poporului romîn și despre drumul cel nou, pe care merge astăzi către socialism, poporul romîn.

Cu cît trec anii, cu atît opera lui Mihail Sadoveanu luminează mai mult, se răspîndește mai mult.

★

Mulți dintre noi, aceia care ne aflăm în această sală, am asistat acum cîteva zile la o solemnitate care a avut loc în Palatul Marii Adunări Naționale.

Acolo i s-a acordat, de către partidul clasei muncitoare și de către guvernul nostru, lui Mihail Sadoveanu înaltul titlu de Erou al Muncii Socialiste.

Trăiesc milioane de oameni în această țară, care muncesc și se străduiesc să construiască socialismul.

Dintre ei cîțiva numai, cei mai străluciți, au acest înalt titlu. Printre aceștia acum se numără și Mihail Sadoveanu, căruia soarta i-a hărăzit o viață lungă, viață pe care noi toți o dorim nesfîrșit de lungă, pentru binele poporului nostru, pentru creșterea și îmbogățirea și mai mult a operei sadoveniene și a literaturii noastre, pentru fericirea poporului nostru și a maestrului iubit care a dăruit poporului său și lumii întregi o operă atît de vastă, atît de trainică.

Vă rog să-mi mai îngăduiți să mărturisesc sentimentele de care am fost cuprins atunci cînd lui Mihail Sadoveanu i-a fost conferit acest înalt titlu.

Ne găseam în sala Marii Adunări Naționale și mi-am adus aminte, cum în aceeași sală, cu 48 de ani în urmă, într-o zi de primăvară, în acel teribil martie al anului 1907, se găseau alți oameni. Ei purtau bogatele haine de epocă: redingote negre, împodobite cu mari nasturi, fracuri cu cozile lungi, lucioase ghete cu botul bombat, mînuși albe, plastroane. Erau miniștrii și deputații celor două partide burghezo-moșierești care stăpîneau țara. Fețele lor arătau îngrijorarea, frica și spaima. Robii țărani se răzvrătiseră. Conacele boierești ardeau. Curțile boierești ardeau. Robii țarinelor, sleiți de foame și roși de sărăcie, cutezaseră să se răscoale, să ceară pămînt și să rîvnească libertate. In sala aceasta ei se sfătuiau ce au de făcut pentru potolirea satelor, pentru salvarea avuturilor lor, pentru păstrarea și pe mai departe a robiei. Pe alocuri se semnalase că muncitorimea a făcut front comun cu țăranii răsculați. Și cînd au căzut de acord — guvern și opoziție — să înece satele în sînge și să le bată cu tunurile, de bucurie că au găsit soluția pe care o căutau, au plîns și s-au îmbrățișat. Atunci, plin de îngrijorare, tînărul scriitor Mihail Sadoveanu îi scria poetului St. O. Iosif despre răscoalele din Moldova și se temea că țărănimea va fi masacrată, că dreptatea țărănimii va întîrzia să vină.

★

Acum, în aceeași sală se aflau conducătorii partidului și guvernului, sus, pe tribună, în picioare. La tribună a vorbit întîi scriitorul academician Cezar Petrescu, apoi savantul profesor Traian Săvulescu, președintele Academiei noastre.

Alături de tribună asculta cuvintele de laudă și de mulțumire care i se aduceau, Mihail Sadoveanu, care în acea zi împlinea 75 de ani, iar dincolo de ei, se aflau conducătorii partidului și ai guvernului.

Au ascultat cum s-a citit Decretul prin care Mihail Sadoveanu a fost numit Erou al Muncii Socialiste. Au ascultat apoi laudele și mulțumirile pe care i le-a adus lui Mihail Sadoveanu scriitorul academician Cezar Petrescu și acelea ale savantului profesor Traian Săvulescu.

In sală se aflau activiști de partid, oameni ai muncii, scriitori și oameni de artă, ingineri și tehnicieni, fruntași în muncă.

Oamenii care ascultau de pe tribună cele ce se rosteau și care asistau la această solemnitate erau cei ce conferiseră lui Mihail Sadoveanu acest înalt titlu, de Erou al Muncii Socialiste. Ei erau însă tocmai acei oameni simpli care în anii în care cărțile lui Mihail Sadoveanu erau tăiate cu topoarele și arse pe străzi, se aflau întemnițați de burghezie în ocne și închisori, iar unii dintre ei zăvorîți în strîmte și umede celule.

Fasciștii credeau că ard istoria poporului nostru și inima poporului nostru, arzînd și prefăcînd în cenușă scrierile lui Mihail Sadoveanu.

Regimul burghezo-moșieresc își închipuia că zăvorînd în închisori și celule pe oamenii simpli care luptau pentru libertatea poporului nostru, zăvorăsc pentru totdeauna în închisori însăși libertatea.

Și acum, aceia care odinioară suferiseră în închisori și celule, se aflau acolo, pe tribună.

Ei conferiseră lui Mihail Sadoveanu înaltul titlu de Erou al Muncii Socialiste.

Ei erau acum conducătorii partidului și ai guvernului, conducătorii statului și ai poporului nostru, iar Mihail Sadoveanu era sărbătorit așa cum pînă astăzi n-a fost sărbătorit încă nici un alt scriitor romîn.

In aceeași sală, cu 48 de ani în urmă, stăpînii de atunci ai țării, burghezi și moșieri, hotărau schingiuirea și asasinarea în masă a țărănimii răsculate, a robilor pămîntului săraci și umili, a miilor și miilor de eroi ai lui Mihail Sadoveanu.

Acum se sărbătorea aci, de către cei mai buni fii ai clasei muncitoare, conducătorii partidului și ai guvernului, și de către întregul nostru popor, împlinirea a 75 de ani de viață a maestrului Mihail Sadoveanu, a tovarășului Mihail Sadoveanu, pentru monumentala sa operă, pentru activitatea sa obștească, cetățenească și i se acorda înaltul titlu de Erou al Muncii Socialiste.

Aveam în minte Romînia cea veche, ai cărei stăpîni au înecat de atîtea ori în sînge satele sărace și muncitorimea din orașele țării, au legiferat sclavia și au umplut temnițele cu oamenii simpli care luptau pentru dreptate, pentru libertate, iar în fața ochilor țara noastră cea nouă, țara noastră de astăzi, ai cărei oameni simpli, sub conducerea partidului clasei muncitoare și a guvernului său, construiesc cu succes socialismul. Această țară nouă sărbătorea pe scriitorul ei cel mai popular, cinstea și îi acorda, prin reprezentanții ei, cel mai înalt titlu scriitorului Mihail Sadoveanu, cetățeanului Mihail Sadoveanu, înaltul titlu de Erou al Muncii Socialiste.

Pentru această țară nouă au luptat și au suferit cazne și carceri cei mai buni fii ai poporului nostru.

Pentru această țară nouă au luptat și au suferit clasa muncitoare și țărănimea muncitoare.

Pentru această țară nouă a scris maestrul Mihail Sadoveanu și a activat cetățeanul Mihail Sadoveanu.

Avem încredințarea că marele exemplu al iubitului nostru maestru Mihail Sadoveanu va fi urmat de noi toți, cei care ținem în mînă o pană, și de cei ce vor veni după noi să lucreze în cîmpul literaturii și al artelor, să construiască literatura noastră nouă, realist-socialistă.

POEMUL EPIC

(Urmare din pag. I-a)

grup de eroi care au reprezentat începutul unei mari tradiții. Poetul urmărește deopotrivă mișcarea maselor anonime, a claselor, prin reprezentanții lor și a grupului central de eroi, care apar în acțiune numai sau aproape numai în mijlocul evenimentelor zugrăvite. In măsura aceasta și din perspectiva evenimentelor care caracterizează momentul istoric, ne sînt sugerate și alte laturi ale personalității eroilor, alte trăsături ale claselor. Socotim că o mai largă utilizare a epicului și în capitolele construite liric și despre care aminteam în articolul anterior, ar fi înscris poemul „Bălcescu" drept prima epopee a noii noastre literaturi. Ne îngăduim să credem cu Eugen Jebeleanu, creatorul capodoperei epice despre Bălcescu, nu va lipsi literatura noastră de o epopee despre eroi ai zilelor noastre.

Succesul mare al poemului „Bălcescu" se datorește faptului că în construcția sa epică, poetul a abordat tema din mai multe unghiuri, în mod paralel. El nu urmărește numai mersul evenimentelor în mare, așa cum de pildă face Vlaicu Bîrna, în poemul său „Cerbul roșu" (fragmente în „Viața romînească" nr. 8/1955). Aici poetul și-a propus să redea drumul, într-o anumită epocă, al luptei de eliberare, concretizată în imaginea „cerbului roșu". Procedeul îi fusese sugerat probabil de poemul lui Mihai Beniuc, „Chivără roșie", apărut acum opt ani. In țesătura lirică a poemului său, așa cum era și la Mihai Beniuc, Vlaicu Bîrna intercalează fapte ilustrative, zugrăvite după bunele reguli ale epicului. Eroii apar deci sporadic, rolul lor în mersul evenimentelor este numai sugerat, cu toată minuțiozitatea acordată zugrăvirii întîmplărilor. Nu spunem că aceasta este o lipsă a poemului, ci o caracteristică a lui. Poetul, așa și-a propus să-și realizeze poemul. Dar totodată și-a retezat, prin însăși compoziția adoptată, calea către realizarea unor eroi de amploare. Intr-o măsură diferită, aceasta este și caracteristica poemului „Rapsodia marinarilor" de George Dan, valoros în ansamblu.

Poeții urmăresc „drumul unei idei", dacă ne putem exprima astfel, căreia-i dau o înfățișare materială printr-un simbol: Vlaicu Bîrna — în „cerbul roșu", George Dan în panglica de la bereta unui potemkinist. Redarea concretă a drumului istoric al acestei idei presupunînd imagini concrete, autorii aduc multe fapte care să-l ilustreze. Rămînem din aceste poeme cu ideea generală despre mersul unor evenimente, dar reținem mai puțin eroii — episodici, cu toată osteneala pe care și-au dat-o poeții de a-i reda cu strălucire.

Am trecut cu acest prilej către discutarea unor modalități în cadrul poemului epic și vom lărgi întrucîtva discuția.

Spre deosebire de felul cum au construit Vlaicu Bîrna și George Dan, sînt alte poeme în care pe prim plan trece biografia eroului, evenimentele sociale fiind sugerate în măsura în care ele au fost cunoscute de el sau au înrîurit în vreun fel soarta lui. Ne referim de pildă la „Cincisutistul" de Ion Brad. Evocarea drumului unui mecanic de locomotivă ne redă un erou veridic, frămîntat de probleme, ajungînd, după o viață grea, să devină inovator și fruntaș în muncă în zilele noastre. E un portret reușit de om al muncii, căruia partidul i-a deschis calea unei vieți noi. In poem, evenimentele sociale străbătute de erou apar ca un cadru în interiorul căruia se desfășoară faptele povestite. Aceste evenimente sînt numai sugerate.

Mihu Dragomir, în poemul său „Tudor din Vladimir" face loc mult lirismului; ca un drumeț de azi, care ar vizita locurile pe unde a trecut Vladimirescu, poetul reconstituie tablouri ale vremurilor evocate. Iată, pare a zice poetul, ce fapte s-au petrecut odinioară în aceste locuri — și din cîteva linii el schițează aspecte așa cum le presupune să se fi petrecut. Aceleiași epoci, Mihnea Gheorghiu îi închină episoade epice, „Intîmplări din Marea Răscoală", cum le și numește cu îndreptățire.

Un anumit caracter unitar au aceste poeme epice, datorită de pildă situării în centrul lor a unuia și aceluiași erou, sau succedării tablourilor în ordinea impusă de cronologia faptelor lui, săvîrșite cu atîtea decenii în urmă. Epoca lui Tudor învie în ochii noștri și din tablouri realizate descriptiv, din reconstituiri, ca la Mihu Dragomir, și din episoadele dramatice ale lui Mihnea Gheorghiu (nu ne vom referi aici la particularitățile artistice ale unuia și altuia); de asemenea, ni se încheagă în față portretul eroului principal și înțelegem multe despre evenimentele care s-au petrecut atunci. Poemele sînt creații de valoare.

Tot ca o suită de tablouri sînt realizate și poemele „1907" de Tudor Arghezi („Viața romînească" nr. 6, 7/1955) și „In satul lui Sahia" de Eugen Jebeleanu, mai ales în partea sa a doua, cea mai amplă. Poeții au alternat momentele epice cu cele lirice, cu elemente de reportaj poetic. Atmosfera și caracterul răscoalei din 1907 sînt vii în ciclul lui Tudor Arghezi; tablourile realizate de Eugen Jebeleanu ne redau, din fragmente din aspecte, o gospodărie agricolă de stat în ce are ea semnificativ și reprezentativ pentru noua viață, socialistă, care înflorește azi în satele noastre, altădată aflate sub apăsarea exploatatorilor de tot felul.

Iată noi modalități de folosire a poemului epic. Subliniem că, sub acest raport, ciclul „1907" poate e mai potrivit să-l denumim cronică a momentului marilor răscoale țărănești, realizînd în acest fel o nouă modalitate a poeziei epice de largă respirație și anume apropiindu-se de romanul în versuri, gen în care avem drept model „Evghenii Oneghin" al lui Pușkin. Tudor Arghezi a abordat faptele și oamenii din punctul de vedere al cronicii, al frescei sociale; am apropia deci, fără a-l identifica, ciclul „1907" de romanul-frescă, desfășurat pe mai multe planuri, cu mulți eroi.

Poemul „Minerii din Maramureș" de Dan Deșliu ni se pare grăitor pentru ceea ce noi denumim „roman în versuri". Construcția acestui poem, închinat eroismului oamenilor simpli, care-și duc cu cinste munca lor de construire a socialismului, transformînd natura și transformîndu-se pe ei înșiși, se desfășoară după regulile romanului clasic: diferitele capitole urmăresc fire paralele care se întîlnesc sau se despart, grupate însă toate în jurul unei sarcini centrale, al cărei proces de rezolvare este urmărit. Romanul începe cu indicarea sarcinii — a problemei care se pune în fața eroilor, și sfîrșește în momentul rezolvării ei, sau atunci cînd linia precisă a rezolvării este indicată. Intre aceste limite, este sugerată viața eroilor, urmărită și în alte împrejurări decît cele impuse de rezolvarea strictă a problemei centrale, sînt redate aspectele mediului, etc. — toate ca într-un bun roman realist, cu amănuntele, cu psihologia, cu tablourile de natură, dialogurile și întîmplările pe care le reclamă proza epică.

Toate aceste modalități — și fără îndoială că nu sînt singurele — indică tot atîtea posibilități pentru poeți de a aborda, în compoziții epice, pe oamenii noștri care se ridică la nivelul „eroilor de baladă", de a zugrăvi faptele lor „de proporții epice" sau epopeice.

Poemul lui Jebeleanu folosește mai multe din aceste modalități: el abordează direct evenimentele, urmărindu-le desfășurarea, dar acordă spațiul necesar și vieții și faptelor eroilor, zugrăviți în vîltoarea evenimentelor; redarea succesivă a acțiunii este sprijinită prin tablouri puternic închegate; comentariul liric și episodul redat în mod obiectiv, ca și cum s-ar desfășura direct sub ochii noștri, sau numai evocat, se îmbină într-o acțiune unitară, cu multe planuri, cu mulți eroi. Ceea ce subordonează și încheagă totul este preocuparea de a prezenta mereu pe eroi în plină desfășurare, prinși în evenimente, influențîndu-le, iar evenimentele sînt la rîndul lor abordate direct, sînt puse în centrul acțiunii, deopotrivă cu eroii. Subliniem că nu e o simplă alternare de planuri, o variație de procedee, ci o interpătrundere continuă a elementelor de viață, rezultată din perspectiva clară a poetului asupra evenimentelor și oamenilor, și din faptul că el nu s-a rezumat numai la evocare, ci s-a transportat în mijlocul lor, a trăit în vălmășagul epocii de atunci.

Faptul că s-a restrîns la un interval de timp scurt, i-a permis să observe totul de aproape și să insiste asupra tuturor evenimentelor, asupra caracterelor oamenilor.

Evident, nu pretindem deloc că această fixare la un singur moment dintr-o suită de evenimente privind același fenomen social, este singurul sau cel mai bun procedeu cu putință în redarea la nivelul corespunzător marilor idei ale epocii noastre, a faptelor din trecutul nostru și de azi.

Mihai Beniuc a întreprins o lucrare de mari proporții despre lupta comuniștilor în ilegalitate și în epoca de libertate, abordînd redarea cronologică a unei perioade, întinsă pe mulți ani. „In frunte comuniștii" este deocamdată singurul fragment pe care poetul l-a socotit încheagat și l-a publicat ca atare. Amploarea concepției acestui episod, liniile clasice ale realizării eroilor, ne fac să socotim că Mihai Beniuc va da literaturii o adevărată epopee a luptei comuniștilor în trecut și azi. Marcel Breslașu, în „Cîntec de leagăn al Doncăi" și „Iași 1917" — cele două momente publicate pînă în prezent din marea sa suită de poeme „Povestea poveștilor", închinată istoriei poporului nostru — folosește o nouă modalitate, diferită de amîndouă cele precedente: el construiește poeme de sine stătătoare, clădite în jurul unor personalități reprezentative sau al unor momente esențiale; aceste poeme sînt legate între ele prin ideea comună a luptei pentru eliberare națională și socială. Intregul, totalitatea poemelor trebuie să redea mersul evenimentelor, etapele principale ale istoriei, prin însăși plasarea eroilor în împrejurările concrete ale momentului și luptei pe care au dus-o.

Pledăm deci pentru marile creații, în care să se poată din plin revărsa și ideile noastre despre trecut, despre viață, despre oameni, și mai ales să se poată oglindi măreția vremurilor noastre și a constructorilor socialismului. Pînă acum istoria, mai îndepărtată și mai apropiată de anii noștri, a prilejuit realizările cele mai multe. Vrem să dăm rîndurilor noastre misiunea de a adresa un îndemn pentru folosirea mereu mai largă a poemului epic în zugrăvirea epocii noastre. Eugen Jebeleanu cu poemul său „In satul lui Sahia", Dan Deșliu cu „Lazăr de la Rusca" și „Minerii din Maramureș", Ion Brad cu „Cincisutistul", A. E. Baconski în „Copiii din Valea Arieșului", Victor Tulbure în „Vară fierbinte" au dat reprezentări de mare valoare a oamenilor și faptelor epocii noastre. Infăptuirile pe care ni le prezintă poemul „In satul lui Sahia" sînt dintre cele „de proporții epice"; Lazăr și Toader din poemele lui Deșliu sînt în adevăr „eroi de baladă". Poemul epic și întreaga noastră poezie, lirica însăși, vor cunoaște o tot mai vie dezvoltare atunci cînd marile probleme și realizări ale socialismului, marile caractere generate de epoca noastră vor fi oglindite din plin în creații poetice epice de amploare.

Chipul comunistului ilegalist și-a găsit reușite reprezentări în poemul lui Mihai Beniuc „In frunte comuniștii", în „In satul lui Sahia" de Eugen Jebeleanu, în „Cîntec de leagăn al Doncăi" de Marcel Breslașu. Dar măreția și frumusețea luptei comuniștilor în ilegalitate rămîn un permanent, nou și inepuizabil izvor pentru poemele epice.

Incheiem aceste rînduri, afirmîndu-ne din nou credința că, în acești ani, există toate condițiile pentru înflorirea puternică a creației poetice epice, care să ducă la monumentale și durabile epopei, de care e deplin vrednică literatura noastră de azi, ca oglindă a epocii noastre pline de înfăptuiri și oameni care vor intra în legendă.

Mihai Gafița

DISCUȚII

MAI BINE MAI TÎRZIU

Înainte de a spune ceva în legătură cu discuția purtată de Vera Călin și Lucian Raicu în jurul problemei receptivității criticului, ridicată de cel din urmă, simt nevoia să-mi motivez intervenția tardivă, nu din dorința de a smulge iertarea cititorului, ci dintr-o elementară cuviință față de el.

S-ar părea că, de vreme ce n-a fost dezvoltată la timp, disputa n-ar merita, prin natura ei, să fie reluată după atîta vreme de la declanșare și că a o redeschide ar însemna să faci din țînțar armăsar sau să bați apa în piuă. Deci n-ar fi mai bine a o lăsa să piară în apa uitării, acolo unde s-au înecat și alte încercări similare? Convins că, avînd a face cu o temă interesantă și esențială de astă dată meseriei noastre, scepticismul nu este fundat, sînt sigur că cele mai modeste observații vor contribui măcar la reanimarea schimbului de opinii, dacă nu la elucidarea controversei.

Sper că vă amintiți cum pentru Vera Călin „în afară de aplicarea științifică a criteriilor obiective, există în orice operă de critică literară capitolul interesant și esențial care, fie că e introdus prin cuvinte ca: socotesc, cred, după părerea mea sau le presupune doar, — exprimă tot ceea ce este mai specific în personalitatea criticului acum artist". Încurajat astfel, artistul din mine „crede" și el că unele din obiecțiile Verei Călin la părerile lui Lucian Raicu sînt nejustificate. Acesta a urmărit să demonstreze că unul din principalele eforturi ale criticului trebuie să se îndrepte spre delimitarea specificului artistului studiat, prin dezvăluirea modalității lui de oglindire a vieții. Vera Călin găsește că o asemenea preocupare, justă în sine, a fost transformată, sub condeiul focos al lui Raicu, aproape în contrariul ei, fiindcă n-ar fi fost subordonată țelului fundamental al criticii realist-socialiste, care este „confruntarea universului artistic al scriitorului cu lumea obiectivă". Și, tot ea adaugă: „Fără acest criteriu de judecare a creației literare, criteriu pe care tov. Lucian Raicu îl neglijează, genuflexiunea criticii în fața viziunii specifice nu se deosebește structural de concepția „universului închis", de îngăduința nelimitată pe care o acorda critica estetistă scriitorilor, de a-și construi o infinitate de universuri specifice, insule ale viziunii personale, lipsite de comunicație cu viața, insule în care cititorul sau criticul putea pătrunde doar printr-o mistică fuziune cu spiritul artistului, într-un moment de fulguranție irațională". Desigur, acesta este riscul. Raicu n-a fost însă pe punctul de a aluneca într-o comuniune mistică cu universul scriitorilor.

In stabilirea caracterului și a valorii operei de artă el s-a situat textual pe pozițiile principiale ale realismului socialist, pornind de la premisa necesității comparării artei cu realitatea: „Adevărata critică literară este un tovarăș de luptă al literaturii, ea sprijină literatura, indicîndu-i sarcinile esențiale, hotărîtoare ale societății, aplicînd ca un criteriu fundamental de apreciere a valorii operei literare, măsura în care aceasta răspunde problemelor vieții". (s. n.).

Se va răspunde că declarațiile, oricît de exacte și sonore, nu sînt suficiente. Desigur. Dar în cursul susținerii propriu-zise a tezei sale, „spiritul" nu a încălcat principiul invocat. Eu cel puțin n-am avut deloc atare impresie. Dimpotrivă. Lucian Raicu s-a conformat necesităților metodologice în general și ale esteticii noi în speță. In primul rînd, cercetînd raporturile dintre personalitatea criticului și aceea a scriitorilor, el trebuia să se intereseze de criteriul fundamental al aprecierii estetice (definit mai sus) doar în măsura în care îi servea la lămurirea temei sale și fără de care, e drept, nici nu poate fi rezolvată. In al doilea rînd, pentru Raicu, deslușirea originalității artistului reprezintă exclusiv calea cea mai bună pe care, înaintînd ferm, criticul ajunge la țelul final al artei, reflectarea vieții, și unde își pune în aplicare criteriul său fundamental. Lucian Raicu, stabilind între gradul de originalitate a artistului și gradul de corespondență a operei acestuia cu viața o relație de la mijloc la scop, nu a făcut din-tr-un criteriu subordonat unul principal, precum critica estetizantă. ci a urmat logica internă a actului critic. In al treilea rînd, este de observat că acest mod este impus nu numai de cerințele judecății critice care reface drumul străbătut de artist în sens invers, de la opera de artă la viață, dar și de natura celei dintîi, de caracterul dialectic, contradictoriu al imaginii artistice, care este simultan subiectivă și obiectivă. După cum se știe, arta este o imagine subiectivă a lumii obiective. Dacă deci numai artistul cu adevărat personal poate surprinde esența realității, tipicul din viață, atunci și condiția majoră pentru aplicarea cu succes în critică a criteriului fundamental de apreciere a artei, este descifrarea specificului, a originalității imaginii. Prin urmare, Lucian Raicu n-a săvîrșit o eroare nici teoretică, nici metodologică. Oricum, era de datoria reclamantei să dovedească presupusa infracțiune prin examinarea argumentației și a exemplelor produse de partenerul ei, în raport cu intențiile acestuia, limitate precis la acea latură a problemei pe care am căutat a o sublinia. Insă Vera Călin a deplasat, cu sau fără voie, dezbaterea asupra altui obiect și astfel a ajuns să reproșeze lui Lucian Raicu o intervertire de criterii și o confuzie între mijloc și scop, ca tot atîtea abateri — inexistente — de la normele realismului socialist în artă și în critică. Lucian Raicu s-a înșelat în altă direcție. In comentarea apologetică a volumului al doilea al romanului „Un om între oameni". el a mers pînă acolo că a atribuit slăbiciunile reale ale romanului, originalității, modalității artistice, specifice lui Camil Petrescu! Mă așteptam de altminteri ca Vera Călin să-l combată pe Raicu în această postură de avocat atît de zelos al autorului preferat încît a fost cît p-aci să-și compromită propriile vederi juste, și nu să renunțe în mod expres la chestiunea aprecierii aproape opuse date de Raicu romanului lui Camil Petrescu.

Mai înainte am dat dreptate Verei Călin cînd prevenea pe critici asupra pericolului de a cădea într-una din capcanele estetismului prin investigarea unilaterală a „viziunii specifice". Dar de aici nu e bine să conchidem la abolirea noțiunii. Dacă sîntem de acord — și odată cu noi, în repetate rînduri, Vera Călin — că originalitatea artistului decurge nu numai din stil, înțeles ca ansamblu de procedee de construcție a imaginii, dar și dintr-o atitudine proprie față de viață, atunci și consecvența raționamentului cît și fidelitatea față de structura complexă a artei ne silesc a recunoaște că toate aceste elemente, concepție, stil, tonalitate, etc., converg într-un tablou global unic, într-o imagine subiectivă, mai mult sau mai puțin completă și exactă a realității obiective. Vorbind de duioșia discretă a lui Cehov, spre deosebire de sentimentalismul violent al lui Dickens, Vera Călin confirmă indirect existența unuia din compartimentele tabloului, în cazul dat, moral sau afectiv. Noțiunea are însă o sferă mult mai largă, incluzînd, la marii creatori, numeroase domenii ale vieții. In opera lui Eminescu se resfrînge într-un mod propriu, societatea vremii, și chiar, într-o accepție largă, istoria patriei sale și natura, în special cea botanică. etc. (Să ne amintim de magistrala descriere a universului eminescian întocmită de G. Călinescu). Ba, mai mult, autorul „Scrisorilor" avînd și o reprezentare cosmogonică asupra evoluției materiei, putem să ne referim la o astronomie și o fizică eminesciană. La Maiakovski, universul poetic este dominat de om și e conceput dinamic, în plin proces de transformare în mîna revoluționarului — a ziditorului noii orînduiri. Sînt aceste proiecții artistice arbitrare, fruct al subiectivității desăvîrșite a artiștilor? Nu. Și aici, în explicarea contururilor felurite pe care lumea le-a imprimat fanteziei artiștilor, estetica marxist-leninistă își dă deplina măsură. Cum? Răspunsul este cunoscut: apelînd la condițiile istorico-sociale concrete. la poziția de clasă a făurarilor de frumusețe, la adîncimea perspectivei lor filosofice. la înălțimea năzuințelor care-i inspiră, la capacitatea lor de a îmbrățișa aspirațiile populare, la umanismul lor. Trebuie să acceptăm orice univers? Evident, nu. Punînd în paralelă universul artistului cu realitatea exterioară, respingem „viziunile specifice" denaturante și aprobăm tablourile conforme cu viața. Folosirea scrupuloasă a metodei de gîndire pusă nouă la dispoziție de clasicii marxismului, ne imunizează înaintea bolii „comuniunii mistice cu universul închis". Simpatia estetică, legătura psihologică dintre critic și opera cercetată. nu este de confundat cu misterioasa comuniune. Intîi. Și apoi și ceea ce este decisiv, esența oricărui fenomen, deci și a artei, se descoperă la lumina analizei raționale proprie materialismului dialectic.

Gîndind în spirit critic, discriminatoriu, să păstrăm, fără teamă, în vocabularul nostru estetic termenul suspectat pe nedrept, pentru că, metaforic sau nu, el acoperă mai bine ca oricare altul, o noțiune prețioasă, lipsită în esență de orice subiectivism. Ce-am spune dacă am alunga cuvîntul personalitate. de exemplu, sub motivul că-l utilizează și estetii, și încă din plin?! Promovînd înaintrunul său curente și stiluri deosebite, după înclinațiile și gusturile individuale, realismul socialist încurajează în fond viziunea specifică, ansamblul de idei și de sensibilitate a artiștilor, universul lor.

Am lăsat pe ultimul plan principalul obiect al întîmpinării Verei Călin și care ocupă cea mai mare parte din articolul ei, deoarece se bazează pe un fel de proces de intenții, sau în cel mai bun caz, pe o neînțelegere ușor de clarificat. La început, vă amintiți, Vera Călin s-a străduit a evidenția subiectivismul ce ar izvorî aproape cu necesitate din pledoaria lui Raicu în favoarea reliefării de către critic a varietății inepuizabile a stilurilor, a modurilor reflectării artistice pe de o parte și pe de alta în favoarea exprimării propriilor preferințe ale criticului. In continuare și pe larg, același adversar este atacat ca un dogmatic pornit către „corectarea, înăbușirea sau anihilarea preferințelor individuale", datorită următoarei declarații a lui Raicu, care este în același timp și cea de a doua teză a lui: „Mai presus de orice înclinații particulare, aprecierea operei literare presupune din partea criticului un acut simț al adevărului". Pozitiv, în poziția lui Raicu îmi pare tocmai dubla sa exigență față de criticul autentic, cu alte cuvinte formularea datoriei interpretului artei de a nu retrage cetățenia artistică operelor care nu intră în cercul preferințelor sale, neîncetînd însă **ipso facto** să și le proclame. Dintre romancieri mie îmi place Rebreanu mai mult decît Hortensia Papadat Bengescu. Adevărul dictează însă conștiinței mele critice și admiterea valorii autoarei „Rădăcinilor", a viziunii ei despre roman. Sau alt exemplu. Este cunoscută predilecția Verei Călin pentru Dickens. Ea a scris totodată și cu aceeași comprehensiune și despre Cehov și despre Camil Petrescu. Atunci, de ce ar implica o contradicție, ar „sconta un conflict", platforma critică pe care se așează interpelatul Raicu, în sforțarea sa nobilă de a se supune obiectului, de a nu lăsa să-i scape nici una din intențiile sau nici unul din mijloacele artiștilor de care se apropie, și de a nu renunța la enunțarea curajoasă a simpatiilor sau antipatiilor sale literare. Cred că idealul criticului trebuie realizat în tendință de a da glas subiectivității sale în limitele obiectivității față de legile aprecierii estetice. Inversunarea, chiar elegantă ca formă, a Verei Călin, în a surprinde contradicții acolo unde nu sînt, este cu atît mai surprinzătoare cu cît ea însăși a expus concentrat convingerile lui Raicu. Doar că le-a prezentat ca pe un bun rezervat sieși... „Aș spune că în cazul unui critic bine orientat, sfera preferințelor individuale e cuprinsă în cea a adevărului, cea a adevărului fiind mai largă". Practic, pot exista asemenea contradicții. Și atît Raicu, cît și Vera Călin încă mai net au confirmat cazul, prin pilde ilustre, ca Belinski, Saint Beuve, Ibrăileanu. Fie zis în fugă, eroarea în judecata estetică nu are ca sursă unică substituirea preferințelor individuale adevărului. Cel mai adesea ea provine din tălmăcirea falsă, a unui criteriu just. Dacă atitudinea minimalizatoare a lui Lovinescu față de Caragiale sau Sadoveanu este de pus pe seama esteticii sale puriste și subiectiviste, supraaprecierea lui Carp din partea lui Gherea pune în lumină cealaltă posibilitate. De asemenea, așa se întîmplă criticilor noștri astăzi. De exemplu, entuziaștilor romanului „Ogoare noi", sau lui M. Novicov care în volumul „Inscripții" de N. Tăutu citește o concepție filosofică personală.

In fine, o ultimă și scurtă precizare. Ca atîția alți predecesori, impunători sau obscuri. în profesia sa Vera Călin cere, pentru critic. un regim egal cu al creatorului:

„Vreau să subliniez dublul caracter al criticii — știință dar și artă în aceeași măsură". Fără a dori să știrbesc cu ceva din drepturile descendenților lui Zoil, strămoșul nostru grec, cred că săvîrșim o confuzie acordînd criticii o prerogativă atît de măgulitoare. Disciplină științifică, minuind noțiuni și nu imagini, critica nu poate fi prin definiție, prin esența ei, artă. Elementar dar adevărat. Altceva va fi voit să afirme Vera Călin. Există în măiestria critică un mod asemănător meșteșugului artistic de a împleti noțiunile de specialitate cu imagini, de a alterna limbajul discursiv, analitic ca cel figurat. E o îmbinare către care, firește, trebuie să năzuim dar care nu este absolut indispensabilă gîndirii critice. Nu putem concepe artiști fără talent. Critici, da. Oricine poate cita critici mari prin ideile propagate și prin știința disecării operelor de artă, dar lipsiți de talent artistic. De ex. Ibrăileanu, nu, tovarășe Bratu? Ceea ce. nu înseamnă că nu sînt critici care dispun de un asemenea apanaj, dar pe care-l exercită nu propriu zis în calitatea lor de critici, ci, ca artiști. Aceștia sînt relativ puțini. Cea mai bună dovadă, vai, prin contrast, o furnizează autorul intervenției de față.

M. Petroveanu

INSEMNARI DESPRE LITERATURA

(Urmare din n-rul trecut)

POEZIA

In ultimii ani, revistele noastre au publicat o serie de poeme, multe poezii, editurile au tipărit numeroase culegeri de versuri. Au apărut nume noi. Uneori se întîmplă să auzim: „De ce se publică atît de multe versuri? Despre multe dintre ele nu se pomenește nimic". Este adevărat. Redacțiile revistelor și editurilor trebuie să-și sporească exigența față de poezie, atunci cînd aleg pentru publicare din ceea ce li se propune și trebuie să lucreze mai mult cu tinerii poeți. Realitate valabilă și în ceea ce privește proza.

Cititorul care iubește poezia va găsi în literatura noastră și fenomene remarcabile și semne îmbucurătoare de creștere.

Astăzi în dezvoltarea poeziei, alături de generațiile mai vechi, generațiile mijlocii încep să joace un rol tot mai mare, nu atît prin vîrsta lor, cît prin timpul în care au intrat în marea viață poetică. Iarăși mi se poate reproșa că „fac liste", dar vreau să arăt despre care generație e vorba. Tvardovski, Simonov, Mihalkov, Iașin, Aligher, Bergolz, Gribaciov, Serghei Smirnov, Malțșko, Voronko, Oleinik, A. Kulești, Tank, G. Abaridze, I. Noneșvili, Siraz,, Silva Kaputikian, Gevorg Emin, Meielaitis, Smuul, Vaarandi, Imermanis, Tursun-Zade, Mirsakar Ergaliev, Mirmuhsin, Ahmed Diamil, Kara Seitliev, Sibgat Hakim, Mustai Karim, Rasul Gamzatov, Miklai Kažakov și contemporanii lor talentați hotărăsc în mare măsură situația existentă în poezia de azi. Cu atît mai sporită trebuie să fie și exigența noastră față de ei. După ei vin tinerii și alții mai tineri, printre care se relevă de asemenea cei mai talentați. Dar mulți se găsesc încă în perioada de formare: alături de versuri remarcabile dau și versuri nefinite, lipsite de idei, uneori chiar neîngrijite (vină pe care o poartă de altfel și poeții din vechea generație).

Cele mai însemnate realizări ale poeziei contemporane sînt în domeniul liricii, al genului lirico-epic și, într-o oarecare măsură, al satirei. Pe de altă parte, aproape că nu avem marea formă epică: — romanul în versuri și poezia dramatică.

Repet că analiza mea nu cuprinde tot ceea ce este mai bun și care merită atenție. Aprecierile mele poartă în mod involuntar un caracter de adnotări dar, la drept vorbind, o serie de fenomene ale poeziei pe care le voi analiza, nu au pînă acum nici măcar adnotări.

Aș fi vrut, în primul rînd, să menționez noile versuri pentru copii ale lui S. Marșak, „Atelierul din bucunar", „Poveste despre un șoricel dostept", „O întîmplare pe drum", noile poezii lirice și ciclul de poezii sau fragmente care poartă titlul general de „Vremuri și oameni". In poezia lui Marșak se îmbină armonios gîndirea clară, zugrăvirea plastică și o minunată simplitate a formei; în ultimul ciclu apar vii în fața cititorilor contemporani portretele lui Vladimir Stasov, Gorki tînăr, Saliapin. Reușite sînt fragmentele „Începutul veacului" și „Yalta".

Culegerea noilor poezii ale lui N. Aseev ne arată că poetul a ajuns la o mare simplitate a formei, fără să fie lipsit de originalitate; nu putem decît să dorim poetului o mai strînsă legătură cu contemporaneitatea. Se distinge ciclul de versuri despre Gogol. In discuțiile noastre literare s-au auzit glasuri care i-au imputat lui Aseev faptul că, în ciuda unei versiuni cunoscute, potrivit căreia Gogol, fiind bolnav, a ars al doilea volum din „Suflete moarte", susține drept posibilă versiunea că în acest volum Gogol întindea mîna Rusiei revoluționar-democrate și că volumul a fost distrus de forțele reacționare care au profitat de boala lui Gogol. La Aseev această versiune nu apare ca o premiză științifică, ci ca un simbol poetic, simbol al figurii lui Gogol, așa cum acesta a intrat în istorie, adică așa cum a ajuns el la noi, urmași ai lui Belinski și Cernîșevski. Cred că poezia nu este istorie literară și are dreptul la aceasta.

A. FADEEV

Maxim Rîlski desfășoară o muncă rodnică. El a publicat recent o nouă culegere de versuri intitulată „Grădina deasupra mării". Nu toate poeziile culegerii sînt la fel de valoroase. Unele versuri cu conținut politic nu sînt originale și sînt retorice. De pildă „Poporului ucrainian", „Jos războiul". Dar cele mai bune din acest ciclu, „Cuvînt despre partid", „Forța poporului" și „Scrisoare prietenilor din Lvov", cu patosul lor lăuntric și cu strofa cizelată, se apropie de cele mai bune versuri politice ale lui Rîlski.

Și în trecut, autorul a scris poezii asemănătoare unor însemnări dintr-un jurnal de zi, în care el nu era întotdeauna prea econom. „Insemnări din Mirgorod" ar fi fost bune, dacă n-ar fi păcătuit în unele locuri, fapt ce se resimte îndeosebi în poeziile nerimate, care nu suportă de fel versurile searbăde și care cer, după cum se știe, o osatură perfectă. In poezia „Cearta cu prietenul", Rîlski ne arată cîtă limpezime, simplitate și concizione se poate dobîndi în versurile libere. In culegere sînt numeroase poezii caracteristice lui Rîlski, poezii cu formă clasică, cu o idee clară și cu subtext liric. Am vrea să remarcăm poeziile „Iasnaia Poliana", „Importanța poeziei", „Florile lui Kotiubinski", „Artistul", unele poezii din ciclul „Pe drumul din Zakarpatie", „Un îndrăgostit de filme".

Un ciclu interesant de poezii intitulat „Tie, Ucraina" a publicat V. Lugovskoi, care s-a remarcat prin tratarea temei istorice ruse, cînd era încă un poet tînăr. In noile poezii inspirate din istoria Rusiei și a Ucrainei, versuri cu un ritm lent care ne amintesc de „Legendele ucrainene", poetul se regăsește. Cele mai bune din aceste poezii sînt „Gîndurile", „Porțile de aur", „Ivan Feodorov" și poezia cu temă contemporană „Nunțile". Poetul este însă uneori prolix.

Culegerea „Versuri noi" a lui Simon Cikovani ne bucură prin simțul contemporaneității, prin varietatea fenomenelor vieții pe care le zugrăvește poetul, în special prin alegerea unor teme mari, internaționale (ciclul „Pe drumurile Poloniei", „Flori de dincolo de Oder"), și prin înaltul lor nivel politic.

Ne-am obișnuit cu unele particularități ale poeziei noastre, ca fiind ceva firesc, iar din punct de vedere istoric nu putem să nu subliniem sentimentul viu, natural, într-adevăr poetic, al prieteniei între popoare, de care sînt pătrunse poeziile lui Rîlski, Lugovskoi și Cikovani, analizate mai sus. Trebuie totuși să spun că Cikovani nu reușește întotdeauna să evite tonul declamativ. Aceasta se simte mai ales în poeziile: „Primăvara patriei", „Pămînt înnoit", „Stafeta păcii".

In parte din versurile sale intitulate „La noi în Zarecie" — a găsit expresii noi în lirica sa erotică și descriptivă strîns legată de sentimentul de dragoste pentru patrie. Adesea însă el se repetă.

El a devenit mai exigent în ce privește forma pentru a exprima avîntul cîntecelor lui, dar, de îndată ce trece la o formă mai complexă, avîntul îl absoarbe cu desăvîrșire. Poezia lui „Tinerețe" este profund emoționantă, o citești că și cum ai cînta-o, fără să te gîndești dacă poemul are sau nu o logică artistică. Iar cînd începi să o analizezi, îți dai seama că nu știi dacă trebuie să-i spui poem sau suită muzicală, fiindcă este legată nu atît de un sistem de imagini bine gîndit, ci de un element emotiv. După părerea mea, pentru forma complexă, aceasta este o lipsă a gîndirii. Totuși în poem este redată cu mult sentiment continuitatea dintre generațiile eroice ale tinerilor și tinerelor din timpul Revoluției din Octombrie, din timpul războiului civil și al Marelui Război pentru Apărarea Patriei.

Regretăm faptul că M. Isakovski publică atît de rar. Poeziile lui „Lumea nouă" și „Inul", actuale, profunde prin ideea lor, poezii alcătuite atît de firesc într-o formă simplă și clară — nici prea mare nici prea mică, ci atît cît trebuie, — sînt mărturia înaltei măiestrii a poetului.

Aș vrea să amintesc de noile versuri lirice ale lui M. Braun din ciclul „Caietul pădurii", publicate anul acesta în revista „Neva". S-ar fi putut crede că poezia noastră clasică a spus tot ce se putea spune despre natura rusă, dar Braun a știut să treacă natura prin „eul" lui, dobîndind o neobișnuită preciziune, plasticitate în imagini, pătrunsă nu de atitudinea contemplativă a unui observator, ci de gîndurile și sentimentele unui contemporan.

(Continuare în nr. viitor)

Popoarele nu vor îngădui reînvierea militarismului german

AL ZECELEA CERC DIN INFERN: AUSCHWITZ

PĂMÎNT FĂRĂ CÎNTECE

MOTTO: ...și din toate păsările cu grafiuri cîntătoare, îmi lași cîrdurile de ciori.

TUDOR ARGHEZI

La Auschwitz și la Birkenau,
Sub zări de zgură și cenușă,
Roteau doar negri corbi, roteau,
Foșneau din aripi lîngă ușă,
La Auschwitz și la Birkenau.

Le-au alungat pe cîntătoare
Siniștri corbi cînd tot roteau,
Cu svastică în loc de ghiare,
La Auschwitz și la Birkenau
Le-au alungat pe cîntătoare.

Chemați de moarte tot veneau
In negre pînze plutitoare
Și pînă-n suflet să coboare
La Auschwitz și la Birkenau,
In negre pînze tot veneau...

Cu vocea lor de crau și crau,
Cu aripi largi, spăimîntătoare,
Intunecau și sfîntul soare
La Auschwitz și la Birkenau,
Cînd tot veneau, veneau, veneau...

Ca niște duhuri de călăi,
Aceste păsări mari, nebune,
Zvîrleau-și umbra peste lume,
La Birkenau, sub ochii tăi,
Ca niște duhuri de călăi.

Și-acum dacă privești anume
Le vezi cum încă tihnă n-au,
Cum țipă groaznic să se-adune
De-asupra gropilor comune
La Auschwitz și la Birkenau.

Iar dacă trece-o cîntătoare
Prin cîmpul morții care l-au
Umplut de glasuri cobitoare
Imensul cîrd de corbi tresare
La Auschwitz și la Birkenau.

O SUTĂ DOUĂZECI DE PICTORI

Mă uit în „Casa Morții" și iarăși mă cutremur
La sumbra nebunie ce fu-n acele vremuri...

Fotografii mărite... Vărgați, pe ziduri reci,
Cu haine ca ocnașii, o sută douăzeci

De pictori din Cracovia, care la zid căzură
Vopsind cu roșul sînge-un amurg pe piatra sură...

Nu bănuiră poate acel văzduh de smoală!
Atrași de limpezimea aproape ireală

Din largul cer, din turnuri. din ziduri vechi, din ape,
Veniră-n urbea dragă, lor să le fie-aproape.

Cracovia, orașul de pictori și tradiții,
N-a-ntîmpinat cu prețuri, sub cizme, noi vetiții.

Și nici penelul meșter nu vruse să picteze
Feldwebeli lîngă triste fecioare poloneze.

Cînd nebunia goală model vru să le fie,
Toți pictorii sculpară pe-această nebunie.

Și-atuncea într-o seară amară-i adunară
Pe pictori coborîndu-i la Auschwitz, jos, în gară.

Și-acolo sub călcîiul de fier și foc căzură
Vopsind cu roșul sînge-un amurg pe piatra sură...

UN OCHI DE APĂ VERDE

Un ochi de apă verde, ascuns după ruine,
Pe unde altădată ardea un cremator,
Un ochi de apă verde se uită către mine
De parcă cine știe cu ce i-aș fi dator,
Un ochi de apă verde...

M-aplec să-i văd adîncul — și-n felurite chipuri
Mi-aruncă balta-n față oglinzi întunecoase.
M-aplec să-i văd adîncul și albele nisipuri.
Dar îmi sclipesc de-acolo doar țăndări mici de oase.
M-aplec să-i văd adîncul...

Voi cine-ați fost odată și cine vă sfărmară,
Mai albe ca sîdeful și sarea, oseminte?
Voi cine-ați fost odată și-n noapte-aceea-amară
Cum v-a numit călăul în sumbrele-i cuvinte?
Voi cine-ați fost odată?

Un ochi de apă verde se uită lung la mine,
Nimica nu-mi răspunde și tace ca mormîntul,
Un ochi de apă verde, ascuns după ruine,
Prin care parcă plînge, de jalea grea, pămîntul!
Un ochi de apă verde...

CAMERA Nr. 15

Durerea mea tu, versule, alin-o!
Mă fă să uit imaginea dantescă
A contelui, pe nume, Ugolino.

Răspunde strofa: — Dar, poete, vezi că
De veacuri lungi în inimă e vie;
Tablou de iad, ci nu o simplă frescă!

— Atuncea, vers, dă-mi dezlegarea mie
Să zugrăvesc în vechile terține
Noi scene de oribilă cînie.

Deci, cititor al meu, te iau cu mine
In „Casa Morții"-aici, într-o-ncăpere,
Ca inima-ți în veci să nu se-aline,

Să geamă răstignită de durere
Cînd Ugolini mai mulți va fi să vadă
Invălmășiți în cruntă sfîșiere!

Rămîie dar, înfipte ca o spadă,
In conștiința lumii-acele vremuri
Cînd oamenii erau siliți să cadă

Mai jos ca fiara... Cînd tîriți în trenuri
Nevinovați, erau zvîrliți aice
In lagărul macabru... Te cutremuri!

Ca morții vii, sau vii morți, sub bice,
Gazați, sfîrșiți în ghiarele torturii,
Din ceas în ceas cătîndu-li-se price.

Unii, împinși la marginile urii,
Să dee lumii vești cercau să fugă
Prin sîrme ca lianele pădurii.

Și mulți căderau, îngenunchind ca-n rugă,
Sub fulger și electrică povară...
Pe cei scăpați, călăi în rol de slugă

Îi osîndeau, în astă chilioară
Cu ziduri reci, zgîrcită în lumină,
Mușcați de foame, rînd pe rînd să moară.

Aici, în sumbra bolge și Caină,
Erau sortiți s-asculte nopți de-a rîndul
Cum, împușcați la zid, tot fără vină,

Stropeau cu sînge mii și mii pămîntul...
Și s-auzea: — Mai bine-ar fi să fie
Pe-același drum să ne-ntîlnim mormîntul!

Dar lor cățeaua foamei le sfîșie
Cu-aceiași colți tăioși de totdeauna
Din trupu-n care inima-i doar vie.

Pe geam, tăiată-n gratii, intră luna
Și sîngerează-n ochii arși ca scrumul...
Cîntă-o ciuvică undeva, nebuna!

După vreo douăzeci de zile, unul
Căzu visînd poate-un izvor cu apă,
Cînd vîntul zvîrle stropi în zid, nebunul!

Doi se tîrăsc și gem și plîng și sapă
Cu colții-n carnea lui ca de cenușă
Și-astfel începe groaznica agapă.

Călăii lor sbucnesc în rîs la ușă...

NE-AM DESCOPERIT...

Graiurile, zeci și sute, murmurau aici în șoapte
Cînd veneram, solii lumii, în amiaza caldă-a verii,
Ca să ne-amintim amurgul și adîncul miez de noapte
Pe acest pămînt de patimi și golgotă a durerii.

Ne-am descoperit și ochii scormoneau profund în zare,
Plumb topit ardea obrazul: lacrimile în șiroaie...
Și vedeam genunea sumbră-a amintirii celor care
Moartea-n brațele-i de flăcări nu putuse să-i îndoaie.

Ei privit-au printre sîrme, peste ziduri, de-atunci încă,
Aprinzînd în inimi visul și cununa aurorii,
Ei și cei care căzură înghițiți de beznă-adîncă
Lor fiindu-și, nouă iarăși, tuturor luminătorii.

Ne-am descoperit în fața pomenirii lor comune...
Inima — un bulgăr fluid: lavă, nu a durere...
Fie deci ca amintirea pașii tineri să ne-ndrume.
Amintirea ce dă aripi, zbor, și-n lupta grea putere.

Ne-am descoperit, prieteni, fruntea-naltă, gîndurie,
Sărutată de amiaza și de flăcările verii.
Am pornit apoi în lume, ca nicicînd să nu mai fie
Alt pămînt cu-atîtea patimi și golgote-ale durerii!

Ion Brad

Auschwitz, 1955.

Premiera „Citadelei sfărîmate" în limba maghiară

Teatrul de Stat din Oradea a prezentat luni seara în sala Studio a Teatrului Național „I. L. Caragiale" premiera în limba maghiară a piesei „Citadela sfărîmată" de Horia Lovinescu. Această premieră în capitală a fost prezentată în cinstea celui de al II-lea Congres al Partidului Muncitoresc Romîn.

Publicul maghiar din București, care a umplut sala pînă la refuz, a primit cu satisfacție versiunea maghiară a piesei, regia matură și jocul ansamblului de la Oradea. Punerea pe scenă a acestei piese grele a demonstrat un serios progres în munca artistică a Teatrului de Stat din Oradea, față de cele două spectacole date pînă acum în capitală.

Un deosebit succes a avut în rolul bunicii Poór Lili, artistă emerită a Republicii Populare Romîne (de la Teatrul Maghiar de Stat din Cluj). Rolul lui Matei a fost interpretat la un înalt nivel artistic de Dálnoki András. Laude deosebite merită și Cseke András în rolul lui Petru (mai ales în actul II și III), Dukász Anna în rolul Irinei, Szögi Arany în rolul Adelei și Bárdi Terez în rolul Emiliei. In schimb Ihász Aladár, în rolul lui Grigore Dragomirescu, nu a reușit să dea figura veridică a acestui personaj, transformîndu-l nemotivat într-o figură comică exagerată.

Premiera „Citadelei sfărîmate" ne-a oferit o nouă dovadă a progresului teatrelor maghiare din provincie precum și a dragostei cu care publicul din capitală răsplătește aceste deplasări — care ar putea să fie mai dese.

m. e.

ROMÎNIA ŞI FRANŢA*)

Poporul romîn ştie de multă vreme că Franţa este o ţară frumoasă, luminată şi dreaptă, că natura a dăruit-o cu splendoarea cea mai variată a peisajelor ei, că francezii sînt oameni vioi, spirituali şi lucizi, că meşteşugurile lor se disting prin fineţe şi graţie, că arta franceză a dăruit lumii modelele catedralelor gotice şi că, de-atunci, contribuţia ei s-a menţinut în admiraţia generală, că limba franceză este un instrument precis, clar şi armonios al exprimării ideilor şi că cine deprinde practica acestei limbi simte că se împărtăşeşte dintr-o înaltă şi nobilă sferă de cultură, că această limbă s-a dezvoltat în opere purtătoare ale unui mesaj uman, în formele rostirii celei mai frumoase, că gîndirea franceză este una din cele dintîi care s-a dezrobit de puterea dogmelor şi prejudecăţilor, înlocuite prin rezultatele *clare* şi *distincte* ale cercetării raţionale, că patriotismul francez este pilduitor şi că iubirea pentru *dulcea Franţă, la douce France* a poetului medieval, a însufleţit mereu vitejia ostaşilor şi luptele pentru libertate şi dreptate ale cetăţenilor ei. Toate aceste maxime ale preţuirii sînt de multă vreme prezente în conştiinţa poporului romîn, dar ele s-au format treptat şi ca o expresie a propriei noastre năzuinţe către frumuseţe, lumină şi libertate.

Romînii şi francezii au trăit multe secole fără să înmulţească ştirile unora despre ceilalţi. Trăiau în regiuni deosebite ale continentului, despărţite prin drumuri lungi, prin munţi şi ape mari, prin deosebiri de cultură, prin alte orînduiri politice. Cînd statele romîneşti luau abia fiinţă, francezii erau pe cale să unifice teritoriul lor naţional, construiseră multe din catedralele lor, scriseseră poemele eroice şi romanele lor cavalereşti. Cîte un ecou timid este înregistrat pe alocuri de vechile scrieri franceze. Se abătea din cînd în cînd pe drumurile noastre cîte un cavaler, cîte un călugăr misionar. Amintirea Franţei este de asemenea foarte rară în primele documente literare ale romînilor. Erudiţii au cules cu grijă aceste ecouri din cele două ţări, dar adunarea lor nu dovedeşte nici legături continue, nici o cunoaştere mai adîncă între cele două popoare. Abia secolul al XVIII-lea extinde cunoaşterea lor reciprocă şi aşterne temelia unor raporturi întinse şi fecunde, în care ucenicii romîni au avut de mai multe ori prilejul să întoarcă în patrimoniul învăţătorilor o parte din bunurile cu care se îndatoraseră.

Ceea ce a ţinut atîta vreme departe pe romîni şi francezi a fost mai ales apartenenţa lor la sfere de cultură deosebite. Poporul nostru a gravitat multă vreme în sfera Bizanţului şi în contact direct cu lumea slavă. Inaintarea turcilor către centrul Europei l-a menţinut mult timp în legături de vasalitate faţă de puterea otomană, opusă întru totul apropierii de neamurile apusene. In noaptea feudală şi otomană pătrund însă la un moment dat ecourile gîndirii franceze. Dezvoltarea timpurie a comunelor şi a clasei burgheze creaseră în Franţa condiţiile unei gîndiri libere aplicate, odată cu primele decenii ale secolului al XVIII-lea, criticii instituţiilor feudale şi articulării năzuinţelor către libertate şi toleranţă, într-un regim acordat cu exigenţele raţiunii. Franţa este una dintre primele ţări continentale care primeşte şi dezvoltă sistemul de idei al iluminismului. Neamurile oprimate de puterea otomană prind aceste răsunete. Le prind mai întîi Grecii, care prin legăturile lor negustoreşti, prin aşezările lor în oraşe importante din centrul şi apusul Europei, se găseau în situaţia de a-şi însuşi cu un moment mai devreme cultura franceză. Grecii trăiau în număr mare în ţările noastre, mai ales de cînd, odată cu primele decenii ale secolului al XVIII-lea, încep să se succeadă domniile fanariote. Istoria nu judecă, nu poate judeca favorabil epoca inaugurată acum. Inalţii demnitari otomani de naţionalitate greacă, ajunşi pe tronurile Moldovei şi Munteniei, au aplicat în genere un regim de crude exacţiuni poporului romîn şi n-au putut să se identifice cu suferinţele lui, pentru a-i susţine aspiraţiile către libertatea naţională şi socială. Excepţiuni au existat totuşi şi istoria este bucuroasă să remarce în Constantin Mavrocordat o figură de reformator în care, cu toată lipsa lui de consecvenţă, orientările iluminismului încearcă să prindă viaţă şi să dea roade. Principii din familia Mavrocordat au fost oameni de cultură europeană şi, nu în ultimul rînd, cunoscători ai culturii franceze. Prin ei se introduce primul val al influenţei franceze, sporit în mai multe împrejurări ulterioare.

Diplomaţia franceză, foarte puternică în momentul acesta la Constantinopol, izbuteşte să impună domnilor fanarioţi secretari francezi. Un Jean-Louis Carra este secretarul lui Grigorie Ghica, domnul Moldovei, şi autor al unei *Histoire de la Moldavie et de la Valachie avec une dissertation sur l'état actuel de ces deux provinces*, publicată în 1777, înainte de înapoierea definitivă a autorului în patria sa, unde va lua parte la evenimentele revoluţionare şi va muri pe eşafod ca girondin. Contele de Hauterive, viitorul ministru al lui Napoleon, este secretarul lui Alexandru Ioan Mavrocordat şi al lui Alexandru Ipsilanti, în Moldova, şi va aduce contribuţia sa la cunoaşterea stărilor noastre prin al său *Memoriu asupra stării Moldovei* din 1787. Unii din aceşti secretari vor rămîne în ţările romîne, ca de pildă un Millot sau un Linchou, devenit mare vornic în Muntenia. După secretarii domneşti a venit rîndul refugiaţilor politici, cu rosturi în viaţa publică a ţării: un Gaspari conte de Belleval, familiar al lui Alexandru Ipsilanti, un marchiz de Saint-Aulaire. Unii din aceşti refugiaţi politici sînt foşti revoluţionari, ca Fleury, supranumit „regicidul", pentru că îl însoţea faima de a fi votat, ca membru al Convenţiunii, decapitarea lui Ludovic al XVI-lea. Fleury a fost profesorul lui Conachi, căruia i-a transmis unele din ideile lui raţionaliste. Printre refugiaţi se găseau însă şi reprezentanţi ai opiniei conservatoare, ca preoţii refractari Laurençon şi Recordon, autori ai unor scrieri despre ţările romîne sau ca Felix Colson, unul din primii învăţători ai lui Iancu Văcărescu. Un abate Lhomé, regalist, este profesorul lui Mihail Kogălniceanu şi al lui Mihail Sturza, viitorul domn al Moldovei. Cînd cei doi tineri pleacă în străinătate pentru studii, ei rămîn sub supravegherea lui Lhomé la Luneville, înainte de mutarea lor la Berlin. Profesori de carieră nu întîrzie să apară în principate, un Cuénim în Moldova, în a cărui şcoală va învăţa Vasile Alecsandri, un Vaillant, în Muntenia, ai cărui elevi vor fi, printre alţii, Grigore Alexandrescu, Ion Ghica şi Nicolae Bălcescu. Armatele ruseşti, în care comandanţi francezi ca Prinţul de Ligne, generalul Langeron şi ducele de Richelieu, cooperau cu un corp ofiţeresc format sub înrîurirea franceză, în mare creştere sub domnia Catherinei II, se vor găsi de mai multe ori pe teritoriul nostru, la sfîrşitul secolului al XVIII-lea, şi vor alcătui o altă poartă de intrare a culturii franceze în ţările noastre. Dar mai presus de toate, introducerea limbii franceze în învăţămîntul superior, în Academiile domneşti ale celor două principate, va spori în mare măsură cunoştinţa limbii şi a literaturii franceze. Pe băncile acestor şcoli vor lua deopotrivă loc tineri greci şi vlăstarele boierimii romîne. Ei ascultă aici cursuri filozofice predate după Condillac şi Destutt de Tracy, matematici după manualele lui Lacroix şi Francoeur, gramatică şi retorică franceză. Sulzer, un elveţian instalat în ţările noastre şi care a lăsat o scriere interesantă asupra lor, remarca întinsa difuziune a culturii franceze la sfîrşitul sec. al XVIII-lea, în Muntenia. El însuşi îşi propune să înfiinţeze o Academie de drept şi găseşte mijlocul de a preda cursuri de filozofie şi drept natural. O corespondenţă din 1791, publicată în ziarul unguresc *Magyar Kurir*, observă la rîndul ei cunoaşterea foarte generală a limbii franceze în Moldova şi gustul pentru operele filozofice şi literare ale lui Voltaire. Incă din 1777, Carra observase că interesul pentru literatura franceză era atît de mare în ţările romîne, încît librăria franceză ar fi putut afla aici un loc deosebit de fructuos al afacerilor ei. Inclinaţia pentru operele lui Voltaire alarmase cercurile conducătoare ale bisericii. In 1798, Patriarhia din Constantinopole publică o *Apologie creştină*, datorită unui Athanasie din Paros, tradusă mai tîrziu în romîneşte, cu o prefaţă care denunţa pe „execrabilul", „prea perversul", „prea destrăbălatul" şi „prea ateul" Voltaire. Curentul interesului public nu putea fi însă zăgăzuit. In Muntenia, Ienăchiţă Văcărescu laudă, în *Gramatica* sa din 1787, „dulceaţa" *Henriadei*. Arhimandritul ieşean Gherasim traduce în 1792 *Istoria lui Carol XII*. Matei Millo, Alecu Beldiman, întreprind şi ei traduceri din Voltaire. Voltaire va rămîne pînă tîrziu, pînă la mijlocul sec. al XIX-lea, autorul mai mult citit şi mai mult tradus de romîni. Alţi scriitori sînt cuprinşi în raza aceluiaşi interes. La sfîrşitul veacului al XVIII-lea şi începutul celui de al XIX-lea se fac traduceri numeroase din Montesquieu, Condillac, Rousseau, Marmontel, Florian, Mme Cottin, Volney, Bernardin de Saint-Pierre, Regnard, abatele Prevost şi mulţi alţii, fie direct din franţuzeşte, fie prin intermediul unor traduceri greceşti. Cercurile bisericii nu se pot nici ele sustrage curentului general. Invăţatul episcop al Rîmnicului, Chesarie, este cititorul publicaţiei franceze *Le journal encyclopédique* şi aduce cu mari greutăţi, la reşedinţa sa, *Enciclopedia* lui Diderot şi d'Alembert. Biblioteca Mitropoliei din Bucureşti conţinea un bogat tezaur de opere în limbi străine, printre care sectorul francez era reprezentat prin Pierre Bayle, Malebranche, Saint-Evremond, Rabelais, Scarron, Corneille, Racine, Voiture, Crébillon, Boileau. Iniţierea franceză şi, în special, cea iluministă, erau destul de înaintate pentru ca în 1789, cînd izbucneşte Revoluţia franceză, răsunetul ei să fie îndată înregistrat şi înflăcărarea corespunzătoare să se producă. Un scriitor grec de origine romînă, poetul Rigas, compune un imn grec revoluţionar, în paralelism vădit cu *Marseieza* francezilor. Rigas întrevedea posibilitatea unui stat federal şi democrat sud-est european, menit să pună capăt dominaţiei turce în această parte a lumii. Pînă la strămutarea sa la Viena, unde îşi continuă acţiunea, Rigas organizează un nucleu revoluţionar în Muntenia, din care făceau parte, printre alţii, boierii Iordache Golescu şi Iordache Slătineanu.

Se simţea nevoia unui contact direct cu Franţa. La sfîrşitul veacului al XVIII-lea şi la începutul celui următor, colonia studenţească franceză la Paris este destul de numeroasă. Ea cuprinde pe Barbu şi George Bibescu, viitorii domni ai Munteniei, pe Nicolae Roznovanu, pe fraţii Filipescu, pe fraţii Bălăceanu, pe bănăţeanul Paul-Iorgovici, pe un Emanoil Manega. După revoluţia din 1821, Eforia şcoalelor din Muntenia izbuteşte să trimită un număr de bursieri în Occident, care după o staţiune la Pisa, unde se găsea o importantă colonie grecească, ajung la Paris. Din rîndul acestor primi bursieri romîni fac parte studentul jurist Constantin Moroiu, mai tîrziu colaboratorul lui I. Heliade-Rădulescu, la conducerea *Curierului romînesc*, viitorul medic Simion Marcovici, matematicianul Ion Pandeli, Eufrosin Poteca. Acesta din urmă, preot şi mai tîrziu călugăr, va fi unul din primii filozofi romîni, cu un rol de seamă în difuzarea ideilor raţionaliste în epoca sa. Una din figurile cele mai interesante ale acestui prim grup de studenţi romîni în Franţa este aceea a lui Ionică Tăutu, un moldovean născut pe la 1800 şi care nu trăieşte decît vreo treizeci de ani şi ceva. Poet şi traducător al *Ruinelor* lui Volney, Ionică Tăutu este, mai cu seamă, gînditor politic şi social. Inspirat de ideile Revoluţiei franceze, el visează mari reforme democratice pentru Moldova sa. Cînd, în urma revoluţiei din 1821, boierii emigrează, el le adresează *Strigarea norodului Moldovii către boerii pribegiţi şi către Mitropolitul*, apostrofîndu-i pentru fuga lor, cerîndu-le să înceteze exploatarea celor umili. In *Cuvînt al unui ţăran către boeri*, un text care va fi publicat abia în 1848, vorbitorul anunţă sfîrşitul răbdării populare. Ionică Tăutu este o figură de iacobin şi reprezintă, desigur, unul din punctele cele mai înaintate ale influenţei revoluţionare franceze în ţările noastre.

După generaţia primilor studenţi şi a primilor bursieri romîni la Paris, legăturile culturale dintre Franţa şi Romînia se dezvoltă şi se adîncesc. Numărul călătorilor romîni în capitala Franţei devine din ce în ce mai mare, ca şi al călătorilor francezi în ţările noastre. Din rîndul acestora trebuie amintiţi cel puţin pictorii şi desenatorii care au fixat imagini ale tărîmurilor noastre în acele vremuri. Un astfel de pictor de naţionalitate franceză, vestitul elveţian Liotard venise la Iaşi către jumătatea secolului al XVIII-lea, producînd atunci şi mai tîrziu diferite opere, printre care gravura reprezentînd pe Nicolae Mavrocordat, domnul Moldovei şi portretul în ulei al lui Alexandru Mavrocordat Delibey, rămas în ţară, ne aduc în faţă figuri expresive ale vremii. In primele decenii ale secolului următor apare la noi Louis Dupré, un elev al lui David, pictorul revoluţionar. Dupré este autorul unui album litografic care înmulţeşte documentele ce ne privesc, prin tipuri din vechea noastră societate, dintre care un portret al domniţei Elena Şuţu, cu enormul ei păr negru revărsat pe spate şi a cărei graţioasă siluetă, purtînd cu uşurinţă complicatu-i costum oriental, este prinsă în momentul cînd execută un gest al cochetăriei: aranjarea micului colac ce-i împodobeşte creştetul. Celălalt portret interesant este al tatălui domniţei, Nicolae Şuţu, domnul Moldovei, figură aşezată pe un divan, drapată în bogata-i giubea, cu hangerele în brîu şi care, prin expresia autoritară a figurii, prin atitudinea măreaţă dar şi indolentă, reprezintă minunat caracterul unui stăpînitor fanariot. Seria artiştilor francezi care au vizitat ţările noastre în secolul al XIX-lea şi au notat aspectele lor caracteristice, oameni şi locuri, case, locuri publice şi detalii de moravuri, este destul de lungă. Ea cuprinde pe Hector de Béarn, pe Charles Doussault, pe Michel Bouquet, pe Théodore Valério, pe Auguste Lancelot. Printre toţi apare cu un deosebit relief Auguste Raffet, care însoţeşte în călătoria lui pe prinţul rus Demidoff şi notează, pentru a ilustra relaţiunea de călătorie proiectată de acesta, tot ce i se pare vrednic să reţină atenţia. Astfel ajunge Raffet să fixeze pe hîrtie, în delicate tuşe de acuarelă, figuri de ţărani şi ţărance, soldaţi şi orăşeni care acum, în 1837, începuseră să poarte costumul occidental, membrii divanului boieresc, preoţi sau călugări, case de lut cu acoperişuri de paie, carul tradiţional, fîntîna cu cumpănă, scene de bîlci, animale de muncă ale romînului, mai ales calul, case şi biserici ale oraşelor: totul cu o mare minuţie şi exactitate a detaliilor şi, în redarea figurilor şi siluetelor, cu un încîntător sentiment al plasticei corporale, svelte şi elegante.

Legăturile de cultură, însuşirea culturii franceze, devin atît de generale în ţările romîneşti după 1830 încît nu numai boierimea, ca în primele timpuri, dar şi vlăstarele burgheziei se pot împărtăşi din ea şi o pot face utilă pentru noua cultură pregătitoare a mişcării de eliberare naţională şi socială de la 1848. Este cunoscută scena povestită de Ion Ghica în una din *Scrisorile* către Vasile Alecsandri, în care îşi aminteşte de anii petrecuţi în clasa profesorului francez Vaillant. Intr-o zi apăruse un elev nou, foarte oacheş, cu sprîncenele îmbinate, cu ochii scînteietori, cu mustaţa mijindu-i pe buză. Era tînărul Grigore Alexandrescu. Vaillant cere elevilor săi să-i recite epistola lui Boileau către Molière: *Rare et fameux esprit dont la fertile veine Ignore en écrivant le travail et la peine*. Elevii se cam încurcă, pînă cînd Vaillant se adresează noului sosit. Tînărul Alexandrescu, *Monsieur Grégoire*, cum îi spunea dascălul său francez, duce recitarea pînă la sfîrşit, în formele celei mai desăvîrşite dicţiuni. In curînd noul prieten al lui Ion Ghica se deschide cu tot tezaurul său de cunoştinţe literare franceze, adunate la el acasă, la Tîrgovişte, sau în beciul de sub scara Mitropoliei, unde-l adăpostise, în Bucureşti, unchiul său, părintele Ieremia: era în stare să spună pe dinafară *Arta poetică* a lui Boileau şi scene întregi din *Fedra* şi *Andromaca* lui Racine. Intr-o zi consimte să arate şi compoziţiile sale originale. Scrisese *Adio la Tîrgovişte*:

Culcat p-aste ruine, sub care adîncită
E gloria străbună şi umbra de eroi,
In linişte, tăcere, văz lumea adormită
Ce uită-n timpul nopţii necazuri şi nevoi

Ne găsim în anul 1831. Literatura romînă intră acum într-o nouă fază. Activitatea traducătorilor continuă cu febrilitatea care caracterizase sfîrşitul secolului al XVIII-lea şi începutul noului veac. Se organizase şi o companie teatrală care reprezintă, pe lîngă *Saul* de Alfieri, în traducerea lui Aristia, *Mahomet* şi *Alzira* de Voltaire, tălmăcite de Heliade şi Alexandrescu, *Amfitrion* de Molière. Dar caracteristica epocii care începe acum nu mai este dată de activitatea traducătorilor, ci de aceea a poeţilor originali. Literatura romînă cu valoare estetică apare în acest moment. Acum, în răstimpul din jurul anului 1830 şi pînă la 1848, dau opera lor poetică, scriitori ca V. Cîrlova, I. Heliade-Rădulescu, Grigore Alexandrescu, N. Bălcescu. Linia inaugurată de aceştia va continua prin V. Alecsandri, Costache Negruzzi şi Constantin Stamati, D. Bolintineanu, Al. Depărăţeanu, Al. Sihleanu ş.a. Cei mai vîrstnici dintre aceşti scriitori, acei născuţi la începutul veacului, cum erau Heliade, Cîrlova, Gr. Alexandrescu, vor fi făcut să intre în cultura lor elemente numeroase din clasicismul, iluminismul şi preromantismul francez. Grigore Alexandrescu va scrie epistole ca Boileau. Teoriile literare ale lui Heliade Rădulescu vor fi îndatorate lui Marmontel şi La Harpe. Eliade, Cîrlova şi Alexandrescu vor cînta ruinele, ca Volney la sfîrşitul secolului anterior. Intre timp apăruseră însă poeţii romantici, Lamartine şi Hugo, Vigny şi Musset. Noua poezie romantică impune genul meditaţiei, al pastelului, al evocării istorice şi exotice. Este cu neputinţă a înţelege formarea noii poezii romîneşti fără a ţine seama de înrîurirea exercitată asupra ei de romantismul francez. Influenţele sînt mereu prezentate în istoria universală a literaturii, dar ele nu operează decît acolo unde faza de dezvoltare a unei societăţi le oferă un teren în care pot prinde şi rodi. Este ceea ce s-a întîmplat şi în societatea noastră, în epoca pregătitoare a revoluţiei de la 1848. Ţările romîneşti se găseau încă sub suzeranitatea turcească; lanţurile iobăgiei seculare continuau să încovoaie pe ţăranul romîn. Cum putea fi oare cîştigată libertatea naţională şi socială, în lipsa armelor ideologice moderne care cuceriseră acele libertăţi pentru propria lor ţară? Mai multe decenii de iniţiere în cultura iluministă şi revoluţionară franceză, secundînd dezvoltarea întregii societăţi romîneşti, limpeziseră aspiraţiile către dreptate şi libertate şi o înzestrase cu aparatul de idei necesare în luptele care se pregăteau. Romanticii aduceau acum noi îndemnuri: cultul tradiţiilor naţionale, îmbogăţirea limbii şi a formelor poetice, descătuşarea simţirii zăgăzuite atîta vreme de îngustimea şi strînsorile vechiului regim. Romantismul, prin partea lui cea mai bună, a fost un imens iureş îndreptat împotriva meterezelor feudale. Cultura romînă dobîndeşte o nouă conştiinţă de sine şi de menirea ei în acest iureş.

Studenţii vor urma, din ce în ce mai des de aci înainte, cursurile şcolilor superioare ale Franţei. Poetul Lamartine, istoricii Jules Michelet şi Edgard Quinet, acesta din urmă căsătorit cu o vrednică romîncă, Hermiona Asachi, fiica scriitorului moldovean, vor fi cuceriţi pentru cauza năzuinţelor romîneşti. După prăbuşirea revoluţiei din 1848, colonia romînă din Paris sporeşte cu refugiaţii care continuă acţiunea lor politică, încercînd să cîştige cabinetele europene pentru cauza libertăţii şi dreptăţii romîneşti. Printre ei se găseşte Nicolae Bălcescu. Un tînăr alăturat grupului şi care adusese din ţară năzuinţele generaţiei de la 48, Alexandru Odobescu, va tălmăci mai tîrziu sensul şi valoarea înrîuririlor primite de grupul său, în aceşti ani de petrecere în capitala Franţei: „Noi, tinerii, scrie Odobescu, nu ne aflam în trista situaţiune a exilaţilor noştri politici, dar volnica noastră expatriere cu firescul şi lăudatul scop de învăţătură, ne da în proprii noştri ochi, un fel de însemnătate patriotică. Simţămintele ce ne mişcau aveau un caracter cu totul diferit de al acelora pe care am avut mai tîrziu ocaziunea de a le constata, nu fără de oarecare părere de rău, o mărturisesc, chiar şi în cea mai aleasă parte din junimea ce a studiat în urma noastră, la Paris. Aş putea zice că a fost acolo un timp — şi este tocmai timpul pe cînd ideile de libertate naţională erau mai tare prigonite şi mai straşnic pedepsite în sînul ţărilor romîneşti, — a fost un timp acolo cînd noi, tinerii studenţi din străinătate, ne bucuram de a fi la Paris, mai vîrtos pentru că acolo găseam mai multă voie deplină de-a ne iubi patria fără sfială, de a învăţa cu ardoare istoria şi limba ei, de a croi şi de a potrivi pe samă-i toate cunoştinţele ce nepregetatul nostru patriotism romînesc ne da prilej şi îndemna de a ni le agonisi, în acel centru de libere lumini".

Nu este cu putinţă a arăta aici, nici măcar într-o schiţă oricît de rapidă, întreaga dezvoltare a relaţiilor culturale romîno-franceze. Idei de provenienţă franceză pătrund din ce în ce mai mult în ţările noastre. Impreună cu romantismul literar, apar ecouri ale socialismului utopic. Atins de ideile lui Fourier, I. Heliade-Rădulescu visează o nouă cetate, o cetate sfîntă, *santa cetate*. In aceiaşi vreme traduce manifestul socialist al lui Louis Blanc. Ecouri fourieriste apar şi în gîndirea primului agronom ştiinţific, a lui Ion Ionescu de la Brad. Theodor Diamant înfiinţează tot atunci un *Falanster* la Scăeni, în judeţul Prahova, înzestrîndu-l cu o şcoală în care erau chemaţi la învăţătură elevi din toate clasele societăţii. Numeroşi tineri se formează în şcolile Franţei, devenind valoroşi savanţi romîni, în tot decursul secolului al XIX-lea şi mai tîrziu: matematicienii David Emanuel, Gh. Ţiţeica şi D. Pompeiu; naturaliştii Dr. Brandia, Emanuel Teodorescu, Dim. Voinov, Sabba Ştefănescu, E. Racoviţă; medicii şi biologii Carol Davilla, venit la noi din Franţa, N. Kreţulescu, Victor Babeş, Gh. Marinescu, Ioan Cantacuzino; lingviştii Al. Lambrior şi Ovid Densuşianu, istoricii şi istoricii literari Pompiliu Eliade, N. Iorga şi atîţia alţii, în toate domeniile ştiinţei. In aceeaşi vreme, artele romîneşti se îmbogăţesc prin operele unor pictori şi sculptori elevi ai atelierelor franceze şi care au stat sub influenţa unor maeştri francezi. Theodor Aman studiază la Paris cu Fr. Picot şi Drolling, Sava Henţia cu Cabanel, sculptorul Ion Georgescu cu E. Delaplanche, gravorul Gabriel Popescu cu Jules Jacquet, G. D. Mirea cu Carolus Duran şi Gh. Lehmann. Mai sînt elevi ai atelierelor franceze, de-a lungul unei evoluţii destul de lungi, Const. Rosenthal, I. Negulici, G. Lecca, Tattarescu, N. Vermont şi St. Luchian. N. Grigorescu şi I. Andreescu vor fi elevii şcolii de la Barbizon. Asupra celui dintîi va lucra influenţa lui Theodor Rousseau, Millet şi Corot. Pictura în plin aer pătrunde astfel în metodele pictorilor romîni. Prin operele lui Grigorescu şi Andreescu, cu toate deosebirile temperamentale dintre ei, natura ţării, civilizaţia ei sătească, tipurile omeneşti, atitudinile lor corporale, vibraţia unică a luminii sub cerul nostru, ajung la expresie. Sub soarele artei franceze înfloreşte astfel propria noastră artă. Muzicienii se împărtăşesc şi ei din izvoarele franceze: Eduard Caudella şi Eduard Wachmann studiază la Paris la începutul primei jumătăţi a veacului trecut, cel dintîi cu Delphin Allard şi L. Massart. Mai tîrziu se îndreaptă spre capitala Franţei compozitorul Gh. Stephănescu, colegul lui Massenet în clasa lui Auber. Vor mai studia la Paris muzicologii Teodor Burada şi Titus Cerne, compozitorii Mauriciu Cohen-Linariu şi Ion Scărlătescu, violoncelistul Const. Dimitrescu, cîntăreţele Hariclea Darclée şi Eufrosina Popescu-Marcolini. Şt. Velescu a fost elevul actorului Regnier, ca şi Constantin Nottara. Acesta din urmă va urma şi cursurile lui Got. Claritatea dicţiunii, muzicalitatea frazării, euritmia mişcării scenice, plastica gesticulaţiei, întreaga disciplină clasică în jocul marelui maestru Constantin Nottara nu se va fi produs fără exemplul francez în anii tinereţii sale studioase. George Enescu va fi elevul lui Massenet, Dukas şi Fauré.

Această enumerare ar putea părea destul de inexpresivă dacă n-ar fi legată de rezultatul faptelor pe care le notează: formarea unor stări de opinie favorabile romînilor în Franţa, francezilor în Romînia. Incă din primele decenii ale secolului trecut, scrierile consacrate ţărilor noastre şi aspiraţiilor lor, datorite unor călători sau unor personalităţi franceze rămase mai multă vreme printre noi, ca acele ale lui Saint-Marc de Girardin, Edouard Thouvenel, Felix Colson, Vaillant, Elias Regnault, Ubicini, sporite prin contribuţiile romîneşti scrise în limba franceză, ale lui N. Bălcescu, Ion Ghica, Mihail Kogălniceanu, informează pe francezi asupra trecutului romînilor, asupra suferinţelor lor în epoca modernă, asupra artelor şi culturii lor intelectuale, asupra aspiraţiilor lor spre progres. Opinia publică franceză, cîştigată prin această intensă acţiune publicistică, susţine de[illegible] unirea principatelor romîne sub Alexandru Cuza, el însuşi fost elev al şcolilor franceze. Cu aceeaşi simpatie va privi poporul romîn încercările şi năzuinţele Franţei. Vasile Alecsandri într-una din poemele sale cele mai cunoscute, scrisă la Paris în 1855, va da expresie sentimentului de simpatie activă între cele două ţări, înfăţişînd mitul *Banului Mărăcine*. Dezvoltînd o indicaţie cuprinsă într-una din elegiile lui Pièrre Ronsard, marele poet al veacului al XVI-lea, Alecsandri îl făcea să descindă pe acesta dintr-o căpetenie olteană, care ar fi venit în secolul al XIV-lea în Franţa, pentru a ajuta, împreună cu ceata sa de voinici, pe regele Philippe în lupta lui cu englezii. Critica n-a izbutit să afle încă substratul istoric al acestei legende, dar ea nu este mai puţin caracteristică pentru orientările sensibilităţii publice romîneşti, în momentul în care Vasile Alecsandri o învie. Incercările Franţei găsesc ecou puternic la noi. Cînd trupele germane invadează teritoriul Franţei, în 1870, la începutul ostilităţilor franco-prusace, indignarea este atît de mare încît dinastia germană se clatină un moment la Bucureşti. Asediul Parisului determină reacţiunea îndurerată pe care Al. Odobescu o consemnează în jurnalul călătoriei sale în Italia, unde se afla în momentul acela. Alexandru Macedonski va fixa, mai tîrziu, într-un frumos sonet scris în limba franceză, *Paris-cauchemar*, durerile dar şi speranţele anului teribil 1870—1871. Cînd se desfăşoară evenimentele revoluţionare ale Comunei din Paris, mişcarea nu rămîne fără răsunet în ţara noastră. Eminescu îi consacră strofele măreţe din „Impărat şi proletar", al căror dinamism în evocarea figurilor revoluţionare aminteşte grupurile sculpturale ale lui Rude pe *Arcul de triumf* din Paris:

Parisul arde-n valuri, furtuna-n el se scaldă,
Turnuri ca facle negre troznesc arzînd în vînt
Prin limbile de flăcări, ce-n valuri se frămînt,
Răcnete, vuiet de arme pătrund marea cea caldă
Evul e un cadavru — Paris al lui mormînt.
Pe stradele-nroşite de flăcări orbitoare,
Suiţi pe baricade de bulgări de granit,
Se mişc batalioane a plebei proletare
Cu cuşme frigiene şi arme lucitoare,
Şi clopote de-alarmă răsună răguşit.
Ca marmura de albe, ca ea nepăsătoare,
Prin aerul cel roşu, femei trec cu-arme-n braţ,
Cu păr bogat şi negru ce pe umeri se coboară
Şi sînii le acopăr — e ură şi turbare
In ochii lor cei negri, adînci şi desperaţi

O! luptă-te-nvălită în pletele-ţi bogate,
Eroic este astăzi copilul cel pierdut!
Căci flamura cea roşă cu umbra-i de dreptate
Sfinţeşte-a ta viaţă de tină şi păcate;
Nu! nu eşti tu de vină, ci cei ce te-au vîndut!

Impresia produsă de Comuna din Paris va rămîne destul de puternică, pentru că, după zece ani, socialiştii ieşeni vor comemora evenimentul. Constantin Mille va descrie această solemnitate în romanul său autobiografic *Dinu Millian* şi, după doi ani, va cînta într-una din poeziile culegerii *Din cîntul roşu*, moartea comunardului Deslecluze. Teme înrudite vor apărea şi în opere ale altor poeţi ai vremii, ca Gh. din Moldova şi Traian Demetrescu, închinătorul scriitorului şi comunardului Jules Vallès.

Cine va putea aduna vreodată toate mărturiile legăturilor culturale cu Franţa adunate în literatura, în publicistica romînească, în tot decursul veacului al XIX-lea şi în deceniile veacului nostru? Lucrarea, care ar avea nevoie de toată competenţa şi de toată hărnicia unui istoric şi a unui comparatist, ar fi una din cele mai interesante pentru cunoaşterea dezvoltării spiritului public în Romînia. Valoroasele lucrări ale lui Pompiliu Eliade au dus această cercetare numai pînă la 1834. De atunci şi pînă astăzi ele aşteaptă acea prezentare de sinteză care ar trebui de altfel să folosească investigaţiile lui N. Iorga, G. Oprescu, N. I. Apostolescu, Ch. Drouhet, D. Popovici şi încă alţii. Dar cine va urmări desfăşurarea relaţiilor culturale romîno-franceze va trebui neapărat să sublinieze ca una din caracteristicile cele mai izbitoare, în epoca lor mai nouă, apariţia acelor contribuţii romîne în cultura franceză, prin care darul primit de ucenici se întorcea modificat, colorat într-un mod propriu, asociat cu valori noi, în patrimoniul învăţătorilor.

Romînii au dat Franţei mai mulţi savanţi şi artişti, în ale căror opere însuşirile naţionale trăiesc mai departe în veşmîntul francez împrumutat. Nu mă gîndesc, în primul rînd, la nenumăratele teze de doctorat sau la contribuţiile parţiale, consemnate, acum vreo trei decenii, în lucrarea bibliografică a soţilor Rally. Astfel de contribuţii s-au produs cu miile şi au constituit deseori îmbogăţiri substanţiale ale ştiinţei franceze. In împrejurarea de azi, ne interesează, mai întîi, opera unor învăţaţi al căror teren statornic de activitate a fost Franţa, cum a fost cazul psihologului N. Vaschide, al biologului Levaditti, al fizicianului A. Proca. Dr. Ioan Cantacuzino a fost, într-o vreme în care era unul din cei mai de seamă profesori ai Facultăţii de medicină din Bucureşti, unul din reformatorii legislaţiei sanitare romîne şi unul din maeştrii Institutului Pasteur din Paris. Evident, temperamentul naţional apare mai puternic în domeniul artelor. A fost un moment cînd scena franceză a fost dominată de figura lui Ed. de Max, fiul unui medic ieşean şi, prin mamă, înrudit cu Elena Doamna, soţia lui Cuza-Vodă. Forţa jocului său tragic era slujită, fără îndoială, de o sensibilitate pe care marele artist o luase cu sine de-acasă. Pe urmele lui au mers Ventura, fiica scriitorului şi ziaristului Gr. Ventura şi nepoata pictorului Nicolae Vermont. De Max, în *Britannicus*, Ventura în *Fedra* au fixat mari momente ale scenei franceze. Cînd îi admiram, la *Comedia franceză*, noi, romînii, din întunericul colţului pe care-l ocupam în sală, ştiam bine de unde provine forţa măreaţă a jocului lor tragic. Astăzi, actorul Yonnel, fiul unui medic bucureştean din generaţia dispărută astăzi, se numără printre figurile cele mai preţuite ale teatrului clasic francez. După începuturi făgăduitoare în ţară, sculptorul Brîncuşi şi-a continuat activitatea în Franţa, cîştigînd o reputaţie mondială printr-o operă în care abstractismul vechilor noştri artişti săteşti şi, în genere, simţul decorativ al ţăranilor romîni, din care el se trage, a intrat în compoziţia formulei sale de artă. Compozitorul Stan Golestan a folosit multe elemente ale folclorului muzical romînesc. George Enescu a dat ca virtuos, dirijor şi compozitor, o parte a activităţii sale mişcării muzicale franceze. In *Oedip*, poate opera cea mai de seamă a marelui maestru, mitul grec a fost supus unei interpretări, în care semnificaţia tragică este filtrată prin sensibilitatea unui om din Orient şi cu ajutorul unor teme inspirate de folclorul nostru. O sută şi mai bine de ani de practică a limbii franceze în păturile culte ale ţării a dat rezultate şi în direcţia expresiei literare. Al. Macedonski, deşi a rămas în primul rînd un mare poet al tradiţiei noastre, a creat o parte a operei sale în limba franceză, ca unul din reprezentanţii simbolismului francez în prima lui generaţie. Nu s-au studiat încă deplin toate legăturile lui Al. Macedonski cu orientările literare ale Franţei, nici reflexele istoriei şi vieţii franceze mai noi în opera lui: războiul din 1870—1871, Comuna, aspecte ale marii capitale, ale Parisului, prin care poezia sa se înrudeşte atît de strîns cu a înaintaşului Baudelaire. Au rămas, în fine, cu exclusivitate, în domeniul francez, doi poeţi, Elena Văcărescu şi Anne de Noailles, născută Brîncoveanu. Cea dintîi era urmaşa lui Ienăchiţă Văcărescu, acela care, în zorile literaturii noastre moderne, lăsa ca testament urmaşilor lui „creşterea limbii romîneşti şi a patriei iubire". Descendenta poeţilor Văcăreşti a fost împiedicată poate de împrejurări să execute primul articol al acestui testament, dar şi-a adus adeseori aminte de cel de-al doilea. Lucrînd pentru răspîndirea poeziei populare romîneşti în *Le Rhapsode de la Dîmbovitsa*, în versuri franceze care au atras atenţia, ea a adus flacăra sensibilităţii sale romîneşti şi în opera ei franceză. Leconte de Lisle a recunoscut geniul ei poetic şi l-a proclamat. Acelaşi lucru s-a petrecut şi cu Anna de Noailles, care nu s-a mai înapoiat totuşi în ţară şi n-a tratat motive romîneşti. Doamna de Noailles a fost unul din cei mai mari poeţi francezi din epoca ei, dar este cu neputinţă aceluia care se lasă robit de vehemenţa cîntecului ei, de profunzimea sentimentului naturii, de expresiunea atît de patetică a durerii, a nostalgiei, a dorului, să nu recunoască un suflet oarecum deosebit de al Franţei, o gamă de sentimente pe care noi o identificăm uşor, pentru că este de fapt a noastră, a sufletului romînesc. Ascultaţi notaţia acestor senzaţii în care fiecare va regăsi cu uşurinţă sentimentul cîmpului şi al nopţii romîneşti:

Crépitement des champs! tout l'espace est tremblant
De ce bruit incessant de cris secs et d'élytres;
Le soleil tombe, un dur rayon de soleil blanc
Tape sur la maison en aveuglant les vitres.
. . . .
Je regardais la plaine indolente, cherchant
A boire, à respirer les repos de la terre;
L'impossible union des âmes et des champs
Pleurait dans mon désir aride et volontaire.

Elena Văcărescu a dat şi ea odată expresia proprie a spaţiului romînesc, a cîmpului aşa cum apare în peisajul nostru, cu neputinţă de confundat cu un altul:

Il est parfois des jours où l'on rêve l'espace,
Où tout nous semble étroit, où tous les horizons
Oppriment le désir de s'envoler qui passe
En nous, comme un parfum d'avril dans les prisons.
. . . .
Par delà les sentiers, les voies, les altitudes,
On voudrait s'en aller, fou d'espace sans bords.
C'est comme un souvenir de vastes solitudes
Où nos âmes planaient en de larges essors.

Este privilegiul poeţilor adevăraţi de a localiza inspiraţia lor, chiar dacă n-o fac în forme declarate şi în termeni proprii.

Două sute de ani de relaţii culturale dintre Romînia şi Franţa, întreţinute fără întrerupere pînă în ziua de azi, s-au desfăşurat deci cu sigure cîştiguri. Romînii au găsit în cultura franceză, un preţios aliat ideologic, în epoca redeşteptării lor naţionale şi sociale. Mai tîrziu, şcolile franceze au contribuit la formarea unora dintre savanţii şi artiştii romîni. Romînii, la rîndul lor, au adus unele contribuţii ştiinţei şi artei franceze. In tot acest timp, francezii şi romînii au manifestat înţelegerea cea mai largă şi simpatia cea mai caldă pentru încercările şi năzuinţele poporului prieten şi înrudit. Constatarea fecundităţii legăturilor de cultură şi prietenie dintre cele două naţiuni recomandă dezvoltarea lor mai departe, cu comprehensiune pentru momentul istoric al fiecăreia dintre ele, cu respect pentru originalitatea fiecăreia. Cerinţa aceasta pare bine înţeleasă astăzi în ambele ţări, astăzi cînd Apusul şi Răsăritul Europei sînt chemate la o nouă colaborare. Fie ca în armonia generală, în pacea binefăcătoare asigurată de cooperarea popoarelor, Franţa şi Romînia să regăsească drumul tradiţional al prieteniei şi colaborării lor culturale. Plutească deasupra noastră geniul lui Lamartine, al lui Edgard Quinet şi al lui Jules Michelet, al lui Bălcescu şi al lui Alecsandri!

Acad. Tudor Vianu

*) *Cuvîntare ţinută la deschiderea zilelor prieteniei romîno-franceze (15 noiembrie 1955).*

EXPOZIŢIA ARTA FRANCEZĂ (Muzeul R. P. R.)

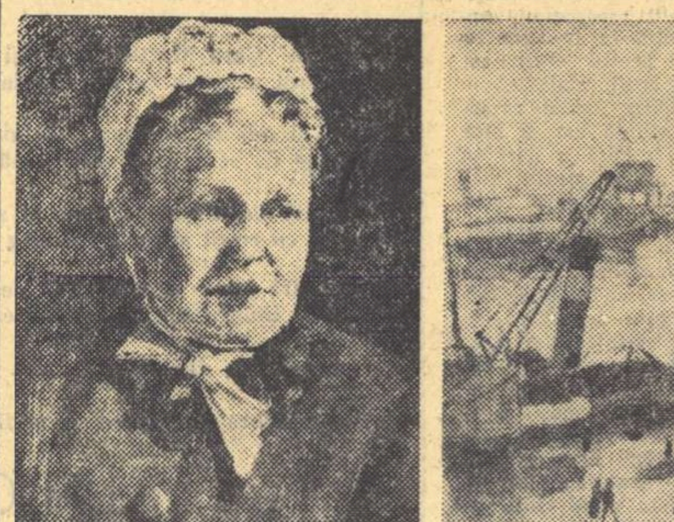

Portret GUSTAVE COURBET

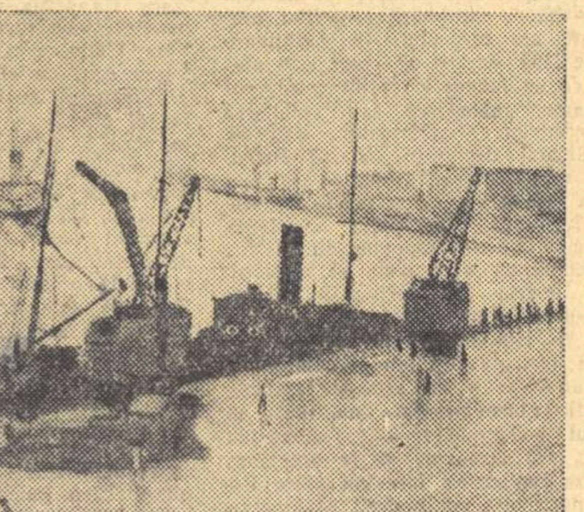

Portul Boulogne P. MARQUET

Agendă internaţională

Săptămînalul francez „Lettres Françaises" publică o cronică a spectacolului cu piesa „O scrisoare pierdută" de Ion Luca Caragiale care se joacă cu mult succes la „Théâtre de Poche" din Paris. „Comedia „O scrisoare pierdută", scrie săptămînalul, este o satiră politică şi socială. Umorul lui Caragiale este efectul unei viziuni foarte precise a realităţii burgheze de pe vremea lui, în acelaşi timp monstruoasă şi ridicolă".

„Publicul teatral, încheie ziarul, are astfel prilejul să cunoască una din capodoperele lui Caragiale care poate fi comparată cu piesele marelui autor dramatic rus Cehov".

Luna aceasta se va sărbători 400 de ani de la naşterea scriitorului francez Malherbe. Cu ocazia aceasta, Biblioteca Naţională din Paris deschide o expoziţie intitulată „Malherbe şi vremea lui". Editurile franceze pregătesc publicarea unor colecţii de poezii ale marelui scriitor.

Scriitorii şi pedagogii cehoslovaci au ţinut la sfîrşitul lunii octombrie o conferinţă despre literatura pentru tineret şi copii. Raportul a fost făcut de scriitorul Jan Drda, preşedintele Uniunii scriitorilor din Cehoslovacia.

Conferinţa a decurs sub semnul pregătirii celui de al II-lea Congres al scriitorilor din Cehoslovacia.

Frantişek Heciko, scriitor slovac, autorul romanului „Sat între munţi", a fost distins cu Ordinul Muncii de către guvernul cehoslovac.

Friedrich von Paulus, fost mareşal german, comandant al armatei a 6-a germană, distrusă la Stalingrad, lucrează la o carte despre bătălia de la Stalingrad, în care analizează înfrîngerea de pe malul Volgăi a hitleriştilor din punct de vedere militar şi politic.

T. M.

Redactor-şef: Zaharia Stancu. *Colegiul redacţional:* Mihai Beniuc, Marcel Breslaşu, Eusebiu Camilar, Paul Georgescu *(redactor-şef adjunct)*, Alexandru Jar, Eugen Jebeleanu, George Macovescu, Ion Mihăileanu, Veronica Porumbacu *(redactor-şef adjunct)*, Cicerone Theodorescu, Ion Vitner.

REDACŢIA ŞI ADMINISTRAŢIA: Bucureşti — Bdul. Ana Ipătescu 15. Telefon: Redacţia 2.74.26; 1.50.17. Administraţia 1.17.92. ABONAMENTE: 3 luni 6,50 lei; 6 luni 13 lei; 1 an 26 lei. Tiparul Intreprinderea poligrafică nr. 2, str. Brezoianu 23—25.

PROLETARI DIN TOATE ȚĂRILE, UNIȚI-VĂ!

GAZETA LITERARĂ

Anul II, nr. 49 (87)-Joi 24 noiembrie 1955 | ORGAN SĂPTĂMÎNAL AL UNIUNII SCRIITORILOR DIN R.P.R. | 6 pagini 50 bani

Arta militantă în plastica noastră

Pentru cine analizează plastica românească din ultimii ani apare evident că în republica noastră populară rolul artei devine mereu mai însemnat. Elanul proaspăt, revoluționar, al muncitorilor, țăranilor și deopotrivă al intelectualilor, care aveau în fața lor noi și senine orizonturi sociale, dorința de a dobîndi o viață mai bună prin clădirea unei societăți libere, pașnice, nu putea să nu cuprindă și pe cei mai mulți artiști plastici. Ajungînd, mai devreme sau mai tîrziu, la conștiința funcției lor sociale, dar cu o mare iubire de oameni și mai cu seamă emoționați de apariția unor fenomene cu totul noi în societate, destui creatori talentați au dat plasticii românești de-a lungul acestor ani lucrări de reală valoare artistică.

La o cît de sumară trecere în revistă este lesne de observat că operele care au fost încă de la crearea lor iubite și care au ajuns cu anii mereu mai populare, sînt tocmai acelea care vădesc nu numai talentul și meșteșugul artistului, dar și viziunea lui nouă, sinceră, o trăire intensă în miezul tendinței contemporane spre progres. Astfel, cu toată diversitatea expresiei plastice și a tematicei lor, am fost și sîntem emoționați de operele unor maeștri din vechile generații întinerite de elanul vieții noi cum sînt Camil Ressu, Ion Steriadi, Corneliu Medrea sau Iosif Iser; de tablouri ca „Grivița 1933", de Gavril Miklosy, „Odihnă pe cîmp" de Corneliu Baba, „Ion Vodă cel Cumplit la Cahul" de Gh. Labin, „Critica" de Abody Nagy Bela, „Ecaterina Varga" de St. Szöny, „Ana Ipătescu" de Al. Ciucurenco, peisajele de pe Neajlov de Lucian Grigorescu, „Interogatoriul" de Mimi Maxy, „Ribnița" de Tiberiu Krausz; de viața emoționantă creată în grafică de Jules Perahim și de gravurile lui Gy Szabo Bela, sau de sculpturi ca „Eliberarea" de Const. Baraschi, „Oțelarul" de Ion Irimescu, „Mama" de Boris Caragea, „Pintea Grigore judecînd un boier" de Geza Vida, „Se naște o idee" de Andrei Szobotka, „Primăvara vieții și a păcii" de Lelia Zuaf, și multe altele. Faptul că astfel de creații își datoresc puterea de a impresiona și de a comunica idei în același măsură tendinței lor generale comune, cît și viziunii originale a fiecărui artist în parte, arată că ele întrunesc fără îndoială calități ce pot deschide poarta artei noi, socialiste. Noua noastră orientare în artă care în decurs de numai cîțiva ani a putut înscrie asemenea succese, dacă ar fi doar să ne rezumăm la operele citate mai înainte, își verifică cu prisosință valabilitatea. De altfel confirmarea acestor succese este întărită și de marele număr de distincții acordate artiștilor, de premiile internaționale obținute de ei ca și de aprecierea favorabilă de care s-a bucurat arta noastră la ultima expoziție bienală de la Veneția.

Dar cu toate că astfel de pilde, apropiate nouă, ne arată că valoarea oricărei creații se măsoară prin relația strictă dintre talent și atitudinea activă, pasionată, a artistului față de fenomenele cele mai tipice ale vieții, totuși după aproape 12 ani de la eliberare problemele tendinței în artă sînt încă viu discutate.

Pentru ca tendințele socialiste să pătrundă masiv în mișcarea noastră plastică, pentru ca ele să fertilizeze tot ceea ce este scînteie în arta românească actuală, punînd bazele unui nou spirit, trebuiesc încă înlăturate destule bariere. Pe pereții expozițiilor noastre apar încă multe lucrări uscate, schematice, pe lîngă care omul trece în fugă și care reprezintă cel mult numere de inventar tematic. De asemeni mai circulă destule lucrări intimiste care, chiar dacă au unele calități „intrinseci" de culoare, pot bucura doar pe „superesteți".

Există încă artiști care se agață orbește de soluția artă pentru artă, neînțelegînd anacronismul poziției lor. Alții, sincer îndurerați de nereușită, cer doar să „li se spuie cum este realismul socialist", crezînd că există vreun manual pentru uzul artiștilor care conține rețetele noului stil. Insfîrșit sînt și unii ce se cred partizanii realismului socialist, fiind de fapt conformiști, care se achită funcționărește de datoria prezenței lor în expoziții, lucrînd „cum li se cere"

Astfel de creatori și afare lucrări nu au nici o legătură cu concepțiile noastre. Nu trebuie să contenim a repeta că tendințele socialiste în artă sînt incompatibile cu orice izolare de realitate, cu orice fel de conformism, că ele se opun — ab initio — lozincilor pictate sau sculptate. Contrar filistinismului tezelor artistice burgheze, clasa muncitoare cere o artă militantă revoluționară, emoționantă. Or, o astfel de artă nu se poate lipsi nici de talentul multor creatori care dau încă lucrări sub măsura posibilităților lor, nici de profunde cunoștințe ale practicii plastice, dar nici de o puternică trăire a idealurilor socialiste și de o cultură generală marxist-leninistă.

★

Fără îndoială că nu poate fi vorba în aceste rînduri, nici pe departe, despre examinarea ansamblului plasticei noastre și elucidarea problemelor ei, ci de a expune doar cîteva idei în legătură cu unele confuzii mai frecvent întîlnite în ceea ce privește necesitatea ridicării ideologice a artistului și a originalității operei plastice.

Foarte caracteristic pentru concepțiile noastre despre artă este faptul că realismul socialist reprezintă o metodă de creație cu totul nouă, care exclude orice formule artistice preconcepute. De aceea nici nu există o cheie „passe par tout" a creației, atît de mult căutată de unii pictori sau sculptori.

Mulți cred că pot găsi cheia în diferite citate marxiste, confundînd ridicarea ideologică cu lectura politică, mai mult sau mai puțin sistematică. Negreșit că ridicarea ideologică reprezintă o condiție de bază a creației artistice. Dar ea nu poate fi înțeleasă ca un proces rece. Nici filozofia marxist-leninistă nu poate fi învățată papagalicește, doar memorizînd o serie de dictoane. Miezul unei concepții, sensul unei filozofii, nu se poate însuși decît dacă el concordă cu năzuințele cele mai înalte ale oamenilor. Pentru a-ți însuși filozofia clasei muncitoare trebuie să simți alături de idealurile ei și, bineînțeles, să cunoști în profunzime viața ei de zi de zi. Ceea ce dă în ultimă analiză valoare operei de artă este puterea ei de cunoaștere și de influențare a vieții. De fapt ridicarea ideologică a artistului înseamnă poziția lui conștientă și competentă față de lume. Ea îndreaptă artistul spre țelul major al vieții, în direcția principală, ascendentă, către care merge lumea nouă; ea dă artistului calitatea superioară de reprezentant al avangardei societății, de cetățean care prin creația lui ajută progresului.

Este de la sine înțeles însă că pentru ca opera de artă să servească realmente poporul, să găsească drumul către inimile oamenilor, pentru ca artistul să fie un îndrumător, un reprezentant al celor mai actuale țeluri ale țării, el trebuie să se exprime într-o formă nu numai autentic nouă, dar și profund națională. De aceea creatorul nu poate reda evenimente actuale din țara noastră pictînd de pildă ca Rembrandt sau ca Velasquez, nici ca Ion Andreescu și nici măcar ca Joganson.

Că este imposibil să te exprimi azi într-o formă artistică depășită istoricește, este poate mai limpede pentru mulți; dar trebuie să fie tot atît de bine lămurit că un artist nu poate împrumuta nici măcar o formulă actuală, fie ea similară chiar ca tendință generală. Conținutul socialist poate presupune teme oarecum asemănătoare în mai multe țări. Fenomene pînă la un punct similare pot impresiona și pe un artist din țara noastră ca și pe un artist sovietic sau pe un altul din Ungaria. Rezultatul final al creației însă, depinzînd tot atît de formă cît și de conținut, nu poate fi asemănător. Poți și trebuie să înveți din arta sovietică mai întîi covîrșitoarea însemnătate pe care o are poziția creatorului în procesul apariției unei opere artistice. Cele cîteva decenii ale artei primei societăți socialiste au dovedit că artistul trebuie să fie în primul rînd un cetățean, un luptător cu arma creației în marele front al eliberării oamenilor: că această dragoste de viață, de oameni, este cheia de boltă a realismului socialist. Felul în care se exprimă artiștii plastici sovietici ne arată valoarea în general a viziunii realiste în artă. Acestea nu înseamnă însă că putem găsi în arta sovietică o formulă plastică aplicabilă oriunde — tale quale.

De aceea în general în istorie astfel de procese nu au fost posibile. Așa de pildă, tendințele umanismului renascentist au fost concomitent similare în mai multe țări din Europa. Totuși opera lui Tițian nu poate fi confundată cu cea a lui Albrecht Dürer. Un artist poate învăța și din istoria, și din contemporaneitatea artelor universale. Creația sa trebuie însă să rămînă mai întîi originală și apoi specific națională. Orice formulă împrumutată duce la pastișe.

In general realismul socialist este structural opus oricăror pastișe, rețete și implicit șablonului. Or, tocmai faptul că în arta noastră, cu toate succesele obținute, se mai întîlnesc astfel de lipsuri, constituie în oarecare măsură cauza pentru care unii artiști stau încă în expectativă față de noua orientare, pradă confuziilor și îndoielilor.

Este adevărat că în iureșul luptei pentru înnoirea tematicii au apărut lucrări create în grabă, insuficient studiate, schematice, încercări de moment care, chiar dacă au reprezentat o treaptă intermediară, necesară, în evoluția artei noastre, nu sînt pilde vrednice de urmat. Ele au însemnat doar etape experimentale, pe care de altfel le găsim în evoluția oricărui stil. Bineînțeles că astfel de lucrări nu au grăit suficient maselor largi, vremea nu le-a confirmat, ele n-au ajuns să aibă popularitate. De asemeni au existat lucrări executate fără talent. Dar a pune în discuție astfel de pilde constituie o gravă eroare: este ridicol să presupui că noțiunea de artă, de artist ce creează după metoda realismului socialist nu implică de la început, ca o condiție sine qua non, talentul. Celor netalentați nu le poate ajuta nici o metodă de creație.

Tot așa nu pot fi pilde valabile în argumentarea așa-zisului caracter șablonard al artei noastre, acele lucrări conformiste care, departe de a reprezenta tendința artei socialiste, sînt întruchipări ale unui spirit micburghez.

Rezultatele majore ale plasticei noastre în ultimii ani arată pe viu că a atribuit tendințelor realist-socialiste intenția nivelării personalității artistice este total neadevărat. Evoluția operei pictorului Corneliu Baba dovedește peremptoriu că creșterea calitativă nu s-a făcut nicidecum în dauna personalității artistice. Dimpotrivă, ceea ce s-a dezvoltat mai ales în ultimele tablouri ale lui Baba este tocmai o lărgire a viziunii.

Dar se poate oare vorbi despre o anulare sau schimbare a personalității maestrului Jean Steriadi sau Camil Ressu în ultimele lor creații?

Mai mult decît atît. Chiar în evoluția acelor artiști care în trecut au stat mai departe de realism și care, aderînd sincer la tendințele socialiste, au muncit foarte serios în ultimii ani pentru lămurirea modului lor de expresie, dînd opere de valoare, nu poate fi vorba despre distrugerea personalității. Iată de pildă opera actuală a lui Alexandru Ciucurenco sau Lucian Grigorescu. Privind lucrările lor de după război constatăm un evident progres, o viziune mereu lărgită ce merge spre realism. Pentru cine a cunoscut însă creația lor din trecut, este tot atît de evident că ei au păstrat cele mai valoroase caractere ale personalității lor artistice, ei nu pot fi confundați, ei nu au fost nivelați de acel tăvălug imaginar pe care vor să-l găsească cu orice preț unii. Și seria acestor exemple poate continua foarte mult.

Trebuie spus că, în opoziție cu cei care mai cred că arta burgheză este cea care favorizează cu deosebire dezvoltarea personalității artistice, tocmai talentul său și creația sa sînt receptive la noua realitate din viața poporului, la noua ideologie care-o călăuzește — într-un cuvînt, atunci cînd scriitorul, autor al unei întinse opere, ajuns la maturitate deplină, folosește experiența sa în spiritul noii metode de creație, a realismului socialist, și militează pentru aceleași idealuri pentru înfăptuirea cărora luptă clasa muncitoare.

Ataşamentul la cauza poporului care azi construiește socialismul și însușirea modului în care cei mai înaintați dintre reprezentanții săi privesc lumea și viața, valorifică într-un chip nou potențele creatoare ale artistului. „Democrația și concepția care o călăuzește — spunea tov. Gh. Gheorghiu-Dej în 1946 — înseamnă... revalorizarea tuturor valorilor reale ale trecutului. Concepția democratică este tocmai o punte între ceea ce istoricește a fost valabil ieri și ceea ce va fi valabil mîine". Situarea unor scriitori ca Mihail Sadoveanu, Camil Petrescu, Cezar Petrescu — dintre prozatori; Tudor Arghezi sau Demostene Botez — dintre poeți; Mircea Ștefănescu — dintre dramaturgi —, de partea democrației socialiste, pe poziții avansate ale ei, a avut drept rezultat o reînviere și dezvoltare a celor mai bune tradiții ale scrisului lor anterior.

Opere create de ei în acest spirit nou constituie realizări de frunte ale noii literaturi realist-socialiste și, în același timp, raportate la întreaga istorie a literaturii noastre, creații de mare valoare. Ne gîndim astfel la romanele „Mitrea Cocor" și „Nicoară Potcoavă" de Mihail Sadoveanu, la ciclul de poeme „1907" și la „Cîntarea omului" de Tudor Arghezi, la piesa „Bălcescu" și la romanul „Un om între oameni" de Camil Petrescu.

Este în afară de orice discuție că opere ca acestea reprezintă treapta cea mai înaltă a realismului scriitorilor, punctul cel mai înaintat al creației lor și, adesea, nivelul maximei lor măiestrii.

Puterea populară, viața socialistă în construcție din patria noastră și ideologia clasei muncitoare au dat scriitorilor cu o vastă și importantă creație anterioară, o nouă dimensiune a scrisului lor, i-au ajutat să străbată drumul de la realism la realismul socialist, să încununeze opera lor de pînă acum cu marea satisfacție de a fi putut cunoaște și spune în întregime adevărul despre viață și societate.

Opera lor — chiar aceea creată anterior — se luminează într-alt fel, se clarifică în ansamblul ei, în însăși viziunea ei, atunci cînd, la capătul acestei opere, stau creații în care nimic nu mai limitează, nu mai stînjenește forța realistă a oglindirii. Idealul social al scriitorilor, părerile lor despre viață și despre mersul ei, uneori nedefinite, totdeauna supuse presiunilor dușmănoase și înfrîngerilor de-a lungul deceniilor negre ale vechiului regim, s-au putut contura și limpezi deplin astăzi, datorită vieții noastre noi și ideologiei care o călăuzește.

Nu odată Mihail Sadoveanu a arătat că orientarea fundamentală a creației sale, încă de la începuturile ei, a fost dată de năzuința către o altă viață a „ofensaților și umiliților", o viață lipsită de atîta durere și tristețe și lipsuri. Zorile acestei vieți s-au conturat scriitorului încă din clipa cînd el a putut cunoaște adevărul despre Uniunea Sovietică, țara al cărei drum se dezvăluia poporului nostru ca un luminos exemplu. Romanul „Păuna Mică" este expresia dragostei scriitorului pentru noul drum — drumul socialismului; liniile desfășurării acestui roman sînt, la rîndul lor, rezultatul nerăbdării scriitorului de a vedea mai curînd pe frații săi pășind pe noua cale, către care însă — așa cum pe bună dreptate va gîndi Mitrea Cocor — oamenii satelor „mai aveau de străbătut drumul spinos al înțelegerii".

Prin Mitrea Cocor, primul erou de tip nou în literatura noastră, Mihail Sadoveanu a dat răspunsul pe care nu-l descoperise opera sa anterioară închinată necăjiților de la sate. Fără viața noastră nouă, fără ideologia și îndrumarea partidului, fără metoda realismului socialist, mesajul operei lui Mihail Sadoveanu despre țăranul muncitor ar fi rămas încețoșat, frînt, chiar în pragul aflării îndelung căutatului răspuns la problema țărănească. Metoda realismului socialist l-a călăuzit pe scriitor mai departe în înțelegerea adevărului vieții, decît au ajuns marii săi înaintași Bălcescu, Boliac sau Alecsandri, Eminescu, Creangă, Caragiale, Slavici sau Coșbuc. Sadoveanu a dezvăluit, prin destinul lui Mitrea Cocor, drumul luptei organizate a țărănimii sub conducerea clasei muncitoare și în frunte cu

Mihai Gafița

(Continuare în pag. 4-a)

Paul Constantin

(Continuare în pag. 4-a)

ȘTEFAN SZONY — Tipografie ilegală

Nicolae Grigorescu

Opinții greoi în cară
Boii, străbătînd cîmpia,
Cară parcă peste țară
Infinitul, veșnicia.

Cumpăna fîntînii ține
Sus grumazu-n zarea arsă,
Care albele-l lumine
Peste-ntinderi le revarsă.

Grigorescu Nicolae!
Cîtă dragoste e strînsă
Și mîhnire și văpae
Pentru țară într-o pînză!

Trebuia să spargem veacul
Și să-l facem cincinale.
Spațiul l-a luat săracul
Și s-a stins și vechea jale!

Grigorescu Nicolae!
Brazda ne-o făcuși mai scumpă.
Brațul izbuti să taie
Lanțuri vechi și să le rumpă.

Și din arsele pîrloage
Colective se-nchegară
Și nu vite slăbănoage
Ci tractoare-n șesuri ară.

Ithaca mea

Știu chiparoșii-n soare de la Ialta,
Cunosc prelungi amurguri scandinave
Și-ades trimit visări de dor bolnave
Pe unde fost-a Phidias cu dalta.

Dar fie locuri mîndre și suave
Ori lucruri ce le-ntruchipeaz-unealta,
Nu-i țară pe rotundul lumii alta
Ca țara cu mocani, cu grîu, cu stave.

Ithacă pentru inima-mi pribeagă,
Cîmpie dunăreană, munți Carpați,
Carbonifere straturi de pe Jiu,

De voi de-apururi gînd și dor mă leagă
De codrii noștri mari și legănați,
De văile cu glasul clar și viu.

De-aș muri

De-aș muri, pădurea m-ar boci,
Asta românească și bătrînă,
Și de-apururi mi-or îmboboci
Flori înmiresmate pe țărînă.

Le-mplîntai pe vremuri în urechi
Sthul meu vestind o lume nouă,
Au căzut de-atuncea ziduri vechi,
Lumea s-a-mpărțit de-atunci în două.

Nu mă-ndur să mor așa curînd,
Batăr c-o doresc dușmanii foarte, —
Mult mai am să cînt și să descînt,
Mulți dușmani m-or preceda în moarte.

Doar dușmanii dincolo de gard
Latră mai turbat ca altă dată
Și tot cată unde-i gardul spart
Ca în țară iarăși să răzbată.

Lasă-i latre cît li-i încă bine
Și li-i bine pîn'ce-n loc de cînt,
Ei departe hămăind, nu-mi vine
Vr-o frigare-n pîntec să le-mplînt.

Mihai Beniuc

PROBLEME ACTUALE

Minunata forță a realismului socialist

I

Vom porni de la întrebarea pe care și-o punea Ibrăileanu acum aproape trei decenii, cu privire la dezvoltarea viitoare a operei lui Mihail Sadoveanu: „...Aș fi curios să știu ce vei mai da peste două decenii" — spunea Ibrăileanu și continua, exprimîndu-și părerea că această operă, ale cărei cărți de început aduceau în special oameni impulsivi, caracterizați de dezlănțuiri primare, va evolua treptat spre reflexivitate. „Cînd «Cosma Răcoare» va ajunge un înțelept monah, ciclul dumitale va fi închis" — își încheia criticul observația sa.

Intr-o privință Ibrăileanu a avut dreptate: operele lui Mihail Sadoveanu de la sfîrșitul deceniului al patrulea și din anii războiului, sînt alcătuite mai ales din meditații asupra vieții și oamenilor, asupra privelиștilor și întîmplărilor, iar scrierile sale, apărute în primii ani după eliberarea țării noastre, „Anii de ucenicie" și „Fantezii răsăritene", sînt grăitoare pentru reflexivitatea pe care o prevedea Ibrăileanu.

Dar, în altă privință, Ibrăileanu n-a avut dreptate: faptul că Sadoveanu a ajuns la reflexivitate, n-a însemnat pentru scriitor încheierea ciclului creației sale, n-a echivalat cu epuizarea mesajului său. Cele cinci opere noi, apărute începînd din 1947, o dovedesc. Mai mult decît atît, aceste opere dovedesc și altceva, în afară chiar de perfecțiunea pe care a realizat-o Sadoveanu în mînuirea graiului: ele vorbesc despre forța cu totul nouă pe care o capătă un scriitor mare atunci cînd talentul său și creația sa sînt receptive la noua realitate din viața poporului, la noua ideologie care-o călăuzește — într-un cuvînt, atunci cînd scriitorul, autor al unei întinse opere, ajuns la maturitate deplină, folosește experiența sa în spiritul noii metode de creație, a realismului socialist, și militează pentru aceleași idealuri pentru înfăptuirea cărora luptă clasa muncitoare.

Ataşamentul la cauza poporului care azi construiește socialismul și însușirea modului în care cei mai înaintați dintre reprezentanții săi privesc lumea și viața, valorifică într-un chip nou potențele creatoare ale artistului. „Democrația și concepția care o călăuzește — spunea tov. Gh. Gheorghiu-Dej în 1946 — înseamnă... revalorizarea tuturor valorilor reale ale trecutului. Concepția democratică este tocmai o punte între ceea ce istoricește a fost valabil ieri și ceea ce va fi valabil mîine". Situarea unor scriitori ca Mihail Sadoveanu, Camil Petrescu, Cezar Petrescu — dintre prozatori; Tudor Arghezi sau Demostene Botez — dintre poeți; Mircea Ștefănescu — dintre dramaturgi —, de partea democrației socialiste, pe poziții avansate ale ei, a avut drept rezultat o reînviere și dezvoltare a celor mai bune tradiții ale scrisului lor anterior.

Opere create de ei în acest spirit nou constituie realizări de frunte ale noii literaturi realist-socialiste și, în același timp, raportate la întreaga istorie a literaturii noastre, creații de mare valoare. Ne gîndim astfel la romanele „Mitrea Cocor" și „Nicoară Potcoavă" de Mihail Sadoveanu, la ciclul de poeme „1907" și la „Cîntarea omului" de Tudor Arghezi, la piesa „Bălcescu" și la romanul „Un om între oameni" de Camil Petrescu.

Este în afară de orice discuție că opere ca acestea reprezintă treapta cea mai înaltă a realismului scriitorilor, punctul cel mai înaintat al creației lor și, adesea, nivelul maximei lor măiestrii.

Puterea populară, viața socialistă în construcție din patria noastră și ideologia clasei muncitoare au dat scriitorilor cu o vastă și importantă creație anterioară, o nouă dimensiune a scrisului lor, i-au ajutat să străbată drumul de la realism la realismul socialist, să încununeze opera lor de pînă acum cu marea satisfacție de a fi putut cunoaște și spune în întregime adevărul despre viață și societate.

Opera lor — chiar aceea creată anterior — se luminează într-alt fel, se clarifică în ansamblul ei, în însăși viziunea ei, atunci cînd, la capătul acestei opere, stau creații în care nimic nu mai limitează, nu mai stînjenește forța realistă a oglindirii. Idealul social al scriitorilor, părerile lor despre viață și despre mersul ei, uneori nedefinite, totdeauna supuse presiunilor dușmănoase și înfrîngerilor de-a lungul deceniilor negre ale vechiului regim, s-au putut contura și limpezi deplin astăzi, datorită vieții noastre noi și ideologiei care o călăuzește.

Nu odată Mihail Sadoveanu a arătat că orientarea fundamentală a creației sale, încă de la începuturile ei, a fost dată de năzuința către o altă viață a „ofensaților și umiliților", o viață lipsită de atîta durere și tristețe și lipsuri. Zorile acestei vieți s-au conturat scriitorului încă din clipa cînd el a putut cunoaște adevărul despre Uniunea Sovietică, țara al cărei drum se dezvăluia poporului nostru ca un luminos exemplu. Romanul „Păuna Mică" este expresia dragostei scriitorului pentru noul drum — drumul socialismului; liniile desfășurării acestui roman sînt, la rîndul lor, rezultatul nerăbdării scriitorului de a vedea mai curînd pe frații săi pășind pe noua cale, către care însă — așa cum pe bună dreptate va gîndi Mitrea Cocor — oamenii satelor „mai aveau de străbătut drumul spinos al înțelegerii".

Prin Mitrea Cocor, primul erou de tip nou în literatura noastră, Mihail Sadoveanu a dat răspunsul pe care nu-l descoperise opera sa anterioară închinată necăjiților de la sate. Fără viața noastră nouă, fără ideologia și îndrumarea partidului, fără metoda realismului socialist, mesajul operei lui Mihail Sadoveanu despre țăranul muncitor ar fi rămas încețoșat, frînt, chiar în pragul aflării îndelung căutatului răspuns la problema țărănească. Metoda realismului socialist l-a călăuzit pe scriitor mai departe în înțelegerea adevărului vieții, decît au ajuns marii săi înaintași Bălcescu, Boliac sau Alecsandri, Eminescu, Creangă, Caragiale, Slavici sau Coșbuc. Sadoveanu a dezvăluit, prin destinul lui Mitrea Cocor, drumul luptei organizate a țărănimii sub conducerea clasei muncitoare și în frunte cu

Mihai Gafița

(Continuare în pag. 4-a)

Însemnări

Liviu Rebreanu

Dispărut în plină tinerețe de creație, Liviu Rebreanu ar fi împlinit săptămîna aceasta, la 27 noiembrie, 70 de ani.

Nu-l văzusem cu mult timp înainte de a muri, dar amintirea se leagă de omul pe care l-am cunoscut de-a lungul unui deceniu: înalt, voinic, frumos, cu ochii de-un azur palid, cu părul-i argintiu, care-ți sugera orice afară de bătrînețe.

Surîsu-i era de copil mare, șăgalnic și îngăduitor, și un pic naiv.

Îi plăcea tinerețea și nicăieri nu se simțea mai acasă decît în mijlocul tinerilor. (Mi-aduc aminte de acea seară, în care în biroul său punea temelia unei reviste literare; erau în față: Mihail Sebastian, Camil Baltazar, Emil Gulian, Cicerone Theodorescu și cîți alții: nici un bătrîn. Mi-aduc aminte cu cît interes urmărea și cît îl amuzau polemicile lui Camil Petrescu, pe atunci și ei un tînăr, oleacă mai copt, împotriva diferiților energumeni ai epocii. „Ce-a mai spus Camil?" — era una dintre întrebările asigurate, iar rîsul satisfăcut, — răsplata cuvenită inteligenței).

Îi plăcea tinerețea, dar nimic nu era mai departe de el decît improvizația și superficialitatea. Omul iubea tinerețea pentru că — oglindindu-se în ea — recunoștea chipul scriitorului începător, care fusese el însuși, lovindu-se de toate obstacolele pe care vremurile de atunci le ridicau în fața creatorilor: lipsurile materiale, indiferența oficialității, permanenta amenințare de a se prăbuși în prăpastia mediocrității și a ratării.

Împotriva tuturor acestora, Liviu Rebreanu purtase un război tenace, un război pe care-l ducea adesea, singur și în condiții inegale. Omul trecuse munții și venise în „vechiul regat" fără a ști aproape românește, limbă pe care a trebuit să o învețe din cărți. Plecat dintr-un Ardeal în care clasa conducătoare, maghiară și română se întrecea în șovinism, omul pică într-un București nu mai puțin patriotard, nu mai puțin mîncător de „boangheni" și de „ardeleni".

„Ciudată a fost îndeosebi situația mea de ardelean în vechiul regat, (povestea Liviu Rebreanu prin 1928), după izbucnirea războiului împotriva Austro-Ungariei. Ca fost ofițer în armata ungară, la retragerea trupelor noastre din București, am cerut să fac parte din armata noastră și să plec și eu. Mi s-a oferit un post la... biroul de informații. Am răspuns că pot fi cel mult militar, că dumnezeu nu mi-a dat însușiri prea complexe. Și astfel, nevoind să fiu spion, am fost silit să rămîn pe loc, în situația grea de a fi oricînd acuzat de „trădare".

„Scriam. Lucram la cartea mea cea mai grea. Trăiam ascuns și cînd — mulțumită nu știu cui — s-a aflat în lumea autorităților militare de ocupație că sînt un „nesupus" austro-ungar, am fost arestat. Am fugit din sala birourilor unde urma să fiu anchetat și am stat ascuns multă vreme în pivnițele muzeului Kalinderu. Am fugit apoi în Moldova și am scăpat mulțumită ostenelii și lărgimii de suflet a trei socialiști!...".

Erau vremuri grele pentru scriitori și grele erau nu numai vremurile de război. Rebreanu scrisese multe nuvele în ungurește și în nemțește și făcuse, după propriile-i mărturisiri, un număr fantastic de piese de teatru: vreo sută, — însă gloria tot nu se arăta. Nici apariția „Golanilor" nu l-a săltat prea mult din anonimat. Altul s-ar fi dat la fund, scîrbit, descurajat, și obosit de atîta înot într-o apă cenușie ale cărei tărîmuri nu se mai vedeau. Cine citește „Golanii", înșiruire de scene crude, multe naturaliste, segmente de cumplită viață mediocră, fără orizont, adesea animalică, e cu neputință să nu rămînă cu gustul acela de cenușe, pe care Liviu Rebreanu îl va fi simțit nu odată în viață.

Trecerea de la „Golanii" la „Ion" și apoi la „Răscoala" s-a făcut nu printr-un salt, ci prin acea tenacitate, prin acea tinerețe spirituală, cuirasată de perseverență și seriozitate creatoare, despre care vorbeam.

„Ion" apare în 1920, însă ideea de a scrie cartea, o are încă din 1907, prima redactare o face în 1915, iar în 1916 „lucram neîntrerupt, zi și noapte, în timp ce Bucureștiul era atacat de zepelinuri și apoi ocupat de dușmani".

De la autorul „Poznei" (schiță aducînd figura interesantă, însă netipică, a muncitorului Toader Căpățînă) și pînă la făuritorul „Răscoalei" nu este un zbor, oricît te-ar putea tenta imaginea, ci mai curînd un drum tăiat trudnic în roca dură a vieții.

Viața!

Pe deasupra zbuciumului, pe deasupra suferințelor și erorilor lui Rebreanu, viața triumfă în capodoperele sale: în „Răscoala", în „Ion".

Ea triumfă și clamează victoria autorului, pentru că ea n-a luat loc în cărțile sale invitată, ci căutată cu dinții strînși, smulsă.

„...un roman care vrea palpită de viață — cu toate ororile, cu toate contradicțiile ei — nu are sorți de viață, chiar cînd are norocul succesului". Sînt cuvintele lui Liviu Rebreanu.

Este bine să le rememorăm acum, cînd se împlinesc șaptezeci de ani de la nașterea celui ce ne-a dăruit „Răscoala", a omului care — peste contradicții și erori — ne-a lăsat o operă, fierbinte și astăzi de palpitul vieții, operă puternică, densă și masivă, ca însăși viața.

Eugen Jebeleanu

VITRINA CU CĂRȚI

GALA GALACTION: „Oameni și gînduri din veacul meu"

Căile prin care cititorii comunică cu scriitorii pe care îi prețuiesc sînt multiple. Dacă, în stabilirea acestei comuniuni contactul inedit nu totdeauna e cu putință — izvor de statornică satisfacție poate fi și apariția unui nou volum al scriitorului preferat. Acest sentiment îl încerci parcurgînd culegerea „Oameni și gînduri din veacul meu", cu care Gala Galaction este azi prezent în librării.

Reunind aproape 80 de articole, evocări și medalioane, culegerea închegă imaginea unei trude publicistice de mai bine de jumătate de veac. Desigur că sumarul acestui volum reprezintă doar rezultatul unei selecții din ceea ce Gala Galaction a încredințat tiparului între 1900—1955. Ceea ce se evidențiază la lectură, dincolo de varietatea problematică, vorbește despre orientarea democratică, pătrunsă de o luminoasă umanitate a scriitorului; de-a lungul vieții sale Gala Galaction a militat, în ciuda unor preocupări tributare misticismului, pentru libertatea și fericirea oamenilor.

Alături de amintiri din anii adolescenței și studenției, cititorul află articole în care scriitorul împărtășește păreri despre literatură și artă sau evocări despre marii noștri scriitori, dintre care cu unii (Macedonsky, Ibrăileanu, Arghezi și alții) a fost prieten. Notații sugestive găsim și despre alți creatori de frumos, a căror artă scriitorul a prețuit-o. Astfel, el a închinat rînduri pline de căldură, pătrunse de o subtilă înțelegere artistică, picturii răscolitoare a lui Octav Băncilă și Iser; a zăbovit îndelung și tulburat peste paginile lui Lev Tolstoi, iar omenia eroilor lui Romain Rolland a invocat-o nu odată admirativ și cu pătrundere.

Din toate aceste articole respiră dragostea de oameni. Talentul scriitorului care trece cu uimitoare ușurință de la tonurile întunecate la cele luminoase, de la aprecierile făcute cu asprime la cele de caldă gingășie, a dat viață unor figuri și evenimente trecute, privindu-le din perspectiva unui om care a trăit adînc, frămîntările epocii respective, și le-a evocat uneori cu neclarități, întotdeauna cu dorința vie de a promova adevărul și dreptatea.

Creația literară a lui Gala Galaction ilustrează această nobilă aspirație; volumul „Oameni și gînduri din veacul meu" adaugă în această direcție o mărturie în plus, interesantă și bine venită.

CICERONE THEODORESCU: „Versuri alese"

Primul din cele două volume de „Versuri alese" ale lui Cicerone Theodorescu ne oferă imaginea drumului străbătut de poet, ilustrat din ce în ce mai amplu, pe măsură ce creația sa se apropie de anii noștri. Intre primul volum, „Cleștar"-1936 și „Un cîntec din ulița noastră"-1953, cititorul asistă la orientarea tot mai puternică a poetului către tematica actualității, reprezentată în principal de denunțarea ororilor războiului și fascismului („Cîntece de galeră"-1946, „Din toamna lui '39"-1949) și de zugrăvirea vieții clasei muncitoare (ciclul „C.F.R."-1938, „Calea Griviței"-1949). In același timp, el asistă la fazele unui laborios proces de pătrundere treptată și de triumf al realismului în creația poetului înzestrat, care, prin ciclul „Un cîntec din ulița noastră" s-a situat între fruntașii poeziei noastre de azi. Istoria dezvoltării unui talent remarcabil culminează astfel cu un amplu ciclu, care vorbește despre oamenii și faptele din epoca edificării socialismului, promovînd noul din viața noastră, slăvindu-i pe constructori. Lirismul cald al dragostei pentru ceea ce constituie element înaintat, alternează aici cu satira corosivă, realizată la nivelul creației clasice, împotriva celor ce frînează sau împiedică mersul înainte. Imbrățișînd multilateral aspectele noii realități, cu precădere din lumea uzinei, a șantierelor, și dezbătînd liric probleme fundamentale ale orientării oamenilor de artă și cultură, ciclul „Un cîntec din ulița noastră" reînnoiește prilejul de a prețui o poezie realizată cu pasiune și meșteșug.

Al doilea volum este închinat poeziei pentru copii, cea de a doua latură a creației lui Cicerone Theodorescu datind exclusiv din anii noștri. Toate vîrstele copilăriei vor găsi aici poezii pe înțelesul și cu „problemele" lor. Mai mult descriptive în ciclurile destinate primelor vîrste de cititori — pentru a-i ajuta să cunoască lumea din jur — apoi tot mai mult epice pentru vîrstele mai mari, poeziile acestui al doilea volum se dezvoltă către ciclul amplu „Copiii cartierului", cu care se încheie culegerea, și care e o remarcabilă realizare în zugrăvirea eroismului de care sînt capabili copiii și tinerii atunci cînd sînt cîștigați pentru o cauză mare.

Cele două volume de „Versuri alese" ilustrează din plin faptul că, dacă Cicerone Theodorescu și-a început de mult drumul său poetic, el a dat măsura talentului său abia în anii acestia.

V. EM. GALAN: „Vecinii"

Adresarea directă, prietenească și simplă, tonul pătruns de o vioiciune deosebită, antrenant și plăcut la citit, stabilesc de la primele file ale volumului lui V. Em. Galan „Vecinii", acea legătură directă de la suflet la suflet, dintre lector și autor.

Vorbindu-i cititorului său astfel, povestitorul îl poartă în diferitele regiuni ale Chinei, lasă să i se perinde pe dinaintea ochilor chipurile unor oameni noi, din China populară. Ele se succed numeroase, cu repeziciune, în portrete precise, cu detalii biografice și fizice, asemenea prezentărilor amănunțite, călduroase, ale unor noi și trainice prietenii. Sentimentul că ai în fața ta tovarăși de năzuinți și lupte, îl ai de la început, chiar din prima povestire. Meticulozitatea și perseverența cu care Tan An-lu se încăpățînează să demonstreze cu argumente și dovezi concrete că de fapt cinstea de a acorda ospitalitate autorului îi revine lui, nu e numai prilejul constatării unei tradiții aflate în mare cinste la poporul chinez. Este și momentul în care, din însăși maniera de relatare a faptelor, autorul fixează o succintă dar semnificativă icoană a sentimentelor de prietenie care ne leagă de oamenii Chinei populare.

Voioșia, buna dispoziție, optimismul viguros ce-i caracterizează sînt sugerate nu numai prin situațiile în care sînt urmăriți, ci și prin descrieri și notații subtile ale unui autor, care știe să zîmbească, cu bucurie și cu vie satisfacție. De pildă, despre una dintre noile noastre cunoștințe, Ma Fu-nie, fostul vraci, odinioară palavragiu și trîndav, aflăm că și-a părăsit definitiv descîntecele și că acuma este un conștiincios responsabil cu vermorelul; în cazul invaziilor de omizi, el renunță la psalmodieri și sunete de gong, pentru a pune mîna pe pulverizatorul modern de nitroxan și piatră vînătă. De-a lungul celor patru capitole ale cărții — „Vecinii", „Voluntarii", „Muntenii" și „Roșcovanul" — cititorul retrăiește pas cu pas senzația unei întîlniri cu un vechi prieten venit de departe, doldora de impresii și simțăminte pe care ni le împărtășește

N. DELEANU: „Nedeea din Poiana Miresii"

Primul volum al romanului „Nedeea din Poiana Miresii" e o adevărată cronică a anilor 1840-1843, anii începuturilor industriei capitaliste pe Valea Jiului.

Pornit de la o bună cunoaștere a fenomenului istoric, autorul dă viață documentelor, construind cu ajutorul lor o acțiune închegată, purtată de eroi desenați cu multă precizie. Romanul dă o imagine limpede a transformărilor pe care le suferă viața obștei țărănești de pe la mijlocul veacului trecut, sub influența noilor relații pe care le impune capitalismul industrial.

Arhitectura cărții dezvăluie formația istorică a autorului. In unele momente ale desfășurării faptelor, acțiunea este înlocuită cu un comentariu în jurul anumitor date cunoscute cu precizie de romancier.

Nicolae Deleanu știe cel mai adesea să-și surprindă eroii în atitudini caracteristice, care scot în evidență darul incontestabil de povestitor. Aceleiași calități i se datorează vioiciunea și naturalețea dialogului. Astfel încît lectura cărții explică interesul pentru urmarea și dezvoltarea acțiunii romanului.

DUMITRU CORBEA: „Așa am învățat carte"

Grea, nespus de grea a fost calea către lumina cărții, străbătută acum trei decenii de eroul lui Dumitru Corbea, din „Așa am învățat carte". Aici sînt dezvăluite numai primele ei etape, cele pînă la sfîrșitul copilăriei; următoarele, ale adolescenței, vor compune un alt volum: „Din amintirile unui copil de trupă".

Volumul „Așa am învățat carte" cuprinde amintiri; este, deci, în cea mai mare parte, autobiografic.

Procedeul principal în această carte este cel al genului: caracterul școlii din trecut este arătat prin ochii copilului, care vede și judecă totul la nivelul naivității puținilor săi ani — mai mult înregistrări de fapte, fără a le interpreta. Autorul ne dă întîmplarea așa cum s-a petrecut. Perspectiva din care e privită, e a copilului înverșunat să învețe, împotriva căruia însă parcă totul se coalizează; se înțelege că singura trăsătură a eroului, micul Dumitruță, este această încăpățînare pentru știința de carte. Amplu sînt însă caracterizate celelalte personaje ce apar, lumea în care trăiește și se agită copilul. In fond, învățătura de carte constituie numai firul care leagă între ele expresivele tablouri ale vieții satului (din primele patru capitole) și cele mai restrînse, mai sărace ale vieții de oraș (din ultimele două); locul principal în carte îl ocupă zugrăvirea cadrului social în care se desfășoară copilăria și învățătura de carte a micului Dumitruță.

Cititorul acestui volum va cunoaște un nou prozator — pînă acum consacrat numai poeziei — și anume un prozator iscusit mai ales în redarea oamenilor de la sat. Cartea aceasta explică mult din tematica și sensul poeziilor scrise înainte de eliberare de D. Corbea, și chiar din cele recente; e revelatoare și pentru rădăcinile ei folclorice, ca și pentru asprimea cuvintelor, pentru violența sentimentelor, izvorîte din robustețea țărănească a scriitorului.

Lector

Ipoteze

Preocupările majorității scriitorilor și artiștilor de frunte ai țării se îndrumă cu o mereu sporită luare-aminte spre optima reprezentare artistică a eroului epocii noastre, a muncitorului constructor al socialismului. Cu o egală ardoare, creatorii noștri se străduiesc și izbutesc să evoce evenimente și figuri de seamă din trecutul patriei și să le facă înțelese din perspectiva dreaptă a luptelor poporului pentru libertate și dreptate. Literatura critică și în special presa de partid a dat și dă un ajutor neprețuit îndrumării artelor spre cea mai strînsă legătură cu viața ce se făurește trainic și repede pe întreg pămîntul romînesc.

Sînt îndeobște cunoscute tezele și antitezele creației literare curente, privitoare la eroul pozitiv. Și nu mai puțin arzătoare este problema nivelului artistic. Dezbaterea lor a fost și continuă să fie folositoare tuturor creatorilor, animatorilor și iubitorilor de literatură bună, în toate genurile.

Există totuși două secții de extremă importanță, în care drumul înainte se parcurge cu o încetineală exasperantă. In explicarea acestei prelungite rămîneri în coadă se pot lua în considerație cîteva ipoteze, dar nici o justificare.

Epoca noastră înaintează vertiginos și realitățile pasionante la care participăm direct, sau cu ochii minții, întrec de departe „himerele literare" pentru care Jules Verne era ironizat, cu numai cincizeci de ani în urmă, în epoca primelor aparate de T.F.F.

Prin 1925, la București și în cîteva alte orașe, se făceau primele audiții colective de radio, la care „o asistență numeroasă asculta fermecată de progresele tehnicii moderne" emisiuni — fie vorba între noi — destul de imperfecte, chinuite de „paraziți", „fading"-uri, ș.a.m.d. Astă-vară a intrat în funcțiune prima stație romînească de televiziune, iar audițiile-vizionări, urmărite săptămînal, în cîteva centre din Capitală de un mare număr de curioși, demonstrează direct saltul calitativ realizat de știința aplicată în ultimele trei decenii.

Oamenii noștri de știință și lucrătorii din domeniul radiotelecomunicațiilor și cinematografiei fac lăudabile eforturi pentru ca toate avantajele culturale ale progresului tehnic să ne fie împărtășite cît mai curînd. Statul a făcut uriașe investiții în această ramură a culturii poporului: palatul radiodifuziunii romîne și întreprinderile tinerei noastre cinematografii au fost înzestrate cu utilaj și aparataj bogat, de ultimul tip și noi comenzi sînt în curs de negociere în străinătate.

In fața oamenilor artei din țara noastră se profilează deci, cu repeziciune, îndatorirea de a fi „în pas cu vremea" și în acest domeniu al culturii de masă. Improspătarea, sau înnoirea mijloacelor noastre de expresie artistică, adaptate la posibilitățile tehnice actuale, trebuie să stea în centrul preocupărilor unui mai mare număr de artiști, scriitori, muzicieni, pictori și arhitecți.

In prima urgență se situează cinematografia. Progresele realizate în această artă specifică nu ne mai dau răgazul unei „ucenicii" mereu prelungite. S-ar cuveni poate chiar să fim trași la răspundere pentru impasibilitatea cu care ne-am îngăduit perpetuarea unor scuze față de „păcatele tinereții" cinematografiei noastre. Fiindcă atunci cînd copiii din curțile vecinilor au crescut și sînt oameni în toată firea, nu mai putem privi la prostiile alor noștri, fără a lua măsurile de rigoare. Cu atît mai mult cu cît neajunsurile ne privesc pe toți deopotrivă. Am înregistrat bine înțeles, pe tabla de onoare, cîteva note bune, la unul, sau două filme artistice și la mai multe filme documentare; dar față de ținta propusă, ele înseamnă destul de puțin. Se pot căuta cauzele și stabili vinovățiile. In ceea ce privește munca scriitorilor, acum sînt evidente delăsarea și incapacitatea unor „îndrumători" din vechea echipă a Centrului de Producție Cinematografică, dealtminteri la fel de vinovați ca și autorii grăbiți ai zecilor de scenarii inutilizabile, care zac în clasoare. O serioasă culpă revine și secției de dramaturgie cinematografică, a Uniunii Scriitorilor, în al cărei plan de muncă nu figurează nici astăzi calificarea practică, profesională, a scriitorilor pentru cinematograf, ca o importantă și urgentă îndatorire.

A scrie pentru cinematograf înseamnă a fi un scriitor modern, cu preocupări și mijloace moderne, a cărui prezență directă în actualitate se completează armonios cu tehnica cea mai nouă a difuzării ideilor și imaginilor artistice. Tehnica filmului, ca orice operă avansată a gîndului omenesc, are însă și „dezavantajul" de a da prea repede în vileag nepriceperea și mediocritatea, sau lipsa de talent. De aceea, un scriitor neavizat, un autor care nu iubește studiul și analiza atentă a realizărilor noi din raza sa de acțiune, nu „rezistă" în fața aparatului de filmat: opera lui e neinteresantă și inutilă. Dramaturgia cinematografică are alte legi decît cealaltă; așa cum teatrul pentru T.V., se conduce după alte criterii. (E de remarcat că numai foarte puțini dintre dramaturgii contemporani cunoscuți au reușit să scrie bune scenarii cinematografice și piese pentru T. V., fiindcă numai puțini au purces a-și revizui cu seriozitate stilul și concepția de lucru). Majoritatea scriitorilor creatori de filme reușite s-au ridicat printr-o asiduă muncă în mijlocul agitației studiourilor, între aparate și oamenii de specialitate. Experiența de viață și ideile înalte ce o călăuzesc nu-și pot găsi calea cea mai potrivită spre peliculă fără o desăvîrșită cunoaștere a mijloacelor de expresie specifice artei filmului.

Pe un alt plan, mi se pare îngrijorătoare sărăcia lucie ce se manifestă, în ce privește creația originală, la teatrul radiofonic. Pentru milioane de ascultători din țara noastră „teatrul la microfon" este una dintre emisiunile favorite. Motivele sînt lesne de înțeles; instalat confortabil în fața cutiuței sale miraculoase, are „lojă permanentă" la teatrul cu cele mai multe premiere și cea mai bună distribuție. Teatrul radiofonic are un specific vădit, acela de a fi, prin excelență, auditiv. Autorul unui scenariu radiofonic trebuie „să vadă cu urechile", adică să scrie o piesă care să dea imagini vizuale prin mijlocirea sunetelor: dialoguri, zgomote, „cortine sonore", scurte intervenții ale crainicului, etc.

Trecînd în revistă bogatul repertoriu al teatrului nostru radiofonic, vom distinge două feluri de piese: adaptări (după piese de teatru străine, sau romînești, și dramatizări de romane) și scenarii originale concepute și scrise pentru radio. Nu e greu, pentru orice ascultător, să-și dea seama că adaptările constituie majoritatea zdrobitoare. In aceeași măsură „spectatorii" teatrului la microfon au putut să observe că dramaturgii noștri nu s-au ostenit din cale-afară nici cu adaptarea radiofonică a pieselor lor de teatru. S-a întîmplat chiar ca emisiunea respectivă, conducîndu-se după principiul efortului minim, să transmită pur și simplu, din sala teatrului, spectacolul, întretăiat doar de explicațiile precipitate (și incomplete, bine înțeles), ale unui crainic. Vina o poartă, în primul rînd, scriitorii noștri de teatru, care probabil consideră minor noul gen. Dar, fără îndoială că stă în puterea conducerii radiodifuziunii de a găsi modalitatea interesării și antrenării lor mai largi în creația literară pentru radio.

In una din ședințele convocate de Direcția culturală a Radio-ului, un reprezentant al biroului secției de dramaturgie a Uniunii Scriitorilor și-a luat de altfel însărcinarea de a obține și organizarea unei plenare a dramaturgilor pe tema scenariului radiofonic. Dramaturgii și ascultătorii „teatrului la microfon", prevăzîndu-i roadele, o așteaptă încă. Pînă cînd? Problema merită atenție, fiind vorba (pînă la dezvoltarea televiziunii), de teatrul cu cel mai numeros public din țara noastră.

Scenariul cinematografic și scenariul radiofonic vor intra ca elemente componente în forma superioară, din punct de vedere tehnic, a pieselor scrise pentru teatrul romînesc televizat. E timpul să ne punem întrebarea dacă în proiectele de viitor ale scriitorilor noștri intră și calificarea lor pentru această formă, cea mai nouă și mai directă, a literaturii dramatice moderne. Existența și dezvoltarea unei asemenea dramaturgii în literatura altor popoare ne obligă să actualizăm chestiunea, aducînd-o, din ordinea ipotezelor, la ordinea de zi. Ea se leagă de fundamentarea practică a unui reviriment artistic care reunește aspecte din toate domeniile creației artistice.

Dorința legitimă și patriotică a scriitorilor noștri, de a participa din toate puterile talentului lor la revoluția culturală pe care ne-o asigură azi socialismul (plus eliberarea energiei nucleare), nu mai poate face azi abstracție de nevoile arzătoare ale „artelor tehnice": cinematografia și radio-ul. Contribuția la satisfacerea acestor nevoi poate fi, pentru mulți, un examen de tinerețe a spiritului creator, în care deosebirile de vîrstă biologică și de celebritate nu intervin ca limite.

Criteriul ar fi prezența în actualitate.

Simple ipoteze.

Mihnea Gheorghiu

Vaclav Rezac: „Alarmă în strada Fierarilor"

Publicînd volumul „Alarmă în strada Fierarilor" — Editura Tineretului pune la dispoziția cititorilor una dintre cele mai valoroase povestiri pentru copii a scriitorului cehoslovac Vaclav Rezac.

Deși rod al activității creatoare din perioada antebelică, timpul n-a putut învechi manifestul de luptă împotriva nedreptății sociale și nici stinge rezonanțele generoase păstrate în filele acestei cărți hrănite din entuziasmul anilor primei Republici Cehoslovace.

Scrisă pentru copii, prin conținutul său bogat în semnificații de largă valabilitate socială, prin forma sa artistică „Alarmă în strada Fierarilor" se citește cu mult interes și de cititorii vîrstnici.

Povestirea cuprinde, de fapt, desfășurarea peripețiilor prin care trece tînărul erou Frantik, în vîrstă de 13 ani, din momentul în care a luat îndrăzneața hotărîre de a pedepsi pe lacomul și necinstitul negustor Bocean — care jefuia pe toți săracii cartierului, încărcîndu-le datoriile. Adînc cunoscător al sufletului copilului, autorul reușește să redea, cu mult meșteșug, elanurile generoase ale tînărului căutător de dreptate, înmănunchind în sufletul său calitățile omului din popor. Iată-l, de pildă, pe Frantik punîndu-și în joc reputația sa și a familiei — și furînd condica în care erau notate datoriile, pentru a-i salva pe năpăstuiții datornici.

Urmînd îndemnurile aceluiași suflet mare, tînărul erou își periclitează chiar viața cu simplitate și modestie, salvînd de la înec pe bătrîna Halikova, victimă a aceluiași negustor.

Demn de remarcat este faptul că în toate împrejurările (uneori destul de dramatice) eroul Frantik nu abandonează niciodată pe copilul Frantik. Există în toate raționamentele sale o anumită savoare juvenilă a gîndirii care se concentrează în hotărîri specifice vîrstei. El are — spre exemplu — convingerea că odată cu dispariția faimoasei condici se vor termina și hoțiile băcanului, iar în momentul cînd o are în mînă, n-o ascunde ori unde, ci sub pietroiul bine cunoscut jocurilor lui. Izbindu-se de unele greutăți în acțiunile sale, copilul brodează cele mai concrete hotărîri de pedepsire a negustorului, pe canavaua de fantastic împrumutată literaturii de aventuri: „Frantik își închipuie că s-a transformat într-un străin înalt, care poartă pe cap o pălărie neagră, cu boruri largi și are fața acoperită cu o mască neagră... Ochii lui aruncă scîntei".

Dar bunul simț al copilului obișnuit să se ia de piept cu greutățile vieții înlătură cu dispreț această „grozavă tîmpenie" și caută „altceva ca să poată fi realizat de Frantik Severny cel cu picioarele goale". Tot așa de repede se convinge Frantik că speranța pedepsirii „legale" a lui Bocean, este soră bună cu inspirația din romanele polițiste. Polițaiul Breycha îi spusese doar clar că „pe indivizii ăștia trebuie să-i iei „altfel" și că la închisoare ei intră, „cîteodată da, cîteodată nu". De aceea Frantik se convinge în scurt timp că drumul adevăratei pedepsiri a lui Bocean nu trece pe la judecătorie, ci prin locuințele săracilor din strada Fierarilor. De altfel, el nu reușește să pedepsească pe băcan decît cu ajutorul acestora.

Celorlalte personaje — șoferul Uvarov, bunicul, Kolisko, Breycha, ș.a. — deși n-au un rol de frunte în desfășurarea acțiunii, nu le lipsește un contur personal viguros desenat. Importanța lor rezidă în rolul de determinanți ai drumului acțiunii — care datorită liniei sinuoase a hotărîrilor, mereu altele, ale lui Frantik, se desfășoară cu nenumărate cotituri. Intervențiile celorlalți eroi, toți oameni maturi, precipită dirijarea acțiunii spre deznodămînt. Astfel se întîmplă în urma intervenției lui Uvarov și, mai ales, în urma intervențiilor lui Breycha.

Din evenimentele cărții, mărunte în aparență, din revolta spontană a micului Frantik, țîșnește scînteia unui adevăr cu semnificații largi prevestind germenii unor furtuni viitoare. Dar scriitorul are grijă să dovedească cititorilor săi că lupta aceasta izolată, împotriva unui singur exponent al nedreptății sociale, este lipsită de perspectivă. Numai așa se explică faptul că: „Oamenii din strada Fierarilor au rămas tot săraci... un asemenea lucru ar trebui să ne pună pe gînduri. Străzi cum e strada Fierarilor sînt cîteva mii în lume, există milioane de săraci și mulți domni Bocean. Iar pe noi toți ne așteaptă încă o muncă serioasă, pentru că sărăcia nu e numai o nenorocire pentru cei ce o suferă, ci e și un păcat al nostru, al tuturor".

N. Popescu

PETRU DUMITRIU: „Cronică de familie"

Aria de prozator a lui Petru Dumitriu este corolarul firesc al țelurilor „balzaciene" fixate epicii sale, fără a fi însă de obicei o preluare a mijloacelor specifice artei balzaciene. Formația literară a lui Petru Dumitriu, cu un fond trainic de clasicism și refractară romantismului indiscret și locvace, îndreaptă arta prozei sale mai ales pe linia unui realism sobru, în compoziție ca și în stil, la școala marilor romancieri ruși.

Despre opera lui Balzac, Petru Dumitriu arăta, într-un articol din 1950, că ceea ce o caracterizează este „funcțiunea de cunoaștere". Desigur, nu e nimic nou în afirmația aceasta ,valabilă, evident, pentru orice operă artistică realistă. Dar credem că, accentuînd asupra acestei funcțiuni gnoseologice ca pe o caracteristică a operei lui Balzac, Petru Dumitriu își răspundea propriilor întrebări despre rosturile prozei lui și acorda o valoare caracterizantă intensității deosebite a cunoașterii balzaciene: „cercetare încordată de fiecare clipă a oamenilor și a stărilor ce-l înconjurau", „patima lui de a pătrunde în toate ungherele vieții", „setea lui de cunoaștere științifică și filosofică".

Intreprinzînd istoria unei familii și — prin ea — a unei clase sociale — implicit, dar indirect, a societății însăși — Petru Dumitriu își punea lui însuși obiective de cunoaștere științifică și filosofică a omului și a societății. „Cronica de familie" are la bază nu numai nemijlocita observație a vieții ci și un aparat de cercetare arhivistică, ca sursă documentară pentru o analiză asupra evoluției sociale și ca suport faptic pentru o demonstrație asupra unor chestiuni fundamentale de etică. Procedeul selectării materialului etic oferit de viață și de documente pare să se bizuie pe două principii, caracterizante pentru alcătuirea „cronicii":

— „Atenție asupra momentelor din dezvoltarea societății, în ceea ce au ele caracteristic și revelator" (principiu reliefat de scriitor ca reprezentînd unul din învățămintele operei lui Alexei Tolstoi. — într-un articol din 1953).

— Stabilirea conflictului epic prin alegerea unui moment revelator din viața personajelor, moment care le pune în fața unei probleme etice capitale.

In linii mari, iată concretizarea acestui procedeu de selectare epică:

— Momente din dezvoltarea societății romînești:

1860 — lupta boerimii conservatoare pentru păstrarea privilegiilor străvechi, amenințate de evoluția spre capitalism a societății, moment culminant, de trecere de la o orînduire la alta, premergătoare monstruoasei coaliții burghezo-moșierești. Caracterizarea și rezolvarea acestui moment prin viața celor ce se agită în salonul mare al Cozienilor, în jurul lui Șerban Vogoride, purtătorul de cuvînt al conservatorimii.

1907 — marea răscoală țărănească, moment care, în fața definitivării coaliției burghezo-moșierești, anunță adîncirea răzvrătirii populare și a conștiinței viitoarei alianțe indestructibile dintre clasa muncitoare și țărănimea muncitoare. Revelatorie: zguduirea lumii descendenților din Cozieni — Vorvorenii — împreună cu Augustatoții, în fața maselor răsculate.

1923 — moment din perioada de început a relativei stabilizări capitaliste. Revelatorie: lumea trufiei plină de siguranță a salonului Vorvorencei, a arbitrarului despotic dictat de stăpînire și aprobat unanim de oamenii ei. Revelatorie, de asemenea, pentru relativitatea acestei stabilizări, imaginea răzvrătirii cadrelor cinstite din chiar aparatul de represiune burghezo-moșieresc.

1945 — moment esențial în istoria răsturnării vechiului regim, în drumul revoluției democrat-populare. Revelatorie: deruta politică și morală a ultimilor descendenți ai Cozienilor, în fața creșterii puterii populare.

Celor patru momente istorice le corespund cele patru capitole axate pe ciocnirea caracterizantă, evidențiată mai sus: Davida, Bijuterii de familie, Salata, In bătălia pierdută. Procedeul permite ceea ce s-a remarcat în articolul trecut: intercalarea și adăugirea a noi capitole, pe alte conflicte caracterizante pentru alte momente din evoluția societății.

Implicit:

— Momente relevatorii din viața personajelor, punîndu-le în fața esențialelor atitudini etice:

Davida, fiica unică a Cozienilor, fecioară romantică, trăind în singurătatea lumii boerești, aprinsă de patimi sălbatice, își împletește dragostea cu delirul luptei conservatoare; în fața vieții, înarmată doar cu arma intrigii moștenită de la străbuni; învinsă, se strînge, încovrigîndu-se ca o fiară rănită, resemnîndu-se la cușca dresorului. După ce a optat pentru crimă și înșelăciune, optează pentru moartea sentimentală. Energia pasionată a fiicei lui Cozianu se adună, inutilă, în căsnicia cu scabrosul Lăscăruș Lascari, transmițînd urmașilor firea ei aprigă, pentru întărirea forței cu care vor stăpîni în societate, și „bijuteriile de familie" ale mamei, Sofia Cozianu...

Elena Vorvoreanu, fiica Davidei, optează pentru calea furtului și a crimei, acceptate tacit de societate, ca mijloc de a-și cîștiga și asigura locul „cuvenit" urmașilor Cozieni. In „cealaltă lume", a țăranilor, arderea unei părți a avutului moșieresc, distribuirea altei părți a acestui avut, uciderea exploatatorilor — dă altă accepție etică acțiunii de însușire și exterminare: oamenii se ridică în masă, hotărîți să-și ia înapoi o parte din rodul muncii lor și să facă tradiționalul „județ al sărmanilor". Pe planul paralel cu cel al vieții Cozienilor, pe planul mișcării populare, în viața personajelor se pune o nouă problemă etică: problema răspunderii înalte în acțiunea socială, dramatic ridicată în fața celor ca Marinică și Rizea, care înțeleg, mai ales acesta din urmă, gravitatea spontaneității neorganizate a răscoalei țărănești și necesitatea organizării după sfatul muncitorului...

Căpitanul Petru Dumitriu, înrudit prin căsătorie cu nepoții Cozienilor, optează pentru calea demnității și cinstei umane, refuzînd să execute un ordin criminal. Etica lui, de afirmare curajoasă a opiniilor proprii, împărtășite de soție, înfruntă etica Vorvorencei: „Să vă faceți mici de tot... dacă vreți să mai existați în societate... Faceți-vă mici de tot..."

Dimitrie Cozianu, zguduit în existența lui parazitară și luxuriantă de frămîntările sociale ale epocii de după 23 August 1944, caută cu disperarea ultimelor zvîcniri de conștiință „singurul lucru curat din viața lui" și optează pentru calea cea mai ușoară, proprie traiului și eticii sale: aceea „fără nimic curat"...

Evident, cheia viziunii epice a „Cronicii de familie" este tocmai împletirea acestei triple selecții: a momentului istoric, a personajelor reprezentative pentru acest moment, a conflictului etic angajat de aceste personaje prin fixarea unei anumite atitudini față de viață.

Pentru realizarea acestei viziuni, rolul hotărîtor îl capătă descrierea de epocă, portretul, analiza psihologică.

Unde se dovedește Petru Dumitriu un emul al

CRONICA literară

modelului balzacian, este descrierea de epocă, dacă ne referim la minuțioasa inventariere a componentelor arhitecturale și mobiliare ale interioarelor. Evadarea din pastișă are însă la Petru Dumitriu vaste posibilități, oferite mai ales de talentul pictural al scriitorului, care reușește să spargă, nu odată, dar nu întotdeauna, obositoarea și nesugestiva însușire a amănuntelor, printr-un tablou colorat cu rafinament. Astfel, descrierea de interior a salonașului în care Alexandru Cozianu îl primește pe Lăscăruș Lascari: Un dreptunghi galben (aruncat pe jos și pe un perete de o lumină venită indirect printr-o ușă ce răspundea alteia, apoi alteia, pînă la izvorul acestei lumini, din salonul mare). In dreptunghiul galben: un fotoliu mare, verde întunecat, și o masă de lemn lucios cu podoabe de bronz aurit. In jur, păstrate în clar obscur, lucirea stinsă, „abia bănuită", a lemnăriei aurite a fotoliilor stil Louis XVI. Interiorul acesta de casă boerească bogată, care se vrea modernă în epocă, locuită de oameni cu trufia civilizației occidentale, dar încă neieșiți din feudalism, este completat, coloristic dar și semnificativ, prin imaginea țigăncii roabe, cu chipul ei măsliniu, încadrat în marama neagră, cu ochii „întredeschiși și verzi ca o baltă stătută vara" și cu fustă de un albastru întunecat și lucios.

Fără îndoială, picturalul e propriu artei descriptive a lui Petru Dumitriu. El are o potență sugestivă, mai mare decît arhivistica inventariere a detaliilor.

Picturalul este unul din mijloacele folosite cu măiestrie de Petru Dumitriu și în portretizare. Chipul Davidei este, în „Cronică", introdus printr-un tablou în culori întunecate, realizat mai mult prin nuanțe de uleiuri variate, amestecate cu mult negru, albăstrind profund albul și lăsînd în ape contrastul culorilor deschise: „Era zveltă, într-o rochie de tafta de culoarea pieptului de porumbel, cu ape liliachii, cenușii, roz. Avea nasul fin, încovoiat, gura cărnoasă dar palidă, ochii negri arzători, adînci, cu genele lungi și fine, îndoite în sus; părul îi era strîns fără grijă, negru ca întunericul, cu luciri albăstrii, creț și bogat. Și pielea fragedă și străvezie, avea în ea o umbră albăstrie. Fata era necoaptă, sălbatecă, tăcută..." Pictura, statică, anunță portretul viu al personajului, ca un tablou de epocă înrămat în greu cadru aurit, cu care s-ar deschide un film pentru a ne purta apoi, îndărăt prin ani, în vremea cînd omul, înmărmurit acum în zugrăveala făcută la un moment dat, trăia pasiuni, maturizîndu-se și purtîndu-și destinul...

Portretul, la Petru Dumitriu, transmite însă și aprecierea sentimentală și morală a scriitorului. Mijloacele de portretizare variază în consecință și, uneori, picturalul dispare, ca neinteresînd, înlocuit cu descrierea pur verbală, în care imaginea plastică servește doar ca termen comparativ, cu intenție de șarjă, chiar grotescă, dar sugestivă și acuzatoare: Lascar Lascari era ca „o bucată de caș care a făcut păr și vorbește cu o intimitate și o indiscreție insuportabilă". Pentru oamenii din popor, portretizarea folosește mijloacele din „Cronica de la cîmpie" și din „Pasărea furtunii": reliefarea trăsăturilor caracterizante pentru viața interioară a omului, în special a ochilor, — alături de acelea care vorbesc despre forța omului, apăsată și aplecată sub jug: Rizea era „tînăr, înalt și lat în spete și cu ochii verzi tulburi". Cu „ochii săi tulburi verzi" îl privește pe Marinică și întreabă: „Da'... oamenii s-au sculat?" (privire neîncrezătoare în exterior, nelămurită în interior, căutînd și negăsind). „Cu ochii săi verzi, grei de necaz" îl privește pe Marinică atunci cînd acesta îl îmbrobodește evident cu amăgirea despre moartea regelui și ordinul reginei (necaz pentru minciună, necaz pentru hotărîrea de a prelua și duce mai departe minciuna). „Intr-o vreme, Rizea, privind șirul de care cu ochii lui verzi tulburi, mormăi: — Au și început să-și dea cu sapa în cap... (tulburare, din nou, pentru nesiguranța eficienții acțiunii sale). Ochii lui Rizea șovăie privind fața mîhnită a acarului care îi sfătuise de bine și privesc cu nesaț cîmpurile desprimăvărate, cînd e dus la moarte... Iordache, țăran dus la culmea desnădejdei și a furiei, „voinic, roșu la față, cu mîinile groase și cu țeasta rasă cu briciul, albăstrie", „avea vinișoare de sînge în albul ochilor". Oamenilor din jurul lor, „ochii negri le erau tineri, dar obrajii supți și țepoși, cărunți".

Reacția sufletească a personajelor e sezisată la Petru Dumitriu rareori prin procedeul — ca să întrebuințăm termenii lui Ibrăileanu — „analizei", frecvent prin cel al „creației". Viața psihică e luminată din afară, prin gesturi și vorbe, prin acțiunea ce trădează starea internă. Alexandru Cozianu, la insinuările veninoase ale „amicului" său Lascari, reacționează prin joc stîngaci,— pierzînd,— capătă o criză de ficat, își expediază partenerul și se întinde pe divan în întuneric. Zbuciumul cumplit al Davidei nu dă loc la lungi urmăriri în gînduri și sentimente; viața ei interioară e însă minuțios urmărită exterior: „se făcu palidă de tot"; „îngăimă"; „țipă"; imploră; „se uită cu spaimă, palidă, cu ochii rătăciți"; „devine și mai tăcută ca pînă atunci"; „răspunde monosilabic"; „urmărește cu atenție dușmănoasă orice gest cît de mic al maică-sei și al lui Șerban Vogoride". (Scriitorul însuși descrie „ce ar fi observat" „cineva care ar fi fost atent la purtarea Davidei".)

Observația din afară e însă sensibilă la detalii, la nuanțe. Rîsul, manifestarea veseliei, devine expresia unor stări sufletești cu totul diferite și valoarea psihologică a unor scene în răscoala țărănească e puternic evidențiată de semnalarea unui anumit fel de rîs: Davida, în întîlnirea cu masa țăranilor veniți să ceară la oraș reforma agrară, cunoaște astfel pe omul care „părea vesel, de o veselie ațîțătoare și răutăcioasă" și vede cum slugile ei, „Nicolae pe capră și Vasile în dosul trăsurii, rîdeau și ei morocănos și dușmănos". In sfaturile lui Rizea și Marinică cu sătenii presimțind izbucnirea răscoalei, „oamenii rîseră cu mîhnire" sau „rîseră încet, întunecos". Chiar Mototolea, povestindu-și durerea și revolta, „rîse, un rîs uscat, bolnav". Cînd trece vestea răscoalei, deja aprinse în satul vecin, „mulțimea dimprejur rîse palid fără veselie, cu uimire".

Expresia psihologică la Petru Dumitriu e astfel caracterizată prin discreție, prin penetrație indirectă în sufletul omului. De aici — sau raportat la aceasta, stilul lui Petru Dumitriu, care amintește de încercarea pe care el însuși o făcuse cîndva, de a defini stilul realist: „Stilul realist prin excelență este expresiv și simplu. Il găsim la Balzac, la Tolstoi, la epicii sovietici; îl găsim însă și la Cervantes, la Boccacio, la Herodot!" Petru Dumitriu este adeptul limbii „transparente", al stilului care este sobru și expresiv, pentru că nu oprește atenția asupra lui însuși ci împlinește numai funcția eroică de a se păstra pe sine modest și neștiut, pentru a atrage întreaga atenție îndărătul lui, la cele exprimate de el: „Cred că limba literară — spune Petru Dumitriu într-o discuție deschisă de Eusebiu Camilar, care cerea o limbă bogată, vădind colecta amplă a podoabelor vorbirii — e ca o cortină trasă în fața unei scene. Dacă e de cristal, vom vedea perfect actorii și jocul lor: dacă însă cortina e de broderie, țesută cu fir de aur și cu diamante, cu rubine, safire, hrisopras, beril, ametist, smarald, hiacint, opal... atunci efectul va fi amețitor în ambele înțelesuri ale cuvîntului. Adică spectatorul sau cititorul va fi amețit de admirație dar și de dificultatea de a înțelege ce e îndărătul cortinei". Fraza lui Petru Dumitriu este adeseori redusă la propoziții principale, chiar fără adausul unui minimum de atributive sau completive: „Caii ciocăneau cu copitele caldarîmul; vizitiii beau vin fiert la bucătărie; ferestrele cele înalte străluceau; se întrevedeau prin perdele roiurile de lumini ale candelabrelor. Afară cerul era roșu la orizont, iar la zenit albastru închis, cu cîteva stele. Bătea un vînt subțire și rece prin crengile seci ale copacilor din stradă. Inăuntru însă era cald; sobele dogoreau și cucoanele erau în rochii decoltate..." Scriitorul creează deci imaginea prin succesiunea observațiilor succinte, reduse la minimum necesar; totalitatea este însă bogată. Topica frecventă, banală chiar, surprinde în simplitatea ei revelația unui tablou complex, neașteptat, care fixează elementele esențiale, cu semnificație socială, fără intermediul elocinței autorului. (Ceea ce nu înseamnă că, pentru exprimarea unei furtuni sufletești intense, cu precipitate răsturnări psihice aglomerate în secunde, ca în „Pasărea furtunii", Petru Dumitriu nu are capacitatea largilor perioade stilistice corespunzătoare fondului; sau că, în descripția de natură, nu folosește instrumentul unic sadovenian; esențialul în stilul lui Petru Dumitriu este subordonarea lui conținutului...)

Tocmai pentru că arta prozatorului Petru Dumitriu este slujitoarea fidelă a observației sociale și a momentelor cruciale în viața etică a personajelor sale, totul coboară sub nivel acolo unde viziunea artistică este insuficient precizată. Am remarcat în articolul trecut „carența imaginii globale a societății în unele capitole" ale cronicii. Personajele cercului revoluționar al lui Alimănescu în „Davida" nu rezistă, numele și înfățișarea lor pierzîndu-se din memorie, ca niște etichete lipite întîmplător unor ficțiuni arbitrar introduse pentru compensarea deficiențelor epice. La fel, reprezentanții mișcării populare în „Bătălia pierdută".

Valoarea egală, la cel mai înalt nivel, a tuturor capitolelor și a tuturor pasajelor, nu poate fi asigurată decît printr-o viziune egală, echilibrată, sigură, asupra fondului epic selectat pe baza cunoașterii și studierii realității...

Savin Bratu

AMINTIRI DIN NOAPTEA CU LUNA

— Fragment din romanul „Oameni de ieri — Oameni de azi — Oameni de mîine" —

Nu ne-am îndurat aşadar să ne risipim pe la culcuşurile noastre. De hatîrul lunii pline am mai întîrziat o vreme.

Copiii au năpădit pe scările pridvorului, coborînd în mijlocul ogrăzii ca să contemple mai din larg bolta cerului albastră, luna şi stelele umede.

De acolo răsunară de îndată acerbe controverse între Ionaş, Neghiniţă şi Ileana Tractoreana pe tema feluritelor constelaţii: Gemenii şi Cloşca cu pui, Fîntîna şi Cumpăna, Carul mare şi Carul mic. In avîntul său inovator, Ileana Tractoreana îşi afirmă adîncul dispreţ pentru numele vechi şi răsuflate de pe harta cerească, păstrate din vremea ciobanilor lui Boierebista şi fără îndoială, mult mai dinainte.

— Ian lăsaţi-mă voi cu harabalele voastre mari şi cu cotiugele voastre mici, cu fîntînile şi cloştile cu pui!... striga ea cu glăsciorul subţire şi şăgalnic, care imita fără voie zăpoarele de indignări şi hitre mînii ale fostului căpitan Zevedei. A trecut vremea lor. Fost-ai, leleo!... Unde-i tractorul? Unde-i combina? Unde-i pompa automată? Unde-i clocitoarea electrică?... Ei, sîc, că n-aveţi ce răspunde!...

Noi, ceştialalţi, ne-am mulţumit să aruncăm o privire mai fugară cerului, lunii şi stelelor, fără veleităţi de a motoriza şi străvechile denumiri ale constelaţiilor. Ne-am întors apoi de la cer pe pămînt, la cele ale pămîntului. Ne era destul să le ştim toate deasupra noastră — cer, lună şi stele — scăldînd noaptea într-o lucire aşa de dalbă, după nepătrunsele bezne de pînă mai adineauri.

Fostul căpitan Zevedei şi amîndoi Ionii parcă nici nu mai erau aceiaşi oameni din ultimul ceas şi jumătate.

Tustrei se înseninaseră şi dînşii la chip. Ca la atingerea unei vărguţe vrăjite din basmul lui Pătru voinicul, li se luaseră bolovanii apăsători de pe inimă, li s-au şters brazdele de pe frunte şi dintre sprîncene, cutele din colţul gurii. Iarăşi li s-a liniştit deplin privirea prietenoasă a ochilor. Din nou îi unea, fără drojdie de tulburi mustrări şi de încîlcite explicaţii, tot ce-i legase de atîţia ani şi avea să-i lege pînă la sfîrşitul vieţii.

Din nou se înţelegeau numai din cîteva cuvinte şi încă mai ades fără cuvinte, din ochi.

Stoichiţă Ion se abătuse prin Boiştea în treacăt, spre Piscul Voievodesei, la sondele şi rafinăriile fostei celebre „Voevoda, Roumanian Company For The Developpement of the Mining Industry Limited". Acolo unde nu de mult fostul mare rechin, Iordan Hagi-Iordan, cu Emil Sava şi cu alţi foşti interpuşi mai mărunţi în solda marilor trusturi petrolifere pompau aurul negru pentru nesăţioasele lor pungi şi case de fier; acolo, acum, peste trei mii muncitori de la sonde, de la foraj, de la rafinării, ateliere şi secţii de transport, aşteptau pe fostul lucrător Stoichiţă Ion să-şi împărtăşească păsurile şi planurile, ca să le afle împreună cît mai grabnice dezlegări.

Ce fel de păsuri? Ce planuri? Şi ce dezlegări?

Intr-adevăr, păsuri şi planuri dintr-o lume şi dintr-o rînduială pe care nu le-ar fi priceput şi nu le-ar fi admis niciodată foştii stăpîni de odinioară ai ţării şi ai bogăţiilor sale, feluriţii Iordan Hagi-Iordan, cu feluriţii Emil Sava ori Nicuşor Vîlcu şi tot alaiul lor de slugi şi sluguliţe. Cum adică, să aibă a chibzui şi a hotărî muncitorii împreună alt plan de exploatare şi de producţie pe baza unor alte norme revizuite? Cum adică, să aibă a pregăti aplicarea unor noi metode sovietice, pentru îndeplinirea planurilor într-un timp încă şi mai scurt? Cum adică, să aibă a aproba proiectele altor cartiere muncitoreşti? Altor creşe şi grădiniţe pentru copii? Altor şcoli, cu alte cursuri pentru calificarea tinerilor lucrători, născuţi şi crescuţi în satele unde pînă acum cîţiva ani părinţii lor încă mai arau cu pluguri de lemn?

Pentru acestea toate îl aşteptau muncitorii şi acestea toate erau misiunile fostului muncitor şi soldat Stoichiţă Ion. Iar fostul căpitan Zevedei Grigore se întorcea din alte locuri, cu alte misiuni.

Cutreierase munţii Dornelor şi ai Bistriţei, Maramureşul, Ardealul şi alte ţinuturi, unde a fost trimis şi unde îl chemaseră nenumărate scrisori ca să dea îndrumări mai spornice pentru cultura unor soiuri încrucişate de cartofi, într-o lume care pînă mai deunăzi plugărise şi vieţuise tot aşa ca pe vremea bourilor din străvechea stemă a Moldovei. Umblase, adunase veşti îmbucurătoare despre îndrăzneţele experienţe şi născociri ale muncitorilor de pămînt, care nu se mulţumeau numai cu învăţăturile de-a gata, din cărţi, din reviste ori din circulări.

Mai văzuse în drumurile sale şi altele, care-au făcut să-i crească inima din alte pricini.

— Ioane, bre frate Ioane, nu-i aşa că n-ai uitat nici tu bisericuţa cea mică şi neagră, de sub o poală de codru din Maramureşul descălicătorii?... îl întrebă pe Ion Săracu fără să aştepte răspuns. De cîte ori nu ni s-a părut nouă că-i mai auzim clopotul pălind lin, cu tînguirea lui aşa de smerită, cu glasul aşa de plăpînd, cu mustrarea aşa de blajină, de mi se punea un nod în gîtlej?... O lăsasem acolo, sărmană bisericuţă din alt veac, cu turla subţire şi îngustă, părăsită şi mîhnită în singurătăţile sale. Am lăsat-o acolo şi o plîngeam. Atîta ne-ajungea mintea, şi pe tine care ziceai că eşti neştiutor, cît şi pe mine care cică eram cărturar. Ce să pricepem şi să gîndim mai mult?... Iară acuma, cunoşti tu ce-i pe acolo, aproape? Bisericuţa a rămas netulburată în singurătatea ei. Moaşte ale trecutului... La trei kilometri însă, ce larmă de oameni şi ce frămîntare, ce camioane, ce excavatoare, ce trenuri gonind pe linia îngustă, ce bogăţii luînd drumul la vale!... Mine, izvoare de apă minerală captate, un combinat, şantiere, clădiri muncitoreşti, un adevărat tîrguşor răsărit din stîncă, în mijlocul codrilor, pe unde păşteau bourii!... Acestea de unde să le ştim şi să le bănuim şi să ni le închipuim noi, atunci cînd ochii noştri nu vedeau decît o bisericuţă pe care o părăseam în pustietăţile şi sărăcia ei, ca s-o găsim tot aşa de săracă şi uitată, cînd ne-am întors din stepele furnicilor şi cămilelor?... Işi tînguia sărăcia pe-o puzderie de comori, care n-au să se istovească nici într-o jumătate de veac, nici într-un veac, ori două. Te mai miră neastîmpărul care mă zoreşte să pornesc acuma spre Deltă şi Dobrogea, unde nici nu încape îndoială că mă aşteaptă altele să le văd cu ochii şi să nu-mi cred ochilor?...

Inainte însă de a porni spre Deltă şi Dobrogea, fostul căpitan Zevedei îşi dăduse întîlnire cu fostul soldat Stoichiţă Ion, în pridvorul prietenului Ion Săracu, fiindcă aşa i-au îndemnat încăodată amintirile care-i legau din amare ceasuri de cumpănă. Dar mai ales ţineau să se întîlnească fiindcă aveau astfel prilej să-i stea într-ajutor lui Ion Săracu la faţa locului, cu povaţa şi cu fapta, în anume plănuiri pline de cutezanţă, ale sale şi ale gospodăriei colective 1907 din Boiştea.

Erau sumedenie.

Şi pe cît de cutezătoare, pe atît de înţelept chibzuite.

Aveau a pune la cale mărirea uzinei electrice, faimoasa lor „Hidrocentrală", cum o porecliseră, în glumă, pentru a sluji amîndouă satele.

In al doilea rînd, aveau a cerceta şi a-şi spune cuvîntul într-o părere a lui Ion Săracu, pe care şi-o însuşiseră în de-opotrivă măsură muncitorii pămîntului cei tineri şi cei bătrîni, din Cotul Bourului, ca şi din Boiştea. Anume, gîndul de a încerca să învie cu mijloacele de astăzi cultura de in abandonată şi uitată de aproape un veac jumătate, în vestita Vale a Inului de pe vremuri.

Şi în sfîrşit, hotărîrea de a aplica, începînd din toamna ce vine, cu precădere, cîteva principii agrotehnice şi agrobiologice încă mai înaintate decît cele care făcuseră pînă acum vîlva gospodăriei colective din Boiştea, a preşedintelui şi a brigadierei Simina I. Săracu, de la grădina cu „drăcoveniile" premiate la atîtea expoziţii.

Nu erau sumedenie de întrebări aşteptînd răspuns şi sumedenie de plănuiri aşteptînd hotărîrea şi trecerea lor în faptă?

Pe toate apucaseră să le dezbată în ajun, la sosire, numai în fugă şi numai în parte.

— Amînăm pe mîine, zi de sărbătoare şi de odihnă! căzuseră cu toţii la înţelegere. Vom avea răgaz să le luăm la cercetat şi să le dăm de rost pe îndelete, cum se cuvine. Şi să chemăm pe urmă şi oamenii la sfat. Că s-au ivit oameni de chibzuială şi de nădejde în Boiştea noastră, de te întrebi unde zăceau!

Pe urmă...

Pe urmă, sfat n-a mai fost şi nu mai avea cum să fie. Dis-de-dimineaţă, deşi zi de sărbătoare şi de odihnă, Ion Săracu, el îşi umflase musafirii pe sus la arie, cum i-au umflat cîndva avioanele „aliaţilor" să-i ducă prin văzduhuri la Stalingrad. Ii băgase la grijă barometrul, care arăta ploaie.

Boiştenii nu voiau să creadă în ruptul capului şi se lăsau moale. Orăcăiau buraticii a sete? Zburau rîndunelele pe jos? Umbla porcu cu paie în gură? Nu! Ce barometru, deci?

A fost nevoie să-l vadă pe Ion Săracu şi să-i vadă pe oaspeţii săi punînd mîna pe furcă, pe ţăpoaie şi lopeţi, pentru a se îndemna la treabă.

Barometrul nu minţise. Norii au prins a se buluci negri la marginea zării spre seară cu detunături de furtună. Dar claca lor o luase înaintea ploii.

Iar după munca istovitoare şi încheiată la ţanc cu izbînda cea mai deplină, cei trei vechi tovarăşi şi prieteni n-au mai avut parte de meritata destindere la ospăţul lor pregătit de Simina, în pofida plăcintelor cu poalele în brîu şi a gărăfilor cu vin de culoarea rubinului. Toată voioşia „se corăslise", cum zicea Ion cel de la stînă, fiindcă dezbaterea a purces pe alte căi, spinoase. Acolo, unde o mînaseră zonele de întunecuşuri lăuntrice şi chinuitele întortocheri ale lui Grigore Zevedei, schimburile de dojane tîrzii şi de împleticite explicaţii, zgîndăreala acelor răni vechi şi pentru el încă necicatrizate.

Abia acum, isprăvindu-le toate, în lumina argintie a lunii, domni din nou destinderea între dînşii, aşa cum se anunţase de la fîntînă, cînd se spălau de colb, de sudoare şi de pleavă, ca într-o hîrjoană care-i întinerea.

Simina a stins becul electric.

— Economie, tovarăşe preşedinte!

— Economie, economie!... încuviinţă bărbatul.

Toţi au împins masa şi scaunele spre latura deschisă a pridvorului, fără perdea de viţă agăţătoare, ca să le bată luna în faţă.

Cît despre destindere, cum puteau oare să se destindă mai bine altfel, decît recapitulînd cu întorsături de mucalită şi uşurată înveselire acum toate peripeţiile şi vrăjmăşiile pe care adesea le-au biruit numai cu scrîşnet de măsele şi cu unghiile înfipte în palme, pînă la sînge? Nu în acele îndîrjiri se căliseră? Şi nu biruinţele lor de ieri le dădeau nestrămutata încredere în biruinţele lor de mîine?

Ion Săracu începuse cu o foarte nevinovată istorisire care nu se adresa de astă dată îndeosebi mie, călătorul mai rar, mai puţin informat şi mai proaspăt picat de la drum.

Foarte nevinovată era istorisirea. Foarte recentă şi foarte hîtră. Dar nu lipsită de un anume năduf ca şi ofurile Ilenuţei, prietena mea, cînd îmi destăinuise necazurile sale de viitoare tractoristă, atît de grav ameninţată de atîtea sumbre conspiraţii.

Celălalt Ion, Stoichiţă, pomenise despre vigilenţă.

— Vigilenţă? He-hei! răbufni Ion Săracu. Mai încape vorbă? Fireşte că e nevoie de vigilenţă, mai ascuţită decît oricînd... Asta n-ar fi cea mai grea războire. Cunoşti inamicul, cunoşti poziţiile lui întărite, îi cunoşti tactica şi cunoşti pe unde vrea să dea atacul. Mai cunoşti ca adesea e mai anevoie să păstrezi poziţia unde ţi-ai înfipt piciorul decît ţi-a fost s-o smulgi de la oştirea din faţă, în iureşul unui asalt. Măcar atîtea ne-a învăţat războiul! Şi mai amar ne-a învăţat vremea de după război, cînd ne-am întors acasă şi ne-am lovit dintru întîi de cătrăniţii stăpîni ai moşiilor alde Emil Sava al nostru, mai pe urmă de bogătanii satului. Uitasem de dînşii. Veneam fluierînd şi pocnind din frunză, cei puţini, cîţi am scăpat. Dacă alde Milache Sava şi alde Fredişor dădeau din colţ în colţ şi simţind că le-a venit şi lor veleatul, cu bogătanii satului treaba a fost ceva mai încurcată, cum mai este încă şi astăzi!

—Te cred. Eu ce-ţi spuneam? întrebă celălalt Ion, Stoichiţă. Pretutindeni aşteptau să le cădeţi în ghiare. Asta-i lege!

— Chiar că la strîmtoare ne aşteptau, cu cefele mai căptuşite şi cu ghiarele mai ascuţite. Cei doi ani de secetă pe noi ne-au uscat, dar lor le-a mai adus apa la moară. Partidul nu mai prididea să se împartă la atîtea cîte se iveau zi de zi. Mai avea şi alte lupte de dus, cu partidele celelalte care-şi ziceau istorice, poate fiindcă mîncaseră istoria ţării friptă... Nici pe dumneata bădiţă Grigoriţă, nu te-am mai văzut. Nici pe tine, prietene Stoichiţă, nu ştiam de unde să te iau... Şi nu-ţi închipui, dumneata, prietine scriitor, cu ce fiare aveam de luptat şi mai avem încă! Să ţi-o spună Simina şi celelalte mame, ale altor prunci. Noi, foştii soldaţi, am ajuns acasă cu mîinile goale, ca să ne găsim casele goale... Iţi mai aminteşti dumneata, prietine scriitor, ce-ţi povesteam eu

SARACU I. ION
Desen de V. APOSTOLOIU

în primăvara anului 45, cînd ne-am cunoscut? Iţi mai aminteşti ce-ţi povesteam eu despre tata, cum a venit el în permisie acasă în celălalt război, tot într-un început de primăvară de i se păreau că-i rîd căsuliile satului în soare?... Aşa şi eu, cînd ne-am despărţit şi am căpătat biletul de la spital. ...Imi rîdea căsuliţa asta în soare printre cireşi, cînd am prins a sui potica tăind drumul de-a dreptul. De aproape, cînd am intrat în casă nu mai rîdea însă nimica şi nimeni. Mi-a plîns cu sughiţuri Simina pe umeri. Scînceau cei doi băieţaşi de foame; scîncea fetiţa pe care nici n-o văzusem încă la ochi. Toate boarfele, plugul, sculele, zălog la chiaburi şi în casă pustiu de ţi se rupea inima... Ce să încerci? Incotro să-ţi îndrepţi ochii şi nădejdea, cînd eşti trecător numai pentru două săptămîni?... După concediul medical, m-am întors la unitate să ducem de astă dată războiul cel drept mai departe. Dumneata nu mai erai, bădiţă Grigore! Nici tu, prietine Stoichiţă... Unul rănit, celălalt trimis la alte îndatoriri. Cui să-mi răcoresc amarul? Cine să-mi dea un sfat, un îndemn? Era războiul cel drept şi cel adevărat al nostru, nu al stăpînilor de teapa lui Emil Sava şi odoarelor sale. Am luptat în bătăliile pe sfîrşite cu fălcile încleştate alături de Armata Roşie şi de flăcăi ridicaţi în urma noastră. Am mai avut apoi a rămîne acolo, la faţa locului, de strajă... Dar gîndul mi se întorcea mereu la Simina rămasă cu pruncii aicea. Şi la alte mame, văduvele celor îngropaţi în stepe, cu o droaie încă mai mare de flămînzi, de rufoşi, de desculţi... Ştii dumneata, prietine scriitor, ştii dumneata ce făceau în iarna cumplită, care a urmat după vara cumplită de secetă, cînd noi ne-am întors, dar încă tot nu eram buni de mare ispravă, încă nedezmeticiţi bine şi parcă străini?...

Am îngăimat un răspuns, care nu l-a mulţumit pe Ion Săracu decît pe jumătate. Ştiam ceva, însă numai din mărturii răzleţe, ale altora, acum răcite. Şi mă miram că nu mi-au venit acele mărturii de la el, nici în întîlnirile noastre trecute, nici în răvaşele pe care mi le-a scris.

Ion Săracu se uită la Simina.

— Spune tu! o îndemnă el.

— Acum au trecut toate. Ce să le mai dezgropăm? se lepădă gospodina vestitelor plăcinte cu poalele în brîu, scuturîndu-se cu o înfiorare de amintiri. Au trecut şi n-au să mai vie...

— Ba nu aşa! Chiar dacă au trecut şi chiar dacă n-au să mai vie, e bine să fie ştiute.

— Atunci istoriseşte tu, Ioane!

Intorcîndu-se cu faţa către mine, Ion Săracu istorisi:

— Află că sărmanele de ele, mame şi bunice, toată iarna au astupat cu velinţe geamurile încăperilor îngheţate. Intr-acest chip prelungeau bezna dinăuntru şi în timpul zilei, ca să dea copilaşilor amăgirea unei nopţi care nu mai sfîrşea, pentru a nu mai cere de mîncare. — Mai dormi, băieţelul mamei, că nu-i ziuă!... — Dară mi-i foame, măicuţă, mi-i foame! — Nu-ţi spun că nu-i ziuă? Mîine dimineaţă... — Măicuţă, şi n-are să se mai facă ziuă niciodată? Ce fel de noapte e asta de nu mai sfîrşeşte?... — Aşteaptă! Taci! Dormi! Mîine... Mîine!... Un mîine care nu mai venea!... Acestea nu le-am cetit nici într-o carte, prietine scriitor, şi poate nici nu le-a scris nimeni în nici o carte. Le-au trăit aici copilaşii noştri, sugrumaţi de foame şi de ghiarele bogătanilor, care nu se mai săturau dumicînd pămînturile celor prăpădiţi de sărăcie, luîndu-le cu hapca şi cel de pe urmă ţol... Dar pînă la sfîrşit, tot noi cu ajutorul partidului i-am pus cu botul pe labe. Pe tustrei bogătanii noştri cu poreclele lor de pomină, Frige-Linte, mai zis şi Maţe-Pestriţe, Caiafa şi Cloncanul; cum şi pe cloncanii şi caiafele mai mărunţele, care se prăsiseră în lipsa noastră, ca bălăriile şi ţintirimile celuilalt război.

— Atunci, vorba prietinei Simina, de ce-i mai dezgropi, Ioane?... glăsui fostul căpitan Zevedei. Aiurea mai înţeleg. Dar la voi? Nu le-aţi cîntat prohodul?

— Nicidecum! Crezi că nu încearcă să mai mişte şi la noi?... Pîndesc ceasurile de şovăială şi de slăbiciune... Azi un zvon, mîine o ispită, poimîine o coadă de topor... Fiindcă însă nu ne-am culcat pe urechea ceea şi fiindcă avem ochii în patru pe dînşii, la mare ispravă n-ajung, chiar dacă se încumetă...

Fostul căpitan Zevedei se vînzoli pe scaun, scoţînd iarăşi foc şi pară din capătul ţigării.

— Dacă dînşii n-ajung la mare ispravă, n-ajungi şi tu la concluzia mea, Ioane?

— Nu aici e hiba, cum ar zice lelea Verona din ţinutul Bihariei, bădiţă Grigore! Ne poticnim zi de zi în alte piedici, de alt soi. Nici nu le-aş spune piedici... Ca nişte coji, nişte ticăloşii de nimicuri, care-ţi iau pămîntul de sub picioare. Lunecat-ai vreodată pe o coajă de bostan?... Treci cu vigilenţa adormită şi cu gîndul în altă parte, iar cînd ai călcat deasupra, te trezeşti făcînd tot soiul de scălîmbăituri din mîini şi din picioare să nu luneci şi să te ţii copăcel, de-a mai mare rîsul şi ocara!...

— De rîd şi curcile lui Leorbăilă!... preciză Ilenuţa, care se întorsese de la controversele astronomice cu fraţii mai mari, şi se aşezase cuminte între mine şi bădiţa Grigoriţă al ei.

Ion Săracu se uită la dînsa. Se uită la Simina.

Am înţeles că amîndoi ar fi vrut a treia oară să-şi trimită copiii la culcare şi că tot nu se îndurau. Nu s-a îndurat Ion Săracu nici măcar să o ameninţe şi să se mai încrunte la fetiţă.

S-a prefăcut a nu lua aminte la întreruperea ei şi urmă:

— Aşa m-am trezit şi eu lunecînd mai întîi pe o coajă de bostan, ca să casc apoi ochii mai vigilent la cele ce se petrec în capul Boiştenilor noştri, şi încă mai anapoda, chiar în căpăţîna mea de mare şi chipurile de prea chibzuit preşedinte! Facem planuri, cîştigăm întrecerile, nu ne dăm în lături de la inovaţii, de se crucesc şi stupesc în sîn babele şi moşnegii satelor, am bătut toate normele cu producţia la hectar din tot raionul, pot zice din toată regiunea. Fruntea la arături, fruntea la semănături, fruntea la colectări! De unde asta?... Din toate pildele care s-au prelucrat hăt! tîrziu în mintea mea şi a altora întorşi din război şi din prizonierat: din toate învăţăturile culese de prin Uniunea Sovietică şi de prin cărţile pe care le-am căpătat mai tîrziu. Atunci nu-mi dădeam socoteală, nu le cercetam şi nu le pipăiam toate ca Dimitrie Calul Ialomiţeanul. Le-am rumegat pe-ndelete. Mi-au fost de folos abia după ce am ajuns acasă, şi ne-am cugetat asupra lor... Dar la ceva tot nu luasem aminte. Duceam şi duceam război cu chiaburii, fără să ne dăm seama că judecăm şi lucrăm chiabureşte. Ii trăgeam înainte cu vigilenţa cînd era vorba de dînşii, şi nu ne durea nici în cot de vigilenţă, cînd era vorba de ce se petrece în tidvele noastre. Aha! se bucurau Boiştenii noştri şi eu cu dînşii: aha! s-au pîrlit cei din Cotul Bourului cu grîul lor încrucişat! Aha! i-am lăsat de căruţă cu păpuşoaiele noastre! Aha! Au scrîntit-o cu crescătoria lor de păsări. Parcă ne erau duşmani şi parcă nu ne-au răpus ani de ani aceleaşi păsuri. ...Pînă ce într-o bună zi vin la mine doi fraţi mai tineri ai lui Ion Costea Antimir, că mai lăsase în urmă bietul Antimir încă vreo cinci flăcăi, care au apucat şi dînşii partea a doua a războiului, a războiului celui adevărat, în afară de feciorii lui care se ridică acuma, unul mai vrednic şi mai inimos decît altul. Vin deci aceşti fraţi ai lui Antimir, băietani tineri de ani, dar cu mintea mai coaptă decît a mea şi a altora de aceeaşi seamă din Boiştea noastră... Amîndoi mă iau pe departe... Spuneţi pe şleau ce-aveţi de spus! mă burzuluiesc eu, cam după năravul zăpoarelor dumitale, bădiţă Grigore. Atunci mi-au spus pe şleau ce-aveau ei de spus şi m-au ruşinat. Ei mi-au deschis ochii şi după ce-au plecat ei lăsîndu-mă să mă judec singur, a început să mă muncească gîndul de a contopi amîndouă gospodăriile întru mai spornică treabă, în loc să ne tragem fiecare cenuşa numai pe turta noastră... Una ca asta din partea unor flăcăiaşi, cum să nu-ţi dogorească obrazul că n-a pornit de la tine... Şi ştiţi ce-au făcut aceşti doi fraţi mai tineri ai lui Ion Costea Antimir nu mai departe decît în astă seară, după ce-au isprăvit lucrul la arie şi noi am luat-o la picior spre casă? Mi-au strecurat la ureche cînd plecam. S-au dus cu aproape jumătate din boiştenii noştri să dea mînă de ajutor celor din Cotul Bourului, care n-au vrut să creadă în vestirile barometrului... Puţin lucru înseamnă? Iată ce lume se ridică şi creşte în urma noastră!... Aceasta nu mă învredniceam s-o bănuiesc şi s-o cred în primăvara anului 45 cînd ne-am despărţit după ce-ţi împărtăşisem ofurile mele şi ale altor Ioni, prietine scriitor!...

Ion Săracu a tăcut cu palmele mari şi late proptite în marginea mesei, scormonindu-mă cu privirea îndelung în ochi şi trecînd apoi pe rînd la fiecare.

Ce-aş fi găsit de spus?

Am tăcut şi eu. Au tăcut şi ceilalţi. După un răstimp, Zevedei se ridică de pe scaun:

— Ne-ajunge! Să mergem la culcare. Mîine ne aşteaptă o zi grea...

Cezar Petrescu

PRIMIREA IN PARTID

Fragment

**O organizaţie întreagă
Pentru mine azi s-a adunat.
Unii-ar fi putut la film să meargă;
Cu copiii, mulţi s-ar fi jucat.**

**Mai devreme-ar fi plecat acasă,
Unde-aşteaptă blîndele soţii...
Dar această seară luminoasă
Pentru mine o vor folosi.**

**Pentru mine ridurile frunţii
Li se vor mai adînci uşor.
Pentru mine vor uita cărunţii
Bucuria şi durerea lor.**

**Pentru mine-aceste mîini curate
Se frămîntă, pentru soarta mea.
Pentru mine fi-vor ridicate —
Chiar dacă-mpotrivă or vota.**

★

**A-nceput istorica şedinţă,
Fără clopoţel şi fără fum.
Ei respectă din obişnuinţă
Şi şedinţa, şi pe mine-acum.**

**Secretarul spune, nu prea lute,
Un cuvînt introductiv cam lung.
Inţeleg că am zece minute
Să-mi alung sfiala. Şi-o alung.**

**Acte se citesc, recomandaţii.
Cei ce recomandă sînt prezenţi.
Ca-n sclipirea unei constelaţii
Ochii lor se reunesc, atenţi.**

**Ochii-aceştia care-mi luminară
Viaţa toată, fiece asalt,
Işi adună razele-astăseară
Pentru saltul meu cel mai înalt.**

**In privirea lor nu afli vidul,
Ci prea-plinul forţei omeneşti.
Nu e o abstracţie partidul:
E lumina ochilor aceşti...**

Horia Aramă

PARTIDULUI

**Tu, m-ai crescut ca om, m-ai învăţat
Cum să zdrobesc duşmanul cu călcîiul.
Sub steagu-ţi veşnic nalt şi ne-ntinat
Am scris odată versul meu, întîiul!**

**Simt măreţia şi ne-nvinsu-ţi mers!
...E cînt să-ncapă marea-ţi plinătate
Partid al meu?, tu unic univers
In care-i veşnic zi şi libertate!**

TRECEA UN TANC...

**Trecea un tanc, un tanc cu trupul frînt
Şi remorcat vîrtos de cinci tractoare.
Trecea un tanc cu ţeava spre pămînt
Pe cîmpul îmtomnat, printre ogoare.**

**Un tanc fascist rămas prin văgăuni
Prin sat mi l-a lătrat de la vecină
Un cîine ciobănesc cu ochii buni
Şi-a speriat de moarte o găină.**

**Cu cretă de şcolar scria pe tanc:
„Bun de topit: Va fi secerătoare!"**

. . . .

**Trecea pe uliţi cel din urmă tanc
Şi remorcat vîrtos de cinci tractoare!**

INIMA

**Iată-mi inima — sipet purpuriu.
Ia-o, e plină de vise.
In ea vei găsi al vieţii foc viu
Şi multe poeme nescrise.**

**Iată-mi inima carte cu literă grea
Ia-o nu-i carte firească.
Am mai dat-o odată cuiva
Şi n-a ştiut s-o citească.**

Rusalin Mureşanu

ÎNSEMNĂRI DESPRE LITERATURĂ

(Urmare din n-rul trecut)

M. Aligher a muncit rodnic în aceşti ani. Creaţia ei este multilaterală. Ea pătrunde adînc în evenimentele zilelor noastre: poemul „Krasivaia mecia", ciclul de poezii „Colinele lui Lenin", în care o întreagă serie de poezii sînt pline de idei, luminate lăuntric de sentimentul autorului, sînt valoroase şi se întipăresc în memorie. Dar există în acest ciclu şi versuri superficiale, speculative. Poemul „Krasivaia mecia", cu bogăţia lui ritmică, dovedind măiestria în continuă creştere a poetei, nu este desăvîrşit în întregime. M. Aligher realizează deocamdată lucruri valoroase în lirică mai ales în lirica de mare dramatism. Poemul „Zoia" este armonios, pentru că chipul eroinei s-a îmbinat cu mărturisirea autoarei. „Krasivaia mecia" — scris pe o temă nouă pentru creaţia Margaretei Aligher şi anume tema vieţii colhoznice, — este un poem lirico-epic, în care apar deosebit de puternic motivele şi chipurile lirice, mai ales chipul eroinei în copilărie. Dar chipul principalului erou n-a reuşit la fel, fapt care lipseşte poemul de o linie de dezvoltare a subiectului. Trebuie să spunem că autoarea a realizat bine şi chipuri zugrăvite „obiectiv": femeile, preşedintele colhozului, învăţătorul. Şi aceasta ne arată că Aligher ar fi putut să lucreze în domeniul epic.

In versurile propriu-zise, Aligher realizează lucruri valoroase atunci cînd sentimentele personale exprimate de ea au o importanţă generală; uneori însă ele se limitează la un cerc îngust de motive personale. Versurile ei din Crimeea, cînd optimiste şi pline de dragoste de viaţă, cînd triste şi meditative, se disting prin forma lor desăvîrşită.

Ar trebui să fac o analiză mai atentă a poeziei lui Rasul Gamzatov, poet proaspăt, tînăr, atît prin sentimentele lui cît şi prin viziunea asupra lumii; apărut în ultimii ani, el a fost îndrăgit de cititorul nostru. Succesul lui Gamzatov se explică prin faptul că, renunţînd la unele canoane învechite ale poeziei orientale, merge pe calea însuşirii bogăţiilor poeziei realiste, — deocamdată mai mult în domeniul liricii, păstrînd în mod firesc în creaţia sa trăsăturile caracterului naţional, cele mai bune laturi ale poeziei populare, precum şi individualitatea sa. Aceasta a dat glasului poetului din Daghestan şi originalitate şi răsunet puternic, nu numai în republica sa, ci şi departe, dincolo de graniţele ei.

Aş vrea să atrag atenţia asupra creaţiei poetului S. Narovceatov. El şi-a început activitatea poetică scriind versuri despre război şi poezii politice, închinate unor teme mari — ca de pildă, aniversarea a 100 de ani de la apariţia „Manifestului Comunist", — şi tratînd aceste teme nu în mod superficial, ci cu profunzime. Poeziile lui, care apar din timp în timp, demonstrează că el are bogate posibilităţi poetice. Despre aceasta ne vorbesc poezia „Din caietul de pe front" şi ciclul „Discuţie cu fiica". Dar Narovceatov nu lucrează sistematic, ci de la caz la caz, şi aceasta poate dăuna măiestriei sale, deoarece dobîndirea acesteia cere antrenament zilnic.

Unul din fenomenele poetice cele mai interesante din aceşti ani, poate fi considerată apariţia „Versurilor anului 1954" ale lui Simonov. Un mare ciclu de poezii din această culegere — unele ascuţit polemice, altele de caldă prietenie — sînt închinate temelor internaţionale. Cele mai bune sînt: „Pîinea", „In vizită la Shaw", „Trecerea peste rîul Iantzi", „In Guilin", „Dragoste". Se spune că poeziile din acest ciclu sînt scrise conform tradiţiei poetice a lui Maiakovski. Aceasta este adevărat, dar cu o anumită corectare. Lui Maiakovski îi este caracteristică o excepţională varietate ritmică, schimbări neaşteptate de ritm, cu o schimbare bruscă a accentelor, acolo unde s-ar părea că e greu să te aştepţi la ele, dar unde sînt necesare nu în mod formal, ci potrivit sensului versului care este cînd liric, cînd plin de patos, cînd plin de umor, sau nimicitor. Simonov foloseşte numai ceea ce e canon în ritmul lui Maiakovski şi îl respectă. Versurile sînt pline de forţă, acolo unde apare intonaţia autorului, sau un subtext emoţional. Şi versurile îl leagănă monoton pe cititor, acolo unde nu există acest subtext, acolo unde sînt descriptive sau raţionale.

In culegere sînt trei poezii lirice, închinate memoriei lui B. Gorbatov, pătrunse de sentimentul bărbăţiei şi al forţei.

Cele mai bune lucrări ale lui Simonov din trecut şi din prezent, reflectă în mod organic şi firesc viaţa sovietică contemporană, multiplele trăsături ale relaţiilor omeneşti, de acum obişnuite, dar în esenţă noi. Printre aceste lucrări bune ale culegerii, se încadrează poezia „Casa prietenilor". Dar în poezia „Fiul" are loc o distribuire imprecisă difuză de umbre şi lumini. Cititorul este alături de autor atunci cînd acesta apără femeia care a îndrăgit pe front un ostaş căsătorit, care a trecut cu el prin încercările cele mai grele, care a născut un fiu şi a rămas singură cu dragostea şi cu fiul său după moartea

A. FADEEV

acestui om în război. Dar autorul nu observă că aruncă, în trecere, umbra unei acuzaţii de neînţeles asupra soţiei acestui om, tovarăşa lui de viaţa mai în vîrstă care, ca şi majoritatea soţiilor militarilor, nu putea să împartă cu soţul toate greutăţile vieţii militare, dar care, trebuie să presupunem, a muncit şi a trecut prin grele încercări în spatele frontului. Reiese chiar că ea era vinovată nu se ştie de ce.

Ideea poetică a lui Simonov n-a îmbrăţişat aci toate aspectele acestei întîmplări profund umane, pe care el a rezolvat-o unilateral.

In poemul „Ivan şi Maria" este tratată o temă frumoasă despre un tovarăş credincios — soţia unui comandant sovietic care a păşit alături de el, zi cu zi, pe drumul său eroic prin anii războiului civil, prin anii de învăţătură, de slujbă la graniţă, prin anii Marelui Război pentru Apărarea Patriei. Dar această temă nobilă pe care autorul a reuşit să o rezolve numai în unele locuri, este denaturată prin faptul că poemul a fost scris în grabă. Poemul nu este numai foarte întins, dar şi abundă în neglijenţe stilistice. Versul este uneori „greoi", dacă nu corespunde, autorul — cu eforturi nu prea mari, în ciuda gustului poetic şi uneori şi a gramaticii ruse — îl mai modelează şi apoi îl pune la loc.

Ultimul vers, cu toate că este „în scară", este în afara oricărui ritm şi în felul acesta nu poate face parte din versul clasic, nici din versul maiakovskian. Lipsa poemului în general constă în faptul că este scris în cea mai mare parte în proză, cu toate că are ritm şi rimă. Şi e păcat, poemul ar fi fost valoros dacă ar fi fost mai stăruitor lucrat.

Un mare succes al lui Simonov sînt versurile satirice îndreptate împotriva rămăşiţelor din conştiinţa oamenilor: „Sub umbrelă", „Un suflet străin", „Prietenul", „A fost odată ca niciodată un om prudent", ş. a. Toate aceste poezii sînt bune. Toate lovesc la ţintă; versurile lui Simonov au un umor caracteristic. In aceste versuri este folosită de asemenea experienţa poetică a lui Maiakovski.

In domeniul satirei, poezia se află în frunte. Poemul lui Gribaciov „La cunoştinţele noastre", este un poem satiric ascuţit, în care autorul a ales drept ţintă un pseudo-conducător care nu-şi mai ridică nivelul şi nu mai învaţă, care s-a rupt de popor, este indiferent faţă de nevoile poporului, s-a împotmolit în filistinism. Poemul îşi atinge ţelul, cu toate că lipsesc personajele pozitive — în poem este prezent autorul cu mînia, ironia lui şi aceasta mi se pare că este un succes al lui Gribaciov şi al poeziei noastre satirice.

Bezîmenski a publicat un volum de satiră. In acest volum, în afară de operele satirice cunoscute de acum cîţiva ani, este publicată o scenă dramatică ascuţită şi actuală, „Intr-o noapte — sau Judecaţi voi înşivă". Cu toate calităţile indiscutabile ale poeziei satirice a lui Bezîmenski, lui îi lipseşte uneori gustul în folosirea iscusită a elementelor prozaice, în alegerea epitetelor şi în unele împerecheri de cuvinte.

„Cruţînd personalităţile" al lui Serghei Vasiliev este un volum de parodii literare. Cu toate că sînt o serie de autori talentaţi în acest domeniu, Vasiliev nu a fost încă egalat; cartea lui este un frumos dar făcut cititorului şi omului de litere.

Dintre lucrările poetice mai mari, trebuie să subliniez povestirea în versuri a poetului ciuvaş Iakov Uhsai, „Moş Kelbuk", ca unul din cele mai interesante şi importante evenimente din ultimii ani. Această lucrare necesită o analiză specială, amănunţită. „Codrul cel groaznic" de Kuleşov — partea a II-a a cronicii lui intitulată „Graniţa" — se încadrează de asemenea, după părerea mea, printre fenomenele neobişnuite ale poeziei contemporane. Este necesar totuşi să atragem atenţia lui Kuleşov că poemul lui, ca şi în general toate lucrările lui din ultimul timp, este dezlînat. In acest poem sînt pasaje „goale", versuri de prisos, pentru faptul că autorul nu depune eforturi pentru rezolvarea economică a sarcinilor poetice, ci scrie uneori aşa cam îi vine.

Trebuie să spun aceasta şi în legătură cu poemul unui poet atît de talentat şi experimentat ca L. Pervomaiski („Pe malurile abrupte"). Această lucrare, cu toate calităţile pe care le are, e prea puţin organizată lăuntric, factura ei materială este lipsită în unele locuri de reliefare, nu are un caracter concret; tonul emoţional — această forţă aproape neobservată dar profundă a sentimentului — încetează să se facă simţit şi atunci pe primul plan el apare raţional, exterior. In general aceasta creează un sentiment de dezlînare şi atenţia cititorului slăbeşte mereu.

Despre poemul lui Kirsanov „Piscul", fenomen important, după părerea mea, în poezia contemporană, — precum şi despre tragedia lui Berholz „Credinţă", şi a lui Selvinski „Citindu-l pe „Faust" voi vorbi mai tîrziu, în legătură cu problema varietăţii formelor realismului socialist. Despre noul poem al lui Tvardovski „In depărtarea depărtărilor", de o largă respiraţie, este prematur să vorbim, deoarece au apărut doar primele capitole.

(Continuare în nr. viitor)

Academia Republicii Populare Romine a sărbătorit pe Mihail Sadoveanu

Acad. prof. dr. C. I. PARHON, președintele de onoare al Academiei R.P.R.:

O dăruire continuă

Avem astăzi în Academia Republicii Populare Romîne o zi de sărbătoare.

Mi-ar trebui bogăția nesecată de cuvinte și măestria iubitului nostru coleg, ca să pot descrie bucuria pe care o resimțim acum, la sărbătorirea omului, scriitorului, luptătorului, academicianul Mihail Sadoveanu.

Cu personalitatea sa uriașă, ca un munte măreț al culturii românești, timp de atîtea decenii el a adunat picătură cu picătură apele înfunecate ale durerilor și revoltelor poporului pentru ca, purificate prin marea sa dragoste de oameni și de patrie, să ni le redea în izvoare adînci și clare.

Din aceste izvoare, generații întregi au sorbit patriotismul și și-au văzut oglindite nădejdile.

Munte le și-a deschis adeș inima, dăruind oamenilor bogățiile sale, care să-i ajute în făurirea unei vieți mai bune.

Această dăruire continuă este și expresia unei puteri de muncă neistovite.

Fiecare carte, fiecare cuvînt este o piatră prețioasă îndelung dăltuită și șlefuită.

Opera lui Mihail Sadoveanu adaugă o nouă strălucire tezaurului culturii noastre naționale și îmbogățește cultura universală.

Această strălucire se revarsă din plin asupra țării și Academiei noastre.

Activitatea dvs. neobosită, maestre iubit, de ostaș al științei, al muncii și al păcii, constituie pentru fiecare din noi un viu imbold și un înalt exemplu.

Prin glasul meu, Academia Republicii Populare Romîne vă felicită pentru înaltul titlu de Erou al Muncii Socialiste, vă mulțumește cu căldură pentru întreaga activitate desfășurată pentru dezvoltarea Instituției noastre și vă urează sănătate și viață îndelungată și rodnică spre binele poporului nostru pe care îl iubiți atît.

Acad. prof. TUDOR VIANU:

Pe culmea cea mai înaltă a creației *)

In opera lui Mihail Sadoveanu s-a impus din ce în ce mai puternic omul cu problemele lui... De la primele povestiri pînă la Mitrea Cocor, țăranul devenit conștient și ridicîndu-se pentru o lume mai dreaptă — întreaga operă a lui Sadoveanu este consacrată zugrăvirii omului în împrejurările societății noastre mai vechi și mai noi, țăranului român, oamenilor din orașe și intelectualilor provinciali, agonizînd în vechea orînduire. Chipurile oamenilor se constituie numai din prezentarea faptelor și a mediului care îi conține, fără intervenția retorică a scriitorului, fără judecăți de valoare și analize, așa cum l-au învățat maeștrii săi, marii scriitori ai realismului european. Totuși simpatia umană învăluie tablourile și narațiunile, se dezvoltă și se comunică dintre rînduri, prin arta subtilă a selecțiunii trăsăturilor și momentelor, prin epitetul potrivit la locul lui, prin vorbirea plină de blîndețe și omenie în dialoguri. Această simpatie cucerește pe cititor care alunecă sub punctul de vedere al scriitorului și primește mișcat influența lui. Opera lui Sadoveanu este pledoarie elocventă pentru soarta țăranului român și pentru toți obidiții vechii orînduiri. Această operă a adus un uriaș serviciu cauzei eliberării omului în țara noastră. Iată-l pe acel Niță Lepădatu... eroul povestirii „Bordeienii", scrisă în 1911. A ajuns, căutînd de lucru, pe moșia lui George Avrămeanu și, pe cînd se îndepărtează de bordeiele de lut, „scurmate în mal", cu „geamuri mici cît pumnul", unde locuiau muncitorii pămîntului, Niță Lepădatu intră în vorbă cu însoțitorul lui: *Hm! Curtea-i la doi pași... zise într-o vreme humelnicul. Azi e Simbătă, boierul trebuie să fie acasă. Simbăta, vine mai devreme de pe cîmp. — Da are moșie mare? întrebă Lepădatu. — Cum? și mușneagul privi uimit pe flăcău. Cît vezi cu ochii, și încă și mai departe... Groaznică moșie are!... Cea mai mare moșie! Mai mare moșie nici nu se poate! Dac-a fi mai mare, cu ce-are s-o are și cu ce are s-o îngrijească? L-am întrebat eu odată: Cucoane Jor! Ce faci dumneata cu atîta pămînt și cu atîta bănet? — Și ce ți-a răspuns? — Ce mi-a răspuns? Hm! Nu mi-a răspuns nimica. A început a rîde... Flăcăul dădu din cap și zîmbi. Zîmbi și mușneagul scuturîndu-și pletele; apoi întinse mîna cu degete negre și uscate: — Iaca, ici în vale-i curtea, cu toate acareturile... O casă scundă de birne albe, în vîlcea, către iaz, înconjurată de șuri și grajduri acoperite cu paie. — Are curte strașnică boierul,... vorbi moș Năstase... Boierii îs deprinși cu odăi multe... L-am întrebat eu într-un rînd: Cucoane Jor, ce-ți trebuie dumitale patru odăi așa de mari? Ce faci cu ele?... — Și el ce-a zis?... — Hm! el ce să zică? N-a zis nimic. A început a rîde...* Mai era oare nevoie de altceva decît de amănuntele acestui dialog, atît de firesc și atît de discret, fără nici o insistență, fără nici o îngroșare a trăsăturilor, pentru a prinde tragedia țăranului român în condițiile exploatării lui, pentru a simți cum bate inima poetului și pentru ca inima noastră să bată alături de-a lui?

Aceste bătăi ale inimii au fost odată foarte furtunoase. Ele au însoțit cîndva pe-ale lui Cozma-Răcoare, eroul desprins din vechile balade, *un om întunecos, cu doi ochi ca oțelul.* Într-o zi, G. Ibrăileanu, marele lui prieten, i s-a adresat lui Sadoveanu, spunîndu-i: *Aș fi curios să știu ce vei mai da peste două decenii. Dumneata, pe cît înțeleg, reiai în spațiul unei vieți evoluția literaturii noastre, așa cum individul rezumă evoluția umanității: de la dezlănțuirile primare ajunge treptat la reflexivitate. Cînd Cozma-Răcoare va ajunge un înțelept monah, ciclul dumitale va fi închis.* Oare această profeție a lui Ibrăileanu l-a îndemnat mai tîrziu pe maestru să creeze figura călugărului Breb în *Creanga de aur*, a înțeleptului Sindipa în *Divanul persian*, a presviterei Olimbiada în *Nicoară Potcoavă*? S-au adunat între timp multele experiențe ale vieții, observarea nedreptății a avut multe prilejuri să se exercite în vremea noastră bîntuită de războaie, de fărădelegile tiraniei insolente și trufașe; într-un rînd s-au aprins ruguri și au ars oameni și cărți — unele din ele au fost ale maestrului. Au curs anii, au dispărut prietenii, — jertfele au fost uneori mai dureroase. Injustiția și cruzimea s-au ținut tari pe meterezele lor. Nu cumva omul trebuie schimbat în adîncimea lui? Din încercările vremurilor s-a distilat un suc mai dulce, cu puteri alinătoare. Vorbește înțeleptul Sindipa către ucenicul său Ferid, care va fi chemat în curînd să-și conducă popoarele. *Fiule, Dumnezeu pune darul înțelepciunii și într-un om sărac, nu crede că mărirea și puterea sînt mai de preț. Cînd la putere se adaugă înțelepciune, atunci a fost scris muritorului în zodia sa cununa de lumină. Cînd îți va veni vremea, asta să fii tu, fiule, ca să poți fi scutit la bătrînețe de scîrbă, viermele inimii. După ce ți-am deschis toate tainele, îți doresc să ajungi la împărăție, și cînd vei ajunge la împărăție, să nu omori pe dascălul tău.* Nu este deci sigur că Ferid, ajuns în scaunul împărăției, având adică interese, bunuri colosale și o putere fără limită de apărat, își va mai aminti de învățăturile lui Sindipa și că viața înțeleptului, al cărui rost este să pronunțe de-a pururi cuvintele adevărului și ale dreptății, va rămîne totdeauna în siguranță. Este mai probabil că, atunci cînd egoismul strămoșesc al omului va bate în retragere, cuvintele înțelepciunii vor atîrna mai greu și vor fi mai bine ascultate. Opera lui Sadoveanu s-a încununat cu supremele zori ale înțelepciunii, zîmbind vremurilor viitoare și anunțînd domnia dreptății, a toleranței, a bunătății, a omeniei. A apărut în povestirile maestrului un alt tip omenesc, a cărui putere dulce și binefăcătoare ni se pare pe de-a-ntregul întrupată în preswitera Olimbiada. Citesc și recitesc paginile dedicate ei în *Nicoară Potcoavă* și mă pătund de farmecul ei, făcut din frumusețe augustă, din taină și tăcere, din putere asupra fiarelor sălbatice, din îndeminarea mîinilor care știu să vindece rănile, să prepare băuturile alinătoare, din murmurul cuvintelor în stare să mîngîie conștiința îndurerată a omului, din pătrunderea privirilor pînă la secretele cele mai pecetluite ale sufletului, din dorința de a face binele și de a ajuta. Chem atunci asupra omenirii înțelepciunea, îndeminarea, bunătatea activă a Olimbiadei. O asemăn în cugetul meu cu Diotima, preoteasa din Mantineea, aceea care dezvăluie oaspeților adunați la banchetul lui Platon doctrina supremă a iubirii. Hangerele au intrat în teacă. Mă mîngîi și mă înalță duhul eternului — femenin, *das Ewig — Weibliche* al lui Goethe.

Am comparat pe Mihail Sadoveanu cu C. Negruzzi, cu Creangă, cu Eminescu, încercînd să arăt ce a dat maestrul, ajuns astăzi pe culmea cea mai înaltă a creației, în ordinea cunoașterii artistice a trecutului, a vieții poporului, a naturii românești. Directivele desprinse din operele tuturor acelor mari scriitori s-au încununat în lucrarea vieții lui Sadoveanu. Maestrul a dus la perfecțiune narațiunea istorică, reprezentarea vieții populare, evocarea întregii naturi românești. A făcut aceasta cu o imensă putere poetică a spiritului, în forme de expresie nobile și pure, care dezvăluie cultura interioară a poporului român, într-o operă de o fecunditate fără precedent. A înzestrat limba noastră cu prestigii și vrăji, care lucrează cu forța tiranică și plină de desfătări a muzicii. A dat un sens luptător creației sale și ne-a instruit prin înțelepciune și umanitate, creînd o galerie de înalte tipuri omenești, cărora nu le putem pune nimic alături. Este deci drept a spune că, în epoca următoare lui Eminescu și Caragiale, Mihail Sadoveanu a fost și continuă a fi cel mai mare scriitor român.

**) Din partea finală a conferinței „Mihail Sadoveanu la 75 de ani".*

Mihail Sadoveanu semnînd în Cartea de aur a Academiei R.P.R.

Acad. prof. dr. N. G. LUPU:

Fruntaș al mișcării mondiale pentru pace

Luptătorii pentru pace din țara noastră iau parte cu o nespusă bucurie la sărbătorirea academicianului Mihail Sadoveanu, fruntaș stimat și iubit al mișcării pentru pace din țara noastră, eminent militant al mișcării mondiale pentru pace.

Viața și activitatea acad. Mihail Sadoveanu pe tărîmul literaturii și vieții obștești, opera sa bogată, puternică, plină de omenie, servesc cauzei comune a omenirii, mărețelor ei idealuri. Convingerile sale profund democratice, adînca sa dragoste pentru cei mulți, i-au atras lui Mihail Sadoveanu ura și persecuțiile regimului reacționar din țara noastră care nu numai că a pus la index marea și valoroasa sa operă, dar a instigat și pe huliganii fasciști să-i ardă cărțile în piețele publice.

După eliberarea patriei noastre de sub jugul fascist de către glorioasa armată sovietică, Mihail Sadoveanu s-a alăturat de la început cu multă însuflețire luptei poporului nostru pentru făurirea unei vieți noi, fericit că a venit vremea înfăptuirii acelor minunate visuri ale poporului nostru, pe care cu talentul său viguros le întrezărise cu mulți ani în urmă în operele sale.

Prin atitudinea sa patriotică, acad. Mihail Sadoveanu a dat un minunat exemplu, arătînd că intelectualii din țara noastră trebuie să se situeze alături de întregul popor, în primele rînduri ale luptătorilor pentru înflorirea patriei, pentru cauza păcii și progresului. Ca președinte al Comitetului Național pentru Apărarea Păcii din R.P.R., acad. Mihail Sadoveanu aduce o contribuție deosebită la lărgirea și întărirea mișcării pentru apărarea păcii din țara noastră.

Vorbind despre înalta misiune a luptătorilor pentru pace, acad. Mihail Sadoveanu a arătat că „Partizanii păcii sînt nu acei care doresc liric pacea, ca pe un bun plăcut al vieții, ci acei care luptă cu ardoare pentru a o dobîndi... partizanii păcii sînt oameni de energie, activi".

Ca reprezentant al poporului nostru la diferite congrese și adunări internaționale pentru pace, acad. Mihail Sadoveanu a exprimat dorința de pace a poporului nostru, de a contribui la continua destindere a încordării internaționale, la dezvoltarea legăturilor culturale între popoare.

Ca o confirmare a acestei prețuiri, acad. Mihail Sadoveanu a fost ales membru al Consiliului Mondial al Păcii, cel mai înalt for al mișcării mondiale pentru pace. Decernarea Medaliei de Aur a Păcii pentru opera sa „Mitrea Cocor", a constituit o nouă și strălucită consacrare pe plan internațional a nobilei sale activități.

Datorită înaltului prestigiu de care se bucură în rîndul luptătorilor pentru pace din lumea întreagă, acad. Mihail Sadoveanu a fost ales ca membru al Comitetului pentru decernarea premiilor internaționale Stalin „Pentru întărirea păcii între popoare".

Il sărbătorim pe acad. Mihail Sadoveanu în zilele cînd privirile popoarelor sînt îndreptate cu încredere spre Conferința de la Geneva, cînd în lume încep să se vadă roadele luptei hotărîte a forțelor păcii din lumea întreagă, în rîndul cărora Mihail Sadoveanu ocupă un loc de cinste, de care pe drept cuvînt poporul nostru este mîndru.

In numele Comitetului Național pentru Apărarea Păcii din R.P.R., în numele luptătorilor pentru pace din țara noastră, îi urăm scumpului nostru Mihail Sadoveanu viață lungă și multă sănătate spre binele patriei, pentru a putea aduce și în viitor aportul său atît de prețios la înflorirea culturii, la întărirea și lărgirea mișcării pentru pace din țara noastră, la întărirea prieteniei între popoare.

Acad. MIHAIL SADOVEANU:

Datoria mea este să merg înainte

In încheierea ședinței solemne a Academiei R.P.R., maestrul Mihail Sadoveanu a răspuns:

„Țin încă odată să mulțumesc Partidului Muncitoresc Romîn, Guvernului și Academiei R.P.R. pentru cinstea ce mi-au făcut-o, pentru toate cuvintele bune și prietenești care mi-au fost adresate. Socotesc că datoria mea este să merg înainte, cu puterile pe care le mai am".

POPASURI PRIN SATELE SCRIITORILOR TRANSILVANI

De la Năsăud drumurile te îmbie să te îndrepți către trei sate: Coșbuc, Prislop și Reteag, satele scriitorilor George Coșbuc, Liviu Rebreanu și Ion Pop Reteganul.

Tîrgul vechi Năsăud a cunoscut, în a doua jumătate a secolului trecut, în ciuda opresiunii habsburgice, vremi de înflorire a culturii naționale. Au răsărit atunci școli de dascăli umili, un liceu românesc, tipografii, care răspîndeau prin nordul Transilvaniei cărți de școală, volumașe cu învățături în limbă românească despre istoria țării, despre cultivarea pămîntului, mici reviste cu modeste dar rodnice preocupări pentru luminarea celor mulți. Tîrgul Năsăudului a adăpostit pe rînd pe Ion Pop Reteganul, George Coșbuc și Liviu Rebreanu, în anii lor de primă tinerețe școlărească. Drumul pe jos, din satele lor spre școlile Năsăudului, l-au făcut și Coșbuc și Rebreanu, chiar și Reteganul de multe ori, deși satul Reteag se află mult mai departe, în josul văii Someșului, spre Beclean și Dej, între dealurile domoale de sticlă ale cetății Ciceului.

Intre Năsăud și orășelul Bistrița se află Prislopul, pe șoseaua care se mistuie spre drumurile și potecile ce duc către Moldova prin trecătoarea Văii Bîrgăului. Pe drumul dintre Năsăud și întinsele păduri ale Telciului care însoțesc căile spre Maramureș, răsare satul lui Coșbuc pe malul rîului Sălăuța, adăpostit de hora unor dealuri masive ce urcă spre munții nordici. Iar pe drumul dintre Năsăud și Rodna Veche, care călătorește în susul Someșului, pînă către izvoarele lui, și spre poalele muntelui Ineu, se află satul Maieru. In Maieru și-a petrecut Liviu Rebreanu întîii ani ai copilăriei, cînd, vrăjit de „Poveștile ardelenești" ale lui Reteganul, căuta împreună cu alți copii voinicii, zmeii și balaurii din basme, pe dealurile și prin rîpile din jurul Somesului. Din Maieru l-a rămas lui Liviu Rebreanu „imaginea jocului romînesc", așa cum l-a scris în capitolul întîi al romanului „Ion" — „cu învîrtita, cu fetele care așteaptă să fie poftite, cu nevestele și bătrînele în grup separat de privitoare, cu bărbații care pălăvrăgesc cu gravitate"; „acolo au trăit aievea lăutarii din „Ion" și Briceag, și Holbea și Găvan", — de acolo a luat „drăcii de copii care fac fel de fel de nebunii", la horă, „zmulg buchetele de flori din mîinile fetelor"... (v. Liviu Rebreanu „Mărturisiri" 1932).

De la Maieru urci spre Rodna Veche, localitate cu bogate și vechi amintiri istorice de care se leagă luptele împotriva cotropitorilor tătari, de pe la mijlocul secolului XIII. Un lanț de lupte violente împotriva orînduirilor opresive și a cotropitorilor străbate istoria eroică a satelor de prin aceste părți.

Ruinele cetății Rodna, arsă în anul 1242

De Rodna Veche e legată și istoria celor 21 de sate de graniță—printre ele și Hordoul lui Coșbuc. Răscoalele de decenii ale țăranilor iobagi din aceste sate, înspăimîntaseră atît pe nobilii bătrînului burg medieval Bistrița, cît și capetele încoronate ale imperiului austro-ungar din anii 60 și 70 ai sec. XVIII. Maria Terezia schimbă lanțul de represiuni împotriva răscoalelor prin politica unui decret dat în 1762, care desființează iobăgia în cele 21 de sate pentru a liniști această graniță a statului austriac, așezată la răspîntia dintre imperiile apusene și cel țarist și otoman. Duplicitatea politicii Mariei Terezia urmărea atît asigurarea granițelor, cît și înrolarea țăranilor dezrobiți în regimente grănicerești, care să fie apoi zmulse din satele românești și împinse și spulberate în luptele împotriva mișcărilor de eliberare, în ciocnirile cu celelalte state de ev mediu.

La Rodna Veche și-a trăit întîii ani de dăscălie „docentele ordinariu" Ion Pop Reteganu, unde a înființat prin anul 1886 un „Comitet de ajutorare a copiilor de țărani săraci cu abecedarii și legendarii", comitet vestit la timpul său spre care se îndreptau cererile învățătorilor din Transilvania, dar și acelea ale dascălilor din satele și orașele Dobrogei, ale Gorjului, Teleormanului, Banatului sau Moldovei. Aici a primit Reteganul numele de „Luminătorul de la Rodna".

Prin aceste părți transilvane ai mereu în față o natură aspră dar grandioasă, cu țărani dîrji care zmulg din greu roade de pe dealurile pietroase. Oamenii aceștia restabilesc anotimpurile, căci prin aceste locuri muntoase, primăverile sînt tîrzii, toamnele timpurii, verile răcoroase și natura trebuie silită să dea roade într-un timp scurt — timp ploios de cele mai multe ori.

Satele de pe aici, vechi de sute de ani, îndeobște cu populație compactă românească, au istoria trecută în povestiri și legende orale. Trăiesc în creația populară a locului Mathias Corvin, Ștefan cel Mare, Petru Rareș, Pintea Viteazul. Printre legendele cele mai iubite este aceea care-l arată pe bătrînul Todor Todoran, în vîrstă de 105 ani, scăpînd din închisorile cetății medievale Bistrița și venind pe un cal alb să îndemne miile de țărani din cele 21 de sate de graniță adunați la Salva să nu jure credință Mariei Terezia, să fringă săbiile pe genunchi, să arunce armele la pămînt și să întoarcă spatele ofițerilor imperiali și înalților prelați veniți să blagoslovească jurămîntul de credință. Spune legenda că bătrînul Todoran a deschis ochii țăranilor liberați din iobăgie de împărăteasă și vîriți în regimentele grănicerești, că desființarea iobăgiei e o înșelăciune pentru ca românii dezrobiți să fie zvîrliți să lupte prin țări străine oricînd și oriunde, pe pămînt și apă, de dragul Tereziei, care nu vrea altceva decît să-i îndepărteze de la nădejdile lor de adevărată libertate și omenie. Todoran și ceilalți capi ai acestei ultime și mari răzvrătiri a satelor grănicerești împotriva imperiului, sînt prinși, spînzurați sau trași pe roată. Documentele istorice ale timpului atestă existența eroului legendar Todoran în această ultimă mare răscoală iscată în 1762.

Eroul obișnuit al basmului din aceste sate, e uriașul. Un uriaș cînd făcea un pas se sprijinea cu un picior pe un munte și cu altul pe muntele dimpotrivă. Sub pasul uriașului se pierdeau ca într-o prăpastie largă albiile adînci ale văilor, străbătute de sumedenie de piraie, de rîuri repezi, de cărări frînte și pierdute prin stejărișurile dese și prin pădurile albe de mesteacăn. Intr-adevăr, cînd pribegești prin văile adînci dominate de dealurile masive de pe-aici, ai sentimentul că trăiești pe alt tărîm, pe un tărîm subteran, că solul, lumea adevărată se află undeva, sus, deasupra capului tău, acolo unde se zăresc crestele luminate ale dealurilor, pe care țăranii le brăzdează cu plugurile, proiectîndu-și chipurile severe și încordate de muncă pe pînza albastră a cerului.

Străvechi tradiții trăiesc în aceste sate, în obiceiurile de la sărbătorirea nașterii, a nunții, de la procesiunile mortuare. Intîlnești încă poezie nedeslipită de cîntec și de dans. Mirele și mireasa primesc urările grupurilor de feciori și fete, de vîrstnici și bătrîni, prin strigături, fie create spontan, fie din fondul vechi al satului. Feciori cu cizme înalte, îmbrăcați în veșmintele cele mai de preț pe care le au — asemănătoare celor din „Nunta Zamfirei", cu căciuli brumării cu stele înfocate în frunte, purtînd plosca la oblînc, aleargă pe ulițele satului, călări pe cai

Joc din satul Prislop

ghere, dansul pornește să se desfășoare larg spre repeziciunea jocului năvalnic al tuturor perechilor — contopite în grupul mare, colectiv.

Casele țărănești urmează cursul unei tradiționale arhitecturi românești: casa e simplă — construită îndeobște din lemn, acoperită cu șindrilă — avînd o tindă și o odaie; în fața casei un pridvor străjuit de stîlpi împodobiți cu crestături în lemn, iar sub streșini casa e înconjurată de un brîu de scîndură tăiată în motive de frunze și flori, asemănătoare celor de pe costume și din priveliști, mult mai mult simplificate și stilizate.

Oamenii aceștia, păstrători ai tradițiilor naționale pe planuri multiple de viață, nu-și opresc formația istorică în cadrul liniilor mari ale tradiției. Dealtfel—lucrul e cunoscut—păstrarea tradițiilor formate de-a-lungul veacurilor, dovedește o atenție ascuțită la tot ceea ce a adus bun fiecare veac vieții generațiilor de truditori ai pămîntului. Oamenii de pe aici au fost și sînt cu atît mai mult azi, sensibili receptivi la cele mai noi binefaceri ale culturii și civilizației. In satul lui Rebreanu — în Prislop — ca și în celelalte sate năsăudene și bistrițene, întîlnești țărani cu cîteva clase de liceu, care s-au întors la coarnele plugului și muncesc cu dibăcie pămîntul. (Nu e vorba de chiaburi. Ion însuși, flăcăul sărac din romanul lui Rebreanu, urmase cîtva timp liceul din Năsăud și continua să-și citească cărțile de liceu și după ce a părăsit cursurile secundare). Se transmite acest lucru și noilor generații.

Iubitori de știință, folosesc valorile ei cele mai proaspete, la cultivarea pămîntului pentru a-și înfrumuseța grădina nelipsită din fiecare curte, sau pentru a transforma natura prin unirea în forme colective de muncă. Un țăran bătrîn ca Vasile Tabără din Prislop, „contemporan" cîndva cu flăcăul Ion Glanetașu — modelul eroului din romanul lui Rebreanu, a ajuns astăzi să fie cunoscut în regiunea Cluj pentru cultura lui miciurinistă pe care o întrebuințează obținînd caișii altoiți pe trunchi de corcoduș, rezistenți la clima aspră a acestor locuri, și cu roade pe cît de gustoase, pe atît de mari și de îmbelșugate. Preocupat de viața satului, Vasile Tabără a răspîndit experiențele lui reușite, în vecini, în întreg satul; încearcă varietăți noi de viță de vie, mijloace mai bune pentru îngrijirea stupinei și creșterea vitelor, e lector la căminul cultural, și vorbește liber, fără hîrtie, în fața țăranilor pe care-i sfătuiește să transforme coasta unui deal puțin roditor în livezi și podgorii colective. E vorba de coasta numită „Valea Mărului" pomenită și de Liviu Rebreanu în romanul „Ion", printre alte locuri care nu răsplăteau prin roade, truda de un an a țăranilor săraci ca flăcăul Ion Glanetașu, apăsați cîndva de bogătani ca Vasile Baciu și Toma Bulbuc.

In satele nord-transilvane, temeinicia tradițiilor artistice și culturale își aduce sporul ei valoros la febrila dezvoltare a procesului de culturalizare din zilele noastre. Țăranii harnici de pe aici și-au construit prin brațele și dibăcia lor cămine culturale ducînd lucrările de construcție de la temelii pînă la operațiile de finisaj, de împodobire a interioarelor.

Sărbătorirea inaugurării unui cămin cultural prin aceste locuri e o adevărată evocare a zbuciumărilor colectivității desfășurate de-a-lungul veacurilor pentru a ajunge la limanul unei vieți libere. La jocurile și cîntecele de pe scenă iau parte copiii, feciorii și fetele, dar și vîrstnicii și bătrînii; bătrîne și bătrîni soliști cîntă doine de pe timpul iobăgiei sau de pe timpul stăpînirii burgheze, iar corul tinerilor intră cu cîntece noi, pline.

Un fir istoric neîntrerupt observi în manifestările de viață, încoronate prin împlinirile noi de muncă și artă colectivă.

E greu să urmărești circulația unei cărți prin aceste sate după registrele de evidență ale bibliotecilor. O carte bună, împrumutată, face ocolul satului, fără intervenția bibliotecarului îndeobște, și se întoarce citită de mulțime de cetățeni.

Invățătorii, bibliotecarii, pătrund în centrul activității obștești. Invățători ca Gheorghe Ilișiu și Ilbovan Onișin din satul lui Coșbuc, sau ca Vladimir Iatcu din satul Prislop al lui Rebreanu își grăbesc lectura în variate domenii de muncă și gîndire pentru a putea face față deselor întrebări ale țăranilor.

Fără îndoială că existența unei vechi tradiții întemeiate de învățătorii înaintași a folosit mult formației cetățenești a învățătorilor nord-transilvani din zilele noastre. In cadrul stăpînirii habsburgice un învățător ca Ion Pop Reteganul ca și atîți dascăli umili de țară, au fost alături de mulțimile harnice, spoliate pe atunci, și le-au sfătuit în trebile științei de carte, cultivării pămîntului, creșterii pomilor și a vitelor, sănătății obștești. Nici dascălul Herdelea din romanul „Ion" nu e înafară de întemeierea acestei tradiții; frumusețea lui de erou literar stă și în faptul că reprezintă drumul greu al învățătorului prin stadiile învățămîntului „comunal" și „de stat", cu toate privațiunile pe care le aducea pe atunci acest învățămînt, și cu toate opresiunile naționale abătute asupra școlilor de limbă maternă. Documentele și manuscrisele aflate în satul Prislop care vorbesc despre Vasile Rebreanu, tatăl romancierului, și modelul dascălului Herdelea din roman, precum și documentele și manuscrisele aflate în satul Reteag în biblioteca lui Ion Pop Reteganul, vor arăta, într-un capitol următor, că e nedrept ca Herdelea să fie expediat de către interpretările critice prin formula îngustă „albăstrimea satelor", după cum nedrept este ca Herdelea să fie pus în aceeași oală cu Zăgăreanu care e evident opus în roman celui dintîi, ca problemă și semnificație socială și în ceea ce privește chestiunile școlii, dar și în acelea privind legătura învățătorului cu mulțimile apăsate social și național. Dar despre acestea, în alt loc.

Bibliotecarul începe să devină în satele bistrițene și năsăudene un cetățean nelipsit din centrul vieții satului. Il găsești rar la masa de lucru scuturîndu-și cheile în așteptarea unui cititor. In schimb, asemeni bibliotecarului Ion Ciurea din comuna Prundul Bîrgăului, își încarcă sacul cu cărți în spinare și pornește pe urcușul potecilor satelor să împartă cărțile. Cercurile de lectură închegate prin casele țăranilor string cititori care discută cărțile legîndu-le de viața lor imediată, de istoria înaintașilor lor; citirea unei broșuri de agrotehnică e urmată uneori de povestiri ale bătrînilor care evocă vechi întîmplări, sau de basme, de snoave străvechi cu tîlc, care nu iartă lenea și înapoierea în înțelegerea lucrurilor.

De prin astfel de sate transilvane, cu asemeni tradiții de artă și de viață, din rîndul unor asemeni țărani care îngenunche natura și restabilesc anotimpurile, din mijlocul acestor țărani cu mari nădejdi și forțe neistovite de a împinge viața înainte, au pornit George Coșbuc, Ion Pop Reteganul și Liviu Rebreanu, care au urcat în operele lor mari ceva din frumusețea spirituală a mulțimilor, din viața lor trudnică și din istoria lor.

De pe aici și-a cules „Poveștile ardelenești" învățătorul Ion Pop Reteganul, de pe aici și-au tras izvoarele poeziile lui George Coșbuc care întruchipează acei țărani puternici, oameni frumoși din „Nunta Zamfirei" și „Moartea lui Fulger", fete sprintare cu suflet bogat, harnice torcătoare de fire de tort și țesătoare de „rochii lungi țesute-n flori". De prin aceste locuri și-a luat și Liviu Rebreanu datele primare din vastul material pe care l-a folosit pentru a crea zbuciumatul roman „Ion", epopeea satului transilvan din vremile imperiului austro-ungar, din primele decenii ale secolului trecut.

Coșbuc, Rebreanu, Reteganul, sînt simțiți în satele lor ca niște cetățeni contemporani. Lucrul e grăitor. Operele lor mari au însemnat artistic evenimente și caractere pe planul desfășurării istoriei țării și au luminat noi punți către viitor prin cuprinzătoarele frămîntări și probleme de viață pe care le-au îmbrățișat.

Se vorbește în satele Coșbuc, Prislop și Reteag, despre George Coșbuc, Liviu Rebreanu și Ion Pop Reteganul, ca despre oameni în viață. George Coșbuc nu este numit: poetul clasic al țărănimii, ci „Georgică a popii care s-a făcut poet și are cîntece pentru noi". Lui Ion Pop Reteganul i se spune încă: „domnul învățător care ne-a învățat școală și ne-a dat cărți cu cîntecele și poveștile noastre"; sau: „domnul învățător care ne-a-nvățat cum să lucrăm pămîntul și să ne creștem vitele; cum să ne îngrijim grădina și sănătatea". Liviu Rebreanu nu este numit în Prislop: măestrul creator al romanului realist dintre cele două războaie, ci, i se spune pe numele din tinerețe: „domnișorul Liviu", „Domnișorul Liviu care scrie despre noi lucruri mari".

Există în aceste vorbe ale țăranilor despre scriitorii lor, și modestie, dar și înaltă stimă obștească revendicativă.

Ștefan Bănulescu

Fotografiile: Ion Miclea-Cluj

(Continuare în numărul viitor; „In satul lui Ion Boldijaru-Glanetașu — modelul eroului din romanul lui Liviu Rebreanu")

O filială a editurii E.S.P.L.A. la Tg. Mureș

Zilele acestea au apărut primele cărți de beletristică editate de filiala Editurii de stat pentru literatură și artă din Tg. Mureș, recent înființată. Volumele cuprind lucrări ale membrilor filialei din Regiunea Autonomă Maghiară a Uniunii scriitorilor din R.P.R., printre care romanul „Jurămîntul locotenentului" de Laszlo Gagyi și culegerea de nuvele a scriitorului Papp Ferencz intitulată „Conștiința", care a fost ilustrată de Nagy Pal, artist plastic din Tg. Mureș.

In cursul acestui an, editura din Tg. Mureș va mai tipări primele două volume din seria romanelor de Tolnay Lajos, scriitor realist maghiar din secolul XIX, intitulate: „Lume întunecată" și „Ciocoii".

In cinstea Congresului partidului vor fi editate romanul „Buchetul" de Kovacs György, laureat al Premiului de Stat, și un volum de poezii din Hajdu Zoltan, laureat al Premiului de Stat.

DISCUȚII

Există limbă literară nescrisă?

Nu mă opresc, intitulînd astfel rîndurile de față, nici la haina mai mult ori mai puțin împodobită a conferințelor, a comunicărilor sau a discuțiilor științifice și culturale, nici la conversația îngrijită a celor instruiți. Mă opresc la limba creațiilor populare de astăzi și de altădată. Avem dreptul să-i zicem și ei „literară", deși la început și uneori vreme îndelungată nu este scrisă?

Mulți se codesc s-o denumească astfel, fiindcă nu îndeplinește toate condițiile cerute de ei limbii literare. Aplicînd cu o strictețe, nu întotdeauna justificată, aceste condiții, unii cercetători au ajuns la concluzia că noi, de pildă, nu putem avea limbă literară decît cel mai devreme în secolul al XVI-lea. Alții, și mai exigenți, consideră că această dată este prea timpurie și ne propun secolul al XIX-lea. În orice caz, și unii și ceilalți exclud creațiile populare din aceasta socoteală.

Judecînd însă lucrurile, fără a le complica, fără întrebări lăturalnice — de pildă, dacă limba literară suportă și în ce măsură suportă existența paralelă a graiurilor și dialectelor, în ce măsură trebuie să nu se primească termeni, forme și construcții din graiuri și dialecte, etc., — n-avem de dat decît un răspuns, a cărui simplitate poate mira, dar care nu este din această cauză mai puțin adevărat: limba literară apare cu mult înaintea scrisului ca formă a culturii populare.

Ca față șlefuită, adesea foarte frumos și foarte fin șlefuită, a limbii întregului popor, limba literară nu este în fond decît realizarea concretă a intențiilor de totdeauna ale oamenilor de a-și perfecționa uneltele. Și cu toate deosebirile dintre unelte și limbă, forma ei literară nu numai că nu este lăsată niciodată în părăgină, dar este necontenit și consecvent perfecționată. De aceea, primul lucru pe care trebuie să-l facă cineva cînd vrea să caracterizeze o formă a limbii ca literară, este să-și lămurească un fapt simplu: există intenția de a alege și îmbina în așa fel cuvintele încît comunicarea ideilor să se facă mai bine decît de obicei?

Scrisul nu este fotografie, ci pictură. El reprezintă pentru oricine așterne idei pe hîrtie obligația de a le înșirui cît mai bine. În acest sens el este constrîngere, constrîngerea de a organiza lucruri pe care, de obicei, le faci fără nici o bătaie de cap. Cînd scrie, indiferent ce, omul se simte încărcat cu o mare răspundere socială, fiindcă cititorii lui pot fi mulți și variați; cînd vorbește, el își vede interlocutorul sau interlocutorii, ceea ce simplifică lucrurile. Totuși, un număr mare de ascultători are același efect ca și scrisul, căci face să crească sentimentul răspunderii sociale. De aici și „tracul"' vorbirii în public. În aparență, scrisul este una din cauzele exprimării mai îngrijite. În realitate, el nu este decît o condiție, indiscutabil o condiție foarte importantă, dar nu o cauză, de vreme ce și numărul ascultătorilor și citeodată chiar calitatea unuia singur (să ne gîndim cum vorbesc elevii între ei și cum se adresează profesorilor!) produc același efect.

Așadar, cel puțin teoretic, limba literară apare ori de cîte ori crește sentimentul de răspundere socială privind comunicările între oameni, de orice natură ar fi ele. Simpla formulare a unor indicații administrative, este din acest punct de vedere limbă literară, în ciuda stîngăciilor, în ciuda particularităților ei locale; ea cere exprimare îngrijită.

Unii lingviști dau acestei forme primitive a limbii literare — dar numai cînd este scrisă — denumirea de dialect — s-ar putea spune chiar grai literar, din cauză că are prea multe particularități locale pentru a fi considerat limbă. Ei introduc astfel în conceptul de limbă literară ideea că ea trebuie să fie lipsită de particularități regionale, să fie unică, la fel ca limba întregului popor. Nu cred însă că au dreptate, — dacă prin unic înțeleg absența oricărei particularități locale — nu numai pentru că este vădit insuficient a defini limba literară prin latura ei negativă, dar mai ales pentru că astfel ne vedem siliți să declarăm neliterare o mulțime de limbi de cultură, printre care și romîna. Cîți dintre scriitorii noștri ar rezista la acest criteriu? Nici M. Sadoveanu, nici M. Beniuc n-ar mai fi „literari"! Pe de altă parte, nimeni nu se îndoiește totuși de faptul că limba vorbită de poporul romîn este unică, deși în R.P.R. există graiuri regionale, deși, în practică, noi vorbim sau limbă literară, mai mult sau mai puțin influențată de graiul pe care l-am deprins din copilărie, sau pur și simplu acest grai.

În lucrările sale privitoare la marxism în lingvistică, I. V. Stalin spunea că ramificațiile limbii sînt o dovadă a caracterului ei unic. Prin unic nu trebuie să înțelegem așadar absența unor particularități locale, căci nu vom putea vedea niciodată caracterele care dau limbii calitatea de a fi unică, dacă ne învîrtim numai în jurul acestor particularități, exagerîndu-le importanța. Prin unic trebuie să înțelegem prezența în limbă a tuturor trăsăturilor comune dintre graiuri și dialecte. Orice limbă are la început, în forma ei literară, pe lîngă trăsături comune, numeroase particularități locale, pe care le pierde apoi treptat, fie generalizîndu-le cu încetul, în ritmul răspîndirii din ce în ce mai largi a limbii literare, fie în alt mod.

Considerațiile de pînă aici, mai lungi poate decît s-ar fi cuvenit, au fost totuși necesare pentru a arăta de ce integrăm în limba literară și forma celui mai simplu proverb și pe aceea a celei mai stîngace strigături. Încă odată, nu este vorba de arta exprimării atinsă în aceste creații, este vorba numai și numai de faptul că în orice proverb și în orice strigătură se manifestă dorința de a spune lucrurile mai bine decît de obicei. N-am adus de la început exemplul Iliadei, al Odiseii, al vedelor, al bilinelor sau al epopeilor nordice, n-am propus pentru discuție nici Miorița, nici Toma Alimoș, nici Iorgu Iorgovan, nici alte creații de mare amploare, fiindcă ne-ar fi îndepărtat de planul teoretic al discuției. Dar acum ne putem întreba dacă aceste opere sînt sau nu în limbă literară. După părerea mea, simplul fapt că sînt în versuri este de ajuns pentru a le socoti compuse în limbă literară, căci versul nu este oare și el o dovadă a creșterii răspunderii sociale față de comunicarea pe care o faci? Nu mai vorbesc de caracterul unic al limbii lor. Se îndoiește cineva de faptul că din balada Toma Alimoș nu lipsește nici una din trăsăturile comune ale graiurilor romînești? Cred că nu.

De ce am contesta atunci acestei limbi calitatea de literară? Numai pentru faptul că a început prin a fi nescrisă? Dar cultura popoarelor este mai întîi orală și numai tîrziu se consemnează prin scriere. Sîntem de acord că limba literară este o formă a culturii, dar nu admitem o limbă literară orală, deși cultura poporului nu începe cu inventarea scrisului?

Pentru unii limba literară trebuie să fie fixă, probabil vor să spună stabilă, căci termenul fix este în orice caz nepotrivit. Dar ce însemnează stabilitate? Înseamnă oare că limba literară cere indivizilor luați aparte să nu se îndepărteze de ea în anumite împrejurări solemne, cînd scriu, cînd vorbesc în public, etc? Dacă da, ea este într-adevăr stabilă. Dar dacă stabilitatea ei este în raport cu aceea a întregii limbi, lucrurile se schimbă. Cum putem socoti îmbogățirea vertiginoasă a vocabularului limbii literare scrise, simplificarea morfologică și varietatea din ce în ce mai mare a sintaxei, din limba noastră, în prima jumătate a secolului al XIX-lea, ca dovezi de stabilitate? Limba literară este de fapt mai schimbătoare decît cea populară, căreia îi spunem populară numai fiindcă nu avem un termen mai potrivit la îndemînă. În realitate, limba literară nu se opune celei populare, ci limbii de fiecare zi, aceleia în care cerem un pahar cu apă, tîrguim brînză ori mălai, ne supărăm și ne împăcăm.

Poate că și în privința stabilității domnește puțină confuzie, datorită ideii că limba trebuie întîi scrisă pentru a fi literară, căci dacă „scripta manent", cum să nu fie literar ceea ce rămîne așternut pe hîrtie?

Cred că stabilitatea limbii literare nu trebuie pusă însă în legătură nici cu scrisul, care nu face decît să fixeze un fragment de limbă literară constituită, nici cu schimbările de amănunt dintr-un grai sau altul, ci cu existența — permanentă în ea — a trăsăturilor comune ale limbii întregului popor. Mănunchiul de trăsături comune dă și acesteia din urmă și limbii literare însușirea de a fi stabilă, dar nu în totul la fel, căci cînd tradiția limbii literare este puternică, eventualele modificări, chiar ale trăsăturilor comune ale limbii întregului popor, pot să nu se reflecte imediat în forma ei literară.

Oricum ar fi însă, în orice creație populară trebuie să apară toate trăsăturile comune ale limbii întregului popor, și cum ele dau stabilitate și limbii populare și celei literare, stabilitatea devine un argument puternic pentru teza caracterului literar al limbii creațiilor populare.

După cum am mai spus, nu ating aici problema realizării artistice a limbii literare, fiindcă există limbă literară mai frumoasă și mai puțin frumoasă, ca orice lucru, iar aceasta este altă problemă. În general, însă, fiind tributari unei prejudecăți foarte răspîndite astăzi, după care limba literară n-ar fi decît limba literaturii, sîntem înclinați să dăm acest titlu numai limbii realizate artistic. Dar dacă, în loc de „literară", am vorbi despre limbă „a culturii", aproape toate nedumeririle s-ar risipi, iar chestiunea dacă forma de exprimare a culturii unui popor nu poate exista decît în scris, ar fi mult mai repede și mult mai ușor rezolvată.

Condiția de bază a existenței limbii literare — manifestarea creșterii sentimentului de răspundere socială față de comunicarea pe care o face celorlalți — nu este desigur o condiție unică pentru limba literară. Îndată ce ne referim la puritatea ei, trebuie să recurgem la condiții noi. Dar „puritatea" — prin care înțeleg absența oricăror particularități locale — nu este tot una cu limba literară, după cum puritatea apei nu este tot una cu apa, nu este apa însăși.

De aceea, I. Creangă, cu toate moldovenismele lui, I. L. Caragiale, cu toate muntenismele lui, I. Slavici, cu toate ardelenismele lui, scriu totuși în limba literară. Faptul acesta, faptul că nici Camil Petrescu și nici Petru Dumitriu nu dau o coloratură regională scrisului lor, pe cînd M. Sadoveanu și M. Beniuc se mai țin de graiul lor de acasă — este mai degrabă o chestiune de critică literară. Datorită unității ei puternice, adică datorită prezenței în ea a mai multor trăsături comune decît au alte limbi, limba romînă se prezintă într-o situație foarte favorabilă pentru literatura artistică. Folosirea elementelor regionale în opere de literatură nu este interzisă nici oficial, nici prin tradiție. Mai mult, particularitățile locale ajută adesea pe scriitor să creeze o atmosferă. Exagerarea în această privință nu aduce prea mari prejudicii operei literare. În orice caz, ea are urmări mai puțin nefericite decît aceeași exagerare comisă de un scriitor german sau francez. La noi, pentru a fi autentic dialectal, scriitorul trebuie să se forțeze, căutînd particularitățile locale cu dinadinsul, aglomerîndu-le, insistînd asupra lor.

Iată de ce problema purității limbii literare nu este problemă de lingvistică decît în al doilea rînd. Pentru ca lucrul acesta să fie și mai evident, să ne gîndim la stilul oficial și la cel al periodicelor neliterare în comparație cu stilul literaturii. Limba noastră literară se caracterizează astăzi prin faptul că admite particularități locale în stilul literaturii artistice, dar le gonește din celelalte stiluri, din cel administrativ, din cel științific, etc. Cînd și cum s-a stabilit această situație, nu putem arăta aici, dar faptul trebuie reținut, pentru că el sprijină ideea că limba creațiilor populare este limbă literară. De vreme ce chiar în stilul literaturii scrise se admit elemente regionale, cum ar putea fi considerată neliterară forma unor creații populare cu astfel de elemente?

Data de la care putem vorbi de limbă literară romînă trebuie deci împinsă mult înapoi, spre vremea cînd apar primele manifestări ale culturii noastre populare în forma lor originală. Data aceasta nu poate fi precizată deocamdată, dar dacă este vorba de precizie, de unde reiese că limba literară apare la noi exact în secolul al XVI-lea? Din scrierea ei pe hîrtie? Dar dacă mîine se descoperă niște texte din secolul al XIII-lea? Secolul al XVI-lea este o dată convențională, legată în general de apariția scrisului în romînește. Este adevărat că unii cercetători încearcă să demonstreze — și nu fără temei — că limba noastră din secolul al XVI-lea seamănă foarte bine cu cea de astăzi, ceea ce ar proba caracterul ei literar. Dar ce putere are acest argument, cînd n-avem texte dinaintea secolului al XVI-lea? Dacă ele ar exista, comparația dintre limba lor și cea de astăzi ar da același rezultat ca și cea făcută între sec. al XVI-lea și astăzi. Procedeul acesta are pe deasupra și marele defect al argumentării facile. Aproape tot atît de ușor se poate arăta că limba din secolul al XVI-lea nu seamănă chiar așa de mult cu cea de astăzi. Deschideți Psaltirea Scheiană, Codicele Voronețian sau Palia de la Orăștie și veți convinge repede că, fără intervenția unui specialist, nu veți înțelege mare lucru. Luați însă orice culegere de folclor, orice baladă, cîntec bătrînesc sau basm și nu veți mai avea nevoie de specialist, chiar dacă întîlniți multe particularități locale.

Nu contest că diferențele între limba creațiilor populare maramureșene, să zicem, și cele din Muntenia, pot fi importante, dar limba în care au fost compuse aceste creații nu este, nu poate fi, în afara limbii literare, după cum graiurile nu sînt în afara limbii unice a întregului popor. Particularitățile lor nu neagă, ci dimpotrivă confirmă existența unei limbi literare cu mult înainte de secolul al XVI-lea. Ea se manifestă în aspecte diferite, citeodată cu profund caracter regional, și este totuși unică chiar din momentul cînd dorința de a comunica o idee mai bine, mai frumos, mai organizat decît de obicei, a fost concretizată prin viu grai.

Ion Coteanu

Arta militantă în plastica noastră

(Urmare din pag. I-a)

mai în curentele burgheze, mai ales de la impresionism încoace, vom găsi o deplină proslăvire a formulei. Cu toate netele diferențieri de formație artistică și de naționalitate, doi reprezentanți ai pointilismului de pildă, sînt greu de deosebit. Dar chiar talente viguroase cum au fost impresioniștii Manet, Monet și Sisley, atunci cînd au cedat atotputerniciei unor rețete preconcepute, ajung să vadă realitatea prin ochelari deformați și să-și anuleze propria lor personalitate. E cunoscut exemplul celebrului triptic de peisaje din muzeul Louvre, în care sînt înrămate trei imagini picturale ale aceluiași motiv, văzute de acești trei artiști: este imposibil, fără să descifrezi mai întîi semnăturile, să identifici autorul. Ce să mai spunem despre expresioniști, cubiști, futuriști, constructiviști sau suprarealiști? Cei care au făcut și fac atîtea discuții în jurul libertății și al personalității artistice, se confundă de multe ori între ei realmente ca două picături de apă.

Realismul socialist cere o trăire autentică, o creație originală. Artistul unei societăți care construiește socialismul trăiește alături de eroii operei sale fenomene sociale așa cum istoria nu a mai cunoscut. Ele sparg orice tipare, ele nu pot fi prevăzute de rețete, sau de vreo formulă catalogată.

Marasmul în care burghezia a adus plastica nu poate fi risipit decît de o nouă societate. Doar lumea socialistă poate crea o nouă gîndire artistică fecundată de avîntul revoluționar al clasei muncitoare a cărei activitate înseamnă construcție și pace, înseamnă luptă împotriva distrugerii și războiului.

Dar înnoirea artei nu se poate înfăptui atîta vreme cît creatorul rămîne izolat în atelier, aflînd doar din ziare de mersul înainte al construcției socialismului. Pictînd naturi moarte, portrete intime, studii de copaci sau funduri de curți, artistul nu poate găsi noua viziune și nici nu poate contribui la întemeierea unui nou stil.

Bătînd pasul în loc, el ajunge să se îndoiască de sine, de rostul lui în lumea nouă. În iureșul năvalnic spre cucerirea viitorului, cei rămași în urmă devin stingheri și ignorați. Rostul artistului în societate este de prim ordin. Dar așa după cum societatea nu se poate lipsi de artă, nici artistul nu se poate lipsi de public fără a nu pune la îndoială chiar sensul lui de creator. Larga apreciere de care se bucură atîtea opere valoroase create în ultimii ani, condițiile mereu mai bune pe care regimul nostru de democrație populară le creează artiștilor, arată limpede marile posibilități de dezvoltare ale artei noastre. Toate acestea ne îndreptățesc să fim convinși că greutățile actuale ale mișcării noastre plastice nu sînt de neînvins: adevăratele valori artistice vor găsi cu certitudine drumul spre lumină.

Paul Constantin

BOGATA PALETĂ A REALITĂȚII...

IOANA IVAȘCU
fruntașă în gospodăria colectivă „Scînteia"-Ieud
Desen de V. KAZAR

Minerul I. MOISE
fruntaș în întrecerea socialistă, Petrila
Desen de G. IVĂNCENCO

Minunata forță a realismului socialist

(Urmare din pag. I-a)

partidul ei, drept singura cale pentru rezolvarea radicală și definitivă a suferințelor și aspririi de veacuri. Iar „Aventură în lunca Dunării" aduce imaginea concretă a socialismului, a vieții care începe acolo unde oamenii au și străbătut „drumul spinos al înțelegerii".

Ideologia partidului clasei muncitoare a sprijinit talentul scriitorului să ajungă nu numai la definirea și reprezentarea justă a esenței fenomenelor sociale, dar să și descifreze din elementele realității, sensul și fazele concrete ale dezvoltării ei viitoare. Chiar narațiunea istorică a cunoscut, datorită metodei realismului socialist, un succes superior prin povestirea „Nicoară Potcoavă", care împlinește și desăvîrșește viziunea asupra trecutului, domeniu în care scriitorul atinsese un nivel foarte înaintat, în creația sa anterioară în sezisarea și redarea perspectivei de desfășurare a faptelor.

Proza romînească realistă dintre cele două războaie a avut în Camil Petrescu un reprezentant de frunte, cu cele două romane ale sale „Ultima noapte de dragoste, întîia noapte de război" și „Patul lui Procust". O atentă și subtilă investigare a raporturilor sociale care defineau clasele, o preocupare continuă — evidentă și în piesele sale — pentru destinul și problemele intelectualului, au caracterizat opera lui Camil Petrescu creată pînă în epoca puterii populare. Aceste calități și preferințe ale scriitorului și-au găsit cel mai prielnic teren și climat de dezvoltare în anii noștri cînd ideologia partidului a ajutat oamenilor de cultură și artiștilor să înțeleagă căile juste pentru punerea în valoare a întregii lor capacități creatoare.

Personajul Bălcescu din piesa care-i poartă numele și din romanul „Un om între oameni", are la bază întreaga experiență a eroilor-intelectuali din opera lui Camil Petrescu. În figura lui Bălcescu se împletește gînditorul cu luptătorul revoluționar și cu organizatorul, punînd în lumină idei avansate despre rolul intelectualilor în societate, idei pe care le promovează învățătura marxist-leninistă. Dar, zugrăvind destinul lui Bălcescu, scriitorul a realizat totodată, în piesă și incomparabil mai amplu în roman, o întreagă cronică a epocii contemporane eroului său, cercetată și zugrăvită cu ajutorul metodei de creație a realismului socialist. Aceasta a făcut ca, în episoadele și tablourile despre momentul revoluționar 1848, să ni se înfățișeze toate clasele și straturile societății acelei vremi, fiecare cu tendințele, cu oamenii, cu practicile sale. Puterea de adevăr a documentului cercetat cu pasiune și obiectivitate se îmbină aici indestructibil cu fantezia orientată realist, a artistului care folosește o metodă avansată de creație, și e călăuzit de o gîndire științifică; piesa „Bălcescu" și romanul „Un om între oameni" aduc un mesaj plin de adevăr și frumusețe despre un moment atît de complex și frămîntat din istoria noastră; ele sînt cele mai de seamă creații ale lui Camil Petrescu și se înscriu între capodoperele clasice ale literaturii noastre.

Cezar Petrescu a realizat o operă de dimensiuni cum puține avem — nu numai ca număr de pagini, dar mai ales ca putere de a surprinde complexitatea societății burghezo-moșierești de la sfîrșitul secolului trecut și din primele patru decenii ale secolului nostru. Sub acest raport, nu greșim cînd afirmăm că opera lui Cezar Petrescu ne dă cel mai amplu și variat tablou din literatura noastră despre clasele, problemele și aspectele orînduirii capitaliste. Scriitorul a sezisat caracterele noului stadiu de dezvoltare a capitalismului, intrat în faza sa imperialistă, a pus problemele satului și ale claselor de mijloc, apăsate de forța și morala banului; a arătat sfîrșitul nedemn, prăbușirea celor ce-și legau soarta de marele capital, și înfrîngerea celor ce încercau să i se împotrivească, opunîndu-i dorința de viață cinstită.

Noile cărți ale scriitorului, nuvelele cuprinse în volumul „Vino și vezi!" (1954) și romanul „Oameni de ieri — Oameni de azi — Oameni de mîine" (1955) ne aduc nu numai chipurile și problemele noii realități — chipurile și problemele construirii socialismului, dar ne aduc și o nouă viziune despre epoca atît de amplu analizată în cele aproape cincizeci de volume create anterior.

Cezar Petrescu a denunțat în cea mai mare parte a operei sale caracterul rapace, distrugător, al capitalismului; romanele „Întunecare", „Aurul negru", „Calea Victoriei", „Plecat fără adresă", „Oraș patriarhal" sînt cele mai importante piese ale procesului pe care scriitorul îl intentează orînduirii capitaliste. Dar sentința în acest proces, aprecierea asupra destinului clasei capitaliste și a regimului instituit de ea, Cezar Petrescu ajunge să le dea în romanul „Oameni de ieri — Oameni de azi — Oameni de mîine". Prin personajul Grigore Zevedei, prin Ion Săracu, țăranul sărac care se deșteaptă la o viață nouă, ca și prin prezența directă a scriitorului însuși ca personaj în acțiune, Cezar Petrescu dezvăluie în acest roman nu numai caracterul nefast al orînduirii capitaliste, dar și forțele care aveau să o dărîme și să construiască o societate nouă, precum și aspecte ale noii lumi.

Opere ca „Mitrea Cocor", „Aventură în lunca Dunării", „Vino și vezi!", „Oameni de ieri — Oameni de azi — Oameni de mîine" sînt calde pledoarii pentru socialism, pentru dragoste și încredere în forța conducătoare a patriei noastre, partidul. Scriitorii care, printr-o muncă de o viață, au pus scrisul lor în slujba luptei pentru dărîmarea unei societăți — a societății bazate pe exploatare — au devenit, datorită ideologiei marxist-leniniste, datorită vieții noastre noi, luptători pentru edificarea unei noi orînduiri.

Lupta partidului în fruntea maselor le-a deschis drumul pentru a deveni cîntăreți și sprijinitori ai construcției. Iar ei au mers cu hotărîre pe noul drum, situîndu-se în primele rînduri ale reprezentanților literaturii realismului socialist.

Mihai Gafița

„REGELE LEAR" de W. Shakespeare

(Teatrul Național „I. L. Caragiale")

„Regele Lear" nu este o simplă dramă a ingratitudinii copiilor față de părinți. Această restrînsă înțelegere a sensurilor marii tragedii a condamnat zeci de ani spectatorul din țara noastră la o cunoaștere simplistă a piesei lui Shakespeare. Goneril și Regan, fiicele cu suflet de piatră ale bătrînului Lear, Edmund — bastardul setos de mărire al contelui Gloster, infatuatul Cornwall și nemernicul intendent Oswald, toate aceste personaje negative ale piesei nu apar numai pentru a face mai de plîns soarta bietului rege care s-a dezmoștenit înainte de vreme. Scriind în 1608 o piesă de puternică actualitate, Shakespeare a reprezentat prin cupiditatea lipsită de orice scrupul a acestor figuri trăsăturile morale ale lumii feudale. Cînd strigătele Regelui Lear în noaptea brăzdată de fulgere au fost ascultate pentru întîia dată, ele se adresau unei lumi care începea să moară în primele decenii ale veacului XVI-lea.

Întreaga dramă își are izvorul într-un gest care se făcea vinovat de ignorarea legii fundamentale a unei orînduiri bazate pe exploatarea omului de către om. Lear, regele Britaniei, atingînd o vîrstă respectabilă, se hotărăște să-și împartă regatul între cele trei fiice ale sale, păstrînd pentru sine „numai rangul și o sută de călăreți". El ceda astfel întreaga sa avere, despărțind printr-o eroare colosală sensul „onoarei" feudale de singurul său temei: bogăția. Fără de avere „rangul" lui Lear nu mai înseamnă însă nimic, iar cei „o sută de călăreți" — simbol al nobleței sale — devine obiectul unei tirguieli nerușinate cu Goneril și Regan care-l înjumătățesc mereu pînă la refuzul total de a acorda acest vestigiu al puterii unui moșneag rămas pe drumuri.

Drama începe odată cu drumul pe care-l străbate Lear din lumea de minciună a cărei purpură o purtase o viață întreagă, pînă la înțelegerea adevăratelor valori morale, pe care le descoperă în rătăcirile sale printre oamenii simpli. „Privindu-l simțim în început ură față de acest despot — scria Dobroliubov — dar, urmărind dezvoltarea dramei ne împăcăm tot mai mult cu el, ca om, iar pînă la urmă ne umplem de indignare și ură arzătoare, împreună cu el și cu lumea întreagă, împotriva acelor sălbatice stări de lucruri care au putut împinge la nebunie oameni ca Lear". În scena împărțirii regatului, Lear este încă sclavul total al lumii sale înguste. Feudal pînă în măduva oaselor, el respinge sinceritatea, izgonind-o fără milă pe Cordelia, condamnă adevărul surghiunindu-l cu strășnicie pe Kent, acordă cea mai înaltă prețuire frazelor „de curte" și declarațiilor „de uzanță" ale lui Goneril și Regan. Suferința supraomenească la care este supus Lear în actele următoare nu se datorește în primul rînd jignirilor și umilirilor la care-l supun fiicele sale și slugile acestora. Mult mai greu poate suporta bătrînul rege descoperirea vălului mincinos care-i învăluise propria conștiință zeci de ani. Rînd pe rînd în fața lui Lear se prăbușesc cu zgomot falsele principii în care a crezut cu întreaga sa ființă. Senzația de singurătate care-l încearcă, gîndurile funebre care încep să-l năpădească, izvorăsc din această cumplită sfărîmare a viziunii sale asupra lumii.

Ideea care pare să stea cu stăruință în miezul tragediei, afirmă cu hotărîre că adevărul asupra omului și a vieții sale trebuie căutat dincolo de zidurile întunecate ale castelelor feudale, dincolo de zorzoanele veșmintelor bogate. Edgar, fiul izgonit de bătrînul conte Gloster, își descoperă valoarea sa umană abia cînd devine „sărmanul Tom", cerșetorul zdrențuit și umil. Abia acum el își dă seama că înainte vreme era „un curtean care se ținea foarte mîndru... trîndav ca un porc, viclean ca o vulpe, lacom ca un lup, turbat ca un cîine, prădalnic ca un leu". Contele Gloster, repetînd pe un plan mai puțin adîncit experiența lui Lear, învață de asemeni să distingă între fiii săi pe cel mai bun de cel rău, abia cînd este supus chinuitorului său pelerinaj către Dover. Abia cînd devine orb, Gloster începe să vadă cu adevărat. El îl secondează firesc pe Lear în scena „nebuniei" sale, cînd acesta îl îndeamnă „să vadă cu urechile" care este adevăratul vinovat între judecătorul nedrept și „bietul tîlhar" condamnat, între paznicul dominat de pofte animalice și prostituata înfometată. „Regele Lear" dă cutremurătoare forță scenică dramei zbuciumate a cunoașterii vieții în adevărata ei lumină. Tratînd cu emoționant patetism și cu zguduitoare forță ideologică o dezbatere proprie vremii sale, a anilor viforoși ai Renașterii, Shakespeare a scris în același timp o piesă închinată adevărului și laudei omului.

Cronica dramatică

Puritatea morală a Cordeliei dă personajului o măreție pe care piesa o subliniază puternic în momentul în care regele Franței și-o alege soție, în disprețul oricărei alte averi. Edgar învinge firesc pe Edmund în duelul final, deoarece el luptă în numele calităților morale ale omului care se împotrivește înșelăciunii și nedreptății. Kent apare mai strălucitor ca oricînd sub aspectul modest al servitorului credincios. Cine poate uita zîmbetul amar al Nebunului, bufonul care se jertfește bucuros unui Lear înnobilat de înțelegerea lucrurilor și faptelor omenești? „Regele Lear" este puternic străbătută de valul umanismului cald care a condus tragediile lui Shakespeare spre nemurire. Piesa n-a fost scrisă desigur pentru frumusețea unei vechi legende. Lear descrie cu drama sa calea către marile valori ale umanității și nu se termină fără a-și preciza mesajul. În final, Regele și Cordelia mor, dar rămîn în scenă Edgar și Kent, cărora ducele de Albany le încredințează sarcina continuării luptei. „Prieteni ai sufletului meu, cîrmuiți amîndoi regatul și tămăduiți-l" sînt cuvinte care se ridică deasupra sensului imediat al replicii, indicînd permanența obligațiilor cavalerilor dreptății de a tămădui lumea de pericolul înșelăciunii și lăcomiei.

La Teatrul Național „I. L. Caragiale" apar în „Regele Lear" cîteva figuri remarcabile ale teatrului romînesc contemporan. Spectatorul îl întîlnește aici în rolul principal pe marele actor G. Storin, care izbutește momente de mare intensitate dramatică, în scena deosebit de însemnată cum ar fi cea a „nebuniei" de pe cîmpia Doverului. În același spectacol apare artistul poporului Ion Manolescu care dă noblețe rolului contelui Gloster. Roluri de primă importanță ca Goneril, Regan, Cordelia, sînt încredințate unor artiste cu strălucită experiență ca: Aura Buzescu, Marietta Anca, Marietta Deculescu. Dar „Lear" este lipsit de strălucire pe scena Teatrului Național din București.

Eroarea regiei pornește — poate — de la rezolvarea greșită a unei intenții juste. Regizorul (Sică Alexandrescu) a intenționat probabil ca evitînd stilul declamatoriu și fad al vechilor montări să pună în valoare timbrul omenesc al povestei Regelui Lear. De aci, numai cîțiva pași puteau să conducă întregul spectacol la împletirea cuvenită între căldura sentimentelor și fiorul tragic care pune în lumină marile idei ale piesei, sau, dimpotrivă, la un ton melodramatic și la înțelesuri șimțitor reduse. Trebuie spus că așa cum se joacă „Regele Lear" este mai aproape de melodramă decît de măreția și profunzimea tragediei shakespeariene. De fapt, în spectacol se petrece un amestec de stiluri în care personalitatea unor actori, rutina altora și lipsa de fermitate a regiei și-au adus pe rînd contribuția.

Păstrînd costumele medievale, actorii interpretează piesa mai ales în stil modern, ca pe oricare altă lucrare axată în jurul unui conflict de familie. Goneril și Regan își pierd surîsul rece al orgoliului feudal și se transformă în niște simple femei care își-l dispută pe frumosul Edmund. Nu este astfel de mirare că în ultimul tablou scena în care cele două surori se înfruntă, stîrnește rîsul amuzat al sălii. Spectatorul se află aici nu în fața unei scene care demască încădodată opacitatea sufletelor înghețate ale Gonerilei și Reganei la flacăra dragostei frățești, ci la o banală ceartă între două femei geloase. Strigătul tragic al Gonerilei „nu mă întreba despre ceea ce știu", strigăt care cuprinde tragismul înfrîngerii sale totale de către o forță pe care nu o bănuia atît de puternică, își pierde la capătul unei asemenea scene întreaga sa semnificație. Edmund în interpretarea lui C. Bărbulescu este de asemenea substituit. În desfășurarea tragediei, bastardul lui Gloster trebuie să întrupeze ideea luptei pentru avere, ca unic drum al feudalului spre onoare și glorie. Regizorul spectacolului a scris pe drept cuvînt în programul teatrului că Edmund nu este „un fel de copie a lui Iago". Dar nici Edmund, nici chiar Iago nu fac răul pentru a-l face. Iată de ce rîsul sardonic de satisfacție, cruzimea cu care-și pune în aplicare delațiunile coboară pe acest cavaler lipsit de scrupule cu eleganță, în spiritul moralei clasei sale, la nivelul unui intrigant de factură romantică. Într-adevăr, astfel, Edmund nu seamănă cu Iago, dar aduce foarte mult cu Franz Moor.

Obiecția cea mai însemnată care trebuie adusă spectacolului, îl privește însă mai ales pe bătrînul rege Lear. Regia a renunțat la măreția personajului din momentul coborîrii sale de pe tron. Urmînd linia generală a spectacolului, regele devine un biet moșneag amărît. În marea scenă a furtunii unde pătrunderea adevărului trebuia să-l încununeze pe Lear cu o aureolă impresionantă, el este obosit, sfîrșit, tînguitor. Efectele scenice care au dat cadrul potrivit furtunii, n-au putut salva forța acestui tablou care-l așează pe Lear față în față cu dezlănțuitele elemente ale naturii. Sînt momente în care marele talent al lui G. Storin găsește drumul către adevăratul Lear. Trebuie subliniată astfel scena finală a plînsului Cordeliei, în care interpretul izbutește să se ridice peste valetul tatălui îndurerat, către înțelesul mai adînc al înfierării ucigașilor unei ființe pure.

Există bineînțeles și alte merite ale spectacolului. În interpretarea Nebunului actorul Marcel Anghelescu nu realizează un simplu bufon. El dă replicilor gustul amar al criticii moralei feudale. În scena mare a împărțirii averii, Aura Buzescu (Goneril) și Marietta Anca (Regan) nuanțează cu subtilitate viclenia laudelor nemăsurate aduse regelui.

Este regretabil însă că la baza concepției regizorale a stat o viziune îngustă care a sărăcit spectacolul de bogăția ideologică a tragediei. Este de asemeni de regretat că spectacolul a folosit o traducere nu îndeajuns de fidelă a textului original. În programul teatrului se spune că „e de preferat o traducere în proză, clară și scenică, unei versificări chinuite și greu de înțeles". Cum însă „Regele Lear" n-a fost scris în proză și sînt motive să credem încă în geniul scenic al autorului său, mult mai de preferat ar fi fost o excelentă traducere în versuri, lucru care pare a fi de domeniul posibilului.

V. Mîndra

G. STORIN
(Regele Lear)

MARIETTA DECULESCU
(Cordelia)

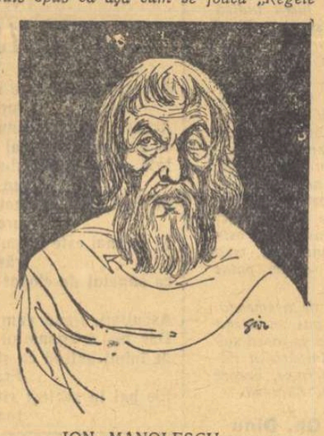

ION MANOLESCU
(Contele de Gloster)

Desene de GION

Zilele prieteniei romîno-franceze

ADEVĂRATUL CHIP AL FRANŢEI

Se întîmplă adesea cu popoarele ce se întîmplă şi cu oamenii: numai la nenorocire îi poţi cunoaşte mai bine. Numai atunci le poţi surprinde toată tăria, toată energia lor morală, toate resursele. Printr-o asemenea grea încercare a trecut şi poporul francez. In anii negri ai ultimului război, trupul Franţei a fost călcat în picioare şi ciopîrţit de hoardele lui Hitler; ani de-a rîndul au existat două Franţe: zona ocupată în nord, cea liberă de la Loara în jos. In inima francezilor adevăraţi nu a dăinuit decît una singură: patria învinsă şi umilită, patria veşnic vie însă, patria ce-avea să renască prin eroismul copiilor ei. Adevăratul chip al Franţei s-a înfiripat şi a crescut tumultuos în minţile şi în sufletul milioanelor de oameni simpli, învingînd imaginea absurdă şi mîrşavă a Franţei „oficiale", colaboraţioniste, a Franţei lui Céline, Drieu la Rochelle, Marcel Déat şi alţi slujitori ai lui Otto Abetz şi a mai marilor săi de la Berlin.

O literatură cu totul nouă, dar nu neaşteptată şi nici nefirească, a prins a rodi în timpul ocupaţiei, ca un cîntec de ură, de luptă şi de abnegaţie. Literatura Rezistenţei, literatura scriitorilor partizani, a purtat din leagăn pecetea curajului, a cuvîntului tare şi liber, a iubirii de patrie.

Poporul francez, cu mîile sale de morţi, cu valul de crimă şi de silnicie abătut asupră-i cu restriştea sa materială şi morală, poporul martir, îngenunchiat, dar nu răpus, a retrăit atunci în fiecare slovă a poeţilor lui. Vercors, Eluard, Aragon au fost în vremea ilegalităţii şi a „maquis"-ului purtătorii lui de cuvînt şi de simţăminte. Cine poate oare să uite cadenţa îndurerată a versurilor lui Aragon zugrăvind tragedia ţării lui:

„Eu scriu în ţara asta ce-a pustiit-o ciuma,
Ce pare al unui Goya, întîrziat vis rău,
Şi unde clinii în mana cerească mai cred numai
Iar albele schelete au semănat dudău.
. . . . . .
Eu scriu în ţara asta în care politaiul
La ceas tîrziu de noapte, îţi bate la intrare,
In timp ce-nchizitorii, zdrobindu-te cu maiul
Pindesc pieziş trădarea în frînte mădulare.
. . . . . .
Eu scriu în ţara asta pe care o jupoae
Hingherii, de-i văd nervii, ciolanele, rărunchii;
De unde fug cocorii pe lan în vîlvătaie
Şi-ntr-ai cărei codri ard precum torţe trunchii".

Sfîrşitul războiului şi prăbuşirea fascismului au precizat în lume noi raporturi de forţă; o problematică nouă, legată de evenimentele atît de însemnate din ultimii zece ani, s-a impus scriitorilor. Micul grup de poeţi şi romancieri din vremea Rezistenţei a crescut văzînd cu ochii, după cum au crescut avîntul şi spiritul de luptă al acelor forţe sociale în numele cărora ei vorbeau şi scriau. Astăzi scriitorii progresişti formează, în Franţa capitalistă, un puternic detaşament de avangardă. Amploarea şi diversitatea pe care a căpătat-o literatura progresistă e mărturia cea mai elocventă a creşterii neîncetate a forţelor populare, a trezirii opiniei publice naţionale sub acţiunea marilor idei democratice ale timpului nostru.

Dacă poezia a ilustrat din plin literatura Rezistenţei, în Franţa anilor 1940—1944, — şi faptul se explică prin aceea că versul, cu valoare agitatorică mare, putea fi uşor transmis, din gură în gură, în condiţiile ilegalităţii — astăzi romanul s-a impus ca gen precumpănitor al noii literaturi. Literatura dramatică progresistă înaintează cu greu, date fiind condiţiile materiale de care are nevoie pentru a deveni spectacol. Romanul şi nuvela însă cunosc o deplină înflorire în sectorul progresist al literaturii franceze, reflectînd în primul rînd necesitatea resimţită de scriitori de a cuprinde mai larg şi mai adînc realitatea în toată complexitatea ei. Fresca socială, morală şi psihologică pe care vor s-o realizeze scriitorii francezi nu se poate într-adevăr săvîrşi decît în cadrul naraţiunii în proză, de la reportaj şi nuvelă la romanul-fluviu. Materialul de observaţie, multiplicitatea problemelor culese din actualitate, din viaţa ultimilor zece ani, fac de altfel imposibilă o delimitare strictă între reportaj şi roman propriu-zis: romanul francez progresist, eminamente social, îşi are înfipte rădăcinile în lumea evenimentelor reale. Realitatea — împinsă pînă la documentarul cel mai minuţios — se îmbină cu plăsmuirea pe care o implică orice creaţie artistică. Istoria şi ficţiunea se împletesc neîncetat ca, de pildă, în marele roman al lui Aragon **Comuniştii**, unde personalităţi politice din vremea celei de a treia Republici, Daladier, Reynaud sau Gamelin, coexistă în naraţiune cu tipuri de muncitori şi intelectuali, creaţi de autor.

Astfel împlîntat în realitatea contemporană, noul roman social francez continuă marea tradiţie realist-critică a secolului XIX, mergînd pe aceeaşi linie de analiză a esenţei societăţii la un moment dat al evoluţiei ei istorice, pe care au ilustrat-o Balzac, Stendhal, Zola sau Maupassant. Dar spre deosebire de opera maeştrilor realismului critic din veacul trecut, romanul social de azi este pătruns de spirit de partid. Scriind de pe poziţiile clasei muncitoare şi înarmaţi cu o pricepere teoretică justă a fenomenului social-politic, romancierii francezi încorporează în creaţia lor elemente care vădesc prezenţa unui realism socialist în curs de desăvîrşire: existenţa personajelor pozitive, muncitori comunişti sau simpli oameni din popor, încrederea revoluţionară în viitor şi deci optimismul care corectează prezentarea sumbră a lumii capitaliste, sînt trăsături noi care ne îndreptăţesc să vorbim de opera acestor scriitori ca de o etapă nouă în dezvoltarea romanului realist francez.

Selecţionîndu-şi materialul din realitatea imediată, scriitorii Franţei progresiste au înfăţişat, în ultimii ani, cutare sau cutare aspect mai însemnat din această realitate, aspect pe care l-au socotit esenţial şi pe care au centrat toată construcţia operei. Se poate deci vorbi de o temă dominantă ilustrată de creatorul respectiv. Există astfel un roman al Rezistenţei şi al lagărelor, axat în special pe evocarea patetică a luptei partizanilor, conduşi de Partidul Comunist Francez, sau pe aceea a infernului din lagărele naziste. *Cei ce trăiesc* de Jean Lafitte, *Ultima fortăreaţă* a lui Pierre Daix sau, mai recentă, zguduitoarea carte a lui Robert Merle, *Moartea e meseria mea*, pot fi alături de *Rose-France* a lui Lafitte şi *Contingentul 42* al lui Daix, considerate ca cele mai reprezentative creaţii pe această temă.

Multe alte romane prezintă însă realităţile vieţii franceze de după 1945, avînd drept temă esenţială lupta poporului împotriva domniei dolarului, pentru independenţă naţională şi o viaţă mai bună. André Stil s-a ilustrat în acest sens cu trilogia intitulată *Prima lovitură*. Apar aici în prim plan formarea conştiinţei comuniste în rîndurile muncitorilor din port şi ca un efect imediat, lupta docherilor împotriva politicii nefaste de pregătire a războiului dusă de trusturile americane. Romanele lui Pierre Abraham *(Tine bine rampa)*, Pierre Gamarra *(Liliecii de la St.-Lazare, Copiii piinii negre*, etc.), Gaston Monmousseau (cărţile despre Jean Brécot), Marie-Louise Barron *(Roquebtanque)* sau cele mai recente ca *Negru pe alb* de Hélène Parmelin şi *„Beau Masque"* de Moger Vailland surprind, în mediul citadin sau rural, aceleaşi realităţi: lupta poporului francez împotriva politicii de înrobire dusă de guvernele burgheze, lupta cu mizeria şi, pe deasupra şi împotriva acestora, conştiinţa optimistă a unui viitor mai bun.

Alte romane aleg din realitate o altă problemă, foarte importantă în condiţiile istorice pe care le străbate azi Franţa: lămurirea intelectualilor mic-burghezi. Procesul de clarificare a oamenilor cinstiţi, care încep să priceapă adevăratele resorturi ale luptei sociale şi politice, formează substanţa unor scrieri ale lui Claude Morgan *(Călătorul fără busolă)*, André Wurmser (ciclul *Un om vine pe lume*). Pierre Courtade *(Jimmy)* ş. a.

Problema colonială, a războaielor injuste duse împotriva ţărilor subjugate ca şi lupta de eliberare dusă de ele revin adesea ca o temă însemnată la scriitori ca Roger Vailland (piesa *Colonelul Foster îşi va recunoaşte vina)*, Pierre Courtade *(Riul negru)*, J. P. Chabrol *(Ultimul cartuş)* sau în operele unor scriitori ca poetul martinichez Aimé Césaire sau romancierul algerian Mohamed Dib.

Uneori criticii lumii vechi i se substituie prezentarea avîntată a realităţilor din lumea socialistă. In procesul de informare şi de lămurire a opiniei publice, asemenea reportaje, de o înaltă ţinută literară, sînt totdeauna binevenite, ca de exemplu *Micul ghid sincer al Uniunii Sovietice* publicat de Georges Cogniot, cartea lui Claude Roy despre China, scrisorile lui Wurmser despre R. P. Ungară, poemul lui George Soria şi lucrările lui Joseph Ducroux despre ţara noastră, etc.

Romanul fantastic, de anticipaţie, a fost şi el ilustrat de curînd de Elsa Triolet. *Calul de foc sau intenţiile umane* conţine unele din cele mai bune pagini din cîte s-au scris în acest gen.

Toate aceste teme atît de variate ale realităţii contemporane — din care am enumerat doar cîteva — se încheagă într-o sinteză vastă, aceea a marelui ciclu întreprins de Aragon, *Comuniştii*. Din cele 5 volume apărute pînă acum, se constituie o frescă uriaşă a societăţii franceze, tratată cu mijloacele cele mai variate, de la reportaj la poemul în proză. Tragedia Franţei anilor 1939—1940 e fundalul pe care prind să se desfăşoare dramele individuale stîrnite de catastrofa naţională. Carte politică, carte de dragoste, carte a unui mare realist, a unui patriot şi a unui comunist, ciclul lui Aragon poate fi considerat, alături de trilogia lui Stil, ca o culme a romanului social francez, a cărui menire este azi, — cum spunea însuşi Aragon — de a le arăta oamenilor „adevărul în mers".

In formarea şi dezvoltarea realismului francez de azi, rolul partidului comunist a fost decisiv. Inarmîndu-i pe scriitori cu înţelegerea justă a fenomenelor politico-sociale, arătîndule marile obiective ale creaţiei lor, partidul comunist le-a fost călăuză şi chezăşie pe calea pe care aceştia au urmat-o. Astăzi, mai mult ca oricînd, în poezie sau în roman, tot mai mulţi creatori *din afara* mişcării comuniste vin să se înroleze sub steagurile ideilor democratice. Adeziunea intelectualilor cinstiţi la marile idealuri ale vremii noastre se săvîrşeşte nu numai în romane, ci şi în realitate. Cazul lui Jean Paul Sartre este cel mai grăitor în această privinţă. Cartea sa despre Henri Martin, eroicul marinar francez şi, recent, comedia satirică *Nekrassov*, ca şi repetatele sale declaraţii, sînt o mărturie vie a schimbărilor petrecute în concepţiile sale. Azi, aşa cum a arătat Jacques Duclos, politica Partidului Comunist Francez e în stare să acţioneze şi asupra unor creatori care mai înainte vreme erau foarte departe de această politică. Care poate fi explicaţia? Explicaţia e una singură: creşterea nivelului politic general, sporirea luciditătii printre intelectuali, adeziunea lor tot mai vie la marea cauză a păcii — dorinţa a oamenilor de bună credinţă de pretutindeni — pentru ca astfel să se înfăptuiască visul poetului:

„Oamenii sînt făcuţi să se asculte
unul pe altul
Să se-nţeleagă şi să se iubească.
Oamenii au copii care vor fi
părinţii oamenilor,
Copii fără foc, fără loc,
Care vor născoci din nou pe oameni,
Vor născoci din nou natura şi
patria lor".

(Paul Eluard, Pasărea Phönix)

Valentin Lipatti

Adam Mickiewicz, poetul vestitor al libertăţii Poloniei

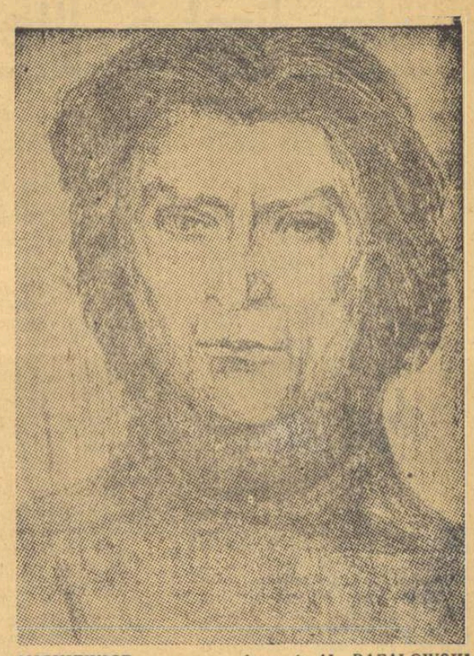

MICKIEWICZ desen de AL. RAFALOWSKI

Adam Mickiewicz s-a născut în satul Zaosie din Lituania, la anul 1798, adică la aproape un deceniu după izbucnirea Marii Revoluţii Franceze al cărei duh eliberator străbătea atunci întreaga Europă. La sfîrşitul acelui veac, Polonia era o ţară agricolă înapoiată, în care dăinuia încă iobăgia; la putere era marea nobilime poloneză, secundată de mica nobilime cunoscută sub numele de **şleahtă**; conservatoare şi refractare oricărui progres, aceste două caste ale nobilimii poloneze nu înţelegeau că libertatea ţării lor nu putea fi înfăptuită fără eliberarea poporului din jugul iobăgiei. Aflată la răscrucea dintre Răsăritul şi Apusul Europei, Polonia nu-şi putea cuceri independenţa şi unitatea, fără participarea maselor populare. Robia lăuntrică nu făcea decît să înlesnească împilarea şi sfîşierea ţării de către puterile din afară. De aceea Polonia, care spre sfîrşitul secolului 18 număra nouă milioane de locuitori, a ajuns să fie împărţită ca o pradă uşoară între împărăţiile lacome şi tirane de care era înconjurată: în mai puţin de un sfert de veac, ea a fost sfîşiată şi împărţită de trei ori, la anii 1772, 1793 şi 1795, între împărăţiile prusacă, austriacă şi ţaristă; ultima din aceste împărţiri, care aveau să pecetluiască trista faimă a Poloniei de pe atunci, îngenuncherea şi împărţirea de la 1795, nu se făcuse fără o crîncenă luptă de rezistenţă a patrioţilor polonezi, în frunte cu vestitul lor erou, Tadeuş Kosciuszko. Din rîndurile oştilor patriotice şi revoluţionare ale lui Kosciuszko, făcea parte şi tatăl poetului, Mikolai Mickiewicz, avocat şi boiernaş lituanian, stăpîn al moşiei Zaosie de lîngă Niemen; acolo avea să se nască, într-o patrie robită şi umilită după greaua înfrîngere a lui Kosciuszko, acela care avea să fie poetul vestitor al libertăţii Poloniei şi unul din fruntaşii ei luptători pentru cucerirea acestei libertăţi: Adam Mickiewicz venea pe lume la sfîrşitul veacului şi al anului de jale 1798, în ziua de 24 decembrie, cu un an înaintea altui mare poet care i-a fost tovarăş de luptă şi prieten iubit, Alexandru Puşkin.

Pe cînd Adam Mickiewicz, în vîrstă de nouă ani, frecventa şcoala dominicană din oraşul Novogrudeţ, — Napoleon Bonaparte încheia cu craiul Prusiei, Friedrich August de Saxonia, faimoasa Pace de la Tilsit, în 1807. Prin această pace, în locul unificării şi libertăţii aşteptate de toţi patrioţii polonezi de pe urma victoriilor napoleoniene, ţara lor era din nou împărţită; de data asta, şi cu concursul proaspătului împărat francez care decretă înfiinţarea „Marelui Ducat al Varşoviei" unde introducea Codul său Civil. Toţi patrioţii polonezi care sperau că prin campania lui Napoleon din Rusia, ţara lor va scăpa de sub jugul ţarist, s-au înrolat în legiunea de voluntari polonezi care lupta alături de trupele împăratului francez; dar, după înfrîngerea lui Napoleon de către Kutuzov, voluntarii polonezi se refugiază în Apus, odată cu unităţile decimate ale francezilor; conducătorul legiunii poloneze, prinţul Iozef Poniatovski, se îneacă în 1813, în riul Elter.

E anul marelui doliu istoric, cînd nu numai armatele dar şi speranţele ultime ale polonezilor sînt prăbuşite. Mickiewicz avea atunci 15 ani, vîrstă la care înregistrează cu adîncă sensibilitate durerea poporului său; orfan de speranţe, poetul rămîne în acest an orfan şi de tată. Mikolai Mickiewicz n-a mai apucat să vadă, în 1814, la Congresul din Viena, noua împărţire a Poloniei, între Rusia ţaristă, Prusia şi Austria, reunite în „Sfînta Alianţă".

Peste un an, Adam Mickiewicz devine student al facultăţii din Vilno. Roadele Marii Revoluţii Franceze începuseră să se arate. Era vremea cînd în cultura lumii întregi domneau puternice curente înnoitoare, reprezentate prin gînditori, luptători politici şi artişti care au căutat să exprime întrebările şi să formuleze în artă chemările noii lumi care se zămislea; era vremea lui Schiller, Goethe, Kleist, Novalis, Kant, Fichte, Hegel, în Germania; era vremea cînd venea pe lume o generaţie care avea să preia această moştenire uriaşă, pecetluită cu sîngele popoarelor şi înobilată prin efortul cugetării şi creaţiei artistice a unei Europe care-şi căuta drepturile la succesiune în istoria şi cultura lumii; vremea unei generaţii care avea să ducă la apogeul ei strădania unor popoare în luptă pentru libertate şi progres, prin cuvîntul şi fapta unor genii ca Marx şi Engels în Germania, Puşkin, Gogol, Belinski, Lermontov, Gherţen, Tolstoi, Nekrasov, Dostoievski, în Rusia; prin Balzac, Hugo, George Sand, Daumier în Franţa; prin Giuseppe Garibaldi şi Verdi, în Italia; prin Dickens, Darwin, Byron, în Anglia; prin Abraham Lincoln şi Walt Whitman, în America; prin Joachim Lellewel, Fr. Chopin, Julius Slowacki, în Polonia.

Influenţa unei asemenea epoci, atîta de bogată în fapte ca şi în personalităţi, nu putea să rămînă fără înrîurire asupra unui poet tînăr şi dotat, ca Adam Mickiewicz care avusese parte să vadă cu ochii lui toată drama ţării şi a poporului său.

In acest climat, de înflorire a culturii şi de luptă neîncetată a popoarelor năzuind la libertate şi independenţă naţională, avea să debuteze viitorul poet naţional al Poloniei, ţară unde lupta pentru eliberare se ducea în cadrul unor asociaţii secrete studenţeşti, camuflate sub numele unor societăţi filantropice, între care aceea a „Filareţilor", pe care Mickiewicz a cîntat-o. Bineînţeles, represaliile tiraniei ţariste aveau să vină şi ele. Din anul 1822, cînd îşi publică primul volum de poezii, Adam Mickiewicz este pus sub supravegherea poliţiei, iar cînd îi apare al doilea volum de versuri, în anul următor, e descoperită şi asociaţia „Filareţilor" din care poetul făcea parte. Impreună cu alţi 107 conjuraţi, el e arestat, iar în anul 1824 e condamnat la temniţă şi exil în Rusia. Se poate spune, astfel, despre această primă perioadă a vieţii şi activităţii revoluţionare a lui Adam Mickiewicz, ceea ce spunea atît de frumos poetul Nikolai Alekseevici Nekrasov despre Taras Şevcenko:

O aspră, avîntată, aprinsă tinereţe,
În lupte şi primejdii, speranţe arzătoare,
Cu întruniri, discuţii, discursuri îndrăzneţe
Şi după toate astea, lungi zile de-nchisoare...
Tot cunoscu: celula din Sfîntul Petersburg,
Descinderi, cercetări şi amabilitatea
Jandarmeriească, — stepa şi fortul Orenburg...

Cunoscînd Petersburgul, tînărul poet polonez intră la sfîrşitul aceluiaşi an, în 1824, în legătură cu Decembriştii, iar peste doi ani se cunoaşte şi cu Puşkin cu care va rămîne prieten pînă la moartea atît de timpurie a acestuia.

Din anul 1829, cînd părăseşte Rusia, începe peregrinajul lui Adam Mickiewicz prin Europa — în primul rînd, în Germania, unde are prilejul de a-l cunoaşte personal pe Goethe, care, ca o adevărată conştiinţă europeană a vremii sale, a exercitat o influenţă binefăcătoare asupra spiritului în plină dezvoltare, al poetului polonez. Intr-o bună măsură, s-ar putea spune că una din capodoperele lui Mickiewicz, poemul „Pan Tadeuş", este rezultatul acestei influenţe creatoare a geniului goethean care n-avea decît să indice drumul ce trebuia să-l urmeze un poet mult mai tînăr dar nu mai puţin dăruit, cum era Adam Mickiewicz.

Din Germania, Mickiewicz călătoreşte în Italia. Dar, în 1830, după Revoluţia din iulie, care are loc în acest an în Franţa, izbucneşte şi în Polonia răscoala condusă de generalul Iosef Hlopiţcki. Poetul aleargă la Paris spre a căuta ajutor pentru insurgenţi. Dar răscoala aceasta — „revoluţia conservatoare", cum i-a spus Engels, — e înfrîntă, tocmai fiindcă şeful ei privea spre stările de lucruri trecute, iar nu înainte. Acum, se introduce în Polonia regimul cumplit al terorii ţariste, care-i face pe patrioţii polonezi să pribegească iarăşi prin apusul Europei, ca altădată, după înfrîngerea lui Kosciuszko, legiunile de voluntari ale prinţului Jozef Poniatovski şi ale generalului Dombrovski.

Poetul are acum 32 de ani, vîrsta celui mai rodnic început de maturitate artistică. Intre anii 1831 şi 1833, el locuieşte pe rînd la Poznan, Dresda, Paris şi Laussane.

In 1832, începe să lucreze la capodopera sa, poemul „Pan Tadeuş", în care, sub pretextul evocării vieţii unui sătuc boieresc din Polonia de altădată, dinaintea şi din vremea campaniei napoleoniene din Rusia, Mickiewicz ne înfăţişează stilul de viaţă al poporului şi al şleahticilor, criticînd cu o fină dar cu atît mai caustică ironie, racilele şi dezbinarea pe care această clasă anacronică, donchijotească parcă, a adus-o Poloniei dezbinate. Criticînd şi zeflemisind uneori pe şleahticii retrograzi, Mickiewicz arată însă şi temeiurile şi nădejdile în viitoarea ridicare a ţării sale: **reforma socială**, în primul rînd, prin împroprietărirea ţăranilor şi ieşirea lor din iobăgie, lucru pe care îl şi face „pan Tadeuş", la sfîrşitul povestirii.

Profesor de literatură la Facultatea de Litere din Lausanne, apoi profesor de slavistică la Collège de France din Paris, Mickiewicz n-a încetat să-şi ducă lupta politică pentru eliberarea patriei sale. Redactează un ziar democrat la Paris „Peregrinul Polonez", şi apoi „Tribune des Peuples". In 1834, îşi tipăreşte la Paris prima ediţie a lui „Pan Tadeuş", care va fi curînd tradusă în limba franceză şi germană. Cu cîteva luni mai înainte, apăruse şi „Evghenie Oneghin" al lui Puşkin, iar această coincidenţă pare să fie şi ea revelatoare pentru fraternitatea spiritului celor doi poeţi, tovarăşi de luptă şi de credinţă. „Pan Tadeuş" cunoaşte un succes uriaş, impunîndu-l pe autorul lui în conştiinţa lumii, tot aşa cum „Evghenie Oneghin" l-a impus pe Alexandru Puşkin. Această legătură strînsă dintre destinele celor doi poeţi, nu o subliniem ca pe o curiozitate, ci ca pe o realitate istorică, foarte bine determinată şi foarte explicabilă: fraternitatea în luptă, în idealuri şi în biruinţă, dintre aceşti doi mari artişti ai ţării lor arată cum nu se poate mai bine că pentru orice minte liberă şi pentru orice suflet generos şi creator, pentru orice conştiinţă adînc umanistă şi progresistă, **destinul omenesc nu e fatalitate ci istorie conştientă şi voluntară**. Aceasta o confirmă şi necrologul pe care Adam Mickiewicz îl scrie în ziarul „Le Globe", cînd află de moartea, mai bine spus de asasinarea, lui Puşkin, în 1837. Fraţi aproape gemeni prin lupta, prin viaţa şi aspiraţiile lor, cei doi poeţi au fost şi prin geniul lor care s-a hrănit din aceeaşi sfîntă revoltă şi din dispreţul de moarte împotriva tiraniei şi opresiunii ţariste.

In 1844, Mickiewicz este concediat de la catedra sa, pentru activitatea politică pe care-o ducea atît pe tărîm diplomatic, cît şi militar.

Răspunzînd parcă apelului prin care Marx le cerea emigranţilor polonezi să pună temeliile unei Polonii democrate care nu va mai putea fi sfîrtecată şi împărţită între cuceritori, poetul întemeiază în Italia, ca odinioară generalul Dombrovski, o legiune poloneză care va sprijini lupta revoluţionarilor italieni la 1848.

In activitatea lui, Mickiewicz a fost sprijinit de Napoleon III, care vedea în Polonia un aliat virtual în plănuitul război din Crimeea împotriva rusilor. Il trimite în acest scop pe Mickiewicz la Constantinopol spre a organiza o legiune poloneză. In Turcia bîntuia holera căreia poetul îi cade victimă la 1855, în 26 decembrie. Anul următor, corpul poetului e adus la Paris unde sculptorul Bourdelle i-a ridicat una din capodoperele artei sale, un monument uriaş al poetului în chip de pelerin antic, în togă şi cu o cîrjă a veşnicului profet rătăcitor.

Mult mai tîrziu, abia în 1890, osemintele lui Adam Mickiewicz au fost aduse în patrie şi înmormîntate în mausoleul din Cracovia, alături de confraţele şi contemporanul său poetul Iulius Slowaţki.

Spiritul de libertate al poporului polonez, pe care-l ilustrează prin toată viaţa şi opera sa Adam Mickiewicz, a supravieţuit mult timp opresiunii ţariste şi şovinismului prusac. Ridicarea Varşoviei din ruinele războiului hitlerist e parcă un simbol al dăinuirii acestui spirit al libertăţii pe care opera lui Mickiewicz l-a ilustrat şi l-a slujit pînă la moarte, şi îl va sluji veşnic.

De aceea, de-abia astăzi, în anii democraţiei populare, cînd poporul polonez îşi stăpîneşte el însuşi patria, memoria lui Adam Mickiewicz îşi află întreaga şi deplina ei cinstire: în anul 1948, prin Hotărîrea Seimului Polonez, opera completă a lui Mickiewicz a fost editată de către o Comisie Naţională.

Această operă, una din cele mai mari din lirica lumii, această operă întemeiată pe o vastă cultură, aduce într-o limbă şi sensibilitate modernă, o adevărată perspectivă homerică a luptelor pe care poporul lui Mickiewicz le-a dus pentru eliberarea şi unificarea atît de nefericitei dar mereu nebiruitei sale patrii.

Cu prilejul centenarului Mickiewicz, se vor tipări şi la noi o seamă de poezii lirice şi poemul „Pan Tadeuş" ale lui Mickiewicz, în traducere românească.

A-l cunoaşte pe Mickiewicz, e pentru noi azi nu o datorie, ci o adevărată necesitate pentru sporul şi progresul culturii noastre populare.

Miron Radu Paraschivescu

OASPEŢI DE PESTE HOTARE

TRAN LAM
scriitor, directorul general al Radiodifuziunii vietnameze

ANTONIO PEREZ
scriitor şi ziarist din Mexic

Desene de ROSS

LOUIS ARAGON

POETUL CĂTRE PARTID

Partidul mi-a dat ochii, memoria mi-a dat
Nu cunoşteam ce ştie şi pruncul cel plăpînd
C-am inima franceză şi-mi vine sînge-arzînd.
Ştiam numai că noaptea pe lume s-a lăsat.
Partidul mi-a dat ochii, memoria mi-a dat.
Partidul îmi redete al epopeii-avînt
Joanne D'Arc o văd cum ţese, Roland cum sună-n corn,
Eroii de-odinioară învie prin Vercors

Cuvîntul cel mai simplu ca spada sună-n vînt
Partidul îmi redete al epopeii-avînt.

Partidul îmi redete ale Franţei flamuri vii
Indrumător al vieţii-mi, partid îţi mulţumesc
Că-n cînt prefac de-atuncea tot ceea ce trăiesc
Durere, bucurie, iubire şi minii
Partidul îmi redete-ale Franţei flamuri vii.

In româneşte de **Eugen Jebeleanu**

FRANÇOIS VILLON

BALADA A ZICALELOR

Se zbate capra cît stă rău;
Nu merge olul des la apă;
Barosul bate în ilău,
Cît fieru-i cald şi pînă crapă;
Cînsteşti tot omul după teapă;
Uiţi ochii dulci cînd nu-s cu tine;
Nu-s ticăloşi toţi traşii-n ţeapă;
Chiemi direptatea pînă vine!

Te rogi atîta că-l înduplecî;
Cît trăncăni, fleacuri predici doar;
Pînă ce afli, stărui, nu pleci;
Imparţi făgăduieli un car;
Furi cît faci vîlvă de tîlhar;
Nu capeţi jeţ, cînd eşti oricine;
Boierii au la vodă har;
Chiemi direptatea pînă vine!

Ţii mărul cît nu-i viermănos;
De ros dai, cînd ţi-e drag Grivei;
O mîngîi pînă scoţi folos;
Baţi o cetate pînă-o iei;

Dai iáma-n timp cît ai temei;
Ingîni un cînt pînă-l ştii bine;
De ce ţi-i scris nu scapi, să vrei;
Chiemi direptatea pînă vine!

Ţii vorba cît e pe potrivă-ţi;
N-ai ce să măslui, eşti cinstit;
Adie pînă bate-a crivăţ;
Rizi ca un hîrb de-un vas ciobit;
Dreptcredincios eşti doar la schit;
Zaraf, cît lăzile-ţi sînt pline;
Toci sfanţi, de n-ai nici de-nvelit;
Chiemi direptatea pînă vine!

ÎNCHINARE

Trăieşti zurliu cît poţi s-alergi;
Pribeag, te-ntorni din ţări streine
Te-nţelepţeşti bătut cu vergi;
Chiemi direptatea pînă vine!

In româneşte de **Romulus Vulpescu**

ROBERT DESNOS

ACEASTĂ INIMĂ CARE URA RĂZBOIUL

Această inimă care ura războiul, iată că bate pentru luptă şi bătălie!
Această inimă ce nu bătea decît în ritmul mareelor, al anotimpurilor, al orelor zilei şi nopţii,
Iată că se umflă şi-mpinge în artere un singe încins de salpetru şi de ură
Şi face atîta zgomot în creer încît urechile ţiuie
Şi nu mai este cu putinţă ca zgomotul acesta să nu se răspîndească în oraş şi pe cîmpii
ca sunetul de clopot chemînd la răscoală şi luptă.

Ascultaţi, l-aud cum se întoarce readus de ecouri.
Dar nu, e zgomotul altor inimi, al altor milioane de inimi bătînd ca şi a mea de-a lungul Franţei.
Ele bat în acelaşi ritm pentru aceeaşi luptă, toate aceste inimi.

Zgomotul lor e cel al mării la asaltul falezelor
Şi tot singele-acesta poartă în milioane de creere aceeaşi singură lozincă:
Revoltă împotriva lui Hitler şi moarte partizanilor săi!
Totuşi această inimă bătea în ritmul anotimpurilor.
Dar un singur cuvînt: Libertate a fost de-ajuns să trezească vechile minii

Şi milioane de francezi se string în umbră
pentru ceea ce zorii apropiaţi le vor cere.
Căci inimile acestea care chiar urau războiul băteau pentru libertate în ritmul chiar al mareelor, al anotimpurilor, al zilei şi al nopţii.

In româneşte de **Taşcu Gheorghiu**

Jean Paul Sartre despre piesele lui Maiakovski

La întoarcerea sa din călătoria pe care a făcut-o de curînd în R.P. Chineză, Jean Paul Sartre s-a oprit pentru puţină vreme la Moscova. Aici a stat de vorbă cu colectivul „Teatrului de satiră" care pregăteşte punerea în scenă a remarcabilei lui comedii „Necrasov", teatru la care se reprezintă acum cele două piese ale lui Maiakovski „Ploşniţa" şi „Baia". Intr-un interviu acordat corespondentului ziarului „L'Humanité", Jean Paul Sartre a făcut cîteva aprecieri despre teatrul lui Maiakovski şi teatrul sovietic în general.

— Am văzut „Ploşniţa", a spus el, care m-a interesat mult. Punerea în scenă este excelentă şi aş dori ca Uniunea Sovietică să participe la festivalul de artă dramatică ce se va ţine anul viitor la Paris (...) Ce ritm! Ctită vioiciune! Astfel că nu-i nici o mirare că se dă o adevărată bătălie pentru bilete, ca şi pentru cealaltă comedie a lui Maiakovski „Baia"...: „Ploşniţa" este o piesă frapantă, destul de nouă, de o ciudată putere şi cu un final care te buimăceşte. Ea este în mod incontestabil cea mai bună piesă care poate fi văzută astăzi în Europa. Regizorul ei Valentin Prutkin, este un tînăr foarte dotat. Trebuie să spun că teatrele din Moscova posedă ansambluri mari, ceea ce exclude şomajul pentrú actori şi îngăduie să se poată încredinţa cele mai mici roluri unor comedieni de talent. In „Ploşniţa" sînt distribuiţi 15 actori şi fiecare joacă, se mişcă neîncetat, îţi atrage atenţia. Am stat de vorbă cu ei. Toţi sînt foarte veseli, plini de vervă, pun întrebări..."

Vorbind despre oameni şi despre viaţa în Uniunea Sovietică, Jean Paul Sartre declară că „totul în ţara asta e emoţionant... Marile construcţii pe care le văd terminate erau abia începute anul trecut, cînd am mai fost la Moscova. Şi în cele din urmă case de lemn care au mai rămas se vede înmulţindu-se antenele de televiziune, ceea ce arată că locuitorii Moscovei trăiesc bine chiar atunci cînd nu stau în clădiri moderne. Increderea pe care o au oamenii sovietici în ei, am văzut-o şi în felul cîteodată glumeţ în care ei abordează probleme foarte serioase în sine. Acest lucru indică depăşirea unui anumit stadiu; şi că ei sînt totalmente siguri de principiile lor şi pot deci să şi glumească".

Intrebat ce înseamnă călătoria făcută în U.R.S.S. şi R. P. Chineză pentru viaţa, convingerea şi lupta lui de scriitor, Sartre a afirmat că într-un sens această călătorie reprezintă pentru el o experienţă cu totul nouă. „Cu toate că aveam unele nelămuriri — a subliniat el, — am păstrat tot timpul un punct de vedere pe care aici totul mi l-a întărit. Această ţară este cu mult mai emoţionantă, cu mult mai patetică decît tot ce-am putut gîndi despre ea".

El s-a mai întreţinut de asemenea, cu regizoarea care a pus în scenă piesa sa care la Moscova se joacă sub titlul de „Lizi" şi şi-a împărtăşit impresiile, tot atît de puternice, despre lucrurile văzute în R.P. Chineză.

Gh. Dinu

Redactor-şef: Zaharia Stancu. *Colegiul redacţional:* Mihai Beniuc, Marcel Breslaşu, Eusebiu Camilar, Paul Georgescu *(redactor-şef adjunct)*, Alexandru Jar, Eugen Jebeleanu, George Macovescu, Ion Mihăileanu, Veronica Porumbacu *(redactor-şef adjunct)*, Cicerone Theodorescu, Ion Vitner.

REDACŢIA ŞI ADMINISTRAŢIA: Bucureşti — Bdul. Ana Ipătescu 15. Telefon: Redacţia 2.74.26; 1.50.17. Administraţia 1.17.92. ABONAMENTE: 3 luni 6,50 lei; 6 luni 13 lei; 1 an 26 lei. Tiparul Intreprinderea poligrafică nr. 2, str. Brezoianu 23—25.

PROLETARI DIN TOATE ȚĂRILE, UNIȚI-VĂ!

GAZETA LITERARĂ

Anul II, nr. 48 (90) - Joi 1 decembrie 1955 | ORGAN SĂPTĂMÎNAL AL UNIUNII SCRIITORILOR DIN R.P.R. | 6 pagini 50 bani

CÎNTEC SĂRBĂTORESC PENTRU CONGRESUL PARTIDULUI

La bătălii tu ne chemai
Cînd viața ni-era moarte;
Pe-mpovărat îl ajutai
Povara să nu-și poarte;
În negre zile ne-ai fost sfat,
Îndemn și mîngîiere;
Prin Fața ta ai sfărîmat
A Timpului putere.

De duhul tău însuflețiți,
Clădim o nouă viață
Și nu putem să fim opriți,
Orice ne-ar sta în față.
Alt chip Naturii îi vom da -
Noi țeluri să slujească!
De pe acum, cîte o stea
A prins să ne clipească!

Văzînd stindardele-ți șuvoi,
Simțeam, cu bucurie,
Că ne vestesc a vremii noi
Lumină purpurie;
În pașii tăi se-ntrezărea
Un viitor de aur
Și lumea parcă-ntinerea
Sub mîna ta de faur.

Al asupririi vechi blestem,
La noi e-o amintire.
Din al Partidului îndemn,
Azi munca e-n cinstire.
Călăuzit de-al tău cuvînt,
Înalță-ntreg norodul
Orașe noi pe-acest pămînt -
Și îi sporește rodul.

Ne-ai dat curajul să-nfruntăm
Mînia tiraniei.
Ne-am ridicat să sfărîmăm
Cătușele robiei.
De duhul tău însuflețit,
La viață-ntîia oară
Poporul nostru s-a trezit,
Trecînd prin foc și pară.

Partidule, te vom cinsti
De ziua ta cea mare,
Prin cîntec de ciocane și
A-ntrecerii chemare.
Noi astfel te sărbătorim,
Știind că mulțumirea,
Această ni-e: să ne dorim
Mai strașnic fericirea!

Alfred Margul Sperber

În romînește de
Petre Solomon

PARTIDULUI

Tu te-ai născut din dragoste, ca omul,
Și din durere te-ai născut, ca el.
Al rădăcini în țara mea, ca pomul,
Și-nspre lumină-ai năzuit, la fel.

Tu te-ai născut din sete de dreptate,
Din sîngele acelor ce căzură;
Din osul celor ce-au fost trași pe roate,
Și din protestul cu căluș în gură.

Tu te-ai născut din istovită trudă
Și din nădejdea ce-a durat prin vreme,
Pe care nimeni n-a vrut s-o audă,
Și care de nimica nu se teme.

Tu te-ai născut cu timpul din mulțime,
Din nesfîrșita gloată anonimă,
Și ai crescut ca floarea de-nălțime
În aspra și purificata climă

A neuitatului Octombre-n care
În Petersburgul rece de la nord,
O „Aurora" cu sclipiri de soare
Ilumină matrozii de pe bord.

Demostene Botez

INIMA COMUNIȘTILOR

TE DOARE

Te doare fierul risipit,
Uitatul spic de grîu te doare,
Și pomul fără rost sluțit
De-o neghiobie-ntîmplătoare.

În toate ești cîte puțin.
Te-mparți ca razele de soare.
Dar nu ești comunist deplin
De te împaci cu-acest „mă doare".

ARTA

N-a fost poveste cu „Sesam"
Ci comuniștii spart-au poarta
Împărăției de haram
S-ajungă și la tine arta

Veneau spre tine, într-ascuns,
Slăviții meșteri și artiștii.
Dar pînă-n veac n-ar fi ajuns
De n-ar fi fost ei, comuniștii.

PĂCATUL ÎNDRĂZNELII

Mai sînt de-aceștia: gata să-ți socoată
O faptă îndrăzneață drept păcat.
Partidul nu te-a îndemnat vreodată
Să-ți ieî icoană orice cap pătrat.

De patimă niciciînd să nu te sperii,
Te dăruie arzînd în tot ce faci.
Scutire de păcatul îndrăznelii
Au doar cei slabi în duh și tolomaci.

CU INIMA

De-ncerc să îți găsesc cuvîntul geamăn
Din nesecatul limbii minereu —
Cu inima îmi vine să te-aseamăn,
Cu-a țării romînești, partidul meu.

Tiberiu Utan

Din ciclul „Inima comuniștilor".

Literatura despre viața satului colhoznic

Vasilii Smirnov

Literatura sovietică multinațională are tradiții bogate. Ea și-a acumulat o vastă experiență în zugrăvirea vieții de la sate. Avem opere pe care le putem într-adevăr socoti nemuritoare. Ele reprezintă pentru noi, scriitorii, semnificația unui model și a unei școli în ceea ce privește acuitatea politico-socială în cuprinderea unui vast material de viață, a unei analize profunde, bogate și veridice de caractere umane.

În fiecare nouă perioadă de viață a societății sovietice, tema satului în literatura beletristică s-a îmbogățit cu noi probleme care erau la ordinea zilei și cu opere în care erau zugrăvite întîmplări și caractere umane dintre cele mai tipice pentru situația istorico-socială dată.

Dar oricît de vastă și de ramificată ar fi această temă, peste tot deosebim o trăsătură oarecum principală — eliberarea omului de la sate de cătușele trecutului, transformarea bazei fundamentale a realității de la sate, în condițiile unei noi orînduiri, socialiste, și transformarea imaginii morale a omului, a obiceiurilor, a deprinderilor și a năzuințelor lui în condițiile unei lupte de clasă ascuțite.

Literatura din deceniul al doilea și începutul celui de al treilea a arătat în mod veridic în operele ei cele mai bune, lupta de clasă de la sate în perioada de după Revoluția din Octombrie și în perioada marii cotituri spre orînduirea colhoznică. Să ne amintim de „Pămînt desțelenit" de M. Șolohov, „Bruski" de Panfiorov, „Ură" de I. Șuhov, „Opincile" de P. Zamorski și altele. „Pămînt desțelenit" a intrat în fondul de aur al literaturii noastre și este o carte care servește drept model de realism socialist în zugrăvirea marelui adevăr al vieții.

În literatura din a doua jumătate a deceniului al treilea sînt zugrăvite tablouri care ne înfățișează cum au apărut și cum s-au dezvoltat relațiile socialiste în satul sovietic.

Marele Război pentru Apărarea Patriei a inspirat o serie de opere minunate, străbătute de eroismul poporului. Cărțile din această perioadă au dezvăluit bogăția spirituală proprie omului sovietic de la sate și orașe, forța patriotismului, a unei prietenii internaționale, a unei morale umanitare, care i-a inspirat pe oamenii noștri în faptele lor de vitejie.

În cărțile cele mai cunoscute despre viața colhoznică scrise în primii ani de după război în proză, poezie și dramaturgie, în întreaga literatură multinațională, s-a oglindit patosul reconstrucției de după război a economiei naționale, atîtirea spre viitor, pătrunsă de romantism, a oamenilor sovietici.

Acest patos s-a manifestat într-o serie de romane și nuvele: „Cavalerul Stelei de Aur" de S. Babaevski, „Secerișul" de Galina Nikolaeva, „Lumina la Coordi" de H. Leberecht, „Zori" de I. Laptev, „Din toată inima" de E. Maltev, „Maria" de G. Medinski, „Pe culme" de A. Sacse, „Milionarul" de G. Mustafin și multe altele. Dar în unele din aceste opere s-a văzut năzuința de a prezenta cele dorite să existe, ca ceva existînd într-adevăr în realitate. Zugrăvirea veridică a vieții în toată complexitatea ei a fost substituită cu o zugrăvire superficială, conflictele au fost atenuate, realitatea poleită.

Tot în acești ani, în literatura închinată satului colhoznic, s-a manifestat încă o lipsă serioasă care mai dăinuie și azi — aceea de a trata foarte îngust tema colhoznică, ceea ce este în contradicție cu adevărul vieții, cu tradițiile literaturii sovietice. În numeroase romane, nuvele și povestiri, orașul, clasa muncitoare, s-au dovedit a fi „uitate".

S-a întîmplat ca unii scriitori, tocmai atunci cînd legăturile dintre sat și oraș au devenit mai trainice, să înceteze de a vedea ce rol deosebit de important joacă alianța clasei muncitoare cu țărănimea colhoznică, în condițiile trecerii de la socialism la comunism și au început să trateze temele colhoznice rupte, în parte, sau complect, de viața întregii societăți sovietice, de viața clasei muncitoare, de oraș... Chiar numai în felul de a trata astfel problema, constatăm o abatere de la adevărul vieții, deoarece satul colhoznic, oamenii lui, munca și lupta lor, viața lor se leagă cu mii de fire vizibile și invizibile de oamenii muncii din diferite pături sociale ale societății noastre și în primul rînd de clasa muncitoare, și de altfel de societatea sovietică în întregime. Literatura are datoria să dezvăluie aceasta. Acest lucru nu înseamnă că noi nu putem avea romane, nuvele, poeme, schițe, piese, unde tema colhoznică să domine restul materialului, după cum nu înseamnă că noi nu putem avea romane în care să fie predominantă tema clasei muncitoare. Scriitorul întotdeauna a scris și va scrie despre ceea ce îi e mai apropiat, mai cunoscut, despre ceea ce îl preocupă în mod deosebit, îl emoționează.

Analiza adîncă a situației din agricultură, pe care o găsim în hotărîrile ultimelor plenare ale Comitetului Central al Partidului, a constituit o cotitură hotărîtoare și pentru felul cum scriitorii au dezvoltat tema colhoznică. Hotărîrile partidului arată că realitatea înconjurătoare e mult mai bogată și mai complexă decît cărțile scrise de numeroși scriitori, că în etapa actuală de dezvoltare a agriculturii, n-au fost învinse pe deplin greutățile existente, că aceste greutăți se datoresc oamenilor, lipsurilor de organizare și conducere. În momentul de față atenția scriitorilor noștri este concentrată asupra problemelor de cea mai mare importanță pentru dezvoltarea rapidă a agriculturii, pentru care luptă partidul și poporul sovietic.

Nu demult, la Moscova, a avut loc o consfătuire unională a scriitorilor care scriu pe tema vieții de la sate. La consfătuire au luat parte aproape trei sute de scriitori.

Călăuzindu-se de directivele trasate de Comitetul Central al Partidului, în salutul adresat celui de al doilea Congres unional al scriitorilor sovietici, scriitorii s-au apropiat în mod critic de literatură, au privit-o în comparație cu viața, căutînd să vadă în ce măsură literatura beletristică reflectă în mod veridic realitatea de la sate, procesele cele mai importante care au loc în viața satului sovietic; cum au arătat scriitorii în operele lor lupta nouului cu vechiul și afirmarea victoriei acestui nou, înaintat, socialist în munca și conștiința omului; cum literatura care se ocupă de viața satului rezolvă sarcina sa principală — crearea imaginii contemporanului nostru plin de măiestrie, care desțelenește milioane de hectare de pămînt întelenit, care luptă pentru dezvoltarea cît mai avîntată a agriculturii.

Tocmai de aceea miezul consfătuirii l-a constituit discuția creatoare pe tema „Noul în satul colhoznic și sarcinile literaturii beletristice". Scriitorul V. Ovecikin a prezentat un referat amplu și consistent pe această temă. Discuția creatoare la care au participat nu numai scriitori, ci și oameni care se ocupă în mod practic de problemele colhoznice, a fost interesantă și folositoare. Această discuție amplă și importantă a fost dictată de viață, fiind impusă de munca poporului, de fenomenele concrete de astăzi ale satului colhoznic. Discuția a arătat aspectele puternice și cele slabe ale operelor în care scriitorii redau viața satului colhoznic.

În literatura sovietică din ultimii ani putem observa o incursiune mult mai curajoasă în viața de toate zilele a oamenilor sovietici. A sporit atenția față de oamenii muncii obișnuiți, a crescut interesul față de problemele morale sociale, ale vieții de toate zilele, ale relațiilor familiale. E îmbucurător faptul că rîndurile scriitorilor au fost complectate de un detașament nou de tineri literați, talentați, care au publicat opere cu un bogat conținut despre oamenii satului colhoznic. Operele lui V. Tendreakov, I. Troepolski, S. Voronin, T. Juravliov, M. Jestev, G. Baklanov, S. Zalighin, I. Antonov, A. Sogențukov, I. Bril, V. Zemleak și ale altor scriitori au atras atenția cititorilor.

Cel mai important eveniment literar în proză din anul acesta îl constituie publicarea primelor capitole din volumul al II-lea al romanului „Pămînt desțelenit" de M. Șolohov. Prin subiect aceste capitole se leagă de primul volum. La fel ca și primul volum, aceste capitole, prin întregul lor patos, prin întregul lor conținut ideologic, aparțin zilelor noastre care trezesc inițiativa creatoare, impetuoasă în adîncurile poporului.

Noile capitole din „Pămînt desțelenit" sînt pentru noi importante din toate punctele de vedere, și ca un remarcabil criteriu artistic și ca model de tratare amplă a temei colhoznice. Noua lucrare a lui Mihail Șolohov poate și trebuie să servească pentru noi toți, care sîntem scriitori, drept un exemplu bun în ceea ce e mai principal — în înțelegerea a ceea ce este măiestria unui scriitor și despre ce exigențe față de sine, ca artist, poate fi vorba, la noi.

În literatura din ultimii ani s-au realizat deosebite progrese atît în punerea problemelor, cît și în rezolvarea lor în domeniul reportajului literar. Acest lucru e natural și de la sine înțeles, deoarece genul reportajului literar este cel mai rapid, mai combativ și nu degeaba l-am numit „recunoaștere". De pildă reportajele literare „Viața de toate zilele a unui raion" de V. Ovecikin, „La un nivel mediu" și „Nopțile cu lună" de A. Kalinin, „Scrisori din satul Sighedate" de I. Smuul, reportajele lui V. Tendreakov, G. Troepolski, S. Zalighin, P. Voronin despre probleme importante din viața colhoznică.

Conținutul reportajelor este variat. Toate însă au o trăsătură comună — dorința de a privi lucrurile „în fond", de a cuprinde în mod veridic materialul vast din viața satului contemporan în dezvoltarea lui avîntată, de a-l înțelege în toată complexitatea contradicțiilor și a greutăților și totodată în ampla perspectivă a viitorului măreț. Nouă ni se pare că detașamentul glorios de reporteri care păsesc în prima linie fac drum pentru „artileria" grea a literaturii — pentru romane, nuvele, poeme, piese.

Discuția creatoare a arătat că noi avem deocamdată puține romane, nuvele, poeme și piese mai ample și interesante scrise cu măiestrie, din viața satului colhoznic de astăzi. Și acest lucru denotă în primul rînd insuficienta prelucrare a temei.

Chiar și în operele cele mai bune din ultima vreme găsim lipsuri serioase. Nu întîmplător o serie din cei care au participat la această discuție creatoare au criticat nuvela „Povestea Nastei Kovșova", de Galina Nikolaeva. După cum reiese din discuții, această operă, cu toată însemnătatea problemelor pe care le ridică, cu toate calitățile ei incontestabile, este scrisă de mîna unui autor experimentat care totuși alege linia rezistenței minime, rezolvînd uneori foarte ușor problema luptei noului cu vechiul. Dar însăși lupta eroinei din această nuvelă, a Nastei Kovșova, înzestrată cu calități deosebit de vii — de fapt se desfășoară în afara colectivului.

Adevărul vieții, măiestria zugrăvirii artistice, dorința fierbinte de a ajuta în mod activ partidul în educarea comunistă a oamenilor sovietici, iată ce i-a animat pe scriitorii care au participat la această discuție creatoare.

Noi trebuie să ne îndreptăm eforturile noastre creatoare în vederea creării unor tablouri vaste, unitare din viața societății noastre sovietice, care să oglindească laturile esențiale ale realității, să arate pe muncitorul, țăranul și intelectualul sovietic în legăturile lor de viață cele mai importante și mai tipice, fără să se închisteze în mod artificial în cadrul unui sau altui proces de producție. Aici se deschide și un cîmp vast de activitate pentru critică, în analiza concretă a operelor, în înțelegerea aprofundată a succeselor și insucceselor noastre creatoare, în determinarea căilor ulterioare de dezvoltare a literaturii noastre.

Atenția scriitorilor trebuie îndrumată în sensul unei prelucrări mai aprofundate din punct de vedere istoric a temei colhoznice. N-am epuizat complect trecutul. „Ziua de ieri" a satului, după cum ne arată experiența maeștrilor de frunte ai literaturii, poate fi foarte actuală și la ordinea de zi, iar temelie din zilele noastre nu pot decît să cîștige dacă vor fi lucrate pe trei dimensiuni: trecut, prezent și viitor.

Literatura din deceniul al treilea a creat imagini ample și diverse ale țăranilor colhoznici simpli, care se gîndesc la problemele vieții interne și internaționale. Această tradiție a cam fost părăsită. E timpul să ne gîndim la reînvierea ei. Într-o serie de opere lumea spirituală a eroilor este ruptă de viața noastră amplă, luată în totalitatea ei. În fața noastră stă sarcina de a arăta pe contemporanul nostru în toată măreția lui.

Analizînd noile procese care au loc în satul nostru, scriitorii nu trebuie să uite acest lucru principal și care-l determină sarcinile lui creatoare.

De pildă, e imposibil să nu observi fenomenul cel mai de seamă care se petrece în satul nostru de astăzi și anume — apariția muncitorilor, a profesiunilor tehnice în rîndul colhoznicilor, mai ales al celor tineri. Noi sîntem martorii apariției unor noi detașamente ale clasei muncitoare, la sate. A arăta acest fenomen nou în toată amploarea lui, a dezvălui esența lui, a-l susține și a-l promova este o datorie patriotică a scriitorilor sovietici, o datorie a întregii literaturi sovietice multinaționale.

(Din „Pravda" nr. 321, noiembrie 1955).

Însemnări

EXPOZIȚIE CREANGĂ

Casa lui Creangă din Humulești

Tablou din expoziția pictorului EUGEN ISPIR

Cînd ai coborît la Humulești din autobuzul în care te-ai urcat la Piatra Neamț și ai trecut peste dealurile Balaurului, Crăcăoani, Bălțătești și Apa Agapiei, poți spune că ai poposit chiar în inima locurilor pe unde a umblat și copilărit Ion Creangă. Din vehicolul care te-a adus aici, te dai jos la o răscruce de drumuri. Unul din ele merge înainte către Tîrgul Neamț, după ce trece de podul lung de lemn peste Ozana, altul o apucă la stînga spre Vînătorii Neamțului, iar al treilea, în dreapta, o ia spre satul Humulești. Te afli, așa dar, în plin cadru al „Amintirilor", pe un itinerar pe care-l știi pe dinafară din copilărie încă. Emoția de a fi aici îți sirecoară în suflet o dulce sfiiciune, care te derutează puțin. Da, asta e țara lui Creangă! Te silești să cuprinzi deodată, dacă ai putea, încîntătoarea priveliște. Dealurile care se desfășoară, unduind domol de jur împrejur, casele moldovenești cu ceardacuri și puzderie de flori, țeii care vin odată cu șoseaua, brazii de lîngă fîntînă, cerul înalt și cauți să răzbați din depărtare cetatea lui Ștefan Vodă, pe care o vezi și o știi înfiptă de veacuri în munții din fața ta. Rămîi cîteva minute așa și te silești să te orientezi după aducerile aminte pe care le ai din paginile povestitorului, fiindcă mai mult ca la oricare alt scriitor al nostru, în opera lui Creangă se leagă oameni, locuri, întîmplări, grai și atitea altele. O iei deci la dreapta și faci cîțiva pași pe strada care poartă numele povestitorului. Te simți aidoma ca într-un muzeu viu. Te întîmpină prima tăbliță „Aici a fost cireșul mătușii Marioara". Stai cîteva clipe și privești. Cireșul nu mai este, nici casa, nici palanca de cinepă. Dar întîmplarea parcă o vezi aievea, locul unde s-a întîmplat dandanaua e aici. Mai faci cîțiva pași și o ulicioară se deschide în stînga. Te uiți la o altă tăbliță: „Pe aici se ducea Ionică la scăldat". Și iarăși, parcă-l vezi pe șturlubatecul Ionică gonind spre știoalnă. Peste drum e casa în care a copilărit Creangă, refăcută așa cum a fost pe vremea lui, cu multe lucruri pe care le cunoaștem din „Amintiri". Ceaslovul cu care omora muștele, motăceii legați de horn, bedreagul lui Ciorpec ciubotarul, fotografii arătînd pe prietenii lui, dascălul Isaia Duhu, rubedenii și multe altele. Zăbovind printre attîea lucruri și locuri dinainte știute, te simți parcă tu însuți că ai face parte din lumea „Amintirilor", că contactul tău cu ele e real într-o prezență pe care ți-o întărește autenticitatea lor, oamenii inițiați care duc mai departe lumea lui Creangă. Fiecare din aceștia, din care unii sînt coborîtori din spița din care se trăgea și Nică al lui Ștefan a Petri, știe acest lucru, și îți vorbește de Creangă, ca de unul foarte apropiat lui. Ei, acești oameni au păstrat cu adîncă dragoste casa și lucrurile povestitorului. Ei, acești oameni, mai vin la casa-muzeu să lase cîte-o velință, o strachină, ceva de pe acea vreme care să amintească anii în care a trăit pe aici Creangă. De acest simțămînt a fost înălțat și pictorul Eugen Ispir, originar și el de pe-aici, care s-a întors cu penelul să zugrăvească această lume, să o stringă într-o serie de tablouri, pe care le prezintă la expoziția deschisă la Galeriile de Artă ale Fondului Plastic, din Bd. G-ral Magheru nr. 22. O imagine colorată a cadrului „Amintirilor" adusă la București și care ar merita să fie plimbată și prin alte locuri ale țării pentru toți acei care nu au putut ajunge încă la Humulești. O ilustrare a „Amintirilor" făcută cu emoție, după o strîngătoare documentare de ani și ani. Amprenta autenticității caracterizează expoziția. Iată casa din Humulești, răscrucea de drumuri, o uită a Pipirigului, locul unde a fost tăiul de unde a furat pupăza, școala, Ozana cea limpede ca cristalul, dealurile, cetatea Neamțului, chipuri, între care și un portret al lui Creangă. Pentru bucuria de a retrăi imaginile care ne-au fermecat copilăria și la care ne vom întoarce mereu, pentru mulțumirea care ți-o aduce evocarea acestor locuri, inițiativa pictorului Eugen Ispir merită lauda cuvenită pentru munca sa remarcabilă. El a creat un documentar emoționant — făurit din lumină, dragoste și culori limpezi, pentru fixarea în tablouri a itinerariului și cadrului „Amintirilor".

Ștefan Roll

NU, UNIVERSUL NU E ABSURD...

Într-o notă apărută recent în „Gazeta literară" sub titlul „Contemporanii comuniștilor", pomeneam de destinul literar al unor scriitori din Europa Occidentală și Statele Unite ale Americii; oameni care nu mai scriu, scriitori morți deși persoane civile încă în viață. Unii morți, alții în agonie literară. Cine a citit-o, și nu-și aduce aminte de teribila și magistrala nuvelă a lui William Faulkner, „Secetă în octombrie", istoria orășelului de provincie sudist în care toate dedesubturile, toate instinctele bestiale înfrînate izbucnesc deodată ca să ducă la linșajul unui negru? Aceasta și „Rotește-te" și „Un trandafir pentru Emily" și multe alte opere care arată realist și critic, cu un talent excepțional, realitatea umană a Statelor din Sud, sau concepția etică pe atunci nobilă, deși nu îndeajuns de clară, a autorului. Ultima carte a lui Faulkner a apărut recent. Povestește revolta unei unități militare din tranșee, în anul 1917. Te aștepți să întîlnești ideile și sentimentele oamenilor de atunci, văzute prin conștiința unui om de azi. Dar nu. Ideile și sentimentele soldaților din 1917 nu există în cartea lui Faulkner Ci cu totul altceva. Șeful revoltei este un sergent, ajutat de doisprezece soldați, ucenicii săi. Personajele feminine se cheamă Maria și Marta. Abia mai e nevoie să-l boteze pe sergent Christ, ca să înțelegem aluzia. Sergentul e însă fiul (din flori, ca să nu pară prea forțată această poveste atît de firească) al marelui general care va înăbuși revolta soldaților, și care nu e decît Diavolul. Sau Dumnezeu. În orice caz, tatăl lui Christ.

Zilele acestea, un scriitor francez care-l admiră pe confratele și compatriotul său Camus, îmi spunea:

— Camus are 42 de ani. E un om tînăr, în plinătatea puterilor lui. Dar nu mai scrie. Cred că a spus tot ce avea de spus; nu mai are ce.

Camus e și el un autor de cărți în care realitatea socială și istorică se topește și nu rămîn decît relații omenești simplificate, abstractizate, ceea ce le dă un caracter tulburător și straniu, și inspiră cititorului aprehensiunea necunoscutului, simțămîntul neputinței în fața unei lumi fără înțeles, sau cu un înțeles la care nu se poate ajunge.

Malraux, care a început prin a scrie cărți de mare importanță pentru tineretul dintre 1930 și 1940, cărți legate de acțiunea comuniștilor în diferite țări ale lumii, nu mai scrie romane, a devenit un penibil reacționar, și se ocupă de estetică, publică albume de istoria artei și scrie aforisme despre filosofia artei.

Două trăsături principale mi se par că pot fi distinse la un mare număr de scriitori sau foști scriitori burghezi de azi, din primii ani ai celei de a doua jumătăți de veac al douăzecilea. Ele se țin în chip indisolubil, sînt condiționate reciproc și se servesc reciproc.

Intîia este o trăsătură lăuntrică, e filosofia implicată în operă. Și aceasta e concepția despre univers ca fiind absurd, irațional, eterogen demersurilor gîndirii omenești, cu neputință de cunoscut în esența sa. În opera lui Franz Kafka acest univers absurd e descris întîia oară; Camus și mulți alți scriitori burghezi de azi nu sînt decît discipoli ai lui Kafka. Ernst Jünger în Germania Occidentală, Faulkner (în faza sa actuală) în Statele Unite; înaintea lor și independent de ei și de Kafka, Pirandello în Italia dinainte de războiul din 1914—1918, merg pe drumuri diferite în acest marș de noapte fără speranță nici unei aurore. „Cultura noastră... spu-

Petru Dumitriu

(Continuare în pag. 4-a)

DRUMUL MEU

Imagini noi mă-ntîmpină mereu
Pe drumurile țării — și-mi tot aduc aminte
Că dat mi-e dat, oricît ar fi de greu,
Vremii ce vine să-i răsar 'nainte.

Un uragan cum n-a mai fost să bată,
A spulberat corăbii vechi și sparte;
Dușmanii mei de azi și de-altădată,
Zdrobiți de stînci, au sîngerat de moarte!

În suflet mi-a pătruns acea furtună —
I-am închinat întreagă viața mea,
Din zbor înalt, din goana mea nebună
Nu pot opri și nu pot aștepta.

Trimite arcul timpului săgeți,
Ci toate-n fluier trec pe lîngă mine —
De lupte beat, robit de frumuseți
Caut orbita veacului ce vine.

Din depărtare-n drumul meu de vis,
Vin zilele cu purpurii fruntarii,
Alt orizont lumina și-a deschis,
Mă cheamă iar ținuturi noi și varii.

Acesta este drumul meu —
Văzduhul și nețărmurita mare;
Viață, arzi cu flăcări mari mereu,
Trezește-n mine energii solare!

A. E. Baconsky

RECENZIE

Zaharia Stancu: „Sarea e dulce"

Ziaristica noastră are o tradiție democratică strălucită pe care, din nefericire, nu o valorificăm îndeajuns. De cîte ori se vorbește despre vechea presă, se amintește de Caracudi, ca și cum într-un secol și jumătate presa romînească nu ar fi produs decît atît. De altfel, Caracudi, care se informa în Cișmigiu, servea aceeași cronică sentimentală de crăciun și aceeași cronică profund mîhnită de paște, lua masa la socru-său popa și-și boteza copiii cu nume de împărați romani, duiosul și abjectul Caracudi, zic, decedase la 1 decembrie 1919, de emoție, cînd o au văzut pre M.M.L.L. călărind victorioși. Moștenirea lui spirituală a fost preluată însă de fiul său Caracudescu, care a înălțat-o pînă la un nivel aproape american. Da! De trei ori da! Caracudescu era numeros și proteic. Disdedimineață, pe la unsprezece fix, el se întindea preș la piciorușele patronului, se făcea ceașcă de șvarț și batistă pentru Director, zbura la minister unde, muscă, intra prin gaura cheii în cabinete secrete, purece, sărea pe corsajul frumoaselor solicitatoare influente, ploșniță, umbla prin dosare confidențiale, devenea ciomag și topor în laba păroasă de huligan, scuipătoare pentru șefii lui politici și răcnea, leu, opiniei publice marile adevăruri ale burgheziei, adevăruri care se schimbau des atunci cînd interesele patronului o cereau.

Ei, da! Caracudescu evoluase, se adaptase, devenise un spirit modern.

Dar oricît ar fi fost Caracudi și Caracudescu de mari, ei nu ne pot face să uităm adevărata ziaristică democratică, militantă, legată de popor.

Pașoptiștii, în lupta lor revoluționară, foloseau articolul cu aceeași pasiune cu care foloseau scena teatrului sau poezia. Eminescu aduce în ziaristică documentarea științifică, logica explozivă. El așează articolul de ziar printre speciile literare, face din articolul de ziar creație literară. Caragiale adaugă presei democrate o coardă nouă: rîsul amar. Hohotul uriaș de rîs izbea în plin obiectivul vizat, exploda, cuprindea Bucureștiul, cuprindea țara și cînd hohotul de rîs se potolea, obiectivul atins fumega, mușuroi ridicol de moloz și cenușă.

Marii noștri scriitori — care erau aproape toți și mari ziariști — nu puteau, de cele mai multe ori, să aibă ziare proprii, dar foloseau tribunele burgheziei, pentru a lovi în ea, ocolind cenzura, înfruntînd furia patronilor, cu sufletul înnegrit de cerneală, cu mînie în suflet, cu revoltă. Secolul nostru a văzut dezvoltîndu-se talente publicistice diverse. Gala Galaction, această figură impresionantă și singulară, aducea în apărarea ideilor sale generoase, umanitare, blestemul sonor și ceremonios al profeților, binecuvîntînd revolta maselor, aplecîndu-se în fața socialistului căzut, lăudînd pacea, anatemizînd rasismul. N. D. Cocea scuipă pe ploșnița regală, strigă dreptatea țăranilor răsculați, admiră în Petersburgul revoluționar nașterea unei epoci glorioase. Tudor Arghezi dă pamfletului o uluitoare varietate prin mijloacele marii arte, și punînd cuvîntul cînd să-mbie, cînd să-njure, pictează fresca nevolnicului politicianist burghez, tîmp, schilod, scălîmb.

Cum putem uita articolele antifasciste ale maestrului Mihail Sadoveanu, cum putem uita articolele lui Alexandru Sahia, Eugen Jebeleanu, Mihai Beniuc, Geo Bogza, Camil Petrescu, Miron Radu Paraschivescu, George Macovescu, Mihail Sebastian și ale altor scriitori democrați, articole de care ne vom ocupa cu prilejul apariției lor în volume. Desigur, în activitatea lor publicistică, scriitorii democrați au făcut uneori erori grave, alteori au gîndit confuz sau incomplet. Esențial este însă faptul că sub influența mișcării democratice la început, apoi sub influența ideilor partidului comunist, cei mai buni scriitori ai noștri s-au opus burgheziei, s-au opus fascismului, au demascat esența partidelor burgheze.

Pasiunea lor, măiestria lor trebuie să o preluăm, să o ducem mai departe în țara noastră liberă.

In ziaristica democratică romînească Zaharia Stancu ocupă un loc de primă importanță. Vorbind despre caracteristicile publicisticii democrate, am vorbit implicit și despre caracteristicile generale și lipsurile publicisticii acestui mare ziarist. Să ne oprim acum asupra cîtorva din particularitățile pamfletului la Zaharia Stancu.

★

Cîteva date. „Sarea e dulce" este primul volum dintr-un ciclu intitulat modest: „Insemnările și amintirile unui ziarist". Acest titlu indică așa-

dar că unele volume, cum este, de pildă, „Sarea e dulce", vor cuprinde articole apărute în presă, altele vor conține amintiri din perioadele în care autorul nu a avut voie să semneze, sau despre fapte pe care nu a avut timpul sau posibilitatea să le facă publice. Nu putem aplauda îndestul această inițiativă de a reînvia genul memorialisticei, gen nespus de prețios la hotarul literaturii cu istoria, prin care se pătrunde atît de adînc în esența unei epoci.

Volumul „Sarea e dulce" cuprinde o selecție din articolele publicate în presă în anii 1934—1935—1936. Autorul a considerat că deși astăzi el ar formula mai precis, mai complet, unele idei decît acum două decenii, e necesar să păstreze forma autentică a tuturor articolelor publicate, fără să facă adăugiri, reformulări, etc. Credem că a procedat bine, fiindcă valoarea acestor articole stă în primul rînd în faptul că au fost scrise atunci, în ciuda cenzurii și a aparatului represiv burghez, în ciuda ciomăgașilor liberali și a asasinilor legionari.

Anii 1934—1936 sînt dramatici. Germania hitleristă pregătea războiul. Agenții ei, legionarii și cuziștii, sub privirea binevoitoare a partidelor „democrate" băteau, incendiau, asasinau. Cenzura înăsprită, represiunea sălbatecă loveau numai în mișcarea realmente democratică, și în primul rînd, mai cu sete, în comuniști.

Falimentul partidelor „istorice" era evident. Cangrena fascismului se întindea, războiul amenința, din libertățile democratice rămăsese o zdreanță, dar totuși mai rămăsese ceva, catastrofa nu se produsese încă. Catastrofa mai putea fi oprită. După Grivița Roșie, lupta maselor, condusă de partid, luase forme aspre, dure, dramatice. In această luptă general democratică, antifascistă, a poporului, ca o expresie a ei, evident cu limitele sale, se încadrează lupta curajoasă a ziaristului Zaharia Stancu.

★

Un personaj din „Ultima oră", piesa lui Mihail Sebastian, spune la un moment dat: Ce este un articol de ziar? O ființă care trăiește o zi și moare.

Afirmație adevărată pentru presa burgheză, dar numai pentru ea. Citești volumul acesta de articole ca pe un roman, pasionat și pasionant. Timpul a trecut peste aceste articole și nu le-a sfărîmat. Dimpotrivă. Istoria le-a izbit, le-a sudat, le-a transformat într-un roman de un mare dramatism.

Poetul și romancierul Zaharia Stancu nu a confundat niciodată genurile și cînd a făcut ziaristică a păstrat specificul gazetăriei. Articolul lui e direct, concret, operativ. Faptele sînt aspre. Fiecare articol e un fapt și fapta are nume, înfățișare fizică și ocupă un loc în statul burghez. E diseurul Guță, ministrul escroc Manolescu-Strunga, ministrul mugător Sassu, sau directorul hoț al Radio-Difuziunii burgheze, etc.

Ziaristul Zaharia Stancu disprețuiește — și bine face — articolul lăcrimos, general, în care se susține teza precum că bine ar fi dacă ar fi mai bine și că unii (nu se știe care) care ocupă unele (nu se știe care) posturi în statul burghez, posturi care — dacă ne gîndim bine — au oarecare importanță, nu sînt chiar atît de cinstiți. Nu! Articolul lui Zaharia Stancu atacă direct prim-miniștrii, miniștrii, deputații, directorii generali, pe nume, cu fapte concrete, cu date. Acest merit al ziaristului de atunci, caracterul direct, concret, al articolului, dă astăzi — cînd lumea burgheză s-a prăbușit — o valoare literară deosebită cărții. E un roman concentrat din care se pot extrage douăzeci de romane, este o istorie în care grevele minerilor, mizeria satelor și a periferiilor, a micilor funcționari se izbesc direct de hoția și imbecilitatea guvernanților burghezi. O galerie de monștri, de caraghioși care nu te fac să rîzi, ci să blestemi, să strîngi pumnii. Inchizi cartea. Te gîndești. Aceasta a fost libertatea burgheză! Acesta a fost sistemul parlamentar burghez! Aceștia au fost conducătorii țării! Și acești ticăloși îndrăznesc să mai vorbească astăzi (da, unii mai latră) de libertate, de parlament, de patrie. Aceștia vor să ne conducă iar. Să îndrăznească! Pentru ei oftica era de aur, sarea era dulce, mizeria maselor era luxul lor. Demagogia atingea demența, de aceea scriitorul le propune un guvern de diseuri care să înlocuiască declarațiile politice și legile prin tangouri și șlagăre.

Curiozitatea ziaristului e imensă și el pătrunde pretutindeni, ne tîrăște cu el, de la bancheri escroci la minerii revoltați, de la cancelaria universitară populată cu imbecili senili, în satele înfometate, ne arată hilarul parlament burghez, cu sudălmi și bătăi, tineretul subalimentat și directorii, consilierii, etc. obezi, putrezi, stupizi. Și peste tot fapte, nume, portrete. E o călătorie halucinantă printr-o lume care se descompune hidos, hilar. Burghezia, cuprinsă de o demență a morții, dă lovituri gangsterești, se amuză isteric, minte, fură, gonește cu trenul, cu automobilul, cu avionul spre aventura îngrozitoare: războiul!

★

Cu acest volum, cei care se tem de operativitate, de caracterul publicistic al unei opere literare și cred că tot ceea ce e legat de faptul concret e perisabil, primesc o evidentă dezmințire. Puține romane se citesc cu atît interes, puține drame sînt urmărite cu atîta încordare ca această culegere de articole. Iată de ce pledăm pentru o activitate vie, publicistică, a scriitorilor noștri.

Desigur, nu orice articol devine literatură. Pentru aceasta el trebuie să fie scris cu talent literar.

Nu este locul în această simplă prezentare să analizăm variatele mijloace artistice ale scriitorului. Totuși, să nu încheiem fără a face cîteva remarci.

Pamfletul lui Zaharia Stancu e mai apropiat de violența eminesciană decît de umorul caragialesc. Expunerea faptică se face în fraze simple, scurte, care au o legănare mînioasă, reținută. Apoi faptul acesta e legat de altele și altele, enunțate sumar, creîndu-se un tablou general, subliniindu-se caracterul tipic al faptului comunicat. Cînd tabloul general e sfîrșit, indignarea nu se mai stăpînește, izbucnind într-o imprecație care amintește de „Scrisoarea III-a" și în general de publicistica eminesciană.

Zaharia Stancu are un deosebit talent vizual și de aceea ticăloșii pe care-i creionează ne apar în fața ochilor, într-o atitudine grotescă, cu linii îngroșate. Tablourile generale, de dezastru și foamete, sînt goyești, amintind de ciclul „Dezastrele războiului". Cititorii lui „Desculț" vor întîlni însă și poemul în proză, poezia dureroasă, amăruie, amăruie. Dar chiar în tonul de apocalips al unor articole („Generația în pulbere", „Demență generalizată" ș. a.). răzbate optimismul, siguranța vitală că „Steaua pe care stăm e roșie".

Zaharia Stancu are articole patetice în care strigă primejdia fascismului și a războiului. Profită de orice prilej, de orice uitată aniversare, pentru a atrage atenția asupra reînvierii militarismului german. El arată interesul bancherilor și al marii burghezii, de a declanșa un nou război pe care l-am și trăit cu toții! Arată că partidele istorice colaborează cu legionarii și le înlesnesc ascensiunea politică spre putere, adică spre teroare, jaf și război.

Intregul volum, întregul roman, întreaga dramă e străbătută de un strigăt dureros, un strigăt de revoltă și de indignare: Opriți fascismul! Opriți războiul!

Paul Georgescu

Mihail Sorbul a împlinit 70 de ani

Prezența și numele lui Mihail Sorbul în teatrul și în literatura noastră sînt dintre cele mai discrete, deși dintre cele mai originale.

In 1915 Mihail Sorbul număra treizeci de ani de viață și cîteva realizări dramatice care, ca de pildă „Letopiseții", nu ajunseseră să fie jucate pe scenă. In afara unor schițe dramatice, continuînd o satiră juvenilă, îndreptată cu îndrăzneală împotriva moravurilor societății vremii, se impuseseră evocările figurilor lui Țepeș Vodă și a lui Mihai Viteazul în comedia tragică „Praznicul calicilor" și în episodul dramatic „Săracul popă". Față de epigonii paseiști, idilici și demagogici, ai lui Alecsandri, Delavrancea și Davilla, Mihail Sorbul aducea un mod realist de a privi, de a preamări și de a zugrăvi trecutul. In locul zorzoanelor idilizate ale efectelor dramatice, steril construite, al falselor ideologii și al substituirii caracterelor cu retorice tirade, scrierile lui Sorbul vădeau străduința și știința de a descoperi tensiunea dramatică în viața socială a trecutului.

Desen de ROSS

In vreme ce dramaturgia originală, pornită pe panta declinului, pastișa, uneori chiar cu bună credință, maniera unor Bataille sau Bernstein; cînd nivelul artistic al acestei dramaturgii nu izbutea să depășească inspirațiile familiste ale unui Riuleț, Emil Nicolau, Florescu — Mihail Sorbul sparge crusta bulevardieră ce se împămîntenise în teatrul nostru și oferă literaturii noastre dramatice „Patima roșie". Aceasta respingea cu îndrăzneală tipurile standardizate ale teatrului vremii, în jurul cărora se obișnuia să se brodeze și să se dramatizeze cîte o anecdotă salonardă, o așa-zisă teză filosofică sau filistin morală. Mihail Sorbul aducea pe scenă o lume neobișnuită, cu o viață, o psihologie și porniri ciudate, o lume nemulțumită de sine, dornică de a se rupe din propria ei condiție umană, dar stăruind totuși, dezaxată, a-și căuta rezolvarea în limitele acestei condiții. După „Patima roșie", în toiul războiului și în plin nefericit refugiu, Sorbul a știut să stîrnească dintr-o încleștare mărunt pasională și cu o lume măruntă de mahala, prin problemele și proveniența ei, o piesă valoroasă, cu conținut patriotic — „Dezertorul". Alte piese răscoleau comicul-tragic al unei societăți în plină — deși arogantă — descompunere și atingeau, chiar cu multe reticențe și soluții conciliante conflictele sociale ce nu mai puteau fi ascunse în cele două decenii premergătoare ultimului război („Răzbunarea", „Durnoaia", „Baronul", „Cartea de vise", „Coriolan Secundus", etc.). In miezul anilor de fascizare a țării (1937) Mihail Sorbul a prezentat Teatrului Național din București manuscrisul unei piese a cărei acțiune se petrecea cîndva prin 1922—1923, undeva „într-un stat european", așadar nu între hotarele țării. Era însă în piesă vorba de un conflict deschis între lumea patronilor și lumea exploatată a muncitorimii. Era vorba de grevă, de revendicări muncitorești; erau demascate în piesă morala și mijloacele de parvenire și stăpînire, lipsa de scrupule a lumii exploatatoare. Se arăta printre altele în piesă perfidia cu care această lume știa și uneori izbutea cu ispita banului să orbească pînă la trădare unele conștiințe muncitorești înapoiate. Piesa nu mai conținea tipuri patologice, care fuseseră frecvente în multe piese anterioare. Și deși se petrecea, nu la noi, ci — pasă-mi-te — undeva „într-un stat european", a speriat pe oficialii primei noastre scene de atunci, pentru actualitatea ei, pentru „caracterul ei primejdios". Piesa se numește „Fericirea..." și, rămasă neștiută în manuscris, reprezintă creația cea mai înaintată a dramaturgiei lui Mihail Sorbul.

Intreaga lui operă e străbătută de o unică preocupare: să atingă năzuința omului de a se descătușa, de a se realiza în viață. In una din primele lui schițe dramatice, „Două credințe", scrisă în anii de ucenicie, un erou prăbușit de mizeriile vieții moare bolnav, dar proclamînd totuși dragostea lui de viață și cerînd: „Umpleți-mi plămînii cu oxigen... oxigen! oxigen..." Sbilț în „Patima roșie" e obsedat, deși confuz încă, de formula unei alte așezări sociale în care oamenii să nu mai fie „bolnavi", o formulă care să distrugă germenul degenerării rasei omenești și datorită căreia o altă omenire sănătoasă la trup și la minte, pe care pămîntul „va avea grijă s-o creeze", să izbutească a atinge „culmea genului uman".

Astfel urmărită și judecată, opera lui Mihail Sorbul își descoperă în literatura noastră un înțeles pe care, ascuns vederilor critice din trecut, critica de astăzi e bucuroasă să-l releve, poate spre mulțumirea tîrzie a dramaturgului, dar mai cu seamă spre lauda lui. Că nu ne înșelăm, înțelegîndu-i astfel mesajul operei sale, o dovedesc înseși biografia și mărturisirile lui Filodor — personajul care „cu zîmbetul felin" dar căruia burghezia „i-a falsificat viața" și care în anul marilor mitinguri ce sărbătoreau eliberarea țării și poporului, își descoperea „în străfundul său ceva ce mocnea ca un cărbune încă nestins sub un pumn de cenușă..." Intrat cu emoție în rîndul mulțimilor descătușate, Filodor promitea: „Primiți-mă în mijlocul vostru. Lira mea, care a încetat să mai simtă mai bine de douăzeci de ani, va cînta biruința voastră, biruința noastră".

Florin Tornea

VITRINA CU CĂRȚI

G. NEDOȘIVIN: „Studii de teoria artei"

A apărut de curînd în librării în traducere romînească, volumul „Studii de teoria artei" al cunoscutului estetician sovietic G. Nedoșivin constituie o valoroasă lucrare de sinteză, cuprinzînd cercetări asupra unora dintre problemele fundamentale ale științei literaturii.

Autorul abordează problema raportului dintre artă și realitate, problema realismului în artă, insistînd, mai cu seamă, asupra metodei de creație realist-socialiste, etc.

Bazat pe o argumentație bogată, G. Nedoșivin analizează cu competență și cu sugestive exemplificări problema locului artei în societate, ca fenomen de suprastructură, problema interdependenței dintre fenomenul artistic și baza economică a societății, ocupîndu-se de urmărirea particularităților specifice ale artei — deosebite de ale altor forme ale conștiinței sociale.

Un loc însemnat în cercetarea și explicarea diferitelor concepții estetice în cadrul acestui volum îl ocupă combaterea intransigentă a formalismului, a schematismului și sociologismului vulgar, manifestări primejdioase ale influenței ideologiei burgheze.

Dezbătînd problema realismului în artă, G. Nedoșivin are permanent în vedere opoziția structurală dintre realism și antirealism, așa cum s-a manifestat ea de-a lungul întregii istorii a literaturii și a artei.

Unul dintre cele mai interesante studii ale volumului este intitulat „Probleme ale realismului socialist". Făcînd mai întîi un istoric al constituirii și definirii metodei realismului socialist, autorul se ocupă în continuare cu analizarea amănunțită a principalelor trăsături ale noii metode de creație.

Volumul „Studii de teoria artei" de G. Nedoșivin este menit să devină unul dintre îndreptarele de temei ale criticilor de artă, ale creatorilor noștri și specialiștilor noștri în probleme de teorie a artei.

GEORGE DAN: „Dunăre, Dunăre..."

Volumul de balade al lui George Dan este închinat oamenilor de la mare și celor care viețuiesc în preajma Danubiului, ori îi străbat apele către întinderile Pontului Euxin. Așa se explică de ce volumul are o unitate interioară, ce provine din evocarea unei anume umanități, crescută în lupta cu stihiile dezlănțuite și cu asuprirea socială.

Pe acest fond unic, substanța epică a baladelor nu rămîne circumscrisă unei singure tonalități. „Kira Kiralina" este drama unei iubiri nefericite, căreia George Dan i-a dat glas, utilizînd cu multă autenticitate și iscusință modalitățile de expresie ale versului popular. Dragostea pe care Kira Kiralina o nutrește pentru curajosul și pătimașul Ali Osman este zdrobită de spiritul șovin și exclusivist al familiei ei, incapabilă să înțeleagă că sentimentele ce unesc pe cei doi tineri înlătură barierele absurde ale deosebirii de religie și naționalitate.

Prin mijlocirea baladei, poetul evocă în fața cititorilor chipurile unor oameni aprigi ai acestor locuri de la Dunăre și mai ales pe vrednica Oxana, pescărița de la mila 23, pilduitoare figură de pescar, reprezentativă pentru prefacerile revoluționare pe care le trăim. Pentru ea drame ca cea a Kirei Kiralina nu mai sînt cu putință, căci frumusețea vremii noastre o face pe Oxana să exulte și să privească cu încredere ziua de mîine.

„Rapsodia marinarilor" se distinge prin intensitatea notațiilor lirice, prin dinamismul evocării aprigei încleștări dintre oameni și vitregia naturii, prin exuberanța și bonomia multor versuri care — în treacăt fie spus, nu contrastează cu dramatismul sobru al unei bune părți din poem.

Alcătuită din trei părți: „Ani de pace", „Ani de război" și „Uragan pe Baltica" — „Rapsodia marinarilor" este un amplu poem unitar. Ideea lui centrală — drumul parcurs de niște matrozi prin vîltoarea evenimentelor, din întuneric pînă la zdrobirea lanțurilor exploatării și a asupririi — este cu pregnanță subliniată.

Poetul a biruit în mare măsură tendința spre prolixitate vădită în versurile sale din trecut, fără a se elibera însă în întregime de ea. Se pot de asemenea întîlni și în prezentul volum pasaje plate, excese imagistice, ca și folosirea unui lexic puțin cunoscut sau expresii și construcții ce violentează limba. Reușita este însă evidentă și ea chezășuiește orientarea tot mai decisă a lui George Dan spre cele mai acute probleme ale actualității noastre.

VLADIMIR COLIN: „Torpilorul roșu"

Piesa lui Vladimir Colin evocă existența scurtă dar eroică a unui torpilor romînesc, al cărui echipaj a luptat — mergînd pînă la sacrificiul suprem — pentru apărarea revoluției socialiste din Rusia împotriva dușmanilor ei. Marinarii de pe torpilorul „Viteazul" pier uciși de gloanțele jandarmilor, pentru că au refuzat să lupte împotriva tinerei puteri sovietice, pentru că au înlăturat forța tiranică a comandanților și au întronat puterea omului simplu, a marinarilor răzvrătiți. Piesa cuprinde tabloul înfruntării dramatice, pe viață și pe moarte, între un grup de revoluționari și o putere — atunci — superioară: contrarevoluția. Meritul dramaturgului constă însă în a fi deslușit în răscoala înfrîntă de pe „Viteazul" și în tragicul sfîrșit al răzvrătiților, potențele revoluționare ale poporului asuprit, încrederea sa în revoluție, capacitatea de a lupta cu eroism pentru eliberarea de sub exploatare.

Unul dintre personajele cele mai viabile ale piesei este Ojog, în figura căruia dramaturgul a sintetizat trăsăturile caracteristice ale luptătorului revoluționar din acea epocă. Prin însușirile sale deosebite, dar mai ales prin forța exemplului, el cucerește definitiv pentru cauza revoluției pe marinarii torpilorului.

Profilurile altor eroi pozitivi, sînt însă prea mult dizolvate în masa umană, dinamică, dar nediferențiată. Din această cauză, realizarea personajelor pozitive ale piesei (marinarii Jurașcu, Voicu, Găină și alții) e în general depășită de aceea a personajelor negative (colonelul englez Forster, senatorul Romașcanu, căpitanul Maltezeanu, spionul Iofciu, etc.) în realizarea cărora dramaturgul s-a mișcat mai îndemînatic, creînd figuri caracteristice, cu o personalitate conturată și expresivă. Tot de aceea, deruta, spaima contrarevoluționarilor apar în chip nefiresc, artificial amplificate față de prezentarea egală, uneori cenușie (exceptînd figura lui Ojog) a grupului revoluționar.

Lector

Cronica literară

- PETRE IOSIF: „Intr-o noapte la Madrid"
- PETRU VINTILĂ: „Moștenirea"
- V. SILVESTRU: „Jurnalul cu file violete"

„Intr-o noapte la Madrid", volumul recent scos de ESPLA, cuprinde cele publicate de Petre Iosif în activitatea sa literară, începută în anii de după eliberarea patriei.

„Gloriosul deceniu", încheiat anul trecut, de la eliberarea patriei, a relevat nu numai un bilanț al literaturii noastre noi, ci și un bilanț al tematicii ei bogate și variate. La tema istorică, tratată pentru prima dată în literatura noastră prin prisma materialismului istoric și caracterizată prin străduința de a pune în centrul eposului acțiunea poporului, lupta lui de veacuri pentru libertate, s-a adăugat tema emoționantă și vie a luptei comuniștilor în ilegalitate, reconstituind cea mai recentă pagină a istoriei contemporane, care fundamentează prezentul însuși. Scriitori de frunte, mobilizați de spiritul partinic, dau, prin ansamblul operei lor actuale, imaginea complexă a trecutului apropiat alături de cea a prezentului imediat, bogat în transformări revoluționare și constituind tema centrală a literaturii noastre; ei realizează astfel o imagine a continuității luptei duse de popor sub conducerea clasei muncitoare. Tema luptei ilegale a comuniștilor, nouă în beletristica noastră, evocă măreția eroismului adeseori anonim al oamenilor care, riscîndu-și viața, au pregătit viața nouă care înflorește azi în patria liberă. Petre Iosif contribuie la crearea acestei imagini prin însemnările despre activitatea ilegală, îndeosebi despre lupta comuniștilor din brigăzile internaționale în timpul războiului civil din Spania și în timpul ocupației hitleriste. Volumul lui nu depășește tematic hotarul anului istoric al trecerii comuniștilor la lupta legală, în țara liberă, pentru construirea unei societăți superioare, socialiste, deși autorul însuși, în activitatea sa obștească, propagă activ necesitatea primordială a unei literaturi a actualității arzătoare și condamnă tăcerea mai mult sau mai puțin îndelungată a unor scriitori.

Am spus mai sus că Petre Iosif ne dă însemnări despre lupta ilegală. Nu avem de-a face cu un spirit care fabulează în scurte nuvele o acțiune concentrată, cu tipuri extrase din realitate și sintetizate artistic. Avem a face însă cu un intelectual care ne comunică o experiență de viață sub presiunea impresiilor celor mai puternice ale trecutului de luptă. Asemenea literatură se bazează pe notația psihologică, transmițînd amintirea proaspătă pînă la obsedare, a unor încercări excepțional de grele. O împărțire de manifeste, o anchetă, o luptă de stradă, o întîlnire conspirativă, — acestea sînt momentele acute însemnate cu nerv și pasiune de Petre Iosif în scrierile sale, în mare parte evident trăite. Nu se creează caractere precis conturate, dar se creează puternic și emoționant tabloul unei vieți încordate, de permanentă veghe și primejdie, — așa cum o trăiau comuniștii în ilegalitate. Nu ni se stabilește atenția la un nume sau la o figură, chiar dacă numele lui Radu e frecvent, sau dacă despre un personaj aflăm că era înalt și masiv, iar despre celălalt că era slăbuț și miop... Dar nu diferențierea individualităților e cheia unei asemenea literaturi, ci înregistrarea stărilor sufletești: hotărîrea de a-și duce la bun sfîrșit misiunea, decizia de a nu-și trăda tovarășii sub apăsarea torturilor Siguranței, lupta cu spaima interioară... Personajele dispar, psihologia lor rămîne, ca și cum personajul ar fi doar ficțiunea, acțiunea doar pretext, pentru transmiterea unei intense experiențe psihologice. De aici chiar drumul primejdios al scrierilor lui Petre Iosif pe muche de cuțit, între analiza minuțioasă a vieții sufletești trăită de comuniști și psihologismul excesiv. Petre Iosif cade uneori de pe muche în latura psihologismului. „Creionul", una dintre cele mai puternice bucăți ale volumului, se bazează mai mult pe urmărirea unei obsesii, decît pe aceea a acțiunii lucide, tinzînd spre scopul clar. Vasile, personajul pretext al scurtei dar intensei drame psihologice, are halucinația creionului de care au nevoie ceilalți tovarăși: introspecția extremă făcută de „ani de zile" asupra impresiei lăsate de întunericul care coboară gradat în celulă, dă loc obsesiei noi: „în fundul ochilor i-a rămas însă ca înfiptă dîra de lumină. Pe fondul întunecat a căpătat formă lungă și subțire, cu un capăt ascuțit: creionul!". Sezisarea, în timp ce e bătut, a bețișorului înfipt în buzunarul polițistului, e consecința acestei halucinații. Vasile e „fascinat" și întreaga lui acțiune de aici încolo se face sub puterea ideii fixe, cu prea puțină luciditate. In general, notația surprinde prea adeseori elemente de psihoză, — spaima de a fi urmărit, care ia uneori chiar un iz fatalist. Atmosfera din cunoscuta poezie conspirativă a lui Beniuc „Pădurea blestemată" e în unele bucăți ale lui Petre Iosif intensificată în sine, pînă la impresia terifiantă dintr-un film senzațional. Petre Iosif e adesea influențat în notațiile sale de literatura franceză maquisardă, — apăsătoare, cu prea puțină lumină. Totuși, lectura este, în ultimă instanță, mobilizatoare și educativă, subliniindu-se noblețea și spiritul eroic al comuniștilor din toată lumea, gata să-și dea viața pentru libertatea propriului lor popor și a altor popoare. Se întipărește în minte acțiunea încordată a micului grup de tineri care înfruntă clipă de clipă primejdii hotărîtoare. Sînt cutremurătoare de emoție însemnările despre lupta inegală, sublimă prin eroismul ei, a „internaționalilor", evocată într-o serie de povestiri și amintiri directe. Durerea cuprinsă în evocarea vieții de lagăr și închisoare, grea, nu e zdrobitoare, ci întăritoare prin prezența forței morale de necoplesit a celor care au pășit spre construirea lumii socialiste, căliți, neînfrînți.

Regretabilă căderea în imagistică de nuanță supra-realistă: „Ochii, doi nasturi mai închiși ai bluzei" ș.a. Regretabilă de asemenea, neglijența stilistică, explicabilă în sistemul însemnărilor nervoase, sub presiunea emoției încă vii, dar nu admisibilă, mai ales în reunirea făcută în volum (îndeosebi neconcordanța timpurilor!).

Volumul apărut atestă valoarea scrierilor, afirmînd însă în același timp caracterul lor: evocare directă sub impulsul amintirilor; inaderența pînă acum la alte teme, mai ales la cele prezente, care cer eliberarea din trăirea exclusivă a eului, sondarea vieții tumultuoase a celor care — în fabrici sau pe ogoare — trăiesc minunata epocă a construcției, a ridicării prin muncă a unei noi societăți. De aceea, literatura lui Petre Iosif este monocordă, deși valabilă. Chiar cînd întîlnirea personajelor are loc în prezent, pe malul mării, în fața unei case de odihnă, atmosfera este cețoasă, grea, interlocutorii închinînd o noapte numai amintirilor din lupta ilegală. Lumina prezentului măreț pentru care au luptat cei ce-și amintesc de trecut nu pătrunde nici aici decît vag, simbolic, prin imaginea steagului roșu care fîlfîie tinerește pe acoperișul casei de odihnă

★

Petru Vintilă este azi un nume cunoscut în literatura noastră actuală. De la „Salamandra" pînă la volumele apărute anul trecut, — „Oraș de provincie" și „Ciobanul care și-a pierdut oile" — el a străbătut un drum și s-a impus atenției ca un talent incontestabil.

Volumul apărut acum — „Moștenirea" — subliniază posibilitățile sale creatoare.

Petru Vintilă oscilează încă între povestire și roman, sesizînd momente semnificative din viața satului, apte de a fi revelate succint, dar și căutînd un fir epic, necesitînd o mai amplă desfășurare fabulatorie. „Ciobanul care și-a pierdut oile", din care a apărut numai un prim volum, evidenția capacitatea conturării unor personaje pline de poezie, subtil surprinse în creșterea lor spirituală, efervescentă pe fondul primitiv, pătruns de mituri și obiceiuri străvechi. Epica era însă deficitară, paginile realizate valorînd izolate de întregul insuficient motivat. In volumul de față, „Revoltașa", povestire scrisă mai demult, este de asemenea un roman posibil, scriitorul povestind întîmplări care se înlănțuie pe o perioadă mai lungă de timp, imprimînd oarecum un caracter biografic scrierii. Povestirea în ansamblu este cam inegală și inconsistentă epic. Chipul „revoltașei" este însă puternic realizat, ca și episoadele luate în parte. Mai ales nu „episoadele", ci momentele psihologice. „Moalfena" tăcută, umilă, stratificînd în ea lent valuri de răscoală a demnității umane, este personificarea discreției țărănești fierbînd interior. Plînsul ei e „sec": „Ii erau ochii roșii, dar lacrimile parcă se scurgeau înăuntru". Mișcarea e înceată, ceremonioasă, disimulînd o viață paralelă ascunsă — cea a gîndurilor și sentimentelor. Iată durerea despărțirii femeii de bărbatul care pleacă pe front într-un război nedrept și nedorit de popor: „Ceasuri întregi au stat așa (tăcuți, ea „cu fruntea aplecată pe umărul lui Timofte, bărbatu-său"). La amiază au desfăcut un ștergar și au îmbucat niște pită cu brînză și slănină. Ea a șters pe urmă ștergarul, a adunat cu grijă fărămiturile, le-a pus pe o cărămidă la vedere, pentru foamea păsărilor. Seara tîrziu, după asfințit, a venit trenul... Cînd a pornit trenul, Ioana a mers cîțiva pași pe lîngă vagon, ținîndu-se de mînă cu Timofte. I s-a părut că bărbatul ei plînge și n-a îndrăznit să-l privească. Auzea numai vorbele lui aspre și pripite..."

Cea mai realizată dintre povestirile cuprinse în volum este cea care a dat și titlul volumului: „Moștenirea". Aici nu mai avem un „roman posibil", cu un fir epic lung dar tăiat în cîteva fragmente insuficient reînnodate. Petru Vintilă a ales aici o temă proprie povestirii, ca și mijloacele artistice în care el excelează. O scurtă ciocnire, o singură pagină din viața personajelor, revelatoare pentru caracterul lor și pentru tipul social pe care-l reprezintă. O babă, proprietara unei bucăți de pămînt și a unei case, trage să moară. Pentru moștenirea proprietății ei, luptă cu o înverșunare tăinuită, de fiară la pîndă, nepotul și vecinul, amîndoi chiaburi. Incordarea vecinului, care înscenează o întreagă operă de ajutorare a muribundei pentru a-i smulge un testament în favoarea lui, atinge patologicul. Agonia babei aduce însă al treilea concurent, popa, care obține un al doilea testament, în timp ce-i face maslul. Deci: acțiune puțin dezvoltată în timp, cercetată într-un moment culminant al ei, — povestire „intensivă", nu „extensivă".

Petru Vintilă, după părerea noastră, trebuie să cultive mai ales această povestire intensivă. O dovedește și forța artistică a celorlalte trei bucăți, — „Hoțul", „Camionul" și „In delegație", — axate toate pe un singur moment în viața personajelor, care trăiesc evenimente și prefaceri lăuntrice de cotitură, proprii creșterii lor, în zilele transformării revoluționare a societății. In „Hoțul" mai ales, personajul central, Mirică, concentrează într-însul sentimente contradictorii, născute din noua lui stare socială: modestia omului harnic, fruntaș în colectivă, se luptă în el cu trufia țăranului care își știe nu numai pătulul, ci și podul plin de porumb, ca nealtădată, cînd trebuia să ajungă la mila chiaburului. La fel, „In delegație" — moment de reflectare a unui mare eveniment (plecarea în Uniunea Sovietică) în viața personajului central și a satului.

Pentru Petru Vintilă ni se par potrivite acele teme de care vorbea Belinski în legătură cu povestirea: „Există evenimente, există întîmplări care nu sînt suficiente pentru o dramă sau pentru un roman, dar care sînt profunde, care într-o clipă concentrează atîta viață, cît nici într-un veac nu poți trăi; povestirea le prinde și le cuprinde în cadrul ei îngust; ...scurtă și concisă, ușoară și profundă totodată, ea zboară din obiect în obiect, împarte viața în părți mărunte și rupe pagini din marea carte a acestei vieți".

Evident, cultivarea povestirii n-ar restrînge creația scriitorului și n-ar diminua valoarea ei, căci a considera povestirea un gen minor e absurd și în contradicție cu realitatea istoriei literare mondiale. In felul acesta, scriitorul ar lupta cu mai mult succes împotriva diluării care dizolvă momentele puternice într-o epică cenușie sau inegală. De asemenea poate, împotriva idilismului, atît de manifest în unele povestiri ale lui Petru Vintilă despre viața actuală, precum se vede și în volumul de față.

„Călătorie în țara uriașilor", care face corp aparte în volumul „Moștenirea", este o grațioasă pastișă după epica prilejuită, în opera sadoveniană, de oaspeți occidentali ai țărilor romînești în vremurile trecute, ca Abatele de Marennes. Lipsește însă subtilitatea observației intelectuale, scopul părînd a fi doar cel umoristic, cu substrat satiric...

★

Jurnalul cu file violete" de Valentin Silvestru îl înregistrăm pentru că a apărut în aceeași colecție și cam în același timp cu primele două. Umor anecdotic, reluînd teme banale, cu intenție de satiră. Cîteva bucăți (nu le putem numi nici „schițe", nici „nuvele", nici cu oricare alt nume de specie epică) pretind să arate formarea omului nou. Mijloace de caracterizare a personajelor: un tînăr cu „șapcă de culoarea sfeclei și cămașa în pătrățele"; „un bărbat bălan, arătîndu-și cei patru dinți de metal alb", etc... Petru identificare, primul dintre aceste personaje este numit consecutiv: cel cu „șapca conabie", „flăcăul cu cămașa în pătrățele", „cel cu șapca roșie", și, în fine, „flăcăul cu șapcă". Dramele personajelor din bucățile cu subiect din viața satelor occidentale sînt colorate melodramatic cu o duioșie ieftină: Grete „se alintă", „cu ochi șăgalnici" și, „cu degetele lungi și îndemînatice, împletește trei fire de iarbă". Kurt „o sărută cu patimă pe obraji", ea „își privește logodnicul" și „chipul ei se oglindește în apele senine ale ochilor lui albaștri". „Asprimea ei prefăcută se topește deodată într-o duioșie adîncă", apoi „rămîne pierdută cu ochii în zare, în timp ce mînuțele ei (ce duioșie adîncă!) strîng palma grea și aspră a flăcăului".

Etc., etc.....

Savin Bratu

Zori deasupra Clujului

— FRAGMENT —

Fragmentul de mai jos este penultimul capitol din romanul în pregătire al scriitorului maghiar Nagy Istvan, roman despre viața Ardealului din momentul dictatului de la Viena, pînă după eliberarea lui de către armatele sovietice. In centrul romanului se află două familii clujene de muncitori: Familia Brad și familia Barabas. Dictatul de la Viena prin care Ardealul e șfișiat în două, poliția fascistă care se instaurase, rup legăturile dintre cele două familii. Familia Brad pleacă din Cluj. Electricianul comunist Barabas, urmărit de teroarea poliției hortiste, ajunge în închisoarea din Sebeș unde-l reîntîlnește pe Mihai Brad și de unde evadează împreună. In tot timpul războiului luptă împreună împotriva dominației fasciste și pentru a-și elibera în ultima zi a războiului, scumpul lor oraș natal Clujul, pentru a-l scăpa de distrugere, Mihai Brad vrea să ajungă din nou la logodnica lui de naționalitate maghiară, Iulișca Tatar, pe care rudele șovine au îndepărtat-o de el. Iulișca Tatar, la rîndul ei, după multe peripeții se întîlnește cu familia Barabas, ajungînd astfel din nou în cercul acelor oameni cinstiți, care o antrenează și pe ea în rîndul acelora care militează pentru înfrățirea între naționalități. Astfel se reîntîlnește, în viltoarea războiului cu Mihai Brad, pe care-l credea pierdut.

In întunericul de nepătruns al ulițelor pline de gropi și dîmburi doi oameni înaintau cu greu pe sub streșinele caselor, pe lîngă gardurile ascunse în beznă. Se păzeau să nu rătăcească drumul. Clipeau îngrijorați, căutînd să zărească vîrful Feleacului. De ce-o fi tăcut linia sovieticilor? I-au respins oare motorizatele nemțești? Știau amîndoi ce ar însemna asta. Patru ani încheiați au așteptat această noapte, cînd linia de foc sovietică înșfîrșit a ajuns acolo, pe coasta Feleacului. Dar dacă cleștele nu se va strînge la timp înaintea nasului fugarelor armate nemțești și hortiste? Dacă nu vor ceda fără asediu, atunci Clujul se va prăbuși în ruine. Unde își va readuce Mihai Brad pe mama și pe sora lui și pe ceilalți fugiți și fugăriți? Unde o va mai căuta pe Iulișca?

Au răzbit pînă la capătul străzii, acolo unde se întîndea balta acoperită cu trestii. S-au descălțat, ascunzîndu-și bocancii în scorbura unei sălcii bătrîne. Mihai a pornit înainte, iar electricianul, fără cuvînt, l-a urmat. Au trecut cu greu locul cu ape galbene și puțin adînci. S-au angajat să sprijine eliberarea unei mici dar importante părți a Clujului. Pe amîndoi i-a chinuit același gînd. Ce vor aduce zorile? Oare aceasta e ultima noapte de robie a Clujului? Noaptea cernea o ploaie mărunță ca cenușa. Parcă și noaptea era mai neagră. Să tot fi fost după miezul nopții. Nicăieri nu se zărea o scînteie de lumină. Întunericul era deplin. Oare prin ploaia și norolul acesta, linia sovietică a trecut în dosul zonei de dealuri și păduri, pentru a prinde puteri și apoi în zorii ploioși să se avînte deodată asupra Clujului ca să nimicească pe dușman?

Cei doi bărbați s-au cățărat pe malul înalt. Cel mai tînăr a trecut înainte și l-a chemat pe celălalt în șoaptă:

— Pe-aici...

S-au lovit deodată de gardul din spatele marelui atelier C.F.R. Brad, pîpăi, trecîndu-și degetele peste scîndurile ude și lunecoase, găsind înșfîrșit scîndurile din care ieri scosese cuiele. Scîndurile fără nici un sprijin, se legănară ușor, lovindu-se de stinghia gardului. Le dădu la o parte și se strecură dincolo. Își pregătise dinainte drumul. Se îndreptă spre secția locomotivelor. Undeva în apropierea podului rulant se ramificau în toate părțile, spre minele puse de nemți, rețelele firelor electrice. Dacă izbuteau să le taie, ar fi scăpate sala mașinilor, atelierele, macaralele de 10 și 40 de tone și podul rulant. Ar fi salvate cele mai importante părți ale atelierului. Muncitorii puși săptămîna trecută să demonteze mașinile și să le încarce în vagoane, au fugit care încotro, ducînd cu ei piesele cele mai importante și ascunzîndu-le. Nemții au adus în tot cursul zilei de ieri soldați ca să demonteze mai repede utilajul atelierelor, dar cele mai importante piese, ascunse de muncitori n-au putut fi găsite cu nici un chip. Soldații din detașamentele de muncă forțată primiră ordin să mineze picioarele de beton ale atelierului, macaralele și podul rulant, ca apoi la o simplă apăsare de buton, în clipa cînd vor fugi din oraș, să sară totul în aer. Aceste planuri încercau cei doi muncitori să le zădărnicească, furișîndu-se cu greu prin norolul clisos. Mihai Brad cunoștea locurile ca-n palmă, orientîndu-se chiar și pe întunericul acela de nepătruns. Cu un clește în mînă se tîrî pînă la ușa atelierului de locomotive și intră. Îl trase apoi înăuntru și pe electrician. Își aduse aminte că în acest atelier demontaseră și ei bucată cu bucată locomotivele complet uzate, de aici transportaseră piesele mai importante la diferite ateliere spre a le repara din nou, spre a le unge, spre a le suda. Dar acum, acest șantier răsuna pustiu. Macaralele cu lanțuri, fără viață, stăteau încremenite. Întunericul era mai adînc decît afară. Trecură cu pași ușori către cealaltă ieșire a halei. Tînărul sudor îl purta de braț pe Barabas, ca nu cumva acesta să cadă în gropile dintre șine. Electricianul îl urma tăcut. Știa că în jurul atelierelor foiau sentinele nemțești. Dar zadarnic ascultau, fiindcă nicăieri nu se auzeau pași. De fapt, puteau să caute prin beznă, în liniște, dacă izbuteau să ajungă dincolo de poarta principală. Numai dacă nu cumva nemții au și părăsit atelierul ca să-l arunce chiar atunci în aer. Grăbiră pașii nu numai ca să taie mai repede rețelele minelor, ci și ca să aibe timp să lucreze în așa fel încît să nu se bage de seamă, dacă le va veni cumva nemților în minte să controleze rețeaua la lumina zilei. Privind atenți în jurul lor și-au început lucrul.

Tînărul sudor găsi întins pe pămînt un fir și-i căută prelungirea pînă ajunse la ramificații.

— Aici Gyula baci, îl chemă pe electrician cu glas scăzut. Aici îl poți tăia. Nu puteau face lumină. Numai pipăind puteau să afle care era rețeaua principală. Au găsit-o, au desfăcut izolatorul și din sîrma lui au tăiat o bucată bună.

Desen de UNTCH

Dacă nu greșesc, în aceste cîteva minute de trudă au și scăpat o parte a atelierelor. Bîjbîind mai departe pe rețeaua principală, au ajuns sub arcada podului rulant, dar tocmai cînd se pregăteau să intre sub ea, se auzi cineva tușind în apropiere. S-au lipit ca frunzele pe cimentul ud, plin de noroi.

Tusea se auzea dinspre intrarea principală. Cum să treacă mai departe? Paza nu se mișca din locul ei. Încetase să mai tușească. Tăcerea cuprinse din nou împrejurimile atelierului. Cei doi muncitori așteptau. Prin haine le pătrundea umezeala cimentului rece.

— Putem porni, șopti într-un tîrziu cel mai tînăr. Cred că a adormit. Barabas Gyula coborî în șanțul podului rulant. Acest șanț se adîncea cu un metru sub nivelul curții. Aplecați, tîrîndu-se pas cu pas, înaintară prin șanț. Voiau să afle direcția rețelei. Trebuiau să se urce din nou în partea cealaltă, pînă la suprafață. Mihai se și urcase cu mișcări agere, cînd o bucată de fier, aruncată din întîmplare prin curte, căzu cu zgomot pe fundul de ciment al uriașei gropi rotunde.

O flacără violetă izbucni din țeava unei arme. Trăsese una din sentinele. Mihai Brad căzu greu, zvîrcolindu-se în șanțul podului rulant.

— Genunchiul, gemu el pierdut.

Barabas se aplecă repede spre el și-i acoperi gura cu palma plină de noroi.

— Taci, fii șopti el răgușit, poate că te-ai lovit numai. Și-i cercetă piciorul. Palma i se umplu de sîngele fierbinte. Barabas rămase cîteva clipe neputincios în fața lui. Fără Mihai nu putea să continue nimic. Numai el cunoștea drumul. Dar acum s-a sfîrșit. Glontele pătrunsese mai sus de genunchi. Cu sălbatică mînie și îngrijorare se gîndi la izbînda acțiunii lor. Ce-o să se mai aleagă din acest atelier? Acum se gîndea înfrigurat la salvarea lui Mihai.

Începu să se tîrască pe lîngă peretele șanțului, către gard. Numai dincolo de gard se puteau socoti în afară de primejdie. Abia acum vedea într-adevăr folosul cleștelui pe care îl aruncaseră. Înaintau fără zgomot pe ciment. Parcă și ploaia le venise în ajutor. Turna acum cu găleata. Ropotul ploii le ascundea pașii.

Se auzi încă o detunătură. Flacăra împușcăturii lumină de astă dată împrejurimea din partea opusă. Sentinelele trăgeau la întîmplare și strigau îngrozite. Se auziră pași. Pînă la urechile celor doi fugari răzbiră zgomote și cuvinte necunoscute. Barabas îi șopti lui Mihai: „Mai rezistă, arată-mi măcar drumul pînă la gard; de acolo mă descurc eu și singur. Am să te iau în spate".

Îl apucă pe tînăr de braț și izbutiră să iasă din șanț. Răzbătură cu greu pînă la gard. Gălăgia sentinelelor se depărta tot mai mult, către cealaltă parte a atelierelor. Trăgeau orbește din toate direcțiile. Și deodată se făcu liniște. Apoi tirul artileriei sovietice izbucni de pe vîrful Feleacului. Vîjîind, avioanele mitraliau cartierul. Gardul se prăbuși troznind. Electricianul îl apucă pe Mihai Brad, îl trecu prin spărtură, apoi se strecură și el, îl săltă pe umeri și trecu mlaștina. Pe malul celălalt se putu mișca în voie. Vuietul tunurilor amuți, și la lumina îndepărtatelor flăcări zări salcia în scorbura căreia își ascunseseră bocancii. Îi luă repede și își puse mai departe tovarășul care scrîșnea de durere. Se gîndea, înfrigurat de emoție, la soarta atelierelor. Vedea dinainte distrugerea teribilă ce avea să urmeze, dacă nemții izbuteau să declanșeze explozia. Podurile nu mai aveau scăpare. Pe toate le minaseră nemții zilele trecute. Dacă ar putea cel puțin să demonteze pe o porțiune drumul de fier, ca să taie ultimele transporturi nemțești; dar de unde să ia așa de repede, încă în această noapte atîția oameni? Muncitorii au făcut ce au putut, demontînd și transportînd în ascunzători piesele importante ale mașinilor, acum însă totul e pierdut dacă, într-un fel sau altul, nu va mai izbuti să zădărnicească retragerea fasciștilor. Da, va trebui să încerce imposibilul. Trebuie să strîngă cu orice preț măcar zece oameni.

Înainta cu greu pe ulițele cotropite de noroi ale cartierului. În dese răstimpuri era nevoit să-l așeze pe Mihai Brad ca să mai răsufle. Slăbise din pricina sîngelui pierdut. Abia îl mai putea duce. Cînd înșfîrșit ajunsese la căsuța de unde plecaseră, și muncitorul bătrîn ce-i aștepta îi conduse în camera luminată de lampă, Barabas se prăbuși lîngă tovarășul său rănit.

— Ce-i cu voi, Gyula? îl întrebă, aplecîndu-se asupra lor, bătrînul.

— Spălați-i rana și bandajați-l! Au tras în noi...

Bătrînul luă lampa de pe marginea ferestrei și o apropie de fața omului întins pe podea.

Mihai zăcea fără cunoștință.

I-a suflecat pantalonii însîngerați, a adus apă într-un vas și după ce i-a spălat rana, venindu-și în fire, electricianul s-a ridicat de jos.

— Lasă celelalte lucruri pe seama mea, i-a spus bătrînului. Du-te și strînge pe oamenii cei mai de încredere. Trebuie să le vorbesc. Vreau să-i înștiințez că dacă nu vom dezarma sau nu vom ucide sentinelele de la calea ferată și dacă nu vom distruge la timp rețelele minelor, 3000 de muncitori nu vor mai avea multă vreme unde să lucreze.

— Dar bine, am făcut tot ce ne-a fost în putință, răspunse morocănos bătrînul. Cum vrei să-i ataci pe nemți fără arme?

— Am două grenade de mînă, restul vom mai vedea. Grăbește-te bătrîne, grăbește-te, n-avem timp de pierdut... Să nu spui nimănui că Mihai a căzut rănit. Pînă la eliberarea orașului trebuie să păstrăm secret acest lucru, altfel...

Bătrînul n-a mai zis nici un cuvînt, și-a luat în fugă paltonul mototolit și fără o vorbă a ieșit.

Trecînd pe ulița sărăcăcioasă, înota cu greu prin noroi. Prin bezna de nepătruns se izbea într-una ori de gard, ori de copacii de pe marginea străzii.

Nagy Istvan

Traducere din limba maghiară de
Rusalin Mureșanu

NOI ȘI MAREA

„Sîntem vii, în sîngele nostru roșu arde focul forțelor nechemate..."

Walt Whitman

Din marele noian, un strop, de sticlă,
Pe-o creastă de talaz se-oprește-n vînt,
Din pragul alb de iureș și de piclă,
Înaltei lui speranțe dînd cuvînt:

De-ar fi să tai adînc în coaja Mării
Ca-ntr-un imens harbuz vărgat, să spintec
Drum auriu, pe scara depărtării
Pe care-și saltă luna greul pîntec,
De-ar fi să pot deschide, ca o carte
Legată-n piei de șarpe, scoarța Mării
Și dîndu-i fila de cleștar de-o parte
Să-nvăț ce șade scris sub colbul sării,
I-aș desluși, din vuietul de lave,
Din viscolul de ape argintate

Cu care-alungă putrede epave,
Secretul tinereții ei curate.

Privind la mal, de larguri părăsite,
Aceste leșuri seci și ierburi crețe,
A noastră viață ni-i asemuită
Cu-a Mării nesecată tinerețe:

Făcută să răsfrîngă ziua bună
Ca ea ni-i zarea, limpede și-adîncă,
Și tot ca ea, la vreme de furtună,
Talaz gigantic creștem, încă și-încă.
Și-acest necontenit impuls nainte
Ne e Partidul, tare, pururi viu,
Spre care azi, ca stropul străveziu,
Aduc prinos speranța mea fierbinte.

Noiembrie 1955.

Mihnea Gheorghiu

DIN „DIALECTICA POEZIEI"

CÎNTEC

L-a lovit un glonț în pintec
L-a lovit un glonț în frunte
Dar n-a contenit din cîntec
Falnicul cocoș de munte.

Numai după ce se curmă
Glasul — simte-n carne glonțul,
Dovedind că pîn'la urmă
Inima cînta, nu clonțul.

Ca și dînsul să te dărui
Pîn'la ultimul răsuflet.
Mori — dar fără să te nărui
Cît mai ai un vers pe suflet.

★

Cît mai ai un vers pe suflet
Mori — dar fără să te nărui.
Pîn'la ultimul răsuflet
Ca și dînsul să te dărui.

Amuțește fără urmă
Pocnetul ce-l face glonțul
Și din stei în stei se curmă
Glasul, cîntecul și clonțul.

Dar pe crengile bătrîne
Frunza-n foșnet, floarea-n floare
An de an o să-ți îngîne
Inima nemuritoare.

1955.

Marcel Breslașu

POPASURI
-În satul lui „Ion"-

„Acțiunea se petrece în satul Prislop, de lîngă Năsăud; în roman Pripas... Armadia e numele găsit orășelului Năsăud... In „Ion" am lucrat într-un fel și pînă la un punct după modele vii. In orice caz, fiecare personagiu din roman pornea cel puțin de la o însușire a unui om real... Astfel, Ion Pop al Glanetașului, eroul însuși, a existat aievea și se numea aproape așa... Așa preotul Belciug a fost într-adevăr preot în Prislop.... (v. LIVIU REBREANU, „Mărturisiri", 1932).

Mai frumos și exact nu poți reda imaginea satului lui George Coșbuc decît o arată însuși poetul în poezia „De pe deal"; după cum drumul de la Năsăud spre satul Prislop nu poate fi desfășurat mai bine în fața ochilor cititorului, decît prin înseși mijloacele de expresie simple, limpezi și sugestive, cu care Rebreanu te conduce la începutul romanului „Ion" pe drumul de la Armadia spre Pripas: *„...se desprinde un drum alb, mai sus de Armadia, trece rîul peste podul bătrîn de lemn acoperit cu șindrilă mucegăită... drumul urcă mai întîi anevoie, pînă ce-și face loc printre dealurile strîmtorate, pe urmă însă înaintează vesel, neted, mai ascunzîndu-se printre fagii tineri ai Pădurii Domnești, mai poposind puțin la Cișmeaua Mortului, unde picură veșnic apă de izvor răcoritoare, apoi cotește brusc pe sub Ritpile Dracului, ca să dea buzna în Pripasul pitit într-o scrîntitură de coline... La marginea satului te întîmpină din stînga o cruce strîmbă pe care e răstignit un Christos de tablă, cu fața spălăcită de ploi"...*

Cine pășește pe ulițele satului Prislop — modelul satului Pripas din romanul „Ion" — simte că această mică așezare omenească — adăpostită de o parte și de alta de dealuri, presărată cu bucăți înguste de porumbiști, de grîie, fînețe și grădini — a căpătat noi sensuri și frumusețe prin arta din romanul „Ion". Locurile, așezările și oamenii din Prislop, învestiți prin creația romanului lui Rebreanu cu însușiri aparte, ți se par asemeni acelora dintr-o importantă localitate istorică în care s-au petrecut evenimente de neuitat înscrise în cărțile de căpătîi ale unei țări întregi. Reversibilitatea aceasta a imaginilor artistice — către realitățile de la care au pornit — nu o simți, nu o întîlnești decît în cazul adevăraților artiști și al marilor opere, cu adînci rădăcini în viața și tradițiile poporului. In satul lui Coșbuc, al lui Creangă, al lui Eminescu, ai același sentiment, mai puternic poate, al întoarcerii artei către izvoarele cărora le dăruie strălucire, precum și putere de a zgudui călătorul numai la simpla lor vedere.

Este probabil că Liviu Rebreanu să fi înclinat spre numele de Pripas — nume destul de sugestiv de altfel — pornind de la o veche legendă privitoare la fundarea satului Prislop, care ar fi fost întemeiat de doi romîni săraci, cu copii mulți, așezați de pe aiurea, „pripășiți" printre dealurile de pe aici — și care au adus în ograda lor două văcușoare rătăcite, „de pripas" — dovedite apoi a fi ale unor sași din apropiere. Această legendă circulă azi printre bătrînii din Prislop și se află notată și într-un document din arhiva bisericii satului. Documentul intitulat „Monografia parohiei unite Prislop", datat „12 martie 1938" și întocmit de preotul Grigore Ciuntere, grăiește astfel:

„După o veche tradiție în hotarul eparhiei de azi, zis în Deal la Cruce, de demult s-au așezat doi romîni într-o preluncă, fiindcă pe atunci, pe aici, erau numai păduri. Au avut o mulțime de prunci. S-a întîmplat că s-au rătăcit de la sașii din apropiere 2 juninci, pe care cei 2 romîni le-au ținut la dînșii. Într-o zi, părinții copiilor fiind duși de acasă, sașii au venit și au aflat junincile la romîni. Romînii, de teama sașilor, și-au părăsit locul și s-au tras mai afund în pădure în locul unde se află astăzi Prislopul".

Dacă Liviu Rebreanu a tras sau nu numele de Pripas din această legendă, nu se poate spune cu siguranță. Amintim numai atît, că odată ajuns în satul Prislop, te afli în fața unei continui circulații de „bunuri sufletești", de la realitate la roman și de aci înapoiate cu dărnicie, cu forță amplificată realității; nume de dealuri și de pîraie, create de Rebreanu în romanul „Ion" pentru satul Pripas au fost îmbrățișate de pasionații cititori țărani din Prislop și date dealurilor și pîraielor existente. Apoi unele evenimente din viața lui Ion din roman sînt astăzi atribuite de către localnici lui Ion Boldijaru-Glanetașu, țăranul sărac folosit drept model de Rebreanu pentru a crea figura lui Ion, deși acele evenimente n-au avut vreodată ceva comun cu viața lui Boldijaru.

Așa s-a născut în satul Prislop un alt „Ion", acela trecuf în legendele orale ale satului Prislop, prin întoarcerea imaginilor lui Rebreanu către realitățile primare de la care romanul a pornit. Acest Ion legendar e o mărturie și a realismului lui Rebreanu și a faptului că adevărata artă nu copiază realitatea, ci îi descoperă și-i înalță sensurile prin caractere și conflicte de cuprinzătoare semnificații sociale, istorice, după cum noua figură de legendă a lui Ion aduce dovada prețuirii de care Rebreanu se bucura printre țăranii din rîndul cărora scriitorul a răsărit. Și, poate, Ion din legendă mai spune un lucru: că întoarcerea scînteietoare a imaginii artistice către izvoare, nu se poate produce decît dacă anterior a existat acel drum lung de muncă cinstită și grea pe care scriitorul trebuie să-l străbată în frămîntatul proces de creație de la realitate la opera de artă. Dar, despre acest Ion legendar, se va vorbi mai pe larg în altă parte.

In satul Prislop, poți afla însă urmele unor oameni de la a căror viață Liviu Rebreanu a pornit pentru a crea eroi în romanul „Ion".

La intrarea în sat te întîmpină locurile pe unde au fost cîndva, una peste drum de cealaltă — așa cum arată și romanul — casa învățătorului Vasile Rebreanu și a părinților lui Ion Boldijaru-Glanetașu. Din amîndouă casele nu se mai păstrează piatră de piatră. Pe locul unde a fost casa învățătorului se mai văd azi cîțiva meri bătrîni cu coroanele gîrbovite dar pline de rod care trimit la grija cu care dascălul Herdelea din roman își îngrijea pomii și stupina în ceasurile de odihnă.

In ceea ce privește eroii Herdelea, Vasile Rebreanu — Teodor Zăgreanu; documentul — datat cu anul 1927 — intitulat „Date statistice ale școlii primare de stat din comuna Prislop, jud. Năsăud", grăiește astfel:

„Din anul școlar 1898/99 șc. a fost condusă de înv. dipl. Vasile Rebreanu. In anul șc. 1901/902, apare dl. înv. Teodor Zăgreanu, ca suplinitor".

Documentul este însă folositor, și mai departe, căci ne vorbește despre pensionarea lui Vasile Rebreanu, lucru prețios în ceea ce privește pensionarea lui Herdelea din roman: *„Din an șc. 1902/1903 pînă la 30 sept. 1909 a funcționat școala cu un singur învățător, Vasile Rebreanu. La această dată numitul, Dn. înv. predă atît efectele cît și arhiva șc. în seama com. sc. al școalei. După unele subscrieri dl. înv. dipl. Vasile Rebreanu, împlinindu-și vîrsta, s-a retras din serviciu".* Documentul, după cum se vede, nu spune mai mult despre motivul pensionării; totuși ne oferă prețioasa dată 1909. Un alt document, de data asta din arhiva bisericii, întocmit de preotul Belciug din realitate, datat tot 1909, vorbește despre terminarea construcției bisericii care s-a întîmplat în acest an. Pe planul acțiunii romanului, pensionarea silită a lui Herdelea de către inspectorul Horvath se întîmplă în chiar zilele terminării construcției bisericii. Deci, o corespondență de timp între roman și realitate. Lucrul acesta nu este însă esențial. In schimb, pe planul acțiunii romanului, nu există decît o distanță de timp de un an între suspendarea lui Herdelea și pensionarea sa, pe

Satul PRISLOP. Vedere generală

cînd în realitate Vasile Rebreanu funcționează între suspendare și pensionare timp de șapte ani. Dacă scriitorului Liviu Rebreanu aceste evenimente i-au oferit ceva fapte, se impune o concluzie în privința concentrării faptelor din realitate, pe care a făcut-o artistul. Nu mai vorbim de amplificarea acestor fapte și de semnificațiile mari cu care le-a încărcat Liviu Rebreanu pînă să ni le dea așa cum ni le-a dat în romanul „Ion".

Despre hărnicia lui Herdelea și conștiinciozitatea profesională cu care-i învăța pe copii țăranilor din Pripas carte în limba maternă, chiar și despre dragostea lui pentru copii, și a copiilor și părinților pentru dînsul, aduc serioase dovezi datele statistice dintr-un tabel cronologic alăturat documentului citat, care îl arată pe Vasile Rebreanu ca pe întîiul învățător venit în Prislop, cu care începe cu adevărat învățătura românească: Vasile Rebreanu pornește în anul 1898—99 cu o singură clasă, cu clasa întîia, ca să ajungă să aibă în anul 1909, anul pensionării, șase clase cu numeroși elevi și pe lîngă acestea și învățămînt pentru „adulți", de asemenea cu numeroși participanți. Bătrînii din Prislop își amintesc azi cu multă stimă de înțelegerea și apropierea sufletească cu care Vasile Rebreanu se purta față de țărani, cărora le dădea povețe și sprijin, atît cît îi stătea în putință, ori de cîte ori veneau la el cu vreun necaz. „Am avut noroc de învățători buni" — spun bătrînii, referindu-se la Vasile Rebreanu, care a întemeiat o adevărată tradiție în satul Prislop, în ceea ce privește legătura intimă a învățătorului cu problemele de viață ale țăranilor; bineînțeles, asta ne amintește de familia dascălului Herdelea și de legătura ei cu Ion. Documentul din arhiva școlii, citat mai sus, datat cu 1927, atestă mărturiile bătrînilor cu privire la stima față de memoria lui Vasile Rebreanu: *„Dintre acești învățători mai vechi, rămași în amintirea sătenilor, mai mult se vorbește de Vasile Rebreanu deoarece a fost un învățător bun și a condus școala cu multă dibăcie"*.

Izvoare care să se refere serios la conflictul dintre preotul Belciug și învățătorul Herdelea din romanul „Ion", nu se află în arhiva școlii, după cercetările făcute pînă acum, în afară de un slab indiciu, oferit de cataloage: anume preotul Belciug notează la religie pe fiii și fiicele lui Vasile Rebreanu (Virgil, Emil, Maria, Liviu..) cu calificative minime... Pe cînd alți școlari, mai slabi la învățătură, sînt mai îngăduiți de „Pămătuful".

Arhiva bisericii însă, care conține numeroase documente, întocmite de însuși preotul Belciug, aduce unele dovezi asupra acestui conflict. Astfel, în „Cartea de aur a bisericii gr. cath. din Prislop" și anume în sectorul „Inventarul averii bisericii" întocmit de „preotul protopop Ioan Belciug la 29 mai 1923", an cînd acest preot predă arhiva bisericii și pleacă din Prislop, casa învățătorului este trecută de-a dreptul ca aparținînd bisericii, deși din datele reale obținute numai locul aparținea bisericii, iar casa niciodată. Ioan Belciug scrie în „Cartea de aur", în „Inventar" la capitolul IV, intitulat „Casele bisericii": „Biserica are în capătul satului din jos de Tradam (Jidovița n. n.) o casă cu 3 chilii (odăi n. n.)... în stare cam slabă; servește ca quartir pentru învățătoriu; are ferestre duble, lipsesc mulți ochi". Tot atît de sugestivă pentru conflictul preot-învățător ni se pare și negarea totală pe care preotul Belciug o face în alt document asupra roadelor învățăturii de carte din Prislop, cu atît mai mult cu cît știm că truda de unsprezece ani a învățătorului Vasile Rebreanu a împlinit reale progrese în satul Prislop; documentul lui Belciug, datat 1 iunie 1909, (deci anul cînd Vasile Rebreanu s-a mai aflat încă în sat) spune: *„...poporul e foarte rămas în cultură și în toți analfabeți, adecă neștiutori de carte deoarece atît azi cît și în trecut au pus puțin fond pe carte..."* Mai interesant e faptul că acest conflict preot-învățător prezent în romanul „Ion" se continuă în realitate pînă prin anii 1937—1938, (detașat însă pe relațiile dintre comună-biserică) cînd casa învățătorului e stricată de preotul Grigore Cinterei prin faptul că nu i s-a îngăduit să renoveze această locuință și să se mute în ea.

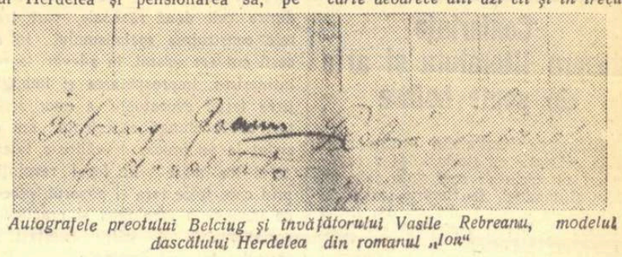

Autografele preotului Belciug și învățătorului Vasile Rebreanu, modelul dascălului Herdelea din romanul „Ion"

Ștefan Bănulescu

Fotografiile și reproducerile: Ion Miclea-Cluj.

(Continuare în numărul viitor)

CINSTIRE

Cinstire vouă, muguri ce-nainte
de-a înflori, v-ați dăruit staminul;
Voi ați știut, cu dragoste fierbinte,
să semănați în țara mea seninul.
El azi, pe noi toți ne adapă
ca o bogată, luminoasă apă.

Cinstire vouă, tineri care-n pragul
vieții, ați dat piept cu ea în față;
Și ați căzut, nălțînd spre mîine steagul,
cu ochii către această dimineață.

Cinstire, tineri care drept părinte
partidul l-ați avut, — patria dragă.
Azi, către voi, să vă binecuvinte
se înalță, se îndreaptă țara-ntreagă.

Partidu-n inimi v-a gravat
tăria lui luminătoare.
Pe unde lupta v-a purtat,
ies mlade, răscumpărătoare,
Cinstire, vouă, fragede vlăstare.

Camil Baltazar

PROBLEME ACTUALE

Minunata forță a realismului socialist

Între atîtea restituiri și împrospătări pe care le-a adus realismul socialist literaturii noastre, ridicînd-o pe o nouă treaptă de dezvoltare, trebuie să arătăm readucerea pe prim plan a caracterului militant al poeziei, în slujba unor idealuri sociale. In veacul trecut, caracterul militant s-a manifestat cel mai adesea prin protest față de regimul bazat pe exploatare, prin condamnarea lui directă și prin îndemnul la luptă împotriva lui. Încă de la bătrînii Văcărești, poezia noastră moștenea această nobilă tradiție. Eminescu i-a dat expresia cea mai înaltă. In versul lui pasionat aflăm chemarea înflăcărată la sfărîmarea orînduielii crude și nedrepte care împarte lumea în săraci și bogați și îndemnul de a întemeia cu puteri unite o lume clădită pe dreptate și echitate. Dar tot în versul lui aflăm și o altă formă a protestului și împotrivirii față de regimul burghezo-moșieresc, nu mai puțin dramatică, deși mai puțin activă; ne referim la acea izolare pe care și-o impunea Eminescu în fața a tot ce-l solicită pe om și pe poet din partea societății contemporane lui:

De te-ndeamnă, de te cheamă,
Tu rămîi la toate rece.

Rece — se înțelege — la chemările și ispitele societății burghezo-moșierești.

Nu vom face aici o istorie a drumului poeziei românești de la Eminescu încoace. Vom spune numai că, dacă izolarea lui Eminescu era rezultatul atitudinii sale progresiste, înaintate, față de orînduirea contemporană lui, dacă izolarea sa era *determinată* de poziția ostilă — declarată — a poetului față de această orînduire și față de tot ce-i aparține — izolarea care a început să caracterizeze pe tot mai mulți poeți în primele decenii ale secolului nostru și în special între cele două războaie, și-a pierdut treptat trăsătura de atitudine de protest.

Inspirația a început acum să se restrîngă la notarea stărilor de spirit cel mai adesea triste. De aici și lipsa aproape totală a poeziei epice, a poeziei de largă respirație, a poeziei care să zugrăvească chipuri de oameni. Impresiile, notațiile, destăinuirile lirice, care formau esența poeziei în pragul eliberării noastre, puteau să ne spună mult despre talentul poeților, dar erau prea puțin ecou și răspuns la problemele care frămîntau masele.

Evident, nu cuprindem aici pe acei poeți care, ca A. Toma sau M. Beniuc, au păstrat în continuare tradiția poeziei militante. Legătura cu clasa muncitoare și însușirea idealurilor ei a asigurat acestor poeți situarea lor pe pozițiile literaturii militante, ale artei angajate direct în lupta socială, de partea asupriților.

Eliberarea țării a dărîmat și zidul pe care — cu atîta grijă regimul burghezo-moșieresc i-a călăuzit pe poeții fruntași să și-l ridice în jurul lor, pentru ca să nu mai răzbată către dînșii, și să-i atragă cumva, zvonul luptelor de afară, din viața cea mare. Odată măturate zăgazurile, poezia noastră și-a regăsit cadența, vechiul glas, și a dobîndit noile puteri pe care i le-a transmis apropierea de lupta comuniștilor, a poporului întreg pentru socialism. Unii mai repede, alții mai încet, poeți de mare valoare din deceniile anterioare au cunoscut și și-au însușit noile principii ale metodei realismului socialist, ale esteticii marxist-leniniste. Creația lor a cîștigat o viață nouă, dimensiuni sporite în primul rînd prin reintrarea în social, prin preluarea tradiției militante din poezia secolului trecut și prin dezvoltarea elementelor existente în propriile versuri scrise mai înainte.

Istoria noastră literară va avea să înregistreze, pentru perioada acestui deceniu, de la eliberare încoace, cea mai importantă mișcare de reconstruire a literaturii în toate domeniile ei, de întoarcere a unor creatori de mare valoare la cele mai bune tradiții ale trecutului și ale scrisului lor, de părăsire a căilor așa-zis moderniste, a pesimismului, a izolării și de căutare a unor noi căi, de însușire a unei metode noi de creație, orientată către slujirea forțelor înaintate ale vieții.

Tudor Arghezi s-a îndreptat în ciclul său „1907" către marile răscoale țărănești, al căror ecou a fost pînă acum puternic numai în proză și, mai puțin, în teatru. Tabloul țării, zguduite de cutremurul ridicării țăranilor pentru pămînt și dreptate, a fost și el insuficient zugrăvit în poezie. Reconstituindu-l într-o amplă evocare, plină de episoade epice, de cîntece lirice și străbătută de o ascuțită satiră împotriva exploatatorilor, Tudor Arghezi a împlinit acum cu strălucire cuvintele manifestului poetic din poezia sa „Testament", care-i deschidea primul volum, apărut în 1927:

In seara răzvrătită care vine
De la străbunii mei pînă la tine
Prin ripi și gropi adînci,
Suite de bătrînii mei pe brînci,
Și care, tînăr, să le urci, te-așteaptă,
Cartea mea-i, fiule, o treaptă.

II

In ciclul „1907" mînia străbunilor se revarsă din plin împotriva stăpînilor netrebnici și tirani. Recapitulînd toate speciile liricii și epicii poetice, Tudor Arghezi a reconstituit imaginea țării în răscoală, înviind clase și straturi sociale, instituții și practici ale vremii, oameni și fapte.

Înțelegerea superioară a faptelor și realităților istorice, apropierea de momente dintre cele mai semnificative ale luptei poporului pentru a reda la nivelul înaltei arte esența lor și perspectiva istoricește exacte, acestea i le-a asigurat poetului noua metodă a literaturii noastre și întreaga dezvoltare a vieții noastre noi, la chemările căreia Tudor Arghezi n-a rămas de o parte.

In același timp cînd desăvîrșea ciclul „1907", poetul a scris și poemul „Cîntare omului", un imn închinat ființei umane, a cărei dezvoltare o urmărește de-a lungul istoriei civilizației și culturii sale. Intr-o subtilă confruntare a științei cu tradițiile de tot felul despre apariția omului, și raportîndu-se neîncetat la viața de toate zilele, poetul a realizat în acest poem cîntarea omului creator care a ajuns stăpîn sie-și și apoi cuceritor al universului. Dar poemul indică nu numai procesul eliberării omului din sclavia naturii și supunerea acesteia, ci și scuturarea sclaviei exploatării, încă mai crîncenă.

Parcurgem dar, de-a lungul poemului, istoria umanității, de-a lungul orînduirilor, pînă în pragul epocii noastre cînd omul, cel ce muncește și creează, și-a cucerit libertatea de a se conduce singur și a devenit stăpînul naturii.

Astfel, dacă volumul „Cuvinte potrivite" de acum aproape trei decenii

era în adevăr o treaptă către redarea adevărului despre om, recentele creații ale lui Tudor Arghezi, ciclul „1907" și „Cîntare omului", reprezintă treapta cea mai înaltă a artei sale, datorită faptului că poetul n-a rămas închis la chemările vieții noastre socialiste în construcție, ale ideologiei care ne călăuzește, ale metodei noastre de creație artistică.

Demostene Botez a fost un poet al tristeților și al atmosferei funebre. Agonia unei societăți, a unei orînduiri, a imprimat cel mai adesea creației poetului un destin pe măsură. Dar izbucniri ca cele din momentul greu prin care trecea țara în timpul primului război mondial, cînd pacea nedreaptă de la Buftea îi răpise munții, vădeau o conștiință receptivă și la alt fel de realități, deschisă și altor ecouri. Tendința aceasta s-a dezvoltat în anii noștri. Creația lui Demostene Botez, considerată esențialmente sentimentală și tristă, pasivă, a dobîndit dimensiunea optimismului și a dinamismului, prin legarea de viața de toate zilele a oamenilor muncii. Poetul s-a orientat către constructori, către muncitorii din fabrici, țăranii colectiviști, către luptătorii pentru pace. In versurile sale se îmbină uimirea omului din epoca trecută în fața ritmului epocii noi, cu înflăcărarea și neastîmpărul creator al omului de azi. Poetul a devenit un reprezentant de frunte al realismului nostru socialist, conștient de țelurile pe care le sprijină cu arta sa. O spune în poemul care deschide, ca o prefață și ca o artă poetică, recentul volum „Floarea soarelui":

Mă-ntorc, acum, spre viitor cu fața.
Lumina lui îmi trece-adînc prin pleoape.
Și oamenii îmi sînt și mai aproape
Și parcă m-a luat de mînă viața.

Eu secolului meu i-aud povața,
Spre el vin milioane să se-adape, —
Strălucitor ca fața unei ape
Cînd soarele răsare dimineața

Ca peste șesuri aurii de grîne
Văd zarea largă-a zilelor de mîne
Și peisajul lumii viitoare

Mai tare-mi bate inima în piept,
Spre viitor tot sufletu-mi îndrept,
Mereu, ca floarea soarelui spre soare.

Procesul pe care-l definește în aceste versuri Demostene Botez, este caracteristic multor poeți ai noștri dintre cele două războaie, care trăiesc construirea socialismului. In acești ani am asistat, în adevăr, la reîntinerirea, împrospătarea și îmbogățirea forței evocatoare a unor scriitori cu îndelungă experiență; am asistat la un proces de călire a talentului lor mare în focul revoluției prin care trece țara și poporul, proces de însușire a ideologiei și practicilor socialismului, de către fruntași ai scrisului în grai românesc.

Am putea lărgi sfera exemplelor, vorbind și despre forța nouă pe care a dobîndit-o creația dramaturgilor Mircea Ștefănescu și Alexandru Kirițescu, despre faptul că scriitori ca Ioachim Botez sau Neculai Dunăreanu și-au reluat în ultimul timp și la un nivel sporit, activitatea scriitoricească, după ani întregi în care n-au publicat noi scrieri. Am putea vorbi despre grija și dragostea cu care urmăresc fenomenul literar nou și văd valorificată creația lor, scriitori ca Gala Galaction, Alexandru Cazaban, G. Bacovia, Mihail Sorbul.

Toate acestea vorbesc despre forța ideologiei partidului în opera de aducere la o viață nouă a creației realiste și a scriitorilor legați de popor din trecut, oricît de „definitiv" ar fi fost stabilite drumurile lor de creație.

Faptul că scriitori ca Mihail Sadoveanu, Tudor Arghezi, Camil Petrescu, au creat opere de o atît de mare valoare, pe baza noului spirit promovat de partid în artă, acest fapt indică imensul tezaur de inspirație și putere poetică pe care-l generează neîntrerupt viața noastră nouă, căile infinit de multe și rodnice pe care le deschid scriitorilor ideologia partidului și metoda realismului socialist. Să precizăm încă un lucru, deși l-am mai spus: realismul socialist și ideologia epocii noastre a însemnat nu părăsirea, nici înlocuirea, ci valorificarea și îmbogățirea la cel mai înalt nivel de artă și în slujba celor mai măreți idealuri ale poporului, a tuturor tradițiilor pozitive realiste, din scrisul acestor scriitori. A însemnat reîntinerirea, datorită epocii noastre, a tinereții lor continui, dobîndite în cea mai bună parte a creației lor anterioare.

In anii noștri au atins maturitatea talentului lor și un întreg front de scriitori care, înainte de eliberare se aflau în plină forță de creație, la începutul creației, sau abia în căutarea drumului.

Pentru mulți, metoda realismului socialist a însemnat ieșirea dintr-un impas, rezolvarea unei crize care, altfel, i-ar fi dus, poate, către marasm și irosire. Altora, metoda realismului socialist le-a înlesnit alegerea căilor celor mai prielnice dezvoltării lor, evitarea influențelor străine artei, care-i solicitau. Alături de scriitori aparținînd generației cu îndelungă activitate, avem pe poeții, prozatorii și dramaturgii care au ajuns la înflorirea deplină a talentului, a puterii lor creatoare în anii puterii populare, datorită metodei realismului socialist, datorită însușirii marxism-leninismului, datorită participării lor directe în marea armată condusă de partid. Scriitori ca Geo Bogza, Mihai Beniuc, Zaharia Stancu, Eugen Jebeleanu, Eusebiu Camilar, Nagy Istvan, Ion Călugăru, Dumitru Corbea, Horvath Imre, Marcel Breslașu, Cicerone Theodorescu, Maria Banuș, Aurel Baranga, Radu Boureanu, Alexandru Sahighian și alții, au realizat acum opere importante pentru dezvoltarea literaturii noastre; împreună cu scriitorii din generația anterioară și cu tînăra generație de scriitori formați în anii noștri, ei alcătuiesc frontul comun și puternic al realismului socialist. Opere ca reportajele lui Geo Bogza din volumul „Meridiane sovietice", versurile lui Mihai Beniuc din ciclul „Mărul de lîngă drum", romanul „Desculț" de Zaharia Stancu, poemul „Bălcescu" de Eugen Jebeleanu, poemele Mariei Banuș „Despre pămînt" sau „Ție-ți vorbesc America", sînt creații de frunte ale realismului nostru socialist și ale întregii noastre literaturi.

Toate acestea sînt datorite însușirii învățăturii partidului de către scriitori, atașamentului și însufletirii care-i unește de-o potrivă în acțiunea de edificare a unei patrii noi, fericite, acțiune care se desfășoară sub conducerea partidului. O astfel de legătură indestructibilă între idealurile și practicile orînduirii de stat, ale maselor de cititori și ale scriitorilor, n-a existat niciodată în trecut. O astfel de legătură există azi — și ea e rodul luptei partidului, rodul vieții noastre noi, de construire a socialismului. Ea constituie chezășia marilor succese către care se îndreaptă literatura noastră realist-socialistă.

Mihai Gafița

Conferințe despre literatura și arta de peste hotare

Biblioteca Institutului pentru relațiile culturale cu străinătatea a organizat un ciclu de conferințe care au loc săptămînal, în fiecare marți, la ora 19, la sediul Bibliotecii din B-dul Dacia, 28. Prima conferință s-a ținut marți 22 noiembrie. Scriitorul Petru Comarnescu a vorbit despre „Viața și opera scriitorului american Mark Twain".

In săptămînile următoare se vor ține conferințele cu temele: „Curente noi în literatura germană", conferențiar prof. univ. Jean Livescu; „Reflectarea teatrului contemporan în Expoziția internațională a teatrului de la Viena", conferențiar I. Sahighian; „Viața și opera scriitorului american Theodore Dreiser", conferențiar Mihnea Gheorghiu; „Actualitatea teatrului dramaturgului sovietic Al. Korneiciuk" conferențiar Vasile Moldovan, directorul Teatrului Național din București.

Bogata paletă a realității

Fruntași în producție la Uzinele „23 August"

CIOFLICEANU VLADIMIR
strungar

BOTESCU MANOLE
frezor

BABAȘ KALMAN
mecanic

Desene de CORNELIA DANET

Probleme ale plasticii noastre contemporane

In preajma deschiderii expozițiilor regionale și inter-regionale de artă plastică în întreaga țară, o seamă de probleme din cele mai spinoase, cu toate că fundamentale și cu neputință de escamotat, se pun din nou pentru artiștii de la noi. Majoritatea pictorilor, sculptorilor și graficienilor noștri se arată dornici să facă o artă realistă, pe înțelesul publicului din ce în ce mai larg, trezit la viață culturală în ultimul deceniu, o artă care să-l folosească și să-l ajute în atingerea țelurilor sale. Urmărind să facă o artă pentru popor, pusă în slujba poporului, artiștii plastici cei mai bine intenționați pot însă pierde uneori din vedere că a fi realist în artă e mai greu decît poate părea. Intr-o accepție curentă, de mare circulație, „a fi realist" înseamnă „a reda realitatea". Este definiția pe care o vor debita; pe negîndite, foarte mulți oameni, de formații, vîrste și concepții foarte diverse. Consensul lor este bazat numai pe o coincidență de termeni, însă. Căci realitatea ce trebuie redată înseamnă, la o analiză mai atentă, cu mult mai mult decît simpla înregistrare a aspectelor lumii înconjurătoare. Viața cotidiană oferă artistului, ce e drept, un repertoriu vast de teme, un album stufos de aspecte foarte variate. S-ar părea că este suficient ca pictorul să se plaseze cu șevaletul în piața publică, și să cuprindă instantanee ale diferitelor aspecte din viața de toate zilele, pentru ca să se poată spune, fără putință de tăgadă, că el exprimă în arta sa „adevărul vieții", că este, adică, un „realist". Dar a te opri la aspectele superficiale, caduce, neesențiale, ale vieții cotidiene, fără a pătrunde în adîncimea ei și fără a indica sensul acestor aspecte, nu înseamnă de fel a înțelege viața de toate zilele, deci nu înseamnă a prezenta o imagine adevărată a vieții înconjurătoare. Adevărul vieții nu poate fi redat decît prin înțelegerea ei adîncă, și de aceea „veridicitatea", prima condiție a realismului în artă, nu poate fi concepută ca avînd o existență independentă de conținutul de idei al operei. Sugerarea adevărului vieții și transmiterea unui conținut de idei constituie unul și același proces. „Nu ne putem închipui — scria undeva Nedoșivin — un artist care să înfățișeze pe de o parte în chip veridic viața, și, în afară de asta, să introducă în opera sa o idee sau alta". Conținutul de idei al operei nefiind un lucru deosebit de adevărul vieții, nefiindu-i străin, supra-adăugat, lipit, o imagine artistică transmite din viața adevărată atîta cît a putut înțelege și filtra prin propria lui cunoștință artistul. Din întregul uriaș al vieții reale, artistul selecționează mai întîi ceea ce vrea să redea în opera sa. Talentul artistic este, în primul rînd, o problemă de selecție a esențialului din realitatea văzută. A reflecta realitatea înseamnă, pentru un artist cu adevărat realist, a alege împrejurări tipice pentru această realitate și a prezenta caracterele tipice care acționează în aceste împrejurări.

Oricît veridicitate ar prezenta în fiecare din amănuntele ei o imagine, dacă în ansamblu ea nu subliniază „esența fenomenului social-istoric dat", nu poate fi vorba de o imagine realistă cu adevărat. Este un lucru pe care îl uită adeseori plasticienii noștri. Suma tuturor obiectelor reale dintr-un loc dat la un moment dat, inventarul exact al cîmpului vizual, nu poate duce, oricît de „asemănătoare" cu realitatea ar fi aceste imagini de obiecte, la o imagine artistică realistă. Fraza nu este suma cuvintelor folosite spre a o rosti, și nici opera de artă plastică nu poate fi suma obiectelor din cîmpul vizual, veridic redate doar atunci cînd din ele se desprinde sensul adînc al alăturării lor, sensul care le integrează. Alegînd și delimitînd obiectele, artistul dă o interpretare realității, adică începe să judece obiectul, legînd porțiunea de viață, delimitată, de întreg restul realității obiective. Pentru a putea judeca în chip valabil o porțiune din realitate, el este obligat să cunoască întregul realității, să pătrundă în toată adîncimea și extensiunea ei viața reală. Nu poate alege în chip valabil teme și subiecte, adică împrejurările sociale și personajele ce acționează în acele împrejurări, decît artistul care trăiește, care participă la viața socială a patriei și vremii sale. Din fiecare fapt observat, artistul realist trebuie să se priceapă a extrage sensul lui adevărat, și acest proces nu e posibil decît dacă este cunoscută pentru dînsul direcția în care merge istoria prezentului. Selecționarea temelor concretizate în subiecte este așadar în chip indisolubil legată de orientarea artistului. In imaginea realității redate prin fragmentul selecționat din ea spre a sluji de subiect unei opere de artă, artistul subliniază, pune accente și îngroașă o seamă de trăsături, marcînd în chipul acesta o tendință. Atît fenomenul selecționat spre a fi înfățișat în operă cît și chipul în care el este înfățișat, tendința cu care sînt accentuate unele trăsături și estompate altele, indică poziția artistului, care nu se mărginește să taie, ca să zicem așa, o felie din realitate și s-o ofere pe tavă privitorului, ci se pronunță de fiecare dată, implicit, asupra valorii, sau lipsei de valoare a împrejurării, scenei, personajelor sau obiectului respectiv, judecate din perspectiva întregului existenței. Fără o concepție fermă, bine articulată, asupra lumii și vieții, această sentință, pronunțată de artist ca arbitru social al prezentului, nu ar fi cu putință. Investirea imaginii artistice cu capacitate de convingere vine din autenticitatea acestui verdict. Sigiliul aprobării sau dezaprobării artistului nu poate lipsi unei porțiuni din realitate, atunci cînd ea este obiect al imaginii artistice, sau, dacă el lipsește, imaginea este lovită de ineficiență, de caducitate. De la Cernișevski încoace a intrat în conștiința oamenilor de artă ce s-au frămîntat sincer în legătură cu aceste probleme, că numai pronunțînd sentințe cu privire la fenomenele vieții, artistul imprimă artei sale o tendință. In această tendință se dezvăluie spiritul său de partid. Și este un bun cîștigat pentru noi, cei de astăzi, că „arta pentru artă", adică arta care manifestă în chip programatic tendința de a suprima tendința în artă, este prin aceasta însăși dovedită a fi o artă tendențioasă, o artă în care vorbește spiritul de partid al burgheziei dornice să eludeze judecarea și valorificarea realității, sentințele asupra ei, de care se teme și care, dacă artistul e conștient, nu pot fi favorabile pentru ea.

Un artist bine orientat, cunoscînd sensul istoriei, direcția în care ea se desfășoară, este în posesia cheii evenimentelor și acțiunilor pe care le observă, adică își poate exercita cu succes funcția de a observa, judeca și valorifica fenomenele vieții, desprinzînd nemijlocit, din fiecare din ele, esența fenomenului social-istoric dat, adică tipicul. Dacă alegerea subiectului a fost bine orientată, împrejurările tipice în care acționează personajele — caractere și ele tipice — vor fi, în consecință, lesne de descifrat, iar unitatea deplină dintre caractere și împrejurări va putea să reiasă cu pregnanță. Caracterele personajelor trebuie să corespundă împrejurărilor în așa fel încît să ne lămurească într-o măsură satisfăcătoare acțiunea lor în condițiile date și să ne permită a ni le închipui acționînd numai așa și nu alt fel. Cum plastica este redusă la un moment unic, desfășurarea în timp a conflictului neputînd fi urmărită într-un tablou sau o sculptură, caracterizarea personajelor trebuie să fie atît de perfectă încît să ne sugereze și deznodămîntul, ieșirea din conflictul înfățișat. „Artistul care a creat o figură din care înțelegem fără să greșim destinul ei interior înfățișează prin aceasta nu numai momentul respectiv al conflictului, ci și rezultatul ei final" — scrie Nedoșivin.

★

Procesul de creație implică, la un artist plastic, — ca să recapitulăm așadar pe scurt — selecționarea porțiunii de realitate ce urmează să fie oglindită în operă, această selecționare orientată permițînd să se includă conținutul ideologic pe care artistul dorește să-l transmită, ideea operei, încorporată într-o temă. Localizînd în spațiu și delimitînd în timp această temă, ea se concretizează, devine subiect. Cu ajutorul limbajului plastic, adică al totalității mijloacelor de expresie ale artei respective, subiectul se suprapune unei imaginj artistice.

Selecționarea este orientată de nivelul ideologic al fiecărui artist. După temele artei sale se vede dacă artistul trăiește ori nu în contemporaneitate, dacă înțelege ori nu lumea în care viețuiește, dacă gîndește sau nu.

Există unii artiști care nu pot sau nu vor să facă efortul de a gîndi, de a înțelege lumea în care trăiesc, artiști care s-au birocratizat, repetînd la infinit aceleași naturi moarte cu sau fără acces la expozițiile oficiale, aceleași peisaje din fereastra atelierului, în care s-au închis ca într-o colivie. Este categoria artistului pe care l-am numi „Albă ca Zăpada" sau „Frumoasa din pădurea adormită". Răstoarne-se lumea cu susu n jos, Albă ca Zăpada doarme mai departe în colivia ei de sticlă, admirată de pitici. Dar mai există o categorie semnificativă: cei care-și încearcă puterile, „în temă" într-o doară, așa cum își încercau surorile Cenușăresei condurul prea strîmt al acesteia, adus de primul îndrăgostit. Există și acești inadereniți la realitatea înconjurătoare, la care neconcordanța tematicii abordate cu forțele lor reale, — și nu vorbim de meșteșug în primul rînd, ci de forțele sufletești, căci majoritatea celor care eșuează în compoziție eșuează mai întîi fiindcă sînt indiferenți, reci, convenționali și abia în al doilea rînd fiindcă ar fi prea puțin meșteri — creează privitorului un straniu sentiment de jenă. Plătind un obol grăbit, un bănuț azvîrlit din fugă actualității, pentru a se putea apoi ocupa în continuare de aceeași natură moartă, și același peisaj intimist, cîte unii artiști socotesc că nu e rău să se arate „dispuși a aborda teme sociale", și să fie astfel „în pas cu vremea". Insensibili la marea încleștare a construirii socialismului la noi în țară, lipsiți de posibilitatea de a vibra la orice alt fel decît căldicel, cu totul străini de ceea ce e eroism și patos, oamenii pervertiți de individualismul strîmt și egoist nu pot deveni artiști adevărați. Artistul adevărat de vocație se simte chemat, își simte chemarea și e de la sine înțeles că nu este tot el și cel chemat și cel care cheamă. Solicitat de interes uman pentru semenii săi, el este mînat, în munca sa, de dragostea față de dînșii. Pe cînd „artiștii" individualiști, surorile Cenușăresei ce-și încearcă, amputîndu-se, condurul prea larg și prea strîmt pentru ei al unei teme, fac așa nu din dorința de a-i sluji pe oameni, din dragoste pentru popor, ci din dorința de a se sluji pe ei, din dragoste meschină de sine. Ei încearcă să-și îmbrace vidul interior într-o haină străină și ineficientă din pricină că nu stă pe nimic, cînd e pusă pe ei. Căci „ideea de artă nu este un simplu gînd, chiar dacă el este de actualitate și just, ci este o idee-imagine, o idee-sentiment", preciza de curînd criticul sovietic M. Dmitrieva. Ideea creatoare nu e niciodată luată de-a gata. „Ea trebuie să se nască în sufletul pictorului sau în trup, ca un rezultat al observațiilor, gîndurilor și sentimentelor lui multiple" — scria aceiași critic. „In artă, — continua el — emoția nu poate fi, în nici un caz, considerată ca un adaos, ca ceva suplimentar!... Fără emoție nu există artă". Dacă teza, partea teoretică a ideii creatoare, poate fi împrumutată de artist, luată din cunoștințele sale despre filosofia socială și de economie politică, partea afectivă a ideii, ideea-sentiment, a trebuit să se nască în sufletul artistului, să crească și să se coacă întocmai ca un fruct, ca un rezultat al experiențelor sale de viață. Odată ce artistul nu este îndrăgostit de ideea sa, odată ce ideea sa e de împrumut și n-a rodit pe îndelete, firesc, în cugetul său, opera va fi lipsită de vibrație afectivă, rece, indiferentă, neconvingătoare. Așa cum afirma Belinski, — „ideea poetică nu este un silogism, nu este o dogmă, nu este o regulă, ci este patosul, pasiunea vie... Patosul este pur și simplu perceperea de către intelect a unei idei pe care o transformă în dragoste pentru idee, în dragoste energică și tendință pătimașă".

Insă, cum ideea este întotdeauna o generalizare, iar emoția este totdeauna legată de ceva concret, atitudinea artistului îndrăgostit de ideea sa, presupune neapărat exprimarea concretă, individualizată, a ideii. Iar munca de a-și concretiza și individualiza ideea, nu se poate face, ca în cazul surorilor Cenușăresei, cu tăișul cuțitului care să taie din substanța proprie și să arunce ceea ce nu încape în tipar. Dimpotrivă: numai împrumutînd ideii substanța proprie, ea capătă un caracter concret, individualizare, și numai în felul acesta poate pulsa într-însa căldura unei emoții omenești, singura convingătoare. Dar asta nu știu adormitele Frumoasei din pădure sau Albe ca Zăpada, căci dorm. Și cu atît mai puțin o știu surorile Cenușăresei!... Noroc că mai există o categorie de artiști! Dar despre aceștia și metodele lor, altă dată!

Ion Frunzetti

ȘTIU

Știu, doar parcul e de vină
că nu sîntem amîndoi.
Prea-nvelitu-s-a-n rugină,
prea valsează trist în foi.

Eu, la braț numai cu mine,
caut mersu-ți mlădios.
Lacul, împăcat, în sine,
mi-a suris, neputincios.

Dezdoindu-și iarăși arcul
crengile bocesc în vînt.
Știu, de vină-i numai parcul,
el nimic nu are sfînt.

Unde-i vara de-altădată?
Frig, și singur, și tîrziu...
Nu ești tu cea vinovată,
parcul e de vină, știu...

Mihu Dragomir

NU, UNIVERSUL NU E ABSURD...

(Urmare din pag. I-a)

ne Malraux... **reînvie tot ce ne întărește iraționalismul...**"

Nu avem de-a face cu reprezentanții unei gîndiri, căci gîndirea nu poate fi decît rațională. Dacă iraționaliștii afirmă că există și o „gîndire irațională", voi limita discuția la problema gîndirii științifice. Dacă cei de care e vorba se mărturisesc adepți ai „gîndirii" prelogice, afective sau hipnotice, aceasta nu schimbă nimic din șirul de idei de mai sus. Avem de-a face cu un delir — un delir verbal și, cînd omul e cinstit, cu unul mintal. Practica vieții, întregită și lărgită imens de practica științelor exacte, ne dovedește ajustarea noastră din ce în ce mai mare la realitate, pe baza gîndirii noastre: gîndirea noastră, ne spunem, e omogenă cu realitatea, imaginile create de ea corespund legilor realității și le reflectează; altfel, practica noastră ar fi catastrofală și s-ar isprăvi repede, odată și împreună cu specia umană.

Teza „universului absurd" e o teză gratuită. Putem spune, cu obiectivitate științifică, că universul e încă în parte necunoscut. Dar, a identifica „necunoscut" sau „neînțeles" cu „absurd" este un act de credință, nu de cunoaștere. A afirma despre ce nu cunoaștem că e așa sau altfel, de pildă că e „absurd", e mai mult decît imprudent. Pe de altă parte, în cîteva mii de ani de muncă a omenirii pentru cunoașterea și stăpînirea universului, această cunoaștere și stăpînire au crescut uneori lent, alteori în salturi uriașe, dar în linii mari au crescut necontenit și indiscutabil. (Pe negatorii progresului să-i invităm să trăiască în locuințe lacustre și să-și vindece pneumoniile tăind un țap negru la piciorul unui totem.) Și asta ne permite să sperăm că progresul cunoașterii universului va continua, dintr-o aproximare continuă a esenței realității, și că, deci, restul necunoscut al universului, nu e mai puțin accesibil gîndirii noastre, decît sectorul cunoscut. Iată deci că universul, în partea sa cunoscută de noi, nu e „absurd". (Cuvîntul nu e științific, ci exprimă o stare afectivă; e caracteristic pentru iraționaliști, că-l preferă, în loc să vorbească pe șleau de un univers eterogen gîndirii noastre, incognoscibil.) Nu e nici eterogen gîndirii noastre. E cunoscut și stăpînit de om, în proporție crescîndă, într-o necontenită mișcare înainte. Și atunci — de ce e universul (mai ales cel strict uman, cel social, care interesează direct pe scriitori) atît de misterios? Fiindcă nu vrem să-i vedem legile, structura, mișcările și direcția în care se mișcă? Intr-o lucrare recentă, Malraux vorbește despre o **„evadare din istorie, resimțită ca o eliberare".** Aici e secretul: ostilitatea față de conștiința istoriei, voința de a închide ochii asupra unei realități care te tulbură și te înspăimîntă. E preferabil să admiți un univers de coșmar, neînțeles și chinuitor, decît un univers clar, care-ți arată propria ta dispariție socială și istorică, cu necesitatea și claritatea ce întovărășește orice viziune rațională.

Această concepție de bază viciază literatura burgheză din anii aceștia. Ea nu adaugă nimic la cunoașterea de către om a omului, societății sau naturii. Ea trece sub tăcere fapte de o pasionantă importanță etică, psihologică și istorică, ce se petrec azi în țările burgheze. De ce nu aflăm din opera lui Faulkner despre cesarismul fascizant care a apărut în ultimii ani în Statele Unite? De ce s-a scris atît de puțin despre viața, moralitatea, interesele, conflictele, problemele marilor capitaliști americani? Tacit a făcut asta cu privire la societatea Romei din veacul I al erei noastre; Saint-Simon pentru al XVII-lea și Franța, Swift pentru al XVIII-lea și Anglia, Gogol pentru al XIX-lea și Rusia, și zeci de alții, fiecare contribuind la uriașa operă de cunoaștere a omului de către sine însuși, care e literatura universală.

Nu, universul nu e absurd. Uneori e chiar de o logică înspăimîntătoare. Dar, recunosc că are colțuri ascunse, secrete, care se apără de investigația cercetătorului, fiindcă sînt ca acele bacterii care nu pot trăi decît în întuneric și pe care lumina le ucide; fotofobia claselor suspuse din țările capitaliste e un fapt; și e mult mai greu și mai eroic să încerci să afli și să spui adevărul în ce privește anumite colțuri de întuneric ale societății, decît să construiești din cerneală și hîrtie un univers absurd, în care problema adevărului nu se mai pune.

A doua trăsătură comună a scriitorilor burghezi, și care se leagă pretutindeni de concepția „universului absurd" și enigmatic, este o trăsătură de formă, o trăsătură exterioară a imaginii artistice. Și anume, mitul. Indeosebi, în proza epică apare acțiunea care nu e o reflectare a realității prin conștiința artistului, ci o metaforă, o aluzie. Nu avem, de pildă, de-a face cu o revoltă de soldați, ci cu ciocnirea dintre Christos și tatăl său, care după Faulkner pare să fie Diavolul. Nu mai avem de-a face cu descrierea unui proces ci cu o descriere a strîngerii de inimă și a spaimei (în „Procesul" de Kafka). Ni se spun anumite lucruri ca să înțelegem altele. Uneori direct opuse, și uneori ca să nu înțelegem nimic, sau ca să înțelegem că nu se poate înțelege nimic. Depărtarea de concepția rațională a realității e totodată depărtarea de realism. Ceea ce nu înseamnă că uneori mitul n-ar putea sluji țelurilor realismului. Căci uneori, ca în „Călătoriile lui Gulliver" sau în „Don Quijote" sau în cutare povestire de Gogol fantezia artistului exagerează pînă la caricatură trăsăturile realității, creînd adevărate mituri, reflectări ale realității care o prezintă deformată. Numai că aici deformarea nu merge împotriva cunoașterii, ci o slujește; esența realității apare nu deformată, ci reliefată puternic; ca acele oglinzi cu suprafața curbă care permit medicului o viziune mult mai clară și amănunțită a unui punct din corpul bolnav, deși împrejurul imaginii acelui punct totul apare în ele deformat în chip monstruos. Iată dar, că nu procedeul în sine al mitului este antirealist, ci îmbinarea lui cu un conținut iraționalist, antirealist, care e expresia directă a intereselor capitalismului și societății capitaliste, amenințate mortal de realitatea istorică în dezvoltare spre o societate de un tip nou.

Petru Dumitriu

Adunare comemorativă închinată poetului Adam Mickiewicz

Comitetul Național pentru Apărarea Păcii, Institutul Român pentru Relațiile Culturale cu Străinătatea și Uniunea Scriitorilor au organizat luni după amiază la Casa Prieteniei Româno-Sovietice o adunare comemorativă cu prilejul împlinirii a 100 de ani de la moartea marelui poet polonez Adam Mickiewicz.

La adunare au participat oameni de artă și cultură, membri ai comitetelor de luptă pentru pace, studenți, oameni ai muncii din întreprinderile Capitalei.

Au asistat J. Izydorczky, ambasadorul R. P. Polone și alți membri ai Ambasadei.

Despre viața și opera lui A. Mickiewicz a conferențiat scriitorul Radu Boureanu.

Jules Cazaban, artist emerit al R.P.R., laureat al Premiului de Stat, Ion Manta și Dinu Dumitrescu au citit din operele lui Adam Mickiewicz.

CHIPUL COMUNISTULUI ÎN LITERATURA NOASTRĂ

RECITIND „INTEROGATORIUL"

„Interogatoriul" este o carte despre care atunci, în 1947, la prima ediție nu se putea spune că a apărut. Adevărul e că a izbucnit. Ca o explozie a cărei flacără înaltă, luminînd o clipă chipuri de comuniști romîni din mișcarea de rezistență franceză, în timpul ocupației naziste, a aprins entuziasm mîndru și credință tare în cauza libertății popoarelor.

*

„Interogatoriul", document al acestor ani, al luptei eroice a comuniștilor, răsună de zgomotul îmbărbătător al armelor partizanilor. Rînd pe rînd se aud sfărîmăturile sticlelor Olgăi Bancic care se înfig în cauciucurile camioanelor nemțești, paralizîndu-le, fie numai pentru cîteva ceasuri; vîjîitul schijelor grenadei, azvîrlite de Robert într-o coloană de cotropitori, sau de Toma, pe fereastra spitalului unde niște ofițeri hitleriști ambuscați benchetuiau sfidător; șuieratul gloanțelor cu care Albert, unul singur, a ținut piept unui detașament de o sută de SS-iști, ori ale lui Petre, comisarul politic, care-și face drum printre polițiști cu revolverul. Cînd nu au arme, patrioții lovesc cu pumnul ca Zoltan pe agentul urmăritor, cu cuțitul ca cei doi fugari din lagărul brigăzii internaționale, pe santinela germană, cu ciocanul ca Toma pe Spellman, cel cu odioasa profesie de denunțător; iar cînd nu mai dispun nici de asemenea mijloace, izbesc cu arma invincibilă a conștiinței, a tăriei morale, ca Joëlle sau Boczor, torturatul care-și înspăimîntă călăii.

*

În „Interogatoriul" alternează momentele de luptă rapidă, fulgerătoare, — ca tot atîtea surprize sinistre pentru fasciști, — cu perioade de răgaz, care ele însile nu sînt însă decît aparente. Între două asalturi, combatanții dispar de pe scenă, retrăgîndu-se în umbra anonimatului numai ca să pregătească o nouă faptă. Reînnodînd o legătură, mărindu-și rîndurile, lărgindu-și cercul de simpatizanți, schimbînd actele, gazdele sau locuințele, grupurile de luptători comuniști se mișcă la fel de iute, comunică scurt, gîfîind, în convorbiri parcă niciodată sfîrșite, într-o liniște tainică, plină de amenințare, de nesiguranță, specific conspirativă. Atmosfera „Interogatoriului" are încordarea riscului permanent, lipsit însă de panică. Strigătele de durere sau de spaimă le scot nemții; militanții comuniști, chiar răniți, în agonie sau chinuiți, tac. Toma, cu o schijă în picior, se silește să nu șchiopăteze și apoi rabdă intervenția chirurgicală, fără geamăt. Joëlle, zdrobită, nu-și descleștează gura, spre a nu-și denunța tovarășul care și el, ar vrea să o cheme, să țipe de mînie. Își stăpînește însă „înjunghierea adîncă a inimii". Robert, cu brațul inert, smuls din umăr „ridică capul cu mîndrie, vorbește calm".

*

„Interogatoriul" sugerează ceva din literatura fantastică prin participarea la acțiunea și soarta eroilor, a orașului, element enorm și încremenit, confuz și aproape misterios prin traectoria lui complicată și detaliile lui obscure, în care trebuie să te orientezi totuși sigur și iute. Teatrul prielnic războiului de partizani, în grupuri mici, izolate, nu este atît marginea unei păduri sau o linie ferată, ci strada, casele, parcurile, acolo unde s-a instalat puterea sălbatică, pe cît de trufașă pe atît de temătoare însă, a invadatorilor. În grădina plantelor, statuia reginei de Medicis care servește ca loc de întîlnire și prilej pentru conversație de circumstanță, de camuflaj, este un personaj. Camera în care Toma zace rănit e singurul său loc de adăpost într-o închisoare morală. Locuința umilă a cismarului Larthean sau a învățătorului Bonini este o oază pentru cei zece fugari din închisoarea Castres. La fel, ferma țăranului ce-i primește în drum spre regiunea cu partizani a Munților Negri. Pivnița din Clichy, în care s-a refugiat Albert este o ultimă tranșee, un bastion, care finalmente se transformă — într-un mormînt sau într-un mausoleu — fiind înnobilată de „chiriașul" ei trecător și eroic. Strada pe care Clisci sau Nicolae Cristea au provocat distrugeri masive sau măcar exemplare hitleriștilor, este un front întreg dominat de cîțiva oameni. Alteori însă, imaginea familiară a orașului se răstoarnă într-una ostilă. Înconjurat de gestapiști, Petre se simte în odaia lui străin, încolțit, ca într-o capcană.

*

În „Interogatoriul" episoadele se precipită, intră unul într-altul cu o dinamică cinematografică. Oamenii se ivesc parcă numai pentru un instantaneu într-o anumită situație, spre a apărea dintr-odată într-alta. Se grăbesc, aleargă, am spune. De aceea, nu-i putem urmări în toate laturile individualității lor. Îi vedem numai în cursul acțiunii sau în ceea ce am arătat a fi etapa lor de odihnă și descriși prin notații nervoase, chiar senzoriale. Autorul care, după cum se știe, a trăit el însuși lupta ilegală, pare a fi scris chiar în timp ce activa și deci nu a avut răgaz decît pentru a-i filma. Trăsătură care nu duce însă la dezumanizare. Specific „Interogatoriului" este surprinderea umanității simple, de o căldură emoționantă a acestor făuritori mărunți de istorie, în împrejurări teribile. Cu mîna pe grenadă Toma este asaltat de figurile soției Olga pe care nu a mai văzut-o de mult și a copilului, lăsat undeva departe, la niște prieteni. Olga se zbuciumă înainte de a pune sticlele sub cauciucuri. Ar fi putut lua pe ele bani să cumpere cartofi. Albert, în preajma morții, este cuprins de amintirea dureros de vie a copilăriei. În casele unde sînt găzduiți, unii dintre ei retrăiesc scene ale vieții lor de familie. Toma și Albert schimbă glume prietenești sau ironii bărbătești. Petre se îndrăgostește de Jaëlle. Asemenea proiecții sau sondaje fugare îi apropie de noi și evidențiază intensitatea sacrificiului la care au consimțit. „Interogatoriul" propagă o puternică, fanatică dragoste de viață. Punîndu-și viața în primejdie, pe a lor sau a rudelor, înăbușindu-și porniri sentimentale, slăbiciuni chiar de o clipă, eroii lui Alexandru Jar sînt gata să renunțe la ea, tocmai pentru că o prețuiesc și o doresc liberă și mai senină, fiindcă au un singur țel: dezrobirea omului. De aceea și toată comportarea lor între ei, sau în fața dușmanului este guvernată — așa cum spune de atîtea ori autorul — de ură împotriva fascismului și atașament luminos, voios, tineresc pentru „inima omului simplu", pentru sclipirea cerului și vigoarea pămîntului. Acesta este secretul puterii și al prestigiului lor printre locuitori, printre cei mulți care-i ajută. Îmbrăcați aproape în zdrențe, înfometați, cei zece evadați uimesc pe Doamna Larthean prin voința și prospețimea sufletului lor supus la încercări teribile.

*

Această carte nu va fi uitată asemeni unei iubiri din adolescență, stîngace dar înflăcărată. Numai pentru că a fost printre primele imagini, poate chiar prima, ale noii noastre literaturi? Da. Dacă înțelegem prin asta prima carte care ne-a dat fiorul luptei ilegale și frumusețea energică a profilului moral al comuniștilor. Mai mult încă, „Interogatoriul" cucerește prin pasiunea cu care Alexandru Jar și-a îndrăgit eroii și prin ei partidul, cel ce i-a educat în spiritul intransigenței față de opresor și devotamentului pentru oprimați, și în cultul pentru propriul popor, și al fraternității internaționale. Crescută organic, în spirit de partid, „Interogatoriul" nu este o carte scrisă cu condeiul, ci cu arma, e un veritabil act de luptă al combatantului Alexandru Jar.

M. Petroveanu

Ilustrație la „Interogatoriul" — M. RUBINGER

„Lazăr de la Rusca" și „Minerii din Maramureș"

Lazăr de la Rusca" și „Minerii din Maramureș" sînt închinate minunaților eroi ai zilelor noastre. Două poeme de largă și impresionantă orchestrație, slăvind eroismul înțeles nu ca un act inconștient, gratuit, lipsit de finalitate, ci ca o dăruire conștientă, pasionată, nereținută, a întregii ființe, unei cauze nobile. Pentru că numai astfel eroismul capătă înțelesul său propriu și deplin. Măreția lui e dată de conștiința măreției cauzei, de convingerea că sacrificiul e în slujba fericirii a mii și mii de alți oameni. Poemele lui Dan Deșliu sînt închinate unui asemenea eroism de o rară și nepieritoare frumusețe, propriu zilelor noastre, propriu milioanelor de oameni simpli, luptînd pentru cucerirea fericirii. Pentru că atît Lazăr, țăranul, care „cîntă-n glas de strună / calea nouă, viața bună" — cît și Toader minerul din munții Maramureșului, sînt asemănători altor mii și zeci de mii de oameni care au străbătut în anii noștri calea de la înlănțuire la libertate, de la umilință la demnitate, care au devenit cu adevărat oameni. Fișa lor biografică reconstituită se dovedește a nu fi nici ea ieșită din comun. Fiecare a avut de străbătut calea ascendentă spre o nouă viață, fiecare luptă să sporească și să consolideze cuceririle și biruințele poporului. Fiecare lucrează modest, unul în satul din „dunga Banatului", altul în mina din Maramureș, pentru realizarea aceluiași scop: socialismul. Amîndoi sînt însă comuniști, soldați credincioși ai partidului, luptători neînfricați pentru triumful cauzei proletare. Lazăr și-a închinat toată viața, toate forțele sale creatoare împlinirii îndemnului dat de partid: „Din măruntele ogoare / să-nțărim ogorul mare! / În dreptate să muncim / și cu țara să-nflorim". Pentru el suprema bucurie, gîndul care îl anima dîndu-i puteri și entuziasm, este tocmai realizarea acestui țel, care înseamnă pentru toți cei ce muncesc: fericirea. Idealul de viață al lui Lazăr, luptător comunist, nu vizează satisfacerea unor meschine interese particulare; dimpotrivă, el se confundă cu aspirațiile maselor, în slujba cărora luptă zi de zi. Tot timpul gîndul lui se îndreaptă spre datoria ce o are față de tovarășii de muncă: „Și mă-mpunge strașnic dor / să-mi fac munca mai cu spor, / să deschid frățiilor / șipotul luminilor, / să-i îndrum să se unească / pe chiaburi să-i dovedească / să ne strîngem dimpreună / să facem viața mai bună!" El este însă conștient și de un alt lucru: dușmanii, în speță chiaburii, privesc cu ură viața nouă: „În chiaburi fierea se strînge / se chircește și se frînge / cere moarte, cere sînge". Întreg conflictul poemului este bazat pe acest antagonism de neîmpăcat, care duce, pînă la urmă, la înfruntarea directă, violentă, a noului cu vechiul, a oamenilor viitorului cu cei ai trecutului. Lazăr este ucis de banda de chiaburi înarmați care, cu sadismul propriu celor aflați pe ultima treaptă a decăderii umane, îl chinuiesc sălbatec. Acum, în aceste momente ale înfruntării, prin forța cu care rămîne atașat ideilor sale, Lazăr capătă proporțiile unui adevărat erou. Spre disperarea fiarelor care nu reușesc să-l îngenunche și să-l umilească, lovit, bruscat, schingiuit, el afirmă totuși credința sa nestăvilită în invincibilitatea socialismului, în victoria deplină a vieții noi. Din această luptă inegală, slabi se dovedesc totuși a fi banditii înarmați care nu reușesc să-l facă pe Lazăr a renunța nici o clipă la idealurile sale de comunist, la convingerile sădite în adîncul sufletului.

Și în fiecare moment al acestei ciocniri dramatice, simțim tot mai mult forța omului comunist, din Lazăr, țăranul sărac din Rusca, omul care desfide josnicia fiarelor cu chip de om, îi face să se simtă mici, neputincioși, să intre în panică. Lazăr e un om nou, un comunist, tocmai prin această integritate de caracter, prin extraordinara lui voință și conștiința de a trece peste suferințe și a afirma, în ciuda lor, cu mai multă tărie crezul său de viață. Lazăr rezistă și moare demn, tocmai pentru că el este pătruns în toate fibrele sufletului său de justețea și trăinicia cauzei comuniste pe care o slujește, fiind pe deplin convins de pieirea inevitabilă a celor care-i stau împotrivă. Lazăr este un adevărat erou al zilelor noastre, pentru că viața lui este închinată în întregime idealului de fericire a tuturor oamenilor cinstiți, năzuinței semenilor săi, țăranii muncitori din sat. Sursa principală a acestei energii impresionante, de natură a stîrni admirație, este conștiința pe care eroul o are despre tăria de neînvins a poporului, despre uriașa forță a celor eliberați de sub jugul exploatării, care în mod sigur vor zdrobi toate încercările dușmanilor de a opri mersul înainte al istoriei. „Alei, neam de chiaburoi, / noi sîntem ăi tari, nu voi! / Ura toată strînsă stivă / de ne-ați pune-o dimpotrivă / tot om face unul mare / din măruntele ogoare. / Că poporul dacă vrea / nu-l oprește nimenea!" Mai mult decît atît, eroul, fără a accepta moartea cu resemnare, este sigur că uciderea lui nu va rămîne nepedepsită. — „Nu scăpați voi cu omor / de dreptatea din popor! / Nu-i în munte miez de piatră / să v-ascundă de răsplată! / Voi pe mine mi-ți pușca / da' nu și credința mea". Mitul străvechii „Miorițe", al ciobanului care știe că va trăi mai departe, chiar dacă viața îi va fi curmată prin mișelie, este ridicat acum la un potențial deosebit, capătă un sens propriu omului nou din zilele noastre: Lazăr de la Rusca știe că amintirea lui nu se va șterge, este convins că va trăi mereu, deoarece cauza pe care el o apără va triumfa. În același timp însă Lazăr trăiește durerea de a nu putea vedea înfăptuite toate lucrurile minunate pentru care a luptat și s-a jertfit.

Pe lîngă durerea dispariției lui din frontul celor care luptă pentru socialism — Lazăr simte durerea că nu va fi martorul înfăptuirii țelului final. Credința în forța de nezdruncinat a partidului, în triumful cauzei comuniste, îl face totuși să moară liniștit, cu sentimentul de încredere că jertfa lui nu este zadarnică: „Și te doare că nu stăi / să zărești cu ochii tăi / împlinirea scrisă-n foi / făptuită și la noi... / Dar tu știi — și crîncen știi: / — Va fi, Lazăre, va fi".

Prezent, trecut, viitor — iată cele trei mari realități în jurul cărora se desfășoară poemele lui Dan Deșliu. Ciocnirea dintre viitor și trecut este în „Lazăr de la Rusca" directă, deschisă, violentă. Oamenii trecutului vor să țină în loc, să doboare pe cei ce merg cu pași siguri spre viitor. Lazăr, comunistul, care „între azimă și blid" are acasă cartea scumpă „dăruită de partid", deschisă la pagina unde se vorbește despre înfrățirea ogoarelor în marea țară a socialismului, reprezintă omul viitorului. Și neputința bandei de chiaburi, a ticăloșilor oameni ai trecutului, arată că viitorul e invincibil și nu poate fi oprit cu nici un chip în loc. Întreg poemul e țesut de această idee a triumfului comuniștilor ce merg neclintiți spre viitor. Prin această impresionantă depășire a vremii, căreia Lazăr i se dăruie în întregime. Lazăr s-a putut ridica la această înălțime pentru că el e un adevărat comunist, crescut și educat de partidul muncitorilor.

Opoziția dintre trecut și viitor nu e tot atît de directă în „Minerii din Maramureș". Dar lupta oamenilor care suie compresorul în vîrful muntelui, pe Toroioaga, e de aceeași natură, în numele acelorași idealuri, și orice pas înapoi pe care l-ar fi făcut ei, orice oprire din acțiune, orice descurajare, ar fi fost un pas înapoi în drumul spre viitor. Dan Deșliu cîntă aici un fapt eroic care nu poate fi propriu decît unor anumiți oameni, — comuniștii. Transportarea compresorului pe Toroioaga, unde „nici carul / nici caii încă n-au răzbit" era un lucru de neînchipuit altădată. El poate deveni posibil numai acum, cînd oamenii, mobilizați de comuniști, cu ei în primele rînduri, înțeleg scopul măreț al efortului ce trebuie depus. „Socot că nimeni n-a visat / că l-om nălța cu airoplanul... / Doar noi am dat mai mari năvale / prin gresie și tot răzbim!" Fapta lor este eroică, pentru că eroismul nu presupune, cum înclină uneori unii a crede, neapărat jertfirea vieții, ci astfel de fapte, care, puse în slujba omului, a fericirii sale, depășesc limitele obișnuite pînă acum și grăbesc realizarea visurilor celor mai îndrăznețe. Eroismul este o negare violentă a obișnuitului, o depășire a vechilor tipare, un triumf al forțelor creatoare ale omului, desfășurate conștient spre atingerea țelului precis al vieții mai bune prin socialism. Pentru aceste motive, minerii din Maramureș sînt cu adevărat eroi. Ei fac imposibilul posibil, ei dezamăgesc credințele sceptice, arată că omul e atotputernic și de neînvins. Acești oameni stabilesc noi adevăruri de viață. Minerii din Maramureș fac acest act peste puterile normale ale oamenilor, gîndindu-se mereu că astfel contribuie și grăbesc zidirea unei noi vieți: „Că de-om urni / înțepenita Toroioagă, / și traiul ni s-o primeni / și lumea ni s-o face dragă!" Tocmai de aceea greutățile neînchipuite care li se ivesc nu pot să-i descurajeze. Ei înțeleg importanța deosebită a faptei lor. Și aici, ca și în „Lazăr de la Rusca", viitorul este o prezență activă, care însuflețește și dă puteri oamenilor. Fără această încredere nelimitată în viitor, proprie comuniștilor, nici biruința lui Lazăr n-ar fi fost posibilă, nici Toader nu și-ar fi putut însufleți tovarășii săi să înfrîngă toate greutățile pînă la îndeplinirea sarcinii grele pe care și-o luaseră. Tăria comuniștilor, faptele lor mărețe, se explică aici prin conștiința clară a scopului, prin înțelegerea deplină a importanței deosebite a muncii pe care o întreprind ca parte integrantă din efortul colectiv pentru o viață mai bună. Avînd această perspectivă înaltă în față, orice greutate poate fi învinsă: „De-ar fi drumul amărît / înc-odată pe atît / și de-ar fi mașina gré / înc-odată pe cît e / aș sui, curat vă spui, / că doar știu la ce mă sui!" — mărturisește comunistul Toader. Dar în același timp cu viitorul care se profilează în liniile sale cele mai precise, trecutul nu este deloc uitat. Evocarea, prin povestirile lui Remeș și Toader, a anilor dinainte, ani de grea asuprire și chin, nu are numai rolul de a mobiliza și mai mult pe mineri, ci are o semnificație mult mai largă: de a arăta că lupta pentru viitor, nu poate fi înțeleasă fără lupta pentru ca vremurile de asuprire să nu se mai întoarcă. Dacă viitorul le dă avînt, îi mobilizează, îi face să fie hotărîți, același lucru se poate spune și despre amintirea trecutului. Gîndindu-se la trecut, la viața grea de atunci, la gama nesfîrșită de umilințe, la figurile odioase al stăpînilor — cei care urcă pe munte compresorul înțeleg că nu pot da înapoi, că nu trebuie să dea înapoi, orice delăsare, orice retragere înseamnă implicit un succes al dușmanului. Și de aceea, în momentele cele mai grele, în fața lui Toader reînvie imaginile negre ale trecutului: „Amintiri din altă dată / în Toader încep să bată: / parcă șade-n fața lui / Gidea, cel cu rînjet șui / și alăturea de el / inginerul mărunțel / cu gîrbaciul împletit / cu sînge roșu stropit / Și mai stă un mustăcios / ce se uită veninos / și tot bombăne cu grabă: / — Slabă-i proba... foarte slabă / ...Ia-n auzi-i cum mai rîd / rîset răgușit și hîd / cum se bucură de tare / dușmănoasa arătare / șuierînd cu glas de bici: / — O să-nțepeniți aici!".

Victoria viitorului este posibilă numai pentru că în numele lui luptă comuniștii, eroi de felul lui Lazăr și al lui Toader. Drumul parcurs de minerii din Maramureș merge către culmile munților. În mod figurat s-ar putea spune că în același timp el merge și către culmile vieții noi. Oamenii aceștia n-ar fi găsit resursele morale pentru a birui greutățile ce li s-au ridicat în cale, dacă n-ar fi avut mereu în față idealul măreț, dacă n-ar fi fost pe deplin conștienți, ca și Lazăr, țăranul sărac din satul bănățean, că fac un lucru ce va contribui la fericirea lor și a întregului popor. Lazăr și Toader, ca și tovarășii lor, sînt oameni înaintați ai zilelor noastre, pentru că ei au luptat și s-au jertfit pentru viitor, împotriva trecutului, pentru socialism și împotriva capitalismului. Ei, oamenii simpli, modești cum sînt mii și mii alții, crescuți în întreaga țară, crescuți și educați de partidul celor ce muncesc. Ei sînt eroii zilelor noastre, prin această imensă forță de dăruire tăcută, demnă, în slujba colectivității, pentru frumusețea vieții ce o zidim.

Valeriu Rîpeanu

ANA NOVAC: „Familia Kovacs"

(Teatrul Național din Iași — Teatrul Maghiar de Stat din Sf. Gheorghe)

Familia Kovacs se sfărîmă fără a se fi gîndit vreodată că ar putea fi o citadelă. Această piesă a Anei Novac este o dramă de familie în care durerile cele mai mari nu se rostesc cu voce tare, în replici meșteșugite. Familia doctorului Kovacs este devorată din cauza nepregătirii sale în fața vieții. Tatăl, un profesor de literatură îmbătrînit, și mama care n-a părăsit cu totul, în mărunțișurile vieții casnice, preocupările intelectuale, n-au uitat principiile generoase care le-au însuflețit tinerețea. Credincioși unor precepte morale pe care burghezia demult le falsificase, ei își imaginează că-și vor păstra puritatea, trăind liniștiți, departe de marele vacarm al străzii. În anii dictaturii fasciste, Kovacs ia apărarea, în orașul din Ardealul nordic în care trăiește, unui coleg romîn destituit și este concediat la rîndul său. Margit, soția sa, trebuie să lucreze rochii pentru prietenele bogate. Chiria nu e plătită de mai multe luni. Cărțile din bibliotecă sînt vîndute pe o nimica toată. Greutățile covîrșesc pe cei doi soți care, detestînd minciuna, nu știu ce ar trebui să iubească.

Ana Novac a scris cu vădită emoție despre tragica rătăcire a familiilor mic-burgheze care au văzut dispărînd în anii dictaturii iluziile pe care și le construiseră despre democrația burgheză. Confuzia și dezorientarea doctorului Kovacs este cuprinzător reprezentată în actul său limitat de rezistență. El se opune nedreptății unei concedieri abuzive, respinge cu indignare perspectiva denunțării unei vecine comuniste ca preț al achitării chiriei, dar ce trebuie să facă mai departe nu înțelege. O viață întreagă soții Kovacs au recitat versurile protestatare ale lui Petöfi și și-au văzut mai departe de micile lor treburi. Ei și-au apărat, desigur, măranta lor fericire, de ciocnirea furtunoasă cu marile probleme ale umanității. Copiii lor au crescut în atmosfera aceasta înăbușitoare a retragerii în fața întrebărilor complicate. Izbucnirea lui Peter, fiul cel mare al soților Kovacs, care reproșează mamei sale veșnicul ei „nu știu", cu care a pus capăt zecilor de întrebări ale copiilor este, în acest sens, zguduitoare.

În această atmosferă de fadă mulțumire, încropită cu prețul a zeci de renunțări cresc Peter și Eva. Fata își îngroapă setea de viață în cărțile pe care le devorează cu nesaț. Prima ciocnire mai dură cu viața o covîrșește. Un „actor auxiliar" (funcția subliniază silueta derizorie a acestui personaj care nu apare în scenă) îi dă, trecător, senzația „marii iubiri". Dar cabotinul se dovedește a nu fi din familia de spirite a lui Romeo, coborînd pînă la atitudini care trezesc în sufletul Evei scîrba și disprețul. Buimăcită de acest cataclism pe care nu-l bănuia posibil, Eva este gata să retragă orice credit moral oamenilor. Viața i se pare încă tentantă, dar plină de pericole înspăimîntătoare. Educația molcomului „nu știu" își anunță în piesă primul său faliment.

Peter încearcă altă evadare din țarcul întrebărilor fără de răspuns. Ca și lui Petru din „Citadela sfărîmată", războiul și uniforma de ofițer îi apar ca o chemare irezistibilă către bărbăție și către o viață plină. Pe front, el se deprinde cu crima, căreia îi dă drept suport viciul. Falimentul vieții lui Peter nu mai cunoaște opriri. El se pronunță total și implacabil, conținînd într-însul condamnarea răspicată a educației șovăielnice, lipsită de orizont.

Autoarea a izbutit, mai ales, să dea relief marasmului care cuprinde această familie după concedierea doctorului Kovacs. Cortina se ridică de la început pe un moment edificator al acestei frămîntări: scena umilitoare la care este supusă soția profesorului de către o fostă colegă a sa, care a avut geniul de a se mărita cu un bogătaș. În scenele care urmează, loviturile se succed cu o înverșunare care pune în fața celor doi soți problema deschisă a participării la viață. Doctorul Kovacs este prea epuizat ca să reziste acestor avalanșe necruțătoare. Înfrînt de prima santinelă obraznică, în elanul său de a-și elibera fiul din ghiarele fasciștilor care-l înrolaseră în armată, Kovacs își lichidează ultimele rămășițe de energie și luciditate. Întunecarea care-l cuprinde apoi fusese anunțată încă din primele sale replici.

Margit Kovacs, soția doctorului, reacționează deosebit. Loviturile par a o trezi încetul cu încetul, par a trezi mai ales dezgustul pentru propria sa resemnare, pentru propriul său „nu știu". Aruncată ca o fragilă barcă pe valurile spumegînde ale vieții, familia Kovacs înregistrează un învins, un dezertor și o singură minte lucidă: mama, care caută cu din ce în ce cu mai multă înfrigurare un răspuns la cea mai neliniștitoare întrebare: care e drumul pe care va putea să ajungă alături de oameni? Ultima replică din primul act al piesei, în care se arată cît de greu e „să fii doamna Kovacs, în familia Kovacs" trebuie înțeleasă ca o consemnare a cotiturii pe care Margit o face cu o hotărîre mereu sporită. Asemenea cuvinte amare ascund într-însele conștiința răspunderii pe care o simte apăsînd pe umerii săi, această mamă care învață tîrziu, dar cu aprinsă rîvnă, prețul adevărat al vieții.

În fața dezorientării „Kovacsilor", autoarea încearcă să ridice oameni care știu să întrebe dar știu să și răspundă. În piesă apar doi luptători comuniști, care intervin în cîteva dintre cele mai dramatice scene și spun replici cu adevărat necesare. D-na Beres, care aduce în scenă, cu mărturisirile sale, ceva din farmecul așteptării primului copil, stîrnește interesul spectatorului. Ea, ca și Andras mai tîrziu, răspund ferm și limpede unor probleme care soților Kovacs li se păreau de nerezolvat. Ei rostesc cu căldură chemarea la luptă, la complotul urii arzătoare împotriva fasciștilor de toate neamurile. Calmul și clarviziunea lor, puritatea sufletească a acestor oameni amintește pe eroii care vor veni în generația următoare, a „Preludiului". Fără prezența acestor oameni, drama familiei Kovacs ar fi rămas jalnic suspendată. Comuniștii dau în piesă, ca și în viață, dezlegarea marilor întrebări. Trebuie să spunem totuși că Ana Novac n-a izbutit să dea destulă forță și destulă pasiune eroilor înaintați din piesa sa. Ea a povestit impresionant ce se întîmplă cu familia Kovacs, pe care pare să o cunoască destul de bine. Andras și d-na Beres rămîn, într-o mare măsură, necunoscuți spectatorului și autoarei. Eroii pozitivi ai piesei nu sînt lipsiți de trăsături vii, dar în contrast cu complexitatea „Kovacsilor", autoarea i-a construit prea simpli. Fără convulsiuni și complicații sterile, de bună seamă, cei doi luptători aveau însă nevoie de o calmă adîncime sufletească, care să-i însuflețească deplin. Lipsurile acestor eroi se răsfrîng asupra liniei firești de dezvoltare a celorlalte personaje. Deficiențele d-nei Beres nu justifică destul cotitura d-nei Kovacs, iar silueta liniară a lui Andras nu ne dă măsura exactă a transformării Evei.

Cronica dramatică

Autoarea piesei este foarte tînără. Ea a scris piesa cu cîțiva ani în urmă. Dorind să spună multe lucruri și neștiind întotdeauna cum să le spună mai bine, ea a dus conflictul la o mare tensiune dramatică în ultimul act, dar n-a rezolvat mulțumitor toate destinele omenești ce i-au fost încredințate. Spectatorul are sinceră nevoie de prezența Margitei Kovacs în ultimul act, dar autoarea a trecut în culise acest personaj, tocmai cînd începea să capete o nouă strălucire. Peter se sinucide în final, dar actul său disperat nu este destul de bine justificat prin ultimele sale replici. Acestea sînt erori de construcție pe care talentul autoarei le va depăși cu siguranță în următoarele sale lucrări.

Cu unele prilejuri s-a apreciat „Familia Kovacs" ca superioară „Preludiului". Bineînțeles asemenea ierarhii sînt discutabile. „Familia Kovacs" se distinge într-adevăr prin economia surprinzătoare a construcției, prin profunzimea cu care se execută portretul doctorului Kovacs și procesul de evoluție al d-nei Kovacs. Dramatismul „Familiei Kovacs" este acoperit în valută forte, neîndoielnic. Preferăm totuși acestei piese, în care autoarea descrie oameni și întîmplări adevărate în culori pe care le-am mai întîlnit — ultima sa piesă, poate mai puțin reușită în unele scene ale sale, dar în ansamblu vie și tulburător de nouă. În „Familia Kovacs", Ana Novac a condamnat tarele micii burghezii dezorientate. În „Preludiu" ea a cîntat — în primul rînd — apariția omului nou care nu mai cunoaște veninul acestor tare. „Familia Kovacs" a semnalat un talent. „Preludiu" a confirmat trăinicia acestuia la cel mai dificil examen: plămădirea eroilor puri la care a rîvnit din toată inima romanțioasa Eva Kovacs.

*

„Familia Kovacs" este o piesă simplă, în care apar personaje de o structură complexă. În montarea de la Teatrul Național din Iași, regia (Val Mugur) a muncit cu stăruință să-și apropie piesa. Într-o mare măsură s-a reușit realizarea unuia dintre cele mai dificile roluri. În Margit Kovacs, artista emerită Margareta Baciu a adus ceva din frămîntările acestei mame care nu-și pierde cumpătul. Replicile răstite care ascund tumultul sufletesc al Evei, au fost, evident, pricepute de tînăra actriță Simona Constantinescu. Perfidia și cruzimea fasciștilor și a uneltelor lor a fost prezentă în spectacol prin modul în care și-au făcut apariția cîteva personaje episodice ale piesei și în special proprietăreasa (Eliza Nicolau). Val. Mugur a dat însă o nejustificată amploare izbucnirilor nervoase ale unora dintre personaje, ceea ce a dus la stabilirea unei atmosfere clinice, familia Kovacs apărînd, în mare măsură, ca urmărită de o fatidică demență. La această impresie a contribuit, în mare măsură, modul greșit în care și-a conceput rolul Gh. Popovici (Dr. Kovacs), care a sacrificat cu totul miezul uman al replicilor personajului. Regizorul nu a acordat atenția cuvenită personajelor pozitive, comuniștilor Andras și Beres. Fragilitatea cunoscută a acestor roluri în textul piesei a fost subliniată de linia monotonă, uniformă, a interpretării actorilor Valentin Ionescu și Valea Marinescu. Pentru a sublinia sensurile adevărate ale piesei, regia și actorii vor trebui să alunge de asemeni din spectacol tendințele declamatorii ale unor interpreți și să stăpînească temperamentul unui tînăr actor talentat ca Gh. Vrînceanu, care, în rolul lui Peter se dezlănțuie mult prea intempestiv.

La Teatrul Maghiar din Sf. Gheorghe, „Familia Kovacs" a cunoscut o montare mai apropiată de conținutul piesei. Aci regia (Jakabffy Deszö) a imprimat spectacolului o lumină mai gravă și în același timp mai discretă. Interpretarea piesei de către artiști maghiari în limba maghiară a favorizat puternic crearea mai naturală a atmosferei. Actorii s-au dovedit, cu unele excepții, încă nu deajuns de formați pentru o dramă de mare intensitate. Actrița Hegyessi Magda a recurs excesiv la tehnica plînsului și a glasului sugrumat în scenele mari ale piesei, izbutind însă în jocul reținut din primul act al piesei. Lazar Erszebet a fost prea cochetă în rolul complicat al Evei. Remarcabilă a fost însă apariția tînărului Zsoldor Arpad (Peter) care a impresionat prin profunda înțelegere a zbuciumului și rătăcirilor care conduc personajul la prăpastie.

Margareta Baciu (D-na Kovacs) și Gh. Vrînceanu (Peter) într-o scenă din actul II.

„Familia Kovacs" care înfățișează fapte răscolitoare publicului, pune probleme dificile spectacolului. Dar, în ciuda deficiențelor observate, piesa aceasta de început a Anei Novac își descoperă spectatorului atent mesagiul său de încredere în destinul oamenilor adevărați, de acuzare a neputinței sufletelor stinghere.

V. Mîndra

ANDRÉ WURMSER: Cuvinte către Sadoveanu

Aş vrea să-mi fie îngăduit să vă aduc salutul meu respectuos, Mihail Sadoveanu, fără să-şi închipuie cineva că am crezut în legenda absurdă care vă atribuie 75 de ani. Nu sînt atît de naiv încît să cred într-o ştiinţă pretins exactă, care nu vrea să ţină seama decît de cifre şi de date, în ciuda evidenţei. Starea civilă minte, ca o statistică burgheză. Mihail Sadoveanu are vîrsta cărţilor sale, vîrsta luptei şi a speranţei şi nu va înceta niciodată să fie tînăr.

Alţii vor spune ceea ce am încercat eu să spun cititorului francez, cît vă datorează romanul contemporan şi patria dvs. şi în ce măsură „Mitrea Cocor" a ajutat la cunoaşterea şi înţelegerea Rominiei noi.

Recunoştinţa mea se contopeşte cu a lor; dar aş vrea să vă mulţumesc de asemenea pentru comorile cu care povestirile dvs. au îmbogăţit poezia universală, tocmai pentru specificul naţional, specificul romînesc, pe care l-au adus. Aş vrea să vă mulţumesc pentru visurile şi prietenii pe care vi-i datorez, pentru emoţia pe care o încerc de fiecare dată cînd îi ascult pe Bordeieni şi pe călătorii de la Hanu Ancuţei, pentru pilda dvs.; căci aţi arătat scriitorilor epocii noastre că nu aveau de ales, ca Hercule la răspîntia viciului şi virtuţii, între ficţiune şi realism, între vis şi realitatea zilnică, le-aţi arătat că aveau datoria să cînte poezia realităţii, care cuprinde şi visul şi viaţa cea de toate zilele, speranţa şi mizeria, fructele trecutului şi simburii viitorului.

Mă simt mîndru şi puţin stingherit că amestec glasul meu cu atîtea ilustre glasuri care mărturisesc astăzi gloria dvs. Dar nu vorbesc numai în numele meu. Mîndria noastră nu ne face să ne exagerăm rolul. Dacă nu ne-am fi prefăcut că acceptăm vîrsta aceasta de necrezut pe care legenda v-o atribuie, n-ar fi lipsit nimic operei dvs. Am fi făcut numai dovada unei ingratitudini dezordonate.

Dar ar fi lipsit o culoare în paleta lumii, o voce limpede în coralul epocii noastre şi raţiunii umane, o raţiune de a crede în om, dacă Mihail Sadoveanu ar fi tăcut.

VIAŢA UNIUNII SCRIITORILOR

* * *

Intîlnirea între Mihail Sadoveanu şi scriitorii din Capitală

Cu prilejul atribuirii numelui lui Mihail Sadoveanu Casei scriitorilor, vineri 25 noiembrie a avut loc o întîlnire între maestrul Mihail Sadoveanu şi scriitorii din Capitală.

Intîlnirea a fost deschisă de acad. Mihai Beniuc, secretar al Uniunii Scriitorilor din R.P.R.

Maestrul Mihail Sadoveanu a vorbit despre legăturile de prietenie dintre scriitori, despre deosebirea dintre viaţa de altădată şi viaţa nouă pe care o trăiesc scriitorii din Republica Populară Romînă.

Apoi, maestrul Mihail Sadoveanu a citit un fragment din lucrarea sa „Ochi de urs".

* * *

CONFERINŢA

„Principiul leninist al spiritului de partid în literatură"

Vineri, 18 noiembrie, a avut loc la Casa scriitorilor şedinţa închinată sărbătoririi a 50 de ani de la apariţia articolului lui Lenin „Organizaţia de partid şi literatura de partid". Criticul Ov. S. Crohmălniceanu a expus referatul intitulat „Principiul leninist al spiritului de partid în literatură".

Expunerea a început cu o parte consacrată condiţiilor social-politice în care a apărut articolul lui Lenin; această parte a pus în lumină modul cum întemeietorul partidului revoluţionar al clasei muncitoare integra preocupările sale pentru problemele literaturii, activităţii sale politice. În continuare, vorbitorul a sintetizat tezele leniniste cuprinse în articolul „Organizaţia de partid şi literatura de partid", opunîndu-le esteticii burgheze.

În primul rînd a fost dezbătută problema aşa-zisei libertăţi a creatorului în societatea bazată pe exploatare şi adevărata libertate de creaţie pe care o realizează numai societatea socialistă. În legătură cu aceasta, criticul a dat unele exemple concrete de felul cum aceeaşi presă burgheză, care ridicase în slăvi pe anumiţi scriitori, i-a atacat fără cruţare, contestîndu-le meritele, în momentul cînd poziţia lor nu mai convenea oficialilor burgheziei.

„Lenin aplică reprezentarea marxistă a legăturilor dintre necesitate şi libertate la activitatea creatoare" — a spus vorbitorul. „Liber cu adevărat va fi artistul care va înţelege în modul cel mai clar necesitatea obiectivă în viaţa socială şi va acţiona în consecinţă. Deci, se va angaja deliberat, conştient, în slujba clasei celei mai înaintate..."

Expunerea a consacrat apoi o cercetare amplă consecinţelor pe care le are pentru activitatea artistică, ideea cîştigării prin partinitate a libertăţii de creaţie, şi a arătat unele din succesele realizate de scriitorii noştri, datorită însuşirii principiului spiritului de partid.

O parte substanţială a cuvîntării a fost consacrată unor aspecte concrete ale muncii literare şi unor probleme cu caracter mai general, precum: importanţa principiului spiritului de partid în orientarea tematicii literaturii, în combaterea manifestărilor de apolitism şi liberalismului mic burghez, în problemele criticii literare şi ale îndrumării, în evitarea şi combaterea influenţelor literaturii decadente. În încheiere, vorbitorul a insistat asupra necesităţii situării scriitorilor în actualitate, în vederea creării unor opere la înălţimea epocii noastre.

Consfătuirea tinerilor critici literari

Marţi 29 noiembrie a avut loc la Casa Scriitorilor „Mihail Sadoveanu" din Bucureşti, o consfătuire cu tinerii critici literari din întreaga ţară. Consfătuirea a fost prezidată de acad. Mihai Beniuc. Au participat tineri critici literari din Bucureşti, Cluj, Iaşi, Tîrgu Mureş, Timişoara. Referatul despre unele probleme ale tinerei noastre critici literare a fost susţinut de Aurel Martin şi Dumitru C. Micu. Numeroşi vorbitori au dezbătut pe larg problemele esenţiale ale tinerilor critici literari.

Concluziile au fost trase de prof. George Macovescu, preşedintele comisiei de critică a Uniunii Scriitorilor din R.P.R.

Impresii din U.R.S.S.

Miercuri, 30 noiembrie a.c., a avut loc la Casa Scriitorilor „Mihail Sadoveanu" conferinţa poetului Cicerone Theodorescu, — întors recent dintr-o vizită în Uniunea Sovietică, — intitulată „Într-o casă de prieteni".

CURIER literar

● *A apărut primul volum din colecţia de „Opere" de Balzac în traducere romînească. Volumul cuprinde romanele: „Casa «La Motanul cu Mingea»", „Bal la Sceaux", „Vendetta", „Pielea de Sagri", toate traduse de Pericle Martinescu şi „Cămătarul" („Gobseck") în romineşte de Petre Solomon. Studiul introductiv: „Viaţa şi creaţia lui Balzac" este semnat de Theodosia Ioachimescu. Primul volum al „Operelor" lui Balzac din cele 12, care vor apare în limba romînă, s-a tipărit într-un tiraj de 35 mii exemplare.*

● *În colecţia „Studii literare", a apărut volumul „Akademos" de Victor Eftimiu, cuprinzînd comunicări şi referate ţinute în cadrul Academiei R.P.R., între anii 1948—1955.*

● *Editura de stat pentru literatură şi artă a scos de sub tipar romanul „Pe marginea Dunării" de Şerban Nedelcu.*

● *La editura „Cartea rusă" a apărut „Radişcev", roman de Olga Forş.*

● *Romanul lui Robert Merle „Moartea e meseria mea" a apărut în Editura de stat pentru literatură şi artă, tradus de Raul Ioil Cuvîntul înainte este semnat de acad. prof. Petre Constantinescu-Iaşi.*

● *În „Mica bibliotecă critică" au ieşit de sub tipar studiile „Sensul etic al operei lui Sadoveanu" de Dumitru Micu şi „Literatura franţei combatante" de I. Ghimeşan.*

● *Se află în librării două volume de „Opere alese" de D. Bolintineanu, ediţie îngrijită şi studiu introductiv de Dan Costa.*

● *La Editura tineretului apar în cîteva zile volumele de versuri „Inima omului" de Violeta Zamfirescu şi „Coboară munţii" de Rusalin Mureşanu.*

● *Peste cîteva zile va apare volumul „Din cronica acestor ani" de Maria Banuş.*

● *Romanul „Izvorul Roşu" de Nicolae Jianu va fi în librării spre sfîrşitul săptămînii viitoare.*

11 ani de la eliberarea Albaniei

TRADIŢIA LITERATURII ALBANEZE

La Biblioteca Naţională din Tirana se păstrează cu adîncă veneraţie un document scump al poporului albanez. Un document literar care fixează începutul slovei albaneze tipărite încă acum patru secole. Este vorba de cartea lui Ghion Buzucu, scrisă în anul 1555. În urmă deci cu atîtea sute de ani, cînd poporele din Peninsula Balcanică gemeau sub opresiunea tiraniei musulmane şi cînd tiparul abia apăruse în statele civilizate din acea vreme ale continentului nostru, un patriot albanez dă la iveală, la Veneţia, prima carte tipărită în limba lui natală. Fiind preot, Ghion Buzucu a trebuit să scrie o carte despre practica religioasă; dar ea a fost pornită dintr-un impuls patriotic şi cetăţenesc, tocmai spre a promova cultura albaneză. Limba, de o mare frumuseţe, în care este scrisă cartea arată la rîndul ei, că ea a încununat şi a dus mai departe o tradiţie literară pentru care lipsesc încă datele istorice. Aprecierea pusă de autor în post-faţă, că a scris cartea „din dragoste către popor", îi dă adînca semnificaţie a unei opere care nu este numai de educaţie religioasă, ci şi o manifestare a spiritului naţional.

După aproape patru decenii, apare o a doua carte tipărită. De data asta ea este o traducere din limba italiană a „Lecţiilor creştine" de Luca Matranga. Tălmăcitorul ei este tot un preot, dar care, ca şi înaintaşul său, a întreprins această muncă din aceleaşi considerente patriotice.

La sfîrşitul celui de al cincisprezecelea secol, în urma înrobirii din nou a Albaniei de către beii turci, se produce un exod către Sudul Italiei, unde se refugiază foarte mulţi albanezi, care continuă însă să-şi păstreze limba, credinţa şi năzuinţele lor naţionale, pe care nu le-au părăsit nici pînă în ziua de astăzi. Această populaţie creează literatura ei — la început cu caracter religios, apoi cu caracter social — autorul cel mai însemnat fiind Luca Matranga care se afla în Sicilia.

Însufleţit de idealurile patriotice şi de cauza poporului din care făcea parte, Luca Matranga scrie despre conştiinţa naţională a compatrioţilor săi, despre dragostea şi alaşamentul lor faţă de pămîntul natal.

Limba folosită de aceşti doi înaintaşi şi elanul lor patriotic au servit drept temelie viitoarei literaturi naţionale albaneze. Din cauza stăpînirii înrobitoare a beilor turci şi a regimului feudal care înăbuşea orice viaţă culturală, timp de două secole literatura albaneză este nevoită să-şi păstreze caracterul ei bisericesc şi folcloric. Scriitorii albanezi, din care mulţi trăiau şi activau în străinătate, se adunau în cercuri culturale diferite, din care cauză nu se putea forma un şuvoi unitar al unei culturi naţionale şi nici o trainică tradiţie literară. În aceste două sute de ani, fiinţează cercuri culturale la Scodra, Scopie şi în Sudul Italiei. Din mijlocul acestor cercuri apar scriitori de seamă ca Iul Bariboba, Ieronim Rada, Zef Serembe şi alţii, în scrierile cărora se manifestă tendinţe cetăţeneşti şi umaniste tot mai puternice şi care deschid drumul creaţiei literare ce va urma.

Literatura contemporană se dezvoltă în ultimele decenii ale veacului trecut, odată cu renaşterea albaneză. Factorul hotărîtor pentru aceasta îl constituie lupta pentru unitatea naţională şi independenţă, primul mare scriitor al acestei epoci fiind Naim Fraşeri, care apare într-un moment important al renaşterii, cînd limba literară se plămădise în urma activităţii cărturăreşti de pînă atunci. Om de o vastă cultură, cunoscînd autorii clasici, folosind experienţa scriitorilor greci şi persani, Naim Fraşeri scrie o literatură de un înalt nivel artistic: volumul de versuri „Flori văratece", poemul „Turmă şi ţarină", vasta epopee „Istoria lui Scanderbeg". Fraşeri deschide drum şi scriitorilor Anton Ciaco, Ceaiupi şi Ndre Mieda, — primul influenţat puternic de revoluţia franceză. El este nevoit însă să se exileze în Egipt, de unde continuă lupta pentru emanciparea şi eliberarea poporului său. În versurile lui, el păstrează caracterul naţional albanez şi exprimă o adîncă dragoste pentru patria şi poporul său. Ceaiupi, la rîndul său, este un remarcabil reprezentant al literaturii satirice. În „Clubul din Salonic" el demască pe trădătorii luptei de eliberare. Ceaiupi scrie şi comediile „După moarte" şi „Ginere la 14 ani" în care creionează cu causticitate tipuri negative din vremea sa.

Artistul mare al literaturii renaşterii este însă Ndre Mieda, născut în 1866, ca fiu al unui cioban şi mort în anul 1937. Însuşindu-şi o înaltă cultură şi călătorind în ţările apusene, el învaţă limba acestora şi cunoaşte literatura modernă. Cea mai de seamă operă a lui e culegerea de versuri „Juvenilia" în care este cuprinsă şi o vestită poemă filosofică.

În cel de al doilea deceniu al veacului nostru, poporul albanez se scutură de jugul robiei musulmane, fără însă să scape de regimul beilor feudali. Albania trece printr-o etapă de decădere, ceea ce influenţează şi dezvoltarea vieţii culturale a poporului şi a literaturii. Totuşi, în acest timp, mulţi scriitori rămîn credincioşi tradiţiilor democrate. Mihal Gramena este unul dintre ei. La fel Fan Noli, traducătorul în limba albaneză al lui Shakespeare şi al altor clasici universali, participant activ la mişcarea revoluţionară burghezo-democratică, nevoit apoi să se exileze în străinătate.

Pe vremea regimului reacţionar al lui Zogu, în literatură pătrund influenţele decadente ale culturii occidentale. În mijlocul poporului creşte însă revolta împotriva feudalilor şi a monarhiei şi odată cu aceasta se dezvoltă o literatură realistă şi revoluţionară, al cărei reprezentant de frunte este Migheni, unul din cei mai iubiţi poeţi ai poporului albanez, care se află şi astăzi pe poziţiile de luptă ale poporului albanez, eliberat de asupritorii săi feudali şi pornit pe drumul unei dezvoltări socialiste.

Dacă ar fi să jalonăm etapele parcurse în cele patru secole de literatură, trebuie să concludem că primul mare scriitor este Naim Fraşeri, că maestrul limbii artistice este Mieda iar acela care a însufleţit cel mai mult masele în lupta lor pentru libertate şi care rămîne mîndria şi conştiinţa acestei lupte, este Migheni.

Cu această glorioasă moştenire culturală, cu această seculară tradiţie a literaturii, noua generaţie de scriitori făureşte astăzi o literatură a epocii sale, inspirată din viaţa nouă a celor unsprezece ani, de cînd poporul albanez este stăpîn deplin pe soarta sa, stăpîn fericit al patriei lui, care se află în rîndul ţărilor ce construiesc socialismul.

Gh. Dinu

OASPEŢI DE PESTE HOTARE

MALCOM RAYMENT
Critic muzical — Anglia

ALAN BUSH
Compozitor şi dirijor — Anglia

ODETTE ROUX
Secretara Federaţiei democrate internaţionale a femeilor — Franţa

Desene de ROSS

Din literatura iugoslavă

DRENCA

Velico Petrovici, din care publicăm schiţa de faţă, este unul dintre cei mai fecunzi scriitori ai Iugoslaviei. El a început prin a scrie versuri, pentru a se consacra apoi prozei, fiind autorul volumelor de nuvele „Bunia şi tovarăşii din Ravongrad", „Primăvară înşelătoare", „Conştiinţe clintite", „Ispita", „Povestiri" şi altele, în care evocă întîmplări din viaţa oamenilor din toate regiunile ţării.

I

— Fii atent la femeile astea! O să-ţi povestesc ceva despre ele, — îmi şopti printre dinţi vechiul meu tovarăş de şcoală cu care mă plimbam prin oraşul natal, după o absenţă de douăzeci de ani.

Erau două ţărănci, mama şi fata. Dacă ar fi fost femei făcînd parte din burghezia oraşului, aş fi putut zice mai curînd că era bunica cu nepoată-sa. Cea vîrstnică părea să aibă şi mai puţin de patruzeci de ani şi în jurul a şaizeci de ani. O femeie ca atîtea alte femei de-ale noastre, care nu-şi ridică privirile şi capul de la treburile ei şi a nenumăratelor munci din viaţă ei. Era sfrijită, pipernicită, ascuţită, cu pete mari stacojii pînă la jumătatea frunţii, pe nasul supt, pe obrajii ei scofîlciţi. Corpul ei uscătiv se simţea prin straiele ei lungi şi largi ca limba unui clopot mare. Alături de ea, frecîndu-se mereu de haina ei, mergea fata — o fetişcană cam la şaptesprezece ani, căreia îi scîrţîiau pantofii în mers. Era brunetă, voinică şi sfioasă în acelaşi timp, puţin speriată de oraş, de mulţime, de îmbrăcămintea care era tot atît de largă şi de grosolană ca a mamei ei, însă de culoare deschisă, roşietică. În hainele acestea, părea a fi o fiinţă nefericită care a avut o copilărie întemniţată. Amîndouă femeile erau cu broboadele trase peste ochi şi mergeau cu capetele plecate. Mama spunea ceva mişcînd numai colţurile gurii şi în timp ce prietenul meu vorbea cu ele, după ce le-a oprit din drum, obrajii fragezi şi negricioşi ai fetei se îmbujorau, pe cînd mamă-sa o privea la fiecare cuvînt.

— Ce zici? — făcu prietenul meu, întorcîndu-se spre mine. — Nu-ţi aduci aminte cine e femeea aceasta? Încearcă, răscoleşte-ţi amintirile. Era prin anul una mie nouă sute şase... Imi amintesc şi acum cum vorbeam despre întîmplarea lor parc-am vorbi azi.

— Nu-mi pot aduce aminte nici să mă omori!

— O... aşteaptă... N-ai uitat-o doar pe lelea Nasta, pe Şaşoaia, care venea şi pe la voi şi pe la noi. Lelea Nasta, care făcea săpun pentru toate casele din Piaţa Mare. Nasta care avea o fată... o fată pentru care, ştii, fraţii Obuşcovici, Milan şi Nicola...

— Stai, ştiu!... Nu cumva o fi fata Nastei, cum o chema...? Avea un nume ciudat...

— Drenca.

—...Da, da, Drenca... Nu e cumva...

— Drenca, în carne şi oase! Cine-şi poate închipui că pentru ea s-a vărsat cîndva sînge?

— Abia acum mi s-a părut că aş fi recunoscut-o. Totuşi cred că a fost mai frumoasă, sau poate numai mi se părea aşa... pe vremea aceea.

Şi înainte de a începe să mă interesez despre urmările acelei întîmplări, un simţămînt, în acelaşi timp şi plăcut şi dureros, îmi evocă împrejurările legate de acea nenorocire.

II.

Lelea Nasta era o femeie frumuşică. Cînd a rămas văduvă avea doi copii căsătoriţi, care şi-au împărţit între ei pămînturile din dosul cimitirului, lîngă calea ferată, iar pentru mama lor au cumpărat o căsuţă la marginea satului, în faţa cimitirului, încît putea ziua întreagă să privească din casă pomii sădiţi de bărbatul ei în jurul curţii. Trăia aici cu ultima sa odraslă, o fetiţă mult mai tînără decît ceilalţi copii. Slugărnicea prin diferite case din oraş, între care şi pe la cîteva familii burgheze, unde nu muncea pe plată fixă, ci la o clacă permanentă. Uneori ajutorul ei revenea mai scump ca plata unei ziliere, iar alteori — mai cu seamă de sărbătorile familiale, la botezuri, nunţi, înmormîntări, — muncea, spăla, văruia, vopsea zile întregi, de dimineaţă pînă seara, mutînd şi schimbînd mobila prin camere, pe o nimica toată — pe un dejun la o masă burgheză... Femeile de felul acesta se obişnuiesc atît de mult cu cafeaua cu lapte, cu şocolata şi cu alte lucruri bune, încît ar crăpa dacă s-ar lipsi de ele numai o săptămînă şi ar trebui să se întoarcă iar la pîine neagră şi cartofi fierţi... O măgulea încrederea de care se bucura în casele noastre. Era ca un fel de membră a familiei, poate chiar mai mult decît atîta. Ea afla toate secretele familiare — şi cele femeieşti şi cele bărbăteşti — cu mult înaintea unchilor şi mătuşilor noastre şi îşi apăra „stăpînii". Nici între membrii familiei nu colporta noutăţile, în afară doar de veştile îmbucurătoare. Cum s-ar fi putut menţine altfel? Şi ca o ciudăţenie, casele prin care umbla lelea Nasta se simţeau mai înrudite între ele decît celelalte case. Ea, lelea Nasta, era firul de legătură între aceste familii.

Imi amintesc cum apărea în curte,— încet, în vîrful degetelor, „ca un duh, doamne iartă-mă", şi încă de la poartă îşi rotea privirile împrejur. Ba ridica un pai, ba o zdreanţă, ba împrăştia o băltoacă de pe cărarea de lespezi, ba scutura gîzele verzui de pe trandafirii şi mormăia mereu, gata să se certe cu bucătăresele, strigînd cu glas tare la aceste „neruşinate şi leneşe slovace". Vara se aşeza pe treapta de sus, pe cea mai de sus din cele trei trepte ale verandei, unde şedea mama cu surorile mele ziua întreagă. Iarna, după ce închidea cu spatele uşa, rămînea pe loc, în picioare, proptindu-se de uşor. Astfel sporovăia, „se sfătuia" cu cei din casă — „eu cred c-ar fi bine aşa, dar cum vreţi dumneavoastră" — şi pentru nimic în lume nu primea să se aşeze pe scaunul ce i se oferea. Dacă „sfatul" dura mai mult timp, lua scăunelul de lîngă maşina de cusut, se ghemuia pe el în apropiere de uşă, la o distanţă respectuoasă de toţi cei din casă. Fetiţa nu şi-o aducea niciodată. O trimitea totdeauna „jos" sau o lăsa în curte. Dacă mama şi surorile mele insistau, consimţea să o aducă. În astfel de momente, îşi ascundea dragostea ei de mamă şi mereu o dojenea şi o ruşine: că e o sălbatică, că nu învaţă, că nu munceşte, că se murdăreşte, că-şi rupe hainele, că nu ştie să se poarte cuviincios, că nu e frumoasă. Cînd se apropia să-i mîngîe obrajii, nemaiputîndu-se stăpîni, făcea acest lucru ca şi cum i-ar fi aranjat părul vîlvoi, sau i-ar fi potrivit broboada pe frunte. Se vedea cît de colo că tremura toată de grija ei, că şi-ar da bucuroasă şi viaţa pentru ea.

Nu e de mirare că pe Drenca am pierdut-o din vedere cînd mi-am început studiile la Viena şi că aproape m-am înstrăinat de ea în timpul vacanţelor. Întîmplarea despre care este vorba s-a petrecut acum douăzeci de ani, în luna mai. Imi aminasem pentru la toamnă examenele ce trebuia să le dau în sesiunea din iunie. Ţin minte că lelea Nasta a venit în aceeaşi zi în care sosisem şi eu acasă, ca să-l vadă

„pe domnişorul cel tînăr". De data aceasta nu mă mai întîmpină glumeaţă, blîndă şi timidă ca de obicei: — „O, pîrdalnicele de cărţi şi şvăboaicele acelea care storc vlaga din copilaşi! Cînd o să isprăviţi odată cu „studiile" acelea pîrdalnice şi să vă-ntoarceţi acasă!..." — Da numai din cap murmurînd:

— O, copilaşi dragi, cum tremură şi se prăpădesc mamele, nebune de dorul vostru.

Cei de acasă mi-au povestit totul. S-a uscat, a înnegrit, a îmbătrînit şi tăcea ca o stîncă. Însă alte femei, spălătoreasa Cheia şi lăptăreasa Tina, povesteau că o frămîntă un chin cumplit. Spunea că s-au îndrăgostit de fata ei încă din primăvară cei doi Obuşcovi, fraţi gemeni. Ce noroc ar fi fost pe capul bătrînei dacă i-ar fi îndrăgit fata numai unul dintre ei — să tot cînte din zori pînă-n seară! Ce noroc pentru o fată săracă să se mărite în casa Obuşcovilor, oameni bogaţi, care pot da fiecăruia dintre copii cîte zece jugăre de pămînt — nu sărăntoci ca alde Sigianski sau Legumerţeşti... Flăcăii erau chipeşi, gemeni, însă cu sînge aprins şi de o încăpăţînare fără seamă, încăpăţînare de moşieri. Şi nici unul dintre ei nu se încumeta să cedeze. De cum s-au prins la horă lîngă ea, în piaţa Grecului Milan, de ziua Sfîntului Marcu, după sfinţitul grîului, între ei a început o duşmănie de moarte. Tăceau de parc-ar fi fost amîndoi muţi şi se priveau pieziş pe sub sprîncene. Unde se ducea unul, pleca imediat şi celălalt după el, nu spuneau nici o vorbă, se făceau verzi la faţă, însă nu ceda nici unul, nici celălalt. Mama lor se cutremura şi-şi frîngea mîinile neputincioasă.

— Buna mea stăpînă, — zicea Cheia către mama, emoţionată şi ea tot atît de mult — asta nu e binecuvîntare de la Dumnezeu, ci blestem al diavolului. O să vedeţi că n-o să se termine cu bine! După asta, mama a dus-o pe lelea Nasta în salon, ca să stea cu ea de vorbă între patru ochi.

— Ştiu tot, stăpînă dragă, de boala asta suferă şi inima mea, dar ce pot face eu, ce poate face fata, ce poate face o biată mamă săracă... Ce zice fata? Ce să zică; tace, inimioara mamei, tace... Şi o rog, o implor, plîng, o ruşinez, o bat... Dar nimic, tace, păleşte şi priveşte la pămînt, inimioara mamei, de parc-ar fi moartă. — „Îţi place pe unul dintre ei, fetiţa mea? Îţi place celălalt, spune mămicăi tale" — dar ea tace... Să o închid în casă, e fată prea mare şi e ruşine; să o trimit undeva printre străini? Dar unde?... De soarta care-i e scrisă nu poate scăpa nimeni, nici flăcăii, dar mi-te o fată... Să vorbim cu băieţii? Mai bucuroasă am muri amîndouă, decît să facem una ca asta! Şi n-ar avea nici un rost! Nici cu părinţii lor n-aş putea vorbi. Cînd s-a mai pomenit pe pămînt aşa ceva, ca mama fetei să înceapă vorba cu părinţii băieţilor?

În a doua zi de Rusalii s-a făcut o procesiune mare. Biserica era toată împodobită în verde, casele sîrbeşti erau şi ele cu rămurele înfrunzite şi cununi. Biserica, curtea bisericii, piaţa din faţa primăriei, cîrciumile, străzile — forfoteau de lume îmbrăcată de sărbătoare, orăşeni, sătenî, fermieri. Curţile largi ale cîrciumilor de la periferiile oraşului, erau ticsite de căruţele fermierilor, ca la bîlci. De peste acoperişuri se auzea în acelaşi timp din mai multe părţi bătaia tamburinelor, deasupra cărora se înălţa ca în zborul de rîndunică sunetele primei viori. Pe la ora cinci, copilul Cheii veni în fuga mare, strigînd încă de la poarta cu glasul gîfîit. Noi eram toţi în grădină, aşezaţi la umbra liliacului.

— Săru'mîna! Mama e pe-aîci?

— Nu e. Dar ce s-a întîmplat?

— Milan Obuşcov l-a omorît pe Nicola.

— Ce? Ce?... Vino mai aproape şi povesteşte. Unde s-a întîmplat asta?... făcură ai noştri într-un glas, sărind de la locurile lor.

La cîrciuma lui badea Musa, lîngă cimitir, se adunase multă lume la horă. Flăcăii şi fetele „de jos" — aşa se numea partea dinspre cimitir şi de pe lîngă fermele din apropiere, — veneau aici la horă în toate duminicile. Jandarmii parc-ar fi presimţit ceva, au făcut percheziţie tuturor flăcăilor la intrare, confiscînd o mulţime de cuţite, cîteva pistoale şi chiar bricege micuţe. Cînd tamburiştii au început să cînte a doua oară, fetele s-au prins în horă să joace şi atunci amîndoi fraţii Obuşcov au năvălit înăuntru printre copiii care se îngrămădeau la uşă, printre flăcăii care stăteau în cumpănă cu fete să intre în joc. Lumea s-a dat repede la o parte din calea lor. Flăcăii din mahalaua respectivă îşi plecară ochii la pămînt, cu toate că gemenii erau „străini" la hora de la cîrciuma lui Badea Musa, iar fetele lor jucau în hora de la cîrciuma „Cei doi porumbei".

Cînd au zărit-o pe Drenca cei doi fraţi s-au îndreptat spre ea amîndoi în aceeaşi clipă. Unul a prins-o de mîna dreaptă, celălalt de mîna stîngă. Toată lumea se făcuse albă ca varul. Simţeau toţi că ceva trebuie să se întîmple. Drenca s-a făcut şi ea galbenă ca ceara, a lăsat capul în jos şi privirea la pămînt. Taraful parcă a fost gîtuit. Nicola scoase o bancnotă de zece dinari din buzunarul jiletcii de catifea albastră şi o aruncă mototolită la picioarele lui Trîndа, primul muzicant.

— Zi, Trîndeo, Dumnezeul lui! Azi, ori niciodată!

În clipa aceea, încă înainte de a începe mişcarea horei, Milan sări la mijloc, înaintea lui Nicola şi zvîrli la picioare un cuţit nou, sclipitor, cu tăişul îngust. Nimeni n-a observat de unde şi cînd a scos cuţitul.

— N-a omoară-mă odată, sau lasă-mă!

Milan se plecă, luă cuţitul şi-l înfipse în gîtul lui Nicola, înainte ca cineva să fi putut mişca din loc. Dacă Drenca a leşinat înainte ca Milan să fi lovit, nu ştia nimeni. Nimeni nu se uita la ea, nici chiar fraţii gemeni. Nicola a rămas mort pe loc. Pe Milan l-au legat jandarmii şi l-au dus. La Drenca nici unul din fraţi n-avu timpul să se uite cumsecade.

Lelea Nasta a sosit fuga acasă, bocindu-se. Toată ziua a tremurat de groază, neputîndu-se linişti, nici să şadă locului. Însă a plecat de acolo, nemaiîndrăznind să rămînă cu fata ei la horă, pentru că „nu şedea frumos".

Drenca n-a fost de folos nici justiţiei. Şi acolo schimba feţe-feţe, privea la pămînt, tăcută şi suptă. Nici în faţa judecătorilor nu s-au privit în ochi — ea cu Milan.

Imi amintesc că mi-au scris la Belgrad că pe Milan l-au condamnat la şase ani muncă silnică şi că Drenca s-a măritat imediat după aceea. S-a măritat şi s-a pus să nască la copii unul după altul. Era blîndă şi potolită ca mamă-sa, care cu timpul s-a liniştit şi s-a împăcat cu soarta.

Lelea Nasta continua să trăiască mai departe singură în căsuţa ei, să slugărească pe la casele din oraş şi în timpul războiului a murit subit.

III

Şi după ce s-a întors Milan de la ocnă, ce s-a mai întîmplat?

— Nimic. Să-l vezi numai ce om blînd şi chibzuit s-a făcut. S-a însurat dar a rămas după un timp văduv cu doi copii. Mulţi gîndeau că ar fi putut după aceasta să se căsătorească cu Drenca, însă nimeni nu îndrăznea să-i pomenească despre ea. Iar femeile, ca femeile, sporovăiau despre toate cele şi le plăcea să glumească pe seama oricui. Ele au fost acelea care au început să-i vorbească Drencăi, cînd a rămas şi ea văduvă. Însă la vorbele lor, Drenca tăcea şi se ferea închizînd ochii...

Măi frate, ţăranii sînt în stare să înfrunte lovituri grele, — şi lovituri morale şi lovituri fizice. Nu c-ar fi nesimţitori, — ţi-aduci aminte cum zicea Cheia către noi ăştia, „domnişorii tineri": — „Voi, coconii, nu ştiţi să iubiţi, nu ştiţi să vă bucuraţi, nici să suferiţi! — îţi mai aduci aminte?... Am fost noi naş la o nuntă ţărănească înainte de război. La masă erau aşezate faţă-n faţă mama lui Milan şi lelea Nasta. Vorbeau între ele ca toate femeile, despre casă, despre diferite griji, despre nepoţi. Nimeni pe lumea aceasta nu şi-a putut închipui, văzîndu-le, ce a fost şi ce putrezea între ele...

Redactor-şef: Zaharia Stancu. *Colegiul redacţional:* Mihai Beniuc, Marcel Breslaşu, Eusebiu Camilar, Paul Georgescu *(redactor-şef adjunct)*, Alexandru Jar, Eugen Jebeleanu, George Macovescu, Ion Mihăileanu, Veronica Porumbacu *(redactor-şef adjunct)*, Cicerone Theodorescu, Ion Vitner.

REDACŢIA ŞI ADMINISTRAŢIA: Bucureşti — Bdul. Ana Ipătescu 15. Telefon: Redacţia 2.74.26; 1.50.17. Administraţia 1.17.92. ABONAMENTE: 3 luni 6,50 lei; 6 luni 13 lei; 1 an 26 lei. Tiparul Întreprinderea poligrafică nr. 2, str. Brezoianu 23—25.

PROLETARI DIN TOATE ȚARILE, UNIȚI-VĂ!

GAZETA LITERARĂ

Anul II, nr. 49 (91) - Joi 8 decembrie 1955 | ORGAN SĂPTĂMÎNAL AL UNIUNII SCRIITORILOR DIN R.P.R. | 6 pagini 50 bani

222.228.000

Însemnări cu prilejul Lunii Cărții

Sărbătoarea tradițională a cărții îmbracă anul acesta un caracter deosebit. Ea are loc în condițiile însuflețirii generale care însoțește îndeplinirea înainte de termen a primului nostru plan cincinal, îngăduind astfel o vedere de ansamblu asupra dezvoltării producției de carte din ultimii cinci ani.

De asemenea, fapt și mai semnificativ, ea are loc în preajma celui de al doilea Congres al Partidului Muncitoresc Romîn, eveniment politic de importanță covîrșitoare, care printre atîtea alte probleme va stabili și drumul de urmat, pentru ca această minunată unealtă de cunoaștere și cultură, care este cartea, să-și poată da mai departe contribuția ei prețioasă la desăvîrșirea revoluției culturale, la construirea orînduirii socialismului în țara noastră.

In astfel de împrejurări, obișnuita Săptămînă sau Decadă a Cărții a devenit necuprinzătoare și a trebuit să facă loc unei Luni a Cărții, capabile să conțină diversitatea problemelor și manifestărilor legate de fenomenul complex al producției și consumului de carte.

★

Ca și în celelalte ramuri ale economiei și culturii, în domeniul producției și difuzării cărții s-au obținut succese însemnate. Astfel, în ultimii cinci ani au apărut în țara noastră 14.400 titluri într-un tiraj total de 222.228.000 exemplare.

Editarea și răspîndirea unui număr atît de impresionant de cărți a fost posibilă datorită conducerii ferme exercitate de partid și sprijinului necontenit și masiv pe care statul democrat-popular l-a acordat tuturor acelor sectoare care concură la producția cărții.

S-au îmbunătățit considerabil condițiile de viață și de muncă ale creatorilor din toate domeniile: știință, artă și literatură, tehnică, învățămînt. Lucrările datorite autorilor din țara noastră reprezintă 64% din numărul total al titlurilor editate.

S-au creat edituri noi și s-au dezvoltat cele existente. Pentru sprijinirea dezvoltării agriculturii, a luat ființă, de pildă, Editura Agro-Silvică de Stat care a produs în 1955 de patru ori mai multe cărți de specialitate în comparație cu producția din 1951. Editura Academiei R.P.R. a devenit una din cele mai mari din țară. Producția Editurii de Stat pentru Literatură și Artă a crescut în cei cinci ani cu nu mai puțin de 300%.

Muncitorii din industria poligrafică au primit din partea partidului și guvernului neprețuitul dar, care este Combinatul Poligrafic Casa Scînteii, una dintre cele mai mari uzine de cărți din Europa. Prin munca și rîvna lor neobosită, muncitorii, tehnicienii și funcționarii din poligrafie au reușit să ridice nivelul tehnic al tipăriturilor noastre.

Centrul de Librării și Difuzare a Cărții a dublat în cursul cincinalului numărul librăriilor. In colaborare cu alte instituții de stat, organizații de masă sau întreprinderi s-au organizat pe întregul teritoriu al Republicii peste 15.000 de puncte de difuzare a cărții. Inițierea uriașului concurs „Iubiți cartea" a dat de asemenea un nemaivăzut impuls cererii de carte. Succesele acestei juste politici de difuzare sînt concretizate în faptul că cetățeanul Republicii a cheltuit, direct în librărie pentru biblioteca sa personală, de trei ori mai mulți bani în 1955 decît în 1951. Acest ultim fenomen este semnificativ în ce privește creșterea generală a interesului maselor pentru cultură cît și în ce privește ridicarea nivelului de trai al oamenilor muncii.

In afară de capacitatea lui sporită de cumpărare, cetățeanul Republicii beneficiază astăzi de o largă rețea de biblioteci cu caracter public: circa 40.000, dintre care 13.000 în cadrul Ministerului Culturii.

Este evident progresul imens al producției și difuzării cărții în țara noastră pe linie cantitativă.

Dar nu mai puțin însemnate, dacă nu chiar mai vorbitoare, sînt realizările pe linia calității conținutului ideologic al acestei producții sporite.

Continuînd lupta sa culturală din timpul ilegalității, odată cu declanșarea ofensivei revoluționare pentru instaurarea și statornicirea democrației populare în țara noastră, partidul clasei muncitoare a început să lupte pentru înfăptuirea revoluției culturale.

Nicăieri nu s-au oglindit mai bine, decît în producția de cărți a fiecărui an, fazele succesive ale luptei victorioase duse împotriva ideologiei burgheze.

Astăzi, din librăriile noastre au dispărut cu desăvîrșire cărțile fasciste care incitau la șovinism și ură de rasă. Au dispărut cărțile care predicau misticismul și obscurantismul. Au dispărut cărțile care predicau ațîțarea la război, cărțile care proslăveau crima, desfrîul, egoismul sălbatic, cărțile care otrăveau viața și mintea tineretului. Au dispărut cărțile care ascundeau oamenilor adevărul asupra dezvoltării vieții sociale, propovăduind eternizarea sistemului capitalist și a exploatării, și supunerea necondiționată în fața „tristei fatalități care guverna destinul omenirii".

Schimbarea radicală — față de literatura burgheză decadentă reacționară — a conținutului ideologic și a configurației tematice a cărților editate constituie desigur aspectul major al evoluției acestui sector al revoluției culturale.

Care sînt marile categorii de cărți ce s-au editat în cursul cincinalului și ce apariții noi ne prezintă Luna Cărții 1955?

In primul rînd, se impun atenției acele cărți care, interzise pe vremuri cu strășnicie de regimul polițist burghezo-moșieresc, au dezvăluit oamenilor muncii din țara noastră adevărul asupra legilor de dezvoltare a societății umane și le-au arătat calea spre o viață liberă și fericită. Nemuritoarea învățătură a lui Marx-Engels-Lenin-Stalin a fost pusă la îndemîna fiecărui om cinstit din țara noastră. Numai operele clasicilor marxism-leninismului s-au editat în 6 milioane exemplare, în cursul ultimilor cinci ani. Au apărut de asemenea și multe lucrări în care învățătura marxistă este aplicată la realitățile țării noastre. Pe această linie sînt și aparițiile cele mai importante din cadrul Lunii Cărții, ca de pildă: Articole și Cuvîntări (edi-

Al. I. Ștefănescu

(Continuare în pag. 6-a)

Tezaurul clasic — bun al poporului

Legatar el însuși al celor mai bune tradiții de luptă pentru eliberarea omului, înarmat cu o ideologie ce reprezintă cucerirea cea mai înaltă a gîndirii umane, partidul clasei muncitoare prețuiește deplin tradiția culturală a trecutelor veacuri. Nu numai literatura creată astăzi concomitent și stimulînd efortul construirii socialismului, ci și valoroasele opere scrise altădată devin parte integrantă a cauzei generale a proletariatului.

Respingînd cu severă ironie entuziasmul nemotivat în fața artei „noi", care nu era decît decadentă, Lenin a avut mișcătoare manifestări de stimă și iubire pentru marii scriitori ai patriei sale sau ai lumii. Zdrobirea de către el a proletcultismului s-a bizuit pe înțelegerea genială a legilor de dezvoltare a culturii. In formularea necesității de a prelua toate realizările obținute de umanitate în domeniul culturii, marele nostru învățător e categoric: *„Cultura proletară nu este ceva ieșit de nu știu unde, nu este o născocire a oamenilor care își zic specialiști în cultura proletară. Ar fi ceva cu totul absurd. Cultura proletară trebuie să fie dezvoltarea, după anumite legi, a acelui bagaj de cunoștințe pe care omenirea le-a elaborat sub jugul societății capitaliste, al societății moșierești, al societății birocratice"*.

Această indicație leninistă stă la baza acțiunii largi și profunde de preluare și valorificare a tradiției literaturii noastre clasice, inițiată și îndrumată de Partidul Muncitoresc Romîn. Încă din 1946, adresîndu-se fruntașilor intelectualității noastre, tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej sublinia: *„Concepția democratică și muncitorească asupra vieții nu e cîtuși de puțin o brutală ruptură cu tot ceea ce a fost valabil în viața și cultura trecutului ... concepția democratică este tocmai o punte între ceea ce istoricește a fost valabil ieri și ceea ce va fi valabil mîine. Ea asigură continuitatea reală a tradițiilor omenirii"*.

Preluarea a ceea ce fusese istoricește valabil în cultura trecutului a fost o problemă care s-a pus cu ascuțime chiar din primii ani următori eliberării Romîniei. Erau anii în care strigau pe la răscruci „crizîștii" culturii, ce se caracterizau, între altele, și prin dispreț cosmopolit față de arta romînească valabilă. Pe atunci mai erau destui cei care se prosternau în fața decadentismului, pentru că era „nou". Crearea culturii cu adevărat noi, către care partidul clasei muncitoare îi chema pe scriitori și artiști, trebuia să fie însoțită de dragoste patriotică față de înaintași, dar și de vigilență critică, pentru a se distinge, între modelele ce se propuneau, pe acelea vrednice de încredere. Lucrurile nu erau simple, nici ușoare. Critica și istoria literară burgheză, școala și editurile capitaliste încurcaseră totul, stabilind ierarhii ce se cereau verificate, răstălmăcind și neglijînd scriitori și opere. Desigur, nu se putea limpezi totul dintr-odată. După 23 August 1944 acțiunea de reconsiderare a literaturii noastre clasice are istoria ei, de la începuturi modeste pînă la realizările frumoase de astăzi. De-a lungul acestui un deceniu și un an, grija partidului față de această acțiune a fost neobosită. Etapele ei se suprapun firesc pe etapele înfloririi literaturii noi, realist-socialiste. Cînd, în 1949, consemna într-un articol de fond apariția unor studii de reconsiderare și a unor ediții cuprinzînd opere ale lui Alacsandri, Odobescu și Slavici, „Scînteia" demasca încă o dată poziția antipatriotică, cosmopolită și trădătoare a burgheziei față de cultura națională și reformula îndemnul: *„Să dăm un puternic și neîntrerupt avînt operei patriotice de scoatere la lumină a culturii noastre progresiste din trecut, pentru a face din ea o parte integrantă a culturii noi, socialiste, pe care o făurim astăzi, sub conducerea partidului, în patria noastră"* (*O datorie patriotică: Punerea în valoare a tot ce este progresist în trecutul culturii noastre*, „Scînteia" nr. 1495, 4 august 1949).

Asemenea îndemnuri revin mereu în paginile organului C.C. al P.M.R. și atrag atenția asupra aspectelor esențiale ale reconsiderării literaturii clasice. In primul rînd, se subliniază că operele scrise în trecut nu trebuie reactualizate din simplă pasiune arhivistică, deoarece ele nu sînt doar documente ale vremurilor de altădată, ci și bunuri culturale *vii*. Frecventarea clasicilor noștri, ca și a clasicilor ruși și universali, este mult folositoare pentru scriitori — care au a învăța multe pentru propria lor dezvoltare ca artiști pentru cititori — care, datorită lor, pot cunoaște mai bine societatea din trecut și sînt mobilizați, urînd mai profund acea nedreaptă orînduire, în lupta pentru construirea unei vieți noi. Cunoașterea intimă a tezaurului clasic e un element constitutiv, de valoare remarcabilă, a ridicării nivelului ideologic: *„...studierea și valorificarea critică a bogatelor tradiții progresiste ale culturii și științei romîne constituie o sarcină de mare importanță a tuturor celor ce activează în cîmpul muncii ideologice și, îndeosebi, a asociațiilor intelectualilor."* (*Să dezvoltăm munca ideologică în rîndurile intelectualilor!*, „Scînteia" nr. 2277, 20 februarie 1952). Pe scriitori, „Scînteia" îi îndeamnă adesea *„să studieze pe clasicii literaturii noastre, pe Eminescu, pe Creangă"*... ca o condiție a ridicării măiestriei artistice. (*Spre noi succese în creația literară*, „Scînteia" nr. 1811, 13 august 1950). Din operele clasicilor au a cîștiga învățăminte toți activiștii din domeniul literaturii. La temelia noului nostru teatru revoluționar trebuie să fie pusă *„dramaturgia clasică progresistă a literaturii noastre naționale"*, un excelent exemplu oferindu-l îndeosebi I. L. Caragiale. (*Inainte în lupta pentru un teatru al epocii construirii socialismului în R.P.R.*, „Scînteia" nr. 1448, 10 iunie 1949). Printre sarcinile criticii literare, determinate de însușirea spiritului de partid, concluziile dezbaterii ce a avut loc în vara anului 1949, la C.C. al P.M.R., secția agitației și propagandei, se preciza și aceea de *„a scoate la iveală acest tezaur* (moștenirea progresistă a trecutului), *de a analiza principial, pe baze științifice, ce e valabil în cultura noastră."* (*Să luptăm pentru o critică de artă principială, pătrunsă de spirit de partid*, „Scînteia" nr. 1493, 2 august 1949).

Inlăturînd posibilitatea încuibării proletcultismului, partidul clasei muncitoare combate hotărît și cealaltă greșeală ce pîndește munca de preluare a moștenirii literare, anume lipsa de atitudine critică, însușirea în bloc a culturii din trecut. Interpretarea și activitatea de editare a scrierilor înaintașilor trebuie să țină seama de teza leninistă a existenței celor două culturi în cadrul fiecărei culturi naționale în societatea bazată pe clase antagoniste, trebuie să se facă *„într-un spirit critic intransigent față de tot ce a fost reacționar și obscurantist în lucrările de artă și știință din trecut."* („Scînteia" nr. 1495, 4 august 1949). Chestiunea a fost reluată recent, pentru a se dezvălui regretabile erori în această direcție. (*Cu privire la valorificarea moștenirii culturale* de N. Ignat, „Scînteia" nr. 3026, 16 iulie 1954).

Grija partidului clasei muncitoare față de valorificarea moștenirii literare se afirmă nu numai teoretic, ci și în nenumărate manifestări concrete. „Scînteia" și „Lupta de clasă" participă ele însele la reconsiderarea operei marilor noștri scriitori, oferind astfel exemple îndrumătoare. Articole de analiză și pagini antologice marchează participarea lor la comemorările lui Alecsandri, Creangă, Eminescu, Caragiale, Macedonski, Neculuță, Iosif și alții.

Comemorările lui Eminescu și Caragiale au căpătat caracterul unor mari manifestări naționale prin inițiativa partidului. Aceleiași inițiative i se datorește reparațiunea postumă care a constat în numirea printre membrii

Ion Manole

(Continuare în pag. 4-a)

CUVÎNTUL PARTIDULUI

Cuvîntul tău în mine-l simt suind tăcut,
Cum primăvara-n arbori puternic seva suie;
Cînd soarele mai tînăr în zări a apărut,
Colindă peste cîmpuri cu raza lui gălbuie.

Copaci uscați de iarnă, cu trunchiul negru frînt,
Mai stăruie, și ceața în preajma lor se-ațîne.
Cuvîntul tău în luptă e singurul cuvînt
Al cărui fulger timpul l-a împlîntat în mine.

Privesc prin ani ca printre perdele verzi de ploi;
Eroi de altădată răsar în depărtare,
Plecați odinioară. Acum se-ntorc la noi,
Sub faldurile-acestor drapele-nvingătoare.

Ei n-au putut s-asculte cuvîntul tău aprins,
Cum s-a-nălțat spre boltă în ceasul bucuriei,
Visînd profilul nostru, făptura lor s-a stins
In ierburi foșnitoare, pe-ntinderea cîmpiei.

M-a hărăzit destinul eu să trăiesc în era
Acestor biruințe, și să le-aud întîi,
Să văd cum noul astru pe-ntunecatul cer a
Țîșnit cu mii de raze ca niște flăcări vii.

Eu nu plîng soarta celor căzuți în noaptea lungă,
Uitarea nu-i atinge, dar nici nu-mi pare rău,
Că vremi și mai frumoase urmașii-au să
le-ajungă,
Clădindu-și fericirea peste mormîntul meu.

Timp trecător! Pădurea foșnind în vînt ți-o scutur,
Și frunzele de aur dansînd prin aer cad.
Nu-mi pasă. Tinerețea acestor începuturi,
In pieptul meu vuiește ca fluviile în vad.

Nu-mi pare rău că viața se duce an de an.
Și poate-odată iarna ce viscolește-n munte,
Va-ntinde mîna-i albă de sus, din Caraiman,
Purtîndu-mi peste creștet zăpezile-i cărunte.

Partid iubit! Și-atuncea cuvîntul tău arzînd,
Mă va chema pe drumul victoriei depline.
Cuvîntul tău în luptă e singurul cuvînt,
Al cărui fulger timpul l-a împlîntat în mine.

A. E. Baconsky

75 de ani de la nașterea lui Alexandr Block

Renumitul poet rus din secolul al douăzecilea, Alexandr Block a fost unul din purtătorii de cuvînt ai transformărilor profunde din conștiința intelectualității ruse provocate de mișcarea revoluționară din țară.

Alexandr Block a avut de străbătut calea complexă a dezvoltării ideologice a creației sale — de la misticele „Versuri despre o minunată doamnă" *la primul imn epic închinat Marii Revoluții din Octombrie — poemul* „Cei 12".

Alexandr Alexandrovici Block s-a născut la 28 noiembrie 1880 în casa bunicului său după mamă — cunoscutul botanist Beketov, rector al Universității din Petersburg. Tatăl său era profesor la Universitatea din Varșovia. Viitorul poet a crescut în mijlocul unei familii de intelectuali. Incă din fragedă copilărie sălășluia în el un interes viu față de poezie, interes care nu era însoțit de o atenție suficient de vie față de viața socială și tradițiile realiste ale literaturii.

Prima culegere a poeziilor sale a văzut lumina tiparului în anul 1904 sub denumirea de „Versuri despre o minunată doamnă". *Această culegere nu a avut un ecou prea mare în rîndurile opiniei publice, deoarece în aceste versuri poetul s-a dovedit a fi încă mult prea departe de problemele care frămîntau societatea rusă. Block nu face decît să creeze chipul unei femei miraculoase — chipul femeii mistice și sublime care trăiește înafara lumii reale. Treptat, poetul renunță însă la misticism. Evenimentele revoluționare de la începutul anului 1900 l-au atras pe Block spre viață, l-au făcut să înceapă s-o trăiască cu pasiune.*

Poetul salută revoluția dezlănțuită în 1905. Ea a distrus traiul mic-burghez stagnant, pe care a început să-l urască și a corespuns întru totul visurilor sale romantice despre „marile transformări". *Entuziasmat de evenimente, Block a luat parte activă la o demonstrație revoluționară, purtînd steagul roșu. Evenimentele revoluționare și-au găsit oglindirea în versuri care au devenit un ciclu intitulat* „1905". *Aceste versuri, fiind încă într-o oarecare măsură depărtate de viață, își păstrează totuși interesul lor în determinarea evoluției ideologice și creatoare a lui Block, cel care înainte fusese rupt de realitate și care acum declara* „Te recunosc, viață! Te accept! și te salut cu zornăitul scutului..."

In noiembrie 1905 Block a scris poezia „Sătuii", în care a demascat cu mînie și sarcasm clasele dominante din Rusia, exprimîndu-și simpatia față de oamenii muncii.

Problemele cărora le-a dat naștere revoluția din 1905 îl fac pe Block să reflecteze profund la destinul poporului rus, la trecutul său istoric, la oamenii săi minunați. Block creează opera plină de talent „Pe cîmpia de la Kulikovo", *în care, evocînd imaginea vechii Rusii, prevestește viitorul măreț al patriei sale de mîine.*

Interesante sînt dramele scrise de Block în anii 1906, îndeosebi „La moși". *In acestea autorul a ridiculizat rătăcirile sale mistice din trecut și a luat atitudine împotriva misticismului simboliștilor din mediul cărora făcuse și el parte. Block a rupt cu simbolismul și în anul 1908 spunea în legătură cu aceasta:* „Intreaga otravă a decadentismului constă în aceea că s-au pierdut seva, strălucirea, viața, pitorescul și nu numai caracterul tipic, ci și trăsăturile caracteristice artei".

In creația dinaintea Revoluției din Octombrie, un loc important în opera lui Block îl ocupă motivele urbanistice. Poetul este entuziasmat, pe de o parte, de înaltul nivel cultural al orașului, dar el nu poate totodată să nu zărească în civilizația acestuia contradicții flagrante. In fața ochilor săi apar chipurile cerșetorilor sprijiniți în cîrje, ale copiilor și bătrînilor învinețiți de frig. In legătură cu tematica urbanistică apare o nouă eroină lirică — pămîntească — care poate fi întîlnită în restaurante sau pe străzile pline de zgomot. Din acest punct de vedere, este cît se poate de caracteristică poezia „Necunoscuta", *scrisă în anul 1906.*

Cu cît poetul se apropia mai mult de viață, cu atît se întăreau tendințele realiste ale operei sale. „Șterge amănuntele întîmplătoare și vei vedea: lumea este minunată" *— cu aceste cuvinte, pline de credință în viață, se adresa Block unui poet contemporan într-una din cele mai bune opere ale sale scrise înainte de Revoluția din Octombrie — poemul* „Răzbunarea", *care arăta că realismul a și devenit o trăsătură fundamentală a creației sale. Block a început să lucreze la această poezie în anul 1911, dar opera sa a rămas neterminată; chiar fără să-și fi dat seama autorul, poemul său* „este plin de presimțiri revoluționare".

Block a întîmpinat Revoluția din Octombrie cu entuziasm și a considerat-o ca o eră nouă în istoria omenirii.

Prima mare operă de după revoluție — poemul „Cei 12", *creată în ianuarie 1918, constituie o culme a creației lui Block. In lupta împotriva lumii vechi pășesc 12 soldați roșii — reprezentanți ai poporului revoluționar. In piepturile lor clocotește* „întunecata ură", *sfînta ură. Ei sînt purtătorii unui adevăr nou, ai unei morale noi; ei înaintează dîrji, gata să lupte împotriva dușmanilor puterii populare.*

Poetul salută din toată inima revoluția socialistă, cu toate că nu sesizează în profunzime caracterul ei pozitiv, constructiv. Revoluția îi apare doar ca o extraordinară izbucnire a forțelor spontane ale poporului răsculat. In pofida acestor lipsuri, poemul „Cei 12" *constituie o creație poetică îndrăzneață, atît din punct de vedere al conținutului, cît și în privința formei. In acest poem, poetul a îmbinat într-un tot unitar cele mai diferite metode stilistice, creînd un stil poetic, plin de originalitate. Autorul a îmbinat organic versul solemn, patetic, cu strigăturile soldățești, romanța orășenească populară cu vechiul cîntec popular ritual, ritmul melodiei de epopee populară rusă cu textul vorbirii libere.*

Poemul „Cei 12" *a constituit un imn în cinstea Revoluției din Octombrie, a acelei revoluții care a deschis în fața lui Block orizonturile nemărginite ale unui viitor măreț.*

Block a fost însuflețit în perioada Marii Revoluții Socialiste din Octombrie de înalte sentimente cetățenești. In articolul „Intelectualitatea și Revoluția", *scris în 1918, poetul se adresează intelectualității ruse, chemînd-o* „cu întreaga ființă, cu toată inima, cu întreaga conștiință", *să slujească poporul care a pășit pe un drum nou. Block a murit în 1921. El a fost unul dintre primii cîntăreți ai vieții noi și creația sa poetică a intrat în tezaurul clasic al culturii sovietice ruse.*

S. Șesukov
candidat în științe filologice

ALEXANDR BLOCK

SĂTUII

E mult de cînd mă chinuiau.
Ardea neprihănitul dor.
Urît li-era și nu trăiau,
Mototoleau gingașe flori.

Și iată — săli, sufragerii!
Peste cristal, momîi vetuste
Și demn plictis de sindrofii,
S-au stins electricele lustre.

Pun lumînări. Ce nefiresc,
Pe fețe, cercuri pale iscă.
Șoptiri de pergament foșnesc,
Iar creerii deabia se mișcă.

Se indignează îmbuibata,
Stimata burtă, -i numai jale,
Căci răsturnatu-s-a covata,
Cotețul putred e-n răscoale.

Nevolnici, sorții-s aruncați.
Stă casa lor cu stinse geamuri.
Ii arde ruga: Pîine dați!
Și rîsul roșu-al altor flamuri.

Trăiască-și zilele trăite!
Să spargem sațiul nu ne vine.
Doar prunci curați — să le imite
Plictisul vechi — ar fi rușine.

10 noiembrie 1905

In romînește de **Maria Banuș**

DEZVOLTAREA TINERELOR TALENTE

Tinerețe fără tinerețe

In anii aceia cerul era negru, iarba roșie și copacii galbeni. Casele se trăseseră înlăuntru, lăsînd străzii pustii zid coșcovit, inexpresiv și ferestre oarbe, pîinea avea gust de hoit, vinul de sînge cleios. Zilele scămoase lăsau întunerec și miros, bărbații deveniseră cărți poștale tip, femeile voal negru, tinerii programați pentru moarte își căutau tinerețea printre ziduri arse, sub cerul negru, pe iarba roșie.

Fascism!

Ne ofileam adolescența într-o vreme în care școala era cazarmă iar „Instrucția" nu se mai făcea cu cărți și caiete, ci cu goarna și pușca. Ideile aliniate stăteau drepți, gîndirea era căutată de poliție, oamenii se salutau, în loc de bună-ziua, cu un deget ridicat în sus, lipit vertical peste gura inutilă.

Fascism!

Țara tăiată cu toporul în inima ei, sîngera, așa cum sîngerau cărțile tăiate cu toporul. Lăcustele hitleriste, lăcuste cu motor, acoperiseră holdele și pe unde treceau rămînea țărîna arsă și duhoare îngrețoșată. Cînd logodnicii ridicau ochii spre domul înstelat, aveau fețe verzui și mîinile lor se strîngeau, verzui de asemeni, în lumina prea rece a lunii. Fiindcă adese sufla un vînt în lumile de sus, stelele se stingeau și, rupte, cădeau peste oameni, explodînd. Nopți fără dragoste, verzui.

Fascism!

In fața acestor tineri fără tinerețe s-au ridicat marile probleme, neliniștitoare, încărcate cu dinamită. Fiindcă pe pîine și pe sticla cu vin, ca și pe coșul cu fructe, ca și pe luna, adesea mortală, scria cu litere runice: pericol de moarte. Valorile burgheze erau moarte, fascismul era moarte, și nu odată ne-am preumblat, gravi și neliniștiți, cu o maturitate prea timpurie, căutînd vinovații, căutînd sensul vieții, sub cerul negru, pe iarba roșie.

Noi i-am văzut pe democrații burghezi îmbrăcați în uniforme fasciste, i-am văzut pe naționaliștii furioși deschizînd porțile patriei invaziei hitleriste, i-am văzut pe ortodocsiștii integrali sfărîmînd țeste omenești. Am văzut puse în practică șovinismul, lupta dintre generații, renunțarea la rațiune. Căutam vinovații: partidul ni i-a arătat; căutam valori: partidul ni le-a dăruit. Partidul ne-a eliberat de scepticism și desperare, ne-a învățat culorile și parfumul și marea bucurie a vieții. Vom putea vreodată să-i mulțumim....

TITUS POPOVICI

★

Romanul lui Titus Popovici, „Străinul", constituie o mărturie artistică a experienței umane pe care acești tineri — care la eliberare împlineau între 20 și 15 ani — au trăit-o. Este o carte **politică**, fiindcă specificul vremii transforma fiecare act cotidian într-o luare de poziție, o atitudine politică. Este o carte **actuală**, fiindcă se preocupă de problemele vremii noastre: socialism sau fascism, demnitate sau descompunere, civilizație sau barbarie. Este o carte cu spirit **de partid**, fiindcă reiese din paginile ei pentru ce orice om cinstit era silit de realitate să ia poziție față de fascism și de pseudo-democrații burghezi, pentru comuniști.

Despre „Străinul" s-au scris multe articole în care criticii, subliniind valoarea cărții, au făcut observații interesante pe care nu dorim să le mai repetăm. S-ar părea că romanul are trei aspecte mai importante, aspecte care în realitate nu pot fi despărțite, trei laturi ale aceluiași tot: experiența lui Andrei Sabin, galeria de portrete și marile scene colective. Lucian Raicu face o frumoasă caracterizare a lui Andrei Sabin, prinzînd reacțiile tipice ale vîrstei, aducînd autorului învinuirea de a fi prea aproape de personajul său, de a nu-l privi mai critic, mai obiectiv. La acestea nu ar fi nimic de adăugat decît poate că Andrei Sabin nu este numai adolescentul în general, ci el aparține unei anumite epoci, trăind deci anumite experiențe proprii acestei epoci, din care decurg anumite trăsături specifice care nu se întîlnesc nici la David Cooperfield, nici la „Adolescenții" lui Dostoevski, nici la Bazarov, nici la Peciorin, nici la Titu Herdelea, nici la Darie... (Se

Paul Georgescu

(Continuare în pag. 4-a)

Între 5 și 25 la sută

Sîmbătă seara aparatul de radio mi-a adus o veste bună pe care am văzut-o consemnată, negru pe alb, a doua zi, în ziare: s-a efectuat o nouă reducere de prețuri, a doua din acest an. Sub ochii noștri, toată ziua de duminică lucrătorii din comerț au inventariat mărfurile din rafturi și au schimbat în vitrine etichetele vechi cu altele noi, concretizînd procentele în bani peșin. Iar luni, vecinul meu Ion și-a cumpărat patefonul pentru care punea la pușculiță chenzinal cîte 25 de lei. Știam că are o pușculiță, dar mai știam că în ritmul în care își sporea economiile, abia pe la mijlocul lui ianuarie aveam să aud în casa vecină zvonul plăcilor de patefon. La petrecerile cîmpenești din vara viitoare, plecînd cu rucsacul de acasă, vecinul meu o să se încarce și cu această valiză la care o să asculte, după preferință și plăcere, Hora stacato ori Doina Oltului.

Tot luni, fiul vecinului meu, elev în clasa a opta, s-a întors acasă cu un ghiozdan înțesat cu cărți. Din banii cu care pînă sîmbăta trecută putea să-și cumpere șase cărți, azi își cumpără zece. Mica lui bibliotecă personală își umple acuma rafturile într-un ritm cu 25 la sută mai rapid decît ieri, și e de presupus că barzii și prozatorii își vor spori numărul prietenilor anonimi în același ritm. Lîngă intrarea cinematografului de la Casa Centrală a Armatei e o librărie originală, din lemn, ca un stup în care fagurii au fost înlocuiți cu romane și plachete de versuri. Nu port nici o dușmănie filmelor, dar mărturisesc că bucuros am fost să bag de seamă că, tot atît de mult ca și la cinematograf, lumea se înghesuise luni de dimineață la rafturile cu cărți. Ați văzut uneori la orele de mare aglomerație cetățenii grăbiți cum asaltează ușile tramvaelor și autobuzelor? Așa asaltau în prima zi cu noile prețuri mica librărie de lîngă terasa Casei Centrale a Armatei.

Traiul nostru a devenit mai ușor. Fără să vreau, mă gîndesc la vecinul meu. El e muncitor la o uzină care și-a îndeplinit planul cincinal încă de acum cîteva săptămîni. In hotărîrea cu privire la reducerea prețurilor se spune limpede ca lumina zilei... „primul nostru plan cincinal a fost realizat pe ansamblul producției industriale, înainte de termen — în prima jumătate a lunii noiembrie".

Cu alte cuvinte noua reducere a prețurilor se datorește în primul rînd milioanelor de oameni ai muncii care și-au îndeplinit sarcinile cu pasiune și conștiință, cu modestie și neistovită dragoste.

Cum să-i mulțumesc vecinului meu că a contribuit și el nu numai la ieftenirea paltoanelor și taioarelor, a mobilei și patefoanelor, ci și a cărților?

Stau și scriu. In odaia de alături copilul meu gîngurește. Parcă mi-ar spune: „Tătuțule, scrie că s-au ieftenit și jucăriile!".

Petru Vintilă

Însemnări pe marginea poemului

„VARĂ FIERBINTE" de Victor Tulbure

După emoționanta „Baladă a tovarășului care a căzut împărțind „Scînteia" în ilegalitate", Victor Tulbure îmbogățește genul cu încă un vast și remarcabil poem epic „Vară fierbinte", în care cîntă eliberarea patriei, începutul de viață nouă, generația care s-a născut sub soarele acelei veri fierbinți.

Dedicația grăiește limpede că poemul a pornit de la faptele reale ale oamenilor simpli, cărora le și este închinat. In modestele cuvinte se ascunde întreaga căldură și simpatie a poetului pentru ei: „Pionierei Boroș Maria...; băieșului Ion și locotenentului Radu...; celor trei fetițe cu năframe roșii...; și Smărăndiței Anca... instructoare de pionieri, cititoare de poezie și cultivatoare de pomi".

Este evident că acesta nu este un simplu șir de nume, ci o imagine clară, originală, a noului, a tinereții.

Este bine cunoscută fapta curajoasă, patriotică, a fetiței dintr-un sat transilvănean, care a ajutat la stîrpirea unei bande de dușmani ai poporului nostru. Poetul nu se mărginește însă numai la relatarea faptului ca atare, nu-i exagerează proporțiile, nu-i speculează senzaționalul ci, cu iscusită artă, îl situează în actualitatea noastră, îl impregnează cu esențele puternice ale realității noastre. In felul acesta, simpla evocare a unei figuri este mult depășită, semnificația poemului devine mai bogată, mai clară.

Evenimente de importanță istorică în viața poporului nostru și-au găsit în poem oglindire: eliberarea și opera de transformare socialistă a agriculturii. Prezența lor aici nu are numai o valoare de informație istorică, ci reprezintă tocmai acele capitale momente în viața oamenilor de la sate, care au determinat o răsturnare a destinelor lor, a conștiinței lor, ceea ce poemul, în imagini bogate și sugestive, arată.

Poetul ne duce acolo de unde își trage izvorul cîntecul său, în satul de pe Lotrița. In înfățișarea satului poetul nu recurge la un pitoresc fals, la o poleire artificială. Pentru el satul este, în primul rînd, o realitate socială în care distinge diferențieri sociale și conflicte puternice, de neîmpăcat.

Acesta este un sat ca multe altele, cu oameni „necăjiți / frînți de angarale, / oameni triști și istoviți / de amar și boale". *Atenției poetului nu-i scapă contrastul:* „Sînt și alte case-n sat / unde vezi hambare / ce duhnesc a trai bogat / și-a îndestulare", — *nici relațiile care-l caracterizează:* „Cei săraci, aci-n pătul, / cu spinarea arsă, / la bogatul nesătul / truda și-o revarsă".

In tablouri de un veritabil realism, unde culorile sînt armonios îmbinate, poetul ne înfățișează o întreagă lume a satului de ieri, cunoaștem oamenii și gîndurile lor.

In fierbințeala anotimpului, pe care parcă o simțim noi înșine, poetul ni-i prezintă pe mesenii „cinei celei de taină": domn primar, chiaburul Kerekeș, domn părinte și înginfatul domn plutonier Uzdup, cuprinși de presimțiri rele, căutînd să aline jarul verii cu vin rece, chilimbariu. Ei pricep că vremea de huzur se sfîrșește, își văd planurile spulberate și trăiesc un sentiment complex de mihnire, de ură și furie sălbatică, de nervozitate.

Dacă pentru aceștia vara fierbinte de atunci era un anotimp nesuferit, care le provoca o sete arzătoare ce se cerea stinsă cu vin rece — pentru cei săraci, trudiți, ea era prilej de mare amărăciune. Pentru ei, arșița însemna pămîntul pîrjolit, roadele ce se prăpădeau pe cîmpuri, însemna amărăciunea lor.

In contrast cu răceala și ironia mușcătoare cu care poetul vorbește despre primii, rîndurile închinate țăranilor de rînd, „umiliților din părinți" sînt învăluite de o undă puternică de căldură omenească, de compasiune pentru viața lor necăjită, de încredere în ei:

Și cînd plozi se nasc n-au feși
N-au la nuntă praznic
Dar ascuns duc sub cămeși
Un vulcan năpraznic.

In asemenea condiții îi află pe țărani eliberarea țării noastre. „Miine, miine, miine-n zori"... exprimă așteptarea lor îndelungată, înfrigurată și plină de nădejde. Zorii apar limpezi, luminînd obrazul oștilor eliberatoare, cerul este senin și adînc. Cu delicatețe, cu discreție, cu simțire poetică, Victor Tulbure dă momentului valoare de simbol, unind sensul evenimentului acesta cu venirea pe lume a unei ființe pure, proaspete, într-o casă de oameni sărmani, unde bat în fereastră ramurile copacilor.

★

Trec anii. In satul de pe Lotrița începe o viață nouă. Și aici pătrunde

adevărul. Nu este ușor deloc, dar oamenii îndrumați de partid rup cu trecutul jalnic, se unesc și răzbesc necazurile, în pofida uneltirilor chiaburești.

Vorbind despre aceste lucruri, vocea poetului se identifică repede cu glasul unui om simplu, care povestește despre viața sa, despre necazuri, despre toate cîte s-au întîmplat, cu tonul simplu al omului din popor, în care răsună cînd întristare și mîhnire, cînd satisfacție, cînd ironie.

Prin glasul unui astfel de om aflăm și de soarta tristă, dar înălțătoare, a secretarului de partid. De o căldură sinceră, luminoasă, sînt cuprinse versurile închinate acestuia. Poetul a creat un erou profund uman, legat de oameni, cu o mare forță morală. In poem el apare în evocarea plină de simțire a acelorași oameni simpli. Viața lui, curmată atît de timpuriu, este întocmai unui foc uriaș, ale cărui scîntei au rămas în sufletele oamenilor.

Cu profundă și autentică emoție, într-o sensibilă factură populară, este înfățișată uciderea acestui om. Parcă și natura se sbuciumă revoltată, apoi se potolește cuprinsă de un calm îndurerat, perpetuînd amintirea celui ucis:

Vînt năprasnic a bătut,
Ploi căzură grele.
Vînt și ploaie n-au putut
Sîngele să spele.

Unde sîngele prelins
A-nroșit dumbrava
Crește-un pom cu rod încins
Dogorind ca lava.

Printre ierburi verzi cresc maci,
Infloresc bujorii
Pentru fete de săraci
String bujori feciorii.

In contrastul atît de puternic dintre o crimă odioasă a unor lotri de codru și sentimentul limpede, pur, de iubire, al oamenilor, poetul afirmă cu multă discreție ideea vieții.

Și aceasta se revarsă tumultuos ca un torent care sfarmă tot ceea ce-i împiedică drumul.

★

Satul este înfățișat în poem trăind o viață plin de freamăt. Tot mai mulți țărani pășesc pe un drum nou. Schimbarea petrecută nu este de ordin exterior, decorativ. Poetul ne-o dovedește că ea s-a petrecut undeva, în adînc, în conștiința oamenilor și meritul poemului constă tocmai în sezisarea și redarea veridică a acestei prefaceri.

Oamenii au înțeles de partea cui e dreptatea. Traiul le e mai îmbelșugat, pentru că rodul muncii le aparține lor. Idealul „sacilor plini" nu este nici banal și nici meschin, pentru că el este strîns legat de idealul social.

Dar lupta de ieri nu s-a terminat, ea este astăzi mai înverșunată, capătă diferite forme de manifestare, de la cele mai violente, la cele mai subtile.

Cu remarcabilă forță artistică, demascatoare, Victor Tulbure creează un chip unic pînă acum în poezia noastră, al chiaburului. In puține versuri, poetul a condensat tot ceea ce putea constitui caracterul, condiția socială și profilul politic al chiaburului în trecut și astăzi. Omul acest pare blînd, nevinovat, cumsecade: el vrea, cică, să intre în gospodărie — că „nu-i trîntor, nu-i bețiv / știe să muncească / socialism și colectiv / vrea să construiască". *Cu ironie neiertătoare poetul îl dezvăluie în toată hidoșenia lui, avertizînd asupra pericolului pe care acesta îl reprezintă.*

Apariția chiaburului la sediul gospodăriei este realizată într-o scenă foarte expresivă: jalnic, fricos și mieros, lătrat de cîini, cu o hîrtie în mînă, cerînd smerit să-i fie acceptată înscrierea, el atrage asupra sa revolta și mînia nu numai ale oamenilor, dar parcă și ale întregului mediu. Cînd a intrat el, „poarta a scrîșnit cu geamăt"; *cînd a ieșit,* „poarta a scrîșnit cu ură"; „braț spre el a înălțat / cumpăna fîntînii / ramuri de salcîmi îl bat / și îl latră cîinii".

Poemul conține admirabile tablouri de natură, realizate cu poetică încîntare, exprimînd adînca iubire a poetului pentru pămîntul țării. In atmosfera de calm deplin, în care „pruncii visează", pe care o creează acest tablou, e și mai sugestivă veghea locotenentului Radu. După emoția prilejuită de tabloul firii adormite, după vraja și încîntarea din versurile pline de simțire de aici, simțim tulburare și durere, întristare și mînie la evocarea omeneștilor dureri ale celor ce-au fost năpăstuiți de dușmani.

Aceștia ocupă un loc destul de mare în poem, care este de altfel conceput pe linia permanentei ciocniri, încleștări, a țăranilor muncitori cu dușmanii. Și iată, aceștia pregătesc o nouă fărădelege. Vor să-l ucidă pe președintele gospodăriei din Oider.

Sîntem în ajun de mare sărbătoare: mîine țara va împlini zece ani. O să fie furtună. Boroș și fetița se gîndesc că totuși „norii-s trecători" și mîine ziua va fi senină. Plutește în aer o liniște rece, liniștea de dinaintea furtunii. „Dar ce vînt a răscolit / liniștea, cenușa? / Nu e vîntul ce-a trîntit / de perete ușa". *Printr-o întrebuințare măiastră a elementelor poeziei populare, poetul ne sugerează tot dramatismul situației.* „Și nu-s oaspeți dragi și scumpi / cei ce pragu-i calcă; „Și-nspre el nu i-a minat / teama de furtună / și nici ceasul înnoptat / cerul fără lună": „Și nu daruri duc în mîini — / flinte duc, cuțite". *Fetița își scapă tatăl:* „Calcă bezne și stihii / fata cea voinică, / ura-i fulgerînd minii / satul mi-l ridică. Și se iscă făclieri / bezna s-o despice / cei ce robi au fost mai ieri / sub jandarmi și bice". *Dușmanii sînt răpuși, datorită eroismului fetiței cu cravată roșie.*

Chipul pionierei Boroș Maria este o realizare de mare valoare a lui Victor Tulbure. O vedem pruncă, nou născută în zorii eliberării, cu ochi albaștri ca cerul; apoi plăpîndă ciobănită cu gropițe în obraz, în luminoasa ei copilărie; apoi pionieră, cu cravata purpurie la gît, gingașă și gravă, fragedă și aspră.

Copilăria ei, desfășurată în anii de libertate, ne e înfățișată în culorile cele mai limpezi, mai pline de lumină interioară, fără să fie deloc idilică și nefirească. O aflăm acum, în acest sfîrșit de vară, dovedind în împrejurări de grea încercare, îndurerare adîncă și curaj, frămîntare și mînie, admirabile în manifestarea lor sinceră, spontană, conștientă. Și ceea ce este important — este afirmarea acestei conștiințe noi.

★

Acesta este poemul. Pornit din inimă, el însuși este un mesaj fierbinte, înflăcărat, al adevărului nostru: vremea nu stă pe loc, ea merge înainte, sfărîmînd orice stavilă. Drumul nostru este greu, pe mulți îi lovește dușmanul, dar forța noastră este de neclintit. Lucruri cunoscute, desigur, obișnuite, simple.

Dar adevărurile sînt întotdeauna simple. Prin afirmarea cu asemenea claritate artistică a unor idei dragi nouă, poemul lui Victor Tulbure este una din cele mai proaspete, mai populare creații poetice ale noastre, un succes al literaturii realismului nostru socialist.

Cristian Macarie

VITRINA CU CĂRȚI

CEZAR PETRESCU:

„Ai noștri ca brazii"

Lumea presei de odinioară, cu moravurile ei de tristă memorie, l-a preocupat nu o dată pe Cezar Petrescu. Scriitorul i-a surprins esența derizorie dincolo de aparențele oneste și respectabile în care se drapa, zugrăvind-o așa cum a fost într-adevăr: instrument de pervertire și înșelare a opiniei publice.

Fragmentul „Ai noștri ca brazii" stă, așadar, în prelungirea paginilor pe care romancierul le-a consacrat în „1907", „Calea Victoriei", „Nepoata Hatmanului Toma", etc. acestui sordid corupător al conștiințelor, care a fost la noi presa burgheză.

In redacția marelui cotidian „Independent", „Patriotul", ziar cu priză în rîndurile cititorilor naivi, gazeta neprihănitului Hartular Hristodorescu, tînărul Bobeică a intrat pentru a deprinde tainele meseriei. Un șir de întîmplări hazlii, dar pline de semnificație, fac ca directorul Hartular, înfricoșătorul Hartular (la fel de independent și de onest, pe cît de independente și de oneste erau planurile capitaliștilor ce-l finanțau) să aibă nevoie de serviciile tînărului său emul. Hartular Hristodorescu mizează pe naivitatea și onestitatea morală a lui Ricard Bobeică — de puțină vreme ridicat la cinstea de favorit al muzelor — pentru a-l folosi în mascarada electorală ce se pregătește într-unul din cele mai bogate centre petrolifere ale țării, unde erau cointeresate profiturile proprietarilor gazetei și ale prea-cinstitului ei director.

Surpriză însă pentru protectorii proaspătului slujitor al „Patriotului". Trimis la fața locului, Ricard Bobeică intră în contact cu muncitorii petroliferi, se întîlnește aici cu un vechi cunoscut, meșterul tîmplar Nicolae Voicu, și cu ajutorul lor dejoacă planurile lui Hartular Hristodorescu.

Proectînd o lumină puternică asupra moravurilor detestabile ce domneau în presa din trecut, coruptă, lipsită de scrupule, aservită pe de-a-ntregul regimului de exploatare și opresiune, — Cezar Petrescu a creionat corosiv cîteva dintre profilurile slujitorilor ei. Venalul director Hristodorescu, reporterul Miluță Țaicu, cel certat cu sintaxa dar nu și cu imunda lume politică a vremii, și alții sînt schițați în vîrful peniței, cu duh, dar și cu patos demascator.

MAGDA ISANOS: „Versuri"

„Din dragoste de oameni neînvinsă,
Am scris aceste poeme...",

mărturisește Magda Isanos, cu toată sinceritatea, tălmăcind astfel imaginea de ansamblu pe care i-o dă cititorului de astăzi, opera ei. Ochii acela sfredelitori și negri, profunzi, strălucind de o neobișnuită sete de viață, pe care-i cunoaștem atît de bine din toate portretele poetei, oglindesc măreția și noblețea mesajului pe care ea ni l-a lăsat. Chemare înflăcărată pentru cucerirea unei fericiri depline, care să constituie începutul acelei mult visate izbăviri pentru cei ce „sînt săracii pămîntului — care așteaptă anotimpul făgăduințelor toate" — acesta este sensul versurilor pe care ni le-a lăsat.

In împotrivirea ei îndîrjită, în fața morții ce o pîndea, Magda Isanos a știut să dea glas nu numai propriilor năzuințe, ci a deschis larg porțile inimii ei, bogăției de sentimente ale atîtor umiliți și îndurerați din generația sa. Poeta a știut să-i înțeleagă profund privindu-i în trenurile ce-i duceau spre un măcel criminal, pus la cale de trădătorii poporului. Neuitate au rămas pentru mulți dintre noi zguduitoarele versuri din „Am văzut și eu oameni plecînd". Citind poeziile Magdei Isanos, ai siguranța că atitudinea ei față de propria-i suferință — lucidă, neîmpăcată — e o mărturie elocventă a unei poziții morale puternice, demne în viață, a unei conduite înaintate, vrăjmașe descurajării, apatiei și deprimării. Magda Isanos a știut să vorbească nu numai despre acele chipuri împietrite, mute de deznădejde, mînate ca vitele în vagoane de marfă spre războiul nedrept. Cu intuiția ei profundă, Magda Isanos a sezisat forța herculeană a poporului, a simțit că în el sălășluiește torentul unor energii vulcanice. („Veac mare, veac larg"). Imaginea aceasta este armonios întregită în poezia Magdei Isanos de perspectiva prieteniei și frăției internaționale a noroadelor care îi apare poetei drept chezășie a eliberării, a dobîndirii marilor năzuințe („Un plug roșu umblă și ară, / Hotarele, din țară în țară. / Pe munții lumii urcă glorioșii./ Trîmbițașii, stindardele roșii", — „Munții lumii pe inima mea").

Cele mai sincere și mai vii sentimente ale poetei sînt îngemănate cu gîndurile ei pentru viitor, pentru acele „steaguri și imnuri" din zilele eliberării, pentru care a luptat și ea. Acea patetică și adînc omenească chemare către fiica ei, din „Testament pentru fata mea", emoționantă prin intensitatea exprimării dragostei de mamă, este reprezentativă pentru întreaga poezie a sensibilei Magda Isanos. In duioșia evocării chipului gingaș al fetiței, cu ochii mirați, blajini, abia deschiși asupra vieții, răsună firesc tonul grav al celui mai însemnat dintre ultimele îndemnuri pe care o mamă le lasă fiicei sale.

Apariția volumului de versuri al Magdei Isanos constituie pe drept cuvînt un eveniment remarcabil al vieții noastre literare, un prilej îndelung așteptat de a reciti opera uneia dintre cele mai talentate și mai iubite poete ale literaturii noastre.

GICA IUTEȘ:

„Praștia năzdrăvană"

Iubitorii categorisirilor farmaceutice în genuri și specii literare vor fi revoltați la citirea cărții recente a Gicăi Iuteș „Praștia năzdrăvană". Aici o vor scoate greu sau n-o vor scoate deloc la capăt. Povestirea pornește cu niște eroi foarte reali, cu niște întîmplări comune: doi copii buni la carte, încep să nu mai fie cum au fost. Lucru cunoscut! Dar, de la pagina 14, iată că intervin niște ființe supranaturale. „Ispitele" care-i încearcă pe elevii năråviți capătă în povestirea Gicăi Iuteș înfățișări concrete, ele sînt un fel de mici monștri, răutăcioși și mincinoși, care, sub diferite pretexte, îi poartă pe copii la joacă, la hoinăreală, în dauna învățatului, cu toată dorința copiilor de a fi elevi buni... Da! Știm, — vor zice amintiții farmaciști; însă toată „materializarea" acestor porniri ale eroilor către copiatul și suflatul lecțiilor, ține de fantastic, deci povestirea începe să lunece spre basm. Ceea ce nu-i admis... Ori una, ori alta!

Gica Iuteș dovedește că se poate și una și alta în același timp. Simplul procedeu de alegorie, foarte străveziu de altfel, încă nu schimbă caracterul povestirii, care rămîne una în planul real; n-o mută între basme.

Neliniștea „farmaciștilor" va deveni chiar spaimă de pe la pagina 30, unde principala ispită a copiilor, praștia devenită instrumentul năzdrăvan al lui Praștie Voevod, îi transportă în împărăția acestuia. De aici, asistăm la o inversare a planurilor: întîietate capătă elementul fantastic. Eroii, Vasilică și Tudorică, au de întîmpinat felurite încercări, care de care mai grele, care se rezolvă însă una cîte una în funcție de cunoștințele lor, pe care trebuiseră să le învețe la școală și le neglijaseră pentru joacă. Și astfel, datele războaielor lui Ștefan cel Mare, cunoașterea unor legi din fizica atmosferei, calcularea volumului unor corpuri geometrice, devin cheile care rezolvă problemele basmului. Amestecul de elemente pare bizar. Il socotim numai original, ingenios, și în orice caz răspunzînd intențiilor autoarei de a atrage atenția copiilor asupra necesității învățăturii. Deci, cu deplin drept de a figura în literatură.

Nimicirea lui Praștie-împărat nu-i suficientă, copiii mai au de cules floarea stăruinței, singura care îi poate feri în viitor de ispitele praștiei, ale suflatului și copiatului, ale hoinărelii, etc. Și cei doi eroi, după alt șir de peripeții, o dobîndesc, ajutați, ca în basm, de o seamă de făpturi bune: Piticul de sticlă, Limpedea, Cețoasa, Meșterii zidari, Ionică cel viteaz, etc.

La sfîrșit, autoarea încredințează pe cititori că eroii săi n-au visat întîmplările, ci le-au trăit aievea — dovadă este floarea stăruinței din mîinile lor. Asta, pentru a-i încurca și mai mult pe amatorii canoanelor și ai „purității" genurilor!

Amestecul de planuri — nu lipsit de primejdii, de obicei — este realizat de Gica Iuteș cu iscusință, pentru a face ca fantasticul să slujească din plin elementele reale. Ba chiar, să obțină un subiect amuzant, în care cititorul simte și admite numaidecît convenția, simbolul, și-l traduce în plan real cu ușurință. Situațiile sînt deci mai degrabă satirice și amuzante decît dramatice. Impletirea de genuri se petrece în avantajul concluziilor autoarei, care-l îndeamnă la muncă, la stăruință. Intreaga acțiune capătă un ritm dinamic, o desfășurare plină de neprevăzut.

Ceea ce-i întrucîtva nepotrivit, este altceva: simbolurile Gicăi Iuteș sînt realizate la modul „absolut", pentru a spune astfel. Copiii par să nu aibă voie să se joace — orice mic interval de timp consacrat altei îndeletniciri decît cărții, studiului, pare să însemne prin definiție o greșeală. Pare a exista o incompatibilitate între jocul cu praștia, scăldatul la gîrlă, joaca în grădină — și între calitatea de elev bun, copil bun. Să fi vrut Gica Iuteș să pledeze pentru copilul de zahăr, care se hrănește numai cu untură de pește? Scrisul ei de pînă acum îndreptățește afirmația că nu! De vină trebuie să fie atunci tot ceva în simboluri — nicidecum în faptul de a le fi utilizat, ci în modul cum au fost construite.

LECTOR

CURIER literar

● *Editura tineretului a tipărit romanul „Oameni de ieri, oameni de azi, oameni de mîine" de acad. Cezar Petrescu.*

● *Ediția a cincea a romanului „Desculț" de acad. Zaharia Stancu a apărut de curînd în Biblioteca pentru toți.*

● *Ediția a doua a basmului în versuri „Prichindel" de Victor Eftimiu, cu ilustrații de Marcela Cordescu, a apărut în Editura tineretului.*

● *Tot Editura tineretului a alcătuit și o culegere de „Teatru de păpuși pentru copii" cuprinzînd piesele „Artiștii pădurii" de L. Ghernet; „Un paznic de nădejde" de Ana Ioniță și G. Teodorescu; „Gîscănelul" de L. Ghernet și P. Gurevici; „Moș Gerilă" de N. Surinova; „Povestea Mădălinei" de Veronica Porumbacu și Viorica Filipoiu; „Cîntecul lui Sarmiko" de C. Sneder; „Străjerul mării" de Mihail Stoian. Schițele de păpuși și decoruri sînt semnate de Mioara Buescu, Clelia Otone, Ela Conovici, Ștefan Hablinski. Prefața de Margareta Niculescu, laureată a Premiului de Stat.*

● *A apărut romanul „Izvorul roșu" de Nicolae Jianu.*

● *In Editura de stat pentru literatură și artă s-a tipărit un volum de „Versuri alese" de Letay Lajos.*

● *Se află în librării ediția a doua, revăzută și adăugită, a romanului „Lumina primăverii" de Ion Călugăru.*

● *In Biblioteca pentru toți a apărut „Volpone" de Ben Jonson, în romînește de Mihnea Gheorghiu. Prefața de Ana Cartianu.*

● *Romanul de aventuri științifico-fantastic „Țara lui Sannikov" de V. A. Obrucev a fost tipărit de Editura tineretului. In romînește de Malvina Reich și Teodor Cosma.*

● *In colecția „Luceafărul" a apărut nuvela „Strada fabricii" de Noe Smirnov.*

● *Editura de stat pentru literatură și artă anunță apariția celui de al doilea volum de „Opere" de Odobescu, ediție îngrijită, cu indice, glosar și bibliografie de acad. Tudor Vianu.*

● *Vom citi la începutul săptămînii viitoare volumul de nuvele „Vine barza" de Renata Vigano, în romînește de Ovidiu Drîmba și Florin Chirițescu. Cuvînt înainte de George Ivașcu.*

● *In „Biblioteca pentru toți" s-a tipărit un volum din poeziile lui Al. Macedonski, cuprinzînd o culegere din cele mai reprezentative versuri ale marelui poet. Volumul este însoțit de o prefață semnată de Mihu Dragomir și o bibliografie.*

● *Peste cîteva zile va fi în librării „Voltaire" de Acad. Tudor Vianu, tipărit de Editura Tineretului în colecția „Oameni de seamă".*

● *Editura de Stat pentru literatură și artă anunță apariția volumului de „Versuri alese" de Eugen Frunză.*

● *La sfîrșitul săptămînii viitoare vom citi „Scriu negru pe alb" versuri de Virgil Teodorescu.*

● *In curînd iese de sub tipar noul volum de versuri al lui Dumitru Corbea: „Pentru inima ce arde".*

● *A apărut în Editura de Stat pentru literatură și artă volumul de nuvele „Nevasta rea" al scriitorului maghiar Peter Veres, laureat al Premiului Kossuth, în romînește de P. Mureșan. Prefața de Sütö Andras.*

Uniunea scriitorilor
din R. P. R.

în cadrul
LUNII CĂRȚII

organizează
Luni, 12 decembrie, ora 18
Sala Studio a Teatrului Național
I. L. Caragiale.
O SEARA LITERARA
în cinstea celui de al 2-lea
Congres al
PARTIDULUI MUNCITORESC
ROMIN
Vor citi din operele lor:
Mihai Beniuc
Maria Banuș
Radu Boureanu
Marcel Breslașu
Eusebiu Camilar
Nina Cassian
Dumitru Corbea
Dan Deșliu
Mihu Dragomir
Eugen Frunză
Eugen Jebeleanu
Erik Majtenyi
Veronica Porumbacu
Alfred M. Sperber
Zaharia Stancu
Nicolae Tăutu
Victor Tulbure

CRONICA LITERARĂ

G. Călinescu: „Am fost în China nouă"

Cartea lui G. Călinescu păstrează cel mai mult structura memorialului, fiind în același timp un subtil eseu literar și filosofic despre China, în care erudiția și spiritul fin de observație sînt sprijinite de arta criticului, ca și de cea a poetului.

G. Călinescu nu este la primul său contact cu arta și gîndirea chineză. „Șun", pe care l-am numi poem dramatic sau dramă filosofică, mărturisea cercetarea izvoarelor ce-i puteau sta la îndemînă în momentul scrierii. Mărturisea de asemenea interesul și pasiunea pentru o cultură puțin sondată la noi, cum era aceea chineză. G. Călinescu, spirit erudit multilateral, amintind pe umaniștii Renașterii, poliglot cu excepțională lectură, se mișcă în cultura mondială cu patimă de poet și, fără să piardă din vedere fenomenul literar romînesc, a practicat, după o fază incipientă de italienizare, incursiuni în literatura diferitelor popoare și secole. Indreptarea spre „Șun" n-o socotim incidentală, pentru că avem impresia că G. Călinescu, criticul și istoricul literar, își confesează de fapt, ca artist, pasiunile și meditațiile prin fiecare opțare tematică, chiar și în activitatea științifică. Călătoria în R.P. Chineză trebuie să fi constituit neîndoios o emoționantă verificare a viziunii anterioare, livrească nu în sens pejorativ. „Am fost în China nouă" este documentul primului contact nemijlocit al lui G. Călinescu cu pămîntul și oamenii Chinei. Scriitorul confruntă realitatea cu datele știute, căutînd confirmarea unora și constatînd, deși avînd nu o dată această confirmare, cît de extraordinară este imensa realitate chineză, cea „eternă" — cum zice autorul — aparținînd geografiei și tradițiilor culturii naționale, dar mai ales aceea nouă, în transformare revoluționară.

Sugerarea contactului emoțional cu imensitatea realității pe care urmează s-o descrie, G. Călinescu o face printr-un fin artificiu compozițional: cartea nu începe cu hotarele Chinei, ci cu drumul care străbate spațiul geografic pînă la aceste hotare. Aici, în acest capitol-epilog, avem memorialul pur, subțiat pînă la formula „jurnalului de bord", sumar, chiar eliptic, — și orar. Relatarea e subsumată ritmului zborului cu avionul. Dacă aceeași lungă călătorie se făcea cu trenul, senzația de imensitate era mai puțin violentă — drumul lung, parcurs cu multe opriri și treceri lente prin așezări omenești, reținînd subiectiv timpul în loc, divizîndu-l în parcele, disimulînd imensa continuitate. Zborul dă senzația „fulgerului neîntrerupt", străbătător prin spații cosmice și timpul, scurtat incomensurabil, e incomensurabil mai dens, ca secunda cerească din legendele populare, care echivalează anul terestru... Notația rapidă, de pilot, a scriitorului, e o stratagemă stilistică, alături de o însemnare ca „altitudine 2350 metri", venind o imagine poetică a altitudinii și vitezei. (Elicea — „flacără albă" apoi doar „joc aerian al soarelui"). Totul, în ansamblu, trebuie să sugereze iuțeala cu care se străbate un spațiu gigant, la o înălțime care anulează detaliile și dă reținei numai o imagine stilizată a solului dedesubt... Zborul străbate de la granița Romîniei la acea a Chinei o altă imensitate, cea a Uniunii Sovietice, simbolizînd unitatea sublimă a călătoriei în linie dreaptă, pe o mare parte a globului, prietenă, ospitalieră.

De la hotarele Chinei cartea ia alt aspect stilistic și compozițional. „Memorialul" rămîne fundalul de date și fapte observate direct. Privirea mobilă, veșnic agitată și pătrunzătoare prin scurte săgeți optice, trece repede de la unele la altele, asociind, deducînd, identificînd. Rezultatul total păstrează rapiditatea și concizia observației directe, fiind totuși o meticuloasă incizie transversală în spațiu și în istorie.

G. Călinescu transmite cititorului delectarea intelectualului în fața unui bogat material de viață condensată, ca aceea a peisajului chinez, natural și uman, înțeles larg, cu implicații istorice și sociale, filosofice și artistice.

Pămîntul chinez e văzut în conținuta sa viață geologică, solul „sugerînd răcirea bruscă a materiei în clocote și încremenirea ei în forme dramatice". Relieful, uluitor prin singularitatea lui, e comparat cu cel văzut în alte părți ale lumii. Apoi geografia e raportată la viața poporului, la tradiția culturală și la civilizația sa. „In China poți sui munții pe scări", templele antice și feudale repetînd arhitectonic geometria reliefului și înălțîndu-se pe trepte pînă la cea mai gigantică altitudine.

Modul de viață al oamenilor e văzut prin întipărirea sa în peisaj, căci „țara e o uriașă grădină", dovedind minuțioasa agricultură și pomicultură a chinezilor cu tradiția ei multiseculară, cuprinzînd într-însa istoria străveche a unui popor de sute de milioane, care a luptat să-și supună natura pentru a extrage, pe mărunte petice ale ei, maximum posibil.

„Marele zid" este un prilej de sinuoase reflecții lucide și pasionante. Se combate imaginea calomniatoare despre un popor închis între ziduri, izolîndu-se de restul lumii. Se face o analiză istorică a rosturilor îndeplinite de zidul chinezesc, în sistemul războaielor feudale, zidul avînd nu un rol reclusiv, ci unul oclusiv, alături de acela al unei „punți de observație" (corespunzătoare deci foișoarelor). De aici se trece la o succintă reconstituire a originilor arhitecturii chineze, bazate pe ziduri concentrice, subordonate unele altora, constituind „un sistem de ocluziuni și impenetrabilități", ca o materializare a concepțiilor filosofice și religioase și a divizării societății feudale în clase închise.

Peisajul citadin reconstituie pentru scriitor, indirect, o istorie pe scurt a orașelor chinezești. G. Călinescu „descifrează" orașul și găsește în arhitectura chineză un fundamental „aspect de folclor", înregistrînd adică miturile și tradițiile poporului, calitățile sale artistice, — vădind, în folosirea ilustrațiilor arhitectonice cu origine religioasă, „umor, alături de un simț al decorației". Peste aspectul fundamental se suprapune pe alocuri pecetea colonialismului, încă atît de proaspătă în istoria Chinei. Tiențin, Canton și Șanhai stau mărturie pentru asuprirea colonialistă, Șanhaiul oferind prin unele construcții priveliștea „unui oraș de tipul occidental monstruos". Nankinul este privit din perspectiva „Dealului împușcaților". Aici au fost asasinați de gomindaniști peste o sută de mii de patrioți revoluționari: „Dacă s-ar sădi de fiecare mort cîte un pom — notează cu o reflecție amară G. Călinescu — ar rezulta o pădure gigantică, neagră și dureroasă". Prezentul își imprimă forța peste tot și se observă că „toate inscripțiile și vestigiile umilitoare au dispărut", „o vestită casă de joc a imperialiștilor este actualul palat de cultură al muncitorilor", palatele feudale, inclusiv cel imperial, „au devenit ale poporului"... Noul, în tranziția lui spre forme superioare, este sezisat prin detaliul semnificativ, subliniindu-se, de pildă, că „vehiculul popular chinez — rikshawul", încă masiv răspîndit, nu mai este tras „cu mîinile", ci de un biciclist.

Pe fundalul peisajului se conturează omul. Acesta crește, apărînd în primul plan și lăsînd în zare peisajul, începînd din capitolul intitulat „Poporul muncitor". Rezultat istoric, — însușirile poporului, ca de pildă, „îndemînarea de a ridica cu minimum de efort fizic un maximum de încărcătură". Gestul, — „înrudit cu gimnastica și acrobația". Grațios, deci virtual coregrafic și realmente motiv în opera chineză. Hărnicia țăranului chinez, alt rezultat istoric. „Frumosul delicat", — însușire a artei chineze. Culorile, țesăturile, îmbrăcămintea dovedesc gustul poporului, culoarea apărîndu-i scriitorului ca fiind, pentru chinezul simplu, o „a patra dimensiune". Arta culinară însăși e afiliată oarecum „frumosului delicat".

Problematica actualității, — insuficient tratată global și în aspectele ei esențiale — completează concludent capitolele consacrate variatelor aspecte. „Regimul actual de democrație populară arată o grijă deosebită pentru colectarea, expunerea, studierea obiectelor de artă ce relevă simțirea extraordinară pentru frumos a poporului chinez. Ceea ce înainte producea mulțumirea egoistă a colecționarilor, a devenit bun obștesc și mijloc de educare a maselor". O asemenea constatare stabilește atitudinea față de artă a Chinei noi. Se subliniază, referitor la pictură, problema acută a „reprezentării omului în societatea actuală chineză" și a folosirii, în cadrul realismului socialist, a obișnuinței poporului de „a se exprima pictografic". Teatrul chinezesc clasic este cercetat în specificul lui artistic și se discută orientarea lui actuală sub îndrumarea ideologiei revoluționare pe baza dezvoltării creatoare a tradiției, a preluării ei critice. Misiunea literaturii contemporane chineze este sintetizată concis (într-o formulare evident valabilă și pentru noi): „Un om nou s-a născut în China și literatura este preocupată de a ajuta la formarea lui".

G. Călinescu crease în „Șun", pornind de la tradițiile semi-legendare ale Chinei, nu numai imaginea unui filosof, ci și a unui mare organizator al treburilor obștești, capabil să conducă o vastă operă de transformare a naturii, să aducă apele din nou în albiile lor „cu ajutorul pirtiilor și zăgazurilor", să pună „rînduială la munte și la șes", să îndrume oamenii spre o științifică muncă agricolă, să alcătuiască legi drepte, totul spre folosul omului... Autorul lui „Șun" citează vorba înțeleaptă evocată într-o piesă a lui Go Mo-jo: „Ce este Șun? Un om. Ce sînt eu? Un om. Cine își vîră în minte asta, poate să săvîrșească aceleași lucruri". Imaginea Chinei noi este imaginea unui popor de sute de milioane care vorbește cu un singur glas ca cel de mai sus și acționează în consecință. De aceea e o imagine uluitoare, magnifică, amplificînd imaginea pe care și-o făcea Șun despre idealul țării condusă de el, pînă la proporțiile contemporaneității și la forța idealului socialist.

„Toată China nouă este un șantier" — spune G. Călinescu.

„Guvernul democratic restaurează drumurile și edificiile căzute în ruină prin nepăsarea vechiului regim feudal sau de-a dreptul devastate de imperialiștii străini".

Pe marele șantier al Chinei populare nu se construiesc însă numai drumuri și edificii. E un mare șantier al ridicării generale a nivelului de trai al populației. Scriitorul recunoaște în drumul său „semnele grijii pentru sănătate pe care regimul a izbutit s-o deștepte în poporul chinez". Tabloul actual al așezărilor chinezești este pus față în față cu cel evocat de vechii călători în China și contrastul este uluitor. „Am vizitat — povestește G. Călinescu — Huan-lo, „Satul bucuriei"... Fusese un campament de barăci și bordeie ale unor oameni fără mijloace altădată de a locui altfel. Ulițele erau mocirle iar în vreme de ploaie mlaștine. Gunoiul și lăturile făceau aerul infect, muștele și țințarii bîzîiau și țiuiau în voie, malaria bîntuia. Azi, în urma stăruințelor cetățenești, cartierul a căpătat numele de sat model. Străzile au fost pietruite și canalizate, luminate cu becuri. Malaria a dispărut. Cartierul are apă de băut..." „Casele cetățenilor din Satul bucuriei erau curate, mobilate cu simplitate, în gustul chinez (pat cu baldachin, masă, dulap, vase chinezești, felii de piatră cu vine, semănînd a peisaje), iar în preajma lor, pe o fîșie de pămînt, oricît de mică, erau straturi de flori". Copiii chinezi cresc fără teamă, încrezători în oameni. Ca și părinții lor, se dezvoltă în tradițiile ospitalității și ale prieteniei. Un băiețaș dintr-o grădiniță de copii l-a luat pe oaspe de mînă spontan și l-a făcut să străbată cu el o mare curte... „Părinți, învățători, profesori, se poartă față de copii și tineri cu o nespusă gingășie". „Regimul acordă o atenție deosebită creșterii copiilor chiar de la nașterea lor". Scriitorul vizitează o creșă pentru copiii muncitorilor de la o filatură, grădinițe de copii, o școală primară periferică, o școală medie din Nankin, Universitatea din Pekin, cea din Tiențin etc. Pretutindeni a constatat grija regimului democrat-popular pentru instruirea tineretului.

Pe marele șantier al Chinei noi se transformă mentalitatea oamenilor. Adulții învață carte. „Femeia joacă un mare rol în construcția Chinei de azi", emanciparea deplină a femeii fiind una din cele mai mari transformări revoluționare ale Chinei. „Scrisorile pe care femeile de la țară le trimit, arată, în simplitatea lor, o schimbare adîncă în viața de familie". Rezultă, în bună măsură, din cartea lui G. Călinescu, proporțiile marelui șantier al Chinei noi, șantier economic, social și moral, pe care se înalță o societate nouă, liberă.

„Drumul către China nouă a fost lung și eroic" — scrie G. Călinescu schițînd drept concluzie la memorial o succintă istorie a revoluției chineze. „Regimul de azi este concluzia unui proces revoluționar de mult început".

G. Ibrăileanu remarcase cîndva că „una din calitățile cele mai remarcabile de artist" ale lui G. Călinescu este „adaptarea stilului la fond cu alte cuvinte viziunea totală și clară a lucrului". El sublinia „polimorfia stilului" călinescian, care e „neologistic, rapid, cînd judecă, analizează, cînd privește lucrurile prin prisma cercetătorului" dar poate fi în alte împrejurări cu totul diferit. Adevărul e că stilul lui G. Călinescu s-a format precizîndu-se, că polimorfia lui nu e întotdeauna suficient de maleabilă și adecvată fondului, cum s-a întîmplat într-o lucrare recentă. Dar ni se pare că, în general mai puțin dificultuos decît altădată, ultima carte reflectă capacitatea de variație după conținut a stilului călinescian. Satele și cîmpiile chinezești primesc astfel, în evocarea lui Călinescu, altă formă a stilului decît cea pe care o primesc palatele imperiale sau cultul morților. De fapt, stilul e întotdeauna puternic personal — polimorfia fiind forța de variație a aceluiași stil — lesne de recunoscut ca fiind „călinescian" — dar e vorba de o diversificare a vocabularului și a construcției sintactice, acestea într-un anumit sens, „supunîndu-se la obiect".

Pentru descrierea satelor, vocabularul este subordonat elementelor din natura și arhitectonica rurală, identificate prin corespondențele cunoscute din satul romînesc iatacuri, grinzi (însă de bambus!), laviță, divan, vatră, dușumea, cuptor, ciocălăi de porumb, etc. Fraza este simplă, descriptiv analitică, diferită de cea a speculației filosofice utilizată în discernerea filosofiei sau a „frumosului delicat", și legată de limbajul agronomic popular: „legumele, semințele, culese toamna, sînt îngrămădite pe prispă sau puse într-o odaie în saci și pe un scăueș scund, ca să nu tragă udătură". Istoricul revoluției chineze e impresionant printr-o prelucrare simplă și convingătoare a unor date îndeobște cunoscute, citatele, din Marx sau din conducătorii revoluției chineze, sînt folosite firesc, fără ostentație, cifrele și datele, puține, se integrează organic demonstrației. E o elegantă lecție de istorie popularizată, sau un articol în accepția superioară a jurnalisticii, așa cum au practicat-o întotdeauna spiritele cultivate. Relatarea sărbătorii naționale a R. P. Chineze — 1 octombrie — și a vizitei în „satul președintelui" se face prin emoționante pagini de reportaj artistic. Demonstrația oamenilor muncii apare în măreție și feeric, imaginile fixînd detaliile strălucite și sensul general. Parada militară impune astfel concluzia limpede: „China nouă este o mare putere militară, hotărîtă a apăra pacea ei și a lumii". Urarea tradițională „să trăiască zece mii de ani" concretizează dragostea poporului, fiind adusă „președintelui Mao". Imaginea totală a sărbătoririi și a bucuriei sărbătorite: „E primăvara Chinei noi".

Cartea lui G. Călinescu este un document al atitudinii sale, ca intelectual de mare cultură, în fața uriașelor transformări revoluționare. Lectura ei transmite cititorului concluzia scriitorului însuși: ne simțim, cum spune el, „îmbogățiți sufletește" și, o dată mai mult, „cu o mare admirație pentru poporul chinez și pentru conducătorii lui de azi".

Savin Bratu

Vartolomei, pescarul

Aici unde se sfîrşeşte pămîntul şi se răspîndeşte întinsa cîmpie a mării, capătul tulbure al braţului Sulina îşi alungă încet şi cuminte mioarele albe ale valurilor, spre ţinta după care Dunărea se rostogoleşte de-atît amar de vreme.

Pe ţărm e linişte. Doar pescăruşii ţipă. Pescarii s-au întors de pe mare, au predat la cherhana vînatul cu solzii de argint; au isprăvit de întins talianele la uscat şi-acum unii s-au rotit în jurul armonistului care-şi joacă degetele pe clape, în tinda cabanei lor; alţii aşteaptă tăcuţi borşul la masa de sub umbrarul de stuf, meşterind oţetul cu o ciuşcă cumplită. Cîţiva joacă şah în faţa altei cabane, între cîrciumăreţese galbene cu floarea bătută.

Cabanele, adevărate vile, se înalţă curioase şi neverosimile, pe ţărmul mării, acolo unde stăpînea pustietatea seacă de nisip şi scoici.

In cabana brigăzii întîia pescarii s-au trîntit pe paturi să-şi odihnească trupurile. Nu dorm. Stau lungiţi, cu mîinile sub cap, cu gîndurile alergînd ca lăstunii, ori, dimpotrivă, liberi de orice gînd, în tăcerea odihnitoare peste care plutesc adierile somnului.

Pe uşa deschisă năvăleşte lumina soarelui, ca o pulbere.

La masa din faţa ferestrei, brigadierul Nicolae stă aplecat peste hîrtii cu creionul în mînă. E un bărbat cam de 50 de ani, robust, cu chipul tînăr şi roşcovan, cu părul de culoarea nisipului umed, cu ochii albaştri şi vii. Pescarii s-ar fi aruncat şi-n foc la porunca brigadierului, pentru că-l ştiau iscusit şi pentru că hotărîrile lui repezi şi sigure nu dădeau greş niciodată. In brigadă stăpînea cu străşnicie o disciplină de neclintit, statornicită de Nicolae şi pescarii acum nu mai cîrteau. Dimpotrivă, fiecare căta să păstreze neştirbită orînduiala care se dovedise atît de folositoare în muncă. Nimeni nu se mai pierdea în nimicuri, fiecare îşi cunoştea îndatoririle, iar sculele se aflau întotdeauna gata pregătite, posădite din timp, ori curăţate de răcuşă, acea vietate măruntă a mării care parcă se lipea în ciudă, cu trăinicie, de taliane, mîncîndu-le.

Dar şi oamenii erau unul şi unul, vrednici şi hotărîţi la treabă iar pilda lui Nicolae făcuse din ei pescari straşnici şi iuţi să sece marea de peşte. Iar dacă la început cînd fuseseră repartizaţi în brigada condusă de Nicolae au cam strîmbat din nas din pricina disciplinei prea aspre, acum erau bucuroşi preţuindu-i rostul. Insă ceea ce i-a nemulţumit mai mult a fost că în brigada asta nu era încuviinţată sudalma. Asta nu se mai pomenise nicăieri.

„Cine vrea să facă parte din brigada mea, spunea brigadierul, să-şi ţină înjurătura în buzunar, şi cînd pleacă acasă s-o dea drumul să zboare ca pescăruşii peste ape. De la înjurătură se ajunge la ceartă şi-atunci munca se duce pe rîpă".

N-a fost uşor la început. Injurătura se pare că face parte din viaţa pescarului. Mai apoi s-au liniştit şi odată obişnuiţi, ei înşişi vegheau să nu se mai scape careva de la această lege a brigăzii. Iar dacă uneori vreunul scăpa cîte-o ocară printre dinţi, păi ţi-l judecau ceilalţi şi-l ciocăneau adunaţi în sfatul brigăzii, că se vindeca pentru totdeauna. Şi într-adevăr se vindecaseră. Injurături nu se mai pomeneau. Oamenii parcă uitaseră să suduie. De, învăţatul are şi dat. Aşa spune înţelepciunea populară.

Cîtăva vreme brigăzile toate se descompletaseră prin plecarea multor tineri la şcoli şi astăzi aşteptau să le sosească înlocuitorii. Brigadierul Nicolae, lungit şi el în pat, gîndea cu nelinişte la pescarii care-i veni. Intotdeauna îşi alesese oamenii pe sprinceană, să ducă la tăvălă aspră, şi să-l poată potrivi unei munci care cere socoteală. Acum nu mai avea de unde alege.

Ca şi cum i-ar fi ghicit gîndul, se auzi glasul unui pescar care pe semne era frămîntat de aceeaşi grijă:

— Numai de ne-ar repartiza oameni destoinici.

In cabană se aşternu apoi tăcerea. Ici colo se auzea doar răsuflarea uşoară a celor care dormeau.

Curînd pe uşa deschisă începură să răzbată zgomote. Glasuri străine pătrundeau amestecate cu altele cunoscute. Sosise barcazul cu pescarii aşteptaţi.

Cîţiva din brigadă se ridicară în capul oaselor, pe paturi, aşteptînd plini de curiozitate să vadă pe cei desemnaţi în brigada lor. Trecu o vreme, apoi bocăniră paşi în pridvor. In rama uşii se ivi un om acoperind lumina.

— Brigada întîia? întrebă noul venit cu un glas cald, adînc.

— Intîia.

— Atunci e bine. Noroc. Şi păşi înăuntru cu mersul apăsat şi sigur.

Pescarii îşi lungiră gîturile.

Cel care intrase era un bărbat cam de 40 de ani, cu ochi veseli streşiniţi de gene lungi, cu un zîmbet poznaş în colţul gurii, ascuns puţin de mustaţă. O barbă mică roşcată îi ocolea faţa arsă de soare. Pufoaica descheiată lăsa să se vadă cămaşa albastră şi pieptul arămiu. Scoase şapca descoperindu-şi părul răvăşit şi spuse cercetînd încăperea:

— Grozave cabane! Hotel clasa I-a.

— Nu eşti pescar de mare?

— Nu, am pescuit la Mahmudia. Dar nu vă temeţi, acum 20 de ani am lucrat la Sfîntu Gheorghe... Pe atunci nu se pomeneau cabane. Dormeam sub barcă. Şi privi iară cu interes în juru-i.

— Ai fost repartizat la noi?

— Aşa.

— Singur?

— Singur, dar eu fac cît doi.

Brigadierul zîmbi, şi, pregătindu-se să-i treacă numele în caiet, întrebă:

— Cum îţi zice?

— Vartolomei.

— Şi mai cum?

— Vartolomei. Aşa mă ştie toată Mahmudia, mai spuse el şi încercă moliciunea patului. Care e patul meu?

— Ai muncit mult şi vrei să te culci, da? întrebă în batjocură brigadierul.

Vartolomei îl privi o clipă cîntărindu-l, apoi răspunse vesel:

— Adică vrei să mă iei în bătae de joc? Nu te teme, ştiu să muncesc, iar de dormit dorm mai puţin decît tine.

— Nu cumva umbli noaptea ca stafiile? se auzi glasul unui pescar.

Vartolomei se întoarse spre acela.

— Mi-e sufletul liniştit. Nu umblu. Dorm ca peştele iarna cu botul în nisip. Poate numai Achimfi, cherhanagiul, umblă. El nu se simte bine. Nu l-aţi întîlnit niciodată pe ţărm, cu barba în vînt, căutînd vremea care s-a dus?... Se trînti pe un pat liber.

— De la el ţi-ai împrumutat barba asta roşie? întrebă brigadierul glumind.

— Am jumulit un ţap, răspunse serios Vartolomei. Brigadierul zîmbi. Rîdeau şi ceilalţi... Se vede treaba că nu vă plac bărbile de vreme ce nu purtaţi nici unul. Dar să ştiţi, mai zise dînsul şi se ridică, eu de barbă nu mă despart, să fim bine înţeleşi, aşa că nu vreau să-mi faceţi propagandă... Inveseliţi, doi-trei pescari se aşezară mai aproape de dînsul... Dumnezeu nu m-a învrednicit cu alte podoabe. Nasul mi-e cîrn şi gura mare... Se lungi iară. Eh, să tot munceşti acum, cu toate la îndemînă, aşa-i? Dar brigadierul pe unde umblă?

— Eu sînt brigadierul.

— Tu eşti? Se ridică. Am auzit de tine şi de brigada ta. S-a dus vestea în toată delta. Cînd mi-a spus tovarăşul inginer că sînt repartizat la voi, m-am bucurat. Acolo e de mine, mi-am zis. S-a auzit la noi că aţi depăşit planul cu 220%, adevărat? Cînd am aflat am dat un chiot. Straşnică brigadă, parascovenia mă-sii de hamsie!

Brigadierul sări în picioare ca ars. Ceilalţi se încruntară. Omul le devenise simpatic şi deodată, iacă. Pescarii murmurau nemulţumiţi. Se treziră din somn şi ceilalţi.

— Ascultă Vartolomei şi cum te mai cheamă, spuse reţinut brigadierul...

— Vartolomei, atît. Nu ştiu cine a fost tata, parascovenia mamii lui. Poate vreun duh al apelor, că i-a pierit urma.

— Ia taci puţin, spuse fierbînd Nicolae.

— Iar de mamă nu-mi aduc aminte. Am auzit că a fost o femeie de treabă, fie-i ţărîna uşoară.

— Vartolomei, spuse din nou brigadierul cu o linişte prevestitoare de furtună, în brigada întîia nu se înjură.

— Adică cum nu se înjură? se miră acela şi lungit cum se afla se-ntoarse spre brigadier.

Pescarii se ridicară de-a binelea şi cîţiva îl înconjurară privindu-l ca pe o fiinţă ciudată. Vartolomei îşi muta ochii de la unul la celălalt şi după mutrele lor întunecate simţi că e ceva în neregulă. Se răsuci în pat să-i vadă şi pe cei din spate. Apoi se săltă, şi, aşezat pe marginea patului, întrebă din nou:

— Vrei să spui că la voi nu se înjură?

— Da, chiar aşa vreau să spun.

— Cum vine asta? E vreo sectă? Pentru ce să nu înjure pescarul? E drept că nu mai înjură ca pe vremuri, cînd ar fi răsturnat şi cerul, pentru viaţa pe care ne-o hărăzise, că de atunci mi se trage. Dar vezi, mai spuse dînsul rîzînd, omul le mai zice şi de bucurie. Păi să scot eu din taliane mii de kg. de peşte pe care să nu le mai predau lui Achimfi şi să nu-i ard una să se cutremure catapeteazma? Atunci nu mă mai cheamă Vartolomei... Ridică palma în dreptul feţei... Dar nu spun de cele sfinte, dacă asta vi-i teama, nu! Eu am vorba mea: parascovenia mă-sii. Ce-o fi însemnînd, nu mă pricep. Am învăţat-o de la un marinar din Tulcea, parascovenia mamii lui, că ştia să cînte să-ţi moaie sufletul.

Deodată Nicolae zvîcni de la locul lui, făcu doi paşi pînă la dînsul, îl smuci de mînecă ridicîndu-l în picioare şi spuse plin de mînie:

— Du-te de-aici. N-avem nevoie de tine... Vartolomei făcu un pas înlături speriat... Pleacă. Du-te la alta unde se înjură. Ce spuneţi tovarăşi? se adresă el pescarilor.

Unul din ei începu să-i vorbească răspicat îndemnîndu-l să părăsească degrabă cabana, pentru că, de bună seamă, aşa cum le toarnă el la fiecare clipă, n-o să poată să-şi înfrîngă nărăvul.

Lui Vartolomei nu-i venea să creadă. Asta n-o mai auzise pînă acum. Uluit din cale afară, strîmbîndu-şi gura a mirare, întrebă nesigur:

— Nu glumiţi?

— Nu glumim. La noi în brigadă nu se mai pomeneşte. Dacă nu poţi să te dezbari, pleacă cu dumnezeu. Ai unde.

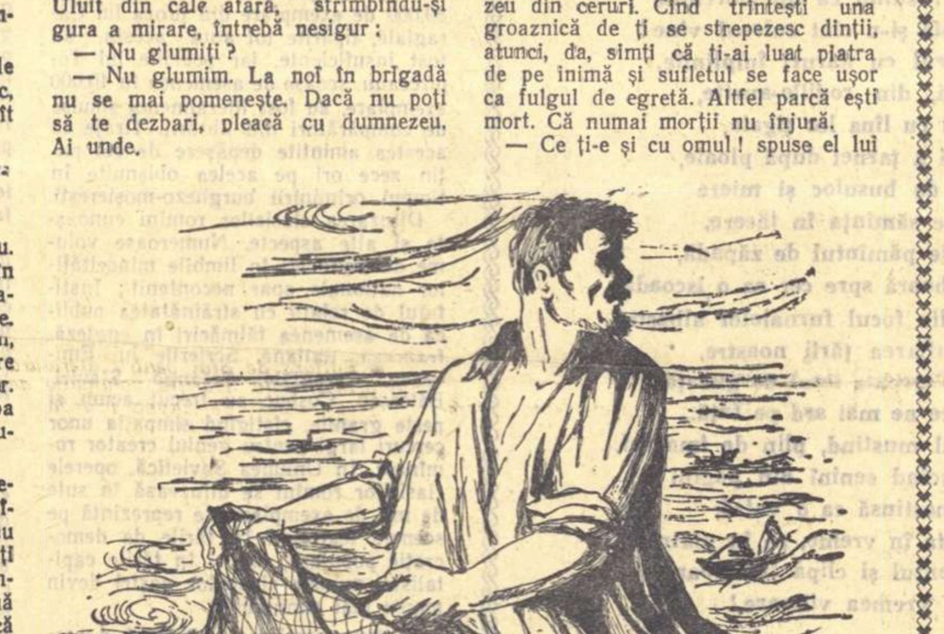

— Măi fraţilor, vorbi Vartolomei zăpăcit, ce lege e asta? Parascovenia mă-sii de lege. Cum se poate ca un pescar să nu înjure? Pînă şi sfinţii cînd erau pescari, înjurau.

Pescarii îşi pierdură răbdarea şi unul din ei îl luă frumuşel de umeri, fără nici-o vorbă şi-l împinse de la spate către ieşire. Vartolomei se propti bine pe picioare. Atunci îl împinse şi altul şi se pomeni lîngă uşă. Acolo îşi prinse mîinile de tocul uşii şi spuse cu dîrzenie:

— Măi tovarăşi, ia staţi niţel, am fost repartizat aici. Brigada îmi place. E fruntaşă. Eu însumi nu-s pescar de lepădat, o să vedeţi. Nu plec de la voi. Stai, nu mă împinge... Brigadiere, am să mă stăpînesc. Ce să fac, dacă aşa e la voi? Numai că de înţeles, să mă bată dumnezeu dacă înţeleg ceva, parascovenia mă-sii... Se bătu peste gură... Brigadiere, fraţilor, nu mă izgoniţi! începu să vorbească Vartolomei cu vocea plîngăreaţă văzînd că oamenii îl împingeau, hotărîţi să scape de dînsul. Am să-mi pun lacăt la gură, mi-o cos, o lipesc cu clei de peşte, paras... dracu s-o ia de gură păcătoasă.

Pescarii îl slăbiră şi se priviră în tăcere, gînditori. Se uitară la Nicolae care era supărat foc şi se lungise pe pat, fără să mai ia în seamă cele ce se întîmplă.

— Nicolae, rosti unul din pescari, unul Vanea Calistrat, să punem la vot? Ce zici?

— Bine, mormăi brigadierul.

— Cine e pentru ca Vartolomei să rămînă în brigadă dacă făgăduieşte să-şi lase deprinderea?

Vartolomei îngheţă văzînd mîinile care se ridicară. Erau trei.

— Tovarăşi, spuse, parcă văitîndu-se, Vartolomei, am fost slugă la Achimfi, de copil, şi-am dus-o greu, mai greu decît voi. De-atunci mi s-a spurcat gura...

Se ridicară şi alte mîini. Vartolomei le numără la iuţeală. Erau opt. Se însenină şi privi către brigadier aşteptînd hotărîrea. Dar majoritatea hotărîse şi pescarii potoliţi se întoarseră la locurile lor. Erau mulţumiţi de vot. Pînă şi cei care votaseră împotrivă se simţeau bine pentru că Vartolomei le cîştigase inima...

Vartolomei se lăsă pe primul pat, obosit. Işi şterse sudoarea de pe frunte.

— Vă mulţumesc, spuse el cu vocea puţin răguşită după atîta emoţie. O să-mi cicălesc scula asta netrebnică din gură, să n-o mai ia razna. Nu e greu. Am s-o potolesc eu, pa...ă... începutul e mai anevoios. Apoi mişcîndu-se ceva mai viu, întrebă: dar spuneţi-mi, aşa ca nişte fraţi, pînă mă obişnuiesc, pot să înjur de păstrugă?

Pescarii izbucniră în rîs şi ochii veseli ai lui Vartolomei îşi recăpătară sclipirea de mai înainte. Rîse şi dînsul îndreptîndu-şi privirile poznaşe spre brigadier dar acela îi aruncă o astfel de căutătură încît Vartolomei îşi şterse zîmbetul.

„Rău ai ajuns, săracul de tine, îşi spuse dînsul. S-a sfîrşit cu libertatea ta. Al dracului brigadier, parascovenia mă-sii. Dar şi brigada. Trup şi suflet. A tunat şi i-a adunat, parascovenia cui i-a făcut..."

Se scurseră mai multe zile. Vartolomei îşi pusese cu adevărat lacăt, dar tare mai suferea. De voie de nevoie nici o ocară nu-i mai scăpă din gură. Ce era în gîndurile lui, asta e altă socoteală. Nu parascovenie, ci toţi sfinţii şi toate duhurile care stăpîneau apele. Despre neamurile de peşte — care erau multe — nu mai pomenesc. Niciodată nu înjurase astfel Vartolomei. Şi de vină era numai brigada, parascovenia ei de brigadă.

La muncă se arătă însă ca un pescar vrednic şi de nădejde şi pescarii aveau ce învăţa de la dînsul. Intreaga brigadă se bucura că-l păstraseră şi dacă uneori i se mai încurca în barbă cîte-o sudalmă tăcută, nu se temeau: vremea e mare meşter.

Intr-o zi se pornîră semne de furtună şi pescarii se grăbeau să scoată talianele din apă. Apoi furtuna începu în timp ce ei încă se mai canoneau să desfacă legăturile îndărătnice de pe pari, ale unui talian. Treaba mergea greu. Valurile zgîlţîiau bărcile şi le săltau smulgînd mîinile pescarilor de la lucru. Vartolomei, care se afla în mahonă cu altă îndeletnicire, strigă deodată înfuriat:

— Ei, parascovenia şi morunii mă-sii de furtună şi se azvîrli în valuri.

Incleştat cu o mînă de parul talianului, cu cealaltă desfăcea legătura, ajutîndu-se cu dinţii, şi-i fu mai uşor să înfrîngă duşmănia apelor frămîntate.

Nimeni nu şi-a dat seama, în acele clipe de încordare, că Vartolomei înjurase. Nici el însuşi. Aşa că sudalma asta nu-i răcorise focul, care zăcea în el. Şi Vartolomei suferea cumplit. Singura mîngîiere o avea că putea să blesteme în gînd şi asta o făcea tot timpul. De i-ar fi citit cineva gîndurile s-ar fi îngrozit. Numai că astfel nu se liniştea. Şi avea dreptate, pentru că una e să înjuri în gura mare şi alta e să nu te ştie nici dumnezeu din ceruri. Cînd trînteşti una groaznică de ţi se strepezesc dinţii, atunci, da, simţi că ţi-ai luat piatra de pe inimă şi sufletul se face uşor ca fulgul de egretă. Altfel parcă eşti mort. Că numai morţii nu înjură.

— Ce ţi-e şi cu omul! spuse el lui Vanea Calistrat, cînd ajunseră la cabană. Stau şi mă gîndesc: trăieşte omul fericit o vreme, îi rîd toate în jur ca pajiştile înflorate din deltă şi deodată, s-a dus, s-a sfîrşit, a murit, uite-aşa, cînd îi e lumea mai dragă... Şi oftă din adîncul inimii.

— De cine vorbeşti? întrebă îndulosat Vanea, crezînd că a pierdut vreun frate.

— De mine.

Vanea îl privi neliniştit.

— Te-a apucat groaza de mare? Fii liniştit, nu mai moare pescarul ca pe vremea lui Achimfi. Avem echipament de salvare. N-ai decît să-l porţi întotdeauna pe tine dacă ţi-e frică.

— Nu la asta mă gîndeam, spuse oftînd iară, Vartolomei.

— Dar ce?

— Uite, cu înjurăturile...

— Nu piere nimeni de lipsa asta, rîse celălalt. Şi pentru noi a fost greu şi-apoi ne-am obişnuit.

— Nu ştiu cum sînteţi voi, dar eu mor, Vanea, zău mor, mi se scurge sîngele ca morunului cînd îl spintecă pescarul. Mă chinuiesc măi frate, par... of!...

Dar iată că de la o vreme Vartolomei se linişti. Ii pierise şi tristeţea care începuse să-l prindă în ghiare şi pescarii se bucurau auzindu-l cîntînd. Da, Vartolomei cînta toată ziua. Mai ales cînd se duceau ori se întorceau de la pescuit. Urca într-o lotcă numai dînsul, şi agăţat de pupa barcazului, cu o parîmă mai lungă decît a celorlalte bărci, Vartolomei cînta acoperit de zgomotul înfundat al mării răscolite. Cîntecul pescăresc şi plin de dor, atît de iubit de pescarii din deltă, se înălţa puternic peste bătaia valurilor şi ochii lui Vartolomei jucau veseli. Brigadierul şi întreaga brigadă, răzleţiţi în lotci sau pe barcazul care-i ducea, ascultau o vreme cîntecul, şi porneau şi dînşii să cînte cuprinşi de nostalgie, însoţindu-l pe Vartolomei.

Dar de te-ai fi aflat în barca lui Vartolomei, ai fi rămas uimit la auzul cuvintelor pe care le cînta cu atîta patimă, dînsul:

Parascovenia mă-sii de lege
A mă-sii parascovenie
Parascovenia măăă-sii de brigaaadă...

Cînd veni într-o zi inginerul piscicol de la Sulina, care-l repartizase pe Vartolomei în brigada întîia, şi-l întrebă cum se simte acolo, Vartolomei răspunse:

— Toate bune, tovarăşe inginer, brigada e straşnică, brigadierul e un om şi jumătate, de cîştigat cîştig bine, dar ce păcat că nu pot să înjur după pofta inimii.

Al. Şahighian

Desene de ANGI PETRESCU

O SEARĂ ÎN ORAŞUL PIONIERILOR

Mi-i dat, spre bătrîneţe, să văd ce am visat:
Copilăria bună cu traiul luminat.

Mă sui cu fata-n barcă şi merg pe lac cu ea.
— Tăticule! Priveşte! S-aprinde, arde-o stea...

Privesc „Casa Scînteii", în marmura ei albă,
Prin undele ce tremur', ca prin sclipiri de salbă.

Ghirlănzile de soare, culori de curcubeu,
Rămîn în amintire nepreţuit trofeu.

Mi-aş pune o cravată, aprinsă, purpurie,
Să-i port, prin lumea-ntreagă, nestinsa ei făclie.

— Această bucurie, pe care-am apucat-o,
Partidul nostru însuşi copiilor a dat-o.

Dumitru Corbea

Primele iubiri

PARTIDULUI

1

Azi, iată, am văzut un curcubeu
Deasupra lumii sufletului meu.
Vin cerbii mei în goană să se-adune
Şi către el privirile-şi ţintesc —
Un codru nesfîrşit de coarne brune
In care mii de stele strălucesc,
Sosind din dunga zării de argint
Vin păsările-mi mari de sărbătoare
Şi-nchipuiesc pe ceruri, fîlfîind,
Un ocean de aripi mişcătoare,
Intreaga lume-a sufletului, vie
Palpită-ntr-o frenetică beţie.

Azi sînt îndrăgostit. E-un curcubeu
Deasupra lumii sufletului meu.
Izvoarele s-au luminat şi sună
Oglinzile ritmîndu-şi-le-n dans,
Şi brazii mei vuiesc fără furtună
Intr-un ameţitor, sonor balans,
In vii vibrează struguri străvezii —
Cristalurile cîntecelor grele —
Şi stropi scăpărători de melodii
Ca roua nasc în ierburile mele.
Eu curg întreg în acest cîntec sfînt —
Eu nu mai sînt, e-un cîntec tot ce sînt.

2

Mi-am tăiat în suflet temple
Chip cioplit s-aşez în ele,
Cerbii mei au să-l contemple
Adunaţi sub ploi de stele.

Brazii mei înalţi şi plopii
Sub poleiuri de zăpadă
Inmulţit în mii de copii
Chipul tău au să ţi-l vadă.

Iar izvorul înserării
Oglindi-va-n ape pale
Arcul strîns al cugetării
De pe bolta frunţii tale.

Peste stînci mi s-or desprinde
Flăcări verzi, cînd ai să treci,
C-o privire vei aprinde
Roua ierbii mele, reci.

Dacă alte lumi, plecată
Cu-ai tăi paşi ai să alinţi,
Iţi va fi şi-atunci păstrată
Urma paşilor fierbinţi.

Căci foşnindu-ţi unduirea
Calmă, — a palmelor subţiri,
Mi-ai stins pînă şi-amintirea
Trecătoarelor iubiri.

Doar o singură iubire
Lîngă-a ta o mai păstrez —
Este prima mea iubire
Ea mi-a dat în viaţă-un crez.

Ea, al vieţii mele soare,
Incălzi-va din senin
Toate cîntecele care
Ţie am să ţi le-nchin.

3.

Chiar de-a crescut sub aripile foamei
Şi-au îngrozit-o bombele-n război,
Mozaicată-n vesele stridenţe
Copilăria mea era în toi.

Erau tristeţi sensibile dar scurte,
Punctate de naive bucurii,
Era beţia rîsului, deplină
In jocurile noastre de copii.

Sălăşluia în noi o altă lume,
Nelogică, dacă-o privim acum,
O lume populată de imagini
Fantastice, cu-ameţitor parfum,
Imagini ce-ţi schimbau mereu conturul
Şi ne-ntărtau să le urmăm în vis
Şi ne-aduceau din bezna nopţii rîsul
Sub cerul de amiază, larg deschis.

Priveam cu-ncîntătoare simplitate
Viaţa — ca pe-un joc ori ca pe-un rit —
Doar jocurile au pînă şi ele
Cîte-un aspect mai trist, mai înegrit,
In joc şi-n rit se naşte pasiunea
Ce se maturizează mai tîrziu!
Atîta numai, că-ntre noi şi viaţă
Plutea un văl de ceaţă, fumuriu.

Războiul se topise. Un popor
Infometat se agita în ţară.
Vedeam cum pentr-un semn pictat pe zid
Se-njură oamenii şi se omoară.
Tata-mpărţea Scînteia prin vecini —
Odată un vecin a vrut să-l taie.
De oftică-n bordeiu-i se stingea
Vădana Melentina, cea bălaie.

Eu presimţeam ceva. O tulburare
Se-adăpostise-n sufletul meu pur.
Incă ţinteam un ochi deschis spre jocuri
Şi-un ochi spre frămîntările din jur.
Cînd tata se-ntorcea trudit acasă
Cînd veşnic cu alţi oameni sta la sfat,
Mie-mi era din cînd în cînd ruşine
Că-n timpul ăsta eu mă joc, mă bat...

Eram neliniştit şi nici eu însumi
Nu-nţelegeam prea bine tot ce simt.
Doream să prind a vremii înţelesuri
Intregi în craniul meu atunci prea strîmt.
Cărţi peste cărţi în nopţi sfîrîitoare
Foiletam cu degete subţiri,
Simţeam un aer nou foşnind în juru-mi,
Eram ca-n preajma unei mari iubiri.

Ea a venit — un vînt de bucurie
Ce mi l-am tălmăcit mult mai tîrziu,
Un vînt de bucurie mă pătrunse
Cînd am strigat de-odată tare: ştiu!
Ştiu pentru ce adesea-i palid tata,
Ştiu ce înseamnă-aceste noi furtuni,
In faţa unui semn pictat pe ziduri
Ştiu pentru ce vă bateţi, oameni buni!

Viaţă, mi-ai de chis înfăţişarea
Compusă din lumini şi umbre, crud.
Neregulate şi bubuitoare
Pulsările-ţi lăuntrice le-aud.
Şi-n miezul unui ocean de patimi
Azi, am văzut mai clar decît oricînd
In gloriosu-i car de bătălie
Partidul Comunist înaintînd.

Şi ochii mei îndrăgostiţi de dînsul
Cu strălucirea lui mi i-am umplut
Şi-n oastea lui, transfiguraţi şi mîndri
Pe-ai mei, cei mari şi dragi, i-am cunoscut.

Şi zile-ntregi n-am fost decît lumină
Şi numai fericire eu am fost,
Aşa a început atunci întîia
Iubire-a mea, şi-al vieţii mele rost.

4.

Cînd ne-am privit, iubito, prin fumul de ţigară,
Am presimţit că astăzi voi fi îndrăgostit
De faţa ta curată ca zorile de vară,
De părul tău de aur împletit.

Dar nu ştiam că nimeni n-o să ne poată şterge
Văpăile din inimi, acest pojar nestins,
Că pe cărări de sticlă alături ne vor merge
Ideile, îmbrăţişate strîns.

Că prins de-o vrajă nouă şi-atotcuprinzătoare
Voi părăsi bohema cu gustul ei amar,
Că vinul, deşi-mi place cînd scapără-n pahare,
Mă va-mbia din ce în ce mai rar.

Văzusem frumuseţea privirilor semeţe —
Izvoare de lumină, de umbre şi scîntei,
Dar bănuisem numai adînca frumuseţe
De dincolo de ochii mari şi grei,

Ce mai tîrziu, prin lupte lăuntrice-am aflat-o
Şi-o aflu-n întregire în fiecare zi —
Iluminîndu-mi viaţa cu flacăra-i curată
Fără de care n-aş putea trăi.

Iubirea-mi închinată Partidului, avuse
De străbătut aceleaşi etape, pe alt plan.
M-a încîntat mişcarea mulţimii nesupuse,
Acest aspect măreţ de uragan.

Mari nedreptăţi: — belşugul strîmb împărţit, cumplită
Robia de pe-ogoare — le-nţelegeam abia
Iar El, cu fapta — paloş şi vorba — dinamită
Sub ochii-mi le slăbea ori le surpa.

Cînd alţii plini de spaimă priveau acestea toate
Pîndind ce-o să se-aleagă din acest viu tumult,
Mai ştiu? Şi o bravadă involuntară, poate,
M-a îndemnat să-l îndrăgesc mai mult.

Ei, instinctivă-mi fuse întîia mea pornire —
Visam să smulg vieţii clocotitoare prăzi —
Mă îmbăta galopul pe cal, în nesfîrşire,
Şi mă-mbătau uralele pe străzi.

Dar s-a-nchegat gîndirea în zori de vîrstă nouă,
In zori incendiate de-un chin nehotărît,
Cînd zbori să prinzi ideea cu palmele-amîndouă
Şi-o scapi şi te frămînţi, şi ţi-i urît...

Nepotolită sete în pragul tinereţii
Iţi mistuie adîncul cu jaru-i amărui. —
Dorinţa de-a pătrunde problemele vieţii
Mi-am adăpat-o la izvorul Lui.

Unii mi-au spus — ia seama, e fermecată apa,
Tot ce-i al tău, în tine, de-o bei, îţi va stîrpi,
Nu vei mai fi tu însuţi, şi deschizîndu-ţi pleoapa
Cu ochi străin, al gloatei, vei privi.

Nesăţios sorbit-am din apa cercetării
Pornite-n zbor pe drumul cel mai înalt şi drept:
Rămas-am eu — cu proprii mei ochi văd largul zării,
Doar inima, mi-i mai călită-n piept.

Din fenomene oarbe ce mă-ngrozeau alt'dată
Am desluşit natura necontenit lucrînd
Materia-n mişcare şi-n forme distilată,
Simetrică privelişte de gînd.

Mai mult ca înainte iubind acum pămîntul
Impădurit cu oameni, am înţeles să-i cer
Adînca simfonie ce-n codri-o sună vîntul,
Nu murmurul copacului stingher.

Eu am văzut cum chinuri impure: sărăcia
Cu-ntreaga ei povară de certuri şi bătăi,
Dorinţa de avere ce roade omenia
Şi-i tulbură înaltele văpăi,

Se schimbă-n alte chinuri, înalte şi curate:
Ingrijorarea pentru destinul tuturor,
Ori smulgerea din suflet a vechilor păcate
Nedemne de-acest ev înnoitor.

Cînd vrei să urci mai slobod ai înnoirii munţi
I-i dat şi renunţării să-şi aibă-n toate partea
La fadele nimicuri ce le-ai iubit, renunţi
Cînd vrei ca evul tău să-nfrîngă moartea.

Iar disciplina care te îngrozea cîndva
O iei acum cu tine, tovarăş de-nălţime,
Precum ideea care în mine clocotea
Se lasă strînsă-n ritmuri şi în rime.

5.

Steaua polară pe cer, departe,
In scurgerea timpului nu are moarte,
Statornic arde în orice seară
Capăt de osie, steaua polară.
Stelele, lumile, roiuri astrale
Se-nvîrt în jurul osiei sale
Sobră-armonie pururea vie,
Nezdruncinată putere-n tărie.

Osie-a lumilor, dacă te-ai rupt,
Lumile cad huruind dedesubt,
Ca-nvălmăşite de tari alcooluri
Lumile cad fulgerate în goluri!
Ingrozitoare schimbare atunci:
Floarea vulcanilor creşte din pungi
Pale se sting ale luncilor flori,
Mori, vegetaţie, suflete, mori.

Arde o stea între multele stele,
Arde pe ceruri şi pe drapele,
Capăt de osie — roşia stea —
Osia trece prin inima mea.
Lumea-mi se-nvîrte pe osia dură
In anotimpuri de frig şi căldură
Şi cînd furtunile mă bîntuiesc
Cerbii şi vulturii mei o privesc.

Dacă s-ar frînge osia mea
Cerbii şi vulturii mei ar zbura,
Spre alte lumi ar zbura şi-ar ţipa
Dacă s-ar frînge osia mea.
Ar năvăli pustiirea secretă,
Cîntecu-ar prinde scrîşnet de cretă,
Cerbii şi vulturii mei ar zbura
Dacă s-ar frînge osia mea.

Osia mea-i doar o parte, ştiu bine —
Osia mare trece prin mine —
Osia mea este numai o parte
Din marea osie, fără de moarte.
Osia mea nu se frînge nicicînd —
Trece prin miezul acestui pămînt —
Pe ea, iubito, sînt lumile noastre,
Două planete, mărgele albastre.

Nicolae Labiş

TINEREȚE FĂRĂ TINEREȚE

(Urmare din pag. 1-a)

...lege: comparațiile tematice sau ...blematice nu sînt obligatoriu va...ce...) Aceste trăsături specifice ... încercat să le evocăm la început, ...aceea nu vom reveni. Dacă Titu ...delea sau Darie sînt priviți de au...cu bună voință, dar cu distanță, ...i sfera lor de înțelegere este mai ...rînsă decît a scriitorilor respectivi, ...i în continuă creștere, sfera de ...elegere a lui Sabin și a lui Titus ...ovici aproape coincid iar Sabin ...elege de la început atît de multe ...t aproape ne mirăm că a trebuit ... așteptăm 600 de pagini conclu...e firești. Vrem să spunem că ...a de înțelegere a unui erou, care ...tă și descoperă succesiv înțele...ile, nu poate fi egală cu aceea a ...orului care a înțeles și a descope...

Sînt momente în carte în care ...drei Sabin apare într-adevăr ca un ...lescent cinstit dar încă neștiutor ...în acele momente îl îndrăgim mai ...lt pe acest personaj simpatic.

Reamintind galeria de personaje, ...nționăm capacitatea autorului de ...crea figuri tipice, vii, adesea cu un ...nperament opus lui Sabin, adică ...nționăm capacitatea autorului de ...se obiectiva, de a fi atent la varie...ea universului uman. Critica liceu... burghez, făcută cu vervă cam ju...nilă dar cuceritoare, se completea... cu portrete de elevi și profesori. ...i doi frați Varga, Teddie și Lu...n consemnează două valențe ale ...rgheziei. Teddie, amator de sport ... jazz, superficial și „băiat de via...", se arată crud, pus pe bătaie cînd ...ivilegiile îi sînt amenințate. Lucian, ...telectual rafinat, chinuit de proble..., este paralizat de egocentrism, ...re este al clasei. Tinerii cinstiți. ...r mai puțin capabili de a pune ...mea în probleme, insuficient repre...ntați prin Dan, întăresc prin absen... lor caracterul de excepționalitate ... lui Sabin. Regretăm absența din ...lerie a huliganului, atît de tipic pen...u fauna dictaturii fasciste. Schwartz, ...re ar trebui să reprezinte poziția cea ...ai avansată în rîndurile tineretului, ...agasant și prin aerele de superiori...te, puțin simpatic. Portretul Soniei, ...teresant dar incomplet. Dintre tineri, ...ai realizat artisticește ni se pare ...ucian, în descrierea căruia autorul ... pus pricepere psihologică și tact. ...teresant dar excesiv șarjat este ...ofesorul Suslănescu pe care e greu ...e înțeles de ce l-a iubit, într-o vre...e, Sabin. Tipul intelectualului „cu ...robleme" dar concesiv pe plan real ... adesea rezolvat facil. Profesorul de...mocrat Răducanu este inexistent. In ...chimb, Crăioc și Potra sînt admira...il satirizați, prin modul de vorbire, ...u mijloace caragialești. Tabelul per...onajelor are deci, din punctul de ve...ere al tipicității ansamblului, lip...uri, printre care cea mai însemnată ...ste lipsa unor figuri vii de comu...ști. Dacă viața mondenă a burghe...iei apare destul de convențională, ...itus Popovici se arată un talent de ... surprinzătoare maturitate în satiriza...ea politicianismului burghez. Portre...ele politicienilor sînt excelente (Papp ...e Zerind, generalul prefect Belega, ...estorul Bunea, Motzeanu, Salvator ...arga, ziaristul Vîslan, Jacquot Rob...er, etc.). Opoziția la fascism „în ca...rul legii", jocul politic de o fină ...rosolănie, rivalitățile personale, re...ia lui Romulus Papp de Zerind, ...oate manevrele burgheziei spe...iate, sînt descrise cu o justețe și ...n simț al nuanței pe care le-am ...dmirat. Balul din beciurile pre...ecturii, inițiat cu intenție hitleris...ă, sfîrșește în zorii zilei de 23 Au...gust cu sîrbe romînești și declarații ...nglo-file. Scena de mare comedie, ...e un dispreț strivitor, dar sobră, ...condusă cu talent sigur, dovedește capacități satirice de scriitor autentic.

Manevrele burgheziei, îndată după eliberare, ne întăresc această convingere. Figurile muncitorilor comuniști, și a lui Ardeleanu în special, sînt destul de convenționale, deși în acțiunile de masă ale muncitorilor sînt create tablouri impresionante.

Cronicar politic bine pregătit, Titus Popovici mînuiește mase cu un sigur simț al ansamblului, în care amănuntele, bine selectate, au forță sugestivă.

Dacă am făcut rezerve atît la personajul central, cît și la paloarea figurilor înaintate sau la prezentarea de ansamblu a tineretului, trebuie să ne declarăm entuziasmul în ceea ce privește construirea marilor scene de ansamblu, în care tînărul scriitor se dovedește un urmaș al lui Rebreanu. Cu un dramatism sobru dar cu atît mai impresionant sînt descrise bombardamentul orașului, liberarea de către muncitori a ucenicilor trimiși cu forța în Germania, exodul satelor în fața năvalei hitleriste, apărarea fabricii de către muncitori, bătălia de la Ineu, barbariile băieților lui Maniu.

In două articole, Mihail Petroveanu face o bună analiză a scenelor de masă pe care și noi le considerăm drept cel mai semnificativ aspect al talentului tînărului scriitor. In asemenea scene, aria de înțelegere a scriitorului depășește pe aceea a eroului principal. Masa devine o realitate dinamică, în care capacitatea de tipizare a lui Titus Popovici desprinde și delimitează stări de spirit ale opiniei publice, ne introduce în atitudinea generală a poporului, atitudine transformată în acțiune. Nu numai că personajele principale nu se pierd în asemenea scene, dar ele se conturează precis în atitudini caracterizante, care dezvelesc esența lor. Meritul scenelor de masă este și acela de a nu se destrăma în stări haotice, autorul avînd, cum am mai spus, un just simț al detaliului. Aceasta îi permite aducerea în scenă a numeroase personaje episodice care, deși dispar fulgerător, se relevă sugestiv prin comportamente tipice pentru o întreagă categorie umană. Aceasta dă substanță și culoare tabloului general. Eroismul poporului, marile calități ale omului simplu — sînt manifestate de eroii anonimi, printr-un gest simplu, un fapt notat repede, totul sobru, concentrat, firesc.

In momente de tensiune maximă, în care convențiile devin inutile, în care pasiunile elementare țîșnesc, esența personajului țîșnește și ea ca o undă de petrol care zăcuse secole sub un lan de grîu sau o grădină de zarzavat.

In gara dărîmată de bombe, printre colete răvășite și cadavre, doamna elegantă mușcă din cîrnatul ardelenesc și povestește degajat cum era să fie incendiată de o flamă orbitoare. In orașul ars generalul Belega face inspecții inutile în uniformă de gală. Il strînge cumplit cizma și spune sinistraților vorbe fără noimă: „Domnilor... noi..." Oamenii simpli sînt însă calmi, stăpîniți. Printre catastrofe, cotidianul se reface: un funcționar care stătuse toată ziua printre morți și mutilați, sosit acasă, întreabă casnic: „Unde e ligheanul cu apă? Sînt mort de foame"... Bunica, bine creionată, aflînd de moartea copilului ei preferat, ucis pe front, își strînge buzele și spune familiei care hohotește: „Dumnezeu să-l hodinească. Haideți să mîncăm, că se răcește zeama".

Opusă vitalității sobre a omului simplu, histeria hilară a burgheziei dovedește incapacitatea ei de a mai conduce, evenimentele o depășesc, o năucesc.

Ironia fără surîs a scriitorului extrage efecte sigure a căror gamă merge de la pățania hazlie a fiului de chiabur, voluntar fără voie, la umorul macabru din scena fugii notabilităților în fața frontului care se apropia.

★

Desigur, Titus Popovici este un prozator foarte tînăr. Maturitatea talentului său, deși parțială, ne-a îndemnat ca, în această privire de ansamblu asupra cărții sale, să nu folosim circumstanțele atenuante ale debutului, circumstanțe de care valoarea romanului nu are trebuință. Vedem în el un talent robust epic, cu bune posibilități de portretizare și de obiectivare pshihologică, cu mare capacitate de a mișca masele, cu un scris sobru, limpede. Titus Popovici este un scriitor al nostru, al vremurilor noastre, care atacă teme actuale, probleme actuale, și pe care le rezolvă curajos, partinic.

Evoluția unui tînăr scriitor e compatibilă de surprize, nu obligatoriu plăcute. Credem însă că nu ne înșelăm cînd vedem în Titus Popovici un romancier al vremii noastre, demn de vremea noastră.

Paul Georgescu

Tezaurul clasic — bun al poporului

(Urmare din pag. 1-a)

de onoare ai Academiei R.P.R. a unor scriitori de seamă, pe care burghezia i-a privit cu indiferență sau chiar i-a disprețuit.

In general, ceea ce altădată era lăsat pe seama unor inițiative particulare care nu puteau fi decît sporadice și fără putere, cîtă vreme oficialitatea burgheză se dezinteresa de asemenea manifestări, se află azi în mîini grijulii și viguroase. Cu afecțiune leninistă, partidul clasei muncitoare se preocupă de soarta clasicilor noștri.

Ne amintim, de pildă, că un om de bine a stăruit mulți ani pe lîngă autoritățile municipale ale Bucureștilor de la sfîrșitul veacului trecut pînă cînd strada Taurului a căpătat numele lui Anton Pann, vesitul ei locatar. Astăzi, casa poetului și cîntărețului popular, bătrînă și modestă, e luminată ca de un zîmbet de o placă de marmoră cu pioasă inscripție. Altădată, numele de scriitori, cîte binevoiau „părinții" Capitalei să rețină, erau înscrise pe tăblițele unor ulițe periferice.

Astăzi, bulevarde, frumoase străzi centrale poartă numele lui Bălcescu, Coșbuc, Eminescu, Sahia și alții. Numele clasicilor noștri mai pot fi întîlnite în titluri de comune, întreprinderi industriale, gospodării agricole colective, instituții de cultură. Alături de poporul care-l iubește, ei sînt proprietarii de drept ai bunurilor materiale și spirituale!

Mai zilele trecute, ziarele ne informau că refacerea casei lui Alecsandri de la Mircești este aproape gata. Muzee memoriale iau necontenit ființă pretutindeni — la București, Iași, Tîrgoviște, Năsăud, Cluj... In curînd vom putea alcătui o hartă originală a acestor muzee, cum cu vreo zece ani în urmă nici n-ar fi fost de conceput: harta locurilor unde au fost create de-a lungul veacurilor bogățiile noastre spirituale, unde au trăit, au muncit și s-au stins clasicii noștri. Ce minunat și evocator poem, o asemenea hartă!

★

Partidul a îndrumat opera de reconsiderare a literaturii clasice în spiritul învățăturii marxist-leniniste, înlăturînd mistificările criticii burgheze, valorificînd fondul popular, orientarea democrată, înalta măestrie artistică.

Marele interes arătat de regimul democrat-popular operei clasicilor noștri se vădește în bogata activitate a editurilor. Cîteva cifre statistice sînt mult grăitoare. Adunînd astfel volumele tipărite numai de Editura de stat pentru literatură și artă începînd din 1949 și pînă acum obținem cifra de 110 volume într-un tiraj total de 2.500.000 exemplare. La acestea trebuie adăugate volumele publicate de Editura tineretului în larg răspîndita colecție „Biblioteca școlarului", al cărei tiraj obișnuit este de 15.000—25.000 exemplare și plachetele atrăgător ilustrate scoase de aceeași editură în cite 25.000—30.000 exemplare. Publicul cititor de toate vîrstele, de la orașe și sate, are la îndemînă operele clasicilor romîni în numeroase colecții: „Albina" (cu un tiraj de 65.000—70.000 exemplare), amintita „Bibliotecă a școlarului" apoi „Biblioteca pentru toți" (cu tiraje de la 10.000 la 40.000 exemplare), „Clasicii romîni" și altele. Paralel cu dezvoltarea revoluției culturale, numărul cititorilor crește necontenit. Ridicîndu-se zăgazul prin care burghezia și moșierimea îi izolaseră pe clasici de popor, șuvoiul operelor acestora pătrunde astăzi năvalnic pînă în cele mai îndepărtate cătune ale patriei, fertilizînd conștiințele. Nu cunoaștem vreo tipăritură din clasicii noștri care să se fi învechit în librării. Știm însă că cele 40.000 exemplare ale volumului *Poezii* de Eminescu, publicate anul acesta, s-au epuizat curînd, astfel încît s-a cerut o continuare de tiraj de alte 30.000 exemplare. Mai știm că cele 80.000 de exemplare din proza lui Caragiale, tipărite tot anul acesta, au fost insuficiente, iar poeziile lui Topîrceanu, scoase de asemenea în 40.000 exemplare, au fost literalmente smulse de cumpărători din librării. Tiraje ca acestea amintite depășesc de cel puțin zece ori pe acelea obișnuite în timpul orînduirii burghezo-moșierești.

Difuzarea clasicilor romîni cunoaște și alte aspecte. Numeroase volume de traduceri în limbile minorităților naționale apar necontenit; Institutul de relații cu străinătatea publică de asemenea tălmăciri în engleză, franceză, italiană. Scrierile lui Eminescu, Caragiale, Creangă, Slavici, Bălcescu, Coșbuc au trecut acum și peste granițe, cîștigînd simpatia unor cercuri largi pentru geniul creator romînesc. In Uniunea Sovietică, operele clasicilor romîni se difuzează în sute de mii de exemplare, se reprezintă pe scenele teatrelor. In țările de democrație populară, dar și în țările capitaliste, numele clasicilor noștri devin mereu mai cunoscute.

Pentru aprecierea activității de reconsiderare a clasicilor îndrumată de partidul clasei muncitoare nu este suficient a lua în considerare numai tirajele. Se cuvine a ne referi și la conținutul acestei munci. Este vorba de o muncă științifică, chemată să rezolve probleme diverse și grele. In primul rînd s-a impus interpretarea în spirit marxist-leninist a operei marilor clasici, pentru a înlătura răstălmăcirile. A fost nevoie apoi de scoaterea la iveală a unor scriitori intenționat ocoliți de istoricii literari și editurile burgheze. Astăzi, opera lui Eminescu, Caragiale, Creangă, Coșbuc și a multor altora a fost luminată în diversele ei sectoare printr-o interpretare just orientată. Astăzi, numele lui Neculuță, Pincio, Beldiceanu, Traian Demetrescu și ale altora — ignorați timp de decenii — au devenit de mult familiare cercurilor celor mai largi de cititori.

Stima față de clasici se manifestă și în grija științifică cu care li se transcriu textele. In locul arbitrariului, al neglijenței de altădată, îngrijitorii edițiilor ce apar acum, indiferent de colecție, sînt preocupați de transcrierea exactă, care să reflecte întocmai specificul limbii fiecărui clasic. Și în această privință textologia sovietică ne oferă modele convingătoare. *Țiganiada* îngrijită de J. Byck, *„Opere alese"* de Anton Pann, îngrijite de I. Fischer, *Opere* de Al. I. Odobescu, îngrijite de acad. Tudor Vianu, *Letopisețul Țării Moldovei* de Ion Neculce, transcris cu înaltă competență de acad. Iorgu Iordan, ca și cronica lui Grigore Ureche, pregătită de P. P. Panaitescu (ultimele două vor apare zilele acestea) se înscriu printre cele mai de seamă realizări ale muncii de editare a clasicilor. Li s-ar putea alătura și alte titluri; multe ediții noi, de un nivel științific remarcabil, se și află sub tipar. Citām *Descrierea Moldovei* de Dimitrie Cantemir, *Esopia* și *Alexandria*, un volum cuprinzînd cea mai bogată culegere din opera spătarului Niculaie Milescu apărută vreodată în romînește, *Poezii alese* de Grigore Alexandrescu, *Opere* (în 2 volume) de Cezar Bolliac, *Opere* de Calistrat Hogaș, romanele *Viața la țară* și *Tănase Scatiu* de Duiliu Zamfirescu. Un plan cincinal de perspectivă (1956—1960) organizează temeinic munca de editare a clasicilor, reprezentînd un serios pas înainte îndeosebi prin edițiile de opere complete ale marilor scriitori romîni. Pentru prima dată în țara noastră, Miron Costin, Grigore Alexandrescu, Alecsandri, Russo, Bolintineanu, Eminescu, Creangă, Coșbuc, Caragiale, Vlahuță, Slavici, Iosif și alții vor avea ediții complete, cum în trecut nu s-au alcătuit nici în cinci decenii. Primele volume din edițiile Grigore Alexandrescu, G. Coșbuc, Caragiale, Eminescu au și fost încheiate, pregătindu-se acum pentru tipar. Oamenii de cultură cu veche experiență în materie, ca academicienii Iorgu Iordan, Al. Rosetti, Perpessicius, ca profesorii Ion Breazu, G. C. Nicolescu, dar și cadre mai tinere și chiar foarte tinere s-au angajat cu pasiune în această nobilă muncă.

Paralel cu tipărirea edițiilor mari din clasicii ruși și din clasicii literaturii universale, atît de îndrăgite și căutate de oamenii muncii din patria noastră, noua colecție de opere complete ale clasicilor romîni reflectă avîntul culturii în Republica Populară Romînă.

★

Partidul clasei muncitoare ne învață să ne ferim de automulțumire, ne îndeamnă să năzuim, după fiecare victorie, către noi victorii. Adăugînd zîmbetului firesc iscat de succese privirea critică, scrutătoare, sîntem mobilizați pentru eforturi menite să înlăture slăbiciunile și lipsurile. După părerea noastră, însăși acțiunea de difuzare a operelor clasicilor romîni nu este întru totul mulțumitoare. Faptul că E.S.P.L.A. a tipărit în primul semestru al anului în curs numai 14 volume din aceste opere, nu poate satisface pe cititori. Credem că sporul de coli acordat clasicilor romîni pentru anul viitor este încă insuficient. In general, s-a făcut prea puțin pentru preluarea în spirit științific a moștenirii criticii și istoriei literare romînești, fapt care explică în oarecare măsură însăși rămînerea în urmă a acestor discipline astăzi, în special a istoriei literare. Intîrzierea neîngăduită a tipăririi unor culegeri din scrierile lui C. Dobrogeanu-Gherea și G. Ibrăileanu va fi în sfîrșit reparată. O ediție masivă din studiile critice ale celui dintîi va fi predată în curînd tipografiei de E.S.P.L.A.; o ediție Ibrăileanu îi va urma nu peste multă vreme. Cu mai mult curaj se cer a fi abordate problemele dificile pe care le ridică moștenirea literară dintre 1920—1940. Studiile despre Liviu Rebreanu (Ov. S. Crohmălniceanu), Ion Agîrbiceanu (M. Zaciu), Geo Bogza (B. Elvin) și altele, publicate în reviste, constituie un început cu bune șanse de dezvoltare. Marele interes cu care cititorii au întîmpinat retipărirea romanelor lui Rebreanu, publicarea în noi ediții a romanelor „Intunecare" și „Apostol" de Cezar Petrescu, „Ultima noapte de dragoste, întîia noapte de război" de Camil Petrescu, trebuie să stimuleze editurile, pentru ca alte opere ale amintiților prozatori, precum și ale lui G. Călinescu, Gala Galaction, Hortensia Papadat Bengescu, Matei Caragiale, Ion Agîrbiceanu, etc., etc., să fie retipărite mai curînd.

Apreciind activitatea de reactualizare a clasicilor, trebuie spus că există un decalaj între îngrijirea edițiilor, alcătuirea sumarelor — pe de o parte — și studiile de interpretare și de analiză — pe de alta, — adică între munca de editare propriu-zisă și studiile de istorie literară în defavoarea celor din urmă. Progresul cu totul insuficient al istoriei literare se vădește și în apariția unui număr prea mic de monografii dedicate clasicilor noștri. Problema preocupă editurile care după cărțile despre Caragiale, Coșbuc, Eminescu, Anton Pann, au înscris în planurile lor o serie de noi monografii. Cititorii urează istoricilor literari care au contractat asemenea lucrări, nu numai succese în munca lor de cercetare, ci și mai multă operativitate. Studiul monografic ar trebui extins și asupra unor perioade și curente literare, cărora nu li se acordă încă atenția cuvenită. Cercurile mai largi, dar mai ales școlarii, regretă că istoria literaturii pentru învățămîntul mediu nu a fost încă terminată, deși începutul, nu lipsit de erori, s-a arătat foarte promițător.

Mai apar studii introductive și prefețe slabe, dovedind o informație limitată și lipsa efortului de pătrundere mai adîncă în specificul operelor studiate. Analiza măiestriei clasicilor noștri, ca și a meșteșugului lor artistic, ar da un ajutor substanțial scriitorilor de astăzi în perfecționarea mijloacelor de expresie. Studiul limbii și stilului operelor clasice a făcut cîțiva pași înainte, dar progresul trebuie grăbit.

Istoricii literari și editorii operelor clasice romînești au înainte lor un cîmp vast de acțiune. Acum cînd poporul eliberat construiește socialismul sub conducerea înțeleaptă a partidului, fericirea creatoare însuflețește pe toți cei ce muncesc în cele mai diverse sectoare; îi animă și pe istorii literari și pe editorii de opere clasice. Congresul al II-lea al Partidului Muncitoresc Romîn este și pentru ei un prilej de cercetare critică a propriei lor activități și un stimulent pentru mai viitoare.

Ion Hobe

PARTIDULUI

Din darurile scumpe, nu știm ce se cuvine:
Să-ți dăruim azi spada lui Mircea, din Rovine,
Sau paloșul lui Tudor ce răzvrătise glia
Sau fluierul lui Horia, care-alunga stihia,
Sau cartea lui Bălcescu, cu file-nsîngerate,
Sau coasele-ascuțite din nouă sute șapte,
Cînd a purces poporul ca grindinile verii
S-abată spre conace topoarele zaverii.
Ori vrei s-aducem daruri din cele mai de-aproape
Cînd s-au surpat Doftane, sub ziduri
să ne-ngroape,
Cînd Grivițe aprinse se revărsau în lavă,
Dar am vîslit prin gloanțe cutezătoarea navă
Și-n August partizanii statorniceau din larguri,
O ancoră de raze, deșțelenind meleaguri,
Un foișor de steaguri suind ca un ciorchine
Vestind că-i via coaptă și-n cînt culesul vine!
Sau poate vrei panerul cu daruri împlinite,
Din roadele în pîrgă, din rodiile-aurite,
Din turmele de astăzi cu lîna lor țigaie,
Din mulțumirea largă a țarnei după ploaie,
Cînd aburii au izul de busuioc și miere
Și-auzi cum încolțește sămînța în tăcere,
Sau cum se dezgolește pămîntul de zăpadă,
Cînd primul flutur zboară spre cer ca o iscoadă...
Sau vrei să-ți dăm din focul furnalelor albastre
In care dogorește suflarea țării noastre,
In flăcări să topească trecute ierni de gheață
Și urmele de geruri ce ne mai ard pe față...
Ori poate vrei caietul mustind, plin de imagini,
Luceferi și poeme iscînd senini din pagini
După migala lungă, nestinsă ca o vatră,
Ca să-ți imprime fapta în vreme, ca în piatră,
Căci tu ne legi prezentul și clipa trecătoare
Cu veșnicia firii, cu vremea viitoare!

Nicolae Tăutu

„RĂZVAN ȘI VIDRA" de B. P. Hașdeu

(Teatrul Municipal)

JULES CAZABAN — Moș Tănase

Autorul dramei „Răzvan și Vidra" a fost solicitat insistent de fiecare dintre muze. El a închinat zile și nopți muncii artistice ca și frămîntărilor științifice. N-a scris decît două piese de teatru, dacă nu socotim și o lucrare de început care n-a văzut niciodnd lumina rampei, dar a făcut pe tărîmul dramei — ca și în alte domenii — operă durabilă. „Răzvan și Vidra", cea mai lirică dintre operele unui poet tulburat de mari întrebări, este poate și cea mai deplină sinteză a preocupărilor multiple care au întreținut tumultul sufletesc al unuia dintre cei mai autentici „oameni ai renașterii" din istoria culturii noastre. Piesa tratează despre mari pasiuni pe care le cultivă însă pe teritoriul unei impunătoare documentări istorice. Cîteodată, în mod neașteptat, în canavaua lirică a cîte unei scene, își face apariția profesorul și cercetătorul care dăscălește publicul asupra denumirilor pe care le poartă țăranii răzeși în fiecare provincie romînească (vezi Cîntul II) sau despre originea țiganilor (vezi Cîntul IV). Cel mai ades însă poetul dramatic absoarbe firesc truda savantului istoric, continuînd patosul generației pașoptiste cu care se înrudește strîns. „Răzvan și Vidra", dezgropînd vechi pagini de cronică, răspundea unor întrebări deosebit de actuale la 1867. Nu trebuie uitat că biografia lui Răzvan Vodă scrisă de Bălcescu și publicată cu ani în urmă în „Romînia literară" a dus la suspendarea acestei reviste. Cuvintele lui Hașdeu din prefața la prima ediție a piesei, în care arată că nu trebuie să fie acuzat de „aluziuni la actualitate", trebuie citită în întregime cu cuvintele care urmează, precizînd că piesa nu se coboară la „mîrliturile partidelor de azi". Infățișînd în piesa sa, după propria-i expresie, „lupta de ură între boeri și popor", Hașdeu a atacat problemele vremii sale la alt nivel și cu alte arme decît au făcut-o condeierii mărunți conservatori sau liberali. „Răzvan" al lui Hașdeu povestește despre ororile exploatării boerești, cu o obidă care a cutremurat pe contemporani. In ce stă mai cu seamă măreția acestei drame romantice? Fără îndoială că strălucirea sa se răspîndește din forța cu care este ridicată în centrul piesei figura unui erou popular care dovedește că marile virtuți ale omului nu se nasc din ranguri și averi. Hașdeu îl așează pe Răzvan într-o continuă comparare cu boerii moldoveni și nobilii polonezi. Spre deosebire de „Despot Vodă" a lui Alecsandri, care avea să apară peste 12 ani, în drama lui Hașdeu boerii sînt incriminați total și fără rezerve. „Lupta de ură" este alimentată de împărțirea categorică a personajelor în tabere adverse. Influența dramelor romantice ruse și franceze s-a exercitat aici într-un mod deosebit. Cavalerii fără de prihană vor fi în „Răzvan și Vidra" exclusiv oamenii simpli, în vreme ce intriga și mîrșăvia sînt rezervate cu străşnicie boerilor.

Răzvan este un Ruy Blas cu un drum specific în care caracterul popular este predominant. Din primul cînt eroul uimește pe toți cu „inima sa mare". Țigan rob, om din treapta cea mai de jos a societății, Răzvan apare simbolic ca cel mai strălucit deținător al marilor valori morale. El aparține în primele cînturi atît de puternic atmosferei folclorului romînesc, încît spectatorul îl recunoaște dintr-o dată. La început pur și neînfricat, ca Făt Frumos, dar și corosiv ca Păcală, Răzvan se alătură în Cîntul II figurilor legendare ale baladelor haiducești. In palatul său fastuos de polcovnic leșesc, Răzvan se zbate de dorul țării și al libertății, ca Gruia al lui Novac în temnițele turcești. Eroul este admirat de autor în postură romantică, ca unul ce depășește simțămintele primare. Răzvan se proectează măreț în marile scene din primele cînturi, ca urmare a înțelegerii majore pe care o acordă conținutului, cinstei și dreptății. Cînd îl prinde în codru pe Zbierea, stăpînul care l-a chinuit ani de zile, lui Răzvan i se pare că mila fostului său rob poate însemna cea mai cumplită pedeapsă pentru țîvna boerului. Pentru Răzvan cu deosebire însemnat este să dovedească cui aparține în realitate noblețea gesturilor mari. Eroul posedă sensul complet al onoarei și cunoaște prețul intransigenței morale. La Iași preferă să se predea călăului decît să provoace uciderea unui nevinovat; în codru se împotrivește cu furie denumirii de tîlhar; în Polonia refuză să trădeze jurămîntul depus.

Față de Răzvan reprezentanții protipendadei apar jalnici și meschini. Ganea, boerul care vrea s-o răpească pe Vidra, tremură ca frunza în fața furiei lui Răzvan. Bașotă opune dărniciei eroului principal cuvinte grosolane care ascund incapacitatea personajului. Cei doi nobili polonezi care apar opun exclusiv vitejiei lui Răzvan argumentul suprem al originii nobiliare. Inferioritatea boerimii se vădește cel mai deplin însă pe plan moral. Zbierea este posedat de patima banilor, în forme care înspăimîntă. El preferă să stea ani de zile rob la tătari decît să plătească prețul răscumpărării, savurînd între timp ideea belșugului care se acumulează pe moșiile sale din Moldova. Ganea rîvnește la zestrea Vidrei, așteptînd ca iubirea să vină după nuntă. Șleahticul Minski execută o violentă scenă de ipocrizie care scîrbește. Satirizarea unor personaje negative se face lapidar prin repetarea unui tic reprezentativ pentru viciul fundamental al tipului respectiv. Zbierea revine cu insistență neobosită la problema banilor, de oriunde ar porni discuția Piotrowski își afirmă pedanteria și insuficiența prin împestrițarea latinească a frazelor rostite. Ticurile nu sînt însă artificiale. Ele scot la iveală caracterul real al personajului, împiedecînd acreditarea unei false impresii.

Eroul popular al dramei aduce cu sine în scenă alte personaje din popor. Influența romantică se vădește și aici. Poporul pătrunde în acțiune încadrîndu-l pe erou ca.e ocupă singur în piesă, primul plan. De fapt, atît gloata zgomotoasă din primul cînt, cît și principalele personaje din rîndul oamenilor simpli, Tănase, Răzeșul, Vulpoi apar în acțiunea piesei pentru a comenta drumul eroului principal. Ei dau relief actelor lui Răzvan fie prin reacție directă, ca în piața orașului sau ca în codru, fie indirect prin convorbirile dintre Răzvan și Vulpoi. Aici Hașdeu anticipează procedeul lui Alecsandri din „Despot Vodă" care va da caracter constant și limpede comentariului lui Limbă dulce și Jumătate. Vidra apare între aceste două lumi cu o configurație morală de altă factură. In finalul Cîntului II, oprind lupta dintre Răzvan și Ganea, ea rezumă substanțial raportul real de forțe între aceștia. („Nu, Răzvane! — N-ai cu cine...!") In următoarele două cînturi, cu toată vraja pe care o degajă, Vidra n-a reușit să înfrîngă în Răzvan esența tăriei sale morale. Astfel, prezența sa ca spirit al ambițiilor deșarte de mărire, dă prilej afirmării unor noi trăsături morale valoroase în

Cronica dramatică

evoluția lui Răzvan. Vidra susține într-adevăr replica fermă necesară în scenele marilor tirade închinate cinstei (Cîntul III) și dragostei de patrie (Cîntul IV). Dar chiar așa fiind, apariția Vidrei alterează mereu mai adînc caracterul popular al piesei. Primele două cînturi sînt ocupate de conflictul „luptei de ură între boeri și țărani". Aici Răzvan capătă proporții nebănuite. După întîlnirea cu Vidra conflictul se deplasează total. Incepe dezbaterea furtunoasă a eroului care are de ales mereu mai concret între pasiune și conștiință. El este încă urmărit de ideea înălțării patriei sale, dar măreția sa scade în raport invers cu titlurile pe care le capătă. In ultimul cînt se consumă finalul tragic al convertirii lui Răzvan la patima „puterii". Costumați în căpitani, Tănase, Vulpoi și Răzeșul sînt urmăriți de presimțiri rele, parcurgînd sălile palatului fără entuziasm. Elanurile vijelioase din prima parte a piesei sînt sugrumate treptat. Conflictul social care înflăcărează versurile autorului în primele cînturi, face loc frămîntărilor eroului care, renunțînd la doina voinicească, a trecut repede la neliniștea nopților de nesomn ale eroului lui Victor Hugo, ambițiosul Cromwell.

Este cu deosebire interesant modul în care utilizează Hașdeu în drama sa istorică folclorul național, raportînd această cercetare la practicile unora dintre dramaturgii de azi care aplică artificial motivele folclorice. La o urmărire atentă a problemei, apare limpede că elementele de literatură populară apar numai cînd sînt cerute cu necesitate de conținutul ideilor care trebuiesc afirmate. Răzvan apare la începutul acțiunii ca un răzvrătit înflăcărat care nu mai poate îndura strîmbătățile boerești. Simțind nevoia să dea glas acestor simțăminte, Răzvan compune versuri în felul autorilor anonimi ai cîntecelor populare. Stihurile sale care încep cu „foaie verde de negară" recurg la modelul folcloric din cauza caracterului lor aidoma creațiilor orale ale poporului. Cîntecul Răzeșului din Cîntul II al piesei nu se produce ca un divertisment decorativ. El pregătește, prin tumultul surd al urii pe care o exprimă, atmosfera în care se vor produce ciocnirile lui Răzvan cu Zbierea și Ganea. Cînd Răzvan părăsește idealurile care însuflețesc versul popular, trecînd la frămîntări de altă natură, folclorul va fi invocat de acele personaje care au încă ceva de spus în spiritul doinei înflăcărate. Vulpoi și Răzeșul își vor mîngîia dorul de țară cu frumusețile unui cîntec de dor. Pe măsură ce conflictul piesei se îndepărtează de ciocnirea dramatică între popor și ciocoi care dă viață versului popular, pe măsură ce personajele principale se îndepărtează de puritatea morală a poeților anonimi, folclorul face loc tiradelor romantice care punctează drumul lui Răzvan către pieire.

In piesa lui B. P. Hașdeu trăiesc doi Răzvani. Pentru eroul popular care spune adevărul în gura mare și-și face dreptate cu vîrful spadei, publicul își dăruie întreaga sa simpatie. Pentru a-l plînge pe hatmanul setos de domnie care ascunde după vorbele sale mari despre libertate, dorința sa de a gusta bețiа puterii, spectatorul trebuie să-și reamintească figura dintîi a eroului, neîntinată încă. „Răzvan și Vidra" dezbate în fața publicului problema conținutului onoarei. Pentru Vidra onoarea se reduce la onoruri. Răzvan, pînă a nu cădea în ispită, apără sensul înalt al onoarei, bazată pe cinstea deplină a omului, așa cum o înțelege mulțimea oamenilor simpli. Afirmarea superiorității acestei concepții dă acestei drame puternicul și cuceritorul său caracter popular.

★

Ceea ce surprinde la prima vedere în spectacolul de la Teatrul Municipal este simplitatea montării. Este bine cunoscută tendința, din păcate atît de răspîndită, de a da strălucire montărilor de epocă, uimind prin sclipirea mătăsurilor și fastul interioarelor. La „Răzvan și Vidra" sobrietatea este izbitoare și salutară. Regia (Ion Olteanu) a înțeles că printre faldurile prea bogate ale costumelor se pot pierde înțelesurile adînci ale replicilor. Nu au fost folosite divertismente coregrafice care să simbolizeze pueril ideile dramei. Nu au răsunat între tablouri acordurile vreunei „muzici de scenă" în care să se distingă sunetul unui bucium moldovenesc, vestind melancolic zbuciumul lui Răzvan.

Regia s-a dispensat de toate aceste artificii și a muncit cu seriozitate la realizarea unui spectacol nou, cu vechea piesă a lui Hașdeu. Fără a înlătura grația gestului romantic, fără să diminueze rolul de prim ordin al tiradelor înflăcărate, regia a căutat să apropie mai mult piesa de spectator, să dea contur mai deplin trăsăturilor omenești ale personajelor. Evitînd vociferările și lamentările, încercînd să dea declamării versurilor o căldură mai puțin exterioară, regizorul spectacolului a imprimat într-o bună măsură ole firească.

In rolul lui Răzvan actorul Septimiu Sever a realizat neîndoielnic cel mai însemnat succes său. Ascultîndu-și poate prea mult propria-i voce, Septimiu Sever a izbutit totuși o puternică prezență scenică și a fost mai ales în primele cînturi în apropiat de imaginea eroului popular.

Tanți Cocea a servit replica cu o măestrieteptată în rostirea versului dar n-a dat Vidrei resuflet, înțelegînd să marcheze fermitatea amlor eroinei printr-o atitudine înghețată care a îndepărtat personajul de înțelegerea spectatorului. Interpreta s-a simțit mai bine în scenele ultimului cînd, în prada unor presimțiri rele, Vidra încetează a mai fie Vidra.

Excepțională este interpretarea dată de Șt. Ciotărașu caracterului boerului Zbierea. Fața lui posomorîtă de grija banilor pe care i-ar putea pierde, vorba răstită, aspră, renunțarea totală la demnitate au alcătuit laolaltă imaginea acestui înrăit rob al aurului, în culori vii, de neuitat.

Regia a înțeles valoarea excepțională a unor personaje de oameni simpli ca Răzeșul, Vulpoi, moș Tănase. Interpreții rolurilor Răzeșul (Ion Manta) Vulpoi (Benedict Dabija) au diferențiat cu mijloace simple pe acești eroi „dintr-o bucată" în cîntul care se desfășoară în Polonia, prin contrast marafeturile nobiliare leșești. Cu mult umor a interpretat Jules Cazaban pe moș Tănase. Specificul țărănesc al personajului n-a fost însă în atenția interpretului. Comentariul viu al faptelor lui Răzvan de către poporul din Iași și haiducii din codru a fost realizat printr-o prețuire justă a mișcării figurației de scenă.

Spectacolul este merituos. La Teatrul Municipal se joacă cu adevărat „Răzvan și Vidra".

V. Mîndra

Desene de GION

TANȚI COCEA — Vidra SEPTIMIU SEVER — Răzvan

Succese ale literaturii noastre

Lauda tenacității comuniste

Karoly Bucsi n-a reţinut suficient atenţia criticii literare, poate prea avidă de formele spectaculoase ale victoriei noului erou. Nagy Istvan a compus elogiul perseverenţei şi al modestiei, riscînd să nu ispitească privirile suporterilor incorigibili ai gesturilor mari, fotogenice. Eroismul muncii fără zarvă, de un patetism implicit, rămîne însă — în detrimentul preferinţelor ţipătoare — unul din aspectele cele mai specifice în formarea eticii comuniste. Ca şi Anton Filip, cuceritorul Bărăganului, Karoly Bucsi este omul bătăliilor îndelungi şi mărunte, al răbdării şi al calculului precis, încarnarea vitejiei în construcţia paşnică. Comparat cu alţi promotori ai eroismului în plămădirea edificiului socialist, conformaţia lui se remarcă pregnant. Temerarul moriac Adam Jora, de pildă, nu pare indicat pentru încăierarea migăloasă, perfect cumpănită, pe care o duce Karoly Bucsi. Impetuozitatea lui aparţine unei alte naturi temperamentale, chiar dacă stăpînirea de sine, deciziile chibzuite — după sedimentarea aluviunilor trecutului de suferinţă — pot constitui un element derutant. Intr-adevăr, la maturitate, supravieţuind calvarului, eroul lui Petru Dumitriu nu mai desfăşoară imaginea impulsivităţii, manifestă în rîsul sfruntat, în înjurătura păgînă, el cimentîndu-se lăuntric, dominîndu-se raţional, cu eforturi grozave, pentru a putea înfrunta, ca un comunist, viclenia bestială a duşmanului. Dar, în fond, încordarea teribilă a tinereţii, spontaneitatea reacţiilor s-au conservat interior şi Adam Jora trăieşte cu obsesia torturantă a răzbunării, a înfăptuirii imediate a dreptăţii, a nimicirii vrăjmaşului infam. Pescarul mării agitate este modelat pe măsura încleştării brutale, în care scrîşnetul ciocnirii anunţă tăria forţelor adverse. Intîlnirea cu puterea ostilă se restrînge în timp şi în spaţiu, fiind momentul culminant, care admite numai rezultate extreme, decisive, fără putinţa retragerii. Tensiunea atacului împotriva naturii capricioase, cu declanşări sălbatice, sau împotriva duşmanului de clasă, crunt, feroce, poartă această amprentă a luptei totale pînă la exterminare. Existenţa lui Adam Jora în perspectiva scriitorului, presupune continuu ardoarea bătăliei, exclude posibilitatea perioadelor întinse de relaxare, de destindere, de prevedere minuţioasă, liniştită, a asaltului tîrziu ulterior. Asemenea momente, dacă există, contrazic tocmai temperamentul eroului, fiind consecinţa educaţiei lui politice, a ridicării conştiinţei revoluţionare, care comprimă răbufnirile anarhice.

In romanul lui Nagy Istvan tensiunea climaterică, deşi e „cea mai înaltă", capătă un alt caracter. Ea determină descoperirea unor noi resurse ale rezistenţei umane pentru disputa permanentă, pe numeroase ramificaţii, cu hărţuieli neîncetate şi iritante, cu incursiuni şi replieri tactice. Karoly Bucsi este adeptul biruinţelor treptate dar sigure, cu o strategie consecventă, judecînd cu sînge rece incitările răzleţe, fără a riposta exagerat, periclitant pentru cauza finală; el se fortifică la ritmul măsurat al asediului, care macină energia, consumă nervii prin dozarea avară a elanului. Cizelarea bijuteriei rare, cotată atît de scump, conştiinţa comunistă, se produce tocmai la această superlativă temperatură, pe care o recomandă din titlu scriitorul.

Nota precumpănitoare a mentalităţii de combatant a eroului lui Nagy Istvan se distinge din diferite unghiuri de lumină. Specificul subiectului, particularitatea împrejurării de luptă, sînt esenţiale. Acţiunea romanului evocă o etapă eroică a istoriei partidului proletariatului: naţionalizarea fabricilor, formarea primilor directori muncitori, respingerea şi zădărnicirea încercărilor disperate de sabotaj ale vechilor stăpîni. Activitatea lui Karoly Bucsi, imediat după preluarea puterii, contravine astfel oricărei iluminaţii de paradă, oricărui cadru festiv, condensînd întreaga asprime şi gingăşie a „înfăţişării fabricii cu scutece curate", cum o defineşte plastic unul din eroii cărţii. După primul contact sărbătoresc, cu ovaţiile frenetice ale muncitorilor, începe dificultatea uriaşă a muncii cenuşii, sfidînd pericolele şi consolidînd, cu preţul a nenumărate jertfe, posturile avansate smulse duşmanului.

Dacă Gorki opta pentru caractere gigantice, de o ţinută masivă, Fadeev, deşi adera la aceeaşi concepţie revoluţionară asupra omului, alegea eroi în inferioritate fizică sau de pregătire tehnică (Levinsohn, reprezentanţii „Tinerei gărzi") spre a evidenţia mai pronunţat superioritatea lor de conştiinţă în faţa inamicului redutabil. Pentru reliefarea perseverenţei şi tenacităţii — de tip comunist — ale lui Bucsi, şi Nagy Istvan insistă asupra lipsei de experienţă a noului director şi asupra caracterului multilateral şi de aceea extrem de primejdios al contraofensivei reacţiunii. Situaţia complicată îi cere lui Bucsi inflexibilitate în principii şi elasticitate în dirijarea manevrelor poziţionale. Fronturile de bătălie sînt resfirate pe spaţii largi, pretinzînd un arsenal perfect dotat, cu arme de toate calibrele. In aripa mai îndepărtată se lăfăie chipul pleoştit al industriaşului Kolesi, tînjind după vechile desfătări autocrate, înconjurat, întărîtat de cohorta de avocaţi şi paraziţi sociali, epave ale trecutului. Din acelaşi convoi, dar mai agresiv, vociferează fostul plutonier de jandarmi, cu înfumurarea lui trivială şi cu sadismul pe care pofticioasa doamnă Kolesi îl califică vitalitate dezarmantă. Extrem de susceptibilă apare însufleţirea silită a domnului Ammer, contabilul şef, curtenitor şi făţarnic, cu privirea mieroasă şi glasul catifelat, petrecîndu-şi vremea în alcătuirea „datelor comparative" asupra situaţiei internaţionale, pentru a şti cui trebuie să subjuge mentalitatea sa de rob. Mai puţin respingătoare, dar tot stînjenind acţiunea forţelor noi, se vădeşte indiferenţa dispreţuitoare a inginerului şef, depăşit de tempo-ul prefacerilor, pendulînd între vanitatea aristocrată şi recunoaşterea falimentului concepţiilor sale anacronice.

Indrumarea luptei din postul directorial devine foarte complexă şi impune multă abilitate, persuasiune şi intransigenţă. Greutăţile sporesc, dacă se adaugă ţesătura intrigilor şi a clevetirilor murdare, cînd sinceritatea dură, nemiloasă, este considerată insolenţă, entuziasmul năvalnic — orbire şi naivitate, iar îndîrjirea în realizarea ţelului — încăpăţînare stupidă.

Contrastul realist între nivelul limitat al pregătirii directorului şi cerinţele maxime ale coliziunii este sugerat şi de supliciul neştiinţei, al minimului de stagiu în noua profesie. Bucsi trăieşte febra cunoaşterii, setea aprinsă a omului dornic să stăpînească mecanismul, pe care e destinat să-l conducă competent, fără greşeală. Conform naturii sale, el nu poate asimila noţiunile moarte, şi se rătăceşte în cercetarea abstracţiunilor. Cutreierînd fabrica, învăţînd modest de la muncitori, el preferă calea experimentală directă, şi absoarbe datele ştiinţei numai încărcate de viaţa cunoscută prin proprie verificare.

Examenul cumplit imprimă chipului directorului o gravitate austeră. Dacă la Adam Jora încruntarea, severitatea erau urmele explicabile ale suferinţei atroce, ale sfîşierii tinereţii şi visurilor inocente, la Bucsi gravitatea este mai mult reacţia directă la enorma complicaţie a sarcinii sale, conştiinţa înaltei răspunderi. Muncitor tăcut, nu prea vesel, de o destoinicie exemplară, Karoly Bucsi se

NAGY ISTVAN

află fără întrerupere sub frămîntarea răscolitoare a datoriei.

Mobilul abnegaţiei destăinuie frumuseţea profilului lăuntric. Nu simţul onoarei, nu preceptele unei dreptăţi abstracte îl împing pe eroul lui Nagy Istvan să se dăruie fără rezerve, ci depăşind interesele mărginite, însăşi identificarea lui cu cauza fericirii obşteşti. Figurile hieratice ale asceţilor medievali nu au nici o asemănare cu acest bărbat vînjos, neînduplecat, care ordonă sec şi tăios, pe teritoriul care i se rezervase, ofensiva socialismului. Privind obrazul lui nebărbierit, scofîlcit de nesomn, soţia simte revărsarea duioşiei, tentaţia de a-l reţine din luptă, dar se sileşte să fie tare, conştientă că „trebuie să biruie".

Ţinuta, ireproşabilă epic, nu este aici un indice al idealizării, deoarece motivările propuse de autor converg armonios. Ca şi unii din eroii favoriţi ai lui Marin Preda, Bucsi îmbină severitatea cu candoarea, semn al purităţii sufleteşti. Cînd intriga duşmanului îl duce la exasperare, din pricina îngroşatei naivităţi în sentimente, Bucsi provoacă discordie în familie. Deviaţia de la morala nouă trebuie răscumpărată cu sinceritate, călcînd peste falsa mîndrie virilă. Directorul ascultă dojana sfredelitoare, dar constructivă, a secretarului de partid: „Uite, Bucsi, îţi cunosc autobiografia. Ai fost în stare să înduri chinul interogatoriilor poliţiilor fasciste şi ai răzbit şi în anii cei mai grei de după eliberare. Trebuie şi acum să faci faţă celor ce o să urmeze după asta. Te întreb: îţi iubeşti nevasta? O iubeşti atît de mult încît ai să te întorci acum frumos la ea şi ai să-i spui cinstit, în faţă: „Nevastă, am greşit. Nu ţi-am arătat cît de mari sînt greutăţile.." Solitar între maşinile reci, între bărbaţii aspri şi greoi, Bucsi regretă adînc delicateţea femeii iubite şi se decide la căinţă.

Detectarea surogatului, dezgolirea de poleiala înşelătoare, serveşte slăvirii adevăratei frumuseţi. In caracterizarea conducătorului comunist se implică diferenţierea de pseudorevoluţionar, de tipul conformistului din laşitate şi servilism sau din abjecţie. Adam Jora se înalţă prin eşecul jalnic al lui Preţiosu, Anghel din „Desfăşurarea" capătă prestanţă prin rostogolirea găunosului Prunoiu.

Romanul lui Nagy Istvan descrie pe prim plan divergenţa între Bucsi şi Berezcki. Berezcki este tipul politicianului arogant şi palavragiu, care concepe lupta de clasă ca o defilare în aclamaţiile spectatorilor. Răsucindu-şi mustaţa încărunţită, bălăcind în flecăreală dizgraţioasă, el vieţuieşte, în ultimă instanţă, letargic. Voluptatea de a comanda, evidentă în gesturile retorice, în tonul profesoral de dăscăleală, îl despart de la început de modestul Bucsi. De altfel Berezcki consideră influenţa exercitată asupra masei o răfuială pentru supremaţie şi de aceea Bucsi devine pentru el un intrus, un rival care trebuie intimidat, chiar defăimat. Resturile de onestitate sînt acaparate de invidie şi bătrînul mototolit, cu ifose de tribun politic, caută să se caţere la putere, mizînd pe prietenia veteranilor mişcării sindicale din fabrică. Autorul prezintă ciocnirea gradată între Bucsi şi Berezcki, ca o opunere a două concepţii despre viaţă. Pentru Berezcki orice ilustraţie a vidului de cunoştinţe, a oportunismului ideologic, înseamnă o ofensă personală, el jucînd cu dezinvoltură un rol de teatru, erijîndu-se în martir. Sucombarea politică urmează logic perplexităţii cu care el întîmpina rapidele transformări din uzină. Deviza muncii gălăgioase se dovedeşte derizorie, fiind infirmată de rezultatele strălucite ale sîrguinţei tăcute, neostentative, a directorului, care poate repeta alături de poet:

„Eu n-am nevoie de onoruri
Tovarăşi, daţi-mi numai muncă"...

Ascendentul lui Bucsi rezidă în fond în înţelegerea superioară a comuniunii cu masele, pe căile încrederii şi integrării active şi nu pe cele de senzaţie ieftină, de fanfaronadă şi depreciere a aportului colectiv. Relaţiile cu masa definesc fără echivoc natura politică şi morală a conducătorului comunist.

Infăţişarea rolului partidului în canalizarea fructuoasă a energiilor presupune adesea capacitatea relatării activităţii propriu-zise a organizaţiei de partid. In acest sens, şedinţa de partid este expresia cea mai nimerită a muncii colective, a creşterii nivelului cetăţenesc, a maturităţii politice a poporului. In unele lucrări literare, momentul şedinţei pare un prilej pentru aglomerarea unor cuvîntări plictisitoare, care se succed după un tipar uzat. Foarte bine a fost rezolvat un asemenea episod în romanul „La cea mai înaltă tensiune".

La Nagy Istvan şedinţa descrisă reconstituie un moment solemn: anunţarea vestei naţionalizării. Activiştii de partid fuseseră strînşi cu multe ore înainte, ascultînd rapoarte detailate de activitate, fără să ştie că de fapt aşteaptă pe delegatul plecat la Bucureşti. Bucsi, adus mai tîrziu, recunoaşte în amorţirea sălii, extenuată de concentrarea atenţiei, o atmosferă familiară. Incăierarea mută cu oboseala se degajă din feţele spălăcite, din lumina jucăuşă, istovitoare, din mirosul înecăcios de fum, din scîrţîitul neregulat al scaunelor. Prezidiul şedinţei observă dislocarea voinţei auditoriului, dar scontînd pe surpriza finală, dirijează cu un calm delicios continuarea lucrărilor. **„Muncitorul blond, care dă raportul, se uită de jur-împrejur înciudat: — Are vreun rost să mai vorbesc? se întoarce el către responsabilul cu propaganda. Vezi prea bine că tovarăşii nici nu mai ascultă. — Continuă, îi face semn liniştit responsabilul cu propaganda. Ce procent a atins secţia de talpă...?"** O anumită undă de precipitare indică presimţirea evenimentului excepţional care va declanşa subit toată energia toropită în sala de şedinţe. Scriitorul intuieşte efervescenţa politică a masei, creînd un fundal potrivit pentru luminarea activităţii eroului principal. In tratarea importantei teme a industrializării socialiste, în elaborarea figurii muncitorului comunist, romanul „La cea mai înaltă tensiune" are merite incontestabile. Renumele integru al directorului Bucsi este o categorică replică la o producţie literară hibridă, care, de pe poziţii obiectiviste, discreditează imaginea acestor reprezentanţi ai iniţiativei populare.

Totuşi alunecarea spre frescă, spre cronică jurnalistică şi cîteva note de îngăduinţă mioapă faţă de chipuri de exploatatori, deteriorează şi unele trăsături ale personajului principal. Se cerea un sondaj mai profund în viaţa personală, în intimitatea sufletească a lui Karoly Bucsi. Dar, în linii esenţiale, scriitorul a demonstrat artistic valoarea deosebită a temei muncii, sursă de conflicte mari, de caractere puternice, modele de imitat. El este foarte dotat pentru reproducerea în literatură a vieţii clasei muncitoare.

Pictura uscată, zgîrcită în culori, dispune la Nagy Istvan de avantajul transparenţei depline (bineînţeles, dacă omiţi traducerea în romîneşte, destul de aproximativă). Există o corespondenţă sigură între optica scriitorului şi a eroului său; cititorul pierde ezitarea penibilă, caracteristică la lectura altor cărţi, cînd se teme să nu surprindă cazna transplantării într-un mediu de viaţă străin, diletantismul autorului în zugrăvirea cadrului muncitoresc. Topirea metalului, livrarea comenzilor întîrziate, aprovizionarea cu materii prime, cuprind aici viaţă distilată, pasiuni şi frămîntări umane în încleştare dramatică. Nagy Istvan, cunoscător profund al traiului proletariatului, a găsit forme reuşite pentru ca lupta seacă în vederea măririi producţiei, lozincile sunătoare, să nu piardă nimic din gravitatea şi simplitatea lor în mediul respectiv. In context frazele mari nu par stridente. Ascultînd impresionat istoria zbuciumată a vieţii lui Bucsi, un student va declara fără nici o înclinaţie discursivă: **„Asta înseamnă că dumneata, tovarăşe, ai suferit pentru ca noi să putem învăţa acum în linişte".** Iar Bucsi, la rîndul său, va glorifica măreţia tinereţii socialiste, într-o conversaţie oarecare, ferită de rezonanţe teatrale: **„Să am şi o sută de ani şi tot tînăr o să mă simt! Ba poate mai tînăr. Abia acum începem să trăim. Căci abia acum am păşit pe drumul socialismului. Iar pe drumul acesta nu se poate să îmbătrîneşti!"**

In meticulozitate şi în posibilitatea de a insufla viaţă activităţii prozaice asidue, Nagy Istvan se înrudeşte literar cu autorul „Bărăganului". V. Em. Galan este un scriitor metodic, răbdător, — ceea ce convine de minune pentru recomandarea eroului său. Relatarea exactă, aproape contabilicească, apare însă impregnată de zvîcnirile firii personajelor, de trăsăturile mentalităţilor diferite. Ritmul molcom moldovenesc al compoziţiei emană o anumită savoare în redarea tocmai a trepidaţiei, specifice acestei lupte înverşunate pentru înălţarea lumii noi.

La Nagy Istvan totul este dur, robust, tăiat în stîncă, sub o boltă posacă. Arta severă a scriitorului refuză descrierile de natură, divagaţiile sentimentale, urmînd aproape stilul decretelor şi al comentariilor de presă.

Cultivarea aridităţii, cu formula dezvăluirii nude, fără intermediar, a universului spiritual al oamenilor, nu duce obligatoriu la dispreţ pentru forma artistică, la părăsirea discernămîntului estetic, cum cred astăzi, din păcate, unii prozatori, care confecţionează la iuţeală mari pînze epice.

Şi Stendhal, căutînd claritatea, simula tonul şi naturaleţea Codului Civil, renunţînd programatic la proza elegantă a confraţilor săi pedanţi. El se scuza sarcastic, precizînd că „ilharii fiind în marea lor majoritate emfatici şi elocvenţi, tonul declamator va cădea curînd în dizgraţie". Creatorul lui Julien Sorel mărturisea mai departe: „Iată pentru ce scriu rău: din dragoste exagerată pentru logică". Un celebru critic italian notase însă înţeleptele vorbe: „Vico scrie rău, dacă aşa ne place să spunem; dar cu acel „scris rău", al cărui secret îl duc cu sine marii scriitori".

S. Damian

Un contemporan

In „Bărăgan" V. Em. Galan a înzestrat cu acte de stare civilă un erou exemplar, fără a-l dota cu atribute excepţionale, cu daruri unice. Oricît de radicale şi intransigente sînt hotărîrile sale, chiar din primele pagini ale romanului, în acţiunile lui nu apare nimic senzaţional şi totul capătă, în cele din urmă, înfăţişarea celei mai fireşti dintre soluţiile posibile.

Cu toate acestea, Anton Filip este un erou neobişnuit. El are calităţi comune cu ceilalţi eroi pozitivi din roman, ceea ce şi face posibilă conlucrarea lor, dar posedă în plus o capacitate de a înţelege oamenii şi împrejurările pe care nimeni altul nu o dovedeşte, şi — trebuie s-o spunem încă de pe acum — nu numai în romanul lui V. Em. Galan, dar nici în alte cărţi realizate ale literaturii noastre noi. Caracteristic este însă că această deosebită, ascuţită înţelegere nu-l izolează de cei din jur, ci dimpotrivă, îi dă tocmai putinţa să se apropie de oameni, să-i cucerească, să şi-i facă tovarăşi.

★

Succesul repurtat de V. Em. Galan prin crearea acestui valoros tip de erou comunist care este Anton Filip stă poate tocmai în cea mai mare măsură în faptul de a fi ştiut să releve superioritatea caracterologică a eroului nu prin detaşarea lui de restul personajelor. Anton Filip devine cu atît mai proeminent şi pregnant, cu cît în jurul său izbuteşte să închege un colectiv unit, capabil, căruia îi transmite generos, prin forţa molipsitoare a exemplului, parte din trăsăturile sale specifice deosebite.

Nu este întîmplător că aproape simultan ni se relevă la Anton Filip claritatea ţelurilor urmărite, siguranţa de sine exteriorizată în acel calm care a frapat pe toţi comentatorii romanului, intransigenţa principială izvorîtă din fermitatea ideologică pe care i-o dă educaţia de partid, şi necesitatea, aproape organică pentru directorul fermei de stat din Lespezi, de a cunoaşte experienţa altora, animat de dorinţa să-şi însuşească orice rezultate utile activităţii lui. In fond, chiar episodul cu care debutează romanul, acela desfăşurat în cabinetul directorului ministerial, ni-l înfăţişează pe Anton Filip în această postură, solicitînd nu atît directive oficiale, cît îndrumarea practică întemeiată pe cunoaşterea de ansamblu a muncii diverselor ferme cu probleme asemănătoare celor posibile în viitoarea sa activitate. Mai departe, pus în situaţia de a conduce ferma din Lespezi, unde un cuib de sabotori duseseră totul de rîpă, avînd însă grijă să-şi „legalizeze" fărădelegile, Anton Filip manifestă acelaşi interes deosebit pentru experienţa altora, făcînd astfel evidentă încrederea sa în oameni. Personalitatea lui Anton Filip se defineşte admirabil în episodul şedinţei de la primărie, cînd izbuteşte să demaşte acţiunile duşmanului adînc cuibărit acolo, înfruntîndu-l direct şi dîndu-i o primă lovitură de graţie. Nu mai puţin distinctă se desprinde personalitatea sa însă, din acel episod care-l înfăţişează în baltă, unde recunoaşte terenurile fermei, călăuzit de bătrînul Avram Moţ. Filip este prezent şi trăieşte aici, chiar în docilitatea cu care se supune capriciilor bătrînului hîtru, dezorientat şi puţin contrariat cînd îşi dă seama că directorul cel nou, om simplu ca şi el, cîntăreşte exact preţul vorbelor sale. Acelaşi efect îl au întîlnirile lui Anton Filip cu vizitiul fermei, Mitu Cîrstei, sau cu Pamfil Viţcu, ajuns din ţăran trudit, amărît, director de fermă, cu faimă în toată plasa. De fiecare dată atitudinea înţelegătoare, curiozitatea sinceră, neafectată, dorinţa de a afla dezlegare sarcinilor grele cărora trebuie să le facă faţă, ni-l arată pe Anton Filip într-o indisolu-

V. EM. GALAN

bilă legătură cu oamenii pentru care nutreşte interes şi dragoste.

★

Gata oricînd să înveţe de la altul, eroul lui Galan din „Bărăgan" manifestă în acelaşi timp o exigenţă şi un spirit de răspundere, care depăşesc de regulă propriile sale preocupări. Conştiinţa sa de adevărat comunist îl îndeamnă să privească dincolo de interesele şi sarcinile sale imediate, spre obiectivele mai largi ale luptei întregului popor, în care se simte încadrat prin tot ce-i revine să îndeplinească în cadrul muncii de director. La minister o adresă expediată cu întîrziere sau uitată prin cine ştie ce sertar de birocrat sadea, nişte zarzavaturi ale unei ferme de stat vîndute la speculă, haosul şi dezordinea care domnesc la A.F.S.M. — pot părea fapte mărunte dar faptul că Anton Filip nu trece nepăsător pe lîngă ele, că se revoltă şi la atitudine, defineşte de minune conştiinţa unui cetăţean înaintat şi ne pregăteşte pentru înţelegerea deplină a felului cum va înţelege el să răspundă de rosturile fermei ce i s-a încredinţat.

Din primul moment al sosirii sale la Lespezi, Filip nu se înglodează în noianul de chestiuni tehnice privind productivitatea fermei, rentabilitatea muncii, realizarea diverselor planuri de cultură şi aşa mai departe. Punînd pe picioare treburile fermei, ceea ce corespundea misiunii sale de director, Anton Filip are în vedere influenţa pozitivă pe care ferma trebuie s-o exercite asupra satului, crearea unui stimulent în măsură să mobilizeze forţele ţăranilor cinstiţi, împotriva uneltirilor chiabureşti, atragerea cît mai multor ţărani pe făgaşul vieţii noi, socialiste, şi, prin aceasta, el îşi dovedeşte înţelegerea misiunii de comunist. Anton Filip este mai întîi comunist şi apoi director, şi aici se află întreaga explicaţie a superiorităţii lui din toate punctele de vedere.

Scriitorul a uzat de un mijloc fericit pentru a releva superioritatea lui Filip, aşezînd alături de el pe celălalt director de fermă, Pamfil Viţcu. Printr-o muncă tenace, plină de devotament, Viţcu se găseşte în situaţia de a conduce o adevărată fermă model. Şi totuşi activitatea sa păleşte dintr-odată în faţa prezenţei lui Filip, fiindcă se dovedeşte abia acum că realizările fermei condusă de Viţcu se bizuiau nu odată pe şantajarea celorlalte unităţi de acest fel, în orice caz a fermei din Lespezi, lovind astfel în consolidarea elementelor socialiste pe frontul agriculturii. Pe bună dreptate, Viţcu ajunge să se recunoască rămas în urmă la marxism.

★

Nu numai în acest caz superioritatea lui Anton Filip se reliefează din confruntarea cu alte personaje ale romanului. Desigur, acest lucru se întîmplă cînd eroul este obligat să întîmpine rezistenţa duşmanului, surprins dar şi înverşunat totodată de abilitatea întreprinderilor proaspătului director. Dar aspectul acesta a fost îndestul dezbătut şi este oarecum mai lesne de realizat. Mai instructivă poate fi compararea lui Filip cu celelalte personaje pozitive ale cărţii, faţă de care el dovedeşte acea netă deosebire calitativă, de unde forţa sa, de exemplu. Mai înainte de a deveni o pildă demnă de urmat pentru cititori, Anton Filip polarizează în jurul acţiunilor sale atenţia altor eroi din roman, asupra cărora exercită o influenţă fertilă, înnoitoare.

Incurajarea noului, stimularea iniţiativelor curajoase, îndemnul la afirmarea personală, par a fi în purtarea lui Anton Filip aproape acte reflexe, deşi este evident la tot pasul că asemenea purtare închide în ea experienţa unei bogate activităţi politice şi a învăţăturii cu care partidul l-a înzestrat pe eroul romanului „Bărăgan". Lui Ilie Olteanu ştie să-i învingă timiditatea, încredinţîndu-i sarcini importante, cointeresîndu-l direct la reabilitarea fermei. Stilului gălăgios şi cam brutal al inginerului Matei îi găseşte leac prin sublinierea şi încurajarea laturilor preţioase din caracterul său, ironizînd destul de violent dar cu grijă totuşi lipsurile lui încă numeroase. Pe Prodan ca şi pe Mitu Cîrstei izbuteşte curînd să-i scoată din impasibilitate şi să le deştepte spiritul de răspundere firesc şi necesar unor adevăraţi comunişti. In acest sens, revelatoare sînt paginile în care se consemnează constituirea grupei de partid la fermă. Anton Filip îşi dezvăluie aici profundul său spirit de partid nu în cuvinte mari, răsunătoare, de care dealtminteri nu găseşte cu cale niciodată să uzeze, ci în atenţia cu care-şi pleacă urechea la criticile la început molcome ale lui Bucuraşu, dîndu-i astfel curaj, ca şi în căldura cu care ştie să potolească spaima lui Mitu Cîrstei, îndemnîndu-l să-şi spună părerea deschis, să vorbească fără nici o urmă de timorare slugarnică.

Conştiinţa de adevărat comunist a lui Anton Filip se vădeşte şi în încrederea cu care el îmbrăţişează adevărul, fiindu-i străină orice învăluire a realităţilor oricît de crude, a dezordinei şi lipsei de orientare. In acest sens vorbeşte nu numai atitudinea critică adoptată în şedinţa de la plasă, dar replici izolate pline de miez, ca atunci cînd refuză să transmită la telefon, funcţionarului preturii, date ireale despre planul de însămînţări. Ceva amar se simte în glasul lui Filip ori de cîte ori este pus să recunoască o stare de lucruri anapoda, însă concomitent se simte şi încrederea că numai dezvăluind adevărul, oricît de neplăcut ar fi, se creează sorţi de izbîndă pentru mai tîrziu. Pe acest mod de înţelegere se bizuie relaţiile sale cu Pamfil Viţcu şi într-adevăr Filip poate să se bucure de succes: nu numai că dobîndeşte tractoarele necesare dar determină şi o revizuire mai temeinică de atitudine în conştiinţa directorului fermei Crîngaşi. Inţelegerea aceasta a eroului central, prin care se comunică însăşi atitudinea scriitorului, are în ultimă instanţă o înrîurire directă asupra imaginii artistice oferită de roman. Deşi în „Bărăgan" sînt relevate fără menajamente numeroase laturi negative ale realităţilor contemporane, romanul nu capătă nici pe departe o turnură defetistă, negativistă. Din înlănţuirea întîmplărilor de pînă acum cuprinse în primul volum, este limpede perspectiva luminoasă a înlăturării tuturor racilelor, a victoriei lui Anton Filip în lupta sa.

★

Incordarea lui Anton Filip asupra unui ţel unic, bine precizat, care domină întreaga sa evoluţie şi mişcare de-a lungul romanului, putea naşte pericolul personajului linear, cu reacţii mecanice prestabilite. Galan a evitat eroarea, conferind eroului o structură psihologică bogată, nuanţată după împrejurări, capabilă să urască sau să iubească, să sufere sau să se bucure, să îndrăznească şi să nutrească izbînda, cu febrilitate, cu nelinişte, cu emoţie. Cu toate acestea, nu s-ar putea spune că scriitorul şi-a propus să realizeze un personaj complex. El a căutat mai curînd caracterul net pronunţat, pasiunea puternică, reală, care să pună stăpînire pe fiece gest, să transpară din fiece gînd al eroului, — şi a găsit-o în ataşamentul, în devotamentul absolut cu care Anton Filip traduce în viaţă cauza partidului.

Geo Şerban

ADIO, D-LE MAIORESCU!

Se făcea că stăteam de vorbă cu Titu Maiorescu. Ca să spun drept, m-a impresionat. Mai a- les la începutul convorbirii noastre. Avea o distincţie aristocratică puţin ostentativă, care ar jena, cred, pe orice interlocutor. Barba neagră, potrivită de măiestria unui frizer cum nu cred că se mai află azi pe undeva, îi dădea un aer sever. Ţinea capul uşor aplecat spre umărul drept, ca într-o poză din „Istoria literaturii romîne", o mînă îi spînzura neglijent de speteaza scaunului în timp ce cu cealaltă bătea un tact discret pe scoarţele unui volum de pe măsuţa mea de lucru. Mă privea cu o ironică indulgenţă, care mă stingherea, trezindu-mi uitate simţăminte şcolare.

— Şi, dumitale-ţi place cartea asta? — m-a întrebat într-un tîrziu, accentuînd pe scoarţele volumului tactul care-i trăda nervozitatea reţinută, căruia nu-i dădusem mare atenţie pînă atunci. M-am uitat încurcată la titlul acestuia şi-am răspuns cu sfială dar cu un glas pe care mi-l voiam ferm:

— Da... Dumneavoastră, nu?

— Cum să-ţi spun, mi-a răspuns neaşteptatul şi incomodul meu musafir, care totuşi începea să mă intereseze, unele comparaţii poetice îmi plac, adjectivul sensibil este uneori la locul lui şi personificările purcese din trebuinţa de a sensibiliza gîndirea mi se par nelipsite de interes.

— Numai atît? Nu remarcaţi o gîndire originală la Mihai Beniuc, nu vă place conţinutul nou... — îmi căutam cuvintele ca să înving distanţa dintre minţile şi inimile noastre necontemporane — înşfîrşit, viziunea, concepţia filosofică şi artistică a acestor poezii?...

— Eh, tinereţe, tinereţe... — mi-a răspuns surîzînd blînd, numai cu o o luminiţă de ironie jucîndu-i în pupilele aţintite asupra mea — asta mă interesează mai puţin. Poetul nu este şi nu poate fi totdeauna nou în ideea realizată: dar nou şi original trebuie să fie în veşmîntul cu care o învăleşte şi pe care îl reproduce în imaginaţiunea noastră.

— Cred că greşiţi, fiindcă...

— Nu, subiectul poeziilor, impresiunile lirice, pasiunile omeneşti, frumuseţile naturii sînt aceleaşi de cînd lumea; nouă însă şi totdeauna variată este încorporarea lor în artă...

— O, dar e un lucru de mult dovedit că nu e adevărat. Uitaţi-vă, şi aproape i-am smuls cartea de sub degetele-i nervoase care dansau pe scoarţele ei. Iată, deschid la întîmplare:

„Am cunoscut ce nu vor mai cunoaşte
Aceia ce în urma mea s-or naşte,
Căci am trăit cînd se sfîrmau cătuşe,
Cînd se făceau împărăţii cenuşe,
Iar altele să le mai ieie locul
N-au mai avut nicicind, nicicum
norocul.
Pierea cînd ici, cînd colo, cîte-un rege.
Il jeluiau curtenii — se-nţelege —
Ci n-a plîns lacrimi după domnitor
Din inimă vr-odată vr-un popor."

— Ei, ajunge, ajunge...

— Ba nu, daţi-mi voie, nu oricînd se pot scrie asemenea versuri. Astea sînt versurile vremii noastre — m-am înflăcărat eu. Conţinutul — am accentuat cu subînţeles — acestei poezii este nou. Noi găsim în aceste versuri mîndria noastră a celor care trăim prefacerile revoluţionare ale ţării noastre de astăzi şi care luptăm pentru înfăptuirea lor...

— Ei, vezi, uite aici greşeşti — m-a întrerupt iar interlocutorul meu, cu o lumină de biruinţă în ochi. Atît cel puţin este sigur — a continuat cu un ton grav ca o profeţie — că cele mai rele aberaţiuni, cele mai decăzute produceri între poeziile noastre de la un timp încoace, sînt cele ce au primit în coprinsul lor elemente politice.

— Dar bine, domnule Maiorescu, m-am indignat eu, deodată foarte stăpînă pe mine, exact aceleaşi cuvinte le-aţi spus, ba chiar le-aţi şi scris acum mai bine de optzeci de ani. De atunci, lumea s-a schimbat foarte mult şi în orice caz numai în literatura noastră s-a scris destulă poezie politică, încît să infirme total aceste afirmaţii ale dumneavoastră, pe care le susţineţi din nou astăzi, fără cea mai mică modificare despre „cele mai decăzute produceri între poeziile noastre de la un timp încoace".

— Poate ai uitat că eu am ţinut în viaţa mea prelegeri universitare „fără cea mai mică modificare" — sublinie el ironic — la distanţă de douăzeci de ani.

— Nu e o cinste pentru dumneavoastră, m-am înfuriat eu.

Ieşirea mea nepoliticoasă l-a jignit. Şi-a strîns buzele ca şi cum ar fi gustat dintr-o lămîie şi a început să-şi mîngîie nervos barba.

— Iertaţi-mă..., dar m-am cam aprins. Dumneavoastră, cu această teorie, incriminaţi toată poezia noastră actuală. Or, iată, să luăm acelaşi volum. Voi încerca să vă demonstrez de ce-mi plac poeziile pe care le cuprinde şi de ce-l socotim noi un succes al literaturii contemporane.

Titu Maiorescu îşi balansa atent vîrful piciorului, ca şi cum ar fi fost cu totul absorbit de această preocupare.

— ...Iată, mă opresc la una dintre cele mai bune poezii din volum, care i-a dat şi titlul: „Mărul de lîngă drum":

„Sînt măr de lîngă drum şi fără gard
La mine-n ramuri poame roşii ard.
Drumeţule, să iei fără sfială,
Căci n-ai să dai la nimeni socoteală.
Iar dacă vrei s-aduci cuiva mulţam,
Adu-l ţărînei ce sub mine-o am.
E ţara ce sub sînul ei ne ţine,
Hrănindu-ne pe tine şi pe mine".

Nu găsiţi că sentimentele patriotice ale poetului sînt aici expuse într-o imagine dintre cele mai frumoase? Şi să mă iertaţi, dar această superbă imagine nu se putea naşte decît ca rod al unui conţinut poetic nou, al ideologiei înaintate şi generoase.

— Poezia este un product de lux al vieţii intelectuale — mi-a răspuns sec musafirul meu — une noble inutilité, cum a zis aşa de bine M-me de Stael — a adăugat agitînd spre înălţime arătătorul mîinii drepte. Ea nu aduce mulţimii nici un folos astfel de palpabil încît să o atragă de la sine, din motivul unui interes egoist; ea există pentru noi numai întrucît ne poate atrage şi interesa prin plăcerea estetică.

— Daaa? l-am interpelat eu, aproape familiar şi obraznic. Aflaţi atunci că poezia noastră contemporană, asemeni acestui „măr de lîngă drum", se bucură de o mare simpatie din partea maselor populare şi chiar în acest volum pe care-l ţin în mînă se află versuri de o rară splendoare care mărturisesc o osmoză de idei şi simţăminte între poet şi popor. Iată, în poezia „Oaspeţi", Mihai Beniuc îşi face o frumoasă autocritică, dacă ştiţi ce înseamnă asta:

„Avea pegasul meu ovăs,
Eu nu aveam vreun of, vreun păs,
Mă liniştisem, mă îngrăşasem
Aveam şi ceas şi portofel;
Cît de Parnas, îl cam uitasem
Şi nu-l mai cercetam de fel".

Şi-apoi — nu vă mai citesc toată poezia — poetul povesteşte cum a invitat la ospăţ oameni noi din fabrici. Le-a dat din heleştaie păstrăvi proaspeţi şi i-a cinstit cu vin „să cadă toţi sub masă criţă". Dar oaspeţii n-au fost mulţumiţi:

„ — Bucatele, orice s-ar spune,
Nu-s fără gust, ba chiar sînt bune;
Dar, nu te supăra pe noi,
Miroase peştii a noroi.

Şi prepeliţa, deşi-i grasă,
A fost crescută lîngă casă,
Găină e... vezi ne-ar plăcea
Vînat mai rar la dumneata". etc. etc.

Există, cum spune şi poetul aici, un veşnic schimb, între creator şi mase, o legătură bazată pe dragoste şi pe ajutor reciproc, care atestă că literatura a devenit astăzi un bun al maselor largi, cititori foarte exigenţi. Poeţii noştri pentru aceşti cititori scriu. Şi să ştiţi că nu-i acesta puţin lucru. „S-o mohorî odată..." se cheamă o foarte bună poezie din acest volum.

Şi am început să-i citesc înduioşată:

„S-o mohorî odată ziua mea,
Ca zmeura va curge asfinţitul,
Pe văi s-o-ntinde giulgi de pîclă grea,
In soare va fi scormonit cuţitul".

— Mda, descripţiunea simţămîntului manifestată în formă estetică...

L-am întrerupt. — Şi se întreabă poetul cu o umbră de melancolie pentru făptura-i trecătoare:

„Poporul meu, ţinea-mă-vei tu minte?
Or fericit sub raza noii vremi,
Pe cei ce suferiră înainte
Nici chiar în gînd mai mult n-ai să-i
rechemi?"

E firească această întrebare! Şi cît de atingătoare! — arhaizai — ca să mă priceapă mai bine interlocutorul. Poetul se împacă chiar cu această ipoteză — „Să fie-aşa dacă vei fi ferice!" — dar faptul că şi-a confundat fiinţa, gîndurile şi simţirea cu poporul său, îi dă un optimism invincibil, provenit din sentimentul că idealurile lui se vor perpetua în viaţa poporului care este veşnic. Ascultaţi, vă rog, domnule Maiorescu, ultimele două strofe care sînt deosebit de frumoase:

„Cît despre mine, foşnet de rogoz
Ori tîngă de cocor pierdut în toamnă...
Poate-un ţăran la dînsul în colhoz,
'Nainte de-a sorbi vinul din cană.

Cinstind cu alţii straşnica recoltă,
Un strop sub masă va turna gîndind
La cei apuşi. Străbuna mea revoltă
Atunci în căni va spumega zîmbind".

Vedeţi? Şi marele Goethe pe care-l tot citaţi şi dumneavoastră spunea: „...individul nu poate fi bucuros şi fericit decît atunci cînd are curajul să spună că el nu este decît o parte dintr-un întreg".

— Da, conveni el perfid, dar să nu uităm că în poeţii cei mari a căror chemare poetică este mai presus de contestare, în Corneille, Racine, Shakespeare, Goethe, nu se află nici un vers de politică sau de teorii serioase asupra ştiinţelor.

— Ah, scrîşnii eu, sînteţi incurabili şi de altfel n-aveţi dreptate! El zîmbi calm şi continuă:

— Unde se întîmplă este un simptom rău, nu numai pentru literatură, ci şi pentru viaţa publică. Căci necunoştinţa deosebirii sferelor în literatură merge paralel cu ignorarea competinţei autorităţilor în stat, şi cînd se introduc reflecţii politice în poezie, se introduc şi fantazii poetice în politică — două confuzii, între care este greu de hotărît, care este mai primejdioasă.

Argumentaţia lui mi-a părut cel puţin amuzantă şi am început să rîd.

— Nu văd totuşi de ce un poet ar fi neapărat un incompetent om de stat. Ştiţi, exemplele nu lipsesc? Dar să lăsăm asta. Teoria dumneavoastră, care opune atît de radical ştiinţa artei, şi gîndirea poeziei, este o teorie desuetă. Noi am acordat de mult poeţilor dreptul de a gîndi, sau, dacă vreţi, şi l-au luat ei singuri. In orice caz, creatorii pe care-i preţuim, asemeni lui Mihai Beniuc din care v-am citat foarte mult, sînt oameni care gîndesc şi care-şi iubesc patria.

— Frumoasele arte, şi poezia mai întîi, sînt repaosul inteligenţei.

— Degeaba, am izbucnit eu, nu sînteţi recuperabil! Eram din nou enervată. Mi-am luat cartea sub braţ şi am dat să ies. In prag m-am oprit ca să-i spun numai atît: „Adio, domnule Maiorescu!" dar el dispăruse.

Georgeta Horodincă

Printre urmașii lui Mickiewicz

Trenul este de obicei un teren neutru, o insulă plutitoare, despărțită de pămîntul natal, gata să încarce alți pasageri, o țară a nimănui și totuși a tuturor. Dezlegat de locul plecării, încă nelegat de locul sosirii, spiritul devine străveziu, receptiv la noile impresii ce-l vor asalta. Și conversațiile de pe coridor se înnoadă și se destramă cu o logică a întîmplărilor, apropiată nu o dată de aceea a destinului pe care singuri ni-l facem. In drum spre Varșovia, primele noastre cunoștințe au fost un grup de medici polonezi care ne vizitase țara. Sub semnul acestor relații de cunoaștere reciprocă, semnul însuși al vremilor noastre, ne-am făcut cei dintîi prieteni polonezi.

Prin aceeași logică a întîmplărilor, Leontius Makarewicz, medicul șef al spitalului din Byalistoh, a început să ne recite ore întregi din Pan Tadeusz, căruia Miron Radu Paraschivescu, la o scurtă indicație a capitolului, îi dădea replica în versiune romînească. Mickiewicz aruncase astfel, cu un gest generos, puntea între inimi. Și memorizarea atîtor versuri, care la începutul călătoriei îmi părea o calitate excepțională a doctorului, mi-a apărut în timpul ei, un numitor comun al polonezilor. Profesori sau portari, ingineri sau zidari, nu există un singur cetățean al Poloniei care să nu știe pe dinafară măcar cîteva versuri din cele zece volume ale lui Adam Mickiewicz. Imi amintesc cum, într-o seară de poezie la Teatrul Cracovian o bătrînică în haine simple, își mișca buzele, repetînd sau precedînd versurile recitate pe scenă! Și nu e de mirare. Dacă n-ar fi scris decît „Pan Tadeusz" și „Strămoșii", (a cărei montare dificilă și decoruri excepționale le-am admirat la teatrul din Varșovia) opera lui Mickiewicz încă ar reprezenta, ceea ce o și consideră poporul său: o evanghelie sau mai precis o enciclopedie a vieții polonezilor. Moravuri, aspirații, zori și amurguri, păduri și ape, natură și anotimpuri, dragoste și moarte, și, mai presus de toate viață și luptă pentru independență, geniul poporului s-a întrupat cu tot ce are mai bogat și mai deplin în poetul sărbătorit. Pelerin european ad majorem gloriam Poloniae, el a scris cîntarea istoriei sale zbuciumate, cu dorul de patrie al pribeagului. Prin harfa lui uriașă trece vîntul revoluțiilor. Epopeele lui sînt epopei ale luptei pentru libertate, de aceea ele au trecut, odată cu rapsodul lor, fruntariile Poloniei și au intrat prin traducere în tezaurul culturii universale. (La muzeul proaspăt deschis sînt biblioteci cu peste 100 ediții poloneze și cu tălmăciri în mai mult de zece limbi).

Și nu întîmplător centenarul Mickiewicz a reunit la Varșovia nu numai pe transcriitorii mesajului său în alt grai, de la Leon Cazin la Salvadore Quasimodo, de la Miron Paraschivescu la Samuel Lichtenbaum, ci și pe reprezentanți ai tuturor continentelor, ai profundei poezii ruse ca Scipaciov, ai sonorei literaturi de limbă spaniolă ca Neruda, Guillen, Rafael Alberti, ai poeziei cîntate din India, ai urmașilor Eddei scandinave și alături de ei, veterani ai mișcării pentru libertate, ca Marcel Cachin.

Din saluturile înseși ale participanților s-ar fi putut reconstitui, dincolo de omagiu, itinerariul poetului peregrin: Cazin evoca neobosita lui muncă la Paris, Constantin Regamey, forța lirică a cuvîntărilor sale la universitatea din Lausanne, profesorul Riccardo Picchio lupta sa alături de Garibaldi. După cum omagiile diverșilor poeți — Scipaciov la Varșovia, Robert Vivier și Miron Paraschivescu la Poznan, Leonidze și alții la Cracovia, aduceau dovada ecoului universal al mesajului lui Mickiewicz.

Toate aceste festivități naționale se desfășurau într-un oraș martir, reînviat, care a trăit, condensată în anii de război, toată drama Poloniei, și a încununat, prin renașterea sa aidoma păsării Phoenix, aspirațiile cele mai fierbinți ale poetului. Statuia sa în bronz a privit răscoala Varșoviei și înfrîngerea ei, mistuirea în flăcările noilor neroni și apoi cenușă, cenușă și iarăși cenușă. Și iată, acolo unde cu unsprezece ani înainte piciorul se îngropa în scrumul caselor, se împiedica în țăndării unui oraș în care nu mai rămăsese piatră peste piatră, aceeași statuie își poartă azi privirea într-o capitală reclădită și nu numai reclădită spre a adăposti în orice chip populația de peste un milion de suflete, ci reclădită pînă la detaliu în propriul ei stil. Cum s-au putut reconstitui aidoma străzi întregi, palate, universități, muzee, biserici și nu numai în liniile lor generale, ci pînă la cele mai mărunte ornamente arhitectonice? Zelul constructorilor, eroii atîtor versuri din poezia modernă poloneză, n-ar fi fost de-ajuns. Pentru această înviere trebuia ceva mai mult: un plan amănunțit al vechiului oraș. Și acest plan l-au oferit direct tablourile pictorului Canaletto, un italian care a trăit o parte din viață pe pămîntul Poloniei, și a rămas în muzeul național și în istoria artelor prin peisajele sale varșoviene, zugrăvite cu precizia unui arhitect. După aceste tablouri s-au ghidat arhitecții de azi, trasînd planurile reconstrucției. Canaletto a fost inclus astfel nu numai în istoria artelor, ci și în istoria contemporană a poporului său adoptiv. La aportul lui imens s-au adăugat schițele și planșele foștilor studenți ai facultății de arhitectură. Inainte de război, ei făceau practica, trasînd „epurele" celor mai vestite clădiri. „Noua piață veche", în care s-a deschis sub ochii noștri muzeul Mickiewicz, s-a reclădit după aceste schițe, cu toată pictura murală exterioară. Printr-un efort de voință și printr-o abnegație fără limită, polonezii au reușit să șteargă din istorie și din conștiință, anii tragici cînd Varșovia nu mai exista decît în sufletele oamenilor. Ei au reușit să refacă pînă și patina istoriei, cu avîntul tinereții unui popor angajat pe calea socialismului.

Crîmpeie din falnica operă de reclădire, acorduri ale viitoarei simfonii, se aud de pe acum în versurile poeților polonezi Leopold Staff, Jastrun, Iwaskiewicz, ș.a. Iar Dobrowolski, autorul cîntecului „Copiii Varșoviei", care a fost pe baricadele propriului său oraș, și a văzut căzînd mulți eroi ai răscoalei, cu cîntecul său pe buze, înstrună azi munca supraviețuitorilor, a celor care din copilandri, au crescut tineri, a celor ce înalță cămine în stilul vechi, cu noi cîntece pe buze.

Ceea ce n-a existat însă în vechea Varșovie, și ceea ce domină peisajul de astăzi prin înălțime, e noul palat al culturii. Dar al Uniunii Sovietice, de la prima cărămidă și pînă la ultima placă de marmoră, cu frumusețea intrinsecă a clădirii și aceea ce o iradiază destinația sa de lăcaș al culturii, palatul este un simbol al politicii sovietice. Fasciștii au „dăruit" Varșoviei, spînzurători, gestapouri, incendii cumplite. Eliberatorii, alături de care lupta o armată poloneză, i-au dăruit acest nobil edificiu, cu grația zveltă pe care o are și Casa Scînteii. Și nu e întîmplător că în sala cea mare de festivități s-a deschis ședința solemnă a centenarului acelui ce a fost profetul noii Polonii.

★

Cinematograful este o invenție bună, cu o condiție: să stai în fotoliu și aparatul de proiecție să nu fie un accelerator. Altminteri, îți este dat să străbați un oraș cum este Cracovia, să traversezi un palat ca vechiul Wawel, o expoziție ca a lui Wit Swoz (Veith Stoss), lăsînd să se desfășoare în dreapta și în stînga filmul uluitor al ulițelor înguste medievale, al curții vechi cu arcuri gotice din Collegium Majus (universitate la care a studiat și Copernic), piața primăriei, biserici de secole, catedrale în cripta cărora odihnesc regi și capi de răscoale, atît de repede, încît succesiunea rapidă a imaginilor pe retină trece uneori pragul între plăcere și durere. Cum te poți despărți ușor de curtea colegiului, de încăperile castelului Wawel (din cele 2000, noi am văzut doar cîteva), de compozițiile uluitor de realiste pe teme biblice ale lui Wit Swoz, sculptorul care a dat formă unei epoci, pentru a-și sfîrși viața orb, de casele cu amprentă medievală care înconjoară monumentul lui Adam Mickiewicz, de turnurile bisericii Sfînta Maria, în care ora e anunțată printr-un sunet de trompetă? Sunetul suspendat, frînt parcă, al fiecărei ore își are legenda sa: la un atac al tătarilor, trompetul din vîrful turnului a căzut fulgerat de o săgeată, în timp ce-și împlinea datoria. In amintirea lui, sunetul se frînge de sute de ani. Și acesta e un mod de a-și aminti eroii. Și aceasta e una din caracteristicile Cracoviei.

★

Cu ilustrate și albume, cu imagini și amintiri, și mai ales cu prieteni noi, ne-am întors din această călătorie. Și aici nu vreau să vorbesc numai de buna noastră însoțitoare ci mai ales despre unul din organizatorii acestor festivități: despre tovarășul Deparasinski, membru în comitetul polonez pentru apărarea păcii. Legăturile între acest aproape anonim luptător pentru pace și țara noastră au început cu mult înainte de sosirea în Varșovia, pe pămîntul în flăcări al Coreei, cînd niște medici romîni au pansat brațul grav rănit al atașatului cultural polonez Deparasinski. Și mîna vindecată datorită medicilor romîni, ne-a întins-o nouă, cu prietenia călită în foc, cu bucuria revederii unor vechi cunoștințe.

★

Firește, însă, legăturile noastre cu polonezii preced în timp această întîlnire. Mitropolitul Dosoftei și cronicarul Miron Costin s-au format la universitățile poloneze. Iar pe uriașa pînză a pictorului Matejko, despre bătălia de la Grünewald, aș fi vrut în învălmășirea de trupuri înnodate în luptă, de cai fremătînd, de armuri sfîșiate, să descopăr chipurile oștașilor lui Alexandru cel Bun, care și-au adus aportul lor la înfrîngerea cavalerilor teutoni.

Dar unul din mijloacele de apropiere sufletească între popoare este fără îndoială literatura. Dacă prețuim „Pan Tadeusz" în versiunea romînească a lui Miron Paraschivescu, dacă recitim cu plăcere „Țăranii" lui Reymont, „Păpușa" lui Prus, etc., dacă polonezii cunosc astăzi în limba lor „Neamul Șoimăreștilor" și „Nada florilor", „Răscoala" și „Intunecare", totuși în acest domeniu mai avem înainte imense sarcini. Aceeași dorință de a ne cunoaște reciproc am întîlnit-o la dramaturgul Leon Kruskowski, ca și la poetul Jaroslaw Iwaskiewicz. Acesta din urmă, propunîndu-ne inițierea unei traduceri din versurile emulului lui Mickiewicz, Julius Slowacki, s-a oferit să preia grija pentru editarea în cursul anilor viitori a unui volum de Eminescu. Nu e întîmplător că, alături de albumele de artă și de cărțile primite în dar, această promisiune a emeritului poet polonez o păstrez printre cele mai prețioase amintiri cu care m-am întors din călătorie. Traducerea în genere este artileria grea care distruge zidurile necunoașterii. Ea taie acele porți de trecere între suflete și între popoare, pe care le dorim cît mai numeroase și cît mai majestuoase. Și nu întîmplător, în preajma uriașă a lui Mickiewicz s-a încheiat această înțelegere nouă de tălmăcire, de cunoaștere și de adîncire a prieteniei între popoarele noastre.

Veronica Porumbacu

Varșovia: Statuia lui Adam Mickiewicz

UNIUNII SCRIITORILOR

Impresii dintr-o călătorie în U. R. S. S.

Intors de curînd din patria comunismului, poetul Cicerone Theodorescu a împărtășit la Casa scriitorilor „Mihail Sadoveanu" impresiile sale. Ocupîndu-se, mai cu seamă, de cartea în Uniunea Sovietică, despre marele avînt al culturii, poetul a vorbit despre publicații, reviste, despre bogata activitate a editurilor. Astfel el a arătat că, în cadrul editării operelor complete ale clasicilor, se lucrează la editarea primului lot de treizeci de clasici, dintre care nouăzeci volume Tolstoi, treizeci volume Gorki, cincisprezece volume Balzac, douăsprezece volume Dreiser, cincisprezece volume Hugo, șapte volume Schiller, zece volume Andersen Nexö, douăzeci și opt volume Dickens și așa mai departe.

Din literatura romînă, se va tipări, o antologie de poezie care este gata întocmită. Au fost traduse aproape treizeci de mii de versuri din poezia populară, din clasici și din cei de azi, de la poeții Văcărești și pînă la tinerii poeți contemporani în total cinci sute cincizeci și patru poezii. Dar nu numai antologia poeziei, ci și încă patru volume sînt gata de tipar, programate să apară în anii aceștia: un volum Mihail Sadoveanu, cuprinzînd „Hanu Ancuței", 17 nuvele și „Mitrea Cocor", un volum de nuvele, Delavrancea și o culegere „Nuvela romînă" în două volume.

In anul 1957 este programată editarea poeților G. Coșbuc și Mihai Beniuc, iar în 1958 Vasile Alecsandri — teatru, poezie și proză. De asemenea, în conferința sa poetul Cicerone Theodorescu a subliniat preocuparea în U.R.S.S. pentru editarea unui volum în 1957, cu prilejul împlinirii unei jumătăți de veac de la răscoalele țărănești, volum cuprinzînd mărturii romînești de epocă, — proză, poezie și publicistică.

Activitatea comisiei de literatură pentru copii

In scopul pregătirii plenarei consacrată literaturii științifico-fantastice, a avut loc, marți, 6 decembrie, o ședință de lucru la Casa scriitorilor. Pe baza unui conspect prezentat de tovarășul Adrian Rogoz, s-au luat în discuție trăsăturile esențiale ale genului.

S-a format un colectiv alcătuit din membri ai catedrei de istorie a literaturii, de pe lîngă Facultatea de Filologie din București — și membri ai comisiei de literatură pentru copii, care va începe lucrările în vederea redactării unei istorii a literaturii pentru copii din țara noastră, de la începuturile ei pînă azi.

Seară de poezie

Mîine, vineri 9 decembrie, ora 18, va avea loc la Casa scriitorilor „Mihail Sadoveanu" o seară de poezii inedite.

RECENZIE

„Văpăi deasupra orașului Kladno"

Tradițiile revoluționare de luptă ale clasei muncitoare cehe formează substanța epică a unei trilogii, scrisă de eminentul conducător al mișcării muncitorești din Cehoslovacia, Antonin Zapotocky, președintele Republicii Cehoslovace.

Cel de-al treilea volum al acestei trilogii, „Văpăi deasupra orașului Kladno", a apărut de curînd în traducere romînească. Completînd amplul tablou social început cu romanele „Se ridică noi luptători" și „Anul furtunos 1905" — „Văpăi deasupra orașului Kladno" aduce o contribuție de seamă la cunoașterea mișcării muncitorești cehe de la începuturile ei, din preajma anilor 1880 și pînă la făurirea Partidului Comunist Cehoslovac la 15 mai 1920.

Cărțile lui Antonin Zapotocky dețin un loc deosebit în cadrul genului literar memorialistic. Scrise de un activist al mișcării muncitorești care se dovedește în același timp un scriitor dotat cu calități deosebite, volumele sale au valoarea unui document istoric.

Acțiunea din „Văpăi deasupra orașului Kladno" începe în anul 1918, către sfîrșitul primului război mondial. In atmosfera apăsătoare de ruină, sărăcie, foamete, dezorientare, poporul ceh luptă neînfricat. Putredul edificiu al monarhiei austro-ungare se năruie din temelii și, la 14 octombrie 1918, este proclamată Republica Cehoslovacă.

Dintru început socialiștii de stînga militează pentru transformarea statului în republică socialistă, pentru orientarea Partidului Social Democrat Muncitoresc din Cehoslovacia, spre revoluție.

In aceste zile aprige, zgura numeroaselor coșuri de uzină, zgura locomotivelor se revarsă în valuri roșii asupra orășelului muncitoresc Kladno. Dar nu numai din pricina zgurii roșii a fost el numit Kladno cel Roșu. Văpaia revoluționară este veșnic vie la Kladno, centru industrial și vestit centru revoluționar al proletariatului ceh. Aici lupta muncitorilor mineri și metalurgiști pentru revendicări economice se împletește cu lupta pentru înfăptuirea republicii socialiste. Ei organizează greve în care se solidarizează cu muncitorii agricoli. Eroismul acestor luptători este cunoscut în întreaga țară.

Din dorința de a respecta cu strictețe adevărul istoric, Antonin Zapotocky citează ample pasaje din presa timpului, proclamații, documente. Volumul nu rămîne însă în limitele unei lucrări științifice. Scriitorul inserează cu dibăcie aceste date în conflictul romanului, sporindu-i astfel veridicitatea și autenticitatea.

Romanul are foarte multe personaje oameni reali, uneori cu numele lor proprii, alteori cu nume schimbate — după cum precizează autorul — și o extraordinară desfășurare de fapte, acțiunea apare sudată.

Este adevărat că genul de cronică socială al romanului a impus restrîngerea zugrăvirii vieții personale a eroilor. Totuși eroii nu apar unilateral prezentați. Iată-l de pildă pe Tonda, un om care s-a dăruit cu sinceritate și pentru totdeauna idealurilor comuniste. La început este lipsit de experiență și chiar de pregătire teoretică. Tonda crește însă chiar în focul luptei revoluționare, devenind un organizator priceput, un revoluționar de profesie. Cartea oglindește și crîmpeie din viața de familie a lui Tonda, alături de o soție care îi împărtășește gîndurile, aspirațiile, alături de copiii săi.

Cu multă înțelegere și dragoste față de oameni profilează Antonin Zapotocky pe bătrînul miner Klein. Om simplu și devotat cauzei proletariatului, vechiul militant și-a făcut un idol dintr-unul din liderii Partidului Social Democrat Muncitoresc din Cehoslovacia, dr. Soukup. Nespus de greu îi vine bătrînului să se încredințeze că s-a înșelat amarnic, că dr. Soukup este un oportunist. Deși profund zguduit și pentru moment dezorientat de neașteptatul adevăr, Klein procedează deschis demascînd demagogia lui Soukup. Scrisoarea adresată de Klein lui Soukup este prețioasă și emoționantă pentru puterea de pătrundere a scriitorului care, înțelegînd sentimentele eroului său, generalizează sentimentele întregii clase muncitoare față de trădarea social-democraților de dreapta.

Antonin Zapotocky a ridicat cronica sa la nivelul unei lucrări artistice, construind cu sensibilitate și culoare fundalul pe care se vor desfășura evenimentele. Descrierea morilor de vînt ale ținutului pare că aparține unei legende populare cehe.

„Văpăi deasupra orașului Kladno", document autentic al luptei proletariatului ceh, stîrnește admirație pentru eroismul oamenilor simpli, fiind o carte care se citește cu interes de la prima pînă la ultima pagină.

Domnica Filimon

Însemnări despre munca scriitorilor suedezi

— Articol scris pentru „Gazeta literară" —

Pentru a putea aprecia mai bine situația scriitorilor suedezi trebuie neapărat să ținem seama de faptul că ei scriu într-o limbă vorbită abia de 7 milioane de oameni. Pentru poeți acest lucru înseamnă că, neavînd un număr prea mare de cititori și tirajele cărților lor sînt foarte reduse. Cum sistemul de onorarii se bazează pe costul fiecărui exemplar vîndut, este ușor de înțeles că veniturile scriitorilor sînt destul de reduse. Poeții nu au nici măcar consolarea de a-și vedea lucrările traduse, deoarece, pentru a ajunge la o formă cît mai artistică, ei se exprimă nu numai prin ideile pe care vor să le transmită, dar și prin muzicalitatea frazei și a asociațiilor. Fără îndoială că orice operă pierde din valoare prin traducere, dar dintre toate genurile poezia suferă cel mai mult în această privință. „Cu cît ești mai poet, cu atît ești mai intraductibil" — îmi spunea scriitorul romîn Breslașu, în această privință.

Contractul obișnuit, pe care Asociația scriitorilor din Suedia a reușit să-l impună editurilor, prescrie un minimum de onorariu pentru fiecare carte — poezie, proză sau dramă — de 16,2% din prețul de cost. Dar scriitorii consacrați se pot aranja ca editorii lor să le plătească 20—22%. Maximumul de cîștig pentru o lucrare la care poate ajunge un scriitor suedez este de 24%. La semnarea contractului se plătește o treime din suma calculată pentru întregul tiraj. In cazul cînd cartea nu se vinde, această sumă constituie singurul venit al scriitorului. Dacă se vinde peste o treime din tiraj, autorul primește cei 16,2% asupra exemplarelor vîndute.

Dramaturgii se află într-o situație tot atît de precară ca și poeții, ba uneori și mai rea. Piesele dramaturgilor suedezi se joacă foarte rar și piese publicate sînt foarte puține.

Teatrul regal de dramă — proprietatea statului — care, conform directivelor, trebuie să fie o tribună a dramaturgiei suedeze, prezintă din cînd în cînd, pentru prestigiul său, una din dramele marelui Strindberg, și astăzi foarte apreciat de marele public. Odată pe an (aproximativ) se reprezintă și cîte o piesă a unui autor nou care de cele mai multe ori așteaptă ani și ani ca să-și vadă piesa jucată pe o scenă. Dramaturgii învinuiesc pe directorii de teatre de conservatorism și lipsă de înțelegere, iar directorii, la rîndul lor, declară că aceștia nu-și cunosc meseria și nu știu măcar cu cîte cheltuieli și greutăți se face o punere în scenă.

Autorii de nuvele cîștigă ceva mai bine. Adeseori ei își vînd creațiile, unui săptămînal sau altei publicații al căror nivel artistic lasă mult de dorit. Pe redactorii săptămînalelor îi interesează mai curînd chestiunile de modă, rețetele culinare, viața mondenă și micile cancanuri, decît nuvelele. Ei se dezinteresează complet de gustul cititorilor și la reproșurile oamenilor de litere, răspund cu: „Aceasta e ceea ce dorește publicul!". In felul acesta ei se spală pe mîini și se aleg cu cîștiguri mari. Se întîmplă, totuși, ca unii dintre responsabilii acestor publicații să vină în ajutorul unui scriitor, salvîndu-l din situația sa precară, plătindu-i un anume onorariu și dîndu-i posibilitatea ca acesta să-și vadă opera tipărită într-un volum.

Romancierii au, am putea spune, soarta cea mai bună. In special cei care și-au consacrat un „nume". Cărțile lor pot atinge tiraje destul de mari. In ce privește edițiile populare, trebuie să remarcăm că scriitorii nu obțin decît o sumă infimă pentru fiecare exemplar vîndut; dar cînd este vorba de cărțile care apar într-o ediție de lux, și sînt plătite conform contractului încheiat, modesta sumă nu poate fi totuși disprețuită.

Pentru difuzarea unor cărți se recurge la un sistem care dovedește bunele relații stabilite între muncitori și scriitori.

Dacă dorești să cumperi o carte, te duci de obicei s-o iei de la o librărie. In cazul nostru însă nu. Cărțile vin — cum s-ar spune — să te caute pe tine. Unii dintre muncitorii din fabrici sau ateliere, dornici de literatură bună, și entuziasmați de calitatea unei cărți, devin colportorii ei voluntari, difuzînd-o printre tovarășii lor de muncă, și astfel literatura bună cîștigă din ce în ce mai mulți cititori, deși există încă oameni care de la terminarea școlii n-au deschis niciodată vreo carte și se mulțumesc doar să citească ziarele (în special cele sportive sau cu foiletoane în serie), al căror conținut este cu adevărat lamentabil. In ciuda acestui fapt, numărul „amicilor cărții" — chiar și pentru genurile dificile — crește din zi în zi.

Din inițiativa săptămînalului „Folket i Bild" („Poporul în imagini") a luat ființă un cerc literar care publică de două ori pe an plachete de poezii alese clasice și volumașe cu lucrările poeților începători. Acest cerc și-a început activitatea foarte modest acum vreo 3—4 ani; acum el numără mai mult de 20.000 de membri.

Casele de editură sînt, în general, societăți anonime. Acțiunile celei mai mari din acestea, fondată acum peste o sută de ani, sînt deținute — putem spune — de o singură familie. Statul nu se preocupă de editarea cărților, însă mișcarea cooperatistă are trei case de editură diferite: pentru literatură economică, beletristică și cărți de școală.

Este necesar să spunem cîte ceva și despre influența criticii. Toate marile cotidiene au „specialiștii" lor: scriitori, profesori universitari, ziariști etc., care-și dau părerea asupra cărților apărute. Părerile exprimate sînt de cele mai multe ori foarte contradictorii și dacă urmărești de aproape literatura și criticii, ai cîteodată impresia că bietul scriitor servește numai ca pretext pentru exprimarea animozităților personale ale criticilor unul față de celălalt. Dacă criticul Durant spune despre o carte că e bună, criticul Lebrun spune exact contrariul. Cu aceasta, el vrea să demonstreze „independența" sa și că nu se lasă „influențat" de Durant.

Fără îndoială că prezentarea situației în astfel de culori este exagerată, dar, vorbind serios, influența pe care o exercită acești judecători asupra opiniei publice are consecințe dezastruoase pentru scriitor și literatură în general.

Scriitorii care-și pot cîștiga existența de pe urma scrisului lor sînt foarte puțini. Astfel, unii sînt nevoiți să presteze o muncă brută, iar puținul răgaz pe care-l au să-l consacre literaturii; alții încheie angajamente cu publicațiile săptămînale sau revistele literare pentru a scrie materiale cu subiecte comandate, sau prestează în redacție munci necorespunzătoare. Mai sînt și unii care duc o viață de „boemi", dezordonată, care le distruge ori talentul, ori sănătatea, sau pe amîndouă deodată. Editorii profită de ocazie, avansîndu-le diverse sume pentru lucrări viitoare, speculîndu-i.

In ce privește subvențiile pentru scriitori și artiști, situația e mult schimbată. Cea mai mare parte din aceste subvenții au fost create din inițiativă privată pentru „acțiuni populare", cum ar fi acele ale cooperației. Acestei categorii îi aparține Boklotteriet („Loteria cărților"), creată de celebrul poet suedez Carl Emil Englund.

In urma minunatei organizări de către Englund, această loterie a reușit să distribuie în 7 ani subvenții a căror valoare întrece de 5 ori premiul Nobel și în fiecare an ea plătește ca impozit statului o sumă corespunzînd cu 60% din suma pe care statul a pus-o la dispoziția autorilor cu merite excepționale.

Ingegerd Granlund
scriitoare suedeză

București, noiembrie 1955.

222.228.000

(Urmare din pag. I-a)

ția a patra) a tovarășului Gheorghe Gheorghiu-Dej, prim-secretar al Partidului Muncitoresc Romîn; ediția a doua din lucrarea „Eroicele lupte ale muncitorilor ceferiști și petroliști din februarie 1933" de Președintele Consiliului de Miniștri al R. P. R. tovarășul Chivu Stoica; volumul al treilea din „Documente din Istoria P.C.R." (1929—1933).

O a doua categorie importantă este formată de cărțile tehnico-științifice. In vechea Romînie, pe care imperialismul internațional și clasele exploatatoare indigene o voiau „eminamente agricolă", apăreau anual 44 de cărți tehnice. Media cincinalului este: 336. Iată măsura drumului străbătut. La cele circa 15.000.000 cărți tehnico-științifice de nivel superior și mediu, se adaugă 23.000.000 cărți de știință și tehnică popularizate.

O a treia categorie importantă sînt manualele didactice de toate gradele. Numai în ultimii patru ani, Editura didactică a editat 43.000.000 cărți școlare.

S-au tipărit peste 21.000.000 cărți de toate felurile. In limbile minorităților naționale, preocupare inexistentă în regimul burghezo-moșieresc.

In ultimii ani au luat o mare dezvoltare tipăriturile muzicale și de artă. Printre lucrările interesante care vor apare în Luna Cărții, cităm: Instrumentele populare de Tiberiu Alexandru, Tratatul de armonie al lui Rimski Korzakov, Octet de Mihail Andricu, două volume cu cîte 100 jocuri populare din Moldova și Ardeal, etc.

Dintre tipăriturile de artă menționăm mapa cu reproduceri „Zece ani de artă plastică în R.P.R.", albumele „Maeștrii picturii romînești" (volumul al doilea apare în Luna Cărții), albumele monografice Băncilă și Aman, precum și colecția populară „Maeștrii artei romînești". Vor apare în această ultimă colecție albume despre Iser, Gabriel Popescu, Ionescu Valbudea, Karl și Fritz Storck etc.

In sfîrșit, ultima dar bineînțeles nu cea din urmă, este categoria cărților de literatură beletristică. Cartea literară reprezintă în producția pe 1955, 40% din numărul total al cărților apărute. Ea cuprinde cele mai bune opere ale scriitorilor clasici sau contemporani, atît din țara noastră cît și din întreaga lume.

Sub îndrumarea atentă și permanentă a partidului clasei muncitoare scriitorii noștri de toate vîrstele au reușit astăzi să pășească pe calea realismului socialist. Ei dau opere de înaltă măiestrie și de înalt nivel ideologic, capabile să le aducă dragostea și recunoștința oamenilor muncii, care găsesc reflectate în aceste cărți cele mai scumpe năzuinți ale lor și cele mai mărețe idealuri umane. De un mare ajutor le-a fost scriitorilor noștri, în afară de studierea literaturii clasice, modelul strălucit al literaturii sovietice. Gorki și Maiakovski, Fedin și Tolstoi, Fadeev și Șolohov ale căror opere s-au răspîndit în milioane de exemplare, prin munca traducătorilor și a editurii „Cartea rusă", au fost învățătorii nu numai ai scriitorilor noștri ci și ai tuturor celor ce i-au citit. Și aci, ca în toate celelalte domenii, cunoașterea fenomenului sovietic a fost binefăcătoare și creatoare.

In cursul acestui cincinal, editarea creației literaturii originale a făcut mari pași înainte, atît prin numărul lucrărilor cît și prin calitatea lor. Au apărut peste 600 de titluri într-un tiraj total de 12.500.000 exemplare. Numeroase colecții literare cum ar fi „Biblioteca pentru toți", „Versuri alese", „Cutezătorii". „Luceafărul", „Biblioteca țăranului muncitor", „Albina", „Studii literare", „Mica bibliotecă critică", colecția de Teatru și altele, cu tiraje ajungînd pînă la 60.000 de exemplare, cu vad dobîndit în lumea cititorilor, stau gata să primească cele mai bune lucrări ale scriitorilor noștri.

Pe drept cuvînt, se poate spune că niciodată scriitorii din țara noastră n-au avut condiții mai favorabile creației ca în anii din urmă. Și că este așa, o dovedește avalanșa de apariții ce însoțește Luna Cărții. Iată cîteva titluri de proză: Mihail Sadoveanu „Opere" (IV), Cezar Petrescu „Oameni de ieri, de azi și de mîine", G. Călinescu „Am fost în China nouă", Zaharia Stancu „Cefe de taur", Petru Dumitriu „Cronică de familie", V. Em. Galan „Vecinii", Nagy Istvan „Oaspeții lui Rez Mihaly", Victor Eftimiu „Akademos", Eugen Jebeleanu „Din veacul XX". Marin Preda „Moromeții", Kovacs Gyorgy „Buchetul" (limba maghiară), Eusebiu Camilar „Impărăția soarelui", Asztalos Istvan „Pe drumuri", Nicolae Jianu „Izvorul roșu", Șerban Nedelcu „Pe marginea Dunării", Valentin Heinrich „Cu prețul vieții", etc.

Poezia e prezentă prin „1907" de Tudor Arghezi, „Trăinicie" de Mihai Beniuc, „Ție-ți vorbesc, Americă!" de Maria Banuș, „Iași 1917" de Marcel Breslașu, „Satul fără dragoste" de Radu Boureanu. „Generația mea" de Veronica Porumbacu, „Pentru inima ce arde" de Dumitru Corbea, „Scriu negru pe alb" de Virgil Teodorescu, „Dunăre, Dunăre" de George Dan, „Priviri în trecut și în viitor" de Alfred Margul Sperber (în limba germană) etc.

In colecția de „Versuri alese" apar culegeri din poeții Demostene Botez, Cicerone Theodorescu, Letay Lajos, Eugen Frunză, Szemler Ferencz și Majtenyi Erik (ultimii doi în limba maghiară).

Stimularea neîncetată a creației originale nu a umbrit cu nimic grija pentru editarea literaturii clasice. Aici a fost necesară o lungă și grea muncă a istoricilor și criticilor literari precum și a redactorilor din edituri; pe de o parte pentru îndepărtarea falsurilor de tot felul comise de cultura burgheză de-a lungul unui veac întreg, pe de altă parte pentru valorificarea critică a întregii noastre moșteniri literare. Prin colecții populare ca „Albina", „Biblioteca școlarului", „Biblioteca pentru toți", „Clasicii romîni", marea majoritate a operelor literare progresiste din trecut au fost puse la îndemîna cititorilor, în ediții foarte ieftine și de mare tiraj. Poeziile lui Eminescu se editează anual în zeci de mii de exemplare. In 1955, s-au editat de cinci ori mai multe cărți de literatură clasică romînă decît în 1951. In Luna Cărții vor apare ediții noi din Gr. Ureche, Neculce, Bălcescu, Odobescu, Eminescu.

Sînt gata toate pregătirile pentru ca, începînd cu anul 1956, să se treacă la o colecție de înaltă factură științifică și de prezentare grafică deosebită a Operelor complete ale clasicilor noștri.

Pe aceeași linie a valorificării literaturii progresiste din trecut, s-a început cercetarea critică și editarea operelor cele mai de seamă din perioada 1900—1944. Au apărut astfel și apar: Rebreanu și Jean Bart, uriașa operă a lui Mihail Sadoveanu, Topîrceanu și Gala Galaction, Tudor Arghezi (Pagini din trecut), Camil Petrescu (Ultima noapte de dragoste și prima noapte de război), Cezar Petrescu (Apostol), Ion Călugăru (Lumina primăverii), etc.

O grijă similară a stat la baza editării literaturii clasice universale și îndeosebi a literaturii clasice ruse, căreia regimul reacționar dinainte de 23 August îi hărăzise o interdicție cu totul specială.

In „Biblioteca pentru toți" și în colecțiile „Clasicii literaturii universale" și „Clasicii ruși" editurile, ajutate de cei mai buni scriitori ai noștri, au desfășurat o muncă susținută și fertilă. In momentul de față, sînt în curs de apariție culegeri din „Opere" ale celor mai mari scriitori ai lumii, cum ar fi Shakespeare și Lev Tolstoi, Balzac și Mark Twain, Molière și Gorki, Goethe și Victor Hugo. Dante și Turgheniev ș. a. m. d. Edițiile complete ale clasicilor universali, pe care burghezia n-a reușit să le înfăptuiască în 100 de ani, nu vor necesita sub regimul de democrație populară decît răgazul roditor a două planuri cincinale.

Nu putem încheia această sumară clasificare tematică a celor 222 milioane de cărți tipărite în acest cincinal, fără să arătăm că Editura tineretului a tipărit 13.288.000 cărți pentru copii, că cele mai bune opere ale literaturii contemporane progresiste din lumea întreagă, în frunte cu literatura sovietică, apar în tiraje medii de 20.000 exemplare și că volumele colecției „Meridiane" țin pe cititorul romîn la curent cu ultimele creații ale scriitorilor contemporani din întreaga lume.

Desigur, în munca de producție și difuzare a cărții există încă lipsuri. Cerințele maselor de cititori cresc cu repeziciune uimitoare, atît din punct de vedere cantitativ cît și calitativ. Numeroasele întîlniri cu cititorii, care vor avea loc în Luna Cărții, sînt un nou prilej pentru ca lucrătorii din domeniul cărții să primească critici, propuneri și sugestii și să-și îmbunătățească munca.

★

La capătul acestor însemnări, poate obositoare, dar în orice caz dătătoare de satisfacție și încredere în viitor, în locul acelei zicale ipocrite care făcea din lectură „un vițiu nepedepsit" și care în fond nu oglindea decît teama aproape religioasă a claselor exploatatoare față de accesul poporului la cultură, să ne amintim cuvintele scrise de Lenin, în 1923, în Pagini de jurnal: „...nicăieri masele populare nu sînt atît de dornice ca la noi de a-și însuși adevărata cultură".

Adevărul acestor cuvinte apare evident și concret de Luna Cărții, în Republica Populară Romînă în anul 1955.

De aceea, gîndul nostru, al tuturor celor care muncesc în domeniul cărților, autori și redactori, muncitori poligrafi, librari sau bibliotecari și alături de noi, gîndul tuturor cititorilor cinstiți din această țară, se îndreaptă recunoscător și devotat, spre cel care, prin lupta lui necurmată, a făcut posibile aceste realizări, spre partidul clasei muncitoare, conducătorul și învățătorul nostru, partid al adevărului și al frumuseții.

Al. I. Ștefănescu

Redactor-șef: Zaharia Stancu. *Colegiul redacțional*: Mihai Beniuc, Marcel Breslașu, Eusebiu Camilar, Paul Georgescu (*redactor-șef adjunct*), Alexandru Jar, Eugen Jebeleanu, George Macovescu, Ion Mihăileanu, Veronica Porumbacu (*redactor-șef adjunct*), Cicerone Theodorescu, Ion Vitner.

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA: București — Bdul. Ana Ipătescu 15. Telefon: Redacția 2.74.26; 1.50.17. Administrația 1.17.92. ABONAMENTE: 3 luni 6,50 lei; 6 luni 13 lei; 1 an 26 lei. Tiparul Intreprinderea poligrafică nr. 2, str. Brezoianu 23—25.

PROLETARI DIN TOATE ȚĂRILE, UNIȚI-VĂ!

GAZETA LITERARĂ

Anul II, nr. 50 (92) - Joi 15 decembrie 1955 | ORGAN SĂPTĂMÎNAL AL UNIUNII SCRIITORILOR DIN R.P.R. | 6 pagini 50 bani

Graiul marilor succese

Sînt în viața noastră de fiecare zi împrejurări care prilejuiesc strălucitoare definiri și confirmări a ceea ce înseamnă nou, spre care se îndreaptă în primul rînd literatura realismului socialist. O astfel de împrejurare a fost apariția, la sfîrșitul săptămînii trecute, a unui comunicat, al cărui text nu avea nici patruzeci de cuvinte: „Direcțiunea Centrală de Statistică de pe lîngă Consiliul de Miniștri al Republicii Populare Romîne comunică îndeplinirea înainte de termen — anume la 10 noiembrie 1955 — a sarcinii planului cincinal cu privire la volumul producției globale industriale pe perioada 1951—1955". Este unul din cele mai mari și semnificative succese dobîndite de oamenii muncii în anii puterii populare; el înseamnă un ritm mai viu în construirea vieții noi, realizat de principalul sector de producție din țara noastră, sectorul hotărîtor și conducător în transformarea ei socialistă. Este un triumf al nouului — al socialismului. Succesele oamenilor muncii sînt manifestarea concretă a nouului aplicat în viață, care înfăptuiește, care triumfă asupra vechiului, asupra lipsurilor, greșelilor și greutăților.

Succesele oamenilor muncii marchează rolul lor activ în descoperirea, promovarea, consolidarea și dezvoltarea nouului, ceea ce marchează drumul spre socialism, spre noua lor viață; ele sînt etapele unui mers ascendent. A dezvălui calea de realizare a succeselor înseamnă a dezvălui căile de dezvoltare a nouului în viață. Literatura realismului socialist, care-și propune să realizeze oglinda artistică a acestui drum, își află în zugrăvirea succeselor cel mai rodnic izvor de inspirație. În dobîndirea lor se afirmă noile relații dintre oameni, se formează noile caractere, se săvîrșesc cele mai de preț fapte caracteristice moralei noastre, vremurilor noastre.

Pentru a reda în mod just, veridic, sensul de dezvoltare a faptelor, scriitorul trebuie să se situeze pe poziția nouului, să zugrăvească oamenii și faptele din perspectiva viitorului. Ce înseamnă în mod concret acest lucru? A zugrăvi din perspectiva viitorului, de pe poziția nouului, înseamnă a privi toate etapele unui proces, avînd necontenit în vedere succesul pe care urmărește cu consecvență să-l realizeze oamenii muncii — modelele personajelor literare — și pe care el, trecînd peste orice stavili, înfrîngînd toate greutățile, îl realizează în cele din urmă. Dovadă, între altele, îndeplinirea cincinalului în industrie înainte de termen cu aproape două luni.

Literatura are sarcina să arate prin chipurile și tablourile ei artistice căile prin care se înfăptuiesc succesele, viața și întîmplările oamenilor care le înfăptuiesc, pentru a populariza astfel marile exemple, marile virtuți și trăsături de caracter ale oamenilor socialismului. Acestea dau literaturii realismului socialist sensul ei optimist, îi creează acea temelie care transmite cititorilor încredere și atașament față de ideile transmise prin imaginile literare — adică față de însăși ideile epocii noastre, ideile partidului.

Unii scriitori mai cred că, a zugrăvi succesele oamenilor muncii, aceasta înseamnă numaidecît invazia idilismului, renunțarea la dramatism. Lucrurile nu stau deloc așa! A zugrăvi succesele, a plasa în centrul cărților ca obiectiv principal al eroilor înaintați țelurile pe care ei le urmăresc și pentru a căror înfăptuire luptă, înseamnă a construi eroi conștienți de scopul și de forțele lor, eroi care cunosc drumul și mijloacele pentru a-l străbate, care dau piept cu lipsurile și greutățile, convinși de dreptatea și de victoria lor. Un astfel de erou este Anton Filip din romanul „Bărăgan"; un astfel de erou este Toader, eroul poemului „Minerii din Maramureș"; dintr-o astfel de perspectivă este zugrăvit furnalistul Petru Arjoca din piesa „Cetatea de foc"; din familia acestora face parte Adam Jora din „Pasărea furtunii". Sînt oameni care dobîndesc succese, urmărite de dînșii cu consecvență. Și cît de pline de dramatism sînt împrejurările pe care le străbat ei, în realizarea succeselor lor! Departe de a scădea forța conflictelor și a frămîntărilor eroilor, departe de a micșora dramatismul faptelor, importanța succesului realizat măsoară măreția luptei duse, superioritatea morală a oamenilor înaintați față de tot ce e vechi și perimat.

A zugrăvi oamenii din perspectiva lipsurilor lor, a zugrăvi epoca noastră de pe poziția greutăților și obstacolelor care se ivesc, înseamnă a scădea potențialul mobilizator al literaturii, a crea un dramatism fals, necorespunzător adevărului vieții noastre. Căci nu lipsurile și greutățile triumfă, chiar dacă la un moment dat ele sînt cele care au preponderență în sectorul de viață oglindit, la oamenii zugrăviți. A arăta lipsurile și greutățile care numai în unele momente ajung să domine, înseamnă a privi acele momente în chip izolat, nu integrate în șirul de momente care constituie întreg procesul și care, ne-o arată viața, duc în cele din urmă la succesul oamenilor muncii conduși de partid.

Lipsuri, greutăți, piedici, neînțelegeri, oscilări, abateri — acestea toate sînt incidente, părți, aspecte, ale unui complex proces dialectic de înaintare a vieții. A rămîne numai la ele, înseamnă a condamna cartea la obiectivism, la naturalism. Dimpotrivă, a le arăta prezența în spiritul adevărului vieții, în necontenita lor apariție și dispariție sub loviturile nouului — nouul concretizat în șirul de succese dobîndite, ca trepte în mersul spre socialism — aceasta înseamnă a avea o privire științifică asupra epocii noastre, a vedea procesul în ansamblul lui, a milita pentru rezolvarea lui în folosul oamenilor muncii, în favoarea nouului în viață, așa cum ne învață ideologia marxist-leninistă.

Realitatea ne-a arătat că au existat în industrie și directori de întreprindere delăsători, și secretari de organizație care nu răspundeau sarcinii lor, și președinți de sindicat dușmănoși, și muncitori șovăielnici sau cu grave greșeli în muncă. Dar, mai presus de aceștia, realitatea ne-a arătat că cincinalul în industrie a fost nu numai îndeplinit, dar și depășit. Aceasta datorită muncitorilor înaintați, fruntași în producție, directorilor care și-au dus cu cinste la îndeplinire sarcinile, secretarilor de partid care au mobilizat masele, președinților entuziaști și activi, cu o rodnică activitate. Lupta acestora a fost cea care a imprimat ritmul vieții în industrie. Dacă literatura nu trebuie să treacă ușor peste directorii și secretarii și președinții care au activitate slabă și greșeli, dacă ea are datoria să-i zugrăvească în adîncime, — în același timp scriitorii trebuie să țină seama că sensul dominant al mersului nostru spre socialism l-a imprimat acest succes global: înfăptuirea cincinalului în industrie înainte de termen. Ceea ce e o dovadă că mai multe și mai mari, hotărîtoare, au fost tocmai succesele, adică manifestările concrete ale nouului, transformat în tone de cărbuni și oțel și petrol peste plan, în sute de mii de articole de larg consum peste plan, în milioanele de lei economisiți peste plan — și mai ales în noua conștiință, socialistă, care a cuprins mase întregi de oameni în anii cincinalului.

In anii aceștia s-a concretizat și în viața patriei noastre un nou conținut al eroismului — eroismul în muncă, semnul noii umanități creatoare, umanitatea socialismului. Cea mai înaltă distincție este astăzi titlul de Erou al Muncii Socialiste. Activitatea acestor fruntași ai luptei și muncii pentru o viață nouă, se caracterizează printr-un neîntrerupt șir de succese impresionante, deosebite, care-i situează în primul rînd al modelelor literaturii. A promova astfel de exemple în cărți înseamnă a milita activ pentru făurirea noii umanități. Eroismul în vremea noastră e legat de realizările concrete pe tărîmul binelui obștesc, de contribuția la desăvîrșirea construirii socialismului.

Zugrăvirea vieții din perspectiva succeselor realizate de oamenii muncii, zugrăvirea căilor de realizare a succeselor pe drumul construirii socialismului, asigură literaturii orientarea către cele mai înalte exemple de umanitate ale epocii noastre, o situează în miezul celei mai fierbinți actualități. O astfel de zugrăvire fundamentează rolul militant al literaturii împotriva a ceea ce trebuie înfrînt și pentru ceea ce trebuie promovat, și-i deschide cele mai largi posibilități de realizare a unui real dramatism în redarea vieții, în dezvăluirea nouului, în construirea unei viziuni luminoase a viitorului.

Mihai Gafița

SUB GLOANȚELE FASCISTE

O fată-i condamnată să moară împușcată:
Ea va muri cu gîndul și inima curată.
Au scos-o între arme, au dus-o-n zori de zi:
Pe drumul care merge ea nu va mai păși.
Pornește printre ierburi, prin rouă și prin flori,
Dar vrea să fie fulger ce-aleargă printre nori.

Tovarășele sale i-au pus în pat bujori
Ca-n ziua cînd și-i nunta, nu ca atunci cînd mori.
Îi iau fotografia, o strîng ca pe-o comoară
Și parcă-i simt căldura și inima de pară...
Pe gratii, la fereastră, s-așează-o rîndunică:
Sub streașina-nchisorii ea cuibul își ridică.

S-aude-un cor, departe... Se văd pe drum țărani
Ce merg pe lîngă care, mînînd trudiți juncani.
Ea a iubit pămîntul și iarba, și pe om...
Toporul prăbușește pe cel mai tînăr pom...
Pădurea, niciodată n-a fremătat așa...
Izvorul, parcă-anume pe dînsa o striga...

Nu plînge, nu suspină; de gloanțe nu se teme.
Tovarășii să afle: un comunist nu geme
Chiar cînd își vede groapa ce nu e terminată,
Țărîna înnegrită, înlături aruncată.
Prin moartea ei va crește un lan de trandafiri,
Iar lumea va fi plină de rîs și de sclipiri...

Dumitru Corbea

LUI PAȘCA GAVRILA

De data asta cu cerneală roșă
Ți-aș zămisli poemul cît o broșă,
Cît o medalie ori cît o stea,
La pieptul tău, pe haina ta să stea,
Să vadă toți că ești erou al muncii,
Bătrînii să zîmbească, să caște ochii pruncii.
Căci te-ai luat cu muntele pieptiș,
Izbind cumplit în inima-i de piatră,
Și drum tăiași prin miezu-i, curmeziș,
Ca Bistrița să aibă nouă vatră.

Cuibar de pești și alte vieți mărunte,
Cărare-n mers, ducînd pe spate plute,
Sfioasă ea trecea pe lîngă munte,
Doinind printre pădurile tăcute.
Dar mîna-ți prelungită cu unelte,
Cu fier și foc, minată de voință,
Mișcări făcînd și dure și mai zvelte,
Materiei umblîndu-i prin ființă
Ca-n pîntecul de mamă un chirurg,
Croiși vad nou torentelor ce curg,
Cercînd și dintr-o parte și din alta
Să potrivești, să adîncești cu trudă
În măruntaie muntelui unealtă,

Fără să-ți pese fruntea cît ți-asudă.
Iar cînd ți-ai tras din zgăul subteran
Afară brațul, strașnicule om,
Rămase-n urmă dreaptă, clar ocheau,
O mînecă imensă de beton,
Și ziua dintre două văi vecine
Se întîlni prin munca ta, prin tine.
Iar pentru cînd va năvăli șuvoi
Pe noul drum, spre noua ei menire
Cu grijă-i pregătești cuibare noi
Bătrînei ape, ca s-arunce-n fire
Vibrația luminii și-a căldurii,
Să vindece de noapte și de ger
Toate cotloanele naturii,
Și-n calea omului orice ungher.

Dar astăzi haidem fără pripă
Să ridicăm privirile o clipă
La steaua care-ți fuse călăuză
Pe cînd sub munte cu ortacii tăi,
Să faceți apa Bistriței supusă,
Săpărați pentru dînsa nou temei, —
La steaua ce în colțuri cinci, descinse
De aur și la pieptul tău se prinse.

Mihai Beniuc

Clasa muncitoare în literatură

I

Ultimele săptămîni dinaintea Congresului partidului! Întreaga țară e cuprinsă de o mare frămîntare creatoare, cît se poate de firească. Oamenii muncii se străduiesc să întîmpine Congresul cu înfăptuiri cît mai însemnate. Dar ca să obții rezultate bune, e nevoie să analizezi lucrurile, să le privești din toate părțile, să le dezbați temeinic.

Iată tîlcul adînc al intensificării dezbaterilor creatoare și pe tărîmul creației literare.

Unitatea frontului nostru literar se manifestă îndeosebi printr-o identitate de vederi, privind scopurile și sarcinile literaturii; discuțiile — aprinse citeodată — se încing atunci cînd cercetăm căile de urmat pentru împlinirea sarcinilor.

Așa se pune chestiunea, și în raport cu datoria literaturii de a zugrăvi chipul muncitorului, de a oglindi rolul conducător și hotărîtor pe care-l are clasa muncitoare în bătălia socialistă a întregului popor.

Scriitorii simt departe de a privi această sarcină într-un mod pur statistic: industria ocupă un loc însemnat în realitatea noastră, deci trebuie să avem — printre altele — și romane despre industrie. Un atare punct de vedere primitiv, dacă se mai formula ici-colo, în trecut, acum n-ar fi întîmpinat decît cu risete de dispreț sau cu exclamații de indignare.

Problema zugrăvirii clasei muncitoare în literatură se pune astăzi într-un mod superior: a zugrăvi eforturile clasei muncitoare, înseamnă a da viață prin imagini artistice sectorului principal al luptei pentru socialism; a arăta în lucrări literare cum își împlinește sarcinile și cum învinge greutățile clasa muncitoare înseamnă a arăta întregului popor care este metoda cea mai înaintată de învingere a greutăților și totodată care este nivelul cel mai înalt de manifestare a ideologiei socialiste.

Aici e miezul problemei. Realitatea zilelor noastre ar putea fi asemănată cu o scară, treptele scării fiind cuceririle succesive pentru satisfacerea, în măsură tot mai mare, a nevoilor materiale și culturale ale oamenilor muncii. Eforturi ale clasei muncitoare se găsesc la temelia fiecăreia din aceste cuceriri. Să ne gîndim doar la cîteva din știrile pe care ni le-au adus ziarele în ultimele zile: punerea în funcțiune a termocentralelor electrice de la Paroșeni și Borzești; inaugurarea fabricii de penicilină la Iași și a fabricii de conserve de pește la Tulcea; noua reducere de prețuri; recolta bogată a anului acesta (determinată în mare măsură de înzestrarea agriculturii cu mașini și unelte), etc. Fiecare din aceste realizări a cerut încordări de forțe și căutări, a însemnat suferințe și bucurii, înfrîngeri vremelnice și izbînzi. Dincolo de informațiile seci ale ziarelor, simțim suflarea caldă a frămîntărilor omenești. Noi știm că în anii cincinalului productivitatea muncii a sporit mereu. Cîtă strădanie omenească s-a depus totuși pentru a se atinge chiar și acest nivel! Rezultatele înfriguratei bătălii omenești pentru construirea socialismului ajung la noi de obicei sub forma „comunicatului final": — cutare inovație a tovarășului X. a adus atîtea economii; brigada tovarășului Y lucrează în contul anului 1960; fabrica Z. a terminat cincinalul în noiembrie. etc. Acesta e vesmîntul exterior, forma dacă vreți. producție pe care le rezolvă eroii săi. Fără împlinirea acestei cerințe, problemele de producție vor apărea și apar ca niște corpuri străine în structura operei.

In ansamblul lucrărilor literare dedicate clasei muncitoare, una dintre cele mai reușite și îndrăgite de cititori (mai precis de spectatori) e „Cetatea de foc" de Mihail Davidoglu. Reușita autorului constă, după părerea mea, în aceea că a izbutit să dea viață unui colectiv prin excelență muncitoresc, să ne introducă într-o atmosferă pe care o simțim prin toate elementele ei ca o atmosferă muncitorească. Nimeni, cred, nu va învinui piesa lui Davidoglu de tehnicism. E o lucrare în care se confruntă în primul rînd pasiunile omenești. Și totuși, cu cîtă claritate ne este prezentată acea problemă de producție prin care și datorită căreia pasiunile se dezlănțuie. Din primele replici schimbate între tată și fiu aflăm pricina:

PAVEL: Pe noi ne sugrumă sulful și ne fine mult afinarea, dar dacă vom primi fonta cu procentul de sulf reglementar...

ARJOCA: Tot furnalele?

PAVEL: Da, furnalele, dar acum și-au luat angajamentul să nu treacă procentul peste 0,5.

ARJOCA: Cine și-a luat angajamentul? Că fără de mine, prim maistru-...

Nicăieri în tot cuprinsul piesei nu ni se explică tehnologia producției de fontă, cauza concretă (științifică) a procentului mare de sulf, etc. In schimb, se conturează cu limpezime o problemă de producție în dimensiunile ei omenești: tatăl e prim-maistru la furnale, fiul e prim-oțelar. Fiul vrea să dea șarje mai rapide și cere — nu *tatălui*, ci sectorului furnale (unde tatăl e prim-maistru) fontă cu sulf mai puțin. Tatăl spune că nu se poate. Atunci, pierzîndu-și cumpătul, fiul cere ca tatăl său să fie dat în anchetă, etc. In cele ce urmează, ciocnirile omenești se așează pe conflictul principal încat în producție ca mărgelele pe un fir de ață.

Davidoglu reușește să ne pasioneze pentru problemele de producție, pentru că — deși nu le explică tehnologia — lui, autorului, problemele îi sînt foarte clare. De altfel, același lucru se poate spune și despre altă piesă a sa, „Schimbul de onoare". Nu discutăm aici slăbiciunile acestei lucrări, însă problema de producție (cazul celor 8 motoare) este prezentată clar și reușește să ne intereseze.

In contrast cu „Cetatea de foc" m-aș putea referi la romanul „Pavel Dogaru" de Dan Costescu. Romanul acesta ne prezintă într-un mod interesant multe din etapele drumului parcurs de un tînăr tăietor de lemne venit să lucreze în oraș, la o fabrică. Dar autorul nu reușește întotdeauna să ne dea și imaginea fabricii prin preocupările oamenilor. De pildă: în structura romanului (în raport cu drumul de viață al eroului principal) un rol însemnat joacă „problema" neîmplinirii planului la fabrica de vagoane. In jurul acestei probleme se agită și secretarul de partid Tomșa, și directorul fabricii, și cel doi meșteri de la turnătorie, și alții. Pentru că la un moment dat e antrenat în rezolvarea acestei probleme, ajunge și Pavel Dogaru „să se frămînte și să nu-și găsească liniștea din pricina unui lucru care la urma urmei nu-l privea pe el personal". E un prim moment de răscruce în soarta eroului. Se cerea în consecință prezentat cît mai convingător, deci simplu și clar. Din păcate, tocmai o atare claritate lipsește. La comitetul județean de partid, tovarășul Vlad pare că-l lămurește pe Tomșa, dînd o nouă orientare eforturilor acestuia. Dar în ce constă descoperirea lui Vlad, ce seziseză el în comparație cu căutările de pînă atunci ale lui Tomșa sau Burnea? Acest lucru esențial nefiind clar — și aspectul omenesc al problemei se încețoșează. Vlad îi spune lui Tomșa: „— Să vezi ce-i cu fiecare secție, ținînd seamă de fiecare

Mihai Novicov

(Continuare în pag. 4-a)

Mineriță

Muncitor

Desene de FLORICA CORDESCU *(Expoziția interregională de artă plastică)*

Tovarășul IOSIF CHIȘINEVSCHI a împlinit 50 de ani

Salutul adresat de C. C. al P. M. R. și Consiliul de Miniștri tovarășului Iosif Chișinevschi, cu prilejul împlinirii a 50 de ani de la nașterea sa

Tovarășului Iosif Chișinevschi

Comitetul Central al Partidului Muncitoresc Romîn și Consiliul de Miniștri al Republicii Populare Romîne te felicită călduros, scumpe tovarășe de luptă, cu prilejul celei de-a 50-a aniversări a zilei tale de naștere.

Ca militant de frunte al partidului nostru, avînd funcții de înaltă răspundere în partid și în stat, ai îndeplinit cu conștiinciozitate și adînc devotament sarcinile ce ți-au fost încredințate.

Partidul Muncitoresc Romîn, Guvernul Republicii Populare Romîne și oamenii muncii din țara noastră acordă o deosebită prețuire meritelor tale, legate de întărirea partidului, de făurirea și consolidarea orînduirii democrat-populare.

Îți urăm din toată inima multă sănătate și putere de muncă spre binele partidului, al clasei muncitoare, al poporului, pentru construirea cu succes a socialismului în patria noastră.

COMITETUL CENTRAL AL PARTIDULUI MUNCITORESC ROMÎN

CONSILIUL DE MINIȘTRI AL REPUBLICII POPULARE ROMÎNE

DECRETUL

PREZIDIULUI MARII ADUNĂRI NAȚIONALE A R.P.R. pentru conferirea titlului de „Erou al Muncii Socialiste" tovarășului Iosif Chișinevschi, cu prilejul împlinirii a 50 de ani de la naștere

Pentru îndelungată și rodnică activitate în mișcarea revoluționară și pentru merite deosebite în făurirea și întărirea statului democrat-popular,

Prezidiul Marii Adunări Naționale a Republicii Populare Romîne, decretează:

I. Se conferă titlul de „Erou al Muncii Socialiste" din Republica Populară Romînă, tov. Iosif Chișinevschi.

Președintele Prezidiului Marii Adunări Naționale PETRU GROZA

Secretarul Prezidiului Marii Adunări Naționale A. BUNACIU

Acum douăzeci de ani, o publicație...

Cînd studii mai temeinice vor cerceta revistele legale și semilegale scoase de partid între 1921 și 1944 se va putea vedea cît de continuă și de dreaptă a fost acțiunea lui de îndrumare în problemele artei. Puține dintre astfel de reviste izbuteau să treacă de cîteva numere. Siguranța burgheză confisca tirajele, distrugea zațul, aresta pe redactorii responsabili. Dar teroarea n-a putut împiedica să apară zeci de publicații. Cu excepția ultimilor ani, din preajma și din timpul războiului, cînd dictatura regală și fascismul au abandonat orice simulacru democratic, în toți acești ani au apărut mereu alte reviste, cu titluri și înfățișări felurite. În timp ce agenții înconjurau cîte o tipografie și sfărîmau zeloși paginile gata să intre în mașină, în altă parte a orașului sau în alt oraș se terminau pregătirile pentru primul număr al

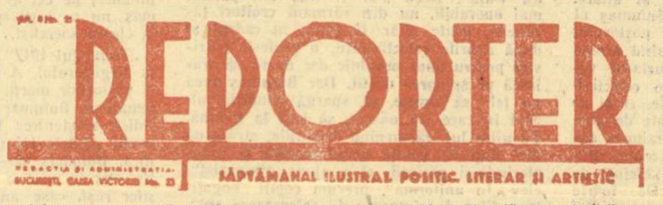

revistei care avea să continue pe cea oprită.

Chiar revistele care n-au putut să trăiască mai mult de cîteva numere au știut să răspundă în cîteva săptămîni sau luni principalelor probleme pe care le puneau viața și vremea. Paginile consacrate în ultimii ani lui Sahia au scos la iveală semnificația pe care a avut-o apariția lui „Veac nou" sau a „Bluzelor albastre" în literatura vremii. Lucruri asemănătoare se pot spune și despre altele: — „Critica", „Momentul", „Manifest" — ori cele trei numere compacte din „Era nouă" scoase la începutul lui 1936. În plină ofensivă traționalistă, ele dezvăluiau rădăcinile politice ale campaniei împotriva științei și ale invaziei mistice. În noianul de formule esoterice, cereau și practicau o artă în toate sensurile populară. În tratatele de estetică ale vremii, în școala și publicistica burgheză, teza maioresciană a disocierii politicului de artistic era tratată ca dogmă, chiar dacă era divers deghizată. În revistele scoase de partid literatura era politică prin tematică și prin atitudine, se declara cu mîndrie literatura exploataților.

Pentru a înțelege cum au primenit aerul aceste publicații să răsfoim paginile uneia dintre ele — care a avut viață mai îndelungată. E vorba de ultimul an al revistei „Reporter", cînd sub direcția lui N. D. Cocea, ea a exprimat pozițiile partidului în politică și în artă. La apariția primului număr, în decembrie 1933, „Reporter" avea caracterul amestecat pe care-l prezintă și alte periodice ale vremii. Scriau acolo și oameni de stînga, scriau alții care exprimau doar un nelămurit protest social. Dar se întîlneau și unii dintre publiciștii atinși de strabism politic, aruncînd un ochi la stînga și celălalt la dreapta. Mai tîrziu atitudinea acestora a devenit netă și au îmbrăcat cu entuziasm vreuna dintre cămășile vopsite ale fascismului, ajungînd să înjure violent revista la care colaboraseră.

Nu se poate vorbi, deci, în acești primi ani de apariție, de o atitudine unitară. Alcătuită cu iscusință gazetărească, accentuînd rolul reportajului fotografic ce le făcea mai vii, mai atrăgătoare, primele numere se mențin în această diversitate. Dar chiar de la început, cîteva prezențe se fac cu putere simțite. Revista apărea în anul cînd hitlerismul ajunsese la putere în Germania. Primejdia fascismului creștea vertiginos. Sprijiniți de partidele burgheze, legionarii veneau să schimbe garda mai veche și mai uzată a cuziștilor. Reîncepea seria de asasinate politice cu impunitate asigurată. În anul acela, în 1933, partidul inițiase mișcarea Comitetului Național Antifascist care, după vreun an, a fost sugrumată, ca atîtea alte organizații progresiste, de către guvernul național-țărănesc.

Chiar în primele numere ale „Reporterului", N. D. Cocea a publicat reportaje întinse despre „Procesul incendierii Reichstagului", uriașa inscenare fascistă în care, datorită energiei extraordinare a lui Dimitrov și a celorlalți comuniști, acuzații deveniseră acuzatori și fascismul trecuse, în fața lumii întregi, pe banca acuzaților. În afară de reportaje și de fragmente din romane — „Andrei Vala", „Nea Nae" ori „Otrava" romanul dialogat, început doar — Cocea a publicat aproape regulat în cei patru ani de apariție ai „Reporterului" cronici externe. Erau avertismente minoase cu privire la pătrundere agresivă a fascismului și la primele de încurajare pe care i le acordau diverși oameni politici ai Apusului.

Se mai pot întîlni în paginile din primii ani, cronicile și articolele acide ale lui Ion Călugăru. Zaharia Stancu publică cronici externe, Mihail Sebastian cronici literare, Geo Bogza cîteva din reportajele care prefigurează „Țări de piatră" ori „Cartea Oltului", „Bursa mizeriei", „Oameni fără paltoane".

Trebuie remarcate referirile și reproducerile din literatura sovietică. Cine a trăit atmosfera acelor ani cînd — și nu e o anecdotă — agenții de poliție confiscau la percheziții volume din Larousse, pentru că erau legate în roșu și vorbeau de „ruși", își poate da seama de importanța apariției într-o revistă de mare tiraj a reportajelor lui Ehrenburg despre „Războiul civil din Austria" (1934).

Atitudinea revistei s-a limpezit treptat. Dar în special ultimele luni au adus o cotitură. De la nr. 35, pe frontispiciu apare ca director Cocea. De fapt, conducea „Reporterul" de mai multă vreme. Să schimbă și caracterul revistei. O serie de rubrici — „Europa & Co.", titlu în care putem desluși ecouri dintr-un volum al lui Ehrenburg „Europa societate anonimă" — ori „Mărturia unei generații" — capătă claritatea și forța de lovire a publicisticii revoluționare. Apar nume noi de

Silvian Iosifescu

(Continuare în pag. 6-a)

BRIGĂZILE ARTISTICE DE AGITAŢIE LA FINALA CONCURSULUI PE ŢARĂ

In zilele de 14, 21 şi 28 noiembrie s-a desfăşurat în Capitală finala concursurilor echipelor teatrale de artişti amatori şi brigăzilor artistice de agitaţie — alcătuite şi unele şi altele din ţărani muncitori de pămînt, aparţinînd sectorului socialist şi celui individual.

Echipe selecţionate din cele peste 1500 brigăzi activînd în întreaga ţară, au dat o strălucită dovadă de măiestria artistică la care au ajuns, dar şi a justei lor orientări cu privire la obiectivele care le revin cu precădere.

Fericită formulă pentru un spectacol de mase, alcătuit din proză şi monologuri în versuri, cu un conţinut de satiră şi umor, după care urmează cîntece şi jocuri prin care se exprimă bucuria pentru progresele realizate în muncă, laude şi cinstire pentru cei înaintaţi, dragostea şi recunoştinţa pentru partid!...

In partea satirică se critică leneşii, codaşii, rău intenţionaţii — cînd alunecîndu-se cu un surîs asupra abaterilor de mică importanţă, cînd zvîrlind săgeţi adesea foarte ascuţite la adresa celor ce pun beţe în roate, mersului înainte al colectivităţii, începînd cu localnici cunoscuţi de toată lumea ca atare şi ţintind pînă la unii reprezentanţi ai autorităţilor de raion.

Dar fără părtinire şi fără răutate, într-un spirit de justeţe pe care fără îndoială că cei vizaţi îl recunosc înşişi, cu o uimitoare dibăcie şi un bun gust, pe care fabricanţii de satire în serie le-ar putea invidia.

Am vizionat la reprezentaţia de gală de la Teatrul C.C.S. din strada Lipscani spectacolele prezentate de patru brigăzi artistice de agitaţie, în faţa unui public sărbătoresc şi entuziast.

Alcătuite din tineri ţărani muncitori de pămînt, aceste formaţiuni au înfruntat focul rampei cu o desăvîrşită stăpînire de sine, cu o încredere — aş putea adăuga: cu o trufie, senină, conştienţi că sînt oameni liberi în patria lor liberă; cu o voiciune desfătătoare au rostit proza şi versurile cu o gradaţie şi o dicţiune de care atîţi profesionişti nu se învrednicesc, armonioşi în mişcări şi gesturi, împletindu-se în grupări şi regrupări, în alternanţe de cîntec şi joc — cîntece şi jocuri alese cu mult discernămînt printre cele mai reprezentative şi pitoreşti din regiunile foarte felurite cărora aparţin.

Cea dintîi, s-a prezentat brigada artistică de agitaţie din comuna Răcăciuni-Bacău. Vreo 20 de flăcăi şi fete — acestea în sclipitoare costume naţionale — s-au desfătat, ne-au desfătat şi pe noi, pe seama celor nărăvaşi din comună, după care un năzdrăvan de flăcău a rostit, cu o vervă şi o culoare care au stîrnit ovaţiile sălii, monologul „lui Ilie Păpădie", care din plugar s-a pomenit... florar! Intîrziind din zi în zi cu prăşitul, s-a trezit cu ogorul năpădit de albăstrele, maci, păpădie şi buruieni, îndestulătoare să împodobească sala căminului cultural într-o zi de serbare! Dar care, la strîngerea recoltei, l-au lăsat cu sacii goi de roadă... Au urmat cîntece şi jocuri din regiune, foarte meşteşugit executate.

A urmat brigada din Gearmata-Timişoara, în ansamblul căreia au figurat şi trei tinere muncitoare germane — una din ele acordeonistă desăvîrşită — imagine grăitoare a înfrăţirii dintre minorităţile naţionale. Muncitorii au proslăvit cu mîndrie, prin cîntece şi strigături, gospodăria lor fruntaşă pe regiune şi pe cei mai înaintaţi dintre ei, omagiu la care s-au asociat — cîntînd în limba lor maternă — şi cele trei muncitoare germane. Au urmat o seamă de strigături satirice, care au culminat cu apostrofa de mare haz, adresată unei normatoare — dacă nu mă înşel — care niciodată nu e la datorie: Cine te-a făcut pe tine, Viorico nene.

Din comuna Filiceni, raionul Odorhei, Regiunea Autonomă Maghiară, a ţîşnit pe scenă o năstruşnică brigadă, alcătuită din flăcăi foarte tineri, vioi şi iuţi ca nişte lăstuni, în pantalonii de abă albă plesnind pe pulpe, cu mînecile cămăşilor suflecate — şi din fete îmbujorate de sănătate şi voie bună, care, după ce au mimat şi cîntat fazele înjghebării unei gospodării colective, încheiate cu un solo de bariton de toată frumuseţea, s-au dezlănţuit într-un joc rotit, pocnit din călcîie şi din palme pe carîmbul cizmelor, duduitor, care a făcut să se cutremure scena cu sală cu tot. După care s-a săltat din vesela încăierare un uimitor dansator acrobatic, care ar face cinste oricărui ansamblu de balet — şi demonstraţia s-a încheiat într-un ameţitor vîrtej de chiote şi salturi ritmice...

Brigada din comuna Peretu, raionul Roşiorii de Vede, regiunea Bucureşti, care a încheiat spectacolul de gală, îşi merită pe deplin calificativul de „artistică". A pregătit un spectacol abil închegat, cu propriile mijloace tehnice şi regizorale, alcătuit din tablouri de sine stătătoare, cu conţinut dramatic şi satiric, înfăţişînd istoria mai veche a comunei, întunecată ca a întregii ţărănimi, iar azi luminoasă şi înfloritoare.

Un recitant, în murmurul doinei picurate de un fluierar meşter, evocă zilele crîncene care au precedat răscoala ţărănească din 1907. Tabloul care ilustrează recitalul, înfăţişează, pe o scară oarbă, un pîlc de ţărani, ca nişte mogîldeţe negre în jurul unei mese joase de tăiat mămăliga, ticluind şi semnînd cu „deştul" o jalbă către „măria sa", cerîndu-i înţelegere şi uşurare pentru obida lor de robi ai ţarinei. Dar „măria sa" le răspunde cu gloanţe şi cu tunurile care au ras atîtea sate din vechiul Teleorman.

Dar atmosfera se luminează, într-o triumfală sărbătoare a bucuriei, corul vesteşte eliberarea, slăveşte partidul, viaţa îmbelşugată de azi, înfăptuirile ce vor veni. Umbre mai există încă. Le vom vedea în cîteva „Tablouri", de un neaşteptat şi încîntător umor: sfîrşitul trist al „lămpii cu gaz" spulberată de „lampa lui Ilici" — anticipaţie plină de făgăduinţi pentru Peretu, unde nu există încă lumina electrică. Apoi, „Tabloul învăţătorului" cu cei doi pionieri, un băieţaş şi o fetiţă — care par desprinşi din galantarul unui magazin de jucării. Copiii şed cuminţi în bancă, iar următorul dialog începe să se depene între învăţător şi elevi:

— Voi, care aţi cultivat grădina de legume...
— Noi, tovarăşe învăţător...
— Voi, care aţi cules legumele...
— Noi, tovarăşe învăţător...
— Voi, care aţi cărat aceste legume...
— In pivniţă la dv. tovarăşe învăţător...

Furia învăţătorului şi rîsul zgomotos al sălii...

★

Am pomenit numai de patru din cele vreo 27 de brigăzi artistice de agitaţie, care s-au prezentat la ultima etapă a concursului. Dar toate, pe măsura posibilităţilor artistice, a compunerii ansamblului, au dovedit aceeaşi temeinică şi conştientă rîvnă de a fi de folos ridicării şi culturalizării maselor din care s-au selecţionat, factori mobilizatori în lupta pentru înfăptuirea socialismului în patria noastră, pentru făurirea unui viitor strălucit pentru toţi oamenii muncii.

Formaţiuni de tineri — tinereţea lor ne-a încălzit inimile. Cu cîntecele, jocurile şi voioşia lor, au întîmpinat cel de-al doilea Congres al Partidului, chezăşia şi temeiul fericirii lor.

Alexandru Kiriţescu

George Mihail-Zamfirescu

In octombrie, anul acesta, s-au împlinit 16 ani de la moartea scriitorului George Mihail-Zamfirescu.

S-a născut, tot în octombrie, 1898, din părinţi săraci. Tatăl lui a fost tîmplar mecanic, iar mama lucrătoare la regie.

A avut o copilărie chinuită şi plină de lipsuri ca şi viaţa mahalalei din jurul bulevardului Basarab, unde a crescut, şi pe care o zugrăveşte în „Maidanul cu Dragoste". Revoltele pe care le-a văzut şi puţinele nelămurite îndrumări pe care le-a primit au lăsat urme hotărîtoare în personalitatea de mai tîrziu a omului şi scriitorului.

Viaţa i-a fost un întreg şir de lipsuri materiale şi nevoi. N-a avut niciodată condiţii prielnice ca să poată scrie în voie, liniştit şi mai ales aşa cum simţea el.

In piesele pe care le scria, trebuia să facă mereu schimbări, ca să-i fie primite, iar articolele de gazetă îi erau cenzurate.

A debutat în literatură cu versuri la „Literatorul" lui Al. Macedonski.

Din primul război mondial se întoarce cu însemnări din care avea să scrie „Flamura albă". Adună în sufletul lui revoltă şi publică poezii cu caracter social în diferite reviste.

A scris romanele „Maidanul cu Dragoste", „Sfînta Mare Neruşinare", „Cîntecul Destinelor", „Madona cu Trandafiri"; piesele „Domnişoara Nastasia", „Sam", „Fu poruncă de la Suceava", „G. R. 8", „Adonis", „Cuminecătura", „Schimbarea la Faţă", „Idolul şi Ion Anapoda", „Primăvara ce s-a dus", apoi nuvele şi alte piese rămase în manuscris sau neterminate.

Dorea un altfel de teatru, de aceea a încercat gruparea „Masca" — teatru de cartier şi pentru muncitori şi formaţia „Treisprezece şi unu".

A luptat cu scrisul şi cu fapta, pentru încurajarea şi promovarea literaturii dramatice originale.

Ca director de scenă la Teatrul Naţional din Iaşi, a făcut lucruri frumoase dar nu s-a putut realiza ca regizor, datorită condiţiilor în care era nevoit să lucreze şi greutăţilor ce i se făceau.

A desfăşurat o vie activitate gazetărească, scriind la „Facla", „Adevărul" şi „Dimineaţa", a făcut şi cronici dramatice şi artistice, la diferite reviste.

Intreaga lui operă, de la „Flamura albă" pînă la „Miss", nuvelă de mare amploare, apărută în ultimele lui zile, şi pînă la „Cîntecul vieţii", piesă neterminată, oglindeşte năzuinţa lui spre altă viaţă, cu alţi oameni, cu mai multă grijă şi înţelegere pentru cei mulţi, umili şi necăjiţi, pentru oameni pe care să nu-i mai cheme pretutindeni... „durere" — aşa cum îi chema pe cei din marele lui succes „Domnişoara Nastasia".

Ioana Mihail

VITRINA CU CĂRŢI

LEV KASSIL şi MAX POLEANOVSKI: „Strada Mezinului"

Romanul „Strada Mezinului" — spun autorii săi, — „nu cuprinde întîmplări născocite... Pentru aproape fiecare pagină din această carte, pot fi aduse ca mărturie documente şi fotografii, jurnale de zi şi însemnări..." Este una din numeroasele opere care evocă fapte ale unor oameni sovietici reali, eroi ai Marelui Război pentru Apărarea Patriei, „Tînăra Gardă" de Fadeev, „Povestea unui om adevărat" de B. Polevoi, „Insemnările unui partizan" de Ignatov, „Obkomul clandestin în acţiune" de Feodorov, „In tranşeele Stalingradului" de V. Nekrasov şi numeroase altele, fac parte din aceeaşi familie. Relatarea amplă, cu caracter de reportaj s-a ridicat în astfel de creaţii la nivelul romanului desfăşurat pe mai multe planuri, cu numeroase personaje. Chiar şi elementele autobiografice dominante în unele — ca în ultimele trei din cele amintite mai sus — realizează trecerea către romanul-cronică, în care rolul esenţial al imaginaţiei autorului este de a reconstitui scenele pe baza documentelor şi mărturiilor directe.

In „Strada Mezinului" roman apărut acum în a doua ediţie, cunoaştem povestea unui pionier din oraşul Kerci, Volodea Dubinin, luptător într-un detaşament de partizani. Faptele micului erou sînt prezentate într-un ritm care se urmăreşte cu răsuflarea tăiată, mai cu seamă în a doua parte, care ocupă aproape două treimi din paginile cărţii.

La început ne este recapitulată copilăria lui Volodea, un copil sovietic crescut în respectul cinstei, adevărului, muncii, în dragostea pentru patrie. Calităţile morale, al căror proces de dobîndire face conţinutul primei părţi („Să creşti mare, băiete") sînt supuse probei de foc a războiului în a doua parte („Cetatea subterană"). Acum se verifică tăria educaţiei bolşevice, puterea exemplelor care au călăuzit copilăria eroului; acum e pus la încercare oţelul ager din care e făurit sufletul acestui copil. Celelalte personaje, numeroase, ale romanului — oameni vîrstnici, tineri şi copii — pun în lumină înaltele calităţi morale ale oamenilor sovietici şi ne arată cum fiecare generaţie creşte, educă şi căleşte pe cele următoare.

De la isprăvi şi nebunii ale vîrstei, vădind însă materialul de preţ — deocamdată neorientat, spontan, gata să se irosească în izbucniri nechibzuite — copilul parcurge drumul către disciplină şi eroism conştient. O sumedenie de episoade care se desfăşoară într-un ritm trepidant, în împrejurări de un mare dramatism, însoţesc acest drum, satisfăcînd setea cititorilor tineri de a asista la întîmplări extraordinare, senzaţionale (în sensul pozitiv al cuvîntului). De remarcat în primul rînd faptul că toate aceste fapte, deşi au mereu în centru pe micul Volodea, nu alunecă nici o clipă spre exagerarea rolului şi posibilităţilor sale fireşti, în cadrul unităţii de partizani din care el face parte. Prin această redare firească, eroismul lui îşi capătă adevărata măreţie şi exemplaritate.

VICTOR EFTIMIU: „Akademos"

După cum ne previne o notiţă introductivă volumul „Akademos" — apărut nu de mult în colecţia „Studii literare" — reuneşte o serie de comunicări şi referate ţinute în anii din urmă (1948—1955) în cadrul Academiei R.P.R. de către autor.

Indiferent că ele se referă la trecut, evocînd figuri de mari scriitori şi oameni de cultură, sau la prezent, în condiţiile căruia se petrece la noi ridicarea fără precedent a maselor largi la lumină şi bunăstare, tonul nu este cel „academic", rece, solemn, punînd distanţă între vorbitor şi auditoriul său. Victor Eftimiu şi-a rostit gîndurile cu căldură şi emoţie, sincer impresionat de cadrul nou în care a simţit nevoia să reînvie figuri şi întîmplări vechi. Aşa se face că, vorbind despre Eminescu, Coşbuc, Ibrăileanu, despre pictorul Ion Andreescu, despre zburătorii Traian Vuia sau Aurel Vlaicu şi alţii, scriitorul consemnează în primul rînd cinstirea semnificativă pe care regimul democrat-popular le-a dat-o, decernîndu-le titlul de academicieni post-mortem („Laureaţii post-mortem").

Cîteva comunicări şi articole întreprind cercetarea, cu unele date inedite, a operei şi vieţii unor scriitori mai puţin cunoscuţi, din secolul trecut („Al. Depărăţeanu"), sau reconsideră creaţia marilor noştri poeţi: Eminescu, Coşbuc, Alecsandri, cu interesante amănunte asupra lumii scriitoriceşti din epoca respectivă.

Interesul autorului faţă de marii scriitori universali este evident în cuvîntările consacrate lui François Rabelais, Adam Mickiewicz şi Ady Endre. Cultura scriitorului a găsit în acest cadru un teren prielnic de manifestare, permiţîndu-i asociaţii şi analogii diverse, ce se însoţesc de o bună informare istorică în reconstituirea atmosferei de epocă.

Publicistul este mai pretutindeni dublat de omul de teatru. Fie că vorbeşte despre Caragiale şi epoca lui, despre Vasile Alecsandri sau despre Teatrul Naţional, pasiunea şi dragostea autorului pentru dramaturgia naţională şi slujitorii ei, se degajă din fiecare rînd. Toate aceste însuşiri cărora li se adaugă şi o profundă cunoaştere a problemelor artei scenice, le regăsim într-o bună fuziune în amplul articol-evocare „Reluarea lui Vlaicu-Vodă".

Intr-un cuvînt, un volum interesant şi, în acelaşi timp, instructiv, oferind cititorilor prilejul unei lecturi mai mult decît agreabile.

ŞERBAN NEDELCU: „Pe marginea Dunării"

„Pe marginea Dunării" se prezintă ca o suită de întîmplări din viaţa satului cîmpiei dunărene în anii de la sfîrşitul celui de al doilea război mondial. Autorul a intenţionat să urmărească evoluţia cîtorva eroi centrali, lucru care nu i-a reuşit însă pe deplin. Şerban Nedelcu se realizează în primul rînd ca povestitor. Volumul „Pe marginea Dunării" nu are încă suflul epic necesar unui roman, firul acţiunii pierzîndu-se de-a lungul paginilor, putînd fi cu greu reconstituit. Valoarea cărţii constă în nararea acestor episoade de viaţă, interesante şi revelatoare pentru situaţia satului dintr-o perioadă puţin intrată în cîmpul de observaţie al scriitorilor noştri. Unele figuri şi situaţii sînt banale şi autorul nu a adus lucruri noi în prezentarea lor. Ne gîndim la boierul din comuna respectivă, la plutonierul de jandarmi Mîş — prezentaţi în culori comune. Interesanţi sînt, în bună parte, oamenii săraci, întîlniţi în paginile romanului, ca Lisaveta, Iancu Paşol, bătrînul Cosaşu şi într-o mai mare măsură tînărul învăţător Florea Prodan, care se alătură luptei comuniştilor. Trăsăturile celor mai multe personaje rămîn adeseori sumar indicate. Autorul cărţii a urmărit să lărgească tabloul social, aruncînd o punte de legătură şi spre lumea oraşului, care rămîne însă mai restrîns prezentată. Sînt vizibile totuşi, în domeniul portretisticii realizări care chiar dacă nu sînt depline, scot în relief posibilităţile literare ale autorului. Ion Damian, ţăranul întors de pe front şi care se încadrează pînă la urmă în lupta revoluţionară împotriva fascismului şi a dictaturii antonesciene se detaşează de restul personajelor, fiind prins în cîteva elemente caracteristice. Autorul povesteşte cele întîmplate, fără adînci sondaje în procesele sufleteşti ale eroilor: în locul lor întîlnim comentarii uneori abundente. Calităţile de povestitor ale autorului se relevă în istorisirile despre fapte emoţionante şi grăitoare din acei ani. Acolo unde autorul s-a păstrat în limita faptului de viaţă, redîndu-l cît mai simplu, cît mai firesc, acolo sînt şi reuşitele cele mai importante ale cărţii. Caricatura încercată în portretizarea unor personaje negative, ca plutonierul Mîş şi avocatul Berzlu, este mult mai puţin reuşită şi vizează procedee ieftine. „Pe marginea Dunării" cu toată desfăşurarea înceată a acţiunii, este interesantă, prin prezentarea aspectelor de viaţă amintite mai sus, prin preocuparea de a reconstitui o epocă frămîntată, plină de evenmente dramatice.

AUREL MIHALE: „Ultimul asalt"

Schiţele cuprinse în culegerea „Ultimul asalt" sînt sugestive frînturi din tabloul marelui război împotriva fasciştilor. In centrul întîmplărilor istorisite, se află figurile unor memorabili luptători, al căror eroism scriitorul îi glorifică emoţionant şi simplu, aşa cum a fost însuşi sacrificiul lor. Pe Grişa, ofiţerul sovietic doborît lîngă mitraliera cu care apărase pămîntul romînesc, îl urmărim cu încordare pînă la ultimul glonţ pe care-l trage asupra hitleriştilor. Cu moartea lui Grişa piere nu numai un luptător-erou dar şi un prieten. Acesta e şi meritul scriitorului: ni-i apropie într-atîta pe eroi, încît ne devin familiari şi dragi. Dacă prozatorul reuşeşte să contureze figuri de luptători care cuceresc simpatia cititorilor, succesul lui nu e mai mic în zugrăvirea scenelor de luptă. Incrucişarea violentă a focurilor, încleştarea sîngeroasă a luptei la baionetă, bombardamentele nimicitoare de artilerie, aşteptarea încordată de dinaintea atacurilor, deplasările de oameni pe distanţe imense şi pe terenuri inaccesibile, sînt elementele care compun harta vie de luptă a scriitorului. Aurel Mihale alege, pentru a le zugrăvi, momentele intens dramatice ale luptei împotriva armatelor hitleriste — atacuri, incursiuni, spargerea încercuirii, (de altfel cadrul preferat al prozatorului e prima linie a frontului); fiecare din aceste momente e însufleţit de figura cîte unui luptător care, prin vitejia sa, înscrie o pagină eroică în istoria războiului antifascist. Caracterul deosebit al acestor schiţe îi dă putinţa scriitorului de a suplini analiza psihologică. Mişcarea oamenilor este mai mult fizică, şi dialogurile sînt restrînse, căci dominant e actul, fapta. Vorbele ar fi de prisos. Acolo unde există totuşi, ele nu definesc întotdeauna caracterul eroului, individualizîndu-l, ci se menţin de multe ori la nivelul unor consideraţii generale.

Dar resorturile morale ale eroismului luptătorilor sovietici şi romîni, le aflăm nu în ceea ce ar spune ei înşişi sau alţii despre faptele lor, ci în chiar aceste fapte. De unde şi notaţia precisă, sobră, aproape zgîrcită a scriitorului. Mişcarea oamenilor şi desfăşurarea luptei e urmărită de aproape, pînă la detalii, ca într-un film, încît uneori ai senzaţia că vezi şi încordarea muşchilor înaintea aruncării unei grenade, sau auzi scrîşnetul dinţilor ostaşului rănit, care totuşi se tîrîie mai departe sub gloanţele inamicului, prin zăpadă şi viscol, pentru a-şi îndeplini pînă la capăt misiunea. Tot de domeniul cinematografului e şi predilecţia pentru schimbările violente, acustice sau optice: întunericul nopţii e sfîşiat dintr-odată de lumina aproape solară a unei rachete, liniştea îndelungă şi chinuitoare e spartă brusc de explozia unui obuz. Evenimentele sînt descrise de la mare apropiere (de obicei acel care povesteşte ia însuşi parte la ele), fapt care cucereşte participarea cititorului. Totul e văzut cu ochii luptătorului.

Pe tărîmul genului scurt, schiţele despre război ale lui A. Mihale aduc în literatura noastră imagini dintre cele mai realiste şi impresionante din lupta eroică împotriva fascismului.

LECTOR

CURIER literar

● *Editura Tineretului a tipărit în colecţia „Cutezătorii" celebrul roman istoric „Ivanhoe" de Walter Scott, traducere şi prefaţă de Petre Solomon. Ilustraţiile sînt reproduse după ediţia engleză apărută în editura A. and C. Black Ltd. London. Coperta de A. Stoicescu. Tirajul acestei ediţii este de 80 mii exemplare.*

● *Romanul „Dreptatea fierarului Ignotas" de A. Gudaitis-Guzievicius a apărut de curînd în Editura Cartea Rusă. Traducerea este semnată de Ion Radu şi Magda Roşca.*

● *In colecţia „Oameni de seamă" a Editurii Tineretului a apărut monografia „Voltaire" de Acad. prof. Tudor Vianu, cu numeroase ilustraţii şi gravuri de epocă.*

● *Se află în librării volumul de versuri „Coboară munţii" al tînărului poet Rusalin Mureşanu. Volumul cuprinde următoarele cicluri: „Intîmplări din alte vremi", „Vetre cu jăratec", „Cei de-o seamă cu mine" şi „Cîntec pentru frumuseţea pămîntului".*

● *Pentru cei mici, Editura Tineretului a tipărit „Brigada mixtă", povestire de C. Ignătescu, ilustraţii de V. Crivăţ, „Gemenii" de Mihail Stoian cu ilustraţii de V. Arno şi „Semăn flori..." (ghicitori) de Teofil Dumbrăveanu, ilustraţii de Matei Aslan.*

● *In colecţia „Patria noastră" a apărut volumul „Cetatea de pe Tîrnave" de Lucia Demetrius, reportaj literar despre oraşul Sighişoara. Ilustraţiile sînt reproduse după tablourile pictorului G. Lövendal.*

● *In „Biblioteca şcolarului" a apărut culegerea „Şcoala de altădată", cuprinzînd schiţe, nuvele, povestiri şi fragmente ale scriitorilor noştri clasici despre şcoala din trecut. Sînt incluse aici bucăţi din C. Negruzzi, I. Ghica, I. Creangă, I. Slavici, I. L. Caragiale, B. Delavrancea, Al. Vlahuţă, C. Mille, M. Sadoveanu. Prefaţa de Ioachim Botez. Antologia „Şcoala de altă dată" a fost tipărită într-un tiraj de 40 mii exemplare.*

● *In colecţia „Luceafărul" a apărut nuvela „Rugina" de Papp Ferenc, în romîneşte de Remus Luca.*

● *Editura de stat pentru literatură şi artă anunţă apariţia nuvelei „Bătrînii" de Boris Bednii, în romîneşte de Emma Beniuc.*

● *Peste cîteva zile apar trei volume de „Versuri alese", semnate de poeţii Demostene Botez, Eugen Frunză şi Erik Majtenyi.*

● *Se află în librării volumul lui Dumitru Corbea, „Pentru inima ce arde".*

● *Editura de stat pentru literatură şi artă scoate de sub tipar, în cursul săptămînii viitoare, „Trăinicie", versuri noi de Mihai Beniuc.*

● *In Editura Academiei Republicii Populare Romîne a apărut monografia Teatrul Naţional „Ion Luca Caragiale" de Simion Alterescu şi Florin Tornea.*

Săptămîna cărţii beletristice

Luni, 12 decembrie s-a deschis cea de a doua săptămînă din luna cărţii — săptămîna cărţii beletristice. Cu acest prilej au fost organizate nenumărate manifestări pentru popularizarea cărţii romîneşti.

Luni după amiază a avut loc în sala Teatrului Tineretului o seară literară în care Mihai Beniuc, Maria Banuş, Radu Boureanu, Marcel Breslaşu, Eusebiu Camilar, Nina Cassian, Dumitru Corbea, Dan Deşliu, Mihu Dragomir, Eugen Frunză, Eugen Jebeleanu, Eric Majtenyi, Veronica Porumbacu, A. M. Sperber, N. Tăutu şi Victor Tulbure au citit poezii închinate partidului.

Tot luni, la Casa prieteniei romîno-sovietice, a avut loc sub auspiciile Ministerului Culturii un festival literar muzical-ghicitoare. Şi-au dat concursul actorii C. Antoniu, Gr. Vasiliu-Birlic, Radu Beligan, C. Ramadan, Al. Critico, Dina Cocea, Leni Caller, St. Ciubotăraşu, Benedict Dabija, Paul Sava.

In ziua de 14 decembrie scriitorul Titus Popovici a luat parte la simpozionul de la Facultatea de filologie pe tema romanului său „Străinul".

In ziua de 16 decembrie la Casa Centrală a Armatei va avea loc o seară închinată maestrului Sadoveanu. La clubul „Constructorul" scriitorul A. G. Vaida se va întîlni cu cititorii săi, iar la Casa prieteniei romîno-sovietice Lucia Olteanu va vorbi despre „Patriotismul şi internaţionalismul proletar oglindit în literatura sovietică".

In ziua de 17 decembrie, acad. Camil Petrescu se va întîlni cu cititorii săi la Facultatea de istorie. Cu această ocazie vor avea loc discuţii în jurul volumului II al romanului său „Un om între oameni".

Consfătuiri vor mai avea loc şi în jurul lucrărilor „Cronică de familie" şi „Cronică de la cîmpie" de Petru Dumitriu, şi altele.

La Cluj, Tg. Mureş, Oraşul Stalin, Timişoara, Craiova, Piteşti, Iaşi şi în alte oraşe ale ţării vor avea loc şezători literare, în care scriitorii veniţi din Capitală împreună cu scriitorii din aceste localităţi vor citi din lucrările lor.

Tot în cadrul săptămînii cărţii beletristice a fost organizată o seară de poezie în cinstea celui de al II-lea Congres al Partidului, la Casa Scriitorilor „Mihail Sadoveanu".

Cronica literară

Ion Călugăru: „LUMINA PRIMAVERII" ediţia II-a

„Lumina primăverii" este al doilea roman din suita care începe cu „Copilăria unui netrebnic". Roman evident autobiografic, transmutat la persoana a treia, fără a se altera unghiul de vedere din care priveşte eroul principal. O copilărie şi o adolescenţă, evocate după tehnica amintirii, stîrnită de prezent în trecutul caracterizant: „...în Buiumaş, fiecare pas ce-l făcea declanşa un mecanism complicat, ca de sonerii şi de camere obscure, în care se developau privelişti uitate şi melodii de o dulceaţă şi melancolie nemărginită. O mireasmă, un sunet, învia trecutul pe care-l retrăia ca şi cum ar fi fost o apă şi l-ar fi oglindit".

Buiumaş al Ţiprei şi al lui Ţalic croitoru' dintr-o uliţă evreiască a Dorohoiului e contemporan cu Darie, desculţul, eroul lui Zaharia Stancu. Două copilării, desfăşurate paralel, răsfrîngînd aceeaşi epocă istorică, printr-o viziune în mare măsură asemănătoare, nu odată identică. Şi, totuşi, două copilării care se ignoră reciproc, aproape total. Medii sociale profund diferite, deşi avînd un esenţial factor comun: sărăcia fără margini, obsesia foamei, lupta îndîrjită, desnădăjduită, pentru existenţă. Ca şi Darie,— Buiumaş, copil de-o şchioapă, stîrneşte colbul cu picioarele lui desculţe şi adulmecă mirosul ameţitor al hranei altora, de care el nu are parte, pîndind cu sete infantilă orice mărunt prilej de bucurie şi uitare. Foamea n-are naţionalitate şi Buiumaş al Ţiprei stă alături de băieţaşul poştarului din mahalaua romînească, amirosind aroma dulce a bunătăţilor coapte de turtarul vecin. Dar Buiumaş trăieşte într-o colectivitate apăsată nu numai de sărăcie, ci şi de teamă, — apăsată de o mentalitate de ghetou, cu grijă cultivată prin diversiunea antisemită. Chiar în pragul adolescenţei, Buiumaş va rămîne băiatul sfios „biciuit de teamă". „De cine îi era frică? De foarte mulţi, de foarte multe. Din leagăn se deprinsese cu frica. Fiecare din casă se temea în felul lui şi i-o transmitea celuilalt, astfel că în fiecare era o împletire de temeri felurite". Asemenea temeri torturaseră viaţa generaţiilor trecute. Groaza „a falşificat, derutat, întregul mers al tinereţii" tatălui lui Buiumaş. Era, peste frica omului sărman în faţa stăpînirii şi a oamenilor ei, amintirea pogromurilor. Buiumaş trăieşte în condiţii de viaţă nu mai bune decît Darie — chiar mahalaua lui aduce oarecum a sat mizer — dar copilăria lui, subjugată fricii faţă de omul străin colectivităţii sale, îl ţine în mare măsură depărtat de viaţa mijlor de desculţi ai satului. Pînă la întîlnirea cu Darie, în anii tinereţii, Buiumaş va străbate drumul înţelegerii, deschis numai de legătura cu mişcarea muncitorească. Către această întîlnire însă, îl pregătesc înseşi împrejurările traiului. Copilăria: chinuită împletire de zburdălnicie firească vîrstei şi maturizare precoce. Buiumaş, la cinci ani, discuta bătrîneşte cu vecinul său turtarul, om în puterea vîrstei şi aspru la fire, încît acesta uita „că vorbeşte cu un copil"; iar celor de seama lui, Buiumaş le spunea: „mama nu mă lasă să mă joc. La etatea mea, zice că tata cîştiga, iară eu şed ca trîntorul". Sărăcia formează o optică proprie, desigur comună tuturor dezmoşteniţilor vieţii, aici colorată de specificul relaţiilor de exploatare în micul tîrguşor: „Ciudat şi diferit e preţuită vîrsta, viaţa!... Un elev de gimnaziu de 16 ani e un copil, căruia trebuie să i se treacă multe cu vederea. Un băiat de meşteşugar în aceeaşi etate, care bineînţeles nu mai umblă la şcoală de mult (părinţii neavînd putere să-l ţină) e un om în toată firea. De la care se poate cere orice. De cum împlineşte 7—8 ani e dat la stăpîn... Bătăi, sudălmi, foame, obidă; cam asta era de obicei simbria ucenicului de la dulgheri, de la tinichigii, de la tăbăcari, curelari, ciobotari, şi croitori"...

Buiumaş al Ţiprei a fost, la vîrsta cînd ar fi trebuit să intre la stăpîn, un „netrebnic". Adică era prea pirpiriu şi prea pornit pe visări. Avea capul „prea uşor", dar mişcarea fizică stîngace. Nu era „pregătit pentru viaţă". Dacă s-ar fi tras din părinţi mai onorabili, nu din sărmani croitori ţărăneşti, poate şi-ar fi găsit, în cadrul şi după riturile colectivităţii, o profesie potrivită pentru unul nevolnic dar menit să trăiască pe spinarea obştii. Dar Buiumaş avea un ţel: să înveţe, să spargă condiţia mizeră în care s-a născut, să iasă la lumină. Pe uliţa lui, răsturnînd tradiţiile, strîngînd din dinţi de voinţă neînduplecată şi înduplecîndu-şi părinţii, el a ajuns „gimnazist", elev „în uniformă", precum copiii bogaţilor. „Elev de gimnaziu de şaisprezece ani", dar cu optica flăcăului sărac, a feciorului Ţiprei şi al lui Ţalic.

„Lumina primăverii" e romanul adolescenţei acestui fecior, aşa cum „Copilăria unui netrebnic" era romanul copilăriei lui.

Adolescenţa are particularităţile ei. Particularităţi de vîrstă, aparent eterne sau într-adevăr eterne în unele privinţi. Insă o adolescenţă înflorită în vreme de război este alta decît cea înflorită în vreme de pace, aşa cum alta este adolescenţa „feciorului de bani gata" şi alta aceea a lui Buiumaş al Ţiprei. Iar adolescenţa unuia ca Buiumaş, deschisă în 1918, în ecourile Marii Revoluţii din Octombrie, are pecetea ei proprie, încărcată de semnificaţii esenţiale. „Lumina primăverii" este un roman al generaţiei lui Buiumaş al Ţiprei, a celor de-o seamă cu el.

Există o anumită vitalitate a adolescenţei, o efervescenţă nepotolită. Adolescentul caută. Caută dragostea, cu lăcomie, cu nelinişte. Se simte trecător printre mistere, care-l cheamă, se cer dezlegate. O mare parte a zilei se petrece în hoinăreală, după ceva necunoscut şi dorit cu aprindere. In faţa casei în care locuieşte frumoasa Hasea, fiica birjarului, trei colegi de clasă se ciocnesc mereu, ca din întîmplare, în pribegia lor nedefinită. Dragostea devine axul central al discuţiilor filozofice, epice, poetice. Poziţiile se determină temperamental. Buiumaş — pur, himeric, zbătîndu-se între platonism şi patimă fără ieşire... Tule — practic, meschin... Ghiţă al Profirii, potcovarul — simplu, sănătos, fără ascunzişuri şi fără amăgiri... Leibiş — idolatrizînd. Buiumaş — gata să iubească idolul celuilalt.

Vitalitatea adolescentului cere acţiune, cheltuire de energie. Războiul sufocă vitalitatea, — şi sufocînd-o o intensifică. Adolescentul iubeşte pasionat viaţa şi nu o lasă înăbuşită. Anotimpul lor e primăvara. Primăvara adolescenţilor războiului e tristă. Adolescentul caută lumina primăverii. „Fiecare generaţie cu primăvara ei". Generaţia lui Buiumaş căutînd, dibuie. Manase joacă rolul lui Sherlock Holmes şi-i dă lui Buiumaş pe cel al lui Harry Taxon. Buiumaş nu se regăseşte în rol. Se regăseşte la clubul socialist.

„Trena lui 1917" a măturat îndelung viaţa tîrguşorului. A rămas amintirea fraţilor şi părinţilor morţi. A rămas mizeria, exantematicul. Buiumaş a plecat la Botoşani să ridice moştenirea fratelui său căzut pe front: ghetele lui galbene, lăsate la logodnică. Buiumaş zace în spital de exantematic. Dar în urmă a rămas şi amintirea ostaşilor ruşi, care au salutat revoluţia şi libertatea, au deschis porţile penitenciarului şi i-au slobozit, de sub ochii ofiţerilor şi poliţiştilor, pe cei adunaţi cu sila la corvoadă, din sărăcimea tîrguşorului (şi Buiumaş era printre ei). In tîrguşor fierbe o viaţă nouă. Muncitorii şi meşteşugarii încep să vorbească de socialism. Un vînt înoitor trece printre liceeni. Cei săraci, feciori de meşteşugari, se întîlnesc la club: ceasornicarul, cei trei Ghiţă, Vieru zidarul, gimnazistul Buiumaş al Ţiprei şi alţii ca dînsul. Fiul colonelului medic Gananău fuge de acasă, rupîndu-se de părinţi şi alăturîndu-se feciorilor săraci. Se împrăştie manifeste, se ţin conferinţe, se discută cărţi socialiste. Tîrguşorul e altul. Poliţaiul Vasile Petraşchievici face arestări. Apar cozile de topor: Alecu Roşu şi feciorul lui Aizic, provocatorul. Intr-o noapte, „nimeni n-a închis ochii": In fiecare casă nevoiaşă era cineva arestat...

Adolescentul fuge de obişnuit, de strîmt, vrea să iasă în larg. Din tîrguşor porneşte exodul tinerilor din generaţia lui Buiumaş. La Bucureşti începe o nouă experienţă de viaţă. Capitala e istovitoare. Orgoliul micului tîrgoveţ cunoaşte jigniri. Cunoaşte şi mîngîieri. „Netrebnicul" de altădată îşi afirmă personalitatea cu toată forţa impetuoasă a tinereţii. In şcoală se remarcă prin cultură, ca şi prin atitudine: Buiumaş al Ţiprei ia poziţie politică. Căutările şi visările încep să se concentreze pe un singur drum. Cel al luptei. E pus la îndoială preţul visării deşarte. E pus la îndoială, în exaltare adolescentă, însuşi dreptul la fericire personală, la dragostea dorită cu atîta ardoare:

— „Mă gîndesc — spuse tare Buiumaş — poate are dreptate mama cînd zice că eu cresc un netrebnic... Cîteodată mă bucur pentru mine. Apoi am remuşcări... Totuşi eu nu lupt tot timpul. De fapt, mai mult meditez. Dar aşa cum sînt mă întreb: avem noi dreptul, noi care ne numim avangarda lumii, să ne bucurăm pentru noi înşine, atîta timp cît milioane de oameni orbecăiesc în beznă, se zbat în chinurile foamei, boalei, şi sînt condamnaţi la închisoare?"

Ion Călugăru nu face în „Lumina primăverii" o vastă frescă socială a anilor 1918-19. Ci o imagine a societăţii restrînsă, într-un anumit sens, la perspectiva lui Buiumaş al Ţiprei, gimnazistul din Dorohoi, plecat la Bucureşti şi nutrind ideile socialiste răspîndite în epocă, sub influenţa Marii Revoluţii. Imaginea, restrînsă, e profundă. Dacă mişcarea muncitorească nu este arătată în adevărata ei amploare, în activitatea ei revoluţionară efectivă, — se arată ecoul ei în sufletul adolescentului sărac, fiu de meşteşugar dat la învăţătură. Desigur, Leibiş are dreptate cînd îi spune lui Buiumaş: „Dar tu eşti puţin utopist. Nici nu iubeşti, nici nu faci nimic pentru cauză". Cartea lui Călugăru luminează înţelegerea epocii printr-o rază aruncată într-un anumit mediu, reliefînd doar în paloarea clarobscurului siluete şi mişcări care depăşesc mediul ţintit. Dar în felul acesta ni se dezvăluie o anumită participare la mişcarea muncitorească, cu specificul şi cu perspectivele ei: e vorba de o participare afectivă şi logică deocamdată, mai puţin practică, eficientă. Exaltarea adolescentului mic-burghez e adeseori zgomotoasă, dar prea puţin sigură. Nină, nepotul librarului din Bucureşti, se poate să fie cu totul trecător alături de mişcare. Buiumaş, legat de mişcare prin însăşi condiţia sa socială, e încă „utopist". Asupra lui urmează să decidă influenţele educative active. Deocamdată e un luptător virtual, aderent prin simpatie şi raţiune, prea puţin prin acţiune.

Cartea lui Călugăru subliniază mai puţin caractere cît tablouri de ansamblu, în care indivizii reprezintă diferite roluri tipice, sugerate prin aducerea lor sporadică pe primul plan. Mai precis conturate sînt personajele negative. Nu atît comisarul Vasile Petraşchevici, caracterizat cu ajutorul fişei biografice îndeosebi, cît avocatul Iulius Cherpel. Propriu artei lui Călugăru este procedeul prezentării lui Ieremia Haghibor: cu o luciditate ascunsă, fără ironie, simulînd (sau retrăind) unghiul de vedere al lui Buiumaş şi al celorlalţi tineri fascinaţi de personalitatea lui Ieremia. Portretul acestei false personalităţi seducătoare este făcut cu răceală analitică, explicativă: „Fiindcă Ieremia avea o deosebită bucurie de a domina oamenii, îi puse pe băieţi la treabă... Ieremia lucra ca rugina asupra unora dintre băieţi: le altera sensibilitatea... Băieţii îşi băteau joc de dînsul în ascuns, de felul său bombastic, împestriţîndu-şi cea mai neînsemnată conversaţie, cu citate, cu expresii latineşti, totuşi ţineau la părerea lui". „Ideologi" ca Ieremia Haghibor sînt ferventi propagandişti, activi pînă în momentul cînd pot face carieră politică. Atunci se demască de la sine. Ion Călugăru, de aceea, îşi înăbuşă ironia şi indignarea: Ieremia e denunţat nu de scriitor, ci de proprii săi admiratori de altădată.

Faţă de eroul său principal, atitudinea scriitorului este severă, dar de o severitate părintească, înţelegătoare, drăgăstoasă. Atitudine a omului matur care se priveşte pe sine în anii adolescenţei tulburate, nesigure, căutătoare. De aici, observaţiile psihologice sînt de fapt aprecieri, justificări şi condamnări — aspre în fond, însă atente să nu lovească, să nu rănească:

„Rău hrănit, stăpînit de fudulia deprinsă de la Ţipra, deşteptăciunea, vioiciunea ei, toate se urcaseră în deşartă visare. Fără răutate îi pizmuia pe colegi cu cîtă uşurinţă, cu cîtă voie bună săreau peste orice, cînd el avea mereu altă amărăciune de ascuns, alt necaz de înăbuşit".

Lipsa de hotărîre, etapă în căutarea ideologică, e înfăţişată la fel: „Buiumaş stătea de o parte, uluit de cîte vorbe grele îşi aruncau unii altora... Nu ştia pe cine trebuie să aprobe"... Sau: „Ce aştepta Buiumaş? Ce gînduri se rîşneau în ţeasta lui?"

Fraza lui Ion Călugăru e fără frîne, dezordonată chiar, nu odată în contradicţie cu strictele reguli gramaticale. Şi totuşi, impresia e a unui rafinament stilistic, constînd în transcrierea liberă a vorbirii fireşti, fără constrîngeri, cum numai un scriitor virtuos în stăpînirea mijloacelor verbale o poate realiza. Aceste observaţii sînt valabile îndeosebi pentru „Copilăria unui netrebnic". In „Lumina primăverii" îşi face loc o vădită neglijenţă, inelegantă. Işi face loc, de asemenea, discursivitatea. Totuşi, cartea se citeşte cu delectare, în cea mai mare parte a ei. Ca şi în „Copilăria unui netrebnic", fraza firească mai are o particularitate: scriitorul introduce în limba vorbită de unele personaje, expresiile întrebuinţate curent în lumea Ţiprei şi a lui Ţalic, transcriindu-le nemijlocit în romîneşte, fără a lăsa impresia traducerii din idiş, limbă în care evident fuseseră gîndite şi vorbite. Se creează astfel o sumă de expresii folclorice, izbitoare prin expresivitatea lor inedită.

Imaginile au o sobrietate emoţionantă, creată prin resfrîngerea lucrurilor în retina personajelor diferite, dezvăluindu-se astfel optici variate, la întretăierea cărora realitatea se reliefează pregnant. Ţipra e bucuroasă că îi vin în ospeţie colegi ai lui Buiumaş tocmai în ajun de Paşti, cînd casa e curată şi frumoasă, nu ca de obicei. „Totuşi — notează scriitorul prin optica Ţiprei — ceva nu le păru băieţilor de familie tocmai-tocmai. Ţipra îi simţi. Se întreba în sine: ce ar putea să nu le placă?" Iar cînd trece pragul, unul din oaspeţi, Nină, băiatul „de familie bună", îi zice compătimitor lui Buiumaş: „Mare mizerie e la voi în casă".

Uneori imaginea stărilor sufleteşti este uluitor de vie prin comparaţiile inedite între termeni aleşi din sfera vieţii mărunte, obişnuite. De exemplu, înţelegerea tacită dintre părinţii îngrijoraţi de traiul feciorului: „Nu-şi mărturiseau gîndul, dar îl simţeau, ca şi cum le-ar fi ţiuit în urechi sau l-ar fi strigat unul celuilalt. Ca un cîine care, în chip reflex, după un gest vag, după tonul răstit, simte ce gîndeşte un om, aşa îşi pipăiau ei între ei gîndurile, cu nişte antene de care nu erau conştienţi".

Reeditarea „Luminii primăverii", după relativ recenta reeditare a „Copilăriei unui netrebnic", este binevenită.

Savin Bratu

Înaintînd PE O CONDUCTĂ DE PIATRĂ

Imaginaţi-vă un tren nesfîrşit, un tren de la un capăt la altul al ţării. 70.130 vagoane cu piatra scoasă dintr-un munte. 842 kilometri de rocă cenuşie, umedă şi hidă. Este numai o frîntură din uriaşa străduinţă ce s-a depus şi se depune aci, la umbra înălţatei timple a Ceahlăului.

A fost sfredelită o înălţime de cremene şi acum, după ani de caznă, de-a curmezişul muntelui trece o conductă de piatră.

Înaintezi prin acest canal al nopţii. Ochiul de lumină al intrării a rămas în urmă şi o negură grea te înconjoară. Ceva din aerul înghefat al zilei de iarnă a pătruns în interior. S-a amestecat cu atmosfera dinăuntru şi s-a născut o ceaţă tulbure şi apăsătoare. Din loc în loc, calea îţi este luminată de globuri de sticlă aninate în bolta de beton, şi, cu băgare de seamă, păşeşti printre traverse, printre smîrcuri de apă vîscoasă.

Pe sus cablurile cu forţa energiei electrice. Pe jos liniile paralele ale vagonetului. Într-o parte, burduhănoasele burlane, pe unde este împins în adînc aerul răcoros al zilei. Lîngă ele, un şarpe de ţevărie: pe aci este adusă de unde a plecat apa de băut, apa cristalină a izvoarelor. Alături, un alt şarpe de ţevărie: pe aci sînt izgonite şuvoaiele de apă, pe care le slobozeşte masivul de piatră, şuvoaie de apă cu care ar vrea să năruiască totul. Între ele, o altă înşiruire de ţevi, pe unde, bătăios, aleargă aerul comprimat, la ivirea căruia stînca se transformă în ţăndări.

Înaintezi prin acest canal al nopţii. Ochiul de lumină al intrării s-a pierdut de mult. Din cînd în cînd, în fundul de beznă, se ivesc doi ochi de balaur. La început, le urmăreşti tremurul şi peste o clipă iată două înfricoşătoare faruri. Vin spre tine, întovărăşite de zgomote înfundate. Hăul le ia, le face răsunătoare, din ce în ce mai răsunătoare. Ochii s-au apropiat, te orbesc. O clipă te afli faţă în faţă. O clipă. Atît numai, o clipă, pentru ca, în cea următoare, întîi lumina şi apoi zgomotul să se piardă în întuneric. A fost un trenuleţ, şi din toată vijelioasa lui apariţie, acum n-a mai rămas decît opaitul ultimului vagonet, peste o frîntură de vreme şi el înghiţit de întuneric.

Ferindu-te de traverse, păşind cu băgare de seamă printre linii, ocolind smîrcurile, înaintezi prin conducta de piatră. Din cînd în cînd, se ivesc alte faruri. Mergi mereu. Te uiţi la ţevăraiele din stînga. Innumerabilele globurile de lumină întîlnite. Întîmpini trenuleţele, cu mai multă siguranţă. Aşa pătrunzi din ce în ce mai adînc în noapte. Faci socoteala că nu mai poate fi mult cînd, la o încrucişare de linii, o fată! Ea are grijă de una din staţiile de pompe pentru evacuarea apei. Şi pentru că te găseşti pe un drum necunoscut pe care ai mers o veşnicie, întrebi unde te afli.

— Cît e de la intrare pînă aici? Nici trei sute de metri.

Continui să umbli prin canalul de noapte parcă fără de sfîrşit. Este una din principalele lucrări ale hidrocentralei de la Bicaz. Din munte a fost scos un munte şi fiecare frîntură din acest uriaş tunel, — unul din cele mai mari din lume, cum te încunoştiinţează un flăcău — poate mărturisi nemaipomenita străduinţă depusă, pentru ca, mai devreme, cît mai devreme, nordul Moldovei să se scalde în lumină.

Imaginaţi-vă un masiv de piatră căruia trebuie să i se dea cep. Aşa au socotit învăţaţii ţării şi aici a început unul din eroicele eforturi ale vremii noastre. Minerii au pus mîna pe perforatoare, unelte care, muşcînd din piatră, zdruncină inima, rărunchii şi creerii omului ce le afundă în granit. Cu băgare de seamă au venit apoi artificierii şi, în urma unei detunături, urmărită din colţuri ascunse, o frîntură din masiv s-a făcut fărîme. De acolo au fost scoase bucăţoaiele de piatră şi degrabă, la temelie, parcă spre a nu afla muntele, locul rămas gol a fost îmbrăcat în birne, dînd naştere la galeria de bază. În urma înaintaşilor, tot aşa cu grijă, armînd cu birne, în partea de sus o tunelului, alţi mineri au făcut o gaură şi s-a ivit galeria superioară. După ei alţi oameni ai muncii, cu cîte un puţ, din loc în loc, au unit cele două găuri. Apoi alţii, începînd de

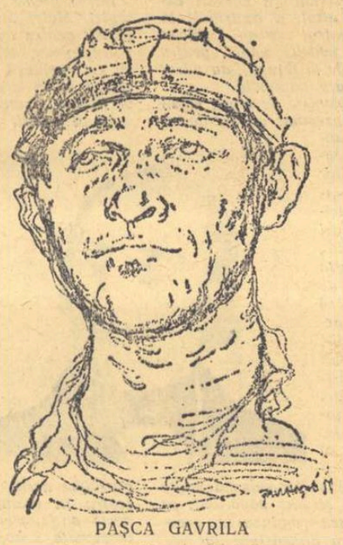

PAŞCA GAVRILA
Erou al Muncii Socialiste
Desen de PAUL HOGARTH

sus, pentru a face bolta, s-au pornit a sparge roca în evantai sprijinind noii pereţi în bandaje de brad. Apoi alţii şi alţii, care au făcut cofraje, au turnat beton, au injectat ciment.

Trupul muntelui a fost împărţit în felii şi cu socoteală, spre a nu-i mînia, la depărtări s-au înfiripat bolţi de beton. Întîi inelele 1, 5 şi 9. După aceea 3 şi 7 şi apoi cele intermediare.

Fiecare frîntură din această gigantică conductă de întuneric a fost perforată, dăltuită, armată, betonată, injectată, fiecare metru din această viitoare albie a Bistriţei a fost clădită cu o uriaşă străduinţă. Din crăpături nevăzute dădeau buzna rafale de gaze în care mocnea primejdia; prin alte crăpături năvălea potop de apă vrăjmaşă. Uneori totul se înfierbînta, de parcă ar fi fost vatra unui cuptor; alte ori, îngheţul sta la pîndă să încremenească viaţa. Şi fără încetare, oriunde te vei fi aflat, cu toată străşnicia, era prezentă apăsarea a milioane de tone de piatră.

Pe această nouă albie, înainte de a curge valurile Bistriţei, au curs valuri de sudoare. Iată-l pe Paşca Gavrilă, unul din eroii acestei bătălii, de negăsit decît aici, în inima masivului, unde, parc-ar fi un erou legendar, se află învăluit în praf de cremene. Este un om voinic, cu privirea adîncă. Cum să fărîme munţii, să lase în urmă conducte de piatră, a învăţat de la fratele mai mare, Toader, care şi el a învăţat de la celălalt frate, Alexandru. Împreună cu ceilalţi doi şi cu fiul său Ion, au ostenit aci, la tunelul hidrocentralei de pe valea Bistriţei.

Paşca Gavrilă. Minerul l-a început la Surduc. Apoi la Comăneşti. La lucrările de artă ale căilor ferate de la Ilva Mare, Vatra Dornei, Bumbeşti-Livezeni, Salva Vişeu se află şi priceperea sa. A muncit la Boju, la Cojocna. Din 1950 a venit la Bicaz şi acum, la capătul eforturilor pentru realizarea „unuia dintre cele mai mari tunele din lume" — minerul Paşca Gavrilă, folosind metoda lui Ivan Golovin, de înaintare în piatră, a fost cinstit cu titlul de „Erou al Muncii Socialiste" pentru faptul de a fi făcut 1780 de metri din cei 5000 ai tunelului.

Paşca Gavrilă, Popa Ştefan, Oţet Pavel, Ţimpea Ştefan, şi mulţi alţii sînt realizatorii tunelului cu opt luni înainte de termenul sorocit. Paşca Gavrilă, cel care, cu brigada sa, zilnic a înaintat cu patru şi şase metri în adîncuri; Popa Ştefan, care a betonat un inel în 22 de zile, în loc de 35; Oţet Pavel care cu 17 zile înainte de termen a terminat inelul 161; Ţimpea Ştefan care în zece zile a realizat planul de injecţie a betonului la inele pe luna decembrie — realizatori ai conductei de piatră cărora cu prilejul străpungerii tunelului le-a vorbit tovarăşul Chivu Stoica, Preşedintele Consiliului de Miniştri şi membru al Biroului Politic al C.C. al P.M.R.

„Prin munca plină de abnegaţie a minerilor şi constructorilor de pe marele şantier al hidrocentralei „V. I. Lenin" — Bicaz s-a realizat înainte de termen, în cinstea Congresului al II-lea al Partidului Muncitoresc Romîn, străpungerea tunelului de aducţiune.

Oamenii muncii din patria noastră privesc cu interes crescînd spre acest colţ de ţară şi se bucură o dată cu voi de succesele pe care le obţineţi.

Fiecare realizare de pe acest şantier este un pas înainte în construirea hidrocentralei care va da anual 430 milioane kW/ore de energie electrică. Apele Bistriţei, stăpînite de oameni, vor iriga aproximativ 300 mii de hectare de pămînt în sudul Moldovei şi în nordul Bărăganului — ceea ce va însemna creşterea nivelului economic şi cultural al Moldovei".

Gîndind la aceste toate, înaintezi prin canalul de noapte. Numirile tunel-intrare şi tunel-ieşire, cele două sectoare de muncă, gata, s-au dus. Tunelul este unul singur. Dintr-o parte şi din alta pătrunde în interior aerul răcoros al zilei de iarnă. De aceea burlanele burduhănoase, pe unde, pentru viaţa oamenilor, era împins înăuntru aerul, vor fi demontate şi duse afară, unde după străpungerea uriaşului tunel, a început turnarea monumentalului baraj din calea Bistriţei, un munte nou pe care îl înalţă constructorii socialismului, un munte nou pe care oamenii îl înscriu în geografia pămîntului romînesc.

Mihai Popescu

P. NAZARIE — Afişe
(Expoziţia interregională de artă plastică)

TÎLCUL UNUI DRUM

Era o noapte ca-n sicriu.
In codru am pierdut cărarea.
Mergeam, mergeam, nici mort, nici viu
creştea în mers şi depărtarea.

Simţeam: voi fi ucis aci,
cînd mă loveam de-un ram în cale...
Dar dintr-un pîlc de pini, luci
un foc cu flăcările sale.

Un foc aprins de tăietori
ce-l încingeau pe săturate.
Poteca, şi-au deschis uşor
copacii orbi să mi-o arate.

Şi ceru-n purpur lumina
de-alungul rîpei, drumul reavăn,
Stîncimea răsuna şi ea
de rîsul bărbătesc şi zdravăn.

Szemlér Ferencz
In romîneşte de **Veronica Porumbacu**

CINCISPREZECE ANI

La cinci în zori soseşte trenu-n gară,
încet se-nalţă vălurile ceţii —
revăd în soare rîul şi oraşul
cu anii de demult ai tinereţii.

Văd zorii umezi, trişti, de-odinioară...
Pe-aici, la ora cinci, de dimineaţă,
copil treceam eu, primăvara, toamna
pe sub salcîmii-nvăluiţi în ceaţă.

Băcanii, mezelarii, la căldură
dormeau cu storuri trase la ferestre
îmi răsărea lîngă transformator
Agardi baci-nainte fără veste.

Spre fabrică, în fiecare zi,
trecea mai punctual ca un ceasornic.
Ca un ceasornic paşii-i răsunau
pe caldarîm cu tactul lor statornic.

Ce-o fi făcînd acuma? — De atunci
trecură cincisprezece ani, grăbit:
războiul, roata vremurilor... Viaţa
deschis-a largi ferestre-n răsărit

Nevoile pierit-au azi din case,
salcîmii vechi mai mult se înălţară,
dar recunosc străduţele pe care
spre fabrică treceam odinioară.

Aici sta Mişka — iată „poarta verde" —
Doar firma „La Vulturul" azi lipseşte —
iar colo, după colţ, o, doamne, doamne! —
Agardi baci de-odată se iveşte.

Cărunt, cu sufertaşul, spre uzină
şi azi, mai punctual ca un ceasornic,
el trece în jacheta lui cea veche,
cu cizmele de-atunci, cu pasul spornic.

O, doamne, doamne!... Cincisprezece ani...
Eu colindai şi străbătui de-atunci
mai mult de jumătate-Europă...
Cîte ţinuturi, cîte drumuri lungi!...

Şi în Berlin pe Brandenburgertor
intrai... Luptînd prin Tatra am trecut...
Şi Lidice-l văzui... Şi Dresda arsă
făcută scrum şi doborîtă-n lut.

Sînt cincisprezece ani... Am scos cărbuni,
tuneluri am săpat, am scris volume —
în jurul meu, şi-n mine s-a trezit
o nouă lume, — şi-a murit o lume.

Am fost lovit, şi m-am lovit şi singur,
ades m-am frămîntat în vijelie...
Şi ce-aş fi vrut să stau o clipă-n pacea
şi-n tihna mahalalei din prunciei!...

Dar nu mai pot! Acum nu se mai poate!
Trec pe trotuar împovărat de griji —
şi drumul amintirii mele geme
cum scîrţîie-o alee de pietriş.

Sînt cincisprezece ani... Zi după zi...
Un sufertaş... şi calea-n zori prea lungă...
un gard surpat... mîncarea... doctoria...
şi fabrica... şi orele de muncă...

De cincisprezece ani şi-mbracă-ntr-una
Agardi baci zi după zi, statornic,
halatul cenuşiu şi vechi şi ros
la ora şase fix, ca un ceasornic.

Eu ştiu că astăzi ţara e a lui
şi că de bucurie are parte —
dar conştiinţa mea se înfioară
de-un adevăr adînc şi fără moarte:

De cincisprezece ani, din zori de zi
Agardi baci se străduie statornic —
şi cu oricît ar fi el răsplătit,
acestui om tot îi rămîn datornic.

Şi i-aş plăti cu versuri şi cu sînge, —
dar toate trec ca nişte zori de zi.
Spuneţi-mi voi, voi înţeleptii dascăli:
atîtea zori cu ce se pot plăti?

Îmi bate vîntu-n păr, şi-n suflet grija,
pietrişul fin scrîşneşte sub picior —
Pe stradă trece calm Agardi baci
spre fabrică în umedele zori.

Erik Majtenyi
In romîneşte de **H. Grămescu**

LUPTA DINLAUNTRU

Pe cît mă lupt cu alţii, pe-atît mă lupt cu mine
dintre bujorii roşii să scot ce-i mărăcine,
s-aleg de-o parte zgura ce-n mine întîrzie
iar sufletul asemeni cristalului să-mi fie.

Trecutul, ca un cancer, m-ar trage spre morminte,
dar pumnul îmi zvîcneşte şi ochiu-mi se aprinde,
mă umplu cu lumina tărîmului şi-a vremii
cum amfora se umple cu vin sau mirodenii.

Am gîtuit în mine şi bufniţa stătută
a leneviei, care din noi cu greu se mută.
Ca-ntr-o fîntînă caut în mine — scot afară
tot ce-n cleştarul apei e pată sau ocară.

Pe cît mă lupt cu alţii, pe-atît mă lupt cu mine
la piept, carnetul roşu parcă de cald îmi ţine,
iar cărţile din rafturi sînt lampa fermecată
care se-aprinde-n mine ca mintea tot să vadă.

SPADA

Nu de oţel mi-i spada. Mi-i spada de lumină
mii spada cugetare şi are-n vîrf o stea, —
ea n-a purtat pe lamă nici sînge, nici rugină,
deşi vrăjmaşi căzură cînd i-am lovit cu ea.

Imi place spada asta să scapere. Mi-i dragă
şi cît e ziua ziuă, loveşte pentru-un crez.
Ci noaptea cîteodată se hodineşte-n teacă
dar şi în somn adesea o simt şi o visez.

Pe cutea urii dată, această spadă vie
de care se-nspăimîntă vrăjmaşul, ca de foc,
este pe plac acelor din fabrici şi cîmpie,
cei fără de prihană i-au zis mereu „Noroc!"

Cînd mă voi duce-n humă, în veşnica hodină
cînd n-o să-mi ardă, negre, încinsele priviri, —
doar spada va rămîne fie
drept moştenire sfîntă-nt

Urmaşul va să-nveţe cur
şi-aşa, prin generaţii d
o să lovească spada cu
pîn-ce n-or să mai fie

Atunci, luminătoare, c
s-o ridica spre soare
şi o să fie spada asem
ce peste globul roşu şi

Din mînă niciodată, n
în faţă-i porţi de vrem
Cu limba-i de lumină
gîndirea mea, — a clas

CA-NTR-O OGLINDA C

De vrei să vezi Partidul ca-ntr-o oglindă clară
Prietene, dă-mi mîna şi să pornim prin Ţară.
El se răsfrînge astăzi în orice faptă nouă
Ca soarele puternic în orice bob de rouă.

Să mergem prin al creşei nevinovat decor
Şi să vedem copilul, cum creşte azi uşor;
Cum fiecare are pătucul lui curat,
Cum fiecare este în orice timp veghiat.
S-ar fi născut în zdrenţe ca şi tăicuţul său
De n-ar fi fost Partidul să-l apere de rău.

Să rătăcim prin parcuri cu proaspătă verdeaţă
Pe-aleele umbrite ce freamătă de viaţă.
S-ar legăna şi astăzi ciulini şi scai în zare
De n-ar fi fost Partidul cu mîna-i creatoare.

Să părăsim aceste înfloritoare locuri
Şi să urcăm acuma în uriaşe blocuri.
Aici stau muncitorii din fabrici şi uzine
In încăperi curate şi de lumină pline.
Ar locui şi astăzi în coşmelii sărace,
De n-ar fi fost Partidul să lupte, să atace
Şi să înfrîngă-n urmă pe toţi duşmanii săi.

Hai să pornim acuma pe-ndepărtate căi
Pe drumuri lungi de ţară şi pe poteci sprinţare
Să vezi cîmpia Ţării, brăzdată de tractoare,
Cum, astăzi, dă belşu
Cum nu mai pomeniră
Şi-nmormîntat-au trud
Şi apăsarea-n silă a gr
De-a smulge din pămî
Ar vrea şi azi boierii ce-aveau un singur ţel
Iobagului să-i fure şi dramul de azur,
Ca ei să-şi ducă viaţa în lene şi huzur
Dar a venit Partidul şi-a împărţit pămîntul
Acelui ce-l munceşte, şi-şi spune azi cuvîntu

Priveşte pe soldatul armatei populare
Ce mîndru e acuma, şi ce înfăţişare!
Mai recunoşti iobagul de-atunci, analfabetul
Pe „prostul" pe „Răcanul", într-un cuvînt pe bietul
Erou de anecdote fără de nici o sare
Bătut de ofiţerul cel mic şi de cel mare?

Iar cînd era-n pericol pămîntul scumpei Ţări
Cînd izbucnea războiul din cele patru zări
Il trimitea să moară în lupta cea mai grea
Să apere pămîntul pe care nu-l avea,
Pe cînd cei ce-l băturâ stăteau la adăpost...

Prietene acestea şi azi ar mai fi fost
De nu venea Partidul să le alunge toate
Şi să aducă duhul cel nou de libertate...

Tudor Măinescu

IERI şi AZI

„Drepturile nu se cerşesc, ele se cuceresc cu lupte şi chiar cu sacrificii".
ILIE PINTILIE

ULIŢA

IAŞI. Anul 1908. *O zi mohorîtă de septembrie. Plouă necontenit de cîteva zile. Pe strada Bularga înaintează anevoie o femeie cu un copil în braţe. Femeia e desculţă. Copilul e încălţat; are papuci de cîrpă noi-nouţi. Femeia păşeşte prin mijlocul drumului ţinîndu-şi cu greu echilibrul. Picioarele lunecă prin glodul viscos, afundîndu-se pînă mai sus de glezne. La fiecare pas noroiul lipit de tălpi plesneşte ca un bici. Şi plouă. Grozav mai plouă. Femeia se opreşte din cînd în cînd, oftează, saltă copilul în braţe şi caută cu ochii un loc mai bun pe unde să păşească.*

— Mamă, de ce-i aşa de mult glod pe strada noastră, mamă?

— Dacă plouă, Ilie..

— Mamă, da de ce nu-i asfaltată ca aceea unde te duci mata să speli [illegible]

[illegible] stai liniştit, că-mi rupi [illegible] paşi şi mocirla a [illegible]otele de la intrarea [illegible] lăsat copilul din [illegible]ng şi-l mînglîie pe [illegible]ronit pe tăşca fă[illegible]echi de pernă şi [illegible]lui pînă mai jos [illegible]e:

[illegible]nd să mai creşti, [illegible]să înveţi cu tra[illegible]

[illegible]namă! Da mata [illegible]e lung picioarele [illegible]ul, mamei. Ai gri[illegible]să, deşcaltă papu[illegible]şti.

[illegible]uşa şi copilul pă[illegible] sălii dată cu ca[illegible]aşi s-a oprit sfios. [illegible] doamnă cu părul [illegible]du-i bărbia cu de[illegible]ţiri, l-a întrebat cu

[illegible]mă băieţel?
[illegible] cheamă Pintilie

[illegible]5. O zi ploioasă de [illegible]trada Bularga copiii [illegible]ă. Cei mai mărişori, plini de [illegible]nţă, cu cravate roşii prinse în jurul gîtului, merg singuri. Cei mai mărunţei, sfioşi, sînt însoţiţi de părinţi. Cu toţii calcă gravi pe trotuarele asfaltate care, udate de ploaie, par două nesfîrşite preşuri de linoleum gri.

O fetiţă blondă cu ochi mari plini de mirare şi cu nasul cît o alună aleargă o bucată de vreme pe trotuar apoi se opreşte şi întreabă:

— Mamă, eu de ce nu am cravată roşie?

— O să ai cînd vei fi pionieră, zîmbeşte mama.

— Şi cînd voi fi pionieră?

— Cînd vei învăţa bine.

— Am să-nvăţ, mamă. Bine de tot!

SANATORIUL DE NOAPTE

IAŞI. Anul 1930. *Pe strada Socola, colţ cu străduţa scurtă ce duce spre poarta Atelierelor C.F.R. Nicolina, se înalţă o clădire dreptunghiulară, coşcovită toată şi pe dinăuntru şi pe dinafară. Aici e „Casa poporului". În această casă, atunci cînd cutitul ajunge la os, muncitorii ceferişti se adună să-şi spună păsurile, să caute drumuri noi.*

A sunat sirena, anunţînd încetarea lucrului şi „unsoroşii" încep a se aduna. Sala e plină. Plină de oameni şi de fum. Printre „unsoroşi" se ţesc nervoşi, cu ochi de viezure, slugile direcţiei şi copoii siguranţei.

După oratorul cu lavalieră neagră care îşi şterge sfîrşit sudoarea de pe frunte şi ceafă (i-au trebuit eforturi deosebite ca să demonstreze necesitatea trimiterii unui nou memoriu către Direcţia generală), la tribună urcă un om mărunt de stat, blajin, dar cu priviri pătrunzătoare. În sală se face linişte.

Vorbele omului curg domoale, şăgalnice, dar grele ca piesele de la turnătorie. Prin faţa muncitorilor se perindă, ca într-un film, femei desculţe, copii flămînzi, străzi pline de noroi, case în care plouă, plicuri de salar în

NESTOR CULURI. — Ilie Pintilie

care se găsesc numai doi-trei poli. Vorbele curg şi oamenii şoptesc. Vorbele curg şi oamenii se frămîntă.

— Aşa stă treaba tovarăşi. Nu avem nevoie de memorii. Drepturile nu se cerşesc, ele se cuceresc cu lupte şi chiar cu sacrificii.

În faţa „Casei poporului" a oprit o maşină. Din ea coboară grăbit un comisar. Agentul de lîngă uşă îl salută smerit. Vocea vorbitorului răzbate pînă afară prin uşa întredeschisă.

— Cine voroeşte, Neacşule? întreabă comisarul, nervos.

— M-am interesat. Ăla, Ilie Pintilie...

— Arestează-l boule, ce mai aştepţi!? urlă comisarul şi se repede în sală.

IAŞI. Anul 1955. *Pe strada Socola, colţ cu străduţa scurtă ce duce spre poarta Atelierelor C.F.R. „Ilie Pintilie", se înalţă o clădire impunătoare în stil romînesc. Aici este sanatoriul de noapte al ceferiştilor.*

A sunat sirena. Lucrul a încetat. Valuri, valuri, muncitorii se îndreaptă către casele lor. Unii dintre ei intră pe poarta Sanatoriului de noapte. Fac o baie caldă ori un duş, îmbracă pijamaua, trec pe la cabinetul medical şi după ce joacă o partidă de şah, ascultă puţină muzică ori citesc cîteva pagini dintr-o carte, se îndreaptă spre sufragerie.

Unul din aceşti muncitori a ieşit pînă la poartă. Cineva l-a anunţat că-l aşteaptă nevasta. Femeia a adus cu ea şi copilul.

— Sandule, ţi-am adus o scrisoare. Ne scrie mama ta şi... am adus-o.

— Tăticule, ai spus că-mi faci un cal de lemn. L-ai făcut? întreabă copilul.

— Încă nu, zîmbeşte taică-său şi ia copilul în braţe. Dar ţi-l fac, dacă ţi-am promis...

— Tăticule vreau să stau cu tine aici, să-mi faci un zmeu.

— Nu se poate puiule, nu se poate. Lasă, cînd vin acasă îţi fac cinci zmei şi un turcalete, îl încurajează taică-su lăsîndu-l din braţe.

Copilul dă semne că are de gînd să plîngă. Taică-su îşi ia rămas bun de la nevastă, sărută copilul şi intră în Sanatoriu.

— Mamă, vreau la tata! se încruntă copilul cu ochii în lacrimi.

— Nu se poate mamă dragă. Aici stau numai oameni mari.

— Da' ce, eu nu sînt mare?

CAMINUL

IAŞI. Anul 1936. *Întuneric să-l tai cu cuţitul. În curtea căsuţii cu ceardac, din colţ, intră un bărbat. După un sfert de oră o femeie. Mai tîrziu un alt bărbat. La intervale scurte au mai venit şi alţii. Casa e cufundată în întuneric dar şedinţa a început. Vorbeşte o femeie între două vîrste, uscăţivă, cu ochi verzi:*

— Tovarăşi, aşa cum am spus mai înainte, în faţa primejdiei fascismului, partidul organizează o serie de acţiuni de masă şi se adresează tuturor forţelor democratice pentru a închega un larg front împotriva fascizării ţării şi a pregătirilor de război. Încă de anul trecut din iniţiativa partidului a luat fiinţă organizaţia „Protecţia mamei şi a copilului". Este necesar să intensificăm acţiunile printre femei. Cine nu-şi iubeşte copiii?! Cine doreşte să-i vadă schilodiţi de obuze? Protecţia şi nu moartea lor, asta trebuie să ceară toate femeile. Cît mai multe femei în această organizaţie... La Ţesătura, la Victoria, la Textila sînt mii de femei. Un front uriaş...

IAŞI. Anul 1955. *La aceeaşi răspîntie de străzi, peste drum de fosta casă conspirativă unde de nenumărate ori comuniştii s-au adunat pentru a se sfătui, se înalţă astăzi o uriaşă clădire în roş. Clădirea e în curtea fabricii „Ţesătura" şi a noii filaturi care în ultimii ani s-a mărit considerabil, intrînd odinc în inima cartierului. Pentru ce se ridică această clădire? Cînd muncitoarele textiliste trec spre fabrică sau de la fabrică spre casă, pot fi auzite spunînd:*

— Căminul nostru!

— Da, frumos şi mare! Aş vrea să fiu copil.

— Creşa noastră!

— Va fi strşnică!

★

Pentru înfăţişarea ce o are astăzi strada Bularga, pentru cît mai multe sanatorii de noapte, creşe şi cămine, pentru cravatele iubite de copii, pentru o viaţă omenească tuturor celor ce trudesc — au luptat şi şi-au sacrificat viaţa Ilie Pintilie şi alţi mulţi devotaţi fii ai clasei muncitoare, ostaşi credincioşi ai partidului.

Memoria lor este cinstită prin lupta care continuă.

Trecutul şi prezentul viu şi nemuritor, întîlnit mai la fiecare pas, aruncă un uriaş snop de lumină asupra perspectivelor viitorului.

Dumitru Ignea

Clasa muncitoare în literatură

(Urmare din pag. I-a)

dată de întreaga fabrică". Or, cu cîteva pagini înainte, despre Tomșa și Bunea se spunea tocmai că „au început atunci lupta pentru cîștigarea fiecărui procent în fiecare secție". Adică reiese că Tomșa făcea mai de mult ceea ce Vlad îl sfătuia acum să înceapă. Atunci pentru ce atîta frămîntare? Cititorul niciodată nu va crede în frămîntările eroilor, dacă nu-și va da seama că greutatea de care s-au ciocnit într-adevăr o merită. Nu încape îndoială că lămurirea cît mai precisă a problemelor de producție nu e suficientă pentru realizarea unei opere artistice, dar e necesară. Fără această condiție, o lucrare din viața clasei muncitoare nu poate fi convingătoare, nu poate da senzația fizică a adevărului vieții. Pentru ca cititorul (sau spectatorul) să se pasioneze de o problemă de producție, e absolut necesar ca el să creadă în realitatea frămîntărilor eroilor, să creadă că rezolvarea sau nerezolvarea acestei probleme e determinantă pentru viitorul lor. A zugrăvi clasa muncitoare înseamnă a mula caracterele în primul rînd în raport cu ceea ce constituie conținutul principal al vieții eroilor, — munca și viața lor obștească.

Căci superioritatea și rolul conducător al clasei muncitoare se concretizează în primul rînd prin aceea că, în viața unui muncitor înaintat, problemele producției apar ca probleme personale; prin aceste probleme și în lupta pentru rezolvarea lor personalitatea omului se reliefează deosebit de puternic.

Să ne amintim, de pildă, de acel capitol din „Așa s-a călit oțelul" de N. Ostrovski, în care Pavel Korceaghin pornește lupta împotriva delăsării și lipsei de conștiinciozitate în muncă, de care dau dovadă unii comsomoliști în atelierul unde lucrează. Intreaga personalitate a lui Pavel e angrenată în luptă, iar caracterul eroului se reliefează și mai bine, se îmbogățește chiar. Tot așa se întîmplă și cu Davîdov, cînd începe propriu-zis perioada muncilor de primăvară în noul colhoz. In cele mai bune lucrări ale literaturii sovietice, autorii ne zugrăvesc universul sufletesc al eroilor, mai ales în acele clipe cînd cele mai puternice strune ale caracterelor sînt încordate pînă la maximum pentru îndeplinirea sarcinii obștești, fie aceasta o sarcină politică, fie una de muncă De altfel. ținînd seamă de condițiunile deosebite, exemple analoage putem găsi în întreaga literatură clasică. Cu cîtă minuțiozitate descria Balzac frămîntările creatoare ale lui David Séchard (autorul ne obligă chiar să-l urmărim într-o incursiune privind istoricul industriei de hîrtie). Tot astfel, cît de puternic și de multilateral se reliefează caracterul lui Levin („Ana Karenina" de L. Tolstoi) în legătură cu preocupările sale gospodărești.

Dacă cercetăm din acest punct de vedere lucrările literare apărute în ultimii ani la noi, găsim exemple pozitive, înaintate. De pildă în „Minerii din Maramureș", Dan Deșliu își ține cuvîntul „de a coborî în miezul problemei": pe eroii săi îi vedem mereu preocupați de împlinirea sarcinii asumate. De aceea și trăsăturile de caracter se definesc prin diferite întîmplări legate de suirea la galeria de sus a compresorului. De asemenea în „Cetatea de foc" caracterul lui Petru Arjoca capătă o mare dimensiune omenească tocmai prin frămîntările izvorîte dintr-o problemă de producție.

Petru Arjoca e o mare reușită a lui Davidoglu. Nimeni nu l-ar putea învinui pe autor că a creat un „erou ideal" — și totuși cu cîtă măreție se afirmă tocmai prin Petru Arjoca, superioritatea morală a clasei muncitoare. Petru Arjoca are — cum se obișnuiește a se spune acum la noi — „multe lipsuri". Se încăpățînează într-atîta, încît din cauza sa un furnal e în pericol să se răcească. Insă în clipa în care își dă seama că încăpățînarea sa e speculată de dușmani, cînd se pomenește, plin de uimire, de aceeași parte a baricadei cu sabotorii, împotriva clasei sale, — ca un molift uriaș încovoiat vremelnic, se redresează bătrînul, încordîndu-și toate forțele pentru a lovi prin munca sa în dușmani. Prin figura lui Petru Arjoca autorul ne ajută să înțelegem ce uriașă forță materială e conștiința de clasă a proletariatului. Ne ajută să înțelegem, de asemenea, că, sub influența unor concepții străine, această forță poate fi ținută, uneori mult timp, în adormire, ca lava unui vulcan stins; dar cu atît mai mare vigoare izbucnește forța muncitorimii atunci cînd dușmanii încearcă să se atingă de ceea ce e mai scump clasei.

Din păcate, pe lîngă asemenea exemple ca „Minerii din Maramureș" sau „Cetatea de foc", în unele romane sau piese de teatru se simte și o anumită neîncredere în posibilitatea reliefării caracterului omului, prin zugrăvirea unor frămîntări legate de sarcinile sale de producție. Iată, de pildă, figura lui Oniga din romanul „In orașul de pe Mureș" de Francisc Munteanu. Nu se poate spune că Oniga e o figură schematică, plată. Dar caracterul său se reliefează aproape în exclusivitate prin frămîntările legate de dragoste și de alte probleme personale și foarte puțin prin ceea ce face el în fabrică. Nu vreau să spun că Oniga nu face nimic în fabrică. Dimpotrivă. El acționează mult, însă într-un fel foarte puțin individualizat. In schimb, atunci cînd e vorba de probleme de dragoste, etc., modul propriu de a fi al eroului te izbește dintr-odată. Iată un exemplu: la începutul capitolului XXII, Oniga, întors acasă de la fabrică, se frămîntă în legătură cu două probleme: raporturile sale cu Maria și situația de la fabrică, în urma eșuării prototipului de strung. Situația e firească. Dar cum gîndește Oniga și într-un caz și în altul? In legătură cu viața sa conjugală, gîndurile sale se conturează concret, plastic, cu totul personal:

„De cînd se însurase, Oniga avea totul la îndemînă: și mîncare, și dormit, și o avea și pe Maria. Dar de la o vreme, ea nu mai era pentru el decît un element de decor. Nu-l mai atrăgea în mod special, ca atunci în primele zile. Cînd se gîndi pentru prima oară la acest lucru, avu sentimentul că făptuise un lucru nepermis și cîteva zile se feri să se uite în ochii Mariei. Pe urmă, obișnuindu-se cu ideea, începu să se întrebe fără rușine: „In fond de ce m-am însurat?"

In aceste cuvinte e Oniga tot: cu procesele sale de conștiință, cu nerăbdarea de a cataloga imediat problemele după anumite norme morale, elaborate și ele în grabă, plin de exigență față de alții dar și față de el însuși, tot atît de îngăduitor... etc.,

Despre același Oniga se spune: *„Fără să știe de ce, Oniga se simți vinovat. Aproape toată seara acest simțămînt nu-l mai părăsi; nu-l părăsea decît în clipele cînd se gîndea la strunguri, la Ardeleanu, la fabrică. Ar fi vrut să-i vorbească și Mariei despre acestea toate, dar tocmai atunci ea își scotea din servietă un teanc mare de hîrtii".*

Adică, atunci cînd e vorba de „procese de conștiință" scriitorul se simte obligat să ni le prezinte bogat, colorat, original; cînd e vorba însă de „fabrică și strunguri" — o frază banală, stereotipă, îi e suficientă.

Din păcate, asemenea exemple mai sînt și în romanul lui Francisc Munteanu și în altele. In „Pavel Dogaru" găsim de pildă:

„Apòi mai tîrziu, cînd îmbufnat după discuția cu directorul a plecat cu Enache spre casă, din vorbă în vorbă și-a dat seama că nu-i numai treaba fierului. Ingrijirea cuptoarelor, încărcarea lor, cocsul, bucățile de fier vîrîte în cuptor, pregătirea formelor, toate la un loc determină topirea fierului și turnarea lui".

E limpede că oamenii vii nici nu gîndesc, nici nu vorbesc așa. Tonul în citatul de mai sus amintește mai degrabă un reportaj de gazetă, de proastă calitate. In același roman există pasaje unde și gîndirea și vorbele oamenilor sînt redate foarte firesc; însă atunci cînd e vorba de producție, nu se știe de ce, același autor abdică de la legile de aur ale măiestriei.

Lupta pentru evitarea unor atari lipsuri e o problemă importantă de creație. Se știe că măsura maturității unei literaturi e dată în primul rînd de capacitatea ei de a reflecta artistic problemele esențiale ale epocii. Din moment ce în epoca noastră forța conducătoare a societății e clasa muncitoare, zugrăvirea acestei clase apare ca principalul semn al maturizării creației noastre actuale. Dînd numeroase opere, în care eroii reprezentativi ai clasei muncitoare sînt în centrul tabloului de viață, literatura noastră a pășit cu temei pe drumul maturizării. Desigur mai sînt greutăți. Sînt însă greutățile creșterii. Esențialul rezidă în faptul că, în ciuda unor slăbiciuni și neajunsuri parțiale, literatura noastră, prin cele mai bune creații ale sale, a reușit să dea chipului artistic al clasei muncitoare măreție și frumusețe, mereu mai aproape de înălțimea modelelor din viața reală.

Mihai Novicov

IN CHIP FIRESC

Poeților de astăzi le e dat
Să cînte Omul, Munca și Iubirea.
Destul spre ceruri goale și-au purtat
Atîtea veacuri, tulbure, privirea.

In fața lor priveliști se deschid,
Deapururi noi și fără-asemănare,
Pe căile deschise de Partid
Spre pămînteasca viață viitoare.

De-aceea, cînd Partidul îl slăvim,
Nimic nu-l mai firesc: slăvim puterea
Care ne face viața s-o iubim
Și să înlăturăm din ea durerea.

Partidul s-a născut din suferinți
Spre a curma deapururi suferința.
E un cîrmaci călit în biruinți,
Și-și trage din acest norod ființa.

El vede mai departe ca noi toți,
Fiindcă-n ochii lui e viitorul,
Spre care tind vitejii mateloți,
Spre care năzuiește-ntreg poporul.

De-aceea, tot ce-i viu și omenesc —
Și Munca, și Iubirea, și Lirismul —
Il cîntă pe cîrmaci în chip firesc,
Grăbind spre țărmu-i pașnic: socialismul!

Petre Solomon

Un reformator: MATEI MILLO

Implinirea a 141 de ani de la nașterea lui Matei Millo — el își începe „Memoriile", din nefericire neterminate, cu afirmația: „Sînt născut în șapte luni la anul 1814 noiembrie 24..." — poate constitui un nimerit prilej pentru reliefarea personalității acestui actor care, mai mult decît oricare altul, a contribuit la statornicirea tradiției realiste în teatrul nostru. Edificiul teatrului de astăzi se înalță pe o temelie solidă, pentru care s-au străduit ctitorii lui care, de la început, au văzut în el un mijloc însemnat de educare națională.

Apariția lui Millo ca actor profesionist, pe scena romînească, — la Iași, în 1847, — a însemnat un eveniment pentru tînărul nostru teatru. De unde pînă atunci, după cum ne relatează Vasile Alecsandri, jocul actorilor era „în gradul cel mai înapoiat", încît orice piesă, „bună sau rea, spirituală sau proastă", avea aceeași soartă: era „măcelărită fără milă", apariția lui Millo a revoluționat arta actorului, în înțelesul apropierii ei de viață. Afirmînd aceasta, nu vrem să micșorăm marile merite ale unor actori, ca de pildă Costache Caragiale, — dar acela care, primul, a vorbit pe scenă „ca oamenii", îndrumîndu-și partenerii să facă la fel, a fost Matei Millo. Apropierea de realitate l-a îndemnat pe Millo — și realizarea lucrului nu i-a fost deloc ușoară — să schimbe și repertoriul cultivat pînă atunci. In locul melodramelor și vodevilurilor, cele mai multe franțuzești, cu oameni și obiceiuri străine poporului, pe scenă au apărut frînturi din realitatea romînească, aceasta în special prin lucrările, mici ca dimensiuni dar valoroase, ale celui care a pus temelia dramaturgiei romînești, Vasile Alecsandri, care, după mărturiile sale, a scris pe măsura marelui talent al lui Millo, talent de un vădit caracter național.

★

O privire generală asupra activității actorului ne îndeamnă să desprindem cîteva constatări obiective, menite să sugereze, celui care nu cunoaște în amănunte istoria teatrului nostru, meritele netăgăduite ale actorului și ale omului.

Intr-o vreme cînd alții tineri umblau după căpătuială pentru asigurarea unei vieți ușoare, Millo, boier din naștere, și deci beneficiar al unor privilegii care i-ar fi asigurat ușor o viață tihnită, a renunțat la avantajele legate de cinul boieresc și, urmîndu-și chemarea, s-a avîntat într-o viață deosebit de grea, într-o profesiune condamnată de pravilă, (actorii, întocmai altor descalificați, nu puteau între altele depune ca martori în procese) și rău privită de clasa conducătoare, în cea mai mare parte incultă. Dar Millo credea în misiunea lui, credea — de altfel ca și alți cărturari luminați — în rostul de „școală a națiunii" pe care îl are teatrul. Flacăra conștiinței naționale, trezită prin cei care au pregătit răscoala din 1821 și apoi pe cea din 1848 — trebuia să fie întreținută și prin mijlocirea culturii. Iar conștiința națională însemna dorința de eliberare socială și națională.

Neexistînd încă un repertoriu original, Millo, adept al programului „Daciei literare", care, pe drept cuvînt, susținea că traducerile nu pot face o literatură, — s-a apucat să scrie teatru, inspirîndu-se din viața și moravurile epocii. Revalorificarea primei operete romînești, „Baba Hîrca", de Matei Millo, cu minunata muzică a lui Al. Flechtenmacher, ar trebui încercată.

Intr-o vreme cînd nu se prea cunoștea la noi rostul regiei, Matei Millo, primul director de scenă romîn, a folosit pentru întîia dată, munca regizorală în pregătirea spectacolelor. Să ținem seama că, în vremea aceea, cîteva reprezentații cu aceeași piesă însemnau un mare succes și că în asemenea condiții „premierele" se succedau vertiginos. Incredințat de necesitatea unui decor potrivit acțiunii piesei, Millo lega, ca să spunem astfel, teoria de practică în măsura în care sărăcia bugetului îi îngăduia.

Ca profesor al Conservatorului, creat în 1864, și, în special ca regizor, a format întîia generație de mari actori ai noștri, cei care au pus temelia tradiției realiste în teatrul nostru.

★

In activitatea sa, Matei Millo, de altfel ca și Costache Caragiale și Mihail Pascaly, a trebuit să dea o necontenită luptă cu reaua voință și miopia oficială.

In jurul omului Matei Millo circulă o anecdotică foarte bogată, care ar putea îndemna pe neinițiați să nu aprecieze această luptă a lui Millo pentru existența unui teatru în graiul țării. Dar cum putea Millo să-și respecte angajamentele față de trupă, cînd nici măcar neînsemnata subvenție promisă lui, în calitate de director — concesionar al Teatrului cel mare, nu-i era dată la timp? Penibil se desfășurau acele numeroase anchete duse de către ipistați polițienești, într-o vreme cînd un stupid regulament teatral dădea în jurisdicția subcomisarilor de poliție rezolvarea litigiilor între actori.

Sărac lipit, actorul Millo nu era lipsit de curaj; în seara de 8 iulie 1876 el a fost arestat, chiar pe scenă, pentru că, înfruntînd cenzura, a spus versuri dintr-o satiră — „Haine vechi sau Zdrențe politice", — împotriva așa-ziselor „partide istorice" care se perindau, într-un fel de cadril, la cîrma țării: „Haine vechi, cinci ani purtate / Cam murdare, cam pătate, / La buzunări și la piept, / Cu rugină de gheșeft. / Le-am cumpărat astăvară / De la acei dați afară, / Și le vînd zău eftior / La cei puși în locul lor."

In ciuda unei vieți zbuciumate, Matei Millo — omul era de o mare conștiinciozitate. Regretatul director de scenă, Paul Gusty, păstra cu evlavie un bilet de la Matei Millo, prin care bătrînul actor se scuza tînărului regizor de 19 ani că va întîrzia „un sfert de oră de la începerea repetițiilor".

In altă ordine de idei, amintirea lui Millo poate fi un prilej și pentru serviciul de nomenclatură al străzilor de pe lîngă Sfatul Popular să îndrepte greșeala care, de ani, dăinuie pe tăblița care indică strada cu numele actorului: Matei Millo s-a născut în 1814 și a murit, așa cum indică actul de deces, în 1896. La anul se împlinesc deci 60 de ani de la moartea lui Millo.

Ioan Massoff

Acum douăzeci de ani, o publicație...

(Urmare din pag. 1-a)

colaboratori, care se reîntîlnesc în mai toate publicațiile legale de pe atunci ale partidului.

Schimbările atrag și înăsprirea condițiilor de apariție, sporul de greutăți materiale.

Un tînăr gazetar de astăzi, care și-a început activitatea în condițiile create de revoluția culturală și care consideră drept o serioasă dificultate în muncă faptul că, în sectorul lui, schema de încadrare cuprinde patru posturi cu greu și-ar putea imagina condițiile în care se făcea o asemenea gazetă. Ea n-avea cum aveau ziarele burgheziei, nici sprijinul unor mecenați interesați care să-i asigure fonduri în schimbul unor repetate elogii, nici plicuri discrete la ministere. Banii pentru hîrtie și tipar erau strînși din salarii mizere de muncitori și cheltuiți cu luare aminte. In schimb, gazeta se bucura de atenția deosebită a prefecturii, siguranței și altor instituții asemănătoare care căutau, grijulii, să-i cunoască îndeaproape colaboratorii.

Paginile în care Radu Popescu a descris de curînd redacțiile revistelor lui Sahia se potrivesc pentru mai toate publicațiile legale scoase de partid înaintea eliberării. Cîte o cameră mansardată în vreuna din casele de raport de pe străzile din apropierea tipografiilor — Matei Millo, Oteteleșanu — servea în același timp drept redacție și administrație. In camera decorată cu afișele gazetei și mobilată cu un birou-două, un dulap, cîteva scaune— își petrecea zilele și în preajma apariției, multe ore din noapte, secretarul de redacție, care era și corector și principal colaborator, ba, adeseori, punea umărul și la treburi administrative.

Ar merita o cercetare amănunțită articolele politice publicate în acest ultim an al „Reporterului" — cînd Ilie Pintilie a analizat, între altele, atitudinea social-democrației de dreapta. Poate că o vor face pentru „Reporter" și pentru alte reviste, istoricii. Dar răsfoind cele cîteva zeci de numere, trebuie să amintim cîte ceva despre paginile literare.

Caracterul revistei și spațiul mai mărginit nu i-au îngăduit decît arareori să abordeze problemele de estetică, studiile mai vaste. Cu puțină vreme înainte, rolul acesta îl avusese „Era nouă". Dar în articolele, cronicile și reportajele publicate se pot observa cîteva lucruri la care ar trebui să reflectăm adînc toți care scrim astăzi...

Vom întîlni în aceste pagini și unele erori, afirmații confuze. Cărțile marxiste, în franceză ori germană, răzbăteau rar. Se întîmpla ca fronda formală să treacă, în cîte un articol, drept atitudine revoluționară. Dar izbitoare este în „Reporter" și în celelalte reviste revoluționare ale vremii, pasiunea cu care sînt scrise articolele, totdeauna participări și nu constatări detașate. Ironice sau vehemente, rîndurile din „Reporter" nu se feresc de generalizări, dar sînt în primul rînd răspunsuri imediate la obiective concrete de luptă. E ușor de văzut legătura, unitatea dintre ceea ce spun articolele de politică externă ori internă și cele literare. Paginile revistei nu planau în eter, ci se ancoraseră în viața fierbinte și contradictorie din Romînia și din Europa anului 1937, — un an înainte de München și doi ani înainte de intrarea trupelor hitleriste în Polonia. Agresiunea fascistă se dezlănțuise și de multe luni ardeau orașele spaniole. In fiecare zi vasele de război germane sau italiene debarcau trupe, în vreme ce părtașii la imensa mascaradă a Comitetului de neintervenție își acopereau discret ochii. In țară legionarii mărșăluiau pe străzi și visau la hecatombele și la riturile macabre de după venirea la putere. Obținuseră binecuvîntarea național-țărăniștilor cu care încheiaseră, în alegerile din 1937, un pact electoral.

Vom regăsi în paginile literare din „Reporter" răspunsul la toate aceste fapte. Despre lupta poporului spaniol vorbeau între altele reproducerile din reportajele lui Ehrenburg. Alte reportaje înfățișau „Arta în republica spaniolă". Se publica în foileton romanul despre războiul din Spania al unui scriitor francez care avea mai tîrziu să se renege și să se lichideze ca artist.

Primejdia de moarte pe care o reprezenta fascismul pentru viața și pentru cultura lumii era denunțată pe toate căile. „Germania a deschis focul împotriva Europei" suna titlul unui reportaj — desfășurat pe toată pagina întîia a unui număr din iulie 1937. Articolele, notele polemice, reportajele, dezvăluiau degradarea culturii germane, comandate de Goebbels, de sturmbahnfuehreri și de obergruppenfuehreri S.S.

In timp ce articolele politice aduceau fapte demonstrînd politica de pace a Uniunii Sovietice și realizările celui de al doilea cincinal, paginile celelalte vorbeau de literatura sovietică, atît de puțin cunoscută pe atunci la noi. O pagină întreagă nara „Viața eroică a lui N. Ostrovski". O carte de calomnii anti-sovietice a lui Céline, pornograf sumbru devenit sub ocupație isteric colaboraționist, primea replica într-un articol al lui Ion Călugăru.

In elogiul făcut artei progresiste, se întîlneau colaborări și teme diferite (Petőfi, poetul libertății, pagina specială „Picasso").

Aceeași unitate a obiectivelor politice cu cele literare și în problemele interne. Reportajul e folosit împotriva demagogiei legionare, în special într-o serie de articole de Gogu Popescu și Mihai Popescu. Revista se străduiește prin toate mijloacele să contribuie la unificarea tuturor forțelor culturale împotriva fascismului, să scuture din inerția apolitică pe toți scriitorii ostili fascismului prin scrisul și gîndul lor, dar pasivi, detașați. „Intrebarea cărturarilor" e intitulat un articol al lui Miron Radu Paraschivescu. Articole teoretice sau apeluri diferite revin la această întrebare, la răspunderea scriitorului pentru actele ori pentru absența lui, în momentul cînd ciracii lui Hitler începuseră să aprindă ruguri de cărți și gazete pe străzile Bucureștiului. In acest spirit, împotriva izolării artistului și a atmosferei închise de mică familie, era consemnată în cronici viața diferitelor arte. Erau elogiate marile modele. Matei Socor vorbea de exemplul lui Enescu și de Casals.

In acel an, în august, a murit Sahia. „Reporter" care continua ceea ce începuse „Bluze albastre" ori „Veac nou" a vorbit pe larg într-un număr despre luptătorul și scriitorul Sahia, i-a reprodus „Ploaia din iunie".

In ianuarie 1938 a venit la putere guvernul fascist Goga-Cuza. Aveau să-i urmeze dictatura regală, legionarii, Antonescu... „Reporter" a fost interzis la puțină vreme după instalarea noului guvern.

Dar o altă publicație, „Fapta", a ținut mai departe frontul încă aproape un an. Prin ceața începuturilor de fascizare fățișă, glasul partidului continua să se facă auzit.

Silvian Iosifescu

CRONICA DRAMATICA

BOIERI ȘI ȚARANI de Alexandru Sever

(Teatrul de Stat din Pitești)

Este surprinzătoare sobrietatea care a prezidat la construcția piesei „Boieri și țărani". Autorul, deși foarte tînăr, este — după cîte se pare — ostil unei fantezii fabuloase. El preferă să ajungă printr-un minerit aspru la dramatismul faptelor, intervenind discret cu comentariul său cînd cald, cînd ironic. Autorul n-a greșit cu totul intitulîndu-și piesa „povestire dramatică". Mai potrivit i-ar fi stat denumirea de „cronică dramatică", pentru că cele 15 tablouri ale sale sînt 15 capitole zgîrcite la vorbă, care fixează, cu osîrdie de cronicar, răscoala țărănească de la 1907.

Faptele care ne sînt relatate n-au nimic inedit. Autorul povestește despre oameni și lucruri știute de noi, dar meritul său stă în înțelesul tulburător pe care aceste „cuvinte care s-au mai spus" îl capătă prin țesătura trainică a piesei întregi. Nu este desigur cazul să-l distingem pe autor pentru lipsă de originalitate. Alexandru Sever posedă o trăsătură încă neîntîlnită în peisajul dramaturgiei noastre de azi. Frămîntările țăranilor asupriți, elanul răscoalei, zilele întunecate ale represiunii nu cunosc, în ciuda caracterului de evocare istorică, amprenta scînteietoare a romantismului. „Boieri și țărani" este — poate — prima piesă istorică. care contrazice tradiția romantică a dramaturgiei noastre despre trecut. Ea seamănă mai curînd cu proza noastră literară despre 1907. Afirmînd acestea nu ni se pare că-l înobilăm pe autor, întrucît condamnarea romantismului nu ni se pare posibilă. Alexandru Sever încearcă însă o cale deosebită, prezintă o sensibilitate diferită și își dovedește aceste caracteristici într-o lucrare în care viața palpită puternic. Iată ceea ce ne interesează.

Realismul piesei sale este dur, colțuros. Autorul se aseamănă cu eroul său, Țară-lungă, căpetenie a țăranilor răsculați, care nu ține discursuri, nu rostește tirade și rezumă substanțial o situație în cîteva vorbe bine simțite. Atrage atenția modul în care se creează cadrul răscoalei în „Boieri și țărani". Autorul a despărțit cu o rigurozitate de geometru cele două lumi care se înfruntă — boierii și țăranii. Personajele negative se dezvoltă în tipare fixe, la care autorul nu se ostenește să adauge trăsături cu totul noi. Aci Alexandru Sever se apropie de procedeele dramei clasice, țesînd intriga între tipuri cunoscute de spectator. Boierul pămîntean cu ifose nobiliare și ticuri supravegheate se cheamă în piesă Barbu Timofti, dar seamănă bine întrucîtva cu Damian Cumpătă și mai ales cu Miron Iuga. Gidea Baba, tipul vechilului hrăpăreț cu inimă de piatră îl amintește nu numai pe Filip Pisicu din „Desculț". Acțiunea piesei include cu necesitate figura jandarmului din sat, slugă plecată a boierului, figură care nu-și pierde sub numele de Cujbă trăsăturile sale bine cunoscute. De asemeni necesară a fost păstrarea în această cronică a făpturii chiaburului laș, care dorind să se îmbogățească prin răscoală, distonează evident în masa țăranilor săraci ajunși la disperare. Mătușa dornică de moștenire, fiii de boier ușuratici și depravați, fiica amazoană care fuge lăsîndu-și tatăl pradă pericolului de moarte, prefectul demagog, generalul infatuat, industriașul coalizat cu stăpînii de pămînturi, toate și toți apar ca personaje istorice într-o cronică scrupuloasă care nu i-a uitat, pentru a-i încrimina încăodată. Replicile acestora nu surprind, gesturile lor nu intrigă. Personajele negative acționează conștiincios, respectîndu-și consemnul, jucînd, din nou, într-o piesă nouă roluri vechi, dar care nu trebuiesc uitate cu nici un preț. Autorul nu s-a mulțumit în realizarea acestor personaje cu înfățișarea exterioară de rigoare. El a subliniat bine reacțiile proprii ale claselor exploatatoare în fața creșterii mișcării populare. Merită să fie remarcat modul în care autorul a izbutit contrastul între panica ce-i cuprinde pe boieri la conac, la cîțiva pași de răsculați, și „curajul" cu care plănuiesc aceleași personaje, la oraș, unde se simt la adăpost, execuția metodică a țăranilor. Minciuna dragostei filiale în familiile boierești este satirizată subtil în scenele ultime ale tabloului 10, iar deșertăciunea sufletească a boierului Timofti, este demascată violent în finalul tabloului 3, cînd, față în față cu durerea mută a țăranilor, urmașul marelui logofăt Ianache Timofti socoate mai presus ultragiul pe care l-a suferit din partea fiului său mai mare, care nu i-a sărutat mîna.

Barbu, Dumitru, Șerban sau Bogdana Timofti trăiesc în piesă ca fațete ale aceleiași monstruozități sufletești; în ciuda vîrstei și a ticurilor diferite, înfățișarea lor este uluitor de asemănătoare din punct de vedere moral. Fiii îl vor părăsi pe tată lăsîndu-l în mîna răsculaților, dar și acesta — în ciuda morgei sale austere — intenționează s-o lepede sorții pe sora sa. Menținînd rigiditatea tipurilor istorice pe care le-a înfățișat în piesa sa, Alexandru Sever dă varietate caracterelor în limita cerută de ideia centrală a piesei sale.

Țăranii pătrund pe scenă cu o vigoare care se dezvoltă în vădit contrast cu lamentarea boierilor. Autorul a izbutit, mai ales, să înfățișeze creșterea treptată a nemulțumirii țăranilor, să creeze tensiunea mereu sporită a mulțimii înfometate. Inegalat în actele următoare, primul tablou al piesei introduce fără ocolișuri pe spectatori în atmosfera de nerespirat a zilelor care premerg răscoalei. Țară-lungă, țăranul care-și îngroapă ultimul copil cu lumînarea care i-a rămas de la înmormîntarea nevestei, pășește pe scenă și vorbește cu liniștea omului care nu mai are nimic de pierdut. In glasul său uscat, în frazele sale scurte, limpezi, clocotește ura sa de neîmpăcat. Spectatorul înțelege în dialogul Țară-lungă-Cujbă de ce jandarmul nu îndrăznește să ridice tonul. Este în replica repezită a țăranului un sunet metalic care înfioară, prevestind furtuna ce se apropie (Cujbă: „Păi de ce nu vor să încheie învoielile?" — Țară-lungă: „La ce să încheie?" — Cujbă: „Să le încheie. Le-ar da barem mîncare!" — Țară-lungă: „Poate că le-ar da. Da' s-au gîndit că e mai bine să nu le încheie". — Cujbă: „Și de ce să nu le încheie?" — Țară-lungă: „Așteaptă!"). In timpul tabloului 3, care se petrece în conacul boierului, creșterea mîniei țărănimii este punctată de replicile care amintesc bătrînului Timofti că-l așteaptă în curte o delegație din sat. In convorbirea acestuia cu țăranii (tabloul 4), sînt cheltuite ultimele rezerve ale răbdării. Un singur lucru mai întîrzie izbucnirea răscoalei: nădejdea ordinului de împărțire a pămînturilor pe care trebuie să-l aducă un emisar călare pe un cal alb. (Și aci se confirmă caracterul de cronică istorică care-și refuză invenția). Noaptea premergătoare primelor acte de revoltă își subliniază neliniștea prin apariția ridicolă a vătășelului care bate toba pentru a scula din somn un sat în care nu doarme nimeni. In această noapte, autorul face să apară cunoscuta replică a țăranului care-și ascute coasa, replică regăsită într-unul din primele capitole ale romanului „Răscoala".

Pînă în tabloul 8, mulțimea se frămîntă, se mai roagă — cu fruntea încruntată — pentru schimbarea învoielilor, se încrede copilărește în călărețul miraculos. Dar flăcările din satul învecinat par a declanșa dintr-odată explozia. Gidea Baba, vătaful este prins și omorît, jandarmul Cujbă e dezarmat, răsc[illegible] spre sat. Caracterul obligatoriu al răscoalei în condițiile mizere de viață ale țărănimii oprimate este puternic evidențiat în piesa lui Alexandru Sever. Studentul Andrei Mîndra, fiul învățătorului, încearcă, într-o pornire juvenilă, să convingă din vreme pe boierii Timofti că trebuie să satisfacă cerințele țăranilor, înainte de a fi prea tîrziu. El are superba naivitate de a crede în posibilitatea unei înțelegeri între stăpîni și slugi. Fiul învățătorului sfîrșește prin a fi și el covîrșit de măreția deslănțuirii urii de nepotolit a fraților săi de umilință. „De-acu s-a pornit" murmură el în fața iureșului mulțimii înfierbîntate. „Cine mai poate opri vîntul să bată și Timofca să curgă?" Meritul principal al piesei lui Alexandru Sever stă tocmai în dobîndirea acestei autenticități răscolitoare a mișcărilor țărănești din 1907. Execuția lui Gidea, uciderea bătrînului Timofti care-i întîmpină pe răsculați cu aroganța stăpînului, bucuria nespusă care luminează ochii răsculaților în această descărcare năprasnică a sufletelor prea mult împovărate, comunică spectatorului înțelesul uman al mișcărilor populare născute din ură și înfrînte fără milă din pricina lipsei unei conduceri ferme și luminate.

Sobrietatea mijloacelor tînărului dramaturg se face cu deosebire remarcată în scenele represiunii. In momentele care preced execuția, în beciurile conacului Timofti se precizează, în fața spectatorului, caracterele celor răsculați. Șovăielnicul Toader se umilește în clipele dinaintea morții, Posteucă, băiatul Urlățoaiei, trăiește groaza pierderii unei vieți pe care abia a început-o, Andrei Mîndra mai crede încă în posibilitatea de a-i convinge pe călăi că săvîrșesc o crimă odioasă. Țară-lungă, Zahei, Mustață, cunosc însă pe boieri prea bine pentru a ști că nu-i poți domoli decît cu parul. Aceștia păstrează în fața morții o liniște întunecată care-i împiedică [illegible]ă se mai umilească și care le atribuie [illegible]imbul unei măreții ce-i îngrozește pe exe[illegible]tanți. Ei își trăiesc ultimele clipe fără [illegible]le altera prin spaimă. Mustață trage un [illegible]i de somn, neostenindu-se să „mai cali[illegible]scă o minută la atîta veșnicie" cît îl [illegible]eaptă, în vreme ce moș Zahei filozo[illegible]ză asupra înfrîngerii răscoalei. Este a[illegible] demnitate omenească în atitudinea a[illegible]or oameni simpli, încît locotenentului [illegible]an Timofti i se pare necesar să sub[illegible]ze că „are ordin" să ucidă. Frumuse[illegible] clasică a căpeteniilor răscoalei în a[illegible] scene confirmă, în mod deosebit, ta[illegible]l autorului care, rezistînd tentațiilor [illegible]dramatice, a dăltuit cu o avariție pu[illegible]c stăpînită fiecare cuvînt spus de a[illegible] oameni care s-au luptat pentru viață, [illegible]re se află acum în imediata vecinătate [illegible]orții.

[illegible]ergînd pe drumul acesta al cristali[illegible] nude a caracterelor, Alexandru Sever [illegible]ndește neașteptatele succese. El exage[illegible] însă, depășindu-și propria metodă [illegible]ci cînd renunță să împletească în pa[illegible] amplu al răscoalei, pasiunile omenești [illegible] eroilor săi. Nici unul dintre răsculați [illegible]aduce în ura sa către boieri durerile [illegible] proprii, cu excepția lui Țară-lungă [illegible] tocmai din această cauză, capătă mai [illegible]tit relief. Conducînd mulțimea către [illegible]cul Timofteștilor, autorul nu deosebește în strigătele răsculaților, glasul îndurerat al mamei sau accentele pătimașe ale îndrăgostiților. Iată de ce, abia în fața morții. o descoperim pe Urlățoaia și pe micul Posteucă ca deținători ai unor suflete bogate, regretînd că această întîlnire are loc prea tîrziu. Intenționat sau nu, autorul pierde cu totul individualitățile în freamătul masei răsculate și ne este destul de ușor să trecem lui Joldea replicile ce le spune Zahei sau pe ale acestuia lui Coman fără să declanșăm vreun acord fals.

Intenționînd să dea mai multă autenticitate vorbelor rostite de țărani, Alexandru Sever n-a înțeles că simplitatea clasică a construcției sale dramatice n-are ce face cu excesul de aforisme al eroilor săi. Sever a drămuit cu prea multă strădunță asprimea personajelor sale țărănești, pentru a-și scuza înclinarea acestora către zicători și proverbe. In tablourile austere ale povestirii sale dramatice umbra bătrînului Anton Pann apare anacronică.

Spectatorul constată, fără a se alarma excesiv, alte imperfecțiuni ale dramei „Boieri și țărani". Sînt în piesă cîteva personaje aduse evident pentru a prezenta un tip de valoare istorică, dar care își limitează înțelesul din pricina replicilor lipsite de adîncime (Aglaia Igiroșanu, industriașul Pelivan, Prefectul). Alte figuri care se profilează promițător comit acte prin care își contrazic caracterul, ca Bogdana, domnișoara ușuratică, pusă să-i amintească lui Timofte că-l așteaptă afară... delegația țăranilor. In sfîrșit, cu toată zgîrcenia replicilor, autorul n-a izbutit să strîngă în mai puțin de 15 tablouri povestirea sa dramatică, prelungind prin penultimul tablou, de pildă, inutil finalul piesei.

„Boieri și țărani" se vădește, cu toate acestea, nu numai un categoric succes pentru un scriitor tînăr dar — mai ales — o prezentare vie și zguduitoare a răscoalelor anului 1907. Este o piesă înțeleaptă, care nu se mulțumește să povestească, ci se încumetă să moralizeze asupra faptelor de istorie. Insărcinînd pe eroul său, Moș Zahei, să rostească în final concluzia („avem mîini și nu știm ce să facem cu ele... Cînd ne-o crește capul, atunci o să fim tari") autorul nu poate să nu simtă bucuria de a fi călăuzit către această încheiere pe eroii săi, reînviind pe scenă una dintre paginile scumpe ale luptei oamenilor asupriți din țara noastră, care visau acel detașament conducător pe care aveau să-l creeze, deplin, mai tîrziu, fiii Urlățoaiei ajunși muncitori la oraș.

★

Ansamblul Teatrului de Stat din Pitești a trecut un examen greu cu montarea acestei ample povestiri dramatice. Regia (Constantin Dinischiotu) a trebuit să rezolve, între altele, problema dificilă a mișcărilor masei de răsculați care ocupă în piesă locul eroului principal. Cu o figurație restrînsă, din care n-au lipsit actorii cu experiență ai teatrului, s-a realizat o uimitoare prezență scenică a mulțimii mînioase care și-a gradat intensitatea mișcărilor, ca un organism omenesc viu și unitar. Unii interpreți au înțeles însemnătatea deosebită, pentru izbutirea personajelor de țărani răsculați, a jocului simplu și aspru, pe măsura intențiilor textului. In această privință creația lui Vasile Crețoiu în Țară-lungă, este cu totul remarcabilă. Discuția aparent liniștită cu Cujbă din primul act, în care durerea și mînia năpăstuitului Țară-lungă se ghicesc doar în cioplitul ritmic al crucii copilului mort, nu poate fi uitată ușor. In tabloul final, Țară-lungă domină, în interpretarea lui Vasile Crețoiu, înfruntînd moartea cu o liniște în care lupta mîndriei cu dorul de viață este transparentă. In același tablou se distinge glasul îndurerat al tînărului argat Posteucă (V. Buciu) care caută înfrigurat sprijinul liniștei celor mai vîrstnici cu accente care evită pateticul. Remarcabil a fost comicul tragic al vătășelului (E. Ciogolea). Moș Zahei (Gh. Lascu) a fost prea sfătos, iar, în interpretarea lui Costel Petrican, zbuciumul lui Andrei Mîndra n-a fost pe deplin interiorizat.

Regia a căutat să imprime interpretării personajelor negative o linie puternic satirică, izbutind într-o mare măsură. Cunoscutul actor Dem. Psatta, care a dat relief ticurilor lui Barbu Timofti, a îndrăgit — se pare — excesiv personajul, insistînd puțin asupra momentelor în care iese la iveală micimea sa sufletească.

Este păcat că în spectacol și-au făcut loc elemente de montare veristă, demonstrînd deruta regiei în privința respectării unei linii consecvent realiste. Prezența pe scenă, în două rînduri, a unor cai, în carne și oase, detunăturile fioroase ale armelor și mirosul pătrunzător al prafului de pușcă, rup pînza fermecată a ficțiunii dramatice, în dauna evidențierii înțelesurilor piesei.

V. Mîndra

Succese ale literaturii noastre

Despre „1907" de Tudor Arghezi

Intr-un poem scris în ultimii ani, Arghezi face apoteoza omului. „1907" e un capitol din martiriul omului. Iar amîndouă lucrările vestesc un alt moment în lirica argheziană. Nu este vorba de o primenire de suprafață, ci de o reală înnoire. Vechilor întrebări care l-au urmărit, care l-au tulburat, Arghezi le-a aflat acum răspunsuri potrivite.

In poezia romînească din ultimele patru decenii Tudor Arghezi a fost printre acei poeți care au căutat mai mult, mai greu, mai disperat aceste răspunsuri. Viața, moartea, întrepătrunderea lor, sînt marile necunoscute la poarta cărora a bătut poetul torturat de ideea supremației unor forțe oculte asupra omului. Duelul acesta dintre un om singur și un univers plin de mistere, dintre un om zbuciumat că nu le înțelege și dintre un univers care consimte să-și dezvăluie secretele numai umanității, este rana vie, dureroasă, a poeziei argheziene. In „Cîntecul omului" Arghezi se desface de sub tutela acestor forțe întunecate, și în ceasuri de veghe, enigmele se luminează, lăsînd să se vadă legăturile reciproce dintre fenomene și evoluția lor. Să salutăm momentul în care poetul înțelege și declară lumea independentă de o rațiune sau voință superioară, supusă numai propriilor ei legi.

In ziua în care a trecut cu totul de la „eu" la „noi", poetul a scris „1907" și dacă poeziile sale de pînă acum erau un monolog, „1907" este un coral.

Cînd în universul unui poet intervine o prefacere, cînd vechi idei, vechi preocupări, vechi sentimente sînt abandonate în favoarea altora noi, această mișcare angajează nu o poezie sau alta, ci ceea ce este mai profund și mai intim în presonalitatea artistului. Să ne închipuim un orologiu pe al cărui cadran am citit mișcarea solitară a clipelor și care într-o zi o indică pe aceea a evenimentelor excepționale din viața unui popor. In mecanismul lui delicat și minuțios s-a petrecut o revoluție care este cu atît mai profundă cu cît e suficient ca o singură piesă să nu se fi angrenat, pentru ca întregul orologiu să-și înceteze muzica.

„1907" nu este în lirica lui Arghezi o simplă schimbare de peisaj. E mai mult decît atît. E o lărgire de orizont, o ieșire a poetului în cadrul larg al marilor mișcări sociale. O schimbare de viziune, un drum neumblat de poet spre o lume care va asigura totdeauna artei zăcăminte nesfîrșite și veșnic noi.

Există desigur o punte care leagă poemul „1907" de alte versuri înaintate din lirica argheziană. Dar de la cîte un vers răzbunător în indignarea sa, de la cîte o ocară aprigă în mînia ei, îndreptate împotriva uneia sau alteia din tarele societății burgheze poetul a trecut la un act de acuzare a întregii orînduiri.

In poemul său Arghezi denunță crimele claselor dominante; pătimaș și direct, se ridică împotriva opresiunii burghezo-moșierești, redînd o vehemență pierdută nenumăratelor cuvinte. „1907" este poemul unui scriitor care se dezice de la un limbaj atenuat, nu se refugiază în eufemism, a cărui expresie nu cunoaște ezitarea, a cărui invectivă nu cunoaște îngăduința.

De mult, cu patru decenii în urmă, Arghezi spunea:

„Din prispa ta vreau să-mi aduc aminte,
Din geamul tău gîndi-voi la trecut".

Versurile acestea ar putea sta foarte bine ca motto la „1907".

Arghezi întreprinde în „1907" o vastă construcție care cuprinde nu numai destinul cîtorva eroi, ci însăși societatea romînească într-unul din momentele ei cruciale. Intre răsăritul și crepusculul răscoalei, trec pe dinaintea noastră nenumărate figuri în care se răsfrînge lumea țăranilor și cea a boierilor, încleștate în luptă. Scriitorul ia parcă făclia din mîna răzvrătitului ce a aprins atunci conacul, și, plimbînd-o în jurul oamenilor și al întîmplărilor, le arată fața. Poate de aceea poemul are culori sumbre, poate de aceea are culori aprinse, poate de aceea seamănă atît de bine cu lumina flăcării.

Cînd pornim la lectura poemului, avem în minte tabloul răscoalei așa cum am cunoscut-o în operele literare de pînă acum. Fără să ne dăm seama cum și cînd, un nou tablou al lui 1907 se ivește în fața noastră și el înfățișează într-o nouă lumină același adevăr al aceleiași răscoale. Este ceva magic în această întîmplare pe care o face cu putință personalitatea artistului. Versul poemului e versetul care, zguduit de durere și revoltă, nu uită și nu iartă. De-a lungul poemului scriitorul este o prezență intensă, pasionată și care nu încetează niciodată să se facă vădită. Nu sînt ocoluri, nu sînt surdine, nu sînt rezerve. Poetul e implicat direct și total în drama sîngeroasă care se desfășoară sub ochii noștri; el e de partea celor ce s-au răsculat atunci și-l urmăresc pe boer cu ura lor. Sub tirania boerului el se înăbușă:

„Moșia îi ajunge pîn'la noi în casă
Aproape nu mai are omul unde să mai lasă".

Și nu-și ascunde gîndurile:

„Dudule, carabina-ți spînzură pe șea
Și te-nsoțește-n raită cățeaua cîrnă
Ea mușcă asmuțită, apucă și se-atîrnă:
Dudule, răfuiala a și-nceput. Păzea!"

Cu cîtă încrîncenare, cu cîtă mînie așteaptă sorocul socotelilor. E un soroc a cărui dulceață alină, și întărește.

„Odată și odată, te-om prinde la noi în sat
Și-ai să plătești, jupîne, cu vîrf și îndesat.
Te-om descînta noi noaptea, să crape-n tine fierea
Ce n-a putut bărbatul, o face și muierea".

A dispărut acel aer de singurătate gînditoare. In ochii poetului nu se poate descifra nici melancolie, nici tristețe. Un sentiment cu mult mai puternic strălucește în ei. Sînt prea grave imaginile evocate de scriitor pentru ca ele să îngăduie jumătățile de sentiment, sau stările sufletești incerte. Și cum ar putea fi altfel, cînd înaintea noastră se desfășoară asemenea tablouri apocaliptice?

„Cîte-o grindă prinsă-n căpriori
Se-ncrucișează neagră dintr-un fost pridvor
S-a îngrijit în post ocîrmuirea
Să semene de paște răstignirea".

Nici o clipă imprecația nu acoperă reflecția tragică, nici o clipă incisivitatea nu ascunde meditația gravă și dureroasă. Batjocura cu care scriitorul urmărește pe autorii masacrului, chemările la luptă pe care le strigă răsculaților, se însoțesc cu o mare, cu o adîncă suferință. Cum și unde a putut încăpea în bordeiele țăranilor atîta durere, se întreabă parcă poetul și fiorul acestei întrebări zguduie poemul. Sub bolta poemului ea răsună ca o sentință. O sentință de la care au fugit clasele stăpînitoare, dar care îi caută, îi urmărește și-i va găsi. Nu există scăpare, nu există ascunziș.

„Boerului cămașa lui Petre îi plăcuse
Și-a pus-o de-oparte de printre catrafuse
Cînd s-o trezi dintr-însa neliniștit strigoiul
Strîngîndu-i beregata să-năbușe ciocoiul?"

Aceste versuri deschid parcă în priveliștea însîngerată o fereastră și în cadrul ei eroii trec iarăși pe dinaintea noastră. Par îndepărtate fantome, dar sînt apropiate mulțimi. Odată cu ei în dreptunghiul acela enigmatic apare o mare lumină. Cred că tot poemul lui Arghezi se află aici, în această lumină.

In „1907" suflul poetului poartă peste oameni și ani, ca o amintire proaspătă, cenușa încă fierbinte a răscoalei. Atît de mare a fost emoția poetului, încît mecanismul prin care ea se exprimă e imperceptibil. Au fost vreodată schele în jurul monumentului?

★

„Să-mi fie versul limbă
De flăcări vaste ce distrug
Cuvîntul meu să fie plug
Ce fața solului o schimbă
Lăsînd în urma lui belșug".

a scris odată Arghezi. Aproape de viața adevărată a poporului său, scriitorul își realizează astfel din plin aspirația.

Cînd judecăm acest moment al liricii argheziene, nu putem să facem abstracție de mișcarea generală a literaturii noastre, tot așa cum nu se poate explica mișcarea unei singure planete, fără a ține seama de totalitatea atracțiilor care-i asigură ascensiunea.

B. Elvin

COLOCVIU CU MAREA

Furtună pe mare. Punctele cardinale au fost luate de vînt. O barcă fragilă, izbită de mase lichide, se-înalță pe creste de munți, cade în prăpăstii, se-nalță iară, dar cîtă vreme încă? In barcă, trei pescari, trei oameni, obosiți, înspăimîntați, discută cu marea, cu moartea, cu viața.

FILOFTEI: „Dumnezeul meu, doamne Savaot, dumnezeu al mîniei, pedeapsa ta e dreaptă, dar fie-ți milă! Ai milă de păcătosul, robul tău, și de copiii aceștia".

ADAM JORA: „...nu se poate să mă îneci tu nici într-un chip sfîntul și aghiazma ta de mare! Ți-arăt eu ție! Cu dinții te rup! Parcă așa merge? Na! O vîslă în burtă! Na, încă una!"

TROFIM: (nu se gîndește la nimic, îi e prea greață să se poată gîndi la ceva, e prea înfricoșat ca să pună întrebări. Scînceste doar, încet): „Mamă... Mamă..."

CORUL: „Ce mamă? De jur împrejur marea urlă și se frămîntă, și vîntul îi scuipă cu apă rece și țipă la ei cu o ură sălbatecă și de neînțeles. Ce ți-am făcut, vîntule? Ce ai cu mine, mare? Nu ne-ai făcut nimic, n-avem nimic cu tine; dar mîine dimineață o să fii întins pe nisip, împreună cu ăștilalți doi, o să fiți reci și cu alge cafenii în gură și în păr, și cu nisip în ochii deschiși. De ce? De ce? Noi nu spunem de ce. Nici nu știm. Nici tu nu știi. Așa e legea. Care lege? A ta și a noastră. Schimb-o dacă poți. Poți schimba legea?"

SCRIITORUL: (cutremurat de o mare emoție, strigă): „...deși un răspuns este!"

Se lasă cortina sau poate numai noaptea.

★

Cortina a căzut, dar ea se va ridica din nou, așa cum a căzut și s-a ridicat de mii de ori, fiindcă rațiunea umană, ceea ce este uman în om, refuză iraționalul, refuză supunerea oarbă față de legea teribilă și necunoscută. Piesa a avut nenumărate tablouri. Iată unul dintre ele.

Umbra lui Darius e mînioasă: fiul său, Xerxes, a poruncit ca marea să fie biciuită și ferecată în lanțuri drept pedeapsă pentru că i-a înghițit oștile numeroase pe care le trimisese asupra Heladei.

DARIUS: „Și fiul meu, fără să înțeleagă acestea, a săvîrșit o asemenea faptă din cutezanța tinereții. El, care a tras nădejde să oprească din curgerea lui, Hellespontul sacru, Bosforul unde curge un zeu, punîndu-i lanțuri de rob".

Apare Unamuno care, încurcînd multe în viața lui, a încurcat acum și secolii și s-a trezit în fața lui Darius. Adresîndu-i-se, nu se prea înțelege dacă-l aprobă sau nu, cum nu s-a înțeles niciodată pe cine a aprobat realmente. E tragedia lui: o tragedie confuză.

UNAMUNO: „...realul, realmente real, este irațional; rațiunea se clădește pe iraționalități".

DARIUS (puțin iritat fiindcă, oricît, e rege persan și nu-i place să fie întrerupt de un hispan oarecare): „El care a vrut să schimbe o strîmtoare și, încătușînd-o cu cătușe lucrate cu ciocanul, a vrut să-și deschidă o cale largă pentru numeroasa lui armată! Muritor, el a crezut în nebunia lui că poate fi totuși mai tare decît toți zeii — decît Poseidon! Se poate oare desminți că fiul meu e nebun?"

UNAMUNO: „Un mizerere, cîntat în cor de o mulțime biciuită de destin, valorează cît un sistem filosofic".

Plimbîndu-se, cei doi ating un pisc de care e ferecat Prometeu. Un vultur bătrîn, cam jumulit, dar cu clonț de fier, îi sfîrtecă foarte conștiincios ficatul.

UNAMUNO (instinctiv, i se adresează cu aceleași vorbe pe care le folosise Io, cea schimbată de Zeus într-o vacă): „O, puternică mîngîiere apărută într-o zi muritorilor! Ce ispășești tu aici?"

PROMETEU: „Tu îl vezi pe Prometeu, cel care a dat oamenilor focul". „Ei vedeau fără să vadă, ascultau fără să audă și ca făpturile visului trăiau lunga lor viață în neorînduială și confuzie..." „Intr-un cuvînt, toate meșteșugurile le-au primit oamenii de la Prometeu!"

UNAMUNO (cu o strîmbătură de dispreț): Bine, „dar a trăi e un lucru, a cunoaște e altceva și... între ele este o asemenea opoziție încît putem spune că vitalul e antirațional și raționalul antivital. Aceasta este baza sentimentului tragic al vieții..." (Arată cu degetul spre Prometeu înlănțuit ca pentru a-i sugera adevărata cauză a suferințelor lui).

PROMETEU (sfidător): „Am încheiat pentru totdeauna deplîngerea durerilor mele". „Iată-mă, sînt dușmanul lui Zeus".

UNAMUNO: „Și adevărul? Il trăiești? Il înțelegi?"

PROMETEU: „Dar iată faptele — nu numai vorbe: pămîntul se clatină; în adîncuri muge glasul tunetului; fulgerul țîșnește rotindu-se; un ciclon ridică vîrtej de pulbere; toate undele din aer se năpustesc unele asupra altora; s-a deschis lupta între vînturi și eterul s-a făcut una cu apele. Iată dar furtuna care vine spre mine, ca să mă înspăimînte în numele lui Zeus". „Ei, ce zici? Mi-e frică? O să mă ascund sub pămînt de spaima zeilor? Ehei, mai va pînă atunci, sau mai bine zis, niciodată!"

Se lasă cortina, sau poate numai noaptea. Se aud strigătele lui Prometeu: „Voltă! Voltă a fost cazna mea!"

★

„Pasărea furtunii" se deschide cu o întrebare: „Poți schimba legea?" Și dacă am amintit aici de Prometeu nu a fost din dorința naivă de a epuiza bibliografia problemei raportului dintre necesitate și libertate. Sugeram doar atacarea unei probleme esențiale a gîndirii umane, fiindcă nu cred că se poate o literatură mare în afara problemelor majore. Și Petru Dumitriu aduce aici o asemenea problemă.

Din colocviul celor trei pescari cu marea, din atitudinea lor față de teribila, necunoscuta lege, reies nu numai trei caractere bine conturate, dar și trei atitudini pe care le reîntîlnim — mutatis mutandi — în istoricul problemei. Filoftei se roagă de un zeu al mîniei, fapt aberant fiindcă zeul nu cunoaște mila, și plăcerea lui constă tocmai în terorizarea supușilor. Viclean și crud ca un stăpîn de sclavi, el vine tiptil, pe întuneric, sărind asupra victimei nepregătite, pe la spate, ucigîndu-l tocmai într-un moment de neatenție. Trofim, îngrețoșat ca un existențialist, nu știe decît să bîlbîie în fața forțelor dezlănțuite. Desigur, filosofi erudiți au dat acestei spaime o strălucită expresie teoretică, dar poate „anguasa metafizică" semnifica mai mult decît lașitatea spontană a lui Trofim? Marele feudal și marele industriaș au încurajat asemenea expresii ale spaimei.

Și o altă atitudine, aceea prometeică.

(Desigur, Eschil leagă forța lui Prometeu și de faptul că acesta e nemuritor, și de acela că, știind viitorul, el așteaptă inevitabila prăbușire a lui Zeus. Dar valoarea simbolică a calităților acestea este evidentă).

Pe această linie se situează și atitudinea lui Adam Jora, figură puternică, vitală, apropiată cititorului.

Drumul lui Adam Jora este acela de la întrebare la răspuns, de la izbucnirea vitală la forța conștiinței. El refuză legea, o înfruntă, dar e înfrînt. Scapă de la moartea prin înec, dar nu scapă din exploatarea chiaburului. Cucerește dragostea Ulianei, dar nu o poate lua de soție. Il bate pe fiul lui Eftei, dar Eftei îl trimite la pușcărie. Forța lui Jora e reală, revolta lui e reală, dar ea era încătușată.

Nevoia de a stăpîni natura a fost inerentă omului. Dar cînd ea se făcea în afara cunoașterii legilor naturii, rezultatul era dramatic.

Drama, sentimentul tragic, dacă voiți, nu constă în opoziția dintre raționalul antivital și vitalul antirațional, ci între necesitatea de a domina necesitatea și necunoașterea posibilităților practice de a o realiza. E drama pe care Prometeul lui Eschil o formulează lapidar: „Priceperea e cu mult mai slabă decît necesitatea". Și drama lui Eschil evidențiază acest adevăr pe care agnosticii secolului nostru o ignoră: suferința e neștiință. De ce suferă Adam Jora? El are de luptat cu o forță teribilă pe care nu știe cum s-o înfrunte. In mintea lui, furia mării și a lui Eftei nu sînt prea deosebite, ambele fiind de o esență necunoscută. Jora e exploatat, e rupt de Uliana, e întemnițat, asupra lui se exercită o forță cu care el vrea să se lupte, dar nici curajul, nici vitejia nu-i sînt de folos. Ii lipsește ceva: priceperea e cu mult mai slabă decît legea. Care lege? A exploatării, a temniței... Dar Adam Jora nu o cunoaște și de aici suferința lui cumplită, amară.

Dacă Adam Jora este un personaj impresionant, dacă „Pasărea furtunii" e o carte valabilă, aceasta se datorește nu numai talentului cunoscut și recunoscut al lui Petru Dumitriu, dar și faptului că, punînd o problemă gravă, el o rezolvă just, de pe pozițiile militante ale clasei muncitoare. Dar asupra drumului lui Adam Jora de la întrebare la răspuns, de la izbucnirea vitală la forța conștiinței, cu voia dumneavoastră, vom reveni.

Paul Georgescu

DEZVOLTAREA TINERELOR TALENTE

AUREL GURGHIANU

Prin Cluj trece taciturn, cu o mîndrie superbă, închis în sine, ca într-o scorbură, un duh al pădurii pe care o cîntă acum poetul Aurel Gurghianu. De la distanță vezi că e un timid ce se silește să pară nepăsător și sever, a cărui gură trebuie să o descleștezi tu. (Nu vorbește din proprie inițiativă, nici la un pahar cu vin).

— Ce mai faci, poete? Răspunsul, monosilabic, iese trudnic, așteptînd ca tulburătorul nepoftit să decidă de soarta conversației, dacă să continue sau ba. El, de teama neprevăzutului, a unei chestiuni indiscrete... ca cea de mai sus, nu o dorește. Dacă se bucură sincer de întîlnire, surîde. Atît. Zîmbetul prietenos în intenție, apare totuși ironic, neîncrezător, aproape ursuz. Nu se luminează cu adevărat decît în versuri, în fața cîmpiei ardelene pe care o străbate mereu, spre uimirea ta. După înfățișare l-ai fi crezut un sedentar iremediabil.

Acolo, pe meleagul natal, calmul opac al lui Gurghianu se însuflețește treptat și, de nu devine elan, crește pînă la o voioșie senină, fericită, prietenească și patriotică. Privirea lui înconjoară priveliștea tradițională pe care a încolțit însă socialismul, clipește la clătinările holdei, tresare recunoscătoare și cu speranță dînd peste pîlcurile de colectiviști sau deslușind semnificația primei semințe născute pe un ogor arat cu tractorul; se oprește pioasă în fața amintirilor lăsate de străbunii demni și de lupta eliberatoare a ostașilor sovietici; apoi, aprinsă de imaginea viitorului măreț al țării, urcă spre soare solicitîndu-i parcă o binecuvîntare; în fine, cu aceeași fermitate domoală, ardelenească, făgăduiește să și apere pămîntul și pacea popoarelor; afurisește pe războinici ca și pe nălucile trecutului. Peisaje, chipuri, evenimente — puține de altfel — tot ce cuprinde această rotire, a cărei rază se deplasează încet, cam greoi, și la oraș, în Cluj, Iași, București, pe țărmul Americii, are o desfășurare lină în care agitația și zgomotul muncii capătă un fel de armonie blîndă, scăzută. Surdina poetului nu este însă un mijloc de a-l separa de lume, ci de a o contempla mai bine, de a-i resimți farmecul idealului care o mînă înainte, de a-i asculta mai clar freamătul. De aceea îi și place nu atît să o descrie în culorile ei vii, nu e un pastelist — cum s-ar părea — cît să o audă. Ca peisagist este sumar. Cîmpurile sînt „mări albastre, ape sclipitoare" și holdele „talazuri verzi". Epitetele, comparațiile sînt aproape convenționale. In schimb, ierburile vibrează „din munți și pîn'la mare / Ca niște corzi în vînt"; „carele duc povara toamnei cu-un scîrțîit greoi", „vîntul amiezelor sună posac". In Chifor, eroul narațiunii cu același nume, se ciocnesc pornirile contrarii tipice mijlocașului. Indemnat de activist nu se hotărăște să intre în colectivă. Dialogul cu sine însuși are loc noaptea în curtea sa, unde vîntul și cireșul său, simbolul proprietății, îl mustră pentru ezitare, căci aude „șuer de vînt" și „frămîntarea cireșului / Amenințîndu-l mohorît". In lunca Mureșului, Gurghianu zăbovește fiindcă a surprins un copil ungur citind din Eminescu. Atunci murmură în continuare, versurile din „Călin" și reflectează la solidaritatea proaspătă ce-i va uni din copilărie pe maghiari și romîni, într-o concluzie ce și-o mărturisește sie-și, cu o voce potolită. Tractoarele cărora — izbutit contrast în două strofe! — boii le cer să-i descarce de povară, îi atrag atenția întîi prin duduit, iar brăzdarele lor „cîntă sub pămînt". Flăcăii, altădată în cîrciumă, și fetele „leagă în vrajă o melodie lină" și dănțuie în „cîntecul de flaut" în căminul cultural; fetei unui colectivist care, măritîndu-se duce o nouă zestre, el însuși îi cîntă urări și-o asigură că sania ce o va transporta spre mire va fi „lină". Pe soldatul sovietic care, sacrificîndu-se, a croit țăranilor noștri muncitori primul drum, îl străjuie „apa clipocind în mal" și drept cinstire îi „foșnesc în vale holdele gălbui". La sosirea oaspeților pentru festival, întîmpinați după obiceiul locului și cu sentimentele frățești cultivate de educația socialistă „merele se desfac de coapte", cu o cădere înăbușită pe covorul de frunze. Omagiu deplin dar delicat. Copiii dintr-o creșă unde țopăie și se joacă fără grijile altor generații, nu țipă sau chiuie tare, ci numai „zumzăie veseli ca albinele". Vecinul Albu, muncitorul, urmărește la radio „Cîntarea pădurilor" care „încarcă grădina din față cu foșnete grele" și-l însoțește în fabrică. Așa fel că, atunci „cînd ciocănește metalul / îi pare că halele cîntă/Și parcă pădurile toate / Aproape-s și-n vînt se frămîntă... Dar parcă adie și-acuma (comentează autorul răscolit)... S-aud răsunînd laolaltă / Și cîntul pădurilor zvelte și fierul izbit ce tresaltă". La Iași, sub pașii săi se iscă „vuiet de lanțuri" deșteptîndu-i în minte crîmpeie teribile din istoria asupririi Moldovei și mai recent, din lupta lui Ilie Pintilie. Deci: „Toate răspund în mine astăzi și toate se împletesc / Ecouri ce-s de mult apuse / Cu altele ce viu trăiesc". Viziunea uneltitorilor de războaie este dementă pentru că țintește să prăbușească lumea într-un vacarm îngrozitor, în explozii; pe cînd în perspectiva comunistă globul „va cînta" și aerul va respira imnuri închinate vieții, creației.

Muzica viitorului a acoperit de pe acum, cui știe să o capteze, haosul strident, înnebunitor al trecutului. Pentru poet orașul nou, de o febrilitate zgomotoasă, nu mai produce disonanțe. Sensul activității orașului fiind altul, legat de aspirațiile înalte ale locuitorilor lui, constructorii socialiști. Iar ca semn că vremea baroanei a apus, e că ea calcă fără larma trufașă ce o acompania la vînătoare. Acum e o umbră, o fantomă strecurată pe lîngă ziduri. Și cînd polemizează cu statuia new-yorkeză a libertății, declarîndu-i că nu o mai recunoaște întrucît, fățarnică, ocrotește oprimarea muncii și sclavia negrilor, poetul o face desigur îndîrjit, dar fără violențe sonore, ca într-o convorbire în care ai vrea să convingi și apoi să răpui pe adversar.

★

Limbajul poetului nu e încă original. Ideile sale, clare și optimiste, sînt abia în faza adolescenței lor. In năzuința de a desluși melodia timpului său tocmai tema noului nu e dezvoltată într-atît încît să devină dominantă și cuceritoare prin substanță. Nu ne gîndim, cu asemenea observații, să cerem poetului a-și schimba instrumentele sau gama. Ultimele poezii, „Cîntecul pădurilor" își anunță, îmbucurător, întărirea acestei tendințe pe drumul propriu vocației sale. Urcînd spre izvoarele armoniei, în munți, în păduri, A. Gurghianu a compus din elementele altei regiuni o suită închegată în care trecutul și prezentul opunîndu-se mai expresiv, se degajă mai net și fără stridențe motivul actualității.

Evocarea zilelor negre este înfiorată ca într-o povestire cu iz de fantastic trist. Prin refrene melancolice, ca Emil Isac (Cetina verde de brad, / Anii nu-i numără nime / ...Un om a murit într-o zi / Oamenii nu-i numără nime / ...A ars un bordei cu copii / Copiii nu-i numără nime), prin mijloace de basm popular (războiul figurat ca „fiara cu coame de pară / pășcu iarba morților rea"), prin depănarea aparent nelogică și vagă a pacostelor căzute peste locuitorii pădurilor, de la sărăcie, boli, la războaie, orînduirea veche a încercat să secătuiască, odată cu vlaga, și resursele morale ale oamenilor, să-i despartă de ei înșiși, de lumea lor intimă, de poveștile lor, să golească de viață omul și pădurea. Gurghianu a obținut atmosfera aceea de dezolare deplină, de tăcere nefirească ca de pe „tărîmul de dincolo" din poveștile noastre, în care succesiunea fenomenelor eterne, avalanșele, zăpezile, apele, apare ireală și copleșitoare, parcă ar fi încremenit fiindcă omul se consumă în gesturi automate, în zadar, în neștire chiar.

Prezentul e o animație creatoare crescînd mereu de la „susurul ce se aude prin frunzar", pînă la carul trunchiurilor pornite șuvoi spre orașe, de la sunetul frunzei înviorate (Ca o vioară verde / ușor ca o vibrare) și murmurul puieților sădiți de copii sosiți în roi la vuietul țării înfierbîntate de setea muncii. Imaginea e frumoasă și tonică prin ampolarea ei care include strigătul arhaic al forestierilor înarmați cu gatere „A-hooo / Ahoooo — răspunde glasul tăietorilor" —, glasul metalic al industriei neîntrerupte și cuvîntul cu înțeles nobil și același pentru toți, al omului ce s-a regăsit pe sine lucrînd pentru sine și care își poate contempla opera falnic și liniștit totodată, încins de sus, din tării, de zborul vulturilor.

Vederile panoramice ale pădurii din care se împrăștie feciorii pădurarului în toată țara cu o bucurie gravă pentru părintele lor, sînt prelungite pînă departe la hotarul unde le întîmpină cadrul orașului, ca într-o dioramă a viitorului, umplîndu-se de armonia către care Gurghianu visează.

Dacă poetul vrea să nu o întrerupă niciodată, să o caute mereu acolo de unde nu poate să se stingă, din viață, din mijlocul oamenilor.

Mihail Petroveanu

SOLEMN ȘI SIMPLU

Scriind despre Geo Bogza te pîndește o ispită rea, aceea de a compune fraze de o solemnitate ostentativă care — s-ar spune — dau în gradul cel mai înalt sentimentul operei sale. Rezultatul se dovedește în majoritatea cazurilor găunos, adică o parodie a solemnității, coborînd la un nivel de banalitate enervantă, solemnitatea reală, vibrantă și omenească a operei lui Geo Bogza. In situația aceasta, criticul face eforturi sîngeroase și profund inutile de a fi mai grav, mai cosmic, mai geologic, mai incomensurabil, mai vast decît autorul operei însuși. In cele din urmă nu se mai înțelege nimic, scriitorul e pus în condiții stînjenitoare, criticul singur se alege cu o satisfacție: aceea de a fi compus și el uzind de prescripțiile știute, un mic poem cosmic. Se insinuează în acest fel că originalitatea operei lui Geo Bogza descinde dintr-o ținută particulară a limbajului, dintr-o simpatie aparte a scriitorului pentru anumiți termeni și forme stilistice. Dacă lucrurile s-ar rezuma la atît, opera ar fi pur și simplu grandilocventă, strivită de manierism și ar înceta să mai intereseze. Din fericire, realitatea e alta. Opera lui Geo Bogza e mult mai sobră și mai umană, frumusețea ei e mult mai simplă, adică mai adevărată, decît se înțelege din comentariile ce-i sînt dedicate. E pretutindeni în cuprinsul ei o noutate a ideilor, o filosofie și o putere sufletească, o austeritate clasică și o surprinzătoare alăturare a imaginilor și fără toate acestea tiparul stilistic propriu-zis n-ar însemna absolut nimic.

Am înțeles și mai bine acest lucru reluînd „Meridianele sovietice" scrise cu cîțiva ani în urmă, cu prilejul unei călătorii în țara sovietică; cartea ne-a lăsat aceeași bună impresie de la început, fapt ce nu s-ar explica numai prin strălucirea ei stilistică. De obicei scrierile remarcabile doar printr-o astfel de însușire, la a doua lectură prezintă un interes scăzut, devin monotone și obosesc.

E adevărat că scriitorul vorbește într-un fel al lui propriu și orice tentativă de a-l imita eșuează lamentabil. Dacă ar fi însă numai atît, comentariul critic ar fi inutil. Că țarul Petru întîi se ocupa de mecanică, arătînd un interes deosebit deprinderii feluritelor meșteșuguri, pe limba lui Geo Bogza asta înseamnă că marele împărat avea „geniul uneltelor". Noi, ceilalți, îl vedem pe Petru întîi minuind ciocanul și ne mirăm de ciudatele înclinații ale acestui monarh. Pe limba lui Geo Bogza asta înseamnă că împăratul „a bătut cu ciocanul de s-a auzit în toată Europa". Noi, ceilalți, vedem în brațul ridicat al lui Lenin un act concret, contemplînd monumentul de la Moscova, și ne închipuim că e un gest obișnuit marelui conducător al revoluției. Geo Bogza spune însă altceva. Pentru el brațul acesta s-a ridicat „cu o nemaipomenită energie pentru a întoarce pagina din istoria vremii noastre". In Rusia, în anul 1917 a avut loc marea revoluție. Iată cum exprimă Geo Bogza acest adevăr: în clipa aceea „enorma corabie a pămîntului se întoarce în spațiu". Noi, dacă ne-ar întreba cineva ce reprezintă Leningradul, am vorbi despre importanța istorică și frumusețea acestui oraș. La aceeași întrebare Geo Bogza ar răspunde că Leningradul e „o uriașă platformă pe care istoria lumii a fost întoarsă spre comunism". Dar în cele din urmă ce reprezintă toate acestea? Un alt fel de a vorbi, amestecînd la tot pasul termeni ca „nemaipomenit", „uluitor", „enorm"? Alăturînd expresiile comune de formulările poetului se vede însă limpede că diferența nu e curat stilistică.

Cînd spunem pe limba lui Geo Bogza nu stabilim un raport stilistic, ci un raport de gîndire, un proces de adîncire și de dezvoltare a ideii. Gestul individual se ridică atunci la treapta cea mai de sus a generalizării istorice și ideologice. E izolat de datele accesorii, fără mare însemnătate, redus la o abstracțiune, însă o abstracțiune mai mult aparentă. In realitate expresivă și memorabilă ca un aforism.

Formula căpătată astfel prin izolarea și sublinierea apăsată a notei dominante are valoarea unei definiții. Cînd se spune că monarhul „a bătut cu ciocanul de s-a auzit în toată Europa" faptul pur al meșteșugului preferat de împărat rămîne de-o parte, pe primul plan venind înțelesul și grandoarea istorică, deplina însemnătate ce o are pentru epoca modernă domnia lui Petru întîi. Tot astfel, printr-o formulă aparent dezlegată de înfățișările concrete ale faptului, se rezumă cu o exactitate solemnă tot ce a însemnat Marea Revoluție, schimbarea totală adusă de aceasta în soarta istorică a societății. Solemnitatea nu e vorbă goală, realizată prin lucrări stilistice, printr-un artificiu. Solemnitatea stilistică scoate numai la iveală fondul cel mai adînc al operei lui Geo Bogza, e în legătură cu gîndirea scriitorului. E solemnitatea însăși a faptelor evocate, e grandoarea realității sovietice însăși, pe care poetul o descoperă uluit, pătruns de un nou simțămînt de venerație. Bogza are această pricepere de a sugera că realitatea e așa în firea ei, că el numai o descoperă și o izolează. Niciodată aproape nu se întîmplă să rămînem cu sentimentul că scriitorul e acela care atribuie lucrurilor o gravitate formală. Din generalitatea vieții, poetul alege faptele și înfățișările convenabile stilului său de a vedea. Din perspectiva istoriei, Bogza selectează cu o admirabilă intuiție numai ceea ce intră în raza gîndirii sale. E poetul culorilor tari și al contururilor apăsate, severe, evocatorul momentelor de răscruce, al patimilor puternice și al caracterelor de neclintit.

Din istorie se evocă mai ales „orele însîngerate". Pe Ivan cel Groaznic îl vedem, ca în pînza lui Repin, „împietrit la față", „cîteva clipe după ce și-a ucis fiul". Petru întîi e „cumplit", „alb de mînie, ridicat parcă în șea pentru a vedea mai bine

lungul șir al streliților care, cu fețe vinete, cu capete plecate, se îndreptau spre locul de osîndă". Altfel nu putea fi Petru în închipuirea poetului.

Nu ne imaginăm ca Bogza să evoce pe marele țar petrecînd în mijlocul curtenilor, în clipa de omenească destindere, cum ne apare într-o povestire a cronicarului moldovean! Dar de aici nu trebuie să tragem concluzia că puterea artei lui Bogza se transmite pe o coardă unică. Peisajul ar fi în acest caz monoton. Mai aproape de adevăr, fără a-l epuiza, ar fi să spunem că scriitorul se exercită cu predilecție în formule răspicate, în sentimente categorice, pictînd pasiunile cele mai rele ori cele mai bune. Evită tranzacțiile de gîndire ori de sentiment. Trece cu exclusivitate de la o imagine la alta și alți termeni decît sublimul ori josnicia, tragicul ori ridicolul, măreția ori nulitatea, onoarea ori lașitatea, lumina orbitoare ori întunericul, oda ori ironia nu se recunosc. Pentru poet, generațiile ce vor asculta clopotele turnului Spaski, bătînd de-a lungul istoriei, nu puteau fi decît „înspăimîntate ori pline de bucurie". Il vedem evocînd între oameni, pe cei josnici ori pe cei mai de seamă, cu o personalitate copleșitoare. Maiakovski e cîntărețul „unui mare popor și al unei grandioase ere" — era victoriei comunismului — în vocea căruia e „o convingere enormă de profet care, la o răspîntie a vremii, se ridică și strigă în auzul a milioane de oameni în ce parte să-și îndrepte pașii". Iar Gorki e „ca un munte în jurul căruia gravitează o țară întreagă". Particularitatea aceasta, ca și celelalte, nu e formală. O punem în legătură cu un simț moral sigur pe sine, reacționînd fără ezitări la firea reală a lucrurilor, prin venerație, respect sobru ori dispreț.

Simțul acesta moral neclintit, ca și intuiția sigură a valorilor adevărate și a celor false, nemeritate — e în legătură cu etica superioară a scriitorului și concepția sa. Poziția înaltă pe care se situează cînd pictează și judecă faptele oamenilor și faptele sociale, pe fondul procesului istoric, ar fi artificială dacă n-ar izvorî din certitudinea unor convingeri. Discernămîntul critic și viziunea gravă sînt legate strîns de gîndirea scriitorului. Iar această gîndire e profund modernă, profund științifică, e rezultatul unei viziuni filosofice marxiste. Ceea ce dă scriitorului putere de pătrundere pînă în esența abstractă a lucrurilor și conferă autoritate judecăților sale. Gîndirea sa, străbătută de spiritul filosofiei materialismului dialectic, are astfel capacitatea de a intui înțelesul procesului istoric, de a alege latura esențială determinantă a acestuia și a o exprima în formule de o claritate de vizionar. Lumea e văzută sub aspectul ei istoric. Prezentul construcțiilor grandioase și al triumfului revoluției socialiste e consemnat, în perspectiva veacurilor și mileniilor apuse ori așteptate. Citind pe Bogza avem sentimentul istoriei. Sufletul și gîndirea ni se dezvoltă, devin mai bogate cu un sentiment. Așadar, nu numai viziunea istoriei, dar și sentimentul ei, adică ceva mult mai viu, mai vibrant decît viziunea.

De aici și puterea emoțională a unei pagini redactate de Geo Bogza. Solemnitatea e de obicei înghețată. In cartea lui Bogza ea e rezultatul trăirii încordate a sentimentului. Solemnitatea nu e altceva decît starea aceasta de încordare emoțională împinsă pînă la sublim. Iarăși, e tăria impresiei produsă de oameni și realități istorice. In cazul nostru, impresiile puternice date de contemplarea unei lumi, ce apare poetului ca o realitate a visului, lumea sovietică proectată în mersul istoriei. Clopotele din Piața Roșie vestesc „cu solemnitatea lor obișnuită, că lumea e mai aproape cu o oră de ținta spre care Lenin a îndreptat-o", că ea se apropie de comunism cu o forță de determinare inexorabilă. Incremenirea, liniștea imensă ce domnesc peste mausoleu nu reprezintă decît „însăși clipa perpetuată veșnic, în care omenirea zguduită a aflat că marele Lenin nu mai este". Realitatea evocată în formule esențiale conferă astfel operei lui Geo Bogza o grandoare liniștită. Timpul s-a oprit pentru a-și celebra propriul triumf în această operă. E o tăcere festivă, materială, atît de materială și pregnantă încît pătrunde prin ferestrele deschise ca zgomotul străzii, ca vuietul mării. Liniștea egală și gravă care domnește peste paginile operei simbolizează ceasul triumfului. Ceasul în care omenirii i se deschid orizonturile amețitoare ale comunismului. Liniștea e rezultatul unei puternice sublimări, al unei mari agitații interioare. O pagină din cartea lui Bogza ne apare perfect obiectivă. Insă obiectivitatea gravă e un aspect al încordării la maximum. Cu toate acestea, impresia dintîi e a seninătății, a liniștii totale. Se aude numai, monotonă și gravă, fără tresăriri aparente, vocea egală a comentatorului. Cuvintele cad în același ritm ca bătăile ceasului din Piața Roșie și întocmai ca ele măsoară trecerea vremii. Opera lui Geo Bogza e majestuoasă ca mersul însuși al vremii. E pătrunsă de sentimentul epocii moderne, de conștiința omului capabil să se elibereze de umilirea milenară a exploatării și a sclaviei. Poetul care a compus-o are „închipuirea unui om pătruns de spectacolele modernității" — spune acad. Tudor Vianu. Aceste particularități o diferențiază energic. Intr-un fel însă, sub aspectul viziunii moderne „Meridianele" lui Bogza se apropie de notele de călătorie ale altor cărturari contemporani.

Bogza este un remarcabil poet al simbolurilor istorice și al semnificațiilor universale. Incepînd cu „fapta enormă prin care omul a fost smuls din rîndul necuvîntătoarelor", fapta săvîrșită de Prometeu, avem în opera lui Geo Bogza un imn înfiorat, pătruns de pietate, al omului epocii socialismului în stare să urce treptele cele mai de sus ale fericirii.

Lucian Raicu

NOTE POLITICE

La început au fost mirodeniile.

Pe urmă au venit lanțurile robiei

„La început au fost mirodeniile"... Așa își începe minunata sa carte despre Magellan scriitorul austriac Ștefan Zweig, pe care l-a iubit atît de mult Maxim Gorki și care, alungat de naziști din patria sa, s-a sinucis în America Latină în timpul ultimului război mondial cînd omenirea părea gata să cadă în întunericul fascist, în robia fascistă. In „Magellan" Ștefan Zweig a ridicat un impresionant imn de slavă omului alb care, înfruntînd primejdii de neînchipuit și îndurînd cumplite suferințe, a descoperit pămînturi noi, noi mări și noi oceane și a lărgit astfel orizontul îngust al lumii antice și medievale. Europenii cereau mirodeniile cu care se obișnuiseră din vremuri vechi, să dea gust grosolanelor lor bucate iar drumul mirodeniilor, care străbătea Arabia de la Golful Persic, pînă la Alexandria Egiptului, fusese închis de noua putere turcească. S-au căutat noi drumuri spre insulele de basm din îndepărtatul Răsărit — drumuri pentru comerțul cu mirodenii... Are dreptate Ștefan Zweig: „La început au fost mirodeniile". La început a fost dorința de a face comerț cu mirodenii și cu alte mărfuri rare și de negăsit în Europa și pe țărmurile Africii. Corăbieri îndrăzneți, în ușoare caravele cu pînze, au străbătut mări și oceane, au descoperit noi mări și noi oceane și mai ales noi și bogate pămînturi, locuite de blajine popoare, cu străvechi culturi. Dorința de a face negoț cu aceste popoare a fost schimbată curînd cu pofta de a jefui, de a robi, de a ucide. O țărișoară lipită ca un gîndac de marginea atlantică a peninsulei iberice. Portugalia, a devenit, prin violență, prin foc și sînge, stăpîna unor țări uriașe ca niște continente. Spania, s-a repezit asupra Mexicului și a Americii de Sud. Olanda și-a însușit întregul arhipelag indonezian. Anglia a înfulecat din cîteva înghițituri India, Australia, Noua Zeelandă. Franța, alungată din Indii de aventurierul englez Clive, devenit apoi lord, s-a mulțumit cu Indochina și cu cîteva insule din Pacific. Puterile europene și-au împărțit apoi Africa. Pe la începutul acestui secol ele se mai certau încă pe Maroc și pe unele pămînturi puțin cunoscute din inima continentului negru. „La început au fost mirodeniile"... Curînd după aceea au venit, pentru toate popoarele de culoare, descoperite de albi, lanțurile robiei. Ori pe unde au ajuns aventurierii albi, au măcelărit, au incendiat, au jefuit, au răspîndit teroarea, au robit. Omul cu piele colorată nu a fost socotit om ci vită de povară, vită de muncă și, în cel mai bun caz, o ființă inferioară, nevrednică de a fi liberă.

Albul „civilizat" a jefuit, a robit, a ucis, a exploatat, în numele „civilizației". S-au găsit scriitori cu renume — și nu puțini — care au cîntat, pe toate coardele sensibilității lor, binefacerile colonialismului, superioritatea rasei albe, virtuțile omului alb, cinstea omului alb, setea de dreptate a omului alb, menit să fie stăpîn și, în același timp, ei s-au silit să scoată în evidența inferioritatea omului de culoare, neputința lui de a se administra singur, de a se dezvolta liber. Asemenea scriitori au fost ținuți în mare cinste de burghezie și încărcați de onoruri. Cărțile acestor soi de scriitori au fost puse cu dărnicie sub ochii copiilor oamenilor albi. Criticii burghezi susțineau că acest fel de scrieri reflectă adevărul, că ele nu sînt scrieri tendențioase... Criticii burghezi mai susțin și astăzi astfel de absurdități. Unii scriitori și publiciști burghezi cîntă și astăzi colonialismul. Dar glasul lor sună din ce în ce mai răgușit, mai dogit. Se va stinge curînd, cum destul de curînd se vor stinge și glasurile politicienilor burghezi, adepți ai colonialismului. Colonialismul și-a trăit traiul. Sînt secole de cînd oamenii de culoare nu văd în albi decît pe asupritorii și jefuitorii lor, pe ucigașii și exploatatorii lor. Colonialiștii au făcut tot ce le-a stat în puteri pentru a adormi conștiința oamenilor de culoare, pentru a distruge vechea lor cultură, pentru a bagateliza vechea și strălucita lor artă, pentru a-i obișnui cu gîndul că sînt suboameni. Albii au înfrînt revoltele coloniilor prin superioritatea armelor de foc și le-au înecat în sînge. Cu toată asuprirea, silnicia și exploatarea la care au fost supuse, coloniile și-au păstrat însă vechea lor artă și vechea lor cultură, și nu și-au pierdut niciodată nădejdea că ziua eliberării lor va veni, că va trebui să vină negreșit ziua cea mare a independenței lor naționale. Insă această mare zi părea depărtată. Aproape că nici nu putea să fie prevăzută în neclaritatea viitorului. Dar, în toiul primului război mondial, în care popoarele lumii fuseseră aruncate unele împotriva altora, într-un lung și nemaivăzut de sîngeros război, a izbucnit în vechea Rusie țaristă, și a ieșit biruitoare, Marea Revoluție din Octombrie. S-a constituit, pentru întîia oară în istorie, un stat al muncitorilor și țăranilor, din care exploatarea omului de către om a fost alungată. Și din înghețatul oraș, ridicat cîndva de Petru I, pe Neva, plecau pe undele văzduhului, spre cele patru colțuri ale lumii, cuvintele: pace popoarelor; libertate popoarelor; pace tuturor popoarelor; libertate tuturor popoarelor...

Ca niște uriașe păduri clătinate de vînt

Cuvintele rostite de Lenin au zburat din gură în gură și au învăluit pămîntul. Cuvintele nu pot fi împușcate de grăniceri. Ideile nu pot fi spînzurate de călăi. Cuvintele lui Lenin au pătruns în minți și în inimi. Cuvintele lui Lenin au trezit conștiințele care păreau adormite. Au îndemnat la rezistență împotriva asupritorilor. Au chemat la luptă împotriva exploatatorilor. Au crescut dorul după libertate. Au aprins năzuința după independență. Ca niște uriașe păduri clătinate de vînt, popoarele coloniale au început să freamăte. Colonialiștii au prins să se teamă și să tremure. Cîteva mii de colonialiști olandezi țineau sub călcîiul lor aproape o sută de milioane de indonezieni. Cîteva zeci de mii de colonialiști englezi robeau sute de milioane de indieni, de birmani, de malaezi, de negri africani. Cîteva zeci de mii de colonialiști francezi stăpîneau aproape o treime din Africa neagră. Indochina, îndepărtate și înfloritele insule din Pacific. Belgienii, portughezii, spaniolii își aveau și ei partea de sclavi și partea de beneficii. Intreaga epocă zbuciumată dintre cele două războaie mondiale a fost plină de luptele pentru libertate și independență ale popoarelor coloniale. Colonialiștii s-au dedat pretutindeni la represiuni sălbatice. Italia fascistă s-a repezit asupra Abisiniei. Japonia imperialistă și-a năpustit aviația și diviziile blindate asupra Chinei. Hitler s-a prăvălit, cu toată forța lui, întîi asupra vecinilor, apoi asupra Uniunii Sovietice. Fascismul italian, hitlerismul german, imperialismul japonez s-au prăbușit în foc și sînge. Statele burgheze colonialiste, deși au fost silite să dea deseori îndărăt și să facă concesiuni popoarelor înrobite în fața formidabilei presiuni ce s-a exercitat asupra lor, nu s-au hotărît încă să renunțe la colonialism. Colonialiștii francezi utilizează astăzi în Algeria, în Maroc și în Tunis împotriva celor ce vor libertate pentru ei și independență pentru patriile lor, aceleași mijloace de represiune ca odinioară pe la mijlocul secolului al XVII-lea, francezul Dupleix în India. Colonialiștii englezi împușcă, spînzură și ard satele sărace ale negrilor din Kenia, astăzi, în același fel, ca englezul Cecil Rhodes acum o jumătate de veac, în Africa de Sud. Portughezii împușcă și ei oameni de culoare în Goa. In plus „civilizatorii" albi de astăzi au la îndemînă tancuri, avioane și mitraliere. Așa se și cade. „Civilizația" a făcut doar — cum se știe — mari pași înainte și în ceea ce privește armele de exterminare...

China a devenit, în pofida colonialiștilor, un stat independent, de șase sute de milioane de oameni. Jumătate din Vietnam s-a transformat într-o înfloritoare democrație populară. Libertatea acestei republici populare, independența ei, dă curaj popoarelor vecine să lupte mai departe pentru libertate, pentru independența națională. Egiptul a alungat de pe teritoriul său pe ultimii slujitori în uniformă ai imperialismului englez. Popoarele birmane și-au aruncat cătușele și au alcătuit o uniune. In parte, și-a cucerit independența și Indonezia. Coreea de Nord își vindecă rănile prilejuite de războiul impus de imperialiști și-și așteaptă întregirea. India a devenit un stat liber și independent și sprijină forțele păcii.

Singapore cere colonialiștilor englezi libertate. Intreaga Africă luptă și sîngeră pentru aceeași cauză. Conferința de la Bandung, la care au participat reprezentanții statelor africane și asiatice — state locuite în cea mai mare parte de oameni de culoare — a dat o bună lecție colonialiștilor albi, „civilizatorilor". Imperialiștii „civilizatori" încheie pacte militare. Cercurile agresive imperialiste ațîță la război iar, în vremea aceasta, cei ce pînă mai ieri erau socotiți de colonialiști nevrednici de a se administra și conduce singuri, se arată, prin conducătorii lor, oameni într-adevăr ai acestui secol, bărbați politici cu idei înaintate, partizani ai păcii trainice, partizani ai conviețuirii pașnice între popoare. Comparați cu ei, sprijinitorii colonialismului, doritorii de a ține popoarele de culoare sub dominația lor, mai departe, fac penibila impresie a unor canibali din alte secole supraviețuind în aceeași epocă cu noi printr-o macabră glumă a istoriei. Cu ce altceva pot semăna decît cu canibalii din secole de mult stinse cei ce ard, împușcă și spînzură în Africa de Nord, în Kenia și aruncă în închisori pe patrioții ciprioți? Pretenția de a-l arăta pe ciankaișistul de la O.N.U., ca reprezentant al poporului chinez, e vrednică de rîs ca și susținerea că Goa ar fi o provincie portugheză. Portughezii din Goa sînt ultima căpușă înfiptă în coastele Indiei. Căpușa — care dăinuie de patru secole — va trebui să piară. Este destinul ei, de neînlăturat. De altfel, întregul sistem colonial va trebui să dispară. Acest secol — secolul luminii fără asfințit a Marelui Octombrie — va scutura de pe trupul său viguros tot ceea ce este vechi și putred sau pe cale de putrezire. In chip cu totul firesc, popoarele subjugate și-au ațintit ochii spre Uniunea Sovietică și și-au legat nădejdile de Uniunea Sovietică. In chip cu totul firesc, acum, cînd imperialismul a devenit mai brutal ca oricînd și cînd colonialiștii își agită mîinile lor pline de sînge, nevoind să dea ceea ce mai țin între ele, ba chiar rîvnind să recîștige ceea ce au pierdut, popoarele care abia și-au cîștigat libertatea și independența string legăturile lor de prietenie cu Uniunea Sovietică, lărgesc, în toate domeniile lor de activitate, colaborarea cu Uniunea Sovietică. Acum s-a văzut mai clar ca înainte cine sînt prietenii popoarelor slabe și ai popoarelor subjugate și cine sînt dușmanii lor de moarte. Timpul nostru nu mai suferă minciuna. Timpul nostru desparte apele limpezi de apele tulburi. Timpul nostru îngroapă vechiul cu toate păcatele și crimele lui și scoate cu bucurie la iveală, tot ceea ce este generos, măreț și nou.

O vizită fără precedent în istorie

Tovarășii Nikolai Alexandrovici Bulganin, președintele Consiliului de Miniștri al U.R.S.S., și Nikita Sergheevici Hrușciov, membru al Prezidiului Sovietului Suprem, au făcut în ultimele săptămîni o călătorie în India și Birmania. Amploarea pe care au luat-o manifestațiile care au avut loc cu acest prilej, cuvîntările ținute de iluștrii oaspeți ai popoarelor indiene și birmane, declarațiile comune cu care s-au încheiat aceste vizite, ne îndreptățesc să spunem că această călătorie a fost fără precedent în istorie și că rezultatele ei sînt de o covîrșitoare importanță politică.

Pe bogatele și plinele de frumuseți pămînturi indiene au mai călcat de-a lungul ultimelor veacuri și alți europeni. Incă de pe la sfîrșitul secolului al XV-lea, vestitul corăbier Vasco de Gama atingea coasta de vest a Malabarului. El debarca de pe vasele sale de lemn soldați îmbrăcați cu platoșe, debarca tunuri, construia cetățui, deschidea contoare și începea jaful și cucerirea. Intre 1500 și 1600 India, Golful Persic, Indochina au fost dominate și jefuite fără milă de colonialiștii portughezi. Popoarele Indiei și ale Indochinei au cunoscut robia omului alb, l-au cunoscut pe omul alb, pe așa numitul „civilizator" venit după pradă de peste mări și țări. Năvala asupra Indiei și a țărilor risipite pe întinderea albastră a apelor era abia la începutul ei. In ultimii ani ai secolului al XVI-lea își fac apariția în mările Indiei și se reped asupra bogățiilor ei bandiții olandezi. Ei pătrund mai departe, nesătui și hulpavi, cuceresc cu tunurile, ard, jefuiesc, ucid și iau în stăpînire una cîte una insulele din Pacific. Feroci, sosesc pe urmele portughezilor și ale olandezilor negustorii englezi care, în 1599—1600 înființaseră la Londra „Compania Indiilor", — tîlhărească asociație comercială menită să deschidă în lume calea imperialismului englez. Colonialiștii francezi nu se lasă nici ei mai prejos și, în 1664, Colbert organizează „Compania franceză a Indiilor orientale". In primele cinci decenii ale celui de al XVIII-lea secol, pe pămîntul Indiei au loc necurmate lupte între englezi și francezi pentru stăpînirea Indiei. Biruiesc englezii. In 1753 Duplex părăsește India pe care o lasă englezilor. Francezii își îndreaptă ochii spre alte ținuturi. De aci înainte englezii încep cucerirea uriașelor ținuturi indiene stat cu stat. Pe la jumătatea secolului al XIX-lea India este cucerită în întregime. Regina Victoria a Angliei este proclamată, de către primul său ministru Disraeli, împărăteasă a Indiei. Răscoale puternice au loc, dar ele sînt înecate în sînge de englezi. In 1862 ultimul Mogol moare în exil, la Rangoon... Englezii își întăresc stăpînirea. Aruncă popoarele Indiei unul împotriva altuia, dezbină, domnesc, exploatează fără milă, prin foc și sînge. De-a lungul acestor secole, nenumărați sînt călătorii (dacă putem să le spunem așa) care trec prin India. Ei se minunează de frumusețea vechilor temple, de grandoarea și strălucirea orașelor pline de palate ca din basm. Pe unii îi impresionează mizeria maselor țărănești și muncitoare, dar acest fapt li se pare cu totul firesc. Ei răspîndesc în lume legenda unei Indii pline de mistere și de fabuloase bogății. Aventurierii englezi adună averi fantastice, cu prețul jafului și al crimelor. Scriitori englezi cîntă în operele lor aceste fapte. Negustorii englezi socotesc India — cu pămînturile și oamenii ei — un bun al lor. Statul englez a făcut din India o colonie engleză. Popoarele Indiei au fost robite. Ori de cîte ori albii au călătorit sau au viețuit în India, popoarele Indiei au întors fața de la ei. Aceste popoare au asociat totdeauna — și pe bun drept — noțiunea de alb cu aceea de jefuitori, de exploatatori. Cine va scrie și cînd adevărata istorie a colonialismului? Această istorie ar trebui să fie scrisă cu cuvinte de piatră.

★

In urma celui de al doilea război mondial, India și Birmania și-au cucerit independența lor națională. Primii miniștri ai acestor țări, domnii Nehru și U Nu, au fost invitați de guvernul sovietic să viziteze țara socialismului victorios, Uniunea Sovietică. Popoarele sovietice i-au primit în mijlocul lor cu dragoste, ca pe niște buni și vechi prieteni. Intorcînd aceste vizite, tovarășii Nikolai Alexandrovici Bulganin și Nikita Sergheevici Hrușciov au vizitat India și Birmania. Și atunci s-a văzut ceea ce nu se mai văzuse niciodată de-a lungul istoriei acestor îndepărtate țări: sute de mii și milioane de oameni ieșind în calea oaspeților, oferindu-le daruri și ghirlănzi de flori și sorbindu-le cuvintele de pe buze. Indienii au strigat pretutindeni: „Rușii și indienii sînt frați". Birmanii au spus: „Rușii și birmanii sînt frați".

In popoarele libere ale Uniunii Sovietice indienii și birmanii au văzut frații lor. In tovarășii Bulganin și Hrușciov, indienii și birmanii au văzut pe conducătorii înțelepți și încercați ai popoarelor Uniunii Sovietice. Multe, simple și înțelepte cuvinte le-a spus tovarășul Nikita Sergheevici Hrușciov indienilor. Dar le-a vorbit mai ales despre pace și prietenie.

„Prietenia poate fi de mai multe feluri. Există o prietenie cînd oamenii trăiesc în bună înțelegere, dar mai există și o altfel de „prietenie", și anume cînd oamenii trăiesc alături, dar nu se invită unii pe alții. La fel se întîmplă și cu statele. Intre unele state nu există o adevărată prietenie, dar ele se află pe aceeași planetă și, vrînd-nevrînd, trebuie să găsească un mod de conviețuire.

Marele nostru Lenin a numit coexistență tocmai o astfel de conviețuire. Teza despre coexistență este o teză foarte importantă. Există însă oameni care-și pun întrebarea dacă coexistența este posibilă. S-ar părea că nici nu se poate pune o astfel de întrebare, deoarece în mod practic statele coexistă. Dar o astfel de întrebare se pune

Vreau să vă spun următoarele: apariția copilului depinde de tată și de mamă. Dar de ei nu depinde nici ziua, nici ora cînd va apare acest copil și dacă acesta va fi așa cum îl doresc ei. Atunci, cum se poate încerca să se oprească dezvoltarea istoriei, să se împiedice nașterea unor forme sociale noi? Așa cum soarele răsare în fiecare dimineață, tot așa în locul formelor sociale învechite, apar altele noi, mai înaintate.

Astfel a apărut pe lume statul nostru sovietic. El a fost primul stat proletar din lume, statul muncitorilor și țăranilor.

Indiferent dacă vor sau nu inamicii noștri. Uniunea Sovietică există, și nu numai că există, dar crește și se dezvoltă cu succes...

Mie personal nu-mi place deloc sistemul capitalist. Vorbesc de coexistență nu pentru că aș dori să existe capitalismul, ci pentru că nu pot să nu recunosc că acest sistem există.

Partea adversă, însă, nu vrea deloc să se împace cu existența sistemului socialist, deși nu numai noi am fost aceia care am creat un stat socialist; pe această cale au pășit și multe alte țări...

...Coexistența este o realitate. Noi nu o cerem și nici nu o solicităm, ci existăm în mod efectiv, așa cum există în mod efectiv statele capitaliste. Nimeni nu ne poate muta pe planeta Marte — de altfel, oamenii de știință nici nu au inventat mijloace pentru aceasta. Probabil că nici statele capitaliste nu vor să se mute pe planeta Marte. Inseamnă că va trebui să trăim pe aceeași planetă; or, a trăi înseamnă a coexista".

Aceste cuvinte sincere și înțelepte au plăcut indienilor. Insă nu este om cinstit pe lume căruia asemenea cuvinte să nu-i placă. Ele au supărat doar pe ațîțătorii la război și pe ziariștii atașați cercurilor agresive.

Iar între multe altele, într-una din numeroasele lui cuvîntări, tovarășul Nikolai Alexandrovici Bulganin a spus:

„Oamenii sovietici subliniază cu profundă satisfacție faptul că India pășește în primele rînduri ale luptătorilor pentru coexistență pașnică între popoare, pentru a se traduce în viață „pancea șila" — cele cinci principii proclamate în Declarația lui Jawaharlal Nehru și Ciu En-lai, precum și în declarația comună sovieto-indiană publicată în urma recentei vizite a primului-ministru Nehru în Uniunea Sovietică. Poporul sovietic prețuiește mult contribuția Indiei și a guvernului ei la cauza păcii și reglementării pașnice a problemelor internaționale nerezolvate. El vede în Republica India și în guvernul ei un tovarăș de idei și un aliat în lupta pentru pace și slăbirea continuă a încordării internaționale".

Cînd în India și în Birmania au venit, aproape pe furiș, reprezentanți ai statelor imperialiste, poporul a prins de veste și le-a ieșit în cale cu inscripții care spuneau: „Cărați-vă acasă".

Și nici nu se putea să fie altfel. Reprezentanții cercurilor agresive imperialiste aduceau popoarelor indiene și birmane pacte militare generatoare de noi războaie și convenții comerciale înrobitoare.

Iluștrii conducători sovietici le-au adus acestor popoare elogii pentru lupta lor pentru independență, pentru lupta lor în vederea menținerii și întăririi păcii, pentru participarea lor la măreața acțiune care se duce pentru evitarea războiului și coexistența pașnică între toate popoarele lumii, indiferent de sistemul lor politic.

Acum, popoarele Indiei și ale Birmaniei au avut prilejul să vadă, cu ochii lor, că mai există pe lume și altfel de albi, decît aceia pe care erau obișnuiți să-i cunoască.

Pe tovarășii Bulganin și Hrușciov, care s-au dus în India și Birmania cu cuvinte de pace și de frățietate între popoare — indienii și birmanii i-au primit cum n-au primit încă nici un alt oaspe de peste hotare de-a lungul întregii lor istorii.

Acestea constituie dovezi netăgăduit că politica de pace și conviețuire pașnică, pentru care luptă fără șovăială Uniunea Sovietică, găsește din ce în ce un mai larg răsunet în întreaga lume. Toate acestea dovedesc că timpul colonialiștilor a trecut, că sub influența binefăcătoare a Uniunii Sovietice popoarele s-au trezit și sînt hotărîte să întărească libertatea și independența lor și să se scuture de ultimele vestigii ale unui trecut care trebuie să fie fără întoarcere.

Vigilente, popoarele știu azi mai bine ca oricînd cine sînt prietenii lor și cine dușmanii. Ele își string tot mai mult rîndurile în jurul marelui steag al păcii, ele se arată tot mai hotărîte să lupte pentru a-și întări libertățile cîștigate, pentru a consolida în lume o pace trainică. La acestea a contribuit imens vizita în India și Birmania a tovarășilor Nikolai Alexandrovici Bulganin și Nikita Sergheevici Hrușciov.

★

Oamenii muncii din Republica Populară Romînă, intelectualitatea noastră, oamenii noștri de artă și cultură, scriitorii noștri sînt fericiți de strălucita primire făcută tovarășilor Bulganin și Hrușciov în India și Birmania.

Aceasta întărește marele nostru lagăr al păcii. Poporul nostru, care și el a fost veacuri întregi împilat și robit de asupritori din afară și din lăuntru, sprijină întru totul politica de pace și de conviețuire pașnică între popoare, al cărei stegar este Uniunea Sovietică.

Orice pas care întărește pacea ajută poporului nostru să-și atingă scopurile ce și-a propus. Iar călătoria minunată în India și Birmania a tovarășilor Bulganin și Hrușciov a contribuit mult la întărirea păcii, la întărirea convingerii că conviețuirea pașnică între popoare este nu numai de dorit, ci este cu putință.

Zaharia Stancu

Viața Uniunii Scriitorilor

Consfătuirea tinerilor critici literari

Marți, 29 noiembrie, a avut loc la Casa Scriitorilor „Mihail Sadoveanu" din București, o consfătuire cu tinerii critici din întreaga țară. In cadrul consfătuirii, prezidată de acad. Mihai Beniuc, a fost prezentat un referat despre unele probleme ale tinerilor noștri critici literari, susținut de Aurel Martin și Dumitru Micu. Referatul, pornind de la ideea justă că problemele tinerilor critici nu pot fi despărțite de cele ale criticii noastre literare în general, a evidențiat ca un succes deosebit apariția unor noi critici, precum și orientarea ideologică tot mai fermă a tinerilor critici. Au fost analizate aspecte ale activității depuse în ultima vreme de tineri critici în acțiunea de promovare a literaturii noastre pe drumul realismului socialist, cît și realizările dobîndite pînă acum de tinerii istorici literari în ce privește valorificarea tezaurului clasic. Succesele dobîndite au fost posibile — a remarcat referatul — datorită situării la baza activității critice, a spiritului de partid.

Referatul a scos totodată în evidență și unele lipsuri care persistă în munca unor tineri critici: axare insuficientă în actualitate, alunecări către sociologism vulgar sau către interpretări estetizante, nivel teoretic insuficient de ridicat. Numai justa orientare principială, dublată de cunoașterea profundă a realității, permite relevarea conținutului de idei și a specificului literaturii.

La discuții numeroși vorbitori au dezbătut unele probleme importante pentru bunul mers al activității tinerilor critici. Printre cei care au luat cuvîntul au fost: V. Mîndra, Hajdu Gezö, V. Rîpeanu, Gh. Achiței, Szolt Galfalvy.

In concluzia discuțiilor purtate, tov. G. MACOVESCU, președintele comisiei de critică, a spus, printre altele:

In ultima vreme, la Uniunea Scriitorilor se remarcă o activitate intensă în sensul că în secții și comisii se muncește mai temeinic, mai organizat.

Așa fiind, Biroul Uniunii Scriitorilor a hotărît să reorganizeze și activitatea criticilor literari, constituind o comisie, al cărei rol este să stimuleze munca criticilor din țara noastră. Multă vreme s-a vorbit despre critica de la noi ca despre Cenușăreasa din povești. Trebuie să recunoaștem — deși nu este bine să ne lăudăm singuri — că situația este schimbată și ședința de astăzi a dovedit acest lucru. Au crescut cadre tinere în critica noastră. In presa noastră literară, în reviste, în ziare, sînt prezenți un număr mare de critici tineri, bine pregătiți. Ei sînt capabili să contribuie la dezvoltarea criticii marxist-leniniste din țara noastră.

In urma acestui fenomen îmbucurător al creșterii unor cadre noi, bine pregătite, se simte nevoia unei mai bune organizări în cadrul Uniunii Scriitorilor a muncii tinerilor critici.

Este adevărat că nu numai tinerii critici, dar întregul front al criticii noastre are nevoie să-și discute problemele, să se organizeze mai bine, dar conducerea Uniunii Scriitorilor a găsit că acum este necesar să se dea o atenție deosebită tinerilor critici.

Problema-cheie a activității noastre de critici literari este aceea a spiritului de partid în literatură, în critică. Atîta vreme cît nu vom fi toți pătrunși de ideea că, numai situîndu-ne pe poziția înaintată a spiritului de partid în artă, putem da opere valoroase — atîta vreme va fi necesar să nu încetăm lupta.

De ce trebuie să accentuăm mereu acest lucru? Pentru că lupta ideologică nu a încetat. Dimpotrivă, în ultima vreme lupta ideologică a căpătat asemenea forme, încît este necesară o foarte temeinică situare pe poziții partinice.

S-a observat — și aci mă refer nu numai la activitatea tinerilor critici — uneori în analiza fenomenului literar din țara noastră, ocolirea discutării conținutului, o refugiere a unor critici pe latura analizei formei operei literare și o părăsire a terenului analizei raportului dialectic dintre conținut și formă.

S-a observat — și dvs. ați discutat azi, pe larg, acest lucru — că unii critici fug de temele actualității, retrăgîndu-se în domenii cît mai liniștite.

Trebuie să facem aci o precizare, și anume în privința mult discutatei activități de istoric literar. Atunci cînd raportul a pus această problemă, nu s-a gîndit la „interzicerea" pentru criticii tineri și pentru nimeni, a muncii de istoric literar.

Este vorba de sarcina de a combate tendința de refugiere, vrută sau nevrută, în istoria literară, părăsindu-se problemele arzătoare care privesc în mod direct construirea socialismului.

S-a spus aici că atunci cînd scriem trebuie să ne gîndim cui ne adresăm.

Intr-adevăr noi nu scriem numai pentru bucuria minții și plăcerea sufletului nostru. Noi sîntem activiști cu sarcini de răspundere în frontul ideologic și datoria noastră de frunte, ca ingineri ai sufletului omenesc, este să transmitem marilor mase de cititori ideile operelor literare, să le punem în evidență pe cele valoroase, să le combatem pe cele periculoase.

Se mai întîmplă să observăm — din păcate și în activitatea unor critici tineri — sau tendința de a face un soi de critică literară calificată pe drept „critică la mir", sau tendința apologetică.

Uneori se manifestă în rîndul criticilor tineri tendința de a se constitui grupuri și grupulețe în jurul unei persoane socotită sacrosanctă, despre care nu se poate scrie decît la modul superlativ.

Noi, educați în spiritul marxism-leninismului, trebuie să păstrăm o strictă obiectivitate științifică. Este datoria noastră ca, fixați pe pozițiile partinice, să descoperim adevărurile obiective, și în lumina acestor adevăruri să explicăm opera literară, să transmitem ideile operei respective maselor populare.

S-a mai vorbit aci despre sinceritatea în critică.

Problema aceasta a sincerității nu este o noutate pentru noi.

Sinceritatea nu poate fi înțeleasă decît în raport cu scopul propus, decît ca o componentă a spiritului de partid în literatură și în artă.

S-au mai ridicat aci foarte multe probleme, ca de pildă: problema specificului criticii literare, problema personalității criticului, problema gustului, a culturii, problema comparației între scriitori, problema stilului, problema diferitelor forme de critică, apoi altele legate de munca practică în redacții, raporturile cu scriitorii ș.a.m.d.

Toate sînt extrem de interesante și merită o amplă dezbatere.

Din dezbaterile noastre a reieșit necesitatea unei lărgiri a activității critice în presă. Trebuie să milităm pentru obținerea a cît mai mult spațiu, în special în ziare, pentru problemele criticii. Trebuie să se introducă la ziare obiceiul ca măcar o dată pe săptămînă să existe o cronică literară.

Comisia de critică își propune ca — cu ajutorul Biroului Uniunii Scriitorilor — să aibă o consfătuire cu responsabilii ziarelor, pentru a le solicita o mai mare înțelegere pentru critica literară.

Trebuie să dezbatem în presă problemele specifice criticii și să pornim de aci cu obligația pentru fiecare dintre noi de a contribui la asemenea dezbateri.

Pentru a da însă ocazia ca aceste probleme să fie discutate mai pe larg, comisia de critică își propune să înființeze un cenaclu de critică, asemănător cenaclului de poezie existent pe lîngă Comisia de critică. La acest cenaclu vor fi invitați toți criticii din București și din provincie. In felul acesta vom strînge relațiile cu tovarășii care scriu în limbile minorităților naționale.

Este bună propunerea care s-a făcut de a se proceda la un schimb de articole între revistele care apar în limba romînă și cele care apar în limbile minorităților naționale.

Sîntem convinși că această întîlnire a noastră a dat rezultate. Ea trebuie să constituie un punct de plecare pentru activitatea noastră viitoare care trebuie să fie mult mai rodnică.

Hotărîrea C.C. al Partidului celor ce muncesc din Ungaria în legătură cu devierea de dreapta în literatură

BUDAPESTA 10 (Agerpres). — M. T. I. transmite:

La 10 decembrie ziarul literar ungar „Irodalmi Ujság" a publicat Hotărîrea Comitetului Central al Partidului celor ce muncesc din Ungaria în legătură cu devierea de dreapta în literatura ungară contemporană.

In hotărîre se subliniază că o serie de poezii, nuvele și articole literare consacrate țărănimii oglindesc și sprijină păreri de mic proprietar, străine căii socialiste de dezvoltare. Unii scriitori, se spune în Hotărîre, au uitat că trebuie să slujească poporul.

Comitetul Central al Partidului celor ce muncesc din Ungaria, se spune în continuare în Hotărîre, a constatat că în prezent oportunismul de dreapta se manifestă în forma cea mai periculoasă, fățiș și organizat în domeniul literaturii. Trebuie îmbunătățite munca ideologică, politică și activitatea generală de partid în rîndul scriitorilor și oamenilor de artă comuniști. Trebuie lichidate opiniile politice dăunătoare care sînt întreținute de dușmani și paralizează activitatea scriitorilor. Trebuie ridicat nivelul ideologic și profesional al criticii, trebuie desfășurată o critică curajoasă multilaterală în spiritul marxism-leninismului.

Trebuie întărite organele care conduc nemijlocit viața literară, trebuie îmbunătățită munca de partid în cadrul Uniunii scriitorilor.

Comitetul Central al Partidului celor ce muncesc din Ungaria, se spune în încheiere în Hotărîre, cheamă toate organizațiile de partid și organizațiile Uniunii Tineretului Muncitor, pe toți comuniștii, să ajute pe scriitori să-și lichideze lipsurile legate de manifestarea devierii de dreapta în literatură.

CARNET SOVIETIC

CONSFĂTUIREA TINERILOR SCRIITORI DIN UNIUNEA SOVIETICĂ

A treia consfătuire a tinerilor scriitori din Uniunea Sovietică se va deschide la Moscova la 9 ianuarie și va ține șapte zile. Organizațiile de scriitori, republicane și regionale, au cercetat cu atenție operele scriitorilor tineri, membri ai acestor organizații, și le-au recomandat comisiei centrale, formată din reprezentanții Comitetului Central al Comsomolului și ai Uniunii Scriitorilor.

Consfătuirea va începe cu referatul lui V. Ajaev „Forțele tinere ale literaturii sovietice și sarcinile Uniunii Scriitorilor cu privire la noul schimb de scriitori". A. Makarov va citi coreferatul „Despre creația poeților tineri", iar V. Rozov despre creația tinerilor autori dramatici.

După primele ședințe plenare se vor ține seminariile de creație. La fiecare seminar vor lua parte cîte 6—10 scriitori tineri. Seminariile vor fi conduse de scriitorii K. Paustovski, V. Panova, L. Sobolev, T. Panfiorov, V. Saianov, N. Ciukovski, N. Zamoșkin, D. Granin G. Markov, V. Lidin, S. Babaevski, N. Svetlov, M. Matusovski, S. Vasiliev, L. Kassil, A. Barto, E. Surkov, etc. La seminarii vor lua parte peste 200 de scriitori.

★

Consfătuirea tinerilor scriitori ucraineni a și avut loc la Kiev și a ținut șase zile. L. Novicenko a expus referatul „Tema principală".

Raportul despre poezie a fost ținut de Maxim Rîlski.

La discuții au luat parte N. Ușakov, I. Gonciarenko, E. Krotevici, care au analizat operele mai însemnate ale tinerilor scriitori ucraineni, dîndu-le sfaturi cu privire la creația lor literară. Au luat cuvîntul și foarte mulți scriitori tineri. Seminariile s-au ținut pe secții.

● *In același timp a avut loc o plenară a conducerii Uniunii Scriitorilor Ucraineni, la care au luat parte și delegații veniți la consfătuirea tinerilor scriitori din Ucraina.*

Plenara s-a ocupat de tema vieții contemporane în literatura ucraineană din 1955 și a tras concluziile la consfătuirea tinerilor scriitori.

Referatul ținut de Mikola Bajan s-a ocupat amănunțit de o serie de opere din literatura ucraineană, consacrată temelor contemporane.

„Numai pe baza însușirii profunde a metodei realismului socialist, — a spus Mikola Bajan — pe baza desăvîrșirii măiestriei artistice, scriitorul sovietic va putea să creeze opere cu adevărat populare, care vor înfățișa chipuri de oameni înaintați ai societății socialiste, cu adevărat demne de societatea noastră sovietică. Din păcate, reproșul serios făcut de la tribuna celui de al doilea Congres al scriitorilor sovietici, că scriitorii nu acordă mai multă atenție vieții contemporane, rămîne încă în picioare. Trebuie să subliniem că și anul acesta tema contemporană n-a ocupat primul loc, care-l merită!"

I. Novicenko a făcut o expunere amănunțită despre consfătuirea tinerilor scriitori, oprindu-se asupra unor probleme ale muncii cu tinerii scriitori. El a arătat că uneori munca cu tinerii scriitori capătă un caracter unilateral: i se dă foarte multă atenție tînărului scriitor cînd lucrează la prima carte, apoi este lăsat să se descurce singur și de aceea, uneori, nivelul cărții a doua este mai scăzut decît al primei. L. Novicenko a propus ca în anul viitor să se țină o consfătuire cu tinerii scriitori, care au scris cîte două cărți

N. Rîbak a spus că acele cărți care se ocupă de o problemă, fără a avea perspectivă istorică, acele cărți care reduc năzuințele omului sovietic numai la mici preocupări cotidiene, nu rezistă la examenul timpului. Dacă o carte consacrată contemporaneității prezintă faptele profund și veridic, ea va trăi mult timp. Scriitorul trebuie să creeze astfel de cărți.

„Noi trăim vremuri, — a spus Oles Gonciar — cînd se face între popoare un schimb intens de valori spirituale și de aceea pentru a lucra cu mai mult succes, nu trebuie să ne limităm numai la experiența literaturii ucrainene și ruse. Noi trebuie să știm ce-i preocupă astăzi pe scriitorii popoarelor frățești, ce se întîmplă în literatura altor țări ca, de pildă, în literatura indiană sau franceză. Urmărind cu atenție dezvoltarea artei în alte țări, pentru mulți n-ar fi fost un fapt surprinzător, deși plăcut, apariția multor filme italiene și franceze noi, de la care ar putea să învețe și regizorii și scenariștii noștri".

COMEMORAREA A 75 DE ANI DE LA MOARTEA LUI F. M. DOSTOEVSKI

In Uniunea Sovietică se fac mari pregătiri pentru comemorarea a 75 de ani de la moartea marelui scriitor rus F. M. Dostoevski. Comemorarea va avea loc în februarie 1956. Nu de mult, la Uniunea Scriitorilor Sovietici a avut loc sub președinția lui Al. Surkov ședința comisiei care se ocupă de pregătirea acestei comemorări. Reprezentanții Uniunii Scriitorilor Sovietici, ai Ministerului Culturii, ai VOKS-ului, ai editurilor, muzeelor și teatrelor din Capitală au adus la cunoștință comisiei pregătirile făcute pînă acum.

Editura de Stat a primit sarcina de a tipări primul volum din Opere Alese, două volume de nuvele și povestiri și o serie de studii consacrate scriitorului. Au apărut în ediții separate: „Crimă și pedeapsă", „Adolescentul", „Idiotul", „Satul Stepancikovo și locuitorii lui". Primele patru volume din „Opere alese" vor apare în cursul anului 1956, iar pînă-n 1958 și celelalte șase. Cu prilejul comemorării vor apare studiile „F. Dostoevski" de V. Ermilov și „Saltîkov-Scedrin și Dostoevski" de S. Borșevski. Teatrele din Moscova vor juca cîteva piese după operele cu același nume: „Satul Stepancikovo", „Frații Karamazov", „Idiotul", „Umiliți și obidiți" etc. Institutul de literatură universală „Maxim Gorki" va ține cîteva ședințe consacrate problemelor reconsiderării operei marelui scriitor, expoziția de la casa-muzeu F. M. Dostoevski va fi îmbogățită, se vor organiza serate literare, referate și lecții la cluburi și case de cultură. Cu acest prilej vor fi pregătite și două filme: un film artistic după romanul „Idiotul" și un film documentar despre viața scriitorului.

Redactor-șef: Zaharia Stancu. *Colegiul redacțional:* Mihai Beniuc, Marcel Breslașu, Eusebiu Camilar, Paul Georgescu *(redactor-șef adjunct)* Alexandru Jar, Eugen Jebeleanu, George Macovescu, Ion Mihăileanu, Veronica Porumbacu, *(redactor-șef adjunct)*, Cicerone Theodorescu, Ion Vitner.

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA: București — Bdul. Ana Ipătescu 15. Telefon: Redacția 2.74.26; 1.50.17. Administrația 1.17.92 ABONAMENTE: 3 luni 6,50 lei; 6 luni 13 lei; 1 an 26 lei. Tiparul Intreprinderea poligrafică nr. 2, str. Brezoianu 23—25.
X X X X

Trăiască cel de al II-lea Congres al Partidului Muncitoresc Romîn

PROLETARI DIN TOATE ȚĂRILE, UNIȚI-VĂ!

GAZETA LITERARĂ

Anul II, nr. 51 (93) - Joi 22 decembrie 1955 | ORGAN SĂPTĂMÎNAL AL UNIUNII SCRIITORILOR DIN R.P.R. | 8 pagini 50 bani

Raportăm partidului

Mîine se deschide cel de-al doilea Congres al Partidului Muncitoresc Romîn. În întîmpinarea acestui important eveniment din viața patriei noastre libere, oamenii muncii raportează partidului despre roadele eforturilor lor creatoare, pe cele mai diverse șantiere — de construcție economică, dar și culturală și morală — ale socialismului. Două noi termocentrale, înălțate înainte de termen. Noi mine de cărbune, deschise în regiuni altădată ignorate de statisticile tezaurului nostru carbonifer. O mare fabrică de antibiotice, prima din țara noastră și una din cele mai moderne din sud-estul Europei. Pe șantierul hidrocentralei de la Bicaz, tunelul de aducțiune a fost străpuns cu aproape jumătate de an mai devreme. Cincinalul, în ceea ce privește producția industrială globală, a fost îndeplinit cu aproape două luni înainte de termen. Alături de muncitorii din industrie, țărănimea noastră muncitoare raportează partidului despre suprafața de 3.380.000 ha. însămînțată în toamna aceasta; despre producțiile de grîu și porumb care întrec cele mai îndrăznețe visuri ale scormonitorilor cu plugul în pămîntul îmbucătățit: 2312 kg. grîu la ha., peste 5000 kg. porumb la ha. Raportează partidului despre noi întovărășiri, despre noi gospodării colective...

Partidului, forța noastră conducătoare, îi raportează muncitorii, țăranii muncitori, intelectualii, toți cei care, angajați activ pe drumul construirii socialismului, își duc munca sub îndrumarea partidului, pentru îndeplinirea țelurilor pe care li le-a pus în față partidul, pentru făurirea unei vieți îmbelșugate și demne a poporului nostru.

Ca organ al Uniunii scriitorilor din R.P.R. „Gazeta literară" aduce partidului, congresului său, cuvîntul scriitorilor și criticilor literari — militanți hotăriți pe frontul ideologic, al cărui conducător și îndrumător este partidul clasei muncitoare, Partidul Muncitoresc Romîn. Ne înfățișăm în fața Congresului cu succesele literaturii noastre noi, — cu imaginile literare ale vieții noastre în prefacere revoluționară, cu chipurile de comuniști oglindite în cărțile noastre, cu reflexele artistice ale forței organizatoare și transformatoare ale partidului nostru. Ne înfățișăm cu roadele pe care concepția marxistă despre viață și societate le-a fecundat în creația marilor noștri scriitori din generația ajunsă de mult la maturitate artistică, — cu izbînzile literare ale scriitorilor formați de partid în focul luptei pentru cucerirea puterii și înfăptuirea democrației populare, — cu primele cuceriri ale tinerelor noastre cadre literare, mlădițe crescute sub soarele vital al libertății și al viitorului socialist.

Știm cît de mult mai avem de înfăptuit. Știm că viața prezentă își găsește încă adeseori o oglindire prea palidă în imaginea noastră literară. Știm că avem încă prea puține cărți despre clasa muncitoare, despre forța creatoare a poporului liber, descătușată fără zăgazuri în întrecerile socialiste și patriotice de pe întinsul patriei. Știm că lupta pe cele două fronturi — împotriva influențelor decadentismului formalist și estetizant și împotriva schematismului vulgarizator și placid, deformînd și ingustînd viața — trebuie dusă cu energie continuă, pentru a purta mai departe, pe trepte superioare, tradiția glorioasă a literaturii noastre legate de popor, pentru a înainta fără impas pe drumul realismului socialist.

Știm însă că, pentru întreaga noastră creație, pentru critica noastră literară, chezășia victoriei este conducerea de către partid a literaturii. Orientarea ideologică dată de către partid, spiritul partinic care trebuie să ne călăuzească pașii, îndrumarea concretă, operativă, a partidului, garantează perspectivele noastre de dezvoltare, sezisarea la timp a deficiențelor și inconsecvențelor noastre, găsirea soluțiilor și precizarea obiectivelor noastre în fiecare etapă de creștere a literaturii noastre.

Noi sîntem încredințați că munca noastră de creație este un șurub și o rotiță în marele angrenaj al construcției socialiste, că fiecare rînd al nostru poate să contribuie efectiv la împingerea înainte sau la tragerea îndărăt a uriașului efort colectiv al poporului nostru, condus de partid pe calea construirii socialismului. De aceea sînt sfinte pentru noi cuvintele lui Lenin despre partinitatea literaturii, de aceea urîm obiectivismul burghez, „nepartinitatea" care „a fost întotdeauna și pretutindeni un instrument și o lozincă a burgheziei".

Critica leninistă a obiectivismului ne-o însușim cu pasiunea luptătorului și cu luciditatea gînditorului înaintat: „Obiectivismul vorbește despre necesitatea procesului istoric dat; materialismul constată cu precizie formația social-economică dată și raporturile antagoniste generate de aceasta. Obiectivistul, demonstrînd necesitatea unui șir de fapte, riscă întotdeauna să se abată către poziția de apologet al acestor fapte; materialistul dezvăluie contradicțiile de clasă și implicit își precizează punctul de vedere. Obiectivistul vorbește despre „tendințe istorice de nebiruit"; materialistul vorbește despre clasa care „dirijează" ordinea economică dată, avînd anumite forme de opoziție din partea altor clase. În felul acesta, pe de o parte, materialistul este mai consecvent decît obiectivistul; obiectivitatea lui este mai consecventă, mai adîncă... Pe de altă parte, materialismul implică, ca să zicem așa, spiritul partinic, obligînd ca, la orice apreciere a evenimentului, să se adopte deschis și pe față punctul de vedere al unui anumit grup social".

Noi, scriitorii și criticii literari, situați pe pozițiile materialismului marxist-leninist, am adoptat deschis și pe față punctul de vedere al clasei muncitoare, al partidului ei; țelul nostru este să reflectăm realist adevărul, punîndu-ne în slujba idealurilor istorice cele mai înaintate ale lumii contemporane, idealuri corespunzătoare însuși mersului înainte al omenirii după legile ei obiective; noi recunoaștem în clasa muncitoare — clasa care dirijează înfăptuirea noii ordini economice, socialiste, — și în partidul ei, forța de avangardă a tuturor producătorilor de bunuri materiale și spirituale din țara noastră.

Pentru noi, militanți ai realismului socialist, activiști pe frontul ideologic al construirii socialismului, sînt de asemeni neîncetat prezente vorbele lui Lenin din articolul său „Organizația de partid și literatura de partid", — prin care se afirmă specificul creației literare ca domeniu de manifestare liberă a personalității creatorului angajat direct în lupta partidului: „Problema literară se pretează cel mai puțin unei egalizări mecanice, unei nivelări, dominației majorității asupra minorității".

Mai cu seamă în ultima vreme, odată cu dezvoltarea literaturii noastre realist-socialiste, cu cîștigarea experienței creatoare și maturizarea unor noi talente înflorite în anii de după eliberarea patriei, s-au manifestat în proza și poezia noastră, în dramaturgia noastră, în critica noastră literară, diferite stiluri și chiar curente între care s-au creat spontan întreceri creatoare, o deschisă luptă de opinii. Criteriul esențial al valabilității acestor stiluri și curente, firești și necesare pentru dezvoltarea literaturii, este recunoașterea comună a orientării partinice realist-socialiste, subordonarea comună sarcinilor generale ale construirii socialismului, respectarea cu fermitate a conducerii de către partid a literaturii. Lupta principială pentru demonstrarea avantajelor unui anumit stil sau curent, pentru infirmarea avantajelor altui stil sau curent, implicînd desigur și polemica usturătoare, trebuie neîncetat să aibă în vedere obiectivele esențiale ale literaturii, dezvoltarea și consolidarea frontului literar ca o poziție sigură a partidului în lupta pentru transformarea revoluționară a vieții poporului. Noi, scriitorii militanți, sîntem pentru via ciocnire de idei și de păreri, pentru libera afirmare a viziunii artistice personale sau a predilecției critice pentru un stil sau altul în creația literară. Dar sîntem, de asemenea fără șovăire și fără cruțare, împotriva acelora care, sub un pretext sau altul, se abat de la lupta partidului pentru realizarea unei literaturi cu un înalt conținut de idei reflectat într-o desăvîrșită imagine artistică.

În fața Congresului, reafirmăm hotărîrea noastră nestrămutată de a fi, prin activitatea noastră specifică, ostași siguri ai partidului, uniți în jurul lui. Directivele Congresului vor fi pentru noi, ca și pentru toți oamenii muncii din patria noastră, îndreptarul sigur al eforturilor creatoare de acum înainte.

Gazeta literară

SĂRBĂTOARE

Azi bate mai solemn, mai tare ceasul,
Inalte porți mai grave se deschid,
Mai apăsat pe trepte calcă pasul
Și inimile-n piepturi bat mai tare
Cînd intră cei aleși în adunare,
Ai tăi, nebiruitule partid!

Sînt ei, cei plini de rîvnă, comuniștii,
Din toți copiii țării cei mai buni,
Distrugătorii timpului răstriștii,
Despicătorii veacului în două
Și ziditorii de vieață nouă,
Cei ce iscară soare prin furtuni!

Adastă-n sală calmele drapele
Și peste ele chipul luminos
Al celor ce-au vestit în vremuri grele
Că are să se crape crunta noapte
Și-al celora ce-au pus ideea-n fapte
In marele Octomvre viforos.

Nu-n umbra lor, ci în a lor lumină
S-a pus cu trudă și cu sînge cheag,
La Dunăre, la poala carpatină,
Spre largă temelie vieții drepte,
Iar omului, ca să se nalțe, trepte,
Și-n fața erei socialiste, prag.

Acum sosită-i ora cîntăririi,
Cît s-a făcut și cît nu s-a făcut
Pe drumul suitor al fericirii,
Al fericirii, ca s-o aibă pruncii
Și fiecare pe măsura muncii,
Așa cum scrie-n inimi și-n statut

Acum e ora să-și privească forța,
Partidul, înțeleptul gospodar,
Să ia pe-aceia ce purtară torța,
Să-i pună pe-ndelete și s-arate
Că mințile și brațele-ncordate
Prin ani, nu se trudiră în zadar.

Ca luna dintre nori să se dezghioace
Ca aurul să iasă din nisip
Și lupta pentru plan și pentru pace,
Petrol mai mult, cărbuni, porumb, tunele,
Și clar subt raza purpuriei stele
Al omului de astăzi mîndru chip!

Acum e timpul să privim de-aproape,
Cu grijă-n amănunte și-n adînc, —
Nici-o greșală n-are să ne scape,
Dar nici un fapt măreț să nu rămînă
Cu ușurință cîntărit din mînă,
Acuma și recoltele se strîng!

Acum e timpul să privim departe,
Să calculăm nainte ani și drum
Și-ndeosebi la om să fim cu grijă foarte,
Să nu uităm dușmanul stînd la pîndă,
Poporul, țara să ne fie sfîntă,
Căci altfel nu e chip și nu e cum!

Acum e timpul să se vadă cine,
Partidule, îți este credincios,
Și respirînd și cugetînd prin tine
Nu pregetă să pună la bătaie
Necontenit a inimii văpaie,
Așa cum tu ne-nveți, de-i sus ori jos!

Un cer de stele azi la tine cată
De jos, — sînt ochii marelui popor;
Pornită de pe fruntea-ți luminată,
Pătrunsă-n suflet, încolțind în sînge
Lumina-ți înmiită se răsfrînge
De-odată din privirea tuturor.

Și de vei cere tu, Partid, tăcere
O clipă la Congres, o clipă doar,
Vei auzi de-odată cu putere
Bătăi în marea ta solemnitate:
E inima poporului ce bate
In ritmul tău, biruitor și clar!

Mihai Beniuc

FERICIRE

Și-acum, cînd între frații tăi și tine
Nici o distanță nu-i; cînd ești în oameni
Iar ei în tine sînt; cînd tot ce sameni
Rodește-n ei cu roade mari și pline;

Cînd știi că n-ai cu ce și cum s-asemeni
Această fericire care vine
La cel ce-n luptă a uitat de sine
Și milă n-a avut cu răi și fameni —

Acum totul ce firesc îți pare!
Dar nu uita ce-nalt și greu fu zidul
Prin care oameni și-au tăiat cărare

La tine, singuratecul, timidul,
Pîn' a pătruns în viața ta partidul,
Severa fericire luptătoare.

Maria Banuș

PARTIDUL

Cu ochii noștri limpezi
ce-acuma se deschid
pe Cartea-n care-i scrisă
Povestea Țării-ntreagă,
citim cuvîntul simplu
și minunat: PARTID
și inima și mintea
se-ntrec să-l înțeleagă!

Bat inimile-n piepturi
și mintea urcă-n zbor
și fiecare-și spune:
De-ar fi să mi-l închipui
ca pe-un voinic din basme
întregul meu popor,
o singură făptură
— cu trupu-i și cu chipu-i —

bătrîn și veșnic tînăr,
unchiaș și flăcăiaș,
cu umerii cît munții,
cu fruntea peste creste,
cu pieptul cît hotarul...
atunci Partidul este
și inima și mintea
acestui Uriaș!

E inima călită
în lupte și primejdii
în veacuri de-nfruntare
și ceasuri de restriști,
e leagănul iubirii
de glie — și-al nădejdii,
din beznele robiei
și pîn-la comuniști.

E mintea luminată
puternică și trează
— comoară-a-nțelepciunii
ce-am strîns-o din bătrîni —
E mintea care știe,
străvede și cutează
și cumpănește pașii
de Astăzi către Mîni!

Cu inima-ți fierbinte
și luminoasa-ți minte
Partid al țării mele
să ne călăuzești
pe drumul nostru harnic
și pașnic — înainte
să ne durăm o țară
aievea — ca-n povești!

Marcel Breslașu

Din „Cîntecele copiilor"

76 de ani de la nașterea lui I. V. STALIN

DECERNAREA PREMIILOR INTERNAȚIONALE STALIN „PENTRU ÎNTĂRIREA PĂCII ÎNTRE POPOARE" PE ANUL 1955

MOSCOVA 20 (Agerpres). — TASS transmite:

La 7 și 9 decembrie au avut loc ședințele Comitetului pentru decernarea Premiilor internaționale Stalin „Pentru întărirea păcii între popoare", sub președinția academicianului D. V. Skobelțin.

Comitetul a examinat propunerile primite cu privire la decernarea Premiilor internaționale Stalin pe anul în curs și a adoptat următoarea hotărîre în această problemă:

CU PRIVIRE LA DECERNAREA PREMIILOR INTERNAȚIONALE STALIN „PENTRU ÎNTĂRIREA PĂCII ÎNTRE POPOARE" PE ANUL 1955.

Hotărîrea Comitetului pentru decernarea Premiilor internaționale Stalin „Pentru întărirea păcii între popoare" din 9 decembrie 1955.

Pentru merite remarcabile în lupta pentru menținerea și consolidarea păcii se decern Premii internaționale Stalin „Pentru întărirea păcii între popoare" următoarelor persoane:

LASARO CARDENAS — fost președinte al Mexicului.

ȘEIC MUHAMMED AL-AȘMAR — activist pe tărîm obștesc (Siria).

JOSEF WIRTH — fost cancelar al Reichului German (Republica Federală Germană).

TON DYK THANG — președintele Comitetului național al Frontului patriotic din Vietnam.

AKIKO SEKI — activist pe tărîm artistic (Japonia).

RAGNAR FORBEKK — pastor al catedralei din orașul Oslo (Norvegia).

Președintele comitetului — academicianul D. V. SKOBELȚIN.

Vicepreședinții comitetului — GO MO-JO (China), LOUIS ARAGON (Franța)

Membrii comitetului — ANNA SEGHERS (R. D. Germană), ANTONIO BANFI (Italia), JOHN BERNAL (Anglia), PABLO NERUDA (Chile), MIHAIL SADOVEANU (Rominia), SAHIB SINGH SOKHEI (India), JAN DEMBOWSKI (Polonia), G. V. ALEXANDROV (U.R.S.S.), A. A. FADEEV (U.R.S.S.), I. G. EHRENBURG (U.R.S.S.).

9 decembrie 1955, Moscova.

UN SINGUR ȚEL

Eu sînt, prieteni, fiica ăstui veac,
născută pentru marea-i frumusețe.
Milenii cuib în creanga mea își fac
și anul două mii îmi dă binețe.

Și cîntul de victorie e-al meu
și-am morții mei în gropile comune.
In mînă plămădesc un minereu,
și nu numai de aur și cărbune.

In jur sînt încă schele și e praf,
și-abia ne îndreptăm acum din spate.
Atît aș vrea să fiu: un stenograf
al anilor dintîi de libertate.

Un singur țel să aibă cîntul meu:
ce-i mai înalt în suflet să trezească.
In fiecare om e-un dumnezeu
ce-așteaptă întrupare omenească.

Acel ce dăruiește nu-i sărac
și veacul nostru viața o împarte.
Eu sînt, prieteni, fiica ăstui veac
ce-și scrie azi legenda fără moarte.

Veronica Porumbacu

Comunistul Adam Jora

Aminteam, în articolul precedent, de tragedia lui Eschil „Prometeu înlănțuit" ca despre o expresie a setei obscure dar tenace, patetice, a umanității oprimate spre libertate.

Firește, conceptul de libertate, fiind istoric și concret, nu poate fi analizat în abstract și fiecare teorie despre libertate este o imagine a raporturilor de producție, a raportului de forțe dintre clasele sociale respective, a capacității lor de a cunoaște necesitatea obiectivă.

Mitul lui Prometeu anterior tragediei lui Eschil cu cîteva secole, apare bivalent. El exprimă, pe de o parte groaza primitivului față de natura teribilă și necunoscută („Corul: Nu, niciodată, niciodată să nu încep lupta cu stăpînul lumii, Zeus" „...niciodată gîndirea mea să nu greșească înfruntîndu-l..."), pe de altă parte el exprimă mîndria umanității de a fi smuls naturii primele taine („Prometeu: Tu îl vezi pe Prometeu, cel care a dat oamenilor focul". „...toate meșteșugurile le-au primit oamenii de la Prometeu").

Engels, în „Anti-Dühring", consideră această primă cucerire a oamenilor, focul, drept esențială „Fiindcă focul obținut prin frecare a dat omului pentru întîia dată stăpînirea asupra unei forțe a naturii și, prin aceasta, l-a despărțit în mod definitiv de regnul animal".

Mitul lui Prometeu marchează așadar opoziția dintre imaginea fantastică a necunoscutelor, pe care religia a proiectat-o consecvent, mutînd pe ignoramus în ignorabimus, și atitudinea pro-științifică a forțelor sociale reprezentînd progresul, care marchează fiece etapă a eliberării succesive a omului față de natură.

Eschil imprimă — față de mit — o mutație substanțială îndreptînd toată lumina spre titanul răzvrătit.

Totuși, în tragedia lui, libertatea e de fapt abolită prin înfățișarea necesității drept fatalitate oarbă, exterioară și inexorabilă.

★

„Pasărea furtunii" se deschide cu o întrebare: „Poți schimba legea?". Adam Jora este eroul cărții și asta nu numai pentru că așa a vrut autorul, dar pentru că el își pune o asemenea întrebare și pînă la urmă o rezolvă. Dar în momentul în care această întrebare se ridică, între marea uriașă amară, și cerul în furtună, însăși noțiunea de lege pare teribilă, încărcată de o energie mortală.

Pentru cei trei pescari — Filoftei, Iora Trofim — forța mării, a vîntului și a chiaburului Eftei, pare a se contopi în aceeași imagine fantastică și ostilă, de esență fatală și inexorabilă. Uraganul și mizeria apar ca aspecte complementare ale unei legi implacabile și ostile în fața căreia Filoftei se smerește, iar Iora se sumețește. Pe mare stăpînește bunul dumnezeu care-i îneacă pe pescari iar pe uscat stăpînește chiaburul Eftei, la dreapta căruia șade jandarmul, judecînd vii și morții.

Așadar, natura și exploatarea socială realizează în mintea celor trei o unitate fantastică într-un univers tainic și îngrozitor. Drumul spre libertate al lui Adam Jora confirmă adevărul că înțelegerea necesității nu este un proces contemplativ, ci se realizează prin practica socială a omului.

Și acum, iată-l pe Adam Jora la șaptesprezece ani: ...încă nu-i creștea barba. Era un lungan spătos, mai înalt cu un cap decît ceilalți doi; ochii-i erau cenușii și i se tulburau și se întunecau la mînie; căci era din fire mînios, încăpățînat și răzvrătit". Mînios, încăpățînat și răzvrătit. Mînios, pe cine? Răzvrătit, împotriva cui?

★

Marx spunea într-o scrisoare către Arnold Ruge: „Existența unei umanități în suferință care gîndește și care este oprimată, devine în mod necesar ostilă lumii bestiale, pasive și petrecărețe a filistinilor". Starea de nemulțumire condensată pînă la ura față de societatea burgheză era comună tuturor celor exploatați. Ceea ce îl deosebește pe Adam Jora de consătenii lui nu este natura sentimentelor, ci intensitatea lor. Nu numai Jora era un răzvrătit, dar la el mînia în fața puterii nedrepte și — pentru el — obscure, are o tărie neagră care dă acestei ciocniri, dramatism. Adam Jora nu este un filozof însetat de clarificări, ci un om obișnuit. El vrea să se însoare cu Ulicna și să aibă copii, vrea să-i poată asigura mamei lui o bătrînețe fără chinuri, vrea să poată trăi în muncă și demnitate o existență simplă ale cărei revendicări sînt minimale. Monstruozitatea situației stă în faptul că acest minimum era irealizabil. De aici mînia lui Jora. Intensitatea sentimentelor lui face dramatică ciocnirea cu societatea burgheză, care îl condamnă la temniță nu atît pentru că l-a prins chiaburul Eftei, ci fiindcă simte că privirea lui încărcată cu dinamită este primejdioasă pentru lumea lor. Prometeu trebuia să fie înlănțuit!

★

La șaptesprezece ani revolta lui are o fermitate și o promptitudine în reacții care fac din el, încă de la începutul romanului, o prezență literară ce impresionează. Starea lui firească e revolta. Tînărul Iora înjură cumplit sărăcia, blestemă împărăția chiaburului pe pămînt ca și pe ape, sare ușor la bătaie; îi place să-l necăjească pe cuviosul Filoftei, dar cînd l-a supărat rău, se întristează; în fața mamei ar sta în genunchi o săptămînă, dar cu vorbă rea nu scoți de la el nimic bun. La mînie, care-i vine ușor, își sticlește dinții puternici, albi și ochii i se întunecă, negri. Este în acest adolescent o sete de dreptate care îl face cititorului, iubit. Și o sete teribilă de viață. Își apără dreptul la dragostea Ulianei cu pumnii. Pe Simion, fiul chiaburului, îl bate, ridicîndu-l deasupra capului și izbindu-l de pămînt, ca în basm. Se bate cu marea care vroia să-l înece, o lovește cu vîsla în burtă, iar cînd barca e răsturnată, înoată cu furie și deznădejde. Se bate cu bunul dumnezeu care vroia să-l înece, cu o împotrivire crîncenă: „Minții! Minții! De ce să ne înece? Eu sînt tînăr! Vreau să trăiesc..." „De ce să ne înece? Ce i-am făcut noi? Cui i-am făcut noi ceva? Nu-i drept! Nu-i drept!" In fața mării furioase, în fața arogantei chiaburului, „izbucnea în el o putere neînvinsă a vieții, furia și împotrivirea"

Dar prea puternică era această sete de viață, prea des și prea tare striga ei: „Nu-i drept! Nu-i drept!" Lumea burgheză nu putea suporta asta. Eftei-Zeus era în primejdie. Prometeu trebuia înlănțuit!

★

Anii de temniță nu-i frîng tăria lui Adam Jora. Furia se concentrează, ura împotriva lumii burgheze se condensează, devenind izvorul unei mari forțe pe care, cu ajutorul comuniștilor ce-i cunoscuse în închisoare, va ști cum s-o folosească. Dar după eliberarea țării, care fusese și a lui, Adam Jora vroia să-și refacă viața, să o reia de acolo de unde fusese ruptă. Ar fi devenit un bun pescar și un bun comunist. Mama îi murise, casa se dărîmase, Uliana se măritase. Adam fuge peste cîmp ars de suferință. Se oprește în noapte, sub stele. Era singur. „Dar nu era nimic, decît cîmpia neagră, cerul înstelat, vuietul mării și vîntul în întuneric. Sări în picioare, cutremurat de scîrbă și deznădejde, și porni mai departe, parcă fugea de ceva; dar nu putea scăpa de ce fugea, căci lucrul acela era în el". Petru Dumitriu îl știe bine pe Horațiu: „Et post equitem sedet atra cura" — grija călărește cu călărețul.

★

Cititorul nu se mîră cînd îl reîntîlnește pe Adam Jora comunist, activist de partid. Era de așteptat. Simion Danilov îi spune lui fratesău, Pricop: „din ăștia ca ei se fac comuniști". Da, aveau dreptate feciorii de chiabur: din asemenea oameni pot ieși comuniști. Din oameni care au îndurat mizeria și nedreptatea, care nu s-au frînt, care au aspirat la o viață demnă, la raporturi umane între oameni. Adolescentul a devenit bărbat, revolta spontană, anarhică, a trecut în spirit revoluționar. Forța lui Adam Jora nu s-a micșorat deloc, a crescut. Dar e o forță calmă, lucidă, folositoare oamenilor. La șaptesprezece ani Jora e un temperament. La treizeci e un caracter.

Dar cum avea să-și folosească Jora această forță „care nu era a lui?" Jora cunoscuse societatea burgheză, îi trăise valorile. Îi cunoscuse dreptatea și religia, justiția și libertatea. O știa. O ura. Învățase arta distrugerii ei și arta construcției unei alte lumi. Învățase arta solidarității umane și a efortului coordonat, disciplinat, lucid.

Adam Jora devenise comunist, activist de partid. Dar stăruia în el o suferință, o amărăciune a iubirii neiubite, trădate. Necesitatea era limpede, tăcută și din ea nu înflorise bucuria. Cum a învins Adam Jora amărăciunea, aș dori să spun, vă rog să nu vă supărați, în articolul următor.

Adam Jora se revoltase singur și fusese înfrînt. Acum forța lui era uriașă pentru că ea participa de la marele detașament de avangardă, partidul revoluționar al clasei muncitoare.

Da, din asemenea oameni se fac comuniștii, și din asemenea caractere se creează eroii literaturii noastre realist-socialiste. De asemenea eroi are nevoie literatura noastră, literatura epocii construirii socialismului.

Paul Georgescu

Succese ale literaturii noastre

Nicoară Potcoavă

Una este legea eroilor — spune Nicoară Potcoavă — şi alta cea a învăţaţilor epicurei.

Fratele mezin, Alexandru, zîmbeşte amar la asemenea vorbe: — Care-i vina noastră, bădiţă, să nu înflorim? — fiindcă o pasăre măiastră îi bate cu pliscul în tîmplă: — Nu întîrzia căci vremea trece; aicea pe pămînt oamenii n-au decît o tinereţă, du-te, că te aşteaptă fericirea.

— Nu sîntem vinovaţi, Făt frumos — îi răspunde Nicoară; dar să ştii că înoirea sufletului omenesc nu se face decît cu durere. Unii îşi trăiesc viaţa, alţii o închină unui vis; unii rămîn singuri şi se vestejesc, alţii înflori-vor iarăşi din moarte, cu fraţii lor de mîine.

Căpitanul Cosmuţă, care a pătruns îndată firea lui Nicoară se gîndeşte: acest bărbat domnesc a lepădat de la sine bucuriile trecătoare şi-n el stă mai presus de toate lumina cea fără amurg a unei iubiri către cei pe care răposatul Vodă Ion i-a numit „sarea pămîntului".

Dar iubirea către cei pe care Vodă Ion i-a numit „sarea pămîntului", n-a fost niciodată sarcină uşor de purtat şi cu atît mai puţin în veacul acela crîncen, cînd stăpînice erau numai schimbările iar poporul atît de oropsit avea odihna vîntului şi tihna apelor. Şi viteazul care-şi refuza cu îndărătnicie plăcerile acestei lumi, n-a fost scutit de amarnice clipe de îndoială: Ce-mi folosesc toate?... Toate se împlinesc bine şi deodată vine acest prag la care mă poticnesc. Omeneşti slăbiciuni pe care nu le pot birui!

Drama lui Nicoară Potcoavă este, aşa dar, drama omului care-şi sacrifică natura omenească pentru a se dărui în întregime unei cauze înalte: lupta pentru libertate a poporului său. In „Fraţii Jderi", Ştefan Voevod ne apărea împovărat de griji, stăpînit de menirea sa şi de răspunerea ce cădea asupra lui. Fiul său, Alexăndrel Vodă, natură slabă şi şovăielnică, se căina de aspra rînduială ce-i hotăra părintele său: „măria-sa mă înfricoşează cu datoriile pe care după cît spune măria-sa le au Domnii. Căci fiind puterea lor dată de la Dumnezeu, ei trebuie s-o folosească pentru obşte, şi bucuriile şi desmierdările Voevozilor, zice măria-sa, trebuiesc să fie puţine şi ascunse. Avînd toate sub dreapta lor, nu le au pentru sine".

Cei cărora noroadele asuprite le-au încredinţat conducerea luptei pentru libertate naţională şi au fost vrednici de această încredere, ni se înfăţişează în opera lui Mihail Sadoveanu mai totdeauna cu chipul înnegurat, avînd scrisă pe faţă renunţarea la ceea ce numeşte scriitorul trecătoarele bucurii ale acestei lumi. Concepţia despre tragica incompatibilitate între o viaţă de mulţumiri personale şi îndatoririle conducătorului devotat poporului său, bineînţeles în anumite stadii de dezvoltare ale societăţii, stăpîneşte literatura istorică a lui Mihail Sadoveanu. Scriitorul a închinat chiar o carte acestei concepţii. Este „Creanga de aur". Kesarion Breb, ales să fie profetul poporului său, îşi închină viaţa fără remuşcări, cu înţeleaptă şi stoică stăpînire de sine, acestui scop. In inima lui tresaltă patimile omeneşti, iubirea, tinereţea. Dar bărbatul acesta cu strai alb, ascetul acesta frumos şi tînăr, merge neabătut deşi sfîşiat pe drumul care, socoteşte el, trebuie să-l urmeze pentru a deveni preotul luminat al poporului său. „Inima mea te-a găsit. — gîndeşte el în faţa femeii pe care o iubea şi de care era iubit. Clipa aceasta zădarnică putem s-o lăsăm şi să se înalţe în soare ori să cadă în Propontida; avem înaintea noastră veşnicia întristării".

Cu atît mai mişcătoare, mai omenească şi mai reală ne apare figura lui Nicoară Potcoavă, fratele martirului jertfit de boierimea trădătoare, Ion Vodă. Pe chipul lui Nicoară Potcoavă s-a răspîndit o lucire stinsă ca aceea a aurului întunecat al icoanelor vechi. O înţelegere superioară îi luminează ochii, o înţelegere pe care creatorul său a pătruns-o pînă în adîncuri. Acel Kesarion Breb impresiona prin originalitatea şi ciudăţenia sa, prin darul său sibilic, dar rămînea totuşi exterior vieţii sociale concrete, adevăratelor frămîntări ale unui popor, care trăieşte şi suferă. Nicoară Potcoavă este un alt fel de erou. In cartea care-i poartă numele, el a devenit un personaj coplesitor, plin de o adîncă umanitate în renunţările sale, atingînd măreţia în lupta nedomolită cu duşmanii dinlăuntrul şi din afara Moldovei. Scopul pe care-l urmăreşte cu încrîncenată unilateralitate, este un scop care-l înalţă peste marginile trecătoarei fiinţe omeneşti, făcîndu-l „un vis al noroadelor". Tovarăşii săi care i-au supravieţuit spuneau: „Din duhul său care nu se stinge, ne-om aprinde noi şi alţii de după noi, cum se aprinde lumina din lumină". In lupta pentru libertate a poporului nostru, Nicoară Potcoavă a fost un viteaz care a purtat o clipă făclia, trecînd-o altora care au venit după dînsul. Acesta a fost rostul său istoric într-o vreme cînd nu se putea face mai mult ci numai mai puţin. Conştient de aceasta, înaintea morţii, el rosteşte cuvinte care ni-l arată, ca toată cartea de altfel, nu numai ca pe un ostaş vrednic, ci şi ca pe unul ce a făcut pe paginile cărţilor iscusită zăbavă: „Făcutu-mi-am datoria ce aveam... acuma pot să mor. Din sîngele meu va creşte răscumpărarea, cum creşte grîul dintr-o sămînţă. Nu voi pieri întreg. Rămîneţi cu bine şi aduceţi-vă aminte de mine!".

Nicoară Potcoavă a devenit prin aceasta un erou care continuă să exprime concepţia scriitorului despre menirea şi sarcinile personalităţilor în istorie şi totodată înalţă această concepţie pe o nouă treaptă. Nicoară Potcoavă, are, ca şi Kesarion Breb, o luciditate care lipseşte celorlalţi oameni, are conştiinţa că serveşte o necesitate istorică. Şi pe el, ca şi pe dekeneul lui Zamolis, îl susţine credinţa că jertfa de sine, la care în cumplite suferinţi se supune, nu este zadarnică, ci cuprinsă într-o raţiune care scapă momentului actual şi efemer, încadrîndu-se în marile legi obiective ale istoriei. Faţă de Kesarion Breb, Nicoară are însă ascendentul unui realism istoric. El este susţinut, determinat şi explicat de o realitate concretă, de o etapă precisă a dezvoltării sociale. Rădăcinile luptei sale sînt vizibile, temeinice, motivate. Breb era intruparea superbă a iluziilor, Nicoară este „un vis al noroadelor", întruchiparea năzuinţelor reale ale unui popor în suferinţă.

Din povestirea de tinereţe „Şoimii", Mihail Sadoveanu a scos — după o nouă plămadă — aurul curat al acestui mare şi pasionat roman „Nicoară Potcoavă". Cei care au discutat această carte — niciodată analizată pe cît merită — au arătat fericitele adausuri şi rectificări artistice aduse de mîna maestrului tînărului povestitor din „Şoimii". Mai presus de toate stă însă sensul filosofic şi social pe care l-a insuflat lui Nicoară Potcoavă, mult peste ceea ce era acesta în paginile de tinereţe. Aţintiţi urechea şi veţi auzi în carte murmurul necontenit al răzeşilor moldoveni, al norodului care-l înconjoară cu dragoste şi-i stă în sprijin viteazului. Pescarii care-l ajută să treacă hotarul ţării în pribegie, îl aşează la o masă săracă, dar care-şi sporeşte nemăsurat valoarea, căci e „cu dragostea noastră, a tuturor, împrejur".

In „Şoimii" Nicoară era un personaj mai puţin pregnant, un bărbat mai puţin profund şi mai puţin filosof. Accentele de jale pentru bucuriile vieţii care trec pe lîngă el, cel care şi-a închinat tinereţea luptei, erau dese. Omul era mai retoric, mai vorbăreţ. In acest mare roman care este „Nicoară Potcoavă" eroul a devenit omul aspru şi închis care arde în sine însuşi. O singură oară vorbeşte pentru toate suferinţele cîte l-au fost hărăzite de duşmani şi — cumplită soartă — de fraţi şi prieteni: „Plătesc eu pentru toate, eu, cel mai nefericit!" — şi atunci înţelegem sfîşietorul adevăr, că dintre toţi cei care au suferit, personal el a fost mai nefericit între nefericiţi.

Imposibilitatea de a-şi vedea lupta încununată de succes, în condiţiile istorice date, a pus pe fruntea lui semnul tristeţii şi drama pe care o trăia pe plan politic s-a împletit cu drama lui personală.

Nicoară reprezintă nu numai un progres faţă de „Şoimii" ci relevă în general înălţimea la care a ajuns arta lui Mihail Sadoveanu. Din eroul mai primitiv şi mai impulsiv al primelor povestiri istorice, scriitorul a ajuns la acest erou interiorizat, zgîrcit dar revelator în acţiuni, filosof umanist care se îndoieşte de existenţa lui Dumnezeu în plin feudalism şi poet deopotrivă înfrăţit cu stihurile populare şi cu tristeţile horaţiene. Omul acesta nu mai este nici un rudimentar haiduc, nici un sceptic amar ca fluşturatecul dar tristul beizade Alecu Ruset. El este seriozitatea însăşi, este conştiinţa şi luciditatea vremii sale.

Ca ultim uriaş reprezentant al realismului critic în literatura noastră, Mihail Sadoveanu în mod firesc a trecut graniţa spre realismul socialist, dîndu-ne acest erou care atinge cu fruntea desăvîrşirea.

„Nicoară Potcoavă" este pentru literatura contemporană o scumpă nestemată. Ea luminează cu o nouă aureolă tinereţea maestrului cu părul alb, de albeaţa strălucitoare şi pură a zăpezilor veşnice.

Georgeta Horodincă

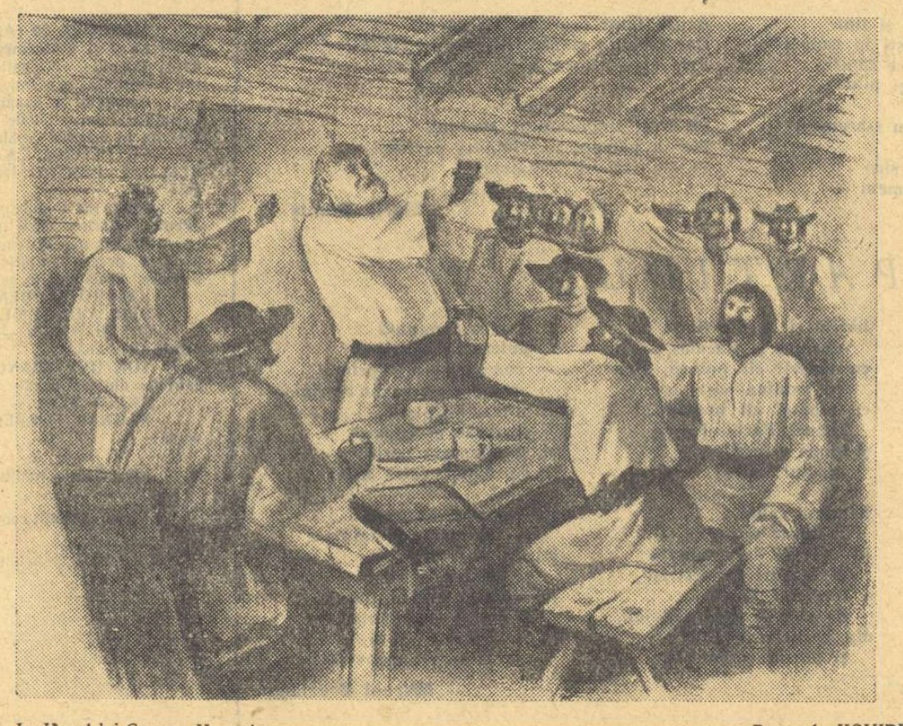

La Hanul lui Goraşcu Haramin — Desen de JIQUIDE

Note cu prilejul noii ediţii a romanului „DESCULŢ"

Faptul că romanul „Desculţ" colindă meridianele, tălmăcit în atîtea limbi, este o recomandare pe care critica are datoria s-o argumenteze. Saturat de rafinamentul şi contorsiunea pedantă, cititorul străin a fost cucerit de prospeţimea violentă a cărţii lui Zaharia Stancu. Originalitatea stîncoasă s-a impus mai curînd decît acea subtilitate căutată a literaturii de salon.

In momentul apariţiei, romanul „Desculţ" s-a bucurat de aprecierea şi de cercetarea atentă a criticii noastre literare. Dar prejudecăţi estetice perimate au diminuat cîteodată, în interpretarea critică, valoarea operei. Enunţîndu-se rigurozităţi dogmatice, i s-a reproşat autorului absenţa intrigii tradiţionale, lacuna invenţiei epice. Prea puţin s-a ţinut seama de observaţia adîncă pe care o făcuse G. Călinescu referitor la sfera tradiţiei literare în tema rurală. Remarca stilului epopeic la Slavici şi Rebreanu în sensul unor cînturi simbolice despre condiţiile mari ale existenţei umane, cu eroi care nu se definesc prin individualitatea lor unică ci prin rolul de exponenţi ai diferitelor ipostaze în traiul ţărănimii — se putea extinde şi asupra prozei lui Zaharia Stancu. Crearea personajelor cu maximă eterogenitate nu este totdeauna o obligaţie a narat unii şi cine se reazemă pe ipoteza şubredă răpeşte operei tocmai perspectiva ei particulară. „Desculţ" rămîne un roman de atmosferă şi se conformează unei structuri artistice de tipul celor analizate de Ov. S. Crohmălniceanu în articolul publicat în „Viaţa Romînească" nr. 10/1955: „Tîrgul vechi moldovenesc în literatura lui M. Sadoveanu". Esenţialul rezidă în demarcarea fizionomiei mediului, în evocarea impresiei de monolit a spaţiului descris, deci în sugerarea atmosferei.

Dacă Rebreanu excelează prin construcţia solidă, prin arhitectonica premeditată a episoadelor, ceea ce poate fermeca la Zaharia Stancu este tocmai stufozitatea compoziţiei, lipsa de ordine. Cronologia se răstoarnă fără scrupule iar învălmăşeala impresiilor şi asociaţiilor nu are ca focar subteran decît resorturile imaginaţiei lui Darie. Curiozitatea excesivă, efervescenţa în cugetări şi sentimente ale micului erou răvăşesc epica tradiţională, pe măsura universului infantil. In pat, lîngă trupul fierbinte al varăi Diţa, el plăsmuieşte o lume de năluci cu capacitate vitală, îmbinîndu-le şi desfăcîndu-le după un joc fervent, care e departe de a fi lipsit de semnificaţie artistică. In succesiunea faptelor ordonă sensibilitatea exaltată a copilului. Evenimentele nu mai beneficiază de logica introducerii şi epuizării lor consacrate: prevenire, declanşare, apogeu, destrămare şi rezidurile ecoului. Pentru Darie viaţa se dispune pe un alt relief şi abia la consumarea fenomenului, cititorul poate cugeta retrospectiv şi recompune itinerariul după importanţa reală a fiecărei staţii topografice (de pildă reconstituirea războiului cu bulgarii). In faţa unei asemenea configuraţii a imaginii, este natural ca analiza critică să judece valabilitatea formulei şi verosimilitatea tabloului, şi să nu piardă vremea cu obiecţii deplasate.

Personajele la Zaharia Stancu se desemnează în linii fugare, conform funcţiei lor subordonate în structura cărţii. Simţul observaţiei lui Darie nu se aplică asupra oamenilor spre a desface ghemul psihologiei, nuanţele de caracter, ci păstrează culoarea extremă a subiectivităţii, permiţînd perindările imaginaţiei, belşugul asociaţiilor. Dacă Darie califică profilurile diferite cu graba şi ardoarea martorului inclus în tragedie şi obsedat de necesitatea terminării ei, el surprinde însă ciclurile mari, notele generale ale categoriei. Individualitatea îi este aproape indiferentă, dar natura omogenă, reacţia stereotipă îl atrag şi-i desăvîrşesc discernămîntul. Pe Darie îl apasă sistemul, speţa; aici se manifestă sensibilitatea lui acută, diferenţiind şi ierarhizînd cu vervă plastică. Portretul individual apare deci nervos şi sumar: *„Faţă colţuroasă, osoasă, avea bunica, voce pietroasă. Parcă mereu zvîrlea ucazuri"*. El adesea nu e măcar delimitat în curgerea epică, fiind pătruns şi răsfirat în desişul imaginii. *„De la creasta dealului înainte cîmpul fără hotare peste care s-a boltit cerul, cîmpul burduhănosului cu pătărie tare, cafenie, cu guler înalt, scrobit, cu cravaşă. Burduhănosul se plimbă cînd călare, cînd cu trăsura. Caii trăsurii sună clopoţei de aur, sună clopoţei de argint"*.

Care este atunci pecetea proprie, care a impresionat atît de puternic lectorii din puncte geografice multiple? „Desculţ" este o cronică monografică a traiului ţărănimii noastre în primul deceniu al secolului XX, o culegere de scene impresionante a moravurilor tradiţionale. Cortegiul datinilor rituale se desfăşoară ca într-un calendar de o configuraţie specială.

Superstiţia terorizează trupul şi sufletul ţăranului ignorant. Cînd vine boala, baba Dioaia stabileşte regimul medical: de trei ori pe zi gaz şi gîtul legat cu cartofi. Imbînzirea cerului pentru accelerarea ploii presupune un program consacrat. Ţigănci copilandre, goale puşcă, cu cununi de bozii pe cap, cu bozii în jurul soldurilor, se opresc la poartă şi încep dansul furtunatec. Îşi frămîntă mijlocul, le sfîrîie picioarele, pleznesc din palme, iar bătrînul ţigan care le acompaniază cîntă neobosit. Stăpîna casei iese cu căldarea cu apă, udă din creştet pînă în tălpi ţigăncile arămii şi se potolesc paparudele iar bătrînul primeşte plata — un găvan de mălai răsturnat în desagă.

Eclipsa de lună nelinişteşte înfricoşător mintea omului veşnic în gardă şi în pofida explicaţiei minuţioase a lui Darie, tatăl priveşte cu îngăduinţă superioară cultura fiului şi-şi aţîţă singur timorarea în faţa forţelor impenetrabile.

Familia lui Darie era chinuită de impresia că o comoară fabuloasă a fost ascunsă în împrejurimile casei, şi în miez de noapte o flăcără albastră pîlpîie cîteva minute, luminînd aria. In fiecare primăvară tatăl comandă săpăturile, sfîrtecînd aprig pămîntul, visînd zadarnic la o prosperitate subită.

Restringerea la cadrul rudimentar, cu despotismul ideilor de predestinaţie şi providenţă, creează uniformitatea vieţii. Se poate filma numai în lărgime, în variaţie spaţială, dar nu în profunzime unde reacţiile se repetă. Pentru omul civilizaţiei avansate, pelsajul lui Zaharia Stancu, peste latura exotică, probează zguduitor barbaria unei oligarhii sociale, care împiedeca ieşirea maselor largi din etape inferioare ale dezvoltării societăţii umane. Momentele esenţiale ale existenţei, reproduse aproape aidoma în cadrul fix al vegetării orînduirii feudalo-capitaliste capătă la Zaharia Stancu conturul durabil al săpării în piatra artei. Deşi repetabile în straturile cele mai generalizate, ele poartă conţinutul concret al stadiului istoriei, al influenţei relaţiilor de clasă. In acest sens, tabloul etnografic al lui Zaharia Stancu, după Slavici, Rebreanu, şi Sadoveanu, înscrie o etapă precisă a evoluţiei literare. Niciodată pînă atunci formele perpetue ale condiţiei umane în viaţa ţărănimii n-au cuprins atît de pregnant povara cadrului social, geneza lor materială. Pitorescul tabloului, cu anacronismul extravagant, s-a dispus pe o anumită coordonată, slujind revoltei explosive cu adresă directă care defineşte arta lui Zaharia Stancu.

Ilustraţie de PERAHIM

Ca un moment fundamental al vieţii, iată nunta în bordeiul strîmt cu două odăi. Intr-o încăpere, pregătit culcuşul mirilor. In cealaltă, pe lîngă pereţi, mese şi scaune lungi, făcute din scîndurile patului, care pentru o zi a fost descheiat. Pe vatră fierb oale mari de pămînt, miroase a sarmale de porc şi a grăsime de berbec fript. Nuntaşii beau ţuică fiartă din ulcele de lut ars, negre, şi mănîncă din străchini cu degetele, sarmale, varză cu carne. Cimpoiul cîntă, clarinetul îl ingînă, ţiganul cu pielea ciupită de vărsat scarpină la piept mustăţile cobzei. Flăcăilor veniţi pe nepoftite, li se dau să înfulece de-a-n picioarele găvane cu varză, colţuce de pîine. Unii ies în prag şi dau chiot lung, hotesc. Din cînd în cînd se strecoară din bordele fetele una cîte una, întîrzie pe lîngă şura de paie şi se întorc cu fustele mototolite. Cînd mirele se retrage cu mireasa, muzica răsună mai aprins, se descarcă spre slăvi pistoale vechi turceşti, cu ţeava lungă şi miner de os. Dar brusc, se modifică atmosfera. Mirele se întoarce minios, strigînd că a fost înşelat, mireasa ne mai fiind de mult fată. Ies toţi cu felinarele aprinse, scot boii şi-i înjugă la grapa atîrnată de pătul, unde e întinsă mireasa bocind, strivită în bătăi. In întuneric orb, în sunetul de astă dată batjocoritor al muzicii, alaiul ajunge la casa socrului, unde urmează tocmeala grosolană, pornind de la pretenţiile mirelui păgubaş:

„— Să mai îmi dai două pogoane şi şase oi şi un bou, cere ginerele, care de ciudă s-a afumat oleacă.

— Nimic nu-ţi mai dau, dezbrăcatule. Vrei să-mi scoţi sufletul din mine? Nimic nu-ţi mai dau. Dacă-ţi place, bine. Dacă nu..."

Altă dată nunta se desfăşoară netulburat. Mireasa aduce vedrele grele cu apă la casa mirelui, semn al supunerii în căsnicie. E întîmpinată cu pîine şi sare. Nevasta nătîngă începe să lăcrimeze, iar lăutarul zgîndăre ţambalul, consolînd-o:

„Taci mireasă, nu mai plînge,
Că la mă-ta mi te-oi duce,
Ori atunci, ori nici atunci,
Cînd o face plopul nuci".

„Fastul" obiceiului străvechi, corespunzător ambianţei rudimentare, devine de un ridicol straniu, întreţinînd durerea şi reprobarea. Nevasta lui Ţiţă Ulie naşte pe cîmp. In cîrpa ruptă din cămaşa neagră, zoaie de sudoare, ţăranul înfăşoară plodul.

„ —Te lepezi de satana? întreabă bărbatul.

— Mă lepăd, răspunde femeia.

Bărbatul se pleacă de mijloc, culege un pumn de ţărînă din cîmp şi-l presară pe capul copilei — un cap lung, fuguiat, chel...

— O botez cu numele Dumitra — ca pe maică-mea".

Gestul elementar, respectă numai obişnuinţa devenită ritual. De aceea reacţiile primare sînt stereotipe, iar mecanizarea omului ,cel mai patetic strigăt de acuzare împotriva regimului de obscurantism. Excentricul şi cu monstruosul dau acel amestec de savoare şi repulsie care răscoleşte pe cititorul neavizat.

Intr-o casă ţărănească a sosit o nouă femeie, mamă vitregă. Iată prologul familiei care se încheagă:

„Odaia, înghesuită. Vîntul scormone şindrilele acoperişului, întoarce fuioarele de fum cu vîrful în jos, le risipeşte. Femeia se aşează lîngă foc. Băiatul pistruiat şi cîrn se trezeşte de-a binelea. Se uită lung la femeie, apoi sare în picioare, s', ca un bursuc speriat, se aciuiază lîngă taică-său.

— Cine e muierea asta?

— Maică-ta.

— Dă-o dracului! Asta nu e mama mea. Mama mea a murit. Au îngropat-o...

Scoate limba, o limbă groasă, vînătă"...

Precocitatea e totuşi sălbatecă, rezultatul înarmării timpurii pentru înfruntarea destinului.

Tragediile se amplifică prin amalgamul de misticism şi superstiţie. Fraectoria cauzală a dramei duce tot la rădăcina socială, mereu relevată de scriitor.

Aposta lui Cuclea a născut pe furiş, fiindcă a păcătuit cu Miluţă, băiatul morarului din cătun. Copilul a fost găsit îngropat, femeia mărturisind că l-a ucis de ruşine, deoarece cu un copil de git şi fără o palmă de pămînt, fără salbă de aur, nimeni nu s-ar mai fi uitat la ea.

„Zgîrcit, copilul stătea desfăşurat din petice, pe bălegar, în mijlocul ariei... Aposta lui Cuclea l-a privit lung, cu ochi de piatră. Pe urmă s-a repezit de parcă ar fi văzut că vrea cineva să i-l fure, l-a luat în braţe, a început a-l lului:

—Băiatul mamei, băiat...

Îi curgeau lacrimile pe obraji, şuroaie..."

Instinctul, scăpat de controlul conştiinţei, guvernează neînduplecat. Mizeria întăriă porniri crude, năvălind fără minimă pudoare.

Lui Florea Pancu nu-i mai place nevasta urîtă şi vrea fată tînără. Intentează proces unde declară cu o brutalitate ingenuă de ce vrea să divorţeze, ochii sticlindu-i animalic de fericire la gîndul alegerii noii soţii. La întoarcerea din tîrg, de necaz c nu i s-a dat slobod divorţul, Florea Pancu şi-a stîlcit femeia în bătăi. Peste două săptămîni a îngropat-o.

Din pricina foametei spasmodice, situaţiile ajung paradoxale, de un comic macabru. Moartea devine un prilej de bucurie pentru copiii flămînzi. Prescripţiile praznicului sînt reconstituite detaliat. *„Iţicu, fudul că are mort în casă, ne cheamă. Mîncăm pîine, pîine caldă — o mîncăm cu vin. Înainte de a duce la gură codrul, îl muiem în vinul acrişor din strachină. Ne lingem buzele, ne săturăm... S-au adunat o droaie de copii urduroşi, zdrenţăroşi. Din droaie se dau mai în faţă Gingu şi Tudorache. Gingu e-nalt, ca mine, şi tot ca mine are părul ciufulit, zburlit. Îl ţine de mînă pe Tudorache care e mai mic şi poartă o rochie de fată, a soră-sii cu petice, lungă pînă-n pămînt. Ochii lui Gingu, holbaţi. Ochii lui Tudorache mai holbaţi, mai sticloşi. Le lasă apă gurile, la toţi. A colaci calzi miroase. Miroase a vin. In dinţi îşi ia inima Gingu.*

— Iţicule, îngăduie-mă şi pe mine la voi în casă, pîine cu vin, să mănînc şi eu, că o să moară şi Tudorache al nostru şi o să te îngădui şi eu pe tine la noi, să mănînci şi tu pîine cu vin...

Ni-l arată pe Tudorache cu mîna.

— Da, o să moară şi Tudorache-al nostru...

Tudorache aşteaptă, flămînd, cu priviri hulpave, lîngă Gingu...

Iţicu nu se îndupleca. Nu crede că Tudorache va muri atît de curînd".

Brutalitatea ingenuă, întinsă pînă la paroxism este astfel extrasă şi din relaţiile între copii. Cruzimea sfredelitoare nu apare imorală, deoarece se desfăşoară în afara sferei eticii. Indignarea rezultă din conştiinţa cititorului, că oamenii nu se complac cu deliciu în amoralitate, ci sînt redusi la primitivitate printr-o presiune sălbatică. Înăbuşirea spirituală stăvileşte orice stare de conştiinţă pecetluind cercul limitat al instinctelor, dintre care cel al foamei, acţionează cu o intensitate superlativă.

Aspectele dure, pînă la limita umană, ale traiului ţărănimii în condiţiile introducerii raporturilor capitaliste, le-au zugrăvit cu aceeaşi neînduplecare realistă Slavici şi Rebreanu. Din punctul de vedere al concepţiei, Zaharia Stancu delimitează însă mai pregnant pe iniţiatorii răului social, luminează cu o voinţă teribilă originile tîcăloşiei. Se vede aici efectul elocvent al asimilării învăţăturii marxist-leniniste, în precizia diferenţierii sociale, în profunzimea demascării.

S. Damian

(Continuare în numărul viitor)

ILIE BARBU

Ilie Barbu nu mai necesită recomandări speciale, întrucît la puţină vreme după apariţia lui literară, el a devenit cunoscut, înţeles şi îndrăgit de un mare număr de cititori avizi să întîlnească în operele artistice eroi vrednici a fi luaţi drept model de conduită socială, cetăţenească şi morală. Cu toate acestea, de cîte ori îl urmăreşti în desfăşurarea lui polivalentă, îi descoperi noi şi noi trăsături, îi admiri tot mai mult dîrzenia, fermitatea, abnegaţia şi bogăţia spirituală cu care l-a înzestrat Marin Preda.

E înrudit prin idealuri şi structură cu Anton Filip, Adam Iora, Toma Gavrilaş sau Bucsi Károly, şi e totuşi el însuşi, purtînd în individualitatea sa umană, ceva ce nu relevă nici unul din semenii săi de aceeaşi substanţă. Bucsi Károly e muncitor, şi-a cîştigat conştiinţa revoluţionară ca proletar, acţionează în calitate de conducător şi exprimă, prin fizionomia sa, necontenit trăsăturile proletarului comunist; Adam Iora, plecat dintre pescari, se va reîntoarce la ai săi dotat cu o conştiinţă întreţinută la o înaltă temperatură de contactul cu ideologia socialismului ştiinţific. Şi unul, şi celălalt, ca şi Toma Gavrilaş sau Anton Filip, sînt oameni care, minaţi de împrejurări, au ajuns să cunoască multilateral viaţa, să se călească în retortele ei, să înveţe de la semenii lor comunişti sensul dezvoltării societăţii, legile obiective ce ne conduc pe căile neîncetatului progres al umanităţii omeneşti. Cu toţii şi-au însuşit practica de a conduce masele şi de a răspîndi în rîndurile acestora ideile socialismului.

In această ipostază ni se înfăţişează în romanele lui Nagy Istvan, Petru Dumitriu, V. Em. Galan sau Dumitru Mircea. Sînt oameni umblaţi, cu o experienţă relativ bogată, cu conştiinţa luminată de flacăra nobilelor idealuri umaniste şi cu sarcini de mare răspundere pentru colectivul ce trebuie să-l conducă, să-l educe sau să-l purifice. Toţi sînt comandanţi de mici unităţi antrenate în uriaşa armată a celor ce pun temeliile unei noi lumi. Ilie Barbu e un simplu ţăran comunist. Desfăşurarea lui cunoaşte alte planuri particulare, ea evidenţiază o personalitate formată în împrejurări de altă natură decît ale tovarăşilor săi literari amintiţi mai înainte. Experienţa lui social-economică e clădită pe raporturile de clasă trăite aproape exclusiv în comuna Udupu, o comună oarecare de pe întinsul patriei noastre. Această experienţă dublată de o conştiinţă socialistă cîştigată tot la faţa, în sînul organizaţiei de partid din comună, îi conferă lui Ilie Barbu o individualitate sufletească deosebită, dar înrudită în esenţă aceleia a milioane de alţi ţărani muncitori aflaţi în situaţii sociale şi economice similare. Eroul, desferecat de chemări contradictorii, (proletar-proprietar), a devenit conştient că unica albie de ieşire spre limanul prosperităţii materiale şi spirituale rămîne gospodăria agricolă colectivă. Eliberat de cătuşe, încrezător în justeţea liniei partidului, el luptă efectiv şi cu abnegaţie de adevărat comunist pentru realizarea unui salt calitativ al vieţii tuturor ţăranilor muncitori din comuna sa. Nimic nu-l poate opri sau dezorienta: nici miopia unora dintre consăteni, nici nehotărîrea altora, nici uneltirile subtile ale chiaburilor de a pătrunde în gospodăria socialistă proiectată, nici abaterile oportuniste ale unor activişti influenţaţi de duşmani. Ilie Barbu ştie că înfăptuirea gospodăriei agricole colective e sinonimă cu viaţa însăşi şi cu primii paşi uriaşi spre realizarea fericirii semenilor săi atîta vreme oropsiţi. El ştie însă, de asemenea, că pentru împlinirea unui atare vis milenar, în noua aşezare economică n-au ce căuta inşii stăpîniţi de mentalitatea inumană a exploatării. Aici nu sînt bineveniţi nici chiaburi arhicunoscuţi ca Enache, nici chiaburi travestiţi în mijtocaşi ca Bădircea şi nici proaspeţi îmbogăţiţi, ca Voicu Ghiocioaia. Lupta lui Ilie Barbu, a lui Anghel şi a celorlalţi comunişti din Udupu va avea în vedere, aşa dar, atît puritatea socială a noii gospodării, cît şi lămurirea ţăranilor nehotăriţi şi demascarea uneltitorilor chiaburi.

Evident, biruinţa în asemenea bătălie înseamnă în primul rînd a acţiona ofensiv şi a nu contempla pasiv desfăşurarea evenimentelor. Inseamnă a fi în linia întîi şi nu la partea sedentară, a lupta efectiv şi a nu te menţine la nivelul neutralităţii. Ilie Barbu e soldat aflat neîncetat în misiune de luptă (aşa cum e întotdeauna un comunist adevărat) şi în această ipostază este surprins îndeobşte de către Marin Preda. Misiunea sa nu e nici din cele mai comode, nici din cele mai şterse, mai uşoare sau mai anonime. După cum nici momentul cînd acţionează el nu e din cele mai lipsite de importanţă tactică ori strategică. Alături de ceilalţi comunişti din Udupu, el trebuie să contribuie substanţial la dezvăluirea tentativelor de subminare ale chiaburilor, patronate sau disimulate de deviatorii de dreapta şi la reciştigarea terenului pierdut prin contraofensiva unui Enache, Bădîrcea, Ghiocioaia sau Prunoiu. Momentul e capital: ziua cînd se desfăşura înscrierea membrilor noii gospodării agricole colective. Dar şi simbolic, întrucît acum se înfruntă, la răscruce de evoluţie noul şi vechiul, viaţa şi moartea, iar partizanii relaţiilor sociale perimate îşi pun în joc întreg arsenalul de care dispun.

In centrul acestora e adus mereu Ilie Barbu, expresia tipică a noului ce se manifestă azi în conştiinţa ţărănimii noastre muncitoare. Un Ilie Barbu care nu echivalează noţiunea de soldat cu aceea de simplu executant, întrucît gesturile sale, atitudinile sale, departe de a fi mecanice sau pasive, sînt conduse de o conştiinţă comunistă prezentă în fiece mişcare sau replică. Nu rareori pînă la apariţia „Desfăşurării", conştiinţa unor atari personaje apărea în lucrările prozatorilor noştri extrinsecă eroului, ca ceva impus din afară din partea scriitorului, iar nu ca ceva existent, organic în fizionomia sufletească a unui militant activ pentru viaţă nouă în satele noastre. Pe Ilie Barbu îl cunoaştem însă desfăşurîndu-se multilateral, atît pe plan obiectiv, cît şi pe plan subiectiv, nu numai în ceea ce s-ar putea chema raporturile sociale propriu zise, practica de agitator, ci şi în intimitatea vieţii sale spirituale. Amănuntul e cu atît mai valoros, cu cît îndeobşte pînă la Marin Preda, scriitorii noştri, cu rare excepţii, nu prea manifestaseră tentativa în ceea ce are ea mai esenţial şi mai complex. Superstiţia unora era de altfel spulberată, încă în contemporaneitate, de nenumărate opere ale maestrului Sadoveanu. După elibercre însă, prozatorii — cu excepţia lui Zaharia Stancu (în „Desculţ") — n-au prea fost atraşi, practic vorbind — de dorinţa de a realiza caractere literare exprimate cu ajutorul primordial sau aproape primordial al analizei psihologice sau al monologului interior.

Pe Ilie Barbu îl cunoaştem şi în ipostaza aceasta. Planul subiectiv capătă în „Desfăşurarea" semnificaţii artistice noi, întrucît e vorba de reliefarea gîndurilor, sentimentelor, dorurilor şi aspiraţiilor unui ţăran comunist antrenat în marea bătălie pentru înfăptuirea unor relaţii noi în comuna sa natală. Viaţa localnicilor, contradicţiile de clasă, caracterele, nu sînt astfel creionate numai în ceea ce au ele foarte evident, obiectiv vorbind, ci şi în reacţiile pe care toate acestea le provoacă în sufletul lui Ilie Barbu. Personajul se îmbogăţeşte simţitor din toate punctele de vedere, oferindu-ni-se drept un temperament reflexiv, măcinat de probleme, dar ferm şi imbatabil în tendinţa lui de a-şi atinge idealul. Marin Preda a avut curajul de a demonstra — într-o vreme cînd unii scriitori şi critici literari aveau fobia analizei psihologice (confundînd noţiunea cu psihologismul) — că a pătrunde în tainiţele spirituale ale eroului şi a recepta acolo procesele complexe trăite de acesta e un procedeu literar care nu poate să aducă decît servicii artistului şi cititorului. Proiectînd puternice fascicole de lumină în lumea psihică a eroului, Marin Preda a avut prilejul să evidenţieze şi mai puternic trăsăturile spirituale — atît de umane! — ale unui comunist adevărat. Ilie Barbu ajunge astfel să ni se desfăşoare prin automişcare sufletească. Monologul interior, dialogul mental, visul, nu sînt, în fond, altceva decît mijloace care reliefează date noi, aspecte inedite, premize sau concluzii ce privesc îndeaproape şi nemijlocit caracterul viu şi înegalat literar pînă acum — în felul lui — al lui Ilie Barbu.

Prin Ilie Barbu, literatura noastră nouă a oferit prozatorilor şi cititorilor tipul unui ţăran comunist, complex, ferm, dirz şi plin de abnegaţie, aşa cum sînt atîţia semeni de-ai lui din realitatea noastră.

El reprezintă de fapt în etapa nouă a democraţiei populare ceva din aspiraţiile lui Ilie Moromete, eroul complexului roman al lui Marin Preda, care a apărut recent în librării.

Aurel Martin

RECUNOŞTINŢĂ PARTIDULUI

Imensul drum străbătut într-un deceniu

Cu o rară, cu o inexprimabilă mulţumire de cititor, am închis acum un ceas ultimele pagini ale volumului „Străinul", romanul tinărului scriitor Titus Popovici.

O lume, o epocă, un document uman, istoric şi social, o sumedenie de cazuri de conştiinţă — şi o sumedenie de cazuri fără nici o conştiinţă — toate evocate cu talent, cu o vigoare tinerească şi cu o prematură experienţă de scriitor, care m-au întors cu ani şi cu ani îndărăt, la avatariile primului meu roman de odinioară: „Întunecare".

Nu de dragul amintirilor. Ci de amarul amintirilor!

Căci acea carte, care avea să se bucure mai apoi de cea mai largă primire din partea lectorilor de-atunci, zăcuse vreo doi ani şi ceva prin sertarele diferitelor edituri şi nu a fost tipărită decît de-o editură provincială, din Craiova, fiindcă un tînăr scriitor nu inspira nici o încredere. Şi mai ţin minte că după atîtea refuzuri, atîtea strîngeri din umeri, atîtea aminări, atîtea descurajări, puţin, prea puţin a lipsit să nu arunc manuscrisul în foc şi să nu mă apuc de o altă meserie. Era mai bine? Era mai rău? Nu eu am cuvîntul s-o spun...

Dar după atîţia ani, aproape trei decenii, am cuvîntul, poate chiar datoria să subliniez prin contrast, solicitudinea pe care o arată partidul şi guvernul pentru tinerele generaţii de scriitori. Mijloacele şi înlesnirile de creaţie. Mijloacele de investigaţie şi de documentare. Chezăşia contactului strîns şi imediat cu poporul trudnic, care acum reprezintă şi masa cea mare de lectori. Acest sentiment adînc reconfortant că o carte scrisă pentru poporul tău are acces direct la popor, fără a se mai izbi de zidul negru al analfabetismului, aşa cum s-a izbit aproape o jumătate de veac chiar opera lui Ion Creangă, Nică a lui Ştefan a Petrii, humuleşteanul, în propriul său sat de obîrşie.

Nu este oare destul atît pentru a măsura imensul drum străbătut într-un deceniu? Şi nu ne dă aceasta toată încrederea, deplin justificată, în maturitatea şi valoarea creaţiilor de mîine ale tinerilor scriitori de azi, cu atît de făgăduitoare începuturi, sub atît de prielnice auspicii?

Cezar Petrescu

In cinstea partidului

Sărbătorim cel de-al II-lea Congres al Partidului Muncitoresc Romîn ca pe un eveniment memorabil al Republicii noastre Populare.

Stă în firea omenească să-şi oprească uneori aducerile aminte mai degrabă asupra lucrurilor neplăcute, ce aţin calea omului, în timp ce pe acele îmbucurătoare şi bune le întîmpină ca pe ceva de la sine înţeles, asupra cărora nu e neapărată nevoie să se stăruiască îndelung. E cu putinţă ca acest lucru să fie îndeobşte adevărat, în acest fel se explică poate faptul că nu ne dăm numai decît seama de adevărata semnificaţie şi întreaga amploare a uriaşelor transformări revoluţionare din zilele noastre.

Dar posibilitatea de a preţui la adevărata valoare şi sentimentul de recunoştinţă sînt şi ele însuşiri ale firii omeneşti: din timpuri străvechi natura umană cunoaşte nobilul impuls de a gîndi cu adîncă emoţie la binefacerile care au fost hărăzite umanităţii. În basme, legende şi cîntece, poporul glorifică pe oamenii mari şi valoroşi şi marile idei care au dat vieţii sale o sporită valoare: munca, pacea, libertatea, omenia.

Poporul glorifică, iubeşte şi sărbătoreşte chiar şi anotimpurile: primăvara, vara, toamna şi iarna — ca pe nişte expresii calendaristice statornicite şi delimitate ale binefacerilor naturii ce vin a-i răsplăti munca.

Ca pe un astfel de eveniment firesc, într-un sens mai înalt decît ar fi începutul de primăvară sau solstiţiul de iarnă, — şi în acelaşi timp nu ca o dată întîmplătoare, trebuie să privim şi să sărbătorim Congresul Partidului nostru. Căci ceea ce se săvîrşeşte aici, sub ochii noştri, în aceste zile, prin uriaşa înmănunchere a tuturor forţelor şi preceperilor noastre, sub îndrumarea şi conducerea înţeleaptă, competentă, conştientă de ţelul ei şi prevăzătoare a partidului nostru — este schimbarea lumii, transformarea revoluţionară a vieţii noastre, începutul unei noi ere a umanităţii.

De aceea, oamenii muncii din ţara noastră întîmpină Congresul Partidului cu entuziastul elan al întregului lor efort creator, cu încordarea întregii lor energii, cu întreceri şi depăşiri de norme care exprimă recunoştinţa şi dragostea lor. Ei serbează acest Congres al Partidului cu prilejul căruia ei vor putea să arunce o privire spre trecut, spre tot ce s-a realizat, şi în acelaşi timp să privească în spre viitor, în spre uriaşa, minunata muncă ce le stă în faţă.

Alfred Margul Sperber

Mulţumim

Din goana neştiutoare a copilăriei, ne-am pomenit deodată în faţa unei întinderi necunoscute şi vaste. I-am privit adîncurile care se deschideau ameţitoare, i-am ascultat murmurul miilor de glasuri care se împleteau, am urmărit nedumeriţi cărările care şerpuiau prin ea spre nesfîrşit. În jurul frunţilor noastre copilăreşti încă, au început să se rotească întrebările ca nişte pescăruşi neliniştiţi.

Tot ce înţelesesem pînă atunci era stratificat undeva; deasupra ninseseră fulgii jocurilor noastre uşoare. Şi pescăruşii neliniştiţi ai întrebărilor se roteau în jurul frunţilor noastre. Nimeni nu era mai sărac decît noi.

Dar s-a ivit soarele din vibraţia purpurie a zorilor şi am auzit întîmpinîndu-l cu un cor în care se distingeau solemn acordurile milioanelor de exclamaţii de triumf.

Stolurile întrebărilor noastre au pornit filfîind într-acolo, înmulţindu-se mereu, şi noi le-am urmat. Am alergat cu toată puterea tinereţii noastre şi, pe măsură ce ne apropiam, din stoluri se desprindeau pescăruşii unul după altul, lăsîndu-ni-se supuşi pe creştet şi pe umeri.

N-a trecut multă vreme de atunci. Goana tinereţii noastre continuă năvalnică mai departe. Unii şi-o tălmăcesc prin melodia modernă a strungurilor, alţii prin melodia modernă a tractoarelor, eu prin melodiile despre toate acestea laolaltă.

Nimeni nu este mai bogat decît noi.

Pentru această bogăţie curată şi înaltă, îţi mulţumim partid iubit, soare nou care ne luminezi tinereţea.

Dragostea faţă de tine a cimentat dragostea dintre noi. Pulsaţiile tuturor inimilor noastre îşi găsesc ecou în inima fiecăruia dintre noi, îmbinîndu-se cu pulsaţiile mature ale inimii tale.

Nicolae Labiş

Urare Congresului

Felul cum a fost primit de toată ţara, — prin întreceri avîntate de muncă şi depăşiri unanime ale planului cincinal, — cel de al doilea Congres al Partidului Muncitoresc Romîn, ia proporţiile unui însemnat eveniment şi politic, şi social, şi cultural.

Intemeiat şi împuternicit prin marile sale opere înfăptuite pînă acum pe toate tărîmurile, Partidul Muncitoresc Romîn, în acest al doilea Congres al său, va lua noi hotăriri şi mai cutezătoare, propunîndu-şi între altele un nou plan cincinal mai vast, care să grăbească desăvîrşirea noii alcătuiri omeneşti.

Eu, ca scriitor mai în vîrstă, mă bucur din toată inima că stările nedrepte întreţinute de burghezie, au fost desfiinţate şi înlocuite cu o altă lume, mai bună. Astăzi, sub conducerea înţeleaptă a partidului, poporul nostru construieşte cu entuziasm socialismul.

Şi pentru aceasta noi cu toţii îi urăm Congresului partidului din toată inima întreaga izbîndă

Mihail Sorbul

Sfatul şi învăţătura partidului

Toţi acei care mînuiesc meşteşugul greu al scrisului, au de adus, laolaltă cu strungarii, cu minerii, cu cei ce lucrează pămîntul, cu toţi oamenii muncii, prinosul lor de recunoştinţă faţă de Partidul Muncitoresc Romîn.

Prin ideologia şi îndrumarea Partidului, prin noua concepţie asupra muncii pe care le-a înrădăcinat, cu luptă şi jertfe, în ţara noastră, oamenii muncii şi scriitorii au căpătat sentimentul demnităţii lor şi se bucură de prestigiul pe care îl merită strădania lor creatoare.

Scriitorii erau consideraţi, de cînd ţin minte, de către cei care erau de profesiune „proprietari" sau „casnici", ca nişte oameni fără o ocupaţiune lămurită şi avuabilă.

Pentru a li se da şi lor o „stare civilă", un rost oarecare pe lume, din mărinimie şi ca un gest memorabil de generozitate, era cîte unul numit contopist la arhivă.

Ridicînd cultura la rangul uneia din cele mai importante sarcini ale sale, Partidul Muncitoresc Romîn a făcut din scriitor pe unul din colaboratorii de seamă în construirea socialismului, asigurîndu-i o viaţă materială fără umilinţi.

L-a integrat astfel în marea mulţime a oamenilor muncii şi ca factor principal, în însăşi munca Partidului pentru zidirea unei lumi noi.

Mi-a fost dat să trăiesc această reabilitare a breslei mele şi să mă bucur de ea.

In cursul vieţii am avut norocul să trăiesc în cercul unor oameni democraţi de vastă cultură şi înaltă ţinută morală.

Dar dacă prin structura mea sufletească, şi prin contactul cu ei, am ajuns să-mi fac, încă de tînăr, din umanism o călăuză în judecata şi atitudinea mea, — o concepţie ştiinţifică despre lume, despre viaţă, despre societate şi direcţia ei de dezvoltare, nu am căpătat-o decît însuşindu-mi-o prin sfatul şi învăţătura partidului.

Dacă prin umanismul meu constant nu am greşit, învăţătura şi îndrumarea partidului mi-au deschis noi orizonturi şi mi-a dat noi posibilităţi pentru a mă apropia de oamenii muncii, printre care mă născusem.

Marea masă a cititorilor noi, pe care, prin revoluţia culturală, i-a creat şi i-a crescut partidul, m-a îndrumat, lărgind drumul pe care apucasem.

Seriozitatea noului cititor m-a făcut să-mi revizuiesc pozitiv ţelurile scrisului meu.

S-a petrecut cu mine, ceea ce s-a petrecut cu o actriţă, personaj dintr-un roman sovietic pe care l-am citit acum vreo 25 de ani.

O mare actriţă din Moscova, care juca în timpul regimului ţarist şi, în faţa spectatorilor obişnuiţi în acea vreme, folosea un joc artificial, afectat, alcătuit din farduri şi strîmbături.

Intr-o bună zi, subt puterea sovietelor, e trimisă trupa să joace în faţa oamenilor care munceau la facerea unei căi ferate prin pădurile şi ţinuturile aspre din Nord.

Actriţa afectată s-a văzut deodată în faţa unor spectatori serioşi, oameni adevăraţi, care cunoşteau viaţa, care luptau cu ea.

Şi, pentru prima oară, această actriţă a simţit că nu mai poate juca folosind mijloacele artificiale de odinioară şi pentru prima dată a jucat uman, real.

Noii cititori formaţi de partid mi-au dat şi mie şi altora din generaţia mea, aceeaşi lecţie de umanitate, de artă adevărată, legată de realitate şi de viaţă.

Pentru toate acestea, omul şi scriitorul, aduc recunoştinţa lor, Partidului.

Demostene Botez

Oamenii au în inima lor partidul

Mai sînt cîteva ceasuri pînă la deschiderea celui de al II-lea Congres al Partidului şi un aer de sărbătoare străbate ţara de la un capăt la celălalt. Oamenii sînt mai veseli parcă şi mai tineri şi veşmintele le arată altfel. Parcă un fel de vrajă dă strălucire tuturor. Şi nu e o strălucire care vine din afară, ci-i din lăuntru. Sclipeşte parcă în dreptul inimii fiecăruia, ca şi cum oamenii şi-au vorbit toţi să iasă cu garoafe roşii la cheutoare. Sînt mii şi sute de mii, milioanele de garoafe roşii, flori vii ale nădejdii şi încrederii în zile mereu mai bune, modeste flori ale prieteniei ce leagă omul de pe cîmpie cu acela de pe dealuri şi de pe întinsul apelor. E floarea ce-i de ajuns s-o cităm în ochi — şi oameni care nu s-au ştiut vreodată îşi zîmbesc ca fraţii şi se simt una. E floarea ce din inima omului îşi trage puterea, în inima omului îşi are lăcaşul, floarea nădejdii şi a tinereţii veşnice, floarea omului, partidul...

★

Din toate vremurile oamenii au purtat în inima lor dorinţa de mai bine. Din adîncul inimii izvora nemărginitul dor după lumină. Setea nestinsă după dreptate, din adîncul inimii îşi porneau furtunile.

Astăzi oamenii au în inima lor partidul. Fiindcă partidul, ca o uriaşă inimă a întregului popor, bate fără de odihnă şi fiecare bătaie înseamnă dreptate şi lumină şi zile mai bune.

Pentru a ne apropia de zile mai bune şi a scurta drumul către lumină, şi-au dat mîna în golul muntelui, venind fiecare de la alt capăt al tunelului, Paşca Gavrilă şi Roman Ştefan. Şi n-au făcut altă decît să-şi potrivească bătăile inimii după acele ale partidului.

Cine a condus ochiul bătrînului topometru de la Bicaz, neostenitul inginer Zăinescu, ca la cei 69 de ani de viaţă, pornind din cele două capete ale muntelui, să întîlnească galeriile fără de o eroare? Pe cine l-a simţit în juru-i inginerul Mosora, şeful sectorului tunel, care, la 27 de ani, a primit conducerea unei lucrări cum nu a mai fost alta în ţară? Dar lui Constantin Dorneanu, maistru mecanic de la uriaşul baraj, cine i-a stat în ajutor cu sfatul şi îndemnul şi cine-i dă puterea să fie mereu prin sector, ajutînd, sfătuind mereu neostenit, mereu cu zîmbetul pe buze? Dar pe utemista Stănescu Cleopatra, electrician la fabrica de ciment din Bicaz, cine altul — în ceasurile grele prin care a trecut — cine i-a dat înţeles şi preţ zilelor şi-a ridicat-o prin muncă la cinstire şi viaţă nouă? Dar pe cine nu l-a ridicat partidul la lumină şi viaţă mai bună, la o mai bună preţuire a sa însuşi?

Ca scriitor, mulţumesc partidului fiindcă m-a învăţat şi preţul omului şi al faptelor sale. Partidul m-a învăţat să înţeleg sensul mare al lucrurilor, să descopăr ce-i frumos şi măreţ în oameni şi mai cu seamă să am încredere în om şi în puterile sale.

Folosesc aceste zile de sărbătoare pentru a mărturisi străduinţa de a-mi închina puterile, toate puterile, măreţului ţel al construirii socialismului.

Mihail Davidoglu

Aşa mi-am găsit şi eu tatăl

Am avut eu şi tată şi mamă; şi totuşi mi-am trăit orfan zilele tinereţii. Tata era un om cumsecade, tare bun la suflet, însă grozav de moliu. Deşi bunicul nimerise la Cluj ca argat, tata isprăvi totuşi şcoala industrială, dar îşi sfîrşi zilele la cincizeci de ani, ca zidar. Necazul cel mai mare era că-i plăcea să bea şi asta îi stîrbea respectul în ochii noştri. La o adică, îmi mai ajuta el să dezleg cîte un joc de cuvinte încrucişate din „Tolnai Világlapja", dar niciodată nu m-am putut bizui pe el, orice necazuri aş fi avut. S-a întîmplat, nu o dată, ca în toiul vreunei discuţii, cîte un băieţandru să-mi închidă gura, spunîndu-mi că tata-i un om slab şi, cînd îl cauţi, bea. M-am ales destul de des cu vînătăi, apărîndu-l pe tata. Odată, un proprietar al nostru, ţăran lacom şi grosolan — căruia îi datoram chiria pe vreo trei luni — l-a izbit pe tata în faţa mea. L-a înşfăcat de piept, l-a zgîlţîit încoace şi încolo. Şi, deşi tata-i făgăduise sfios că într-o săptămînă-două îşi plăteşte datoria, proprietarul l-a lovit. Tata, bietul, a răbdat, n-a avut ce face. Ne-am repezit, eu cu frate-meu mai mare, ca doi pui de lup, asupra proprietarului. Noi, să tot fi avut şaisprezece-şaptesprezece ani. L-am trîntit pe duşumea, l-am tîrît în curte şi l-am bătut pînă la sînge. Tata însă încerca să ne despartă de omul acela şi nu contenea să strige speriat cum îndrăznim să facem una ca asta.

Ceea ce a stîrbit însă cu totul prestigiul tatei în ochii mei, a fost îndeosebi faptul că nu m-a putut întreţine. De la vîrsta de treisprezece ani îmi cîştig singur pîinea. Ba, uneori, trebuia chiar să întreţin, împreună cu frate-meu mai mare, cîte două-trei luni, toată familia — cu tata cu tot. Iată de ce, cu toate că-l iubeam pe tata, nu l-am putut lua niciodată ca exemplu; niciodată nu mi-am pus în gînd: aş vrea să fiu ca el, aş vrea să făptuiesc ceea ce îi stă lui în obicei. Dimpotrivă, n-aş fi vrut niciodată să-i semăn. Cînd trăgea la măsea mai mult decît se cuvenea, îl muştruluiam, eu şi frate-meu, ca pe un copil care a făcut o boroboaţă, iar el răbda şi asta, în tăcere.

Băieţandrilor le place din cale afară cînd cineva este puternic, curajos şi iubitor de dreptate. Idealul meu a fost totdeauna — îmi închipui că acesta e idealul fiecăruia — omul puternic, îndrăzneţ şi care nu se teme niciodată să spuie adevărul. Tata, bietul, era slab, sfios, şi nu numai o dată a tăgăduit adevărul, cînd mama a început să-l descoasă cum şi cît cîştigă.

Intr-un rînd i-am aruncat în faţă foarte aspru, cu grosolănia unui copilandru, de ce bea şi iar bea, de ce nu m-a dat la nici un fel de meserie şi de ce trebuie să mă chinuiesc ca salahor. I-am strigat vorbe grele şi, la un gest mai înfocat, el şi-a dus repede mîna la faţă, ca să se apere: a crezut că vreau să-l lovesc. Doamne, dumnezeule! Şi acum îmi mai este ruşine!... Ingrozit, m-am străduit să-i dovedesc că nici n-a fost vorba de asta. Am văzut însă că nu mă crede. Am zbughit-o afară şi pînă a doua zi n-am mai dat pe acasă. Niciodată nu i-am putut dovedi, nici mai tîrziu, că n-am avut de gînd să ridic mîna asupra lui. Şi azi, de cîte ori mă gîndesc la asta, îi văd mîna ridicată în dreptul feţei şi privirea speriată a ochilor săi viorii. Regret adînc şi pentru totdeauna sălbăticia mea de atunci. Azi tata se odihneşte anonim în fostul cimitir din Oraşul Stalin, în cimitirul săracilor, unde nu i-au scris decît un număr la căpătîi.

Mama?... Ea era mamă. Ne ocăra, ne certa şi cînd nu mai era chip să ne domolească, apuca mătura, lingura de lemn, ce-i venea la mînă şi pînă la urmă izbucnea în plîns că n-o mai poate scoate la capăt cu nişte băieţandri ca noi. Am iubit-o foarte mult şi o iubesc şi azi, dar nici ea n-a putut fi idealul visat. Omul nu poate trăi însă fără un ideal, mai cu seamă dacă-i băiat. Iar eu nu-mi găseam un ideal şi pace. Aş fi vrut să fiu, de pildă, Margeri, tînărul antreprenor italian, care avea cai nenumăraţi şi poruncea multor oameni. Dar ceea ce aş fi dorit nu era să fiu ca el, ci să am atîţia bani cîţi avea el. Sau aş fi dorit, să spunem, să fiu atît de puternic ca Ruzsa, vătaful. Dar n-aş fi vrut nici în ruptul capului să fiu ca el, că-i înjura, ba îi şi bătea pe oameni, iar oamenii îl urau peste măsură. De aceea multă vreme doar în închipuire am îndrăgit un ideal. Apoi, într-o bună zi idealul îndrăgit pînă atunci doar în închipuire, s-a întruchipat.

Intr-un rînd, în timpul lucrului, doi salahori de pe Someş împingeau un vagon încărcat cu pămînt, să-l scoată din tunel. In gura tunelului cele două roţi de dinainte ale vagonetului au lunecat de pe şine şi oricît s-au chinuit, şi oricît a urlat la ei Ruzsa-vătaful, cei doi oameni firavi n-au putut nici cu rănd-gile să pună iarăşi vagonul pe linie. Pînă la urmă Ruzsa a început să înjure şi să-i lovească. A venit atunci Vasile Cheţan. Era un miner înalt, spătos, tăcut din fire. N-a scos o vorbă, s-a apropiat doar de vagon, s-a aplecat, a înşfăcat tamponul şi cu o încordare atît de cumplită, că i-au pîrîit şi umerii şi muşchii, a ridicat încet vagonetul şi l-a repus pe linie. L-a privit apoi pe vătaful care se uita la el încremenit:

— Ai văzut? Dacă te mai atingi vreodată de cineva, apoi ai de-a face cu mine — rosti el şi cu asta îşi văzu de drum.

De cînd cu întîmplarea aceasta, îl îndrăgisem pe Vasile Cheţan şi mă aşteptam din clipă în clipă să facă un lucru extraordinar. Ştiu eu, de pildă, să-l bată pe director, să bată toată firma; apoi să facă zob din puştile jandarmilor care ar fi vrut să-l înşface.

Din păcate n-a făcut nimic din toate acestea şi încetul cu încetul m-a dezamăgit. Mai tîrziu am admirat o vreme un zidar polonez în vîrstă de douăzeci şi cinci de ani, care cînta din cale-afară de frumos din armonică. Odată, cînd un antreprenor n-a vrut să-l plătească după tocmeală, el nu şi-a luat salariul şi în fiecare seară cînta din armonică sub ferestrele antreprenorului în ritmul cel mai îndrăcit. Asta a făcut-o pînă cînd antreprenorul, pe jumătate înnebunit şi îngrozit de-a binelea, l-a plătit pînă la un ban ceea ce i se cuvenea. S-a dus apoi la locul de muncă şi i-a ocărît pe foştii lui tovarăşi: cu asemenea laşi nu mai vroia să lucreze şi nici n-a mai lucrat. Tot şantierul îl preţuia, iar eu vedem în el de-a dreptul un erou.

Necazul era doar că aceşti eroi nu erau eroi pînă la capăt şi aceste idealuri nu puteau fi idealuri pînă la capăt. Au făptuit cîte un lucru curajos, apoi le-am pierdut urma. Cu alte cuvinte, am fost mereu dezamăgit de idealurile mele. Primele mele idealuri consecvente le-am descoperit în rîndurile partidului. Eroii aceştia erau oameni lipsiţi de egoism, care îşi jertfeau libertatea individuală şi la nevoe viaţa pentru fericirea oamenilor muncitori. Cînd aud vorbindu-se despre ei sînt totdeauna cuprins de duioşie şi entuziasm.

Am fost şi în 1953 cu cîţiva confraţi scriitori la Doftana, care astăzi nu mai este decît o amintire şi un muzeu. Dar grămada aceea îmbîlzită încă arăta ce însemna să stai între zidurile ei 5—10 sau 15 ani... să fii prizonier ani îndelungaţi acolo, păzit de temniceri dresaţi anume să frîngă demnitatea umană.

Dar de la partid n-am primit numai un ideal de viaţă.

In mediul acela printre proletarii care trăiau în mizerie — regimul acela, regim exploatator, capitalist, în care am crescut, oamenii nu socoteau fiecare meteahnă ca o meteahnă. Au existat şi metehne care nu o dată treceau şi acolo, drept virtuţi. De pildă: cît era anul de lung, furam. Iarna — lemne, ca să nu degerăm, vara — poame, toamna — cartofi, ca să nu mai răbdăm atîta foame. Asta o numeam noi aprovizionare, iar cui nu făcea aşa, îi spuneam neputincios. Nici minciuna nu era tocmai un păcat capital. Numai să nu te prindă, spuneam noi. La muncă era de-a dreptul o ispravă să tragi chiulul, să munceşti cît mai puţin. Şi aşa cîştigă destul pe spinarea noastră! — gîndeam noi despre firmă sau despre patron. Cu alte cuvinte, societatea şi împrejurările de atunci dădeau friu liber şi cultivau în oameni o grămadă întreagă de slăbiciuni omeneşti. Şi chiar dacă acestea erau condamnate formal în şcoli şi în codul penal, în realitate ele năpădeau, ca buruienile, viaţa de toate zilele.

Ei, astfel de slăbiciuni omeneşti au prins îndeajuns rădăcini şi în mine şi nu e departe vremea de cînd vedeam în ele mijloace obligatorii de existenţă. Acum le socot altfel. Morala clasei muncitoare reprezintă pentru mine un cîntar care îmi arată cu o precizie matematică unde începe şi unde se termină slăbiciunea omenească. Cîntarul acesta l-am primit prin partid, după cum de la partid am primit şi idealul visat.

Să nu fiu înţeles greşit. Nu prea nădăjduiesc să pot deveni un om pe măsura idealurilor mele şi nici cîntarul primit de la partid nu înclină totdeauna în favoarea simţămintelor şi faptelor mele. Dar am o măsură cu care pot judeca faptele mele ca şi pe ale celorlalţi. Şi pentru că mă îndeletnicesc cu scrisul, cu ajutorul acestei măsuri aş putea crea eroi care ar putea servi eventual drept exemplu cititorilor mei. Şi în felul acesta, poate, cu oricît de puţin ar fi, voi contribui totuşi şi eu la făurirea fericirii omeniri. Şi sarcina aceasta de la partid am primit-o. Există acum cineva care mă ocroteşte, mă creşte şi îmi dă avînt spre faptă.

Aşa mi-am găsit şi eu tatăl, abia în anii maturităţii.

Asztalos Istvan

PARTIDULUI

Un Făt Frumos din lacrimă născut
Şi din durerea noastră milenară,
Din suferinţi şi-oprelişti din trecut
Din cîte-a pătimit această ţară!

Un Făt Frumos îndrăgostit prin veac
De mult visata noastră Cosînzeană
Ce-o îndrăgise un popor sărac
Şi-o aştepta cu lacrimă pe geană.

Un Făt Frumos ce nu avea nici vrăji,
Nici iarba fiarelor miraculoasă,
Nici farmece ca să adoarmă străji,
Şi nevăzut nu mi-l făcea vreo plasă.

Un Făt Frumos luptînd cu cei mai cruntă
Dintre balaurii iviţi vreodată,
Ce ascundeau tot aurul din munţi,
Şi ne-ngropau în glia-nsîngerată.

Sub chei ţineau balaurii-un izvor
Prin care lin curgea a vieţii apă,
Cine-ndrăznea să vină cu ulcior
Il ferecau în cea mai neagră groapă.

Dintre feciori, pe cei viteji, mai buni,
I-au îngropat în ocne cotoroanţe,
I-au ţintuit în lanţuri, căpcăuni,
Sau i-au ucis sub bice şi sub gloanţe

Spre Făt Frumos purcese-ntr-ajutor
Din răsărit fîrtate fără teamă,
Dîrz străbătînd prin plumb ucigător,
Trecînd prin foc pădurile de-aramă.

Şi Făt Frumos răzbit-a cu temei
Prin stînci de jar şi prin săgeţi o ploaie,
Ingenunchind pe gîde şi pe zmei,
Călcînd sub tălpi a viperelor droaie!

Intîiul cap al şarpelui hapsîn
Mi l-a răpus într-un amurg de vară,
Amiroseau cîmpiile a fîn
Şi munţii către ceruri buciumară.

Cu Făt Frumos pe plaiuri a sosit
Ileana Cosînzeana — libertatea —
Stăpîn, norodul mult s-a-nveselit
Şi-a-mpodobit cu steaguri roşi cetatea

Dar şarpele ascuns prin văgăuni
Iscă alt cap cu limbă veninoasă
Şi iscodea cu ochii de tăciuni,
Duhnind a stîrv, a sînge şi-a pucioasă.

Mări, Făt Frumos sorbi din cel izvor
Cu apă vie şi renăscătoare,
Sorbi din seva dîrzului popor,
Din vlaga lui în veci nepieritoare.

A mai tăiat un cap şi pîn-la brîu
A înfundat balaurul în tină.
De-atuncea holdele-s mai mari de grîu
Şi viaţa curge slobodă-n lumină.

Ci veghetor stă astăzi Făt Frumos,
Cu paloşul scînteietor în mînă,
Să nu răsară iar vreun cap hidos,
Că nu-i de tot balauru-n ţărînă!

Şi-n jurul său veghează harnic roi
Poporul tot, cu apa-i veşnic vie...
Da, Făt-Frumos, sublim azi creşti cu noi
Şi nu din lacrimi, ci din bucurie!

Nicolae Tăutu

BUCURA-TE SFINTE SOARE

Soare, soare, sfinte soare,
Vatră de foc călătoare,
De n-ai răsări în zori
N-ar fi cîmpul plin cu flori,
Nici imaşe cu miori.
Soare, soare luminos
Cînd te laşi pe plai în jos
Dai căldură şi lumină
Grîu ridici din neagră tină
Să aibă omul în saci
Făină pentru colaci.
Soare, de n-ai răsări
Omul pe pămînt n-ar fi;
S-ar întinde peste viaţă
Numai negură şi ceaţă;
Că-mi aduc bine aminte
De cum era mai nainte:
La ciocoi munceam, măi frate,
Cu biciul păziţi la spate —
De ceream cumva mîncare
Biciul se-ngropa-n spinare
Ne bătea ploaia şi vîntul
Şi răsplată-aveam mormîntul.
Soare, soare, sfinte soare
Parcă ai o supărare?!
— „Supăratu-s, supărat,
Că pe pămînt mi-am aflat
Izvor mare de lumină
Şi lui, oamenii, se-nchină."
— Bucură-te sfinte soare
Nu-ţi fie cu supărare
Că lumina ce s-arată
E ca aurul curată
Nu-i lumină-nşelătoare,
Pentru tot omul răsare;
Unde cade a ei rază
Viaţa se înseninează.
Tu creşteai grîul în ţară
Pentru oameni de ocară
Dar astă lumină-l creşte
Pentru ăl care munceşte;
Lumina de care spui
Este a partidului.

Culeasă de ION SOCOL de la G. D. CONSTANTIN, comuna Hurezani, raionul Gilort, regiunea Craiova

INCHINARE

Bătrîna mea memorie mă-nşală?
A fost cumva vreo filă de poveste?
Mi-a fost, pe-atunci, odaia minţii goală?
Ori fu prăpăd pe locurile-aceste?

Ce-a fost? Eu chem, ca dreaptă mărturie,
ai ţării fii din lungile şiraguri
Să spună ei, cu vorbă grea şi vie,
despre trecut şi despre roşii steaguri

Deschidem dar, o filă. La-ntîmplare.
...Pe cîmp de aur sînt ţărani: puzderii...
Osoşi, bătuţi de vînt, în vîrf de care,
ei cară la conac belşugul verii.

Pe lîngă boi, pierdut, — o pitulice —
şi eu sînt. Om! Mă-ndeamnă mama
să-nvăţ, de pot, orînda de pe-aice...
Dar văd cum ochii-şi şterge cu năframa,

Şi-o-ntreb, cu glasul a neştire încă...
— „de ce, din cîmpul larg noi ducem snopii,
pentru boier?" — „E, dragul meu, poruncă!"
Vorba de jale i-o doiniră plopii...

Şi iată-mă într-alt an, mai departe
La Griviţa, şi peste-ntinsa zare
Suna un cînt prevestitor de moarte
şi-un alt, năvalnic, vieţii-i da cîntare

Uceniceam cu visul meu înaltul,
şi mi-arătară lucrătorii dalta
cu care să cioplesc de-atunci, bazaltul
pentru-a clădi o lume nouă, alta.

Cînd ţara greu se-ntuneca sub săbii,
cînd bezna groasă se-ntindea, şi fumul,
cînd tunuri navigau pe largi corăbii,
atunci îmi arăta Partidul drumul.

Am mers, dar calea n-a fost prea uşoară.
Viclean se-ntreţeseau în drum hăţişuri,
dar murgul vieţii mă purta, în scară,
şi mi-arăta Partidul luminişuri.

Apoi, venit-au anii de-nchisoare.
Zăbrelele cuprins-au ţara toată.
Pe drumul greu Partidul mi-a fost soare,
luptînd cu umbra morţii, blestemată.

Iar cînd lumini răsăritene, -n ţară
ne-au fost pătruns, în vara cea fierbinte,
ne-a dat Partidu, -n vorba lui de pară —
Să ducem steagul luptei, înainte!

Moşiile, despotic stăpînite,
de domni cu ceafa umedă şi groasă,
la cei ce le muncesc sînt rînduite
ca holda să ne fie mai frumoasă.

Şi aurul, cărbunii şi petrolul,
uzinele, azi, şi-au schimbat stăpînii.
Cei vechi le simt prelung, în pîntec, golul.
Cei noi, frumuseţea, în plămada mîinii.

Ostaş de rînd, în marea bătălie,
cînd pasul mi-l măsor, e lung cît anii!...
Eu rîd cu rîsul plin de semeţie
cînd îmi înfrunt în bătălii duşmanii.

Şi frumuseţea plină-a vieţii noastre,
îmi pare nouă ca întîia oară,
şi-n viitor spre zările albastre
neoprită de furtuni simţirea-mi zboară.

Struniţi de om, văd mii de cai putere,
năpraznic trec prin aer către sate,
şi se revarsă-n case, după vrere,
în stele de lumină, argintate.

Văd poama rumenă, -n întinsa vie —
ce-i coaptă de octombrie şi vreme,
şi zeama-i de rubin, pe la chindie,
cu clinchetu-i începe să ne cheme.

Să bem cu toţi, din vinul vieţii bune!
Şi pîn-la fund să închinăm paharul:
— „Pentru Partid!"... iar cîntul să răsune,
că el fu vieţii noastre, făurarul!

Ion Bănuţă

CELE DINTÎI FUNDAŢII

Eu cred că faptele eroice
Toate s-au conceput în aer liber

WALT WHITMAN

Lovindu-se-ntr-una de munţii din jur
Vîntul îşi rotunjeşte rimele
Şi iar le aruncă în spaţii.

Pe cîmp, sub privirile noastre aprinse,
Pătrunde betonul în şanţuri întinse.

— Sărbătorim,
Tovarăşi,
Primele,
Cele dintîi fundaţii!

Ascult cum vorbeşte acest comunist.
Cuvintele lui —
ploaie de raze.
Da, aici e fiorul, e clocotul
Creşterii noilor baze.
Iată cu ce rădăcini coborînd
Socialismul se-mplîntă

În al ţării pămînt!
Ascult
aceste cuvinte, în frig,
Pe cînd betonul
în marea-i chemare se-aruncă.
Şi-aş vrea,
reluîndu-le,
să le strig
În vîntul teribil,
ca o poruncă:

„Şi-acum, tovarăş,
Nimeni nu pleacă!
Lucrăm şi sub ceru-nstelat!

Rămînem cu toţii afară,
Pînă ce-ntreg fundamentul
Va fi turnat!"

Aurel Rău

DRUMUL SIMPLITĂŢII

Un volum de poezii nu se citeşte ca rubrica de fapte diverse a unui ziar, nici ca darea de seamă asupra unei experienţe de laborator. Adevărul exprimat de o imagine poetică, cuprinde în el o lume — aşa cum într-o picătură de rouă sau într-un cristal şlefuit încape întreaga emisferă, cu cer şi soare şi nori. Prin însuşi faptul că generalizează, prin însăşi definiţia ei, deci, imaginea poetică ne îndeamnă să căutăm bogăţia de viaţă pe care poetul a închis-o în cuvintele puţine menite s-o exprime.

Dar, iarăşi, un volum de poezii nu se citeşte nici cu dicţionarul special şi nici numai de către puţini; înţelegerea poeziei nu echivalează cu descoperirea secretului unui cifru rezervat cîtorva. Ea e un bun al maselor. In momentul în care picătura de rouă, care primeşte razele de soare, le-ar închide în ea şi nu le-ar mai reflecta lumii din jur, ea s-ar condamna singură la opacitate; numai cristalul sgrunţos nu împărtăşeşte prejmei strălucirea primită — şi prin aceasta, oricît de nobil i-ar fi materialul — el nu devine pentru toţi decît sticlă ordinară.

La astfel de lucruri ne-am gîndit, recitind o parte din poeziile lui Cicerone Theodorescu, atîtea cîte sînt adunate acum în cele două volume de „Versuri alese", apărute recent la ESPLA. Hotărît lucru, poetul a străbătut cu folos drumul către claritatea pe care, la începutul creaţiei sale, o putea eventual aprecia ca o scădere. Este drept că unele din poeziile cuprinse în special în primul din aceste două volume, tot mai au nevoie de „traduceri" în limbajul înţelegerii normale. Prinde în întregime sensurile liricii lui Cicerone Theodorescu numai cititorul cu o mai îndelungă îndeletnicire cu poezia, mai familiarizat cu tehnica simbolurilor poetice. Ne referim nu numai la creaţia anterioară „Cîntecului din uliţa noastră" ci şi la poezii care compun „Cîntecul"; pentru ca celelalte, din ciclurile „Cleştar", „Cîntece de galeră", „Focul din amnar", „Calea Griviţei", „Din toamna lui 39" şi chiar „C.F.R." figurînd în culegere pentru a marca fazele unei dezvoltări, sînt în adevăr etape ale drumului către realism, aşa cum afirmă poetul însuşi, în poezia-prefaţă, intitulată „Drumul simplităţii".

Această poezie descrie un proces geologic, întins pe milioane de ani: procesul al cărui rezultat e diamantul, substanţa cea mai dură şi mai preţioasă din cîte a zămislit pămîntul. Dar în desfăşurarea acestui proces înţelegem însăşi truda creatorului de poezie, pentru a da sticlire diamantină versului său; în ultimă instanţă, sîntem îndreptăţiţi să atribuim acestei poezii sensul de autobiografie critică a poetului. Acea luptă surdă, întîmplată în „adîncimi înlăcărate" unde „au trebuit să lupte, să se muşte / păduri de vielăţi şi de moluşte", — o putem asemăna perioadei încheiate cu „Din toamna lui 39". Apoi a urmat, aşa cum spune altundeva poetul, etapa cînd forja uriaşă, viaţa, „îţi dogoreşte iute faţa... cu jaru-i veşnic proaspăt" şi cînd „de tot cei bucură şi-i doare / vor oamenii să li se spună!" („Cuvîntul autorului"). „Sub rugul straturilor dense" ale vieţii, vechile „impărăţii" de vietăţi ale versurilor sale s-au carbonizat şi, supuse dogoritoarelor „apăsări imense" ale realităţii, au realizat sinteza superioară, devenind piatră de calitate. Proces posibil pentru că avea rădăcini mai vechi în creaţia şi în sufletul poetului.

Poezii reproduse în actuala culegere ne dau ceva din acest zbucium al poetului, în anii debutului său, ai căutărilor sale. Cu toate că unii exegeţi nu le-au acordat credit, noi continuăm să credem şi în realitatea şi în adîncimea unor frămîntări, al căror ecou îl găsim în „Indoieli" de pildă, făcînd parte din ciclul „Cleştar" sau în „Indemn", „Memento" din „Cîntece de galeră".

Că puţin se poate reţine din tot acest zbucium este adevărat, dar nimeni nu ne dă dreptul de a-i nega existenţa şi de a nu-l situa la baza, oricît de firavă, a cotiturii radicale a poetului către realism. Sub limbajul încîlcit care ameninţa să reteze de tot punţile de comunicare de la

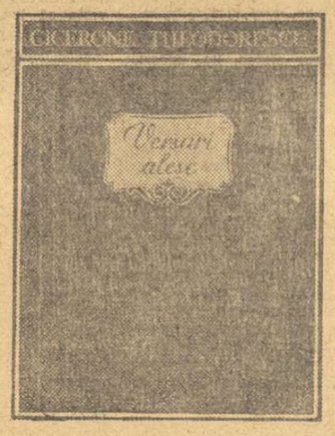

poet la cititor, intuiam în unele poezii din „Cîntece de galeră", iar în altele descopeream de-a dreptul, o dragoste sinceră faţă de poporul înjosit de fascişti, o ură pătimaşă împotriva acestora. („Neue Ordnung", „Culcuş siluit", „Jurnal 1941", „Rugăciunea"). şi chiar nădejdea în triumful unei dreptăţi („Va fi primăvară"). Dacă Cicerone Theodorescu ar fi rămas la acest nivel şi numai la neclaritatea din astfel de poezii, el n-ar fi existat pentru literatura noastră decît cel mult ca îndreptăţire a regretului nostru pentru încă un talent sugrumat de decadentism.

Dar anii eliberării au deschis poetului o cale nouă, calea mărturisită în „Drumul simplităţii" şi în atîtea alte poezii, din care o parte sînt cuprinse în prezenta ediţie. Zbuciumul căutărilor a mai durat; afirmăm că el n-a încetat nici azi — căci un poet exigent cu meşteşugul său nu încetează niciodată a căuta noi modalităţi de exprimare a rezervelor sale sufleteşti. Şi dacă în anii 1946—1949 acest zbucium a fost caracterizat de înfrîngeri şi abateri de la realism, uneori chiar mai grave decît cele anterioare, — sensul general al drumului lui Cicerone Theodorescu a fost acela al apropierii treptate şi statornice de realismul socialist. Ciclurile care compun întreaga carte „Un cîntec din ulita noastră" sînt expresia unui poet acum pe deplin al vremii noastre. Străbatem o poezie optimistă, îndrăgostită de viaţă, luminoasă; o poezie a construcţiei şi a oamenilor care făuresc socialismul.

S-a făcut remarca, nu lipsită de îndreptăţire, că poezia lui Cicerone Theodorescu este închinată întîmplărilor obişnuite, bucuriilor simple, oamenilor comuni — într-un cuvînt, vieţii de fiecare zi, cotidianului. Lucrul e adevărat. Cicerone Theodorescu e prea rar un poet al sonorităţilor, al tonurilor tari. El preferă să releve truda rămasă necunoscută în împlinirea faptului mărunt — dar poezia sa sugerează prin aceasta forţa, trăinicia vieţii noi, într-o măsură nu mai mică decît o fac majorele cadenţe. (Ceea ce nu înseamnă că acestea n-ar face faţă frumoasă într-un volum al lui Cicerone Theodorescu). Tot astfel, acuzaţiei directe, blestemului, luptei deschise cu principalii duşmani — poetul le preferă ironia satirică, subţire, biciuind năravuri vechi; „Rondelurile" sînt vîrfuri desăvîrşit ascuţite ale unor suliţe, pe care am putea şi am dori să le vedem rotindu-se şi în marile bătălii. Migălite, şlefuite cu subtil meşteşug, ele ating treptele de sus ale măiestriei poetului. (Ceea ce nu înseamnă că aceeaşi măiestrie nu poate fi atinsă şi în poezii care să zugrăvească aceste mari bătălii).

In „Cuvîntul autorului", poetul îşi declară hotărîrea de a da glas faptelor măreţe:

Sînt oamenii. E munca. Planul.
E-a patriei bătrînă vatră
Ce bubuie, ca uraganul,
Din mii de metri cubi de piatră.
. . . . . .
Ce sorţi măreţi schimbară timpii?
Ce s-a-ntîmplat în lume? Ce e?
Atîta tot e: oameni simpli
Trăiesc la noi în epopee...

Drumul simplităţii, străbătut de poet pînă către capăt, cată acum să cuprindă mult mai larg marile înfăptuiri şi lupte şi sentimente, pentru a realiza din plin trecerea de la poezia adevărată, la aceea care e şi mare. In actuala culegere o găsim mai ales în ciclul „De vorbă cu un tînăr". Este aceea închinată oamenilor simpli, care trăiesc la nivelul epopeilor: muncitorii de la sonda 90 Bobeica, tovarăşul Cazan dulgherul, sondorul Popa; o mai găsim în „Certificatul de alegător", în „Copiii cartierului" şi în altele. Miniaturile grijuliu şlefuite din cea mai mare parte a cărţii „Făurari de frumuseţe", rondelele (unele din ele de o limpezime perfectă, clasică putem spune) din ciclurile „Cocoşi de tablă" şi „Să nu te uiţi cu ochi de gheaţă", şi toate poeziile atît de solid întocmite, vorbesc despre meşteşugarul iscusit care este Cicerone Theodorescu, creator al unor frumuseţi simple şi clare.

Cele două volume de „Versuri alese" conţin astfel mărturia drumului către simplitate şi claritate, ne arată truda „muncii de noapte" a poetului, ne indică unele din stavilele cu care a avut el de luptat şi cum le-a înlăturat.

Parafrazîndu-i cuvintele din „Drumul simplităţii", — putem spune că, acum, tîrziu, frămîntat cărbune, care a dobîndit, purificat, lumină, a izbutit pînă la noi să vină, sclipind cu reflexele nestemate.

In apele ei, acum simple şi limpezi, urmează să strălucească în toată splendoarea şi forţa lui soarele vieţii noastre de azi, construirea socialismului.

Mihai Gafiţa

MESAJE DE PACE ŞI PRIETENIE

Fiecare popor aduce în tezaurul culturii universale o contribuţie preţioasă prin originalitatea creaţiei sale artistice, prin specificul şi învăţămintele drumului său istoric şi al luptelor sale, precum şi prin operele marilor săi creatori în domeniul ştiinţei, literaturii etc. De aceea în decursul vremurilor a sporit mereu interesul pentru cunoaşterea creaţiei geniului popular din diferite ţări, a operelor de artă literare şi ştiinţifice, a muncii şi luptei pentru progres şi o viaţă mai bună proprie fiecărui popor.

Cunoaşterea reciprocă a popoarelor şi a creaţiei lor cultural-artistice nu prezintă interes numai pentru satisfacerea setei, a nevoii de informare culturală, de îmbogăţire a propriei experienţe cu experienţa multilaterală a altor popoare. Fără îndoială pentru acest scop merită din plin să fie făcute eforturi. Fără aceasta nu se poate naşte prietenia între popoare. In împrejurările de astăzi, cînd la ordinea zilei se pune problema atît de dezbătută a „contactelor dintre Est şi Vest", legăturile şi schimburile culturale îşi sporesc însemnătatea prin aceea că ducînd la apropierea dintre popoare, la recunoaşterea reciprocă şi deci la preţuirea şi înţelegerea a ceea ce este valoros, nou şi progresist, contribuie prin aceasta şi la menţinerea, consolidarea păcii, la destinderea continuă în situaţia internaţională.

In slujba acestor ţeluri se desfăşoară în ţara noastră o activitate intensă menită să prezinte cititorilor din străinătate creaţia artistică, literară şi ştiinţifică a poporului nostru, trecutul său glorios de luptă şi măreaţa construcţie paşnică din zilele noastre.

Creaţia artistică populară din ţara noastră a găsit încă de mult preţuire şi peste hotarele ţării. Doinele culese de V. Alecsandri, de pildă, au văzut lumina tiparului în tălmăcire franceză, încă în 1855, la Paris. „Arta populară în Rominia", apărut în rusă, franceză engleză şi germană.

Albumul „Arhitectura romînească" consacră şi el un întreg capitol prezentării construcţiilor populare precum şi a detaliilor arhitecturale care constituie o mărturie elocventă a bogăţiei şi varietăţii formelor artistice create de meşteri iscusiţi ai trecutului.

Arta şi literatura noastră populară de o frumuseţe inegalabilă, plină de căldură şi farmec şi totodată robustă, combativă şi optimistă — constituie un mesaj al poporului nostru menit să înfrîngă prejudecăţi şi să cucerească aderenţe, simpatii şi prietenii pretutindeni.

Dar alături de arta şi literatura populară, creaţia scriitorilor şi artiştilor noştri clasici şi contemporani este şi ea mărturia talentului şi măiestriei poporului nostru şi reprezintă totodată acelaşi mesaj ca şi arta populară pentru că oglindeşte frămîntările şi luptele poporului nostru, suferinţele şi năzuinţele sale, durerile şi bucuriile sale ca şi dragostea sa fierbinte de pace, libertate şi progres.

Aceasta a făcut ca opere ale lui Eminescu, Caragiale, Creangă şi alţi clasici ai literaturii noastre să fie traduse în limbi străine şi în trecut. „Făt Frumos din lacrimă" al lui Eminescu de pildă, a fost tradus şi publicat în Franţa încă în 1890, „Harap-Alb" al lui Creangă a fost tipărit la Leipzig încă în 1910, etc. Dar traducerile operelor clasice ale literaturii romîne au fost făcute sporadic, unilateral şi în tiraje extrem de mici. O cercetare sumară a fişierului bibliotecii Academiei R.P.R. ne-a dus la unele date — e drept aproximative — dar care pot fi luate ca ordin de mărime deosebit de semnificative: într-un deceniu de la instaurarea regimului democrat-popular (1945—1955) au apărut în limbi străine de două ori mai multe lucrări de artă şi literatură decît într-un secol în timpul vechiului regim (1843—1944).

Insă imensa varietate şi bogăţie a creaţiei populare din ţara noastră abia acum se pune în valoare deoarece în trecut era dispreţuită de oficialitate, fiind obiectul preocupării doar a unor cărturari, oameni de artă şi litere cu dragoste de popor care fără sprijinul statului nu puteau dispune decît de mijloace materiale limitate. Din imensul material strîns în măsură însemnată în anii puterii populare au început să apară şi pentru cititorii din străinătate unele lucrări. Astfel, volumul „Rumänische Volksdichtungen" (poezii populare romîneşti) prezintă într-o izbutită traducere în limba germană cele mai răspîndite şi mai cunoscute poezii populare din ţara noastră. Capodopera literaturii noastre populare — Mioriţa —, balade ca „Mînăstirea Argeşului", „Toma Alimoş", „Mihu copilu", baladele haiduceşti, doinele, etc. vorbesc astăzi cititorului de peste fruntarii în limbajul simplu, direct, emoţionant, al poeziei populare, de suferinţele din trecut ale poporului nostru, de luptele sale împotriva jugului boieresc, al împilării şi nedreptăţii, de speranţele sale, iar în creaţiile populare mai noi, de viaţa liberă de astăzi şi plină de frumuseţea creaţiei în slujba omului.

O altă lucrare de mai mari proporţii destinată prezentării în străinătate a creaţiei populare este albumul

Din păcate munca aceasta de editare în limbi străine din ultimii ani este prea puţin cunoscută deoarece revistele şi presa s-au ocupat prea puţin sau chiar deloc de această problemă.

Trebuie însă să remarcăm că totuşi s-a tradus mult prea puţin, dacă ne gîndim că operele marilor noştri clasici nu reprezintă numai culmi ale creaţiei artistice în cadrul naţional; ele au intrat în patrimoniul culturii universale, ceea ce impune o mult mai largă răspîndire a lor în străinătate.

Editura în Limbi Străine a şi tipărit pînă acum din marii noştri clasici un volum de poezii de Mihai Eminescu, două volume (Teatru şi Proză) de I. L. Caragiale, un volum într-o foarte frumoasă prezentare grafică din operele lui I. Creangă, un volum de nuvele de Ion Slavici, etc. Din opera clasicului în viaţă al literaturii noastre Mihail Sadoveanu au apărut „Bordeenii", „Povestiri de război", „Hanul Ancuţii", „Baltagul". Dar opera vastă a clasicilor noştri pentru a putea fi prezentată astfel încît să dea o imagine reală şi pe cît posibil mai deplină a valorii sale cere o muncă mai îndelungată care este eşalonată pe mai mulţi ani în planul de perspectivă al Editurii în Limbi Străine.

Literatura şi arta noastră contemporană, nouă, pornită pe drumul realismului socialist, preluînd critic şi dezvoltînd creator moştenirea literară şi artistică din trecut în tot ce a avut ea mai bun, a înscris o serie de succese dintre cele mai promiţătoare.

Lucrări ale scriitorilor contemporani au fost traduse în U.R.S.S., în ţările de democraţie populară, Franţa, Anglia, Olanda, Danemarca, India, Finlanda, Belgia, Liban, etc. Printre aceste lucrări se numără „Mitrea Cocor", „Nicoară Potcoavă" de Mihail Sadoveanu, „Desculţ", de Zaharia Stancu, precum şi lucrări ale unor scriitori mai tineri ca „Desfăşurarea" de Marin Preda, „Pîine albă" de Dumitru Mircea, etc.

Este aceasta o caracteristică a vremurilor noi: creaţia literară şi artistică găseşte nu numai o masă incomparabil mai mare de cititori în ţară — ceea ce a dus la mărirea tirajelor în proporţii nevisate odinioară de scriitorii noştri — dar şi lucrări ale scriitorilor consacraţi ca şi ale celor tineri au acces la cititorii de peste hotare şi în primul rînd în ţările prietene care însumează ca să spunem astfel un debuşeu de aproape 900 de milioane de locuitori.

Cele mai bune lucrări cîştigă an de an tot mai mulţi admiratori, îşi găsesc tot mai mulţi prieteni peste graniţele ţării. Este însă necesar să fie prezentată mai amplu actualitatea noastră plină de măreţia construirii unei vieţi noi, necesitate accentuată de faptul că mai există adepţi ai „războiului rece" care nu renunţă la uneltirile lor, de faptul că a fost pe scară largă dezinformată masa de cititori cu privire la ţările lagărului socialist şi deci şi la ţara noastră.

Care om de bună credinţă poate rămîne indiferent la epopeea construcţiei socialiste din ţara noastră pe care terminarea primului nostru plan cincinal şi realizările în cinstea celui de al II-lea Congres al P.M.R. o marchează cu momente culminante?

Viaţa nouă clocotitoare de entuziasm şi de muncă creatoare a împins pe scriitorii şi artiştii noştri spre teme noi în care omul şi activitatea lui socială ocupă primul loc, spre opere realiste cu un înalt conţinut de idei care se cer realizate cu măiestrie, într-o formă artistică cît mai desăvîrşită.

Dintre asemenea lucrări beletristice au apărut în ultimii ani în Editura în Limbi Străine 40 de titluri la care se adaugă încă 28 din literatura clasică, cele mai multe în versiunile rusă, franceză, germană şi engleză. Printre ele se numără romane, nuvele, piese de teatru, versuri, culegeri de reportaje literare, scenarii de filme, literatură pentru copii, pagini de antologie şi istorie literară, etc. de: A. Toma, Al. Sahia, M. Sebastian, Geo Bogza, Zaharia Stancu, Petru Dumitriu, Cezar Petrescu, I. Asztalos, A. Baranga, Al. Jar, G. Kovacs, Marin Preda, Remus Luca, etc.

Referindu-se la lucrările în limbi străine editate în ţara noastră, ziarul belgian „Drapeau Rouge" din 7.VI.1955, scria: „Efortul Republicii Populare Romîne în domeniul editării în limba franceză a autorilor romîni, clasici sau contemporani, este remarcabil atît prin calitatea şi diversitatea operelor cît şi prin grija faţă de traducere şi prezentarea tehnică".

Pentru a putea pune la îndemîna cititorului din străinătate lucrările literare şi artistice noi, pentru a-l informa asupra realizărilor poporului nostru în domeniul economic, politic, social şi cultural, apar în limbi străine o serie de reviste ca: Revista Romînă, Arta în R.P.R., La Roumanie Nouvelle, etc.

Sutele de scrisori primite din peste 45 ţări de către gazeta La Roumanie Nouvelle, cererile de informaţii şi cărţi despre ţara noastră, dovedesc interesul mereu sporit al cititorilor din străinătate pentru lucrările tipărite în limbi străine şi în genere pentru R.P.R.

In salutul adresat Revistei Romîne care în 1956 intră în al zecelea an de existenţă, poetul francez Henri Bassis scrie:

„Care francez, care intelectual adevărat nu s-ar grăbi să salute al zecelea an al ei? Cei nouă ani ai ei de eforturi pentru a ne permite să respirăm ceva din acel parfum original, specific al fiorilor culturii romîneşti?"

Şi într-adevăr publicaţiile în limbi străine au prezentat aspecte multilaterale ale culturii noastre. Pe lîngă o serie de lucrări ale scriitorilor de care am pomenit mai sus, graţie Revistei Romîne au devenit accesibile cititorilor din străinătate scrieri ale lui Al. Odobescu, Al. Vlahuţă, Delavrancea, C. Negruzzi, N. Filimon, A. Bacalbaşa, N. D. Cocea, I. Agîrbiceanu, Tudor Arghezi, Gala Galaction, Mihai Beniuc, Camil Petrescu, Maria Banuş, G. Călinescu, Eugen Jebeleanu, V. Em. Galan, Cicerone Theodorescu, Eusebiu Camilar, Marcel Breslaşu, Mihai Davidoglu, Veronica Porumbacu, Ion Călugăru, Nagy Istvan, M. R. Paraschivescu, Andrasz Sütö, Nicuţă Tănase, Aurel Mihale, etc.

Revista Romînă va putea în şi mai mare măsură să prezinte actualitatea noastră literară, culturală sprijinită fiind de Uniunea Scriitorilor şi de scriitorii noştri, prezentînd mereu tot ce este nou şi interesant în acest domeniu. Cu drept cuvînt scriitorul sovietic Lev Kassil în mesajul adresat Revistei Romîne pentru a zecea sa aniversare spune: „Fiecare nouă operă literară, redată în limba unui alt popor este o nouă fereastră deschisă prin care oamenii, vorbind limbi diferite pot să se privească mai bine unul pe altul, să se înţeleagă mai bine".

Acestei sarcini îi răspund şi alte tipărituri în limbi străine ca albume, broşuri, plachete, care înfăţişează frumuseţile patriei noastre, care prezintă figuri din trecutul nostru de luptă, care pun în lumină dezvoltarea multilaterală a R.P.R., care oglindesc succesele dobîndite în viaţa economică, socială, culturală şi ştiinţifică, care arată cuceririle poporului nostru pe linia marilor drepturi şi libertăţi democratice şi care vorbesc de strîngerea legăturilor de prietenie ale poporului romîn cu toate popoarele iubitoare de pace şi libertate. Printre acestea se numără: albumele „Bucureşti", „Lacul Roşu", „Al IV-lea Festival al Tineretului şi Studenţilor: Pace şi Prietenie", plachetele „Tabăra internaţională", „Casa de creaţie", broşura „Mărturii despre Romînia", etc.

Tirajele în care apar lucrările traduse în limbi străine asigură din ce în ce mai mult cunoaşterea artei şi literaturii noastre, a realizărilor noastre în cercuri tot mai largi. Peste 2.000.000 de exemplare este tirajul lucrărilor apărute în mai puţin de 4 ani sub îngrijirea Editurii în Limbi Străine.

Tot ce poporul nostru a creat mai de preţ în toate domeniile atît în trecutul său, cît mai ales în epoca pe care o trăim — epoca unor prefaceri gigantice în istoria omenirii şi în propria noastră istorie, epoca victoriilor construirii socialismului şi comunismului, epoca creşterii continue a forţelor păcii şi socialismului, — trebuie să fie şi va fi reflectat în activitatea editorială destinată străinătăţii. Pentru că toate aceste creaţii nu sînt numai valori materiale sau spirituale, artistice, literare sau ştiinţifice, ele sînt totodată mesaje ale poporului nostru, mesaje de pace şi prietenie.

Paul Luchian

Inaugurarea casei memoriale „Emil Isac"

Sîmbătă, 17 decembrie, s-a inaugurat la Cluj casa memorială „Emil Isac", deschisă în locuinţa în care s-a născut, a trăit şi a creat scriitorul. Au participat acad. Mihai Beniuc, Eusebiu Camilar membru corespondent al Academiei R.P.R., Mihail Davidoglu, Veronica Porumbacu, Dumitru Corbea, Nina Cassian, Rusalin Mureşanu, scriitorii din oraşul Cluj, autorităţile locale şi un numeros public. Au rostit cuvîntări, evocînd figura scriitorului, acad. Mihai Beniuc, prim-secretar al Uniunii Scriitorilor din R.P.R., Ion Breazu, profesor universitar din partea Filialei Academiei R.P.R din Cluj, Nagy Istvan, membru corespondent al Academiei R.P.R. şi Aurel Vasilescu din partea Sfatului Popular Regional Cluj.

Viaţa UNIUNII SCRIITORILOR

Discuţie despre poezia zilelor noastre

Vineri, 2 decembrie, a avut loc la Casa scriitorilor, plenara secţiei de poezie, în cadrul căreia D. Micu a susţinut referatul „Poezia zilelor noastre". Referatul a început prin a enumera ultimele realizări de seamă ale poeziei noastre actuale, a-

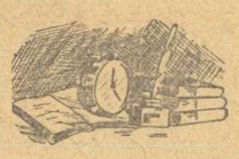

rătînd că succesul acestei poezii se datoreşte spiritului ei de partid, atitudinii militante şi prompte a poeţilor faţă de problemele acute ale contemporaneităţii. In continuare, referatul a analizat cîteva poeme, cercetînd specificul fiecăruia dintre poeţi. Poemul Mariei Banuş, „Tie-ţi vorbesc Americă" a fost apreciat drept o poezie militantă, publicistică, politică. La fel, poemul Ninei Cassian, „Cancerul lumii", care, spre deosebire de lirismul pasionat, avîntat, al Mariei Banuş, a fost caracterizat, după opinia referentului, printr-un lirism cerebral, un lirism de idei, de o esenţă diferită. La Maria Banuş, referentul remarcă viziunea romantică a înfăţişării posibile a lumii, la Tudor Arghezi virulenţa satirică în demascarea boierimii asupritoare pe de o parte, şi rezonanţa solemnă a clopotelor de catedrală din versurile în care e glorificat omul-Prometeu, pe de altă parte.

Apreciind (din păcate, în trecere) succesele reale ale unor poeţi tineri, referatul denunţă fuga altora după o falsă originalitate, alunecările spre o poezie atemporală şi apolitică, D. Micu relevă de asemeni şi alte tendinţe negative (pitorescul în sine, superficialitatea, declarativismul, preţiozitatea etc.) în unele poezii scrise de poeţi consacraţi.

Discuţiile care au urmat au fost susţinute în majoritatea lor de tineri poeţi, deoarece dintre poeţii vechii generaţii, foarte puţini au fost prezenţi la adunare.

N. Stoian a combătut „cuminţenia" şi tîncezeala care domnesc de la o vreme în creaţia unor poeţi, afirmînd necesitatea unei poezii agitatoare, militante.

Mihu Dragomir a criticat referatul pentru unele teze. El nu a fost de acord cu ideea referatului conform căreia poeziile de mici dimensiuni nu pot reliefa personalitatea poetului în măsura în care o fac poemele de ample.

In încheiere, Mihu Dragomir a remarcat preocuparea pentru tema industrială, aducînd şi unele exemple din poezia noastră actuală.

Nina Cassian a atras atenţia asupra succeselor poeţilor tineri criticînd tendinţa de a judeca în bloc pe toţi scriitorii dintr-o generaţie şi a contestat opinia referatului cu privire la caracterul cerebral al lirismului din poemul satiric „Cancerul lumii".

Gh. Tomozei, preluînd linia excesiv critică a lui N. Stoian, a revenit asupra chestiunii neajutoră-

rii tinerelor talente de către poeţii vîrstnici.

Toma George Maiorescu a expus într-o lungă pledoarie unele idei interesante cu privire la cunoaşterea vieţii de către poeţi, la necesitatea înlăturării influenţei moralei burgheze, etc.

Alfred Margul Sperber a discutat problema originalităţii poetului, arătînd că a folosi exemplul lui Maiakovski, înseamnă nu a scrie ca Maiakovski, ci a scrie în spiritul marelui poet, păstrîndu-se însă personalitatea celui care creează.

In cuvîntul său, Al. Andriţoiu a subliniat motivele noi din poeziile recente închinate partidului, a pledat pentru o poezie ocazională cu largi generalizări.

Cuvîntul de încheiere a fost rostit de Maria Banuş care, apreciind meritele referatului, l-a criticat totuşi pentru lipsa de sistematizare şi pentru neevidenţierea problemelor principale care au prilejuit discuţia.

Şezători literare în „Săptămîna cărţii beletristice"

Săptămîna cărţii beletristice s-a desfăşurat anul acesta cu o amploare mai mare ca oricînd. Scriitorii noştri s-au deplasat în ţară în grupuri numeroase, dînd şezători-

lor literare organizate în marile oraşe şi centre, strălucirea cuvenită unor manifestări ce aveau loc în cinstea celui de-al doilea Congres al Partidului Muncitoresc Romîn. Scriitorii au citit în faţa unui public, venit în număr mare să-i asculte; un public plin de însufleţire, care şi-a exprimat cu căldură preţuirea şi dragostea ce o are pentru literatura noastră nouă, pentru literatura inspirată din munca poporului nostru, din elanul lui clocotitor în făurirea lumii socialiste. El a manifestat cu entuziasm pentru literatura pătrunsă de spirit de partid, demonstrînd astfel că aceasta este literatura pe care el o cere, literatura vremurilor noastre noi.

In şezătorile ţinute la Cluj, Tg. Mureş şi Oraşul Stalin, organizate de Uniunea scriitorilor din R.P.R., „Gazeta literară" şi publicaţiile locale „Steaua", „Utunk", „Igasz Szo", au citit din lucrările lor, scrise în întîmpinarea celui de-al doilea Congres al Partidului şi în cinstea marilor realizări ale oamenilor muncii, unii dintre cei mai valoroşi scriitori ai noştri precum şi scriitorii din oraşele unde s-au ţinut aceste şezători.

Au citit poezii, schiţe şi fragmente din lucrări dramatice: acad. Ion Agîrbiceanu, acad. Mihai Beniuc, laureat al premiului de stat, Eusebiu Camilar, membru corespondent al Academiei R.P.R., laureat al premiului de stat, Nagy Istvan, membru corespondent al Academiei R.P.R., laureat al premiului de stat, Mihail Davidoglu, laureat al premiului de stat, Asztalos Istvan, laureat al premiului de stat, Dumitru Corbea, Veronica Porumbacu, laureată a premiului de stat, Letaj Lajos laureat al premiului de stat, Nina Cassian, laureată a premiului de stat, A. E. Baconsky, Aurel Gurghianu, Victor Felea şi Rusalin Mureşanu.

La Tg. Mureş, după ce George Macovescu a deschis şezătoarea, Molter Karoly, scriitor în limba maghiară, a salutat în numele scriitorilor din Regiunea Autonomă Maghiară pe scriitorii oaspeţi. Din partea scriitorilor maghiari au citit aici şi Hajdu Zoltan, laureat al premiului de stat, Papp Ferencz şi Sütö Andras, laureat al premiului de stat.

In Oraşul Stalin a citit şi scriitorul de limbă maghiară Szemler Ferencz, laureat al premiului de stat. A citit de asemenea şi poetul Ion Potopin.

In aceeaşi seară, tot în Oraşul Stalin, a avut loc o şezătoare a scriitorilor germani din localitate, la care Herbert Lamm, şeful secţiei germane a Editurii de stat pentru literatură şi artă, a prezentat un referat asupra lucrărilor literare în limba germană, apărute în anul 1955. Din scrierile proprii au citit

aici Erwin Wittstock, Georg Scherg, Hans Berger şi Alfred Margul Sperber.

Despre manifestările din celelalte oraşe, în numărul viitor.

G. D.

CURIER literar

● *„Mitrea Cocor", romanul maestrului Mihail Sadoveanu, distins cu Medalia de Aur a Păcii, a apărut într-o nouă ediţie, în Biblioteca pentru toţi.*

● *Se află în librării cel de al patrulea volum din colecţia de „Opere" de Mihail Sadoveanu. Volumul cuprinde „Duduia Margareta", „Oameni şi locuri", „Cîntecul amintirii", „Povestiri de sară". Note de Profira Sadoveanu.*

● *In colecţia „Clasicii romîni", a apărut volumul II de „Opere" de A. I. Odobescu, ediţie îngrijită, cu glosar, bibliografia scriitorului şi studiu introductiv de acad. prof. Tudor Vianu. Acest volum cuprinde: scrieri asupra artei, istoriei, arheologiei şi preistoriei, printre care: „Viitorul artelor în Rominia", „Cîteva ore la Snagov", „Artele în Rominia în periodul preistoric", „Pseudo-kynegheticos", fragmente din „Istoria Arheologiei" şi articole politice. Volumul este însoţit de numeroase ilustraţii şi reproduceri. Noua ediţie a operelor lui Odobescu a apărut într-un tiraj de 20 de mii de exemplare.*

● *Noul volum de poezii al lui Mihai Beniuc, „Trăinicie", se află în librării.*

● *A apărut o nouă ediţie a romanului „Ultima noapte de dragoste, întîia noapte de război" de Camil Petrescu, cu un cuvînt înainte al autorului.*

● *In Editura de stat pentru literatură şi artă a apărut romanul lui Marin Preda „Moromeţii". Ilustraţii de J. Perahim.*

● *In curînd va fi în librării volumul II din „Însemnările şi amintirile unui ziarist" de Zaharia Stancu. Volumul poartă titlul „Cefe de taur".*

● *Editura de stat pentru literatură şi artă a scos de sub tipar volumul „Cronica de la cîmpie" de Petru Dumitriu. Sînt incluse aici nuvelele: „Vîntul de martie", „Duşmănie", „Bedros din Bazargic", „Nopţile din iunie". Supracoperta şi ilustraţiile de Ligia Macovei.*

● *Editura Tineretului a scos de sub tipar volumul de versuri „Inima omului" de Violeta Zamfirescu.*

● *Editura Cartea Rusă a tipărit romanul „Pămînt desţelenit" de M. Şolohov, ediţia VI-a după originalul revizuit de autor. Traducere de Mihai Sevastos; ilustraţii P. Nazarie.*

● *A apărut volumul II (partea a IV-VI) a romanului „Eponeea Sevastopolului" de S. K. Sergheev-Tenski, în romîneşte de C. Argeşanu şi L. Pop; gravuri din originalul sovietic de I. Nikolaevţev.*

EXPOZIȚIA
interregională de arte plastice

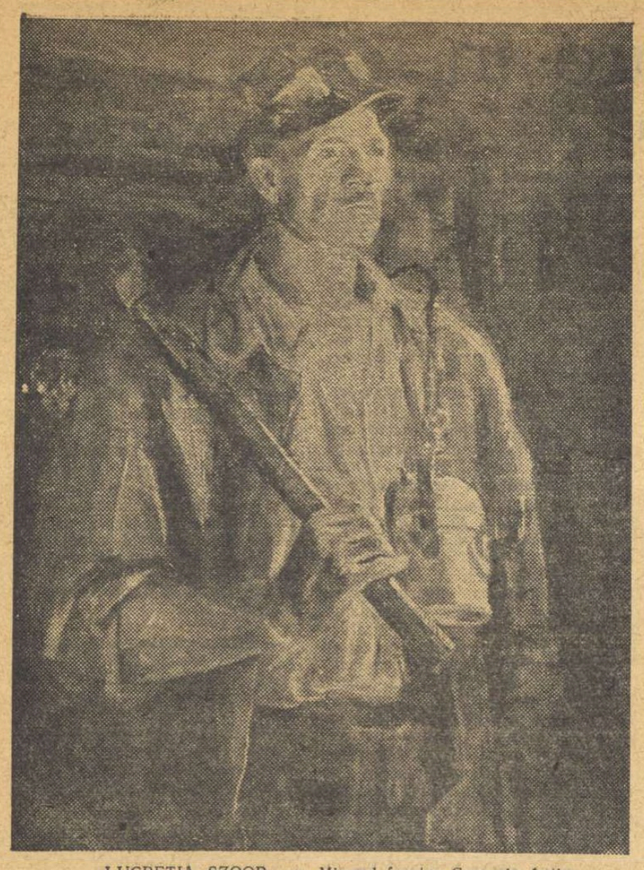

LUCREȚIA SZOOR: — Minerul fruntaș Gasparic Antim de la mina Șorecani

Expoziția interregională de arte plastice ce s-a deschis în capitală săptămîna aceasta întrunește lucrări ale pictorilor, sculptorilor și graficienilor din regiunile București, Ploești, Constanța și Craiova, recolta unui an de muncă, de la ultima Expoziție anuală de stat și pînă astăzi. Numărul mare de lucrări prezentate juriului, circa 3500 în total, este o dovadă a interesului pentru artă ce sporește necontenit la noi în țară și a ritmului intens în care muncesc artiștii. Din toate regiunile țării s-au concentrat acum la Iași, Cluj, Timișoara, Oradea, Baia-Mare, Orașul Stalin și Tîrgu-Mureș, în expozițiile regionale sau interregionale, lucrări de artă plastică, în același timp în care la București sînt prezentate publicului, în două localuri dintr-odată (căci numai Sala Dalles ori numai aripa stîngă a Palatului Muzeului de Artă al R.P.R., unde se fac de obicei expozițiile, erau neîncăpătoare), un număr de peste 1500 de lucrări, dintre care circa 300 picturi, 140 sculpturi și peste 1000 de desene, acuarele, gravuri și litografii, reprezentînd lucrări de grafică de șevalet, ilustrații, afiș, caricatură, etc. Simpla parcurgere a numelor cuprinse în catalogul expoziției interregionale de la București, care poartă egida Ministerului Culturii și a Sfatului Popular al Capitalei, poate permite să se constate o participare a artiștilor de toate vîrstele, cu mult mai largă decît în trecut. Așa, de pildă, participă maestrul **Theodor Pallady**, prin 3 lucrări, dimpreună cu **Marius Bunescu, Schweitzer-Cumpăna, Samuel Mützner, Rodica Maniu, Dumitru Ghiață, Adam Bălțatu**, iar dintre sculptori, maeștrii **Ion Jalea, Cornel Medrea** și **O. Han**, nume care trezesc în vizitator ecouri ample și simbolizează decenii în șir de activitate harnică în slujba artei. Una din caracteristicile expoziției acesteia este varietatea rodnică a stilurilor personale, respectarea personalității fiecărui artist. Așa cum s-a exprimat într-o declarație făcută presei unul din membrii conducerii Uniunii Artiștilor Plastici, sculptorul **Ion Irimescu**, maestru emerit al artei din R.P.R., „se simțea nevoia de a prezenta în expoziție **diferitele redări ale vieții noastre**, în pictură și sculptură"; se simțea nevoia ieșirii dintr-o uniformitate artificială, produsă pe de o parte de insuficienta cunoaștere a realității în toată bogăția ei, și pe de altă parte de ideea greșită, preconcepută, despre reflectarea uniformă a realității în conștiința tuturor artiștilor.

Unul din marile cîștiguri ale artei la noi în țară, datorat deceniului din urmă, este atenția acordată astăzi conținutului lucrărilor de artă. Există astăzi o anumită exigență tematică, resimțită firesc de însăși artiștii, care-i face să tindă spre oglindirea vieții reale, și să acorde un rol din ce în ce mai important omului, ca principal reprezentant al vieții reale. Realismul și umanismul de care are nevoie publicul din ce în ce mai larg al artei la noi în țară, educat într-un spirit nou, este deziderатul permanent al tuturor manifestărilor de acest gen. Lupta pentru temă în plastică s-a desfășurat și prin creație, în chip concret: artiștii cei mai conștienți au abordat teme mari, din trecutul și prezentul de luptă al poporului, căutînd să dea locul cuvenit în pictură și sculptură înfățișării celei mai realiste a omului vrednic de epoca lui, portretizînd chipuri exemplare, modele de eroism civic, figuri propuse ca niște adevărate modele de comportament cetățenesc.

Răsfoind albumele ori revistele de artă închinate deceniului acestuia, orice cititor își poate da seama că s-au creat, în sensul de care vorbeam, o seamă de opere valabile.

Pentru a se evita pe de o parte graba în execuția lucrărilor și a se da artiștilor răgazul să-și realizeze gîndit și lucrat operele, s-a hotărît să se organizeze pe întreaga țară expoziții **bienale**, din doi în doi ani, cu lucrări selecționate de la expozițiile regionale și interregionale ce se vor ține între două expoziții de stat pe întreaga țară. In expozițiile interregionale de anul acesta, accentul se pune în primul rînd tocmai pe concordanța dintre temă și mijloace, pe ridicarea măiestriei artistice pînă la un nivel în care conținutul să nu mai fie trădat de neajunsurile execuției artistice. Limbajul plat, convențional, tocit de o circulație exagerată, banalizat prin repetare și golit de capacitate emoțională, este condamnabil ca fiind în primul rînd antirealist. Interdependența dialectică dintre formă și conținut cere ca, la o vibrație vie a conștiinței artistului, să corespundă un sistem de transmitere a acestei vibrații adecuat. Sărăcirea emoției artistului, despersonalizarea ei prin schematisme de orice fel în expresie, fac ca privitorul să nu mai perceapă nici calitatea și nici intensitatea ei, rămînînd cu totul rece față de operă, adică nepercepîndu-i nici conținutul de idei pe care artistul ar fi dorit să-l transmită, și care nu se poate transmite decît prin mijlocirea imaginii artistice emoționante.

„Recuperarea calității", de care se vorbește din ce în ce mai accentuat în rîndurile artiștilor, n-ar fi fost cu putință să ni se înfățișeze ca țintă de atins, fără experiența pe care ne-o conferă astăzi reușitele și nereușitele din anii trecuți. Parcurgînd panourile celor două localuri, devine palpabilă pentru vizitator năzuința permanentă a organizatorilor și participanților la expoziție, către o artă superioară, către o artă care să slujească într-adevăr, adresîndu-se deopotrivă minții și inimii poporului, propunînd oamenilor muncii care vor veni să o viziteze, nu doar teze abstracte asupra cărora eventual să mediteze, ci emoționante imagini artistice, din unicitatea vibrantă a cărora să desprindă nemijlocit, caracteristicile generale ale vieții noastre de astăzi, din Republica Populară Română, sensul fenomenelor sociale celor mai tipice pentru realitatea actuală. Indrumarea către realitatea vie, actuală, este cu mult mai bine slujită de data aceasta de calitatea lucrărilor, far năzuința artiștilor către o tematică capabilă să acopere toate sectoarele vieții noastre de azi nu poate fi pusă la îndoială. Pozitiv în orice caz este faptul că, anul acesta mai mult decît în alți ani, munca de documentare pe teren a artiștilor a dat roade. Pătrunzînd în mine, în fabrici, în uzine, pe șantiere, în școli, la sate, pe ogoarele gospodăriilor agricole colective ori de stat, ca și în casele muncitorilor, țăranilor și intelectualilor din R.P.R., pictorul, sculptorul și graficianul și-au îmbogățit experiența de viață, întorcîndu-se din documentare nu numai cu un repertoriu mai bogat de teme, ci și cu o mai mare bogăție de cunoștințe și de sentimente. Este foarte atrăgătoare, pentru cronicarul acestei expoziții, încercarea de a trece în revistă și de a grupa după sectoarele din realitate înfățișate, compozițiile, de pildă, pe care pictorii le-au expus în această iarnă la Dalles. Unele sînt excepționale, cîteva de nivel mediu, altele bune fără să fie strălucite. Pentru moment ne interesează doar ca fenomen din ce în ce mai evident, tendința către marea compoziție în pictură, în special către compoziția cu subiecte luate din actualitate ori din istoria poporului nostru. Iată abordate, cu interpretarea proprie fiecăruia, temele muncii pașnice a oameni-

CORINA BEN: — Fruntaș în muncă din Hunedoara

lor din țara noastră, în pictură: **Tiberiu Krausz** ne dă un impresionant portret colectiv surprins în mediul său firesc, uzina, în tabloul „Brigada de tineret". **Ion Minoiu**, în „Elevi în practică la sonda tineretului", aduce un aspect din munca tinerilor petroliști. „Pescarii din delta Dunării" îl atrag pe **Eugen Popa** într-o compoziție foarte cald și viu colorată (poate prea viu) și pe **Ion Țarălungă** („Pescari din flotila Octombrie roșu"), la care domină tonurile reci, atmosfera de gravitate în care se petrece acțiunea, surprinsă aici într-un moment dramatic. „In țarină" se intitulează compoziția **Emiliei Niculescu**, tînără absolventă cu mari posibilități plastice; „Ogorul colectivei" se numește lucrarea lui **Chintilă Spiru**, „Recolta" lucrarea lui **Ion Țintaș**, „Colectiviste la scăldat", lucrarea lui **Alexandru Moscu**, profesorul multora din cei pomeniți mai sus, toți inspirați din viața satului nostru de azi. **Virgil David** ne-a arătat într-un tablou de gen cu multe calități cum se naște „O nouă viață", un viței în grajdurile unei gospodării colective. Absolventul **Alexandru Cunpătă**, în „Poșta la țară", ne-a oferit o imagine caldă și veridică a muncii din acest domeniu, după cum **Aurel Aniței** a selectat „Culegerea de folclor la sate", iar **Eremie Profeta**, „Radiofi-

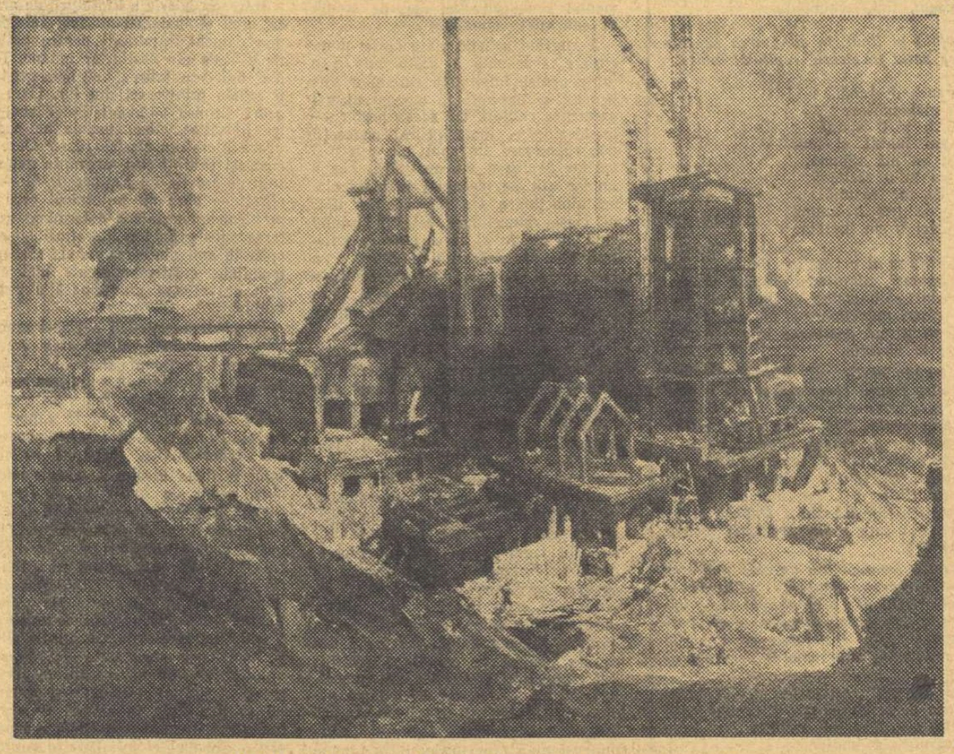

OCTAV ANGHELUȚĂ — Hunedoara. Construcția furnalului nr. 5

carea la țară". Un aspect al culturalizării satelor ne oferă și „Intîrziații" („Caravana cinematografică la sate"), compoziția tinerei absolvente **Elena Tăbăcaru**, pe cînd în compoziția cu nume asemănător, „Intîrziații" lui **Gh. Iacob** sînt doi pui de săteni, școlari, ce n-au mai putut intra la ore și așteaptă triști într-un peisaj resimțit ostil. Acest din urmă tînăr artist mai prezintă o compoziție din lumea școlarilor: „Pregătiri pentru serbare". Tema **Sultanei Maitec**, „In preajma concursului", este luată din lumea tinerelor cadre artistice în pregătire. **Alma Redlingher** ne prezintă, ca și **Asvadurova Ciucurenco**, compoziții fără conflict, cu studenți universitari în timp ce tema **Bălașei Sabin**, care a reușit să ne dea o imagine savuroasă din lumea școlarilor mărunți, tinde să surprindă conflictul dintre mentalitatea nouă și moravurile învechite la tînăra generație („Chiulangiul"). Pe linia criticii necruțătoare față de ceea ce e vechi merge **Lidia Csáto**, prezentînd în compoziția ei o scenă de la tîrgul de vechituri, remarcabilă prin forța de caracterizare a figurii principale și a recuzitei, natura moartă din prim plan. Moartea unei lumi putrede ne este sugerată cu putere de această meșteșugită imagine.

Petre Bedivan în „Prima zi de școală" își întrebuințează puterea de caracterizare pentru aspectele pozitive

BEDIVAN PETRE — Prima zi de școală

ale vieții, așa cum face și **Gheorghe Roșu**, cu mai puține rezultate însă, în „Tînăra doctoriță", sau **Mircea Velea** în „Pictorul în documentare", autoconfesiune, ca și „La Cercul de pictură", compoziția lui **Niculae Butnariu**, sau „La Teatrul de păpuși" de **Lucia Cosmescu**, ce s-au inspirat din munca lor proprie, de pictori. Glorificarea muncii unui înaintaș în această artă, a lui **Octav Băncilă**, o întreprinde **Cornel Broască** în „Atelierul lui Băncilă în 1907". Din viața de artă a clasicilor noștri este inspirată lucrarea încă perfectibilă a talentatului absolvent **Ion Nicodim**, „Enescu cîntînd pentru Luchian", temă tratată și în grafică de **Gh. Adoc. Mariane Simțion** realizează în compoziția „Un cîntec de vioară", o scenă de gen foarte meritoriu dusă la capăt. „Nuntă în Țara Oașului" de **Ion Minoiu** este o reușită pictură decorativă, ca și „Horă la întorsura Buzăului" de **Constantin Crăciun**. In compoziția cu temă istorică se disting **Viorica Velescu** („Lupta de la Rovine"), **Ilie Pavel** („Lupta de la Podul Inalt"), **Constantin Florescu** („1877"), și mai ales **Ion Sălișteanu** și **Eugen Giscă**, primul prin compoziția „Ecaterina Varga îndemnîndu-i pe Moți la răscoală", al doilea prin „Horia și căpitanul lui", lucrări studiate, gîndite și lucrate serios, după o documentare conștiincioasă și inteligent folosită. De altfel, întreaga expoziție lasă această impresie de seriozitate și de muncă temeinică, de excludere a gratuității.

Este surprinzător cum **Lidia Nancuischi**, de pildă, tot o tînără absolventă, a izbutit o lucrare complexă ca „Grivița în 1933", temă ce punea atîtea probleme, greu de rezolvat chiar pentru un pictor încercat. Efortul făcut în special de tineret pentru a surprinde, selecționa și transmite în chip artistic aspectele tipice ale vieții noastre, trebuie subliniat cu deosebire. Juriul expoziției a dus o politică justă, nu de simplă încurajare formală a tinerilor, ci de promovare efectivă a adevăratelor talente ce se dezvoltă. Lucrări de calitate, compozițiile acestea ale tinerilor, ca și portretele și peisajele lor, stau cu cinste alături de lucrările pictorilor încercați, alături de portretele unor **Corneliu Baba, Alexandru Ciucurencu, O. Angheluță** și **Catul Bogdan**, care s-au întrecut de data asta să ne ofere imagini adîncite psihologic și foarte realizate estetic, alături de peisajele unor **Lucian Grigorescu, Ștefan Constantinescu, Paul Miracovici, Gheorghe Ionescu, Ioan I. Mirea**, de naturile moarte ale celor mai reputați pictori. Ba chiar, de ce să n-o spunem, este vrednică de toată lauda și spre cinstea celor tineri, năzuința aceasta caracteristică în special generației noi, către compoziția cu temă actuală, slujită cu mijloace artistice adecuate — așa că bilanțul se încheie în favoarea lor.

★

In sculptură, situația este similară. Artiști consacrați de mult, ca **Ion Irimescu, Boris Caragea, Constantin Baraschi, Zoe Băicoianu, Mac Constantinescu, Gheorghe Anghel, Ion Vlad, Demu, Al. Călinescu, Ion Vlasiu, M. Onofrei** și mulți alții printre care **Milița Pătrașcu**, a cărei prezență în expoziție e îmbucurătoare, își expun lucrările alături de tineri ca **Schirliu Constantin, C. Lucaci, Justin Năstase, Sonia Natra, Ana Cordoneț, Florin Calafeleanu, Adochiței**, și alții. Este cert că cei mai bine reprezentați în sculptură sînt portretiștii din toate generațiile. Grupul compozițional este mai puțin bine reprezentat, cu cîteva excepții, printre care „Prietenia" lui **Maximilian Schulmann**. In portretul compozițional se remarcă **Dorio Lazăr** („Țăpinar"), năzuind să redea figura tipică a omului din popor de astăzi, cu psihologia lui, dîrzenia, hotărîrea și conștiința demnității lui. In materie de basorelief, tînăra **Doina Lie** stă foarte onorabil în preajma maestrului **Ion Jalea**, al cărui „Impărat și proletar" este lucrat cu multă știință a problemelor reliefului, într-un înalt stil romantic și cu multă expresivitate. O reușită prezintă și „Homer" al lui **Mac Constantinescu**, imagine monumentală fără ostentație, expresivă prin valorile clasicismului implicat, fără să amintească de fel în factură, oricît de greu ar fi de realizat lucrul acesta, bustul cunoscut, din perioada elenistică. Abordarea problemelor actuale ale vieții noastre sociale oferă sculptorilor, de asemenea, prilejuri de a-și lărgi repertoriul de teme, dar această posibilitate nu e îndeajuns folosită. In special sectorul agriculturii ar putea fi mai bogat ilustrat, în relief sau în plastică rotundă. Nu putem încheia sumara prezentare a acestui sector de creație fără să constatăm și aici o strădanie vizibilă de îmbunătățire a calității, o cerință mai netă de întrunire a unui înalt nivel tematic cu un înalt nivel artistic, în care limbajul specific al sculpturii, plastica trupului omenesc, să exprime ideile și sentimentele ce compun cuprinsul unei conștiințe de om al zilelor noastre, din țara noastră, și nu al unui om în general, de oricînd și de oriunde.

JUSTINA POPESCU — Triglă Vasile, fruntaș în întrecerea socialistă, la Uzinele „23 August"

★

Problemele pe care le pune vizitatorului **grafica**, cea mai variată și mai bogat reprezentată dintre toate ramurile artelor plastice în această expoziție, nu pot fi nici măcar enumerate în cîteva rînduri, dar încă analizate și dezbătute. In general, se poate spune că majoritatea artiștilor plastici ce desenează, au ajuns, așa cum s-a subliniat de altfel încă de la Anuala de stat, la un anumit nivel de înțelegere a specificului graficei, speță cu un caracter popular mai manifest, deci mai capabilă să se adreseze direct și puternic combativității cetățenilor conștienți ai țării. Dacă mai dăinuie ici-colo tendința de a transpune lucrările de grafică în „tablouri", lucru vizibil nu numai în grafica de șevalet ci chiar și în afiș sau în caricatură, este vădit totuși că, pe linia combativității s-a făcut un mare pas înainte. Lucrările lui **Octav Angheluță** sau ale **Corinei Beiu-Angheluță**, peisaje industriale sau chipuri ale celor care transformă priveliștile țării industrializînd-o, lucrări închinate luptei pentru pace la noi și la alte popoare **(Ion Florescu, Gh. Adoc, Vasile Kazar)**, fac din grafica de șevalet de această dată o grafică mai combativă decît în trecut. Talentatul **Eugen Crăciun**, marea descoperire a expoziției, stă, aici, deși tînăr, cu mult succes alături de maestrul **Aurel Jiquidi**, fenomen semnalat și în sculptură și pictură.

Portretul e, în grafică, bine reprezentat. **Florica Cordescu, Gh. Ivancenco** („Minerii" săi, de atîta adevăr uman), **Petre Bedivan** și **Nancuischi**, contribuie să fixeze pentru privitori chipul oamenilor de astăzi, figura muncitorului și a comunistului. Peisajele nu sînt nici ele alese după criterii strict lirice, ele au forță epică și capacitate pilduitoare. Un mare succes al expoziției îl constituie ilustrația de carte, în care strălucește, pe lîngă **Jiquidi** („Nicoară Potcoavă" și „Creangă"), prolificul **Jules Perahim**, cu ilustrațiile la „Moromeții" lui Marin Preda, apoi **Roni Noel** („Dănilă Prepeleac"), **Florica Cordescu** („Ție-ți vorbesc, Americă") și **Lazăr Iacob** (Uspenski), etc.

O tendință de înnoire îmbucurătoare se vede și în afiș. In raport cu trecutul imediat, atît afișul de teatru și de cinema cît și afișul satiric prezintă o mare varietate de exprimare. Din nefericire, la afișul politic clișeele vechi funcționează încă și rutina este rareori schimbată cu gîndirea vie. **Iosif Cova** („Schimbul de mîine"), **Molnar** („Varșovia"), **P. Nazarie** („Cincinalul"), iată cîteva mostre de reușită în afișul politic, pe lîngă **Dralco** și **Val. Munteanu, Sandu Liberman** și **Nicorescu** în genurile mai sus citate.

Caricatura și-a pus de data asta mai mult probleme privind viața interioară a țării noastre, combaterea birocratismului și servilismului, a tendințelor spre superficialitate și necinste, etc. O creștere a meșteșugului se observă de asemenea între caricaturiști. **Lucaci, Doru, Val. Munteanu, Rik**, sînt în vădit progres; la **Cik Damadian** și **Taru** se observă de asemenea un foarte serios efort de a da imaginii ingeniozitatea care s-o impună atenției. **Mihail Gion** excelează în această privință. Un număr mare de ingenioase și foarte construite portrete-caricatură, expune **I. Ross**. Analiza pe larg a fiecărei secții și a fiecărui gen reprezentat în expoziție va confirma, credem, în viitor, impresia noastră inițială, anume că expoziția actuală înseamnă, din multe puncte de vedere, un pas hotărît înainte.

Ion Frunzetti

OAMENI ȘI LOCURI

Fruntași în muncă de la Gospodăria Agricolă de Stat Bragadiru

Desene de ALMA REDLINGHER

Aspect din Petrila
Desen de GH. IVANCENCO

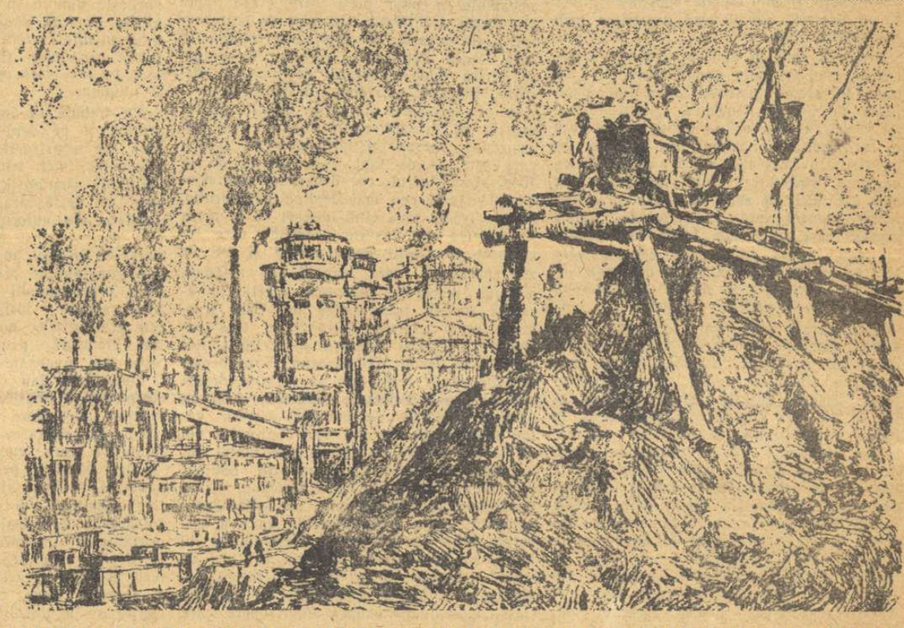

Chipul comunistului în literatura noastră

DONCA SIMO

Una dintre problemele esențiale ale literaturii pătrunse de spirit de partid este înfățișarea chipului comuniștilor luptînd în ilegalitate, în condițiile aspre ale regimului burghezo-moșieresc. Problema poate fi rezolvată fie realizînd un personaj imaginar, dar avînd toate elementele realității, fie pe baza utilizării figurii unui erou al clasei muncitoare, existînd în realitate. In ambele eventualități important este de a făuri un personaj cu deosebită forță epică, impresionant prin profunzimea sufletească, prin hotărîrea în acțiune, și avînd un pronunțat caracter tipic.

Scriind „Cîntec de leagăn al Doncăi", Marcel Breslașu a ales a doua din căile menționate mai sus. Elementele principale ale poemului sînt luate din realitate. Donca este o eroină a clasei muncitoare. Tratarea, făcută însă cu mijloacele emoționale variate ale poeziei, a dat faptelor o strălucire și un sens mai profund și mai general. Poemul devine al comuniștilor, al clasei muncitoare, fără ca prin aceasta să-și piardă valoarea de portret. Rezultatul a fost o operă prețioasă a poeziei noastre noi, cu o temă viguroasă, cu o mare capacitate de a însufleți.

Donca, eroina poemului, e definită complex. Principala metodă e aceea a contrastului: imaginile sînt mai intense prin opoziție și prin comparație. Inceputul se face prin zugrăvirea unui interior modest, de liniște, sugerînd tihna căminului:

Donca-și leagănă copilul...
Pîlpîie încet fitilul...
Bunicuța-mpunge acul...
Ceasu-și deapănă tic-tacul...
Mîța toarce...

Acestea toate sînt elemente ale păcii familiare, imagini ale unei poezii calme de interior. Liniștea, numai aparentă, e sfîșiată grăbit: eroina e o ilegalistă în scurtă trecere, prin căminul familiei, însuși copilul este născut la închisoare. Donca e o luptătoare pentru dreptatea socială, care nu ezită să aleagă între drumul vieții obișnuite, fără pericole, și acela infinit mai greu, al revoluționarului. Plecarea e dureroasă, deoarece Donca trăiește puternic sentimentul matern. Una dintre trăsăturile Doncăi, așa cum o vede Marcel Breslașu, este deci dăruirea totală cauzei; închinarea fiecărei clipe a vieții împlinirii unui scop. Aceasta nu înseamnă dezumanizarea personajului. Dimpotrivă. Poetul accentuează omenescul, duioșia, dragostea de mamă, sensibilitatea femeii care trebuie să se despartă de „puiul" ei. Durerile și bucuriile sînt maxime. Aceste elemente sînt folosite pentru a da eroismului Doncăi toată valoarea sa omenească. O cauză a luptei duse de eroină e tocmai această dragoste de viață, amplificată și extinsă, transformată în iubire pentru toți copiii, în grijă pentru fericirea tuturor mamelor:

Nu auzi în noapte, mamă?
Toți copiii lumii cheamă...
Plec în lume pentru ei. —
N-auzi, mamă, cum mă cheamă?
Sînt cu puiul meu de-o seamă...
Vreau să crească fără teamă
Pruncii țării și ai mei!

De esență asemănătoare, dar de forță emoțională mai mare — poemul supunîndu-se legilor creșterii dramatice — e scena în care urmărită de poliție, ascunzînd la piept textul unui manifest al partidului, Donca își înfrînge dorința arzătoare de a-și revedea copilul. Lăsîndu-se copleșită de dor, fie numai pentru o clipă, ar putea să pună în pericol tipărirea manifestului. Alegerea se face și de data aceasta în sensul renunțării la revederea prețioasă; lupta ilegală nu îngăduie slăbiciune, nu îngăduie călcarea uriașei datorii față de tovarăși, față de partid, față de clasa muncitoare, față de cei care așteaptă cuvîntul partidului. Implinirea misiunii prin triumful puterii de stăpînire, nu e însă dureroasă, ci izvor de și mai multă tărie. Evident, Donca e supusă la mari tensiuni sufletești. Ceea ce o susține, e credința în viitor, capacitatea de a visa, în plină epocă de teroare, o lume mai bună. Donca visează însă în sensul dat de Lenin cuvîntului, visul fiind o imagine a țelului care trebuie atins, pentru care ai datoria să lupți:

Către drumul larg deschis,
înainte, mai departe,
duce Marele lor vis,
nu visările deșarte...
Visul dinainte scris
— nu în zodii, nici în carte,
nu în cerul năruit —
ci în slova dîrză, calmă
ce-i mocnește strînsă-n palmă
fulger încă-nlănțuit...

Această capacitate de a desluși în condițiile cele mai grele, cele mai aspre, imaginea zilei de mîine, e proprie comuniștilor. In poemul lui Marcel Breslașu viitorul e văzut luminos, ca un uriaș întîi mai, sărbătoare grandioasă a oamenilor muncii, victorie a zilei asupra nopții, a seninului asupra cerului acoperit cu nori întunecați, de grindină.

Trăsătură a figurii comunistei Donca este și tăria cu care va rezista tuturor încercărilor: arestare, interogatoriu, închisoare. Arestarea e simțită ca un dezastru, nu pentru pericolul personal, dar pentru că întrerupe activitatea revoluționară, rupe acțiunea la mijloc, împiedică ducerea la bun sfîrșit a sarcinii de partid. Rezistența morală a tuturor comuniștilor, hotărîrea lor de a nu destăinui nimic, trăiesc în Donca. Repetarea energică, ritmată, a versului: „N-o să spună! N-o să spună!" duce la creșterea ideii pînă la transformarea în gînd unic, singurul important în momentul respectiv. Cititorul va generaliza dîrzenia eroinei, fiindcă e un caracter tipic, situînd-o printre trăsăturile care definesc impersonal pe luptătorul comunist.

Eroina lui Marcel Breslașu are și modestia mîndră a celui care știe că e un ostaș în marea armată:

Donca știe! nu-i decît:
Un crîmpei din vijelia
care crește-n jurul ei!
O, Tăria și Mîndria
de a fi acest crîmpei!

Crîmpei din vijelia revoluționară, Donca nu e în poem un personaj unic, izolat. Ea trăiește în mijlocul tovarășilor din tipografia ilegală, în mijlocul tovarășilor din închisoare, simte alături partidul. Breslașu creează cu trăsături repezi mediul ilegal, desenează încăperea în care se tipăresc manifestele, închisoarea sumbră, rece, sugerează spitalul sinistru. Iată imaginea celor care vin să primească „noi puteri în bătălie":

Oameni simpli și mărunți —
tineri mulți, și mulți cărunți —
plini de praf și plini de zgură,
mîna aspră, fața sură —
zîmbetul mijit pe gură —
ochi cu ură-n căutătură
sub încrîncenate frunți...

O altă Donca va putea fi peste ani tînăra fată care, cu inima bătînd pentru prima misiune, îi predă materialul manifestului. Ideea transmiterii mai departe, din mînă în mînă, a făcliei revoluționare apare și în felul în care eroina vede viitorul fiului ei:

...E timpul,
azi, măicuță, să-ți alint
eu — șuvițele de-argint,
eu — urmașul, fiul, schimbul...

Aceeași temă e reluată în final, în scrisoarea pe care Donca o trimite de pe patul închisorii, copilului iubit:

Nani, raza mea de lună...
Cînd vei fi mai mărișor
buna bună o să-ți spună
pentru ce-am luptat și mor!
Cine-a vrut să mă răpună,
cine moartea mi-o răzbună,
care glas de foc răsună,
care pumn de fier ne-adună,
și vei fi un luptător!

Aceste versuri lasă cititorului o imagine finală în care chemarea pasionată a mamei, mîngîierea duioasă cu care adorm mii și mii de prunci se împletesc cu dragostea pentru lupta și idealurile clasei muncitoare și ale conducătorului ei, partidul. Sentimentul dominant este acela al încrederii nestrămutate în victorie.

Scriind „Cîntec de leagăn al Doncăi" Marcel Breslașu a creat în poezia noastră figura complexă și vie a unei luptătoare comuniste, care prețuiește viața, care știe cîtă valoare are fiecare clipă trăită. Fondul pe care se construiește poemul,—dragostea de mamă, cîntecul duios și aprig de leagăn — este exprimarea unuia dintre momentele capitale ale vieții. Și, totuși, eroina nu a ezitat să aleagă drumul luptei. Cititorul „Cîntecului de leagăn" nu va vedea doar imaginea înflăcărată a Doncăi, ci va avea în față pe comuniștii care n-au precupețit sacrificiile, nu și-au cruțat sîngele.

In același timp poetul a rezolvat într-un chip măiestrit problema transpunerii literare a realității, utilizînd în primul plan caracterele tipice ale personajului real. Impletirea realului cu elementele intens emoționale ale poeziei, amplificarea poetică prin insistarea pe anumite elemente, au dus la realizarea unui valoros personaj literar.

„Cîntec de leagăn al Doncăi" răspunzînd deplin cerințelor literaturii pătrunse de spirit de partid rămîne ca o operă valoroasă, menită să educe, să dezvolte încrederea în posibilitățile nemăsurate ale omului.

Horia Stancu

Clasa muncitoare în literatură

II

Experiența literaturii sovietice cît și întreaga experiență pozitivă a literaturii noastre din ultimii ani arată că, a zugrăvi viața clasei muncitoare înseamnă în primul rînd a reliefa frumusețea morală și spirituală a muncitorului, frumusețea izvorîtă din însușirea moralei și ideologiei socialiste. Numai dacă izbutește din acest punct de vedere, scriitorul ajunge să ofere cititorului, prin personajele create de el, pilde vii și modele de urmat în viață. Asta nu înseamnă, evident, a crea „eroi ideali", dar asta înseamnă a zugrăvi eroi care, prin exemplul vieții lor, să întruchipeze în cît mai înaltă măsură idealul etic al epocii noastre.

In dezvoltarea morală și estetică a umanității, clasa muncitoare a realizat un adevărat salt; pentru întîia oară după milenii de asuprire și umilință, toate problemele raporturilor între oameni au fost închinate scopului suprem — asigurarea libertății depline și a unei cantități cît mai mari de fericire. Datorită chiar misiunii sale istorice, clasa muncitoare a cultivat în rîndurile sale, iar, prin influența luptei pe care a dus-o și o duce și în masele largi ale poporului, — cele mai înalte calități specific omenești: solidaritatea și frăția între cei ce muncesc, devotament neprecupețit pentru cauza colectivității, simțul datoriei, cinstea, curajul. Aceste calități proprii clasei muncitoare, constituind elementele principale ale educației comuniste, asigură totodată eliberarea omului de viciile și rătăcirile profund antiumane pe care le-a sădit în sufletele omenești îndelungata dominație a claselor exploatatoare.

„Principiile comuniste în accepțiunea cea mai simplă a cuvîntului — spune într-un loc M. I. Kalinin — **sînt principiile omului de cultură superioară, cinstit, înaintat; ele înseamnă dragostea pentru patria socialistă, prietenie, spirit tovărășesc, omenie, cinste, dragoste pentru munca socialistă și încă multe alte calități superioare, firești pentru oricine. Cultivarea, formarea acestor însușiri, a acestor calități superioare, este elementul constitutiv cel mai de seamă al educației comuniste".**

A zugrăvi artistic viața clasei muncitoare, înseamnă a arăta cum în lupta pentru împlinirea sarcinilor sale istorice se dezvoltă în oameni tocmai asemenea calități. De aceea problemele ideologice, lupta pentru concepții noi, superioare, în raport cu cele mai variate sectoare ale realității, ocupă un loc atît de însemnat în viața clasei muncitoare. Un reprezentant tipic al clasei muncitoare este în primul rînd un om în al cărui univers sufletesc idealul socialismului ocupă un loc central, este omul în a cărui fire a intrat obiceiul de a măsura și a aprecia oamenii și întîmplările în raport cu idealul socialismului.

Cele mai reușite tipuri de fii ai clasei muncitoare, create în literatura noastră, se caracterizează tocmai prin pasiunea cu care luptă pentru socialism. De altfel, tocmai pasiunea lor transmițîndu-se celor din jur, îi însuflețește și pe ceilalți oameni cinstiți dar mai puțin lămuriți cu privire la rosturile vieții. Ceea ce-l impresionează îndeosebi pe Mitrea Cocor, de pildă, atunci cînd întîlnește pe „profesorul cu ochi verzi" și pe fierarul Florea, este încredințarea fermă a acestora că **„oastea revoluției fără număr, cît prundurile și nisipurile, va spulbera întocmirea tiranilor, iar cei osîndiți ca luptători ai norodului, vor ieși din osînda neagră la soarele libertății".** Sub influența prietenilor săi muncitori, Mitrea Cocor capătă o nouă năzuință în lume, și în el începe „să bîntuie o răzvrătire". Către o nouă dimensiune a raporturilor între oameni se deschide și sufletul țăranului muncitor Ilie Barbu. Căci ce altceva decît o nouă concepție asupra vieții, e cuprinsă în cunoscutele sale gînduri:

„Principalul era că viața cea veche în care el se simțise totdeauna asuprit și chinuit, era lovită acum chiar în temelia ei. De aci înainte oamenii se vor băga în seamă și se vor împrieteni nu după cîte pogoane are fiecare, după cîți cai, boi sau porci au în bătătură, ci după cum au să muncească și să se poarte în viața cea nouă care începea acum". Asemenea cugetări sînt neîndoios un ecou în sufletul lui Ilie al influenței ideologice a clasei muncitoare. E adevărat, Marin Preda nu ne arată în mod concret cum, cînd, pe ce căi s-a exercitat această influență; dar nu încape îndoială că ea s-a exercitat și a avut un rol determinant în cristalizarea concepției asupra vieții a eroului principal al nuvelei.

Multă frumusețe sufletească e întruchipată în figura lui Anton Vadu din piesa „Cumpăna" de Lucia Demetrius, în pornirile cîteodată anarhice dar avîntate ale lui Pavel Arjoca din „Cetatea de foc", în clarviziunea cumpănită a soției sale Marica, în impresionanta tărie sufletească a lui Maftei din „Drum fără pulbere" al lui Petru Dumitriu, în iscusința și neprecupețitul devotament al lui Anton Filip din „Bărăgan" de V. Em. Galan, etc. Am mai putea cita în rîndul unor atari personaje reușite și puternic reliefate și pe „Minerii din Maramureș" al lui Dan Deșliu și pe tovarășul Matei „care a primit Ordinul Muncii" (Veronica Porumbacu) cît și pe eroii numeroaselor poezii mai scurte, cum ar fi de pildă cele grupate în ciclul „Uzinele 23 August" (Viața romînească nr. 8/1955).

Sintetizînd această experiență de creație ajungem la concluzia că, ceea ce dă frumusețea și reliefează superioritatea fiilor clasei muncitoare, este în primul rînd lărgimea orizontului de viață, zborul înaripat al gîndului, prezența continuă în dezbaterea problemelor esențiale ale existenței umane. Și dimpotrivă, absența acestor elemente coboară personajul, scade nivelul artistic al realizării.

Intreaga istorie a literaturii ne arată că eroii ei înaintați au fost întotdeauna oameni frămîntați pentru problemele vaste ale destinelor umane. Tocmai universalitatea și înălțimea gîndirii îi reliefa printre cei din jur. Oare nu prin înălțimea și însuflețirea dezbaterilor filosofice, etice, sociale ne pasionează literatura clasică rusă? Oare nu aceleași calități pun amprenta genialității pe creația lui Eminescu? Și — în sfîrșit — oare nu puternicul ecou al problemelor sociale a determinat creșterea substanțială a literaturii noastre epice în anii dintre cele două războaie mondiale, creștere marcată mai ales prin dezvoltarea prodigioasă a romanului?

Zugrăvirea artistică a clasei muncitoare presupune valorificarea acestei moșteniri pe treapta superioară a dezvoltării umanității în condițiunile luptei pentru socialism. Superioritatea eroilor clasei muncitoare în raport cu toți eroii de ieri ai literaturii izvorăște din superioritatea idealului socialist față de toate idealurile sociale anterioare, oricît de înalte ar fi ele.

Cînd această superioritate e în centrul operei, întregul tablou de viață zugrăvit capătă amploare și chiar măreție. De pildă, în romanul tînărului și talentatului prozator Titus Popovici, „Străinul" — în ciuda unor lipsuri parțiale — reflectarea vieții se ridică la o mare înălțime artistică, printre altele și pentru că pasionanta dezbatere a problemelor ideologice e întrețesută organic în acțiune. Partinitatea romanului se dezvăluie în primul rînd prin măiestria cu care e subliniată superioritatea ideologiei socialiste în antiteză cu descompunerea ideologică a burgheziei.

Din păcate, în literatura noastră nouă sînt și lucrări în care superioritatea sufletească și intelectuală a clasei muncitoare nu este reliefată artistic. Cîteodată capeți impresia că unii scriitori — poate de frica alunecării pe panta „lozincăriei" — parcă s-ar feri a dezvălui în mod concret și explicit dragostea eroilor lor pentru idealul socialismului, ca motor principal al întregii lor activități. Unii caută să justifice această lipsă invocînd intenția de a da imaginea vieții unor **oameni simpli.**

Dar oare viața de om simplu înseamnă implicit o viață văduvită de conținutul social și politic? Aceasta era, poate, (subliniez: poate!) adevărat pe vremea lui Cehov și Caragiale, dar nu e deloc adevărat azi. Superioritatea și frumusețea epocii noastre rezidă în primul rînd în aceea că patosul luptei pentru socialism pătrunde în toate manifestările vieții, ridică și însuflețește activitatea omenească, dă conținut pînă și acelor eforturi, care pînă mai ieri se considerau a fi cu totul „elementare" și „primitive". Numai astfel munca devine creatoare, numai astfel munca se transformă din blestem și corvoadă, într-o chestiune de cinste, de onoare și eroism! Mie mi se pare că acest adevăr nu este întru totul înțeles de către unii scriitori.

In dezvoltarea literaturii noastre au apărut la un moment dat lucrări în care adeziunea caldă și vie a oamenilor muncii la idealurile socialismului era înlocuită cu tablouri schematice, cîteodată meschine. Presa de partid și opinia publică scriitoricească au luat atitudine categorică împotriva unor atari banalizări ale unor țeluri atît de scumpe nouă, tuturora. Cu toții ne aducem aminte de articolul din **Scînteia** — „Impotriva rebuturilor în literatură", în care se biciuia necruțător practica unor autori de a trata plat, schematic și plicticos, teme importante din viața clasei muncitoare. Trebuie să recunoaștem că de atunci redacțiile revistelor și editurilor dau dovadă de exigență sporită.

Din această experiență însă unii au tras concluzii ciudate: parcă ar avea pudoare să zugrăvească amplu adeziunea oamenilor muncii la idealurile socialismului. Fără sublinierea puternicei și caldei adeziuni a maselor la idealurile socialiste, nu poate fi prezentată adevărat nicio latură a realității noi, nu poate fi explicat în adîncime nici un succes al luptei pentru satisfacerea nevoilor celor ce muncesc, nu poate fi luminată nici o perspectivă a drumului de viitor al poporului nostru. Cu atît mai mult nu pot fi zugrăvite viața și lupta clasei muncitoare. Partidul Muncitoresc Romîn — acest cîrmaci înțelept și încercat al poporului — inspiratorul și organizatorul victoriilor noastre, forța conducătoare în stat, este și el un partid al clasei, carne din carnea și sînge din sîngele clasei muncitoare. Cum poți să zugrăvești adevărat și dinamic toate acestea, dacă nu arăți cum clasa muncitoare trăiește în mijlocul poporului ca un focar răspînditor de ideologie superioară socialistă, ca o adevărată răsadniță producătoare de oameni și suflete noi?

Nu încape îndoială: tocmai pentru că e adînc pătruns de o atare concepție asupra vieții, tocmai pentru că prezintă lupta clasei muncitoare în lumina unei atari perspective istorice înalte, este atît de iubit de oamenii muncii, poemul lui Mihai Beniuc „In frunte comuniștii". Pe lîngă multe alte calități, acest poem impresionează prin caracterul lui militant: combativitatea izvorăște însă nu din folosirea unor cuvinte „tari" (deși nici acestea nu lipsesc atunci cînd conținutul o cere), ci din perspectiva din care e evocată o pagină glorioasă a trecutului de luptă al clasei muncitoare. Reușita lui Beniuc se datorește în primul rînd măiestriei cu care a împletit trecutul cu prezentul. Crîncenele bătălii din trecut apar astfel nu numai ca o manifestare puternică a eroismului clasei într-un moment de supremă încordare al luptei, ci și ca o etapă, ca o treaptă a unei lupte permanente, cu rădăcini în întreaga istorie a poporului și continuată prin eforturile eroice cele mai recente în construirea socialismului. In acest fel, evocarea unor evenimente trecute luminează și rolul conducător al clasei muncitoare în viața poporului.

In poemul lui Beniuc imaginea globală impune prin grandoarea ei: sirena Griviței răsună în victoriile de azi; pornindu-se de la fapte concrete, precise, descrise adesea cu minuțiozitate, se încheagă chipul colectiv al clasei, care prin foc și furtună înfruntă teroarea și, aducînd nenumărate jertfe, își realizează misiunea istorică:

— Pămînt cu slove singerate,
Cu buze arse te sărut,
Lui Horia-i sînt urmași, lui Tudor,
Acei ce-aicea au căzut.

Sînt picături din steagul roșu
Aceste slove-legămînt
Că birui-va proletarul
Și comunismul pe pămînt!"

★

Literatura cea nouă a Republicii Populare Romîne vine în întîmpinarea Congresului Partidului cu realizări însemnate. Printre acestea se înscriu și succesele obținute în zugrăvirea vieții și luptei clasei muncitoare. Trecutul eroic și-a găsit întruchipare în romanele lui Al. Jar și A. G. Vaida, în piese ca „Pentru fericirea poporului" de A. Baranga și N. Moraru sau „Arcul de triumf" de A. Baranga, în poeme ca „In frunte comuniștii" de Mihai Beniuc sau „Slavă eroilor Doftanei" de Maria Banuș. Și doar n-am amintit decît cîteva titluri. Numeroase romane, piese, poeme, nuvele, scenarii de film, reportaje, vorbesc și despre experiența nouă a clasei muncitoare, despre rolul ei conducător în bătălia pentru construirea socialismului. Aici ar trebui amintite „Cetatea de foc" de Mihail Davidoglu „Oțel și pîine" de I. Călugăru, „Drum fără pulbere" de Petru Dumitriu sau „La cea mai înaltă tensiune" de Nagy Istvan, precum și „In orașul de pe Mureș" de Francisc Munteanu, „Pavel Dogaru" de D. Costescu, „Rădăcinile bucuriei" de Ieronim Șerbu și chiar „Străinul" de Titus Popovici, care în bună parte este de asemenea dedicat luptei muncitorilor. Intregul efort de creație literară, chiar dacă suferă încă de neajunsuri, chiar dacă n-a reușit să sesizeze întotdeauna esențialul, chiar dacă a rămas din multe puncte de vedere în urma vieții, oferă totuși în ansamblu un tablou bogat și multilateral care vorbește elocvent și despre succesele și despre realele posibilități pe care le are literatura, de a răspunde mereu mai rodnic unora dintre cele mai arzătoare sarcini ale ei.

Cu bucurie constatăm că pe frontul nostru literar activează scriitori talentați — vîrstnici și tineri — care luptă cu perseverență pentru desăvîrșirea măiestriei lor, dornici să dedice cele mai bune forțe ale lor datoriei de cinste de a zugrăvi, în întreaga ei măreție și frumusețe, lupta eroică a clasei muncitoare în fruntea întregului popor, pentru noi și noi victorii pe drumul împlinirilor socialiste.

Experiența acumulată, talentul scriitorilor și hotărîrea lor de a se încadra din ce în ce mai activ în viața și lupta poporului, constituiesc toate laolaltă chezășia sigură a succeselor viitoare.

Mihai Novicov

Eroul comunist al pieselor noastre

Povestea lui Malciș-Kibalciș, pe care o deapănă înfiorată de emoție una dintre eroinele minunatelor povestiri ale lui Arkadii Gaidar, merită să mai fie spusă o dată. E o poveste care proiectează puternic, pe fundalul epocii în care oamenii asupriți înfrîng cu hotărîre pe stăpînii lor trufași, măreția de nespus a dîrzeniei celor care nu vor să renunțe cu nici un preț la libertate. Malciș-Kibalciș pleacă la luptă împotriva Burghezului cel Mare și moare în chinuri, dar zîmbetul încrederii în victorie nu-l părăsește nici o clipă. Călăii încearcă să obțină de la Malciș-Kibalciș „secretul militar" care ar putea dezlega asemenea întrebări care-i neliniștesc: „Cum se poate, Malciș, ca Patruzeci de Țari și Patruzeci de Regi din cei mai mari, cu Roșia Armată s-au luptat, dar pîn-la urmă tot ei bătaie au mîncat? Și cum se poate Malciș că, acum, cînd pușcăriile ni-s împînzite, cînd toate ocnele-s ticsite, cînd toți jandarmii prin unghere stau de pază și-armata stă cu pușca-n mînă, trează, noi n-avem parte nici de ziua luminată și nici de noaptea cea întunecată?" Malciș zîmbește, zîmbește mereu. El cunoaște marele secret al cărui înțeles nu poate fi pătruns de vrăjmașii demnității omului și ai libertății popoarelor. „Secretul" lui Malciș-Kibalciș este bine cunoscut comuniștilor. El se învață la școala aspră a luptei ferme, din cărțile înaintașilor și din faptele contemporanilor. E un „secret" simplu dar copleșitor prin înțelesurile sale.

Scriitorii care au apucat vremurile noastre nu mai pot scrie despre viață, fără să bage în seamă zîmbetul oamenilor însuflețiți de partid. Pentru a ignora surîsul lui Malciș, trebuie ori să minți, ori să fugi cu scînteierile condeiului tău undeva pe un teritoriu imaginar, adică să minți cu oarecare strălucire. Viața adevărată nu mai are nici un sens în afara prezenței noilor oameni care se formează, noilor idealuri care se afirmă. Ideile comunismului dau înțeles prefacerilor epocale care au loc în jurul nostru. Ele dezleagă întrebările secolului și obligă pe oamenii scrisului să-și clarifice viziunea.

Dramaturgia este, poate, cel mai dificil dintre genurile literaturii, pentru că aci convențiile scenice trebuie biruite prin suculența fiecărui cuvînt, prin sugestivitatea fiecărei mișcări. Viața trebuie să încapă în cele cîteva acte ale piesei în forme cu deosebire reduse la u[illegible]na expresie, la esență. Poate, tocmai de aceea, în dramă au persistat atîta vreme tipurile fixe, cu o valoare reprezentativă deosebit de amplă și generală. Poate, din aceeași cauză, mai limpede decît în oricare alte specii, drama a înregistrat în anii premergători eliberării falimentul ideologic al burgheziei în fața marilor probleme ale vieții. Noua dramaturgie, care s-a dezvoltat pe canavaua zilelor noastre, dă, pe zi ce trece, o mai deplină rezolvare problemelor care condamnau piesele de teatru ale burgheziei la scepticism sau evaziune. Conflictele dramatice, oglindind de astădată tumultul realităților, se îndreaptă ferm către deznodăminte limpezi. Drama derizorie a triunghiului conjugal, care a înlocuit ani de zile conflictele clocotitoare ale vieții, nu mai poate mulțumi pe nimeni. Ideile comunismului au dat înțeles deplin ciocnirilor omului cu vrăjmașii săi, în cadrul vast al șantierului de construcție, ca și în viața de fiecare zi a familiilor. Zîmbetul lui Malciș-Kibalciș străjuiește luminînd cu putere și privirile personajelor dramaturgiei noi. Acestea aduc pe scenă frămîntările și năzuințele unor oameni care cunosc, din ce în ce mai profund, conținutul „secretului militar" ce i-a înspăimîntat pe „cei Patruzeci de Țari și Patruzeci de Regi".

★

Prezența forței ideologice a partidului se manifestă nu numai în lucrările dramatice care dezbat problematica pasionantă a actualității. Siguranța cuceritoare a marșului comuniștilor către viitor a dat aripi nebănuite și unor piese care evocă fapte și oameni din trecut. Deosebit de reprezentativ, în această privință, este modul în care Camil Petrescu a rezolvat în drama sa scrisă după eliberare, destinul lui Nicolae Bălcescu. Evident, dramaturgului i s-au pus probleme de ordin istoric; el s-a îngrijit să evidențieze în lumina unei noi concepții personajul principal al piesei, care este — de fapt — revoluția de la 1848. Dar lucrul cu deosebire impresionant, victoria cea mai deplină a autorului, iese la iveală abia cînd observi că în piesa sa istorică nu lipsește problema care l-a tulburat pe Camil Petrescu ani și ani de zile, problemă care capătă de astădată o nouă rezolvare. Bălcescu repetă în această dramă frămîntările lui Gelu Ruscanu, eroul „Jocului ielelor"; el este pasionat ca Andrei Pietraru și exaltă simțul onoarei ca Radu Vălimăreanu. Spre deosebire de acești triști eroi ai vechilor drame ale lui Camil Petrescu, Bălcescu, și el un cărturar stăpînit de măreția marilor valori morale, dă pasiunii sale conținutul viu al luptei sociale. Ideile comunismului luminîndu-l pe autorul piesei au luminat puternic impasul lui Gelu Ruscanu, și au înlocuit jocul ideilor pure, cu înflăcărarea patosului luptei revoluționare, care a absorbit firesc neliniștea și frămîntările lui Bălcescu. Acesta este, desigur, cel mai de seamă exemplu cu privire la acțiunea covîrșitoare a ideilor promovate de partidul clasei muncitoare asupra unor opere care se ocupă cu valorificarea unor momente din trecut. Dar alte asemenea exemple nu ne lipsesc. Nu este, de pildă, întrucîtva miraculoasă căldura irezistibilă care cuprinde publicul la reprezentarea piesei „Matei Millo" de Mircea Ștefănescu?

Cu o deosebită amploare se manifestă forța partidului în piesa lui Horia Lovinescu „Citadela sfărîmată". Unii critici au crezut că-și dovedesc principialitatea acuzînd această dramă că nu a creat eroi pozitivi. Observația este, firește, simplistă. Ca și în unele piese ale lui Gorki, partidul domină aci personajele piesei, afirmîndu-și prezența în replicile mereu mai limpezi ale unor eroi care se transformă pe măsură ce înțeleg măreția ideilor comunismului. Partidul este prezent în piesă nu numai în consemnarea unor evenimente istorice pe care le-a influențat covîrșitor, ca actul eliberării, momentul naționalizării, ș.a. Procesul intim al piesei stă tocmai în „alegerea oamenilor" din casa Dragomirescu, în pragul unei ere noi. Acest proces se desfășoară în strîns raport cu atitudinea fiecărui personaj față de forța călăuzitoare a poporului în opera de construire a unei societăți noi. Partidul vorbește din ce în ce mai răspicat în replicile Bunicăi, apoi în ale lui Petre. Partidul modifică configurația morală a unora dintre personaje și obligă la autodemascare pe acei care aparțin lumii vechi, urîte și inumane.

Nu trebuie să înțelegem de aci că este oricînd și pe deplin indicat un asemenea mod de construcție a dramei. „Citadela sfărîmată" n-a adus pe scenă figuri de militanți comuniști, pentru că mediul în care se desfășoară acțiunea și intențiile limitate ale autorului n-au făcut pe deplin posibil acest lucru. Este însă adevărat că în nici un fel nu se poate realiza mai convingător prezența ideilor înaintate, decît prin oamenii care luptă pentru victoria acestor idei. Luptătorul comunist este eroul zilelor noastre. El nu poate lipsi din literatură, pentru că ocupă pozițiile cele mai avansate în viață.

Comuniștii dau culoare, lumină și sens ciocnirilor dramatice ale vremilor noastre. Analiza unei piese noi nu poate porni decît de la realizarea acestor figuri. Criticile laudative care varsă lacrimi de bucurie pentru reușita personajelor negative și constată — între altele — neizbutirea eroilor comuniști, ni se par aberante. Oare trăsăturile principale ale dușmanilor, ale purtătorilor „vechiului" pot fi dezvăluite pe deplin, altfel decît în ciocnire cu clăditorii noilor așezări? Realizarea deficientă a acestora duce, totdeauna, la reducerea simțitoare a tipizării elementelor contrarii. Intr-un fel sau altul, apariția pe scenă a ideilor comunismului în strălucirea lor adevărată este absolut necesară literaturii realismului socialist. De unde și cum ar izbucni altfel flacăra nepieritoare a încrederii în victorie, cum ar putea să-și afirme supremația, surîsul de neînvins al lui Malciș-Kibalciș?

★

Despre lupta eroică a comuniștilor în anii ilegalității partidului s-a scris încă prea puțin în literatura noastră. Dramaturgia, mai ales, este în această privință rămasă în urmă. Cele cîteva piese care s-au apropiat de această temă, cu deosebire majoră, au fost primite cu multă căldură de către spectatori. Publicul nostru a asistat cu interes la prezentarea piesei „Pentru fericirea poporului" de Aurel Baranga și N. Moraru. Conflictul piesei este destăinuit lapidar în titlul său. Prezentînd tablouri disparate din viața de luptă a unei familii de comuniști, piesa dezbate, în fond, problema fericirii, opunînd violent două concepții potrivnice. Pentru gazetarii burghezi Steriade și Coman, ca și pentru trădătorul Adrian Urziceanu, fericirea are un înțeles dezolant, circumscriindu-se în limitele bunei stări personale, a chiverniselii buzunarului. Mihai Buznea și tovarășii săi apar într-o lumină net superioară. Ei au legat speranțele fericirii proprii de viitorul mai bun al întregului popor. Iată ce-i apropie pe eroii comuniști ai piesei de sentimentele spectatorului.

Chipul comunistului, personaj complex, își dezvăluie bogăția sufletească în ciocnirile unei vremi care pune pentru totdeauna capăt asupririi omului, care cunoaște pentru întîia dată eliberarea totală a demnității umane. Pentru a-l descrie, scriitorii vor căuta zadarnic modele în cărțile trecutului. Dacă vor face din eroul comunist un simplu „raisoneur" inteligent al piesei, dacă îi vor atribui duioșia fadă a personajelor pozitive din drama realismului critic, dacă — coborînd și mai jos — vor face din acest erou un „deus ex machina" adus cu mari sacrificii pentru a rezolva în două replici conflictul dramatic, dacă vor face toate acestea pe rînd sau fiecare în parte, scriitorii de teatru nu vor obține nimic asemănător chipului acestui om deosebit, care și-a închinat viața unei opere gigantice: ridicarea unei orînduiri cum n-a mai văzut nicicînd bătrînul nostru univers. Nu sînt puțini scriitorii care au înțeles aceste lucruri, altminteri destul de simple. Complexitatea eroului comunist apare mai deplin, la o sumară cercetare a modului specific în care el apare în operele fiecăruia dintre dramaturgii noștri de frunte. Aceștia sînt, bineînțeles, credincioși acelorași principii și înțeleg laolaltă conținutul prețios al calității de comunist. In creațiile lor însă își spun cuvîntul sensibilitatea și preferințele deosebite. Comunistul zîmbește aidoma în „Cetatea de foc" și în „Mielul turbat", în „Oameni de azi" sau în recentul „Preludiu", dar de fiecare dată acest zîmbet mărturisește alta dintre trăsăturile sale psihice.

Eroilor lui Mihail Davidoglu le este propriu avîntul romantic al omului care se scutură de trecut, aruncîndu-se furtunos către viitor. Anton Nastai preluase de la Lavrentie, omul din Ceatal, un mesaj în această privință. Nastai are un caracter aspru, curățirea sa de zgura vechilor moravuri nu este deplină, nu se pricepe încă să se stăpînească. Caracterul înflăcărat al lui Anton Nastai îl preia și Pavel Arjoca, gata să ceară socoteală tatălui său pentru rebuturile furnalului. Ceea ce le dă însă unuia ca și celuilalt farmec deosebit este dîrzenia lor impresionantă în lupta pentru victoria noului. Nastai rezistă nu numai zvonurilor și diversiunilor. El respinge cu simplitate eroică uneltirile vrăjmașe care încercau să arunce în aer mina și proiectele sale de modernizare a producției. Pavel Arjoca biruie cu aceeași naturalețe boala care-l ține departe de uzină. Sîngele său zvîcnește la fiecare cuvînt despre oțel, al lui Nastai, la fiecare vorbă despre cărbune. Aceasta este misiunea lor de luptă și dăruirea lor este, în acest sens, totală și ireversibilă. Anton Nastai și Pavel Arjoca sînt ostași pasionați ai partidului. Spectatorul știe foarte puțin despre viața lor familiară, despre trăsăturile lor intime. Aci autorul, cînd n-a tăcut, a fost îndeobște stîngaci. Dramaturgul, ca și eroii săi, se simte în largul său atunci cînd își prezintă personajele în încleștarea bătăliilor. Dîrzenia pasionată, proprie unor cavaleri ai noului, iată nota dominantă a eroilor comuniști în opera lui Mihail Davidoglu, care — nu întîmplător — va fi fost împins de temperamentul său romantic către tentația de a da viață scenică figurii lui Horia. In comedia „Mielul turbat", Aurel Baranga, dramaturg care a dobîndit succese mai ales pe tărîmul dificil al satirei, trăsăturile eroului comunist se completează într-un mod deosebit de interesant. Autorul a construit astfel comedia încît personajele negative — cum este și firesc — colectează aproape în exclusivitate hohotele de rîs ale sălii. Spiridon Biserică pedalează și el, excesiv, pe replica comică. Singurul erou care rîde împreună cu publicul de tipurile și moravurile incriminate în satiră, este secretarul de partid Mitică Ionescu, care subliniază în replici scînteietoare procesul de demascare a birocraților din uzină. In aparițiile sale fugare, Mitică Ionescu se distinge prin clarviziunea sa asupra desfășurării lucrurilor, comunicînd spectatorului optimismul său abundent și fermecător. Apare limpede că pe acest om dintr-o bucată nu-l poți înșela și nici intimida. Prezența sa în comedie scoate în evidență siguranța oamenilor educați de partid în trăinicia acțiunilor ce le săvîrșesc, superioritatea viziunii lor asupra vieții față de miopia și îngîmfarea care-i va conduce pe adversari la ridicul și faliment.

Urmăriți cu atenție în atitudinea lor față de ceilalți oameni, eroii comuniști din piesele cele mai reprezentative ale Luciei Demetrius, mai dezlegați în exteriorizarea sentimentelor, reliefează mai ales latura umană a acestora. In „Oameni de azi", dr. Murgu va fi îndrumat către înțelegerea caracterului politic al misiunii sale, pe calea dezbaterii unor probleme de ordin umanitar. Comuniștii din sat (Grigore și Marta) se profilează mai ales în ipostaza de apărători ai vieții și sănătății oamenilor muncii. Personajele negative, prin contrast sînt insensibile tocmai la asemenea chemări ale sufletului omenesc. Intr-o altă piesă, mai recentă („Atențiune, copii!") cel mai luminos personaj, comunista Maria Procopie, se afirmă, de asemenea, ca o luptătoare pentru cultivarea cu grijă a generațiilor tinere, scoțînd în evidență trăsături foarte asemănătoare unor personaje din piesele anterioare ale scriitoarei.

Răsfoind lucrările dramaturgilor tineri se remarcă profilul modest al comunistului Adam din „Preludiu", piesa valoroasă a Anei Novac. Adam nu are nimic din asprimea lui Anton Nastai, dar nu e mai puțin dîrz. Impresionantă este de data aceasta puritatea morală a acestui erou, care cucerește cu răbdare și perseverență sufletul oamenilor cu care lucrează. Adam este și el un soldat credincios al partidului, hotărît să apere cu orice preț pozițiile ce i-au fost încredințate. El aduce însă în această luptă un suflet candid și o curățenie sufletească care găsesc drum către victoriile cele mai dificile. Cercetarea poate fi continuată. Literatura noastră a ajuns la acea înălțime la care nivelările și uniformizarea sufletelor nu mai sînt permise. Comuniștii au un ideal comun, dar cea mai minunată calitate a lor stă în faptul că sînt oameni adevărați, în cea mai înaltă înțelegere a cuvîntului. Bogăția nesfîrșită a sufletului eroilor comuniști, care biruie zilnic greutăți înfricoșătoare, trebuie să pătrundă mereu mai deplin pe scenele teatrelor noastre. Ei vor fi desigur deosebiți în multe privințe. Ceea ce îi va ține însă uniți, este tocmai minunatul „secret militar" al lui Malciș-Kibalciș: credința lor fermă în măreția ideilor nepieritoare ale comunismului.

V. Mîndra

Romanticii

Fragment de roman de Petru Dumitriu

Valentina era singură; deşi se făcuse seară, maică-sa încă nu se întorsese de la spital. Valentina şedea cu mîinile în poală şi cu ochii închişi, şi îşi închipuia că e la Varoş, şi că-l aşteaptă pe Mihai, să se întoarcă de la uzină. I se părea în clipa asta că ar fi fost mai bine să rămîie. Incercă să se amăgească, să i se pară că aude din odaia de alături, glasul mătuşii Erjebet.

Soneria ţîrîi prelung. Era, desigur, Cristian. O clipă, Valentina se gîndi să nu răspundă, să nu-i deschidă. Nu voia să vadă nici un om, decît pe Mihai, nu dorea să audă nici un glas, decît pe al lui Mihai. Restul n-o interesa.

Soneria mai sună odată, cu încăpăţînare. Valentina se ridică şi se duse să deschidă uşa, se întunecă aducîndu-şi aminte de ultima întîlnire cu Cristian şi de vizita lor la Georgică Scarlat.

Dar cînd deschise uşa, se trezi în faţă cu Evghenie Balint, scurt, îndesat şi zîmbitor. Valentina se făcu albă la faţă. Intrebă:

— Numai... dumneata ai venit?

— Numai eu... altcineva nu putea, deşi ar fi dorit mai mult... Nu mă pofteşti înăuntru?

— Intră, te rog, îngînă Valentina dîndu-se la o parte. El rîse vesel şi ironic:

— Mulţumesc...

Intră şi scoase un plic din buzunar:

— Ţi-am adus o scrisoare de la Mihai.

Valentina luă plicul; îi tremura mîna.

— Ce-i cu dumneata, tovarăşe Valentina? întrebă Evghenie. Eşti slabă, palidă... parc-ai fi bolnavă...

— N-am nimic, murmură Valentina roşindu-se. Ţinea scrisoarea în mîini, parcă n-ar fi ştiut ce să facă cu ea.

— Dacă vrei s-o citeşti, pofteşte; nu te uita la mine: eu am să răsfoiesc cărţile astea...

— Mulţumesc, zise Valentina şi se aşeză într-un colţ, rupînd plicul din mers. Ii tremurau mîinile şi rupse şi o foaie a scrisorii. Incepu să citească. Evghenie Balint zîmbi, şi se uită pe fereastră cu mîinile la spate. Cînd i se urî, şi i se păru că a stat destul, mai trase cu ochiul la Valentina. Ea stătea cu ochii în gol şi zîmbea. Apoi reîncepu să citească scrisoarea. Evghenie Balint dădu din umeri şi oftă, întorcîndu-se iar spre fereastră.

Intr-un tîrziu, auzi soneria care suna prelung şi insistent

— Să mă duc eu să deschid?

Valentina, trandafirie în obraji şi cu ochii strălucitori, citea mereu scrisoarea.

— Să mă duc să deschid?

— Poftim? întrebă Valentina. El repetă încă odată întrebarea, dar ea nu-l auzi. Soneria zurula mereu. Evghenie Balint se duse să deschidă, şi se trezi în faţa a doi bărbaţi tineri, unul înalt şi cu un cap interesant, cu ochi adînci şi fruntea cupată, iar celălalt mai mic, costeliv şi neîngrijit, cu înfăţişarea bolnăvicioasă şi privirea neagră şi moartă. Cel mai înalt surîdea strîmb cînd se deschisese uşa, şi se pregătea să se încline adînc, teatral; dar la vederea rotofeiului Evghenie Balint, serios, pătrat şi cu ochelari, surîsul, se şterse şi temeneaua se opri la jumătate. Celălalt nu arătă nici surprindere, nici tulburare; stătea şi se uita drept înainte, posac şi duşmănos.

— Cine eşti dumneata? întrebă cam de sus cel mai înalt.

Evghenie Balint răspunse binevoitor:

— Sînt Napoleon Bonaparte. Dar dumneata?

Cel înalt se roşi la faţă şi întrebă:

— Domnişoara Valentina Motaş e acasă?

— Nu e acasă decît tovarăşa Valentina Udrea, răspunse Evghenie Balint ceva mai rece. Celălalt se roşi şi mai tare.

— O caută *domnul* Cristian Vasilco şi *domnul* George Scarlat, zise el apăsînd cu trufie asupra cuvîntului „domnul".

Balint se duse s-o anunţe pe Valentina, care la început nu fu în stare să priceapă; apoi însufleţirea care o înfrumuseţa, dintr-odată se umbri:

— De ce a venit... şi încă şi cu omul ăla... mi-e scîrbă de acest Georgică Scarlat.

— Să-i dăm afară, propuse liniştit Evghenie Balint. Dar Valentina ieşi şi peste o clipă se auziră glasuri, şi toţi trei intrară, Cristian Vasilco vorbind cu mare vioiciune. Valentina tulburată şi plictisită, iar Georgică Scarlat mut şi cu mişcări de automat.

— Să-şi ceară scuze; l-am adus ca să-şi ceară scuze pentru purtarea lui de zilele trecute; nici n-am îndrăznit să-ţi dau un telefon, fără să vin mai întîi cu el adus de guler; Georgică, dacă mă iubeşti şi vrei să nu ne supărăm, cere-ţi scuze, tîrăşte-te pe burtă şi sărută-i picioarele! zise Cristian pe nerăsuflate. Evghenie observă că era băut; desigur că şi celălalt, care acuma zîmbea îndoielnic, băuse ceva.

— Faceţi cunoştinţă, zise Valentina stînjenită, tovarăşul Balint, domnul Cristian Vasilco, domnul Scarlat!

— Tovarăşul e un amic de-al tău de-acolo, de la...? întrebă Cristian Vasilco, pe cînd Georgică Scarlat se lăsă să cadă pe un scaun şi se uită scîrbit împrejur, la mobilele oarecari şi la perdelele ieftine.

— Tovarăşul Balint e redactorul şef al ziarului uzinei, răspunse Valentina jignită de zîmbetul dispreţuitor al lui Cristian. Şi adăugă ştiind că-l v-a face pe Cristian să sufere.

— E cel mai bun prieten al lui Mihai şi al meu!

Cristian se schimbă la faţă:

— A, zise el, e un... constructor al socialismului!

— Constructor... rosti, ca un ecou, dezgustat, Georgică Scarlat. Construieşte!

Evghenie Balint făcu ochi mari îndărătul ochelarilor şi întrebă:

— Aveţi ceva contra?

Georgică Scarlat dădu din umeri şi vorbi în silă:

— Este absurd, fără sens, criminal, să construieşti ceva.

Evghenie Balint rămase o clipă mut. Georgică Scarlat se uita acuma la covor; nu-i plăcea nici covorul; banal. Cristian îl privi pe Evghenie cu un aer triumfător.

— De ce e absurd? întrebă Evghenie.

— Fiindcă totul este absurd, zise fără chef Georgică Scarlat. Lumea, viaţa, societatea, omul... totul e absurd şi făcut anume ca să creeze suferinţă... Dacă mai construieşti ceva mai adaugi cîteva prilejuri de suferinţă.

— Dumnealui probabil nu s-a gîndit niciodată la asta, zise Cristian batjocoritor.

— Ba da... dar am ajuns la concluzia contrarie... şi, mă rog, care ar fi soluţia, după dumneata? Ce-i de făcut? întrebă Evghenie Balint neluîndu-l în seamă pe Cristian care rîdea sfidător.

— Soluţia este nimicirea, răspunse plictisit Georgică Scarlat. Mă mir că mai trebuie să dau explicaţii, cînd lucrurile sînt aşa de evidente.

— Nimicirea? Nimicirea cui?

— In primul rînd a oamenilor; ca să nu mai sufere. Ei sufăr cel mai mult... murmură Georgică Scarlat.

Evghenie Balint începu să rîdă:

— Mă bucur foarte mult că v-am întîlnit, zise el frămîntîndu-se pe scaun. Dar nu credeţi că o soluţie mai interesantă, ar fi să lichidăm, rînd pe rînd, pricinile de suferinţă? Cum ar fi foamea, exploatarea, boala, neştiinţa...

— Asta spun comuniştii, zise Georgică Scarlat. Dar rămîne, zise el aplecîndu-se peste masă şi suflînd lui Evghenie Balint duh de spirt pe nas — rămîne capacitatea de suferinţă care e în om! O să sufere că au o petală de trandafir noaptea în aşternut, o să sufere că nu pot ajunge în stele, o să sufere că sînt muritori! Suferinţa şi disperarea e în noi, aicea, zise Georgică Scarlat bătîndu-se în piept. Evghenie Balint se făcu roşu la faţă şi se încruntă:

— Asta-i o măgărie! Să nu mai moară de foame şi de ciumă, deocamdată, să nu mai fie robi şi umiliţi, să se bucure de puterea asupra naturii, pe care i-a dat-o omului ştiinţa, să poată gusta artele oamenii care azi umblă desculţi şi goi! Pe urmă, o să mai vedem ce e cu trandafirul dumitale şi cu moartea! Intîi să trăiască oamenii cum trăiau înainte regii!

Georgică Scarlat se înviorase. Vorbi cu patimă, schimonosindu-şi obrajii nebărbieriţi:

— Faceţi-o! Şi o să vedeţi atunci disperarea, suferinţa şi zădărnicia şi nimicnicia, cum ies din inima omului şi distrug paradisul vostru pămîntesc!

— O să-l păzim! Există şi nebunie în oameni, şi instincte distrugătoare; o să le punem frîu, zise Evghenie Balint liniştit. O să-i educăm pe oameni şi să schimbăm educaţia pe care le-au dat-o mii de ani de sclavie şi război.

— Mai simplă e soluţia mea: să lucrăm organizat pentru distrugerea vieţii! zise visător Georgică Scarlat. Evghenie Balint dădu din umeri:

— E mult mai uşor ca viaţa să te distrugă pe dumneata, decît dumneata pe ea. Viaţa e foarte puternică.

— Putem încerca, murmură zîmbind Georgică Scarlat. Putem răspîndi ideea asta.

Evghenie Balint se uită cercetător la amîndoi:

— Ce, sînteţi, chiar o sectă? întrebă el pe un ton ce părea uşor. Cristian Vasilco însă izbucni:

— Noi? Noi sîntem cei mai interesanţi oameni ai acestui moment istoric. Noi sîntem marii romantici. In toate ţările sîntem la fel. Toţi sîntem romantici, suprarealiştii, existenţialiştii, admiratorii violenţei, teoreticienii erotismului, oamenii care odată în viaţa lor s-au aflat în faţa golului, a abisului fără fund, a nimicniciei înspăimîntătoare ce se ascunde în miezul vieţii. Viaţa de fapt nu e decît o băşică de săpun, o pojghiţă subţire, sub care găseşti nimicul. Noi, da, noi, sîntem romantici, oamenii întunericului, ai haosului, ai disperării, ai nebuniei, ai morţii!

Tăcu, palid, cu ochii strălucitori de însufleţire. Georgică Scarlat nu părea deloc impresionat. Dădu din cap cu un aer amărît, încuviinţînd, apoi vorbi abia mişcîndu-şi buzele subţiri înconjurate de o barbă nerasă de cîteva zile:

— Da, aşa e... Numai un lucru e nelalocul lui în ce-ai spus: cuvîntul „noi". Care „noi"? Tu şi cu mai cine? Tu nu eşti nimic din ce-ai spus mai adineaori, te gargariseşti numai cu frazele astea, ţi se pare frumos, interesant să fii un romantic. Dac-ai fi cu adevărat, ai face ceva, dar tu te mulţumeşti să vorbeşti. Eşti un estet. Un mic-burghez banal. Trebuie *făcut* întuneric, trebuie creat haos, trebuie acţionat din disperare; moartea trebuie practicată, dacă-mi permiteţi să spun aşa, încheie dînsul cu o umbră de zîmbet batjocoritor şi adăugă din colţul gurii:

— Nu eşti romantic. Eşti romanţios.

Cristian Vasilco se schimbă la faţă. Era umilit şi furios.

— Nu te mai lăuda atîta! Nu mai fi mereu atît de superior! Să te vedem. Săvîrşeşte o faptă. Incepe odată practica morţii! Şi atunci, să vedem dacă am să mai fiu un estet, un mic-burghez banal, ciocoi îngîmfat ce eşti? Să vedem atunci!

Georgică Scarlat rîdea galben:

— Bine... Să vedem.

Evghenie Balint, care-l privise rece pe Cristian Vasilco, ridică mîna:

— Eu sînt împotriva titlului de romantici. Voi sînteţi cel mult ultimii romantici ai veacului trecut, iar noi constructorii, cum spune cu dispreţ domnul Scarlat, sîntem romanticii veacului acestuia şi ai celui viitor! Noi...

— Cine, „noi"? întrebă Cristian Vasilco.

— Prietenul meu Mihai Udrea şi fata asta, şi eu, şi mii şi milioane de oameni. Noi sîntem cei care vrem o morală nouă, o societate întemeiată pe ea; cei care vrem ca puterea materiei să fie în mîinile omenirii întregi; noi credem în realitatea lumii, în viaţă, şi avem siguranţa victoriei. Noi facem lucrul cel mai extraordinar şi romantic de cînd se ştie omenirea; vrem să se împlinească pe tot pămîntul visul despre vîrsta de Aur pe care cei vechi o credeau în trecut, şi pierdută, iar noi o credem în viitor şi realizabilă. Noi construim societatea omenească pe care o visa acum două mii de ani un filozof care nici măcar nu era materialist, şi care spunea...

— „...*Gîndirea lor era înaltă, dreaptă şi mărinimoasă, în faţa loviturilor soartei, ca şi între ei, arătau linişte şi înţelegere, numai virtutea avea preţ în ochii lor şi de aceea nu socoteau mare lucru, grămezile de aur şi bogăţiile pe care le aveau, şi pe care le simţeau mai degrabă ca pe o povară. Departe de a cădea în greşeala pierzîndu-şi firea de atîtea bogăţii, îşi dădeau seama limpede şi cu ascuţime că toate aceste bunuri cresc numai prin comunitatea prietenească, însoţită cu virtutea...*" Şi mai departe, continuă Evghenie Balint, Critias le vorbeşte lui Socrate şi lui Hermocrate despre minunăţiile acelei ţări de mult dispărute, despre oraşele, canalele, arsenalele ei, cîmpiile nemaipomenit de roditoare şi locuitorii ei înţelepţi şi fericiţi. E Atlantida lui Platon. Dar poate fi descriere destul de sărăcăcioasă a Comunei Mondiale. Nu credeţi că romanticii sînt cei care cred în ea şi încearcă s-o înfăptuiască?

— Asemenea romantici trebuiesc împuşcaţi, şi vor fi! exclamă furios şi sfidător Cristian Vasilco

— Sînt în realitate duşmanii omenirii, murmură trist Georgică Scarlat.

Evghenie Balint zîmbea, sticlindu-şi la ei ochelarii:

— Mi s-a mai spus asta, îi vorbi el lui Cristian Vasilco. Mi s-a mai spus asta înainte de-a fi condamnat la moarte, în vara lui 1944. Nu foloseşte la nimic omorîrea romanticilor: o idee nu poate fi omorîtă cu gloanţe.

— Cum poţi dumneata, un om de cultură, întrebă obosit Georgică Scarlat, să fii un „constructor"?

Evghenie Balint rîse:

— Tocmai pentru că sînt un om de cultură. Cultura modernă împinge la distrugerea lumii vechi şi construirea unei lumi noi.

— Cultura modernă împinge la disperare! strigă Cristian Vasilco. Evghenie Balint îl privi rece şi spuse:

— Nimic pe lume nu împinge la disperare, ci la construcţie pe toate planurile. Se făcu tăcere. Georgică Scarlat se ridică şi se mai uită odată împrejur, apoi rîse singur şi murmură cu dispreţ:

— Mediocri!

Şi ieşi fără să spuie bunăseară. Cristian vroi să-l reţină, dar nu izbuti. El însuşi încercă să stea de vorbă cu Valentina, dar ea nu-l asculta; ţinea în mînă scrisoarea lui Mihai şi o recitea. Cristian, jignit şi tulburat, ieşi şi el.

DRUMUL

Filozofii.
Pumnale otrăvite.
Mari scamatori încearcă-un joc obscur.
Bietele minţi de joacă ispitite
Se-mpleticesc pe sîrmă.
Vid în jur.
Sînt toate răsturnate. Omu-i praf.
Singura mare-nţelepciune: Kant.
Şi cel din urmă adevăr
Aflat e: Un fără margini, nepătruns
neant.

Incearcă să te smulgi!
După cortină
Cu spada lui de foc stătea un înger.
Arhanghelul cu haină de lumină
Purta pe mînă urmele de sînge.
Şi iarăşi înapoi,
In sarabandă,
Cu misticii, cu marii şarlatani.
Consolidează spiritul de bandă.
Fii dezaxat
La douăzeci de ani.

Filozofii.
Pumnale otrăvite.
Se-ntinde codrul încurcat,
Cînd în lumina unei veri sfîrşite,
Ceva trozni,
Se dezlegă în jur.
Ieşise Danco.
Inima lui mare
A dărîmat pereţii de-nchisori.
De unde-atîta caldă revărsare,
De unde-au izbucnit atîţia sori?
Ca o lumină năvăliră oameni
Şi mulţi
Ca iarba ţării, ca nisipul.
Le sîngerau de cazną şi dogoare
Şi frunţile şi mîinile şi chipul.

Ieşise Danco.
Misticii păliră.
Gimnastica pumnalelor stătu.
Un cîntec nemaispus încerci pe liră.
Ştii drumul.
Adevăru-l ştii şi tu.

Ieşise Danco.
(A rămas departe ca-ntr-un coşmar
satanic
Tot ce-a fost).
Te-a smuls din codrul încurcat,
Din moarte.
Ţi-a dat o ţintă,
Ţi-ai găsit un rost.

Aurel Gurghianu

Badea Gavril Surdu are necazuri...

— Ei, acuma spune dumneata dacă n-am dreptate cînd mă gîndesc să-mi trag nişte pumni în cap. Să-mi trag, nu să mă joc. Vezi-mă? Om în toată firea, cu păr cărunt, cu familie cinstită de toată lumea. Băutor nu-s, prădător nu mă ştiu, bătăuş nici atîta... trag o leacă de ţigară, atîta patimă am. Mă crezi în stare de prostii pe mine, Gavril Surdu din Săcădate? Aşa-i că nu mă crezi? Foarte bine faci, tovarăşe, cinste dumitale... Află că nici eu nu mă cred în stare. Nu ţin minte să mă mai fi prostit din vremea holteitului. Atunci da, mai făceam cîte-o năsărîmbă cu flăcăii de seama mea. Dacă vrei să-ţi spun una, ţi-o spun. Intr-o iarnă am luat o sanie de cai şi-am dus-o tocma-n vîrful dealului. Ne-am suit în ea vreo zece inşi şi-am pornit la vale... Eu aşa socot că nici eroplanul nu zbura mai al dracului ca noi — fulgeram pe coastă nu alta... La început, pînă n-am prins iureş chiuiam; dup-aia am început a gălbeni... Pe la mijlocul drumului nici nu mai vedeam dinaintea ochilor. Unii au sărit din sanie şi-au zăcut din izbitură. Ceilalţi, vreo şase inşi, pe jumătate leşinaţi, am ajuns în vale ca trăznetu, am trecut peste drum, am străpuns trei garduri — norocul nostru că erau de nuiele, — am spart o şură şi ne-am oprit într-o jireadă de paie... Nu mă întreba cum arătam cînd ne-au cules oamenii de pe jos. Vai de mama noastră. De-atunci nu mi-a mai trebuit săniuş.

Eram, cum zic, flăcăi. Nici cătunia n-o făcusem... Cînd eşti la anii aceia, ţi se iartă multe. „Feciori!" — zice satul — parcă ar vorbi de nebuni care nu ştiu ce fac. Dar după ce omul se aşează la casa lui şi-şi durează gospodărie şi ajunge în rîndul însuraţilor, nu mai are drept să se amestece cu praşcăii. Musai să intre în rînduiala statornicită din veac: să trudească din dimineaţă pînă-n sară, să se aşeze la hodină odată cu nevasta, să stea nemişcat la biserică, să alcătuiască taifas la crîşmă ori la primărie, dîndu-şi părerea despre treburile obştii... Aşa m-am ţinut şi eu. N-am fost niciodată de rîsul lumii; nu m-au arătat oamenii cu degetul, ferească dumnezeu. Am cărunţit în pace cu năcazurile mele şi m-am crescut copiii. Ii cunoşti pe toţi cinci. Cel mai mare s-a însurat şi-i aici în colectiv. Al doilea, o fată, am mărităt-o destul de bine în satul vecin. Al treilea, fecior... No, uite, cu ăsta am dat-o dracului. Nu mi-ar fi ciudă, rogu-te să mă crezi, dacă nu l-aş fi îndemnat eu, cu mintea mea...

Hai, mai foloseşte din paharul acela, că-mi simţesc limba uscată... Bun vinul nostru, nu?

Acuma ascultă mai departe, că vreme avem. N-ai nici o grijă — noaptea-i lungă, iar somnul peste măsură nu-i prieşte gospodarului... Aşa că stăm la poveşti cît avem tihnă. Că dacă vin muierile din şezătoare, s-a dus pacea. Ai să le vezi şi ai să le auzi: „mîncat-aţi oarece? Tu, Gavrile, dat-ai la vite?... Inchis-aţi găinile? Vai, vai, n-ai retezat feştila şi uite-o cum fumegă". Grăiesc şi ele să se afle în treabă, parcă fără grija lor Gavril n-ar şti să pună fîn în iesle, să taie şi să aducă lemne, să închidă totul peste noapte ori să zvîrle cinelui un dărab de mămăligă... Ba, dacă văd că-s toate în bună rînduială, stau, stau, stau să-şi aducă aminte oarece, ca să aibă cu ce-mi scoate ochii: „parcă spuneai că-i trece pe la ăsta, pe la George-al-Firuchii, să-i zici de roată; fost-ai?" Iar dacă n-am fost să o vezi pe nevastă-mea cum se ascute: „Aşa eşti tu, of; vrei să te apuce primăvara cu roata flenduri... Numai tu nu ştii că gospodarul de seamă îşi face iarna car şi vara sanie..." Degeaba le-ai spune că George zace de cîteva zile dintr-o răceală. Au ele grija asta? Nici poveste. „Măcar să te ştie, să te ţină la rînd", au să spună dumnealor. Ce să le mai faci? Dai din umeri şi-ţi vezi de lucru. Cînd s-a ridica omul de pe pat, i-oi zice şi de roată.

Ia, stai oleacă... Or avea dreptate femeile: prea fumegă feştila asta. Aăăă, dar unde-or fi pus foarfeca? Să ştii de la mine că n-am mai mare duşman ca feştila. Musai s-o mucăreşti într-una ca pe-o cocoană. Bine-i de satele cu electrică. Invîrţi un bumb negru şi-ntr-o clipită străluceşte casa. Nici fum nu scoate, nici miros n-are, nici mucărit nu pofteşte... Nu ştiu cînd om avea şi noi. Poate n-am să trăiesc eu atîta ca s-o văd şi pe asta... Da, mai ştii? Cînd îmi erau copiii de vîrsta şcolii, ne zbăteam să ridicăm o şcoală. Am adunat bani cu destulă greutate, încă dinainte de război, am avut un milion de făgăduieli — şi de la prefectură şi de la minister. Am tot pus bani la bancă. A venit războiul şi nu ne-a mai ars de şcoală. Apoi după război, alte comedii, cu inflaţie, cu dracu mai ştie ce... Praf s-a ales de banii aceia... Ei, dar iată, prin 48 a venit în sat deputatul nostru, un muncitor zice-se de la Cluj a stat vreo săptămînă şi-a tot scris în carneţel. Şi în acelaşi an, după vreo cîteva luni, ni s-au aprobat fonduri şi materiale şi-n doi ani, gata şcoala. Frumoasă şcoală, cu patru săli mari de clasă, cu două mai mici şi curăţele şi dichisite cu parchet pe jos — şi birou, şi bibliotecă şi o sală de gimnastică... Mă rog, straşnic. N-am visat noi aşa clădire, ferească dumnezeu. Cînd am văzut planurile, parcă ne-am fi dat înapoi — ce lipsă avem de-aşa palat? Prea mare pentru noi, că n-avem de gînd să deschidem liceu. S-a sculat însă deputatul după ce ne-a ascultat o vreme ciondăneala — că nu toţi erau de părerea asta. S-a sculat şi-a grăit cam aşa:

— Ia staţi, măi fraţilor. Cîte suflete sînteţi astăzi? Cam o mie şi ceva. Bun... Ei, să facem o socoteală — şi s-a uitat în carneţel. In satul dumneavoastră, după cum arată registrul de stare civilă, din o sută de copii mai bine de-o treime nu ajungea la vîrsta şcolii. Se prăpădeau copilaşii la naştere, ori nu mult dup-aia. Drept îi?

Era drept. Cum să nu fie? Şi mie mi-au murit doi, în leagăn. Era cum nu se poate mai drept. Rare casele fără copii morţi.

— Noi, zicea tovarăşul deputat, ne batem acuma să scădem mortalitatea. Aşadar, numărul copiilor va creşte an de an. Şi ne-om trezi că ne trebuie şcoală mai mare. Ce-ai să te faci atuncea, bade Achime? (ăsta avea gura cea mai ascuţită) Ai să mai ridici o clădire? Oare nu-i bine s-o facem acum pentru cincizeci de ani?

Ce să-ţi mai spun, a rămas aşa. Azi ne pare bine. Ce-o fost greu, a trecut ca apa şi ne-am ales cu-o şcoală clasa-ntîi. Daaa... N-am crezut. De-aia stau acuma în cumpănă şi nu zic vorbă mare nici despre electrică. M-am ars odată — cînd cu şcoala; mi-ajunge.

Aşa-s eu. Musai să am părerile mele despre orice. Din asta mi se trage şi necazul de-acuma. M-am sfădit cu toţi căsenii din pricina asta; cu feciorul, cu nevasta, cu fetele. Hai să mai ciocnim odată dacă vrei şi de două ori, şi-ţi spun. Amuş vin clopotele de la şezătoare şi încep să bată pernele, să întindă ţoale şi să se uite în anume fel care însamnă: n-aveţi de gînd să vă lungiţi undeva?

Cum zic, îmi vine uneori să-mi dau cu pumnii în cap. Iarna trecută m-am dus şi eu la o serbare dată de căminul cultural. Ai, mama mea, tare mi-a plăcut. Ascultă, avem între învăţători doi — un bărbat şi-o femeie. Bărbatul, cam cărunt, om aşezat. A venit la noi numai de vreo trei ani. Femeia — ce femeie? — o fetişcană, n-are nici douăzeci de ani Drept din şcoală ne-au trimis-o. Dragul meu, învăţătorul s-a zbătut şi-a înjghebat un cor şi teatru. Fata, cît îi ziulica printre tineri... I-a sucit, i-a învîrtit, pînă i-a buimăcit. Au făcut tinerii ceia nişte danţuri şi căluşari şi bărbuncuri de-ale noastre, şi Bătrîneasca şi jocuri de nuntă... Bată-mă dumnezeu dacă nu-mi venea să mă scol de pe bancă şi să încep a chiui! Curat ca la Bucureşti; poate nici acolo nu se văd lucruri mai a dracului ca asta. Am venit acasă clătinat puţintel că m-am întins la un păhărel cu prietenii... Clătinat şi cam arţăgos. Mă sîcîise într-una secretarul organizaţiei şi preşedintele de la colectiv.

— Tu, măi Gavrile, stai undeva pe la coadă. Nici la colectiv nu mergi, nici în treburile obştii nu te bagi... Ce-i cu tine? Bag samă, fraţilor, că pe prietenul nostru l-a pus bătrîneţea jos.

Aşa zicea preşedintele. Da secretaru, prieten bun cu mine, zice:

— M-am uitat la cor — n-am văzut-o pe Ioana Sundului... Cum se poate să lipsească tocmai Ioana? O ştiţi; cîntă ca o pasăre. M-am uitat printre jucăuşi — nu l-am zărit pe Toderaş nici pe soră-sa Zamfira... Ştiţi cum joacă la horă, nu? Am găsit-o pe Ioana printre fete. Ii stecleau ochii. Zic: „Da'tu, fata mea, de ce nu eşti printre cîntăreţi? Nici tu, nici ceilalţi". Zice ea, şi-am simţit năduf şi amar în vorba ei — zice: „tata ăsta, adică tu, Gavrile, — nu ne lasă. Cică nu vrea să ne vadă ca Stroşnaidăr..."

Tovarăş dragă, atîta m-au rîs prietenii în sara aceea că-mi ziceam într-una scrîşnind: „mă duc şi-i trag fetei, cît mi-i de dragă, nişte gălătuşi după ceafă de-i trece pe veci gustul să-şi judece părintele". Sămăluiam ca un prost; în sinea mea tare mi-ar fi plăcut să fie şi pruncii mei acolo, sus, pe bină, şi tot satul să caşte gura văzîndu-i... „No, zic în gînd, numai să vedem cine-o rîde mai la urmă". Şi mă uitam la prieteni împungos. Şi-mi era ciudă mai ales pe afurisitul de Stroşnaidăr pe care l-am fost văzut umblînd pe sîrmă: de ce l-am amestecat în vorba avută cu copiii mei? Nu era mai bine să-i dau pace?

Aşadar, am ajuns acasă clătinat şi arţăgos. Mi-am zvîrlit căciula pe pat, m-am înfipt în mijlocul odăii şi-am zis:

— Gata, măi, draci împieliţaţi. De mîine-ncolo să vă ştiu la cămin. Şi să nu mă faceţi de ocară stînd coada, că vă belesc!...

Ioana, de colo, se uita la mine hîtru, cu ochii ei mari:

— Vai, tată... Da'cîlţii cine i-a toarce? Cine-a ţese pînză de saci? Ştii bine că n-avem saci... Şi fuiorul, şi mai facem lînă de nevedit şi...

— Să n-aud o vorbă. Am zis!

Mă rog frumos, aşa mi s-a început năcazul. S-au dus copiii pe-acolo. Trei seri pe săptămînă, fetele. Feciorul? Sară de sară. Stăm aproape de cămin, aşa că le era la îndemînă. Nevasta mă mai bătea la cap, îmi boscorodea că las fetele de capul lor să umble noaptea şi mi-oi auzi vorbe, cîte şi mai cîte.

— Nevastă, mai leagă-ţi meliţa ceea, auzi-mă? Dacă nu s-or păzi ele, degeaba-i sta paznic; tot scapă. De ce ţi-e frică? Cum le-ai crescut, rogu-te, ca să le temi astăzi, ha?

Intr-o sară mă pomenesc eu cu feciorul-meu cel mare, ăsta, colectivistul, Dumitru. Eram de faţă toţi căsenii.

— Bine v-am găsit sănătoşi, mămucă şi tătucă...

— Şezi, Dumitre, ce-ţi face nevasta, copiii...

— Mulţam de-ntrebare. Sănătoşi.

Dumitru, dragă tovarăşe, a venit să mă dăscălească... El, cică, — am auzit de la oameni — s-a legat să mă ducă şi pe mine la colectiv. Povestea cu colectivu-i scurtă: n-am nimica împotriva lui. Nu-mi pasă de el. Că s-o fi trăind mai bine în el, se poate, dar eu n-am lipsă. Eu vreau să mor cum am apucat. Dumitru zice că asta-i prostie de mijlocaş, apucături de individualist, că ăştia ca mine ţin pe loc creşterea gospodăriei.

— Măi, băiete, cum îi, cum nu-i, pe mine nu mă amesteca. Te-am oprit să intri la colectiv? Ba. Il opresc pe altul? Ferească dumnezeu. Fiecare cu socotelile lui.

— Ii ajunge dumneata să te rogi de noi ca să te primim.

Desen de ANGI PETRESCU

— Aia-i altă poveste. Aşteaptă pînă atunci. Du-te Ioană şi scoate nişte vin, să bem un păhărel că am gătat cu vorba despre colectiv. Aşa, fătul meu. Şi altă dată să nu te mai legi aşa uşor cu vorba. Ascultă-mă.

Am nişte copii cumsecade. Niciun cuvinţel n-a mai circăit Dumitru despre colectiv. Am băut vinul, am povestit, am rîs — gata. Cînd să plece i-am îndesat cu de-asila în buzunări nişte nuci pentru nepoţei:

— Mă, ia-le, bată-te stelele... Ştiu eu că şi tu ai nuci, da astea-s de la moşu. Să mi-l trimiţi mîne pe Ionuţ să-i iau formă, că de cînd mă bate la cap să-i fac opinci. Dă-le nucile astea şi spune-le că-s de la moşu.

— N-are lipsă de opinci...

— Mă, dacă i-am făgăduit, nu te amesteca. Am talpă de opinci şi-i fac. Mă poţi opri de la asta?

— Ba nu te opresc... Ii vedea dumneata că nu le-a purta.

— Asta-i treaba lui.

După cum vezi, mă împac bine cu copiii, chiar după ce s-au dus de la casa mea. Ce-i drept, n-au nimerit-o rău. Dumitru-i om aşezat, are o nevastă pita lui Dumnezeu; numa'că s-au dus la colectiv. Nu-i rău nici asta: dacă-i place lui aşa, ce poate fi rău?

No, trece iarna şi dă primăvara, Dumitru al meu a fost numit brigadier. Intr-o vreme, iar a venit pe la noi şi-mi zice să-l ascult că el ştie şi-a citit şi-a văzut la alte gospodării cum se lucrează... Să lucrez şi eu ca dînşii.

— Bine, bine; ce-i bun am să folosesc. Oi vedea.

Da Toderaş mă bătea la cap: să punem şi noi cucuruzul în pătrat, să-l săpăm de patru ori, să facem nu ştiu ce *poletizare* — aşa am înţeles eu. Zic:

— Ce *poletizare*-ţi căşunează mă? Las cucuruzul; creşte el şi fără *poletizarea* ta.

— Polenizare, tată, glăsui feciorul.

— Mă rog, mă rog, tot una-i, lasă-mă-n pace. De cincizeci de ani dau cu sapa prin cucuruz — că m-a pus tata de mic la lucru, nu m-a cocoloşit cum am făcut eu cu voi — şi-am avut de destule ori bucate mîndre. V-aţi aflat voi mai ocoşi. Nu-i destul că mă poletizaţi pe mine, vă legaţi şi de bieţii cucuruzi...

Am lucrat, mă rog, frumos, toată vara, ca mai înainte. N-am avut bucate rele. Degeaba că toamna, la cules, am băgat de seamă că m-a bătut Dumitru cu brigada lui. Ce-i drept, îi sfînt. Eu am scos cam două mii la hectar... El, cîte trei mii şi cinci sute, pe cincisprezece hectare. Pămîntu-i cam acelaş, ba al meu o leacă mai gunoit. Dar afurisitul de Dumitru l-a prăşit de patru ori, l-a giugiulit, l-a ocrotit, nu ca mine. Am avut eu vreme să-l giugiulesc atîta? N-am avut. A dat fînul, secara, sfecla, tutunul... Muncă, tovarăşe.

Eee... aci-i necazul de care pomeneam. Colea, cu vreo săptămînă înainte de crăciun, bag de samă că nu-mi aflu un suman.

— Unde mi-i sumanul, nevastă?

— L-a luat Toderaş la cămin; nu-ş ce pesă fac ei, acolo. Ia-ţi şi tu altceva.

— Nici nu m-a întrebat, diavolul.

— Ce să te mai întrebe. A luat şi cizmele şi cuşma şi o cămaşă — aia care-ţi place ţie...

— Ii nebun?

— Las-că le duce şi le aduce, sară de sară.

L-am lăsat şi am uitat de ele. Inainte de anul nou, de ziua Republicii, îmi aduce Ioana o invitaţie scrisă frumos cu mîna şi pictată: „Tovarăşului Gavrilă Surdu... Sînteţi invitat să luaţi parte la serbarea organizată de căminul cultural din Săcădate în cinstea zilei de 30 Decembrie, sărbătoarea scumpei noastre Republici".

— Vii, tată? Să vii, auzi?

Cum să nu mă duc? Vai de mine; să n-o ascult eu pe Ioana mea cum cîntă solo? Mi-au fost spus mie oamenii ce isprăvi săvîrşeşte fata mea... Aşa că m-am îmbrăcat frumos — cu bocanci, că cizmele erau la serbare —, am luat nevasta şi ne-am dus... Tare fain se pregătiseră oamenii. Cu steaguri, cu flori, cu tablouri... Mă rog, cum nu se mai poate. Şi-apoi, s-o fi auzit pe Ioana mea, doamne dumnezeule! Ca la radio. Nu-mi credeam urechilor. Tot satul a rămas cu gura căscată. Au venit la mine şi la nevastă, domnii învăţători, ne-au felicitat... A venit şi popa, şi secretaru, şi toţi tovarăşii de la sfat, prietenii. Eram într-al nouălea cer. O vacă să-mi fi dat şi nu-mi părea mai bine.

Dup-aia jocuri, danţ pe bină. Fain tare. Intr-o pereche juca şi fata cealaltă, Zamfira

— Da, Toderaş, cum de nu joacă? o întreb pe Ioana.

— El îi în piesă.

— Aha. Bun

Şi m-am aşezat bine în scaun, mai mulţămit ca un grof. Curînd a început şi teatrul... Era vorba acolo de cucuruz, de semănat şi cîte şi mai cîte. Măi omule, cînd mă veseleam mai bine, numai ce mă văd pe bină... Să mă trăznească, eram eu, în carne şi oase. Şi musiaţa, şi călcătura, hainele — eu, aşa cum mă ştia tot satul. Auzii şi vorba, curat a mea. Sala rîdea, măiculiţă, de se cutremurau pereţii... Am gălbenit, am roşit, m-au cuprins sudorile.

— Asta-i... e... Toderaş, nu? am întrebat-o pe Ioana.

— El, da... el, mi-a răspuns diavoliţa, rîzînd din răsputeri.

— No, las-că-l belesc eu acasă, tui steuca lui şi-a cui l-o fătat... Işi bătjocoreşte părintele?

— Tată, potoleşte-te. Nu-i nici o batjocură, mă ogoia fata.

Acolo, pe bină, dragul meu, eu grăiam despre poletizarea cucuruzului şi despre cum am pomenit din străbuni; ascultam vorbele unui chiabur şi nu luam în seamă sfaturile colectiviştilor... Afurisitul de fecior nu da dumnezeu să gate. Eram lac de apă şi tremuram de ciudă. Rîdeau oamenii, ce să-ţi spun, parcă dinadins ca să mă înfurie, dar nu asemănarea le stîrnea hazul, cît poznele slobozite de Toderaş. Eu nu băgam samă la asta: îmi venea să sar pe bină şi să-i sudui. No, şi se gată, tovarăşe, cu numărătoarea sacilor de cucuruz. Eu, aşa se vede că fusesem blestemat, am ieşit cum nu se poate mai pîrlit la numărătoare. Tartorul de Toderaş se uita la saci, clătina din cap, mîrîia şi se scărpina în ceafă, curat ca mine, că aşa mi-e obiceiul şi-a încheiat cam aşa:

— Mă, a dracului afacere. Iaca-l bună, *polenizare* şi la cucuruz. Musai să mă apuc de ea.

De trei ori l-au chemat pe Toderaş să se închine înaintea adunării. Eu, ce să fi făcut? Rîdeam cu ceilalţi, cam subţire, ce-i drept — dar cum să mă dau de gol că fierbeam? In gînd îmi făcusem un plan de răfuială dumnezeiască... Erau la loc de cinste cîţiva pumni după ceafă, pe sama lui Toderaş. M-am dus acasă mut; o vorbă n-am scos şi l-am aşteptat să vină. Ştiam că vine cu frate-său, cu Dumitru şi cu noră-mea; îi chemase nevasta să mănînce cu noi.

— Toadere, zic eu crunt, nu ţi-e ruşine? Mă faci tu de rîs înaintea satului? Asta-i creşterea pe care ţi-am dat-o?

— Tătucă, iartă-mă, dacă dumneata crezi că ţi-am greşit. Te-am criticat că n-ai vrut să ne asculţi. Dumneata eşti de vină...

— N-ai drept să mă judeci tu... Marş afară! La masa mea să nu te mai prind!

Ascultă, tovarăşe, eu am inimă bună. Is aspru, da am inimă bună. Toderaş a ieşit afară. Ceilalţi s-au dat pe lîngă mine şi mi-au ceterat şi mi-au zis şi m-au năucit.

— De ce te înfurii? zicea Dumitru. Te înfurii pe sfînta dreptate. Este că aşa mi-ai zis? Este? Atunci? Ce te năsocoreşti aşa? Bine ţi-a făcut. Ce, ţi-ar strica acuma cîteva care de mălai în plus? Dacă ascultai vorbele mele...

— Tu să-mi dai pace cu vorbele tale. Am ajuns s-o văd şi pe asta: să ştie puiul mai multe decît cioara...

N-am avut nici o haznă de mîncarea aceea, măcar că tăiase nevasta o găină cît un curcan. In zilele următoare, m-am dus prin sat şi am aflat că Toderaş al meu a răbdat un perdaf straşnic de la secretarul organizaţiei... Cum că nu trebuie să meargă atît de departe, că brigada artistică de agitaţie nu-i sperietoare, nici n-are drept să-şi rîdă de oameni. Flăcăul umbla cam întristat, iar mie — ce să zic — mi se sărase inima şi rîdeam de el.

E, da comedia cu *poletizarea* s-a prins. Rîdeam eu de fecior, dar şi pe mine mă rîdeau prietenii de nu mai aveam hodină. Şi-mi venea să-mi dau cu pumnii în cap. Dacă-i vrea dumneta să ştii, apoi află că se ţineau de capul meu mai cu samă colectiviştii. Am prieteni şi printre ei.

— Hai, mă Gavrile cu noi, dă-o dracului de treabă. Om poletiza cucuruzul laolaltă... Vii, mă? Avem lipsă de oameni ca tine.

Eu, nu. Nici pomeneală. Dar uite, nu mai am tihnă şi pace. S-au înţeles copiii între ei să mă frîngă, nu alta. Ştiu eu cine-i tartorul cel mare. Dumitru, brigadierul. El îi pune la cale. Nu-i zi să nu mă bată Toderaş la cap, iar fetele chiţcăie ca şoarecii: „chi-chi-chi!" N-ai să crezi dumneata că şi Ionuţ, nepotu-meu, ăla cu opincile, cînd vine pe-aici numai cît începe:

— Moşule, drept îi că vii la colectiv?

— Cine ţi-a spus? Te-a păcălit, măi nepoate!

— Daaa, păcălit... Badea Sălăvăstru, preşedintele.

— Bade-tu Sălăvăstru? Ia te uită cu cine şi-a găsit preşedintele poveşti. Măi, măi...

— M-a învăţat şi-o poezie...

— Zău, mă? Ia, s-aud!

Mai bine tăceam. Numai ce începe Ionuţ al meu să turuie despre unul ca mine, un fricos şi-un necrezător, care păţeşte după cum sună zicala: cine se teme de apă nu mîncă peşte... La sfîrşit erau cîteva vorbe care-mi sunau mie:

Cine pieptul şi-l tot bate
Şi zice că n-a intra
Şi nici peşte n-a mînca?
Moş Gavril din Săcădate.

M-am făcut negru la obraz şi-am ridicat mîna chip să-l plesnesc. Auzi, ce-am fost în stare să fac? Să ridic mîna la cel mai drag nepot al meu... Copilul nici n-a mişcat, încremenise de uimire; atunci mi-am lăsat mîna în jos, pe creştetul lui şi l-am mîngîiat. Am rîs. Şi-am aflat că-l dăscălise tot afurisitul acesta de Toderaş, cu fetele.

Acuma, spune dumneata, nu mi se cuvin mie nişte pumni în cap? Aa? Cine i-a îndemnat, dacă nu eu? Cată la mine: vezi-mă? Eu i-am îndemnat, eu Gavrilă Surdu din Săcădate. De-aia-mi vine să-mi trag nişte pumni. Mi-am făcut singur năcazul... Ce să mai zic? M-oi duce la colectiv, că nu mai am hodină cu pruncii mei, cu familia mea. M-oi duce. Rău nu poate fi... Văd după cum stă Dumitru că nu poate fi rău. Dumneata ce spui?

No, hai, să mai bem un păhărel. Amuş vin femeile din şezătoare şi-i gata cu poveştile. Zău, spune-mi, aşa-i că nu mi-o fi rău la colectiv, aşa-i?

Dumitru Mircea

Insemnări cu prilejul celui de al II-lea Congres al Partidului Muncitoresc Romîn

Trei ședințe parlamentare, o răscoală și un mesaj regal

Am răsfoit recent încă odată Monitorul Oficial cu dezbaterile parlamentare din primăvara anului puternicelor răscoale țărănești, 1907.

La 10 martie au avut loc ultimele dezbateri parlamentare, sub guvernarea partidului conservator condus de latifundiarul G. Gr. Cantacuzino. Din dezbateri reiese limpede că țara se află cuprinsă de răscoale și că guvernul conservator, uzat de o lungă și abuzivă stăpînire a statului, nu mai este în măsură să facă față situației. Guvernul conservator obține totuși aprobarea bugetului.

La 11 martie ședința Camerei Deputaților nu are loc întrucît — anunță președintele Camerei — „pe banca ministerială nu se află nici un domn ministru".

In aceeași zi, dimineața, a căzut guvernul conservator și puterea a fost trecută de regele Carol I partidului național-liberal care și-a asumat răspunderea guvernării și și-a luat obligația de a „face liniște în țară".

La 12 martie, noul guvern, avînd ca președinte al Consiliului de miniștri pe latifundiarul D. A. Sturdza, care era și președinte al Academiei Romîne, și pretindea că se ocupă cu știința istoriei, ca ministru de interne pe I. I. C. Brătianu și ca ministru al departamentului războiului pe generalul Alexandru Averescu, se prezintă Camerei. Această zi, de 12 martie, este acea zi faimoasă în care cele două partide burghezo-moșierești își dau mîna pentru a reprima răscoalele țărănești prin sînge și foc. In acea zi noul prim ministru a ținut cuvîntarea sa de care istoricii burghezi s-au arătat cîteva decenii atît de încîntați, caracterizînd-o drept o „cuvîntare plină de patriotism luminat". Intre altele, președintele Consiliului de miniștri și istoricul D. A. Sturdza a spus atunci: „Domnilor deputați, zilele care trec peste noi sînt zile foarte grele și de mari suferințe sufletești" (îmi place grozav expresia aceasta „suferințe sufletești" n.n.), „se impune deci nouă, tuturora, datoria de a uita ce ne desparte unii de alții, deosebirile noastre de vederi, urile și resentimentele noastre, luptele noastre personale. Se impune să ne dăm mîna unul altuia, mînă sinceră și frățească, ca țara să iasă din nevoi (țara moșierilor n.n.) și să izbutim ca liniștea de care ne-am bucurat în timp de patru decenii, să fie din nou restabilită". (Este vorba de cele patru decenii ale domniei lui Carol I). „Desordinea trebuie să înceteze, și ea va înceta îndată ce vom voi noi ca ea să înceteze". Stenograful notează că discursul lui D. A. Sturdza a fost primit de Cameră cu „aplauze prelungite".

Take Ionescu — atunci conservator, și care pînă în ajun deținuse departamentul finanțelor — a declarat: „Domnilor deputați, la apelul domnului prim ministru vorbesc în numele marei majorități, aproape al unanimității Camerei, făgăduind tot concursul nostru, nu numai al voturilor noastre, dar concursul nostru întreg, cu sufletele curate, în opera guvernului de restabilire a păcii în această țară". Stenograful, atent și corect, notează și aci „aplauze prelungite".

I. Lahovari, moșier, fruntaș conservator, s-a urcat și el la tribună și a grăit: „Domnilor, îmi rămîne puțin de spus după cuvintele elocinte călduroase ale domnului Take Ionescu. Cu toate acestea, țin și eu să declar sus și tare în această adunare, guvernului majestății sale, în zilele grele prin care trecem, în nenorocirea cu atît mai dureroasă cu cît altă dată răul ne venea de la vrăjmași, de la străini și astăzi răul ne vine prin mîna fraților noștri, fiilor noștri, că în aceste împrejurări sînt gata să dau tot concursul, tot sprijinul meu guvernului, pentru restabilirea ordinei și pentru salvarea ordinei sociale în această țară".

Liberalii s-au îmbrățișat cu conservatorii, s-au sărutat și au plîns de bucurie că... „ordinea va fi restabilită".

D. A. Sturdza a vorbit așadar atunci de „suferințele" lui „sufletești", Take Ionescu despre „sufletele" lor, ale parlamentarilor, „curate", iar I. Lahovari, moșierul, i-a numit pe țăranii răsculați „frații noștri", — adică „frații" lor, ai moșierilor, ba chiar „fiii noștri" — adică fiii „lor", ai boierilor moșieri...

La 14 martie, imediat după deschiderea ședinței, fruntașul conservator, moșierul și „omul de lume" Alexandru Marghiloman — cel ce-și trimetea rufele și gulerele să-i fie spălate și călcate la Londra, întrucît i se părea că în țară nu se găsesc spălători și călcători destul de meșteri, și pe care eu am mai apucat a-l vedea la Cameră, pe străzile Bucureștilor ori la hipodrom, unde întreținea o sumedenie de cai de curse, atunci cînd ajunsese, după expresia lui N. Iorga, numai o „obosită umbră" — a cerut cuvîntul și a făcut această comunicare: „Semnalez domnului președinte al Consiliului faptul următor: pe cale de presă s-a răspîndit un apel abominabil, la rezerviști și concediați, provocîndu-i la nesupunere și la întoarcerea armelor în contra armatei". „Nu voi comite nesocotința să repet nimic din acest apel, pentru că nu vreau să-i dau publicitatea pe care o au cuvintele noastre. Mă mărginesc numai să depun acest jurnal înaintea domnului președinte al Consiliului, și mă raportez la înțelepciunea domniei-sale, dacă nu crede că este de datoria guvernului de a face să înceteze cu o zi mai înainte".

Conștiincios, stenograful notează: „aplauze prelungite și îndelung repetate".

D. A. Sturdza a mulțumit pentru comunicare și a făgăduit că va lua măsuri. Și atunci s-a auzit în Camera Deputaților urlînd glasul deputatului moșier I. A. Brătescu. Iar stenograful, cinstit, corect, conștiincios, i-a notat urletul: „Stîrpiți „Romînia muncitoare" din Capitală. Stîrpiți „Romînia muncitoare" din Craiova și Constanța".

In ziarul „Romînia muncitoare" apăruse apelul mișcării muncitorești de atunci în care rezerviștii erau sfătuiți să nu se prezinte la cazarmă și soldații să nu tragă în părinții și frații lor, țăranii răsculați. Căci represiunea sîngeroasă începuse.

Ceea ce mi se pare însă caracteristic în această ședință nu este intervenția lui Alexandru Marghiloman, cît strigătul isteric al deputatului I. A. Brătescu „Stîrpiți „Romînia muncitoare" din Capitală, stîrpiți „Romînia muncitoare" din Craiova și Constanța".

Țărănimea săracă se răsculase. Slabă numericește și insuficient organizată, muncitorimea încerca să-i dea o mînă de ajutor. Moșierii și burghezii se speriau mai ales de muncitorime. Acest strigăt, „Stîrpiți „Romînia muncitoare", lansat în Cameră la 14 martie 1907, de un deputat obscur ca I. A. Brătescu, a fost preluat de burghezie și moșierime și repetat de nenumărate ori de atunci și pînă la 23 August 1944. Unii politicieni, ca Maniu, Brătianu, Rădescu, l-au mai strigat și după 23 August 1944, iar alții, ca transfugii de pe la diferitele posturi de radio apusene și nord-atlantice, îl mai strigă și astăzi.

Dar, cum se vede, istoria nu a îngăduit ca muncitorimea să fie „stîrpită". In 1917, după Marea Revoluție din Octombrie, muncitorimea a luat puterea în Rusia țaristă și astfel s-a născut Uniunea Sovietică. După 1944 muncitorimea a mai luat puterea în cîteva state europene, înființînd regimuri de democrație populară. Apoi s-a născut China nouă, apoi s-a născut Vietnamul. Faptele sînt fapte. Nu ai cum le ascunde. Noi nici nu avem pentru ce le ascunde. Dimpotrivă, totul ne îndeamnă să le dăm la iveală.

In Camera Deputaților din regatul romîn, la 15 martie 1907, guvernul liberal vine cu un proiect de lege „relativ la proclamarea stării de asediu prin decret regal". Cere urgența și o obține. G. Gr. Cantacuzino, fostul prim ministru conservator, sub guvernarea căruia se iscaseră răscoalele țărănești, cere cuvîntul și vorbește astfel de la tribună: „Domnilor deputați, măsura propusă de guvern, prin proiectul de lege de față, este pe deplin legitimată prin gravitatea împrejurărilor. Atunci cînd țara se află pe marginea prăpastiei (țara boierilor, n.n.) și cînd noțiunea dreptului (dreptul de proprietate al boierilor asupra uriașelor moșii lucrate de țărani, n.n.) este într-atît de întunecată încît sîntem amenințați de a vedea reînviindu-se timpurile de barbarie ale secolelor dispărute (cînd nu existau moșieri, n.n.) numai măsuri energice pot scăpa țara (țara boierilor, n.n.), care se află în pericol. Salvarea patriei (adică a statului burghezo-moșieresc, n.n.) trebuie să fie legea supremă. Latinii traduc această idee prin aforismul următor: Salus Rei Publicae suprema lex esto! (ah! acești asasini care știu latinește! n.n.). In numele partidului conservator (partidul marilor moșieri n.n.) dau adeziunea deplină proiectului de lege prezintat de guvern".

Guvernul național liberal, avînd, după votarea acestei legi, mîinile libere, începe cea mai sîngeroasă represiune cunoscută în istoria poporului nostru. Operațiunile militare sînt conduse cu energie de generalul Alexandru Averescu, ministrul departamentului războiului. Dau larg concurs generalului, ministrul de interne Ion I. C. Brătianu și ministrul justiției, învățatul jurist, doctor în drept de la Paris, Toma Stelian.

Guvernul își scaldă mîinile în sînge; deputații, despre ale căror „suflete curate" vorbise Take Ionescu, își scaldă mîinile în sînge. Nu a existat în acea primăvară a lui 1907 moșier sau arendaș de moșii care să nu intre în complicitate cu organele însărcinate cu represiunea, să nu schingiuie, să nu asasineze, să nu-i jefuiască pe țărani, unii direct, alții indirect.

Iar regele Carol I dă un decret de închidere a Parlamentului în care își descarcă inima și-l amestecă printre asasini pe însuși „A-Tot-Puternicul Dumnezeu". Să dăm însă cuvîntul acestui decret: „Domnilor deputați, trecem în momentul de față prin însemnate greutăți și mari îngrijiri. Gîndurile tuturor sînt îndreptate spre restabilirea ordinei și liniștei turburate. In aceste împrejurări corpurile legiuitoare au fost la înălțimea chemării lor, însuflețite de un patriotism luminat (adică deputații și senatorii celor două partide au fost cu toți de acord să-i ucidă pe țărani, n.n.)". „Ele au dat fără ezitațiune concursul lor prețios guvernului meu (ajutînd guvernul să legifereze starea de asediu și să comită asasinate individuale și în masă, n.n.). S-a dovedit încă odată că atunci cînd o primejdie ne amenință (pe boieri, pe bancheri, familia regală, n.n.), toți fiii țării (aici țăranii nu mai sînt socotiți „fii ai țării", n.n.) se unesc în singura cugetare de a-și împlini datoria către patrie. (De a-i ucide pe țărani, n.n.). Energica manifestare de astădată își va da roadele ei (și le-a dat: unsprezece mii de cadavre, n.n.) binefăcătoare în prezent și viitor".

Carol I trece apoi la mulțumiri: „Vă mulțumesc călduros că în aceste momente grele, care ne umple pe toți de întristare (!!! n.n.) ne-ați înconjurat cu iubire și devotament. Să rugăm pe A-Tot-Puternicul Dumnezeu să ne ocrotească și să ne conducă pașii". Cum vedem, asasinii țăranilor se pitulau sub pulpana nevăzută a „A-Tot-Puternicului Dumnezeu" și pitulați sub această pulpană, ocrotiți, își conduceau pașii prin barurile și prin localurile de noapte ale Bucureștilor, în care tocmai făceau furori cîteva renumite șanteze descinse de curînd din Paris. Dar pașii armatelor de represiune erau îndreptați către sate. Puștile încărcate ale soldaților armatelor de represiune erau îndreptate către pieptutile țăranilor răsculați. Gurile tunurilor armatei erau îndreptate către satele țăranilor răsculați și nu osteneau vărsînd ghiulea după ghiulea. Generalul Gigurtu telefona atunci din Craiova comandantului unei mici unități de represiune: „Nu lua nici un prizonier. Impușcă-i pe toți țăranii pe care i-ai prins".

„Roadele" represiunii — unsprezece mii de țărani, printre care femei, bătrîni și copii — au pierit. Dar nădejdea poporului romîn, popor de muncitori și de țărani, a rămas vie. Ea a sporit neconțenit. Poporul romîn muncitor își aștepta ceasul său cel mare. Ziua sa cea mai luminoasă — acea zi a eliberării sale de sub asupritorul jug al burgheziei și moșierimii.

Exploatarea țăranilor și a muncitorilor a continuat să fie tot atît de crîncenă, tot atît de nemiloasă și după răscoale, ba chiar mai crîncenă, mai nemiloasă. S-a adeverit încă odată ce mare dreptate avusese Bălcescu cînd scrisese — după revoluția din 1848, adresîndu-se poporului muncitor din patria sa: „Ei nu vă vor da nimic, căci nici vor, nici pot. Fiți gata dar a lua voi, fiindcă împărații, domnii și boerii pămîntului nu dau fără numai a ceea ce le smulg popoarele"...

După o oarecare trecere de timp...

In 1914, aproape de începutul toamnei, a izbucnit primul război mondial. Statele europene s-au prins în hora morții, unul după altul. Boierii și domnii pămîntului romînesc au chibzuit că Romînia nu poate să rămînă pînă la urmă înafara sîngerosului conflict. S-au pornit deci să vînzolească țara și să anunțe războiul. Războiul însă se face cu soldați. Iar soldați au dat totdeauna numai clasele de jos, muncitorii și țăranii, așa cum adevărat grăise, într-o comisie agrară, la 1848, un țăran: „Cînd e vorba de a aduna ostași, dorobanți, cordonași, potecași și orice fel de slujbași în urnirea poverilor, cine altul i-a dat decît noi, fără ca să fim nădăjduiți la vreo mîngîiere decît la aceea a biciului stăpînirii. Se cer bani, producte, vite, podvezi. Cine le împlinește decît noi din sărăcia noastră?... Apoi, după acest fel de jertfe, făcute cu sîngele și cu sudorile noastre, nu e păcat înaintea lumii și a lui Dumnezeu ca tocmai noi să fim străini și nemernici în pămîntul nostru?".

Situația țărănimii romînești era în 1916 aproape ca aceea din 1848, cînd au fost rostite aceste grozave cuvinte.

Boierii și domnii pămîntului romînesc și-au adus atunci, în 1916, aminte — avînd nevoie de ei — de muncitori și țărani, de muncitorii cărora le închiseseră cluburile și ziarele, de muncitorii pe care căutaseră să-i stîrpească, dar pe care nu-i putuseră stîrpi, fiindcă fără muncitori fabricile lor ar fi prins rugină, și de țăranii asupra cărora dezlănțuiseră în 1907 teroarea și asasinatul. Și aducîndu-și de ei aminte, boierii și domnii pămîntului romînesc i-au numit pe muncitori și pe țărani iarăși „frații" lor și „fiii" lor și au încercat a-i îmbrobodi cu minciuni și făgăduieli de... mai bine. In cîteva orașe din țară, muncitorii s-au adunat, au manifestat și au protestat cu dîrzenie împotriva pregătirilor de război, care deveniseră tot mai evidente și tot mai apăsătoare pentru oamenii cei mulți și săraci. Poliția s-a ciocnit cu manifestanții, i-a lovit, i-a împușcat, i-a risipit. Iar în toamna lui 1916 țara era aruncată, fără să fie întrebată, în grozavul război. Sute de mii de muncitori și țărani au fost înrolați, mobilizați și trimiși pe front. Ei erau trimiși să lupte și să moară aproape dezbrăcați și aproape neînarmați. Cine a trăit în acea vreme, sau cine a cercetat mai tîrziu documentele și memoriile publicate de unii generali care au avut rosturi de conducere în acel război, — își poate da seama de toată nebunia care a domnit. Frontul a fost spart în Carpați și pe Dunăre de către trupele germane. Aproape trei sferturi din țară au suferit doi ani ocupația, silnicia și jaful dușmanului. Opt sute de mii de țărani și muncitori au plătit cu viața lor războiul declarat de boierii și domnii pămîntului romînesc.

Cînd s-a auzit de biruința Marii Revoluții din Octombrie

Cînd, după căderea țarului, s-a auzit și de căderea guvernului provizoriu al lui Alexandru Kerenski și despre biruința Marii Revoluții Socialiste din Octombrie, precum și de înființarea primului stat din lume al muncitorilor și al țăranilor, și cînd, mai ales, s-a văzut că nu este cu putință ca acest stat nou să fie hăcuit și doborît, — boierii și domnii pămîntului romînesc și-au adus, mai mult de nevoie decît de voie, aminte din nou de „frații" lor, de „fiii" lor, muncitorii și țăranii. S-au făgăduit, ba s-au și acordat, la repezeală, umbrele palide ale unor așa-zise libertăți, tuturor cetățenilor, fără deosebire de avere sau de știință de carte. Mai mult, pentru a-i despărți pe țărani de muncitori, li s-a dat țăranilor ceva pămînturi. Odată satele amorțite, cu împroprietărirea și cu dreptul de vot, stăpînirea burghezo-moșierească s-a repezit cu toată puterea ei asupra muncitorimii. Mii și mii de burghezi și moșieri strigau acum în Parlament, — în Parlamentul care își spunea democrat — prin ziarele lor și pe la toate colțurile, ca altă dată, în 1907, obscurul deputat I. A. Brătescu: „Striviți-i pe muncitori... Striviți-i pe muncitori..." Dar acum muncitorimea riposta. Ea făcea să apară la 7 noiembrie 1918, un manifest care începea astfel: „Muncitori! Șapte Noiembrie! Zi pe care nici un muncitor nu trebuie să o uite! Ziua aceasta este o zi fără seamăn de mare și frumoasă pentru clasa noastră! Astăzi se împlinește un an de la revoluția bolșevică, un an de cînd muncitorii și țăranii ruși au alungat pe boeri și pe patroni de pe moșii și din fabrici, punînd dînșii — proletarii de la orașe și de la sate — stăpînire socialistă, stăpînire muncitorească pe ele. Un an se împlinește astăzi de cînd în Rusia cuvîntul de „burghez" (trăitor din munca altuia) e o insultă, și de cînd, pentru întîia oară în istorie, muncitorii, ei înșiși, cîrmuiesc statul, Republica Socialistă".

Manifestul se termină cu fraza: „Trăiască Republica Socialistă Romînă".

De la 13 Decembrie 1918 pînă la 23 August 1944...

Partidul Comunist Romîn a fost înființat în anul 1921. In 1924 el a fost scos din lege și aruncat în ilegalitate. Partidul Comunist Romîn și-a reluat activitatea legală abia la 23 August 1944.

Istoria stă martoră. Martore stau documentele. Martori stau oamenii, că în această lungă perioadă activitatea Partidului Comunist Romîn nu a încetat o singură clipă, cu toată prigoana la care comuniștii au fost supuși, cu toate greutățile extraordinare pe care regimul burghezo-moșieresc le arunca în calea Partidului Comunist Romîn. Această activitate a fost dusă, întreagă, pentru atingerea acelorași țeluri: eliberarea muncitorimii și țărănimii de sub jugul greu al exploatării burghezo-moșierești; fericirea poporului romîn; scoaterea poporului romîn din alianța cu statele capitaliste care pregăteau războiul împotriva Uniunii Sovietice; construirea societății socialiste.

Dar, de asemenea, istoria stă martoră, martore stau documentele, martori stau oamenii, că în toată această lungă perioadă, nu a existat guvern în Romînia, fie că el s-a numit național-liberal sau național-țărănist, averescan sau iorgist, guvern de coaliție sau guvern de tehnicieni, guvern gogo-cuzist, legionaro-antonescian sau antonescian, care să nu-i fi prigonit cu aprinsa lui ură pe comuniști, să nu-i fi arestat și schingiuit, să nu-i fi condamnat la ani grei de închisoare, să nu-i fi asasinat sub un pretext sau altul. Toate aceste guverne au guvernat cu stare de asediu, cu cenzură, cu tribunale militare, cu închisori pline de luptătorii pentru libertatea și fericirea poporului nostru.

Așa stînd lucrurile, așa și nu altfel arătînd faptele care nu pot fi dezmințite, cum mai cutează unii politicieni vechi, fugiți peste hotare, să vorbească despre libertatea care, chipurile, ar fi domnit cîndva pe la noi, despre democrația care, chipurile, ar fi domnit cîndva pe aceste meleaguri? Poporul romîn a gustat amarul acelor „libertăți" și al acelei „democrații"...

Cu multe jertfe de vieți, cu multă suferință, cu mulți ani de grea închisoare au plătit comuniștii lupta lor neînfricată.

Zorile visate de poporul romîn

Zorile visate cu atîta ardoare de obijduitul popor romîn, de cărturarii cu idei înaintate ai poporului romîn, printre care strălucește ca un luceafăr numele nepieritor al lui Bălcescu, zorile visate apoi de comuniști, și pentru care au luptat și s-au jertfit comuniștii, s-au arătat abia la 23 August 1944 în condițiile create de victoriile armatelor sovietice asupra hitlerismului. Atunci s-au ridicat tumultuoase, la chemarea partidului, masele muncitoare de la orașe și sate. Noi moșteneam ruinele aduse asupra țării de război. Moșteneam sărăcia. Moșteneam mizeria. Cu toate acestea, poporul romîn a găsit forța uriașă de a-și îndrepta armele împotriva dușmanului hitlerist și el a participat, pînă la capitulare, la înfrîngerea acestui dușman. Poporul își vedea acum lămurit drumul pe care el avea și dorea să meargă. Reacțiunea însă, alcătuită din boierii și domnii pămîntului romînesc, tot n-a văzut că i se apropiase sfîrșitul. Burghezia și moșierimea au ridicat aparatul represiv de stat, sub Rădescu, în plin război antihitlerist, împotriva muncitorimii și a țărănimii sărace, pentru a putea păstra mai departe vechile ei privilegii. La 6 martie 1945 însă, poporul l-a măturat pe Rădescu de la putere și a instalat la cîrma statului guvernul Petru Groza. In penultima zi a lui 1947, monarhia a fost abolită și Mihai I — ultimul dintre Hohenzollerni — a fost silit să abdice și să părăsească țara. Incepea acum un alt capitol din istoria patriei noastre — cel mai luminos.

Primul Congres al Partidului Muncitoresc Romîn

Primul Congres al Partidului Muncitoresc Romîn a avut loc la sfîrșitul lui februarie 1948. El a fost precedat de unirea într-un singur partid a partidelor muncitorești, comunist și socialist. De aci înainte, Partidul Muncitoresc Romîn a început a face pași din ce în ce mai mari în istoria de astăzi a poporului nostru. In raportul său, ținut la acest congres, tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej a spus: „De treizeci de ani învățătura lui Marx, Engels, Lenin și Stalin servește avantgărzii proletare din Romînia drept călăuză în acțiune. Succesele pe care le-a dobîndit în opera de dezvoltare și întărire a democrației noastre se datorează faptului că avantgarda proletară s-a străduit întotdeauna să aplice în mod creator teoria marxist-leninistă la condițiunile specifice ale țării noastre. Invățătura lui Marx, Engels, Lenin, Stalin este acel far strălucitor care va lumina drumul Partidului Muncitoresc Romîn, drumul ce duce spre noi victorii ale democrației populare, spre Romînia Socialistă".

Revoluția noastră culturală

S-a vorbit totdeauna mult despre starea înapoiată a poporului nostru muncitor de la orașe și sate și s-a scris și mai mult. Unii publiciști au scris despre aceasta cu indignare și au cerut — celor ce aveau atunci răspunderea în stat — să se ia măsuri de îndreptare. Alții, nevăzînd în față nici o zare luminoasă, au scris cu amărăciune, ca să rămînă scrisă pe undeva ca o mărturisire, părerea lor. De îmbunătățit însă nu s-a îmbunătățit nimic. Am rămas decenii de-a rîndul țara cu cel mai mare număr de analfabeți din Europa, țara cu cei mai rău hrăniți oameni, țara cu cei mai mulți desculți și dezbrăcați, — acestea în pofida imenselor bogății ale solului și subsolului nostru. Eram o țară cu un mare export de cereale. Țăranii romîni se îmbolnăveau însă și mureau de pelagră, din cauza mălaiului acru și amar pe care erau nevoiți să-l consume. La mai puțin de o poștă de București, șaizeci sau șaptezeci la sută din săteni nu cunoșteau scrisul sau cititul, dar pe Calea Victoriei se găseau patrusprezece librării care vindeau numai cărți și reviste franțuzești pentru „rafinații" Capitalei. Orice străin care trecea prin țara noastră se mira de contrastele atît de izbitoare între viața de lux a celor „de sus" și mizeria îngrozitoare a celor mulți și „de jos". Cineva găsise și o explicație: „Ne aflăm aici, la porțile Orientului". Unii se mulțumeau cu această explicație.

Una dintre cele mai importante probleme care s-au pus partidului a fost aceea de a se înlătura analfabetismul, de a face ca oamenii muncii de la orașe și sate să învețe carte, de a crea condiții pentru ca fiii oamenilor muncii să-și apropie cît mai multe cunoștințe. S-au deschis pretutindeni școli noi, iar cele vechi au fost reorganizate și puse să meargă în pas cu timpul. S-a dat o bătălie stăruitoare ca, pînă și oamenii cei mai în vîrstă să învețe scrisul și cititul. Intregul nostru învățămînt a fost reorganizat. S-au editat publicații speciale pentru săteni și pentru femei. S-au tipărit cărți și broșuri. S-au deschis pretutindeni biblioteci. (In satul meu am găsit recent o bibliotecă cu patru mii de volume. Cărțile politice erau tot atît de citite ca și cele de literatură). S-au înființat zeci de teatre de stat și sute de teatre sindicale. S-au înființat mii de ansambluri de cîntece și dans. Intr-un articol publicat recent în „Gazeta literară" s-a arătat că în ultimii ani s-au tipărit în țara noastră peste două sute douăzeci și două de milioane de cărți. Cred că de la introducerea tiparului în țările noastre, pînă la 23 August 1944 — adică vreme de cîteva secole — nu au ieșit din tipografiile noastre, adunate laolaltă, un număr atît de mare de volume. Vreau să amintesc numai cîteva date: pînă în 1944 un roman romînesc se tipărea cel mult în cinci mii de exemplare. Cărțile cu totul excepționale atingeau un tiraj de zece mii. Astăzi avem romane romînești care s-au tipărit în mai mult de o sută de mii de exemplare. Pe masa mea de lucru am două ediții Shakespeare; una engleză, apărută prin 1950 la Londra. Tirajul ei este de cinci mii de exemplare. Alta apărută recent (volumul I și II din „Opere") în R.P.R. Tirajul ei este de douăzeci și cinci de mii de exemplare. Orice ediție a clasicilor noștri, Eminescu, Creangă, Caragiale, Slavici nu stă mai mult de două-trei săptămîni în librării. Același lucru se întîmplă cu oricare din cărțile bune ale scriitorilor noștri de azi. Expozițiile de pictură sînt vizitate de zeci de mii de oameni, unele din ele de sute de mii. S-a îmbogățit muzica. Avem și sîntem pe cale să avem și mai multe opere și balete romînești. Cartea a devenit un bun al poporului. Bunuri ale poporului au devenit și celelalte arte. Bun al poporului a devenit și sportul.

Această uriașă realizare este una dintre cele mai importante la care a ajuns poporul nostru sub conducerea Partidului Muncitoresc Romîn. Poporul nostru își ia astfel locul printre popoarele cultivate, înaintate, ale lumii.

Au dispărut fabricanții și latifundiarii...

Acum, cînd scriu aceste însemnări, îl aud parcă pe obscurul deputat-moșier care urla în parlament în primăvara lui 1907: „Striviți „Romînia Muncitoare" din Capitală. Striviți „Romînia Muncitoare" din Craiova și Constanța". Clasa muncitoare nu a putut să fie strivită. Țărănimea muncitoare nu a putut să fie strivită. Ele constituiau poporul nostru, poporul nostru cel adevărat. Boierimea, burghezia, au fost pleava. Apa năvalnică a timpului le-a luat și le-a dus la mormînt. Clasa muncitoare s-a aliat cu țărănimea muncitoare. Moșiile au fost date în stăpînirea celor ce le muncesc. In vara lui 1949 s-au înființat primele gospodării colective. Astăzi avem în țară în jurul a șase mii de gospodării agricole colective și întovărășiri agricole. Socializarea agriculturii progresează. Progresează și mecanizarea ei căci fabricile dau țărănimii muncitoare tot mai multe tractoare, tot mai multe semănători, tot mai multe combine.

Minele și uzinele, fabricile și întreprinderile au devenit și ele bunuri ale poporului muncitor. Exploatarea omului de către om a încetat. Eforturile partidului sînt îndreptate spre toate sectoarele de muncă. In toate sectoarele de muncă producția crește și trebuie să crească tot mai mult. Calitatea tuturor produselor — cele industriale și cele agricole — se îmbunătățește și trebuie să se îmbunătățească și mai mult. Exigențele consumatorilor trebuie să fie satisfăcute. S-a dat și se dă importanță industriei ușoare care produce bunuri de consum. In felul acesta se aduce o contribuție serioasă la îmbunătățirea vieții oamenilor muncii. Dar partidul nu a scăpat o singură clipă din vedere că temelia temeliilor construirii socialismului este industria grea. S-a avut deci în vedere, în chip excepțional, întărirea și dezvoltarea industriei grele. Au fost mărite și îmbunătățite vechile uzine. S-au creat uzine noi. A fost sporit numărul furnalelor. A fost crescută extracția cărbunelui și a minereurilor.

S-au ivit în țară orașe noi

In țară s-au ivit în preajma centrelor miniere și industriale cartiere orășenești noi și chiar orașe noi. Aceste cartiere și aceste orașe conținînd locuințe confortabile au fost date spre folosință oamenilor muncii.

Trebuie să semnalăm însă că ceea ce s-a construit este numai un început. Campania de construcții de locuințe pentru oamenii muncii va fi continuată și întețită.

Mari hidrocentrale și termocentrale

S-au construit în ultimii ani pe cuprinsul țării cîteva hidrocentrale și termocentrale de mari proporții. Acum mai sînt în curs de construcție alte cîteva. Eforturile cele mai mari sînt îndreptate însă în vederea terminării uriașei hidrocentrale „V. I. Lenin" de la Bicaz. Tunelul cel lung — de cinci kilometri — a fost străpuns acum cîteva zile, înainte de termen, în cinstea celui de al II-lea Congres al Partidului Muncitoresc Romîn. Nu va trece mult și hidrocentrala „V. I. Lenin" de la Bicaz, care își va trage puterea din apele zăgăzuite între munți ale Bistriței, va putea lumina aproape întreaga Moldovă și va pune la dispoziția uzinelor și fabricilor din regiune mii și mii de kw. energie electrică. Energia furnizată de noile noastre hidrocentrale va grăbi construirea socialismului în țara noastră.

„Fabricat în R.P.R."

In magazinele de desfacere din București și din celelalte centre din țară observăm de la un timp că sporește tot mai mult numărul uneltelor și al obiectelor pe care scrie „Fabricat în R.P.R.".

Am izbutit să fabricăm vagoane de cale ferată și locomotive, camioane și autobuse, biciclete și motociclete, aparate de uz casnic, patefoane și aparate de radio.

Am izbutit să fabricăm medicamente.

De curînd s-au pus în vînzare primele flacoane de penicilină. Peste puțin timp vom putea pune în circulație magnetofoane „fabricate în R.P.R.". Multe din „Fabricatele în R.P.R." au devenit mărfuri de export. Exportăm astfel, printre altele, vagoane de cale ferată, vase fluviale și maritime, motoare electrice, utilaj petrolifer.

Poporul nostru privește cu mîndrie aceste mari succese ale lui la care, fără conducerea partidului, nu s-ar fi ajuns.

Pentru sănătatea oamenilor muncii

Zeci de mii de oameni ai muncii își petrec vacanțele lor de vară în stațiunile balneare și climaterice ale țării care altădată erau accesibile numai bogaților, numai exploatatorilor.

Sanatoriile și spitalele stau, de asemenea, la dispoziția oamenilor muncii pentru a-și îngriji sănătatea. S-au înființat în țară, în ultimii ani, mai ales în orașele din provincie și în sate, spitale și dispensare, creșe și case de nașteri. La sate s-au înființat, din loc în loc, și puncte sanitare. Numeroase sînt satele în care au fost deschise farmacii.

Oameni noi ai epocii construirii socialismului

Datorită intensei munci de educare a poporului în spirit revoluționar, pătrunderii învățăturii marxist-leniniste în mase și creării unor condiții prielnice au apărut din mijlocul poporului nostru — mai ales în cadrul activității pentru îndeplinirea înainte de termen a cincinalului și al întrecerilor socialiste — oamenii noi ai epocii noastre, înaintații constructori ai socialismului. Acești oameni noi, „Eroi ai Muncii Socialiste", fruntași în muncă, decorați cu „Ordinul Muncii" ori cu „Medalia Muncii", muncesc astăzi în contul anilor viitori. Unii muncesc în contul deceniilor viitoare. Prin energia lor uriașă ei au izbutit să înfrîngă și să depășească timpul. Mii de alți oameni ai muncii, din uzine, de pe ogoare și din laboratoare se străduiesc să le urmeze exemplul și să-i ajungă.

Partidul a pus poporul nostru în situația de a putea să scoată la iveală formidabila lui energie, extraordinara lui putere de muncă, inteligența și ingeniozitatea sa, talentele sale. Din straturile pînă mai ieri ținute în obscuritate răsar conducători pricepuți, inovatori iscusiți, talente remarcabile. Acestea nu se pot petrece decît atunci cînd un popor este liber, cînd un popor știe că el singur dispune de soarta sa, că el singur trebuie să-și făurească viitorul și să-și caute fericirea. Partidul a sădit în oamenii muncii din țara noastră încrederea în forța poporului nostru, în viitorul lui, în fericirea lui care poate fi cîștigată. Poporul muncește cu dragoste și cu însuflețire fiindcă știe bine că astăzi el muncește pentru o patrie care este în întregime a lui, pentru o patrie în care omul muncii are toate drepturile și se bucură de toate libertățile.

Omul nou, constructor al socialismului, omul cel mai înaintat al epocii noastre, a inspirat nenumărate lucrări scriitorilor noștri, muzicanților noștri, artiștilor noștri plastici.

Omul nou al epocii noastre este idealul către care tind oamenii muncii din țara noastră, idealul către care tinde tineretul nostru crescut și educat de partid.

Oamenii de știință și artă slujesc cauzei poporului

In anii dintre cele două războaie mondiale m-am ocupat, ca ziarist, de problemele politice și sociale care frămîntau epoca. A trebuit deci să cunosc bine vechile partide politice în structura lor și să fiu în curent cu activitatea lor. Pot să spun că în rînduielile acelor partide intelectualii care într-adevăr reprezentau o valoare, erau rarități. Politicienii vechi se simțeau stînjeniți în apropierea intelectualilor, iar aceștia, neputîndu-se obișnui cu manevrele de culise, cu demagogia de care se făcea atîta paradă, în sfîrșit, cu moravurile pe care toți le-am cunoscut, se simțeau destul de ne la locul lor. Cît despre tehnicieni, oameni de știință și de artă, aproape că nu putea fi vorba. Neplăcut impresionați de cele ce vedeau că se petrecea în jur, majoritatea lor s-au ținut atunci departe de orice fel de politică. Cîțiva numai aparțineau formal unui partid sau altul. Ei puteau fi numărați pe degete.

Partidul Muncitoresc Romîn a știut să-și apropie pe toți intelectualii de valoare ai țării. Astăzi tehnicienii cei mai renumiți, savanții cu cele mai răsunătoare succese, artiștii de cel mai strălucit talent, muzicienii și compozitorii cei mai inspirați, pictorii și sculptorii cei mai înzestrați, scriitorii cei mai buni, cîștigați de partidul marxist-leninist al clasei muncitoare, slujesc cauzei poporului, contribuie la construirea socialismului în patria noastră și la apărarea activă a păcii. Partidul Muncitoresc Romîn le-a arătat calea, le-a creat condiții favorabile dezvoltării științei sau artei lor, a făurit din fiecare din ei un cetățean devotat patriei, cauzei construirii socialismului, cauzei păcii.

Condițiile create de regimul nostru de democrație populară oamenilor de știință și artă, scriitorilor noștri, — au dat rezultate remarcabile. Succesele obținute în aceste domenii sînt numeroase și îmbucurătoare.

Poporul nostru vede în aceste rezultate, munca, îndrumarea și conducerea partidului.

Politica noastră de pace trainică, de conviețuire pașnică cu toate popoarele lumii

Politica Partidului Muncitoresc Romîn este o politică de pace trainică, de conviețuire pașnică între toate popoarele lumii care doresc aceasta. Poporul nostru are astăzi mai mult ca oricînd nevoie de pace. Poporul nostru trebuie să-și sporească și să-și întărească cuceririle lui revoluționare, să-și sporească și să-și întărească industria grea și ușoară, să socializeze agricultura, să-și dezvolte și să-și înflorească arta sa, literatura sa, cultura sa. Pentru atingerea mărețului scop al construirii socialismului în patria sa, poporului nostru îi este necesară pacea.

Intrucît însă cercurile agresive imperialiste continuă zarva lor războinică, poporul nostru se simte dator să întărească mijloacele de apărare a patriei și a istoricelor lui cuceriri revoluționare.

Un mare succes al politicii dusă de lagărul păcii, al cărui stegar este puternica Uniune Sovietică, l-a constituit în ultima vreme primirea în O.N.U. a unor țări de democrație populară, printre care și țara noastră.

Doritori de a cunoaște cît mai multe popoare, avem strînse legături culturale cu nenumărate alte popoare din Europa și din celelalte continente. Aceste legături vor fi lărgite și intensificate. Cunoașterea reciprocă a popoarelor poate contribui mult la întărirea păcii.

Ferestre larg deschise către viitor

Servindu-mă de documente autentice, am evocat la începutul acestor însemnări întîmplări tragice din trecutul mai îndepărtat al poporului nostru. Ele mi s-au părut necesare. Trecutul nu trebuie uitat.

Crimele făptuite de regimurile burghezo-moșierești nu se cuvin să fie aruncate în uitare. Ținîndu-le minte, noi ne vom strădui și mai mult ca acest trecut să nu se mai întoarcă niciodată, sub nici o formă, noi ne vom strădui și mai mult pentru a construi o patrie nouă, socialistă, cu oameni noi, constructori ai socialismului, ai păcii noastre, ai fericirii noastre.

Poporul nostru a așteptat cu mult interes cel de al II-lea Congres al Partidului Muncitoresc Romîn.

Poporul nostru va asculta cuvîntul conducătorilor partidului care îi vor trasa noi sarcini și care îl vor înflăcăra pentru noi victorii în construirea socialismului, pentru noi victorii în întărirea păcii între popoare.

Poporul nostru este convins că cel de al II-lea Congres al Partidului Muncitoresc Romîn îi va deschide largi ferestre către viitorul măreț, luminos.

Acad. Zaharia Stancu

Redactor-șef: Zaharia Stancu. *Colegiul redacțional*: Mihai Beniuc, Marcel Breslașu, Eusebiu Camilar, Paul Georgescu *(redactor-șef adjunct)*, Alexandru Jar, Eugen Jebeleanu, George Macovescu, Ion Mihăileanu, Veronica Porumbacu *(redactor-șef adjunct)*, Cicerone Theodorescu, Ion Vitner.

PROLETARI DIN TOATE ȚĂRILE, UNIȚI-VĂ!

GAZETA LITERARĂ

Anul II, nr. 52 (94) - Joi 29 decembrie 1955 | ORGAN SĂPTĂMÎNAL AL UNIUNII SCRIITORILOR DIN R.P.R. | 6 pagini 50 bani

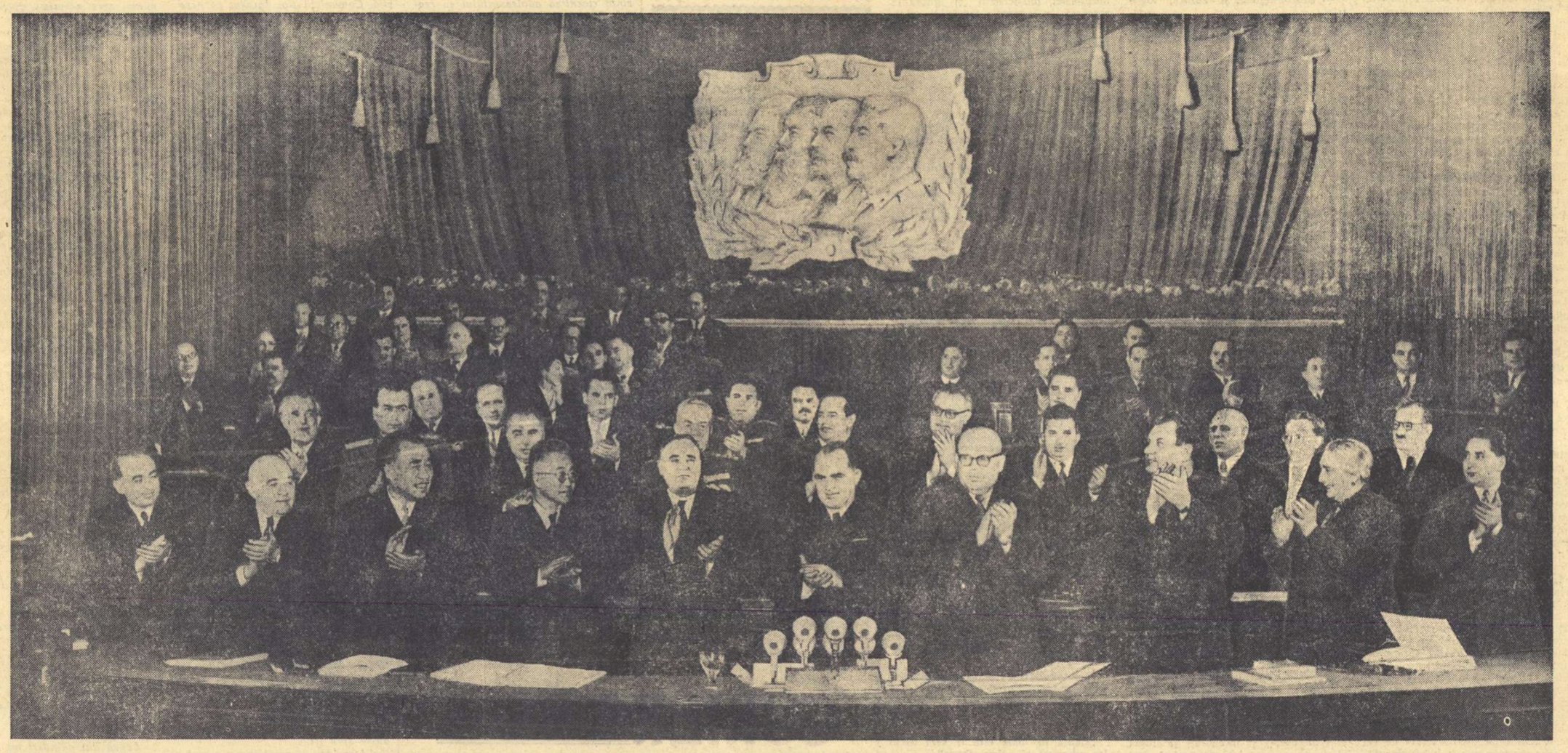

Prezidiul Congresului, după citirea **Raportului de activitate al C.C. al P.M.R., prezentat de tovarășul Gh. Gheorghiu-Dej.** In rîndul întîi, de la stînga la dreapta tovarășii: **Iosif Chișinevschi, Mátyás Rákosi, Ciu De, interpretul său,** Gheorghe Gheorghiu-Dej, Constantin Pîrvulescu, **Chivu Stoica, A. I. Kiricenko, Dolores Ibarruri, Gheorghe Apostol;** în rîndurile al doilea și al treilea, de la stînga la dreapta, tovarășii: **Ștefan Voitec, Alexandru Drăghici, Ene Țurcanu,** Ludovic Csupor, Petre Borilă, Florian Dănălache, **Emil Bodnăraș, Leontin Sălăjan, Ianoș Fazekaș, Alexandru Moghioroș, Miron Constantinescu, Nicolae Ceaușescu, Dumitru Coliu, Constanța Crăciun, Teodor Iordăchescu.** In fund, stînga, **conducători ai delegațiilor partidelor comuniste și muncitorești frățești invitate la lucrările Congresului;** în fund, dreapta, membri ai secretariatului și comisiilor Congresului.

Succese însemnate au fost repurtate în domeniul literaturii și artei.

Deosebit de îmbucurător este faptul că în literatura și arta noastră își dau mîna scriitori și oameni de artă din diferite generații.

Tot ce are mai talentat literatura și arta românească participă astăzi la opera de dezvoltare a culturii puse în slujba poporului. Furia pe care acest fenomen o stîrnește oficinelor propagandei imperialiste este, în felul ei, o recunoaștere a succeselor dobîndite de partid în opera de dezvoltare a culturii în R.P.R.

Scriitorii și artiștii noștri continuă tradițiile literaturii și artei înaintate a trecutului, tradițiile clasicilor literaturii și artei noastre. Ei se străduiesc în marea lor majoritate, să reflecte în operele lor realitatea noastră și să contribuie activ la opera de educare a oamenilor muncii în spiritul socialismului. Ei urmează îndemnul și pilda lui Mihail Sadoveanu, care a scris cu atîta dreptate: „Literatura nu poate fi izolată de interesul permanent al obștei muncitoare. Țara nouă n-are ce face cu literați „care nu fac politică" și cu cei care pretind că dormitează în turn de fildeș. Țara nouă are nevoie de scriitori militanți în vederea progresului ei necontenit".

Oamenii de litere și de artă au izbutit să creeze în ultimii ani opere care și-au cîștigat pe merit dragostea poporului. Dar succesele obținute nu trebuie să ducă la crearea unei atmosfere festive, de automulțumire. Multe dintre temele mari și dintre aspectele fundamentale ale luptei eroice a poporului muncitor pentru construirea socialismului, ca și din istoria ultimelor decenii, nu și-au găsit oglindirea în literatură și artă decît în slabă măsură. Unele opere suferă de tendința de a simplifica realitatea, de a o prezenta în chip schematic, ceea ce se manifestă în deosebi în prezentarea slabă din punct de vedere artistic a superiorității noului, a procesului de înfrîngere și de lichidare a ceea ce este vechi. Lipsite de viață sînt în unele opere literare figurile făuritorilor noii societăți.

Realismul socialist exclude deopotrivă tendința de a prezenta viața în culori trandafirii, de a ignora conflictele ei, ca și tendința de pesimism bolnăvicioasă a tot ce este putred, morbid, de prezentare în culori întunecate a realității noastre și a eroilor vieții noi. Poporul cere scriitorilor și artiștilor opere care să înfățișeze esența fenomenelor social-istorice descrise, să prezinte realitatea noastră nouă în continuă dezvoltare, să redea toată bogăția ei inepuizabilă, toată multilateralitatea ei și, înainte de toate, să înfățișeze uriașa muncă creatoare, prin care poporul construiește noua orînduire și se transformă el însuși.

In condițiile regimului democrat-popular, operele de literatură și artă sînt cunoscute și prețuite de milioane de oameni. Acest public nou, setos de frumos, cere creatorilor ca operele lor să fie făurite la un înalt nivel de măiestrie, așa cum merită temele măreț cărora le sînt consacrate. Artei veritabile îi este străin tot ce este searbăd, cenușiu, simplist, îi este străină trivialitatea și naturalismul.

Dușman al oricărei nivelări sau egalizări mecanice în materie de creație, realismul socialist oferă creatorului cele mai largi posibilități de manifestare a personalității sale artistice, dînd frîu liber unei mari varietăți de stiluri și gusturi artistice.

Pentru ca literatura și arta noastră să înflorească și să se dezvolte, trebuie înlăturat din cale tot ce o împiedică în mersul ei înainte. Organizațiile noastre de partid au sarcina de a combate cu hotărîre tămîierea reciprocă, spiritul de grup, tendința de a prefera o atmosferă stătută unei discuții curajoase, adînc principiale, pătrunsă de spirit de partid.

Trebuie dusă o luptă neîncetată împotriva influențelor ideologice străine în domeniul creației artistice, împotriva feluritelor resturi ale influențelor literaturii și artei burgheze din occident, de genul formalismului și subiectivismului.

Sîntem convinși că scriitorii și artiștii noștri vor dărui poporului opere demne prin conținutul lor de idei și prin forța lor artistică, de epoca furtunoasă a transformărilor revoluționare pe care le trăiește patria noastră.

(Din Raportul de activitate al C.C. al P.M.R. la Congresul al II-lea al partidului, prezentat de tovarășul GH. GHEORGHIU-DEJ, prim-secretar al C.C. al P.M.R.).

Conducerea înțeleaptă a Partidului

Deschiderea Congresului Partidului, eveniment de o însemnătate deosebită în viața țării noastre, a fost întîmpinată prin munca însuflețită, plină de elan a poporului muncitor. Oamenii muncii din Republica Populară Română privesc cu nemărginită încredere spre Partidul clasei muncitoare, care-i conduce ferm în lupta pentru pace și socialism. Raportul de activitate al C.C. al P.M.R. expus la Congres de tovarășul Gh. Gheorghiu-Dej, primul secretar al C.C. al P.M.R. înfățișează tabloul marilor cuceriri obținute în anii regimului de democrație populară prin activitatea harnică și devotată a întregului popor, sub conducerea Partidului. Raportul de activitate al C.C. al P.M.R. reflectă transformările uriașe care au avut loc în țara noastră după doborîrea regimului burghezo-moșieresc și aprobă cu entuziasm sarcinile de viitor și căile de dezvoltare pe care Partidul le arată întregului popor. Principala realizare a luptei poporului condus de partid, a fost instaurarea și consolidarea noii puteri populare. Regimul democrației populare este opera poporului, adevăratul făuritor al istoriei. Întărirea statului democrat-popular și a bazei sale de neclintit — alianța clasei muncitoare cu țărănimea muncitoare, sub conducerea clasei muncitoare — constituie datoria esențială pe care Partidul o indică întregului popor. Alianța muncitorească-țărănească este chezășia rezolvării cu succes a sarcinilor reconstrucției socialiste a agriculturii și a creării unei economii socialiste unitare la oraș și sate.

Preluarea puterii politice de către clasa muncitoare a constituit premiza făuririi unei baze economice corespunzătoare, a unei economii socialiste. Raportul de activitate al C.C. al P.M.R. constată că în această perioadă poporul nostru a obținut succese decisive în construirea bazei economice a socialismului. Aceste succese sînt rodul muncii pline de avînt a clasei muncitoare, a țărănimii muncitoare și a intelectualității sub conducerea Partidului Muncitoresc Român. Sectorul socialist reprezintă astăzi în industria noastră aproape 100%, în transporturi peste 90%, în sistemul bancaro-financiar și de asigurări 100%, în comerțul exterior 100%, în comerțul intern peste 80%, iar în agricultură el se dezvoltă necontenit.

Prefacerile în structura economică a țării au avut drept consecință prefaceri corespunzătoare în structura societății, în raportul de forțe dintre clase, în natura claselor sociale. Raportul de activitate al C.C. al P.M.R. arată cu clarviziune noile trăsături ale claselor sociale în țara noastră, subliniind însă că, atîta timp cît clasele exploatatoare n-au fost complet lichidate, lupta de clasă este lege a dezvoltării societății noastre. Realizările noastre nu slăbesc, ci întărîtă rezistența dușmanului; forțele vrăjmașe din interiorul țării continuă să tînjească după vechile privilegii și cu ajutorul imperialismului agresiv sabotează și subminează munca pașnică a poporului nostru.

Raportul de activitate observă că, în aceste condiții, comuniștilor trebuie să le fie străină orice atenuare sau minimalizare a contradicțiilor de clasă existente și că organizațiile de partid trebuie să întărească intransigența revoluționară a oamenilor muncii pentru demascarea și zădărnicirea oricăror uneltiri ale dușmanului de clasă.

In munca eroică de construcție a socialismului, învingînd greutăți enorme, cîștigînd experiență și calificare în toiul construcției și apărînd de dușmani cuceririle obținute cu atîta abnegație, — poporul muncitor a îndeplinit înainte de termen obiectivele primului plan cincinal și obiectivele principale din această perioadă ale planului de electrificare. Raportul de activitate înregistrează datele principale ale succeselor obținute în domeniul construcției socialiste. Astfel, producția industrială a depășit de 2,9 ori nivelul anului 1938 și de 3,4 ori nivelul anului 1948. In acești ani s-au construit și dezvoltat numeroase întreprinderi industriale, s-au creat noi ramuri ale industriei, iar din valoarea totală de peste 25 miliarde lei a utilajelor cu care a fost înzestrată economia națională în acești ani, industria românească, constructoare de mașini, a asigurat peste 60%. Raportul de activitate al C.C. al P.M.R. arată detaliat creșterea considerabilă a producției în diferitele sectoare ale industriei, insistînd în mod deosebit asupra industriei electrotehnice, creată și dezvoltată de regimul democrat popular. Numai datorită aplicării consecvente a politicii partidului privind dezvoltarea cu precădere a industriei grele, au putut fi dobîndite cuceriri însemnate în ridicarea producției bunurilor de consum. Tot astfel, bizuindu-se pe dezvoltarea bazei tehnico-materiale a agriculturii și a sectorului socialist, Partidul a îndrumat lupta țărănimii muncitoare spre transformarea socialistă a agriculturii. Producția agricolă a întrecut în ansamblu nivelul anului 1938, socotit cel mai bun an agricol din vechea Românie.

In raportul de activitate al C.C. al P.M.R. se face o analiză comunistă nu numai a realizărilor obținute, dar și a lipsurilor existente. Dezvăluirea neajunsurilor în activitatea de construire a socialismului rămîne un factor esențial în mobilizarea celor ce muncesc în vederea realizării unor succese tot mai mari în lupta pentru înflorirea economiei și culturii. Este necesară o concentrare a eforturilor întregului popor, pentru înlăturarea deficiențelor existente, pentru o atitudine gospodărească patriotică față de bunurile poporului muncitor. In raport se arată că reducerea prețului de cost trebuie considerată ca o problemă principală a întregii organizări a producției, devenind o preocupare continuă a ministerelor, a direcțiilor generale, a conducerii întreprinderilor, a organelor și organizațiilor de partid, a comitetelor sindicale, a fiecărui om al muncii și, în primul rînd, a fiecărui comunist. Lupta pentru creșterea productivității muncii, reducerea prețului de cost, îmbunătățirea calității produselor, — deci ridicarea nivelului tehnic și organizatoric al întreprinderilor — este singura cale care poate să ducă la creșterea permanentă a rentabilității socialiste a întreprinderilor.

Realizările construcției socialiste au determinat sporirea venitului național cu peste 2,5 ori față de anul 1948. Nivelul de trai al oamenilor muncii a crescut simțitor în cadrul primului plan cincinal. Anual se dau în folosința oamenilor muncii numeroase locuințe, statul investind mari fonduri bănești pentru învățămînt, odihnă, îngrijirea sănătății celor ce muncesc. Unitatea poporului muncitor, capacitatea creatoare dovedită în activitatea de construcție, ridicarea bunei stări, sînt urmarea conducerii înțelepte a Partidului Muncitoresc Român.

Raportul de activitate al C.C. al P.M.R. a prezentat înaintea oamenilor muncii din țara noastră sarcinile însemnate, prevăzute în cadrul celui de al doilea plan cincinal de dezvoltare a economiei naționale, înfățișînd perspectivele consolidării noii orînduiri și asigurării satisfacerii necesităților mereu crescînde ale poporului muncitor. Menirea fundamentală a celui de al doilea plan cincinal rezidă în crearea economiei socialiste unitare pe baza creșterii continue a industriei socialiste și a realizării transformării socialiste a agriculturii, astfel încît sectorul socialist din agricultură să fie preponderent ca suprafață și ca producție-marfă în anul 1960. Producția globală industrială va spori cu 60—65%, din care producția mijloacelor de producție cu 70—75%, iar a bunurilor de consum cu 50—55%. Se arată, de asemenea, în raportul de activitate că, în cursul celui de al doilea plan cincinal productivitatea muncii trebuie să crească în industrie cu cel puțin 45—50%, pentru a obține o creștere calitativă a industriei socialiste. Prețul de cost în industria republicană va trebui să fie la sfîrșitul celui de al doilea plan cincinal, cu cel puțin 15—20% mai mic decît în 1955, iar în construcții cu cel puțin 20%. In felul acesta, în anul 1960 se vor putea realiza economii de ordinul a 25 miliarde lei în industrie și aproape 7 miliarde lei în construcție. Pentru obținerea acestor succese se prevede perfecționarea considerabilă a procesului tehnic, introducerea sistematică și perseverentă a tehnicii celei mai moderne și a tehnologiei înaintate, ridicarea calificării cadrelor noastre.

Pozițiile puternice, cucerite la sate de regimul democrat-popular deschid posibilitatea înaintării într-un ritm mai accelerat pe calea transformării socialiste a agriculturii. Înlăturarea disproporției dintre slaba productivitate a micii producții de mărfuri, ritmul lent al dezvoltării sectorului socialist în agricultură pe de o parte și creșterea industriei socialiste pe de altă parte, constituie o necesitate obiectivă a dezvoltării economiei naționale. Trecerea de la mica producție țărănească la marea gospodărie agricolă socialistă este unicul drum pentru soluționarea deplină a problemei cerealelor-marfă și pentru aprovizionarea îmbelșugată a populației cu produse agricole, pentru creșterea permamentă a nivelului de trai al poporului muncitor, pentru asigurarea industriei cu materii prime. Raportul de activitate indică obiectivul măreț în domeniul ridicării agriculturii: atingerea în anul 1960 a unei producții de cel puțin 15 milioane tone cereale, din care grîu și secară cel puțin 5,5 milioane tone, iar porumb 8—9 milioane tone. Țelul principal în agricultură, în cursul celui de al doilea plan cincinal, rămîne ridicarea considerabilă a producției agricole-marfă, mai ales a aceleia provenite din sectorul socialist al agriculturii. In anul 1960 cantitatea de produse agricole-marfă, provenite din sectorul socialist al agriculturii va trebui să fie de 60—70% din întreaga producție-marfă agricolă.

Raportul de activitate arată că, pentru dezvoltarea economiei naționale și ridicarea nivelului de viață al poporului muncitor, esențială este nu numai creșterea producției agricole la hectar, ci și creșterea productivității muncii agricole în general. Ca o sarcină principală este inclusă intensificarea muncii politice și organiza-

Gazeta literară

(Continuare în pag. 2-a)

Salutul Uniunii Scriitorilor din R. P. R. către cel de al II-lea Congres al P. M. R.

Miercuri 21 decembrie, la Casa Scriitorilor „Mihail Sadoveanu", a avut loc o adunare festivă închinată celui de-al 2-lea Congres al Partidului Muncitoresc Român.

Adunarea a fost deschisă de Mihai Beniuc, prim secretar al Uniunii Scriitorilor din R.P.R., după care Dumitru Corbea a vorbit despre succesele dobîndite de regimul nostru democrat popular sub conducerea înțeleaptă a Partidului Muncitoresc Român.

Eugen Jebeleanu a dat apoi cetire telegramei de salut a scriitorilor către cel de-al 2-lea Congres, în care se spune:

Scriitorii din Republica Populară Română trimit celui de-al 2-lea Congres al Partidului Muncitoresc Român un salut din inimă. In anii ce s-au scurs de la eliberare, ani în care cei mai buni scriitori ai noștri, virstnici și tineri au simțit necontenit ajutorul și îndrumarea partidului, noi am pus în slujba poporului scrisul nostru, ca să contribuim la munca lui uriașă pentru doborîrea rămășițelor burgheze și moșierești, pentru unitatea întregului popor muncitor în construirea socialismului și în lupta pentru menținerea și consolidarea păcii în lume.

In acești ani literatura din țara noastră s-a înoit, ceea ce este prețios în trecut a fost redat maselor populare de cititori, iar literatura de azi s-a îndreptat pe drumul realismului socialist. Spiritul de partid a devenit hotărîtor pentru conștiința și activitatea scriitorilor. Dragostea pentru realizările oamenilor muncii, patriotismul socialist și internaționalismul proletar constituie forța activă în atitudinea noastră obștească și în munca noastră creatoare. Dorința și străduința noastră este să înfruchipăm artistic în cuvînt pentru oamenii muncii gîndurile și vrerea partidului, așa cum ele se înfăptuiesc de către popor prin munca lui rodnică în această vreme, a luptei măreț pentru nimicirea exploatării omului de către om.

La cel de-al 2-lea Congres al partidului nostru s-au adunat cei mai buni fii ai poporului, ca să pună în cumpănă dreaptă tot ceea ce s-a realizat și tot ceea ce mai trebuie să se realizeze în patria noastră pentru fericirea celor ce muncesc. Așteptăm de la ei cu sete îndreptarul viitoarelor victorii ale poporului nostru.

Cu sufletul alături de cei ce lucrează la Congres, ne angajăm să ducem prin scrisul nostru mai departe cuvîntul partidului în mijlocul poporului. Ne angajăm să fim oșteni în prima linie a constructorilor socialismului. Combătînd ceea ce este dușmănos ceea ce este potrivnic ideologiei marxist-leniniste, ne angajăm să promovăm tot ceea ce este menit să înalțe poporul nostru în lupta sa istorică.

Trăiască cel de-al 2-lea Congres al Partidului Muncitoresc Român!

Trăiască Partidul Muncitoresc Român!

Trăiască Republica Populară Română!

In numele Conducerii Uniunii Scriitorilor din R.P.R.
MIHAIL SADOVEANU

INIMI LA CONGRES

Tot mă gîndeam cu ce să vă aseamăn,
In ce să caut chipul viu și geamăn
Al ridicării roșului mandat
De toți de-odată-n sală la votat

Un cîmp de maci, grădină de garoafe?
Drapele-n mers a noii noastre slave?
Dar astea-s poezie prea bătrînă —
Căci voi aveați chiar inimile voastre-n mînă!

ANULUI 1956

Cu tine-ncepe noul cincinal,
Așa te va cunoaște viitorul, —
Tu navă grea, cu proră de coral
Pe care-o-așteaptă lîngă țărm poporul.

An plin de noi speranțe, harnic an,
Eu te-am zărit cum te-ndreptai spre azi,
In timp ce mă uitam ca prin ochean
Prin marele tunel de la Bicaz!

Adu cu frații tăi cei cinci, victorii
In socialism, în lupta pentru pace,
Ca să vedem cum falnici muncitorii
Din coaja-ți fericire vor desface.

Adu tractoare, pîlcuri peste șes,
Iar pentru rîuri statornice baraje,
Un trai mai luminos, un trai ales
In colective și în abataje.

Și bucurie mare tuturor
Adu-ne tu și fii-ne o treaptă
Ce luminată de Partid, așteaptă
Ca s-o urcăm, muncind biruitor.

Mihai Beniuc

În acest număr semnează:

Rafael Alberti, Acad. Tudor Arghezi, Maria Banuș, Aurel Baranga, Ury Benador, Acad. Mihai Beniuc, Radu Boureanu, Savin Bratu, Marcel Breslașu, Eusebiu Camilar, Ion Călugăru, Ov. S. Crohmălniceanu, S. Damian, Eugen Frunză, Mihai Gafița, Paul Georgescu, Alexandru Kiriței, Kiss Janó, Erik Majtenyi, Rusalin Mureșanu, Ana Novak, Veronica Porumbacu, Ion Marin Sadoveanu, Alfred M. Sperber, Acad. Zaharia Stancu, Acad. Tudor Vianu, Romulus Vulpescu.

SUCCESE ALE LITERATURII NOASTRE

Note cu prilejul noii ediţii a romanului „Desculţ"

(Urmare din nr. trecut)

La Zaharia Stancu atitudinea de clasă răzbate în tonuri majore. Feeria rurală, cu idilicele aventuri sentimentale, leşia umilinţei şi a răbdării tacite, sînt aici extirpate. Nici o pietate sau smerenie chiar pentru odăjdiile bisericii, dacă ele învelesc pe duşmanii omului. Persiflarea devine crîncenă, cînd scriitorul reînvie chipul popei Bulbuc la sărbătoarea de Paşte, efectuînd slujba în schimbul banilor sătenilor. Refuzînd să continue litania, fiindcă un flăcău sărman nu avea leul necesar, popa se încăpăţînează cu răutate.

„Oamenii se burzuluiesc. Intre popă şi mulţime prind a zbura, ca nişte lilieci, înjurăturile.

Popa se ţine tare. A umplut cu propriul lui trup trecerea spre altar. Ridică în sus mîna în care ţine crucea şi mîna cealaltă în care păstrează ulceaua cu mir:

— Dacă nu vă potoliţi, vă blestem, 'tu-vă mama voastră de mirlani..."

Un contrate al lui Bulbuc, oficiind slujba într-o casă de toleranţă, este nemulţumit de lipsa de dărnicie a acestei asistenţe evlavioase.

„Popa saltă barba. Ii tremură faţa. Ii tremură buzele:

— „tu-vă mama voastră de pîrţotine... Viu eu, preot bătrîn, noaptea, să vă botez, şi-mi aruncaţi în căldăruşă zece lei, ca la orbeţi, zece lei. Să-ţi fie ruşine... Să vă fie ruşine la toate... Scîrmă-te la ciorap, scîrnăvie, şi pune restul, pînă la pol, în căldăruşă, că te ia mama dracului. Vă ia mama dracului pe toate auziţi voi?"...

Şi apoi popa se aşează pe scaun, cu ţîrcovnicul alături, pînă ele adună, în seara aceea, suma cerută. Tot atît de sarcastic sînt stigmatizaţi ceilalţi privilegiaţi ai satului în epoca burgheziei şi moşierimii.

Superioritatea de orientare ideologică la Zaharia Stancu nu se manifestă numai în recunoaşterea sursei suferinţei omului simplu la începutul secolului nostru.

Pentru Zaharia Stancu stadiul conservator al satului nu acoperă tot cîmpul de investigaţie. Urnirea spre conştiinţă formează de fapt obiectivul preferat. Saltul de la reacţiile rudimentare, răspuns nemijlocit la mediu, pînă la împotrivirea conştientă constituie porţiunea care-l interesează pe scriitor. Ivirea conştiinţei revoluţionare este urmărită pe diferite trepte de la licăririle efemere pînă la intransigenţa responsabilă. Intreaga ambianţă retrogradă apare prin sita unui suflet desmeticit, urcînd spre înaltă umanitate, cum este Darie, ceea ce dăruie fior liric întregului tablou.

Numai activitatea socială poate smulge pe ţăran din bezna supuşeniei degradante. Ipostaza caracteristică a eroului lui Zaharia Stancu devine revolta ca o formă iniţială a activităţii sociale. Pofta răzvrătirii domină pe ţăranul sărac cînd mizeria ajunge exasperantă. Posibilitatea răzbunării insuflă vigoare grozavă. O forţă vulcanică stă gata să irupă şi de aceea în faza lungă preliminară, profilul omului arată crispare. Nu există senzaţii tranzitorii, şi doar cînd crisparea e spartă se aude urletul de răzbunare. Ritmul e continuu precipitat. In om stăpîneşte nerăbdarea de a sfida chiar puterile oculte. Gîfîiala rămîne respiraţia specifică, mişcarea epică grăbită invadînd totul, prin abuzul de verbe, prin propoziţiile scurte, întrerupte, prin tonalitatea ameninţătoare a povestirii.

Răscoala ar fi singurul popas al liniştii, care ar destinde încordarea insuportabilă. De aceea obsesia apropierii răzmeriţei, ca un moment de relaxare, conduce fiecare pas al ţăranului.

(„— Cu ce te-ai ales din revoluţie?

— Am răsuflat, îi răspunde Tudor. Am răsuflat şi eu odată. Că nu mai puteam îndura...")

Febrilitatea revoltei explică şi rezistenţa extraordinară în suportarea suferinţei şi violenţa sancţiunii, fără reticenţe şi ezitări.

Unchiul Uţupăr îl întinde pe logofătul Filip Pisicu şi îi trage peste piept cu fierul plugului „brazdă îngustă şi adîncă", aşa cum nemernicul îi obliga zilnic, în tortură, să are pe cîmp.

„Oamenii spun într-un singur glas:
— Brazdă-ngustă şi adîncă, logofete!...
— Brazdă-ngustă şi adîncă, logofete!...
Ne uităm. Nu ne pică nici o lacrimă din ochi. Nici unul nu se bucură. Nici unul nu rîde"...

In redarea patimii, Slavici păstra totuşi răbdarea lui ardelenească, Sadoveanu contemplarea molcomă, visătoare. Zaharia Stancu nu se simte bine decît în scenele extreme, cînd gestul este năprasnic, sudalma cumplită, trepidaţia acută. Aspiraţia liniştii care inundă în literatura noastră prin Eminescu, Sadoveanu, Odobescu, Creangă nu convine temperamentului său frenetic. De la adeziune exaltată pînă la scrîşnet de duşmănie, sînt oscilaţiile eroului lui Zaharia Stancu. Jignit de poreclele caustice ale tovarăşilor săi de joacă, Darie, şchiop, strînge sălbatec grumazul lui Veve şi-i înfige în umăr dinţii mari şi laţi care pot sparge şi sîmburii de piersică.

In versurile dedicate tatei, poetul Zaharia Stancu declara:

„Ne-nduplecat sînt ca şi tine şi pornit
Să rup grumazul celor ce-mi ţin
calea".

Acuitatea intervenţiei nu implică naturalismul, insistarea pe patima oarbă. Tabloul dur elogiază de fapt vigoarea, francheţea în comportare, repulsia pentru umilinţă. Cu cît destinul este mai aprig prezentat, cu atît robusteţea omului simplu, resursele uriaşe de împotrivire reies mai impunătoare. Aici transpare printre buruieni floarea umanităţii. O civilizaţie a pervertirii — fruct burghez — atentează însă la rezervele de omenie.

Şi Sadoveanu circumscrie un univers elementar, în afara civilizaţiei, dar mizează pe fondul de blîndeţe şi izolare patriarhală în refugiul matern al naturii. La Zaharia Stancu presiunea socială are puterea inhibitivă şi asupra relaţiilor cu natura. Incleştarea pentru existenţă imprimă indiferenţă şi înstrăinare în faţa succesiunii anotimpurilor. „Toţi oamenii din jur rîd rar. Ii văd de obicei încruntaţi, cu feţele întunecate. Au feţele întunecate şi toamna cînd plouă, şi primăvara cînd se topesc şi după ce se topesc zăpezile şi iarba zbucneşte din adîncuri, scoţînd colţi verzi pe acolo pe unde mai înainte pămîntul fusese negru smoală. Rămîn încruntaţi, întunecaţi oamenii şi vara cînd dau în pîrg cireşele. Rămîn încruntaţi şi întunecaţi şi atunci cînd se coace grîul pe cîmpuri şi cînd de la o margine a zării la alta, o mare galbenă, dungată cu verde, primeşte, din zori şi pînă în amurg, ploaia luminii". In urma persecuţiei tiranice, oamenii pierd expansivitatea, candoarea, plăcerea visului şi a contemplării.

Forţa centrifugală o posedă doar Darie, care se conservă intact, în fuziune cu priveliştea. Tolănit în iarbă, pe cîmp, Darie urmăreşte bolta cerului prin spărturile norilor. El adoră vraja nopţilor pe cîmp, cînd evadează din teroarea zilnică în abandon nelimitat.

Intr-o poezie Zaharia Stancu mărturisea:

„Atunci umblam, ca iezii, cu picioarele goale
Prin bălţi cenuşii, cleioase, miloase,
Sub ochiul galben al lunii.
Broaşte holbate cu pîntecul alb şi spatele verde
Cîntau printre trestii, ori poate
Doar vîntul cînta printre trestii.
Am cunoscut şi eu cu trestiile, cu spicele,
Mîngîierile dulci ale vîntului.
Pe obrajii oacheşi, bătuţi de soare,
Degetele moi ale vîntului
S-au jucat deseori prin părul meu gălbui, ciufulit.
Erau doar singurele degete din lume
Care aveau vreme să-mi mîngîie
Obrajii, urechile, părul".

Darie rămîne însă o excepţie şi supapele sale de eliberare din asfixia înconjurătoare formează o problemă deosebită care a mai fost analizată în critica noastră literară.

Ascensiunea spre conştiinţă o sugerează cel mai bine însuşi naratorul întîmplărilor. Micul Darie trezit din toropeala primitivităţii distinge mai bine nuanţele metamorfozei şi descifrează variatele grade de intensificare a revoltei la cei din jur. Duritatea feroce a tabloului este mereu atenuată de bogăţia umană a fragedului revoluţionar, care trece prin iniţierea infernului: înapoierea feudală, rapacitatea burgheziei, misticismul şi ignoranţa seculară. In concepţia autorului, ridicarea lui Darie apare ca un apel la demnitate. Ideea demnităţii animă predilecţia spre cultură — ca un mijloc de eliberare. Intransigent, Darie nu admite înjosire şi mentalitate de rob. Cînd ţăranii culeg strugurii în via boerului, cu botniţă la gură, nu foamea biciuieşte răzvrătirea ci demnitatea ultragiată. Porunca tăcută dar molipsitoare este un răspuns sublim la ticăloşie:

„Nu te atinge, Tutanule! Nu te atinge, Trăcălie! Nu te atinge. Turturică! Nu te atinge Gingule! Nu te atinge Darie! Nu te atinge, Ioane! Nu ne-am înţeles între noi, dar e ca şi cum ne-am fi înţeles".

Demnitatea nu se naşte din foame, din mizerie, ci din ură şi scîrbă pentru opresor. In pregătirea revoluţionară, dascălul lui Darie a fost o realitate cumplită. In vechime, iniţierea discipolului se producea în solitudinea deşertului, prin reculegere şi meditaţie, izbăvite de pleava terestră. Prea înţeleptul Sindipa l-a învăţat tainele lumii pe tînărul Ferid, într-o casă sihastră, lîngă cetatea împărătească Babahan, unde în jur apele curgeau liniştite, iar fiarele pădurii veneau docile să asculte glasul adevărului. Iniţierea lui Darie a fost spontană şi zguduitoare. Refrenul rămîne sfatul apăsat al mamei după represiunea bestială.

„Mă culc. Mă acopere mama. Trece cu mîna peste fruntea mea. Şopteşte numai pentru mine:

— Să nu uiţi, Darie. Nimic să nu uiţi. Să spui copiilor tăi. Şi copiilor pe care-i vor avea copiii tăi să le spui... Auzi, Darie? Să nu uiţi... Să nu uiţi, Darie..."

Tatăl remarcă mîna firavă a băiatului şi-i atrage atenţia:

— Pumnul o să-ţi devie puternic, Darie, cînd o să creşti mare. O să ai nevoie în viaţă de pumni.

— Da, îi răspund tatii. O să am nevoie de pumni".

Noaptea Darie visează cum pumnul creşte mare şi greu ca un baros, iar el loveşte cu sete, cu ură.

Vărul lui, comunist, îl povăţuieşte înţelept:

„Caută în toate cîte le vezi tîlcul lor adevărat şi adînc, Darie".

Perspicacitatea surprinzătoare a micului „desculţ" e însoţită de o filosofie cu o gravitate ostentativă. Meditaţia solemnă ar părea convenţională, dacă nu ar corespunde naturii copilului interiorizat: „Va trăi! Cît? Nimeni nu ştie cît va trăi... Asta e legea lumii, să nu ştie nimeni cît **îşi va purta umbra legată de picioare, pe pămînt**..." sau: „Ziua stelele dorm. Sînt treze noaptea. Ies seara din aşternutul lor şi se uită peste pămînt să vadă cum se odihnesc oamenii şi văile şi dealurile şi cîmpurile şi pădurile..." sau: „Gîndul omului nu-l aude nimeni. Ar fi greu de trăit în lume dacă oamenii şi-ar auzi gîndurile. Işi aud numai vorbele".

Totuşi se pare că uneori filozofia precoce a copilului distonează, din pricina decalajului de rutină şi percepţie faţă de vîrsta plăpîndă. Scriitorul a îmbogăţit viziunea normal limitată a lui Darie cu experienţa sa ulterioară şi a considerat aliajul rezistent.

In volumele următoare, odată cu reflectarea pronunţată a lărgirii orizontului etic şi filozofic, a înrădăcinării conştiinţei revoluţionare în viaţa ţărănimii, valenţele prozei sale vor trece printr-o altă verificare.

In general, intonaţia artistică a lui Zaharia Stancu necesită o cercetare calificată. M. Petroveanu a publicat un foarte interesant articol asupra personalităţii scriitorului în revista „Flacăra", la apariţia romanului „Desculţ". Referirile la stilul specific al lui Zaharia Stancu revin adesea în presa literară. A devenit banală notarea legănării ritmice în naraţiune, evidenţierea prăvălişului liric. Cine face disecarea migăloasă a imaginii lui Zaharia Stancu va constata însă cu stupefacţie că lava poetică se pretează unei discipline. Deci trebuie totuşi rectificată categorica precizare asupra rostogolirii complet imprevizibile a impresiilor lirice. Dezordinea ilustrează cu toate acestea o anumită ordine. După trecerea şuvoiului liric, poţi scruta izvorul depărtat. Imaginea frenetică are un preludiu, o gradaţie. Inainte de reprimarea monstruoasă a răscoalei din 1907, care naşte emoţionantul poem în proză intitulat „Iarba", scriitorul notează cu o precauţiune, evidentă abia mai tîrziu: **„Bat zorile fumurii, alburii, gălbui, în geamul aburit. Scîrţîie cumpăna fîntînii. Aud mugetele boilor care ar voi să molfăie între dinţi iarbă proaspătă. N-a răsărit încă iarba..."**

Tot astfel oda demnităţii, coapte în ură, — după descrierea culesului strugurilor cu botniţa, — are o uvertură în reliefarea avidităţii copiilor, difuză sau exteriorizată: **„Gingu e om. Pui de om. Mucos, perpelit, gingăvit, dar pui de om. Pui de om sîntem şi noi. Toţi visăm struguri. Numai că Gingu, în prostia lui, o spune".**

La examinarea rece, resortul compoziţiei poate fi detectat. In divagaţiile fecunde ale lui Darie se poate descoperi în ultimă instanţă o certă organizare. Sudura se face la o temperatură lirică înaltă, cum nota cu fineţe Paul Georgescu într-un studiu dedicat romanului.

Marea calitate a evocării lirice a lui Zaharia Stancu o constituie puterea de transmisie emotivă, bazată în fond pe o metodă calculată, dar care e departe de a anula tensiunea. Dimpotrivă, totul pare armonie nearanjată ca orice edificiu de artă autentic.

S. Damian

BĂTĂLIE PE MARE

Dacă în loc de Mare — mutaţie alegorică posibilă — vom citi Viaţă, confruntarea lui Adam Jora cu marea reprezintă ciocnirea adolescentului cu realul. Şi o mare înfrîngere. Desigur manifestarea vitalităţii lui, a demnităţii în faţa legii teribile, o înfrîngere glorioasă, dar o înfrîngere totuşi. De aceea era necesar ca bătălia să se mai dea odată, pe aceleaşi cîmpii sărate ale mării pentru ca să se dezvăluie şi să se consolideze noua configuraţie morală a comunistului Adam Jora.

Duşmanii văzuţi şi nevăzuţi ai lui Jora fuseseră mulţi şi puternici, de specii felurite şi curioase, de capacităţi devoratoare diverse, dar toţi minaţi de aceeaşi foame opacă, neîncetată, universală. Legea lor era ura înfometată. Iar reprezentarea lumii morale a burgheziei poate fi socotită un pîntec uriaş şi două fălci tari, corespondenţa ei fiind în regnurile de jos:

„In adîncurile unde e întuneric verde, pe malurile presărate cu cîmpuri de scoici, păşune a peştilor, prin penumbra apei amare şi verzi ca fierea" speciile marine „aveau să crească pentru a rătăci prin întunericul adîncimilor, ca să se năpustească fulgerător asupra hranei vii sau să fugă ca săgeata cînd ţîşnea din bezna verzuie un uriaş cu pîntecul alb, gura căscată lacom şi ochi rotunzi şi nemişcaţi.

Peşti rătăceau, mereu înfometaţi, prin văile de mîl, cîmpiile de nisip, ripele de stîncă, unde e frig şi întuneric şi presiunea apelor apasă greu. Se pîndeau, se repezeau unii asupra altora, se muşcau, se înghiţeau". Şi toate acestea se desfăşurau cu o varietate monotonă, între falezele de marmoră.

Cei trei pescari întrebaseră marea şi norii şi furtuna: care e legea? Aceasta era legea. Legea din adîncuri.

Adam Jora avea să întîlnească această lege pe mare şi în sat şi în temniţă, avea să o refuze, dar să fie înlănţuit. Legea lumii burgheze a aflat-o însă de la comunişti, care l-au învăţat că ea nu este singura posibilă. Comuniştii l-au învăţat că necesitatea nu este un festin exterior realităţii — aşa cum crezuse Filoftei — ci mişcarea însăşi, de neoprit, a realităţii prin care posibilitatea reală trece în realitate.

Că ea nu este oarbă decît în măsura în care nu este înţeleasă. „Nu în visata independenţă faţă de legile naturale stă libertatea, — spune Engels în Anti-Dühring — ci în cunoaşterea acestor legi şi în posibilitatea dată prin acest fapt de a le pune în acţiune în mod sistematic pentru anumite scopuri".

Clasa muncitoare nu se putea elibera pe ea însăşi fără să arunce în acelaşi timp în aer toate condiţiile inumane ale orînduirii burgheze. Ea îi eliberă pe oameni de sub fatalitate. îi învăţă propria lor forţă şi le dădu un ţel real care prin însăşi măreţia lui eliberă o nebănuită energie.

De aceea, Adam Jora descătuşat, puternic, avea să mai dea încă o dată aceeaşi bătălie — cu neamul lui Eftei, cu marea, cu el însuşi — pe aceleaşi cîmpii sărate ale mării.

★

Că pe vas Adam Jora avea să se întîlnească tocmai cu indivizii care-l răniseră adînc o admitem drept ficţiune literară, utilă scriitorului. Important este că Pricop şi Simion făceau parte din neamul lui Eftei nu numai în sensul strict al cuvîntului. Pricop şi Preţiosu şi Lae şi Simion şi fostul căpitan Vasiliu şi Zarifu erau din acelaşi neam nesătul, mînat de ură, mînat de frică opacă, ascultînd de legea din adîncuri.

Cînd Făt-Frumos avea să lupte cu zmeul, el trebuia să înfrîngă nu numai puterea uriaşei reptile cu şapte capete, dar şi viclenia lui zoologică, posibilitatea de a lua mereu alte forme. Revoluţia izbise în plin burghezia ca clasă, îi surpase împărăţia şi crea noi relaţii între oameni, bazate pe colaborare tovărăşească. Rechinii se prefăcuseră în viermi. Metamorfoza îi zăpăcise, dar aceeaşi foame oarbă, tainică, îi mîna acum spre merele de aur. Erau traşi înapoi cu lopata, dar ei, moi, fără ochi, vineţi de propriul lor venin se strecurau, se opreau, alungindu-se, zgîrcindu-se, prelingîndu-se spre fruct.

Adam Jora se va întîlni din nou cu reprezentanţii lumii burgheze. Dar nu mai era chiaburul Eftei, acum împuţinat în puteri, ci fiul lui, Pricop, strecurat ca preşedinte al sindicatului şi sfătuitor de taină al secretarului organizaţiei de bază Preţiosu.

Pricop avea acum la patruzeci de ani, se îngrăşase şi stătea aşa cu faţa lui pătrată, posomorît, închis în el. Forţa lui motrice era ura. Işi ura familia de unde fugise furînd bani. Ii ura pe ofiţeri, fiindcă ei puteau comanda şi el nu. Ura aceasta fusese luată drept revoltă. Se spusese: „E muncitor, e răsvrătit, nu-i poate suferi pe burghezi, e bun". Nu era bun, fiindcă nu iubea nimic şi pe nimeni. Vroia să poruncească, să apese, să strivească. Dar sub puterea populară nu se putea. De aceea îşi folosea viclenia subţire şi mlădioasă, linguşea, minţea, folosea lozincile într-un joc subtil al interesului său personal.

Cînd cineva nu e de acord cu critica pe care el o face unui tovarăş întreabă insinuant: „Dvs. sînteţi pentru tovarăşul Nicolau? Nu sînteţi de acord cu partidul?". Iar dacă celălalt, mîniat de această insinuare ridică tonul, i se spune rece, tăios: „Tovarăşe, nu e just să strigi la tovarăşul secretar". Dacă pescarii vor să facă parte din organizaţia de bază de pe vas, cerere justă, aprobată mai apoi de comitetul regional, Pricop spune cu rîs rece, fără veselie: „Nu putem să facem nici stîngism, să ne băgăm în toate...". Şi ca o glumă, care era doar o ameninţare: „Cine vrea să facă asta, o să fie criticat, tovarăşi; o să-l criticăm pînă îşi bagă minţile în cap".

Pe cei slabi vrea să-i deruteze: „Măi nu sări aşa; Preţiosu are şi el greşelile lui, dar linia e justă... vrei să ataci linia partidului?". Această insinuare că a critica unele greşeli ale unui tovarăş înseamnă a nu admite linia partidului, nu era făcută numai spre propria-i apărare, ci tindea să compromită chiar partidul în ochii unor oameni de bună credinţă, dar mai puţin formaţi politiceşte.

Pricop trage cu urechea şi cînd îi aude pe marinarii nemulţumiţi criticîndu-l se duce repede la Preţiosu şi-i spune solemn că „trebuie combătute, măi Sile, apucături de astea; vorbitul pe la colţuri nu e sănătos, tovarăşe"... Pe Sile Preţiosu, îngîmfat şi prost, îl manevrează uşor: „Tu eşti un om care se ridică, ai să creşti în muncă, măi Sile, de-ai să te miri singur".

Aici, pe un vas care stătea pe mare aproape tot timpul, aceste manevre abile erau mai uşor de realizat: „Pricop şi Preţiosu nu lucraseră niciodată, în înţelesul unei munci politice, nici nu puteau". „Dar ei nu ştiau să conducă, ci numai să stăpînească, prin ameninţare şi înfricoşare, care cer alte însuşiri decît ale conducătorului. Nu cumva o să li se ceară socoteală?". Ba da. Tocmai de aceea venise instructorul comitetului regional, Adam Jora, pe vas. De aici ura lui Pricop pentru Adam Joru „desculţul de altădată, pe care îl strivise din cîteva vorbe spuse bătrînului. Adam Jora, pe care-l băgaseră în puşcărie, îi luaseră muierea, îl înmormîntaseră"... „trebuia terminat cu el". De aceea Pricop minte, aţîţă, trimite scrisori veninoase comitetului regional... dar toată agitaţia aceasta nu-i foloseşte la nimic. Forţa aceea uriaşă, enorma energie a oamenilor liberaţi era prea puternică. Ea îl izbi pe fiul lui Eftei în piept, trîntindu-l cu faţa la pămînt.

Bătălia dintre Adam şi ticăloşii prelinşi la posturile de comandă ale vasului a fost bine descrisă în articolele lui N. Tertulian, M. Petroveanu şi Ov. S. Crohmălniceanu aşa că nu vedem de ce am reveni.

Noi am urmărit un alt aspect.

Revenirea lui Adam Jora pe vas reprezintă o simetrie literară care ne îngăduie să-l comparăm cu el însuşi, pe o nouă treaptă a evoluţiei lui. Această construcţie în spirală dă scriitorului posibilitatea de a releva din plin conţinutul nou al noţiunilor folosite, condiţiile noi ale bătăliei cu duşmanii oamenilor.

Legea din adîncuri nu mai are putere. Ea poate fi învinsă, acolo unde se manifestă, chiar dacă, uneori, puterea putredă a lui Pricop poate părea ameninţătoare. Forţa lui Adam Jora constă în încrederea lui în oameni: „Adam nu pusese la cale nimic. Făcuse ce fac inginerii în irigaţii cînd găsesc un loc mlăştinos, cu ape stătute şi putrede; taie drum de scurgere, abat un rîu cu apă curată şi repede pe mijlocul mlaştinii; apa vie fură zemurile smîrcului, le trage spre ea şi pămîntul rămîne curat şi bun să primească sămînţă şi să dea rod". Bătălia de pe mare îi redă încrederea, îl conturează şi îl ajută să lepede amărăciunea.

Bătălia lui Jora ne sporeşte şi nouă încrederea în propriile noastre forţe, în puternica încredinţare că statul de democraţie populară a creat acele condiţii în care lupta cinstită şi unitară nu poate fi înfrîntă. Il stimăm şi îl iubim pe acest om, omul nou care s-a ridicat din mînie şi suferinţă la conştiinţa forţei umane. Talazurile amare ale desperării nu l-au doborît, culorile de gheaţă ale marelui somn nu l-au vrăjit — şi iată-l ţinînd fulgerul, dirijînd furtunile, strunind necesitatea, iată-l pe Prometeu descătuşat, liber, aşa cum îl visa Eschil. Şi cum îl cînta Shelley: „Să înduri suferinţe pe care Speranţa însăşi le crede infinite; (...) să înfrunţi o putere care pare atotputernică; să iubeşti, să rezişti, să speri, pînă cînd nădejdea creează din propriul său dezastru ţelul de atins; să nu clinteşti, să nu eziţi, să nu te lepezi; aceasta înseamnă, glorios titan, să fii bun, mare, fericit şi liber; doar aceasta este Viaţa, Bucuria, Forţa şi Victoria".

Paul Georgescu

CURIER literar

● *Editura Tineretului a scos de sub tipar volumul „1907" de Tudor Arghezi cu un portret de I. Perahim.*

● *In Editura de Stat pentru literatură şi artă a apărut „Ciu Yuan — Henry Fielding — Walt Whitman" de Geo Bogza. Portretele de Corneliu Baba.*

● *Tot în Editura de Stat pentru literatură şi artă a apărut volumul de versuri „Trăinicie" de Mihai Beniuc.*

● *A apărut „Cefe de taur" volumul II din „Insemnările şi amintirile unui ziarist" de Zaharia Stancu.*

● *Se află în librării „Versuri alese" de Eugen Frunză, cuprinzînd ciclurile: „Primii ani de libertate" (1944—1949); „Sub steagul vieţii" (1950); „Zile slăvite" (1952) şi „Versuri noi" (1955).*

● *„Vă chem!" se intitulează un alt volum de versuri de Eugen Frunză, tipărit de Editura Tineretului.*

● *A apărut volumul „Pe drumuri" — schiţe de Asztalos Istvan, în romîneşte de C. Olariu.*

● *„De azi şi de demult" — schiţe şi însemnări de Ioachim Botez — a apărut în Editura Tineretului. Coperta şi ilustraţie de P. Nazarie.*

● *Volumul de versuri „Inima omului" de Violeta Zamfirescu a apărut în Editura Tineretului.*

● *S-a tipărit cea de a treia ediţie a poemului „Lazăr de la Rusca" de Dan Deşliu.*

● *Intr-un tiraj de 25.000 de exemplare s-a publicat cel de al doilea volum de „Opere" de G. Topîrceanu. Ediţie îngrijită şi prefaţată de Al. Săndulescu. Volumul II cuprinde: „Amintiri din luptele de la Turtucaia", „Scrisori fără adresă" şi „Minunile Sfîntului Sisoe".*

● *In colecţia „Clasicii romîni" s-a tipărit „Letopiseţul Ţării Moldovei" de Grigore Ureche. Ediţie îngrijită, studiu introductiv, indice şi glosar de P. P. Panaitescu. Noua ediţie a Letopiseţului a apărut într-un tiraj de 20.000 exemplare şi se află actualmente în librării.*

● *Capodopera marelui scriitor clasic francez Edmond Rostand „Cyrano de Bergerac", comedie eroică în cinci acte în versuri, a fost tipărită de Editura Tineretului. Traducerea este semnată de poetul Mihail Codreanu, prefaţa de Teodosia Ioachimescu „Cyrano de Bergerac" a apărut într-un tiraj de 20.000 exemplare.*

● *Editura Tineretului a tipărit volumul „Tovarăşul Vanea" de S. Şleahu, în romîneşte de L. Cogan.*

● *Volumul „Din cronica acestor ani" de Maria Banuş, cuprinzînd articole, reportaje şi însemnări, a fost tipărit de Editura de Stat pentru literatură şi artă.*

● *In Mica bibliotecă critică a apărut volumul „Despre literatură" de Maxim Gorki, în romîneşte de Tatiana Berindei, cu un cuvînt înainte de Tatiana Nicolescu. Sînt incluse aici articole, conferinţe şi studii, printre care „Tînăra literatură şi sarcinile ei", „Despre tehnica literară", „Despre realismul socialist", „Literatura sovietică".*

● *Editura de Stat pentru literatură şi artă anunţă apariţia următoarelor volume: „Impărăţia soarelui" de Eusebiu Camilar, „Satul fără dragoste" de Radu Boureanu, „Generaţia mea" de Veronica Porumbacu.*

Conducerea înţeleaptă a Partidului

(Urmare din pag. 1-a)

torice pentru crearea într-un ritm mai accelerat de noi întovărăşiri agricole şi gospodării colective, cu respectarea strictă a liberului consimţămînt al ţăranilor muncitori, întărirea şi dezvoltarea gospodăriilor colective şi întovărăşirilor agricole existente, sprijinirea formelor simple de asocieri în producţia agricolă a ţăranilor muncitori, în vederea muncii în comun, a contractării în comun, a folosirii mai raţionale a mijloacelor proprii şi a maşinilor agricole ale statului şi îndrumării ţăranilor muncitori spre forme superioare de cooperaţie de producţii agricole. Raportul de activitate accentuează deosebita importanţă a justei aplicări a principiului cointeresării materiale — al cărei scop este creşterea producţiei agricole-marfă, întărirea legăturilor gospodăriilor ţăranilor muncitori cu industria socialistă şi comerţul socialist — astfel încît majoritatea veniturilor ţărănimii muncitoare să rezulte din vînzarea produselor sale către Stat, stimulîndu-se trecerea rapidă pe drumul agriculturii socialiste.

In cadrul celui de al doilea plan cincinal Partidul prevede mari realizări cu privire la ridicarea nivelului de trai al poporului. Venitul naţional trebuie să depăşească în 1960 cu circa 50% pe cel actual. Salariul real al muncitorilor, tehnicienilor şi funcţionarilor va creşte pînă în 1960 cu circa 30% faţă de 1955. Deasemeni veniturile reale ale ţărănimii muncitoare vor spori datorită creşterii producţiei şi productivităţii muncii în agricultură, datorită economiilor ce se vor realiza de pe urma reducerii preţurilor cu amănuntul. Sînt prevăzute numeroase înfăptuiri în domeniul culturii, învăţămîntului, ocrotirii sănătăţii şi odihnei oamenilor muncii de la oraşe şi sate. Raportul de activitate remarcă astfel că în sectorul culturii, în afara îndeplinirii unor sarcini principale, printre care clădirea Teatrului Naţional din Bucureşti, o grijă deosebită se va acorda înfloririi culturii în cadrul regiunilor şi raioanelor, sporindu-se în acest scop sumele alocate sfaturilor populare pentru construirea şi terminarea căminelor culturale, teatrelor, cinematografelor şi muzeelor.

Prefacerile istorice înfăptuite de regimul de democraţie populară confirmă justeţea politicii partidului, valabilitatea învăţăturii atotbiruitoare a lui Marx, Engels, Lenin şi Stalin. Conducerea poporului muncitor de către partid a fost condiţia esenţială a doborîrii regimului capitalist şi a construirii noii orînduiri socialiste. De aceea, poporul nostru are o încredere nemărginită în partidul comuniştilor recunoscîndu-l ca pe o călăuză încercată, care stabileşte cu claritate drumul spre viitor şi consolidează intransigent cuceririle obţinute.

Apărarea unităţii de monolit a partidului este o îndatorire supremă a tuturor membrilor săi. Numai coeziunea sa interioară şi puritatea ideologico-politică asigură rolul său conducător în perioada cuceririi şi întăririi puterii populare şi în perioada trecerii la construirea socialismului. De aceea, partidul clasei muncitoare a zdrobit toate tentativele duşmanului de a submina rîndurile sale, a demascat şi a condamnat linia lichidatoristă şi acţiunea deviaţionistă, antipartinică şi antistatală a grupului fracţionist condus de A. Pauker, grup din care făceau parte V. Luca, descoperit mai tîrziu ca vechi agent al Siguranţei, şi T. Georgescu. Zdrobirea devierii de dreapta a fost o strălucită manifestare a unităţii de nezdruncinat a partidului. Acum — în perioada Congresului — unitatea rîndurilor partidului, solidaritatea sa în jurul Comitetului Central este mai puternică decît oricînd.

In raportul de activitate se arată necesitatea dezvoltării democraţiei interne de partid, a stimulării iniţiativei masei membrilor de partid, a creşterii răspunderii lor colective pentru înfăptuirea politicii partidului. Activizarea masei membrilor de partid, atragerea lor la o participare activă în dezbaterea problemelor principale ale politicii partidului şi statului, la elaborarea măsurilor şi la aplicarea în viaţă a liniei politice şi a hotărîrilor Partidului, constituie esenţa democraţiei interne de partid. O sarcină de însemnătate centrală este întărirea continuă a disciplinei de partid. Indeplinirea necondiţionată a hotărîrilor Partidului şi guvernului, rămîne una din cele mai elementare şi în acelaşi timp fundamentala îndatorire statutară a oricărui membru de partid. Raportul de activitate se ocupă de situaţia organizatorică a partidului, analizează creşterea activităţii organizaţiilor de bază, realizările în educarea marxist-leninistă a membrilor de partid şi comunică îndeplinirea sarcinilor stabilite de Plenara C.C. din august 1953, privitor la închegarea unui activ de partid de 80—100 mii membri de partid. Raportul analizează problema îmbunătăţirii compoziţiei sociale a partidului şi critică organizaţiile de partid din întreprinderi, în special din marea industrie, care nu desfăşoară o muncă politică şi organizatorică perseverentă pentru primirea de membri şi candidaţi de partid din mijlocul celor mai înaintaţi oameni ai muncii. Sporirea numărului de muncitori în partid trebuie să asigure preponderenţa elementului muncitoresc în cadrul detaşamentului de avantgardă al clasei muncitoare. Sînt expuse detailat mijloacele pentru organizarea mai bună a controlului executării hotărîrilor, a creşterii, selecţionării şi pregătirii cadrelor. Intărirea substanţială a conducerii de partid în organizaţiile de masă — sindicate, U.T.M., în rîndul femeilor, în sfaturile populare — este o datorie principală a organizaţiilor de partid. Această întărire a conducerii de către partid a organizaţiilor de masă are un mare rol în strîngerea legăturii partidului cu masele.

De mare însemnătate pentru activiştii pe frontul ideologic, este analiza făcută în raport muncii de educare marxist-leninistă a membrilor de partid, condiţie esenţială a victoriei în lupta pentru construirea socialismului. Cu toate realizările însemnate, înregistrate în munca de educaţie marxist-leninistă, ea continuă să rămînă încă în urma cerinţelor vieţii şi a necesităţilor activităţii practice a partidului. De aceea, în raport se subliniază că, Congresul al II-lea al Partidului trebuie să constituie un punct de plecare pentru lichidarea hotărîtă a oricărei subaprecieri a muncii ideologice şi, înainte de toate, pentru un mare avînt al studiului individual al teoriei marxist-leniniste. Trebuie dusă o luptă neobosită pentru înlăturarea tendinţelor de dogmatism, de însuşire bucherească, necreatoare, a învăţăturii marxist-leniniste, pentru fortificarea legăturii propagandei cu viaţa, cu problemele practice.

In raportul de activitate se arată că, în actuala etapă a trecerii de la capitalism la socialism, duşmanii de clasă, zdrobiţi în sectoarele hotărîtoare ale economiei, îşi îndreaptă tot mai mult sforţările pe tărîmul ideologiei. In aceste condiţii partidul consideră lupta vigilentă împotriva influenţelor ideologiei burgheze drept una din cele mai serioase sarcini ale sale. Propaganda verbală şi scrisă trebuie să combată cu claritate şi fermitate concepţiile burgheze şi confuziile teoretice care se manifestă în unele articole din ziare şi publicaţii periodice, în cărţi şi broşuri, în unele cursuri universitare şi conferinţe publice. Frontul luptei împotriva ideologiei burgheze trebuie să cuprindă şi combaterea vederilor mistice, a prejudecăţilor şi superstiţiilor şi demonstrarea falsităţii concepţiilor burgheze şi mic-burgheze în problemele moralei, în atitudinea faţă de muncă, faţă de avutul obştesc, faţă de îndatoririle către stat. Educarea oamenilor muncii în spiritul patriotismului socialist şi al internaţionalismului proletar presupune concentrarea atenţiei pentru împiedicarea oricărei recidive a naţionalismului burghez, a învrăjbirii oamenilor muncii din ţara noastră.

Raportul de activitate se ocupă pe larg de problemele transformării intelectualităţii în Republica noastră Populară, analizează progresul ştiinţei şi contribuţia ei la dezvoltarea economiei naţionale şi la ridicarea prestigiului internaţional şi indică necesitatea dezbaterilor ample asupra problemelor celor mai actuale ale ştiinţei care să îmbogăţească gîndirea, să dea un fundament teoretic rezultatelor acumulate de cercetători şi să ducă la dezvăluirea şi extirparea concepţiilor idealiste retrograde.

Oamenii de litere şi artă au salutat cu bucurie şi mîndrie patriotică capitolul din raportul de activitate al C.C. al P.M.R. în care se apreciază dezvoltarea literaturii în ţara noastră. Raportul consideră că în domeniul literaturii şi artei au fost repurtate succese însemnate şi că deosebit de îmbucurător este faptul că în literatura şi arta noastră îşi dau mîna scriitori şi oameni de artă din diferite generaţii. Se acordă o înaltă preţuire participării literaturii şi artei la opera de dezvoltare a culturii pusă în slujba poporului. Continuarea tradiţiilor literaturii şi artei înaintate a trecutului, reflectarea realităţii noastre şi contribuţia activă la munca de educare a cetăţenilor patriei în spiritul socialismului, sînt subliniate ca trăsături distinctive ale noii literaturi din R.P.R. Dragostea şi preţuirea poporului, pentru oamenii de litere şi de artă, nu trebuie să provoace însă o atmosferă festivă, de automulţumire. In raport se constată că multe dintre temele mari şi dintre aspectele fundamentale ale luptei eroice a poporului muncitor pentru construirea socialismului ca şi din istoria ultimelor decenii, nu şi-au găsit oglindirea în literatură şi artă decît în slabă măsură. Tendinţa de a simplifica realitatea, de a o prezenta în chip schematic se manifestă în unele opere literare prin dezvăluirea slabă din punct de vedere artistic a superiorităţii noului, a procesului de înfrîngere şi de lichidare a ceea ce este vechi. In raport se critică modul şters, palid, în care sînt zugrăvite în unele opere literare figurile făuritorilor noii societăţi. Lupta în domeniul literaturii trebuie dusă consecvent pe două fronturi, deoarece realismul socialist este incompatibil deopotrivă cu tentativa de a înfăţişa viaţa în culori trandafirii, de a ignora conflictele ei, cît şi cu tentativa de scormonire bolnăvicioasă a tot ce este putred, cangrenat, de prezentare în culori întunecate a realităţii noastre şi a eroilor vieţii noi. De aceea, oamenii muncii pretind scriitorilor şi artiştilor crearea acelor opere care să redea esenţa fenomenelor social-istorice, să reliefeze realitatea noastră nouă în continuă dezvoltare, să releve toată bogăţia ei inepuisabilă, toată multilateralitatea ei şi, înainte de toate, să sublinieze uriaşa muncă creatoare prin care poporul construieşte noua orînduire şi se transformă el însuşi.

In raportul de activitate se arată că publicul nou, format în anii democraţiei populare, cere exigent opere la un înalt nivel de măiestrie, aşa cum merită temele mari cărora le sînt dedicate. Artei veritabile îi este străin tot ce e searbăd, cenuşiu, simplist, îi este străină trivialitatea şi naturalismul. Realismul socialist permite creatorului de artă cea mai largă realizare a personalităţii artistice, varietate de stiluri şi gusturi artistice, deoarece el condamnă irevocabil orice nivelare sau egalizare mecanică în materie de creaţie. In raport se precizează că organizaţiile noastre de partid au sarcina de a combate cu hotărîre tămîierea reciprocă, spiritul de grup, tendinţa de a prefera o atmosferă stătută unei discuţii curajoase, adînc principiale, pătrunse de spirit de partid. Scriitorii şi artiştii trebuie să desfăşoare o luptă permanentă împotriva influenţelor ideologiei străine în domeniul creaţiei artistice, împotriva feluritelor reminiscenţe ale literaturii şi artei burgheze din Occident, de genul formalismului şi subiectivismului.

Oamenii de litere şi artă din ţara noastră se angajează să răspundă cu cinste chemărilor partidului şi să dăruie poporului opere demne prin conţinutul lor de idei şi prin forţa lor artistică de epocă furtunoasă a transformărilor revoluţionare din patria noastră. Indicaţiile principiale cuprinse în raportul de activitate al C.C. al P.M.R. vor constitui un îndreptar preţios al muncii de fiecare zi a scriitorilor şi artiştilor militanţi pe frontul luptei pentru pace şi socialism.

Prezentînd tabloul măreţ al construcţiei socialiste în ţara noastră, problemele complexe ale întăririi coeziunii şi ridicării nivelului ideologic şi politic al partidului, raportul de activitate dovedeşte că între politica internă şi cea externă există o legătură indisolubilă. In interiorul ţării apărarea muncii paşnice, constructive, corespunde în exterior cu lupta activă pentru menţinerea şi consolidarea păcii între popoare. Partidul prevede sporirea neîncetată a contribuţiei ţării noastre la dezvoltarea colaborării internaţionale şi la soluţionarea paşnică a problemelor internaţionale litigioase pentru cimentarea uriaşului lagăr al păcii şi al socialismului, condus de Uniunea Sovietică.

Linia partidului, prezentată în cadrul raportului de activitate al C.C. al P.M.R., se bucură de aprobarea şi încrederea entuziastă a întregului popor. Devotamentul faţă de partid se exprimă în munca însufleţită în cadrul producţiei, în eforturile pline de abnegaţie pentru grăbirea făuririi noii orînduiri. Intregul popor înţelege că numai sub conducerea partidului, ţara noastră poate fi izbăvită de moştenirea nefastă a trecutului burghezo-moşieresc, numai sub conducerea partidului poate fi realizat un regim de fericire pentru cei ce muncesc.

Oamenii muncii îşi exprimă recunoştinţa faţă de conducătorul lor înţelept, prin angajamentul ferm de a îndeplini cu abnegaţie sarcinile indicate de cel de al II-lea Congres al Partidului Muncitoresc Romîn.

GAZETA LITERARA

Strîns uniți în jurul Partidului

Congresul

Client de bună bucată de vreme, aproape exclusiv al lui Hippocrat, al preoților și tîrcovnicilor lui, n-am prea avut prilejuri, decît bîjbîind din auzite, să iau un contact aproximativ cu conturele așezărilor socialiste ce la noi. În casca de pat a spitalului, ascultam cimpoiul, flautul sau fluierul cîte unui cioban, ori vioara, naiul și țambalul tarafului de lăutari. Executanții nu erau cele trei, patru mari talente îndoielnice, oficiale, de pe timpuri, simpatizate la cheful pînă la ziuă, al unui domn ministru, delectat în „local" să-i zică pe cobză, la ureche, țiganul în haină neagră nădușită, tristele proaste porcării de cuplărai, pe șoptite. Scula de șuierat sau cu strune era purtată de țărani autentici, ale căror nume și porecle nu trecuseră, zeci și sute de ani, dincolo de stîna singuratecă, de prin depărtările cu ceață vînătă, dintre piscuri și stînci despicate. Țigănită în mahalale, muzica se ridica dintr-odată la înălțimile inspirației curate. Stan Marin, Gheorghe a Petrii, Nicuiaie Goază, Dumitru Bleaju, care din șes, din păpurișuri, din porumbiști; care din Gorjul Retezatului, din Broșteni, din Bărăgan ori Dorohoi, se vădeau artiști fără să știe și fără să fi fost pînă atunci pomeniți. Geniul românesc, îngropat în marile tăceri ale țării, era de față, între fiole și seringi.

Pe urmă, teatrele sătești cu actori în cojoc și itari, remarcabili, jocurile satelor, promovate în Capitală, horele, călușarii. Zeci de teatre înființate an după an, în tîrguri și orașe, în provincii. O mișcare vie, continuă și aprigă, de lepădare a crisalidei unui întuneric secular, care, desigur, n-a supărat indiferența telurică a plugarului față de celebritatea gazetărească.

De curînd, Maria Tănase, cîntăreața de obîrșii a folclorului nostru, a primit premiul meritat. Preocupat cu de-amănuntul de expresiile vii ale ceea ce limba scrisă numește artă, guvernul s-a gîndit și la alte onoruri meritate ale Mariei Tănase, înființînd pentru ea, o catedră la școala medie de muzică. Ea știe să calce cuvîntul și silaba, să arunce zbenghiul accentului unui vers în punctul unde cade și pasul ideii, și dă, fără greș, întotdeauna ghirlanda în relief a unui cîntec de opincă. Cîntărețele au de învățat de la ea atîta timp cît dăruita femeie mai are răgazul de vîrstă puternic, frumusețile graiului încovoiat pe scripcă.

De scurtă vreme, bolnavul a început să circule și să iasă pe patru roți. A început să și vadă, nu numai să audă, să vadă și alte lucruri, nu numai medici și medicină. El nu mai zărește cu ochii de odinioară, căci l-a rămas cam întreg numai unul. Dar și un sfert din el e, pînă una-alta, încă de ajuns.

După vreo cinsprezece ani de rătăciri prin neanturi ,a intrat din întîmplare în fosta librărie Alcalay, azi o vastă expoziție de cărți, de o sobră frumusețe universitară.

— A ! Domnișoara Miți !... Aproape să nu ne mai recunoaștem ! Ce mai faci ? Cît ne-am schimbat amîndoi !

Domnișoara Miți, o fată fainâ, inteligentă și nervoasă, servea toate cărțile pe care le știa, cu conținut cu tot, pe dinafară. A albit ! Nu mi-am permis să o întreb după cîți copii... Probabil că are. E cam trasă la pleoape, dar surîsul e același, de acum cinci-sprezece-douăzeci-douăzeci și cinci de ani... Pardon !

Am mai fost dus, bolnavul, în capătul bulevardului dinspre Cotroceni, la un spectacol de balet, **Fintina din Baccisarai, cinci acte** dansate în pantomimă. M-am nedumerit într-un edificiu vast, cu săli și largi coridoare imense, clădit nu știam cînd, și ieșit din pămînt, ca la un semn de baghetă.

— Unde sîntem ? am întrebat.

— E teatrul de operă și balet...

N-aș putea mărturisi cinstit că genul operă ar fi pe gustul meu de primitiv. Nu mi se potrivește cu urechea, să aud pe conte sau pe marchiz cerînd 200 de grame cîntate, de fromage de Roquefort unei ducese. Dar în toate țările din lume Opera e un monument de mare civilizație, repertoriu și arhitectură. O avem în forma teatrului muzical, destinat pentru concerte. Sînt cel puțin 30 de ani de cînd tot aflam că mereu „la anul" se va clădi o superbă Operă Română, care funcționa deocamdată mereu într-o magazie de pe cheiuri ; că va fi înzestrată împărătește, după cele mai moderne și mai științifice date spectaculare, că va fi zidită pe „planșeul" de beton al gîrlei, ori în piața zisă a Senatului, un senat oprit din construcție la nivelul subsol, ori mai înspre hale, dacă nu mai către Cișmigiu... Cu studiile și misiunile paraziților și manechinelor în străinătăți, s-a păpat sumedenie de aur și Opera a rămas magazia cu becuri electrice la ușa de intrare, de lîngă Azilul de noapte. Acum această faimoasă Operă a fost realizată în proporțiile ei neașteptate, de întindere și confort, pe tăcute, într-o noapte, într-o clipă și într-un peizaj gîndit. Poftim !

Cîrmuirea socialistă birue în muzică, în teatru, în librărie, în editură, în sport, în arheologie, în știință, în literatură. Din politeță profesională las literatura la coadă.

Ne găsim în plin Congres al II-lea al Partidului Muncitoresc.

E de reținut, din expunerile, una a primului secretar al Partidului, Gheorghiu-Dej și cealaltă a lui Miron Constantinescu, membru în Biroul Politic al Partidului, concepția referitoare la evoluția literaturii. Acestui mers în sus și înainte i se consacră mijloace unice în ce privește liniștea și munca scriitorilor, într-o epocă în care analfabetismul de optzeci la sută, de odinioară, stîrpit, dă milioane de cititori, pînă mai deunăzi orbi pentru carte, și ediții în variatele case de editură ale Statului, de zeci de mii de exemplare, plus, pe lîngă ziare, periodicele săptămînale și mensuale, cu minimum de 100.000 tiraj.

A face comparații cu brigandajul editorial din trecut, împotriva căruia personal m-am zbătut sub fel-de-fel de guverne, ani și ani de zile, în deșert, și cu nepăsarea aventurierilor politici de toate culorile cu putință, e de prisos. Toată lumea știe ce s-a petrecut în ultimii 50 de ani de industrializare protejată ; de pînă la război : petrol, zahăr, hîrtie, metalurgie, uzine peste uzine, pentru nesățul păturii de rîndeă osîndă, ostilă oricărei veleități de la inimă la minte. Dacă Anton Pann, Eminescu, Creangă, Caragiale și alții, citați în expozeul d-sale de către Miron Constantinescu, s-au revelat valori concrete și au dat literaturii românești documentul celui mai feroce desmăț, ei au făcut-o pe propria lor socoteală, răspundere, sărăcie și jertfă ; Pann, cîntăreț în stradă, Eminescu, rob al unei gazete boierești, Creangă, răspopit, Caragiale vînzător de bere cu paharul, iar ceilalți, trăind între cerbicie, parchet și pușcărie, de la o zi la alta, dar mîngîind în intervai, ca să capete un împrumut, o leafă derizorie sau o pomană, condiționată și năzuroasă, anatomia gușilor alternante, ale tejghetarilor, deveniți cioclovine, autorități înfumurate și cenzori, din întreprinderi, fabrici, ateliere, recolte și bănci.

Asemenea timpuri și împrejurări nu se vor mai întoarce niciodată.

Tudor Arghezi

Invățăminte esențiale

Congresul al II-lea al Partidului prilejuiește o manifestare impresionantă a dragostei și încrederii poporului nostru muncitor față de avangarda sa conștientă care-l conduce pe drumul socialismului. În aceste zile, cînd atenția tuturor oamenilor cinstiți din țara noastră, e concentrată asupra dezbaterilor din Congres, ca desbateri ce privesc de aproape visurile lor cele mai înalte și mai îndrăznețe, setea lor de fericire și hotărîrea de a lupta pentru a o cuceri, scriitorii nu se simt mai puțin părtași la aceste preocupări.

Raportul tovarășului Gh. Gheorghiu-Dej, ca și diferitele luări de cuvînt din Congres dau o atenție deosebită muncii artistice socotită conform principiului leninist o parte integrantă a cauzei proletare. Aprecieri profunde, idei luminoase, de o imensă însemnătate, vin să deschidă căi noi literaturii noastre, să o ajute să-și îndeplinească mărețele-i sarcini sociale. Critica literară găsește aici învățăminte de o excepțională importanță și totodată un îndemn plin de avînt. „Pentru ca literatura și arta noastră să înflorească și să se dezvolte, trebuie înlăturat din cale tot ce o împiedică în mersul ei înainte" — arată tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej. Ce sarcină mai nobilă i se poate cere criticului, ce misiune mai înaltă îl poate solicita ! Se cuvine să înzecim eforturile noastre, pentru a ridica recenziile, cronicile, studiile critice la un înalt nivel principal, partinic, militînd cu pasiune pentru arta demnă de epoca măreață pe care o trăim, de oamenii minunați care o făuresc.

Criticul talentat și îndrăgostit într-adevăr de literatură poate contribui la acestea și, dacă el nu modelează propriu-zis operele de creație ca scriitorul, e totuși tovarăș cu el în modelarea chipului literaturii, a înfățișării ei de ansamblu. Aceasta implică o mare răspundere față la popor și partidul nostru iubit ne-a învățat în zilele acestea să o simțim și mai mult.

Sînt numeroase probleme care preocupă astăzi viața noastră literară. Acolo unde critica nu aduce un punct de vedere competent, clar, principial, bazat pe învățătura de neclintit a marxism-leninismului influențele ideologice burgheze își fac loc, se răspîndesc și-i împiedică pe oamenii de artă să dea opere pe care poporul le așteaptă de la ei. In cuvîntarea sa, tovarășul Miron Constantinescu semnalează primejdia necombaterii unor asemenea așa-zise „teorii" și noi, criticii, sîntem datori să reacționăm cu o mare promptitudine și forță ideologică împotriva lor.

Personal, îmi iau angajamentul să fiu mai prezent ca pînă acum în frontul critic, să măresc combativitatea articolelor mele, să mă străduiesc să fac din ele tovarăși buni de luptă pe frontul nostru literar unde poezia, proza și dramaturgia, însuflețite de idealul socialismului, luptă împotriva barbariei și a înjosirii noțiunii de om pentru ridicarea ei la cea mai înaltă accepție pe care a cunoscut-o istoria.

Ovid S. Crohmălniceanu

Citirea Raportului

Citirea și meditarea raportului înfățișat de tovarășul Gh. Gheorghiu-Dej Congresului al II-lea al Partidului Muncitoresc Român este o datorie esențială pentru toți acei care participă, într-un fel oarecare, la procesul producerii de bunuri materiale și morale din țara noastră. Importantul text al raportului prezintă nu numai realizările obținute în anii regimului popular, dar și căile ce i se deschid în epoca următoare. Poporul românesc, angajat în acțiunea de construire a socialismului, înțelege mai bine, lumina raportului, sensul și perspectivele muncii și sforțărilor sale.

Deși raportul înfățișat de tovarășul Gh. Gheorghiu-Dej alcătuiește o unitate atît de solidară, încît nu e cu putință de a izola un singur pasaj fără a pierde din vedere înțelesul întregului, este firesc ca din milioanele de cetățeni care l-au parcurs în întregime și l-au prieput în totalitatea lui, fiecare să se fi oprit mai stăruitor la acele părți care stau într-o legătură mai strînsă cu felul muncii și îndatoririlor sale. Sînt sigur că toți scriitorii și artiștii, toți acei preocupați de problemele literaturii și ale artei, au întîrziat cu cea mai mare atenție asupra acelor considerații ale raportului, adresate lor în special. Cuvintele temeinice și cumpătate care s-au spus cu această ocazie nu pot decît să obțină adeziunea cea mai generală Recomandarea făcută artiștilor de a reprezenta „temele mari și aspectele fundamentale ale luptei eroice a poporului muncitor pentru construirea socialismului", prevenirea împotriva „tendinței de a simplifica realitatea", observația că „realismul socialist exclude deopotrivă tendința de a prezenta viața în culori trandafirii, de a ignora conflictele ei", încurajarea orientării către ceea ce este sănătos și esențial, către formele înalte ale măiestriei și către „cele mai largi posibilități de manifestare a personalității artistice", către o „mare varietate de stiluri și gusturi", împotriva „tămîierii reciproce și a spiritului de grup", împotriva „formalismului și subiectivismului", împotriva a „tot ce este searbăd, cenușiu, simplist", pentru arta adevărată, străină de „trivialitate și naturalism", pentru „operele demne prin conținutul lor de idei și prin forța lor artistică de epoca furtunoasă a transformărilor revoluționare pe care le trăiește patria noastră", toate aceste observații și îndemnuri alcătuiesc tot atîtea principii pe care le vor saluta de-opotrivă și cu cea mai mare căldură toți lucrătorii noii culturi a țării noastre.

Raportul observă într-un rînd : „Deosebit de îmbucurător este faptul că în literatura și arta noastră își dau mîna scriitori și oameni de artă din diferite generații". In adevăr, sînt printre noi, scriitorii acestei epoce, oameni de vîrste și formații deosebite, unii care au pășit de curînd în cîmpul creației, alții care au lăsat în urmă un drum mai mult sau mai puțin lung și au dat o parte mai mică sau mai mare a operei lor. Pe toți ne unește însă dorința de a fi folositori patriei comune și culturii românești. Cînd ni se cere deci să sprijinim formația unei arte și a unei literaturi sănătoase, adevărate, originale și vii, bogată în conținut, măiestrită în formele ei, acordată cu înaltele năzuințe ale socialismului, adică ale acelei înfrumusețări sociale și politice care, afirmînd primatul muncii, luptă pentru dreptatea și libertatea acelora ce o săvîrșesc, nu putem să spunem decît că apelul este bine venit și că el trebuie ascultat și urmat.

Tudor Vianu

Infățișăm lamura vieți

Atît din raportul de activitate al C.C. al P.M.R. la al doilea Congres al partidului cît și din contribuțiile dezbaterilor, ni se înfățișează cu multă limpezime rostul literaturii și al contribuției scriitorești în cadrul construirii socialismului din țara noastră. Se subliniază că literatura nu este un simplu joc gratuit, o trecere de timp a celor închiși în turnul lor de filde, ci o contribuție serioasă și eficace în cursul muncii tuturor. De aceea ea e chemată să susțină această muncă, reflectînd toate urcușurile și coliturile în mersul ei ascendent spre fericirea întregului popor. Literatura trebuie să-și înceapă calea de pe aceleași poziții pe care se găsesc toți cei care luptă pentru biruința noului împotriva formelor vechi, de pe aceleași poziții de pe care luptă poporul muncitor și cu aceleași idealuri ca ale lui. Măsura care să o ferească de excese sau de insuficiențe de exprimare se găsește în personalitatea fiecărui scriitor, iar personalitatea aceasta, cu originalitatea ei de formă, în a sensibiliza și exprima, e tocmai ceea ce se recomandă minuitorilor de condei, pentru a alcătui o privelițe cît mai bogată și cît mai variată a literaturii române. Această diversitate de manifestări a atîtor personalități alcătuiește libertatea care nu numai că se dă dar se cere, pentru a întîlni un autentic act de creație.

Aceasta e libertatea cea mare, scriitoricească, fecundă și binefăcătoare, iar nu anarhia gîndurilor și pozițiilor unor personalisme sarbede și incapabile să transcrie adevăratele realități, dacă li s-ar cere. Libertatea de a se perfecționa neîncetat în concordanță cu interesele și materiale și morale ale tuturor, care este scriitorul care nu o are ? Rămîne numai să știe să aleagă și să înfățiseze însăși lamura vieții, în mers, în formele cele mai expresive și artistice.

Marii noștri înaintași progresiști, iubitori de adevărată democrație de la Eminescu pînă la Mihail Sadoveanu au știut să o facă, neîntrecuți în măiestrie ca și în devotament pentru popor.

Să-i imităm și vom fi pe calea cea bună.

Ion Marin Sadoveanu

Sarcini fundamentale

Incă nu s-au încheiat amplele lucrări ale celui de-al doilea Congres al Partidului nostru și de pe acum ne apar — în toată măreția lor — atît aprecierea făcută de către conducătorii noștri realizărilor din perioada dintre cele două congrese, cît și sarcinile ce ni se trasează pentru înfăptuirea victorioasă a celui de-al doilea cincinal, în care pășim.

Am avut cinstea să ascult monumentalul raport al tovarășului Gheorghe Gheorghiu-Dej, oglindă limpede a anilor frămîntați și glorioși din trecutul apropiat al Patriei, îndreptar și călăuză — fiecăruia și tuturor — în toate sectoarele muncii și luptei noastre.

Fără îndoială acest capital document de Partid ne concerne în egală măsură, în deplinătatea sa, în fiecare capitol al său și în ansamblul arătărilor și prevederilor sale, indiferent de tărimul pe care ne desfășurăm activitatea. Araeeori mi-a apărut atît de clară inextricabila interdependență a tuturor fenomenelor vieții noastre de partid și de stat, repercusiunile hotărîtoare pe care le au succesele sau rămînerile în urmă dintr-un domeniu al operei comune de construire a socialismului, asupra tuturor celorlalte domenii.

Atît raportul primului secretar al C.C. al Partidului, cît și luările de cuvînt ale altor conducători printre care ale tovarășului Iosif Chișinevschi, Miron Constantinescu, Leonte Răutu, au vădit odată mai mult locul de deosebită însemnătate pe care îl ocupă în preocupările Partidului nostru, sectorul ideologic. Analizele făcute muncii în acest sector, sarcinile puse în fața tuturor celor cari îi aparțin — ideologi, cadre didactice, oameni ai culturii, științei și artelor — vor constitui un neprețuit și inepuizabil ajutor în ducerea mai departe a succeselor înregistrate, în lichidarea cît mai grabnică a confuziilor, a reticențelor, a baierii pe loc — sau pe alături !

Noi, scriitorii, membri de Partid, sau fără de Partid, am avut prilejul să privim, înmănunchiate, uriașele realizări ale eroicei noastre clase muncitoare, condusă de detașamentul său de avantgardă — încercatul partid al comuniștilor — și în același timp să măsurăm discrepanța flagrantă ce mai există între aceste realizări și puținul, prea puținul, reflectat în operele noastre din viața cea nouă a oamenilor noi, din clocotul acestei actualități înălțuitoare — atît de diversă și atît de unitară.

Dar nu un copleșitor simțămînt de descumpănire ne cuprinde în fața acestei sarcini de a cîștiga timpul cu care am rămas înapoia construcției și a constructorilor Patriei — ci dimpotrivă, o nemăsurată dorință de a sluji fără șovăire, fără răgaz, de a ține pasul, de a împlini chemările Partidului, care sînt ale poporului nostru întreg.

In ceea ce mă privește socotesc că sarcinile noastre permanente de militanți, de activiști, de ostași ai baricadei ideologice — parte integrantă a revoluției noastre — trebuiesc considerate în lumina lucrărilor congresului, cu un și mai ascuțit simț al răspunderii, că ele trebuie să se cristalizeze nu în angajamente formale ci în planuri concrete de muncă, în punerea pe șantierul noului cincinal al unor opere temeinice, cu un înalt conținut de idei, pline de patosul giganticei etape prin care trecem, strălucitoare de perspectivele radioase ale viitorului nostru, realizate la nivelul celei mai severe exigențe artistice, ale celei mai desăvîrșite măestrii — opere pe care oamenii muncii au dreptul să ni le ceară și noi datoria să li le dăm !

Pe măsura puterilor mele, mă voi strădui să traduc în viață, cu și mai multă rîvnă, fără a precupeți nici un efort, acest angajament care nu este numai al scriitorului ci și al cetățeanului și al membrului de Partid.

Marcel Breslașu

Spre noi succese

Grija și competența cu care au fost tratate, în cadrul celui de-al doilea congres al Partidului, problemele artei și literaturii, arată încă o dată importanța pe care Partidul clasei muncitoare o acordă artei în făurirea lumii noi, socialiste.

Indicațiile ce ni se dau, atît în raportul tovarășului Gheorghe Gheorghiu-Dej, cît și în cuvîntarea tovarășului Miron Constantinescu, reprezintă un mare și prețios ajutor în activitatea noastră.

Intr-o măiastră sinteză sînt puse și rezolvate științific chestiunile esențiale ale teoriei și practicii artistice, care fac obiectul celor mai de seamă preocupări ale noastre.

Partidul intră în miezul lucrurilor, taie nodul gordian al falselor antinomii și ne arată din nou calea largă, cu nesfîrșite perspective, a izbînzilor noastre viitoare : calea realismului socialist.

Dacă există vreunul dintre noi pe care o reușită sau alta în creație să-l fi îmbătat, apoi acela are prilejul să se desmeticească în fața justei analize critice pe care Congresul o face literaturii noastre.

Mai clare ne apar în lumina acestei analize marxist-leniniste meritele și lipsurile muncii noastre.

Desigur că mă gîndesc în primul rînd la poezie. Mă gîndesc cîte lucruri frumoase s-au scris în ultimii ani, cîte poezii care vor rămîne în tezaurul veșnic al literaturii românești, dar în același timp mă gîndesc cît de trunchiat, de unilateral se înfățișează tabloul vieții în ansamblul poeziei noastre. Cît de plată și de cețoasă apare uneori realitatea ! Și ea numai plată și cețoasă nu e. Această ceață care estompează uneori contururile și reliefui realității, e doar efectul distanței care mai dăinuie uneori între noi și obiect.

Să abolim orice urmă a vechii rupturi dintre artist și viață ! Să fim noi înșine o parte din uriașa inimă care bate, din luminosul cuget care despică zările !

Să ne lipim mai strîns de solul fierbinte al vieții, să deschidem mai îndrăznet pe aripile larg deschise ale fanteziei, iată ce ne cere Partidul, iată chezășia unor noi și temeinice succese.

Maria Banuș

Cronicarii actualității

Popoarele planetei noastre, indiferent de forma lor de orînduire își afirmă cu hotărîre, tărie și claritate voința de a trăi în pace și înțelegere. Ele n-au poftă s-asculte absolut pe nimeni ce le-ar împinge la război. Toate popoarele știu că există anumite persoane avute și lacome de mari avuții — negustori de tunuri și de moarte, — persoane din S.U.A., din Anglia, Franța și alte țări care și-au făcut calculele : prin războiul rece să înfometeze, să ducă la sapă de lemn milioane și milioane de oameni, iar prin războiul fierbinte atomic sau termonuclear să distrugă și să pustiască întregi continente cu oameni, cu animale și plante.

Acest moment istoric este folosit de toate popoarele care, cu toată greutatea și conștiința lor determină, obligă pe calculatorii de război și pe procuriștii lor să nu deslănțuie catastrofa.

Iar în acest moment istoric al hotărîrii de luptă a maselor pe arena vieții internaționale, inclusiv masele poporului nostru, se ține Congresul al II-lea al Partidului Muncitoresc Român, congresbilanț al vieții noi apărute de după unificarea clasei noastre muncitoare, congres în care se trasează liniile de dezvoltare viitoare.

Este nespus de firesc deci ca primul secretar al Comitetului Central al Partidului, tovarășul Gh. Gheorghiu-Dej, să fi subliniat pe ce temelie de granit s-a clădit viața cea nouă de către clasa noastră muncitoare, de țărănimea muncitoare și de intelectualitatea legată de popor :

„In țara noastră, ideologia marxist-leninistă stă la temelia vieții de stat și exercită o înrîurire tot mai puternică asupra vieții sale sociale".

Există sector de viață asupra căruia să nu se resimtă puternic ideologia marxism-leninismului?

In deobște este știut că viața comuniștilor nu se caracterizează prin trăsături de ușurință, iar între bătăliile lor nu încap niciodată pauze. Comuniștii sînt făuritorii vieții noi și legați de prezent.

In acest al doilea congres s-au dezbătut cu mare bogăție problemele capitale ale construcției noastre socialiste, problemele revoluției culturii noi, legată prin mii și mii de fire de foc de ceea ce a fost scînteietor, de durată, în creațiile poporului. Am înțeles că ritmul acestei culturi, în plină dezvoltare, este fără șalturi, că are cadența determinată de însăși respirația de viață, de pasiunea pentru creație a poporului nostru. Am înțeles că noi toți acei din largul front ideologic nu putem nici o clipă da uitării ideia că nu putem încheia un armistițiu cu dușmanul vieții socialiste, al culturii socialiste.

Pe frontul nostru ideologic unde „Partidul Muncitoresc Român consideră ca o datorie sfîntă a sa apărarea cu fermitate și consecvență, cum a spus la Congres tovarășul Miron Constantinescu, a ideilor marxism-leninismului, care sînt sufletul activității noastre, aplicîndu-le în mod creator, în condițiile concrete ale țării sale", în nici o împrejurare, sub nici un chip nu se poate acorda din senin o amnistie dușmanului gîndirii noastre. Cuvintele noastre, culorile noastre se pot asemăna cu roua, dar roua aceasta nu-i menită să-i tămăduiască pe dușmanii cauzei noastre măreție.

Invățătura noastră, ne-a adus aminte Congresul al doilea al P.M.R., este știința care învață pe cei exploatați și oropsiți să-și conducă mișcarea de eliberare națională și socială, să-și făurească astfel de condiții ca să fie pe vecie înlăturată exploatarea, iar în locul sclaviei salariate, al beznei inculturii, să se creeze condiții de creștere a belșugului, a libertății, a fericirii.

Invățătura noastră marxist-leninistă ne arată că noi sîntem cîntăreții, cronicarii, celei mai depline actualități; a clasei muncitoare, că nu gîndim și nu scriem altceva decît ceea ce ne cere, ceea ce-i de folos pentru poporul nostru, — în mersul său înainte, în revoluția sa culturală pe o treaptă mai sus azi decît cea de ieri.

Ion Călugăru

Adevăr și viață

Capitolul consacrat literaturii și artei în raportul prezentat la cel de-al II-lea Congres al Partidului Muncitoresc Român de către tovarășul Gh. Gheorghiu-Dej alcătuiește un îndreptar categoric al muncii de creație artistică, așteptat cu ardoare de toți scriitorii de diferite generații care — subliniază raportul — își dau mîna la opera de dezvoltare a culturii, puse în slujba poporului.

Proletcultismul, schematismul, formalismul sterp, care și-au putut găsi uneori chiar apărători și susținători, sînt demascate în tot ce au dăunător pentru literatură ; ele nu vor mai putea dezorienta și descuraja deopotrivă pe vîrstnici și tineri. Importanta problemă a creației literare este enunțată în raport într-o cuprinzătoare și luminoasă formulă, făgăduitoare de fecunde și generoase perspective metoda realismului socialist, veritabilă forță generatoare de viață, adevăr și frumos artistic.

Inarmați cu această minunată forță creatoare noi, scriitorii, ne săltăm pe un plan nou în munca noastră, pornind cu avînt și dragoste spre obiective pînă acum atinse doar timid sau sporadic — teme de creație strîns legate de măreața realitate socialistă din patria noastră, spre teme din actualitate.

Va trebui să combatem cu toată hotărîrea, să nu mai lăsăm să apară în nuvelă, în roman, în teatru ceea ce denaturează și falsifică adevărul despre oameni. Să nu ne sfiim, așa cum unii dintre noi au făcut-o, să nu ne sfiim a scrie, atunci cînd soarta eroilor ne-o cere, cuvintele : „te iubesc", de care se feresc anumiți așa-ziși îndrumători și impuneau și scriitorilor să le evite. Iubirea curată, sănătoasă, generatoare de fapte mărețe și eroice în muncă, în viața particulară a eroilor, nu poate fi deloc asimilată cu morbidele divagații decadente ale literaturii burgheze.

Scriitor vîrstnic, care mi-am consacrat nesovăelnic și cinstit patruzeci de ani din viață teatrului românesc, din adîncul inimii strig slavă celui de-al II-lea Congres al P.M.R. ! Trăiască Partidul clasei muncitoare, partid care e și al nostru, al tuturor oamenilor muncii intelectuale, înfrățiți cu muncitorii de toate categoriile, pentru triumful socialismului în patria noastră !

Alexandru Kiriței

Cu inimile deschise

Am citit cu deosebită emoție cuvîntul Raportului. M-au entuziasmat premizele noului cincinal, închipuindu-mi cum va fi țara în anii ce vin. Am simțit încă o dată pe ce putere creatoare ne bizuim. Mi-am dat seama că noi ne scriem istoria cu mîna noastră și schimbăm geografia patriei cu puterea minții, sufletului și uneltelor.

Dar premizele celor cinci ani în curgere sînt un poem social uriaș cum numai un popor liber și-l poate făuri. Cuvîntul partidului, în ce ne privește pe noi scriitorii, este o trezire și mai puternică la conștiința de luptători în avangarda progresului. Trebuie să luăm aminte, să nu ne îmbătăm de succese și să adormim pe lauri. Epoca noastră este o epocă de luptă. Cine începeză sau adoarme pe cîmpul de luptă nu are drept să se bucure la soboarele biruințelor. Cuvîntul partidului e călăuzitorul operelor noastre și l-am primit și de data aceasta cu inimile deschise, ca niște trandafiri spre soarele în răsărit. Trebuie să ne contopim cu realitatea fremătătoare a epocii și să scoatem din adîncurile ei cea mai luminoasă lamură a faptelor și caracterelor, cum scot minerii cristalele și aurăriile din adîncul straturilor geologice.

Să privim drept în față marile și dificilele probleme ale creației artistice. Să ne luăm de piept cu greutățile și să le repezim la o parte din lumina orizonturilor. Literatura trebuie privită cu cea mai mare gravitate. Cel ce o ia în ușor nu va scrie cărți bune niciodată. Scrisul cere cultură, umblet prin țară, nopți albe și sudoare. Să nu uităm nicicînd aceste condiții sine qua non ale creației. Fără respectarea lor lucrările noastre ies neconvingătoare și sumbre.

Nu trebuie să uităm că avem de scris opere-exemple, demne să ne înfățișeze și în fața generațiilor ce vin. De mai bine de zece ani dăm bătălii cu noi înșine, cercetăm scrierile înaintașilor, muncindu-ne să dăm cititorilor personaje de neuitat, monumente prin vremuri.

Cînd sîntem poftiți la edituri să semnăm contracte, eu unul cred că trebuie să ne gîndim mult înainte de a ne pune iscălitura. Nu semnăm contracte nici cu directorii, nici cu secretarii, ci cu întregul nostru popor. Făgăduind prin iscălitura noastră muncitorilor din industrii și sătenilor, cărți bune, manuale de creștere neîncetată a sufletului. Contractul editorial e contract social. Numele e marea avere a scriitorului. El poate fi ridicat la rang de steag, dar poate fi și coborît. Ni-l coborîm atunci cînd scriem cărți în fața cărora cititorii zîmbesc cu tristețe sau decepționați.

In nici o perioadă a timpurilor scriitorii n-au avut condiții mai bune de viață. Generații de creatori au pierit odinioară ca iarba cîmpului. Trebuie să nu ne oprim aripile elanului, la preocupări mărunte care nu răspund nici unei aspirații nobile a sufletului omenesc. Să fim cîntăreții neînfricați ai timpurilor noastre, mai mult decît martori ai istoriei.

Editorii nu ne poftesc niciodată să semnăm angajamente eftine, ci contracte cu întreaga noastră societate muncitoare. Deci, să nu precupețim nimic și să răspundem din plin contractului ce-l semnăm cu societatea, dîndu-i opere din ce în ce mai bune, mai pline de avînt creator, eroi-exemple care să ne înfățișeze cu demnitate și-n fața oamenilor de azi și-n fața generațiilor ce vin în urmă.

Istoria se desfășoară năvalnic, cu infinite cortegii de aspecte. N-avem dreptul să rămînem în urma istoriei. Locul nostru e înaintea ei, la postul de comandă. Să fim și mai demni de această menire, prin cărțile ce le scriem ca răspuns la contractul social...

Eusebiu Camilar

Pentru anii ce vin

Poporul nostru a luat cunoștință cu o nețărmurită mîndrie și bucurie de istoricul document prezentat Congresului în numele Comitetului Central de primul secretar al C.C. al Partidului, tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej.

Este neîndoios că un asemenea document, de o asemenea însemnătate, nu poate fi comentat în cîteva rînduri. Frescă a măreților înfăptuiri ale poporului și perspectivă amplă pentru anii care vin, raportul tovarășului Gheorghe Gheorghiu-Dej a devenit program de luptă și de muncă al Partidului pentru construirea economiei socialiste, pentru întărirea continuă a partidului, pentru consolidarea statului democrat popular, pentru ridicarea nivelului de trai material și cultural al poporului și pentru apărarea păcii.

Obștea scriitoricească găsește în acest raport un izvor de apă vie, de vreme ce fiecare rînd al documentului vorbește despre viață, despre luptă, despre muncă, despre străduința colectivă pentru asigurarea unui viitor fericit patriei noastre.

Există însă în raportul tovarășului Gheorghe Gheorghiu-Dej un capitol ce ne privește în mod nemijlocit. Documentul consemnează victoriile repurtate de scriitori pe drumul creării unor opere legate de realitate, izvorîte din lupta poporului.

Raportul tovarășului Gheorghe Gheorghiu-Dej ne arată însă cu deosebită limpezime stavilele ce ne mai țin în loc. Fiecare scriitor din țara noastră ar putea întări prin exemple personale justețea celor afirmate în raport. Intre ideologia socialistă și cea străină de clasă se dă clipă de clipă o luptă îndîrjită și fiecare dintre noi plătim un tribut dureros în operele noastre, atunci cînd ideologia proprietarilor de sclavi, ideologia retrogradă și întunecată își mai face loc în paginile noastre. Cărțile noastre, scrise în ultimii ani, ar fi fost mai bune, mai convingătoare și mai frumoase, dacă la temelia lor stătea o mai deplină claritate ideologică, însușirea mai temeinică a concepției despre lume a clasei muncitoare. Munca noastră scriitoricească ar fi fost mai rodnică. Cîte exemple nu se pot da în această direcție ? Mă gîndesc, de pildă, la „Pasărea furtunii" a lui Petru Dumitriu, roman care în ultima lui formă a cîștigat imens tocmai pentru că scriitorul a dobîndit o mai mare limpezime ideologică. Aș putea cita o experiență personală. In ultima analiză slăbiciunile primei versiuni ale piesei „Arcul de triumf" izvorau din aceeași neclaritate ideologică, confuzii ce se plătesc totdeauna în chip dureros și pe plan artistic.

Raportul și discuțiile ce s-au purtat au spulberat „iluziile" vinturate în rîndurile noastre în ultima vreme, cu privire la o așa zisă „pauză" în lupta de clasă. A gîndi că există posibilitatea instaurării unei „pauze" în lupta de clasă, înseamnă a gîndi să suprimi însuși temeiul existenței noastre cetățenești. Numai cei străini de lupta poporului pot năzui astfel, și este o datorie a noastră, a scriitorilor, ca, prin operele noastre, purtînd o tematică majoră, să le dăm riposta cuvenită. Raportul Comitetului Central a răspuns categoric acelora care pledau jalnic împotriva îndrumării. In spatele acestor penibile pledoarii, zăcea de fapt dorința de a ne vedea îndepărtați de la temele mari ale vieții, de la atacarea curajoasă a conflictelor puternice, tratate și rezolvate din poziția de luptă a clasei muncitoare. Iar unii dintre scriitorii noștri să compare : ce au scris și au realizat sub îndrumarea Partidului și ce au scris și au realizat în afara acestei îndrumări.

Documentul Comitetului Central atrage scriitorilor atenția cu privire la lupta pe care trebuie s-o ducă împotriva operelor lucrate de mîntuială, confecționate după șablon, searbăde și cenușii. Trebuie să recunoaștem deschis — și în primul rînd criticii au datoria să o facă prin scrierile lor — că noi n-am luptat cu suficientă putere împotriva manufacturii literare lipsite de mesaj, erzaț pe care poporul nostru îl respinge cu indignare.

Raportul tovarășului Gheorghiu-Dej cheamă la o etică proletară în viața scriitoricească, morală ce condamnă cu dispreț tămîierea reciprocă, spiritul de grup, tendințele de a se înăbuși critica.

Cuvintările în jurul raportului au subliniat însemnătatea ce se acordă azi artei în patria noastră. Mă gîndesc la pasajul din cuvîntarea tovarășului Miron Constantinescu în care se arată ce rol însemnat îi revine scriitorului de satiră din zilele noastre, scriitor ce trebuie să continue la o altă etapă de dezvoltare istorică, tradiția strălucitilor noștri înaintași.

Să facem din arma satirei un bisturiu care să extirpe cangrena birocratismului, a arivismului, a carierismului, un fier roșu care să ardă toate racilele rușinoase ale trecutului, întreaga moștenire nefastă capitalistă din conștiința oamenilor.

Avem în fața noastră o perspectivă pe care marii noștri precursori, scriitori patrioți ca Eminescu Caragiale, Creangă, Vlahuță sau Coșbuc n-au putut-o întrezări nici în visele lor cele mai într-aripate.

Să ne ridicăm bărbățește în anii care vin, la înălțimea acestei chemări.

Aurel Baranga

Strîns uniţi în jurul Partidului

Indemnul Partidului

Cred că nu e scriitor în ţara noastră dornic să-şi ştie poporul fericit, care să nu fi aşteptat cel de-al II-lea Congres al Partidului Muncitoresc Romîn ca pe un eveniment de cea mai mare însemnătate atît pentru activitatea istorică a milioanelor de oameni ai muncii cît şi pentru propria sa activitate şi creştere artistică.

Altminteri nici n-ar putea să fie. Contopindu-şi năzuinţele — social politice, estetice, morale — cu năzuinţele poporului care, condus de partid, clădeşte societatea socialistă, scriitorul înaintat vede în îndrumarea de către Partid garanţia aportului său la marea operă colectivă. Din acest punct de vedere el nu se deosebeşte cu nimic de ceilalţi constructori ai noii societăţi, care văd în partid statul lor major, iniţiatorul şi organizatorul tuturor victoriilor.

Pentru scriitorii credincioşi cauzei socialismului nu există şi nu pot exista căi lăturalnice, care să-l ducă spre ţelul dorit după cum pentru popor nu există căi lăturalnice în afară de calea cea mare pe care Partidul îl conduce.

Aceasta este o lege a activităţii noastre creatoare şi a dezvoltării literaturii noastre noi. De aceea şi grija Partidului pentru orientarea noastră este permanentă şi neslăbită.

Faptul şi-a găsit o strălucită expresie în raportul de activitate al C.C. al P.M.R. prezentat Congresului de către tovarăşul Gh. Gheorghiu-Dej. In acest document problemele literaturii şi artei ocupă un loc foarte important. Socot că nu e cazul încă să încerc a intra în analiza tezelor cuprinse în raport, deoarece pentru aceasta se cere o mai adîncă şi laborioasă studiere a întregului document. Cred însă că, din fiecare rînd al capitolului respectiv, se degajă atenţia pe care Partidul o acordă luptei pentru un bogat conţinut socialist de idei al operei literare, pentru puritatea ei ideologică şi politică, pentru măiestria ei artistică. Necesitatea combaterii cu intransigenţă a oricăror influenţe burgheze în literatură, a diverselor „teorii" retrograde ce se ivesc în viaţa literară este puternic subliniată. Ni se atrage atenţia asupra unor fenomene dăunătoare, ca tămîrirea reciprocă, spiritul de grup, preferinţa pentru o atmosferă stătută, festivă, de automulţumire — şi ni se cere să extirpăm cu neîngăduinţă aceste rele.

Cu profundă dragoste şi stimă sînt apreciate succesele esenţiale ale muncii noastre, preţuită de popor pentru că slujeşte marii sale cauze. Dar totodată ni se arată cu cît mai multe şi mai mari ar trebui să fie succesele viitoare, se indică mijloacele spre a le cuceri sub semnul uriaşelor perspective de dezvoltare socialistă a întregii ţări.

Ca şi pentru toţi oamenii muncii, raportul C.C. al P.M.R. reprezintă pentru scriitori un program grandios. Indeplinindu-l, vom duce literatura spre o mare înflorire.

Fireşte, că realizării acestei sarcini, care se confundă cu realizarea celor mai intime aspiraţii ale noastre, de creatori slujind cu cinste poporul, va trebui să-i închinăm toate forţele.

N-am nici o îndoială că în frunte cu comuniştii, vom transforma în fapte îndemnul Partidului.

Eugen Frunză

Seva noii vieţi

Greu lucru să fii bun gospodar în gospodăria ta măruntă. Nu mulţi au acest dar şi înclinare. In adevăr, a lega toate firele rosturilor zilnice fără să le încurci şi să le poţi duce la capătul lor creator, e lucru greu. Asta într-o gospodărie mică, în aria de interese care-ţi împrejmuie făptura, dar mai virtos cresc greutăţile cînd răspunderi mai încîlcite şi rosturi mai mari îţi vin în cale şi se aşează pe umeri. Atunci încordarea şi simţul răspunderii, dacă-l ai este crescut la măsuri care par de neatins.

Cît de uriaşă, în paralelă cu toate aceste mărunte încordări, ne apare sarcina partidului de a îndruma gospodărirea unei ţări întregi, a unui întreg popor. Cît de deosebite şi de complexe sarcinile, răspunderile, urmărind toate feţele şi formele vieţii creatoare în noua structură a patriei noastre treziţă la viaţa nouă.

In zilele acestea reci de decembrie, cîte inimi nu s-au luminat, trecînd pe lîngă palatul Atheneului unde au loc şedinţele de lucru ale celui de al II-lea Congres al Partidului. Cîte inimi nu s-au încălzit la gîndul că acolo arde focul cel mai de preţ, focul moral care călăeşte voinţi, existenţe, inimi, idei, probleme, forme de viaţă şi forme de creaţie în toate domeniile vieţii în patria noastră.

Lumina şi căldura îmbrăcau inimile care treceau pe lîngă casa în care Partidul îşi creştea miraculos, sub privirile martore, floarea învoaltă şi uriaşă a fiinţei şi trudei sale. Fiecare petală a acestei flori se deschidea privirilor şi conştiinţelor de la noi şi din toată lumea. Fiecare petală, puternică şi suavă în acelaşi timp închipuia o naunţă, o culoare din viaţa patriei noastre. Din această casă izvora nu doar simbolic lumină şi căldură. Lumina şi căldura din cuvintele, din gîndurile, din mărturiile despre muncă, despre realizări, despre mari proiecte în devenire. Intre aceste petale ale florii minunate era şi a noastră petală albastră a artei pe care Partidul a crescut-o de-o potrivă, a hrănit-o cu seva puterii sale ca pe toate megieşele ei în marea corolă a vieţii şi alcătuirii elementelor de nădejde ale existenţei. Ofilită era la înfăţişare înainte vreme, în vremea bine cunoscută a trecutului lepădat în groapa istoriei, această petală a artei, cum nu mai puţin ofilită era toată floarea vieţii noastre. Rămîne să nu prăpădim în zadar această sevă pe care Partidul ne-o dăruie. S-o tragem adînc în miezul rosturilor noastre, să dăm fructe sănătoase şi mîndre, să ospătăm poporul cu poamele frumoase ale scrisului curat, ca astfel să mulţumim toată osteneala Partidului.

Radu Boureanu

Datoria noastră

La Congresul al II-lea al Partidului Muncitoresc Romîn, în rapoartele ce s-au citit şi în discuţiile ce au avut loc, ţara întreagă şi-a dat sie-şi raportul. La acest sfîrşit de cincinal, muncitorii, ţăranii, intelectualii, au adunat rodul străduinţilor lor. Şi poporul nostru spune azi tuturor că el îşi cunoaşte calea, şi că nu există forţă în lume, oricît de brutală, oricît de perfidă, care să-l poată opri pe drumul său spre socialism.

Pentru mine, ca intelectual, ca scriitor, acest drum înseamnă participarea, cît de modestă, la lupta pentru o cultură adevărată, pentru o artă a marilor valori; o artă pe care, cu mîndrie s-o putem arăta şi nouă înşine, şi prietenilor noştri, şi generaţiilor ce vor veni, spunînd: iată, cu aceasta am îmbogăţit noi cultura romînească.

In cuvîntarea sa la Congres, tovarăşul Miron Constantinescu a spus: *„Toată frumuseţea literaturii şi artelor nu poate şi nu trebuie să fie o frumuseţe sterilă, nefolositoare oamenilor şi societăţii socialiste, ci trebuie să servească pe cei ce muncesc şi societatea făurită de ei, să fie nu numai un tovarăş de drum, ci şi un tovarăş la făurirea acestei mari opere".*

Sînt convinsă că în aceşti ani de atît de încordată muncă pentru mai multă pîine şi mai multă cultură, orice intelectual scriitor, artist, va recunoaşte în aceste cuvinte propriul său crez.

In piesele pe care le-am scris pînă acum, am căutat să dau veşmînt scenic unor gînduri apropiate publicului din sală, oamenilor ce aşteaptă cuvîntul artei. Şi am cunoscut de curînd bucuria de a vedea că publicul rîde acolo unde am voit să rîdă, şi tace încordat cînd pe scenă se spun cuvinte pe care le-am scris cu inima strînsă de mînie ori durere.

In ceea ce voi scrie de acum încolo, voi căuta să-mi fac datoria de scriitor faţă de cei ce muncesc, cunoscîndu-le tot mai bine viaţa şi problemele, şi căutînd să le dau răspuns. Şi cea mai caldă dorinţă a mea e aceea ca tot mai mulţi spectatori să recunoască în gîndurile şi faptele personajelor mele propriile lor gînduri şi fapte.

Ana Novak

Claritate

Am urmărit zi de zi, cu emoţie îndreptăţită, lucrările celui de al II-lea Congres al P.M.R., eveniment de seamă în viaţa Partidului şi poporului nostru. Căci pentru noi, scriitorii, indiferent de generaţia din care facem parte, Congresul este un bogat izvor de cunoştinţe, un înalt exemplu de claritate, din care putem desprinde minunate învăţături şi îndrumări pentru lucrările noastre de viitor. Ca tînăr scriitor, am încă foarte multe lucruri de învăţat. Am dat puţine lucrări bune şi mai multe slabe. Sînt încă un ucenic în mîna căruia pana de-abia s-a obişnuit. Ştiu că drumul scrisului e foarte greu, şi că sînt mulţi chemaţi şi puţini aleşi. Dar pînă cînd voi simţi nevoia de a mă destăinui oamenilor, de a le arăta — pe calea scrisului — acest unic fior care străbate patria mea — construirea unei vieţi noi, — voi scrie. Partidul mă ajută. Mă ridică la înălţimea frumuseţii morale, la care numai un comunist e în stare să ajungă. Partidul ne-a insuflat demnitate şi conştiinţă de cetăţean. Partidului îi mulţumesc din inimă pentru drumul tot mai larg ce mi-l deschide înainte. Îi mulţumesc pentru că m-a ajutat şi mă ajută să înlătur hotărît ceea ce e dăunător scrisului meu. Şi pe această cale, mă străduiesc ca, de acum înainte, să am cît mai puţine rebuturi şi cît mai multe lucrări din care să străbată glasul vieţii şi lumina Partidului.

Rusalin Mureşanu

Indreptar

Ca întotdeauna în preocupările Partidului, şi acum — la Congresul al II-lea — interesul pentru literatură şi artă ocupă un loc de seamă,

Dar raportul nu se mulţumeşte să-şi manifeste interesul pentru literatură şi artă făcînd un simplu bilanţ al realizărilor de pînă acum şi manifestîndu-şi încrederea că „scriitorii şi artiştii noştri vor dărui poporului opere demne prin conţinutul lor de idei şi prin forţa lor artistică, de epoca furtunoasă a transformărilor revoluţionare pe care le trăieşte patria noastră" ci enunţă o bogăţie de idei care trebuie să fie — şi vor fi — îndreptar fără de a cărui urmare, încrederea în noi se va dovedi neîntemeiată.

Cu drept cuvînt — vorbind de scriitorii, compozitorii, pictorii, etc. care au obţinut în ultimii ani succese remarcabile — tovarăşul Miron Constantinescu spune în cuvîntarea sa la Congres: „Calea pe care au urmat-o pentru realizarea unor opere de valoare este calea arătată de partid". Pentru realizarea unor opere de valoare în viitor, se adaugă — ca important îndreptar — atît materialul cuprins în raportul C.C. al P.M.R. prezentat de tovarăşul Gh. Gheorghiu-Dej cît şi cuvîntarea tovarăşului Miron Constantinescu precum şi nenumăratele materiale ale Congresului. Din raport, cît şi din cuvîntarea amintită, este limpede că la baza ori cărei opere valabile trebuie să stea spiritul de partid al creatorului (fie că acest creator este sau nu este membru de partid). Spiritul de partid trebuie să stea la baza poziţiei de pe care priveşte şi înfăţişează autorul viaţa. Dar viaţa nu luată la întîmplare sau după bunul plac al scriitorului, ci — aşa cum ne aminteşte în cuvîntarea sa tovarăşul Miron Constantinescu: „Ceea ce este tipic în viaţă, adică ceea ce exprimă în modul cel mai clar esenţa forţei sociale respective.

Un important punct în acest îndreptar e semnalarea pericolului de a se interpreta greşit lupta popoarelor pentru slăbirea încordării internaţionale sau de a se crede că ar fi posibil — în lupta de clasă — un armistiţiu, sau, şi mai grav, că ar fi posibilă stingerea luptei de clasă. „Nici vorbă nu poate fi de o cît de mică slăbire a luptei duse de partidul nostru împotriva ideologiei duşmane necum despre o pretinsă „pauză" în lupta ideologică", — spune tovarăşul Gh. Gheorghiu-Dej în raportul C.C. al P.M.R.

In condiţiile regimului democrat-popular, unde operele de literatură şi artă sînt cunoscute şi preţuite de milioane de oameni, „acest public nou, setos de frumos, cere creatorilor ca operele lor să fie făurite la un înalt nivel de măiestrie, aşa cum merită temele măreţe cărora le sînt consacrate"... „Duşman al ori cărei nivelări sau egalizări mecanice în materie de creaţie, realismul socialist oferă creatorului cele mai largi posibilităţi de manifestare a personalităţii sale artistice, dînd frîu liber unei varietăţi de stiluri şi gusturi artistice". Dar acest „frîu liber" nu înseamnă interpretarea greşită, şi mai ales perfidă, a „libertăţii de creaţie".

„Dar dacă libertatea este înţeleasă în sensul conştiinţei necesităţii de a acţiona într-un anumit fel, de a servi în mod deliberat o cauză justă, în sensul hotărîrii de a face ceea ce este necesar folositor şi plăcut oamenilor muncii, de a servi în felul acesta celor ce creează toate bunurile societăţii, — spune în cuvîntarea sa tovarăşul Miron Constantinescu — atunci nu este nici o limitare a adevăratei libertăţi, ci, dimpotrivă este conştiinţa împlinirii în mod liber consimţit a unei mari şi nobile misiuni sociale".

Deoarece nu numai lucrurile spuse în legătură directă cu literatura şi arta — cu cultura în general — sînt un minunat, un indispensabil îndreptar pentru noi, scriitorii, ci întregul material al Congresului (care este oglinda vie a vieţii în mişcare, în dezvoltarea ei revoluţionară, principala ei tendinţă, direcţia dezvoltării societăţii) acest material se va adăuga, desigur, pentru fiecare dintre noi la lectura de căpătîi, la prezenţa permanentă în conştiinţa noastră.

Ury Benador

CINCI ANI...

Şi gîfîind un pic
pe vîrful de colină mă ridic.
Privirea-mi poate
să vadă, curioasă, cîte toate.
Jos, pe ponoară,
oraşul mineresc îşi desfăşoară
olanele-ntr-o scumpă armonie, —
machetă vie
fidelă, minunată şi-aurie.

Soarele, iată
cu oameni curioşi se tot desfată
(pe-acest pastel multicolor, — din zări
venind să-mi dea răspuns la întrebări),
el, inginerul-şef şi maistrul care
în case dă cu suliţi sclipitoare,
mi-arată cu-nţeles
ce-i ici sau colo-n preajma acestui deal,
dar mai ales,
ce s-a-ntrupat în planul cincinal.

Mi-arată
că unde mlaştini colcăiau alt' dată,
el, peste blocuri, strălucirea-şi lasă, —
iar sîrmele-nmiite, ca-ntr-o plasă,
ţin electricitatea luminoasă.
Mi-arată hale şi bazine
şi-un coş flămînd de înălţime
ce, din plămîni încinşi exală-n slavă
a gazelor otravă.

Destul e? Spune!
Nu! C-alături e fabrica de pîine,
spitalul cu ferestre ca de cer,
şi-n preajmă, noua şcoală de mineri,
de unde
verbul la duhul creator răspunde.

Teatrul tineretului şi el
s-a învechit, de-o vreme, într-un fel,
ca să apară
un altul pentru bucurii de vară.
Şi, de pe dîmb, dac-ar sări un om
ar nimeri poate pe stadion,
pe un oval, pe bundele verdeţii.
Vezi, băncile şi zidul, sub văzduh,
spun de-armonia dintre trup şi duh.

Măritul soare
dă cerului de-octombre scăpărare;
neostenind în rolul său nicicînd,
îmi poartă ochii-n mii de părţi, pe rînd,
Nu-i bai ce faci,
nu-i bai, tu, înginerule dibaci,
arată-mi numai tot ce vezi din zare,
să dau răspuns la orice întrebare.
Bagheta ta de aur să se plimbe
pe tot ce-i nou şi dat e să se schimbe,
şi precum sufli sticla şi oglinzi,
tu duh şi formă-a omului le prinzi.

Cinci ani sînt martori năzuinţii noastre;
să-i luminezi din casele-ţi albastre,
să-i strălumini în văzul tuturor,
privească-i ochiul nostru scrutător.
Şi dacă mai adaugi cu nădejde,
cum omul, de asemeni, se-nnoieşte,
nu mă uita: şi eu sînt astăzi altul
şi-aş vrea
să-ţi las o rază şi deasupra mea,
o rază către mine
ce stau aici, pe deal, în înălţime,
în ochi cu marea vreme viitoare,
ca scumpele opale,
ca o mare.

Kiss Jeno

In romineşte de **Al. Andriţoiu**

Pe vremele lui Eftimie Murgu

Apăruse în mai multe rînduri la Buda în „Crăiasca tipografie a Universitatei Ungariei" o revistă care era mai curînd un almanah sau o crestomaţie populară şi care purta titlul:

Bibliotecă romînească
seau
Adunări de multe lucruri folositoare,
întocmită
în douăsprezece părţi, întîia oară tălmăcită de prea învăţaţi bărbaţi...

Era prima revistă literară scoasă în limba romînă de studenţii romîni care studiau la Budapesta şi care se alăturaseră mişcării intelectualilor paşoptişti pentru eliberarea poporului de sub jugul autocraţiei habsburgice. In colecţia din 1834, în partea a cincea, la pagina 53, se găseşte un articol „Despre literatură" cu o definiţie nu puţin naivă şi nu tocmai ştiinţifică, dar plină de semnificaţie, pentru înţelegerea activităţii culturale a oamenilor din epoca lui 1848: „Productul minţei şi a învăţăturilor unei naţie se numeşte literatură şi părţile ei sînt poezia, filosofia, istoria şi retorica"... Era o accepţie largă a termenului de literatură pînă înspre concurenţa cu termenul „cultură", însă limitată prin precizarea „părţilor" la noţiunea de „umanioare", aşa cum apărea aceasta în programele analitice ale şcolilor vremii, inclusiv în cele stabilite la noi prin „Regulamentul organic".

Eftimie Murgu era un literat reprezentativ pentru epoca sa. „Biblioteca romînească" era „izvodită" de prietenii şi colegii săi, tovarăşi de luptă şi de idealuri în anii studenţiei. Omul era un intelectual ridicat din popor, crescut, intelectualiceşte, în spiritul umanismului, într-o epocă de mare efervescenţă socială şi naţională. Intelectualul umanist era, implicit, un luptător activ pentru libertatea poporului şi pentru formarea unei culturi naţionale, a unei „literaturi" naţionale în sensul definit de „Biblioteca romînească". In filiaţia întemeietorilor culturii noastre progresiste militante, Eftimie Murgu aminteşte, pe o altă treaptă în evoluţia societăţii, pe bătrînul boier Dinicu Golescu, iar continuitatea istorică este stabilită prin însăşi personalitatea unor elevi ai lui ca Nicolae Bălcescu sau Ion Ionescu de la Brad.

Un veac şi jumătate de la naşterea lui Murgu se împlineşte acum, în anii cînd visurile şi aspiraţiile intelectualului de la 1848 devin înfăptuiri reale, cînd umanismul militant, confuz la Dinicu Golescu, mai limpede la Murgu şi strălucinat de viziuni uluitor de înaintate la Bălcescu, — cunoaşte scara superioară a umanismului socialist. Aniversarea lui Murgu azi, a lui Murgu cel uitat decenii îndelungate şi ponegrit de burghezia retrogradă, înseamnă la excursie în istoria începuturilor culturii noastre moderne. Viaţa lui Murgu oferă date pentru romanul unei epoci puţin premergătoare şi curînd confundate cu aceea pe care Camil Petrescu a evocat-o în istoria „Omului între oameni". Rîndurile noastre merg doar pe urmele cîtorva date din cronologia vieţii încă prea sumar ştiute a lui Eftimie Murgu, restrîngînd pe cît posibil comentariul...

★

1805, decembrie. Atunci s-a născut Eftimie Murgu, în satul Rudăria, pe Valea Almajului. După actuala împărţire administrativă, în raionul Almăj, regiunea Timişoara. Satul, un sat grăniceresc, dintre cele aşezate de imperiul austro-ungar pentru paza frontierelor. Pămînt puţin, împărţit grănicerilor ca răsplată şi privilegiu. Revenea cam trei fugăre fiecăruia, pentru ogor şi păşune, căci mare parte era pădure. Agricultura — înapoiată. Solul secătuit, neîngrăşat. Treierişul cu vitele, după datini strămoşeşti. Un frică apăsătoare de voinţa cerului: să nu cadă ploaia tocmai în vremea treierişului. Gospodarul trebuia să mănînce la lăsatul secului toată ciorba din strachină, sugerînd natural să rămînă cît e nevoie deopotrivă de uscată ca vasul. Caii frămîntau în picioare spicele snopilor, minaţi de strigăte şi de larma harapnicului... Se prăpădeau parte din boabe; şuri nu se făceau. Statistice agricole din epocă vorbesc despre anii în care pămîntul dădea abia jumătate din recolta trebuitoare. O statistică din 1803 pomeneşte şi de moartea a cîteva zeci de mii de vite, căci nici fînul nu se făcea îndeajuns...

Tatăl lui Eftimie, Simion Murgu, e aflat la 1815 cu gradul de Fähnrich, inferior celui de Unterleutenant.

Şcoala primară, Eftimie Murgu o face, se pare, în sat la Rudăria. Se pare, de asemenea, că într-o şcoală germană, limba lui Goethe fiind pentru intelectualul de mai tîrziu, ca o a doua limbă maternă, în care-şi scrie prima lucrare de proporţii, precum şi testamentul...

1825. Eftimie Murgu se află în clasa de filosofie a liceului din Seghedin. Calificativul: eminens, în ambele semestre, la toate materiile: „istoria pragmatică a Ungariei", logica, algebra, limba maghiară, „doctrina religiunii", apoi „metafizica" şi geometria. Printre profesori, trei literaţi cunoscuţi în epocă.

1826. Eftimie Murgu, student la Universitatea din Budapesta. Urmează filosofia, absolvă eminens, apoi urmează dreptul (1827—1830), absolvindu-l cu acelaşi calificativ suprem. Printre profesori, unii scriitori. Influienţa poeziei revoluţionare maghiare. Cercurile studenţilor romîni progresişti care scot „Biblioteca romînească". Formarea implicit a conştiinţei unităţii naţionale. „Biblioteca" popularizează literatura din Principate. Studentul de la Budapesta e în curent cu mişcarea culturală romînească. O „însemnare a cărţilor romîneşti ce s-au tipărit" în anii aceia, înştiinţează că „Domnul profesor din Bucureşti Ioani Iliadi au tipărit în Sibiu o gramatică coala în 8" şi că „Marele logofăt Constantin de Golescu au tipărit în Bucureşti o cărticică morală". In 1829 se anunţă apariţia „Albinei romîneşti" a lui Asachi şi a „Curierului romînesc". Studentul află despre „Cuvîntul ce s-au zis la deschiderea şcoalei naţionale din Bucureşti în 1827 septembrie 15 de D. Simeon Marcovici, profesor de matematici în numita şcoală". Se reproduc în „Biblioteca" fabule de Asachi şi „Ruinurile Tîrgovişteî" a lui Girlova. Formaţia literară înclină spre afirmarea rolului educativ al literaturii şi se elogiază poezia didactică: „Intre multe ramuri a poeziei, acel care ţinteşte mai mult către folos este fabula (basna); scoposul acestei poezii didactice este prin zugrăvele alegorice şi satirice a da învăţături de morală". Intelegerea poporului, ca factor esenţial al istoriei, începe să se precizeze şi unele note premerg Bălcescului: „Aici vedem că şi în timpurile cele mai de demult, toată fericirea vreunei societăţi au atîrnat de la poporeni". (Comentariu la o istorie a romanilor compilată şi tălmăcită). Interesul pentru studiul multiramificat: pe Eftimie Murgu îl găsim abonat şi la „Antropologia mai întîi la lumină dată de d. Pavel Vasici, ungurian mediţiner".

1830. Murgu tipăreşte „Widerlegung", lucrare cu caracter polemic în legătură cu criteriile de caracterizare a limbilor. Stil demonstrativ, propriu intelectualilor angajaţi în luptă activă, folosind tonul discuţiei în contradictoriu şi evocind mărturii autobiografice. Argumente filosofice, istorice, lingvistice. Pasiune—şi ironie, chiar violenţă. Idei valabile ştiinţific şi azi; vocabularul e alcătuit din: 1) „vorba primae necesitatis", „Nothwörter", vorbele esenţiale „vorbele care leagă viaţa socială" şi constituie „temeiul limbilor". 2) Vorbele accidentale. Acestea din urmă se pot schimba fără să se schimbe esenţialul în limbă. Caracterul social al limbii: „limba este mărginită la societate; în afară de societate ea nu are nici un scop şi este aproape cu neputinţă". Desigur şi confuzii, proprii epocii, stadiului de dezvoltare al lingvisticii, influenţelor înconjurătoare, înrădăcinate printre studenţii din Banat şi Ardeal prin tradiţia şcolii ardelene: în primul rînd tendinţa latinizantă. Insă şi aici Murgu, legat de popor, se desparte de latiniştii, care ignorau folclorul. Chiar în „Widerlegung", Murgu citează larg poezii populare.

1832. Eforia şcoalelor moldoveneşti, în frunte cu Veniamin Costache şi avîndu-l ca „referendariu al şcoalelor" pe Asachi, publică la 18 februarie 1832 un

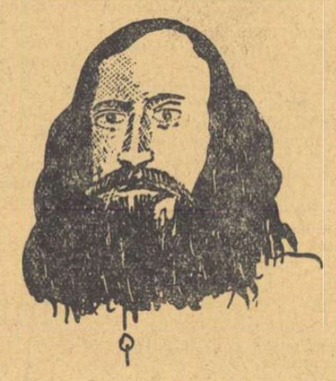

„concurs" pentru profesori. Murgu face oferta, cu conştiinţa că menirea lui este să slujească dezvoltarea culturii poporului romîn. Numirea întîrzie mai bine de un an, iar intrarea efectivă în funcţie are loc abia în 1834.

1834. „Albina Romînească" din 18/30 noiembrie 1834 anunţă sosirea în ţară a doctorului Eftimie Murgu, profesor de filosofie. Numele profesorului e cunoscut în capitala Moldovei. Un elev, G. Stihi, scrie o poezie:

„In Moldova întunecată
Se ivi acum deodată
Cea mai sublimă ştiinţă
Prin a Murgului silinţă, etc."

Moldova era setoasă de lumină multă. Invăţămîntul oficial pînă nu de mult fusese aproape inexistent. Regulamentul organic a întemeiat învăţămîntul public. La Iaşi funcţiona Şcoala Vasiliană care avea un curs elementar şi un curs gimnazial. In anul sosirii lui Eftimie Murgu se pregătea deschiderea Academiei Mihăileane pentru care chiar fusese adus. In 1833 Gihac întemeiase „Societatea de medici şi naturalişti din Iaşi". O seamă de tineri din familiile înalte, după ce-şi terminaseră studiile peste hotare, se întorceau în patrie cu idei înaintate şi cu hotărîrea de a lupta pentru promovarea lor. Murgu vine aşa dar în anii unor adînci frămîntări culturale strîns legate de năzuinţele politice, de libertate socială şi naţională.

După cum arată Asachi în „Ecspoziţia stării învăţăturilor publice în Moldova" (Iaşi, 1845), Academia Mihăileană „în asemănare cu alte aşezăminte de acest grad, se compune din trei facultăţi pentru care pe rînd se cheamă D. profesori. Doctorii Murgu, Banul Bojinca şi Căminarul Cimpeanu".

„Atunci întîia oară se paradosi la academia noastră, în limba romînă, istoria naturală, logica şi metafizica, care ştiinţe profesorii erau îndatoriţi a le traduce sau a le compune spre a se publica prin tipar"

„Inaugurarea solenelă şi deschiderea Academiei" are loc însă abia la 16 iunie 1835, astfel încît Murgu îşi începe cursul cu mult înainte, la 20 noiembrie 1834.

Murgu predă „în clasul I": introducere în filosofie, istoria filosofiei, logica, „metafizica cea curată"; iar „în clasul II": „metafizica cea aplicată" şi filosofia morală. Despre conţinutul materiilor intitulate astfel poate da o idee prospectul materiei propuse de Murgu la Academia Mihăileană (tipărit la Iaşi în tipografia Albinei 1835). Prospectul prevede: introducere în filosofie; istoria filosofiei; filosofia formală: a) analitica şi b) metodica; „filosofia materialnică adică metafizica pură (arheologia)". Un curs al lui Murgu este pomenit într-o mică însemnare a episcopului Melhisedec asupra cărţilor din biblioteca sa, în care se menţionează „logica tradusă de d. Murgu şi paradosită în seminar de Andrei Teodorescu". Murgu îndeplineşte astfel îndatoririle grele ale pionerului în învăţămîntul nostru superior, care trebuia să înfăţişeze pentru prima dată în limba poporului cunoştinţe şi ştiinţe, predînd, traducînd, compunînd...

Frica de revoluţie împinge însă pe domnul ţării, Mihail Sturdza, să combată dezvoltarea învăţămîntului superior în limba maternă şi să impună ca limbă de predare franceza. Locke Condillac, Montesquieu, despre care se vorbea la cursuri, nu trebuie în orice caz să fie şi tălmăciţi în graiul poporului. Murgu intră în conflict direct cu domnitorul şi cu înalţii săi demnitari. De alt fel, profesorul de filosofie se arată în general refractar poruncilor ca şi îmbierilor domneşti: „Aşa — povesteşte Bariţ — într-una din zile domnul cheamă la sine pe Murgu; şi vorbindu-i în ton prea blînd îi zice: iată-ţi înmulţesc plata (mi se pare cu două sute de galbeni) numai să nu mai vorbeşti nimic despre cutare lucru... Acestea ni le spune nouă Murgu în septembrie al anului 1836 în Bucureşti unde venise pe atunci". Mai mult, Eftimie Murgu refuză să-şi ţină cursul în localul nou aşezat al Academiei care purta numele domnitorului, afirmînd în mod manifest că nu se pune în slujba stăpînirii: „Acest profesor — relatează A. D. Xenopol — niciodată n-au venit să ţină cursul său în Academie, spunînd că nu vrea să fie profesorul nobililor. El a urmat înainte cu lecţiunile sale în şcoala Vasiliană, ţinînd esaminile în deosebite case private". Concluzia o găsim concis expusă tot de Xenopol: „M. Sturdza văzînd îndărătnicia lui îl făcu să părăsească catedra şi Moldova în 1836". Murgu este şi implicat ca „membru în complotul opoziţiei". Peste cîţiva ani avea să apară „conjuraţia confederativă" în frunte cu comisul Leonte Radu, urmărind răscoala armată împotriva lui Sturdza şi înfăptuirea unui program antifeudal.

1836. Murgu părăseşte Moldova şi pleacă în Muntenia, răspunzînd la chemarea mai veche a lui Petrache Poenaru. Prima acţiune a lui: cere restaurarea catedrei de filosofie, suprimată şi aici ca şi în Moldova prin presiunile domnitorului. Un an de zile stă fără nici o funcţie: „De la un timp înainte — arată Bariţ — îşi pierde răbdarea şi deschide prelegeri private la care curgea junimea din Bucureşti". Acum îl capătă ca elev pe Bălcescu. Căci Bălcescu, după relatarea lui Gr. Tocilescu, „avînd mare aplecare către ştiinţele matematice şi mai cu deosebire către filosofie, de care zicea adesea că formează mintea şi învaţă pe cineva a răbda, rugă pe bănăţeanul Murgu a-i face un curs de filosofie; şi acest martir al libertăţii împlini cu bucurie dorinţa junelui". Abia în 1837 august 16, apare actul nr. 386 prin care Eftimie Murgu este „numit vremelniceşte îndeplinitor de profesor pentru predarea învăţăturii loghicei şi a dreptului roman".

Sînt anii în care funcţionează „Societatea filarmonică", cu obiective culturale dar şi cu obiective politice ascunse. Murgu devine suspect autorităţilor, încă în 1838.

In 1840 este descoperită conspiraţia revoluţionară a lui Dimitrie Filipescu la care luase parte şi Bălcescu. Comisia de cercetare a complotului, numită de domn, constată că „începătorii complotului au fost I. A. Vaillant şi E. Murgu (doi profesori) şi căminarul Dimitrie Filipescu". Eftimie Murgu este expulzat pe la Turnu Roşu în Transilvania. Este a doua expulzare a lui.

1840. In Ardeal este predat autorităţilor care-l ţin arestat ca element primejdios, cu cazier revoluţionar de pe acum încărcat. După eliberare, fostul profesor de filosofie îşi concentrează activitatea exclusiv pe tărîmul luptei revoluţionare-politice. Nu mai sînt nici condiţiile pentru activitatea cultural-didactică iar accentuarea crizei revoluţionare din preajma lui 1848 nici nu-i dă răgaz. Murgu devine purtător de cuvînt al suferinţei şi năzuinţelor maselor populare.

1843. O nouă arestare din primăvară pînă înspre iarnă.

1844. Intensa luptei revoluţionare pentru ridicarea iobagilor la răscoală împotriva jugului grofilor şi moşierilor. După expresia unui contemporan, agitaţia lui Eftimie Murgu privea „raportul dintre proprietar şi ţăran, din care cauză a fost închis".

1845. A treia arestare. „Arătarea oficială a locţiitorului de comite suprem al Caraşului către cancelarul suprem" (iulie 1846) raporta:

„Eftimie Murgu, advocat de ţeară ungurească, de religiune greacă neunită, de origine romînă, născut în mărginea militară-romînă, cu mai mulţi ani înainte de aceasta trecînd în ţara romînească, de aici fu scos din cauza participării sale la planuri de atentate revoluţionare; şi aşezîndu-se în sînul acestui comitat, aici deabia vreo cîteva luni petrecînd fu destul de temerar a se coprinde cu născocciri secrete şi astfe de planuri periculoase spre săparea constituţiunei şi a statului"... Arestarea are loc datorită trădării unui anume Ioan Blidariu paroh, care-l denunţă. Raportul către cancelarul suprem cere recompensarea trădătorului spre atragerea altor trădători: „Adunarea comitatului a recurs la majestatea sa, ca părinte al patriei, să binevoiască grafios a remunera cu o monetă de merit seau întralt chip pe memoratul paroh ca pe primul descoperitor al activităţii lui Eftimie Murgu celei foarte criminali şi periclitătoare de patrie, naţiune şi constituţiune, ca prin această remuneraţiune să se îndemne şi alţii la asemenea fapte. „Osînda şi-o petrece la Neugebäude, cea mai nouă închisoare, cunoscută şi de Kossuth. In notele sale intime, C. A. Rosetti, după o vizită la Murgu în închisoare, scrie: „Ce frumos era! Părul şi barba foarte lungi; ferestrele zidite şi numai jos două ochiuri cu geam ce păreau lăsate într-adins ca să-i arate de cîtă lumină este lipsit".

1848. Aprilie 8. Revoluţia maghiară. Eftimie Murgu este eliberat din închisoare de către revoluţionarii maghiari şi romîni care-l au în mijlocul lor şi pe Petöfi. Murgu e purtat pe braţe apoi plimbat într-un fiacăr înconjurat de steaguri. „Amicul poporului" care apărea la Budapesta, făcea următoarea prezentare succint-biografică şi portretistică în stil folcloric a celui eliberat: „...au fost şi este unul dintre cei mai mari voitori şi făcători de bine ai săracilor. Dînsul numai pentru popor voieşte a vieţui; iubeşte dreptatea şi adevărul, nu s-au sfiit nici se sfieşte a-l spune fieştecui în ochi"... El arătase că „domnii" „sînt în stare de trage şi pielea de pe săraci" şi „auzind domnii unele ca acestea despre Murgu..., trimiseră la dînsul vorbă cum că să nu îndrăznească a vorbi aşa înaintea poporului". „Spionii şi dădură de ştire la mai marii lor cum că acestuia trebuie să i se ascundă steaua, că toţi cu plugarii se sfătuieşte; aceştia pe loc şi porniră, în numele patronului lor Metternich, ca în noaptea cea mai de aproape să-l prindă".

Incă din anii studenţiei Murgu lupta pentru zdrobirea jugului habsburgic, pentru libertatea poporului, înţelegînd că năzuinţele comune leagă strîns pe revoluţionarii romîni de cei maghiari. Patriotismul, convingerile democratice revoluţionare, l-au îndreptat pe Murgu fără şovăire, alături de revoluţionarii maghiari pentru formarea unui front trainic al tuturor popoarelor asuprite de imperiu împotriva absolutismului, pentru desfiinţarea privilegiilor feudale şi a iobăgiei, pentru libertate şi egalitate socială şi naţională. De aceea, din primul moment, spre deosebire de alţi conducători ai iobagilor romîni, el s-a angajat sub steagul revoluţiei maghiare. In alegerile pentru dieta revoluţionară este ales în trei locuri şi optează pentru Lugoj, al cărui reprezentant rămîne, orientîndu-se de la înce put la stînga, militînd pentru unirea eforturilor revoluţionare ale romînilor şi maghiarilor. Manifestul lansat de el către „Concetăţenii romîni" anunţă lichidarea iobăgiei: „Toate acele sarcini ce

(Continuare în pag. 6-a)

PREȚUIREA MUNCII LITERARE

Sărbătoririle și bucuria ne îndeamnă de obicei să scriem cuvinte festive și de laudă. Și e firesc și bine să fie așa. Orice succes nu e numai al celui care l-a dobîndit, ci e al tuturor tovarășilor lui. Aceasta cu atît mai mult astăzi, cînd spiritul socialismului a întărit și dezvoltă necontenit solidaritatea între toți cei ce gîndesc la fel și luptă pentru același ideal, cînd acest spirit face ca realizările de valoare din toate domeniile de activitate să pătrundă direct și adînc în mase, să slujească necontenit acestor mase. Recunoașterea meritelor deosebite, încununarea izbînzilor, au fost, din vechi timpuri, prilejuri de sărbătoare. Astfel că e îndreptățită și firească bucuria pe care am simțit-o cu toții citind în lista premiilor de stat pe 1954, creațiile literare care au fost distinse cu această înaltă prețuire de către guvernul Republicii. În minte ne revin pasionatele versuri ale lui Mihai Beniuc din volumul „Mărul de lîngă drum", cîntarea mai meșteră dintre toate cîte au apărut închinate profilului moral al omului socialist, ideilor și sentimentelor sale; îl revedem, prinzînd viață din paginile romanului „Bărăgan" de V. Em. Galan, pe comunistul Anton Filip, chip neuitat de om al zilelor noastre, conducător și transformator destoinic al oamenilor, zugrăvit de autor la înălțimea modelelor din realitate; ni se strînge inima încă odată asistînd, în poemul lui Mihu Dragomir „Războiul", la drama străbătută de zbuciumata generație a tinerilor care s-au lăsat țîrîți în războiul antonescian, îndreptățind atît compătimirea cît și mustrarea aspră pe care le-o adresează poetul; ni se perindă iar pe dinaintea ochilor galeria bogată de personaje vii ale „Orașului de pe Mureș" despre care povestește romanul lui Francisc Munteanu, oameni înfățișați expresiv, în diferite momente și împrejurări ale existenței lor; ne simțim din nou cuceriți de lirismul atît de personal al lui A. E. Baconsky din „Cîntece de zi și de noapte" care-l situează pe poet printre poeții fruntași ai realismului nostru socialist; retrăim tot atît de proaspătă emoția cu care l-am urmărit pe Kiss Jenö pe drumurile patriei noastre noi, descoperind noua viață, noii oameni și totodată căile adevăratei poezii.

Sînt pagini închinate vremurilor pe care le trăim, pagini în care e vorba despre faptele și simțirea contemporanilor noștri, despre propriile noastre gînduri legate de complexul întîmplărilor actuale. Din lista creațiilor distinse cu premiul de stat pe 1954, mai întîi acestea ne-au chemat privirile, acestea care oglindesc epoca noastră, pe oamenii noștri, înfăptuirile noastre. Ele sînt cele mai bogat reprezentate din întreaga creație literară a anului 1954 — care se știe că n-a fost deloc săracă în titluri; și ele pun în lumină o concluzie esențială: rolul deosebit pe care-l are abordarea problemelor realității în atingerea treptelor de sus ale măiestriei literare, și în pătrunderea literaturii către masele cele mai largi de cititori. Premiile de stat nu constituie numai o recompensă adusă creatorilor, o recunoaștere oficială a succeselor realizate; ele reprezintă tot odată și aprecierea pe care o dă poporul nostru prin conducătorii săi ansamblului literaturii și operelor luate separat. Această apreciere merge în mod evident către cărțile care vorbesc cititorilor în primul rînd despre viața lor, despre ziua de astăzi.

Cititorul de acum e un om care s-a născut și a trăit ani mulți în vechea orînduire, dar care s-a rupt de vechea orînduire, este dușmanul vechilor mentalități, pentru că el construiește o lume nouă. Și e firesc ca, atunci cînd el apreciază ceea ce se scrie, să pună preț deosebit, să se intereseze mai mult, de cărțile care-i vorbesc despre viața lui, despre epoca de luptă pentru instaurarea puterii populare și despre construirea socialismului. Numărul mare de cărți închinate actualității, este semnificativ în același timp și sub raportul dezvoltării măiestriei literaturii noastre realist-socialiste. Proporția, în cadrul cărților premiate, între cele închinate actualității și cele cu teme din trecut, vorbește despre o sporire a capacității scriitorilor de a surprinde și trata temele vieții noi, de a zugrăvi oamenii socialismului. Dezvoltarea măiestriei scriitorilor realismului socialist se vădește astfel strîns legată de sezisarea a ceea ce e nou și înaintat în viața noastră, de socialism. Căci creații ca „Mărul de lîngă drum", „Bărăgan", „In orașul de pe Mureș", „Rapsodii de drum", „Cîntece de zi și de noapte", surprind tocmai astfel de manifestări ale noului din viața noastră.

Imensa generozitate, dăruire, dragoste de oameni a eroului liric din poezia care intitulează volumul „Mărul de lîngă drum" — este expresia caracterului unui om al socialismului care, puternic și demn, se simte soli-

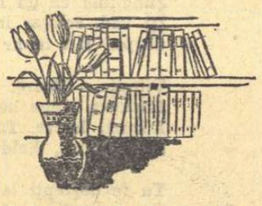

dar și darnic cu toți oamenii cinstiți, el manifestă o superioară înțelegere a noului umanism, a patriotismului pe care le-a sădit și le cultivă în suflete ideia socialismului:

Sînt măr de lîngă drum și fără gard
La mine-n ramuri poame roșii ard.
Drumețule, să iei fără sfială
Că n-ai să dai la mimeni socoteală.
Iar dacă vrei s-aduci cuiva mulțam
Adu-l țărînei ce sub mine-o am.
E țara ce pe sînul ei ne ține
Hrănindu-ne pe tine și pe mine.

Volumul acesta al lui Mihai Beniuc este în întregime unul vorbind despre măreția omului epocii noastre, despre combativitatea lui, despre dragostea lui pentru socialism și despre încrederea în partid. Cele mai bune tradiții ale scrisului lui Beniuc sînt aici puse în slujba promovării idealului socialist; prin forța cu care sînt exprimate artistic înaltele idei ale epocii noastre, volumul „Mărul de lîngă drum" se ridică la nivelul marilor creații care se înscriu între operele clasice ale literaturii.

Romanul „Bărăgan" a fost larg apreciat de cititori pentru tăria care sălășluiește în sufletul lui Anton Filip, reprezentant tipic al comunistului totdeauna în plină acțiune, cunoscător adînc al țelurilor către care se îndreaptă, însuflețind pe cei din jurul lui pentru ideile socialismului, dînd lupte grele și decisive împotriva dușmanului vieții noi. Sînt în romanul „Bărăgan" mulți eroi pe care cititorul îi îndrăgește. Dar Anton Filip este cel mai apropiat inimii cititorului, și unul din eroii cei mai reliefați din cîți am întîlnit în cărțile apărute pînă acum. El este un om al actualității, unul din acele personaje a căror comportare și al căror fel de a rezolva problemele oferă cititorului răspunsuri și soluții concrete pentru viața lui de toate zilele. Curajul scriitorului de a aborda probleme din cele mai dificile ridicate de revoluția actuală din țara noastră, însoțit de o bună cunoaștere a oamenilor în general și a ceea ce frămîntă pe constructorii socialismului, a dus la acest important succes al literaturii noastre.

Astfel de considerații ridică și celelalte cărți premiate; se înțelege că nu sînt singurele despre care se pot spune cuvinte asemănătoare dar sînt dintre cele mai reprezentative pentru orientarea literaturii noastre către actualitate, către omul nou al socialismului.

Trebuie să subliniem între lucrările premiate caracterul nou, interesant pe care-l are cartea lui Dumitru Almaș, o carte despre oameni și vremuri din trecut. Ea este închinată marelui cărturar moldovean Neculai Milescu Spătarul, sfetnic al înțeleptului țar Petru cel Mare și conducător al soliei trimisă de țarul Moscovei la împăratul Chinei. Sprijinindu-se pe o documentare serioasă, autorul a reconstituit cu imaginație, pe baza mărturiilor și izvoarelor, o întreagă epocă, într-o creație originală, deosebit de atractivă pentru cititori, un nou gen de literatură — romanul reportaj. Ca și cum eroii unei picturi ar dobîndi viață reală și ar începe să se miște și să acționeze — astfel în cartea lui Dumitru Almaș înviază însemnările de călătorie ale Milescului, prind contur și ființă artistică oameni pe care acesta îi amintește sau pe care numai ni-i închipuim.

Premiul acordat lui George Lesnea pentru versiunea românească a romanului în versuri al lui Pușkin „Evgheni Oneghin" consacră o muncă de adevărată creație desfășurată de traducător; tot astfel, premierea lui Alfred Margul Sperber pentru transpunerea în limba germană a unor creații folclorice românești reprezintă cinstirea meritată de scriitorii care ostenesc rodnic în vederea popularizării marilor creații ale literaturii, prin traduceri realizate la un nivel artistic superior.

Importanța pe care o are munca închinată cercetării literare, reiese din premierea contribuției aduse de I. Vitner și Ov. S. Crohmălniceanu la alcătuirea celui de al doilea volum al istoriei literaturii române. Nu e vorba numai despre munca de organizare și coordonare a unei asemenea lucrări, ci de însăși activitatea concretă în elaborarea tezelor despre curente literare și scriitori, în periodizarea istoriei literaturii, în urmărirea unei juste încadrări a fenomenului literar, în ansamblul creației unui scriitor și în cadrul întregii literaturi.

Premiile de stat pe 1954 ne vorbesc și despre sporirea exigențelor față de literatură, despre necesitatea ca literatura să obțină victorii și mai mari și mai multe. Faptul că, deși au apărut mai multe piese de teatru originale, n-a fost totuși nici una premiată, reliefează slăbiciunile care au persistat în acest sector al literaturii noastre. Dramaturgii și scenariștii noștri, autorii de cărți pentru copii, n-au dat în 1954 chipuri deosebit de bine realizate artistic. Nici critica literară n-a realizat în 1954 acei pași pe care poporul are dreptul să-i ceară unor militanți în domeniul literaturii, care au datoria să fie neîntrerupt, fără „pauză", în primele rînduri ale bătăliei pentru promovarea literaturii de înalt nivel, și împotriva diferitelor forme ale ideologiei burgheze care caută mereu să-și facă loc.

Dacă vrem, cu prilejul premiilor de stat pe 1954, să formulăm o apreciere cuprinzătoare despre succesele creațiilor originale, vom avea încă odată confirmarea că literatura noastră dobîndește mereu poziții înalte, realizează succese tot mai multe, mai importante și mai durabile în zugrăvirea artistică a epocii noastre, a oamenilor noi, la înălțimea adevărului vieții.

Mihai Gafița

PATRIEI MELE

Atîtea generații de poeți
Carpații tăi cei falnici îi cîntară
Și-atîtea doine pline de tristeți
Pe piscuri și coline răsunară,
Dar de-atîta dragoste curată,
De-atîta farmec, cîntec și tumult
Și de recunoștința noastră toată,
Tu, vrednică, nicicînd n-ai fost mai mult.

Frumos e Oltul sus, ce tînăr este
Cînd printre pietre apele-și destramă!
Frumoasă-i serpentina de pe creste!
Frumos șuvoiul, alb ca o maramă!
Frumos e tot ce omu-a făurit,
Tăcerii și pustiului dînd glas,
E mîndru codrul tînăr, ruginit,
Frumoasă-i patria, la orice pas!

De noi mașini pămîntu-i încercat
Și brazde negre strălucesc în soare,
Țăranu-și umple sacul îndesat
Cum roua umple fiecare floare,
Uzinele se luptă pentru plan!
Tractoare mari, cu talpa de șenile,
Belșugul care crește an de an
Ridică imn de slavă pentru tine.

Dar cutele trecutului avan
Se șterg azi pe-al tău chip curat
Merg împreună muncitori, țărani
Și la forat și la arat.
Să șerpuiască trenul printre stînci,
Să înspăimînte răpitoarea fiară
Și grîul sănătos să-și deie brînci
Sub brazda caldă, vesel să răsară.

In ochii tăi, o patrie! Privim,
Privim acum la fața-ți minunată,
La rănile închise ce le știm,
Pe care colți de lupi veniți în ceată
Le-au rupt din carnea ta. Privim acuma
Cum ultimele zdrențe le dezbraci,
Cum muncitorii pentru totdeauna,
Azvîrlă astăzi straie de sărac.

Mai este buruiană în grădină,
Și mărăcini mai sînt pe-a ta cîmpie
Cei aruncați cu frunțile-n țărînă,
Urzesc și azi cu cruda viclenie
Capcane-ntunecate, umbre, șoapte
Ca ei să poată supraviețui
Și-aceste zori de viață purpurii
Să cadă astăzi iar în fund de noapte.

Luptam cu făr-de-legi și cu păcate,
Meschina lăcomie, lenea grasă,
Și nepăsarea cea ucigătoare
Aceste moșteniri urîte, toate
Asupra ta, o patrie! apasă
Dar iată sapa ce sclipește-n soare
Și scaiul tot și buruiana toată
Pe ruguri mari sînt arse laolaltă.

Eroică e lupta pentru tine
Cînd vezi crescînd din mlaștini și din ceață,
Și se ridică mîndră din ruine,
Ea, viața însăși, noua noastră viață.
O, iată fața ta adevărată
Și pentru care jertfe noi vom face,
Iar ziua asta, cînd ai fost creată
O cîntă tare-al nostru cînt de pace.

O, iată fața ta: un muncitor
Cu ochii graviți pe carte aplecați,
Țărani, ce-n ziua marii sărbători,
In hainele lor noi s-au îmbrăcat.
Analfabetul orb de pînă ieri
Ce scrie azi cuvintele-n șirag
Ce scrie liber sub un liber cer
In patria cu-un nou și liber steag.

O, iată fața ta: un viitor
Cu un plan în care poate să încapă,
Orașul nou visat de muncitori
Furnale noi, baraje noi pe apă.
O, iată fața ta: nădejdea clară
Drapelul cu culori de curcubeu
De aceea îți urăm iubită țară
Tot ca și azi să înfloreșți mereu.

Jurăm că vom lupta în veci să piară
Toți cei ce stau la pîndă pe șoptite,
Pentru ca fraged iarba să răsară
In parcurile noastre însorite.
Pentru a vedea-o cît mai luminată
De pace fața asta însetată,
Lupta-vom cu puterea îndîrjirii,
Soldați în a partidului armată
Sub steaua cu cinci raze a iubirii.

Erik Majtenyi

In românește de **Tudor Măinescu**

POETUL ȘI PARTIDUL

Visam — poeții sînt mereu
Năstrușnici în visare.
Visam că îți făcusem, eu,
La-ntrecere chemare.
Un plan semeț! Zis și făcut!
Propunerea mea ți-a plăcut.

... Cîntam despre trecut, vădeam
Amara lui recoltă —
Și pe tovarăși îi chemam
La luptă și revoltă.
Tu însă-i făureai pe cei
Care luptară-n anii grei.

Cîntam pe tonuri grave-apoi
Dorința de dreptate
A robilor, — frînți de nevoi
Setoși de libertate.
Dar tu ai scos, prin lupta ta,
Poporul din robia grea.

Cînd prima oară am privit
Spre noua noastră viață,
Spre socialismul făurit
Prin muncă îndrăzneață —
De teme, n-am dus lipsă, vai!
Căci lumea, tu o re-creai.

Atunci, cîntat-am tot ce-n vis
Mi se vădea anume
Și am vorbit — prin grai, prin scris —
De viitoarea lume.
Dar visul, tu l-ai întrupat
Și Mîine-n Astăzi l-ai schimbat...

... Și m-am trezit din vis, văzînd
Și tîlcul lui: Poeții,
Oricît ar cuteza, visînd, —
Rămîn în urma vieții.
Orice-aș fi pus în cîntul meu,
Tu mi l-ai întrecut mereu!

Alfred Margul Sperber

In românește de **Petre Solomon**

Premiul de Stat al R.P.R. acordat pentru lucrări deosebit de valoroase realizate în domeniul literaturii în anul 1954

Consiliul de Miniștri al Republicii Populare Române a acordat Premiul de Stat al Republicii Populare Române pentru lucrări deosebit de valoroase realizate în domeniul literaturii în anul 1954, după cum urmează:

Proză

CLASA I-a IN VALOARE DE 30.000 LEI

Scriitorului Valerian Em. Galan — pentru romanul „Bărăgan" (vol. I).

CLASA II-a IN VALOARE de 25.000 LEI

Scriitorului Dumitru Almaș — pentru romanul „Neculai Milescu Spătarul".

CLASA III-a IN VALOARE DE 15.000 LEI

Scriitorului Francisc Munteanu — pentru romanul „In orașul de pe Mureș".

Poezie

CLASA I-a IN VALOARE DE 30.000 LEI

Poetului Mihai Beniuc — pentru volumul de versuri „Mărul de lîngă drum".

CLASA II-a IN VALOARE DE 25.000 LEI

1. — Poetului George Lesnea — pentru traducerea romanului în versuri „Evgheni Oneghin" de A. S. Pușkin.
2. — Poetului Mihu Dragomir — pentru poemul „Războiul".
3. — Poetului Alfred M. Sperber — pentru traducerea în limba germană a volumului „Poezii populare românești".

CLASA III-a IN VALOARE DE 15.000 LEI

1. — Poetului Kiss Jenö — pentru volumul de versuri „Rapsodie de drum".
2. — Poetului Anatol E. Baconski — pentru volumul de versuri „Cîntece de zi și de noapte".

Critică literară

CLASA II-a IN VALOARE DE 25.000 LEI

Profesorului univ. Ion Vitner și conferențiarului univ. Ovid S. Crohmălniceanu — pentru contribuția dată la elaborarea volumului II al „Istoriei literaturii române".

Viața Uniunii Scriitorilor

Ședințe literare în săptămîna cărții beletristice

Pretutindeni, în cele nouăsprezece orașe, unde au poposit în cadrul săptămînii cărții beletristice scriitorii noștri, ședințele ținute au constituit adevărate sărbători ale cuvîntului scris, ale literaturii care exprimă biruințele oamenilor muncii conduși de Partidul Muncitoresc Romîn. Scriitorii veneau în mijlocul oamenilor muncii în zilele în care aceștia raportau Partidului realizările înfăptuite în cinstea celui de al II-lea Congres, în îndeplinirea înainte de termen a sarcinilor primului nostru plan cincinal.

In Capitală, în afară de seara de poezie de la Teatrul Tineretului, cu care au fost deschise festivitățile și la care s-au citit poezii închinate Partidului, s-au ținut numeroase manifestări organizate de către Uniunea Scriitorilor din R.P.R. și Ministerul Culturii. La Librăria Nr. 1 și la Librăria Centrală, scriitorii, acad. Camil Petrescu, laureat al Premiului de Stat și Marin Preda, laureat al Premiului de Stat, s-au întîlnit cu cititorii lor, discutînd asupra lucrărilor lor, „Un om între oameni" vol. II și „Desfășurarea". Poetul Eugen Frunză, laureat al Premiului de Stat, a citit din versurile sale în fața arhitecților și la o altă ședință, în fața ostașilor la Casa Centrală a Armatei. La Monetăria Națională au vorbit și au citit din lucrările lor Mihai Novicov, laureat al Premiului de Stat, George Dan, Letiția Papu și Vlaicu Bîrna. La ședința organizată la Casa Prieteniei Romîno-Sovietice au citit versuri și proză Marcel Breslașu, Vladimir Colin, laureat al Premiului de Stat, Haralamb Zincă, Petre Solomon și Lucia Olteanu-Utan.

Scriitorul A. G. Vaida a citit în fața cadrelor Ministerului Afacerilor Interne, pagini inspirate din lupta Partidului. La uzinele „21 Decembrie" poeții George Dan și Horia Aramă au citit din versurile lor muncitorilor de aici.

Cu cetățenii Sfatului popular al raionului „N. Bălcescu" s-au întîlnit scriitorii Al. I. Ștefănescu și H. Zincă.

Maria Banuș laureată a Premiului de Stat, Al. Jar, laureat al Premiului de Stat, Petru Vintilă, Ioanichie Olteanu și Valeria Boiculesi au vorbit și-au citit din lucrările lor oamenilor muncii din Galați și Brăila.

In orașele Timișoara, Arad și Sibiu s-a deplasat un grup de scriitori format din: Erik Majtenyi, laureat al Premiului de Stat, Radu Boureanu, laureat al Premiului de Stat, Fr. Munteanu, laureat al Premiului de Stat, M. Petroveanu, Remus Luca, George Dan, Cristian Sîrbu, I. Heredy și Ion Horea. La ședințele organizate aici a participat un public numeros care a primit cu însuflețire pe scriitorii oaspeți și și-a manifestat dragostea pentru literatura nouă. Au citit, de asemenea, din lucrările lor scriitorii timișoreni Al. Jebeleanu, Mircea Șerbănescu și scriitorul în limba sîrbă Cărpinișan Bojidar.

Printre muncitorii din Petroșani, Tg. Jiu, Craiova și Pitești au venit scriitorii Mihu Dragomir, Nicolae Tăutu, laureați ai Premiului de Stat, Aurel Mihale, Victor Tulbure, Gavril Mihai, Dimeny Istvan.

La Constanța au citit scriitorii Lucia Demetrius, laureată a Premiului de Stat, A. G. Vaida, Virgil Teodorescu, Violeta Zamfirescu și Ion Petrache, iar la Ploești Letiția Papu, Vlaicu Bîrna și Nicuță Tănase. Scriitorii Dumitru Mircea, laureat al Premiului de Stat Silagyi Andras și Pascandi Geza au participat la ședințele organizate în orașele Satu Mare și Baia Mare.

La Iași, Bacău și Birlad grupul de scriitori alcătuit din Marcel Breslașu, Ion Istrati, George Lesnea, laureat al Premiului de Stat, Dimos Rendis, Tiberiu Utan, Ștefan Luca, Toma George Maiorescu, Nicolae Tatomir, Dumitru Ignea, Victor Vîntu și H. Rohan au citit din lucrările lor la ședințele ce au avut loc în aceste orașe.

La Giurgiu, Șerban Nedelcu s-a întîlnit cu cititorii, discutînd despre romanul său recent apărut „Pe marginea Dunării".

Toate aceste manifestări, la care a participat un public mai numeros ca oricînd, au arătat de cîtă prețuire se bucură literatura noastră nouă cu cîtă dragoste sînt înconjurați scriitorii noștri. Ele trebuie organizate cît mai des, prilejuind pentru scriitori în același timp cunoașterea de aproape a acelora pentru care ei scriu, verificîndu-și în această confruntare directă valoarea lucrărilor lor.

G. D.

Săptămîna cărții pentru copii

Luna Cărții la sfîrșit la 31 decembrie, cu săptămîna cărții pentru copii.

Festivitățile acestei ultime etape au început duminică, 25 decembrie, la Palatul Pionierilor unde scriitorii Dumitru Corbea, Ioachim Botez, Ion Hobană și compozitorul Elly Roman au venit în mijlocul micilor cititori, să stea de vorbă cu ei și să le vorbească despre literatura scrisă pentru ei.

Marți, 27 decembrie, elevii claselor III și IV ai școlii de băieți nr. 1 s-au întîlnit cu Virgil Chiriac, autorul cărții „Asta-i Petruț". A doua zi, miercuri 28 decembrie, scriitorul Octav Pancu-Iași a vorbit elevilor școlii germane despre romanul său „Marea bătălie de la Iazul Mic" iar în dimineața de joi 29 decembrie la Palatul Pionierilor scriitorii Vladimir Colin, laureat al Premiului de stat, și Cezar Drăgoi se întîlnesc cu pionierii și școlarii din Capitală.

Săptămîna cărții pentru copii se încheie vineri 30 decembrie printr-o reuniune a redactorilor Editurii Tineretului și a pionierilor și școlarilor din raionul 1 mai, în cadrul unei consfătuiri despre cărțile pentru copii tipărite de această editură.

Manifestările organizate în Luna Cărții de către Uniunea Scriitorilor din R. P. R. și Ministerul Culturii s-au bucurat de o participare entuziastă a publicului. Cărțile noi apărute în această perioadă au fost primite cu un viu interes și librăriile au cunoscut o afluență de cumpărători care au cerut cărțile clasicilor, traduceri, cărțile autorilor contemporani, ca pe niște daruri luminoase ale acestei sărbătoriri a cuvîntului scris.

S. R.

LAUDĂ UNELTELOR

Ascult intens, choralul mașinilor în noapte,
Cînt marile turbine cu spumegate jerbe,
Și biruința sondei în păcura ce fierbe, —
Cînt omul și unealta, recolta lor de fapte,

Slăvesc elevatorul și navele solemne
Ce vîntură belșugul pe cheiurile lumii;
Ca gîterul în codri, nimica mai drag nu mi-i,
Cînd lunecă spre șesuri convoaiele cu lemne;

Cînt omul, înțeleptul născocitor de-unelte:
Le-a cumpănit în palmă și le-a cuprins cu pumnii
Și-a iscodit făptura-fecioară a columnii
Cu mina iscusită și degetele zvelte.

Cînt omul care forței, și minții, le supune
Voinței lui de faur, visării ziditoare
Ce urcă schelărie urieșească-n soare,
Și-n mina cărui lumea podoabă-i și minune.

LAUDĂ CIOCANULUI

Unealta omului e bucuria

Auzi acorduri grele iscate de ciocane?
Solemna simfonie de liniști și de sonuri?
Cum auie ecoul prin codrul de coloane
Crescute din sămînța metalicelor tonuri!

Ascultă răbufnirea din funduri de-abataje,
Ce troznet de stihie cînd crapă antracitul!
Ascultă cum se rupe din rădăcini granitul,
Ciocanele cum schimbă a' țării peisaje!

Imensă uruire sub joasele arcade!
Hefăistos trudește din mituri elinești:
El osia i-o prinde pămîntului, în clești...
Se clatină pămîntul... gigant barosul cade...

Bat marile ciocane de dincolo de nouri,
Prind bolțile albastre în nituri de luceferi,
Le răzimă-n pilaștrii umanelor priceperi
Și-și suie armonia imenselor ecouri.

Romulus Vulpescu

V. EM. GALAN

MIHAI BENIUC

DUMITRU ALMAȘ

MIHU DRAGOMIR

ALFRED M. SPERBER

ION VITNER

OVID S. CROHMALNICEANU

PE DRUMURILE REPUBLICII NOASTRE POPULARE

*Cu traista-n băț mă știu drumurile Patriei. Pe bulevardele Bucureștilor sau într-un parc din Sighetul Marmației, pe malul mării sau sub cerul Ardealului, întîlnesc pretutindeni mărturiile **celor opt ani de viață** ai Republicii noastre. Rîndurile de mai jos sînt **notele mele de drum**, cu care — ca într-un caet de schițe — **o trăsătură de creion a prins** ceea ce a reținut ochiul in goana **autobuzului sau la un scurt popas; date** mărunte cu o înaltă semnificație, oameni mărunți **cu sufletul mare**.*

Drumul de la Baia Mare la Sighet e un șarpe uriaș care se tîrăște gîfîind spre vîrf, pentru a se cobori șuierînd de partea cealaltă a Gutinului. De pe fereastra autobuzului vezi la fiecare nouă serpentină, ca pe o tavă, o nouă vale, un nou covor de pădure revărsat pe povîrnișul muntelui. La coborîre, de la un moment dat, șoseaua trece ca o sfoară pe care se înșiră satele Maramureșului. Și cum l-am străbătut în ajun de duminică, drumul mi-a rămas în amintire însemnat de steagurile albe ale cămășilor, spălate și întinse pe funie pentru legiuitul sfîrșit de săptămînă. Vîntul bătea făcîndu-le să fîlfîie întîi albe, apoi din ce în ce mai albastre, odată cu amurgul care topea contururile în marea lui întunecată... Curțile sînt adesea înconjurate de garduri cu porți înalte, sculptate în lemn, cu o rară măiestrie. Nu e de mirare preferința lui Geza Vida pentru satele de pe malul Izei. Dar chiar atunci, cînd gospodarii sînt atît de lipsiți încît n-au avut cu ce-și face un gard în jurul curții, poarta — podoaba intrării — există.

Seara tîrziu am ajuns la Sighet.

Țin minte, încă din copilărie, cînd cineva voia să-mi vorbească despre o distanță asemenea aceleia de la pămînt la planeta Marte, îmi pomenea de îndepărtata capitală a Maramureșului. Și iată, acum bat caldarîmul unui oraș vechi de sute de ani, încercat de război, marcat de furia fascismului, în care viața nouă, republicană, pulsează cu aceeași putere ca în oricare alt colț al patriei.

A fost odată o stradă veche, largă, pavată, cu case de-o parte și de alta, cu ferestre în care luminile se aprindeau în fiecare seară. Intr-o zi, în plin război, locatarii au fost scoși între baionete, spre a nu se mai întoarce niciodată. In amintirea victimelor fascismului, placa de azi a „Străzii deportaților" rămîne ca un memento al tragediei războiului. Dar acesta e încă trecutul, sau mai precis, prezentul care nu vrea să uite și nu vrea să ierte nici una din suferințele zidite în temelia sa, asemenea soției meșterului Manole.

Cu 16 meșteșugari dintre care unii supraviețuitori ai celor mai cumplite lagăre, s-a înfiripat în primii ani de pace o minusculă cooperativă de producție. In cei opt ani de viață ai Republicii noastre, mașinile de tricotat s-au înmulțit și cooperativa a devenit o adevărată fabrică cu sute de muncitori, care produc cele mai frumoase pulovere din țară, care au bibliotecă, sală de șah și de ping-pong și care numără zeci de muncitori participanți la concursul „Iubiți cartea".

Un spital modern de adulți în centru. Un spital de copii în stilul unui mare „călet" elvețian, la marginea orașului, la poalele muntelui Solovanu unde s-a adăpostit odată vestitul haiduc Rozsa Sandor. Spitalul de copii numără 300 de paturi. Dacă ne gîndim la mortalitatea infantilă care era uriașă în această provincie unde dăinuia secera de piatră, numărul paturilor pare aproape astronomic. Și amenajarea ambelor spitale este o mărturie a grijii Republicii noastre pentru cel mai prețios capital al ei, pentru om.

In clădirea Palatului Cultural funcționează azi, alături de Casa raională de cultură, cea mai veche școală populară de artă din țară, care are vîrsta Republicii noastre: opt ani. Programul cuprinde ore de muzică, artă plastică, coregrafie și artă dramatică; școala are coruri și formații orchestrale, echipe teatrale, profesori de desen, de pictură, de pian, de vioară... (Și cum l-aș putea uita pe energicul profesor de cor și dirijare, tov. Mihai Martiniuc, directorul școlii ucrainene din localitate? Tot în trecere, ca un asteric notez existența în oraș a școlilor în trei limbi, romînă, maghiară, ucraineană. Incă un aspect al patriei în care abecedarele și cărțile de citire sînt tipărite azi în 18 graiuri!). Inchid paranteza și mă întorc la palatul cultural, în care asist acum la repetiția brigăzii de agitație. Compoziția ei: muncitori, învățători, funcționari, gospodine. Rolul ei este de neînchipuit. Cuplete scrise și adaptate de membrii brigăzii sînt „Urzica portativă" a orașului și regiunii, cu un efect mai rapid chiar decît acela al bilunarului tipărit. Un funcționar al sfatului popular de la secția spațiului locativ, ale cărui matrapazlîcuri au fost demascate printr-un cîntec al brigăzii, a fost destituit și înlocuit. Un altul, într-un sat, (căci brigada face turnee aproape săptămînale) a fost admonestat. Puterea populară, exercitată prin sfaturile alese de cetățeni, este controlată de aceia care le-au dat mandatul. Și acesta este un mic semn al marilor transformări republicane.

Nu de mult, **casa natală a poetului** Emil Isac **a** devenit o casă muzeală. Două **încăperi simple**. Biroul. Penițele. Tocul. Ochelarii pe care parcă, acum o clipă, i-a scos de pe nas. Fotoliul de care se sprijină încă mînerul de argint al bastonului său. Biblioteca. O vitrină cu cărți pe care dedicațiile a nenumărați scriitori din generații osebite, din țara noastră, din Ungaria și pînă și din Japonia, sînt o mărturie a dragostei ce i se purta acestui spirit luminat. O altă vitrină cu diverse ediții, cu traduceri ale poeziilor sale în rusește, în maghiară, în italiană, în germană și pînă și în esperanto. O a treia vitrină cu micile sale agende, cu notațiile de fiecare zi ale unui suflet mare: grija pentru procurarea lemnelor ocupă al zecelea loc față de însemnarea ca pe mormîntul iubitului său prieten Ady Endre, să se așeze o urnă funerară... Pe pereți, între cîteva poezii și citate,—mărturii ale atitudinii consecvent democratice și anti-războinice, ca adeziunea sa la grupul Clarté al lui Barbusse,—există fotocopii ale scrisorilor lui Ady, Babics, Kosztholányi (ultima într-o romînească naivă, scrisă însă, în semn de omagiu, în graiul lui Emil Isac), toate sînt adeverirea întîlnirii spiritelor mari peste artificialele bariere șovine. Numai că, aceea ce a fost odată o insulă a prieteniei, a devenit și devine sub cerul republican un bun comun al unui popor liber.

S-au scurs cîteva decenii de cînd D. R. Ioanițescu proclama Romînia drept o țară eminamente agricolă. Dar nu s-au scurs cîteva luni de cînd la tîrgul de mostre din Izmir, în pavilionul romînesc, se primeau comenzile Orientului apropiat pentru tractoarele și utilajul petrolifer fabricat în R.P.R. Cînd ești mereu în preajma copilului tău, nu-ți dai seama atît de limpede de schimbarea, de creșterea sa. Semnele de pe usciorul ușii te surprind ca și alăturarea acestor simple date. Da in anii republicii populare, patria noastră a devenit o țară industrială. Termocentrale noi, ca aceea de la Doicești, hidrocentrale ca la Bicaz, uzine noi, secții noi, ramuri noi de industrie, creează un nou relief sufletesc, și cer noi energii, noi cadre tehnice. Vechilor intelectuali care s-au alăturat poporului, li s-au adăugat promoții întregi de ingineri ai facultăților muncitorești, unde se forjează la o temperatură spirituală de mii de grade noi intelectuali; un proces la fel de însemnat pentru prezentul nostru, precum a fost în epoci preistorice ridicarea omului la verticală. In fond, acum își dobîndește omul liber verticala sa sufletească, adevărata conștiință a demnității sale umane.

Țin minte impresia primului „Salon oficial" deschis în primul an republican, în fostul palat regal. Inăuntru, pe pereți, figurile avîntate ale Anei Ipătescu, Horia, Doja, Bălcescu: poporul își regăsea istoria, în plastică. Premergătorii trăiau pe pînză printre tablourile contemporanilor, printre chipurile de muncitori și țărani, care au preluat, uniți într-o adevărată sfîntă alianță, steagul de luptă al poporului. Și în lumina amurgului, tablourile înviau. Aici, în palatul cu porțile zgîltîite de răzvrătiri, năvălise în sfîrșit — ca stăpîn de drept — măria-sa poporul. Aici, în palatul din care porneau cele mai grave legi antipopulare, se petrecea sub ochii mei una din marile întîlniri ale poporului cu arta.. Zidurile care au adăpostit patru regi, aveau să adăpostească de aci înainte, sculpturi chineze în fildeș și pînze de Velasquez, miniaturi persane și clarobscururile lui Rembrandt, naturile moarte ale lui Van Dyck și drumurile de țară ale lui Grigorescu.

Din Republica lui Platon artiștii erau excluși. Palatul Republicii noastre e azi Muzeul Național... Majestatea sa Arta își are aici, de acum înainte, tronul nepieritor.

Și cui se datoresc toate aceste răsturnări de straturi mai profunde decît cutremurele geologice? Nu unui destin orb, nu unor simple întîmplări, nici unei obișnuite înmănunchieri de bunăvoințe, ci unei forțe puternice, conștiente: partidului clasei muncitoare. Numai el a putut să preia aspirațiile de secole ale poporului și să le transforme în realități. Numai el a putut să prefacă revolta anarhică, în luptă organizată. Numai sub conducerea sa, porțile zgîltîite de atîtea ori zadarnic ale palatului regal au cedat; numai prin munca și lupta sa a putut deveni în opt ani Republica Populară Romînă ceea ce este astăzi: o țară în plină dezvoltare industrială și în plină revoluție culturală.

Veronica Porumbacu

Un eveniment literar

Editura „Cartea rusă" a tipărit într-un volum masiv, de aproape o mie de pagini, în condiții grafice deosebite, „Antologia poeziei sovietice". Cuprinzînd cele mai de seamă creații ale literaturii sovietice, noua antologie înmănunchează lucrări reprezentative din peste 85 de autori. Antologia a apărut sub îngrijirea unei comisii a Uniunii Scriitorilor din R.P.R. alcătuită din Vladimir Colin, (responsabil) Mihu Dragomir, Mihnea Gheorghiu, Al. Philippide și Petre Solomon. Din poezia rusă sînt incluse aici lucrări de Maxim Gorki, Vladimir Maiakovski, Demian Bednii, Valeri Briusov, A. Blok, Serghei Esenin, N. Aseev, Nikolai Tihonov, A. Bezimenski, A. Jaroc, M. Svetlov, I. Utkin, Vera Inber, P. Antokolski, S. Marșak, M. Isakovski, A. Tvardovski, E. Dolmatovski, K. Simonov, N. Gribaciov și alții. Din poezia ucraineană sînt cuprinse lucrări de Pavel Ticina, V. Sosiura, M. Rilski, etc. Din poezia bielorusă versuri de Ianka Kupala, I. Kolas, etc. Din poezia gruzină versuri de S. Cikovani, G. Leonidze. Mai sînt incluse lucrări din poezia armeană, uzbecă, azerbaidjană, daghestană, cazahă, letonă, lituaneană, estonă, moldovenească, tadjică, turkmenă, kirghiză, kareliană, și avară. Versurile sînt traduse de un colectiv de 45 de poeți, printre care se află A. Toma, Mihai Beniuc, Al. Philippide, Cicerone Theodorescu, Demostene Botez, Miron Radu Paraschivescu, Marcel Breslașu, Mihu Dragomir, Nina Cassian, Mihnea Gheorghiu, Vladimir Colin, Victor Tulbure, Virgil Teodorescu, Ioanichie Olteanu, Otilia Cazimir, Petre Solomon Radu Teculescu, Florin Tornea, Al. Andrițoiu, George Dan, Constantin Argeșeanu, Tudor Măinescu, Ion Brad, Victor Felea, Andrei Tudor, H. Grămescu, Vlaicu Bîrna, etc. Coperta și prezentarea grafică a volumului, de C. Müler. Frontispicii și vignete C. Panaitescu.

NOTE POLITICE

Reînvierea militarismului german

Mi-au căzut zilele acestea sub ochi cîteva ziare din Republica Federală Germană. Cele mai multe dintre ele au publicat la loc de onoare, pe pagina întîia, o fotografie extrem de interesantă, mai interesantă chiar decît textele care o însoțeau. Pe scena unui teatru, la tribună, vorbește un bărbat înalt, cu obrazul aspru. Lîngă tribună se înalță mari maldăre de flori. Pe fundalul scenei, în spatele vorbitorului, a fost zugrăvită o uriașă „Cruce de fier". Sala e arhiplină de ascultători. Bărbatul, care vorbește despre înființarea noii armate vest-germane, în conformitate cu tratatele de la Bonn și Paris, este d. Theodor Blank, ministrul armatei al Republicii Federale Germane.

Cu ajutorul și din îndemnul cercurilor agresive anglo-americane și cu complicitatea cîtorva politicieni reacționari francezi, a început, așadar, înarmarea Republicii Federale Germane, într-un ritm care încă de pe acum neliniștește pe toți acei francezi care-și aduc aminte cum Franța a fost invadată în 1914 și 1940 de trupele germane și care nu au uitat încă acele pagini din istoria Franței care povestesc cu durere invazia suferită, din partea acelorași armate germane, în 1870—1871.

Noua armată vest-germană s-a născut — cum arată documentul pe care îl semnalez — sub semnul „Crucii de fier".

Dacă am avea la îndemînă numai acest singur fapt și încă am putea trage concluziile cuvenite asupra scopului pe care și-l propun militariștii vest-germani de astăzi.

Ordinul „Crucea de fier", care se conferă germanilor numai în timp de război, a fost înființat în 1813 de către Friederich Wilhelm al III-lea, regele Prusiei. Era la un an după dezastrul armatelor napoleoniene în Rusia. Profitînd de situația critică a Franței și de confuzia din Europa acelui an, în care toate cîte fuseseră se răsturnau, regele Prusiei își năpustea și el regimentele asupra francezilor și încerca să-și lărgească hotarele în dauna vecinilor cu mai puțini soldați. Istoricii arată că atunci — în 1813 și în anii sbuciumați care au urmat — a început să se dezvolte mai cu spor militarismul german care avea să facă să se verse atîta sînge in lume, sînge german și sînge negerman.

Soldații germani care au pierit în războaiele lui Friederich-Wilhelm al III-lea au fost îngropați și au putrezit, avînd — cei mai mulți dintre ei — atîrnată de gît „Crucea de fier" germană.

Sub semnul „Crucii de fier" și-au purtat apoi războaiele lor de cucerire Wilhelm I și cancelarul său Bismark, supranumit și el, ca și faimoasa cruce, „de fier". Ordinul „Crucea de fier" a fost legat totdeauna la germani de războaiele lor de cucerire.

Imperiul german, proclamat la 1871 în fastuoasa sală a oglinzilor din Versailles pentru ca francezii să-și simtă și mai adînc umilința înfrîngerii, s-a constituit sub semnul „Crucii de fier". Un tablou de epocă, înfățișînd această scenă istorică, ni-l arată pe Wilhelm I, pe cancelarul său „de fier" și pe ceilalți germani participanți, purtînd pe piepturile lor „Crucea de fier".

Mulți dintre soldații germani care au căzut pe pămînt francez au fost îngropați în pămînt francez și au putrezit în pămînt francez, avînd atîrnate de gîturile lor „Crucea de fier".

Undeva, într-una din paginile scrise de el la bătrînețe Bismark mărturisea că dintre toate decorațiile cu care l-a milostivit regele, împăratul și stăpînul său, cea mai dragă i-a fost „Crucea de fier". Cancelarul își sfătuia urmașii să crească imperiul german, lărgindu-i hotarele, și să păstreze tradiția întărită de el a „Crucii de fier", mărind numărul războinicilor.

Bismark a murit și el, a fost îngropat și a putrezit cu „Crucea de fier" pe piept.

Iar imperiul creat sub cancelariatul său a fost aruncat în primul război mondial — pe care l-a și declanșat — de Wilhelm al II-lea. Fabricile germane au pregătit din timp, în vederea acestui război, nu numai puști și săbii, tunuri și obuze, căști de oțel și nasturi pentru uniformele militare cenușii, dar și un mare număr de „Cruci de fier".

Soldații germani ai lui Wilhelm al II-lea au năpădit pămînturile Rusiei și ale Franței, ale Belgiei și ale Romîniei. Alianța cu Bulgaria lui Ferdinand de Coburg i-a mînat pe soldații germani în Balcani și cîrdășia Germaniei imperiale cu șubreda Turcie a junilor turci, i-a împins și mai departe, pe pămînturile Anatoliei și ale Siriei, pe nisipurile și în oazele Arabiei.

Soldați germani au murit pe pămînt rusesc, au fost îngropați și au putrezit în pămînt rusesc cu „Crucea de fier" pe piept.

Milioane de germani au murit, au fost îngropați și au putrezit în pămînt francez și în pămînt bulgar, în pămînt romînesc și în pămînt belgian, în Anatolia și în Siria, în nisipul arab, ori în pămîntul oazelor arabe, mulți dintre ei cu „Crucea de fier" pe piept.

Pe cei care au pierit de glonț ori de baionete în Camerun, la Garua și la Ukoko, pămîntul n-a apucat să-i topească. I-au fărîmițat lacomele termite. In pămîntul fierbinte al Africei au rămas îngropate pe vecie numai „Crucile" lor „de fier".

Wilhelm al II-lea, mareșalii și generalii săi au dus imperiul creat sub semnul „Crucii de fier" la mormînt.

Germania ridicîndu-se din groapa în care o aruncaseră militariștii ei, a încercat să se democratizeze și să se refacă. Ea însă a căzut din nou pe mîinile militariștilor, ale marilor fabricanți și ale marilor bancheri, care au împins-o către fascism.

Sub semnul „Crucii de fier" și al crucii încîrligate, Adolf Hitler și-a mobilizat și înarmat soldații.

Și, numai la douăzeci și unu de ani de la stingerea primului război mondial, soldații germani au fost iarăși trimiși să cucerească „fulgerător" ținuturi străine, pentru a lărgi hotarele Germaniei. Ei au jefuit și au ars orașe și sate, au pîrjolit și au pustiit țări, au împușcat și au spînzurat bătrîni și femei, copii și copile; pe unii i-au sfîrtecat; pe alții i-au îngropat de vii. Cei mai harnici dintre ei în asemenea isprăvi, cei mai cruzi și mai bestiali, au fost răsplătiți de Führerul cu părul căzut pe îngusta-i frunte, cu „Crucea de fier".

Pînă la urmă însă, sub mînia celor cotropiți și jefuiți, acești neoameni s-au prăvălit, au murit și au fost îngropați.

Și din nou morminte largi s-au deschis pentru ei și s-au închis peste ei în pămîntul rusesc, și în pămîntul francez, în pămîntul ceh și în cel polonez, în pămîntul maghiar și în cel iugoslav, în pămîntul grecesc și pămîntul romînesc, în Italia și în Africa.

Ei au putrezit pretutindeni de mult și peste oasele piepturilor lor au ruginit de mult „Crucile de fier".

Intr-una din cuvîntările pe care le-a ținut astă toamnă, cînd se afla invitat la Moscova, cancelarul Adenauer a declarat că „dacă i-ar fi stat în puteri, l-ar fi sugrumat cu propriile lui mîini pe Adolf Hitler", pentru tot răul făcut poporului german.

Cancelarului Adenauer, ca de altfel nici unui alt german, așa cum se știe, nu i-a stat în puteri să-l sugrume pe aventurierul austriac devenit, cu ajutorul vîrfurilor capitaliste germane, stăpîn al Germaniei.

Dar trupele sovietice au îngenunchiat și au nimicit armata hitleristă, gătită cu cruci încîrligate, cu „vulturi negri" și cu „Cruci de fier". Ele au luat prin luptă Berlinul, casă cu casă și nu s-au oprit decît pe Elba, în inima Germaniei. Iar acest fapt l-a silit pe Adolf Hitler— cel ce făcuse Europa să tremure de teamă ani de zile, cel pe care cancelarul Adenauer, dacă ar fi putut „l-ar fi sugrumat cu propriile lui mîini" — să se sinucidă într-un subsol, după ce luase măsuri ca cei din șleahtă să-i ardă trupul și să-i arunce cenușa într-un canal.

Adolf Hitler se decorase și el, singur, pentru crima de a fi declanșat cel de al doilea război mondial, cu „Crucea de fier". Cei ce l-au asistat la sinucidere nu și-au publicat încă memoriile — așa cum au făcut-o pînă acum nenumărați mareșali și generali germani, care altădată l-au slujit pe Adolf Hitler iar acum slujesc guvernului cancelarului Adenauer — și nu avem cum să știm dacă Führerul cu moț pe frunte purta sau nu, în clipa-i ultimă, pe pieptul lui scofîlcit „Crucea de fier". In orice caz „crucea" aceea „de fier" ruginește și ea aruncată pe undeva.

Sub semnul „Crucii de fier" au început agresiunile prusace în Europa.

Sub semnul „Crucii de fier" Germania lui Bismark s-a azvîrlit asupra Austriei, asupra Danemarcei și apoi asupra Franței, căreia i-a smuls Alsacia și Lorena.

Sub semnul „Crucii de fier" Germania imperialistă a declanșat primul război mondial și l-a pierdut după patru ani și ceva din cauza loviturilor primite și a istovirii.

Sub semnul „Crucii de fier" a pornit la război și a pus foc continentelor — Germania lui Adolf Hitler.

Milioane de germani au murit sub semnul „Crucii de fier" și pentru „Crucea de fier".

Zeci de milioane de oameni aparținînd diferitor altor popoare au pierit în Europa și în afara Europei din pricina războaielor pornite sub semnul „Crucii de fier" de către militariștii germani.

Recent, d. Theodor Blank, ministrul armatei al Republicii Federale Germane, a vorbit la Bonn, în sala unui teatru, despre reînființarea armatei vest-germane. Lîngă tribună se înălțau uriașe maldăre de flori de toamnă. Pe fundal se afla zugrăvit semnul sub care ia naștere și se pregătește — ca să spunem așa — să plece la drum noua armată vest-germană sub conducerea fostilor mareșali și generali ai lui Adolf Hitler.

Acest semn era o uriașă „Cruce de fier".

Ziarele vest-germane pe care le-am văzut zilele trecute publicaseră la loc de cinste, pe pagina întîia, fotografia lui Theodor Blank, vorbind, cu maldăre de flori de toamnă la picioare, cu uriașa și neagra „Cruce de fier" pe fundal...

Hotărît, militariștii germani și unii oameni politici germani — printre care și aceia care, dacă ar fi putut, l-ar fi sugrumat „cu propriile lor mîini pe Adolf Hitler pentru răul făcut poporului german". — nu au învățat nimic din lecțiile date de istorie politicii agresive a militariștilor germani.

Nu au învățat nimic, după cum se vede, nici din lecțiile pe care istoria, silită, s-a ostenit să le scrie chiar pe propria lor piele.

Dar mai există pe lumea asta și Republica Democrată Germană — țară nouă, condusă de oameni ai muncii, care au în jurul lor milioane de oameni ai muncii, constructori ai socialismului, apărători ai păcii.

Iar lîngă acești germani iubitori de pace, lîngă Republica Democrată Germană se află întregul lagăr al păcii.

Trebuie să mai adaog că în Republica Federală Germană, în afară de militariști și politicieni cu minți vechi, învăluite parcă în deasă negură, mai există și poporul german, acel popor german care de trei sferturi de veac și-a tot trimis fiii, la cererea stăpînilor lui, să moară pe pămînturi străine, să fie îngropați în pămînturi străine, și să putrezească în pămînturi străine, purtînd sau nu, pe tunicile lor, „Crucea de fier"...

Germanii, oameni ai muncii și intelectuali progresiști, care trăiesc în Republica Federală Germană, au și ei un cuvînt de spus militariștilor de la Bonn.

Zaharia Stancu

Pe urmele lui Eftimie Murgu

(Urmare din pag. 4-a)

apăsau pe locuitori, precum: roboțele, dijmele și dăjdiile au încetat pentru totdeauna" și cheamă ca „în duhul dragostei frățești, dînd mîna cu ungurii, toți cu toții, să priveghem și să chezășuim pentru păstrarea acestui așezămînt.

Legăturile lui cu revoluționarii din Moldova și Muntenia continuă. Alecsandri și ceilalți moldoveni exilați la Brașov, după eșecul mișcării de la Iași, îl informează pe Murgu asupra planurilor lor și trimit materiale propagandistice elaborate de ei. Printre hîrtiile rămase de la Murgu s-a găsit programul redactat de moldoveni la 12/24 mai 1848 și intitulat „Prințipiile noastre pentru reformarea patriei". Bălcescu îi scrie lui Murgu despre izbucnirea revoluției în Țara Romînească și Murgu îi răspunde: „M-am bucurat din inimă văzînd programa și alte acte din care am putut vedea că ați izbutit a apuca cîrma țării și că libertatea a triumfat în țară... Eu, frate, să știi că am plîns de bucurie cînd am luat știre despre triumful libertății în Romînia; și cu nerăbdare aștept ca eu, carele, după cum știi, ca rob ieșind din acea țară, pentru că i-am vrut dezrobirea, și carele, tot din pricina aceasta iarăși am picat în robie amară, acum ca om slobod să văz Romînia slobodă..." Ca și Bălcescu, gîndul lui Murgu se îndreaptă permanent spre necesitatea apărării cu arma a cuceririlor revoluționare: „Cea dintîi grijă să vă fie, fraților, arma! Armată, cît mai în grabă, căutați să aveți, ca să puteți cea întîia năvală să o întîmpinați cu bună ispravă..." „De cît iară și iară vă îndemn: nu glumirați, ci vă armați..." Ideia unirii popoarelor în lupta comună, combaterea naționalismului burghez care pune în primejdie revoluția, e mereu prezentă: el propune revoluționarilor munteni o „legătură cu guvernul unguresc". „Eu, fiind deputat la adunarea țării, voi face toate pentru ca să fac alianță între aceste două țări", Iar, în post-scriptum, insistă: „Bine este dar să ne înțelegem; și Dvoastră bine ar fi să auctorizați pre cineva spre a tracta în numele țării, că nu-i bine să stăm izolați".

Un răspuns caustic este adresat grofului Iojica, reacționar și șovin, de către Murgu și alții, în paginile publicației lui Barit „Foaie pentru minte, inimă și învățătură", la 9 august 1849,

„De veacuri încoace dovedesc romînii simpatia și dragostea lor către unguri... Romînii cu ei s-au bucurat, cu ei au și plîns..." „Noi bine știm cum își bat capul unii din aristocrați a monopolisa ei singuri drepturile cîștigate; și poporul, care nu voiește mai mult a suferi monopolul drepturilor, după părerea lui Iojica visează și zidește cetăți deșarte. Domnule! Aceasta nu este vis!... Așa este; timpul aristocraților s-au trecut; și acela pe care cu puțin mai înainte, Iojica-l putea bate ca pe un animal, trebuie acum să se împărtășească de asemenea drepturi cu dînsul... In zadar este toată opusăciunea; secolul al 19-lea este secolul drepturilor.. "

Revoluția din Transilvania începe să cunoască înfrîngerile grele datorate lipsei de unire dintre forțele revoluționare. E momentul despre care Bălcescu va scrie: „Am văzut însumi roșindu-mă de rușine că Romînii se luptară pentru libertate sub steagul celui mai mîrșav, mai cumplit și mai învechit despotism; este adevăr că Romînii se lăsară a fi înșelați de Austriaci, care exploatară eroismul lor". Murgu, ca și Bălcescu, este unul din aceia care, pînă în ultima clipă a revoluției, a stat de partea revoluției consecvente, îndemnîndu-l pe Kossuth la o atitudine luminată în problema națională și pe Avram Iancu la întoarcerea armelor alături de trupele revoluției maghiare, împotriva armatelor imperiale.

1851, octomvrie. Revoluția e înfrîntă de aproape doi ani. Murgu e arestat. Osîndit la moarte prin ștreang. Protestele smulg camerei de acuzări comutări ale pedepsei capitale în închisoare. Eftimie Murgu primește, în cele din urmă, 4 ani de temniță.

Ieșit din închisoare, Murgu nu s-a apropiat, ca alții dintre conducătorii de la 1848, de fruntașii burgheziei romîne naționaliste din Ardeal, care trădaseră idealurile revoluției. Naționaliștii încearcă să aștearnă uitarea peste lupta lui Eftimie Murgu.

1870, mai 12. Eftimie Murgu moare. Unele reviste și ziare au anunțat, scurt, știrea. Numai în „Transilvania" apare, în iunie, un necrolog semnat de G. Bariț. Multă vreme burghezia a ascuns meritele lui Murgu, condamnîndu-l de pe poziții naționaliste, sau deformîndu-i țelurile și activitatea. In cel mai bun caz, era prezentat ca un visător rupt de realitate, care n-a înțeles imperativele vremii. Numai azi, privind istoria de pe pozițiile poporului care a luptat și și-a cucerit libertatea, ne putem da seama cît de mult a înțeles Murgu imperativele epocii sale. Le-a înțeles cu viziunea înaintată pe care n-au avut-o majoritatea contemporanilor săi. El rămîne o figură luminoasă de cărturar patriot și de luptător pentru libertate, a cărui viață exprimă însăși epoca, însăși patria noastră de atunci, pe care el a cutreerat-o împins de căutările lui revoluționare și alungat de stăpîniri... Iar numele lui evocă o generație întreagă, un complex de generații întîlnite în luptă, generațiile lui Dimitrie Filipescu și Bălcescu, ale lui Leonte Radu și Alecsandri, ale lui Petöffi, Kossuth și Avram Iancu.

Savin Bratu

RAFAEL ALBERTI

„M-am născut la 16 decembrie 1902 în Portul Santa Maria (Cádiz), dintr-o familie burgheză și catolică. Am urmat pînă în al treilea an de studii în vederea bacalaureatului [1]), cursurile Colegiului iezuiților din acelaș Port, așa cum au făcut, la vremea lor, Fernando Villalón [2]) și Juan Ramón Jiménez [3]). Priveliștea golfului Cádiz și anii aceia de început ai vieții, au avut o înrîurire puternică asupra întregii mele opere.

După mutarea familiei mele la Madrid, în 1917, am părăsit studiile universitare, în favoarea picturii. In 1922 am făcut o expoziție la Ateneo [4]). Motive de sănătate mă obligară, puțină vreme după asta, să-mi duc viața la munte, în Sierra de Guadarama și Rute, unde am prins să-mi scriu cele dintîi poezii. Pentru ele, cînd au fost adunate sub titlul „Marinar pe uscat", mi s-a decernat Premiul Național de Literatură (1924—25). N-am nici o meserie. Adică: nu-s decît poet. Cunosc aproape toate regiunile Spaniei. In 1931 am plecat, stipendiat de Junta de Ampliación de Estudios, în Franța și Germania. Veșnic în tovărășia nevestei mele, am cutreerat o bună parte din Europa, petrecînd trei luni și în Uniunea Sovietică".

Acestea erau declarațiile autobiografice pe care Rafael Alberti, poet militant, luptător antifascist, le făcea cu două decenii în urmă, în 1934, lui Gerardo Diego, care le-a publicat în Antologia sa de Poezie Spaniolă Contemporană. (Madrid, Signo, 1934, imp. S. Aguirre, pag. 604). De atunci, poetul care a luat parte la lupta poporului spaniol împotriva lui Franco, a avut de trecut ani grei în emigrație.

După „Marinero en tierra", Alberti a mai publicat în Spania volumele „La amante" (Iubita); „El alba del alhelí" (Zorile micșunelei); „Cal y canto" (Var și nisip); „Tontas" (versuri populare); „Sobre los ángeles" (Despre îngeri) și o antologie a versurilor proprii (1931).

Poetica lui Rafael Alberti s-a definit de timpuriu. Cu același prilej, poetul mărturisea: *„Am încercat o mulțime de drumuri, folosindu-mă, uneori, de tendințele estetice cu care simpatizam"...*

„Inainte, poezia mea era în slujba mea și a cîtorva, doar. Azi nu mai e așa. Ceea ce mă împinge s-o scriu e aceeași cauză care pune în mișcare pe muncitori și pe țărani: vreau să spun, o cauză revoluționară. Cred din tot sufletul că drumul cel mai nou al poeziei aicea stă".

Lui FEDERICO GARCIA LORCA

TOAMNA

In noaptea-n care vînturi bat avan
Junghind ca un hangèr cadavrul verii,
Iți văd, schițat în negrul încăperii,
Chipul tău maur cu profil gitan.

Cîmpie-n floare. Rîuri, — iatagane
Roșite-n sînge nenuntit, de flori.
Răsuri. Islaze. Turme și păstori.
Prin munți, haiduci vreo patruzeci, par stane.

Tu te deștepți la umbră de măslin
Cu gureșele păsări lăutare.
Pămînt și cer în inimă-ți se-mbin.

Lăsîndu-și, blînde, sacrele altare,
Drept jertfă anemone îți închin
Azi muzele cîntării populare.

INVITAȚIE LA AER

Viu să te-mbiu, beznă, la aer.
Beznă a douăzeci de veacuri:
La aerul adevărului,
La aer, aer, aer!

Beznă ce nu ieși nicicînd
Din peștera ta, și lumii
Nu i-ai dat înapoi șuieratul
Pe care l-a scos, născîndu-te, aerul,
Aerul, aerul, aerul!

Beznă fără de raze, mineră
Prin străfundurile adîncului
A douăzeci de morminte, douăzeci
De veacuri fără de aer,
Fără aer, aer, aer!

Beznă: spre piscuri, beznă,
Spre aerul adevărului
Spre aer, aer, aer!

RUGA DE DIMINEAȚA

Sus muncitori,
De cu zori!

Pe un catîr sur
Zorile cară la piață
Zvon de rumori.
Muncitori!

Să sune din corn vînătorii,
Să-nfigă securi tăietorii,
Să-și mîne turma-n poieni
Păstorii!

BALADA CELUI CARE N-A VAZUT GRANADA

Peste mări și țări, ce departe-s, peste cîmpuri și munți
Azi creștetu-mi cărunt alți sori îl văd...
Nicicînd n-am fost la Granada!

Creștetul meu cărunt, anii pierduți...
Aș vrea să regăsesc cărările tăiate.
Nicicînd n-am văzut-o, Granada!

Dați mînii mele-o creangă-nverzită de lumină,
Frîu cît mai scurt, galop cît mai întins.
Nicicînd n-am intrat în Granada!

Ce neam vrăjmaș îi șade azi pe metereze?
Cine-i impuie limpezile zări ale văzduhului?
Nici cînd n-am fost la Granada!

Cine-i întemnițează grădinile, și-i pune
Cătușe și călușe havuzelor cu ghiers?
Nicicînd n-am văzut-o, Granada!

Veniți toți cei ce n-ați văzut Granada:
E sînge scurs, e sînge ce ne cheamă
Nicicînd n-am intrat în Granada!

E sînge scurs din frații cei mai buni,
E sînge printre mirții și apa de prin curți.
Nicicînd n-am fost la Granada!

Celui mai drag prieten i-e sîngele prin mirt
E sînge și prin Darro, e sînge prin Genil
Nicicînd n-am văzut-o, Granada!

De-s nalte turnurile ei, mai naltă-i vitejia.
Veniți prin munți, peste mări și cîmpii:
Voi intra în Granada!

In romînește de **Ion Frunzetti**

1) Bacalaureatul în Spania era de fapt licență; egal cu examenul de stat de la facultățile noastre.

2) Fernando Villalón, poet născut la Sevilla în 1881, mort la Madrid în 1930, autor al unor pitorești „romances" cu culoare locală andaluză, în formă populară.

3) Juan Ramón Jiménez, poet spaniol important, născut în 1881 la Moguer și stabilit în Madrid unde și-a tipărit, începînd din 1900, întreaga sa bogată recoltă literară, de la „Jardines Lejános" (grădini îndepărtate) și „Pastorales", „Sonetele spirituale", „Jurnalul unui poet", „Eternidades" și „Piedra y Cielo" (Piatră și Cer), „Antologie" (1931), etc.

4) Ateneul din Madrid.

Redactor-șef: Zaharia Stancu. *Colegiul redacțional:* Mihai Beniuc, Marcel Breslașu, Eusebiu Camilar, Paul Georgescu *(redactor-șef adjunct)*, Alexandru Jar, Eugen Jebeleanu, George Macovescu, Ion Mihăileanu, Veronica Porumbacu *(redactor-șef adjunct)*, Cicerone Theodorescu, Ion Vitner.

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA: București — Bdul. Ana Ipătescu 15. Telefon: Redacția 2.74.26; 1.50.17. Administrația 1.17.92. ABONAMENTE: 3 luni 6,50 lei; 6 luni 13 lei; 1 an 26 lei. Tiparul Intreprinderea poligrafică nr. 2, str. Brezoianu 23—25.